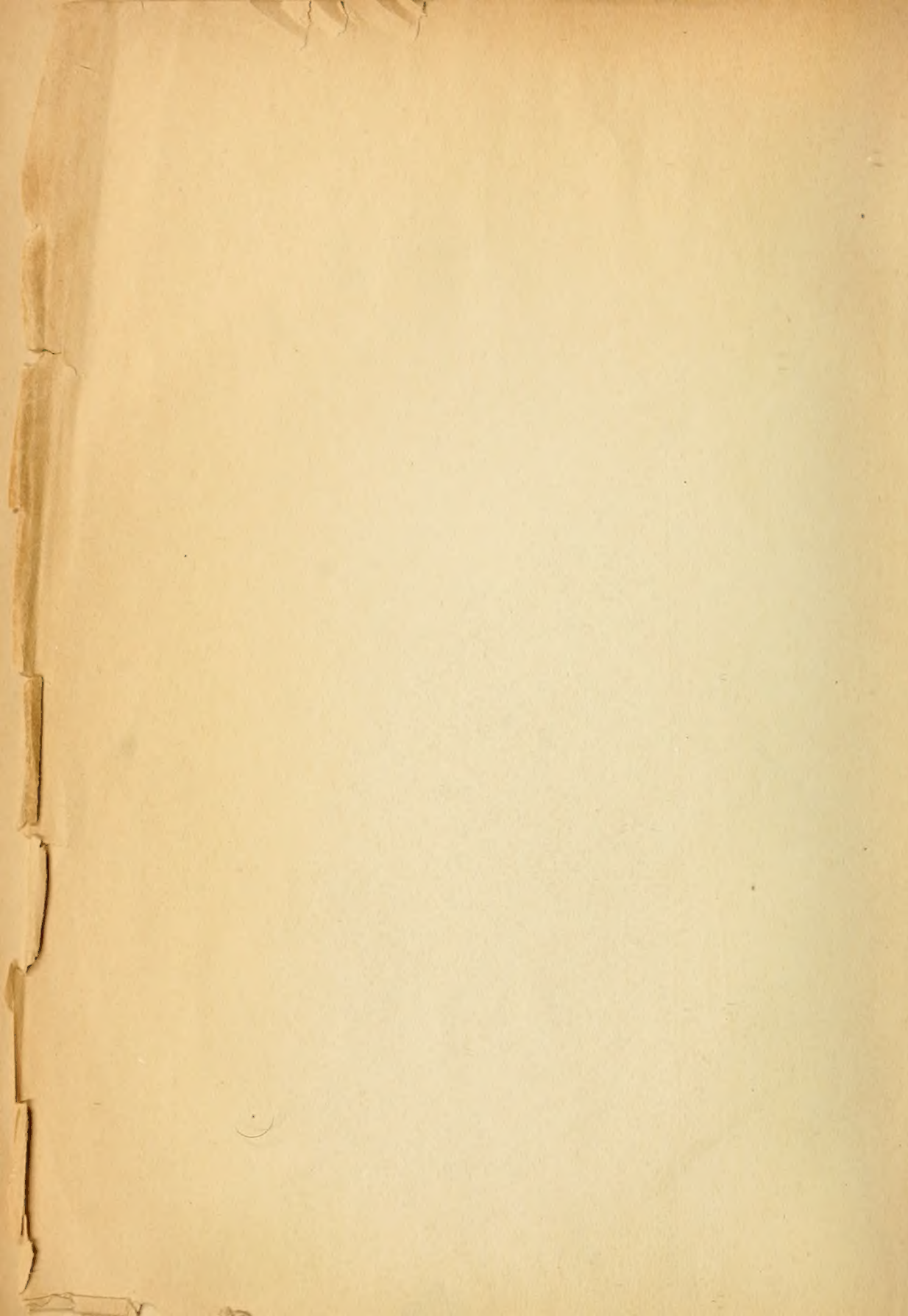

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

FRAGMENTA

PHILOSOPHORUM GRÆCORUM

VOLUMEN II

PARISIIS. — EXCEDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56

FRAGMENTA
PHILOSOPHORUM GRÆCORUM

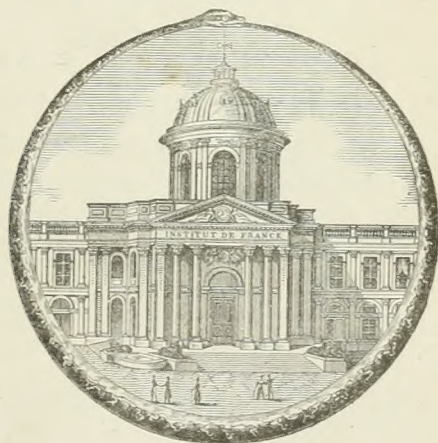
COLLEGIT RECENSUIT VERTIT
ANNOTATIONIBUS ET PROLEGOMENIS ILLUSTRAVIT
INDICIBUS INSTRUXIT

FR. GUIL. AUG. MULLACHIUS

PHIL. DR. ARTIUM LL. M. LITTERARUM ANTIQVARVM PROFESSOR

VOLUMEN II

PYTHAGOREOS, SOPHISTAS, CYNICOS ET CHALCIDII IN PRIOREM TIMAEI PLATONICI
PARTEM COMMENTARIOS CONTINENS

PARISIIS

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT

INSTITUTI IMPERIALIS FRANCIE TYPOGRAPHO

VIA JACOB, 56

M DCCC LXVII

MAR - 3 1937

9358

PRÆFATIO.

Quamvis philosophorum Græcorum coryphæi Plato et Aristoteles ab omnibus legantur ac pæne ediscantur : tamen ne cæteros quidem , quorum scripta et fragmenta exstant, negligendos esse jam pridem viridocti judicarunt. Quod igitur speraveram fore ut opus veterum illorum sapientiæ antistitum reliquias continens et ad eruditorum nostræ ætatis hominum studia accommodatum peritis et æquis iudicibus placeret : id multorum sententiis ac testimoniis comprobatum est.

Nam neque in Gallia (1), neque in Britannia (2), neque in Belgio (3), neque in Germania (4) defuerunt qui primum volumen anno 1860 emissum summi laudibus predicarent ac doctrinarum studiosis commendare niterentur. Hoc cum omnes ejus libri æstimatores censoresque in ephemeridibus benevole fecisse animadverti, tum neminem disertius de eo dixisse et copiosius disputasse quam A. Røerschium, celeberrimum antiquarum litterarum apud Brugenses professorem. Adde quod plures in opusculis postea divulgatis honorificam descriptionis illius mentionem fecerunt. His ergo universis industriæ talis laudatoribus gratias quantas animus meus capere potest maximas ago. Quocirca nobilissimorum hominum judiciâ de me honorificentissima consecutus id operam dedi, ut alterum quoque volumen quod jam foras datur, intelligentibus et æquis alienarum lucubrationum existimatoribus probaretur.

Qua in re magnum Ambrosio Firmino Didot tribuendum est præconium,

(1) *Journal Général de l'instruction publique*. N. 59. 24 Juillet. Paris, 1861.

(2) *Literary Gazette*. N. 116. Londini 1861.

(3) *Revue de l'instruction publique en Belgique*. Avril N. 4. Brugis, 1861. *Røerschius sic claudit suam de opere nostro disputationem* : En résumé donc l'ouvrage de M. Mullach est tout à fait digne de la Bibliothèque grecque de M. Didot; il en fera même un des plus beaux ornements, et nous formons les vœux les plus ardents pour la continuation et le succès de cette œuvre si éminemment utile.

(4) *Philosophische Zeitschrift : der Gedanke*, herausgegeben von Prof. C. L. Michelet. Bd. I Hef. 1. Berolini 1861. *Omitto alias ephemerides et menstruos libellos, in quibus brevis libri censura agitur, velut Philologum.*

cujus humanitati, doctrinae, omnium denique ingenuarum artium amori Bibliotheca Graeca debetur. Quippe neque impense neque labori pareit ad optimarum litterarum studium et alendum et provocandum, de quibus tam bene jam meruit his triginta annis, ut neminem perenniora nominis sui monumenta exegisse constet. Quemadmodum vero vir ingeniosissimus cum mansuetioribus Musis perpetuo commercium habuit: sic in grata ejus nominis commemoratione, tanquam bono omine rei audacter suscipienda et feliciter gerenda, latissime acquiescimus.

Verum ne quis in hoc libro majus quippiam requirat, quam aut volui prestare aut potui, pauca de instituto meo publicandique talis *συντάξις* consilio profunda esse arbitror. Ut in artibus ac disciplinis alius aliam viam ingreditur, neque cunctis eadem placent et apta videntur: ita in tanta ingeniorum varietate ac dissimilitudine nemo mirabitur aliam aliis aetatibus gentibusque philosophiae formulam arrisisse. Est autem nihil jucundius philosophiae graecae qua nascentis, qua crescentis, qua a lulte, qua ad interitum vergentis contemplatione. Etenim ab exiguis profecta initiis modo ornatissimis atque optimis versibus commendata, modo verborum sententiarumque luminibus nitens, nunc ionicae dialecti dulcedine, nunc dorici sermonis gravitate, nunc atticae dictionis urbanitate praestabilis brevi in eam magnitudinem exerevit, ut ad summum pervenisse videretur. Quapropter magnum et difficile opus est, integram philosophiae antiquae historiam recte scribere, et haud scio an inter eloquentiae opera longe difficillimum.

Facilius est, de singulis vel philosophorum sectis vel virtutis magistris et sapientibus commentari. Itaque in hoc volumine de Pythagoreis, de Sophistis, de Cynicis latius et uberius disserui singulorumque philosophorum vitas, mores, decreta adumbravi, praesertim quum hae familiae longiorem rerum expositionem desiderarent. Sed quoniam praecipue mihi subtilissimorum scriptorum qui veteribus saeculis philosophiam professi sunt fragmenta colligenda, emendanda, vertenda, explicanda erant, ante omnia id studui, ut alios diligentia vincerem, pluresque et emendatiores ac simul melius quam olim digestas et conversas philosophorum reliquias in lucem revocarem. Denique, ne deesset egregium consummatae sapientiae specimen, quasi minorum gentium et velut secundae notae philosophis interposui Platonem primae classis auctorem in priore Timaei parte rerum origines scrutantem cum ejus interpretibus Cicero et Chalcidius. Ceterum Chalcidium tum collatis superioribus editionibus tum consultis codicibus Florentinis recognitum lectoribus exhibui. Quodsi editis his Miscellaneis luminis aliquid veteri philosophiae et graecis litteris visus fuero attulisse, opus quod est in manibus absolvere conabor.

Tertium autem volumen præter aliorum quæ exstant philosophorum fragmenta longas Stoicorum atque Epicureorum disputationes, quas huic volumini inserere non licuit, cum indicibus rerum et verborum continebit.

Scripsi Berolini a. d. VII Id. Oct. a. MDCCCLXV.

B
105

MS

CONSPECTUS.

PROLEGOMENA PARTIM AD VOLUMEN PRIMUM PERTINENTIA.

De Pythagora ejusque discipulis et successoribus.....	I
De Archyta.....	XIV
De Philolao.....	XVIII
De Timæo Locro.....	XXIV
De Demophilo.....	XXVI
De Secundo Sophista Atheniensi.....	XXVII
De Sexto Pythagoreo.....	XXIX
De Sotione Alexandrino.....	XXXII
De Moderato.....	XXXII
De incerti auctoris disputationibus moralibus.....	XXXIII
De Diotogene et Sthenida.....	XXXIV
De Eephauto.....	XXXIV
De Charonda.....	XXXV
De Zaleuco.....	XL
De Hippodamo.....	XLIV
De Euryphamo.....	XLV
De Hipparcho.....	XLVI
De Theage.....	XLVII
De Metopo.....	XLVII
De Clinia Tarentino.....	XLVII
De Critone Pythagoreo.....	XLVIII
De Polo Lucano.....	<i>ib.</i>
De Dio.....	<i>ib.</i>
De Brysone Heraeleota.....	<i>ib.</i>
De Callicratida.....	XLIX
De Pompelo.....	<i>ib.</i>
De Perictione.....	<i>ib.</i>
De Buthero.....	<i>ib.</i>
De Aresa.....	<i>ib.</i>
De Aristæone.....	L
De Didymo Pythagoreo.....	<i>ib.</i>
De Eudoro Alexandrino.....	LI
De Diodoro Aspendio.....	LII
De Euryto.....	LIII
De Diophanto.....	LIV
De Milone.....	<i>ib.</i>
De Scythino.....	<i>ib.</i>
De Onato.....	LV
De Alcæone.....	<i>ib.</i>
De Theano.....	LVI

SOPHISTÆ GRÆCI

De Soplæstis.....	LVIII
De Protagora.....	LXV
De Prodicæ Cæo.....	LXAV
De Gorgia Leontino.....	LXXIX

FRAGMENTA PYTHAGOREORUM.

Philolai fragmenta.....	1
-------------------------	---

FRAGMENTA MORALIA.

Hippodami reliquiæ.....	9
Euryphami fragmentum.....	15
Hipparchi fragmentum.....	16
Theagis reliquiæ.....	18
Metopi fragmentum.....	23
Cliniæ fragmenta.....	24
Critonis reliquiæ.....	25
Poli Lucani fragmentum.....	26
Dii fragmentum.....	27
Brysonis fragmentum.....	28
Callicratidæ fragmenta.....	28
Pempeli fragmentum.....	32
Perictiones fragmenta.....	32
Phintyos fragmentum.....	36
Timæi Locri de anima mundi et natura libellus.....	38

ALIA PYTHAGOREORUM FRAGMENTA UNDIQUE COLLECTA.

Sotionis reliquiæ.....	47
Moderati fragmenta.....	48
Butheri reliquiæ.....	50
Aresæ fragmentum.....	51
Aristæonis fragmentum.....	52
Cæciliæ fragmentum.....	53
Didymi Pythagorei reliquiæ.....	53
Diodori Aspendii fragmentum.....	112
Eurysi fragmenta.....	112
Milonis fragmentum.....	113
Scythini fragmentum.....	113
Onati fragmentum.....	113
Alcæonius sententiæ.....	114
Theanus sententiæ.....	115
Sexti sententiæ.....	116
Alia Archytæ Tarentini fragmenta.....	117

SOPHISTARUM FRAGMENTA.

Protagoræ fragmenta.....	130
Prodicæ Cæi fragmenta.....	135
Gorgiæ Leontini dicta et fragmenta.....	143
Timæi Platonici pars prior cum Chalcidii et Cicero- nis interpretationibus.....	147
Chalcidii in Platonis Timæum commentarius.....	180

CYNICORUM PHILOSOPHORUM FRAGMENTA.		De Maximo Cynico.....	387
De Antisthene.....	261	Maximi liber de insolubilibus objectionibus.....	388
Antisthenis fragmenta.....	274		
De Diogene Cynico.....	295		
Diogenis fragmenta.....	299		
De Cratete Thebano.....	331		
Cratetis fragmenta.....	333		
De Monimo.....	342	CYRENAICORUM PHILOSOPHORUM FRAGMENTA.	
Monimi fragmenta.....	343	De Aristippo.....	397
De Demonacte.....	347	Aristippi sententiae et apophthegmata.....	405
Demonactis sententiae.....	351	De Bione Borysthenita.....	419
De Genomao.....	359	Bionis Borysthenitae sententiae et apophthegmata.....	423
Genomai fragmenta.....	361	De Evemero.....	431
		Evemeri fragmenta.....	437

PROLEGOMENA
PARTIM AD VOLUMEN PRIMUM
PERTINENTIA

DE PYTHAGORA

EJUSQUE DISCIPULIS ET SUCCESSORIBUS.

Pythagoras quem plerique veterum Samium (1) fuisse dixerunt, Mnesarchi annulorum sculptoris filius (2), Olympiadis XLIII anno primo vel a. Chr. 608 natus est. Etenim missis aliorum sententiiis unum cum Larchero (3) sequimur Eratosthenem (4) qui Pythagoram testatur cum pueris pugnaturum Olympiade XLVIII ex eorum cœtu quod jam fortior videretur ejectum statim ad viros transiisse omnesque adversarios devicisse. Neque vero per leges cuiquam ante vice-simum ætatis annum (5) certare cum viris pugilatu licebat. Pythagoras igitur tum nondum viginti habebat annos. Quippe si aut viginti annos natus aut major fuisset, sine controversia contendere cum viris debebat. At ne multo quidem minor fuisse putandus est, ut propter exi-

guum ætatis discrimen cum utris sibi congregiendum esset ignoraret. Quare si eum illo tempore undeviginti annorum adolescentem fuisse statuimus, ut par certamini cum viris ineundo foret, Pythagoram primo Olympiadis XLIII anno genitum esse colligimus. Verum rem ita se habere facile adducimur ut credamus. Antilochus videlicet apud Clementem Alex. Strom. lib. I p. 366, 8 de omnibus viris doctis inde a florente Pythagoræ ætate usque ad Epicuri de-
cimo Gamelionis die defuncti obitum scripserat, quod temporis spatium 312 annorum est. Epicurum autem docet Diogenes Laertius (6) secundo Olympiadis centesimæ vicesimæ septimæ vel ante Chr. 272 anno, quum vitæ annum ageret septuagesimum secundum, supremum

(1) Diog. Laert. lib. VIII, 1 : Πυθαγόρας Μνησάρχου δακτυλογράφου Σάμιος ὡς ἔφησιν Ἐρμιππος· ἢ, ὡς Ἀριστοτέλης, Τυρρῆνός, ἀπὸ μιᾶς τῶν νήσων ἃς κατέσχον Ἀθηναῖοι Τυρρῆνούς· ἐκβαλόντες. Ἔτιοι δὲ, οὐδὲν μὲν εἶναι Μαγμαίου τοῦ Ἰππιάσου, τοῦ Εὐθύφρωνος, τοῦ Κλεωνύμου, φυγάδος ἐκ Φλοισῶτος· οἰκεῖν δὲ ἐν Σάμῳ τὸν Μάρμακον, ὅθεν Σάμιον τὸν Πυθαγόραν λέγεσθαι. Clemens Alex. Strom. I p. 300 D : Πυθαγόρας μὲν οὖν Μνησάρχου, Σάμιος, ὡς ἔφησιν Ἰππόδοτος, ὡς δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Πυθαγόρου βίῳ καὶ Ἀρισταρχος καὶ Θεόπομπος, Τυρρῆνός· ἢ, ὡς δὲ Νεάνθης, Σύριος· ἢ Τύριος. Lucianus viit. auct. cap. 3 : ΑΓΟ. ποδαπόρσι· ΠΥΘ. Σάμιος. Idem in Lexiphane : καὶ κατὰ τὸν Μνησάρχου τὸν Σάμιον, αἰωπῆν καὶ γλωτταργίαν ἡμῖν ἐπιβάλλει. Cf. Euseb. Præp. Evang. lib. X et Porphy. vit. Pythag. Ovidius Metamorph. lib. XV, 60 de Pythagora : Vir fuit hic ortu Samius etc.

(2) Suidas v. Πυθαγόρας· Μνησάρχου υἱός· δακτυλογράφου Tzetzes Chiliad. XI, 369 : ὁ Πυθαγόρας ὁ σοφὸς Σάμιος ἦν τῷ γένει Σαμίας Πυθαίῳ μὲν, ὥρακις ὑπερ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μνησάρχου δὲ υἱός, ὃς Μνήσαρχος ὑπέρχε τὴν τέχνην μετεργόμενος τὴν δακτυλογράφειαν. Apuleius Florid. pag. 129 ed. Bipont. : Profugit ex insula (Samo) clanculo Pythagoras, pater Mnesarcho nuper amisso quem comperio inter sellularios artifices gemmis faberrime sculpendis laudem magis quam opem quaesisse. Justin. hist. lib. XX cap 4 : « Pythagoras philosophus ... Sami Demarato, locuplete negotiatore, natus. » Frumentarium fuisse ejus patrem conjicias ex Porphyrio et Jamblichio; denique ignobili genere Pythagoram fuisse ait Lactantius Div. instit. lib. III, 18. — (3) Larcher. de Chronol. Herod. cap.

19. — (4) Eratosthenes ap. Diog. Laert. lib. VIII, 47 : Ἐρατοσθένης δὲ φησι (καθὸ καὶ Φαδωρίνος ἐν τῇ ἡ παντοδαπῆς ἱστορίας παρατίθεται) τοῦτον εἶναι τὸν πρῶτον ἐντέλῳς πνευματώτα, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ τετραρακκοστῆς Ὀλυμπιάδος· κομήτην καὶ οὐρουγίδα φοροῦντα· ἐκριβήθηαί τε ἐκ τῶν παιδῶν καὶ γλευκοσθέντα αὐτίκα προσθῆναι τοὺς ἀνδρας καὶ κολῆσαι. Pythagoram comatum vocat etiam Jamblichus in ejus vita cap. 2 : καὶ τὸν ἐν Σάμῳ κομήτην ἦδη ἐν παροιμίᾳ, πολλοὶ πολλοῦ τὸν νεανίαν ἐπευφημοῦντες ἐξεθείαζον· et cap. 6 : ὁ ὅστις ἐστὶ καὶ νῦν ἡ παροιμία τὸν ἐν Σάμῳ κομήτην ἐπιτῷ σεμνοτάτῳ διακηρύσσεται. Lucianus viit. auct. c. 2 : τὰ καὶ ἄλλοις πρῶτον παραγωγόμεν; ΖΕΥΣ. Τουτοῖ τὸν κομήτην τὸν Ἰωνικόν, ἐπαὶ καὶ σεμνός τις εἶναι φαίνεται. EPM. Οὗτος ὁ Πυθαγόρας, κατάθεσι κτλ. Distinguit a philosopho Pythagoram pugilem Hesyclus : ἐν Σάμῳ κομήτης· ἐνιοὶ Πυθαγόραν τὸν σοφὸν σοσι τὴν πυκτικὴν ἀναῆσαι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν παροιμίαν λέγεσθαι, ἀμαρτάνοντες. Similiter Paremio-graphus in Vatican. Append. centur. I, 87 : ἐν Σάμῳ κομήτης. Πυθαγόρας πύκτης Σάμιος ἐκόμα· καταρρονηταῖς οὖν παραδόξως ἐνίκησεν. Ἐλέθη ἐπὶ τῶν οὐδὲν χάριεν ἡμεροσίων. Sed S. Augustinus tom. II epist. 3 ad Volusianum, Pythagoram athletam prius fuisse auctor est. De proluxa ejus barba accipiendi sunt Martialis versiculi lib. IX epigr. 48 :

Sic quasi Pythagoræ loqueris successor et heres;
præpendet Samia nec tibi barba minor.

(5) Harpocraton v. ἐπιδοτεῖς ἦθῃσι p. 67. — (6) Diogenes Laertius lib. X, 15 : καὶ τελευταῖα κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑξῆδος καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος

diem obiisse. Eadem est Ciceronis (7) sententia qui: *Moriatur, inquit, Epicurus cum duo et septuaginta annos vixerit, Archonte Pytharato.* Nam de secundo Olympiadis 127 anno, quo mortuus dicitur Epicurus, deductis annis 312 qui secundum Antiochum a virili Pythagoræ ætate ad Epicurum suo fato extinctum præterierunt, invenitur primus Olympiadis 49 annus qui est ante Chr. n. 584. Nimirum eo tempore Pythagoras adolescens circiter vigesimum quintum ætatis annum agebat, quod cum Eratosthenis testimonio convenit qui Pythagoram Olymp. 43 anno primo sive ante Chr. n. 608 in lucem editum et susceptum esse scripsit. Sed hæc hæc hactenus.

Fratres (8) habuit Pythagoras duos natu majores, Eunomum, quem alii Eunostum nominant, et Tyrhenum. Sunt qui Zamolxin Sami Pythagoræ serviisse posteaque manumissum apud Getas divinos honores consecutum esse prodant. Quod ego, ut incompetum, in medio relinquam, præsertim quum Herodotus eum multis ante Pythagoram annis exstitisse arbitre-

tur. Præceptoribus usus est Pherecyde Syrio (9) et post illius mortem Hermodamante, Creophyli nepote, quorum priorem Lesbi, posteriorem Sami convenit. His nonnulli Anaximandrum Milesium et Epimenidem Cretensem adjiciunt. Sic jactis in patria doctrinæ fundamentis majorem etiam et ampliorem sapientiam a barbaris petere decrevit, effecitque, si Diogeni credimus, ut tum Græcorum tum barbarorum mysteriis initiaretur (10). Quamobrem in Ægyptum profectus est, ubi templorum penetralia ingressus ritus ac cærimonias, geometriam, arithmetica, omnem denique sacerdotum disciplinam perdidit (11). Atque hoc quidem iter ita certum est, ut de eo neminem veterum dubitasse reperimus. Quæ vero præterea memorantur itinera a Samio philosopho ad Chaldaeos, Persarum magos atque Indos suscepta, partim dubia vel parum integra fide tradita, partim a posterioribus Græcis conficta sunt. Adit autem e Græcis civitatibus Cretam et Lacedæmonem ad cognoscendas Minois et Lycurgi inclytas ea tempestate

ἐπὶ Ἡυθακράτου, ἔτη βιώσαντα δύο πρὸς τοὺς ἑβδομήκοντα. — (7) Cicero de fato cap. 9. — (8) Diogenes Laertius lib. VIII, 2: ἔσχε δὲ ἀδελφούς· πρεσβύτερον μὲν Εὐνόμον, μέσον δὲ Τυρρήμον, καὶ δούλον Ζάμολξιν, ᾧ ἔπειτα θύουσι, Κρόνον νομίζοντες, ὡς εἶπεν Ἡρόδοτος. Porphyrius vit. Pythag. κατακειται δ' αὐτοῦ καὶ ἀδελφούς δύο, Εὐνόστον καὶ Τυρρήμόν, προσκυτούς. Herodot. lib. IV, 94: ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν πρόπον· οὐτε ἀποθνήσκειν ἑωυτοῦ νομίζουσι, ἔναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάμολξιν δαίμονα. Id. lib. IV, 95, 96: ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν τῶν Ἑλλήσποντον οἰκούντων Ἑλλήνων καὶ Ἰόντων, τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἕοντα ἄνθρωπον δουλεύσαι ἐν Σάμῳ· δουλεύσαι δὲ Ἡυθαγόρῃ τῷ Μηγαρχοῦ· δεθεύτην δὲ αὐτὸν γένόμενον ἐλευθερον γράμματα κησασθαι συνγρά· κησάμενον δ' ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἑωυτοῦ· ἄτε δὲ κακοβίων τε ἑόντων τῶν Θρηάκων καὶ ὑπαρρονεστέρων, τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἐπιστόμενον δίκαιόν τε Ἰάδα καὶ ἦβρα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρηάκας, οἷα Ἑλλήσι τε ἐμιλήσαντα, καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοριστῇ Ἡυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους, καὶ εὐωχέοντα, ἀναδιδάσκειν ὡς οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθάνονται, ἀλλ' ἤξουσι ἐς γῶρον τοῦτον, ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἔξουσι τὰ πάντα ἀγαθὰ. Ἐν ᾧ δὲ ἐποίησε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγοντον οἰκίαν ἐποίητο. Ὡς δὲ οἱ παντελῶς εἶχε τὸ οἰκίμα, ἐκ μὲν τῶν Θρηάκων ἤρπασθη· καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγοντον οἰκίμα διαταῖο ἐπ' ἑτα τρία· οἱ δὲ μιν ἐπύθεον τε καὶ ἐπύθηον ὡς τεχνεῖα τὰ τέταρτα δὲ ἔπει ἐφάνη τοῖσι Θρηάκῃ. Καὶ οὕτω πιθανὰ εἰσι ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάμολξιν. Ταῦτα φασὶ μιν ποιῆσαι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ καταγαίου οἰκίματος οὔτε ἀπιστέω, οὔτε ὡν πιστεύω τὰ μὲν· δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔπειτα πρότερον τὸν Ζάμολξιν τοῦτον γενέσθαι Ἡυθαγόρῃ. Auctor Elym. Magn. Ζάμολξιν Ἡυθαγόρῃ δουλεύσας, ὡς Ἡρόδοτος δ' Ἰσχυρῆς· ὅς ἐπανεληθὼν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἀθανάτων εἶναι τὴν ψυχὴν. Μυασείας δὲ παρὰ Γέτας τὸν Κρόνον τιμᾶσθαι καὶ καλεῖσθαι Ζάμολξιν. — (9) Diogenes Laertius lib. VIII, 2: συστήνη δὲ εἰς Λέσβον ἐλθόντα Φερεκύδῃ ὑπὸ Ζωίλου τοῦ θείου.... οὕτως ἤκουσε μὲν, καθὰ προείρηται, Φερεκύδου τοῦ Συρίου· μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἦκεν εἰς Σάμον καὶ ἤκουσεν Ἑρμοδά-

μαντος τοῦ ἀπογόνου Κρεοφύλου, ἤδη πρεσβυτέρου. Porphyrius vit. Pythag. cap. 1: ἐπανελθόντα εἰς τὴν Ἰωνίαν ἐντεθεῖον τὸν Ἡυθαγόραν πρώτον μὲν Φερεκύδῃ τῷ Συρίῳ ἐμιλήσαι, δευτέρον δ' Ἑρμοδάμαντι τῷ Κρεοφύλῳ, ἐν Σάμῳ ἤδη γηράσκοντι. Item cap. 2: ἀκακοῦσαι δ' οὐ μόνον Φερεκύδου καὶ Ἑρμοδάμαντος, ἀλλὰ καὶ Ἀναξιμάνδρου εἶπεν οὗτος· et cap. 55: νοσήσαντα δὲ τὸν Φερεκύδην ἐν Δῆλῳ ὁ Ἡυθαγόρας θεραπεύσας καὶ ἀποθνήγοντα θάψας, εἰς Σάμον ἐπανελθεῖ ποθῶ τοῦ συγγενέσθαι Ἑρμοδάμαντι τῷ Κρεοφύλῳ. Apuleius Florid. p. 130: « Quin etiam Pherecydem Syro ex insula orionum qui primus versuum nexu repuliatu conscribere ausus est passis verbis, solute locuta, libera oratione, eum quoque Pythagoras magistrum coluit, et infandi morbi putredine in serpentium scabium solum religiose humavit. Fertur et penes Anaximandrum Milesium naturabilia commentatus nec non et Cretensem Epimenidem, inclytum fatiolumque et poetam disciplina gratia sectatus, itemque Leodamantem Creophyli discipulum qui Creophylus memoratur poetae Homeri hospes et æmulator caudenti fuisse. » Pherecydem Pythagoræ magistrum nominant Cic. Tusc. I, 16 et Div. I, 50. Plin. hist. nat. lib. II, 79. Clem. Alex. lib. I p. 300. C. Tatian. orat. adv. Græc. pag. 246 ed. Benedict. Euseb. Præp. Evang. X, 4 p. 470 D. Jamblichus vit. Pythag. cap. 9. 11. 184. 252. Ælianus var. hist. 5, 2. Lactantius divin. inst. VII, 8. Eustathius p. 1786, 51. De Creophylo (Κρεοφύλῳ) cf. Strab. lib. XIV cap. I, 18 pag. 638. — (10) Diog. Laert. lib. VIII, 2: γένος δὲ ὡν καὶ φιλομαθῆς ἀπεδήμησε τῆς πατρίδος, καὶ πάσας ἐμιμήθη τὰς τε Ἑλληνικὰς καὶ βαρβαρικὰς τελετάς. — (11) Diog. Laert. lib. VIII, 3: ἐγένετο οὖν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπῃ καὶ Πολυκράτης αὐτὸν Ἀμασιδῶν συνέστησε δι' ἐπιστολῆς, καὶ ἐξέμαθε τὴν φωνὴν αὐτῶν, καθὰ φησιν Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ πρωτευσάντων (cf. Porphyrius de vita Pythag. p. 9 et Ruhken. disp. de Antiph. in Opusc. I p. 175 ed. Friedemann). εἰς κατὰ Χαλδαίους ἐγένετο καὶ μάγους. Εἶτα ἐν Κρήτῃ σὺν Ἐπιμενίδῃ κατήλθεν εἰς τὸ Ἰσάιον ἄντρον, ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ εἰς τὰ αἰετα· καὶ τὰ περὶ θεῶν ἐν ἀπορρήτοις ἐμαθεν. Lucianus in Gallo p. 252: ἀπεδήμησα δὲ εἰς Αἰγύπτον, ὡς συγγενοίμην τοῖς

leges (12). Inde regressus Samum (13) quum rempublicam a tyranno oppressam et perturbatam offendisset, Crotonem in Italia petiit. Ibi leges Italis dedit multumque apud Crotoniatis auctoritate cum discipulis valuit, qui trecenti ferme ita prouderent rempublicam administrabant, ut prope optimatium civitas videretur. Porro populum in luxuriam lapsam ad frugalitatem revocavit. Quod quo facilius obtineret, laudabat quotidie virtutem, vitia luxuriæ casusque civitatum ea peste perditarum enumerans (14). Matronas quoque seorsum a viris et pueros separatim a parentibus ad bene beateque vivendum frequenter instituit. Docebat nunc has pudicitiam et obsequium in viros, nunc illos modestiam litterasque et ingenuas artes. Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus commendabat, consecutusque disputationum assiduitate erat, ut matronæ auratas vestes cæteraque dignitatis suæ ornamenta, tanquam instrumenta luxuriæ deponerent, eaque

cuncta delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, præ se ferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse. In juventute quoque quantum vitiorum profligatum sit, victi feminarum contumaces animi declarant. Quod reliquum est, auxit Crotoniatarum civitatis gloriam non solum Pythagoreorum multitudo, sed etiam Milo athleta nobilis idemque Pythagoræ diu in ea urbe commorati discipulus, quem plurima atque ea quidem incredibilia fortitudinis documenta dedisse veteres testificantur. Quis autem credat, quod est apud Strabonem (15), hunc aliquando columna in philosophorum contubernio ruinam minante in ejus locum subisse eaque ratione et reliquos servasse omnes et se ipsum subduxisse? Discipulorum numerum alii majorem, alii minorem fuisse scripserunt. Qui minorem faciunt trecentos (16), qui majorem sexcentos vel plures discipulos Pythagoræ tribuunt (17). Utcumque est, quum illi trecenti juvenes (sequamur enim ea in re

προζήταις ἐπὶ σοφίᾳ· καὶ ἐς τὰ ἄδυνα καταβῶν ἐξέμαθον τὰς βίβλους τὰς Ὠροῦ καὶ Ἰσίδος. Cicero de fin. lib. V, 29: « cur ipse Pythagoras et Ægyptum lustravit et Persarum magos adiit? cur tantas regiones barbarorum pedibus obiit? cur tot maria transmisit? » Apulejus Florid. pag. 129: « Sunt qui Pythagoram ajant eo temporis inter captivos Cambysæ regis, Ægyptum quum adheeretur, doctores habuisse Persarum magos ac præcipue Zoroastrem, omnis divini arcani antistitem, posteaque eum a quodam Gillo Crotoniensium principe reciperat. Verum invero celebrari fama oblineat, sponte eum petisse Ægyptias disciplinas, atque ibi a sacerdotibus cæremoniariū inveniendas potentias, numerorum admirandas vices, geometriæ sollertissimas formulās didicisse, sed nec his artibus animi expletum mox Chaldæos atque inde Brachmanas, (hi sapientes viri sunt, India gens est) eorum ergo Brachmanum Gymnosophistas adisse. Chaldæi sideralem scientiam, luminum vagantium statos ambitus, utrorumque varios effectus in genituris hominum ostendere: nec non medendi remedia mortalibus, latis pecuniis, terra cæloque et mari conquistis. Brachmanæ autem pleraque philosophiæ ejus contulerunt: quæ mentium documenta, quæ corporum exercitamenta, quot partes animi; quot vices vite, quæ diis manibus pro merito suo cuique tormenta vel præmia. » Isocrates laud. Busir. 28-29 p. 254 ed. Bekker: ἔχει δ' ἂν τις μὴ σπεύδειν ὀφρμημένος πολλά καὶ θαυμαστά περὶ τῆς σοφίας αὐτῶν διελεῖν, ἢν οὔτε μόνος οὔτε πρῶτος ἐγὼ τυγχάνω καθησφακώς, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν προγεγενημένων, ὧν καὶ Ἡθαγόρας ὁ Σάμιος ἔστιν· ὅς ἀριζόμενος εἰς Αἴγυπτον καὶ μαθητῆς γενόμενος τὴν τε ἀλλήν φιλοσοσίαν πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκόμισε, καὶ τὰ περὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀγιστείας τὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιφανέστερον τῶν ἄλλων ἐσπούδασεν, ἠγοούμενος, εἰ καὶ μηδὲν αὐτῷ διὰ ταῦτα πλέον γίνοιτο παρὰ τῶν θεῶν, ἀλλ' οὖν παρὰ γε τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τούτων μάλιστα εὐδοκίμησεν, ὅπως αὐτῷ καὶ συνθεῖς τούτων γὰρ εὐδοξία τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν, ὥστε καὶ τοὺς νεωτέρους ἅπαντας ἐπιθυμεῖν αὐτοῦ μαθητὰς εἶναι, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἔξιν ὄραν τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν ἐκείνῳ συγ-

γινόμενος ἢ τῶν οἰκείων ἐπιμελουμένους. Καὶ τοῦτοις οὐχ οἶόν τε ἀπιστεῖν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν τοὺς προσποιουμένους ἐκείνου μαθητὰς εἶναι μᾶλλον σιγῶντας θαυμάζουσιν ἢ τοὺς ἐπὶ τῷ λέγειν μεγίστην δόξαν ἔχοντας. Pythagoram cum Hebraeis versatum fuisse ait Porphyrius in ejus vita cap. 11-12. Similiter Hermippus apud Josephum advers. Apion. lib. 1 confendit eum πολλὰ τῶν παρὰ Ἰουδαίους νομίμων εἶς τὴν ἑαυτοῦ μετενεγκεῖν φιλοσοσίαν. Cf. Orig. contra Cels. lib. I. — (12) Justin. lib. XX cap. 4. — (13) Diog. Laert. lib. VIII, 3: εἶτα ἐπαγγήθεν εἰς Σάμον, καὶ εὐρών τὴν πατριδα τυραννομένην ὑπὸ Πολυκράτους ἀπήγεν εἰς Κρότωνα τῆς Ἰταλίας· κακεῖ νόμους θεῖς τοῖς Ἰταλιώταις ἐδοξάζθη σὺν τοῖς μαθηταῖς· οἱ περὶ τοὺς τριακασίους ὄντες ὠκονόμου ἀριστα τὰ πολιτικά, ὥστε σχεδὸν ἀριστοκρατίαν εἶναι τὴν πολιτείαν. Strabo lib. XIV cap. 4, 16 pag. 638 ed. Casaub.: ἐπὶ τούτου (τοῦ Πολυκράτους) δὲ καὶ Ἡθαγόραν ἱστοροῦσιν ἰδόντα φρονημένη τὴν τυραννίδα ἀλιπτεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀπελθεῖν εἰς Αἴγυπτον καὶ Βαβυλῶνα φιλομαθείας χάριν· ἐπανιόντα δ' ἐκεῖθεν, ὄρῶντα ἔτι συμμέουσαν τὴν τυραννίδα, πλεύσαντα εἰς Ἰταλίαν ἐκεῖ διατελέσαι τὸν βίον. Jamblichus vit. Pyth. I. 18: φησὶν ἀριεσθαι τὸν Ἡθαγόραν ἐξ Ἰωνίας καὶ Σάμου κατὰ τὴν Πολυκράτους τυραννίδα, ἀμαζούσης Ἰταλίας. Ovidius Metamorph. lib. XV, 60-62 de Pythagora apud Crotoniatis degente: « Vir fuit hic ortu Samius, sed fugerat una et Samon et dominos odioque tyrannidis exsul sponte erat. » — (14) Justinus lib. XX cap. 4. — (15) Strabo lib. VI cap. I, 12 p. 263 ed. Casaub.: προσέλαθε δὲ τῆ δόξῃ καὶ τὸ τῶν Ἡθαγορείων πλῆθος καὶ Μίλων, ἐπιφανέστατος μὲν τῶν ἀθλητῶν γεγωνῶς, ὀμιλητῆς δὲ Ἡθαγόρου, διατρέψαντος ἐν τῇ πόλει πολλὴν χρόνον. Φασὶ δ' ἐν τῷ συσταίῳ ποτὲ τῶν σιλοσόφων ποιήσαντος· στύλου τὸν Μίλωνα ὑποδύναται σῶσαι ἅπαντας, ὑποσπάσει δὲ καὶ ἑαυτὸν. — (16) Diogenes Laertius lib. VIII, 3. Justin. l. c. Athenag. leg. pro Chr. p. 39: οὕτω καὶ Ἡθαγόρας μὲν ἅμα τριακασίας ἑταίρους κατετρέψθη. Lucianus viit. auct. cap. 6: καίτοι οὐχ εἰς, ἀλλὰ τριακασίαι σχεδὸν ἑώνηται κατὰ κοινὸν αὐτὸν (τὸν Ἡθαγόραν). — (17) Diog. Laert. lib. VIII, 15: τῶν τε ἑξακασίων οὐκ ἔλαττος ἐπὶ τὴν νυκτερινὴν ἀκρόασιν ἀπήγγων αὐτοῦ. Suidas v. γνώριμος· γνώριμος, φιλιππῆ. Ἡθαγόρας ὁ Σάμιος

Justinum) (18) sodalitiū juris sacramento quodam nexi, separatam a cæteris civibus vitam degerent, quasi cætum clandestinæ conjurationis habentes civitatem in se converterent, quæ omnes unam in domum aliquando congregatos cremare voluit. In quo tumultu sexaginta ferme periere; cæteri in exilium profecti. Neque multo post quæ in aliis quoque magnæ Græciæ oppidīs vigeabant Pythagoreorum societates distractæ sunt (19). Cæterum Pythagoras quum annos viginti Crotone egisset, Metapontum migravit ibique decessit (20). Cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent eumque pro deo colerent (21). Sed sive naturæ concessit Pythagoras, sive quod alii dicunt bello periit (22), certum videtur eum mortuum esse, simulatque Cylonei contra Pythagoreos conjuraverint (23). Exorta est autem conspiratio illa paulo post Sybarin a Crotoniatis deletam (24) adeoque circa annum ante Chr. n. 510 vel tertium Olympiadis 67, quo tempore Pythagoras

nonaginta octo annorum senex fuit. Patet hoc non magis ex Jamblichō (25) qui philosophum ad centesimum pæne annum pervenisse, quam e Tzetze (26) qui undecentesimo anno eum exspirasse tradidit.

Ex his quæ disputavimus efficitur falso Pythagoræ discipulum Numam Romanorum regem perhiberi (27), quem centum amplius annis ante Samium philosophum vixisse inter omnes constat. Est enim memoriæ proditum a Cicerone de Republ. lib. II cap. 15 (28), Pythagoram Superbo quartum jam annum regnante in Italiā venisse, a Livio autem lib. I cap. 18 eum sub Servio Tullio rege in ultima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque et Crotonem studiosorum juvenum cætus habuisse.

Uxorem duxit Theano, Brontini Crotoniatæ filiam, e qua præter Telaugem et Mnesarchum filios Damo, Myiam et Arignoten filias suscepit (29), omnes studiorum suorum socios et præclarissima philosophiæ tum lumina tum or-

γνωρίμους ἔσχε πλείους ἢ ἑξακόσιους. — (18) Justinus I. c. — (19) Polybius hist. lib. II, 39 : καθ' οὓς γὰρ καιροῦς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τοποῖς, κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα τότε προσαγορευομένην, ἐνέπρσαν τὰ συνέδρια τῶν Πυθαγορείων, μετὰ ταῦτα δὲ γιγνομένου κινήματος Ὀλοσχεροῦς περὶ τὰς πολιτείας (ὅπερ εἰκός, ὡς ἀν τῶν πρώτων ἀνδρῶν ἐξ ἐκάστης πόλεως οὕτω παραλόγως διαφθάρειντων), συνέβη τὰς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους Ἑλληνικὰς πόλεις ἀναπληρῆσθαι φρόνου καὶ στάσεως καὶ παντοδαπῆς ταραχῆς. Plutarchus de genio Socratis 13, vol. X pag. 321 ed. Hutten. : ἐπεὶ γὰρ ἐξέπεσον αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρίαι τῶν Πυθαγορικῶν στάσει κρατηθέντων, τοῖς δ' ἐπὶ συνεστοῦσιν ἐν Μεταποντίῳ συνενδεδυμένοι ἐν οἴκῳ πῦρ οἱ Κυλώνειοι περιένησαν καὶ διέφθειραν ἐν τούτῳ πάντας, πλὴν Φιλόλαου καὶ Λύσιδος, νέων ὄντων ἐπὶ βῶμῃ καὶ κουρόττι διασωσασμένων τὸ πῦρ, Φιλόλαος μὲν εἰς Λευκανοῦς φυγῶν, ἐκέλευεν ἐσώθῃ πρὸς τοὺς ἄλλους εἰδούς ἤδη πάλιν ἀτροιζομένους καὶ κρατουμένας τῶν Κυλωνείων Λύσις δὲ ὅπου γέγονεν, ἠγωνίστο πολὺν χρόνον πλὴν γε δὴ Γοργίας ὁ Λεοντίνος ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀναπλέων εἰς Σικελίαν ἀπήγγειλε τοῖς περὶ Ἀρκεσον βεβαίως, Λύσιδι συγγεγονέναι διακρίθοντι περὶ Θήβας. — (20) Cicero de finibus lib. V cap. 2 : Scis enim in quodam tempore Metapontum venisse tecum, nec ad hospitium ante devertisse, quam Pythagoræ ipsum illum locum, ubi vitam ediderat, sedemque viderim. — (21) Justinus I. c. Similiter Diogenes Laertius lib. VIII, 15 : Μεταποντιῶς γέ μὴν τὴν μὲν οἰκίαν αὐτοῦ Δήμητρος ἱερὸν ἐκάλου, τὸν στενωπὸν δὲ μουσεῖον, ὡς φησι Φαβωρίνος ἐν παντοδαπαῖς ἱστορίαις. Ἄλις Porphyrius vit. Pythag. : Τίμαιος δὲ ἱστορεῖ τὴν οἰκίαν Δήμητρος ἱερὸν ποιῆσαι τοὺς Κροτωνιάτας, τὸν δὲ στενωπὸν καλεῖν μουσεῖον. — (22) Diogenes Laertius lib. VIII, 39-40 : ἐτελεύτα δὲ ὁ Πυθαγόρας τοῦτον τὸν τρόπον συνεδρεύοντα μετὰ τῶν συνήθων ἐν τῇ Μύλωνος οἰκίᾳ τούτου, ὑπὸ τίνος τῶν μὴ παραδοχῆς ἀξιοθέντων, διὰ φθόνον ὑποκρηθῆναι τὴν οἰκίαν συνέβη τινὲς δ' αὐτοῦς τοὺς Κροτωνιάτας τοῦτο πράξει, τυραννίδος ἐπίβασιν εὐλαδομένους. Τὸν δὲ Πυθαγόραν καταληφθῆναι διεβίοντα καὶ πρὸς τινι χωρίῳ γεόμενος πλήρει κνῶμων αὐτόβι ἔσθη εἰπών, ἀλῶναι μᾶλλον ἢ πατῆσαι ἀναρεθῆναι δὲ κρείττον ἢ λαλῆσαι καὶ ὡς πρὸς τῶν διωκόντων ἀποσπαρῆναι. Οὕτω δὲ καὶ τοὺς πλείους τῶν ἑταίρων αὐτοῦ

διαφθάρηται, ὄντας πρὸς τετταράκοντα, διαφυγεῖν δ' ὀλιγίστους ὧν ἦν καὶ Ἀρχύτας ὁ Ταραντίνος καὶ Λύσις ὁ προεπρημένος. Φησὶ δὲ Δικαίσαρχος τὸν Πυθαγόραν ἀποθανεῖν καταφυγόντα εἰς τὸ ἐν Μεταποντίῳ ἱερὸν τῶν Μουσῶν, τετταράκοντα ἡμέρας ἀσπείσαντα. Ἡρακλείδης δὲ φησιν ἐν τῇ τῶν Σατύρου βίῳ ἐπιτομῇ, μετὰ τὸ θάψαι Φερεκύδην ἐν Δήλῳ, ἐπανελθεῖν εἰς Ἰταλίαν, καὶ πανθαίσιαν εὐρόντα Μύλωνος τοῦ Κροτωνιάτου εἰς Μεταπόντιον ἐξελεῖν, κακεῖ τὸν βίον καταστρέψαι ἀσπίτι, μὴ βουλόμενον περαιτέρω ζῆν. Ἐρμιππος δὲ φησι, πολεμοῦντων Ἀκραγαγνίων καὶ Συρακουσίων, ἐξελεῖν μετὰ τῶν συνήθων τὸν Πυθαγόραν, καὶ προστῆναι τῶν Ἀκραγαγνίων τροπῆς δὲ γενομένης περικίμπτοντα αὐτὸν τῆν τῶν κνῶμων χώραν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἀναρεθῆναι, τοὺς τε λοιποὺς, ὄντας πρὸς τοὺς πέντε καὶ τριάκοντα, ἐν Τάραντι κατακαυθῆναι, θελώντας ἀντιπολιτεύεσθαι τοῖς προστάσι. — (23) Jamblichus vit. Pyth. cap. 35, p. 200. — (24) Idem ibid. p. 205. — (25) Ibid. c. 36, p. 213. — (26) Tzetzes Chiliad. lib. XI, vs. 366 : Οὕτω τὸ πῦρ ὡς λέγουσιν ἐκπεφευγὸς τὸ τότε, Φυγῶν τε πρὸς Μετάποντον, Μουσῶν ἐν τῷ τεμένει Ἐκεῖ τε συγκροπτόμενος, ἄρτον φαγεῖν οὐκ ἔχων Ἐρ' ὀλιὰς τεσσαράκοντα ἡμέραις, λιμῶ θῆσκει, Ἐπὼν ὑπάρχων ἑκατὸν πλὴν ἔτους ἐνὸς μένου. — (27) Ovid. Met. lib. XV, 479 seqq. — (28) Cf. Tuscul. lib. IV cap. 1, et lib. I cap. 16. — (29) Diog. Laert. lib. VIII, 42 : ἦν δὲ τῷ Πυθαγόρᾳ καὶ γυνὴ, Θεανὸν ὄνομα, Βροντίνου τοῦ Κροτωνιάτου θυγάτηρ. Οἱ δὲ γυναικῆ μὲν εἶναι Βροντίνου, μαθητρίαν δὲ Πυθαγόρου. Ἦν αὐτῷ καὶ θυγάτηρ Δαμῶ, ὡς φησι Λύσις ἐν ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Ἰπαρχον. Id. lib. VIII, 43 : ἦν καὶ Τηλαχῆς υἱὸς αὐτοῦ, ὃς καὶ διεδέξατο τὸν πατέρα. Porphyrius vit. Pyth. : ἄλλοι δὲ ἐκ Θεανῶς τῆς Πυθώνακτος, τὸ γένος Κρήσης, υἱὸν Τηλαχῆ Πυθαγόρου ἀναγράφουσι καὶ θυγατέρα Μυῖαν, οἱ δὲ καὶ Ἀριγνώτην. Conf. Jamblich. vit. Pyth. I, 27 et Pollux X, 3. Suidas : Θεανῶ Κρήσσα, φιλόσοφος, θυγάτηρ μὲν Πυθώνακτος, γαμετὴ δὲ τοῦ μεγάλου Πυθαγόρου, ἐξ οὗ ἔσχε Τηλαχῆν καὶ Μνήσαρχον καὶ Μυῖαν καὶ Ἀριγνώτην. Τινὲς δὲ Βροντίνου γυναικῆ, τοῦ Πυθαγορείου. Γράφουσι δὲ καὶ τὸ γένος Κροτωνιάτιν. Ἐγραψεν ὑπομνήματα φιλόσοφα καὶ ἀποσθῆγματα καὶ ποιήματα τι δὲ ἑπῶν. Clemens Alexandrinus Strom. lib. I p. 309 C : Δίδυμος ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας Θεανῶ τῆν Κροτωνιάτιν πρώτην γυναι-

namenta. Sed antequam in Italiam proficisceretur doctrinamque suam ad communem civium utilitatem expromeret, repudiato honorifico quo priores usi erant sapientis nomine in Phliasio sermone, philosophum se, id est, sapientiæ studiosum professus est. « Ferunt enim Pythagoram (30) Phliuntem venisse et cum Leonte, Phliasiarum principe, docte et copiose quædam disseverisse. Cujus ingenium et eloquentiam quam admiratus esset Leon, quævisse ex eo, quod maxime arte confideret : at illum, artem quidem se scire nullam, sed esse philosophum (31). Admiratum Leontem novitatem nominis, quævisse, quinam essent philosophi et quid inter eos et reliquos interesset; Pythagoram autem respondisse, similem sibi videri vitam hominum, et mercatum eum qui haberetur maximo ludorum apparatu, totius Græciæ celebritate. Nam ut illic alii corporibus exercitatis gloriam et nobilitatem coronæ peterent, alii emendi aut vendendi quæstu et lucro ducerentur, esset autem quoddam genus eorum, idque vel maxime ingenuum, qui nec plausum nec lucrum quærent, sed visendi causa venirent studioseque perspicere, quid ageretur et quo modo : item nos quasi in mercatus quandam celebritatem ex urbe aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita et natura profectos, alios gloriæ servire, alios pecuniæ; raros esse quosdam qui cæteris omnibus pro nihilo habitis rerum naturam studiose intuerentur; hos se appellare sapientiæ studiosos, id est enim philosophos : et ut illic liberalissimum esset, spectare nihil sibi acquirerent, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque præstare. » Nec vero Pythagoras nominis solum inventor, sed rerum etiam ipsarum amplificator fuit. Namque etsi reliquis artibus liberalibus suis honos constabat, unum tamen erat, quod præcipue hominibus ad honesta studia incumbentibus placeret, naturæ investigatio. Qui igitur mundi ortum scrutari, qui cælestium siderum cursus,

magnitudines, intervalla perquirere, qui in animalium, plantarum, lapidum cognitione omne tempus contereere solebant, qui denique tam singula quam universa contemplantes omnium quæ aspectu sentiuntur causas animo comprehendere conabantur, hos potissimum Pythagoras philosophos appellandos esse arbitratus est.

Homines scientiæ cupidos non omnes in discipulorum numerum recipiebat, sed quos ad philosophiam pertractandam atque ad celanda ejus mysteria idoneos judicasset. Nam primum ex ore et vultu ac totius corporis habitu juvenum sapientiæ desiderio flagrantium conjecturam de eorum natura et moribus faciebat, deinde quos probasset in consortium assumptos certum tempus tacere jubebat. Neque enim omnibus idem, sed aliis aliud tacendi tempus pro æstimato captu sollertiæ constituebatur. Is autem qui tacebat, quæ ab aliis iisque sapientioribus dicebantur audiebat, ipse neque percontandi, si parum intellexerat, neque exarandi quæ audierat licentiam assecutus. Cæteroque minimum tacendi tempus fuit biennium, maximum quinquennium (32). Nominabantur vero adolescentes intra tacendi audiendique tempus ἀκουσματικοί vel ἀκουστικοί. At ubi, quod omnium difficillimum est, tacere et audire didicerant ipsoque silentio, cui erat nomen ἐχεμυθία, in litteris profecerant, tum iis verba facere et quærere quæque audissent scribere et quæ ipsi opinarentur expromere licebat. Eo autem tempore nulla amplius tacendi necessitate astricti μαθηματικοί dicebantur ab his artibus, quas jam discere ac meditari inceperant, quoniam geometriam et gnomonicam, musicam cæterasque item disciplinas altiores μαθήματα Græci vocabant. Talibus doctrinæ studiis præparati ad contemplanda corpora cælestia et latentes rerum causas indagandas omnemque naturæ obscuritatem scrutandam procedebant. Quarum rerum cognitione instructi postmodum appellabantur φυσικοί. Verumenimvero ne quis putet Pythagoreos finito quinquennali silentio

κίων φιλοσοφῆσαι καὶ ποιήματα γράψαι ιστορεῖ. Fallitur Anonymus auctor vitæ Pythagoræ apud Photium : καὶ ἡ Θεανὸς δὲ λέγεται οὐ μαθητὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἶναι. Veriora videntur quæ alii tradunt. Clemens Strom. lib. IV, p. 522 D : ἐπιλόσοφον Μύτην ἢ Θεανὸς θυγάτηρ τῶν Πυθαγόρειων, καὶ Ἀργινώτη ἡ τὰ περὶ Διονυσίου (leg. Διονύσου). Suidas : Ἀργινώτη μαθητὴρ Πυθαγόρου τοῦ μεγάλου καὶ Θεανὸς, Σαρδία, φιλόσοφος Πυθαγορικῆς συντάξεως τῆς Βακχυκῆς (ἔστι δὲ περὶ τῶν τῆς Διονυσίου μυστηρίων γράμματα δὲ καὶ ἱερῶν λόγος) ἔγραψε δὲ καὶ Τελειάδης Διονύσου καὶ ἄλλα φιλόσοφα. — (30) Sic ait Heraclides Ponticus apud Ciceronem Tuscul. V, 3. — (31) Diogenes Laertius lib. I, 12 : φιλοσοφῆσαν δὲ πρῶτος

ὠνόμασε Πυθαγόρας καὶ ἐκὺτον φιλόσοφον, ἐν Σικυωνίῳ διαλεγόμενος Λέοντι τῷ Σικυωνίῳ τυράννῳ, ἢ Φλιασίων, καθά φησιν Ἱπποκρίτης ὁ Ποντικός ἐν τῷ περὶ τῆς ἀπυου. Μυθῆνα γὰρ εἶναι σοφὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἢ θεόν. Idem lib. VIII, 8 : Σωσιπράτης δὲ ἐν διαδοχαῖς φησιν αὐτὸν (τὸν Πυθαγόραν) ἐρωτηθέντα ὑπὸ Λέοντος τοῦ Φλιασίων τυράννου, τίς εἴη; φιλόσοφος, εἰπεῖν; καὶ τὸν βίον εὐκίνηται πανηγύρει ὡς οὐκ εἴη ταύτην οἱ μὲν ἀγωνιούμενοι, οἱ δὲ κατ' ἐμπορίαν, οἱ δὲ γε βελτιστοὶ ἐρχονται θεαταί' οὕτως ἐν τῷ βίῳ οἱ μὲν ἀντροποδῶσαι, εἴη, φύονται ὄδῃς καὶ πλεονεξία; θεραταί' οἱ δὲ φιλόσοφοι τῆς ἀληθείας.

(32) Gellius Noct. Attic. lib. I, cap. 9. Jamblichus vit. Pythag. 71 seq. Lucianus vit. auct. cap. 3.

sive ἐχμελίξ non solum cum sodalibus de omni quaestione disputasse, sed etiam magistri decreta evulgasse: cum alia quominus hoc facerent obstabant, tum ipsius societatis ratio et natura. Etenim (33) simulatque a Pythagora in discipulorum cohortem recepti erant, quod quisque familiarē pecuniāque habebat, in medium dabat atque inibatur societas inseparabilis; quae ut juris ac dogmatum aequalitate continebatur, ita ab aliorum hominum consortione quodammodo abhorrebat. Quo factum est, ut Pythagorei non omnia omnibus exponenda esse rati (34) per totam vitam gravissima philosophiā praecepta cum aliis colloquibus silentio praeferrent. Quamobrem plurima obscure potius significanda quam perspicue enuntianda arbitrati multis perpetuo et symbolis et sententiis et similitudinibus (35) utebantur quae penitus intelligi nisi ab ipsis Pythagorae sectatoribus non possent. Quod reliquum est, Samius philosophus nullum videtur librum scripsisse, sed quotidianis tantum sermonibus ac disputationibus familiam erudivisse. Quae enim a veteribus memorantur Pythagorae scripta, ea omnia posterioris aetatis Pythagoreorum fuisse probabile est. Quippe nemo ignorat, sequenti tempore summi viri successores laudumque ejus aemulos sua ingenii

monumenta sectae auctori tribuere, quam propria nomina in commentariis inscribere maluisse (36). Quae quum ita sint, non est mirandum, plura Pythagorae opuscula citari. Sunt autem haec teste Diogene Laertio (37) tria volumina de institutione, de civitate ac de natura. Operis quo naturae ratio continebatur principium fuisse traditur: « Non per aerem quem spiritu duco, non per aquam quam bibo, non admittam hujus sermonis reprehensionem. » Addit Diogenes quod sub Pythagorae nomine feratur, Lysidis esse Tarentini, qui quum Thebas profugisset Epaminonda praeceptor fuerit. Sunt vero haec verba necessario aut de carmine auro aut de volumine soluta oratione scripto et Laertii aetate ad Pythagoram auctorem relato interpretanda. Qua de re copiosius in praefatione ad Hieroclem disserui. Praeterea Heraclides Sarapionis filius in Sotionis epitome rettulit, Pythagoram de rerum universitate carmine vaticinatum esse, quod poema primum Pythagorae opus nominavit. Secundo loco posuit *sacrum sermonem* ejus initium fuit:

O juvenes tacita colite haec pia sacra quiete.

Tertium locum dedit libello *de animo*, quartum autem libro *de pietate*. His accesserunt quintus commentarius de *Helothale*, *Epicharmi Coi pa-*

(33) Gellius Noct. Attic. lib. I cap. 9. Jamblichus vit. Pyth. 81: τῶν μὲν οὖν Πυθαγορείων κοινὴν εἶναι τὴν οὐσίαν διατέλλειν καὶ τὴν συμβίωσιν ἀμὰ διὰ παντός τοῦ χρόνου διατελεῖν, τοὺς δὲ ἑτέρους ἰδίαις μὲν κτήσεσι ἔχοντες ἐκέλευσε, συνιόντας δὲ εἰς ταῦτ' οὐ συσχολάζειν ἀλλήλοις· καὶ οὕτω τὴν διαφορὴν ταύτην ἀπὸ Πυθαγόρου κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους συστήνει. Κατ' ἄλλον δὲ αὐτὸν τρόπον δύο ἦν εἰδή τῆς φιλοσοφίας· δύο γὰρ ἦν γένη καὶ τῶν μεταχειριζομένων αὐτῆς, οἱ μὲν Ἀκουσματικοί, οἱ δὲ Μαθηματικοί. Τούτων δὲ οἱ μὲν Μαθηματικοὶ ὠμολογοῦντο Πυθαγόρειοι εἶναι ὑπὸ τῶν ἑτέρων· τοὺς δὲ Ἀκουσματικοὺς οὐτοὺς οὐχ ὠμολόγησαν, οὕτε τὴν πραγματείαν αὐτῶν εἶναι Πυθαγόρου, ἀλλ' Ἰππιάσου· τὸν δὲ Ἰππιάσου οἱ μὲν Κροτωνιάτην φασίν, οἱ δὲ Μεταποντινόν. — (34) Diog. Laert. lib. VIII, 15: ἑλεγόν τε καὶ οἱ ἄλλοι Πυθαγόρειοι, μὴ εἶναι πρὸς πάντας πάντα ῥητά, ὡς φησὶν Ἀριστόξενος ἐν δεκάτῃ παιδευτικῶν νόμῳ. — (35) Vid. Philos. Graec. Fragm. vol. I pag. 485-531. Jamblichus vit. Pyth. cap. 32 p. 191: ἐπὶ δὲ τῶν βυραίων καὶ ὡς εἶπεν βεβήλων εἰ καὶ ποτε τύχοι, διὰ συμβόλων ἀλλήλοις οἱ ἄνδρες ἠντίστοντο. Id. cap. 35 p. 211: διευλαθεύμενοι δὲ μὴ παντελῶς ἐξεῖν ἀνθρώπων τὸ φιλοσοφίας ὄνομα, καὶ λεῖτες αὐτοὶ διὰ τούτου ἀπεχθάνονται, διολέσαντες ἄρῃν τὸ τηλικούτων αὐτῶν ὄδρον, ὑπομνηματὰ τινα κεφαλαίωδῃ καὶ σύμβολα συνταξίμενοι τὰ τε τῶν προεσθιέντων συγγραμμάτια καὶ ὧν διεμνησθητο συναλίσαντες κατέλιπον ἕκαστος οὐ εὐτύχων τελευτῶν, ἐπισκήψαντες υἱοῖς ἢ θυγατέρας ἢ γυναιξί, μηδὲν δίδόναι τῶν ἐκτός τὰς οἰκίας. Cf. Jamb. Protrept. p. 130.

(36) David. Scholl. Arist. p. 13 ed. Brandis: τοῦτο δὲ οὐκ ἔχομεν δεῖξαι ἀπὸ Πυθαγορείων συγγραμμάτων· οὐκ ἐποίησε γὰρ σύγγραμμα ὁ Πυθαγόρας· ἔλεγε γὰρ ὅτι οὐ βούλομαι ἐν αἴφῃ τοις τὰ ἐμὰ καταλιπεῖν (ψυχήν) δὲ ἐκάλεσε τὰ βιβλία· ἀλλ' ἐν ἐπιψύχοις ἦτοι ἐν τοῖς μαθηταῖς, οἵτινες καὶ ἐρωτώμενοι δύνανται ἀποκρίνεσθαι, τὸ δὲ βιβλίον οὐ. Καὶ ὡς ἐλέγε τις τῶν

Πυθαγορείων, Οὐ δύναται διδάξαι με τὰ βιβλία· ἄλλα γὰρ αἰεὶ καὶ ἄλλα περὶ τῶν αὐτῶν εἰρηγοῦμαι, τὸ δὲ γε βιβλίον τὰ αὐτὰ αἰεὶ περὶ τῶν αὐτῶν λέγει, καὶ οὐ δύναται πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι. . . . Μηδὲ γὰρ τις οἰεσθῶ τὰ χρυσᾶ ἔπη αὐτοῦ εἶναι, ἀλλὰ τις τῶν Πυθαγορείων ἐποίησε ταῦτα καὶ πρὸς τιμὴν ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦ οἰκείου διδασκάλου. Id. Scholl. Arist. p. 28 a. ed. Brandis: ἐν αἷς ζητητέον καὶ τὸ γνήσιον διὰ τὴν γινωσκμένην νοθεῖαν νοθεύονται γὰρ τὰ βιβλία πενταχῶς· ἢ γὰρ δι' εὐγνωμοσύνην μαθητῶν τὰ οἰκεία συγγραμμάτια τοῖς οἰκείοις διδασκάλοις ἀνατιθέτων, ὡς τὰ Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους ἐπιγραφόμενα βιβλία, ἢ ὅτι Σωκράτους ἢ Πυθαγόρου ἀλλὰ Σωκρατικῶν καὶ Πυθαγορικῶν ἢ διὰ φιλοτιμίαν βασιλικῆν Ἰεσάτους γὰρ τοῦ Λιδῶν βασιλέως συνάγοντος τὰ Πυθαγόρου καὶ Πτολεμαίων τὰ Ἀριστοτέλους, πινὲς καπηλείας χάριν τὰ τυχεύοντα συγγραμμάτια λαμβάνοντες ἐκέδρουν καὶ ἔσχηον διὰ παραθέσεως νέων πυρῶν (leg. μυρῶν), ἵνα σχοίεν ἄθην τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἀξιοπιστίαν· ἢ δι' ὁμιονμίας συγγραφέων ἢ συγγραμμάτων ἢ ὑπομνημάτων.

(37) Diogenes Laertius lib. VIII, 6-7: οὕτω δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ ἤπερ ἐναρχόμενος ὁ Πυθαγόρας τοῦ φυσικοῦ συγγραμματος λέγει ὡδε· Οὐ μὰ τὸν ἀέρα τὸν ἀναπνέω, οὐ μὰ τὸ ὕδωρ τὸ πίνω, οὐ κατοῖσα ψῆγον περὶ τοῦ λόγου τοῦδε. Γέγραπται δὲ τῷ Πυθαγόρῃ συγγραμμάτια τρία· παιδευτικόν, πολιτικόν, φυσικόν. Τὸ δὲ πρῶτον ὡς Πυθαγόρου, Ἀσισιδῶς· ἔστι τοῦ Ταραντινοῦ Πυθαγορικοῦ, συγόντος εἰς Θέβας καὶ Ἐκαμινώνδου καθηγησαμένου. Φησὶ δὲ Ἡρακλείδης ὁ τοῦ Σαρπτιῶνος ἐν τῇ Σωτικῆς ἐπιτομῇ, γεγρασέναι αὐτὸν καὶ περὶ τοῦ ὅλου ἐν ἔπεισι· δεύτερον, τὸν ἱερὸν λόγον, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ὡ νέοι ἀλλὰ σέδεσθε μεθ' ἡσυχίας τάδε πάντα· τρίτον, περὶ ψυχῆς· τέταρτον, περὶ εὐσεβείας· πέμπτον, Ἰδοκλή τὸν Ἐπιχάρμου τοῦ Κρόου πατέρα· ἕκτον, Κρότων καὶ ἄλλους. Τὸν δὲ μυστικὸν λόγον Ἰππιάσου φασὶν εἶναι, γεγραμμένον ἐπὶ διαβολῇ Πυθαγόρου· πολλοὺς δὲ καὶ ὑπὸ Ἀστωῖος τοῦ Κρο-

tre, sextus de Crotone, atque alii. Porro *mysticum sermonem* ajunt Hippasi fuisse qui eum ad invidiam Pythagoræ conflandam scripserit. Denique fama est multas Astonis Crotoniatæ commentationes Pythagoræ esse attributas. Quid? quod Ion Chius (38) narrat Pythagoram poemata non nulla sub Orphei nomine edidisse. Ex horum numero fortasse illud fuit quod *Exploratorum* vocabulo inscriptum poeta nescio quis sic orsus erat : « Impudenter adversus neminem te geras. » Multa etiam alia olim videntur fuisse monumenta Samii philosophi nomine ornata, quorum sparsim veteres meminere. Etenim Prognostica eum confecisse auctor est Tzetzes (39) Chiliad. lib. II, 55 pariterque ejus ad Abarin Orationem memorat Proclus Comment. lib. III in Plat. Tim. p. 141 D (40), qui simul Hymnum Pythagoreum (41) aliquoties laudat. Adde quod Pythagoras testis adhibetur ab Æliano (42) de animal. lib. XVII cap. 8 et 9, itemque ab Athenæo (43) lib. IV p. 183 F. et lib. XIV p. 634 A, in iis quæ de rubro mari commentatus erat. Verum hæc alii Pythagoræ fuisse viri docti suspicati sunt. Si Plinium sequimur nat. hist. lib. XXIV, 17, Samius philosophus de herbarum virtutibus singulari volumine egit, quod alii Clemporo medico assignabant. « Sed Pythagoræ, inquit, pertinax fama antiquitasque vindicant : et id ipsum auctoritatem volumini afferit, si quis alius curæ suæ opus illo viro dignum judicavit, quod fecisse Clemporum, quum alia

suæ et nomine ederet, quis credat? » Denique Isidorus Orig. III, 2 : « Numeri, inquit, disciplinam apud Græcos primum Pythagoram autumant conscripsisse. » Similiter Malalas Chronogr. lib. VI p. 159 ed. Bonn. : καὶ ὁ προσηρημένος δὲ Μυθαγόρας ὁ Σάμιος τὴν ἀριθμητικὴν συνεγράψατο. At uterque fallitur magistro pro discipulis ac successoribus nominato. Neque minor est Malalæ (44) et Cedreni error qui historiam belli inter Cyrum et Samios gesti a Pythagora litteris mandatam esse affirmant. Taceo magica quædam opuscula posterioribus sæculis Pythagoræ supposita, quæ partim divulgata sunt partim etiam nunc in codicibus manu exaratis exstant (45). Agmen claudant Samii philosophi ejusque sectatorum epistolæ, quæ ab hominibus male sedulis olim confictæ Orelliana potissimum editione (46) celebratæ sunt.

Quemadmodum vero qui ad rationis Pythagoræ normam vitam dirigebant se suaque omnia præceptori velut consecrantes in librorum suorum frontibus Pythagoræ nomen inscribebant : sic eosdem ferunt, si quid in disputando contenderent, quum ex illis quaereretur, quare ita esset, respondere solitos : Ipse dixit (47). Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas. Quæ res eam vim habuit, ut procedente tempore paullatim magistri decreta eum discipulorum ac sectatorum placitis confunde-

τωνιάτου γραφέντας ἀνακτεθῆναι Πυθαγόρα. De *Sacro Sermone* hæc leguntur apud Jamblichum vit. Pyth. 28 : οὐκ ἔτι δὲ οὐκ ἀμείβουλον γέγονε, τὸ τὰς ἀπορροίας παρὰ Ὀρφέως λαθόντα Πυθαγόραν, συντάξει τὸν περὶ θεῶν λόγον, ἐν καὶ Ἰερὸν διὰ τοῦτο ἐπεγράψαμεν, ὡς ἂν ἐκ τοῦ μυστικωτάτου ἀπυθιμίου λέγουσι περὶ Ὀρφέου τόπου, εἴτε ὄντως τοῦ ἀνδρός, ὡς οἱ πλείστοι λέγουσι, σύγγραμμά ἐστιν, εἴτε Τηλαύουσι, ὅς ἐστι τοῦ διδάσκαλου ἐλλόγιμοι καὶ ἀξιόπιστοι διαθεβηθῶνται, ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τῶν Δαμοῦ τῆ θυγατρὶ ἀπολειφθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πυθαγόρου. Diodorus Siculus lib. I, 98 item Pythagoræ istud commentariolum ascribit his verbis : Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν θεωρήματα καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς, ἔτι δὲ τὴν εἰς πᾶν ζῶον τῆς ψυχῆς μεταβολὴν μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων. Sed Cercopem Pythagoreum ejus auctorem nuncupat Epigenes apud Clement. Alex. Strom. lib. I p. 333 A. Ait enim Clemens : Ἐπιγένης δὲ ἐν τοῖς περὶ τῆς εἰς Ὀρφέα ποιήσεως Κέουπος εἶναι λέγει τοῦ Πυθαγορείου τὴν εἰς ἄδου Κατάδασιν καὶ τὸν ἱερὸν λόγον, τὸν δὲ πεπλὸν καὶ τὰ φυσικὰ Βροντίου. At modo Pythagoram modo Orpheum Sacri sermonis conditorem habebant. Vide dissertationem de Orpheo vol. I p. 163 et fragm. Orph. XLVIII p. 185. Cæterum ab hoc libro sine dubio diversus fuit *Sacer Arignotes Sermo*, quum Bærcia solum et Cereris mysteria contineret. Suidas v. Ἀργινώτης συνέταξε τὰς Βαρχικὰς ἔστι δὲ περὶ τῶν τῆς Δήμητρος μυστηρίων ἐπιγραμματα. Γράσσεται δὲ καὶ Ἰερὸς λόγος κτλ.

(38) Diogenes Laertius lib. VIII, 8 : Ἴων δὲ ὁ Χίος ἐν τοῖς τριακμοῖς φησὶν αὐτὸν ἐντα ποιήσαντα ἀνενεγκεῖν εἰς Ὀρφέα. Αὐτοῦ λέγουσι καὶ τοὺς κατασκευάσας οὐ (leg. κατασκόπους

ῶν) ἢ ἀρχῆς· Μὴ ἀναίδειν (leg. ἀναιδεῖου) μηδενί. — (39) Tzetzes Chiliad. lib. II, 55 : Ὁ Μυθαγόρας δὲ, υἱὸς Μησάρχου τοῦ Σαμίου, οὐ μόνον προσέγνωσκε καλῶς αὐτὸς τὰ πάντα, Ἄλλὰ γε καὶ τοῖς χρήζουσι τὰ μέλλοντα γινώσκειν Προφητικὰ κατέλειψε διάφρα βιβλία. — (40) Proclus in Tim. p. 141 D : καὶ πρὸς τοῦτους, ὅτι τὸν ὀφθαλμὸν ἀνάλογον εἶναι τῷ πυρὶ δεῖκνυσιν ὁ Πυθαγόρας ἐν τῷ πρὸς Ἄβαριν λόγῳ. — (41) Proclus in Tim. pag. 269 B : πρόβεισι γὰρ ὁ θεὸς ἀριθμὸς, ὡς φησὶν ὁ Πυθαγόρειος εἰς αὐτὸν ὕμνος. Cf. Fragm. Philos. vol. I pag. 200. — (42) Ælianus de animal. lib. XVII cap. 8 : Πυθαγόρας ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάττης λέγει ζῶον τε γίνεσθαι κτλ. Cf. cap. 9 fin. — (43) Athenæus lib. IV p. 183 F : Πυθαγόρας δὲ ὁ γεγραμμένος περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης τοὺς Τρωγλοδοῦτας φησὶ κατασκευάζειν τὴν πανδοῦραν ἐκ τῆς ἐν τῇ θαλάσῃ φρομένης ἄρκης. Id. lib. XIV p. 634 A : μετὰ δὲ ταῦτα ζητήσεως γενομένης περὶ σαμβόκης, ἔφη ὁ Μασούριος δξύφθογον εἶναι μουσικὸν ὄργανον τὴν σαμβόκην, διελέχθη τε περὶ αὐτοῦ Εὐφρόνια τὸν ἐποποιὸν ἐν τῷ περὶ Ἰσθμίων, χρήσθαι σῆσας αὐτῷ Πάρβους καὶ Τρωγλοδοῦτας, τετραγῶνδρω ὄντι. Ἱστορεῖν δὲ τοῦτο Πυθαγόραν ἐν τῷ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης. — (44) Malalas Chronogr. lib. VI p. 158 ed. Bonn. : περὶ οὐ πολέμου Κύρου καὶ τῶν Σαμίων ὁ σωφώτατος Μυθαγόρας ὁ Σάμιος συνεγράψατο, ὅστις καὶ εἶπεν αὐτὸν Κύρον τεθνᾶναι εἰς τὸν πόλεμον. Cf. Cedrenus p. 138. — (45) Vid. Fabric. Bibl. Græc. vol. I p. 790 seq. ed. Harl. — (46) Socratis et Socraticorum, Pythagoræ et Pythagoreorum quæ feruntur epistolæ ed. Orellius Lipsiæ 1815. — (47) Cicero de nat. deor. lib. I, 5. Clemens Alexandrinus Strom. lib. II p. 159 : ἄποπον τοὺς μὲν Πυθαγόρου

rentur. Atque ipsius quidem Pythagoræ discipulos antiquorum nonnulli Pythagoricos, horum vero discipulos Pythagoreos, sapientiæ denique Pythagoræ æmulos Pythagoristas vocarunt (48). Fatendum tamen hæc discrimina sæpe negligi. Nos pauca de magistri præceptis præfati deinceps de Archyta, Philolao cæterisque quibus fragmenta attribuantur dicemus. Primum omnium sectæ hujus consilium ex ejus origine repeti convenit. Nactus est Pythagoras duplicis generis magistros, alios rerum divinarum studiosos, Pherecydem et Epimenidem, alios Ionicos philosophos, qui physici nominabantur, velut Anaximandrum. Ex his igitur duabus disciplinis eum sua dogmata finxisse et copulasse nemo negabit. Videamus quid inter illos deorum contemplatores sive theologos et hos physicos interesserit idque discrimen Plutarcho auctore explicemus qui in libro de oraculorum defectu cap. 48 vol. IX p. 379 ed. Hutten, ita fere disserit (49) : « Omnis quum due sint omnis ortus causæ, id est mens agens et materia patiens, antiquissimi theologî, quos Orphicos nuncupant, et poetæ soli præstantiori animum advertentes omnibus rebus explanandis hoc pervulgatum dictum adhibuerunt : *Jupiter caput, Jupiter medium. E Jove cuncta sunt* (Vid. Philos. Gr. fragm. vol. I, fragm. Orph. VI vs. 11 pag. 169), ad naturales autem ac necessarias causas nunquam accesserunt. Qui vero postea

existere physicorum nomine appellati a pulcherrimo illo ac divino principio aberrarunt, omnia corporibus eorumque affectionibus, ictibus, mutationibus, temperamento denique tribuentes. Quo fit, ut utrorumque ratio imperfecta sit, quoniam hi rerum auctorem et effectorem, illi earum materiam et instrumenta ignorant vel omittunt. » Utrorumque igitur bona suis institutis colligare et complecti Pythagoras conatus est. Quocirca e theologorum disciplina retinuit numinum et geniorum in rebus humanis vim et efficaciam eorumque placandorum rationem, divinationem, animi purgationem, præmia et pœnas post mortem : a physicis autem sumpsit naturæ explicationem, ut in rerum causis reddendis materiæ indolem ac præstantiam patefaceret. Cæterum hoc etiam nomine a naturæ interpretibus diversus fuit, quod quum illi in rerum corporearum ac singularium investigatione versarentur, ipse ab initiis latissime patentibus et remotis a corporea compage notionibus profectus ad interiorem naturæ cognitionem perspectarumque ejus latebrarum laudem pervenire tentabat. Immortalitatem quidem animorum a Pherecyde celebratam Ionicorum doctrinæ accommodavit allatisque argumentis probavit. Qua de re Cicero Tuscul. I, 16 : « Quod litteræ exstat, inquit, Pherecydes Syrius primus dixit animos esse hominum sempiternos. Hanc opinionem

τοῦ Σαμίου κλητάς τῶν ζητούμενων τὰς ἀποδείξεις παρατηρούμενος, τὸ Αὐτὸς ἔφα πῶς πιστὴν ἡγεῖσθαι, καὶ ταύτη ἀρκασθαι μόνῃ τῇ φωνῇ πρὸς βεβαίωσιν ὧν ἀκηκόασι. τοὺς δὲ τῆς ἀληθείας φιλοθεάμονας ἀπιστεῖν ἐπιχειροῦντας ἀξιοπιστῶ τῇ ὁδῶ δασκάλῳ, τῷ μόνῳ σωτήρῃ θεῷ, βασιάνους τῶν λεγομένων ἀπειτεῖν παρ' αὐτοῦ. Gregorius Nazianzenus orat. I in Julian. p. 296 : ἡμετέροι οἱ λόγοι καὶ τὸ ἑλληγίζειν, ὧν καὶ τὸ σέδειν τοὺς θεοὺς ὑμῶν δὲ ἀλογία καὶ ἡ ἀγροικία καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τὸ ἴσπευον τῆς ὑμετέρας ἐστὶ σοφία. Οὐκ ἂν μὲν, οἶμαι, τοῦτου καταγελάσαιεν εἰ παρ' ὑμῖν τὰ Πυθαγόρου φιλοσοφούντες, οἷς τὸ Αὐτὸς ἔφα τὸ πρῶτον καὶ μέγιστόν ἐστι τῶν δογμάτων καὶ τὸν χρυσῶν ἐπῶν, εἴτε οὖν μολυβδῶν, αἰρετώτερον. Μετὰ γὰρ τὴν πρώτην καὶ πολυύμνητον τοῖς τὰ ἐκείνου τελουμένους φιλοσοφίαν τῆς σιωπῆς, ἵνα λόγου μέτρα σιωπῆ ἀσκηθῶσιν, ἐνομοῦν, φησὶν, ἦν οἷον τῶν δογμάτων ἐρωτωμένους ἔπειτ' ἀπορῖνομενοίς, ἀπειτουμένους καὶ λόγου, ἄλλο μὲν μὴδὲν ἀποκρίνεσθαι, ὅτι δὲ Πυθαγόρᾳ τοῦτ' εἶη δεδομένον, καὶ λόγον εἶναι τοῦ δόγματος, τὸ παραστὰν ἐκείνῳ ἀνεύθυνόν τε καὶ ἀβασάνιστον, εἰς ταυτὸν ἤκοντας τοῦ Αὐτοῦ ἔφα τῷ παρ' ἡμῖν Πίστευσον ἐν ἄλλαις συλλαβαῖς τε καὶ ῥήμασι, κὰν εἰ μὴ παύσεσθε κοιμηθούντες ταῦτο καὶ διασύνοντες. Βούλεται γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος, μὴ ἐξείναι διαπιστεῖν τοῖς ὑπὸ τῶν θεοφόρων ἀνθρώπων εἰρημένους, ἀλλ' ἀπόδειξιν εἶναι τοῦ λόγου τὸ ἐκείνων ἀξιοπιστόν πάσης δυνάμεως λογικῆς καὶ ἀντιλογικῆς/ισχυρότερον. Cf. Cyrillus lib. III Comment. in Isaiam cap. 32, et Hermias in Irrisione gentil. phil. Inepte Suidas ipsi Pythagoræ hoc αὐτὸς ἔφα ascribit. Tit enim : αὐτὸς ἔφα τούτου παροριαχὸν ἐπὶ Πυθαγόρου τοῦ φιλοσόφου εἰσῆλθεν εἰς τὸν βίον ὁ αὐτός γὰρ ἀποσεμνῶν τὸν ἑαυτοῦ λόγον καὶ βίον ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἔλεγον

Αὐτὸς ἔφα, ἀντὶ εἶπεν, οὐκ ἐμός, ἀλλὰ θεοῦ λόγος ἐστίν. — (48) Anonymus scriptor vitæ Pythagoræ apud Photium : καὶ οἱ αὐτῶ τῷ Πυθαγόρᾳ συγγεγόμενοι ἐκαλοῦντο Πυθαγορικοί, οἱ δὲ τούτων μαθηταὶ Πυθαγόρειοι, οἱ δὲ ἄλλως ἐξωθεν κλητοὶ Πυθαγορισταί. Eadem verba exstant apud Suidam v. Πυθαγόρας et apud Græcum Theocriti interpretem ad Idyll. XIV vs. 5 qui addit : διαφέρουσι δὲ Πυθαγορικοί τῶν Πυθαγοριστῶν, ὅτι οἱ μὲν Πυθαγορικοί πᾶσαν φροντίδα ποιῶνται τοῦ σώματος, οἱ δὲ Πυθαγορισταὶ περιστολήνῃ καὶ αὐχμηρᾷ διαίτῃ χρωσται. Τινὲς δὲ Πυθαγοριστὰς λέγουσι τοὺς ἀποδειχόμενους τὰ Πυθαγόρου, μὴ ὄντας δὲ τῆς ἐκείνου δόξης, Πυθαγορικούς τῶν οὗτων φρονούντας ὡς ἐκείνος καὶ κατὰ Πυθαγόρον διατωμένους. Jamblichus vit. Pyth. cap. 18 : κατὰ δὲ τοῦτον τὸν λόγον τοὺς μὲν Πυθαγορείους καλέσας, τοὺς δὲ Πυθαγοριστὰς, ὡς περ' ἀττικῶς τινὰς ὀνομάζομεν, ἑτέρους δὲ ἀττικιστὰς διελὼν οὕτω προσηνῶτας τὰ ὀνόματα, τοὺς μὲν γνησίους εἶναι ἐνεστήσατο, τοὺς δὲ κλητάς τούτων δηλοῦσθαι ἐνεμείησε.

(49) Plutarchus de orac. def. cap. 48 vol. IX p. 379 ed. Hutten. : καθόλου γὰρ, ὡς φημι, δύο πάσης γενέσεως αἰτίας ἐχούσας, οἱ μὲν σφόδρα παλαιοὶ θεολόγοι καὶ ποιητὰ τῇ κρείττονι μόνῃ τὸν νοῦν προσέειον εἶλοντο, τοῦτο δὲ τὸ κοινὸν ἐπιβεβηγόμενοι πᾶσι πράγμασι· Ζεὺς ἀρχή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα πέλονται· ταῖς δ' ἀναγκαστικαῖς καὶ φυσικαῖς οὐκέτι προσήσαν αἰτίαις. Οἱ δὲ νεώτεροι τούτων καὶ φυσικοὶ προσαγορεύοντες Ἰωναντίον ἐκείνους τῆς καλῆς καὶ θείας ἀποπλανηθέντες, ἐν σώμασι καὶ πάθεισιν σωματίων πληγῆς τε καὶ μεταβολῆς καὶ κράσεως τίθενται τὸ σύμπαν. Ὅθεν ἀμφοτέροις ὁ λόγος ἐνδῆξ τοῦ προσήκοντος ἐστὶ, τοῖς μὲν τὸ δι' αὐτῶ καὶ ὑπ' αὐτῶ, τοῖς δὲ τὸ ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν ἀγνοοῦσιν ἡ παραλείπουσιν.

discipulus ejus Pythagoras maxime confirmavit. » Apparent autem dogmatum vestigia Ionicorum familiæ propria. Nam Pythagoras quum stateret animum esse æthereum igneumve per totam rerum naturam intentum et commean-tem (50), humanos animos e divina mente delibatos esse censuit. Idem plantis quoque inesse animas ex eodem fonte ductas arbitratus est, propter quas animantes illas appellavit. At animus humanus non ex sola substantia divina Pythagora judice constat. Hunc in duas partes divisit, quarum alteram rationis participem fecit, alteram expertem. In participem rationis posuit tranquillitatem, id est placidam quietamque constantiam; in illa altera motus turbidos tum iræ, tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi (51). Audiamus Timæum Locrum (52) in libello de anima mundi hanc rem ita illustrantem: « Animi humani, inquit, alia portio est rationalis et intelligens, alia irrationalis et insipientis. Rationalis portiois melior pars est ἐκ τῆς ταυτῶ φύσεως sive ex substantia naturæ immutabilis sibi que semper constantis. Deterior est ἐκ τῆς τῷ ἐτέρῳ sive ex substantia naturæ mutabilis et inconstantis. Utraque in capite collocata est, ut reliquæ partes ei serviant. Irrationalis portiois duæ sunt partes, altera irritabilis quæ circa cor versatur, altera concupiscens quæ circa jecur habitat. » Hujus igitur duplicis materiæ temperamento et harmonia vigentem animum numerum esse decrevit qui se ipse mo-

veret. Nam et alia cunctorumque principia numeris significabat. Quippe deum ut primum rerum auctorem unitatem vocabat, materiam vero, tanquam secundo loco positam patientemque causam, binarium numerum (53). Sed de Pythagoricis numeris alius erit dicendi locus: videamus de animi post hanc vitam statu. Igitur animi pars melior est immortalis, deterior mortalis, non quidem ita, ut post mortem corporis statim extinguatur, sed ut deleri tamen possit et post multorum annorum spatium intereat, melioremque partem vivam puramque relinquat. Sic certe Pythagoras et plerisque ejus discipulis de animorum, qui corporibus elapsi sunt, sorte vississe, fuse docent Jamblichus apud Stobæum Eclog. Phys. lib. I cap. 52 tom. II p. 1064 ed. Heeren. (54) et præcipue Proclus Comment. in Plat. Tim. pag. 311 (p. 754 ed. Schneider.). Neque quisquam infitias ibit, ex eadem Pythagoreorum opinione manasse illud Virgillii effatum Æn. VI, 745 :

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
concretam exemit labem purumque reliquit
ætherium sensus atque auræ simplicis ignem.

Jam vero animus e corporis vinculis tanquam e carcere evolans servata lineamentorum similitudine corporis figuram retinet. Et hæc quidem figura adhaeret non illi meliiori parti et intelligenti, sed deteriori crassiorique quæ in conspectum cadit. Cæterum opinionem de animo

(50) Cicero de senect. 21; de natur. deor. I, 11. Diog. Laert. lib. VIII, 28 : καὶ ζῆν μὲν πάντα ὅσα μετέχει τοῦ θεομοῦ διὰ καὶ τὰ εὐτὰ εἶσα εἶναι. Ψυχὴν μάλιστα μὴ ἔχειν πᾶσι εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόπλασμα αἰθέρος καὶ τοῦ θεομοῦ καὶ ψυχροῦ τῷ συμμετρεῖται ψυχροῦ αἵματος. Διακρίσειν τε ψυχὴν ζωῆς, ἀθάνατον τε ἐστὶν αὐτῆν, ἐπεισόπερ καὶ τὸ ἀρ' οὐ ἀπέσπασται ἀθάνατον ἐστίν.

(51) Cicero Tusc. IV, 5. — (52) Timæus Locrus : τὴν γὰρ ἀνθρωπίνην ψυχὴν τὸ μὲν λογικὸν ἐστὶ καὶ νοεόν, τὸ δ' ἄλογον καὶ ἄβρον. Τῷ δὲ λογικῷ τὸ μὲν κινεῖται ἐκ τῆς τοῦ αἵματος φύσεως, τὸ δὲ γερμενὸν ἐκ τῆς τοῦ ἐτέρου. Ἐκατέρον δὲ περὶ τὰν κεφαλὴν κέντραται, ὡς πάλιν μέσση τὰς ψυχὰς καὶ τὸ συμμετρεῖται ὑπερταῖ. τὸ πρῶτον, καθάπερ ὑπάρτω τῷ σκάθεος ἀπάντος. Τῷ δ' ἄλογῳ μέρει τὸ μὲν θυμοειδὲς περὶ τὰν καρδίαν, τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸ ἦπαρ. — (53) Plutarchus de plac. phil. I, 7 : Πυθαγόρας τῶν ἀρχῶν τὴν μὲν μονάδα θεόν, καὶ τὴν δύο, τρεῖς ἐστὶν ἢ τοῦ ἐνδὲ φύσεως, αὐτὰς δὲ νοῦς τὴν δ' ἀνεύστην δυάδα, σαφηνον καὶ τὸ καλόν, περὶ ἣν ἐστὶ τὸ ὕλικον πῆχυος ἐστὶ δὲ καὶ ὀρατὸς ὁ κόσμος. — (54) Stobæus Eclog. Phys. lib. I cap. 52 tom. II p. 1064 ed. Heeren. : οὐ μὲν ἐστὶ καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις περὶ τοῦδε συμπεφωνόταν οἱ Πλάτωνικοί καὶ Πυθαγόρειοι, πάσας δὲ αὐτὰς ὑπέλασσον ὑποτὴν ἑστίαν. Πλάτωνίται μὲν οὖν περὶ τῆς δίαιτης, οἱ δὲ μὲν παρακρίσασαι τὰς ἀρχαίους ψυχὰς καὶ τὰς ἀλογιστικὰς συναρῆσαι τῆς βίτης ἐνταῦθεν ἤδη τοῖς θεοῖς ἐπιτίθειαι, καὶ ἐκκατακρίσασαι τῶν σωματικῶν ἀνευ τῆς δίαιτης ἀνάγκασιν εἰς τοὺς θεοῦς· οἱ δὲ Πλάτωνικοί πάσας μετὰ τὴν δίαιτην εἰς τὴν οὐσίαν ἀπὸ τῆς γενέσεως

ἀπολόουσι. Γένοιτο δ' ἂν περὶ τῆς καθάρσεως ἢ αὐτῆ ἀνεπισθῆσαι· οἱ γὰρ αὐτοὶ μὲν αὐτὰς καὶ ταύτης ὑπερχαν παρὰ τὰς ψυχὰς ὅσαι θεοῖς ποιεῖσθονται· οἱ δ' ἄλλοι πάλιν οἱ μὲν περιόδους τῆς ψυχῆς περιουσίους καθάρσεως εἶναι διατάττονται, ὥσπερ τοῖς Πλάτωνικοί· οἱ δὲ καὶ τούτων αὐτῆν ὑπερχουσαν προτάττονται, ὥσπερ ὅη λέγει Πλάτωνιος. Proclus Comment. in Plat. Tim. pag. 311 (p. 754 ed. Schneider.) : τί τὸ ἀθάνατον ἐστὶ τοῦτο, καὶ τί τὸ θνητόν, ἐξήγηται παρὰ καὶ τοῦ Πλάτωνος ἰηγηταῖς, καὶ οἱ μὲν τὴν λογικὴν ψυχὴν μόνη ἀθάνατον ἀπολείποντες φεβύρουσι τὴν τε ἄλογον ζωὴν σωματικὴν καὶ τὸ πνευματικὸν ὄχημα τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν εἰς γένεσιν ῥοπήν τῆς ψυχῆς τὴν ὑπόστασιν διδόντες αὐτοῖς μόνον τὸ νοῦν ἀθάνατον διατηροῦντες ὡς μόνον καὶ μένοντα καὶ κινεῖσθαι τῶν τοῖς θεοῖς καὶ μὴ φθειρόμενον, ὥσπερ οἱ παρακρίσασαι καὶ ἐπεσθαι τῇ λέξει κρίναντες, δι' ἣς ὁ Πλάτων φησὶ τὴν ἄλογον, θνητὴν αὐτὴν καλῶν, τοὺς Ἀττικοὺς λέγου καὶ Ἀλδίνους καὶ τοιοῦτους τινάς· οἱ δὲ τούτων μετριώτεροι, ὥσπερ οἱ περὶ Πορφυρίου, καὶ πρᾶκτεροι παρακρίτουται μὲν τὴν κλινομένην φεβῶν κατακαθεδανύοντα τοῦ τε ὄχηματος καὶ τῆς ἀλόγου ψυχῆς, ἀνεπισθῆσαι δὲ αὐτὰ πρᾶσι καὶ ἀνακρίσασθαι τινὰ τρόπον εἰς τὰς σφαῖρας, ἀρ' ὧν τὴν σύνθεσιν ἔλαβε, σφαῖρατα δὲ εἶναι ταῦτα ἐκ τῶν οὐρανίων σφαερῶν, καὶ κατιοῦσαν αὐτὰ συλλέγειν τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ εἶναι ταῦτα καὶ μὴ εἶναι, αὐτὰ δὲ ἕκαστα μηκέτι εἶναι μηδὲ διαφραίνον τὴν ιδιότητα αὐτῶν· καὶ δοκεῖσθαι ἐπεσθαι τοῖς λογίοις ἐν τῇ καθόδῳ τὴν ψυχὴν λέγουσι συλλέγειν αὐτὸ λαμβάνουσαν αἰθέρης μέρος ἡελίου τε καὶ σεληνῆς τε καὶ ὅσα ἕτερα

corporis figuram exprimente, quæ usque ab heroicis ducta temporibus vulgi potius quam eruditorum erat, Pythagoras ad reliqua placita sua aptavit. Ac primum quidem hanc animi partem e materia volebat constare, ut ejus interventu pars melior cum corpore agere posset. Deinde hæc ipsa deterior et irrationalis atque adeo concreta pars per totum corpus erat diffusa ejusque figuram assumebat. Quam rationem postea Democritus alique veterum secuti rem mirificam suis scitis convenienter uberius exposuerunt. Vid. Democrit. fragm. pag. 400. Sed Pythagoras (55) putavit, animum e corpore exturbatum procul a terra per aerem retenta corporis similitudine ac figura vagari: Mercurium autem custodem esse animarum ideoque vocari Ductorem, Janitorem et Infernum, quod animas e corporibus simul a terra simul e mari deduceret. Et puras quidem in locum altissimum compelli, impuras vero nec puris nec invicem

appropinquare, sed a Furiis constringi vinculis tenacissimis. Neque tamen hic impurarum animarum status permanet, sed migrandum iis est (56) per varia deinceps corpora vel hominum vel bestiarum vel plantarum aliarumque rerum, donec post certas annorum conversiones mutationum orbem confecerint. Hæc est celeberrima illa animarum migratio quam et philosophorum acuminè defensam et poetarum versibus amplificatam sæpenumero antiqui exaggerant. Eam Pythagoras cum antiquioribus Græcis (57) qui in ista re ab Ægyptiorum doctrina non discedebant, sic informavit, ut μετενσωμάτωσιν sive μετεμψύχωσιν (58) proprio sensu intelligeret. Neque Plato (59), diligens veteris sapientiæ interpres, quotiescunque hujus placiti tam in Pythagoreorum scholis quam in Orphicis (60) mysteriis traditi mentionem movet, aliter de eo judicavit, etsi excepto Plotino (61) posteriores Platonici et Pythagorei, Jamblichus (62), Olym-

συνέχονται· πρὸς οὐ· ἐπακτέον τὰ τοῦ Πλάτωνος οὐκ ἐναργῶς φερόντα πᾶν τὸ ἀλογον. Τρίτοι δὲ αὐ εἰσιν οἱ πᾶσαν φθορὰν ἀνελόντες ἀπὸ τε τοῦ ὀχλήματος καὶ τῆς ἀλογίας καὶ εἰς ταυτὸν ἄγοντες τὴν τε τοῦ ὀχλήματος διαμονὴν καὶ τὴν τοῦ ἀλόγου καὶ τὸ θνητὸν ἐπ' αὐτοῦ τὸ σωματοειδὲς καὶ περὶ τῆν ὄλην ἐπιτοκόμενον καὶ ἐπιμελούμενον τῶν θνητῶν ἐξηγουμένοι, ὡς Ἰαμβλίχῳ οἰεῖται καὶ ὅσοι τούτω συνᾶζειν ἀξιοῦσι, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀπὸ τῶν σωμάτων τῶν βεβίων αὐτῶ διδόντες τὴν ὑπόστασιν, ἵνα δὴ γινόμενον ἐκ κινουμένων αἰτίων καὶ μετεβλήθων ἢ κατὰ τὴν ἐαυτοῦ φύσιν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν θεῶν αὐτῶν τὸν κόσμον κατεβυθύνοντων καὶ πάντα διαιωνίως ποιοῦντων. — (55) Alexander Polyhistor ap. Diog. Laert. lib. VIII, 31: ἐκρίθησαν δὲ αὐτὴν ἐπὶ (leg. ἀπὸ) γῆς πλάζεσθαι ἐν τῷ ἀέρι, ὅμοιαν τῷ σώματι. Τὸν δὲ Ἑρμῆν ταμίαν εἶναι τῶν ψυχῶν καὶ διὰ τοῦτο Πομπέα λέγεσθαι καὶ Ἡυλαῖον καὶ Χθόνιον, ἐπειδὴ περ οὕτως εἰσπέμπει (leg. προπέμπει) ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς, ἀπὸ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάττης. Καὶ ἀγεσθαι μὲν τὰς καθαρὰς ἐπὶ τὸν ὕψιστον, τὰς δὲ ἀκαθάρτους μῆτε ἐκεῖναις πελάγει μῆτε ἀλλήλαις, δεῖσθαι δ' ἐν ἀρρήτοις δεσμοῖς ὑπὸ Ἑρινύων. — (56) Conf. Timæus Locrus de an. mundi extr., Plato Tim. p. 90 seq.; Philolaus ap. Clem. Alex. Strom. lib. III pag. 433 A; Sext. Emp. IX, 127. (57) De Philolao hæc Clemens Alexandrinus p. 433 A: ἄχθον δὲ καὶ τῆς Φιλολάου λέξεως μνημονεύσαι· λέγει γὰρ ὁ Πυθαγόρειος ὡδε· Μαρτυροῦνται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τε καὶ μάντις, ὡς διὰ τινος τιμωρίας ἂ ψυχὰ τῷ σώματι συνέζευκται, καὶ καθάπερ ἐν σώματι τούτω τῆσπαται. Cf. Athen. IV pag. 157 C. Cum Philolai verbis conferre licet Empedoclea apud Plutarch. de exsil. p. 607 (fragm. vs. 3-10): εὐτέ τις ἀμπακίησι φόνω εἶλα γυῖα μίην Δαίμων, οἶτε βίοιο λογῆσαι μακρῶντος, τρίι μιν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλλάτθῃσι, γαινόμενον παντοῖα διὰ γρόνον εἶδεα θνητῶν κτλ. — (58) Olympiodorus cod. III p. 27 apud Wytenbachium ad Platonis Phæd. p. 81 ed. Steph. rectissime ait τὴν μετεμψύχωσιν quæ dicitur migratio animæ in alia corpora potius μετενσωμάτωσιν dicendam fuisse; μετεμψύχωσιν enim grammaticè legibus convenienter significare ejusmodi animarum migrationem, qua alia deinceps animæ in idem corpus migrant. Herodotus lib. II, 123: πρῶτοι δὲ καὶ τῶνε τὸν λόγον Αἰγυπτίοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατό; ἐστὶ· τοῦ σώματος δὲ καταβύθοντος ἐς ἄλλο ζῶον

αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ δὲ περιεβῆ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὸς ἐς ἀνθρώπου σώμα γινόμενον ἐσδύεται· τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτὴ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίαις ἔτεσι. Τούτω τῷ λόγῳ εἰσι οἱ Ἑλλήνων ἐγρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐκωτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ εἶδῶς τὰ οὐνόματα οὐ γράζω. Vid. Phil. Græc. fragm. vol. I de Empedocle pag. XIX. — (59) Plato in Timæo p. 62; item in Phædone p. 81: εἰκὸς μέντοι καὶ οὐ τί γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων, αἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀναγκάζονται πλανᾶσθαι δίκην τίνουσιν τῆς προτέρας τροφῆς, κακῆς οὕσης. Καὶ μέχρι γε τούτου πλανῶνται, ἕως ἂν τῆ τοῦ ἐνεπακολουθούτου τοῦ σωματοειδούς ἐπιθυμία πάλιν ἐνδεδῶσιν εἰς σώμα. Ἐνδύονται δέ, ὡς περ εἰκὸς, εἰς τὰ τοιαῦτα ἦθῃ, ὅσοι' ἀτ' ἂν καὶ μεμελετηκυῖαι τύχῳσιν ἐν τῷ βίῳ. . . . οἷον τοὺς μὲν γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετητάτας καὶ μὴ διευλαθεμένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν τοιούτων θηρίων εἰκὸς ἐνδύεσθαι. — (60) Vid. Lobeck. Aglaoph. T. II p. 795. — (61) Plotinus Ennead. III lib. IV p. 284: ἐξελθούσα δὲ (ἡ ψυχὴ) ὅ, τι περ μάλιστα ἐπιδύσασ, τοῦτο γίνεταί. Διὸ θεύγειν δεῖ πρὸς τὸ ἄνω, ἵνα μὴ εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἐπακολουθούσας τοῖς αἰσθητοῖς εἰδύσασ, μὴδὲ εἰς τὴν φυτικὴν ἐπακολουθούσας τῆ ἕξέσει τοῦ γεννᾶν καὶ ἐδωδῶν λιγνεῖαι, ἀλλ' εἰς τὸ νοερὸν καὶ νοῦν καὶ θεόν. Ὅσοι μὲν οὖν τὸν ἀνθρώπον ἐτήρησαν, πάλιν ἀνθρώποι· ὅσοι δὲ αἰσθήσει μόνον ἐτήρησαν, ζῶα· ἀλλ' εἰ μὲν αἰσθήσει μετὰ θυμοῦ, τὰ ἄγρια, καὶ ἡ διαφορὰ ἢ ἐν τούτοις τὸ ἀσάφρον τῶν τοιούτων ποιεῖ· ὅσοι δὲ μετ' ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἡδονῆς τοῦ ἐπιθυμοῦντος, τὰ ἀκολάστων ζῶων καὶ γαστριμαργῶν· εἰ δὲ μὴδὲ αἰσθήσει μετὰ τούτων, ἀλλὰ νοθεῖα (leg. νοθεία) αἰσθησῶσ μετ' αὐτῶν, καὶ φυτά. Μόνον γὰρ τοῦτο ἡ μάλιστα ἐνήργει τὸ φυτικόν, ἀλλ' ἢν αὐτοῖς μελέτη δεινρῶν ἦναι. Τοὺς δὲ φιλομοῦσους μὲν καθαρῶσ δὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὰ ὀιδικά· τοὺς δὲ ἀλόγους βασιλέας, ἄετους, εἰ μὴ ἄλλη κακία παρεῖη. Μετεωρολόγους δὲ ἄνευ φρονήσεως εἰς τὸν οὐρανὸν ἀεὶ αἰρομένους, εἰς ὄρεας μετεώρους ταῖς πτήσεις. Ὅ δὲ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν [int. μεμελετηκῶσ] ἀνθρώπων· ἢ δὲ ἥττον ἀρετῆς· πολιτικῆς μετέγων, πολιτικῶν ζῶων, μάλιστα (leg. μελιττα) ἢ τὰ τοιαῦτα. Eandem rem suis argumentis confirmat Ennead. IV, lib. III, p. 381-398. — (62) De hoc et aliis sic Nemesius de Nat. hom. cap. 2 pag. 82 ed. Oxon. (pag. 115 ed. Matth.): κοινῆ μὲν

pidorus (63), Proclus (64), Hierocles (65) de via majorum vestigiis trita deflexerunt partim negantes humanas animas in brutorum animalium corpora transire posse ipsumque Platonem ab eo dogmate abhorruisse contententes (quæ Hieroclis sententia fuit), partim per inversionem quam Græci ἀλλογορίαν appellat Platonis verba interpretantes. Porphyrius quid statuerit non satis constat, etsi facile adducor ut Nemesio de Nat. hom. c. 2 p. 82 ed. Oxon. (p. 115 ed. Matthæi) eum antiquorum præceptum tenuisse dicenti potius credam quam Æneæ

Gazæo in Theophrasto p. 16 novæ sententiæ propugnatoribus annumeranti, licet Æneæ similia habeat Augustinus de civit. Dei X, 30 (66). Sed utcunque est, fallitur Wytttenbachius ad Platonis Phædonem p. 81 ed. Steph. hanc sequentium sæculorum opinionem ei tribuens qui Mercurius dicitur apud Stobæum Ecl. Phys. p. 1000 (tom. I, p. 429 ed. Gaisf.). Hunc enim qui falso dei nomine superbit animorum immortalitatis et migrationis qualem veteres describunt vindicem fuisse ipsa ejus verba abunde probant (67). Quæ autem sequuntur eodem lemme instructa cum

οὐδὲν πάντες Ἕλληες οἱ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον ἀποφρηγμένοι τὴν μετεσωμάτων δογματίζουσι· διαφέρονται δὲ περὶ τὰ εἶδη τῶν ψυχῶν· οἱ μὲν γὰρ ἐν εἶδος τὸ λογικὸν εἶναι λέγουσι, τοῦτο δὲ καὶ εἰς φυτὰ καὶ εἰς τὰ τῶν ἀλόγων σώματα μεταβαίνειν, οἱ μὲν κατὰ τινας ῥητάς ἡρώων περιόδους, οἱ δὲ ὡς ἔστυεν· ἄλλοι δὲ οὐχ ἔν εἶδος ψυχῶν, ἀλλὰ δύο, λογικῶν τε καὶ ἀλογων· τινὲς δὲ πολλὰ, τοσαῦτα ὅσα τῶν ζῶων τὰ εἶδη. Μάλιστα δὲ οἱ ἀπὸ Πλάτωνος περὶ τὸ δογμα τοῦτο διηγέθησαν· εἰπόντος γὰρ Πλάτωνος τὰς μὲν θυμακὰς καὶ ὄργιλους καὶ ἀρπακτικὰς ψυχὰς λύκων καὶ λέοντων σώματα μεταμερίζουσιν, τὰς δὲ περὶ τὴν ἀκολασίαν ἠχοληκμένας ὄνων καὶ τῶν τοιούτων ἀναλαβάνειν σώματα, οἱ μὲν κυρίως ἤκουσαν τοὺς λύκους καὶ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς ὄνους, οἱ δὲ τροπικῶς αὐτὸν εἰρηκνέαι διέγνωνσαν, τὰ ἦρθα διὰ τῶν ζῶων παρεμβαίνοντα. Κρόνιος μὲν γὰρ ἐν τῷ περὶ παλιγενεσίας, οὕτω δὲ καλεῖ τὴν μετεσωμάτων, λογικὰ πάσας εἶναι βούλεται· ὁμοίως δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Πλάτωνικός ἐν τῷ περὶ τῆς ψυχῆς πάντα τὰ εἶδη ἐστίν· καὶ Πορφύριος ὁμοίως. Ἰζμβλιχος δὲ τὴν ἐναντίαν τοῦτοισι δραμῶν, κατ' εἶδος ζῶων ψυχῆς εἶδος εἶναι λέγει, ἤγουν, εἶδη διάφορα· γέγραπται γοῦν αὐτῷ μονόθελον ἐπίγραφον, ὅτι οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων εἰς ζῶα ἄλογα, οὐδὲ ἀπὸ ζῶων ἀλόγων εἰς ἀνθρώπους αἱ μετεσωματώσεις γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ζῶων εἰς ζῶα, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους· καὶ μοι δοκεῖ μάλλον οὗτος, ἔνεκα τούτου, κλιῶς κατεστοχασθαι μὴ ὁδὸν τῆς Πλάτωνος γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς κτλ. Similiter Æneas Gazæus in Theophrasto p. 16 ed. Barth. : Οἱ μὲν παλαιοὶ μυσταγογοὶ τῶν λεγομένων μετεκρίναντων οὐδέν, εὐ εἰδέτες ὅτι τῶν Αἰγυπτίων ὁ Πλάτων μανθῆτης γενόμενος, καὶ περὶ ἐκεῖνον διατεθρολυμένος τὰ ὄψα ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ πάντα ζῶα μεταβαίνει, πανταχοῦ τῶν λόγων διασπείρει τὸ δογμα. Πλωτίνιος γοῦν καὶ Ἀρποκρατίων ἀμείβει καὶ Βοηθῆς (leg. Βοήθης ut apud Strabonem XIV, 674 quod restituit Meinekius) καὶ Νουμήριος τὸν τοῦ Πλάτωνος ἱκτινὸν παραλαβόντες, ἱκτινὸν ἀποιδέουσαι, καὶ τὸν λύκον λύκον, καὶ τὸν ὄνον ὄνον, καὶ οἱ πίθηκος αὐτοῖς οὐκ ἄλλο ἢ τοῦτο, καὶ οἱ κύκνος οὐκ ἄλλος ἢ κύκνος νομίζεται· καὶ περὶ τοῦ σώματος ἐμπέλασθαι τὴν ψυχὴν, δυνατὸν εἶναι λέγουσιν καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐξαιρέσειν· ὡς γοῦν ὁμοιωθῆναι, κατὰ τοῦτο φέρεται, ἀλλὰ ἄλλο ζῶον ὑποθεῖται. Ἐπιγενόμενοι δὲ Πορφύριος καὶ Ἰζμβλιχος, καὶ τὸς περὶ αὐτῶν σοφίας περιτρονούοντες, καὶ ἐρμηνεύοντες τὸν Πλάτωνος ὄνον καὶ λύκον αἱ ἱκτινὸν, καὶ κατανυρήσαντες ὡς ἄλλη μὲν λογικῆς ψυχῆς ἡ οὐσία, ἄλλη δὲ ἀλόγου, καὶ ὅτι οὐ μετανίστανται, ἀλλ' ὡσαύτως ἔχουσιν αἱ οὐσίαι οἱαὶ τὸ πρῶτον προήλθον· οὐ γὰρ τῆ ψυχῆ τὸ λογικὸν ἀμυθεθῆκος ὡς μεταχωρεῖν, ἀλλ' οὐσίας διαφορά βεβαίως ἱερωμένη· καὶ ὄπως ἀδύνατον τὸν λόγον εἰς ἀλόγον μετακίβησθαι, εἰ μὴ καὶ τὸ ἀλόγον φέσσειν ὑπερβαίνειν τοῦ λόγου τὴν φύσιν· ταῦτα ὀφείποτε διαλογοσάμενοι, ὑπερηγήσαντες τὰ ἀλογα τῶν ζῶων μεταβάλλοντες οὐκ εἰς ὄνον τασιν ἀλλ' ὀνόωδη ἀνθρώπων (leg. cum Wytttenb. ζῶων, μετέβαλον αὐτὰς οὐκ εἰς ὄνους φύσιν, ἀλλ' εἰς ὀνόωδη ἀνθρώπων)· οὐ γὰρ

τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν τῶν σωματίων μορφήν, μεταμπίσχεσθαι, ὡς περὶ οὐκ ἐπὶ τῆς σαρκῆς οἱ τῆς τραχυδίας ὑποκρίνται, οἱ νῦν μὲν τὸν Ἀλκαμαίωνα, νῦν δὲ τὸν Ὀρέστην ὑποκρίνονται κτλ. — (63) Olympiodorus cod. III, p. 27 apud Wytttenbachium I. c. — (64) Proclus ad hæc Platonis in Timæo verba εἰς θηρίων βίον ἀνθρωπίνην ψυχὴ ἀκινεῖται: p. 329 (p. 801 ed. Schneid.) adnotat: εἰ δ' οὐκ καὶ ὅτι Πλατωνικός ὁ λόγος ὑπομνήσαι χρῆ, παραβέβαιον, ὅτι τὸ ἐν Πολιτείᾳ τὴν ψυχὴν τοῦ Θεραπίτου πύθηγον ἐνδύσεσθαι φησιν, ἀλλ' οὐ σῶμα πύθηκειον, καὶ ἐν Φαῖδρω κατεῖται εἰς βίον θηρίων, ἀλλ' οὐχ εἰς σῶμα θηρίων· ὁ γὰρ βίος μετὰ τῆς οἰκείας ἐστὶ ψυχῆς· καὶ ἐν τοῦτοισι μεταβάλλειν εἰς θῆρειον φύσιν· ἢ γὰρ θῆρειος φύσιν οὐκ ἐστὶ τὸ σῶμα τῷ θῆρειον, ἀλλ' ἡ ζωὴ τοῦ θηρίου. — (65) De Hierocle vide Philos. Græc. Fragm. vol. I pag. 469 seq. — (66) Augustinus de civit. dei X, 30: « Platonem animas hominum post mortem revolvi usque ad corpora bestiarum scripsisse, certissimum est. Hanc sententiam Porphyrii doctor tenuit Plotinus: Porphyrio tamen jure displicuit. » Cf. XII, 20. XXII, 27. Sed e Platonis mente videtur loqui apud Stobæum Ecl. Phys. pag. 1052 (vol. I p. 465 ed. Gaisford.): ὡν μὲν γὰρ ἐν τῇ μεταβολῇ καὶ γενέσει τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐξάνθηον ἐπικρατεῖ καὶ δυναστεύει, τοῦτο: εἰς νοθεὶ καὶ σώματα (del. καὶ post νοθεὶ; vulg. ἴσον ὅθ᾿ καὶ, quod Cante- rum nutabat in εἰς ὀνόωδη. Cf. Photius et Suidas in v. Κη- φισόδωρος; sed Harpocratioris etiam libri plerique νοθεῖ) καὶ βίους βολερῶδες καὶ ἀκαθάρτους ὑπὸ φιληθόνιας καὶ γαστριμαργίας φησὶ γενέσθαι τὴν μεταβολήν. — (67) Ἐρμῆς ἐκ τῶν πρὸς Τάτ apud Stobæum Eclog. Phys. pag. 1000 (tom. I pag. 429 ed. Gaisf.): Οὐκ ἤκουσαι ἐν τοῖς γενικοῖς, ὅτι ἀπὸ μᾶς ψυχῆς, τῆς τοῦ παντός, πᾶσαι αἱ ψυχῆαι εἰσι αὐταί, αἰ ἐν τῷ παντὶ κόσμῳ κυκλινούμεναι, ὡς περὶ ἄπυρον ἐμ- κημῆναι; τούτων τοίνυν τῶν ψυχῶν πολλαὶ αἱ μεταβολαί, τῶν μὲν εἰς τὸ εὐτυχέστερον, τῶν δὲ εἰς τὸ ἐναντίον. Αἰ μὲν γὰρ ἐρπετώδεις οὖσαι εἰς ἐνδοξα μεταβάλλουσιν, αἱ δὲ ἐνυ- δραὶ εἰς χερσαία, αἱ δὲ χερσαῖαι εἰς πετεινά, αἱ δὲ ἄεριναι εἰς αἰθήρ, αἱ δὲ ἀνθρωπῶναι ἀρχὴν ἀθανασίας ἔχουσιν ἂν· διαίμονας μεταβάλλουσιν, εἰβ' οὕτως εἰς τὸν τῶν θεῶν χορόν· χοροὶ δὲ δύο θεῶν, ὁ μὲν τῶν πτωχώνων, ὁ δὲ τῶν ἀπλων. Καὶ αὐτῇ ψυχῆς ἡ τελεσιτάτη δόξα. Ψυχὴ δὲ εἰς ἀνθρώ- πους εἰδούσα, ἐὰν κακῆ μείνη, οὐποτε τεύχεται ἀθανασίας, πισμιστευαὶ δὲ τὴν ὁδὸν ὑποστρέφει τὴν ἐπὶ τὰ ἐρπετά. Καὶ αὕτη καταδίκη ψυχῆς κακῆς. Κακία δὲ ψυχῆς κακῆς ἀγνωσία. Ψυχὴ γὰρ μηδὲν ἐπινοῦσα τῶν ὄντων, μηδὲ τὴν τούτων φύσιν μηδὲ τὸ ἀγαθόν, τυφλωτέρησα δὲ ἐπινοήσει τοῖς σωματικοῖς πάθεισι, καὶ ἡ κωκοδαίμων ἀγνωσασα ἑαυτὴν δουλεύει σώματι ἀλλοκότοις καὶ μοχθηροῖς, ὡς περὶ φορτίον βαρῶν οὐσα τὸ σῶμα καὶ οὐκέτ' ἀρχουσα ἀλλ' ἀρχομένη. Cum his non congruent sequentia, etsi addito lemme τοῦ αὐτοῦ. Sequuntur autem hæc: ψυχὴ δὲ ἀνθρωπῶν πᾶσα μὲν οὐ, ἢ δ' εὐσεβῆς, δαι- μονία τίς ἐστὶ καὶ εἴσα. Καὶ ἡ τοιαύτη καὶ μετὰ τὸ ἀπυλων

prioribus non consentiunt. Cæterum nemo mirabitur Timæum Locrum sub finem libri qui fertur περί ψυχῆς κόσμῳ (68) de hoc dogmate ita loqui, ut ea quæ præ se fert ab inferioris ætatis magistris didicisse videatur. Recte enim viri docti libellum cuius nemo ante Clementem Alexandrinum (69) meminit ex antiquorum scriptorum numero exemerunt. Etiamsi vero arcana (70) Pythagoreorum disciplina olim fuit, ut quæ esset vera placitorum et symbolorum vis soli ejus sectæ homines scirent neque hodie nobis licet in omni philosophiæ parte ipsius Pythagoræ rationem a Pythagoricorum iudiciis discernere, tamen quid ipse Pythagoras, qui se primum Ethaliden (71), deinde Euphorbum, tum Hermotimum, postea Pyrrhum fuisse jactabat antequam factus esset Pythagoras, de μετεσσωματώσει senserit, a nemine unquam dubitatum est. Cæterum absoluto illo perpetuæ conversionis circuitu, quo accidit ut omnis generis animalium rerumque formas induant animi, non amplius in corpora includuntur, sed in altissimum cæli locum subvolant vel in deorum genus abeunt. Cujus rei testes proferre cum alios licet, tum Alexandrum Polyhistorum (72) et auctorem (73) aurei carminis vs. 70-71 ita scribentem: « Quodsi relicto corpore ad liberum atherem commigraveris, eris immortalis deus, incorruptus, neque amplius morti obnoxius. » Ea vero felicitas contingere non potest nisi animis puris omniq[ue] labe

carentibus. De quo argumento plura dixi in commentatione quæ Empedoclis reliquiis præposita est. Vid. Philos. Græc. fragm. vol. I p. XIII-XXVII. Quocirca Pythagoras (74) totum aerem plenum esse animarum contendit quæ pro genis et heroibus haberentur, ab iisque somnia morborumque et prosperæ valetudinis signa hominibus objici, neque solum hominibus, verum etiam pecudibus et reliquis jumentis. Quin etiam ad hos genios referri voluit tum lustrationes tum scelerum expiationem divinationemque omnem et omnia et cætera id genus. Divinationi magnam auctoritatem Pythagoras (75) tribuit, qui etiam ipse augur esse vellet. Itaque etiam quo in somnis certiora videamus, præparatos quodam cultu atque victu proficisci ad dormiendum jubet (76). Ab eodem doctissimo viro illud dictum est, tum maxime et pietatem et religionem versari in animis, quum rebus divinis homines operam darent (77). Porro vetuit mortales injussu Imperatoris, id est Dei, de præsidio et statione vitæ decedere (78). Carnibus vesci cum ipse noluit, tum sodalibus suis abstinere ejusmodi edulibus persuasit, exercens et assuefaciens eos ad facilius vivendi genus, ut alimenta semper parabilia haberent, quippe qui cibos flammæ non indigos sumerent et simplicis aquæ potu contenti essent. Hinc enim et corporis sanitatem et ingenii acumen oriri (79). Carnes autem epulandas esse negavit, ne quis cognatorum anima-

γῆναι τοῦ σώματος τὸν τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα ἀγωνισαμένην, (ἀγῶν δὲ εὐσεβείας τὸ γινῶναι τὸ θεῖον καὶ μηδὲνα ἀνθρώπων ἀδικῆσαι,) ὅλη νοῦς γίγνεται. Ἡ δὲ ἀσεβῆς ψυχὴ μένει ἐπὶ τῆς ἰδίας οὐσίας ὑπ' ἐκφυγῆς κολάζομένη, καὶ γῆρινον σῶμα ζητοῦσα εἰσελθεῖν, εἰς ἀνθρώπινον δὲ ἄλλο γὰρ σῶμα οὐ χωρεῖ ἀνθρώπινην ψυχὴν, οὐδὲ θέμις ἐστὶν εἰς ἀλόγου ζώου σῶμα ψυχὴν ἀνθρώπινην καταπεσεῖν· θεοῦ γὰρ νόμος οὗτος, φυλάσσειν ψυχὴν ἀνθρώπινην ἀπὸ τῆς τοιαύτης ὑβρέως. Quodsi hæc omnia ex eodem libro petita sunt, patet spurii hujus libelli parentem ea quæ præcedunt ad prioris ætatis doctrinam, sequentia ad Jamblichii et similium decreta accommodasse. — (68) Timæus Locrus de anima mundi extr.: ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσῶδες ποικα ὑγιάζομεν, αἱ καὶ μὴ εἰκη τοῖς ὑγιεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπειρομέρας ψευδέσι λόγοις, εἴ καὶ μὴ ἀγῆται ἀλαθέσει. Λέγοντο δ' ἂν ἀναγκαίως καὶ τιμωρίαι ξέναι, ὡς μετενδουμένων τῶν ψυχῶν τῶν μὲν δειλῶν ἐς γυναικεία σῶματα ποῦ ὑβρίν ἐκδιδόμενα, τῶν δὲ μαιζόνων ἐς θηρίων σώματα ποτὶ κόλασιν, λάγνων δ' ἐς σωῶν ἢ κάπων μαρασῶν, κούρων δὲ καὶ μετεῶρων ἐς πετρίων ἀεροπόρων, ἀργῶν δὲ καὶ ἀπράκτων ἀμαθῶν τε καὶ ἀνοήτων ἐς τὴν τῶν ἐνύδρων ἕλαν. Hic igitur τῆν μετεσσωματώσιν ad homines a vitiis absterrendos eorumque mores emendandos inventam existimans tollit vñm dogmatis, nisi forte hæc opinio ex illa veterum persuasione orta est, quam Philolaus memorat apud Clementem Strom. III p. 433 (cf. adn. 57) et ad arcana quorundam Pythagoricorum disciplinam referenda. — (69) Clemens Alex. Strom. lib. V p. 604. — (70) Vide adn. 34. Adde hæc Procli verba in Timæum p. 92

Ε: τὸ δὲ μὴδὲ εὐρόντα δυνατόν εἶναι λέγειν τάχα μὲν καὶ τὸ τῶν Πυθαγορείων ἔθος ἐδεικνυτο ἂν, οἱ τοὺς περὶ τῶν θεῶν λόγους ἀπορρήτους εἶχον καὶ οὐ πρὸς πάντας διελέγοντο περὶ τούτων· τὰ γὰρ τῶν πολλῶν ὄμματα καρτερεῖν πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀρρωδῶντα ἀδύνατον φησὶν Ὁ Εὐεάτης ξένος. Τάχα δὲ καὶ τοῦτο λέγοι ἂν καὶ πολλῶ τοῦτο σεμνότερον, ὅτι τὸν εὐρόντα λέγειν ὡς εἶδε πρὸς τινὰς ἀδύνατον. — (71) Diogenes Laertius lib. VIII, 4-5. Ovid. Metamorph. lib. XV, vs. 152 seqq. Horatius Carm. lib. I, 28. — (72) Alex. Polyhistor. Apud Diogenem Laert. lib. VIII, 31. Vid. adn. 55. — (73) auct. aur. carm. vs. 70-71: ἦν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' εὐεῦθερον ἔλθῃς, ἔσσει ἀθάνατος θεός, ἀμβροτος, οὐκ ἐπιθνήτεις. — (74) Diogen. Laert. lib. VIII, 32: εἶναι τε πάντα τὸν ἀέρα ψυχῶν ἐμπλεῶν· καὶ τοῦτους θαύμονάς τε καὶ ἥρωας νομιζέσθαι· καὶ ὑπὸ τούτων πέμπεσθαι ἀνθρώποις τοὺς τε ὀνειρούς καὶ τὰ σημεῖα νόσου τε καὶ ὑγείας· καὶ οὐ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ προβάτοις· καὶ τοῖς ἄλλοις κτίζεσθαι· εἰς τε τοῦτους γίνεσθαι τοὺς τε καθαροὺς καὶ ἀποτροπιασμοὺς μαντικῆν τε πᾶσαν καὶ κληθδόνων καὶ τὰ θύσια. — (75) Cicero de div. I, 3. — (76) Cicero de div. II, 58. — (77) Cicero de legg. lib. II, cap. 11. — (78) Cicero de Senect. cap. 20. — (79) Diogenes Laertius lib. VIII, 13: τοῦτον γὰρ καὶ τὸ σεμνεῖν ἀπαγορεύειν, μὴ ὅτι γε ἄπτεσθαι τῶν ζώων κοινὸν δίκαιον ἔμιν ἐχόντων ψυχῆς. Καὶ τὸδε μὲν ἦν τὸ πρόσχημα· τὸ δ' ἀληθές, τῶν ἐμπύχων ἀπηγόρευεν ἀπτεσθαι, συνασθῶν καὶ συνεβίων εἰς εὐκολίαν βίου τοὺς ἀνθρώπων· ὥστε ἐποσειστος αὐτοῖς εἶναι τὰς τροφάς, ἀπυρα προσπερμεῖνοις καὶ λιτὸν ὕδωρ πίνουσι. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ

lium cæde piaculum sibi contraheret (80). Quippe tam bestiarum quam hominum animas divinæ naturæ esse participes et propter metempsychosin communi vinculo atque adeo cognatione quadam inter se contineri arbitrabatur. Quæ quum ita sint, Pythagoras in sacrificiis faciendis non hostias mactare, sed ture, mero, mola deos venerari solebat (81). Ut vero aliarum rerum gnarus, ita geometriæ peritissimus fuit. Quo in genere postquam diuturna meditatione intellexit trianguli recto angulo præditi inferius latus continentibus lateribus æquari, Musis bovem vel, quæ vulgatio fama est, centum boves traditur involasse (82). Porphyrius (83) autem non verum bovem, sed e farina confectum ab eo immolatum esse narrat. Discipulis (84) suis Samius philosophus interdixit, ne faba vescerentur, quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis, quærentis vera contrariam; quamquam alii aliter hoc præceptum explicuerunt. Vid. Philo. Græc. fragm. vol. I pag. 504 et Diog. Laert. VIII, 24 et 34. Præterea haud exiguum momentum in musica positum esse censuit ad gubernandam rerum universitatem hominumque animos tum flectendos tum regendos. Quapropter ipsum mundum ad harmoniam canere existimavit (85). Quid? quod sectatores ejus soliti esse dicuntur et dogmata quædam carminibus occultius tradere, et mentes suas a cogitationum intentione cantu fidibusque ad tranquillitatem traducere (86). Idem studiorum

suorum parentem secuti memoriæ exercendæ gratia quid quoque die fecissent, qua in re peccassent, quid facere neglexissent vesperi commemorabant (87). Amicitiam vitæ humanæ perfectionem et communem omnium copulam esse disciplinæ Pythagoricæ auctor profitebatur. Idcirco Pythagorei multa amicitia documenta dederunt, ut vel mori pro sodalibus, si fors ita ferret, parati essent. Testes sunt Damon et Phintias clarissimum illa re nomen consecuti, ut certatim antiqui scriptores virtutis eorum memoriam servandam putarint (88).

Omnium (89) rerum principium esse unitatem Pythagoræ placet. Deinde ex unitate sive monade indefinitam dyadem, quem binarium numerum latina consuetudo vocat, tanquam materiam monadi causæ subjacentem manare. Tum ex monade et indefinita dyade numeros gigni; ex numeris puncta, ex punctis lineas, e quibus planæ figuræ constent. Ex planis autem solidas figuras oriri, e quibus item solida corpora nascantur cum aliâ, tum quattuor elementa, ignis, aqua, terra, aer, quæ omnino mutantur et convertantur. Ex his vero fieri mundum animantem, intelligentem, globosum, terræ in medio sitæ corpus continentem, quod et ipsum globosum sit ac circumcirca habitetur. Esse præterea antipodas, quibus quæ nobis inferna sint, esse superna videantur. Æquis etiam partibus mundo inesse lucem ac tenebras, calorem et frigus, siccitatem et humorem. In quibus

σώματος υγίαινα και ψυχῆς δέξεται περιγίνεσθαι. — (80) Ovid. Metam. XV, 174 seq. — (81) Diog. Laert. VIII, 13 et 20. — (82) Diogenes Laertius lib. VIII, 12 : φησὶ δὲ Ἀπολλόδορος ὁ λογιστικὸς ἑκατόμωρον βῆσαι αὐτὸν, εὐρόντα ὅτι τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἡ ὑποτείνουσα πλευρὰ ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις. Καὶ ἔστιν ἐπιγράμμα οὕτως ἔχον· Ἦνίκα Πυθαγόρης τὸ περιλλεῖς εὐρέτο γράμμα, Κεῖν' ἐρ' ὄρω κλεινὴν ἤγαγε βουβοσίην. Cf. Athenæus lib. X, pag. 418, f; Plutarchus libro Non posse suaviter vivi secund. Epic. cap. 11, vol. XIV, p. 100 ed. Hutten.; Cicero de nat. deor. III, 36; Vitruvius lib. IX cap. 2. — (83) Porphyrius vit. Pythag. : εἰδούθητις δὲ ποτε σταίτινον ὦ; φασὶ βοῦν οἱ ἀκριβέστεροι, ἔξενον τὸ ὀρθογωνίου τῆν ὑποτείνουσαν ἴσον δυναμένην ταῖς περιεχούσαις. — (84) Cicero de divin. I, 30. — (85) Id. de nat. deor. lib. III, 11. — (86) Id. Tusc. Disp. IV, 2. — (87) Diog. Laert. VIII, 22. Auctor aug. carm. vs. 40-44 : μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερῶν ἔργων λογίσασθαι ἑκατόν· πῆ παρέστιν; τί δ' ἐρᾶξ; ; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; κτλ. Cf. Cic. de Senect. cap. 11. — (88) Diodorus Siculus epitom. lib. X cap. 6; Porphyrius vit. Pythag. cap. 60-61; Cicero de offic. lib. III, 10 et Tusc. disp. lib. V, 22; Valerius Maximus lib. IV, 7; Polyænus lib. V, 22; Lactantius divin. instit. V, 18; Hyginus fab. 257. — (89) Diog. Laert. lib. VIII, 25 : ἀρχὴν μὲν ἀπάντων μονάδα, ἐκ δὲ τῆς μονάδος ἀόριστον δυάδα ὡς ἂν ὕλην τῆ μονάδι αἰτίω ὄντι ὑποστέλλει· ἐκ δὲ τῆς μονάδος και τῆς ἀόριστου δυάδος

τῶν ἀρίστων· ἐκ δὲ τῶν ἀρίστων τα σχήματα· ἐκ δὲ τούτων τὰ γραμμὰ· ἐξ ὧν τα ἐπίπεδα σχήματα· ἐκ δὲ τῶν ἐπιπέδων τα στερεὰ σχήματα· ἐκ δὲ τούτων τὰ στερεὰ σώματα, ὧν και τα στοιχεῖα εἶναι τέσσαρα, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἄερα· ἡ μετασθέντων δὲ και τρέψαντων δ' ὄλων, και γίνεσθαι ἐξ αὐτῶν κόσμον ἐμφύλον, θερμὸν, σπαιροειδῆ, μέσην ποιεῖοντα τῆν γῆν, και αὐτὴν σπαιροειδῆ και περιοικουμένην. Εἶναι δὲ και ἀντίποδας· και τὰ ἡμῖν κάτω ἐκείνοις ἄνω. Ἰσομοιρὰ τε εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ φῶς και σκότος και θερμὸν και ψυχρὸν και ἄερόν και ὕγρόν, ὧν κατ' ἐπικρατεῖταιν θερμὸν μὲν θερὸς γίνεσθαι, ψυχρὸν δὲ χρομῶνα. Ἐὰν δὲ ἰσομοιρῆ, τὰ κάλλιστα εἶναι τούτους· οὐ το μὲν θάλλον ἔαρ ὑγιεινόν, τὸ δὲ φθίνον εἴη σποικίη νοσέρον. Ἰλλὰ και τῆς ἡμέρας θάλλειν μὲν τῆν ἡμ, φθίνειν δὲ τὴν ἔσπεραν· ὅθεν και νοσέρωτεράν εἶναι. Τὸν τε περι τῆν γῆν ἄερα ἀσειστον και νοσέρων, και τὰ ἐν αὐτῷ πάντα θερά· τῶν δὲ ἀνωτάτω δεκτικητόν τε εἶναι και καθαρὸν και ἄερα· και πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἀθάνατα και διὰ τοῦτο θεῖα. Ἦσαν τε και σελήνην και τοὺς ἀλλοὺς ἀστέρας εἶναι θεοὺς· ἐπικρατεῖ γὰρ τὸ θερμὸν ἐν αὐτοῖς, ὅπερ ἐστὶ ζωῆς αἴτιον. Τῆν τε σελήνην λάμπεσθαι ὑπ' ἡλίου· και ἀνθρώπων εἶναι πρὸς θεοὺς συγγένειαν κατὰ τὸ μετέχειν ἀνθρώπων θερμῶν. Διὸ και προνοεῖσθαι τὸν θεὸν ἡμῶν. Εἰμαρμένην τε τῶν ὄλων εἶναι και τὰ κατὰ μέρος αἰτίαν τῆς διοικήσεως. Διχρεῖν τε ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀκτίνα διὰ τοῦ αἰθέρος τοῦ τε ψυχροῦ και παχέος· καλοῦσι δὲ τὸν μὲν ἄερα ψυχρὸν αἰθέρα, τῆν δὲ θάλασσαν και τὸ ὑγρὸν παχὺν αἰθέρα. Ταύτην δὲ τῆν ἀκτίνα και εἰς τὰ βάθη δόσεσθαι, και διὰ τοῦτο ζωποιεῖν πάντα. Και ζῆν

dum calor prævalet, æstatem, dum frigus, hiemem existere. Cæterum omnibus illis æqualiter distributis optima esse tempora anni, cuius pars virens sit ver salubre, pars senescens auctumnus gravis. Sed eadem quoque ratione diei auroram virere, vesperam senescere atque hanc ob causam minus esse salubrem. Porro eum qui terram complectitur aerem, immotum ac morbidum, et quæ in illo sunt omnia esse mortalia, summum vero semper moveri et esse purissimum ac saluberrimum, et quæ in eo sunt cuncta immortalia atque idcirco divina. Solem insuper et lunam et reliqua sidera deos esse, propterea quod in iis prævalet calor, qui sit vitæ auctor. Lunam quoque a sole illustrari hominibusque esse cum diis cognationem, quia et homo caloris particeps sit. Ita autem contingere, ut deus etiam nobis prospiciat. Ad hæc fato qua universa qua singula regi. Penetrare ultro a sole radium per aethera frigidum et crassum. Nominant vero aerem Pythagorei frigidum aethera, pariterque mare et humorem novo nomine aetheris crassi nuncupant. Hunc porro radium etiam profunda penetrare ideoque animare omnia. De reliquo vivere quæcunque caloris consortia sint, eamque ob rem et plantas esse animantes; animam tamen non omnes habere.

Quod autem supra dixi, numeros rerum omnium causas et principia a Pythagoreis iudicari: id sæpius a veteribus memoriae proditum est. Existimabat enim Pythagoras geometriæ et artium mathematicarum studiosissimus similiores (90) esse numeros rebus ipsis quam vel

ignem vel aquam vel aerem vel terram. Hinc simul ad universa, simul ad singula numeros accommodavit rerumque naturæ corpus harmonia, id est re numerosissima, contineri credidit. Statuit vero numerum esse initium et quasi materiam rebus subjectam earumque velut affectiones et habitus, ipsius autem numeri elementa par et impar nominavit, quorum alterum finitum, alterum infinitum esset. At unitatem et finiti et infiniti vim habere, quoniam par et impar esset, sive quoniam numeros omnes tam pares quam impares is numerus complecteretur. Adde quod doctissimi quidam ejusdem sectæ homines decem contrariarum rerum notiones ordine dispositas cunctorum principia appellarunt. Sunt autem ista principia: « finitum et infinitum, impar et par, unum et plura, dextrum et sinistrum, masculinum et femininum, quiescens et motum, rectum et incurvum, lumen ac tenebræ, bonum et malum, quadratum denique quod simpliciter dici solet et illud quod est quadratum oblongum. » Quod reliquum est, singulorum numerorum potestas tam late patet, ut collectis veterum testimoniis amplissimum de illa materia volumen conscribi queat. Nos quæ primum de monade, rerum origine, deinde de sequentibus numeris, binario et ternario, tum de quaternario, perennis naturæ fonte, præterea de heptade sive hebdomade virgine et matris experte, denique de decade definito numeri intervallo a Pythagoreorum familia exposita sunt, persequi scriptura supervacaneum putamus.

Archytas Mnesagoræ sive, ut *Aristoxenus* vult,

μὲν πάντα ὅσα μετέχει τοῦ θερμοῦ· διὸ καὶ τὰ αὐτὰ ζῶα εἶναι, ψυχὴν μέντοι μὴ ἔχειν πάντα. — (90) *Aristoteles* *Metaph.* I, 5: ἐν δὲ τούτοις καὶ πρὸ τούτων οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι τῶν μαθημάτων ἀφάμενοι πρῶτοι ταῦτα προήγαγον, καὶ ἐνταρσέντες ἐν αὐτοῖς τὰς τούτων ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς ῥηθήσαν εἶναι πάντων. Ἐπεὶ δὲ τούτων οἱ ἀριθμοὶ φύσει πρῶτοι, ἐν δὲ τοῖς ἀριθμοῖς ἰδοῦσιν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὐσι καὶ γιγνομένοις, μᾶλλον ἢ ἐν πυρὶ καὶ γῆ καὶ ὕδατι, οὗ τὸ μὲν τοιοῦδὶ τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιοῦδὶ ψυχῇ καὶ νοῦς, ἕτερον δὲ καιρὸς καὶ τῶν ἄλλων ὡς εἶπεν ἕκαστος ὁμοίως· ἐπὶ δὲ τῶν ἁρμονικῶν (leg. ἁρμονιῶν) ἐν ἀριθμοῖς ὄρῶντες τὰ πάθη καὶ τοὺς λόγους, ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐβρίσταντο τὴν φύσιν ἀρμολογεῖσθαι πᾶσαν, οἱ δ' ἀριθμοὶ πάσης τῆς φύσεως πρῶτοι, τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα τῶν ὄντων στοιχεῖα πάντων εἶναι ὑπελάθον, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἁρμονίαν εἶναι καὶ ἀριθμῶν· καὶ ὅσα εἶχον ὁμολογούμενα δεικνύειν ἐν τε τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς ἁρμονίαις πρὸς τὰ τοῦ οὐρανοῦ πάθη καὶ μέρη, καὶ πρὸς τὴν ὅλην διακόσμησιν, ταῦτα συνάγοντες ἐφήροιστον. Κἄν εἴ τί που διέλειπε, προσεγγίζοντο τοῦ συντάξασθαι πᾶσαν αὐτοῖς εἶναι τὴν πραγμασίαν. Διὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐπειδὴ τελείων ἢ δεκάς εἶναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιελάττειν τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανὸν δεκά μὲν εἶναι φασιν, ὄντων δὲ ἐνέα μόνων τῶν φανερῶν διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντίθετον ποιοῦσιν.....

Φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι τὸν ἀριθμὸν νομιζόντες ἀρχὴν εἶναι καὶ ὡς ὅλην τοῖς οὐσι καὶ ὡς πάθη τε καὶ ἕξεις, τοῦ δὲ ἀριθμοῦ στοιχεῖα τὸ τε ἄρτιον καὶ τὸ περιττόν, τούτων δὲ τὸ μὲν πεπερασμένον τὸ δὲ ἄπειρον, τὸ δ' ἐν ἑξ ἀμφοτέρων εἶναι τούτων (καὶ γὰρ ἄρτιον εἶναι καὶ περιττόν), τὸν δ' ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἑνός, ἀριθμοὺς δὲ, καθάπερ εἴρηται, τὸν ὅλον οὐρανόν. Ἐτεροὶ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχὰς δεκά λέγουσιν εἶναι τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας, πέντας καὶ ἄπειρον, περιττόν καὶ ἄρτιον, ἐν καὶ πλῆθος, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ἄρβεν καὶ θῆλυ, ἡρεμοῦν καὶ κινουμένον, εὐθύ καὶ καμπύλον, σῆς καὶ σῆτος, ἀγαθόν καὶ κακόν, τετραγώνον καὶ ἑτερόμηκες..... Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι δύο μὲν τὰς ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρήκασιν τρόπον, τοσοῦτον δὲ προσεπεθεσαν, ὃ καὶ ἰδίῳ ἐστὶν αὐτῶν, ὅτι τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἐν οὐχ ἑτέρα: τινὰς φήθησαν εἶναι φύσεις, οἷον πῦρ ἢ γῆν ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄπειρον καὶ αὐτὸ τὸ ἐν οὐσίαν εἶναι τούτων ὡν κατηγοροῦνται, διὸ καὶ ἀριθμῶν εἶναι τῆν οὐσίαν ἀπάντων. *Sextus Empiricus* adv. *Math.* p. 104. Πυθαγορικοὶ μεγάλην ἀπονέμουσι δύναμιν τοῖς ἀριθμοῖς· ὅθεν καὶ αἱ ἐφερόμεναι, ἀριθμῶν δὲ τε πάντ' ἐπέσεικεν, ὁμνούντες οὐ μόνον τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑποδείξαντα αὐτοῖς τούτων Πυθαγόραν, ὡς θεόν, διὰ τὴν ἐν ἀριθμητικῇ δύναμιν λέγοντες· Οὐ μὰ τὸν ἀμετέραν ψυχᾶ παραδόντα τετρακτύον, παγὰν ἀνάσων φύσεις βιζώματ' ἔχουσιν κτλ. Cf. p. 151;

Hestiaei filius, Tarentinus, philosophus Pythagoricus fuit, quem in familiae successione octavum a Pythagora fuisse ajunt (91). Hunc virum perfecta cumulatque virtute ornatum antiqui scriptores miris laudibus praedicant. Nam (92) et septies reipublicae praefuit, quamvis per leges semel duntaxat administrare res civitatis annum magistratum gerentibus liceret, et saepe exercitum duxit hostesque devicit. Qualis (93) autem quantusque fuerit imperator ex hoc intelligitur, quod commissis ejus ductu et auspicio praелиis Tarentini semper superiores discesserunt. Quum igitur aliquando invidiae cedendum ratus imperio sese abdicasset, milites statim superati in hostium arbitrium et potestatem venerunt. Ad hanc militarem gloriam accessit morum probitas, summa eruditio, ingens denique librorum de omni litterarum genere scriptorum copia. Quippe tanta excelluit verecundia (94) tantoque pudore, ut si quando necesse haberet obscena significare, ea in pariete potius inscriberet, quam ore proferret. Nullam (95) capitaliorem pestem, quam corporis voluptatem hominibus dicebat a natura datam, cujus voluptatis avidae libidines temere et effrenate ad potiendum incitarentur. Hinc patriae proditores, hinc rerum publicarum eversiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci; nullum denique scelus, nullum malum facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelleret; supra vero et adulteria et omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, nisi voluptatis. Quumque homini sive natura sive quis deus nihil mente praestabi-

lius dedisset, huic divino muneri ac dono nihil esse tam inimicum quam voluptatem. Nec enim libidine dominante temperantiae locum esse; neque omnino in voluptatis regno virtutem posse consistere. Quod quo magis intelligi posset, fingere animo jubebat tanta incitatum aliquid voluptate corporis, quanta percipi posset maxima: nemini censebat fore dubium, quin tamdiu, dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. Quocirca nihil esse tam detestabile tamque pestiferum, quam voluptatem: siquidem ea, quum major esset atque longior, omne animi lumen exstingueret. Spintharus (96) saepe narrabat Archytam Tarentinum, quum post aliquod temporis intervallum a bello redux quod Tarentini adversus Messenios gesserant, rus suum reviseret, et villicum cum caetera familia rem rusticam non diligenter, sed admodum negligenter curasse animadverteret, tanta ira et indignatione concepta, quantam talis vir concipiat, ad rerum statum accommodate dixisse, bene cum famulis agi, quod iratus esset, alias tantorum delictorum graves justasque poenas duros fuisse. Idem Archytas Platonem, quem Dionysius interfectorum erat, per epistolam a morte eripuit (97).

De ingenuis artibus ac philosophia praclare meruit. Etenim multa a Tarentino sapientiae doctorum, qui ingenii acuminem floreret, bene atque utiliter inventa esse feruntur. Primus (98) autem quaestiones mechanicas mechanicis principiis usus via et ratione instituit primusque motum organicum figurae geometricae adhibuit, facta

p. 426 et Pyrrh. Hyp. III, 18. Adde Hierocl. in Carm. aur. in Ph. Gr. fragm. vol. I, p. 464 seq., Jamblichii Theologumena arithmeticae atque e recentioribus Meursii Denarium Pythagoricum.

(91) Anonymus apud Photium 259. — (92) Diogenes Laert. lib. VIII, 79: Ἀρχύτας Μνησαγόρου, Ταραντίνος, ὃς δὲ Ἀριστόξενος Ἔσταισιος, Πυθαγορικός καὶ αὐτός... ἐθαυμάζετο δὲ καὶ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ πάσῃ ἀρετῇ· καὶ δὴ ἑπτάκις τῶν πολιτῶν ἐστρατήγησε, τῶν ἄλλων μὴ πλέον ἐνιαυτοῦ στρατηγούντων διὰ τὸ κωλύειν τὸν νόμον. Elianus var. hist. lib. VII, 14: Τί δέ, οὐκ ἦσαν καὶ οἱ φιλόσοφοι τὰ πολέμια ἀγαθοί; ἐμοὶ μὲν δοκοῦσιν· εἰ γὰρ Ἀρχύταν μὲν εἰλοντο ἐξάκις στρατηγῶν Ταραντίνου κτλ. Strabo lib. VI p. 280 ed. Cas.: ἀπεδέξαντο δὲ καὶ οἱ Ταραντίνου τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν, διακερύοντες δ' Ἀρχύτας, ὃς καὶ προέστη τῆς πόλεως πολλὸν χρόνον. Pseudodemosthenes orat. amator. pag 602 ed. Bek.: τοῦτο δὲ Ἀρχύταν τὴν Ταραντίνων πόλιν οὕτω καλῶς καὶ φιλανθρωπῶς διοικήσαντα καὶ κύριον αὐτῆς κατασάντα, ὥστ' εἰς ἅπαντας τὴν ἐκείνου μνήμην διενεργεῖν· ὃς καὶ ἐν ἀρχῇ καταφρονούμενος ἐκ τοῦ Ἰλιάτωνι πλησιάζει τὸ σάτυρον ἔλαθεν ἐπίδοσιν. Synesius ad Pæonium: καὶ μάλᾳ ἐν οἴκῃ παρ' οἷς ἐνομοθέτει μὲν Χαρώνδας καὶ Ζάλευκος, ἐστρατήγηον δὲ Ἀρχύτας καὶ Φιλύλαοι. — (93) Diogenes Laertius lib. VIII, 82: τὸν δὲ Πυθαγορι-

κὸν Ἀριστόξενος εἰπὼι μηδέποτε στρατηγούντα ἤτηθῆναι, εἰθονόμενον δ' ἀπαρὲς ἐκχωρησάσι τῆς στρατηγίας καὶ τοῖς [adj. στρατιώτας] αὐτίκᾳ ληθῆναι.

(94) Elianus var. hist. lib. XIV, 19: Ἀρχύτας τὰ τε ἄλλα ἦν σώφρων, καὶ οὐκ αἰ τὰ ὄκνομα ἐφυλάττετο τῶν ὀνομάτων. Ἐπεὶ δὲ ποτε ἐδιόχετο τι εἰπεῖν τῶν ἀρετῶν, οὐκ ἐξενικήθη, ἀλλ' ἐσιώπησε μὲν αὐτό, ἐπέγραψε δὲ κατὰ τοῦ τοιχοῦ, δείξας μὲν ὅ εἰπεῖν ἐδιόχετο, οὐ μὴν βιασθεῖς εἶπεν. — (95) Cicero de senectute cap. 12.

(96) Σπίνθαρος διηγῆτο πολλάκις περὶ Ἀρχύτου Ταραντίνου, ὅτι διὰ χρόνου τινὸς εἰς ἀγρὸν ἀφικόμενος, ἐκ στρατείας νεωστὶ παραγεγονώς, ἦν ἐστρατεύσατο ἡ πόλις εἰς Μεσσηνίους, ὡς εἶδε τὸν τε ἐπίτροπον καὶ τοὺς ἄλλους οἰκέτας οὐκ εὖ τῶν περὶ τὴν γεωργίαν ἐπιμελείας πεποιημένους, ἀλλὰ μεγάλῃ τινὶ κερηρμένους ὀλιγορίας ὑπερβολῇ, ὀργισθεὶς τε καὶ ἀγανακτήσας οὕτως, ὡς ἂν ἐκεῖνος, εἶπεν, ὡς εἴκοι, πρὸς τοὺς οἰκέτας, ὅτι εὐνοῦσταν, ὅτι αὐτοῖς ὀργισται· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο συμβεβηχὸς ἦν, οὐκ ἂν ποτε αὐτοὺς ἀθῶους γενέσθαι, τηλικαῦτα ἤμαρτηκότας. Jamblichus de vit. Pyth. cap. 31 pag. 405 ed. Kiessling. Cf. Cicero Tusc. IV, 36.

— (97) Diogenes Laertius lib. VIII, 79: οὗτός ἐστιν ὁ Πλάτων τῶνα βυσάμενος δι' ἐπιστολῆς, παρὰ Διονυσίου μελλόντα ἀνατρεῖσθαι. Epistola illa legitur Phil. Gr. Fragm. vol. I, p. 562; sed procul dubio spuria est. — (98) Diogenes Laer-

hemicylindri sectione duas medias pro portione sumere studens ad cubi duplicationem. Ipse videlicet primus in geometria cubi duplicationem repperit, quemadmodum Plato in libris de Republica testatur. Eodem pertinet etiam insignis Vitruvii locus, libri noni in capite tertio hunc in modum scribentis : « Transferatur mens ad Archytæ Tarentini et Erastosthenis Cyrenæi cogitata. Hi enim multa et grata a mathematicis rebus hominibus invenerunt. Itaque quum in cæteris inventionibus fuerint grati, in ejus rei concertationibus maxime sunt suspecti. Alius enim alia ratione explicare curavit, quod Delo imperaverat responsis Apollo, uti aræ ejus quantum haberet pedum quadratorum, id duplicaretur : et ita fore, ut hi qui essent in ea insula, tunc religione liberarentur. Itaque Archytas hemicylindrorum descriptionibus, Erastosthenes organica mesolabii ratione idem explicaverunt. » Columbam volentem e ligno confecit vir sapientiæ professione clarus, de quo portento sic A. Gellius lib. X, 12 : « Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile, neque tamen vanum æque videri debet. Nam et plerique nobilium Græcorum et Favorinus philosophus memoriarum veterum exsequentissimus affirmatissime scripserunt, simulacrum columbæ e ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum volasse. Ita erat scilicet libramentis suspensum, et aurâ spiritus inclusâ atque occultâ concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti a fide ipsius Favorini verba ponere : Ἀρχύτας Ταραντίνος, φιλόσοφος ἄμα καὶ μηχανικός ὢν, ἐποίησε περιστέρην ὑλίνην πεποιημένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐδέτι ἀνίστατο. » Accedit quod Tarentinum intelligendi auctorem inter illustres mathematicos numerat Proclus lib. II ad I Euclidis eundemque summum arithmeticum nominat Theo Smyrnæus in libro de Arithmetica. Nec defuerunt qui de tanto viro ejusque in rem litterarum meritis scriberent. Namque Aristote-

lius lib. VIII, 83 : οὗτος πρῶτος τὰ μηχανικὰ ταῖς μηχανικαῖς προσηρήσασεν; ἀρχαῖς ἐμεθέδευσε, καὶ πρῶτος κίνησιν ὀργανικὴν διαγράμματι γεωμετρικῷ προσήγαγε, διὰ τῆς τομῆς τοῦ ἡμικυλίνδρου δύο μέσας ἀνὰ λόγον λαβεῖν ζῆτων, εἰς τὸν τοῦ κύβου διπλασιασμόν. Καὶ [add. ἐν] γεωμετρίας πρῶτος κύβου διπλασιασμόν εὗρεν, ὡς φησι Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ. Plutarchus vit. Marcell. cap. 14 : τὴν γὰρ ἀγασπωμένην ταύτην καὶ περιδύοτον ὀργανικὴν ἤρξαντο μὲν κινεῖν οἱ περὶ Εὐδοξοῦ καὶ Ἀρχύταν, ποικίλλοντες τῷ γλαυρῷ γεωμετρίας, καὶ λογικῆς καὶ πραγματικῆς ἀποδείξεως οὐκ εὐποροῦντα προβλήματα δι' αἰσθητῶν καὶ ὀργανικῶν παραδειγμάτων ὑπερβείδοντες ὡς τὸ περὶ δύο μέσας ἀνὰ λόγον πρόβλημα καὶ στοιχείον ἐπὶ πολλὰ τῶν γραφομένων ἀναγκάσιον εἰς ὀργανικὰς ἐξήγηον ἀμρότεροι κατασκευαῖς, μεσογράφους τινὰς ἀπὸ

les (99) tres livres de Archytæ philosophia reliquerat atque ejusdem et Timæi placitorum summam vulgaverat. Præterea Aristoxenus (100) de Archytæ vita commentariolum ediderat, cujus mentionem facit Athenæus lib. XII, cap. 64, p. 545 A. Sunt qui hunc vel alium Archytam (101) crepitaculi inventorem ferant, quod infantibus vel puerulis dare solebant.

Ex ejus decretis illud quod ad motum naturalem spectat allegatur ab Aristotele Problem. XVI, 9 (102). Censebat autem Tarentinus physicus in motu naturali æquam proportionem inesse, omnia proportione moveri statuens.

Transeo ad ingenii ejus monumenta, quæ plurima fuere. Primum quidem agamus de scriptis moralibus. Composuit libros De viro bono et beato, item De doctrina morali, porro De sapientia, præterea De lege et justitia, denique De disciplinis, e quibus Stobæus et Iamblichus fragmenta proferunt, quæ Phil. Gr. Fragm. vol. I, p. 553-562 leguntur. Adde Epistolas a Diogene Laertio servatas et libellum De puerorum educatione, cujus meminit Philostratus, paucis inde verbis excerptis. Has quoque reliquias ibidem p. 562 seq. recensuimus. Plura etiam tum physica tum mathematica scripta Archytæ adjudicabantur. In his nobilissimum videtur fuisse liber de mathematica, citatus a Porphyrio ad Ptolemæi Harmonica, neque minoris momenti fortasse fuerunt disputationes libellique De mente et sensu, De principiis, De ente, De definitionibus, De universo, quorum mentionem agitant Stobæus, Aristoteles, Simplicius. Vide fragmentorum seriem l. c. inde a pag. 564 usque ad pag. 570. Opusculum ejus De oppositis (περὶ ἀν-

καμπύλων γραμμάτων καὶ τμημάτων μεθαριθμίζοντες. — (99) Diog. Laert. lib. V, 25 : Περὶ τῆς Ἀρχύτου φιλοσοφίας α', β', γ'. Ibid. τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτέων.

(100) Athenæus lib. XII, cap. 64, p. 545 A : Ἀριστῶντος δ' ὁ μουσικός ἐν τῷ Ἀρχύτᾳ βίῳ κτλ. — (101) Aristot. de Republ. lib. VIII, 6 : Ἄμα δὲ καὶ δεῖ τοὺς παῖδας ἔχειν τινὰ διατριβὴν, καὶ τὴν Ἀρχύτου πλαταγὴν οἰεσθαι γενέσθαι καλῶς, ἣν διδάσκει τοῖς παιδίοις ὅπως χρώμενοι ταύτῃ μὴδὲν καταγνώσκει τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν· οὐ γὰρ δύναται τὸ νέον ἡσυχάζειν. De proverbio Ἀρχύτου πλαταγὴ Diogenianus III, 98 : Ἀρχύτου πλαταγὴ· ἐπὶ τῶν ἡσυχάζειν οὐ δυναμένων. Ὁ γὰρ Ἀρχύτας τέκτων ὢν ἐπένοησε πλαταγὴν, ἣν εἶδονσαν τοῖς παιδίοις ἵνα μὴδὲν τῶν κατὰ οἰκίαν σκευῶν διασπείδωσιν. At Suidas v. Ἀρχύτας Ταραντίνος hoc proverbium non ad architectum, sed ad philosophum refert. Ait enim : Καὶ παροιμία Ἀρχύτου πλαταγὴ· εἶτι Ἀρχύτας πλαταγὴν εὗρεν, ἥτις ἐστὶν εἶδος ὀργάνου ἧχον ἢ ψόφον ἀποτελοῦντος. Ὁ δὲ πλαταγὴν χαλκευσάμενος ἐπλατάγει. — (102) Aristoteles Problem. XVI, 9 : Ἀρχύτας ἐθελεν ἐν τῇ κινήσει τῆ φυσικῆ ἐνεῖναι τὴν τοῦ ἴσου ἀνάλογον· κινεῖσθαι γὰρ ἀνάλογον πάντα κτλ.

τικειμένων) memorat Simplicius (103) in Aristotelis *Categorias* pag. 97 et 103, ex hoc fonte hausisse Aristotelem quæ de oppositis disserit contendens. Archytæ Ἀρμονικόν respiciunt Nicomachus lib. I *Arithmet.* p. 5, Plutarchus (104) de *Musica* cap. 44, vol. XIV p. 249 ed. Hutten., Ptolemæus lib. I *Harmonic.* cap. 5, a quo Tarentinus naturæ verique interpret dicitur μάλιστα τῶν Πυθαγορείων ἐπιμεληθεὶς μουσικῆς, Theo Smyrnæus p. 94, Porphyrius in Ptolemæi *Harmonica* p. 210, 276, 317. Singulare De tibiis dissertationem Archytæ assignat Athenæus (105) lib. IV, p. 184 E. Eundem sapientiæ professorem in commentario De decade laudat Theo Smyrnæus p. 166. Omnino verisimile est, Archytam tale opus foras dedisse, quum Boethius lib. I *Geometriæ* p. 1516 et 1518 abacum Pythagoricum ab eo repetat. Conf. lib. II, p. 1535 seq. Volumèn De machina sive de machinis non a philosopho, sed ab ejusdem nominis architecto conscriptum esse ait Diogenes Laertius (106) lib. VIII, 82. Cf. Vitruv. præf. lib. VII. Sed difficile est, architectum, musicum cæterosque quos Diogenes enumerat Archytas a sapientiæ assectatore distinguere, præsertim quum hic mechanicam quoque disciplinam et musicam attigerit: Si quis statuere velit civem Tarentinum pro ea quæ excelebat ingenii magnitudine omnium rerum artiumque scientiam consecutum ne a coquina quidem abhorruisse, possit ei etiam τὰ Ὀψαρτυτικά quæ Archytæ attribuit Athenæus lib. XII,

(103) Simplicius in Aristotelis *Categ.* p. 97 et 103 (p. 88. a. Scholl. *Arist. ed.* Brandis) : συμπληρωθέντος δὲ παρά Ἀριστοτέλους τοῦ περὶ τῆς τῶν ἀντικειμένων διαφοράς λόγου, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ τὰ Ἀρχύτου περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ Ἀντικειμένων βιβλίῳ ἀργέντα τῶν εἰρημένων ὄντα παραγεγράφαι, καὶ μάλιστα ὅτι οὐδὲ ὁ θεὸς Ἰάμβελιχος ἀπὸ τούτου τοῦ βιβλίου τι τοῖς ἀπομνήμασιν ἐπέταξε. Καὶ ἴσως οὐκ ἤλθεν εἰς αὐτόν· οὐ γὰρ ἂν αὐτὸ παρήκην ὁ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ Ἀντικειμένων βιβλίον ἐπισκεψάμενος. Ἔχει δὲ οὕτως. — (104) Plutarchus de *Musica* cap. 44, vol. XIV, p. 249 ed. Hult.: τὴν γὰρ τῶν ὄντων φωνὰν καὶ τὴν τῶν ἀστέρων κίνησιν οἱ περὶ Πυθαγόραν καὶ Ἀρχύταν καὶ Πλάτωνα καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων οὐκ ἄνευ μουσικῆς γίνεσθαι καὶ συνεστάναι ἔρασκον· πάντα γὰρ καθ' ἄρμονίαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατασκευάσθαι φασίν. — (105) Athenæus lib. IV, p. 184 E : καὶ τῶν Πυθαγορικῶν δὲ πολλοὶ τὴν αὐλητικὴν ἤσκησαν, ὡς Εὐρράνωρ τε καὶ Ἀρχύτας Φιλόλαός τε ἄλλοι τε οὐκ ὀλίγοι. Ὁ δ' Εὐρράνωρ καὶ σύγγραμμα περὶ αὐλῶν καταπέπεν· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἀρχύτας.

(106) Diogenes Laertius lib. VIII, 82 : Γεγονάσι δ' Ἀρχύται τέτταρες· πρῶτος αὐτὸς οὗτος· δευτερός Μιτυληναῖος μουσικός· τρίτος περὶ γεωργίας συγγεγραμῶς· τέταρτος ἐπιγραμματοποιός. Ἔνιοι καὶ πέμπτον ἀρχιτέκτονά φασιν, οὗ φέρεται βιβλίον περὶ μηχανῆς ἀρχὴν ἔχον ταύτην· « Τάδε παρά Τεύκρου Καρχηδονίου διήκουσα. » Περὶ δὲ τοῦ μουσικοῦ φέρεται καὶ τόδε, ὡς οὐκ ἐπιβεβημένος ἐπὶ τῷ μὴ ἐξαιρούμεναι εἶποι· Τὸ γὰρ δεῦρον ὑπὲρ ἐμοῦ διαγωνίζομενον ἡλεῖ.

p. 516 C, jure aliquo vindicare. Denique ἐν τῇ τῆς γνωριστικῆς γραμμῆς τομῇ Pythagoricus de quo sermo est virtutis magister commemoratur a Iamblichio in Villoison. *Anecd. Gr.* II, p. 189. Tertio loco ponimus scripta logica. Ex illis unus superest liber De decem categoriis quem inter fragmenta pag. 570 seqq. divulgavi. Rarissimum autem hoc opusculum quod περὶ τοῦ παντός φύσις inscriptum primum Venetiis anno 1571 cum Dominici Pizzimentii interpretatione latina prodit, deinde omissa translatione Lipsiæ sine temporis nota græcæ studio et opera Joachimi Camerarii, qui titulum esse volebat Ἀρχύτου φερόμενοι δέκα λόγοι καθολικοί, promulgatum est, tum inter Opuscula veterum Græcorum sententiosa et moralia tom. II, pag. 272 seqq. ab Orelhio repetitum diu neglectum jacuit, ego longo intervallo emendavi et latine verti. In quo emendandi negotio e doricis vocum formis paucas restitui, majora tantum menda corrigenda esse arbitratus. Neque enim dubium quin hujus commentarioli auctor diversus sit ab eo qui reliqua philosophiæ monumenta et fragmina Archytæ supposuit. Nimirum in cæteris limatius dicendi genus majorque doricæ sermonis scientia quam in hoc commentario apparet qui, si a paucissimis doricis dialecti vestigiis discesseris, attica potius vel communi dialecto confectus esse dicendus est. Cæteroquin notandum quæ Simplicius ad Aristotelis *Categorias* ex Archytæ affert magnam partem in hoc libello desiderari. Quod vero commentationi De oppositis (περὶ τῶν ἀντικειμένων) locum inter scripta physica et mathematica, non inter logica esse volui, id ob inscriptionis ambiguitatem faciendum putavi. Vid. *Aristot. Metaph.* I, 5, cujus verba supra posui adn. 90. Has fere varii argumenti scriptiones antiqui homini Tarentino qui rerum cognitione doctrinæque delectabatur consensu tribuunt. Quo nomine mirandum est, ex tot monumentis a Pythagorico philosopho relictis aut exiguas tabulas velut ex naufragio servatas esse aut, quod propter inferioris ætatis fraudes probabilius est, nullum præne tanti viri dictum ad nos pervenisse. Quum vero nihil esset in mari, nihil in terra, nihil in cælo quod non aut mente contemplatus esse aut ingenio intellexisse aut literis consignasse videretur Archytas : tandem naufragio prope Apuliæ littus periisse traditur. Hunc naturæ interpretis casum ejusque extrema fata egregie celebravit Horatius lib. I carmine 28, cujus initium est : « Te maris et terræ numeroque carentis arenæ Mensorem cohibent, Archyta, Pulveris exigui prope littus parva Matinum Munera : nec

quidquam tibi prodest Aërias tentasse domos, animoque rotundum Percurrisse polum, morituro. »

Archyte auditor fuit *Philolaus* Crotoniates (107), Socratis et Democriti aequalis (108), quem inter olympiadem septuagesimam et nonagesimam quintam vixisse plerorumque opinio est. Neque enim dubitamus quin vera tradiderit Plato, Simmiam et Cebetem Thebis Philolao philosophiam profitenti operam dedisse dicens, antequam Socratis sermonibus interessent (109). De ejus vita prope nihil in veterum scriptis memoriae proditum est. Falso autem Diogenes Laertius lib. III, 6 Philolaum Platonis magistrum vocat, addens ab illo quum mortuo Socrate gentes regionesque lustraret hunc Pythagoricæ sapientiæ doctorem in Italia esse auditum (110). Nam cæteri scriptores (111) qui Platonem post Socratis obitum ad Pythagoræ disciplinam se contulisse testantur, Cicero, Apulejus, Hieronymus aliis eum in hac re præceptoribus usum esse referunt. Accedit quod ignoratur, utrum Philolaus relicta Italia Thebis perpetuo habitaret (112), an aliquamdiu apud Thebanos commoratus in patriam redierit. Fama est ante Philolaum neminem nisi qui inter Pythagoricos nomen suum professus esset Pythagoræ dogmata cognita habuisse, Philolaum autem primum Samii philosophi decreta editis commentariis vulgasse (113). Quo in genere alii unum ab eo

librum, alii tres libros confectos esse narrant. Quam antiquorum testium liem ita componimus, ut unum Philolai De rerum natura volumen in tres libros divisum fuisse dicamus. Hoc opus Plato (114) ad Dionysium profectus in Sicilia a doctissimi viri cognatis argenti minis Alexandrinis quadraginta, sive ut Iamblichus ait centum, fertur emisse ex coque Timæum dialogum conscripsisse. Sunt qui Platonem istud Pythagoricæ sapientiæ monumentum accepisse contendunt, quum precibus suis a Dionysio impetrasset, ut adolescentem e Philolai discipulis in carcerem coniectum dimitteret. Quidam Platonis jussu Dionem Syracusanum lucubraciones illas ab ipso Philolao ad inopiam redacto emisse auctores sunt. Alii affirmant non Philolaum, sed pauperes viduas et mulierculas vendidisse hujusmodi scripta Dioni ea lege, ut solis Pythagoreis tam præclaras chartas committeret, sed Dionem Platoni amico eas dedisse (115). Cæterum antiquiores scriptores omnes commentariorum quod tanto pretio mercatus est Plato de Philolai opusculo intelligunt. Quare non au-

(107) Cicero de Oratore lib. III, cap. 34 : Philolaum Archytas Tarentinus instituit. Diogenes Laertius lib. VIII, 84 : Φιλόλαος Κροτωνιάτης Πυθαγορικός. Alii Tarentinum esse volunt. Cf. Iamblichus vit. Pyth. 36, pag. 222 ed. Arceer; Vitruvius lib. I, 1; Claudianus Mamert. de anim. statu, II, 3. — (108) Diog. Laert. lib. IV, 38 : Φησι δὲ καὶ Ἀπολλόδορος ὁ Κυζικηνός, Φιλόλαον αὐτὸν (τὸν Δημόλιτον) συγγεγονέναι. — (109) Plato Phæd. p. 61 D : Τί δαί, ὦ Κέβης; οὐκ ἀνηκόατε σύ τε καὶ Σιμμίας περὶ τῶν τοιοῦτων Φιλόλαω συγγεγονότες; Οὐδὲν γὰρ σαφές, ὦ Σώκρατες. — (110) Diogenes Laertius lib. III, 6 : Τούτῳθεν δὲ γεγονώς, φασίν, εἰκοσὶν ἔτη διήκουσε Σωκράτους. Ἐκείνου δ' ἀπελθόντος προσεῖχε Κρατύλῳ τε τῷ Ἡρακλείτειῳ καὶ Ἐρμούγειν τῷ τῷ Παρμενίδου φιλοσοφούντι. Ἐπειτα γενόμενος οὕτω καὶ εἰκοσὶν ἔτων, κἀθὰ φησὶν Ἐρμόδωρος, εἰς Μέγαρα πρὸς Εὐκλείδην σὺν ἄλλοις τισὶ Σωκρατικοῖς ὑπεχώρησεν. Ἐπειτα εἰς Κυρῆνην ἀπέβη πρὸς Θεόδωρον τὸν μαθηματικόν· κάκειθεν εἰς Ἴταλιαν πρὸς τοὺς Πυθαγορικούς Φιλόλαον καὶ Εὐρυτον· ἔθεν τε εἰς Αἴγυπτον παρὰ τοὺς προφῆτας. — (111) Vid. interpr. ad Diog. Laert. lib. III, 6. — (112) Plato Phæd. p. 61 E : Καὶ Φιλόλαος ἤκουσα, ὅτι παρ' ἡμῖν διατῶτο. Cf. supra adnot. 19. — (113) Diogenes Laertius lib. VIII, 15 : Μέχρι δὲ Φιλόλαου οὐκ ἦν τι γινώσκων Πυθαγορείων δόγματα· οὕτως δὲ μόνος ἐξήνεγκε τὰ διαδόχῳ τρία βιβλία, ἃ Πλάτων ἐπέστειλεν ἑκατὸν μνῶν ἀνηθήκων. Iamblichus vit. Pythag. 31 : Ἐν γὰρ τοσαύταις γενεαῖς ἔτων οὐδεὶς οὐδὲν φαίνεται τῶν Πυθαγορείων ὑπομνημάτων περιτετευγώς πρὸ τῆς Φιλόλαου ηλικίας, ἀλλ' οὕτως πρῶτος ἐξήνεγκε τὰ θρυλλούμενα ταῦτα τρία βιβλία, ἃ

λέγεται Δίων ὁ Συρακοῦσιος ἑκατὸν μνῶν πρῆσθαι, Πλάτωνος κελεύσαντος, εἰς πενίαν τινὰ μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν ἀρκομένου τοῦ Φιλόλαου· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦν ἀπὸ συγγενείας τῶν Πυθαγορείων, καὶ διὰ τοῦτο μετέλαβε τῶν βιβλίων. Diogenes Laertius lib. III, 9 : Λέγουσι δὲ τινες, ὡν ἑστὶ καὶ Σάτυρος, ὅτι Δίῳ ἐπέστειλεν εἰς Σικελίαν, ἀνήσασθαι τρία βιβλία Πυθαγορικά παρὰ Φιλόλαου μνῶν ἑκατὸν. Καὶ γὰρ ἐν ευπρίρα, φασίν, ἦν, παρὰ Διονυσίου λαβῶν ὑπὲρ τὰ ὀδοῦχοντα τάλαντα, ὡς καὶ Ὀνήτωρ φησὶν ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, εἰ χρηματίζεται ὁ σοφός. — (114) Diogenes Laertius lib. VIII, 84-85 : Παρὰ τούτου [τοῦ Φιλόλαου] Πλάτων ἀνήσασθαι τὰ βιβλία τὰ Πυθαγορικά Δίῳ γράσει.... Γέγραψε δὲ βιβλίον ἓν, ὃ φησὶν Ἐρμούπος λέγειν τινὰ τῶν συγγραφέων, Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον παραγενόμενον εἰς Σικελίαν πρὸς Διονυσίον ἀνήσασθαι παρὰ τῶν συγγενῶν τοῦ Φιλόλαου, ἀργυρίου Ἀλεξανδρινῶν μνῶν μ' καὶ ἐντέθειν μεταγεγραμέναι τὸν Τίμαιον. Ἐτέροι δὲ λέγουσι τὸν Πλάτωνα λαβεῖν αὐτὰ, παρὰ Διονυσίου παραιτησάμενον ἐκ τῆς φιλικῆς νεανίσκου, ἀπηγγέμενον τῶν τοῦ Φιλόλαου μαθητῶν. Τούτῳ φησι Δημήτριος ἐν ὁμωνύμοις, πρῶτον ἐκδούνα τὸν Πυθαγορικών (add. τὰ) περὶ φύσεως, ὡν ἡ ἀρχὴ ἦδε· Φύσις δὲ ἐν τῷ κόσμῳ ἀρμόβητῃ ἐξ ἀπειρίας τε καὶ πειρανόντων, καὶ ὅλος κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα. — (115) Tzetzes Chil. X, 792 seqq. : Ὁ Πλάτων ὁ φιλόσοφος αὐτοῦ τοὺς διαλόγους, τοῦτέστι τὰ συγγράμματα ἀπερ αὐτὸς ἐποίησεν, ἔχοντα ἐρωτήσεις τε ὁμοῦ καὶ ἀποκρίσεις, Ἐπίπρασε τῷ Δίῳ καὶ τῷ Διονυσίῳ, Καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς θεοῦσιν ἐκ Σικελῶν ἀνεπέσθαι. Προῖκα καὶ ἀναργύριος δὲ οὐδὲν αὐτῶν εἰδίδου, Οὐδὲ τῷ Δίῳ αὐτῷ, καὶ εὐαγγέλει τοῦτον. Καὶ τὸ τοῦ Φιλόλαου δὲ τὸ τοῦ Πυθαγορείου Ἀπὸ χερῶν ἀνήσαστο βιβλίον πενομένων. Ὅρκια γὰρ ἦν εἰδέναι ταῦτα Πυθαγορείαι, Ἐτέροις μὴ πωλεῖσθαι δὲ Πυθαγορείων βιβλίων. Ὅμως ὡς χαριζόμενος τῷ Πλάτῳ ἐκείνος, Ἄνεϊται τὸ βιβλίον ἐκ γυναικῶν, ὡς φησὶν, Εἰς μνάς πελοῦσας ἑκατὸν, οὗς ἤσσανας εἰς μέτρον· Καὶ τοῦτο δὲ χαρίζεται Πλάτῳ ὡς παθόντι, Ἀπ' οὗ γράσει τὸν Τίμαιον καὶ τὰ λοιπὰ ὁ Πλάτων. Cf. XI, 1 et XI,

diendi sunt Iamblichus (116), Synesius, Proclus, Timæi Locri libellum a Platone grandi pecunia emtum esse rati, ut Timæum dialogum concinnaret. Etenim librum, quem nemo ante Clementem Alexandrinum memorat, veteri illi Timæo Locro suppositum esse jam supra adnotavi (117). Quod reliquum est, narratiunculam istam, in qua exornanda multi scriptores occupati fuerunt, non prorsus confictam putamus, sed revera Platonem Philolai opus magno pretio sibi comparasse statuimus. Tantum vero abest ut Socratis discipulum aliena scrinia compilasse credibile sit, ut talem simul intelligendi simul dicendi auctorem nihil præter pauca Philolai effata in rem suam convertisse arbitremur. Testes sunt inter dialogos Platonicos Phædrus, Cratylus, Philebus, Timæus, Gorgias, in quibus cum aliorum Pythagoreorum tum Philolai doctrinæ vestigia passim apparent. Belli ducem fuisse Philolaum scribit Synesius (118) De dono astrolab. p. 307 ed. Petav. Eum exusto Pythagoreorum auditorio ex Italia Thebas profectum Lysidi præceptorī mortuo inferias attulisse, in instituendis autem discipulis sermonis obscuritatem et ambages hujus sectæ proprias adhibuisse ait Platonis interpres (119). Quæ partim incerta videntur partim exigui momenti ac vix digna memoratu. Plus gloriæ Gorgiam et Protagoram quam Philolaum et Democritum adeptos esse, licet illi cum horum virorum sapientia collati pro pueris ha-

bendi fuerint, injuria defendit Ælian. (120) Var. hist. I, 23. Neque enim vel minorem honorem his quam illis apud æquales fuisse, vel angustioribus terminis horum quam illorum famam apud posteros includi, res est certissima. Denique a fide abhorret quod Diogenes Laertius nescio quo auctore tradit Philolaum tyrannidem affectare creditum a Crotoniatis interfectum esse (121). Quod vero supra dixi Philolai opus in tres libros divisum fuisse, id probabiliter colligas e librorum illorum inscriptionibus (122). Apparet enim primum librum de mundo (περὶ κόσμου), secundum de rerum natura (περὶ φύσεως) adjuncta subtilissima de numeris disputatione, ut in Platonis Timæo, tertium de anima (περὶ ψυχῆς) compositum fuisse. Qua in re nobis non sunt negligenda quæ Claudianus Mamertus De statu animæ lib. II, cap. 3 ex ipso volumine petita summam perscripsit. « Pythagoræ igitur, inquit, quia nihil ipse scriptitaverat, a posteris quærenda sententia est: in quibus vel potissimum floruisse Philolaum reperio Tarentinum, qui multis voluminibus de intelligendis rebus et quid quæque significant, oppido obscure dissertans, priusquam de animæ substantia decernat, de mensuris, ponderibus et numeris juxta geometricam, musicam atque arithmetica mirifice disputat, per hæc omnia universum existisse confirmans. « Idem ejusdem libri capite 7 ait: « Nunc ad Philolaum redeo, a quo dudum magno intervallo digressus sum, qui in tertio volumine, quæ ῥυθμῶν καὶ μέτρων prænotat, de anima humana sic loquitur. Non ego nunc rationum tramitem et nexuosissimas quæstionum minutias revolvo, quibus hæc probabilia, Platone (123) non adversante Philolaus efficit: in quæ si quis vel curiositate vel studio forte flagraverit, de ipso scilicet fonte hauriet. » Quum autem in tribus illis de rerum natura commentationibus sæpe paullo obscurius philosopharetur, ut ad

38 seqq. — (116) Timon apud Gellium Noct. Att. III, 17: Καὶ τὸ Πλάτων· καὶ γὰρ σε μαθηταίης πόθος ἔσχε· πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξασθαι βίβλον, ἔνθεν ἀπαρχόμενος Τιμαχογραφεῖν ἐδιδάχθη. Vid. Philos. Fragm. vol. I, p. 89 seq. Proclus in Platonis Timæum init.: Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Πυθαγορικοῦ Τιμαίου γράμμα περὶ φύσεως τὸν Πυθαγορικὸν τρόπον διατάσσεται, ἔνθεν ἀπορρηθείς ὁ Πλάτων τιμαχογραφεῖν ἐπιχειρεῖ κατὰ τὸν σύλλογρον. Schol. Platon. p. 200 ed. Ruhnk.: Τιμαίος· ἐκ Λοκρῶν τῶν Ἐπιεφευρίων, τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως, φιλόσοφος Πυθαγόρειος, ἔγραψε μαθηματικά τε καὶ περὶ φύσεως σύγγραμμα, τὸν Πυθαγορικὸν τρόπον· ἔθεν ὁ Πλάτων καὶ τὸν διάλογον εἰς αὐτὸν ἔγραψε, κατὰ καὶ ὁ σύλλογρος φησὶ περὶ αὐτοῦ· Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξασθαι βίβλον, ἔνθεν ἀπορρηθείς τιμαχογραφεῖν ἐπιχειρεῖ. Conf. Iamblichum in Nicomach. arithm. p. 148 ed. Tennul. et Synesium De dono astrolab. p. 307. — (117) Vid. adn. 69.

(118) Synesius De dono astrolab. p. 307 ed. Petav. Similiter Theophylactus Simocatta epist. 71: Πῶς δ' ἂν στρατιωτικὴν καὶ γεωμετρικὴν εἰς ταῦτό συνήγαγε καὶ συνέψα, τὰ μακροῖς ἡμεγγίσις ἔκπαλοι διεσπρόμενα, μετ' Ἀρχύταν, μετὰ Φιλόλαον, μετὰ τὸν Αἰλιὸν Ἀδριατῶν, μετὰ τὸν ἔκπτωτον ἦν Ἰουλιανόν. — (119) Schol. ad Plat. Phaed. pag. 7 ed. Ruhnk.: Οὗτος ὁ Φιλόλαος Πυθαγόρειος ἦν, ἐξ Ἰταλίας παρευγῶς διὰ τὸν ἔμπορσιν τὸν τότε ὑπὸ Γυλωνος γεγονόσα διὰ τὸ ἀνεπιτέλειον αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν οὐκ ἀποκαταῆσαι τὸν εμακοῦτο. Ὅτι καὶ δι' ἀναγκαστικῶν αἰτιῶν, καὶ ἴσως ἦν ἔθος αὐτοῦ. Ἦθεν οὖν οὗτος εἰς Θήβας, θενθεῖται τῷ διδασκάλῳ Λύσιδι· γὰρ ποιήσας· καὶ τετραμένω. Ἰππαρχος δὲ

καὶ Φιλόλαος μόνοι τῆς εἰρημένης συμφορᾶς τῶν Πυθαγορείων διεσιώθησαν. Πρὸς τὸν Λύσιν δὲ τοῦτον Πλάτων ποιεῖται τὸν διάλογον. — (120) Ælianus var. hist. lib. I, 23: Ἐν τοῖς Ἑλλήσι τοῖς παλαιῶν τῆ δόξῃ διέπρεπε Γοργίας ὁ Λεοντίνος Φιλόλαου καὶ Πρωταγόρας Δημοκρίτου, τῆ δὲ σοφία τοσοῦτον εἰλείποντο, ὅσον ἀνδρῶν παιδες. — (121) Diogenes Laertius lib. VIII, 84: Ἐτελεύτα δὲ νομισθεὶς ἐπιτιθεσθαι τυραννίδι. Καὶ ἡμῶν ἔστιν εἰς αὐτόν· Τὴν ὑπόνοιαν πᾶσι μάλα καταλέγω θεραπεύειν· εἰ γὰρ καὶ μὴ δεῖς, ἀλλὰ δοκεῖς, ἀποχεῖ. Οὗτος καὶ Φιλόλαον ἀνεῖλε Κρότωνος ποτὲ πᾶτερ, ὡς μιν ἔδοξε θέλειν δῶμα τύραννον ἔχειν. Conferatur Suidas voc. ὑπόνοια et Φιλόλαος; item Anthol. vol. I, pag. 342 ed. Jacobs.

(122) Vide adnot. ad fragmenta. — (123) Platone non adversante posui, quum in membranis legantur voces corrupte quod voles adversante.

veterum vatum similitudinem accederet qui a vino potius instinctu quam mediato rationis iudicio futura canebant vel mundi ortum aliaque id genus versibus persequebantur : factum est ut a posteris Philolai opusculum Baccharum vocabulo nominaretur. Cujus rei cum alios habemus testes, tum Proclum Comment. ad Euclidis elementa pag. 6 hæc annotantem : Διὸ δὴ καὶ ὁ Πλάτων πολλὰ καὶ θαυμαστὰ δόγματα περὶ θεῶν διὰ τῶν μαθηματικῶν εἰδῶν ἡμᾶς ἀναδιδάσκει, καὶ ἡ τῶν Πυθαγορείων φιλοσοφία παρατετάσσεται τοῖς ἰσομενῆ, τῶν μυστηγῶν κατὰ τὰς τῶν θεῶν δόγματων· τοιοῦτος γὰρ καὶ ὁ ἱεὺς σύμπερ Ἰόνος καὶ ὁ Φιλόλαος ἐν ταῖς Βάκχαις καὶ ὅλος ὁ τρόπος τῆς Πυθαγόρου περὶ θεῶν ὑψηλῆς. Quid? quod fictiores sculptores Socratis tempore tres fere Bacchas tanquam sorores cera aut marmore informarunt, ut e veteri monumento jam dudum edito intelligitur (124). Neque Herodotus (125) Ægyptiorum cærimonias tam cum Orphicis mysteriis quam cum Bacchanalibus et Pythagoreorum sacris comparare veretur.

Restat ut Philolai placita (126) breviter complectar. Duo cunctarum rerum principia posuit, finem et infinitatem sive finita et infinita (127), quibus deum quasi causam ante causam atque adeo ipsarum originum auctorem et parentem præesse voluit (128). Nam necesse est, inquit, omnia quæ sunt vel infinita esse vel finita, vel simul finita et infinita, demonstraturus universa ex his duobus constare, id est aut ex infinita aut e finita substantia ad numeri similitudinem esse conllata. Quippe hic ex uno et duobus, impari videlicet ac pari exstitit, quæ liquet æqualitatis atque inæqualitatis ejusdemque atque alterius, definitæ atque indefinitæ esse substantiæ. Nimirum recte dicuntur omnia quæ ex contrariis composita sint harmonia quadam contineri, siquidem harmonia plurimorum conjunctio et dissentientium consensus est. Cæterum omnia quæ sub sensu cadunt numerum habent, quoniam nihil sine hoc neque cognosci neque percipi potest. Numeri autem non solum duæ species reperiuntur, par et impar, sed etiam tertia quædam ex utraque mixta, quæ par impar vocari solet. Utraque vero spe-

cies multas gignit formas, quarum unaquæque eodem modo dividitur. Sed naturæ harmoniæque ea est ratio, ut sublato mundo æterna rerum essentia ipsaque natura sub divinam tantum, non sub humanam cognitionem eadat. Neque enim fieri posset, ut quidquam eorum quæ existant cognosceretur, nisi harmonia (129) inesset in rebus e quibus coaluit mundus tum finitis tum infinitis. Huc accedit quod ne ipsa quidem rerum initia et dissimilia et genere diversa in ordinem redigi nisi harmoniæ ope potuissent. Quæ igitur nascente hac rerum compage similia et cognata erant, harmonia non indigebant : quæ autem dissimilia ac neque cognata neque æqualia, necesse erat tali harmonia constringi, siquidem mundo contineri debebant. Sed ut accuratius hanc philosophiæ partem tractemus, harmoniæ magnitudinem quaternarium intervallum et quinarium esse convenit, quinarium autem quaternario majus esse sesquioctavo. Est enim a summa chorda ad mediam quaternarium intervallum, a media ad imam quinarium, ab ima ad tertiam quaternarium, a tertia ad summam quinarium intervallum : medium autem inter mediam chordam et tertiam sesquioctavum est : quaternarium præterea sesquitertium est, quinarium vero sesquialterum : diapason autem duplum. Sic igitur harmonia continet quinque sesquioctava et duas dieses, quinarium intervallum tria sesquioctava ac diesin, quaternarium intervallum vero duo sesquioctava ac diesin. Tonum (130) ita dividere tentavit Philolaus, ut ejus primordium ab eo numero statueret, qui primus cubum a primo impari, quod honorificentissimum apud Pythagoricos fuit, efficeret. Nam quum ternarius numerus primus sit impar, tres tertio IX, atque id ter si duxeris, XXVII necessario exsurgent, qui ad XXIV numerum tono distat, eandem ternarii differentiam servans. Ternarius enim XXIV summæ octava pars est quæ eisdem addita primum a ternario cubum XX et VII reddit. Ex hoc igitur Philolaus duas efficit partes, unam quæ dimidio sit major, eamque apotomen vocat; reliquam quæ dimidio sit minor, eamque rursus diesin dicit quam posteri semitonium minus appellavere; harum vero differentiam comma. Ac primum diesin in XIII unitatibus constare arbitratur, eo quod hæc inter CCLVI et CCXLIII pervisa sit differentia, quodque idem numerus, id est XIII, ex

(124) Vid. A. Hirtii Imag. fasc. II, tab. XXIII, 5. Adde Explicat. p. 175. — (125) Herodotus lib. II, 81. — (126) De his ante nos egit A. Bæckhius in egregio libro qui inscribitur : Philolaos des Pythagoreers lehren nebst den bruchstücken seines werkes von A. Bæckh. Berlini 1819. — (127) Vid. fragm. 1. 2. 3 e quibus tertius locus Stobæo teste sumtus est ἐκ τοῦ Φιλόλαου περὶ κόσμου. Conf. Boethius Arithm. II, 32. — (128) Vid. Syrian. ad Aristot. Metaph. XIII, p. 102 et fr. 15.

(129) Diog. Laert. lib. VIII, 85 : Δοκεῖ δὲ αὐτῷ πάντα ἀνάγκη καὶ ἀρμονία γίνεσθαι.

(130) Boethius De musica III, 5.

novenario, ternario atque unitate compositus sit, quæ unitas puncti obtineat locum, ternarius vero primæ imparis lineæ, novenarius primi imparis quadrati : ex his igitur causis quum XIII dies in ponat, quod semitonium nuncupatur, reliquam XXVII numeri partem, quæ XIV unitatibus continetur, apotomen esse statuit. Sed quoniam inter XIII et XIV unitas differentiam facit, unitatem commatis loco censet esse ponendam, totum vero tonum in XXVII unitatibus locat, eo quod inter CCXVI ac CCXLIII, qui inter se distant tono, XXVII sit differentia. Præterea de minoribus intervallis ita judicat Philolaus. Diesis (131), inquit, est spatium, quo major est sesquioctava proportio duobus diesibus, id est duobus semitoniis minoribus; schisma est dimidium commatis; diaschisma vero dimidium dieseos, id est semitonii minoris. Ex quibus illud colligitur, quoniam tonus quidem dividitur præcipue in semitonium minus atque apotomen, dividi eum etiam in duo semitonia et comma; quo fit ut dividatur in quattuor diaschismata et comma. Integrum vero dimidium toni, quod est semitonium, constat ex duobus diaschismatibus, quod est unum semitonium minus, et schismate, quod est dimidium commatis. Quoniam quum totus tonus ex duobus semitoniis minoribus et commate conflatus sit, si quis integre dividere velit, faciet unum semitonium minus commatisque dimidium. Sed unum semitonium minus dividitur in duo diaschismata, dimidium vero commatis unum schisma est. Recte igitur dictum est, integre dimidium tonum in duo diaschismata atque unum schisma posse parti : quo fit ut integrum semitonium a minore semitono uno schismate differre videatur; apotome autem a minore semitono duobus schismatibus differt : differt enim commate : sed duo schismata unum perficiunt comma. Exceluisse Philolaum inter eos qui de his rebus quæsierunt auctor est Vitruvius Architect. lib. I, 1, ubi hujus aliorumque virorum doctorum laudes celebrat. Ait enim : « Quibus vero natura tantum tribuit sollertiam, acuminis, memoriae, ut possint geometriam, astrologiam, musicen cæterasque disciplinas penitus habere notas, prætereunt officia architectorum et fiunt mathematici. Itaque faciliter contra eas disciplinas disputare possunt, quod pluribus telis disciplinarum sunt armati. Hi autem inveniuntur raro, ut aliquando fuerunt Aristarchus Samius, Philolaus et Archytas Tarentini, Apollonius Pergæus, Erato-

(131) Boethius De musica III, 8.

sthenes Cyrenæus, Archimedes et Scopinas ab Syracusis, qui multas res organicas et gnomonicas numero naturalibusque rationibus inventas atque explicatas posteris reliquerunt. » Porro quæ Nicomachus (132) Arithm. II, p. 72 de Philolao dicit, confirmantur etiam a Boethio Arithm. II, 49, quamvis sublato Pythagorici philosophi nomine. « Vocant autem, inquit, quidam harmonicam hujusmodi medietatem idcirco, quod semper hæc proportionalitas geometricæ harmoniæ cognata est : harmoniam autem geometricam cubum dicunt. Ita enim ex longitudine in latitudinem distentus est et in altitudinis cumulum crevit, ut ex æqualibus proficiens, ad æqualia perveniens, æqualiter totus sibi conveniens creverit. Hæc autem medietas in omnibus cubis, quæ est geometrica harmonia, perspicitur : omnis enim cubus habet latera XII, angulos octo, superficies sex. Hic autem ordo et dispositio harmonica est : disponantur enim VI, VIII, XII; hic ergo quemadmodum est major terminus ad minimum, ita differentia majoris et medii ad minimum comparatur. » Numerus octonarius quem arithmetici actu primum quadrantal appellabant, teste Cassiodoro (133), a Philolao harmonia geometrica vocabatur, quod omnes in ipso viderentur harmonicæ convenire rationes.

Venio nunc ad ea quæ Pythagoricæ sapientiæ doctor de mundo judicavit. Mundum unum esse arbitratur (134). Is autem usque ad medium cepit existere et a medio superiora exorta sunt. Quamobrem eodem modo quæ supra medium sunt inferioribus sunt opposita. Nam inferioribus infima sunt media, ut suprema, ac reliqua similiter; siquidem eodem pacto se ad medium habent utraque exceptis partibus in alium locum translatis. Porro (135) id quod primo compositum est, Unum, in medio rerum naturæ corpore focum nominavit. Philolaus (136) enim ignem in medio ad centrum ponit quem universi focum Jovisque domicilium ac deorum matrem aramque et copulam ac mensuram naturæ vocitat. Alium deinde supremum ignem facit aërem omnia cingentem. At natura primum esse ait medium, circa quod decem cælestia versentur corpora, cælum, planetæ, sol et luna. Sub hac esse terram, sub eaque terram oppositam, ac postremo ignem in centro foci instar situm. Ac supremam quidem aeris nos ambientis partem quæ pura complectatur elementa Olympum vocat, sub Olympo ce-

(132) Nicomachus Arithm. II, p. 72. Vid. adnot. ad fragm. 3. — (133) Cassiodor. Expos. in Psalm. IX, vol. II, pag. 36 b ed. Garet.

(134) Vid. fragm. 5. — (135) Vid. fragm. 4. — (136)

lenter moto autem loca quæ planetæ quinque cum sole et luna teneant, mundum; sub his vero loca lunæ subjecta ac terrestria, in quibus mutabilis rerum ortus regnet, cælum. Postremo in stasis quidem rebus cœlestibus versari affirmat sapientiam, sed in rebus ordine carentibus virtutem, ut illam perfectam, ita hanc imperfectam (137). Verum principatum physicus ille dixit esse in igne centrali quem tanquam carinam rerum procreator deus universi sphaeræ præposuit. Pythagorici (138) quoque vacuum esse putarunt, quod infinito spiritu cælum ingrederetur, quasi cælum respirando illud etiam vacuum traheret quo naturæ distinguuntur, ideoque vacuum rerum coherentium separationem quandam esse ac distinctionem arbitrati sunt. Cæterum hoc primum in numeris cerni existimarunt, vacuo eorum naturam distingui confirmantes. Idem (139) cælum unum esse decreverunt quod ex infinito tempus et respirationem et vacuum, rem ad describenda singulorum loca perpetuo adhibitam, attraheret. Utramque sententiam cum aliis, tum Philolao jure tribuas qui (140) insuper duplicem esse mundi interitum contendit, unum igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per conversionem aeris effusa: atque horum exhalationes esse alimentum mundi, Igni (141) ultro medium assignat locum, quod sit quasi focus universi, secundum antichthoni, tertium ei in qua nos degimus terræ, sitæ ex adverso et contrario motu circumcurrenti: unde fiat ut qui in una sunt terra, ab iis qui constituti in altera sunt, non cernantur. Nam quum alii terram immotam manere censuerint, Philolaus in orbem eam circumferri circum ignem, obliquo circulo, in morem solis et lunæ (142) eoque pacto noctem ac diem efficere credidit. Quapropter terram etiam unum e sideribus esse ei placuit. Ut autem hæc nostra terra movetur: ita etiam illa quæ ei opposita est æterno motu cietur atque agitur (143). Eam vero nonnulli ætheream terram appellarunt (144). Adde quod Pythagoricæ sapientie assessor vitæ naturæ solem facit, qui quomodo mundani ignis radios accipiat, sic lumen simul cum calore ad nos transfundat: adeo ut duo quodammodo sint soles, nempe cœlestis ignis et qui inde tanquam in speculum trans-

funditur, nisi quis etiam tertium velit adjicere, radium a speculo ad nos retortum (146). Faciem lunæ cum aliis Pythagoreis Philolaus terræ formam esse dicit, quoniam luna, quemadmodum terra hæc, circumcirca habitetur majoribus ac pulchrioribus animalibus et plantis, quum et quindecies præstantiora ibi degant animalia, nihil excrementi reddentia, et dies tanto sint longiores (146).

Attigisse Philolaum in parte operis siderum ortus et occasus, solis lunæque defectus, æquinoctia et solstitia, varias denique cœli tempestates ac similia, minime dubium est (147). Magnum autem composuerat annum ex annis LIX, in quo erant menses intercalares viginti et unus, qua de re ad Democriti fragmenta p. 144 seq. (ed. Berol.) commentatus sum (148). At annum naturalem dies habere prodidit CCCLXIV et dimidiatum.

Numerorum vim per totam rerum naturam pertinere ejusdem doctissimi viri opinio fuit quam supra jam breviter perstrinximus (149). Quare numerum æternæ mundanorum permanſionis præstantissimam ac sponte genitam copulam esse ait (150). Ad hæc spectandi sunt, inquit, numerorum effectus et natura e vi quæ in decade reperitur: est enim denarii numeri vis ingens atque omnia perficiens et absolvens divinæque ac cœlestis et humanæ vitæ simul origo simul dux et moderatrix. Sine ea autem omnia infinita, incerta atque obscura. Quippe numeri natura qua lex est qua dux et magistra rei cujuslibet dubiæ atque omnibus ignotæ. Neque enim cuiquam ulla res vel secum vel cum aliis comparata perspicua foret, nisi numerus ejusque natura esset. Nunc autem hic mensuræ instar cuncta animo accommodata sensui subjicit ac sibi invicem familiaria reddit, singula velut corpore vestiens rerumque tum infinitarum tum finitarum inter se comparationes a rebus ipsis sejungens. Animadvertere autem licet numerorum vim et naturam ubique non modo in rebus divinis ac cœlestibus, sed in omnibus quoque operibus mortalibus omnibusque rationibus et artibus, ut et in musica. Numerorum autem ut harmoniæ natura nihil falsi admittit, quippe quam attingere illud non possit. Falsum enim et invidia infinitæ tantum atque insipientis et dementis naturæ sunt. In

Vid. fragm. 6. — (137) Vid. fragm. 7. — (138) Aristoteles Phys. IV, 6, p. 213, 24 h ed. Bekker.

(139) Stobæus Eclog. lib. I, 19, 1, p. 380. Vid. adnot. ad fragm. 8. — (140) Vid. fragm. 8. — (141) Vid. fragm. 9. — (142) Plutarchus de plac. phil. lib. III cap. 13. Cf. Galen. XXI, 5. Euseb. XV, 58. — (143) Aristoteles De cœlo II, 13, p. 293 a ed. Bekker. — (144) Simplicius ad Aristot.

De cœlo II, pag. 124 b. — (145) Vid. fragm. 10. Conf. Achilles Tattius in Arat. Prolegg. 19. — (146) Vid. fragm. 11. — (147) Censorinus de die natali cap. 18. — (148) Censorinus cap. 19. — (149) Vid. fragm. 12. — (150) Vid. fragm. 13.

numerum vero error non cadit, quoniam naturæ ejus repugnat. Veritas autem propria est atque insita numerorum generi. Quid? (151) quod unum sive unitatem rerum omnium principium nominat. Idem (152) tamen cunctorum ducem et moderatorem deum statuit qui unus semper sit, stabilis, immotus, ipse sui similis, diversus a reliquis. Quin (153) etiam rerum universitatem a numine tanquam custodia septam teneri dicens deum unum esse et materia superiorem ostendit. Neque vero ille unius dei principatus obstat, quominus Philolaus in aperienda formarum geometricarum vi ac natura de aliis quoque diis symbolice loqueretur (154). Etenim apud Pythagoreos reperimus alios angulos aliis diis consecratos. Quocirca magistri et sodalium suorum exemplo his quidem diis trianguli, illis vero quadrati angulum et alios aliis eundemque pluribus diis dicavit.

Quid de singulis numeris senserit vir sapientiæ studio deditus, longum est dicere. Verum (155) post magnitudinem mathematicæ propriam eamque tripliciter in quaternario numero porrectam, qualitatem et coloratam speciem præ se ferente natura in quinario, animationem in senario, mentem et sanitatem et quod ab eo dicitur lumen in septenario, post hæc ait amorem et amicitiam et prudentiam et sollertiam in octonario numero rebus contingere. Quum autem magnam quaternarii numeri præstantiam esse contenderet, ejus virtutem in multis rebus cerni præ se ferebat (156). Quo in genere quattuor ei videntur animantis ratione præditi principia, cerebrum, cor, umbilicus, veretrum; caput quidem mentis, cor autem animæ et sensus, umbilicus vero radicem actarum et generatæ primæ partis, veretrum denique seminis emissi et procreationis. De reliquo cerebrum hominis, cor animantis, umbilicus plantæ, veretrum omnium simul principium ostendit. At genitalia corpora (157) sive rerum elementa quinque esse arbitratur, e quibus ignis, aqua, aer et terra in sphaera inveniantur, æther extra sphaeram situs ambiat eam et quasi trahat. Cæteroqui negat Philolaus interire mundum (158). Sic enim ait in libro De anima: quapropter etiam interitus expers nulloque labore confectus perpetuo durat, siquidem nec intra ipsum causa potentior quam illa [anima] reperietur, neque extra quidquam quod eum perdere possit, sed

fuit hic mundus ex æterno tempore atque in æternum permanet, unus ab uno cognato et præstantissimo et inexsuperabili gubernandus. Habet motus quoque ac mutationis principium unus et continuus mundus, naturæ beneficio perflatus et ex omni æternitate circumactus. Atque una quidem pars ejus immutabilis est, altera mutabilis, e quibus prior ab anima rerum universitatem cingente usque ad lunam pertinet, posterior a luna usque ad terram. Et quoniam res movens quidem ex æterno tempore in æternum ultro citroque comitat, res mota autem ita afficitur ut a movente aufertur: necesse est alteram semper mobilem, alteram semper patibilem esse, atque illam quidem totam mentis et animæ, hanc generationis et mutationis esse sedem, illamque vi priorem et superiorem, hanc posteriorem et inferiorem. Ex utraque vero portione, altera divina quæ semper currit, altera generata quæ semper mutatur, mundus compositus est. Quocirca recte dixerit aliquis mundum esse æternam dei et generationis efficaciam mutabili naturæ congruentem. Atque ille quidem eodem loco manens eodem semper pacto se habet, hæc autem rerum multitudo modo oritur modo occidit: sed quæ intereunt, eorum tamen naturæ formæque servantur, quando sobole relicta similem patri atque auctori formam restituit.

De anima mundi singulorumque hominum animis procul dubio uberrime disputavit Pythagoricus naturæ interpret (159). Quum vero Platoni visa sit anima essentia se movens, Xenocrati numerus se movens, Aristoteli ἐντελέχεια, Pythagoras eam et Philolaus harmoniam dixerunt. Quocirca Philolao iudice (160) anima inditur corpori per numerum et immortalem eandemque incorpoream convenientiam, ac præterea diligitur corpus ab anima, quia sine eo non potest uti sensibus: a quo postquam morte deducta est, incorpoream in mundo vitam agit. Sed nefas esse ait Pythagoreus (161) mortem sibi consciscere (162). Quando enim veterum theologorum et vatium auctoritatem secutus supplicii gratia animam cum corpore conjunctam, hoc tanquam sepulcro conditam esse opinatus est, noluit eam e corporis custodia injussu dei a quo data nobis est liberari, ne majoribus etiam et gravioribus calamitatibus afficeretur (163).

Fuisse Philolaum physicum magis quam virtutis magistrum, tam e fragmentis ejus intelli-

(151) Vid. fragm. 14. — (152) Vid. fragm. 15. — (153) Vid. fragm. 16. — (154) Vid. fragm. 17. — (155) Vid. fragm. 18. (156) Vid. fragm. 19. — (157) Vid. fragm. 20. — (158)

Vid. fragm. 21. — (159) Macrobius in somn. Scip. I, 14. — (160) Claudianus Mamertus De statu animæ II, 7. — (161) Vid. fragm. 22. — (162) Vid. fragm. 23. — (163) Euxitheus

gitor quam e veterum scriptorum testimoniis. Nimirum paucae ei ascribuntur sententiae quae ad moralem philosophiae partem pertineant. Huc accedit quod omnia necessitate et harmonia fieri ratus (164) liberum videtur hominum arbitrium sustulisse (165). Quamobrem fanaticos, inquit, et futura praedicentes, quamvis intellectus opus faciant, tamen negamus tantum valere, ut aut suo Marte dicant quae dixerunt, aut faciant quae fecerunt. Sed ne per cupiditatem quidem. Itaque cogitationes quaedam et affectiones vel actiones talibus cogitationibus et rationibus consentaneae non sunt in nostra potestate, sed quaedam rationes nobis sunt potentiores. Ut autem Ionici philosophi posteaque Plato naturam hominum instituto opposuerunt: ita etiam Philolaus (166) haec contraria esse voluit. — De cognoscendi facultate paucissima Philolaum dixisse putamus, ut cui omnis rerum scientia cum naturae contemplatione conjungenda videretur. Quae igitur ad illum philosophiae locum referuntur jam supra tetigimus. Unum superioribus adjungimus Sexti Empirici de hoc sapientiae professore testimonium. Anaxagoras (167), inquit, omnino rationem rerum arbitram esse ait: Pythagorici vero rationem arbitram quidem appellant, non omnino tamen, sed eam quae literarum disciplinis contingat, quemadmodum et Philolaus dicebat: eamque in contemplatione naturae hujus universi defixam habere quandam cum ea cognitionem, quoniam simili simile intelligi solet. Denique notamus, quum Philolaus trianguli angulum Saturno, Diti, Marti, Baccho consecrarit, quadrati angulum autem Rheae, Cereri, Vestae dicaverit (168), plerosque Pythagoreos (169) trianguli vim Diti, Baccho, Marti vindicasse, quadrati vero Rheae, Veneri, Cereri, Vestae et Junoni ascripsisse, duodecim angulorum figuram Jovis atque eam quae e quinquaginta sex angulis constat Typhonis esse voluisse. Quin etiam numeros (170) et figuras hujus sectae ho-

Pythagoreus apud Athen. IV p. 157. C. Cf. Cicero somn. Scip. 3. Tusc. lib. I, 30. — Diogenes Laertius lib. VIII, 85. — (165) Vid. fragm. 24. — (166) Vid. fragm. 25. — (167) Vid. fragm. 26. — (168) Vide Procli locum allatum ad fragm. 17. — (169) Plutarchus de Is. et Osir. cap. 30: φαίνονται δὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὸν Τυφῶνα δαιμονικὴν ἡγούμενοι δυνάμιν. Λέγουσι γὰρ ἐν ἄρτιω μέτρον ἕκτω καὶ πεντηκωστῶ γεγονέναι Τυφῶνα καὶ πάλιν τὴν μὲν τοῦ τριγώνου Ἄδου καὶ Διονύσου καὶ Ἄρεος εἶναι, τὴν δὲ τοῦ τετραγώνου Ῥέας καὶ Ἀρροδίτης καὶ Δήμητρος καὶ Ἐστίας καὶ Ἥρας, τὴν δὲ τοῦ ὠδοδεκαγώνου Διός, τὴν δὲ τοῦ ἑκκαπεντηκονταγώνου Τυφῶνος, ὡς Εὐδόξος ἰστοῦργεν. — (170) Plutarchus de Is. et Osir. cap. 76: οἱ δὲ Πυθαγόρειοι καὶ ἀριθμούς καὶ σχήματα θεῶν ἐκόσμησαν προσηγορίας. Τὸ μὲν γὰρ ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐκάλεον Ἀθηνᾶν κορυφαγενῆ καὶ τριτογενεῖαν, ὅτι

mines decorum nominibus ornarunt. Nam triangulum aequalium laterum nominaverunt Mineravam e vertice natam et Tritogeniam, quia triplici perpendiculari e tribus angulis suis ducto dividitur. Unitatem Apollinis vocabulo nuncuparunt, binarium numerum Contentionem et Audaciam vocaberunt, ternarium vero Justitiae titulo dignati sunt. Omitto caetera quae commemorare non vacat.

Timæus Locrus natus in ea Italiae civitate quae optimis et institutis et legibus temperata erat, non magis natalium splendore et opibus quam ingenio fertur excelluisse. Quippe multarum rerum percepta scientia in ipso philosophiae fastigio eum stetisse inter locupletes auctores convenit. Neque vero solis doctrinae studiis deditus fuit, sed summis etiam magistratibus et honoribus apud cives suos functus est (171). Quin etiam, si Synesio (172) fides, obitis legationibus de patria bene meruit. Quare magnis laudibus veteres scriptores eum decorarunt. Hunc enim ut peritissimum caeli siderumque spectatorem ac diligentissimum totius naturae inquisitorem Plato in eo dialogo qui *Timæus* (173) inscribitur cum Socrate disputantem facit de rebus naturalibus ac de universi ortu. In quo reprehenditur a Macrobio Saturn. lib. I cap. I, quod colloquentes induxerit viros quos eodem saeculo non fuisse constet. At ratio fugit Macrobius si verum est quod referunt Cicero De finib. lib. V, cap. 29, item Tuscul. lib. I, cap. 17, Hieronymus in Apologia contra Rufinum cap. extr. aliique, Platonem ut Pythagoreos cognosceret in Italiam venisse ibique cum aliis multis, tum *Timæum* audivisse. Porro singularem ac prope divinam astrorum cognitionem a Pythagora magistro acceptam in *Timæo* fuisse Chalcidius p. 75 censuit. Nec mirandum quod Plinius Nat. hist. lib. II, cap. 8 ubi

τριῶν καθεύτοις ἀπὸ τῶν τριῶν γωνιῶν ἀγομέναις διαίρεται· τὸ δὲ ἐν Ἀπόλλωνι, Ἔριν δὲ τὴν δυνάδα καὶ Τόλμαν Ἄδην δὲ τὴν τριάδα.

(171) Plato Tim. p. 20 A: Τίμαιος τε γὰρ ὄδα, εὐνομοτάτης ὧν πόλει τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος, οὐσία καὶ γένει οὐδενὸς ὑστερος ὧν τῶν ἐκεῖ, τὰς μεγίστας μὲν ἀρχάς τε καὶ τιμὰς τῶν ἐν τῇ πόλει μεταχειρίζεται, φιλοσοφίας δ' αὐ κατ' ἐμὴν δόξαν ἐπ' ἄκρον ἀπάσης ἐλλήλυσε. — Synesius De dono astrolabii p. 307: Ἰταλία μὲν γὰρ πάλαι τοὺς αὐτοὺς ἔχουσα Πυθαγόρου τε ἀκουστάς καὶ τῶν πόλεων ἀρμοστάς Ἑλλάς ἢ μεγάλη προσηγορεύετο. Καὶ μάλιστα ἐν δίκῃ, παρ' οἷς Χαρώννας μὲν ἐνομοθέτει καὶ Ζάλευκος, ἐστρατήγουν δὲ Ἀρχύται καὶ Φιλόλοι, ὁ δ' ἀστρονομικώτατος Τίμαιος ἐπολιτάρχει τε καὶ ἐπρέσβευε καὶ τὰλλα ἐπολιτεύετο παρ' οὗ καὶ Πλατων ἡμῖν περὶ κόσμου φύσεως διαλέγεται.

(173) Plato Tim. p. 27 A: ἔδοξε γὰρ ἡμῖν Τίμαιον μὲν, ἅτε ὄντα ἀστρονομικώτατον ἡμῶν καὶ περὶ φύσεως τοῦ παντός εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποιημένον κτλ.

de caelestium notitia disserit gravissimo hoc utitur auctore.

Notum ejus est de anima placitum (174). Scilicet interiore et suo motu agitata corpus illa movet, quia cum eo conjuncta sit. Putat autem eam ex elementis constare ac secundum harmonicos numeros divisam esse. In quo hoc proprium ac peculiare habet, quod vitata recta linea ad caeli conversionum similitudinem in orbem eam torqueri affirmat. De visu non rectius quam Empedocles judicavit Timæus. Quocirca uterque conjunctim ab Aristotele (175) memoratur. Ex ejus auditoribus unum novimus Demaratum (176). Qui quum decem continuos dies aegrotasset morboque oppressus loqui non potuisset, undecimo die ex delirio lente recreatus per totum illud tempus suavissime se vixisse asseveravit.

Inter Platonicos posteriores imprimis Timæum admiratus est Proclus, fidelissimus libelli qui hodie sub ejus nomine fertur de anima mundi et natura custos ac servator. Hunc videlicet librum, tanquam ingenii ejus monumentum, suo in Platonis Timæum commentario praeposuit, unde postea eum in Platonis editiones transiisse nemo ignorat. Idem scriptor Ocellum Lucanum Timæi praecursorem vocat Comm. (177) in Tim. p. 150. E. Fuerunt et alii Timæi de quibus vide Fabric.

(174) Aristoteles de anima lib. I cap. 3 pag. 406. B. ed. Bekker. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ τῆν ψυχὴν κινεῖν τὸ σῶμα ὡς τὴν γὰρ κινεῖσθαι αὐτὴν καὶ τὸ σῶμα κινεῖν διὰ τὸ συμπλεκέσθαι πρὸς αὐτό. Συνεστηκυῖαν γὰρ ἐστὶν στοιχείων καὶ μεμερισμένην κατὰ τοὺς ἁρμονικοὺς ἀριθμοὺς, ὅπως αἰσθησέν τε σύμμετρον ἁρμονικῶς ἄρα καὶ παν φρονεῖται συμπρώτως φορὰς, τὴν εὐθυωρίαν εἰς κύκλον κατέκαυψεν καὶ διεῖδον ἐκ τοῦ ἐνὸς δύο κύκλους δισσαχῆ συνημμένους πάλιν τὸν ἕνα διεῖδον εἰς ἑπτὰ κύκλους, ὡς οὕτως τὰς τοῦ οὐρανοῦ φορὰς τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις. — (175) Aristoteles de sensu et sensibilibus cap. 2 pag. 437. B. ed. Bekker. ἐκείνους δ' αὐτὸς αὐτὸν ὁρᾷ ὁ ὀφθαλμῶς, ὡς περὶ καὶ ἐν τῇ ἀνακλάσει, ὅτι εἰ γὰρ πῦρ ἦν, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς εἶρη καὶ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, καὶ συνέβαινε τὸ ὄραν ἐξίοντος ὡς περὶ ἐκ λαμπτήρος τοῦ φωτός, διὰ τὸ οὐ καὶ ἐν τῷ σκότει ἐώρα ἂν ἡ ὄψις; τὸ δ' ἀποσθένυσθαι φάναι ἐν τῷ σκότει ἐξούσαν, ὡς περὶ ὁ Τίμαιος λέγει, κενόν ἐστι παντελῶς τίς γὰρ ἀπόσθεσις φωτός ἐστιν; σθένυσται γὰρ ἡ ὑγρῶ ἢ ψυχρῶ τὸ θερμόν καὶ ξηρόν, ὅσον δοκεῖ τὸ π' ἐν τοῖς ἀνθρωπώδεσιν εἶναι πῦρ καὶ ἡ σλοῆς, ὧν τῷ φωτὶ ὀφλιότερον φαίνεται ὑπάρχον. Εἰ δ' ἄρα ὑπάρχει μὲν ἀλλὰ διὰ τὸ ἥρεμα λαθάνει ἡμᾶς, εἶδει μὲν ἡμέραν τε καὶ ἐν τῷ ὕδατι ἀποσθένυσθαι τὸ φῶς, καὶ ἐν τοῖς πάγοις μᾶλλον γίνεσθαι σκότον ἢ γούν φλῆξ καὶ τὰ πεπυρωμένα σώματα πάσχει τοῦτο ὡν δ' οὐδὲν συμβαίνει τοιοῦτον. Ἐμπεδοκλῆς δ' εἶοικε νομίζοντι ὅτι μὲν ἐξίοντος τοῦ φωτός, ὡς περὶ εἴρηται πρότερον, βλέπειν λέγει γούν οὕτως. Ὡς δ' ὅτι τὰς πρὸδόν κτλ. Vid. Empedocli. fragm. vs. 218-229. p. 6 et quae notavi p. 48-52. — (176) Aristoteles de mirab. auscult. 178 Δημάρτατον Τιμαίου τοῦ Λοκροῦ ἀκουσὴν νοσήσαντα ἄρμονον φασιν ἐπὶ δεκά γενέσθαι ἡμέρας ἐν δὲ τῇ ἑνδεκάτῃ ἀνακήλας βραδέως ἐκ τῆς παρακοπῆς ἐήρσαν ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἤδιστα αὐτῷ βεβιδῶσθαι. — (177) Proclus in Tim. p. 150. E. ἄλλοι δὲ τινες, ὡς οἱ περὶ Ὀκελλόν, τὸν τοῦ Τιμαίου πρὸδόν κτλ. — (178) Conf. adn. 69.

Bibl. Græc. Vol. III pag. 94 ed. Harl. Sed Timæo Locrensi præter opusculum de rerum natura (περὶ φύσεως) tum mathematica scripta tribuit Suidas tum de vita Pythagoræ nescio quam commentationem. Ac paucas quidem illas quæ exstant de natura paginas spectat non solum Syrianus in Aristotelis Metaphysicorum lib. XIV, p. 109 ubi docet Peripateticam philosophiam Ocelli et Timæi decretis inniti, sed etiam Simplicius in Phys. p. 2. b. item p. 50 et p. 104. b. atque in reliquis commentariis, velut de Anima p. 2. b et de cælo p. 139. b; pariterque Philoponus sæpius in explicandis libris de Anima, ut lit. D. 9, verum omnium primus lucubrationis illius meminit Clemens Alexandrinus Timæum ἐν τῷ φυσικῷ γράμματι laudans Strom. V, p. 604. a. Cætera vero quæ Suidas Locrensi philosopho assignat, opera aliis scriptoribus græcis ignota fuerunt. Quum autem Philoponus de anim. lit. D. 7 recte observaverit Aristotelem, quando Timæum testem adhibeat Platonis Timæum intelligere, neque ullus auctor Clemente antiquior id quod hodie legendo conteritur commentariorum doricè conscriptum de anima mundi allegaverit, sequitur disputatiunculam illam Locrensi sapientiæ doctore suppositam esse. Huc accedit quod libelli conditor quamvis antiquus doricum sermonem passim ionicis vocum formis temperavit, ut eum extincta jam veterum dialectorum sinceritate vixisse apertum ac perspicuum sit. (178) Maneat igitur Timæo quam veteres ei impertiunt subtilis exquisitæque doctrinæ laus (179), sed dissertationis minime contemnendæ περὶ ψυχῆς κόσμου καὶ φύσεως alium esse architectum perpetuo defendemus. Cæteroque hoc opusculum prodiit primum latine cum aliis veterum voluminibus Georgio Valla interprete Venetiis 1488 forma maxima, deinde ibidem octonis cum Ludovici Nogarolæ translatione et commentariis 1555, tum inter Scripta Mythologica, Physica et Ethica a Thoma Galeo (180) Can-

(179) Philoponus comm. in Aristotelis libros de Anima lit. D. 9 ὅτι ἐν ἔξει τῶν ἀκροτάτῃ ὁ Τίμαιος πάσης μαθηματικῆς ἐπιστήμης, γεωμετρίας, ἀριθμητικῆς, μουσικῆς τε καὶ ἀστρονομίας, ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων σαφῶς συνιδέειν. (180) Qui in Præfatione Platonis Timæum cum Pythagorico exemplari sic comparat: « Timæus major occasione hujus scriptus a Platone, potes dubitare, illustriorem an obscurem reddiderit. Certè dum dialogum suum κτενίζων καὶ βοστρυχίζων huic Loacro lucem dare studuit Plato, in nonnullis locis simplicem et rectum scriptorem anili superstitione corrupti. Erat animus quædam, quod facile fieri poterat, ex Jamblichio perὶ κοινῆς μαθηματικῆς, Proclo, Syriano et Damascio (qui quidem et ipsi in majorem Timæum commentati sunt, aliosque ejusdem commentatores Crantorem, Longinum, Numenium, Origenem, Porphyrium, Severum,

tabrigiæ 1671 et Amstelodami 1688 promulgata, denique post Berolinensem Dargensii (181) et Parisiensem Battasii (182) editionem Lugduni Batavorum 1836 opera et studio I. I. de Gelder, qui scholia et varietatem lectionis e membranarum Parisiensibus suasque annotationes et ineditas Valckenarii conjecturas adjecit. Sed Platonis quoque editores illud priscæ philosophiæ monumentum haudquaquam neglexerunt. Certe inde a renatis litteris majoribus Platonis exemplaribus additum invenitur. At superioribus criticis diligentia palmam eripuit in vulgando isto libro Imm. Bekkerus, qui excussis decem codicibus scriptoris verba optime recensuit. Hujus igitur apparatu critico usus orationis nitorem etiam tum quasi maculis quibusdam infuscatum emendato aliquoties libello restitui novamque magna ex parte interpretationem latinam adjunxi.

Quantum valeret Pythagoricarum tum similitudinum tum sententiarum contemplatio ad plenam sapientiæ Pythagoreæ cognitionem consequendam, præter cæteros sensisse videtur *Demophilus*, cui primum inter hujus sectæ philosophos locum dedimus vol. I, pag. 485-499. Sed quis fuerit doctus ille vir qui hæc præclara familiæ istius dicta collegit et quando vixerit plerique se ignorare fatentur. Etsi enim non desunt Demophili in antiquorum libris memorati, nemo tamen inter illos est cui hanc apophthegmatum copiam necessario ascribas. Quod ne cui dubium videatur, Demophilos qui quidem noti sunt ordine proferam. Primus est Demophilus Thespiensis quem Herodotus (183) lib. VII, 222 gloriosa morte occubuisse dicit. Secundum ponimus eum quem quarto Olympiadis nonagesimæ nonæ anno Atheniensium rempublicam rexisse Diodorus Siculus (184) lib. XV, 22 memoriæ prodit. Tertius sit Demophilus Ephori filius historiarum scriptor, cujus meminit Athenæus (185) lib. VI, p. 232 D. Quartum esse volumus poetam

Taurum, sæpe multis verbis citant) afferre, sed in aliud tempus rejeci. » — (181) Timée de Locres en grec et en français, avec des dissertations sur les principales questions de la métaphysique, de la physique et de la morale des anciens, par le Marquis d'Argens; Berlin, 1762, chez Haude et Spener. — (182) Ocellus Lucanus, de la nature de l'univers; Timée de Locres, de l'âme du monde; lettre d'Aristote à Alexandre sur le système du monde. Avec la traduction française et des remarques par Monsieur l'abbé Batteux, à Paris 1768.

(183) Herodotus lib. VII, 229: Θεσπιέες δὲ ἐκόντες μάλιστ' αἱ οὐκ ἔρασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπολλύμενοι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθανον ἑστρατήγεε δὲ αὐτέων Δημόφιλος Διαδρόμεω. — (184) Diodorus Siculus lib. XV, 22: ἐπ' ἀρχόντος δ' Ἀθήνησι Δημοζίλου Ῥωμαίοιο ἀντὶ πάντων ὑπάτων χυλίσχου κατέστησαν κτλ. — (185) Athenæus lib. VI, p. 232 D: Ἐφορος δὲ ἢ Δημοφίλος ὁ υἱός

comicum de quo vide Meinekium tom. I, p. 491. His accedit quintus Demophilus qui de ritibus Ægyptiorum exposuit laudatus Kirchero III *Cædipi* p. 358. Ab hoc diversus fortasse est is quem sextum numeramus, homo eruditus, citatus ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' ἀρχαίοις θυσιῶν καὶ ἐορτῶν a Maximo in scholiis ad Dionysii Areopagitæ Epist. 8, vol. II, pag. 129. Addimus septimum Demophilum Apolloniaten, quem Golzii thesaurus in nummo exhibet. Porro Demophili mensarii mentionem facit Demosthenes adv. Spudiam II, pag. 1031 ed. Reisk. Alium Demophilum Aristotelis accusatorem fuisse ait Athenæus (186) lib. XV p. 696 A. Insuper Demophilum Bithynum celebrat Julianus in Misopogone et Suidas v. *Δημόφιλος*. Præterea Demophilum quendam Rhodiorum navibus primo Olympiadis CXIX anno præfuisse tradit Diodorus Siculus (187) lib. XX cap. 93. Demophili nomen habuit etiam episcopus Constantinopolitanus, mirabilium quorundam dogmatum auctor, teste Suida v. οἶον. Superest unus ejusdem nominis mathematicus, cujus scholia quædam Porphyrianae in Ptolemæi tetrabibulum isagogæ inserta leguntur. Qui licet mathematicus sit, non philosophus, tamen quoniam multi antiquitus artium mathematicarum studium cum sapientiæ cupidine et optimarum litterarum tractatione copularunt, hunc ipsum olim Pythagorica de quibus agitur tum similibus rerum exempla tum sententias collegisse Lucas Holstenius statuit. At non liquet. Id tantum video hunc Pythagoricæ doctrinæ heredem sub Imperatoribus Romanis secundo fere post Chr. n. sæculo vixisse. Namque illa tempestate mos erat Cæsares ἱερωτάτων βασιλέων nomine affari, ut Polyænus in librorum proœmiis fecit. Similiter hic scriptor amicis cui apophthegmata dedicavit blandis verbis, εὐλίτατε καὶ ἱερώτατε Ἀσκληπιῶδη, compellat. Sunt autem præcepta illa Pythagorica satis puro elegantique orationis genere scripta. Cæterum Demophilum e codice Vaticano prolatum latineque versum primum Romæ emisit Lucas Holstenius (188) anno 1638. Eundem cum Holstenii translatione repetierunt Galeus (189), Schierius (190), atque Orellius

αὐτοῦ ἐν τῇ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν κτλ. — (186) Athenæus lib. XV p. 696 A: ὡς ὁ τῆς ἀσεβείας κατὰ τοῦ φιλοσόφου γραφῆν ἀπενεγκάμενος Δημόφιλος. — (187) Diodorus Siculus lib. XX cap. 93: Δημόφιλος μὲν ἔχων ναῦς τὰς καλουμένας παρὰ Ῥοδίοις φυλακίδας ἐπλευσεν εἰς Κάρπηθον κτλ. — (188) Demophili, Democratris et Secundi veterum philosophorum sententiæ morales, nunc primum editæ a Luc. Holstenio; Romæ, 1638. — (189) In Opusculis mythologicis, ethicis et physicis; Cantabrig. 1670 et Amstel. 1688. — (190) Demophili, Democratris et Secundi sententiæ cur. F. A. Schier.

(191). Nos recognitum scriptorem accuratius quam olim latine redditus erat interpretati sumus. *Secundus* (192) sophista Atheniensis quem æquales *clavum ligneum* nominabant, quia fabri filius esset, Tiberii Claudii Herodis Attici præceptor, sub Hadriano Imperatore floruit. Multas ac reconditas in eo fuisse litteras ex hoc conjici licet quod Suidas (193) eum cum C. Plinio Secundo, nobilissimo Romanæ sapientiæ antistite eodemque naturalis historiæ conditore, confundit. Si fidem tribuimus anonymi scriptoris (194) testimonio, Secundus grammaticam, rhetoricam et philosophiam professus e paupertate emersit, sed uxore minus probam et modestam duxit. Neque vero solum disputationum subtilitate et consiliorum bonitate auditoribus prodesse studuit, sed declamationes quoque in eorum gratiam scriptas edidit. Sed cum alia fuerunt ejus viri dicta (195) memorabilia, tum illud quod sodalibus tractandum proposuit argumentum ad rerum publicarum mutationem spectans. *Seditionis auctor moriatur; at qui compresserit seditionem, præmium accipiat. Quodsi idem et excitaverit seditionem et extinxerit, præmium postulet.* Istam vero materiam paucis verbis adumbravit. *Utrum, inquit, prius est? Commovere seditionem. Utrum posterius? componere seditionem. Postquam igitur pœnam sceleris tui subieris, bene factorum præmium, si poteris, percipito.* Ajunt (196) eum cum Herode laudum suarum æmulo similitatem exercuisse, qui magistrum versu Hesiodico cavillatus est :

Succenset figulus figulo, fabro quoque faber.

Lipsiæ 1754. — (191) in Opuscul. vet. Græc. sentent. et mor. tom. I.

(192) Philostratus vit. Sophist. lib. I pag. 544 ed. Olear. : Μηδὲ Σεκουῦνδος τοῦ Ἀθηναίου ἀμνημονώμεν, ὃν ἐκάλουον ἐπίθυρον (leg. ἐπίσυρον) τινες, ὡς τέκνονος παῖδα. Σεκουῦνδος τοῖνυν ὁ σοριστής, γνῶναι μὲν περιττός, ἐρμηνεύσαι δὲ ἀπεριττός. — (193) Suidas : Σεκουῦνδος Ἀθηναῖος σοριστής, ὃς ἐρχημάτισε Πλίνιος, ἐπωνομάζετο δὲ Ἐπίσυρος, ὡς υἱὸς τέκνονος, καθηγητὴς δὲ γέγονε καὶ Ἡρόδοτου (leg. Ἡρώδου) τοῦ σοριστοῦ ἔγραψε μελέτας ῥητορικάς. — (194) Anonymi Florilegium manuscriptum Bibliotheca Barberinæ : Ὁ Σεκουῦνδος ἔφη ἑπτὰ κακῶν τέτευχμαι, πενήτιας, πενήτιας καὶ οὐλομένης γυναικὸς ὅτι τῶν δύο ἐξέφυγον, οὐλομένης γυναικὸς ἐκρυγεῖν οὐκ ἴσχυσα. — (195) Philostratus l. c. Μνήμη δὲ ἀξια τοῦ ἀνδρός τούτου καὶ πλείω μὲν, μάλιστα δὲ ἦδε ἢ ὑπόθεσις. Ὁ ἀρξίας στάσεως ὀδοθησκέτω, καὶ ὁ πάσας στάσιν ἐγένω ὄρωσιν ὁ αὐτός καὶ ἀρξίας καὶ πάσας αἰτεῖ τὴν δωρεάν. Τὴν δὲ ὑπόθεσιν ὡς ἐδραχλόγησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, τί πρότερον; τὸ κινῆσαι στάσιν. Τί δεύτερον; τὸ παῦσαι. Δούς οὖν ἐπ' οἷς ἤδικαι τιμωρίαν, τὴν ἐπ' οἷς εὐ ποιοῦντας, εἰ δύνασαι (δωρεάν) λάβε. — (196) Philostratus l. c. Ἡρώδην ὁ ἐκπαίδευσας ἐς διαφοράν αὐτῷ ἀρίτετο παιδεύοντι ἤδη ὄθεν Ἡρώδης διετώχευεν αὐτὸν ἐκείνου ἵδαν καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ ποτεῖ καὶ τέκτονι τέκτων. Ἄλλ' ἀποθανόντι καὶ λόγον ἐπιφθέγγατο καὶ ἄλλα ἐπέδωκε καίτοι γεραιῶ τέλει τήσκαυτι. —

Verum illa res, nisi me fallit animus, nullum habuit momentum ad benevolentiam et caritatem illius necessitudinis adimendam. Etenim Herodes Secundum exacta ætate mortuum non modo lacrimis prosecutus est, sed etiam funebri laudatione honestavit. Sepultus est (197) prope Eleusinem in via quæ Megara ducit. Talis fuit viri vita, si solos antiquos et incorruptos testes adhibendos censemus. Verumenimvero inferior ætas fictis fabulis narravit Secundum virtutis magistrum Pythagoricam vitam vixisse atque omni tempore silentium tenuisse (198). Quid quæris? Referunt quidam (199) Secundum philosophum, quando cum matre concubinum ignorante coierit et illa postmodum agnito dedecore mortem sibi consciverit, ipsum simul incestus pœnitentia, simul dolore ex illius morte percepto cruciatum in perpetuum conticuisse, ut ulcisceretur vocem quæ in concubitu genitrici innotuisset. Exstat vero narratiuncula græca in eandem fere sententiam scripta, cujus inventor addit Secundum ne instante quidem mortis periculo silentium rupisse, ac tandem ad Hadriani interrogationes per litteras respondisse. Has nugas a Gudio e codice Mediceo petitas atque ab Adamo Schierio publici juris factas (200) inserere hoc loco constitui. In quibus divulgandis et corrigendis, quamquam nemini eas placituras esse existimo, id potissimum egi, ne bonarum litterarum studiosi necesse haberent ad rem quæ exponitur cognoscendam priores editiones consulere. ΒΙΟΣ ΣΕΚΟΥΝΔΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ. Σεκουῦνδος ἐγένετο φιλόσοφος. Οὗτος ἐφιλοσόφησε ἃ τὸν ἅπαντα χρόνον, σιωπῆν ἀσκήσας, Πυθαγορικὸν ἐξηλωκώς ἂ βίον. Τὸ δὲ αἴτιον τῆς σιωπῆς τούτου ἐπέμφοθη παρὰ τῶν γονέων ὁ μικρὸς ὢν παιδεύθηναί. Ὀντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ παιδεύσει ἃ, ἐγένετο, τὸν πατέρα αὐτοῦ τελευτῆσαι. Ἦν δὲ ἀκούων περὶ τῆς παραβολῆς ταύτης, ὅτι πᾶσα γυνὴ πόρνη, ἢ δὲ λαθοῦσα σώφρων ἔ. Τέλειος οὖν γενόμενος ἔ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα τὴν τοῦ κυνὸς ἔ περιφύριον ἀσκησιν, βάκλον ἢ καὶ πύραν περιφύριον, τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν πώγωνα ἀναθρέψας.

(197) Philostratus l. c. τῆσκαυτι δὲ παρὰ τῇ Ἐλευσίνι τῆς Μεγαράδε ὁδοῦ. — (198) Vincentius Bellovacensis Spec. Hist. lib. III, cap. 70. — (199) Ravisius Textor in Officina p. 1310, ubi auctorem nescio quem Diogenem vel Diogenianum laudat. — (200) Repetiit hanc narratiunculam Orellius in Opusc. vet. Gr. sent. et moral. tom. I, pag. 208-213. —

Codicis Medicei lectiones : (a) ἐφιλοσόφισσε. — (b) ἐξηλειτῶς i. e. ἐξελητῶς vel quod magis placet ἐξηλωκώς. Cf. Cebetis Tabula, p. 5 ed. Salmas. — (c) παρ' αὐτῶν γονέων — (d) παιδεύσει. — (e) σώφρων. — (f) γενόμενος. — (g) τονοῦς, sed in margine κυνός. — (h) Voces βάκλον et μετάρον sapient apud scriptores mediæ ævi obvia exponit Cangius in

Λαμβάνει σοτος μετά τον ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, μηδ' ἐνδὸς τῶν οἰκείων αὐτὸν ἠγωνιζόμενον, μηδὲ τῆς ἰδίας μητρός. Βουλόμενος δὲ πεισῦθαι καὶ τὸν περὶ γυναικῶν λόγον, εἰ ἄρα ἀληθὴς ἐστί, καλέσας μίαν τῶν παιδικῶν, ὑπέσχετο ἡ αὐτῇ χρυσίους ἑξ, ὑποκρινόμενος φιλεῖν τὴν κυρίαν αὐτῆς, ἑαυτοῦ δὲ μητέρα¹. Ἡ δὲ λαβοῦσα τὸ χρυσίον ἠδυνήθη πείσαι τὴν ἑαυτῆς κυρίαν, ὑποσχομένη ἡ αὐτῇ χρυσίους ἑξ ἢ δὲ συνέθετο τῇ παιδίᾳ, εἰποῦσα, ὅτι ὄψιας ποιήσω αὐτὸν εἰσελθεῖν λάθρα, καὶ κοιμηθῆσμαι μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ φιλόσοφος ἔχων τὰς ἐπαγγελίας παρὰ τῆς παιδίσκης ἐπεμψεν αὐτὴν ὁ πρὸς τὸ δεῖπνον. Καὶ δὴ τούτων ἀποδειπνησάντων ὡς ἤθελε ὁ πρὸς τὸν ὕπνον, αὐτὴ μὲν προσδοκῶσα ἡ σαρκικῶς αὐτῷ συμμιγῆναι, αὐτὸς δὲ ὡς ἵδαν μητέρα περιλαμβάνων καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς περιλάμπων, οὗς ἔθλασε μαστῶς ἡ ἐκοιμήθη ἕως πρωῆ. Περὶ δὲ τὸ διαύγασμα ἡ ἀναστάς Σεκουῦνδος ἐβουλεύετο ἐξελεθῆναι. Ἡ δὲ ἐκράτησεν αὐτὸν λέγουσα ἡ καταγνῶναι μου θέλων τοῦτο ἐποίησας. Ὁ δὲ εἶπεν οὐχί, κυρία μήτηρ. Οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστιν, ὅπερ ἐξῆλλον, μιᾶναι. Μὴ γένοιτο. Ἡ δὲ ἐπυθάνετο παρ' αὐτοῦ, τίς εἴη ἡ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ ἡ ἐγὼ εἰμι Σεκουῦνδος ὁ υἱός σου. Ἡ δὲ καταγνῶσα ἑαυτῆς ἡ καὶ μὴ φέρουσα τὴν αἰσχύνην ἀγρόνη ἐγρήσατο. Ὁ δὲ Σεκουῦνδος γνοὺς ὅτι διὰ τῆς αὐτοῦ γλώττης ὁ θάνατος τῆς μητρός ἐγένετο, ἀποφρασιν καθ' ἑαυτοῦ ἔδωκεν, τοῦ μὴ λαλῆσαι τοῦ λοιποῦ, καὶ μέχρι θανάτου τὴν σιωπὴν ἤσκησεν. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκείνον Ἀδριανὸς ὁ Καῖσαρ παραγενόμενος ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἦκουσε περὶ αὐτοῦ. Οὔτε γὰρ ἡ τι τῶν καλῶν αὐτὸν ἡ ἐλάθνακεν, καὶ τοῦτον μετεπέμψατο [ἐλεθῆναι]. Ἐλθόντα δὲ τὸν Σεκουῦνδον ὁ Ἀδριανὸς δοκιμάσαι θέλων, εἰ ἀληθῶς ἄρα τὴν σιωπὴν ἀσκει, ἐπαναστάς πρῶτος ἠσπάσατο αὐτὸν καὶ ὁ μὲν Σεκουῦνδος τὸ σύνθημα τηρεῖ τῆς σιωπῆς, ὁ δὲ Ἀδριανὸς ἐφη αὐτῷ ἡ λάλησον, φιλόσοφε, ἵνα μάθωμέν ἡ σε, οὐ γὰρ ἐστί δυνατόν σιωπῶντος τὴν ἐνοῦσάν σοι σοφίαν ἐπιγνῶναι. Ὁ δὲ Σεκουῦνδος ὁμοίως ἐσιώπη. Ὁ δὲ Ἀδριανὸς ἐφη αὐτῷ ἡ Σεκουῦνδε, πρὶν με ἐλεθῆναι καλῶς ἐσιώπας, οὐ γὰρ εἶγες ὄντως ἐνδοξότερόν σου ἀκροατήν, καὶ παραστήναι τοῖς ῥήμασί σου δυνάμενον. Νῦν δὲ ἐγὼ πάρεμι καὶ ἀξίῳ, λάλησον, ἐπᾶρόν σου τὸν λόγον εἰς ἀρετήν. Ὁ δὲ Σεκουῦνδος οὐτε ἠδέσθη, οὔτε ὡς βασιλέα ὁ ἐφοβήθη. Ἀγανακτήσας δὲ ὁ Ἀδριανὸς ἐφη, Τύρπονί τινι ἡ λέγων, ποιήσον τὸν φιλόσοπον, ἵνα φθέγγεται ἡμῖν λόγον. Καὶ ὁ μὲν Τύρπων, ὡπερ ἐστίν, εἶπεν ἡ λέοντάς ἡ τε καὶ παρδάεις καὶ ἄλλα

θηρία ἐπειθον ἡ ἀνθρωπίνῳ στόματι λαλῆσαι, τὴν δὲ τοῦ φιλοσόφου ἀπειθίαν οὐ. Μετεκαλέσατο δὲ τινα σπεκουλάτωρα ἡ Ἕλληνα καὶ ἔφη τὸν μὴ βουλόμενον λαλῆσαι βασιλεῖ Ἀδριανῷ ζῆν οὐ βούλομαι ἡ ἀπαγε, κόλασον αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀδριανὸς λάθρα τὸν σπεκουλάτωρα καλέσας, ἐφη αὐτῷ ἡ γίγκα τὸν φιλόσοπον μέλλεις ἀπάγειν ἡ, κατὰ τὴν δόδν λάλησον αὐτῷ καὶ παραμύθησαι τοῦ λαλῆσαι ἡ, καὶ ἐὰν μὲν ἀποκριθῆναι αὐτὸν πείσης, ἀποκεφάλισον αὐτόν ἡ ἐὰν δὲ οὐκ ἀποκριθῆ, σῶον πάλιν αὐτὸν ἐνταῦθα ἡ ἀγαγε. Ἀπηνέχθη δὲ σιωπῶν ὁ Σεκουῦνδος. Καὶ ὁ μὲν σπεκουλάτωρ κατέβαινε ἔχων αὐτὸν εἰς τὴν πείραν, ἦν γὰρ ὁ τόπος ἐκεῖνος τῶν κολαζομένων, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ ἡ Ὡ Σεκουῦνδε, τί σιωπῶν ἀποθνήσκεις; λάλησον, καὶ ζήση. Χάρισαι ἑαυτῷ ζῶν διὰ τοῦ λόγου ἡ καὶ γὰρ ὁ κύκνος πρὸς τὸ τέρμα τοῦ βίου, καὶ ὅσα δὲ ἄλλα πετεινά τῇ δεδομένη αὐτοῖς φωνῇ κελαδεῖ ἡ καὶ οὐδὲν ἐστὶν ἄφωνον ἐν τῷ βίῳ. Μετανόησον οὖν, ἱκανὸς γὰρ πρὸς σὲ σιωπῆς γενόμενος χρόνος ἡ. Καὶ ἄλλοις δὲ πλείοσι λόγοις παρεμύθειο, καὶ ἐδέλεξε τὸν Σεκουῦνδον. Ὁ δὲ Σεκουῦνδος καὶ τοῦ ζῆν καταφρονήσας, σιωπῶν τὸν θάνατον ἐξεδέχετο, τοῖς λόγοις μὴ ἐπιστραφεῖς. Ὁ δὲ σπεκουλάτωρ, ἀπαγαγὼν τὸν ἄνδρα ἐπὶ τὸν συνήθη τόπον, ἐφη, Σεκουῦνδε, πρότερον σοῦ τὸν αὐχένα, καὶ δέξαι δὲ αὐτοῦ ἡ τὸ ξίφος. Ὁ δὲ Σεκουῦνδος τεῖνας τὸν αὐχένα διὰ τῆς ἡ σιωπῆς τοῦ βίου ἀπετάσαστο. Γυμνὸν δὲ τὸ ξίφος ἐνδεικνύμενος ὁ σπεκουλάτωρ ἐφη ἡ Ὡ Σεκουῦνδε, ἀγόρασον φωνῇ σου τὸν θάνατον. Ὁ δὲ Σεκουῦνδος οὐκ ἐλάλησεν. Παραλαβὼν δὲ ὁ σπεκουλάτωρ αὐτόν, ἦθε πρὸς Ἀδριανὸν καὶ ἔφη ἡ Δέσποτα Καῖσαρ, τὸν Σεκουῦνδον, ὅποιόν μοι παρέδωκας, τοιοῦτόν σοι αὐτὸν ἡγαγον μέχρι θανάτου σιωπήσαντα. Ἀδριανὸς δὲ θαυμάσας τὴν τοῦ φιλοσόφου ἐγκράτειαν ἀναστάς ἐφη ἡ Σεκουῦνδε τὴν σιωπὴν ἀσκήσας, ὡπερ τινὰ νόμον σεαυτῷ προσθείς, τὸν νόμον σου παραλύσαι οὐκ ἠδυνήθη; λαθῶν τοίνυν ταύτην τὴν δέλτον γράφον καὶ ὀμιλήσον μοι διὰ τῶν χειρῶν σου. Δεξιόμενος δὲ ὁ Σεκουῦνδος ἔγραψε τάδε ἡ Ἐγὼ μὲν, Ὡ Ἀδριανέ, οὐ φοβηθήσομαι σε τοῦ ἀποθανεῖν, ἄρχων γὰρ τοῦ καιροῦ τούτου εὐρέθης, τὸ γὰρ ἀποκτείναι με ἐν σοί ἐστί, τῆς δ' ἐμῆς φωνῆς καὶ τοῦ ἐμοῦ προφορικοῦ λόγου οὐδεμία σοί ἐστὶν ἐξουσία. Ἀδριανὸς δὲ ἀναγνούς ἐφη ἡ καλῶς ἀπελογήσω ἡ ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις πλείοσιν ἡ καὶ γὰρ εἰκοσί σοι προβλήματα προτίθημι, ὧν πρῶτον, τί ἐστί κόσμος; ἀποκρίναι μοι πρὸς ταῦτα. Πάλιν ὁ Σεκουῦνδος ἀντέγραψε ἡ κόσμος ἐστίν, Ὡ Ἀδριανέ, τὸ σύστημα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς πάντων, ὧν ἐρῶ σοι ἡ μικρὸν ὕστερον, ἐὰν τοῖς λεγομένοις προσσχῆς ἡ καὶ σὺ γὰρ ἀνθρωπὸς εἶ, Ὡ Ἀδριανέ, ὡπερ

Glossario. — (1) αὐτῶν. — (2) ὑπέσχετο. — (3) χρυσίους. — (4) μητράν. — (5) ὑποκρινομένη. — (6) αὐτὰ quod mutandum in αὐτῇ, quum αὐτὰς vix ferri possit. — (7) ἀποδειπνησάντων. — (8) ἐλεθῆναι. — (9) προσδοκῶσα. — (10) ὡς. — (11) μαστῶδους. — (12) διαύγασμα. — (13) τίς ἂν εἴη. — (14) ἐκαστοῦ. — (15) οὔτε γὰρ καὶ ut apud Malalam lib. XVIII, p. 472, 1 ed. Bonn. — (16) αὐτῷ. — (17) μάθωμέν. — (18) οὐτ' ὡς βασιλεύς. — (19) τυρπονίτη. — (20) λέοντές. — (21) ἐπειθεν. — (22) ἐπάγειν.

— (16) Similiter Malalas lib. VI, p. 160, 1. — (17) κελάρη. — (18) ἱκανὸν γὰρ πρὸς σε σιωπῆς γενόμενον χρόνον. — (19) αὐτοῦ. — (20) δὲ αὐτῆς. — (21) ἐροῦμαι μικρὸν ὕστερον. — (22) προ-

καὶ ἡμεῖς πάντες, παντός πάθους μέτοχος^ρ, σποδὸς σαπρίας. Καὶ ἡ^ρ ἀλόγων ζωὴ ἐστὶ τοιαύτη· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν πεφολίδονται, τὰ δὲ τετρίχονται, τὰ δὲ πεπῆρωται, τὰ δὲ κεκοσμηται, αὐτένυδα καὶ αὐτοβοήθητά ἐστὶν ὑπὸ τῆς ὠρηθείσης αὐτοῖς φύσεως. Τυχάνεις δὲ σύ, ὃ Ἄδριανέ, φόβου πλήρης^ρ· ὥχ^ρ καὶ ποτὲ μὲν πνεύματι βραυήχῳ ὥσπερ ζῆμα^ρ ἔνοχος χειμερίῳ τε ἀέρι ἐκκείμενος, ποτὲ δὲ θερινῷ ἀέρι θερμαινόμενος καὶ λαινόμενος οἰδαίνων ὁμοίως εἶ^ρ· καὶ γὰρ ἔχεις ζῶα, ἐλιμγγας ἐν τῷ σώματι, ἐν ᾧ καὶ φθειρῶν ἀγέλαι εἰσὶ καθέλκουσαι σκώληκας^ρ ἐπιπεγκεῖν σοι οὐχὶ βάρους δυναμένους, ἀλλ' ὡς ἐν πυρὶ^ρ τῶν καυτηρίων^ρ πέλεις. Πρόνοιαι^ρ μὲν τεμνόμενον καὶ διαιρούμενον ὀλιγοχρόνιον καὶ πολυμαθὲς ζῶον, ἥλιον φρυγόμενον^ρ, βορῆ^ρ ψυχόμενον^ρ, γλώττης^ρ δὲ ἔχεις προίμιον, πένθους δάκρυα τὴν μεταβολὴν ἔχων. Πότερόν ἐστιν ἡμῖν ἡ τῆς μοίρας ἢ ἡ τοῦ δαίμονος ἀνάγκη^ρ; Τὴν μὲν γὰρ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν, ἡ δὲ σήμερον παρέρχεται ἡμᾶς, τὴν δὲ ἐπιούσαν οὐκ ἴσμεν. Μὴ οὖν τῶν λεγομένων καταφρόνει, ὃ Ἄδριανέ. Μὴ λέγε, ὅτι τὸν κόσμον ἐνύρευσας μόνος, ἥλιος γὰρ ἐστὶ καὶ σελήνη σὺν ἀστροῖς καὶ τὸν κόσμον διοδοῦντας· μηδὲ^ρ ἄδοκα καλὸς εἶναι καὶ μὲν γὰρ καὶ πλούσιος καὶ ἀρχων τῆς οἰκουμένης. Οὐκ οἶδας δέ, ὡς ἀνθρωπος βίου πέφυκας παίγιον, ὑπὸ τύχης καὶ μοίρας κρατούμενος, ποτὲ μὲν ὦν ὑψηλός, ποτὲ δὲ ταπεινότερος Ἄδου μαθεῖν οὐ δυνήσῃ τὸν βίον, ὃ Ἄδριανέ, ἐκ τῶν πολλῶν ὑποδειγμάτων; πῶς πλούσιος μὲν χρυσίσις^ρ ὁδολοῖς τῶν Λυδῶν^ρ βασιλεὺς Γύγης, στρατηλάτης δὲ μέγας ὁ Δαναῶν βασιλεὺς Ἀγαμέμνων, τολμηρὸς δὲ καὶ ἀνδρείος Μακεδόνων βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, θρασὺς ὁ Ἡρακλῆς, ἀγριὸς ὁ Κύκλωψ, συνετὸς Ὀδυσσεύς, καὶ καλὸς ὁ Ἀχιλλεύς; εἰ τοίνυν τούτους ἰδίους, ἀ εἶχον, ἡ τύχη ἀφείλατο, πολλῶν μᾶλλον ἂν σέ^ρ οὐχ οὕτως γὰρ εἰ καλὸς ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, οὐδὲ συνετὸς ὡς Ὀδυσσεύς, οὐδὲ ἀγριὸς ὡς ὁ Κύκλωψ, οὐδὲ θρασὺς ὡς Ἡρακλῆς, οὐδὲ ἀνδρείος καὶ τολμηρὸς ὡς ὁ Ἀλέξανδρος, οὐδὲ στρατηλάτης ὡς ὁ Ἀγαμέμνων, οὐδὲ πλούσιος ὡς ὁ Γύγης, ὁ τῶν Λυδῶν βασιλεὺς. Ταῦτα μὲν, ὃ Ἄδριανέ, ἐν μέρει προοίμιόν ἡμῖν ἀνεγράφη. Ἴσμεν δὲ καλῶς ἐπηρώτησας. Τότε Ἄδριανὸς ἀναγνούς καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὴν σιωπὴν ἐπιλοσόφησεν, ἐκέλευσεν αὐτοῦ τὰς βιβλίους ἐν τῇ ἱερτικῇ βιβλιοθήκῃ^ρ ἐντεθῆναι Σεκούνδου τοῦ φιλοσόφου. ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΣΕΚΟΥΝΔΟΥ. Secundum e vetusto

σχῆς. — (ρ) μέτοχοι. — (ρ) ὁ ἡ. — (ρ) φόβου πλήρης πνεύματι βραυήχῳ λιόανει μοι ἔνοχη. — (ρ) λίκαινε, ἀέρι συνάγεις, θέρουσ δ' ἀέροι, ἐθερμας καὶ λίμναις, οἰ δαίνων ὁμοίως εἶ. — (ρ) ἐλιμγγας, ἐν ᾧ καὶ φθειρῶν ἀγέλαι, ἐν σοι καθέλκουσαι σκώληκας. — (ρ) ἐνέγκαισε οὐχὶ βάρους, πυρὶ. — (ρ) τῶν ἐκαυτηρίων. — (ρ) προοίσι. — (ρ) ἥλιον φρυγόμενον. — (ρ) βορῆεψυχόμενον. — (ρ) γλώττης. — (ρ) πότερόν ἐστιν ἡμῖν. Ὁ τῆς μοίρας καὶ τοῦ δαίμονος ἀνάγκη. — (ρ) μὴ δέ. — (ρ) χρυσίσις. cf. Malalas pag. 40,4 ed. Bonn. — (ρ) Λυδίων. — (ρ) ἡ σοί. — (ρ) βιβλίω.

bibliothecæ Parisiensis exemplo descriptum primus in lucem protulit Lucas Holstenius (201) Romæ a. 1638. Postea eum cum Holstenii interpretatione vulgarunt Galeus (202), Fabricius (203), Schierius (204), Orellius (205). Nos scriptoris verba et recognovimus et latina fecimus.

Sextus (206) Pythagoreus, quem Seneca Sextium vocare solet, sed posteriorum sæculorum incitiam cum Sixto sive Xysto episcopo et martyre Romano permiscuit, Augusto et Tiberio imperantibus vixisse Stoicorumque disciplinam Pythagoreorum decretis exornasse perhibetur. Nam quum Græcorum philosophia Ciceronis præcipue aliorumque beneficio latinis litteris illustrata esset, fuerunt tamen eodem tempore et paulo post qui servata gentis Romanæ gravitate græce scriberent. Inter hos non ultimum locum obtinet is de quo hîc disputabimus Sextus sive Sextius. Erat autem ejus familiæ princeps Q. Sextius, illius pater de quo hîc quaeritur. Qui quamvis ita natus esset, ut rempublicam deberet capessere, tamen latum clavum divo Julio dante non accepit, quod dari posset et eripi posset arbitratus (207). Narrant quidam (208) hominem ingenuarum artium amore incensum repudiatis honoribus ad philosophiam pertractandam se dedisse, sed initio parum in litteris proficientem, quia tantam parum et difficultatem et majestatem capere non posset, non longe abfuisse quin e biremi in mare se abjiceret. Sed postquam summæ sapientiæ laudem sibi peperit, studia ejus æmulati sunt præter filium cognominem ipsiusque doctrinæ amplificatorem Sotion Alexandrinus, Cornelius Celsus (209), Papirius Fabia-

(201) Demophili, Democratæ et Secundi veterum philosophorum sententiæ morales, nunc primum editæ a Luc. Holstenio. Romæ 1638. — (202) In Opusculis mythologicis, ethicis et physicis. Cantabrig. 1670 et Amstel. 1688. — (203) In Biblioth. Græc. vol. XIII pag. 564—575 — (204) Demophili, Democratæ et Secundi sententiæ cur. J. A. Schier. Lipsiæ 1754. — (205) In Opuscul. vet. Græc. sent. et moral. tom. I p. 207-239. — (206) Sextos patrem et filium Romanis philosophis annumerat Clandius Mamertus lib. II cap. 8 de statu animæ, pariterque Sextum memorant Origenes contra Celsum VIII pag. 497 et tom. XV in Mathæum p. 369, Hieronymus in cap. 18 Ezech. atque alii quos citavi Phil. Gr. fragm. vol. I p. 522. — (207) Seneca epist. 98. — (208) Plutarchus, Quomodo quis suos in virtute paranda profectus sentire possit vol. VII pag. 248 ed. Hutten. : καθάπερ φασὶ Σέξιόν τε τὸν Ῥωμῆιον ἀπεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς καὶ ἀρχὰς διὰ φιλοσοφίαν, ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν αὐτὸν πάλιν δυσκαλοῦσάν τε καὶ γράμμενον τῷ λόγῳ γαλεπῶς τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσσαι καταθέλειν ἑαυτὸν ἐκ τινος διήρους. — (209) Quintilianus lib. X, 1, 123 : Supersunt qui de philosophia scripserint, quo in genere paucissimos adhuc eloquentes litteræ

nus (210), Moderatus aliique eorundem dogmatum defensores. Illud mirandum, quod Sextiorum (211) nova et Romani roboris secta inter primordia sua, quum magno impetu cœpisset, extincta est. Jam licet Seneca Sextium virum acrem Græcis verbis, Romanis moribus philosophantem appellet, tamen ex hoc quod Quintilianus inter Romanos qua intelligendi qua dicendi auctores Cornelium Celsum, Sextios secutum, non sine cultu ac nitore scripsisse testificatur, haud scio an cogendum sit Sextios patrem et filium scripta edidisse. Est enim difficile filium a patre distinguere. Ut igitur paucis dicam, jam sub Augusto teste Eusebio Chron. n. 2010 pag. 156 ed. Scaliger. Sextius philosophus Pythagoricus agnoscebatur, qui etiam Athenis aliquamdiu vixit (212), sed nisi fallor, Romæ maxime discipulorum nobilitate floruit (213), ubi L. Crassitius inter ejus auditores fuit. De libro Q. Sextii patris, magni viri, ita judicat Seneca epist. 64 : « Quantum in illo, dii boni, vigoris est, quantum animi ! hoc non in omnibus philosophis invenies. Quorundam scripta clarum habent tantum nomen : cætera exsanguia sunt. Instituunt, disputant, cavillantur : non faciunt animum, quia non habent. Quum legeris Sextium, dices : Vivit, viget, liber est, supra hominem est : dimittit me plenum ingentis fiducia. In quacunque positione mentis sim, quum lego hunc, fatebor tibi, libet omnes casus provocare, libet exclamare : Quid cessas, fortuna ? congregere : paratum vides. Illius animum induo qui quærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat,

Spumantemque dari pecora inter inertia votis
oplat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.

Romanæ tulerunt. Idem igitur M. Tullius, qui ubique, etiam in hoc opere, Platonis æmulus exstitit. Egregius vero multoque, quam in orationibus, præstantior Brutus sufficit ponderi rerum : scias eum sentire quæ dicit. Scripsit non parum multa Cornelius Celsus, Sextios secutus, non sine cultu ac nitore. — (210) Seneca Epist. 100 : Fabiani Papirii libros qui inscribuntur Civilium legisse te cupidissime scribis, sed non respondisse expectationi tuæ. Deinde, oblitus de philosopho agi, compositionem ejus accusas. Puta esse quod dicis, et effundi verba, non fingi. Primum habet ista res suam gratiam, et est decor proprius orationis leniter lapsæ. Multum enim interesse existimo, utrum exciderit, an fluxerit. Nunc in hoc quoque quod dicturus sum ingens differentia est. Fabianus mihi non effundere videtur orationem, sed fundere etc. Cf. Seneca rhetor Controvers. lib. II præf. — (211) Seneca Quæst. Nat. VII, 32. — (212) Plinius Hist. nat. XVIII, 68, 3. — (213) Suetonius de illustr. Gramm. 18, ubi L. Crassitius ad Q. Sextii [sic plures codd. pro Q. Septimii] philosophi sectam transiisse dicitur.

Libet aliquid habere quod vincam, cujus patientia exercear. Nam hoc quoque egregium Sextius habet, quod et ostendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, et desperationem ejus non faciet. Scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem : hoc quidem virtus tibi ipsa præstabit, ut illam admireris, et tamen speres. » Idem epist. 59 ait : « Sextium ecce quum maxime lego : movit me imago ab illo posita : ire quadrato agmine exercitum, ubi hostis ab omni parato suspectus est, pugnae paratum. Idem, inquit, sapiens facere debet : omnes virtutes suas undique expandat, ut, ubicunque infesti aliquid oritur, illic parata præsidia sint et ad nutum regentis sine tumultu respondeant. Quod in exercitibus his, quos imperatores magni ordinant, fieri videmus, ubi imperium ducis simul omnes copiae sentiant, sic dispositæ, ut signum ab uno datum peditem simul equitemque percurrat : hoc aliquanto magis necessarium esse nobis, Sextius ait. Illi enim sæpe hostem timere sine causa, tutissimumque illis iter quod suspectissimum fuit : nil stultitia pacatum habet. Tam superne illi metus est quam infra; utrumque trepidat latus. Sequuntur pericula et occurrunt, ad omnia pavet, imparata est et ipsis terretur auxiliis. Sapiens autem ad omnem incursum munitus et intentus, non si paupertas, non si luctus, non si ignominia, non si dolor impetum faciat, pedem referet. Interritus et contra illa ibit et inter illa. Nos multa alligant, multa debilitant : diu in istis vitiis jacuimus, elui difficile est. Non enim inquinati sumus, sed infecti. » Ex iis quæ veteres de Sextio referunt efficitur eum non universam philosophiam complexum esse, sed posthabitis cæteris rebus illam sapientiæ partem quæ virtutis, officii et bene vivendi disciplinam continet explanasse. Quocirca solebat dicere Jovem (214) plus non posse quam bonum virum. « Plura Jupiter habet quæ præstet hominibus : sed inter duos bonos non est melior qui locupletior : non magis, quam inter duos, quibus par scientia regendi gubernaculum est, meliorem dixeris, cui majus speciosiusque navigium est. Jupiter quo antecedit virum bonum ? Diutius bonus est. Sapiens nihilo se minoris æstimat, quod virtutes ejus spatio brevior clauduntur. Quemadmodum ex duobus sapientibus qui senior decessit, non est beatior eo cujus intra pauciores annos terminata virtus est : sic Deus non vincit sapientem felicitate, etiamsi vincit ætate. Non est virtus major quæ longior. Jupi-

(214) Seneca epist. 73.

ter omnia habet, sed nempe aliis tradidit habenda. Ad ipsum hic unus usus pertinet, quod utendi etiam omnibus causa est : sapiens tam æquo animo omnia apud alios videt contemnitque, quam Jupiter. Et hoc se magis suspicit, quod Jupiter uti illis non potest, sapiens non vult. Credamus itaque Sextio, monstranti pulcherrimum iter et clamanti : Hac itur ad astra : hac secundum frugalitatem ; hac secundum temperantiam ; hac secundum fortitudinem. Non sunt dii fastidiosi, non invidi : admittunt et ascendentibus manum porrigunt. Miraris hominem ad deos ire? Deus ad homines venit, immo, quod propius est, in homines venit. Nulla sine Deo mens bona est. Semina in corporibus humanis divina dispersa sunt. Quæ si bonus cultor excipit, similia origini prodeunt, et paria his ex quibus orta sunt surgunt : si malus, non aliter quam humus sterilis ac palustris, necat, ac deinde creat purgamenta pro frugibus. »

Multa a Pythagoreis mutuatus est Sextius. Namque eorum more (215) hoc faciebat, ut consummato die quum se ad nocturnam quietem recepisset interrogare animum, quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte melior es? Carnibus vesci cum ipse noluit Sextius, tum sodales iis abstinere jussit, quod vitæ institutum postea et Sotioni placuit. De utroque sic Seneca epist. 108. « Quoniam cœpi tibi exponere, quantum majori impetu ad philosophiam juvenis accesserim, quam senex pergam, non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ injececit Sotion. Docebat, quare ille animalibus abstinuisset, quare postea Sextius. Dissimilis utriusque causa erat, sed utriusque magnifica. Hic homini satis alimentorum citra sanguinem esse credebat, et crudelitatis consuetudinem fieri, ubi in voluptatem esset adducta laceratio. Adjiciebat contrahendam materiam esse luxuriæ, colligebat bonæ valetudini contraria esse alimenta varia et nostris aliena corporibus. At Pythagoras omnium inter omnia cognationem esse dicebat, et aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium. Nulla, si illi credas, anima interit, nec cessat quidem nisi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Videbimus per quas temporum vices et quando pererratis pluribus domiciliis in hominem revertatur : interrim secleris hominibus ac parricidii metum fecit, quum possint in parentis animam inscii incurere, et ferro morsive violare : in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur. Hæc quum exposuisset Sotion et implesset argumentis suis : Non credis, inquit, animas in alia corpora

atque alia describi, et migrationem esse quam dicimus mortem? Non credis in his pecudibus ferisve aut aqua mersis illum quondam hominis animum morari? Non credis nihil perire in hoc mundo, sed mutare regionem? nec tantum cœlestia per certos circuitus verti, sed animalia quoque per vices ire, et animos per orbem agi? Magni ista crediderunt viri. Itaque iudicium quidem tuum sustine : cæterum omnia tibi integra serva. Si vera sunt ista, abstinuisse animalibus innocentia est : si falsa, frugalitas est. Quodistic crudelitatis tuæ damnum est? Alimenta tibi leonum et vulturum eripio. His instinctus abstinere animalibus cœpi, et anno peracto non tantum facilis erat mihi consuetudo, sed dulcis. » Idem de Ira lib. II cap. 36 : « Quibusdam, ut ait Sextius, iratis profuit aspexisse speculum. Perturbavit illos tanta mutatio sui : velut in rem præsentem adducti non agnoverunt se. Et quantum ex vera deformitate imago illa speculo repercussa reddebat? animus si ostendi et si in ulla materia perlucere posset, intuentes nos confunderet, ater maculosusque, æstuans et distortus et tumidus. Nunc quoque tanta deformitas ejus est per ossa carnesque et tot impedimenta effluentis : quid si nudus ostenderetur? »

Quum autem Sextius familiæ princeps et cognominis philosophi pater majus opus composuisse videatur, e quo procul dubio excerpta sunt quæ apud Senecam exstant quæque Porphyrius (216) Quæst. Homer. 26 affert : enchiridion illud græco sermone confectum quod Rufinus latine vertit, Sextio filio tribuerim. Neque est cur de libri auctoritate dubitemus. Primum enim loci omnes ab Origene, Joanne Damasceno, Antonio et Maximo e græco exemplo deprompti mirifice congruunt cum Rufini interpretatione latina, deinde multa tum Pythagoreorum tum aliorum philosophorum dicta, quæ Plato, Xenophon, Diogenes Laertius, Demophilus, Clemens Alexandrinus, Hierocles in Commentario ad aureum carmen, Porphyrius in epistola ad Marcelam uxorem alique scriptores Græci servarunt, in hoc libello reperiuntur. Quod quo facilius intelligeretur ad singula effata, in quibus veteris sapientiæ vestigia apparent, breves annotationes apposui. Ita demonstrata, quoad ejus fieri potest, libelli antiquitate, patet eorum explodendam esse sententiam qui tale opusculum ab homine christiano eodemque episcopo ac si diis placet martyre conscriptum esse arbitrati

(215) Seneca de Ira lib. III cap. 36, 2.

(216) Vid. Phil. Græc. Fragm. vol. I pag. 522.

sunt. Accedit quod Origenes et Hieronymus Sexti apophthegmata usurpantes ita illum virtutis magistrum laudant, ut eum a Christianorum quidem sacris abhorruisse, sed tamen viris isti formulæ addictis perplacuisse significant. Vid. Orig. VIII contra Celsum p. 397 et t. 15 in Matthæum p. 369. Quo factum est ut S. Maximus in Dionysium Areopag. cap. 5 Mystica Theol. t. 2 p. 85 Sextum ecclesiastici philosophi nomine appellaret. At Rufinus interpres merito temeritatis et insanie arguitur ab Hieronymo in cap. 18 Ezech. et ad Ctesiphontem contra Pelagianos, item cap. 22 in Jeremiam, propterea quod primus Sixto Martyri has sententias ascripserit. Rufino quidem astipulati sunt non modo Pelagius, sed etiam Augustinus lib. I de Natura et Gratia c. 64, qui tamen postea aliter statuit lib. II Retract. cap. 42. Reliquos qui Sixtum II sive Xystum, episcopum Romanum, mortuum anno post Chr. n. 257, hujus opusculi scriptorem esse putarunt enumerare piget. Neque vero infatias eo hic illic græca Sexti verba male reddita esse a Rufino. Conf. sent. 55. 398 etc. Forsitan quispiam dixerit interpolatas videri pia interpretis fraude Sexti chartas, cui omnia quæ hic leguntur vindicari non possint. Huic ego non adversabor, contentus probasse maximam commentarioli partem esse antiquam. Sexti enchiridion plures ediderunt, e quibus præcipuos memorabo. Primus fuit Symphorianus Champerius qui opus ecclesiasticum esse opinatus Sexti sive Xysti annulum inscripsit emisitque Lugduni a. 1507. Deinde cum Æneæ Gazæi Theophrasto sive dialogo de animorum immortalitate et Athenagoræ libro de resurrectione Xysti sententias Rufino interprete publicavit Beatus Rhenanus Basileæ a. 1516. Tum, ut alias editiones omittam, prodiit libellus in Thomæ Galei Opusculis mythologicis, ethicis et physicis Cantabrigiæ 1670 et Amstelodami 1688. Denique Urbanus Godofredus Siberus multum operæ ac laboris in recensendo et explicando hoc veteris philosophi monumento consumpsit, quod errore ductus Sixti II pontificis Romani et martyris enchiridion esse contendit. Postremo Orellius in Opuscul. veter. Græc. sent. et moral. tom. I Sexti apophthegmata cum enchiridio per Rufinum in linguam latinam translato repetiit. Quæ quum ita sint, inspectis superioribus editionibus nihil reliqui faciendum existimavi, quominus diligenter recognitus libellus in lucem revocaretur.

Sed quoniam inter Sextii sodales *Sotionis* Alexandrini memini, quem Senecæ magistrum

perhibet Lactantius divin. institt. VI, 24 et ejus plura fragmenta e libro de ira a Stobæo servata infra exhibebo, monendum videtur cavendum esse ne quis hunc Sotionem cum eo confundat et permisceat qui sub Ptolemæo Epiphano vixit ac de philosophorum successionibus commentarios reliquit. Confer Eunapium de vitis sophist. init., Vossium de historicis græcis lib. I, 20 pag. 128, Menag. ad Diogen. Laert. I, 1 (217). Fuit etiam Sotio ex peripatetica disciplina vir haud sane ignobilis, de quo vide Gellium lib. I, 8.

Porro Nerone ad imperii fastigium evecto *Moderatus* quoque Gaditanus, Pythagoricus, symbolica numerorum scientia tradenda inclauit discipulumque nactus est Lucium Etruscum (218). Quum autem eadem aetate exstiterit L. Julius Moderatus Columella, rei rusticæ auctor latinus, Gaditanus et ipse: haud injuria viri docti e variis hujus scriptoris locis velut V, 5. VII, 2. VIII, 16. X, v. 185 concluderunt, eum ab altero illo diversum esse, licet hoc in suspensio relinquat Nic. Antonius Bibl. veteris Hisp. lib. I cap. 5. Adde quod Pythagorici in græcis latinisque litterarum monumentis ita semper mentio fit, ut simpliciter Moderatus, nunquam Moderatus Columella appelletur. De placitis sectæ suæ composuisse eum X libros memoriæ prodit Porphyrius vit. Pythag. pag. 33 ed. Nauck. (219) sive libros V Πυθαγορικῶν σχολῶν

(217) Apud Syncellum p. 318 ubi male scriptum invenitur Σιτίων reponendum Σωτίων. — (218) De hoc Plutarchus lib. VIII Quæstion. Conviv. cap. 7 ita scribit: Σώλλας εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος μοι διὰ γρόνου, τὸ ὑποδεκτικόν (ὡς Ῥωμαῖοι καλοῦσι) καταγγεῖλας δεῖπνον, ἄλλους τε τῶν ἐταίρων παρέλαβεν οὐ πολλοὺς, καὶ Μοδέρατου τινὰ τοῦ Πυθαγορικῆς μαθητῆν, ὄνομα Λεύκιον ἀπὸ Τυρρήνιας. Οὗτος οὖν ὄρων Φιλίππον τὸν ἡμέτερον ἐμψύγων ἀπευόμενος, οἶον εἰκόσ, εἰς τοὺς Πυθαγόρου λόγους προήχθη καὶ Τυρρῆνον ἀπέβηεν, οὐ πατρῶθεν, ὡς περ ἑτέροι τινες, ἀλλ' αὐτὸν ἐν Τυρρῆνίᾳ καὶ γερονέναι καὶ τετράρχει, καὶ πεπαιδευθεῖν τὸν Πυθαγόραν ἰσχυρίζομενος οὐχ ἥκιστα τοῖς συμβόλοις, οἷόν ἐστι καὶ τὸ συνταράττειν ἀνασταίντας ἐξ εὐνῆς τὰ στρώματα, καὶ χύτρας τύπον ἀρβίσην ἐν σποδῶ μὴ ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συγγεῖν, καὶ χελιδόνας οἰκία μὴ δεχέσθαι, μηδὲ σάρον ὑπερβαίνειν, μηδὲ γαμφώνυγον οἶκου τρέφειν ταῦτα γὰρ ἔρη τῶν Πυθαγορικῶν λεγόντων καὶ γραφόντων, μόνους ἔργω Τυρρῆνους ἐξευλαβεῖσθαι καὶ σολάττειν. — (219) Porphyrius vit. Pythag. pag. 33 ed. Nauck.: ἡ δὲ περὶ τῶν ἀριθμῶν πραγματεία, ὡς ἄλλοι τε φασὶ καὶ Μοδέρατος ὁ ἐκ Γαδείρων πάνυ συνετῶς ἐν δέκα βιβλίοις συναγαγὼν τὸ ἀρέσκον τοῖς ἀνδράσι διὰ τοῦτο ἐσπουδάσθη. Μὴ δυνάμενοι γὰρ, φησί, τὰ πρῶτα εἶδη καὶ τὰς πρῶτας ἀρχὰς σαφῶς τῷ λόγῳ παραδοῦναι διὰ τε τὸ δυσπεριόνητον αὐτῶν καὶ δυσεῖριστον, παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς ἀριθμοὺς εὐσθῆμου διδασκαλίας χάριν μιμησάμενοι τοὺς γεωμέτρας καὶ τοὺς γραμματιστάς. Ὡς γὰρ οὗτοι, τὰς δυνάμεις τῶν στοιχείων καὶ αὐτὰ ταῦτα βουλόμενοι παραδοῦναι, παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς χαρακτῆρας, τοὺτους λέγοντες ὡς πρὸς τὴν πρῶτην διδασκαλίαν στοιχεῖα εἶναι,

ut ajunt Stephanus Byzantius (220) et Suidas v. Γάδειρα. Neque enim aliud fuisse opus probabile est. Vid. Porphy. (221) vit. Plotini cap. 20. Hunc Moderatum, quem virum eloquentissimum nominat Hieronymus in III apologia adversus Rufinum, ex parte imitatus est Jamblichus. Fragmenta ejus quæ superesse voluit fortuna infra proponuntur.

Venio nunc ad quinque *incerti auctoris disputationes morales* dorice conscriptas quas in Phil. Gr. Fragm. vol. I pag. 544-552 divulgavi. Harum custos ac servator aut ipse Sextus Empiricus fuit aut ejus librarii, quoniam Sexti operibus velut appendicis loco in membranis subijci solent. In codice Cizensi vero non solum ad ultima quinta quæstionis verba apponitur annotatio : σημείωσαι ὅτι τὸ ἐπιλοιπὸν οὐχ εὐρέθη, sed etiam hæc libello subscripta leguntur : τὸν τοῦ σκεπτικῶς Σέξτου τῶν πρὸς ἀντιρρήσιν δέκα ὑπομημάτων δωρικῆς διαλέκτου ἐντεῦθεν ἕως τοῦ τέλους. Ζητεῖται δὲ εἰ καὶ τὸ παρὸν σύγγραμμα Σέξτου ἐστίν. Est autem verisimile Henr. Stephanum qui primus ignoti philosophi opusculum græce sine auctoris nomine inter Pythagoreorum fragmenta in fine librorum Diogenis Laertii edidit sumsisse illud e vetusto Sexti Empirici exemplo. Ipse fontem

ὑστερον μέντοι διδάσκουσιν ὅτι οὐχ οὗτοι στοιχεῖά εἰσιν οἱ χαρακτῆρες, ἀλλὰ διὰ τούτων ἐνοια γίνεται τῶν πρὸς ἀλήθειαν στοιχείων· καὶ οἱ γεωμέτραι μὴ ἰσχύοντες τὰ ἀσώματα εἶδη λόγῳ παραστήσαι παραγίνονται ἐπὶ τὰς διαγραφὰς τῶν σχημάτων, λέγοντες εἶναι τρίγωνον τὸδε, οὗ τοῦτο βουλόμενοι τρίγωνον εἶναι τὸ ὑπὸ τῆν ὄψιν ὑποπίπτον, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο, καὶ διὰ τούτου τὴν ἐνοίαν τοῦ τριγώνου περιστᾶσι. Καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων οὖν λόγων καὶ εἰδῶν τὸ αὐτὸ ἐποίησαν οἱ Πυθαγόρειοι, μὴ ἰσχύοντες λόγῳ παραδιδόναι τὰ ἀσώματα εἶδη καὶ τὰς πρώτας ἀρχάς, παρεγένοντο ἐπὶ τὴν διὰ τῶν ἀριθμῶν δόλῳσιν. Καὶ οὕτως τὸν μὲν τῆς ἐνόητος λόγον καὶ τὸν τῆς ταυτότητος καὶ τὸν τῆς ἰσότητος καὶ τὸ αἰτίον τῆς συμπίνοιας καὶ τῆς συμπαθείας τῶν ὄλων καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κατὰ ταῦτά καὶ ὡσαύτως ἔχοντος ἐν προσηγόρευσάν· καὶ γὰρ τὸ ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἐν τοιοῦτο ὑπάρχει ἠνωμένον τοῖς μέρεσι καὶ σύμπουν κατὰ μετουσίαν τοῦ πρώτου αἰτίου. Τὸν δὲ τῆς ἐπερότητος καὶ ἀνισότητος καὶ παντὸς τοῦ μεριστοῦ καὶ ἐν μεταβολῇ καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντος δυοειδῆ λόγον καὶ δυάδα προσηγόρευσαν· τοιαύτη γὰρ καὶν τοῖς κατὰ μέρος ἢ τῶν δύο φύσει.

(220) Stephanus Byzantius v. Γάδειρα· ὁ πολιτὴς Γαδειραῦς οὕτω γὰρ τὰ πέντε βιβλία ἐπιγέγραπται τῶν Πυθαγορικῶν σχολῶν Μοδεράτου Γαδειραῦς. — (221) Porphyrius vit. Plotini cap. 20 : οἱ δὲ καὶ πλήθει ἀποδείξεμάτων ἃ μετεχειρήσαντο τὴν σπουδὴν τοῦ γράειν ἀποδείξάμενοι καὶ πρόπῳ ἰδίῳ χρῆσάμενοι· Πλωτίνος· εἰσι καὶ Γεντιλιανὸς Ἀμέλιος, ὁ μὲν τὰς Πυθαγορείους ἀρχὰς καὶ Πλατωνικὰς, ὡς ἐδόκει, πρὸς σαφεστέρην τῶν πρὸ αὐτοῦ καταστησάμενος ἐξηγήσιν, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐγγύς τι τὰ Νουμηνίου καὶ Κρονίου καὶ Μοδεράτου καὶ Θρασύλλου τοῖς Πλωτίνου περὶ τῶν αὐτῶν συγγράμμασιν εἰς ἀκριθείαν· ὁ δὲ Ἀμέλιος κατ' ἰχνη μὲν τούτου βαδίζειν προαιρούμενος, καὶ τὰ πολλὰ μὲν τῶν αὐτῶν δογμάτων ἐχόμενος, τῇ δὲ ἐξεργασίᾳ πολὺς ὢν καὶ τῇ τῆς ἐξηγήσεως περιβολῇ

ex quo hausit silentio præterit. Postea idem monumentum cum Joannis Northi interpretatione repetiit Thomas Galeus in Opusculis Mythologicis, Physicis et Ethicis Amstelodami 1688. Northus auctorem ejus putavit nescio quem Mimantem deceptus veteri lectione loci qui in Phil. Gr. Fragm. vol. I pag. 549 exstat. Ibi enim olim Μίμας εἰμί vulgabatur. Nunc e codicibus quos Jo. Alb. Fabricius contulit restitutum est μύμας εἰμί. Quamobrem interpres ille conjecturâ aberravit. Inseruit videlicet Fabricius Biblioth. Græc. vol. XII has disputationes quas cum scripturæ varietate e membranis enotata pag. 617-635 exhibet. Qui quum intellexisset Sexto Empirico eas adjudicari non posse, Sexto Chæronensi, Stoico, Plutarchi nepoti, M. Antonini præceptoris (222) vindicare conatus est. Nimirum hic est Sextus philosophus quem sub Hadriano floruisse testatur Syncellus p. 349 et a quo genus se ducere gloriatur Apulejus Metamorph. lib. I init. his verbis : « Thessaliam (nam et illic originis maternæ nostræ fundamenta a Plutarcho illo inclyto ac mox Sexto philosopho nepote ejus prodita, gloriam nobis faciunt) eam Thessaliam ex negotio petebam. » Ipse Antoninus eum celebrat lib. I, 9 præclara ab illo vitæ præcepta edoctum se testificatus. Suidas in Σέξτος inter Sexti Chæronensis scripta numerat etiam σκεπτικὰ βιβλία δέκα. Adde Philostratum in Herode Attico p. 556 et Dionem Chrysostomum. De eodem accipiendum illud Himerii in laudatione Rufini filii defuncti : Ὁρητῶ νῦν δὲ δαινότερον ἤλπισα Μινουκιανοῦ φεγγέσθαι, σεμνότερον δὲ Νικαγόρου, Πλουτάρχου δ' εὐγλωττότερον, Μουσωνίου δὲ φιλοσοφώτερον, Σέξτου δὲ καρτερικώτερον. Fabricius igitur istud, qualecunque est, volumen Sexto Chæronensi assignat quem a Dorica dialecto non aversum fuisse ait. At nihil probavit. Enimvero mihi major videtur Plutarchi nepos quam cui hæc disputationes tribui queant. Apparet dicendi artificem et magistrum, cui paucas quæ supersunt paginas debemus, primum post pugnam ad Ægos flumen commissam, qua Athenienses a Lacedæmoniis Olympiade XCIII superati sunt, vixisse, quum ejus prælii tanquam nuper facti (223) mentionem inferat p. 544, deinde eum stante Persarum regno philosophatum esse (224), quia nihil obstare dicit,

πρὸς τὸν ἐναντίον ἐκείνῳ ζῆλον ὑπαγόμενος. — (222) Vide Julium Capitolinum in Antonini vita, Suidam v. Μάρκος, Eutropium lib. VIII cap. 6. Cf. Thom. Gataker. ad lib. I Antonini. — (223) pag. 544 : ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ (τὰ νεώτατα πρώτον ἐρῶ) ἃ τῶν Λακεδαιμονίων νίκα, ἐν ἃ ἐνίκων τῶς Ἀθηναίως καὶ τῶς συμμάχως κτλ. — (224)

quominus magnus Persarum rex eadem sit conditione qua egeni, tum Siciliam vel eam Italiae partem quæ magna Græcia (225) nominata est patriam habuisse, quoniam initio suarum disputationum duplicem ferri in Græcia philosophorum sententiam de bono et malo (226) dicit. Neque enim ita locuturus fuisse videtur, si in Græcia aut natus esset aut habitasset. Denique non est dubium quin sophistas adhuc docentes et viderit et audiverit, siquidem p. 550 narrat quosdam, qui sophistas frequentarint, nihil percepisse (227). Nisi forte, quod sæpius in antiquorum scriptis fit, sophistarum nomen latius patere voluit, ut omnes tum musici tum sapientiæ professores intelligantur. Quod autem in fine quintæ dissertationis Chryssippi nomen legitur (228), id non pertinet necessario ad Stoicum, quum istud nomen satis usitatum et vulgare apud veteres fuerit. Verum in omnibus illis rebus quas memoravi fortasse non magnum momentum positum est ad istas veteris scriptoris tabulas recte æstimandas: nam si philosophandi genus moremque de omni materia in contrarias partes disputandi consideraverimus, non Pythagoreum, sed sophistam hinc loqui nobis persuasum erit, quamquam vir antiquitatis minime ignarus Pythagoreorum exemplo doric dialecto usus est. Solebant vero rhetores et sophistæ ita tractare questiones, ut eas tam adhibitis rationibus quam exemplis atque e veteribus sæculis repetita memoria persolverent. Qua in re eos interdum vetustis novitatem et obsoletis nitorem dedisse constat. Quodsi fingere licebat prælia olim pugната et eventa quorum memoriam oblivio deleverat nuper accidisse, probabile videtur dicendi magistrorum consuetudinem spectanti illud opusculum auctorem habere sophistam recentiorem illum quidem, sed bonum antiquitatis imitatore. At ante Pyrrhonem ejusque familiam eum exstitisse conjicio. Eadem fere etiam Orellii sententia fuit, qui post Fabricium has de quibus agitur dissertationes in Opusculis vet. Græc. sent. et moral. vol. II promulgavit. Ego quum scriptoris orationem plurimis locis depravatam esse animadvertissem, quos priores editores corrigere neglexerant, multa sustuli

menda, dorici sermonis formam a librariis hic illic obliteratedam restitui, totum denique commentariolum accurate recognitum, rejecta Northi translatione, latinum feci.

E cæteris Pythagoreis quorum fragmenta vol. I pag. 532-543 posuimus memorandi sunt primum *Diotogenes* et *Sthenidas*, uterque æque ignotus. Nam de Diotogene, cujus locos quosdam e libris de regno ac de sanctitate petitos Stobæus in Florilegio atque in Eclogis affert (1), nihil dicunt antiqui scriptores. Idem etiam de Sthenidæ Locri vita et scriptis tacent. Videtur autem hic quoque, cujus e commentariis de regio imperio insigne caput superest, cum plerisque Pythagoræ assectatoribus publica negotia gessisse aut certe de civitatis gubernatione multa disseruisse. Paulo notior est *Ephantus* Syracusanus, qui inter Pythagoreos, ut mea fert opinio, signum sustulit ad res naturales diligentius scrutandas et explicandas. Etenim, si fides Stobæo (2), omnium rerum principia corpora individua et inane esse putavit, quippe qui monadas Pythagoricas primus corporeas faceret. Quamobrem mundum ex atomis quidem constare, sed providentia regi dicebat (3). Est autem certum, eum cum Pythagora aliisque doctissimis hominibus unum mundum statuuisse (4). Porro terram moveri censet, non quidem ita, ut e loco suo excedat, sed ut in modum rotæ axi adhærentis a solis occasu ad ortum circa centrum suum se convertat (5). Alius fuit *Ephantus* Crotoniates teste *Jamblichio* vit. *Pythag.* cap. extr. 267. Tertium ponimus eum qui *Egyptiorum* sermonis gnarus (6) de eorum cærimoniis græce scripserat.

(1) In Eclog. lib. I cap. VIII, 10 p. 220 ed. Heer. unus exstat locus non diversus ab eo qui invenitur Floril. XLIII, 130. Vid. Phil. Gr. fragm. vol. I. fragm. 3 pag. 535. — (2) Stobæus Eclog. lib. I cap. XI, 16, pag. 308 ed. Heer.: "Ἐκραντος, Συρακοῦσιος, εἰς τῶν Πυθαγορείων, πάντων [ἀρχῶν] τὰ ἀδιαιρέτα σώματα καὶ τὸ κενόν. Ταῦ γὰρ Πυθαγορικὰς μονάδας οὗτος πρῶτος ἀπερήνατο σωματικὰς. — (3) Stobæus Eclog. lib. I cap. XXII, 6, pag. 448 ed. Heer.: "Ἐκραντος ἐκ μὲν τῶν ἀτόμων συνεστάναι τὸν κόσμον, διακεῖσθαι δὲ ὑπὸ προνοίας. — (4) Stobæus Eclog. lib. I cap. XXIII, 3, p. 496 ed. Heer.: Θάλῃς, Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Ἐκραντος, Παρμενίδης, Μελίσσος, Ἡράκλειτος, Ἀναξαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ζήνων, ἕνα τὸν κόσμον κτλ. — (5) *Plutarchus* de plac. phil. lib. III pag. 13: Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός καὶ Ἐκραντος ὁ Πυθαγόρειος κινῶσι μὲν τὴν γῆν, οὐ μὴν γὰρ μεταβατικῶς, τροχοῦ δὲ δίκην ἐνζωνισμένην (leg. ἐνηζωνισμένου) ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς περὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέντρον. Conf. *Origenes* Philos. cap. 15. — (6) *Porphyrus* de abstinentia lib. IV, 10: πολλοῦ δὲ ὄντος λόγου δι' ἣν αἰτίαν διὰ τῶν ζώων οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς θεοὺς ἐσέβησαν καὶ μείζονος τῆς παρουσίας πραγματείας, ἀρετὴ τὰ δεδηλωμένα περὶ αὐτῶν. Ἐκεῖνο μέντοι οὐ παραπεμπτόν, ὅτι τοὺς ἀπόστα-

p. 515 τὸν δὲ βασιλέα τὸν μέγαν οὐδὲν καλοῦσι ὁμοίως διακεῖσθαι τοῖς πτωχοῖς. — (225) ἡ μεγάλη Ἑλλάς. Cf. *Strabo* lib. VI pag. 253 ed. Casaub.

(226) *Disp.* I init.: διανοοὶ λόγοι λέγονται ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τῶ ἀγαθῶ καὶ τῶ κακῶ. — (227) pag. 550. τετάρτα δέ, ὅτι ἤδη τινὲς παρὰ σοφιστὰς ἐλθόντες, οὐδὲν ὠφέληθεν. — (228) pag. 552: δεῖ μεμνᾶσθαι Χρύσιππον, κατθέμεν ἐπὶ τὸν χρυσοῦν καὶ τὸν ἵππον.

Charondas, *Catinensis* (7), *Jamblichus* iudice unus ex optimis legum inventoribus, *Pythagoræ* discipulus fuit, si vera tradunt *Seneca* (8), *Diogenes Laertius*, *Porphyrus* atque idem *Jamblichus* ter hoc aperte dicens. Sed temporis rationem illorum virorum consuetudini obstare credimus. Idem vindicandum de quorundam opinione qui affirmarunt *Onomacritum* (9) primum exstitisse eximium legum sanctorem in eoque studio apud *Cretenses* se exercuisse, quum *Locrus* esset, sed in ista insula propter divinationem commoraretur, hujusque fuisse sodalem *Thaletem* (10), *Thaletis* auditores *Lycurgum* et *Zaleucum*, *Zaleuci* denique discipulum *Charondam*. Omnino licet incerta *Charondæ* aetas sit, tamen ex *Eusebii* testimonio qui magistri illius vel amici *Zaleuci* florem in Olympiad. XXIX annum primum vel in annum ante Chr. n. 664 incidere docet, colligas eum ante *Pythagoram* vixisse. Qui igitur

νόνας τῶν εὖ γεγονότων ὄταν ταριχεύωσιν, ἰδίᾳ τὴν κοιλίαν ἐξέθλοντες καὶ εἰς κιβωτὸν ἐνθέντες, μετὰ τῶν ἄλλων ὧν διαπρίττονται ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ, καὶ τὴν κιβωτὸν κρατοῦντες πρὸς τὸν ἥλιον μαρτύρονται, ἐνὸς τῶν ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ ποιουμένου λόγον τῶν ταριχευτῶν. Ἔστι δὲ καὶ ὁ λόγος, ὃν ἤρμη-νευσεν Ἐκφράντος ἐκ τῆς πατρῴου διαλέκτου, τοιοῦτος: « ὡ δέσποτα ἦλιε καὶ θεοὶ πάντες οἱ τὴν ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις δόντες, προσδέξασθέ με καὶ παραδοτε τοῖς αἰδίοις θεοῖς σύνδικον. Ἐγὼ γὰρ τοῦς θεοῦς, οὗς οἱ γονεῖς μοι παρέδειξαν, εὐσεβῶς διετελοῦν ὅσον χρόνον ἐν τῷ ἐκείνων αἵωνι τὸν βίον εἶχον, τοῦς τε τὸ σῶμά μου γενήσαστας ἐτίμων ἀεὶ τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων οὐδένα οὔτε ἀπέκτεινα οὔτε παρακαταθήκην ἀπεστέρησα οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἀνέγκιστον διεπραξάμην. Εἰ δὲ τι ἄρα κατὰ τὸν ἔμμετόυ βίον ἤμαρτον ἢ φαγῶν ἢ πίων ὧν μὴ θεμιτὸν ἦν, οὐδὲ ἔμμετόν ἤμαρτον, ἀλλὰ διὰ ταῦτα » δείξας τὴν κιβωτὸν, ἐν ἣ ἦ γαστήρ ἦν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἰς τὸν ποταμὸν ἀφίκησι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα ὡς καθαρὸν ταριχεύει. Οὕτως ἀπολογίας δαῖσθαι ὤφθησαν πρὸς τὸ θεῖον ὑπὲρ ὧν ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ διὰ ταῦτα ὑβρίσαι. — (7) *Catinensem* fuisse *Charondam* testantur *Aristoteles Politic. lib. II cap. 12*, *Stephanus Byzantius* v. *Κατάνη* et alii. Fortasse apud *Thurinios* quibus leges scripsisse fertur aliquamdiu peregrinatus est. Itaque *Thurinum* eum appellant *Valerius Maximus lib. VI cap. 5*, *Themistius Orat. II p. 31* atque alii scriptores. Pro *Thuriis* vero nonnulli male legerunt *Tyrios*, qui manifesto errore capti a *Charonda* *Carthaginiensium* disciplinam legibus strictam esse existimaverunt. — (8) *Seneca* *epist. 90* : *Zaleuci* leges *Charondæ*que laudantur. Hi non in foro, nec in consultorio atrio, sed in *Pythagoræ* tacito illo sanctoque secessu didicerunt jura, quæ *florenti tunc Sicilia* et per *Italiam Græciæ* ponerent. *Diogenes Laertius lib. VIII, 16* : ἄλλους τε πολλοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπεργάσασθαι καλοῦς τε καὶ ἀγαθοῦς ἀνδράς· ἅπαρ καὶ *Zaleucum* καὶ *Charώνδαν* τοὺς νομοθέτας. Cf. *Porphyrus vit. Pythag. cap. 21*. — (9) *Aristoteles Politicor. lib. II cap. 12* : πειρώονται δὲ τινες καὶ συνάγειν ὡς Ὀνομακρίτου μὲν γενομένου πρώτου δεινοῦ περι νομοθεσίαν, γυμνασθῆναι δ' αὐτὸν ἐν Κρήτῃ Λοκρῶν ὄντα καὶ ἐπιδημοῦντα κατὰ τὴν γῆνι κεντικὴν· τούτου δὲ γενέσθαι Θάλητα ἐπαιροῦ, Θάλητος δ' ἀρρατῆρ Ἀνακτοῦρον καὶ Ζάλευκον, Ζάλευκος δὲ Νουμολιδαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγουσιν ἀσπεκτότερον τῷ χρόνῳ γέγοντες. — (10) *Cretensem*, non *Milesum*. — (11) *Aristoteles Politic.*

Charondam ad *Pythagoræ* auctoritatem se contulisse prodiderunt, eos magis legum hominis *Catinensis* cum *Pythagoreorum* scitis convenientiam spectasse, quam temporis ordinem conservasse liquet. Leges dedit *Charondas* civibus suis *Catinensibus* (11) et aliis *Chalcidicis* civitatibus *Italiæ* ac *Siciliæ*. Qua re vehementer multitudinis erga eum amor commotus est, ita ut in patria urbe divino honore afficeretur (12). *Chalcidicæ* vero civitates quas legibus conditis vir magnus sibi devinxit a *Scymno Chio* (13) in *Sicilia* nominantur præter *Catinam* *Callipolis*, *Eubœa*, *Himera*, *Tauromenium*, *Leontini*, *Mylæ*, *Naxos*, *Zancle* : in *Italia Rhegium*. *Theodoreus* quoque de curat. *Græc. affection. lib. IX p. 124* *Charondam* ait primum *Italiam Siculisque* leges imposuisse. Ac *Rheginos* quidem hominis *Catinensis* tenuisse disciplinam auctor est *Heraclides* libro de politis, *Ælianus* (14) autem refert illum a civibus suis in exsilium ejectum *Rheginorum* rempublicam ordinasse. Quin etiam apud *Porphyrum* (15) et *Jamblichum* legimus, *Pythagoram* servitute *Crotonem*, *Sybarin*, *Catinam*, *Rhegium*, *Himeram*, *Agrigentum*, *Tauromenium* aliasque civitates liberasse, quum per ejus discipulos *Charondam Catinensem* et *Zaleucum Locrum* illis leges scriberentur quarum ope et ipsa floruerint et istorum locorum accolis sui admirationem diu injecerint. *Stephanus Byzantius* (16) v. *Κατάνη* *Charondam* vocat τὸν διάση-

lib. II cap. 12 : νομοθετῆα δ' ἐγένοντο Ζάλευκος τε Λοκροῖς τοῖς Ἐπιεσπυροῖς καὶ Χαρώνδας ὁ Καταναῖος τοῖς αὐτοῦ πολιταῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς Χαλκιδικαῖς πόλεσι ταῖς περὶ Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. *Plato* de republ. lib. X p. 599 : σὲ δὲ τίς αἰτιάται πόλις νομοθέτην ἀγαθὸν γεγονότα καὶ σφᾶς ὠφελημένας ; Χαρώνδαν μὲν γὰρ Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ καὶ ἡμεῖς Σόλωνα κτλ. — (12) *Jamblichus* de vit. *Pythag. cap. 30*. — (13) *Scymnus Chius* v. 283-290 : μετὰ ταῦτα δ' ἀπὸ Νάξου Λεοντίνου πόλις, ἣ τὴν θέσιν τ' ἔχουσα Ῥηγίου πέραν, ἐπὶ τοῦ δὲ πορθμοῦ κειμένη τῆς Σικελίας, Ζάγαλη, Κατάνη, Καλλιπόλις ἔσχ' ἀποικίαν. Πάλιν δ' ἀπὸ τούτων δύο πόλεις Εὐβοῖα καὶ Μύλαι κατοικήσθησαν, ἐπικαλοῦμεναι, εἰς Ἴμερα καὶ Ταυρομένιον λεγομένην· εἰσὶν δὲ πάσαι Χαλκιδικῶν αὐταῖ πόλεις. — (14) *Ælianus* var. hist. lib. III cap. 17 : ἐπιδηροῦσθασαν γὰρ τὰ κοινὰ Ζάλευκος μὲν τὰ ἐν Λοκροῖς, Χαρώνδας δὲ τὰ ἐν Κατάνη καὶ τὰ ἐν Ῥηγίῳ, ὅτε ἐκ Κατάνης ἔρρουγε. — (15) *Porphyrus* vit. *Pythag. cap. 21* : ἅς δ' ἐπιδημήσας Ἰταλίᾳ τε καὶ Σικελίᾳ κατέλαθε πόλεις δεδουλωμένας ὅτ' ἀλλήλων, τὰς μὲν πολλὰν ἐπὶ τὰς δὲ νεοσσί, φρονήματος Ἰουλιανῶν πλήσας δια τῶν ἐσ' ἐκάστης ἀκουστῶν αὐτοῦ ἡλευθέρωσε. Κρότωνα καὶ Σύβαριν καὶ Κατάνην καὶ Ῥηγίον καὶ Ἴμεραν καὶ Ἀγραγαντα καὶ Ταυρομένιον καὶ ἄλλας τινάς, αἷς καὶ νόμοις ἔθετο διὰ Χαρώνδα τε τοῦ Καταναίου καὶ Ζάλευκου τοῦ Λοκροῦ, δι' ὧν ἀποκλιώσθη τοῖς περὶ αὐτοὺς ἄλλοι πολλοὶ γέγοναν. — (16) *Stephanus Byzantius* v. *Κατάνη*· πόλις Σικελίας ... ἀπὸ δὲ τῆς Κατάνης Χαρώνδας, ὁ διάσημος τῶν Ἀθηνῶν νομοθετῶν. *Schol. ad Plat. de Republ. lib. X p. 599* [par. 27 ed. *Ruhnk.*] : Χαρώνδας ἐκ Κατάνης πόλις Σικελίας, διάσημος

μον τῶν Ἀθῆνῃσι νομοθετῶν, non quod Athenas legibus et institutis temperaverit, sed quod Thurinorum civitatem conscripta Atheniensium colonorum manu auctam constituit. Accedit quod sapientissimi viri leges Athenis ita omnibus notæ erant, ut vel inter bibendum canerentur (17). Præterea animadvertendum etiam in Cappadocia apud Mazacenos ejus leges viguisse, qui illarum cantorem sive interpretem Romanorum jurisconsultis similem adhibuerunt (18). Jam etsi Aristoteles (19) narrat litterarum usu nondum reperto leges necessario apud gentes nonnullas olim decantatas fuisse, ut earum memoriam retinerent, quod etiam tunc apud Agathyrsof fiebat : tamen id ad rem in qua nostra versatur disputatio non pertinet. Nam ne quis opinetur Charondam sapientiæ præcepta legesque verbis tradidisse, inprimis obstant legum ejus præmia in Stobæi Florilegio obvia ipsæque Catinensis philosophi leges quas duodecimo bibliothecæ historicæ libro inseruit Diodorus. Nempè in his nullum exstat carminum vestigium, sed omnes loci prosa oratione compositi sunt. Quum autem quasdam Charondæ leges a comicis poetis celebratas esse constet, facile adducor ut credam, apud Athenienses solitos esse in epulis canere convivas potius comicorum verba numeris vincta quam ipsa Charondæ effata. Fidem faciunt poetarum versiculi a Diodoro (20) allegati qui Charondæ verbis apud

νομοθέτης τῶν Ἀθῆνῃσιν ἐβδόντων εἰς Θουρίους ἐποίκων, φευγόντων (leg. φεύγοντι) δὲ τῷ πατρὶ συνακολουθήσας κατῆκυσεν ἐν Χαλκίδι τὴν δὲ ὄψιν ἐλευθέριος ἦν. Γενόμενος δὲ τῶν Πυθαγορείων εἰς διήνεγκε τῷ προτρεπτικῷ. — (17) Athenæus lib. XIV p. 619 B : ἤδοντο δὲ Ἀθῆνῃσι καὶ οἱ Χαρωνῶνδου νόμοι παρ' οἶνον, ὡς Ἐρμιππὸς φησιν ἐν ἔκτῳ περὶ νομοθετῶν. — (18) Strabo lib. XII p. 539 ed. Casaub. : χρῶνται δὲ οἱ Μαζακηνοὶ τοῖς Χαρωνῶν νόμοις, αἰρούμενοι καὶ νομῶδόν, ὅς ἐστιν αὐτοῖς ἐξηγητῆς τῶν νόμων, καθάπερ οἱ παρὰ Ῥωμαίοις νομικοί. — (19) Aristoteles problem. XIX, 28 : διὰ τί νόμοι καλοῦνται οὐς ἄδουσιν; ἢ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα, ἤδον τοὺς νόμους, ὅπως μὴ ἐπιλάβωνται, ὡσπερ ἐν Ἀγαθύρσοις ἐτι εἰώθασιν; καὶ τῶν ὑστέρων οὖν ἡδῶν τὰς πρώτας τὸ αὐτὸ ἐκάλεσαν ὅπερ τὰς πρώτας. — (20) Diodorus Siculus lib. XII cap. 14 : ἀμφοτέρως δὲ τὰς προεπιρριμένας πολλοὶ τῶν ποιητῶν δι' ἑμμέτρον ποιήματος μεμαρτυρήκασιν, τὴν μὲν κακομιλίαν ἐν τοῖσδε· « ὅστις δ' ὀμιλῶν ἤδεται κακοῖς ἀνῆρ, οὐπόποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ὁσπερ ἤδεται ξυνῶν· « τὸν δὲ περὶ τῆς μητρικῆς τέχνης ἐν τοῖσδε· « τὸν νομοθέτην φασὶν Χαρωνῶν ἐν τινὶ νομοθεσίᾳ τὰ τ' ἄλλα καὶ ταυτὶ λέγειν· ὁ παισὶν αὐτοῦ μητρικῆν ἐπεισάγων μὴτ' εὐδοκίμεισθω μῆτε μετεχέτω λόγου παρὰ τοῖς πολιταῖς, ὡς ἐπείσκατον κχιόν κατὰ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων πεπορισμένους. Εἶτ' ἐπέτυχες γάρ, φησί, γήμας τὸ πρότερον, εὐήμερῶν κατάπαυσον, εἶτ' οὐκ ἐπέτυχες, μακικὸν τὸ πείρας δευτέρας λαθεῖν πάλιν. » Ταῖς γὰρ ἀληθείαις ὁ εἰς ἐν τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἀμαρτανῶν ἄσρων ἂν δικαίως νομισθεῖται. Καὶ Φιλῆμονος τοῦ κωμικοδραμάτου γράφοντος τοὺς πολλὰς καυτιλλομένους, καὶ εἰπόντος· « νόμῳ τελαύμακ' οὐκ

Stobæum respondent. Cæterum quemadmodum e Diodori aliorumque annalibus discimus Charondam Thurinorum civitati leges dixisse : sic apud Plutarchum in libello de curiositate cap. 12 ὁ τῶν Θουρίων νομοθέτης non alius est quam Charondas, id quod Xylandrum interpretem non fugit. Quid? quod apud Thurinos legum lator voluntaria morte obiit, si credimus Diodoro Siculo (21) lib. XII cap. 19 et qui illum secutus est Valerio Maximo lib. VI cap. 5 ita scribenti : « Sed aliquanto Charondæ Thurini præfractior atque abscissior justitia. Ad vim et cruorem usque seditiosas conciones civium pacaverat, lege cavendo, ut si quis eas cum ferro intrasset, continuo interficeretur. Interjecto deinde tempore, ex longinquo rure gladio cinctus, domum repetens, subito indicta concione, sicut erat, in eam processit : ab eoque qui proxime constiterat, solutæ a se legis suæ monitus : Idem ego illam, inquit, sanciam : ac protinus ferro quod habebat districto incubuit. Quumque liceret culpam vel dissimulare vel errore defendere, pœnam tamen repræsentare maluit, ne qua fraus justitiæ fieret. » Verum quia ejusmodi legum sanctoris et severitas et perversitas a fide abhorret, rerum pronuntiatorem ab auctore parum idoneo deceptum esse arbitramur. Ciceronem Charondæ instituta quorum in libris de legibus meminit, cognita habuisse apertum ac perspicuum est. Etenim lib. I cap. 22 : « Nec Lycurgi leges, inquit, nec Solonis, neque Charondæ, neque Zaleuci, nec nostras XII tabulas, nec plebiscita desidero. » Porro lib. II cap. 6 ait : « Sed ut vir doctissimus fecit Plato atque idem gravissimus philosophorum omnium, qui princeps de re publica conscripsit, idemque separatim de legibus ejus, id mihi credo esse faciendum, ut priusquam ipsam legem recitem de ejus legis laude dicam. Quod idem et Zaleucum et Charondam fecisse video : quamquam quidem illi non studii et delectatio-

εἶπε πέπλευκεν, ἀλλ' εἰ δις πέπλευκε, » τὸ παραπλήσιον ἀντις ἀποραίνονται μὴ θαυμάζειν εἰ τις γεγάμηκεν, ἀλλ' εἰ δις γεγάμηκεν* κρείττον γὰρ εἶναι δις ἑαυτὸν θαλάττη παραβαλεῖν ἢ γυναικί. Μέγιστα γὰρ καὶ χαλεπώτατα στάσεις ἐν ταῖς οἰκίαις γίνονται διὰ μητρικὰς τέχνους πρὸς πατέρας, καὶ διὰ ταῦτα πολλὰ καὶ παρὰ νόμοις πράξεις ἐν τοῖς βεστέροις τραγοῦδονται. — (21) Diodorus Siculus lib. XII cap. 19 : λείπεται δ' ἡμῖν εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ Χαρωνῶνδου τελευτῆς, καθ' ἣν ἴδιον τι καὶ παράδοξον αὐτῷ συνέβη. Ἐπὶ γὰρ τὴν χώραν ἐξῆλθον μετὰ ξηριδίου διὰ τοὺς ληστάς, καὶ κατὰ τὴν ἐπ' ἀνδρῶν ἐκκλησίαν συνεστῶσας καὶ ταραχῆς ἐν τοῖς πλήθεσι, προσέστη πάλυπραγμονῶν τα κατὰ τὴν στάσιν. Νενομοθετικῶς δ' ἦν μηδὲνα μετ' ὅπλου ἐκκλησιάζειν, καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι τὸ ξίφος πρὸς ὥστωται, παρέδωκεν ἑλθροῖς τισὶν ἀφορμὴν καταγγυ-

nis, sed reipublicæ causa leges civitatibus suis conscripserunt. » At omnium maxime memorabilis locus est lib. III cap. 2, ubi hæc leguntur : « Magistratibus igitur opus est : sine quorum prudentia ac diligentia esse civitas non potest, quorumque descriptione omnis reipublicæ moderatio continetur. Neque solum iis præscribendus est imperandi, sed etiam civibus obtemperandi modus. Nam et qui bene imperat paruerit aliquando necesse est, et qui modeste paret videtur, qui aliquando imperet dignus esse. Itaque oportet et eum qui paret sperare, se aliquo tempore imperaturum, et illum qui imperat cogitare, brevi tempore sibi esse parentum. Nec vero solum, ut obtemperent obedientique magistratibus, sed etiam ut eos colant diligentque præscribimus, ut Charondas in suis fecit legibus. » Hic nemo dubitabit quin ultima consentiant cum ipsis Charondæ verbis apud Stobæum Flor. XLIV, 40 : *χαρὴ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας εὐνοίαν διαφυλάττειν καθάπερ πατράσιν εὐπειθοῦντας καὶ σεβομένους ὡς ὁ μὴ διανοοῦμενος οὕτω τίσει κακῆς βουλῆς δαίμονιν ἐστιούχους. Ἄρχοντες γὰρ ἐστιουχοῦσι πόλεως καὶ πολιτῶν σωτηρίας.* Quodsi certum est Ciceronem ex eodem fonte hausisse, e quo legum capita apud Diodorum, Plutarchum, Stobæum fluxerunt, neutiquam assentimur Bentlejo in *Opusculis philologicis* p. 351-363 ed. Lips. variis rationibus atque argumentis docere conanti, nec Thuringorum disciplinam legibus astrictam esse a Charonda neque illas quæ a gravissimis auctoribus memoria proditæ sunt leges pro Catinensis philosophi præceptionibus posse haberi, sed omnes aliorum ingeniis acceptas referri. Etenim quamvis diligens in exquirendis temporibus esse voluerit, tamen has leges ab aliis Charondæ suppositas esse non demonstravit. Quum vero nemo præter Stobæum simplicem legum latoris orationem intactam reliquerit, sed cæteri scriptores ejus decreta suis verbis ornaverint, defenderint, explicaverint : placuit mihi ejus leges omnia omni explicatione carptim perscribere.

Primum (22) noluit quemquam post conjugis mortem iterum matrimonium contrahere, ne

ρίζ. Ἐν ἐνός εἰπόντος « νόμον καταλέλυκας τὸν ἴδιον, « μὲ Δι', εἶπεν, ἀλλὰ κύριον ποιήσω » καὶ σπατάμενος τὸ ξηρίδιον αὐτὸν ἀπέσπασεν. Ἐνίοι δὲ τὸν συγγραφέον τὴν πρᾶξιν ταύτην περιτίθεισι Διοκλεῖ τῷ Συρακουσίῳ νομοθέτῃ. — (22) Diodorus Siculus lib. XII cap. 12 : πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς μητρῴων ἐπαγομένοις κατὰ τῶν ἰδίων τέκνων ἔθιμα πρόστιμον τὸ μὴ γίνεσθαι συμβούλους τούτους τῇ πατρίδι, νομίζων τοὺς κακῶς περὶ τῶν ἰδίων τέκνων βουλευσαμένους καὶ συμβούλους κακῶς ἐσσεσθαι τῇ πατρίδι· ἐρη γὰρ τοὺς μὲν πρῶτον γήμαντας καὶ ἐπιτυχόντας δεῖν εὐημεροῦντας καταπαύειν, τοὺς

liberi e priore uxore suscepti in novercæ odium pervenirent, ratus unam uxorem sive bonam sive malam et singulis viris sufficere et conjugalibus diis probari. Qui vero iterum connubium iniisset, eum, ut liberorum suorum rationibus alienum, indignum judicavit qui vel publici consilii moderator esset vel ad consultationes de rebus gravissimis adhiberetur. Deinde (23) delatores qui calumnia condemnati essent myrica redimitos incedere jussit, ut in omnium civium oculis improbitatis palmam accepisse viderentur; id quod multos contumeliæ magnitudinem non ferentes induxit, ut manus sibi inferrent. Quo facto delatores de medio sublatis sunt civitasque talibus molestiis liberata viguit ac floruit. Sed quum pravorum hominum consuetudine bonos mores persæpe corrumpi videret, non modo in jus vocandos esse censuit viros probos qui cum improbis commercium haberent, verum etiam graves pœnas constituit in eos qui hominibus impuris ac sceleratis familiariter uti ac delinquere parati essent. Tum præcepit, (24) ut omnes civium filii litteras discerent et honestis

δὲ ἀποτυχόντας τῷ γάμῳ καὶ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀμάρτανοντας ἀφρονες δεῖν ὑπολαμβάνεσθαι. — (23) Idem l. c. : τοὺς δ' ἐπὶ συκοφαντίᾳ καταδικασθέντας προσέταξε περιπατεῖν ἐστεφανωμένους μυρίκῃ, ὅπως ἐν πάσι τοῖς πολιταῖς φαίνονται τὸ πρωτεῖον τῆς πονηρίας περιπεποιημένοι. Διὸ καὶ τινὰς ἐπὶ τούτῳ τῷ ἐγκλήματι καταδικασθέντας τὸ μέγεθος τῆς ὕβρεως οὐκ ἐνεγκόντας ἔκουσιῶς ἔκλυτους ἐκ τοῦ ζῆν μεταστῆσαι· οὐ συντελεσθέντος ἐφυλαδέσθην πᾶς ἐκ τῆς πόλεως ὁ συκοφαντεῖν εἰωθῶς, καὶ τὸ πολιτεύμα μακρότερον εἶχε βίον τῆς τοιαύτης κακίας ἀπηλλαγμένον. Ἐγραψε δὲ ὁ Χαρόνδῃς καὶ περὶ τῆς κακομιλίας νόμον ἐξηλλαγμένον καὶ τοῖς ἄλλοις νομοθέταις παρεωραμένον. Ἐπολαδῶν γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐνίστηε διὰ τὴν πρὸς τοὺς πονηροὺς φιλίαν καὶ συνήθειαν διαστρέφεσθαι τὰ ἦθη πρὸς κακίαν, καὶ τὴν φυλότῃτα καθάπερ λοιμικὴν νόσον ἐπινέμεσθαι τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ νοσοποιεῖν τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων· κτανάντης γὰρ ἡ πρὸς τὸ χεῖρον δόδος, βεβύδιαν ἔχουσα τὴν ὀδοπορίαν, διὸ καὶ τῶν μετρίων πολλοὶ τοῖς ἤθεσιν ὑπόλοις ἡδοναῖς δολεασθέντες εἰς ἐπιτηδεύσεις χειρίστας περιώκειλαν· ταύτην οὖν τὴν διαφθορὰν ἀναστειλαὶ βουλόμενος ὁ νομοθέτης ἀπηγόρευσε τῇ τῶν πονηρῶν φιλίᾳ τε καὶ συνήθειᾳ χρῆσασθαι, καὶ δικαῖς ἐποιήσας κακομιλίας, καὶ προστίμοις μεγάλοις ἐπέγραψε τοὺς ἀμάρτανεῖν μέλλοντας. — (24) Diodorus Siculus lib. XII cap. 12-13 : ἔγραψεν οὖν καὶ ἕτερον νόμον ἐπὶ τούτου κρείττονα καὶ τοῖς πλαισιωτέροις αὐτοῦ νομοθέταις ἡμελημένον· ἐνομοθέτησε γὰρ τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα, χορηγούσας τῆς πόλεως τοὺς μισθοὺς τοῖς διδασκάλοις. Ἐπέλαθε γὰρ τοὺς ἀπόρους τοῖς βίαις, ἰδίᾳ μὴ δυναμένους διδόναι μισθοὺς, ἀποστερηθῆσθαι τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων. Τὴν γὰρ γραμματικὴν παρὰ τὰς ἄλλας μαθήσεις προέκρινεν ὁ νομοθέτης, καὶ μάλᾳ προσηκόντως· διὰ γὰρ ταύτης τὰ πλείστα καὶ χρησιμώτατα τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιτελεῖσθαι, ψήρους, ἐπιστολάς, διαθήκας, νόμους, τὰλλα τὰ τὸν βίον μάλιστα ἐπανορθοῦντα. Τίς γὰρ ἂν ἀξίον ἐγκώμιον διάλογο τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως; διὰ γὰρ τούτων μόνον οἱ μὲν τετελευτηκότες τοῖς ζῶσι διαμνησνεύονται, οἱ δὲ μακρὰν τοῖς τόποις διεστώτες τοῖς πλείστον ἀπέχουσιν ὡς πλησίον παρεστώσι διὰ τῶν γεγραμμένων

artibus imbuerentur. Quod quo facilius obtineret, satis luculentum disciplinarum doctoribus stipendium de publico statuit, ut simul egentes simul locupletes gratis iisdem conceptis et una institutione formarentur et ad cunctos civium ordines doctrina atque eruditio perveniret. Nam litterarum studium nihil neque præclarius neque magis necessarium domi militiaeque esse arbitrabatur. Porro liberorum (25) orbitati tutores instituit partim agnatos, partim cognatos, ita ut illi pupillorum rem familiarem administrarent, hi orbis victum præberent eosque ingenue educarent. Præterea desertores (26) aut imbelles omninoque militiam detrectantes muliebri vestitu indutos triduum

ὀμιλοῦσι. Ταῖς τε κατὰ πόλεμον συνθήκαις ἐν ἔθνεσιν ἡ βασιλεῦσι πρὸς διαμονὴν τῶν ὁμολογιῶν ἢ διὰ τῶν γραμμάτων ἀσφάλεια βεβαιωτάτην ἔχει πίστιν. Καθόλου δὲ τὰς χειροστάτας τῶν φρονιμῶν ἀνδρῶν ἀποράσεις καὶ θεῶν χρησμούς, ἔτι δὲ φιλοσοφίαν καὶ πᾶσαν παιδείαν μόνῃ τηρεῖ καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις αἰεὶ παραδίδουσι εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Διὸ καὶ τοῦ μὲν ζῆν τὴν φύσιν αἰτίαν ὑποληπτέον, τοῦ δὲ καλῶς ζῆν τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων συχρημένην παιδείαν ὅθεν οὗς μεγάλων τιῶν ἀγαθῶν ἀποστερουμένους τοὺς ἀγραμμάτους διορθώσατο τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ καὶ δημοσίας ἐπιμελείας τε καὶ διαπάνης ἡξίωσε, καὶ τοσοῦτον ὑπεεβόλετο τοὺς πρότερον νομοθετήσαντας δημοσίῳ μισθῷ τοὺς νοσοῦντας τῶν ἰδιωτῶν ὑπὸ ἰατρῶν θεραπεύεσθαι, ὥσθ' οἱ μὲν τὰ σώματα θεραπείας ἡξίωσαν, ὁ δὲ τὰς ψυχὰς τὰς ὑπ' ἀπαιδευσίας ἐνοχλουμένας ἐθεράπευσε, κακείνων μὲν τῶν ἰατρῶν εὐχόμεθα μηδέποτε χρεῖαν ἔχειν, τοῖς δὲ τῆς παιδείας διδασκάλοις ἐπιθυμοῦμεν ἅπαντα τὸν χρόνον συνδιατρίβειν. — (25) Diodorus Siculus lib. XII cap. 15 : ὁ δ' οὖν Χαρώνδας καὶ ἑτερόν τινα νόμον ἀποδοχῆς ἀξιούμενον ἔγραψε, τὸν περὶ τῆς τῶν ὄρρανων φυλακῆς. Οὗτος δ' ἐξ ἐπιπολής μὲν θεωρούμενος οὐδὲν φαινόταν περιττὸν ἔχειν οὐδὲ ἀποδοχῆς ἄξιον, ἀναθεωρούμενος δὲ καὶ μετ' ἀκριθείας ἐξεταζόμενος μεγάλην ἔχει σπουδὴν καὶ δόξαν. Ἐγραψε γὰρ τῶν μὲν ὄρρανικῶν χρημάτων ἐπιτροπέουσι τοὺς ἀγγιγαστέους τὸ ἀπὸ πατρὸς, τρέφεσθαι δὲ τοὺς ὄρρανους παρὰ τοῖς συγγενεῖσι δι' ἀπὸ μητρὸς. Αὐτόθεν μὲν οὖν ὁ νόμος οὐδὲν ὁράται περιττὸν ἢ περιττόν, ἐξεταζόμενος δὲ κατὰ βῆθος εὐρίσκειται δικαίως ὢν ἄξιος ἐπαίνου. Ζητουμένης γὰρ τῆς αἰτίας δι' ἣν ἄλλοις μὲν τὴν οὐσίαν ἐτέροις δὲ τὴν τῶν ὄρρανων τροφὴν ἐπίστευσεν, ἐκφαίνεται τις ἐπίνοια τοῦ νομοθέτου περιττῆ· οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ μητρὸς συγγενεῖς οὐ προσήκοντες τῇ κληρονομίᾳ τῶν ὄρρανῶν οὐκ ἐπιθυμοῦσιν, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πατρὸς οικεῖοι ἐπιθυμοῦσιν μὲν οὐ δύνανται διὰ τὸ μὴ πιστεῦσθαι τοῦ σώματος, τῆς δ' οὐσίας εἰς ἐκείνους καθηκούσης· ἔαν οἱ ὄρρανοι τελευτήσωσιν ἢ διὰ νόσον ἢ τινα ἄλλην περίστασιν, ἀκριβέστερον οἰκονομήσουσι τὰ χρήματα ὡς ἰδίας τὰς ἐκ τῆς τύχης ἐλπίδας ἔχοντες. — (26) Diodorus Siculus lib. XII, cap. 16 : Ἐτερον δὲ ἔθηκε νόμον κατὰ τῶν λιπόντων τὴν ἐν πολέμῳ τάξιν ἢ τὸ σῆμα μὴ ἀναλαβόντων τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τῶν γὰρ ἄλλων νομοθετῶν κατὰ τῶν τοιοῦτων τεθεικότων θάνατον τὸ πρόστιμον, οὗτος προσέταξε τοὺς τοιοῦτους ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἐσθῆι γυναικείᾳ. Ὁ δὲ νόμος οὗτος ἄμα μὲν εὐλανθρωπότερός ἐστι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἄμα δὲ λειψυτός τῳ μεγέθει τῆς ἀτιμίας ἀποτρέπει τοὺς ὁμοίους τοῦτοις τῆς ἀνανδρίας· κρείττον γὰρ ἐστὶν ἀποθανεῖν ἢ τοιαύτης ὕβρεως ἐν τῇ πατρίδι πειραθῆναι· ἄμα δὲ καὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας οὐκ ἡξίωσεν, ἀλλὰ τῇ πόλει πρὸς τὰς πολεμικὰς χρεῖας ἐτήρησε, διορθωσομένους τῇ διὰ τῆς

in foro sedere jussit, ut ludibrio habiti et per ora hominum traducti ad bonam frugem se reciperent. Negabat enim tales esse interficiendos, quia confideret, tum aliis hominibus illos exempla futuros, tum ipsos in posterum fortitudinis experimenta edituros.

At in comediis (27) quemquam civium præter adulteros et curiosos notari atque exagitari vetuit. Namque adulterium videtur esse curiosa alienæ voluptatis inquisitio eorumque quæ absconduntur ac plerosque fugiunt indagatio. Curiositas vero arcanorum corruptio et quasi nudatio est. Denique suam disciplinam (28) in qua salus civitatis nitebatur haudquaquam negligendam, sed omni cura colendam ratus legum perfringendarum occasione privare homines peccatorumque causas præcidere omnibus destinavit. Quamquam igitur leges, si iniquæ essent, abrogari posse concedebat : tamen rogationum lateribus pœnæ metum injecit. Cavebat enim, ut novæ legis auctor tantisper dum rogationem ferret collo in laqueum inserto quasi capite damnatus in concione assisteret populique judicium exspectaret. Jam si populus legem sciscebat, ejus later in periculo non versabatur, sed impune ferebat : sin repudiabat, statim laqueo strangulatus moriebatur. In hac legibus obtemperandi necessitate quum gravissimæ pœnæ ju-

ὑβρεως κολάσει καὶ σπεύσοντας ἐτέροις ἀνδραγαθήμασιν ἐκλείψαι τὴν προγεγενημένην αἰσχύνην. — (27) Plutarchus de curiositate cap. 8, vol. X, p. 139 ed. Hutten. : Εὐ δὲ καὶ ὁ τῶν Θουρίων νομοθέτης· κωμωδεῖσθαι γὰρ ἐκώλυσε τοὺς πολίτας, πλὴν μοιχοῦς καὶ πολυπράγμονας. Ἔσκει γὰρ ἢ τε μοιχεῖα πολυπραγμοσύνη τῆς ἀλλοτρίας ἡδονῆς εἶναι, καὶ ζήτησις καὶ ἔρευνα τῶν σultaτων μὲν καὶ λαθρανόντων τοὺς πολλούς· ἢ τε πολυπραγμοσύνη παράλυσις ἐστὶ καὶ φοβρὰ καὶ ἀπογύμνωσις τῶν ἀπορρήτων. — (28) Diodorus Siculus lib. XII, cap. 16-17 : Διὰ δὲ τῆς ἀποτομίας τῶν νόμων διέσωσε τοὺς νόμους ὁ νομοθέτης· προσέταξε γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου πείθεσθαι τῷ νόμῳ, κἂν ἢ παντελῶς κακῶς γεγραμμένος· διορθοῦν δὲ συνεχώρησε τὸν χρεῖαν ἔχοντα διορθώσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἤττασθαι ὑπὸ νομοθέτου καλὸν εἶναι ὑπελάμβανε, τὸ δὲ ὑπὸ ἰδιώτου παντελῶς ἀποπν, καὶ εἰ ἐπὶ τῷ συμμέροντι γίνεται. Καὶ μάλιστα διὰ τοῦ τοιοῦτου τρόπου τοὺς ἐν ταῖς δικαστηρίοις τῶν παρενομηκότων προφάσεις καὶ διανοίας ἀντι τῶν ῥητῶν εισάγοντας ἐκώλυσε ταῖς ἰδίαις εὐρεσιλογίαις καταλείβειν τὴν τῶν νόμων ὑπεροχὴν· διὸ καὶ τινὰς τῶν τοιαύτας κατηγορίας πεποιτημένων πρὸς τοὺς δικαστὰς τοὺς δικάζοντας περὶ τῆς τῶν παρενομηκότων τιμωρίας εἶπειν ὅτι σώζων ἀναγκαῖον ἢ τὸν νόμον ἢ τὸν ἄνδρα. Τὸν δ' οὖν Χαρώνδαν φασὶ παραδοξότατον νομοθετήκεναι περὶ τῆς διορθώσεως τῶν νόμων. Ὁρώμεθα γὰρ αὐτὸν ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιχειρούντων ἐπανορθοῦν τοὺς νόμους λυμανομένους μὲν τὰς προὔπαρχούσας νομοθεσίας, εἰς στάσεις δὲ τὰ πλῆθη παραγομένους, ἰδιῶν τι καὶ παντελῶς ἐξηλλαγμένον νομοθετήσαι. Προσέταξε γὰρ τὸν βουλόμενον διορθῶσαι τινα νόμον, ὅταν ποιῆται τὴν περὶ τῆς διορθώσεως συμβουλίαν, τὸν ἑαυτοῦ τράχην εἰς βρόχον ἐντίθειναι, καὶ μένειν ἄρις

ris violatoribus irrogarentur, rogationum autem latores, si concioni displicebant, supplicio afficerentur, non est mirandum paucos exstitisse qui civium mores emendare ac rempublicam institutis temperare conarentur. Tria tantum hujusmodi exempla proferuntur. Nam quum homo luscus (29) alterius injuriâ oculo privatus de cæcitate sua quereretur, delicti auctorem non legitima sed duplici pœna multandum esse contendebat. Quippe ex communi præscripto civitatis qui adversario oculum elisisset, ejus oculus vicissim everberandus erat. Quodsi sceleris architecto alter oculus excuteretur, minus foret miser, quam cocles quem oculo effosso excecaverat. Ut igitur par utriusque cæcitas esset, injuriæ auctor non altero oculo, sed omnino luminibus orbandus erat. Eam autem legem injecto cervici laqueo pertulit. Porro (30) abrogata est lex per

quam licebat uxori divortium facere cum marito aliique nubere viro. Acciderat enim, ut mulier quæ in ipso ætatis flore erat, postquam seni marito nuntium remisit, junioris viri nuptias cuperet. Quare senex in medium processit habitaque oratione ostendit perniciosam potius quam utilem esse illam legem, nisi hominum cupiditates coercerentur. Postulabat igitur, ne conjux a marito digressa natu minorem, quam prior erat, virum nuptiis ambiret neve maritus post repudiatam conjugem duceret uxorem ætate inferiorem, quam prior vitæ socia fuerat. Ubi igitur mortis metu liberatus hanc rogationem pertulit, simul id consecutus est, ut prior uxor domum recepta cum ipso in gratiam rediret. Contigit item, ut abrogaretur lex constituta de filiabus quæ omnia parentum bona hereditate accipere debebant. Voluerat autem Charondas tali puellæ adjudicari virum genere proximum pariterque puellam assignari agnato. Qui si volebat pauperem sibi adjungere uxorem, cogebat virginî nubenti quingentas drachmas dotis conferre. At pupilla quædam nobilis solaque heres a parentibus relicta, sed summis rerum necessariorum angustiis pressa ideoque nubere prohibita ad populi clementiam confugit. Simul atque igitur pro rostris de orbitate sua ac de illo quo laboraret contentum lacrimabunda disseruit, æquum esse dixit cogi virum arcta propinquitate conjunctum non quingentas drachmas numerare propinquæ, sed eam in matrimonium ducere. Quum vero in hanc sententiam locuta esset, non modo populo id quod volebat persuasit, verum etiam diviti viro nupsit. Etenim misericordia captus populus rogationem quam puella tulerat jussit, cognatumque coegit illud matrimonium contrahere, lege data, ut in posterum idem consanguinei et necessarii facerent. Cæterum ejusdem familiæ homines tanquam eodem panario utentes ðμοσιπούς a Charonda appellatos, ab Epiménide autem quasi præsepis consortes ðμοκάπους dictos esse annotat Aristoteles (31). Idem Catinensi philosopho cum aliis

ἀν ὅτου τὴν κρίσιν ὁ δῆμος περὶ τοῦ διορθουμένου νόμου ποιήσεται, κἀν μὲν ἡ ἐκκλησία προσδέηται τὸν ὕστερον γραφόμενον, ἀπολύσει τὸν εἰσηγησάμενον· ἐὰν δὲ ἄκυρον ποιήσεται τὴν διορθωσιν, παραχρῆμα θνήσκειν ὑπὸ τοῦ βρόχου σφισσόμενον. Τοιαύτης δὲ κατὰ τὴν διορθωσιν τῆς νομοθεσίας οὐσίας, καὶ τοῦ φόβου τοὺς νεωτέρους νομοθέτας κολάζοντος, οὐδέτις ἐτόλμα περὶ νόμων διορθώσεως φωνὴν προίεσθαι, ἐν παντὶ δὲ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ παρὰ τοῖς Θεουρίοις τρεῖς οἱ πάντες εἰσηγοῦνται διὰ τινος ἀναγκαιᾶς περιστάσεως ἐπὶ τῶν ὑπὲρ τῆς διορθώσεως συμβουλίαν παραγενέσθαι. — (29) Diodorus Siculus lib. XII, cap. 17: νόμου γὰρ ὄντος, ἐὰν τίς τινας ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἀντεκκόπτεσθαι τὸν ἐκείνου, ἐτερόφθαλμὸς τις ἐκκοπέις τὸν ὀφθαλμὸν καὶ σπερθηθείς ὅλης τῆς ὄρασεως τὸ μὲν ἀντεκκόψαι τὸν ὄρασαντα ἔλασσον ὑπέλαθε πρόστιμον ἐκτίσει· τυφλώσαντα γὰρ ἓνα τῶν πολιτῶν, εἰ τὸ κατὰ νόμον πρόστιμον ὁ πράξας ὑπομῶσι, μὴ τετευχέναι τῆς ἴσης συμφορᾶς· δίκαιον οὖν εἶναι τινὲς ἐτερόφθαλμον τὴν ὄρασιν ἀρεθόμενον ἄμοστέρους ἐκκόπτεσθαι τοὺς ὀφθαλμούς, εἰ μέλλοι τὴν ἴσην ἀναδέχεσθαι τιωροίαν. Διὸ καὶ περιελθὴ γενόμενον τὸν ἐτερόφθαλμον ἀποτομήσει λόγον ἐν ἐκκλησίᾳ διαθέσει περὶ τῆς ἰδίας συμφορᾶς, ἅμα μὲν τοῖς πολιταῖς ἀποδυσόμενον τὴν ἰδίαν ἀτυχίαν, ἅμα δὲ συμβουλευόμενα τοῖς πλῆθεσι διορθώσασθαι τὸν νόμον· τέλος δὲ δόντα τὸν τράχηλον εἰς βρόχον, ἐπιτυχόντα τῇ συμβουλίᾳ ἀκυρῶσαι μὲν τὸν ὑπάρχοντα νόμον, βεβαίωσαι δὲ τὸν διορθωθέντα, καὶ διὰ τοῦτο φυγεῖν τὸν τοῦ βρόχου θάνατον. — (30) Diodorus Siculus lib. XII, cap. 18: δεύτερος δὲ διορθῶν νόμος ὁ δεῦρος ἐξουσίαν τῇ γυναικὶ ἀπολεῖν τὸν ἄνδρα καὶ συνοικεῖν ᾧ ἂν βούληται. Τῶν γὰρ προπολιτικῶν τῇ ἡλικίᾳ τις ἔχων γυναῖκα νεωτέραν καὶ καταλείψει συνοικεῖν τοῖς Θεουρίοις διορθῶσαι τὸν νόμον καὶ προσγράψαι τὴν καταλιπούσαν ἄνδρα συνοικεῖν ᾧ ἂν βούληται μὴ νεωτέρῳ τοῦ προτέρου· ὁμοίως δὲ κἀν ἄνθρ ἐκδύει γυναῖκα, μὴ γαμῆν ἄλλην νεωτέραν ταύτης τῆς ἐκδηθείσης. Εὐστοχίας δ' ἐν τῇ συμβουλίᾳ καὶ ἀκυρῶσαι τὸν πρότερον νόμον, εἰςφυγε μὲν τὸν ἐκ τοῦ βρόχου κίνδυνον, τῆς δὲ γυναικὸς κωλύσεως νεωτέρον συνοικῆσαι παντὶ ἔχοντι τὸν ἀπολυθέντα. Τίς τινὲς δὲ νόμος διορθῶντος περὶ τῶν ἐπιλήρων, ὁ καὶ παρὰ Σόλωνι κείμενος. Ἐκέλευε γὰρ τῇ ἐπιλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τὸν ἄγγιστον γένους, ὁσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπιλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τῷ ἄγγιστῷ, ᾧ τὴν ἀνάγκην συνοικεῖν ἢ πενταχοσίας ἐκτίσαι δραχμὰς εἰς ποικίλους λόγους τῆς ποικίλης ἐπιλήρω. Ὅρανήν γὰρ τὴν εὐχρῆς ἐπιλήρῳ, ἀπορομένην

παντελῶς κατὰ τὸν βίον καὶ διὰ τὴν πενίαν οὐ δυναμένη συνοικῆσαι, κατέρυκον ἐπὶ τὸν δῆμον, καὶ μετὰ δακρύων ἐκθυμένη τὴν ἐκείτης ἐρχίαν τε καὶ καταφρόνησιν, πρὸς δὲ τοῦτοις ὑπογραψαμένη τὴν διορθωσιν τοῦ νόμου, ὥστε ἀντὶ τῆς ἐκτίσεως τῶν πενταχοσίων δραχμῶν γράψαι συνοικεῖν κατ' ἀνάγκην τὸν ἄγγιστον γένους τῇ ἐπιδικασθείσῃ ἐπιλήρῳ· τοῦ δὲ δῆμου διὰ τὸν ἔλεον ψηφισαμένου διορθῶσαι τὸν νόμον, ἡ μὲν ὄρανήν τὸν ἐκ τοῦ βρόχου κίνδυνον ἐξέφυγεν, ὁ δ' ἄγγιστεὺς πλοῦσιος ὠν ἡναγκασθὴ γῆμαι γυναῖκα πενιχρὰν ἐπιλήρῳ ἄνευ προικῆς.

(31) Aristoteles Politicor. lib. I, cap. 2, pag. 1252 b ed. Bekker. ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνηθηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν οἰκός ἐστιν, οὗς Χαζρώνδας μὲν καλεῖ ðμοσιπούς,

Seneca, Diogenes Laertius, Suidas, quibus accedunt Porphyrius et Jamblichus Samium philosophum Locrensibus illius operâ leges imposuisse affirmantes. Quum enim institutorum ejus cum Pythagoræ scitis similitudinem animadvertissent, sed ætates et tempora ignorarent, eum qui sapientia cæteris præstaret doctissimi illius viri auditorem fuisse sibi persuaserunt. Id autem Numæ (41) quoque, Romanorum regi, et aliis accidisse, quos antiquitas ipsius Pythagoræ amicos et sodales habuit, notum exploratumque omnibus est. Verumenimvero et Eusebii testimonio qui Zaleuci florem in Olympiadis XXIX annum primum vel in annum ante Chr. n. 664 incidere docet, efficitur eum Pythagora antiquiorem esse (42).

Etsi vero frequenter Zaleuci in Græcorum Latinorumque annalibus mentio fit, mirandum tamen quod Timæus inter Locrenses hujus nominis legumlatorem fuisse negavit (43). Qua de re Cicero lib. II de legibus cap. 6: « Quid? quod Zaleucum istum negat ullum fuisse Timæum? At Theophrastus, auctor haud deterior, meâ quidem sententiâ melior. Eum multi nominant, commemorant vero ipsius cives, nostri clientes Locri. » Idem lib. VI ad Atticum epist. I: « Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? Num igitur

jacet Theophrastus, si id a Timæo tuo familiari reprehensum est? » Ac Theophrastum quidem probabile est in pluribus scriptis Zaleuci meminisse. Nam viginti (44) quattuor libros de legibus litterarum ordine explicatis ediderat ac præterea legum epitomen decem libellis comprehensam vulgaverat. Quin etiam in peculiari opere legumlatorum (45) censuram fecerat. Verum et ante Theophrastum Aristoteles de Zaleuco exposuerat in Republica Locrorum, cujus rei testem Clementem Alexandrinum habemus (46). Adde quod Politicorum (47) lib. II cap. 12 primum legum sanctorem Zaleucum ponit. Neque aliter de eo judicaverunt Plutarchus (48) atque Ælianus (49). Quæ quum ita sint, missum faciamus Timæum. Jam consentaneum est proponi Zaleuci leges per varia litterarum monumenta sparsas. In quo mihi eo breviori esse licet, quod sapientissimi viri præceptiones in Stobæi Florilegio obvias propter incorruptam græci sermonis integritatem jam inter fragmenta vol. I pag. 542-543 recensui. De horum autem quæ Stobæus servavit decretorum antiquitate duo idonei talium rerum existimatores iidemque gravissimi auctores dubitare nos non sinunt. Quippe Cicero (50) se præemium illud legisse testificatur, Zaleucum priusquam ad leges conscribendas aggrediretur de legum laudibus dixisse annotans. Diodorus (51) vero ex

θέτας. Suidas v. Ζάλευκος, Λοκρὸς ἐκ Θουρίου, Ἡθαγόρειος φιλόσοφος καὶ νομοθέτης. Porphyrius vit. Pythag. cap. 21: ἃς δ' ἐπιδημήσας Ἰταλίᾳ τε καὶ Σικελίᾳ κατέλαθε πόλεις δεδουλωμένας ὑπ' ἀλλήλων, τὰς μὲν πολλῶν ἐτῶν τὰς δὲ νεωστὶ, φρονήματος ἐλευθερίου πλήσας διὰ τῶν ἐπ' ἐκάστης ἀκουστῶν αὐτοῦ ἠλευθέρωσε, Κρότωνα καὶ Σύδαριν καὶ Κατάνην καὶ Ῥήγιον καὶ Ἰμέραν καὶ Ἀκράγαντα καὶ Ταυρομένιον καὶ ἄλλας τινάς, αἷς καὶ νόμοις ἔθετο διὰ Χαρώνδα τε τοῦ Καταναίου καὶ Ζαλεύκου τοῦ Λοκροῦ, δι' ὧν ἀξιοζήλωτοι τοῖς περιοίκοις ἄχρι πολλοῦ γέγοναν. Conf. Jamblich. vit. Pyth. cap. 7. — (41) Plutarchus vit. Num. cap. 14: ἦν δὲ καὶ τῶν ἄλλων παραγγελμάτων αὐτοῦ πολλὰ τοῖς Ἡθαγορικοῖς εὐοκίωτα. Ὡς γὰρ ἐκεῖνοι παρήγουν ἐπὶ γοῖνικος μὴ καθῆσθαι, καὶ μαχαίρα πῦρ μὴ σκαλεῖν, καὶ βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας μὴ μεταστρέφεσθαι, καὶ τοῖς μὲν οὐρανίους περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις, ὧν ἐκάστου τὴν διάνοιαν ἀπεκρύπτοντο πρὸς τοὺς πολλοὺς· οὗτος ἔνια τῶν Νομῶν πατριῶν ἀπόβροτον ἔχει τὸν λόγον· οἷον τὸ μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ατμῶν, μὴ δὲ θύειν ἄτερ ἄλφειτων· καὶ προσκυθεῖν περιστρεφόμενους, καὶ τὸ καθῆσθαι προσκυνήσαντας. De libris Pythagoricis in Numæ sepulcro repertis, sed postea combustis incredibilia narrat Cassius Hemina apud Plinium hist. nat. lib. XIII, cap. 13, Livius lib. XL, cap. 29 et Plutarchus in ejus vita. Quare Pythagorem faciunt Clemens Alexandrinus Strom. lib. I, p. 304 et VI, p. 548, Cyrillus Alex. lib. VI contra Julian. Oper. tom. VI, p. 193 ed. Aubert. et Hieronymus lib. II advers. Jovin. cap. 38 Oper. tom. II, p. 384 ed. Vallars. Sed rectius judicant Livius lib. I, cap. 18 et Dionysius Halicarnassensis antiq. Rom. lib. II, pag. 120 ed. Sylburg. Vide quæ de Pythagoræ vita dixi adn. 27 et 28. — (42) Confer Charondæ vitam.

(43) Conf. Polyb. Excerpt. pag. 51. — (44) Diogenes

Laertius lib. V, 44 ei tribuit cum alia scripta, tum Νόμων, κατὰ στοιχεῖον, καὶ ἐτ Νόμων ἐπιτομῆς α', β', γ', δ', ε', σ', ζ', η', θ', ι'. — (45) Diogenes Laertius lib. V, 45: Νομοθετῶν α', β', γ'. — (46) Clemens Alexandrinus Strom. lib. I, p. 352: Χαμαιλέων τε ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ μέθης καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λοκρῶν πολιτείᾳ Ζάλευκον τὸν Λοκρὸν παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς νόμους λαμβάνειν ἀπονημονεύουσιν. — (47) Aristoteles Politicorum lib. II, cap. 12: νομοθέται δ' ἐγένοντο Ζάλευκός τε Λοκροῖς τοῖς Ἐπιεσφυρίαις καὶ Χαρώνδας ὁ Καταναῖος τοῖς αὐτοῦ πολιταῖς κτλ. — (48) Plutarchus Num. cap. 4: ἄρα οὖν ἀξίον ἐστὶ, ταῦτα συγγραφοῦντας ἐπὶ τούτων, ἀπιστεῖν, εἰ Ζαλεύκῳ καὶ Μίνῳ καὶ Ζωροάστρῃ καὶ Νομῶ καὶ Λυκούργῳ, βασιλείας κυβερνώσει καὶ πολιτείας διακοσμοῦσιν εἰς τὸ αὐτὸ ἐφοῖτα τὸ δαιμόνιον; ἢ τούτοις μὲν εἰκὸς ἐστὶ καὶ σπουδάζοντας θεοῦ ὀμειεῖν, ἐπὶ διδασκαλίᾳ καὶ παραινέσει τῶν βελτίστων ποιηταῖς δὲ κοίλυρικοῖς μιμνρῖζουσιν, εἴπερ ἄρα, γρηῃσθαι παίζοντας; — (49) Ælianus varia hist. lib. III, cap. 17: ἐπιτεύσαντο οὖν καὶ φιλόσοφοι, ἢ αὐτὸ τοῦτο μόνον τὴν διάνοιαν ἀγαθοὶ γενόμενοι ἐπ' ἡσυχίας κατεδίωσαν. Ἐπηγώρθευσαν γὰρ τὰ κοινὰ, Ζάλευκος μὲν τὰ ἐν Λοκροῖς κτλ. — (50) Cicero de legibus lib. II, cap. 6. — (51) Diodorus Siculus lib. XII, cap. 19-20: ἡμεῖς δὲ ἀρκούντως τὰ περὶ Χαρώνδαν τὸν νομοθέτην διεληλυθότες βραχέα βουλόμεθα καὶ περὶ Ζαλεύκου τοῦ νομοθετοῦ διελεῖν διὰ τε τὴν ὁμοίαν προαίρεσιν τοῦ βίου καὶ τὸ γεγονέναι τοὺς ἀνδρας ἐν πόλεσιν ἀστυγείτοσι. Ζάλευκος τοίνυν ἦν τὸ γένος ἐκ τῆς Ἰταλίας Λοκρῶν, ἀνήρ εὐγενής καὶ κατὰ παιδείαν τελευταμασμένος, μαθητὴς δὲ Ἡθαγόρου τοῦ φιλοσόφου. Οὗτος πολλὰς ἀποδοχὰς τυγχάνων ἐν τῇ πατρίδι νομοθέτης ἤρθη, καὶ καταβαλλόμενος ἐξ ἀρχῆς καινὴν νομοθεσίαν ἤρξατο πρῶτον περὶ τῶν ἐπουρανίων θεῶν. Εὐθὺς γὰρ

codem proœmio verba quædam de deorum cultu profert aliasque leges e Zaleuci opere petitas adjicit. Porro dialectus e dorica in communem a librariis mutata, qui innumeros Stobæi locos corruperunt, nihil probat. Quare non audiendus est Bentleyus (52) qui tam ob recentiore dialecti formam quam ob rerum quarundam, velut κόσμου et τραγωδίας commemorationem, corpus juris Locrensis Ciceroni, Diodoro et aliis cognitum post Timæi historici tempora insertis quibusdam legibus vere antiquis Zaleuco suppositum esse contendit. Namque etiamsi ille codex legum interpolatus fuerit, plerasque tamen ejus partes sinceras et probas fuisse negabit.

Erat igitur in Zaleuci legibus cautum, ne quis ægrotus injussu medici merum biberet. Quod qui fecisset, ei vel e morbo recreato mors pœna constituebatur (53). Præterea adulteros oculis privandos esse censuit. Quum (54) igitur filius ejus adulterii crimine damnatus secundum jus ab ipso constitutum utroque oculo carere deberet, ac tota civitas in honorem patris pœnæ necessitatem adolescentulo remitteret, aliquamdiu repugnavit. Ad ultimum præcibus populi evictus,

ἐν τῷ προοίμῳ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἔφη δεῖν τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει πάντων πρώτων ὑπολαβεῖν καὶ πεπεισθαι θεοὺς εἶναι, καὶ ταῖς δικασίαις ἐπισκοποῦντας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν διακόσμησιν καὶ τὰς τῶν κρῖνων οὐ τύχης οὐδ' ἀνθρώπων εἶναι ταῦτα τὰ κατασκευάσματα, σέβασθαι δὲ τοὺς θεοὺς ὡς πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰτίους ὄντας τοῖς ἀνθρώποις, ἔχειν δὲ καὶ τὴν ψυχὴν καθαρὰν πίσης κακίας ὡς τῶν θεῶν οὐ χαίρωντων ταῖς τῶν πονηρῶν θυσίαις τε καὶ ἀπαγαίαις ἀλλὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν δικαιοσύνης τε καὶ καλῆς ἐπιτηδεύσεως. Διὰ δὲ τοῦ προοιμίου προκαλεσάμενος τοὺς πολίτας εἰς εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, ἐπέσειτο προστάτων μὲν ἕνεκα τῶν πολιτῶν ἔχθρῶν ἀκατάλλακτον ἔχειν, ἀλλ' οὕτω τὴν ἔχθραν ἀναλαμβάνειν ὡς ἤξοιτα πάλιν εἰς σύλλυσιν καὶ εὐλίαν· τὸν δὲ παρ' αὐτὰ ποιοῦντα διαλαμβάνεσθαι παρὰ τοῖς πολίταις ἀνήμερον καὶ ἄγριον τῆν ψυχὴν. Τοὺς δὲ ἀρχοντας παρεκείλετο μὴ εἶναι αὐθάρεις μηδὲ ὑπερηφάνους, μηδὲ κρῖνειν πρὸς ἔχθραν ἢ εὐλίαν. Ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος νομοθετήμασι πολλὰ παρ' ἑαυτοῦ προσέειπε μᾶλα σοφῶς καὶ περιττῶς. — (52) Bentleyus in Opusculis philologicis pag. 336-351.

(53) .Elianus var. hist. lib. II, cap. 37: Ζαλευκοῦ τοῦ Λοκρῶν πολλοὶ μὲν εἶσι καὶ ἄλλοι νόμοι ἀλλήλα καὶ εἰς θεῶν κείμενοι, καὶ οὗτος δὲ οὐχ ἥκιστα. Εἰ τις Λοκρῶν τῶν Ἐπιτεφυρῶν νοσῶν ἔπειν οἶνον ἄκρατον, μὴ προστάξαντος τοῦ θεραπεύοντος, εἰ καὶ περιεσώθη, θάνατος ἦν αὐτῷ, ὅτι, μὴ προσταχθέν αὐτῷ, ὁδε ἔπειν. Paulo aliter Athenæus lib. X, p. 429 A: παρὰ δὲ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιτεφυρῶσι, εἰ τις ἄκρατον ἔπειν μὴ προστάξαντος ἰατροῦ θεραπεΐας ἕνεκα, θάνατος ἦν ἡ ζημία, Ζαλευκοῦ τὸν νόμον ἔπειν. — (54) Valerius Maximus lib. VI, cap. 5. Similiter .Elianus var. hist. lib. XIII, cap. 24: Ζαλευκοῦ ὁ Λοκρῶν νομοθέτης προσέταξε τὸν μισθὸν ἀδύνατον ἐκκόπτεσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἄ τίνων μηδὲ προσεδόχθη, ταῦτα ὁ δαίμων αὐτῷ παρὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐλπίδα ἐπέγαγεν. Ὁ γὰρ τοι παῖς ἄλους εἴπι μοιχεῖα, εἴτα ἐμελλε κείσεσθαι τὰ ἐκ τοῦ πατρῶος νόμου. Ἐνταῦθα, ἵνα μὴ διεκπαρῆ τοῦ ἀπᾶς κεκρωμένου, ὑπέμεινεν αὐτός ὁ εἰσηγησάμενος ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου τῶν τοῦ παιδὸς ὀφθαλμῶν ἀντιδούνα

suo prius, deinde filii oculo eruto, usum videndi utrique reliquit. Ita debitum supplicii modum legi reddidit, æquitatis admirabili temperamento, se inter misericordem patrem et justum legis latorem partitus. Sunt qui non adulteris sed furibus (55) eam pœnam a Zaleuco irrogatam esse prodant, id quod a verisimilitudine abhorret. Insuper lege sanxit vir omnis divini atque humani juris consultissimus (56), ut rem controversam pendente adhuc lite possideret is, penes quem erat quum causa in judicium deducta est. Idem (57) dissolutos feminarum mores non subita vi compescere, sed paulatim emendare studuit, matronas dignitatis suæ oblitis non pecunia multandas, sed ignominia notandas arbitratus. Quapropter ambulantis mulieribus ingenuis singulas tantum ancillas comites addi voluit, nisi forte ebriæ essent. Nimirum temulentæ a pluribus deduci et poterant et debebant. Ad hæc vetuit noctu ex urbe exire mulieres præter adulteras. Accedit quod feminis castis et modestis usum vestium purpurâ prætextarum moniliumque et ornamentorum ex auro interdixit, solis meretricibus talia corporum lenocinia relinquens. Denique præcepit, ne quis vir annulum subauratum in digito haberet neve pallio Milesiis simili uteretur, nisi mercede se prostitueret ac pudicitiam prosterneret. Quum igitur Zaleucus acrem se vitiorum judicem præberet, ipsa illa quam hominibus imponebat ignominia effecit, ut a vitis abstinerent et ad colendam virtutem incitarentur. Neque enim quisquam tali pœna proposita irrideri a civibus volebat. Adde

τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ὁ νεανίσκος τυρωλῶθῃ τελῶς. — (55) Heracleides in Politis. — (56) Polybius lib. XII, 16: κελύειν γὰρ τὸν Ζαλευκοῦ νόμον τοῦτον δεῖν κρατεῖν τῶν ἀμεισθητομένων μέχρι τῆς κρίσεως παρ' οὐ τὴν ἀγωγὴν συμβαίνει γίνεσθαι...παρὰ τούτων δὲ τὴν ἀγωγὴν αἰεὶ γίνεσθαι, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδύητον ἢ χρόνον τινὰ γενοῦς τὸ ἀμφισθητοῦμενον· ἔαν δὲ τις ἀρελόμενος βία παρὰ τινος ἀπαγάγῃ πρὸς ἑαυτόν, κάπειτα παρὰ τούτων τὴν ἀγωγὴν ὁ προὔπαρχων ποιῆται δεσπότης, οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν. — (57) Diodorus lib. XII, cap. 21: τῶν γὰρ ἄλλων ἀπάντων ἀμαρτανουσῶν γυναικῶν ἀργυρικής ζημίας τεταχότων οὗτος φιλοτέχνῳ προστίμῳ τὰς ἀνοκλασίας αὐτῶν διασώσασατο· ἔγραψε γὰρ οὕτω, γυναικὶ ἐλευθέρῃ μὴ πλείων ἀκολουθεῖν μίαν θραπαινίδος ἔαν μὴ μεθύῃ, μηδὲ ἐξίεναι νυκτὸς ἐκ τῆς πόλεως εἰ μὴ μοιχευομένην, μηδὲ περιτίθεσθαι χρυσία μηδὲ ἐσθῆτα παραφασμένην ἔαν μὴ ἢ ἑταῖρα, μηδὲ τὸν ἄνδρα φορεῖν δακτύλιον ὑπόχρυσον μηδὲ ἱμάτιον ἰσομιλήσιον, ἔαν μὴ ἑταιρεύηται ἢ μοιχεύηται. Διὸ καὶ βραδίως ταῖς τῶν προστίμων αἰσχροῖς ὑπεκείρεσιν ἀπέτριψε τῆς βλαβεράς τρυφῆς καὶ ἀνοκλασίας τῶν ἐπιτηδευμάτων· οὐδεὶς γὰρ ἐδοῦλετο τὴν αἰσχρὰν κόλασιν ὁμολογήσας καταγέλαστος ἐν τοῖς πολίταις εἶναι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν συμβολαίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὸν βίον ἀμεισθητομένων καλῶς ἐνομοθέτησε, περὶ ὧν ἤϊεν μακρὸν ἂν εἴη γράσειν καὶ τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας ἀνοίκετον· διόπερ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς προειρημένοις ἀνα

quod contractus, res controversas et alia negotia in quibus versari homines solent ad certam quandam normam direxit. In quo genere legem de non danda pro fœnebris pecuniis syngrapha attingit Zenobius proverb. V, 4. Cæterum non probatur nobis eorum opinio qui apud Hesychium duo verba e Zaleuci legibus superse credunt. Is enim ΔΕΠΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΧΕΙΑΣ, inquit, λεῦκος ἐν Νόμοις, τὰς δραχμάς· λεπτὰς μὲν τὰς ἐξωθόλους, παχείας δὲ τὰς πλέον ἐγχύσας, i. e. Voces λεπτὰς καὶ παχείας, *tenuis* et *crassas*, Zaleucus in Legibus de drachmis usurpat, quum tenuis drachma sex obolos contineat, crassa autem plus sex. Pro Λεῦκος videlicet viri docti substituerunt Ζάλευκος. At quum Julius Pollux (58) doceat, drachmam Ægineticam Attica majorem fuisse atque Athenienses odio in Æginetas concepto illam crassam, hanc tenuem vocasse: patet hujusmodi observationem ad posteriorem ætatem referri neque ei in Zaleuci legibus locum esse potuisse. Vidit hoc jam Bentlejus in Opusculis philologicis pag. 344 seq., qui in illo Λεῦκος fraudis vestigium agnoscit. Equidem non Ζάλευκος, sed Σέλευκος (59) legendum esse (60) conjicio, quem grammaticum fuisse ac de Solonis legibus commentarium reliquisse constat. Namque in tali opere eum sequentium quoque sæculorum rationem habuisse nemo mirabitur. Postremo agam de Zaleuci præceptione vetusto tempore celebrata. At igitur ipse in Proœmio apud Stobæum (61): « Quodsi quis volet leges constitutas abrogare, vel novam ferre, is collo in laqueum inserto de lege verba ad multitudinem faciat: ac si ferente suffragia populo vetus illa lex antiquata videatur aut ea quæ rogatur bona esse, indemnis evadat: contra si prior lex melius se habere videatur, aut nova de qua agitur injusta sit, is qui rescindit vel rogat legem laqueo adducto moriatur. » Id Zaleuci institutum tenuisse Locrenses non solum Polybius (62) atque Hierocles

(63) narrant, sed etiam locuples auctor Demosthenes memoriæ prodit. Qui in oratione adversus Timocratem (64) p. 744 ed. Reisk. memorata legis severitate sic pergit: « Quocirca novas leges rogare non audent, sed veteribus religiose utuntur. Ac longissimo tempore, iudices, una lex apud eos nova perlata esse fertur. Nam quum ibi receptum esset, si quis excussisset alteri oculum, ut et ipse oculo privaretur, nec id supplicium ulla redimi pecunia posset, quidam minatus fertur inimicus inimico, unum oculum habenti, se illi eum unum oculum elisurum. Eas minas luscus ille ægre ferens, quum sibi in cæcitate vitam morte acerbiorum fore putaret, dicitur ausus esse ferre legem, ut si quis oculum lusco excussisset, illi contra uterque oculus eriperetur, ut pari calamitate ambo conflictarentur. Et hanc solam legem sanxisset traduntur Locrenses amplius quam ducentis annis. » His similia habet Diodorus Siculus (65) lib. XII, cap. 17, qui tamen legis inventorem non Zaleucum, sed Charondam fuisse scribit quæque de Demosthenis sententia apud Locrenses acciderunt in Thurinorum civitate contigisse auctor est. Itaque multi illum historiæ scriptorem errasse putant. Sed veterum incuria utriusque legum latoris res confudit. Quamobrem Zaleucus (66) quoque perhibetur

ἐπιβάσμεν τὸν λόγον. — (58) Julius Pollux IX, 6: τὴν Αἰγινάϊον δραχμὴν μείζω τῆς Ἀττικῆς οὖσαν (δέκα γὰρ ὀβολοὺς Ἀττικῶς ἴσχυεν) οἱ Ἀθηναῖοι παχέα δραχμὴν ἐκάλεον, μίσει τῶν Αἰγινητῶν Αἰγινάϊα ὀνομάσαι μὴ θέλοντες. — (59) Suidas v. Ὀργῶνες. — (60) Cæteroque animadvertendum alios quoque scriptores Zaleuci nomen non præterire, velut Origenem contra Celsum III, p. 155, sed nonnunquam eum corrupte vocari *Seleucum*, ut apud Petrum Blesensem Epist. 95.

(61) Philos. Fragm. vol. I pag. 543: ἐὰν δὲ τις βούληται τῶν κειμένων νόμων κινεῖν ἢ ἄλλον εἰσφέρειν νόμον, εἰς βρόχον εἰσάγει τὸν τράχηλον λεγέτω τοῖς πολλοῖς περὶ αὐτοῦ· καὶ ἐὰν μὲν διαψηφίζομένων δόξῃ κελύσθαι τὸν νόμον ἢ ὑπάρχειν τὸν εἰσφερόμενον, καὶ αὐτὸν ἀθῶον εἶναι· ἐὰν δὲ ὁ πρῶτος πᾶρχειν μᾶλλον δοκῇ καλῶς ἔχειν ἢ ὁ εἰσφερόμενος ἢ ἄδικος, τεθνήαι τὸν κινῶντα ἢ εἰσφέροντα νόμον, ἐπισπασθέντος τοῦ

βρόχου. — (62) Polybius lib. XII, 16. — (63) Hierocles apud Stobæum Floril. XXXIX, 36: ἀποδέχομαι γούν ἐγωγε καὶ τὸν τῶν Λοκρῶν νομοθέτην Ζάλευκον, ὃς ἐνομοθέτησε τὸν καινὸν εἰσαίσωντα νόμον βρόχου περικειμένου τῷ τράχηλῳ τοῦτο ποιεῖν, ὡς ἀκαρῆς οἴχοιτο πηγίς, εἰ μὴ μάλα σφόδρα λυσitelῶς τῷ κοινῷ παραδιδάττειτο τὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς πολιτείας κατάστασιν. — (64) Demosthenes adv. Timocr. p. 744 ed. Reisk.: βούλομαι ὁ ὕμιν, ὡ ἄνδρες δίκασται, ἐν Λοκροῖς ὡς νομοθετοῦσι διηγήσασθαι. Οὐδὲν γὰρ χείρους ἔσεσθε παράδειμά τι ἀκηρότερος ἄλλως τε καὶ ὃ πόλις· εὐνομούμενη γρηθαι. Ἐκεῖνοι γὰρ οὕτως οἰοῦνται δεῖν τοῖς πάλοι κειμένοις γρηθαι νόμοις, καὶ τὰ πάτρια περιστέλλειν, καὶ μὴ πρὸς τὰς βουλήσεις, μηδὲ πρὸς τὰς διαδύσεις τῶν ἀδικημάτων νομοθετεῖσθαι, ὥστ' ἐάν τις βούληται νόμον καινὸν τεθῆναι, ἐν βρόχῳ τὸν τράχηλον ἔχων νομοθετεῖ, καὶ ἐὰν μὲν δόξῃ καλῶς καὶ χρησίμως εἶναι ὁ νόμος, τῆ ὁ νόμος καὶ ἀπερχεται, εἰ δὲ μὴ, τέθηκεν ἐπισπασθέντος τοῦ βρόχου· καὶ γὰρ τοῖς καινοῦς μὲν οὐ τομῶσι τεθῆσθαι νόμους, τοῖς δὲ πάλοι κειμένοις ἀκριβῶς χρώνται. Ἰν πολλοῖς δὲ πάνυ ἔστιν, ὡ ἄνδρες δίκασται, εἰς λέγεται παρ' αὐτοῖς νόμος καινὸς τεθῆναι. Ὅντος γὰρ αὐτοῦ νόμου, ἐάν τις δεθελῶν ἐκκόψῃ, ἀντεκκόψαι παραχρῆν τὸν αὐτοῦ, καὶ οὐ χρημάτων τιμῆσεις οὐδεμιᾶς, ἀπειλήσαι τι· λέγεται ἔγρηθῶς ἔγρηθῶ ἕνα ἔχοντι δεθελῶν ὅτι αὐτοῦ ἐκκόψῃ τοῦτον τὸν ἕνα. Γενομένης δὲ ταύτης τῆς ἀπειλῆς χαλπέως ἐνεγκῶν ὁ ἑτερόφθαλμος, καὶ ἡγούμενος ἀδίκτων αὐτῷ εἶναι τὸν βίον τοῦτο παθόντι, λέγεται τομῆσαι νόμον εἰσενεγκεῖν ἕνα τῶν ἕνα ἔχοντος δεθελῶν ἐκκόψῃ, ἄμφω ἀντεκκόψαι παραχρῆν, ἵνα τῆ ἴση συμφορᾷ ἀμφοτέρω χρώνται. Καὶ τοῦτον μόνον λέγονται Λοκροὶ θέσαι τὸν νόμον ἐν πλέον ἢ δικασίῳ ἔστιν. — (65) Vid. supra adnot. 29. — (66) Enstathius ad Iliad. lib. I pag. 62: φέρεται δὲ καὶ περὶ Ζαλεύκου τοῦ Λοκροῦ ἱστορία,

lib. II cap. 8, cujus verba latine reddita sic sonant : « Hippodamus autem, Euryphontis filius, Milesius, qui et urbium divisionem repperit et Piræeum in partes descripsit, vir in reliqua vita propter ambitionem rerum supervacanearum studiosior, adeo ut nonnullis curiosius vivere videretur simul capillorum et prolixitate et ornatu sumtuoso, simul vestis vilis quidem, sed duplicis mole non solum hiberno tempore verum etiam æstivo, quum alioquiperitus totius naturæ speculator esse vellet, primus eorum qui rempublicam non administrarunt, aggressus est aliquid de optima republica dicere. componebat autem civitatem in tres partes divisam quantum ad incolarum numerum ex decem milibus hominum : unam enim partem artifices, aliam agricolas, tertiam propugnatores et armatos esse volebat. Jam vero agrum in tres partes distribuit, sacram, publicam et privatam : e quibus sacra esset illa, unde sacrificia diis de more fierent, publica autem unde propugnatores viverent, privata denique agricolarum. Porro legum etiam tres duntaxat species esse arbitrabatur : nam quibus de rebus judicia fierent, eas numero tres esse, injuriam, damnum, cædem. Sanciebat etiam lege unum iudicium concessum, summa præditum potestate, ad quem referri oporteret eas res omnes quæ minus bene judicatæ viderentur ; eumque concessum e delectis quibusdam senibus constituerebat. Cæterum in foris judicia non suffragiis ferendis exercenda esse existimabat, sed debere unumquemque iudicem tabellam asserere, in qua scriberet, si plane condemnaret ; si vero omnino absolveret, vacuum relinqueret ; sin partim damnaret partim absolveret, id ipsum aperte explicaret. Putabat enim nunc non bene legibus ita comparatum esse, ut qui hoc vel illud judicarent pejerare cogentur. Legem autem tulit de iis qui aliquid utile civitati reperissent, ut honoribus ornarentur publice alerentur, quia nondum hæc lex apud alios esset condita : nunc autem et Athenis et in aliis civitatibus posita est. Præterea magistratus omnes a populo deligi voluit, populum faciens tres illas civitatis partes ; qui vero delecti essent, eos tum publica negotia tum hospitum et pupillorum res curare. Pleraque igitur et memoratu dignissima instituta, quibus Hippodamus rempublicam temperavit, hæc sunt. » Sequitur apud Stagiriten in eodem capite disputatio accommodata illa quidem ad exagitantam eam reipublicæ formam quæ ab Hippodamo descripta erat, sed ab hoc loco aliena. Neque

enim laboramus, quomodo Aristoteles Hippodamum refutarit. Quippe nemo ignorat, eum interdum reprehendendorum veterum paulo cupidiorum fuisse, nec semper satis bona fide retulisse eorum sententias quos redarguere statuisset (74). Cujus rei unum afferam exemplum. Ait Aristoteles civitatem ab Hippodamo distributam esse in tres partes, in artifices, agricolas et milites. At ille civitatem tres in partes descripsit, quarum primam fecerat eorum qui consilio rempublicam gubernarent ; alteram eorum qui eam armis defenderent : tertiam ex iis constituerat qui artes necessarias exercerent, atque in hanc postremam et opifices et agricolas et mercatores incluserat (75). Cæterum ad hunc virum sapientiæ studio deditum *de Virtute* scripsit Theano (76). Quum autem simul architectus esset Hippodamus suaque in arte excelleret, peculiaris quidam ædificiorum modus olim Hippodamius vocitatus est (77). Præter Stobæum Arsenius quædam Hippodami fragmenta Violario inseruit teste Bandinio in Catalogo codd. Mss. gr. bibl. Laurent. vol. I p. 549, qui ab hoc scriptore duos Hippodamos memorari animadvertit. Verum primo non multum in tali causa Arsenio tribuimus, deinde in edito Walzii exemplo ejus rei nec vola nec vestigium exstat. De fragmentis vero illis quæ Stobæus e philosophi de felicitate ac de republica libris servavit, quid sentiam nihil attinet dicere. Itaque ea neque summam hinc perscribam neque cum aliis comparabo.

Euryphamus Metapontinus, ex cuius libro de vita præclarus locus in Stobæi Florilegio occurrit, idem est quem miram Lysidis fidem

(74) Cf. Muret. Var. lect. lib. I, cap. 14 ; item lib. XV cap. 18. Victor. Var. lect. lib. XXXVIII cap. 2 : Mich. Piccartus comment. ad Arist. Polit. p. 241 seq. H. Valesius Emendat. IV, 10. C. F. Hermann. de Hippodamo Milesio commentatio. Narburgi 1841. — (75) Fragm. 2. Φαμί δ' ἐγὼν ἐς μοίρας τρεῖς διεστάσθαι τὴν σύμπασαν πολιτείαν· καὶ μίαν μὲν εἶμεν μοῖραν τῶν δικαιοῖα κυβερνῶντων τὰ κοινὰ, δευτέραν δὲ τῶν δυνάμει, τρίταν δὲ τῶν ἐπιπλαρώσει καὶ γοργαγίᾳ τῶν ἀναγκαίων. Ονομαίνω δὲ τὸ μὲν πρῶτον πλῆθος βουλευτικόν, τὸ δὲ δεύτερον ἐπίκουρον, τὸ δὲ τρίτον βῆναυσον. Et aliquanto post : τῶ δὲ βαναύσω καὶ βιοπονατικῶ τὸ μὲν ἔστι γεωπόνον καὶ περὶ τῶν κατεργασίαν τῆς χώρας κατασχολούμενον, τὸ δὲ τεχνῶν ὄργανα καὶ ἐπιμαχανάματα τοῖς τῶ βίῳ πράγμασιν ἐκπορίζον, τὸ δὲ μεταβατικὸν καὶ ἐμπορικόν, ὃ τὰ μὲν ἐν τῇ πόλει περιουσιάζοντα ἐπὶ τὴν ξέναν δίδεται, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς ξένας ἐς τὴν πόλιν.

(76) Suidas v. Θεανώ. — (77) Aristoteles Politicor. lib. VII cap. XI : ἡ δὲ τῶν ἰδίων οἰκίσεων διάβασις ἡδίων μὲν νομίζεται καὶ χρησιμωτέρα πρὸς τὰς ἄλλας πράξεις, ἂν εὐτομος ἢ καὶ κατὰ τὸν νεώτερον καὶ τὸν Ἰπποδάμειον τρόπον, πρὸς δὲ τὰς πολεμικὰς ἀσφαλείας τοῦναντίον, ὡς εἶχον κατὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον· δυσέτατος γὰρ ἐκείνη τοῖς ξενικοῖς καὶ δυσ-

sub hoc prætextu multa et gravia facinora perpetrant, indecore juvenes tanquam reti eoque firmissimo capientes. Unde fit ut auditores suos asperos et procaces reddant, dum moribus incompositis corruptisque divina illius placita præceptaque instillant. Nam quemadmodum si quis in puteum profundum et alto luto repletum puram limpidaeque aquam infuderit, simul lutum turbarit simul aquam perdidit, sic eadem horum et magistrorum et discipulorum ratio est. Ipsum enim pectus et cor eorum, qui non pure disciplinis initiantur, densa quædam atque horrida dumeta obsident, quæ quidquid animus mansuetudinis, lenitatis et rationis habet obscurant prohibentque ne aperte augetur: subeunt autem hoc quasi seminarium omnis generis flagitia quibus intelligendi facultas tum deletur tum impeditur quominus prorumpat. Liceat autem mihi primum de illis disserenti eorum matres intemperantiam et avaritiam nominare, quarum utraque valde sæcunda est. Nam ex intemperantia nascuntur nefariæ nuptiæ et libidines et stupra et ebrietas, et quæ præter naturam sunt flagitiosæ voluptates, et cupiditates quædam vehementiores ad interitum voluntarium et præcipitia propellentes. Jam enim quidam libidine inflammati qua matres qua filias incestarunt, et perruptis civitatis legibus, sub cupiditatum tyrannide, manibus quasi post tergum revinctis, velut captivi ad mortem violenter acti sunt. Ex avaritia oriuntur rapinæ ac latrocinia, parricidia, sacrilegia, veneficia et quæcunque his finitima sunt. Primum igitur silvas illas, in quibus hi affectus habitant, igne ferroque et omnibus doctrinæ præsiidiis purgari oportet mentemque tantis malis eripi, ac tum demum ei boni aliquid inseri ac tradi par est. Hæc præcepta, Hipparche, summo quidem studio percepisti, sed non observasti, o bone, postquam Siculas gustasti lautitias, a quibus vinci te non conveniebat. Multi vero dicunt te publice etiam philosophari, quod Pythagoras dedignatus est qui etiam Damoni filię commentarios committens mandavit, ne cuiquam extra familiam traderet. Quæ quum grandi pecunia libros illos vendere posset, noluit, sed inopiam et patris mandata auro pretiosiora esse existimavit, idque quamvis mulier esset. Fertur etiam Damo moriens idem hoc Bistaliæ filię præcepisse. At nos, quum simus viri, non recte nos adversus illum gerimus, sed exuimus pacta. Si igitur mutatus fueris, lætabor: sin minus, obiisti mihi. » Hæc personatus ille Lysis. Quum igitur Hipparchus Pythagoræ placita dilucide expli-

casæ argueretur, ajunt eum a philosophantium cœtu segregatum eique tanquam mortuo cippum positum esse (81). Ex ejus de animi tranquillitate libro fragmentum habet Stobæus (82); cætera vetustas absumpsit.

In optimatum et plebis apud Crotoniatis de civitatis forma certaminibus præter Diodorum atque Hippasum Theages populi causam egit ejusque imperium commendare ac tutari conatus est. Quin etiam interfecto uno ex optimatum fautoribus bene meruisse de patria visus trium talentorum summam præmium a populo (83) accepit. Hujus de virtute liber, præcipuum ingenii ejus et Pythagoricæ philosophiæ monumentum, ad Stobæi ætatem mansit, qui plura inde fragmina in Florilegium transcripsit (84). Cæterum ejusdem viri meminit Aeneas Gazæus in dialogo de animorum immortalitate (85).

Magnus præterea Pythagoricæ sapientiæ doctor, ut mea fert opinio, *Metopus* (86) fuit Metapontinus, e cujus de virtute commentario locum servavit Stobæus quem infra proponam. Hujus præcepta cum Stoicorum scitis comparavit Salmasius ad Epictetum pag. 151. Sed de ejus vita nihil a veteribus traditum est.

Clinias Tarentinus (87), qui Heracleæ vixit ac Philolai æqualis perhibetur, numerorum primordia immota illa quidem et fixa manentia tum arithmetica tum geometriam generasse, motu autem agitata qua harmoniam qua astronomiam procreasse existimavit (88). Idem tria talenta solvere quam vel semel jurare maluit (89). Fuit vero egregius iræ reprimendæ artifex, qua quotiescunque ardebat, fidibus canendo animum

δὲ μὴ, τέθνακας μοι. — (81) Clemens Alexandrinus *Stromat. lib. V* pag. 574 ed. Colon. : Φασὶ γοῦν Ἰππάρχου τὸν Πυθαγόρειον, αἰτίαν ἔχοντα γράψασθαι τὰ τοῦ Πυθαγόρου σαφῶς, εἶναι ἀθῆναι τῆς διατριβῆς, καὶ στήλην ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι, οἷα νεκρῷ· διὸ καὶ ἐν τῇ βαρβάρῳ φιλοσοφίᾳ νεκροῦ καλοῦσι τοὺς ἐκπεσόντας τῶν δογμάτων, καὶ καθυποτάξαντας τὸν νοῦν τοῖς πάθεσι τοῖς ψυχικαῖς. Similiter Perilaum et Cylonem e schola Pythagorica ejectos esse testatur Jamblichus de vit. Pythag. cap. 17 : δυσκίνητος εἶ τις καὶ δυσπαρακολούητος εὐρίσκειτο, στήλην δὲ τινα τῷ τοιοῦτῳ καὶ μνημεῖον ἐν τῇ διατριβῇ γώσσαντες, καθὰ καὶ Περιλᾶω τῷ Θουρίῳ λέγεται καὶ Κύλωνι τῷ Συβαριτῶν ἐξάρχῳ ἀπογνωσθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν, ἐξήλωνον ἂν τοῦ ὀμακοῦ. — (82) Stobæus *Flor. CVIII*, 81. — (83) Jamblichus de vit. Pythag. cap. 35. — (84) Stobæus *Flor. I*, 67-68; item 64-69. — (85) Aeneas Gazæus in *Theophrasto* pag. 25. — (86) Salmasius ad Epictetum p. 151 unam ejus sententiam emendari ac suppleri vult, quam nos sanam atque integram judicamus.

(87) Cf. Jamblichus de vita Pythag. cap. 239. — (88) Auctor *Theolog. Aritum.* cap. 4 περὶ τετραδῶς pag. 17 ed. Ast. : Κλεινίας δὲ ὁ Ταραντίνος, ταῦτα γὰρ (τὰ τοῦ ἀριθμοῦ βιώματα) ἀρα μένοντα μὲν, τρησίν, ἀριθμητικῶν καὶ γεωμετρῶν ἐγένεσθαι· κληθηθέντα δὲ, ἀρμονίαν καὶ ἀστρονομίαν. — (89) Cf. Basilus de legendis Græcorum libris cap. 13.

iratum placare consueverat (90). Quocirca neque castigabat quemquam neque puniebat nisi animo (91) ab ira revocato. Quum autem suavis atque modestis moribus vitaque incorrupta esset, multa non magis probitatis quam munificentiae documenta dedit (92). Accedit quod a venere abhorruit. Interrogatus enim quando res cum uxore habenda esset, respondit : cum maxime vexari volēs (93). Aristoxenus teste Diogene Laertio (94) in commentariis historicis memoriae prodidit, Platonem Democriti scripta, quaecunque colligere potuisset, voluisse comburere, sed abjecisse hoc consilium, Amyclae et Cliniae Pythagoricorum auctoritate commotum, qui nihil id afferre utilitatis dicerent, quia libri illi iam apud plurimos reperirentur. Addit Laertius quamvis veterum fere omnium meminerit Plato, nusquam tamen eum Democriti jecisse mentionem, ne iis quidem locis, ubi obloqui ei debuerit, non ignarum, se cum optimo philosophorum initurum esse certamen. Vide quae hac de re alibi disputavi (95). Verum quoniam Aristoxeni narratiuncula fidem excedit, id quod de Clinia hic refertur pro certo affir-

pag. 96 ed. Grotii. — (90) Athenæus lib. XIV p. 623 F : Κλεινίας γούν ὁ Πυθαγόρειος, ὡς Χαμαλιῶν ὁ Ποντικὸς ἰστορεῖ, καὶ τῷ βίῳ διαφέρων, εἰ ποτε συνέβαινε γαλεπαίνειν αὐτὸν ἐν ὄργῃν, ἀναλαμβάνων τὴν λύραν ἐκπιθήριζε. Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιζητούντας τὴν αἰτίαν ἔλεγε, « Ἠραυνομαί » καὶ ὁ Ὀμηρικὸς δὲ Ἄχιλλεύς τῇ κιθάρα καταπραίνετο, ἣν αὐτῷ ἐκ τῶν Ἠετίωνος λαρῦρων μόνῃ Ὀμηρὸς χαρίζεται, καταστέλλειν τὸ πικρῶδες αὐτοῦ δυναμένῳ. Μόνος γούν ἐν Διάδῳ ταύτῃ χρῆται τῇ μουσικῇ. — Elianus var. hist. lib. XIV cap. 23 : Κλεινίας ἀνὴρ ἦν σπουδαῖος τὸν τρόπον, Πυθαγόρειος δὲ τὴν σοφίαν. Οὗτος εἰ ποτε εἰς ὄργῃν προήχθη καὶ εἶχεν αἰσθητικῶς ἑαυτοῦ εἰς θυμὸν ἐξαγομένῳ, παραχρῆμα πρὶν ἢ ἀνάπλευσεν αὐτῷ ἡ ὄργῃ καὶ ἐπιθῆλος γένεταί, ὅπως δάκνεται, τὴν λύραν ἀρροσάμενος ἐκπιθήριζε. Πρὸς δὲ τοὺς πυνθανομένους τὴν αἰτίαν ἀπεκρίνετο ἑμμελῶς, ὅτι πραύνομαί. Δοκεῖ δὲ μοι καὶ ὁ ἐν Ἰωνίᾳ Ἀχιλλεύς τῇ κιθάρα προσάδων, καὶ τὰ κλέα τῶν προτέρων διὰ τοῦ μέλους εἰς μνήμην ἑαυτοῦ ἄγων, τὴν μῆνιν καταναίξειν. Μουσικὸς γάρ ὢν, τὴν κιθάραν πρῶτον ἐκ τῶν λαρῦρων ἔλαβε. — (91) Jamblichus de vita Pyth. cap. 189 : ἔφη δὲ λέγεσθαι καὶ περὶ Κλεινίου τοιαῦτα τινά· καὶ ἐκεῖνον ἀναβάλλεσθαι πάσας νοσητέσεις τε καὶ κολάσεις εἰς τὴν τῆς διανοίας ἀποκατάστασιν. Conf. Eustath. ad Iliad. lib. II pag. 1078 ed. Rom. — (92) Cf. Jamblichus de vita Pythag. cap. 33. — (93) Plutarchus Sympos. lib. III, 6, 3 vol. XI pag. 135 ed. Hutten. — (94) Diogenes Laertius lib. IX, 40 : Ἀριστόξενος δὲ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ὑπομνήμασι φησι, Πλάτωνα βελήσαι συμπλέξειν τὰ Δημοκρίτου συγγράμματα, ὅποσα ἠδυνήθη συναγαγεῖν Ἀμύκλαν δὲ καὶ Κλεινίαν τοὺς Πυθαγορικοὺς κωλύσαι αὐτόν, ὡς οὐδὲν ὕπερος· παρὰ πολλοῖς γάρ εἶναι τὰ βιβλία ἤδη. Καὶ δῆλον δὲ πάντων γὰρ σχεδὸν τῶν ἀρχαίων μεμνημένος ὁ Πλάτων οὐδαμῶς Δημοκρίτου διαμνημονεύει, ἀλλ' οὐδὲ ἐνθα ἀνεπιπέτι τι αὐτοῦ θεοί· δῆλον εἰδῶς ὡς πρὸς τὸν ἀριστον οὕτω τῶν φιλοσόφων ἐρίσαιο. — (95) Conf. Democriti

mare non ausim. Quum vero Pythagorici fortunæ mobilitatem humanique generis fragilitatem cogitantes, cum ejusdem sectæ hominibus, si forte calamitate afflictis et ad inopiam redacti essent, libenter tanquam cum fratribus bona sua partirentur : Clinias quoque Prori Cyrenæi tenuitatem e suis divitiis sustentavit. Licet enim nunquam antea vidisset hominem : tamen quia et Pythagoreum esse et opibus suis casu quodam privatum in summa paupertate vivere fama et auditione acceperat, ex Italia Cyrenas profectus viro ejusdem sapientiae studioso grandem pecuniam donavit (96). Talis igitur tantique philosophi e libro de sanctitate et pietate unum superesse caput vel potius lacera membra vehementer dolemus.

Critonem Pythagoreum, scriptorem luculentum, e cujus volumine de prudentia et felicitate fragmenta quaedam Stobæus petiit, diversum putamus ab Atheniensi. Namque de illo cujus nomine Plato dialogum inscripsit non est quod hoc loco disseramus. Vide Diogenem Laertium lib. II, 121 et Fabric. Bibl. Græc. vol. II p. 715 ed. Harl. Pythagoreus autem quando vixerit et quantum libris editis philosophiæ lumen attulerit, incompertum habemus. De reliquo Stobæi membranæ in Florilegio inter Critonis et Damassippi, in Eclogis inter Critonis et Charitonis nomina fluctuant.

Polus Lucanus Pythagoricus, ex cujus de justitia commentariis caput præclarum apud Stobæum exstat, Græcorum annalibus ignotus est. Quippe laudibus celebrant cognominem sophistam Agrigentinum, Gorgia discipulum, de quo alibi agemus, Pythagoræ assectatoris vitam atque in litteras merita silentio prætereuntes.

Tacent item veteres de *Dio*, Pythagorico virtutis magistro, cujus duos locos e libello de pulchritudine Stobæus servavit. Hos librorum culpa corruptos meis aliorumque emendationibus restitui.

Bryson Heracleotes, si fides Jamblichio (97) ;

fragm. pag. 108. — (96) Diodorus Siculus lib. X epit. 5-6 : ὅτι ἐπειδὴν τινες τῶν συνήθων ἐκ τῆς οὐσίας ἐκπέσοιεν, διηρῶντο τὰ χρήματα αὐτῶν ὡς πρὸς ἀδελφούς. Οὐ μόνον δὲ πρὸς τοὺς καθ' ἡμέραν συμβιούοντας τῶν γνωρίμων τοιαύτην εἶχον τὴν διαθέσιν, ἀλλὰ καθόλου πρὸς πάντας τοὺς τῶν πραγμάτων τούτων μετασχόντας. Ibid. : ὅτι Κλεινίας, Ταραντίνος τὸ γένος, εἰς δὲ τῶν ἐκ τοῦ προεπιρημένου συστήματος ὢν, πυθόμενος Πρῶρον τὸν Κυρηνάιον διὰ τινα πολιτικὴν περιπέσασιν ἀπολωλεκότα τῆς οὐσίας καὶ τελείως ἀπορούμενον, ἐξεδόμησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Κυρηνὴν μετὰ χρημάτων ἱκανῶν, καὶ τὴν οὐσίαν ἀποκατέστησε τῷ προεπιρημένῳ, οὐδέποτε τούτων ἐωρακῶς, ἀκούσων δὲ μόνον δὲ Πυθαγόρειος ἦν. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τὸ παραλήθισον πεποιηκότας διαμνημονεύονται. — (97) Jamblichus vit. Pyth. cap. 23.

juvenis Pythagoram senem audivit. Hic autem ipse, aut alius Bryson Thurinus, memoratus Sexto Empirico (98), traditur divulgasse disputationes ex quibus nonnulla in dialogos suos transtulisse Platonem notat Theopompus Chius apud Athenæum (99). Fuit etiam Cynicus ejusdem nominis philosophus quem Achivum appellat Diogenes Laertius lib. VI, 85 (100). Cæterum e Pythagorei Œconomico unum Stobæus excerpit fragmentum quod infra correctum cum aliis promulgabo.

De *Callicratida* Lacone eodemque Pythagoricæ sapientiæ sectatore, cujus e volumine super familiarum felicitate capita quædam apud Stobæum sunt, nihil antiquorum diligentia annotavit. Neque enim cum hoc confundi ac permisceri par est Callicratidas duos, homines militares, alterum Lacedæmonium, alterum Cyrenensem. E quibus illum Spartanorum ducem fuisse testantur Xenophon Hist. Græc. lib. I, VI, 1 et Cicero de offic. lib. I cap. 24, item cap. 30; hunc Polyænus Strateg. lib. II cap. 27 memorat.

Pempellus Pythagoreus æque incognitus nobis est ac Perictione et Phintys mulieres quæ et ipsæ ad Pythagoræ auctoritatem se contulerant. Illud notandum, Pempeli locum e libro de parentibus (101) magnam partem cum Platonis disputatione de legg. lib. XI cap. XI p. 930 E et 931 D convenire. *Perictione*, si fidem adjungimus rebus commentitiis, præter librum de sapientia commentarium de mulieris concinnitate edidit, ex quibus fragmenta se depromere dicit Stobæus. Miramur autem eam de sapientia doricæ, de mulieris concinnitate ionice scripsisse. Utramque enim dialectum exceptis vocibus quibusdam corruptis intactam reliquerunt librarii. At veteres Græci ante Alexandrum Magnum vitata dialectorum varietate uno eodemque sermone scribere solebant. Quapropter Bentlejus Opusc. phil. p. 367 omnia fragmina sub Perictiones nomine vulgata subdititia esse existimavit. Huc accedit quod Perictionis verba apud Stobæum Flor. I, 62-63 consentanea sunt Archyteis quæ e

libro Tarentini philosophi de sapientia supere perhibentur. Vid. Philos. Græc. fragm. vol. I p. 558 seq. § 3 et § 5. Quodsi aut totum hoc caput aut partes ejus Archytæ adjudicamus, nihil Pythagoricæ laudis æmulæ relinquitur præter disputationes ionico sermone de mulieris concinnitate confectas. Verum utunque ea se res habet, Perictionem, Platonis matrem (102), distinguendam putamus ab ista muliere quæ nomen suum in doctrinæ Pythagoreæ heredibus professa est. Denique *Phintys*, Callicratis filia, Pythagoreorum mysteriis initiata, libellum de temperantia mulieris composuit, cujus insigne fragmentum Stobæus servavit.

Inter Pythagoricos scriptores excelluit etiam *Butherus* teste Jamblichus de vit. Pyth. cap. 36, qui eum Cyzicenum fuisse tradit. Licet vero nihil de clarissimi quondam viri ætate constet, quum ejus vitam et pleraque ingenii monumenta veteres silentio prætermittant; tamen e dictione philosophi intelligitur; posterioribus Pythagoreis illum esse annumerandum. Neque enim doricæ scripsit, sed communi dialecto in conficiendis libris usus est. Patet hoc e capite vel potius e tribus fragmentis, quæ Stobæus in Eclogis ex Cyziceni philosophi de numeris libro profert. Alibi autem nusquam ejus memoria exstat.

Aresas Lucanus quem Jamblichus de vit. Pyth. cap. 36 scholam Pythagoricam post Tydæ obi-

(102) Diogenes Laertius lib. III, 1 : Πλάτων, Ἀριστωνος καὶ Περικτιόνης ἡ Πιστωνῆς, ἧτις τὸ γένος ἀνεφερον εἰς Σόλωνα, Ἀθηναῖος. Apulejus de habitudine doctrinarum et nativitate Platonis lib. I init. : « Platonis habitudo corporis cognomen tum dedit. Namque Aristoteles prius est nominatus. Ei Ariston fuisse pater dictus est. Cæterum Perictione Glauci filia mater fuit. Et de utroque nobilitas satis clara. Nam Ariston pater per Codrum ab ipso Neptune originem duxit : ab Solone sapientissimo, qui legum Atticarum fundator fuit, maternus derivatus est sanguis. » *Ælianus* var. hist. lib. X cap. 21 : ὅτι τὸν Πλάτωνα ἢ Περικτιόνη ἐφερον ἐν ταῖς ἀγκάλαις. Θύονται δὲ τῷ Ἀριστωνί ἐν Ἱμητῷ ταῖς Μούσαις ἢ ταῖς Νύμφαις οἱ μὲν πρὸς τὴν ἱεροουργίαν ἦσαν, ἢ δὲ κατέκλινε Πλάτωνα ἐν ταῖς πλησίον μυρθίναις, δασείαις οὐσαις καὶ πυκναῖς. Καθεύδοντι δὲ ἕσμος μελισσῶν Ἱμηττίου μέλιτος ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ καθίσασαι ὑπέθον τὴν τοῦ Πλάτωνος εὐγλωττίαν μαντεύμεναι ἐντεῦθεν. *Proclus* in Platonis Tim. p. 25 F (pag. 58 ed. Schneider.) : ἡ μὲν ἱστορία ἡ κατὰ τὸ Σόλωνος γένος καὶ τὴν Πλάτωνος πρὸς αὐτὸν συγγένειαν τοιαύτη τις ἐστίν. Ἐξηκαστίδου παῖδες ἐγένοντο Σόλων καὶ Δρωπίδης, καὶ Δρωπίδου μὲν Κριτίας, οὗ μνημονεύει καὶ Σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων· Εἰπέμενα Κριτίη ξανθότριχι πατρός· ἀκούειν· Οὐ γὰρ ἀμαρτινώω πείσεται ἡγεμόνι· Κριτίου δὲ Κάλλαιστρος καὶ Γλαύκων, Καλλαιστροῦ δὲ αὐ Κριτίας οὗτος. Δηλοῖ δὲ ὁ ἐν Χαρημίῃ Κριτίας, τὸν Γλαύκωνα, τὸν Χαρημίδου πατέρα, θεῖον ἑαυτοῦ καλῶν. Γλαύκωνος δὲ Χαρημίδης καὶ Περικτιόνης, τῆς δὲ Περικτιόνης ὁ Πλάτων· ὥστε ὁ Γλαύκων Κριτίου θεῖος ἦν, πατὴρ δὲ Χαρημίδου, κτλ. *Conf. Harduin.* ad Themistium pag. 382.

(98) Sext. Emp. adv. Math. VII, 13 p. 372 : περὶ δὲ τὸ λογικὸν κατηρέχθησαν μέρος οἱ περὶ Πανθοῖχην καὶ Ἀλεξίον καὶ Εὐθουλίδην καὶ Βρύσωνα Διονυσόδωρόν τε καὶ Εὐθούδημον Θούσιοι, ὧν μένεται καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Εὐθούδημῳ. — (99) Athenæus lib. XI p. 508 D : καὶ γὰρ Θεόδοτος ὁ Χίος ἐν τῷ κατὰ τῆς Πλάτωνος διατριβῆς, « Τούς πολλούς (φησὶ) τῶν διαλόγων αὐτοῦ ἀγρείους καὶ ψευδαῖς ἄν τις εὖροι· ἀλλοτρίους δὲ τοὺς πλείους, ὄντας ἐκ τῶν Ἀριστίππου διατριβῶν, ἐπίους δὲ κακὰ τῶν Ἀντισθένης, πολλούς δὲ κακὰ τῶν Βρύσωνος τοῦ Ἡρακλεώτου. » *Conf. Plat. Epist. XIII* p. 360. c. — (100) Cf. *Diog. Laert.* lib. IX, 61 et *Proem.* 16. — (101) apud Stobæum Flor. LXXIX, 52.

tum rexisse prodit, haud contemnendus Samii philosophi successor dogmatumque ejus defensor fuit. Sunt qui de nomine hominis dubitent, quod tam apud Jamblichum quam apud Stobæum varie scribitur. Nam in melioribus Jamblichi exemplaribus manu exaratis Aresas appellatur, in aliis Oresander. Similiter in optimis Stobæi membranis Aresas vocatur, in quibusdam Isaras, in nonnullis Isaras. Nos Aresam nominabimus. Quum autem Jamblichus in iis, quæ de hoc sapientiæ doctore refert, Nicomachum vel Dicearchum, gravissimos auctores, secutus sit, Aresam circa Olympiadem septuagesimam vel circa annum quingentesimum ante Chr. n. floruisse existimamus. Unicum ejus fragmentum e libro de natura hominis in Eclogis habet Stobæus. Apparet ex illo loco Lucanum virtutis magistrum ita disseruisse de hominum ingeniis, ut inprimis animi humani naturam viresque patefaceret. Tres vero animi partes esse vult, mentem, cupiditatem et iracundiam, quarum inter se necessitudinem explicat.

Aristæus sive *Aristæon*, Damophontis filius, Crotoniatis, Pythagoræ successor et gener (103), conica scripsit et quinque libros de locis solidis quorum meminit Pappus initio lib. VII collect. mathem. iisque usum fuisse Euclidem auctor est. Porro de anima illum quædam commentatum esse notat Claudianus Mamertus de statu animæ lib. II cap. 7 p. 126. Denique eum de harmonia volumen composuisse discimus e Stobæo qui locum inde excerptum de mundi æternitate servavit. Nempe Pythagoricis harmonia est rerum aspectabilium ordo quem perennem esse debere, quum Deus, motor universi, ipse æternus sit, disputatione illa Aristæon efficere studet. Contendit enim fieri nunquam potuisse, ut Deus procreare mundum inciperet, quia opus laboriosum sit, labor autem in Deum non cadat. Ita ea quæ sunt quaque cernuntur cuncta non esse subito creata, sed sempiterna eorumque in omni æternitate ratum immutabilemque ordinem. Cæterum ne cui mirum videatur, quod quatenus divinum illud principium omnia ex se ipso moveat Aristæo iudice *natura* dicitur, tenendum est, haudquam rerum creatarum multitudinem et varietatem intelligi, sed naturam æternam atque ab omni concretionem mortali segregatam, quam Eleatici entis nomine affecerunt (104).

Didymus Pythagoreus, Neronis æqualis (105),

(103) Jamblichus de vit. Pythag. cap. 36. — (104) Vide disputationem de Parmenide Philos. Græc. Fragm. vol. I p. 112, annot. 33.

(105) Vid. Heerenii commentationem de fontibus Eclo-

garum Joannis Stobæi Vol. IV p. 191. — (106) sic legendum cum Heerenio, rejecta codicum scriptura *περι αἰρέσεων*. — (107) Stob. Eclog. lib. II cap. 7 p. 32 sequ. ed. Hee-

non magis Pythagoræ quam aliorum philosophorum memoriam amplissimis monumentis consecravit. Namque ferebatur olim ejus commentarius de musicis secundum Pythagoricos et Aristoxenum differentia, ex quo locum affert Porphyrius ad Ptolemæi Harmonica in Wallisii Oper. tom. III p. 210, quem in illustranda Aristoxeni doctrina integrum exhibebo. Hunc autem prope ubique secutus est, etiamsi sæpe non nominat, Ptolemæus in Harmonicis; cujus rei testem habemus Porphyrium ad Ptolemæum p. 191. Idem pag. 191 refert, Ptolemæum plerumque Pythagoreorum vestigiis ingredi. Citat vero Didymi librum prælecta p. 209, 210 et 212. Ejusdem *περὶ ἁμοιοτήτων* volumen primum laudat pag. 210. Adde quod Clemens Alexandrinus Strom. lib. I p. 300, 309 et lib. IV p. 503 Didymum in libello de Pythagorica philosophia (*ἐν τῷ περὶ Ἡθαγορικῆς φιλοσοφίας*) memorat. Sed uberime Didymus de philosophorum familiaribus disputavit. Neque enim est ex omnibus quos novimus Didymis, cui potius assignes magnum illud opus de *philosophorum sectis* e variis auctoribus excerptum atque a Stobæo lectitatum, quam is de quo hîc disseritur Pythagoreus. Verum duplex fuit operis inscriptio, siquidem ab aliis de *sectis* (*περὶ αἰρέσεων*) (106), ab aliis *Epitome* inscribebatur. Quo factum est ut Stobæus in Florileg. III, 18 Didymi fragmentum ex Epitome proponeret, sed ut Eclog. lib. II cap. 1 locum e volumine de sectis proferret. Quum autem fragmentum ex Epitome sumtum simul in longissimo Eclogarum capite (107) de morali philosophia occurrat, ubi Academicorum, Stoicorum et Peripateticorum disciplina exponitur atque in media dogmatum Peripateticæ scholæ explicatione Didymi verba leguntur, recte statuit Heerenius, non solum hanc istius capituli partem quæ est de Peripateticis, sed totum caput quod Stobæus nullo auctore citato Eclogis suis inseruit Didymo esse adjudicandum. At quod idem vir doctus suspicatur ad Eclog. lib. II cap. 1 p. 15, Didymum Platonis imitatione scripsisse dialogum, quia personarum inter se colloquantium quædam ibi vestigia appareant: in hoc ei nequaquam assentimur. Neque enim ad eam formam cætera sunt quæ ex ista sapientiæ doctoris Epitome superesse nobis persuasum est. Potuit sane Didymus in parte operis imitari Platonem principesque doctrinæ cum discipulis colloquentes

garum Joannis Stobæi Vol. IV p. 191. — (106) sic legendum cum Heerenio, rejecta codicum scriptura *περι αἰρέσεων*.

(107) Stob. Eclog. lib. II cap. 7 p. 32 sequ. ed. Hee-

inducere, ut eorum mores atque ingenia fere comicorum more subjiceret oculis. Sed incerta res est. Illud etiam adjungo, non unum Didymum hoc argumentum tractandum sibi sumpsisse, sed plura veteribus sæculis exstitisse scripta quibus Stoicorum maxime et Academicorum placita inter se conferebantur. Nimirum talis fuit, ut hoc utar, Panætii liber *περὶ ἀφρέσεων*, cujus mentionem movet Diogenes Laertius (108) lib. II, 87. De librariorum errore qui *Eclog.* lib. II cap. 1 p. 14 seqq. ed. Heer. ex uno fragmento duo fecerunt, alterum Xenophani alterum Didymo ascribentes, jam in annotatione ad secundum Didymi locum egimus. Jam quantum deperditi operis imaginem conjecturo informare licet, videtur Didymus argumenti potius quam temporis ordine servato de singulis philosophiæ partibus separatim exposuisse, ita ut ab earum definitione profectus postea quæ præcipui virtutis magistri et physici de rebus divinis et humanis præcipissent nobilissimarum familiarum habita ratione perscriberet. Quod quò facilius assequeretur, verisimile est eum non turbidos rivulos consectatum esse, sed fontes ubique adjisse. Intelligitur hoc ex eo quod ad nostram memoriam mansit capite. Quippe philosophiam quæ virtutis, officii et bene vivendi disciplinam continet traditurus primum quid sit illud de quo commentari aggreditur definit, deinde Academicorum, Philonis maxime Larissæi et Eudori Alexandrini, de moribus decreta persequitur, tum Zenonis cæterorumque hominum iisdem sententiis addictorum placita proponit omninoque Stoicæ sapientiæ speciem et formam adumbrat, denique formulam tum Aristotelis tum reliquorum Peripateticorum rationi consentaneam perscribit. Omitto alia quæ ipsam illam lucubrationem legentes facile animadvertent. Si quis autem quærit, cur Didymus, Pythagoreus, Neronis ætate philosophorum sectas ingenti diviniæ humanæque sapientiæ corpore divulgato immortalitati commendare destinarit, quamquam etiam tum plurima veterum monumenta exstabant, hic considerata græcarum litterarum conditione talem scriptionem partim utilem partim necessariam fuisse reperiet. Quum enim in magna descendi cupiditate qua Græci adhuc Romanique flagrabant non cuivis majores bibliothecæ paterent, in quibus propter scribentium multitudinem infinita librorum et multitudo et varietas erat: non defuerunt qui in omni genere

ex antiquorum chartis utilissima præcepta exciperent. Id vero cum in aliis studiis tum in rerum contemplatione et cognitione veri decebat, quia in crebris sapientissimorum virorum dissensionibus apud quemnam optimum ac verissimum esset judicare difficile videbatur. Accedit quod eadem a multis dicebantur (109). Itaque Didymus promulgatis his philosophorum decretis non tam gloriam petivisse, quam æqualibus prodesse voluisse putandus est. Sed quanta fuerit operis præstantia suo judicio declarat Stobæus, optimis inde tanquam e pulcherrima corolla flosculis et ornamentis delibatis. Quamobrem, quoniam multi jam fontes quinto sæculo exaruerant, arbitramur eum sæpissime Didymi Electis pro fonte esse usum. Postremo notamus Didymum, de quo hic copiose egimus, ab Eusebio (110) Arium cognominari. Ab hoc autem procul dubio distinguendus est Didymus Atejus cujus meminit Suidas (111), quamquam fuerunt qui utrumque eundem esse putarent.

Venio nunc ad *Eudorum* Alexandrinum, qui tum Academicus fuit tum Pythagoricus. Hujus enim res atque in litteras merita breviter perstringere in animo est. Ac primum quidem Pythagoreorum dogmata diligenter tradidisse Eudorum refert Simplicius (112) in I Physicorum fol. 39 b. Idem in *Categ.* fol. 44 b. 47 b. et aliis locis (113) virum doctrina clarum, philosophum Academicum et Aristotelis Categoriarum interpretem vocat. Quid? quod etiam Metaphysicos Stagiritæ libros ab eo illustratos esse colligas ex Alexandri Aphrodisiensis Commentario (114), ubi membranarum scripturam dicitur

(109) Cicero *Tuscul. Disput. lib. II cap. 3*: Quodsi hæc studia traducta erunt ad nostros, ne bibliothecis quidem Græcis egebimus; in quibus multitudo infinita librorum propter eorum est multitudinem qui scripserunt: eadem enim dicuntur a multis, ex quo libris omnia refererunt. Quod accidit etiam nostris, si ad hæc studia plures confluerint.

(110) Eusebius *Præp. Evang. XV, 14-15*: ταῦτα μὲν οὖν ἀπὸ τῆς ἐπιτομῆς Ἀρείου Διδύμου προκίεσθω.

(111) Suidas: Διδύμος Ἀθηναῖος ἢ Ἄττιος, χρηματίας, φιλόσοφος Ἀκαδημαϊκός, πηλανῶν καὶ σοισμάτων λύσεις ἐν βιβλίῳ οὐσίν, καὶ ἄλλα πολλὰ (ἐγραψε).

(112) Simplicius in *Aristotelis Phys.* lib. I fol. 39: καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δὲ οὐ τῶν φυσικῶν μόνον ἀλλὰ καὶ πάντων ἀπλῶς μετὰ τὸ ἐν, ὃ πάντων ἀρχὴν εἰλεγον, ἀρχὰς δευτέρας καὶ στοιχειώδεις ἐναντία ἐπίβησαν, αἷς καὶ τῆς οὐο συστοιχίας ὑπέταττον, οὐδέτι κυρίως ἀρχαῖς οὐσαι. Πράξει δὲ περὶ τούτων ὁ Εὐδωρος τάδε κτλ. — (113) *Cf. fol. 41. 53 b. 61. 63. 65 b. 67 b. 68 b.* — (114) Alexander Aphr. *Comment. in Aristot. libros Metaphys.* p. 44 ed. Bonitz: κέρταται ἐν τισὶ γραφῇ τοιαύτῃ « τὰ γὰρ εἶδη τοῦ τί ἐστίν αἰτία τοῖς ἄλλοις, τοῖς δὲ εἶδός τι ἐν καὶ τῇ ὄλῃ. » Καὶ εἶη ἂν δι' αὐτῆς λογισμὸν εἶ τι τοῖς οὐκ εἶδός τι ἐν Πλάτωνος ὄξῃαν τῆν περὶ τοῦ

ren. — (108) Diogenes Laertius lib. II, 87: καθὰ φησι καὶ Παναίτιος ἐν τῷ περὶ τῶν ἀφρέσεων.

mutasse. Præterea de Nilo (115) disputatiunculam edidit adeo similem Aristonis Peripatetici de eadem re lucubrationi, ut uter alterius scriptura compilasset, dubium videretur. Sed optimum ejus opus haberi convenit illud quo omnes sapientiæ partes, sive quemadmodum Stobæus (116) ait, universæ philosophiæ divisionem complexus erat. In quo argumento tractando ita versatus est, ut quæstiones quas de singulis locis proponunt virtutis magistrî separatim persolveret. Ex hoc autem opere capita quædam ad vitæ honestatem et bene vivendi disciplinam pertinentia Didymus excerptis, quæ apud Stobæum exstant. Vixisse eum cum Aristone Peripatetico Cæsaris Augusti temporibus Strabonis (117) auctoritas, qui istos æquales sibi fuisse docet, satis evincit. Porro minime audiendi sunt (118) qui nullis antiquorum testium verbis allatis Pythagoricum ab Academico distinxerunt et alterum quidem Strabonis ætate, alterum prius vixisse affirmarunt. Cæterum Celsinus Castabalensis (119) qui de philosophorum sectis et placitis commentatus erat, Eudori filius fuit. Verum hunc Eudorum ab Alexandrino diversum fuisse putamus, nisi forte apud Suidam (120) ejus rei auctorem pro Κασταβαλεύς reponi debet Ἀλεξανδρεύς.

Diodorus Aspendius, sub Aresa Lucano in

ἀρχῶν ὅτι τὸ ἐν καὶ ἡ ὑποκειμένη ὄλη ἀρχαί καὶ ὅτι τὸ ἐν καὶ τῆ ἰδέα αἴτιον τοῦ τί ἐστίν. Ἀμείνων μὲντοι ἡ πρώτη γραφὴ ἡ ἀρχαία ὅτι τὰ μὲν εἶδη τοῖς ἄλλοις τοῦ τί ἐστίν αἴτιον, τοῖς δὲ εἶδеси τὸ ἐν. Ἰστορεῖ δ' Ἀσπάσιος ὡς ἐκείνη μὲν ἀρχαιοτέρως οὕτως τῆς γραφῆς, μεταγραφείσης δὲ ταύτης ὕστερον ὑπὸ Εὐδώρου καὶ Εὐαρμόστου. — (115) Strabo lib. XVII pag. 790 ed. Cas. : ἀλλ' ἐὰν ταῦτα πολλῶν εἰρηκότων, ὧν ἀρκέσει δύο μνησῶσι τοὺς ποιήσαντας καθ' ἡμᾶς τὸ περὶ τοῦ Νείλου βιβλίον, Εὐδώρου τὸ καὶ Ἀρίστωνα τὸν ἐκ τῶν περιπάτων πλὴν γὰρ τῆς τάξεως τὰ γε ἄλλα καὶ τῆ φράσει καὶ τῆ ἐπιχειρήσει ταῦτά ἐστι κείμενα παρ' ἀμωτέρω. Ἐγὼ γοῦν ἀπορούμενος ἀντιγράφω εἰς τὴν ἀντιβολὴν ἐκ θατέρου θατέρου ἀντιθέλον· πότερος δ' ἦν ὁ τῶν ἄλλων ὑποβαλλόμενος, ἐν Ἀμμωνίῳ εὖροι τις ἄν. Εὐδώρος δ' ἠτιῶτο τὸν Ἀρίστωνα ἢ μὲντοι φράσει Ἀριστῶνεις μᾶλλον ἐστίν. — (116) Stobæus Eclog. lib. II cap. 7 p. 46 ed. Heeren. : Ἔστιν οὖν Εὐδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως, Ἀκαδημικοῦ φιλοσόφου, διαιρέσεις τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου, βιβλίον ἀξιοκτινον, ἐν ᾧ πᾶσαν ἐπεξελέλυθε προβληματικῶς τὴν ἐπιστήμην, ἧς ἐνῶν διαίρεσεως ἐκθήσομαι τὸ τῆς ἠθικῆς οἰκτεῖον. — (117) Strab. lib. XVII pag. 790 ed. Cas. — (118) Conf. Jonsius de scriptoribus histor. philos. lib. III cap. 2 § 4. et Meiners. Histor. doctrinar. apud Græc. et Rom. tom. I p. 540 seq. not. — (119) Stephanus Byzantius v. Καστάβαλα : Καστάβαλα, Κιλικίας [καὶ Φοινίκης] πόλις. Στράβων ἰβ'. ὁ πολίτης Κασταβαλεύς, Strabo lib. XII cap. 2 p. 537 : οὐ πολὺ δ' ἄπωθεν ταύτης ἐστὶ τὰ τε Καστάβαλα καὶ τὰ Κύβιστρα, ἔτι μᾶλλον τῷ ὄρει πλησιάζοντα πολισμάτα· ὧν ἐν τοῖς Κασταβάλοις ἐστὶ τὸ τῆς Περσείας Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ὅπου φασὶ τὰς ἱερείας γυμνοῖς τοῖς ποσὶ δι' ἀνθηρακίης βαδίζειν ἀπαθείς. — (120) Suidas s. v. Κελσίνος, Κασταβαλεύς φιλόσοφος, ὃς ἔγραψε συναγωγὴν δογμάτων πάσης αἰδέσεως φιλοσόφου. Cf. Eudocia Violar. p. 272.

Pythagoreorum gregem receptus (121), idem sine dubio est quem de animo quædam scripsisse prodit Claudianus Mamertus (122). Jam si Iamblichus successionis ordinem notanti fides habenda (123), poni illum oportet ante Philolaum, Eurytum et Archytam, quorum postremum nonnulli inter Platonis præceptores numerant. Sed apparet, Diodorum hunc post Platonem vixisse. Nimirum obiit Plato, annos natus amplius octoginta Olymp. CVIII anno primo. Diodorus autem familiaris fuit Stratonicæ musici qui in aula Ptolemæi Lagi (124) versatus est, ita ut eum post Olympiadem CXIV floruisse res sit certissima. Præterea Arcestratum Syracusanum non fuisse Platonis æqualem, sed ætate posteriorem ex Athenæi verbis colligimus qui lib. I, p. 4 (125) : Arcestratus, inquit, ignorabat fuisse in Platonis convivio duodetrīginta convivas. Meminit vero Diodori Aspendii ut tum viventis Arcestratus in elegantissimo carmine cujus hos versus superesse voluit fortuna (126) :

Ἄλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε θεῖον ἔδεσμα,
οὐδ' ἔσθην θηέλουσιν ὅσοι κερφαττελεθῶδη,
ψυχῆν κέκτηνται θνητῶν εἰσὶν τ' ἀπόπληκτοι,
ὡς ἀνθρωποπάγου τοῦ θηρίου ὄντος ἅπας δὲ
ἐγθὺς σάρκα φιλεῖ βροτέην, ἄν που περικύρση,
ὥστε πρέπει καθαρώς ὁπόσοι τάδε μωρολογούσι
τοῖς λαχάνοις προσάγειν, καὶ πρὸς Διόδωρον
[ἰόντας
τὸν σοφὸν ἐγκρατέως μετ' ἐκείνου πυθαγορίζειν.

Stultus esse ait qui nolint murænas (127) edere, quod carnes humanas vorent : pisces enim omnes, si quando inveniant, iis delectari. Quamobrem qui isto nomine illas fastidiant, eos oleribus vesci debere et petitis Diodori castris Pythagoreorum more vivere. Constat (128) autem hunc Diodo-

(121) Iamblichus vit. Pythag. cap. 36 — (122) Claudianus Mamertus de statu animæ lib. II cap. 7, pag. 125 ed. Barth. — (123) Cf. Bentleji opusc. philol. p. 200 ed. Lips. — (124) Athenæus lib. IV p. 163, et lib. VIII p. 350. — (125) Athenæus lib. I pag. 4 : ἀγνοεῖ δ' ὅτι οἱ ἐν τῷ Πλάτωνος συσσιτίῳ ὄκτω καὶ εἰκοσι ἦσαν. — (126) Athenæus lib. IV p. 163. — (127) De murænis intelligendos esse hos versus apertum est. Vide Plinium Hist. nat. lib. IX cap. 23 ac Tertullianum libro de pallio cap. 5 p. 56 ibidem Salmasium. — (128) Athenæus lib. IV p. 163 : ἦν δ' ὁ Διόδωρος οὗτος τὸ μὲν γένος Ἀσπενδίου, Πυθαγορικῶς δὲ δόξας εἶναι ὑμῶν τῶν κυνικῶν τρόπον εἶη κομῶν καὶ βυπῶν καὶ ἀνυποδητῶν. Ὅθεν καὶ Πυθαγορικὸν τὸ τῆς κόμης ἔδοξεν εἶναι τινες, ἀπὸ τοῦ Διοδώρου προαχθέν, ὡς φησιν Ἐρμιππος. Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν ἱστοριῶν περὶ αὐτοῦ γράφει οὕτως· Διοδώρου τοῦ τὸ γένος Ἀσπενδίου τὴν ἐξηλλαγμένην εἰσχαγόντος κατασκευὴν καὶ τοῖς Πυθαγορείοις πεπλησιακάνει προσποιηθέντος· πρὸς δὲ ἐπι-

rum primum de via majorum vestigiis trita deflexisse. Nam quum Pythagoricam disciplinam profiteretur, placuit ei tamen nova vite institutio et philosophandi ratio, qua Pythagoristarum ac Cynicorum insaniam præluderet. Quippe pallio usus est eoque duplici barbaque et capillis promissis simul squalidus ac discalceatus fuit, nec non baculum et peram gessit. Quare ut tenuis viri victus cultusque quo vix a mendicis (129) differebat ejusque abstinentia multorum fortasse facietis perstringebantur: ita etiam studiorum assiduitas ridetur ab Anthippo sive Anaxippo, apud quem jactator coquus hæc proloquitur (130):

Τὸν ἄρθερον ἐν ταῖς χερσίν ὄλει βιβλία
ἔχοντα καὶ ζητοῦντα τὰ κατὰ τὴν τέχνην.
Οὐδὲν Διοδώρου διαφέρω τ' Ἀσπενδίου.

Dogmata ejus veteres accuratius non perscripserunt. Unicum quod exstat fragmentum apud Theodoretum Quæst. in Genesis p. 19 tom. I ed. Sirmond. infra inter Pythagoreorum reliquias recensebo.

Eurytus sive Eurytus Metapontinus inter illos fuisse dicitur qui juvenes Pythagorani jam senem audiverunt (131). Alius Eurytus Tarentinus, Philolai discipulus, commemoratur in veterum scriptis (132), qui eorum auditores Xenophilum, Phantonem, Echecratem, Dioclem et Polymnestum Pythagoreorum postremos nominant. Hunc

στέλλων ὁ Στρατόνικος ἐκέλευσε τὸν ἀπαίροντα τὸ ῥῆθὲν ἀπαγεῖλαι τῷ περὶ « (leg. πατρὶ) θηροπέπλου (leg. ἱροπέπλου) μακίας ὑβραῖος τε περιστάσιμον στοῖν ἔχοντι Πυθαγόρου πάλαια » Σωσιπλάτης δ' ἐν τρίτῳ εἰσοσάων Διοδώρου βραβεί πώγωνι χρήσασθαι τὸν Διδώρον Ἰσσερῆ καὶ πρώονα ἀνάσταθιν κόμην τε σορῆσαι, κατὰ τινα τύρον τὴν ἐπιτήδευσιν ταύτην παραχαγόντα, τῶν πρὸ αὐτοῦ Πυθαγορικῶν λαμπρῶν τε ἐσθῆτι ἀμεινονομένην καὶ λουτροῖς καὶ αἰεϊμασι κουρά τε τῆ συνῆθει γρωμένων. Diogenes Laertius lib. VI, 13: Σωσιπλάτης δ' ἐν τρίτῃ διαδοχῶν Διδώρων τὸν Ἀσπένδιον καὶ πώγωνα καθέσθαι καὶ βράκρω καὶ πῆρα χρήσασθαι. Conf. Meinek. Exerc. phil. in Athen. II p. 8 seq.—(129) Pro theropéplou apud Athenæum l. c. legendum ἱροπέπλου. Est enim Ἴρος non solum mendicis nomen apud Homerum, sed etiam pro quovis mendico et homine paupere ponitur. Eustathius ad Odysseum lib. XVIII: Ἰστέον δὲ καὶ οὗτο τοῦ ἴρου ὄνομα φέρεται μέχρι καὶ νῦν κατὰ τοῖς ὑπερβην Σινώπης, οἱ τὸν λίαν πτωχὸν ὑποβαρβαρίζοντες πτωχῶν ἄϊρον λέγουσιν. Lexicon MS. apud Ducangium Append. Glossar. med. et inf. Gr. p. 9: ἴρος, πτωχός, πένης. Sic Ovidius Trist. lib. III eleg. 7, vs. 42: Irus et est subito qui modo Cræsus erat.—(130) Athen. lib. IX p. 404. Cf. Meinek. Com. Græc. vol. IV p. 461 atque Exerc. phil. in Athen. II p. 9.—(131) Iamblichus vit. Pythag. cap. 23.—(132) Diogenes Laertius VIII, 46: τελευταῖοι γὰρ ἐγένοντο τῶν Πυθαγορείων οὗς καὶ Ἀριστότεμος εἶδε, Ξενοφίλος τε ὁ Χαλκιδεὺς ἀπὸ Θράκης, καὶ Φάντων ὁ Φιλιάσιος, καὶ Ἐχεκράτης, καὶ Διοκλῆς, καὶ Πολύμναστος, Φιλιάσιος καὶ αὐτοί. Ἦσαν

etiam præter Philolaum e Pythagoricis in Italia degentibus audivit Plato, si vera tradit Diogenes Laertius (133). In oranda numerorum doctrina acute quadam excogitavit Eurytus, quæ tamen aliis non probarentur. Multa videlicet argumenta Pythagorici afferebant quibus docerent res omnes e numeris esse ortas. Etenim contendebant, quomodo puncta formarum geometricarum fines essent, sic numeris cunctarum rerum species definiri. Quod ut demonstraret Eurytus, hominum, bestiarum, plantarum, denique eorum quæ sunt quæque cernuntur omnium figuras ex certis quibusdam calculorum numeris componebat. Tales doctissimi hominis ineptias Aristoteles (134) ejusque assectatores tum

δὲ ἀκραταὶ Φιλόλοιο καὶ Εὐρύτου τῶν Ταραντίνων. — (133) Diogenes Laert. III, 6: κάκεινος εἰς Ἰταλίαν ἀπέλθε πρὸς τοὺς Πυθαγορικούς Φιλόλοιο καὶ Εὐρύτου. — (134) Aristoteles Metaphys. lib. XIII cap. 5. p. 1092. b. ed. Bekker.: οὐθὲν δὲ διώρισται οὐδὲ ὁποτέρως οἱ ἀριθμοὶ αἴτιοι τῶν οὐσιῶν καὶ τοῦ εἶναι, πότερον ὡς ὅροι, εἴην αἱ στιγμαὶ τῶν μεγάλων, καὶ ὡς Εὐρύτος ἐταπτα τις ἀριθμὸς τίνος, ὅταν εὖ μὲν ἀνθρώπου, ὅδι δὲ ἵππου, ὡσπερ οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ἀγοντες εἰς τὰ σχήματα τρίγωνον καὶ τετράγωνον, οὕτως ἀρομοιῶν ταῖς ψήφους τὰς μορὰς τῶν φυτῶν. Ἡ δὲ οἱ ὁ λόγος ἡ συμπαρῶν ἀριθμῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ἔκαστον; τὰ δὲ δὴ πάθη πῶς ἀριθμοί, τὸ λευκὸν καὶ γλυκὺ καὶ τὸ θερμὸν; Theophrastus Metaph. cap. 3 pag. 312 ed. Brandis.: τοῦτο γὰρ τελέου καὶ φρονούτος, ὅπερ Ἀρχύτας ποτ' ἔρη ποιεῖν Εὐρύτου διατιθέντα τινὰς ψήφους; λέγειν γὰρ ὡς ὅδε μὲν ἀνθρώπου ὁ ἀριθμὸς, ὅδε δὲ ἵππου, ὅδε δ' ἄλλου τινὸς τυγχάνει. Alexander Aphrodisiensis ad Aristotelis l. c. pag. 805 ed. Bonitz.: μήποτε οὖν, ὡσπερ αἱ στιγμαὶ ὅροι οὕται τῶν γραμμῶν ὀρίζουσι αὐτάς, οὕτω δυνατόν λέγειν οὗτι καὶ τὰ εἶδη οὗς; πέρατα τῶν τῆς οὐσιῶν ὀρίζουσι αὐτάς, καὶ οὕτως αἴτια τούτων εἶσι, καθάπερ καὶ ὁ Πυθαγόρειος Εὐρύτος ἔλεγε τοῦδε μὲν τοῦ φυτοῦ τόνδε τὸν ἀριθμὸν ὅρον εἶναι, καὶ ἄλλον μὲν ἵππου καὶ ἄλλον ἀνθρώπου, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Καὶ οὗ μόνον ἀπλῶς οὕτως ὁ Εὐρύτος ἔλεγεν οὗτι οἱ ἀριθμοὶ ὅροι εἶσι τῶν φυτῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ βρωῶν, ἀλλὰ καὶ ὡσπερ ὁ ἀριθμητικός, ὅσα τὸ ἐνένα ἀριθμὸν τετράγωνον ὄντα καταγράφει, πρῶτον μὲν τρεῖς μονάδας κατ' εὐθείαν γράφει γραμμῆν, εἶτα ἄλλας τρεῖς κατὰ παράλληλον καὶ αὐτὰς τῆ προτέρᾳ γραμμῆ, εἶτα ἄν ἄλλας πάλιν τρεῖς κατὰ παράλληλον γραμμῆ τῆ δευτέρᾳ γραμμῆ, καὶ οὕτως ἀποτελεῖ παράλληλον σχῆμα, ὡσπερ ὑποκαίεται. Καὶ ἐπὶ τοῦ τρία τρίγωνον ὄντος ὁμοίως πρῶτον μὲν γράφει μίαν μονάδα, εἶτα ὑπὸ ταύτην ἑτέρας δύο, καὶ οὕτως ἐθρομοῖ τὸν τρία τῷ τρίγωνῳ σχήματι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ὡσπερ οὖν ὁ ἀριθμητικός, οὕτως καὶ ὁ Εὐρύτος, ἐπειδὴ ἔρασκε τοὺς ἀριθμοὺς ὅρους εἶναι τῶν πραγμάτων. Καίθεω λόγου χάριν ὅρος τοῦ ἀνθρώπου ὁ διακοσιαπεντήκοντα ἀριθμὸς, ὁ δὲ τῆ' τοῦ φυτοῦ· τοῦτο θεῖς ἐλάμβανε ψηφίδας διακοσίας πενήκοντα, τὰς μὲν πρασίνας τὰς δὲ μελαίνας ἄλλας δὲ ἐρυθράς καὶ ὄλιγας πανσοδαπύς γρώμασι κεχρωμένας; εἶτα περιγίρει τὸν τοῖχον ἀσθέσω καὶ σκιαγραφῶν ἀνθρώπων καὶ φυτῶν οὕτως ἐπήρην τάσδε μὲν τὰς ψηφίδας ἐν τῇ τοῦ προσώπου σκιαγραφίᾳ, τὰς δὲ ἐν τῇ τῶν χειρῶν, ἄλλας δὲ ἐν ἄλλοις, καὶ ἀπετέλει τὴν τοῦ μισμομένου ἀνθρώπου διὰ ψηφίδων ἰσαριθμῶν ταῖς μονάσιν, ἃς ὀρίτω ἔρασκε τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτο ποῖον ἔλεγεν οὗτι ὡσπερ ὅδε ὁ γεγραμμένος ἀνθρώπος ἐκ τῶν διακοσίων πενήκοντα οὐρα εἰπεῖν ἐστὶ ψηφίδων, οὕτως καὶ ὁ ἀληθὴς ἀνθρώπος ἐν

enarrant tum refellunt. Ex Euryti de fortuna libello fragmentum superest apud Stobæum Eclog. lib. I cap. 7 et alterum apud Clementem Strom. lib. V p. 559. Utrumque infra proponam.

E Pythagoreis *Diophantus* (135) Syracusanus Democritum et Metrodorum in statuendis rerum principiis secutus est. De animi natura omnes a Pythagora profecti accurate et copiose disputarunt. Ac Philolaum quidem Claudianus Mamerthus lib. II cap. 7 ita dicentem facit : « *Anima ad exemplum unius composita est, quæ sic illocaliter dominatur in corpore, sicut unus in numeris.* » *Eromenem* autem Tarentinum in hunc modum scripsisse testatur : « *Longe aliud anima aliud corpus est, quæ corpore et torpente viget, et cæco videt et mortuo vivit.* » Idem fere sensisse scriptoque prodidisse ait Archippum, Epaminondam, Aristæum, Gorgiaden, Diodorum, alios.

De *Milone* athleta Crotoniensi eodemque Pythagoræ discipulo jam supra egi in enarranda Samii philosophi vita. Vid. adn. 15. Huic unus Stobæus libros de rerum natura scriptos tribuit, allato ex iis loco quem Euryti reliquiis subjiciam. Neque enim dubium quin Milonis nomen præferendum sit alteri scripturæ Φίλωνος quam pars membranarum Stobæi exhibet, præsertim quum Photius quoque Μίλωνος nomen ibi agnoscat. Illud unum nobis ita judicantibus videtur ob stare, quod doricus sermo a librariis in communem dialectum mutatus est. At hoc in aliis etiam Stobæi capitibus accidit. Denique tanta ipsius fragmenti brevitatis est, ut in eo nulla certæ alicujus scholæ vestigia appareant.

Scythinus, quem vetustas oblivione pæne obruit, aut Heracliteis annumerandus videtur aut Pythagoreis. Heracliteum facit Diogenes

Laertius lib. IX, 16 (136) ex Hieronymo referens clarum hujus nominis iamborum scriptorem exstitisse qui Heracliti opus versibus exponere aggressus sit. Hunc Teium fuisse testificatur Stephanus Byzantius v. Τείως. Præterea Athenæus (138) lib. XI p. 461 historias ejus ionice conscriptas laudat. Denique Plutarchus in commentario, quo quaerit cur Pythia oracula edens carminibus vaticinari desierit (139) tres de Iyra Scythini versiculos affert in hanc sententiam scriptos :

Concinnat hanc Apollo filius Jovis
formosus, iulicia finesque omnes continens,
plectrumque splendidum solis radios habens.

Ac per se quidem manifestum est, vixisse Scythinum ante Alexandrum Magnum. Nam etsi de ejus ætate nihil compertum habemus, tamen quo tempore Heracliti doctrina et Pythagoreorum placita vigeant eum ad tale carmen condendum incubuisse nemo negabit. Deprehendimus autem in versibus a Plutarcho servatis certa philosophiæ Heracliteæ vestigia, quamquam similia decreta inter Pythagoreos Hippaso Metapontino Clemens (140) ascribit. Respicit poeta illud Ephesii philosophi (141) : « *mutabilis concentus et mundi, ita lyrae et arcus, modo contentionem modo remissionem admittens.* » Apollinem vero ignem esse censet quæ tam Heracliti quam Hippasi opinio fuit. Heraclitum certe subtiliter de sole disseruisse inter auctores convenit. Quum autem Heraclitus ignem rerum elementum esse crederet, cujus vicibus universa cicerentur at-

ποσειδῶν ὀρίζεται μονάδων. Παραπλήσιον τούτων καὶ ἐπὶ τῶν πέντε ἔπειται, καὶ τὰς μὲν ἀνήλκεν εἰς πολλῶν τὰς δὲ εἰς κλάδων, ἄλλας εἰς ῥιζῶν ἐκπλήρωσιν, καὶ ταῦτα ἄτερ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἔλεγε, ταῦτα καὶ περὶ φύτου καὶ τῶν ἄλλων, καὶ ὅπως ὅπερ οὖν οἱ γραφεῖς ποιοῦσι καὶ διὰ χρωμάτων ποικίλα καὶ παντοδαπὰ γράουσι ζῆα, τοῦτο ἐκεῖνος διὰ τῶν κερωσμένων ψηφιδῶν ἐποίει, ἀρμολοῦν τε καὶ εἰς σχῆμα συνετείνοντες μὲν τῶν ψηφιδῶν ἀριθμῶν ἀνθρώπου, ἄλλων δὲ ἔκτου, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ἄλλα εἶδη ζῶων καὶ φυτῶν. Ἠώτερον οὖν, ῥησίν, οὗτος εἰσὶν οἱ ἀριθμοὶ αἰτίοι τῶν τῆδε οὐσιῶν, ὡς περὶ ἑαυτοῦ ἔλεγε, ἢ ὅτι ὁ λόγος ἢ συμφωνία τῶν ἀριθμῶν, » τοῦτέστιν ἢ ὅτι ὁ λόγος, καθ' ὃν γίνεται τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, συμφωνία ἐστίν, ἢ δὲ συμφωνία κατ' ἀριθμοῦ σχέσιν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ εἶδη, διὰ τοῦτο ἀνάγκη λέγεσθαι ὅτι τὰ εἶδη αἰτία εἰσι τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἄλλων οὐσιῶν; — (135) Theodoretus Græcarum affectionum curat. serm. IV de materia et mundo p. 598 tom. IV ed. Simonl. : Διόφαντος δὲ ὁ Λιβηρίτης ὁ Δυμασίππου τῆν του κενῶ καὶ τῶν οὐσιῶν πρῶτος ἀπειρήγαγε δόξαν. Ταῦτα δὲ Μητροδόωρος ὁ Χίος ἀδαικάρετα καὶ κενῶ προσηγόρευσεν... Τούτους καὶ ὁ Διόφαντος ὁ

Συρακουσῖος ὁ Πυθαγόρειος ἠκολούθησε. — (136) Diogenes Laertius lib. IX, 16 : Ἰερώνυμος δὲ φησι καὶ Σκυθῖνον, τὸν τῶν ἰάμβων ποιητὴν, ἐπιβῆλασθαι τὸν ἐκεῖνου λόγον διὰ μέτρον ἐκβαλεῖν. — (137) Stephanus Byzantius v. Τείως : ἀπ' οὗ Πρωταγόρας ὁ Τῆσιος καὶ Σκυθῖνος ἰάμβων ποιητὴς Τῆσιος. — (138) Athenæus lib. XI p. 461 : μνημονεύει δ' αὐτῶν καὶ Σκυθῖνος ὁ Τῆσιος ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ ἱστορίῃ λέγων οὕτως : « Ἡρακλῆς λαβὼν Εὐρύτου καὶ τὸν υἱὸν ἔκτεινε, φόρους πρήσσοντας παρ' Εὐδοείων. Κυλικήτης ἐξεπόρθησεν ληϊζομένους, καὶ αὐτοῖσι πόλιν εἰδείματο Ἡρακλείαν τὴν Τρηχινίαν καλεομένην. » — (139) Plutarchus de Pythiæ oraculis cap. 16, vol. IX p. 273 ed. Hutten. : ὕστερον μὲντοι (οἱ Μεγαρεῖς) πλῆκτρον ἀνέθηκαν τῷ θεῷ χρυσοῦν, ἐπιστήσαντες, ὡς εἶπαι, Σκυθινῷ (ἢ Σκυθίνῳ) λέγοντι περὶ τῆς λύρας ἦν ἀρμολογεῖται Ζηγὸς εὐειδῆς Ἀπόλλων, πᾶσαν ἀρχὴν καὶ τέλος συλλαβῶν, ἔχει δὲ λαμπρὸν πlectrum ἧλιου φάος. Conf. Poet. Lyr. ed. Bergk. p. 620; — (140) Clemens Alexandrinus ad Gent. p. 42 : Παρμηνίδης δὲ ὁ Ἐλεάτης θεοῦ εἰσηγγήσατο πῦρ καὶ γῆν, θῆτερον δὲ αὐτῶν μόνον τὸ πῦρ θεῶν ὑπειλήφασιν Ἰππασὸς τε ὁ Μεταποντινὸς καὶ ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος, et paulo post : τοῦτό τοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἡράκλειτος τὸ πῦρ ὡς ἀρχέγονον εἰδόντες πεπόθησιν. — (141) Heraclit. fragm. 38 (Phil. Fragm. vol. I p. 319) παλίντονος γὰρ

que agitentur (142) : Apollo apud Plutarchum dicitur *πᾶσαν ἀρχὴν καὶ τέλος συλλαθεῖν*. Superest ut illud breviter attingamus fragmentum, quod quoniam e libro de rerum natura petiitum atque a Stobæo sub Scythini nomine vulgatum est, infra ponere non dubitabimus. Jam primum omnium satis constat paucis istis verbis certæ alicujus sectæ philosophum non argui. Placet enim sapientiæ doctore tempus non esse triplex, præteritum, præsens et futurum, sed unum ideoque æternitatis nomine afficiendum, quam nulla temporum circumscriptio metiatur. Convenit quidem talis sententia in Heraclitum cui ævum est (143) *puer jocans calculisque ludens* earundemque rerum et conditor et eversor. Sed idem fere sentit Hermes apud Stobæum (144) *Eclog. lib. I cap. 9 p. 256 ed. Heer.*, ne de aliis naturæ interpretibus loquar quos longum est enumerare. Quamobrem neque carmen hic requiro pro pedestri sermone, quoniam Scythinum historiam prosa oratione composuisse scimus, neque audeo cum Heerenio de font. *Eclog. p. 216* locum a librariis corruptum versibus exprimere, quamvis ea res facillima sit (145), neque magis Ephesii hominis quam alius sapientiæ professoris vestigiis ingredi Scythinum contendo.

Onati Crotoniensis quem inter Pythagoreos retulit Iamblichus (146), meminit Porphyrius apud Stobæum (147) *Eclogarum lib. I* his verbis : *ὁμοίως Ὁνάτος ὁ Πυθαγόρειος ἐπεμνήσθη τοῦ τε ἀρημιουργοῦ καὶ τῶν ἐπομηνίων τούτου θεῶν, λέγων οὕτως* « τοὶ δ' ἄλλοι θεοὶ ποτὶ τὸν πρῶτον θεὸν καὶ νοσπὸν οὕτως ἔχοντι, ὥσπερ χορευταὶ ποτὶ χορυραῖον, καὶ στρατιῶται ποτὶ στρατιχόν. » Idem dictum occurrit in longiore Pythagorei illius fragmento quod Stobæus *Eclog. lib. I cap. 3 p. 92 ed. Heeren*. affert. Est vero caput libri *de deo ac deorum numine* (περὶ θεοῦ καὶ θεῖου) quod infra correctum interpretabor. Cæterum neque de ætate Onati constat neque de nomine. Etenim primus Canterus Iamblichum secutus in Stobæi textu utrobique edidit Ὁνάτος et Ὁνάτου pro codi-

cum lectionibus Ἄτας et Ἄτου. Contra Heerenius, cui astipulantur Gaisfordus et Meinekius, priore loco Ὁνάτας scripsit, posteriore cum Cantero Ὁνάτου vulgavit. Neque vero dubium quin usitatum Græcis nomen sit Ὁνήτης vel Ὁνάτας (148). At mihi potior videtur Iamblichi quam Stobæi membranarum auctoritas. Itaque philosophum istum Onatum vocavi. Verum ab hoc cum plerisque viris doctis distinguendum puto Amazonicorum scriptorem, quem Græcus Theocriti interpretes (149) Onatum, sed Apollonii Rhodii enarrator (150) Onasum nominat.

Alcmæon (151), Crotoniates, Pirithi filius, a quo adolescente Pythagoram grandævum auditum esse narrat, composuit librum de rerum natura ad Brontinum, Leontem et Bathylum (152). In hoc cum ea quibus naturæ ratio continetur attigit, tum de medicina accurate et copiose disputavit. Fertur autem primus fuisse qui de tali argumento commentatus sit (153). Morbos nasci ait partim caloribus aut siccitatis abundantia, partim alimenti copia aut inopia, vel aquis certò quodam modo affectis, regione, lassitudine, necessitate vel aliis causis harum similibus. Eos vero (154) non semper totum corpus occupare, sed interdum in partibus ejus, velut in sanguine vel medulla vel cerebro insidere dicit. Contra valetudinem (155) sustentari putat æquabili vi humoris, siccitatis, frigoris, caloribus, amaritudinis, dulcedinis et aliarum hujusmodi rerum, quarum una si dominetur, morbum facere solet. Porro videre (156) nos perceptis rebus pellucidis statuit. Præterea (157) in cerebro animi principatum posuit hujusque beneficio,

ἀρμονία κόσμου, ὡς ἄσπερ λόγος καὶ τόξου. — (142) *Phil. Græc. Fragm. vol. I p. 312.* — (143) *Fragm. 44, pag. 320*: *ζῶν πᾶς ἐστὶ παιζῶν, πεττεῶν· παιδὸς ἢ βασιλῆϊ, ubi vid. adn.* — (144) *Hermes l. c.*: *ὅς γὰρ οὐχ ἔστῃς ῥοπήν ἔχων οὐδὲ κέντρον μονὴν γρόνος, πᾶς ἐνεσπῶς· εἶναι ἰσχυροὶ ὁ γὰρ πᾶσι δυνάμεις καὶ πᾶν ὁ πασιδύτης συναπτῶν τῶ ἐνεσπῶς καὶ ὁ ἐνεσπῶς τῶ πᾶσι καὶ εἰς γίνεται· οὐ γὰρ χωρὶς ζῶντος εἶναι τῆ πᾶσι καὶ τῆ ἐνεσπῶς καὶ τῆ συνεχία. Οὕτω καὶ συνεχίης καὶ διεσπῶς γίνεται εἰς ὧν καὶ ὁ αὐτῶς γρόνος.* — (145) *Χρόνος γὰρ πάντων πρῶτον ὑστατόν ὅ ἅμα κτλ.*

(146) *Iamblichus vit. Pythag. 36.* — (147) *Porphyrius apud Stobæum Eclog. lib. I cap. 3 p. 50 ed. Heeren.* —

(148) *Herodotus lib. VII, 214*: *ἔστι δὲ Πυθαγόρειος ὁ ὁμοίως, ὡς Ὁνήτης τε ὁ Φαναγόρειος, ἀνὴρ Καρύστιος κτλ.* *Pausanias lib. V, 27, 8*: *Ὁνάταν δὲ τὸν Αἰγινήτην κτλ.* Adde tesseram hospitem insertam *Bibliothecæ antiq. litt. et art. tom. V p. 1 sqq.* (Gottingæ 1789). — (149) *Schol. Theocrit. ad idyll. XIII, 46.* — (150) *Schol. Apoll. I, 1207. 1236.* — (151) *Diogenes Laertius VIII, 83*: *Ἀλκμαίων Κροτωνιάτης, καὶ οὗτος Πυθαγόρου δισκίμουσε κτλ.* *Aristoteles Metaph. I, 5*: *καὶ γὰρ ἐγένετο τὴν ἡλικίαν Ἀλκμαίων ἐπιγέροντι Πυθαγόρῃ.* — (152) *Diogenes Laertius I. c.*: *ἴν δὲ Παιρήβου υἱός, ὡς αὐτὸς ἐναρχόμενος τοῦ συγγραμματος εἶπεν Ἀλκμαίων Κροτωνιάτης τάδε εἶπε, Παιρήβου υἱός, Βεοντίω καὶ Λέοντι καὶ Βαθύλλω κτλ.* — (153) *Diogenes Laertius I. c.*: *καὶ τὰ πλεῖστα γέγραπται λέγει, ὁμοίως δὲ καὶ συστολογεῖ ἐπίστα. Δοκεῖ δὲ πρῶτος φυσικὸν λόγον συγγραφεῖναι, καθὼ εἶπεν Φαβωνίος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ.* *Clemens Alexandrinus Strom. I p. 308. C*: *Ἀλκμαίων γούν Παιρήβου Κροτωνιάτης πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέταξεν.* *Theodoretus Sermon. I*: *Ἀλκμῖαν ὁ Παιρήβου Κροτωνιάτης, ὃν πρῶτον εἶπε περὶ φύσεως συγγράψαι λόγον.* — (154) *Vid. fragm. 1.* — (155) *Vid. fragm. 2.* — (156) *Vid. fragm. 3.* — (157) *Vid. fragm. 4.*

dum per respirationem odores trahit, censuit nos odorari. Eidem (158) placet audire nos inani quod intra aurem est; id enim personare irrupente aere, siquidem vacua omnia sonant. Duo (159) humanarum rerum genera distinxit quorum alterum alteri oppositum esset, bonum et malum, dulcedinem et amaritudinem, magnitudinem et parvitatem, colorem album et nigrum. Sed quid ei peculiare fuerit de duplici hoc rerum genere quaerenti, ignoramus. Lunam (160) quam per scaphæ conversionem deficere opinatur æterna natura præditam esse contendit (161). Adde quod soli et reliquis sideribus divinitatem dedit. Quin etiam animum humanum immortalem appellavit (162) eumque solis instar perpetuo moveri arbitratus est. Soli latitudinem ita tribuit, ut eum disci, non globi figuram habere existimet (163). Fragmenta ejus nulla supersunt exceptis paucis sententiis quas Pythagoreorum reliquiis adjungam. Adversus Alcmaëonem Aristoteles scripsit commentarium qui jam pridem intercidit, memoratum Diogeni Laertio lib. V, 25.

Theano (164), Brontini Crotoniæ filia et Pythagoræ uxor, quam Telaugis, Mnesarchi, Damonis, Myiæ et Arignotes matrem veteres scriptores nominant, mulierum philosopharum prima (165) ac celeberrima fuit. Quæ quum

(158) Fr. 5—(159) I. c. : λέγων δύο τὰ πολλά ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων. Aristot. Metaph. I, 5 Diog. φησὶ γὰρ [ὁ Ἀλκμαίων] εἶναι δύο τὰ πολλά τῶν ἀνθρωπίνων, λέγων τὰς ἐναντιότητας οὐχ ὡσπερ οὗτοι διωρισμέναι, ἀλλὰ τὰς τυγχούσας, ὅταν λευκὸν μέλαν, ῥυτιδὸν πικρὸν, ἀγαθὸν κακόν, μικρὸν μέγα.—(160) Stob. Eclog. ib. I cap. 27 p. 558 ed. Heeren. : Περὶ δὲ ἐκλειψέως σελήνης. Ἀλκμαίων, Ἡράκλειτος, Ἀντιπᾶν κατὰ τὴν τοῦ σκαρπειδοῦς στροφῆν καὶ τὰς περικλίσεις. — (161) Diogenes Laertius I. c. : καὶ τὴν σελήνην κατὴν καθόλου ἔχειν ἄλειον φύσιν. Clemens in Admonitione ad Gentes p. 43. D : ὁ γὰρ τοι Κροτωνιάτης Ἀλκμαίων θεοῦ ἦστο τοῦ ἀστέρως εἶναι, ἐμφύχου ἔντας. Conf. Cicero de nat. deorum lib. I cap. 27. — (162) Diogenes Laertius I. c. : ἐξη δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ κινεῖσθαι αὐτὴν συνεχῶς ὡς τὸν ἥλιον. Theodoretus Sermon, v. : Θεῶς τοίνυν κέκληκε τὴν ψυχὴν ἀκίνητον φύσιν, Ἀλκμᾶν δὲ αὐτὴν αὐτοκίνητον εἰρηκεν. Stobæus Eclog. lib. I cap. 52 pag. 796 ed. Heer. : Ἀλκμαίων φύσιν αὐτοκίνητον κατ' αἰδίου κίνησιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀθάνατον αὐτὴν καὶ προσμερῆ τοῖς θεοῖς ὑπολαμβάνει. — (163) Stobæus Eclog. lib. I cap. 26 p. 526 : Ἀλκμαίων πλατὺν εἶναι τὸν ἥλιον. Idem Eclog. lib. I cap. 25 p. 516 ed. Heer. : τῶν μαθηματικῶν τινὲς μὲν ὡς Πλάτων φασὶν εἶναι τὴν τάξιν τῶν ἀστέρων, τινὲς δὲ μέσον πάντων τὸν ἥλιον, ταυτὸ δὲ πεπονθέναι τῷ ἑωσφόρῳ τὸν στίλβοντα, ἰσοδρομεῖν δὲ αὐτοῦ τῷ ἥλιῳ καὶ συμπεριπέρεσθαι αὐτῷ· καὶ τότε μὲν προανατέλλοντα ἑωσφόρον φαίνεσθαι, τότε δ' ἐπικαταδύμενον ἔσπερον καλεῖσθαι τοὺς δὲ πλανήτας τοῖς ἀπλανέσιν ἀπὸ ἑωσμῶν ἐπ' ἀνατολᾶς ἀντιπέρεσθαι. Τοῦτο δὲ συνομολογεῖ καὶ Ἀλκμαίων. — Alias Alcmaëonis sententias vide apud Theophrastum libro de sensu.

(164) Vide supra not. 29. — (165) Clemens Alexandrinus Strom. I p. 309 : Δίδωμος δ' ἐν τῷ περὶ πυθαγορικῆς

sexus sui decus esset, insano ejus amore flagrasse Pythagoram testatur Hermesianax apud Athenæum (166) versibus in hanc sententiam scriptis :

Pythagoras Samius nam qualibus ipse Theanus
Est actus furis, multa geometria
Qui reperit secreta, poli quisve ambitus ampli,
In sphaera exigua et omnia constituit.

Miram in ea modestiam rerumque humanarum despicientiam fuisse, intelligitur ex hoc quod interroganti quomodo gloriam consecutura esset, respondit : *telam percurrendo meumque lectum curando* (117). Eadem vestem aliquando induens brachium exseruit, et quum quidam dixisset, *Pulcher hic cubitus est*, respondere non dubitavit, *at non publicus* (168). Addit Plutarchus ejus rei auctor, pudicæ mulieris non modo cubitum, sed ne sermonem quidem publicum esse debere, voceque ad alienos, tanquam parum conveniente nudatione, ei abstinendum esse. Namque in voce cerni loquentis simul perturbationem simul mores et animi affectionem. Accedit quod interrogata, quot diebus mulier post viri congressionem pura fieret : *a suo*, inquit, *viro confestim, ab alieno vero nunquam* (169). Itaque etiam sciscitanti ab ipsa quid deceret matronam, non aliud responsum dedit quam : *Viro suo placere* (170). Quid? quod satius esse affirmavit equo effreno (171), quam mulieri inconsideratæ se committere. Porro ei placet de quibus (172) dicere honestum sit, de iis turpe esse silere; de quibus autem turpe sit dicere, de iis silere melius esse. Insuper interrogata (173) quid esset amor, animi otiosi affectionem esse præ se tulit. Denique in naturæ contemplatione illam animorum immortalitatis vindicem fuisse cum aliunde conjici licet, tum efficitur e dicto ejus quod Clemens Alexandrinus servavit. *Esset enim*, inquit, *revera vita convivium improbis, qui moriuntur postquam omni malitiæ dediti fuerunt, nisi animus esset immortalis* (174).

Multa scripsisse Theano relatum legimus apud Diogenem Laertium lib. VIII, 43 (175) atque in

φιλοσοφίας Θεανὸς τὴν Κροτωνιάτιν πρώτην γυναῖκα φιλοσοφῆσαι... ἱστορεῖ. — (166) Hermesianax apud Athenæum lib. XIII p. 597 : οἷη μὲν Σάμιον μανίη κατέδησε Θεανὸς Πυθαγόρην, ἐλίκων κομψὰ γεωμετρίας εὐρόμενον, καὶ κύκλον ὅσον περιβάλλεται αἰθήρ, βαιῆ τ' ἐν σφαίρῃ πάντ' ἀποτασόμενον. — (167) Vid. fragm. 2. — (168) Vid. fragm. 3. — (169) Vid. fragm. 4. — (170) Vid. fragm. 6. — (171) Vid. fragm. 7. — (172) Vid. fragm. 8. — (173) Vid. fragm. 9. — (175) Vid. fragm. 5. — (175) Diogenes Laertius

antiquarum litterarum monumentis. Ac primum quidem libri ejus de pietate fragmentum affert Stobæus in Eclogis, ex quo discimus, non ex numeris, quæ plerorumque Græcorum fuit opinio, sed ad numerorum normam omnia Pythagoræ existimasse (176). Deinde condidisse eam carmina memoriæ prodidit Clemens (177). Præterea non solum commentarios de sapientiæ disciplina confecisse, sed etiam apophthegmata et poemata epica reliquisse eam auctor est Suidas (178). Postremo ejus ad Timaretam epistolam citat Pollux lib. X cap. 3. Feruntur autem in codicibus manu exaratis sub ejus nomine plures epistolæ, editæ ab Henr. Stephano (179), Luca Holstenio (180), Jo. Conr. Orellio (181). Nos præter fragmentum illud quod Stobæo debemus paucas ejus sententias e variis scriptoribus collectas infra ponere satis habebimus. Censorinus de die natali cap. 7 Theano, Ari-

stotelem, Empedoclem, alios iis annumerat philosophis qui mulierem septimo mense parere posse arbitrati sunt. Meminit ejus Theophylactus Simocatta in ἀπορίας φυσικαῖς, item Apostolus XVIII, 39 proverb. Mortuo Pythagora (182), ne disciplina a marito fundata interiret, scholam ejus cum Telaugæ et Mnesarcho filiiis regendam suscepit. Talem igitur mulierem, quales vix singulæ singulis sæculis nascuntur, Plutarchus in optimarum numero reponit. Etenim in Præceptis conjugalibus (183) ita Eurydicen affatur : « Nam divitis alicujus mulieris uniones aut alicujus peregrinæ sericas vestes adipisci iisque te ornare non possis, nisi magna emas pecunia : sed Theanûs ornamenta et Cleobulinæ et Gorgûs quæ Leonidæ fuit uxor, et Timocleæ quæ Theagenis soror, et Claudîæ illius priscae, et Cornelîæ Scipionis sororis aliarumque illustris famæ mulierum gratis licet tibi sumere, iisque te decorare vitamque degere gloriosam atque felicem. »

lib. VIII, 43 : σύγγραμμα δὲ φέρεται τοῦ Τηλαύγου οὐδέν, τῆς δὲ μητρὸς αὐτοῦ Θεανούς τινα. — (176) Vid. fragm. 1. — (177) Clemens Alexandrinus Strom. lib. I p. 309 : Δίδυμος ἐν τῷ περὶ πυθαγορικῆς φιλοσοφίας Θεανὴ τὴν Κρῆτωνικτίν πρῶτην γυναῖκα φιλοσοφῆσαι καὶ ποιήματα γράψαι ἱστορεῖ. — (178) Suidas : ὑπομνήματα φιλόσοφα καὶ ἀπορρήγματα καὶ ποιήματα δι' ἐπέων. — (179) Theanus epistolæ vulgatæ sunt ab Henr. Stephano in Diogenis Laertii editione. Sic autem eas inscripsit : Θεανούς ἐπιστολαί, ἦτις Πυθαγορείου σοφίας θυγάτηρ προσαγορεύεται. — (180) Quatuor ab illis diversas quæ prius in lucem editæ erant Theanus epistolæ ex codice Vaticano publici juris fecit Lucas Holstenius in Annotationibus ad Porphyrii vitam Pythagoræ pag. 22 seqq. ed. Kuster. — (181) In Socratis et Socraticorum, Pythagoræ

et Pythagoreorum Epistolis, Lipsiæ 1815. — (182) Theodoretus Græc. affect. curat. lib. II. — (183) Plutarchus Præcept. conjug. vol. VII pag. 429 seq. ed. Hutten.: Τοὺς μὲν γὰρ τῆσδε τῆς πλουσίας μαργαρίτας, καὶ τὰ τῆσδε τῆς ξένης σχρικὰ λαβεῖν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ περιέσθαι, μὴ πολλοῦ πριαμένην· τὰ δὲ Θεανούς κόσμια, καὶ Κλεοβουλίνης, καὶ Γοργούς, τῆς Λεωνίδου γυναικός, καὶ Τιμοκλείας, τῆς Θεαγένους ἀδελφῆς, καὶ Κλαυδίας τῆς παλαιᾶς, καὶ Κορνηλίας τῆς Σκιπίωνος, καὶ ὅσαι ἐγένοντο θαυμασταὶ καὶ περιδότηοι, ταῦτα δ' ἔξῃστι περικειμένην προῖκα καὶ κοσμουμένην αὐτοῖς, ἐνδύξως ἅμα βιοῦν καὶ μακκρῶς.

DE SOPHISTIS.

Antequam singulorum soppistarum res separatim referam, pauca in universum de virorum illorum in litteras meritis præfanda mihi videntur. Quamquam veteribus sæculis clarissima Protagoræ, Gorgiæ cæterorumque sophistarum nomina fuerant multaque de iis scripsit Plato: tamen nulla philosophiæ antiquæ pars tam crassis occultata ac circumfusa tenebris latet, quam sophistica disciplina. Quum enim Plato in pluribus dialogis, velut in Gorgia, Menone, Protagora, Euthydemo, Theateto perversas opiniones eorum qui illo tempore virtutis, eloquentiæ et reipublicæ bene administrandæ magistros sese profitebantur redarguat, in personarum autem moribus depingendis sentiētiisque memorandis ad comici poetæ licentiam proximè accedat: cavendum est ne hos historiæ fontes ipsosque viros qui optime de Græciâ meruerunt ex præsumpta opinione potius quam ex veritate æstimeamus. Idem fere de Xenophonte dicendum. Posterioris vero ætatis scriptores pauca eaque ipsa non satis explorata de philosophis istam sectam professis narraverunt. Quo factum est ut recentiorum plerique Platonis potissimum auctoritate permoti sophistarum decreta olim aut negligenda putarint aut certe perperam de iis judicarent. Quapropter grato animo eruditorum hominum (1) laudes prædicandæ sunt qui primi nostra memoria sine ira et studio de sophistis exponere instituerunt. Quum vero quatuor fere sophistarum scholæ ita inter se differrent, ut dialectica Protagoræ, Prodicî philosophia moralis, Hippia physica, Gorgia denique rhetorica maxime propria fuisse videatur: communis tamen omnium fuit eloquentia admirabilis ac deorum popularium contentus. Itaque primum de dicendi artificio a sophistis et invento et prope consummato, deinde de isto

rerum divinarum contemtu, quantum per hujus loci angustias licet, commentabimur.

Eloquentiam non uno sæculo floruisse, sed in maxima temporum, gentium, ingeniorum varietate judicii ac voluntatis dissimilitudine omnium sæculorum gentiumque ornamentum esse constat. Vere enim Cicero ait: « hoc uno præstamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos et quod exprimere dicendo sensa possumus. Quamobrem quis hoc non jure miretur summeque in eo elaborandum esse arbitretur, ut quo uno homines maxime bestiis præsent, in hoc hominibus ipsis antecellat? Ut vero jam ad illa summa veniamus, quæ vis alia potuit aut dispersos homines unum in locum congregare, aut a fera agrestique vita ad hunc humanum cultum civilemque deducere, aut jam constitutis civitatibus leges, judicia, jura describere? » Merito igitur jam antiquissimis temporibus homines disertî omnibus placebant, quia magnam semper vim habuit oratio. Neque enim Troicis temporibus tantum laudis in dicendo Ulixi tribuisset Homerus et Nestori, quorum alterum vim habere voluit, alterum suavitatem, nisi jam tum esset honos eloquentiæ: neque hic ipse poeta quem multo post bellum Trojanum vixisse veteres arbitrantur aut quicumque Homericorum carminum auctor fuit tam ornatus in singulis verbis atque sentiētiis et quoad epici sermonis simplicitas ferebat prope orator fuisset, nisi homines versuum ac dictionis pulchritudine capebantur. Sed antequam solutæ orationis scriptio increbuisse, nulla fuit ars oratoria. Itaque laudes istæ quibus Ulixes et Nestor aliique facundi ex priscis illis mortalibus viri a poetis afficiuntur referendæ sunt tantum ad quandam linguæ volubilitatem verborumque flumen quod audientium aures implet ac tum gravitatis tum

(1) Jac. *Geelii* historia critica sophistarum qui Socratis ætate Athenis doruerunt, in Nov. actis litt. societ. Rheno-trajectinæ II. Ultrajecti 1823. H. *Roller*, die griechischen Sophisten zu Socrates und Platos Zeit und ihr Einfluss auf Bereitsamkeit und Philosophie. Stutzgardia: 1832; G. F. *Roscheri* de historicæ doctrinæ apud sophistas majores vestigiis disputatio. Gottingæ 1838; G. *Baumhaueri* dissertatio de questione quam vim sophistæ habuerint Athenis

ad ætatis suæ disciplinam, mores ac studia immutanda. Trajecti Batavorum 1844; H. *Schildener* de Sophistis in Jahnni Archiv. philol. vol. XVII pag. 385 seqq. 1851; J. *Frei* Beiträge zur Geschichte der griechischen Sophistik in Mus. Rhenan. X. S. VII, 1850, p. 527-534 et VIII, 1853, p. 268-279; A. J. *Vitringæ* de sophistarum scholis quæ Socratis ætate Athenis floruerunt commentatio in Mæmos II, 1853.

suavitatis et dulcedinis commendationem haberet. At ipsas eorum orationes non politas et elegantes, sed propter antiquitatis quasi rubiginem horridiores fuisse nemo non videt. Neque vero soluta oratio per se sufficit ad disertos faciendos, nisi ea est reipublicæ forma quæ civibus quotidie uberrimam dicendi materiam præbeat hominumque ingenia multarum magnarumque rerum meditatione alat. Præterea neque in nascentibus civitatibus neque in belligerantibus dicendi cupiditas oriri solet. Pacis est comes otiique socia et jam bene constitutæ civitatís quasi alumna quædam eloquentia. Est porro opus libertate quadam et juris æquabilitate, quæ non reperitur nisi in republica bonis legibus temperata, ut oratores tam a servili adulatione et potentiorum metu quam ab humiliorum contemtu absint utque sine odio atque amore pro rerum dignitate verba faciant. Agunt autem viri eloquentes in concionibus, comitiis, conciliis, judiciis de omni publicorum negotiorum ac temporum varietate, de pace et bello, de legibus vel ferendis vel abrogandis, de civium litibus, de sapientium et fortium virorum, qui domi militiæque de patria bene meruerunt, laudibus atque ornamentis, de magistratibus vel ducibus creandis, de legationibus obeundis aliisque hujusmodi rebus. Quum igitur Atheniensium respublica illustribus viris in omni artium ac doctrinarum genere abundaret neque præstantibus belli ducibus careret atque insuper rerum gestarum gloria floreret: non est quod miremur in illo Musarum et Gratiarum domicilio hominibus facundis dicendi argumenta nunquam defuisse. Hinc ingens oratorum numerus apud solos Athenienses exortus est quorum vel nominibus commemoratis perfectissimæ eloquentiæ species animis audientium occurrit. Et revera una urbs Attica pluribus sanæ eloquentiæ operibus quam universa Græcia excelluit. Namque hoc studium non commune Græciæ, sed proprium Athenarum fuit. Quis autem aut Argivum oratorem novit, aut Corinthium, aut Thebanum, aut Lacedæmonium? Nimirum si qui forte inter istos exstiteret, velut inter Thebanos Epanimondas, et pauci fuere et Atheniensibus inferiores. Cæterum haud pauci qui veram eruditionem cum eloquentia conjungerent in Atheniensium republica prospero fortunæ flatu usi summos honorum gradus assecuti sunt multumque apud populum auctoritate valuerunt. His annumerandi primum Solon, a quo Atheniensium disciplina legibus astricta est, et Pisistratus tyrannus, deinde Themistocles magnus

in bello nec minor in pace. Sed quamvis Athenienses libertate fruerentur, tamen hæc dicendi vis et copia non ante inventam artem oratoriam perfecta est. Hujus inventio Siculis debetur. Ait enim Aristoteles sublatis in Sicilia tyrannis i. e. tertio Olympiadis septuagesimæ octavæ anno vel ante Chr. n. 466, quum res privatæ longo intervallo judiciis repeterentur, tum primum, quod esset acuta illa gens et controversa naturâ, artem et præcepta Siculos Coracem et Tisiam conscripsisse. Nam antea neminem solitum via nec arte, sed accurate tamen, et de scripto plerosque dicere. Addit philosophus scriptas esse et paratas a Protagora rerum illustrium disputationes quæ nunc communes appellantur loci. Quod idem fecisse Gorgiam, quum singularum rerum laudes vituperationesque conscripsisset, quia judicaret hoc oratoris esse maxime proprium, rem augere posse laudando vituperandæque rursus affligere. De reliquo inter auctores convenit Gorgiam dialecticorum more de omni re proposita disputasse suaque disserendi ratione ad perficiendam oratoriam artem multum attulisse. Adde quod non solum apud Leontinos in Sicilia, sed apud Athenienses quoque artem professus est, qui hujus æque ac Protagoræ ingenium dicendique facultatem et præcepta admirati sunt. Cæteroque Gorgias Empedoclis discipulus fuit, quem, si vera sunt quæ Diogenes Laertius lib. VIII, 57 scribit, Aristoteles in Sophista, libro perditio, primum attigisse rhetoricen atque adeo artem primum commovisse (*κεκινηθέντι*) tradidit. Sed ut intellectum est, quantam vim haberet accurata et facta quodammodo oratio, tum etiam magistri dicendi multi subito exstiterunt. Nam præter Gorgiam Leontinum et Protagoram Abderiten, Thrasymachus Chalcedonius, Prodicus Ceus, Hippias Eleus alique in honore magno fuerunt. Quum igitur Sophistæ animam ad ornandam rhetoricam disciplinam appulissent, omnes ejus partes summa cura tractatæ sunt ipsique eloquentiæ eorum operâ fastigium impositum est. Etsi enim postea Antiphon Rhamnusius, Lysias, Isocrates cæterique oratores Attici tam præceptis quam quotidiano dicendi usu et exercitatione inchoatum ab aliis opus absolverunt: tamen a Sophistis rei fundamenta tam præclare jacta erant, ut ipsi soli oratoriam artem et invenisse et perfecisse viderentur. Accedit quod postea Asiani ab atticæ eloquentiæ norma aberrantes veram dicendi vim quam primi Sophistæ perspexerant frugerunt orationemque enervarunt. Manet igitur Sophistis illa laus semper-

que manebit, licet haud pauci eos de genere humano male meruisse conquesti sint, quod docuerint discipulos, quemadmodum causa inferior dicendo superior fieri posset. Hoc illud est quod veteres scriptores ajunt Sophistas esse solitos τὸν ἤτιο λόγον κρείττω ποιεῖν. Verum cum in ceteris eximia, tum longe maxima ars in Protagora fuit qui qualemcumque causam superiorem fecit.* Quæ persuadendi ratio quum ad quamlibet disputandi materiam non sine fructu adhiberi posset, plurimum tamen in litibus forensibus valebat, quoniam suam quisque malam causam bonam reddebat, de mala causa ita disserens, ut bona esse iudicibus videretur ipseque victor e iudicio discederet. Quod reliquum est, oratores verba facientes in omni conventu ac cœtu publico quem πανήγυριν Græci vocant, porro in quavis festa celebratæ, in legationibus obeundis, in illustrium virorum exsequiis, denique in causis apud iudices agendis ad argumentorum dignitatem accommodare orationes suas ac suum cuique rei et proprium dicendi genus tribuere debebant. Sunt enim, si quis elocutionis discrimina tangere velit, plura causarum genera pluresque orationum formæ magna ex parte jam a Sophistis inventæ. Illud autem observandum quod a nostræ ætatis consuetudine abhorret, in rebus sacris nullum apud veteres fuisse eloquentiæ locum. Quippe totus deorum cultus sacrificiis, precibus, cærimoniis ac veneratione quadam continebatur. Sed hæc hactenus.

Transeo ad res divinas a Sophistis et aliis philosophis contentas. Herodotus (3) auctor est Homerum atque Hesiodum, quos quadringentis ante suam ætatem annis exstitisse opinatur, primos historiam fabularem ita composuisse, ut deorum omnium ortus memoriæ traderent, suum cuique nomen darent, aliis alios honores et artificia tribuerent, singulorum denique formas verbis depingerent. Quum igitur poetæ

illi patrios deos commenti sint, quos postea Græci divino honore affecerunt: non est quod miremur mature homines sapientes de talium deorum auctoritate dubitasse. Itaque Xenophanes (4) « omnia, inquit, diis ascripserunt Homerus et Hesiodus, quacumque inter homines dedecus et probrium putantur, plurimamque pronuntiarunt nefarie a diis facta, furta, adulteria, mutuas fraudes. » Dicit autem deos immortales ita a prisce carminum conditoribus esse informatos, ut ad hominum similitudinem accederent, quia quemadmodum leonibus et bubus nihil leone et bove pulchrius sit, sic hominibus humana figura omnium pulcherrima videatur. Quibus erroribus suam de divina natura sententiam ipse non sine cœlesti mentis instinctu opponit. Sunt enim hæc ejus verba (5): « Unus est deus deorum hominumque summus, nec corpore mortalibus similis nec mente. Totus videt, totus intelligit totusque audit. Sed sine negotio mentis vi cuncta permovet. Semper enim immotum eodem statu manere, neque alias malio igrare perspicuum est. At mortales opinantur deos generari pariter atque ipsos, mortali sensu et voce et figura esse præditos. Si vero manus haberent boves vel leones, aut pingere manibus atque eadem quæ homines efficere possent, equi similes equis, boves autem bubus similes deorum quoque formas pingerent figurasque formarent tales, quales suo cuiusque corpori similes forent. » Xenophani consentanea habet Empedocles v. 389-396 affirmans (6) deum non esse, ut vulgus opinetur, mortali corpore instructum, neque oculis manibusque posse attingi, sed mentem esse sanctam et infinitam, universum celeri cogitatione percurrentem. Idem (7) tamen duplex deorum genus distinxit, alterum æternum, perfectum, sanctissimum, summa denique conspicuum beatitudine, alterum fragile et caducum, ut e terrena materie coneretur, ac partim diuturna quidem, sed non

(2) Vide Ciceronem in Bruto cap. 7 seq., De orat. lib. II cap. 22 seq. atque aliis locis.

(3) Herodotus lib. II, cap. 53: 'Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἤλικήν τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκίω μευ προσβυτέρους γενέσθαι καὶ οὐ πλείοσι· οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἐλδῆσι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἱπικωνομίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες. — (4) Xenophanes fragm. 7, vol. I pag. 102: πάντα θεοῖς ἀνέθηκον Ὅμηρός θ' Ἡσίοδος τε ὅσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδέα καὶ ψόγος ἐστί, καὶ πλείστ' ἐρθέγγαντο θεῶν ἀθροίσματα ἔργα, καὶ πτεν, μοιγεῦσαι τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεῦσαι. — (5) Idem l. c. fragm. 1-6 pag. 101 seq.: εἰς θεός ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοίος οὔτε νόημα. Οὐλός ἔρῃ, οὐλός δὲ νοεῖ, οὐλός δὲ τ' ἀκούει. Ἄλλ' ἀπάτευθε πρόνοιό νόου πρῶσι πάντα κραδίανει. Αἰεὶ δ' ἐν ταῦτό τ

μένειν κινούμενον οὐδέν, οὐδὲ μετέρχεσθαι μιν ἐπιτρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ. Ἄλλὰ βροτοὶ δοκεῖσαι θεοὺς γενεῶσθαι [ὁμοίως] τὴν σφετέρην τ' αἰσθησὴν ἔχειν φωνῆν τε δέμας τε. Ἄλλ' εἰ τοὶ χεῖρας γ' εἶχον βόες ἢ λέοντες, ἢ γράψαι χεῖρεςσαι καὶ ἔργα τελεῖν ἄνερ ἄνδρες, ἱπποὶ μὲν θ' ἱπποῖσαι, βόες δὲ τε βοῦσιν ὁμοίως καὶ κε θεῶν ἰδέας ἔγραπον καὶ σώματα ἑποῖσαν τοιαῦθ', οἶον περ καὶ αὐτοὶ δέμας εἶχον ὁμοῖον. — (6) Empedocles v. 389-396, vol. I p. 12: οὐκ ἔστιν πελάσασθ' οὐδ' ἀρβυλοῖσιν ἐρικτὸν ἡμετέροις ἢ χειρὶ λαθεῖν, ἦπερ γε μεγίστη πειθούς ἀνθρώποισιν ἀμαχίτος εἰς φρένα πίπτει. Οὔτε γὰρ ἀνδρομέη κεφαλῇ κατὰ γυῖα κέκασται, οὐ μὲν ἀπὶ νότωιο δύο κλάδοι αἰσσοῦνται, οὐ πόδες, οὐ θοὰ γούν', οὐ μῆδεα λαγνήεντα, ἀλλ' ἔρῃν ἱερῇ καὶ ἀθέσφατος ἔπαλετο μούνον, φροντίσι κόσμου ἅπαντα καταίσσασσα θεῶσιν. — (7) Vide dissertationem de Empedocle in Phil. Græc. Fragm. vol.

sempiterna vita præditum, partim vero propter materiæ perennitatem perpetuum, a vitis etiam hominum instar non immune. Heraclitus etsi orbis ducem rationem sive mentem esse vult per omnem rerum naturam intentam et commentantem, quam etiam Jovis nomine appellat (8) : tamen veterum deorum dignitatem non impugnavit, omnia animarum ac dæmonum plena esse ratus. Contra Democritus (9) immutabili natura solis atomis assignata funditus sustulit deos. Nam simulacra quedam divina, quæ hominibus appropinquarent ac tum benefica tum malefica essent, interire posse arbitrabatur. Quamobrem in enarrandis carminibus Homericis ita versatus est, ut allegorica interpretatione res divinas illustraret. Quum igitur Jovem Solis loco esse contenderet, ambrosiam pro vaporibus quibus Sol nutriretur haberi oportere statuit. Mineram autem prudentiam esse existimavit, Τριτογενείας nomen a tribus muneribus, quibus prudentia homines auget ductum pronuntians. Porro nullos omnino deos esse crediderunt, qui idcirco athei vocabantur, Hippo (10), Diagoras Melius (11) alique a veteribus impietatis insimulati (12). Fuerunt igitur satis multi Homericorum deorum contemtores. Omnino tenendum circa belli Peloponnesiaci tempora neminem fere fuisse apud Græcos hominem philosophia et litteris perpolitum, quin repudiatis poetarum et pictorum portentis totam de diis immortalibus opinionem a viris sapientibus olim reipublicæ causa fictam putaret, ut qui nullo rationis tanquam freno coercerentur, eos ad officium religio duceret. Sed primi aperte deorum naturam sustulisse traduntur Sophistæ. Ex his Protagoras (13) negat se scire, sintne dii an non sint qualesve sint, quia tam rei obscuritas, quam vitæ humanæ brevitās nos id scire prohibeat. Prædicus Ceus (14) ea quæ prodessent hominum vitæ deorum in numero habita esse dixit. Critias (15) a primis rerum publicarum rectoribus, quo facilius leges conditæ observarentur, hominum animos pietate et religione imbutos esse ait. Fuisse enim illis persuasum, si interesse rebus humanis cæleste numen ac mortalium

facta simul honesta simul turpia animadvertere videretur, propositâ sceleribus poenâ neminem impure ac flagitiose, sed honeste omnes justequè victuros esse. Tale quid Critias in tragœdia Sisyphi nomine inscripta dicere ausus est. Verum alii quoque poetæ et gravissimi historiarum auctores, quum philosophiæ studio tenerentur, superstitione levati de via majorum vestigiis trita declinarunt. Quum enim una neque multorum annorum spatio divisa ætas tragœdiam per divini spiritus viros Æschylum et Sophoclem illustrasset, qui plurima in fabulis suis sanctitatis et pietatis documenta dederant : Euripides solam philosophiam vitæ humanæ lucem, errorum expultricem, beatitudinis magistram esse arbitratus dogmata Anaxagorea ad componendas fabulas adhibuit. Est autem operæ pretium paucis ejus rationem attingere. Deorum (16), quales a Græcis vulgo colerentur, contemtor Euripides unicum agnovisse deum videtur suapte sponte natum (αὐτοφυῆ), mentem puram, æternam atque adeo infinitam nullaque re egentem. Neque enim, quod aliis placebat, deum mentem esse censuit, quæ materiæ velut infusa cum eaque arcte conjuncta hanc molem spiritus instar cietret atque agitarret, sed puram et a materia lōnge semotam, cui materiæ natura sua quiescenti et confusæ mens ista divina, cœli et terræ procreatrix, motum atque ornatum attulerit. Cælum vero sive Ætherem et Terram pro duobus velut elementis habuit, ex quibus cuncta in hoc universo nascerentur, et in quæ cuncta, quum viderentur mori, in suum quodque, dissoluta reciderent. Sed ut carminum suavitati poeta consuleret ingeniique elegantiam ostenderet, quasi imperii quo summus deus omnia regit consortes (συνάρχοντας τῷ μεγίστῳ δαίμονι) rerum parentes Ætherem et Terram tanquam humana forma indutos connubio junxit suasque Amori partes assignavit. Ex hoc conjugio omnia ab initio procreata esse cecinit atque etiam nunc per hos conjuges verno præsertim tempore in mutuos ruentes amplexus suo quidque loco et ordine animatum custodiri conservarique. De summo deo præclarum exstat fragmentum apud

I p. XVII. — (8) Phil. Græc. Fragm. vol. I p. 313. — (9) Copiose de his rebus disputavi ad Democriti fragm. p. 409 seqq. — (10) Vid. Phil. Græc. Fragm. vol. I p. 81. — (11) Vid. Fabric. Biblioth. Græc. vol. II pag. 654 seq. ed. Harles. Adde Bælii Lexicon hist. et crit. v. Diagoras. — (12) At omnes istos Clemens Alexandrinus in Protreptico p. 15 hunc in modum defendit : θαυμάζειν ἐπισεί μοι, ὅτιο τρόπῳ Εὐήμερον τὸν Ἀρχαγανθίνον, καὶ Νικάνορα τὸν Κύπριον, καὶ Διαγόραν, καὶ Ἰππῶνα τὸν Μήλιον, τὸν τε Κυρηναῖον ἐπὶ τούτοις ἐκείνων, ὃ Θεόδωρος ὄνομα αὐτῶ, καὶ τινὰς ἄλ-

λοὺς συγχοῦς, σωφρονῶς βεβιωκότας καὶ καθειωρακότας δεῦτερόν που τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἀμφὶ τοὺς θεοὺς τούτους πλάνην ἀθέου ἐπιχειλήσαντι, εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῆν μὴ νουσηκότας, ἀλλὰ τὴν πλάνην γε ὑποπτευκότας, ὅπερ οὐ συμβαίνει τῆς ἀληθείας φρονήσεως ζωπυρον ἀναρῦεται σπέρμα. — (13) Vid. adnot. ad Protagoræ fragm. 2. — (14) Cicero De nat. deor. lib. I cap. 42. — (15) Apud Sext. Empir. adv. Phys. p. 262 ed. Fabr. Cf. Poet. frag. Græc. Fragm. p. 96 ed. Wagner.

(16) Vid. Valchenarii Diatrib. in Eur. fragm. p. 36.

Clementem Alexandrinum Strom. V, 14 § 115 (pag. 717 ed. Potter.) inter Euripidis fragmenta p. 764 ed. Wagner. e Piriutho, perperita tragœdia, petitum. Ibi autem hæc leguntur: ἐν δὲ τῷ Πειριθῷ δράματι ὁ αὐτὸς [Εὐριπίδης] καὶ τάδε τ. γ. φησὶ·

Σὲ τὸν αὐτοφυῆ, τὸν ἐν αἰθερίῳ
βύμβῳ πάντων φύσιν ἐμπλέξανθ',
ὄν περὶ μὲν φῶς, περὶ δ' ὄρφναία
νύξ ἀιολόχοις, ἀκριτὸς τ' ἀστρων
ὄγλος ἐνδελεγῶς ἀμφιγορεύει.

Ἐνταῦθα γὰρ τὸν μὲν αὐτοφυῆ τὸν δημιουργὸν νοῦν εἶρηκεν, τὰ δ' ἐξῆς ἐπὶ τοῦ κόσμου τάσσεται, ἐν ᾧ καὶ ἐναντιότητες φωτός τε καὶ σκότους. Euripidem sic imitatus est Grotius :

Te voco, te non aliunde satum,
qui naturam turbine versas
totam ætherio, quem lux circum
noxque atricolor, semper et ingens
circumsultat chorus astrorum.

Subjungam alium locum non minorī elegantia commendabilem, quem e fabula nescio qua de promptum servavit Clemens Strom. V, 12 § 71 (p. 688 ed. Potter.). Cf. Eurip. Fragment. ed. Wagner. p. 851.

Σοὶ, τῷ πάντων μεδέοντι, γοῖν
πέλανόν τε φέρω, Ζεὺς εἶπ' Ἄϊδης
ὀνομαζόμενος στέργεις· σὺ δὲ μοι
φυσίαν ἄπυρον παγκαρπείας
δέξαι πλήρη προχρυσέισαν.
Σὺ γὰρ ἐν τε θεοῖς τοῖς οὐρανίδαις
σχήπτρον τὸ Διὸς μεταχειρίζων
χθονίων θ' Ἄϊδη μετέρχεις ἀρχῆς·
πέμψον μὲν φῶς ψυχᾶς ἀνέρων
τοῖς βουλομένοις ἄθλους προμαθεῖν,
πόθεν ἔβλαστον, τίς ῥίζα κακῶν,
τίνα δεῖ μακάρων ἐκθυσασμένους
εὐρεῖν μόθων ἀνάπτυκταν.

Tibi cunctorum domino vinum
salsamque molam fero, seu Ditis
tu sive Jovis nomine gaudes.
Cunctis larga defusa manu
de frugibus accipe dona.
Tu namque deos superos inter
sceptrum tractans sublime Jovis
et defunctorum regna tenes.
Tu lucem animis infunde virum
qui scire volunt, quo sata mentis
lueta sit ortu, quæ causa mali,
cui collicolūm rite litando
requiem sit habere laborum.

Cæli sive Ætheris ac Terræ amorem his versibus persequitur Euripides, qui inveniuntur apud Sextum Empiricum adv. Math. VI, 17, p. 360 (p. 751 ed. Bekker.) et Philonem Judæum περὶ ἀφραραίας κόσμου § 11 p. 498 ed. Mang. Cf. Eurip. fragm. p. 824 ed. Wagner.

Γαῖα μεγίστη καὶ Διὸς αἰθήρ,
ὅ μὲν ἀνθρώπων καὶ θεῶν γενέτωρ,
ἡ δ' ὑγροθόλους σταγόνας νοτίους
παραδείξαμένη τίττει θνατούς,
τίττει δὲ βοράν, φῦλά τε θηρῶν·
ὄθεν οὐκ ἀδίκως

μήτηρ πάντων νενομίσται.
Χωρεῖ δ' ὀπίσω, τὰ μὲν ἐκ γαίας
φύντ' ἐς γαίαν· τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον
πέλον ἔλθε πάλιν· ὀνήσκει δ' οὐδὲν
τῶν γιγνομένων, διακρινόμενον δ'
ἄλλο πρὸς ἄλλο
μαρμῆν ἴδιον ἀπέδειξεν.

Tellus maxima et Jovis æther;
hic quidem hominum deorumque genitor est,
illa vero pluvias guttas humidas
recipiens parit mortales,
funditque cibos et ferarum genera.
Quamobrem haud immerito
mater omnium existimatur.
Redeunt vero in terram
e terra edita; at quæ æthero
semine nata sunt, ad polum
cælestem iterum perveniunt. Interit autem nihil
rerum nascentium, sed aliud
ab alio secretum
propriam formam recuperat.

Addo versiculos quos exhibet Athenæus XIII p. 599, et omisso auctoris nomine Stobæus Ecl. Phys. I pag. 268 (p. 100 ed. Gaisf.). Conf. fragm. fab. inc. apud Wagherum p. 826.

Ἴγν' Ἀφροδίτην οὐχ ὄραξ ὅση θεός;
ἀλλ' οὐδ' ἂν εἴποις οὐδὲ μετρήσειας ἂν
ὅτη πέφυκε, κάψ' ὅσον διέρχεται.
Αὐτὴ τρέφει σὲ καμὲ καὶ πάντας βροτούς·
τεκμήριον δὲ μὴ λόγῳ μόνον μάθηξ,
ἔργῳ δὲ δεῖξω τὸ σθένος τὸ τῆς θεοῦ·
ἔρῃ μὲν ὄμβρου γαί', ὅτ' ἂν ξηρὸν πέδον
ἀκαρπον αὐγμῶ νοτίδος ἐνδῶς ἔχη·
ἔρῃ δ' ὅ σε μὲν οὐρανός, πληρούμενος
ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαίαν, Ἀφροδίτης ποιῆ..
Ὅταν δὲ συμμιγθῶτον εἰς ταυτὸν οὐο,
τίττους ἡμῖν πάντα· κακτρέφουσ' ἄμα,
ὄθεν βρύτειον ζῆ τε καὶ θάλλει γένος.

Considerasne quanta sit Venus dea?

Atqui nec unquam dixeris nec senseris,
et quanta sit, lateque quam se porrigat.

Hæc teque meque nutrit, omnes et homines;
signumque non sermone tantum noscilo,
sed re tibi vires Venèris ostendero.

Amat quidem imbrem terra, quum siccum solum
squalore sentum guttulas desiderat.

Amat quoque excelsum imbribus cælum grave,
agitante Venere in gremia terræ labier.

Quumque hæc in unum rite mista sunt duo,
pariuntque nobis nutriuntque omnia simul,
quis vivit ac floret genus mortalium.

Sapientiæ laudes celebravit illo carmine quod ex incerta fabula ductum affertur a Clemente Alexandrino Strom. IV, 25, § 157 (p. 634 ed. Potter.). Cf. fragm. p. 850 ed. Wagner. et Valckenarii Diatr. p. 26.

Ὁλβιος ὅστις τῆς ἱστορίας
ἔσχε μάθησιν μήτε πολιτῶν
ἐπὶ πημοσύνας μήτ' εἰς ἀδίκους
πράξεις ὁρμῶν,
ἀλλ' ἀθανάτου καθορῶν φύσεως
κόσμον ἀγγίρω, πῆ τε συνέστη
καὶ ὄπη καὶ ὄπωρ.
Τοῖς γε τοιούτοις οὐδέποτε' αἰσχρῶν
ἔργων μελέτημα προσίξει.

Felix animo quisquis doctas
imbibit artes : non ille malum
querit populo : sed nec ad actus
fertur iniquos. Senii ignarum,
Natura, tuum speculatur opus;
ubi constiterit, qui, quoque modo.
Factu quidquid turpe est, animis
id nunquam talibus hæret.

Sed satis de Euripidis philosophia, quæ eo valuit, ut a posteris scenicus philosophus et diceretur (17) et haberetur (18).

Ex iis autem qui jam ante Sophistarum ætatem philosophiæ præcepta scenæ beneficio in lucem atque in hominum celebritatem proferre tentarunt, meritis laudibus cumulat Epicharmus, Pythagoricæ sapientiæ sectator idemque poeta comicus. De quo quum accurate vol. I pag. 131 seqq. scripserim, hic nihil dicere attinet. Denique quod supra monui, etiam rerum gestarum pronuntiatores et philosophiæ studio maximeque e sophistica disciplina uberrimum percepisse fructum : id principum historicorum

exemplo comprobatur. Namque dulcis ille rerum et ornator et narrator Herodotus, qui jure pater historiæ nominatur, suo potius ingenio quam magistri disciplina qua dicendi facultatem qua litterarum scientiam consecutus erat. Accedit quod multis experimentis eruditus ac simul antiquorum vatum vestigiis ingressus humana omnia ad deos referre auctores et infinitam deorum potentiam celebrare solebat. Exstat autem nullum in ejus libris philosophiæ vestigium. Contra qui post eum fuerunt Thucydides, auctor gravissimus, et Xenophon, elegans historiæ scriptor, alter certissimus virtutum vitiorumque æstimator, sollertissimus causarum et eventuum explicator, sagacissimus denique consiliorum arcanorumque mentis humanæ investigator, alter ob sinceram attici sermonis gratiam et orationis dulcedinem Attica apud appellatus neque magis eloquentiæ quam beatæ vitæ magister habitus, præclaris operibus relictis sese cæterarum rerum tractationem cum philosophiæ studio conjunxisse ostendunt. Certe Thucydides, vir probus quidem et sanctus, sed superstitione intactus, ita composuit historiam, ut non tantum bellum Peloponnesiacum integra veritate scriberet, verum etiam tum sua tum aliorum eventa et clarorum virorum facta moresque sine cupiditate et amore ac sine invidia et odio posteris traderet. Si quis vero Herodotæ historiæ ornamenta cum Thucydidis et Xenophontis laudibus comparaverit, cum alia eximia omniumque communia reperiet, tum Herodotum præcipue rerum divinarum, Thucydidem rationis civilis, Xenophontem moralis philosophiæ studiosum fuisse animadvertet. Satis demonstrasse mihi videor, quantum valuerint Sophistæ, qui Athenis sitiendi juventuti eloquentiæ et philosophiæ fontes aperiebant, ad ætatis suæ disciplinam, mores, studia immutanda. Jam vero nemo ignorat scenam comicam apud Athenienses publicæ censuræ instar fuisse. Vere enim Horatius ait Sat. lib. I, 4 : « Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetæ, atque alii quorum comœdia prisca virorum est, si quis erat dignus describi, quod malus aut fur, quod mæchus foret aut sicarius aut alioqui famosus, multa cum libertate notabant. »

At tantum abfuit ut sola hominum vitia castigarent, ut viris virtutis et sapientiæ gloria præstantibus nocerent. Etenim quicunque rerum divinarum et humanarum cognitione excellere ac sapere plus quam cæteri credebatur, hunc deri-

(17) Ὁ ἐπὶ τῆς σκηνῆς φιλόσοφος nominatur a Clemente Alexandrino Strom. lib. V, 12 § 71, p. 688 ed. Potter. —

(18) A Chrysippo et aliis.

debant atque exagitabant. Quemadmodum igitur Cratinus in Oculatis (Παρόπταις) Hipponem (19), qui aut aquam aut humidum aut aquam igni conjunctam rerum principium esse contendebat, facetiis perstrinxit: sic Aristophanes in Nubibus Socratem tanquam Sophistam et ἄθεον (20) omnibus contumeliis vexavit. Scilicet poetæ isti philosophorum decretis neminem ad bene beateque vivendum uti posse arbitrabantur, eamque ob causam in eos invehi consueverant. Nec deerant qui affirmarent, philosophiæ præceptis atque institutis non solum pietatem adversus deos, sed fidem etiam et societatem generis humani et justitiam tolli, in qua colenda civitatum salutem positam esse omnes mortales una mente consentiunt. Quam inimice Aristophanes Socratem insectatus sit, longum est dicere et ab hoc loco alienum. Duo vero neminem qui fabulam Aristophaneam attente legerit negaturum esse existimo, primum ineptis cavillationibus sophisticæ arti oppositis Socratem, Sophistarum adversarium, non tangi; deinde tota fabula Atheniensium mores, quales erant circa belli Peloponnesiaci

tempora, irrideri. Quamobrem impietatis et ἀθεότητος maculam non tam singulis viris sapientiæ professione claris aut uni Socrati, homini optime de civibus suis merito, quam universis Atheniensibus (21) aspergere voluisse poeta putandus est. Ita enim a perenni contestataque majorum virtute jam degeneraverant Athenienses, ut licet optimis artibus ornati atque omni liberali doctrina politi essent, tamen veterem disciplinam desertam, in somnum a vigiliis, a laboribus ad voluptates, a negotiis in otium conversam esse civitatem appareret. Itaque querelæ, quamvis forsitan civibus quibusdam bonis et rei publicæ studiosis necessariae viderentur, nemini tamen gratæ fuere, comicique poetæ dum mores emendare conantur veterisque disciplinæ rigorem ac severitatem desiderantes omnia in antiquum statum restitui cupiunt, nihil egerunt. Atque hæc quidem de Sophistis in universum dicta sufficient.

Superest ut de singulorum sophisticæ artis doctorum vita, moribus, rebus gestis, scriptis et placitis uberius disseram.

(19) Vid. Phil. Græc. Fragm. vol. I p. 81 seq. — (20) Socratem Melium vocavit vs. 830, quasi de Diagora Melio loqueretur quem atheum fuisse constat. — (21) Ari-

stophanes, ut hoc unum commemorem, Nub. vs. 818-819: ἰδοὺ γ' ἰδοὺ Δί' Ὀλύμπιον' τῆς μαρτίας, τὸ Δία νομίζειν, ὄντα τηλικουτόν.

DE PROTAGORA.

Protagoras (1), Artemonis (2), vel ut aliis placet, Mæandrii (3) filius, Abderæ natus est. Namque Abderitam eum fuisse tradiderunt antiqui scriptores omnes excepto Eupolide, poeta comico, a quo Protagoram facietis perstrictum atque in

Assentatoribus Teium vocatum esse constat. Id vero comicus sive metro servire coactus fecit, sive quod Abderitæ, quorum urbs Teiorum colonorum adventu incolis aucta erat, interdum Teii appellarentur (4).

(1) Conf. *Geistii* de Protagoræ sophistæ vita dissertatio. Gissæ 1827; Leonardi *Spengelii* de Protagora rhetore ejusque scriptis commentatio in *Συναγωγή τεχνῶν*. Stuttgartiæ 1828 p. 52 seqq; L. F. *Herbsti*, Protagoras Leben und Sophistik aus den Quellen zusammengestellt. In philol. hist. Studien von Petersen. I Heft. Hamburgi 1832 pag. 88 seqq; Jo. *Frei* quæstiones Protagoreæ. Bonnæ 1845; O. Weberi quæstiones Protagoreæ. Marburgi 1850; Jac. Bernays, die *Katabalantes* des Protagoras in Mus. Rhevan. N. S. VII, 1850, p. 464-468; A. J. Vitringæ de Protagoræ vita et philosophia disputatio. Groningæ 1853. — (2) *Dio- genes Laertius* lib. IX, 50: Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος, ἡ ὡς Ἀπολλόδορος καὶ Δίνων ἐν Περσικῶς Μαιανδρίου, Ἀδδηρίτης, κατὰ φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τοῖς περὶ νόμων ὡς ὁ Εὐπόλις ἐν Κόλαξί Τήριος. Φησὶ γὰρ ἐνδοθε μὲν ἐστὶ Πρωταγόρας ὁ Τήριος, ὃς ἀλαζονεύεται μὲν αἰτιήσεως περὶ τῶν μετεώρων, τὰ δὲ χαμᾶεν ἐσθίει. Addidi duos versus ex Eustathii in *Odysseam* commentariis, p. 1547, qui Εὐπόλις, inquit, τὸν φυσικὸν Πρωταγόραν διακωμωδῶν ἐν τῶν ὃς ἀλαζονεύεται κτλ. Vid. Meinek. fragm. poet. com. antiq. I p. 490, n. X, et Bergkii De reliquiis comediæ atticæ comment. p. 103. Plato De republica lib. X, p. 600, C: Πρωταγόρας μὲν ἄρα ὁ Ἀδδηρίτης. Cf. idem in Protagora p. 309. Cf. Suidas v. Πρωταγόρας: Ἀδδηρίτης, υἱὸς Ἀρτέμωνος ἢ καὶ Μαιανδρίου. Philostratus vit. Sophist. p. 494 (ed. Kayser. p. 14): Πρωταγόρας δὲ ὁ Ἀδδηρίτης κτλ. Stephanus Byzantius v. Ἀδδηρά p. 6 ed. Meinek: πλείστου δ' Ἀδδηρίται ὑπὸ τῶν πινακογράφων ἀναγράφονται Νικαίνετος ἐποποιὸς καὶ Πρωταγόρας κτλ. Cicero Brut. cap. VIII § 30: « Tum Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites etc. » Cf. De nat. deor. lib. I cap. 22, 63: item De oratore lib. III cap. 32, 128. Gellius Noct. Att. lib. V cap. 3: Is (Protagoras) Abderam in oppidum, cuius popularis fuit etc. Apulejus Florid. lib. IV, 18: Protagoras qui sophista fuit longe multiscius, Democriti physici civis æquævus. Ammianus Marcellinus lib. XXII cap. 8: Abdera, Protagoræ domicilium et Democriti. Nonnulli Eupolidem secuti Protagoram Teium quoque cominatum esse putarunt. Stephanus Byzantius v. Τεῖος pag. 619 ed. Meinek: πόλις Ἰωνίας — τὸ ἐθνικὸν Τήριος — ἀρ' οὖν Πρωταγόρας ὁ Τήριος. Suidas v. Πρωταγόρας: Ἀδδηρίτης — τινὲς δὲ καὶ Τήριον αὐτὸν ἔγραψαν. Sed præter eos quos memo ravi Abderitam esse volunt Sextus Empiricus adv. Math. lib. IX, 55; Diogenes Laertius IX, 42; Suidas v. Πρωταγόρας; Clemens Alexandrinus Strom. I p. 301 D; Themist. orat. XIII pag. 161 et orat. XXIII pag. 289; Epist. Socr. XVII pag. 24 ed. Orellii; Interpres græcus ad Plat. De rep. I. c.; Quintilianus lib. III cap. I, 10; Minucius Felix O-

tav. cap. VIII; Theophilus Ad Autolycom lib. III cap. 7; Epiphanius Adv. hæres. lib. III tom. 2 p. 1088 B. Superest unus locus Galeni De philos. hist. cap. VIII: τοὺς μὲν τῶν προτέρων φιλοσοφησάντων εὐρήκαμεν θεοὺς ἡγοηκότας, ὡς Πρωταγόραν τὸν Ἠλεῖον καὶ Θεόδωρον τὸν Κυρηναιῶν καὶ Εὐήμερον τὸν Τεγαῆτην. Οὐ γὰρ εἶναι θεοὺς εἰπεῖν τετολμήκασιν: ubi pro Πρωταγόραν τὸν Ἠλεῖον fuerunt qui substituerent Πρωταγόραν τὸν Ἀδδηρίτην καὶ Διαγόραν τὸν Μήλιον vel simpliciter Διαγόραν τὸν Μήλιον reponi juberent. Nam neque Eleus esse creditus est Protagoras, neque ob solam de diis dubitationem atheus. — (3) Philostratus De sophistis lib. I p. 494: πατὴρ γὰρ ἦν αὐτῷ Μαιάνδρους. Eudocia pag. 356 ed. Villois.: Πρωταγόρας Ἀδδηρίτης, υἱὸς Ἀρτέμωνος ἢ καὶ Μαιανδρίου. Schol. ad Plat. De rep. I. c. Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος Ἀδδηρίτης. Epiphanius Adv. hæres. lib. III, tom. 2, p. 1088. B. Πρωταγόρας ὁ τοῦ Μενάνδρου Ἀδδηρίτης. — (4) Quod quo facilius intelligatur, Abderitarum res cursim et brevier hic attingam. Conditorem Abderæ urbis, quæ in Thracia haud procul a Nessi fluminis ostio sita mare adjacet, Apollodorus lib. II cap. 5, 8 Herculeum nuncupavit. Qui ab Eurystheo equos Diomedis, Bistonum regis, e Thracia Mycenæ abigere jussus vi superavit illos, quibus equorum cura commissa erat. At ubi Bistones armatos accurrere animadvertit, traditis inter voluntarios itineris socios Abdero cuidam, Locro Opuntio, quem mirifice amabat, in custodiam equis Diomedis, humana carne ali solitis, prælium cum barbara gente iniit. Hoc occidit Diomedem, reliquos in fugam convertit. Interea equi Abderum discerpunt devoraverant, ad ejus sepulcrum Hercules urbem cognominem Abderam ædificavit. In enarranda hac fabula mire scriptores inter se discrepant. Nam Scymnus Chius Perieg. v. 666 p. 113 ed. Meinek. non Herculeum, sed ipsum Abderum oppidi fundatorem fuisse auctor est. Id autem in medio reliquit Stephanus Byzantius v. Ἀδδηρά, hoc solum tradens, inditum esse oppido nomen ab Abdero Erimi filio, Herculis deliciis. Sunt etiam qui fabulam de equis humana carne saginatis per inversionem quam Græci ἀλληγορίαν vocant interpretentur. Cf. Palæphatus De incredibilibus cap. 4. Porro Abderum nuntiata Herculis morte quidam a Theseo interfectum esse ferunt. Cf. Ptolemæus Hæphæstion ap. Photium Cod. CXC, p. 147, b, 20 ed. Bekker. Denique alii veterum Diomedis sororem cui Abderæ nomen erat, fundasse hoc oppidulum scripserunt. In his numerandi Solinus Polyhist. cap. X et Pomponius Mela lib. II cap. 2, ejus hæc sunt verba: « Turris quam Diomedis vocant signum fabulæ remanet et urbs quam sorori ejus suo nomine nominavit Abdera. » Inter nummos Abderitarum apud

A quibus disciplinæ initiis profectus quoque auctore in philosophia versatus sit Protagoras, incertum habemus. Quod enim fabulantur, summum et intelligendi et dicendi magistrum bajulum prius fuisse, sed a Democrito, qui ejus

in lignis artificiose colligandis, quo commodius portari possent, sollertiam admiratus sit, dignum esse judicatum, qui ipsius discipulus esset : hoc, quamvis a Gellio (5) contum et exornatum, ab ipso Epicuro, teste Diogene (6) perscriptum et

Goltzium Græc. tab. 25 p. 9 [cf. Raschii Lexic. rei num. tom. I. part. I. p. 22] unū exstat, in quo molieris caput cernitur addita inscriptione ΑΒΔΗΡΑΚ ΚΟΡΑΚ, quam Abderam virginem Diomedis sororem esse viri docti conjecerunt. Spanhemius certe Epist. ad Laurent. Begerum ea re permotus ipsos Abderitas oppidi sui originem ac nomen ab hac Abdera, Diomedis sorore, repetisse putavit. Neque vero loemptes auctor Goltzium videtur, quem plurimos confinxisse nummos hodie inter omnes constat. Etenim si fides Philostrato Imag. II, 25, p. 94 ed. Jacobs., Abderitæ Abderi memoriam certaminibus institutis quotannis celebrabant. At si a fabulosa hac urbis origine discesserit, bis posteriore tempore aut conditam aut certe ampliatam et coloniis eo deductis auctam esse Abderam notam festatamque est. Quippe Clazomenii Olympiadis trigesimæ primæ anno altero rebus suis florentibus Timesio duce in ista loca misere coloniam. Vide Vossium ad Pompon. Mel. II, 2 et Salmas. Plin. Exercit. in Solin. Polyhist. cap. X, p. 114 ed. Traject. Adde Euseb. Canon. Chron. pag. 157 ed. Scalig. Non dubitaverim cum Mannerto Geogr. Græc. et Rom. tom. VII p. 215 hunc Timesium verum urbis parentem habere quem Herodotus ait κτίσσει τὴν πόλιν, dumne diceret, Scymnum qui oppidi primordia ad Abderum refert, confudisse Timesium cum Abdero. Nimirum in Græcorum historia nihil frequentius, quam duplex urbium origo, fabulosa altera, altera certis rerum gestarum monumentis nixa omnique historiæ luce collustrata, adeo ut qui utramque conjungere velit, sæpenu-mero in errorem rapiatur necesse sit. Proinde Timesium urbis auctorem putantes de copulandis cum historia fabulis cogitare superseamus. Refert porro Herodotus, nullum inde fructum cepisse Timesium, sed a Thracibus esse expulsulum, quamquam addit, Teios Abdera incolentes divino eum honore ut heroem prosequi. Teii enim, ut paulo ante Herodotus I, 168 dixerat, simul atque urbem suam per aggerem ab Harpago Cyri satrapæ captam viderunt, omnes vasis collectis et consensu navibus in Thraciam trajecerunt ibique denuo constituerunt Abderam. Cf. Scymnum Chius vs. 669. Teiorum colonia facta est Abdera centum et duodecim annis post Clazomeniorum adventum, hoc est Olymp. LIX anno I vel 2. Vide Vossium ad Pomp. Mel. I. c. Salmas. Plin. Exercit. I. i. Schultz. App. ad Ann. rer. Græc. Spec. II. Hafn. 1837. 4. p. 32 seqq. Quod vero Tiedemannus De ratione et natura phil. contemplativæ (Geist der speculativen Philosophie) tom. I. p. 263 nescio quem auctorem secutus ait, Abderam bello cum Cyro gesto incolis orbatam fuisse, aperte falsum est. Neque enim unquam Cyrus in Thracia aut ipse fuit aut exercitum Abderam misit, ut ex Herodoti Mysis cognoscimus, etsi postea primum a Megabazo, deinde a Mardonio non solum Thraciam, sed omnem tractum usque ad Thessaliam in Persarum regis potestatem redactam esse historiæ pater prodit. Quo factum est ut Abderitæ cum reliquis istarum regionum incolis in Persarum ditionem concederent. Cf. Herodot. VI, 4 et VII, 108. In hoc autem quod statim subjicit Tiedemann assentior conjicienti, Teiorum colonorum adventu apud Abderitas studia doctrinæ coli coepisse. Namque, ut hoc ejus conjecturæ, quam rationibus firmare noliit, firmamentum addam, mellifissimus Lyricorum Anacreon aliquam vitæ

partem hic transegit. Videtur autem, posteaquam Athenis, deinde apud Polycratem Samium, tum rursus in patria Teo fuerat, orta Histiaci seditione Olymp. 71 denuo relicta patria, apud Teios Abderitanos consensisse. At fortasse jam Olymp. 59, 2 cum cæteris Teiis, quo tempore admodum juvenis fuisse putandus est, Abderam demigravit. Eo enim tempore jam vixisse eum Strabo lib. XIV pag. 644 ed. Cas. testatur his verbis : καὶ ἡ Τεῶς δὲ ἐπὶ Νερβρόνῃσφι ἴδρυται, λιμένα ἔχουσα· ἐνθένδ' ἔστιν Ἀνακρέων ὁ μελοποιός, ἐξ' οὗ Τήσιοι τὴν πόλιν ἐκλιπόντες, εἰς Ἀθήνα ἀπέφυγαν, Θρακίαν πόλιν, οὗ φέροντες τὴν τῶν Περσῶν ὕβριν· ἀπ' οὗ καὶ τοῦτ' εἰρήται Ἀθήνα, καλὴ Τητίων ἀποικίη. Ἡλλὶν δ' ἐπανήλυθον τινες αὐτῶν χρόνῳ ὕστερον. Apud Suidam v. Τεῶ hac solum leguntur : Ἀνακρέων Τησίος, ἰορικός ὁ μελοποιός, διὰ τὴν Ἰστιαίου ἐπανάστασιν ἐκπεσὼν Τεῶ ὤκησεν Ἀθήνα ἐν Θράκη. Utque est, non dubitamus quin Anacreontis sit quod ei tribuitur epigramma ad Agathonis Abderitæ gloriose pro patria mortui virtutem celebrandum compositum [Anthol. Pal. VII, 226. Poet. Lyr. p. 796 ed. Bergk. Cf. Suidas v. αἰνοδία] : Ἀδελφῶν προβαύοντα τὸν αἰνοδῆν Ἀγάθωνα πᾶσ' ἐπὶ πυρκαϊῆς ἤρ' εἴδοσε πόλις. Οὕτινα γὰρ τοῖόνδε νέον ὁ φιλαίματος Ἄρης ἠνάρισε στυγερῆς ἐν στεροχάγγι μάχης. Quum igitur Teii universi Abderam habitatum concessissent, non mirandum Hecateum a Strabone lib. XIV pag. 644 ed. Cas. vocari Teium qui alias dicitur Abderita. Itaque noli credere Heckerio in Schneidewini Philol. vol. V p. 429 in verbis Strabonianis γέγονε δὲ καὶ συγγραφεὺς Ἐκαταῖος ἐκ τῆς αὐτῆς πόλιος nomen EKATAIOS in CKYΘINOC mutandum esse censenti. Idem accidit Protagoræ, qui quum ab aliis Abderita appelleretur, Teius nominatur ab Eupolide. Vide supra adn. 2. Verum ut redeam ad id quod supra dixi, Abderitas sub Persarum imperium ditionemque cecidisse : Herodotus lib. VII, 109, 119-120. VIII, 120 testatur, Abderitas Xerxi venienti cænam præbere jussos esse, eundem autem Xerxem in Asiam revertentem Abderam venisse et hospitii fœdus cum incolis pepigisse atque acinace aureo eos ac fiara auro intertexta donasse. Sed satis de Abdera ad Protagoræ vitam illustrandam. — (5) A. Gellius Noct. Att. lib. V cap. 3 : « Protagoram virum in studiis doctrinarum egregium, cujus nomen Plato libro suo illi inclut o inscripsit, adolescentem ajunt victus quærendi gratia in mercedem missum vecturacque onerum corpore suo facilitavisse, quod genus Græci ἀγροζόρους vocant, Latine bajulos appellamus. Is de proximo rure Abderam in eppidum, cujus popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo brevi circumdatos portabat. Tum forte Democritus, civitatis ejusdem civis, homo ante alios virtutis et philosophicæ gratia venerated, quum egrederetur extra urbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incohibili facile atque expedito incidentem, et prope accedit et juncturam posituramque ligni scite periteque factam considerat petitque, ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, ut erat petitulum, fecit atque itidem Democritus acervum illum et quasi orbem caudicum, brevi vinculo comprehensum, ratione quadam quasi geometrica librari continerique animadvertit, interrogavit, quis id lignum ita composuisset; et quum ille a se compositum dixisset, desideravit, uti solveret ac Jenuo in modum eundem collocaret. At postquam

ab Athenæo (7) memoratum, tamen adeo fidem excedit, ut prorsus confictum cum Meinersio (8), cui et Tiedemannus (9) et Wendtius (10) assentiuntur, existimem. Primum enim Democrito indignum foret, si opinatus esset, eum qui ligna scite componeret, ut magnæ eorum multitudini ferendæ par esset, etiam philosophiæ studio non sine fructu vacaturum esse. Deinde Philostratus (11) De sophistis lib. I p. 494 auctor est, ditissimum fuisse Protagoræ patrem Abderæ degentem, ita ut Xerxem in Persidem revertentem hospitio excipere potuerit, qui ut regio illum munere donaret, magos nonnullos ei reliquerit qui filium sapientiæ mysteriis initiarent. Quod si verum est, quis credat filium ejus bajulum fuisse? At largiamur Bruckeri (12), falso hoc de Protagora narrari, quamquam negamus, confundi hæc, ut ille vult, Democritum et Protagoram, quoniam quidquid hoc rei est ad fabulas pertinere nobis persuasimus. Præterea vel ideo in suspicionem nobis venit ista narratio, quod Aristoteles ignorat illam Protagoræ sub Democrito magistro institutionem, etsi de culcittella (13) aliqua loquens bajulis commodissima, qua humeris imposita viribus ad onera portanda plus valeret, cujus inventorem ferebant Protagoram. Hinc originem duxisse fabulam illam si statuamus, me iudice, rem acu tetigerimus. Si enim Aristoteles quidquam de hac Protagora fortuna audivisset, non dubito quin memoraturus fuerit, Democritum fecisse illum

ex bajulo philosophiæ studiosum. Huc accedit quod Plato in Protagora (14) sophistam cognominem multo ante Socratem natum esse sumit. Quocum congruit, quod Aristoteles apud Cicero-nem (15) ait, Corace et Tisia qui paulo post exactos a Syracusanis tyrannos, id est Ol. 78 et 79, florebant, antiquiorem esse Protagoram. Denique Apollodorus (16) apud Diogenem testificatur, circa Ol. 84 maxime floruisse Protagoram. Itaque, si Democritus Ol. 80 anno primo in lucem editus est (17) atque ii quos laudavi auctores fidem merentur, fieri non potuit ut ille Democriti discipulus esset. Taceo recentiorum quorundam, inter quos Magnenus (18) est, errorem ex Ælian. Var. hist. lib. I c. XXIII colligentium, Protagoram esse filium Democriti. Decepit eos inepta Vulteji illorum verborum interpretatio. Ut tempora non conveniunt, ita multo etiam minus utriusque philosophi dogmata. Namque in Protagoræ decretis nihil inest quod Democrito magistro necessario tribuas.

Jam vero nos non una de causa Protagoram viginti annis Democrito majorem fuisse et primo Olympiadis septuagesimæ quintæ anno vel ante Chr. 480 ortum esse credimus. Dicendi facultate cæteris Abderitis tanto præstitit, ut quo tempore in patria urbe versabatur, si Æliano fides, a civibus suis Λόγος nominaretur (19). Neque tamen hac laude contentus inter suos consenuit talis dicendi artifex, sed majoris gloriæ cupiditate incensus totam Græciam peragravit atque ubique

ille solvit ac similiter composuit, tum Democritus animi aciem sollertiamque hominis non docti demeruit: Mi adolescens, inquit, quum ingenium bene facienti habebas, sunt majora melioraque quæ facere tecum possis, abduxitque eum statim secumque habuit et sumbum ministravit et philosophias docuit et esse cum fecit, quantus postea fuit.»

— (6) Diog. Laert. IX, 53. — (7) Athenæus lib. VIII cap. 50, pag. 354 C: ἐν δὲ τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ὁ Ἐπίκουρος καὶ Πρωταγόραν φησὶ τὸν σοφιστὴν ἐκ φορμοφόρου καὶ ξυλοφόρου πρώτου μὲν γενέσθαι γραφέα Δημοκρίτου θεοκραθέντα δ' ἐπ' ἑλείνου ἐπὶ εὐδῶν τινῶν ἵνα συλλέξαι ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἀνάληψι κενεῖται αὐτῶν καὶ αὐτὰς ἐν ὁμοίᾳ τῶν γράμματι, ἀπ' ὧν ἐπὶ σοφιστεύων ὀμύηται. — (8) Meiners. Gesch. d. Urspr. Fortg. u. Verf. der Wiss. in Griechent. und Rom. tom. II p. 173 seq. — (9) Tiedemann. Geist. der specul. Phil. tom. I p. 351. — (10) Wendt. in adnot. ad Tennem. t. I pag. 495. — (11) Philostratus De sophistis lib. I p. 494 (p. 14 ed. Kays.): Ὁ δὲ λόγος δὲ καὶ τοῖς ἐκ Ἡερῶν μάγους κατὰ τὴν Εἰσοῦ ἐπιτήν Ἑλλάδα ἔλασιν. Πατὴρ γὰρ ἦν αὐτῷ Μαίανδρος πλοῦτος κατασκευαστικὸς καὶ παρὰ πολλοῦς τῶν ἐν τῇ Θρακίᾳ, δεξάμενος δὲ καὶ Σοκράτην οὐλοῦσε καὶ δώροισι τὴν ἕνοιουσίαν τῶν μάγων τῷ παιδὶ παρ' αὐτοῦ εἴρετο. — (12) Brucker. Hist. crit. phil. tom. I p. 1204 seqq. — (13) Aristoteles in libro deperdito περὶ παιδείας teste Diog. Laert. lib. IX, 53, cujus hæc sunt verba: καὶ πρῶτος τὴν καλούμενην τὴλην, ἐπ' ἧς τὰ σοφιστὰ βασιλεύουσιν, ἔφη, ὡς φησὶ Ἰσοκράτης ἐν τῷ περὶ παιδείας Φορμοφόρος γράφει, ὡς καὶ Ἐπίκουρος ποῦ φησὶ. Καὶ

τοῦτον τὸν τρόπον ἤδη πρὸς Δημοκρίτου ἔχον δεικνύει ὁμοίως. Id. lib. X, 8 in vita Epicuri: φορμοφόρος ἔστι Πρωταγόρος καὶ γραφέα Δημοκρίτου καὶ ἐν κώμῃσι γράμμασι διδάσκων. Suidas v. Πρωταγόρας: οὗτος πρῶτος ἦν φορμοστατικός, ἐντυχῶν δὲ Δημοκρίτῳ ἤρασθη λόγων. Idem v. κατὴλη... καὶ ἐπ' ἧς τὰ σοφιστὰ βασιλεύουσιν, ἦν πρῶτος ἔφησε Πρωταγόρας φορμοφόρος γὰρ ἦν (cf. Menag. ad Diog. Laert. IX, 53). Idem v. φορμοφόρος φορμοφόρος ἦν Πρωταγόρας ὁ φιλόσοφος. Schol. ad Plat. De republ. lib. X pag. 600 C: οὗτος σοφιστῶν ἀρχὴς ἦν, ἐντυχῶν δὲ Δημοκρίτῳ ἐπιλοσόφησεν. — (14) Plato Protag. p. 317 C: καίτοι πολλὰ γε ἤδη ἐπέμει ἐν τῇ τέχνῃ, quæ ipsa sunt Protagora verba; porro p. 320 C Socratem sic allequitur: Ἄλλ' ὃ Σώκρατες, ἀπὸ οὗ φρονήσω ἄλλὰ πότερον οὐκ, ὡς πρόσθετα, κατεροῦ, μὴθον λέγων ἐπέδειξω, ἢ λόγῳ διεξελθῶν; cf. pag. 314 B. — (15) Aristoteles ap. Cic. in Bruto cap. 12. — (16) Apollodorus ap. Diog. Laert. lib. IX, 56. — (17) Vid. vol. I p. 330. — (18) Magnenus in Democrito reviviscente p. 8. — (19) Ælianus Var. hist. lib. IV cap. 20: οἱ οὖν ἄνθρωποι ἐκάλεον τὸν Δημοκρίτον φιλοσοφίαν, τὸν δὲ Πρωταγόραν Λόγον. Schol. ad Plat. De republ. lib. X p. 600 C: καὶ πρόσθετος λόγους ἐριστικῶς εἴρε, καὶ μάλιστα ἔπειτα τοῦ Πρωταγόρου ἐπίστον, οἷο καὶ ἐπέμει ἡ Λόγος. Suidas v. Πρωταγόρας: πρῶτος δὲ οὗτος τοῦ σοφιστικῆς ἡγεμονεῖε καὶ ἠδὲν ἄλλοις τοῖς μαθηταῖς μᾶς ἑκάστῳ, ὡς καὶ ἐπε καὶ ἄλλοις ἔπειτα. cf. Male Diog. Laert. lib. IX, 50: διόκουσε δὲ οὗ Πρωταγόρας Δημοκρίτου, ἐκαλεῖτο τε Σοφία, ὡς φησὶ Φυλόδορος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ. Sed Σοφίαν Democritum

nobilissimorum hominum iudicia de se honorificentissima consecutus est. Quapropter Athenas quoque, liberalissimorum studiorum laudandamque omnium artium domicilium, ea mente adiit, ut ibi sophisticam artem, idest, rhetoricam cum philosophia conjunctam, profiteretur. Contigit hoc circa Olympiadem octogesimam secundam vel annum ante Chr. 451. Primus autem Græcorum philosophus fuit qui venalem haberet doctrinam ac mercedem a discipulis exigeret. Poscebat igitur a singulis auditoribus pro docendi labore centenas minas, quæ ad nostræ pecuniæ rationes revocatæ duo fere millia numerum imperialium efficiunt, aut majus etiam disciplinæ pretium statuebat (20). Ad quem audiendum quum discendi cupidî adolescentes undique Athenas confluerent, ingens studiosorum hominum numerus ejus scholas frequentabat. Nihil enim antiquius Protagoræ de rerum natura disputationibus dicendum ac philosophiæ præceptis judicabant. Quid? quod etiam de linguæ legibus et arte grammatica tum subtiliter tum copiose disserebat. Quum vero his ingenii dotibus excelleret, brevi Periclis benevolentiam sibi conciliavit. Etenim Pericles tum rempublicam administrabat, belli pacisque artibus princeps idemque eruditorum hominum fautor. Familiarissime autem sophista eum usum esse intelligitur ex illa narratinnula quam habet Plutarchus (21) in ejus vita. Ferunt enim civitatis rectorem, quum quinquertio quidam Epitimum Pharsalium jaculo invitus occidisset, cum Protagora totum diem disputando de mortis istius causa et auctore consumsisse. Quærebant videlicet jaculone, an quinquertioni, an certaminum arbitris causa mortis rectius attribueretur. Dedit præterea Pericles maximum quanti Protagoram faceret documentum quarto Olympiadis octogesimæ tertiæ anno vel ante Chr. 445. Quippe colonis eo tempore ex Atheniensium urbe Thurios proficiscens aut comes adjunctus est Protagoras aut dux præfectus, eo consilio ut Thurinis leges scriberet, vel potius ut veteres Charondæ (22) leges,

prout præsens reipublicæ conditio postulare videretur, partim novare partim abrogaret. Callimacho enim archonte primam, Praxitele alteram Atheniensium coloniam, eujus Lysias et Herodotus participes fuere, Thurios deductam esse veteres scriptores docent. Illa in annum ante Chr. n. 445 incidit, hæc biennio post in eundem locum missa est. Nequaquam vero Protagoras civitatis regendæ imperitus erat, ut qui non solum virtutis et eloquentiæ, verum etiam reipublicæ bene administrandæ magistrum se profiteretur. Testes sunt duo ejus libri, alter de republica, alter de antiquissima rerum publicarum ratione compositus, de quibus infra agemus. Quin etiam ita exercitatus in republica videbatur, ut Crito libellum Πρωταγόρας ἡ Πολιτικός inscriptum ederet (23). Adde quod Apollodorus (24) apud Diogenem, quemadmodum supra dixi, circa Olympiadem octogesimam quartam maxime floruisse Protagoram tradit, sine dubio tempus disciplinæ Thurinorum per illum legibus astrictæ significans. Apollodorum sequitur Eusebius in Chronicis, secundo Olympiadis octogesimæ quartæ anno viguisse sophistam statuens, atque in eadem sententia Syncellus quoque est Chronogr. p. 248 A. Quum igitur in Italiam vir et studii doctrinæ et regenda civitate princeps profectus esset, procurato quod ei Pericles dederat negotio, Siculorum rhetorum Coracis et Tisiæ gloria motus, ut mea fert opinio, Siciliam petiit. Quamvis enim antea jam dicere cœpisset adolescentes docere et prudentiam cum eloquentia conjungere : tamen nihil nisi rerum illustrium disputationes sive locos communes scripserat, quibus qui orationes habenter uterentur (25). A Corace ergo et Tisia, artis oratoriæ inventoribus, veram dicendi disciplinam Protagoram in Sicilia accepisse conjicio. Diu autem in illis regionibus fuit. Etenim vix ante secundum olympiadis octogesimæ sextæ annum vel ante Chr. 435 sophistam Italia et Sicilia relictis, ubi magnam laudem consecutus erat, repetiisse Græciam probabile est. Quæri-

cognominatum esse testantur Suidas v. Δημόκριτος et Clem. Alex. Strom. lib. VI p. 631 D. — (20) Plato Protag. p. 349 A: οὐ γ' ἀναρκηδὸν σεαυτὸν ὑποκρησίσασθαι τις πένταξ τοῦς Ἕλληνας, σοφιστῆν ἐπισημάσας, σεαυτὸν ἀπέστηναι παρὰ τούτων καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσασθαι ἄνευθαι. Diog. Laert. lib. IX, 52 : οὗτος πρῶτος μισθὸν ἀπεποιήσατο μνάξ ἑκατόν. — (21) Plutarchus vit. Pericl. cap. 36 : τοῦ δευτεροκλήτου Ἐπιτιμίου τοῦτο γινώσκοντες ὅτι οὐκ ἐπὶ τῶν πικρῶν καὶ πόνων ἐπὶ τῶν καλῶν ἐπιπέσειεν ἡμεῖς ἀποκαταστήσομεν, καὶ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔπειτα μισθὸν ἀποποιήσομεν. Πεντάβηλον γὰρ τινος ἀκοντίου περὶ τούτου ἔπιπυον τὸν Φαρσάλιον ἀκουσίως, καὶ κτείναν-

τος, ἡμέραν ὅλην ἀναλωσάσαι μετὰ Πρωταγόρου διαποροῦντα, πότερον τὸ ἀκόντιον, ἢ τὸν βαλόντα, ἢ τοὺς ἀγωνοθέτας κατὰ τὸν ὁρθότατον λόγον αἰτίους χρῆ τοῦ πάθους ἡγεῖσθαι. — (22) Vide quæ supra diximus de Charonda. Adde L. Schilleri et Th. Mulleri de Thurinorum rebus disputationes Gottingæ 1838 promulgatas. Diogenes Laertius lib. IX, 50 : Πρωταγόρας ... Ἀθῆνης, καθὰ φησὶν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός ἐν τοῖς περὶ νόμων, ὅς καὶ Θουρίους νόμους γράψαι φησὶν αὐτόν. — (23) Diogenes Laertius lib. II, 121. — (24) Diogenes Laertius lib. IX, 56 : Ἀπολλόδορος δὲ φησὶν ... ἀμαρῆσαι [αὐτὸν] κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀγδοηκοστὴν ὀλυμπιάδα. — (25) Vide dissertationem de Sophistis.

tur enim, quo tempore dialogus qui Protagoras inscribitur a Platone habitus esse fingatur, quum paucis diebus ante (26) sophistam iterum Athenas venisse dialogi initio diserte dictum sit. Apparet tantum Periclem ejusque filios adhuc in vivis fuisse. Neque negligendum est Hippocratis adolescentis Atheniensis testimonium (27) negantis Protagoram unquam a se visum, propterea quod sibi puero, qua tempestate sophista prius Athenis scholas habuisset, ejus disputationibus interesse per aetatem non licuerit. Quod profecto intelligemus, si decem fere annorum spatium ab ejus pueritia usque ad adolescentiam transiisse sumamus. Itaque Protagoram anno 435 Athenas revertisse arbitramur. Aliter de hac re judicavit Athenæus (28), Platonem in exquirendis temporibus parum diligentem fuisse ratus. Sed si quis accurate ejus verba consideraverit, fateatur necesse est, nullum ab eo ad fidem faciendam probabile inventum esse argumentum. Ut autem Platonem errasse non demonstravit: ita nequaquam nos sua auctoritate de sententia deducit. Quocirca eum refutare supersedemus, præsertim quum alios in convincendis ejus erroribus longiores fuisse videamus. Quum igitur Athenas rediret Protagoras, in illo itinere nobilissima adiit oppida, magnam discipulorum multitudinem secum ducens, a quibus pergrandem pecuniam exigebat. Athenis ad Calliam

devertisse eum Plato testificatur, quod non est mirum, quia homo locupletissimus in philosophis hospitaliter excipiendis ingentes opes prodigere consueverat (29). Quæ res postea Eupolidem induxit, ut in Assentatoribus non solum Calliæ cum sophistis vivendi rationem, sed ipsum etiam Protagoram irrideret (30). Nam satis diu Protagoram apud Calliam habitasse ex eo colligimus, quod Eupolis fabulam istam tertio Olympiadis octogesimæ nonæ anno vel ante Chr. 422 Alcæo prætore Athenis docuit (31). Neque enim vetera comici, sed recentia exagitare solebant. Verum cum aliis quoque viris ingenio doctrinaque præstantibus quotidiana consuetudine conjunctus erat Abderitanus dicendi artifex, siquidem librum suum de diis in Euripidis vel in Megaclidis domo recitasse perhibetur. Sunt tamen qui hoc in Lyceo factum esse putent. Alii denique non ipsum Protagoram, sed discipulum ejus Archagoram, Theodoti filium, recitasse librum narrant (32). Sed quamdiu vixit Pericles, familiarissime usus est Protagora. Vixit autem usque ad quartum Olympiadis octogesimæ septimæ annum sive ante Chr. 429, quo postquam gravis in urbem pestilentia incidit, cum filii ejus ætate florentes intra diem octavum extincti sunt, tum ipse pater paulo post eodem morbo consumtus est. Exstat hac de re præclarum ipsius Protagoræ

— (26) Plato Protag. p. 309 D : ET. Ὡ τί λέγεις; Πρωταγόρας ἐπιδοῦν ἡμετέρας; Ω. Τρίτην γε ἡδὴ ἡμέραν. Id. p. 314 E : ἐπειδὴ δὲ εἰσθλήμεν, καταλάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ πρυστώφῳ περιπατοῦντα· ἐξῆς δὲ αὐτῷ συμπεριπατοῦν ἐν μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλιᾶς ὁ Ἰπποκῖνος καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ δημοῆτριος Πάραλος ὁ Περικλέους καὶ Χαρυμῖδος ὁ Γλαύκωνος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ξάνθιππος· et pag. 319 E : ἀλλ' ἴδια ἡμῖν αἰ σοφώτατοι καὶ ἀριστοὶ τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν ἦν ἔχουσι οὐχ οὖτοι τὸ ἀλλοιοὶ παραδιδόναι· ἐπεὶ Περικλῆς ὁ τουτωνῶν τῶν νεανίσκων πατὴρ τούτους, ἃ μὲν διδασκάλων εἴχετο, καλῶς τε καὶ εὖ ἐπαίδευεν, ἃ δὲ αὐτὸς σοφός ἐστιν, οὕτε αὐτὸς παιδεύει οὕτε τῷ ἄλλῳ παραδίδωσιν. Cf. p. 329 A. — (27) Plato Protag. p. 310 E : Ἐγὼ γὰρ ἄμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἄμα δὲ οὐδὲ ἑώρακα Πρωταγόραν πώποτε οὐδ' ἀκήκοα οὐδέν' ἐτι γὰρ παῖς ἦ, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδόμην. — (28) Athenæus lib. V pag. 218 B, C : ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἐν τῷ Πρωταγόρῳ διάλογος, μετὰ τὴν Ἰπποκῖνου τελευτὴν γενόμενος, παρεληφτός ἦν τὴν οὐσίαν Καλλιῶν, τοῦ Πρωταγόρου γέγραπται παραγεγονότος τὸ δεύτερον οὐ πολλὰς πρότερον ἡμέρας. Ὁ δὲ Ἰπποκῖνος ἐπὶ μὲν Εὐθυδήμου ἀρχοντος στρατηγῶν παρατέτακται μετὰ Νικίου πρός Γαναχάριον καὶ τοὺς παραβολοῦντας Βοιωτῶν, καὶ τῇ μάχῃ νενίκηκε. Τέθνηκε δὲ πρὸ τῆς ἐπ' Ἀλκίου διδασκαλίας τῶν Εὐπολίδος Κολάκων οὐ πολλῷ χρόνῳ κατὰ τὸ εἶκος. Πρόσφατον γὰρ τινα τοῦ Καλλιῶ τὴν παράληψιν τῆς οὐσίας ἐμραίνει τὸ δράμα. Ἐν οὖν τούτῳ τῷ δράματι Εὐπολις τὸν Πρωταγόραν ὡς ἐπιδημοῦντα εἰσάγει, Ἀμειψίας δ' ἐν τῷ Κόνῳ, δύο πρότερον ἔπειτα διδαχθέντι, οὐ καταρθίμει αὐτὸν ἐν τῷ φροντιστικῶν χορῷ. Δῆλον οὖν ὡς μεταξύ τούτων τῶν χρόνων παραγένονεν. Ὁ δὲ Πλάτων καὶ

τὸν Ἠλείων Ἰππίαν συμπαρόντα πο εἶ ἐν τῷ Πρωταγόρῳ μετὰ τῶν ἰδίων πολιτῶν· οὐς οὐκ εἶκος ἐν Ἀθήναις ἀσφαλῶς διατρίβειν πρὸ τοῦ τὰς ἐναυσίας ἐπὶ Ἰσάρχου Ἐλαρηβολίωνος συντελεσθῆναι σπονδᾶς. Ὁ δὲ τὸν διάλογον ὑρίσεται γινόμενον περὶ τοὺς καιροὺς τούτους, καθ' οὓς αἱ σπονδαὶ προσφάτως ἐγεγόνεσαν· λέγει γοῦν· « Εἰ γὰρ εἴην ἄνθρωποι ἄγριοι, οἷους πέρσοι Φερεκράτης ὁ ποιητὴς εἰδίδασκεν ἐπὶ Ληναίῳ. » εἰδιδάχθησαν δὲ οἱ ἄγριοι ἐπ' Ἀριστίωνος ἀρχοντος, ἀρ' οὐ ἐστὶν ἀρχων Ἀστυρίλος, πέμπτος ὢν ἀπὸ Ἰσάρχου, καθ' ὃν αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο. Ἰσαρχος γάρ, εἰτ' Ἀμειψίας, μεθ' ὃν Ἀλκίος, εἰτ' Ἀριστίων, εἰτ' Ἀστυρίλος. Παρὰ τὴν ἱστορίαν οὖν ὁ Πλάτων ἐν τῷ διαλόγῳ εἰς τὰς Ἀθήνας παράγει πολεμίους ὄντας τοὺς περὶ τὸν Ἰππίαν, μὴ τῆς ἐκεχειρίας αὐτῆς μενούσης. Cf. Macrob. Saturn. lib. I, 1. Athenæus lib. XI p. 505 F : ἀλλὰ μὴν οὐ δύνανται Πάραλος καὶ Ξάνθιππος οἱ Περικλέους υἱοὶ, τελευτήσαντες τῷ λοιμῷ, Πρωταγόρα διαλέγεσθαι ὅτε δεύτερον ἐπεδόμηνε ταῖς Ἀθήναις, αἰ πέμπτω ἔπει πρότερον τελευτήσαντες. — (29) Plat. Protag. p. 314 D. 315 D. Apol. Socr. p. 20. Cratyl. p. 391 C. Lysias de bon. Arist. p. 649; Themist. orat. 23 p. 294 et orat. 29 p. 347; Athen. XI p. 537. — (30) Cf. Meinek. Fragm. Com. Gr. vol. I p. 131 seqq. — (31) Didascalica Aristoph. Pacis : ἐνίκησε δὲ τῷ δράματι ὁ ποιητὴς· ἐπὶ ἀρχοντος Ἀλκίου ἐν ἄστει· πρῶτος Εὐπολις Κόλαξιν, δεύτερος Ἀριστοφάνης Εἰρήνην, τρίτος Λεύκων Φράτορσιν. Cf. Bergk. De reliq. com. Attic. p. 102. — (32) Diog. Laert. lib. IX, 54 : πρῶτον δὲ τῶν λόγων ἑαυτοῦ ἀνέγνω τὸν περὶ θεῶν οὐ τὴν ἀρχὴν ἄνω παρθεμῆα. Ἀνέγνω δὲ Ἀθήνησιν ἐν τῇ Εὐριπίδου οἰκίᾳ, ἥ (ὡς τις) ἐν τῇ Μεγακλείδου· ἄλλοι, ἐν Λυκείῳ, ἀναγνῶν τὴν ζωνὴν αὐτῷ χρήσαντος Ἀρχαγόρου τοῦ Θεοδότου.

apud Plutarchum (33) locus. Nuntiata videlicet filiorum morte Periclem refert casum illum sine luctu sustinuisse. « Erat enim, inquit, animi tranquillitate præditus, quæ ei quotidie multum prodesset ad felicitatem, doloris vacuitatem et consequendam apud imperitum vulgus gloriam. Nimirum quicumque videbat eum suos casus obfirmato animo ferre, magnanimum eum fortemque iudicabat ac multo quam ipse esset præstantiorem, probe sibi conscius suæ in tali re imbecillitatis. » Venio nunc ad litem quam Protagoras adversus Euathlum discipulum egisse fertur. Est autem talis, ut ficta potius ad perstringendam sophistarum artem quam vera videatur. De ea re integram A. Gellii narrationem hoc loco proponam. Is Noct. Att. lib. V cap. 10 ita scripsit : « Inter vitia argumentorum longe maximum esse vitium videtur eorum quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. Ea quidam ex nostris non hercle nimis absurde reciproca appellaverunt. Id autem vitium accidit hoc modo : quum argumentum propositum referri contra convertique in eum potest, a quo dictum est, et utrimque pariter valet. Quale est pervulgatum illud quo Protagoram (34), sophistarum acerrimum, usum esse ferunt adversus Euathlum, discipulum suum. Lis namque inter eos et controversia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus, adolescens dives, eloquentiæ discendæ causasque orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumque promisit mercedem grandem pecuniam, quantum Protagoras petiverat; dimidiumque ejus dedit jam tunc statim, priusquam disceret, pepigitque ut reliquum dimidium daret, quo primum die causam apud iudices orasset et vicisset. Postea quum diutule auditor assectatorque Protagoræ fuisset et in studio quidem faciendi abunde promovisset, causas tamen non recipere tempusque jam longum transcurreret et facere id videretur, ne reliquum mercedis daret;

capit consilium Protagoras, ut tum existimabat, astutum. Petere instituit ex pacto mercedem; litem cum Euathlo contestatur. Et quum ad iudices conjiciendæ consistendæque causæ gratia venissent, tum Protagoras sic exorsus est : *Disce, inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore ut reddas quod peto, sive contra te pronuntiatum erit, sive pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero : sin vero secundum te judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris.* Ad ea respondit Euathlus : *Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obviam, si verba non ipse facerem atque alio patrono uterer. Sed majus mihi in ista victoria prolium est, quum te non in causa tantum, sed in argumento quoque isto vinco. Disce igitur tu quoque, magister sapientissime, utroque modo fore uti non reddam quod petis, sive contra me pronuntiatum erit, sive pro me. Nam si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero. Sin contra me pronuntiaverint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero.* Tum judices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod utrimque dicebatur, rati, ne sententia sua, utramcunque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem in judicatum reliquerunt causamque in diem longissimam distulerunt. Sic ab adolescente discipulo magister eloquentiæ inclutus suo sibi argumento confutatus est et captioni versute excogitatae frustratus fuit. » Sed quod Gellius cum aliis scriptoribus de Protagora atque Euathlo, idem Sextus Empiricus de Corace ejusque discipulo nescio quo narrat. Apud Sextum enim adv. Math. lib. II, 96 hæc leguntur : *Νεανίας γὰρ πόθῳ ῥητορικῆς κατασχέθεις προσῆλθον αὐτῷ τὸν ὀρισθησόμενον ὑπ' αὐτοῦ μισθὸν δώσειν ἐπαγγελλλόμενος, ἂν τὴν πρώτην νίκησῃ δίχην. Συμφωνίας δὲ γενομένης καὶ τοῦ μειρακίου ἰκανὴν εἶναι ἐμπαίνοντος ἡδῆ, ὁ μὲν Κόραξ ἀπήτει τὸν μισθόν, ὁ δ' ἀντέλεγεν. Ἀμρότεροι δὲ*

(33) Plutarch. Consolat. ad Apoll. cap. 33 vol. VII p. 369 seq. ed. Hutten. Vid. fragm. 3. — (34) Diogenes Laertius lib. IX, 56 : λέγεται δὲ ποτε αὐτὸν ἀπακούοντα τὸν μισθὸν Εὐαθλοῦ τὸν μαθητὴν, ἐκείνου εἰπόντος : « Ἄλλ' οὐδέπω νενίκηκα » εἰπεῖν. « Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἂν νίκησω, ὅτι ἐγὼ ἐνίκησα ἑαυτὸν. » Apulejus Florid. lib. IV, 18 : Eum Protagoram ajunt cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberem conditione temeraria pepigisse, ut sibi tum demum id argenti daret, si primo tirocinio agendi penes iudices vicisset. Igitur Euathlus postquam cuncta illa exorabula judicantiam et decipula adversantium et artificia dicentium, versutus aliquin et ingeniatus ad astutiam, facile perdidit; contentus scire quod concupierat, cepit nolle quod pepigerat, sed callide nectendis moris frustrari magistrum, diutuleque nec asserere velle nec reddere, usque dum Protago-

ras eum ad iudices provocatum expositaque conditione quæ docendum receperat, anceps argumentum ambifariam proposuit. Nam sive ego vicero, inquit, solvere mercedem debebis, ut condemnatus : seu tu viceris, nihilominus reddere debebis, ut pactus, quippe qui hanc primam causam penes iudices viceris. Ita si vincis, in conditionem incidisti; si vinceris, in damnationem. Quid queris? ratio conclusa iudicibus acriter et invincibiliter videbatur. Enimvero Euathlus, utpote tanti veteratoris perfectissimus discipulus, biceps illud argumentum retorsit. Nam si ita est, inquit, neutro modo quod petis debeo. Aut enim vinco et iudicio dimittor, aut vincor et pacto absolvor, ex quo non debeo mercedem, si hanc primam causam fuero penes iudices victus. Ita me omni modo liberat, si vincor, conditio, si vinco, sententia. Cf. Jo. Sarisb. Policr. V. 12.

παρελθόντες εἰς τὸ δικαστήριον ἐκρίνοντο· ὅτε καὶ πρῶτον φασὶ τὸν Κόρακα τοιαύτην τινὴν χροῖσθαι ἐπιχειρήσει λέγοντα, ὡς ἐάν τε νικήσῃ ἐάν τε μὴ, λαθεῖν ὀφείλει τὸν μισθὸν νικήσας μὲν, ὅτι ἐνίκησεν· λειψθεὶς δέ, κατὰ τὸν τῆς συμφωνίας λόγον. Ὁμολόγησε γὰρ αὐτῷ ὁ ἀντίδικος ἀποδώσειν τὸν μισθόν, ἐάν τὴν πρώτην νικήσῃ δίκην, ἣν αὐτὸθεν νικήσας ὀφείλει τὴν ὑπόσχεσιν χρεολυτεῖν. Θορυβησάντων δὲ τῶν δικαστῶν ὡς δίκαια λέγοντος αὐτοῦ, παραλαβὸν τοὺς λόγους ὁ νεανίας τῷ αὐτῷ ἐπιχειρήματι μηδὲν μεταθείς ἐχρήτω. « Ἐάν τε γὰρ νικήσω, » φησὶν, « ἐάν τε νικηθῶ, οὐκ ὀφείλω τὸν μισθὸν ἀποδοῦναι Κόρακι νικήσας μὲν, ὅτι ἐνίκησα· λειψθεὶς δέ, κατὰ τὸν τῆς συμφωνίας λόγον. Ὑπεσχόμην γὰρ ἀποδώσειν τὸν μισθόν, ἐάν τὴν πρώτην νικήσω δίκην· λειψθεὶς δὲ οὐκ ἀποδώσω. » Εἰς ἐποχὴν δὲ καὶ ἀπορίαν ἐλθόντες οἱ δικασταὶ διὰ τὴν ἰσοσθένειαν τῶν ῥητορικῶν λόγων ἀμφοτέρους ἐξέβαλον τοῦ δικαστηρίου ἐπιφωνήσαντες τὸ « ἐκ κακοῦ κόρακος κακὸν ὄν. » Cum Sexto consentit Joannes Siceliota Doxopater Proleg. apud Walz. tom. VI pag. 13 seq. nisi quod Tissias adolescens a Corace dicitur impetrasse, duplicis mercedis spe ostentata, ut se eloquentiam doceret. Qui quum multum jam profecisset, ἡγωνίζοντες, καὶ φησιν· λέξον μοι, Κόραξ, τὸν τῆς ῥητορικῆς ὄρον. Ὁ δὲ φησιν· Ῥητορικὴ ἐστὶ πειθοῦς δημιουργός. Ὁ δὲ Τισίας· Δικασομαὶ σοὶ νῦν, φησὶ, « περὶ τῶν μισθῶν, καὶ εἰ μὲν πείσω, οὐ δώσω τοὺς μισθοὺς· εἰ δὲ μὴ πείσω, ὡσαύτως οὐ δώσω, οἷα μὴ μαθὼν παρὰ σοῦ τὸ πείθειν. « Ὁ δὲ Κόραξ ἀνέστρεψε καὶ φησιν· Δικασομαὶ κλέγω καὶ εἰ μὲν πείσω, ὡς πείσας λήψομαι· εἰ δὲ μὴ πείσω, καὶ ὁμοῦς λήψομαι, ἐπειδὴ τηλικούτων ἐξέθρεψα μαθητὴν, ὡς καὶ τῶν διδασκάλων κρατεῖν. » Ὅθεν οἱ παρεστηκότες ἐδοθήθησαν « κακοῦ κόρακος κακὸν ὄν. » Vide etiam Proleg. ad Hermogenis Rhetor. ed. Walz. tom. IV pag. 13 seq.

Zenob. Cent. IV, 82 locosque a Schneidewino collectos Paræmiogr. Græc. tom. I p. 107. Utunque est, litem illam fictam putamus ad contorta et aculeata sophismata deridenda.

Restat ut breviter de Protagoræ mortē exponam. Quum vir et doctissimus et ditissimus in principio libri quem de diis confecerat ac paulo ante recitaverat, sic posuisset, *De divīs neque ut sint neque ut non sint, habeo dicere* : hæc dubitatio in varias reprehensiones incurrit. Itaque Euathlus nomen ejus de impietate detulit reumque postulavit apud Pythodorum Polyzeli filium qui erat in quadringentis (35). Ea delatio summæ voluptati fuit quadringentis infinita pecuniæ cupiditate flagrantibus. Neque enim dubitabant quacunq; de causa homines capite condemnare (36). Quapropter Protagoras impietatis crimine accusatus simulque salutis suæ desperavit, fuga vitam servare decrevit nactusque naviculam Siciliam versus vela direxit. At in ipso itinere submerso navigio aquis haustus est. Utrum in exsilium ejectus an morti addictus sit ab Atheniensibus, non laboro. Nam ea de re dissentiant veteres. Libros certe ejus undique conquisitos in concione combustos esse inter auctores convenit (37). Ita Protagoram, pæne septuagenarium, mortalitas consecuta est secundo Olympiadis nonagesimæ secundæ anno sive ante Chr. 411, postquam quadraginta per annos philosophiam et eloquentiam professus totam Græciam non modo gloria et splendore nominis sui, verum etiam admiratione complevit (38).

Licet autem Athenienses in clarissimi viri scripta sævirent, adeo ut plerique ejus libri flamma absumerentur : tamen quedam eorum

(35) Diogenes Laertius lib. IX, 54 : νατιγήρησε δὲ αὐτοῦ Πυθόδωρος Πολυζήλου, εἰς τὸν τετρακοσίω· Ἀριστοτέλης δ' Εὐάθλου φησιν. — (36) Cf. Thucyd. lib. VIII, 70. — (37) Diogenes Laertius lib. IX, 55 : φησὶ δὲ Φυλόχορος, πλείοντος αὐτοῦ εἰς Σικελίαν τὴν ναῦν καταποντισθῆναι καὶ τοῦτο αἰνιττεσθαι Εὐρυπίδῃ ἐν τῷ Ἰξίονι· ἔνιοι κατὰ τὴν ὁδὸν τελευτήσας αὐτὸν, βιώσαντα ἔτη πρὸς τὰ ἐνανήκοντα. Ἀπολλόδορος δὲ φησιν ἐβδομήκοντα· συνεσταθῆναι δὲ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ἀμαΐζειν κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὑγένηκωσθην ἡμιμιάδα. Ἔστι καὶ εἰς τοῦτον ἡμῶν οὕτως ἔχει· Καὶ σὺ, Πρωταγόρη, φάτιν ἐκλυον, ὡς ἄρ' Ἀθηναῖοι δὲ πατ' ἰὼν κατ' ὁδὸν πρόσθετος εἶον ἔθανε· εἴλετο γὰρ σε τρεῖς· Κένυρος· πόλις· ἀλλὰ σὺ μὲν που Ἠλλάδος ἄστῃ φησὶ. Πάντα δ' αὐτοῦ ἔργα, Phil. Stratus rom 15 ed. Kayser : δια μὲν τούτο (τὸ ἀπῆραν σκεπασί, εἰς οὐσί θεοὶ αἰετὸν οὐκ εἶσι, πᾶσι γὰρ ὅσοι Ἀθηναίων ἤλλαθ, ὡς μὲν τινες, καὶ εἰς, ὡς δὲ ἔνιοι ὄνοσι, ἔλθον ἐπισημθεῖσας, μὴ κρηθέντι. Νῆσαν· δὲ ἢ ἡπείσω ἀποθανόντα, τὰς Ἀθηναίων τρεῖς φρεστέρεται· πᾶσις ἀποθανόντα· κατὰ δὲ ἴσον ἄκακην μικρόν. Eusebii Prep. Ev. lib. XIV, 19 : τὸν δὲ Πρωταγόραν ... Ἀθηναῖοι μὲν ἐρημώσαντες τὰς πόλεις αὐτοῦ ἀπῆραν

οἷα ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ κατέκλυσαν. Sextus Empiricus adv. Math. lib. IX, 56 : παρ' ἣν αἰτίαν θάνατον αὐτοῦ κατάφηρταμένον τῶν Ἀθηναίων διαρῶν καὶ κατὰ θάλατταν πταίσας ἀπέθανε. Eusebii Chron. Ol. 84 : τούτου Ἀθηναῖοι τὰς βίβλους ἐψηφίσαντο καύσαι. Cramer. Anecd. Paris. tom. I p. 174 : εἶτα Πρωταγόραν, Εὐάθλου τινὸς τῶν μαθητῶν συκοφαντήσαντος αὐτόν. Vid. adn. ad fragm. 2. — (38) Plato Menon. p. 91 : οἷσα γὰρ ἄνθρω ἐνα Πρωταγόραν πλείω χρημάτων κατασκευασμένον ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας ἢ Φειδίαν γε, ὅς οὐπο περιφανῶς καλά ἔργα εἰργάσαστο, καὶ ἄλλους δεκά τε ἄρα ἀνδριαντοποιῶν. Καίτοι τερας ἔργα, εἰ οὐκ ἐν τα ὑποδήματα ἀγαθῶμενοι τὰ παλαιά, καὶ τα ἰμάτια ἐπακούμενοι οὐκ ἐν δυναίτο καθεῖν τριάκοντ' ἡμέρας μογηρότερα ἀποδοῦντας ἢ παρὰ λαβὸν τὰ ἰμάτια τε καὶ ὑποδήματα· ἀλλ' εἰ τοιαῦτα ποιοῖεν ταχὺ ἂν τῷ λιμῷ ἀποθάνοιεν· Πρωταγόρας δὲ ἄρα ὄνην τὴν Ἑλλάδα ἐλάμβανε διαφείριον τοὺς συγγινομένους, καὶ μογηρότερος ἀποπέμπων ἢ παρὰ λαμβανε, πλείον ἢ τετρακόντα ἔτη. Οἱμοὶ γὰρ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐγγὺς ἐβδομήκοντα ἔτη γεγονότα, τετρακόντα δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ὄντα. Καὶ ἐν ἀπαντι τῷ χρόνῳ τοῦτο εἶε εἰς τὴν ἡμέραν ταυτηγὴ εὐδοκίμων σὺδὲν πέπαυται.

exempla intacta permansisse atque ad tertium post Chr. n. sæculum propagata esse exploratum habemus. Nempe Platoni, Plutarcho, Diogeni Laertio libros Protagoras lectione cognitos fuisse ex multis indiciis patet. Diogenes (39) hæc ejus volumina superesse ait : Τέχνη ἑριστικῶν. Περὶ πάλης. Περὶ τῶν μαθημάτων. Περὶ πολιτείας. Περὶ φιλοτιμίας. Περὶ ἀρετῶν. Περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ καταστάσεως. Περὶ τῶν ἐν Ἄδου. Περὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς τοῖς ἀνθρώποις πρασσομένων. Προστακτικός. Δίκη ὑπὲρ μισθοῦ. Ἀντιλογίων δύο. Adde libellum περὶ τοῦ ὄντος memoratum Porphyrio (40) apud Euseb. Præp. Evang. lib. X cap. 3, quem non diversum fuisse suspicor ab eo qui erat Ἀλήθεια inscriptus. Vid. Plat. Theæt. p. 161 C et ibi Græcum interpretem. At liber *de diis* cum cæteris ejus ingenii monumentis intercidit. Fama est Platonem (41) in conscribendo egregio de republica volumine prope omnia e cognomini Protagoræ commentatione hausisse, quod nobis incredibile videtur. De Protagoræ placitis quæ ob fragmentorum paucitatem uberius explicare nolo consulendi præter Platonem in Theæteto et Protagora tum Aristoteles tum Sextus Empiricus. Ejusdem in eloquentiam merita in superiori de Sophistis disputatione adumbravi. Dicta ejus et fragmenta quæ exstant diligenter recensita infra interpretabor.

Nec tamen pigebit iis quæ hactenus dixi pauca quædam adjicere. In tradendis disciplinis Protagoras disserendi subtilitatem sententiarum verborumque luminibus et carminum dulcedine suavissime temperabat. Solebat enim cum aliorum poetarum, tum Simonidis carmina in scholis enarrare (42). Qua in re fabulis quoque et

opinionum commentis viam sibi ad philosophiæ præcepta munebat. Hinc venusta illa fabula de humani generis ortu primisque civitatibus, quam ex quodam sophistæ libro profert Plato in Protagora (43). Quum alii in aliis studiis versentur, communis tamen omnium hominum judice Protagora justitia esse debet in qua colenda civitatum salutem positam esse arbitrabatur (44). Atque ut hanc virtutum omnium fundamentum habebat : ita animi tranquillitatem exaggerabat quæ multum et ad felicitatem et ad doloris vacuitatem prodesset (45). Idem doctrinam ingenio et exercitatione indigere ait, sed ita discere jubet mortales, ut jam ab adolescentia studiorum initium faciant (46). Neque enim quidquam esse artem sine exercitatione, neque exercitationem sine arte (47).

In rerum contemplatione profectus ab Heraclitæ (48) philosophiæ initiis visa perpetuo motu fluminis instar labi statuit. Hoc posito illud consequens erat, ut de omni materia in utramque partem disputari posse contenderet, quod eandem rem nunc laudandam nunc reprehendendam esse apparet (49). Quocirca etiam adhibitis rationibus causam inferiorem efficere superiorem consueverat. Quod quo facilius obtineret, sæpe argumentis minus firmis utebatur, quæ haud raro ex nominibus verbisque potius quam ex rebus ducta speciosiora quam veriora existimarentur (50). Scilicet necessarium hoc erat, ubi causa inferior esset mala. Porro quæstiones a propriis personis et temporibus ad universon quoque genus traduxit. Cujusmodi positiones græce θέσεις appellantur. In his Protagoras adolentes non magis ad philosophorum

(39) Diogenes Laertius his verbis testatur lib. IX, 55 : ἐστὶ δὲ τὰ σωζόμενα αὐτοῦ βιβλία ταῦτα : τέχνη ἑριστικῶν κτλ. — (40) Porphyrius apud Eusebium Præp. Evang. lib. X cap. 3 : Πρωταγόρου γὰρ τὸν περὶ τοῦ ὄντος ἀναγιγνώσκων λόγον πρὸς τοὺς ἐν τῷ δὴ εἰσαγγόντας τοιαύταις αὐτὸν εὗρισκα γρωόμενον ἀπαντήσσειν. Plato Theæt. p. 161 C : τὴν δ' ἀρχὴν τοῦ λόγου τεθαύμακα, ὅτι οὐκ εἶπεν ἀρχόμενος τῆς Ἀληθείας, ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἡς ἡ κυριέστερος κτλ. ad quem locum Græcus interpres : τὸ τοῦ Πρωταγόρου σύγγραμμα, ἐν ᾧ ταῦτα δοξάζει, Ἀλήθεια ἐκαλεῖτο ὑπὸ Πρωταγόρου. Cf. ejusdem dialogi p. 162 A ; 166 C ; 170 L. — (41) Diogenes Laertius lib. III, 37 : ἦν Ἡολτείας Ἀριστοτέλης φησι πᾶσαν σχεδὸν ἐν τοῖς Πρωταγόρου γεγραφέας Ἀντιλογικούς et ejusd. lib. § 57 : τῆς μὲν Πολιτείας εἰς δέκα δικηρομένης, ἣν καὶ εὗρισκεσθαι σχεδὸν ὅλην παρὰ Πρωταγόρου ἐν τοῖς Ἀντιλογικαῖς φησι Φαδωρίνος ἐν παντοδαπῆς ἱστορίας δευτέρῳ. — (42) Themistius orat. XXIII p. 289 : ἐπεὶ καὶ Πρωταγόρας καὶ Πρωταγόρας ὁ Ἀδδωρίτης, ὁ μὲν ὀρθοπειῶν τε καὶ ὀρθοβῆρσοσύνη μισθοῦ ἐκδιδάσκων τοὺς νέους, ὁ δὲ τὰ Σιμωνίδου τε καὶ ἄλλων ποιημάτων ἐξηγουόμενος σοφιστὰς ὄμως καὶ ἤστην καὶ ἐλεγέσθην. — (43) Plato Protag. p. 320 C. Vid. fragm. 4. — (44) Vid. fragm. 4 fin. — (45) Vid.

fragm. 3. — (46) Vid. fragm. 8. — (47) Vid. fragm. 7. — (48) Plato Theæt. p. 152 D : ἐγὼ ἐρῶ καὶ ἀλλ' οὐ φαῦλον λόγον' ὡς ἄρα ἐν μὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὐδὲν ἐστίν, οὐδ' ἂν τι προσείποις ὀρθῶς οὐδ' ὀποιοῦν τι, ἀλλ', ἐὰν ὡς μέγα προσασγορεύης, καὶ μικρὸν φανεῖται, καὶ ἐὰν βαρὺ, κοῦρον, ζῦμπαντά τε οὕτως, ὡς μηδενὸς ὄντος ἐνός, μήτε τινὸς μήτε ὀποιοῦνός ἐν δὲ δὴ φορᾶς τε καὶ κινήσεως καὶ κράσεως πρὸς ἀλλήλα γίγνεται πάντα, ἃ δὴ φαμεν εἶναι, οὐκ ὀρθῶς προσασγορεύονται : ἐστὶ μὲν γὰρ οὐδέ ποτ' οὐδὲν, ἀεὶ δὲ γίγνεται. Καὶ περὶ τούτου πάντες ἐξῆς οἱ σοφοί, πλὴν Ἡαρμενίδου, ζυμπερέσθον, Πρωταγόρας τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι τῆς ποιήσεως ἐκατέρας : κωμωδίας μὲν Ἐπίχαρμος, τραγωδίας δὲ Ὅμηρος, ὃς εἰπών, Ἰωκεανὸν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύον, πάντα εἴρκεν ἔκγονα ὄσης τε καὶ κινήσεως : ἢ οὐ δοκεῖ τοῦτο λέγειν ; — (49) Diogenes Laertius lib. IX, 51 : πρῶτος ἐξη δύο λόγους εἶναι περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένων ἀλλήλοισι, οἳς καὶ συνρωτά, πρῶτος τοῦτο πράξας. — (50) Diogenes Laertius lib. IX, 52 : καὶ λόγων ἀγῶνας ἐποιήσατο, καὶ σόφισμα τοῖς πραγματολογοῦσι προσήγαγε καὶ τὴν διάνοιαν ἀρεῖς πρὸς τοῦνομα διελέχθη, καὶ τὸ νῦν ἐπιπόλαιον γένος τῶν ἑριστικῶν ἐγέννησεν' ἵνα καὶ Τίμων φησὶ περὶ αὐτοῦ Πρωταγόρας τ' ἐπίμικτος ἐρίζε-

quales sint, incertum habemus (55). Etenim | tas et vitæ nostræ brevitæ talia nos scire pro-
cum multa alia, tum rerum divinarum obscuri- | hibent.

βῶτος διελεχται, καθά φησι Πλάτων ἐν Εὐθύδημῳ. Καὶ | Ἀρτεμίδωρος ὁ διαλεκτικὸς ἐν τῷ πρὸς Χρύσιππον. —
πρῶτος κατέδειξε τὰς πρὸς τὰς θέσεις ἐπιχειρήσεις, ὡς φησιν | (55) Vid. fragm. 2.

DE PRODICO CEO⁽¹⁾

Prodicus (2) Ceus (3), Democriti æqualis idemque et physicus et sophista, multo post Simonidem, cujus civis erat, natus, circa Olympiadem octogesimam sextam gloria ac discipulorum nobilitate floruit. Sed dubium videtur, utrum plus auctoritatis magistri disciplinæ, an suo ingenio, an denique clarissimorum virorum, quibuscum versatus est, consuetudini debuerit. Fuit enim non modo Protagoræ auditor, verum etiam æmulus Gorgiæ et Euripidis (4), Socratis (5), Theramenis, Isocratis (6), Xenophontis præceptor. Quanta vero in eo fuerit eloquentia ex hoc intelligitur, quod Xenophon (7), quum custodia teneretur vadem dare quam Prodicus disputationibus non interesse maluit. Ut autem inter Sophistas moralem philosophiam (8) unus

omnium maxime profitebatur: ita multum utilitatis Socratem et Xenophontem ex ejus scholis percepisse inter omnes constat. Ajunt (9) quidem veteres, eum gracilem, mollem, voluptarium et ob valetudinis infirmitatem frequenter lecto affixum fuisse, adeo ut non satis idoneus rerum civitatis administrator haberetur: sed iidem hominem ingeniosum Protagoræ exemplo in variis Græcorum civitatibus eloquentiæ præcepta tradidisse affirmant (10). Placuisse eum plurimis adolescentibus, discipulorum qui ei operam dederunt multitudo declarat. Quæ res eo mirabilior debet videri, quod non gratis bene dicendi ac bene vivendi vias commonstrare, sed certam mercedem a familiaribus exigere consueverat (11). Plerumque enim suos libros

(1) Cf. L. Spengelii de Prodicō Ceo commentatio in Συναγωγή τεχνῶν p. 46 seqq., F. G. Welckeri de eodem disputatio elegantissima (*Prodicus, der Vorgänger des Sokrates*) in Mus. Rhen. I, 1, 4; E. Cougny de Prodicō Ceo, Socratis magistro, dissertatio. Parisiis 1858. — (2) Suidas v. Προδικός hæc habet: Προδικὸς Κεῖος, ἀπὸ Κέου τῆς νήσου, πόλιος δὲ Ἰουλίδος, φιλόσοφος φυσικὸς καὶ σοφιστής, σύγχρονος Δημοκρίτου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Γοργίου, μαθητὴς Ἡρωταγόρου τοῦ Ἀθηναίου κτλ. — (3) Male librarium culpa nonnunquam pro Ceo Chius vel Ceus vocatur. Vid. Davis. ad Cicer. De nat. deor. I, 42 et ad Minuc. Fel. cap. 21 p. 121; Olearius ad Philostr. vit. Soph. I, 12 p. 496; Fischer ad Plat. Apol. Socr. p. 19 ed. Steph. — (4) Gellius Noct. Attic. lib. XV, 20: Mox a corporis cura ad excolendi animi studium transgressus (Euripides) auditor fuit Physici Anaxagoræ et rhetoris Prodicii. — (5) Plato Charm. p. 163: καὶ γὰρ Προδικὸς μὲν τινὰ ἀρχαῖα περὶ ὀνομάτων διαιροῦντος, quæ Socratis verba sunt. Cf. Protag. p. 341. — (6) Plutarchus vit. Xorat. 4, vol. XII p. 236 ed. Hutten.: καὶ μὲν ὤν (ὁ Ἰσοκράτης) ἐπαινεῖτο οὐδὲν ἦτον Ἀθηναίων ἀκροῶμενος Προδικὸν τε τοῦ Κεῖου καὶ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου κτλ. Dionysius Halicarnassensis de Isocrate jud. vol. V p. 535 ed. Reisk.: γενόμενος δ' ἀκουστῆς Προδικὸν τοῦ Κεῖου. — (7) Philostratus vit. Sophist. I p. 503. — (8) Hujus rei multa vestigia in dialogis Platoniciis exstant. Namque ut uno utar exemplo, sophistæ sermōni in Platonis Protagora interest Pausanias (p. 315 C: ὁ μὲν οὖν Προδικὸς ἐστὶ κατὰ καιρὸν, ἐγκυκαλιόμενος ἐν κωδίκῳ τισὶ καὶ στρώματι, καὶ μάλα πολλοῖς, ὡς ἐβραίνετο· παρεκάθητο δὲ αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίναις Πανουσιᾶς τε ὁ ἐκ Κεραμείων καὶ μετὰ Πανουσιᾶν κτλ.) qui in Convivio p. 180 C seqq. non aliena a Prodicis disciplina et institutis disputat. Nempe ibi orationem, qua Venerem caelestem laudibus ornat, vulgiva-gam exagitat, in hunc modum orditur: Οὐ καλῶς μοι

δοκεῖ, ὦ Φεῖδρε, προβηθῆσθαι κτεῖν ὁ λόγος, τὸ ἀπὸς οὕτως παραγγεῖλαι ἐγκωμιάζειν Ἐρωτα. Εἰ μὲν γὰρ εἰς ἦν ὁ Ἐρωτῆς, καλῶς ἂν εἶχε· νῦν δὲ, οὐ γὰρ ἐστὶν εἰς. Μὴ ὄντος δὲ ἐπὶ οὐδὲ ὀρθότερόν ἐστι πρότερον προβῆθῆναι ὅποιον δεῖ ἐπαινεῖν. Ἐγὼ οὖν περὶ ἄσσομαι τοῦτο ἐπαυροῦσθαι, πρῶτον μὲν Ἐρωτὰ σοφῶσαι ἢ δεῖ ἐπαινεῖν, ἐπειτα ἐπαινεῖσαι ἄλλους τοῦ θεοῦ. Παντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀνεῦ Ἐρωτῆς Ἀφροδίτη. Μῆς μὲν οὖν οὕτως, εἰς ἂν ἦν Ἐρωτῆς· ἐπεὶ οὐδὲ ὅσο ἐστὶν, δύο ἀνάγκη καὶ Ἐρωτῆς εἶναι. Πῶς δ' οὐ ὅσο τῶν θεῶν; ἢ μὲν γὰρ που πρεσβυτέρα καὶ ἀμύτητος, Οὐρανὸς θυγάτηρ, ἦν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπογομίζομεν· ἢ δὲ νεωτέρα Διὸς καὶ Διώνης, ἦν δὴ πάνδημον καλοῦμεν. Ἀναγκαῖον δὴ καὶ Ἐρωτὰ τὸν μὲν τῆ ἐτέρα συνεργῶν πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον κτλ. — (9) Plutarchus libro quo quaerit num seni sit gerenda respublica. cap. 15, vol. XII p. 121 ed. Hutten.: ὡσπερ οὖν ὁ Προδικὸν, τὸν σοφιστῆν, ἢ Φιλητᾶν, τὸν ποιητῆν, ἀξιῶν πολιτεύεσθαι, νέους μὲν, ἰσχνούς δὲ καὶ κοινῶς, καὶ τὰ πρὸ τῶν κλινοπέτων; δὲ ἄλλωστίαν ὄντας, ἀδελπερῶς ἐστὶν κτλ. Cf. Philostratus vit. Sophist. I p. 482 seq. 496 et 500; item Schol. ad Aristoph. Nub. v. 360. — (10) Plato Hipp. maj. p. 282 C: εἰ δε προδῖαι, ὁ ἡμέτερος ἐταῖρος Προδικὸς οὕτως πολλῶν μὲν καὶ ἄλλοτε δημοσίᾳ ἐλάττω λελον· ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἐναγγεῖς ἀρικόμενος δημοσίᾳ ἐλ. Κεῖο λελον· ἔν τῆ βουλῇ πάνυ εὐδικήματα καὶ ἰδία ἐπιεικῆματα ποιούμενος καὶ ταῖς νέαις συνῶν γυμνασίου ἐπιθε βαρυστα ὅσα. Των δὲ παλαιῶν ἐκείνων οὐδένα ποσοτε ἤξισεν ἀργύριον μισθὸν πράξασθαι, οὐδ' ἐπιθεταῖς ποιήσασθαι ἐν παντοδαπαῖς ἀνθρώποις τῆς ἐλευτεῖς πόλιος ἦσαν εὐλαί· καὶ ἐλελθεῖ αὐτοῖς ἀργύριον ὡς πολλοῦ ἦσαν εἶη. Τούτων δ' ἐκάτερος πλεον ἀργύριον ἀπὸ σοφίας εἰργασται, ἢ ἄλλος δημοιοργὸς ἀρ' ἦσταις τέχνης· καὶ ἐπὶ πρότερος τούτων Προταγόρας. Cf. Quintilian. lib. III cap. 1, 10. — (11) Diog. Laert. IX, 50: οὕτως καὶ Προδικὸς· ὁ Κεῖος λόγους ἀναγινώσκοντες ἠρακλίζοντο. Suidas v. Προδικός· πρῶτος δὲ οὕτως τῆν πεντηκοντάραχμον

lorum similium vel idem significantium vim ac naturam exponeret. Præterea cum alias disciplinas, velut physiologiam (15) et civitatis constituendæ sapientiam (16), tum præcipue moralem philosophiam adolescentes docuit. Attigit etiam res divinas (17). Quippe solem, lunam, fluvios, fontes omninoque ea quæ prodessent hominum vitæ ab antiquis deorum in numero habita esse dixit. Fuerunt qui eum hujusmodi dicto omnem religionem sustulisse crederent. Qua de re incorruptius judicare nobis liceret, si scripta ejus exstarent. Nunc tale quid ut incempertum in medio relinquemus. Derisum (18)

δυσμενείας· ὕδατος ἀγαθοῖς, θεατῶν σοφοῖς, ἀγαστῶν θεοῖς· ζῆλωτῶν ἀμοίροις, κητῶν εὐμοίροις· τρυφῆς, ἀβροτήτος, γλιδῆς, χαρίτων, ἡμέρου, πόθου πατῆρ' ἐπιμελεῖς ἀγαθῶν, ἀμελεῖς κακῶν· ἐν πότῳ, ἐν φόβῳ, ἐν πόθῳ, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ἐπιβλήτης, παραστάτης τε καὶ σωτῆρ ἀριστος, ξυμπάντων τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων κόσμος, ἡγεμῶν κἀλλιστος καὶ ἀριστος, ᾧ χρῆ ἐπεσθαι πάντα ἄνδρα ἐφυμνούντα κἀλῶς, καλῆς ἡδῆς μετέχοντα, ἣν ἄλλοι θελῶν πάντων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων νόημα. Hæc pertinent etiam Aristotelis verba Topic. II, 6 : ἐστὶ καὶ εἰ αὐτὸ αὐτῷ συμβεβηκὸς ἐγένηκεν ὡς ἕτερον διὰ τὸ ἕτερον εἶναι ὄνομα, καθάπερ Ἡρόδικος διηγεῖτο τὰς ἡδονὰς εἰς χαρὰν καὶ τέρψιν καὶ εὐφροσύνην· ταῦτα γὰρ πάντα τοῦ αὐτοῦ τῆς ἡδονῆς ὀνόματά ἐστιν. Εἰ οὖν τις τὸ χαίρειν τῷ εὐφραίνεσθαι εἴησι συμβεβηκέναι, αὐτὸ ἀν αὐτῷ φαίη συμβεβηκέναι. Cf. Plato Protag. p. 358 : τὴν δὲ Ἡρόδικον τοῦδε διαίρειν τῶν ὀνομάτων παρκετούμαι· εἴτε γὰρ ἡδὴ εἴτε τερπὼν λέγεις εἴτε χαρῶν κτλ. — (15) Cicero De oratore III, 32 : Quid de Prodicio Ceo? quid de Thrasymacho Chalcedonio, de Protagora Abderita loquar? quorum unusquisque plurimum temporibus illis etiam de natura rerum et disseruit et scripsit. — (16) Plato de Republ. X p. 600 : Ἀλλὰ Πρωταγόρας μὲν ἄρα ὁ Ἀθηναῖος καὶ Ἡρόδικος ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πάμπολλοι δύνανται τοῖς ἐφ' αὐτῶν παριστάται, ἰδίᾳ συγγυμνομένοι, ὡς οὕτε σκίαν οὕτε πόλιν τὴν αὐτῶν διοικεῖν οἷοί τ' ἔσονται, ἔαν μὴ αἰεὶς αὐτῶν ἐπιστατήσῃσι τῆς παιδείας, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ εἴη ταῖς κεραλαῖς περιέρουσιν αὐτοὺς ὁ ἑταίριος. — (17) Cicero De nat. deor. lib. I, 42 : Quid? Prodicus Ceus? qui ea, quæ prodessent hominum vitæ, deorum in numero habita esse dixit, quam tandem religionem reliquit? Minucius Felix cap. 21 : Prodicus assumptos in deos loquitur, qui errando inventis novis fugibus utilitati hominum profuere. Sextus Empiricus adv. Math. IX, 18, p. 552 ed. Fabr. : Ἡρόδικος δὲ ὁ Κεῖος « ἦλιον, φεῖα, καὶ σελήνην, καὶ ποταμούς, καὶ κρήνας, καὶ καθόλου πάντα τὰ ὠφελοῦντα τὸν βίον ἄνθρωπον, οἱ παλαιοὶ θεοὺς ἐνόμισαν, διὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειαν, καθάπερ Αἰγύπτου τὸν Νεῖλον. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν μὲν ἄρτον Διὸς κτήνην νομισθήναι, τὸν δὲ οἶνον Διόνυσον, τὸ δὲ ὕδωρ Ποσειδῶνα, τὸ δὲ πῦρ Ἥραιστον καὶ ἡδὴ τῶν εὐχρηστοῦτων ἕκαστον. » Id. adv. Math. IX, 52, p. 561 ed. Fabr. : Ἡρόδικος δὲ τὸ ὠφελοῦν τὸν βίον ὑπελήθηθαι θεῶν, ὡς ἦλιον καὶ σελήνην καὶ ποταμούς καὶ λευμῶνας καὶ καρπούς καὶ πᾶν τὸ τισιν ὠφέλιον. — (18) Athenæus lib. V p. 220 : ὁ δὲ Κελλίας αὐτοῦ περιέχει τὴν τοῦ Κελλίου πρὸς τὸν πατέρα διακορὰν καὶ τὴν Ἡρόδικου καὶ Ἀναξαγόρου τῶν σοφιστῶν διαμάχην. Λέγει γὰρ ὡς ὁ μὲν Ἡρόδικος Θεραμένην μαθητὴν ἀπετέλεσεν, ὁ δ' ἕτερος φιλόσοφον τὸν Ἐρμούδου καὶ Ἀναξαγόρου τὸν ἀδελφὸν Ἀργινώτου τοῦ κισσαροῦ, θεῶν ἀπο τῆς τῶν δηλωθέντων μοχθηρίας καὶ περὶ τὰ φαῦλα λεγόμενα ἔγραψε :

esse Prodicum ab Æschine Socratico in dialogo Callia refert Athenæus lib. V, p. 220. Denique dubium est quod solus Suidas (19) memoriæ prodidit, tantum virum ut juventutis corruptorem cicutam bibere ab Atheniensibus jussum decessisse. Fuisse Prodicum libros aut omnes aut plerosque philosophicos, e veterum testimoniis efficitur. Quamobrem jure videtur Aristophanis interpres græcus ad Av. vers. 694 Callimachum reprehendere, quod illum rhetoribus potius quam philosophis annumeraverit. Grammaticæ artis fundamenta jecit confecto commentario περὶ τῆς τῶν ὀνομάτων ὀρθότητος (20), i. e. de recta nominum ratione vel de vocabulorum veritate, ratus recte et vere nomina rebus esse imposita. Ex hoc opere sumta esse opinor quæ de similibus vocum differentia disseruisse Prodicum Plato in pluribus dialogis docet. At ista omnia hîc commemorare non vacat, præsertim quum sæpe difficile sit Prodicum verba a Platonis facetiis quibus illa perstringit distinguere. Sed nihil celebrius est ipsius libro Horarum (21) nomine inscripto, in quo Herculis prope bivium sedentis cum Virtute et Ignavia sive Voluptate congressum elegantissime finxit. Hanc fabulam

τῆς τῶν παιδευσάντων διδασκαλίαν. — (19) Suidas v. Πρόδικος· ἐστὶ ἐν Ἀθήναις κώνετον πῶν ἀπέθανεν, ὡς διαρθεῖραν τοὺς νεούς. — (20) Vid. annot. 14. — (21) Suidas v. Ἡρόδικος et Ὅρασι· φέρεται καὶ βιβλίον Ἡρόδικου ἐπιγραφόμενον Ὅρασι, ἐν ᾧ ἐποίησε τὸν Ἡρακλέα τῇ Ἀρετῇ καὶ τῇ Κακίᾳ συντυγχάνοντα. Plato Conviv. p. 177 B : εἰ δὲ βούλει αὐ σκέψασθαι τοὺς χρηστοὺς σοφιστὰς, [εὐρήσεις] Ἡρακλέους μὲν καὶ ἄλλων ἐπαίνους καταλογῶν συγγράσειν, ὥπερ ὁ βέλτιστος Πρόδικος. Xenophon Memorab. lib. II cap. 1, 21 : καὶ Ἡρόδικος δὲ ὁ σοφῶς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδεδιγμένα κτλ. Athen. lib. XI p. 510 : ἐγὼ δὲ φημι καὶ τὴν τοῦ Ἡρόδικου κρίσιν ὑπὸ τῶν παλαιότερων πεποιθήσθαι ἡδονῆς πρὸς ἀρετὴν οὐδ' ἀν σύγκρισιν. Προκρίθεισες γοῦν τῆς Ἀρροδίτης, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἡδονή, πάντα συνεταράχθη. Καὶ μοι δοκεῖ καὶ ὁ κἀλὸς ἡμῶν Ξενοφῶν τὸν περὶ τῶν Ἡρακλέους καὶ τὴν ἀρετὴν μῦθον ἐντεῦθεν πεπλακέναι. Cicero De offic. lib. I cap. 32 : Nam quod Herculem Prodicium dicunt, ut est apud Xenophontem, quum primum pubesceret (quod tempus a natura ad deligendum, quam quisque viam vivendi sit ingressurus, datum est) exisse in solitudinem atque ibi sedentem diu secum multumque dubitasse, quum duas cerneret vias, unam Voluptatis, alteram Virtutis, utram ingredi melius esset : hoc Herculi, Jovis satu edito, potuit fortasse contingere, nobis non item. Id. Epist. ad fam. V, 12 : Itaque te plane etiam adque etiam rogo, ut et ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, et in eo leges historia negligas : gratiamque illam, de qua suavissime quodam in proemio scripsisti, a qua te flecti non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate, eam, si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere amorique nostro plusculum etiam, quam concedet veritas, largiare. Philostratus lib. I vitt. sophist. p. 487 : Προδικῶν τῷ Κεῖῳ συνεγγράπτῳ τις οὐκ ἀγῆς λόγος κτλ. Conf. Quintilian, lib. IX, 2, 36. Justin.

e Prodicii chartis petitam secundo memorabilium Socratis dictorum volumini inseruit Xenophon. Qui etsi Ceum philosophum ita honestavit, ut rebus ab eo inventis suæ orationis lenocinia adderet: tamen totum caput inter Prodicii fragmenta (22) edere non gravatus sum. Enimvero fabula de Hercule ita placuit antiquis scriptoribus, ut haud raro eam vel commemorarent vel imitarentur. Inter imitatores sunt Maximus Tyrius *Dissert.* 20; item Themistius *Orat.* 22, ubi amicus et adulator inter se committuntur. Porro Aristophanes qui in Pluto deum divitiarum præsidem Paupertatemque altercantes inducit. Præterea apud Silium Italicum (23) *Punicor.* lib. XV, 18 seqq. sic adeunt Scipionem Virtus et Voluptas; apud Dionem Chrysostomum vero *Orat.* 1 de regno p. 14 Herculem dea Regina et Tyrannis. Quid? quod Lucianus in *Somnio* sic loquentes facit Artem statuariam et Eruditionem, atque in *Dearum* *Judicio* Junonem, Minervam, Venerem. Adde certantes inter se personas Sanctimoniam et Temperantiam apud Gregorium Nazianzenum *Carm. de Somniis* suis, Voluptatis et Virtutis apud Philonem

Mart. Apol. I p. 49 ed. Col. — (22) *Vid. fragm.* 1. — (23) Silius Italicus *Punicor.* lib. XV, 18 seqq. « Has lauri residens juvenis viridante sub umbra, Edibus extremisolvebat pectore curas: Cum subito assistunt, dextra levaque per auras Allapsæ, haud paulum mortali major imago, Hinc Virtus, illinc virtuti inimica Voluptas. Altera Achæmenium spirabat vertice odorem, Ambrosias diffusa comas, et veste refulgens, Ostrum qua fulvo Tyrium suffunderat auro: Fronte decor quæsitus ac lascivaque cre-

libro De mercede meretricis, Philosophiam cum Opinionibus apud Philostratum *Vit. Apollon.* lib. 6, Pluti et Virtutis apud Stobæum *Floril.* XCI, 33 ex Telete. Similiter Cebes in *Tabula* comparat veram et commenticiam doctrinam. Denique Clemens Alexandrinus *Strom.* V, p. 56 1 ed. Col. eandem fabulam ad duplicem illam quæ a poetis celebratur Somni portam accomodat. Quin etiam artifices (24) vel pictis tabulis vel statuis Herculem Prodicium referentibus eximii philosophi commentum sempiternæ hominum memoriæ tradere voluerunt. Huc accedit quod fabulam insculptam cernimus in aureo nummo (25) Hadriani Augusti. In hoc enim Herculem nudum in templo nescio quo stantem mulier altera astans dextrorsum, altera sinistrorsum ad se allicere videntur. Locum de miseris in quibus mortales vivunt ac de morte, malorum omnium termino, ex quodam Prodicii opere depromptum servavit Pseudoplato in *Axiucho* (26). Superest etiam copiosa de divitiarum usu disputatio in personati Platonis *Eryxia* (27). Has reliquias, tanquam Prodicii ingenii monumenta, diligenter recensui et interpretatus sum.

bras Ancipiti motu jaciebant lumina flammæ. Alterius dispar habitus, frons hirta nec unquam Composita multifata coma: stans vultus et ore Incessuque viro propior, lætisque pudoris, Celsa humeros niveæ fulgebat stamine pallæ. Occupat inde prior, promissis fisa, Voluptas » etc. — (24) *Vid. Steph. Vin. Pighium in præf. Herculis Prodicii, tum Welckerum l. c.* — (25) *Conf. Eckhel. Doctr. Num. tom. 6 p. 506.* — (26) *Vid. fragm.* 2 et 3. — (27) *Vid. fragm.* 4.

DE GORGIA LEONTINO.

Gorgias (1), philosophus et rhetor, patriam habuit Leontinos, claram Siciliae civitatem, unde Leontinus cognominatus est (2). Falluntur enim qui cum a Luciano insulanum (3) vocatum esse putant. De natali ejus anno ac de tempore, quo supremum obierit diem, veteres scriptores silent. Sed natus est vir qui longissimæ ætatis beneficio cum multis simul floruit, ut mea fert opinio, Olympiadis LXXI anno primo sive ante Chr. 496. Itaque Porphyrius apud Suidam eum ad Olympiadem LXXX rettulit, auctoritate et gratia sophistam tum apud Græcos viguisse sine dubio arbitratus (4). Neque errasse videtur Eusebius qui in Canon. chron. II p. 213 Gorgiam cum Democrito Abderita, Empedocle, Hippocrate medico, Hippia, Prodicō, Zenone et Parmenide Olympiade LXXXVI innotuisse testificatur.

Pater clarissimi viri a Pausania (5) Carmantidas, a Suida Charmantidas nominatur. Frater Gorgiæ Herodicus medicus fuit, teste Platone (6) in Gorgia p. 448 B, diversus a Selymbriano ejusdem nominis rhetore et gymnasticæ artis magistro (7). Sororem ejus, cujus nomen reticetur, Deicrati cuidam nupsisse, Pausanias (8) narrat. Sed quis fuerit iste Deicratus, igno-

(1) Conf. H. Ed. Fossii de Gorgia Leontino commentatio. Halæ 1828; Leonardi Spengelii de Gorgia rhetore dissertatio inserta *Συναγωγή τεχνῶν*. Stulgardiæ 1828; Francisci Sussemlibii de necessitudine qua Gorgias Empedocli junctus fuerit disputatio in Jahnni Annalibus Philol. 1856 p. 40-42. — (2) Dionysius Halicarnassensis de Lysia jud. vol. V p. 458 ed. Reisk. : *ἄλλοι δὲ τοῦτο Γοργίας τε ὁ Λεοντίνος καὶ τὸν Λεοντίνον Γοργίαν ἰδεῖν ἔστιν κτλ.* Cf. Cic. De orat. lib. III, 32. — (3) Nam quum olim apud Lucianum Rhet. præcept. c. 9 legeretur *ἑὼλα παραδείγματα παραθεῖς τῶν λόγων, οὐ βόδιτα μιμῆσθαι, οἷα τὰ τῆς παλαιᾶς ἐργασίας ἔστιν, Ἡγησίου καὶ τῶν ἀμφὶ Κράτηα καὶ Νησιώτην, primus Grævius Νησιώτην Γοργίαν dici ratus sua auctoritate alios in errorem induxit. At ibi Ἡγησίου καὶ τῶν ἀμφὶ Κριτίαν [τὸν] Νησιώτην reponendum esse Solanus postea animadvertit. — (4) At Suidas non intellecto Porphyrii testimonio Gorgiam multo prius in lucem editum et susceptum esse contendit Porphyriumque injuria vituperat. — (5) Pausanias lib. VI, 17, 8 : *οὗτος ὁ Γοργίας πατὴρ μὲν ἦν Καρμαντίδου.* — (6) Plato Gorg. p. 448 B : *ΧΑΙ. Ἐρωτῶ δὴ, εἰ ἐτύγχανε Γοργίας ἐπιστήμων ὡν σὺς τέχνης, ἥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἡρόδικος, τίνα ἀν αὐτὸν ὀνομάζομεν δικαίως; οὐχ ὅπερ ἐπινοῶν; ΗΩΔ. Πάνυ γε. ΧΑΙ. Ἰατρὸν ἄρα φάσκοντες αὐτὸν εἶναι καλῶς ἀν ὀνομάζομεν. — (7) Schol. ad Plat. Gorg. l. c. : *οὗτος οὐχ ὁ Σάτυρος ἑρατικός ἐστίν Ἡρόδικος, ἀλλ' ὁ Λεοντίνος, Γοργίου ἀδελφός.* Vide Heindorf. ad Plat. Phædr. p. 227 D. — (8) Pausa-**

ramus. Nihil præterea de Gorgiæ familia monumenta nobis litteræque prodiderunt, quamquam facile adducor, ut virum illustrissimum honesto inter suos loco ortum esse credam. At Leontini nummo in ejus honorem cuso, quem ab Haimio in Thesaur. Brit. tom. II p. 59 editum esse Abr. Gronovius ad Ælian. Var. hist. p. 42 refert, quam carus sophista ipsis fuerit, ostenderunt. Continet autem nummus ille in adversa parte Apollinis caput, in aversa cygnum cum hac inscriptione ΓΟΡΓΙΑΣΛΕΟ.

A quibus disciplinæ initiis profectus sit Gorgias, incertum est. Verum, si fides Satyro apud Diogenem Laertium (9) lib. VIII, 58 atque aliis scriptoribus, Empedoclem et intelligendi et dicendi magistrum habuit. Quin etiam Socrates apud Platonem auctor est Gorgiam in definiendo colore Empedoclem esse secutum. Vult enim colorem figurarum esse effluviū, visui congruens atque sensibile (10). Nolo tamen hinc concludere, cum in rerum contemplatione multa ab Agrigentino philosopho mutuatum esse. Nec quantum in bene dicendi scientia illi debuerit, satis constat. Qua de re Quintilianus lib. III, 1, 8 : *Nam primus, inquit, post eos, quos poete tradiderunt, movisse aliqua circa rhetoricen Empedocles (11) dicitur. Artium autem scriptores*

nias lib. VI, 17, 4 : *Δημόκρουτος συνονόμαστος ἀδελφὸς τῆς Γοργίου.* — (9) Diogenes Laertius lib. VIII, 58 : *πρῶτος δὲ Σάτυρος ἐν τοῖς βίοις, ὅτι [ὁ] Ἐμπεδοκλῆς ἰ καὶ ἰατρὸς ἦν καὶ ῥήτωρ ἀριστος. Γοργίαν γὰρ τὸν Λεοντίνον αὐτοῦ γαστήρην μαθητὴν, ἀνὴρα ὑπερέχοντα ἐν ῥητορικῇ καὶ τέχνῃν ἀπολοιοπότῃ. Schol. ad Platon. Gorg. p. 465 D : τοῦτο εἶπον ἡ διὰ τὸ ἐκ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης εἰς παραμίαν εἰσεῖν ἰσχυρῶς τὸ τοῦτο ἐκ Γοργίου, ὃ δὲ ἐξ Ἐμπεδοκλέους τοῦ διδασκάλου οὗτου· οὗτος δὲ φιλόσοφος ὡν τὰς τῶν φιλοσόφων δόξας καὶ πλάττατο καὶ εἰδίδασκεν, ἡ διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων παρίσωσιν, ὡς ἐν τῇ Ἠθικῇ. Alter autem interpres hæc annotavit : Ἀναξαγόρου γὰρ ἦν τῆ προαιρεσει ὁ Πλάτων, καθάπερ ὁ Γοργίας Ἐμπεδοκλέας. — (10) Plato Men. p. 76 D : *ΣΩ. Βούλει σὺν σοι κατὰ Γοργίαν ἀποκρίνωμαι, ἢ ἂν σὺ μάλιστα ἀπονομήσῃς; ΜΕΝ. Βούλομαι. Πῶς γὰρ οὐ; ΣΩ. Οὐκοῦν λέγῃτε ἀπορροῖά τινας τῶν οὐτιαν κατὰ Ἐμπεδοκλέα; ΜΕΝ. Σ. ὅσον γε. ΣΩ. Καὶ πόρους, εἰς οὓς καὶ ὡς ἂν ἀπορροαί πορεύονται; ΜΕΝ. Πάνυ γε. ΣΩ. Καὶ τῶν ἀπορροῶν τὰς μὲν ἀμροστικὰς ἐνίοις τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάττους ἢ μείζους; ΜΕΝ. Ἴσσι τοῦτα. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εὖτε καλεῖς τι; ΜΕΝ. Ἐγώ γε. ΣΩ. Ἦν τούτων δὴ εὖτες ὁ τοι λέγω, ἐστὶν Ἡνὸδαρος. Ἔστι γὰρ χροῖα ἀπορροῆ ἰσχυμάτων ὅφει σύμμετρος καὶ αἰσθητός. Plutarchus De plac. phil. lib. I, 15 : Ἐμπεδοκλῆς [χροαίαν ἐκάλει] τὰ τοῖς πόροις τῆς ὄψεως ἐναρμόττον. — (11) Sextus Empir.**

antiquissimi, Corax et Tisias Siculi : quos insecutus est vir ejusdem insulae Gorgias Leontinus, Empedoclis (ut traditur) discipulus. Ad hanc vero Empedoclis disciplinam videtur etiam illud pertinere, quod se Agrigentino homini magicam artem tractanti interfuisse Gorgias asseveravit (12). Quid? quod Plutarchus in Isocratei sepulcri descriptione (13) docet, columnam superposita Sirene, eloquentiae signo, notabilem e monumento eminuisse, eique adhæsisse mensam poetarum et Isocratis praeceptorum imaginibus exornatam, atque inter eas comparuisse Gorgiae in globum caelestem intuentis imaginem. Quasi vera est narratio, licebit fortasse Gorgiam cum aliarum rerum scientia, tum astrorum cognitione ab Empedocle repletum esse statuere. At hoc pro certo non affirmamus. Sunt qui hominem Leontinum ad Tisiam audiendum Syracusas petivisse eoque audito in patriam rediisse scribant (14). Alii ejus cum Tisia familiaritati temporum rationem obstatte arbitrantur. Illud duntaxat exploratum habemus, Isocratem natum Olympiadis LXXXVI anno primo sive ante Chr. 436, mortuum tertio Olympiadis CX anno sive ante Chr. 338, utriusque Siculi rhetoris institutione usum esse (15). Postquam Gorgias ab idoneis magistris institutus satis in optimis studiis profecit, non dubitamus, quin in Sicilia, tum liberalium artium ac doctrinarum domicilio, et philosophiam professus sit et dicendi praecepta tradiderit. Certe quo tempore Gorgias Athenis erat, Polus Agrigentinus Socrati interroganti, num omnia sophistæ praecepta didicisset, sese

adv. Math. VII, 6 : Ἐμπεδοκλεία μὲν γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης εἶποι πρῶτον ῥητορικῆν κεινηγένει. Diogenes Laertius VIII, 57 : Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ Σοφιστῇ φησι, πρῶτον Ἐμπεδοκλεία ῥητορικῆν ἐπεύειν. Cf. Schol. ad Dionys. Thrac. in Bekker. Anecd. p. 733 sq. — (12) Diog. Laert. VIII, 59 : τοῦτόν φησιν ὁ Σάτυρος λέγειν, ὅτι αὐτὸς παρείη τῷ Ἐμπεδοκλείῃ γοητεύοντι. — (13) Plutarchus Vit. X orat. vol. XII p. 241 ed. Hulten. : αὐτῷ δ' Ἰσοκράτης ἐπὶ τοῦ μνήματος ἐπὶν κωνοτράκοντα πηγῶν, ἐπ' οὗ Σειρήν πηγῶν ἑπτὰ συμβολικῶς, ἐκ τῶν οὐκ οὐκίεται. Ἦν δὲ καὶ αὐτοῦ τράπεζα πλήσιον, ἔχουσα παικτας τε καὶ τοὺς διδασκαλούς αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ Γοργίαν ἐκ Συρακῶν ἑστράτην καὶ ῥητορικῶν, οὐκ ἴσως τὸν Ἰσοκράτην παρεστῶτα. — (14) Schol. Hermog. in Reiskii Orat. Gr. tom. VIII p. 197. — (15) Dionys. Halic. de Isocrat. judic. vol. X p. 335 ed. Reisk. : γενόμενος δ' (ὁ Ἰσοκράτης) ἀκουστής Προδίκου τοῦ Κεῖου, καὶ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, καὶ Τισίου τοῦ Συρακουσίου, τῶν τότε μέγιστον ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἐγένοντο ἐπὶ σοφίᾳ κτλ. Plutarchus Vit. X orat. vol. XII pag. 235 ed. Hulten. : γενόμενος δὲ κατὰ τὴν ἀγδοηκοστὴν ἔστην οὐμπιάδα ἐπὶ Ἀνακράτου Μυρβίνουσιου, Ἀσίου καὶ ἄλλου πρῶτος δύο καὶ εἰκοσὶν ἔτασι, προσδότερος δὲ Ἠράτωνος ἑπτὰ, παῖς μὲν ὢν ἐπαίδευτο οὐδενὸς ἦντον Ἀθηναίων, ἀκρωόμενος Προδίκου τοῦ Κεῖου καὶ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, καὶ Τισίου τοῦ Συρακουσίου, καὶ Θηραμένους τοῦ

illa percepta habere respondit (16). Est autem verisimile, cum in Sicilia potius quam Athenis Leontino rhetori operam dedisse. Transeo ad legationem a Gorgia susceptam, quæ res in ejus vita non minus memorabilis est, quam cæteri qui ei contigerunt honores. Quum igitur secundo Olympiadis LXXXVIII anno Euclide archonte Leontini a Syracusanis bello ita premerentur, ut resistere iis amplius non possent : auxilium petere ab Atheniensibus decreverunt. Existimabant enim sese a potentissima civitate auxilio non orbaturum iri, quia Chalcidensium coloni ideoque Atheniensium cognati essent. Quocirca legatos Athenas miserunt. Princeps legationis fuit Gorgias, qui eloquentia cæteros præstabat ac reipublicæ gerendæ scientissimus judicabatur (17). Fuisse inter legatos a Leontinis missos etiam Tisiam Syracusanum Pausaniæ (18) referenti nemo credet, quamvis nihil obstet quominus eodem tempore, quo Gorgias Athenas venit, Tisiam ibi moratum esse statuamus. Nam

ῥήτορος. — (16) Plato Gorg. p. 462 A : Ὡς γὰρ δῆπου καὶ οὐκ ἐπίστασθαι, ἄπερ Γοργίας, ἢ οὐ; ΠΛΑ. Ἐγὼ γοῶ. — (17) Diodorus Siculus lib. XII cap. 53 : ταῦτα μὲν οὖν ἐπαράβη κατὰ τοῦτον τὸν ἑναυτοῦ, ἐπ' ἀρχόντος δ' Ἀθηναίων Εὐκλείδου Ῥωμαῖοι κατέστησαν ἀντὶ τῶν ὑπᾶτων χιλιάρχους τρεῖς, Μάρκον Μάλλιον, Κόιντον Σολπίκιον Πραιτεξτάτον καὶ Σερούσιον Κορηθίον Κόσσον. Ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Σικελίαν Λεοντίναι, Χαλκιδῶν μὲν ὄντες ἀποικοὶ, συγγενεῖς δὲ Ἀθηναίων, ἔσυχον ὑπὸ Συρακουσίων πολιορκούμενοι πιεζόμενοι δὲ τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Συρακουσίων κινδυνεύοντες ἄλλωι κατὰ κράτος, ἐξέπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀξιούστας τὸν ὄμιον βοηθῆσαι τὴν ταχίστην καὶ τὴν πόλιν ἑαυτῶν ἐκ τῶν κινδύνων ῥύσασθαι. Ἦν δὲ τῶν ἀπεσταλμένων ἀρχιπρεσβευτῆς Γοργίας ὁ ῥήτορ, δεινότητι λόγου πολὺ πρᾶξων πάντων τῶν κατ' ἑαυτόν. Οὗτος καὶ τέχνας ῥητορικὰς πρῶτος ἔξευρε, καὶ κατὰ τὴν σοφιστείαν τοσούτων τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν ὥστε μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν μισθῶν μᾶς ἑκατόν. Οὗτος οὖν κατανήσας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραβθεῖς εἰς τὸν δῆμον διελέθη τοῖς Ἀθηναίοις περὶ τῆς συμμαχίας, καὶ τῷ ξενιτίῳ τὴν λέξαι ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους ὄντας ἀσφειεῖς καὶ εὐλογούς. Πρῶτος γὰρ ἐχρήσατο τοῖς τῆς λέξεως σχηματισμοῖς, περιττοτέροις καὶ τῆ εὐλοηχίᾳ ἀκρωόμενος, ἀκρωόμενος καὶ ἰσοκάλως καὶ παρῆσις καὶ ὁμοιοποιούμενος καὶ τῶν ἑτέρους ταυτοῦσι, ἃ τότε μὲν διὰ τὸ ξένον τῆς κοινότητος ἀποδοχῆς ἤξιοτον, νῦν δὲ περιεργίαν ἔχειν ὄνομα καὶ φαντασίαν καταχέλαστα πλεονάσις καὶ κατακρούς εἰσμένα. Τέλος πείσας τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίᾳσι τοῖς Ἀθηναίοις οὗτος μὲν συμμαχθεὶς ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ τέχνῃ ῥητορικῇ, τῆς ἐς Λεοντίνους ἐπάνοδον ἐποιήσατο. — (18) Pausanias lib. VI, 17, 8 : οὗτος ὁ Γοργίας πατὴρ μὲν ἦν Καρναντίου, λέγειται δὲ ἀνασώσασθαι μελέτην λόγων πρῶτος ἡμελημένην τε ἐς ἅπαν καὶ ἐς γλῆφιν ὀλίγου δεῖν ἦκουσαν ἀνθρώπων. Εὐδοκίμησαι δὲ Γοργίαν λόγων ἕνεκα ἐν τῷ πανηγύρει τῇ Ὀλυμπικῇ φησι καὶ ἀκρωόμενος κατὰ πρᾶσθειαν ὁμοῦ Τισίᾳ παρ' Ἀθηναίους. Καίτοι ἄλλα τε Τισίος ἐπὶ λόγους σφραγίστα, καὶ πιθανότατα τῶν κατ' ἑαυτὸν γενναίων Συρακουσίων σχηματισμῶν ἐπιπέσειν ἐπιπέσειν ὄνομα ἔχειν τε ἐς πλεοναχίαν ἀκρωόμενος ὁ Γοργίας παρὰ Ἀθηναίους, καὶ ἰσοκωίον ἐν Θεσσαλίᾳ τυραννήσας Πολυκράτους οὐ τὰ ἔσχατα ἐνεγκαμένου διδασκαλείου τοῦ Ἀθηναίου, τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἐπίπρο-

vixisse aliquamdiu Tisiam in Atheniensium urbe, non licet dubitare, quippe qui Socrati æque notus fuerit ac Gorgias (19). Accedit quod Isocrates, quem nunquam in Siciliam navigasse constat, non potuit nisi in Græcia Tisiam præceptis imbui. Gorgias novo et inaudito dicendi genere Atheniensium animos bene a natura informatos litterarumque cupidus ita permulcebat, ut ab omnibus libenter tam in concionibus quam in scholis vel, ubi liberior sermo est, in circulis audiretur. Ornate autem in omni sermone loquens clarissimis verborum luminibus utebatur. Nempe in concinnitatis consecratione principem eum fuisse accepimus, siquidem paria paribus adjuncta itemque contrariis relata contraria primus invenit, sed iis usus est intemperantius (20). Quum igitur multi adolescentes ejus disputationibus interessent, exacta ab auditoribus satis magna mercede (centenas enim minas a singulis accipiebat) amplissimas divitias sibi paravit. At vix credibile videtur, diu tum Athenis mansisse sophistam. Nam postquam Atheniensibus persuasit ut Leontinos auxilio jvarent copiasque in Siciliam mitterent, reversum in patriam esse Gorgiam Diodorus testificatur (21). Hæc igitur legatio certa est nec

quidquam habet dubitationis. Ponimus vero philosophum Leontinum illo tempore prope septuagenarium fuisse. Reliquam ejus vitam exceptis quibusdam eventis, quorum tempora a veteribus notata non sunt, nobis ignotam esse dolemus. Illud tantum e variis antiquorum scriptorum narrationibus efficitur, Gorgiam postea modo Græciam peragrasse modo in Sicilia versatum esse. Quoties autem Athenis fuerit, incertum est. Ajunt eum primum Thebis Ly sidem Pythagoreum convenisse idque narrasse Arceso, quum e Græcia in Siciliam renavigaret (22). Hanc autem rem multo post legationem illam accidisse atque ad aliud iter, privatim non publice factum, pertinere, signo sunt haud pauca quæ hic commemorare non attinet. Deinde satis longum temporis spatium in Thessalia transegit, adeo ut Thessali qui prius sola equitandi peritia et opulentia cæteris præstiterant, ejus et humanitate et doctrina capti non modo ad philosophiam se conferrent, sed etiam dicendi arti operam darent (23). In Thessalia senem jam Gorgiam ab adolescente Isocrate auditum esse locuples auctor Cicero (24) memoriæ prodit. Sed cum alia Thessaliæ oppida adiit rhetor Leontinus, tum Larissam, ubi Aristippum ex Alendarum familia ortum erudit. Præterea ad irridendos Larissæos accommodatum est Gorgiæ dictum quod exstat apud Aristotelem (25) Politic. III, 2. Tum orationem Olympiæ habuit, ex qua exiguum superest fragmentum (26). Aliam

σθεν αὐτὸν ὁ Ἰάσων ἐποιήσατο. — (19) Cf. Plat. Phædr. p. 267. — (20) Plato Hipp. maj. p. 282 : Γοργίας τε γὰρ οὗτος ὁ Λεοντίνος σοφιστῆς δέσπο ἀρίστω δημοσίᾳ οἰκόμεν πρεσβύτων, ὡς ἰκανώτατος ὢν Λεοντίνων τὰ καὶ πρῶτον, καὶ ἔν τε τῷ ὄψω ἔδοξεν ἀρίστα εἰπάειν καὶ ἄλλοις ποιούμενος καὶ συνὼν τοῖς νέοις χρήματα πολλὰ εἰσάρατο καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως. Dionysius Halicarnass. Judic. de Lys. c. 3, vol. V. p. 458 ed. Reisk. : ἔφησ' δὲ τοῦτο Γοργίας τε ὁ Λεοντίνος, ἐν πολλοῖς πάνυ σοφιστὴν τε καὶ ὑπεροχον ποῶν τὴν κατασκευὴν, καὶ οὐ πόρρω διθυραμοῦ, ἔνια φεγγόμενος, καὶ τῶν ἐκείνων συνουσιαστῶν οἱ περὶ Λυκύνιον τε καὶ Πῶλον. Ἦσαν δὲ καὶ τῶν Ἀθήνησι βήτορων ἢ ποιητικῆ τε καὶ τραπικῆ φράσις, ὡς μὲν Τίμαχος φησι, Γοργίου ἀρξάντος, ἤνικα Ἀθήναζε πρεσβύτων καταβήξαστο τοὺς ἀκούοντας ἐν τῇ δημογορίᾳ κτλ. Conf. fragm. 5 et Cicero Orat. cap. 52. — (21) Non audiendus igitur est interpres Hermogenes apud Matthiæum ad Dionys. Jud. Lys. p. 458 scribens, Atheniensium quum exercitum Leontinis auxilio misissent, Gorgiam Athenis retinuisse. Sunt autem hæc illius verba : Γοργίας δὲ τις Λεοντίνος (Λεοντίνη δὲ ἐστὶ πόλις τῆς Σικελίας) μαθητὴς τῷ Τισίᾳ, καὶ μετὰ τὸ μᾶθῆναι ὑποστρέφει οἰκᾶδε. Εἰπωμεν δὲ καὶ πῶς ἐν Ἀθήναις ἤμαθεν ἢ βητορικῆ. Γενόμενον πολέμου μεταξὺ Λεοντίνων καὶ ἄλλων ἐπιχωρίων, ἐδήθησαν οἱ Λεοντίνος συμμαχίας ἐκ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ δὴ βουλευόμενοι, τίνα ὄψελον στείλαι ἰκανὸν πρὸς αὐτούς, καὶ πέμπουσιν τὸν Γοργίαν πρὸς Ἀθηναίους, ὡς εἰδότα τὸ πείθειν. Ἐβλήθησαν δὲ τοῦ Γοργίου ἐν Ἀθήναις, ἐπειδείχαστο ἐκεῖ λόγον, καὶ εὐδοκίησε πάνυ, ὥστε ἤνικα ἐπαδείχαστο λόγον ὁ Γοργίας, ἐφάρτη ἀρρακτον ἐπίσυν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ λαμπάδας τοὺς λόγους αὐτοῦ δώμασαν. Κατέσχον αὐτὸν ἐν Ἀθήναις, τὴν συμμαχίαν πέμψαντες ἐν τῇ Λεοντίνῃ. Κατ' ἐκείνων δὲ καιρὸν πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαπεφάντων ἀπέπαυον αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ βητορικῆν ἐπαίδευσαν. Ἐάπερ φησὶ καὶ Πλάτωνας διαπεφάντων

ἐπὶ τούτῳ ποιῆσαι Γοργίαν τὸν διὰ λόγον, ἐν ᾧ πολλὰ κατατρέχει τῆς βητορικῆς. — (22) Plutarchus de Socratis genit. cap. 13, vol. X pag. 321 ed. Hult. : ἔπει δὲ ἔβησαν κατὰ πόλεις ἐταίρια τῶν Πυθαγορείων, καὶ κατέστησαν τοῖς ὄντι συνεστώων ἐν Μεταποντίῳ, καὶ ἐβλήθησαν πῦρ οἱ Κυλώνειοι περιένθησαν καὶ ἀπέπαυον τὴν φιλοσοφίαν, πλὴν Φιλόλαου καὶ Λύσιδος, νέων ὄντων τῶν ἐκείνων καὶ σφοδρῆτι διωσαμένων τὸ πῦρ, Φιλόλαος μὲν εἰς Λευκανοῦς φυγῶν, ἐκείθεν ἐσώθη πρὸς τοὺς ἄλλους φίλους ἦδη πάλιν ἀφροζόμενος καὶ κρατούμενος τῶν Κυλωνείων. Λύσιος δὲ ὅπου γέγονεν, ἤγροετο πολλὸν χρόνον, πλὴν γε δὴ Γοργίας ὁ Λεοντίνος ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀναπλέων εἰς Σικελίαν, ἀπήγγειλε τοῖς περὶ Ἀρκεσίου βαθείας, Λύσιδι συγγεγονέναι διατρίβοντι περὶ Θήβας. — (23) Plato Menon. imit. : ΣΩΚΡ. Ὁ Μενων, πρὸ τοῦ μὲν Θετταλοὶ εὐδόκιμος ἦσαν ἐν τοῖς Ἑλλήσι καὶ ἔθνα μαχόντο ἐπ' ἱππικῆ τε καὶ πλοῦτω, νῦν δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ οὐκ ἤμιστα οἱ τοῦ σοῦ ἑταίρου Λεοντίνου πόλιται Λαρισσαῖοι. Τούτου δὲ ἦμιν αἰτίος ἐστὶ Γοργίας. Ἀρριόμενος γὰρ εἰς τὴν πόλιν, ἐραστὴς ἐπὶ σοφίᾳ εἰληπεν Ἀλευκῶν τε τοὺς παύσας, ὧν ὁ σὸς ἐραστὴς ἔστιν Ἀριστιππος, καὶ τῶν ἄλλων Θετταλῶν. Cf. Philostr. epist. ad Jul. Aug. p. 919. — (24) Cicero Orat. cap. 52. — (25) Aristoteles Polit. III, 2 (fragm. 15) : Γοργίας μὲν σὺν ὁ Λεοντίνος, τὰ μὲν ἴσως ἀπορῶν τὰ δ' εἰρωνευόμενος, ἔφη, καθάπερ φησὶ Πλάτωνας τῶν ὀμωπιῶν πεποιημένους, οὕτω καὶ Λαρισσαίους τῶν ἑπιπλοῦντων ὀμωπιῶν πεποιημένους : εἶναι γὰρ τινὰς ἁρισσοποιούς. — (26) Vid. fragm. I. —

denique orationem Delphis recitavit (27), postquam (*) auream sibi statuam in templo posuit, quo tempore jam et divitiis affluens et auctoritate reliquos sophistas superabat. Contigisse hoc auctor est Plinius (28) septuagesima circiter Olympiade, in quo virum doctissimum memoria fefellit. Nam *ultra Socratem usque durasse* Leontinum philosophum tradit Quintilianus lib. III, 1, 9. Quod si verum est, Plinium in exquirendis temporibus parum diligentem fuisse apparet. Accedit quod aliter rem de qua naturalis historiae conditor agit, Cicero commemorat De orat. III, 32, tantum honorem a Græcia sophistæ habitum esse dicens, soli ut ex omnibus Delphis non inaurata statua, sed aurea statueretur. Verum tot tantique honores Gorgiæ tributi jure numerantur in causis, cur quidam laudum ejus obtrectatores exstiterint. Etenim si fides Hermippo apud Athenæum (29), Plato enim sæpius asperioribus facietis perstrinxit scriptoque dialogo cum aliis sophistis exagitavit (30). Porro Aristophanes aliquoties in rhetorem Leontinum invectus est. Quid? quod Chærophon Atheniensis (31) Gorgiæ in conventu questionem poscenti seque ad omnia de quibus quisque audire vellet esse paratum denuntianti publice insultare non erubuit. Is enim: Cur Gorgia, inquit, fabæ ventrem inflant, ignem

non inflant? Cui Gorgias, Hoc, ait, tibi considerandum relinquo. Ego vero jam dudum scio, in tales homines terram gignere ferulas. Caterum ut in omni vita lautus ac sumtuosus erat homo Leontinus: ita purpurea veste indutus in publicum prodire consueverat (32).

E Gorgiæ disciplina præter Aristippum atque Isoceram, quorum supra mentionem fecimus, Menon Thessalus et Proxenus Bæotus profecti sunt, alter Platonis (33), alter Xenophontis (34) testimonio clarus. De Menone legenda est Gedikii dissertatio Platonis dialogo præposita. Proxenus autem qui antequam Cyri expeditioni adversus Artaxerxem fratrem susceptæ interesset, in Bœotia familiariter sophista usus videtur, Xenophonte teste, triginta fere annorum juvenis, postquam invicem hostilia cœptarunt, quarto Olympiadis XCIV anno mortuus est. Adde quod Socrates primo Olympiadis XCV anno decessit, post quem fato obiisse Gorgiam Quintilianus (35), cujus verba attuli, aperte dicit. Ut autem ad summam senectutem venisse rhetorem Leontinum omnes consentiunt (36): ita, quam diu vixerit, inter scriptores controversia est (37).

Var. hist. lib. XII, 32: Ἰππίαν δὲ καὶ Γοργίαν ἐν πορφυραῖς ἐσθῆσι προϊέναι διαρρῆι λόγος. — (33) Cf. Plat. Menon. init. — (34) Xenophon Anab. lib. II cap. 6, 16: Ἡρόδωτος δὲ ὁ Βοιωτὸς εὐθύς μὲν μεράκιον ὦν, ἐπιθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀρχίριον τῷ Λεοντίνῳ. Ἐπει δὲ συνεγένετο ἐνείη, ἱκανὸς ἤδη νομιστὰς εἶναι καὶ ἀρχεῖν καὶ φίλος ὦν τοῖς πρώτοις μὴ ἠτάσθαι εὐχετηῶν, ἤλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ ὅτε κτήσασθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δόναμα μεγάλῃν καὶ χρήματα πολλά. Τοσούτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἐνδύηται αὐτὸν καὶ τοῦτο εἶχεν οἷοι τούτων οὐδὲν αὐτῷ ὕψισται μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ὅτε δέιν τούτων τυγχάνειν, ἀνεὶ δὲ τούτων μὴ. Ἄρχεῖν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μένοιτο οὐτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς ἐπιτιθεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἡσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκείνων, καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἢ ξυνηρὸς τὸ ἀπεχθηνέσθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ στρατιώταις τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. Ἦτο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς ποιῶντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικούντα μὴ ἐπαινεῖν. Τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δὲ ἀδικοὶ ἐπεθόλυνον ὡς εὐμεταχειριστὸν ὄντι. Ὅτε δὲ ἀπεθῆσκεν ἦν ἑτῶν ὡς τριάκοντα. — (35) Quintilianus lib. III, 1, 9. — (36) Plutarchus De oracul. defect. cap. 20, vol. IX p. 330 ed. Hull. : οὕτω γὰρ Ἐπίκουρος τὸ χεῖριον Γοργίου τραπέζαι τοῦ σοφιστοῦ, καὶ Μητροδόωτος Ἀλιεῖδος τοῦ κομμοδοποιοῦ. Διπλάσιον γὰρ οὕτως ἔζησε τοῦ Μητροδόωρου, Ἐπίκουρος δ' ἐκείνος· πλέον, ἢ ἐπίτατον. Vivit enim Epicurus annos septuaginta duos (Diog. Laert. lib. X, 15), Gorgias centum et octo. Plato Phædr. p. 261: Καί, καὶ μὰ Δία, ἔγωγε τῶν Νέστορος, εἰ μὴ Γοργίαν Νέστορα τινα κατασκευάζεις κτλ. ad quem locum vetus enarrator hanc scripsit annotationem: Γοργίας παράλληλος Νέστορι ὡς αἰδῆμων καὶ πολυετής· ὅτι καὶ ἑκατὸν ἔζησεν ἔτη. — (37) Plinius Hist. nat. VII, 48: Indubitatum est, Gorgiam Siculum centum et octo annos vixisse. Censorinus De die natali cap. 15: Gorgiam octo supra centum

(27) Vid. Philostrat. Vit. sophist. p. 493. — (*) Vel antequam statuam illam sibi poneret; res enim incerta est. — (28) Plinius Hist. nat. lib. XXVIII, 4: Gorgias Leontinus hominum primus et auream statuam et solidam Delphis in templo sibi posuit, LXX circiter Olympiade; tautus erat docenda oratione artis quæstus. Aliter Pausan. X, 18: ἐπίχρυσος, δὲ εἰκῶν, ἀνάθημα Γοργίου τοῦ ἐκ Ἀσωντίνων, αὐτός; Γοργίας ἐστίν. — (29) Athenæus lib. XI pag. 505 (fragm. 14): λέγεται δὲ ὡς καὶ ὁ Γοργίας αὐτὸς ἀναγνούς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ διὰ λόγον πρὸς τοὺς συνήβεις ἔτη, ὅς; καλῶς οἶδε Πλάτωνος λαμβάνειν. Ἐρμύππος δὲ ἐν τῷ περὶ Γοργίου, ὅς; ἐπεδόχησε (ζησί) ταῖς Ἀθήναις Γοργίᾳ μετὰ τὸ ποιησασθαι τὴν ἀνάθησιν τῆς ἐν Δελφοῖς ἑαυτοῦ χρυσοῦς εἰκόνας, εἰπόντος τοῦ Πλάτωνος καὶ εἶδεν αὐτόν, Ἦκει ἡμῖν ὁ καλὸς τε καὶ χρυσοῦς Γοργίας· ἔτη ὁ Γοργίας· Ἦ καλὸν γε αἱ Ἀθήναι καὶ νέον τούτων Ἀρχιλόγον ἐνηγόχασιν. Ἄλλοι δὲ φασιν ὡς ἀναγνούς ὁ Γοργίας τὸν Πλάτωνος διὰ λόγον πρὸς τοὺς παρόντας εἶπεν οἷοι οὐδὲν τούτων οὔτε εἶπεν οὔτε ἤκουσε παρὰ Πλάτωνος, Dionysius Halicarnassensis Epist. ad Pomp. vol. VI p. 736 ed. Reisk.: εὖ γὰρ τὰς ἄλλας αὐτοῦ γρατὰς παρατέρειν, ἐν αἷς κομωθεῖ τῶν πρὸ ἑαυτοῦ, Πορμενίδην τε καὶ Ἰππίαν, καὶ Πρωταγόραν, καὶ Πρόδικον, καὶ Γοργίαν καὶ Πύλον, καὶ Θεόδωρον, καὶ Θρασύμαχον, καὶ ἄλλους συγγούς; οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου πάντα περὶ αὐτῶν γρατῶν, ἀλλ', εἰ βούλει, καὶ ἀπὸ φιλοτιμίας. Ἦν γὰρ ἐν μὲν τῇ Πλάτωνος φῶσει πολλὰς ἀρετὰς ἐχούσης τὸ φιλότιμον. — (36) Aristoph. Av. 1694 seqq.: ἐστὶ δ' ἐν Φαναίῳ πρὸς τῇ Κλεψύδρᾳ πανούργον ἐγγλωττοχαστόρων γένος; οἱ θερίουσιν τε καὶ σπείουσι καὶ τραγῶσι ταῖς γλώτταισι συκάρουσι τε· βάρβαροι δ' εἰσὶν γένος, Γοργίαι τε καὶ Φίλιπποι. Id. Vesp. 421: οἷς γ' ἠπόδισαν Φίλιππον ἐν δίχῃ τὸν Γοργίου. — (31) Philostr. Vit. soph. p. 483 — (32) Elia-

quinquennali celebritate ludorum, professus est, cuncta pane audiente Græcia, nihil esse ulla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret: neque solum has artes sibi esse familiares, quibus liberales doctrinæ atque ingenuæ continerentur, geometriam, musicam, litterarum cognitionem et poetarum, atque illa quæ de naturis rerum, quæ de hominum moribus, quæ de rebus publicis dicerentur: sed annulum quem haberet, pallium quo amictus, soccos quibus indutus esset se sua manu confecisse. Hinc ergo facilis est conjectura, quantum sibi doctissimi illi homines de præclarissimis artibus appetierint, qui ne sordidiores quidem repudiarint. Sed ut ad Gorgiam redeam, ingens fuit rerum varietas de quibus disputare consueverat. Ac de virtutis quidem natura non in universum aliorum philosophorum more loqui, sed de singulis virtutibus dicere solebat (49). Quo in genere servata est a Plutarcho veritas ejus de mulieribus sententia, quarum non formam sed famam vult multis esse notam (50). Essentiam cum specie sic componit, ut ipsum quidem esse, si non videatur, obscuritate, ipsum autem *videri*, si non sit, imbecillitate laborare censeat (51). Quid generalim de amicitia præcepit, incompertum habemus. Reprehenditur vero a Plutarcho, quod amicum ab amico in rebus tantum justis opem petiturum, ipsi autem in multis et injustis rebus operam daturum esse putaverit (52). Porro poetarum lectione mirifice delectatum esse Gorgiam, colligas ex iis quæ de arte tragica ac de Æschylo judicavit. Nam tragædiam esse dixit

γινώσκοντες ἢν εἰς τὴν αἰσθητικὴν μὲν οἰαίαι ἡ Ἡερναϊκῶν τῶν πολυτελοῦν, τὴν δὲ ἐν τῷ ἀσκήσει. Πρὸς δὲ τοῦτοι ποιήματα ἔχων εἰλεῖν, καὶ ἐπὶ καὶ τραγωδίας καὶ δὲνυσαύτους, καὶ ἄλλοι πολλοὺς λόγους καὶ ἄλλοι διαποῦς συγκατεμένους. Ἐπισημασθε τὴν ἐργῶν δὲ ὧν ἀρτὴ γὰρ ἐλεγον ἐπιστήμων ἀνικεῖσθαι διαφερότως τῶν ἄλλων, καὶ περὶ βυθῶν καὶ ἀρμονῶν καὶ γραμματικῶν ὁρθότητος, καὶ ἄλλα ἐπὶ πρὸς τοῦτοις πάντο πολλὰ, ὡς ἐγὼ δοκῶ μνημονεύειν. Καίτοι τὸ γε μνημονεύειν ἐπισημασθῆναι σου, ὡς εἶπα, τὴν γῆρα, ἐν ᾧ οὐ οἶσι λαμπρότατος εἶναι. Οἰμαι δὲ καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐπισημασθῆναι. Conf. Cicero De orat. III, 32. Philostratus Vit. sophist. lib. I p. 495; Quintilianus lib. XII, 11, 21; Apuleius Florid. 2; Dio Chrysostomus dissert. LXXI; Lucianus in dialogo qui Hippias inscribitur. Cæterum Hippie scripturam reliquias edidit Car. Muller in Fragm. hist. Gr. vol. II. — (49) Aristoteles Polit. I, 13, p. 1260 ed. Bekker: οὐχ ἡ αὐτὴ σφραγισμένη γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς· οὐδ' ἀνδρῶν καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ὅσοι Σωκράτης, ἀλλ' ἡ μὲν ἀρχὴν ἀνδρεία, ἡ δ' ὑπερρευναί. Ὅμοίως δὲ ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ μέρος μάλλον ἐπισημασθῆναι καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξῆρασι δὲ αὐτοῦ, ὅτι τὸ εὖ ἔχειν τὴν ψυχὴν ἀρετὴ, ἢ τὸ ἀδουπραγεῖν ἢ τὴν τῶν τοιούτων. Πολὺ γὰρ ἀμεινον λέγουσιν οἱ ἐξοικισμένοι τὰς ἀρετὰς, ὡσπερ Γοργίας, τῶν οὕτως οὐκ ἐπισημασθῆναι. — (50) Vid. fragm. 17. et Plat. Men. p. 71 (§ 3). — (51) Vid. fragm. 16. — (52) Vid. fragm. 17. — (53) Vid.

fraudem, qua et qui deciperet non decipiente justior, et qui deciperetur non decepto sapientior esset (53). Quam autem Æschylus bene potius suas scripsisse feratur tragædias, Plutarcho potius astipulamur, qui omnia ejus dramata Bacchum redolere ait, quam Gorgiæ unam ex ejus fabulis, Septem adversus Thebas, Martis esse plenam statuenti (54).

De Gorgiæ caractere jam supra diximus, qui cum ex aliis ejus ingenii monumentis, tum maxime e quinto fragmento cognoscitur. Est autem operæ pretium eos qui Leontini rhetoris dictionem hic illic imitati sunt commemorare. Quorum in numero præter Platonem (55) Thucydides (56), Critias (57), Isocrates (58), Alcidas Elaites (59), Polus Agrigentinus (60), Agathon (61) poeta tragicus, Æschines (62) denique Socraticus reponuntur. Verum quatenus

fragm. 19. — (54) Vid. fragm. 20. — (55) Dionysius Epist. ad Cn. Pomp. vol. VI p. 760 ed. Reisk.: σὺ γὰρ καὶ τὴ ποιητικῶν ἐσχάτην προσβάλλουσιν ἀγῶν, καὶ μάλιστα τοῖς Γοργιαῖοις ἀκαίρως καὶ μερακικῶδως ὁ Πλάτων ἐναθρύνεται· καὶ πολυτέλειά τις ἐστὶν ἐν τοῖς τοῦτοις παρ' αὐτῶν, ὡς καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς εἰρηκεῖ που καὶ ἄλλοι συχοὶ πρότερον· οὐ γὰρ ἐμὸς ὁ μῦθος. Id. p. 762 de Platone: τῆς Γοργίου καὶ Θεουκυδίδου κατασκευῆς ἐρασθείς. Conf. De adm. vi Dem. cap. 5 p. 967. — (56) Dionysius Halicarnassensis Epist. II ad Ammaum vol. VI p. 792 ed. Reisk.: εὐροὶ δ' ἂν τις οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν θεατρικῶν σχημάτων κείμενα παρ' αὐτῶν [τῶ Θεουκυδίδου] τὰς παριστώσεις λέγω καὶ παρομοιώσεις, καὶ παρονομασίας, καὶ ἀντιθέσεις· ἐν αἷς ἐπιδείκναισας Γοργίας ὁ Λεοντίνος, καὶ οἱ περὶ Πλάτων τὸν Δικύριον, καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν κατ' αὐτὸν ἀμικραστῶν. Cf. Jud. de Thucyd. c. 24, p. 869. Cellinius in Thuc. vit. 51: πολυτελεῖς δὲ ἐν ἐν τοῖς σχήμασι τὰ πολλὰ καὶ τῶν Γοργίου τοῦ Λεοντίνου μιμούμενος. — (57) Philostratus vit. Gorg. p. 492 seq.; item epist. ad Jul. Aug. p. 919. Adde eundem vit. Crit. p. 502 seq. et Hermogen. De form. orat. II c. 11 p. 499 seq. — (58) Dionysius Halic. De comp. verb. cap. 23; item De Isocrate jud. cap. 2, pag. 539: αἱ τε παρομοιώσεις καὶ παριστώσεις καὶ τὰ ἀντίθετα, καὶ πᾶς ὁ τῶν τοιούτων σχημάτων κόσμος πολὺς ἐστὶ παρ' αὐτῶν, καὶ λυπεῖ πολλὰκις τὴν ἀλλήν κατασκευὴν, προστάμενος ταῖς ἀνοκίαις. — (59) Dionysius Halic. Jud. de Isoc. cap. 19, p. 625: Γοργίαν μὲν τὸν Λεοντίνον, ἐκπίπτοντα τοῦ μετρίου καὶ πανταχοῦ παιδαριώδη γινόμενον ὄφρα, Ἀλικυδάμαντα δὲ τὸν ἀκουστὴν αὐτοῦ, παρῆτερον ὄντα τὴν λέξιν καὶ κοινότερον. — (60) Philostratus vit. Pol. p. 497. — (61) Ælian. Var. hist. lib. XIV cap. 13: πολλοῖς καὶ πολλὰκις γρηται τοῖς ἀντιθέτοις ὁ Ἀγάθων. Ἐπεὶ δὲ τις, εἰς ἐπανορθούμενος αὐτόν, ἐβούλετο περιαιρεῖν αὐτὰ τῶν ἐκείνου δραμάτων, εἶπεν· Ἀλλὰ σὺ γε, γενναίε, λέληθας σεαυτὸν, τὸν Ἀγάθων ἐκ τοῦ Ἀγάθωνος ἀρανίζων. Οὕτως ἐκόμα ἐπὶ τοῦτοις ἐκείνος, καὶ ὡστο τὴν αὐτοῦ τραγοδίαν ταῦτ' εἶναι. Schol. ad Plat. Conviv. p. 172: ἐμμεῖτο δὲ [ὁ Ἀγάθων] τὴν κομψότητα τῆς λέξεως Γοργίου τοῦ ῥήτορος. Agathonis tragædiorum reliquias recensuit F. G. Wagner inter Poetarum tragic. Fragm. p. 52-61 (Parisii 1846). — (62) Diogenes Laertius lib. II, 63: ἦν δὲ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἱκανῶς γεγυμνασμένος [ὁ Αἰσχίνης], ὡς ὄφρα ἐκ τε τῆς ἀπάλογας τοῦ πατρὸς Φαίνακος τοῦ στρατηγῶν, καὶ τῆς Δίωκος. Μάλιστα δὲ μμεῖται Γοργίαν τὸν Λεοντίνον. —

hi Gorgiæ imitatores fuerint, definire non audeamus, siquidem veteres illius scripta cum horum libris contententes multo facilius de sermonis genere ac de imitationis vestigiis quam nostræ ætatis homines iudicare poterant. Quapropter etsi Dionysii Halicarnassensis aliorumque criticorum sententiam ex parte probamus, tamen in hac tanta antiquarum litterarum jactura eam neque confirmare argumentis neque refellere in animo est.

E Gorgiæ scriptis primo loco ponimus Olympicam orationem (63), citatam ab Aristotele Rhet. lib. III cap. 14. Hanc eo consilio Olympiæ in magno Græciæ consensu habuit sophista, ut Græcos missis intestinis bellis ac dissidiis ad concordiam excitaret atque ad arma Persis inferenda impelleret. Erat autem exordium longius repetitum, quoniam homo disertus initium ducebat ab eorum laude qui primi hujusmodi conventus instituissent (64). Quamquam vero talem orationem Græcorum plerisque tum placuisse suspicamur, tamen Plutarchus (65) auctor est, postquam Gorgias peroravit, Melanthium quendam dixisse: « Hic nobis concordiam suadet, qui ut ipse, conjux et ancilla, tres homines, privatim concordet efficere non potest. » Videbatur enim, inquit idem scriptor, ancillam amare Gorgias et ancillæ ea de causa obtrectare uxor. Præterea inclaruit rhetor Leontinus funebri oratione et Pythica. Prioris argumentum latius perscripsit Philostratus p. 493. Quippe mira prudentia dictam fuisse ait (66) de iis Atheniensibus qui, quum in bellis pro patria mortui essent, non solum de publico elati, sed etiam laudationibus cohonestati erant. In trophæorum autem, quæ de Medis erant posita, laudibus immortalis, demonstravit trophæa de barbaris constituta hymnos, de Græcis statuta

luctus flagitare (67). At Pythica oratio ejus idem meminit Philostratus (68), in qua materia versata sit, declarare veteres omiserunt. Hoc tantum exploratum nobis est, illam e Delphici templi ara esse recitatam. Quarta Gorgiæ orationcula fuit Eleorum laudatio, reprehensa ab Aristotele (69), quod scriptor nullo eam instruxisset exordio. Adde quod tum Achillem tum fortitudinem laudibus ornavit. Utriusque enim orationis mentionem facit Aristoteles (70). Denique artem oratoriam edidit Gorgias. Nimirum hujusmodi librum ab eo compositum esse testantur Apollodorus apud Diogenem Laertium (71), Cicero in Bruto, Quintilianus, Suidas. In hoc autem doctissimum hominem de opportunitate disseruisse colligendum ex quodam Dionysii Halicarnassensis loco (72). Accedo ad dubia scripta de quibus perdifficilis est quæstio. Feruntur enim sub Gorgiæ nomine in codicibus manu exaratis duæ (73) orationes, Palamedis defensio et Helenæ laudatio, neutra spernenda, sed utraque satis venusta, quum earum auctor sermonis elegantiam cum disseverendi subtilitate conjunxerit figurasque Leontino rhetori proprias frequenter. At veterum de his orationibus silentium jam dudum effecit ut viri docti in diversas partes discederent. Alii enim eas genuinas existimarunt (74), alii posteriore tempore confictas et Gorgiæ suppo-

τούς ἐν πόλεσις ἀριστεύσαντας Ἀθηναίους. — (67) Philostr. p. 194: ἐνώπιον τοῖς τῶν Μηδικῶν τροπαίων ἐπαίνοισι, ἐνδεικνύμενος αὐτοῖς, ὅτι τὰ μὲν κατὰ τῶν βερβέρων τροπαίῳ ὕμνος ἀπαιτεῖ, τὰ δὲ κατὰ τῶν Ἑλλήνων θρήνησος. — (68) Philostratus p. 493. — (69) Aristoteles Rhet. lib. III cap. 14, pag. 1415 b ed. Bekker. Vid. fragm. 6. — (70) Aristoteles Rhet. lib. III cap. 17, pag. 1418 a ed. Bekker.: καὶ ὃ εἶπε Gorgίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτο ἐστὶν εἰ γὰρ Ἀχιλλεὺς λέγει, Πηλέα ἐπαίνει, εἶτα Διάκον, εἶτα τὸν θεόν ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδράσιν, ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ ὁ τοιοῦτος ἐστίν. Fortasse illa Gorgiæ oratio Aristotele observabatur, quum hæc scriberet Rhet. lib. I cap. 3, pag. 1359 a ed. Bekker: οὐκ Ἀχιλλεὺς ἐπανοῦσιν ὅτι εἰσῆλθε τῷ ἐταίρῳ Πατρόκλῳ εἰδὼς ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, εἶθον ζῆν. Τοῦτω δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος βάντος κἀλλόν, τὸ δὲ ζῆν συμμέρον. — (71) Diogenes Laertius VIII, 58: Gorgiῶν γοῖν τῶν Λεοντίνων αὐτοῦ [τοῦ Ἐμπεδοκλέους] γενέσθαι μαθητὴν, ἀνδρα υπερίχοντα ἐν ῥητορικῇ, καὶ τέχνην ἀπολοποιότα. Cf. Cicero Brut. cap. 12, 47; Quintilian. lib. III, 1, 8, et Suidas v. Gorgiῶν. — (72) Dionysius Halicarn. De comp. verb. cap. 12, p. 68 ed. Reisk.: καιροῦ δ' οὐτε ῥήτωρ οὐδέ τις οὐτε φιλόσοφος: εἰς τότε χρόνον τέχνην ὤρισεν οὐδ' ὅσπερ πρῶτος ἐπεχείρησε περὶ αὐτοῦ γράψαι, Gorgiῶν ὁ Λεοντίνος, οὐδέ τις λόγος αἴτιον ἔγραψεν. — (73) Fortasse olim plures fuerunt aut etiam nunc latent. Nam Const. Lascaris apud Maurolycum Florentium se tres legisse testatur. Vid. Fabric. Bibl. Gr. II p. 806 ed. Harl. — (74) Uptonus ad Dionys. De comp. verb. 20 p. 429 ed. Schæf.; Brodeaus ad Philostr. p. 950 ed. Olear. Lipsius ad Tac. Annal. XI, 14. Hemsterhusius

(63) Pausanias lib. VI, 17, 8: εὐδοκίμησαι Gorgiῶν λόγων ἕνεκα ἐν τῇ πανηγύρει τῇ Ὀλυμπικῇ φασὶ καταβυζόμενον κατὰ περθεῖαν ὁμοῦ Τισίῃ παρ' Ἀθηναίους. Philostratus epist. XIII, p. 919: Gorgiῶν βασιλεύσασθαι ἦσαν πρῶτον μὲν οἱ κατὰ Θεσσαλίαν Ἕλληνας, παρ' οἷς τὸ ῥητοροῦσιν γοργιάζειν τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχεν· εἶτα τὸ ἔμπαν Ἑλληνικόν, ἐν οἷς Ὀλυμπίῃσι διελέχθη. — (64) Vid. fragm. 1. — (65) Plutarchus Conjug. græc. vol. VII p. 425 ed. Hutten.: Gorgiῶν, τοῦ ῥήτορος ἀναγνόντος ἐν Ὀλυμπίᾳ λόγον περὶ ὁμοιοῦσιν τοῖς Ἕλλησιν, ὁ Μελάχιος· οὗτος ἤμιν (ἔφη) συμβουλεύει: περὶ ὁμοιοῦσιν, ὅς αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν θεραπαινίδα ἴδωι τρεῖς ὄντας ὁμοιοῦσιν οὐ πεπεικεν. Ἦν γὰρ ὡς εἰσὶ τις ἔρωσ τοῦ Gorgiῶν καὶ ζηλοτυπία τῆς γυναῖκος πρὸς τὸν θεράπαινίδα. — (66) Philostr. p. 493: ὁ ἐπιτάξιος λόγος, ἐν οἷσιν ἔθεν Ἀθηναῖον, εἰρηται μὲν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων πεσοῦσιν, οὗς οἱ Ἀθηναῖοι δημοσίᾳ ἦν ἐπαίνοισι ἐθαύσαν, σοφίᾳ δὲ ὑπερεβλλοσῆν ἔργαται. Hermogenes (vid. fragm. 5): ἔφη ὁ ἄριστος

sitas putaverunt (75), alii denique rem inexplicabilem esse arbitrati sunt (76). Neque diffidendum est in funebris orationis fragmine, indubitato tanti ingenii monumento, majorem esse verborum granditatem altioreque mentem spirare videri quam in hisce orationibus. Taceo alia argumenta, quibus homines eruditi istarum scripturum auctoritatem labefactare voluerunt. Quamobrem aliorum exemplum secuti in illa hujus questionis obscuritate nobis quoque liquere negamus. Agmen denique claudat liber *de rerum natura* sive *de non ente* (περὶ φύσεως ἢ περὶ τοῦ μὴ ὄντος) memoratus Isocrati in Heleraudatione (77), Galeno (78), Philostrato (79), Olympiodoro (80), aliis, compositusque Olympiade octogesima quarta. Ex hoc multa excerpit Aristoteles in Disputationibus de Melisso, Xenophane et Gorgia, editis Phil. Græc. Fragm. vol. I pag. 271-309. Ejusdem autem summam proposuit Sextus Empiricus adv. Math. lib. VII, 65-87 p. 383-388 ed. Fabr (81). Uterque igitur scriptor consulendus est ei qui quæ Gorgias illo opusculo persecutus sit, latius perscribere velit. Quam in re eo breviori mihi esse licet, quod multa super hoc argumento jam in annotationibus ad Aristotelis libellum dicta sunt. Quamobrem

ad Lucian. Jud. vocal. c. 5 vol. I p. 88; Wesselingius ad Diod. Sic. IV, 33 vol. I p. 279, 25; Sturzium ad Emped. p. 48 et p. 120; Reiskius Oratt. Græc. vol. VIII præf. — (75) Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græc. poet. comp. p. 386; Amersfoordius in Schaf. Append. Demosth. I p. 793; Geelius in Hist. crit. soph. p. 23. — (76) Fossius De Gorgia Leontino pag. 79-106. — (77) Isocrates Helen. laud. p. 231 ed. Bekker. : πῶς γὰρ ἂν τις ὑπερβῶλοιτο Γοργίαν τὸν τομῆσάτα λέγειν, ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἔστιν. — (78) Galenus tom. I p. 56, 26 ed. Gesner. — (79) Philostratus p. 480. — (80) Olympiodorus Comment. in Platon. Gorg. apud Leon. Allatium Dialog. de scriptis Socratis p. 116 : ἀμείβει καὶ γράφει ὁ Γοργίας περὶ φύσεως σύγγραμμια οὐκ ἀνομήσον τῇ πρὸ Ὀλυμπιάδι, ὥστε εἰκοσιν ὁκτώ ἔτεσιν ἢ ὀλίγω πλείοσιν εἶναι πρότερον τὸν Σωκράτην. — (81) Sextus Empiricus adv. Math. lib. VII, 65-87, p. 383-388 ed. Fabr. [p. 203 208 ed. Bekker.] : Γοργίας δὲ ὁ Λεοντίνος, ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν τάγματος ὑπῆρχε τοῖς ἀνερχομένοις τὸ κριτήριον, οὐ κατὰ τὴν ὁμοίαν δὲ ἐπιβολὴν τοῖς περὶ τὸν Πρωταγόραν. Ἐν γὰρ τῷ ἐπιγραφομένῳ περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως τρία κατὰ τὸ εἶξῃ κεφάλαια κατασκευάζει, ἐν μὲν καὶ πρῶτον ὅτι οὐδὲν ἔστιν, δεύτερον ὅτι εἰ καὶ ἔστιν, ἀκατάληπτον ἀνθρώπῳ, τρίτον ὅτι εἰ καὶ καταληπτόν, ἀλλὰ τοῖς γε ἀνεξοίσιστον καὶ ἀνεμνήνευτον τῷ πέλαι. Ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν ἔστιν, ἐπιλογίζεται τὸν τρόπον τοῦτον. Εἰ γὰρ ἔστι τι, ἦτοι τὸ ὄν ἔστιν, ἢ τὸ μὴ ὄν, ἢ καὶ τὸ ὄν ἔστι καὶ τὸ μὴ ὄν. Οὗτε δὲ

breviter Gorgiæ præcepta exponam. Tres commentarii illius partes fuisse veteres memoriæ prodiderunt. Et primum quidem sophista nihil esse demonstravit; deinde, etiamsi esset, percipi non posse; denique, etiamsi esset et percipi posset, alteri tradi non posse. Primæ partis, Sexto auctore, tria fuerunt capita. Etenim Gorgias : « si quid est, inquit, aut non ens est, aut ens, aut non ens et ens; atqui primum non est non ens, deinde non est ens, denique non est non ens et ens; ergo nihil est. » Ea vero omnia allatis rationibus atque exemplis in hunc modum docebat. Primum nihil est; nam si quid esset, necessario aut ortum foret aut æternum. Atqui neque ex ente neque ex non ente oriri potuit. Neque vero æternum esse potest; quod enim æternum est, id infinitum sit necesse est. Infinitum autem nusquam est, quum neque suis finibus contineri, neque alienis terminis circumscribi queat. Quod vero nusquam est, id omnino non est. Deinde etiamsi quid esset, tamen cognosci non posset. Nam si res cognosci possent, quæcunque cogitantur, essent; quæ autem non sunt, ea ne cogitari quidem possent. Tum vero mendacio non foret locus, ne tum quidem, si quis diceret, in mari esse curruum certamen, quod absurdum est. Denique etiamsi quid esset et percipi posset, alteri tamen tradi non posset. Differunt enim verba a rebus designatis. Quomodo enim oratione aliquis colorem exprimat, quum non colores, sed soni auribus percipiantur? Et quomodo eadem notio in duobus hominibus esse potest qui tamen naturis inter se differunt? Caterum admirabili casu accidit ut Protagora auctore omnis opinio vera, Gorgia auctore falsa sit. Quæ quum ita sint, nihil est verum, sed in sola oratione ad persuadendum accommodata ingenii magnitudo consistit. Pauca quæ exstant Gorgiæ dicta et fragmenta e variis scriptoribus collecta exposui atque interpretatus sum.

τὸ ὄν ἔστιν, ὡς παραστήσει, οὔτε τὸ μὴ ὄν, ὡς παραμυθήσεται, οὔτε τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, ὡς καὶ τοῦτο διδάξει· οὐκ ἄρα ἔστι τι. Καὶ ὅτ' ἡ μὲν μὴ ὄν οὐκ ἔστιν. Εἰ γὰρ τὸ μὴ ὄν ἔστιν, ἔσται τι ἄρα καὶ οὐκ ἔσται· ἢ μὲν γὰρ οὐκ ὄν νοεῖται, οὐκ ἔσται, ἢ δὲ ἔστι μὴ ὄν, πάλιν ἔσται. Παντελῶς δὲ ἀτοπον, τὸ εἶναι τι ἄρα καὶ μὴ εἶναι· οὐκ ἄρα ἔστι τὸ μὴ ὄν. Καὶ ἄλλως, εἰ τὸ μὴ ὄν ἔστι, τὸ ὄν οὐκ ἔσται κτλ.

PYTHAGOREORUM
IN GRÆCIA PHILOSOPHORUM
FRAGMENTA

ΦΙΛΟΛΑΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος τὸ πέρασ καὶ τὸ ἄπειρον [στοιχεῖα ἀπερήνато]. Joann. Stob. Eclog. lib. I cap. XI, 12.

2. Φύσις δὲ ἐν τῷ κόσμῳ ἀρμόσθη ἐξ ἀπειρῶν τε καὶ περαινότων, καὶ ὅλος κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα.

(Initium libri de Natura ap. Diog. Laert. VIII, 85.)

3. Ἀνάγκα τὰ ἐόντα εἶμεν πάντα ἢ περαίνοντα ἢ ἄπειρα, ἢ περαίνοντά τε καὶ ἄπειρα, ἄπειρα δὲ μόνον οὐκ ἂν εἶη. Ἐπεὶ τοίνυν φαίνεται οὐτ' ἐκ περαινότων πάντων ἐόντα, οὐτ' ἐξ ἀπειρῶν πάντων, δῆλόν τ' ἄρα ὅτι ἐκ περαινότων τε καὶ ἀπειρῶν ὅ τε κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συναρμόσθη. Διηλοῖ δὲ καὶ τὰ ἐν τοῖς ἔργοις. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐκ περαινότων περαίνοντα, τὰ δ' ἐκ περαινότων τε καὶ ἀπειρῶν περαίνοντά τε καὶ οὐ περαίνοντα, τὰ δ' ἐξ ἀπειρῶν ἄπειρα φανέονται.

Καὶ πάντα γὰρ μὰν τὰ γιγνωσκόμενα ἀριθμῶν ἔχοντι. Οὐ γὰρ ὁτιῶν οἷόν τε οὐθὲν οὔτε νοηθῆμεν οὔτε γνωσθῆμεν ἄνευ τούτου^α. Ὁ γὰρ μὰν ἀριθμὸς ἔχει δύο μὲν ἴδια εἶδεα^β, περισσὸν καὶ ἄρτιον, τρίτον δὲ ἀπ' ἀμφοτέρων μιχθέντων, ἀρτιοπέρισσον. Ἐκατέρω δὲ τῶ εἶ-
δεος πολλὰ μορφαί, ἂν ἑκάστα ὡσαύτως μερίζεται^γ.

Περὶ δὲ φύσιος καὶ ἀρμονίας ὁδε ἔχει. Ἄ μὲν ἐστὶ

PHILOLAI

FRAGMENTA.

τῶν πραγμάτων αἰδιος ἔσσα καὶ αὐτὰ μὲν ἄ φύσις^δ θεῖαν τε καὶ οὐκ ἀνθρωπίναν ἐνδέχεται γινῶσιν. Δῆλον γὰρ^ε ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἦς οὐθὲν^ε τῶν ἐόντων καὶ γιγνωσκομένων ὑφ' ἀμῶν γνωσθῆμεν, μὴ ὑπαρχούσας αὐτὰς ἐντὸς τῶν πραγμάτων, ἐξ ὧν ξυνέστα ὁ κόσμος, τῶν τε περαινότων καὶ τῶν ἀπειρῶν. Ἐπεὶ δὲ τε ἀρχαὶ ὑπάρχον οὐχ ὁμοῖαι οὐδ' ὁμόφυλοι ἔσσαι, ἤδη ἀδύνατον ἦς ἂν καὶ αὐταῖς κοσμηθῆμεν, εἰ μὴ ἀρμονία ἐπεγένετο, ὡτινῶν^ε τρόπῳ ἐγένετο. Τὰ μὲν ὦν ὁμοῖα καὶ ὁμόφυλα ἀρμονίας οὐθὲν ἐπεδέοντο· τὰ δὲ ἀνομοῖα μὴδὲ ὁμόφυλα μὴδὲ ἰστοτελῆ, ἀνάγκα τῶ τοιαύτα ἀρμονία^β συγκεκλιέσθαι, εἰ μέλλοντι ἐν κόσμῳ κατέχεσθαι.

Ἀρμονίας δὲ μέγεθος ἐστὶ συλλαβὰ καὶ δι' ὀξειᾶν· τὸ δὲ δι' ὀξειᾶν μείζον τᾶς συλλαβᾶς ἐπογδοῦ^γ ἐστὶ γὰρ ἀπὸ ὑπάτας ἐπὶ μέσαν συλλαβὰ, ἀπὸ δὲ μέσας ἐπὶ νεάταν δι' ὀξειᾶν, ἀπὸ δὲ νεάτας ἐς τρίταν συλλαβὰ, ἀπὸ δὲ τρίτας ἐς ὑπάταν δι' ὀξειᾶν· τὸ δ' ἐν μέσῳ^δ μέσας καὶ τρίτας ἐπόγδοον· ἃ δὲ συλλαβὰ ἐπίτρίτον, τὸ δὲ δι' ὀξειᾶν ἡμιόλιον· τὸ διὰ πασῶν δὲ διπλόν. Οὕτως ἀρμονία πέντε ἐπόγδοα καὶ δύο διέσεις, δι' ὀξειᾶν δὲ τρι' ἐπόγδοα καὶ διέσεις, συλλαβὰ δὲ δὴ ἐπόγδοα καὶ διέσεις.

(Joann. Stob. Eclog. lib. I cap. XXII, 7

1. Philolaeus Pythagoreus finitum et infinitum [rerum elementa esse dixit].

2. In mundo natura conflata est ex infinitis ac finitis, mundusque totus et quæ insunt in eo omnia.

3. Necessè est omnia quæ sunt aut finita esse aut infinita, aut finita simul et infinita, non infinita duntaxat. Quoniam igitur neque finitis omnibus neque infinitis res constant, manifestum est, ex finitis et infinitis mundum esse cum suis partibus compositum; id quod etiam opera quæ in eo sunt demonstrant; si quidem horum alia e finitis finita, nonnulla e finitis et infinitis finita et infinita, quædam ex infinitis infinita orta esse apparebit.

Omnia quæ sub sensu cadunt numerum habent; nihil enim sine hoc neque cognosci neque percipi potest. Numerus autem duas habet species, parem et imparem, tertium præterea ex utraque mixtam, quæ par impar vocatur. Utraque autem species multas habet formas, quarum unaquæque eodem modo dividitur.

De natura autem et harmonia sic statuendum est. Rem essentia quum æterna sit ipsaque natura, sub divinam

tantum, non vero humanam cognitionem cadit. Est enim manifestum fieri non potuisse, ut quidquam eorum quæ sunt et cognoscuntur a nobis cognosceretur, nisi inesset ea in rebus e quibus constat mundus, et finitis et infinitis. Quum autem ipsa principia non similia aut sibi cognata essent, hæc quoque in ordinem redigi non potuissent, nisi harmonia affuisset, quomodo cuque id factum est. Quæ igitur similia sibi que cognata sunt, harmonia non indigebant: quæ autem dissimilia ac neque cognata neque æqualia, necesse erat tali harmonia constringi, siquidem mundo contineri debebant.

Harmonia autem magnitudo est quaternarium intervallum et quinarium, quinarium vero quaternario majus est sesquioctavo: est enim a summa chorda ad mediam quaternarium intervallum, a media ad imam quinarium, ab imo ad tertiam quaternarium, a tertio ad summam quinarium intervallum: medium autem inter mediam chordam et tertiam sesquioctavum est: quaternarium præterea sesquitercium est, quinarium vero sesquialterum: diapason autem duplum. Sic igitur harmonia continet

pag. 454-468 ed. Heer. Conf. Bæekh. Philol. p. 47-66. Scripsi: ^a οὐ γὰρ ὁτιῶν αἰὼν τε οὐδὲν οὔτε νοηθῆμεν οὔτε γνωσθῆμεν ἄνευ τούτου cum Bæekho; codd. οὐ γὰρ ὁτιῶν τε οὐδὲν οὔτ' ἐνοήθημεν οὔτ' ἐγνωσθημεν ἄνευ τούτου. ^b εἶδεα; codd. εἶδη. ^c ἂν ἕκαστα ὡσαύτως μερίζεται; codd. ἄς ἕκαστον αὐταυτὸ δημαίνει. ^d δῆλον γὰρ ὅτι οὐχ οἰόντ' ἦς; libri πλέον γὰ, ἢ ὅτι οὐχ οἰόντ' ἦς. ^e οὐδὲν; codd. οὐδενί. ^f ὁτιῶν; libri ὅτινι ἂν. ^g τὰ τοιαῦτα ἁρμονία; libri τὰ τοιαῦτα ἁρμονία. ^h τὸ δ' ἐν μέσῳ cum Nicomacho Harm. I p. 17. cf. II pag. 27; Stobæi codd. τὸ δὲ μέσον. Prima verba inde ab ἀνάγκη usque ad φανένονται sæpius respiciunt veteres. Proclus theol. Plat. III, 7 pag. 132: λέγει τοίνου ὁ ἐν Φιλόλῳ Σωκράτης, ὡς ἄρα θεὸς περατός ἐστι καὶ ἀπειρίας ὑποστάτης, καὶ διὰ τούτων ἅπαντα τὰ ὄντα μιγνύς παρήγαγε, κατὰ τὸν Φιλόλαον ἐκ περαινόντων καὶ ἀπειρῶν τῆς τῶν ὄντων φύσεως συμπεπλεγμένης. Id. in Plat. Tim. I, p. 26: δημιουργίαν ἀρρήκτον ἐξ ἐναντιῶν συνεστῶσαν, περαινόντων τε καὶ ἀπειρῶν, ὡς Φιλόλαός φησι καὶ ὡς αὐτὸς ἐν Φιλόλῳ λέγων. Iamblichus ap. Villois. Anecd. Gr. II p. 196 et in Comment. ad Nicomach. Arithm. pag. 7: ἄρῃαν γὰρ οὐδὲ τὸ γνωστούμενον ἐσσιῖται πάντων ἀπειρῶν ἰόντων, κατὰ τὸν Φιλόλαον, ubi τὸ γνωστούμενον cave cum A. Bæekho passive accipias. Nam Philolaus τὸ γνωστούμενον eodem sensu dicit quo Plato Cratyl. p. 440 A: καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου οὔτε τὸ γνωσόμενον οὔτε τὸ γνωσθόμενον ἂν εἶη. Nicomachus Arithm. II, p. 59: καὶ καλῶς οἱ παλαιοὶ φυσιολογεῖν ἀρχόμενοι τὴν πρώτην διαίρεσιν τῆς κοσμοποιίας ταύτῃ ποιοῦνται. Πλάτων μὲν τῆς ταυτοῦ φύσεως καὶ τῆς θατέρου ὀνομαζῶν καὶ πάλιν τῆς ἀμερίστου καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχούσης οὐσίας τῆς τε αὐτῆς μεριστῆς γινομένης. Φιλόλαος δὲ. ^a Ἀναγκαῖον τὰ ἑόντα εἶμεν ἤτοι ἀπειρα ἢ περαινόντα ἢ περαινόντα ἅμα καὶ ἀπειρα ^b ὅπερ μάλλον συγκατατίθεσθαι εἶναι, ἐκ περαινόντων ἅμα καὶ ἀπειρῶν συνεστάναι τὸν κόσμον, κατ' εἰκόνα δηλονότι τοῦ ἀριθμοῦ· καὶ γὰρ οὗτος σύμπαξ ἐκ μονάδος καὶ ἀριθμοῦ σύγκειται ἀρτίου τε καὶ περιττοῦ, ἃ δὲ ἰσότη-

τος τε καὶ ἀνισότητος ἐμφαντικὰ, ταυτότητός τε καὶ ἑτερότητος, περαινόντός τε καὶ ἀπειρού, ὁρισμένου τε καὶ ἀορίστου. Cf. Boeth. Arithm. I, 32 et Proclus in Tim. I p. 54. Extrema ἁρμονίας δὲ μέγεθός ἐστι κτλ. conjungenda cum Nicomachi loco Arithm. II, p. 72: τινὲς δὲ αὐτὴν ἁρμονικὴν καλεῖσθαι νομίζουσιν, ἀκολούθως Φιλόλαῳ ἀπὸ τοῦ παρέπεσθαι πάσῃ γεωμετρικῇ ἁρμονίᾳ· γεωμετρικὴν δὲ ἁρμονίαν φασὶ τὸν κύβου ἀπὸ τοῦ κατὰ τρία διαστήματα ἡρμόσθαι ἰσάκεις ἴσα ἰσάκεις· ἐν γὰρ παντὶ κύβῳ ἦδε ἡ μεσότης πάντως ἐνοπτρίζεται· πλευραὶ μὲν γὰρ παντός κύβου εἰσὶ τὴ, γωνίαι δὲ ἦ, ἐπίπεδα δὲ ζ'. Conf. Boeth. Arith. II, 49.)

4. Τὸ πρῶτον ἁρμοσθέν, τὸ ἐν, ἐν τῷ μέσῳ τᾶς σφαιρῆς ἐστία καλεῖται.

(Joann. Stob. Eclog. lib. I cap. XXII, 8 pag. 468 ed. Heer.)

5. Ὁ κόσμος εἰς ἐστίν· ἤρατο δὲ γίνεσθαι ἄχρι τοῦ μέσου, καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου τὰ ἄνω^a. Διὸ τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐστὶ τὰ ἄνω^b τοῦ μέσου ὑπεναντιῶς κείμενα τοῖς κάτω. Τοῖς γὰρ κάτω τὰ κατωτάτω μέσα ἐστίν, ὅσπερ τὰ ἀνωτάτω, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. Πρὸς γὰρ τὸ μέσον κατὰ ταῦτ' ἐστὶν ἑκάτερα, ὅσα μὴ μετενήνεκται^c.

(Joann. Stob. Eclog. lib. I cap. XVI, 7 p. 360 ed. Heer. Posui: ^a τὰ ἄνω cum Heerenio; codd. εἰς τὸ ἄνω. ^b διὸ τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐστὶ τὰ ἄνω; codd. διὰ τῶν αὐτῶν τοῖς κάτω ἐστὶ τὰ ἄνω. ^c ὅσα μὴ μετενήνεκται refero ad partes vel terræ motu vel inundatione sive ortas sive absorptas.)

6. Φιλόλαος πῦρ ἐν μέσῳ περὶ τὸ κέντρον, ὅπερ Ἑστίαν τοῦ παντός καλεῖ καὶ Διὸς οἶκον, καὶ μητέρα θεῶν βωμόν τε καὶ συνοχὴν, καὶ μέτρον φύσεως· καὶ πάλιν πῦρ ἕτερον ἀνωτάτω τὸ περιέχον. Πρῶτον δ' εἶναι φύσει τὸ μέσον, περὶ δὲ τοῦτο δέκα σώματα θεῖα χορεύειν, οὐρανόν, πλανήτας, μεθ' οὓς ἥλιον, ὕψ' ὧ σελήνην, ὕψ' ἣ τὴν γῆν, ὕψ' ἣ τὴν ἀντίχθονα, μεθ' ἃ σύμπαντα τὸ πῦρ, ἐστίας ἐπὶ τὰ κέντρα τᾶξιν ἐπέχον. Τὸ μὲν οὖν ἀνωτάτω μέρος τοῦ περιέχοντος· ἐν ὧ τὴν εἰλικρίνειαν εἶναι τῶν στοιχείων, Ὀλύμπου καλεῖ, τὰ δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ Ὀλύμπου φορᾶν, ἐν ὧ τοὺς

quinque sesquioctava et duas dieses, quinarium intervallum tria sesquioctava ac diesin, quaternarium intervallum vero duo sesquioctava ac diesin.

4. Id quod primo compositum est, unum, in medio rerum naturæ corpore focus vocatur.

5. Mundus unus est; is autem usque ad medium cæpit existere et a medio superiora exorta sunt. Quamobrem eodem modo quæ supra medium sunt inferioribus sunt opposita. Nam inferioribus infima sunt media, ut suprema, ac reliqua similiter; siquidem eodem pacto se ad medium habent utraque exceptis partibus in alium locum translatis.

6. Philolaus ignem in medio ad centrum ponit, quem universi focum appellat Jovisque domicilium ac deorum matrem aramque et copulam ac mensuram naturæ. Alum deinde supremum ignem facit aereum omnia cingentem. At natura primum esse ait medium, circa quod decem cælestia versentur corpora, cælum, planetæ, sol, et luna. Sub hac esse terram, sub eaque terram oppositam, ac postremo ignem in centro foci instar situm. Ac supremam quidem aeris nos ambientis partem, quæ pura complectatur elementa, Olympum vocat, sub Olympo celeriter moto autem loca, quæ planetæ quinque cum sole et luna teneant, mundum; sub his vero loca lunæ subjecta ac terrestria, in quibus

πέντε πλανήτας μεθ' ἡλίου καὶ σελήνης τετάχθαι, κόσμον· τὸ δ' ὑπὸ τούτοις ὑποσελήνον τε καὶ περιγέιον μέρος, ἐν ᾧ τὰ τῆς φιλομεταβολῆς γενέσεως, οὐρανόν. Καὶ περὶ μὲν τὰ τεταχμένα τῶν μετεώρων γίνεσθαι τὴν σοφίαν, περὶ δὲ τὰ γενόμενα τῆς ἀταξίας τὴν ἀρετήν, τελείαν μὲν ἐκείνην, ἀτελεῖ δὲ ταύτην.

(Joann. Stob. Eclog. lib. I cap. XXIII, 1 pag. 488 ed. Heer.)

7. Τὸ δὲ ἡγεμονικὸν (Φιλόλαος ἔφησεν) ἐν τῷ μεσαιτάτῳ πυρὶ, ὅπερ τρόπιος δίκην προὔπεσθ' ἀλλετο τῆς τοῦ παντός [σφαίρας] ὁ δημιουργὸς θεός.

(Joann. Stob. Eclog. lib. I cap. XXII, 6 p. 452 ed. Heer.)

8. Φιλόλαος διττὴν εἶναι τὴν φθοράν, τοτὲ μὲν ἐξ οὐρανοῦ πυρὸς βυμέντος, τοτὲ δ' ἐξ ὕδατος σελήνιακῶ περιστροφῇ τοῦ ἀέρος ἀποχυθέντος· καὶ τούτων εἶναι τὰς ἀναθυμιάσεις τροφὰς τοῦ κόσμου.

(Plutarchus de Plac. phil. lib. II cap. 5. Conf. Stob. Eclog. lib. I cap. 21, 2 pag. 418 ed. Heer.; item lib. I cap. 22, 6 pag. 452. Ad animalem mundi naturam spectant quæ Aristoteles Phys. IV, 6 pag. 213, 24, b ed. Bekker. Pythagoreis tribuit decreta his verbis : εἶναι δ' ἔφασαν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι κενόν, καὶ ἐπιστεῖναι αὐτὸ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνεύματος ὡς ἀναπνεύοντι καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει τὰς φύσεις, ὡς ὄντος τοῦ κενοῦ χωρισμοῦ τινος τῶν ἐφεξῆς καὶ τῆς διορίσεως· καὶ τοῦτ' εἶναι πρῶτον ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· τὸ γὰρ κενὸν διορίζει τὴν φύσιν αὐτῶν. Eadem habet Stobæus Eclog. lib. I, 19, 1 p. 380 hæc addens : ἐν δὲ τῷ περὶ τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας πρώτῃ γράφει τὸν οὐρανὸν εἶναι ἕνα, ἐπιστάγεσθαι δ' ἐκ τοῦ ἀπείρου χρόνον τε καὶ πνοὴν καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει ἐκάστων τὰς χώρας αἰεῖ.)

9. Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος τὸ μὲν πῦρ μέσον τοῦτο γὰρ εἶναι τοῦ παντός ἐστίν· δευτέραν δὲ τὴν ἀντίχθονα· τρίτην δὲ ἦν οἰκοῦμεν γῆν ἐξ ἐναντίας κειμένην τε καὶ περιφερομένην τῇ ἀντίχθονι· παρ' ὃ καὶ μὴ ὀρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇδε τοῦς ἐν ἐκείνῃ.

(Plutarchus de Plac. phil. lib. III cap. 11.

Conf. Euseb. Præp. Evang. XV, 57. Galen. XXI, 3. His consentanea aut non admodum diversa alii tradunt. Diogenes Laertius lib. VIII, 85 de Philolao : καὶ τὴν γῆν κινεῖσθαι κατὰ κύκλον πρῶτον εἰπεῖν· οἱ δὲ Ἰκτέαν Συρακοῦσιόν φασιν. Plutarchus de Plac. phil. lib. III cap. 13 : οἱ μὲν ἄλλοι μένουν τὴν γῆν· Φιλόλαος δὲ ὁ Πυθαγόρειος, κύκλῳ περιφέρεσθαι περὶ τὸ πῦρ κατὰ κύκλου λοῦσῷ ὁμοιοτρόπως ἡλίῳ καὶ σελήνῃ. Cf. Galen. XXI, 5. Euseb. XV, 58. Aristoteles de Cælo II, 13 p. 293, a ed. Bekker. : ἐναντίως οἱ περὶ Ἰταλίαν, καλοῦμενοι δὲ Πυθαγόρειοι λέγουσιν· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μέσου πῦρ εἶναι φασί, τὴν δὲ γῆν ἐν τῶν ἀστρων οὔσαν, κύκλῳ φερομένην περὶ τὸ μέσον νύκτα τε καὶ ἡμέραν ποιεῖν et aliquot versibus interjectis : ἀλλ' ὅσοι μὲν μὴδὲ ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι φασιν αὐτὴν, κινεῖσθαι δὲ κύκλῳ περὶ τὸ μέσον· οὐ μόνον δὲ ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίχθονα, καθάπερ εἶπομεν πρότερον.)

10. Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος ὑλοσειδῆ τὸν ἥλιον, δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῇ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγειαν, διχθούντα δὲ πρὸς ἡμᾶς τὸ τε φῶς καὶ τὴν ἀλέαν, ὥστε τρόπον τινὰ διττοὺς ἡλίους γίγνεσθαι, τὸ τε ἐν τῷ οὐρανῷ πυρῶδες καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ πυροειδὲς κατὰ τὸ ἐσοπτεροειδές· εἰ μὴ τις καὶ τρίτον λέξει, τὴν ἀπὸ τοῦ ἐνόπερου κατ' ἀνάκλασιν διασπειρομένην πρὸς ἡμᾶς αὐγὴν.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. XXVI, 3 p. 525 ed. Heer. Conf. Plutarchus de Plac. Phil. lib. II cap. 20. Galen. XIV, 1. Euseb. XV, 23. Michael Glyc. Annal. I, p. 20. Paulo aliter Achilles Tattius in Arat. Prolegg. 19 : Φιλόλαος δὲ (τὸν ἥλιόν φησι) τὸ πυρῶδες καὶ διαυγὲς λαμβάνοντα ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ αἰθερίου πυρὸς πρὸς ἡμᾶς πέμπειν τὴν αὐγὴν διὰ τινων ἀραιωμάτων, ὥστε κατ' αὐτὸν τρισσὸν εἶναι τὸν ἥλιον, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ αἰθερίου πυρὸς, τὸ δὲ ἀπ' ἐκείνου πεμπόμενον ἐπὶ τὸν ὑλοσειδῆ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον ἥλιον, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου ἡλίου πρὸς ἡμᾶς πεμπόμενον.)

11. Περὶ δὲ ὁμφάσεως αὐτῆς τῶν Πυθαγορείων τινὲς μὲν, ὧν ἐστὶ Φιλόλαος, τὸ γαιοφανὲς αὐτῆς εἶναι, διὰ

mutabilis rerum ortus regnet, cælum. Postremo in statis quidem rebus cœlestibus versari affirmat sapientiam, sed in rebus ordine carentibus virtutem, ut illam perfectam, ita hanc imperfectam.

7. Principatum autem (Philolaus esse dixit) in igne centrali quem tanquam carinam rerum procreator deus universi sphaeræ præposuit.

8. Philolaus duplicem esse mundi interitum ait, unum igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per conversionem aeris effusa : atque horum exhalationes esse alimentum mundi.

9. Philolaus Pythagoreus igni medium assignat locum, quod sit quasi focus universi : secundum antichthoni :

tertium ei in qua nos degimus terræ, sitæ ex adverso et contrario motu circumcurrenti ; unde fiat ut qui in una sunt terra, ab iis, qui constituti in altera sunt, non cernantur.

10. Philolaus Pythagoreus vitræ naturæ solem fecit, qui ut mundani ignis radius acciperet, ita lumen simul cum calore ad nos transfunderet : sic ut duo quodam pacto sint soles, nempe cœlestis ignis et qui inde tanquam in speculum transfunditur, nisi quis etiam tertium velit addere, radium a speculo ad nos retortum.

11. Faciem vero ejus Pythagoreorum alii, ut Philolaus, terræ formam esse dixerunt, quoniam luna, quemadmodum terra hæc, circumcirca habitetur majoribus ac pul-

τὸ περιόκεισθαι τὴν σελήνην, καθάπερ τὴν παρ' ἡμῖν γῆν, ζώοις καὶ φυτοῖς μείζοσι καὶ καλλίσοις· εἶναι γὰρ πεντεκαίδεκαπλάσια τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα τῇ δυνάμει, μηδὲν περιττωματικὸν ἀποκρίνοντα, καὶ τὴν ἡμέραν⁹ τσσαύτην τῷ μήκει.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 27, 1 p. 562 ed. Heer. Conf. Plutarchus de plac. Phil. lib. II, 30. Galen. XV, 6. Euseb. XV, 52. Ex his Plutarchus initio habet : οἱ Πυθαγόρειοι γεώδη φάνεσθαι τὴν σελήνην διὰ τὸ περιοικεῖσθαι, in cæteris fere cum Stobæo consentit. — ^a) τὴν ἡμέραν reposui e Plutarcho, Galeno et Eusebio; nam in Stobæi codicibus est τὴν ἡμετέραν.)

12. Φιλόλαος δὲ φησιν ἀριθμὸν εἶναι τῆς τῶν κοσμικῶν αἰωνίας διαμονῆς τὴν κρατιστεύουσαν καὶ αὐτογενῆ συνοχῆν.

(Iamblichus ad Nicom. Arithm. p. 11; item Syrian. ad Aristotelis Metaph. XII, p. 71 b. et 85 b. Quævisse Philolaum de numeris de eoque argumento in scriptis disputasse patet etiam ex iis quæ Theolog. Arithm. auctor p. 61 f. memoriae prodit : ὅτι καὶ Σπεύσιππος ὁ Πητώνης μὲν υἱὸς τῆς τοῦ Πλάτωνος ἀδελφῆς, διάδοχος δὲ Ἀκαδημίας πρὸ Ξενοκράτους, ἐκ τῶν ἐξαιρέτως σπουδασθεῖσων αἰεὶ Πυθαγορικῶν ἀκροάσεων, μάλιστα δὲ τῶν Φιλολάου συγγραμμάτων βιβλιδιὸν τι συντάξας γλαφυρόν, ἐπέγραψε μὲν αὐτὸ περὶ Πυθαγορικῶν ἀριθμῶν.)

13. Θεωρεῖν δεῖ τὰ ἔργα καὶ τὰν ἐστίαν τοῦ ἀριθμοῦ καττὰν δύναμιν, ἅτις ἐστὶν ἐν τῷ δεκάδι· μέγαρα γὰρ καὶ παντελής καὶ παντοεργὸς καὶ θείω καὶ οὐρανίω βίω καὶ ἀνθρωπίνω ἀρχὰ καὶ ἀγεμῶν καὶ κοσμητέιρα^a ἡ δύναμις ἡ τὰς δεκάδος· ἀνευ δὲ ταύτας πάντ' ἀπειρα καὶ ἀόγηλα καὶ ἀφανῆ. Νομικὰ γὰρ ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἀγεμονικὰ καὶ διδασκαλικὰ τῷ ἀπορομένῳ παντός καὶ ἀγνωστομένου παντί. Οὐ γὰρ ἦς δῆλον οὐθενὶ οὐθὲν τῶν πραγμάτων οὔτε αὐτῶν ποτ' αὐτὰ οὔτε ἄλλω ποτ' ἄλλο, εἰ μὴ ἦς ἀριθμὸς καὶ ἡ τούτου ἐσσία. Νῦν δὲ οὗτος ποττάν^b ψυχῶν

ἀρμόζων αἰσθῆσει πάντα γνωστὰ καὶ ποτάγορα ἀλάλοισι κατὰ γνώμονος φύσιν ἀπεργάζεται, σωματικῶν καὶ σφίζων τοὺς λόγους χωρὶς ἐκάστους τῶν πραγμάτων, τῶν τε ἀπείρων καὶ τῶν περαινόντων. Ἴδιοι δὲ καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς δαιμονίοις καὶ θείοις πράγμασι τὰν τοῦ ἀριθμοῦ φύσιν καὶ τὰν δύναμιν ἰσχύουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπικοῖς ἔργοις καὶ λόγοις πᾶσι παντᾶ, καὶ κατὰ τὰς δαιμουργίας τὰς τέχνικὰς πάσας καὶ κατὰ τὰν μουσικῶν. Ψεῦδος δὲ οὐδὲν δέγεται ἢ τοῦ ἀριθμοῦ φύσις οὐδὲ ἀρμονία· οὐ γὰρ οἰκείον αὐτοῖς ἐστί. Τὰς γὰρ ἀπειρῶν καὶ ἀνοήτων καὶ ἀλόγων φύσιος τὸ ψεῦδος καὶ ὁ φθόνος ἐστί. Ψεῦδος δὲ οὐδαμῶς ἐς ἀριθμὸν ἐμπιπνεῖ^c. πολέμιον γὰρ καὶ ἐχθρὸν τῷ φύσι αὐτῶ^d, ἢ δ' ἀλάθεια οἰκείον καὶ σύμφυτον τῷ τοῦ ἀριθμοῦ γενεᾷ.

(Joann. Stobæus Eclog. lib. I, cap. 2, 3 pag. 8 seqq. ed. Heer. Posui : ^a καὶ κοσμητέιρα ἡ δύναμις ἢ τὰς δεκάδος; codd. κοινωνοῦσα... δύναμις καὶ τὰς δεκάδος. ^b ποττάν ψυχῶν; libri κατὰ ψυχῆν. ^c ἐμπιπνεῖ cum Jacobsio; codices ἐπιπνεῖ. ^d τῷ φύσι αὐτῶ cum Bœckhio; libri τῷ φύσει τὸ ψεῦδος. Cum hoc fragmento operæ pretium est plures veterum locos contendere. Nos paucos tantum citabimus. Auctor Theolog. arithm. p. 61 : πίστις γε μὴν (ἢ δεκάς) καλεῖται, ὅτι κατὰ τὸν Φιλόλαον δεκάδι καὶ τοῖς αὐτῆς μορίοις οὐ παρέργως καταλαμβανόμενοι περὶ τῶν ὄντων πίστιν βεβηχίαν ἐγομεν· διόπερ καὶ μνήμη λέγοιτ' ἂν ἐκ τῶν αὐτῶν, ἀφ' ὧν καὶ μονὰς μετρησομένη ὠνομάσθη. Theon Smyrnæus Plat. Mathem. 49 : ἡ μέντοι δεκάς πάντα περαίνει τὸν ἀριθμὸν, ἐμπεριέχουσα πᾶσαν φύσιν ἐντός αὐτῆς ἀρτίου τε καὶ περιττοῦ, κινουμένου τε καὶ ἀκινήτου, ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ· περὶ ἧς καὶ Ἀρχύτας ἐν τῷ περὶ τῆς δεκάδος καὶ Φιλόλαος ἐν τῷ περὶ φύσεως πολλὰ διεξίτασεν. Lucianus pro lapsu inter salutandum 5 vol. I, p. 731 ed. Reitz. : εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὴν τετρακτὺν τὸν μέγιστον ἔρχον αὐτῶν (τῶν Πυθαγορείων), ἢ τὸν ἐντελῆ αὐτοῦ ἀριθμὸν ἀποτελεῖ, ἧδὴ καὶ ὑγείας ἀρχὴν ἐκάλεσαν ὧν καὶ Φιλόλαός ἐστιν.)

chloribus animalibus et plantis, quum et quindicies præstantiora ibi degant animalia, nihil excrementi reddentia, et diei tanta sit longitudo.

12. Philolæus numerum æternæ mundanorum permanens præstantissimam ac sponte genitam copulam esse ait.

13. Spectandi sunt numerorum effectus et natura e vi quæ in decade reperitur : est enim denarii numeri vis ingens atque omnia perficiens et absolvens, divinæque ac cœlestis et humanæ vitæ simul origo simul dux et moderatrix. Sine eâ autem omnia infinita, incerta atque obscura. Quippe numeri natura qua lex est qua dux et magistra rei cuiuslibet dubiæ atque omnibus ignotæ. Neque enim cuiquam ulla res vel secum vel cum aliis comparata

perspicua foret, nisi numerus ejusque natura esset. Nunc autem hic mensuræ instar cuncta animo accommodata sensui subijcti ac sibi invicem familiaria reddit, singula velut corpore vestiens rerumque tum inînitatum tum finitarum inter se comparationes a rebus ipsis sejungens. Animadvertere autem licet numerorum vim et naturam ubique non modo in rebus divinis ac cœlestibus, sed in omnibus quoque operibus mortalibus omnibusque rationibus et artibus, ut et in musica. Numerorum autem ut harmoniæ natura nihil falsi admittit, quippe quam attingere illud non possit. Falsum enim et invidia inînitæ tantum atque insipientis et dements naturæ sunt. In numerum vero error non cadit, quoniam naturæ ejus repugnat; veritas vero propria est atque insita numerorum generi.

14. Ἐν ἀρχῇ πάντων.

(Iamblichus ad Nicomach. Arithm. p. 109 : ἐν δὲ τῇ τῶν ἑτερομηκῶν συστάσει, εἴτε γνωμονικῶς δέοι περιτιθέναι τινὲ τὴν ἐπισωρείαν τῶν ἀρτίων, ἢ διὰς μόνῃ φανήσεται ἀναδεχομένη καὶ ὑπομένουσα τὴν περίθεσιν, ἀνευ δὲ αὐτῆς οὐ φύσσονται ἑτερομήκεις, εἴτε κατὰ τὸν αὐτὸν δίαυλον οἱ ἐφεξῆς ἀριθμοὶ συσσωρεύουσι, ἢ μὲν μονάς ὡς ἀν' ἀρχῆς οὐσα πάντων κατὰ τὸν Φιλόλαον (οὐ γάρ, Ἐν, φησὶν, ἀρχῇ πάντων;) καὶ τοῖς ἑτερομήκεισιν εἰς γένεσιν ὑσπληγγα ὁμοίως ἑαυτὴν παρέξει, οὐκέτι δὲ καὶ νόσσα ἔσται τῆς καθ' ὑποστροφὴν παλινδρομίας καὶ ἐπανόδου, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἢ διὰς ἀνε' αὐτῆς ὑποστήσεται. Theon Plat. Math. 4 : Ἀρχύτας δὲ καὶ Φιλόλαος ἀδιαφόρως τὸ ἐν καὶ μονάδα καλοῦσι καὶ τὴν μονάδα ἐν.)

15. Μαρτυρεῖ δὲ μου τῷ λόγῳ καὶ Φιλόλαος ἐν τούτοις· Ἔστι γάρ, φησὶν, ὁ ἀγεμὼν καὶ ἀρχὼν ἀπάντων θεὸς εἰς αἰεὶ ἑὼν, μόνιμος, ἀκίνατος, αὐτὸς αὐτῷ ὁμοῖος, ἄτερος τῶν ἄλλων.

(Philo de mundi officio p. 24, 10 Mang. Doricas vocum formas jam Bæckhius restituit; nam vulgo hic legitur ἡγεμὼν, ὢν, ἀκίνητος, ὁμοῖος, ἕτερος.)

16. Καὶ Φιλόλαος δὲ ὡσπερ ἐν φρουρᾷ πάντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ περιεληφθῆναι λέγων καὶ τὸ ἓνα εἶναι καὶ τὸ ἀνωτέρω τῆς ὕλης δεικνύει.

(Athenagoras Legat. p. Christ. 6 pag. 25 ed. Oxon.)

17. Καὶ γὰρ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις εὐρήσομεν ἄλλας γωνίας ἄλλοις θεοῖς ἀνακειμένας, ὡσπερ καὶ ὁ Φιλόλαος πεποίηκε, τοῖς μὲν τὴν τριγωνικὴν γωνίαν, τοῖς δὲ τὴν τετραγωνικὴν ἀφιερῶσας, καὶ ἄλλας ἄλλοις καὶ τὴν αὐτὴν πλείοσι θεοῖς.

(Proclus ad Euclid. Elem. I, p. 36: Illustratur hæc verba aliis ejusdem scriptoris locis. Ait enim ibid. p. 46 : οἱ δὲ Πυθαγόρειοι τὸ μὲν τρίγωνον ἀπλῶς ἀρχὴν γενέσεως εἶναι φασὶ καὶ τῆς τῶν γεννητῶν εἰδοποιίας· διὸ καὶ τοὺς λόγους τοῦ φυσικοῦ καὶ τῆς τῶν στοιχείων δημιουργίας τριγωνικοῦς εἶναι φησὶν ὁ Τίμαιος. Καὶ γὰρ τριγῶν δίστανται καὶ συναγωγαὶ τῶν πάντη μεριστῶν εἰσι καὶ πολυμεταβάλλον, τῆς τε ἀπειρίας ἀναπίμπλονται τῆς ὀλικῆς καὶ τοὺς συνδέσμους λυτοὺς προίστανται τῶν ἐνύλων σωματίων· ὡσπερ δὲ καὶ τρίγωνα περιέχονται μὲν ὑπὸ εὐθειῶν, γωνίας δὲ ἔχει τὰς τὸ πλήθος τῶν γραμμῶν συναγούσας καὶ γωνίαν ἐπίκτητον αὐταῖς

καὶ συναφὴν παρεχομένας. Εἰκότως ἄρα ὁ Φιλόλαος τὴν τοῦ τριγώνου γωνίαν τέτταρσιν ἀνέθηκε θεοῖς, Κρόνῳ καὶ Ἄδῃ καὶ Ἄρει καὶ Διόνυσῳ, πᾶσαν τὴν τετραμερῆ τῶν στοιχείων διακόσμησιν τὴν ἀνωθεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καθήκουσαν, εἴτε ἀπὸ τῶν τετάρων τοῦ ζωδιακοῦ τμημάτων, ἐν τούτοις περιλαβόν. Ὁ μὲν γὰρ Κρόνος πᾶσαν ὑφίστησι τὴν ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν οὐσίαν, ὁ δὲ Ἄρης πᾶσαν τὴν ἔκφυρον φύσιν, καὶ ὁ μὲν Ἄδης τὴν γηναίαν ὄλην συνέχει ζῶν, ὁ δὲ Διόνυσος τὴν ὑγρὰν καὶ θερμὴν ἐπιτροπεύει γένεσιν, ἧς καὶ ὁ οἶνος σύμβολος ὑγρὸς ὢν καὶ θερμὸς· πάντες δὲ οὗτοι μὲν τὰς εἰς τὰ δευτέρα ποιήσεις διεστήκασι, ζῶνται δὲ ἀλλήλοις· διότι κατὰ μίαν αὐτῶν γωνίαν συνάγει τὴν ἔνωσιν ὁ Φιλόλαος. Porro pag. 48 : δοκεῖ δὲ καὶ τοῖς Πυθαγορείοις τοῦτο (τὸ τετραγώνου) διαφερόντως τῶν τετραπλεύρων εἰκόνα φέρειν θείας οὐσίας· τὴν τε γὰρ ἀρχαντον τάξιν διὰ τούτου μάλιστα σημαίνουσιν· ἢ τε γὰρ ὀρθότης τὸ ἀκλίτον καὶ ἢ ἰσότης τὴν μόνιμον δυνάμιν ἀπομιμνῆται· κίνησις γὰρ ἀνίσότητος ἔκγονος, στάσις δὲ ἰσότητος· οἱ (leg. ἢ) τοῖνον τῆς στερεᾶς ἰδρύσεως αἰτίου (leg. αἰτία) τῆς (add. τς) ὄλης καὶ τῆς ἀρχαντου καὶ ἀκλίτου δυνάμεως εἰκότως διὰ τοῦ τετραγώνου σχήματος ὡς ἀπ' εἰκόνας ἐμφανίεται. Καὶ πρὸς τούτου (leg. τούτοις) ὁ Φιλόλαος κατὰ τὴν ἄλλην ἐπιβόλην τὴν τοῦ τετραγώνου γωνίαν Ῥέας καὶ Δήμητρος καὶ Ἐστίας ἀποκαλεῖ. διότι γὰρ τὴν γῆν τὸ τετραγώνου ὑφίστησι καὶ στοιχείον ἔστιν αὐτῆς προσεχῆς, ὡς παρὰ τοῦ Τιμίου μεμαθήκαμεν, ἀπὸ δὲ πασῶν τούτων τῶν θεῶν ἀποβόοις ἢ γῆ δέχεται καὶ γονίμους δυνάμεις, εἰκότως τὴν τοῦ τετραγώνου γωνίαν ἀνῆκε ταῦταῖς ταῖς ζωογόνοις θεαῖς. Καὶ γὰρ Ἐστία καλοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν Δήμητρᾶν τινες, καὶ τῆς ὄλης Ῥέας αὐτὴν μετέχειν φασί, καὶ πάντα ἔστιν ἐν αὐτῇ τὰ γεννητὰ αἰτία. Χθονίως τοῖνον μίαν ἔνωσιν τῶν θεῶν τούτων γενῶν τὴν τετραγωνικὴν φησι γωνίαν περιέχειν. Deinde paucis interjectis sic pergit : εἰ δὲ μὴ λαθάνειν ὅπως τὴν μὲν τριγωνικὴν γωνίαν ὁ Φιλόλαος τέτταρσιν ἀνέθηκε θεοῖς, τὴν δὲ τετραγωνικὴν τρισίν, ἐνδεικνύμενος αὐτῶν τὴν διάλληλον χώρασιν καὶ τὴν ἐν πάσι πάντων κοινωσίαν τῶν τε περισσῶν ἐν τοῖς ἀρτίοις καὶ τῶν ἀρτίων ἐν τοῖς περισσοῖς. Τρεῖς οὖν καὶ τετραδικῆ τῶν τε γονίμων μετέχουσαι καὶ ποιοτικῶν (leg. ποιητικῶν) ἀγαθῶν τὴν ὄλην συνέχουσι τῶν γεννητῶν διακόσμησιν ἀπ' ὧν ἢ δωδεκάς εἰς μίαν μονάδα τὴν τοῦ Διὸς ἀρχὴν ἀνατείνεται. Τὴν γὰρ τοῦ δωδεκαγώνου γωνίαν Διὸς εἶναι φησὶν ὁ Φιλόλαος, ὡς κατὰ μίαν

14. Unum omnium rerum principium est.

15. Quæ autem a me dicuntur testimonio suo comprobat Philolaus in hisce : Est enim, inquit, dux et moderator omnium deus qui unus semper est, stabilis, immotus, ipse sui similis, diversus a reliquis.

16. Quin etiam Philolaus rerum universitatem a deo

tanquam custodia septam teneri dicens illum unum esse e materia superiorem ostendit.

17. Etenim apud Pythagoreos reperiemus alios angulos aliis diis consecratos, quemadmodum etiam Philolaus fecit, ut qui his quidem trianguli, illis vero quadrati angulum dicarit, & alios aliis eundemque pluribus diis.

ένωσιν τοῦ Διὸς ὅλου συνέχοντος τὸν τῆς δωδεκάδος ἀριθμόν. Conf. Plutarch. de Iside et Osiride cap. 30 et 76.)

18. Φιλόλαος δὲ μετὰ τὸ μαθηματικὸν μέγεθος τριγῆ διαστάν ἐν τετράδι, ποιότητα καὶ γρῶσιν ἐπιλείξαμένης τῆς φύσεως ἐν πεντάδι, ψύχωσιν δὲ ἐν ἑξάδι, νοῦν δὲ καὶ ὕγιαν καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον φῶς ἐν ἰσοδομάδι, μετὰ ταῦτά φησιν ἔρωτα καὶ φιλίαν καὶ μῆτιν καὶ ἐπίνοιαν ἐπ' ὀγδοάδι συμβῆναι τοῖς οὐσίαι.

(Auctor Theolog. arithm. p. 56. Conf. Camerer. ad Nicomach. arithm. p. 54.)

19. Καὶ τέσσαρες ἀρχαὶ τοῦ ζώου τοῦ λογικοῦ, ὡσπερ καὶ Φιλόλαος ἐν τῇ περὶ φύσεως λέγει, ἐγκέφαλος, καρδία, ὀμφαλός, αἰδοῖον· κεφαλὰ μὲν νόου, καρδία δὲ ψυχᾶς καὶ αἰσθήσιος, ὀμφαλός δὲ βιζώσιος καὶ ἀναφύσιος τῷ πρώτῳ, αἰδοῖον δὲ σπέρματος καταβολᾶς τε καὶ γεννάσιος· ἐγκέφαλος δὲ τὰν ἀνθρωπίνῳ ἀρχαν, καρδία δὲ τὰν ζώου, ὀμφαλός δὲ τὰν φυτῶ, αἰδοῖον δὲ τὰν ζυναπάντων [ἐμφαίνει].

(Auctor Theolog. arithm. pag. 22. Patet verba κεφαλὰ μὲν κτλ. usque ad ζυναπάντων esse ipsius Philolai, in quibus pro νόου, ψυχῆς, τοῦ πρώτου, γεννήσιος, ἀνθρώπων, φυτοῦ cum Bæckhio posui νόω, ψυχᾶς, τῷ πρώτῳ, γεννάσιος, ἀνθρώπω, φυτῶ et καὶ ante καταβολᾶς deleui. Præterea in fine addidi verbum ἐμφαίνει. Sequentia autem πάντα γὰρ θάλλουσι καὶ βλαστάνουσι, quum non Philolao, sed Iamblichō sive Theolog. scriptori tribuenda viderentur, omittenda putavi.)

20. Καὶ τὰ ἐν τῇ σφαίρᾳ σώματα πέντε ἐντὶ [τὰ ἐν τῇ σφαίρᾳ] πῦρ, ὕδωρ καὶ γᾶ καὶ ἀήρ, καὶ ὁ τᾶς σφαίρας ὀλικὸς αἰθήρ, πέμπτον.

18. Philolaus post magnitudinem mathematicæ propriam eamque tripliciter in quaternario numero porrectam, qualitatem et coloratam speciem præ se ferente natura in quinario, animationem in senario, mentem et sanitatem et quod ab eo dicitur lumen in septenario, post hæc ait amorem et amicitiam et prudentiam et sollertiam in octonario numero rebus contingere.

19. Quatuor sunt animantis ratione præditi principia, quemadmodum et Philolaus in libro de rerum natura dicit, cerebrum, cor, umbilicus, veretrum; caput quidem mentis, cor autem animæ et sensus, umbilicus vero radicem actarum et generatæ primæ partis, veretrum denique seminis emissi et procreationis. De reliquo cerebrum hominis, cor amantis, umbilicus plantæ, veretrum omnium simul principium ostendit.

20. Quinque in sphaera corpora reperiuntur, ignis, aqua, terra et aer, quintum autem æther sphaeram ambiens et quasi trahens.

21. Philolaus negat interire mundum. Sic enim ait in libro de anima: Quapropter etiam interitus expers nullo-

(Stob. Eclog. lib. I cap. 2, 3 pag. 10 ed Heer. Verba τὰ ἐν τῇ σφαίρᾳ librarii errore his scripta Heerenio præeunte uncis inclusi, Extrema vero in codicibus sic scribuntur: καὶ ὁ (al. ἁ) τᾶς σφαίρας ὀλικός, πέμπτον, quæ quum quintum elementum sine dubio sit æther (cf. Theol. arithm. pag. 18) sic mutavi et supplevi, ut ὀλικὸς αἰθήρ, πέμπτον reponerem.)

21. Φιλόλαος ἀφάρτην τὸν κόσμον. Λέγει γοῦν οὕτως ἐν τῇ περὶ ψυχῆς· Παρὸ καὶ ἀφάρτος καὶ ἀκαταπόνατος διακίμεναι τὸν ἄπειρον αἰῶνα· οὔτε γὰρ ἐντοσθεν ἄλλα τις αἰτία δυναμικωτέρα αὐτᾶς εὐρεθήσεται οὔτ' ἐκτοσθεν, φθειραὶ αὐτὸν δυναμένα, ἀλλ' ἦς^a ὁδε ὁ κόσμος ἐξ αἰῶνος, καὶ ἐς αἰῶνα διακίμεναι, εἰς ὑπὸ ἐνὸς τῇ συγγενέος^b καὶ κρατίστῳ καὶ ἀνυπερθέτῳ κυβερνώμενος. Ἐρεῖ δὲ καὶ τὰν ἀρχὴν τᾶς κινασίος· τε καὶ μεταβολᾶς ὁ κόσμος εἰς ἐὼν καὶ συνεχῆς καὶ φύσις^c δικηνεύμενος καὶ περιτρίχονος ἐξ ἀρχαίου.^d Καὶ τὸ μὲν ἀμετάβλητον αὐτοῦ, τὸ δὲ μεταβάλλον ἐστὶ· καὶ τὸ μὲν ἀμετάβλητον ἀπὸ τᾶς τὸ ὅλον περιερούσας ψυχᾶς μέχρι σελάνας περιαιούται, τὸ δὲ μεταβάλλον ἀπὸ τᾶς σελάνας μέχρι τᾶς γᾶς. Ἐπεὶ δὲ γὰ καὶ τὸ κινεόν ἐξ αἰῶνος ἐς αἰῶνα περιπολεῖ, τὸ δὲ κινεόμενον ὡς τὸ κινεόν ἄγει, οὕτω διατίθεται^e ἀνάγκη τὸ μὲν ἀεικίνατον, τὸ δὲ ἀειπαθὲς ἦμεν, καὶ τὸ μὲν νόου καὶ ψυχᾶς ἀνάκτορον^f πᾶν, τὸ δὲ γενέσιος καὶ μεταβολᾶς^g καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῆς δυνάμει καὶ ὑπερέγον, τὸ δ' ὕστερον καὶ καθυπερεγόμενον· τὸ δ' ἐξ ἀμφοτέρων τούτων, τῷ μὲν αἰεὶ θέοντος θείω, τῷ δὲ αἰεὶ μεταβάλλοντος γεννατῷ κόσμος. Διὸ καὶ καλῶς ἂν τις λέγοι^h κόσμον ἦμεν ἐνέργειαν αἰδίου θεῶ τε καὶ γενέσιος κατὰ συνακολουθίαν τᾶς μεταβλατικᾶς φύσιος. Καὶ ὁ μὲν ἐς αἰεὶ διακίμεναι κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔγων, τὰ δὲ καὶ

que labore confectus perpetuo durat, siquidem nec intra ipsum causa potentior quam illa [anima] reperietur, neque extra quidquam, quod eum perdere possit, sed fuit hic mundus ex æterno tempore atque in æternum permanet, unus ab uno cognato et præstantissimo et inextuperabili gubernandus. Habet motus quoque ac mutationis principium unus et continuus mundus, naturæ beneficio perflatus et ex omni æternitate circumactus. Atque una quidem pars ejus immutabilis est, altera mutabilis, e quibus prior ab anima rerum universitatem cingente usque ad lunam pertinet, posterior a luna usque ad terram. Et quoniam res movens quidem ex æterno tempore in æternum ultro citroque commeat, res mota autem ita afficitur ut a movente aufertur: necesse est alteram semper mobilem, alteram semper patibilem esse, atque illam quidem totam mentis et animæ, hanc generationis et mutationis esse sedem, illamque vi priorem et superiorem, hanc posteriorem et inferiorem. Ex utraque vero portione, altera divina quæ semper currit, altera generata quæ semper mutatur, mundus compositus est. Quocirca

γινόμενα καὶ φθειρόμενα πολλά· καὶ τὰ μὲν φθαρόντα κατὰ φύσεις καὶ μορφὰς σώζεται, τᾶ γονᾶ πάλιν τὰν αὐτὰν μορφὰν ἀποκαθιστάντα τῷ γεννάσαντι πατέρι καὶ δαμιουργῷ.

(Stobaeus Eclog. lib. I cap. XXI, 2 pag. 418 seqq. ed Heer. Scripsi : ^a ἤς; codd. ἤν. ^b ζυγγενέος; libri συγγενέω. ^c φύσι; libri φύσει. ^d ἀρχιγιδίω; codd. ἀρχιδίου. ^e διατίθεται cum Heerenio; libri διατίθεσθαι. ^f ἀνάκτορον; libri ἀνάκωμ. ^g ἄν τις λέγοι; libri ἔχειν ἔλεγε. Corrupta hic quaedam esse et interpolata a librariis recte viri docti dixerunt. Neque tamen propterea hoc fragmentum Philolao indignum ac supposititium iudicaverim. Cæterum Philolao cum Platone communia sunt vocabula ἀεικίνητος et δημιουργός, cum Ocello (cf. cap. I, 11, item cap. II, 2 et cap. I, 15) δυναμικός, ἀειπαθής, ἀμετάβλητος atque alia quæ commemorare non vacat, cum Aristotele ἐνέργεια.)

22. Κατὰ τί δὴ οὖν ποτε οὐ φασὶ θεμιτὸν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν ἀποκτινύναι, ὃ Σόκρατες; ἤδη γὰρ ἔγωγε, ὅπερ νῦν δὴ σὺ ἤκου, καὶ Φιλολάου ἤκουσα, ὅτε παρ' ἡμῖν διηγεῖτο, ἧδη δὲ καὶ ἄλλων τινῶν, ὡς οὐ θέοι τοῦτο ποιεῖν· σαρῆς δὲ περὶ αὐτῶν οὐδενὸς πρόποτε οὐδὲν ἀκήκοα.

(Plat. Phæd. p. 61 E. Ad quem locum Olympiodorus pag. 130 ed. Wyttenbach. hæc annotavit : ἔλεγε δὲ (Φιλόλαος) καὶ ἄλλως μὴ ἐξάγειν ἑαυτὸν, διότι Πυθαγόρειον παράγγελμα μὴ ἀποτιθέσθαι ἀλλὰ συνεπιθέσθαι βάρη, τουτέστι συμπραττεῖν τῇ ζωῇ, οὐκ ἀντιπράττειν. Cicero de Senect. cap. 20 : Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est dei, de præsidio et statione vitæ decedere.)

23. Ἄξιον δὲ καὶ τῆς Φιλολάου λέξεως μνημονεῖσαι· λέγει δὲ ὁ Πυθαγόρειος ὅδε· «Μαρτυροῦνται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τε καὶ μάντιες, ὡς διὰ τινος τιμωρίας ἡ ψυχὴ τῷ σώματι συνζευκταὶ καὶ καθάπερ ἐν σώματι τούτῳ τέθραπται. »

(Clemens Strom. III, p. 433 A ed. Sylb. et Theodoret. Græc. Aff. Cur. V, p. 821 ed.

Schulz. Similiter Euxitheus Pythagoreus, cujus verba Clearchus Peripateticus apud Athen. IV, pag. 157 C servavit : Εὐθύθεος ὁ Πυθαγόρειος, ὃ Νίκιον, ὡς φησὶ Κλέαρχος ὁ Περιπατητικὸς ἐν δευτέρῳ Βίῳ, ἔλεγεν ἐνδεσθῆσαι τῷ σώματι καὶ τῷ τῆδε βίῳ τὰς ἀπάντων ψυχὰς τιμωρίας χάριν καὶ διείπασθαι τὸν θεόν, ὡς εἰ μὴ μενοῦσιν ἐπὶ τούτοις, ἕως ἂν ἐκὼν αὐτοὺς λύσῃ, πλέοσι καὶ μείζοσιν ἐμπεσοῦνται τότε λύμικ· διὸ πάντας εὐλαβουμένους τῆν τῶν κυρίων ἀνάτασιν φοβεῖσθαι τοῦ ζῆν ἐκόντας ἐκβῆσαι, μόνον τε τὸν ἐν τῷ γῆρα θάνατον ἀσπασίως προσέσθαι, πεπεισμένους τῆν ἀπόλυσιν τῆς ψυχῆς μετὰ τῆς τῶν κυρίων γίνεσθαι γνώμης. Conf. Plat. Gorg. pag. 493 A.)

24. Διὸ καὶ τοὺς ἐνουσηθῶντας καὶ προλέγοντας, καθάπερ διανοίας ἔργον ποιῶντας, ὅμως οὐ φασὶν ἐφ' αὐτοῖς εἶναι, οὐτ' εἰπὴν ἂ εἶπον, οὔτε πρᾶξαι ἂ ἐπραξάν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δι' ἐπιθυμίας· ὥστε καὶ διανοιαὶ τινες καὶ πάθη οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ἢ πράξεις αἰ κατὰ τὰς τοιαύτας διανοίας καὶ λογισμούς, ἀλλ' ὡςπερ Φιλόλαος ἔφη εἶναι τινὰς λόγους κρείττους ἡμῶν.

(Aristoteles Ethic. Eudem. II, 8 pag. 1225 A ed. Bekker. Philolai sententiam expressit etiam Plato Gorg. 492 E : οὐ γὰρ τοὶ θαυμαζομεῖ ἄν, εἰ Εὐριπίδης ἀληθῆ ἐν τοῖσδε λέγει, λέγων, Τίς δ' οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ καθανεῖν, τὸ καθανεῖν δὲ ζῆν; καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἴσως τέθναμεν· ὅπερ ἤδη του ἔγωγε καὶ ἤκουσα τῶν σοφῶν, ὡς νῦν ἡμεῖς τέθναμεν, καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα, τῆς δὲ ψυχῆς τοῦτο, ἐν ᾧ αἰ ἐπιθυμίας εἰσὶ, τυγχάνει ὄν ὡς ἀναπειθεσθαι καὶ μεταπίπτειν ἄνω καὶ κάτω καὶ τοῦτο ἄρα τις μυθολογῶν κομψὸς ἀνήρ, ἴσως Σικελός τις ἢ Ἰταλικός, παράγων τῷ ὄνομαι διὰ τὸ πιθανόν τε καὶ πειστικόν ὠνόμασε πῖθον, τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀμύητους τῶν δ' ἀμύητων τοῦτο τῆς ψυχῆς, οὗ αἰ ἐπιθυμίας εἰσὶ, τὸ ἀκόλαστον αὐτοῦ καὶ οὐ στεγανὸν ὡς τετρημένος εἰς πῖθος, διὰ τῆν ἀπληστίαν ἀπεικάσας. Τοῦναντίον δὴ οὗτός σοι, ὃ Καλλίκλεις, ἐνδείκνυται, ὡς τῶν ἐν ἄδου, τὸ ἀειδὲς δὴ λέγων, οὗτοι ἀθλιώτατοι ἂν εἴεν οἱ ἀμύητοι καὶ φοροῖεν εἰς τὸν τετρημένον πῖθον ὕδωρ ἐτέρῳ τοιοῦτῳ τετρημένῳ κοσκίνῳ. Τὸ δὲ κόσκινον ἄρα λέγει,

rectedixerit aliquis mundum esse æternam dei et generationis efficaciam mutabili naturæ congruentem. Atque ille quidem eodem loco manens eodem semper pacto se habet, hæc autem rerum multitudo modo oritur modo occidit : sed quæ interesse, eorum tamen naturæ formæque servantur, quando sobole relicta similem patri atque auctori formam restitunt.

22. Cur igitur, o Socrates, nefas esse ajunt, mortem sibi consciscere? jam enim, quod modo quærebam, ego simul e Philolao audiui, quando apud nos commorabatur, simul ex aliis nonnullis, non decere id facere, sed nihil certi unquam hac de re a quoquam accepi.

23. Est vero etiam Philolai oratio memoratu digna; sic autem dicit Pythagoreus : « Testantur et veteres theologi et vates, supplicii gratia animam cum corpore conjunctam, hoc tanquam sepulcro conditam esse. »

24. Quamobrem fanaticos et futura prædicentes, quamvis intellectus opus faciant, tamen negamus tantum valere, ut aut suo Marte dicant quæ dixerunt, aut faciant quæ fecerunt. Sed ne per cupiditatem quidem. Itaque cogitationes quædam et affectiones vel actiones talibus cogitationibus et rationibus consentaneæ non sunt in nostra potestate, sed ut Philolao ait quædam rationes nobis sunt potentiores.

ὡς ἔφη ὁ πρὸς ἐμὲ λέγων, τὴν ψυχὴν εἶναι, τὴν δὲ ψυχὴν κοσμίως ἀπείκασε τὴν τῶν ἀνοήτων ὡς τετραμένην, ἅτε οὐ δυναμένην στέγειν, δι' ἀπιστίαν τε καὶ λήθην.)

25. Φύσει καὶ οὐ νόμῳ, ὡς φησὶ πού Φιλόλαος.

(Nicom. Arithm. I, pag. 25 : ἑτέρου γὰρ καιροῦ διερευνᾶν ἐπιπλέον, πῶς καὶ τετραγωνισθέντος ἀπὸ τῆς στοιχηδὸν ἐκθέσεως τοῦ ἀριθμοῦ οὐκ ἐλάττονα πύθανά ἐπισυμβαίνει φύσει κτλ, Apparet extrema tantum esse Philolai, non item præcedentia. Cæteroque ut hic φύσει opponitur νόμῳ, ita De-

mocritus ἐτεῖ et νόμῳ contraria esse vult. Vid. fragm. phys. I.)

26. Ὡστε ὁ μὲν Ἀναξαγόρας κοινῶς τὸν λόγον ἔφη κριτήριον εἶναι· οἱ δὲ Πυθαγορικοὶ τὸν λόγον μὲν φασιν, οὐ κοινῶς δέ, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν μαθημάτων περιγινόμενον, καθάπερ ἔλεγε καὶ Φιλόλαος· θεωρητικόν τε ὄντα τῆς τῶν ὄλων φύσεως ἔχειν τινὰ συγγένειαν πρὸς ταύτην, ἐπεὶπερ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὸ ὁμοιον καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν.

(Sextus Empiricus adv. Math. VII, 92 p. 388 ed. Fabric.)

25. Natura ac non hominum instituto, ut ait alicubi Philolaus.

26. Quamobrem Anaxagoras omnino rationem rerum arbitram esse ait; Pythagorici vero rationem arbitram

quidem appellant, non omnino tamen, sed eam quæ literarum disciplinis contingat, quemadmodum et Philolaus dicebat: eamque in contemplatione naturæ hujus universi defixam habere quandam cum ea cognationem, quoniam simili simile intelligi solet.

ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

ΙΠΠΟΔΑΜΟΥ ΘΟΥΡΙΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ
ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ.

α'. Τῶν ζῶων τὰ μὲν ἐντι δεκτικὰ τὰς εὐδαιμονίας, τὰ δὲ ἀδεκτα. Καὶ δεκτικὰ μὲν ὅσα λόγον ἔχει· ἂ μὲν γὰρ εὐδαιμονία οὐκ ἀτερθεν ἀρετᾶς, ἂ δὲ ἀρετὰ ἐγγίνεται τῇ λόγον ἔχοντι πρῶτον· ἀδεκτὰ δὲ [ὅσα λόγον οὐκ ἔχει· οὔτε γὰρ τὸ ὄψιος ἄμοιρον δέχεται τὸ τᾶς] ὄψιος ἔργον ἢ τὰν τᾶς ὄψιος ἀρετάν, οὔτε τὸ λόγου ἄμοιρον τὸ τῷ λόγον ἔχοντος ἔργον ἢ τὰν τῷ λόγον ἔχοντος ἀρετάν· ἂ δ' εὐδαιμονία καὶ ἀρετὰ τῷ λόγον ἔχοντος τὰ μὲν ὡς ἔργον τὰ δ' ὡς τέλῃα τίς ἐντι. Τῶν δὲ λόγον ἔχόντων ζῶων τὰ μὲν ἐντι αὐτοτελέα, ὅσα δι' αὐτὰ^α τέλῃα ἐντι καὶ οὐδενὸς ἐπιδεῖ τῶν ἐξωθεν οὔτε ποτὶ τὸ ἦμεν οὔτε ποτὶ τὸ καλῶς ἦμεν τοιοῦτος δὲ κα εἶη ὁ θεός. οὐκ αὐτοτελέα δὲ ὅσα μὴ δι' αὐτὰ^β τέλῃα ἐντι, ποτιδέεται δὲ καὶ τὰς ἐξωθεν αἰτίας· τοιοῦτος δὲ κα εἶη ὁ ἄνθρωπος. Τῶν δὲ οὐκ αὐτοτελέων τὰ μὲν ἐντι τέλῃα τὰ δ' οὐ τέλῃα. καὶ τέλῃα μὲν ὅσα καὶ παρὰ τὰν αὐτῶν αἰτίαν καὶ παρὰ τὰς ἐξωθεν αἰτίας γίνονται. καὶ παρὰ μὲν τὰν αὐτῶν, τῇ καὶ φύσιν ἀγαθὴν καὶ προαίρεσιν ποτενέγκασθαι· παρὰ δὲ τὰς ἐξωθεν, τῇ εὐνομίαν καὶ ἐπιστάτας ἀγαθὸς λαβεῖν. [τοιοῦτος δὲ κα εἶη ὁ καλοκαγαθὸς ἄνθρωπος]. οὐ τέλῃα δὲ τὰ ἧτοι μῆδετέρω τούτων κοινωνάσαντα, ἢ τινὸς αὐτῶν, ἢ, τὰ καθόλου φαῦλα ὑπάρχοντα καττόν γα τρόπον τὰς ψυχᾶς· τοιοῦτος δὲ κα εἶη θάτερος ἄνθρωπος. Τῶν δὲ τελῃῶν ἀνθρώπων δοταὶ διαφοραί·

PYTHAGOREORUM

FRAGMENTA.

τοὶ μὲν γὰρ ἐντι αὐτῶν καττὰν φύσιν τέλῃοι τοὶ δὲ καττὸν βίον· καὶ καττὰν φύσιν μὲν μόνοι τοὶ ἀγαθοί· οὔτοι δὲ κ' εἶεν τοὶ ἔχοντες τὰν ἀρετάν· ἂ γὰρ ἀρετὰ τὰς ἐκάστω φύσιος καὶ ἀκρότας καὶ τελήσας ἐντι· ἂ μὲν τῷ ὀφθαλμῷ τὰς τῷ ὀφθαλμῷ φύσιος ἀκρότας καὶ τελήσας, ἂ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ τὰς τῷ ἀνθρώπῳ φύσιος καὶ ἀκρότας καὶ τελήσας. καττὸν βίον δὲ τέλῃοι τοὶ μὴ μόνον ἀγαθοὶ ὄντες ἀλλὰ καὶ εὐδαιμόνες. ἂ μὲν γὰρ εὐδαιμονία τελήσας ἐντι βίῳ ἀνθρωπίνῳ· ὁ δὲ βίος ὁ ἀνθρώπινος σύστημα τᾶν πραξίων, ἂ δ' εὐδαιμονία ἂ συμπεραίνουσα τὰς πράξις. συμπεραίνει δὲ τὰς πράξις ἀρετὰ καὶ τύχα, ἂ μὲν^ε ἀρετὰ καττὰν χρῆσιν, ἂ δ'^δ εὐτυχία καττὰν κατορθώσιν. ὁ μὲν ὦν θεὸς οὔτε μαθὼν παρὰ τινος τὰν ἀρετὰν ἀγαθὸς ἐγένετο οὔτε συναγωνιζόμενάς^ε αὐτῷ τὰς τύχας εὐδαιμών· φύσι γὰρ ἦν ἀγαθὸς καὶ φύσι εὐδαιμών, καὶ αἰεὶ ἦν καὶ ἐσεῖται καὶ οὐδέποκα ἐπιλείψει τοιοῦτος εἶν, ἀφθαρτος εἶν καὶ φύσι ἀγαθός. ὁ δὲ ἄνθρωπος οὔτε [τῆ φύσι ἀγαθὸς οὔτε] τῆ φύσι εὐδαιμών, ἀλλὰ μαθήσιος καὶ προνοίας ποτιδέεται, ποτὶ μὲν τὸ γενέσθαι ἀγαθὸς τὰς ἀρετᾶς, ποτὶ δὲ τὸ γενέσθαι εὐδαιμών τὰς εὐτυχίας. καὶ διὰ τοῦτο ἐκ δύο τούτων ἂ ἀνθρωπίνῃ εὐδαιμονία συγκοιναῖται, ἐπαίνω τε καὶ μακαρισμῷ· ἐπαίνω μὲν τῷ ἐξ ἀρετᾶς, μακαρισμῷ δὲ τῷ ἐξ εὐτυχίας. τὰν μὲν ὦν ἀρετὰν ἔχει διὰ τὰν θείαν μοῖραν, τὰν δὲ εὐτυχίαν διὰ τὰν θνατάν. ἐξήρηται δὲ τὰ μὲν θνατὰ ἀπὸ τῶν θείων καὶ τὰ ἐπὶ γᾶς ἀπὸ τῶν ὠρανίων· τὰ δὲ χερήονα ἀπὸ τῶν βελ-

HIPPODAMI THURII E LIBRO DE FELICITATE.

I. Animalia beatitudinis alia capacia sunt, alia non sunt. Capacia sunt ea quæ ratione utuntur : quandoquidem beatitudo sine virtute consistere non potest, virtus autem præcipue in eo quod ratione præditum est cernitur. Capacia beatitudinis non sunt quæ ratione carent. Etenim nec quod visu caret, visus aut operis aut virtutis est capax, nec quod rationis est expertus, ratione præditi vel opus vel virtutem potest capere. At beatitudo et virtus ratione præditi partim operis instar, partim tanquam ars quædam est. Jam ratione præditorum quædam per se sunt perfecta, nec ulla externa, vel ut sint, vel ut bene sint, indigent. Talisane deus fuerit. Non sunt autem per se perfecta, verum opis externæ indigent, qualis quidem sit homo. Rursus ex

numero eorum, quæ non per se perficiuntur, quædam perfecta sunt, quædam imperfecta. Perfecta, quæ et suis et externis causis nituntur : suis, quod et naturam bonam et consilium rectum attulerint ; externis, quod rectam legum constitutionem et bonos præfectos nacti sint : talis autem fuerit homo probus. Imperfecta sunt, quibus vel neutrum istorum vel alterutrum duntaxat contingit, vel quæ prorsus pravo sunt ingenio, quales etiam homines quidam reperiuntur. At perfectorum hominum duo discrimina exstant, siquidem eorum alii natura; alii vita perfecti sunt : natura, qui boni tantum sunt, id est virtute præditi : virtus enim uniuscujusque naturæ excellentia et perfectio est : oculi quidem virtus, oculi naturæ perfectio præstantiaque, hominis autem, humanæ naturæ perfectio est et excellentia. Vita perfecti sunt, qui non solum boni, verum etiam beati sunt. Quum enim beatitudo sit humanæ vite

τιόνων. καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἐπόμενος τοῖς θεοῖσι [ἀγαθός] εὐδαιμονεῖ· ὁ δὲ ἐπόμενος τοῖς θνατοῖσι κακοδαιμονεῖ. τῷ μὲν γὰρ τὰν φρόνασιν ἔχοντι ἀγαθὸν εὐτυχία καὶ χρησίμων· καὶ ἀγαθὸν μὲν διὰ τὰν γνῶσιν τὰς χρήσις, ὠφέλιμον δὲ διὰ τὸ συνεργεῖν ταῖς πράξεσιν. καλὸν ὢν, ὅταν εὐτυχία παρῆ τῷ νῷ, ὡς περ οὐρίῳ ἀνέμῳ θέοντα, ποττὰν ἀρετὰν ἀποβλέποντα ποιεῖσθαι τὰς πράξεις, ὡς περ καὶ τὸν κυβερνάταν ποτὶ τὰς τῶν ἀστρῶν κινήσεις· οὕτω γὰρ οὐ μόνον ἀκολουθήσει τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ συντάξει τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ποτὶ τὸ θεῖον. Καὶ μὲν καὶ τοῦτο γὰρ φανερόν, ὅτι ἐκ διαθέσεως καὶ πράξεως βίος διαφέρων γίνεται· ἀνάγκη δὲ τὰν μὲν διαύσεων ἢ σπουδαίαν ἢ φαύλαν ἤμεν, τὰν δὲ πράξιν ἢ εὐδαιμόνα ἢ κακοδαίμονα, καὶ σπουδαίαν μὲν τὰν ἀρετᾶς μετελλήψουσαν, φαύλαν δὲ τὰν κακίας· τὰς δὲ πράξεις εὐδαιμόνας μὲν ἐν τᾷ εὐτυχίᾳ (συμπεραίνονται γὰρ ποτὶ τὸν λόγον) κακοδαίμονας δ' ἐν τᾷ ἀτυχίᾳ· ἀποτευκτικὸν γὰρ τῷ συμπεράσματος. Διόπερ οὐ μόνον μαθεῖν δεῖ τὰν ἀρετὰν, ἀλλὰ καὶ κτᾶσθαι καὶ χρήσασθαι αὐτᾷ, ἥτοι ἐς ἀσφάλειαν, ἢ ἐς συναύξασιν, ἢ τὸ μέγιστον, ἐς ἐπανόρθωσιν οἰκῶν τε καὶ πόλιων. οὐ γὰρ μόνον τὰν κτᾶσιν ἔχειν δεῖ τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ τὰν ὄνασιν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐστίται, αἶκα πόλιος εὐνομουμένης

τύχη ὁ ἀνθρώπος· καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ φημι ἤμεν τὸ ὀνομαζόμενον Ἀμαλθείας κέρας· ἐν εὐνομίᾳ γὰρ τὰ πάντα ἐντί· καὶ ἄνευ ταύτης οὔτε γεννᾶται τὸ μέγιστον τᾶς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀγαθόν, οὔτε γενναθὲν καὶ αὐθαθὲν δύνατό κα διαμένεν. καὶ γὰρ τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν φροῶν ποττὰν ἀρετὰν αὐτὰ ἀπέχει, τῷ καὶ φύσις ἀγαθὰς γεννᾶσθαι κατ' αὐτὰν, καὶ ἤθεα δὲ καὶ ἐπιταδεύματα καὶ νόμους ἤμεν τὼς ἀρίστους, ἔτι δὲ λόγους ὀρθογνώμονας, καὶ εὐσέθειαν δὲ καὶ δσιότατα ποτὶ τὰ τιμιώτατα. ὥστε τὸν μέλλοντα εὐδαιμονάσειν καὶ ὀρθόπλοσον ἔξειν τὸν αὐτῷ βίον, εὐνομίας ὑπαρχούσης καὶ διαπερᾶσθαι δεῖ καὶ διελευθῆν αὐτὸν εὐνομίαν καταλιπόντα. Ἄμα δὲ καὶ ἀνάγκην ἐπεμφέρει ὁ λόγος τοῖσιν ἐμπροσθεν εἰρημένους. ὁ γὰρ ἀνθρώπος κοινωνίας μέρος ἐντί· καὶ σὺν τούτοις ὀλόκληρος γίνεται κατὸν αὐτὸν λόγον, σὺν τῷ μὴ μόνον κοιωνέν, ἀλλὰ καὶ καλῶς κοιωνέν. Ἄ μὲν γὰρ ἐν πλείοσιν, ἀλλ' οὐκ ἐν ἐνὶ πέφυκε γίγνεσθαι· ἂ δ' ἐν ἐνὶ μὲν, οὐ μὲν ἔτι ἐν πλείοσιν· ἂ δὲ καὶ ἐν πλείοσι καὶ ἐν ἐνὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἐνὶ, ὅτι καὶ ἐν πλείοσιν. ἁρμονία μὲν γὰρ καὶ συμφωνία καὶ ἀριθμὸς ἐν πλείοσιν ἐγγίγνεσθαι πέφυκεν· οὐδὲν γὰρ αὐταρκές, ὁ τούτων τῶν μορίων ποιεῖ τὸ θλον. ὀξυακῶα δὲ καὶ ὀξυδορκία καὶ ποδῶν ὠκύτας ἐν ἐνὶ μόνον· εὐδαιμονία δὲ καὶ ἀρετὰ ψυχᾶς

perfectio, vita quidem est actionum copia : eas autem ad finem adducit beatitudo, quod fit virtute duce ac fortuna. Et virtus quidem consideratur in ipso usu, fortuna autem in successu. Ac deus quidem nec ab alio virtutem edoctus bonus evasit, neque fortunæ beneficio felix : etenim natura tum bonus tum beatus erat, semperque et fuit et erit, nec unquam talis esse desinet, quum interire non possit ac naturali bonitate præditus sit. Homo vero nec bonus natura nec beatus est, verum disciplinam et curam requirit : videlicet ut bonus fiat virtutis, ut beatus evadat fortunæ indigens. Quocirca ex hisce duabus rebus humana beatitudo constat, laude et felicitatis prædicatione : e quibus laus virtuti, altera felicitati tribuitur. Virtutem igitur homines divino munere, fortunæ vero prosperitatem humana ratione habent. Pendent enim mortalia e divinis, terrestria e cælestibus et deteriora e melioribus. Quamobrem [vir bonus] qui divina sequitur beatus, qui mortalia, miser erit. Nam prudentia præditio bona est prospera fortuna et utilis, bona quidem, quoniam uti scit, utilis vero, quoniam actionibus confert. Pulchrum igitur est, quando cum felicitate prudentia conjungitur, veluti secundis ventis currentem gubernatoris exemplo ad virtutem tanquam ad siderum motus respicientem actiones perficere : sic enim non solum deum sequetur, verum etiam bonum humanum ad imitationem divini instituet. Hoc quoque manifestum est ex affectionibus et ipsa actione vitæ diversitate gigni : cæterum affectio necessario aut bona aut prava fuerit, actio autem felix vel infelix : et honesta quidem affectio est, quæ vir-

tutis, prava quæ malitiæ particeps est : actiones vero felices quidem in prosperis rebus consistunt (ut quæ ex animi sententia eveniant), infelices contra in rebus adversis ; destituntur enim eventu. Quapropter virtus non modo discenda, sed etiam comparanda et ad familiarum ac rerum publicarum vel securitatem vel augmentum vel etiam, quod est maximum, emendationem est adhibenda. Rerum enim præclararum non solum possessionem, verum etiam usum habere decet. Quæ quidem omnia contingunt, si quis rempublicam bene constitutam nanciscatur : id quod equidem Amaltheæ quod dicitur cornu esse ajo. Etenim in recta legum constitutione sunt omnia, neque maximum humanæ naturæ bonum vel gigni sine ea vel natum et auctum permanere possit. Nam et virtutem et ejus amorem hæc ipsa complectitur, quandoquidem ejus beneficio tum bona ingenia procreantur, tum mores, studia legesque fiunt optimæ, et rationes rectæ, pietas ac religio erga ea quæ honoratissima sunt vigent. Quamobrem qui beatus futurus vitamque suam prospere acturus est, eam in bene constituta republica transigat oportet, posteris civitatem optimis legibus temperatam relinquens. Quid? quod etiam necessario, quæ ante dicta sunt, ita se habent. Quum enim homo sit societatis pars, cum illis (quibuscum conjunctus est) eadem ratione perfectus evadit, si non tantum socium, sed et bonum socium se præbeat. Quædam enim in pluribus, non in uno, alia in uno, non in pluribus cernuntur, alia et in pluribus et in uno, ideoque in uno, quoniam et in pluribus. Nam harmonia, concertus, numerus in pluribus cernuntur.

καὶ ἐν ἐνὶ καὶ ἐν πλείοσι, καὶ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ παντί, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἐνί, ὅτι καὶ ἐν πλείοσι καὶ ἐν τοῖς πλείοσιν, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ παντί. ἅ τε γὰρ τᾶς ὅλας φύσεις διακόσμησας καὶ τὸ καθ' ἑν ἕκαστον διακεκόσμηκεν, καὶ ἅ καθ' ἕκαστον δὲ διακόσμησας τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ἐκπεπλάρωκε. Τοῦτο δὲ ἀκολουθεῖ διὰ τὸ τᾶ φύσι πρότερον ἦμεν τὸ ὅλον τῷ μέρει, ἀλλ' οὐ τὸ μέρος τῷ ὅλῳ. αἶτε γὰρ μὴ ἦν ὁ κόσμος, οὐδ' ἂν ὁ ἄλιος ἦν, οὐδ' ἂ σελάννα, οὐδ' οἱ πλάνατες ἀστέρες, οὐδ' οἱ ἀπλανέες ὄντος δέ γα τῷ κόσμῳ, καὶ τούτων ἕκαστον ἐντι. Ἰδοὶ δὲ κα τοῦτο τις καὶ ἐπ' αὐτᾶς τᾶς τῶν ζῴων φύσεις. αἶκα γὰρ μὴ ἦ ζῷον, οὐδ' ὀφθαλμός, οὐδ' ἂν στόμα, οὐδ' ἂν ἄκασ, ὄντος δέ γα ζῴου καὶ τούτων ἕκαστον ἐντι. Ὡς δὲ ἔχει τὸ ὅλον ποτὸν ἢ μέρος, οὕτω καὶ ἅ τῷ ὅλῳ ἀρετὰ ποτᾶν ἢ τῷ μέρει. καὶ ὑπαρχούσας γὰρ ἀρμονίας καὶ ἐπόψιος θείας περὶ τὸν κόσμον, οὐκ ἂν δύναίτο συνεῖμεν ἔτι καλῶς ἔγοντα τὰ ἐγκεκοσμημένα· μὴ ὑπαρχούσας δ' εὐνομίας περὶ τὰς πόλεις, οὐκ ἂν δύναίτο τις ἀγαθὸς ἢ εὐδαίμων πολιτὰς ἤμεν· μὴ ὑπαρχούσας δ' ὑγείας περὶ τὸ ζῷον, οὐκ ἂν δύναίτο ποδὲς ἢ χεῖρ σθεναρά τε ἢ ὑγιεινὰ ἤμεν. ἔστι γὰρ ἂ μὲν ἀρμονία ἀρετὰ κόσμου, ἅ δ' εὐνομία ἀρετὰ πόλιος, ἅ δ' ὑγεία καὶ ἰσχυρὸς ἀρετὰ σώματος. καὶ ἕκαστον δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς μερέων συντέτακται ποτὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν. ὀφθαλμοὶ τε γὰρ ὀρῶντι ὑπὲρ τῷ παντὸς σώματος, καὶ τᾶλλα δὲ μόριά τε καὶ μέρη ὑπὲρ τῷ ὅλῳ καὶ τῷ παντὸς συντέτακται.

(Stobæus Flor. CIII, 26. Scripsi : ^a αὐτά;

codd. αὐτά. ^b αὐτά; libri αὐτά. ^c ἅ μὲν ἀρετὰ; libri τὰ μὲν ἀρετὰ. ^d ὁ δ' εὐτυχία; libri τὰ δ' εὐτυχία. ^e συναγωνιζαμένας; codd. ἐπισυναρξαμένας. ^f τὸν μέλλοντα; codd. τῷ μέλλοντι. ^g ποτὸν; libri ποτὶ τὸ. ^h ποτᾶν; codd. ποτὶ τᾶν.)

β'. Φαμί δ' ἐγὼν ἐς μοίρας τρεῖς διεστάσθαι τὰν σύμπασαν πολιτείαν καὶ μίαν μὲν εἶμεν μοῖραν τῶν διανοίᾳ ^a κυβερνώντων τὰ κοινά, δευτέραν δὲ τῶν δυνάμει, τρίταν δὲ τῶν ἐκπλαρώσει καὶ γοραγία τῶν ἀναγκαίων. ὀνομαίνω δὲ τὸ μὲν πρῶτον πλᾶθος βουλευτικόν, τὸ δὲ δεύτερον ἐπίκουρον, τὸ δὲ τρίτον βᾶναυσον. Καὶ τὰ μὲν αὖ τῶν ἐλευθέρων βιοτᾶν ἐχόντων οἰκῆα φαμί εἶμεν, τὸ δὲ τρίτον τῶν βιοπόνων, καὶ τὸ μὲν βουλευτικὸν ἀριστον εἶμεν, τὸ δὲ βᾶναυσον χροῆον, τὸ δ' ἐπίκουρον μέσον. καὶ τὸ μὲν βουλευτικὸν ἄρχεν δεῖ, τὸ δὲ βᾶναυσον ἀρχεσθαι, τὸ δὲ ἐπίκουρον καὶ ἄρχεν καὶ ἀρχεσθαι. τὸ μὲν γὰρ καὶ τί δεῖ πράττεν προβουλεύει, τὸ δ' ἐπίκουρον, τῷ μὲν προπολεμένῳ, ἄρχει τῷ βαναύσῳ παντὸς, τῷ δὲ προβουλεύεσθαι ἀρχεται. Τουτᾶν δὲ τᾶν μοιρᾶν ἐκάστα πάλιν ἐς τρία τέτακται. τῷ τε γὰρ βουλευτικῷ μέρει τὸ μὲν ἐστὶ πρόεδρος, τὸ δὲ ἀρχοντικόν, τὸ δὲ κοινοβουλευτικόν· πρόεδρος μὲν τὸ προσυνεδρευθῶν καὶ τὸ προβουλεύομενον περὶ τῶν πραγμάτων καὶ ὕστερον ἐπαναφέρειν ἐπὶ τὰν βουλὰν ἀρχοντικὸν δὲ τὸ ἦτοι ἀρχον ἢ γεγεναμένον ἀρχοντικόν· κοινοβουλευτικὸν δὲ τὸ ἄλλο πλᾶθος τὸ παραδεχόμενον τὰ προσυνεδρευμένα καὶ ἐπιβαφίζόμενον καὶ ἐπικυροῦν τὰ ἐπὶ κρίσει. ὥς δ' ἄπλῶς εἶπέν, δεῖ τοῖς μὲν προέδρῳ ἐπὶ τὸ κοινοβουλευ-

tur : quippe horum nulla pars est que totum efficere queat. Jam auditus et visus præstantia pedumque velocitas in uno duntaxat insunt : at beatitudo et animi virtus et in uno et in pluribus, atque in tota mundi compage et rerum universitate cernitur, ideoque in uno, quod etiam in pluribus, pariterque in pluribus, quia in tota mundi compage et rerum universitate. Namque totius naturæ constitutio singulas quoque partes ornavit, et singulorum constitutio totam mundi compagem et rerum universitatem absolvit. Hoc ita consequitur, quia totum natura prius est parte, non pars toto. Si enim mundus non esset, nec sol, nec luna, nec vel errantes vel inerrantes exstarent stellæ; mundo vero procreato, horum quoque singula cernuntur. Hoc etiam in ipsa animalium natura animadverti potest. Videlicet si non sit animal, non oculus, non os, nec aures erunt; at si sit animal, hæc quoque singula comparent. Sicut porro totum ad partem, ita etiam totius virtus ad partis virtutem se habet. Nam nisi harmonia et providentia divina mundus regeretur, non possent amplius, quæ constituta sunt, in statu suo permanere : sine recta legum in civitate constitutione nemo posset esse civis vel bonus vel beatus : sine animalis sanitatis non posset nec ves nec manus raboris et bonæ valetudinis esse particeps.

Est enim, ut mundi virtus harmonia, ita civitatis bona legum constitutio, et corporis sanitas ac robur. Singulæ autem in iis partes ad ipsum totum et universum referuntur. Nam et oculi pro toto corpore cernunt, et reliquæ partes totius atque universi causa constitutæ sunt.

II. Ego vero existimo universam rempublicam in tres ordines divisam esse : et unum quidem esse hominum ordinem publica negotia mentis vi gerentium, alterum virorum fortium, tertium eorum qui res necessarias explendo ac suppeditando civitati prosunt. Nonino autem primum quidem ordinem consiliarium, secundum auxiliarem, tertium operarium. Et priores duos proprios esse dicimus vitam liberam degentium, tertium vero victum labore quarerentium; et consiliarium quidem optimum esse, operarium deteriorum, auxiliarem medium. Item consiliarium imperare oportet, operarium parere, auxiliarem utrumque. Consiliarius enim quid agendum sit prius consulit : at auxiliarius, dum propugnat, totam operariam multitudinem regit; quatenus autem ei præscribuntur consilia regitur. Trium autem horum ordinum singuli rursus in tres partes dividuntur. Consilarii enim pars quædam est præses, alia reatrix, alia senatoria vel in commune consulens : præses quidem quæ prior considit ac deliberat de

τικὸν ἀναφέρειν, τὸ δὲ κοινοβουλευτικὸν διὰ τῶν στρατηγῶν ἐπὶ τὰν ἐκκλησίαν. ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ ἐπικουρῷ καὶ τῷ δυναμικῷ μέροςι τὸ μὲν ἐστὶν ἀρχοντικόν, τὸ δὲ προμαχαιτικόν, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ πλῆθον μέρος ἀγελαῖον καὶ στρατιωτικόν. Ἀρχοντικὸν μὲν ὧν ἐστὶν, ἐξ ὧν στρατοπεδάρχαι καὶ ταξιάρχαι καὶ λοχαγοὶ καὶ πρόμαχοι καθίστανται καὶ καθόλου πάντες οἱ ἀγεμονίαν ἔχοντες· προμαχαιτικὸν δὲ τὸ τῶν ἀνδρικοτάτων καὶ θυμικωτάτων καὶ τολματικωτάτων πᾶν γένος, ἀγελαῖον δὲ καὶ στρατιωτικὸν τὸ λοιπὸν πλᾶθος. τῷ δὲ βναύσω καὶ βιοποντικῷ τὸ μὲν ἐστὶ γεωπόνον καὶ περὶ τὰν κατεργασίαν τᾶς γῆρας κατασχολούμενον, τὸ δὲ τεχναιτικὸν ὄργανα καὶ ἐπιμαχανάματα τοῖς τῷ βίῳ πράγμασιν ἐκποριζόμενον, τὸ δὲ μεταβατικὸν καὶ ἐμπορικόν, ὃ τὰ μὲν ἐν τᾷ πόλει περιουσιάζοντα ἐπὶ τὰν ξῆναν διαγεται, τὰ δὲ ἀπὸ τᾶς ξῆνας ἐς τὰν πόλιν. Ἐὰ μὲν ὧν συστάματα τᾶς πολιτικᾶς κοινωνίας διὰ τοσοῦτων καὶ τοῖωνδε μερῶν συντέτακται· ἔπειτα δὲ περὶ ἀρμογᾶς καὶ ἐνώσιος αὐτῶν ῥητέον. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία λυρὰ παντελῶς ποιεῖται, τῇ ἐξαρτύσει τὴν δεῖσθαι καὶ συναρμογᾶς, καὶ τὸ τελευταῖον ἐπαφᾶς τινας καὶ προσχρᾶσιος μωσιτικᾶς· περὶ μὲν ὧν ἐξαρτύσιος πολιτικᾶς, ἐκ ποίων καὶ πόσων συνέστακεν, εἰρηταί μοι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ δὲ συναρμογᾶς καὶ ἐνώσιος αὐτῶν πειρασοῦμαι νῦν λέγειν. Φαμί δὲ ἔγωγε, τριῶν τούτοις συναρμύζεσθαι τὰν πολιτικὰν κοινωνίαν, λόγοις, ἐπιταθεύμασιν ἐθῶν,

νόμοις, καὶ διὰ τριῶν τούτων παιδεύεσθαι τὸν ἄνθρωπον καὶ σπουδαιότερον γίνεσθαι. τοὶ μὲν γὰρ λόγοι διδάσκοντι καὶ ἐπιθυμίας ἐμποιεῦντι, προτρεπόμενοι πρὸς ἀρετὰν· τοὶ δὲ νόμοι, τὰ μὲν φόβοις κατέχοντες, ἀπερύκοντι, τὰ δὲ τιμαῖς τε καὶ ὠρεαῖς δελεάζοντες, ἐκκαλέονται· τὰ δὲ ἔθεα καὶ ἐπιταθεύματα πλάσσει καὶ κηροχυεῖ τὰν ψυχάν, φυσίωσιν ἐμποιεῦντα διὰ τᾶς συνεχέως ἐνεργείας. Δεῖ δὲ τὰ τρία ταῦτα συντελεῖσθαι ποτὶ τε τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ δίκαιον, καὶ ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν, εἰ μὲν δυνατόν, στοχάζεσθαι πάντων· εἰ δὲ μὴ γα, δυσὴν ἢ ἐνός, ὥστ' εἴμεν καὶ τὸν λόγον καλὸν καὶ δίκαιον καὶ συμφέροντα, καὶ τὸ ἔθος καὶ τὸν νόμον προτιμῆσθαι δὲ πρᾶτον τὸ καλόν, δεύτερον δὲ τὸ δίκαιον, τρίτον δὲ τὸ συμφέρον. τὸ καθόλου δὲ πειρᾶσθαι διὰ τούτων ὡς ὅτι μάλιστα ποιεῖν τὰν πόλιν, ὅπως ἰσόλογος ἤ^b καὶ σύμμενος τοῖς αὐτᾶς μέρεσι, ἀλλὰ μὴ στασιάζουσα καὶ διαμαχομένη. ἐσεῖται δὲ τοῦτο, αἴκα τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς παιδεύηται τῶν νέων καὶ ἐς τὸ μέτριον ἀγνῆται τοῖς ἀδέσι τε καὶ λυπαροῖς, καὶ αἴκα περὶ τᾶς οὐσίας μέτρια καὶ ἀπὸ γεωπονίας ἔχοντι τὰν πρόσδοον· καὶ αἴκα τὰς ἀρχὰς ἀρχωντι τὰς μὲν ἀρετὰς δευμένας τοῖ ἀγαθοῖ, τὰς δ' ἐμπειρίας τινὸς τοῖ ἐμπειροῖ, τὰς δὲ παροχᾶς τινας καὶ ἀπανάας τοῖ εὐποροῖ, καὶ τούτοις πᾶσι κατὰ τρόπον ἄρξασι τὰς ἀρχὰς κατ' ἀξίαν· διανεμῶντι τὰς τιμὰς. Ἐπι δὲ τὰς ἀρετᾶς αἰτίαι τυγχάνοντι τρεῖς, φόβος, ἐπιθυμία, αἰδώς. δυνασεῖται δὲ τὸν μὲν

rebus de quibus postea ad senatum refert; rectorix quæ vel regit vel certe ad reliquos regendos nata est; senatoria denique e reliqua multitudo inconstans quæ res a præside prius pensatas excipit suoque iudicio commissas suffragiis et auctoritate sua confirmat. Sed ut aperte et simpliciter dicam, præsidēs quidem oportet constituta ad senatum referre, hunc autem per prætores ad civium concionem. Similiter et auxiliaris ordinis sive robore virium præstantis una pars regit, altera propugnat, reliqua pars eaque major gregalis et militaris est. Imperatoria igitur est, ex qua castrorum præfecti, ordinum ductores, manipulorum duces et assignari constituntur et in universum omnes qui principatum aliquem obtinent: pars propugnans ex robustissimis, animosissimis et audacissimis quibusque constat, gregalis vero et militaris omnis reliqua multitudo est. Operarii autem ordinis et victum labore quaerentis alia pars est agricolarum et ad excolendam regionem incumbentium; alia in artificii occupatur, tum instrumenta, tum machinas ad vitæ negotia suppedans: alia peregrinatur et mercaturam facit, quæ partim res in civitate abundantes in exteras regiones transfert, partim res adventitias in civitatem. Constitutiones igitur civilis societatis ex tot ac talibus partibus conficiuntur: sequitur ut de earum conjunctione atque unitate dicamus. Quum vero omnis communitas civilis omnino ad lyra similitudinem accedat, propterea quod apparatu, concinnitate, de-

nique tractatione aliqua usque musico indiget: de apparatu quidem reipublicæ, id est, ex quibus et quot partibus constat, jam ante mihi expositum est; de ejus autem concinnitate et unitate nunc disserere conabor. Ac civilem quidem communionem ex his tribus concinnari affirmo, disciplinis, vitæ institutis, legibus eorumque trium beneficio erudiri hominem et meliorem fieri. Disciplinæ enim docent et cupiditates injiciunt, incitantes ad virtutem; leges autem partim metu detinentes colibent, partim honoribus ac donis allicientes invitant; mores vero et instituta formant animum et quasi cereum lingunt, naturali habitu per continuum actionem imbuunt. Oportet autem tria hæc ad honestum et utile et justum composita esse, atque in eorum unoquoque, si fieri potest, omnia illa consecrari, sin minus, duo saltem aut unum, ut tum disciplina, tum consuetudo, tum lex et honesta et justa et utilis sit, primoque loco honestum, altero justum, tertio utile habeatur. Sed in universum conari debemus civitatem per hæc quam maxime consonam et congruentem suis partibus efficere, ne seditionibus et contentionibus agitetur. Hoc autem eveniet, si juveniliū animorum affectus erudiantur, et in voluptatibus ac molestiis ad mediocritatem perducantur: porro si mediocres facultates habeant et redditum ex agricultura: item si magistratus gerant, eos quidem qui virtutem postulant boni, qui vero experientiam aliquam periti, qui autem largitionem et

φρόβον ὁ νόμος ἐμπαρασκευάζει, τὰν δὲ αἰδῶ τὰ ἔθεα· τοὶ γὰρ ἐπιθεθέντες καλῶς αἰδέονται τὰ αἰσχροῦ πράσσειν· ὁ δὲ λόγος τὰν ἐπιθυμίαν ἀγωγὸν γὰρ τᾶς αἰτίας ἀπόδοσις ἅμα καὶ ἐφελκυστικὸν τᾶς ψυχᾶς, ἀλλὰ τὰ δὴ καὶ γινόμενον μετὰ προτροπᾶς. Διὸ καὶ φρατρίας καὶ συσσίτια καὶ συσκαυίας καὶ συναγελισμῶς, τὰ μὲν στρατιωτικῶς τὰ δὲ καὶ πολιτικῶς, παρασκευάζειν ἃ δεῖ ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς, συναρμύζειν δὲ καὶ τὸ τῶν πρεσβυτέρων γένος αὐτοῖς, ἐπειδήπερ τοὶ μὲν νέοι δέονται σωφρονισμῷ καὶ καταρτίσει, τοὶ δὲ πρεσβύτεροι φιλοφροσύνας καὶ διαγωγᾶς ἀλύπω.

Ἐπεὶ ὦν διὰ τριῶν ἐλέγομεν σπουδαῖον ἀποτελεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, διὰ τε τῶν ἔθων καὶ τῶν νόμων καὶ τοῦ λόγου, σκοπιάζεσθαι δεῖ πῶς τε διαφθίρεσθαι πέφυκε τὰ ἔθεα καὶ πῶς διαμένειν. Εὐρήσομες δὴ τὰ ἔθεα φθειρόμενα κατὰ δύο τρόπους, ἢ γὰρ δι' αὐτῶς ἢ διὰ τῶς ἐκτός. καὶ διὰ μὲν αὐτῶς, ἤτοι διὰ τὸ φεύγειν τὰς λύπας ἢ διὰ τὸ αἰρέσθαι τὰς ἄδονάς· διὰ μὲν γὰρ τὸ φεύγειν τὰς λύπας τὴν πόνως οὐχ ὑπομένοντι, διὰ δὲ τὸ διώκειν τὰς ἄδονάς τὰ ἀγαθὰ ἀποβάλλοντι· ἐργατεύονται δὲ τοὶ μὲν πόνου τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις, ταὶ δὲ ἄδοναὶ τὰ κακὰ· ἀκρατέες ὦν καὶ μαλακοὶ γινόμενοι θηλύτεροι γίνονται ταῖς ψυχαῖς καὶ ποτὶ τὰς ἀναλώσις πολυδαπανώτεροι. διὰ δὲ τὴν ἐκτός, αἶκα χενικὸς ἐπίδαμος ὄχλος γένηται εὐαμερῖαις ἔμπορικαῖς χαιρῶν, ἢ καὶ τοὶ ἀστυγέιτορες φιλάδονοι καὶ τρύφακες ἐόντες μεταδιδόντι τοὺς πλατιάζουσι τῶν παρ' αὐτοῖς

ἔθων. Διὸ δεῖ τὴν νομοθέταν καὶ τὴν ἀγέλαρχον ἐπιμελέως παρατηρῆν, εἰ ἐπιμελέως ἀσκεῖται τὰ ἔθεα καὶ ἁμαλῶς πορεύεται διὰ πάντων· ἔτι δὲ εἰ τὸ γνάσιον καὶ τὸ αὐθιγενὲς πλῆθος τᾶς πολιτείας διαμένει ἀκέραιον καὶ ἀπαράμικτον ὑπάρχον ἀπὸ τοῦ ἄλλου γένους· καὶ εἰ τὰ μεγέθη τῶν βίων ἐν ταῖς αὐτοῖς διαμένει καὶ οὐ παρὰ πολὺ αὐξάνεται· ἅμα γὰρ τῷ τὰ περισσὰ κτᾶσθαι καὶ τὰ περισσὰ μαστεύοντι. Καὶ τὰ μὲν ἔθεα οὕτως ἀσφαλίζεσθαι χρή· τὴν δὲ λόγως, τὸ τῶν σοφιστῶν γένος ἐπικρίνοντας καὶ δοκιμάζοντας εἰ ποτὶ τὴν νόμους καὶ τὰ πολιτικὰ δόγματα καὶ τὰς ἰδίας οἰκονομίας τῶν βίων ὠφέλιμα λέγοντι. οὐ γὰρ τὰν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὰν μεγίσταν κακοδαίμοσυναν ἐντίκτοντι τοὶ τῶν σοφιστῶν λόγοι ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς, αἶκα τολμῶντι τι κινήν παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας ἢ τῶν θεῶν ἢ τῶν ἀνθρωπίνων· ὁ οὐτε ἴ ποτ' ἀλάθειαν οὐδὲ ποτ' ἀσφάλειαν οὐδὲ ποτὶ δόξαν καλὸν ἔστι, ζῶφωσιν δὲ καὶ σύγχευσιν ἐπιφέρει τῷ κοινῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων. τοιοῦτοι δὲ λόγοι τυγχάνοντι οἱ φάντες ἢ, ἤτοι μὴ εἶμεν τὸ θεῖον ἢ καὶ ἐὸν μὴ ἔχεν οὕτως ποτὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὥστ' ἐπιθλίπεν αὐτὸ καὶ φροντίζειν, ἀλλ' ἔαν καὶ κατολιγῶρῆν. καὶ γὰρ ἃ τοιαῦτα παραδοχὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀφροσύναν καὶ ἀδικίαν ἐντίκει, ἔσαν οὐδ' εἶπεν δηλομένοις εὐμαρές ἐστι. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ἀναρχίας πλανῶθεις καὶ τὸν τῷ ὑπάτῳ ἁποσάμενος φρόβον, σκιρτᾷ τε καὶ παρανομεῖ, παντοδαπὸς γινόμενος. Χρῆεσθαι δεῖ ὦν

sumptus divites, et his omnibus in rerum administratione sese, ut decet, gerentibus debiti honores tribuantur. Præterea virtutis causæ tres sunt, metus, cupiditas, pudor. Metum incutere lex poterit, pudorem mores : bonis enim moribus assuetos turpe quid admittere pudet; doctrina vero desiderium parit : nam redditæ rei causa animum allicit attrahitque cum alias, tum si adhortationi juncta sit. Quocirca curias, convivia publica, contubernia et conventus cum militares tum civiles comparari oportet adolescentium animis, sed seniores etiam iis conciliari, quandoquidem ut adolescentes castigatione et institutione egent, ita senes benevolentia et vitæ iucunditate.

Quum ergo jam docuerimus, tribus rebus hominem honestum evadere, moribus, legibus, disciplinis : considerandum est, quomodo mores et corrumpi soleant et servari. Duobus ergo modis corruptos invenimus mores, aut nostra aut exterorum culpa. Et nostra quidem culpa vel quod molestias vitemus, vel quod voluptates consequemur : nam qui molestias declinant, non tolerant labores : voluptatum autem cupiditas eo valet ut bona amittantur, siquidem labore bona hominibus obveniunt, voluptatis studium mala comitantur : quare incontinentes et molles facti magis tum animis effeminantur tum in sumptibus faciendis prodigi evadunt. Exterorum vero culpa, quum peregrinus populus nobiscum habitat mercatoria felicitate affluens, aut urbis vicini voluptarii sunt et luxuriosi mo-

rumque suorum contagione propinquos afficiunt. Quapropter par est legum latores et multitudinis præfectos sedulo animadvertere, num observentur mores et æqualiter per omnes pertineant, præterea num germana indigenarum civiumque multitudo sincera maneat neque alia gente misceatur, denique num rei familiaris copiam eodem statu permaneant neque modum excedant : nam supervacanea sibi comparantes supervacanea etiam desiderant. Et hoc quidem modo mores tueri convenit : disciplinas autem, statuendo explorandoque, num sophistarum genus ad leges, civilia instituta et privatam vitæ rationem utilia præcipiat. Neque enim parvam, sed quam maximam infelicitatem hominum animis inserunt sophistarum disputationes, si quid innovare ausint contra communes animi notiones in rebus vel divinis vel humanis : id quod neque ad veritatem neque ad securitatem neque ad gloriam prodest, sed caliginem et confusionem communi hominum vitæ infert. Tales sunt autem disputationes quibus statuitur aut non esse numen, aut etiamsi sit, non ita esse erga hominum genus affectum, ut illud respiciat ejusque curam gerat, sed negligat potius ac despiciat. Etenim hæc ita semel concepta opinio stultitiam et injustitiam in hominibus gignit, quantam vel volentibus non facile sit explicare. Quivis enim homo licentiæ plenus omissis suppremi numinis timore exultat legesque migrat, quum varius sit et inconstans. Utendum est ergo civili ora-

τῷ λόγῳ πολιτικῷ καὶ σεμνῷ καὶ οἰκίῳ τὰς διαθέσεις τῶν λέγοντος, ἀλλὰ μὴ προσποιητῷ· οὕτω γὰρ ἂ λέξις ἐπιτεταίη τῷ λέγοντος ἦθος ἐμφαίνουσα. Ἐκ δὲ τῶν νομῶν δεῖ τὴν ἀσφάλειαν οὕτως ἐπιφέρειν, αἴκα ἂ συνθετος ἂ πολιτεία ἦ¹ καὶ συντεταγμένα ἐκ πασῶν τῶν ἀνῶν· ὡς δὲ οὐ τῶν παρὰ φύσιν, ἀλλὰ τῶν κατὰ φύσιν. τυραννίδος γὰρ ὁδὸς αἰματὶ καὶ πολιτικῷ, εἰ μὴ ποκα^m τὰς ὀλιγαρχίας ἐπὶ βραχύ. Δεῖ τοίνυν βασιλείαν πρῶτον^a ἐντετάχθαι καὶ δεύτερον ἀριστοκρατίαν. βασιλεία μὲν γὰρ θεομίμητον πρᾶγμα καὶ δυσφύλακτον ὑπὸ ἀνθρωπίνης ψυχᾶς· ταχέως γὰρ ὑπὸ τρυφᾶς καὶ ὕβριος ἀλλάσσεται· διόπερ οὐ δεῖ κατὰ πᾶν αὐτᾶ χρεῖσθαι, μέγρι δὲ τῷ δυνατῷ καὶ ποτὶ τὴν πολιτείαν χρησίμῳ· τὴν δ' ἀριστοκρατίαν ἐπιπλέον ἐμπλέκειν, τῇ πλήρους εἶμεν τὴν ἀργοντίας καὶ φιλοζάλως διατίθεσθαι ποθ' αὐτῶς^o, καὶ πολλάκις ἀντιμεταλαμβάνεσθαι τὰς ἀρχάς. Δημοκρατίαν δὲ ἀναγκαῖον μὲν εἶμεν πάντως· δεῖ γὰρ τὸν πολίταν μέρος ὑπάρχοντα τὰς συμπάσας πολιτείας φέρεσθαι τι ἀπ' αὐτᾶς γέρας· ἐπέχεσθαι δ' ἰκανῶς αὐτὴν δεῖ· θρασυ γὰρ καὶ προπετές τὸ πολὺ πλᾶθος.

(Stobæus Flor. XLIII, 92, 93, 94 ἐκ τοῦ περὶ πολιτείας. Posui : ^a δαινοία; codd. ἀγαθῶν. ^b ὁμολογός ἦ cum Spondano; codd. ὁμολογήσῃ. ^c τὰς ἀρχὰς κατ' ἀξίαν; libri τὰς κατ' ἀξίας ἀρχάς. ^d παρασκευάζειν; libri ἐγκατασκευάζειν. ^e οὐ παρὰ πολὺ ἀυξάνεται; codd. οὐ παρὰ πολὺ; alii οὐ παραπολλυται. ^f ὁ οὕτε; libri οὕδὲ. ^g καλόν; libri κύριον. ^h φάντες cum Meinekio; codd. πάντες. ⁱ τὸν τῷ ὑπάτῳ cum Orellio; libri τὸν ὑποπτον. ^k αἴκα;

codd. εἰ καὶ. ^l ἦ; codd. ἦ. ^m μὴ ποκα; codd. μὴ πο καὶ. ⁿ πρῶτον; libri πρᾶταν. ^o ποθ' αὐτῶς cum Meinekio, libri ποθ' αὐτοῦς.)

γ'. Πάντα μὲν ὦν τὰ θανάτῳ δι' ἀνάγκην φύσις ἐν μεταβολαῖς καλινδεῖται, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν βελτιόων μετατροπῶν λαμβάνοντα, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν βελτιόων ἐπὶ τὰ χειρῶν. γενόμενα γὰρ ἀξέεται τὰ πράγματα καὶ ἀξήθλιστα ἀκμάζει καὶ ἀκμάσαντα γηράσκει καὶ τέλος ὕστατα φεῖρεται· τὰ μὲν ὑπὸ φύσις γινόμενα δι' αὐτᾶς τὰς φύσις ἐς τὸ ἀθλον αὐτᾶς τερματιζόμενα καὶ πάλιν ἐκ τῷ ἀδῆλω ἐς τὸ θανάτῳ ἐπισυνερχόμενα ἀμοιβᾶ γενέσιος καὶ ἀνταποδοσί φθορᾶς κύκλον αὐταύτας ἀναποδιζοίσας, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ ἀφροσύνας ἀνθρωπίνης ὕβρι καὶ κόρῳ ζεσάσας. Οἰκοί τε καὶ πόλιες^a ὑπὸ μεγάλων εὐτυχημάτων ἀεθβεῖσαι, καὶ βίον βαθὺν πλουτεῦσαι ἅμα τοῖς μακαριζομένοις ἀγαθοῖς ἐς τὸν ὄλεθρον ἔβασαν. οὕτω δὲ καὶ συμβαίνει πᾶσαν ἀγεμονίαν τρισι χρόνοις ὀρίζεσθαι, ἐνὶ μὲν καὶ πρᾶτῳ^b τῇ περιέχοντι τὴν κτᾶσιν, δευτέρῳ δὲ τῇ τὴν ἀπόλαυσιν, τελευταίῳ δὲ τῇ τὴν ἀπολείσιν. τὸ μὲν γὰρ πρᾶτον^c ἀτυχεῖς ἕοντες ἐκπῆσαντο, τὸ δὲ δεύτερον^d εὐτυχεῖς γενόμενοι διέφθειραν. Τὰ μὲν ὦν ὑπὸ θεῶν διοικούμενα^e ἀφθαρτα ἕοντα ὑπὸ ἀφθάρτων τὸν αἰεὶ χρόνον πέφυκε σῶζεσθαι, τὰ δ' ὑπ' ἀνθρώπων θανάτῳ ἕοντα ὑπὸ θανάτῳ ἐπιδέγεται ποικίλαν αἰεὶ μεταβολάν. κόρῳ μὲν γὰρ καὶ ὕβριος πέρας ὄλεθρος, ἀπορίας δὲ καὶ στενοχωρίας πέρας ἀνδραγαθία βίῳ ἀνθρωπίνῳ. δεῖ γὰρ^f καὶ ἀφ' ἐτέρων αὐτὸν περαίνεσθαι.

(Stobæus Flor. XCVIII, 71. Posui : ^a πόλιες;

fione et gravi, quæ proprie cum dicentis animo congruat, non autem simulata : ita enim oratio dicentis mores et ingenium patefaciet. Ex legibus autem securitas sic inferretur, si reipublicæ forma composita et concinnata e cæteris omnibus fuerit, non ex iis, ut mea fert opinio, quæ præter naturam, sed quæ secundum naturam constitutæ sunt. Tyrannidis enim nullus est usus civitatibus, ut fere nec paucorum dominatus nisi in tempus brevissimum. Primo igitur loco regnum, secundo optimalium principatum constitui oportet. Est enim regnum res quædam ad divinam imitationem comparata, sed vix humano ingenio conservanda, ut quæ cito per luxum et contumeliam immutetur : quare non prorsus eo utendum est, sed quantum fieri potest et reipublicæ conducit : optimalium vero principatus illi eo magis inserendum est, quod plures sunt qui regnent et se invicem æmulentur et sæpe magistratus inter se permittent. Populi quoque imperium omnino esse necesse est : civem enim, qui totius reipublicæ pars sit, nonnulli ex ea præmii et honoris accipere convenit : sed intra certos fines illud contineri decet, quia vulgus audax in agendo et præceps apparet.

III. Omnia sane mortalia propter necessitatem naturæ mutationibus agitantur, quorum alia e deteriore statu in

mellioere transeunt, alia e meliore in deterioerem. Res enim natæ augescunt et auctæ vigent; postquam autem vigerunt, senescunt ac tandem corrumpuntur : accidunt autem rebus a natura productis corruptio dum per ipsam naturam ad ignotum ejus finem adducuntur et vicissim ab ignoto illo termino ad mortalem statum revocantur per mutuas generationis et corruptionis vices, quæ ambitu reciproco talem circulum constituunt; quædam vero per humanam insipientiam, superbia et satietate ferventem, intereunt. Quin etiam familiæ ac civitates magna felicitate elatæ amplisque opibus abundantes una cum laudatissimis suis bonis pessum eunt. Cæterum usu venit, ut omnis principatus tribus temporibus circumscribatur, uno et primo, quod capessendi spatium continet, altero quod usuram, postremo autem quod amissionem complectitur. Primum enim quum infelices essent, divitias sibi pararunt, deinde felices facti, eas consumserunt. Quæcumque igitur a diis reguntur, quum incorrupta sint, ab incorruptis in æternum servari solent; quæ vero ab hominibus administrantur mortalia, a mortalibus varie semper convertuntur. Satietatis enim et petulantia finis interitus est, inopia autem et penuria finis humanæ vitæ probitas. Nam et alii rebus eam consummari oportet.

codd. πόλεις. ^b πρώτῳ; libri πρώτῳ. ^c τὸ μὲν γὰρ πρῶτον; codd. τοὶ μὲν γὰρ πρῶτοι. ^d τὸ δὲ δευτέρου; membranae τοὶ δὲ δευτέροι. ^e διοικούμενα; codd. διοικημένα. ^f δεῖ γὰρ καὶ ἀφ' ἐτέρων αὐτῶν (i. e. rebus externis vitam) περιίνεσθαι cum Orellio; codd. τὸ καὶ ἀφ' ἐτέρων αὐτῶν περιίνεσθαι.)

2.

ΕΚ ΤΩΝ ΕΥΡΥΦΑΜΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ.

Βίος ἀνθρώπῳ τέλος ^a θεῶ μὲν λείπεται τῷ μὴ αὐτοτελῆς ἦμεν, ἀλόγων δὲ ζῶων καθυπερέχει τῷ ἀρετᾶς καὶ εὐδαιμοσύνης ἐπιμοιρος ἦμεν. οὔτε γὰρ ὁ θεὸς τᾶς ἕξωθεν αἰτίας ποτιδεῖς ἐντι, φύσι γὰρ ἀγαθὸς ἐὼν καὶ φύσι εὐδαιμῶν ἐξ αὐταύτῳ τέλος ἐντι· οὔτε τῶν ἀλόγων ζῶων οὐδὲν ἀρετᾶς καὶ εὐδαιμοσύνης ἐπιμοιρόν ἐντι, ^b λόγῳ γὰρ ἄμοιρα ὄντα καὶ τᾶς ἐς τὰς πράξιαις ἐπιστάμας ἄμοιρά ἐντι. Ἀνθρώπῳ δὲ φύσις τὰ μὲν τᾶς ^c ἐκ τᾶς ἰδίας προαιρέσιος τὰ δὲ καὶ τᾶς ἐκ τῷ θῆῳ γινομένης ἐπικουρήσιος ποτιδεῖς ἐντι. τὸ ^d μὲν γὰρ λόγῳ τυπωτικός ἦμεν καὶ καλῶν καὶ αἰσχροῦν νοατικός, καὶ τὸ ὀρθῶς ἀπὸ γᾶς ἀνακεκλίσθαι καὶ ἐς τὸν οὐρανὸν ἀποβλέπεν καὶ θεῶν τῶν ἀνωτάτῳ ^e νοατικός ἦμεν, ταῦτα δὲ καὶ τᾶς ἐκ τῶν θεῶν ἐπικουρήσιος τέτευχε· τὸ ^f δὲ βούλησιν ἔχεν καὶ προαίρεσιν καὶ ἀρχᾶν ἐν αὐταύτῳ τοιαύταν,

καθ' ἃν κύριος οὗτός ἐντι καὶ ἀρετὰν ἐπιταδεῦσαι καὶ κακίαν ζαλιῶσαι καὶ θεοῖς ὁπαδῆσαι καὶ ἀπὸ θεῶν ἀποτραπῆμεν, ταῦτα δὲ καὶ καθ' αὐτὸν κινεῖσθαι δυνατός ἐντι. διὸ καὶ φύγων καὶ ἐπαίνων καὶ τιμᾶς καὶ ἀτιμίας τὰ μὲν ἐκ τᾶς τῶν θεῶν τὰ δὲ καὶ ἐκ τᾶς τῶν ἀνθρώπων τυγχάνοντι προαιρέσιος ^g ἦτοι ἀρετὰν ἢ κακίαν ζαλιώσαντες. Ἔχει γὰρ οὕτως ὁ σύμπασις λόγος. τὸ θῆῳ ἀνθρώπον, πολυφρονέστατον ζῶον, ἐς τὸν κόσμον ἐσήκισεν, ἀντίμιμον ^h μὲν τᾶς ἰδίας φύσιος, ὀφθαλμὸν δὲ τᾶς τῶν ὄντων διακοσμάσιος. διὸ καὶ ὄνματα μὲν ἔθχε τοῖς πράγμασι, χαρακτηρί ⁱ αὐτῶν ἐπόμενος ^k, ἀνευρέτο δὲ καὶ γράμματα, θησαυροὺς τᾶ μνάμα παρασκευασάμενος, ἐμιμάσατο δὲ καὶ τᾶν τῷ παντός διακόσμασιν, δίκαις τε καὶ νόμοις κοινωνίαν πολλῶν συναρμοζάμενος. οὐθὲν γὰρ οὕτω κοσμοπρεπὲς καὶ θεῶν ἄξιον ἔργον ἀνθρώποις πέπραχται, ὡς πόλιος εὐνομουμένης συναρμογὰ καὶ νόμων καὶ πολιτείαις διακόσμασις ^l· εἷς γὰρ ἕκαστος ἀνθρώπος αὐτὸς καθ' αὐτὸν οὐδέτις ἐὼν μετὰ τῷ ζῆν ἐν ὁμοπροσύνῃ ξυνᾶ καὶ ξυναρμοζᾷ πολιτείαις καὶ αὐτὸς καθ' αὐτὸν ἱκανὸς γέγονε καὶ ποτὸ ὅλον καὶ τὸ τέλος σύσταμα τᾶς κοινωνίας εὐάρμοστος. Ἀνθρώπῳ γὰρ ὁ βίος λύρας ἐξακριβωμένης καὶ κατὰ πᾶν ἐπιτελέος ἑάσας εἰκῶν ἐντι. λύρα τε γὰρ πᾶσα χρῆζει τριῶν τούτων τυχέν, ἐξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἐπαφᾶς τινος μουσικᾶς, ἐξάρτυσις μὲν ὧν ἐντι ἅ τῶν οἰκῶν μερέων τῷ σώματος παρασκευὰ πάντων, λέγω δὲ τᾶν

2.

EX EURYPHAMI PYTHAGOREI LIBRO DE VITA.

Perfecta hominis vita quemadmodum deo cedit, quod non per se sit consummata, ita brutis animalibus praestata, quia virtutis et beatitudinis particeps est. Nam neque deus ulla indiget causa externa, quando ob naturalem suam et bonitatem et felicitatem per se perfectus est: neque ullum animal brutum in virtutis et felicitatis partem venit, ut quae propter rationis defectum actionum quoque scientia careant. At hominis natura auxilio eget, quod partim ex propria voluntate, partim a numine ei accedit. Quatenus enim cogitationem informare, honesta ac turpia intelligere, surgere decenter et terra caelumque suspicere summisque deos animo comprehendere potest, divina ope fruitur: quatenus autem voluntatem et consilium atque ejusmodi principium intra se habet, quo possit et virtutem exercere et vitium amplecti deosque tum colere tum aversari, proprio motu utitur. Quamobrem cum vituperantur et laudantur, tum honorem et ignominiam partim divino partim humano consilio sive virtutum sive vitiorum studiosi assequuntur. Sic enim tota se res habet. Deus hominem, prudentissimum animal, suae naturae aemulum, sed ordinatae rerum compositionis quasi oculum futurum

in mundo collocavit. Quocirca hic et nomina rebus earum formae convenienter imposuit et litteras invenit, comparato memoria thesauro, et universi constitutionem imitatus est, civitatum communione jure ac legibus temperata. Nullum enim ita congruens mundo diisque dignum opus ab hominibus factum est, ut civitatis bonis legibus fundatae compages legumque ac reipublicae descriptio. Quum enim unusquisque homo per se nullas sit, tamen vita in communi concordia reique publicae compage acta ipse per se aptus evadit et ad integram perfectamque societatis concinnitatem accommodatus. Quippe vita humana lyrae perfectae et omnibus numeris absolutae similis est. Nam lyra quaevis tribus his opus habet, apparatu, compositione et pulsu quodam musico. Apparatus est propriarum partium omnium copia, ut chordarum instrumentorumque qua ad soni suavitatem que ad pulsum pertinentium, compositio autem mutua sonorum proportio, pulsus denique concinnus eorum motus. Sic igitur et vita humana tribus his indiget. Apparatus quidem est vitae partium justus numerus, sunt autem vitae partes corporis bona, opes, gloria, amici. Compositio est istarum partium secundum virtutem et leges facta ordinatio, pulsus denique musicus est earum bona ac legitima temperatio, quum rerum successu fruitur virtus neque foris allatum quidquam adversi habet. Etenim felicitas non constat, si ab instituto operis sponte suscepti arceatur,

χορδῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν ποτ' εὐφωρίαν καὶ πλαγὰν ἐπισυμεργούντων· συναρμογὰ δὲ ἅ ποτ' ἀλλάτως σύγ-
κρασις τῶν φθόγγων· ἐπαρὰ δὲ μωσικὰ ἅ κατὰ συναρ-
μογὰν χίρσις ἦδη τούτων. Οὕτως ὦν καὶ βίος ἀν-
θρώπων χρῆζει τριῶν τούτων τυχέν. ἐξάρτυσις μὲν
ἅ τῶν τῷ βίῳ μερέων ἐντὶ συμπλάρωσις, βίω δὲ μέρεα
τὰ τε σώματος ἀγαθὰ καὶ τὰ τῶν χρημάτων καὶ τὰ
τῆς δόξης καὶ τὰ τῶν φίλων· συναρμογὰ δὲ ἅ κατ'
ἀρετὰν καὶ νόμῳ τούτων σύνταξις, ἐπαρὰ δὲ μωσικὰ
ἅ κατ' ἀρετὰν καὶ νόμῳ τούτων σύγγραφαις, ὀρθοπλο-
υμέναις τῆς ἀρετᾶς καὶ μηθὲν ἐξίωθεν ἀντιπίπτων
ἐχούσας αὐτᾶ. οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀπερῦκεσθαι τῆς προ-
θέσις τῶν ἐκουσίῳ σκοποῦν πέπτωκε τὸ εὐδαιμονίην,
ἀλλ' ἐν τῷ κατατυγχάνειν^m. οὐδ' ἐν τῷ ἀδορυφόρατον
ἦμεν καὶ ἀνυπηρέτατον τὰν ἀρετὰν, ἀλλ' ἐν τῷ συμ-
πλαροῦσθαι ταῖς οἰκίαις δυνάμειⁿ ποτὶ τὰς πράξεις.
Οὐ γὰρ αὐτοτελής ἐντὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀτελής· τέ-
λῃος δὲ γινόμενος ἅ μὲν παρ' αὐτὸν ἅ δὲ καὶ παρὰ
τὰν ἔξωθεν αἰτίαν καὶ τέλῃος ἦτοι κατὰν φύσιν ἢ
κατὰν βίον· καὶ κατὰ μὲν τὰν φύσιν, αἴκα ἀγαθὸς
γένηται· ἅ γὰρ ἐκάστω ἀρετὰ ἀκρότας καὶ τελήotas
ἐντὶ τῆς ἐκάστω φύσιος· οἷον ἅ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν
ἀρετὰ ὁ ἀκρότας καὶ τελήotas τῆς τῶν ὀφθαλμῶν φύ-
σιος^p, ἅ δὲ τῶν οὐάτων τῆς τῶν οὐάτων οὕτω δὲ τῷ
ἀνθρώπῳ ἅ ἀρετὰ ἀκρότας ἐντὶ καὶ τελήotas τῆς ἀν-
θρώπῳ φύσιος. Τέλῃος δὲ κατὰν βίον, αἴκα εὐδαιμονίην
γένηται· ἅ γὰρ εὐδαιμονία τελήotas καὶ συμπλάρωσις
ἐντὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν. Διὸ πάλιν ἀρετὰ καὶ
εὐτυχία μέρεα γίγνονται τῷ ὕπ' αὐτᾶ^q βίῳ, τῆς μὲν
ἀρετᾶς ὡς ψυχᾶς ὑποκειμένης, τῆς δ' εὐτυχίας ὡς σώ-
ματος, τῶν δὲ συναμφοτέρων ὡς ζῆω. τᾶ^r μὲν γὰρ
χρῆσθαι καλῶς αὐτοῖς^s ἔστι τοῖς κατὰ φύσιν ἀγαθοῖς,
τᾶ^t δὲ τὰν χρᾶσιν ἐμπαρέχεν· καὶ χρῆσθαι μὲν ἀρετᾶ,
χρᾶσιν δ' ἐμπαρέχεν εὐτυχία· καὶ ἅ μὲν τὰν προαίρεσιν
καὶ τὸν λόγον ὀρθὸν παρέχεσθαι, ἅ δὲ τῆς ἐνεργείας

καὶ τὰς πράξεις. τὸ μὲν γὰρ βουλευθῆμεν τὰ καλὰ
καὶ ὑποστᾶμεν τὰ δεινὰ τῆς ἀρετᾶς οἰκῆθόν ἐντι, τὸ δ'
ὀρθοπλοῆσαι τὰς προαίρεσεις καὶ ἐπὶ τέλος ἐλθεῖν τὰς
πράξεις τῆς εὐτυχίας. ἐνίκασε γὰρ ὁ στραταγὸς
καὶ σὺν τᾷ ἀρετᾶ καὶ σὺν τᾷ εὐτυχίᾳ, καὶ εὐπλόησεν
ὁ κυβερνήτας καὶ σὺν τᾷ τέχνῃ καὶ σὺν τοῖς οὐρίοις
πνεύμασιν, καὶ εἶδεν ὁ ὀφθαλμὸς καλῶς καὶ σὺν τᾷ
ὄξυδορκίᾳ καὶ σὺν τῷ φάει. καὶ ἀριστος ὁ βίος ὁ τῶν
ἀνθρώπων ἐγένετο καὶ διὰ τὰν ἀρετὰν αὐτὰν καὶ διὰ
τὰν εὐτυχίαν.

(Stobaeus Flor. CIII, 27. Reposui : ^a τέλῃος;
codd. τελήιος. ^b ἀρετᾶς καὶ εὐδαιμονίας ἐπίμοιρόν
ἐντι; desunt haec in codd. ^c μὲν τῆς cum Halmio;
μὲν libri. ^d τὸ μὲν cum Meinekio; membranæ τῷ
μὲν. ^e ἀνωτάτω; libri ἀνωτάτων. ^f τὸ δὲ; codd. τῷ
δὲ. ^g τυγχάνοντι προαίρεσιος; codd. τυγχάνοντέ τοι. ^h
ἀντίμιμον cum Valckenario ad Callimach. fragm.
p. 270; libri ἀντίμιμον. ⁱ χαρακτηῖρι cum Jacobso
in Animad. ad Eurip. et Stob. p. 296; codd.
χαρακτήρ. ^k ἐπόμοιρος cum eodem; libri γενόμενος.
^l μετὰ τῷ ζῆν ἐν cum Gesnero; codd. οὐτε ποτὸ
ζῆν. ^m κατατυγχάνειν; libri κατατυγχάνεσθαι. ⁿ δυ-
νάμει; libri δυνάμει. ^o ἀρετὰ cum Orellio;
libri φύσις. ^p φύσιος; deest in codd. ^q αὐτᾶ i. e.
εὐδαιμονία; membranæ αὐτῷ. ^r τᾶ; codd. τὲ.
^s αὐτοῖς; codd. αὐτόν. ^t τᾶ; libri τὸ.

3.

ΕΚ ΤΩΝ ΙΠΠΑΡΧΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΕΥΘΥΜΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τὸν ξύμπαντα αἰῶνα ἐξετάζοντι, βραχύ-
τατον ἔχοντες τοὶ ἄνθρωποι τὸν τῆς ζωᾶς χρόνον, κάλ-
λιστον ἐν τῷ βίῳ οἰοῦντι παραπεδιάμην^a ποιησοῦνται
ἐπ' εὐθυμία καταδιώσαντες. Ταύταν δὲ ἔξοντι μά-

sed si quod petit consequatur, neque si virtus satellitibus
et ministris careat, sed potius si facultatibus suis ad res
agendas satis instructa sit. Neque enim per se perfectus
est homo, sed imperfectus; fit autem perfectus partim suis
viribus, partim externa causa; idque vel natura vel vita:
et natura quidem, si bonus evadat: nam sua cujusque
virtus ejus naturæ excellentia et perfectio est: velut oculo-
rum virtus oculorum naturæ excellentia et perfectio est,
aurium virtus naturam aurium perficit: sic etiam hominis
virtus humanæ naturæ præstantia et perfectio est. Vita
perfectus fit, si beatus evadat: beatitudo enim humanorum
bonorum summa est et perfectio. Quapropter rursus
virtus et prosperitas tanquam partes sunt vitæ beatæ,
virtute velut animi, bona fortuna quasi corporis vicem
obtinente, utraque autem simul animalis instar habente.
Illi enim licet ipsis naturæ bonis recte uti, huic usum
præbere; nimirum virtutis est uti, prosperitatis usum
præstare: illius est consilium et rationem rectam sup-

peditare, hujus autem actiones et opera promovere. Nam
ut honesta velle et ferre gravia virtutis est proprium, ita
consiliorum optatus eventus et factorum finis in prosperi-
tate situs est. Quemadmodum enim vincit imperator
virtute et prosperitate, feliciter gubernator navigat arte
et vento secundo, recte cernit oculus et videndi facultate
et lumine: sic humana vita evadit optima virtute pariter
et prosperitate.

3.

EX HIPPARCHI PYTHAGOREI LIBRO DE ANIMI TRANQUILLITATE.

Cum brevissimum sit humanæ vitæ tempus cum æter-
nitate collatum, optimam homines vitæ tanquam peregrina-
tionem transigent, si in tranquillitate vixerint. Hanc
autem omnium maxime consequentur, si se ipsos diligenter
cogoverint scientque, mortales se esse, e carne constare,

λίστα πάντων ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι καὶ ἐπινοητικῶς ἑαυτοῦς, ὅτι ἐνὶ θανάτῳ καὶ σάρκαί, εὐδαίμων καὶ φθαρτὸν κεκταμένοι σῶμα καὶ πάντων χαλεπωτάτων αὐτοῖς ἐπιχειρουμένων μέγιστος ἐσθλότης ἀναπαύει, καὶ πρῶτον γ' ἐπένωμεν¹ ἐπὶ τὰ συμβαίνοντα· περὶ τὸ σῶμα· πλευριτίδες, περιπλευμονίαι, φρενίτιδες, ποδάγραι, στραγγουρίαι, δυσεντερίαι, ληθαργίαι, ἐπιληψία καὶ σηπεδόνες, ἄλλα μυρία. περὶ δὲ τὴν ψυχὴν πολλῶν μείζονα καὶ χαλεπώτερα. πάντα γὰρ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀθεσμία, κακὰ, παράνομα καὶ ἀσεβήματα ἐκ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν παθημάτων ἐντί. διὰ γὰρ τὰς παρὰ φύσιν ἀμέτρως ἐπιθυμίας πολλοὶ ἐς ἀκατασχέτως ὀρμῆς ἐξώκειλαν, καὶ οὕτε τὰς ἐκ τῶν θυγατέρων οὕτε τὰς ἐκ τῶν ματέρων ἀνοσιωπίας ἀδονῆς ἀπέσποντο, ἄλλα καὶ ἐπὶ πατροκτονίᾳ παρεγένοντο, καὶ πολλοὶ τὰ ἴδια τέκνα ἀποκέρσαν. Τί λέγω τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἐπηρηγμένων κακὰ, τὰς ἐπομβρίας καὶ αὐχμῶς, ὑπερβολὰς καυμάτων, ὑπερβολὰς ψύξης, ὥστε πολλὰς ἐκ τῶν κατὰ τὸν ἀέρα ἀνομιαλίᾳ λοιμὸν τε καὶ λιμὸν γίνεσθαι, καὶ ποικιλίαν παντοδαπῶν συμπτωμάτων καὶ ὅλας πόλεις ἐρημοῦσαι; Πολλῶν δὲ τοιούτων ἐπιχειρουμένων, μήτε ταῖς κατὰ τὸ σῶμα εὐμερείαις ποτέγοντες σεμνοῦμενοι ἐπαυρώμεθα, αἵτινες ὀλίγω πυρετῷ ἐπιγενομένου ἀνθῶν² τρόπον συντόμως μαραινοῦνται, μήτε ταῖς ἐκτὸς νομιζομέναις εὐτυχίαις, αἱ καὶ αὐταὶ³ πολλὰς τὰς ἀπὸ λύπης ἢ γίνεσθαι περὶ καντι. πάντα γὰρ ταῦτα ἄστατά τε καὶ ἀδέδαια Εὐρύπου τρόπον⁴ ἐν πολλαῖς καὶ ποικιλίαις μεταβολαῖς γινόμενα παρειλίφημεν, καὶ οὐδὲν αὐτῶν μένον, οὐδὲ

ἀκίαντον οὐδὲ βέβαιον οὐδὲ ἀδικήσαντον. Διὸ ταῦτα μὲν ἐνθυμηθέντες, μέγα δὲ κέρδιον εἶναι νομίζοντες⁵, εἰ τὰ παρόντα καὶ δεδομένα καὶ τὸν ἐλάχιστον χρόνον διαμείναι δύναιτο, ἐν εὐθυμίᾳ διαζόμεν γενναίως φέροντες τὰ προσπίπτοντα. νῦν δὲ πολλοὶ πάντα τὰ ὑπὸ φύσιν καὶ τύχης παρόντα καὶ δεδομένα αὐτοῖς ἐπὶ τὸ βέλτιον προαναπλάσαντες, καὶ οὐχ οἷα ἐστὶ λογιζόμενοι, ἀλλ' οἷα ἐπ' ἄκρον ἐπιτυγχάνοντα⁶ δύναται γενέσθαι, ἄφνω στερόμενοι, πολλοὶ καὶ μεγάλοισι καὶ ἀθέσμοις καὶ ἀνηκέστοις⁷ κακοῖς καταφορτίζοντι τὴν ψυχὴν καὶ οὕτω συμβαίνει αὐτοῖς πικρότατον ἔχειν τὸν βίον καὶ χαλεπωτάτον. Ταῦτα δὲ γίνεται ἐπὶ τε ἀποβολαῖς χρημάτων ἢ φίλων θανάτων ἢ τέκνων ἢ τιμῶν ἄλλων τῶν νομιζομένων τιμιωτάτων ἤμεν. εἴτα κλιόντες καὶ ὀδυρόμενοι λέγοντι αὐτοῖς μόνως ἀτυχιστάτους καὶ κακοδαίμονας, οὐ μνησκόμενοι ὅτι κακὰ ταυτὰ⁸ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἐγένετο καὶ νῦν γίνεται, οὐδὲ δυνάμενοι κατανοῆσαι τὸν τε τῶν παρόντων βίον καὶ τὸν τῶν προεξιστακότων⁹ ἐν ὅσαις συμφοραῖς καὶ κακῶν τρικυμίας καὶ νῦν ἐντι πολλοὶ καὶ πρὸ τοῦ ἐγένετο. Ἐπιλογισάμενοι ἂν ὅτι πολλοὶ ἀποβαλόντες χρήματα ὑστερον διὰ τὴν τῶν χρημάτων γενομένην ἀπώλειαν αὐτοὶ περιεσώθησαν, ἢ λησταῖς διὰ τοῦτο μέλλοντες περιπεσεῖν ἢ τυράννῳ¹⁰ πολλοὶ δὲ φιλήσαντες τινὰς καὶ καθ' ὑπερβολὴν εὐνοήσαντες ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ μεγάλως ἐμίσησαν· ἀ δὲ πάντα ἀναλογισάμενοι ἐκ τῶν παραδεδομένας ἡμῖν ἱστορίας, καὶ μαθόντες ὅτι καὶ ὑπὸ τέκνων καὶ φίλων μάλιστα φιληθέντων πολλοὶ ἀπώλοντο, καὶ ἀντιπαρὰβάλλοντες τὸν

injuriae et interitui obnoxio praeditis corpore, gravissimis etiam rebus ad ultimum usque vitae spiritum imminuentibus. Ac primum quidem ea recensemus, quae corpori accidunt: haec sunt pleuritides, pulmonis inflammationes, mentis deliria, podagrae, urinae stillicidia, intestinorum tormina, veterani, morbi comitiales, ulcera putrescentia, alia infinita. At animo multo majora et graviora contingunt. Quidquid enim sceleris, vitii, peccati, impietatis in vita humana cernitur, ex animi perturbationibus ortum ducit. Nam propter immoderatas contra naturam cupiditates multi in effrenatos impetus inciderunt, nec vel a filiabus vel a matribus turpissimam potuerunt cohibere libidinem: quid quod parricidio se obstrinxerunt multique eorum suos liberos jugularunt? Jam quid illa recenseam quae fors impendunt nobis mala, imbres, siccitates, aestus immodicos et nimia frigora, ita ut frequenter ex acris intemperie pestilentia, fames alique casus innumeri oriatur ac totae vastentur urbes? Quomodo igitur hujusmodi multa nobis immineant, neque corporis bonis confisi, quae vel exigua febricula florum instar brevi marcescunt, nec externa, quae existimatur, felicitate gloriosius efferamur, quippe quae et ipsa saepe citius perire quam existere solet. Haec enim omnia Euripi in morem incerta et instabilia multis et variis mutationibus agitari exploratum ha-

bemus eorumque nihil aut permanere aut immobile, firmum, inseparabile esse. Quapropter haec animo reputantes, id autem potissimum in lucro ponentes, si praesentia et concessa nobis vel exiguum temporis spatium durare possint, bono animo vivemus, fortiter ferentes quaecunque acciderint. Nunc vero multi omnia quae naturae fortunaeque beneficio ipsis contigerunt atque concessa sunt quam optima fore suspicantes, neque qualia revera sint considerantes, sed qualia in praesentissimo suo statu fieri possint, subito illis privati multis et magnis et nefariis et insanabilibus malis animum deprimunt, quo fit ut vitam agant acerbissimam ac durissimam. Id autem vel in opum jactura, vel in amicorum aut liberorum morte vel in aliarum rerum, quae carissimae habentur, amissione conspicitur. Tum vero ille atque ejulantes infelicissimos ac miserimos se solos esse dicunt, quia non meminerunt eadem mala et aliis multis accidisse et nunc accidere, neque ita intelligere possunt tum praesentis tum superioris temporis hominum vitam, ut sciant, quantis in calamitatibus miseriarumque fluctibus multi partim nunc jactentur partim olim jactati sint. Reputantes igitur multos amissis opibus postea ob eam jacturam ipsos salvos evasisse, quomodo futurum esset ut propter divitiarum famam vel in latrones vel in tyrannum inciderent: multos item quomodo amore maxi-

ἐαυτῶν βίον προς τὸν τῶν πρασσόντων¹ φαυλότερον, καὶ τὰ προσπιπτόντα ἀνθρώπινα νομίζοντες, καὶ μὴ μόνους συμβαίνοντα εὐθυμότερον διάζουμέν. οὐδὲ γὰρ βίος, ἀνθρωπον ὄντα μόνον^m τὰ τῶν ἀλλοτρίων συμπεριματὰ εὐθρα νομίζου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια κάδεα, ἰδόνταⁿ ὅτι καὶ καὶ κἄρας κατὰ πάντα τὸν βίον περὶ σκάντι. οἱ δὲ κλιόντες καὶ κατοδυρόμενοι, πρὸς τῷ μὴδ' ἀντιῶν ὠφέλειαν τῷ ἀπολομένῳ ἢ τῷ ἀποιχομένῳ περαίνεσθαι, ἐς μέζονα παθήματα τὴν ψυχὴν ἐλαύνοντι, μεστὰν^o πολλῶν καὶ φαύλων φυσιομάτων οὖσαν. Προσῆκει ὦν ἐκνίπτοντας καὶ ἀνακαθαίροντας ἀποβῆρύπτεσθαι πάσαις μηχαναῖς τὰς ἐγκρατεσκιβρωμένας κηλίδας τῷ κατὰ φιλοσοφίαν λόγῳ. Ποιήσομεν δὲ τούτο, ἀντεχόμενοι φρονάσιος καὶ σωφροσύνας καὶ εὐχραστεύμενοι^p τοῖς παρεούσι καὶ μὴ πολλῶν ὀρεγόμενοι. οἱ γὰρ ἀνθρωποι τὰ πολλὰ παρασκευαζόμενοι, ὡς οὐκ ἔστι χρῆσθαι^q μετὰ τὸν τῆς ζωᾶς χρόνον, οὐ νομίζουσι. Τοιγαρῶν^r χρησώμεθα τᾶ^s παρουσίᾳ τῶν ἀγαθῶν, ἐκ δὲ τᾶς φιλοσοφίας καὶ λαβρότερον ἀπληστευσώμεθα^t. ἀπληστευόμενοι γὰρ τῶν ἐκ φιλοσοφίας καλῶν καὶ σεμνῶν καὶ τᾶς^u τῶν φαύλων ἀπολυθησώμεθα ἀπληστίας.

(Stobaeus Flor. CVIII, 81. Scripsi : ^a παρεπιδαμίαν; codd. παρεπιθημίαν, quod refertur ad κάλλιστον i. e. καλλίσταν. Cf. Thuc. lib. 3, 101 et lib. 5, 110. ^b πρᾶτὸν γε ἐπένωμεν cum Valckenario ad Greg. Cor. p. 198 ed. Schaefer.; codd. πρῶτὸν γε πενωμέν. ^c ἀνθῶν cum Heringa Obs. cap. XVIII p. 152; libri σὺν θεῶν. ^d αὐ καὶ αὐταῖ; libri καὶ αὐται. ^e Εὐρίπου τρόπον cum Hemsterhusio ad Luc. tom. III, p. 400 ed. Bip.; libri εὐρε τὸν τρόπον. ^f ἐσθυμηθέντες, μέγα δὲ κέρδος ἔξειν νομίζοντες; libri ἐσθυμηθέντες νομίζοντες. ^g ἐπιτυγχάνοντα; libri

ἐπιτυγχάνόμενα. ^h ἀνηκέστοις; codd. ἀνοήτοις. κακὰ ταυτὰ cum Halmio; codd. κατταυτὰ. ⁱ προεξεσταχότων cum Gesnero; codd. παρεξεσταχότων vel παρεξηταχότων. ^j πρασσόντων; codd. πρασσομένων. ^m ἀνθρωπον ὄντα μόνον; libri ἀνθρωπον μὲν ὄντα. ⁿ ἰδόντα cum Valckenario ad Theocrit. Adoniazus. p. 21 ed. Heindorf.; codd. ἰδόντας. ^o μεστὰν cum Meibomio; libri μέσαν. ^p εὐχραστεύμενοι; codd. μεταποιούμενοι. ^q χρῆσθαι; membranae ζην. ^r οὐ νομίζουσι. Τοιγαρῶν; libri ἔξεστι γενέσθαι. ^s τᾶ παρουσίᾳ; codd. παρουσίᾳ. ^t ἀπληστευσώμεθα cum Meinekio; libri ἀπληστευώμεθα. ^u τᾶς τῶν; libri τᾶς ἐκ τῶν.)

4.

ΕΚ ΤΩΝ ΘΕΑΓΟΥΣ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

α'. Ἀρχαὶ τᾶς συμπάσας ἀρετὰς τρεῖς, γνώσις καὶ δύναμις καὶ προαίρεσις. καὶ ἐντὶν ἃ μὲν γνώσις οἶον ὄψις, ἃ θεωρούμεσ καὶ κρίνομεσ τὰ πράγματα· ἃ δὲ δύναμις οἶον ἀλά τις τῷ σκάνεος, ἃ ὑπισταμέθα καὶ ἐμμένομεσ τοῖς πράγμασιν· ἃ δὲ προαίρεσις οἶον χεῖρες ψυχᾶς τινεσ, αἷσ δρυόμεσ καὶ ἀντιλαζόμεθα τῶν πραγμάτων. Ἐγεὶ δὲ καὶ ὁ τᾶς ψυχᾶς διάκοσμος οὕτως· τὸ μὲν γὰρ τι αὐτᾶς ἐντι λογισμός, τὸ δὲ θυμός, τὸ δ' ἐπιθυμία· λογισμός μὲν ὦν ὁ κρατέων τᾶς γνώσιος, θυμός δὲ ὁ κρατέων τῷ μένεος, ἐπιθυμία δὲ ἃ κρατοῦσα τῷ ἐπιθυματικῷ ἀδεῶς. Ὅσκαν ὦν ἐσ τὸ ἐν τὰ τρία ταῦτα μόλη μίαν ἐπιδεξάμενα συναρμογάν, τόκα δὲ γίνεται ἀρετὰ καὶ ὁμολογία ἐν τᾶ ψυχᾶ· ὅσκαν δὲ στασιάζοντα ἀπ' ἀλλάλων ἀπόσπαστα, ἢ^a, τόκα δὲ γίνεται κακία καὶ ἀναρμοστία ἐν τᾶ ψυχᾶ· καὶ

maque benevolentia quosdam essent persecuti, postea illos maximo odio habuisse : quæ omnia, inquam, postquam ex historia nobis tradita cognoverimus ac simul intellexerimus, multos a liberis suis et amicis carissimis esse interfectos, si denique nostram vitam contulerimus cum aliorum infeliciori, casusque omnes humanos esse neque nobis solis accidere statuerimus, tranquillius sane vivemus. Non enim æquum est hominem aliena tantum mala levia putare, sed propria etiam leviter ferenda sunt totam vitam multis ærumnis refertam esse videnti. At qui flent et ejulant, præterquam quod rem pereuntem ac discedentem nihil plane juvant, in majores perturbationes animum impellunt, multis et pravis affectibus abundantem. Quamobrem debemus omnibus modis inveteratas maculas ablucantes et purgantes philosophica doctrina abstergere. Hoc autem faciemus, quum prudentiæ ac temperantiæ operam dabimus et præsentem fortunam boni consulimus plura non appetentes. Etenim homines plurima coacerantes, non reputant, eorum nullum sibi post hanc vitam usum fore. Quare bonis præsentibus utamur, philosophiæ

vero eo majori desiderio feneamur : namque honestatis gravitatisque quæ e philosophiæ studio oritur appetentes insatiabili etiam pravorum cupiditate liberabimur.

4.

EX THEAGIS PYTHAGOREI LIBRO DE VIRTUTE.

I. Virtutis omnis tres sunt fontes, cognitio, facultas, consilium. Cognitio est quasi oculus quidam, cujus ope res contemplamur ac judicamus; facultas quasi robur corporis, quo in rebus judicatis perstamus ac subsistimus; consilium manuum instar est animi, quibus aggredimur et apprehendimus res. Animi quoque constitutio sic se habet, ut una sit ejus pars ratio, altera iracundia, tertia cupiditas; e quibus ratio cognitionis, iracundia roboris, cupiditas appetitus imperium tuto obtinet. Ubi tria hæc juncta inter se convenienti copula fuerint, tum exoritur virtus et consensus in animo; sin dissideant atque a se mutuo divulsa fuerint, tum vitium in animo ac discordia nascitur :

ἔκκαν μὲν ὁ λογισμὸς ἐπικρατῆ τῶν ἀλόγων μερέων τᾶς ψυχᾶς, τόκα δὲ γίνεται καρτερία καὶ ἐγκράτεια, καρτερία μὲν ἐν τᾷ κατοχᾷ τῶν πόνων, ἐγκράτεια δὲ ἐν τᾷ κατοχᾷ τῶν ἀδέων. ἔκκαν δὲ τὰ ἄλογα μέρη τᾶς ψυχᾶς ἐπικρατῆ τῷ λογισμῷ, τόκα δὲ γίνεται μαλακία καὶ ἀκρασία· μαλακία μὲν ἐν τῷ φεύγεν τὼς πόνως, ἀκρασία δὲ ἐν τῷ νικᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀδέων. ἔκκαν δὲ τὸ μὲν κρέσσον ἄρχη μέρος τᾶς ψυχᾶς τὸ δὲ χεῖρον ἄρχηται, καὶ τὸ μὲν ἀγῆται τὸ δὲ ἐπιγῆται, ἀμφοτέρω δὲ συνευδοκῆ τε^b καὶ συνομολογῆται ἀλλήλοις, τόκα δὲ γίνεται ἀρετὰ καὶ παναγαθία περὶ ὅταν τὰν ψυχᾶν. καὶ ἔκκαν μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐπιγῆται μέρος τᾶς ψυχᾶς τῷ λογιστικῷ, γίνεται σωφροσύνα· ἔκκαν δὲ τὸ θυμοειδὲς, ἀνδρείοτας· ἔκκαν δὲ τὰ μέρη πάντα, δικαιοτάς. αὐτὰ γὰρ ἐντι ἅ διείργουσα τὰς τε κακίας πάσας τᾶς ψυχᾶς καὶ τὰς ἀρετὰς ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ ἐντι ἅ δικαιοτάς ὄν συσταμά τι τὰς ἀρμογᾶς τῶν μερέων τᾶς ψυχᾶς καὶ ἀρετὰ τελεία καὶ πανυπερτάτα· πάντα γὰρ ἐν ταῦτα, τὰ δ' ἄλλ' ἀγαθὰ τᾶς ψυχᾶς οὐκ ἄσπερ ταύτας. διόπερ καὶ ἐν θεοῖς μέγα κράτος ἔχει ἅ δικαιοτάς καὶ ἐν ἀνθρώποις· τῷ γὰρ ὄλω καὶ τῷ παντός ἀδ' ἀρετὰ συνέχει τὰν κοινωνίαν καὶ τὰν ἐν θεοῖς καὶ τὰν ἐν ἀνθρώποις. Θέμις γε ὄν φαίνεται παρὰ τοῖς οὐρανίοις θεοῖς, δίκαια δὲ παρὰ τοῖς χθονίοις, νόμος δὲ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. ταῦτα δ' ἐντι σαμεῖα καὶ σύμβολα τῷ τὰν δικαιοτάτα πανυπερτάταν ἀρετὰν ὑπάρχεν. Καὶ ἄλλως δὲ πιστοῦται ὁ λόγος ἐξ ὀνομάτων· ἔκκα μὲν γὰρ ὁ νόος τᾶς ψυχᾶς

ἀμβλακίσκη, ὀνομάζεται ἅ τοιάδε διάθεσις ἀφροσύνα· ἔκκα δὲ ὁ θυμὸς, θρασύτας ἡ δειλία· ἔκκα δὲ ἐπιθυμία, ἀκρασία· καὶ ἔκκα μὲν ἐπὶ τὸ μῆον ἀμβλακίσκη ὁ νόος, ἀφροσύνα, ἔκκα δ' ἐπὶ τὸ μέζον, πανουργία· καὶ ἔκκα μὲν ἐπὶ τὸ μῆον ἀμβλακίσκη ὁ θυμὸς, δειλία, ἔκκα δ' ἐπὶ τὸ μέζον, θράσος· καὶ ἔκκα μὲν ἐπὶ τὸ μῆον ἀμβλακίσκη ἅ ἐπιθυμία, φιλαδονία· ἔκκα δ' ἐπὶ τὸ μέζον, ἀκολασία· ὄλω δὲ ἅ μὲν οὐ κατ' ὀρθὸν λόγον συναρμολογία, κακία· αὐτὰ δὲ, ἂν μηδενὸς ἔκατι γένηται, καλεῖται ἀβελτηρία· ἔκκα δὲ φόβω, δειλία, ἔκκα δὲ ἀδονᾶς, ἀκολασία, ἔκκα δὲ κέρδεος, ἀδικία. Ἄ δὲ κατ' ὀρθὸν λόγον αὐτὰς σύνταξις, ἔκκα μὲν ἐν τῷ θεωρῆν καὶ κρίνεν γένηται, καλεῖται φρόνασις, ἔκκα δὲ ἐν τῷ ὑφίστασθαι τὰ δεινὰ, ἀνδρεία, ἔκκα δὲ ἐν τῷ μετρίως φέρειν τὰ ἀδέα, σωφροσύνα^c· ἔκκα δὲ ἐν τῷ κέρδεος ἀποσχέσθαι καὶ βλάβος τᾶς ἐς τὸν πλάτιον, δικαιοτάς. Ἄ δὲ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον αὐτὰς σύνταξις καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον παράβασις τῷ δέοντός ἐντι στοχασμὸς καὶ τῷ μὴ δέοντος ἐπιπτώσις. ἐντι δὲ τὸ μὲν δέον ὁ δεῖ ἤμεν· τοῦτο δὲ οὐτ' ἀφαιρέσιος οὔτε προσθέσιος δέεται· αὐτὸ γὰρ ἐντι ὁ δεῖ ἤμεν. τῷ δὲ μὴ δέοντος εἶδαι δύο, τὸ μὲν ὑπερβολὰ, τὸ δὲ ἑλλείψις· καὶ ἅ μὲν ὑπερβολὰ τὸ πλεόν τῷ δέοντός ἐντι, ἅ δ' ἑλλείψις τὸ ἔλαττον. Ἄ δ' ἀρετὰ ἐξίς τίς ἐντι τῷ δέοντος· διόπερ καὶ ἀκρότας καὶ μεσότης εὐθιῶς ἐντι· ἀκρότας μὲν, διότι τῷ δέοντος ἔχεται, μεσότης δέ, ὅτι μεταξὺ τᾶς ὑπερβολᾶς καὶ τᾶς ἑλλείψις ἐντι. οὕτω γὰρ καὶ μεσώτατες τυγγάνοντι καὶ ἀκρότατες ταὶ ἀρεταὶ^d· με-

jam quum ratio partes animi ratione carentes superavit, tolerantia gignitur et continentia, tolerantia quidem sustentandis laboribus, continentia vero voluptatis fruentæ modum tenens. Rursus quando ratione carentes partes animi rationem vicerint, mollities et incontinentia nascitur, dum labores illa fugit, hæc a voluptatibus vincitur. Quum autem melior animi pars imperat, deterior paret atque illa quidem præsent, hæc sequitur, ambæ vero inter se congruunt et consentiunt : tum virtus et bonitas consummata per totum animum existit. Et cupiditas quidem quæ secretam animi partem tenet quum sequitur rationem, fit temperantia : quum iracundia, fortitudo : quum partes omnes, justitia. Hæc enim et vitia cuncta et virtutes animi inter se discernit. Quippe justitia est quedam congruentiæ partium animi copulatio virtusque perfecta et suprema : ut enim in hac omnia sunt, ita sine hac reliqua non exstant animi bona. Quare tam inter deos plurimum pollet justitia quam inter homines : hæc enim virtus ipsam totius rerum compagis et universitatis societatem tum inter cælestes tum inter mortales continet. Themis certe apud superos, justitia autem apud inferos, lex vero apud homines nominatur : quæ sane argumento atque indicio sunt, justitiam supremam esse virtutem. Alioquin autem ratio hoc ipsis rerum nominibus probat : quando enim mens insanit, talis animi affectio amentia vocatur ; quando

iracundia peccat, audacia vel timiditas ; quando vero cupiditas, incontinentia : porro quum in minoribus delinquit mens, amentia nominatur, quum in majoribus, vafritia : item quum in minoribus labitur iracundia, timiditas appellatur, quum in majoribus, audacia : præterea ubi in minoribus cupiditas erraverit, voluptatis studium nuncupatur, ubi in majoribus, intemperantia : omnino autem recto consilio non consentaneus animi status privitas est : quæ si nullam ob causam acciderit, stultitia dicitur, si propter metum, timiditas, si delectationis causa, intemperantia, si lucri causa, injustitia. At vero tenor ejus rectæ rationi congruens, dum in contemplando et judicando versatur, vocatur prudentia ; quum in periculis subeundis, fortitudo ; quum in suavibus moderate ferendis, temperantia ; quum in fugiendo lucro malo ac detrimento quod aliis importatur, justitia. Est vero tenor ejus rectæ rationi consentaneus itemque rectæ rationis neglectio partim decori consecratio partim indecori appetitio. Cæterum decorum est quod esse decet : id quod nec addi quidquam nec demi postulat, quandoquidem ipsum, quod esse decet, est. Indecori vero species duæ sunt, altera quidem abundantia, altera autem defectus : et abundantia quidem plus est quam decet, defectus vero minus. Virtus autem decori est habitus ; quocirca statim supremum quoque et medium est, supremum quia cum decoro cohaeret,

σώτατες μὲν, ὅτι ἐντὸς τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἑλλεί-
ψους πίπτουσι· ἀρότατες δέ, ὅτι οὔτε προσθέσις οὔτ'
ἄφαιρέσις δέονται· αὐτὰ γὰρ ἐντι ταῦτα, ἃ δὲ αὐτὰ
7. ΔΕΥ.

Ἐπεὶ δὲ ἃ τῷ ἥθεος ἀρετὰ περὶ πάθηα, τῶν δὲ πα-
θῶν ἀδονὰ καὶ λύπα ὑπέρτατα, φανερόν ἐστι οὐκ ἐν τῷ
ὑπεξελῆσθαι τὰ πάθηα τῆς ψυχῆς, ἀδονὰ καὶ λύπαν,
ἃ ἀρετὰ πέπτωκεν, ἀλλ' ἐν τῷ ταῦτα συναρμώζεσθαι.
οὐδὲ γὰρ ὑγίεια, εὐχρασία τις ἕσα τῶν τῷ σώματος
δυναμιῶν^ο, ἐν τῷ ὑπεξελῆσθαι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν
καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρὸν, πέπτωκεν, ἀλλ' ἐν τῷ ταῦτα
συγκρασθῆμεν ἐντι γὰρ ὅλον συμμετρία τις τοῦτων
οὐδ' ἐν τῷ μωσιχῇ ἐν τῷ ὑπεξελῆσθαι τὸ ὄξυ καὶ τὸ
βαρὺ τὸ σύμφωνον πέπτωκεν, ἀλλ' ἐν τῷ ταῦτά πως
συναρμώζεσθαι. συναρμοσμένων γὰρ¹ τῷ ὄξυος καὶ
τῷ βαρέος τὸ μὲν σύμφωνον ἑναπολαμβάνεται, τὸ δὲ
διάφωνον ἐκχρόνεται· συναρμοσμένων δὲ καὶ τῷ θερμῷ
καὶ τῷ ψυχρῷ καὶ τῷ ὑγρῷ καὶ τῷ ξηρῷ ἃ μὲν ὑγίεια
γίνεται, ἃ δὲ νόσος ἀπόλλυται· συναρμοσμένων δὲ καὶ
τῷ θυμῷ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ταῖ μὲν κακίαι καὶ τὰ
πάθηα ἐξαίρονται, ταῖ δ' ἀρεταὶ καὶ τὰ ἥθεα ἐγγίνον-
ται. Ἰδιαίτατον δὲ τῆς τῷ ἥθεος ἀρετῆς ἃ προαίρεσις
ἃ ἐν τοῖς καλοῖς. λόγῳ γὰρ καὶ δυνάμει^β συγγρέεσθαι
δυνατὸν καὶ ἄνευ ἀρετῆς, προαίρεσις^h δὲ οὐ δυνατὸν·
τὸ γὰρ ἀξίωμα τῷ ἥθεος ἃ προαίρεσις σαμαίνει. Διὸ
καὶ μετὰ βίας μὲν ἐπικρατέων ὁ λογισμὸς θυμῷ καὶ
ἐπιθυμίας ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν ἔμποιεῖ, μετὰ
βίας δὲ πάλιν ἐκδικασθεῖς αὐτὸς ὑπὸ τῷ ἀλόγῳ ἀκρασίαν

καὶ μαλακίαν. Ταῖ δὲ τοιαῦται διαθέσεις τῆς ψυχῆς
ἡμιτελεές μὲν ἀρεταί, ἡμιτελεές δὲ κακίαι τυγχάνουσι.
ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς ὑγιάει, τὰ δὲ ἄλογα μέρη τῆς
ψυχῆς νοσεῖ. καὶ καθὼ μὲν ἀργεταὶ καὶ ἀγεταὶ ὁ
θυμὸς καὶ ἃ ἐπιθυμία ὑπὸ τῷ λόγῳ ἔχοντος μέρους
τῆς ψυχῆς, ἃ ἐγκράτεια καὶ ἃ καρτερία ἀρεταὶ τυγχά-
νουν, καθὼ δὲ μετὰ βίας ἀλλ' οὐχ ἔκουσιως τοῦτο
πράσσουσι, κακίαι τυγχάνουσι· δεῖ γὰρ τὰν ἀρετὰν μὴ
μετὰ λύπας, ἀλλὰ μετὰ ἀδονῆς τὰ δέοντα πράσσειν.
πάλιν δὲ καθὼ μὲν ἐπικρατεῖ ὁ θυμὸς καὶ ἃ ἐπιθυμία
τῷ λογισμῷ, μαλακίαν καὶ ἀκρασίαν ἐπιφέρουσα, κα-
κίαι τινὲς τυγχάνουσι· καθὼ δὲ μετὰ λύπας χαρίζονται
τοῖς πάθεισιν, εἰδοτά¹ ὅτι ἀμβλακίσκοντι τῷ ὑγιῆς ἥμεν
τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς, ταῦτα δὲ οὐ κακίαι. Πάλιν ὦν
αὐτό γε τοῦτο φανερόν, ὅτι ἔκουσιως δεῖ τὰν ἀρετὰν τὰ
δέοντα πράσσειν. τὸ μὲν ἀκούσιον οὐκ ἄνευ λύπας
καὶ φόβῳ, τὸ δὲ ἔκουσιον οὐκ ἄνευ ἀδονῆς καὶ φιλο-
φροσύνας. Αἶψα δὲ καὶ ὁ λόγος τῆς διαιρέσεως ἐμπέση,
ὄλλον ἐστὶ^κ ταῦθ' οὕτως ἔχει. ἃ μὲν γὰρ γνῶσις καὶ
ἃ θρασις τῶν πραγμάτων τῷ λόγῳ ἔχοντος μέρους ἐντι
τῆς ψυχῆς, ἃ δὲ δύναμις τῷ ἀλόγῳ· τὸ γὰρ ἀντέχειν
μὴ δύνασθαι τοῖς πόνοις, ὑπακούειν^μ δὲ τῶν ἀδονῶν,
οἰκείον ἐντι τῷ ἀλόγῳ μέρους τῆς ψυχῆς· ἃ δὲ προαί-
ρεσις ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς γίνεται, καὶ τῷ λόγῳ
ἔχοντι μέρει τῆς ψυχῆς καὶ τῷ ἀλόγῳ. σύγκειται
γὰρ ἐκ διανοίας καὶ ὀρεξίος, ὦν ἃ μὲν διάνοια τῷ λόγῳ
ἔχοντος ἐντι, ἃ δ' ὀρεξίς τῷ ἀλόγῳ. Διὸ καὶ ἀρετὰ
πᾶσα ἐν συναρμογῇ γίνεται τῶν μερέων τῆς ψυχῆς,

medium quia inter abundantiam et defectum interjecta
est. Sic enim virtutes omnes et media sunt et suprema :
media, quoniam inter abundantiam et defectum locum
habent; suprema, quod nec addi quidquam nec demi
postulant, quandoquidem quod esse decet, ipsæ sunt.

Quam morum virtus circa affectus versetur, affectuum
autem supremi habeantur voluptas et dolor : patet, virtutem
non esse positam in evellendis ex animo penitus affectibus,
voluptate et dolore, sed in iis ad cætera accommodandis.
Etenim nec sanitas, quæ corporis virium quædam est bona
temperies, in sublato frigore, calore, humore, siccitate
ponitur, verum in hisce apte permixtis, quum sit illorum
quædam proportio conveniens : nec in musica, si acutum
et grave tollatur, concertus oritur, sed si apte conjun-
gatur. Etenim acuto et gravi apte conjunctis concertus
existit tolliturque sonorum discrepantia : similiter autem
calore, frigore, humore, siccitate permixtis et prospera
valetudo oritur et morbus exterminatur : neque aliter
iraecundia et cupiditate recte compositis tum vitia cum
animi perturbationibus eximuntur, tum virtutes moresque
ingenerantur. Est autem morum virtutis maxime propria
voluntas honestis rebus intenta. Namque ratione ac po-
tentia etiam sine virtute uti possumus, voluntate non pos-
sumus : siquidem morum dignitatem voluntas indicat.
Quapropter simul per vim superans iraecundiam et cupidi-

tatem ratio animo continentiam ac tolerantiam indit : simul
per vim rursus ipsa exacta ab irrationalibus animi partibus
incontinentiam ac molliem parit. Cæterum tales animi
affectiones et imperfectæ virtutes et imperfecta vitia sunt.
Ratio enim in illis sana est, irrationales autem animi partes
languent. Et quatenus quidem a rationis compote animi
parte ira et cupiditas reguntur ipsæque obediunt, virtutes
habentur continentia et tolerantia : quatenus autem coactæ
hoc, non sponte faciunt, vitia sunt : debet enim virtus
non cum dolore, sed cum voluptate officio suo fungi.
Quatenus rursus imperantes rationi ira et cupiditas molli-
tatem atque incontinentiam procreant, vitia hæc sunt;
quatenus vero cum dolore animi perturbationibus gratifi-
cantur, quum sciant se delinquere, quia sanus est animi
oculus, eatenus non sunt vitia. Est autem manifestum,
sponte virtutem debere officium suum facere. Jam quod
vi cogitur, dolore et metu non caret; quidquid vero vo-
luntarium est, voluptate et hilaritate non caret. Quid?
quod simul atque divisio facta fuerit, hæc ita se habere
patebit. Etenim cognitio inspectioque rerum rationalis est
animi partis, vis agendi autem ratione carentis, siquidem
laboribus frangi vincique voluptate proprium est irratio-
nalis animi partis, voluntas vero in utraque cernitur et
rationis compote et irrationali animi parte. Quum enim
ex intelligentia et appetitu constet, illa ad rationis com-

καὶ τὸ ἐκούσιον δὲ καὶ τὸ προαιρετὸν πάντως ἐν τῷ ἀρετῇ.

(Stobæus Flor. I, 67—68. Scripsi : ^a ἀπόσπαστα ἤ; codd. ἀπέσπασται. ^b συνευδοκῆ τε cum Meinekio; codd. συνευδοκῆται. ^c ὑφίστασθαι τὰ δεινὰ, ἀνδρεία, ὅκα δὲ ἐν τῷ μετρίως φέρειν τὰ ἀδέα, σαρροσύνα; codd. ὑφίστασθαι τὰ ἀδέα, σαρροσύνα. ^d ταὶ ἀρεταὶ cum Schowio; deest in membranis. ^e δυνάμειν; libri δυνάμεων. ^f γὰρ cum Meinekio; deest in codd. ^g δυνάμι; codd. δυνάμει. ^h προαιρέσει; libri προαιρέσει. ⁱ εἰδόμενα; codd. εἰδόμενα. ^k ἐμπέσει, ὅτλον ὅτι; libri ἐμπέσει, καὶ παρεῖτω. ^l ἔχει; libri ἔχεν. ^m ὑπακούειν; libri ἐπικρατεῖν.)

β'. Ἐχει δὲ καὶ ὁ τῆς ψυχᾶς διάκοσμος οὕτως. τὸ μὲν γὰρ τι αὐτᾶς ἐντι λογισμὸς, τὸ δὲ θύμωσις, τὸ δ' ἐπιθυμία· λογισμὸς μὲν ὁ κρατέων τᾶς γνώσεις, θυμὸς δὲ ὁ κρατέων τῷ μένεος, ἐπιθυμία δὲ ἡ κρατεῦσα τῷ ἐπιθυματικῷ ἀδεῶς. Ὅσκα ὦν ἐς τὸ ἐν τὰ τρία ταῦτα μολῆ, μίαν ἐπιδεχόμενα συναρμογάν, τόκα δὲ γίνεται ἀρετὰ καὶ μολογία ἐν τῷ ψυχᾶ· ὅσκα δὲ στασιάζοντα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόσπαστα ἤ^a, τόκα δὲ γίνεται κακία καὶ ἀναρμοστία ἐν τῷ ψυχᾶ. Ἀνάγκη δ' ἀρετᾶν τρία ταῦτα ἔχειν, λόγον, δύναμιν καὶ προαιρέσειν· τῷ μὲν ὦν λογικῷ μέρει τῆς ψυχᾶς ἀρετὰ ἡ φρόνησις, κριτικὴ γὰρ ἐντι καὶ θεωρητικὴ ἔστι· τῷ δὲ θυμοειδῶς ἀνδρεία, ἔστι γὰρ ἐντι ἀντερειστικὴ καὶ ὑποστατικὴ τῶν δεινῶν· τῷ δ' ἐπιθυματικῷ ἡ σαρροσύνα^b, μετρίωσις γὰρ ἐντι καὶ κατοχὰ τις ἀδονᾶν τᾶν

διὰ σώματος· ὅλας δὲ τᾶς ψυχᾶς ἡ δικαιοσύνα. Φιτῶλοι μὲν γὰρ τοὶ ἀνθρώποι γίνονται ἢ διὰ κακίαν, ἢ δι' ἀκρασίαν, ἢ διὰ θαριότητα, ἀδικεῖντι δ' ἀλλάως ἢ διὰ κέρδος, ἢ διὰ ἀδονάν, ἢ διὰ φιλοτιμίαν. Ἄ μὲν ὦν κακία τῷ λογιστικῷ μέρει· τᾶς ψυχᾶς ἐντι οἰκιστέρα, ποτῶσι γὰρ ἂ μὲν φρόνησις τῆς τέχνης, ἢ δὲ κακία τῆς κακοτεχνίας εἶσι, μηχανάσις γὰρ εὐρεῖ εὐρίσκειν ποτὶ τὸ ἀδικον· ἢ δ' ἀκρασία μᾶλλον τῷ ἐπιθυματικῷ, ἐν γὰρ τῷ κρατέν^d ἀδονᾶς ἢ ἐγκράτεια, καὶ ἐν τῷ μὴ κρατέν ἢ ἀκρασία· ἢ δὲ θαριότης τῷ θυμοειδῶς, ὅκα γὰρ τῆς ἐπιθυμίας τῷ κακῶς ποιῆσαι χαρίζεται τις, οὐχ ὡς ἀνθρώπος, ἀλλ' ὡς θηρίον, τὸ ταῖνδε ὀνομάζεται θαριώδες. Ἀκόλουθα δὲ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαθεσίων τούτων, ὧν περ ἕνεκα πράσσοντι· ἢ μὲν γὰρ ἀνδρεία ἀπὸ κακίας, ἢ δὲ κακία ἀπὸ τῷ λογιστικῷ μέρει τῆς ψυχᾶς· καὶ ἢ μὲν φιλοτιμία ἀπὸ τῷ θυμοειδῶς, αὐτὰ δ' ἐν ὑπερβολῇ γενομένα γεννῆ τὰν θαριότητα· πάλιν δὲ ἢ μὲν ἀδονάν ἐν τῷ ἐπιθυματικῷ, σφοδρότερον δὲ μαστευόμενα γεννῆ τὰν ἀκρασίαν. Ὡστ', ἐπεὶ τὸ ἀδικεῖν γίνεται δι' αἰτίας τοσαύτας, φανερόν ὅτι τὸ δικαιοπραγῆν γίνεται διὰ τᾶς ἴσας· φύσι^e γὰρ ἢ μὲν ἀρετὰ ἀγαθοποιὸς καὶ ὠφελαικὰ, ἢ δὲ κακία κακοποιὸς καὶ βλαπτικὰ. Ἐπεὶ δὲ τῶν τῆς ψυχᾶς μερῶν τὸ μὲν ἐντι ἀγεόμενον, τὸ δὲ ἐπόμενον, αἱ δ' ἀρεταὶ καὶ αἰ· κακίαι περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις, φανερόν ὅτι καὶ τᾶν ἀρετᾶν ταὶ μὲν ἐντι ἀγεμονικαί, ταὶ δ' ἐπετικαί, ταὶ δὲ σύνθετοι ἐκ τούτων· ἀγεμονικαὶ μὲν, οἷον ἡ φρόνησις, ἐπετικαὶ δέ, οἷον ἡ ἀνδρεία καὶ σαρροσύνα,

potem, hic ad irrationalem refertur. Quamobrem virtus omnis in animi partium concinnitate posita est, voluntas autem atque consilium omnino in virtute cernuntur.

II. Animi quoque constitutio sic se habet, ut una sit ejus pars ratio, altera iracundia, tertia cupiditas, e quibus ratio cognitionis, iracundia roboris, cupiditas appetitus imperium tuto obtinet. Ubi tria hæc juncta inter se convenienti copula fuerint, tum exoritur virtus et consensus in animo : sin dissideant atque a se mutuo divulsa fuerint, tum vitium in animo ac discordia nascitur. Sunt autem virtuti hæc tria necessaria, ratio, facultas, voluntas. Jam ratione præditæ animi partis virtus est prudentia, quoniam judicii et contemplationis particeps est habitus : iracundiæ autem fortitudo, habitus enim est obnitentis tolerantisque res graves et pericula : cupiditatis vero temperantia, est enim moderatio quædam et coercitio voluptatum quæ corpore percipiuntur : totius denique animi justitia. Improbi vero redduntur homines vel per vitium vel per incontinentiam vel per feritatem ; injuste autem agunt vel lucri vel voluptatis vel gloriæ causa. Ac vitium quidem rationali animi parti verius et magis proprie tribuitur : similis enim est prudentia quidem arti, vitium vero corruptelæ ac depravationi artis, quoniam ad injurias dolos excogitare solet ; incontinentia vero magis parti concupiscenti convenit, nam in refrenanda voluptate sita est continen-

tia, in excitanda autem incontinentia : feritas denique ad irritabilem animi partem refertur, nimirum quando quis cupiditati aliis nocendi non ut homo, sed ut fera indulget, ea indoles feritatis nomen invenit. Sed harum quoque affectionum effectus sunt convenientes, quorum causa agunt : avaritia enim e malitia, malitia autem e rationali animi parte manat : similiter ut ad iracundiam pertinet ambitio, sic ipsa modum excedens feritatem gignit : denique voluptas, ut cupiditatis est, ita nimium quæsita gignit incontinentiam. Quom ergo contingat, ut propter tot causas injuste agamus, patet evenire ut totidem de causis etiam juste agamus : quippe natura virtus bene merendi ac juvandi studiosa est, malitia contra malefaciendi lædendique cupida. Et quoniam ex animi partibus alia imperat, alia paret, virtutes autem in his et vitia cernuntur, virtutes quoque partim imperantes, partim parentes, partim esse mixtas efficitur. Imperat quidem prudentia, parent autem fortitudo ac temperantia, mixta denique est justitia. Affectus porro sunt virtutis materia, quandoquidem circa hos atque in his virtutes versantur. Affectum vero hic quidem voluntarius, ille autem non voluntarius : voluntarius quidem voluptas, non voluntarius autem dolor. Atque hæc et intendunt et remittunt homines civiles, dum reliquas animi partes ad rationis participem accommodant. Hujus autem copulæ finis est is, ne

σύνθετοι δ' ἐκ τούτων, ὅσων ἂ δίκαιοςύνα. Τὰ δὲ πάθη τὰς ἀρετῶν ὕλα, περὶ ταῦτα γὰρ καὶ ἐν τούτοις αἱ ἀρεταί. τῶν δὲ παθῶν τὸ μὲν ἐκούσιον τὸ δ' ἀκούσιον. καὶ ἐκούσιον μὲν ἀδονά, ἀκούσιον δὲ λύπα· ταῦτα δὲ καὶ ἐπιτείνονται καὶ ἀνέντι τοι πολιτικοί, συναρμόζοντες τὰ ἄλλα μέρεα τῆς ψυχῆς ποτὶ τὸ λόγον ἔχον. Τῶν δὲ συναρμογῆς ὕρος τὸ μῆτε διὰ τὰν ἐνδαιαν, μῆτε διὰ τὰν ὑπερβολὰν ἀπειργεσθαι τὸν νόον τὸ ἴδιον ἔργον ἐπιτελέειν. συντέτακται γὰρ τὸ γέρον ἐνεκα τῆς βελτίονος· ὡς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἀειπαθὲς πᾶν μέρος ἐνεκα τῆς ἀεικινάτω, ἐν δὲ τῇ συζυγίᾳ τῶν ζώων τὸ θᾶλυ ἐνεκα τῆς ἄρρενος, τὸ μὲν γὰρ σπείρει τὸ ἐμψυγον ἢ γεννῶν, τὸ δὲ μόνον τὰν ὕλαν παρέχεται τῇ γεννωμένῳ, ἐν δὲ γε τῇ ψυχῇ τὸ ἀλογον τῷ λογικῷ. Συντέτακται γὰρ καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία ποτὶ τὸ πρᾶτον μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν ὡσπερ ὀρουφόρος τις καὶ σωματορῦλαξ, τὸ δὲ ὡς οἰκονόμος καὶ οἰκουρὸς τῶν ἀναγκαίων. Ὁ δὲ νόος ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς τῷ σώματος ἰδρυμένος, καὶ ἔχων περιουγέα καὶ διαυγέα τὰν ἔποψιν, μαστεύεται τὰν τῶν ζόντων φρόνησιν, καὶ τοῦτ' ἔργον ἐντὶ αὐτῷ κατὰ φύσιν, τὸ μαστευσάμενον καὶ κτασάμενον ἀκολουθεῖται τοῖς βελτίοισιν αὐτῷ καὶ τιμιωτάτοις· ἀρχὰ γὰρ καὶ αἰτία καὶ κανὼν ἐντὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμοσύνης ἂ τῶν θείων καὶ τιμιωτάτων ἐπίγνωσις.

Καθόλου μὲν ὧν ἀρετὰ συναρμογὰ τίς ἐντὶ τῶν ἀλόγων μερῶν τῆς ψυχῆς ποτὶ τὸ λόγον ἔχον. γίνεται δὲ αὐτὰ τῆ τὸν κατὰ τὰν ἀδονὰν καὶ τὰν λύπαν ὄρον ἐπιδέξασθαι τὸν τῷ δέοντος. οὐδὲν γὰρ ἄτερον ἀλαθινὰ

ἀρετὰ εἰ μὴ ἕξις τῷ δέοντος· αὐτὸ δὲ τὸ δέον ἐντὶ ὕπερ δεῖ ἤμεν, τὸ δὲ μὴ δέον ὕπερ οὐ δεῖ ἤμεν. τῷ δὲ οὐ δέοντος εἶδα δύο, τὸ μὲν ὑπερβολὰ τὸ δ' ἔλλειψις. καὶ ὑπερβολὰ μὲν ἐντὶ τὸ πλεόν τῷ δέοντος, ἔλλειψις δὲ τὸ ἐλαττον τῷ δέοντος. Τὸ δὲ δέον αὐτὸ ἐόν ὕπερ δεῖ ἤμεν καὶ ἄκρον ἂν ὑπάρχοι καὶ μέσον ἄκρον μὲν ὅτι οὐτ' ἀφαιρέσιος οὔτε προσθέσιος δεεται, μέσον δὲ ὅτι μεταξὺ ἐντὶ τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἔλλειψις. Ἐχει δὲ τὸ δέον καὶ τὸ μὴ δέον ποτ' ἀλλάλα οὕτως ὡσπερ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἀνίσον, καὶ τὸ τετραγμένον καὶ τὸ ἄτακτον, ταῦτα ὅ ἐντὶν ἀμφοτέρω τὸ πεπερατμένον καὶ τὸ ἀπειρον, καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἀνίσω τὰ μέρεα λέγεται ποτὶ τὸ μέσον, ἀλλ' οὐ ποτ' ἀλλάλα. ἀμβλεῖα τε γὰρ ὀνομάζεται γὰρ ἀμείνων ὀρθῆς, ὁρεῖα δὲ ἂ μείων ὀρθῆς, καὶ μέζων μὲν εὐθεῖα ἢ ὑπερέρουσα τὰν ἐκ τῷ κέντρῳ καὶ μακροτέρα μὲν ἡμέρα ἰσαμερινῆς. Καὶ ταὶ νόσοι δὲ γίνονται τῷ σώματος διὰ τὸ θερμότερον ἢ κρυμωδέστερον γίνεσθαι τὸ σῶμα· τὸ μὲν γὰρ θερμότερόν ἐντὶ τὸ πλεόν τῷ μέτρῳ, τὸ δὲ κρυμωδέστερον ἐλασσον τοῦτω. Ἐχει δὲ γε καὶ ἡ ψυχὰ καὶ ἡ περὶ αὐτὰν διάθεσις τὰν ἀναλογίαν ταύταν. ἂ μὲν γὰρ θρασύτας ἐντὶ ὑπερβολὰ τῷ δέοντος ἐν ὑποστάσι δεινῶν, ἂ δὲ δειλότας ἔλλειψις τῷ αὐτῷ. καὶ ἂ μὲν ἀσωτία ὑπερβολὰ τῷ δέοντος ἐν δαπάνᾳ χρημάτων, ἂ δ' ἀνελευθερία ἔλλειψις τῷ αὐτῷ. καὶ ἂ μὲν ὀργὰ ἐντὶ ὑπερβολὰ τῷ δέοντος ἐν ὀργᾷ θυμῷ, ἂ δ' ἀναλγησία ἔλλειψις τοῦτω. Ὁ ἂ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τὰν ἀλλᾶν διαθεσῶν τὰν ἀντικειμένων. Δεῖ δ' ἔξιν τῷ δέοντος ὑπάρχουσιν τὰν ἀρετῶν καὶ μετῶτατα τῶν παθῶν μῆτ' ἀπαθῆα

propter defectum neve propter abundantiam prohibeatur mens opus suum efficere. Quod enim deterius est præstantioris causa comparatum est: ut in mundo tota pars semper patibilis propter semper mobilem, in animalium autem conjugio femina propter marem (hic enim seminat animal gignendo, illa duntaxat materiam ei quod generatur suppedital) in ipso porro animo ratione carens pars propter rationis compotem. Nam et iracundia et cupiditas ad primam animi partem pertinent, illa tanquam pedissequa et satelles, hæc tanquam dispensatrix et rei domesticæ custos. At vero mens in summo corporis vertice collocata, illustri et pellucida inspectione pollens, rerum scientiam consequitur atque hoc ei natura insitum est, ut post factam investigationem comparatamque rerum cognitionem sequatur ea quæ ipsi visa sunt optima atque excellentissima. Etenim rerum divinarum et præstantissimarum cognitio beatitudinis humanæ principium, causa et regula est.

In universum igitur virtus est convenientia quædam irrationalium animi partium cum parte rationis compote. Ea fit, si decorum voluptatis et doloris finem accipiat. Nihil enim est aliud vera virtus quam decori habitus: decorum autem est quod esse decet, indecorum quod non decet esse. Indecori vero species duæ sunt, abundantia

ac defectus. Et abundantia quidem plus quam decet, defectus minus habet quam decet. Decorum porro quum sit quod esse decet, et supremum sit oportet et medium, supremum quia nec addi quidquam nec demi postulat, medium quia inter abundantiam ac defectum interjectum est. Præterea decorum atque indecorum sic inter se habent, ut æquale et inæquale, ordinatum et confusum, quæ quidem utraque in idem recidunt, finitum et infinitum, ideoque inæqualis partes ad medium, non ad se invicem referuntur. Nam et obtusus dicitur angulus qui recto major est, et acutus qui minor recto est, et major linea recta quæ ductam e centro superat, et longior dies æquinoctiali. Morbi quoque corporis gignuntur, quoniam vel calidius vel frigidius redditum est corpus: siquidem quod calidius est ultra temperiem calet, quod frigidius est temperiem non assequitur. Sed animus quoque ejusque affectio consimilem habet proportionem. Etenim audacia est exsuperantia decori in subeundis periculis, timiditas ejusdem defectus. Porro ut effusio in erogandis pecuniis modum excedit, ita illiberalitas in eadem re defectu peccat. Denique quemadmodum ira decori violatio est in concitatione animi: sic indolentia ejus defectus. Eadem quoque aliarum earumque oppositarum affectionum ratio est. Debet autem virtus, quum decori

μήτ' ἐμπαθεία ἤμεν. ἃ μὲν γὰρ ἀπάθεια ἀπαρρματων καὶ ἀνενοουσίατον παρέχεται τὰν ψυχὰν ποτὶ τὸ καλόν, ἃ δ' ἐμπαθεία συντεταραγμένον καὶ ἀνεπιλόγιστον. Δεῖ ὦν τὸ πάθος οὕτω παρεμφραίνεσθαι ἐν τῇ ἀρετῇ, ὥσπερ καὶ τὰν σκιάν καὶ τὰν λάμψιν^β ἐπὶ τῆς γραφῆς· τὸ γὰρ ἐμψυχον καὶ τὸ ἀπαλὸν καὶ τὸ μεμιμαμένον τὰν ἀλάθειαν σὺν τῇ χαριστότατι τῶν χρωμάτων μάλιστα γίνεται διὰ τούτων. Ἐμψυχα δὲ ἐκ παρορμάσιος καὶ ἐνοουσιασμῷ ἀρετῆς τῆς κατὰ φύσιν τὰ πάθη τῆς ψυχᾶς. γίνεται γὰρ ἐκ τῶν παθῶν ἃ ἀρετά, καὶ γενναθεῖσα πάλιν συναυξεται τούτοις, ὥσπερ καὶ τὸ καλῶς ἀρμοσμένον ἐκ τῶ ὀξέος καὶ βαρέος, καὶ τὸ εὐκρατον ἐκ τῶ θερμῷ καὶ ψυχρῷ, καὶ τὸ ἰσόρροπον ἐκ τῶ βαρέος καὶ κούφου. Οὐκ ἀφελὲν ὦν δεῖ τὰ πάθη τῆς ψυχᾶς, οὐδὲ γὰρ ὠφελιμον, ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχον διὰ^β τῶ δόντος καὶ τῶ μετρίου.

(Stobæus Flor. I, 64. 69. Posui : ^a ἀπόσπαστα ἤ; ^b codd. ἀπέσπασται. ^b σαοφροσύνα; ^c libri σωφροσ. ^c μαχανάσιος γὰρ φιλεῖ εὐρίσκειν ποτὶ τὸ ἄδικον; ^d libri μαχανάσιος γὰρ ποθεν εὐρίσκειν τὸ ἄδικον. ^d κρατέν; ^e codd. κρατεῖν. ^e φύσι; ^f membranæ φύσει. ^f τὸ ἐμψυχον cum Orellio; ^g libri τὰν ψυχὰν. ^g λάμψιν; ^h coddices γραμμῶν. ^h διὰ cum Cantero; ⁱ deest in membranis.)

5.

ΕΚ ΤΩΝ ΜΕΤΩΠΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

Ἄρετά ἐντι ἀνθρώπῳ τελειότας φύσιος ἀνθρώπῳ. ἕκαστον γὰρ τῶν ἰόντων τέλειον καὶ ἄκρον γίνεται καττὰν οἰκείαν τῆς φύσιος ἀρετάν. ἴππῳ τε γὰρ ἀρετά ἐντι ἃ ἐς τὸ ἄκρον ἀγοῖσα τὰν τῷ ἴππῳ φύσιν, καὶ ἐπὶ

τῶν μερέων δὲ τῶν καθ' ἕκαστον ὁ αὐτὸς λόγος. ὅπιλων τε γὰρ ἀρετὰ ὀξυδορκία· αὐτὰ^a δ' ἀκρότας ἐντι τῆς ὀρθαλμῶν φύσιος. καὶ οὐάτων ἀρετὰ ὀξυακοΐα· αὐτὰ^b δ' ἀκρότας ἐντι τῆς οὐάτων φύσιος. καὶ ποδῶν ἀρετὰ ποδώκεια· αὐτὰ^c δ' ἀκρότας ἐντι τῆς ποδῶν φύσιος. Ἀνάγκη δ' ἀρετὰν πᾶσαν τρία ταῦτ' ἔχειν, λόγον καὶ δύναμιν καὶ προαίρεσιν· λόγον μὲν, ὃ κρίνει καὶ θεωρεῖ· δύναμιν δέ, ἃ ἀντέχει καὶ κρατεῖ· προαίρεσιν δέ, ἃ στέργει καὶ ἀγαπῇ. Τὸ μὲν ὦν κρίνει καὶ θεωρεῖν ἐντι τῷ διανοητικῷ μέρει τῆς ψυχᾶς, τὸ δ' ἀντέχειν καὶ κρατεῖν ἴδιον τῷ ἀλόγῳ μέρει τῆς ψυχᾶς, τὸ δὲ στέργειν καὶ ἀγαπῆν κοινὸν τῆς τοῦ διανοητικῷ καὶ τῷ ἀλόγῳ μέρειος τῆς ψυχᾶς. συνέστακε γὰρ προαίρεσις ἐκ διανοίας καὶ ὀρέξεως· ἃ μὲν ὦν διάνοια ἀπὸ τῷ λογικῷ μέρειος ἐντι τῆς ψυχᾶς^d, ἃ δὲ ὀρεξις ἀπὸ τῷ ἀλόγῳ. Ἐὶ δὲ πλῆθος τῶν ἀρετῶν ἀπαρῶν ἐκ τῶν μερέων τῆς ψυχᾶς κατιδίτοτά κά τις, ὥσαύτως δὲ καὶ τὰν γένεσιν καὶ τὰν σύστασιν τῆς ἀρετῆς. ἐπὶ γὰρ τῶν μερέων τῆς ψυχᾶς δύο τὰ πρῶτα, ^e τὸ μὲν λογιστικὸν τὸ δ' ἄλογον· καὶ λογιστικὸν μὲν, ὃ κρίνομεν καὶ θεωροῦμεν· ἄλογον δέ, ὃ ὀρμῶμεν καὶ ὀρεγόμεθα. ταῦτα δὲ ἀλλάλοις ἢ συμφωνοῦντι ἢ διαφωνοῦντι, ἃ δὲ μάλα καὶ διαφωνία γίνεται αὐτοῖς δι' ὑπερβολὰν καὶ ἔλλειψιν. φανερόν ὦν ὅτι, ὅκκα μὲν τὸ λογιστικὸν μέρος τῆς ψυχᾶς ἐπικρατῇ^f τῷ ἀλόγῳ, γίνεται καρτερία καὶ ἐγκράτεια· ὅκκα δὲ τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχᾶς τῷ λογιστικῷ, ἀκρασία καὶ μαλακία· ὅκκα δὲ τὸ μὲν ἀγῆται τὸ δ' ἐπηται, καὶ ἀμφοτέρα συμφωνῇ ἀλλάλοις, τὸ τανικαῦτα ἀρετά. Ἄ μὲν ὦν καρτερία καὶ ἐγκράτεια γίνεται μετὰ λύπας· ἀλλ' ἃ μὲν καρτερία ἐν τῇ ἀντέχειν πόνη, ἃ δ' ἐγκράτεια ἐν τῇ ἀντέχειν ἄδονᾶ, ἃ δ' ἀκρασία καὶ μαλακία ἐν τῷ μὴ ἀντέχειν μηδὲ κρατέν. καὶ διὰ τοῦτο συμβαίνει φεύγειν τὰγαθὰ τῶς ἀνθρώπως διὰ λύπαν, ἀποβαλέν δ' αὐτὰ διὰ ἄδονάν. Καὶ τοῖ ἐπαῖνοι δὲ καὶ ψόγοι καὶ

5.

E METOPI PYTHAGOREI LIBRO DE VIRTUTE.

sit habitus et perturbationum mediocritas, affectibus neque vacua esse neque nimis obnoxia. Namque ut affectuum vacuitas immotum et languidum ad honesta quævis animum reddit, ita conturbatum et inconsideratum immmodica concitatio. Oportet igitur affectum non aliter ostendi in virtute quasi latentem, quam umbram aut lumen in pictura : quod enim vivum ac tenerum veritatemque exprimens pingitur, id colorum bonitate adjutum per hæc maxime efficitur. Sic et animi perturbationes naturalis virtutis impetu et instinctu animantur. Ut enim ex istis perturbationibus oritur virtus, ita rursum orta cum illis crescit, quemadmodum ex gravi et acuto concentus, ex calido et frigido temperies, ex gravi et levi æquilibrium. Non sunt igitur ex animo tollendæ perturbationes, quandoquidem id non conducit, sed cum rationis compole animi parte per decorum et mediocritatem apte conjungendæ.

Hominis virtus est humanæ naturæ perfectio. Etenim propria naturæ suæ virtute perfectum quidque ac supremum redditur. Namque equi virtus est ea quæ naturam equi ad summum perducit singularumque partium eadem ratio est. Quippe oculorum virtus eorum acies est, in qua oculorum naturæ excellentia consistit. Item aurium virtus acer auditus est, qua in re aurium naturæ præstantia cernitur. Præterea pedum virtus velocitas est, in qua pedum naturæ perfectio versatur. Necesse est autem omnem virtutem tria hæc habere, rationem, facultatem, consilium : rationem quidem, qua judicat et contempletur; facultatem vero qua resistit et vincit; consilium de-

τὰ καλὰ πάντα καὶ κακὰ ὃ τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον γίνεται ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τῆς ψυχᾶς. Καὶ καθόλου μὲν ἂ τῆς ἀρετᾶς σύστασις γίνεται τοῦτον τὸν τρόπον· τὰ δὲ εἶδεα αὐτᾶς καὶ τὰ μέρη οὕτως καὶ τις ἀρρήσει. Ἐπεὶ γὰρ τῆς ψυχᾶς δύο μέρη, τὸ μὲν λογιστικὸν τὸ δὲ ἄλογον, καὶ τὸ μὲν λογιστικὸν ἐντὶ ᾧ κρίνομεν καὶ θεωροῦμεν, τὸ δ' ἄλογον ᾧ ὀρμῶμεν καὶ ὀρεγόμεθα, τῷ δὲ ἄλογῳ τὸ μὲν θυμοειδὲς τὸ δ' ἐπιθυματικόν, καὶ τούτῳ τὸ μὲν οἷον ἀμυντικὸν καὶ ὑπερμαχατικὸν ποτιπῶς πλασίον θυμοειδὲς ὀνομάζεται, τὸ δ' οἷον ὀρεκτικὸν καὶ ποθατικὸν τῆς οἰκείας τῷ σώματος συστάσις ἐπιθυματικόν· φανερόν ὡς κατὰ λόγον τοῖς μέρεσι τούτοις τῆς ψυχᾶς καὶ τὸ πλᾶθος τῶν ἀρετῶν ἀκολουθακεν καὶ ταὶ διαφοραὶ καὶ ἰδιότατες αὐτῶν.

(Stobaeus Flor. I, 64. Reposui : ^a αὐτα; codd. αὐτὰ. ^b αὐτα; libri αὐτὰ. ^c αὐτα; libri καὶ αὐτὰ. ^d τῆς ψυχᾶς cum Hirschligio; membranæ τῆ ψυχᾶς. ^e πρᾶτα; codd. πρῶτα. ^f ἐπικρατῆ cum Hirschligio; libri ἐγκρατῆ. ^g καὶ κατὰ cum Meinekio; deest in membranis.)

6.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΛΕΙΝΙΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΟΣΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ.

Πᾶσα μὲν ὦν ἀρετὰ τελεοῦται, καθάπερ ἐν ἀρχῇ διώρισταί, ἐκ λόγῳ καὶ προαιρέσεως καὶ δυνάμειος.

nique quo amat ac diligit. Jam iudicare et contemplari intelligentis animi partis est proprium, resistere et vincere ratione carentis animi partis, amare ac diligere commune utriusque, tam quæ ratione pollet, quam quæ ea caret. Quum enim ex intelligentia et appetitu consilium constet : illa ad rationis competem animi partem, hic ad expertem refertur. Cæterum virtutum omnium numerum ex animi partibus licet cognoscere, itidemque virtutis ortum et constitutionem. Etenim animi partes duæ sunt præcipuæ, altera compos rationis, experte altera : et rationalis quidem, qua iudicamus et contemplamur; irrationalis vero, qua cupimus et appetimus. Hæ porro vel consentiunt inter se vel dissentiant, quæ quidem pugna et discordia oritur inter eas propter abundantiam vel defectum. Est igitur manifestum, quando animi pars rationis compos expertem regat, tolerantiam gigni et continentiam; quando autem pars irrationalis rationalem regat, incontinentiam et molliem effici; quando vero altera imperet, pareat altera et inter se ambæ consentiant, tunc virtutem nasci. Ac tolerantia quidem et continentia cum dolore gignantur : sed tolerantia quidem in perferendo labore versatur, continentia voluptati resistit, incontinentia vero ac mollietas nec resistit nec vincit. Quo fit ut bona homines propter dolorem fugiant, propter voluptatem amittant. Quin et laudes quoque et vituperationes et quæcumque in homine vel bona vel mala sunt in his

Τούτων δὲ καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον οὐκ ἀρετᾶς μέρος ἐντί, ἀλλ' αἰτίον ἀρετᾶς. Ὅσοι μὲν ὦν ἔχοντι τὸ νοατικὸν καὶ γνωστικὸν μέρος αὐτᾶς, δεῖναι τε καὶ συνετοὶ ὀνομαίνονται· ὅσοι δὲ τὸ ἀθικὸν τε καὶ προαιρετικόν, χρησιμοὶ τε καὶ ἐπιεικέες.

Πᾶσας δὲ τὰς αἰτίας ἀναίρεν, δι' ἧς ἀδικεῖν πέφυκεν ἄνθρωπος. Αὐταὶ δὲ τρεῖς τυγχάνοντι· φιλαδονία μὲν ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι ταῖς διὰ σώματος, πλεονεξία δὲ ἐν τῷ κερδαίνειν, φιλοδοξία δὲ ἐν τῷ καθυπερέχειν τῶν ἴσων τε καὶ ὁμοίων. Δεῖ τοιγαρῶν γνωρίζειν, ὅτι τούτοις ἀντιθέμεν οἷόν τ' ἐντι, ἂ μὲν φόβον ἐμπαρσκειάζοντι τοῖς ἀθρώποις, ἂ δὲ αἰσχύναν, ἂ δὲ καὶ ἐπιθυμίαν· φόβον μὲν δὴ τῶν νόμων, αἰσχύναν δὲ τῶν θεῶν, ἐπιθυμίαν δὲ τῶν λόγων. Διδάσκων ὦν δεῖ τὴν νέως ἐξ ἀρχῆς τάν τε τῶν θεῶν τιμῶν καὶ τῶν νόμων· ἐκ τῶνδε γὰρ φανερόν ἂν εἴη, ὅτι πᾶν ἔργον ἀνθρώπινον καὶ βίος ὅς ἂ δαιότατος τε καὶ εὐσεβείας μεθέξει, καὶ ὀρθοπλοεῖ.

(Stobaeus Flor. I, 65-66. Scripsi : ^a πάσας; codd. ὀπάταν vel ὀπάσας. ^b βίος ὅς δαιότατος cum Halmio; libri βίος δαιότατος.)

2. Ἐμοὶ μὲν τὸ τοῦ Πυθαγορείου Κλεινίου λίαν ἀρέσκει. Λέγεται γὰρ ἐρωτηθεῖς, ὀπηνίκα δεῖ μάλιστα γυναῖκι προσείναι· ὅταν, φάναι, μάλιστα τυγχάνῃς βλαβῆναι βουλόμενος.

(Plutarchus Sympos. lib. III, 6, 3 vol. XI pag. 135 ed. Hutten.)

animi partibus continentur. Et hoc quidem pacto virtus in universum constituitur : species autem ejus et partes sic sunt considerandæ. Quum enim duæ sint animi partes, altera rationalis, altera rationis experte, et rationalis quidem sit qua iudicamus et contemplamur, ratione carens vero qua cupimus et appetimus, irrationalis autem partis iracundia et cupiditas sit, hujusque ea vis qua nos quasi ulciscimur et contra alios defendimus, iracundia vocetur, illa vero qua propriam corporis constitutionem quasi appetimus ac desideramus, cupiditas : liquet proportione his animi partibus virtutum etiam numerum earumque discernina et proprietates convenire.

6.

E CLINIE PYTHAGOREI LIBRO DE SANCTITATE ET PIETATE.

Quævis virtus perficitur, ut initio dehitum est, ratione, voluntate, facultate. Horum autem singula non virtutis partes, sed causæ sunt. Itaque qui intelligente et cognoscente ejus parte valent, ii periti et prudentes recte dicuntur; qui vero moribus probatis et voluntate pollent, commodi et æqui.

Tollendæ sunt causæ omnes, propter quas injuste agere homines solent. Sunt autem tres, intemperantia corporis voluptatum, lucri cupiditas, ambitio denique in autecel-

7.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΡΙΤΩΝΟΣ Η ΔΑΜΠΠΟΥ ΤΟΥ
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ
ΕΥΤΥΧΙΑΣ.

α'. Φρονασις και ευτυχία ὡς εἰχοντι ποτ' ἄλλαλα. φρονασις μὲν τὸ βητὸν και λόγον ἔχον τεταγμένον γάρ τι και ὠρισμένον ἐντί· ευτυχία δὲ τὸ ἀβῆρητον και τὸ ἀλογον· ἀτακτον γάρ τι και ἀοριστόν ἐντι. και τὸ μὲν ἀρχῆ και δυνάμι πῶτον, τὸ δὲ ἀρχῆ και δυνάμι δεύ-
τερον· τὸ μὲν γάρ κυβερνηῖν και ὀρίζεν πέφυκε, τὸ δὲ κυβερνηθῆναι και ὀρίζεσθαι. λαμβάνοντι μάν τοί γε συναρμογάν ἀμφοτέρα, φρονασις και ευτυχίας εἰς ταυτὸ συνδραμοίσας. αἰεὶ γάρ δεῖ τάν μὲν βητάν και λόγον ἔχουσαν φύσιν ἔχειν ὁ περνεῖ τε και συντά-
ξει, τάν δὲ ἀβῆρητον και ἀλογον ἔχειν ὑπ' ὧ περνεθῆ-
σειται τε και συνταχθήσεται. Ἐχει γάρ οὕτως ὁ λόγος κατὰ πάντων, ὅ τε τῆς ἀπειρου φύσις και τῆς περ-
νοίσας, τὰ μὲν γάρ ἀπειρα φύσιν ἔχει περνεῖσθαι τε και συντετάχθαι ὑπὸ τῶν λόγον ἔχόντων αἰεὶ^α και φρονασιν· ἵλας γάρ και οὐσίαις ἔχοντι τάξιν· τὰ δὲ περνεῖσθαι ἐξ αὐτῶν^β συντετάχθαι τε και ὠρίσθαι^γ τῆς γάρ και αἰτίας ἐνεργητικῆς ἐπέχοντι τάξιν.

(Stobæus Flor. III, 74. Scripsi : ^a αἰεὶ; codd. αἰεὶ. ^β αὐτῶν; membranæ αὐτέων.)

β'. Ἄ δὲ συναρμογὰ ταυτῶν τῶν φύσιων κατ' ἄλλα και ἄλλα γινομένα μεγάλων και ποικίλων πεποίηκε τάν διαφορῶν τῶν συναρμοσμένων. ἐν τε γάρ τῆ τῶν ὄλων περιοχῆ συναρμογὰ ἀμφοτέρων τῶν φύσιων, τῆς τε ἀει-
κινάτω φύσις και τῆς ἀειπαθέος, κόσμος ἐντί· ἄλλως γάρ οὐ κα ἐνεδέχγοτο σώζεσθαι τὸ τε ὄλον και τὸ πᾶν, μὴ συναρμογάν ἔχοντος τῷ γεννατῷ ποτὶ τὸ θεῖον και τῷ ἀειπαθέος ποτὶ τὸ ἀεικινάτον. ἐν τε τῆ ἀνθρώπων ἁ συναρμογὰ τῷ ἀλόγῳ μέρειος τῆς ψυχῆς ποτὶ τὸ λό-
γον ἔχον, ἀρετά. οὐτε γάρ ἐν τούτοις ἐνδέχεται, στάσιος εἰσίτας ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεισιν, ἀποτελεσθῆ-
μεν ἀρετάν. και ἐν πολλῷ δὲ τῶν^β ἀρχομένων ποτὶ τῶς ἀρχοῦσας συναρμογὰ ἀποτελεῖ κράτος και ὁμοίον· τὸ μὲν γάρ ἀρχεν ἴδιον τῷ κρείσσονος, τὸ δ' ἀρχεσθαι ἔργον τῷ χείρονος, τὸ δὲ κρατεῖν και ὁμοιὸν κοινὸν ἀμφοτέρων. ὁ δὲ αὐτὸς τρόπος τῆς ἐπὶ τῷ ὄλω και τῆς ἐπὶ τῷ οἴκῳ συναρμογῆς· συντίθεται τε και συν-
τάσσεται, σπωδᾶς^γ και παιδιᾶς ποτὶ λόγον ἐς τὸ αὐτὸ συνδραμοίσας, και λύπας δὲ και ἀδοῶς και ευτυχίας και ἀτυχίας. Χρῆζει γάρ ὁ βίος τυγχάνειν και ἀνείσιος και ἐπιτάσιος, και σκυθρωπότητος και διαχύσιος, και ευτυχίας και ἀτυχίας. ἂ μὲν γάρ συνέχεν και συνᾶχεν δύναται τὸν νόον ἐς τάν εὐμαχανίαν και ἐς τάν φρονα-
σιν, ἂ δ' ἀμπαυσιν και διάχυσιν παρεχόμενα καινότε-
ρον και εὐψυχον αὐτὸν αὐ παρσκευάζοντι ποτὶ τῆς πράξιος. εἰ δὲ τὸ ἐν τούτων ἐνδυναστεύει κατὰ τὸν βίον, ἑτερομερῆς τε και ἑτεροκλινῆς γίνεται ὁ βίος, ὅκα

lendis paribus atque aequalibus. Sciendum igitur est, his opponi posse quæ metum hominibus incutiant, et quæ verecundiam, et quæ desiderium : metum quidem legum, verecundiam autem deorum, desiderium denique ingenuarum artium. Quocirca jam ab ineunte ætate pueri sunt deorum cultu et legum observantia imbuendi : ex his enim appareat, omnem actionem humanam vitamque sancte et per virtutem actam etiam felicem fore.

2. Mihi quidem Clinia Pythagorici dictum admodum probatur, qui interrogatus, quando res cum uxore esset habenda, respondit : Cum maxime lædi voles.

7.

Ε ΚΡΙΤΟΝΙΣ ΒΕΛ ΔΑΜΠΠΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙ
ΛΙΒΡΟ ΔΕ ΠΡΟΔΕΝΤΙΑ ΕΤ ΦΕΛΙΚΙΤΑΤΕ.

I. Prudentia et bona fortuna sic se habent altera ad alteram, ut prudentia res dicenda et rationis particeps sit, quandoquidem ordinalum quiddam ac definitum est; bona autem fortuna res facienda et rationis experta sit, quia inordinatum atque indefinitum quiddam est. Illa prior est dignitate et potentia, hæc utroque nomine posterior : nam ut illa gubernare ac determinare, ita gubernari hæc ac determinari solet. Junguntur tamen etiam, utraque et prudentia et fortuna in unum coeunte. Semper enim natura dicenda et ratione prædita habere debet, quod ter-

minet atque componat, facienda et rationis experta, a quo terminetur et componatur debet habere. Sic enim et infinitæ et finitæ naturæ ratio per omnia se habet, ut quæ quidem infinita sint ab iis quæ ratione et prudentia semper valeant finiantur et componantur, propterea quod materiæ et substantiæ locum tenent : quæ autem finiunt per sese composita et finita sint, quia artis et efficientis causæ locum obtinent.

II. Harum porro naturarum in variis rebus facta compositio magnam et variam peperit compositorum differentiam. Namque in universo utriusque tam semper mobilis quam semper patibilis naturæ compositio mundus est : neque enim aliter rerum compages et universitas salva posset manere, nisi genitum cum divino et semper patibilis portio cum semper mobili essent copulata. In homine vero partis animi ratione carentis cum rationis compote concordia fit virtus. Nam hic quoque, partibus utrimque dissidentibus, virtus existere non potest. Similiter in civitate principum cum civibus conjunctio potentiam et concordiam efficit : quippe ut imperium potioris proprium est, ita obtemperatio deterioris, potentia autem et concordia ad utrosque pertinet. Jam idem in universo et in familia concinnitatis modus est, quæ componitur et constituitur, seriis et jocis, tristibus et lætis, prosperis et adversis rationi convenienter in unum coeuntibus. Requirit enim vita tum remissionem et intentionem, tum mæsti-

μὲν ἐπὶ τὸ σκυθρωπὸν τε καὶ χαλεπὸν καταφερόμενος, ἕκα δὲ ἐπὶ τὸ ἀνειμένον καὶ κοῦφον. Ἄ δὲ συναρμογὰ τούτων ἀπάντων ὀφείλει γίνεσθαι ποτὶ τὰν φρόνασιν αὐτὰ ἃ γὰρ ἂ διενεργούσα ἐντι τὸ τε ἄπειρον καὶ τὸ περαίνον ἐν τῆς πράξεσι, διόπερ καὶ τῶν ἄλλῶν ἀρετῶν αὐτὰ καὶ ὁ ἀγαθὸν ἐντι καὶ μάτηρ. πᾶσαι γὰρ ποτὶ τὸν λόγον καὶ νόμον τὸν ταύτας συναρμοσμένοι τε καὶ συντεταγμένοι τυγχάνοντι. Περαινεται δὴ ὁ λόγος ἤδη μοι κατ' εὐθείαν. τὸ γὰρ ἄλογον καὶ τὸ βῆτὸν ἐν πᾶσιν ἐντι, καὶ τὸ μὲν δρίζει καὶ περαίνει, τὸ δὲ δρίζεται καὶ περαίνεται, τὸ δ' ἐξ ἀμφοτέρων αὐτῶν συγκείμενον ἂ τε τῷ ὄλω καὶ τῷ παντός συναρμογὰ ἐντι.

(Stobæus Flor. III, 75. Posui :^a οὐ κα ἐνεδέχεται; codd. οὐκ ἐνεδέχεται.^b τῶν ἀρχομένων; libri τῶν μὲν ἀρχομένων. ^c σπωδάς καὶ παιδείας. cum Hirschigio; membranæ ἐπωδάς καὶ παιδείας. ^d αὐτὰ; libri αὐτὰ. ^e αὐτὰ καὶ; libri αὐτ' ἂν.)

γ'. Ὁ γὰρ θεὸς οὕτως ἐτεγνάσατο τὸν ἄνθρωπον, δηλόμενος ἂ αὐτὸν μήτ' ἀδυνατίως ἔχεν ποττὰν τῶν καλῶν δρυμῶν, μήτε μὲν πάλιν ἀπροαιρέτως. ἀρχὴν γὰρ αὐτῷ ἐνεφύευσε τοιαύταν, ἅτις καὶ τὸ δυνατόν ἅμα περιέχει καὶ τὸ προαιρέτον, ἵνα τᾶς μὲν δυνάμιος καὶ κατοχῆς τῶν ἀγαθῶν αὐτὸς αἴτιος ἦ, τᾶς δ' ἐπὶ ταῦτα παρορμάσιος καὶ κατ' ὀρθὸν λόγον ὀπαδήσιος, ὁ θεός. Καὶ διὰ τοῦτο ἀναθροῦντα^b αὐτὸν ἐποίησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ πάντων^c νοατικόν, καὶ ὄψιν αὐτῷ ἐνέφυσε τοιαύταν, τὸν προσαγορευόμενον νόον, ὃ τὸν θεὸν ὄψεται. οὕτε γὰρ ἄνευ θεῶ τὸ ἀρι-

στον καὶ τὸ κάλλιστον ἦν εὑρεῖν, οὐτ' ἄνευ νόου ἰδεῖν τὸν θεὸν αὐτόν, ἐπειδὴ πᾶν τὸ θνατὸν φύσιν ἔχει μετ' ἀφροσύνας συγγενέος βιζοῦσθαι καὶ ταύταν οὐχ ὁ θεός ἐντι ὁ δωρούμενος, ἀλλ' ἂ τᾶς γενέσιος ὡσαύ καὶ τᾶς αὐτῶν ψυχᾶς ἂ προαίρεσις.

(Stobæus Eclog. lib. II. cap. 8, p. 350 ed. Heeren; vol. II, pag. 651 ed. Gaisford. Reposui :^a δηλούμενος; codd. δηλούμενος. ^b ἀναθροῦντα; libri ἀναθροῦσκοντα. ^c καὶ πάντων; membranæ καὶ αὐτὸν.)

8.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΩΛΟΥ ΛΕΥΚΑΝΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.

Δοκεῖ μοι τῶν ἀνδρῶν τὰν δικαιοσύναν ματέρα τε καὶ τιθάναν τῶν ἄλλῶν ἀρετῶν προσειπέν ἄτερ γὰρ ταύτας οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀνδρῶν, οὔτε φρόνιμον οἷον τε ἦμεν. Ἄρμονία γὰρ ἐντι καὶ εἰράνα τᾶς ὄλας ψυχᾶς μετ' εὐρυθμίας. Διλοφανεστέρον δὲ κα γένοιτο τὸ ταύτας κράτος ἐτάζουσιν ἀμὴν τὰς ἄλλας ἐξίας. μερικὰν γὰρ ἔχοντι αὐτὰ^a τὰν ὠφέλειαν καὶ ποθ' ἐν^b, ἂ δὲ ποθ' ὄλα τὰ συστάματα καὶ ἐν πλάθει. Ἐν κόσμῳ μὲν ὦν αὐτὰ τὰν ὄλαν ἀρχὴν διαστραταγοῖσα πρόνοιᾶ τε καὶ ἄρμονία καὶ δίκαια καὶ νόος^c τινὸς θεῶν οὕτω ψαφίζαμένω^d ἐν πόλι^d δὲ εἰράνα τε καὶ εὐνομία δικαίως κέκληται ἐν οἴκῳ δ' ἐντι ἀνδρὸς μὲν καὶ γυναικῶ

tiam et hilaritatem, tum prosperam fortunam et adversam. Nam res adversæ contrahere animum ingenique vim ad industriam ac prudentiam convertere possunt, prosperæ quietem et voluptatem animo asferentes recentiore promptioremque ad actiones animo reddunt. Quodsi alterutrum solum in vita superet, nimum in alteram partem verget atque inclinabit, aut ad tristitiam et molestiam proclivior, aut ad negligentiam et levitatem. Cæterum concinna horum omnium conjunctio ad prudentiæ normam dirigi debet : hæc enim actionum et infinitam et finitam naturam efficit, ideoque etiam reliquarum virtutum dux et mater est : quia omnes virtutes ad hujus præscriptum et regulam compositæ constitutaque sunt. De reliquo meo cratio hic recte finitur. Nam res irrationalis itemque res dicenda omnibus ita continentur, ut altera determinet ac finiat, altera determinetur ac finiatur. Quamobrem quod ex utraque constat rerum compagis atque universitatis concinnitas est.

III. Etenim deus sic hominem fabricatus est, quia volebat, eum nec potestate nec voluntate ab honestarum rerum studio abhorreere. Namque tale principium illi ingenuit, quod et potestatem simul et voluntatem contineret, ut potestatis quidem et possessionis honorum ipse auctor sit, appetitus autem et justii desiderii deus. Quocirca

in caelum eum erectum finxit omniumque rerum intelligentem, visumque talem indidit, qui mentis nomine appellatur, cujus ope deum conspiceret. Nam neque sine deo optimum et honestissimum consequi licebat, neque sine mente deum ipsum videre, quandoquidem omne mortale ingeneratæ imprudentiæ adhærescere solet, non tam dei munere, quam ortus proprietate et animi impetu.

8.

E POLI LUCANI PYTHAGOREI LIBRO DE JUSTITIA.

Justitia inter homines videtur mihi reliquarum virtutum mater et nutrix appellanda, siquidem sine ea neque temperantem, neque fortem, neque prudentem cuiquam esse licet. Est enim animi totius cum concinnitate pax atque harmonia. Fiet autem ejus vis manifestior, si cæteros habitus consideraverimus. Ut enim hi ex parte atque ad unum aliquid prosunt : ita illa ad integros coetus constituendos atque in hominum multitudine valet. In mundo igitur ipsa omniem principatum obtinens providentia et harmonia et jus et mens dei cujusdam, a quo cuncta ita descripta sunt, vocatur : in civitate autem pax et æquitas merito nominatur : in domo vero mulier mariti et uxoris

ποτ' ἀλλήλως δημοφροσύνα, οἰκετῶν δὲ ποτὶ δεσπότης εὐνοια, δεσποτῶν δὲ ποτὶ θεράποντας καθεμονία· ἐν σωματι δὲ πρῶτα μὲν καὶ ἅπασιν ἀγαπατότατα ζήσῃς ἃ τε υἱεία καὶ ἀρτίοτας· ἐν δὲ ψυχῇ σοφία ἃ ἐκ τῆς ἐπιστάμας τε καὶ δικαιοσύνας γενομένηα πρὸ ἀνθρώπων. Αἱ δ' αὐτὰ ὅλον καὶ τὰ μέρηα οὕτω παιδαγωγεί τε καὶ σώζει δημοφρονα καὶ ποτάγορα ἀλλήλως ἀπεργαζόμενα, πῶς οὐ μάτηρ καὶ τιθάνα πασῶν τε καὶ πάντων παμψαφεὶ κα λέγοιτο;

(Stobæus Flor. IX, 54. Posui: ^a αὐται; codd. αὐτά. ^c ἐν cum Orellio; libri ἕνα. ^c νόος: libri νοῦς. ^d πόλις; codd. πόλει. ^e αἱ δ' αὐτὰ, libri ἡ δ' αὐτά.)

9.

ΔΙΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΟΝΗΣ.

Τίς ἀγωγή βιοτῆς ναμερτέως^a εὐδαίμων ζωά; καὶ τίνας ποκά χρῆ κρίνειν εὐδαίμονας; ἡ νῆ Δία τὼς σκάνεος καλλοῶν ἔχοντας, δώραμα φύσιος; τούτως γὰρ ὡς ἐνι μασσότατα^b οὐ πλεῦνες ὡς θεὸς ἢ θεῶν ἰδρύματα ὑποτρέγοντι^c καὶ θεραπεύονται, θρησκευόντες οὐ καλῶν θρησκείαν. Καὶ ὄντως ἔμοιγε κατοπιλλεται ἔχεν τι σεμνὸν καὶ θαυμασμῶ ἄξιον. τὼς μὲν γὰρ ἀτέρως τῶν ἀνθρώπων χάριν ἀπαιτεῦντι οἱ εὐ ἔρξαντες, τοῖς δ' εὐμόρφοις τούναντίον οἱ εὐεργετήσαντες χάριν ἔχοντι, ὅτι καὶ ὑπέμειναν εὐ παθὲν^d ὑπ' αὐτῶν. Τού-

τως ὧν εὐδαίμονες^e οἶδα ὅτι ἔμμεν δοκεῦντι τοῖς τῶν ὄραν αὐτῶν βολλομένοις ἰ σπουρῖσθαι πού^f ὡς ὑπονομοθέτα τοιῶδες ἀπανταρεται λόγος οὐκ ἀσφαλῶς μυθεύμενος τάδε· Ἐγὼν, ὃ κράτιστοι ἀνδρῶν, ποτιθέπων ἅπαντα τὰ νέα φυλακῆς τε καὶ ἐπιμελείας δεόμενα, καθάπερ τῆ ζωῦρια^g περι τὸν πρῶτον καιρὸν τῆς αὐθῆσιος, τῷ ἀκροσφραλέως ἔχεν ποτὶ σωτηρίαν, ὑπέλαθον μὴ παρέργως δεῖν αὐτῶν με φυλάσσειν τῶν ἀσθένειαν. ὑμεῖς δὲ γα, οἱ ὀριγνῆσθε^h σωματικῆς ἀδονῆς, τέλος ποιούμενοι, καθάπερ κνώδαλα, τὸν κόρον τῷ πλατιασμῶ, οὐχ ὅτι χάριτος καὶ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ μέμψιος ποτὶ κολάσιⁱ δικαίως; ἐστέ ἄξιοι τυγχάνεν, διὰ τῆς αὐταυτῶν ἀκολασίας ἐμβαλλόμενοι ῥύπον ἐς ζωῶν^k ἔλευθέρων παιδῶν.

(Ἐν ταυτῷ.) Ἄ δὲ γα εὐμορφία τοῖς ποτοκέλλουσι^l ἀδονῆς παρέχει, ποθερπύσισα καθάπερ ἀγάλμα ἢ γραφά ἢ ἄτερον χειρόκματον ἐπιτογμα. Διὸ κἂν θέλομι ἔγωγα ἄτερον ἔχεν τὸ κάλλος ἢ αὐτὸς ἤμεν εὐμορφος ὡσπερ καὶ οἶνον πῖεν ἀδῶν καὶ πολύωρον, ἢ αὐτὸς ἤμεν οἶνος,^m καὶ χιλὸν ποτιφέρεσθαι ἀδῶν καὶ ἀμπεγέσθαι ἀμπεγόναν καλῶν, ἢ ἤμεν αὐτὸς χιλὸς ἢ ἀμπεγόνα. Ἄλλ' ὑποδραμῶν τις σχεδὸν φάσει· ἀλλ' ἐγὼ χαίρων ἐπὶ τῇ ἑμαυτῷ εὐμορφίᾳ ταῦτα καὶ ἀτρεκέως ἀγάλλομαι. ⁿ Ποθ' ὄν ὑποδλήδραν φατίζω^o πάλιν· Ἀγάλλε, μειράκιον, εὐδαίμονα μὲν γὰρ οὐκ ἔλω ὅπως τυ φατίζω^p ναμερτέως μυθεύμενος.

(Stobæus Flor. LXV, 16-17. Scripsi: ^a τίς ἀγωγή βιοτῆς ναμερτέως εὐδαίμων ζωά; cum Valc-

concordia, famulorum erga heros benevolentia, dominorum de famulis cura: præterea in corpore, quæ prima sunt et omnibus animalibus carissima, sanitas ac membrorum integritas: in animo denique sapientia quæ inter homines e scientia et justitia constat. Quum igitur hæc virtus totum simul ac singulas partes ita moderetur et conservet, ut mutuam earum concordiam et concentum efficiat, quomodo non mater et nutrix qua virtutum quarum rerum omnium cunctorum suffragis dicatur?

9.

DII PYTHAGOREI E LIBRO DE PULCHRITUDINE.

Quænam vitæ agendæ ratio dicenda est vita vere beata? et qui mortalium beati prædicandi? illine per Jovem, qui corporis pulchritudine præditi sunt naturæ dono? Hos quum plurimi tanquam deos aut deorum delubra quam maxime colunt et venerantur, obsequia iis præstantes haud sane laudanda. Et revera mihi videtur pulchritudo nescio quid reverendum et admiratione dignum continere. A cæteris enim hominibus qui eis benefecerunt gratiam reposcunt, formosis vero contra ipsi beneficiorum anctofes gratiam habent, quod ea accipere ab ipsis sustinerint. Hos igitur scio beatos esse videri illis qui isto-

rum pulchritudine frui volunt: quibus talis a legumlatore profecta oratio non male in hunc modum respondebit: « Quum videam, viri optimi, omnes puerulos custodia ac diligentia indigere, haud secus atque bestiolas primo incrementi tempore, propterea quod de salute sua periclitentur, existimavi non levem infirmitatis eorum mihi curam agendam esse. Vos autem qui corpoream voluptatem desideratis, finem belluarum instar libidinis satietatem vobis proponentes, non solum nulla gratia et honore digni estis, sed præter pœnam etiam in reprehensionem merito incurralis, quoniam vestra intemperantia ingenuorum puerorum in vilam sordes introducitis. »

(In eodem libro.) Quippe pulchritudo aspicentibus voluptatem affert, tanquam statua aut pictura aut aliud opus alfabre factum occurrens. Quamobrem malim equidem alium pulchritudine excellere, quam ipse formosus esse, et vinum suave ac vetustum bibere, quam ipse vinum esse, et suavem sumere cibum et veste indui pulchra, quam ipse vel cibus vel vestis esse. Sed blandis verbis aliquis fere objiciet: At ego mea pulchritudine lætus vere ea etiam superbi. Cui equidem interrupto sermone responderim: Superbi tu quidem, adolescens, non possum tamen te beatum prædicare, si verum dicendum est.

kenario epist. ad Røever. Opp. tom. I, p. 381; libri τίς ἀγών ἢ βιοτᾶς ὄντως ναμερτᾶς εὐδαίμων ζωᾶ; ^b μασσότατα; codd. μασσότερον. cf. Maittaire de Dial. p. 188. ^c ὑποτρέχοντι καὶ θεραπεύονται cum Gesnero; membranæ ὑπερέχουσι καὶ θεραπεύουσιν. ^d παθὲν; libri παθεῖν. ^e τοῦτως ὦν εὐδαίμονες οἶδα ὅτι ἔμμεν; libri τουτέως οἶν εὐδαίμονας οἶδα τῇ ἔμμεν. ^f αὐτῶν βολλομένοις cum Tourio apud Schæfer. ad Greg. Corinth. p. 192; codd. αὐτοῖς βαλλομένοις. ^g ζώφια cum Meinekio; libri ζωόφια. ^h ὑμεῖς δέ γα, οἱ ὀριγᾶσθε σωματικᾶς ἀδονᾶς cum Sopingio ad Hesych. v. Ἀρόχεται et Kœn. ad Greg. Corinth. p. 247; libri ὑμεῖς δέ γ' ἂ ὀριγᾶσθ' ἀρωματικᾶς ἀδονᾶς vel ὀριγνεσθαι ἀρωματικᾶς. ⁱ κολάσι; libri κολάσει. ^k ἐς ζωᾶν ἔλευθέρων cum Salmasio, nisi quod ille poetas partemque Dorum secutus ἐν ζωᾶν posuit (cf. Ahrens. de dial. Dor. p. 359); codices ἐν ζωᾷ ἀνελευθέρων. ^l ποτοκέλλουσιν i. e. προσορῶσιν ab inusitato ὄκελλος quod pro ὀφθαλμός in Magna Græcia videtur invaluisse. Confer Annotationes ad Ocellum. ^m οἶνος cum Meinekio; codd. βονός. ⁿ χαίρων ἐπὶ τᾷ ἔμαυτῷ εὐμορφίᾳ ταῦτα καὶ ἀτρεκέως ἀγάλλομαι; libri χαίρω ἐπὶ τᾷ ἔμαυτῷ εὐμορφίᾳ τῷ καὶ ἀτρεκέως ἀγάλλεσθαι. ^o φατίζω; libri φατίζω. ^p φατίζω; libri φατίζω.)

10.

ΒΡΥΣΩΝΟΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ.

Οὕτως ἔχει ποτ' ἀλλὰ τὰνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τᾶς ἀλύσιος τοὶ κρίκοι. τῆνοι τε γὰρ ἐξ ἀλλήλων ἀρτῆνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολουθίοντι, καὶ ἐνδὸς ἐξ αὐτῶν ἐλκυσθέντος ὁποῖου δὴ ποκα τό τε ὄλον καὶ

10.

BRYSONIS FRAGMENTUM
EX ŒCONOMICO.

Eo modo res humanæ invicem se habent, quo catena annuli, qui mutuo complexu hærent seque invicem sequuntur: quod si unum ex iis, quemcumque tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam quæcumque vitæ negotia tibi sumas, reliqua necessario deinceps sequi videbis. Verbi gratia, si quis agriculturæ studeat, nonne prius haberi oportet artem fabricarum lignariorum, et ante illam ærariorum? quam rursus metallicorum ars præcedat necesse est. Sed ut rusticari possint agricolæ, corporum tegumentis indigent: ad quem finem textores ac domum structores adesse convenit. Sic et cætera omnia, si quæras et scruteris, inter se connexa reperies.

τὰ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολουθεῖ καὶ τῶν τῷ βίῳ δὲ πραγμάτων ὁποῖα ἂν βούλη ἐλέσθαι, εὐρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκης κατὰ τὸ ἐξῆς ἀλλάλοις ἐπόμμενα. Αὐτίκα γάρ, εἰ τὰ κατὰ γεωργίαν τις ἐπιτηδεύει, ἄρ' οὐ πρᾶτον ἤμεν δεῖ τεκτονικᾶν; εἰ τεκτονικᾶν, δεῖ δὲ χαλκευτικᾶν· εἰ χαλκευτικᾶν, δεῖ δὲ μεταλλευτικᾶν. ἀλλ' ἵνα ἀγραιοῦσιν δυνατοὶ ὦντι, δεῖ σκέπαν ἤμεν τὰν περὶ τὸ σῶμα· τοιγαρῶν ὅ ὑφαντικᾶς καὶ οἰκοδομικᾶς ἐντι χρεῖα. Καὶ τᾶλλα δὲ πάντα μαστευόμενος καὶ ἀνερευῶν οὕτως εὐρήσεις ἔχοντα ποτ' ἀλλὰλα.

Δούλος δὲ πᾶς ὀνομαίνεται ^b τριχῶς· ὁ μὲν γὰρ τις δούλος κατὰ νόμον γίνεται, ^c ὁ δὲ κατὰ φύσιν ^d, ὁ δὲ κατὰ τὸν τρόπον τᾶς ψυχᾶς, ὁ κρατούμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων παθημάτων τᾶς ψυχᾶς. ὁ δὲ τοιοῦτος οὐχ ἄπλως δούλος οὐδὲ τᾷ φύσει ^e δούλος, ἀλλὰ τῶν παθῶν δούλος καὶ ἐν καταχρῆσει ^f δούλος, καὶ μάλλον μοιχρὸς ἄνθρωπος ἢ δούλος κατὰ φύσιν. κατὰ φύσιν δὲ δούλος ὁ δυνάμενος αὐτάρκως τὰς διὰ τῷ σώματος ὑπηρεσίας παρέχεσθαι τοῖς δεσπότηταις καὶ ἐν τῷ ὁδοῦ πορευθῆναι καὶ φορτία βαστάζει καὶ κακοπαθείας καὶ διακονίας ὑπομένει, μήτε δὲ ἀρετᾶν μήτε κακίαν ἐπιδεχόμενος ψυχικᾶν.

(Stobæus Flor. LXXXV, 15. Reposui: ^a τοιγαρῶν; codd. τοιγαρῶν. ^b δούλος δὲ πᾶς ὀνομαίνεται cum Gaisfordo; libri οὕτως δὲ πᾶσιν ἡμῖν ἄγρα vel ὑμῖν ἔγρετε. ^c γίνεται; codd. γίνεταί. ^d ὁ δὲ κατὰ φύσιν cum Orellio; deest in membranis. ^e οὐδὲ τᾷ φύσει; libri οὐδὲ ὁ τᾷ φύσει. ^f καταχρῆσι; codd. καταχρῆσει.)

11.

ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΙΔΑ ΛΑΚΩΝΟΣ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΟΙΚΩΝ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ.

α'. Τὸν μὲν ὦν οἶκον ^a ὑπολαπτέον ἤμεν σύσταμα

Servus igitur omnis tripliciter nominatur: alius enim ex præscripto legum servus fit, alius natura, alius propter animi habitum, quoniam propriis animi affectibus vincitur. Est autem talis neque simpliciter servus neque natura servus, sed affectuum servus et per abusum vocabuli servus, et homo magis improbus quam servus natura. Cæterum natura servus est qui corporis functiones dominis præstare prolixè potest, itineribus faciendis, oneribus portandis, laboribus et ministeriis tolerandis, interrim neque virtutem animi neque vitiositatem accipiens.

11.

CALLICRATIDÆ LACONIS PYTHAGOREI
EX LIBRO DE FAMILIARUM
FELICITATE.

1. Familiam igitur existimandum est esse communem

κοινωνίας συγγενειᾶς. Σύσταμα μὲν πᾶν ἔκ τινων ἐναντίον καὶ ἀνομοίων σύγκειται, καὶ ποτὶ ἓν τι τὸ ἄριστον συντέτακται, καὶ ἐπὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπαμφέρεται. ὁ τε γὰρ ὀνυμαίνόμενος χορὸς σύσταμά τί ἐντι κοινωνίας φηδίκης, καὶ ποτὶ ἓν τι κοινὸν ἐπαμφέρεται, τὴν συνοῖαν, ἓν τε ναὶ τὸ σύσταμα τῷ σώματος περὶ τὰν νᾶα ἔκ τινων ἀνομοίων καὶ ἐναντίων συνέστακε, καὶ ποτὶ ἓν τι τὸ ἄριστον συντέτακται, τὸν κυβερνάταν, καὶ ἐπὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπαμφέρεται, τὴν εὐπλοίαν. οὕτως δὲ καὶ ὁ οἶκος, σύσταμα κοινωνίας συγγενειᾶς ὑπάρχων, ἔκ τινων ἀνομοίων συνέστακε καὶ ἐναντίων μερέων, καὶ ποτὶ ἓν τι τὸ ἄριστον συντέτακται, τὸν οἰκοδεσπότην, καὶ ποτὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπαμφέρεται, τὴν δημοφροσύναν. Ὡς δ' ἀπλῶς εἰπέν, πᾶς ὁ οἶκος καθάπερ ψαλτήριον τριῶν τούτων χρῆζει τυχέν, ἑξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἀφᾶς τινος καὶ χρῆσιος μουσικᾶς. ἑξάρτυσιος μὲν ὧν ἐντι ἅ σύνθεσις τῶν αὐτῶν^b μερέων ἀπάντων, ἑξ ὧν συμπλαροῦται τό τε ὅλον καὶ τὸ πᾶν σύσταμα τᾶς συγγενειᾶς κοινωνίας, τῶν δὲ μερέων αὐτῶ^c δύο πρᾶτα καὶ μέγιστα ἄνθρωπος καὶ κτᾶσις, τὸ κυβερνώμενον καὶ τὴν χρᾶσιν ἐμπαρεχόμενον, ὥσπερ δὲ καὶ ζῶω τὰ πρᾶτα μέρα καὶ τὰ μέγιστα ψυχὰ καὶ σῶμα, καὶ ψυχὰ μὲν ἐντι τὸ κυβερνῶν καὶ χρεόμενον, σῶμα δὲ τὸ κυβερνώμενον καὶ τὴν χρᾶσιν ἐμπαρεχόμενον. καὶ ὁ μὲν βίος ὄργανον ἐπίκτατον ζωᾶς τᾶς ἀνθρωπίνης, τὸ δὲ σῶμα ὄργανον σύμφυτον καὶ συγγενῆς τᾶς ψυχᾶς. Ἦν δὲ συμπλαρούντων τὸν οἶκον ἀνθρώ-

πων τοὶ μὲν συγγενῆς, τοὶ δ' οἰκῆροι καὶ συγγενῆς μὲν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἵματος γενόμενοι, ἢ τὰν αὐτὰν ἀργὰν ἔχοντες ἔκ τῶν κατασπειράντων πρᾶτων τὸ γένος, οἰκῆροι δὲ ἐπίκτατοι συγγενῆς, ἀπὸ τᾶς τῷ γάμῳ κοινωνίας λαμβάνοντες τὴν καταργάν. οὗτοι δὲ τυγγάνοντι ἦτοι πατέρες ἢ ἀδελφοὶ ἢ ματροπάτορες ἢ πατροπάτορες ἢ ἐν γέ τι τούτων ἔχοντες τῶν ἐς τὸν γάμον συνελθόντων. Εἰ δὲ καὶ τὸ τῶν φίλων ἀγαθὸν ἐπὶ τὸν οἶκον ἐπαμφέρεται (μέζων γὰρ οὕτως γίνεταί καὶ μεγαλοπρεπέστερος οὐ μόνον οὐσίᾳ καὶ συγγενείᾳ πολυἀριθμος^d γενόμενος ἀλλὰ καὶ φίλων πολυπλαθίᾳ), φανερόν ὡς καὶ τοῦτο μέζονα ποοῦν^e τὸν οἶκον, τὸ ἑταιρικὸν εἶδος τᾶς φιλίας, συγκταταριματέον ἐν τᾷ συμπλαρώσει^f τῷ οἴκῳ. Ἦς δὲ κτᾶσις ἅ μὲν ἐντι ἀναγκαῖα ἅ δὲ ἐλευθέρως, ἀναγκαῖα μὲν ἅ ποτ' αὐτὰς ἐξυπηρετοῦσα τὰς τῷ βίῳ χρῆας, ἐλευθέρως δὲ ἅ ποτὶ κόσμον καὶ διαγωγὰν ἀγοῖσα τὸν ἄνθρωπον, ὥστε μὴ ἐτέρων δεῖσθαι. ἅ δ' ὑπερβάλλουσα κόσμον ἐλευθέρων καὶ διαγωγὰν, καταργὰ ὕβριος καὶ ἀλέθρου βίζουται τοῖς ἀνθρώποις. ἀνάγκη γὰρ τῶς πολλὰ ἔχοντας τετυφῶσθαι πρᾶτον, τετυφωμένους δὲ ἀλαζόνας γίνεσθαι, ἀλαζόνας δὲ γενομένως ὑπερηφάνως ἦμεν καὶ μήτε δημοῖως μήτε ἴσως ὑπολαμβάνεν τῶς συγγενῆς καὶ δημοῦλως καὶ φυλῆτας, ὑπερηφάνως δὲ γενομένως ὑβριστὰς ἦμεν ὕβριος δὲ πάσας ἔσχατον καὶ πέρας ὀλεθρος. ὅκα ὧν ἐν οἴκῳ καὶ πόλει περιουσιάζη, τὰ περισσὰ τὸν νομοῦεταν δεῖ περικόπτεν^g καὶ περιτέμεν^h ὡς ἀγαθὸν γεωργὸν τὰ φυλλομα-

cognatorum cœtum. Omnis autem cœtus e contrariis quibusdam ac dissimilibus constat atque ad unum aliquid idque optimum compositus est et ad communem utilitatem refertur. Qui enim chorus appellatur communis est symphonicorum cœtus et ad unum eumque communem finem, concentum, spectat: porro in navi cœtus hominum nauticorum quibusdam dissimilibus et contrariis continetur et ad unum idque optimum, hoc est gubernatorem, respicit atque communem utilitatem, prosperam nimirum navigationem, sibi proponit. Sic etiam familia, quum sit communis cognatorum cœtus, e quibusdam dissimilibus et contrariis partibus conflata est, et ad unum aliquid optimumque, videlicet patremfamilias, composita ad communem utilitatem, nempe concordiam tendit. Et ut summatim dicam, omnis familia haud secus ac psalterium his tribus indiget, apparatu, concinnitate, denique contrectatione quadam usuque musico. Apparatus igitur est compositio omnium ejus partium, quibus membrorum universitas totusque ordinis cognati cœtus absolvitur: sunt autem partium ejus duæ primæ et maximæ, homo, inquam, et res sive possessio quæ regitur usumque sui præbet, quemadmodum etiam animalis partes duæ sunt primæ et maximæ, anima et corpus e quibus illa regit et utilis, hoc regitur et usurpatur. Et opes quidem ac facultates instrumentum sunt ascititium vitæ humanæ,

corpus vero nativum et cognatum animæ instrumentum. Porro hominum familiam efficientium aliū quidem sunt cognati, alii affines: et cognati quidem sunt ex eodem sanguine prognati, aut ex iisdem, qui primi genus illud disseminarunt, originem trahentes; affines vero cognati ascititii, ex conjugii comunione principium ducentes. Ii vero sunt vel patres vel fratres vel avi aut materni aut paterni, vel saltem aliquid eorum habent qui nuptiis junguntur. Quodsi etiam amicorum bonum ad familiam refertur (hoc enim pacto major fit et magnificentior, non solum substantia et cognatione adaucta, sed etiam amicorum multitudine), manifestum est hinc etiam ampliorem fieri familiam et sociale amicitia genus familiarum perfectioni ascribendum esse. Possessio vero alia est necessaria, alia liberalis; necessaria quidem quæ vitæ necessitatibus subvenit, liberalis vero quæ ornat et oblectat hominem, ita ut aliis non indigeat. Quæ autem ornatum liberalem et oblectamentum excedit, contumeliae et exitii radix inter homines pullulat. Necessè est enim eos qui multa possident primo inflari, inflatos vero arrogantes fieri, arrogantes factos superbi et cognatos, gentiles tribulantes suos neutiquam sui similes aut pares existimare, superbos denique factos etiam contumeliosos evadere: contumeliae autem omnis extremum est ac finis exitium. Quando ergo in familia ac civitate abundare ceperint facultates,

νίοντα τᾶς κτάσιος. Τῷ δὲ συγγενικῷ καὶ οἰκητικῷ μέρος τῷ ἀνθρώπῳ τριττὸν τὸ εἶδος· τὸ μὲν γάρ ἐντι ἄρχον, τὸ δ' ἀρχόμενον, τὸ δ' ἐπίκουρον τῷ οἴκῳ καὶ τᾶς συγγενείας· καὶ ἄρχον μὲν ὁ ἀνὴρ, ἀρχόμενον δ' ἡ γυναῖκα, ἐπίκουρον δὲ τὸ γεννατὸν ἐκ τούτων.

(Stobæus Flor. LXXXV, 16. Emendavi :
 ἂ τὸν μὲν ὦν οἶκον; libri τὸ μὲν ὄλον. ὃ αὐτῷ μερέων; codd. αὐτῶν μερέων. ὃ αὐτῷ; codd. αὐτᾶς vel αὐτῶν. ὃ πολυάρθμος; cum Orellio; codd. πολή-
 ρήμος vel πολύρθμος. ὃ ποσῶν cum Meinekio; libri ποιῆ. ὃ συμπλαρώσι; codd. συμπλαρώσει. ὃ περικόπτεν; libri περικόπτειν. ὃ περιτέμνεν; libri περιτέμνεν.)

β'. Ἐχει δὲ τὸ ἴχνος τοῦτο τᾶς διακοσμάσιος πρᾶ-
 τῶν καὶ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ἐν τᾷ διαιρέσει ἂ τᾶς ψυχᾶς·
 ταύτας γάρ ὃ μὲν τί ἐντι λογισμός, ὃ δὲ θυμός, ὃ δὲ ἐπιθυμία. Ὁ μὲν ὦν λογισμὸς εὐκοσμοποιτᾶ καὶ
 ἄρχοντι ποτεμπερῆς ἐντι, πρεσβυτέρως τε γάρ ἐντι τᾷ
 φύσει ὃ καὶ τᾷ γενέσει, διανοητικώτατος καὶ διακριτι-
 κώτατος· ἂ δ' ἐπιθυμία, θάλλου καὶ νεαρὸν καὶ ὑγρὸν
 πάθος ὑπάρχοισα ψυχᾷ τᾷ γυναικί ποτεμπερῆς ἐντι ὃ
 δὲ θυμός, ὄρμηξ καὶ ζῆσιος μεστὸς ἐὼν καὶ συνακούων
 καὶ ἐπακολουθῶν πολλάκις τῇ λογισμῷ ἢ τῇ νῷ, νεα-
 νία ὃ ποθωμοίωται. Ἄ μὲν γὰρ μονὰς ἐντι τὸ γεν-
 νῶν καὶ ὄριζον, ἂ δὲ δυὰς τὸ ὄριστὸν καὶ ὄριζόμενον
 καὶ τὸ μὲν περιττὸν ἐκ τᾶς καθ' αὐτὸ φύσιος, τὸ δὲ ἄρ-
 τιον ἐκ τᾶς πρὸς τι· διότι τὸ μὲν ἐκ τᾶς καθ' αὐτὸ φύ-
 σιος περαίνει, τὸ δὲ ἄρτιον ἐκ τᾶς πρὸς τι. καὶ τὸ
 μὲν κατὰ περισσὰς χώρας συντάσσειν ἐξομοιάζει αὐτῷ,
 τὸ δὲ μόνον ὡσπερ ὕλα ὑποκειμένον. Ὁ δὲ αὐτὸς
 λόγος καὶ ἐπὶ τᾶν γραμμῶν καὶ χωρίων. τὸ μὲν γὰρ
 τετράγωνον ὄριζει καὶ συντάσσει, τὸ δ' ἑτερόμακες
 ὡσπερ ὕλα ὑποκειμένα ὄριζεται καὶ συντάσσεται, τε-

τραγωνιζόμενον καὶ ἐξισούμενον. Δεῖ δὲ τὸν μουσικὸν
 μιμῆσθαι τὸν ἴδιον τόνον τᾶς φωνᾶς ἐκμαθόντα οὕτω
 πειρᾶσθαι τὰν μέσαν καθιστάμεν, ὃ ἔκως καὶ ἐπὶ τὰ
 βαρέα καὶ ἐπὶ τὰ ὀξέα διαρκέσαι δύνηται ὃ καὶ μήτε
 ῥήξη μήτε ἀπολίπη τῆν τάσιν. ὃ Οὕτως ὦν δεῖ καὶ γά-
 μον συναρμώζεσθαι ποτὶ τὸν ἴδιον τόνον τᾶς ψυχᾶς,
 ὃκως μὴ μόνον ἐν εὐτυχίαις συνεκτρέχεν ἀλλάλοις δυ-
 νατοῖ ὦντι, ἀλλὰ καὶ ἐν δυστυχίαις. ὃ καὶ γὰρ αὐλῶς
 ὃ αὐλατὰς ποτὶ τὸν ἴδιον τόνον διαρκέσαι δυναμένοις
 λαμβάνει, καὶ παδάλια ὃ κυβερνάτας ποτὶ τὸ μέγεθος
 τᾶς ναός.

(Stobæus Flor. LXX, 11. Scripsi : ἂ διαιρέσι;
 codd. διαιρέσει. ὃ γὰρ cum Halmio; deest in
 membranis. ὃ φύσι; libri φύσει. ὃ νεανία; libri
 καὶ νεανία. ὃ καθιστάμεν; libri καθιστάνειν. Conf.
 Stob. Flor. LXXXV, 16. ὃ δύνηται; codd. δύνα-
 ται. ὃ τάσιν; libri στάσιν. ὃ ἀλλὰ καὶ ἐν δυστυ-
 χίαις cum Spondano e fragm. sequenti; desunt
 hæc in codd.)

γ'. Γαμησῆοντα ὃ δεῖ γαμῆν ποτὶ τὰν αὐτῷ τύ-
 γαν, ἵνα μήτε ὑπὲρ τὰν δύναμιν μήτε μῆονα τᾶς δυ-
 ναμιοσ τὸν γάμον ἐπάγηται, ἀλλὰ ποτὶ λόγον τᾶς ἰδίας
 δυναμιοσ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὰν δύναμιν ἐπάγοντες
 στασιαζόντι διὰ τὰν ἀγεμονίαν. ἂ μὲν γὰρ τῇ πλου-
 τῷ καὶ τῇ γένει καθυπερέχοισα τάνδρος ἄρμειν προαι-
 ρεῖται, ὃ δὲ ἀνάξιον ἀγέται καὶ παρὰ φύσιν συγγω-
 ρέν. οἱ δὲ μῆονα τᾶς δυναμιοσ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ
 μέγεθος τῷ οἴκῳ συναρῶντι. Δεῖ δὲ τὸν μουσικὸν
 μιμῆσθαι, ὃς τὸν ἴδιον τόνον τᾶς φωνᾶς ἐκμαθὼν οὕτως
 πειρᾶται τὰν μέσαν καθιστάμεν, ὃπως καὶ ἐπὶ τὰ ὀξέα
 καὶ ἐπὶ τὰ βαρέα διαρκέσαι δύνηται ὃ, καὶ μήτε ῥήξη
 μήτε ἀπολίπη τὰν τάσιν. Οὕτως ὦν δεῖ καὶ τὸν γά-
 μον συναρμώζεσθαι ποτὶ τὸν ἴδιον τόνον τᾶς ψυχᾶς,

oportet per legumlatorem supervacanea resecari ac circum-
 cidi ut a bono agricola frondes luxuriantes. Cognati vero
 ac domestici hominum ordinis tres sunt species : prima
 enim imperat, altera paret, tertia auxiliaris est familiæ et
 cognationi : et imperat quidem maritus, paret uxor, auxi-
 liatur vero quod ex utroque progenitum est.

II. Habet enim hoc primum ordinis vestigium etiam
 ipse homo in animi sui partibus. Sunt enim animi partes
 ratio, iracundia, cupiditas. Ratio quidem patrifamilias
 et principi similis est, utpote natura senior et generatione
 sua ad cogitandum dijudicandumque maxime apta : cupi-
 ditas vero quum sit muliebris, tenera ac mollis animi
 affectus, mulierem representat; iracundia autem, impetu
 ac fervore plena et rationi aut menti æquius parens et
 obsequens, juvenem refert. Quippe altera illarum animi
 partium unitas est quæ generat ac definit, altera vero bina-
 rius numerus quæ finitur ac terminatur : illa suapte natura
 impar est, hæc vero par et aliunde pendens : propterea
 quod illa per se perficitur, hæc ab alio. Et illa per locos
 impares disponens res sibi assimilat, hæc materiæ solum

et subjecti vice fungitur. Eadem vero etiam linearum et
 spatiorum ratio est. Figura quadrata finit ac determinat :
 quæ vero in alteram partem longior est, materiæ subjectæ
 instar terminatur, conformatur, ad figuram quadratam et
 æqualitatem redigitur. Oportet autem imitari musicum
 qui postquam proprium vocis tonum didicit, tum demum
 conatur mediam constituere vocem, ut et gravibus et
 acutis sufficere possit intentione neque abrupta neque
 laxata. Eodem modo nuptiæ jungendæ sunt juxta pro-
 prium animi tenorem, ut non solum rerum prosperarum,
 sed etiam adversarum participes esse possint. Nam et ti-
 bicen deligit tibias quæ ad proprium tenorem sufficiant, et
 gubernator clavum pro magnitudine navis.

III. Qui uxorem ducere cupit, ducat eam oportet pro
 facultatibus, ut neque fortuna sua majus neque minus
 matrimonium contrahat, sed pro facultatis et conditionis
 suæ ratione. Qui enim supra suam facultatem nuptias
 conficiunt, illis de principatu dissensio nascitur. Nam
 uxor opibus et genere superior maritum regere animo
 intendit, ille vero indignum judicat præterque naturam

ὅπως μὴ μόνον ἐν εὐτυχίᾳ συνεκτρέχον^ο ἀλλάλοις δυνατοὶ ὄντι, ἀλλὰ καὶ ἐν δυστυχίᾳ^ο. Ποτὶ λόγον δὲ μναστευσάμενον τὸν γάμον δεῖ καὶ ἐπίτροπον καὶ κύριον καὶ ἐπιστάταν τὰς αὐτῶν γυναικὸς ἤμεν ἐπίτροπον μὲν τῷ φροντίζεν τῶν ἐκείνας, κύριον δὲ τῷ ἀρχεν καὶ κυριεύειν, διδάσκαλον δὲ τῷ διδάσκειν τὰ δεόντα. Τοῦτο δὲ ἐσσεῖται μάλιστα, αἶκα τις ἀγαθῶν προγόνων σκοπιασάμενος παιδίον ἀκμάζουσαν γαμήσῃ^ο. καὶ γὰρ εὐπλάστοι καὶ εὐάγωγοι τυγχάνοντι πρωτόνυμφετοι, καὶ ποτὶ τὸ μαθὲν εὐφροδὶς ἔχοντι καὶ ποτὶ τὸ φοβηθῆμεν καὶ ἀγαπάξαι ἐκάστα^ο τὸν αὐταύτας ἀνδρα.

(Stobæus Flor. LXXV, 18. Scripsi : ^a γαμησθόντα ex emendatione Gesneri (cf. Valck. ad Eur. Phœn. p. 373); codd. γαμίσκοντα. ^b δύνηται; libri δύναται. ^c συνεκτρέχεν; libri συνεκτρέχεν. ^d ἀλλὰ καὶ ἐν δυστυχίᾳ cum Spondano; desunt hæc in membranis. ^e γαμήσῃ; libri γαμίσκῃ. ^f ἐκάστα addidi, quod in codicibus desideratur.)

δ'. Ἐτι δὲ^ο τὰς πρακτικὰς καὶ κατὰ λογισμὸν ἀρχὰς ἂ μὲν ἐστὶ δεσποτικά, ἂ δὲ ἐπιστατικά, ἂ δὲ πολιτικά. καὶ δεσποτικά μὲν ἐντι ἂ τῷ ἴδιῳ συμφέροντος ἀρχοῖσα, ἀλλ' οὐ τῶν ἀρχομένων ταύταν γὰρ ἀρχεὶ τὰν ἀρχάν ὁ μὲν δεσπότης τῶν δούλων, ὁ δὲ τύραννος τῶν ὑποταγεμένων. ἐπιστατικά δὲ ἔνεκα τῶν ἀρχομένων, ἀλλ' οὐχ αὐτὰς. ταύταν δ' ἀρχοντι τὰν ἀρχάν τοὶ μὲν ἀλείπται τῶν ἀθλητῶν, καὶ τοὶ ἱατροὶ

τῶν νοσιόντων, καὶ τοὶ διδάσκοντες τῶν διδασκομένων. οὐ γὰρ αὐτοῖς τὸ συμφέρον ἀλλὰ τοῖς ἀρχομένοις ποτιποιοῦντι, τοῖς μὲν καμώντεσι τοὶ ἱατροὶ, τοῖς δὲ σωμασκεῦσιν τοὶ ἀλείπται, τοῖς δὲ ἀνεπιστάμοσιν τοὶ ἐπιστάμονες. Πολιτικά δὲ ἐντι ἀρχά, ἅτις τέλος ἔχει τὸ κοινᾶ συμφέρον καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων. κατὰ γὰρ ταύταν τὰν ἀρχάν ἐν μὲν τοῖς ἀνωπρίνοῖς ὁ τε οἶκος καὶ ἂ πόλις συνάρμοστα, ἐν δὲ τοῖς θῆοις ὁ κόσμος. Μίμμημα δ' οἶκος καὶ πόλις κατὰ τὴν ἀναλογίαν τὰς τῷ κόσμῳ διοικήσας. ἀρχῆ^b μὲν γὰρ τὸ θῆον τὰς φύσις, οὔτε τὸ ἐκείνας^c συμφέρον σκοπεύμενον οὔτε μὲν τὸ ἴδιον ἀπολελυμένως, ἀλλὰ τὸ κοινᾶ. καὶ διὰ τοῦτο ποταγορεύεται ὁ κόσμος ἀπὸ τὰς τῶν συμπάντων διακοσμάσας, ποθ' ἐν τὸ ἄριστον συντεταγμένος. τὸ δ' ἐν ἐστὶν ἄριστον αὐτὸς, ὁ θεός^d, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν ἔνοιαν, ζῆλον ὀράνιον, ἀφθαρτον, ἀρχά τε καὶ αἰτία τὰς τῶν ὄλων διακοσμάσας. Ἐπει ὢν καὶ ὁ ἀνὴρ ἀρχῆ τὰς γυναικός, ἤτοι τὰν δεσποτικὴν ἀρχῆ ἀρχάν, ἢ τὰν ἐπιστατικὴν, ἢ τὸ γε ἔσχατον τὰν πολιτικὴν ἀρχῆ. οὔτε δὲ τὰν δεσποτικὴν ἀρχάν, κάδεται γὰρ καὶ ἐπιμελῆται τὰς αὐτῶ γυναικός. οὔτε τὰν ἐπιστατικὴν κηθάπαξ. καὶ αὐτὸς γὰρ μέρος ἐντι τὰς κοινωνίας. ἀπολείπεται ὢν τὰν πολιτικὴν, καθ' ἂν τίθεται καὶ ὁ ἀρχων καὶ ὁ ἀρχόμενος τὸ κοινᾶ συμφέρον. διόπερ καὶ ὁ γάμος ἐπὶ βίῳ κοινωνίᾳ συνίσταται. Οἱ μὲν ὢν τὰν δεσποτικὴν ἀρχοντες ἀρχάν τῶν ἀνδρῶν μισεῦνται ὑπὸ τῶν^e γυναικῶν, οἱ δὲ τὰν

mulieri concedere. At qui facultatibus suis inferiorem ducunt uxorem, dignitatem et amplitudinem familie simul tollunt. Musicum autem imitari oportet, qui postquam proprium suæ vocis tenorem observavit, ita demum mediam vocem constituere conatur, quæ et acui et gravari possit, cum opus est, quæque neque abruptat intentionem neque deficiat. Similiter etiam nuptias ad proprium animi tenorem accommodari decet, ut conjuges non solum in secunda, sed etiam in adversa fortuna consentiant. Porro in conjugio, ut par est et ratio exigat, adeptum maritum uxoris suæ tutorem, dominum ac magistrum esse convenit; et tutorem quidem in illius rebus diligenter curandis, dominum vero in regendo ac dominando, magistrum denique docendo quæ sunt ejus officii. Hoc autem maxime continget, si quis, probitate parentum explorata, puellam ætate florentem duxerit. Tales enim marito primo nubentes facile flecti instituique possunt, et ad discendum promptæ sunt et ad suum quæque virum tum metuendum tum amandum.

IV. Præterea activum et rationale imperium partim herile est, partim præfactorium, partim civile. Atque herile quidem est, quod propter suum, non propter subjectorum emolumentum dominatur: ista enim ratione dominus servis, tyrannus civibus præest. Præfactorium vero ad subjectorum, non ad propriam utilitatem refertur. Eo autem imperii genere imperant aliptæ athleticis, medici ægrotis,

præceptores discipulis. Neque enim suo, sed subjectorum comodo serviunt, ægrotis medici, corpus exercentibus unctores, indoctis denique docti prospicientes. Civile vero imperium est, cui finis est præpositus communis utilitas tam illorum qui imperant quam qui iis parent. Quippe ad eam imperii formam in rebus humanis qua familia qua civitas comparata est, in divinis autem mundus. Imitatur vero familia et civitas analogia quadam totius mundi administrationem. In mundo enim numen naturam gubernat, neque illius utilitatem, neque suam per se spectans, sed communem utriusque. Atque idcirco mundus appellatur a concinna et quasi munda omnium rerum dispositione, ad unum idque optimum conformatus. Est vero unum illud optimum ipse deus, qui ex nostra opinione est animal cæleste, incorruptum, principium et causa concinnæ omnium rerum dispositionis. Quum igitur vir regat mulierem, nimirum aut herili regit imperio, aut præfactorio, aut denique civili: atqui herili imperio non imperat, curam enim eamque sedulam suæ uxoris sustinet: neque omnino præfactorio, nam et ipse pars est communionis. Reliquum est ergo, ut civili utatur imperio, in quo imperio communis tum regentis tum obediētis utilitas requiritur. Itaque et nuptiæ ad vitæ communionem ineundam conciliantur. Qui ergo ex viris herili utuntur imperio, in mulierum odium perveniunt; qui præfactorio, contemnuntur, videntur enim quasi

ἐπιστατικῶν καταφρονέονται· προσῆται γὰρ ἂν φαίνοιντο τῶν ἴ γυναικῶν καὶ κόλακες· οἱ δὲ τὰν πολιτικῶν καὶ θαυμαίνονται καὶ φιλέονται. Ἐμφότερα δὲ ταῦτα ἐσσεῖται, αἶκα ἀδονᾶ καὶ σεμνότατι κεχραμέναν ποτιφέρηται τις τὰν ἀρχῶν, τὰν μὲν ἀδονᾶν ἐν τῷ ἀγαπῆν ποτιφερόμενος, τὰν δὲ σεμνότατα ἐν τῷ μηδὲν εὐτελὲς μηδὲ ταπεινὸν πράττειν.

(Stobæus Flor. LXXXV, 17. Posui : ^a ἔτι δὲ; codd. ἔπειτα. ^b ἀρχη ἰ. ε. ἀρχεῖ; in libris ἀρχά. ^c οὔτε τὸ ἐκείνας cum Spondano; libri οὐδὲ τὸ ἐκείνων. ^d αὐτὸς ὁ θεός, ὅπερ cum Orellio; membranæ αὐτὸς, ὅπερ. ^e τᾶν; libri τῶν. ^f τᾶν; codd. τῶν.)

12.

ΠΕΜΠΕΛΟΥ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΓΟΝΕΩΝ.

Γονέων ἀμελὲν οὔτε δαίμων οὔτε ἄνθρωπος σύμβωλος ἂν ποκα γένοιτό τινι σύμμετρον ψυχᾶς κεκταμένος ἐπιστάμαν. Διόπερ οὐθὲν ἂν ποτὶ θεῶν ἄ ζόκνον τιμώτερον^b ἔχοιμεν ἐν χρημάτων κτήσι^c πατέρος ἢ καὶ προπάτορος γήραϊ παρειμένων ἢ καὶ ματέρων τὰν αὐτᾶν^d δύναμιν ἔχοισαν. Ὅκοταν γὰρ ἀγάλλῃ τις γέραςι καὶ τιμαῖς τὸς γενέτορας, ἀγαθὰ τίθητι θεός· καὶ γὰρ οὐδ' ἂν ἐπάκοος ἐπέλεν αὐτῶν. Σεμνὸν γὰρ τι καὶ θείας φύσεως πεπαμένον ἅμιν τὸ τῶν φυτῶσάντων ἴδρυμά ἐντι, καὶ ζῶόντων πολλὸ μᾶλλον^e ἢ τῶν ἀψύχων ἴδρυμάτων. Τὰ μὲν γὰρ καλλυνόμενα καὶ λαμπριζόμενα ὑφ' ἀμέων ἐκάστοτε συνεύχεται ἅμιν δωτίνας ἀγαθὰς· σκυθάλιζόμενα δὲ τούναντίον· τὰ δὲ οὐδ' ἐκότερα τῶνδε ἔρδει. Ὡστε αἶκα δεόντως τις χρῆται πατέρι καὶ ματέρι καὶ προπάτορι καὶ οὐλως τοῖς ἑμοιούμοις, πάντων ποτὶ

θεοφιλῆ μοῖραν πεπάσεται ἀγαλμάτων κυριώτατα. Πᾶς δὲ νόον ἔχων τιμῆτω καὶ σεβέτω καὶ δεδιέτω γονέων εὐχὰς ἢ καταράς, εἰδώς πλευνεσοῖ πολλὰς ἐπιτελέας συμβεβακυσίας. Τούτων ὧν οὕτως φύσι^f διακεκοσμημένων, τοῖς μὲν ἔμφροσι καὶ κοσμίοις τῶν βροτῶν ἔρμαιον προγενέτορες γηραλέοι ζῶντες μέχρι τᾶς ἐσχάτας βιοτιᾶς, καὶ ἀφέρποντες αἰζηοὶ^h σφόδραⁱ ποθεινοί, ῥωμαλέοι ψυχᾶ ἔόντες διὰ τὸ πολλὰ εἰδέμεν, τοῖς δὲ φλαύροις καὶ ἀσυνέτοις εὖ μάλα ζοφοειδέες καὶ φοβεροί^k. Εἰ δὲ τινα φάμα ἀμύητος ὧτων ποτὶ κώφωσιν κατίσχει τοῖωνδε λόγων, εἰδύλλεται ὡς καὶ δαίμοσιν ἔλθρὸς πέλει καὶ ἀνδράσιν τοῖς ποτὶ συνέσιος ἐρπύξασιν ἀτραπὸν.

(Stobæus Flor. LXXIX, 52. Convenit autem hic locus magna ex parte cum Platonis disputatione de Legg. lib. XI cap. XI, p. 930 E et 931 D, unde quædam verba ad hoc fragmentum emendandum petita sunt. Scripsi : ^a ποτὶ [πρὸς] θεῶν e Platone; codd. θεῶ. ^b τιμώτερον; vulgo ἢ ἱερὸν. ^c κτήσι; vulgo κτήσει. ^d αὐτᾶν; codd. ἰδίαν. ^e μᾶλλον; codd. μαλλότερον. ^f ἀψύχων; libri ἀνεψίχτων. ^g φύσι; libri φύσει. ^h ἀφέρποντες αἰζηοὶ cum Kænio ad Greg. Corinth. pag. 243 ed. Schæf., nisi quod αἰζηοῖς in αἰζηοῖ convertible; vulgo ἐφέρποντες αἰζηοῖ νέοις. ⁱ σφόδρα ποθεινοί, quod post ψυχᾶ legebatur, cum Jacobsio transposui. ^k ζοφοειδέες καὶ φοβεροί; codd. φοβοειδέες καὶ ζοφεροί.)

13.

ΗΕΡΙΚΤΙΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑΣ ΕΚ
ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΣΟΦΙΑΣ.

α'. Γέγονε δὲ καὶ συνέστα δ' ἄνθρωπος ποττὸ θεωρη-

uxorum appendices vel adulatores : qui vero civili, eos et admirantur mulieres et diligunt. Horum autem utrumque continget, si quis imperium gerat voluptate simul gravitateque temperatum, voluptatem quidem amando, gravitatem vero nihil vile aut humile faciendo repræsentans.

12.

ΠΕΜΠΕΛΙ
EX LIBRO DE PARENTIBUS.

Parentes negligere nec deus neque homo vel mediocri sapientia præditus unquam cuiquam suaserit. Quapropter per deos nullum simulacrum magis honorandum in possessionibus nostris habere possimus quam patres aut avos senio confectos aut matres eadem dignitate præcëlentes. Etenim quum quis muneribus et honoribus parentes ornavit, vicissim deus bona rependit : alioquin eos non exaudiret. Venerandum enim et divinæ naturæ participos nobis est considerandum parentum simulacrum, et vivorum quidem magis quam vita carentium. Illa enim si ornentur a nobis et colantur assidue, optima dona nobis precantur ; si vero contemnuntur, contra : hæc

autem neutrum horum faciunt. Itaque si quis decenter se adversus parentes et avos cæterosque ejusdem generis gesserit, is ad deos sibi conciliandos simulacrorum omnium pretiosissima possidebit. Quisquis igitur sana mente est præditus, colat et revereat ac reformidet parentum preces vel execrationes, sciens multis sæpe eas eventu comprobatas tum profuisse tum obfuisse. Quæ quum natura ita comparata sint, prudentibus et modestis mortalium seniores parentes et avi ad ultimum vitæ terminum viventes utilissimi vel florenti ætate defuncti admodum desiderabiles videntur, quia multarum rerum scientia pollent, improbis vero et insipientibus valde tenebrosi et horribiles. Cæterum si quis mente profana ad hos sermones surdus esse dicitur, liquet eum simul diis invisum esse simul hominibus prudentiæ ac virtutis viam ingressis.

13.

ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑΣ ΕΚ
ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΣΟΦΙΑΣ.

1. Natus compositusque est homo ad contemplandam

σαι τὸν λόγον τῶν τῶν ὄλων φύσις· καὶ τῶν σοφίας ἔργον ἔστιν αὐτὸ τοῦτο^a κηρύσσασθαι καὶ θεωρῆσαι τὰν τῶν ἑόντων φρόνασιν.

Γαμετρία μὲν ὢν καὶ ἀριθμητικὰ καὶ τὰλλα τὰ θεωρητικὰ καὶ ἐπισταμονικὰ περὶ τινα τῶν ἑόντων κατασχολέονται, ἃ δὲ σοφία περὶ πάντα τὰ γένη^b τῶν ἑόντων. Οὕτως γὰρ ἔχει σοφία περὶ πάντα τὰ ἑόντα, ὡς ὄψις περὶ πάντα τὰ δρατὰ, καὶ ἀκοὴ περὶ πάντα τὰ ἀκουστά. Τὰ δὲ συμβεβακότα τοῖς ἑοῦσιν ἃ μὲν καθόλου πᾶσι συμβέβηκεν, ἃ δὲ πλείστοις αὐτῶν, ἃ δὲ καὶ^c ἐνὶ ἑκάστῳ. Τὰ μὲν ὢν καθόλου πᾶσι συμβεβακότα συνιδὲν καὶ θεωρῆσαι τῶν σοφίας οἰκῶν, τὰ δὲ τοῖς πλείστοις τῶν περὶ φύσιν ἐπιστάμας, τὰ δ' ἴδια καθ' ἑκάστον τῶν περὶ τι ἀφωρισμένον ἐπιστάμας· καὶ διὰ τοῦτο σοφία μὲν τὰς τῶν ἑόντων ἀπάντων ἀρχὰς ἀνευρίσκει, φυσικὰ δὲ τὰς τῶν φύσι γινομένων^d, γαμετρία δὲ καὶ ἀριθμητικὰ καὶ μουσικὰ τὰς περὶ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ἐμμελεῖς. Ὅστις ὢν ἀναλίσσει οἶός τ' ἐντὶ πάντα τὰ γένηα ὑπὸ μίαν καὶ τὰν αὐτὰν ἀρχάν, καὶ πάλιν ἐκ ταύτας συνθεῖναι καὶ ἀρτίσασθαι^e, οὗτος δοκεῖ καὶ σοφώτατος ἦμεν καὶ παναλαθέστατος, ἔτι δὲ καὶ καλὴν σκοπιὰν ἀνευρηχένας, ἀρ' ἂς δυνατὸς ἔσσειται τὸν τε θεὸν κατοφείσθαι^f καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ συστοιχίᾳ τε καὶ τάξει^g τὰ ἑκείνῳ κατακεχωρισμένα.

(Stobæus Flor. I, 62-63. Scripsi : a αὐτὸ τοῦτο cum Meinekio; vulgo αὐτῷ τούτῳ. b γένη; codd. γένη. c καί; codd. παρ'. d φύσι γινομένων; libri φύσει γινομένων. e ἀρτίσασθαι; libri ἀριθμάσασθαι

vel εὐρυθυμιάσασθαι. f κατοφείσθαι e Jamblich. Adhort. ad Philos. cap. IV; vulgo κατοφείσθαι. g τὰ-ζι; libri τάξει.)

ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ.

β'. Ὅτε λέξαι δὲ κακὸν γονέας οὔτε ἔρξαι, πείθεσθαι δὲ ἐν^a ἰσχυροῖσι τε καὶ μεγάλοισι γονεῦσι^b, ἐν πάσῃ δὲ ψυχῆς τε καὶ σώματος τύχῃ καὶ τῶν ἐσωθεν καὶ τῶν^c ἔξωθεν, καὶ ἐν τε εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ καὶ υγιείῃ καὶ νόσῳ^d καὶ πλοῦτῳ καὶ ἀπορίᾳ καὶ ὀδύῃ καὶ ἀδοξίᾳ, καὶ ἰδιώτῃσι καὶ ἀρχουσι ἑμμερεῖν καὶ^e καὶ φεύγειν μηδέποτε, πείθεσθαι δὲ μισοκαυλὴ καὶ μανείει^f. πεπνομένα γὰρ ταῦτα καὶ κρήνηα τοῖσι εὐσεβέσι. Εἰ δὲ τις γονέας ὑπερβάρῃον ἐν ἰδῆ κακῶν ἡτινῶν^g, ταύτη καὶ ζώσῃ καὶ θανούσῃ ἀμαρτίης δίκῃ^h παρὰ θεοῖσι γράφεται, ὑπὸ τε ἀνθρώπων μισεῖται, καὶ ὑπὸ γῆν μετὰ τῶν ἀσεβῶν ἐν τούτωνⁱ τῷ χώρῳ δι' αἰῶνος κακοῖσι ἰαπομένη^k ὑπὸ δίκης καὶ τῶν ἐνεργῶν θεῶν, οἱ τούτων^l ἰπὸκατοι ἰταγγισαν τῶν πρηγμαίων. Θεῖη γὰρ καὶ καλῆ ὄψις γονέων, καὶ ἡ τούτων ὄψις^m καὶ θεραπείη δόκησι οὐδὲ ἡλίεου οὐδὲ πάντων ἀστρων, τὰ οὐρανῷ ἐνημμέναⁿ ἀμυριχορεύει, καὶ εἴ τι ἄλλο δοκεῖ τις γρήνηα μέζον^o εἶναι ἑόντων κατὰ θεωρίην P. δοκεῖ δὲ τοῦτο καὶ^q θεοῦς φρονεῖν, δόκῃ τοῦτο ὁρῶσι γινόμενον F. Καὶ ζῶντας ὢν καὶ ἀποχομένους σέβειν γρή καὶ μηδέποτε αντι-

rerum naturæ rationem : estque sapientiæ officium id ipsum consequi rerumque sapientiam intueri.

Geometria quidem et arithmetica reliquaque tum contemplativa tum litteraria circa res nonnullas versantur : at sapientia circa omnia illarum genera. Sic enim sapientia circa omnia quæ sunt occupata est, ut visus circa aspectabilia cuncta et auditus circa universa illa quæ auribus percipiuntur. Eorum vero quæ rebus accidunt alia omnino omnibus accidunt, alia earum plurimis, alia denique singulis. Ea igitur quæ in universum omnibus accidunt perspicere et considerare sapientiæ munus est, ea vero quæ plurimis physiologiæ, propria denique cuiusque rei accidentia nosse scientiæ circa separatam quid occupatæ. Quocirca sapientia omnium quæ sunt principia indagat, physica vero eorum quæ natura gignit, geometria denique et arithmetica et musica quantitatis et consonantiæ. Quisquis igitur resolvere potest omnia genera ad unum idemque principium rursusque ex eo componere et apte conjungere, hic et sapientissimus et verissimus esse videtur, quin et pulchram speculam invenisse, ex qua poterit et deum contemplari et omnia quæ in eadem serie sunt rectoque ordine ab eo collocata.

EJUSDEM EX LIBRO DE MULIERIS CONCINNITATE.

II. Neque dicto neque facto mali quidquam parentibus
PHILOS. GRÆC. II.

afferre oportet, sed obedire illis in parvis magnisque rebus; item in quacunq[ue] animi, corporis rerumque tum internarum tum externarum fortuna, in pace, bello, sanitate, morbo, divitiis, paupertate, gloria, infamia, sive privatis sive magistratum adeptis parentibus semper adesse neque unquam deserere oportet, obediendumque tantum non etiam insanis: hæc enim sapienter et recte a piis hominibus fieri existimant. Quæ vero mulier parentes quocunq[ue] malorum genere pressos contemserit, ei et vivæ et mortuæ peccati pena divinitus irrogabitur, siquidem ab hominibus, dum vivit, odio habetur, et sub terra in loco impiorum cum reliquis improbis perpetuo cruciatur afficitur a Justitia diisque infernis, qui ad has res inspiciendas constituti sunt. Honestissima enim atque adeo divina parentum facies est eorumque aspectus et cultus tantus, quantum neque solis neque omnium siderum, quæ cælo infixæ circumcirca choreas agunt, et si qua alia res earum quæ sub oculis cadunt major esse existimatur. Arbitror autem idem et deos sentire, quando parentes observari vident. Quamobrem et vivos et mortuos colere nos par est, neque unquam iis obloqui, verum si quid ignorent aut morbi vitio aut errore, consolandi ac docendi sunt, nequaquam autem inimicitia cum iis gerendæ. Major enim inter homines peccatum majorque injustitia non reperitur, quam erga parentes impietas

λεχόμενοι, ἀλλ' ἴν' καὶ ἀρμονίαι νόσσοι ἢ ἀπάται, παρὰ τῶν καὶ διδάσκων, ἐχθροῦν δ' ἐπιδαμῶν. μείζων γὰρ ἁμαρτία καὶ ἀδικία ἀνθρώπων οὐκ ἂν γένοιτο ἢ ἐς πατέρας ἀσεβέειν.

(Stobaeus Flor. LXX, 50. Scripsi : * δὲ ἐν cum Koenio ad Greg. Corinth. p. 403 ed. Schaefer; vulgo δὲ, b γονεῦσι; libri γονεῦσιν. c ἔσωθεν καὶ τῶν cum Meinekio; quae verba in membranis desiderantur. d καὶ νόσσοι cum eodem; quae desunt in codicibus. e αἰί; libri δεῖ. f μακροῖσι cum Gesnero; codd. μακρῆ. g ὑπερρρονοί ἐν ἰδέῃ κακῶν ἡτινῶν cum Halmio; libri ὑπερρρονοίεν ἰδεῖ κακῶν ἢ τινῶν. h ἁμαρτίας οἴκη cum Orellio; codd. ἁμαρτία. i τούτων; libri τούτω. k ἀπτομένη cum Meinekio; ἀπτομένη libri. l τούτων; codd. τούτων. m ὄψις; vulgo ἄψις. n οὐρανῶ ἐνημμένα; libri οὐρανὸς ἐναψάμενος. o μέζον; libri μείζον. p ἐόντων κατὰ θεωρίην; libri ἐόντων καὶ θεωρίην. q τοῦτο καὶ; libri μῆ. r γινόμενον; codd. γιγνόμενον. s ἀγνοέσι; codd. ἀγνοῦσι.)

γ'. Τὴν ἀρμονίην γυναῖκα νόσασθαι^a δεῖ φρονίους τε καὶ σωφροσύνης πλείων· κάρτα γὰρ ψυχὴν πεπνυῆσθαι δεῖ ἐς ἀρετήν, ὡστ' ἔσται καὶ δικαίη καὶ ἀνδρική καὶ φρονέουσα καὶ αὐταρκεῖη καλλυνομένη καὶ κενὴν δόξαν μισέουσα. Ἐκ τούτων γὰρ ἔργματα καλὰ γίνεται γυναικί ἐς αὐτὴν τε καὶ ἄνδρα καὶ τέκνα καὶ οἶκον, πολλάκις δὲ καὶ πόλιος, εἶγε πόλιος ἢ ἔθνεα ἢ τοιγδε^b κρατύοι, ὡς ἐπὶ βασιλείης κατορέομεν^c. Κρατέουσα ὦν ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ, θείη καὶ ἀρμονίη γίνεται, ὥστε οὐδὲ ἔρωτες αὐτὴν ἄνομοι διώξουσιν, ἀλλ' ἐς ἄνδρα τε καὶ τέκνα καὶ τὸν οἶκον ξύμπαντα φιλήν ἔξει. Ὀκῆσαι γὰρ ἐράστριζι τελέθουσι ἀλλοτριῶν

λεχόμεν, αὐταὶ δὲ πολέμιαί γίνονται πάντων τῶν ἐν τῇ οἰκίῃ ἐλευθέρων τε καὶ οἰκετῶν, καὶ συντίθεται δόλους ἀνδρῶν, καὶ ψεύδεα κατὰ πάντων μυθίζεται πρὸς τοῦτον, ὅνα μόνη δοκῆ διαφέρειν εὐνοίῃ καὶ τῆς οἰκῆς κρατέῃ^d ἀργίην φιλέουσα. ἐκ τούτων^e γὰρ φθορὴ γίνεται συμπατίων ὀκόσα αὐτῇ τε καὶ τῶ ἀνδρὶ ζυαῖ ἔστι. καὶ ταῦτα μὲν ἄχρι τῶνδε λελέχθω. Σακῆνος δὲ ἄγειν γρηὶ πρὸς μέτρα φύσιος, τροφῆς τε πέρι, καὶ ἱατιῶν, καὶ λουτρῶν, καὶ ἀλειψίων, καὶ τριχῶν θέσιος καὶ τῶν ὀκόσα ἐς κόσμον ἔστι χροσοῦ καὶ λίθων. Ὀκόσαι γὰρ πολυτελέα πάντα ἐσθίουσι καὶ πίνουσι καὶ ἀμπεύονται καὶ φορέουσι γυναῖκες, ἐς ἁμαρτίην ἔτοιμαι κακῆς συμπάσης, ἐς τε τὰ λέγεια καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἀδικοπραγίαις. Λιμὸν ὦν καὶ δειλὴν ἐξχέσασθαι δεῖ μῦνον, κῆν ἐκ τῶν εὐτελέων ἐπὶ, καὶ ῥίγος, κῆν νάκος κῆν σισύρη. Βρωτῆρας δὲ εἶναι τῶν τηλόθεν ἢ τῶν πολλοῦ πωλεομένων ἢ τῶν ἐνδόξων, κακίη οὐκ μικρὴ πέφαται ἡμφιάσθαι δ' εἴματα λεπτά^f λίην καὶ ποικίλα ἀπὸ θαλασσίης βάλυος τοῦ κόχλου ἢ ἄλλης χροῆς πολυτελέος, μωρίη πολλή. Σακῆνος γὰρ ἐθέλει μὴ ῥιγέειν μηδὲ γυμνον εἶναι χάριν εὐπρεπέως, ἄλλου δ' οὐδενὸς χρῆζει· δόξα δὲ ἀνθρώπων μετὰ ἀμυχῆς ἐς τὰ κενά τε καὶ περισσά ἔεται. Ὄστ' οὔτε χροσὸν ἀμυψήσεται ἢ λίθον ἰνδικόν ἢ γώρης ἔοντα ἄλλης, οὐδὲ πλέζεται πολυτεγνήσι τρίχας, οὐδ' ἀλείφεται ἀραβίης ὀσμῆς ἐμπνέοντα, οὐδὲ χρίσεται πρόσωπον λευκαίνουσα ἢ ἐρυθραίνουσα τοῦτο ἢ μελαίνουσα ὀφρύας τε καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν πολίην τρίχα βαφῆσι τεχνωμένη, οὐδὲ λούσεται θυμαίνῃ. ἢ γὰρ ταῦτα ζητέουσα θηγετῆρα ζητέει ἀκρασίης γυναικῆς. Κάλλος γὰρ τὸ ἐκ φρονήσιος, οὐκὶ δὲ τὸ ἐκ τούτων ἀνδάνει τῆσι γινο-

III. Harmoniam nosse oportet mulierem prudentiam et modestiam plenam: omnino enim opus est, ingenium ejus virtutem spiret; quamobrem erit et justa et fortis et prudens et frugalitate decorata et gloriae inanis inimica. Ex his enim actiones honestae oriuntur uxori, quibus tum de se ipsa, tum de marito, liberis et familia, saepe etiam de republica possit bene merere, siquidem civitates vel gentes talis regat, ut in regno videmus. Si ergo cupiditatem et iracundiam vicerit, divina etiam et concinna fiet; itaque nec turpes amores eam sollicitabunt, sed marito, proli totique familiae amica erit. Nam quae lectos alienos amant, eae omnes qui in familia sunt simul liberos simul servos odio persequuntur: hujusmodi autem mulier dolos marito truit eique mendacia adversus omnes dicit, ut sola videatur illi maxime benevola esse et familiam regat, quamvis ipsa sit otii amans. Ex his autem vitii exitium rebus omnibus nascitur, quas ipsa et maritus communes habent. Sed de his haec sunt. Caeterum corpus ad naturam modulum institendum est circa victum, vestes, balnea, unctiones, capillorum componendorum rationem et omnia quae ornatus gratia ex auro gemmisque comparantur. Quot-

quot enim mulieres sumptuosa omnia edunt, bibunt, induunt ac gestant, ad omnis nequitiae crimen proclives ac circa matrimonium et alia injustae sunt. Quare famem sitimque solam sedari oportet utcumque vilibus subsidiis, item frigus satis sit pelle vel pœnula propulsare. At obsceniis procul arcessitis, pretiosis aut delicatis vesci, non exiguum vitium perhibetur: vestibus vero indui admodum tenuibus et cochleae marinae cruore aut alio pretioso colore tinctis, insignis est stultitia. Corpus enim vult frigus depellere ac tegi decoris causa, caeterum nulla alia re indiget. At hominum opinio imperitiae juncta ad inania et supervacanea fertur. Itaque uxor non auro se ornabit, non Indica aut alia peregrina gemma; neque vario artificio crines religabit, nec unguentis Arabicum odorem spirantibus ungetur, nec faciem cerussa aut fuco illinet, nec supercilia et oculos nigro colore pinget, neque canos alio colore inficiet, denique non frequenter balneis utetur. Quae enim talia quaerit, spectatorem muliebris suae incontinentiae quaerit. Nam pulchritudo, quam prudentia parit, non externis accessita ornamentis, mulieribus honeste natis placet. Non debet autem necessaria putare

μένησι εὔ. Ἀναγκαῖα δὲ μὴ ἡγήσασθαι εὐγενήϊν καὶ πλοῦτον καὶ μεγάλην πόλιον πάντως γενέσθαι καὶ δόξαν καὶ φιλίην ἐνδόξων καὶ βασιλείων ἀνδρῶν. Ἦν μὲν γὰρ ἔη, οὐ λυπέει· ἦν δὲ μὴ ἔη, ἐπιζητέειν οὐ ποίει. τούτων γὰρ δίχα φρονίμη γυνὴ ζῆν οὐ κωλύεται. Κτὴν ἔη δὲ μικρὰ ἢ τάπερ λέλαχε, ἢ τὰ μεγάλα καὶ θωυμαζόμενα μήποτε διζήσθω ψυχῇ¹, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ὧν² αὐτέων βαδιζέτω· βλάπτει γὰρ μᾶλλον ἐς ἀτυχίην ἔλκοντα ἢ ὠφελεί· τούτοισι γὰρ ἐπιβουλή τε καὶ φθόνος καὶ βασκανίη προσκείται, ὥστε ἐν ἀταραξίῃ οὐκ ἂν γένοιτο ἢ τοιγδε. Θεοὺς δὲ σέβειν δεῖ ἐς εὐελπιστίην εὐδαιμονίαν, νόμοισι τε καὶ θεσμοῖσι πειθομένην πατρίοισι. Μετὰ δὲ τούτους μυθεῖσθαι τοὺς θεοὺς γονέας τιμᾶν καὶ σέβειν· οὔτοι γὰρ ἴσα θεοῖσι πάντα πέλουσι καὶ πρήσσοσι τοῖσι ἐκγόνοισι¹. Πρὸς δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς ζώειν² ὄδε δεῖ νομίμως καὶ κρηγύως, μηδὲν ἐννενωμένην ἰδίῃ, ἀλλ' εὐνήν τηρεῦσαν καὶ φυλάσσουσαν· ἐν τούτῳ³ ἢ γὰρ ἔστι τὰ ζύμπαντα. Φέρειν δὲ χρῆ⁴ τοῦ ὁ ἀνδρὸς πάντα, κτὴν ἀτυχέη, κτὴν ἀμάρτη κατ' ἄνοιαν ἢ νοῦσον ἢ μέθην, ἢ ἀλλήσι γυναιξὶ ζυγγένηται. ἀνδράσι μὲν γὰρ ἐπιγυρόεται ἀμαρτίη αὐτῆ· γυναιξὶ δὲ οὐκί, ἢ τιμωρίῃ δ' ἐπέσθηκε. Ἀκροάσασθαι⁵ ὧν τὸν νόμον δεῖ καὶ μὴ ζηλοτυπέειν, φέρειν δὲ καὶ ὄργην καὶ φειδωλίην καὶ μεμψιμοιρίην καὶ ζηλοτυπίην καὶ κατηγορίην καὶ ἦν τι ἄλλο ἔχη ἐκ φύσιος, καὶ οὕτω θήσεται⁶ πάντα ὅπως φίλον ἐστί αὐτέρῳ σωφρονέουσα. Γυνὴ γὰρ ἀνδρὶ φίλη εἶδ' ἑοῦσα καὶ τάνδρὸς πρήσσοῦσα κρηγύως, ἀρμονίη ὑπάρχει καὶ οἶκον τὸν ζύμπαντα φιλεῖ, καὶ τοὺς θύρηθεν εὐνόους τῆ οἰκίῃ ποίει. Ἐπὴν δὲ μὴ φιλέη, οὔτε οἶκον, οὔτε παῖδας τοὺς

ἑωυτῆς, οὔτε θεράποντας, οὔτε οὐσίην ἡντιναῶν εὐέλει σῶαν ἐσιδέειν, φθορῆν δὲ πᾶσαν ἀρέεται⁷ καὶ εὐγεται εἶναι ὡς πολεμὴ εἶδ' ἑοῦσα, καὶ τὸν ἄνδρα εὐγεται τεθνάναι ὡς ἐθρόν, ὅπως ἀλλοιοῖσι θυμοῦρη, καὶ ὁκόσοι ἀνδάνουσι τούτῳ ἐχθαίρει. Οὐ δρᾶν⁸ δὲ αὐτὴν ὄδε δοκέω, εἰ πλείη⁹ τελεθεῖ φρονήσιός τε καὶ σωφροσύνης. οὐ γὰρ μόνον ὠφελήσει¹⁰ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ παῖδας καὶ ζυγγενέας¹¹ καὶ δούλους¹² καὶ τὴν οἰκίην ζύμπασαν, ἐν ἧ καὶ κτήματα καὶ φίλοι πολιῆται τε καὶ ξένοι εἰσί¹³ καὶ ἀπεριεργίῃ τὸ σκῆνος διαίξει τούτων, λεγαίνουσά τε καὶ ἀκούουσα καλά, καὶ ἀκολουθεούσά τε αὐτέρῳ κατ' ἡμοδοξίην τῆς ζυγῆς βιοτῆς, καὶ οἷς ἐκεῖνος αὖξει ζυγγενέσι τε καὶ φίλοισι ζυνομαρτέουσα, καὶ ταυτὰ ἡγεομένη γλυκέα τε καὶ πικρὰ τάνδρῳ, ἦν μὴ ἀναρμόνιος ἐς τὸ πᾶν ἔη.

(Stobaeus Flor. LXXXV, 19. Emendavi : ^a γυναικῶνα νόσασθαι cum Valckenario ad Herod. IX, 54; codd. γυνὴ ἱκανώσασθαι.^b τοιγδε; vulgo τοιγδε. ^c κατορέομεν cum Meinekio; codd. καὶ ὀρέομεν. ^d κρατέη; codd. κρατῆ. ^e τούτων; codd. τούτων. ^f λεπτά; codd. εἰκότα. ^g μικρὰ τάπερ; codd. ταῦτα ἄπερ. ^h λέλαχε; membranæ λελάχαται. ⁱ μήποτε διζήσθω ψυχῇ; libri μήποτε διζέσθω ψυχῇ. ^k ἀπ' ὧν; codd. ἄπουν. ^l τοῖσι ἐκγόνοισι; codd. τοῖς ἐγγόνοισι. ^m ἑωυτῆς ζώειν; codd. ἑαυτῆς ζώην. ⁿ τούτῳ; libri τούτῳ. ^o τοῦ; libri τοῦ. ^p οὐκί; libri οὐκέτι. ^q ἀκροάσασθαι; codd. ὤσασθαι vel ἄσασθαι. ^r οὔτω ἤσεται cum Meinekio; libri τοῦτο ζήσεται. ^s ἀρέεται cum eodem; codd. ἀγείται. ^t οὐ δρᾶν cum eodem; libri δρῆν vel ὄρᾶν. ^u πλείη; membranæ πλειώς vel ἐπλειός. ^x ὠφελήσει cum

nobilitatem, divitias, in ampla civitate nasci, denique illustriorem ac principum virorum gloriam atque amicitiam. Haec enim si adsunt, non sunt molestia; si absunt, sui non incutiunt desiderium. Quippe prudens mulier sine hisce bene vivere non impeditur. Quare si parva sint ista quae sorte ei obtigerunt, ne unquam animo magna illa et admiranda appetat, sed etiam sine iis pergat: obsunt enim magis quam prosunt ad calamitates pertrahentia: nam comites iis adsunt insidiae, amulatio, invidia: quae omnem mulierem iis fruens tranquilla degere vix poterit. Caeterum oportet deos colat bona felicitatis spe freta, legibus ac ritibus patriae obtemperans. Proximo a diis loco parentes honorandos colendosque esse ajo: quippe hi deorum instar omnia liberis suis sunt ac praestant. Porro cum marito suo ita eam vivere convenit legitime ac sincere, ut nihil reputet privum, sed lectum conjugalem servet atque custodiat: in hoc enim sita sunt cuncta. Quae marito contingunt omnia patienter ferenda sunt, sive infeliciter rem gerat, sive delinquat imprudenter, aut per morbum, aut per ebrietatem, sive cum aliis mulieribus rem habuerit. Viris enim hoc delictum conceditur, mulieribus vero minime, sed poena iis instat. Quocirca legi pa-

rendam est et zelotypia omnis vitanda, ferenda insuper in marito iracundia, parsimonia, querela, zelotypia, criminatio ac si quod aliud vitium innatum habet, quia si sapit res omnes sic ex ejus sententia uxor ordinabit. Uxor enim, quae viro cara est ejusque res recte administrat, harmoniae vicem obtinet totamque familiam amat atque externorum quoque ei benevolentiam conciliat. Quodsi non amat: neque domum, neque liberos suos, neque famulos, neque ullius rem familiarem salvam videre vult, sed omne iis exitium, tanquam hostis, precatur et optat, suumque maritum quasi inimicum cupit mori, ut aliorum frualur commercio, hominesque ei gratos odit. Neque vero ita eam acturam esse existimo, si prudentiae modestiaeque plena sit. Nam non solum viro proderit, sed etiam liberis, cognatis, famulis totique domui, in qua possessiones, amici, cives hospitesque versantur: atque eorum corpora sine luxu ornabit, honesta et loquens et audiens: porro se viro sociam communis vitae praebebit, iisque quos maritus celebrat cognatis atque amicis familiariter utetur: denique eadem dulcior et amara, quae maritus suus existimat, esse statuet, nisi plane inconcinna mulier sit.

Jacobsio Epist. ad Schowium; libri ἐθελήσει. Ὑδούλους; codd. δούλους.² κατ'; codd. καθ'.

14.

ΦΙΝΤΥΟΣ ΤΑΣ ΚΑΛΙΚΡΑΤΕΟΣ ΘΥΓΑ-
ΤΡΟΣ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΣΥΝΑΣ.

Το μὲν ὄλον ἀγαθὸν δεῖ ἤμεν καὶ κοσμίαν· ἄνευ δ' ἠ ἀρετᾶς οὐδέποκ' ἀνὴρ γένοιτο τις τοιαύτα. Ἐκάστα γὰρ ἀρετὰ περὶ ἕκαστον γινομένη τὸ αὐτᾶς δεκτικὸν ἀποδίδωσι σπουδαίων· ἃ μὲν τῶν ὀπτίλων τῶς ὀπτίλως, ἃ δὲ τᾶς ἀκοῆς τὰν ἀκοῶν, καὶ ἃ μὲν ἵππων τὸν ἵππον, ἃ δ' ἀνδρὸς τὸν ἄνδρα· οὕτω δὲ καὶ ἃ ὁ γυναικὸς τὰν γυναῖκα. Γυναικὸς δὲ μάλιστα ἀρετὰ σωφροσύνη· διὰ γὰρ ταύτας τὸν ἴδιον ἄνδρα καὶ τιμᾶν καὶ ἀγαπᾶν δυνασέεται. Πολλοὶ μὲν ἴσως δοξάζονται, ὅτι οὐκ εὐάρμοστον γυναικὶ φιλοσοφῆν, ὥσπερ οὐδ' ἵππευεν οὐδὲ θαυμαγορῆν· ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τινα νομίζω ἀνδρὸς ἤμεν ἴδια, τὰ δὲ γυναικὸς, τὰ δὲ κοινὰ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, τὰ δὲ μᾶλλον ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς, τὰ δὲ μᾶλλον γυναικὸς ἢ ἀνδρὸς. Ἰδια μὲν ἀνδρὸς τὸ στρατηγῆν καὶ πολιτεύεσθαι καὶ θαυμαγορῆν· ἴδια δὲ γυναικὸς τὸ οἰκοῦρῆν καὶ ἔνδον μένειν καὶ ἐκδέχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸν ἄνδρα. Κοινὰ δὲ φαμι ἀνδρίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν· καὶ γὰρ τὰς τῷ σώματος ἀρετὰς πρότερον ἔχεν καὶ ἄνδρὶ καὶ γυναικὶ καὶ τᾶς ψυχᾶς ὁμοίως· καὶ ὡς ὑγιαίνειν τῷ σώματι ἀμφοτέροις ὠφέλιμον, οὕτως ὑγιαίνειν τῇ ψυχῇ· σώματος δὲ ἤμεν

ἀρετὰς ὑγίειαν, ἰσχύον, εὐαισθησίαν, κάλλος. Τὰ δὲ μᾶλλον ἀνδρὶ καὶ ἀσκέειν καὶ ἔχεν οἰκειὸν ἔντι, τὰ δὲ μᾶλλον γυναικὶ. ἀνδρότατα μὲν γὰρ καὶ φρόνησιν μᾶλλον ἀνδρὶ καὶ διὰ τὰν ἔξιν τῷ σώματος καὶ διὰ τὰν δύναμιν τᾶς ψυχᾶς, σωφροσύνην δὲ γυναικὶ. Διὸ δεῖ περὶ σωφροσύνης παιδευομένην γνωρίζειν, ἐκ πόσων τιῶν καὶ ποίων τοῦτο τὰγαθὸν τῇ γυναικὶ περιγίνεται. Φαμί δὲ ἐκ πέντε τούτων· πρῶτον μὲν ἐκ τᾶς περὶ τὰν εὐνὴν δσιότατός τε καὶ εὐσεβείας· δευτέρον δὲ ἐκ τῷ κόσμῳ τῷ περὶ τὸ σῶμα· τρίτον ἐκ τὰν ἐξόδων τὰν ἐκ τᾶς ἰδίας οἰκίας· τέταρτον δ' ἐκ τῷ μὴ χάεσθαι τοῖς ὀργισμοῖς καὶ ματριμασμοῖς· πέμπτον δ' ἐκ τῷ ἔν τῇ θυσίᾳ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐλαβέα ἤμεν καὶ μετρίαν. Τούτων δὲ μέγιστον αἴτιον καὶ συνεκτικώτατον τᾶς σωφροσύνης τὸ περὶ τὰν εὐνὴν ἤμεν ἀδιάφθορον καὶ ἀμικτον θυραῖφ ἀνδρὶ. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐς τοῦτο παρναμοῖσα ἀδικεῖ τῶς γενεθλίως θεῶς, ἠ οἰκῷ καὶ συγγενεῖφ οὐ γνασίως ἐπικουρώς· ἀλλὰ νόθως παρρηγομένη· ἀδικεῖ δὲ τῶς φυλακίως· ἠ θεῶς τῶς εἶπειν ἐπομοῖσασα μετὰ τῶν αὐτᾶς πατέρων τε καὶ συγγενῶν συνελεύεσθαι ἐπὶ κοινωνίᾳ βίω καὶ τέκνων γενέσει τῇ κατὰ νόμον. ἀδικεῖ δὲ καὶ τὰν αὐτᾶς πατρίδα, μὴ ἐμμένουσα τοῖς ἐνδιατεταγμένοις. Ἐπειτα ἐπὶ τούτοις ἀμβλακίσκει, ἐφ' οἷς τὸ μέγιστον τῶν προστίμων ὄρισταί θάνατος διὰ τὰν ὑπερβολὰν τῷ ἀδικήματος. ἔχθεσμον γὰρ οὐ καὶ ἀσυγγνωμινέστατον ἤμεν φαμι· ἀδονᾶς ἔνεκεν ἀμαρτάνειν καὶ ὑβρίζειν ὕβριος δὲ πάσας πέρως ὀλεθρός. Κάκεινο δὲ χρῆ διαλογίζεσθαι, ὡς οὐδὲν καθάρσιον εὐρήσει τᾶς ἀμπλακίας ταύτας ἄκος, ὥστε τὸς ἱερὰ θεῶν καὶ βωμῶς ποτερ-

14.

PHINTYOS FILIÆ CALLICRATIS PYTHA-
GOREÆ EX LIBRO
DE TEMPERANTIA MULIERIS.

Omniño bonam et modestam esse oportet : nunquam autem sine virtute talis evaserit. Singulæ enim virtutes singulis insitæ id cui contigerunt bonum faciunt ; et oculorum quidem virtus oculos, auditus auditum, equi equum, viri virum, sic etiam mulieris mulierem. Est vero prima virtus mulieris temperantia : siquidem hujus beneficio virum suum et colere et amare poterit. Multi fortasse existimant, philosophari non decere mulierem, ut nec equitare neque concionari : ego vero arbitror opera quædam propria viri esse, alia mulieris, alia utriusque communia, item alia potius ad virum quam ad mulierem pertinere, alia contra. Viri propria sunt exercitum ducere, civitatem regere et concionari : mulieri autem peculiare est ædes custodire, domi inclusam manere, excipere virum atque ei ministrare. Communia autem dico fortitudinem, justitiam, prudentiam : quippe tum corporis virtutes et virum et mulierem habere par est, tum animi similiter : et ut bona corporis valetudine uti utrisque prodest, sic

etiam animi sanitas : cæterum corporis virtutes esse ajo sanitatem, robur, sensuum integritatem, pulchritudinem. Sunt vero ex virtutibus, quas magis virum et exercere et habere conveniat, alie mulierem magis decet. In virum magis cadunt fortitudo ac prudentia tam propter corporis habitum, quam propter animi facultatem, in mulierem vero temperantia. Quocirca hac virtute instituendam scire opus est, ex quot quibusque rebus bonum hoc mulieri confletur. Constat igitur ex istis quinque, primum ex sanctitate et pietate circa conjugium, deinde ex ornatu corporis, tum ex egressibus et domo propria, denique abstinendo Bacchanalibus et matris deum sacris, postremo e cautione et moderatione in sacrificiis quæ ad deos venerandos sunt adhibenda. Ex his maxima et gravissima temperantiæ causa est castitas uxoris alienorumque virorum commercii vacuitas. Principio enim, hac parte si peccet, offendit deos penates, ut quæ domui et cognationi non germanos auxiliatores, sed spurios exhibeat : quin etiam injuriosa est in deos generationis præsidens quos antestata cum parentibus et cognatis suis dixerat se convicturam legitime cum marito ad vitæ communionem et liberorum procreationem. Sed in patriam quoque peccat, non persistens in ejus decretis. Deinde in hisce rebus

γομέναν ἤμεν ἀγνάν καὶ θεωριλάτῃν ἐπὶ γὰρ ταῦτα τῆ ἀδικία μάλιστα καὶ τὸ δαιμόνιον ἀσυγγνωμόνητον γίνεσθαι. Κάλλιςτος δὲ κόσμος γυναικὸς ἐλευθέρως μέγιστόν τε κῦδος^α τὸ δὲ τῶν αὐτῶν τέκνων ἐπιμαρτύρασθαι τὴν σωφροσύνην τὴν ποτὶ τὴν ἀνδρᾶ, αἴκα τὸν τύπον τῆς ὁμοιότατος ἐπιφέρωντι τῷ κατασπείραντος αὐτῶς πατρός. Καὶ περὶ μὲν εὐνάς οὕτως ἔχει περὶ δὲ τῷ κόσμῳ τῷ περὶ τὸ σῶμα δοκεῖ μοι οὕτως. Δεῖ λευγέιμονα ἤμεν καὶ ἀπλοϊκὴν καὶ ἀπερίσσευτον. Ἔσειται δὲ τοῦτο, αἴκα μὴ διαφράνεσι μηδὲ διαποικίλους μηδὲ ἀπὸ βρόμβυκος ὑφασμένους γράτῃ τοῖς περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ μετρίους καὶ λευκοχρωμάτους. οὕτω γὰρ τὸ μᾶλλον κοσμεῖσθαι καὶ τρυφᾶν καὶ καλλωπισμὸν φευγεῖται^β, καὶ ζᾶλον οὐκ ἐμποιήσει μοιχθῆρὸν ταῖς ἄλλαις. Χρυσὸν δὲ καὶ σμάρραγον ἀπλῶς μὴ περιτίθεσθαι^γ καὶ γὰρ πολυχρήματον καὶ ὑπεραφανίαν ἐμφαίνειν ποτὶ τὰς δαμοτικὰς. Δεῖ δὲ τὴν εὐνομουμένην πόλιν, θλαν αὐτὴν δι' ὅλας τεταγμένην, συμπαθέα τε καὶ ὁμοιόνομον ἤμεν, ἀπερῦκεν δὲ καὶ δαμοεργῶς ἐκ τῆς πόλιος τῶς ἐργαζομένους τὰ τοιαῦτα. Χρῶματι δὲ φαιδρύνεσθαι τὴν ποτῶπα μὴ ἐπακτῶ καὶ ἄλλοτριῶ, τῷ δ' οἰκῆν τῷ σώματος δι' αὐτῷ τῷ ὕδατος ἀπολουομένην, κοσμεῖν δὲ μᾶλλον αὐτὴν αἰσχύνην^δ καὶ γὰρ τὸν συμβιῶντα καὶ αὐτὴν ἐντιμον παρέξεται. Ἰὰς δὲ ἐξόδως ἐκ τῆς οἰκίας ποιῆσθαι τὴν γυναῖκα^ε τὰς δαμοτελέας θυσίας θύουσιν τῷ ἀρχαγένη θεῷ τῆς πόλιος ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῷ ἀνδρὸς καὶ τῷ παντὸς οἴκῳ ἔπειτα μῆτε ὄρφνας ἐνισταμένας^ς μῆτε ἐσπέρας, ἀλλὰ πλαθυοῦσας ἀγορᾶς καταφανεὰ γινομένην τὴν ἐξῶδον

ποιῆσθαι θεωρίας ἐνεκὰ τινος ἢ ἀγορασμῶ οἰκῆν, μετὰ θεραπαίνας μιᾶς ἢ κατὰ πλείστον δύο εὐκόσμως χειραγωγομένην. Ἰὰς δὲ θυσίας λιτὰς παριστάμεν τοῖς θεοῖς καὶ κατὰ δύναμιν, ὀργιασμῶν δὲ καὶ ματρωασμῶν τῶν κατ' οἶκον ἀπέχεσθαι. καὶ γὰρ ὁ κοινὸς νόμος τῆς πόλιος ἀπερῦκει ταῦτα^α τὰς γυναῖκας ἐπιτελέν, καὶ ἄλλως καὶ ὅτι μέθας καὶ ἐκστάσις ψυχῆς ἐπάγοντι ταὶ θρησκείους αὐταὶ τὴν δὲ οἰκοδέσποιναν καὶ προκαθεζομένην αἰῶν δεῖ σωφρονα καὶ ἀνέπαρον ἤμεν ποτὶ πάντα.

(Stobæus Flor. LXX, 61 et 61a. Emendavi :
^α δ' ἀρετᾶς; codd. γὰρ ἀρετᾶς. ^β οὐδέποκ' ἄν; codd. οὐδέποκα. ^γ ἐκάστα; codd. ἐκάστη. ^δ ἡ γυναικὸς cum Meinekio; codd. γυναικός. ^ε περιγίνεται cum Nauckio; libri παραγίνεται. ^ς πέμπτον δ' ἐκ τῷ ἐν τῆ θυσίᾳ; libri πέμπτον δ' ἐν τῆ θυσίᾳ. ^β περὶ; codd. πρὸς. ^η τὼς γενεθλίου θεῶς; libri γενεθλίου θεοῦς. ^ι γνασίως ἐπικούρωσ; codd. γνασίους ἐπικούρους. ^κ νόθως; libri νόθους. ^λ τὼς φυταλιῶς; codd. τοὺς φύσι. ^μ τὼς εἶπεν; codd. οὐσπερ. ^ν ἀμβλακίσκει; libri ἀμβλακίσκεν. ^ξ ἐχθεσμον γὰρ cum Meinekio; libri ἐχθεσμον. ^ο ἤμεν φαμι; codd. ἤμεν. ^π μέγιστόν τε κῦδος; libri πρᾶττην εὐ τ' εἶδος. ^ρ φευγεῖται; libri φεύζεται. ^ς τὴν γυναῖκα; codd. τὰς γυναῖκας. ^τ τὰς δαμοτελέας θυσίας θύουσιν; libri τὰς δαμοτελέας θυηπολούσας. ^υ ἐνισταμένας cum Gesnero; codd. ἀνισταμένας. ^φ τῆς πόλιος ἀπερῦκει ταῦτα; codd. ἀπερῦκει τῆς πόλιος ταύτας.)

delinquit, quibus maxima poena constituta est, mors ipsa, propter sceleris magnitudinem. Esse enim nefarii hominis atque immisericordis ajo, voluptatis causa noxam admittere aliosque injuria afficere : omnis autem injuriæ finis pernicies est. Considerandum porro et istud, talem mulierem nullum hujus delicti piaculum inventuram, ut quum a) templa et aras deorum accesserit, sancta sit et deo accepta : nam huic sceleri ipse etiam deus infestissimus est. Sed pulcherrimum matronæ ornamentum summaque gloria sita est in pudicitia conjugali per liberos testata, si illi simillimam genitoris sui imaginem referant. Et hactenus quidem de ipso conjugio : cæterum quod ad corporis ornatum attinet, de eo sic sentio. Oportet albam vestem gerere, simplicem esse, sed nimis exquisita munditia carere. Quod fiet, si non translucidas neque discoloras neque ex bombyce contextas vestes ad tegendum corpus adhibuerit, sed moderatas et candidas. Sic enim nimium ornatum, luxum et lenocinia vitabit pravamque æmulationem aliis non injiciet. Aurum vero et smaragdum omnino ne gestet corpore : nam res pretiosissima est et superbiam

in plebeias mulieres arguit. Civitatem autem bene constitutam, per omnes partes suas ex æquo ordinatam, concordare atque iisdem legibus uti ideoque hujusmodi rerum artifices a mœnibus arcere oportet. Facies vero non ascititio et alieno colore decoretur, sed proprio corporis, solaque aqua abluatur, ac pudore potius mulier ornetur : nam hac ratione et convictorem suum et se ipsam venerabilem exhibebit. Egrediat autem domo matrona publice litatura deo civitatis præsi pro se et marito totaque familia : porro nec instante nocte neque vespera, sed foro hominibus pleno exeat mulier, vel ad spectandum aliquid, vel emendum, ab una ancilla aut ad summum duabus honeste deducta. Fiant autem tenuia diis sacrificia et pro facultatibus; cæterum Bacchanalibus et matris deum sacris domi absteineat. Nam publica civitatis lege mulieres obire talia prohibentur, præsertim quum ebrietatem istæ cærimoniæ adducant mentemque alienent : at matrem familias, quæ domui administrandæ præest, temperantem a rebus omnibus puramque esse convenit.

ΤΙΜΑΙΩ ΤΩ ΛΟΚΡΩ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΑΣ ΚΟΣΜΩ

ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΣ.

TIMÆI LOCRI

DE ANIMA MUNDI

ET NATURA.

§ 1. Τιμαίος ὁ Λοκρὸς τὰδε ἔφα, δύο αἰτίας εἶμεν τῶν ζυμπάντων, νόον μὲν τῶν κατὰ λόγον γινόμενων· ἀνάγκην δὲ τῶν βίᾳ κατὰς δυνάμειας τῶν σωμάτων. Τουτέων δὲ τὸν μὲν τᾶς τάγαθῶ φύσιος εἶμεν θεόν τε ὀνομαίνεσθαι ἀρχάν τε τῶν ἀρίστων, τὰ δ' ἐπόμενά τε καὶ συναίτια ὄντα ἐς ἀνάγκην ἀνάγεσθαι. τα δὲ ζυμπαντα ἰδέαν, ὕλαν αἰσθητόν τε, οἷον ἔχγονον τουτέων. Καὶ τὸ μὲν εἶμεν ἀγέννατόν τε καὶ ἀκίνατον καὶ μένον τε καὶ τᾶς ταυτῶ φύσιος, νοατόν τε καὶ παρὰδειγμα τῶν γεννωμένων, ὁκόσα ἐν μεταβολᾷ ἐντι τοιοῦτον γάρ τι τὰν ἰδέαν λέγεσθαι τε καὶ νοῆσθαι. τὰν δ' ὕλαν ἐκμαγεῖον καὶ ματέρα τιθάναν τε καὶ γεννατικὴν εἶμεν τᾶς τρίτας οὐσίας· δεξαμένην γὰρ τὰ ἐμοιώματα ἐς ἑαυτὰν καὶ οἷον ἀναμαζαζιμένην ἀποτελεῖν τὰδε τὰ γεννάματα. Ταύταν δὲ τὰν ὕλαν αἰδίον μὲν ἔφα, οὐ μὲν ἀκίνατον, ἀμόρφωτον δὲ καὶ αὐτὰν καὶ ἀσχημάτιστον, δεχομένην δὲ πᾶσαν μορφάν. τὰν δὲ περὶ τὰ σώματα μεριστὰν εἶμεν καὶ τᾶς ὀατέρω φύσιος. ποταγορεύοντι δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ γύραν. Δύο ὦν αἶδε ἀρχαὶ ἐναντία, ἂν τὸ μὲν εἶδος λόγον ἔχει ἀρρένος τε καὶ πατρός, ἃ δ' ὕλα θήλεός τε καὶ ματέρος· τρίτα δὲ εἶμεν τὰ ἐκ τούτων ἔχγονα.

τρία δὲ ὄντα τρισι γνωρίζεσθαι, τὰν μὲν ἰδέαν νόον κατ' ἐπιστάμαν, τὰν δ' ὕλαν λογισμῶ νόον τῶ μήπω κατ' εὐθυρίαν νοῆσθαι ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν, τὰ δ' ἀπογεννάματα αἰσθῆσι καὶ δόξα.

§ 2. Πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεὸς δαμιουργὸς τῷ βελτιόνος. ἐπεὶ δὲ τὸ πρεσβύτερον κάρρον ἐστὶ τῷ νεωτέρω καὶ τὸ τεταγμένον πρὸ τῷ ἀτάκτω, ἀγαθὸς ὦν ὁ θεὸς ὄρων τε τὰν ὕλαν δεχομένην τὰν ἰδέαν καὶ ἀλλοιουμένην παντοίως μὲν, ἀτάκτως δὲ, ἐδῆτ' ἐς τάξιν αὐτὰν ἀγειν καὶ ἐξ ἀορίστων μεταβολᾶν ἐς ὠρισμένην καταστᾶσαι, ἴν' ὁμολογοίται διακρίσεις τῶν σωμάτων γίνοντο καὶ μὴ κατ' αὐτόματον τροπὰς δέχοιντο. Ἐποίησεν ὦν τόνδε τὸν κόσμον ἐξ ἀπάσας τᾶς ὕλας, ὄρον αὐτὸν κατασκευάζας τᾶς τῷ ὄντος φύσιος διὰ τὸ τᾶλλα πάντα ἐν αὐτῷ περιέχειν, ἕνα, μονογενῆ, τέλειον, ἐμφυγόν τε καὶ λογικόν· (χρέσσονα γὰρ τὰδε ἀψύχῳ καὶ ἀλόγῳ ἐστόν·) σφαιροειδὲς σῶμα· τελειότερον γὰρ τῶν ἄλλων σχημάτων ἦν τοῦτο. Δηλόμενος ὦν ἀρίστον γένναμα ποιῆν, τοῦτον ἐποίη θεὸν γεννατόν, οὐ ποκα φθαρησοῦμενον ὑπ' ἄλλου αἰτίῳ ἔξω τῷ αὐτὸν ζυντεταγμένῳ θεῷ, εἰ ποκα ἐδῆλετο αὐτὸν διαλύειν. ἀλλ'

§ 1. Timæus Locrus hæc dixit, duas esse rerum omnium causas, mentem quidem earum quæ ratione quadam nascuntur, necessitatem vero earum quæ violentia quadam pro corporum viribus existunt. Harum rerum, id est naturæ honorum, optimum esse quoddam rerum optimarum principium et deum appellari : ea autem quæ consequuntur et tanquam adjutrices causæ accedunt, ad necessitatem revorari. Omnia enim esse ideam, materiam, sensibile, veluti illarum fetum. Et hanc quidem esse ortus expertem atque immobilem et stabilem et ejusdem naturæ, porro intelligibilem rerumque genitarum quæ perpetuo mutantur exemplar : nam hujusmodi quid ideam dici et mente comprehendendi. Materiam autem esse expressum rerum simulacrum et matrem et nutricem et ad generationem tertię essentię aptam : quum enim imagines rerum conceperit atque effinxerit, hos eam fetus producere. Hanc vero materiam ajebat esse sempiternam, nec tamen immobilem, atque informem quidem per se et rudem, sed omnis formæ capacem. Præterea eam circa corpora dividuam esse et alterius naturæ participem.

Nominant autem materiam locum et sedem. Duo hæc igitur sunt contraria principia, e quibus species maris et patris, materia feminae et matris vicem obtinet : tertio loco esse fetus ex his prognatos. Quum vero hæc tria sint, tribus quoque modis cognosci, speciem quidem mente ac scientia, materiam subditiva ratiocinatione, quod non recta rei animadversione, sed ex proportione quadam intelligatur, sobolem denique illorum parentum sensu et opinione.

§ 2. Antequam igitur cælum exstaret, verbo erant species et materia atque ille rerum meliorum opifex deus. Quandoquidem autem ætate prius posteriori et ordinatum inordinato præstat, deus quum esset bonus videret quo materiam admittere formam et mutari varie quidem, sed inordinate, necesse habebat eam in ordinem digerere atque ex infinitis mutationibus ad certam finitamque redigere, ut corporum discrimina apte responderent neve temere conversionibus obnoxia essent. Hunc ergo mundum ex omni materia procreavit deus eumque rerum naturæ terminum constituit propterea quod cætera omnia

οὐ γὰρ τάχαθ' ἔστιν ὁρμὰ ἐπὶ φθορὰν γεννάματος καλλίστω· διαμένει ἄρα τοιάσδε ὡν ἀφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακάριος. Κρατίστος δ' ἔστι γενναίων, ἐπεὶ ὑπὸ τῷ κρατίστω αἰτίῳ ἐγένετο, ἀφορῶντος οὐκ ἐς χειρόκματα παραδείγματα ἀλλ' ἐς τὰν ἰδέαν καὶ ἐς τὰν νοκτὰν οὐσίαν, ποθ' ἂν περ τὸ γεννώμενον ἀπακριβωθῆν κάλλιστόν τε καὶ ἀπαρρηγείρητον γίνεσθαι. Τέλειος δ' αἰεὶ κατὰ τὰ αἰσθητὰ ἔστιν, ὅτι καὶ τὸ παράδειγμα τῆγο αὐτῷ, περιέχον πάντα τὰ νοκτὰ ζῶα ἐν αὐτῷ, οὐδὲν ἐκτὸς ἀπέλιπεν ἄλλο, ὅρος ὡν νοκτῶν παντελής, ὡς ὅδε ὁ κόσμος αἰσθητῶν. Στερεὸς δὲ τῶν ἀπτός τε καὶ ὁρατός γὰς μεμόρακται πυρός τε καὶ τῶν μεταξὺ ἄερος καὶ ὕδατος. Ἐκ παντελείῳ δὲ συνέστακε σωμάτων, τὰ περ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντι, ὡς μή ποκα μέρος ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῷ, ἵνα ἧ αὐταρκέστατον τὸ τῷ παντός σῶμα, ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κερῶν, οὐ γάρ τι ἦν δίχα τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντός. τὰ γὰρ καττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλήλων ἐκ μέρους οὔτε κρατεῖται, ὡς τὰ μὲν αὐτῶν, τὰ δὲ φθίσιν λαμβάνεν, μένει δ' ἐν ξυναρμογῇ ἀδιαιλύτῳ κατὰ λόγον ἀρίστον.

§ 3. Τριῶν γὰρ ὄντων ὄρων ὅτε καὶ τὰ διαστάματα καίτῶν αὐτὸν ἐστάθῃ λόγον ποτ' ἀλλάλα, τότε

ὁ γὰρ τὸ μέσον ῥυσμῷ δίκαν ὁρήμεθα ποττὸ πρῶτον δ, τι περ τὸ τρίτον ποτ' αὐτό, κἂν πάλιν καὶ παραλλὰξ κατ' ἐφαρμοσιν τόπων καὶ τάξεος. Ταῦτα δ' ἀριθμῆμεναι μὴ μετ' ἰσοκρατίας ἀμάχανον παντί· εἴ δ' ἔχει καὶ καττὸ σχῆμα καὶ καττὰν κίναςιν, καθ' ὃ μὲν σφαῖρα ὄν, ὡς ὅμοιον αὐτὸ αὐτῷ παντῶ εἶμεν καὶ πάντα τᾶλλα ὁμογενέα σχήματα χωρῶν δύνασθαι, καθ' ἂν δὲ ἐγκύκλιον μεταβολὰν ἀποδιδὸν δι' αἰῶνος. Μόνια δὲ ἂ σφαῖρα ἐδύνατο καὶ ἀρεμῶστα καὶ κινούμενα ἐν τᾷ αὐτῷ συναρμοσῆαι γῶρα, ὡς μήποκα ἀπολείπεν μήτε λαμβάνεν ἄλλον τόπον, τῷ ἐκ μέσω ἴσον εἶμεν πάντα. Λειότατον δ' ὄν ποτ' ἀκρίβειαν καττὰν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, οὐ ποτιδέεται θνατῶν ὄργάνων, ἂ διὰ τὰς χρείας τοῖς ἄλλοις ζῶοις ποτάρηται τε καὶ διακται. Τὰν δὲ τῷ κόσμῳ ψυχὰν μεσῶθεν ἐξάψας ἐπάγαγεν ἔξω, περικαλύψας αὐτὸν ὄλον αὐτῷ, κρᾶμα αὐτῶν κερασάμενος ἐκ τε τᾶς ἀμερίστω μορφῆς καὶ τᾶς μεριστᾶς οὐσίας, ὡς ἐν κρᾶμα ἐκ δύο τούτων εἶμεν ἢ ποτέμιζε δύο δυνάμιας, ἀργὰς κινασίων, τὰς τε ταυτῶ καὶ τὰς τῷ ἐτέρῳ, ἂ καὶ ὀσμικτος ἔασα οὐκ ἐκ τῷ ὁράστω συνεχίρατο. Λόγοι δ' οἴδε πάντες ἐντί κατ' ἀριθμῶς ἀρμονικῶς συγκεκραμένοι· ὡς λόγως κατὰ μοῖραν διαιρήκει ποτ' ἐπιστάμαν, ὡς μὴ ἀγνοῆν

complectitur, quum sit unus, unigena, perfectus, anima et ratione præditus (quippe hæc meliora sunt inanimatis et ratione carentibus), corpore globoso: hæc enim figura reliquis figuris perfectior est. Quum igitur deus vellet pulcherrimum factum producere, hunc effecit deum genitum, nunquam alia causa interiturum, nisi ipsius dei ædificatoris opera, si quando dissolvere eum vellet. At non est boni genitoris ad sui fœtus, et pulcherrimi quidem illius, perniciem impelli: permanet igitur mundus talis qualis est incorruptus et interitus expers et beatus. Est autem hæc compages rerum creatarum optima, quoniam ab optimo auctore condita est, proponente sibi non exemplaria manu facta sed illam ideam et intelligibilem essentiam; ad quam quum res illæ summa diligentia accommodarentur, pulcherrimæ et consummatæ exstiterunt. Perfectus vero semper est mundus in rebus sensibilibus, quia etiam illud ejus exemplar, intelligibilia cuncta animalia in sese continens, nihil extra reliquit aliud, quum sit absolutus intelligibilium terminus, ut hic mundus sensibilium. Est porro solidus, tractabilis, aspectabilis ideoque terram et ignem mediæque elementa aerem et aquam sortitus. Ex integris autem constat corporibus, quæ tota in eo sunt, ita ut nulla unquam pars extra eum relicta sit, ut plenissimum sit universi corpus atque a malis tam externis quam internis liberum. Neque enim quidquam sine his elementis est. Namque ipsa pro optima portione comparata in virium æqualitate neque imperant alia aliis ex parte neque parent, ut illa augeantur, hæc minuantur, sed optima proportione perpetuo indissolubili compage continentur.

§ 3. Quum enim tres quidam sint termini interjectis paribus inter se intervallis, videmus medium radii instar ad primum esse, quod tertium est ad ipsum, atque e contrario alternis secundum locorum et ordinis convenientiam. Recensere autem proportionem ortas non servatis æqualibus intervallis et quasi imperiis nemo potest: sed bene se habet res in figurarum et motus ratione oculis subjecta, qua mundus globosa præditus figura est, ita ut undique sui similis sit cæterasque omnes unius generis figuras capere possit, circularem motum perpetuo conservans. Atqui globosa figura sola potest et dum quiescit et dum movetur eidem loco convenire, ut nunquam vel deficiat vel in alium locum commigret, quoniam omnia paribus ab ipso medio distant intervallis. Quum porro levissimus externa specie et prorsus æquabilis sit, non indiget mortalibus instrumentis, quæ ad naturæ necessitatem cæteris animantibus aptata sunt et accommodata. At mundi animam mediæ rerum universitati indidit deus atque etiam extra eduxit, totius rerum compagis integumentum futuram certoque temperamento temperatam ex forma individua atque e divida essentia, ita ut unum temperamentum ex his duabus rebus existeret, cui duas potentias admiscuit, motuum principia, ejusdem videlicet et alterius, quæ quidem anima quum haud facile mixtionem admittat, ægre etiam misceretur. Sunt autem omnes hæc proportionem temperatæ ad numeros harmonicis; quas rationes ipse mundi opifex certis scientiæ legibus congruenter distinxerat, ita ut ignorare nemo possit, ex quibus rebus mundi anima conlata sit. Hanc autem non post corpoream essentiam composuit deus, quemad-

ἡ ψυχὰ καὶ δι' ὧν συνεστάκει. ἂν οὐχ ὑστέραν πᾶς σωματικῆς οὐσίας συνετάξατο ὁ θεός, ὡς περ λέγομεν ἀμέες, (πρότερον γὰρ τὸ τιμιώτερον καὶ δυναμί καὶ χρόνῳ,) ἀλλὰ πρῆσθύτεραν ἐποίη, μίαν ἀρχιρέων τὰν πράταν μονάδων οὐσᾶν τεττόρων ποτὶ ὀκτῶ δεκάσι καὶ τρισίν ἑκατοντάσι. Ταύτας δὲ τὰν τε διπλασίαν καὶ τριπλασίαν βῆρον ξυλλογίζεσθαι ἐσταμένῳ τῷ πράτῳ. Δεῖ δ' εἰμέν πως πάντας σὺν τοῖς συμπληρώμασι καὶ τοῖς ἐπογδοῖς ὄρους ἐξ καὶ τριάκοντα, τὸν δὲ ζῦμπαντα ἀριθμὸν γενέσθαι μυριάδων ἑνδεκα καὶ τεττόρων χιλιάδων ἑξακοσίῳ 4ε'. ταὶ δὲ διαιρέσεις αὐταὶ ἐντι μυριάδες ια', δ' χ. γ. ε'.

Τὰν μὲν ὧν τῷ ὅλῳ ψυχᾶν ταῦτά πως διείλε.

§ 4. Θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον νόος ὀρῆ μόνος, τὸν πάντων ἀρχαγὸν καὶ γενέτορα τούτων· τὸν δὲ γεννατὸν ὄλι ἑρέομες, κόσμον τε τόνδε καὶ τὰ μέρεα αὐτῷ ἑκόσα ὠρανῖα ἐντι, ταπερ κίθέρια ὄντα διαιρετὰ ὀίχα, ὡς τὰ μὲν τᾶς ταῦτῳ φύσις εἰμεν, τὰ δὲ τᾶς τῷ ἐτέρῳ. Ὡν τὰ μὲν ἐξῶθεν ἄγει πάντα ἐν αὐτοῖς τὰ ἐντος ἀπ' ἀνατολᾶς ἐπὶ δύσιν τὰν καθ' ἅπαν κίνασιν, τὰ δὲ τᾶς τῷ ἐτέρῳ ἐντος ἀπὸ ἐσπέρας τὰ ποτ' εἰω μὲν ἐπαναφερόμενα τε καὶ καθ' αὐτὰ κινεόμενα, συμπεριδιένεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς τᾶ ταυτῷ φορᾷ, κράτος ἔχοισα ἐν κόσμῳ κάρρον. Ἄ δὲ τῷ ἐτέρῳ φορὰ μεμερισμένα καθ' ἀρμονικῶς λόγως ἐς ἑπτὰ κύκλως συντέαχται. Ἄ μὲν ὧν σελίνα ποτιγειοτάτα

ἔασα ἔμμηρον τὰν περίοδον ἀποδίδωσι, ὁ δ' ἄλιος μετὰ ταύταν ἐνιαυσίῳ χρόνῳ τὸν αὐτῷ κύκλον ἐκτελεῖ. Δύο δ' ἰσόδρομοι ἀελίῳ ἐντι, Ἑρμῆ τε καὶ Ἥρας, τὸν Ἄφροδίτας καὶ φροσφῶρον τοὶ πολλοὶ καλεῶντι. νομῆς γὰρ καὶ πᾶς ὄμιλος οὐ σοφὸς τὰ περὶ τὰν ἱερὰν ἀστρονομίαν ἐντι οὐδ' ἐπιστάμων ἀνατολᾶν τὰν ἐσπερίαν καὶ ἐφᾶν. ὁ γὰρ αὐτὸς ποκὰ μὲν ἐσπερος γίνεται, ἐπόμενος τῷ ἀλίῳ τοσοῦτον ὀκόσον μὴ ὑπὸ τᾶς αὐγᾶς αὐτῷ ἀφανισθῆμεν, ποκὰ δὲ ἐφῶς, αἶ κα προαγέηται τῷ ἀλίῳ καὶ προανατέλλη ποτ' ὄρθρον. φροσφῶρος ὧν πολλάκις μὲν γίνεται ὁ τᾶς Ἄφροδίτας διὰ τὸ διμοδρομῆν ἀλίῳ, οὐκ αἰεὶ δέ, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν τῶν ἀπλανέων, πολλοὶ δὲ τῶν πλαζομένων· πᾶς δὲ ἐν μεγέθει ἀστῆρ ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα πρὸ ἀλίῳ προγενόμενος ἀμέραν ἀγγέλλει. Τοὶ δ' ἄλλοι τρεῖς Ἄρεός τε καὶ Διός καὶ Κρόνου, ἔχοντι ἴδια τάχεα καὶ ἐνιαυτῶς ἀνίσως, ἐκτελεῶντι δὲ τὸν ὀρόμον περικαταλάμψιας ποιούμενοι φάσις· τε καὶ κρύψιας καὶ ἐκλείψιας, γενωνῆτες ἀπρεκέας τε ἀνατολᾶς καὶ δύσιας· ἐτι δὲ φάσις φανεράς ἐφῶς ἢ ἐσπερίας ἐκτελεῶντι ποτὶ τὸν ἄλιον, ὁς ἀμέραν ἀποδίδωτι τὸν ἀπ' ἀνατολᾶς ἐπὶ δύσιν αὐτῷ ὀρόμον, νύκτα δὲ τὰν ἀπὸ δύσιας ἐπ' ἀνατολᾶν κίνασιν κατ' ἄλλο ποιέεται, ἀγόμενος ὑπὸ τᾶς ταῦτῳ φορᾶς, ἐνιαυτὸν δὲ καττὰν αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν κίνασιν. Ἐκ δὲ τούτων τῶν κίνασίῳ, δύο εἰασᾶν, τὰν ἔλιχα ἐκτελίσσει, ποθέρπων μὲν κατὰ μοῖραν ἐν ἀμερησίῳ χρόνῳ, περιδιένευσμενος δὲ ὑπὸ τᾶς τῶν ἀπλανέων σφαι-

modum nos affirmamus, (quod enim honoratus est et potestate et tempore prius est,) sed multo ante creavit, ablata una ex quattuor primis quæ erant unitatibus ad octo decusses et tres centurias. Hujus vero duplum et triplum facile est colligere primo numero constituto. Cæterum omnes numeros cum suis supplementis et sesqui-octavis oportet esse terminos sex et triginta, universum autem numerum fieri centenorum quattuordecim millium sexcentorum nonaginta quinque. Divisiones vero hæ sunt centies quater decies mille sexcentæ nonaginta quinque. Universi igitur animam hunc in modum fere divisi.

§ 4. Deum porro æternum sola mens videt, horum omnium auctorem et parentem : genitum autem oculis cernimus cum hunc mundum, tum ejus partes cælestes, quæ in æthere sitæ bifariam dividuntur, ut quædam ejusdem naturæ, nonnullæ altéris sint. Harum aliæ quidem extrinsecus ducunt omnes quæ in ipsis sunt internas partes ab oriente ad occidentem communi quodam motu : eæ vero quæ ad motum alterius pertinent intra ab occidente ad orientem redeunt peculiari quidem motu cidentur, sed per accidenis una circumaguntur ejusdem motu, qui in mundo majorem potentiam habet. At motus ille alterius harmonicis rationibus convenienter distributus septem circulum ordinibus distinguitur. Luna igitur terræ proxima menstruum conficit circulum, sol autem post hanc annuo

tempore orbem suum implet. Duo vero pari cum sole cursu eunt, Mercurii et Junonis astrum, quod Veneris vel Luciferum vulgus vocat. Neque enim rerum astronomicarum scientia in pastoribus aut quolibet hominum cæta est, qui etiam occidentis et orientis discrimina ignorant. Idem enim modo vespereus est (i. e. occiduus), dum solem sequitur, eatenus ut ejus luce non obscuretur, modo eous sive orientalis vocatur, quum solem adventantem antecedit et sub diluculum prior oritur. Lucifer igitur sæpe numero est Veneris stella, quod eodem cum sole cursu feratur, nec tamen semper, quia idem faciunt multas stellæ tam inerrantes quam errantes : omnis enim justæ magnitudinis stella quæ super circulum finitorem ante solem exstat, diem denuntiat. Jam vero alii tres planete, Martis videlicet, Jovis et Saturni, habent peculiare celestitates et inæquales annos : cursus autem suos justis spatiis conficiunt, quippe qui certis temporibus et apparent et lateant et deficienti vosque ortus et occasus generent : præterea manifestas apparitiones orientales et occidentales perficiunt ad solem, qui diem reddit eo cursu quo ab oriente ad occidentem pergit, noctem vero alio eoque contrario modo, dum ab occidente ad orientem movetur efficit, illo nimirum ejusdem motu se proripiens, annum vero suo et peculiari motu. Propter duos hos motus duplicem orbem peragrat sol, partim ut decet diurno spatio accedens, partim ab inerrantium stellarum globo

ρας καθ' ἐκάστην περίοδον ὄρφνας καὶ ἀμέρας. Χρόνῳ δὲ τὰ μέρη τάδε τὰς περιόδους λέγοντι, ὃν ἐκόσμησεν ὁ θεὸς σὺν κόσμῳ· οὐ γὰρ ἦν πρὸ κόσμῳ ἀστρα, διόπερ οὐδ' ἐνιαυτὸς οὐδ' ὥραν περίοδοι, αἷς μετρεῖται ὁ γεννατὸς χρόνος οὗτος. Εἰκὼν δὲ ἐστὶ τῷ ἀγεννάτῳ χρόνῳ, ὃν αἰώνα ποταγορέουμες· ὡς γὰρ ποτ' αἰδίων παράδειγμα τὸν ἰδανικὸν κόσμον ὅδε ὁ ὠρανὸς ἐγεννάθη, ὡς πρὸς παράδειγμα τὸν αἰώνα ὅδε ὁ χρόνος σὺν κόσμῳ ἐδαμιοιργήθη.

§ 5. Γὰ δ' ἐν μέσῳ ἰδρυμένα, ἐστία θεῶν, ὅρος τε ὄρφνας καὶ ἀμέρας γίνεται, δύστας τε καὶ ἀνατολὰς γεννώσας κατ' ἀποτομᾶς τῶν ὀριζόντων, ὡς τᾶ ὄψι καὶ τᾶ ἀποτομᾶ τᾶς γᾶς περιγραφόμενα. πρῶβιστα δ' ἐντὶ τῶν ἐντὸς ὠρανοῦ σωματίων. Οὐδέ ποκα ὕδωρ ἐγεννάθη δίχα γᾶς, οὐδὲ μὲν ἀήρ χωρὶς ὑγρῷ, πῦρ τε ἐρημον ὑγρῷ καὶ ὕλας ἃ ἐξάπτεται οὐ κα διαμένει. ὅστε βίχα πάντων καὶ βάσις τῶν ἄλλων ἃ γὰ ἐρήρευσται ἐπὶ τᾶς αὐτᾶς ῥοπᾶς. Ἀρχαὶ μὲν ὦν τῶν γεννωμένων ὡς μὲν ὑποκείμενον ἃ ὕλα, ὡς δὲ λόγος μορφᾶς τὸ εἶδος· ἀπογεννάματα δὲ τουτέων ἐστὶ τὰ σώματα, γὰ τε καὶ ὕδωρ ἀήρ τε καὶ πῦρ, ὦν ἃ γέννας τοιαῦτα. Ἄπαν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων ἐστὶ, ταῦτα δὲ ἐκ τριγώνων, ὦν τὸ μὲν ὀρθογώνιον ἰσοσκελὲς ἡμιτετραγώνον, τὸ δὲ ἀνισόπλευρον, ἔχον τὰν μέγιστα δύναμι τριπλασίαν τᾶς ἐλάσσονος. ἃ δ' ἐλαγίστα ἐν αὐτῷ γωνία τρίτον ὀρθᾶς ἐστὶ, διπλασία δὲ ταυτας ἃ μέσα· δύο γὰρ τρίτων ἂδ' ἐστὶν· ἃ δὲ μεγίστα ὀρθά,

ἀμιολιος μὲν τᾶς μέσας ἐᾶσα, ριπλασία δὲ τᾶς ἐλαγίστας. Τοῦτο δ' ὦν τὸ τρίγωνον ἡμιτρίγωνόν ἐστιν ἰσοπλευρὸν τριγώνῳ, δίχα τετραμμένῳ καθέτη ἀπὸ τᾶς κορυφᾶς ἐς τὰν βάσιν ἐς ἴσα μέρηα δύο. Ὄρθογώνιον μὲν ὦν ἐστὶ ἐκάτερον, ἀλλὰ ἐν ᾧ μὲν ταὶ δύο πλευραὶ ταὶ περὶ τὰν ὀρθᾶν μόναι ἴσαι, ἐν ᾧ δὲ ταὶ τρεῖς πᾶσαι ἄνισοι. Σκαληνὸν δὲ τοῦτο μὲν καλεῖσθαι, κείνο δὲ ἡμιτετραγώνον, ἀρχὰ συστάσιος γᾶς. Το γὰρ τετραγώνον ἐκ τουτέων τῶν τεττόρων ἡμιτετραγώνων συντιθέμενον, ἐκ δὲ τῷ τετραγώνῳ γεννᾶσθαι τὸν κύβον, ἐδραϊότατον καὶ σταδαῖον παντᾶ σώμα, ἐξ μὲν πλευράς, ἄκτῳ δὲ γωνίας ἔχον. Κατ' οὗτο δὲ βαρύτατόν τε καὶ δυσκίνατόν ἃ γὰ, ἡμετάβλητόν τε σῶμα ἐς ἄλλο διὰ τὸ ἀκινώνατον εἶμεν τῷ ἄλλῳ γένεος τῷ τριγώνῳ. Μόνα γὰρ ἃ γὰ ἴδιον στοιχεῖον ἔχει τὸ ἡμιτετραγώνον, τοῦτο δὲ στοιχεῖον τῶν ἄλλων σωματίων ἐστὶ, πυρὸς, ἀέρος, ὕδατος. Ἐξάκις γὰρ συντεθέντος τῷ ἡμιτετραγώνῳ τρίγωνον ἐξ αὐτῷ ἰσοπλευρον γίνεται, ἐξ ᾧ ἃ πυραμὶς τέττορας βάσιος καὶ τᾶς ἴσας γωνίας ἔχουσα συντίθεται, εἶδος πυρὸς εὐκινάτοτατον καὶ λεπτομερέστατον. Μετὰ δὲ τοῦτο ὀκτάεδρον, ὀκτῶ μὲν βάσιος, ἐξ δὲ γωνίας ἔχον, ἀέρος στοιχεῖον. Τρίτον δὲ τὸ εἰκοσάεδρον βασίον μὲν εἴκοσι, γωνιῶν δὲ δώδεκα, ὕδατος στοιχεῖον πολυμερέστατον καὶ βαρύτατον. Ταῦτα δ' ὦν ἀπὸ ταυτῶ στοιχεῖω συγκείμενα ἐς ἄλλαλα τρέπεται. Το δὲ δωδεκάεδρον εἰκόνα τοῦ παντὸς ἐστά-

cum reliquo caelo omni noctis et diei ambitu circumactus. Cæterum hosce ambitus partes temporis vocant, quod deus cum ipso mundo ordinavit : non enim erant astra ante mundum ideoque nec annus neque anni temporum circuitus, quibus genitum hoc tempus definitur. Est autem hoc simulacrum temporis non geniti, quod æternitatis nomine appellamus : quemadmodum enim ad æternum mundi intelligibilis exemplar hoc cælum creatum est, sic ad æternitatem, velut exemplar quoddam, hoc tempus cum mundo a rerum parente constitutum est.

§ 5. Terra porro in medio stabilita, deorum sedes, terminus est noctis et diei, occasusque et ortus generat secundum orbium finientium divisiones, ut e terræ aspectu atque margine circumscriptos. Est vero eorum quæ caelo continentur corpus antiquissimum. Neque enim unquam aqua nata est sine terra, neque aer sine humido : ignis autem humido et materia qua inflammatur destitutus haudquaquam maneat. Quamobrem omnium radix ac cæterorum fundamentum terra eodem momento firmata est. Principia igitur rerum creaturarum sunt ut subiectum materia, ut formæ proportio idea : harum autem fœtus corpora, terra scilicet et aqua, et aer et ignis, quorum huiusmodi est generatio. Omne corpus ex planis constat, hæc vero est triangulus, quorum alterum quidem est ex rectis inæqualium crurum semiquadrangulum, alterum inæqualium laterum, habens majorem an-

gulum potentia triplum minoris. Minimus vero in eo angulus tertia recti pars est, hujus autem duplum medius est : hic enim duarum tertiarum partium est ; maximus autem rectus ad medium sesquialteram proportionem habet, triplus vero ad minimum est. Hoc igitur triangulum dimidium est trianguli æquilateri demisso a vertice ad imum perpendicularo in duas easque æquales partes divisi. Utrumque igitur rectangulum est : at in uno duo quidem latera, quæ quidem in recto sunt, æqualia sunt tantum, in altero autem omnia tria inæqualia. Hoc quidem scalenum vocetur, illud vero semiquadrangulum primordium fuit constituendæ terræ. Nam quadratum ex his quattuor semiquadrangulis componitur, e quadrato vero cubus generatur, corpus firmissimum et ab omni parte statarium, utpote quod sex latera, octo autem habeat angulos. Quapropter terra elementum est et gravissimum et difficile ad movendum, neque in aliud corpus inutari potest, ut cui nulla sit cum ullo triangulorum genere communitas. Sola enim terra proprium habet elementum, semiquadrangulum ; quod et cæterorum corporum est, ignis, aeris, aquæ. Sexies enim composito semiquadrangulo triangulum ex eo fit æquilaterum, ex quo pyramis quæ quattuor bases et æquales angulos habet componitur, species ignis admodum mobilis ac tenuis. Post hoc vero id quod octo constat lateribus, octo quidem bases, octo vero angulos habens, est aeris elementum.

σατο, ἔγγιστα σφαιράς εἶν. Πῦρ μὲν ὦν διὰ τὰν λεπτομερίαν διὰ πάντων ἦκεν, ἀήρ τε διὰ τῶν ἄλλων ἐξω πυρός, ὕδωρ δὲ διὰ τὰς γᾶς. Ἄπαντα δ' ὦν πλήρη ἐντί, οὐδὲν κενόν ἀπολείποντα. Συναγεται δὲ τᾶ περιφορᾷ τῷ παντός, καὶ ἤρεισιμένα τρίβεται μὲν ἀμοιβαδόν, ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιαις καὶ σφοδρὰς ἀποδίδωσι.

§ 6. Τούτοις δὲ ποτιχερόμενος ὁ θεὸς τόνδε τὸν κόσμον κατεσκεύαζεν, ἅπτον μὲν διὰ τὰν γᾶν, ὄρατον δὲ διὰ τὸ πῦρ, ἄπερ δύο ἄκρα. Δι' αἶρος δὲ καὶ ὕδατος συνεδήσατο δεσμῷ κρατίστῳ ἀναλογία, ἃ καὶ αὐτὰν καὶ τὰ δι' αὐτᾶς κρατούμενα συνέχεν δύναται. Εἰ μὲν ὦν ἐπίπεδον εἶη τὸ συνδέομενον, μία μεσότης ἰκανά ἐστιν· αἱ δὲ κα στερεόν, δύο χρήσει. Δυσὶ δὴ μέσοις δύο ἄκρα ξυναρμόζατο, ὅπως εἶη ὡς πῦρ ποτ' αἶρα, ἀήρ ποτὶ ὕδωρ καὶ ὕδωρ ποτὶ γᾶν, καὶ κατ' ἐναλλαγάν, ὡς πῦρ ποτὶ ὕδωρ, ἀήρ ποτὶ γᾶν, καὶ ἀνάπαλιν, ὡς γᾶ ποτὶ ὕδωρ, ὕδωρ ποτ' αἶρα καὶ ἀήρ ποτὶ πῦρ, καὶ κατ' ἐναλλαγάν, ὡς γᾶ ποτ' αἶρα, ὕδωρ ποτὶ πῦρ. καὶ ἐπεὶ δύναμι ἴσα ἐντί πάντα, τοὶ λόγοι αὐτῶν ἐν ἰσονομίᾳ ἐντί. Εἷς μὲν ὦν ὅδε ὁ κόσμος δαιμονίῳ δεσμῷ τῷ ἀνά λόγον ἐστίν. Ἐκαστον δὲ τῶν τεττόρων σωματίων πολλὰ εἶδεα ἴσχει, πῦρ μὲν φλόγα καὶ φῶς καὶ αὐγάν, διὰ τὰν ἀνισότητα τῶν ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν τριγώνων· κατὰυτὰ τε καὶ

ἀήρ τὸ μὲν καθαρόν καὶ αὖρον, τὸ δὲ νοτερόν καὶ ὀμιγλῶδες· ὕδωρ τε τὸ μὲν βέον, τὸ δὲ πακτόν, δόκσον χιών τε καὶ πάγνα χάλιαζα τε καὶ κρύσταλλος. ὕδρον τε τὸ μὲν βυτόν, ὡς μέλι, ἔλαιον, τὸ δὲ πακτόν, ὡς πίτσα, κηρός. πακτῷ δὲ εἶδεα τὸ μὲν γυτὸν χρυσός, ἄργυρος, χαλκός, κασσίτερος, μόλυθος, σταγών, τὸ δὲ θραυστόν θείον, ἄσφαλλον, νίτρον, ἄλες, στυπτηρία, λίθοι τοὶ ὁμογενεές.

§ 7. Μετὰ δὲ τὰν τῷ κόσμῳ σύστασιν ζῶων θηαιτῶν γέννασιν ἐμαχανάσατο, ἵν' ἤ τέλος ποτὶ τὰν εἰκόνα παντελῶς ἀπειργασμένως. Ἴαν μὲν ὦν ἀνωθριωπίαν ψυχᾶν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων συγκερασάμενος καὶ μερίζας διένειμε τᾶ φύσι τᾶ ἀλλοιωτικᾶ παραδούς· διαδεξαμένα δ' αὐτὸν ἐν τῷ ἀπεργάζεν θηατά τε καὶ ἐφαμέρια ζῶα, ὦν τὰς ψυχὰς ἐπιβρύτους ἐνάγαγε τὰς μὲν ἀπὸ σελάνας, τὰς δ' ἀπ' ἀλίου, τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν πλαζομένων ἐν τᾶ τῷ ἐτέρῳ μοίρα, ζῶ μίαις τὰς ταυτῷ δυνάμιος, ἀν' ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμειζεν εἰκόνα σοφίας τοῖς εὐμοιρατούσι. Τὰς μὲν γὰρ ἀνωθριώπιαις ψυχᾶς τὸ μὲν λογικόν ἐστι καὶ νοερόν, τὸ δ' ἄλογον καὶ ἄφρον. τῷ δὲ λογικῷ τὸ μὲν κρέσσον ἐκ τὰς ταυτῷ φύσιος, τὸ δὲ χέρειον ἐκ τὰς τῷ ἐτέρῳ. Ἐκάτερον δὲ περὶ τὰν κεφαλᾶν ἵδρυται, ὡς τὰλλα μέρεια τὰς ψυχᾶς καὶ τῷ σώματος ὑπηρετεῖν τούτῳ, καθάπερ ὑπάτω τῷ σκά-

Tertium autem quod viginti latera habet, bases quidem viginti, angulos vero duodecim, aquæ elementum est multipartitum et gravissimum. Hæc igitur ab eodem elemento composita inter se commutantur. At id quod duodecim constat sedibus imaginem universi statuit, quippe quod ad sphericam figuram proxime accedat. Ignis igitur ob tenuitatem suam per omnia penetrat, aer item per cetera elementa excepto igne, aqua denique per terram. Omnia ergo plena sunt, neque quidquam vacui relinquant. Cæterum illa universi circumactione congregantur, et firmata tenentur quidem vicissim, sed perpetuam variationem ad ortus et obitus perficiunt.

§ 6. Hisce usus deus hunc mundum ædificavit, qui tangi quidem potest propter terram, videri autem propter ignem, quæ duo sunt extrema. Per aerem vero et aquam firmissimi cujusdam vinculi proportionem mundum colligavit, qua et ipsa et quæ per eam comprehenduntur contineri possint. Si igitur id quod colligatur planum fuerit, una mediætas satis est; sin autem solidum, duplici mediætate indiget. Cum duobus igitur mediis duo extrema copulavit, ut essent quemadmodum ignis ad aerem, aer ad aquam, aqua ad terram, et vicissim, ut ignis ad aquam, aer ad terram, atque e contrario, quemadmodum terra ad aquam, aqua ad aerem et aer ad ignem, et vicissim, quemadmodum terra ad aerem, aqua ad ignem. Quandoquidem autem omnia sunt potentia æqualia, eorum rationes in æqualitate sitæ sunt. Unus igitur hic mundus divini vinculi proportionem consistit. Horum porro

quattuor corporum unumquodque multas species habet ignis quidem flammam, lucem, splendorem propter triangulorum quæ in unoquoque eorum sunt inæqualitatem: eodem modo et aer partim quidem purus et siccus, partim humidus et nebulosus est; aqua etiam quædam fluida est, alia congelata, veluti nix, pruina, grando, glacies. Humor autem alius est fluidus, ut mel, oleum, alius compactus, ut pix, cera. Compacti vero species alia fusilis, ut aurum, argentum, æs, stannum, plumbum, ferrum purum; alia friabilis, ut sulfur, bitumen, nitrum, sal, alumen, lapides ejusdem generis.

§ 7. Jam vero post mundum procreatum mortalium animantium generationem deus molitus est, ut ad imaginem illam plane accommodatus esset. Humanam igitur animam ex iisdem rationibus ac potentiis temperatam ac divisam distribuit, naturæ cuncta mutanti tali ministerio delegato; quæ ipsi rerum officii successit in mortalibus, ac temporariis animalibus efficiendis, quorum animas quasi per fluxum quendam instillabat, alias quidem a luna, alias a sole, alias a cæteris quæ in alterius parte oberrant astris deductas, præter unam animam ejusdem potentia præditam, quam in parte illa rationis participare admiscuit imaginem sapientiæ iis qui læta sorte fruuntur. Namque humanæ animæ altera pars rationis est particeps et intelligens, altera rationis experts atque insipientis. Ejus vero quæ rationis compos est melior pars ejusdem naturæ est, deterior alterius. Utraque autem circa caput sedem habet, ut reliquæ: tum animæ tum corporis partes huic

νεος ἔπαντος. Τῷ δ' ἀλόγῳ μέρει τὸ μὲν θυμοειδὲς περὶ τὰν καρδίαν, τὸ δ' ἐπιθυματικὸν περὶ τὸ ἥπαρ. Τῷ δὲ σώματι ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελῷ εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἂ ἀγεμονία· ἀπὸ δὲ τούτου οἶον ἀπόχυμα ρεῖν διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν, ἐξ ᾧ ἐς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι. Ὅστέα δὲ μυελῶν περιτράγματα. Τούτων δὲ σκέπαν μὲν τὰν σάρκα καὶ προκάλυμμα, συνδέσμοις δὲ ποτῶν κίναςιν τοῖς νεύροις συνᾶψε τὰ ἄρθρα. Τῶν δ' ἐντοσθίων τὰ μὲν τροφᾶς χάριν, τὰ δὲ σωτηρίας. Κινασίων δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τὰς μὲν ἀναδιδομένας εἰς τὸν φρονέοντα τόπον αἰσθησίας εἶμεν, τὰς δ' ὑπ' ἀντίλαψιν μὴ πιπτοίσας, ἀνεπαισθήτως, ἢ τῷ τὰ πάσχοντα σώματα γαιοειδέστερα εἶμεν, ἢ τῷ τὰς κινάσιαις ἀμενηνοτέρας γίνεσθαι. Ὅκόσαι μὲν ὦν ἐξίσταντι τὰν φύσιν, ἀλγεῖν καὶ ἔντι· ὁκόσαι δὲ ἀποκαθίσταντι ἐς αὐτὰν, ἀδοναὶ ὀνομαίνονται.

§ 8. Τᾶν δ' αἰσθησιῶν τὰν μὲν ὄψιν αἰὲν τὸν θεὸν ἀνάλασι ἐς θέαν τῶν ὠραίων καὶ ἐπιστάμας ἀνάλαψιν, τὰν δ' ἀκοῦαν λόγων καὶ μελῶν ἀντιλαπτικὰν ἔψυσεν, ἃς στερισκόμενος ἐκ γενέσιος ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ λόγον ἔτι προέσθαι δύνασεται· διὸ καὶ συγγενεστάταν τῷ λόγῳ ταύταν αἰσθησὴν φαντι εἶμεν. Ὅκόσα δὲ πάθεα τῶν σωμάτων ὀνομαίνονται, ποτὶ τὰν ἀφᾶν κληρίζεται, τὰ δὲ βροπᾶ ποτὶ τὰν χώραν. Ἄ μὲν γὰρ ἀφᾶ κρίνει τὰς ζωτικὰς δυνάμιας, θερμότητα, ψυχρότητα, ξηρό-

τητα, υγρότητα, λειότητα, τραχύτητα, εἰκοντα, ἀντίτυπα, μαλακά, σκληρά· βαρῦ δὲ καὶ κοῦφον ἀφᾶ μὲν προκρίνει, λόγος δ' ὀρίζει τᾶ ἐς τὸ μέσον καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου νεύσι. Κάτω δὲ καὶ μέσον ταυτὸν φαντι· τὸ γὰρ κέντρον τὰς σφαίρας, τοῦτ' ἔστι τὸ κάτω, τὸ δ' ὑπὲρ τούτου ἄχρι τὰς περιφερείας ἄνω. Τὸ μὲν ὦν θερμὸν λεπτομερές τε καὶ διαστατικὸν τῶν σωμάτων δοκεῖ εἶμεν, τὸ δὲ ψυχρὸν παχυμερέστερον καὶ συμπλατικὸν πόρων ἔστι. Τὰ δὲ περὶ τὰν γεῦσιν εἰοικε τᾶ ἀφᾶ· συγχρίσι γὰρ καὶ διακρίσι, ἔτι δὲ τᾶ ἐς τὰς πόρωις διαδύσι καὶ τοῖς σχημάτεσσιν ἢ στρυφνᾶ ἢ λεία, ἀποτάκοντα μὲν καὶ ῥύπτοντα τὰν γλύτταν στρυφνᾶ φαίνεται, μετριάζοντα δὲ τᾶ ῥύψι ἀλυμρά, ἐκπυροῦντα δὲ καὶ διατρέοντα τὰν σάρκα ὀριμέα. Τὰ δ' ἐναντία λεία τε καὶ γλυκέα κεχύλωται. Ὅσμάς δὲ εἶδεα μὲν οὐ διώρισται· διὰ γὰρ στενῶν πόρων διαλεισθαι στεβρότερον ὄντων ἢ οἷς συνάγεσθαι καὶ δίστασθαι, σάψει δὲ καὶ πέψει γᾶς τε καὶ γεοειδῶν εὐώδεά τε καὶ δυσώδεα εἶμεν. Φωνὰ δ' ἔστι μὲν πλάξις ἐν ἀέρι δικνουμένα ποτὶ τὰν ψυχὰν δι' ὧτων, ὦν τοὶ πόροι διήκοντι ἄχρις ἥπατος χωρέοντες. Ἐν αὐ τοῦτοις πνεῦμα, οὐ ἂ κίνσις ἀκούᾶ ἔστι. Φωνᾶς δὲ καὶ ἀκούᾶς ἂ μὲν ταχεῖα ὄξεια, ἂ δὲ βραδεία βαρεῖα, μέσα δ' ἂ συμμετροτάτα· καὶ ἂ μὲν πολλὰ καὶ κεχυμένα μεγάλα, ἂ δὲ ὀλίγα καὶ συναγμένα μικρά· ἂ δὲ τεταγμένα ποτὶ λόγους μωσικῶς ἐμμελής, ἂ δὲ ἄτακτὸς τε

inserviant, tanquam corporis universi praesidi. At partis ratione carentis portio irritabilis circa cor, portio ad concupiscendum prompta circa jecur versatur. Jam vero corporis principium et radix cerebri medulla est, in quo etiam animae principatus consistit: ab hoc autem velut effluviū manat per dorsi vertebrae reliquū, ex quo ad semen et generationem distribuitur. Ossa autem medullae munimenta sunt. Caro horum tegmen et cooperimentum est, vinculis autem ad motum nervis articulos connexuit. Ex internis vero instrumentis quaedam alimentī gratia, alia salutis causa fecit. Ex motibus autem extrinsecus profectis si qui ad sapientem illum locum tendunt sensibus subjecti sunt: qui vero in conspectum non cadunt, sensus effugiunt, sive quod corpora quae afficiuntur magis sint terrena, sive quod motus sint imbecilliores. Quicumque igitur motus naturam corrumpunt, faciunt dolorem: quicumque autem in naturalem statum restitunt, voluptates nominantur.

§ 8. At vero ex sensibus visum quidem nobis deus accendit ad rerum caelestium contemplationem scientiamque comparandam, auditum autem creavit ad sermones et concentus percipiendos, quo si homo ab ineunte aetate destitutus sit, loquendi quoque facultate carebit: quocirca etiam maxime cognatum sermoni hunc sensum esse ajunt. Quaecumque vero affectiones corporum nominantur, nomen tactui accommodatum habent, ipsa vero inclinatione ad locum. Tactus enim vitales facultates dijudi-

cat, calorem, frigus, siccitatem, humorem, levitatem, asperitatem, cedentia, obsistentia, mollia, dura: caeterum grave et leve tactus quidem praedjudicat, ratio vero definit tum inclinatione ad medium, tum medii declinatione. Deorsum autem et medium idem omnino esse ajunt: nam centrum sphaerae ipsum est illud deorsum, quod vero supra hoc est usque ad lineam circumcurrentem, sursum vocant. Calidum igitur tenuissimarum est partium corporumque dirimendorum vim videtur habere, frigidum vero crassiorum est partium et mestus constringit. Gustus autem tactui similis est: nam concretionem ac secretionem, praeterea et subtili quodam in meatus transitu et figuris aut acerba sunt aut levia quae ad gustum pertinent; siquidem ea quae linguam liquant quasi ac purgant, acerba apparent; quae vero modice eam purgant, salsa; at quae eam inflammant carnemque diffundunt, acria. At contraria et levia et dulcia in succum vertuntur. Odoris porro species distinctae non sunt: per angustos enim meatus percolantur, qui solidiores quidem sunt quam ut contrahi et dispesci possint, tamen vero et concoctione terrae terrenarumque rerum vel jucundi odoris sunt vel injucundi. Vox autem ictus est: aere ad animum perveniens per aures, quarum meatus procedentes usque ad jecur pertinent. In his porro est spiritus, cujus motus est auditus. Vocis vero et auditus alia velox, alia acuta, alia tarda, alia gravis est, media autem justae mensurae: et alia quidem multa et fusa,

καὶ ἄλογος ἐκμελής τε καὶ ἀνάρμοςτος. Τέταρτον τε γένος αἰσθητῶν πολυειδέστατον καὶ ποικιλώτατον· ὁρατὰ δὲ λέγεται, ἐν ᾧ χρώματά τε παντοῖα καὶ κεχρωσμένα μυρία· πρῶτα δὲ τέττορα, λευκόν, μέλαν, λαμπρόν, φοινικοῦν· τᾶλλα γὰρ ἐκ κίρναμένων τούτων γεννᾶται. Τὸ μὲν ὄν λευκὸν διακρίνει τὰν ὄσφιν, τὸ δὲ μέλαν συγκρίνει, ὅκωσπερ τὸ θερμὸν διακρί τὰν ἀφάν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνάγειν δύναται, καὶ τὸ μὲν στρυφνὸν συνάγει τὰν γεῦσιν, τὸ δὲ ὀριμὸν διαιρητῆν πέφυκε.

§ 9. Τρέφεσθαι δὲ τὴ σκᾶνος τῶν ἐναερίων ζῶων καὶ συνέγεσθαι τὰς μὲν τροφὰς διαδιδομένας διὰ τῶν φλεβῶν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιβροάν, ὅσον δι' ὄψεσιν ἀγομένας, καὶ ἀρρομένας ὑπὸ τῶ πνεύματος, ὃ διακρί αὐτὰν ἐπὶ τὰ πέρατα φέρον. Ἄ δ' ἀνάπνοια γίνεται μηδενὸς μὲν κενεῶ ἐν τᾷ φύσει ἔόντος, ἐπιβρέοντος δὲ καὶ ἐλκομένου τῷ ἀέρος ἀντὶ τῷ ἀποβρέοντος διὰ τῶν ἀοράτων στομιῶν, δι' ὧν καὶ ἅ νοτὶς ἐπιραινεται, τινὸς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς φυσικᾶς θερμότητος ἀπαναλουμένω. Ἀνάγκη ὄν ἀντικαταχθῆμεν τὸ ἴσον τῷ ἀναλωθέντι, εἰ δὲ μή, κενώσις εἶμεν, ὅπερ ἀμάχανον. Οὐδὲ γὰρ ἔτι εἴη κα σύβροον καὶ ἐν τῷ ζῶον, διαιρωμένω τῷ σκᾶνεος ὑπὸ τῷ κενῶ. Ἄ δ' ὁμοία ὄργανοποιία γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύγων καττὰν τὰς ἀναπνοίας ἀναλογίαν· ἅ γὰρ σικύα καὶ τὸ ἤλεκτρον εἰκόνας ἀναπνοίας ἐντί. Περὶ γὰρ διὰ τῷ σώματος ἕξω θύραξ τὰ πνεύματα, ἀντεπεισάγεται δὲ διὰ τὰς

ἀναπνοίας τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥίσι, εἴτα πάλιν ὄν εὐριπος ἀντεπιφέρεται εἰς τὸ σῶμα, τὸ δὲ ἀνατείνεται κατὰς εἰσφράς. Ἄ δὲ σικύα ἀπαναλωθέντος ὑπὸ τῷ πυρὸς τῷ ἀέρος ἐφέλκεται τὸ ὑγρὸν· τὸ δ' ἤλεκτρον ἐκκριθέντος τῷ πνεύματος ἀναλαμβάνει τὸ ὅμοιον σῶμα. Τροφὰ δὲ πᾶσα ἀπὸ ῥίζας μὲν τὰς καρρίας, παγᾶς δὲ τὰς κοιλίας ἐπάγεται τῷ σώματι, ὃ καὶ εἴ κα πλείω τὰς ἀποβρέουσας ἐπάρδοιτο, αὖτις λέγεται, εἴ κα δὲ μείω, χθίσις· ἅ δ' ἀμὰ μεθόριον τούτων ἐστὶ καὶ ἐν ἰσότητι ἀποβροῶς καὶ ἐπιβροῶς νοέεται. Λυομένων δὲ τῶν ἀριμῶν τὰς συστάσις, αἴ κα μῆκετι δίοδος ἢ πνεύματι ἢ τροφᾷ μὴ διαδίδοται, θνάσκει τὸ ζῶον.

§ 10. Πολλὰ δὲ κᾶρες ζωᾶς καὶ θανάτου αἰτίαι, ἐν ὧ ὄν γένος νόσος ὀνομαίνεται. Νόσων δ' ἀρχαὶ μὲν αἰ τὰν πράτων δυναμῶν ἀσυμμετρία, αἶψα πλεονάζοιεν ἢ ἐλλείποιεν τὰ ἀπλαῖ δυνάμεις, θερμότης ἢ ψυχρότης ἢ ὑγρότης ἢ ξηρότης. Μετὰ δὲ ταύτας αἰ τῷ αἵματος τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσις ἐκ διαφθορᾶς, καὶ αἰ τὰς σαρκὸς ταχομένας κακώσεις, αἰ κατὰς μεταβολὰς ἐπὶ τὸ ὄξύ ἢ ἀλυμρὸν ἢ ὀριμὸν τροπαὶ αἵματος ἢ σαρκὸς ταχεδόν·ς γένοιντο. Χολᾶς γὰρ τὰι γενέσις καὶ φλέγμα ἐνθένδε, γυμοὶ νοσήδεες καὶ ὑγρῶν σάψις, ἀφραυρὶ μὲν αἰ μὴ ἐν βᾶθει, χαλεπαὶ δ' ὄν ἀρχαὶ γεννῶνται ἐξ ὀστέων, ἀνισαὶ δὲ ἐκ μυελῶ ἐξαπτόμεναι. Τελευταία δὲ νόσων ἐντί πνεῦμα, χολᾶ, φλέγμα αὐξόμενα καὶ βέοντα ἐς χώρας ἀλλοτριᾶς ἢ τόπων ἐπικαιρίως. Ἰόκα

magna est, alia submissa et contracta, parva : alia vero ad rationes musicas accommodata, concinna est : alia confusa et incondita, absona atque absurda est. Quartum autem sensibilibus genus multiplices habet variasque species : cæterum ea dicuntur aspectabilia, quo genere et varii colores et coloratae res sexcentæ comprehenduntur : primi vero colores sunt quattuor, albus, niger, splendidus, puniceus : reliqui enim ex his permixtis generantur. Albus igitur color visum dispescit, niger confundit, quemadmodum calor diffundit tactum, frigus contrahere potest, et acerbitas quoque gustum contrahere, acrimonia vero diducere solet.

§ 9. Præterea animalium aeriorum corpus et nutritur et conservatur, dum alimentum per venas in universam corporis molem distribuitur et affluentia quadam velut per cauales derivatur atque a spiritu irrigatur, qui illud ad extremas partes motu efficaci diffundit. Respiratio autem fit, quum nihil vacui in rerum natura sit ; aer vero et attrahitur et influit in locum ejus qui effluxit per oscula invisibilia, e quibus etiam sudor madorque perspicue existit in superficie cutis, parte simul ejus per naturalem calorem pereunte. Necessè igitur est vicissim introduci motum consumpto æqualem ; sin minus, vacuum aliquid in rerum natura esse, quod fieri nequit. Neque enim amplius constlatum animal et unum esset, si corpus vacuo divideretur. Similis quoque instrumentorum ma-

chinatio in ipsis inanimis est ad respirationis similitudinem : cucurbitula enim et succinum imagines sunt respirationis. Nam fluunt per corpus foras spiritus, vicissim autem introducuntur per respirationem et ore et naribus, deinde rursus velut Euripus vicissim inferuntur in corpus, quod secundum influxum extenditur. At cucurbitula consumpto aere ab igne humorem attrahit ; succinum vero excreto spiritu simile corpus suscipit. Omne autem alimentum a radice quidem cordis, a fonte vero ventriculi in corpus inducitur, quod etiam si plus irrigatur quam desuat incrementum dicitur, si vero minus, deminutio : vigor autem in horum confinio est atque in defluxionis et influxionis æqualitate intelligitur. Quum autem concretionis compages dissolvuntur, si non amplius transitus est spiritui aut alimenti distributio cessat, animal interit.

§ 10. Multæ vero sunt vitæ pestes et mortis causæ, quarum unum genus nominatur morbus. Morborum vero præcipua causa est primarum facultatum inconcinnitas, si forte simplices facultates vel redundarint vel defecerint, calor, frigus, humor aut siccitas. Post has autem sunt sanguinis mutationes et variationes ex corruptione, et carnis marcidæ depravationes, si pro rerum vicissitudine acidum vel salsum vel acre sanguinis mutationes aut carnis tabes existant. Hinc enim bilis et pituitæ origines, humores morbosi et humorum putredo, tenuis quidem si non sit in profundo, sed curatu difficilis, cujus principia

γὰρ ἀντικαταλαμβάνοντα τὰν τῶν καρβρόνων χόραν καὶ ἀπελάσαντα τὰ συγγεῖα, ἰδρύεται κακοῦντα τὰ σώματα καὶ ἐς αὐτὰ ταῦτα ἀναλύεται. Καὶ σώματος μὲν πάθεα τάδε, καὶ ἐκ τῶνδε ψυχᾶς νόσοι ἐντὶ πολυλαί, ἄλλαι δ' ἄλλων δυναμίον ἐντὶ, αἰσθητικᾶς μὲν δυσαισθησίᾳ, μαμονικᾶς δὲ λάθα, ὁρμητικᾶς δὲ ἀνορεξίᾳ καὶ ἄ προπέτεια, παθητικᾶς δὲ ἀγρία πάθεά τε καὶ λύσαισι οἰστρώδεες, λογικᾶς δὲ ἀμαθία καὶ ἐκφροσύνα. Ἀρχαὶ δὲ κακίας ἀδοῦναι καὶ λῦσαι ἐπιθυμίαι τε καὶ φόβοι, ἐξαμμένοι μὲν ἐκ σώματος, ἀνακεκραμεναὶ δὲ πᾶ ψυχῆ, καὶ ἐξαγγελόμεναι ὀνόμασι ποικίλοις· ἐρῶτες γὰρ καὶ πόθοι ἡμεροὶ τε ἔκλυτοι ὄργαι τε σύντονοι καὶ θυμοὶ βαρεῖς ἐπιθυμίαι τε ποικίλαι καὶ ἀδοῦναι ἀμετροὶ ἐντι. Ἀπλῶς δὲ ἀτόπως ἔγεν ποτὶ τὰ πάθεα καὶ ἀρχεσθαι πέρασ ἀρετᾶς καὶ κακίας ἐστὶ· τὸ γὰρ πλεονάζει ἐν ταύταις ἢ καρβρόνα αὐτᾶν εἶμεν εὐ ἢ κακῶς ἀμέ διατίθητι. Ποτὶ δὲ ταύτας τὰς ὁρμᾶς μεγάλα μὲν συνερῆγῃ δύνανται αἱ τῶν σωμάτων κράσις, ὁξείαι ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἄλλοιαι γινόμεναι ἐς τε μελαγχολίας καὶ λαγνείας λαβροτάτας ἄγοισαι ἀμέ, καὶ βρυματιζόμενά τινα μέρεια δάξασμῶς ποιοῦντι καὶ μορφᾶς ρλεγματινόντων σωμάτων μᾶλλον ἢ ὑγιαίνόντων, δι' ὧν δυσθυμίαι καὶ λῆθαι παραφροσύναι τε καὶ πτοαὶ ἀπεργάζονται· ἱκανὰ δὲ τὰ ἔθεα, ἐν οἷς ἂν ἐντραφῶσι κατὰ πόλιν ἢ οἶκον, καὶ ἄ καθ' ἀμέραν δίαιτα, θρύπτουσα τὰν ψυχᾶν ἢ βρῶνῦσα ποτ' ἀλκᾶν. Ταὶ γὰρ θυραυλίαι καὶ ἀπλαῖ τροφαὶ τὰ τε γυμνάσια καὶ τὰ ἕθεα τῶν συνόντων τὰ μέγιστα δύνανται ποτὶ ἀρετᾶν

καὶ ποτὶ κακίαν. Καὶ ταῦτα μὲν αἷτια ἐκ τῶν γενετόρων καὶ στοιχείων ἐπάγεται μᾶλλον ἢ ἐξ ἀμείων, ὅτι μὴ ἀργία ἐστίν, ἀρισταμείων ἀμῶν τῶν ποθακόντων ἔργων. Ποτὶ δὲ τὸ εὐ ἔγεν τὸ ζῶον δεῖ τὸ σῶμα ἔγεν τὰς ὑπ' αὐτῶ ἀρετάς, ὑγίειαν τε καὶ εὐαισθησίαν ἰσχύν τε καὶ κάλλος. Ἀρχαὶ δὲ κάλλους συμμετρία ποτὶ τ' αὐτῶ τὰ μέρεια καὶ ποτὶ τὰν ψυχᾶν· ἄ γὰρ φύσις οἷον ὄργανον ἀρμυζατο τὸ σκᾶνος, ὑπακούον τε εἶμεν καὶ ἐναρμόνιον ταῖς τῶν βίων ὑποθέσεσι. Δεῖ δὲ καὶ τὰν ψυχᾶν βυθιμίζεσθαι ποτὶ τὰς ἀναλόγους ἀρετάς, ποτὶ μὲν σωφροσύναν οἷον ποτὶ ὑγίειαν τὸ σῶμα, ποτὶ δὲ φρόνασιν οἷον ποτὶ εὐαισθησίαν, ποτὶ δὲ ἀνδρείοτάτα οἷον ποτὶ βῶμαν καὶ ἰσχύν, ποτὶ δὲ δικαιοσύνην οἷον ποτὶ κάλλος τὸ σῶμα. Τούτων δὲ ἀρχαὶ μὲν ἐκ φύσιος, μέσα δὲ καὶ πέρατα ἐξ ἐπιμελείας, σώματος μὲν διὰ γυμναστικᾶς καὶ ἱατρικᾶς, ψυχᾶς δὲ διὰ παιδείας καὶ φιλοσοφίας. Αὐταὶ γὰρ δυνάμεις τρέφοισαι καὶ τοιοῖσαι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχᾶς διὰ πόνοισαι καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαροτάτας, ταὶ μὲν διὰ φαρμακείᾶν, ταὶ δὲ παιδευτικᾶν τῶν ψυχᾶν διὰ κολασίων καὶ ἐπιπλασίων. Ῥωννύουσι γὰρ διὰ προτροπᾶν ἐγείροισαι τὰν ὁρμᾶν καὶ ἐγκελευόμεναι τὰ ποτίζορα ποτὶ ἔργα. Ἀλειπτικᾶ μὲν ὦν καὶ ἄ ταῦτα συγγενεστάτα ἱατρικᾶ, σώματα ταχθεῖσα θεραπεύειν, ἐς τὰν κρατίστην ἀρμονίαν ἄγοι· τὰς δυνάμεις τὸ τε αἶμα καθρόν καὶ τὸ πνεῦμα σύβροον ἀπεργάζεται, ἔν' εἰ καὶ τι νοσῶδες ὑπογενεῖτο κράτος αὐτῶ ἔχοιεν ἐβρῶμένα ταὶ δυνάμεις αἵματος

ex ossibus generantur, molesta vero quæ ex medullis accenditur. Postremi autem sunt morbi spiritûs, bilis, pituitæ auctus et influxio in sedes alienas vel locos corporis principales. Tunc enim meliorum locum occupant cognatisque depulsis sedes sibi constituunt, et postquam corpora affligerunt, in hæc ipsa dissolvuntur. Et corporis quidem hæc sunt affectiones, et ex his complures animi morbi exoriuntur, sed alii alias habent facultates, sentiendi quidem facultatem stupor, memoriæ vim oblitio, appetitiam edendi fastidium et nimium desiderium, patibilem naturam feræ affectiones et æstro percita rabies, cogitandi denique solertiam ignorantia ac dementia. Vitiositatis autem principia sunt voluptates et dolores, cupiditates et timores, ex corpore quidem accensa, sed animo quasi immixta quæ variis nominibus appellantur: nam amores, desideria, dissolutæ cupidines iraque vehemens et gravis excandescencia, cupiditates variæ, voluptates denique incredibiles ex his animi motibus nascuntur. Omnino ita ineptire, ut animus cupiditatum imperio subjiciatur, virtutis et vitii terminus est: siquidem his sæpe indulgere aut his superiorem esse nos vel bene vel male afficit. Ad ius animi impetus multum conferre possunt corporum temperamenta quæ vel vehementia et fervida vel alio tempore alia sint nosque ad atram bilem et effusissimas libidines perducant, porro quædam partes fluxionibus laborantes

prurimum afferunt formasque intumescuntium potius quam sanorum corporum, quibus ægritudines et oblitia et demencias et metus efficiunt: tantum etiam valent consuetudines quibus in sua quisque civitate vel familia innutritus est, itemque quotidiana vivendi ratio, ut animum aut effeminent aut ad fortitudinem corroborent. Nam ante fores pernoctare et tenuis victus et exercitationes et eorum quibuscum versamur mores maximam habent vim in utranque partem sive ad virtutem sive ad vitium. Et harum quidem rerum causæ ab ipsis parentibus atque elementis potius inferuntur, quam a nobis, nisi socordia nostra accidit, ut a debitis officiis discedamus. Cæterum ad bonum animalis habitum opus est corpore propriis virtutibus, sanitate, sensuum integritate, viribus et pulchritudinæ prædito. Principia pulchritudinis sunt partium ejus tam inter sese quam cum animo congruentia; natura enim tanquam instrumentum hoc corpus composuit, quod et morigerum esset et vitæ institutis accommodatum. Animus quoque ad convenientes virtutes conformandus est, ad temperantiam ut corpus ad sanitatem, ad prudentiam ut ad sensuum vigorem, ad fortitudinem ut ad robur et vires, ad justitiam ut corpus ad pulchritudinem. Harum virtutum initia e natura, media et fines e diligentia repetenda sunt, siquidem corporis virtutes gymnasticæ et medicinæ ope, animi bona eruditionis et phi-

καὶ πνεύματος· μωσικὰ δὲ καὶ ἅ ταύτας ἀγεμῶν φιλοσοφία, ἐπὶ τῶν τῆς ψυχᾶς ἐπανορθῶσι ταχθεῖσαι ὑπὸ θεῶν τε καὶ νόμων, ἐθίζοντι καὶ πείθονται, καὶ ποταναγκάζονται, τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογισμῷ πείθεσθαι, τῷ δ' ἄλόγῳ θυμῶν μὲν πρᾶον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δὲ ἐν ἀρεμῆσι, ὡς μὴ δίχα λόγῳ κινέεσθαι, μηδὲ μὴν ἀτρεμίζεν τῷ νόῳ ἐκκλωσμένῳ ἢ ποτὶ ἔργα ἢ ποτὶ ἀπολαύσεις. Οὗτος γάρ ἐστιν ὄρος σωφροσύνας, εὐπειθείᾳ τε καὶ καρτερίᾳ. Καὶ σύνεσις καὶ ἅ προσβίστα φιλοσοφία, ἀποκαθαράμεναι ψευδέας δόξας ἐνήθηκαν τὰν ἐπιστάμην, ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τῆς ἀγνοίας, χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θεῶν, τοῖς ἐνδιατρίβειν σὺν αὐταρχίᾳ τε ποτὶ ἀνθρώπειαν καὶ σὺν εὐροίᾳ ἐπὶ τὸν σύμμετρον βίῳ χρόνον εὐδαιμόνιον ἔστιν.

§ 12. Ὅτι μὲν δὴ ὁ δαίμων μοῖρας τᾶσδ' ἔλαχε, δι' ἀλαθεστάτων δόξαν ἄγεται ἐπὶ τὸν εὐδαιμονέστατον βίον. Αἱ δὲ καὶ τις σκληρὸς καὶ ἀπειθής, τῷ δ' ἐπέσθω κολάσις ἅ τ' ἐκ τῶν νόμων καὶ ἅ ἐκ τῶν λόγων, σύντονα ἐπάγοισα δείματ' αὐτοῦ ἐπουράνια καὶ τὰ

καθ' ἄδω, ὅτι κολάσις ἀπαραίτητοι ἀπόκεινται δυσδαίμοσι νερτέροις, καὶ τᾶλλα ὅσα ἐπαινέω τὸν Ἰωνικὸν ποιητὴν ἐκ παλαιᾶς ποιεῖντα τῶς ἐναγέας· ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσῶσιν ποκα ὑγιάζομεν, αἱ κα μὴ εἶκη τοῖς ὑγεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπείργομεν ψευδέσι λόγοις, αἱ κα μὴ ἄγῃται ἀλαθέσι. Λέγοντο δ' ἂν ἀναγκάσιος καὶ τιμωραὶ ξέναι, ὡς μετενούμεναι τῶν ψυχῶν τῶν μὲν δειλῶν ἐς γυναικεῖα σκάνεα ποτ' ὕβριν ἐκδιδόμενα, τῶν δὲ μαιφρόνων ἐς θηρίων σώματα ποτὶ κολασίν, λάγων δ' ἐς συῶν ἢ κάπρων μορφάς, κούφων δὲ καὶ μετεώρων ἐς πτηγῶν ἀεροπόρων, ἀργῶν δὲ καὶ ἀπράκτων ἀμαθῶν τε καὶ ἀνοήτων ἐς τὰν τῶν ἐνύδρων ἰδέαν. Ἄπαντα δὲ ταῦτα ἐν δευτέρᾳ περιόδῳ ὁ Νέμεσις συνδιέκρινε σὺν δαίμοσι παλαμναίοις γρονόιοις τε, τοῖς ἐπόπταις τῶν ἀνθρωπίνων, οἷς ὁ πάντων ἀγεμῶν θεὸς ἐπέτρεψε διοίκησιν κόσμῳ συμπληρωμένῳ ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τῶν τε ἄλλων ζῶων, ὅσα δεδαμιούργηται ποτ' εἰκόνα τὰν ἀρίσταν εἶδος ἀγεννάτω καὶ αἰωνίῳ καὶ νοσῶ.

iosophiæ beneficio contingunt. Hæ enim facultates alunt et roborant tum corpora tum animos laboribus, exercitationibus, pura denique vitæ ratione, partim medicamenta ad corpora reficienda adhibentes, partim animos castigationibus et reprehensionibus erudientes. Corroborant enim animum, cohortationis stimulis ejus impetum excitantes eumque ad apta facinora impellentes. Unctoris igitur ars et quæ huic cognata est medicina corporibus curandis destinata atque ad optimam harmoniam facultates illas adducens purum sanguinem spiritumque fluidum reddit, ut quamvis morbidi quid subsit, id valida sanguinis spiritusque facultates vincere queant: musica vero et hujus dux philosophia ad animum emendandum a diis legibusque constitutæ assuefaciunt et suadent et cogunt partem animi rationis expertem rationi obtemperare, in eam autem partem quæ rationis sit expertem lenem esse iram, cupiditatem quiescere, ita ut non sine ratione moveantur, nec contra quiescant, quum ipsas mens vel ad actiones vel ad voluptatis fructum vocaverit. Est enim temperantiæ terminus obedientia ac tolerantia. Sed et intelligentia et augusta illa philosophia mentem falsis opinionibus liberatam scientiæ dicarunt atque a magna ignorantia revocatam ad rerum divinarum contemplationem erexerunt, in qua rebus humanis convenienter versari justumque vitæ tempus bene collocare beati hominis est.

§ 12. Cujus igitur genio hæc obligit sors, is per verissimam opinionem ad felicissimam vitam perducitur. Si quis vero durus et contumax fuerit, eum pœna consequetur tum ex legibus tum ex illis fabulis et rumoribus, quibus magna eaque simul cœlestia simul inferna terculamenta denuntiantur, infelices videlicet manes inevitabilia supplicia manere, et reliqua quæ Ionicus poeta e vetere memoria repetita in sceleratos merito confinxit: quemadmodum enim corpora remediis quibusdam morbidis sanamus, nisi cedant saluberrimis, ita et animos falsis sermonibus deterremus, nisi ducantur veris. Quapropter etiam necessario commemorentur peregrina supplicia, quasi animæ e corporum vinculis elapsæ transeant, ignavorum quidem in muliebria corpora ad ignominiam data, homicidarum vero in ferarum corpora ad supplicium, porro libidosorum in suum vel aprorum formas, levium et ventosorum hominum in acriarum avium species, segnium denique, otiosorum, imperitorum, stolidorum in aquatilium speciem. Omnia autem hæc in secundo circuitu Nemesidijudicavit cum diis inferis cædisque vindicibus, rerum humanarum inspectoribus, quibus ille omnium imperator deus supremus commisit administrationem mundi explet diis hominibusque et reliquis animalibus, quæ ad optimam non genitæ, æternæ, intelligibilis formæ effigiem sunt creata.

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ

ΠΑΝΤΑΧΘΕΝ ΣΥΝΕΙΛΕΓΜΕΝΑ.

ΣΩΤΙΩΝΟΣ ΛΕΙΨΑΝΑ.

1. Οἱ ἀδελφοὺς παρέντες καὶ ἄλλους φίλους ζητοῦντες παραπλήσιοι τοῖς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἔωσι, τὴν δὲ ἄλλοτρίαν γεωργοῦσιν.

(Stobæus Flor. LXXXIV, 6.)

2. Ἀθήνησι νεμόμενοι κοινήν οὐσίαν Ἀχαιοὺς καὶ Δίους ἀδελφοὺς οὕτως εὐγνώμονες ἦσαν, ὥσθ' ὁ μὲν Ἀχαιοὺς γεγυμνασιαρχικῶς ἤξιον τῆς υπολοίπου οὐσίας τὸ ἀνάλοιμα τὸ εἰς τὴν γυμνασιαρχίαν προστίθεσθαι τῷ ἐκείνου μέρει, ὁ δὲ ἀντέλεγεν ὡς καὶ αὐτὸς ἄλλα τινὰ ἀνηλώκως.

(Stobæus Flor. LXXXIV, 7. Scripsi ἐκείνου; codd. αὐτοῦ.)

3. Ὁ Καλλίας χειροτονηθεὶς Ἰππαρχος νέος ὢν ἤξιωσεν ἐπιτραπῆναι αὐτῷ παραχωρῆσαι τῷ ἀδελφῷ Θεοφίλῳ· αὐτῷ γὰρ ἐπεῖναι ἡλικίαν. Ὡστε καὶ εὐδοκίμησεν καὶ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει πρῶτος ἐχειροτονήθη.

(Stobæus Flor. LXXXIV, 8.)

4. Φιλιάδελφον καὶ πένητα λέγεσθαι κρεῖσσον ἢμισάδελφον καὶ πλούσιον.

(Stobæus Flor. LXXXIV, 17.)

5. Κύνα μὲν χαλεπὸν ὄντα ἐπιχειρεῖς πραΰνειν, ὅπως σοι πρᾶος ᾖ, τὸν ἀδελφὸν δὲ οὐ.

(Stobæus Flor. LXXXIV, 18.)

SOTIONIS RELIQUIÆ.

1. Qui neglectis fratribus alios amicos *querunt*, simili illis sunt qui suo agro requiem dantes alienum colunt.

2. Achæus et Dius fratres Athenis quum hereditatem partirentur, adeo benigni erant, ut quum Achæus qui gymnasio præferat et sumptus in ea dignitate fecerat, eos de sua parte detractos illius parti adjici vellet, Dius id non permitteret ac se quoque alios sumptus fecisse dictaret.

3. Callias juvenis adhuc magister equitum dictus petiit a civibus ut sibi liceret hunc honorem Theophilo fratri tanquam natu majori concedere. Quamobrem apud illos gratiosus fuit atque anno sequenti iterum primus creatus est.

4. Fratrum amantem et pauperem dici præstat, quam fratrum osorem et divitem.

PYTHAGOREORUM

FRAGMENTA

UNDIQUE COLLECTA.

Ἐκ τοῦ περὶ ὀργῆς β'.

6. Τοῖς δὲ σοφοῖς ἀντὶ ὀργῆς Ἡρακλείτῳ μὲν δάκρυα, Δημοκρίτῳ δὲ γέλως ἐπέη.

(Stobæus Flor. XX, 53.)

7. Ὡσπερ δὲ πλοῖα γενναῖα, οὐχ ὅσα ἐν εὐδία πλεῖ ἀλλ' ὅσα πρὸς χειμῶνα ἀντέχει καὶ σώζεται, οὕτω καὶ ἄνθρωποι ὀργῇ καὶ κινήσει ἀντέχοντες μεγάλοι καὶ ἀνδρείοι. Ὑποκριταῖς μὲν οὖν, καὶ μὴ ὀργιζομένοις, ὑποκρινόμενοις ὀργὴν συνήνεγκεν, οἱ δὲ σπουδαῖοι ἄνδρες, οὐδ' ἐὰν ὡς ἀληθῶς ὀργίζωνται, οὕτω χροῶνται τῷ σχήματι.

(Stobæus Flor. XX, 54.)

8. Μῦθος τις περιφέρεται ἀστεῖος, ὅτι ἡ λύπη παρ' οἷς ἂν τρέφεται καὶ αὐξήται, παρ' ἐκείνοις ἡδέως καὶ μένει. Ὁ δὲ Κλεάνθης ἔλεγε τὴν λύπην ψυχῆς παράλυσιν. Ὁ δὲ φρόνιμος ἐρεῖ· « Τολμήεις μοι θυμὸς, ἐπεὶ μάλα πολλὰ πέπονθα——μετὰ καὶ τὸδε τοῖσι γενέσθω. »

(Stobæus Flor. CVIII, 59. Posui ἀστεῖος; codd. γυναικὸς. Nam Plutarchus ejus dicti auctorem Æsopum perhibet Consolat. ad uxorem cap. 6 vol. X p. 393 ed. Hutten. Idem philosophi cujusdam sententiam esse vult Consolat. ad Apollon. vol. VII p. 343 ed. Hutten. Præterea

5. Canem tibi infensum mitigare conaris, ut fiat mansuetior, cum fratre vero non eodem modo agis.

E secundo libro de ira.

6. Sapientibus iræ loco, Heraclito quidem lacrimæ, Democrito autem risus oboriebatur.

7. Quemadmodum navigia præclara judicantur, non quæ in tranquillitate navigant, sed quæ tempestatibus obsistunt et salva evadunt; sic et homines qui iræ et commotionibus resistere possunt magni fortesque habentur. Histrones quidem, licet solum simulent, hominis irati faciem induunt; viri autem virtutis studiosi, etsi revera irascantur, vultu tamen et gestibus iratorum abstinent.

8. Facete dictum celebratur, dolorem libenter apud illos manere, a quibus alatur et augeatur. Porro Cleanthes dolorem animi demissionem vocabat. At vir prudens ita dicit: « Intrepidus mihi animus est, quoniam multa mala perpepus sum; cum illis hoc quoque fiat. »

αὐξῆται scripsi; codd. αὐξεται. Ultima τολμήεις μοι θυμὸς κτλ. petita sunt ex Odys. lib. XVII, 284 seq.)

9. Ὅτι ἡ παραμυθία φάρμακον ἀνίας ἐστὶ μέγιστον « νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπιλήθον ἀπάντων. » Καλῶς δὲ καὶ ταῦτ' εἴρηται « λυπομένῳ μὲν μῦθος εὐμενῆς φίλου, ἄγαν δὲ μωραίνοντι νοουθετήματα. »

(Stobæus Flor. CXIV, 15. Verba νηπενθές τ' ἄχολόν τε κτλ. sumta sunt ex Odys. lib. IV, 221. Quæ sequuntur λυπομένῳ μὲν μῦθος κτλ. Euripidis sunt ex incerta tragœdia teste Plutarcho Consol. ad Apoll. vol. VII p. 317 ed. Hutten. Vid. Euripidis fragm. p. 842 ed. Wagner.)

10. Οἱ δελφῖνες μέχρι τοῦ κλύδωνος συνδιανήγονται τοῖς κολυμβῶσι, πρὸς δὲ τὸ ξηρὸν οὐκ ἐξοκέλλουσιν. Οὕτως οἱ κόλακες ἐν εὐδία παραμένουσιν, ὡς οἱ τοὺς φίλους εἰς ἀποδημίαν προπέμποντες μέχρι τῆς λείας συμπαρὰ κολουθοῦσιν. ἐπειδὴν δὲ εἰς τραχείαν ἔλθουσιν, ἀπίσαντι.

(Antonius et Maximus serm. de adulatione p. 248. Scripsi ἐξοκέλλουσιν pro vulgata lectione ἐξοκέλουσιν. Præterea καὶ τοὺς φίλους mutavi in ὡς οἱ τοὺς φίλους.)

ΕΚ ΤΩΝ ΜΟΔΕΡΑΤΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ.

1. Ἔστι δ' ἀριθμός, ὡς τύπῳ εἶπεν, σύστημα μονάδων, ἢ προποδισμὸς πλήθους ἀπὸ μονάδος ἀρχόμενος, καὶ ἀναποδισμὸς εἰς μονάδα καταλήγων· μονάδας δὲ περαίνουσα ποσότης, ἥτις μειουμένου τοῦ πλήθους κατὰ τὴν ὑφάρεσιν παντὸς ἀριθμοῦ στερηθεῖσα μονήν τε καὶ στάσιν λαμβάνει. Περαιτέρω γὰρ ἡ μονὰς τῆς ποσότητος οὐκ ἰσχύει ἀναποδίζειν· ὥστε μονὰς ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἐστάναί καὶ κατὰ ταυτὰ ὡσαύτως ἀτρεπτος μένειν, ἢ ἀπὸ τοῦ διακεχρίσθαι καὶ παντελῶς μεμονώσθαι τοῦ πλήθους εὐλόγως ἐκλήθη.

9. Consolatio maximum est remedium tristitiæ, luctum tollens iramque atque omnia mala in oblivionem adducens. Sed hæc quoque scite dicta sunt : « Mœrenti quidem benevolus amici sermo remedium est, nimis stulte vero se gerenti reprehensio. »

10. Delphini, quoad undæ suppeditant, comitantur nantes, in littus vero nunquam egrediuntur. Sic adulator in rebus secundis manent, sicut qui amicos peregrinationem suscipientes, dum via plana est, deducunt, quum asperior esse incipit, recedunt.

MODERATI PYTHAGOREI FRAGMENTA.

1. Est autem numerus, ut verbo dicam, monadum congeries, vel progressus multitudinis a monade incipiens, simulque regressus in eam desinens : monadem porro de-

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 2, 8, pag. 19 ed. Heer.)

2. Ἦνεις τῶν ἀριθμῶν ἀρχὴν ἀπεφάναντο τὴν μονάδα, τῶν δὲ ἀριθμητῶν τὸ ἐν, τοῦτο δὲ σῶμα τεμνόμενον εἰς ἀπειρον· ὥστε τὰ ἀριθμητὰ τῶν ἀριθμῶν ταύτῃ διαλλάττειν ἢ διαφέρει τὰ σώματα τῶν ἀσωμάτων. Εἰδέναι δὲ καὶ τοῦτο χρή, ὅτι τῶν ἀριθμῶν εἰσηγήσαντο τὰς ἀρχὰς οἱ μὲν νεώτεροι τὴν τε μονάδα καὶ τὴν δυάδα, οἱ δὲ Πυθαγόρειοι πάσας παρὰ τὸ ἐξῆς τὰς τῶν ὄρων ἐκθέσεις, δι' ὧν ἀρτιοὶ τε καὶ περιττοὶ νοοῦνται.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 2, 9 pag. 20 ed. Heer. Locum hunc atque item sequentem qui in Stobæi codicibus Moderati fragmento subijciuntur eidem philosopho tribui, etsi eos ex illius libris depromptos esse non constat. Interesse aliquid inter unum et unitatem sive τὸ ἐν et τὴν μονάδα sæpius annotarunt Pythagorei. Id vero Anonymus de vita Pythag. p. 44 ed. Holsten. sic explicat : ὅτι διαφέρειν ἔλεγον οἱ ἀπὸ Πυθαγόρου μονάδα καὶ ἐν· μονὰς μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ἐνομιζέτο ἢ ἐν τοῖς νοητοῖς οὔσα, ἐν δὲ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς (leg. ἀριθμητοῖς i. e. αἰσθητοῖς), ὁμοίως καὶ δύο τὸ ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς. Est igitur unitas intelligibile, unum sensibile principium, ideoque monas notio universalis, unum rei singularis notio habetur. Ultima verba in quibus Πυθαγόρειοι e codice Monacensi cum Gaisfordo posui paulo obscuriora sunt. Sensum esse arbitramur, Pythagoreis non monadem et dyadem, sed omnino parem atque impari numerorum rationem principia esse visa. Sunt enim αἱ τῶν ὄρων ἐκθέσεις, δι' ὧν οἱ ἀρτιοὶ καὶ περιττοὶ νοοῦνται Pythagoreorum dogmata quibus paris et imparis numeri natura aperitur. Cæterum Pythagoreos intelligit antiquos Samii philosophi assectatores, quibus opponuntur recentiores, hoc est Plato hominesque ex ejus

fuit quantitas, quæ decrescente multitudine deminutioni convenienter omni numero privata quietem ac statum accipit. Siquidem ultra quantitatem regredi monas non valet. Quocirca monas vel quod stet atque immota æquabiliter eodem statu maneat, vel quod a multitudine sit separata atque omnino distincta, recte sic vocatur.

2. Nonnulli numerorum principium dixerunt monadem, eorum vero quæ numerantur, unum : corpus autem id esse quod in infinitum secari potest, ut adeo quæ numerantur a numeris hoc pacto differant, quo a corporibus incorporea. Hoc quæ sciendum est, numerorum initium recentiores quidem statuissse monadem ac binarium numerum, Pythagoreos autem omnes deinceps disciplina formulas, quarum ope numeri et pares et impares cogitatione comprehenduntur.

disciplina profecti. Quippe hunc monadem ac dyadem rerum principia esse voluisse testatur Aristoteles Phys. lib. I cap. 6.)

3. Πυθαγόρας πλείστη σπουδῇ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἐχρήσατο, τὰς τε τῶν ζῶων γενέσεις ἀνήγγεν εἰς ἀριθμοὺς καὶ τῶν ἀστέρων τὰς περιόδους. Ἐπι δὲ τοῖς θεοῖς ἀπαικάζων ἐπωνόμαζεν, ὡς Ἀπόλλωνα μὲν τὴν μονάδα οὖσαν, Ἄρτεμιν δὲ τὴν δυάδα, τὴν ἐξάδα Γάμον καὶ Ἀφροδίτην, τὴν δὲ ἑβδομάδα Καίρον καὶ Ἄθηναν, Ἀσφάλειον δὲ Ποσειδῶνα τὴν ὀγδοάδα, καὶ τὴν δεκάδα Παντέλειαν. Αὐτοῦ δὲ πάλιν τοῦ ἀριθμοῦ τὸν μὲν ἄρτιον ἀτελεῖ, πλήρη δὲ καὶ τέλειον ἀπεφῆναι τὸν περιττόν, ὅτι μιγνύμενός τε πρὸς τὸν ἄρτιον αἰ ποιεῖ^a περικρατεῖν τὸν ἐξ ἄμφοιν περισσόν, αὐτῷ τε πάλιν συντιθέμενος γεννᾷ τὸν ἄρτιον, ὃ ὁ ἄρτιος οὐδέποτε τὸν περισσόν, ὡς οὐ γόνιμος ὢν οὐδὲ ἔχων δύναμιν ἀρχῆς. Ὡστε ἐν τῷ διακρίσει οὖσι οἶμα πολλοὶ τῶν ἄρτιων εἰς περισσούς τὴν ἀνάλησιν λαμβάνουσιν, ὡς ὁ τεσσαρεσκαίδεκα^b, τῶν δὲ περισσῶν εἰς ἀρτίους οὐδεὶς. Ἀδιαίρετον γὰρ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ στοιχεῖον εἰς ἕτερα· τοῖς δὲ ἄλλοις εἰς τὰ αὐτὰ πάλιν αἰ διαλύσεις. Ἐπι δὲ τῇ μονάδι τῶν ἐφεξῆς περισσῶν γνωμόνων περιτιθεμένων, ὃ γινόμενος αἰ τετράγωνός ἐστι τῶν δὲ ἄρτιων ὁμοίως περιτιθεμένων, ἑτερομήκεις καὶ ἀνισοὶ πάντες ἀποβαίνουσιν· ἴσον δὲ ἰσάκεις οὐδεὶς. Καὶ μὴν εἰς δύο διαιρουμένον ἴσα, τοῦ μὲν περισσοῦ μονὰς ἐν μέσῳ περίεστι, τοῦ δὲ ἄρτίου κενὴ λείπεται χώρα καὶ ἀδέσποτος καὶ ἀνάριθμος, ὡς δὴ^c ἐνδεοῦς καὶ ἀτελοῦς ὄντος. Περὶ δὲ τοῦ κοινῶς λόγου τῶν ἀριθμῶν τοῦτον διέξεισι τὸν τρόπον.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 2, 10 pag. 20 seqq. ed. Heer. Quisquis fuit hujus de numeris disputatiunculæ auctor, certum est eum pæne ad verbum exscripsisse quæ de eodem argumento leguntur apud Plutarchum de vita et poesi Homeri cap. 145 vol. XIV pag. 547 ed. Hutten. Sic enim ibi personatus ille Plutarchus : ὃ γὰρ Πυθαγόρας τοὺς ἀριθμοὺς μεγίστην δύναμιν ἔχειν ἡγούμενος, καὶ πάντα εἰς ἀριθμοὺς ἀναφέρειν, τῶν τε ἀστέρων τὰς περιόδους, καὶ τῶν ζῶων τὰς γενέσεις,

ὅσοι τὰς ἀνωτάτω ἀρχὰς διήκουσι, τὴν μὲν ἑξῆς μονάδα, τὴν δὲ ἀρίστον, δυάδα καλῶν· τὴν μὲν ἀγαθῶν, τὴν δὲ κακῶν οὖσαν ἀρχὴν. Ἡ μὲν γὰρ τῆς μονάδος φύσις ἐγγενομένη, τῷ μὲν περιέροντι εὐκρασίαν, ψυγαῖς δὲ ἀρετὴν, σώματι δὲ ὑγίαιον, πόλει δὲ καὶ οἴκοις εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν παρέσχε· πᾶν γὰρ ἀγαθὸν συμφωνίας οἰκεῖόν ἐστιν. Ἡ δὲ τῆς δυάδος, πᾶν τοῦναντίον, ἀεὶ χειμῶνα, ψυγαῖς κακίαν, σώμασι νόσους, πόλει δὲ καὶ οἰκίαις στάσεις καὶ ἔχθρας ἐγέννησε· πᾶν γὰρ κακὸν ἐκ διαστάσεως καὶ διαφορᾶς γίνεταί. Ὅθεν καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀριθμῶν τὸν μὲν ἄρτιον, ἐνδεᾶ καὶ ἀτελεῖ· τὸν δὲ περισσόν, πλήρη τε καὶ τέλειον ἀπέφηνεν (leg. ἀπεφῆναι), ὅτι μιγνύμενός τε πρὸς τὸν ἄρτιον, αἰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν διασώζει, τοῦ περισσοῦ καὶ ἐν τούτοις ἐπικρατούτος· ἑαυτῷ τε συντιθέμενος γεννᾷ τὸν ἄρτιον· γόνιμος γὰρ ἐστὶ, καὶ ἔχει δύναμιν ἀρχῆς, καὶ διαίρεσιν οὐκ ἐπιδέχεται, αἰ τῆς μονάδος ἐν αὐτῷ περιούσης. Ὁ δὲ ἄρτιος οὐτε γινῆναι ποτε τὸν περισσόν, συντιθέμενος ἑαυτῷ, οὐτε ἐστὶν ἀδιαίρετος. Quæ autem apud Moderatum in-super dicuntur de deorum nominibus, ex aliis fontibus hausta videntur. Cf. Plutarch. de Isid. et Osir. cap. 76, vol. IX pag. 206 ed. Hutten. Nicomach. apud Phot. cod. 187 et Theol. Arithm. Neptuni cognomen explicat Plutarchus Thes. cap. 36 : καὶ γὰρ Ποσειδῶνα ταῖς ὀγδοαῖς τιμῶσιν· ἡ γὰρ ὀγδοάς, κύβος ἀπ' ἀρτίου πρώτος οὖσα, καὶ τοῦ πρώτου τετραγώνου διπλασία, τὸ μόνιμον καὶ δυσκίνητον οἰκεῖον ἔχει τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως, ὃν Ἀσφάλειον (al. Ἀσφάλειον) καὶ Γαιήρον προσνομιάζομεν. Aliter Cornutus de natura deor. p. 125 ed. Osann.: Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον γαιήροτος λέγεται ὁ Ποσειδῶν καὶ θεμελιούχος ὑπὸ τινῶν· καὶ θύουσιν αὐτῷ ἀσφαλείῳ πολλαγῶ, ὡσανεὶ ἐπ' αὐτῷ κειμένου τοῦ ἀσφαλῶς ἐστάναι τὰ οὐκίματα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αὐτοῦ δέοντος (leg. αὐτοῦ δὴ ὑπόντος). Hinc corrigendus Anatholius in Theol. Arithm. p. 56, qui ἡ ὀγδοάς, inquit, ἀσφάλεια καλεῖται, ubi flagitatur Ἀσφάλειος. Vid. et Henr. Stephanum in Thesouro. Extrema ἐστὶ δὲ τῇ μονάδι τῶν ἐφεξῆς κτλ. illustrantur Joannis

3. Pythagoras summo studio circa numeros versatus est, quippe qui animalium quoque ortus et siderum circuitus ad numeros rettulerit. Diis etiam illos comparans nomina iis indidit, ut Apollinem monadem vocavit, Dianam dyadem, senarium numerum Connubium et Venerem, septenarium Occasionem et Minervam, Neptunum Tutorem octonarium, decadem autem Perfectionem. Ex ipsis porro numeris parem imperfectum, impari vero plenum ac perfectum appellavit, quoniam si hic additur pari semper ex utroque ut impar victor prodeat facit; cum vero sibi ipse jungitur, producit parem; par contra numerus nunquam impari, quod neque fecundus est neque vim principii habet. Quamobrem in bipartita

divisione multi parium in impares solvuntur, verbi causa quattuordecim, nullus autem imparium in parem. Ipsum enim principium atque elementum in alia dividi nequit; reliqui autem omnes in eadem elementa dissolvi possunt. Porro si monadi unus e sequentibus numeris imparibus additur, prodit semper numerus quadratus; addito vero pari, prodeunt tantum impares et inæquales; nunquam vero numerus quadratus. Quin etiam numeris æqualiter in binas partes divisus, in imparibus in medio semper superest monas, in paribus vero vacuus relinquitur locus a nemine occupatus numeroque carens, quia par numerus indigus scilicet atque imperfectus est. De communi igitur numerorum ratione sic disseruit.

Philoponi testimonio ad Aristot. Phys. lib. III p. 131, qui omnes numeros impares γνώμονας vocatos esse scribit : Καὶ οἱ ἀριθμητικοὶ δὲ γνώμονας καλοῦσι πάντας τοὺς περιττοὺς ἀριθμούς. Ad quem locum Simplicius : γνώμονας δὲ ἐκάλουν τοὺς περιττοὺς οἱ Πυθαγόρειοι, διότι προστιθέμενοι τοῖς τετραγώνοις, τὸ αὐτὸ σχῆμα φυλάττουσι, ὡσπερ καὶ οἱ ἐν ἑωμετρικῇ γνώμονες. Cf. Tiedemann. *Geist der speculation. Philos.* p. 107 seq. Denique quod ad verborum scripturam attinet, tribus locis membranarum lectiones emendavi. Namque ^a ποιεῖ posui, quia poιεῖται περικρατεῖν græcitas respuit. Possis etiam pro περικρατεῖν e libro Plutarcheo hic reponere ἐπικρατεῖν. ^b ὡς ὁ ἐξκαίδεκα mutavi in ὡς ὁ τεσσαρεσκαίδεκα. Scriptor enim probaturus numeros pares dividendo resolvi in impares, minime apto utitur exemplo ὡς ὁ ἐξκαίδεκα, cujus dimidium est octo, ut uterque numerus par sit. Quare τεσσαρεσκαίδεκα exaravi, cujus dimidium septem numerum imparē efficit. ^c ὡς ἂν in ὡς δὴ converti.)

ΕΚ ΤΩΝ ΒΟΥΘΗΡΟΥ ΠΕΡΙ ΑΡΙΘΜΩΝ.

Ἀριθμὸς ἐκ μονάδων σύγκειται, ἕπερ ἐστὶν ἀρχὴ τῶν ὄντων καὶ μέτρον καὶ ἀσύνητον καὶ ἀγέννητον καὶ αἰδῖον καὶ μόνον καὶ εἰλικρινές· ὃ χωρὶς τῶν ἄλλων ἐστὶ, καὶ αὐτὸ κατ' ἑαυτό, καὶ ἀρχὴ καὶ πρώτη φύσις. Καὶ ὅτι μαθεῖν αὐτὸ ἐξεστὶ μὴδ' ἄλλο διορισσάμενῳ, ὃ μόνον ἐστὶν εἰλικρινές καὶ αὐτὸ κατ' ἑαυτό, ὀῆλον ^a.

Ὁ περισσὸς τοῦ ἀρτίου τελεώτερός ἐστιν. Ὁ μὲν γὰρ ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μέσον ἔχει, ὃ δὲ τοῦ μέσου ἐστέρηται ^b. Καὶ ὃ μὲν, ὅπότ' ἂν γένηται ^c ἀνὰ λόγον καὶ πρὸς μονάδα, ταῖς αὐτοῦ χύραις καταλαμβάνει τὰ ταῖς γραμμαῖς περιεχόμενα σχήματα ^d. ὃ δ' ἐν οἰκείῳ μὲν γιγνόμενος ^e οὐδέποτε περαίνεται, ὅταν δ' ἐν περισσῇ γένηται, αὐτὸς τε πέρατος τυγχάνει καὶ τὴν πλευρὰν λόγον ἔχουσαν ἴσχει.

Τὸ ἐν οὐσίᾳ καὶ φύσει καὶ νοῦς καὶ πλήρωμα· ἀρχὴν γὰρ καὶ μέσον καὶ πέρας ἔχον ἐστὶ. Καὶ τὰ ἄλλα ^f τούτου μετεἴληθεν ἃ ἐστὶ, καὶ νοεῖται τῇ τούτου φύ-

σει ἕκαστον ἀπὸ τῶν ἄλλων εἰλικρινούμενον, καὶ εἰχόν τε καὶ εἶδωλα τοῦ ἐνὸς γιγνόμενα.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 2, 5, pag. 12 seqq. ed. Heeren. Scripsi : ^a καὶ ὅτι μαθεῖν αὐτὸ ἐξεστὶ μὴδ' ἄλλο διορισσάμενῳ, ὃ μόνον ἐστὶν εἰλικρινές καὶ αὐτὸ κατ' ἑαυτό, ὀῆλον; codd. καὶ μαθεῖν αὐτὸ μὴδ' ἄλλο διορισσάμενος [δ] μόνον ἐστὶν εἰλικρινές αὐτὸ ὀῆλῶν. ^b ἐστέρηται; codd. στερεῖται. ^c ὅπότ' ἂν γένηται ἀνὰ λόγον καὶ πρὸς μονάδα; codd. ὅπότ' ἂν γεννῶνται ἀνὰ λόγον καὶ πρὸς μονάδα. ^d καταλαμβάνει τὰ ταῖς γραμμαῖς περιεχόμενα σχήματα; codd. καταλαμβάνει τοὺς ταῖς γραμμαῖς περιεχομένους. ^e γιγνόμενος; codd. γινόμενος. ^f τὰ ἄλλα τούτου μετεἴληθεν; codd. τὰ ἄλλα διὰ τούτου μετεἴληθεν. De variis nominibus quibus Pythagorei monadem ornare solebant vide Theol. Arithm. p. 5-9. Conf. Meurs. de Denar. Pythag. cap. 3. De unitate Theol. Arithm. p. 19 : ἐστὶ γὰρ ποσὸν τι ἢ μονάς, καὶ μονώτατον περὶνόν—σὺν γὰρ ἐτέρῳ μόνον οὐκ ἂν ποτὲ εἴη. Quæ sequuntur inde ab ὃ περισσὸς usque ad λόγον ἔχουσαν ἴσχει quum non coherent cum superioribus de unitate disputatione, sed ad quæstionem de paribus et imparibus numeris spectent, recte in codice Vaticano a præcedentibus separantur. De re ipsa legendus Meursius l. c. cap. 2. Distinguebant autem Pythagorei numeros pares et impares, e quibus illos imperfectos et infinitos, hos perfectos et finitos vocabant. Id vero geometriæ ope demonstrare conabantur. Nimirum duabus lineis nullam figuram terminari, tribus terminari inter omnes constat. Quocirca hoc quoque loco dicitur numerus impar comprehendere spatia suis figuras lineis circumscriptas, contra par, dum seorsum ab aliis suum tenet locum (ἐν οἰκείῳ [χύραις] γιγνόμενος), semper esse infinitus, sed quatenus in impari lateat, velut binarius numerus in ternario, finitus esse ac suum pro portione latus habere. Ultima τὸ ἐν οὐσίᾳ κτλ. rursus ex capite de unitate sumta esse apparet. Quapropter merito in membranis a prægresso de paribus et imparibus numeris loco sejunguntur, licet eidem auctori vin-

E BUTHERI LIBRO DE NUMERIS.

Numerus ex monadibus constat. Est vero monas principium rerum et mensura, res simplex, nunquam orta, sempiterna, sola, pura, a reliquis semota ac per se subsistens, initium et prima natura. Cæterum licere nulla aliarum rerum notione explicata cam rem animo perspicere, quæ sola est pura ac per se subsistit, apertum est.

Impar numerus pari præstat. Ille enim principium, finem et medium habet; hic vero medio caret. Et ille

quidem, quando eadem etiam ejus ratio est quæ monadis, suis spatiis comprehendit figuras lineis circumscriptas : hic autem dum seorsum ab aliis suum tenet locum, nunquam finitur; cum vero in impari latet, ipse finitus est habetque pro portione latus.

Unum est substantia et natura et mens et summa; principium enim et medium et finem continet. Reliqua quæ exstant ejus consortia sunt, ac singula ejus vi a cæteris separata animo obversantur, quia unius exempla et imagines sunt.

dicentur. Postremo vel me tacente intelligitur πλήρωμα bene restitutum esse ab Heerenio pro codicum scriptura μήνωμα. Etenim πλήρεις Pythagoreis cum alii sunt numeri impares, tum vero ipsa unitas, cæterorum principium et fons. Vide Plutarch. de vita et poesi Homeri cap. 145, vol. XIV pag. 547 ed. Hutten.)

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΕΣΑ ΛΕΥΚΑΝΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΩ ΦΥΣΙΟΣ.

Φύσις ἀνθρώπου κανὼν μοι δοκεῖ νόμῳ τε καὶ δίκῃς ἦμεν καὶ οἰκῶ τε καὶ πόλιος. Ἰγίνα γὰρ ἐν αὐτῷ στιβαζόμενος εὐροῖτό κά τις καὶ μαστευόμενος. Νόμος γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ δίκῃ, ἃ τῆς ψυχᾶς ἐστί διακόσμησις. Τριγθαδία γὰρ υπάρχοισι ἐπὶ τριγθαδοῖς ἔργοις συνέστακε. Γνώμην καὶ φρόνασιν ἐργαζόμενος ὁ νόος, καὶ ἀλλὰ καὶ δύναιμι ἃ θύμωσις, καὶ ἔρωτα καὶ φιλοφροσύνην ἃ ἐπιθυμία. Καὶ οὕτω συντέτακται ταῦτα ποτ' ἀλλὰ πάντα, ὥστε αὐτᾶς τὸ μὲν κράτιστον ἀγέσθαι, τὸ δὲ χειρόν ἀργεσθαι, τὸ δὲ μέσον υἴεσαν ἐπέχεν τάξιν καὶ ἄρχεν καὶ ἀργεσθαι. Ταῦτα δ' οὕτως ἐμάσατο κατὰ λόγον ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκτυπώσει^α καὶ ἐξεργασίᾳ τῷ ἀνθρωπίνῳ σκάνεος, οἷ μόνον ἀνθρώπων ἐνόασατο νόμῳ τε καὶ δίκῃς ἐπιδέκτορα γενέσθαι, καὶ οὐδὲν ἄλλο τῶν θνατῶν ζῶν. Οὔτε γὰρ ἐξ ἐνὸς σύστημα κοινωρίας γένοίτο κα, οὔτε μὲν ἐκ πλειόνων, ὁμοίων δὲ τούτων ἀνάγκη γάρ, ἐπεὶ τὰ πράγματα διαφέροντά ἐντι, καὶ τὰς ἐν ἑμὶν μοίρας τῆς ψυχᾶς διαφόρως ἦμεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῷ σώματος δράσιος καὶ ἀψιος^β καὶ ἀκούσις καὶ γεύσιος καὶ

ὄσφράσιος, οὐ γὰρ πάντα ποτὶ πάντα τὰν αὐτὴν ἔχει συναρμογάν· οὔτε μὲν ἐκ πλειόνων μὲν καὶ ἀνομοίων, τῶν τυχόντων μάντοισι, ἀλλὰ τῶν ποττὰν τῷ θλω συστάματος ἐκπλάρωσιν καὶ σύνταξιν καὶ συναρμογάν τυχόντων. Οὐ μόνον δὲ ἐκ πλειόνων καὶ ἀνομοίων καὶ τῶν ἐς τὸ θλον καὶ τὸ τέλος τυχόντων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τούτων οὐκ εἰκαίων καὶ ὡς ἔτυχε συνταγθέντων, ἀλλὰ μετὰ τινος νόμου καὶ ἔμφρονος ἐπιστασίας. Αἶτε γὰρ τὰν ἴσαν ἐφέρετο μοίραν καὶ δυνάμιος καὶ τιμᾶς ἀνόμοια ἐόντα, καὶ τὰ μὲν χειρεῖονα τὰ δὲ κάρβονα, τὰ δὲ μέσα, οὐ κα ἐδύνατο^γ ἃ κατὰ ψυχὴν τῶν μερίων κοινωρία συναρμολῆται^δ. αἶτε τὰν ἀνίσαν, καὶ τὰ κάρβονα^ε δὲ τὰν μειζονα μοίραν ἐμίρετο, ἀλλ' ἃ τὰ χειρεῖονα, πολλὰ κα^ς ἀφροσύνα καὶ ἀταξία περὶ τὰν ψυχὴν υπᾶρχεν· αἶτε τὰ κάρβονα μὲν τὰν μειζονα^β, τὰ χειρεῖονα δὲ τὰν μειονα, μὴ ποτὶ λόγον δὲ ἕκαστον τούτων, οὐ κα ἐδύνατο^β ὁμοιοιὰ καὶ φιλία καὶ δικαιοτάς ἦμεν περὶ τὰν ψυχὴν, ἐπεὶ ὧν ἕκαστον ἐν ποτὶ λόγον συντέτακται τὸν ἀρμόζοντα, τὸ τοιοῦτόν φραμι ἐγὼ δικαιοτάτα ἦμεν. Καὶ μὲν ὁμοιοιὰ τις καὶ ὁμοφροσύνα ὁπαδεῖ τῇ τοιαύτῃ. Ἐὶ δὲ τοιοῦτον δικαιοίς κα λέγοιτο εὐνομοία ἦμεν τὰς ψυχᾶς, ὅτις ἐκ τῷ ἀρχεν μὲν τὸ κάρβον, ἀργεσθαι δὲ τὸ χειρεῖον κράτος ἐπιφέροιτο τὰς ἀρετάς. Καὶ φιλία δὲ καὶ ἔρωσις καὶ φιλοφροσύνα σύμφυλος καὶ συγγενής ἐκ τούτων ἐξεβλάστασε τῶν μερίων. Συμπεθεῖ μὲν γὰρ ὁ νόος ὀραυγούμενος, ἔραται δὲ ἃ ἐπιθυμία, ἃ δὲ θύμωσις ἐμπιπλάμενα μένεος, ἔγθρα ζέοισα^ι φιλία γίνεται τῇ ἐπιθυμίᾳ. Ἀρμόζας γὰρ ὁ νόος τὸ ἀδὸ τῷ λυπηρῷ συγκατακερώμενος, καὶ τὸ σύντονον καὶ σφοδρὸν τῷ

EX ARESÆ LUCANI PHILOSOPHI PYTHAGOREI LIBRO DE HOMINIS NATURA.

Homini natura mihi norma tam legis quam juris pariterque domus ac civitatis videtur esse. Nam si quis eorum vestigia quaerat ac scrutetur, in se ipso inveniat; siquidem lex in ipso jusque cernitur, quæ est animi conformatio. Triplex enim quom sit, triplicibus operibus intentus est. Intellectum enim et prudentiam efficiens, vim et robur iracundia, amorem ac benevolentiam cupiditas. Atque hæc omnia inter se ea necessitudine junguntur, ut ejus optima quidem pars imperet, pessima autem pareat, media vero mediam sortem nacta pariter imperet, partim pareat. Hæc autem cuncta sic sapienter deus in fingendo faciendoque corpore humano machinatus est, quod hominem solum voluit legis ac juris capacem fieri, posthabitis cæteris mortalibus animalibus. Nam neque ex uno constare posset communitas et conjunctio, neque ex pluribus similibus, (ut enim varia sunt negotia, ita partes quoque animi varias in nobis esse oportet, quemadmodum et in corpore visus, tactus, auditus, gustus, olfactus reperiuntur, quandoquidem non omnibus omnia pari modo conveniunt,) neque ex pluribus dissimilibus et

quibusvis, verum ex iis quæ ad perfectam suis numeris et absolutam totius corporis compagem pertineant. Non autem ex pluribus solum et dissimilibus, quamvis ad totius consummationem spectent, neque temere et fortuito sint, sed lege quadam et prudentia concinnata. Etenim sive parem sortirentur potestatem atque honorem inter se dissimilia, quæ partim deteriora, partim potiora, partim medii generis forent: non posset animi partium proba constitui communitio: sive imparem ac majorem partem non potiora, sed deteriora consequerentur, magna in animo insipientia et confusio existeret: sive potiora quidem majorem, deteriora vero minorem, non tamen singulorum, ut par est, habita ratione, haud posset in animo concordia, amicitia ac justitia gigni. Quare quando singula rationi convenienter disposita sunt, hoc equidem justitiam esse ajo. Hanc enim constitutionem concordia quædam et consensus sequitur. Hic igitur recte bonus animi status dicitur, qui tum potioris imperio, tum deterioris obsequio virtutes producat. Quin etiam amicitia et amor atque illis finitima et cognata benevolentia ex hisce partibus existit. Mens enim considerans persuadet, cupiditas appetit, ira spiritus plena et odio fervens cupiditati conciliatur. Etenim mens jucunda cum tristi rigida-

ἑκάστῳ μὲν τῶν ψυχῶν καὶ διαχυτικῶν, ἑκάστῳ τε ἑκάστῳ πράγματος τὰν σύμφυλον καὶ συγγενέα προ-
μάθειαν διαμεμερίσται, ὁ μὲν νόος ὄραυγουμενος καὶ
σπιθαζόμενος τὰ πράγματα, ἃ δὲ θύμῳσις δρᾶν καὶ
ἀλλὰν ποιηφερομένα τοῖς ὄραυγαθεῖσιν· ἃ δὲ ἐπιθυμία
προσπύρῃ συγγενῆς ἔσται ἐφαρμόζει τῷ νόῳ ἴδιον
περιποιουμένα τὸ ἀδύ, καὶ τὸ σύννοον ἀποδιδοῦσα τῷ
συννόῳ^κ μέρει τῶν ψυχῶν. Ὡνπερ ἕκατι δοκέει μοι
καὶ ὁ βίος ὁ κατ' ἀνθρώπων ἄριστος ἦμεν, ὅκκα τὸ
ἀδύ τῷ σπουδαίῳ συγκατακραθῆ καὶ ἃ ἀδονὰ τῶ
ἀρετῆ. Ποθαρομῶσθαι δ' αὐτὰ ὁ νόος δύναται,
παιδείσους καὶ ἀρετᾶς^λ ἐπήρατος γενόμενος.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 52 p. 846-857 ed.
Heeren. Auctor in optimis Stobæi membranis
Aresas nominatur, in aliis Isaras vel Eisaras.
Fragmentum admodum depravatum partim Sal-
masius Commentar. ad Epictet. pag. 169 seq.
partim Stobæi editores corrigere tentarunt. Sed
ne commemorem menda ab aliis jam pridem
sublata, ipse pauca notabo quæ hoc capite emen-
davi. Posui igitur : ^a ἐκτυπώσις; codd. ἐκτυπώσει.
^b ἄψυχος cum Salmasio; deest in codd. ^c οὐ κα ἐδύ-
νατο; codd. οὐκ ἂν δύναιτο. ^d συναρμοσθῆμεν· αἶτε
τὰν ἀνίσαν cum Valckenario ad Theocrit. II, 46;
codd. εὐνομασθῆναι μὲν αἶ τε τὰν ἴσαν. ^e μὴ τὰ κάρ-
βρονα δὲ τὰν μείζονα μοῖραν ἐφέρετο, ἀλλὰ τὰ γε-
ρεῖονα; codd. μὴ τὰν κάρβρονα δὲ τὰ μείζονα μοῖραν
ἐφέρετο, ἀλλὰ τὰν γερεῖονα. ^f πολλὰ κα—ὑπάρχεν;
codd. πολλὰ—ὑπάρχεν. ^g αἶ τε τὰ κάρβρονα μὲν τὰν
μείζονα, τὰ γερεῖονα δὲ τὰν μείονα; codd. αἶ τε τὰν
κάρβρονα μὲν τὰ μείζονα, τὰν γερεῖονα δὲ τὰ μείονα.
^h οὐ κα ἐδύνατο; codd. οὐκ ἂν δύναιτο. ⁱ ζέοισα; codd.

ζέουσα. ^k συννόος; membranæ συνδύω. ^l de hoc ge-
nitivo vide quæ dixi ad Timonis vs. 26 et ad
Emped. vs. 179.)

ΑΡΙΣΤΑΙΩΝΟΣ ΑΠΟΣΗΜΑΣΜΑΤΙΟΝ.

Ἀρισταίων ἐφησεν ἀφ'αρθρον εἶναι τὸν κόσμον· λέ-
γει γοῦν ἐν τῷ περὶ ἁρμονίας οὕτως·

Ἐπεὶ δὲ ἀρχά, ἅτε δὴ ἔσῃα ἀρχά, πρὸ παντός τέ
ἐστι καὶ ἀγέννατος καὶ αὐτοτελής, (οὔτε γὰρ αἶ ^a μεῦ'
ἄτερόν τι ἦς, ὑπάρχοι κα ἔτι πρὸ παντός, οὔτε γενο-
μένα ποκὰ ἐκ τινος ἀγέννατός κα εἶη ἔτι, οὐδὲ μὲν
ἀρχά τε καὶ αἰτία τῶν γενομένων, οὔτε γὰρ αὐτοτελής,
ἄτερόν γὰρ τινος ποτιδεθῆσεται τῷ σώσοντος αὐτὰν
καὶ κινάσοντος,) δῆλον δὴ ὡς αὐτὰ καὶ αὐτὰν ἃ ἀρχά
ἀγέννατός τέ ἐστι καὶ αἰδιος καὶ αἰτία γενέσιός τε καὶ
κινάσιος. Κινέουσα δὲ πάντα αὐτὰ ἐξ αὐτᾶς φύσις
ἐστί, καὶ αὐτοτελέα παρεχομένη τᾶλλα αὐτὰ ἐξ αὐτᾶς
αὐτοτελής ἐστί. Εἰκόνες δὲ καὶ δμοιώσεις τᾶς ἀρχῶς
ταύτας καὶ ἐν τοῖς φύσι γινομένοις, καὶ ἐν τοῖς κατὰ
τέγγαν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀθάνατον τὸ ἀκάματον, [τὸ δὲ
ἀκάματον τὸ μὴ κάματον], ὁ δὲ θεός τοιοῦτος, κινέων
τε τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν, φανερόν ὡς αἰδιός κα εἶη ὁ
κόσμος. Αἶ γὰρ ἀρχῶν λήψεται διακοσμάσιος, ἕκαμέ
ποκα τὸ κινέον αὐτὸ καὶ ἀνεπαύσατο ^b διακοσμάσιος.
Αἶ δὲ γε κάματοι καὶ ἀμπαύοιτο τὸ κινέον, φηρατὸν
καὶ γεννατὸν ὑπάρχον, καὶ αὐτὸ πέρας ἐξεῖ ^c κινάσιος,
καὶ τὸ ὅλον δὲ καὶ τὸ πᾶν διακοσμάσιος. Ὡστ'
ἀνάγκη ἦτοι γενέσιν ἀναίρεν, ἢ γεννᾶν ἐκ τῷ μὴ ὄν-
τος, ἢ τὸνδε τὸν κόσμον ὑπολείπεται ^d ἀθάνατον καὶ
ἀγήρατον εἶμεν. Λέγοιτο δὲ κα ἁρμονία φύσιος, ὅτι
πάντα κατὰ λόγον φύεται τὸν ταύτας ποτ' ἄλλαλα ^e,
καὶ ὡς ὁ τεγγίτας ποτὶ τὰν τέγγαν, οὕτως θεός ποτ'

que et vehementia cum levi et ad hilaritatem propensa
animi parte certa quadam mixtura temperat, propriamque
ac peculiarem singulorum curam singula sortita sunt, quia
mens res considerat ac scrutatur, excandescencia autem
appetitur ac vires contemplationi affert, cupiditas deni-
que amoris paterni et conjugalis socia decenter suam
menti dulcedinem affigit, ac prudentiam isti animi parti,
in qua versatur, conciliat. Quapropter etiam ea mihi
videtur hominis vita præstantissima esse, qua jucundum
honesto et voluptas virtuti miscetur. Sed hæc copulare
non potest nisi mens disciplinae ac virtutis vi amabilis
reddita.

ARISTÆONIS FRAGMENTUM.

Aristæon negavit interire mundum; sic enim ait libro
de harmonia :

Quoniam autem principium, ut principium, ante omnia
est et ortu carens ac perfectum, (nam nec si post aliud
sequeretur, ante omnia foret, neque unquam ab aliquo
generatum ortu careret, neque vero initium et causa eorum
quæ nascuntur foret, non enim perfectum esset, siquidem

alio et salutis et motionis suæ auctore egeret,) manife-
stum est principium per se ortu carere atque æternum
esse simulque generationis causam et motionis. Quatenus
autem omnia ex se ipso movet, natura vocatur, et quate-
nus cætera perficit, per se perfectum est. Hujus porro
principii imagines ac similitudines in naturæ artisque ope-
ribus cernuntur. Quoniam autem quicquid immortale est
indefessum sit oportet, [indefessum vero quod nunquam
fatigatur], talis autem deus est, qui totam mundi com-
pagem et rerum universitatem movet, patet æternura esse
mundum. Etenim si positis initiis hæc mundi motes
paulatim efficeretur, motor aliquando fatigatus ab ejus
compositione cessaret. Quodsi auctor motus defessus
requiesceret, et ipse ut mortalis genitusque finem haberet
motus et tota mundi compages utque universitas rerum
oriri desineret. Quocirca necesse est vel ortum rerum
tollere, vel e nihilo cuncta procreare, vel ut immortalis
atque æternus sit mundus relinquitur. Harmonia quoque
naturæ esse dicitur, quia omnia ei congruenter necessitu-
dine quadam inter se juncta generantur, utque artifex ad
artem, sic deus ad harmoniam se habet. Namque ars

ἀρμονίαν. Ἄ τε γὰρ τέχνη ἐστὶ λόγος καὶ ἰδέα τῶν γινόμενων καὶ φύσις. Τὸ μὲν ὦν ἔργον ἀμαρτάνεται ἐν τοῖς τεχνίταις, ὅκκα παραλλάξῃ τὸν τᾶς τέχνης λόγον· τὰ δὲ γινόμενα φύσις¹ φθείρεται πηρὰ καὶ ἀναρῶσα γινόμενα, ὅκκα παραλλάξῃ τὸν τᾶς ἀρμονίας λόγον.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 21, pag. 428 seqq. ed. Heeren. Scripsi : ^a αὶ μεθ' ἄτερόν τι ἦς, ὑπάρχοι κα; codd. εἰ μεθ' ἑτέρω τινὸς ὑπάρχοι ἄν. ^b ἀνεπαύσατο; codd. ἔμπασιν. ^c ἐξεῖ; libri ἐξεῖ. ^d ὑπολείπεται; membranæ κατάλιπε vel καταλείπεται. ^e ἀλλαλα; codd. ἀλλήλως vel ἀλλήλων. ^f φύσι· codd. φύσει.)

ΚΑΙΚΙΛΙΟΥ.

Ὡς φησι Καϊκίλιος ὁ Πυθαγόρειος ἐν βήμασι τοῦτοισ' ἢ τριὰς πρώτη συνέστησεν ἀρχήν, μεσότητά καὶ τελευτήν.

(Excerpta e Joanne Laurentio Lydo in cod. Paris. 3367 fol. 77, ubi male scriptum est Ke-κίλιος.)

ΕΚ ΤΗΣ ΔΙΑΔΥΜΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΕΠΙΤΟΜΗΣ Η ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΔΥΜΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ.

1. Τὴν δ' εὐδαιμονίαν ἐκ τῶν καλῶν γίνεσθαι καὶ προηγουμένον πράξεων. Διὸ καὶ δι' ὧν εἶναι καλήν, καθάπερ καὶ τὴν ἐν τοῖς αἰλοῖς^a ἐνεργεῖαν δι' ὧν ἐν τεχνῶν. Οὐ γὰρ ἐκθιβάξεν τὴν παράληψιν τῶν ὕλικῶν ἀρχῶν τῆς εὐδαιμονίας τοῦ καλοῦ τὴν εὐδαιμονίαν, ὡς οὐδὲ τὴν τῆς ἱατρικῆς ἐντεχνῶν δι' ὧν ἐνεργεῖαν τὴν τῶν ὀργάνων χρῆσιν· πᾶσαν μὲν γὰρ πρᾶξιν

ἐνεργεῖαν εἶναι τινα ψυχῆς. Ἐπεὶ δ' ὁ πράττων συγχρηταί τισι πρὸς τὴν τελειότητα τῆς προθέσεως, μέρη ταῦτα οὐ¹ χρηνομίζειν τῆς ἐνεργείας· καίτοι γε ἐπιζητούσης ἑκατέρως τῶν εἰρημένων τὸ τοιοῦτον^d, οὐ μὴν ὡς μέσος. καὶ δὲ ποιητικὸν τῆς τέχνης. Τὰ γὰρ ὦν ἄνευ πράττειν ὅτιοῦν ἀδύνατον, μέρη τῆς ἐνεργείας λέγειν, οὐκ ὀρθόν. Τὸ μὲν πρὸς μέσος ἐπινοεῖσθαι κατὰ τὸ συμπληρωτικὸν τοῦ ὅτιοῦ τὰ δ' ὦν οὐκ ἄνευ κατὰ τὸ ποιητικόν, τῷ φέρειν καὶ συνεργεῖν εἰς τὸ τέλος.

(Stobæus Floril. CIII, 28. Posui : ^a ἀλλοῖς ex Eclog. lib. II cap. 7 p. 274 ed. Heer.; codd. ἄλλοις. ^b ὕλικῶν ex Eclog. I. c.; codd. ὕλικῶν. ^c οὐ ex Eclog. I. c.; deest in membranis. ^d το τοιοῦτον; libri ἑκατέρως.)

2. Ξενοφάνους πρώτου^a λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς Ἑλληνας. ἄξιός γε αὐτῆς, ἀκα παιδιᾷ τὰς γε τῶν ἄλλων τολμαῖς ἐπιπίπτουτος, καὶ τὴν αὐτοῦ παριστάντος εὐλάβειαν, ὡς ἄρα θεὸς μὲν οἶδε τὴν ἀλήθειαν, « δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. » Ἡ μὲν γὰρ φιλοσοφία θήρα τῆς ἀληθείας ἐστὶ καὶ ὄρεξις καὶ τῶν συγχορευτῶν^b καὶ τῆς πρὸς αὐτὰς^c συμφωνίας, φησὶν. Βεῖ δὲ ναύτην ἢ στρατιωτὴν θεωρεῖς^d, πότερον ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἑαυτῷ πεποιθῆσθαι σοὶ δοκεῖ^e, ἢ πρὸς κοινωνίαν; πρὸς κοινωνίαν. Ὑπὸ τίνος; Ὑπὸ τῆς φύσεως. Τίνος οὐσίας καὶ πῶς; Διοικουσίας τὰ ὅλα. Καὶ πότερον οὐσίας ἢ μή; Ταῦτα οὐκ ἐστὶ ἀναγκαῖον πολυπραγμασιεῖν.

(Stobæus Eclog. lib. II cap. 1, pag. 14 ed. Heeren. Prima verba inde a Ξενοφάνους usque ad τέτυκται, quæ in membranis appositio lemme Ξενοφάνους Colophonio philosopho vindicantur, non posse esse Xenophanis carminibus vaticinati, recte intellexit Heerenius. Qui quoniam

tum ratione constat cogitataque rerum fingendarum specie, tum natura. Sicut igitur artificis opus, artis ratione destitutum, corrumpitur : ita naturæ opera, membris capta ac debilitata, quando ab harmoniæ ratione dissident, interire necesse est.

CÆCILII.

Ut ait Cæcilius Pythagoreus his verbis : ternio primus constituit initium, medium et finem.

E DIDYMI PYTHAGOREI EPITOME SIVE LIBRO DE PHILOSOPHORUM SECTIS.

1. Felicitatem e bonis honestisque actionibus oriri. Quocirca eam omnino esse pulchram, quemadmodum et tibicinis industria prorsus artificiosa sit. Neque enim assumptis materiæ viribus segregari felicitatem ab honestatis sinceritate, ut neque medendi actionis omnino artificiosæ gloriam instrumentorum usus minuit : quippe omnem actionem quandam esse animi industriam. Quum vero agens quibusdam utatur ad incepta exsequenda, non sta-

tim ea partes operis existimari convenit : quamvis utraque earum; quarum mentio facta est, artium tale quid requirat, non tamen ut partem, sed ut causam efficientem artis. Namque ea sine quibus agi quidpiam non potest, partes operis non recte nominantur. Pars enim consideratur, quatenus ad totum complendum facit : ea vero sine quibus aliquid fieri nequit, pro causa efficiente habentur, ut quæ ad finem ferant ac prosint.

2. Xenophanis primum ad Græcos permanavit sermo, relatu dignus, ut aliorum salse increpantis audaciam, ita suam aperientis prudentiam, Deum quidem veritatem scire, « sed opinionem solam omnibus in rebus valere. » Nam philosophia, inquit, veritatis est tum indagatio tum cupiditas ejusque sociarum atque earum inter se concordia. Si vero nautam vel militem contempleris, utrum homo ipse sibi tantum factus esse videtur, an ad vitæ communitatem? Ad communitatem. A quo? A natura. Qualis autem ea est et quomodo? Regit universum. Utrum vero est illa necne? Hæc non amplius perquiri necesse est.

hic ita de Xenophane agitur, ut disseruisse de illo alium sapientiae professorem probabile est, locum hunc cum sequentibus junxit, quae re argumentoque cum praecedentibus coherent atque in vetustis exemplaribus Didymo tribuuntur. Quod autem attinet ad Xenophanis de veritate dubitationem, auctor est Sotion apud Diogenem Laertium lib. IX, 11, 20, eum primum dixisse, res omnes intelligentiae nostrae vim et notionem fugere (φρᾶσι δὲ Σωτίων, πρῶτον αὐτὸν εἰπεῖν ἀκατάληπτα εἶναι τὰ πάντα). Caeterum hemistichium istud δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται exstat inter Xenophanis carminum et dictionum reliquias. Vid. Philos. Graec. Fragm. vol. I pag. 103, fr. 14. Convenit Colophonii philosophi sententia cum iis quae Plato in Phaedro p. 278 D Socratem dicentem facit: τὸ μὲν σοφὸν καλεῖν ἔμοιγε μέγα εἶναι δοκεῖ καὶ θεῶν μόνω πρέπειν· τὸ δὲ ἡ φιλοσοφῶν ἢ τοιοῦτόν τι μᾶλλον γε ἂν αὐτῶ καὶ ἀρμόττει καὶ ἐμμελεστέρος ἔχοι. Idem in Phaedone p. 66 ed. Stephani. philosophiam τὴν τοῦ ὄντος θήραν vocavit. Hoc ipsum effatum tenuerunt Platonici ac multitudine ornarunt. Sic Alcinoüs cap. 1: τῶν κυριωτάτων Πλάτωνος δογματίων τοιαύτη τις ἂν διδασκαλία γένοιτο. Φιλοσοφία ἐστὶν ὄρεξις σοφίας, ἢ λύσις καὶ περιαγωγή ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἐπὶ τὰ νοητὰ ἡμῶν τρεπομένων καὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν ὄντα. Quod reliquum est, locum male a librariis habitum aliquoties emendavi. Scripsi igitur: ^a πρώτου cum Heerenio; πρώτος Canterus. ^b συγχορευτριῶν; codd. συγχορευτῶν. Sed αἱ τῆς ἀληθείας συγχορευτρίαι nominari videntur virtutes, id est, veritatis sociæ et comites. ^c αὐτάς; codd. αὐτοῦς. ^d εἰ δὲ ναύτην ἢ στρατιώτην θεωρεῖς; libri εἶδεν αὐτήν, εἰ δὲ στρατιώτην. ^e πότερον ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐαυτοῦ πεποιῆσθαι σοὶ δοκεῖ; libri πότερον οὖν ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ ὕψ' ἐαυτοῦ πεποιῆσθαι σοὶ δοκεῖ.)

De morali philosophiæ parte.

3. Ethica est facultas animæ, qua bene exulta virtus actiuosa procreatur, vel ratio secundum quam morum virtute utimur. Ethos autem est qualitas partis animæ ratione carentis sed quæ rationi parere solet.

Aliter. Pars animæ ratione carens, assueta rationi parere: aut affectus, sive affectibus obnoxia pars animæ, rationis participi parere assueta.

Aliter. Affectus vel pars animæ ad appetendum prompta, assueta ratione præditæ obedire. Licebit ita quoque definire: principium agens animæ: aut motus animi ad appetendum propensus, aut qualitas partis animæ ratione destitutæ: aut animæ partis ratione carentis qualitas e præscripto rationis rationi obedire docta. Atque ita quidem Platonici definiunt: Stoici autem qui in Zenonis castra transierunt, per translationem: ethos est vitæ fons

Περὶ τοῦ ἠθικοῦ εἶδους τῆς φιλοσοφίας.

3. Ἡθικὴ ἐστὶ δύναμις ψυχῆς, δι' ἧς ἀσκηθεῖσθαι καλῶς ἢ πρακτικῶς κατασκευάζεται ἀρετῇ, ἢ λόγος καθ' ὃν χρησόμεθα ἠθικῇ ἀρετῇ. Ἡθος δὲ ἐστὶ ποιότης τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς ὑποτακτικῶς ἔχειν ἐπιζομένου τῷ λόγῳ.

Ἄλλως· ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς εἰθισμένον ὑπακούειν τῷ λόγῳ· ἢ πάθος, ἢ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, εἰθισμένον ὑπακούειν τῷ λογικῷ.

Ἄλλως· πάθος ἢ τὸ ὀρεκτικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, εἰθισμένον ὑπακούειν τῷ λογικῷ. Πάρεστι δὲ καὶ κείνως ὀρίζεσθαι· ἀρχὴ ψυχῆς πρακτικῆ· ἢ κίνησις τῆς ψυχῆς καθ' ὁρμήν· ἢ ποιότης ἀλόγου μορίου ψυχῆς· ἢ ψυχῆς τοῦ ἀλόγου μέρους ποιότης, κατ' ἐπιτακτικὸν λόγον δυναμένη τῷ λογικῷ ἐπακολουθεῖν. Οὕτω μὲν οὖν οἱ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφῶντες ὀρίζονται· οἱ δὲ κατὰ Ζήνωνα ² τὸν Στωϊκῶν, τροπικῶς· ἦθος ἐστὶ πηγὴ βίου, ἀφ' ἧς αἱ κατὰ μέρος πράξεις βέουσι. Πάθος δ' ἐστίν, ὡς μὲν Ἀριστοτέλης ³, ἀλογος ψυχῆς κίνησις πλεοναστικῆ. Τὸ μὲν οὖν ἄλογον κατὰ τοῦ μὴ ἔχοντος τὸν ἀρχικὸν λόγον τάττει, τὸν γὰρ ὑποτακτικὸν ἔχει, καθ' ὃν ὑπακούειν πέφυκε τῷ λογικῷ· τὸ δὲ πλεοναστικὸν, κατὰ τοῦ πεφυκότος ἐπιθέγεσθαι πλεονασμόν, οὐ κατὰ τοῦ ἡδὴ πλεονάζοντος· ποτὲ μὲν γὰρ πλεονάζει, ποτὲ δ' ἐλλείπει. Κάκεινως δ' ὀρίζεται· πάθος ἐστὶ κίνησις τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς πλεοναστικῆ, κατὰ φαντασίαν ἡδέως ἢ λυπηροῦ. Ὅ μὲν οὖν Περιπατητικὸς οὕτως· ὡς δ' ὁ Στωϊκὸς ὀρίσαστο Ζήνων ⁴, πάθος ἐστὶν ὁρμὴ πλεονάζουσα. Οὐ λέγει πεφυκῆα πλεονάζειν, ἀλλ' ἡδὴ ἐν πλεονασμῷ οὖσα· οὐ γὰρ δύναμις, μᾶλλον δ' ἐνεργεία. Ὀρίσαστο δὲ κάκεινως· πάθος ἐστὶ ποτὴ ψυχῆς, ἀπὸ τῆς τῶν πτηνῶν φορᾶς τὸ εὐκίνητον τοῦ παθητικοῦ παρεικάσας. Ἡθοποιεῖα δ' ἐστὶν ἦθος ἐμποίησις. Ἡθικὴ δ' ἐστὶν ἀρετὴ μεσότης καθῶν, ἢ ἐξὸς ὀρίζουσα τοῦ πάθους τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἐλλείψιν τῷ τῆς φρονήσεως λόγῳ·

ex quo singulae manant actiones. Affectus vero secundum Aristotelem est ratione vacans animi motus vehementior. Ac rationis vacuitatem quidem ponit de eo ut rationis ducis experte, quandoquidem partem obedientem habet, qua rationis participi pareat; vehementiorem autem nominat, quatenus vehementiæ capax non jam vehemens est, siquidem nunc abundat, nunc deficit. Caeterum sic quoque definit: affectus est commotio partis animæ ratione carentis per nimiam voluptatis vel doloris imaginationem. Atque hoc quidem modo Peripateticus; ut vero Zeno Stoicus definit, affectus est appetitio nimia. Non dicit nimii capacem, sed jam nimiam, nec quæ talis esse possit, sed revera jam sit. Definit etiam hoc modo: affectus est animi volatus, cum avium motu perturbationum celeritatem comparans. Quæ autem dicitur morum imitatio vel confictio est morum personæ informatio. Virtus

ἡ ἔξις προαιρετικῆ τοῦ καλοῦ περὶ ἡδονᾶς καὶ λύπας. Ταῦτα μὲν οὖν αὐτάρκη περὶ τῶν ἕρων, πολλάκις γὰρ οἱ περὶ αὐτῶν λόγοι παρεμπεσοῦνται. Χωρητέον δὲ ἐπὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἡθικοῦ τόπου, εὐθύς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κατὰ διαφορὰν ἐνδείκνυμένου.

Διαίρεσις ἡθικοῦ τόπου κατὰ τοὺς Ἀκαδημικούς ⁵.

Φίλων ἐγένετο Λαρισσαῖος, ⁶ φιλόσοφος Ἀκαδημικός, ἀκουστής Κλειτομάχου, τοῦ ἰκανῆς εἰσενεγκαμένου προκοπῆν ἐν τοῖς λόγοις. Οὗτος ὁ Φίλων τά τε ἄλλα πεπραγμάτευται δεξιῶς, καὶ διαίρεσιν τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου, ἣν ἐγὼ προχειροῦμαι, [περὶ ἧς ὁ λόγος]. Ἐοικεναὶ δὲ φησι τὸν φιλόσοφον ἱατρῷ. Καθάπερ οὖν ἔργον ἱατροῦ, πρῶτον μὲν πείσαι τὸν κάμνοντα παραδέξασθαι τὴν θεραπείαν, δεύτερον δὲ τοὺς τῶν ἀντισυμβουλευόντων λόγους ὑφελέσθαι, οὕτω καὶ τοῦ φιλοσόφου. Κεῖται τοίνυν ἑκάτερον τούτων ἐν τῇ προσαγορευομένῃ προτρεπτικῷ λόγῳ, ἔστι γὰρ ὁ προτρεπτικός ὁ παρορμῶν ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Τούτου δ' ὁ μὲν ἐνδείκνυται τὸ μεγαλωφελὲς αὐτῆς, ὁ δὲ τοὺς ἀνασκευάζοντας ἢ κατηγοροῦντας ἢ πως ἄλλως κακοηθιζομένους τὴν φιλοσοφίαν ἀπελέγει. Δεύτερος δὲ μετὰ τούτων ὁ πρὸς τὴν ἱατρικὴν ἀναλογίας ⁷ δευτέραν ἔχων τάξιν. Ὡς γὰρ ἱατροῦ μετὰ τὸ πείσαι παραδέξασθαι τὴν θεραπείαν τὸ προσάγειν ἔστι τὰ μὲν θεραπευτικά, ⁸ τὰ μὲν τῷ προεκκομίσαι τὰ νοσοποιᾶ τῶν αἰτιῶν, τὰ δὲ τῷ τὰ παρασκευαστικά τῆς ὑγείας ἐνθε-

ναι· οὕτως αὖ κατὰ τῆς ἐπιστήμης ἔχει. Μετὰ γὰρ τὰ προτρεπτικά πειρᾶται τὰ θεραπευτικά προσάγειν, ἐφ' ἃ δὴ ⁹ τοῖς παρορμητικοῖς κέρχρηται διμερῶς· τὸ μὲν γὰρ ὑπεξαιρετικὸν τῶν ψευδῶς γεγεννημένων δοξῶν, δι' ἧς τὰ κριτήρια νοσοποιεῖται τῆς ψυχῆς· τὸ δὲ τῶν ὑγιῶς ἐγρουσῶν ἐνθετικόν. Δεύτερος οὖν ὁ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τόπος, ἐφ' ὧν καὶ δι' ἃ ¹⁰ ἡ προτροπή. Τῷ δὲ τρίτῳ πάλιν ὁ τρίτος ἀναλογίσει. Καὶ γὰρ τῇ ἱατρικῇ σπουδῇ πᾶσα περὶ τὸ τέλος, τοῦτο δ' ἦν ὑγίεια, καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ περὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Συνάπτεται δὲ τῷ περὶ τελῶν λόγῳ λόγος περὶ βίον. Ἐπὶ γὰρ τε τῆς ἱατρικῆς οὐκ ἀρκεῖ τὴν ὑγίειαν ἐμποιῆσαι, χρεῖα δὲ καὶ τοῦ παρασχεῖν παραγγέλματα περὶ τῆς ὑγείας, οἷς προσέχοντες τὸν νοῦν τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος διαφυλάττουσι· καὶ δὴ κατὰ τοῦ βίου θεωρημάτων τινῶν ἔστι χρεῖα, δι' ὧν ἡ φυλακὴ γενήσεται τοῦ τελους. Διττός δὲ καὶ ὁ περὶ βίον λόγος, ὁ μὲν ἴδιος, ὁ δὲ κοινός· ὧν τὸν μὲν ἴδιον ἐπισκοπεῖν ἄεον ἔστι τὰ πρὸς ἕκαστον, οἷον εἰ τῷ νοῦν ἔχοντι πολιτευτέον, ἢ τοῖς ἡγεμονικοῖς συμβιωτέον, ἢ γαμητέον τῷ σοφῷ· τὸν δὲ κοινὸν πρὸς ἅπαντας, οἷον ¹¹ τὸ τίς ἀρίστη πολιτεία; εἰ κοινὰς ποιητέον τὰς ἀρχὰς ἢ τιμητάς; Τοῦτον δὲ τὸν κοινὸν προσαγορευτέον μὲν πολιτικόν, ταχτέον δὲ κατὰ αὐτόν, καίπερ ὄντα μέρος τοῦ περὶ βίον, διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν κοινότητα. Εἰ μὲν οὖν ἐνεδέχτετο πάντα εἶναι σοροῦς, οὐκ ἂν ἐδέξασε πλειόνων ἔτι τόπων· οἱ γὰρ κατὰ λεπτὸν διαιροῦμενοι, παραφυάδες εἰσὶ τῶν προκειμένων· ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν

moralis vero est affectuum, medietas, vel habitus affectus abundantiam vel defectum prudentia componens; vel habitus honesti circa voluptates vel dolores appetens. Atque haec quidem de definitionibus dicta sufficiant; saepius enim de illis sermo incidet. Nunc autem illustrato quem tractamus loco pro notionum quas continet diversitate statim ad morum scientiae divisionem pergamus.

Divisio Ethices secundum Academicos.

Philo quidam Larissæus fuit, Academicus, Clitomachi auditor, viri de litterarum studiis præclare meriti. Hic igitur Philo cum alia bene tradidit, tum hanc, de qua ego agam, questionem ad philosophiam spectantium divisionem. Ait autem philosophum medico esse similem. Quemadmodum igitur medici officium est, primum quidem aegroti persuadere, ut curationem admittat, deinde vero adversariorum rationes confutare, sic quoque philosophi. Ergo horum utrumque in adhortatione positum esse patet; siquidem adhortatio ad virtutem incitans oratio est. Cujus altera quidem pars magnum ipsius usum exponit, altera adversarios vel reprehensores, vel philosophiam aliquo modo calumniantes refellit. Deinde vero etiam hoc modo cum medicina contentio quaedam et comparatio fit, quæ secundum obtinet locum. Ut medici est, postquam persuasit admittendam curationem,

remedia adhibere, quibus partim morborum causæ tollantur, partim sanitas reddatur: ita etiam in hac scientia se res habet. Etenim post exhortationem studet curationem adhibere, incitamentis utens duplici modo, quorum aliis falsæ opinioniones animi iudicium inficientes evelluntur, aliis veræ inseruntur. Secundo igitur loco disputatio de bonis et malis est, in quibus considerandis versabatur quorumque causa instituta fuerat adhortatio. Tertio denique modo sic fiat comparatio. Sicut medicinæ studium omne refertur ad finem, sive ad sanitatē, item philosophiæ ad beatitudinem. Conjungitur autem cum tractatu de finibus alter de vitæ generibus. Nam quemadmodum in exercenda medicina non sufficit sanitatem reddere, sed opus etiam est tradi præcepta de tuenda valetudine, quibus obsequentes bonam corporis habitudinem conservent: sic etiam in vita præceptis quibusdam opus est, ad finem, felicitatem scilicet, conservandum. Duplex autem est de vita sive privata sive publica tractatus, quorum ille necessario singulorum res considerat, velut sitne prudenti gerenda respublica, vel sitne cum principibus vivendum, vel num sapienti uxor ducenda sit; hic de omnium rebus quaerit, velut quæ sit optima respublica? utrum honores et magistratus ditioribus tantum an omnibus mandari expediat? Ex his locum de rebus publicis appellare licet civilem; convenit autem separatin-

μέσως διαχειμένων ἀνθρώπων πρόνοιαν ποιητέον, οὐσ-
τινας ἐκ τῶν παραινετικῶν λόγων ὠφελεῖσθαι συμβαί-
νει, μὴ δυναμένους προσεκοιχεῖν τοῖς διεξοδικοῖς πλά-
τεις, ἢ διὰ γρόνον στενοχωρίας, ἢ διὰ τινὰ ἀναγκ-
αίαν ἀσβολίας, ἐπεισενεκτέον τὸν ὑποθετικὸν λόγον,
δι' οὗ τὰς πρὸς τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς
ἐκάστου γράψεως ὑποθήκας ἐν ἐπιτομαῖς ἐξουσιν.

Οὕτω μὲν οὖν ἡ Φίλωνος ἔχει διαίρεσις. Ἐγὼ δ'
ἐὶ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ διαιρέσειν, ἀριστέως ἐν αὐτῇ συνεί-
ρησι, διὰ τὰ περὶ τῶν ἀρεσκόντων, τῆ τῆς ἐξήμερείας ¹²
ἐπισκοπῆς περιγραφῆ· ἡγούμενος δ' ἑμαυτῷ
πᾶσι τοῖς πατέρεσιν τὴν οὐσίαν δεῖν ἐπισκοπεῖν οὐ τίς
παραλείπειται, κατὰ τὴν ποιότητα τὴν περὶ αὐτὴν καὶ
ποσότητα, καὶ τοῦτο ἐξεζῆς τὸ πρὸς τί, νομίζω προσ-
επιπονητέον τε εἶναι καὶ τὰ ἄλλων ἐπισκοπεῖν, κα-
θ' ἅπερ οὐ πάντων, οὕτω τῶν περὶ ταῦτα διενεγ-
χάντων.

Ἔστιν οὖν Εὐδόρου τοῦ Ἀλεξανδρείης ¹³, Ἀκαδη-
μικῷ φιλοσόφῳ, διαίρεσις τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου,
βιβλίῳ ἀξιόκτιτον, ἐν ᾧ πᾶσαν ἐπετελέλυθε προδλε-
ματικῶς τὴν ἐπιστήμην, τῆ δὲ διαιρέσεως ἀνάσταται
τὸ τῆς ἠθικῆς οἰκεῖον. Ἐστὶ δὲ αὕτως. Τριπλοῦς ὁ
ὄντος τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου, τὸ μὲν ἐστὶν κατὰ
εἶδος, τὸ δὲ κατὰ τὸ ἴδιον, τὸ δὲ κατὰ τὸν ἄλλον. Τοῦ μὲν ἠθικοῦ
το μὲν περὶ τὴν θεωρίαν τῆς καθ' ἕκαστον ἀξίας, τὸ δὲ
περὶ τὴν ὄρμην, τὸ δὲ περὶ τὴν πράξιν. Ταῦτ' ἐστὶ
τὸ τῆς θεωρίας τῆς ἠθικῆς εἶδη, πρῶτον μὲν, τὸ θεάσα-
σθαι τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος ὅπερ αἰρεῖσθαι μέλλο-

μεν, οὐδὲ γὰρ οἶόν τε γενέσθαι τὴν ὄρμην εὐλογον, εἰ
μὴ μετὰ τὴν θεωρίαν· ἡ θεωρία δ' ἐστὶ περίσκεψις
τοῦ πράγματος καὶ οἶον ἐπίκρισις, κατὰ τὸν περὶ αὐ-
τοῦ λογισμόν· δευτέρον δὲ τὸ τὴν ὄρμην τῷ περινοη-
θέντι καλῶς ἐπιβαλεῖν· τρίτον τὸ τὴν πράξιν αὐτοῖς
ἐπισυνάψαι. Ταῦτ' ἐστὶ τὰ πρῶτα μέρη τοῦ ἠθικοῦ
λόγου, θεωρητικόν, ὀρμητικόν, πρακτικόν· τούτων δ'
ἐκάστου ὑποδιαίρεσις. Τοῦ γὰρ περὶ τὴν θεωρίαν τῆς
καθ' ἕκαστον ἀξίας, τὸ μὲν περὶ τῶν σκοπῶν ἢ τῶν
λεγομένων σκοπῶν τοῦ βίου· τὸ δὲ περὶ τῶν συμβαλλο-
μένων εἰς τὴν τῶν τελῶν περιποίησιν, (τὸ μὲν ἐστὶ
περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακῶν,) τὸ δὲ περὶ τῶν
κατὰ τῆς ἀρετῆς ποιῶν, ὅπερ καὶ καλεῖται χαρακτηρισ-
τικόν· τὸ δὲ περὶ τεχνῶν· τὸ δὲ περὶ ἐπιτηδευμάτων.
Τοῦ μὲν περὶ ἀρετῶν τὸ μὲν κοινόν, τὸ δ' ἴδιον· κοι-
νὸν μὲν, οἶον περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἀνδρείας, σω-
φροσύνης, φρονήσεως, τῶν ἄλλων· ἴδιον δὲ τὸ προ-
τρεπτικόν, τοῦτο γὰρ εἰς τὸ μόνως ἐνδείξασθαι τὴν
ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὴν θεωρίαν
τῆς καθ' ἕκαστον ἀξίας λόγος εἰς τοσοῦτους τόπους γε-
νικῶς τέμνεται· ὁ γὰρ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν πολ-
λὰς περιέχει διαίρεσεις, αὐτίκα τὴν περὶ τῶν λεγομέ-
νων προηγουμένων, τὴν περὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς καὶ
δόξης καὶ εὐφροίας. Τῷ δὲ περὶ φιλίας κατὰ γενεῖναισιν
ὑπάγει τὸν περὶ ἔρωτος, τὸν περὶ συμποσιῶν. Οὐ
μὴν ἀλλ' ὅμως τοῦδε σύμπαντος εἰς τὸν περὶ ἀγαθῶν
καὶ κακῶν ὡς γενικώτατον ὑπέταξε λόγον. Τοῦ δὲ
περὶ τῆς ὄρμης ¹⁴ λόγου ὁ μὲν ἐστὶ περὶ τῆς ἰακίης

eam tractari propterea quod latissime patet, quamvis pars
sit loci de vita. Jam si fieri posset, ut omnes essent
sapientes, pluribus locis non foret opus, quandoquidem
subtiliores divisiones ex iis quae proposita sunt oriuntur;
quoniam vero mediocrium quoque hominum cura agenda
est, qui quum iis vel per temporis angustias vel per ne-
cessaria quaedam negotia uberioribus disputationibus va-
care non liceat, tamen ex monitis utilitatem capiunt, non
omittendus est proceptorum tractatus, qui tula rectaque
de singulorum usu consilia paucis verbis comprehensa det.

Atque haec quidem Philonis est divisio. Ego vero si
paullo sequior essem, illa contentus jam dogmata conne-
cterem, descriptione sex partibus constante sublevatus:
quam autem existimem primum naturam rei tractandae;
deinde qualitatem illius et quantitatem, denique relatio-
nem ejus ad alias res mihi inspicendam esse, dedita opera
alios quoque consulendos judico, ut non omnes, ita in
his precipuos.

Est igitur Eudori Alexandrini, Academici, divisio phi-
losophiae universae in praeclearo libro tradita, in quo to-
tam scientiam ad quaestiones retulit, ejus ego divisionis
partem ethicae propriam in medium proferam. Sic autem se
habet. Quum omnis de philosophia disputatio triplex
sit, una ejus pars moralis est, alia physica, tertia logica.
Porro moralis philosophia partim circa contemplationem

dignitatis singulorum, partim circa appetitionem, partim
circa actionem versatur. Etenim haec tres sunt morum
scientiae species, primum contemplatio dignitatis rei,
quam consecrari volumus, quia appetitio ante contem-
plationem rationi consentanea esse non potest, contemplatio
autem est rei consideratio et quasi de ea judicium ejus
inspectione innixum: porro appetitio rei probe conse-
cratae adhibita: denique actio quae utrique insuper annecti-
tur. Quapropter haec primae sunt morum scientiae partes,
contemplativa, appetitionis propria, activa; quarum sin-
gulae rursus dividuntur. Nam contemplatio primum vel
veram vitae rationem et institutionem vel quod dicitur
vitae institutum tractat; vel quae ad illud quod petimus
consequendum pertinent (ad quae virtutes et vitia refe-
runtur), vel qualitates secundum virtutes, quod proprium
ac peculiare vocatur; vel artes et studia. Virtutum
porro tractatio partim communis est, partim propria;
communis quidem, ut de justitia, de fortitudine, de tem-
perantia, de prudentia et aliis; propria vero adhortatio-
nem complectitur, quae virtutem ac vitium duntaxat de-
monstrat. Et contemplatio quidem singulorum dignitatis
in tot generales locos secatur, siquidem honorum locus et
malorum multas divisiones continet, ut de productis, de
amicitia, de voluptate, de gloria, de bona indole. Quo-
circa etiam ad locum de amicitia refert Eudorus ob simi-

δρμης, ὁ δὲ περὶ παθῶν. Ἦτοι γὰρ πᾶν πάθος ὁρμη πλεονάζουσα, ἢ τὰ γε πλείστα μεθ' ὁρμης καὶ τὰ ἀρρώστῆματα ¹⁵. Τοῦ δὲ περὶ τῆς πράξεως λόγου ¹⁶ ὁ μὲν ἐστὶ περὶ τῶν οικειούτων πρὸς τινὰς πράξεις, ὁ δὲ περὶ τῶν ἀλλοτριούτων ἀπὸ τινῶν πράξεων, ὁ δὲ τῶν αἰτιῶν ἀποδοτικῶς τῶν ἐπιτελούντων τινὰς σχέσεις ἢ κινήσεις, ὁ δὲ περὶ τῆς ἀσκήσεως, ὁ δὲ περὶ τῆς ἰδίας καὶ ὁμωνύμως τῇ γένει λεγομένης πράξεως. Καὶ ὁ μὲν περὶ τῶν οικειούτων πρὸς τινὰς πράξεις, δίκαιται εἰς τε τὸν ὑποθετικὸν καὶ τὸν προτρεπτικόν· ἐνιοὶ γὰρ καὶ τοῦτον ὑπὸ τήνδε τάττουσι. Ὁ δὲ περὶ τῶν ἀποτρεπόντων καλεῖται παραμυθητικός, ὃς καλούμενός ἐστι πρὸς ἐνίον παθολογικὸς ¹⁷. τοῦ δὲ περὶ τῆς ὁμωνύμως λεγομένης πράξεως καὶ ἰδικῆς ὁ μὲν ἐστὶ περὶ τῶν καθηκόντων, ὁ δὲ περὶ τῶν κατορθωμάτων. Ἐπεὶ δὲ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν κατορθωμάτων τὰ μὲν ἐστὶ καθ' ἑαυτά, τὰ δὲ κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πλησίον σχέσιν, συνέστη τόπος ὁ περὶ τῶν χαρίτων ἐκ τοῦ λόγου τοῦ κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πλησίον σχέσιν ὑπάρχων. Πάλιν δ' ἐπεὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν κατορθωμάτων ἃ μὲν λέγεται σύνθετα, ἃ δὲ ἀσύνθετα, συνέστη κατὰ τὰ σύνθετα ὁ περὶ βίων λόγος, οὗ μέρος ὢν ὁ περὶ γάμου κατ' ἰδίαν ἐτάχθη, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ ζητημάτων. Ὡς εἶναι τοὺς πάντας τόπους κατὰ τὸν τῆς πράξεως τόπον, παραμυθητικόν, [παθολογικόν] ¹⁸, περὶ ἀσκήσεως, περὶ καθηκόντων, περὶ κατορθωμάτων, περὶ χαρίτων, περὶ βίων, περὶ γάμου.

Ὁ μὲν οὖν ἠθικὸς λόγος εἰς ταῦτα καὶ τοσαῦτα τέμνεται· ἀν· ἀρκτέον δὲ τῶν προβλημάτων, προτάττονται τὰ γένη κατὰ τὴν ἐμοὶ φαινομένην διάταξιν, ἦντινα πείθομαι πρὸς τὸ σαφέστερον διηρηκέναι.

Τέλος ¹⁹ λέγεται πολλαχῶς· ὡς τὸ πέρας, ὃ ἀντιδικαίρεται ἀρχῇ καὶ μέσῳ· καὶ ὡς τὸ τέλοςμα φορικόν· ὡς τὸ ἀνάλωμα, καθ' ὃ λέγεται ἀτελής τις ²⁰ καὶ εὐτελής· ὡς ὁ γάμος παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν, ἦτοι παρὰ τὸ συμπέρασμα τῆς νεότητος, ἢ διὰ τὸ τελειοῦν τὸν ἄνδρα τῇ πρὸς τὴν γυναῖκα συνόδῳ, καθ' ὃ τὴν γαμήλιον Ἦραν συζυγίαν καὶ τελείαν ἐπονομάζουσι ²¹. τέλος δὲ καὶ γνώσεως καὶ πράξεως καὶ ποιήματος· τὸ καὶ ἀποβαῖνον, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ²².

Ἀγαθῶν στομάτων
ἀνόμου τ' ἀρροσύνας
τὸ τέλος ὀυσυγία.

Τέλη δὲ λέγονται καὶ αἱ τῶν πολιτειῶν ἀρχαί, τὰ τέλη Λακεδαιμονίων εἰ τόχοι. Παρὰ δ' Ὁμήρῳ ²³ ἐν τῇ τῆς Ἰλιάδος δεκάτῳ· Αἴψα δ' ἐπὶ Ὀρθῶν ἀνδρῶν τέλος ἴξον ἰόντες· τοῦτο δ' ἐστὶν ἔναρχον τάγμα. Λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν ²⁴ ὀρικῶς, τέλος ἐστὶν οὗ ἕνεκα πάντα πράττεται καθηκόντως, αὐτὸ δὲ πράττεται οὐδενὸς ἕνεκα. Ὑπὸ ²⁵ Κράτητος, οὗ χάριν τᾶλλα, αὐτὸ δ' οὐδενὸς ἕνεκα. Καὶ πάλιν, ἐπ' ὃ πάντα τὰ ἐν τῇ βίῳ πραττόμενα καθηκόντως τὴν ἀναφορὰν λαμβάνει, αὐτὸ δ' ἐπ' οὐδέν ²⁶. Ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων Περιπατητικῶν, τῶν ἀπὸ Κριτολάου, τὸ ἐκ

litudinem eos qui sunt de amore ac de conviviis. Veruntamen hæc quidem omnia generali bonorum et malorum explicationi subjicit. Appetitionis autem locus partim de peculiari appetitione, partim de affectibus tractat. Quippe vel omnis affectus est appetitio nimia, vel certe et plerique affectus cum appetitione conjuncti sunt et ipsæ quoque ægritudines. Actionis denique locorum alius de rebus ad actiones facientibus, alius contra de rebus ab iisdem alienis, alius de causis habituum quorundam aut motuum, alius de exercitatione, alius de speciali actione, a generali nomine non distincta disserit. Præterea locus de rebus ad actionem facientibus in præcepta dividitur et adhortationem; quia nonnulli hunc etiam huc referunt. Alter locus de rebus ab iisdem alienis consolatorius atque a quibusdam affectuum tractatio vocatur: tertius vero de speciali actione vel de officiis vel de recte factis agit. Quum vero officia et recte facta partim per se valeant, partim ad alios juvandos pertineant, ex his posterioribus gratiæ qua apud alios floremus locus manavit. Rursus quoniam officia et recte facta partim composita dicuntur, partim simplicia, super prioribus locus est in quo de vita agitur, cujus pars habetur locus de nuptiis, qui tamen propter questionum multitudinem separatim proponitur. Sunt igitur loci omnes ad illum de actione locum pertinentes (protrepticus), consolatorius sive pathologicus,

de exercitatione, de officiis, de recte factis, de gratia, de vita, de nuptiis.

Ac morum quidem scientia tot, quot commemoratae sunt, habet partes: deinceps autem quaestiones aggrediemur juxta generum ordinem a nobis clarissime, ut putamus, propositum.

Τέλος multa significat; ut finem, cui respondent principium et medium; ut pensionem tributi; ut sumtum, quo pacto quis ἀτελής et εὐτελής dicitur; ut nuptias apud Diores, vel quod juventutem absolvant, vel quod virum cum muliere congressum perficiant, qua ratione pronubam Junonem conjugalem et perfectam appellant; τέλος porro tribuitur et cognitioni et actioni et poemati; designat præterea eventum, ut apud Euripidem:

Effrenati oris
et exlegis amentiae
finis est infortunium.

Τέλη etiam dicuntur magistratus qui sunt in singulis civitatibus, velut apud Lacedæmonios. Cum autem Homerus Iliadis decimo dicit: Αἴψα δ' ἐπὶ Ὀρθῶν ἀνδρῶν τέλος ἴξον ἰόντες, cohortem militarem intellexit. Stoici insuper finem definiunt: propter quod rite fiunt omnia, quum ipsum nullius causa fiat. Crates: cujus causa reliqua fiunt, ipsum autem nullius causa. Et alio loco: ad quod omnia quæ in vita rite fiunt referuntur, quum ipsum ad

πάντων τῶν ἀγαθῶν συμπληρωμένον. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ ἐκ τῶν τριῶν γενῶν, οὐκ ὁρθῶς. Οὐ γὰρ πάντα τάχα μέρη γίνεται τοῦ τέλους· οὔτε γὰρ σωματικά, οὔτε τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτός, τὰ δὲ τῆς ψυχικῆς ἀρετῆς ἐνεργήματα μόνη. Κρεῖττον οὖν ἦν εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ συμπληρούμενον, ἐνεργούμενον, ἵνα τὸ χρηστικὸν τῆς ἀρετῆς ἐμφανηται. Τοῦτο δ' οἱ κατ' Ἐπίκουρον φιλοσοφοῦντες οὐ προσδέχονται λέγειν ἐνεργούμενον, διὰ τὸ παθητικὸν ὑποτίθεσθαι τὸ τέλος, οὐ πρακτικόν ²⁷ ἡδονῇ γὰρ ὄθεν καὶ τὴν ἔνοιαν ἀποδιδοῦσι τοῦ τέλους τὸ οὐκ εὖ διατεθεῖσθαι ²⁸ εἰ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν χωρὶς τῆς ἐπ' ἄλλο τι ἀγούσης ²⁹ ἐπιβολῆς ³⁰. Τὸ μὲν οὖν ὄνομα τοῦ τέλους εὐρίσκειται καὶ παρ' Ὀμήρῳ ³¹ α ὁ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι. Ἄλλ' οὗτος μὲν δημοτελὲς εἰσήγαγε τὸ τέλος, Πλάτων δὲ διέστισε πρῶτος τὸ κατ' ἄνδρα καὶ βίον ἰδιάζον, ἐν τῇ Τιμαίῳ καὶ τῇ Πρωταγόρᾳ ³², καί γε τὴν τοῦ σκοποῦ διαφορὰν πρὸς τὸ τέλος. Καί ἐστι σκοπὸς μὲν, τὸ προκειμένον εἰς τὸ τυχεῖν, οἷον ἀσπίς τοξόταις· τέλος δὲ, τοῦ προκειμένου τεύξις. Βούλονται γὰρ ἐνεργήματα ἡμέτερον εἶναι πρὸς τὸ τέλος. Ὑποτελὲς ³³ δ' ἐστὶ τὸ πρῶτον καὶ οὐκ εὖ τοῦ ζῶντος πάθος, ἀφ' οὗ κατήρατο συναισθάνεσθαι τὸ ζῆλον τῆς συστάσεως αὐτοῦ, οὕτω λογικόν, ἀλλ' ἄλογον, κατὰ τοὺς φυσικοὺς καὶ σπερματικοὺς λόγους, ὥσπερ τὸ θρεπτικόν καὶ τὸ αἰσθητικόν καὶ τῶν τοιοῦτων ἕκαστον ῥίψης τόπον ἐπέχρον, οὐδέπω φουτοῦ. Γενόμενον γὰρ τὸ ζῶν ὠκειώθη τινὶ

πάντως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ ἐστὶν ὑποτελὲς, κείτται δ' ἐν τινὶ τῶν τριῶν· ἢ γὰρ ἐν ἡδονῇ, ἢ ἐν ἀσχησίᾳ, ἢ ἐν τοῖς πρώτοις κατὰ φύσιν. Πρῶτα δ' ἐστὶ κατὰ φύσιν, περὶ μὲν τὸ σῶμα ἐξις, κίνησις, σχέσις, ἐνεργεια, δύναμις, ὄρεξις, ὑγίεια, ἰσχύς, εὐεξία, εὐαισθησία, κάλλος, τάχος, ἀρτιότης, αἱ τῆς ζωτικῆς ἀρμονίας ποιότητες· περὶ δὲ τὴν ψυχὴν, εὐσυνεσία, εὐφροσύνη ³⁴, φιλοπονία, ἐπιμονή, μνήμη, τὰ τούτοις παραπλήσια, ὧν οὐδέπω τεχνοειδὲς οὐδέν, σύμφυτον δὲ μάλλον. Τὴν δ' ὑποτελεῖδα ³⁵ τῶν ἀρχαίων οὐδεὶς ὀνόμασεν, καίτοι τὸ πρᾶγμα γινωσκόντων, τὴν δ' εὐδαιμονίαν συνουσιεῖν τῷ τῷ λέγουσιν. Εὐδαιμονία δ' ἐστὶ τὸ ἄριστον ἐν τῷ βίῳ, ἢ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ἢ τὸ κράτιστον. Ταῦτα γὰρ ἐστὶ τῶν περὶ αὐτῆς ἐνοημάτων ἀπλοῦστερα. Κἂν λέγη δὲ τις μακαριότητα καὶ τὸ μακαρίως ζῆν, εἰς τὸ αὐτὸ συνδραμεῖται τοῖς τελικοῖς. Προσδιακρετέον οὖν. Τῶν περὶ τέλους διαλεγθέντων οἱ μὲν ψυχικὸν εἶναι διανοήθησαν, οἱ δὲ σωματικόν, οἱ δὲ μικτὸν εἶλε ἀμφοῖν. Φράσω δὲ παραδείγματος χάριν· ὁ μὲν τοῖνυν ἀρετὴν λέγων, τοῦτ' ἐστὶν ἐν ἀρετῇ κείμενον, ψυχικὸν ὑπέληξεν· ὁ δ' ἡδονὴν, σωματικόν· ὁ δὲ τὸ καλῶς καὶ ἡδῶς ζῆν, κοινόν. Εἴποι δ' ἂν τις κακείνως, οἱ μὲν λογικόν, οἱ δ' ἄλογον, οἱ μὲν διανοητικόν, οἱ δὲ παθητικόν. Πάντα δὲ τὴν ἐν τούτοις ὀνόμασιν ἔχοντα διαφορὰν εἰς τρυτὸ συντρέχει. Ἐκ γὰρ σώματος καὶ ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου συνεστῶτος, ἀνάγκη καὶ τὴν εὐζωίαν αὐτοῦ

nihil referatur. Recentiores autem Peripatetici, Critolai discipuli, quod omnibus bonis completeretur, posuerunt; tribus videlicet bonorum generibus; sed male. Etenim non omnia bona finis partes sunt, quia neque corporis sunt neque fortunæ, sed solius animi virtutis functiones. Quocirca debebant pro *completeretur* dicere *efficeretur*, ut virtutis usum ostenderent. Epicurei sane hoc *efficiens* non admittunt, propterea quod in patiendo finem, non in agendo ponunt: voluptas enim iis finis est: quamobrem finis notionem esse volunt commodam alicuius erga se affectionem sine ulla alterius rei consideratione. Ac vox quidem τέλος etiam apud Homerum exstat: οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι. Verum hic quidem rem omnium communem attulit, Plato autem primus proprios pro personarum ac vitæ genere fines in Timæo et Protagora distinxit, nec non scopi et finis discrimen tradidit. Est enim scopus quidem quod assequi cupimus, ut scutum metæ instar sagittariis propositum; finis autem ipsa rei propositæ adeptio. Ad finem enim assequendum nostram operam requirunt. Indoles autem est prima et propria animalis affectio qua impellitur, ex qua corporis sui compagem sentit, nondum rationis compos factum, sed ea adhuc carens, e naturæ et prosapiæ suæ legibus, velut nutriendi et sentiendi facultas aliarumque similium unaquæque, radicem, non ipsius plantæ, vicem obtinens. Etenim simulatque genitum est animal, ea ejus indoles

est, ut statim ab initio rei alicui prorsus adhærescat positaque sit in horum trium aliquo expetendo, voluptate, perturbationum vacuitate vel in primis naturæ. Sunt autem prima naturæ in corpore quidem constitutio, motus, habitus, functio, facultas, appetitus, sanitas, robur, valetudinis integritas, sensuum vigor, pulchritudo, celeritas, membrorum incolumitas, harmoniæ vitalis qualitates; circa animum vero sagacitas, solertia, industria, perseverantia, memoria et his similia, quæ omnia non arte parantur, sed naturæ potius beneficio contingunt. Hanc sane indolem nemo antiquorum nominavit, quamvis rem cognitam habuerint, felicitatem vero idem quod finem valere volunt. Est autem felicitas optimum in vita, vel maximum bonum, vel summum. Hæ enim simplices de ea sententiæ sunt. Quodsi quis beatitudinem dicat et beatam vitam pro fine bonorum, eodem res recidet. Accuratius igitur dividendum erit. Qui de fine disseruerunt, eorum alii in animo eum posuerunt, alii in corpore, alii mixtum ex utroque esse putarunt. Dicam autem explicate: qui enim exempli causa virtutem finem ducit, id est in virtute situm, in animo ponit; qui voluptatem, in corpore; qui vitam honestam et jucundam, in utroque. Dixerit aliquis etiam hoc modo, quosdam cum ratione conjunctum, alios rationis expertem finem statuisse, alios rursus in intellectu, alios in animi affectu consistere voluisse. Sed hæc omnia nominibus discrepantia, et

περὶ ταῦτα καὶ διὰ τούτων συνίστασθαι. Λέγομεν οὖν περὶ τῶν πρώτων εὐθύς ὅποιοι ἦσαν οἱ ἀπὸ τῶν ψυχικῶν ἀναγόμενοι. Ὅμηρος, δεδύσθω γὰρ τῇ ἀρχαιότητι προνομία, ψυχικὸν ἀπερνήγατο τῆς εὐδαιμονίας τέλος, καὶ ταῦτα διὰ τοῦ παρεταγομένου προσώπου σοφωτάτου παρ' αὐτῷ. Πεινιέται γὰρ Ὀδυσσεὺς ³⁶ ἀναρωπῶν· « οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι, ἢ ὅταν εὐφροσύνη μὲν ἔχη κατὰ ὄψμον ἅπαντα. » Ἡ δ' εὐφροσύνη ψυχικὴ τίς ἐστι διάθεσις, ἣν ἂν τις ἐξηγήσαιο καλὴν φρόνησιν, τοῦτο δ' ἂν ἐκδέξαιτο τὴν ἐπὶ τοῖς καλοῖς φρόνησιν. Ὅμηρῳ μὲν ἀρκέσει περμετρηθὲν τῆς τιμῆς διὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἐπὶ δὲ τοὺς φιλοσόφους ἴτέον.

Σωκράτης, Πλάτων, ταῦτα τῷ Πυθαγόρᾳ, τέλος ὁμοίωσιν θεοῦ. Σαφέστερον δ' αὐτὸ διήθρῳσε Πλάτων, προσθεὶς τὸ κατὰ τὸ δυνατόν, (φρονήσῃ δ' ἦν μόνως δυνατόν,) τοῦτο δ' ἦν τὸ κατ' ἀρετὴν. Ἐν μὲν γὰρ θεῷ τὸ κοσμοποιεῖν καὶ κοσμοδιοικητικόν· ἐν δὲ τῷ σοφῷ βίου καταστάσεις καὶ ζωῆς διαγωγὴ· ὅπερ αἰνίσασθαι μὲν Ὅμηρον ³⁷ εἰπόντα, « μετ' ἔγνια βαινε θεοῖο. » Πυθαγόραν δὲ ἐπ' αὐτοῦ ³⁸ εἰπεῖν· Ἐπου θεῷ· δῆλον ὡς οὐχ ὀρατῷ καὶ προηγουμένῳ, νοητῷ δὲ καὶ τῆς κοσμικῆς εὐταξίας ἀρμονικῷ ³⁹. Εἰρηται δὲ παρὰ Πλάτωνος ⁴⁰ κατὰ τὸ τῆς φιλοσοφίας τριμερές, ἐν Τιμαίῳ μὲν φυσικῶς, προσθήσω δὲ καὶ Πυθαγορικῶς, σημαίνοντος ἀφθόως τὴν ἐκείνου προεπίνοιαν· ἐν δὲ τῇ Πολιτείᾳ ἠθικῶς· ἐν δὲ τῷ Θεαιτήτῳ

λογικῶς· περιπέφορστοι δὲ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ Νόμων ⁴¹ ἐπὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ θεοῦ σαφῶς ἅμα καὶ πλουσίως. Τὸ δὲ γε πολύφωνον τοῦ Πλάτωνος οὐ πολυλόγον ⁴². Εἴρηται δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ τέλους αὐτῷ πολλαχῶς. Καὶ τὴν μὲν ποικιλίαν τῆς φράσεως ἔχει διὰ τὸ λόγιον καὶ μεγαλόφωνον, εἰς δὲ ταῦτο ⁴³ καὶ σύμφωνον τοῦ δόγματος συντελεῖ. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν. Τοῦτο δ' αὖ κατῆσι ἅμα καὶ χρῆσις τῆς τελείας ἀρετῆς. Ὅτι δὲ τέλος αὐτὴν ἡγείται, τέταχεν ἐν Τιμαίῳ ⁴⁴ κατὰ τὸ νομα ⁴⁵. φράσω δὲ καὶ τὸ ἀπροτελευτίον τῆς περιοχῆς· ἔχει δ' οὕτως· ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώπου ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον ⁴⁶.

Ἀριστοτέλης ⁴⁷ χρῆσιν ἀρετῆς τελείας ἐν προηγουμένοις. Ἡ μὲν οὖν χρῆσις ἐστὶ πλέον τῆς κτήσεως· ἐνέργειαν γὰρ εἶναι βούλεται τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸ τέλος ἡμέτερον. Ἡ δ' ἀρετὴ ἐξὶς ἢ βελτίστη ψυχῆς· τελεία δὲ τριγῶς, καὶ γὰρ σύνθετος ἐκ τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν καὶ ἠθικῶν· τρία γὰρ ὑποτίθεται γένη, ἃ ἂν εἴποις ἀρετῆς κατὰ σύνθεσιν, καὶ ἐκ τῶν οἰκείων δυνάμεων συμπεπληρωμένης, φύσεως ⁴⁸, λόγου, ἔθους. Ταύτη κατ' ἀριμὸν εἶρεῖ τις, ἢ καὶ κατὰ συμφωνίαν τοῦ λογικοῦ μέρους πρὸς τῆς ψυχῆς, περὶ ὧν ὑποβάς ὀταθρῶσω. Πολλαχῶς δ' ἐξεστὶ τὴν εὐδαιμονίαν ὀρίζεσθαι κατ' αὐτόν, ὅσον ἐνέργειαν κατ' ἀρετὴν τελείαν, ἐν βίῳ τελείῳ προηγουμένῳ·

ipsa inter se concinunt. Quum enim homo ex animo et corpore constet, in his et circa hæc necessario ponenda est ejus beatitudo. Quare de primis statim dicamus, quales fuerint, qui ab animo hæc in re sunt profecti. Homerus, ut antiquitati primas deferamus, in animo beatitudinem posuit; idque sub persona quam introduxit sapientissima. Etenim in hunc modum Ulixem vociferantem facit: « Non enim ego ullam puto rem gratiore esse, quam quam lætitia quidem delinet populum universum. » Nam lætitia quæ hic dicitur habitus est animi, quem liceat convenientem affectionem sive rerum honestarum prudentiam interpretari. Atque Homero quidem hic propter antiquitatem primus habitus honor sufficet; deinceps autem ad philosophos pergemus.

Socrates, Plato, non dissentientes a Pythagora, finem dixerunt Dei similitudinem. Verum id planius explicavit Plato, quatenus fieri posset, adjiciens: prudentia autem sive virtute sola id fieri potest. Ut enim in Deo cernitur mundi creatio et administratio, ita in sapiente vitæ institutio ac vivendi ratio; quod quidem Homerus indicavit, quum dixit: « deæ vestigia insequebatur. » Sed Pythagoras quoque de ea re dixit: Sequere Deum; nimirum non tam oculis videndum et præeuntem, quam mente cerneandum musicumque rerum compagi præpositum. Atque hoc a Platone juxta tres philosophiæ partes in Timæo quidem physice, addam

et Pythagorice, cujus placita ubique abundanter significavit; in Republica autem ethice, in Theæteto vero logice dictum: expositum etiam est in quarto de Legibus libro simul perspicue et copiose de Dei imitatione. Cæteroque quamvis Plato in verbis variet, non tamen ideo in sententiis varius est atque inconstans. De fine quoque multis locis agit. Ac varietatem quidem dictionis habent ista propter doctrinam et magiloquentiam, sed ad eundem sensum idemque præceptum omnia ejus verba redeunt. Est vero illud cum virtute vivere; hoc vero rursus perfectæ virtutis simul possessionem et usum significat. Hunc sane finem se statuere, nominatim in Timæo confessus est in loco cujus ultima tantum verba afferam; sunt autem hæc: per quam similitudinem vitæ optimæ divino munere hominibus propositæ finem et in præsens et in posterum tempus consequamur.

Aristoteles usum virtutis perfectæ in productis posuit. Atque usus quidem plus quam possessio valet, quoniam functionem vult esse beatitudinem finemque nobis propositum. Virtus autem habitus est animi optimus; perfectæ vero trifariam accipitur, quia e contemplativis, activis et moralibus constat: siquidem tria statuuntur genera virtutis ut compositæ atque e suis facultatibus, natura, ratione, more conflatæ. Sic igitur pro partium numero aliquis dicat, aut virtutem etiam definiat concentum ratione præditæ partis animi cum rationis experte.

καὶ βίος καλὸς καὶ τέλειος προηγουμένος, καὶ τὸ πάντων σαφέστατον ⁴⁹, χρῆσις ἀρετῆς τελείας ἐν βίῳ τελείῳ ⁵⁰ προηγουμένη. Βίῳ δὲ τελείῳ λέγει πρὸς τὴν διάστασιν τῆς χρῆσεως τῶν ἀγαθῶν· προηγουμένη δέ, χάριν τοῦ τὴν χρῆσιν ἐν ἀγαθοῖς γίνεσθαι, μὴ ἐν κακοῖς. Τοῦτο μὲν οὖν τέλος· τὸ δ' αὐτὸ συνωνύμως εὐδαιμονία παρὰ Πλάτωνος μετενηγεμένον ⁵¹. Σκοποῦς δ' ὑποτίθεται ⁵² τῆς ἐφέσεως τῶν ἀνθρωπίνων ὀρέξεων τρεῖς, τὸν τοῦ καλοῦ, τοῦ συμφέροντος, τοῦ ἡδέος. Καλὸν ⁵³ μὲν οὖν ἐστὶν ἀρετὴ, καὶ τὸ μέτοχον τῆς ἀρετῆς, ὡσπερ αὐτὸς ὁ σπουδαῖος, καὶ τὸ ἀπ' ἀρετῆς ἔργον, ὡστε ἀγαθόν, τὸ καλόν· καὶ τὸ ἐπαινετόν, καὶ τὸ παρέχον ἐπαινετούς. Συμφέρον δέ, τὸ πρὸς τὸ ζῆν εὐχρηστον· συμπαραινέοι δ' ἂν ἡ ἔνοια καὶ πρὸς τὸ εὖ ζῆν. Ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ κατὰ φύσιν ψυχῆς καὶ σώματος, περὶ ὧν προεῖρηται. Ἡδὺ δ' ἐστὶν οἰκεῖον ψυχῆς καὶ σώματος πάθος, εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν ἀγωγόν, ὡσπερ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ ⁵⁴ ὀρίσατο. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νικομαχείων ⁵⁵ Εὐδόξον ⁵⁶ τὸν ἀστρολόγον οἶεται τέλος δογματίζειν τὴν ἡδονήν.

Δημόκριτος καὶ Πλάτων κοινῶς ἐν τῇ ψυχῇ τὴν εὐδαιμονίαν τίθενται. Γέγραφε ⁵⁷ ὁ δ' ἐμὲν οὕτως· Εὐδαιμονία ψυχῆς καὶ κακοδαιμονία οὐκ ἐν βουλήμασι οἰκεῖται, οὐδ' ἐν χρωσθῇ, ψυχῇ δ' οἰκητήριον δαίμονος· τὴν δὲ εὐθυμίην καὶ εὐεστώ καὶ ἀρμονίην, ξυμμετρίην τε καὶ ἀταραξίην καλεῖ· συνίστασθαι δ' αὐτὴν ἐκ τοῦ

διορισμοῦ καὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἡδονῶν· καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ τὸ συμφορώτατον ἀνθρώποις. Ὁ δὲ Πλάτων τῷ Δημοκρίτῳ κατὰ ταῦτ' ἀναγράφων, γράφει περὶ τοῦ κυριωτάτου τοῦ ἐν ἡμῖν δεῖν ὑπολαβεῖν ὡς ἀρ' αὐτὸ δαίμονα ἡμῖν δέδωκεν [ὁ θεός], ὅθεν καὶ ἐν αὐτῷ τὸ εὐδαιμον· λέγει δὲ τοῦτ' ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς εἶναι τινὰ ποιὰν καὶ διάθεσιν· τούτου δὲ τάγαθῶν τὰ μὲν πάθη κατάρχειν, ὅρον δὲ καὶ πέρας εἶναι τὸν λογισμόν. Ἀκούειν γοῦν πάρεστι· οὗο ⁵⁸ γὰρ αὐταὶ φύσει πηγαὶ μεθεῖνται βεῖν, ἡδονὴ καὶ λύπη, ὧν ὁ μὲν ἔθεν τε δεῖ, καὶ ὅπη, καὶ ὅπως ἀρυτόμενος εὐδαιμονεῖ, ὁ δὲ μὴ, τούναντίον. Ἐν μὲν τοίνυν τῷ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν λύπην ὀνομάσαι, τὴν ἀπὸ τῶν παθῶν συνίστησι τῆς εὐδαιμονίας ἀρχὴν· ἐν δὲ τῷ τὸν ἀρυτόμενον ὅθεν τε δεῖ, καὶ ὅπη, καὶ ὅπως, εὐδαιμονεῖν, τὸ τῷ λογικῷ διοριστικῷ εἴρηκε τῆς εὐδαιμονίας. Κατὰ τοῦτο μὲν οὖν ἀλλήλοις συμφέρονται· καθὰ δὲ Πλάτων μὲν ἐν τῇ εὐλογιστίᾳ τίθεται τὸ προηγούμενον ἀγαθόν, καὶ δι' αὐτὸ αἰρετόν, ἐν δὲ τῇ ἡδονῇ τὸ ἐπιγεννηματικόν, ὅπερ οἶεται καυτὸς εἶναι χαρὰν τε καὶ ἀταραξίαν συνωνύμως, ἐξ ἐπακολουθήματος διαφέρουσι ⁵⁹.

Ἀγαθόν ⁶⁰ ἐστὶν ἀφ' οὗ συμβαίνει τὸ ὠφελεῖσθαι· καὶ οὐ πάντ' ἐφίεται τὰ λόγον ἔχοντα προηγουμένως· καὶ ὁ ἦτοι κατὰ φύσιν ἐστίν, ἢ ποιητικόν τοῦ κατὰ φύσιν· καὶ τὸ ὀρεκτικόν κατὰ φύσιν· καὶ τὸ κινήτικόν τῆς κατὰ φύσιν ἐχούσης ὀρέξεως, καὶ καὶ ὁ ἕκαστον

de quibus infra agemus. Multis vero modis felicitatem secundum eum definire licet, ut exercitationem virtutis perfectæ in vita perfectâ cum successu, ut vitam honestam et perfectam rerum successu florentem, et, quod omnium est planissimum, usum virtutis perfectæ in vita perfectâ cum successu. Nimirum ad discernendum honorum usum vita perfectâ ponitur, successus autem, quoniam usus in bonis, non in malis cernitur. Atque hic quidem finis est; idem vero Platonica translatione felicitas appellatur. Jam scopos desiderii rerum hominibus expetendarum tres ponit: honestum, utile et jucundum. Honestum quidem cum virtus est tum quiquid virtute est præditum, ut vir bonus et recte factum, ita ut bonum sit quod honestum est, ideoque etiam laudabile et quod laude dignos reddit. Utile autem est quod ad vitam prodest, quo simul indicatur, quod ad bene vivendum valet. Talia sunt animi corporisque bona, de quibus antea diximus. Jucundum vero est propria animi et corporis affectio, ad naturale ab eo quod naturæ repugnat ducens, quemadmodum in Timæo definit Plato. Aristoteles in decimo librorum ad Nicomachum, Eudoxum astrologum existimat voluptatem pro fine habuisse.

Democritus et Plato communiter in animo felicitatem ponunt. Et ille quidem sic scribit: Animi felicitas et infelicitas non in (possidendis) gregibus et auro consistit; animus est domicilium numinis: cæterum animi tranquil-

litatem etiam bonum ejus statum, contentum, æquabilitatem et perturbationem vacuitatem nominat. Nasæi autem eam ait ex voluptatum separatione ac distinctione, quam rem longe præstantissimam et hominibus utilissimam esse censet. Plato autem in hoc consentiens cum Democrito, de eo quod præcipuum in nobis est scribit, putandum esse, Deum nobis illud pro dæmone dedisse, ideoque etiam in eo felicitatem inesse: quippe in animi principatu bonum hoc habitum quandam et affectionem vocat, cujus initium quidem ab affectibus sumatur, finis vero ac terminus ratiocinatio sit. Quippe hæc ejus verba sunt: duo fontes natura emissi flouunt, voluptas et dolor, e quibus qui unde et ubi et quomodo fas sit, hauriat, beatus, qui minus, miser est. Itaque cum voluptatem ac dolorem memoravit, ab affectibus initium beatitudinis cepit; cum eum qui unde et ubi et quomodo fas sit, hauriat, beatum dixit, rationis discrimen beatitudini adjunxit. Atque in hoc quidem inter se consentiunt: quatenus autem Plato in ratione bene subducta ponit bonum antecedens et per se eligendum, in voluptate vero consequens, quod ipse quoque gaudium et perturbationem vacuitatem verbis idem declarantibus vocat, necessario discrepant.

Bonum est, unde utilitas percipitur, et quod omnia ratione prædita præcipue appetunt; et quod vel secundum naturam est vel ejus efficiens; item naturalis appetitus et quod naturalem appetitum movet, et cui convenienter

εἶ ἔχει ὅσον ἐπὶ τῇ ἐκείνου παρουσίᾳ, ἢ ποιητικὸν ἔστι τοῦ τοιοῦτου· καὶ ὃ ἦτοι δι' αὐτό ἐστιν αἰρετόν, ἢ ποιητικὸν τοῦ αἰρετοῦ· καὶ ὃ ἦτοι εὐδαιμονία ἐστίν, ἢ συμβαλλόμενον πρὸς εὐδαιμονίαν· καὶ καθάπερ Στράτων⁶¹, τὸ τελειοῦν τὴν δύναμιν, δι' ἧς τῆς ἐνεργείας τυγχάνομεν· καὶ τὸ σωστικὸν τῆς ἐκάστου οὐσίας, καθὼ κρατῆσει τῶν μερῶν⁶² τὰ μετέχοντα τῆς τοιαύτης δυνάμεως, καὶ πολλαχῶς ἄλλως. Πλάτων δὲ τοιαύτη χρῆται διαιρέσει, θῆσω δὲ κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ πρώτου τῶν Νόμων, καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆς φράσεως, καὶ διὰ τὴν σαφήνειαν⁶³. Διττὰ δ' ἀγαθὰ ἔστι, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα, ἤρχεται δ' ἐκ τῶν θείων θάτερα, καὶ ἔαν δέχηται τις τὰ μείζονα, παρίστασθαι καὶ τὰ ἐλάττωνα, εἰ δὲ μὴ, στέρεται ἄμφοιν. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττωνα, ὧν ἠγεῖται μὲν ὑγίεια· κάλλος δὲ δευτέρον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχύς, εἰς τε ὁρόμον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώματι, τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος, οὐ τυφλός, ἀλλ' ὁῦν βλέπων, ἄνπερ ἄμ' ἔπεται φρονήσει. Ὁ δὲ πρῶτον αὐτῶν θείων ἠγεμονοῦν ἔστιν ἀγαθὸν, ἢ φρόνησις· δευτέρον δὲ μετὰ νοῦν σώφρων ψυχῆς ἔξις· ἐκ δὲ τούτων μετ' ἀνδρείας κραθέντων τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη, τέταρτον ἀνδρεία. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἐμπροσθεν τέτακται φύσει, καὶ δὴ καὶ τῷ νομοθέτῃ τακτέον ὁπίως. Ἐπι καὶ τούτων ἐνδιαστέλλομαι τὸν τρόπον· Πλάτων πολὺφρων ὢν, οὐχ ὅς τις οἶνται πολὺδοξος, πολλαχῶς διήρχεται τὰγαθόν. Διγῶς μὲν τῷ γένει τῶν ἀγαθῶν· τὰ μὲν θεῖα, τὰ δ' ἀνθρώπινα·

θεῖα μὲν τὰς περὶ τὴν ψυχὴν ἀρετὰς λέγων, ἀνθρώπινα δὲ τὰς περὶ τὸ σωματικὸν μέρος εὐεξίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἐκτὸς λεγομένων εὐπορίας. Τριγῶς δὲ τοῖς τόποις· τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὰ μὲν περὶ ψυχὴν, τὰ δὲ περὶ σῶμα, τὰ δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἢ ἀρετὰς εἰποῖς ἂν καὶ εὐπορίας καὶ εὐεξίας. Πενταχῶς δὲ τοῖς εἶδεσι· πρῶτον μὲν γὰρ τὰγαθὸν τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἀποφάνεται, ὅπερ ἔστι θεῖον καὶ χωριστόν· δευτέρον δὲ τὸ ἐκ φρονήσεως καὶ ἡδονῆς σύνθετον, ὅπερ ἐνίοις δοκεῖ κατ' αὐτὸ εἶναι τέλος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· τρίτον αὐτὴν καθ' αὐτὴν τὴν φρόνησιν· τέταρτον τὸ ἐκ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν σύνθετον· πέμπτον αὐτὴν καθ' αὐτὴν τὴν ἡδονήν. Ταύταις κέχρηται ταῖς διαστολαῖς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Νόμων, μάλιστα καὶ τῷ Φιλόβῳ⁶⁴. Ἄλλως· Μόνον μὲν τὸ καλὸν ἀγαθόν, καθότι τῶν ὄντων οὐδὲν ἀγαθόν, εἰ μὴ μεταλλάβοι τῆς ἀρετῆς, ὅσπερ ὁ δαλδὸς καὶ ὁ σίδηρος τοῦ πυρός, οὐ χωρὶς οὐδὲ ἀπλῶς θερμόν. Μετὰ δ' ἄλλων ἀγαθῶν, τῶν τριῶν γενῶν, ὅτι μετέληφεν αὐτοῦ τὰ δύο, τὰ σωματικὰ σὺν τοῖς ἐκτὸς⁶⁵. Ὡς γὰρ τῆς οὐρανίας ἀφώτιστος μὲν ἢ οὐσία καθ' αὐτὴν, μεταλήψει δὲ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς φωτίζεται, οὕτως οὐδὲν ὃ μὴ μετέχει τῆς ἀρετῆς, ἀγαθόν. Τοῖς γὰρ ἀνθρωπίνους τὸ δύνασθαι ὠφελεῖν ἐκ τῶν θείων πάρεστιν.

Ἀριστοτέλης⁶⁶ τὴν μὲν τριτάδα τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸς δμοίως Πλάτωνι κατὰ τοὺς τόπους. Ἐπι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἔστι δι' ἑαυτὰ αἰρετά, τὰ δὲ δι' ἕτερα. Δι' ἑαυτὰ μὲν οὖν ἔστιν αἰρετά, ὅσα πρὸς τὴν αἴρεσιν

singula recte se habent, quantum illo praesente fieri potest, vel quod tale quid efficit; et quod vel per se est expetendum, vel ejus efficiens; et quod vel beatitudo est, vel ad eam conducit; et ut ait Strato, quod perficit facultatem, qua effectum obtinemus; et quod singularum rerum naturam conservat, quatenus res tali facultate praeditae omnibus partibus integre manent, et multa alia. Plato autem hac divisione utitur, quam ad verbum ex primo de Legibus sumam, tum ob dictionis venustatem, tum ob perspicuitatem. Duplicia vero bona sunt, alia humana, divina alia, pendenteque et divinis humana; ac si quis majora suscepit, minora quoque ei praesto sunt, sin autem illis caret, utrisque privatur. Caeterum minorum primum est sanitas; forma secundum; tertium vires ad cursum caeterosque corporis motus; quartum divitiarum, quae caecae non sunt, sed acute cernunt, si prudentiam sequantur. Quae quidem prudentia divinatorum bonorum dux primaria est, deinde post mentem temperatus animi habitus. Ex his duobus cum fortitudine mixtis justitia tertio exoritur; fortitudo quartum tenet locum. Quae omnia humanis illis natura praestant, ideoque etiam legumlatorem eum ordinem sequi oportet. Praeterea hoc quoque simul explicandum duco: Plato quid verbis quidem, non tamen sententiis, ut nonnulli credunt, differt, variis modis distinguit bonum. Duplex dicit genus bono-

rum, alterum divinatorum, alterum humanorum. Ac divina quidem virtutes animi, humana autem bonum corporis habitum vocat et quae ad externa pertinent bona. Triplex autem genus respectu loci. Bonorum enim alia sunt circa animum, alia circa corpus, alia in rebus externis versantur, quae virtutes, bonum habitum et opes appelles. Quinque autem distinguit species. Primam enim ipsam ideam boni ponit, quae divina et ab aliis rebus semota est. Alteram quae ex prudentia et voluptate constat, in qua nonnulli vitae humanae finem fere inesse volunt. Tertiam ipsam prudentiam per se. Quartam quae e doctrinis et artibus composita est. Quintam, voluptatem per se. His divisionibus utitur in primo de Legibus, et maxime in Philebo. Aliter: Unice quidem honestum bonum est, quatenus eorum quae sunt nihil bonum est, nisi virtutis particeps sit, ut torris et ferrum ignis, sine quo nullus omnino calor. Verum una cum aliis quoque bonis secundum tres species, quia reliquae duae, corporis et externa, ejus participes sunt. Ut enim lunae substantia per se quidem luce caret, illustratur vero eo quod solis luminis particeps sit, sic etiam nihil, quod non particeps virtutis sit, bonum est. Quod enim hominibus prodesse potest, e divinis adsit oportet.

Aristoteles quoque loci ratione habita triplicia cum Platone bona statuit. Verum bona insuper alia per se expe-

αὐτῶν τοῦ δὲ ἡλίτου καὶ ἡ προτρέπεται· τοιαῦτα δ' ἔστιν ὡς εὐδαιμονία, καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀρετῶν καὶ τὰ σωματικά τῶν κατὰ φύσιν, υγεία, εὐεξία, εὐαισθησία, κάλλος, τάχος, ἀρτιότης, ἰσχύς, τὰ παραπλήσια τούτοις, καὶ τῶν σωματικῶν ἡδοναί, αἱ μηδεμίαν βλάβην ἐπιφέρουσαι. Ταῦτα γὰρ ὁ νοῦν ἔχων ἔλοιτ' ἂν αὐτά, κἂν μὴδὲν ἄλλο κερωρισμένον αὐτῶν περιποιῆ. Δι' ἄλλα δ' ἔστιν αἰρετά, τὰ δὲ ἕτερόν τι κερωρισμένον αὐτῶν προκαλούμενα πρὸς τὴν αἴρεσιν, περίπατος, γυμνασία, μάθησις, ἀνάγνωσις, ἱατρεία, θεραπεΐα, τροφαί, σκέπαι. Τούτων γὰρ οὐδὲν δι' αὐτὸ ληπτόν, κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τὴν ἐφ' ἡ παρέρχεται.

Εἰ πᾶν τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετόν; Κατὰ μὲν Πλάτωνα πᾶν. Καὶ γὰρ ἀρετὴν πᾶσαν, καὶ τὴν καθ' ἑκάστην ἐξ ἰν σπουδαίαν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἐστὶ πράξις μετὰ λόγου. Ἐνομάσθη γοῦν καλόν, ὅτι κλητικόν ἐστιν ἐφ' αὐτό ⁶⁷. Τῷ δ' Ἀριστοτέλει δοκεῖ, τὰς μὲν ἕξεις οὐκ εἶναι δι' αὐτὰς αἰρετάς, δι' ἄλλο γὰρ τι, τὴν ἐνέργειαν. Πᾶσα γὰρ ἕξις διὰ ταύτην, ὥστε τὸ οὐ ἕνεκα, τοῦτο δὲ δι' αὐτὸ αἰρετόν, ὑπαρξίς, ἢ χρῆσις καὶ τέλος τοῦ βίου. Καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὗτος μὲν ἀπὸ τῆς χρήσεως ἀναφωνεῖ, Πλάτων δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κτήσεως. Ἄλλ' ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐν τοῖς Νόμοις καὶ ἐν τῷ Τιμαίῳ καὶ τισιν ἄλλοις ταῦτα κερωρχεν, ὁ δὲ νεώτερος ἐν τοῖς Ἠθικοῖς.

Ζήνωνος καὶ τῶν λοιπῶν Στωϊκῶν δόγματα περὶ τοῦ ἡθικοῦ μέρους τῆς φιλοσοφίας ⁶⁸.

Περὶ δὲ τῶν ἡθικῶν ἐξῆς ποιήσομαι τὸν ὑπομνημα-

τισμόν, τὰ κεφάλαια τῶν ἀναγκαίων δογμάτων ἀναλαβόν. Ἀρξομαι δ' ἐντεῦθεν. Ταῦτ' εἶναι φησιν ὁ Ζήνων, ὅσα οὐσίας μετέχει· τῶν δ' ὄντων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα. Ἀγαθὰ μὲν τὰ τοιαῦτα· φρόνησις, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ἀνδρεία, καὶ πᾶν ὅ ἐστιν ἀρετὴ ἢ μετέγον ἀρετῆς· κακὰ δὲ τὰ τοιαῦτα· ἀφροσύνη, ἀκολασίαν, δειλίαν, ἀδικίαν, καὶ πᾶν ὅ ἐστι κακία ἢ μετέγον κακίας· ἀδιάφορα δὲ τὰ τοιαῦτα· ζῶν, θάνατον, δόξαν, ἀδοξίαν, πόνον, ἡδονήν, πλοῦτον, πενίαν, νόσον, υγείαν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Τῶν δ' ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι ἀρετάς, τὰ δ' οὐ. Φρόνησιν μὲν οὖν καὶ σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ἀρετάς· γὰρὰν δὲ καὶ εὐφροσύνην καὶ θάρσος καὶ βούλησιν καὶ τὰ παραπλήσια οὐκ εἶναι ἀρετάς. Τῶν δ' ἀρετῶν τὰς μὲν ἐπιστήμας τινῶν καὶ τέχνας, τὰς δ' οὐ. Φρόνησιν μὲν οὖν καὶ σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην ἐπιστήμας εἶναι τινῶν καὶ τέχνας· μεγαλοφυλίαν δὲ καὶ βίωμην καὶ ἰσχύον ψυχῆς οὐτ' ἐπιστήμας εἶναι τινῶν οὔτε τέχνας. Ἀνάλογον δὲ καὶ τῶν κακῶν τὰ μὲν εἶναι κακίας, τὰ δ' οὐ. Ἀφροσύνην μὲν οὖν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν καὶ μικροφυλίαν καὶ ἀδυναμίαν κακίας εἶναι· λύπην δὲ καὶ φόβον καὶ τὰ παραπλήσια οὐκ εἶναι κακίας. Τῶν δὲ κακιῶν τὰς μὲν εἶναι ἀγνοίας τινῶν, καὶ ἀτεχνίας, τὰς δ' οὐ. Ἀφροσύνην μὲν οὖν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν ἀγνοίας εἶναι τινῶν καὶ ἀτεχνίας· μικροφυλίαν δὲ καὶ ἀδυναμίαν, οὔτε ἀγνοίας τινῶν οὔτε ἀτεχνίας. Ἐτι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν πᾶσι τοῖς φρονίμοις ὑπάρχειν, καὶ αἰεὶ, τὰ δὲ οὐ. Ἀρετὴν μὲν οὖν πᾶσαν καὶ φρονίμην αἰσθητιν,

tunt, alia propter aliud. Ac per se quidem expetuntur, quæ non propter aliud quid sui cupidinem movent ac desiderium nobis inculunt; qualia sunt verbi gratia felicitas, omne virtutum genus, corporis bona secundum naturam, ut sanitas, bonus habitus, sensuum vigor, pulchritudo, celeritas, membrorum integritas, robur atque alia his similia; voluptates corporis quoque nihil damni nobis afferentes. Siquidem hæc vir prudens per se, etiamsi nihil aliud inde consequatur, expetit. Propter aliud autem expetuntur, quæ propter aliud inde consequens sui cupiditate nos inflammant, ut ambulatio, exercitatio, disciplina, lectio, medicina, curatio, alimenta, tegumenta. Namque ex his nihil per se, sed tantum propter ea quæ offert expetitur.

Num omne honestum per se sit expetendum? Secundum Platonem quidem omne. Quippe et virtutem omnem et probum animi habitum earum singulis convenientem et functionem, quæ est actio cum ratione, eo refert. Appellatum certe est honestum sive *calon* quasi a calando, quod ad se vocet seu invitet. Aristoteli vero videtur, habitus non per se esse expetendos, sed propter aliud, functionem videlicet. Omnis enim habitus propter hanc est, ita ut ejus causa eînf; hoc autem tantum per se ex-

petendum est, quippe in quo substantia vel usus et finis vitæ consistat. At felicitatem hic ab usu appellat, Plato vero etiam a possessione. Et ille quidem ætate superior in Legibus, Timæo et aliis libris hæc percepit, Aristoteles autem in Ethicis.

Zenonis et reliquorum Stoicorum de morali philosophiæ parte placita.

Sed de morali philosophiâ deinceps conficiam commentarios, præcipua dogmata summatim explicans. Initium autem inde faciam: Ea esse dicit Zeno, quæ substantiam habent; ex his vero alia esse bona, alia mala, alia indifferentia. Ac bona quidem judicari prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem omnemque virtutem et quod particeps est virtutis; mala autem amentiam, intemperantiam, ignaviam, injustitiam et omne vitium et quod particeps vitii est: indifferentia vero vitam, mortem, gloriam, ignominiam, laborem, voluptatem, divitias, paupertatem, morbum, sanitatem et horum similia. Cæterum bonorum alia virtutes esse, alia non esse. Quippe prudentiam, temperantiam, fortitudinem virtutes esse; gaudium autem, lætitiâ, audaciam, voluntatem et quæ his similia sunt non esse virtutes. Vir-

καὶ φρονίμη δρμήν, καὶ τὰ ὅμοια πᾶσι τοῖς φρονίμοις ὑπάρχειν, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ· χαρὰν δὲ καὶ εὐφροσύνην καὶ φρονίμην περιπάτησιν ⁶⁹, οὕτε πᾶσι τοῖς φρονίμοις ὑπάρχειν, οὐτ' αἰεὶ. Ἀνάλογον δὲ καὶ τῶν κακῶν, τὰ μὲν πᾶσι τοῖς ἄφροσιν ὑπάρχει καὶ αἰεὶ, τὰ δ' οὐ. Κακίαν μὲν οὖν πᾶσαν, καὶ ἄφρονα αἰσθησιν, καὶ ἄφρονα δρμήν, καὶ τὰ παραπλήσια, πᾶσι τοῖς ἄφροσιν ὑπάρχειν καὶ αἰεὶ· λύπην δὲ καὶ φόβον καὶ ἄφρονα ἀπόκρισιν, οὕτε πᾶσι τοῖς ἄφροσιν ὑπάρχειν, οὕτε παντὶ καιρῷ. Πάντα δὲ τὰγαθὰ ⁷⁰ ὠφέλιμα εἶναι καὶ χρηστά, καὶ συμφέροντα καὶ λυσιτελεῖν, καὶ σπουδαῖα καὶ πρέποντα καὶ καλὰ καὶ οἰκεία· τὰ δὲ κακὰ ἐκ τῶν ἐναντίων πάντα βλαβερά καὶ δυσχρηστα καὶ ἀσμυρορα καὶ ἀλυσιτελεῖν, καὶ φαῦλα καὶ ἀνοίκεια καὶ ἀπρεπῆ καὶ αἰσχροῦ. Τὸ δ' ἀγαθὸν ⁷¹ λέγεσθαι φασὶ πλεοναχῶς, τὸ μὲν πρῶτον, ὅσον πηγῆς ἔχον χώραν, ὅπερ οὕτως ἀποδεδοῦσθαι, ἀφ' οὗ συμβαίνει ὠφελίσθαι, (τὸ δὲ πρῶτον εἶναι αἴτιον,) ἢ ὑφ' οὗ τὸ δεύτερον, καθ' ὃ συμβαίνει ὠφελίσθαι· κοινότερον δὲ καὶ ἐπιδιατείνον καὶ ἐπὶ τὰ προειρημένα, τὸ ὅσον τε ὠφελεῖν. Ὅμοίως δὲ καὶ πὸ κακὸν κατὰ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάλογίαν υπογράφεσθαι. Τὸ μὲν οὖν ἀφ' οὗ συμβαίνει βλάπτεσθαι ἢ ὑφ' οὗ τὸ δὲ καθ' ὃ ⁷² συμβαίνει βλάπτεσθαι· κοινότερον δὲ τούτων τὸ ὅσον τε βλάπτειν. Τῶν δ' ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχῆν,

τὰ δ' ἐκτός ⁷³, τὰ δ' οὐτε περὶ ψυχῆν οὐτ' ἐκτός. Περὶ ψυχῆν μὲν τὰς ἀρετὰς καὶ σπουδαίας ἐξῆς, καὶ καθόλου τὰς ἐπαινετὰς ἐνεργείας· ἐκτός δὲ τοὺς τε φίλους καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ τὰ παραπλήσια· οὕτε δὲ περὶ ψυχῆν οὐτ' ἐκτός, τοὺς σπουδαίους καὶ καθόλου τοὺς τὰς ἀρετὰς ἔχοντας. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν κακῶν τὰ μὲν περὶ ψυχῆν, τὰ δ' ἐκτός, τὰ δὲ οὐτε περὶ ψυχῆν οὐτ' ἐκτός. Περὶ ψυχῆν μὲν τὰς τε κακίας σὺν ταῖς μοχθηραῖς ἐξῆς, καὶ καθόλου τὰς ψεκτὰς ἐνεργείας· ἐκτός δὲ τοὺς ἐχθρούς σὺν τοῖς εἶδεσιν· οὕτε περὶ ψυχῆν οὐτ' ἐκτός τοὺς φαῦλους καὶ πάντας τοὺς τὰς κακίας ἔχοντας. Τῶν δὲ περὶ ψυχῆν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι ἐξῆς ⁷⁴, τὰ δὲ διαθέσεις, τὰ δὲ ἐξῆς μὲν διαθέσεις δ' οὐ, τὰ δὲ οὐτε ἐξῆς οὐτε διαθέσεις. Διαθέσεις μὲν, τὰς ἀρετὰς πάσας, ἐξῆς δὲ μόνον καὶ οὐ κακίας, τὰ ἐπιτηδεύματα, ὡς τὴν μαντικὴν, καὶ τὰ παραπλήσια· οὕτε δὲ ἐξῆς οὐτε διαθέσεις, τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας, ὅσον φρόνησιν, καὶ τὴν τῆς σωφροσύνης κτῆσιν καὶ τὰ παραπλήσια. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν περὶ ψυχῆν κακῶν τὰ μὲν εἶναι ἐξῆς τὰ δὲ διαθέσεις ⁷⁵, τὰ δ' ἐξῆς μὲν διαθέσεις δ' οὐ, τὰ δὲ οὐτε ἐξῆς οὐτε διαθέσεις. Διαθέσεις μὲν τὰς κακίας πάσας, ἐξῆς δὲ μόνον τὰς γ' εὐκαταφορίας ⁷⁶, ὅσον τὴν φρονηρίαν, τὴν ἐπιλυπίαν καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἐπὶ τὰ νοσήματα καὶ ἀρρώστηματα, ὅσον φιλαργυρίαν, οἰνοφλυγίαν καὶ τὰ παραπλήσια.

tutes vero alias esse doctrinas atque artes, alias non esse. Prudentiam videlicet, temperantiam, fortitudinem, justitiam doctrinas atque artes esse; animi autem magnitudinem, robur et vim neque disciplinam neque artes esse. Pari porro ratione malorum alia vitia esse, alia non esse. Amentiam scilicet, intemperantiam, injustitiam, ignaviam, animi contractionem et imbecillitatem vitia esse; at dolorem, metum et similia non esse vitia. Vitiis quoque alia inscitias rerum esse et imperitias, alia non esse. Nimirum amentiam et intemperantiam, injustitiam et ignaviam rerum quarundam inscitias esse atque imperitias. At animi contractionem et imbecillitatem neque inscitias esse neque imperitias. Præterea bona alia omnibus prudentibus contingere semperque præsto esse, alia non adesse. Nempe virtutem omnem, sensum sanum, appetitionem prudentem ac similia prudentibus contingere atque omni tempore præsto esse; gaudium autem ac lætitiā scitumque sermonem inter ambulandum habitum neque omnibus prudentibus contingere neque semper. Pari insuper ratione mala alia omnibus amentibus accidere semperque obvenire, alia non item. Vitium enim omne, sensum insanum, appetitionem imprudentem ac similia insipientibus omnibus congruere semperque tribui; dolorem autem, metum ac responsum imprudens neque omnibus imprudentibus neque omni tempore convenire. Ad hoc omnia bona utilia esse, commoda, conducibilia, fructuosa, proba, decora, honesta et cognata; mala contra omnia noxia incommoda, inutilia, infructuosa, prava,

aliena, indecora ac turpia. Bonum vero pluribus modis dici ajunt, primum illud quasi fontis vicem obtinens quod ita definiunt, esse causam vel principium, unde vel ex quo utilitas percipiatur, deinde illud, secundum quod utilitas capiatur; denique istud quod latissime patet ac simul priores duas species quarum mentio facta est complectitur, quod potest prodesse. Similiter etiam malum describi ad bonorum analogiam. Primum illud a quo vel per quod aliis detrimentum importatur, deinde illud, secundum quod detrimentum infertur, denique istud unum omnium latissime patens quod potest nocere. Bona porro alia circa animum esse, alia extra animum, alia neutro in loco esse. Circa animum quidem virtutes et probos habitus omninoque laudabiles functiones; extra animum vero amicos, familiares et similia; neutro in loco autem homines probos atque in universum virtute præditos. Similiter etiam mala alia in animo cerni, alia extra animum, alia neutro in loco. Circa animum esse vitia, malos habitus atque in universum reptehendas functiones; extra animum autem inimicos varii generis; neutro in loco vero improbos et quicumque vitis contaminati sunt. Ad hæc animi bonorum alia esse habitus, alia affectiones, alia habitus quidem sed non affectiones, alia neque habitus neque affectiones. Affectiones quidem, omnes virtutes; habitus vero solum ac non affectiones, studia, ut divinationem et similia; neque habitus denique neque affectiones, functiones per se, ut prudentiam, temperantiam, possessionem et similia. Similiter etiam ex malis circa

Ὅθ' ἔξεις οὔτε διαθέσεις τὰς κατὰ κακίας ἐνεργείας, οἷον ἀφρόνουν, ἀδίκευσιν, καὶ τὰ ταύταις παραπλήσια. Τῶν τε ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι τελικὰ τὰ δὲ ποιητικὰ, τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα ⁷⁷. Ὁ μὲν οὖν φρόνιμος ἀνθρώπος καὶ ὁ φίλος ποιητικὰ μόνον ἐστὶν ἀγαθὰ· γὰρ δὲ καὶ εὐφροσύνη καὶ θάρσος, καὶ φρονίμη περιπάτης, τελικὰ μόνον ἐστὶν ἀγαθὰ· αἱ δ' ἀρεταὶ πᾶσαι καὶ ποιητικὰ ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ τελικὰ, καὶ γὰρ ἀπογεννώσι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ συμπληροῦσι, μέρη αὐτῆς γινόμενα. Ἀνάλογον δὲ καὶ τῶν κακῶν τὰ μὲν ἐστὶ ποιητικὰ τῆς κακοδαιμονίας, τὰ δὲ τελικὰ, τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα. Ὁ μὲν οὖν ἄφρων ἀνθρώπος καὶ ὁ ἐχθρὸς ποιητικὰ μόνον ἐστὶ κακὰ, λύπη δὲ καὶ φόβος καὶ κλοπὴ καὶ ἄφρων ἐρώτησις καὶ τὰ ὅμοια τελικὰ· αἱ δὲ κακίαι καὶ ποιητικὰ καὶ τελικὰ ἐστὶ κακὰ· ἀπογεννώσι γὰρ τὴν κακοδαιμονίαν καὶ συμπληροῦσι, μέρη αὐτῆς γινόμενα.

Φρόνησιν ⁷⁸ δ' εἶναι ἐπιστήμην ὧν ποιητέον καὶ οὐ ποιητέον καὶ οὐδετέρων, ἢ ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, φύσει πολιτικοῦ ζῆου ⁷⁹, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ ἀρετῶν οὕτως ἀκούειν παραγγέλλουσι. Σωφροσύνη δ' εἶναι ἐπιστήμην ἀρετῶν καὶ φευκῶν καὶ οὐδετέρων· δικαιοσύνη δὲ ἐπιστήμην ἀπονεμητικὴν τῆς ἀξίας ἐκάστω· ἀνδρείαν δὲ ἐπιστήμην δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ οὐδετέρων. Ἀφροσύνη δὲ ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἢ ἄγνοιαν ὧν ποιητέον ἢ οὐ ποιητέον, ἢ οὐδετέρων. Ἀκολασίαν δὲ ἄγνοιαν ἀρετῶν καὶ φευκῶν καὶ οὐδετέρων. Ἀδικίαν ⁸⁰ δὲ ἄγνοιαν μὴ ἀπονεμητικὴν τῆς ἀξίας ἐκάστω. Δειλίαν δὲ ἄγνοιαν δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ οὐδετέρων. Παραπλησίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ κακίας ὀρίζονται, τῶν εἰρημένων ἐγόμε-

νοι ⁸¹. Κοινότερον δὲ τὴν ἀρετὴν διαθέσιν εἶναι φασὶ ψυχῆς σύμφωνον αὐτῇ περὶ ὅλον τὸν βίον. Τῶν δ' ἀρετῶν τὰς μὲν εἶναι πρώτας, τὰς δὲ ταῖς πρώταις ὑποτεταγμένας. Πρώτας δὲ τέτταρας εἶναι, φρόνησιν, σωφροσύνην, ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην. Καὶ τὴν μὲν φρόνησιν περὶ τὰ καθήκοντα γίνεσθαι· τὴν δὲ σωφροσύνην περὶ τὰς ὁρμὰς τοῦ ἀνθρώπου· τὴν δὲ ἀνδρείαν περὶ τὰς ὑπομονὰς· τὴν δὲ δικαιοσύνην περὶ τὰς ἀπονεμησεις. Τῶν δὲ ὑποτεταγμένων ⁸² ταῖς ἀρεταῖς ταύταις τὰς μὲν τῇ φρονήσει ὑποτετάχθαι, τὰς δὲ τῇ σωφροσύνῃ, τὰς δὲ τῇ ἀνδρείᾳ, τὰς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ. Τῇ μὲν οὖν φρονήσει ὑποτάττεσθαι εὐβουλίαν, εὐλογιστίαν, ἀγγίχον, νουénéγειαν, εὐμχανίαν· τῇ δὲ σωφροσύνῃ εὐταξίαν, κοσμιότητα, αἰδημοσύνην, ἐγκράτειαν· τῇ δὲ ἀνδρείᾳ καρτερίαν, θαρράλεότητα, μεγαλοψυχίαν, εὐψυχίαν, φιλοπονίαν· τῇ δὲ δικαιοσύνῃ εὐσέθειαν, χρηστότητα, εὐκοινωνησίαν, εὐσυναλλάξιαν. Εὐβουλίαν μὲν οὖν εἶναι λέγουσιν ἐπιστήμην τοῦ ποῖα καὶ πῶς πράττοντες πράξομεν συμφερόντως. Εὐλογιστίαν δὲ ἐπιστήμην ἅμα διαιρετικὴν καὶ ἀνακεφαλαιωτικήν ⁸³ τῶν γινομένων καὶ ἀποτελουμένων. Ἀγγίχον δὲ ἐπιστήμην εὐρετικὴν τοῦ καθήκοντος ἐκ τοῦ παραγρημα. Νουénéγειαν δὲ ἐπιστήμην ἐπιτευκτικὴν τοῦ ἐν ἐκάστω σκοποῦ. Εὐμχανίαν δὲ ἐπιστήμην εὐρετικὴν διεξόδου πραγμάτων. Εὐταξίαν δὲ ἐπιστήμην τοῦ ποτε πρακτέον, καὶ τί μετὰ τί, καὶ καθόλου τῆς τάξεως τῶν πράξεων. Κοσμιότητα δὲ ἐπιστήμην προπουσῶν καὶ ἀπρεπῶν κινήσεων. Αἰδημοσύνην δὲ ἐπιστήμην εὐλαβητικὴν ὀρθοῦ φόγου. Ἐγκράτειαν δὲ ἐπιστήμην ἀνυπερέβλητον τῶν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον φανέντων. Καρτερίαν δὲ ἐπιστήμην ἐμμενητικὴν τοῖς ὀρθῶς κριθείσι. Θάρρα-

animus alia esse habitus, alia affectiones, alia habitus quidem sed non affectiones, alia neque habitus neque affectiones. Affectiones quidem esse vitia omnia, habitus vero tantum animi inclinationes, ut invidentiam et maestitiam et similia, morbos praeterea et agrotationes, ut pecuniae cupiditatem, vinolentiam atque alia ejusmodi. At neque habitus neque affectiones esse functiones vitiosas, ut imprudentiam, injuste factum atque his similia. Bona praeterea alia esse ad finem pertinentia, alia efficientia, alia utriusque generis. Etenim vir prudens et amicus efficientia duntaxat bona sunt; gaudium vero et laetitia et confidentia ac sermo scitus inter ambulandum habitus ad finem tantum pertinentia sunt bona; sed virtutes omnes tum efficientia sunt bona tum ad finem pertinentia, quia simul felicitatem gignunt, simul partes ejus factae illam explent. Pari etiam ratione malorum alia infelicitatis efficientia sunt, alia ad finem pertinentia, alia utriusque generis. Quippe homo demens et inimicus mala tantum efficientia sunt, dolor autem et metus et furtum et stulta interrogatio et similia ad finem pertinentia sunt; sed vitia qua efficientia qua ad finem pertinentia mala sunt,

propterea quod cum infelicitatem gignunt, tum postquam ejus partes evaserunt, illam explent.

Prudentiam esse scientiam faciendorum et non faciendorum et neutrorum, vel scientiam bonorum et malorum et neutrorum animalis naturae civilis, idque etiam de caeteris virtutibus intelligi volunt. Temperantiam esse scientiam expetendorum et fugiendorum et neutrorum; justitiam vero scientiam suum cuique tribuentem; fortitudinem autem scientiam metuendorum et non metuendorum et neutrorum. Similiter amentiam esse inscientiam bonorum et malorum et neutrorum, vel ignorantiam faciendorum et non faciendorum et neutrorum. Sed intemperantiam esse inscientiam expetendorum et fugiendorum et neutrorum. Contra injustitiam esse ignorantiam suum cuique denegantem. Ignaviam vero inscientiam metuendorum ac non metuendorum et neutrorum. Eodem prope modo reliqua etiam virtutum vitiorumque genera praedictis adhaerentes definiunt. Communius autem virtutem esse dicunt animi affectionem secum per totam vitam consentientem. Virtutes porro alias primas ponunt, alias primis subjectas. Primas quidem quatuor, prudentiam, temperantiam, for-

λεώτα δὲ ἐπιστήμην καθ' ἣν οἶδαμεν ὅτι οὐδενὶ δεινῷ μὴ περιπέσωμεν. Μεγαλοφυχίαν δὲ ἐπιστήμην⁸⁴ ὑπεράνω ποιοῦσαν τῶν πεφυκότων ἐν σπουδαίοις τε γίγνεσθαι καὶ φαύλοις. Εὐφυχίαν δὲ ἐπιστήμην ψυχῆς παρεχομένης ἐαυτὴν ἀήτητον. Φιλοποσίαν δὲ ἐπιστήμην ἐξεργαστικὴν τοῦ προκειμένου, οὐ κωλυομένην διὰ πόνου. Εὐσέβειαν δὲ ἐπιστήμην θεῶν ἰεραπείας. Χρηστότητα δὲ ἐπιστήμην εὐποιητικὴν. Εὐκοινωνοσύνην δὲ ἐπιστήμην ἰσότητος ἐν κοινονίᾳ. Εὐσυναλλάξιαν δὲ ἐπιστήμην ἐν τῷ συναλλάττειν ἀμέμπτως τοῖς πλησίον. Πασῶν δὲ τούτων τῶν ἀρετῶν τὸ τέλος εἶναι, τὸ ἀκολούθως τῆ φύσει ζῆν. Ἐκάστην δὲ τούτου διὰ τῶν ἰδίων παρέχεσθαι συγγάγοντα τὸν ἄνθρωπον. Ἔχει γὰρ ἀφορισμὸς παρὰ τῆς φύσεως, καὶ πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος εὔρεσιν, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὁρμῶν εὐστάθειαν, καὶ πρὸς τὰς ὑπομονάς, καὶ πρὸς τὰς ἀπονεμήσεις κατὰ τὸ σύμφωνον⁸⁵. Καὶ τὸ ἐξῆς ἐκάστη τῶν ἀρετῶν πράττουσα παρέχεται τὸν ἄνθρωπον ἀκολούθως τῆ φύσει ζῶντα. Ταύτας μὲν οὖν τὰς βρεθείσας ἀρετάς τελείας εἶναι λέγουσι περὶ τὸν βίον, καὶ συνεστηκέναι ἐκ θεωρημάτων· ἄλλας δὲ ἐπιγίγνεσθαι ταύταις, οὐκ ἔτι τέχνας οὐσας, ἀλλὰ δι-

νάμεις τινάς, ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως περιγυνομένης, οἷον τὴν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἀριότητα, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, καὶ τὸ κάλλος. Ὡςπερ γὰρ τὴν τοῦ σώματος⁸⁶ ὑγίειαν εὐκρασίαν εἶναι τῶν ἐν τῷ σώματι θερμῶν καὶ ψυχρῶν, καὶ ξηρῶν καὶ ὑγρῶν, οὕτω καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ὑγίειαν εὐκρασίαν εἶναι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ δογμάτων. Καὶ ὁμοίως ὡςπερ ἡ ἰσχὺς τοῦ σώματος τόνος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν νεύροις, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἰσχὺς τόνος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν τῷ κρίνειν καὶ πράττειν καὶ μὴ. Ὡςπερ τε τὸ κάλλος τοῦ σώματος ἐστὶ συμμετρία τῶν μελῶν καθιστάντων αὐτὸ⁸⁷ πρὸς ἀλλήλα τε καὶ πρὸς τὸ ὅλον, οὕτω καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἐστὶ συμμετρία τοῦ λόγου καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ ὅλον τε αὐτοῦ⁸⁸ καὶ πρὸς ἀλλήλα. Πάσας δὲ τὰς ἀρετάς, ὅσαι ἐπιστημῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, κοινὰ τε θεωρήματα ἔχειν, καὶ τέλος, ὡς εἴρηται, τὸ αὐτό, διὸ καὶ ἀχωρίστους εἶναι· τὸν γὰρ μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, καὶ τὸν κατὰ μίαν πράττοντα, κατὰ πάσας πράττειν. Διαφέρειν δ' ἀλλήλων καὶ τοῖς κεφαλαίοις. Φρονήσεως μὲν γὰρ εἶναι κεφάλαια τὸ μὲν θεωρεῖν καὶ πράττειν, ὁ ποιητέον, προηγουμένης. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον λόγον, τὸ θεωρεῖν καὶ ἂ δεῖ ἀπονεμεῖν,

titudinem, justitiam. Ac prudentiam quidem circa officia versari; temperantiam circa appetitus hominis; fortitudinem circa resistendi vim; justitiam circa distributiones. Subjectarum vero hisce virtutibus alias subjectas esse prudentiæ, alias temperantiæ, alias fortitudini, alias justitiæ. Et prudentiæ quidem subijci consilii maturitatem, perspicacitatem, sagacitatem, sollertiam, industriam: temperantiæ autem ordinis studium, decentiam, verecundiam, continentiam: fortitudini vero constantiam, confidentiam, magnanimitatem, æquanimitatem, sedulitatem: justitiæ denique pietatem, integritatem, affabilitatem, comitatem. Cæterum consilii maturitatem esse dicunt scientiam utilitatis in rebus gerendis comparandæ; perspicacitatem, scientiam rerum eventus simul singulatum atque in universum investigandi; sagacitatem, scientiam statim inveniendi officii; sollertiam, scientiam in unaquaque re ad propositum finem perveniendi; industriam, scientiam rerum exitum inveniendi. Porro ordinis studium scientiam temporis rerum gerendarum earumque ordinis; at decentiam, peritiam honestarum ac turpium commotionum; verecundiam, scientiam vitandæ justæ vituperationis; continentiam, plenam rerum rectæ rationi congruentium cognitionem. Præterea constantiam, scientiam in recto iudicio permanendi; confidentiam, scientiam qua nihil adversi nobis eventurum confidimus; magnanimitatem, scientiam quæ animos cuncta tam in rebus prosperis quam in adversis acedere solita contentiones facit; æquanimitatem, scientiam animi se invictum præbentis; sedulitatem, scientiam peragendi propositi, labore non deterritam. Denique pietatem, scientiam cultus deorum; integritatem, scientiam recte faciendi; affa-

bilitem, scientiam æqualitatis in vitæ societate; comitatem, scientiam honeste cum aliis contrahendi. Atque harum virtutum omnium finem esse, naturæ convenienter vivere. Sed earum unamquamque sua ope hominem ejus rei participem facere, præsertim quum a natura habeat adjumenta tum ad officii inventionem, tum ad appetitionum constantiam, tum ad resistendi vim, tum ad distributiones secundum concentum a natura constitutum. Quin etiam singulæ virtutes ea quæ ipsi consentanea sunt efficientes eo valent ut homo naturæ convenienter vivat. Has igitur quas memoravimus virtutes perfectas in hominum vita esse dicunt ac præceptis constare; alias autem his subjungi, non artes, sed facultates quas exercitio consequimur, ut animi sanitatem, integritatem, robur et pulchritudinem. Quemadmodum enim corporis sanitas naturalis sit temperatio eorum quæ in corpore reperiuntur calidorum, frigidorum, siccorum et humidorum: sic animi sanitatem salubre esse decretorum temperamentum; ac sicut corporis robur sufficiens nervorum sit contentio, ita animi vim sufficientem esse ad iudicandum et agendum, vel minus, contentionem; et quomodo corporis pulchritudo membrorum e quibus conflatum est inter se et cum toto sit congruentia, sic animi quoque pulchritudinem rationis partiumque ejus inter se et cum toto esse congruentiam. Omnes porro virtutes, quæcumque doctrinæ sint et artes, præcepta habere communia et finem, ut dictum est, eundem, ideoque inseparabiles esse, quum homo una præditus omnes habeat, ut unius cultor omnes colat. Veruntamen et capitibus inter se differre. Prudentiæ enim capita esse primum res gerendas contemplari et agere, deinde etiam considerare quæ tribuenda aliis sint ad offensiones

χάριν τοῦ ἀδιαπτώτως πράττειν ὁ ποιητέον. Τῆς δὲ σωφροσύνης ἴδιον κεφάλαιόν ἐστι, τὸ παρέχεσθαι τὰς ὁρμὰς εὐσταθεῖς, καὶ θεωρεῖν αὐτὰς προηγουμένως· κατὰ δὲ τὸν δευτέρον λόγον, τὰ ὑπὸ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἐνεκα τοῦ ἀδιαπτώτως ἐν ταῖς ὁρμαῖς ἀναστρέφεσθαι. Καὶ ὁμοίως τὴν ἀνδρείαν προηγουμένως μὲν πᾶν ὁ δεῖ ὑπομένειν, κατὰ δὲ τὸν δευτέρον λόγον τὰ ὑπὸ τὰς ἄλλας. Καὶ τὴν δικαιοσύνην, προηγουμένως μὲν τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω σκοπεῖν, κατὰ δὲ τὸν δευτέρον λόγον καὶ τὰ λοιπά. Πᾶσας γὰρ τὰς ἀρετάς τὰ πασῶν βλέπειν, καὶ τὰ ὑποτεταγμένα ἀλλήλοις. Ὅμοιον γὰρ ἔλεγεν εἶναι ὁ Παναίτιος τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, ὡς εἰ πολλοὶ τοξόταις εἰς σκοπὸς εἴη κείμενος, ἔχοι δ' οὕτως ἐν αὐτῷ γραμμὰς διαφόρους τοῖς χρώμασιν· εἴθ' ἕκαστος μὲν στογάζοιτο τοῦ τυχεῖν τοῦ σκοποῦ, ἤδη δ' ὁ μὲν διὰ τὸ τοξεῦσαι⁸⁹ εἰς τὴν λευκὴν εἰ τύχοι γραμμὴν, ὁ δὲ διὰ τὸ εἰς τὴν μέλαιναν, ἄλλος δὲ διὰ τὸ εἰς ἄλλο τι χρῶμα γραμμῆς· καθάπερ γὰρ τοῦτους ὡς μὲν ἀνωτάτω τέλος ποιῆσαι τὸ τυχεῖν τοῦ σκοποῦ, ἤδη δ' ἄλλον κατ' ἄλλον τρόπον προτίθεσθαι τὴν τευξίν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰς ἀρετάς πᾶσας ποιῆσαι μὲν τέλος τὸ εὐδαιμονεῖν, ὅ ἐστι κείμενον ἐν τῷ ζῆν ὁμολογουμένως τῇ φύσει, τούτου δ' ἄλλον κατ' ἄλλον⁹⁰ τυγχάνειν. Διττῶς δὲ φησὶ ὁ Διογένης⁹¹ λέγεσθαι τὰ δι' αὐτὰ ἀρετὰ, καὶ τελειῶς ἀρετὰ, ὡς ἔχει τὰ μὲν ἐν τῇ προσηρημένῃ διαιρέσει κατατεταγμένα, τὰ δὲ ὅσα ἐν αὐτοῖς ἔχει τὴν αἰτίαν τοῦ ἀρετὰ εἶναι, ὅπερ παντὶ ἀγαθῷ ὑπάρχει.

Ἀρετὰς δ' εἶναι πλείους φασὶ καὶ ἀγνωρίστους ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὰς αὐτὰς τῶν ἡγεμονικῶν μέρει τῆς ψυχῆς καθ' ὑπόστασιν, καθὼ δὴ καὶ σῶμα πᾶσαν ἀρετὴν εἶναι τε καὶ λέγεσθαι⁹², τὴν γὰρ διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι· τὸ γὰρ συμφυῆς πνεῦμα ἡμῖν ἐνθερμον ὄν, ψυχὴν⁹³ ἡγοῦνται. Βούλονται δὲ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν ψυχὴν ζῆον εἶναι, ζῆν τε γὰρ καὶ αἰσθάνεσθαι· καὶ μάλιστα τὸ ἡγεμονικὸν μέρος αὐτῆς, ὃ δὴ καλεῖται διάνοια. Διὸ καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ζῆον εἶναι, ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ διανοία ἐστὶ κατὰ τὴν οὐσίαν. Κατὰ τοῦτο γὰρ φασὶ καὶ τὴν φρόνησιν φρονεῖν, ἀκολουθεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ οὕτως εἶναι. Ἀρετῆς δὲ καὶ κακίας οὐδὲν εἶναι μεταξύ. Πάντας γὰρ ἀνθρώπους ἀφορμὰς ἔχειν ἐκ φύσεως πρὸς ἀρετὴν, καὶ σιόνει τὸν τῶν ἡμιτάμβων⁹⁴ λόγον ἔχειν κατὰ τὸν Κλεάνθη, ὅθεν ἀτελεῖς μὲν ὄντας εἶναι φαύλους, τελειωθέντας δὲ σπουδαίους. Φασὶ δὲ καὶ πάντα ποιεῖν τὸν σοφὸν κατὰ πᾶσας τὰς ἀρετάς. Πᾶσαν γὰρ πρᾶξιν τελείαν αὐτοῦ εἶναι, διὸ καὶ μηδεμιᾶς ἀπολελειῖθαι ἀρετῆς. Ἀκολουθῶν γὰρ τοῦτοις δογματίζουσι, καὶ ὅτι ὁ νοῦν ἔχων καὶ διαλεκτικῶς⁹⁵ ποιεῖ, καὶ συμποτικῶς καὶ ἔρωτικῶς. Τὸν δὲ ἔρωτικὸν καὶ διγῆ λέγεσθαι, τὸν μὲν κατὰ τὴν ἀρετὴν ποιόν, σπουδαῖον ὄντα, τὸν δὲ κατὰ κακίαν, ἐν ψόγῳ, ὡς ἔρωτομανοῦντα. Ἐτεῖ δ' ἔρωτα τὸν γ' ἀξίεραστον ὁμοίως λέγεσθαι τῇ ἀξιοφιλήτῳ, καὶ οὕτως ἀξιαπολύστῳ. Τὸν γὰρ ἀξίον σπουδαίου ἔρωτος, τοῦτον εἶναι ἀξίεραστον. Ὅμοίως δὲ τῇ ἔρωτικῇ τὴν συμποτικὴν παραλαβάνουσιν εἰς τὰς ἀρετάς, τὴν μὲν περὶ

in rebus gerendis vitandas. Temperantiae autem proprium esse caput, primum appetitus constantes reddere eosque contemplari, deinde ad vitandas appetituum offensiones reliquarum quoque virtutum naturam considerare. Similiter fortitudinis esse primum ea omnia quae ferenda sunt circumspicere, deinde reliquas virtutes intueri. Iustitiae denique esse uniuscujusque dignitatem primum spectare, deinde etiam reliqua. Nimirum omnium virtutum esse, reliquas quoque cum iis quae singulis subjecta sunt considerare. Nam simile quid contendit Panætius virtutibus evenire, ac si multis sagittariis idem proponatur scopus qui variorum colorum lineas contineat; deinde singuli quidem studeant scopum ferire, sed alius albam, prout acciderit, lineam, alius nigram, alius denique aliam sagittis petat. Quemadmodum enim hi supremum quidem finem ponunt in scopo feriendo, alius vero alium ferendi ejus modum sibi statuat: sic virtutes quoque omnes finem habere beatitudinem, quae in vita naturae convenienter acta consistat, hanc autem alios aliis assequi modis. Dupliciter autem ait Diogenes per se expetenda et propter finem expetenda dici, qualia sunt quae partim in superiore divisione perscripta reperiuntur, partim in se causam expetendi habent, quae res in omni bono cernitur.

Virtutes autem plures esse dicunt easque inseparabili societate inter se jungi atque eandem habere cum principe

animi parte substantiam, quatenus omnis quoque virtus corpus et sit et appelletur, mentem enim et animum corporea esse: nam calidum spiritum nobis ingeneratum, animum esse arbitrantur. Praeterea animum qui in nobis est animal esse volunt, quia vivat ac sentiat, maxime vero partem ejus principem quae mens vocatur. Quamobrem omnem virtutem esse animal, propterea quod eandem habeat cum mente substantiam. Sic igitur prudentiam quoque sapere dicunt, quoniam eos ita dicere consentaneum est. Inter virtutem autem et vitium nihil esse medium. Omnes enim homines natura ad virtutem ferri et quasi dimidiorum iamborum instar obtinere secundum Cleanthem, ideoque imperfectos quidem improbos, perfectos autem probos esse. Sapientem quoque ajunt cuncta ita facere ut omnes virtutes colat. Quum enim omnis ejus actio perfecta sit, nulla eam virtute esse destitutam. Illis enim convenienter tradunt prudentem in disputando etiam, in computatione atque in amore agere. Amantem vero bifariam dici, vel virtutis beneficio certo quodam modo affectum atque hanc ob causam probum, vel vitii turpitudine, et ideo vituperandum, quasi insano amore captum. Amorem porro dignum quem ames similiter dici atque amabilem ideoque dignum quo fruaris. Nam qui probo amore dignus sit, eum omnino dignum esse quem ames. Caeterum ut amandi, item contrivandi

τὸ ἐν συμποσίῳ καθήκον ἀναστρεφόμενῃ ἐπιστήμῃ οὔσαν τοῦ πῶς δεῖ ἐξάγεσθαι τὰ συμπόσια, καὶ τοῦ πῶς δεῖ συμπίνειν τὴν δ' ἐπιστήμῃ νέων θήρας εὐφροῦν πρὸς τρέψιν οὔσαν τὴν ἐπ' ἀρετῆν⁹⁶, καὶ καθόλου ἐπιστήμῃ τοῦ καλῶς ἔρᾶν διὸ καὶ φασιν ἐρασθήσεσθαι⁹⁷ τὸν νοῦν ἔγοντα. Τὸ δὲ ἔρᾶν αὐτὸ μόνον ἀδιάφορον εἶναι, ἐπειδὴ γίγνεται ποτε καὶ περὶ φαύλους. Τὸν δὲ ἔρωτα οὔτε ἐπιθυμίαν εἶναι, οὔτε τινὸς φαύλου πράγματος, ἀλλ' ἐπιβολὴν φιλοποίας⁹⁸ διὰ κάλλους ἔμφρασις. Λέγουσι δὲ καὶ πάντ' εὖ ποιεῖν τὸν σοφόν, ἂ ποιεῖ⁹⁹ δηλονότι. Ὁν τρόπον γὰρ λέγομεν πάντ' εὖ ποιεῖν τὸν αὐληγόν, ἢ κιθαρωδόν, συνυπακουομένου τοῦ ὅτι τὰ μὲν κατὰ τὴν αὐλῆσιν, τὰ δὲ κατὰ τὴν κιθαρωδίαν, τὸν αὐτὸν τρόπον πάντα¹⁰⁰ εὖ ποιεῖν τὸν φρόνιμον, καὶ ὅσα ποιεῖ, καὶ οὐ μὰ Δία καὶ ἂ μὴ ποιεῖ. Τῷ¹⁰¹ γὰρ κατὰ λόγον ὄρθρον ἐπιτελεῖν πάντα, καὶ ὅσον κατ' ἀρετῆν, περὶ ὅλον οὔσαν τὸν βίον τέγγην, ἀκόλουθον ᾗθήσαν τὸ¹⁰² περὶ τοῦ πάντ' εὖ ποιεῖν τὸν σοφὸν δόγμα. Κατὰ τὸ ἀνάλογον δὲ καὶ τὸν φαῦλον πάντα ὅσα ποιεῖ ἀκῶς ποιεῖν, καὶ κατὰ πάσας τὰς κακίας. Φιλομουσίαν δὲ καὶ φιλογραμματίαν καὶ φιλιππίαν καὶ φιλοκονηγίαν, καὶ καθόλου τὰς ἐγκυκλίους λεγομένας τέχνας ἐπιτηδεύματα μὲν καλοῦσιν, ἐπιστήμας δ' οὐ, ἐν τε ταῖς σπουδαίαις ἔξει ταῦτα καταριθμοῦσι¹⁰³, καὶ ἀκολούθως μόνον τὸν σοφὸν φιλόμουσον εἶναι λέγουσι, καὶ φιλογράμματον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατὰ τὸ ἀνάλογον. Ἐπὶ τε ἐπιτή-

δευμα τοῦτον περιγράφουσι¹⁰⁴ τὸν τρόπον, ὅδον διὰ τέχνης ἡμέρου ἀγούσαν ἐπ' ἀρετῆν¹⁰⁵. Μόνον δὲ φασιν τὸν σοφὸν καὶ μάντιν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ποιητὴν καὶ ῥήτορα, καὶ διαλεκτικόν, καὶ κριτικόν, οὐ πάντα δέ, διὰ τὸ προσδεῖσθαι εἰς τινα τοῦτων καὶ θεωρημάτων τῶν ἀναλήψεως. Εἶναι δὲ τὴν μαντικὴν φασιν ἐπιστήμῃ θεωρηματικῇ σημεῖον τῶν ἀπὸ θεῶν ἢ δαιμόνων πρὸς ἀνθρώπινον βίον συντεινόντων. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ εἶδη τῆς μαντικῆς. Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφόν, φαῦλον δὲ μηδένα. Τὸν γὰρ ἱερέα εἶναι¹⁰⁶ δεῖν ἔμπειρον νόμων τῶν περὶ θυσίας, καὶ εὐχάς, καὶ καθαρούς, καὶ ἰδρύσεις, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ ἄλλων, διὰ τε τὸ εὐσεβείας δεῖσθαι καὶ ἐμπειρίας τῆς τῶν θεῶν θεραπείας, καὶ ἐντὸς εἶναι τῆς φύσεως τῆς θείας. Μηδενὶ δὲ πῶς τούτων ὑπάρχειν τῶν φαύλων, διὸ καὶ πάντας εἶναι τοὺς ἄστρονας ἀσεβεῖς. Τὴν γὰρ ἀσέβειαν κακίαν οὔσαν, ἄνοιαν εἶναι θεῶν θεραπείας, τὴν δ' εὐσέβειαν, ὡς εἴπομεν, ἐπιστήμῃ θεῶν θεραπείας. Ὁμοίως δὲ μὴ δόσιους εἶναι φασὶ τοὺς φαύλους. Τὴν γὰρ βιωτήτα ὑπογράφουσι δικαιοσύνην πρὸς θεοῦ· τοὺς δὲ φαύλους παρεχθαίνειν πολλὰ τὸ πρὸς θεοῦ δίκαιον, παρὰ καὶ ἀνοσίους εἶναι, καὶ ἀκαθάρτους, καὶ ἀνάγκους, καὶ μικροῦς, καὶ ἀνεορτάστους. Τὸ γὰρ εορτάζειν ἀστέιου φασὶν εἶναι, τῆς εορτῆς οὔσης χρόνου τινὸς ἐν ᾧ χρὴ περὶ τὸ θεῶν γίνεσθαι τιμῆς χάριν, καὶ καθηκούσης ἐπισήμασις, ὅθεν καὶ τὸν εορτάζοντα συγκα-

artem inter virtutes referunt, quum hæc sit decoris convivium scientia, quomodo convivium instrui oporteat docens et quæ complotationis ratio esse debeat; illa vero venandorum juvenum ingeniosorum scientia iis ad virtutem convertendis destinata, sive omnino scientia honeste amandi. Quare prudentem quoque amatorem esse affirmant. Et amare quidem ipsum tantum indifferens esse, quia et in improbos cadat; amorem vero nec cupiditatem esse, neque ullius rei turpis, sed benevolentię impetum propter belliam formę speciem. Omnia etiam recte facere dicunt sapientem quæ videlicet faciat. Nam quomodo recte omnia facere dicimus vel libicinem vel citharædum, subaudientes tum ea quæ ad libicinis tum quæ ad citharædi artem pertinent, sic prudentem quæ facit cuncta recte facere, nec non per Jovem ea quoque quæ non facit. Etenim opinioni illi cuncta eum agere recta ratione et quasi virtute duce, quæ est vitæ universæ tanquam ars aliqua, consentaneum putarunt dogma de viro cordato omnia recte faciente. Insuper pari ratione improbum quæcunque facit, prave et omnimodo vitiose facere. Jam Musarum studia et litterarum, ut et equitandi et venandi voluptatem atque in universum artes liberales studia quidem appellant, non tamen scientias, atque inter probos habitus ea numerant, ideoque solum sapientem Musarum et litterarum ac similiter reliquarum rerum studiosum esse præ se ferunt. Studium vero ita definiunt, ut esse

scribant viam per artem mitem ad virtutem ducentem. Sapientem; praterea solum ajunt et vatem bonum esse et poetam et oratorem et dialecticum et criticum; at non quemvis, quia ad horum quædam et perceptis quibusdam regulis opus sit. Divinationem autem perhibent scientiam contemplativam signorum quæ a diis aut genis ad humanam vitam pertinentia ostenduntur. Idem de singulis quoque divinationis generibus dicendum. Sacerdotem etiam solum volent esse sapientem, improbum autem neminem. Sacerdotem enim debere sacrificiorum, precum, lustrationum, templorum exstruendorum et similium omnium leges tenere, ad hæc aliarum etiam rerum notitiam habere, quia pietate egeat ac deorum colendorum ratione, denique divinæ nature quasi adhærescere. At nihil horum unquam in improbo cerni et idcirco stultos quoque impios esse omnes. Namque impietatem, quum vitium sit, esse cultus deorum ignorantiam, pietatem vero, ut diximus, scientiam cultus diis immortalibus adhibendi. Similiter profanos omnes improbos statuunt, quum sanctitas definiatur in deos justitia, quam improbi plerumque negligant, ideoque profani sint, impuri, impudici, flagitiosi, festorum dierum expertes. Nam festos dies celebrare sapientis esse arbitrantur, quum talis diei celebritas tempus sit quo diis honos habeatur ac publice significetur; ideoque debere qui festum diem agat, magna cum pietate tali officio fungi. Ad hoc improbos dicunt omnes insanire, se pariter

καλῶν· οὐδὲ μετ' εὐσεβείας εἰς τὴν τοιαύτην τάξιν.
 Ἐπι δὲ λέγουσι πάντα φαῦλον μαίνεσθαι, ἀγνοίαν
 ἔχοντα αὐτοῦ καὶ τῶν καθ' αὐτόν, ὅπερ ἔστι μανία.
 Ἐπὶ δὲ ἀγνοίαν εἶναι ἐναντίαν κακίαν τῇ σωφροσύνῃ·
 ταύτην δὲ πρὸς τί πως ἔχουσαν ἀκαταστάτους καὶ
 ποιηοῦδεις παρεχομένην τὰς ὁρμάς, μανίαν εἶναι· διὸ
 καὶ ὑπογράφουσι τὴν μανίαν οὕτως, ἀγνοίαν ποιηοῦδη.
 Ἐπι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι¹⁰⁸ δι' αὐτὰ αἰρετά,
 τὰ δὲ ποιητικά. Ὅποσα μὲν οὖν οὐδενός ἄλλου ἔνεκεν
 εἰς εὐλογον αἴρεσιν ἔργεται, δι' αὐτὰ αἰρετά· ὅποσα
 δὲ τῷ ἐτέρων τινῶν παρασκευαστικά γίνεσθαι, κατὰ
 τὸ ποιητικὸν λέγεσθαι. Καὶ πᾶν μὲν ἀγαθὸν αἰρετόν
 εἶναι, ἀρεστόν γάρ, καὶ δοκιμαστόν, καὶ ἐπαινετόν
 ὑπάρχειν· πᾶν δὲ κακὸν φευκτόν. Τὸ γὰρ ἀγαθόν,
 καθὸ μὲν αἴρεσιν εὐλογον κινεῖ, αἰρετόν ἔστι· καθὸ
 δὲ ἀνοπητικὸς εἰς αἴρεσιν ἔργεται, ἀρεστόν¹⁰⁹· καθὸ δὲ
 πάλιν εὐλόγως ἂν τις περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνῃ¹¹⁰, τῶν
 ἐπαινετῶν εἶναι. Ἐπι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι
 ἐν κινήσει¹¹¹, τὰ δὲ ἐν σχέσει. Ἐν κινήσει μὲν τὰ
 τοιαῦτα, χαρὰν, εὐφροσύνην, σόφρονα ὀμιλίαν· ἐν
 σχέσει δὲ τὰ τοιαῦτα, εὐτακτον ἡσυχίαν, μονὴν ἀτά-
 ραχον, προσοχὴν ἔπανδρον. Ἰὼν δὲ ἐν σχέσει τὰς
 μὲν καὶ ἐν ἑξεί εἶναι, οἷον τὰς ἀρετάς· τὰς δ' ἐν σχέσει
 μόνον, ὡς τὰ βιβέντα. Ἐν ἑξεί δὲ οὐ μόνως εἶναι
 τὰς ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας τέχνας τὰς ἐν τῷ
 σπουδαίῳ ἀνδρὶ ἀλλοιωθεῖσας ὑπὸ τῆς ἀρετῆς, καὶ
 γενομένης ἀμεταπτώτους, οἷονεὶ γὰρ ἀρετὰς γίνεσθαι.
 Φασὶ δὲ καὶ τῶν ἐν ἑξεί ἀγαθῶν εἶναι τὰ ἐπιτηδεύ-

ματα καλούμενα, οἷον φιλομουσίαν, φιλογραμματίαν,
 φιλογεωμετρίαν καὶ τὰ παραπλήσια. Εἶναι γὰρ ὁδόν
 τινα, ἐκλεκτικὴν¹¹² τῶν ἐν ταύταις ταῖς τέχναις οἰ-
 κείων πρὸς ἀρετὴν, ἀναφέρουσαν αὐτὰ ἐπὶ τὸ τοῦ βίου
 τέλος. Ἐπι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι καθ' ἑαυτά,
 τὰ δὲ πρὸς τί πως ἔχειν. Καθ' ἑαυτὰ μὲν, ἐπιστήμην,
 δικαιοπραγίαν, καὶ τὰ ὁμοία· πρὸς τι δέ, τιμὴν, εὐ-
 νοίαν, φιλίαν. Εἶναι¹¹³ δὲ τὴν ἐπιστήμην κατάληπτην
 ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου· ἐτέραν δὲ ἐπι-
 στήμην σύστημα ἐξ ἐπιστημῶν τοιοῦτων, οἷον ἡ τῶν
 κατὰ μέρος λογικῆ ἐν τῷ σπουδαίῳ ὑπάργουσα· ἄλλην
 δὲ, σύστημα ἐξ ἐπιστημῶν τεχνικῶν ἐξ αὐτοῦ¹¹⁴ ἔχον
 τὸ βέβαιον, ὡς ἔχουσιν αἱ ἀρεταί· ἄλλην δὲ ἕξιν φαν-
 τασίῶν δεκτικὴν ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου, ἥτινά φασιν
 ἐν τόνῳ¹¹⁵ καὶ δυναμίει κείσθαι. Φιλίαν δ' εἶναι
 κοινοσίαν βίου· συμφωνίαν δὲ, ἁμοδογματίαν περὶ τῶν
 κατὰ τὸν βίον. Τῆς δὲ φιλίας εἶναι γνωριμότητα
 μὲν, φιλίαν ἐργωσμένον· συνῆθειαν δὲ, φιλίαν συνει-
 θισμένων· ἑταιρίαν δὲ, φιλίαν καθ' αἴρεσιν, ὡς ἂν ὀμη-
 λίκων· ξενίαν δὲ, φιλίαν ἀλλοδαπῶν. Εἶναι δὲ καὶ
 συγγενικὴν τινα φιλίαν, ἐκ συγγενῶν· καὶ ἑρωτικὴν,
 ἐξ ἔρωτος. Ἐπι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι ἄμικτα,
 οἷον ἐπιστήμην, τὰ δὲ μειγμένα, οἷον εὐτεχνίαν, εὐ-
 γηρίαν, εὐζωίαν. Ἐστι δ' ἡ μὲν εὐτεχνία χρῆσις
 τέκνων κατὰ φύσιν ἔχουσα, σπουδαία· ἡ δ' εὐγηρία,
 χρῆσις σπουδαία γήρωσ¹¹⁷, κατὰ φύσιν ἔχουσα, καὶ
 ὁμοίως ἡ εὐζωία. Ἀλυπίαν δὲ καὶ εὐταξίαν τὰς αὐτὰς
 εἶναι τῇ σωφροσύνῃ, νοῦν δὲ καὶ φρένας φρονήσει, με-

ac sua ignorantes, id quod est insanix. Ignorantiam autem
 pravitatem esse prudentiam contrariam; eamque in singulis
 inconstantes atque attonitas reddentem cupiditates, esse
 insaniam; atque hanc ob causam insaniam definiunt igno-
 rantiam attonitam. Bonorum porro ajunt alia esse per se
 expetenda, alia efficientia. Nam quæ nullius alterius causa
 recte expetuntur, per se expetenda esse; quæ autem ex
 eo quod ad aliud quid viam parent, dici efficientia. Ac
 bonum quidem omne expetendum esse, quoniam placitum
 sit, simulque probatum et laudabile esse; malum vero
 omne fugiendum. Etenim bonum quatenus quidem pro-
 nam sui cupidinem movet, expetendum est; quatenus
 autem citra suspicionem optabile evadit, placitum; qua-
 tenus vero recte de eo sentitur, laudabile. Bona præterea
 alia in motu ponunt, alia in affectione. In motu quidem
 gaudium, lætitiæ et honestum commercium: in affectione
 vero quietem placidam, otium inconcussum, animum vi-
 rilem. Eorum autem quæ in affectione cernuntur alia in
 habitu quoque ponunt, ut virtutes; alia in affectione dun-
 taxat, ut prædicta. Neque vero in habitu solas virtutes
 versari existimant, sed reliquas quoque artes in viro bono
 per virtutem immutatas et immutabiles redditas, quia quasi
 virtutum instar obtineant, inesse arbitrantur. Studia etiam
 ut vocantur ad bona quæ in habitu consistunt referunt,
 verbi causa Musarum, litterarum, geometriæ studium et

similia. Esse enim modum eligendi ex his artibus quæ ad
 virtutem prosunt eaque ad vitæ finem referendi. Præterea
 bona alia per se subsistere, alia ad aliud referri. Ac per
 se quidem consistere scientiam, justam actionem et similia;
 ad aliud referri honorem, benevolentiam, amicitiam. Esse
 autem scientiam primum firmam ac certam rerum com-
 prehensionem a ratione non aversam; deinde scientiam
 haberi copiam doctrinarum, qualis in viro bono illa sit
 disserendi ratio quæ in singularum rerum explicatione
 versatur; tum judicari copiam doctrinarum et artium
 per se firmitatem virtutum instar habentium; deni-
 que habitum specierum mente conceplarum capacem
 eumque ratione nixum, quem in animi vigore et vi posi-
 tum esse contendunt. Amicitiam autem esse vitæ com-
 munionem; harmoniam vero consensum circa vitæ studia.
 Amicitix porro species esse familiaritatem, quæ amicitia
 notorum sit; consuetudinem, quæ amicitia familiarium sit;
 sodalitatem vero, quæ sit amicitia ex propria electione,
 ut æqualium; hospitium denique, quæ externorum sit
 amicitia. Nec non cognatorum et amantium inter ipsos
 esse amicitiam. Insuper bonorum alia esse pura, ut
 scientiam, alia mixta, ut liberorum bonitatem, faustam
 senectutem, vitæ felicitatem. Ac liberorum quidem boni-
 tatis est usus liberorum naturæ conveniens et probus;
 fausta senectus vero, bonus senectutis usus et natura: con-

ταδοτικὴν δὲ καὶ ἐπιδοτικὴν χρηστότητι. Τὸ μέντοι γε πρὸς τί πως ἔχειν ὠνομάσθησαν, ὅπερ καθήκει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν παρατηρεῖν. Φανερόν δ' ἔσται ἐκ τούτων, ὅτι καὶ τῶν κακῶν αἱ ὅμοιαι διαιρέσεις ἔσονται. Διαφέρειν δὲ λέγουσιν αἰρετόν καὶ ληπτόν. Αἰρετόν μὲν γὰρ εἶναι τὸ ὁρμῆς αὐτοτελοῦς κινητικόν· ληπτὸν δὲ τὸ ἀξίαν ἔχον.¹¹⁸ Ὅσῳ δὲ διαφέρει τὸ αἰρετόν τοῦ ληπτοῦ, τοσούτω καὶ τὸ αὐθαίρετον τοῦ καθ' αὐτὸ ληπτοῦ, καὶ καθόλου τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἀξίαν ἔχοντος. Τοῦ δ' ἀνθρώπου ὄντος ζῴου λογικοῦ θνητοῦ, φύσει πολιτικοῦ, φασὶ καὶ τὴν ἀρετὴν πᾶσαν τὴν περὶ ἀνθρώπων καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ζῶν ἀκόλουθον ὑπάρχειν καὶ ὁμολογουμένην φύσει.

Τὸ δὲ τέλος¹¹⁹ ὁ μὲν Ζήνων οὕτως ἀπέδωκε, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν· τοῦτο δ' ἔστι καθ' ἓνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν, ὡς τῶν μαχομένων¹²⁰ ζῶν κακοδαιμονούντων. Οἱ δὲ μετὰ τοῦτον, διαβροῦντες¹²¹, οὕτως ἐξέφερον, ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν· ὑπολαβόντες ἔλαττον εἶναι κατηγόρημα τὸ ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος βῆθεν. Κλεάνθης¹²² γὰρ πρῶτος διαδεξάμενος αὐτοῦ τὴν αἴρεσιν προσέθηκε τῇ φύσει, καὶ οὕτως ἀπέδωκε, τέλος ἔσται τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. Ὅπερ ὁ Χρῦσιππος¹²³ σαφέστερον βουλόμενος ποιῆσαι, ἐξήνεγκε τὸν τρόπον τοῦτον· ζῆν κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. Διογένης¹²⁴ δὲ, εὐλογιστίαν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ καὶ ἀπεκλογῇ. Ἀρχέδημος¹²⁵ δὲ, πάντα τὰ καθήκοντα ἐπιτελοῦντας ζῆν· Ἀντίπατρος δὲ,

ζῆν ἐκλεγόμενους μὲν τὰ κατὰ φύσιν, ἀπεκλεγόμενους δὲ τὰ παρὰ φύσιν διηνεκῶς. Πολλάκις δὲ καὶ οὕτως ἀπεδίδου, πᾶν τὸ καθ' αὐτὸν¹²⁶ ποιεῖν διηνεκῶς καὶ ἀπαραθότως, πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν προηγουμένων κατὰ φύσιν. Τὸ δὲ τέλος λέγεσθαι τριχῶς ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς αἰρέσεως ταύτης· τότε γὰρ τελικὸν ἀγαθὸν λέγεσθαι τέλος ἐν τῇ φιλολόγῳ συνθειᾷ, ὡς τὴν ὁμολογίαν λέγουσι τέλος εἶναι· λέγουσι δὲ καὶ τὸν σκοπὸν τέλος, οἷον τὸν ὁμολογούμενον βίον ἀναφορικῶς λέγοντες ἐπὶ τὸ παρακείμενον κατηγόρημα. Κατὰ δὲ τὸ τρίτον σημαίνόμενον, λέγουσι τέλος τὸ ἔσχατον τῶν ὁρεκτῶν, ἐφ' ὃ πάντα τὰ ἄλλα ἀναφίεσθαι. Διαφέρειν δὲ τέλος καὶ σκοπὸν ἡγοῦνται. Σκοπὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸ ἐκκείμενον σῆμα, οὗ τυχεῖν ἐφίεσθαι τοὺς τῆς εὐδαιμονίας στοχαζόμενους¹²⁷ διὰ τὸ πάντα μὲν σπουδαῖον εὐδαιμονεῖν, πάντα δὲ φαῦλον ἐκ τῶν ἐναντίων κακοδαιμονεῖν. (Καὶ¹²⁸ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἀναγκαῖα εἶναι πρὸς εὐδαιμονίαν, τὰ δὲ μὴ. Καὶ ἀναγκαῖα μὲν, τὰς τε ἀρετὰς πάσας, καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς χρηστικὰς αὐτῶν· οὐκ ἀναγκαῖα δὲ, χαράν τε καὶ εὐφροσύνην, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν κακῶν τὰ μὲν ἀναγκαῖα ὡς ἂν κακὰ πρὸς κακοδαιμονίαν εἶναι, τὰ δ' οὐκ ἀναγκαῖα. Ἀναγκαῖα μὲν, τὰς τε κακίας πάσας, καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ἀπ' αὐτῶν· οὐκ ἀναγκαῖα δὲ, τὰ τε πάθη πάντα, καὶ τὰ ἀβρωστήματα, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια.) Τέλος δὲ φασιν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν, οὗ ἕνεκα πάντα πράττεται μὲν, αὐτὸ

sentaneus; item vitæ felicitas. Jam doloris vacuitatem et ordinis conservationem haud diversam esse a temperantia, mentem vero et intellectum non distare a prudentia, denique erogationem et communicationem concordare cum bonitate. Verum ad aliud quid referri dicuntur, quod in reliquis quoque virtutibus est observandum. Hinc autem intelligitur, mala etiam eandem divisionem recipere. Differre vero dicunt expetendum et acceptum. Expetendum enim esse, quod appetitum plenum moveat; acceptum, quod in pretio sit. Cæterum quantum differat ab accepto expetendum, tantum etiam per se expetendum a per se accepto differre, atque omnino bonum a pretioso. Quum vero homo sit animal mortale, sed rationis particeps, natura civile, virtutem quoque omnem humanam et felicitatem affirmant vitam esse naturæ congruam et convenientem.

Finem autem Zeno ita definit, ut esse velit convenienter vivere; id est, sequi rationem in vita sibi que constare, quasi animalia secum pugnantis sint misera. Posteriores vero explicatius dixerunt, esse convenienter naturæ vivere, rati Zenonem minus quam quod in rei natura positum sit pronuntiasse. Cleanthes enim primus quum in locum ejus successisset, naturam adjecit ac sic definiuit: finis est convenienter naturæ vivere. Quod Chrysippus dilucidius volens facere in hunc modum enuntiauit: adhibita scientia eorum quæ natura eveniunt vivere. Diogenes

autem dixit rationis usum in sequendis et fugiendis rebus quæ secundum naturam sunt. At Archdemus, omnia officia exsequentem vivere; sed Antipater, vivere tum eligentes quæ secundum naturam sint, tum quæ ab ea abhorreant, perpetuo fugientes. Sæpe etiam sic definiuit: omnia per se continenter et constanter agere ad consequenda ea quæ secundum naturam producta sunt. At finis trifariam ab hujus sectæ hominibus dicitur: primum enim ex ipsorum loquendi usu summum bonum finem appellant, quemadmodum et convenientiam finem esse præ se ferunt: deinde etiam scopum eo nomine afficiunt, utpote vitam convenientem vicinæ attributionis respectu dicentes. Tertia vero significatione finem perhibent postremum votum, ad quod reliqua omnia referuntur. Finem quoque et scopum differre existimant. Scopum enim esse signum propositum, quod attingere studeant beatitudinis candidati, quia boni quidem omnes beati sint, mali vero contra miseri. (Bonorum quoque alia necessaria esse ad felicitatem, alia non necessaria. Ac necessaria quidem virtutes omnes, et exercitationes earum utiles; non necessaria autem gaudium et lætitia et studia. Similiter etiam malorum alia necessaria esse, ut mala, ad infelicitatem, alia non necessaria. Necessaria quidem vitæ cuncta malaque facinora; non necessaria vero affectus omnes, morbos, et quæ his similia habentur.) Finem autem beatitudinem statuunt, cujus causa omnia fiunt, ipsa vero

δε πρῶταται οὐδενός ἕνεκα. Τοῦτο δ' ὑπάρχειν ἐν τῇ κατ' ἀρετὴν ζῆν, ἐν τῇ δημολογουμένως ζῆν, ἔτι, ὡς ταυτὸν οὖν, ¹²⁹ ἐν τῇ κατὰ φύσιν ζῆν. Ἦν δὲ εὐδαιμονίαν ὁ Ζήνων ὠρίσατο τὸν τρόπον τοῦτον· εὐδαιμονία δ' ἐστὶν εὐραία βίη ¹³⁰. Κέχρηται δὲ καὶ Κλεάνθης τῷ ὄφρ' αὐτῷ ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι, καὶ ὁ Χρυσίππος, καὶ οἱ ἀπὸ τούτων πάντες, τὴν εὐδαιμονίαν οὐχ ἑτέραν εἶναι λέγοντες τοῦ εὐδαιμόνου βίου, καίτοι γε λέγοντες, τὴν μὲν εὐδαιμονίαν σκοπὸν ἐκκείσθαι, τέλος δ' εἶναι τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας, ὅπερ ταυτὸν εἶναι τῷ εὐδαιμονεῖν. Ἄλλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἰσοδυναμεῖ τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ πᾶν τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ ἀρετή, καὶ τὸ μέτρον ἀρετῆς· καὶ ὅτι πᾶν τὸ ἀγαθὸν καλόν, ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τὸ αἰσχρὸν κακόν. Διὸ καὶ τὸ Στωϊκῶν τέλος ἴσον δύνασθαι τῷ κατ' ἀρετὴν βίῳ. Διαφέρει μὲν λέγουσι τὸ αἰρετὸν καὶ τὸ αἰρετέον. Αἰρετὸν μὲν γὰρ εἶναι ἀγαθὸν τὸ πᾶν, αἰρετέον δὲ ὠφέλιμα πᾶν, ὃ θεωρεῖται παρὰ τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθόν. Διὸ αἰρούμεθα μὲν τὸ αἰρετέον, ὡς τὸ φρονεῖν, ὃ θεωρεῖται παρὰ τὸ ἔχειν φρόνησιν, τὸ δὲ αἰρετὸν οὐχ αἰρούμεθα, μᾶλλον δὲ ἔχειν ¹³¹ αὐτὸ αἰρούμεθα. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ πάντα ἐστὶν ὑπομενετά καὶ ἐμμενετά, καὶ κατὰ λόγον τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰρετῶν, εἰ καὶ μὴ κατωνόμασαι· τὰ δ' ὠφέλιμα πάντα ὑπομενετέα καὶ ἐμμενετέα· καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπὶ τῶν ἄλλων κατὰ τὰ οἰκεία.

Διεληλυθότες δ' ἰκανῶς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν,

καὶ αἰρετῶν καὶ φευκτῶν, καὶ περὶ τέλους καὶ εὐδαιμονίας, ἀναγκαῖον ἠγγεσάμεθα καὶ τὰ περὶ τῶν ἀδιάφορων ¹³² λεγόμενα κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν ἐπελθεῖν. Ἀδιάφορα δ' εἶναι λέγουσι, τὰ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν, διγῶς τὸ ἀδιάφορον νοεῖσθαι φάμενοι, καθ' ἓνα μὲν τρόπον τὸ μῆτε ἀγαθὸν μῆτε κακόν, καὶ τὸ μῆτε αἰρετὸν μῆτε φευκτόν· καθ' ἕτερον δέ, τὸ μῆτε ὀρθῆς μῆτε ἀφορμῆς κινήτικόν, καθὼ καὶ λέγεσθαι τινα καλάπαξ ἀδιάφορα εἶναι, ὡς τὸ προτείνειν τὸν δάκτυλον ὠδὶ ἢ ὠδί, ἢ τὸ ἀνελεῖσθαι τι τῶν ἐμποδῶν κάρφος ἢ φύλλον. Κατὰ τὸ πρότερον δὲ λεκτέον τὰ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιάφορα λέγεσθαι κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ταύτης· οὐ μὴν πρὸς ἐκλογὴν καὶ ἀπεκλογὴν. Διὸ καὶ τὰ μὲν ἀξίαν ἐκλεκτικὴν ἔχειν, τὰ δ' ἀπαξίαν ἀπεκλεκτικὴν, συμβλητικὴν δ' οὐδαμῶς πρὸς τὸν εὐδαιμόνα βίον. Καὶ τὰ μὲν εἶναι κατὰ φύσιν, τὰ δὲ παρὰ φύσιν, τὰ δὲ οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε παρὰ φύσιν. Κατὰ φύσιν μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα, ὑγίειαν, ἰσχύον, αἰσθητηρίων ἀριότητητα, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. Παρὰ φύσιν δὲ τὰ τοιαῦτα, νόσον, ἀσθένειαν, πῆρωσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὔτε δὲ κατὰ φύσιν οὔτε παρὰ φύσιν, ψυχῆς κατάστασιν καὶ σώματος, καθ' ἣν ἢ μὲν ἐστὶ φαντασιῶν ψευδῶν δεκτικὴ, τὸ δὲ τρωμάτων καὶ πηρώσεων δεκτικόν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ποιεῖσθαι δὲ λέγουσι τὸν περὶ τούτων λόγον τῶν πρώτων κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν. Τὸ γὰρ διαφέρειν καὶ τὸ ἀδιάφορον τῶν πρὸς τι λεγομένων εἶναι. Διότι ἂν, φασί, λέγωμεν ἀδιάφορα τὰ

nullius causa. Ceteroqui positam eam esse in vitæ sanctitate, in vita convenienti, denique, quod idem est, in vita secundum naturam acta. At Zenō quodammodo sic definiuit, ut esse eam arbitraretur prosperum vitæ cursum. Quid? quod etiam Cleanthes hac definitione in scriptis suis usus est et Chrysippus eorumque successores omnes, qui felicitatem a felici vita non separant, quamquam felicitatem scopi instar positam esse ajunt, finem autem esse dicunt assequi felicitatem, quod idem valet atque esse felicem. Ex his igitur manifesto apparet, verba idem declarantia esse, secundum naturam vivere, honeste vivere et recte vivere, atque omne bonestum et bonum omnemque virtutem et quod particeps est virtutis; ac bonum omne honestum esse et malum turpe; ideoque finem etiam Stoicum idem valere quod vitæ degendæ rationem ad virtutis normam directam. Differre præterea volunt expetitum et expetendum. Expetitum enim esse omne bonum, expetendum vero omne emolumentum, id quod ex eo cognoscitur, quod bonum illi insit. Quare expetimus quidem expetendum, verbi causa sapere, quod perspicitur ex eo quod prudentiam contineat; expetitum autem non expetimus ipsum, sed potius habere illud gestimus. Similiter vero omnia bona tolerabilia sunt ac diuturna, quod pari ratione in reliquis etiam expetitis dici potest, licet nomine careant: at utilia omnia sunt ferenda et perseveranter tenenda;

atque eadem ratione in reliquis secundum suas divisiones.

Cum autem satis multa de bonis et malis, de expetendis et fugiendis, de fine ac felicitate disseruerimus, necessarium nobis visum est, illa quoque quæ de indifferentibus dicuntur suo loco persequi. Vocant igitur indifferentia, quæ inter bona et mala mediocritatem tenent, duplici modo ea intelligi contententes, aut quæ nec bona sunt nec mala quæque neque expetenda neque fugienda habentur; aut quæ neque appetitum movent neque fastidium, quatenus nonnulla omnino etiam indifferentia dicimus, ut digitum huc sive illuc porrigere, ut festucam ante pedes positam vel folium tollere. Priori quidem sensu fatendum est, quæ inter virtutem et vitia sunt indifferentia appellari ab hominibus huic formulæ quasi addictis, non tamen eatenus, ut neque eligenda sint, nec reprobanda. Quocirca alia habere dignitatem ad eligendum, alia indignitatem quæ ad reprobandum valeat, nec tamen quidquam ea ad vitæ felicitatem afferre. Atque eorum quidem alia esse naturæ consentanea, alia vero a natura abhorrere, alia neque naturæ convenire neque ei repugnare. Naturæ igitur congruere sanitatem, robur, sensuum integritatem et quæ his sunt similia. Contra a natura abhorrere morbum, imbecillitatem, corporis imminutionem et similia. Cæterum neque convenire naturæ neque repugnare animi et corporis constitutionem; qua ille quidem vanarum imaginum, hoc

σωματικά καὶ τὰ ἐκτός πρὸς τὸ εὐσχημόνως ζῆν, (ἐν ᾧ ἔνεστι ¹³³ τὸ εὐδαιμόνως,) ἀδιάφορα φαμεν αὐτὰ εἶναι, οὐ μὰ Δία πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἔχειν οὐδὲ πρὸς ὀρμὴν καὶ ἀφορμὴν. Ἐτι δὲ τῶν ἀδιαφόρων τὰ μὲν πλείω ἀξίαν ἔχειν, τὰ δ' ἑλάττω. Καὶ τὰ μὲν καθ' αὐτὰ, τὰ δὲ ποιητικά· καὶ τὰ μὲν προηγημένα, τὰ δὲ ἀποπροηγημένα, τὰ δ' οὐδετέρως ἔχοντα. Προηγημένα μὲν, ὅσα ἀδιάφορα ὄντα πολλὴν ἔχει ἀξίαν, ὡς ἐν ἀδιαφόροις· ἀποπροηγημένα δὲ, ὅσα πολλὴν ἔχει ἀπαξίαν, ὁμοίως· οὔτε δὲ προηγημένα οὔτε ἀποπροηγημένα, ὅσα μῆτε πολλὴν ἔχει ἀξίαν μῆτε ἀπαξίαν. Τῶν δὲ προηγημένων τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχὴν, τὰ δὲ περὶ σῶμα, τὰ δ' ἐκτός. Περὶ ψυχὴν μὲν εἶναι τὰ τοιαῦτα· εὐφύταιν, προκοπήν, μνήμην, οὐσίτητα, διάνοιαν, ἔξιν καθ' ἣν ἐπίμονοί ἔσμεν ἐπὶ τῶν καθυκόντων, καὶ τέχνας ὅσαι ὕψανται συνεργεῖν ἐπιπλεῖον πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον· περὶ σῶμα δ' εἶναι προηγημένα, ὕγιαν, εὐαισθησίαν καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. Τῶν δ' ἐκτός, γονεῖς, τέχνα, κτῆσιν σύμμετρον, ἀποδοχὴν παρ' ἀνθρώπων. Τῶν δ' ἀποπροηγημένων περὶ ψυχὴν μὲν εἶναι τὰ ἐναντία τοῖς εἰρημένοις· περὶ σῶμα δὲ καὶ ἐκτός τὰ ὁμοίως ἀντιτιθέμενα τοῖς εἰρημένοις περὶ τε σῶμα καὶ τοῖς ἐκτός προηγημένοις. Οὔτε δὲ τὰ προηγημένα οὔτε ἀποπροηγημένα περὶ ψυχὴν, φαντασίαν καὶ συγκατάθεσιν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· περὶ δὲ σῶμα λευκότητα καὶ μελανότητα καὶ χροσπότητα, καὶ ἡδονὴν καὶ συνουσίαν ¹³⁴ καὶ πόνον, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιούτου. Τῶν δ' ἐκτός οὔτε προηγημένα οὔτε ἀποπροηγημένα εἶναι τὰ τοιαῦτα, ὅσα εὐτελεῖ ὄντα καὶ μὴδὲν χρήσιμον προσφερόμενα, μικρὰν παντελῶς ἔχει τὴν ἀπ' αὐτῶν χρείαν. Τῆς δὲ ψυχῆς

οὔσης κυριωτέρας τοῦ σώματος καὶ πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ζῆν φασὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν κατὰ φύσιν ὄντα καὶ προηγημένα πλείονα τὴν εὐεξίαν ἔχειν τῶν περὶ σῶμα καὶ τῶν ἐκτός, ὅσον εὐφύταιν ψυχῆς πρὸς ἀρετὴν ὑπεράγειν τῆς τοῦ σώματος εὐφύταις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἔχειν. Ἐτι δὲ τῶν ἀδιαφόρων φασὶ τὰ μὲν εἶναι ὀρμῆς κινήτικα, τὰ δὲ ἀφορμῆς, τὰ δὲ οὔτε ὀρμῆς οὔτε ἀφορμῆς. Ὀρμῆς μὲν οὖν κινήτικα, ἅπερ ἐλέγμεν εἶναι κατὰ φύσιν· ἀφορμῆς δὲ, ὅσα παρὰ φύσιν· οὔτε δὲ ὀρμῆς οὔτε ἀφορμῆς, τὰ μηδετέρως ἔχοντα, οἷά ἐστι τὸ περιττὰς ἢ ἀρτίως ἔχειν τὰς τρίγας ¹³⁵. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν ἀδιαφόρων ὄντων, τὰ μὲν ἐστὶ πρῶτα κατὰ φύσιν, τὰ δὲ κατὰ μετοχὴν. Πρῶτα μὲν ἐστὶ κατὰ φύσιν κινήσεις, ἢ σχέσεις κατὰ τοὺς σπερματικούς λόγους ¹³⁶ γιγνομένης, ὅσον ὕγιαν καὶ αἰσθησίαν, λέγω δὲ τὴν κατάληψιν καὶ ἰσχύον. Κατὰ μετοχὴν δὲ, ὅσα μετέχει κινήσεως καὶ σχέσεως κατὰ τοὺς σπερματικούς λόγους, ὅσον χεῖρ ἀρτία καὶ σῶμα ὑγαῖνον, καὶ αἰσθήσεις μὴ πεπηρωμένα. Ὅμοιως δὲ καὶ τῶν παρὰ φύσιν κατὰ τὸ ἀνάλογον. Πάντα δὲ κατὰ φύσιν ληπτὰ εἶναι, καὶ ἅπαντα παρὰ φύσιν ἀλήπτα. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν τὰ μὲν καθ' αὐτὰ ληπτὰ εἶναι, τὰ δὲ δι' ἕτερα. Καθ' αὐτὰ μὲν, ὅσα ἐστὶν ὀρμῆς κινήτικα παρατρειπτικῶς ¹³⁷ ἐφ' ἑαυτά, ἢ ἐπὶ τῶν ἀντέγερσθαι αὐτῶν, ὅσον ὕγιαν, εὐαισθησίαν, ἀπονίαν, καὶ κάλλος σώματος. Ποιητικά δὲ, ὅσα εἰσὶν ὀρμῆς κινήτικα ἀνετικῶς ἐφ' ἕτερα, καὶ μὴ παρατρειπτικῶς ¹³⁸, ὅσον πλοῦτον, δοξάν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Παραπλήσιως δὲ καὶ τῶν παρὰ φύσιν τὰ μὲν εἶναι καθ' αὐτὰ ἀλήπτα, τὰ δὲ τῶ ποιητικά εἶναι. Τῶν δὲ καθ' αὐτὰ

vero vulnere et imminutionis expax est, et his similia. Jam vero sermonem haberi dicunt de primis secundum naturam et præter naturam. Nam differentia et indifferentia numerari in rebus quæ ad aliquid referri dicuntur. Quia, inquit, etiamsi indifferentia appellemus corporea omnia et externa respectu vitæ honestæ, in quæ inest vitæ beata, tamen per Jovem haudquaquam ea indifferentia esse arbitramur respectu habitus secundum naturam, nec respectu appetitus et fastidii. Indifferentium porro alia majorem habere dignitatem, alia minorem. Atque alia quidem per se consistere, alia efficientia putari, alia producta esse, alia rejecta, alia denique neutra. Producta videlicet, quæ quamvis indifferentia sint, magnam tamen habeant dignitatem, quatenus esse potest in indifferentibus; similiter autem rejecta, quæ magnam habeant indignitatem; denique neque producta neque rejecta, quæ neque magnam dignitatem neque indignitatem habeant. Præterea præpositorum alia esse circa animum, alia circa corpus, alia in rebus externis versari. Circa animum esse verbi gratia ingenium, profectum, memoriam, acumen, intellectum, habitum quo constantes sumus in officiis, et artes quæ ad vitam naturæ convenienter agendam plus afferre possunt momenti: circa corpus autem esse præposita,

sanitatem, sensuum vigorem et quæ his similia sunt. In externis vero numerari parentes, liberos, opes mediocres, hominum favorem. Rejecta circa animum esse contraria iis quæ memorata sunt: item quæ circa corpus ac circa externa versantur opponi iis quorum mentio facta est præcipuis partim ad corpus partim ad externa pertinentibus. At neque præposita neque rejecta haberi circa animum visionem, assensum et similia: circa corpus vero candorem, nigritiam, cæruleum colorem, voluptatem, coitum, laborem, et si quid aliud hujusmodi est. In externis autem neque præposita neque rejecta putari, quæ quam vilia sint neque ullam utilitatem afferant, parum conducibilia judicantur. Animus vero quum sit potior corpore, ad vitam quoque naturæ convenienter agendam ajunt quæ in animo sunt naturæ consentanea et præposita plus afferre momenti quam quæ in corpore et externis reperiuntur, exempli gratia bonam animi indolem ad virtutem præstare corporis indoli eandemque cæterorum esse rationem. Præterea indifferentium alia dicunt appetitum movere, alia fastidium, alia neque appetitum neque fastidium. Appetitum igitur movent, quæ modo dicebamus ad naturam accommodata esse: fastidium, quæ a natura abhorrent: neque appetitum neque fastidium, quæ neutra sunt, verbi causa,

ἀλήπτων διάφορα γένη εἶναι.¹³⁹ Πάντα δὲ τὰ κατὰ φύσιν ἄξιαν ἔχουσιν, καὶ πάντα τὰ παρὰ φύσιν ἀπαξίαν. Ἐὐὴν δὲ ἄξιαν λέγεσθαι τριχῶς,¹⁴⁰ τὴν τε δόσιν, τὴν καὶ αὐτὴν¹⁴¹, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ δοκιμαστοῦ, καὶ τὴν τρίτην, ἣν ὁ Ἀντίπατρος ἐκλεκτικὴν προσαγορεύει, καὶ ἣν διδόντων τῶν πραγμάτων τὰ γέτινα μᾶλλον ἀντὶ τῶνδε αἰρούμεθα; ὅσον ὑγίειν ἀντὶ νόσου, καὶ ζῶν ἀντὶ θανάτου, καὶ πλοῦτον ἀντὶ πενίας. Κατὰ τὸ ἀνάλογον δὲ καὶ τὴν ἀπαξίαν τριχῶς φασὶ λέγεσθαι, ἀντιτιθεμένων τῶν σηματομένων τοῖς ἐπὶ τῆς πρώτης ἀξίας εἰρημένους. Ἐὐὴν δὲ δόσιν φησὶν ὁ Διογένης κρίσιν εἶναι, ἐφ' ὅσον κατὰ φύσιν ἐστίν, ἢ ἐφ' ὅσον χρῆσιν τῇ φύσει παρέχεται. Τὸ δὲ δοκιμαστικόν, οὐχ ὡς λέγεται τὰ πράγματα δοκιμαστὰ παραλαμβάνεσθαι, ἀλλ' ὡς δοκιμαστὴν φασὶν εἶναι τὸν τὰ πράγματα δοκιμαζόντα. Τῆς οὖν ἀμοιβῆς τὸν τοιοῦτόν φασὶ δοκιμαστὴν εἶναι, καὶ ταύτας μὲν τὰς δύο ἀξίας καὶ ἄς λέγομέν τινὰ τῇ ἀξίᾳ προῆχθαι. Τρίτην δὲ φησὶν εἶναι, καὶ ἣν φασὶν ἀξιώματι τινὰ ἔχειν, καὶ ἄξιαν, ἣ περὶ αἰδιόφορα οὐ γίνεται, ἀλλὰ περὶ μόνὰ τὰ σπουδαῖα. Χρῆσθαι δὲ ἡμῶς φησὶν ἐνίοτε τῷ ὀνόματι τῆς ἀξίας ἀντὶ τοῦ ἐπιβάλλοντος· ὅς ἐν τῷ τῆς δικαιο-

σύνης ὄρω περιεληπτὰ¹⁴², ὅταν λέγεται εἶναι ἕξις ἀπονεμητικὴ τοῦ κατ' ἄξιαν ἐκάστω, ἐστὶ γὰρ ὅσον τοῦ ἐπιβάλλοντος ἐκάστω. Τῶν δ' ἄξιαν ἔχόντων τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἄξιαν, τὰ δὲ βραχεῖαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀπαξίαν ἔχόντων ἃ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀπαξίαν, ἃ δὲ βραχεῖαν. Τὰ μὲν οὖν πολλὴν ἔχοντα ἄξιαν προηγμένα λέγεσθαι, τὰ δὲ πολλὴν ἀπαξίαν ἀποπροηγμένα, Ζήνωνος ταύτας τὰς ὀνομασίας θεμένου πρώτου τοῖς πράγμασι. Προηγμένον δ' εἶναι λέγουσιν, ὁ αἰδιόφορον ὃν ἐκλεγόμεθα κατὰ προηγούμενον λόγον. Τὸν δ' ὅμοιον λόγον¹⁴³ ἐπὶ τῶν ἀποπροηγμένων εἶναι, καὶ τὰ παραδείγματα κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταυτὰ. Οὐδὲν δὲ τῶν ἀγαθῶν εἶναι προηγμένον διὰ τὴν μεγίστην ἄξιαν αὐτὰ ἔχειν. Τὸ δὲ προηγμένον, τὴν δευτέραν γῶραν καὶ ἄξιαν ἔχον, συνεγγίζειν ποῖς τῇ τῶν ἀγαθῶν φύσει. Οὐδὲ γὰρ ἐν αὐτῇ τῶν προηγμένων εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ τοὺς μετ' αὐτὸν τεταγμένους¹⁴⁴. Προηγμένα δὲ λέγεσθαι οὐ τῷ πρὸς εὐδαιμονίαν τινὰ συμβάλλεσθαι [συνεργεῖν τι πρὸς αὐτὴν]¹⁴⁵, ἀλλὰ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτον τὴν ἐκλογὴν ποιῆσθαι παρὰ τὰ ἀποπροηγμένα.

Ἀκόλουθος δ' ἐστὶ τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῶν προηγμένων

pari vel impari crinium numerum habere. Indifferentium porro naturæ conjunctorum alia sunt prima secundum naturam, alia per communionem. Prima secundum naturam sunt motus vel habitus seminum rationibus aptus, ut sanitas et sensus, dico autem percipiendi vim et nervorum firmitatem. Per communionem vero, quæcumque ad seminum rationes accommodatæ motus et habitus consortia sunt, velut manus integra, corpus sanum, sensus non hebetati. Neque aliter in iis quæ naturæ repugnant rem se habere. Quæcumque autem naturæ conjuncta sunt, esse accepta, sed quæ a natura abhorreant, non accepta. Cæterum naturæ conjunctorum alia per se accepta esse, alia vero propter alia. Per se quidem, quæ cupidinem sui adeo movent ut ea retinere velimus, verbi causa sanitatem, sensuum vigorem, molestiarum vacuitatem, corporis pulchritudinem. Insuper efficientia existimari, quæ appetitum ita movent, ut eum ad alia traducant, non autem ad se convertant, exempli causa divitias, gloriam atque horum similia. Sic quoque eorum quæ naturæ repugnent alia esse per se non accepta, alia quatenus efficientia sint. Eorum quæ per se non sint accepta diversa esse genera. Jam omnia quæ naturæ convenient habere dignitatem, quæ a natura abhorreant, indignitatem. Dignitatem dici trifariam, primum donationem per se, deinde approbatoris remunerationem, denique illam quam Antipater eligentem vocat, qua, si res sinat, duobus propositis alterum malimus, ut sanitatem quam morbum, vitam quam mortem, divitias quam paupertatem. Pari quoque ratione indignitatem tribus modis accipi volunt, oppositis quæ huic primæ dignitatis expositioni altera ex parte respondent nominibus. Ac donationem quidem Diogenes judicium esse contendit, quatenus

naturæ congruat vel quatenus naturæ usum afferat. Approbationem autem non in rebus approbatis poni, sed in personis illas approbantibus. Remunerationis igitur talem esse approbatorem præ se ferunt, ac duplicem hanc statui dignitatem, qua dicimus fieri, ut nonnulla sua dignitate aliis præferantur. Tertiam autem Diogenes æstimationem hanc esse vult, qua dicimus nonnulla dignationem habere vel dignitatem, quæ non in indifferentia sed tantum in proba cadit. Quid? quod uti nos interdum ait dignitatis nomine pro conveniente; ut in justitiæ definitione inest, quum perhibetur esse habitus suum cuique pro dignitate tribuendi, est enim tanquam pro eo quod cuique convenit. Jam quæ dignitatem habeant, eorum quædam magnam habere dignitatem, alia parvam. Similiter etiam eorum quæ indignitatem habeant, alia habere magnam, alia parvam. Quæ igitur magna dignitate ornata sint, præposita appellari, sed ea in quibus magna hæreat indignitas, rejecta, Zenone primum hæc nomina rebus imponente. Ac præpositum quidem esse affirmant, quod quum indifferens sit præcedenti ratione adducti eligimus. Similem remotorum esse rationem atque eadem, pro portione, exempla. Nullum autem bonorum productum judicari, propterea quod illa summam dignitatem habeant. At productum quod alterum locum et secundam dignitatem habet, quodammodo ad boni naturam accedit. Neque enim in aula regem ad dignitatem productum dici, sed qui proxime ad regium principatum accedat. Præposita vero appellari non idcirco quia ad felicitatem quidquam afferant, sed quia necesse sit illa a remotis sive rejectis discerni.

Sequitur autem tractatum de præpositis sive promotis alter de officio. Definuntur vero officium, consequens in

δὲ περὶ τοῦ καθήκοντος τόπος. Ὅρίζεται δὲ τὸ καθήκον τὸ ἀκόλουθον ἐν ζωῇ, ὃ πραχθὲν εὐλογον ἀπολογίαν ἔχει ¹⁴⁶. παρὰ τὸ καθήκον δὲ τὸ ἐναντίως. Τοῦτο δὲ διατείνετο καὶ εἰς τὰ ἄλογα τῶν ζώων, ἐνεργεῖ γάρ τι κακίον ἀκολούθως τῆ ἑαυτῶν φύσει ¹⁴⁷. ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων οὕτως ἀποδίδεται, τὸ ἀκόλουθον ἐν βίῳ. Τῶν δὲ καθηκόντων τὰ μὲν εἶναι φασὶ τέλεια, ἃ δὴ καὶ κατορθώματα λέγεσθαι. Κατορθώματα δ' εἶναι τὰ κατ' ἀρετὴν ἐνεργήματα, οἷον τὸ φρονεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν. Οὐκ εἶναι δὲ κατορθώματα τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα, ἃ δὴ οὐδὲ τέλεια καθήκοντα προσαγορεύουσιν, ἀλλὰ μέσα, οἷον τὸ γαμεῖν, τὸ προσβῆναι, τὸ διαλέγεσθαι, τὰ τοῦτοις ὅμοια. Τῶν δὲ κατορθωμάτων τὰ μὲν εἶναι ὧν χρῆ ¹⁴⁸, τὰ δ' οὐ. Ὡν χρῆ μὲν εἶναι κατηγορήματα ὠφέλημα, οἷον τὸ φρονεῖν, τὸ σωφρονεῖν οὐκ εἶναι δὲ ὧν χρῆ, τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. Ὅμοιως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὸ καθήκον τὴν αὐτὴν γίνεσθαι τεχνολογίαν. Πᾶν δὲ τὸ παρὰ τὸ καθήκον ἐν λογικῷ γινόμενον, ἀμάρτημα εἶναι τὸ δὲ καθήκον τελειωθὲν κατορθώματα γίνεσθαι. Παραμετρεῖσθαι δὲ τὸ μέσον καθήκον ἀδιαφόροις τισί, καλοῦμένους δὲ παρὰ φύσιν καὶ κατὰ φύσιν, τοιαύτην δὲ χρεῖαν ¹⁴⁹ προσφερομένους, ὥστ' εἰ μὴ λαμβάνομεν αὐτὰ ἢ διωθόμεθα, ἀπεριπέσσωμεν μὴ ἂν εὐδαίμονοιμεν ¹⁵⁰. Τὸ δὲ κινεῖν τὴν ὁρμὴν οὐδὲν ἕτερον εἶναι λέγουσιν ἀλλὰ φαντασίαν ὁρμητικὴν τοῦ καθήκοντος αὐτόθεν, τὴν δὲ ὁρμὴν εἶναι φορὰν ψυχῆς ἐπὶ τι. Κατὰ τὸ γένος δὲ

ταύτην διττῶς θεωρεῖσθαι τὴν τε ἐν τοῖς λογικοῖς γινόμενὴν ὁρμὴν, καὶ τὴν ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις, οὐ κατ' ὄνομασμένα ο' εἶσιν. Ἡ γὰρ ὁρεῖς οὐκ ἔστι λογικὴ ὁρμὴ, ἀλλὰ λογικῆς ὁρμῆς εἶδος. Τὴν δὲ λογικὴν ὁρμὴν δεόντως ἂν τις ἀφορίζοιτο, λέγων εἶναι φορὰν διανοίας ἐπὶ τι τῶν ἐν τῷ πράττειν ταύτη δ' ἀντιτίθεσθαι ἀφορμὴν, φορὰν τινα ¹⁵² διανοίας ἀπὸ τινος τῶν ἐν τῷ φεῦγειν. Ἰδίως δὲ καὶ τὴν ὄρουσιν ὁρμὴν λέγουσι, τῆς πρακτικῆς ὁρμῆς οὖσαν εἶδος. Τὴν δὲ ὄρουσιν εἶναι φορὰν διανοίας ἐπὶ τι μέλλον. Ὅστε μέγρι μὲν τούτων τετραχίδος ὁρμὴν λέγεσθαι, διχίδος δ' ἀφορμὴν, προστεθείσης καὶ τῆς ἐξέως τῆς ὁρμητικῆς, ἣν δὴ καὶ ἰδίως ὁρμὴν λέγουσιν, ἀφ' ἧς συμβαίνει ὁρμᾶν πενταχοῦ. Τῆς δὲ πρακτικῆς ὁρμῆς εἶδη πλείονα εἶναι, ἐν οἷς καὶ ταῦτα· πρόθεσις, ἐπιβολὴν, παρασκευὴν, ἐγγείρησιν, αἴρεσιν, προαίρεσιν, βούλησιν, θέλησιν. Πρόθεσις μὲν οὖν εἶναι λέγουσι σημεῖωσιν ἐπιτελέσεως· ἐπιβολὴν δὲ, ὁρμὴν πρὸ ὁρμῆς· παρασκευὴν δὲ, πρᾶξιν πρὸ πράξεως· ἐγγείρησιν δὲ, ὁρμὴν ἐπὶ τινος ἐν χερσὶν ἤδη ὄντος· αἴρεσιν δὲ, βούλησιν ἐξ ἀναλογισμοῦ· προαίρεσιν δὲ, αἴρεσιν πρὸ αἵρέσεως· βούλησιν δὲ, εὐλογον ὄρεσιν· θέλησιν δὲ, ἔκουσίαν βούλησιν. Πάσας δὲ τὰς ὁρμὰς συγκαταθέσεις εἶναι, τὰς δὲ πρακτικὰς καὶ τὸ κινητικὸν περιέχειν. Ἡδὴ δὲ ἄλλων μὲν εἶναι συγκαταθέσεις, ἐπ' ἄλλα δὲ ὁρμὰς. Καὶ συγκαταθέσεις μὲν, ἀξιώμασι τισι, ὁρμὰς δὲ ἐπὶ κατηγορήματα, τὰ περιεχόμενά πως ἐν ταῖς

vita, cujus recta potest ratio reddi; sed cum officio pugnant, quod aliter se habet. Atque hoc ad bruta quoque animalia pertinet, quoniam illa etiam plura, quæ ipsorum naturæ consentanea sunt, obeunt: verum in animalibus ratione utentibus, quod vitæ eorum convenit, sic appellatur. Officia porro alia dicunt esse perfecta, quæ recte facta nominantur. Cæterum esse recte facta victutum: exercitationes, ut sapere, juste agere. At non iudicari recte facta illa quæ aliter se habeant ideoque non perfecta vocentur officia, sed media, verbi causa uxorem ducere, legatione fungi, colloqui et horum similia. Ac recte facta esse alia quibus opus sit, alia, quibus non sit opus. Iis quibus opus sit attribui utilitatem, exempli gratia prudentiæ ac temperantiæ: et supervacaneæ existimari aliter se habentia. Similiter de iis quæ contra officium sint esse disputandum. Quidquid vero contra officium a rationis particeps fiat, peccatum esse: at perfectum officium recte factum duci. Definiri autem medium officium indifferentibus quibusdam, quæ partim naturæ repugnantia partim naturæ consentanea vocantur ac talem utilitatem afferunt, ut nisi ea sumamus vel repudiemus, perpetua felicitate inhi nequeamus. Jam quod appetitum movet nihil aliud esse dicunt, quam imaginationem officii confestim appetentem, appetitum autem esse animi ad aliquid incitati impetum. Præterea duo esse appetitum genera, quorum alterum in ratione præditis, alterum in brutis animalibus spectetur,

quæ tamen nomine non sint notata. Nam quæ appetitio vocatur non est appetitus rationi consentaneus, sed ejus species. Appetitum autem rationale recte definias, si esse statuas mentis ad aliquid agendum incitate impetum: atque huic opponi aversionem, quæ sit avocatio mentis ab aliquo eorum quæ in fugiendis numerantur. Sed peculiariter etiam nomine adhibito incitationem vocant appetitum, quæ agentis appetitus species est. Esse autem incitationem mentis in re futura definitæ agitationem. Itaque ex his efficitur, quatuor modis appetitum dici, duobus autem aversionem, si habitus appetendi adjungatur quem etiam proprie appetitum nominant, omnium appetitionum auctorem. Agentis vero appetitus plures esse species, ad quas pertineant propositum, conatus, apparatus, molitio, electio, consilium, institutum, voluntas. Propositum igitur esse dicunt designationem perfectionis; conatum vero appetitum ante appetitum; apparatus autem actionem ante actionem; molitionem, appetitum rei quæ jam nobis in manu est; electionem, voluntatem ex ratiocinatione, consilium, electionem ante electionem; institutum, appetitum rationi convenientem; voluntatem denique spontaneam acturi incitationem. Omnes autem appetitus esse assensiones, agentes vero et motiem in se continere. Jam vero aliis nos assentiri, alia appetere. Atque assensionem quidem oriri ex dignatione aliqua; appetitum autem secundum attributa, quæ continentur quodammodo dignitate,

αἰσθησάμενοι, ἢ συγκαταθέσασιν. Ἐπει δ' ἐν εἶδει τὸ πάθος τὰς ἐπιθυμίας ἐστίν, λέγωμεν ἐξῆς περὶ παθῶν.

Πρώτως δ' εἶναι φασιν ὄρθην πλεονάζουσαν καὶ ἀπειθῆ τῷ αἰρούντι λόγῳ¹⁵⁴, ἢ κίνησιν ψυχῆς παρὰ φύσιν, (εἶναι δὲ πάθη πάντα, τῷ γένει, τῆς ψυχῆς,) διὸ καὶ πᾶσαν ποιοῦν πάθος εἶναι, καὶ πάλιν πάθος ποιοῦν. Τοῦ δὲ πάθους τοιοῦτου ὄντος, ὑποληπτέον, τὰ μὲν πρῶτα εἶναι καὶ ἀρχηγὰ, τὰ δ' εἰς ταῦτα τὴν ἀναφορὰν ἔχειν. Πρῶτα δ' εἶναι τῷ γένει ταῦτα τὰ τέσσαρα¹⁵⁵, ἐπιθυμίαν, φόβον, λύπην, ἡδονήν. Ἐπιθυμίαν μὲν οὖν καὶ φόβον προηγέσθαι, τὴν μὲν πρὸς τὸ φαινόμενον ἀγαθόν, τὴν δὲ πρὸς τὸ φαινόμενον κακόν. Ἐπιγίγνεσθαι δὲ τούτοις ἡδονὴν καὶ λύπην, ἡδονὴν μὲν, ὅταν τυγχάνωμεν ὧν ἐπιθυμοῦμεν, ἢ ἐκρούγμεν ἃ ἐφοβοῦμεθα· λύπην δὲ, ὅταν ἀποτυγχάνωμεν ὧν ἐπιθυμοῦμεν, ἢ περιπέσωμεν οἷς ἐφοβοῦμεθα. Ἐπὶ πάντων δὲ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἐπὶ δόξας¹⁵⁶ αὐτὰ λέγουσιν εἶναι παραλαμβάνεσθαι τὴν δόξαν ἀντὶ τῆς ἀσθενοῦς ὑπολήψεως· τὸ δὲ πρόσφατον ἀντὶ τοῦ κινήτικου συστολῆς ἀλόγου ἢ ἐπαρσεως. Τὸ δὲ ἄλογον καὶ τὸ παρὰ φύσιν οὐ κοινῶς, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄλογον ὅσον τὸ ἀπειθῶς τῷ λόγῳ. Πᾶν γὰρ πάθος βιαστικόν ἐστιν, ὡς καὶ πολλάκις ὀρῶντας τοὺς ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντας ὅτι συμφέροι τὸδε οὐ ποιεῖν, ὑπὸ τῆς σφοδρότητος ἐκφερομένους, καθάπερ ὑπὸ τινος ἀπειθοῦς ἵππου, ἀνάγασθαι πρὸς τὸ ποιεῖν αὐτό, παρ' ὃ καὶ πολλάκις τινὰς ἐξομολογεῖσθαι λέγοντας τὸ ὀυλλούμενον τοῦτο,

Γνώμην δ' ἔχοντά μ' ἢ φύσει βιάζεται¹⁵⁷.

γνώμην γὰρ λέγει νῦν τὴν εἶδησιν καὶ γνώσιν τῶν ὀρ-

ῶν πραγματίων. Καὶ τὸ παρὰ φύσιν δ' εἴρηται¹⁵⁸ ἐν τῇ τοῦ πάθους ὑπογραφῇ, ὡς συμβαίνοντες παρὰ τὸν ὀρθὸν καὶ κατὰ φύσιν λόγον. Πάντες δ' οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες ἀποστρέφονται τὸν λόγον, οὐ παραπλησίως δὲ τοῖς ἐξηπατημένοις ἐν ὄρωσιν, ἀλλ' ἰδιαζόντως. Οἱ μὲν γὰρ ἡπατημένοι, λόγου χάριν περὶ τὰς ἀτόμους ἀρχὰς εἶναι, διδαχθέντες ὅτι οὐκ εἰσίν, ἀρίστανται τῆς κρίσεως· οἱ δ' ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες, καὶ μάθωσι, καὶ μεταδιδασκῶσιν ὅτι οὐ δεῖ λυπεῖσθαι ἢ φοβεῖσθαι, ἢ ὄλωσιν ἐν τοῖς πάθεσιν εἶναι τῆς ψυχῆς, ὅμως οὐκ ἀρίστανται τούτων, ἀλλ' ἄγονται ὑπὸ τῶν παθῶν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς τούτων κρατεῖσθαι τυραννίδος. Τὴν μὲν οὖν ἐπιθυμίαν¹⁵⁹ λέγουσιν ὄρεξιν εἶναι ἀπειθῆ λόγῳ· αἴτιον δ' αὐτῆς τὸ δοξάζειν ἀγαθὸν ἐπιφέρεισθαι, οὐ παρόντος εὖ ἀπαλλάττομεν, τῆς δόξης αὐτῆς ἐχούσης τὸ ἀτάκτως κινήτικόν καὶ πρόσφατον. Φόβον δ' εἶναι ἐκκλισιν ἀπειθῆ λόγῳ, αἴτιον δ' αὐτοῦ τὸ δοξάζειν κακὸν ἐπιφέρεισθαι, τῆς δόξης τὸ κινήτικόν καὶ πρόσφατον ἐχούσης τοῦ ὄντος αὐτὸ φευκτόν εἶναι. Λύπην δ' εἶναι συστολὴν ψυχῆς ἀπειθῆ λόγῳ, αἴτιον δ' αὐτῆς τὸ δοξάζειν πρόσφατον κακὸν παρεῖναι, ἐφ' ᾧ καθήκει συστελλεσθαι. Ἡδονὴν δ' εἶναι ἐπαρσιν ψυχῆς ἀπειθῆ λόγῳ, αἴτιον δ' αὐτῆς τὸ δοξάζειν πρόσφατον ἀγαθὸν παρεῖναι, ἐφ' ᾧ καθήκει ἐπαρσεσθαι. Ὑπὸ μὲν οὖν τὴν ἐπιθυμίαν ὑπάγεται¹⁶⁰ τὰ τοιαῦτα ὄργη καὶ τὰ εἶδη αὐτῆς, (θυμὸς, καὶ χόλος καὶ μῆνις, καὶ κότος, καὶ πικρία, καὶ τὰ τοιαῦτα,) ἔρωτες σφοδροί, καὶ πόθοι, καὶ ἡμερσι, καὶ φιληδοναί, καὶ φιλοπλουσίαι, καὶ φιλοδοξίαι, καὶ τὰ ὅμοια· ὑπὸ δὲ τὴν ἡδονήν¹⁶¹ ἐπιχαιρεκακία, καὶ ἀσμενισμοί, καὶ γοητεία, καὶ τὰ

quatenus sunt assensionis causæ. Quoniam autem affectus quædam est appetitus species, deinceps de affectibus dicamus.

Affectum iudicant appetitionem nimiam nec rationi duci obtemperantem; aut animi motum naturæ repugnantem, (esse autem omnes affectus in universum animi;) ideoque omnem etiam perturbationem affectum esse et omnem affectum perturbationem. Quæ quum ita sint, existimandum est, alios affectus primos ac principes esse, alios ad hos referri. Primos genere esse quatuor, cupiditatem, metum, dolorem, voluptatem. Cupiditatem igitur et metum antecedere, illam versus bonum apparens, hunc versus malum apparens. Subsequi autem voluptatem et dolorem, voluptatem quidem, si ea assequimur quæ cupimus, vel vitamus quæ metuebamus; dolorem vero, quum vel sperata non assequimur, vel in formidolosa incidimus. In omnibus vero animi affectionibus opinionem locum relinquunt, opinionem pro imbecilla opinione accipi volentes, recentem autem opinionem pro re que animi, adversante ratione, vel contractionem efficiat vel elationem. Porro a recta ratione aversam et naturæ repugnantem non in universum vocant, sed irrationalem, quatenus rationi non pareat. Omnis enim affectio vim affert, ita ut sæpenumero etiam homines affectibus occu-

pali, quamvis videant satius esse hoc non facere, tamen affectuum violentia abrepti, quasi ab equo contumacis, transversi agantur atque id ipsum faciunt, ideoque frequenter nonnulli de peccato confitentes vulgatum illud in ore habeant :

sed natura mihi alta mente prædito vim infert :

mentem enim vocat scientiam et cognitionem ejus quod rectum est. Quin etiam illud præter naturam in affectus descriptione dictum est, quod affectus ejurata recta ratione et cum natura conveniente accidat. Nimirum omnes commotionibus agitati aversantur rationem, non eorum quidem instar qui decepti in quacunque re sunt, sed peculiari modo. Etenim decepti, qui verbi causa atomos rerum principia esse opinantur, meliora edocti sententiam mutant; qui autem affectibus laborant, etiamsi meliore doctrina percepta discant, nec dolendum nec timendum, neque omnino animi affectionibus indulgendum esse, tamen ab iis non desistunt, sed istis affectibus abrepti sub eorum quasi jugum mittuntur. Cupiditatem igitur dicunt appetitum esse rationi non obtemperantem, ejus autem causam haberi opinionem de bono consecuturo, quo præsentem felices erimus, ipsa opinione nimirum quantum ad appetendam rerum novitatem impellente.

δομια· ὑπὸ δὲ τὸν φόβον¹⁶³, ὄκνοι καὶ ἀγωνία, καὶ αἰσχύνη· καὶ θόρυβοι, καὶ ἐκπλήξεις, καὶ δεισιδαιμονίαι, καὶ δέος, καὶ δέαιματα· ὑπὸ δὲ τὴν λύπην¹⁶³, φθόνος, ζῆλος, ζηλοτυπία, ἔλεος, πένθος, ἄγχος, ἄχος, ἀνία, ὀδύνη, ἄση. Ὀργή¹⁶⁴ μὲν οὖν ἐστὶν ἐπιθυμία τιμωρῆσασθαι τὸν δοκοῦντα ἡδικηθέναι παρὰ τὸ προσήκον· θυμὸς¹⁶⁵ δὲ ὀργῆ ἐναρχομένη· χόλος¹⁶⁶ δὲ, ὀργῆ διοιδούσα· μῆνις¹⁶⁷ δὲ, ὀργῆ εἰς παλαιώσιν ἀποτιθεμένη ἢ ἐναποκειμένη· κότος δὲ, ὀργῆ ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν· πικρία δὲ, ὀργῆ παραχρῆμα ἐκρηγνυμένη· ἔρις¹⁶⁸ δὲ, ἐπιβολὴ φιλοποίας διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον· πάθος δὲ, ἐπιθυμία τοῦ ἔτι¹⁶⁹ ἀπόντος· ἡμερος δὲ, ἐπιθυμία φίλου ἀπόντος ὁμιλίας· φιληδονία δὲ, ἐπιθυμία ἡδονῶν· φιλοπλουτία δὲ, πλοῦτου· φιλοδοξία δὲ, δόξης· ἐπιχειρηκαχία δὲ, ἡδονὴ ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς· ἀμεινιμὸς δὲ, ἡδονὴ ἐπὶ ἀπροσδοκίοις· γοητεία δὲ, ἡδονὴ δι' ὄψεως κατ' ἀπάτην· ὄκνος δὲ, φόβος μελλούσης ἐνεργείας· ἀγωνία δὲ, φόβος διαπτώσεως, καὶ ἐτέρως, φόβος ἡττίας· ἐκπλήξις δὲ, φόβος ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας· αἰσχύνη δὲ, φόβος ἀδόξιας· θόρυβος δὲ, φόβος μετὰ φωνῆς κατεπεύγων¹⁷⁰· δεισιδαιμονία δὲ, φόβος θεῶν καὶ δαιμόνων· δέος δὲ, φόβος δεινῶ· δέημα¹⁷¹ δὲ, φόβος ἐκ λόγου· φθόνος δὲ, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγα-

θοῖς· ζῆλος δὲ, λύπη ἐπὶ τῷ ἔτερον ἐπιτυγχάνειν ὄν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ, αὐτὸν δὲ μὴ· λέγασθαι δὲ καὶ ἐτέρως ζῆλον, μακαρισμοῦ ἐνδοξαί, ἥτοι ἄλλου μίμησιν ὡς ἀν κρείτερος· ζηλοτυπία¹⁷² δὲ, λύπη ἐπὶ τῷ ἔτερον ἐπιτυγχάνειν ὄν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ· ἔλεος δὲ, λύπη ἐπὶ τῷ δοκοῦντι ἀναξίως κακοπαθεῖν· πένθος δὲ, λύπη ἐπὶ θανάτῳ ἀώρω· ἄγχος δὲ, λύπη βαρύνουσαν· ἄχος δὲ, λύπη ἀφονίαν ἐμποιοῦσαν· ἀνία δὲ, λύπη κατὰ διαλογισμὸν· ὀδύνην δὲ, λύπην εἰσδύνουσαν καὶ καθικνουμένην· ἄση δὲ, λύπην μετὰ ῥιπτασμοῦ. Τούτων δὲ τῶν παθῶν τὰ μὲν ἐμψαίνειν τὸ ἐφ' ᾧ γίνεταί, ὅσον ἔλεον, φθόνον ἐπιχειρηκαχίαν, αἰσχύνην· τὰ δὲ τὴν ιδιότητα τῆς κινήσεως, ὅσον ὀδύνην, δέημα.

Εὐεμπτωσίαν δ' εἶναι εὐκαταφορίαν εἰς πάθος, ὡς εἴ τι τῶν παρὰ φύσιν ἔργων, ὅσον ἐπιλυπίαν, ὀργιλότητα, φθονερίαν, ἀκροχολίαν, καὶ τὰ ὅμοια. Γιγνεσθαι δὲ εὐεμπτωσίας καὶ εἰς ἄλλα ἔργα τῶν παρὰ φύσιν, ὅσον εἰς κλοπὰς, καὶ μοιχείας, καὶ ὕβρεις, καθ' ἃς κλέπται τε καὶ ὕβρισταί καὶ μοιχοὶ λέγονται. Νόσημα δ' εἶναι δόξαν ἐπιθυμίας ἐβρύηκταιν εἰς ἔξιν, καὶ ἐνεσκιβρωμένην, καθ' ἣν ὑπολαμβάνουσι τὰ μὴ ἀφαιρετὰ σφόδρα ἀφαιρετὰ εἶναι, ὅσον φιλογυνίαν, φιλοινίαν, φιλαργυρίαν· εἶναι δὲ τινα καὶ ἐναντία τούτοις τοῖς νοσήμασι

Contra metum esse devationem rationi non obtemperantem, causam autem ejus statui opinionem instantis mali, opinione ipsa ad vitandam mali illius novitatem impellente. Tristitiam vero esse contractionem animi rationi non obsecundantem, cujus causa sit opinio recens malum adesse, propter quod demitti contrahique animo conveniat. At lætitiā esse animi elationem rationi non obedientem, cujus causa sit opinio boni recentis ac præsentis, in quo efferrī debeat. Jam vero sub cupiditatem subjiçuntur ira et species ejus, (excandescencia, item bilis, porro odium, nec non simulas, acerbitas et que sunt hujusmodi;) præterea amor acer, aviditas, desiderium, voluptatum denique, divitiarum, gloriæ similiumque rerum cupiditas: sub lætitiā autem cadunt malevolentia, gaudium, præstigiæ atque alia hujus generis: at metui subjacent ignavia, trepidatio, pudor, sollicitudo, consternatio, superstitio, angor, timor: dolori denique subsunt invidentia, æmulatio, obtrectatio, misericordia, luctus, ærumna, mœror, tristitia, molestia, fastidium. Ira igitur est libido puniendi ejus qui videtur læsisse injuria; excandescencia, ira incipiens; bilis, ira intumescens; porro odium, ira inveterata vel reposita; præterea simulas, ira ulciscendi occasionem captans; insuper acerbitas, ira confestim erumpens; amor autem, amicitiæ propter conspicuam pulchritudinem conjungendæ conatus; desiderium vero, cupiditas ejus qui adhuc absit videndi; appetentia, cupiditas consuetudinis absentis amici; verum voluptatum, divitiarum, gloriæ cupiditates ipso nomine explicantur; malevolentia, voluptas ex alienis malis percepta; gaudium, voluptas ex rebus inopinatis; præstigiæ, volu-

ptas oculorum per dolum; at ignavia, metus futuræ actionis; trepidatio, metus offensionis, vel alius verbis, metus causæ inferioris; consternatio, metus viso insueti objectu conceptus; pudor, metus ignominie; sollicitudo, metus ingens cum voce; superstitio, reverentia adversus deos et genios; angor, metus mali alicujus; timor, metus cum ratione conjunctus; denique invidentia, ægritudo suscepta propter alterius res secundas; æmulatio, ægritudo si eo quod quis concupierit alius potiatur, ipse careat; constat tamen dici æmulationem et alio sensu, ut sit alterius et superioris quidem imitatio ad consequendam beatitudinis prædicationem necessaria; obtrectationem autem, ægritudinem ex eo quod alter potiatur eo quod ipse concupiverit; misericordiam vero, ægritudinem ex alterius miseria qua immerito videtur premi; luctum contra, ægritudinem ex alterius morte immatura; ærumnam, ægritudinem ingravescentem; mœrorem, ægritudinem quæ facit ut obmutescamus; tristitiam autem, ægritudinem cum ratiocinatione; molestiam, ægritudinem in animo insidentem atque inhærentem; fastidium denique ægritudinem cum fluctuatione. Horum autem affectuum alios nomine naturam suam indicare, ut misericordiam, invidentiam, malevolentiam, pudorem, alios vero commotionis proprietatem, ut molestiam, timorem. Proclivitatem autem esse facilitatem incidendi in affectus, ut in aliquod quod præter naturam est, cujusmodi esse perhibetur mœstitia, iracundia, livor, animus in iram præceps, et similia. Pertinere vero proclivitatem ad alias quoque res nature repugnantes, velut furta, adulteria, injurias, quatenus earum rerum auctores fures, injuriosi, adulteri vocantur. Mor-

κατὰ προσκοπήν ¹⁷³ γιγνόμενα, ὅον μισογονίαν, μισοι-
νίαν, μισανθρωπίαν. Τὰ δὲ νοσήματα μετ' ἀσθενείας
συμβαίνοντα, ἀρρώστια καλεῖσθαι. Κατόρθωμα δ'
εἶναι λέγουσι καθῆκον, πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμούς, ἧ
καθ' ἅπερ προεῖπομεν, τέλειον καθῆκον ἀμάρτημά τε,
τὸ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πραττόμενον, ἧ ἐν ᾧ παραλέ-
λειπταί τι καθῆκον ὑπὸ λογικοῦ ζήσου. Τὰ τε ἀγαθὰ
πάντα τῶν σπουδαίων εἶναι λέγουσι, καθ' ὃ καὶ τὸν
ὠφελουστά τινα τῶν πλησίων καὶ ἑαυτὸν ὠφελεῖν. Τῆν
τε ἀνομιαν ἐπιστήμην εἶναι κοινῶν ἀγαθῶν, δι' ὃ καὶ
τοὺς σπουδαίους πάντας ὁμοιοῦν ἀλλήλοις, διὰ τὸ συμ-
φωνεῖν ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον τοὺς δὲ φάλους διαφω-
νοῦντας πρὸς ἀλλήλους, ἔχθρους εἶναι καὶ κακοποιητι-
κοὺς ἀλλήλων καὶ πολεμίους. Τὸ τε δίκαιόν φασὶ φύσει
εἶναι καὶ μὴ θέσει. Ἐπόμενον δὲ τούτοις ὑπάρχειν
καὶ τὸ πολιτεύεσθαι τὸν σοφὸν καὶ μάλιστα ἐν ταῖς
τοιούταις πολιτείαις ταῖς ἐμφανιούσαις τινὰ προσκοπήν
πρὸς τὰς τελείας πολιτείας ¹⁷⁴, καὶ τὸ νομοθετεῖν δέ,
καὶ τὸ παιδεύειν ἀνθρώπους, εἶτι δὲ συγγράφειν τὰ δυ-
νάμενα ὠφελεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας τοῖς γράμμασιν,
οἰκεῖον εἶναι τοῖς σπουδαίοις, καὶ τὸ συγκαταβιβάζειν
καὶ εἰς γάμον καὶ εἰς τεκνογονίαν, καὶ αὐτοῦ χάριν
καὶ τῆς πατρίδος, καὶ ὑπομένειν περὶ ταύτης, ἐὰν ᾗ
μέτρια, καὶ πόνους καὶ θάνατον. Παραλείσθαι δὲ τού-
τοις φάυλα, τὸ τε δημοκοπεῖν καὶ τὸ σοφιστεῦειν, καὶ
τὸ συγγράφειν ἐπὶ βλάβῃ τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἅπερ εἰς
σπουδαίους οὐκ ἂν πέσοι.

Τριγῶς δὲ λεγομένης τῆς φιλείας, καθ' ἓνα μὲν πρό-

πον τῆς κοινῆς ἕνεκα χρείας, καθ' ἣν φίλοι εἶναι λέ-
γονται, ταύτην μὲν οὐ φασὶ τῶν ἀγαθῶν εἶναι, διὰ τὸ
μηδὲν ἐκ διεστηκότων ἀγαθῶν εἶναι κατ' αὐτοῦς τὴν δὲ
κατὰ τὸ δεύτερον σημαζόμενον λεγομένην φιλίαν, κατὰ
σχέσιν οὖσαν φιλικὴν πρὸς τὸν πέλας, τῶν ἐκτὸς λέ-
γουσιν ἀγαθῶν τὴν δὲ περὶ αὐτὸν φιλίαν, καθ' ἣν φί-
λος ἐστὶ τῶν πέλας, τῶν περὶ ψυχῆν ἀποφραίνουσιν
ἀγαθῶν. Εἶναι δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον κοινὰ τὰ
ἀγαθὰ. Πάντα γὰρ τὸν ὄντινον ὠφελουντα ἴσῃν ὠφέ-
λειαν ἀπολαμβάνειν νομίζουσι παρ' αὐτὸ τοῦτο, μηδένα
δὲ φάυλον μήτε ὠφελεῖσθαι μήτε ὠφελεῖν. Εἶναι γὰρ
τὸ ὠφελεῖν ἴσῃσιν κατ' ἀρετὴν, καὶ τὸ ὠφελεῖσθαι,
κινεῖσθαι κατ' ἀρετὴν. Οἰκονομικὸν δ' εἶναι μόνον
λέγουσι τὸν σπουδαῖον καὶ ἀγαθὸν οἰκονόμον. Ἔτι
δὲ χρηματιστικόν. Τῆν μὲν γὰρ οἰκονομικὴν εἶναι
θεωρητικὴν εἶναι καὶ πρακτικὴν τῶν οἴκω συμπερόν-
των τὴν δ' οἰκονομίαν, διάταξιν περὶ ἀναλωμάτων
καὶ ἔργων, καὶ κτήσεως ἐπιμέλειαν, καὶ τῶν κατ'
ἀγρὸν ἐργαζομένων. Τῆν δὲ χρηματιστικὴν, ἐμπει-
ρίαν περιπέσεισως χρημάτων ἀφειδῶς, καὶ εἶναι ὁμο-
λογουμένους ἀναστρέφεσθαι ποιούσαν ἐν συναγωγῇ
χρημάτων, καὶ τηρήσει, καὶ ἀναλώσει πρὸς εὐπορίαν
τὸ δὲ χρηματίζεσθαι τινὲς μὲν μέσον εἶπον εἶναι, τινὲς
δ' ἀστέιον. Φάυλον δὲ μηδένα προστάτην ἀγαθῶν οἴκου
γίγνεσθαι, μηδὲ δύνασθαι οἰκίαν εὖ οἰκονομεῖν. Μόνον
δὲ τὸν σπουδαῖον ἄνδρα χρηματιστικὸν εἶναι, γιγνώ-
σκοντα ἀρ' ὅν χρηματιστέον, καὶ πότῃ, καὶ πῶς, καὶ
μέχρι πότῃ. Φασὶ δὲ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν,

bum autem esse cupiditatis opinionem in habitum muta-
tam ac penitus insitam, qua ducti non eligenda pro valde
eligendis habent, ut mulierositatem, ebriositatem, avari-
tiam; nec non bis morbis contraria reperiri quæ offensione
aliqua oriuntur, ut odium mulierum, vini, hominum.
Morbos vero cum imbecillitate conjunctos ægrotationes
vocari. Cæterum recte factum esse affirmant officium
omnibus numeris absolutum, vel quemadmodum supra
diximus perfectum; peccatum contra, quod præter rectam
rationem fit, vel in quo officii aliquid prætermissum est
ab animali ratione prædito. Omnia præterea bona probor-
um hominum esse ajunt, quatenus qui alteri prosit se
ipsum quoque juvet. Concordiam vero appellari scientiam
honorum communium, ideoque etiam probos homines
cunctos inter se concordia vinculo colligatos esse, quum
in iis quæ ad vitam pertinent, consentiant; pravos contra
inter se discordes, mutuo esse inimicos et hostium instar
invicem nocere. Jus vero dicunt natura esse, non constitu-
tione. Sequi autem inde ut sapiens rempublicam quoque
capessat, et maxime quidem in tali civitate quæ ad per-
fectam quodammodo accedere videatur, porro leges ferre
et instituire homines ac litteris mandare ingenii monu-
menta quæ legentibus prodesse possint, probi hominis
proprium existimari; nec non ad nuptias et liberorum pro-
creationem sese demittere, tum sui ipsius tum patriæ

causa, pro qua, si res postulet, labores etiam mortem-
que ferre non dubitet. Finitima autem his esse prava, ut
populo blandiri, sophistam agere, inutilia conscribere et
legentibus nocitura; quæ nunquam cadant in homines
probos.

Amicitia autem quum trifariam accipiatur, primum
videlicet communis utilitatis causa, qua ducti amici
nominantur, hanc quidem bonis non annumerant, quo-
niam nullum prorsus bonum de eorum sententia ex diver-
sis rebus constet: at quæ altero sensu dicitur amicitia
e naturali in alios inclinatione orta, hanc bonis externis
annumerant: tertiam denique amicitia speciem, qua illius
ipsius causa, quem diligit, alter alteri amicus est, in animi
bonis ducunt. Sed alio quoque modo bona judicant esse
communis. Etenim qui alterum juvat, eum ex hac ipsa
re non minus utilitatis capere arbitrantur; improbum vero
neminem nec juvari nec juvare. Etenim juvare esse nihil
aliud quam monstrare studium virtutis, juvari autem mo-
veri cum virtute. Porro privatae vite rationem solum te-
nere contendunt bonum et peritum rerum domesticarum
dispensatorem. Item quærendæ pecunie artificem. Quippe
privatae vite rationem esse animi habitum tam activum
quam contemplativum tuendæ rei familiari intentum; sed
rei domesticæ administrationem nominari impensarum et
operum descriptionem curamque tum possessionum tum

μηδὲ νομίζειν ¹⁷⁵ τὸν ἡμαρτηχότα μὴ παρ' αὐτὸν ἡμαρτηχέναι, πάντων ἡμαρτανόντων παρὰ τὴν ἰδίαν κακίαν ¹⁷⁶ δι' ὃ καὶ δεόντως λέγεσθαι τὸ μηδὲν συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἡμαρτάνουσιν. Οὐδ' ἐπεικῆ φασι ¹⁷⁷ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, τὸν γὰρ ἐπεικῆ παραιτητικὸν εἶναι τῆς κατ' ἀξίαν κολάσεως, καὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἐπεικῆ τὸ εἶναι, καὶ ὑπολαμβάνειν τὰς ἐκ τοῦ νόμου τεταγμένας κολάσεις τῶν ἀδικουσῶν σκληροτέρας εἶναι, καὶ τὸ ἡγεῖσθαι παρὰ τὴν ἀξίαν ἀπονέμειν τὰς κολάσεις τὸν νομοθέτην. Τὸν τε νόμον σπουδαῖόν εἶναι φασι, λόγον ὀρθὸν ὄντα προστακτικὸν μὲν τῶν ποιητέων, ἀπαγορευτικὸν δὲ τῶν οὐ ποιητέων. Τοῦ δὲ νόμου ἀσπειῖον ὄντος, καὶ ὁ νόμιμος ἀσπειῖος ἀνήρ· νόμιμον μὲν γὰρ εἶναι ἄνδρα τὸν ἀκολουθητικὸν τῷ νόμῳ καὶ πρακτικὸν τῶν ὑπ' αὐτεῦ προστατομένων· νομικὸν δὲ, τὸν ἐξηγητικὸν τοῦ νομίμου. Μηδένα δὲ τῶν φαύλων μῆτε νόμιμον εἶναι μῆτε νομικόν.

Ἐτι δὲ τῶν ἐνεργημάτων φασι τὰ μὲν εἶναι κατορθώματα, τὰ δὲ ἡμαρτήματα, τὰ δ' οὐδέτερα. Καθορθώματα μὲν τὰ τοιαῦτα φρονεῖν, σωφρονεῖν, δικαιοπραγεῖν, χαίρειν, εὐεργετεῖν, εὐφραίνεισθαι, φρονίμως περιπατεῖν, πάνθ' ὅσα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πρότεται· ἡμαρτήματα δ' εἶναι, τὸ τε ἀφραίνειν, καὶ τὸ ἀκολασταίνειν, καὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ τὸ λυπεῖσθαι, καὶ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ τὸ κλέπτειν, καὶ καθόλου ὅσα παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πρότεται· οὔτε δὲ κατορθώματα οὔτε

ἡμαρτήματα, τὰ τοιαῦτα λέγειν, ἐρωτᾶν, ἀποκρίνεσθαι, περιπατεῖν, ἀποδημεῖν, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Πάντα δὲ τὰ κατορθώματα δικαιοπραγήματα εἶναι, καὶ εὐνοήματα, καὶ εὐτακτήματα, καὶ εὐεπιτηδέυματα, καὶ εὐτυχήματα, καὶ εὐδαιμονήματα, καὶ εὐκαιρήματα, καὶ εὐσχημονήματα· οὐκ ἔτι μέντοι γε φρονιμήματα ¹⁷⁸, ἀλλὰ μόνα τὰ ἀπὸ φρονήσεως, καὶ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, εἰ καὶ μὴ ὀνόμασται, οἷον σωφρονήματα μὲν τὰ ἀπὸ σωφροσύνης· δικαιοήματα δὲ, τὰ ἀπὸ δικαιοσύνης. Τὰ δὲ ἡμαρτήματα ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἀδιοπραγήματα, καὶ ἀνοήματα καὶ ἀτακτήματα. Διαφέρειν ¹⁷⁹ δὲ λέγουσιν, ὥσπερ αἰρετὸν καὶ αἰρετέον, οὕτω καὶ ὀρεκτὸν καὶ ὀρεκτέον, καὶ βουλητὸν καὶ βουλητέον, καὶ ἀποδεκτὸν καὶ ἀποδεκτέον. Αἰρετὰ μὲν γὰρ εἶναι καὶ βουλητὰ, καὶ ὀρεκτὰ καὶ ἀποδεκτὰ τὰ ἀγαθὰ· αἰρετέα δὲ καὶ βουλητέα, καὶ ὀρεκτέα, καὶ ἀποδεκτέα ἃ κατηγορήματα ὄντα παρακείμενά ἐστι τοῖς ἀγαθοῖς. Αἰρεῖσθαι μὲν γὰρ ἡμᾶς τὰ αἰρετέα καὶ βούλεσθαι τὰ βουλητέα, καὶ ὀρέγασθαι τὰ ὀρεκτέα. Κατηγορημάτων γὰρ αἵ τε αἰρέσεις καὶ ὀρέξεις καὶ βουλήσεις γίνονται, ὥσπερ καὶ αἱ ὀρμαί· ἔχειν μέντοι αἰρούμεθα, καὶ βουλόμεθα, καὶ ὁμοίως ὀρεγόμεθα τὰγαθὰ, διὸ καὶ αἰρετὰ καὶ βουλητὰ καὶ ὀρεκτὰ ἀγαθὰ ἐστί. Τὴν γὰρ φρόνησιν αἰρούμεθα ἔχειν, καὶ τὴν σωφροσύνην· οὐ μὰ Δία τὸ φρονεῖν καὶ σωφρονεῖν, ἀσώματα ὄντα καὶ κατηγορήματα. Λέ-

eorum qui opus rusticum faciunt. At meritorium artificium dici peritiam opum large comparandarum et habitum qui efficit ut apte in negotiis versemur simul ad divitias parandas, simul ad conservandas et impendendas cum quaestu. Verum pecuniam quaerere alii medium, alii honestum esse dixerunt. Ceterum improbum neminem recte familiae praesae, nec domum bene administrare posse. Solum videlicet virum bonum quaerendam pecuniam artificem esse, quippe qui sciat unde paranda sint divitiae et quando et quomodo et quousque. Nunquam etiam volunt ignoscere probum, nec credere eum qui peccavit non sua sponte peccasse, quia omnes suo vitio peccent ideoque recte eum dici nunquam peccantibus veniam dare. Nec clementem esse ajunt virum bonum quod clemens justum supplicium deprecatur atque ejusdem sit et clementem esse et pœnas legibus constitutas, quibus peccantes compescantur, credere justo duriores esse ac propterea existimare legislatorem haudquaquam meritas pœnas constituisse. Præterea legem bonam judicant, quia sit recta ratio imperans ea quæ faciendæ sunt prohibensque contraria. Quum autem lex bona sit, vir æquus etiam bonus erit: æquum enim esse virum qui obtemperet legibus faciatque quæ jura moresque præscribunt; legis peritum vero, qui quid sit legitimum exponat. Neminem autem improborum neque æquum esse neque legis peritum.

Præterea functiones dicunt partim esse recte facta, partim peccata, partim neutra. Recte facta judicari hæc :

sapere, temperantem esse, juste agere, gaudere, benefacere, letari, prudenter ambulare, denique omnia quæ recta ratione duce fiunt; peccata autem esse, desipere, libidinari, injuste agere, item dolere, porro timere, præterea furari atque omnino quæcumque præter rectam rationem fiunt; denique neque recte facta neque peccata haberi talia: dicere, interrogare, respondere, ambulare, peregrinari et similia. Omnia vero recte facta esse etiam juste et cogitate et ordine et laudabilis studio et prospero successu et feliciter et tempestive et decore facta; nec tamen ideo etiam prudenter facta, sed tantum prudentiæ congrua, pariterque in cæteris virtutibus, quamvis nominibus careant, verbi causa facinora pudica pudicitia congrua, item juste facta justitiæ congrua. At peccata ex oppositis nominari injuste, imprudenter, petulantur facta. Differre autem dicunt sicut electum et eligendum, ita appetitum quoque et appetendum, et desideratum et desiderandum, et acceptum et accipiendum. Electa enim esse et desiderata et appetita et accepta bona: eligenda vero et desideranda et appetenda et accipienda, quæ ut attributa proxime ad bona accedant. Eligere enim nos eligenda, desiderare desideranda, appetere appetenda. Electiones enim, appetitus ac desideria cupiditatum instar circa attributa sunt; habere vero volumus ac desideramus pariterque appetimus bona, et idcirco tum electa, tum desiderata, tum appetita sunt bona. Prudentiam enim ac temperantiam habere cupimus; non hercle sapere et nobis

γροσι δὲ ἁμοίως καὶ τὰ ἀγαθὰ πάντα εἶναι ὑπομενετὰ καὶ ἐμμενετὰ, καὶ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰρετῶν, εἰ καὶ μὴ κατονομάσται τὰ δ' ὀφρέλιμα πάντα ὑπομενετὰ καὶ ἐμμενετὰ, καὶ τὰ ὅμοια. Ὡσαύτως δὲ διαφέρειν ὑπολαμβάνουσι καὶ τὰ εὐλαβητὰ καὶ τὰ εὐλαβητέα, καὶ ἀνυπομενετὰ καὶ ἀνυπομενετέα. Τῶν δ' ἄλλων τῶν κατὰ τὰς κακίας ὁ αὐτὸς λόγος. Πάντα δὲ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα τέλειον εἶναι λέγουσι, διὰ τὸ μηδεμιᾶς ἀπολείπεσθαι ἀρετῆς· τὸν δὲ φαῦλον τούναντι ἀτελεῖ, διὰ τὸ μηδεμιᾶς μετέχειν ἀρετῆς. Δι' ὃ καὶ πάντως εὐδαιμονεῖν αἰετῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ φαῦλους κακοδαιμονεῖν· καὶ τὴν ἐκείνων εὐδαιμονίαν μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν ὁ Χρῦσιππὸς φησι διαφέρειν τῆς τοῦ Διὸς εὐδαιμονίας, κατὰ μηδὲν γὰρ αἰρετωτέραν εἶναι μήτε καλλίω μήτε σεμνωτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. Ἀρέσκει γὰρ τῷ τε Ζήνωνι καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ Στωϊκοῖς φιλοσόφοις δύο γένη τῶν ἀνθρώπων εἶναι, τὸ μὲν τῶν σπουδαίων, τὸ δὲ τῶν φαύλων· καὶ τὸ μὲν τῶν σπουδαίων διὰ παντὸς τοῦ βίου χρῆσθαι ταῖς ἀρεταῖς, τὸ δὲ τῶν φαύλων ταῖς κακίαις. Ὅθεν τὸ μὲν αἰετῶς κατορθοῦν ἐν ἅπασιν ὡς προτίθεται, τὸ δὲ ἀμαρτάνειν καὶ τὸ μὲν σπουδαίον ταῖς περὶ τὸν βίον ἐμπειρίας χρώμενον ἐν τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτοῦ

πάντ' εὔποιεῖν, καθάπερ φρονίμους, καὶ σωφρόνους, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς· τὸ δὲ φαῦλον κατὰ τούναντιον, κακῶς. Καὶ τὸ μὲν σπουδαῖον μέγα εἶναι, καὶ ἄδρόν, καὶ ὑψηλόν, καὶ ἰσχυρόν· μέγα μὲν, ὅτι δύναται ἐφικνεῖσθαι τῶν κατὰ προκίρσειν ὄντων αὐτῶ καὶ προκειμένων· ἄδρόν δέ, ὅτι ἐστὶν ὑψηζόμενον πάντοθεν· ὑψηλόν δέ, ὅτι μετείληφε τοῦ ἐπιβάλλοντος ὕψους ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ σοφῷ· καὶ ἰσχυρόν δὲ ὅτι τὴν ἐπιβάλλουσαν ἰσχὺν περιπεποιήται, ἀήττητος ὢν¹⁸⁰ καὶ ἀκαταγώνιστος, παρ' ὃ καὶ οὐτε ἀναγκάζεται ὑπό τινος οὐτε ἀναγκάζει τινά, οὐτε κωλύεται οὐτε κωλύει, οὐτε βιάζεται ὑπό τινος οὐτ' αὐτὸς βιάζει τινά, οὐ δεσπόζει οὐτε δεσπόζεται, οὐτε κακοποιεῖ τινά οὐτ' αὐτὸς κακοποιεῖται, οὐτε κακοῖς περιπίπτει¹⁸¹, οὐτε ἀπατᾶται, οὐτε ἐξαπατᾷ ἄλλον, οὐτε διαψεύδει οὐτε διαψεύδεται¹⁸², οὐτε ἀγνοεῖ, οὐτε λανθάνει ἑαυτόν, οὐτε καθόλου ψεῦδος ὑπολαμβάνει, εὐδαιμῶν δ' ἐστὶ μάλιστα καὶ εὐτυχῆς, καὶ μακάριος, καὶ ὀλιγός, καὶ εὐσεβής, καὶ θεοφιλής, καὶ ἀξιωματικός, βασιλικός τε καὶ στρατηγικός, καὶ πολιτικός καὶ οἰκονομικός, καὶ γρηματιστικός· τοὺς δὲ φαῦλους ἅπαντα τούτοις ἐναντία ἔχειν. Καθόλου δὲ τοῖς μὲν σπουδαίοις πάντα τὰγαθὰ ὑπάρχειν, τοῖς δὲ φαύλοις πάντα τὰ κακὰ. Οὐ νομιστέον δὲ λέγειν αὐτοὺς οὕτως, ὡς εἰ τινά ἐστὶν ἀγαθὰ,

temperare, quippe quæ incorporea sint et attributa. Similiter etiam bona omnia tolerabilia esse dicunt et servabilia, ac pari ratione in reliquis electis, quamvis nominibus careant: utilia autem omnia toleranda et constanter servanda et similia. Sic quoque differre arbitrantur tum cauta et cavenda, tum intolerabilia atque intoleranda. Reliquorum vero quæ ad vitia pertinent eadem est ratio. Prorsus autem virum bonum et honestum perfectum esse dicunt, quod nulla virtute destitutum sit; malum contra imperfectum, quod nullam virtutem habeat. Quamobrem omnino perpetua felicitate uti viros bonos, malos vero infelices existimari; atque illorum quidem felicitatem a divina beatitudine non differre, neque eorum securitatem a Jovis beatitudine diversam esse ait Chrysippus, siquidem Jovis beatitudo, utpote nec præclarior neque honestior, nihilo magis expetenda sit quam sapientium virorum felicitas. Placet enim Zenoni cæterisque qui ab eo profecti sunt Stoicis, duo esse genera hominum, alterum bonorum, alterum malorum, quorum illud per totam vitam virtutes colat, hoc vitii obrutum et contaminatum sit. Quocirca illud semper recte agere in omnibus qua: sibi proponat, hoc peccare; et bonum quidem genus vite usu imbutum in rebus gerendis cuncta bene facere, ut prudenter, temperanter et ad alias virtutes accommodate; improbum vero e contrario male. Ac bonum quidem esse magnum et amplum et excelsum et validum; magnum quidem, quod destinata ac proposita assequi possit; amplum vero, quod undique sit auctum; excelsum, quia in altitudinem viro generoso et sapienti convenientem excre-

scat; validum autem, quia justas vires collegerit, quippe quod invictum sit atque inextimabile, ideoque neque a quoquam cogatur neque iniquam cogat, nec prohibeatur nec prohibeat, nec superetur ab altero, nec superet alterum, neque imperet nec pareat, neque injuriam inferat nec accipiat, neque in mala incidat, neque decipiat nec decipiat alium, nec fallat nec fallatur, neque ignoret nec lateat se ipsum, neque omnino falcum admittat, sed præcipue beatum, felix, fortunatum, opulentum et piwm, diis gratum, dignitate præditum, regium, muneris imperatorii peritum, rerum civilium gnarum, tuendæ rei familiari intentum et questuosum; malum vero omnibus instructum esse quæ illis contraria sint. Omnino autem probis hominibus omnia bona, improbis omnia mala contingere. Non tamen putandum est eos dicere, si qua sint bona, illa abunde probis hominibus obtingere, eandemque esse malorum rationem; sed illos tot habere bona, ut nihil iis desit ad bene beatique vivendum, hos tot tantaque mala, ut vita eorum imperfecta et misera sit. Virtutem vero nullis nominibus appellant. Vocant enim primo eam bonum, quod nos ad rectam vitam adducat, deinde rem placitam, quod sine suspitione placeat; tum magni æstimationam, quod dignitas ejus superari nequeat; præterea probabilem, quia magno studio appetenda sit; ad hæc laudabilem, quia merito quis eam laudet; insuper honestam, quod quasi ad se alliciat et attrahat illos qui sequuntur ipsam; nec non commodam, conferre enim multum ad bene vivendum; utilem etiam, quia in necessitate usui sit; porro optabilem atque eligendam quia ab ea oriuntur

ἐκείνα ὑπάρχει τοῖς σπουδαίοις, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν· ἀλλ' οὕτω τοὺς μὲν τοσαῦτα ἔχειν ἀγαθὰ ὥστε μηδὲν ἔλλειπειν εἰς τὸ τέλειον αὐτοῖς εἶναι τὸν βίον, τοὺς δὲ τοσαῦτα κακὰ, ὥστε τὸν βίον ἀτελεῖ εἶναι καὶ κακοδαίμονα. Τὴν δ' ἀρετὴν πολλοὶς ὀνόμασι προσαγορεύουσιν. Ἀγαθὸν τε γὰρ λέγουσιν αὐτήν, ὅτι ἄγει ἡμᾶς ἐπὶ τὸν ὀρθὸν βίον καὶ ἀρεστόν, ὅτι δοκιμαστόν ἐστὶν ἀνυπόπτως· καὶ πολλοὺ ἄξιον, ὅτι ἀνυπερβλήτων ἔχει τὴν ἀξίαν· καὶ σπουδαῖον, ἄξιον γὰρ εἶναι πολλῆς σπουδῆς· καὶ ἐπαινετόν, εὐλόγως γὰρ ἂν τις αὐτὴν ἐπαινοίη· καὶ κελόν, ὅτι πρὸς ἑαυτὴν καλεῖν¹⁸³ πέφυκε τοὺς ὀρεγομένους αὐτῆς· καὶ συμφέρον, φέρειν γὰρ τοιαῦτα ἢ συντείνει· πρὸς τὸ εὖ ζῆν· καὶ χρήσιμον, ὅτι ἐν τῇ χρῆσιν ὠφελιμὸν ἐστὶ· καὶ αἰρετόν, συμβαίνει γὰρ ἀπ' αὐτῆς ἢ εὐλόγως ἐσθὶν αἰρεῖσθαι καὶ ἀναγκαῖον, ὅτι παροῦσά τε ὠφελεῖ, καὶ μὴ παρούσης οὐκ ἐστὶν ὠφελῆσθαι· καὶ λυσιτελεῖς, τὰς γὰρ ἀπ' αὐτῆς ὠφελείας κρείττους εἶναι τῆς πραγματείας τῆς εἰς ταύτας συνεινούσης· καὶ ὑταρκές, ἐξαρκεῖν γὰρ τῇ ἔργοντι· καὶ ἀνευδείς, ὅτι ἐνδείας ἀπαλλάττει πάσης· καὶ ἀποχρῶν, διὰ τὸ ἐν τῇ χρῆσει ἱκανὸν εἶναι, καὶ διατείνειν εἰς πᾶσαν τὴν κατὰ τὸν βίον χρῆσιν. Τῶν τε ἀγαθῶν μηδενὸς μετέχειν τοὺς φαύλους, ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν ἀρετὴ ἐστίν, ἢ τὸ¹⁸⁴ μετέχον ἀρετῆς, τὰ τε παρακείμενα τοῖς ἀγαθοῖς, ἅπερ ἐστίν, ὧν χρῆ ὠφελήματα ὄντα,

μόνοις τοῖς σπουδαίοις συμβαίνειν· καθάπερ καὶ τὰ παρακείμενα τοῖς κακοῖς, ἅπερ ἐστὶν ὧν οὐ χρῆ, μόνοις τοῖς κακοῖς· βλάμματα γὰρ εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀβλαβεῖς πάντας εἶναι κατ' ἀμφοτέρω, οὔτε βλάπτειν οἷους τε ὄντας, οὔτε βλάπτεσθαι, τοὺς δὲ φαύλους κατὰ τὸναντίον. Τὸν δὲ κατ' ἀλήθειαν πλοῦτον ἀγαθὸν εἶναι λέγουσι, καὶ τὴν κατ' ἀλήθειαν πένιν, κακὸν. Καὶ τὴν μὲν κατ' ἀλήθειαν ἐλευθερίαν, ἀγαθὸν, τὴν δὲ κατ' ἀλήθειαν δουλείαν, κακόν. Δι' ὃ δὴ καὶ τὸν σπουδαῖον εἶναι μόνον πλούσιον καὶ ἐλεύθερον, τὸν δὲ φαῦλον τὸναντίον πένητα, τὸν εἰς τὸ πλουτεῖν ἀφορμῶν ὑστερημένον, καὶ δούλον, διὰ τὴν ὑποπτωτικὴν ἐν αὐτῷ διάθεσιν· τὰ δ' ἀγαθὰ πάντα κοινὰ εἶναι τῶν σπουδαίων, τῶν δὲ φαύλων τὰ κακὰ. Δι' ὃ καὶ τὸν ὠφελουντὰ τινα καὶ ἑαυτὸν¹⁸⁵ ὠφελεῖν, τὸν δὲ βλάπτοντα καὶ ἑαυτὸν βλάπτειν. Πάντας δὲ τοὺς σπουδαίους ὠφελεῖν ἀλλήλους, οὔτε φίλους ὄντας ἀλλήλων πάντως, οὔτε εὐνοὺς, οὔτε εὐδοκίμους, οὔτε ἀποδεχομένους, παρὰ τὸ μήτε μεταλαμβάνεσθαι¹⁸⁶, μήτε ἐν ταῦτῳ κατοικεῖν τόφῳ, εὐνοητικῶς μέντοι γε πρὸς ἀλλήλους διακεῖσθαι, καὶ φιλικῶς, καὶ δοκιμαστικῶς, καὶ ἀποδεικτικῶς, τοὺς δ' ἄφρονας ἐν τοῖς ἐναντιοῖς τούτων ὑπάρχειν. Τοῦ δὲ νόμου ὄντος σπουδαίου, καθάπερ εἶπομεν, ἐπειδὴ λόγος ὀρθὸς ἐστὶ¹⁸⁷ προστακτικῶς μὲν ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικῶς δὲ ὧν

quæ recte quis eligit; item necessariam, quando et præsens prosit et ea absente infructuosa omnia videantur; ad hoc frugiferam, quatenus utilitates ex ea captæ talis rei consecratione potiores sint; ultro sufficientem, quoniam habenti sufficiat; ad id copiosam quia omni inopia liberet homines; denique abundantem, quod in usu sufficiat atque ad vitæ commoda omnibus numeris absoluta pertineat. Cæterum boni nullius participes esse improbos, quoniam bonum aut virtus sit aut quidquid virtute ornatum sit, quæque cum bonis cohæreant, quæ quum rerum necessarium adjuncta sint, solis bonis obtingere convenit; quemadmodum etiam quæ malis adjuncta sunt, quæ sunt rerum supervacaneorum, solis improbis accidere par est; esse enim hæc incommoda, ideoque in bonos omnes non cadere noxam, duplici quidem sensu, quum detrimentum neque importent, neque accipiant; improbos autem e contrario se habere. Veras autem divitias bonum esse affirmant, et veram paupertatem malum. Præterea veram libertatem bonum, at veram servitutem malum esse. Idcirco etiam hominem probo solum esse divitem et liberum, improbum vero e contrario pauperem, utpote opum acquirendarum occasione privatum, ac servum propter summissam animi affectionem; at bona omnia communia esse proborum hominum, improborum vero mala. Quocirca tum eum qui alteri prosit, sibi ipsi prodesse, tum qui noceat alteri, sibi quoque nocere. Porro omnes homines probos invicem juvare, quamvis omnino nec amicitia, nec benevolentia, nec famæ celebritate, neque hospitio conjuncti sint, quum

nec commercium inter se habeant, neque eodem loco habitent, sed quod benevole, amice et quasi approbatorum ac simul hospitum animis inter se affecti sint; stultos autem in vitis harum virtutum contrariis esse. Lex vero quum bona sit, ut diximus, siquidem recta ratio esse imperans ea quæ faciendæ sunt prohibensque contraria, solum etiam sapientem legitimum existimant, quippe qui cuncta ex legis præscripto agat solumque ejus interpretem esse censent, quia solus legis peritus sit, stultos autem e contrario se habere. Insuper viris honestis etiam imperium assignant vel præfecturam ejusque species, regnum, præturam, summam imperii maritimi et his similia. Hæc igitur ratione solus vir probus imperat, ut non omnino re vera, ita omnino animi affectione. Quid? quod vir probus solus parere scit, ut qui magistratui obtemperet. At vero stultorum nemo talis est; siquidem homo stultus neque imperare potest neque parere, quoniam superbus et intractabilis est. Quin etiam omnia sapiens recte facit, quia prudenter et moderate et modeste et compositè, rerum usu continenter a libito, agit; contra improbus, recti usus imperitus, omnia male facit dum in actionibus suam animi affectionem sequitur, quippe qui inconstans sit atque unius cujusque rei prænitentiam agat. Esse vero prænitentiam perceptum e rebus male gestis dolorem, miserum ac turbulentum animi affectum; quoniam quantum eventus dolet is quem peccatorum suorum prænitet, tantum sibi tanquam illarum rerum auctori irascitur; atque idcirco omnem hominem improbum inhonoratum etiam esse sta-

οὐ ποιητέον, μόνον τὸν σφρόν εἶναι λέγουσι νόμιμον, πρακτικὸν ὄντα τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προστατευμένων, καὶ μόνον ἐξηγητικὸν τούτου, διότι¹⁸⁸ καὶ νομικὸν εἶναι, τοὺς δὲ ἠλιθίους ἐναντίως εἶμεν. Ἀστειοὺς δ' ἔτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπονέμουσιν¹⁸⁹ ἢ ἐπιστασίαν καὶ τὰ ταύτης εἶδη, βασιλείαν, στρατηγίαν, ναυαρχίαν, καὶ τὰς ταύταις παραπλησίους. Κατὰ τοῦτο δὴ καὶ μόνος ὁ σπουδαῖος ἀρχει, καὶ εἰ μὴ πάντως κατ' ἐνέργειαν, κατὰ διάθεσιν δὲ καὶ πάντως. Καὶ πειθαρχικὸς μόνος ὁ σπουδαῖος ἐστίν, ἀκολουθητικὸς ὢν ἀρχοντι. Τῶν δ' ἀφρόνων οὐδεὶς τοιοῦτος· οὔτε γὰρ ἀρχειν οὔτε ἀρχεσθαι οἷός ἐστιν ὁ ἀφρων, ἀυθάδης τις ὢν, καὶ ἀνάγωγος. Πάντα τε εὖ ποιεῖ ὁ νοῦν ἔχων, καὶ γὰρ φρονίμιος καὶ ἐγκρατῆς καὶ κοσμίως καὶ εὐτάκτως ταῖς περὶ τὸ βίον ἐμπειρίας χρωόμενος συνεχῶς· ὁ δὲ φαῦλος, ἀπειρος ὢν τῆς ὀρθῆς γρήσεως, πάντα κακῶς ποιεῖ καθ' ἣν ἔχει διάθεσιν ἐνεργῶν, εὐμετάπτωτος ὢν, καὶ παρ' ἕκαστα μεταμελεῖα συνεχόμενος. Εἶναι δὲ τὴν μεταμελείαν, λύπην ἐπὶ πεπραγμένοις ὡς παρ' αὐτοῦ ἡμαρτημένοις, κακοδαίμονικόν τι πάθος ψυχῆς καὶ στασιώδες· ἐφ' ὅσον γὰρ ἀχθεταὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ὁ ἐν ταῖς μεταμελείαις ὢν, ἐπὶ τοσοῦτον ἀγανακτεῖ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς αἰτίον γεγονότα τούτων· διὸ καὶ αἰτίον εἶναι πάντα φαῦλον, μῆτε τιμῆς ἀξίον ὄντα, μῆτε τίμιον ὑπάρχοντα. Τὴν γὰρ τιμὴν εἶναι γέρωσ ἀξίωσιν, τὸ δὲ γέρας ἄβλον ἀρετῆς εὐεργητικόν. Τὸ οὖν ἀρετῆς ἀμέτοχον, αἰτίον δικαίως λέγεσθαι. Λέγουσι δὲ καὶ φυγάδα πάντα

φαῦλον εἶναι, καθ' ὅσον στέρεται νόμου καὶ πολιτείας κατὰ φύσιν ἐπιβαλλούσης. Τὸν γὰρ νόμον εἶναι, καθάπερ εἶπομεν, σπουδαῖον, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν πόλιν. Ἰκανῶς δὲ καὶ Κλεάνθης¹⁹⁰ περὶ τὸ σπουδαῖον εἶναι τὴν πόλιν λόγον ἡρώτησε τοιοῦτον· εἰ πόλις μὲν ἐστὶ δικαστηρίου κατασκευάσμα, εἰς δὲ καταφεύγοντάς ἐστι δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν, οὐκ ἀστειὸν δὴ πόλις ἐστίν; ἀλλὰ μὴν τοιοῦτον ἐστὶν ἢ πόλις δικαστήριον· ἀστειὸν ἀρ' ἐστὶν ἢ πόλις. Τριχῶς δὲ λεγομένης τῆς πόλεως¹⁹¹, τῆς τε κατὰ τὸ οἰκητήριον, καὶ τῆς κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τρίτον τὸ κατ' ἀμρότερα τούτων, κατὰ οὗο σημασιόμενα λέγεσθαι τὴν πόλιν ἀστειάν, κατὰ τε τὸ σύστημα τῶν ἀνθρώπων, καὶ κατὰ τὸ συναμρότερον, διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἐνοικοῦντας ἀναφορὰν¹⁹².

Φασὶ δὲ καὶ ἀφροὺς εἶναι πάντα φαῦλον, τὴν γὰρ ἀφροίαν ἀπειρίαν εἶναι τῶν κατὰ πόλιν εἰθῶν καὶ νόμων· καὶ πάντα φαῦλον ἔνοχον ὑπάρχειν· εἶναι δὲ καὶ ἄφρον, ἐναντιωτικὸν ὄντα τῇ κατὰ νόμον διεξαγωγῇ, καὶ θηριώδη καὶ βλαπτικὸν ἀνθρώπων. Τὸν δ' αὐτὸν τοῦτον καὶ ἀνήμερον ὑπάρχειν καὶ τυραννικόν, οὕτως διακείμενον ὥστε δεσποτικὰ ποιεῖν, ἔτι δὲ ὠμά, καὶ βίαια, καὶ παράνομα, καιρῶν ἐπιλαβόμενον. Εἶναι δὲ καὶ ἀχάριστον, οὔτε πρὸς ἀναπόδοσιν χάριτος οἰκείως ἔχοντα, οὔτε πρὸς μετάδοσιν, διὰ τὸ μὴδὲ κοινῶς τι ποιεῖν, μὴδὲ φιλικῶς, μὴδ' εὐμελετήτους. Μὴδὲ φιλόλογον εἶναι τὸν φαῦλον, μὴδὲ φιλήκοον,

tuunt, utpote qui honore neque dignus sit, neque afficiatur. Esse enim honorem dignationem existimationis, existimationem vero salutare virtutis præmium. Quare quod virtutis expers sit, id etiam jure inhonoratum vocari. Exsulem quoque dicunt quemvis esse improbum, quatenus lege et civitate careat, pro hujus ipsam attingentis natura. Legem enim, ut diximus, bonam esse pariter ac civitatem. Apte etiam Cleanthes bonam esse civitatem concludere tali interrogatione voluit: si civitas est quasi justitiæ sedes, ad quam confugientibus licet vel pœnas dare vel jus suum obtinere, nonne honestum quid civitas est? atqui tale tribunal civitas est; ergo honestum quid civitas est. Quum autem tribus modis civitas dicatur, primum ut domicilium, deinde ut cœtus hominum, denique ut utriusque notionis conjunctio: duplici sensu civitatem appellari honestam, quatenus cœtus hominum sit et quatenus incolarum respectu tam domos quam homines complectatur.

Rusticum quoque perhibent quemvis hominem improbum, contententes rusticitatem esse imperitiam morum et legum in urbe vigenium; porro omnem improbum esse reum, præterea ferocem, quum vitam e legum præscripto agere nolit, et ferum et noxium hominem. Eundem vero hunc et immitem esse et tyrannicum et ita animatum, ut tum imperiose agat, tum crudelia et violenta et legibus vetita, nactus occasionem, perpetret. Quin etiam ingra-

tum esse, utpote neque ad referendam gratiam accommodatum neque ad bene faciendum, quod neque communis utilitatis, neque amicitiae causa, neque intenta cura quidquam faciat. Insuper improbum hominem neque discendi neque audiendi cupidum esse, quia minime sit scitorum sermonum propter imprudentiam et perversitate orlam capax, quatenus improborum nemo neque ad virtutem incitetur neque incitet alios; qui enim ipse incitetur vel incitet alios quum ad philosophandum debeat esse paratus, paratus autem non impediatur, neminem stultorum talem esse. Non enim tam qui attente audiat quæ dicuntur a philosophis eaque in commentarios referat, paratum esse ad philosophandum, quam qui philosophiæ præcepta ad usum actionemque convertere vitamque ad talem normam dirigere velit. At improborum neminem ita se habere, qui vitiorum decretis sit præoccupatus. Si enim homo improbus incitatus esset, a vitio etiam avocaretur. Etenim homo scelestus nemo ad virtutem incitatur, ut neque ægrotus ad sanitatem. At solum sapientem incitari solumque incitare posse, stultorum neminem, quia vita e sapientiæ præceptis acta in stultos non cadat. Neque virum doctum esse, sed potius loquacem, qui inanibus verbis contentus virtutis orationem factis non confirmet. Neque enim quemquam improborum esse industrium, propterea quod industria animorum habitus sit sine suspitione propositum suscepto labore peragens, improborum autem nemo sine suspitione

παρὰ τὸ μηδ' ἀρχὴν παρεσκευάσθαι πρὸς τὴν ὀρθῶν λόγων παραδοχὴν, διὰ τὴν ἀποδοῦσαν¹⁹³ ἐκ τῆς διαστροφῆς ἀφροσύνην, παρὰ τὸ μήτε προτετραφῆαι τινὰ τῶν φαύλων μήτε προτρέπειν πρὸς ἀρετὴν τὸν γὰρ προτετραμμένον ἢ προτρέπομενον ἑτέρους ἔτοιμον εἶναι δεῖ πρὸς τὸ φιλοσοφῆν, τὸν δὲ ἔτοιμον ἀνεμποδίστως ἔχειν, μηδένα δὲ τῶν ἀφρόνων εἶναι τοιοῦτον. Οὐ γὰρ τὸν προθύμως ἀκούοντα καὶ ὑπομνηματιζόμενον τὰ φιλοσοφῆν, ἀλλὰ τὸν ἔτοιμος ἔχοντα πρὸς τὸ τὰ διὰ τῆς φιλοσοφίας παραγγελλόμενα μεταφέρειν ἐπὶ τὰ ἔργα, καὶ κατ' αὐτὰ βιοῦν. Οὐδένα δὲ τῶν φαύλων τοιοῦτον εἶναι, προκατεληγμένον τοῖς τῆς κακίας δόγμασιν. Εἰ γὰρ προετέτραπτό τις τῶν φαύλων, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας ἀπετέτραπτο¹⁹⁴. Οὐδείς δὲ ἔχων τὴν κακίαν πρὸς ἀρετὴν τέτραπται, ὅς οὐδὲ νόσον πρὸς υγιείαν. Μόνον δὲ προτετραφῆαι τὸν σοφόν, καὶ μόνον προτρέπειν δύνασθαι, τῶν δ' ἀφρόνων μηδένα κατὰ γὰρ παραγγέλματα βιοῦν μηδένα τῶν ἀφρόνων μηδ' εἶναι φιλόλογον, λογιόφιλον δὲ μᾶλλον, μέχρι λαλιᾶς ἐπιπολαίου προβαίνοντα, μηκέτι δὲ καὶ τοῖς ἔργοις ἐκθεβατιούμενον τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον· μηδὲ γὰρ φιλόπονόν τινα τῶν φαύλων εἶναι· τὴν γὰρ φιλοπονίαν διάθεσιν ἐξερχαστικὴν εἶναι τῶν ἐπιβαλλόντων ἀνυπόπτως διὰ πόνου, οὐδένα δὲ τῶν φαύλων ἀνυπόπτως ἔχειν πρὸς τὸν πόνον. Μηδὲ γὰρ τὴν κατ' ἀξίαν ποιεῖσθαι δόσιν τῆς ἀρετῆς τῶν φαύλων τινὰ, σπουδαῖον μὲν γὰρ εἶναι τὴν δόσιν, ἐπισημὴν οὖσαν, καθ' ἣν ἀξιολογόν τι ἡγοῦμεθα περιποιεῖσθαι. Ἦν δὲ σπουδαῖον μηδὲν

εἰς φαύλους πίπτειν, ὥστε μηδὲ τὴν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς δόσιν ποιεῖσθαι τινὰ τῶν φαύλων. Εἰ γὰρ τὴν κατ' ἀξίαν τις ἐποιεῖτο δόσιν τῶν ἀφρόνων τῆς ἀρετῆς, ἐφ' ὅσον ἔτιμα ταύτην, ἀπωκονομεῖτο ἂν τὴν κακίαν. Πᾶς δὲ τε ἄφρων σύνεστιν ἡδέως τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ. Σκοπεῖν γὰρ δεῖ μὴ τὸν ἐξῴφορον αὐτῶν λόγον, φαύλον ὄντα, ἀλλὰ τὸν τῶν πράξεων. Ἐκ τούτων γὰρ ἀπελέγχονται μὴ περὶ τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα παρωρημῆμοι, ἀλλὰ περὶ τὰς ἀνδραποῦδεις ἀμέτρους ἀπολαύσεις. Ἀρέσκει δὲ καὶ πᾶν ἀμάρτημα ἀσέθημα εἶναι. Τὸ γὰρ παρὰ τὴν βούλησίν τι πράττεσθαι τοῦ θεοῦ, ἀρεθείας εἶναι τεκμήριον. Ἦν γὰρ θεῶν οἰκειομένων μὲν τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ταύτης ἔργοις, ἀλλοτριουμένων δὲ τῇ κακίᾳ καὶ τοῖς ἀπὸ ταύτης συντελουμένοις, τοῦ δ' ἀμαρτήματος ὄντος ἐνεργήματος κατὰ κακίαν, κατεφαίνετο πᾶν ἀμάρτημα ἀπαρεστὸν θεοῦ ὑπάρχον, (τοῦτο δ' ἐστὶν ἀσέθημα,) καὶ καθ' ἕκαστόν γε ἀμάρτημα ὁ φαῦλος ἀπαρεστόν τι ποιεῖ θεοῖς. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ πᾶς φαῦλος ὅσα ποιεῖ κατὰ κακίαν ποιεῖ, καθάπερ ὁ σπουδαῖος κατ' ἀρετὴν, καὶ ὁ μίαν ἔχων κακίαν πάσας ἔχει. Ἔν δὲ ταύταις ὀρᾶσθαι καὶ τὴν ἀσέθειαν, οὐ τὴν τεταγμένην κατὰ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν τῇ εὐσεβείᾳ ἐναντίαν ἔξιν. Τὸ δὲ κατ' ἀσέθειαν πεπραγμένον ἀσέθημα εἶναι, πᾶν οὖν ἀμάρτημα ἀσέθημα εἶναι. Ἔτι δ' ἀρέσκει αὐτοῖς, καὶ πάντ' εἶναι τὸν ἄφροντα θεοῖς ἐχθρόν· τὴν γὰρ ἐχθραν ἀσυμφωνίαν εἶναι τῶν κατὰ τὸν βίον καὶ διχόνοιαν, ὡσπερ καὶ τὴν φιλίαν συμφωνίαν καὶ ὁμόνοιαν. Διαφωνοῦσι δ' οἱ φαῦλοι πρὸς τοὺς θεοὺς περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον,

laborem subeat. Quippe ne rectam quidem virtutis donationem improborum facere quemquam, quoniam bonum sit donatio, scientia videlicet, qua freti laudabile quid consequi nobis videmur. Bonorum autem nihil in improbos cadere; ideoque neminem improborum recte virtutis donationem facere. Si quis enim stultorum pro rerum dignitate virtutis donationem faceret, quatenus hanc coleret, eatenus a vitio sese absterneret. Omnes vero stulti delectantur vitio suo. Nimirum non dicta nullius pretii quæ in alios ingerunt, sed facta eorum spectari oportet. His enim convincuntur omni animi impetu non ad honesta et laudabilia ferri, sed ad pravas et immoderatas voluptates. Placet etiam sapientibus omne peccatum impium factum esse. Nam invitis diis aliquid facere, impietatis signum haberi. Quum autem dii virtutem omnemque actionem honestam quasi pro sua agnoscant, a vitio malisque facinoribus abhorreant, peccatum vero factum improbum sit, apparet omne peccatum diis injucundum esse, (est autem hoc impium factum,) atque ideocirco homo nequam in quovis certe peccato facit aliquid diis ingratum. Præterea quum improbi omnes quæcumque faciunt prave faciant, ut probi omnes recte, simul etiam uno vitio laborantem omnibus laborare necesse est. Cæterum in his impietatem quoque cerni, non quidem in actione positam,

sed pietati contrarium habitum. Atqui quidquid impie commissum sit, esse impium factum, ergo omne peccatum impium factum appellant. Porro iis placet, omnes etiam stultos diis inimicos esse, quia inimicitia sit vitæ discordia ac dissensio, sicut amicitia concordia et consensio. Improbi vero a diis de vitæ degendæ ratione dissentiant, ideoque omnes stulti diis inimici judicantur, quoniam si cuncti illos qui ipsi contrarii sunt pro inimicis habent, viro bono autem malus contrarius est, bonus vero deus est, malus diis inimicus sit oportet. Quid? quod peccata omnia æqualia esse dicunt, non tamen similia. Nimirum ab uno vitio tanquam fonte profluere solent, iudicio de omnibus peccatis eodem manente; sed per externam causam, indifferentibus quibus iudicia accommodantur mutatis, dissimilia pro qualitate fieri peccata. Quin etiam perspicuam rei quam illustramus imaginem animo concipies, ubi hocce reputaveris. Omne mendacium sine discrimine mendacium est, neque enim aliud alio magis esse falsum potest. Quippe noctem esse (dies quum sit) non minus falsum est, quam vivere hippocentaurum; neque alterum altero magis falsum vocare licet. Sed quamquam omne mendacium æque mendacium est, non tamen omnes qui decipiuntur, eodem modo decipiuntur. Adde quod magis vel minus peccare non licet, quandoquidem omne

διόπερ πᾶς ἄρρων θεοῖς ἐγθρός ἐστιν, ἐπεὶ εἰ πάντες τοὺς ἐναντίους αὐτοῖς ἐγθρούς εἶναι νομίζουσι, τῷ δὲ σπουδαίῳ ὁ φαῦλος ἐστιν ἐναντίος, καὶ σπουδαῖός ἐστιν ὁ θεός, ὁ φαῦλος θεοῖς ἐστιν ἐγθρός. Ἴσα τε πάντα λέγουσι εἶναι τὰ ἀμαρτήματα, οὐ μέντοι γ' ὅμοια ¹⁹⁵. Καί τινα γὰρ ἀπὸ μιᾶς τινος πηγῆς, τῆς κοικίας, φέρεται περὶ τοῦ, τῆς κρίσεως οὐσίας ἐν πᾶσι τοῖς ἀμαρτήμασι τῆς αὐτῆς παρὰ δὲ τὴν ἔξωθεν αἰτίαν, τῶν ἐφ' οἷς αἱ κρίσεις ἀποτελοῦνται μέσων ¹⁹⁶ διαλλαττότων. Διόπερ κατὰ ποιότητα γίνεσθαι τὰ ἀμαρτήματα. Λόθοις δ' ἂν εἰκόνα σαφεῖ τοῦ δηλουμένου τῆδ' ἐπιστήσας. Ἢν γὰρ τὸ ψεῦδος ἐπ' ἴσης ψεῦδος συμβέηκεν, οὐ γὰρ εἶναι ἕτερον ἕτερον μᾶλλον διεψευσμένον· τό τε γὰρ νύκτα εἶναι ψεῦδος ἐστὶ, καθάπερ τὸ ἵπποκένταυρον ζῆν· καὶ οὐ μᾶλλον εἰπεῖν ἐστὶ ψεῦδος εἶναι θάτερον θάτερον. Ἄλλ' εἴ γε τὸ ψεῦδος ἐπίσης ψεῦδος ἐστιν, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ διεψευσμένοι ἐπίσης εἰσὶ διεψευσμένοι. Διαμαρτάνειν δὲ μᾶλλον καὶ ἤττον οὐκ ἐστὶ, πᾶσαν γὰρ ἀμαρτίαν κατὰ διάψευσιν πράττεσθαι. Ἔτι οὐχὶ κατόρθωμα μὲν μῆζον καὶ ἕλαττον γίνεσθαι, ἀμαρτήματα δὲ μῆζον ἢ ἕλαττον οὐ γίνεσθαι, πάντα γὰρ ἐστὶ τέλεια, διόπερ οὐτ' ἐλλείπειν οὐθ' ὑπερέχειν δύναται ἂν ἀλλήλων. Ἴσα τε νῦν ἐστὶ πάντα τὰ ἀμαρτήματα. Περὶ δὲ εὐφροσύνης, ἐτι δὲ εὐγενεοῦς οἱ μὲν τῶν ἐκ τῆς ἀρρέσεως ἐπηνέχθησαν ἐπὶ τὸ λέγειν πάντα σοφῶν τοιούτων εἶναι, οἱ δ' οὐ. Οἱ μὲν γὰρ οἴονται, οὐ μόνον εὐφροεῖς γίνεσθαι πρὸς ἀρετὴν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ κατασκευῆς, καὶ τὸ ἐν ταῖς παροιμίαις λεγόμενον τοῦτο ἀπεδέξαντο, « μελέτη φρονισθεῖς ἢ φύσιν καθίσταται. » Τὸ δ' ὅμοιον καὶ περὶ εὐγε-

νεσίας ὑπέλαθον, ὥστε εὐφροίαν μὲν εἶναι κοινῶς ἔξιν ἐκ φύσεως ἢ ἐκ κατασκευῆς, οἰκείαν πρὸς ἀρετὴν, ἢ ἔξιν, καθ' ἣν εὐανδάλητοι ἀρετῆς εἰσὶ τινες· τὴν δ' εὐγένειαν, ἔξιν ἐκ γένους ἢ ἐκ κατασκευῆς, οἰκείαν πρὸς ἀρετὴν. Τὸν δὲ σπουδαῖον, ὁμιλητικὸν ὄντα, καὶ ἐπιπέζιον, καὶ προτρεπτικὸν, καὶ θρησκευτικὸν διὰ τῆς ὁμιλίαν εἰς εὐνοίαν καὶ φιλίαν, καὶ ὡς δυνατόν εὐάρμοστον εἶναι πρὸς τὸ πλῆθος ἀνθρώπων, παρ' ὃ καὶ ἐπαφρόδιτον εἶναι, καὶ ἐπίχαριν, καὶ πιθανόν, ἐτι δὲ αἰμύλον, καὶ εὐστογον, καὶ εὐκαιρον, καὶ ἀγγίνου, καὶ ἀφελῆ, καὶ ἀπερίεργον, καὶ ἀπλοῦν καὶ ἀπλαστον· τὸν δὲ φαῦλον ἔνοχον πᾶσι τοῖς ἐναντίοις. Τὸ δ' εἰρωνεύεσθαι φαῦλων εἶναι φασιν, οὐδὲνα γὰρ ἐλεύθερον καὶ σπουδαῖον εἰρωνεύεσθαι ὁμοίως δὲ καὶ τὸ σαρκάζειν, ὃ ἐστὶν εἰρωνεύεσθαι μετ' ἐπισυρμού τινός. Ἴν' ὁμοίως τε τοῖς σοφοῖς ἀπολείπεται φιλίαν, ἐπεὶ ἐν μόνις τούτοις ὁμόνοια γίνεταί περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον· τὴν δ' ὁμόνοιαν εἶναι κοινῶν ἀγαθῶν ἐπιστήμη. Φιλίαν γὰρ ἀληθινήν καὶ μὴ ψευδάνυμον ἀδύνατον χωρὶς πίστεως καὶ βεβαιότητος ὑπάρχειν· ἐν δὲ τοῖς φαῦλοις, ἀπίστοις καὶ ἀβεβαίοις οὐσι καὶ δόγματα πολεμικὰ κεκτημένοις, οὐκ εἶναι φιλίαν, ἑτέρας δὲ τινὰς ἐπιπλοκάς καὶ συνδέσεις ἔξωθεν ἀνάγκαις καὶ δόξαις κατεχομένης γίνεσθαι. Φασὶ δὲ καὶ τὸ ἀγαπᾶν καὶ τὸ ἀσπάζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖν μόνον εἶναι τῶν σπουδαίων. Καὶ μόνον εἶναι τὸν σοφῶν βασιλέα τε καὶ βασιλικόν, τῶν δὲ φαῦλων μηδὲνα· τὴν γὰρ βασιλείαν ἀρχὴν ἀνυπεύθυνον ¹⁹⁷ εἶναι καὶ τὴν ἀνωτάτω καὶ τὴν ἐπὶ πάσαις. Λέγουσι δὲ καὶ ἀριστον αὐτοῦ ἱατρῶν εἶναι τὸν σπουδαῖον ἄνδρα· ἐπιμελεῖ γὰρ ὄντα τῆς ἰδίας φύσεως πα-

peccatum mendacio constat. Ad hæc non quidem recte factum majus minusve est altero, peccatum autem majus minusve altero non est; siquidem omnia ista perfecta sunt atque idcirco invicem nec cedere nec superare possint. Itaque æqualia omnia peccata sunt. Jam de ingenioso ac nobili quidam Stoicam sectam professi ita judicant, ut dicerent omnem sapientem talem esse, alii negarunt. Sunt enim qui credant, ingeniosos non solum nasci ad virtutem, sed etiam institutione formari, et quod proverbii loco dici solet, usum inveteratum in naturam vertere, id approbarunt. Similiter etiam de nobilitate existimarunt, ita ut ingenii sollertia sit in universum habitus naturæ vel institutionis ad virtutem aptus, sive habitus, quo nonnulli virtutis capaces judicantur; nobilitas vero habitus generis vel institutionis ad virtutem aptus. Probum quoque hominem ajunt, quum affabilis atque elegans sit et bonus adhortator, et colloquio suo incitans tum ad benevolentiam tum ad amicitiam, quam maxime ad tractandos multitudinis animos esse idoneum, ideoque venustum, jucundum, blandum, præterea festivum, acutum, opportunum, perspicacem, simplicem, apertum, candidum, denique minime fictum: improbum autem contrariis omnibus vitii teneri. Dissimulatione in sermo-

nibus uti improborum esse ajunt, quia homo ingenuus et probus nemo ea utatur; idem vero judicium etiam de irrisione, quæ est dissimulatio cum ludificatione alicujus, faciunt. Ad hoc amicitiam sapientibus duntaxat relinquunt, quoniam in his solis de vitæ institutis animadvertatur consensus; esse autem consensionem illam communium honorum scientiam. Quum enim amicitia vera ac sincera sine fide et constantia permanere nequeat: in improbis hominibus, simul infidis et inconstantibus, simul hostilia dogmata habentibus amicitiam non inesse, sed alias quasdam tum familiaritates tum sodalitates quæ externis necessitatibus et opinionibus inter se contineantur. Ajunt etiam diligere et salutare et amare proborum duntaxat hominum esse. Accedit quod solum sapientem regem et regium esse affirmant, improborum autem neminem: esse enim regium imperium rationi reddendæ non obnoxium ac summum et postremum. Insuper medicinam optime sibi adhibere virum probum contendunt, quia diligens naturæ suæ observator rerumque corpori salubrium gnarus sit. Præterea negant fieri posse ut vir prudens inebrietur, quum ebrietas propensionem ad peccandum contineat atque in vino stultiloquium sit, nulla vero in re homo probus peccet ideoque cuncta ad virtutem et quæ inde pro-

πραγμῆτην ὑπάρχειν καὶ τῶν πρὸς ὑγίειαν ἐπιστήμονα συμπερόντων. Οὐχ οἷόν τε δὲ μεθυσθῆσθαι τὸν νοῦν ἔχοντα· τὴν γὰρ μέθη ἀμαρτητικὸν περιέχειν, λήρησίν τε εἶναι περὶ τὸν οἶνον, ἐν μῆρσι δὲ τὸν σπουδαῖον ἀμαρτάνειν, δι' ὃ πάντα κατ' ἀρετὴν ποιεῖν καὶ τὸν ἀπὸ ταύτης ὀρθὸν λόγον. Τρεῖς δὲ προηγουμένους εἶναι βίους, τὸν τε βασιλικόν, καὶ τὸν πολιτικόν, καὶ τρίτον τὸν ἐπιστημονικόν· ὁμοίως δὲ καὶ χρηματισμούς τρεῖς προηγουμένους, τὸν τε ἀπὸ τῆς βασιλείας, καθ' ὃν ὁ αὐτὸς βασιλεύσει ¹⁹⁸ καὶ μοναρχικῶς χρημάτων εὐπορήσει· δεύτερον δὲ, τὸν ἀπὸ τῆς πολιτείας, πολιτεύεσθαι γὰρ κατὰ τὸν προηγουμένον λόγον· καὶ γὰρ γαμήσειν, καὶ παιδοποιήσεσθαι, ἀκολουθεῖν γὰρ ταῦτα τῇ τοῦ λογιστικοῦ ζήσῃ καὶ κοινωνικοῦ καὶ φιλαλλήλου φύσει. Χρηματίζεσθαι οὖν καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας, καὶ ἀπὸ τῶν φίλων, τῶν ἐν ὑπεροχαῖς ὄντων. Περὶ δὲ τοῦ σοριστεύειν καὶ ἀπὸ σοριστείας εὐπορήσειν χρημάτων, διέστησαν οἱ ἀπὸ τῆς ἀρέσσεως κατὰ τὸ σημαίνονμενον. Τὸ μὲν γὰρ χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν παιδείαν, καὶ μισθούς ποτε λήψεσθαι παρὰ τῶν φιλομαθόντων, διωμολογήσαντο· περὶ δὲ τὸ σημανόμενον ἐγένετό τις ἐν αὐτοῖς ἀμισθότης, τῶν μὲν αὐτὸ τοῦτο λεγόντων σοριστεύειν, τὸ ἐπὶ μισθῷ μεταδίδοναι τῶν τῆς φιλοσοφίας δογμάτων, τῶν δ' ὑποποησάντων ἐν τῷ σοριστεύειν περιέχεσθαι τὴν φάλλον, οἰοεὶ λόγους κατηλιεύειν, οὐ φραμένους δεῖν ἀπὸ παιδείας παρὰ τῶν ἐπιτυχόντων χρηματίζεσθαι, καταδέεσθαι γὰρ εἶναι τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ χρηματισμοῦ τοῦ τῆς φιλοσοφίας ἀξιώματος. Φασὶ δὲ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγήν ¹⁹⁹ τὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθήκοντως κατὰ πολλοὺς τρόπους γίνεσθαι,

ταῖς δὲ φάσεις μᾶτε τὴν μόνον ἐν τῷ ζῆν, εἰ μὴ μάλιστα εἶσεσθαι σοφίᾳ, οὔτε γὰρ τὴν ἀρετὴν κατέχειν ἐν τῷ ζῆν, οὔτε τὴν κακίαν ἐκβάλλειν τοῖς δὲ κατήκουσι καὶ τοῖς παρὰ τὸ καλὸν μαστρεύεσθαι τὴν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Λέγουσι δὲ καὶ τὸν σοφὸν ἀνύθριστον εἶναι, οὐθ' ὑβρίζεσθαι γὰρ οὐθ' ὑβρίζειν, διὰ τὸ τὴν ὕβριν ἀδικίαν εἶναι κατασιγύνουσαν καὶ βλάβην· μήτε δὲ ἀδικεῖσθαι μήτε βλάπτεσθαι τὸν σπουδαῖον, ἀδικητικῶς μέντοι γέ τινας αὐτῷ προσφέρεσθαι καὶ ὑβριστικῶς, καὶ κατὰ τοῦτο δὲ δικαιοπραγεῖν, πρὸς τε τὸ μῆδὲν ἀποθᾶσαν ²⁰⁰ ἀδικίαν εἶναι τὴν ὕβριν, ἀλλὰ κατασιγύνουσαν καὶ ὑβριστικὴν οὖσαν. Ἀπερίπτων δ' ὑπάρχειν τὸν νοῦν ἔχοντα ταύτης ²⁰¹, καὶ μάλιστα κατασιγύνεσθαι, ἐν ἑαυτῷ γὰρ ἔχειν τὸ ἀγαθόν καὶ τὴν θεῖαν ἀρετὴν, δι' ὃ καὶ πάσης ἀπληλλάχθαι κακίας καὶ βλάβης. Καὶ βασιλεύσειν τέ ποτε τὸν νοῦν ἔχοντα, καὶ βασιλεῖ συμβῶσεσθαι, καὶ εὐφύϊαν ἐμφαίνοντι καὶ φιλομάθειαν. Ἔφαμεν δ' ὅτι καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὸν προηγουμένον λόγον οἷόν ἐστι, μὴ πολιτεύεσθαι δὲ ἐάν τι ²⁰² ἐμποδίσμα ἦ τοῦ διοικεῖν τὴν πόλιν καὶ μάλιστα μῆδὲν ὄψεσθαι μέλλῃ τὴν πατρίδα, κινδύνους δὲ παρακολουθεῖν ὑπολαμβάνῃ μεγάλους καὶ χαλεπούς ἐκ τῆς πολιτείας. Λέγεσθαι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν· οὐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεύδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευστῶς τὸ ψεύδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πλησίων. Τῷ μὲντοι ψεύδει ποτὲ συγγρησασθαι νομίζουσι αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους ἀνευ συγκαταθέσεως· καὶ γὰρ κατὰ στρατηγίαν πρὸς ²⁰³ τοὺς ἀντιπάλους, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμπερόντος προσόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. Ψεύδος ²⁰⁴ δὲ

siciscitur rectam rationem refert. Jam vero tria ponunt præcipua vitæ genera, regium, civile et philosophicum, ac similiter tres præcipuos pecuniæ quaerendæ modos, unum ipso regno, quo idem simul regnat simul regis opibus abundat; alterum publicis negotiis, siquidem sapientem quoque accedere ad rempublicam e præcedentibus efficitur, eundemque uxorem ducturum et liberos præcreaturum, quoniam hæc naturæ animantis, tum ratione præditi, tum ad vitæ communitatem mutuumque amorem nati conveniant. Quapropter lucra eum facturum esse partim e republica, partim e negotiis quæ cum amicis fortuna superioribus habet. De sophistica autem arte pecuniæ inde faciendæ Stoici secundum notionem inter se dissenserunt. Ut enim de opibus doctrinæ beneficio acquirendis ac mercede a studiosis aliquando exigenda consenserunt: ita de notione quædam fuit inter illos dissensio, quum alii hoc ipsum esse dicerent sophistam agere, accepta mercede philosophiæ præcepta tradere, alii rem illam improbum quid contemere arbitrentur, quasi literarum studia lucro prostituere, neque decere existimarent a quibuslibet hominibus institutionis pretium pascere, quia hæc pecuniæ colligendæ ratio a philosophiæ dignitate abhorreret. Ajunt aliquando

etiam excessum e vita probis hominibus rite multis modis patere, improbos contra ne mansionem qualem in vita decere, nisi sapientes fieri velint, quum nec virtutem in vita habeant, nec vitium fugiant; porro officiis eorumque contrariis vitam et mortem defuiri. Quin etiam injuria sapientem carere volunt, quippe qui eam nec patitur neque faciat, quod injuria sit injustitia dedecora et damnosa aliis; præterea neque offendi neque lædi virum bonum, atque accidere quidem interdum ut nonnulli injuriose et contumeliose eum tractent, sed illum vel sic in officio manere, injustitiamque ad nihilum redactam esse injuriam, alios potius dedecorantem qui eam inferunt. Liberum autem ab ea esse sapientem qui dehonestari omnino nequeat, quoniam in se ipso habeat bonum ac divinam virtutem et idcirco vacuus sit ab omni vitio et noxa. Regnaturum quoque aliquando ajunt sapientem et cum regibus victurum, qui bonam indolem ac discendi cupiditatem præ se ferant. Diximus autem præcedenti explanationi convenienter civitatem etiam a sapiente regi posse, at non posse regi si qua res ipsi esset impedimento ad rempublicam administrandam, maximeque si patriæ nihil utilitatis allaturus e sua publicorum negotiorum gestione magna duraque pericula

ὑπολαμβάνειν οὐδέποτε φασὶ τὸν σοφόν, οὐδὲ τὸ παρὰ πᾶν ἀκαταλήπτω τινὶ συγκατατίθεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτόν, μηδ' ἀγνωσίᾳ μηδέ. Τὴν γὰρ ἀγνωσίαν μεταπτωτῆν εἶναι, συγκατάθεσιν δὲ ἀσθενῆ. Μηδὲν δ' ὑπολαμβάνειν ἀσθενῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως, δι' ὃ καὶ μηδὲ δοξάζειν τὸν σοφόν. Διττάς γὰρ εἶναι δόξας, τὴν μὲν ἀκαταλήπτων συγκατάθεσιν, τὴν δ' ὑπόληψιν ἀσθενῆ· ταύτας δ' ἄλλοτριὰς εἶναι τῆς τοῦ σοφοῦ διαθέσεως, διότι καὶ ²⁰⁵ τὸ προπίπτειν πρὸ καταλήψεως, καὶ συγκατατίθεσθαι κατὰ τὸν προπετῆ, φαύλου εἶναι, καὶ μὴ πίπτειν εἰς τὸν εὐφυῆ καὶ τέλειον ἄνδρα καὶ σπουδαῖον. Οὐδὲ λανθάνειν δὲ αὐτόν τι, τὴν γὰρ ἀγνωσίαν ²⁰⁶ εἶναι ψεύδους ὑπόληψιν ἀποφαντικῆν πράγματος. Τούτοις δ' ἀκολούθως οὐκ ἀπιστεῖν, τὴν γὰρ ἀπιστίαν εἶναι ψεύδους ὑπόληψιν, τὴν δὲ πίστιν ἀστείων ὑπάρχειν, εἶναι γὰρ ὑπόληψιν ἰσχυράν, βεβαιούσαν τὸ ὑπολαμβανόμενον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου· διὰ ταῦτά φασὶ μήτε ἐπίστασθαι τι τὸν φαῦλον μήτε πιστεύειν. Ἐργόμενως δὲ τούτων ²⁰⁷ οὔτε πλεονάζεσθαι τὸν σοφόν, οὔτε βουκολεῖσθαι, οὔτε διαπατᾶσθαι, οὔτε παρρησιάζεσθαι, οὔτε ἐπ' ἑτέρου παρρησιάζεσθαι, ταῦτα γὰρ πάντα τὴν ἀπάτην περιέχειν, καὶ τοὶ κατὰ τὸν τόπον ψεύδονται πρόσθεσιν. Οὐδένα δὲ τῶν ἀστείων οὐδ' ἰδού διαμαρτάνειν, οὔτ' οἰκίας, οὔτε σκοποῦ· ἀλλ' οὐδὲ παρρησῶν ²⁰⁸ οὐδὲ παρρησιάζεσθαι τὸν σοφόν, οὐδὲ τὸ σύνολον παραπατεῖν κατὰ τι τῶν αἰσθητηρίων,

καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον ἔχουσι νομίζουσι τῶνδε τῶν ψεύδων ²⁰⁹ συγκαταθέσεσιν. Οὐδ' ὑπονοεῖν δὲ φασὶ τὸν σοφόν, καὶ γὰρ τὴν ὑπόνοιαν ἀκαταλήπτων ²¹⁰ εἶναι τῷ γένει συγκατάθεσιν, οὐδὲ μετανοεῖν δ' ὑπολαμβάνουσι τὸν νοῦν ἔχοντα, καὶ γὰρ τὴν μετανοίαν ἔχουσι ψεύδους συγκαταθέσεσιν, ὡς ἂν προδιαπεπτωκός. Οὐδὲ μεταβάλλεσθαι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον, οὐδὲ μετατίθεσθαι, οὐδὲ σφάλλεσθαι· ταῦτα γὰρ εἶναι πάντα τῶν τοῖς δόγμασι μεταπιπτόντων, ὅπερ ἀλλότριον εἶναι τοῦ νοῦν ἔχοντος. Οὐδὲ δοκεῖν αὐτῷ τί φασὶ, παραπλησίως τοῖς εἰρημένους. Γίγνεσθαι δὲ καὶ διαλεληθότα τινὰ σοφόν νομίζουσι, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους, οὔτε ὀρεγόμενον τινος, οὔτε ἐπιποθεῖν βουλόμενον ἐν τι τῶν ἐν τοῖς βουλητοῖς ἰδικῶν ὄντων, ²¹¹ διὰ τὸ μὴ κρίνειν τι αὐτῷ ἄπειναι ὧν χρῆ. Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῆς φρονήσεως ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τὰς τοιαύτας ἔσεσθαι διαλήψεις. Ἔτι, πάντων τε τῶν ἀμαρτημάτων ἴσων ὄντων καὶ τῶν κατορθωμάτων, καὶ τοὺς ἀφρονας ἐπίσης πάντας ἀφρονας εἶναι, τὴν αὐτὴν καὶ ἰσὴν ἔχοντας διαθέσιν. Ἴσων δὲ ὄντων τῶν ἀμαρτημάτων, εἶναι τινὰς ἐν αὐτοῖς διαφορὰς, καθ' ὅσον τὰ μὲν αὐτῶν ἀπὸ σκληρᾶς καὶ οὐσιαίου διαθέσεως γίγνεται, τὰ δ' οὐ. Καὶ τῶν σπουδαίων δὲ ἄλλους ἄλλων προτρεπτικωτέρους γίγνεσθαι καὶ πιστικωτέρους, ἔτι δὲ καὶ ἀγγιχουστέρους, κατὰ τὰ μέσα τὰ ἐμπεριλαμβανόμενα τῶν ἐπιτάσεων συμβαινουσῶν. Εὐτεχνεῖν δὲ μόνον τὸν ἀστείον, οὐ-

oritura esse putaret. Dici insuper sapientem non mentiri, sed per omnia veracem esse; neque enim in eo quod falsum est dicendo mendacium cerni, sed in rebus nugatoriis fallaciter ad decipiendos alios venditandis. Mendacio tamen eum interdum variis modis sine assensu uti posse arbitrantur, verbi gratia in ductando exercitu, adversus hostes, et ubi videat profuturum, et in aliis plurimis rei familiaris negotiis. At mendacium nunquam credere contendunt sapientem neque omnino rem incomprehensam approbare, propterea quod neque opinetur, neque ignoret quidquam. Ignorantiam enim esse mutabilem, sapientiam autem imbecillam. Nihil vero imbecille credere sapientem, sed omnia potius firmiter et constanter, atque hanc ob causam eum neque opinari. Duplicem enim esse opinionem, alteram rerum non perceptarum approbationem, alteram levem existimationem; utramque vero alienam esse a sapientis spiritu, quod et ante intellectum rueret, et praepropere assentiri pravi tantum hominis sit, non autem cadat in virum ingeniosum, perfectum et probum. Neque latere eum quidquam, quia ignorantio sit falsa persuasio, qua rem ita se habere simpliciter affirmamus vel negamus. Sed his rationibus congruenter eum non diffidere, idcirco quia diffidentia falsa opinio appelletur, quum fides contra honesta dicatur, siquidem firmasententia est, confirmans creditum. Similiter scientiam quoque verbis mutari non posse arbitrantur; quamobrem pravum hominem neque scire quid-

quam neque credere defendunt. Hinc patet neque insolescere sapientem, neque deleriri, neque decipi, neque fraudulenta numeratione aut fallere aut ab alio falli, quoniam haec omnia fraudem continent atque in singulis rebus falsorum comprobationem. Neminem vero honestorum hominum neque a via aberrare, neque a domo, neque a scopo; sed neque parum videre neque auditus gravitate laborare sapientem existimant, neque omnino illum sensum habere hebetiorem, propterea quod haec singula cum falso isto assensu cohaereant. Neque vero suspicari volunt sapientem, quum suspicio sit rerum generis incomprehensivi comprobatio; neque hominem intelligentem praenitentiam agere putant, quoniam poenitentia cum falso assensu conjuncta hominis sit antea, ut fieri solet, per errorem lapsi. Ad hoc sapientem ideo neque mutare sententiam ullo pacto neque retractare dicta, neque errare, quia haec omnia eorum sint qui ab institutione sua desciscant, quod a sapientis dignitate abhorreat. Neque videri quidquam ei contendunt, id quod ante dictis simile est. Sed ignotum quendam sapientem primis etiam temporibus existitisse credunt, qui neque expeferet quidquam, neque desiderare vellet ullam rem ex iis, quas peculiariter homines requirere consueverunt, quia nihil rerum necessariorum sibi deesse judicaret. Caterum non modo de prudentia, verum etiam de reliquis artibus tales fore disputationes. Praeterea quum omnia peccata non secus atque omnia

τι μὴν πάντα, δεῖν γὰρ τὸν εὐτεκνοῦντα, ἀστεία τεκνα ἔχοντα, χρῆσασθαι αὐτοῖς ὡς τοιοῦτοις. Εὐγχεῖν τε μόνον καὶ εὐθαντεῖν τὸν σπουδαῖον· εὐγχεῖν γὰρ εἶναι τὸ μετὰ ποιῶν γήρως διεξάγειν κατ' ἀρετῆν, εὐθαντεῖν δὲ τὸ μετὰ ποιῶν θανάτου κατ' ἀρετῆν τελευτᾶν. Καὶ τὰ τε ὑγιεινὰ καὶ νοσερὰ πρὸς ἄνθρωπον λέγεσθαι, καὶ ὡς τρόφιμα καὶ τὰ λυτικά, καὶ στατικά, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ὑγιεινὰ μὲν γὰρ εἶναι τὰ εὐρυῶς ἔχοντα πρὸς τὸ περιποιεῖν ὑγιειαν ἢ συνέχειν· νοσερὰ δὲ τὰ ἐναντίως ἔχοντα τούτοις. Παραπλήσιον δὲ εἶναι καὶ τὸν ἐπὶ τῶν ἄλλων λόγον. Καὶ μαντικὸν δὲ μόνον εἶναι τὸν σπουδαῖον, ὡς ἂν ἐπιστήμην ἔχοντα διαγνωστικὴν σημείων τῶν ἐκ θεῶν ἢ δαιμόνων πρὸς ἀνθρώπινον βίον τεινόντων. Δι' ὅκαὶ τὰ εἶδη τῆς μαντικῆς εἶναι περὶ αὐτόν, τό τε ὀνειροκριτικόν, καὶ τὸ οἰωνοσκοπικόν, καὶ θυτικόν, καὶ εἴ τινα ἄλλα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. Αὐστηρόν τε λέγεσθαι τὸν σπουδαῖον κατ' ὅσον οὔτε προσφέρει τινὶ οὔτε προσίεται τὸν πρὸς χάριν λόγον. Κυνεῖν τε τὸν σοφὸν λέγουσιν, ἔτιμον ²¹² ἐπιμένειν τῷ κυνισμῷ, οὐ μὴν σοφὸν ὄντα ἐνάρξασθαι τοῦ κυνισμοῦ. Ἐὐν δ' ἔρωτά φασιν ἐπιβολὴν εἶναι φιλοποτίας διὰ κάλλος ἐμφαινόμενον νέον ὠραίων. Δι' ὃ καὶ ἔρωτικόν εἶναι τὸν σοφόν, καὶ ἐρασθῆσθαι τῶν ἀξιεράστων, εὐγενῶν ὄντων καὶ εὐφυῶν. Λέγουσι δὲ μηδὲ παρὰ τὴν ὄρεξιν, μηδὲ

παρὰ τὴν ὀρμὴν; μηδὲ παρὰ τὴν ἐπιβολὴν ²¹³ γίγνεσθαι τι περὶ τὸν σπουδαῖον, διὰ τὸ μεθ' ὑπεξαίρεσως πάντα ποιεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ μηδὲν αὐτῷ τῶν ἐναντιουμένων ἀπρόληπτον προσπίπτειν. Εἶναι δὲ καὶ πρῶτον, τῆς πραότητος οὐσης ἐξως καθ' ἣν πρῶτος ἔχουσι πρὸς τὸ ποιεῖν τὰ ἐπιβάλλοντα ἐν πᾶσι, καὶ μὴ ἐκφέρεισθαι εἰς ὀργὴν ἐν μηδενί. Καὶ ἡσύχιον δὲ καὶ κόσμιον εἶναι τῆς κοσμιότητος οὐσης ἐπιστήμης κινήσεων πρεπουσῶν, ἡσυχιότητος δὲ εὐταξίας περὶ τὰς κατὰ φύσιν κινήσεις καὶ μονὰς ψυχῆς καὶ σώματος, τῶν ἐναντίων τούτοις περὶ πάντα φαῦλον γιγνομένων. Ἀδιάβολον δ' εἶναι πάντα τὸν καλὸν κἀγαθόν, ἀπαράδεκτον ὄντα διαβολῆς, ὅθεν καὶ ἀδιάβολον εἶναι κατὰ τε τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ τῷ μὴ διαβάλλειν ἕτερον. Εἶναι δὲ τὴν διαβολὴν διάστασι φαινομένων φίλων ψευδεῖ λόγῳ· τοῦτο δὲ μὴ γίγνεσθαι περὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, μόνους δὲ τοὺς φαύλους καὶ διαβάλλεσθαι καὶ διαβάλλειν, δι' ὃ καὶ τοὺς μὲν κατ' ἀλήθειαν φίλους μῆτε διαβάλλειν μῆτε διαβάλλεσθαι, τοὺς δὲ δοκοῦντας καὶ φαινομένους. Οὐδ' ἀναβάλλεσθαι δὲ ποτε τὸν σπουδαῖον οὐδέν, εἶναι γὰρ τὴν ἀναβολὴν ὑπέρθεσιν ἐνεργείας δι' ὄκνον, ὑπερτίθεσθαι δὲ τινα μόνον ἀνεγκλήτου τῆς ὑπερθέσεως οὐσης. Ἐπὶ γὰρ τοῦ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἡσιόδου ²¹⁴ ταῦτ' εἰρηκέναι· « Μῆδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον, ἔς τε ἔνθηρι » καὶ, « Αἰεὶ,

recte facta aequalia sint, stultos quoque omnes eadem ratione desipere, utpote pari atque eodem modo affectos. Quamvis autem aequalia sint peccata, interesse tamen aliquid inter ea, quatenus quaedam eorum a dura et insanabili affectione proficiantur, alia non item. Et vero bonorum hominum alios aliis efficaciores vel adhortatores esse vel suasores, praeterea etiam ingeniosiores, ex indifferentium quibus excellunt natura singulis incrementa capientibus. Porro honestos homines solos magnam praestantium liberorum progeniem habere, nec tamen omnes; oportere enim egregiae proles parentem liberis quos procreavit generosis ut ingenio abundantibus uti. Nec non beatam senectutem placidamque mortem unice in bonum hominem cadere; esse enim beatam senectutem ultimos vitae annos honeste actos, placidam vero mortem honestum e vita excessum. Quin etiam, hominum ratione habita, alia salubria, alia morbida nominari, ut tum nutribilia, tum quae alvo solvendae vel astringendae utilia habentur, atque horum similia. Salubria enim judicari quae accommodata sint ad secundam valetudinem qua praestanda qua tuendam; morbida vero quae hisce contraria sint. Similem reliquorum quoque esse rationem. Ad haec virum bonum solum esse vatem, utpote talium rerum percepta scientia ad dignoscenda signa valentem quae a diis vel genis ad humanam vitam pertinentia ostenduntur. Quapropter etiam divinationis species in eo esse, simul somniorum interpretationem, simul augurationem, simul haruspicinam aliasque ejus generis formas. Accedit quod austerum dicunt virum

bonum, quatenus neque assentatur neque assentatores admittit. Quid? quod Cynicam sectam sapientem professorum esse ajunt, paratum in Cynicorum sententiis permanere, non tamen quum jam sapiens sit, in illas transiturum. Amorem definiunt conatum amicitiae faciendae ex specie pulchritudinis adolescentium. Quamobrem sapientem etiam amori indulgere amatorumque amabiles adolescentes et ingenios et bona indole praeditos. Caeterum affirmant virum bonum nihil neque ab appetitu suo neque a cupiditate neque ab impetu alienum agere, quod ejusmodi res posthabitis reliquis omnibus faciat, neque quidquam illi adversi praeter opinionem accidere. Mansuetum quoque perhibent, quum mansuetudo sit habitus, quo mansuete ad officium semper faciendum impelluntur, nec ad iracundiam unquam adducuntur. Insuper tranquillum esse et modestum, quum modestia sit scientia decentium motionum, tranquillitas vero ordo naturalium animi corporisque motionum stationumque, contrariis omni homini improbo accidentibus. Calumnia quoque vacare omnem hominem probum et honestum, quippe qui calumniam non admittat atque idcirco hac ratione calumniae expertus sit, et quod alium non calumniatur. Quum autem calumnia factorum amicorum ex mendacio ortum dissidium sit: id non convenire in viros bonos, sed malos tantum homines calumniis petere et peti; atque hanc ob causam veros amicos neque falso insimulare neque falsis criminibus insimulari, sed falsos duntaxat et fictos. Neque unquam bonum hominem quidquam differre, quum dilatio sit functionis per igna-

ἡ ἀνομιλιεργός ἀνὴρ ἀτρεῖς παλαιὴν ἢ τῆς δὲ ἀνομιλῆς ἀπονοσίν τινα τῶν προσηκόντων ἔργων ἐμποιοῦστος.

Τὰς μὲν ἐπὶ προσῶτον. Περὶ γὰρ πάντων τῶν προσόδων διακρινὰ ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ὁ Χρυσίππος διείρηται, ἀπὸ καὶ ²¹⁷ ἐν τῇ περὶ δογμα-
των, καὶ ἐν τῇ ὑπογραφεῖ ²¹⁸ τοῦ λόγου, καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τῶν κατὰ μέρος συγγραμμάτων. Ἐγὼ δὲ ὑπόσα προϋθέμεν ἐπελθεῖν ἐν κεφαλαίῳ τῶν ἠθικῶν δογμάτων κατὰ τὴν τῶν Στοϊκῶν φιλοσόφων ἀφῆρσιν διελθελυθῶς ἰκανῶς, ἤδη τοῦτον τὸν ὑπομνηματισμὸν αὐτοῦ καταπαύσω.

Ἀριστοτέλους ²¹⁷ καὶ τῶν λοιπῶν Περιπατητικῶν περὶ τῶν ἠθικῶν δόγματα.

Τὸ μὲν οὖν ἦθος τοῦνομα λαβεῖν ²¹⁸ ψυχῆν ἀπὸ τοῦ ἔθους· ὧν γὰρ ἐκ φύσεως ἀρχὰς ἔχουσαν καὶ σπέρματα, τούτων τὰς τελειότητας περιποιεῖσθαι τῆς ἔθεσι καὶ ταῖς ὀρθαῖς ἀγωγαῖς· δι' ὃ καὶ τὴν ἠθικὴν ἔθικην εἶναι, καὶ περὶ μόνον τὰ ζῶα γίνεσθαι, καὶ μάλιστα περὶ ἀνθρώπων. Τὰ μὲν γὰρ λοιπὰ ²¹⁹ ἐπι-
σθέντα οὐ λόγῳ ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ γίνεσθαι ποιά ἅπαντα, τὸν δ' ἀνθρώπον, τῷ λόγῳ πλαττόμενον, ἐκ τοῦ ἐπι-
σμοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἀλόγου διακειμένου κατὰ τὸν λόγον. Ἄλογον δὲ λέγεσθαι ψυχῆς μέρος οὐ τὸ καθά-
παξ ἄλογον, ἀλλὰ τὸ οἷόν τε πείθεσθαι λόγῳ, ὁποῖόν ἐστι τὸ παθητικόν, τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἀρετῆς δεκτικόν. Τῆς γὰρ ψυχῆς τὸ μὲν εἶναι λογικόν, τὸ δ' ἄλογον·

λογικόν μὲν τὸ κριτικόν, ἄλογον δὲ τὸ ὀρηκτικόν. Τοῦ δὲ λογικοῦ τὸ μὲν περὶ τὰ αἰετὰ ²²⁰ καὶ τὰ θεῖα θεω-
ρητικόν, ἐπιστημονικόν καλεῖσθαι τὸ δὲ περὶ τὰ ἀν-
θρώπινα καὶ τὰ πρακτικά, βουλευτικόν. Καὶ τοῦ ἄλλου τὸ μὲν ὀρηκτικὸν τῶν ἐν ἡμῖν, ἐπιθυμητικόν·
τὸ δὲ πρὸς τοὺς πλησίον ὄντων ἀμυντικόν, θυμικόν.
Ὡστε διττὸν εἶναι καὶ τῶν ἀρετῶν τὸ εἶδος, ²²¹ τὸ μὲν
λογικόν, τὸ δ' ἄλογον, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα πέφυκε μὲν
κατὰ θεωρίαν καὶ πράξιν, ὅθεν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν
οὐκ εἶναι μὲν ἐπιστήμην, προαιρετικὴν δὲ τῶν καλῶν
ὑπάρχειν. Ἐκ τριῶν δὲ συμβεβηκέναι τὴν ἀρετὴν
τελειοῦσθαι, φύσεως, ἔθους, λόγου. Τὸν γὰρ ἀνθρώ-
πον, διαφέροντα κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν τῶν ἄλλων
ζῶων, διὰ τὸ, μεταξύ τῶν ἀθανάτων ὄντα καὶ τῶν
θητιῶν, κοινωσίαν εἰῆσθαι πρὸς ἄμφο, πρὸς μὲν τὰ
λογικά, τῷ κατὰ τὴν ψυχὴν θείῳ, πρὸς δὲ τὰ ἄλογα,
τῷ κατὰ τὸ σῶμα θητιῷ, κατὰ λόγον ἀμφοῖν τῆς τε-
λειότητος ἐπίσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν ὀρέγεσθαι τοῦ
εἶναι ²²², φύσει γὰρ ὀκειῶσθαι πρὸς ἑαυτὸν, δι' ὃ καὶ
προσηκόντως μὲν ἀσμενίζειν ²²³ ἐπὶ ταῖς κατὰ φύσιν,
δυσχεραίνειν δὲ ἐπὶ τοῖς παρὰ φύσιν. Τῆν τε γὰρ
ὕψισταν περιποιεῖσθαι σπουδαῖσιν, καὶ τῆς ἡδονῆς πό-
θον ἔχειν, καὶ τοῦ ζῆν ἀντιποιεῖσθαι, τῷ ταῦτα μὲν εἶ-
ναι κατὰ φύσιν, καὶ αὐθαίρετα καὶ ἀγαθὰ. Κατὰ δὲ
τάναντία τὴν νόσον καὶ τὴν ἀλγηδόναν καὶ τὴν θγοράν
διακρούεσθαι καὶ παρακλίειν ²²⁴, τῷ παρὰ φύσιν
ὑπάρχειν, καὶ διὰ ταῦτα φευκτὰ καὶ κακὰ. Φίλον
γὰρ εἶναι ἡμῖν ²²⁵ τὸ σῶμα, φίλην δὲ τὴν ψυχὴν,
φίλα δὲ τὰ τούτων μέρη, καὶ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς

viam omissio; sed procrastinare tantum nonnulla, pro-
plerea quod procrastinatio non sit vituperanda. Nam de
dilatione hæc dixisse Hesiodum : « ne vero differas in
crastinum vel in perendinum » et « semper autem di-
lator operum cum damnis luctatur; » quia dilatio de-
b'itorum operum prætermissionem efficiat.

Atque hæc quidem hæctenus. Namque de mirabilibus
omnibus decretis cum in multis aliis Chrysippus egit,
tum in libro de placitis, et in descriptione sermonis,
atque in plurimis aliis singulis scriptis. Ego vero, quum
quæcumque mihi propositum erat summam attingere
Stoicorum de morali philosophia præcepta, plane explica-
verim, finem jam huic commentario hoc loco imponam.

Aristotelis et reliquorum Peripateticorum de morali phi-
losophia decreta.

Mores nominatos esse ex more ait Aristoteles; quorum
enim naturæ beneficio principia ac semina in nobis sunt,
ea more et recta institutione perfici, ideoque moralem
philosophiam vere moratam esse, solisque animantibus et
maxime hominibus convenire. Reliqua enim assuefacta
non rationi, sed necessitati certo quodam modo fingi, ho-
minem autem ratione formatum, irrationali animi parte
ex consuetudine rationem sequente, consummari. Irratio-

nalem vero animi partem vocari, non quæ prorsus ratione
careat, sed quæ rationi parere possit; quippe huiusmodi
est affectuum domicilium, quod etiam virtutem admittit.
Animi enim partem alteram esse ratione præditam, alteram
rationis expertem; atque illam quidem iudicandi faculta-
tem, hanc appetitum continere. Porro prioris alteram
partem quæ in rerum æternarum divinarumque contem-
platione versetur, scientiam vocari; alteram quæ humana
negotia et actiones spectet, prudentiam. Posterioris vero
unam esse speciem appetentem eorum quæ optabilia nobis
videntur, sive cupiditatem; alteram, injurias ab aliis illa-
tas propulsantem, sive iram. Quomobrem duplex etiam
virtutum genus esse, alterum cum ratione conjunctum,
alterum ab ea aversum, quoniam utrumque tam in con-
templando quam in agendo cernatur ideoque morum vir-
tus non sit scientia, sed in eligendis rebus honestis consi-
stat. Cæterum contingere, ut tribus rebus virtus perfici-
ciatur, natura, more, ratione. Homo enim quum a reliquis
animalibus tum corpore tum animo differat, quia inter-
positus tam immortalibus quam mortalibus cum utrisque
societate conjunctus sit, cum rationalibus animi divinitate,
cum irrationalibus corporis mortalitate, apta utriusque
cura perfectionis laudem consequi studeat. Ac primum
quidem vitæ desiderio flagrat, propterea quod sibi ipsi

ἐνεργείας, ὧν κατὰ τὴν πρόνοιαν τῆς σωτηρίας τὴν ἀρχὴν γίνεσθαι τῆς ὀρμῆς, καὶ τοῦ καθήκοντος, καὶ τῆς ἀρετῆς. Εἰ μὲν γὰρ περὶ τὰς τῶν ἐξημένων αἰρέσεις καὶ φυγὰς μηδεμίαν συνέβαινε πλάνη καθάπασι, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἐπιβόλοι, τῶν δὲ κακῶν ἄμοιροι διετελοῦμεν ὄντες, οὐδέποτε ἂν τὴν ὀρθὴν καὶ ἀπεισιστον ἐν τούτοις ἐπεζητήσαμεν ἐκλογὴν. Ἐπεὶ δὲ πολλάκις δι' ἄνοιαν περὶ τὰς αἰρέσεις καὶ φυγὰς ἀπατώμεθα, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ παραπέμπομεν, τοῖς κακοῖς δ' ὡς ἀγαθοῖς ἐντυγχάνομεν, ἀναγκαίως τὴν τῆς ἐπικρίσεως βέβαιον εἶδησιν ἐπεζητήσαμεν, ἣν καὶ συνοδὸν εὐρόμενοι τῇ φύσει, διὰ τὸ τῆς ἐνεργείας μεγαλοπρεπές, ἀρετὴν προσηγορεύσαμεν, καὶ μόνην ²²⁶, ὡς θαυμάσαντες, ἐπετιμήσαμεν πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Τὰς γὰρ πράξεις ἀπὸ τε τῆς τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῆς καὶ ἀπεκλογῆς τῶν παρὰ φύσιν τὰς ἀρχὰς ἔχειν συμβέβηκε, καὶ τὰ λεγόμενα καθήκοντα δι' ὃ καὶ τὰς τε κατορθώσεις καὶ τὰς ἀμαρτίας ἐν τούτοις καὶ περὶ ταῦτα γίνεσθαι. Σχεδὸν γὰρ τὴν ὅλην τῆς αἰρέσεως ὑπογραφήν ἀπὸ τούτων ὠρμηθῆσαι ²²⁷, καθάπερ ἐπιδείξει διὰ βραχυτάτων. Ὅτι γὰρ οὐ μόνον αἰρετὰ τὰ τέκνα τοῖς γενναίοις ἐστὶ διὰ τὰς χρείας, ἀλλὰ καὶ δι' ἑαυτὰ, γνώριμον ἐκ τῆς ἐνεργείας. Οὐδένα γοῦν οὕτως ὦμον εἶναι καὶ θηριώδη τὴν φύσιν, ὅς οὐκ ἂν σπουδάζοι μετὰ τὴν ἑαυτοῦ τε-

λευτὴν εὐδαιμονεῖν τὰ τέκνα, καὶ καλῶς ἐπανάγειν μᾶλλον ἢ τούναντιον. Ἀπὸ ταύτης γοῦν τῆς φιλοστοργίας καὶ διαθήκας τελευτῶν μέλλοντας διατίθεσθαι, καὶ τῶν ἐτι κυοφορουμένων φροντίζειν, ἐπιτρόπους ἀπολιπόντας καὶ κηδεμόνας, καὶ τοῖς φιλότατοις παρατιθεμένους, καὶ παρακαλοῦντας ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, καὶ τινὰς μὲν ἀποθνήσκουσι τοῖς τέκνοις συναποθνήσκειν. Τῶν δὲ τέκνων οὕτως ἀγαπωμένων κατὰ τὸ ἀυθαίρετον, ἀναγκαῖον καὶ τοὺς γονεῖς, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὴν τοῦ λέγουσ κοινωόν, καὶ τοὺς συγγενεῖς, καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους καὶ πολίτας, ὡς δι' αὐτοὺς φιλίας τυγχάνειν ἔχειν γὰρ ἐκ φύσεως ἡμᾶς καὶ πρὸς τούτους τινὰς οἰκειότητας· φιλάλληλον γὰρ εἶναι καὶ κοινωνικὸν ζῆλον τὸν ἄνθρωπον. Εἰ δὲ τῶν φιλιῶν τὰς μὲν εἶναι πόρρω συμβέβηκε, τὰς δὲ προσεγγεῖς ἡμῖν, οὐθὲν πρὸς ἕπος· πᾶσαν γὰρ δι' αὐτὴν αἰρετὴν ὑπάρχειν, καὶ μὴ μόνον διὰ χρείας. Εἰ δὲ πρὸς τοὺς πολίτας φιλίαν δι' αὐτὴν αἰρετὴν, ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὴν πρὸς δημοθενεῖς καὶ δημοφύλους, ὥστε καὶ τὴν πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Καὶ γὰρ ὁμῶς πάντας τοὺς σώζοντας οὕτως ἔχειν πρὸς τοὺς πλησίον, ὥστε μὴ κατὰ χρείας, ἀλλὰ κατὰ τὸ διαυθαίρετον τὰ πλεῖστα δρᾶν. Τίνα γὰρ οὐκ ἂν ἐξέλεσθαι θεασάμενον ἄνθρωπον ὑπὸ θηρίου καταδυναστευόμενον, εἰ δύναιτο; τίνα δ' οὐκ ἂν ἐδὸν πλανωμένῳ μηνύσειν; τίνα δ' οὐκ ἂν ἐπαρκέσειν ὑπ'

natura duce benevolus factus est atque hanc ob causam decenter in iis quæ secundum naturam sunt acquiescit, contraria gravatur. Namque magnam curam in valetudine tuenda adhibet ac voluptatis cupiditatem habet simulque vitam retinere laborat, quando hæc secundum naturam sint et per se expetenda et bona. Morbum contra, dolorem et interitum vitare ac declinare vult, quod ea contra naturam atque idcirco fugienda et mala sint. Carum enim nobis esse corpus, carum animum, caras quoque utriusque partes, et facultates et functiones; ita vero natura comparatum esse, ut ex horum salutis cura principium appetitus, officii et virtutis nascatur. Etenim si nullo prorsus errore in rebus de quibus diximus expetendis vel fugiendis duceremur, verum et honorum participes et malorum expertes perpetuo essemus: nunquam in his rectam et justam electionem desideraremus. Quum autem sæpe per ignorantiam in expetendis et fugiendis decipiamur, et bona prætermittamus, mala vero pro bonis accipiamus, necessario intelligentis iudicii constantiam requisivimus, quam etiam naturæ convenientem nacti, virtutem propter functionis maiestatem nominavimus, ac solum quasi admiratione capti præ cæteris omnibus celebravimus. Namque contingit, ut et actiones et quæ dicuntur officia tum ex electione rerum naturæ conjunctarum, tum e rejectione illarum quæ ab ea abhorrent, nascantur; quare et recte facta et peccata in his rebus et circa eas versantur. Fere enim omnem electionis rationem ex his pendere par est, id quod quam paucissimis docebo. Nimirum liberos

parentibus non solum, sui commodi causa, sed etiam per sese expetendos esse, singulorum actiones indicant. Quippe neminem adeo immitibus et feris moribus esse, ut non post mortem liberos suos felicitate florere studeat, ac potius beate vivere quam secus. Hoc certe amore impulsos et testamenta facere homines imminente morte, et eorum qui nondum nati sunt curam agere, tutoribus et curatoribus carissimorum orbitati institutis et relictis atque illorum infantie adiutoribus datis; quin etiam reperiri qui liberis morientibus socios se addant. Quum autem liberi sic ut per se expetendi amentur, necesse est parentes quoque, fratres, tori consortem, cognatos ac reliquos familiares et cives tanquam propter ipsos diligere a nobis, quoniam cum his etiam naturali quadam societate conjuncti simus: esse enim hominem animal mutuo amore incensum et ad congregationem communitatemque natum. Quamvis enim familiaritates nostras alias aliis conjunctiores esse conveniat, nihil tamen hoc ad rem: quum omnis amicitia per se sit expetenda, non tantum propter usum. Sin autem cum civibus amicitia per sese expetenda sit, necessario etiam cum popularibus et gentilibus ideoque cum omnibus hominibus amicitiam esse per se expetendam. Etenim omnes qui aliis prosunt ita sunt erga eos animati, ut non solum propter usum, sed ipsius officii causa plurima faciant. Quis enim hominem conspicatus a fera oppressum non eripiat, si possit? quis erranti viam non commonest? quis est qui non summa omnium rerum inopia per-eunti opituletur? quis in solitudine aquarum experte

ἐνδεῖα ἀπολλυμένῳ; τίνα δ' οὐκ ἂν ἐπ' ἐρημίας ἀνύ-
δρου νάμασι περιτυγόντα γνωρίσμαισι διαδηλώσειν τοῖς
τὴν αὐτὴν ἐδὸν βαδίζουσι; τίνα δ' οὐ τῆς μετὰ τὸν
βιον εὐφημίας πολλὴν ποιείσθαι λόγον; τίνα δ' οὐκ
ἀποστειγὴν τὰς τοιαύτας φωνάς, ὡς παρὰ τὴν ἀν-
θρωπίνην οὐσας φύσιν ²²⁸,

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιγῆθῃ πυρί.
Οὐδὲν μέλει μοι, τὰμὰ γὰρ καλῶς ἔχει.

Φανερόν οὖν ὅτι πρὸς πάντας ἔστιν ἡμῖν εὐνοία φυσικὴ καὶ φιλία, τὸ διαυθαίρετον ἐμραίνουσα καὶ τὸ κατὰ λόγον. « Ἐν γὰρ ἀνδρῶν ²²⁹, ἐν ὧσιν γένος' ἐκ μιᾶς δὲ πνέσμεν ματρὸς ἀμφοτέροι », τῆς φύσεως. Ἐπεὶ δὲ κοινὴ τις ἡμῖν ὑπάρχει φιλανθρωπία, πολὺ μᾶλλον πρὸς τοὺς ἐν συνήθειᾳ φίλους τὸ διαυθαίρετον φανερώ-
τερον' εἰ δ' ὁ φίλος δι' αὐτὸν αἰρετός, καὶ ἡ φιλία, καὶ ἡ εὐνοία, καὶ ἡ παρὰ πάντων τῶν τοῦ βίου κοινο-
νούντων, καὶ παρὰ τῶν πλείστων ἀνθρώπων, ὥστε καὶ τὸν ἔπαινον εἶναι δι' αὐτὸν αἰρετόν, οἰκειοῦσθαι γὰρ ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἐπαινούντας. Εἰ δὲ ὁ ἔπαινος δι' ἑαυ-
τὸν αἰρετός, καὶ ἡ εὐδοξία· καὶ γὰρ οὐδὲν ἕτερον τὴν εὐδοξίαν κατὰ τὴν ὑπογραφήν παρελήφραμεν, εἰ μὴ τὸν παρὰ πολλῶν ἔπαινον' ὥστε ²³⁰ ταύτῃ μὲν τὰ λε-
γόμενα τῶν ξῶ ἀγαθῶν ὅτι διαυθαίρετα πέφυκεν ἐπι-
δεδειγθαι σαφῶς· πῶς οὖν οὐ πολὺ μᾶλλον τὰ περὶ ἡμᾶς καὶ ἐν ἡμῖν; λέγω δὲ τὰ περὶ σώμα τε καὶ ψυ-
χῆν. Εἰ γὰρ ὁ ἀνθρωπος δι' αὐτὸν αἰρετός, καὶ τὰ μέρη τοῦ ἀνθρώπου δι' αὐτὰ ἂν εἴη αἰρετά ²³¹. Μέρη δ' ἔστιν ἀνθρώπου ὅλοσχερἔστατα σῶμα καὶ ψυχῆ.
Ἐπεὶ καὶ τὸ σῶμα δι' αὐτὸ ἂν αἰρετόν εἴη. Πῶς γὰρ τὸ μὲν τοῦ πλησίον σῶμα δι' αὐτὸ αἰρετόν ἔστιν ἡμῖν, τὸ δ' ἡμέτερον οὐκ ἔτι; ἡ πῶς ὁ μὲν πλησίον ἄν-

θρωπος δι' αὐτὸν ἔστιν αἰρετός, οὐχὶ δὲ καὶ ἕκαστος ἡμῶν αὐτῷ δι' αὐτὸν αἰρετός; ἡ πῶς τοῦτο μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ μέρη τὰ τοῦ σώματος, καὶ αἱ τῶν μερῶν ἀρεταὶ καὶ αἱ τοῦ ὅλου σώματος ἂν εἴεν αἰρεταὶ ²³²; ὥστε δι' αὐτὰ αἰρετά ἡμῖν εἶναι τὴν υγιείαν, τὴν ἰσχύν, τὸ κάλλος, τὴν ποδούκειαν, τὴν εὐεξίαν, τὴν εὐαισθησίαν, καθόλου πάσας ὡς ἔπος εἶπεν ἀρετάς ²³³. Καὶ γὰρ ἄλλως οὐδεὶς ἂν εὖ φρονῶν δέξαιτο ἄμορφος καὶ λελωθῆμένος εἶναι κατὰ τὸ εἶδος, κἂν εἰ μηδεμία μέλλοι δυσχρηστία τὸ παράπαν ἐπακολουθεῖν διὰ τὴν τοιαύτην εἰδέγθαιαν. ὥστε καὶ δίχα τῆς δυσχρη-
στίας εὐλογον φυγὴν φαίνεσθαι τοῦ αἴσγους. Εἰ δὲ δι' αὐτὸ φευκτόν ἐστι τὸ αἴσγος, καὶ τὸ κάλλος οὐ μόνον διὰ τὴν χρεῖαν αἰρετόν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτό. Ὅτι γὰρ ἐξ αὐτοῦ προσκλητικόν ἐστὶ τὸ κάλλος ²³⁴, ἐμφανές. Πάντας γοῦν φυσικῶς οἰκειοῦσθαι τοῖς καλοῖς χωρὶς πάσης χρεῖας, καὶ γὰρ πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν αὐτοὺς καὶ εὐεργετεῖν ἐτοιμίως ἔχειν, ὅθεν δὴ καὶ δοκεῖν εὐνοίας εἶναι παρασκευαστικόν' ὥστε καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λό-
γον τὸ μὲν κάλλος τῶν δι' αὐτὸ αἰρετῶν ὑπάρχειν· τὸ δὲ αἴσγος, τῶν δι' αὐτὸ φευκτῶν. Ἴδὲ δ' αὐτὸν λόγον καὶ περὶ υγιείας εἶναι καὶ νόσου, καὶ ἰσχύος καὶ ἀσθενείας, καὶ ποδωκειᾶς καὶ βραδυτῆτος, καὶ αἰσθη-
σεως καὶ πηρώσεως. Ὅστ' εἰ καὶ τὰ σωματικὰ τῶν ἀγαθῶν δέδεικται διαυθαίρετα, καὶ τάναντία τούτων κακὰ δι' αὐτὰ φευκτά, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἀναγκαῖον μέρη διαυθαίρετα ὑπάρχειν, καὶ τὰς ἀρετάς αὐτῶν καὶ τῆς ὅλης ψυχῆς. Τὴν γὰρ εἴσοδον ἡ ἀρετὴ λαβοῦσα, καθάπερ ὑπεδείχκαμεν, ἀπὸ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ξῶθεν ἀγαθῶν, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέψασα καὶ θεα-
σαμένη ²³⁵ διότι αὐτῇ τὰ κατὰ ψυχῆν πολὺ μᾶλλον τῶν τοῦ σώματος ἀγαθῶν ὠκειώθη, οὕτως ὠκειώθη

fontem in quem forte incidit hominibus idem iter facien-
tibus signis quibusdam datis indicare recuset? quis est qui
non bonam post mortem famam magni faciat? Contra
quis est qui non hujusmodi voces, ut humanae naturae
repugnantes, avertetur?

Me mortuo igne terra conflagret licet.
Nil ista curo; res habent bene se meae.

Apparet igitur, erga omnes nobis inesse naturalem bene-
volentiam et amicitiam, officii rationisque speciem habentem.
Est enim unum deorum hominumque genus, atque una
matre natura utrique geniti spiramus. Quum autem
communis nobis insit humanitas, multo magis debita
amicis quibus familiariter utimur officia comparant: sin
autem amicus per se expetendus est, simul et amicitia et
benevolentia per se expetenda sit oportet, tum eorum qui
vita fruuntur omnium, tum plerorumque hominum; atque
hanc ob causam laus quoque per se expetenda est, siquidem
laudantibus conciliamur. Quodsi laus per se expetenda
est, hujusmodi etiam gloria erit: quoniam descriptionem
secuti gloriam nihil aliud esse accepimus quam laudem
alicui a multis tributam: quum igitur ea ratione

bona quoque quae externa appellantur per se expetenda
esse perspicue demonstraverimus; quidni multo magis quae
circa nos atque in nobis sunt, animis dico et corpori bona,
expetentur? Si enim homo ipse per se expetendus est,
partes etiam hominis per se expetendae erunt. Partes
autem hominis praecipuae corpus sunt atque animus. Quare
corpus quoque per se expetendum fuerit. Cur enim al-
terius corpus per se nobis carum sit, nostrum non item?
Aut cur alter per se nobis carus sit, at unusquisque
nostrum sibi ipsi non item? Aut si hoc concedas, nonne
etiam corporis partes, et partium atque adeo totius cor-
poris vires per se carae? Quocirca per se expetuntur a
nobis sanitas, robur, pulchritudo, pedum pernecitas, ho-
nus corporis habitus, sensuum integritas, denique omnino
omnia corporis bona. Etenim nemo prudens temere de-
formis ac mutilus videri velit, etiamsi forte nulla prorsus
ex hujusmodi deformitate incommoditas exortura sit.
Quamobrem vel sine ulla incommoditate vultus scedita-
tatem par est fugiendam nobis videri. Sin autem propter
se fugienda est deformitas, pulchritudo quoque non tan-
tum propter usum, sed etiam propter se erit expetenda.

πρὸς ἑαυτήν, ὡς περ δι' αὐτὴν αἰρετήν, καὶ μᾶλλον γε πρὸς ἑαυτήν, ἢ πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς· ὥστε παρὰ πολλὴ τιμιωτέρας εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἀρετάς. Οὐ μὲν ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν προφροδευμένων τοῦτ' ἂν τις ἐπιλογισαίτο. Εἰ γὰρ ἡ τοῦ σώματος ὑγίεια αἰρετὴ δι' αὐτήν, καὶ πολλὸ μᾶλλον ἢ τῆς ψυχῆς· ὑγίεια δὲ ψυχῆς σωφροσύνη, τῆς σφοδρότητος ἀπολύουσα τῶν παθῶν ἡμᾶς. Καὶ εἰ ἰσχυρὴ ἡ σωματικὴ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ, πολλὸ μᾶλλον ἢ ψυχικὴ δι' αὐτήν· ἂν εἴη αἰρετὴ καὶ ἀγαθόν. Ψυχῆς δ' ἐστὶν ἰσχυρὴ ἀνδρεία καὶ καρτερία, εὐρώστους τὰς ψυχὰς κατασκευάζουσα· διόπερ ἂν εἴη καὶ ἡ ἀνδρεία δι' αὐτὴν αἰρετὴ καὶ ἡ καρτερία. Κατὰ τὸ ἀνάλογον εἰ τὸ κάλλος τὸ σωματικόν δι' αὐτὸ αἰρετόν, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος εἴη ἂν δι' αὐτὸ αἰρετόν, κάλλος δὲ ψυχῆς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, τὸ γὰρ μῆθ' ἐν ἀδικεῖν καὶ καλοῦς ἡμᾶς ποιεῖ ²³⁶.

*Οτι τὰ τρία γένη τῶν ἀγαθῶν, τὰ περὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν, τὰ ἐκτός, ἀναλογίαν πρὸς ἀλλήλα ἔχει, καίτοι διαφέρουσα.

Τὸν παραπλήσιον δ' εἶναι λόγον καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, διὰ τὸ δοκεῖν τὰ τρία γένη τῶν ἀγαθῶν ἐκ πλείστης διαφορᾶς τῆς ἐν ἀλλήλοις ὁμῶς ἔχειν τινὰ πρὸς τὸν λόγον ἀναλογίαν, ἣν καὶ δὴ πειράσομαι δηλώσαι σαφῶς. Ὅπερ μὲν οὖν ἐν σώματι φαμεν ὑγίειαν, τοῦτ' ἐν τῇ ψυχῇ καλεῖσθαι σωφροσύνην, ἐν δὲ τοῖς ἐκτός πλοῦτον, περιστελλεῖ γὰρ τὰ πολλὰ τῶν ἀμαρτημάτων. Κατὰ τοῦτο δὲ, ὅπερ ἐν τῷ σώματι ἰσχύον, τοῦτ' ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ἀνδρείαν, ἐν δὲ τοῖς ἐκτός τὴν ἀρχὴν· ὅπερ δ' ἐν τῷ σώματι εὐαισθησίαν, τοῦτ' ἐν τῇ

ψυχῇ φρόνησιν, ἐν δὲ τοῖς ἐκτός εὐτυλίαν· ὅτι δ' ἐν σώματι κάλλος, τοῦτ' ἐν ψυχῇ δικαιοσύνη, ἐν δὲ τοῖς ἐκτός φιλίαν· ὥστε τρία γένη τῶν ἀγαθῶν δικυθαίρετα ὑπάρχειν, τὰ τε περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, καὶ τὰ ἐκτός· καὶ μακροῖ ἀρετώτερα τὰ περὶ ψυχὴν τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ καὶ ἡγεμονικώτερον καὶ αἰρετώτερον ψυχῇ σώματος. Δῆλον οὖν ὅτι τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τῶν ἐκτός αἰ τῆς ψυχῆς ὑπάρχουσιν αἰρετώτεροι, ὑπεροχὴν ὁμοίως φερόμεναι· στοιχάζονται δὲ καὶ τῶν ἄλλων πρῶτον μὲν ὡς δικυθαίρετων, ἐπειθ' ὡς χρησίμων πρὸς τε τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν κοινωνικὸν βίον, καὶ δὴ καὶ πρὸς τὸν θεωρητικόν. Παραμετρεῖσθαι γὰρ τὸν βίον ταῖς πολιτικαῖς καὶ ταῖς κοινωνικαῖς πράξεσι καὶ ταῖς θεωρητικαῖς. Οὐ γὰρ φιλαυτον εἶναι τὴν ἀρετὴν κατὰ τὴν αἴρεσιν ταύτην, ἀλλὰ κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν. Τούτοις δ' ἀκολούθως καὶ τὰς μόνὰς τὰς ἐν τῷ ζῆν παραμετρεῖσθαι ταῖς κοινωνικαῖς καὶ πολιτικαῖς καὶ θεωρητικαῖς πράξεσι, καὶ τὰς ἀφόδους ἐκ τῶν ἐναντίων. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς ἑαυτὴν ὠκειῶσθαι μάλιστα πάντων ἔφαμεν τὴν ἀρετήν, δῆλον ὡς καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπιστήμην ἀναγκαίως ὠκειῶσθαι φυσικῶς αὐτήν· ὥστε καὶ τοῖς σοφοῖς εὐλογον ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ ζῆν θεωρεῖσθαι, καὶ τοῖς φαύλοις εὐλογον ἐν τῷ ζῆν μονήν· τοῖς γὰρ ἐκτελεῖν δυναμένοις τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις καὶ θεωρητικὰς καὶ τῶν σπουδαίων καὶ τῶν φαύλων, εὐλογον ἐν τῷ ζῆν εἶναι μονήν· τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις εὐλογον ἐκ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγὴν. Ἐπειδὴ ²³⁷ μεγάλη τῆς ἀρετῆς ἐστὶν ὑπεροχὴ κατὰ τε τὸ ποιητικόν, καὶ κατὰ τὸ δικυθαίρετον παρὰ τὰ σωματικὰ καὶ τὰ ἐξωθεν ἀγαθὰ, κατὰ

Pulchritudinem enim per se blandum quid habere, perspicuum est. Omnes certe natura pulchris etiam sine ullo usu conciliamur, siquidem bene de iis merere iisque bene facere cupimus, ita ut benevolentiam pulchritudo illa genere videatur. Quamobrem hac quoque ratione pulchritudo e rebus per se expetendis est: turpitudine ad res per se fugiendas pertinet. Neque alia sanitatis et morbi, roboris et infirmitatis, pedum pernicitatis et tarditatis, sensus integri aut amissi ratio est. Quocirca si corporis bona per se expetenda esse demonstravimus, mala autem quae illis contraria sunt per se fugienda, animi quoque partes earumque et totius animi virtutes necesse est eodem modo per se expeti. Namque a corporis et externis bonis initium sumens, ut ostendimus, virtus, atque ad se ipsam conversa vidensque ea quae ad animum spectant multo magis sibi convenire quam corporis bona: ita sibi ipsa conciliatur, ut per se eligenda, et magis quidem ipsa sibi, quam corporis virtutibus, ut adeo multo honoratioribus sint animi virtutes. Enimvero hoc etiam ex iis quae antea persecuti sumus facile colligetur. Etenim si corporis sanitas per se habetur expetenda, multo etiam magis animi: est autem animi sanitas temperantia, quae perturbationum magnitudine nos liberat. Et si corporis

robur inter bona numeratur, multo magis animi robur per se sit expetendum et bonum. Caeterum animi robur fortitudo et patientia est, quae robustos reddit animos; quare tam fortitudo quam patientia per se sit expetenda. Pari ratione si corporis pulchritudo per se expetitur, simul etiam animi pulchritudo per se expetenda erit; est vero animi pulchritudo iustitia, quoniam nihil injuste faciendo pulchri quoque honestique erimus.

Tria bonorum genera tum corporis, tum animi, tum externa, quamvis diversa sint, tamen rationis similitudinem inter se habere.

Similis quoque virtutum ratio est, quum tria bonorum genera in maximo quod inter singula est discrimine, tamen quandam cum ratione necessitudinem habere videantur, quam dilucide explicare tentabo. Quod igitur in corpore dicimus sanitatem, id in animo temperantiam vocari ajunt, in externis autem divitias, quippe quae multa peccata tegant. Ita quod in corpore robur, in animo esse fortitudinem, in externis imperium; quod in corpore sensuum integritas, in animo esse prudentiam, in externis felicitatem; denique quod in corpore pulchritudo, id in animo esse iustitiam, in externis amicitiam, adeo ut tria

τὸν λόγον οὐκ εἶναι συμπλήρωμα τὸ τέλος ἐκ τῶν σωματικῶν καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν ἀγαθῶν, οὐδὲ τὸ τυγχάνειν αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν ἐν τοῖς περὶ σῶμα καὶ τοῖς ἔξωθεν ἀγαθοῖς ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις καὶ κυριωτάτοις. "Ὅθεν ἐνέργειαν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν κατ' ἀρετὴν ἐν πράξεσι προηγουμέναις κατ' εὐγῆν· τὰ δὲ περὶ σῶμα καὶ τὰ ἔξωθεν ἀγαθὰ ποιητικὰ λέγεσθαι τῆς εὐδαιμονίας, τῷ συμβάλλεσθαι τι παρόντα ²³⁸. τοὺς δὲ νομίζοντας αὐτὰ συμπληροῦν τὴν εὐδαιμονίαν ἀγνοεῖν, ὅτι ἡ μὲν εὐδαιμονία βίος ἐστίν, ὁ δὲ βίος ἐκ πράξεως συμπληρῶται. Τῶν δὲ σωματικῶν καὶ τῶν ἑκτὸς ἀγαθῶν οὐδὲν οὐτε πρᾶξιν εἶναι καθ' ἑαυτό, οὐδ' ὄλιγος ἐνέργειαν. Τοῦτον δὲ τοῦτον τὸν λόγον ἐρόντων ἢ τε εὐεργεσία συστήσεται, καὶ ἡ χάρις, καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ φιλάνθρωπία καὶ φιλοτεκνία καὶ φιλαδελφία, καὶ πρὸς ταύτας ὁ τε φιλόπατρις, καὶ φιλοπάτωρ, καὶ φιλοικεῖος, καὶ κατὰ τὸ προσῆχον ἢ τ' εὐκωνωνησία καὶ ἡ εὐνοία, καὶ ἡ φιλία, καὶ ἡ ἰσότης καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ πᾶς ὁ τῶν ἀρετῶν βεῖος χορὸς, οὗ τοὺς κα-

τολιγωρήσαντας ἀμαρτάνειν φανερώς περὶ τε τὰς αἱρέσεις τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰς φυγὰς τῶν κακῶν, καὶ περὶ τὴν κτῆσιν καὶ περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀγαθῶν, ὁμολογουμένως τε διασφάλλεσθαι περὶ μὲν τὴν αἵρεσιν παρὰ τὴν κρίσιν, περὶ δὲ τὴν κτῆσιν παρὰ τὸν τρόπον, περὶ δὲ τὴν χρῆσιν παρὰ τὴν ἀμαθίαν. Παρὰ μὲν οὖν τὴν αἵρεσιν ἀμαρτάνειν, ὅταν τὸ μῆδ' ὄλιγος ὄν ἀγαθὸν αἰρῶνται, ἢ τὸ ἥττον σφοδρότερον ἢ δεῖ. Τοῦτο δὲ περὶ τοὺς πλείστους ὑπάρχειν, τὸ μὲν γὰρ τοῦ συμφέροντος, τὸ δὲ συμφέρον τοῦ καλοῦ προκρίνοντας, καὶ τῆς δρυῆς ἀμέτρως προεκφροτιδόντας. Παρὰ δὲ τὴν κτῆσιν, ὅταν μῆτε ὄθεν, μῆθ' ὀπωρ, μῆτ' ἐφ' ὅσον γρῆ περιποιεῖσθαι, ταῦτα προδιαλάβωσι. Παρὰ δὲ τὴν χρῆσιν, ἐπεὶ πᾶσα χρῆσις ἢ πρὸς αὐτὴν ἔχει τὴν ἀναφορὰν, ἢ πρὸς ἕτερον, ἐν μὲν τῇ πρὸς ἑαυτήν, ὅταν μὴ προσφέρωνται τοῖς πράγμασι συμμετρῶς· ἐν δὲ τῇ πρὸς ἕτερον, ὅταν τὸ κατ' ἀξίαν μὴ φυλάττωσι τοῦ πρέποντος. Εἰ δὲ περὶ αὐτὰ ἀμαρτάνουσιν οἱ φαῦλοι, περὶ τὰ ἐναντία πάντως κατορθοῦσιν οἱ σπουδαῖοι, καθυγεμόνα

honorum genera sint per se expetenda, quæ circa animum, circa corpus ac circa externa versantur; longe tamen præferenda esse cæteris animi bona, quoniam animus ipse longe nobilior sit et corpori præferendus. Apparet igitur corporis virtutibus et externis animi virtutes præoptandas esse ac similiter iis præstare; sed cæterarum etiam virtutum studio tenentur homines, primum quod per se expetendæ sint, tum quod utilitatem in vita non minus civili et communi, quam contemplativa afferant. Definiri enim vitam actionibus civilibus et communibus et contemplativis, quum non sit sui amans virtus secundum hanc sectam, sed communis et civilis. His convenienter mansionem quoque in vita definiri communibus, civilibus, denique contemplativis actionibus, et excessum e vita contrariis. Quum enim virtutem unam omnium maxime sibi conciliatam esse diximus, perspicuum est, necessario eam natura ad veritatis cognitionem ferri; ita ut tum sapientibus probabilis e vita excessus videatur, tum pravis hominibus probabilis in vita mansio; nimirum qui communibus actionibus vacare, in reipublicæ administratione versari et rerum contemplatione frui possunt, sive boni viri sint sive mali, his probabilem esse in vita mansionem; qui non possint, illis probabilem esse e vita discessum. Quum autem magna sit virtutis ut rerum effectricis et per se expetendæ excellentia, qua simul corporis bonis simul externis superior est, convenit finem i. e. felicitatem non impleri corporis bonis et externis, neque eorum adeptionem esse finem, sed potius vitam honeste actam in corporis externorumque honorum vel omnium vel plerorumque et præcipuorum abundantia. Quare felicitatem esse functionem honestam, quæ in actionibus ex sententia succedentibus versatur; at corporis bona et externa beatitudinis efficientia dici, quod ad eam

aliquid conferant, si adsint; qui autem credunt illis consummari felicitatem, eos nescire, felicitatem sitam esse in vita degenda, vitam vero constare actionibus. Cæterum corporis bonorum et externorum nihil neque actionem per se esse, neque omnino functionem. Quæ quum ita sint, beneficentia prodebit et gratia et memor in bene meritis animus et humanitas, porro liberorum et fratrum amor, nec non patriæ, parentum, familiæ caritas, præterea, ut decet, comitas, benevolentia, amicitia, æquitas, justitia, postremo universus ille divinus virtutum chorus, quem qui negligunt hos non magis in expetendis bonis et fugiendis malis quam in comparatione et usu bonorum peccare apertum est, siquidem constat eos tum in electione bonorum judicio, tum in comparatione eorum ratione et modo, in usu denique ignorantia labi. Atque in electione quidem delinquere eos perspicuum est, quum vel quod haudquaquam bonum est eligunt, vel quod deterius habetur paulo vehementius expetunt. Hoc enim plerisque accidere qui jucundum utili aut utile honesto præferunt atque in appetendo modum excedunt. In paradisi bonis autem, quum nec unde, nec quo pacto, nec quatenus paranda sint, antea dijudicant. In usu denique, quum quia omnis usus vel ad ipsum refertur vel ad alium, in priori genere extra modum rebus student, in posteriori, pro rerum dignitate decorum non servant. Jam vero si in his improbi peccant, in rebus contrariis omnino recte se gerunt homines probi, qui actionum suarum ducem virtutem sequuntur. Namque omnium virtutum commune videtur esse iudicium, communis etiam electio et actio. Quippe neque iudicium, neque consilium, neque actionem in virtute desiderari; veruntamen prudentiam, quum primum quasi locum obtineat, ducem esse et eorum quæ per se et quæ propter cæteras vel eligenda sint vel fugienda, vel

τῶν πράξεων ἔχοντες τὴν ἀρετὴν. Πάσαις γοῦν ὡς εἶκοι ταῖς ἀρεταῖς κοινὸν ὑπάρχειν τό τε κρίνειν, καὶ προαιρεῖσθαι, καὶ πράττειν. Οὔτε γὰρ ἀκριτον, οὔτ' ἀπροαίρετον, οὔτ' ἀπρακτον εἶναι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν μὲν φρόνησιν ἐξάρχειν, ὡσπερ ἡγεμονικὴν οὔσαν, καὶ τῶν δι' ἐαυτὴν καὶ τῶν διὰ τὰς ἄλλας²³⁹ αἰρετῶν καὶ φευκτῶν, καὶ πρακτῶν καὶ οὐ πρακτῶν, καὶ τῶν μᾶλλον καὶ ἧττον· τῶν δ' ἄλλων ἐκάστην ἀποτέμνεσθαι μόνα τὰ καθ' ἐαυτὴν.

Ἄρετὴν δ' ὀνομάζεσθαι τὴν ἀρίστην διάθεσιν, ἣ καθ' ἣν ἀρίστα διακίεται τὸ ἔργον. Τοῦτο δ' ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δῆλον· σκυτοτόμου γὰρ ἀρετὴν λέγεσθαι καθ' ἣν ἀποτελεῖν ἀρίστον ὑπόδημα δύναται, καὶ οἰκοδόμου, καθ' ἣν ἀρίστα διακίεται πρὸς οἰκοδόμησιν οἰκίας καλῆς. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀρίστα διατεθῆναι ἐστὶν ἀρετὴ, δημολογούμενόν ἐστι. Δύο δ' ὡσπερ ἀρχαί τῶν ἀρετῶν ὑπάρχειν, τὸν λόγον καὶ τὸ πάθος· ταῦτα δὲ ἐπὶ μὲν ἀλλήλοις ὁμοιοτητικῶς συμφοροῦν, ἐπὶ δὲ στασιαστικῶς διαφωνοῦν· τὴν δ' ἀντίταξιν αὐτῶν γίνεσθαι δι' ἡδονὰς καὶ λύπας. Τὴν μὲν οὖν τοῦ λόγου νίκην ἀπὸ τοῦ κράτους παρουνύμως ἐγκράτειαν ἐπωνυμίαν ἔχειν, τὴν δὲ τοῦ ἀλόγου, διὰ τὸ τῆς δρῆς ἀπειθεῖς, ἀκρασίαν· τὴν δ' ἀμφοῖν ἀρμονίαν καὶ συμφωνίαν, ἀρετὴν· τοῦ μὲν ἄγοντος ἐφ' ὃ δεῖ, τοῦ δ' ἐπιμένου πειθηνίως.

Αἰρετὸν δὲ λέγεσθαι, τὸ ὁρμῆν ἐφ' ἐαυτὸ κινῶν, φευκτὸν δὲ, τὸ ἀφ' αὐτοῦ, ὅταν ὁ λόγος σύμφηρος ᾖ. Καθάπερ γὰρ τὸ βουλευτὸν κατὰ τὴν βούλησιν ἔχειν τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, οὕτως καὶ τὸ αἰρετὸν κατὰ

τὴν αἰρεσιν. Τὸ δὲ αἰρετὸν καὶ ἀγαθὸν ταυτὸν ἐδόκει τοῖς ἀρχαίοις²⁴⁰ εἶναι. Τὸ γοῦν ἀγαθὸν ὑπογράφοντες, οὕτως ἀφωρίζοντο· ἀγαθὸν ἐστὶν οὐ πάντ' ἐφίεται²⁴¹. Τῶν δ' ἀγαθῶν ἔλεγον τὰ μὲν δι' ἡμᾶς αἰρετὰ ὑπάρχειν, τὰ δὲ διὰ τοὺς πλησίον· τῶν δὲ δι' ἡμᾶς τὰ μὲν καλὰ, τὰ δ' ἀναγκαῖα· καλὰ μὲν, τὰς τε ἀρετάς, καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ἀπ' αὐτῶν, φρόνησιν τε, καὶ τὸ φρονεῖν, καὶ δικαιοσύνην καὶ τὸ δικαιοπραγεῖν, καὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἀναγκαῖα δὲ τὸ τε ζῆν καὶ τὰ πρὸς τοῦτο συντείνοντα, καὶ τὴν τῶν ποιητικῶν ἔχοντα χώραν, ὅσον τό τε σῶμα καὶ τὰ τοῦτου μέρη καὶ τὰς αὐτῶν καλὰς χρήσεις· καὶ τῶν ἐκτὸς λεγομένων, εὐγένειαν, πλοῦτον, δόξαν, εἰρήνην, ἐλευθερίαν, φιλίαν, τούτων γὰρ ἕκαστον συμβάλλεσθαι τι πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς χρῆσιν.

Τὴν δ' εὐδαιμονίαν ἐκ τῶν καλῶν γίνεσθαι καὶ προηγουμένως πράξεων· δι' ὃ καὶ δι' ὅλων εἶναι καλῆν, καθάπερ καὶ τὴν ἐν τοῖς αὐλοῖς ἐνεργεῖαν δι' ὅλων ἐντεχνον. Οὐ γὰρ ἐκθιβάζειν τὴν παράληψιν τῶν ὀλιγκῶν τῆς εἰλικρινείας τοῦ καλοῦ τὴν εὐδαιμονίαν, ὡς οὐδὲ τὴν τῆς ἱατρικῆς ἐντεχνον δι' ὅλων ἐνεργεῖαν τὴν τῶν ὀργάνων χρῆσιν. Πᾶσαν μὲν γὰρ πρᾶξιν ἐνεργεῖαν εἶναι τινα ψυχῆς. Ἐπεὶ δ' ὁ πράττων συγχρῆται τισι πρὸς τὴν τελειότητα τῆς προθέσεως, μέρη ταῦτα οὐ χρῆ νομίζειν τῆς ἐνεργείας, καίτοι γε ἐπιζητούσης ἑκατέρωθεν τῶν εἰρημένων τὸ τοιοῦτον²⁴², οὐ μὴν ὡς μέρος, ὡς δὲ²⁴³ ποιητικὸν τῆς τέχνης. Τὰ γὰρ ὧν ἄνευ πράττειν οὐκ ἄδύνατον, μέρη τῆς ἐνεργείας λέγειν οὐκ ὀρθόν. Τὸ μὲν γὰρ μέρος ἐπινοεῖσθαι κατὰ τὰ

facienda vel omittenda, et quæ magis minusve; e cæteris singulas sibi apta tantum curare.

Virtutem autem nominari optimam affectionem, qua quod præditum est optime se habet. Colligitur vero hoc per inductionem; siquidem et sutoris virtus dicitur, qua ad optimum calceum conficiendum valet, et architecti, qua pulchrum ædificium optime extruere potest. Atque optimam quidem affectionem virtutem dici, omnes concedunt. Duo autem tanquam principia virtutum statuuntur, ratio et affectus, quæ nunc concordant et consentiunt inter se, nunc discordant ac dissentiunt; quum utriusque repugnantia a voluptatibus et doloribus oriatur. Rationis igitur victoriam a tenendo ducto nomine continentiam vocari, affectus autem, ratione carentis victoriam, propter appetitionis contumaciam, incontinentiam appellari; utriusque vero concentum et concordiam virtutem esse, altera ducis partes recte agente, altero obedienter sequente.

Expetendum autem dici quod appetitum ad se attrahat; fugiendum, quod a se repellat, quando consentiat ratio. Quemadmodum enim appetendum ab appetitione nomen trahit, sic eligendum ab electione. Expetendum porro et bonum idem esse veteribus videbatur. Nam bonum de-

scripturi ita fere definire solebant: bonum est quod omnes appetunt. Bonorum vero alia propter nos dixerunt esse expetenda, alia propter alios; atque eorum quidem quæ propter nos expetenda sunt quadam honesta, alia necessaria vocarunt; honesta scilicet virtutes earumque exercitationes, ut prudentiam et sapere, justitiam et juste agere, parique ratione in cæteris. Contra necessaria vivere et quæ ad vitam pertinent, quæque efficientium locum tenent, ut corpus ejusque partes rectumque earum usum; ex illis denique rebus quæ externæ vocantur, nobilitatem, divitias, gloriam, pacem, libertatem, amicitiam, siquidem horum singula nonnihil ad virtutis usum conferunt.

Felicitatem autem ex honestis et præpositis actionibus constare, adeo ut omnino sit honesta, quemadmodum tiliarum usus prorsus est artificiosus. Neque enim assumptis materiæ viribus segregari felicitatem ab honestatis sinceritate, ut neque medendi actionis omnino artificiosæ gloriam instrumentorum usus minuit. Quippe omnem actionem quandam esse animi industriam. Quum vero agens quibusdam utatur ad incepta exsequenda, non statim ea partes functionis existimari convenit, quamvis utraque earum quarum mentio facta est artium tale quid requiratur, non tamen ut partem, sed ut causam efficientem

συμπληρωτικὸν εἶναι τοῦ ὅλου, τὰ δ' ὄν οὐκ ἄνευ, κατὰ τὸ ποιητικόν, τῷ φέρειν καὶ συνεργεῖν εἰς τὸ τέλος.

Διαιρεῖσθαι ²⁴⁴ δὲ τὰγαθὸν εἰς τε τὸ καλὸν καὶ εἰς τὸ συμφέρον καὶ εἰς τὸ ἡδύ· καὶ τῶν μὲν κατὰ μέρος πράξεων τούτους εἶναι σκοπούς· τὸ δ' ἐκ πάντων αὐτῶν, εὐδαιμονίαν. Εὐδαιμονίαν δ' εἶναι χρῆσιν ἀρετῆς τελείας ἐν βίῳ τελείῳ προηγουμένην, ἢ ζωῆς τελείας ἐνέργειαν κατ' ἀρετὴν, ἢ χρῆσιν ἀρετῆς ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἀνεμπόδιστον. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τέλος ὑπάρχειν. Εἰ δὲ τὸ μὲν εὐδαιμονεῖν τέλος, ἢ δ' εὐδαιμονία λέγεται σκοπός, καὶ ὁ μὲν πλοῦτος ἀγαθόν, τὸ δὲ πλουτεῖν, ὄν χρῆ, τοῖς μὲν οὕτω διορίζουσι τῆς ἀκριβοῦς τῶν ὀνομάτων χάριν. Ἀκολουθητέον μέντοι τῇ τῶν ἀρχαίων συνθηαίᾳ, καὶ λεκτέον τέλος εἶναι οὗ χάριν πάντα πράττομεν, αὐτὸ δὲ οὐδενός, ἢ τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν, ἢ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν ἐν ἀγαθοῖς τοῖς περὶ τὸ σῶμα καὶ τοῖς ἐξωθεν, ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις καὶ κυριωτάτοις. Τούτο δὲ μέγιστον ὄν τῶν ἀγαθῶν καὶ τελειότατον, ἐκ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπηρετεῖσθαι. Τὰ μὲν γὰρ συμβαλλόμενα πρὸς αὐτὸ τῶν ἀγαθῶν ἐμολογουμένως γρῆ λέγειν, τὰ δὲ ἐναντιούμενα, τῶν οὐτ' ἀγαθῶν οὐτε κακῶν, ἀλλὰ τῶν ἀδιαφόρων. Οὐ πᾶσαν δὲ καλὴν πράξιν εὐδαιμονικὴν ὑπάρχειν. Τελείας δ' εἶπον ἀρετῆς γρῆσιν τὴν εὐδαιμονίαν, ὅτι τῶν ἀρετῶν τὰς μὲν ἔλεγον εἶναι τελείας, τὰς δ' ἀτελεῖς· τελείας μὲν, τὴν τε δικαιοσύνην καὶ

τὴν καλοκαγαθίαν· ἀτελεῖς δέ, τὴν εὐφροίαν καὶ τὴν προκοπὴν· τῷ δὲ τελείῳ τὸ τέλειον ἀρμόττειν. Ἐέλος οὖν εἶναι τῆς τοιαύτης ἀρετῆς ἐνέργειαν, ἧς οὐθὲν ἄπεστι μέρος. Καὶ τὸ ἐν βίῳ δὲ τελείῳ προσέθεσαν, ἐνδειξάσθαι βουλευθέντες, ὅτι περὶ τοὺς ἤδη προήκοιτας ἀνδρας ἢ εὐδαιμονία γίνεταί· τὸ γὰρ μειράκιον ἀτελεῖς καὶ ὁ τούτου βίος, δι' ὃ οὐκ ἂν γενέσθαι περὶ τοῦτ' εὐδαιμονίαν, οὐδ' ὅλως ἐν ἀτελεῖ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν τῷ τελείῳ. Ἐέλειον δ' εἶναι τοῦτον, ὅσον ὥρισην ἡμῖν πλείστον ὁ θεός, ὥρισε δὲ κατὰ πλάτος, καθάπερ καὶ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος. Ὡς οὖν ἓνα στίχον μὴ ἂν συστήσειν ὑπόκρισιν, μηδὲ μίαν χειρὸς ἔκτασιν ὄρχησιν, μηδὲ μίαν γελιδόνα ²⁴⁵ ποιῆσειν ἔαρ, οὕτως μηδὲ βραχῶν χρόνον εὐδαιμονίαν. Τελείαν γὰρ εἶναι δεῖν τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ τελείου συνεστῶσαν ἀνδρός, καὶ χρόνου, καὶ δαίμονος. Προηγουμένην δὲ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαν, διὰ τὸ πάντως ἀναγκαῖον ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἀγαθοῖς ὑπάρχειν, ἐπεὶ καὶ ἐν κακοῖς ἀρετῇ γρήσαστ' ἂν καλῶς ὁ σπουδαῖος, οὐ μὴν γε μακάριος ἔσται, καὶ ἐν αἰκίαις ἀποδείξαστ' ἂν τὸ γενναῖον, οὐ μὴν εὐδαιμων ἔσται. Αἴτιον δέ, ὅτι ἢ μὲν ἀρετῇ καλῶν μόνον ἐστὶν ἀπεργαστικῆ καθ' ἑαυτὴν, ἢ δ' εὐδαιμονία καὶ καλῶν καγαθῶν. Οὐ γὰρ ἐγκαρτερεῖν βούλεται τοῖς δεινοῖς, ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύειν, πρὸς τῷ καὶ σώζειν τὸ ἐν κοινωνίᾳ δίκαιον, καὶ μήτε ἀποστερεῖν ἑαυτὴν τῶν ἐν τῇ θεωρίᾳ καλῶν, μήτε τῶν κατὰ τὸν βίον ἀναγκαίων.

artis. Namque ea sine quibus agi quidpiam non potest, partes operis non recte nominantur.

Pars enim consideratur, quatenus ad totum complendum facit : contra ea sine quibus aliquid fieri nequit, pro causa efficiente habentur, ut quæ ad finem ferant ac prosint. — Dividi autem bonum in honestum, utile et jucundum : ac singularum quidem actionum hos esse scopos, ex omnibus vero istis ὄριρὶ beatitudinem. Cæterum beatitudinem esse præcipuam virtutis perfectæ in vita perfecta exercitationem, vel honestam vitæ perfectæ industriam, vel usum virtutis in rebus naturæ consentaneis minime impeditum. Idem etiam finem esse. Sin autem felicem esse finis, felicitas vero scopus dicitur, eos qui sic distinguunt nominum vim sequentes divitias quoque in bonis ac divitem esse in rebus necessariis numerare oportet. Veruntamen veterum consuetudo sequenda potius est, dicendumque finem esse cujus causa omnia facimus, ipsum autem nullius causa, sive ultimum expetendum, sive vitam in corporis exteriorumque bonorum vel omnium vel plerorumque et præcipuorum abundantia honeste actam. Id autem quum maximum sit bonum et absolutissimum, reliquorum utitur ministerio. Ut enim quæ ad illud conferunt pro bonis habenda esse omnes concedimus : ita quæ resistunt nec bonis nec malis, sed indifferentibus annumerari convenit. At non omnem actionem honestam ad felicitatem pertinere. Perfectæ vero virtutis usum felicitatem

tem appellavi, quod ex virtutibus alias perfectas, alias imperfectas esse dixerunt, perfectas justitiam et probitatem, imperfectas contra ingenii solertiam et progressus ; perfecto autem perfectum convenire. Finem igitur talis virtutis esse functionem, cui nulla pars desit. In vita vero perfecta addiderunt, ut ostenderent viris ætate jam provecctis beatitudinem contingere, siquidem adolescens imperfectus est ejusque vita, atque hanc ob causam ei non esse felicitatem, neque omnino imperfecto sed perfecto tempore eam locum habere. Perfectum autem esse tempus, quod plurimorum annorum spatio circumscriptum nobis constituit deus et satis laxum quidem constituit ; quemadmodum etiam corporis magnitudinem. Quare ut nec unus versus pronuntiatu histroniam conficiat, nec una manus porrectio saltationem, nec una hirundo ver : ita nec breve tempus felicitatem. Etenim necessario perfectam esse felicitatem, quæ ex perfecto tum viro tum tempore tum fortuna constat. Virtutis autem functionem præcipuam, quod omnino necesse sit in bonis quæ secundum naturam sunt vitam agi, quandoquidem virum bonum etiam in malis versantem recte quidem uti posse virtute censent, nec tamen beatum fore, atque in cruciali quoque animi nobilitatem ostensurum, non tamen futurum esse felicem. Ut enim virtus per se honestorum tantum efficiens est : ita felicitas et honestorum et bonorum causa habetur. Non enim tam in malis perseverare, quam bo-

Ἡδίστον γάρ τι καὶ ἀλλίστον εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν, οὕτω δ' ἐπιτείνεσθαι καθάπερ τέγγην ὀργάνων πλήθει καὶ παρασκευῇ· οὕτε τὴν αὐτὴν εἶναι θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, οὕτε γὰρ τὴν ἀρετὴν ἀναπόδλητον ἐπὶ τῶν σπουδαίων τὸ παράπαν, δύνασθαι γὰρ ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ μεγέθους ἀφαιρεθῆναι κακῶν. Ὅθεν ἐνδοιάσειεν ἂν τις, μήποτε οὐδὲ κυρίως εὐδαιμονιστέον τὸν ἐτι ζῶντα, διὰ τὸ τῆς τύχης ἀδύλον. Τὸ γὰρ τοῦ Σάλωνος εὐ ἔχειν²¹⁶ τέλος ὄρα μακροῦ βίου. Μαρτυρεῖν δὲ τοῦτο καὶ τὸν βίον, εὐδαιμονίζοντά τοὺς ἀνθρώπους, ἦνίκα ἂν θνήσκωσι. Τὸν δ' ἀφαιρεθέντα τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ εἶναι κακοδαίμονα, καθάπερ μηδὲ τὸν θλῶς ἔχοντα ταύτην, ἀλλ' ἐστ' ὅτι μέσον. Βιοῦν γάρ ποτε καὶ σὸφόν καὶ μὴ σὸφόν τὸν μέσον λεγόμενον βίον, τὸν μῆτε εὐδαίμονα μῆτε κακοδαίμονα. Περὶ δὲ τοὺς κοιμωμένους οὐκ εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν, ἢ οὐκ ἐντελέχειάν γε. Τὴν μὲν γὰρ ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἐγρήγορσιν εἶναι, ταύτη δὲ δεῖ προστιθεσθαι τὸ κατὰ φύσιν, διὰ τὸ μὴ πᾶσαν τὴν ἐγρήγορσιν τῶν σπουδαίων τελείας εἶναι χρῆσιν ἀρετῆς, ἀλλὰ τὴν κατὰ φύσιν. Ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ μὴ μαινομένου, μὴδ' ἐξεστηκότος, ἐπεὶ τὴν γε μανίαν καὶ τὴν ἔκστασιν καὶ τὸν ὕπνον ἐξιστάνειν αὐτὸν ταύτης τῆς χρήσεως, τάχα δὲ καὶ τῆς τοῦ λόγου, καὶ ποιεῖν θύριον. Οἷς γὰρ λογικόν ἐστι τὸ ζῆν, τοῦτοις καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν ὑπάρχειν· οὐκ αἰεὶ δὲ οὐδὲ τούτοις, ἀλλὰ τοῦτο εἶ

προηγούμενον ἔχοιεν τὸ ζῆν. Ὡς δὲ τὴν εὐδαιμονίαν λέγεσθαι χρῆσιν ἀρετῆς, οὕτως καὶ τὴν κακοδαίμονίαν χρῆσιν κακίας· οὐ μὴν ὡς τὴν κακίαν αὐτάρκη πρὸς κακοδαίμονίαν, οὕτως καὶ τὴν ἀρετὴν πρὸς εὐδαιμονίαν. Ὡς δὲ τὸν σπουδαῖον τάχαθ' ἔχειν, καὶ αὐτῇ συμπερῆναι καὶ τοῖς ἄλλοις. Φευκτὸν δὲ τὸν βίον γίνεσθαι τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐν ταῖς ἄγαν ἀτυχεῖαις, τοῖς δὲ κακοῖς καὶ ἐν ταῖς ἄγαν εὐτυχεῖαις. Πλείον γὰρ ἁμαρτάνειν δι' ὃ καὶ μηδὲ κυρίως εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς φαύλους.

Ἐπειδὴ δ' εὐδαιμονία τὸ μέγιστον ἀγαθόν, διαίρετόν ποσαχῶς λέγεται τὸ ἀγαθόν. Τριχῶς δὲ φασὶ λέγεσθαι, τὸ τε γὰρ πᾶσι τοῖς οὐσι σωτηρίας αἴτιον, καὶ τὸ κατηγορούμενον παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ τὸ δικαιοθαίρετον· ὧν τὸ μὲν οἷν θεὸν εἶναι τὸ πρῶτον, τὸ δὲ πᾶν γένος²¹⁷ τῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ τέλος, ἐφ' ὃ πάντα ἀναφέρομεν, ὅπερ ἐστὶν εὐδαιμονία. Καὶ τὸ δικαιοθαίρετον δὲ τριχῶς λέγεσθαι, ἢ οὐ χάριν τινὰ πράττομεν ὡς ἐσχάτου ἢ οὐ χάριν πάντα ἢ τρίτον δὲ μέρος γίνεσθαι τούτων. Τῶν δὲ δικαιοθαίρετων τὰ μὲν εἶναι τελικά, τὰ δὲ ποιητικά. Τελικά μὲν τὰς κατ' ἀρετὴν προηγούμενας πράξεις· ποιητικά δὲ τὰ ὑλικὰ τῶν αἰρετῶν. Τῶν δ' ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι τίμια, τὰ δὲ ἐπαινετά, τὰ δὲ δυνάμεις, τὰ δὲ ὀφέλιμα. Τίμια μὲν, οἷον θεόν, ἄρχοντα, πάτερ· ἐπαινετά δὲ, οἷον δικαιοσύνην, φρόνησιν, δυνάμεις δέ, οἷον πλοῦτον, ἀρχήν,

nis frui vult beatitudo, præterquam quod in vitæ societate singulorum jura servare ac neque philosophiæ contemplatiuæ bonis, neque rebus ad vitam necessariis privari vult. Etenim quum jucundissimum quid et pulcherrimum sit beatitudo, artis instar crescit multitudine et apparatu instrumentorum; neque eandem esse in deo et homine arbitrantur, quia nec proborum hominum virtus prorursus sit stabilis, sed malorum copia et magnitudine tolli possit. Quocirca dubitare licet, num omnino qui adhuc vivit proprie beatus in hac tanta fortunæ mobilitate appellari possit. Solonis enim illud, quo longæ vitæ finem spectare jubemur, recte se habere. Id vero genus humanum etiam testari, quoniam beatos prædicat homines sua morte defunctos. Privatum autem felicitatem non ideo statim infelicem esse, hominis instar omnino ea carentis, sed quodammodo esse medium. Quippe homines tam sapientes quam insipientes aliquando mediam quæ dicitur vitam degere, neque felicem neque infelicem. Dormientes vero beatitudine non frui, saltem non perfecta. Etenim functionem animi esse tantum in vigilia manentis, quæ ut prosit ad felicitatem simul naturalis esse debet; quia non omnis proborum hominum vigilia perfectæ virtutis usus habeatur, sed ea duntaxat quæ secundum naturam est. Esse autem hanc nec insanientis, nec furiosi, propterea quod insavia et furor et somnus eum hujus usu, forsitan etiam ratione privet atque efferet. Qui enim vitam ad rationis normam dirigunt, eos etiam felicitate florere,

quamquam ne hi quidem perpetuo prosperæ fortunæ flatu utantur, sed hoc iis contingere, si vitæ splendore alios superent. Quemadmodum vero beatitudo dicitur virtutis usus, sic miseria vitii; neque tamen ut pravitas sufficit ad miseriam, ita virtus quoque ad felicitatem. Existimant autem, si vir probus bonis abundet, hoc tum ipsi tum cæteris prodesse. At viris bonis nimia miseria pressis et vita excedendum esse, sicut malis hominibus molliter ac jucunde viventibus. Nimirum plura eos tum peccare, atque hanc ob causam proprie et vere felices dici non posse.

Quoniam vero beatitudinem maximum bonum esse censemus, quot modis bonum dicatur, declarabimus. Trifariam igitur accipi volunt, primum quod omnibus salutis causa est, deinde quod de omni bono dicitur, denique quod per se est expetendum: e quibus primum deus sit oportet, alterum omne genus bonorum, tertium finis ad quem cuncta referimus, id est beatitudo. Jam quod per se expetendum est trifariam etiam accipi, vel cujus causa facimus quædam, utpote quod ultimum sit; vel cujus causa omnia fiunt; vel denique quod horum pars est. Porro per se expetendorum alia sunt ad ultimum pertinentia, alia efficientia. Atque ad ultimum quidem pertinere actiones honestas easque præcipuas; efficientia vero haberi ex omni expetendorum numero materiæ simulacra. Præterea bona alia honesta sunt, alia laudanda, alia facultates, alia utilia. Honestas quidem, ut deus, princeps, parens; laudanda vero, ut justitia, prudentia; ad hæc fa-

ἑρυσίαν ὠφέλιμα δέ, τὰ ποιητικὰ τούτων καὶ φυλακτικά, ὡς ὑγίαν καὶ εὐεξίαν. Ἐπι τῶν αἰρετῶν καὶ ἀγαθῶν τὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ εἶναι αἰρετὰ, τὰ δὲ ἄλλα ἕτερα. Τὰ μὲν γὰρ τίμια καὶ ἱπαινετὰ, καὶ τὰς δυνάμεις καθ' αὐτὰ (καὶ γὰρ τὰς δυνάμεις ὑπάρχει τῶν καθ' αὐτὰ ἀγαθῶν, ὡς πλοῦτον καὶ ἀρχάς, οἷς ἂν χρῆσται καὶ ἄς ζητήσῃεν ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ· καὶ οἷς δύναται εὐ χρῆσθαι, ἀγαθὰ, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀγαθὰ πεφυκέναι, ὡς περ ὑγιεινά, ἃ καὶ ζητήσῃεν ἂν ὁ ἰατρός, καὶ δύναται χρῆσθαι) τὰ δὲ ὠφέλιμα δι' ἕτερα τῶ γὰρ ποιεῖν ἕτερα, καὶ σώζειν, τῶν αἰρετῶν ὑπάρχειν. Ἄλλη διαίρεσις, τὴν καθ' αὐτὰ ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι τέλη, τὰ δ' οὐ τέλη, ὡς δικαιοσύνην μὲν, καὶ ἀρετὴν, καὶ ὑγίαν, τέλη, καὶ ἀπλῶς, ὅσα ἐκ τῶν καθ' ἑάστα γενομένων καὶ κεφαλαίουμενα ὑπάρχει, ὡς περ τὴν ὑγίαν, οὐ μὴν τό τε υἱαίνον, οὐδὲ τὴν θεραπείαν τοῦ κάμνοντος. Εὐφύαν δέ, καὶ ἀναμνήσεις, καὶ μαθήσεις, οὐ τέλη.

Ἄλλη διαίρεσις, τῶν τελῶν τὰ μὲν παντὶ ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δ' οὐ παντί. Τῆν μὲν ἀρετὴν καὶ φρόνησιν παντὶ ἀγαθὰ, ὅτι γὰρ ἂν παραγένηται ὠφελεῖν πλοῦτον δὲ καὶ ἀρχάς καὶ δυνάμεις οὐ παντί. Ἡὼς οὖν ἀγαθὰ; Καθ' ὅσον ἀφώρισται τὸ εἶναι ἀγαθὰ τῇ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς χρῆσει. Φαίνεσθαι δὲ ταῦτα καὶ ζητητέα εἶναι²⁴⁸ καὶ χρωμένους ὠφελεῖν. Οἷς δὲ τὸν ἀγαθὸν εὐ χρῆσθαι, τοῦτους τὸν κακὸν κακῶς ὡς περ οἷς ἂν εὐ τὸν μουσικόν, τοῦτους τὸν ἄμουσον κακῶς. Ἄμα δὲ κακῶς χρωόμενον βλάπτεσθαι, καθάπερ ἴπ-

πον ἀγαθὸν ὄντα τὸν μὲν ἱππικὸν ὠφελεῖν, βλάπτειν δὲ τὸν ἀριππον οὐ μετρίως.

Ἐπι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχῆν²⁴⁹, τὰ δὲ περὶ σῶμα, τὰ δ' ἐκτός. Περὶ ψυχῆν μὲν, ὡς εὐφύαν τε καὶ τέχνην, καὶ ἀρετὴν, καὶ σοφίαν, καὶ φρόνησιν, καὶ ἡδονήν· περὶ σῶμα δέ, ὑγίαν, καὶ εὐαισθησίαν, καὶ κάλλος, καὶ ἰσχύϊν, καὶ ἀριότητα, καὶ πάντα τὰ μόρια σὺν ταῖς δυνάμεισι καὶ ἐνεργείαισι· ἐκτός δέ, πλοῦτον, καὶ δόξαν, καὶ εὐγένειαν, καὶ δυναστείαν, καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς, καὶ πατρίδα. Τῶν δὲ περὶ ψυχῆν ἀγαθῶν τὰ μὲν αἰεὶ φύσει παρῆναι, καθάπερ δὴ²⁵⁰ ὀξύτητα, καὶ μνήμην, τό τε ὅλον εὐφύαν τὰ δ' ἐξ²⁵¹ ἐπιμελείας περιγιγνεσθαι, ὡς τὰς τε προπαιδεύσεις καὶ διαίτας ἐλευθερίους· τὰ δ' ἐκ τελειότητος ὑπάρχειν, ὡς φρόνησιν, δικαιοσύνην, τελευταίον δὲ σοφίαν.

Ἐπι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἡμῶς καὶ κτήσασθαι καὶ ἀποβαλεῖν, ὡς πλοῦτον· τὰ δὲ κτήσασθαι μὲν, ἀποβαλεῖν δ' οὐ, ὡς εὐτυλίαν, ἀθανασίαν· τὰ δὲ ἀποβαλεῖν μὲν, κτήσασθαι δ' οὐ, ὡς αἴσθησιν, ὡς τὸ ζῆν· τὰ δ' οὔτε κτήσασθαι οὔτ' ἀποβαλεῖν, ὡς εὐγένειαν.

Ἐπι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι διουθαίρετα μόνον, ὡς ἡδονὴν καὶ ἀσκλησίαν· τὰ δὲ ποιητικὰ μόνον, ὡς πλοῦτον· τὰ δὲ ποιητικὰ καὶ διουθαίρετα, ὡς ἀρετὴν, φίλους, ὑγίαν. Καὶ ἄλλως δὲ πολλαχῶς διαίρεισθαι τὰγαθὰ, διὰ τὸ μὴ ἐν εἶναι γένος αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὰς δέκα λέγεσθαι κατηγορίας· ἐν ὁμωνυμίᾳ γὰρ ἐκφέ-

cultates, ut divitiæ, imperium, potestas; utilia denique quæ hæc procreant et conservant, ut sanitas et bona corporis habitudo. Adde quod ex bonis et expetendis alia per se sunt expetenda, alia propter alia. Honesta enim, et laudanda, et facultates, per se; (nam facultates ad res per se bonas pertinere, velut divitias et magistratus, quibus rebus etiam vir probus utatur et quas quærat; item quibus recte uti potest, bona et per se quidem bona esse, ut salutaria, quæ et quærat medicus et ad depellendos morbos adhibere valeat;) utilia vero propter alia, quæ quod efficiant alia et conservent ex eligendis sint. Alia divisio eo redit, ut bonorum per se quædam sint fines, alia non fines, verbi causa justitia, virtus, sanitas fines habeantur, atque omnino, quæcumque e singulis composita reperiuntur, ut sanitas, non tamen quicquid salubre est, neque cura ægrotantis. At bona insoles, bona memoria, disciplina non fines.

Alia divisio ita comparata est, ut finium quidam omnibus boni sint, alii non omnibus. Virtutem autem et prudentiam res omnibus bonas esse ajunt, prodesse enim cuiuscunque adsint; divitias contra, magistratus et facultates non omnibus. Quomodo igitur bona sunt? Quatenus eorum bonitas bonorum virorum usu confirmata est. Videri tamen hæc quoque quærenda atque utentibus utilia esse. Quibus autem vir bonus bene utitur, iisdem homo malus

male; ut quibus bene musicus, iisdem male musicæ imperitus. At quisquis male utitur, eo simul læditur, ut equus bonus equitandi peritum juvat, imperitum non leviter lædit.

Præterea alia bona esse animi, alia corporis, alia denique externa. Animi esse verbi gratia bonam indolem, artem, virtutem, sapientiam, prudentiam, voluptatem; corporis autem sanitatem, sensuum vigorem, pulchritudinem, robur, integritatem atque omnes partes cum facultatibus et functionibus; externa denique divitias, gloriam, nobilitatem, imperium, amicos, cognatos, patriam. Porro animi bonorum quædam semper adesse natura, velut acumen, memoriam atque omnino bonam indolem; alia contra studio comparari, ut artes liberales vitæque rationem et institutionem; alia vero in perfectione tantum cerni, ut prudentiam, justitiam ac postremo sapientiam.

Porro bonorum alia nos et acquirere et amittere, ut divitias, alia acquirere quidem, non autem amittere, ut felicitatem et immortalitatem; alia amittere quidem, sed non acquirere, ut sensum et vitam; alia denique neque acquirere neque amittere, ut nobilitatem.

Insuper bonorum alia esse tantum per se expetenda, ut voluptatem et molestiarum vacuitatem; alia modo efficiuntur, ut divitias; alia simul efficiuntur simul per se expetenda, ut virtutem, amicos, sanitatem. Et aliis quoque multis modis dividi bona, quod non unum eorum genus

ρεσθαι τάχαθόν, τά τε τοιαῦτα πάντα ὄνομα κοινὸν ἔχειν μόνον, τὸν δὲ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος λόγον ἔτερον ²⁵².

Τούτους δὲ δὴ διωρισμένους, ἐπελθεῖν ἀκριβεστέρον ἀναγκαῖον τὰ περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς λεγόμενα. Ταῦτην γὰρ ὑπολαμβάνουσι περὶ τὸ ἄλογον μέρος γίνεσθαι τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ διμερῆ πρὸς τὴν παρούσαν θεωρίαν ὑπέθεντο τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λογικόν, τὸ δ' ἄλογον ²⁵³. Καὶ περὶ μὲν τὸ λογικὸν τὴν καλοκαγαθίαν γίνεσθαι, καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ τὴν ἀγχινοίαν, καὶ σοφίαν, καὶ εὐμάθειαν, καὶ μνήμην, καὶ τὰς ὁμοίας· περὶ δὲ τὸ ἄλογον, σωμασύννην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἠθικὰς καλουμένας ἀρετάς. Ταύτας δὴ φασιν ὑπ' ἐνδείας καὶ υπερβολῆς φθείρεσθαι. Πρὸς δὲ τὴν ἐνδείην τούτου, τοῖς ἐκ τῶν αἰσθήσεων μαρτυρίας χρῶνται, βουλούμενοι τῶν ἀφανῶν τὴν ἐκ τῶν φανερῶν παρέχεσθαι πίστιν. Λυτικία ²⁵⁴ γὰρ ὑπὸ τῶν γυμνασίων, πλειόνων τε γενομένων ἢ ἐλαττόνων, φθείρεσθαι τὴν ἰσχύϊν καὶ ἐπὶ τῶν ποτῶν καὶ σιτίων ὡσαύτως· πλειόνων ²⁵⁵ γὰρ προσφερομένων ἢ ἐλαττόνων φθείρεσθαι τὴν ὕγιαν, συμμετρῶν ²⁵⁶ δὲ τῶν εἰρημένων ὄντων, σώζεσθαι τὴν τε ἰσχύϊν καὶ τὴν ὕγιαν· παραπλησίως οὖν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῆς σωμασύννης, καὶ ἀνδρείας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Τὸν μὲν γὰρ τοιοῦτον ὄντα τὴν φύσιν, ὥστε μὴδὲ τὸν κεραυνὸν φοβεῖσθαι, κινούμενον, ἀλλ' οὐκ ἀνδρεῖον εἶναι· τὸν δ' ἔμπαλιν πάντα φοβούμενον, ὥστε καὶ τὴν σχιάν, ἀγεννητὴ καὶ δειλὸν ἀνδρεῖον δ' ὀμολογοῦμένως, τὸν μῆτε πάντα μῆτε μὴδὲν φοβούμενον. Ταῦτ' ἄρα καὶ αὔξειν καὶ φθείρειν τὴν ἀρετὴν, ὥστε τοὺς μὲν μετρίους φόβους αὔξειν τὴν ἀνδρείαν,

τούς δὲ μείζοντας ἢ ἐλάττονας φθείρειν. Ὅμοιος δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τὰς μὲν οὖσας γὰρ κατὰ πάντα υπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις φθείρειν φασίν ²⁵⁷. τὰς δὲ μετρίότητος αὔξειν. Οὐ μόνον δὲ τούτοις ἀφαιρῆσθαι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ ἡδονῆ καὶ λύπη ²⁵⁸. Διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττειν ἡμᾶς, διὰ δὲ τὴν λύπην ἀπέχεσθαι τῶν καλῶν· οὐκ εἶναι δὲ λαθεῖν οὐτ' ἀρετὴν οὐτε κακίαν ἀνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. Τὴν οὖν ἀρετὴν περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας ὑπάρχειν. Πρὸς δὲ τὸ σαφὲς δηλώσας τὰ περὶ τούτων, ἀναγκαῖον ἡγοῦντο τὰ περὶ ψυχῆν γιγνόμενα προσλαβεῖν τῶ λόγῳ ταῦτα δὴ φασιν ὑπάρχειν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων, πάθη, δυνάμεις, ἔξεις ²⁵⁹. Πάθη δ' εἶναι ὀργὴν, φόβον, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεον, τὰ παραπλήσια τούτοις, οἷς καὶ παρακολουθεῖν ἡδονὴν καὶ λύπην· δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων εἶναι λεγόμεθα, ὅσον καθ' ἃς ὀργιζόμεθα, φοβούμεθα, ζηλούμεν, τῶν τοιούτων ὀτιοῦν πεπόνθαμεν· ἔξεις δὲ, καθ' ἃς πρὸς ταῦτά πως ἔχομεν, καὶ ἀφ' ὧν ἡ τούτων ἐνεργεῖα εὐ ἢ κακῶς ἀποτελεῖται. Δι' οὗ, εἰ μὲν οὕτως τις ὀργιζοῖτο βραδίως, ὥστε ἐπὶ παντί, καὶ πάντως, τὴν ἔξιν ἂν ἔχων φανεῖν τὴν τῆς ὀργιότητος· εἰ δὲ οὕτως, ὥστε μὴθὲν, μὴδὲ ²⁶⁰ ἐφ' ὀρωσῶν, τὴν τῆς βραθυμίας ἀμφοτέρας δ' εἶναι ψεκτάς, ἐπεινούμενην δὲ ἔξιν ὑπάρχειν τὴν πραότητα, καθ' ἣν θεοὶ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, ὀργιζόμεθα. Διόπερ ἔξεις εἶναι τὰς ἀρετάς, ἀφ' ὧν τὰς ἐν τοῖς πάθεσιν ἐνεργείας ἐπαινέσθαι συμβέβηκεν. Ἐπεὶ οὖν ἡ ἀρετὴ τῶν πρακτικῶν, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν ἐν συνεχείᾳ θεωρεῖσθαι συμβέβηκε, παντὸς δὲ συνεχῶς ὥσπερ ἐν τοῖς μεγέθεσιν εἶναι τινα υπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν καὶ μεσότητα, καὶ

sit, sed secundum decem categorias distinguantur : communi enim vocabulo bona quidem ea appellari, sed etsi talia communi tantum nomine afficiantur, tamen eorum rationem naturamque nominis communione esse diversam.

His igitur explicatis ea quæ ad ethicam virtutem pertinent accuratius pertractanda sunt. Hanc enim circa animi partem ratione carentem versari arbitrantur, quoniam bipartitum ad eam disquisitionem animum ponunt, ratione præditum et ea carentem. Atque in rationali quidem parte inesse volunt probitatem, prudentiam, sagacitatem, sapientiam, modicitatem, memoriam et reliquas res similes ; in irrationali vero temperantiam, iustitiam, fortitudinem et cæteras virtutes quas ethicas nominant. Eas autem inopia et abundantia perire ajunt. Ad quod demonstrandum sensuum testimonio utuntur, ut ex manifestis obscura comprobent. Quum enim verbi gratia corporis exercitiis justo vel majoribus vel minoribus corruptor robur, eademque cibi et potus ratio sit, quia, si nimium aut parum cibi potionisque sumitur, amittitur valetudo, sin modicum cibum et potum adhibemus, conservatur robur et valetudo : eodem pacto in temperantia, fortitudine et reliquis virtutibus rem se habere. Ut

enim eum qui tali natura sit, ut ne fulmen quidem timeat, insanum vocamus, ac non fortem, contra qui omnia ipsamque umbram, igneam ac timidum : sic ex confesso fortem qui neque omnia neque nihil reformidet. Hæc igitur virtutem et augere et extinguere, ita ut modici quidem timores fortitudinem angeant, majores autem ac minores extinguant. Similiter etiam in reliquis virtutibus, quarum veram vim abundantia quidem et inopia penitus frangi, mediocritate vero augeri contendunt. Non tamen his modo definiiri virtutem, sed voluptate quoque ac dolore. Quippe ob voluptatem multa nequiter nos facere constat et propter dolorem honesta fugere ; at neque virtutem neque vitium sine dolore aut voluptate capere et consequi nos posse ; ideoque virtutem circa voluptates et dolores versari. Sed ut philosophiæ locum qui est de his rebus perspicue exponeret, ea quæ ad animum pertinent disputationi adjungenda esse existimabant, tria hæc affirmantes in hominum animis cerni, affectus, facultates, habitus. Et affectus quidem esse iram, metum, odium, desiderium, æmulationem, misericordiam atque horum similia, quibus voluptas et dolor comites adhæreant ; facultates vero, quibus præditi his perturbationibus incitari

ταῦτα ἢ πρὸς ἀλλήλα ὑπάρχειν ἢ πρὸς ἡμᾶς, ἐν παῖσι δὲ τὸ μέσον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον, τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὅπερ ²⁶¹ ἡ ἐπιστήμη κελεύει καὶ ὁ λόγος (τὸ γὰρ μέσον οὐ τὸν τοῦ ποσοῦ τόπον ὀρίζειν, ἀλλὰ τὸν ποιῶν, ὅτι ὁ καὶ τέλειον εἶναι τῷ οὕτω καὶ ἄκρως ἔχειν τὰ δ' ἐναντία πως καὶ ἀλλήλοις ἀντικείμεθα καὶ τῷ μέσῳ ἐναντία δ' εἶναι τὴν τ' ἑλλείψιν καὶ τὴν ὑπερβολήν, τὸ δὲ μέσον πρὸς ἐκάτερον ἔχειν, ὅπερ τὸ ἴσον πρὸς τὸ ἄνισον πέπονθε, τοῦ μὲν ἐλάττωτος πλείον ὄν, τοῦ δὲ πλείονος ἕλαττον). Τὸ οὖν πρὸς ἡμᾶς μέσον ἄριστον, ὅλον φασὶν ὁ Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ Εὐτυχίας, ὁδὶ μὲν πολλὰ διεληθὼν καὶ μακρῶς ἀδολεσχήσας, ὁδὶ δ' ὀλίγα μὲν οὐδὲ τάναγκατα, οὗτος δὲ αὐτὰ ἄ εἶδει, μηδὲ τὸν καιρὸν λαθῶν. Αὕτη μεσότης πρὸς ἡμᾶς, αὕτη γὰρ ὑπ' ἡμῶν ὤρισταί τῷ λόγῳ. Δι' ὅ ἐστιν ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὤριστή μὲν λόγῳ, καὶ ὡς ἂν ²⁶² ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Εἴτα παραθέμενος τινὰς συζυγίας, ἀκολούθως τῷ ὑφηγητῇ, σκοπεῖν ἔπειτα καὶ ἕκαστα ἐπάγων ἐπειράθη τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐλήφθησαν δὲ παραδειγμάτων χάριν αἶδε· σωφροσύνη, ἀκολασία, ἀναισθησία· πραότης, ὀργιλότης, ἀναληγία· ἀνδρεία, θρασύτης, δειλία· δικαιοσύνη, ²⁶³ ἑλευθεριότης, ἀσωτία, ἀνελευθερία· μεγαλοψυχία, μικροψυχία, χανούτης· μεγαλοπρέπεια, μικροπρέπεια, σαλακωνία. Τούτων δὴ τῶν ἕξων αἱ

μὲν τῷ ὑπερβάλλειν ἢ ἑλλείπειν περὶ πάθη φαῦλαι εἰσιν, αἱ δὲ σπουδαῖαι, τῷ μεσότητες εἶναι δηλονότι. Σώφρονά τε γὰρ εἶναι, οὔτε τὸν καθάπαξ ἀνεπιθυμητόν, οὔτε τὸν ἐπιθυμητικόν· (τὸν μὲν γὰρ λίθου δίκην μηδὲ τῶν κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι, τὸν δὲ τῷ ὑπερβάλλειν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀκόλαστον εἶναι· τὸν δὲ μέσον τούτων ὁ δει ²⁶⁴, καὶ ὁπότε, καὶ ὁπόσον ἐπιθυμοῦντα, καὶ τῷ λόγῳ κατὰ τὸ προσῆχον ὀρίζοντα καθάπερ κανόνι, σώφρονα λέγεσθαι τε καὶ κατὰ φύσιν εἶναι·) πρᾶόν τε, οὔτε τὸν ἐπὶ παντὶ ὀργιζόμενον κἂν μικρότατον ἢ ²⁶⁵, οὔτε τὸν ἐπὶ μηδενὶ ὀργιζόμενον, ἀλλὰ τὸν τὴν μέσῃν ἔχοντα ἔξιν ἀνδρείον τε, οὔτε τὸν μηδὲν φοβούμενον, κἂν ἢ θεὸς ὁ ἐπιών, οὔτε τὸν πάντα, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον τὴν σκιάν· δίκαιον δὲ, οὔτε τὸν τὸ πλείον ἑαυτῷ νέμοντα, οὔτε τὸν τὸ ἕλαττον, ἀλλὰ τὸν τὸ ἴσον τὸ δ' ἴσον τὸ κατὰ τὸ ἀνάλογον, οὐ κατ' ἀριθμὸν ἑλευθερίον τε, οὔτε τὸν προσηκόν ὅπως ἔτυγεν, οὔτε τὸν μηδὲν ἀπανθῶντα, ἀλλὰ τὸν μηδὲν ἀπροαιρέτως ²⁶⁶ μεγαλόψυχόν τε, οὔτε τὸν μεγάλων πάντων ἀξιοῦντα ἑαυτόν, οὔτε τὸν μηδενὸς ὅμως, ἀλλὰ τὸν τὸ ὅσον ἀπ' ἐκάστου λαμβάνοντα, καὶ εἰς τὸ κατ' ἀξίαν μεγαλοπρεπῆ τε, οὔτε τὸν πάντοτε καὶ ἐνθα μὴ δεῖ λαμπρόν, οὔτε τὸν μηδαμοῦ, ἀλλὰ τὸν κατὰ καιρὸν ἀρόπτοντα εἰς ἕκαστον. Τσιούτο μὲν τὸ τῶν ἡθικῶν ἀρετῶν εἶδος παθητικόν, καὶ κατὰ μεσότητα θεο-

perhibemur, ut verbi gratia irascamur vel timeamus vel æmulemur, vel simili quodam modo afficiamur; habitus vero, quorum ope ad perturbationes quodammodo propensi sumus et per quos harum functio bene vel male cedit. Quare si quis tam præceps in iram sit, ut qualibet causa et plane irritetur, eum iracundiæ habitum gerere appareat; sin ita sit affectus, ut neque omnino irascatur neque ulla causa irritetur, in eo socordiae habitum iuisse; quumque utrumque sit vituperandum, laudari mansuetudinis habitum, cui convenienter justo et tempore et modo et cui succensere oportet irascimur. Habitus igitur esse virtutes, quarum beneficio functiones in affectibus laudari constat. Quum igitur virtus in agendo cernatur, actionem autem omnem continuam esse conveniat, omnem vero continuitatem æque ac magnitudinem nimium, parum et modum habere par sit, quæ vel inter se comparentur vel ad nos referantur, medium ad nos relatum in omnibus esse optimum scientia et ratio statuere nos cogit; quod enim nobis medium est, id non quantitatis sed qualitatis locum obtinere, quare et perfectum esse, quod sic etiam præstantissimum sit. At contraria quodammodo et inter se et cum medio pugnare, esse autem contraria parum ac nimium, medium vero ad utrumque eandem habere rationem, quam æquale ad inæquale, quum sit tum minore majus, tum majore minus. Quod igitur nobis medium est, id optimum esse liquet, quale etiam Theophrastus esse vult in libro de Fortuna, homo partim verbosus et loquax, partim brevis minusque quam

necessarium est dicendo obscurus, quum Aristoteles alieno loco ea quæ dicenda erant dixerit. Ita hoc nobis medium est quod jam definivimus. Quamobrem virtus vocatur habitus electionis, in eo quod nobis medium est sita, simul superiori disputatione nostra, simul, quemadmodum vir prudens statuere potest, definita. Tum Theophrastus positus aliquot copulationibus ad magistri doctrinam accommodatè deinceps singula quæ adiecti hoc modo spectare tentavit. Cæterum exempla ab eo allata sunt hæc: temperantia, intemperantia, torpor; mansuetudo, iracundia, stupor; fortitudo, audacia, timiditas; [justitia], liberalitas, profusio, sordes; magnanimitas, animi contractio, fastus; magnificentia, tenacitas, prodigalitas. Ex his igitur habitibus alii propter abundantiam vel inopiam circa affectus vitiosi sunt, alii probi, quod videlicet mediocritates iudicentur. Neque enim temperantem esse qui prorsus vacuus cupiditate sit, neque qui ad concupiscendum sit propensus, quum alter lapidis instar ne naturalia quidem appetat, alter nimia cupiditate reddatur intemperans; sed qui mediocritatem quæ est inter nimium et parum tenendo id quod decet et quando decet et quantum decet concupiscit, ac ratione velut regula recte omnia definit, temperantem hunc dici et esse secundum naturam; mansuetum porro nec qui omni, etiamsi minima sit, nec qui nulla de causa irascatur, sed qui medium habitum gerat; præterea fortem neque eum qui nihil timeat, etiamsi deus ipsum aggrediatur, neque qui omnia et quod dici solet etiam umbram timeat; justum vero neque qui ni-

ρούμενον, ὃ δὴ καὶ ἀντακολουθήαν ἔχει ²⁶⁷, πλὴν οὐχ ὁμοίως, ἀλλ' ἢ μὲν φρόνησις ταῖς ἠθικαῖς κατὰ τὸ ἴδιον, αὐτὰ δ' ἕκείνη κατὰ συμβεβηκός. Ὅτι μὲν γὰρ δίκαιός ἐστι καὶ φρόνιμος, ὃ γὰρ τοιοῦδε αὐτὸν λόγος εἰδοποιεῖ, οὐ μὴν ὅτι φρόνιμος καὶ δίκαιος κατὰ τὸ ἴδιον, ἀλλ' ὅτι τῶν καλῶν κἀγαθῶν κοινῶς πρακτικός, φαύλου δ' οὐδένος.

Τῶν δὲ παθῶν καὶ ὁρμῶν τὰ μὲν εἶναι ἀστεῖα, τὰ δὲ φαῦλα, τὰ δὲ μέσα. Ἄστεῖα μὲν, φιλίαν, χάριν, νέμεσιν, αἰδῶ, θάρσος, ἔλεον φαῦλα δέ, φθόνον, ἐπιχειρεκαχίαν, ὕβριν· μέσα δέ, λύπην, φόβον, ὀργήν, ἡδονήν, ἐπιθυμίαν. Τοῦτων δὲ τὰ μὲν αἰρετέον καθάπαξ, τὰ δὲ ὀριστεόν. Πᾶν δὲ πάθος περὶ ἡδονῆν συνίστασθαι καὶ λύπην, δι' ὃ καὶ περὶ ταύτας τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ὑπάρχειν. Φιλαργυρίαν δέ, καὶ φιληδονίαν, καὶ ἔρωτομανίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἕξεις εἶναι ἀλλοίας παρὰ τὰς καχίας. Ἐρωτα δ' εἶναι τὸν μὲν φιλίαν, τὸν δὲ συνουσίαν, τὸν δὲ ἀμφοῖν· δι' ὃ καὶ τὸν μὲν σπουδαῖον, τὸν δὲ φαῦλον, τὸν δὲ μέσον.

Τῆς φιλίας δ' εἶναι διαφορὰς τέσσαρας, ἑταιρικὴν, συγγενικὴν, ξενικὴν, ἔρωτικὴν· εἰ δὲ καὶ εὐεργετικὴν καὶ θαυμαστικὴν συγκαταριθμητέον, λόγου δέ. Ἀρχὴν δὲ τῆς μὲν ἑταιρικῆς εἶναι τὴν συνήθειαν, τῆς δὲ συγγενι-

κῆς, τὴν φύσιν, τῆς δὲ ξενικῆς τὴν χρεῖαν, τῆς δὲ ἔρωτικῆς τὸ πάθος, τῆς δὲ εὐεργετικῆς τὴν χάριν, τῆς δὲ θαυμαστικῆς τὴν δύναμιν. Πασῶν δὲ συλλήβδην εἶναι τέλη τρία, τὸ καλόν, τὸ συμφέρον, τὸ ἡδύ. Πάντα γὰρ τὸν ὀπωσοῦν πρὸς φιλίαν ἰόντα, διὰ τι τοῦτων ἢ διὰ πάντα τὴν φιλίαν αἰρεῖσθαι. Πρώτην μὲν οὖν, ὡς προέφην, εἶναι τὴν πρὸς ἑαυτὸν φιλίαν, δευτέραν δέ, τὴν πρὸς τοὺς γειναμένους· ἐφεξῆς δέ, τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους οἰκειούς καὶ ὀθνεύους· δι' ὃ καὶ ἐν μὲν τῇ πρὸς ἑαυτὸν εὐλαβείσθαι δεῖ τὴν ὑπερβολήν, ἐν δὲ ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους, τὴν ἔλλειψιν· τὸ μὲν γὰρ φιλαυτίας, τὸ δὲ φειδωλίας ἔχει διαβολήν.

Χάριν ²⁶⁸ δὲ λέγεσθαι τριχῶς, τὴν μὲν ὑπουργίαν ὠφελίμου αὐτοῦ ἕκείνου ἔνεκα, τὴν δ' ἀμειψίαν ὠφελίμου, τὴν δὲ μνήμην ὑπουργίας τοιαύτης. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τάσδε μόνας τρεῖς ὁ βίος κατηρμήμησε. Λέγεσθαι δὲ χάριν καὶ τὴν ἐν ὄψει ἢ ἐν λόγοις, καθ' ἣν τὸν μὲν εὐχαρίαν ὀνομάζεσθαι, τὸν δ' ἐπίχαριν. Βίον δ' αἰρήσεσθαι τὸν σπουδαῖον τὸν μετ' ἀρετῆς, εἴτ' ἐφ' ἡγεμονίας ποτὲ γένοιτο, πῶν καιρῶν αὐτὸν προκαγαόντων, εἴτε βασιλεῖ δέοι συμβιοῦν ²⁶⁹, εἴτε καὶ νομοθετεῖν, ἢ ἄλλως πολιτεύεσθαι. Τοῦτων δὲ μὴ τυγχάνοντα, πρὸς τὸ δημοτικὸν τραπήσεσθαι σχῆμα διαγω-

miſiam neque qui parum, sed qui aequam partem sibi tribuat, idque pro portione, non pro numero; insuper liberalem neque qui temere pecuniam profundat, neque qui nihil pecuniae erogat, sed qui nihil inconsulte expendat; ad haec magnanimum neque qui se ipsum omnibus ornamentis neque qui nullo se dignum putet, sed qui a singulis debitis sibi honores pro meritis haberi patiatur; denique magnificum neque qui perpetuo, etiam quum non decet, neque qui nunquam nulloque loco splendidus sit, sed qui opportuno tempore sit liberalis. Tale igitur esse virtutum moralium genus perturbationibus obnoxium atque e mediocritate spectatum, quod etiam mutuo comitatu septum sit, non tamen similiter, quum prudentia virtutibus moralibus sua natura comes adhaereat, haec vero illam temere et casu comitentur. Qui enim justus sit, eundem esse prudentem, siquidem haec ejus formae ratio est; non tamen qui prudens sit, eundem sua natura esse justum, verum justii nomine vocari qui in commune bene et honeste agat, sed omni dedecore sese absteat.

Affectuum porro et appetituum alios esse honestos et rectos, alios pravos et turpes, alios medios. Honestos quidem, amicitiam, gratiam, indignationem, pudorem, confidentiam, misericordiam; turpes autem, invidentiam, malevolentiam, superbiam; medios denique tristitiam, metum, iram, voluptatem, cupiditatem. Ex his autem quosdam omnino esse eligendos, alios definiendos. Caeterum omnem affectum in voluptate ac dolore consistere, et ideo circa has quoque versari virtutes morales. At pecuniae et voluptatum cupiditatem, item insanum amorem et similia habitus esse diversos a vitiis. Amorem autem esse alium

amicitiae, alium consuetudinis, alium utriusque; quare unum esse bonum, alium malum, tertium medium.

Amicitiae vero quattuor esse species, sodalium, cognatorum, hospitem, amantium; quibus num beneficorum quoque et admirantium annumeranda sit, videndum est. Originem autem ducere sodalium amicitiam a consuetudine, cognatorum a natura, hospitem ab usu, amantium ab affectu, beneficorum a gratia, admirantium a facultate. Verum omnium in universum tres esse fines, honestum, utile, jucundum. Omnes enim qui amicitiam utcumque expetant vel propter unam ex his rebus vel propter omnia ista sibi adjungere amicos. Primam igitur, ut supra dixi, esse amicitiam erga se ipsum, alteram autem erga parentes; deinde erga reliquos deinceps tum familiares tum externos; ideoque in amicitia erga se ipsum abundantiam amoris, in reliquis colendis defectum esse vitandum, quum altera res a calumniantibus pro caeco sui amore, altera pro parsimonia habeatur.

Gratiam autem dici tribus modis vel beneficium alterius juvandi causa datum, vel benevolentiae remunerationem, vel accepti beneficii memoriam. Quapropter tres tantum Gratias mortales vulgo celebrant. Distingui porro gratiam vel formae vel sermonis, qua qui excellunt vel venusti vel gratiosi appellantur. De reliquo probum virum vitam honestam ingressurum esse, sive tempore ad honores proventus magistratum aliquando gerat, sive cum regibus ei versandum sit, sive leges scribendae, aut alia reipublicae pars administranda sit. Quos dignitatis gradus si non consequatur, eum vel populare vel contemplativum, vel quod medium inter utrumque est professorium vitae genus ele-

γῆς, ἢ τὸ θεωρητικόν, ἢ μέσον παιδευτικόν. Προαι-
ρήσασθαι μὲν γὰρ καὶ πράττειν καὶ θεωρεῖν τὰ καλά.
Κωλυόμενον δὲ περὶ ἄμωφ γίγνεσθαι διὰ καιροῦς, θα-
τέρω χρήσασθαι, προτιμῶντα μὲν τὸν θεωρητικὸν
βίον, διὰ δὲ τὸ κοινωνικὸν ἐπὶ τὰς πολιτικὰς δρῶντα
πράξεις. Δι' ὃ καὶ γαμήσειν ²¹⁰ καὶ παιδοποιήσε-
σθαι καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ἐρασθήσασθαι τὸν σώφρονα
ἔρωτα, καὶ μεθυσθήσασθαι κατὰ συμπεριφοράς, κἂν
εἰ μὴ προηγουμένως, καὶ καθόλου τὴν ἀρετὴν ἀσκούντα
καὶ μένειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ πάλιν εἰ δεοί ποτέ δι' ἀνάγκ-
ης ἀπαλλαγῆσασθαι, ταφῆς προνοήσαντα, κατὰ νό-
μον καὶ τὸ πατριον ἔθος, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τοῖς
κατοικομένοις ἐπιτελεῖν ὄσιον. Βίον ²¹¹ δὲ τριττὰς
ἰδέας εἶναι, πρακτικόν, θεωρητικόν, σύνθετον ἐξ ἄμ-
ωφ. Τὸν μὲν γὰρ ἀπολαυστικὸν ἢ ἤττονα κατ' ἄν-
θρωπον εἶναι, προκρίνεσθαι δὲ τῶν ἄλλων τὸν θεωρη-
τικόν. Πολιτεύεσθαι τε τὸν σπουδαῖον προηγουμένως,
μὴ κατὰ περίστασιν· τὸν γὰρ πρακτικὸν βίον τὸν αὐ-
τὸν εἶναι τῷ πολιτικῷ. Βίον δὲ κράτιστον μὲν τὸν
κατ' ἀρετὴν, ἐν τοῖς κατὰ φύσιν· δευτέρον δὲ, τὸν κατὰ
τὴν μέσῃ ἔξιν, τὰ πλείστα καὶ κυριώτατα τῶν κατὰ
φύσιν ἔχοντα· τούτους μὲν οὖν αἰρετούς, φευκτέον δὲ
τὸν κατὰ κακίαν. Διαφέρειν δὲ τὸν εὐδαίμονα βίον
τοῦ καλοῦ, καθ' ὅσον ὁ μὲν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν εἶναι
βούλεται διὰ παντός, ὁ δὲ καὶ ἐν τοῖς παρὰ φύσιν·
καὶ πρὸς ὃν μὲν οὐκ αὐτάρκης ἢ ἀρετῆ, πρὸς ὃν δὲ αὐ-
τάρκης. Μέσον δὲ τινα βίον εἶναι τὸν κατὰ τὴν μέ-

σῃ ἔξιν, ἐν ᾧ καὶ τὰ καθήκοντα ἀποδίδοσθαι γὰ μὲν
γὰρ κατορθώματα ἐν τῷ κατ' ἀρετὴν εἶναι βίῳ, τὰ δ'
ἄμαρτήματα ἐν τῷ κατὰ κακίαν, τὰ δὲ καθήκοντα ἐν
τῷ μέσῳ καλουμένῳ βίῳ.

Τε θεωρημένων δὲ τούτων, καὶ ταῦτα διαλάβωμεν·
εἶναι μὲν γὰρ τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν κοινῆς ἔξιν προαιρε-
τικῆν τῶν μέσων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν, στοχαστικὴν
τοῦ καλοῦ ἢ καλόν, τὴν δὲ κακίαν ὑπεναντίαν εἶναι αὐτῇ·
κοινὴν δὲ ὁραστικῆς καὶ ἠθικῆς ἔξιν θεωρητικὴν, καὶ
προαιρετικὴν, καὶ πρακτικὴν τῶν ἐν ταῖς πράξεσι καλῶν·
τὴν δὲ τέχνην ²¹² καὶ ἐπιστήμην καὶ τὸν νοῦν κοινὴν
ἀκρότητα λογικῆς κατασκευῆς εἶναι θεωρητικὴν καὶ
πρακτικὴν· σοφίαν δὲ, ἐπιστήμην τῶν πρώτων αἰτιῶν
φρόνησιν δὲ, ἔξιν βουλευτικὴν καὶ πρακτικὴν ἀγαθῶν
καὶ καλῶν ἢ καλὰ· ἀνδρείαν δὲ, ἔξιν ἐν θαρρόσει καὶ
φόβῳ τοῖς μέσοις ἀμειπτον· σωφροσύνην δὲ, ἔξιν ἐν
αἰρέσει καὶ φυγῇ ἀμειπτῶς ποιούσαν, δι' αὐτὸ τὸ κα-
λόν· πραότητα δὲ, ἔξιν μέσῃν ὀργιλότητος καὶ ἀναληγ-
σίας· ἐλευθερίτητα δὲ, μεσότητα ἀσωτίας καὶ ἀνελευ-
θερίας· μεγαλοψυχίαν δὲ, μεσότητα γαυνότητος καὶ
μικροψυχίας· μεγαλοπρέπειαν ²¹³ δὲ μεσότητα ἀλα-
ζονείας καὶ μικροπρεπείας· νέμεισιν δὲ μεσότητα φλο-
νερίας καὶ ἐπιχειρηκακίας· σεμνότητα δὲ μεσότητα
αὐθαδείας καὶ ἀρεσκειάς· αἰδῶ δὲ μεσότητα ἀναισχυ-
τίας καὶ καταπλήξεως· εὐτραπέλιαν δὲ μεσότητα βίω-
μολογίας καὶ ἀγροικίας· φιλίαν δὲ μεσότητα κολα-
κειάς ²¹⁴ καὶ ἔθρας· ἀλήθειαν δὲ μεσότητα εἰρωνείας

etatum esse. Ac praelaturum quidem eum aliis vitæ in-
stitutis conjunctam honestarum rerum et actionem et
contemplationem; sed si temporum iniquitate ab utraque
occupationis ratione prohibeatur, altera eum usurum, præ-
ferentem quidem vitam contemplativam, sed tamen propter
communis societatis amorem publica negotia non declinan-
tem. Quocirca eum et uxorem ducturum et liberos pro-
creaturum et ad rem publicam accessurum et honesto amore
flagraturum, et vino in circumpotatione se obruiturum,
etsi non consulto; atque omnino virtutem colendo tum in
vita mansurum, tum rursus si quando oporteat necessitate
coactum e vita excessurum esse, quum sepulturæ ex lege
et ritu patrio justorumque quæ mortuis persolvenda sunt
curam egerit. Vitarum autem tres esse species, activam,
contemplativam atque ex utraque compositam. Namque
ut vita voluptatibus dedita minor quam pro hominis di-
gnitate judicetur, ita contemplativam reliquis præoptari.
Cæteroque rempublicam gesturum esse virum probum
consulto, non pro ratione temporum; quoniam vita ac-
tiva in regenda civitate cernatur. Præterea optimam
vitam esse honestam in iis quæ naturæ conveniunt; proxima
in medium habitum compositam, quæ in plurimis et
gravissimis rebus ad naturæ normam dirigitur; atque has
vitas expetendas, fugiendam vero flagitiosam. Differre
autem vitam felicem ab honesta, quatenus illa semper eo
valeat, ut cum rebus naturæ consentaneis conjuncta sit,

hæc sæpe etiam ad res naturæ repugnantes inclinæ; atque
ad illam virtus non sufficiat, ad hanc sufficiat. Mediam
autem quandam vitam esse in mediocritate positam, in
qua etiam officia serventur; quippe recte facta cadere
in vitam honestam, peccata in flagitiosam, officia denique
in eam quæ media vocari solet.

Quibus ita consideratis hæc etiam exponi convenit. virtu-
tem moralem in commune esse habitum mediocres voluptates
et dolores expetentem, honestum qua honestum est se-
quentem; vitium vero illi contrarium statui; communem
porro virtutis opinandi vi præditæ et moralis esse habitum
contemplationis et electionis et actionis rerum honestarum;
at artem et scientiam et mentem communi subtilis composi-
tionis perfectione tam contemplativa quam activa cerni;
sapientiam autem esse primarum causarum scientiam; contra
prudentiam dici habitum simul deliberativum simul agen-
tem bona atque honesta, quatenus honesta sunt; præterea
fortitudinem habitum in confidentia et metu inculpatum;
temperantiam, habitum in expetendo et fugiendo ob ip-
sam honestatem ab omni culpa vacuum; mansuetudinem,
habitum medium inter iracundiam et stuporem; insuper
liberalitatem, medium quiddam inter prodigalitatem et
sordes; ad hæc magnanimitatem, rem medium inter fas-
tum et animi contractionem; magnificentiam vero me-
dium quiddam inter ostentationem et invidiam parcimo-
niam interjectum; justam indignationem mediocritatem

καὶ ἀλαζονείας· δικαιοσύνην δὲ μεσότητά ὑπεροχῆς καὶ ἑλλείψεως, καὶ πολλοῦ καὶ ὀλίγου. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων οὐσῶν ἀρετῶν, τῶν μὲν καθ' αὐτάς, τῶν δὲ ἐν εἶδει τῶν εἰρημένων (οἷον ὑπὸ μὲν τὴν δικαιοσύνην εὐσεβείας, ὁσιότητος, χρηστότητας, εὐκοινωνησίας, εὐσυναλλαξίας· ὑπὸ δὲ τὴν σωφροσύνην, εὐκοσμίαις, εὐταξίας, αὐταρκείας,) ἐπιδραμεῖν οὐκ ἄτοπον καὶ τοὺς τούτων ὄρους. Εὐσεβείαν μὲν οὖν εἶναι ἔξιν θεῶν καὶ δαιμόνων θεραπευτικὴν, μεταξύ οὖσαν ἀθεότητος καὶ δεισιδαιμονίας· ὁσιότητα δὲ, ἔξιν δικαίων τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ κατοικοιμένους τηρητικὴν, μεταξύ ἀνοσιότητος οὖσαν καὶ ἀνωνόμου τινός· χρηστότητα δὲ, ἔξιν ἔκουσίως εὐποιητικὴν ἀνθρώπων, αὐτῶν ἐκείνων χάριν, μεταξύ πονηρίας οὖσαν καὶ ἀνωνόμου· εὐκοινωνησίαν δὲ, ἔξιν ἀμέμπτους ἐν κοινωνίᾳ²⁵ παρεγομένην, μεταξύ ἀκοινωνησίας οὖσαν καὶ ἀνωνόμου· εὐσυναλλαξίαν δὲ, ἔξιν εὐλαθητικὴν τῆς ἐν τοῖς συμβαλλομένοις ἀδικίας, μεταξύ ἀσυναλλαξίας οὖσαν καὶ ἀνωνόμου, (τὴν δὲ ἀνωνόμον κατὰ τὸ ἀκροδίκαιον εἶναι πως·) εὐκοσμίαν δὲ, ἔξιν περὶ τε κινήσεις καὶ σῆσεις τηρητικὴν τοῦ πρέποντος, μεταξύ οὖσαν ἀκοσμίας καὶ ἀνωνόμου· εὐταξίαν δὲ, ἔξιν στοχαστικὴν τοῦ περὶ τάξιν καλοῦ, μεταξύ ἀταξίας οὖσαν καὶ ἀνωνόμου· αὐτάρκειαν δὲ, ἔξιν ἀρκουμένην τοῖς τυχεῦσι μετὰ ἐλευθεριότητος, μεταξύ πτωχείας οὖσαν καὶ πολυτελείας· εὐφύγιαν δὲ, ἔξιν ἀήττητον ἐν δεινῶν

ὑπομοναῖς, μεταξύ ἀφύγίας καὶ ἀρειμανιότητος· φιλοπονίαν δὲ, ἔξιν ἀνένδοτον πόνοις, ἐξεργαστικὴν τοῦ καλοῦ, μεταξύ μαλακίας τε καὶ ματαιοπονίας. Τὴν δ' ἐκ πασῶν τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν συνεστηκυῖαν λέγεσθαι μὲν καλοκαγαθίαν, τελείαν δὲ ἀρετὴν εἶναι, τὰ τε ἀγαθὰ, ὡφέλιμα καὶ καλὰ ποιοῦσαν, τὰ τε καλὰ δι' αὐτὰ αἰρουμένην.

Διωρισμένον δ' ἱκανῶς τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ σχεδὸν τῶν πλείστων ἀνελημμένων κεφαλαίων τοῦ ἠθικοῦ τόπου, ἀναγκαῖον ἐρεξῆς καὶ περὶ τοῦ οικονομικοῦ τε καὶ πολιτικοῦ διελεῖν, ἐπειδὴ φύσει πολιτικὸν ζῶον ἄνθρωπος. Πολιτεία δὲ πρώτη, σύνοδος ἀνδρῶς καὶ γυναίκας κατὰ νόμον ἐπὶ τέκνων γενέσει καὶ βίου κοινωνία. Τοῦτο δὲ προσονομάζεται μὲν οἶκος, ἀρχὴ δὲ πόλεως ἐστὶ, περὶ οὗ δὴ καὶ λεχτέον. Μικρὰ γὰρ τις οἶκον εἶναι πόλις ὁ οἶκος, εἶγε κατ' εὐχὴν αὐξομένου τοῦ γάμου, καὶ τῶν παίδων ἐπιδιδόντων, καὶ συνδουαζομένων ἀλλήλοις, ἕτερος οἶκος ὑφίσταται, καὶ τρίτος οὕτω καὶ τέταρτος, ἐκ δὲ τούτων κώμη καὶ πόλις. Πλείονων γὰρ γενομένων κωμῶν, πόλις ἀποτελέσθη. Δι' ὃ καὶ τὰ σπέρματα καθάπερ τῆς γενέσεως τῇ πόλει παρέσχεν ὁ οἶκος, οὕτω καὶ τῆς πολιτείας. Καὶ γὰρ βασιλείας ὑπογραφὴν εἶναι περὶ τὸν οἶκον, καὶ ἀριστοκρατείας, καὶ δημοκρατίας. Γονέων μὲν γὰρ πρὸς τέκνα κοινωνίας τὸ σχῆμα βασιλικόν· ἀνδρῶν δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀριστοκρατικόν· παίδων δὲ

invidentiæ et malevolentia; gravitatem autem medium quiddam inter superbiam et comitatem; contra pudorem mediocritatem in confinio impudentia; et consternationis positam; ad hoc urbanitatem rem mediam inter scurrilitatem et rusticitatem; inimicitiam medium quiddam inter assentationem et amicitiam; veritatem rem mediam inter dissimulationem et jactantiam; denique justitiam medium locum inter abundantiam atque inopiam vel inter nimium et parum tenere. Quum autem multæ aliæ sint virtutes, tum quæ per se subsistunt, tum quæ superioribus continentur, ut justitiæ subest pietas, sanctitas, probitas, facilitas, comitas; temperantiæ vero decencia, modestia, frugalitas, harum quoque definitiones carptim perscribere non alienum erit. Pietatem igitur esse volunt habitum ad colendos deos geniosque aptum eumque medium inter impietatem et superstitionem; sanctitatem, habitum officia diis et mortuis debita sequentem eumque medium inter id quod profanum est et aliud nomine vacans; probitatem vero, habitum sponte hominibus ipsorum causa bene facientem, atque inter improbitatem et rem nomine vacantem interjectum; facilitatem autem habitum innocentes in vitæ societate præstantem, atque inter morositatem et rem innominatam interjectum; porro comitatem, habitum in contractibus ab omni injustitia abhorrentem, atque inter naturam insociabilem et rem nullo nomine notatam interjectum, quam summum jus quodammodo vocare possis; præterea decenciam, habitum in motibus et gestibus de-

cori servatorem, qui medius sit inter indecentiam et rem nullo vocabulo nuncupatam; modestiam, habitum ad honestatem in conservando ordine propensum, qui medium locum inter petulantiam et rem nomine carentem feneat; insuper frugalitatem, habitum remine quibuslibet contentum, conjunctum cum liberalitate atque inter mendicitatem et magnificentiam interjectum; ad hæc alacritatem, habitum invictum in ferendis rebus adversis atque inter timiditatem et pugnacitatem interjectum; denique industriam, habitum nullo labore languentem ac præclarorum operum fabricatorem, qui medius sit inter molliem et studium inane. At quæ ex cunctis virtutibus moralibus composita sit virtus, eam morum integritatem dici ac perfectam esse virtutem, tum bene atque utiliter facientem, tum honeste agentem, honesta autem per se expetentem.

Quum vero satis jam explicatæ sint virtutes et pleraque morum doctrinæ capita pertractata, operæ pretium est deinceps de privata vitæ ratione ac de rerum unlicarum rectione disserere, quoniam natura homo animal civile est. Prima autem societas viri est et feminæ congressio legitima ad liberos procreandos et vitæ communitatem. Quæ quidem resut familia vocatur, ita civitatis initium est, de quo hic etiam disputandum videtur. Etenim parva quædam civitas est familia, siquidem ad voluntatem succedentibus nuptiis et liberis pubescentibus atque inter se copulatis, altera nascitur familia, item tertia et quarta, ex his vero pagus ac civitas. Nimirum e pagorum numero paullatim

πρὸς ἀλλήλους, δημοκρατικόν. Συνέρχεται γὰρ τῷ θήλει τὸ ἄρβεν κατὰ πόθον τεκνώσεως, καὶ τῆς τοῦ γένους διαμονῆς· ἐφίεσθαι γὰρ ἐκάτερον γεννήσεως. Συνελθόντων δὲ καὶ συνεργῶν τῆς κοινωρίας προσλαμβανομένων, εἴτε φύσει δούλον, (ἰσχυρὸν μὲν τῷ σώματι πρὸς ὑπηρεσίαν, νοθή δὲ καὶ κατ' ἑαυτὸν ἀδύνατον διαζῆν ἢ τὸ ἀργεσθαι συμφέρει,) εἴτε καὶ νόμῳ δούλον, ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνόδου, καὶ τῆς πάντων πρὸς ἐν συμφέρον προμηθείας, οἶκον συνίστασθαι. Τούτου δὲ τὴν ἀρχὴν κατὰ φύσιν ἔχειν τὸν ἄνθρωπον. Τὸ γὰρ βουλευτικὸν ἐν γυναικὶ μὲν γείρον, ἐν παισὶ δ' οὐδέπω, περὶ δούλους οὐδ' ὄλους τὴν δ' οἰκονομικὴν φρόνησιν, διοικητικὴν οὖσαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν κατ' οἶκον, οἰκείαν ἄνδρος ὑπάρχειν. Ταύτης δὲ τὸ μὲν εἶναι πατρικόν, τὸ δὲ γαμικόν, τὸ δὲ ἱεραποικικόν, τὸ δὲ χρηματιστικόν. Δεῖν γάρ, ὡςπερ στρατιᾶ μὲν παρασκευῆς, πόλει δὲ προσόδων, τέχνη δ' ὀργάνων, οὕτω καὶ οἶκῳ τῶν ἀναγκαίων. Διττὰ δὲ ταῦτα, πρὸς τε τὸ κινώτερον ζῆν, καὶ πρὸς τὸ εὖ. Τούτων γὰρ πρῶτον ἔχειν δεῖ πρόνοιαν τὸν οἰκονομικόν, ἢ τὰς προσόδους αὐξήσασθαι διὰ πορισμῶν ἐλευθερίων, ἢ τὰ δαπανήματα συστέλλοντα· μέγιστον γὰρ τοῦτο τὸ κεφάλαιον τῆς οἰκονομικῆς. Δι' ὃ καὶ πολλῶν ἐμπειριον εἶναι τὸν οἰκονομικόν, γεωργίας, προβαταίας, μεταλλείας, ἵνα τοὺς λυσιτελεστάτους ἅμα καὶ δικαιοτάτους καρπὸς διαγιγνώσκῃ. Τῆς δὲ χρηματιστικῆς τὴν μὲν εἶναι κρείττω, τὴν δὲ χειρῶν. Κρείττω μὲν τὴν φύσει γιγνομένην, χειρῶν δὲ τὴν διὰ καπηλικῆς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς οἰκονομικῆς εἰρημένα ἀποχρῆ.²⁷⁶

Περὶ δὲ πολιτικῆς ταῦτ' ἂν εἴη κεφάλαια· πρῶτον μὲν ὅτι συνέστησαν αἱ πόλεις τῇ μὲν διὰ τὸ φύσει κοινωρικὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῇ δὲ διὰ τὸ συμφέρον. Εἶτα ὅτι ἡ τελειοτάτη κοινωρία πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι πολιτῆς ἐστίν, ἢ μέτεστι πολιτικῆς ἀρχῆς.²⁷⁷ Πόλις δὲ τὸ ἐκ τῶν τοιούτων πλῆθος ἱκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς. Τοῦ δὲ πλῆθους ὄρον εἶναι τοιοῦτον, ὥστε μήτε τὴν πόλιν ἀσυμπαθῆ, μήτ' εὐκαταφρόνητον ὑπάρχειν, παρεσκευασθαι δὲ καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἀνευδεῶς, καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἕξωθεν ἐπιόντας ἱκανῶς. Εἶναι γὰρ τῆς φρονήσεως τὸ μὲν οἰκονομικόν, τὸ δὲ νομοθετικόν, τὸ δὲ πολιτικόν, τὸ δὲ στρατηγικόν. Οἰκονομικὸν μὲν, ὡς εἶπον, τὸ διοικητικὸν αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ οἶκον, νομοθετικὸν δὲ, τὸ περὶ τὴν θέσιν καινῶν νόμων, πολιτικὸν δὲ, τὸ τῆς πόλεως διοικητικόν, στρατηγικὸν δὲ, τὸ περὶ τὴν θεωρίαν καὶ διοίκησιν τῶν στρατοπέδῳ συμφερόντων. Ἄρχων δ' ἀναγκαῖον τῶν πόλεων ἢ ἕνα ἢ ολίγους ἢ πάντας. Τούτων δὲ ἕκαστον ὀρθῶς ἢ φαύλως ἔχειν. Ὄρθως μὲν, ὅταν οἱ ἄρχοντες τοῦ κοινῆ συμφέροντος στοχάζωνται· φαύλως δὲ, ὅταν τοῦ ἰδίου. Τὸ δὲ φαῦλον παράβασιν εἶναι τοῦ ὀρθοῦ. Βασιλείαν μὲν οὖν καὶ ἀριστοκρατίαν καὶ δημοκρατίαν ἐφίεσθαι τοῦ ὀρθοῦ· τυραννίδα δὲ καὶ ὀλιγαρχίαν καὶ ὀλιγοκρατίαν τοῦ φαύλου. Γίγνεσθαι δὲ τινα καὶ μικτὴν ἐκ τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν ἀρχήν. Μεταβάλλειν δὲ τὰς πολιτείας πολλάκις πρὸς τὸ ἀμεινῶν καὶ τὸ γείρον. Καθόλου δ' ἀρίστην εἶναι πολιτείαν τὴν κατ' ἀρετὴν διακεκοσμημένην, χειρίστην δὲ τὴν κατὰ κακίαν. Ἄρχειν δὲ καὶ βουλευεῖν καὶ δικάζειν

aucto civitas oritur. Quocirca quemadmodum e familia civitas, sic etiam respublica proseminata est. Cerni enim in familia quasi adumbrationem quandam non magis regni quam optimatium dominatus et popularis reipublicae. Nam parentum quidem cum liberis societatis regni speciem praebet, maritorum cum uxoribus optimatium civitatis, liberorum denique inter se rationis popularis. Quippe mas cum femina congregitur tum liberorum procreandorum tum generis propagandi causa, quoniam uterque gignendi cupiditate flagrat. Qui postquam congressi sunt atque in societatem assumerunt victus quotidiani administrum sive natura servum, (ut corpore ad ministerium valentem, ita propter ingenii tarditatem, quum per se vivere non possit, dominum requirentem,) sive etiam lege servum, ex hoc conventu omniumque rerum cura ad communem utilitatem relata consilari atque effici familiam. Hujus autem principatum secundum naturam virum obtinere, quia consilium mulier quidem deterius habeat, pueri autem nondum, servi vero nequaquam, et idcirco omnis privatae vitae ratio propria viri sit semet ipsum et rem familiarem tuentis. Eam porro partim esse paternam, partim nuptialem, partim herilem, partim quaestuosam. Nam quomodo exercitus apparatus, civitas vectigalia, ars instrumenta desideret, sic familiam rebus necessariis egere. Has

duplicis esse generis cum ad parce tum ad laute vivendum. Iis videlicet primum prospicere debet bonus paterfamilias, vel ita ut reditus liberali quaestu amplificet, vel ut sumtus circumcidat; siquidem hoc est caput scientiae dispensandi res domesticas. Quocirca oportet peritum earum dispensatorem multas res habere cognitias, verbi gratia agriculturam, pecuariam, metallorum scrutationem, ut maximos diligentiae suae fructus sine fraude percipiat. Ceterum pecuniae querendae rationem alteram praestantiorum esse, alteram deteriore; praestantiorum quae natura duce exerceatur, deteriore quae institorio innitatur. Atque haec quidem de rei domesticae administratione dicta sufficiant.

De civili autem prudentia haec praecipue notanda sunt: primum quidem civitates tum ob naturalem hominum ad societatem propensionem, tum utilitatis causa constitutae esse: deinde perfectissimam societatem civitatem esse atque eum pro cive habendum qui magistratum gerat. Est vero civitas talium virorum ad vitam commode agendam justus numerus. Sed iustum illum numerum ita definiri, ut civitas neque ab aliis adjuvandis abhorreat, neque contemnenda sit, verum satis et ad bene vivendum et ad hostes propulsandos valeat. Est enim alia privatae vitae ratio, alia legum latoris facultas, alia civilis prudentia,

ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις ἐκ πάντων, ἢ αἰρέσει ἢ κλήρῳ· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐκ τῶν εὐπόρων· ἐν δὲ ταῖς ἀριστοκρατίαις ἐκ τῶν ἀρίστων. Στάσεις δ' ἐν ταῖς πόλεσι γίνεσθαι τὰς μὲν κατὰ λόγον, τὰς δὲ κατὰ πάθος. Κατὰ λόγον μὲν, ὅταν οἱ ἴσοι ὄντες ἄνισα ἔχουν ἀναγκάζονται κατὰ πάθος δέ, διὰ τιμῆν, ἢ φιλαρχίαν, ἢ κέρδος, ἢ εὐπορίαν. Καταλύσθαι δὲ τὰς πολιτείας διὰ δύο αἰτίας, ἢ βία, ἢ ἀπάτη. Μονιμωτέρας²⁷⁸ δὲ γίνεσθαι τοῦ κοινῆ συμφέροντος ἐπιμελουμένας. Δικαστήρια δέ, καὶ βουλευτήρια, καὶ ἐκκλησίας, καὶ ἀρχὰς διορίσθαι ταῖς πολιτείαις οἰκείως. Κοινοτάτας δ' ἀρχὰς εἶναι ἱερωσύνην-θεῶν, στρατηγίαν, ναυαρχίαν, ἀγορανομίαν, γυμνασιαρχίαν, γυναικονομίαν, παιδονομίαν, ἀστυνομίαν, ταμεισίαν, νομοφυλακίαν, πρακτορείαν. Τούτων δ' εἶναι τὰς μὲν κατὰ πόλεις, τὰς δὲ κατὰ πόλεμον, τὰς δὲ περὶ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἐμπορίας. Πολιτικῷ δ' ἀνδρὸς ἔργον εἶναι καὶ τὸ διορθῶσαι πολιτείαν, ὃ πολλὸν χαλεπώτερον φαίνεται τοῦ χτίσαι καὶ τὸ διανεῖμαι τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν πρὸς τἀναγκαῖα, τὸ δὲ πρὸς τὰ σπουδαῖα. Δημιουργοὺς μὲν γὰρ καὶ ἥτας²⁷⁹ καὶ γεωργοὺς, καὶ ἐμπόρους, πρὸς τὸ ἀναγκαῖον, ὑπερέ-

τας γὰρ εἶναι τοῖς πολιτικοῖς τούτους· τὸ δὲ μάχιμον πᾶν καὶ βουλευτικὸν κυριώτερον εἶναι, διὰ τὸ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ περὶ τὰ καλὰ σπουδάζειν. Τούτων δὲ τὸ μὲν πρεσβύτερον προβουλεύειν, τὸ δὲ γεωρωτέρον θεραπεύειν τὸ θεῖον, τὸ δὲ νέον ἅπαν προπολεμεῖν. Ταύτην δ' ἀρχαίαν εἶναι πάνυ τὴν διάταξιν, Αἴγυπτίων πρώτων καταστησασμένων, πολιτικῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων οὐχ ἦττον· καὶ τὸ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἰδρῦσθαι τόποις· καὶ τὸ τῆς τῶν ἰδιωτῶν χώρας τὸ μὲν ἕτερον πρὸς ταῖς ἐσχαιαῖς διατετάχθαι, τὸ δ' ἕτερον πρὸς τὴν πόλιν, ἵνα δύο κλήρων ἐκάστῳ νεμηθέντων, ἀμφοτέρω τὰ μέρη τῆς χώρας εὐσύνοπτα ὑπάρχη. Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ νομοθετεῖν συστάσια ποιῆσθαι, καὶ τὸ περὶ τῆς κοινῆς παιδείας τῶν τέκνων σπουδάζειν· καὶ τὸ πρὸς τὴν βίωμην τῶν σώματων καὶ τελειότητα δεῖν μήτε νεωτέρων ἄγαν μήτε πρεσβυτέρων τοὺς γάμους ποιῆσθαι, ἀτελῆ γὰρ γίνεσθαι κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἡλικίας καὶ τελείως ἀσθενῆ τὰ ἔκγονα. Καὶ τὸ νομοθετεῖν δὲ μηδὲν ἐκτρέφειν πεπρωμένον, μηδ' ἐκτιθέναι τέλειον, μηδ' ἐξαμβλοῦν, συμφορώτατον δῆπου. Καὶ τῶν μὲν πολιτικῶν τὰ κεφάλαια ταῦτα²⁸⁰.

alia denique ars imperatoria. Ac privatae quidem, ut dixi, vitae ratio est suarum rerum et familiae cura, legum latioris facultas vero novarum legum sancendarum scientia, contra civilis prudentia reipublicae administratio, denique ars imperatoria contemplatio et administratio rerum exercitui utilium. Est autem necesse vel unum vel paucos vel omnes civitatem gubernare, atque horum singula aut recte aut secus se habere. Recte quidem, quum principes communem spectant utilitatem, secus vero quum propriam; pravum autem esse recti violationem. Ac regnum quidem, optimatum dominatum et popularem rempublicam ad rectum tendere; tyrannidem vero, paucorum potentiam et plebis imperium sequi pravum. Quin etiam mixtum quoddam e bonis civitatis generibus imperium conflare. Porro mutari saepenumero respublicas in melius vel deterius. Omnino vero optimam esse civitatem quae honeste gubernetur, pessimam quae turpiter regatur. Magistratum autem gerere ac senatores et iudices esse in populari republica viros ex omni civium numero vel electione vel sorte ductos; in paucorum potentia homines ex divitum, in optimatum dominatu ex optimatum numero. Praeterea seditiones in civitatibus partim cum ratione, partim cum affectu concitari. Cum ratione quidem, quando aequales ad inaequalia rediguntur; cum affectu vero ab iis qui honorum, imperii, lucri, opum cupiditate trahuntur. Everti autem civitates duabus rationibus, aut vi aut dolo. Ex his diutius stare quae communi utilitati serviant. Iudicia vero, curias, conciones et magistratus pro reipublicae genere constitui. Caeterum frequentissimos magistratus esse sacerdotia deorum, praeturae, classis imperium, annonae praefecturam, gymnasii gubernationem, niodesiae matronalis curam, puerilem

institutionem, aedilitatem, quaesturam, legum custodiam, pecuniarum exactionem. Horum magistratum alios esse urbanos, alios militares, alios denique circa portus et mercaturam versari. Jam vero viri rempublicam capessentis esse emendare etiam civitatem, quod multo difficilius videatur quam eam condere; nec non alteram multitudinis partem ad necessaria, alteram ad honesta adducere. Opifices enim, mercenarios, agricolas, mercatores ad necessaria referri, quia hi multam operam et reipublicae utilem praebent; at milites omnes ac senatores primores civitatis haberi, quum et virtutem colant et rebus praeclassis studeant. Ex his senes quidem consulere, majestate venerabiles diis immortalibus cultum adhibere, juvenes denique cunctos pro patriae salute propugnare. Verum cum hanc rerum publicarum constitutionem admodum antiquam esse eamque primum ab Aegyptiis profectam, tum reliquorum quoque quae ad civitatem spectant, verbi gratia, ut deorum templa clarissimis locis ponerentur, utque privatorum agri partim in extrema regione partim ad urbes locarentur, quo facilius binis unicuique tributis agri portionibus utraque regionis pars inspiceretur. Praeterea utile est lege sancire, ut sodalitia instituantur et communis liberorum educationis cura agatur, nec non corporum roboris et perfectionis causa, ne justo iuniores neve seniores matrimonio jungantur, quod utriusque aetatis parentum proles imbecilla atque imperfecta fiat. Adde quod utique reipublicae maxime conducit cautum esse in legibus, ne vel mutili infantes tollantur atque educantur, vel integri et perfecti exponantur vel abortus fiant. Atque haec quidem de republica praecipue notanda esse arbitratus sum.

(Stobaeus Eclog. lib. II cap. 7, p. 32 seqq. ed. Heeren. Universam de moribus doctrinam hoc capite complectitur Didymus, Academicorum, Peripateticorum et Stoicorum habita ratione. Quum autem ex caeteris philosophorum familiis Epicureos potissimum et Cyrenaicos multum de talibus rebus quaesivisse constet, existimamus eum de illis quoque disputasse, sed eorum placita a Stobaeo in Septimii filii gratiam has qualescunque veterum reliquias colligente esse praetermissa. Ad Academicorum decreta cognoscenda eorumque summam proponendam sine dubio Didymus Speusippi, Xenocratis et reliquorum scripta adiit quae jam pridem interciderunt. Cum hac vero disputationis parte contendenda sunt quae Cicero in Academicis Quaestionibus iisdem de rebus disserit. De singulis locis pauca notabimus. — ¹ τὸ ὀρεκτικὸν μέρος legi convenit cum melioribus codd. pro τὸ ὀρεκτικὸν πάθος. Nam nemo est qui ignoret Platonem tres animae partes esse voluisse, unam ratione praeditam, τὸ λογικὸν μέρος, ac duas ratione vacantes, τὸ ἐπιθυμητικὸν, et τὸ θυμικὸν, quae hic communi nomine τοῦ ὀρεκτικῶν comprehenduntur. — ² Scripserat Zeno teste Diog. Laert. lib. VII, 4 plures de morali philosophia libros, περὶ ὀρθότητος, περὶ παθῶν, περὶ τοῦ καθήκοντος et alios ex quibus haec petita videntur. — ³ Vid. Aristot. Ethic. Nicom. lib. II, 4. Sed hanc ipsam definitionem conjicimus ab Aristotele in deperdito opere περὶ παθῶν vulgatam esse. Cf. Diog. Laert. lib. V, 23. — ⁴ Sic etiam Diogenes Laertius lib. VII, 63 : ἔστι δὲ αὐτὸ τὸ πάθος κατὰ Ζήνωνα ἢ ἄλλοις καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κινήσεις, ἢ ὀρθὴ πλεονάζουσα. — ⁵ Applicat se Didymus in exsequendis Academicorum scitis ad duos ejus philosophiae magistros, Philonem Larissæum et Eudorum Alexandrinum, qui novae Academiae philosophis annumerantur. Fuit autem Philo Larissæus clarus Ciceronis aetate qui eum bello Mithridatico profugum Romae audiverat summisque laudibus effert Quaest. Acad. lib. I, 4 et lib. IV, 4. Perierunt ejus libri, in quibus duas esse Academias negaverat. Vid. Cicero 1. c. — ⁶ Philonem Clitomachi auditorem fuisse memoriae prodit etiam Cicero Acad. lib. IV, 6. — ⁷ Scripsi ἀναλογίας rejecta codicum scriptura ἀναλογίαν. — ⁸ Posui τὸ προσάγειν ἔστι τὰ μὲν θεραπευτικὰ pro membranarum lectione τὸ προσάγειν ἔστι ταύτην τοῦ μὲν θεραπευτικῶν. — ⁹ Rescripsi δὴ; codd. διὰ. Caeterum post νοσοποιεῖται τῆς ψυχῆς codices exhibent verba προσάγει λόγον quae quia supervacanea erant a me ommissa sunt. — ¹⁰ Membranarum scripturam ἐφ' ὧν καὶ δι' ὧν mutavi in ἐφ' ὧν καὶ δι' ἄ.

¹¹ ὅων τὸ τίς ἀρίστη rescripsi; libri ὅων ἐκ τοῦτίς ἀρίστη. — ¹² ἑξαμέρεια est divisio in sex partes sive locos. Continet enim ὁ προτρεπτικός λόγος, porro ὁ παρορμῶντα et τὸν ἀπελέγγοντα, porro ὁ θεραπευτικός duos item, τὸν ὑπεξαίρετικόν et τὸν ἐνθετικόν, denique ὁ περὶ τέλους duos, τὸν περὶ εὐδαιμονίας et τὸν περὶ βίων, qui etsi duabus partibus de vita tum privata tum publica constat, tamen posteriorem, quod latissime pateat, separatim tractari debere contendit. — ¹³ Eudori Alexandrini, qui tum Academicus fuit tum Pythagoricus. res atque in litteras merita attingi in dissertatione de Pythagoreis. — ¹⁴ Expositus variis τῆς θεωρίας locis transit ad ea quae ἡ ὀρμή sive appetitus complectitur. — ¹⁵ ἀρρώστῆματα, quae Cicero Tusc. IV, 10 vocat aegrotationes, pertinent ad vitiosum animi statum ex affectuum imperio ortum. Quae sequuntur Stoicorum doctrinam redolent. Stoici enim multi erant in affectuum cum morbis comparatione, ut ex iis quae infra de eorum decretis dicentur patebit. — ¹⁶ Pergit scriptor ad caput tertium περὶ πράξεως, cujus singulos locos enumerat. — ¹⁷ Post παθολογικός desideramus divisionem locorum περὶ τῶν αἰτιῶν et περὶ τῆς ἀσκήσεως, quia plures utriusque partes fuerunt. Quamobrem librario- rum culpa hic quaedam intercidisse arbitramur. — ¹⁸ Locorum qui ad πράξιν spectant repetitionem mancam esse, praecedentia docent. Deest enim locus προτρεπτικός. Insuper locus παθολογικός quum non differat a παραμυθητικῶν, liquet vocem παθολογικόν quam Heerenius uncis inclusit, vel delendam vel reponendum esse ἢ παθολογικόν, nisi potius ad plenam enumerationem efficiendam praeferas παραμυθητικόν, προτρεπτικόν, περὶ ἀσκήσεως κτλ. — ¹⁹ Exposita moralis philosophiae divisione transit auctor ad singulos hujus disciplinae locos, ita ut primum de fine agat; quam rem a veteribus philosophis saepe pertractatam fuisse ex Ciceronis de Finibus bonorum et malorum libris intelligitur; deinde vero super bonis et malis scribat. Quum autem praeter Academicorum placita aliorum quoque philosophorum decreta memoret, sequentia neque ex Philone neque ex Eudoro a Didymo sumpta esse statuimus. Caeterum initio variae vocis τέλος significationes enumerantur. — ²⁰ Posui ἀτελής τις; codd. αὐτοτελής. — ²¹ Eadem leguntur apud Pollucem II, 3, qui, τέλος, inquit, γάμος ἐλέγετο, ὡς τελειῶν πρὸς τὸν βίον τὸν ἀνθρώπων. Hinc et Jupiter τέλος, ut nuptiarum praeses, et Ἥρη τελεία. — ²² Euripid. Bacch. vs. 385. — ²³ Homer. Iliad. lib. X, 470. — ²⁴ Cf. Lipsius Manud. Stoic. II, 13. — ²⁵ Scripsi ὑπὸ Κράτητος; codd. Κρατίτος.

Sed Cratinus non fuit philosophus. Similiter Cicero de Fin. lib. I cap. 9 : « Quærimus igitur, quid sit extremum, quid ultimum bonorum; quod, omnium philosophorum sententia, tale debet esse, ut ad id omnia referri oporteat, ipsum autem nusquam. » — ²⁶ ἐπ' οὐδέν reposui cum Lipsio Mann. Stoic. II, 13; codd. ἐπ' οὐδενός. — ²⁷ πρακτικόν rescripsi cum Heerenio; libri πρακτέον. — ²⁸ διατεθεισθαι exaravi cum Madvigio ad Cic. de Fin. p. 144; membranæ διατιθέναι. — ²⁹ ἀγούσης posui cum eodem pro membranarum scriptura ἀπάσης. — ³⁰ ἐπιβολῆς cum Heerenio edidi; libri ἐπιβουλῆς. — ³¹ Homer. Odys. lib. IX vs. 5, ubi τέλος usurpatur ut χρῆμα, non enim ego ullam puto rem gratiorem esse. Vide ibi Clarkium et Ernestum. — ³² Conf. Plat. Tim. p. 64 et Protag. p. 350. — ³³ ὑποτέλεις vocatur quod fini subjacet sive quo ad finem consequendum anatura instructi sumus. Est enim finis secundum Stoicos naturæ convenienter vivere, τὸ ὑποτελεῖς autem complexitur quidquid ad conservationem naturæ nostræ pertinet, ac si sapiamus eo conferri potest, ut ejus ope ad summum bonum perveniamus. Quæ quum ita sint, τὸ ὑποτελεῖς latine *indolem* vertimus. — ³⁴ εὐφραία legendum cum melioribus libris pro membranarum quarundam scriptura εὐποιία, sed alteram lectionem confirmat etiam Diogenes Laertius lib. VII, 61 : ὅσον ἐπὶ μὲν τῶν ψυχικῶν, εὐφραΐαν, τέχνην κτλ. — ³⁵ Nonnulli τὸ ὑποτελεῖς nominarunt ὑποτελεῖδα, velut Herillus teste Diogene Laertio lib. VII, 165 : διαφέρειν δὲ τέλος καὶ ὑποτελεῖδα, τῆς μὲν γὰρ καὶ τοὺς μὴ σοφοὺς στοιχάζεσθαι, τοῦ δὲ μόνον τὸν σοφόν. — ³⁶ Homer. Odys. lib. IX, 5-6. — ³⁷ Homer. Odys. lib. V, 193. — ³⁸ Scripsi ἐπ' αὐτοῦ; codd. ὑπ' αὐτόν. — ³⁹ Posui ἀρμονικῶς cum Wytttenbachio ad Plutarch. lib. de ser. num. vind. p. 550, D, pro membranarum scriptura ἀρμονικῶς. — ⁴⁰ Rescripsi παρὰ Πλάτωνος; libri παρὰ Πλάτωνι. — ⁴¹ Plato de Leg. lib. IV p. 716. — ⁴² οὐ πολὺδοξον inserui e sequentibus cum Heerenio; in codd. hæc verba desiderantur. — ⁴³ εἰς δὲ ταῦτο scripsi cum eodem; libri εἰ δὲ ταῦτο. — ⁴⁴ Cf. Plat. Tim. p. 90. — ⁴⁵ κατὰ τοῦνομα scripsi; codd. κατ' οἶνομα vel καὶ τ' οἶνομα. — ⁴⁶ In Platonis loco Stobæi membranæ exhibent ὁμοίως ἂν τὸ δὲ vel τάδε pro ὁμοίωσαντα δὲ et προστεθέντος pro προτεθέντος quæ ex Platone restitui. In iisdem membranæ est πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα omisso χρόνον, quod ex Platone adjeci. Hic enim plene scripsit : πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον. — ⁴⁷ Quæ sequuntur Aristotelis dogmata conveniunt quidem in universum cum iis

quæ Stagiritis in libris de Moribus ad Nicomachum, in primis lib. I cap. 5-9 exposuit, ubi finem hominis esse beatitudinem, hanc vero in virtute sive ἐν ἐνεργείᾳ κατ' ἀρετὴν positam esse demonstrat, nec tamen ex illo philosophi opere sumta videntur. Quum enim plura hic legantur quæ in Ethicis Nicomacheis non comparent neque verba utrobique eadem sint, arbitramur hunc locum e deperdito quodam Aristotelis libello esse petitum. Est autem verisimile eum in hunc modum philosophatum esse in commentariis quos de virtute (περὶ ἀρετῆς) ac de voluptate (περὶ ἡδονῆς) teste Diogene Laertio lib. V, 22-23 composuerat. — ⁴⁸ Conf. Aristot. Eth. Nic. lib. I, 13, qui tamen ibi non tria, quorum hic mentio fit, genera virtutis, sed duo tantum τὴν διανοητικὴν et τὴν ἡθικὴν statuit. — ⁴⁹ Quæ hic Aristoteli attribuitur felicitatis explicatio, apud Diogenem Laertium lib. V, 30 ad finem transfertur : τέλος δὲ ἐν ἐξέθετο, χρῆσιν ἀρετῆς ἐν βίῳ τελείῳ, quod tamen eodem redit, quia apud Aristotelem felicitas pro ipso fine ponitur. Sic enim Ethic. lib. I cap. 10 : τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαιμόνα τὸν κατ' ἀρετὴν τελείαν ἐνεργεῶντα; et paulo post, τὴν εὐδαιμονίαν δὲ τέλος καὶ τέλειον τίθειμεν πάντως. — ⁵⁰ Aristoteles l. c. tria ad beatitudinem requirit, primum χρῆσιν ἀρετῆς, deinde ἀρετῆς τελείας, denique ἐν βίῳ τελείῳ, ita ut exercitatio virtutis perfectæ in vita perfecta cernatur. Sed quantum illud quod hic adjicitur, ut sit χρῆσις προηγουμένη, desideratur apud Stagiritem. Itaque hoc aut e Stoicorum doctrina ductum est aut e rarioræ quadam Peripatetici philosophi incubratione, quæ jam pridem intercidit. Stoici τὰ προηγούμενα vel *producta* esse dicebant, quæ non quidem vera bona essent, sed tamen dignitatem quandam haberent. Hæc autem ab aliis bona corporis et externa vocari solent. De iisdem hoc loco agi intelligitur ex apposita interpretatione : προηγούμενην δέ, χάριν τοῦ τὴν χρῆσιν ἐν ἀγαθοῖς γίνεσθαι, μὴ ἐν κακοῖς. Quid? quod Peripatetici quoque corporis bona et externa pro bonis habentes his sublatis perfectam felicitatem tolli affirmabant. Quapropter de fonte eorum quæ hic disseruntur non constat. Cæteroque rejecta codicum scriptura προηγούμενοις vel προηγούμενην reposui προηγούμενη. — ⁵¹ μετενηνεγμένον scripsi; codd. μετηγμένον. Est autem Platonis locus in Enthydemo p. 288. — ⁵² Vid. Aristot. Rhet. lib. I. — ⁵³ Aristot. Rhet. lib. I cap. 9, item cap. 11. — ⁵⁴ Plato Tim. p. 64. — ⁵⁵ Posui Νικομαχείων; codd. Νικομαχιῶν. — ⁵⁶ De hoc Eudoxi placito agit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. X cap. 2. — ⁵⁷ Vide quæ

dixi de illo loco ad Democriti fragmenta moralia pag. 255 ed. Berol. — ⁵⁸ Plato de legg. lib. I p. 636. — ⁵⁹ διαφέρουσιν, quod refertur ad Democritum et Platonem, addidi cum Heerenio. In membranis tale verbum desideratur. — ⁶⁰ Quæ hic de *bono* traduntur maxime e Stoicorum scriptis petita sunt. Vid. Lipsium in *Manud. Stoica Op.* IV p. 484. Sed operæ pretium est cum iis comparare Aristotelis explicationes *Rhet.* lib. I cap. 6 propositas. — ⁶¹ Strato Lampsacenus, Peripateticus, teste Diogene lib. V, 58 tres de *bono* (περὶ ἀγαθοῦ) conscripserat libros, e quibus hic locus sine dubio depromptus est. — ⁶² καθὼς κρατήσῃ τῶν μερῶν scripsi cum Heerenio; codd. καθοραθήσεται τῶν μερῶν vel τῶν κατὰ μέρος. Cf. Cicero de *Fin.* V, 10-12. — ⁶³ Plato de legg. I p. 361. — ⁶⁴ Vide bonorum divisionem de leg. I p. 361 expositam, quæ conferenda est cum præclaro Philebi loco pag. 55. — ⁶⁵ Quum tria sint bonorum genera, τὸ καλὸν non modo animi bonis convenire dicit, sed reliquis quoque duobus, quæ tum ad corpus tum ad externa pertinent. — ⁶⁶ Aristoteles de *Moribus ad Nicomachum* lib. I cap 6, 8, et *Magn. Moral.* I, 3. — ⁶⁷ Hanc τοῦ καλοῦ originationem habet Plato *Cratyl.* p. 416. — ⁶⁸ Postquam de singulis locis egit scriptor ex quibus morum doctrina maxime pendebat atque in quibus illustrandis philosophi præcipue versabantur, transit ad Stoicorum de morali philosophiæ parte placita. Videtur autem Zenonis, Chrysippi et Cleanthis potissimum scrinia compilasse. Inter Zenonis scripta moralia eminet olim opus περὶ ὁμοῦς memoria tum Diogeni Laertio lib. VII, 4. Cf. Fabric. *Bibl. Græc.* vol. III, p. 581 ed. Harl. Cæterum initio adumbratur divisio rerum, quatenus vel bonæ vel malæ vel indifferentes sunt. Magnum enim in ea positum est momentum ad rerum omnium naturam e Stoicorum ratione aperendam. — ⁶⁹ περιπάτησις hoc loco est *disputatio philosophica*, ut apud Diogenem Laertium lib. VII, 98. Vide Rossium in *Comm. Laert.* p. 138 seq. Cf. Henr. Stephanum in *Thes. ling. græc.* voc. περίπατος. — ⁷⁰ Similiter Diogenes Laertius lib. VII, 98 : πᾶν δὲ ἀγαθὸν συμμέρον εἶναι καὶ δεόν, καὶ λυσιστελές καὶ χρησίμιον καὶ εὐχρηστον καὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον καὶ αἰρετὸν καὶ δίκαιον, qui locus omnino cum hoc conferendus. — ⁷¹ Plinius hæc explicat Sextus Empiricus *adv. Math.* lib. XI, 25, pag. 695 ed. Fabric : λέγεται γὰρ ἀγαθὸν, φασί, καθ' ἕνα μὲν τρόπον τὸ ὕψ' οὐ ἢ ἀφ' οὐ ἔστιν ὠφελῆσθαι ὁ δὲ ἀρχικώτατος ὑπάρχει καὶ ἀρετὴ ἀπὸ γὰρ ταύτης ὡσπερ τινὸς πηγῆς πᾶσα πέφυκεν ἀνίσχιν ὠφέλεια. Καθ' ἕτερον δὲ τὸ καθ' ὁ συμβαίνει

ὠφελῆσθαι· οὗτος οὐ μόνον αἱ ἀρεταὶ λεγθήσονται ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ αἱ κατ' αὐτὰς πράξεις, εἴπερ καὶ κατὰ ταύτας συμβαίνει ὠφελῆσθαι. Κατὰ δὲ τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον τρόπον λέγεται ἀγαθόν, τὸ οἷόν τε ὠφελῆν, ἐμπεριλαμβανούσης τῆς ἀποδόσεως ταύτης τὰς τε ἀρετὰς καὶ τὰς ἐναρέτους πράξεις, καὶ τοὺς φίλους καὶ σπουδαίους ἀνθρώπους. Vide Lipsium *Manud. Stoic.* II p. 22; item Menagium ad *Diog. Laert.* lib. VII, 94. — ⁷² Scripsi καθ' ὁ; codd. καθ' οὐ. — ⁷³ Cf. *Diog. Laert.* lib. VII, 95. — ⁷⁴ Verba ἔξεις, τὰ δὲ quæ desunt in membranis addidit Bakius Posidon, p. 212 ex *Diog. Laert.* lib. VII, 98. — ⁷⁵ Inserui ἔξεις τὰ δὲ quæ excidisse videntur. — ⁷⁶ Reposui Heerenio præeunte τὰς γ' εὐκαταφορίας; codd. τὰς δ' εὐκαταφορίας. Diogenes Laertius VII, 115 : καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ σώματος εὐεμπτωσαί τινες λέγονται, οἷον κατάρρους καὶ διάρρους· οὗτω καπὶ τῆς ψυχῆς εἰσιν εὐκαταφορίαι, οἷον φθονερίαι, ἀνελεημοσύνη, ἐριδεις καὶ τὰ παραπλήσια. Ad quem locum vide Menagium. Cf. Cicero *Tuscul.* IV, 12. — ⁷⁷ *Diog. Laert.* VII, 96. — ⁷⁸ Sequuntur ea quæ olim in Stoicorum libris reperiebantur virtutum vitiorumque illis oppositorum definitiones. Quo nomine hic scriptor quem rerum frequentia crebrum esse omnes confitentur, longe præstat Diogeni Laertio pauciora de eodem argumento nos docenti. — ⁷⁹ φύσει πολιτικὸν ζῶον nominatur homo quem totius mundi incolam atque civem esse Stoici arbitrabantur eaque re a bestiis distingui affirmabant. *Arrian.* II, 10 : ἐπὶ τούτοις πολίτης εἶ τοῦ κόσμου κτλ. — ⁸⁰ Inserui ἀδικίαν δὲ ἀγνοίαν μὴ ἀπονεμητικὴν τῆς ἀξίας ἐκάστω, quæ verba desunt in membranis. — ⁸¹ A Zenone Didymum hasce virtutum explanationes mutuatum esse intelligitur ex *Plutarch. de virt. morali* cap. 2, vol. IX p. 392 ed. Hutten. — ⁸² Cf. *Diog. Laert.* VII, 90. — ⁸³ Scripsi ἄμα διαιρετικὴν καὶ ἀνακεφαλαιωτικὴν cum *Wyttenbachio* ad *Plutarch.* II p. 103 A; codd. ἀνταναιρετικὴν καὶ μὴ κεφαλαιωτικὴν. — ⁸⁴ *Diog. Laert.* VII, 93 : τῆν δὲ μεγαλοψυχίαν, ἐπιστήμην ἢ ἔξιν ὑπεράνω ποιούσαν τῶν συμβαινόντων κοινῇ φασίλων τε καὶ σπουδαίων. — ⁸⁵ κατὰ τὸ σύμφωνον cum Heerenio edidi; codd. καὶ τὸ σύμφωνον. Etenim quadruplex fructus virtutis cujus hic mentio fit pertinet ad quatuor virtutes primarias; officii inventio ad prudentiam, appetitionum constantia ad temperantiam, resistendi vis ad fortitudinem, denique distributiones secundarum concentum a natura constitutum ad justitiam. — ⁸⁶ Iisdem prope verbis Cicero *Tuscul.* IV, 13 : « ut enim corporis temperatio, cum ea congruunt inter se e quibus constamus, sanitas, sic animi dicitur cum ejus judicia opinionisque concordant. » Com-

parabant enim Stoici, maxime Chrysippus, corporis et animi statum atque utriusque morbos. Vide Cicer. Tuscul. IV, 10. Hunc autem philosophiæ locum fortasse pertractavit Chrysippus in quatuor libris de differentia virtutum vel in aliis scriptis quibus virtutis, officii et bene vivendi disciplinam complexus est. Cf. Diogenes Laertius lib. VII, 202. — ⁸⁷ Posui καθιστάτων αὐτό; codd. καθιστώτων αὐτῶ. — ⁸⁸ Rescripsi πρὸς τὸ ὅλον τε αὐτοῦ; membranæ πρὸς ὅλον τε αὐτοῦ. Davisius ad Cicer. Tuscul. IV, 13 legendum conjecerat αὐτόν, quia pronomen ad λόγον referatur. Sed eam mutationem sententia non desiderat. — ⁸⁹ Reposui τοξεῦσαι; codd. ὑποτάξαι. — ⁹⁰ κατ' ἄλλην, scilicet ὁδόν, e melioribus codicibus edidi pro vulgata scriptura κατ' ἄλλον. — ⁹¹ Diogenem intelligit Babylonium, Panæti præceptorem. — ⁹² Virtutem corpoream esse Stoici censebant negantes eam differre a principe animi parte quæ et ipsa corporea est et recta ratio vocatur. Quum enim animum corporeum ac tractabilem existimarent, simul virtutes ad ejus substantiam referebant. Vid. Lips. Manud. III, 2. — ⁹³ Fuit hæc jam Zenonis de anima sententia, cui postea assensu sunt Antipater et Posidonius. Diog. Laert. VII, 157 : Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεύς, καὶ Ἀντίπατρος ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς, καὶ Ποσειδωνίως, πνεῦμα ἐνθερμον εἶναι τὴν ψυχῆν. — ⁹⁴ Edidi τὸν τῶν ἡμιμέτρων; codd. τὸ τῶν ἡμιμοιβεσιῶν. Sensus est perspicuus. Comparantur homines cum hemistichiiis iambicis. Quamvis enim iambici illi versus ad unum omnes ex arte scribantur, tamen singulari artificio perfecti videntur dimetri acatalecti, at numeris suis non absoluti catalectici. Similiter inter homines ad honestatem natos virtutisque cultores perfecti sunt probi, imperfecti habentur improbi. De versuum genere lege Schol. ad Nicandri Ther. v. 377 et Hermann. Elem. doctr. metr. pag. 391. 397. — ⁹⁵ Exaravi ὁ νοῦν ἔχων καὶ διαλεκτικῶς; codd. κατὰ νοῦν ἔχων καὶ διαλεκτικῶς. Nam Stoicorum judicium fuit, solos sapientes esse eloquentes. Huc spectant quæ infra leguntur μόνον τὸν σοφὸν διαλεκτικόν. Cf. Diog. Laert. lib. VII, 122. — ⁹⁶ Scripsi πρὸς τέρψιν ὄσσαν τὴν ἐπ' ἀρετῆν; membranæ πρὸς τέρψιν [vel τέρψιν] ὄσσαν ἐπι τὴν κατ' ἀρετῆν. Vocabulum τέρψις pro τροπῇ adhibuit etiam Diogenes Laertius VII, 117. Cum hoc loco conferendus Plutarchus Op. II p. 1073, B : θήρα γὰρ τις, φασίν, ὁ ἔριος ἀτελοῦς μὲν εὐτελοῦς δὲ μειρακίου πρὸς ἀρετῆν. — ⁹⁷ In eandem sententiā Diogenes Laertius VII, 129 : καὶ ἐρασιθήσθαι τὸν σοφὸν τῶν νέων, τῶν ἐμφανόντων διὰ τοῦ εἶδους τὴν πρὸς ἀρετῆν εὐφρονα, ὡς φησι Ζήνων ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ Χρύσιππος ἐν τῇ

πρώτῃ περὶ βίων, καὶ Ἀπολλόδορος ἐν τῇ ἠθικῇ. De re ipsa vid. Lipsium Manud. Stoic. III, 16. — ⁹⁸ Similiter Diogenes VII, 113 et 130, ubi pro φιλευπούα Menagius ex Stobæo reponi voluit εὐλοπούα. Compara etiam sequentia in quibus hæc amoris explicatio repetitur. — ⁹⁹ Vulgavi ἂ ποιεῖ δηλονότι; libri ἂ ποιεῖ ὁπλόν. — ¹⁰⁰ Cf. Diog. Laert. VII, 125. — ¹⁰¹ Posui τῶ; codd. τὸ. — ¹⁰² Retinui Canteri lectionem τὸ; libri plerique τῶ. — ¹⁰³ Mutavi codicum lectionem καταλείπουσι in καταριθμοῦσι. — ¹⁰⁴ Edidi περιγράφουσι rejecta membranarum scriptura ἐπιγράφουσι. — ¹⁰⁵ Scripsi ἐπ' ἀρετῆν; codd. ἐπὶ κατ' ἀρετῆν. — ¹⁰⁶ Vid. Diog. Laert. VII, 119. — ¹⁰⁷ Scripsi συγκαταθῆναι; libri συγκαθηκέναι vel συγκαθηκέναι. — ¹⁰⁸ Quæ Stobæus δὲ κῦτά ἀρετὰ et ποιητικὰ vocat, ea apud Diogenem τελικὰ et ποιητικὰ appellantur. Sic enim Diogenes VII, 96 : ἐτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι τελικὰ, τὰ δὲ ποιητικὰ. Addit tertium genus a Stobæo neglectum τὰ δὲ τελικὰ καὶ ποιητικὰ eaque omnia exemplis illustrat. — ¹⁰⁹ Dicendum etiam erat, quatenus bonum esset δοκιμαστόν. Quamobrem paucis hic excidisse conjicimus. — ¹¹⁰ Posui ὑπολαμβάνη; codd. καθυπολαμβάνει. — ¹¹¹ Bona videlicet quæ ex animi statu pendent, quatenus vel concitatus vel tranquillus est. — ¹¹² Mutavi membranarum scripturam ἐκλεκτήν in ἐκλετικὴν. — ¹¹³ Opponebant primo Stoici scientiam sive certam cognitionem opinionī (δόξη) eamque ex certa comprehensione (κατάληψις) vel e perceptionibus (φαντασίαις) recte assumtis oriri dicebant. Diogenes Laertius VII, 47 : αὐτὴν τε τὴν ἐπιστήμην φασίν ἢ κατάληψιν ἀσφαλῆ, ἢ ἐξ ἐν φαντασιῶν προσδέξει, ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου. Reliquas scientiæ definitiones solus habet Stobæus. — ¹¹⁴ Posui αὐτοῦ; codd. αὐτοῦ vel αὐτῶν. — ¹¹⁵ ἐν τόνῳ simpliciter dicit pro ἐν τῷ τῆς ψυχῆς τόνῳ. Fuit autem hæc Chrysippi doctrina. Qui quum in comparanda animi et corporis valetudine atque in utriusque similitudine explicanda studium consumeret, nervorum quoque firmitatem vel infirmitatem, ex qua corporis τόνος pendet, ad animum traduxit eique τόνον quendam sive vigorem, qui additus εὐτονία, demtus ἀτονία efficeret, tribuit. Hoc de Chrysippo prodit Galenus Op. IV p. 427, allatis ipsius philosophi verbis : ἐτι καὶ ὡς κατὰ τοὺς, οἱ ἐπὶ τοῦ σώματος λέγονται, τόνους ἀτονοὶ καὶ ἐντονοὶ ἐστμεν κατὰ τὸ νευρῶδες, τῷ δύνασθαι ἡμᾶς ἢ ἀδυνατεῖν ἐν τοῖς διὰ τούτων ἐπιτελουμένοις ἔργοις, καὶ ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λέγεται τόνος, ὡς εὐτονία καὶ ἀτονία. Conf. Salmas. ad Simplic. in Epictet. Comm. p. 95. — ¹¹⁶ Cum Stoici persuasum haberent, sapientes cum iis tantum qui eodem

sapientiae studio delectarentur amicitiam gerere posse, de hoc humanae vitae vinculo copiose et magnifice disputare solebant. Cf. Arrian. in Epictet. III, 22. Quamobrem plures ejus species hic enumerantur. — ¹¹⁷ Scripsi γήρωσ; codd. γῆρα. — ¹¹⁸ Inserui verba ληπτὸν δὲ τὸ ἀξίαν ἔχον, quae in membranis desiderantur. — ¹¹⁹ Diogenes Laertius VII, 87 : διόπερ πρῶτος ὁ Ζήνων ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπου φύσεως τέλος εἶπε τὸ ἡμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. Vid. Lipsium Manud. Stoic. II, 14. — ¹²⁰ Plena constructio est τῶν μαγομένων ἑαυτοῖς ζῶων, sed pronomen brevitatis causa philosophus omisit. — ¹²¹ Edidi διαβροῦντες; codd. προσδιαβροῦντες. — ¹²² Cf. Diogenes Laertius VII, 87, qui Cleanthem citat ἐν τῷ περὶ ἡδονῆς. — ¹²³ Diogenes Laertius VII, 87 : πάλιν δ' ἴσον ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν, ὡς φησι Χρυσίππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τελῶν· μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. — ¹²⁴ Diogenes Laertius VII, 88 : ὁ μὲν οὖν Διογένης τέλος φησὶ ῥητῶς, τὸ εὐλογιστεῖν ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ. — ¹²⁵ Cf. Diogenes Laertius VII, 88. — ¹²⁶ Vulgavi καθ' αὐτόν; codd. κατ' αὐτόν vel κατ' αὐτήν. — ¹²⁷ Scripsi cum Wyttienbachio ad Bakii Posidonium p. 224 τῆς εὐδαιμονίας στοχαζομένους; libri τῆς εὐδαιμονίας σκεπτομένους, cujus loco Heerenius edidit περὶ τῆς εὐδαιμονίας σκεπτομένους. — ¹²⁸ Quae subjiciuntur verba καὶ τῶν usque ad παραπλήσια pro parenthesi haberi oportet. Hisce enim interpositis annectitur demum explicatio τοῦ τέλους, discrimine σκοποῦ et τέλους facto flagitata. — ¹²⁹ Rescripsi ἔτι, ὡς ταυτὸν ὄν; codd. ἔτι τοῦ ὄντος. — ¹³⁰ Diogenes Laertius VII, 28 : εἶναι δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαιμόνου ἀρετὴν, καὶ εὐροίαν βίου, ὅταν πάντα πράττειται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ καθ' ἑκάστῳ θαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικήτου βούλησιν, ubi vid. Menag. — ¹³¹ Edidi μᾶλλον δὲ ἔχειν αὐτὸ αἰρούμεθα; libri ἄλλ' ἢ ἄρα ἔχειν αὐτὸ αἰρούμεθα. — ¹³² Transit scriptor ad locum a Stoicis philosophis maxime exornatum de indifferentibus, quem etiam Diogenes Laertius lib. VII, 104 seq. attigit. — ¹³³ Posui ἐνεστι; libri πάρεστι. — ¹³⁴ Edidi συνουσίαν; codd. τις ἄν. — ¹³⁵ Diogenes Laertius VII, 104 : ἄλλως δὲ λέγεται ἀδιάφορα τὰ μήτε ὀρμῆς μήτε ἀφορμῆς κινήτικα· ὡς ἔχει τὸ ἀρτίως ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρίχας ἢ περιπτάς, ἢ ἐκτείνειν τὸν δάκτυλον ἢ συστειλαί. — ¹³⁶ Diogenes Laertius VII, 148 : ἐστὶ δὲ φύσις ἐξὶ ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικὸς λόγους, ἀποτελοῦσά τε καὶ συνέχουσα τὰ ἐξ αὐτῆς ἐν ὀρισμένοις χρόνοις, καὶ τοιαῦτα ὀρῶσα ἀπ' οἷων ἀπεκρίθη. Huic Stoicorum definitioni consentanea sunt Ciceronis verba lib. II de Nat. Deor. cap. 32, ubi sub Balbi persona Stoicorum

partes agit. « Namque alii, inquit, naturam esse censent vim quandam sine ratione cientem motus in corporibus necessarios; alii autem vim participem rationis atque ordinis, tanquam via progredientem declarantemque, quid cujusque rei causa efficiat, quid sequatur; cujus sollertiam nulla ars, nulla manus, nemo opifex consequi possit imitando : seminis enim vim esse tantam, ut id, quamquam sit perexiguum, tamen, si inciderit in concipientem comprehendentemque naturam nactumque sit materiam, qua ali augerique possit, ita fingat et efficiat in suo quidque genere, partim ut tantummodo per stirpes alantur suas, partim ut moveri etiam et sentire et appetere possint et ex sese sui similia gignere. » — ¹³⁷ Vulgavi παρατρεπτικῶς; libri καὶ κατατρεπτικῶς. — ¹³⁸ Scripsi παρατρεπτικῶς cum codicibus Augustano et Vaticano; in reliquis est κατατρεπτικῶς. — ¹³⁹ Addidi διάφορα γένη εἶναι; nam post ἀλήπτων verba nonnulla excidisse apertum est. — ¹⁴⁰ Cum hoc loco conferenda sunt quae iisdem de rebus Diogenes Laertius VII, 105 tradit. Uterque enim in tanta testium penuria audiendus. Ait igitur : τῶν ἀδιαφόρων τὰ μὲν λέγουσι προηγμένα, τὰ δὲ ἀποπροηγμένα. Προηγμένα μὲν, τὰ ἔχοντα ἀξίαν· ἀποπροηγμένα δὲ τὰ ἀναξίαν ἔχοντα. Ἀξίαν δέ, τὴν μὲν τινα λέγουσι σύμβλησιν πρὸς τὸν ἡμολογούμενον βίον, ἥτις ἐστὶ περὶ πᾶν ἀγαθόν· τὴν δὲ εἶναι μέσσην τινα δύναμιν ἢ χρεῖαν συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον, οἷον πλοῦτον ἢ υγιεῖαν· τὴν δ' εἶναι ἀξίαν, ἀμοιβὴν δοκιμαστοῦ, ἣν ἂν ὁ ἐμπειρος τὸν πραγμάτων τάξῃ· ὅμοιον εἶπεν, ἀμείβεσθαι πυροῦς πρὸς τὰς σὺν ἡμίονῳ κριθάς. — ¹⁴¹ Reposui τὴν τε ὅσιν τὴν καθ' αὐτήν; codd. τὴν δὲ ὅσιν καὶ τὴν καθ' αὐτό. — ¹⁴² Edidi περιέληπται; libri παρεληπται. — ¹⁴³ Scripsi τὸν δ' ὅμοιον λόγον; membranæ τὸν δ' ὅμοιον ἀνάλογον. — ¹⁴⁴ Vulgavi οὐδὲ γὰρ ἐν αὐτῇ τῶν προηγμένων εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ τοὺς μετ' αὐτὸν τεταγμένους; pro corrupta codicum scriptura οὐδὲν γὰρ ἂν αὐλητῶν παραγόμενον εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ τοῦ μὲν ταυτὸν (vel μετ' αὐτόν) τεταγμένου, secutus Ciceronem de Fin. III, 16 Stoici philosophi verba sic interpretantem : « Ut enim, inquit, nemo dicit, in regia regem ipsum quasi productum esse ad dignitatem, (id enim est προηγμένον,) sed eos qui in aliquo honore sint, quorum ordo proxime accedit, ut secundus sit ad regium principatum : sic in vita non ea, quae primario loco sunt, sed ea quae secundum locum obtinent, προηγμένα, id est producta nominentur. » Esse autem hanc Zenonis sententiam Cicero testatur. — ¹⁴⁵ Verba συνεργεῖν τι πρὸς αὐτὴν quum explanationem contineant precedentium πρὸς εὐδαιμονίαν τὴν ἀπο-

βάλλεσθαι, a librariis addita videntur, ideoque a me unciis inclusa sunt. — ¹¹⁶ Diog. Laert. VII, 107 : ἐτι δὲ καθήκον φασι εἶναι, ὃ προαχθὲν εὐλογόν τε ἴσχει ἀπολογισμὸν ὅσον τὸ ἀκόλουθον ἐν τῇ ζωῇ, ὅπερ ἐπὶ τὰ φυτὰ καὶ ζῶα διατείνεται, ὄρασθαι γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων καθήκοντα. Sed ut ibi pro προαχθὲν jam Menagius προαχθὲν legendum esse vidit : ita hic quoque Heerenius pro membranarum scriptura προαχθὲν recte προαχθὲν substituit. — ¹⁴⁷ Distinxi post φύσει atque inter ἐπὶ et τῶν interposui δὲ cum Lydeno de Panaetio p. 92. — ¹⁴⁸ ὧν χρῆσι. e. τὰ χρήσιμα. Cf. Lydenus l. c. p. 98. — ¹⁴⁹ Scripsi χρείαν cum Lydeno l. c.; libri φύϊαν vel εὐφύϊαν. Quum vero χρείαν παρέχουσι Græcis usitatum sit loquendi genus, non item χρείαν προσφέρουσι, fortasse etiam alterum vocabulum corruptum est. Sed nolui quidquam mutare. — ¹⁵⁰ ὥστ' εἰ Lydeno præeunte reposui; codd. ὥστε. — ¹⁵¹ εὐδαίμονοιμεν vulgavi; membranæ εὐδαίμονοειν. — ¹⁵² Edidi φορὰν τινα διανοίας ἀπό τινος τῶν ἐν τῷ φεύγειν cum Salmasio ad Epictetum p. 45; libri φορὰν τινα. Sed cætera quoque menda de ejusdem viri docti sententia hoc loco sustuli. Itaque legenda sunt quæ de hoc Stoici philosophi placito verbisque de quibus hic agitur ibi disputavit. — ¹⁵³ Sequitur locus de perturbationibus sive affectionibus, in quibus explicandis Stoicos a reliquis sapientiæ doctoribus dissensisse inter auctores convenit. Quum autem alii, velut Peripatetici, affectus esse leniendos arbitrarentur, illi eos delendos et exstinguendos esse docebant. Notandum tamen quod testatur Cicero Tuscul. IV, 5 Chrysippum cæterosque ejus sectæ homines magnam partem in partiendis et definiendis animi perturbationibus occupatos fuisse, sed de sedandis cupiditatibus pauca tradidisse. Conf. Diog. Laert. VII, 110 seqq. — ¹⁵⁴ Omnia hæc e Zenonis de animi motibus libro petita esse apertum est. Diogenes Laertius VII, 110 : ἔστι δὲ αὐτὸ τὸ πάθος κατὰ Ζήνωνα ἡ ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις, ἡ ὀρμη πλεονάζουσα. Similiter Cicero Tuscul. IV, 6 : « Est igitur Zenonis hæc definitio, ut perturbatio sit, quod πάθος ille dicit, aversa a recta ratione, contra naturam, animi commotio : quidam brevius, perturbationem esse appetitum vehementiorem. » Verissime Salmasius ad Epictetum p. 108 : « Incontines judicat se non recte facere, sed tamen facit propter πάθος, cui non potest imperare, et quod eum cogit rationem recte præcipientem aversari, quam τὸν αἰροῦντα λόγον appellant. » — ¹⁵⁵ Diogenes Laertius l. c. : τῶν δὲ παθῶν τὰ ἀνωτάτω, (καθὰ φησιν Ἐκάτων ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ παθῶν καὶ Ζήνων ἐν τῷ περὶ παθῶν,) εἶναι γένη τέσσαρα, λύπην,

φόβον, ἐπιθυμίαν, ἡδονήν. His consentanea habet Cicero l. c. Ait enim : « Partes perturbationum volunt ex duobus opinatis bonis nasci, et ex duobus opinatis malis, ita esse quatuor : ex bonis libidinem et lætitiā, ex malis metum et ægritudinem. » — ¹⁵⁶ Cicero Tusc. IV, 7 : « Sed omnes, inquit, perturbationes judicio fieri censent et opinione. » Nimirum omnes affectus ex opinione, id est, ex falsa de bonis et malis opinione oriri Stoicæ philosophiæ assectatoribus placet. Eisdem Cicero l. c. testificatur opinatiōnem pro imbecilla assensione habuisse. — ¹⁵⁷ Versus Euripidis ex Chrysippo. Vid. Eurip. Fragm. p. 823 ed. Wagner. et Valckenar. Diatrib. p. 21. — ¹⁵⁸ Scripsi εἴρηται; codd. εἴληπται. — ¹⁵⁹ Sequitur jam enumeratio et explicatio singulorum affectuum in quatuor classes distributorum, quatenus ex primariis animi motibus pendent. Eadem exstat apud Diogenem Laertium lib. VII, 111 seqq. et Ciceronem Tuscul. IV, 7-8 qui cum hoc loco sunt comparandi. — ¹⁶⁰ Alias τῆς ἐπιθυμίας species memorat Diog. Laert. VII, 113 : ἐπιθυμία δὲ ἔστιν ἄλογος ὀρεξις, ὅφ' ἦν τάττεται καὶ ταῦτα, θανάσις, μῖσος φιλονεκία, ὀργή, ἔρωσις, μῆνις, θυμός. Ab utroque scriptore dissentit Cicero Tuscul. IV, 7 libidini subiecta esse dicens iram, excandescētiā, odium, inimicitiam, discordiam, indigentiam, desiderium et cætera ejusmodi. Ex iis vero quæ sub finem capituli Dilymus annotavit haud scio an colligi oporteat, eum in tractando hoc argumento Chrysippum secutum esse qui in libro de animi perturbationibus copiose ac subtiliter de hoc philosophiæ loco egerat. — ¹⁶¹ Diogenes Laertius VII, 114 species τῆς ἡδονῆς esse vult κήλησιν, ἐπιχαιρεκακίαν, τέρψιν, διάχυσιν. Similiter Cicero Tuscul. IV, 7 voluptati subesse ait malevolentiam lætantem malo alieno, delectationem, jactationem. — ¹⁶² Diog. Laert. VII, 112 : εἰς δὲ τὸν φόβον ἀνάγεται καὶ ταῦτα δέιμα, ὄκνος, αἰσχύνη, ἐκπληξις, θόρυβος, ἀγωνία. Cicero Tusc. IV, 7 : « Sub metu autem subiecta sunt pigritia, pudor, terror, timor, pavor, exanimatio, conturbatio, formido. » — ¹⁶³ Diog. Laert. VII, 111 : καὶ τῆν μὲν λύπην εἶναι συστολήν ἄλογον, εἶδη δὲ αὐτῆς ἔλεον, εθόνον, ζῆλον, ζήλοτυπιάν, ἄχος, ἐνόγησιν, ἀνίαν, ὀδύνην, σύγγυσιν. At Cicero Tuscul. IV, 7 ægritudinī subijci ex Stoicorum præcepto testatur invidentiam, æmulationem, obtreccionem, misericordiam, angorem, luctum; mærorem, ærumnam, dolorem, lamentationem, sollicitudinem, molestiam, afflictationem, desperationem et si quæ sint de genere eodem. — ¹⁶⁴ Diog. Laert. VII, 113 : ὀργή δὲ ἔστιν ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ

δοκούντος ἡδικοῦμένου οὐ προσηκόντως. Cicero Tuscul. IV, 9 : « Quæ autem libidini subjecta sunt, ea sic definiunt, ut ira sit libido puniendi ejus qui videatur læsisse injuria. » — ¹⁶⁵ Diog. Laert. VII, 114 : ὁ δὲ θυμὸς ἐστὶν ὀργὴ ἀρχομένη. Cicero Tuscul. IV, 9 *excaulescentiam* appellat iram nascentem et modo existentem, quæ θυμῶσις græce dicitur. — ¹⁶⁶ γόλον omiserunt et Diogenes et Cicero. — ¹⁶⁷ Diogenes Laertius VII, 114 : μῆνις δὲ ἐστὶν ὀργὴ πεπαικωμένη καὶ ἐπίκοτος, ἐπιτηρητικὴ δὲ, ὅπου ἐμφανίζεται διὰ τῶνδε· εἴπερ γὰρ τε γόλον γε καὶ αὐτὸμαρ καταπέψη, ἀλλὰ γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄργα τελέσση. Cicero Tuscul. IV, 9 *odium* est ira inveterata. Idem κότον sive *inimicitiam* esse vult iram ulciscendi tempus observantem. — ¹⁶⁸ Diog. Laert. VII, 113 : ἔστι γὰρ (ὁ ἔρωσις) ἐπιβολὴ φιλοποίας [al. male φιλευποίας] διὰ κάλλος ἐμφανιζόμενον. Sextus Empiricus adv. Math. p. 182 : ὡς γὰρ ὁ λέγων τὸν ἔρωτα ἐπιβολὴν εἶναι φιλοποίας κτλ. Cicero Tuscul. IV, 34 : « Stoici vero et sapientem amaturum esse dicunt; et amorem ipsum, conatum amicitiae faciundæ ex pulchritudinis specie definiunt. » — ¹⁶⁹ Scripsi ἔτι; codd. Ἐρωσι. Cicero Tuscul. IV, 9 tradit *desiderium* esse libidinem ejus qui nondum adsit videndi. — ¹⁷⁰ Diog. Laert. VII, 113 : Θόρυβος δὲ, φόβος μετὰ κατεπίξεως φρονῆς. — ¹⁷¹ Diog. Laert. VII, 112 : δεῖμα μὲν οὖν ἐστὶ φόβος θεός ἐμποιῶν. — ¹⁷² Diog. VII, 111 : ζῆλον δὲ, λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλῳ παρεῖναι ὃν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ· ζηλοτυπίαν δὲ, λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλῳ παρεῖναι ἃ καὶ αὐτὸς ἔχει. — ¹⁷³ Conf. Cicero Tuscul. IV, 11. — ¹⁷⁴ Diog. Laert. VII, 113 : πολιτείαν δὲ ἀρίστην, τὴν μικτὴν ἐκ δημοκρατίας καὶ βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας. — ¹⁷⁵ Scripsi μηδὲ νομίζουσιν; codd. καὶ νομίζουσιν. Caterum quæ hic de amicitia dicuntur conveniunt cum Senecæ epist. 6. — ¹⁷⁶ Pertinent hæc atque alia ad paradoxa Stoicorum, de quibus multa antiqui scriptores disseruerunt. — ¹⁷⁷ Posui οὐδ' ἐπιεικῆ φρασιν; codd. οὐκ ἐπιεικῆ δὲ φρασιν. — ¹⁷⁸ Notio τῶν κατορθωμάτων latius patet quam virtutum. Quippe multa sunt quæ quamvis recte facta sint tamen non propriepertineant ad virtutes. Itaque sic statuit Didymus, etsi recte factis attributa, quorum in superioribus meministi, conveniant, non tamen ea omnibus virtutibus convenire, sed singula tantum singulis. — ¹⁷⁹ Cicero Tuscul. IV, 9 : Distingunt etiam illud, ut sit libido earum rerum, quæ dicuntur de quodam aut quibusdam; quæ κατηγορήματα dialectici appellant; ut habere divitias, capere honores : indigentia, rerum ipsarum est, ut honorum, ut pecuniæ. — ¹⁸⁰ Requiritur ἀήτερον ὃν καὶ ἀκαταχρίνιστον, quum hæc verba pendent ex eo quod præcessit voca-

bulo γένος. Sed de industria videtur constructio nemi mutasse Didymus, quasi antea scripserit ὁ σπουδαῖος ἀνὴρ. — ¹⁸¹ κακοῖς περιπίπτει e Gaisfordi conjectura edidi; codd. καλῶς vel κακῶς. — ¹⁸² οὔτε διαψεύδει οὔτε διαψεύδεται vulgavi; membranæ οὔτε διαψεύδεται. — ¹⁸³ Ludit scriptor in etymologia vocis καλόν quam ab alliciendo et vocando sive ἀπὸ τοῦ καλεῖν tanquam a fonte repetit. — ¹⁸⁴ Quum boni notio latius pateret apud Stoicos quam virtutis, illud ita definiuerunt, ut vel virtutem esse dicerent vel quidquid virtute ornatum esset. — ¹⁸⁵ Posui ὠφελεῖν; codd. ὠφελίσθαι. — ¹⁸⁶ Scripsi μεταλαμβάνεσθαι; libri καταλαμβάνεσθαι. — ¹⁸⁷ Transposita μὲν particula edidi ὀρθός ἐστι προστακτικὸς μὲν ὃν ποιητέον, quum vulgo legeretur ὀρθός ἐστι μὲν προστακτικὸς ὃν ποιητέον. — ¹⁸⁸ Vulgavi διότι; membranæ διό. — ¹⁸⁹ Restitui ἀστειός δ' ἔτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπονέμουσιν ἢ ἐπιστασίαν; membranæ ἀστειός δ' εἶναι καὶ τὴν ἀρχὴν κατανέμουσιν ἐπιστάσιαν. — ¹⁹⁰ Quæ hic sequuntur verba legebantur fortasse in eo Cleanthis libro qui Politicus inscribebatur. Cf. Diog. Laert. lib. VII, 175. — ¹⁹¹ Aliter Eusebius Præp. Evang. lib. XV : ὃν γὰρ τρόπον πόλις διγῶς λέγεται, τό τε οἰκητήριον καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνοικούντων σὺν τοῖς πολιταῖς σύστημα, οὗτο κτλ. Quum autem illa laude, quæ hoc loco civitati tribuitur, sola adificia ornari non possint, eorum rationem non habet philosophus. — ¹⁹² Scripsi διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἐνοικούντας ἀναφορὰν; codd. διὰ τοὺς ἐνοικούντας ἀναφορὰν. — ¹⁹³ Edidi ἀποβῆσαν; codd. ἀπήκουσαν vel ὑπήκουσαν. — ¹⁹⁴ Posui ἀπετέτραπτο; codd. ἀνετέτραπτο. — ¹⁹⁵ Rescripsi οὐ μέντοι γ' ὅμοια; libri οὐκ ἐστὶ δ' ὅμοια. — ¹⁹⁶ Μέσων ab Heerenio propositum recepi. Sunt autem hoc loco τὰ μέσα quæ alio nomine ἀδιάφορα vocantur. Quæ de re ita Gellius lib. II cap. 7 : « quæ sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, sive imperet pater, sive non imperet. Sed quæ his contraria, quæque turpia et omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ vero in medio sunt et a Græcis tum ἀδιάφορα tum μέσα appellantur, ut in militia ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti jussum proficisci, ut accersitum venire, quoniam et hæc et his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt neque turpia, sed perinde ut a nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt aut reprehendenda : propterea in hujusmodi omnium rerum generibus patri parandum esse censent. » De peccatorum æqualitate legenda etiam sunt quæ disputavit Cicero in Paradoxis. — ¹⁹⁷ Solus sapiens Stoicis videbatur

esse rex, quia solus ἀνυπέθουος esset, quod proprium est regis. — ¹⁹⁸ Scripsi καθ' ἑνὸν ὁ αὐτὸς βασιλεύσει; codd. καθ' ἑνὸν ἢ αὐτὸς βασιλεύσει. — ¹⁹⁹ Plutarchus II p. 1063 D : (οἱ Στωϊκοί) πολλοὺς μὲν ἐξάγουσι τῶν σοφῶν ὡς ἀμεινον εὐδαιμονοῦντας πεπαύσθαι, πολλοὺς δὲ κατέχουσι τῶν φιλῶν, ὡς καθήκοντος αὐτοῖς ζῆν χακοδαιμονοῦτας. — ²⁰⁰ Vulgavi ἀποδοῦσαν; codd. τυγούσαν. Cæterum hanc materiam persequitur Seneca in eo libro qui de constantia sapientis inscribitur. — ²⁰¹ Posui ταύτης; membranæ τούτοις. — ²⁰² Lacunam quæ est inter ἐάν τι et καὶ μάλιστα explevi interpositis verbis ἐμπόδιμα ἢ τοῦ διοικεῖν τὴν πόλιν. — ²⁰³ Restitui πρὸς τοὺς ὑπετάλους; libri τῶν ἀνιπέλων. — ²⁰⁴ Locum hunc illustrat Salmasius ad Simplificum p. 35 seqq. — ²⁰⁵ Posui διότι; codd. διό. — ²⁰⁶ Restitui ἀγνωσίαν; membranæ λύσιν. — ²⁰⁷ Scripsi τούτων οὔτε; libri τούτῳ μήτε. — ²⁰⁸ Delevi ἀλλ' post παρορῆν. — ²⁰⁹ Rescripsi τῶνδε τῶν ψευδῶν; libri τῶνδε ψευδῶν. — ²¹⁰ Vulgavi ἀκατάληπτων; codd. ἀκατάληπτων. — ²¹¹ Mendosam membranarum scripturam οὔτε νομίζειν βουλόμενον, ἐν τινι τῶν ἐν τῷ βουλεσθαι ἰδικῶν ὄντα, διὰ τὸ μὴ κρίνειν τι αὐτῷ παρεῖναι ὄν γρηῖτα ita correxī, ut ponerem οὔτε ἐπιποθεῖν βουλόμενον ἐν τι τῶν ἐν τοῖς βουλητοῖς ἰδικῶν ὄντων, διὰ τὸ μὴ κρίνειν τι αὐτῷ ἀπεῖναι ὄν γρηῖτα. Quum pauci semper fuerint Stoicæ sapientiæ assectatores, qui quidem eo nomine digni viderentur, probabile est Stoicos quærentibus ubi tandem esset philosophus qualem ipsi perfectum tam literis quam moribus putarent, id fere respondisse quod hoc loco traditur. Statuebant igitur talem olim exstitisse, sed eum ignotum cæteris hominibus vixisse. At Chrysippum quem Diogenes Laertius VII, 198 περὶ τοῦ διαλεχθέντος πρὸς Ἀθηνάδην scripsisse prodit hoc argumentum uberius tractasse, conjiciunt Heerenio nemo credit. — ²¹² Edidi ἔταιμον ἐπιμένειν; codd. ἔσον τῷ ἐπιμένειν. — ²¹³ Posui ἐπιόλην; codd. ἐπίουλην. — ²¹⁴ Hesiodi verba leguntur Op. et D. vs. 408 et 411. — ²¹⁵ Restitui ἀτὰρ καὶ; codd. καὶ γάρ. — ²¹⁶ Rejecta membranarum scriptura ὑπογραμμῆ recepi Heerenii conjecturam ὑπογραφεῖ, propterea quod Diogenes Laertius VII, 199 inter Chrysippi scripta numerat ὑπογραφήν τοῦ λόγου τοῦ πρὸς Θεόσπορον. — ²¹⁷ Expositis hactenus Stoicorum placitis, pergit jam Didymus ad Peripateticorum præcepta quæ simili ordine in certos quosdam locos digesta explicat, ita tamen ut universam philosophiam activam illorum rationi consentaneam brevi in conspectu ponat. Postquam enim eam philosophiæ partem quæ virtutis officii et bene vivendi disciplinam continet, Aristotelis, Theophrasti cæterorumque

istius familiæ principum scitis illustravit, simul de rerum domesticarum dispensatione ac de republica agit. — ²¹⁸ Ipse Aristoteles hic intelligendus. Vid. Ethic. II, 1 et Magn. Moral. I, 5, 6. — ²¹⁹ τὰ λοιπὰ hoc loco sunt τὰ ἄλογα ζῷα. — ²²⁰ Edidi περὶ τὰ αἰδία; codd. περὶ τὰ ἰδία. — ²²¹ Duplex ponit Aristoteles virtutum genus, unum λογικόν quod in moderandis affectionibus cernitur atque ad φρόνησιν refertur, ἄλογον alterum quod circa πάθη, quæ ad ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς pertinent versatur. Vid. Ethic. lib. I fin. Cæterum illas vocat ἀρετὰς διανοητικὰς, has contra ἡθικὰς. — ²²² Sequentiā conferenda imprimis sunt cum præclara Ciceronis disputatione de Finib. V, 9, qua Peripateticorum de moribus placita explicat. — ²²³ Scripsi ἀσμενίζειν ἐπὶ τοῖς; libri ἀσμενίζειν ἐν τοῖς. — ²²⁴ Reposui παρακλίνειν; membranæ περικλίνειν. — ²²⁵ Vulgavi ἡμῖν; libri ἡμῶν. — ²²⁶ Posui μόνην; codd. μόναις vel μόναι. — ²²⁷ Subaudiendum hoc loco e præcedentibus συμβέβηκε. — ²²⁸ Versus hos inter Euripidis fragmenta ex incertis fabulis petita edidit Barnesius vol. VII pag. 714 ed. Glasguensis. Neque est quod ei refragemur. Sunt enim illo poeta digni. Sed nemo veterum scriptorum diserte eos Euripidi tribuit. Priorem versum omisso auctoris nomine citant Dio Cassius LVIII, c. 23, p. 636, et Suetonius in Ner. c. 38, commemorat etiam latine Seneca de Clement. lib. II cap. 2; posteriorem solus Didymus hic servavit. — ²²⁹ Pindarus Nem. VI init.: ἐν ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος· ἐκ μᾶς δὲ πένομεν ματρὶς ἀμφότεροι, quæ verba sine dubio intacta reliquit Didymus. Itaque pro γαστρὸς quod in codicibus legitur restitui ματρὸς. Cæterum quæ sequuntur comparari convenit cum copiosa Ciceronis de eadem re disputatione. Vid. lib. V de Fin. bon. et mal. cap. 5 ubi se Theophrasti maxime de felicitate commentarium secutum esse profitetur. — ²³⁰ Scripsi ὥστε ταύτη μὲν τὰ λεγόμενα τῶν ἐξω ἀγαθῶν ὅτι pro codd. lectione ὥστε ταύτην μὲν τὰ λεγόμενα τῶν ἀγαθῶν. ἐξ ὧν ὅτι. — ²³¹ Cicero de Fin. V, 13 : Nam cui proposita sit conservatio sui, necesse est, huic partes quoque sui caras esse, carioresque, quo perfectiores sint, et magis in suo genere laudabiles etc. — ²³² Cicero de Fin. lib. V, 13 : Quibus expositis, facilis est conjectura, ea maxime esse expetenda ex nostris quæ plurimum habent dignitatis : ut optimæ ejusque partis, quæ per se expetatur, virtus sit expetenda maxime. — ²³³ Addidi ἀρετὰς quod post εἶπεῖν deesse Heerenius animadvertit. — ²³⁴ Cicero de Fin. V, 17 : et quoniam hæc deducuntur de corpore, quid est cur non recte pulchritudo

tiam ipsa propter se expetenda ducatur. — ²³⁵ Rescripsi maximam partem cum Heerenio θεασαμένη διότι αὐτῆ τὰ κατὰ ψυχὴν πολὺ μᾶλλον τῶν τοῦ σώματος ἀγαθῶν ἠκραιώθη, οὕτως ἠκραιώθη πρὸς αὐτήν, ὡσπερ δι' αὐτὴν αἰρετή; codd. θεασαμένη διότι καὶ αὐτὴ τῶν κατὰ φύσιν πολὺ μᾶλλον τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν ἠκραιώθη πρὸς αὐτήν, ὡς πρὸς δι' αὐτὴν αἰρετήν. Conf. Cicero de Fin. V, 12 et aliis locis. — ²³⁶ Senarius est τὸ μηδὲν ἀδικεῖν καὶ καλοὺς ἡμᾶς ποιεῖ, quem Menandri esse vult Sextus Empiricus Pyrrh. hyp. I, 108, p. 29 ed Fabr. Eundem inter fragmenta incerta [34] recensuit Meinkius. — ²³⁷ Finem i. e. felicitatem proprie quidem in animi bonis poni contendit, sed tamen corporis bona et externa eatenus ad eum pertinere, ut iis detractis plena felicitas esse nequeat. — ²³⁸ Cf. Aristot. Ethic. Nicom. I, 5 seqq. ubi de beatitudine disserit. — ²³⁹ Posui τῶν δι' αὐτήν καὶ τῶν διὰ τὰς ἄλλας; codd. alii τῶν ὑπ' αὐτήν καὶ τῶν ὑπὸ τὰς ἄλλας, alii τῶν ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ τὰς ἄλλας κτλ. — ²⁴⁰ Ἀρχαίους hoc loco intelligit Aristoteles ejusque successores. Nam subtilius posteriores philosophi, imprimis Stoici, de his rebus disputaverant. — ²⁴¹ Recepi optimorum codd. lectionem οὗ πάντ' ἐφίεται, improbata vulgata scriptura οὗ πάντες ἐφίεται. Nam ne πάντες ἐφίεται reponendum esse suspicemur, ipse obstat Aristoteles Ethic. Nicom. lib. I cap. 1 scribens : διὸ καλοὺς ἀπεφώνησαν τὰγαθόν, οὗ πάντ' ἐφίεται. His consentanea sunt quæ Rhet. lib. I, 6 dicit : ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἢ αἰρετόν, καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἰρούμεθα, καὶ οὗ ἐφίεται πάντα ἢ πάντα τὰ αἰσθησιν ἔχοντα ἢ νοῦν. — ²⁴² Reposui τὸ τοιοῦτον; codd. ἐκάτερον. — ²⁴³ Restitui ὡς δὲ ex Stob. Flor. CIII, 28 ubi idem locus exstat; libri οὐδὲ. De felicitate quæ recte hic dicitur constare ex honestis i. e. animi bonis atque e productis i. e. bonis corporis et externis, disserit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. I cap. 7 et alibi. Sunt autem in præcedentibus τὰ ὑλικὰ, quæ alio nomine vocantur τὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ καὶ τὰ ἔξω ac felicitatis complementa habentur. — ²⁴⁴ Idem argumentum pluribus verbis exponit Aristoteles in Ethicis Nicomacheis atque in Rhet. lib. I, 6 quæ cum hac disputatione contendere operæ pretium est. — ²⁴⁵ Idem exemplum affert Aristoteles Ethic. Nicom. lib. I, cap. 6, pag. 1098 ed. Bekk.: ἐτι δ' ἐν βίῳ τελείῳ. Μία γὰρ χειλιῶν ἔαρ ὃ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα οὕτω δὲ οὐδὲ μακρότερον καὶ ἐδαιμόνα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. — ²⁴⁶ Sic et Aristoteles Ethic. Nicom. lib. I, cap. 11, pag. 1100 ed. Bekker. κατὰ Σόλωνα δὲ χρεῶν τέλος ὄρν. — ²⁴⁷ Scripsi τὸ δὲ πᾶν γένος; vulgo τὸ δὲ γένος. — ²⁴⁸ Posui ζητητέα εἶναι; codd. ζητεῖν. De

divisione ipsa disputat Aristoteles Magn. moral. I, 2. — ²⁴⁹ Cf. Aristot. l. c. cap. 3. — ²⁵⁰ Exaravi καθάπερ δὴ; libri καθάπερ γὰρ. — ²⁵¹ Restitui τὰ δ' ἐξ ἐπιμελείας; codd. τὰ δ' ἐξ ἔξως ἐπιμελείας. — ²⁵² Edidi τὸν δὲ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος λόγον ἕτερον; libri τὸν δὲ κατὰ τ' ὄνομα λόγον ἕτερον. — ²⁵³ Delevi ἔχουσαν post λογικόν. Vulgo enim legitur : τὸν μὲν λογικὸν ἔχουσαν, τὸ δ' ἄλογον. Cæterum Peripatetici omnem de moribus doctrinam ad virtutes ethicas quæ in moderandis cupiditatibus et affectibus positæ sunt, rettulerunt. Etenim medicritatem, quæ est inter nimium et parum, tenendam esse ajunt. Vide Aristotelem in libris ad Nicomachum atque in Magnis moralibus. — ²⁵⁴ Cf. Aristot. Ethic. Nicom. I, 2. — ²⁵⁵ Posui πλεῖονον; codd. πολλῶν. — ²⁵⁶ Vulgavi συμμέτρων; codd. συμμέτρως. — ²⁵⁷ Scripsi τὰς μὲν οὐσας γὰρ κατὰ πάντα ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις φθείρειν φασίν; codd. τὰς μὲν οὐσας κατὰ ταύτας (al. πάντας) ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις, φθείρειν αὐτάς. — ²⁵⁸ Locum de voluptate et dolore copiose tractat Aristoteles Eth. Nic. VII, 12 seqq. — ²⁵⁹ Disserit de his Aristoteles Eth. Nic. II, 4 : τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενα τρία ἐστί, πάθη, δυνάμεις, ἔξεις κτλ. ubi virtutem esse habitum diserte docet. — ²⁶⁰ Restitui μηδὲ; libri μήτε. — ²⁶¹ Posui ἄπερ; codd. ὡς. Cæterum similiter Aristoteles Eth. Nicom. lib. II, 5 : ἐν παντὶ δὲ συνεχεῖ καὶ δικαίρετῳ ἐστι λαθεῖν τὸ μὲν πλεῖον, τὸ δ' ἔλαττον, τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ καθ' ἡμᾶς κτλ. Sed sequentia inprimis quæ huic transcribere non vacat ad Didymi locum illustrandum valent. Quod igitur in re ipsa medium est, id non semper convenit naturæ nostræ, eoque nobis non est medium. In hac autem disputatione medium quod nobis videtur, non illud ipsius rei medium spectari apertum est — ²⁶² Cf. Aristot. Ethic. Nicom. II, 6. Videntur Heerenio verba αὐτῆ μεσότης usque ad ὀρίσεις e margine in textum irrepsisse, quibus ejectis recte procedit oratio, si cum illo pro membranarum scriptura μὴ τὸν καιρὸν ἔλαθην legas : μηδὲ τὸν καιρὸν λαθόν. εἴτα παραθέμενος. At ego parenthesis istam damnare nolui. Jam quæ sequuntur συζυγίαι ita comparatæ sunt, ut singulis virtutibus bina vitia opponantur. Cum hoc autem loco plenior Aristotelis de eadem re disputatio quæ exstat Magn. Mor. II cap. 3 utiliter ab antiquæ sapientiæ studiosis contendere poterit. — ²⁶³ Post δικαιοσύνη lacunam esse nemo negabit. Desiderantur enim duo vitia quæ huic virtuti respondeant. Quippe Aristoteles justitiam a reliquis virtutibus in eo differre docet, quod etsi justum (τὸ δίκαιον) medium sit inter lucrum (τὸ κέρδος) et damnium

(τὴν ζημίαν), tamen justitia ipsa non sit reliquarum virtutem instar mediocritas, sed tantum quatenus medium teneat inter injustitiam ab utraque parte oppositam. Sic enim *Ethic. V, 9* : ἡ δὲ δικαιοσύνη μεσότης ἐστὶν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς πρότερον ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι μέσον ἐστίν, ἡ δὲ ἀδικία τῶν ἄκρων. Quamvis igitur, quid omissum sit, facile conjicias, tamen lacunam explere nolumi. — ²⁶⁴ Posui ὁ δεῖ; codd. ὃ δεῖ. — ²⁶⁵ Inserui verba οὐτε τὸν ἐπὶ μηδενὶ ὀργιζόμενον. — ²⁶⁶ Lacunam cum Heerenio explevi et ἀπροαίρετον in ἀπροαίρετως mutavi, quum membranarum lectio οὐτε τὸν προαιρετικὸν ἀλλὰ τὸν ἀπροαίρετον ferri non posset. — ²⁶⁷ Ἀντακολουθίαν intelligit mutuam virtutum comitatum quæ non ad animi partem ratione carentem ipsasque perturbationes pertinent, sed ad partem ratione præditam in qua prudentia dominatur. Ita vero prudentia a reliquis virtutibus moralibus differt, ut quum ipsa necessario sua natura illis comes adhareat, reliquæ prudentiam quæ nullius auxilio eget forte fortuna tantum comitentur. — ²⁶⁸ Conf. *Aristot. Rhet. lib. II cap. 7*. — ²⁶⁹ Restitui εἴτε βασιλεὺς δέοι συμβιῶν; codd. εἴτ' ἐπὶ βασιλεὺς δέοι συμβιῶν. — ²⁷⁰ *Diogenes Laertius lib. V, 31* : καὶ ἐρασθήσασθαι δὲ τὸν σοφόν, καὶ πολιτεῦσασθαι, γαμήσειν τε μὴν καὶ βασιλεὺς συμβιῶναι. — ²⁷¹ *Diogenes Laertius lib. V, 31* : βίον τε τριῶν ὄντων, θεωρητικοῦ, πρακτικοῦ, ἡδονικοῦ, τὸν θεωρητικὸν προέκρινε, ubi observandum τὸν ἡδονικὸν βίον dici qui hîc ἀπολαυστικός appellatur, et apud *Aristotelem Eth. Nicom. I, 3* : τὸ γὰρ ἀγαθὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἀλόγως εἰσκαίειν ἐκ τῶν βίων ὑπολαμβάνειν οἱ μὲν πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι τὴν ἡδονήν, διὸ καὶ τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν. Τρεῖς γάρ εἰσι μάλιστα οἱ προύγοντες, ὅ τε νῦν εἰρημόνος καὶ ὁ πολιτικός καὶ τρίτος ὁ θεωρητικός. Sed *Aristoteles πολιτικὸν βίον esse vult qui a Didymo πρακτικός nominatur*. — ²⁷² Edidi Heerenium magna ex parte secutus τὴν δὲ τέχνην καὶ ἐπιστήμην καὶ τὸν νοῦν κοινὴν ἀκρότητα; codd. τὴν δὲ κοινήν καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κοινήν ἀκρότητα. Conf. *Aristot. Ethic. Nicom. lib. VI cap. 1—4*, qui cap. 3 ait : ἔστω δὴ ὅς ἀληθεύει ἡ φύξις τῶ καταράναι ἢ ἀποφάναι πέντε τὸν ἀριθμὸν ταῦτα δ' ἐστὶ τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς ὑπολήψαι γὰρ καὶ δόξαι ἐνδέχεται διαψεύσασθαι. Hinc enim Heerenii emendatio petita est. — ²⁷³ Codicum scripturam μεγαλοπρέπειαν δὲ μεσότητ' ἀφονερίας καὶ ἐπιχειρηκακίας ferri non posse omnes consentiunt. Nam lacunam hîc esse manifestum est. Ea autem facile expletur verbis Aristoteleis

ex *Magn. Moral. I cap. 27* : μεγαλοπρέπειαν δὲ μεσότητα ἀλαζονείας καὶ μικροπρεπειας; νέμεσιν δὲ μεσότητα φθονερίας καὶ ἐπιχειρηκακίας. Quippe *Aristotele giudice l. c.* νέμεσις est περὶ ἀγαθὰ ἃ τυγχάνει ὑπάρχοντα ἀναξίω ὄντι λύπη τις. Itaque Heerenii exemplo hæc inserui. — ²⁷⁴ Reposui κολακείας ex *Aristot. Magn. Moral. I, 52*; codd. κολοκαγαθίας. Comparanda autem sunt cum his tum superiora tum quæ *Stagirites Magn. Mor. I cap. 21—34* de singulis virtutibus dedita opera disserit. — ²⁷⁵ Edidi ex Heerenii conjectura ἐν κοινονίᾳ; libri ἕθεν κοινονία. — ²⁷⁵ Scripsi καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς οἰκονομικῆς εἰρημένα ἀπόχρη; in codicibus manu exaratis post κατηλικῆς nihil legitur nisi ἀπόχρη. — ²⁷⁶ Similiter *Aristoteles Polit. lib. 3 cap. 1* : πολιτῆς δ' ἀπλῶς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἔριζεται μᾶλλον ἢ τῶ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς. — ²⁷⁷ Restitui νομοθετικὸν δέ, τὸ περὶ τὴν θέσιν καινῶν νόμων, πολιτικὸν δέ, τὸ τῆς πόλεως διοικητικόν, στρατηγικὸν δέ, τὸ περὶ τὴν θεωρίαν. Nam in libris manu scriptis lacuna est inter νομοθετικὸν δέ et τὸ περὶ τὴν θεωρίαν, ita ut τοῦ νομοθετικοῦ et τοῦ πολιτικοῦ definitiones desiderentur. — ²⁷⁸ Reposui μονιμωτέρως; codd. μονιμωτέρους. Sic enim *Aristoteles Polit. lib. IV cap. 12* : ὅσω δ' ἂν ἄμεινον ἢ πολιτεία μιγθῆ, τοσούτω μονιμωτέρα. Neque enim puto fore qui hîc μονιμωτέρους defendant analogia exempli *Thucydidæ lib. V cap. 110*, ἀπονότερος ἢ λῆψις, vel similibium quæ rara sunt in soluta oratione ac poetis relinquenda. — ²⁷⁹ Edidi e *Gaisfordii conjectura* ὀήτας; libri θέτας. — ²⁸⁰ Quod hîc *Didymus olim apud Ægyptios majorum instituto bene ac sapienter receptum fuisse ait*, ut privatorum hominum agri partim suburbani essent, partim ab urbe remoti : id fortasse in *deperdito aliquo Aristotelis opere* reperit. Apud *Herodotum* certe aliosque scriptores qui *Ægyptiorum res* aut *latius perscripserunt* aut *data occasione attigerunt*, nihil hujusmodi legitur. — ²⁸¹ Quæ *Didymus de republica hoc capite disputat*, ea magnam partem consentiunt cum *Stagirite præceptis vel potius, si a paucis locis discesseris, mutata Aristoteleæ orationis forma, ex Politicorum libris excerpta videntur*. Quamquam autem singula imitationis vestigia persequi non attinet, annotabo tamen quæ de causis seditionum ac de rerum publicarum commutationibus supra breviter dicuntur, ea ab *Aristotele Politicorum libro quinto uberrime tractari*.

1. Περὶ δὲ τῶν ιδεῶν Πλάτων ὠδὶ διεξήρχετο, τῶν κατὰ φύσιν αἰσθητῶν κατὰ γένος ὀρισμένα τινὰ παρα-

4. De ideis autem ita disserebat Plato, ut rerum subsensus cadentium generalia quædam exempla diceret for-

mas esse, ex quibus scientiæ ac definitiones orientur; nam præter omnes homines hominem quendam intelligi, et præ-

δείγματα φάμενος εἶναι τὰς ἰδέας, ἀφ' ὧν τὰς ἐπιστήμας γίνεσθαι καὶ τοὺς ὄρους· παρὰ πάντας γὰρ ἀνθρώπους ἀνθρώπον τινα νοεῖσθαι, καὶ παρὰ πάντας ἵππους ἵππον, καὶ κοινῶς παρὰ τὰ ζῷα ζῶον ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον. Ὁν τρόπον δὲ σφραγιδοποιεῖς ἐκμαγεῖα γίνεσθαι πολλά, καὶ συγγὰς εἰκόνας ἐνὸς ἀνδρός, οὕτω καὶ μᾶς ἐκάστης ἰδέας αἰσθητῶν σωμάτων φύσεις παμπληθεῖς, τῆς μὲν ἀνθρώπων ἀνθρώπους ἅπαντας, τῆς δὲ ἵππων ἵππους ἅπαντας, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν. Εἶναι δὲ τὴν ἰδέαν αἰδιονοῦσιν, αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τοῦ ἕκαστον εἶναι τοιοῦτον οἷα ἐστὶν αὐτή. Καθάπερ οὖν τὰ κατὰ μέρος εἶδη ὡσπερ ἀρχέτυπα τῶν αἰσθητῶν προηγεῖσθαι συμβέσκειε σωμάτων, οὕτω τὴν πάσας ἐν ἑαυτῇ περιέχουσαν καλλίστην καὶ τελειοτάτην οὐσίαν ὑπάρχειν τοῦδε παράδειγμα τοῦ κόσμου· πρὸς γὰρ ταύτην ἀφομοιωθέντα ὑπὸ τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸν ἀπειργάσθαι θεοῦ κατὰ πρόνοιαν ἐκ τῆς πάσης οὐσίας. Λέγει γοῦν καὶ ἐν τῷ Παρμενίδῃ· « Ἄλλ', ὦ Παρμενίδῃ, μάλιστα ἕμοιγε καταφάνεται ὧδε εἶναι· τὰ μὲν εἶδη ταῦτα ὡσπερ παραδείγματα ἐστάναι ἐν τῇ φύσει, τὰ δ' ἄλλα τοῦτοις εἰκέναι καὶ εἶναι ὁμοιώματα· καὶ ἡ μέθεξις αὐτῇ τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι τῶν εἰδῶν οὐκ ἄλλη τις ἢ εἰκασθῆναι αὐτοῖς. »

(Eusebius Præp. Evang. XI, 23 : τὴν δὲ τῶν εἰρημένων διάνοιαν ἐκ τῶν Διθύμῳ περὶ τῶν ἀρεσκόντων Πλάτωνι συντεταγμένων ἐκθήσομαι· Περὶ τῶν ἰδεῶν κτλ. cf. Stobæus Eclogar. lib. I cap. 13, p. 330 ed. Heeren. Ceterum verbis καθάπερ οὖν τὰ κατὰ μέρος ὡσπερ ἀρχέτυπα inserui nomen εἶδη quod sententia flagitabat.)

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ἈΣΠΕΝΔΙΟΥ.

Τινὲς κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐνόμισαν κατὰ τὸ τῆς ψυχῆς ὄρατον (πεπλάσθαι).

fer equos omnes equum, atque in commune præter animalia simul animal tum ortus tum interitus expers. Quenidmodum autem unius signi multa redderentur simulacra multaque unius viri fierent imagines, sic etiam uniuscujusque ideæ plurimas corporum sub sensus cadentium naturas existere, hominis quidem homines omnes, equi vero equos omnes, parique ratione in ceteris rebus naturæ convenientibus evenire. Ideam vero esse naturam æternam, singularum rerum ex ipsa effectarum causam ac principium. Quomodo igitur singulas ideæ quasi præcursoria corporum sensus moventium exemplaria esse convenit: sic pulcherrimam illam et perfectissimam naturam, quæ cunctas naturas suo sinu complectatur, hujus mundi esse exemplum; qui ad istius formæ similitudinem rerum parentis dei providentiæ ex omni materia effectus sit. Quocirca etiam in Parmenide sic ait: « Sed, o Parmenides, ita maxime mihi videtur res se habere, has quidem species tanquam exemplaria in rerum natura consistere, cetera vero ad earum

(Theodoretus Quæst. in Genesim p. 19 tom. I ed. Sirmond. Διοδώρου. Τινὲς κατ' εἰκόνα κτλ.)

ΕΥΡΥΣΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ.

1. Τὸ δὲ σκᾶνος τοῖς λοιποῖς ὅμοιον, οἷα γεγονὸς ἐκ τᾶς αὐτᾶς ὕλης, ὑπὸ τεχνίτη δὲ εἰργασμένον λώστω¹, ὃς ἐτεχνίτευσεν αὐτὸ² ἀρχετύπῳ χρώμενος ἐαυτῷ.

(Clemens Alexandrinus Strom. lib. V p. 559 ed. Sylburg: καὶ μὴν λεγούσης τῆς γραφῆς, Πουήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν, ἄξιον ἡγοῦμαι καὶ τὴν Εὐρύσου τοῦ Πυθαγορείου παραθέσθαι φωνήν, οὕτως ἔχουσαν· ὃς ἐν τῷ Περὶ τύχας τὸν δημιουργὸν φήσας αὐτῷ χρώμενον παραδείγματι ταῦσαι τὸν ἄνθρωπον, ἐπήγαγεν· Τὸ δὲ σκᾶνος κτλ. Reposui: ¹ ὑπὸ τεχνίτη δὲ εἰργασμένον λώστω, codd. ὑπὸ τεχνίτη δὲ εἰργασμένον λώστω quod in soluta oratione non ferendum. — ² αὐτὸ; libri αὐτὸν.)

2. Δοκεῖ δὲ μοι τύχα καὶ τὸ ἀπὸ τᾶς τύχας γινόμενον πᾶν οὐχ ὅς ἐστι ὑπὸ τινος αἰτίας ἀφορισμένης καὶ ὡς ὑποκειμένης γίνεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπισυμβαίνει καὶ ἐπισυνιστάμενον ἀτέλεις τισὶν αἰτίαις. Ἄ τύχα οὖν καὶ τὸ ἀπὸ τύχας γινόμενον οὐδ' ὡς φύσις ἐντὶ ὑπὸ φύσιός τε γινόμενον οὐδ' ὡς τέχνη καὶ φρονασίς τις ἀνθρωπίνῃ καὶ θεῖᾳ, ἀλλὰ τὸ ἐπισυμβαίνειον παραλόγως τε καὶ ἀπροαισθητῶς τοῦτοις. Ἐπεὶ γὰρ δύο φύσεις ἐν τῷ ὅλῳ τῷδε καὶ τῷ παντὶ ἐνυπάρχοντι ἐναντία ἀλλήλαις, καὶ ταυτᾶν¹ ἃ μὲν ἐντὶ βῆτᾶ καὶ τεταγμένα καὶ λόγον ἔχουσα² ποτὶ πάντα, ἃ δ' ἀβῆρτος καὶ ἀτακτος καὶ ἄλογος καὶ οὐδεμίαν σύνταξιν ἔχουσα, αὐταυτὸθεν φανερόν ὅτι τὸ μὲν ἀπὸ τύχας καὶ τῷ αὐτομάτῳ γινόμενον γίνεται ἐμπροσθεν τᾶς ἀλόγῳ καὶ ἀτάκτῳ φύσις ἐς τὰ πρά-

similitudinem accedere iisque similia esse simulacra neque aliam inter ista formarum esse communionem, quam conformationem illis similem. »

DIODORI ASPENDII.

Quidam propter animi vim quæ oculorum aciem fugit ad imaginem dei hominem creatum esse arbitrati sunt.

EURYSI PYTHAGOREI.

1. At corpus reliquis simile est, ut quod factum sit ex eadem materia et quidem a præstantissimo effectu artificis, qui illud est fabricatus se ipso usus exemplari.

2. Videtur autem mihi fortuna et quidquid fortuitum est non ex certa aliqua causa ac subjacente nasci, sed tanquam superveniens aliquid atque ad reliquas causas accedens esse. Fortuna igitur et res fortuita neque ut natura est et res naturalis, neque ut ars vel scientia sive humana sive divina, sed ut accedens aliquid illis inopinato atque improvise. Etenim quum duæ in hac tota mundi com-

γματα. Πάντα δὲ τὰ σύστοιχα ταῖς καθόλου φύσεσιν αἰεὶ κατὰ τὸ βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον ἀντιδιαίρονται τὰ πράγματα, τὰ μὲν ὡς ἀγαθοποιῶ τινος φύσιος καὶ βρασιλικᾶς ἐπικρατευσάσας, τὰ δ' ὡς κακοποιῶ καὶ τυραννικᾶς.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 7, pag. 210 seq. ed. Heeren. Restitui: ¹ ταυτᾶν; codd. τούτων. — ² cum Meinekio ἔχουσα; libri ἔχοντι.)

ΕΚ ΤΩΝ ΜΙΛΩΝΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ.

Ἄστροπαί εἰσι διτταί, ἡ μὲν ἡμερινὴ ἢ δὲ νυκτερινή. Γίνεται δὲ ἡ μὲν ἡμερινὴ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ὅταν βραγῆ τὸ ὕδωρ ὑποφανομένον αὐτοῦ, λαμπρὰ δ' οὐ φαίνεται ὡσπερ ἡ νυκτερινή, ὅτι ἐν φάει γίνεται. Ἡ δὲ νυκτερινὴ ὑπὸ τῶν ἀστρων γίνεται, ὅταν βραγῆ τὸ ὕδωρ ὑπερφανομένον αὐτῶν λαμπρὰ δὲ φαίνεται, ὅτι ἐν ζόφῳ γίνεταί.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 30, p. 610 ed. Heeren.)

ΕΚ ΤΟΥ ΣΚΥΘΙΝΟΥ ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ.

Χρόνος ἐστὶ ¹ ὕστατον καὶ πρῶτον πάντων, καὶ ἔχει ἐν ἐωυτῷ ² πάντα, καὶ ἐστι εἷς αἰεὶ ³, καὶ οὐκ ἐστὶ δ' παροισόμενος ἐκ τοῦ ἐόντος αὐτῷ ἐναντίῳ δὸν παρ' ἐνιαυτὸν πορευόμενος ⁴. Τὸ γὰρ αὐριον ἡμῖν τῷ ἔργῳ γθῆς ἐστὶ, τὸ δὲ γθῆς αὐριον.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 9, p. 264 ed. Heeren. Scripsi: ¹ ἐστὶ quater; codd. ἐστίν. —

² ἐωυτῷ; libri ἐαυτῷ. — ³ αἰεὶ; membranæ αἰεὶ. — ⁴ παρ' ἐνιαυτὸν πορευόμενος; libri παρ' ἐνιαυτῶν.)

ΟΝΑΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΘΕΙΟΥ.

Ὁ μὲν θεὸς τὰ τῶν ἄλλων ζώων ἐπάειτε, οὔτε δρατὸς ὢν οὔτε ἐπάιστος, εἰ μὴ τισι πάγχυ ὀλίγοις τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ θεὸς ἐντι νόος καὶ ψυχὰ καὶ τὸ ἀγεμονικὸν τῷ σύμπαντος κόσμῳ. Ταὶ δυνάμεις δ' αὐτῷ αἰσθηταὶ τὰ τ' ἔργα, ὧν οἶμαι νομεύς, καὶ ταὶ πράξεις καὶ ταὶ κατὰ τὸν σύμπαντα κόσμον ἐπιστροφάσεις. Ὁ μὲν ὢν θεὸς αὐτὸς οὔτε δρατὸς οὔτε αἰσθητός, ἀλλὰ λόγῳ μόνον καὶ νόφῳ θεωρατός· τὰ δ' ἔργα αὐτῷ καὶ ταὶ πράξεις ἐναργέες τε καὶ αἰσθηταὶ ἐντι πάντεσιν ἀνθρώποις. Δοκεῖ δέ μοι καὶ μὴ εἶς εἶμεν θεός, ἀλλ' εἷς μὲν ὁ μέγιστος καὶ καθυπέρτερος καὶ ὁ κρατέων τῷ παντός, τοὶ δ' ἄλλοι πολλοὶ διαφέροντες κατὰ δύναμιν βασιλευσίν δὲ πάντων αὐτῶν δ' καὶ κράτει καὶ μεγέθει καὶ ἀρετᾷ μάζων. Οὗτος δέ κα εἷς θεὸς ὁ περιέχων τὸν σύμπαντα κόσμον, τοὶ δ' ἄλλοι θεοὶ οἱ θεόντες ἐντι κατ' οὐρανὸν σὺν τᾷ τῷ παντός περιαγῆσι, κατὰ λόγον ὀπαδέοντες τῷ πρῶτῳ καὶ νοατῷ. Τοὶ δὲ λέγοντες ἓνα θεὸν εἶμεν ἀλλὰ μὴ πολλῶς ἁμαρτάνοντι. Τὸ γὰρ μέγιστον ἀξίωμα τᾶς θείας ὑπεροχᾶς οὐ συνθεωρεῦντι. Λέγω δὴ τὸ ἄρχον καὶ καθυπέρθεσθαι τῶν ὁμοίων, καὶ κρατίστον καὶ καθυπέρτερον εἶμεν τῶν ἄλλων. Τοὶ δ' ἄλλοι θεοὶ ποτὶ τὸν πρῶτον θεὸν καὶ νοατὸν οὕτως ἔχοντι, ὡσπερ χορευταὶ ποτὶ κορυφαῖον, καὶ στρατιῶται ποτὶ στραταγόν, καὶ λογῖται καὶ συν-

page et rerum universitate cernantur inter se contrariæ naturæ, eorumque altera sit certa et composita rationemque ad omnia habeat, altera incerta, incomposita et ratione destituta sit neque in ullum ordinem digesta, hinc patet quæcumque casu et fortuito fiunt, natura rationis experite et incomposita in res incidente contingere. Ceterum res omnes naturis universalibus cognatæ, prout meliore vel deteriore loco sunt, distinguuntur, aliæ ut benefica et regia, aliæ ut malefica et tyrannica dominante natura.

E MILONIS DE RERUM NATURA LIBRIS.

Duplicia fulgura sunt, alia diurna, alia nocturna. Ac diurna quidem per solem exeniunt, quum eo lucente aqua rumpitur, eaque non splendet ut nocturna, quoniam luce cernuntur. Nocturna vero per stellas accidunt, quum illis lucentibus aqua rumpitur, eaque quoniam in tenebris animadvertuntur, splendent.

E SCYTHINI DE RERUM NATURA LIBRO.

Tempus est ultimum et primum omnium, cunctaque in se complectitur, ac semper unum est, neque præteritum tempus ex præsentis oritur diversum ab eo iter per annum conficiens. Nam crastinus dies nobis re ipsa hesternus est, hesternus autem crastinus.

ONATI EX LIBRO DE DEO AC DEORUM NUMINE.

Deus ceterorum animalium res animadvertit, quamvis ipse a nemine nec conspiciatur nec audiatur, nisi a perpaucis mortalium. Ipse enim deus mens est et animus ac totius mundi princeps. At vires ejus sensibus percipi possunt, item opera, quorum ut opinor auctor est, et facta, et quæ in toto mundo fiunt rerum mutationes. Deus igitur ipse neque oculis nec reliquis sensibus percipi potest, sed ratione tantum et mente spectatur; opera autem ejus et facta conspicua sunt et aperta omnibus hominibus. Videtur porro mihi non unus esse deus, verum unus quidem tum maximus et summus, tum universi rector, reliquorum autem multitudo virium dissimilitudinem habere, sed imperare istis omnibus qui vi et magnitudine et virtute iis præstat. Hic vero fuerit deus qui totum continet mundum, ceteri autem dii qui cælum cum universi conversione percurrunt, ut deest, comitantes primum nec nisi mente comprehendendum. Errant autem qui unam, non plures esse deos affirmant. Etenim supremam divinæ præstantiæ dignitatem simul contemplari omittunt. Intellego vero imperium ac dominationem in similes eamque vim qua ceteris præstat iisque superior est. Præterea reliqui dii ad primum illum deum et intelligentiâ comprehendendum ita se habent, ut saltatores ad præsulem, et milites

πεταχμένοι ποτὶ ταξίαρχον καὶ λοχαγέταν, ἔχοντες φύσιν ἵππεσθαι καὶ ἐπακολουθῆν τῷ καλῶς καθάγομένῳ. Ξυλὸν μὲν ὧν αὐτῶν τὸ ἔργον ἐντὶ καὶ τῷ ἀρχοντος καὶ τῶν ἀρχομένων, ἀλλ' οὐ κα ἔτι δύναιντο συντετάχθαι τοὶ ἀρχόμενοι ποτὶ τὸ ἔργον ἀπολειφθέντες ἀγεμόνος, ὡσπερ οὐδὲ αἰδοὶ ποτὶ συνασιδῆν οὐδὲ στρατιῶται ποτὶ στραταγίαν ἀπολειφθέντες τοὶ μὲν στραταγῶ τοὶ δὲ κορυφαῖοι.

Τοιαῦτα δὲ φύσις οὐδενὸς ποτιδεῖται οὔτε συγγενέος οὔτε ἐξωθεν, διόπερ οὔτε ἐκ οὐοῖν ἀρμοσται ψυχᾶς καὶ σώματος, καὶ γὰρ διόλω ἐντὶ ψυχᾷ, οὐτ' ἐναντίων τιῶν, τὰ γὰρ ἐναντία καὶ κρατὲν καὶ κρατεῖσθαι πέφυκεν. Ἄ δὲ γὰ τῷ σώματος κρᾶσις μιαίνει τὸ καθαρόν τᾶς ψυχᾶς ἃ μὲν γὰρ ἀκήρατος καὶ θεῖος ἐντι, τὸ δὲ θνατὸν καὶ θολομιγές. Οὕτω δὲ μιαίνει καὶ μόλυβδος χρυσὸν καὶ πᾶν τὸ τᾶ φύσι γνήσιον τὸ νόθον. Ὡς δὲ τὸ σῶμα τοῖς θνατοῖς δέδωκεν ὁ θεὸς ζῆσις δι' αἰδίαν ἀνάγκην καὶ ἄφικτον. Φύσι γὰρ ἄπορον καὶ πτωχὸν πᾶν τὸ γενέσιος κεκοινωνηκόσ.

Θεὸς μὲν ὧν ἐντι, καθάπερ ἐν ἀρχῇ τῷ λόγῳ εἶπον. αὐτὸς ἀρχᾶ καὶ πρᾶτον· θεῖος δὲ ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δινεύμενα πάντα. Ὡς ὁμοίως δὲ καὶ δαίμων ἐντὶ ἃ ψυχᾷ, αὐτὰ γὰρ ἀρχεὶ καὶ κινεῖ τὸ διόλω ζῶον. Δαιμόνιον δὲ τὸ σῶμα καὶ τὰ τούτων δὲ πάντα. Δεῖ ὧν οὕτω διαίρην, θεὸν καὶ θεῖον, καὶ δαίμονα καὶ δαιμόνιον.

(Stobaeus Eclog. lib. I cap. 3, pag. 92 seqq. ed. Heer; cap. 2, pag. 25 seq. ed. Meinek.)

ΑΛΚΜΑΙΩΝΟΣ.

I. Λέγει δὲ τὰς νόσους συμπύπτειν ἄς μὲν ὑφ' οὗ

δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ξηρότητος, ἄς δὲ ἐς οὗ διὰ πλῆθος τροφῆς ἢ ἐνδειαν, ἄς δὲ ἐν οἷς, αἷμα ἢ μυελὸν ἢ ἐγκέφαλον. Γίνεσθαι δὲ ποτε καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωθεν αἰτιῶν, ὑδάτων ποιῶν ἢ χῶρας ἢ κόπων ἢ ἀνάγκης ἢ τῶν τούτοις παραπλησίον.

(Stobaeus Flor. C, 25. Reposui e Gesneri conjectura ἄς μὲν—ἄς δὲ—ἄς δὲ pro codicum lectionibus ὡς μὲν—ὡς δὲ—ὡς δὲ. In sequentibus aut requiritur αἷματι ἢ μυελῷ ἢ ἐγκεφάλῳ aut subaudiendum est δι' ante αἷμα. Itaque nihil mutavi.)

2. Ἀλκμαίων ἐφη τῆς μὲν ὑγείας εἶναι συνεκτικὴν τὴν ἰσονομίαν τῶν δυνάμεων ὑγροῦ, ξηροῦ, ψυχροῦ, θερμοῦ, πικροῦ, γλυκέος καὶ τῶν λοιπῶν, τὴν δ' ἐν αὐτοῖς μοναρχίαν νόσου παρασκευαστικὴν εἶναι.

(Stobaeus Flor. CI, 2.)

3. Ἀλκμαίων κατὰ τὴν τοῦ διαφρανοῦς ἀντιληψίν [τὸ δραστικὸν συμβαίνειν πάθος].

(Excerpta e codice Florentino Joann. Damasc. in Stob. Eclog. ed. Gaisford. tom. II p. 711.)

4. Ἀλκμαίων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι τὸ ἡγεμονικόν· τούτῳ οὖν ὀσφραίνεσθαι ἔλκοντι διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσφᾶς.

(Excerpta e codice Florentino Joann. Damasc. in Stob. Eclog. ed. Gaisford. tom. II p. 714.)

5. Ἀλκμαίων ἀκούειν ἡμᾶς τῷ κενῷ τῷ ἐντός τοῦ ὠτός· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ διηχοῦν κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος εἰσβολὴν· πάντα γὰρ τὰ κοίλα χγεῖ.

(Excerpta e codice Florentino Joann. Damasc. in Stob. Eclog. ed. Gaisford. tom. II p. 769. Conf. Plutarch. de plac. phil. IV, 16.)

ad ducem, et gregarii milites instructaque acies ad ordinum duces et cohortum praefectos, quorum natura ita comparata est, ut sequantur bonum ducem eique obediunt. Commune igitur opus est tam imperatoris quam militum, verum a duce destituti gregarii milites componi ad opus non amplius possunt, sicut nec ad concertum cantores neque ad virtutem imperatoriam milites, si alteri imperatore alteri praecatore careant.

Talis vero natura nihil neque cognatum neque externum desiderat, ideoque neque ex duobus partibus composita est, animo et corpore, quippe quae tota sit anima, neque ex contrariis, quia contraria et vincere et vinci solent. Certe corporis temperatio animi integritatem polluit, quoniam hic sincerus est ac divinus, illud contra mortale atque impium. Sic autem et aurum plumbo contaminatur et quidquid natura verum est fucato. Omnino corpus mortalibus animantibus cedit deus ex aeterna et inevitabili necessitate. Siquidem omne, quod ortum habuit, natura inops est et egenum.

Deus igitur, quemadmodum in principio disputationis dixi, ipse est principium et primum; divinus vero hic mundus et quae in eo voluntur omnia. Nam similiter

animus etiam genius est, quoniam ipse totum animal regit et movet. Admirandum vero corpus ejusque partes omnes. Quare sic haec dividere oportet, in deum et divinum, genium et admirandum.

ALCMÆONIS.

1. Morbos animantibus ingruere dicit alios effectu quodam ob caloris aut siccitatis abundantiam, alios causa certa propter alimenti copiam aut inopiam, alios in quibusdam corporis partibus, ut sanguine vel medulla vel cerebro. Aliquando autem eos nasci etiam causis externis, aquis quodam modo affectis, regione, lassitudine, necessitate vel aliis rebus harum similibus.

2. Alcmæon ait sustentari valetudinem aequilibritate virium humoris, siccitatis, frigoris, caloris, amaritudinis, dulcedinis et reliquarum, sed unius ex his dominationem facere morbum.

3. Alcmæon perceptis rebus pellucidis nos videre arbitrat.

4. Alcmæon in cerebro animi principatum posuit, ejusque ope, dum per respirationem odores trahit, censuit nos odorari.

5. Alcmæon audire nos inani quod intra aurem est; id

6. Ἀλκμαίων Κροτωνιάτης τάδε ἔλεξε, Πειρίθου υἱός, Βροντίῳ καὶ Λέοντι καὶ Βαθύλλῳ· περὶ τῶν ἀφανέων καὶ περὶ τῶν θνητῶν σαφῆνεται μὲν θεοὶ ἔχοντι, ὡς δὲ ἀνθρώποις τεκμαίρεσθαι.

(Diogenes Laertius lib. VIII, 83 : ἦν δὲ Πειρίθου υἱός, ὡς αὐτὸς ἐναρχόμενος τοῦ συγγράμματός φησιν· Ἀλκμαίων κτλ.)

7. Ἐτι δὲ κεφαλῆς μόριον, δι' οὗ ἀκούει, ἄπνουν, τὸ οὖς· Ἀλκμαίων γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει, φάμενος ἀναπνεῖν τὰς αἴγας κατὰ τὰ ὠτα.

(Aristoteles Hist. animal. lib. I cap. XI.)

ΘΕΑΝΟΥΣ.

1. Καὶ συγνός μὲν Ἑλλήνων πέπυσμαί νομίσαι φάναι Πυθαγόραν ἐξ ἀριθμοῦ πάντα φύεσθαι. Οὗτος δὲ ὁ λόγος ἀπορίαν παρέχει ἡμῖν, πῶς ἂ μὴδὲ ἔστιν ἐπινοεῖται καὶ γενεῶν. Ὁ δὲ οὐκ ἐξ ἀριθμοῦ, κατὰ δὲ ἀριθμὸν ἔλεγε πάντα γίνεσθαι, ὅτι ἐν ἀριθμῷ πάσις πρώτη, ἥ; μετουσία καὶ τοῖς ἀριθμητοῖς πρώτον τι καὶ δεύτερον καὶ ἄλλα ἐπομένως τέτακται.

(Stobæus Eclog. I cap. XI, 13 p. 302 seqq. ed. Heer. Θεανούς ἐκ τοῦ περὶ εὐσεβείας. Reposui πέπυσμαί cum Meinekio pro membranarum lectione πέπεισμαι; in sequentibus autem codicum scripturam αὐτὸς δὲ ὁ λόγος ἀπορήσας ἔρχεται mutavi in οὗτος δὲ ὁ λόγος ἀπορίαν παρέχει ἡμῖν. [Fort. ἀπορήσεως ἔχεται.])

2. Θεανὸς ἢ Πυθαγόρειος ἐρωτηθεῖσα πῶς ἐνδοξος ἔσται, ἔφη· « ἴστων ἐπιποιομένη καὶ ἐμὸν λόγος ἀντιώσα. » (Stobæus Floril. LXXIV, 32 Θεανούς.)

3. Ἡ Θεανὸς παρέφηρε τὴν χεῖρα περιβαλλομένη τὸ ἱμάτιον· εἰπόντος δὲ τινος· « καλὸς ὁ πῆχυς, » « Ἄλλ' οὐ δημόσιος » ἔφη. Δεῖ δὲ μὴ μόνον τὸν πῆχυν, ἀλλὰ μὴδὲ τὸν λόγον δημόσιον εἶναι τῆς σώφρονος, καὶ τὴν φωνήν, ὡς ἀπογύμνωσιν αἰδεῖσθαι καὶ φυλάττεσθαι

πρὸς τοὺς ἑκτός. Ὁραταί γὰρ ἐν αὐτῇ καὶ πάθος καὶ ἦθος καὶ διαθέσις τῆς λαλούσης.

(Plutarchus Conjug. præc. vol. VII p. 421 ed. Hatten. Eadem verba leguntur apud Stobæum Flor. LXXIV, 49^a. Similiter Clemens Alexandrinus Strom. IV p. 522 : Τί δαί; οὐχὶ Θεανὸς ἢ Πυθαγορικὴ εἰς τοσούτων ἦκεν φιλοσοφίας, ὡς πρὸς τὸν περιέργως ἀπιδόντα καὶ εἰπόντα, Καλὸς ὁ πῆχυς, Ἄλλ' οὐ δημόσιος ἀποκρίνασθαι. Theodoretus serm. XII : Θεανὸς ἢ Πυθαγορικὴ, ἀποβλέψαντός τινος εἰς αὐτὴν καὶ εἰπόντος, Καλὸς ὁ πῆχυς, Ἄλλ' οὐ δημόσιος, ἀπεκρίνατο.)

4. Θεανὸς ἐρωτηθεῖσα ποσταία γυνὴ ἀπ' ἀνδρὸς καθαρύει, « ἀπὸ μὲν τοῦ ἰδίου » εἶπε « παραχρῆμα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἄλλοτρίου οὐδέποτε. »

(Stobæus Floril. LXXIV, 53 Θεανούς. Eadem habet Diogenes Laertius lib. VIII, 43. Clemens Alexandrinus Strom. V. l. c. : τῆς αὐτῆς φέρεται σεμνότητος κλέειν τὸ ἀπόφθεγμα· ἐρωτηθεῖσα γάρ, ποσταία γυνὴ ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς τὸ Θεσμοφόριον κάτεισιν, Ἄπὸ μὲν τοῦ ἰδίου καὶ παραχρῆμα, ἔφη, ἀπὸ δὲ ἄλλοτρίου οὐδέποτε. Theodoretus serm. XII : ἐρωτηθεῖσα δὲ πάλιν, Ποσταία γυνὴ ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς τὸ Θεσμοφόριον κάτεισιν, Ἄπὸ μὲν τοῦ ἰδίου παραχρῆμα, ἔφη, ἀπὸ δὲ τοῦ ἄλλοτρίου οὐδέποτε. Aliter Jamblichus de vit. Pyth. lib. I cap. 26 : ἥ; ἔστι καὶ τὸ καλὸν καὶ περίθλεπτον ῥῆμα, τὸ τὴν γυναῖκα δεῖν θύειν αὐθημερὸν ἀνισταμένην ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός. Ceterum apud Diogenem Laertium lib. VIII, 43 hæc adduntur : τῇ δὲ πρὸς τὸν ἴδιον ἄνδρα μελλούσῃ πορεύεσθαι παρήγει, ἅμα τοῖς ἐνδύμασι καὶ τὴν αἰσχύνην ἀποτίθεσθαι, ἀνισταμένην τε πάλιν ἅμα αὐτοῖς ἀναλαμβάνειν. Ἐρωτηθεῖσα, Ποῖα; ἔφη, Ταῦτα δι' ἂ γυνὴ κέκλημαι.)

5. Θεανὸς γὰρ ἢ Πυθαγορικῆς φράσει· Ἦν γὰρ τῷ ὄντι τοῖς κακοῖς εὐωχία ὁ βίος, πονηρευσαμένους,

enim personare irrumpente aere, siquidem omnia vacua sonant.

6. Alcæon Crotoniates, Pirithi filius, hæc dixit Bron-tino et Leonti et Bathyllo : « *Dii quidem in plena rerum obscurarum et mortalium cognitione versantur, quantum vero hominibus conjicere licet.* »

7. Est præterea capitis pars, qua audimus, non spiramus, auris; neque enim Alcæonis sententia vera est qui capras auribus spirare affirmavit.

HEANUS.

1. Multos quoque Græcorum audivi existimasse, dicere Pythagoram ex numero cuncta oriri. Hæc vero res dubitationem injicit nobis, quomodo ea quæ ne sunt quidem vim genitalem habere putentur. At ille non ex numeris, sed ad numerorum normam nasci cuncta dicebat, quia in numero primus cernitur ordo, cujus communicatione

etiam in iis quæ numerari possunt primum, secundum et reliqua deinceps ponuntur.

2. Theano Pythagorica sapientiæ studiosa interroganti, quomodo gloriam consecuturâ esset, respondit : « *Telam percurrendo meumque lectum curando.* »

3. Theano vestem induens brachium exseruit, et quum quidam dixisset : « *Pulcher hic cubitus est,* » respondit « *At non publicus.* » Ceterum pudicæ mulieris non modo cubitus, sed ne sermo quidem publicus esse debet, voceque ad alienos, tanquam parum conveniente nudatione, ei abstinendum est. Namque in voce cernuntur loquentis et perturbatio et mores et animi affectio.

4. Theano interrogata, quot diebus mulier post viri congressionem pura fieret : *A suo,* inquit, *viro confestim, ab alieno vero nunquam.*

5. Quippe Theano Pythagorica scribit : « *Esset enim revera vita convivium improbis, qui moriuntur postquam*

ἔπειτα τελευτῶσιν, εἰ μὴ ᾗν ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.
(Clemens Alexandrinus Stromat. lib. IV p. 492 A.)

6. Θεανὸς ἡ Πυθαγορικὴ φιλόσοφος ἐρωτηθεῖσα τί πρότερον εἶη γυναικί, τὸ τῷ ἰδίῳ ἔφη ἀρέσκειν ἀνδρί.
(Stobæus Floril. LXXIV, 55 Θεανούς.)

7. Θεανὸς ἔφη· κρείττον ἐστὶν ἵππῳ ἀγαλίῳ ἑαυτὸν πιστεύειν ἢ γυναικὶ ἀλογίστῳ.
(Floril. Monac. 268 in Stob. Flor. vol. IV p. 289 ed. Meinek.)

8. Θεανὸς ἔφη· περὶ ὧν λέγειν καλόν, περὶ τούτων σιωπᾶν αἰσχρόν, καὶ περὶ ὧν αἰσχρόν λέγειν, περὶ τούτων σιωπᾶν ἄμεινον.

(Floril. Monac. 269 in Stob. Flor. vol. IV p. 289 seq. ed. Meinek.)

9. Ἡ αὐτὴ ἐρωτηθεῖσα τί ἐστὶν ἔρωσις, ἔφη πάθος ψυχῆς σκολαζούσης.

(Floril. Monac. 270 in Stob. Flor. vol. IV p. 290 ed. Meinek.)

ΣΕΞΤΟΥ ΓΝΩΜΑΙ. *

1. Μὴ δνειδέσῃς τὰς τῶν φίλων σου χάριτας· ἔση γὰρ ὧσι οὐ δεδωκώς.

(Excerpt. Vindobon. 45 in Stob. Flor. vol. IV p. 293 ed. Meinek.)

2. Μυστήριον ἐν φιλίᾳ ἀκούσας, ὕστερον ἐχθρὸς γενόμενος μὴ ἐκρήνης· ἀδικεῖς γὰρ οὐ τὸν ἐχθρόν ἀλλὰ τὴν φιλίαν.

(Excerpt. Vindobon. 46 in Stob. Flor. vol. IV p. 293 ed. Meinek.)

3. Ταῦν εἰς δεῖπνον παρασκευάζεσθαι μέλλον, ἀπλώσας τὰ πτερά εἶπεν· Εἰ μὲν πολλῶν κρεῶν ὄρθς με μετέχοντα, θύσον, εἰ δὲ τῆ τῶν πτερῶν ποικιλίᾳ χαίρεις, φέσεισι σαρκὸς ὀλίγης κεκοσμημένης.

(Excerpt. Vindobon. 47 in Stob. Flor. vol. IV p. 293 ed. Meinek. Post ποικιλίᾳ addidi χαίρεις; nam hujusmodi verbum hic desideratur. Præterea φέσειν mutavi in φείσαι.)

4. Ἀδύνατόν ἐστι τὸν ὀρθῶς βιοῦντα καὶ ὀρθῶς φρονῶντα περιπεσεῖν πταίσματιν αἰσχύνῃς ἢ πλάνῃ δαιμόνιον. Ὡσπερ δὲ σκώληξ ἀναλίσκει τὸ ξύλον ὅπου εἰσέρχεται, οὕτως καὶ ἡ ἀμαρτία μένουσα ἐν τῷ ποιήσαντι αὐτήν.

(Excerpt. Vindobon. 48 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek.)

5. Ὁ αὐτὸς θεασάμενος ἐπὶ θύραις εὐπρεποῦς γυναικὸς οἰκοφθόρον μειράκιον, ἔφη· Ὡ μειράκιον, σπούδασον τοὺς τοῦ σώματος ἔραστας ἐπὶ τὴν ψυχὴν μεταγαγεῖν.

(Excerpt. Vindobon. 49 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek. At in Flor. Monac. 178 ibid. p. 281 hæc de Diogene leguntur : δ αὐτὸς θεασάμενος μειράκιον εὐμορφον καὶ διὰ τοῦτο φιλούμενον ἔφη, Ὡ σπούδασον τοὺς τοῦ σώματος ἔραστας ἐπὶ τὴν ψυχὴν μεταγαγεῖν.)

6. Ἀπαιδεύτου τὸ ἄλλῳ ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς ἂν αὐτὸς πράσσει κακῶς.

(Excerpt. Vindobon. 50 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek. Inserui ἂν particulam quæ in codice deest.)

7. Ἄνθρωπος μιαιρολογῶν πολλὸ ἀλογώτερος τῶν κτηνῶν ὑπάρχει· οὐ γὰρ τῆς ἀνάγκης ὁ μισθός, ἀλλὰ προαιρέσεως,

(Excerpt. Vindobon. 51 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek.)

8. Ὅταν λοιδωροθῆς περὶ τινος, ἄνθρωπε, σκόπευσον ἀκριβῶς μὴ τί σοι πέπρακται τῆς λοιδωρίας ἀξίον, εἰ δ' οὐ πέπρακται, καπνὸν καὶ ἄνεμον τὴν λοιδωρίαν νόμιζε.

omni malitiæ dediti fuerunt, nisi animus esset immortalis. »

6. Theano, mulier Pythagoricam sectam professa, interroganti, quid deceret matronam, respondit : *Viro suo placere.*

7. Theano ait satius esse equo effreni, quam mulieri inconsiderate se committere.

8. Theano ait, de quibus dicere honestum sit, de iis turpe esse silere, de quibus autem turpe sit dicere, de iis silere melius esse.

9. Eadem interrogata, quid esset amor, animi otiosi affectionem esse respondit.

SEXTI SENTENTIE.

1. Ne exprebra amicis tuis beneficia in ipsos collata; nam nullo eos beneficio, affectisse videberis.

2. Arcanum ab amico creditum postquam inimicitias cum eo suscepisti non proderet; neque enim injuriam inferens inimico, sed amicitiam violas.

* Conf. Philos. Græc. Fragm. vol. I p. 522.

3. Pavo quum jam in eo esset, ut convivanlibus cibus pararetur, extentis pennis ita locutus est : Si me carnosum esse vides, macula; sin autem pennarum varietate gaudes, parce exiguæ carnis ornamento.

4. Fieri non potest, ut qui bene vivit recteque sentit quidquam vel turpiter faciat vel impie in deos hominesque committat. Quemadmodum vero tineæ lignum, quæ parte intrat, consumit : sic delictum auctori perpetuo hærens perniciem affert.

5. Idem ad formosæ mulieris fores adolescentem nebulationem conspicatus : O adolescens, inquit, corporis amatores ad animum traducere stude.

6. Inculti hominis est, alteri objicere ea omnia propter quæ ipse miseris præmitur.

7. Homo spurciticus multo minus intelligentiæ habet quam quævis bestia; neque enim necessitatis, sed consilii constituta est merces.

8. Quando reprehenderis de re aliqua, diligenter tibi, homo, videndum est, ne quid feceris quod sit reprehens-

(Excerpt. Vindobon. 52 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek.)

9. Ἀνὴρ ἐπίφθονος μέγα κακόν· εἰ δὲ καὶ τὸ γείτων εἶναι κεκλήρωται, ἀπαραίτητον τὸ δυστύχημα καὶ τῷ θανάτῳ μολίς παυσόμενον.

(Excerpt. Vindobon. 53 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek.)

10. Οἱ νέοι καὶ σφριγῶντες ἀκόλαστοι καὶ τρυφῶν-
τές εἰσιν ἀκρατέστεροι.

(Excerpt. Vindobon. 54 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek.)

11. Τί δῆτα τὸ κενὸν τοῦτο δοξάζιον τὸν πῆλινον ἀσκὸν ἐπὶ τοσούτων διεφύσησεν;

(Excerpt. Vindobon. 55 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek. Addidi ἐπὶ τοσούτων e Theophracti epist. 79 ubi eadem sententia exstat. Est autem hoc loco *luteus uter* vel venter vel corpus humanum. Cf. Timon. fr. vs. 12-14, vol. I p. 85.)

12. Ὅδιτον χειρὲς ἀκόλαστοι καὶ γεωργικοὺς ἰδρῶ-
τας ἀδικεῖν ἐτοιμότεται.

(Excerpt. Vindobon. 56 in Stob. Flor. vol. IV p. 294 ed. Meinek.)

ΑΛΙΑ ΑΡΧΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΑΡΑΝΤΙΝΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ. *)

1. Ποῖον ἐν ἐρωτήσας; τὸ ἀρχηγικὸν ἢ τὸ ὡς ἐν μο-
ρίοις ἐλάχιστον; ὅλως δὲ διαφορᾶς οὐσης παρ' αὐτοῖς
ἐνὸς καὶ μονάδος, περὶ ἧς καὶ τῶν πρεσβυτέρων Πυ-
θαγορείων πολλοὶ διελέχθησαν, ὥσπερ Ἀρχύτας ὅς
φησιν ὅτι « τὸ ἐν καὶ ἡ μονὰς συγγενῆ ἕντα διαφέρει
ἀλλήλων » κτλ.

(Syrianus ad Aristot. Metaph. XIII, 8. Idem
Archytam *causam ante causam* statuisse dicit
initio commentarii ad Metaph. XIV (XII). Verba
ejus hæc sunt: ὅλως δὲ οὐδὲ ἀπὸ τῶν ὡσανεὶ ἀντι-
κειμένων οἱ ἄνθρωποι ἤρχοντο, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο στοι-
χείων τὸ ἐπέκεινα ἤδεσαν, ὡς μαρτυρεῖ Φιλώλαος τὸν

θεὸν λέγων πέρας καὶ ἀπειρίαν ὑποστήσαι, διὰ μὲν
τοῦ πέρατος τὴν τῷ ἐνὶ συγγενεστέραν ἐνδεικνύμενος
πᾶσαν συστοιχίαν, διὰ δὲ τῆς ἀπειρίας τὴν ταύτη
ὑφαιμένην, καὶ ἔτι πρὸ τῶν δύο ἀρχῶν τὴν ἐνιαίαν
αἰτίαν καὶ πάντων ἐξηρημένην προείπατον ἢν Ἀρ-
χάινετος (leg. Ἀρχύτας) μὲν « αἰτίαν πρὸ αἰτίας »
εἶναι φησι, Φιλώλαος δὲ τῶν πάντων ἀρχῶν εἶναι δι-
σχυρίζεται. Paulo aliter Theo Smyrnæus Arithm.
p. 27: Ἀρχύτας δὲ καὶ Φιλώλαος ἀδιαφόρως τὸ ἐν καὶ
μονάδα καλοῦσι καὶ τὴν μονάδα ἐν' οἱ δὲ πλείστοι
προσθιθέασι τῷ μονάδα αὐτὴν τὴν πρώτην μονάδα,
ὡς οὐσης τινὸς οὐ πρώτης μονάδος ἢ ἐστὶ κοινώτερον
καὶ αὐτὴ μονὰς καὶ ἐν.)

2. Ἀρχύτας δέ, ὡς φησιν Εὐδήμος, οὕτως ἤρωτα
τὸν λόγον· « ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἦγον τῷ ἀπλανεῖ οὐρανοῦ
γενόμενος πότερον ἐκτείναιμι ἂν τὴν χειρὰ ἢ τὴν βρά-
βδον εἰς τὰ ἔξω, ἢ οὐκ ἂν τὸ μὲν οὖν μὴ ἐκτείνω
ἄτοπον » εἰ δὲ ἐκτείνω, ἦτοι σῶμα ἢ τόπος τὸ ἐκτός
ἐσται. »

(Simplicius in Aristot. Phys. f. 108 a, qui
hæc adjicit: διοίσει δὲ οὐδέν, ὡς μαθησόμεθα· αἰ
οὖν βαδιέεται τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τὸ αἰεὶ λαμβανόμε-
νον πέρας καὶ ταυτὸν ἐρωτήσει, καὶ εἰ αἰεὶ ἕτερον ἐσται,
ἐφ' ὃ ἡ βράβδος, ὁπλον ὅτι καὶ ἀπειρον. Καὶ εἰ μὲν
σῶμα, δέδεικται τὸ προκείμενον· εἰ δὲ τόπος, ἐστὶ δὲ
τόπος τὸ ἐν ᾧ σῶμα ἐστίν ἢ δύναμις ἂν εἶναι, τὸ δὲ δι-
νώμεν ὡς ὃν γρῆ τιθέναι ἐπὶ τῶν αἰδίων, καὶ οὕτως ἂν
εἴη σῶμα ἀπειρον καὶ τόπος. Ad intelligendam Py-
thagoreorum sententiam valent etiam ea qua
Simplicius ad Aristotelis Phys. f. 152 a ex Por-
phyrio annotavit: ἀχώριστον μὲν γὰρ ἔθεντο, φησὶν
(δ Πορφύριος), αὐτὸ (τὸ κενόν) οἱ περὶ Δημόκριτον,
διόπερ μὴδὲ συνεχὲς τὸ πᾶν, μεσολαθοῦμένων τῶν
σωμάτων ὑπὸ τοῦ κενοῦ· χωριστὸν δὲ οἱ λέγοντες ἔξω
τοῦ κόσμου κενόν, συνεχὲς δὲ ἀπολείποντες τὸ πᾶν, ὡς
οἱ Πυθαγόρειοι.)

3. Τῷ μὲν τόπῳ ἰδίῳ ἐστὶ τὸ τὰ μὲν ἄλλα ἐν αὐτῷ
ἦμεν, αὐτὸν δὲ ἐν μηδενί. Εἰ γὰρ ἐν τινι τόπῳ ἐσται,

dendum; quod si nihil hujusmodi fecisti, convicium pro
fumo et vento habeto.

9. Homo invidus magnum malum est; cui si etiam vi-
cina habitatio sorte obvenit, pestis inevitabilis est, quæ
vix morte exstinguatur.

10. Adolescentes vegeti, intemperantes et voluptarii
libidinosiores sunt.

11. Quid tandem inanis hæc gloria luteum utrem
tantopere inflavit?

12. Viatoris manus incontinentes etiam ad corruppen-
das agricolarum res multo sudore partas paratissimæ
sunt.

*) Conf. Philos. Græc. Fragm. vol. I p. 553—575.

ALIA ARCHYTE TARENTINI FRAGMENTA.

1. Quale unum a me exquiris? principale illud an tan-
quam partium vel membrorum omnium minimum? Quom-
autem omnino apud eos unius et unitatis differentia sit, de
qua antiquiorum Pythagoreorum multi disseruerunt, velut
Archytas qui ait *unum et unitatem, quamvis cognata
sint, tamen inter se differre* etc.

2. Archytas autem; ut ait Eudemus, sic interrogabat:
« Ad ultimam, id est, inerrantem cæli partem delatus
utrum manum vel baculum ad externa extendam, an non?
jam vero non extendere absurdum; sin autem extendam,
aut corpus aut locus quod extra est erit. »

3. Spatii hoc proprium habetur, quod cetera quidem
in ipso sunt, ipsum autem nulla in re est. Nam si quo in

καὶ ὁ τόπος πάλιν αὐτὸς ἐν ἐσέρῳ, καὶ τοῦτο μέχρι ἀπορίας συμβαίνει. Ἀνάγκη τοιγαρῶν ἃ τὰ μὲν ἄλλα ἐν τῷ πᾶσι ἴσταν, τὸν δὲ τόπον ἐν μηδενί, ἀλλ' αὐτῷ ποσὶ τὰ ἄλλα, ὡς περὶ καὶ τὰ πέρατα πρὸς τὰ περατούμενα ἢ πρὸς τὸ παντὸς κόσμῳ ἢ τόπος πέρασι ἀπάντων τῶν ὄντων ἐστί.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 135 ex Archytæ libro perὶ τοῦ παντός. Scripsi : ἃ τοιγαρῶν; libri τοιγαρῶν. — ἢ κόσμῳ; codd. κόσμου.)

4. Ὁ μὲν θεῖος Ἰάμβλιχος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὰς κατηγορίας ὑπομνημάτων τὸν Ἀρχύταν ὀρίζεσθαι φησὶ τὸν χρόνον ὡς ἐστὶ « κινασίος τις ἀριθμὸς ἢ καὶ καθόλου διάστημα τῆς τοῦ παντός φύσεως. »

(Simplicius ad Aristot. Phys. f. 186 b. Similiter ad Phys. f. 163 a : οἱ δὲ τὴν σφαιρὰν αὐτὴν (χρόνον) τοῦ οὐρανοῦ φασιν, ὡς τοὺς Πυθαγορικὰς ἱστοροῦσι λέγειν οἱ παραχούσαντες ἴσως τοῦ Ἀρχύτου λέγοντος καθόλου τὸν χρόνον διάστημα τῆς τοῦ παντός φύσεως. Adde eundem in Categ. f. 129 a, ubi tamen κινασίος τινος ἀριθμὸς legitur pro κινασίος τις.)

5. Τὸ δὲ ποῦ καὶ ὁ χρόνος καθόλου μὲν ἴδιον ἔχει τὸ ἀμερές καὶ τὸ ἀνοποστατον· τὸ γὰρ νῦν ἀμερές ἐὼν καὶ λεγόμενον ἄμα καὶ νοούμενον παρελήλυθε καὶ οὐκ ἐντι παραμένον· γινόμενον γὰρ συνεχῶς τωτὸ μὲν οὐδέποκα εἰσδέεται κατ' ἀριθμὸν, κατὰ μέντοι γε τὸ εἶδος. Ὁ γὰρ ἐνεστώς νῦν χρόνος καὶ ὁ μέλλων οὐκ ἐντι οὕτως τῷ προγεγονότῳ ἢ μὲν γὰρ ἀπογέγονε καὶ οὐκ ἐτι ἐντί· ὁ δὲ ἄμα νοούμενος καὶ ἐνεστακὸς παρήγγχε. Καὶ οὕτως αἰεὶ συμβαίνει τῷ νῦν, συνεχῶς ἄλλο καὶ ἄλλο γινόμενον καὶ φησιζόμενον, κατὰ μέντοι γε τὸ εἶδος τωτὸ. Πᾶν γὰρ τὸ νῦν ἀμερές

καὶ ἀδιείρητον, πέρασι μὲν ἐντι τῷ προγεγονότος, ἀρχὰ δὲ τῷ μέλλοντος· ὡς περὶ καὶ γραμμιας εὐθείας κλασθείας τὸ σαμεῖον, περὶ ὃ ἄ κλάσις, ἀρχὰ μὲν γίνεται τῆς ἐτέρας γραμμιας, πέρασι δὲ τῆς ἐτέρας. Συνεχῆς δὲ ὁ χρόνος καὶ οὐ διωρισμένος, ὡς περὶ ἀριθμὸς καὶ λόγος καὶ ἁρμονία· τῷ μὲν γὰρ λόγῳ ταὶ συλλαβαὶ τὰ μόρια· ταῦτα δὲ διωρισμένα· καὶ τῆς ἁρμονίας τοὶ συγγραὶ καὶ τῷ ἀριθμῷ ταὶ μονάδες. Γραμμία δὲ καὶ χωρίον καὶ τόπος συνεχῆ· τὰ γὰρ μόρια τούτων κοινὰ τμήματα ποιεῖ διαιρούμενα· τέμνεται γὰρ γραμμία μὲν κατὰ στιγμὰν, ἐπίπεδον δὲ κατὰ γραμμὰν, στερεὸν δὲ κατὰ ἐπίπεδον. Ἐντι ὧν ὁ χρόνος συνεχῆ· οὐ γὰρ ἦς ποκα φύσις, ὅποκα χρόνος οὐκ ἦς, οὐδὲ κίνασις, ὅποκα τὸ νῦν οὐ παρῆς ἀλλ' αἰεὶ ἦς καὶ ἐσσεῖται καὶ οὐδέποκα ἐπίσσει τὸ νῦν, ἄλλο καὶ ἄλλο γινόμενον, καὶ ἀριθμῷ μὲν ἄπειρον, εἶδει δὲ τωτόν. Διαφέρει δὲ γραμμία τῶν ἄλλων συνεχῶν, ὅτι τῆς μὲν γραμμιας καὶ τῷ χωρίῳ καὶ τῷ τόπῳ τὰ μέρη ὑφίστακε, τῷ δὲ χρόνῳ τὰ μὲν γενόμενα ἐφθάρται, τὰ δὲ γενασόμενα φθαρῆσεται.

(Simplicius in Aristotelis Phys. f. 186 a. Eundem Archytæ locum in Comm. ad Categ. f. 130 b assert, ita tamen ut pro doricis vocum formis atticās vel communes substituat. Sequitur Archytas, vel quicumque hujus fragmenti auctor est, in temporis natura definienda Aristotelem Phys. ausc. lib. IV cap. 10—14, p. 217 b. — 224 a ed. Bekker. hanc materiam copiosissime tractantem.)

6. Οἱ δὲ περὶ Εὐδόξου καὶ Ἀρχύταν τὸν λόγον τῶν συμφωνιῶν ἐν ἀριθμοῖς ὄντο εἶναι, ἠμολογοῦντες καὶ αὐτῶν ἐν κινήσει εἶναι τοὺς λόγους· καὶ τὴν μὲν ταχέϊαν κίνησιν ὀξεῖαν εἶναι, αἰεὶ πληττουσαν συνεχῆς

spatio sit, spatium etiam ipsum rursus in altero sit necesse est, idque in immensum pertinebit. Necesse igitur est, cetera quidem in spatio, spatium vero nulla in re esse, sed eandem habere rationem ad res, quam fines ad finita, quoniam universitatis spatium omnium rerum finis est.

4. Jamblichus, homo divinus, in primo commentariorum in categorias Archytam ait tempus ita definire, ut esse dicat *motus quandam numerum vel etiam omnino creaturarum omnium rerum intervallum.*

5. Ibidem autem *quando* et tempus omnino propriam habet naturam tum individuum tum non subsistentem; ipsum enim *nunc*, quum individuum sit, simul dictum et cogitatum præteritū neque consistit; quippe perpetuo nascens nunquam quidem numero, sed tamen specie idem manet. Etenim tempus nunc præsens et futurum non est idem quod præteritū; siquidem hoc abiit neque amplius est, illud simul cogitatum et præsens exactum est. Ita semper instat ipsum *nunc*, continenter aliam atque aliam naturam iaduens ideoque extinctum, specie tamen idem manens. Omne enim istud *nunc*, ut individuum et indis-

cretum, finis quidem præteritū, initium autem futuri temporis est; quemadmodum etiam rectæ lineæ flexæ punctum, circa quod deflexio sit, alterius quidem lineæ initium, alterius autem finis est. Est autem tempus perpetuum neque definitum, ut numerus et verbum et harmonia, siquidem verbi partes syllabæ sunt, quæ sunt definitæ, item harmoniæ partes soni et numeri monades. Sed lineæ et figuræ area et spatium continua sunt; namque harum rerum partes constitutæ communia segmenta efficiunt, quoniam lineæ puncto, planum lineæ, solidum denique plano secatur. Est igitur tempus perpetuum; neque enim unquam fuit rerum ortus, quum tempus non esset, neque motus, quum ipsum *nunc* non adesset, sed semper fuit atque erit neque unquam deficiet hoc *nunc*, aliam atque aliam naturam iaduens, et numero quidem variatum, specie autem idem manens. Ceterum eo differt lineæ a reliquis rebus continuis, quod tam lineæ quam areæ et spatii partes exstant, at sicut præteritū temporis hominum facta exoleverunt, ita futuri exolescent.

6. At Eudoxus et Archytas rationem concentuum in numeris esse positam censuerunt, concedentes etiam in

καὶ ὀκλύτερον κεντούσαν τὸν ἀέρα, τὴν δὲ βαρεῖαν βραδείαν, ἄτε κωθεστέραν οὖσαν.

(Theo Smyrnæus Music. pag. 94 ed. Bulliald. Conf. Philos. Græc. Fragm. Vol. I p. 564 seq.)

7. Μέσαι δὲ ἐντι τρεῖς τῆ μωσικῆ· μία μὲν ἀριθμητικά, δευτέρα δὲ ἁ γεωμετρικά, τρίτα δὲ ὑπεραντιὰ, ἃν καλέοντι ἁρμονικὰν. Ἀριθμητικὰ μὲν, ὅκκκκ εἰοντι^a τρεῖς ὄροι κατὰ ταυτὰν ὑπεροχὰν ἀνάλογον, ὧν ὄρω πρῶτος δευτέρω ὑπερέχει, τῶσω δευτερος τρίτῳ ὑπερέχει. Καὶ ἐν ταύτῃ τῆ ἀναλογίᾳ συμπίπτει ἡ-μεν^b τὸ τῶν μειζόνων ὄρων διάστημα μείζον, τὸ δὲ τῶν μειόνων μείζον. Ἄ γεωμετρικά δὲ, ὅκκκκ εἰοντι^c ὡς ὁ πρῶτος ποτὶ τὸν δευτερον, καὶ ὁ δευτερος ποτὶ τὸν τρίτον· τούτων δὲ οἱ μειζονες ἴσον ποιούνηται τὸ διάστημα καὶ οἱ μείους. Ἄ δὲ ὑπεραντιὰ, ἃν καλοῦμεν ἁρμονικὰν, ὄκκκ εἰοντι τοιοῦτοι, ὥστε ἡ ἂν πρῶτος ὄρος τῷ δευτέρῳ ὑπερέχει ἑαυτῷ μέρει^d, ταύτῃ ὁ μέσος τῷ τρίτῳ ὑπερέχει τῷ τρίτῳ μέρει. Γίνεται δὲ ἐν ταύτῃ τῆ ἀναλογίᾳ τὸ τῶν μειζόνων ὄρων διάστημα μείζον, τὸ δὲ τῶν μειόνων μείζον.

(Porphyrus Comment. ad Ptolem. Harmonica in Jo. Wallisii Opp. Mathem. Oxonii 1699 editis vol. III pag. 267 : Ἀρχύτας περὶ μεσοτήτων λέγων γράφει· Μέσαι δὲ ἐντι κτλ. Emendavi : ^a εἰοντι ; codd. εἰοντι — ^b ἐν ταύτῃ τῆ ἀναλογίᾳ συμπίπτει ἡμεν ; codd. ἐν ταύτῃ ἀναλογίᾳ συμπίπτει εἶμεν. — ^c εἰοντι ; libri εἰοντι. — ^d ὄκκκ εἰοντι τοιοῦτοι, ὥστε ἡ ἂν πρῶτος ὄρος τῷ δευτέρῳ ὑπερέχει ἑαυτῷ μέρει ; libri ὄκκκ εἰοντι, ἡ πρῶτος ὄρος ὑπερέχει τῷ δευτέρῳ ἂν ἑαυτῷ μέρει. Medietas (μεσότης) Græcis erat membrum proportionis continuæ (ἀναλογίας συνεχῆς) membrum. Quærebant enim, quam necessitudinem duo numeri cum tertio eoque interposito habituri essent. Ita tres constituiebant medietates, arithmetica, geometrica, harmonica. His utebantur antiquiores a Platone usque ad Eratosthenem. Cf. Porph. ad Ptolem. p. 159, 163, 168. Theo Smyrnæus de Mus. cap. 32 et 33. Bulliald. ad Theon. p. 274 : Gelder. ad ejusd. Arithm. p. 148. Boeth. Arithm. II, 45. Ceterum rei inventores Hippasum et Archytam ferebant. Medietas igitur arithmetica oritur, si duobus numeris tertius ita interponitur, ut quanto primus secundum ma-

gnitudine antecedit, tanto secundus tertium antecedit. Exempli causa ponantur numeri 6. 4. 2. quorum quum differentia sit binarius (2), summa extremorum membrorum æquat duplum medii (6+2 = 4×2). Medietas geometrica locum habet, quando, quoties secundum membrum primo, toties tertium secundo continetur. Qua in re paulo obscurius loquitur Archytas, geometricam appellans medietatem, quum primus ad secundum eandem rationem habet, quam secundus ad tertium. Talis rationis exempla sint numeri 8. 4. 2, item 27. 9. 3, quorum quum priores duplo, posteriores triplo inter se differant, summa e membrorum extremorum multiplicatione effecta medii quadratum æquat (8×2 = 4²; 27×3 = 9²). Harmonica denique invenitur, ubi qua sui parte primus terminus secundum, eadem secundus tertium tertii parte superat. Ejus rei exempla afferam numeros 12. 8. 6, quorum quum primus medium tertia sui parte, id est, triente superet, eadem parte tertii medius tertium superat. Adde numeros 12. 6. 4, qui inter se comparati semisse invicem superiores sunt. His ea contigit natura, ut summa extremorum terminorum per medium multiplicata duplo superet summam e sola membrorum extremorum multiplicatione effectam :

$$6 + 12 = 18 \times 8 = 6 \times 12 \times 2 = 144.$$

$$4 + 12 = 16 \times 6 = 4 \times 12 \times 2 = 96.$$

Sunt autem singula medietatum illarum membra proportionis varietate temperata. Namque arithmetica medietatis ratio ita comparata est, ut majorum intervallum minus, minorum majus sit, verbi causa = $1 \frac{2}{3} < = 2$. Geometrica conditio ea est, ut majores termini et minores paribus intervallis disjungantur, ut : $\frac{3}{4} = \frac{4}{3} = 2$. Harmonica denique majorum terminorum intervallum majus, minorum minus habet, exempli gratia : $\frac{12}{8} = 1 > \frac{6}{4} = 1 \frac{1}{2}$. Cf. Theo Smyrnæus c. 56-58 ibique Bulliald. p. 291. Vide etiam Bœckhii dissertationem über die Bildung der platon. Weltseele in Daub. et Creuzeri Studiis III,

motibus eorum rationes cerni; ac celerem quidem motum esse acutum [sonum], quippe qui continenter feriat ac citius perumpat aerem; contra gravem [sonum] tardum esse, quia lentior sit.

7. Tres in musica medietates comparent, una arithmetica, alia geometrica, tertia contraria quam harmonicam appellant. Arithmetica existimatur, quando tres sunt termini pro rata parte invicem superiores, e quibus quanto primus secundum, tanto secundus tertium magnitudine antecedit. Qua proportione fit, ut majorum terminorum

intervallum minus, minorum majus sit. Porro geometrica est, quem primus ad secundum eandem rationem habet, quam secundus ad tertium: horum autem majores et minores paribus intervallis disjunguntur. Denique contraria quam harmonicam vocamus illa est, quum tales sunt termini, ut qua sui parte primus secundum superat, hac medius tertium tertii parte superet. Hac vero proportione fit, ut majorum terminorum intervallum majus, minorum minus sit.

p. 56. Quæ vero antea contraria medietas dicebatur, eam primi Archytas et Hippasus harmonicam vocarunt, si locuples testis videtur Jambliehus in Nicom. p. 141 ita scribens: ὑπὸ δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀρχύταν καὶ Ἱππάσου ἀρμονικὴ μετακλήσις, ὅτι τοὺς κατὰ τὸ ἡρμωμένον καὶ ἑμμελὲς ἐφάνητο λόγους περιέχουσα. Quod reliquum est, Porphyrius in Commentario ad Ptolemæi Harmonica Archytæ fragmentum de quo hic agitur eo consilio affert, ut probet quod posteriores Græci τὸν λόγον (rationem) appellarunt, id priores διάστημα (intervallum) nominasse.

8. Φιλοσοφίαν φαντί¹ ὄρεξιν ἤμεν τῷ ἀναλαχθέντι ἢ συνέχεν αὐταυτὸν ἐν ἀρετῇ πρακτικῇ κατὰν ἔφεσιν τῆς σοφίας δι' αὐταυτάν². ταύτας δ' ἀρχὰς μὲν τὰν φύσιν προδιδάσκον³, μέτα δὲ τὰν ἀσκησιν, τέρμα δὲ τὰν εἰδησιν φέρειν⁴. Εὐτυχὲς μὲν ὢν ἤμεν φύνη εὐτραφῆμέν⁵ τε καὶ ἀγθῆμεν κατὰν ὀρθὸν νόμον καθ' ὀμολογίαν⁶ τε τῆ φύσιν ἔδειξ' ἀλλ' ὁ δ' ἀσκηθῆμεν ὑπὸ⁶ γενέτορας ἢ επιτροπῆς⁷ παιδευτάς τε σφόδρονας γενέσθαι. Καίτοι δὲ τὸ αὐτὸν⁸ αὐτῷ προστάσσειν τὰ ἀρίστα μὴδὲ ποτιδέσθαι ἀνάγκη, εὐπαθεία δ' ἤμεν τοῖς ὑπαγερομένοις τὰ ἀρίστα ποτιπράξιν καὶ εἰδήσιν. Ταὶ γὰρ εὐφυϊκῆ καὶ ταὶ καὶ αὶ τρυφεροὶ πολλὰκις φέρουσι τὰς διδασκαλίας ἐξ ὀρθότητάς ἀγασαί. ἀποδέονται δὲ μόνον ὅσοι ἀγεμόνος, τὸν ἐπιτροπὴν ἐπιστόμα⁹. Δύο μὲν ὢν ἔτι βίη ἀντίπαλοι τοῖ τῶν πρατῆων ἀντιποιεῦμενοι, πρακτικὸς τε καὶ φιλόσοφος; πολλὸ δὲ καθῆρων δοκέει ἤμεν ὁ ἕξ ἀμφοτέρων κεκραμένος ποτὶ καιρῶς τὸς ἀρμόσδοντας συντεταγμένος καθ' ἑκατέραν διεξόδον. Γεγόναμες γὰρ

ποτ' ἐνέργειαν νοσράν, ἂν καλέομες πρᾶξιν τᾶς δὲ διανοίας ἃ μὲν πρακτικῆ ἐπὶ τὰν πολιτικῶν φέρεται, ἃ δὲ ἐπισταμονικῶ¹⁰ ἐπὶ τὰν θέαν τῶν συμπαύτων, αὐτὸς δ' ὁ καθόλου νόος ταύτας τὰς δύο δυνάμεις ἀμείχων ἐπὶ τὰν εὐδαιμονίαν, τὰν φάμες ἐνέργειαν ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ ἤμεν, οὔτε πρακτικῶν ἕασαν μόνον ὥστε καὶ μὴ τὰν ἐπιστάμω¹¹ περιέχεν, οὔτε θεωρητικῶν ὡς ἀπρακτὸν ἤμεν. Ἄ γὰρ τέλῃος¹² διάνοια ποτὶ δύο ἀρχὰς ἐπικρατέας βέπει, ποθ' ἄς καὶ ὁ ἄνθρωπος πέφυκε, τὰν τε κοινανικῶν¹³ καὶ τὰν εἰδημονικῶν. Καὶ γὰρ αἱ¹⁴ κατὰ τοῖας ἀντιλήψις δοκέονται ἀντιθλίβειν ἀλλήλας ταὶ ἀγωγαί, ταὶ¹⁵ μὲν γὰρ πολιτικῆ ἀφελκοισαί τᾶς θεωρίας, ταὶ δὲ θεωρητικῆ¹⁶ ἀπὸ τᾶς πολιτικῆς μεταγίροισαί ἐς ἀσυχίαν, ἀλλ' ὢν¹⁷ τὰ πέρατα συνβλημένα¹⁸ ἃ φύσις ἀπέδειξεν ἐν τωσὺ ἀνωμένω¹⁹ καὶ οὐ γὰρ ἀντιπαθείς ἐντὶ ταὶ ἀρεταί²⁰, ἀλλ' ἀρμονικῆ ἀπάτας συμφωνότερα. Αἱ δὲ καὶ τις ἐλάνω²¹ ὁμαλείς αὐτὸς ἀρμόσδηται²² ἐς τὰς ἀρχὰς τὰν ἀρετῶν²³ καὶ ἐς²⁴ τὸν θεῖον νόμον τᾶς τοῦ κόσμου ἀρμονίας. εὐροσὸν βίον διαξέει²⁵. αἱ δὲ κα αὐτὸς καθ' αὐτὸν πλαζόμενος τύχῃ ἀγεμόνων καθῆρων, ἀπευθύνει²⁶ τὸν δρόμον δυνασεῖται²⁷ ποτὶ μακαριότατα, ὥσπερ τοῖ εὐτυχέοντες ἐν πλοίῳ ἀνύονται τὰν θάλασσαν διὰ τᾶς κυβερνατικῆς²⁸ εὐπλοίας ἐπιμένει, ἄπερ²⁹ ἐν βίῳ τᾶς εὐδαιμονίας. Αἱ δὲ μὴ³⁰ αὐτὸς νοεῖ τὰ ποτιπόρα³⁰ μὴ³¹ ἐπιτροπῶν τύχοι ἐμφορῶν, οὐδὲν ὄφελος γοραγίας ἀσθόνων ἀφροσύνη γάρ, αἱ καὶ ἐς ἄλλα εὐτυχεῖ³¹, κακοδαίμων ἐσαεῖ ἐστιν. Ἐπεὶ δ' ἐν ἀπάντασι³² πρᾶτον ἀνάγκη σκοπῆν μὲν τὸ τέλος (τοῦτο γὰρ ποέονται κυβερναταί μὲν λημένα³³ ἐς δὲ

8. Philosophiam esse ajunt cupiditatem sui vel colligendi vel in virtutis actuosa studio continendi pro desiderio sapientiae propter se expetendae: hujus autem initium naturam docere, medios locos exercitationem aperire, finem denique scientiam afferre. Esse igitur in fortunæ donis ingenii sollertiam educationemque atque institutionem conjunctam cum recto more et consuetudine naturæ consentanea; sed danda est opera, ut sub parentum imperio sinus vel honestis tutoribus et magistris committamur. Est vero pulchrum sibi ipsi injungere munus optima quæque faciendi neque egere quadam præclaræ rei gerendæ necessitate, sed obsequi iis qui utilissima ad rerum actionem et cognitionem suadent. Namque ingenii sollertia rectusque cultus sæpe prius quam doctrina in rectam viam deducunt, carentes tantum ratione duce quam scientiam mortalibus indit. Sunt igitur duo vitæ genera contraria eaque principatus quasi cupida, alterum actuosum, alterum philosopho dignum; sed his longe præstare videtur tertium ex ambobus conflatum, quod ad tempora opportuna, prout utriusque ratio fert, accommodatum est. Nati enim sumus ad mentis agitationem, quam actionem appellamus; animus autem partim rebus gerendis intentus ad prudentiam civitem fertur, partim scientiæ amore incensus ad contem-

plandam rerum universitatem incumbit, ipsa vero mens omnino duplici hac facultate prædita ad felicitatem tendit, quam dicimus quidem esse virtutis in rebus secundis exercitationem, sed neque in agendo tantum positam, ut scientiam non habeat, neque contemplativam solam, ut plane nihil agat. Quippe animus perfectus duarum rerum earumque gravissimarum, ad quas homo etiam natus est, principatum appetit, societatis ac scientiæ. Nam si propter ejusmodi præmia vitæ rationes mutuo officere videntur, quia publica negotia a rerum contemplatione abstrahunt, vita autem contemplativa a reipublicæ administratione ad otium traducit, tamen fines natura quum uno vinculo copularit, conjunctos esse ostendit; neque enim contrariae sunt virtutes, sed quovis concentu convenientiores. Quodsi quis ipse ab ineunte ætate prompto animo virtutum fundamentis divinisque harmoniæ hujus mundi legis assuescit, vitam fortunatam deget; sin autem ipse per se errans duces meliores nanciscatur, cursum suum ad beatitudinem dirigere poterit, quemadmodum homines prospero fortunæ flatu utentes in navigio cursum maritimum gubernandi arte conficiunt, secundæ navigationis cupidi, ut in vita felicitatis. At si neque ipse commoda sua intelligat neque prudentes curatores nanciscatur, magni sumtus nul-

καταγέθονται προτιθέμενοι, ἀνίσχυοι δὲ τέρμα δρόμου, ποξέται δὲ καὶ σφενδονάται σκοπὸν πρὸ ὅν πάντα ἀρμόσονται)· ἀνάγκη καὶ τῶ ἀρετῆ προκείμενῶν τινα ὡσπερ τέγχαν τῷ βίῳ σκοπὸν ἢ πρόθεσιν, ταῦτα γὰρ γινώσκω καθ' ἑκάτερω³⁴. τοῦτο δὲ φαμι ἤμεν³⁵ τῷ μὲν πρακτικῷ³⁶ τὸ κράτιστον, τῷ δὲ φιλοσόφῳ³⁷ βίῳ τὸ τέλῃον³⁸ ἀγαθόν, τὸ λέγοντι τοὶ τὰ θεῖα καὶ τὰνθρώπεια σοφοὶ³⁹ εὐδαιμονίαν. Ταῦταν δὲ οὔτε κατὰν ἀλλόθειαν⁴⁰ κρίνεν δύνανται τοὶ κακῶς ἔχοντες δόξαι⁴¹, οὔτε ἐλέσθαι ἰσχύοντι τοὶ μὴ ἐκδολότατα ὁρέοντες αὐτάν· τίνοσι⁴² δὲ δίκας ἀρροσάνας τοὶ ἀδονῶ τὸ ἄριστον διδόντες, κολάζονται τοὶ τὰν ἀναληγίαν πάντων προτιμῶντες, καθόλω δ' εἰπέν, ἄγγονται ἐν κακῶ ζήλῳ τοὶ ἐν εὐπαθείᾳ σωματικῶν ἢ ἐν ψυχῆς ἀλόγῳ κατασκευῶ ἀπολιπόντες τὰν εὐδαιμονα ζῶαν. Οὐδὲ πολλὸν τούτων⁴³ εὐτυχέστεροί ἐντι τοὶ ἐξαίροντες μὲν τὸ καλόν, ὡς κατ' αὐταυτο τίμιον ἐόν⁴⁴, ὁμοτίμιον δὲ αὐτῷ τὰν ἀδονῶν καὶ τὰν ἀναληγίαν καὶ τὰς εὐπαθείας τὰς πράτας καὶ φυσικὰς καὶ ἀλόγως ὁρμάς ἢ σωματικῆς ἢ ψυχῆς ἀνεγόντες⁴⁵. Ἐκάτερα γὰρ ἀδικεῖοντι, τὰν μὲν ψυχικὰν ἀρρότατα καὶ τὰ ἔργα αὐτῶς κατάγοντες ἐς⁴⁶ ἰσότατα ποιτῶν τῷ σώματος τεληρότατα⁴⁷, τὸν δὲ σωματικῶν εὐξίαν ἐς ὕψος ἀντικαθίσταντες τῶ ψυχικῶ ἀδονῶ. Ἐνεμεσῆθη δὲ⁴⁸ καὶ ἡ φύσις καὶ τὸ θεῖον τῶ τούτων κατακράσει⁴⁹. οὐ γὰρ φυλάσσειν τὰν ἀξίαν τῷ κάρρονος πρὸς τὸ χεῖρον· ἀλλ' ἡμέγ γε λέγομεν⁵⁰ σῶμα μὲν ἤμεν⁵¹ ψυχῆς ὄργανον, νόον δὲ ἀγεμόνον τὰς τε ἄλλας ψυχῆς καὶ τῷ σκάνεος αὐτῶς, τὰν δ' ἐς⁵² τῶλλα εὐτυχίαν φυσικῶν ὀργανικῶν τῶ νοερῶ ἐνεργείᾳ ἤμεν, αἶψα παντελῆς δυνάμει⁵³ τε καὶ χρόνῳ καὶ γοργαίᾳ ἤ.

(Excerpta e codice Florentino Joann. Damasc. in Stob. Eclog. tom. II p. 741—143 ed. Gaisford; item in Flor. vol. IV p. 206—209 ed. Mei-

nek. Conf. Cobet. Var. Lectt. in Mnemos. tom. II p. 405-407. Multa hic emendavimus ob scriptoris verba a librariis corrupta. Scripsimus igitur : ¹ φαντι ὄρεξιν ἤμεν τῷ ἀναλαμβάνεν ἢ συνέχεν; cod. φαντι ὄρεξιν εἶμεν τῷ ἀναλαμβάνειν ἢ συνέχεν. — ² δι' αὐταύταν cum Cobeto; cod. διὰ ταύταν. — ³ προτιδῶσκον; cod. προειδέμεν. — ⁴ φέρεν; cod. φέρειν. — ⁵ εὐ τραφῆμέν τε καὶ ἀγθῆμεν καττὸν ὀρθὸν νόμον καθ' ὁμολογᾶ τε τῶ φύσι; cod. εὐ τραφῆναί τε καὶ ἀγθῆμεν καττὸν ὀρθὸν νόμον καθ' ὁμολογᾶ τε τῶ φύσει. — ⁶ ὑπὸ γενέτορας; cod. ὑπὸ τε γενέτορας. — ⁷ ἐπιτρόποις; cod. ἐπιτρόπους. — ⁸ τὸ αὐτὸν cum Meinekio; cod. τὸν αὐτὸν. — ⁹ ἐντίθητι ἐπιστάμα cum Badhamio pref. ad Eurip. Hel. p. 6; cod. ἐν τῆθι τῆ ἐπιστάμα. — ¹⁰ ἐπισταμονικῶ; cod. ἐπιστημονικῶ. — ¹¹ ἐπιστάμα; cod. ἐπιστήμα. — ¹² τέλῃος cum Gaisfordo; cod. τέλος. — ¹³ κοινανικῶν cum Cobeto; cod. κοινὰν νίκας νικαν. — ¹⁴ αἰ cum eodem; cod. αἰ. — ¹⁵ ταὶ ἀγωγαί, ταὶ μὲν γὰρ πολιτικαὶ cum eodem; cod. τῶ ἀγωγαῖ, τῶ μὲν γὰρ πολιτικῶ. — ¹⁶ ταὶ δὲ θεωρητικαὶ cum Cobeto; cod. τῶ δὲ θεωρητικῶ. — ¹⁷ ἀλλ' ὦν cum Cobeto; cod. ἄλλων. — ¹⁸ συναψαμένα cum Cobeto; cod. ὦν ἀψαμένα. — ¹⁹ ἀνωμένα cum Hartensteinio de Archyta p. 59; cod. ἄλωμένα. — ²⁰ ταὶ ἀρεταὶ cum Cobeto; cod. τῶ ἀρετῶ. — ²¹ ἐκ νέου cum Cobeto; cod. ἐκ νέων. — ²² ἀρμόσθηται; cod. ἀρμώθηται. — ²³ τὰν ἀρετῶν cum Cobeto; cod. τὰν ἀρετῶν. — ²⁴ καὶ ἐς τὸν; cod. καὶ τὸν. — ²⁵ διαξεί cum Cobeto; cod. διεξάγει. — ²⁶ ἀπευθύεν; cod. ἀπευθύνειν. — ²⁷ δυνασεῖται; cod. δυνάσεται. — ²⁸ κυβερνατικῶς; cod. κυβερνητικῶς. — ²⁹ ἀπερ; cod. ὅπερ. — ³⁰ νόοι τὰ ποτίφορα cum Cobeto; cod. νέοιτο ποτίφορα. — ³¹ αἰ καὶ ἐς τῶλλα

lum præbeant usum; quoniam dementia, etiamsi cetera ei prospere cedant, tamen perpetuo misera est. Quum vero in omnibus rebus primum necesse sit spectari finem (hoc enim faciunt gubernatores portum in quem invellentur animo proponentes, item aurigæ curricula terminum, sagittarii vero et funditores scopum ad quem omnia referunt): necesse est etiam virtuti propositam esse quandam, ut sic loquar, vivendi artem tanquam metam vel scopum: ita enim de utroque atlati degendæ genere judico: id vero ajo tum actuosæ vitæ esse extremum bonorum, tum philosopho dignæ summum bonum, quod rerum divinarum humanarumque periti felicitatis nomine afficiunt. Hanc autem neque ex veritate aestimare possunt qui in falsa sunt opinione, neque eligere valent qui eam non perspicue vident; pendunt vero pœnas amentie suæ qui maximum voluptati pretium statuunt, cruciantur qui indolentiam ceteris rebus omnibus anteponunt, denique ut generalim etque universe loquar, vexantur turbidis procellis qui in corporis voluptatibus vel in animi affectione a recta ra-

tione aversa vitam beatam ponunt. Neque vero his multo feliciores sunt qui honestatem quidem exaggerant, tanquam rem per se præclaram, sed tamen quasi æque venerabiles atque illam primum voluptatem, deinde indolentiam, tum delicias primas naturæque convenientes, postremo vesanos vel corporis vel animi impetus diligunt. Dupliciter enim peccant, partim ingenii magnitudinem ejusque facinora cum corporis integritate æquant, partim bonum corporis habitum, velut in fastigio stantem, animi voluptati opposcentes. Quin etiam natura ac deorum numen harum rerum permixtionem respuit; neque enim servant homines isti rei melioris cum deteriore comparatæ dignitatem; at nos certe dicimus corpus quidem esse animi instrumentum, mentem vero ducem cum reliquarum animi partium tum corporis ei adjuncti, præterea naturali in ceteris rebus felicitate tanquam instrumento uti mentis agitationem, si et facultatis prastantia et temporis diuturnitate et opum magnitudine satis valeat

αὐτοῦσι; cod. αἶκα ἐς τᾶλλα εὐτυχηῖ. — ³² ἀπάν-
 τεσσι; cod. ἄπαντι. — ³³ λιμένα ἐς ὄν; cod. λιμένα
 θεός ἐς ὄν. — ³⁴ γινώσκω καθ' ἑκατέρω; cod. ὄνου-
 μαῖνοι καθ' ἑκατέρων. — ³⁵ ἤμεν; cod. εἶμεν. —
³⁶ τῷ μὲν πρακτικῷ cum Gaisfordo; cod. τὸν μὲν
 πρακτικῶν. — ³⁷ τῷ δὲ φιλοσόφῳ βίῳ cum eodem;
 cod. τῷ δὲ βίῳ. — ³⁸ τέληρον; cod. τέλειον. — ³⁹ τὸ
 λέγοντι τοὶ τὰ θεῖα καὶ τὰνθρόπεια σοφοὶ cum Halmio
 et Meinekio; cod. τῷ λέγοντι τοὶ τὰνθρόπεια σοφοὶ.
 — ⁴⁰ ἀλάθειαν; cod. ἀλήθειαν. — ⁴¹ ἔχοντες ὄξας;
 cod. ἔχοντες. — ⁴² αὐτὰν τίνοντι; cod. αὐτὴν τίν-
 ονται. — ⁴³ πολλὸν τούτων; cod. πολλὸν ἀπὸ τού-
 των. — ⁴⁴ κατ' αὐταυτο τίμιον ἔόν; cod. καταῦτα τι
 μὴ λέγειν. — ⁴⁵ ἀνέχοντες; cod. ἀντέχοντες. — ⁴⁶ ἐς;
 cod. εἰς. — ⁴⁷ τῷ σώματος τελειότατα; cod. τοῦ σώ-
 ματος τελειώτατα. — ⁴⁸ ἐνεμεσῆθη δὲ cum Cobeto;
 cod. ἐμέσθη δὲ ἡ. — ⁴⁹ καταγράφει; cod. διακρίσει.
 — ⁵⁰ ἡμέες γε λέγομεν cum Cobeto; cod. ἡμέεις γε
 λέγοντες. — ⁵¹ ἤμεν; cod. εἶμεν. — ⁵² ἐς; cod. εἰς.
 — ⁵³ δυνάμι; cod. δυνάμει. — Cæterum de triplici
 vitæ genere, actuoso, philosophico et mixto, vide
 quæ supra diximus adn. 271 ad Didymi locum
 e Stobæi Eclog. lib. II cap. 7 depromptum.)

9. Ἄ δὲ τάξις αὐτῶν ᾧδε ἔχει^a πράττα^b μὲν γὰρ
 τίταται ἅ ὡς^c, διὰ τὸ μόνον ταύταν υποκεισθαι
 ταῖς ἄλλαις^d καὶ αὐτῶν καθ' ἑαυτὴν δύνασθαι νοεῖ-
 σθαι, τὰς δὲ ἄλλας μὴ ἄνευ ταύτας^e ἢ γὰρ κατὰ ταύτας
 ἢ ἐν ταύτῃ^e υποκειμένηι κατηγοροῦνται^e δευτέρα δὲ ἅ
 ποιότας^e ἄνευ γὰρ τῷ τί ἔστιν ἤμεν ἀδύνατον ποιόν τι
 ἤμεν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 28 a ex Ar-
 chytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi: ^a ἅ δὲ τάξις
 αὐτῶν; libri ἢ δὲ τάξις αὐτῶν. — ^b πράττα; codd.
 πρώτα. — ^c ὡς^c ut f. 34 a et b; membranæ
 ἡρώται. — ^d ταῖς ἄλλαις; codd. τοῖς ἄλλαις. — ^e κατὰ
 ταύτας ἢ ἐν ταύτῃ; libri κατ' αὐτάς ἢ ἐν αὐταῖς. Ea-
 dem autem verba repetuntur f. 45 a, ubi in hunc
 modum depravata exstant: ἤτοι γὰρ κατὰ ταύτας
 ἢ ταύτῃ ἐν υποκειμένῳ κατηγοροῦνται. Idem initio
 commentarii in Aristotelis categorias f. 2 b hæc
 de Archytæ libro qui de universo inscribatur
 exponit: Ἀρχύτου γὰρ τοῦ Πυθαγορικῷ καὶ περὶ
 Ἀριστοτέλους τῆν εἰς δέκα τῶν πρώτων γενῶν ποιη-

σαμένου διαίρεσιν, ἐν τῷ βιβλίῳ, ὁ περὶ τοῦ παντός
 ἐκεῖνος ἐπέγραψε, καὶ τὰ τε γνωρίσματα αὐτῶν διὰ
 παραδειγματῶν ἐναργῶς σαφηνίζοντας, καὶ τάξιν ἦν
 ἔχουσι πρὸς ἄλληλα καὶ τὰς κατ' εἶδη διαφορὰς ἐκάστου
 καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς κοινῶς τε καὶ ἰδίως ἐπιδει-
 κνύοντος, αὐτὸς [ὁ θεός Ἰάμβλιχος] ἐν τοῖς προσήκουσι
 τόποις τὰ τοῦ Ἀρχύτου παραγαγῶν ἐκεῖνά τε νοεῶς
 συνεσπαρμένα ἐξήπλωσε καὶ τὴν συμφωνίαν τὴν πρὸς
 αὐτὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπέδειξε. Καὶ εἰ πού τι διά-
 φωνον ἦν, ὀλίγα δὲ καὶ ταῦτα, καὶ τοῦτο ὑπ' ὄψιν
 ἤγαγε τοῖς φιλομαθέσι, μὴδὲ τὴν αἰτίαν τῆς διαφω-
 νίας ἀνεξέταστον, καταλιμπάνων, εἰκότως, διότι φαί-
 νεται πανταχοῦ τῷ Ἀρχύτῃ κατακολουθεῖν ὁ Ἀρι-
 στοτέλης βουλόμενος. Boethius Arithm. II, 41:
 « inde etiam in Aristotelica et Archytæ prius
 decem prædicamentorum descriptione Pytha-
 goricum denarium manifestum est invenire;
 quandoquidem et Plato studiosissimus Pytha-
 goræ secundum eam disputationem dividit et
 Archytas Pythagoricus ante Aristotelem, licet
 quidem quibusdam sit ambiguum, decem hæc
 prædicamenta constituit. » Idem præf. in Categ.:
 « Themistiüs negat eum Archytam qui de decem
 prædicamentis scripsit, esse Pythagoreum an-
 tiquum, sed esse juniorem Peripateticum. »)

10. Πᾶσα ὡσία^a φυσικὰ τε καὶ αἰσθητὰ ἤτοι ἐν
 τούτοις ἢ διὰ τούτων [τῶν κατηγορουμένων] ἢ οὐκ
 ἄνευ τούτων πέφυκε τᾶ διανοίᾳ τῶν ἀνθρώπων ὑπο-
 πίπτειν^b.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 28 b ex Ar-
 chytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi: ^a ὡσία; codd.
 οὐσία. — ^b υποπίπτειν; codd. υποπίπτειν.)

11. Τὰς τε γὰρ ὡσίας ἐντὶ διαφορᾷ τρεῖς: ἅ μὲν γὰρ
 ἐν ὄλῃ, ἅ δ' ἐν μορῆ, ἅ δὲ συναμφοτέρων ἐκ τούτων.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 34 a ex Ar-
 chytæ libro περὶ τοῦ παντός. Posui ἅ δ' ἐν μορῆ
 pro membranarum lectione ἅ δὲ μορῆ. Extrema
 fortasse rectius scribuntur ἅ δὲ συναμφοτέρων ἐκ
 τούτων, sed nihil mutare ausim.)

12. Ταῖς δὲ διανοίαις ταύταις καὶ ταῖς κατηγορίαις
 συνυπάρχει τινὰ μὲν κοινά, τινὰ δὲ ἴδια. Λέγω δὲ κοι-
 νὰ μὲν τὰς ὡσίας^a τὸ μὴ ἐπιδέξασθαι τὸ μᾶλλον καὶ
 τὸ ἧττον οὐ γὰρ^b ὃ ἐνδέχεται μᾶλλον καὶ ἧττον ἤμεν

9. Ordo autem categoriarum sic se habet: primo loco
 posita est substantia propterea quod hæc sola ceteris
 subsistit et ipsa per se in intelligentiam nostram cadat, ce-
 teræ vero sine ea intelligi non possint; quippe aut hujus
 respectu aut in hac subjacentes perhibentur; secundum
 vero locum qualitas tenet, quia sublata essentia nihil certa
 quadam qualitate præditum esse potest.

10. Omnis substantia naturalis ac sensibilis aut in his
 aut per hæc [attributa] aut non sine his cogitationi nos-
 træ suapte natura subjici solet.

11. Nam substantiæ tria sunt discrimina, quorum unum
 in materia, aliud in forma positum est, tertium ex ultra-
 que re constat.

12. Sed his cogitationibus et attributionibus simul com-
 munita quædam, simul alia propria adjuncta sunt. Dico
 autem primum illud commune esse substantiæ, quod nec
 que contentionem neque remissionem admittit, quia fieri
 non potest, ut quis magis et minus vel homo sit, vel deus
 et planta; deinde quod nihil habet contrarium, quum
 homo suapte natura homini non sit contrarius, ut nec deus

ἀνθρωπον, οὐδὲ μὲν^c θεὸν καὶ φυτὸν· καὶ τὸ μὴδὲν ἔχειν ἐναντίον ἀνθρώπου γὰρ ἀνθρώπος οὐκ ἐντι ἐναντίον, οὐδὲ μὲν θεῷ θεός, ἐτι δὲ^d ταῖς ἄλλαις ὁσίαις^c τὸ καθ' αὐτὸ ἤμεν, ἀλλὰ μὴ ἐτέρῳ τινὶ συνυπάρχειν^f, ὡσπερ γλαυκοτάτα καὶ χροπότατα ὀφθαλμῶν^g ὁσίαις οἰκειάν· πᾶσα γὰρ ὁσία^h καθ' αὐτὰν ἐντι· τὰ δὲ συνυπάρχοντα ἢ συμβεβαχόταⁱ; ἢ ἐν ταῦτα ἢ οὐκ ἄνευ ταύτας. Καὶ τᾶ ποιότατι^k δὲ πρέποντι^l πολλὰ καὶ τῶν τᾶς ὁσίαις^m, ὅσον τὸ μὴ ἐπιδέχασθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 34 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Reposui: ^a ὁσίαις; codd. οὐσίαις. — ^b οὐ γὰρ δὴ; codd. οὐ γὰρ δὲ. — ^c οὐδὲ μὲν; codd. οὐδὲ μὲν. — ^d ἐτι δὲ; libri οὐδὲ. — ^e ὁσίαις τὸ; libri οὐσίαις τὸ τε. — ^f συνυπάρχον; membranæ συνυπάρχειν. — ^g ὀφθαλμῶν ὁσίαις οἰκειάν; codd. ὀφθαλμοῖς οὐσίαις οἰκειόν. — ^h ὁσία; libri οὐσία. — ⁱ συμβεβαχότα; libri συμβεβηκότα. — ^k ποιότατι; codd. ποιότητι. — ^l πρέποντι; codd. πρέπονται. — ^m ὁσίαις; membranæ οὐσίαις.)

13. Τᾶς ὁσίαις^a ἴδιον ὑπάρχειν^b τὸ τὰν αὐτὰν καὶ μίαν ἀριθμῶ διαμένοισαν τῶν ἐναντίων δεκτικῶν ἤμεν ἐναντίον μὲν ὑπὲρ ἐγρήγορσις, ταχυτάτι δὲ βραδυτάς, ὑγεία^c δὲ νόσος καὶ ὁ αὐτὸς ἀνθρώπος καὶ εἰς ἀριθμῶ γίνεται^d δεκτικὸς τούτων· καὶ γὰρ δὲ ἐγρήγορος καὶ εὐδοκεὶ καὶ βραδυτῶνος καὶ ταχυτῶνος κινεῖται^e, καὶ θινεῖται δὲ καὶ νοσεῖ καὶ τῶν τούτοις ὁμοίον δεκτικὸς ἐντι, ὡ κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 43 a, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Posui: ^a ὁσίαις; codd. οὐσίαις. — ^b ὑπάρχειν; libri ὑπάρχουσιν. — ^c ὑγεία; codd. ὑγεία. — ^d γίνεται; codd. γίγνεται. — ^e κινεῖται; libri κινεῖται. Cæterum βραδυτῶνος et ταχυτῶ-

νωσ hic dicitur ut κραιττόνωσ apud Aristot. De plantis lib. I cap. 4 p. 820, 4 ed. Bekker.)

14. Τᾶς ποσότατος ἀκαφοραὶ τρεῖς. Τὸ μὲν γὰρ ἐντι ἐν βραχῆ, ὡς τὸ τάλαντον· τὸ δὲ ἐν μεγέθει, ὡς τὸ δέπαχυ· τὸ δὲ ἐν πλάθει, ὡς τὰ δέξα.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 48 a, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi ποσότατος pro membranarum lectione ποσότητος.)

15. Πρώταν μὲν τὰν ὁσίαν εἶναι δεῖ καὶ τὰ συνυπάρχοντα αὐτᾶ· καὶ οὕτως ποτ' ἄλλο τί πως ἔχειν αὐτά· μετὰ δὲ ταῦταν τὰν τῶν ἐπικατάτων σχέσιν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 58 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Posui ὁσίαν pro codicum scriptura οὐσίαν.)

16. Καὶ γὰρ τᾶ ποιότατι κοινὰ συναρτητέον τὸ τε ἐναντιοτάτα τινα ἐπιδέχασθαι καὶ στέρησιν. Καὶ τὸ ποτ' ἄλλο δὲ πως ἔχον ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· μᾶλλον μὲν γὰρ ἐντι^a ἢ μὲν μειζόν τινος καὶ ἥττον ἢ μείον^b πάλιν τῷ αὐτῷ τούτω, πλην οὐκ ἐπὶ πάντων τῶν ποτ' ἄλλως^c πως ἔχόντων. Οὐ γὰρ ἐντι^d μᾶλλον πατέρα ἤμεν οὐδὲ ἥσσον οὐδὲ μὲν ἀδελφόν ἢ υἰόν. Λέγω δὲ παῦτα ἐπιλογιζόμενος οὐκ ἐπὶ τὰς διαθέσεις ἀμφοτέρων τῶν ἡθῶν, πῶς ἔχοντι εὐνοίας ποτ' ἀλλάτως^e τὸ συγγενέσαι καὶ τοὶ ἀδελφοὶ, ἀλλ' ἐπ' αὐτὰν τὰν τᾶς φύσιος εὐνοίαν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 67 a, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi: ^a ἐντι; codd. ἐστιν. — ^b καὶ ἥττον ἢ μείον; codd. καὶ μείον. — ^c τῶν ποτ' ἄλλως; cod. τῶν ἄλλως. — ^d ἐντι; libri ἐστι. — ^e ἀλλάτως; membranæ ἄλλως.)

17. Καὶ τᾶ ποιότατι δὲ κοινὰ τινα συνήρτηται, ὡν τὸ τε ἐναντιοτάτα ἐπιδέχασθαι καὶ στέρησιν· καὶ τὸ μᾶλλον δὲ καὶ ἥττον ἐν τῶς πάθει. Διότι γὰρ ἀπει-

deo; præterea cæteris substantiis dico illud esse quod per se habent, sed non aliū esse adjunctum, ut colorem cæsiū ac cæruleum oculorum naturæ propriū; omnis enim substantia per se est, quæ vero ipsi adjuncta ponuntur, vel ipsius accidentia, illa aut in ea sunt aut non sine ea. Verum ia qualitatem etiam multo cadunt quæ substantiæ propria existimantur, velut altiore et inferiore gradum non admittere.

13. Substantiæ proprium esse, quum eadem et una numero permaneat, res contrarias admittere: est autem somno contraria vigilia, celeritati tarditas, sanitati morbus. Quocirca unus et idem homo harum rerum capax est; nam et vigilat et dormit et partim tardius partim celerius movetur, et valet et ægrotat rerumque his similitum capax est, nec tamen eodem tempore.

14. Quantitatis tria discrimina sunt. Eorum unum positum est in pondere, quæ talentorum ratio est; aliud in magnitudine, quale dicimus bicubitale esse; tertium in multitudīne, quod in denarium numerum convenit.

15. Primam quidem substantiam esse oportet et quæ ipsi adjuncta sunt, atque ita ad aliud quid quandam ista habere rationem; post ipsam vero rerum adventiciarum habitum et convenientiam spectari necesse est.

16. Etenim qualitati hoc tanquam commune tribuendum est, quod res contrarias et privationem admittit.

Porro quod ad aliud quandam habet rationem, id confentionem et remissionem admittit: intenditur enim, quatenus aliquo majus habetur, et rursus remittitur, quatenus minus hoc eodem existimatur, etsi non eadem omnium est natura qui aliis aliqua necessitudine juncti sunt. Nam fieri non potest, ut quis magis minusve vel pater sit vel frater vel filius. Hæc dico non animorum, quæ in utrisque est, affectionem et mutuum illam cognatorum ac fratrum benevolentiam, sed ipsam quo imbuti sunt naturalem suorum favorem intuitus.

17. Verum qualitati etiam communia quædam insunt, velut illud quod res contrarias et privationem, item hoc quod altiore et inferiore gradum in animi perturbatio-

ρίας τινος μεταίχει τὰ πάθη, διὰ τοῦτο μεταίληφέ τινος ἀορίστου ἐπιτάσεως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 106 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός.)

18. Ἐπιτάσσεται (τὸ πρὸς τι) τὰν ἀντιστροφάν, ἡμισίαν μὲν, οἷον ὡς τὸ ἴσον καὶ ἀδελφόν, ἀνεμοσίαν δέ, ὡς τὸ μείζον καὶ μείον.

Τὸ μὲν γάρ τι αὐτῶν οὐκ ἐντι^α ἀντίστροφον, οἷον ἐπιστάμα καὶ αἰσθασίς· ἐπιστάμα μὲν γὰρ λέγεται τῷ ἐπιστατῷ καὶ αἰσθασίς τῷ αἰσθατῷ^β. Τὸ δ' αἰτίον, ὅτι τὸ μὲν ἐπιστατὸν καὶ αἰσθατὸν καὶ ἄνευ τᾶς αἰσθασίως^γ καὶ ἐπιστάμας·^δ δύνανται ἤμεν, ἃ δὲ ἐπιστάμα^ε καὶ αἰσθασίς οὐ δύνανται ἤμεν ἄνευ τῷ ἐπιστατῷ^ι καὶ ἄνευ τῷ αἰσθατῷ^ι ἤ.

Τὸ δὲ ποῦ^ι ἄτερόν^η πὸς ἔχοντος ἴδιον τό τε συνυπάρχεν^ι ἅμα ἀλλάλοις καὶ ἀλλάλων δὲ αἰτία ἤμεν. Ἐὰν γὰρ διπλάσιον ἤ, ἀνάγκη καὶ ἡμισυ ἤμεν· εἰ δὲ καὶ ἡμισέον, ἀνάγκη καὶ διπλάσιον αἰτίον τῷ ἡμισέῳ ἤμεν καὶ τὸ ἡμισέον τῷ διπλάσιῳ ἤμεν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. fol. 68 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi :^α ἐντι; codd. ἔστιν. —^β τῷ αἰσθατῷ; libri τᾶς αἰσθασίως. —^γ τᾶς αἰσθασίως; libri τῆς αἰσθασίως. —^δ ἐπιστάμας; libri ἐπιστήμας. —^ε ἐπιστάμα; codd. ἐπιστήμη. —^ι τῷ ἐπιστατῷ; membranæ τοῦ ἐπιστατοῦ. —^η τῷ αἰσθατῷ; libri τοῦ αἰσθατοῦ. —^θ ποῦ^ι ἄτερον; libri πρὸς ἕτερον. —^ι συνυπάρχεν; codd. συνυπάρχειν.)

19. Ἐπειδὴ πᾶν τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ κινεῖται τινι, τὸ δὲ ποῦν^α καὶ τὸ πάσχειν^β κινάσιες τινές ἐντι^γ κατ' ἐνέργειαν φανερόν ὅτι τόπον ὑπῆμεν δεῖ^δ πρῶτον, ἐν ᾧπερ ἐντι^ε τὸ ποῦον^ε ἢ τὸ πάσχειν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 108 b, ex

Archytæ libro De universo. Conf. f. 132 b, 134 a, 126 a. Scripsi :^α ποῦν; libri ποιεῖν. —^β πάσχειν; libri πάσχειν. —^γ ἐντι; codd. εἰσι. —^δ ἐντι; libri ἐστίν. —^ε ποῦον; codd. ποιεόν.)

20. Τὸ δὲ ποῦοντος ἴδιόν ἐντι^α τὸ ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχειν^β τᾶς κινάσιως, τῷ δὲ ποιουμένῳ^γ καὶ τῷ πάσχοντος τὸ ἐν ἄτέρῳ^δ. Ὁ μὲν γὰρ ἀνδριαντοποῖος ἐν αὐτῷ τὰν αἰτίαν ἔχει τῷ ποῦον^ε τὸν ἀνδριάντα, ὁ δὲ χαλκὸς τῷ ποιεῖσθαι^ι ἐν αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀνδριαντοποῖῳ. Καὶ ἐπὶ δὲ τῶν παλίων δὴ^η τᾶς ψυχᾶς ὁ αὐτὸς λόγος· ὁ γὰρ θυμὸς ἐφ' ἄτέρῳ^η τινὶ πέφυκεν ἀνεγείρεσθαι καὶ ὑφ' ἄτέρῳ^ι τινὸς ἐξῴθεν ἐρεθίζεσθαι, οἷον ὀλιγορίας, ἀτιμίας, ὕβριος· ὁ δὲ ταῦτα ὁρῶν ἐν αὐτῷ τὰν αἰτίαν ἔχει τὰ ταῦτα ὁρᾶν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 115 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Posui :^α ἐντι; libri ἐστι. —^β ἔχειν; codd. ἔχειν. —^γ ποιουμένῳ; libri ποιουμένῳ. —^δ ἄτέρῳ; libri ἑτέρῳ. —^ε ποῦν; libri ποῖν. —^ι ποιεῖσθαι; codd. ποιεῖσθαι. —^η δὴ; libri δέ. —^θ ἄτέρῳ; codd. ἑτέρῳ. —^ι ἄτέρῳ; codd. ἑτέρῳ.)

21. Τὸ δὲ ποῦν^α ἀνωτάτω μὲν ἃ ἐνέργεια, τᾶς δὲ ἐνεργείας διαφοράι τρεῖς. Τὸ μὲν γάρ τί ἐντι^β αὐτᾶς ἐν τῷ θεωρῶν, οἷον ἀστρονομίῳ^γ. τὸ δὲ ἐν τῷ ποῖν, οἷον ὑγιᾶξεν, τεκταίνεν· τὸ δὲ ἐν τῷ πράσσειν, οἷον στραταγῆν, πολιτεύεσθαι. Γίνεται δὲ ἃ μὲν ἐνέργεια καὶ ἄνευ διανοίας, οἷον ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις γενικιώτατα δὲ αὐτά.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 116 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Posui :^α ποῦν; libri ποιεῖν. —^β ἐντι; codd. ἐστίν. —^γ ἀστρονομίῳ; codd. ἀστρονομίῳ.)

22. Τὸ δὲ πάθος τοῦ πεπονηθότος διαφέρει πάθος μὲν

nibus admittit. Nam quia motus animi perturbati quandam habent infinitatem, idcirco etiam alioiorem et inferiorem infinitæ intentionis gradum nacti sunt.

18. Admittit relatio ad aliquid reciprocaionem, similem quidem, verbi gratia respectu paris et consortis, dissimilem vero respectu majoris et minoris.

Nam pars quidem earum relationum non est reciproca, quæ scientiæ et sensus ratio est; quoniam ut scientia requæ in cognitionem cadentium, ita sensus rerum sensibilium esse dicitur. Cujus relationis causa est, quod quum res in cognitionem cadentes resque sensibiles etiam sine sensu ac scientia exstare possint, scientia et sensus, sublati rebus in cognitionem cadentibus ac sensibilibus, exstare non possunt.

Ejus autem quod ad aliud quandam habet rationem proprium est simul communi vinculo constrictum esse, ita ut alterum alterius causa sit. Nam si duplum sit, necesse est et dimidium esse; si vero etiam dimidium, necesse est et duplum causam dimidii esse et dimidium dupli causam esse.

19. Quum quidquid movetur in spatio aliquo moveatur, actus autem et patientia reapse motus quidam sint: manifestum est spatium subesse primum oportere, in quo sit id quod agit vel patitur.

20. Cæterum agentis proprium est, motus causam in se, at actus et patientis proprium, eam in alio habere. Nam statuario habet in se faciendæ statuæ causam; at res tam in se ipso quam in statuario causam habet, cur statua fiat. Jam vero animi perturbationum eadem ratio est; quippe ira aliunde oriri solet et alia quadam eaque externa causa concitari, velut contentione, ignominia, injuria; quæ autem hæc facit, in se ipso habet causam ea faciendi.

21. Faciendi actio latissime patet; hujus vero actionis tria discrimina sunt. Nam pars ejus rerum contemplatione continetur, velut astronomia; pars in factitando cernitur, velut medicina et architectura; pars in agendo posita est, velut ars imperatoria et reipublicæ administratio. Fit autem actio etiam sine cogitatione, verbi gratia in brutis animalibus; sed hæc generalia sunt.

22. Animi perturbatio differt ab homine sic affecto; nam

γὰρ γίεται μετ' αἰσθάσιος^a, ὃν θυμός, ἀδονά, φόβος· πεπονθέναι δὲ δύναται τι καὶ ἀνευ αἰσθάσιος, ὃν ὁ κηρὸς ταχεῖς καὶ ὁ πηλὸς ξηρανθεῖς. Ὅμοιος δὲ καὶ τὸ ποίημα τοῦ πεπονθέντος· τὸ μὲν γὰρ ποιθῆν^b καὶ πέπονθέ πως, τὸ δὲ πεπονθῆς οὐκ εὐθραῶς πεποήηται^c· δύναται γὰρ πεπονθέναι τι καὶ κατ' εὐδειαν καὶ κατὰ στέρησιν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 121 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Posui :^a αἰσθάσιος libri αἰσθήσεως. — ^b ποιθῆν; codd. ποιηθῆν. — ^c πεποήηται; codd. πεποήηται.)

22. Τὸ μὲν ἐντι ποέον, τὸ δὲ πάσχον^a ὅν ἐν τοῖς φυσικοῖς, ποέον μὲν ὁ θεός, πάσχον δὲ ἅ ὅλα, καὶ ποέον δὲ καὶ πάσχον τὰ στοιχεῖα.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 122 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Restitui ter ποέον pro codicum lectione ποιέον.)

21. Τῶ δὲ ἔχεν^a ἴδιόν ἐντι^b τὸ ἐπίκτατον καὶ τὸ κερωρισμένον τῆς ὠσίας^c σωματικῶδες ἐπάσχον^d τὸ τε λώπιον καὶ τὰ υποδήματα ἕτερα τῶ ἔχοντος ὄντα^e οὔτε συμπεφύκναι αὐτῷ οὔτε μὲν συμβεβῆκναι^e, ὡσπερ χαροπότας καὶ μανότας^f τούτων^f γὰρ ἕκαστον ἀσώματον, ἀλλ' ὡσπερ τὸ σῶμα καὶ τὸ ἐπίκτατον.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 135 b, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi :^a ἔχεν; libri ἔχεν. — ^b ἐντι; libri ἐστι. — ^c ὠσίας; codd. οὐσίας. — ^d τῶ ἔχοντος ὄντα, codd. τοῦ ἔχοντός ἐντι. — ^e συμβεβῆκναι; membranæ συμβεβῆκναι. — ^f τούτων; libri τούτο.)

25. Ἐπεὶ δὲ τέλος ἔχοντι^a τὰ σημαίνοντα καὶ τὰ

σημαινόμενα, οἷς ποκα^b χρώμενος ἄνθρωπος ἐκπληροῖ τὸ τέλος τῶν λόγων σύνταγμα, ποτιδιορίσθω ποτί γε τοῖς εἰρημένοις, ὅτι τὴν ἐφαρμογὴν τούτων πάντων οὐκ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ τις ἄνθρωπος ἐπιδέχεται. Καὶ γὰρ ποῖον ἀνάγκα καὶ πάλιν ποέον, καὶ ποτί τί πως ἔχεν^c τὸν τινὰ ἄνθρωπον καὶ ποῦ ἔτι δὲ ποέον^d καὶ πάσχον^e καὶ κείσθαι καὶ ἔχεν^f καὶ ἐν τόπῳ ἤμεν καὶ ποκά. Αὐτὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὃς τὴν πρόωτον ἐπιδέχεται σημασίαν· λέγω δὲ ὅτι^g τὸ τί ἐντι κατὰ τὴν ἰδέαν οὔτε ποῖός τις^h ἐντι οὔτε παλίας, οὔτε ποκάⁱ γερροντικῶς ἔχον, οὐδὲ μὲν ποέον τι ἢ πάσχον, οὐδὲ κείμενος οὐδὲ ἔχον τι, οὐδὲ ἐν τόπῳ καὶ ποκά ὑπάσχον πάντα γὰρ ταῦτα φυσικῶς ὠσίας^b καὶ σωματικῆς συμβεβῆκτά ἐντι, ἀλλ' οὐ νοσῆς καὶ ἀκινήτου καὶ προσέτι γε ἡμεροῦς.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 140 a, ex Archytæ libro περὶ τοῦ παντός. Scripsi :^a ἔχοντι; codd. ἔχουσι. — ^b ποκα; libri ποτε. — ^c ἔχεν; codd. ἔχει. — ^d ποέον; codd. ποιέον. — ^e πάσχον; codd. πάσχεν. — ^f ἔχεν τι; codd. ἔχεν. — ^g λέγω δὲ ὅτι; libri λέγω δὲ. — ^h ποῖός τις; libri ποῖός τις. — ⁱ ποκά; libri ποτέ. — ^b ὠσίας; libri οὐσίας.)

26. Καὶ κατὰ νόμον καὶ κατὰ φύσιν ἀντικείσθαι ἀλλήλοις λέγεται τὰ μὲν ἐναντία, ὃν ἀγαθὸν κακῷ, καὶ θυμὸς κἀνανοῖ, καὶ ἀληθὲς ψευδεῖ· τὰ δὲ ὡς ἕξαι στερήσαι, ὃν ζωὰ θανάτῳ, καὶ ὄρασις τυφλόσῃ, καὶ ἐπιστάμα λάθῃ· τὰ δὲ ὡς ποτί τί πως ἔχοντα, ὃν διπλάσιον ἤμισι, ἄρῳν ἀρρομένη καὶ δεσποζῶν δεσποζόμενον· τὰ δὲ ὡς κατάρσας ἀπορῆσαι, ὃν τὸ ἄνθρωπον ἤμεν τῷ μὴ ἤμεν ἄνθρωπον καὶ τὸ σπουδαῖον ἤμεν τῷ μὴ ἤμεν.

perturbatio illa cum sensu conjuncta est, qualis est ira, voluptas, metus; at affectum esse aliquid etiam sine sensu potest, ut cera liquefacta et lutum arefactum. Similiter etiam opus differt ab affecto; quod enim factum est, id quodammodo etiam affectum est; quod autem affectum est, id non statim est factum, quia inopia quoque vel privatione corrumpi potuit.

23. Una quidem pars actiua est, altera vero patibilis; velut in rebus naturalibus deus est actiuus, materia patibilis, sed simul actiua simul patibilia elementa.

24. Habendi propria est natura tum aduenticia tum remota a substantia, quia corporea est, vestesque et calceamenta quum diversa sint ab illo qui iis utitur, neque coalescunt cum eo neque consentiunt, ut caruleus oculorum color vel carnis raritas (siquidem talium rerum unaquæque incorporea est), sed ut corpus et aduenticia natura.

25. Quum vero finita sint verba significantia et notabilia, quibus adhibitis homo aliquando perfectam verborum comprehensionem complet: superioribus explicationis gratia addamus, harum omnium rerum convenientiam non

ipsam hominem, sed certum hominem admittere. Etenim necesse est qualitatem et rursus quantitatem et rationem quandam ad aliquid habere certum hominem, idque alicubi; præterea agere et pati et jacere et habere aliquid atque tum in spatio tum aliquando esse. At ipse homo est qui priorem illam significationem admittit: dico autem hominis naturam respectu ideæ neque qualitatem esse neque certæ ætatis, neque senili specie unquam, neque quidquam vel agere vel pati, neque jacere neque habere quidquam, neque vel in spatio vel unquam esse: hæc enim omnia substantiæ naturalis et corporeæ, non intelligibilis et immotæ atque insuper etiam indiuiduæ sunt euenta.

26. Et lege et natura opposita sibi esse dicuntur alia ut contraria, verbi gratia bonum malo, et validum ægro, et verum falso: alia ut habitus privationi, exempli causa vita morti, et visus cæcitati, et scientia oblivioni: alia ut rationem quandam ad aliquid habentia, velut duplum comparatur dimidio, imperans subjecto et dominans obediendi: alia ut affirmatio negationi, velut humanitas inhumanitati, item probum esse et non esse probum.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 141 b, ex Archyte libro περι αντικειμένων. De illo autem libro Simplicius l. c. hæc scribit : φαίνεται δὲ καὶ τὰ περι αντικειμένων Ἀριστοτέλης ἐκ τοῦ Ἀρχυτείου βιβλίου μεταλαβὼν τοῦ περι αντικειμένων ἐπιγεγραμμένου, ὅπερ ἐκεῖνος οὐ συνέταξε τῷ περι γενῶν λόγῳ, ἀλλ' ἰδίᾳ πραγματείας ἤξιώσεν. Καὶ γὰρ τὴν διαίρεσιν αὐτῶν Ἀρχύτας οὕτως παραθῶσιν κτλ. Similiter f. 151 b : καλῶς ἂν ἔγοι καὶ τὰ Ἀρχύτου ἐν τῷ περι αντικειμένων βιβλίῳ ἀρχέτυπα τῶν εἰρημένων ὄντα παραγεγράφθαι, καὶ μάλιστα, ὅτι οὐδὲ ὁ θεῖος Ἰάμβλιχος ἀπὸ τούτου τοῦ βιβλίου τι τοῖς ὑπομνήμασιν ἐνέταξε, καὶ ἴσως οὐκ ἤλλεν εἰς αὐτόν, οὐ γὰρ ἂν αὐτὸ παρήκην ὁ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ περι αντικειμένων βιβλίον ἐπισκεψάμενος. Cæterum cum hoc Archyte loco confer Aristot. Categ. cap. X : λέγεται δὲ ἕτερον ἑτέρῳ ἀντικεῖσθαι τετραχῶς, ἧ ὡς τὰ πρὸς τι, ἧ ὡς τὰ ἐναντία, ἧ ὡς στερήσις καὶ ἕξις, ἧ ὡς κατάφρασις καὶ ἀπόφρασις κτλ.)

27. Τὰ δὲ ποτὶ τι^a ἅμα ἀνάγκη γίνεσθαι καὶ φθειρεσθαι ἀδύνατον γὰρ διπλάσιον μὲν ἦμεν, ἡμίσειον δὲ μὴ ἦμεν ἢ ἡμίσειον μὲν ἦμεν, διπλάσιον δὲ μὴ καὶ αἶκα τι γίνηται^b διπλάσιον, ἅμα καὶ ἡμίσειον γίνεσθαι καὶ αἶκα τι φθειρεται^c διπλάσιον, ἅμα καὶ ἡμίσειον φθειρεται.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 142 a, ex Archyte libro περι αντικειμένων. Posui : ^a ποτὶ τι; codd. πρὸς τι. — ^b γίνηται; codd. γίνεται. — ^c φθειρεται; codd. φθειρεται.)

28. Τῶν δὲ ποτὶ τι^a τὰ μὲν ἀντιστρέφει ἀλλήλοισ ἐξ ἑκατέρων, ὡς τὸ μείζον καὶ τὸ μείον καὶ τὸ ἀδελφόν καὶ τὸ ὅμοιον τὰ δὲ ἔχει μὲν ἀντιστροφάν, οὐ μὲν ἐξ ἀμφοτέρων γε μερῶν. Ἄμα γὰρ ἐπιστάμα λέγεται τῷ ἐπιστατῷ καὶ αἰσθασίς^b τῷ αἰσθατῷ, οὐ μὲν ἀνάγκη τὸ

ἐπιστατὸν τᾶς ἐπιστάμας καὶ τὸ αἰσθατὸν τᾶς αἰσθασίος. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν κρινόμενον ἄνευ τῷ^c κρινόντος δυνατὸν ἦμεν, ὅσον τὸ αἰσθατὸν ἄνευ αἰσθασίος, καὶ τὸ ἐπιστατὸν ἄνευ ἐπιστάμας· τὸ δὲ κρινὸν ἄνευ τῷ^d κρινόμενῳ ἀδύνατον ἦμεν, ὅσον τὰν αἰσθασίαν^e ἄνευ τῷ αἰσθατῷ καὶ τὰν ἐπιστάμασαν ἄνευ τῷ ἐπιστατῷ. Τῶν δὲ ἐξ ἀμφοτέρων ἐχόντων τῶν μερῶν τὰν ἀντιστροφάν τὰ μὲν ἀδιαφόρος ἀντιστρέφει ἀλλήλοισ, ὡς τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἀδελφόν· τοῦτο γὰρ τούτῳ ὅμοιον καὶ τοῦτο τούτῳ πάλιν, καὶ τοῦτο τούτῳ ἴσον καὶ τοῦτο τούτῳ ἀδελφόν· τὰ^f δὲ ἀντιστρέφει ἀλλήλοισ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, οὐ μὲν ἀδιαφόρος· τοῦτο μὲν τούτῳ^g μείζον, τοῦτο δὲ τούτῳ^h μείον, καὶ οὗτος μὲν τούτῳ πατήρ, οὗτος δὲ τούτῳⁱ υἱός.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 142 a, ex Archyte libro περι αντικειμένων. Scripsi : ^a ποτὶ τι; codd. πρὸς τι. — ^b αἰσθασίς; codd. αἰσθησις. — ^c τῷ; codd. τοῦ. — ^d τῷ; libri τοῦ. — ^e τὰν αἰσθασίαν; codd. τὴν αἰσθησιν. — ^f τὰ; libri ἃ. — ^g τούτῳ; codd. τούτου. — ^h τούτῳ; codd. τούτου. — ⁱ τούτῳ; codd. τούτου.)

29. Διαίρεται δὲ καὶ τὰ τῶν ἀντιθέσεων τούτων εἰς τὰ ποτεχέα εἶδεα ἀλλήλοισ· τῶν γὰρ ἐναντιῶν ἃ μὲν ἄμεσά ἐντι, ἃ δὲ ἔχει μέσον. Μεταξὺ γὰρ ὑγείας^a καὶ νόσου^b οὐδὲν ἐντι μέσον, οὐδὲ ἀρεμίας καὶ κινᾶσιος, οὐδὲ ἐργηγορίας καὶ ὑπνόνουτος, οὐδὲ εὐθείας καὶ κωμῶν^c, οὐδὲ τᾶν ἀλλᾶν ἐναντιοτάτων. Πολλῶ^d δὲ καὶ ὀλίγω μεταξὺ τὸ καὶ ὀξέος μέτρον, καὶ βαρέος τὸ ὁμόφωνον, καὶ ταχέος καὶ βραδέος τὸ ἰσοταχέος, καὶ μείζονος καὶ μείονος τὸ ἴσον. Τῶν καθόλου μὲν αἰν ἐναντιοτάτων^e ἀναγκαῖον μίαν ἦμεν περὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν αὐτᾶν αὐταῖα δὲ οὐκ ἐπιδέγονται μέσον. Μεταξὺ γὰρ ὑγείας καὶ νόσου^e οὐδὲν ἐντι μέσον καὶ ἀναγκαῖον πᾶν ζῷον ἢ νοσῆν ἢ ὑγιαίνειν^f· οὐδὲ ἐργηγορίας καὶ ὑπνῶ^g, καὶ

27. Sed res ad aliquid relatas simul oriri atque occidere necesse est; neque enim fieri potest, ut duplum quidem sit, dimidium vero non sit, vel ut dimidium quidem sit, duplum autem non sit; ac si quid duplicatur, simul etiam dimidiatum apparet; item si duplum perit, simul et dimidium necessario perit.

28. Res ad aliquid relatae partim utrimque reciprocantur, ut majus et minus, consors et simile; partim habent quidem reciprocationem, non tamen ab utraque parte. Simul enim tum scientia dicitur rerum in cognitionem cadentium, tum sensus rerum sensibilium esse, non tamen e contrario qua res in cognitionem cadentes scientiæ, qua res sensibiles sensûs esse dicuntur. Cujus relationis causa est, quod quom res judicandæ etiam sine iudice exstare possint, ut res sensibiles sublato sensu et res in cognitionem cadentes sublata scientiâ, iudex sine re judicanda exstare non potest, ut nec sensus sine re sensibili vel scientiâ sine re in cognitionem cadente. Eorum autem omne utrimque reciprocationem habent alia promiscue re-

ciprocantur, ut simile et par et consors; namque hoc illius simile est et rursus illud hujus simile habetur, item hoc illi par, illud hujus consors; alia utrimque reciprocantur, non tamen promiscue; quippe hoc quidem illo majus, illud autem hoc minus est; item hic quidem illius pater, ille vero hujus filius est.

29. Sed hæc quoque opposita dividuntur in formas infer se conjunctas; quia rerum contrariarum alia medio carent, alia medium quiddam habent. Etenim inter sanitatem et morbum nihil medium interjectum est, neque inter quietem et motum, neque inter vigilantem et dormientem, neque inter rectum et incurvum, neque inter ceteras contrarietates. At inter multa et pauca mediocritas est, inter acutum et gravem sonum concentus, inter celeritatem et tarditatem par velocitas, denique inter majus et minus est æquale. Universalium igitur contrarietatum alterutram necesse est ipsarum rerum esse capacem; hæc vero illud medium non admittunt. Nimirum inter sanitatem et morbum nihil medium interjectum est, quom necesse sit omne

ἀναγκαῖον πᾶν ζῷον ἢ ἐγγηγορῆν ἢ εὐθεὶν οὐδὲ ἀρεμίας οὐδὲ κινάσιος, καὶ ἀναγκαῖον πᾶν ζῷον ἢ ἀρεμὴν ἢ κινεῖσθαι. ¹ Ὡν δὲ ἐναντιοτάτων οὐκ ἀναγκαῖον οὔτε ἀμφοτέρων οὔτε τᾶν ἀτέρων ἤμεν ^h περὶ τὸ ὑποδεκτικὸν αὐτῶν, αὐτὰ ἐπιδέχονται μεσότητας. ¹ Μεταξύ γὰρ λευκῷ καὶ μέλανος τὸ φαιόν, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον πᾶν ζῷον ἢ λευκὸν ἢ μέλαν ἤμεν· καὶ μεγάλῳ καὶ μικρῷ τὸ ἴσον, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον πᾶν ζῷον ἢ μέγα ἢ μικρὸν ἤμεν· καὶ σκληρῷ καὶ μαλακῷ τὸ εὐκρές, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον πᾶν ζῷον ἢ σκληρὸν ἢ μαλακὸν ἤμεν. Ἔτι τῶν ἐναντίων διαφορὰ τρεῖς· τὸ μὲν ὡς ἀγαθὸν κακῷ ἀντίκειται, ὅσον ὑγίεια ^m νόσῳ· τὸ δὲ ὡς κακὸν κακῷ, ὅσον ἀνελευθερία ἀσωτία· τὸ δὲ ὡς οὐδέτερον ἀτέρῳ ⁿ, ὅσον λευκὸν μέλανι, βαρὺ κούφῳ. Ὡς δὲ τῶν ἐναντίων ἅ μὲν ἐν γένεσι γενιὸν ἐγγίνεται· ἀγαθὸν γὰρ κακῷ ἐναντίον· καὶ γένος τὸ μὲν ἀγαθὸν τῶν ἀρετῶν, τὸ δὲ κακὸν τῶν κακιῶν ^o· ἃ δὲ ἐν γένεσιν εἰδῶν· ἀρετὰ γὰρ κακίᾳ ἐναντίον, καὶ γένος ἅ μὲν ἀρετὰ φρονάσιος καὶ σωφροσύνας, ἃ δὲ κακίᾳ τᾶς ἀφροσύνας καὶ ἀκολασίας· ἃ δὲ ἐν εἰδέσιν· ἐναντία γὰρ ἀνδρεία δειλία καὶ δικαιοσύνα ἀδικία ἐναντίον· εἶδη δὲ ἃ δικαιοσύνα ^p μὲν καὶ σωφροσύνα τᾶς ἀρετᾶς, ἀδικία δὲ καὶ ἀκολασία τᾶς κακίας. Τὰ μὲν ὧν ^q πρῶτα γένη, ἃ καὶ γένη γενῶν ὀνομάζομεν, ἐπιδέχεται μὲν τοιάν· τὰ δ' ἔσχατα εἶδεα καὶ ποτὶ τὰν αἰσθησιν οὐ κα ^r γένεα γα ^s μόνον εἶη, ἀλλὰ καὶ εἶδεα· τὸ γὰρ τρίγωνον τῷ ^t μὲν ὀρθογωνίῳ καὶ ἰσοπλευρῷ καὶ σκαλανώ ^u γένος, διαγράμματος δὲ εἶδος. ^z

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 145 a, ex Archyte libro περὶ ἀντικειμένων. Scripsi: ^a ὑγίειας; codd. ὑγείας. — ^b νόσω; codd. νόσου. — ^c πολλῶι; libri πολλοῦ. — ^d τῶν καθόλου μὲν ὧν ἐναντιοτάτων; libri τῶν καθόλου μὲν ἀναγκαιοτάτων. — ^e ὑγείας καὶ νόσου. — ^f ὑγιαίνεν, codd. ὑγιαίνειν. — ^g ὑπνω; libri ὑπνου. — ^h ἀρεμὴν; codd. ἀρεμείν. — ⁱ κινεῖσθαι; codd. κινεῖσθαι. — ^k τᾶν ἀτέρων ἤμεν; codd. τῶν ἀτέρων αὐτῶ ἤμεν. — ^l μεσότητας; codd. μεσότητης. — ^m ὑγίεια; libri ὑγεία. — ⁿ ἀτέρῳ. — ^o κα-

κιᾶν; libri κακῶν. — ^p εἶδη δὲ ἃ δικαιοσύνα μὲν καὶ σωφροσύνα τᾶς ἀρετᾶς; libri εἶ δὲ ἃ δικαιοσύνα μὲν καὶ ἀδικία τᾶς ἀρετᾶς. — ^q ὧν; codd. οῦν. — ^r οὐ κα; codd. οὐκ ἄν. — ^s γένεα γα μόνον εἶη; codd. γένη γε μόνον ἐντί. — ^t τῷ; codd. τοῦ. — ^u σκαλανώ; libri σκαλανός. — ^z διαγράμματος δὲ εἶδος; membranae τῷ δὲ ἀγαθῷ εἶδος. — Cum hoc Archyte fragmento conferenda sunt quæ Aristoteles Categ. cap. 10 et 11 iisdem de rebus disserit. Etenim initium διαίρεται δὲ καὶ τὰ τῶν ἀντιθέσεων τούτων εἰς τὰ ποτεγέα εἶδεα ἀλλάλοις· τῶν γὰρ ἐναντίων ἃ μὲν ἀμεσά ἐντι, ἃ δὲ ἔχει μέσον consentaneum est verbis Aristotelis cap. 10 pag. 12 b ed. Bekker.: τῶν μὲν γὰρ ἐναντίων, ὧν μηδὲν ἐστὶν ἀνὰ μέσον, ἀναγκαῖον, ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι ἢ ὧν κατηγορεῖται, θάτερον αὐτῶν ὑπάρχειν αἰεὶ κτλ. Verba ἐπι τῶν ἐναντίων διαφορὰ τρεῖς· τὸ μὲν ὡς ἀγαθὸν κακῷ ἀντίκειται, ὅσον ὑγίεια νόσῳ· τὸ δὲ ὡς κακὸν κακῷ, ὅσον ἀνελευθερία ἀσωτία· τὸ δὲ ὡς οὐδέτερον ἐτέρῳ, ὅσον λευκὸν μέλανι, βαρὺ κούφῳ repetuntur f. 153 a. Qua de re Aristoteles Categ. cap. II : ἐναντίον δὲ ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης ἀγαθὸν μὲν κακὸν· τοῦτο δὲ ὄλλον πῆ καθ' ἕκαστον ἐπαγωγῆ, ὅσον ὑγίειά νόσος καὶ ἀνδρεία δειλία, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Κακῷ δὲ ὅτε μὲν ἀγαθὸν ἐναντίον, ὅτε δὲ κακὸν. Idem de generum oppositione l. c. hæc habet : ὄλλον δὲ ὅτι καὶ περὶ ταῦτόν ἢ εἶδη ἢ γένει πέφυκε γίνεσθαι τὰ ἐναντία. Νόσος μὲν γὰρ καὶ ὑγίεια ἐν σώματι ζῴου πέφυκε γίνεσθαι, λευκότης δὲ καὶ μελανία ἀπλῶς ἐν σώματι, δικαιοσύνη δὲ καὶ ἀδικία ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου. Ἀνάγκη δὲ πάντα τὰ ἐναντία ἢ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν, ἢ αὐτὰ γένη εἶναι. Λευκὸν μὲν γὰρ καὶ μέλαν ἐν τῷ αὐτῷ γένει (χρῶμα γὰρ αὐτῶν τὸ γένος), δικαιοσύνη δὲ καὶ ἀδικία ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν (τοῦ μὲν γὰρ ἀρετή, τοῦ δὲ κακία τὸ γένος)· ἀγαθὸν δὲ καὶ κακὸν οὐκ ἐστὶν ἐν γένει, ἀλλ' αὐτὰ συγγίγει γένη τιῶν ὄντων. Quæ vero hic appellantur πρῶτα γένη et ἔσχατα εἶδη, ea Porphyrius

animal aut egrotare aut valere; neque inter vigiliam et somnum, quia omne animal necessario aut vigilat aut dormit; neque inter quietem et motum, propterea quod omne animal necessario aut quiescit aut movetur. Quarum vero contrarietatum neque utramque neque alterutram necesse est ipsarum rerum esse capacem, hæc mediâ admittunt. Namque primum inter colorem album et atrum fuscus est, quoniam necesse non est omne animal aut album esse aut atrum; deinde inter magnum et parvum est par, quatenus necesse non est omne animal aut magnum esse aut parvum; denique inter durum molle est tractabile, quum necesse non sit omne animal aut durum esse aut molle. Adde tria rerum contrariarum discrimina, siquidem unum ut bonum malo oppositum est, verbi gratia sanitas morbo; aliud ut malum malo, exempli causa avaritia prodigalitati;

tertium ut neutrum alteri, velut album atro, item grave levi. Præterea nempe contrariarum aliarum in generum generibus insunt; est enim bonum malo contrarium, ac genus est bonum quidem virtutum, malum vero vitiorum; aliarum in generibus formarum; nam virtus vitio contraria est, et genus est virtus quidem prudentiæ ac temperantiæ, vitium autem dementiae atque intemperantiæ; aliarum in formis; quippe fortitudo ignavia contraria est, sicut iustitia iniustitiæ; sunt autem iustitia et intemperantia virtutis, iniustitia et intemperantia vitii formæ. Jam vero prima genera, quæ generum quoque genera nominamus, divisionem quidem admittunt: at ultimæ formæ etiam ad sensum non solum genera fuerint, sed etiam species: nam triangulum rectanguli, aequaliteri et scaleni genus, formæ geometricæ autem species est.

γενικιώτατα καὶ εἰδικιώτατα esse vult. De his ita scribit Isag. cap. 2 : γενικιώτατον, ὑπὲρ ὃ οὐκ ἂν εἴη ἄλλο ἐπαναβεβηκὸς γένος· εἰδικιώτατον δέ, μεθ' ὃ οὐκ ἂν εἴη ἄλλο ὑποβεβηκὸς εἶδος. Alterum etiam sic definit : ὃ γένος ὃν οὐκ ἔστιν εἶδος, alterum ὃ εἶδος ὃν οὐκ ἔστι γένος. Adde Aristot. Categ. cap. 5.)

30. Διαφέρουσι δὲ ταῦτα ἀλλήλων, ὅτι τὰ μὲν ἐναντία οὐκ ἀνάγκη ἅμα γίνεσθαι^a οὐδ' ἅμα φθεῖρεσθαι· ὑγίεια^b γὰρ νόσῳ ἐναντίον, καὶ ἀρεμία κινάσι^c, ἀλλ' οὔτε ὑγίεια νόσῳ συνυπάρχει οὔτε ἀρεμία κινάσι· οὐδὲ μὲν ἅμα γίνεται οὐδὲ μὲν ἅμα φθεῖρεται ἐκάτερον αὐτῶν. Ἐξίς δὲ γενέσιος καὶ στέρησις διαφέρουσι τοῦτω, ὅτι τὰ μὲν ἐναντία μεταβάλλεν^d πέφυκε ἐς ἄλλήλα, ὡς τὸ ὑγιές ἐς τὸ κάμωνον, τὸ δὲ κάμωνον ἐς τὸ ὑγιές· ἔξις δὲ καὶ στέρησις οὐκ εἶ, ἀλλὰ ἔξις ἐργεταὶ μὲν ἐς^e τῶν στέρησιν^f, στέρησις δὲ οὐκ ἐργεταὶ ἐς τῶν ἔξιν^g· τὸ μὲν γὰρ ζῶον ἠνάσκει, τὸ δὲ γὰρ^h ἠνάσκον οὐδέποκα ζησεῖ^b. Ὅλως δὲ ἔξις μὲν ἐντι συνοῖα τῷ κατὰ φύσιν, στέρησις δὲ ἐκλειψίς τῷ κατὰ φύσιν. Τὰ δὲ ποτὶ τι ἅμα ἀνάγκη καὶ γίνεσθαι καὶ φθεῖρεσθαι· ἀδύνατον γὰρ διπλάσιον μὲν ἦμεν, ἡμίσειον δὲ μή, καὶ ἡμίσειον μὲν ἦμεν, διπλάσιον δὲ μή· καὶ αἶκα τι γίνηται διπλάσιον, ἅμα καὶ ἡμίσειον γίνεται· καὶ αἶκα τι φθεῖρηται^h διπλάσιον, ἅμα καὶ ἡμίσειον φθεῖρεται. Κατάρρασις δὲ καὶ ἀπόρρασις λόγῳⁱ εἶδος καὶ μᾶλλον ἐντι, καὶ ἀληθές καὶ ψευδές μᾶλλον ἐντι σημαντικᾶ· τὸ γὰρ ἦμεν ἄνθρωπον ἀληθές ἐντι, ὅκκα ὑπάρχει,

ψευδές δὲ, ὅκκα μὴ ὑπάρχει· ὃ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἀποφάσιος· καὶ γὰρ αὐτὰ ἀληθές ἢ ψευδές παρὰ τὸ πρᾶγμα τὸ σημανόμενον· ἀληθές μὲν, ὅκκα ὑπάρχει, ψευδές δὲ, ὅκκα μὴ ὑπάρχει. Ἐπι ἀγαθῷ μὲν καὶ κακῷ μέσον τι τὸ μήτε ἀγαθὸν μήτε κακόν, καὶ πολλῷ καὶ ὀλίγῳ τὸ μέτριον, καὶ βραδέος καὶ ταχέος τὸ ἰσοταχέος· ἔξις δὲ καὶ στερήσιος οὐδὲν ἐντι μέσον· ζωῆς τε γὰρ καὶ θανάτου μεταξύ οὐδὲν καὶ δράσιος καὶ τυφλότατος^m· αἱⁿ μὴ τις λέγει τὸ μήπω γενόμενον ζῶον, ἀλλὰ γινόμενον μεταξύ ἦμεν ζωῆς καὶ θανάτου, καὶ τὸ μήπω βλέπον κυνίδιον μεταξύ ἦμεν τῷ τετυφλωσθαι καὶ ὄρῃν· οὕτω δὲ λέγων, κατὰ συμβεβηκός^o ἀποδώσει τῶν μεσότατα^p, οὐ κατὰ τὸν οἰκίον ὄρον τῶν ἐναντιοτάτων. Τὰ δὲ ποτὶ τι^q ἐπιδέχεται μεσότατας μεταξύ γὰρ τῷ δεσπόζοντος καὶ δούλου τὸ ἐλεύθερον, καὶ μεταξύ τῷ μείζονος καὶ μείονος τὸ ἴσον, καὶ μεταξύ τῷ πλατέος καὶ στενοῦ^r τὸ ἐφαρμοζόν· καὶ τῶν ἄλλων ἐναντίων εὐρεθῆσεται τι μέσον ἢ καὶ ὠνομασμένον ἢ καὶ ἀνόνομον. Κατάρρασις δὲ μεταξύ καὶ ἀποφάσιος^s οὐδὲν ἐναντίον· ὡς τῷ τε ἦμεν ἄνθρωπον καὶ τῷ μὴ ἦμεν καὶ τῷ ἦμεν μουσικόν καὶ τῷ^t μὴ ἦμεν. Καὶ ὅλως δὲ ἀνάγκη καταφῆσαι ἢ ἀποφῆσαι· λέγεται γὰρ τις^u καταφῆσαι μὲν, ὅκκα τι εἶνα δηλῶ, ὡς ὡς ἄνθρωπον, ἵππον, καὶ συνυπάρχον τὸ τοῦτω, ὡς ὡς ἄνθρωπῳ μὲν τὸ μουσικῷ ἦμεν, ἵππῳ δὲ τὸ πολεμιστῆ^v ἀποφῆσαι δέ, ὅκκα μὴ ἦμεν τι δηλῶ, ὡς ὡς ὡς ἦμεν ἄνθρωπον ἢ μὴ ἦμεν ἵππον ἢ μὴ συνυπάρ-

30. Haec autem eo inter se differunt, quod contraria neque simul oriri neque simul occidere necesse est; sanitas enim morbo ita est contraria, ut quies motioni; at neque sanitas morbo adjuncta est neque quies motioni; neque eorum utrumque simul vel oritur vel occidit. Contra tum habitus ab ortu tum privatio hoc differunt, quod contraria quidem mutari inter se solent, quia validum transit in aegrum et aegrum in validum; habitus vero et privatio non amplius, sed habitus transit quidem in privationem, at privatio non transit in habitum, propterea quod animal moritur, mortuum autem nunquam certe vivit. Omnino autem habitus est rerum naturalium compages, privatio earum defectus. Sed res ad aliquid relatas simul oriri atque occidere necesse est; neque enim fieri potest, ut duplum quidem sit, dimidium vero non sit, vel ut dimidium sit, duplum autem non sit, ac si quid duplicatur, simul etiam dimidiatum apparet; item si duplum perit, simul et dimidium necessario perit. Afirmatio autem et negatio justius etiam orationis formae vocantur, verumque et falsum apertius indicant; namque hominem esse verum est, quando res ita se habet, at falsum, quando non ita se habet; eademque negationis quoque ratio est, quoniam haec vera aut falsa pro re nata est: vera, quando res talis est; falsa, quando non est talis. Praeterea inter bonum

et malum medium quiddam interjectum est, quod neque bonum neque malum nominatur, sicut inter multa et pauca mediocritas est, atque inter tarditatem et celeritatem par velocitas; sed inter habitum et privationem nihil medium est, quia nihil est inter vitam et mortem, nihil etiam inter visum et caecitatem, nisi quis forte dicit, animal nondum natum, sed nascens esse inter vitam et mortem, catulumque nondum videntem esse inter caecitatem et visum; ita vero dicens accidenti illud medium, non propriis contrarietatum terminis circumscribit. Sed res ad aliquid relatae admittunt media: est enim inter dominum et servum liber, inter majorem et minorem par, inter amplum et angustum id quod aptum appellamus; eodemque modo inter caeteras res contrarias medium quiddam sive nominatum sive nomine vacans interjectum reperietur. At inter affirmationem et negationem nihil contrarium est, verbi gratia inter humanitatem et inhumanitatem vel inter artis musicae scientiam et ignorationem. Omnino autem necesse est aut affirmare aut negare; dicitur enim aliquis affirmare, quando esse aliquid declarat, exempli causa hominem vel equum, atque huic inesse aliquid, velut homini musicae scientiam vel equo bellatoris equi virtutem, negare vero, quando non esse aliquid declarat, velut non esse hominem vel non esse equum, vel huic quaedam non inesse, verbi

χοντα τούτω, ὅσον μὴ ἦμεν τὸν ἄνθρωπον μουσικὸν ἢ μὴ ἦμεν τὸν ἵππον πολεμιστὰν· μεταξύ δέ γα^α τᾶς καταφάσις αὐτᾶς καὶ ἀποφάσις οὐδέν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 151 b, ex Archytæ libro perὶ ἀντικειμένων. Scripsi : ^a γίνεσθαι; codd. γίνεσθαι. — ^b υγίει; libri υγεία. — ^c κινάσι; codd. κινήσει. — ^d μεταβάλλειν; libri μεταβάλλειν. — ^e εἰς; codd. εἰς. — ^f στέρησιν; codd. στέραςιν. — ^g γα; libri γε. — ^h ζησεῖ; libri ζήσει. — ⁱ γίνεται; codd. γίνηται. — ^k φθειρήται; codd. φθείρεται. — ^l ἀπόφασις λόγῳ εἶδεα; codd. ἀπόφασις καὶ λόγου εἶδεα. — ^m τυφλότατος; codd. τυφλότητος. — ⁿ αἰ; libri εἰ. — ^o συμβεβηκός; codd. συμβεβηκός. — ^p μεσότατα; libri μεσότητα. — ^q τὰ δὲ ποτὶ τι ἐπιδέχεται μεσότατας; codd. τὰ δὲ πρὸς τι ἐπιδέχεται μεσότητας. Conf. f. 142 a. — ^r στενωῶ; codd. στενοῦ. — ^s καταφάσις δὲ μεταξύ καὶ ἀποφάσις οὐδὲν ἐναντίον; libri καταφάσις δὲ μεταξύ οὐδὲν ἐναντίον. — ^t μουσικὸν καὶ τῷ μὴ ἦμεν; libri μουσικὸν τὸ μὴ ἦμεν. — ^u λέγεται γὰρ τις; codd. λέγονται παρά τινος. — ^x δηλῶ; codd. δηλοῖ. — ^y τούτω, ὅσον ἄνθρωπῳ μὲν τὸ μουσικῶ ἦμεν, ἵππῳ δὲ

τὸ πολεμιστᾶ; codd. τούτω, ὅσον ἄνθρωπῳ μὲν τὸ μουσικῶ ἦμεν, ἵππῳ δὲ τὸ πολεμιστᾶ. — ^z δηλῶ; codd. δαλοῖτο. — ^a γα; codd. γε.)

31. Ἄ δὲ στέρησις καὶ τὸ ^a ἐστερηῆσθαι λέγεται τριχῶς· ἢ γὰρ τὸ μὴ ἔχον παντάπασιν, ὡς τὸ τυφλὸν ὄρασιν καὶ τὸ ναυδὸν φωνᾶν καὶ τὸ ἀμαθέες ἐπιστάμαν· ἢ ἐν τῷ ὅσον ἔχεν, ὡς τὸ δύσκωρον ἀκοᾶν καὶ τὸ πτωχὸν ὄρασιν· ἢ ἐν τῷ μὴ ὅσον ἔχεν, ὡς τὸ σκαμβόπουλον πόδας καὶ τὸ κακόφωνον φωνᾶν.

(Simplicius ad Aristot. Categ. f. 155 a ex Archytæ libro perὶ ἀντικειμένων. Scripsi : ^a καὶ τὸ ἐστερηῆσθαι; codd. καὶ ἐστερηῆσθαι. — ^b ἐπιστάμαν; libri ἐπιστήμαν. Privationem in partes non divisit Aristoteles qui Topic. VI, 3 ait : πᾶσα στέρησις ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν��πάρχοντος. Quamobrem ea quæ hîc dicuntur ex alio fonte manant.)

32. Διὸ καὶ Ἀρχύτας τὸ ἔχειν κράτησίν τινα τῶν ἐπικτάτων ἦμεν ἔφη ἐν οἷς περὶ τὸ γένος ἀκριβολογεῖται.

(Simplicius ad Aristot. Categ. cap. XV, fol. ult., ex Archytæ libro perὶ ἀντικειμένων.)

causa homini deesse musicæ scientiam vel equo bellatoris equi virtutem; inter ipsam certe affirmationem et negationem nihil medium interjectum est.

31. Privatio et privatum esse dicitur tribus modis; est enim aut quod omnino aliqua re caret, ut cæcus visu carens et mutus voce et indoctus scientia; aut inest in natura rei quæ habetur, ut surdaster est aurium gravitate laborans

et lippus oculis parum prospiciens; aut in defectu naturæ rei quæ habetur, ut varus est distortis cruribus et homo invenuste pronuntians aspera voce insignis.

32. Quapropter etiam Archytas in iis quæ diligenter de isto genere exponit habendi actionem rerum adventiciarum possessionem quandam esse ait.

ΣΟΦΙΣΤΑΙ.

ΠΡΩΤΑΓΟΡΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος· τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστι.

(Diogenes Laertius lib. IX, 51 : ἀλλὰ καὶ ἤρξατο πού τοῦτον τὸν τρόπον· Πάντων χρημάτων κτλ. Reposui bis ὄντων pro codd. lectione ὄντων. Legebatur hæc sententia initio libri Ἀλήθεια inscripti teste Platone Theat. p. 161 C : τὴν δ' ἀρχὴν τοῦ λόγου θεθαύμακα, ὅτι οὐκ εἶπεν ἀρχόμενος τῆς Ἀληθείας, ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον ἔστιν ὅς ἡ κυνοκέφαλος κτλ. ubi enarrator græcus hæc annotavit : τὸ τοῦ Πρωταγόρου σύγγραμμα, ἐν ᾧ ταῦτα δοξάζει, Ἀλήθεια ἐκαλεῖτο ὑπὸ Πρωταγόρου. Repetuntur hæc verba aliquoties in eodem dialogo, velut p. 152 A : ὃν ἔλεγε καὶ Πρωταγόρας, τρόπον δὲ τινα ἄλλον εἶρχε τὰ αὐτὰ ταῦτα. Φησὶ γὰρ πού πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον εἶναι, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. p. 160 C : ἀληθὲς ἄρα ἐμοὶ ἢ ἐμῇ αἰσθησί· τῆς γὰρ ἐμῆς οὐσίας αἰεὶ ἔστι· καὶ ἐγὼ κριτὴς κατὰ τὸν Πρωταγόραν τῶν τε ὄντων ἐμοὶ ὡς ἔστι, καὶ τῶν μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστι. et paucis interjectis : παγκάλως ἄρα σοι εἴρηται, ὅτι ἐπιστήμη οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ αἰσθησις, καὶ εἰς ταυτὸν συμπέπτωκε, κατὰ μὲν Ὅμηρον καὶ Ἡράκλειτον καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον φῶλον, ὃν βρέματα κινεῖσθαι τὰ πάντα, κατὰ δὲ Πρωταγόραν τὸν σοφώτατον, πάντων χρημάτων ἄνθρωπον μέτρον εἶναι, κατὰ δὲ Θεαίτητον, τοῦτων οὕτως ἐχόντων, αἰσθησιν ἐπιστήμην γίγνεσθαι. p. 170 E : τί δαὶ αὐτῷ Πρωταγόρα; ἀρ' οὐχὶ ἀνάγκη, εἰ μὲν μὴδὲ αὐτὸς ὡς το μέτρον εἶναι ἄνθρωπον μὴδὲ οἱ πολλοί, ὡς περ οὐδὲ οἴονται, μὴδὲν δὴ εἶναι ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ἣν ἐκεῖνος ἔγραψεν; Similiter Plato Crat. p. 385 E : Φέρε δὴ ἴδωμεν, ὧ Ἐρμούγενες, πότερον καὶ τὰ ὄντα οὕτως ἔχειν σοι φαίνεται, ἰδίᾳ αὐτῶν ἢ οὐσίας εἶναι ἐκάστω, ὡς περ Πρωταγόρας ἔλεγε λέγων, πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι ἄνθρωπον, ὡς ἄρα οἷα μὲν ἂν ἐμοὶ φαίνηται τὰ πράγματα εἶναι,

PROTAGORÆ FRAGMENTA.

τοιαῦτα μὲν ἔστιν ἐμοί, οἷα δ' ἂν σοί, τοιαῦτα δ' αὖ σοί· ἢ ἔχειν δοκεῖ σοι αὐτὰ αὐτῶν τινα βεβαιότητα τῆς οὐσίας. Sed alii quoque scriptores eandem sententiam Protagoræ tribuunt. Aristoteles Metaph. lib. IX cap. 1, p. 1053 ed. Bekker. : Πρωταγόρας δ' ἄνθρωπὸν φησι πάντων εἶναι μέτρον. Id. lib. X cap. 6, p. 1062 : παραπλήσιον δὲ τοῖς εἰρημένους ἔστι καὶ τὸ λεγθὲν ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔφη πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον ἄνθρωπον. Sextus Empiricus adv. Math. lib. VII § 60 : ἐναρχόμενος γοῦν τῶν καταβαλλόντων ὁ Πρωταγόρας ἀνεφώνησε· πάντων χρημάτων μέτρον ἔστιν ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. Id. Pyrrhon. hyp. lib. I cap. 32 init. : Καὶ ὁ Πρωταγόρας δὲ βούλεται πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον τὸν ἄνθρωπον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστι· μέτρον μὲν λέγων τὸ κριτήριον, χρημάτων δὲ τῶν πραγμάτων· ὡς δυνάμει φάσκειν πάντων πραγμάτων κριτήριον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. Aristocles apud Eusebium Præpar. Evang. lib. XIV cap. 20 : οὐ μὴν ἄλλ' ἀντικρὺς γε Πρωταγόρας δ' Ἀδελφίτης. Οὗτος γὰρ ἔφη μέτρον εἶναι πάντων χρημάτων τὸν ἄνθρωπον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. Hermias Irris. gentil. phil. cap. IV : Ἄλλ' ἐπὶ θάτερα Πρωταγόρας ἐστηκὼς ἀνθέλκει με φάσκων· Ὅρος καὶ κρίσις τῶν πραγμάτων ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰ μὲν ὑποπίπτοντα ταῖς αἰσθήσεσιν ἔστι πράγματα, τὰ δὲ μὴ ὑποπίπτοντα οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς εἶδει τῆς οὐσίας.)

2. Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔγω εἰδέναι, οὐθ' ὡς εἰσίν, οὐθ' ὡς οὐκ εἰσιν. Πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τε ἀθλότης καὶ βραχὺς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου.

(Diogenes Laertius lib. IX, 51 : καὶ ἀλλαγοῦ δὲ τοῦτον ἤρξατο τὸν τρόπον· Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔγω εἰδέναι, εἰθ' ὡς εἰσίν, εἰθ' ὡς οὐκ εἰσίν κτλ. Posui bis

1. Rerum omnium mensura homo est; earum quidem quæ exstant, ut sunt, quæ vero non exstant, ut non sunt.

2. De diis scire non possum neque ut sint neque ut non sint. Sunt enim multa quæ nos id scire prohibeant, tam rei obscuritas quam brevis hominum vita.

οὐθ', alios scriptores secutus. Timon Phliasius fragm. vs. 46-50 (vid. vol. I p. 88) : ὡς καὶ μετέπειτα σοφιστῶν οὐτ' ἀλιγυγλώσσω οὐτ' ἀσκόπῳ οὐτ' ἀκυλίστῳ Πρωταγόρῃ· ἔθειλον δὲ τέφρην συγγραμματα θεῖναι, ὅτι θεοὺς κατέγραψ' οὐτ' εἰδέναι, οὐτε δύνασθαι, ὅποιοί τινες εἰσι καὶ οἷτινες, ἀθρήσασθαι κτλ. Sextus Empiricus adv. Math. IX, 57 : ὁ δὲ Πρωταγόρας ῥητῶς που γράψας· Περὶ θεῶν οὐτ' εἰ εἰσίν, οὐθ' ὅποιοί τινες εἰσι, δύναμαι λέγειν· πολλὰ γὰρ ἔστι τὰ κωλύοντά με. Eusebius Præpar. Evang. lib. XIV, cap. 3 : ὁ μὲν γὰρ Δημοκρίτου γεγονὸς ἐταῖρος ὁ Πρωταγόρας ἄθεον ἐκτίησάτο δόξαν. Λέγεται γοῦν τοιαῦδε κεχρησθαι εἰσβολῇ ἐν τῷ περὶ θεῶν συγγραμμάτι· « Περὶ μὲν θεῶν οὐκ οἶδα οὐθ' ὡς εἰσίν, οὐθ' ὡς οὐκ εἰσίν, οὐθ' ὅποιοί τινες ἰδέαν. » Id. lib. XII cap. 19 : τὸν δὲ Πρωταγόραν λόγος ἔχει κεκλησθαι ἄθεον· γράφων γε καὶ αὐτὸς περὶ θεῶν εἰσβολῇ τοιαῦδε ἐγράφησάτο· « Περὶ μὲν οὖν θεῶν οὐκ οἶδα οὐθ' ὡς εἰσίν οὐθ' ὅποιοί τινες ἰδέαν· πολλὰ γὰρ ἔστι τὰ κωλύοντά με ἕκαστον τούτων εἰδέναι. » Theodoretus Græc. Affect. cur. disp. II (tom. IV p. 758 ed. Schulz.) : βδελύσσεται δὲ καὶ Πρωταγόρου τοὺς ἀμφιβόλους περὶ τοῦ θεοῦ καὶ ἀπίστους λόγους. Ἐκείνου γὰρ ἔστι τὰ τοιαῦτα· « Περὶ μὲν οὖν τῶν θεῶν οὐκ οἶδα οὐτε εἰ εἰσίν, οὐθ' ὡς οὐκ εἰσίν, οὐθ' ὅποιοί τινες τῆν ἰδέαν εἰσίν. » Theophilus Ad Autol. lib. III cap. 7 : καὶ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης λέγων· εἶτε γὰρ εἰσὶ θεοὶ οὐ δύναμαι περὶ αὐτῶν λέγειν οὐτε ὅποιοί εἰσι δηλώσαι· πολλὰ γὰρ ἔστι τὰ κωλύοντά με. Suidas s. v. Πρωταγόρας· τοῦ δὲ Πρωταγόρου τὰ βιβλία ὑπὸ Ἀθηναίων ἐκαύθη, διότι λόγον ποτὲ εἶπεν οὕτως ἀρξάμενος· Περὶ θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι, οὐτε ὡς εἰσίν οὐτε ὡς οὐκ εἰσίν. Josephus Contra Apion. lib. II cap. 37 : καὶ Πρωταγόρας εἰ μὴ θάπτον ἔφυγε, συλληφθεὶς ἂν ἐτεθνήκει, γράψαι τι δόξας οὐχ ὁμολογούμενον τοῖς Ἀθηναίοις περὶ θεῶν. Maximus Tyrius diss. I (XVII) cap. 5 : κἀν ἀγνοεῖν τι φῆς, ὡς Πρωταγόρας. Philostratus Vit. Protag. ed. Kayser. p. 15 : τὸ δὲ ἀπορεῖν φράσκειν εἶτε εἰσὶ θεοὶ εἶτε οὐκ εἰσὶ, δοκεῖ μοι Πρωταγόρας ἐκ τῆς Περσικῆς παιδείσεως παρανομησάσαι. Cyrillus Contra Julianum lib. VI p. 189 D : Πρωταγόρα δὲ γεγραφότι περὶ θεῶν, ἃ μὴ τοῖς ἀκροαμένοις εὖ ἔχειν ἐδόκει δυσσεβείας ἐπιπῆγον γραφῆν· μικροῦ καὶ διόλωλεν, εἰ μὴ φθάσας ὄχλοιο πρὸς ἐτέρους τῆν Ἑλλήνων ἀφείξ. Joann. Chrysostomus in Pauli epist. ad Corinth. I hom. IV cap. 5 : Καὶ γὰρ Πρωταγόρας παρ' αὐτοῖς ἐπειδὴ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι οὐκ οἶδα θεοῦς, οὐ τῆν οἰκουμένην περιῶν καὶ κηρύττων, ἀλλ' ἐν μιᾷ πόλει περὶ ἐσχάτων ἐκινδύνουσαν. Galenus De phil. hist. cap. 8 : τοὺς μὲν τῶν

πρότερον φιλοσοφῆσαντων εὐρήκαμεν θεοὺς ἡγνοηκότας, ὡς Πρωταγόραν τὸν Ἀβδηρίτην καὶ Διαγόραν τὸν Μήλιον καὶ Θεόδωρον τὸν Κυρηναῖον καὶ Εὐήμερον τὸν Τεγεάτην. Οἱ γὰρ εἶναι θεοὺς εἰπεῖν τετολμήκασιν. Epiphanius Adv. hæc. lib. III, tom. 2 p. 1088 B : Πρωταγόρας ἔφη μὴ θεοὺς εἶναι μηδὲ ὄλωσ θεὸν ὑπάρχειν. Cicero De nat. deor. lib. I, cap. 1, 2 : In hac quæstione plerique (quod maxime verisimile est et quo omnes duce natura velimur) deos esse dixerunt : dubitare se Protagoras. Id. cap. 12, 29 : Nec vero Protagoras qui sese negat omnino de diis habere quod liqueat, sint, non sint, qualesve sint, quidquam videtur de natura deorum suspicari. Porro cap. 23, 63 : Nam Abderites quidem Protagoras, sophistes temporibus illis vel maximus, quum in principio libri sic sui posuisset, *De diis neque ut sint neque ut non sint, habeo dicere*, Atheniensium jussu urbe atque agro est exterminatus librique ejus in concione combusti. Denique cap. 42, 117 : Ego ne Protagoram quidem (censeo superstitiosum esse potuisse), cui neutrum liquerit, nec esse deos nec non esse. Valerius Maximus lib. I cap. I ext. 7 : Athenienses Diagoram (leg. Protagoram) philosophum pepulerunt, quia scribere ausus fuerat, primum ignorare se an dii essent : deinde si sint, quales sint. » Minucius Felix Octav. cap. VIII : Cum Abderiten Protagoram Athenienses viri consulete potius quam profane de divinitate disputantem et expulerint suis finibus et in concione ejus scripta deusserint etc. Lactantius De ira dei cap. IX : Primus omnium Protagoras exstitit temporibus Socratis qui sibi diceret non liquere, utrum esset aliqua divinitas necne. Quæ disputatio ejus adeo impia et contra veritatem et religionem judicata est, ut et ipsum Athenienses expulerint suis finibus, et libros ejus in concione, quibus hæc continebantur, exusserint. Id. De falsa religione lib. I cap. 2 : Protagoras qui deos in dubium vocavit. Joannes Sarisberiensis Policr. lib. V cap. 4 pag. 261 ed. Lugd. Bat. 1639 : Protagoræ libros ab Atheniensibus combustos ipsumque in exsilium pulsum esse ait, quia dubitasset an de diis vera essent quæ vulgo dicerentur.)

3. Τῶν γὰρ υἱέων, νενηνίων ἐόντων^a καὶ καλῶν, ἐν ὀκτῷ δὲ τῆσι^b πάσῃσι ἡμέρησι ἀποθανόντων νεπενθῆως ἀνέτηλ. Εὐδότης γὰρ εἶχετο, ἐξ ἧς πολλὸν ὄνητο κατὰ πᾶσαν ἡμέρην ἐς^c εὐποτημῆν καὶ ἀνωδου-

3. Quum enim filii ejus ætate florentes atque egregii intra diem octavum e vita excessissent, casum illum sine

luctu sustinuit. Erat enim animi tranquillitate præditus quæ ei quotidie multum profuit ad felicitatem, doloris

νίην καὶ τὴν ἐν τοῖσι ^d πολλοῖσι δόξαν. Πᾶς γάρ τις μιν δρέων ^e τὰ ἑωυτοῦ ^f πένθεα ἐβρωμένως φέροντα, μεγαλόφρονά τε καὶ ἀνδρῆιον ^g ἐδόκει εἶναι καὶ ἑωυτοῦ κρέσσω, ^h κάρτα εἰδὼς τὴν ἑωυτοῦ ⁱ ἐν τοιοῖσδε πράγμασι ^k ἀμχανίην.

(Plutarch. Consolat. ad Apoll. cap. 33, vol. VII pag. 360 seq. ed. Hutten. : Περικλέα δὲ τὸν καὶ Ὀλύμπιον προσαγορευθέντα διὰ τὴν περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν σύνεσιν ὑπερβελημένην δύναμιν, πυσόμενον, ἀμφοτέρους αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς μετῆλλαχέαι τὸν βίον, Πάραλόν τε καὶ Ξάνθιππον, ὡς φησι Πρωταγόρας, εἰπὼν οὕτως: Ἵων γὰρ υἱέων κτλ. τούτων γὰρ εὐθύς μετὰ τὴν προσαγγελίαν ἀμφοτέρων τῶν υἱέων οὐθὲν ἤττον ἐστεφανωμένον κατὰ τὸ πάτριον ἔθος καὶ λευχειμονοῦντα δημηγορεῖν, βουλάς τε ἐξάρχοντα ἀγαθάς, πρὸς τε τὸν πόλεμον ἐπιπαρορμῶντα τοὺς Ἀθηναίους. Scripsi ^a νεγιῶν ἐόντων; codd. νεγιῶν ὄντων. — ^b ἤησι; codd. ταῖς. — ^c ἐς; codd. εἰς. — ^d τοῖσι; libri τοῖς. — ^e δρέων; libri ὀρών. — ^f ἑωυτοῦ; codd. ἑαυτοῦ. — ^g ἀνδρῆιον ἐδόκει, codd. ἀνδρεῖον ἐδόκει. — ^h ἑωυτοῦ κρέσσω; libri ἑαυτοῦ κρέσσω. — ⁱ ἑωυτοῦ; codd. ἑαυτοῦ. — ^k πράγμασι; codd. πράγμασι.)

4. Ἦν γάρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μίξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυται. Ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φύσιν ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμησαί τε καὶ νείμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς πρόκειται.

vacuitatem et consequendam apud imperitum vulgus gloriam. Quicunque enim videbat eum suos casus obliuato animo ferre, magnanimum eum fortemque iudicabat ac multo quam ipse esset præstantiorem, probe sibi conscius suæ in tali re imbecillitatis.

4. Nam fuit aliquando tempus, quo dii quidem erant, mortalium autem genera non erant. Sed quum his quoque fatale generationis tempus venisset, ipsa dii in terræ visceribus e terra inique fixerunt additis iis quæ igni terræque miscentur. Quum vero illa in lucem prolaturi essent, mandarunt Prometheo atque Epimetheo, ut ea ornarent viresque singulis convenientes tribuerent. Prometheum igitur Epimetheus rogavit, ut sibi distribuendarum virium licentiam daret, distributas ipse inspiceret. Quam licentiam assecutus ille distribuit. In eo negotio quibusdam robur sine celeritate indidit, alia eaque imbecilliora velocitate instruxit: alia armavit, ipsis denique inermibus aliam expediendæ salutis viam inventam ostendit. Quæ enim in exiguo corpore inluserat, partim per aerem pennis affolli, partim sub terra habitare iussit: quæ vero corporis magnitudine auxerat, illa hac ipsa re ad salutem suam munivit, cæteraque sic æquabiliter dispersit. Hæc autem excogitavit religiose cavens, ne

Προμηθεὰ δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νείμαι νείμαντος δ' ἐμοῦ, ἔφη, ἐπίσκεψαι. Καὶ οὕτω πείσας νείμει. Νείμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχνὸν ἀνευ τάχους προσήπτε, τὰ δ' ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει· τὰ δὲ ὤπλιζε, τοῖς δ' ἄσπλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τιν' αὐτοῖς ἐμχανᾶτο δύναμιν εἰς σωτηρίαν. Ἄ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότητι ἤμπισγε, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἰκῆσιν ἐνεμεν· ἂ δ' ἠδῆς μεγέθει, τῶδε αὐτῶ αὐτὰ ἔσωζε· καὶ τᾶλλ' οὕτως ἐπανίσων ἐνεμε. Ταῦτα δὲ ἐμχανᾶτο εὐλάθειαν ἔχον μὴ τὸ γένος αἰσιτωθείη. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλλήλοφθορίην διαφυγᾶς ἐπήρκεσε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμχανᾶτο ἀμφιενὺς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξὶ καὶ στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ ἐς εὐνάς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνῆ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω· καὶ ὑπὸ ποδῶν τὰ μὲν ὀπλιᾶς, τὰ δὲ θριξὶ καὶ δέρμασι στερεοῖς καὶ ἀνάιμοις. Τούντεῦθεν τροφῆς ἄλλοις ἄλλας ἐξέπόριζε, τοῖς μὲν ἐκ γῆ· βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔστι δ' οἷς ἐδωκεν εἶναι τροφὴν ζῶων ἄλλων βορᾶν. Καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσήψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων πολυγονίαν, σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων. Ἄτε δὴ οὐδ' οὐ πάντι σε φέρῃ ὧν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα. Λοιπὸν δὲ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ἠπόρει ὅτι γορησαίτο. Ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομήν, καὶ ὀρᾷ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντως ἔχοντα, τὸν δὲ ἀνθρώπον γυμνὸν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστροφον καὶ ἄσπλον. Ἦδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα παρῆν,

quod exstingueretur. Postquam vero iis mutæ cædis eflugia præbuit, quatuor anni temporum, quæ e Jove, tolerationem facilem reddit, siquidem vestivit ea densis setis durisque pellibus ad pellendam frigoris vim et ardores solis arcendos accommodatis, quæ simul cubitum ituris propria singulis et naturalia essent strata. Præterea eorum pedibus partim ungulas addidit, partim setas pellesque callorum instar duras et exsanguas. Deinde aliis alios comparavit pastus, quibusdam ex terra herbas, nonnullis fructus arborum, aliis radices; nec defuerunt quibus ad famem explendam alia animalia voranda daret. Cæterum carnivoris animalibus quodammodo sterilitatem, at reliquis quæ istorum pabula sunt fecunditatem generis conservandi causa dedit. Quum vero non admodum prudens esset Epimetheus, inscius facultates omnes in bruta animalia profudit. Quocirca restabat ei adhuc hominum genus nulla re instructum, ideoque quid ageret nesciebat. Dubitanti supervenit Prometheus partitionem illam consideraturus, viditque cætera animalia plane concinne vestita, hominem autem nudum, discalceatum, intectum atque inermem. Jam vero et fatalis aderat dies, quo oportebat hominem quoque e terra in lucem edi. Quum igitur incertus esset Prometheus, quam hominibus ferret

ἐν ᾗ ἔδει καὶ ἄνθρωπον ἐξίναει ἐκ γῆς εἰς φῶς. Ἀπορίᾳ οὖν ἐχόμενος ὁ Προμηθεύς, ἤντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι, κλέπτει Ἥφαιστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί (ἀμύχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρῆσιμῳ γενέσθαι), καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. Τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἀνθρώπος ταύτη ἔσχε, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δίῳ, τῷ δὲ Προμηθεὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἰκῆσιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἥφαιστου οἰκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖται, λαθὼν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἥφαιστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ. Καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεᾶ δὲ δι' Ἐπιμηθεᾶ ὑστερον, ἥπερ λέγεται, κλοπῆς δίκην μετῆλθεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισε, καὶ ἐπεχείρει βωμικούς τε ἰδρῦεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς εὔρετο. Οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἀνθρώποι ὦκον σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν. Ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῆ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἰκανὴ βοήθης ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὕτω εἶχον, ἥς μέρος πολεμικῆς. Ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτιζόντες πόλεις. Ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, γήδικον ἀλλήλους ἄτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς

οὖν δέισας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδοῦ τε καὶ δίκην, ἐν εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοί, φιλίας συναγωγαί. Ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδοῦ ἀνθρώποις. Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; Νενέμηνται δὲ ὧδε· εἰς ἔχον ἱατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι ὀημιουργοί. Καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδοῦ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχουεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν. Καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.

(Plato Protag. p. 320 C seqq. ex quodam Protagoræ libro. Respiciunt hunc locum Themistius Orat. XXVII p. 338, Julianus Orat. VI p. 194 et diligentior rerum verborumque custos Himerius Orat. XXI, 10. Ionicas vocum formas a Platone ubique deletas sublato atticis sermonis habitu restituere nolui. Multa tamen Protagoræ dictionis vestigia hîc apparent, maxime poeticae locutiones, velut ἄσπλος φύσις, μικρότητι ἀμίσχῃεν, πτηνὸς φυγῆ, quas Heindorfius ad p. 320 E notavit. Idem totum orationis colorem a Platone stilo abhorrere recte animadvertit. — * Posui καὶ ὄρθ τὰ μὲν ἄλλα ζῆα ἐμμελῶς πάντως ἔχοντα pro membranarum lectione ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, quæ ferri non potest. Similiter Aristoteles Eth. Nicom. lib. I cap. II p. 1100 b ed. Bekker.: καὶ τὰς τύχας οἶσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς.)

salutem, eruditam Vulcani et Minervæ sapientiam cum igne surripuit (neque enim fieri poterat, ut illa sine igne cuiquam confingeret vel prodesset), eamque sic homini donavit. Itaque bene vivendi rationem eo modo homo adeptus est, sed prudentia civili carebat: habitabat enim illa apud Jovem, cujus arcem, tanti regis sedem, Prometheus intrare non amplius licebat, præterquam quod etiam custodes Jovis horribiles erant; sed communem Minervæ et Vulcani officinam, in qua artes suas exercebant, clam ingressus furatusque ignipotenti dei artificium cæterasque Minervæ artes homini tradidit. Hinc vivendi quidem facultatem homo consecutus est; Prometheus autem propter Epimetheum postea, ut dicitur, furti pœnas dedit. Quoniam vero homo divinæ sortis particeps factus est, primum solus ex omnibus animantibus ob dei cognationem deos esse putavit arasque illis ac statuas statuere aggressus est; deinde cito vocem lingua distinxit ac verba arte explanavit, simul domos ædificavit, vestes calceosque confecit, strata sibi comparavit, ex terra denique alimenta petiit. Ita igitur ab initio rerum homines instructi raris locis habitabant, quum urbes non exstarent.

Quare a feris laniabantur, quippe quibus usque quaque imbecilliores essent, et quamquam in artium scientia satis magnum ipsis erat ad vitam quoque modo tolerandam præsidium, tamen ad feras subsistendas non valebat; nam civilis prudentia, cujus par habetur ars bellica, adhuc expertes erant. Quapropter congregati erant, alii alios injuriis affliciebant, quum civilis prudentia destituti essent, ita ut rursus dispersi perirent. Quamobrem Jupiter veritus ne universum genus nostrum deleteretur, Mercurium misit pudorem et justitiam hominibus allaturum, quæ res civitatis cum frena et vincula essent, tum amicitia conciliatrices. Interrogavit igitur Mercurius Jovem quomodo justitiam et pudorem hominibus injiceret. Utrum quemadmodum artes distributæ sunt, sic et has res distribuam? Illæ videlicet ita sunt distributæ, ut unus homo medicinæ peritus imperitis hominibus multis sufficiat, quæ et reliquorum opificum ratio est. Utrum igitur justitiam et pudorem ita singulis hominibus injiciam, an universis distribuam? Universis, inquit Jupiter; nam omnes harum rerum participes esse debent. Neque enim constituantur civitates, si pauci earum rerum ut aliarum

6. Δύο λόγοι εἰσὶ περὶ παντὸς πράγματος ἀντικείμενοι ἀλλήλοις.

(Diogenes Laertius lib. IX, 51 e Protagoræ libris Ἀντιλογιών. Clemens Alexandrinus Strom. VI p. 674 A : καὶ ἐπειδὴ Ἑλληνέες φασὶ Πρωταγόρου προκατάρξαντος, παντὶ λόγῳ λόγον ἀντικείμενον παρεσκευάσθαι. Stephanus Byzantius v. Ἀβδηραῖ· πλείστοι δ' Ἀβδηρίται ἐπὶ τῶν πιναχογράφων ἀναγράφονται, Νικαίνετος ἐποποιὸς καὶ Πρωταγόρας, ὃν Εὐδόξος ἴστωρεῖ τὸν ἤσσω λόγον κρείσσω πεποιηκέναι καὶ τοὺς μαθητὰς δεδιδαγμέναι τὸν αὐτὸν καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν. Seneca Epist. LXXXVIII : Protagoras ait de omni re in utramque partem disputari posse ex æquo.)

8. Τὸν ἤσσω λόγον κρέσσω ποιεῖν.

(Aristoteles Rhet. lib. II cap. 24, vol. II p. 1402 ed. Bekker. : καὶ τὸ τὸν ἤττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἐστίν· καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχεραίνον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα. Gellius Noct. Att. lib. V cap. 3 : « Is tamen Protagoras, insincerus quidem philosophus, sed acerrimus sophistarum fuit; pecuniam quippe ingentem quum a discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanam verborum industria causa infirmior fieret fortior, quam rem Græci ita dicebant : τὸν ἤττω λόγον κρείττω ποιεῖν. » Tzetzes Chiliad. v. 696 : ἤττων λόγος καθέστηκεν ὁ τῶν ἀσθενεστέρων. Eandem rem Socrati tribuit

Aristophanes Nub. v. 113 : εἶναι παρ' αὐτοῖς φασὶν ἄμφω τὸν λόγον, τὸν κρείττον' ὅστις ἐστί, καὶ τὸν ἤττονα. Τούτοιον τὸν ἕτερον τοῖν λόγοι, τὸν ἤττονα, νικᾶν λέγοντά φασὶ τὰ δίκαιότερα. Ἦν οὖν μάθης μοι τὸν ἀδικον τοῦτον λόγον, ἃ νῦν ὀφείλω διὰ σέ, τούτων τῶν χρεῶν οὐκ ἂν ἀποδοῖν οὐδ' ἂν ὀβολὸν οὐδένι. Sed poetam reprehendit enarrator græcus ad Nub. v. 113 his verbis : ψεύδεται ὁ κωμικὸς λέγων παρὰ Σωκράτει εἶναι τὸν ἀδικον λόγον· οὐ γὰρ Σωκράτης ἀλλὰ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης ἐφεῦρεν αὐτὸν καὶ ἐδίδασκεν. Quintilianus lib II cap. 16, 3 : « Nam et Socrati objiciunt comici, docere eum, quomodo pejorem causam meliorem faciat : et contra, Tisiam et Gorgiam similia dicit polliceri Plato. » Conf. Plat. Apol. Socr. p. 19 B et Ælian. Var. hist. lib. II, cap. 113.)

7. Πρωταγόρας ἔλεγε, μηδὲν εἶναι μῆτε τέχνην ἄνευ μελέτης μῆτε μελέτην ἄνευ τέχνης.

(Stobæus Flor. XXIX, 80. Excerpt. Vindob. 32 in Stob. Floril. tom. IV p. 292 ed. Meinek. Maximus tom. II p. 587 ed. Combefis.)

8. Φύσεως καὶ ἀσκήσεως^a διδασκαλία δέεται^b καὶ ἀπὸ νεότητος δὲ ἀρξαιμένους δέει^c μανθάνειν.

(Cramer. Anecd. Paris. vol. I pag. 171, ubi Protagoras hæc ἐν τῷ μεγάλῳ λόγῳ dixisse perhibetur. Scripsi : ^a φύσιος καὶ ἀσκήσεως ; codd. φύσεως καὶ ἀσκήσεως. — ^b δέεται ; cod. δεῖται. — ^c δέει ; cod. δεῖν.)

artium participes sint. Quia etiam legem meo nomine condas, qua quisquis omnis pudoris et justitiæ expers est tanquam pestis civitatis morte multetur.

5. Duæ sunt de omni re disputationes contrariæ inter se.

6. Efficere ut causa inferior superior fiat.

7. Protagoras dicere solebat, nihil esse neque artem sine exercitatione neque exercitationem sine arte.

8. Doctrina ingenio et exercitatione indiget, sed ita discere debemus, ut jam ab adolescentia studiorum initium faciamus.

ΠΡΟΔΙΚΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται, ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. Φησὶ γὰρ Ἡρακλέα ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἕβην ὤρματο (ἐν ᾗ οἱ νέοι ἦδ' αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται ἐπὶ τὸν βίον, εἴτε τὴν διὰ κακίας) ἐξελλόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι, ἀποροῦντα ὁποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται· καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προίεσαι^a μεγάλας· τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ ἰδεῖν καὶ ἐλευθερίαν φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαριότητι^b, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῦ, τὸ δὲ στήμα σωφροσύνη, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ· τὴν δὲ ἑτέραν τεθραυμένην εἰς πολυσαρχίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην τὸ μὲν χροῖμα, ὥστε λευκοτέραν καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ στήμα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ἡ ὕρα διαλάμποι· κατασκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτὴν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τις ἄλλος αὐτὴν θεάται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν αὐτῆς σκίαν ἀποβλέπειν. Ὅς δὲ ἐγένοντο πλησιαιτέρου τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν βῆθεισαν ἰεναὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δὲ ἑτέραν φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν, Ὅρῳ σε, ὦ Ἡράκλειε, ἀποροῦντα ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπη. Ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιησάμενος^c, ἐπὶ τὴν ἡδίστην τε καὶ βράστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπῶν οὐδενὸς ἀγευστος ἔσῃ, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσῃ. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς,

Quin et Prodicus ille sapiens in libro de Hercule, quem plurimis solet recitare, similiter de virtute pronuntiat, in hunc fere modum, quantum equidem memini, dicens. Ait enim Herculem, quum ex pueris excessisset pubertatemque ingrederetur (in qua jam adolescentes sui juris facti declarant, virtutisne via ad vitam agendam peracturi sint, an ignaviae) exsiste in solitudinem atque ibi sedentem dubitasse, utram viam iniret. Tum visas ipsi esse duas mulieres corporis proceritate insignes in conspectum prodire, alteram quidem decora facie et liberali ingenio praeditam, cujus corpus munditie esset ornatum, oculi verecundia, gestus modestia notabiles essent, eamque candida veste indutam : alteram vero nutrimento corpulentam teneramque redditam et quidem sic fucalam, ut candidior et rubicundior, quam esset, videretur, porro in eum habitum compositam, ut procerior, quam esset a

PRODICI

FRAGMENTA.

ἀλλὰ σκοπούμενος διέεση^c, τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὐροῖς, ἢ τί ἂν ἰδὸν ἢ ἀκούσας^d τερφθείης, ἢ τίνων ἂν ὀσφραϊνόμενος ἢ ἀπτόμενος ἡσθεῖης, τίσι δὲ παιδικοῖς ὀμιλῶν μάλιστα^e ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθέουδαι, καὶ πῶς ἂν ἀπονόωτα τούτων πάντων γαθήουδαι. Ἐὰν δὲ ποτε γένηται τις ὑποψία σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος μὴ σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τοῦτοις σὺ χρήσῃ, οὐδενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ἦ τι κερδαῖναι. Πανταχόθεν γὰρ ὠφελείσθαι τοῖς ἐμοὶ συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, Ὡ γύναι, ἔφη, ὄνομα δὲ σοι τί ἐστίν; ἢ δέ, Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με ἔποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι με Κακίαν. Καὶ ἐν τούτῳ ἢ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπεν· Καὶ ἐγὼ ἦκα πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλειε, εἰδοῦία τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιτο, σφόδρα ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμωτέραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι. Οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προσιμοῖς ἡδονῆς, ἀλλ' ἤπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν, τὰ ὄντα διηγήσομαι μετ' ἀληθείας. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδοῦσιν ἀνθρώποις· ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναι σοὶ βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς· εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον· εἴτε ὑπὸ τίνος πό-

natura, existimaretur, simul oculos apertos habentem talique utentem veste, ex qua venustas maxime pellucet : eandem crebro se contemplatam esse, ac num quis ipsam spectaret, considerasse, saepe ad umbram quoque suam respexisse. Quum vero propius ad Herculem accessissent, ambulasse illam de qua prius diximus eodem modo : at alteram praevire volentem accurrisse ad Herculem ac dixisse : Video te, o Hercules, ambigere, qua via ad vitam agendam proficiscaris. Quapropter si me tibi amicam feceris, dux tibi ero itineris et amenissimi et commodissimi, ut ea quae jucunda sunt omnia gustes vitamque molestiis vacuam degas. Nam primum neque bella neque negotia curabis, sed perpetuo considerabis tecum, quem tibi gratum vel cibum vel potum invenire possis, qua re vel oculis vel auribus vel naribus vel tactu percepta delectari queas, quibus amoribus deditus valde

λεως ἐπιθυμῆς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελιτέον· εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν· εἴτε τὴν γῆν φέρειν σοι βούλει καρπούς ἀφθόους, τὴν γῆν θεραπευτέον· εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἶε δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον· εἴτε διὰ πολέμου δρᾶξ ἀξέσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τε φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθρούς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτὰς τε παρὰ τῶν ἐπισταμέων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐπιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρωτί. Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὡς φησι Πρῶδικος, Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνή σοι αὕτη διηγείται; ἐγὼ δὲ βράδιαν καὶ βραχέϊαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀξίω σε. Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν, ὦ τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ ὄσθα, μηδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἥτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐπιπίπασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα· καὶ ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀφθοποιούς μηχανώμενη, ἵνα δὲ ἡδέως πίῃς^h, οἴνοος τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ, καὶ τοῦ θέρους γιόναⁱ περιθέουσα ζητεῖς· ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακάς^k, ἀλλὰ καὶ τὰς κλῖνας καὶ τὰ ὑπόθραθα^l ταῖς κλῖναις παρασκευάζεις. Οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ, τι ποιήσεις ὑπνοῦ ἐπιθυμῆς· τὰ δὲ ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανώμενη, καὶ γυναῖζι τοῖς ἀνδράσι χρωμένη. Οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σεαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς δὲ ἡμέρας τὸ χρῆσιμώτατον κατακοιμίζουσα. Ἀθάνατος δὲ οὐσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέβριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ. Τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκού-

σματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν θεάσασαι. Τίς δ' ἂν σοι λεγούση τι πιστεύσεις; τίς δ' ἂν δεομένη τιδὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρῶτον δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι· ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ ἀχμηροὶ διὰ γήρως περῶντες· τοὺς μὲν πεπραγμένους αἰσχυνόμενοι, τοὺς δὲ πραττομένους βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι. Ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῶν οὔτε ἀνθρώπων χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. Τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις οἷς προσῆκει· ἀγαπητὴ μὲν γὰρ συνεργὸς τεγγίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπότηαις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμηχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός. Ἔστι δὲ τοῖς ἐμοῖς φίλοις ἡδέει μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνεχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν· ὕπνος δὲ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόγθοις, καὶ οὔτε ἀπολιπόντες αὐτὸν ἄγονται, οὔτε διὰ τούτων μεθίαισι τὰ δέοντα πράττειν. Καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρῶτον ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μὲνιηται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἤδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν. Ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰὶ χρόνον ὑνομούμενοι θάλλουσι. Τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξῃστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κ-

gaudeas, quo pacto quam placidissime dormias et quomodo hæc omnia facillime consequaris. Sed si quando tibi injiciatur suspicio, fore ut deficiant ea unde sumtus isti fieri possint : non est quod metuas, ne rem huc deducam, ut illa tuo labore varisque tam animi quam corporis ærumnis perpetiendis tibi compares, sed aliorum labore partis tu frueris, neque ulla re abstinebis ex qua lucri aliquid facere queas. Nam equidem familiaribus meis undique lucrandi potestatem deferō. His auditis Hercules : O mulier, inquit, quod tibi nomen est? Illa vero, Amici mei, inquit, Felicitatem me appellānt; at qui oderunt obtractando vocant Ignaviam. Quum interim altera mulier accessisset : Ego quoque, inquit, ad te venio, mi Hercules, quæ et parentes tuos novi et quæ tua esset natura in puerili institutione animadverti. Unde spero fore ut si ea quæ ad me ducit via incesseris, pulchra et præclara facinora gloriose efficias atque ut ego longe honestior bonorumque a me profectorum causa illustrior videar. Neque vero te decipiam exordiis a voluptate ductis,

sed quemadmodum dii res ipsas ordinarunt, sic eas vere commemorabo. Nihil enim bonum ac præclarum sine labore ac studio dii hominibus tribuunt; sed sive deos tibi propitios esse vis, colendi sunt dii : sive ab amicis diligi vis, beneficia in amicis conferenda sunt : sive a civitate aliqua honorari cupis, utilitatis aliquid civitati afferendum est : sive Græciæ universæ virtutis nomine tui admirationem injicere vis, tentandum est, ut de Græciâ bene merearis : sive terram tibi fructus uberes ferre vis, colendi erunt agri : sive re pecuaria divitias quærendas tibi esse arbitraris, pecuariam facias oportet : sive bello potentior fieri gestis ac facultatem consequi vis tum amicos liberandi, tum subigendi hostes, non solum artes bellicæ ab earum peritis tibi discendæ sunt, sed etiam quomodo iis utendum sit exercitatione disci necesse est. Denique si etiam corpore vis esse validus, necesse est corpus consuefacias animo obedire laboribusque ac sudore exerceas. Tum ejus sermonem excipiens Ignavia, quemadmodum Prodicus ait, Videsne, inquit, mi Hercules,

κτῆσθαι. Οὗτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παιδευσιν. Ἐχόσμησε μέντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις βήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν.

(Xenophon Memorab. lib. II cap. 1 § 21-34, ex Prodic libro qui Ὁραὶ inscribatur et Stobæus Floril. I, 101. Suidas in Πρόδικος et Ὁραὶ Φέρεται καὶ βιβλίον Προδίκου ἐπιγραφόμενον Ὁραὶ, ἐν ᾧ ἐποίησε τὸν Ἡρακλέα τῇ Ἀρετῇ καὶ τῇ Κακίᾳ συντυγχάνοντα. Veteres scriptores qui hanc de Hercule fabulam vel commemorant vel imitantur supra enumeravi. Verborum contextum consultis recentioribus editionibus recensui, ita tamen ut multas virorum doctorum conjecturas, quæ minime necessariae videbantur, negligerem. De paucis tantum locis agam. Posui : ^a προσιέναι cum vet. edd.; vulgo προσιέναι, quod est in cod. Paris. — ^b καθαριότητι cum Valckenario; vulgo καθαρότητι. — ^c ἢ ὄρα ex Stobæo; ὄρα Xen. — ^d ποιησάμενος cum vet. edd. cf. Matthiæ Gramm. § 556. adn. 2; vulgo ποιήσῃ quam Aldinæ editionis scripturam Dindorfius recte mutavit in ποιήσῃ. — ^e διέσῃ cum codd. et antiquis testibus; cuius loco alii διαίσεις, alii διαίξεις legi iusserunt. — ^f ἢ ἀκούσας; vulgo ἢ τί ἀκούσας. — ^g τίνων ἀν' ὀσφραϊνόμενος

cum Cobeto; codd. τίνων ὀσφραϊνόμενος. — ^h ἡδέως πίνης ex Stobæo; ἡδέως πίνης Xen. — ⁱ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ad vinum ætatis tempore et diluendum et refrigerandum. Vid. Athen. III p. 124, ibique Casaub. p. 236. Veteres enim nivem et glaciem in subterraneis scrobibus ad hunc usum recondebant. Itaque Plinius lib. XIX c. 4 de luxu Romanorum loquens : Hi nives, inquit, illi glaciem potant, pœnasque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æstibus, excogitaturque ut alienis mensibus nix algeat. Cf. Gell. Noct. Att. XIX, 5 et Macrobr. Sat. VII, 12. — ^h στρωμνῆς μαλακᾶς illustrat Ruhnkenius allato Varronis loco de Hercule Socratico apud Non. Marcell. p. 539 : « in omnibus rebus bonis cotidianis : cubo in Sardonianis tapetibus : chlamydas et purpurea amicula, » ubi corrigit : In omnibus rebus bonis quotidiano (i. e. quotidie) cubo in Sardonianis tapetibus », *Sardiana tapetia* intelligens quæ Sardibus purpura tingebantur. — ⁱ ὀπόδαθρα non sunt lectulorum fulcra, quæ πόδας vocant, sed tapetia vel stragula quibus homines delicati solebant spondarum pedes imponere, ut mollius cubarent. Huc pertinet locus

quam longam viam ac difficilem ad voluptates hæc tibi mulier demonstret? ego vero facili brevique via ad beatitudinem te ducam. Tum Virtus, Misera vero tu, ait, quid boni habes? aut quam delectationem nosti, quum nihil horum causa facere velis? quæ jucundorum appetitum ne exspectas quidem, sed priusquam appetas, omnibus te comedes : priusquam esuriam, comedis : priusquam sitias, bibis : atque ut suaviter comedas, conditores instructoresque convivii excogitas : ut suaviter bibas, magno pretio vina tibi comparas, atque ætate nivis quærendæ causa circumcursas : ut suaviter dormias, non stragula tantum mollia, sed etiam lectulos lectulisque supposita tapetia mollia paras. Non enim propter labores somno te dare desideras, sed quia nihil habes quod agas. Venerem vero antequam ea indigeas omnibus machinis irritas, ipsis viris tanquam feminis utens. Ita enim amicos tuos instituis, ut noctu eos stupris polluas et utilissima diei parte somno opprimas. Cæterum quamvis sis immortalis, tamen simul a diis projecta es, simul ab honestis hominibus contumeliosis laceraris. Jam quod omnium auditu jucundissimum est, tuam ipsius laudem nullam audis : nec, quod spectaculum jucundissimum est, spectare potes. Quippe nullum unquam præclarum facinus tuum vidisti. Quis vero tibi aliquid dicenti fidem habeat? Quis rei alicujus indigenti quidquam suppeditet? Quis mentis compos ex tuo sodalitiio esse audeat? quum tui, si juvenes sint, corporibus sint debiles, si ætate processerint, desipiant ac mente capti sint; sine labore nitidi adolescentiam in conviviis conterunt, cum

labore squalidi senectutem transigunt : ante actorum eos pudet; agendorum onus ægre ferunt : jucundis in adolescentia velut cursim gustatis molesta senectuti seponunt. Ego vero diis familiariter utor et cum probis hominibus mihi consuetudo est : nec ullum præclarum facinus, sive divinum sive humanum, sine me efficitur. Maxime omnium vero a diis et hominibus probis, a quibus laudari convenit, cohonestor; artificibus cara operum sociæ, fida domorum custos heris, adiutrix benigna servis, laborum pace suscipiendorum fautrix egregia, constans in negotiis bellicis auxiliatrix, amicitiae consors optima. Est etiam amicis meis ciborum potionumque usus suavis pariter ac non magno parabilis : exspectant enim, donec appetant. Iidem somnum capiunt suaviorem quam otiosi; ac neque exprectos se moleste ferunt, neque somni causa officia sua detrectant. Ac juvenes quidem laudibus gaudent, quibus a senibus efferuntur, senes vero honoribus quos juvenes ipsis tribuunt delectantur. Iidem jucundam rerum olim gestarum recordationem habent, nec minori cum voluptate in præsentia quæ agenda sunt agunt, quum mea causa diis accepti sint, amicis cari, honesti in patria. Denique quum fatalis vitæ exitus adest, non inhonorati in oblivione jacent, sed sempiterna hominum memoria celebrati florent. Talibus laboribus exantlatis, mi Hercules, fortium parentum progenies, licet tibi ea felicitate uti quæ ab omnibus maxime prædicatur. Ita fere Prodicus persequitur præcepta et instituta, quibus Virtus Herculem informavit. Sed ille verbis magnificentioribus, quam ego nunc feci, sententias ornavit.

Xenophontis Cyrop. VIII, 8, 16 de luxu Persarum : ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ ταπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερειδῆ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπέικωσιν αἱ ταπίδες. Conf. Xenoph. Ages. c. 9.)

α. Τί μέρος^a τῆς ἡλικίας ἀμοιρον τῶν ἀνικρῶν^b; οὐ κατὰ μὲν τὴν πρῶτην γένεσιν τὸ νήπιον κλαίει, τοῦ ζῆν ἀπὸ λύπης ἀρχόμενον; οὐ λείπεται γοῶν οὐδεμιᾶς ἀλγρόδονος, ἀλλ' ἡ δι' ἔνδειαν ἢ περιψυγμὸν ἢ θάλασπον ἢ πληγὴν ὀδυῖται, λαλῆσαι μὲν οὐπω δυνάμενον ἂ πάσχει, κλαυθουριζόμενον δὲ καὶ ταύτην τῆς δυσαρρεστήσεως μίαν ἔχον φωνήν. Ὅπόταν δὲ εἰς τὴν ἑπταετιᾶν ἀφίκηται πολλοὺς πόνους διαντλήσαν, ἐπέστησαν παιδαγωγοὶ καὶ γραμματισταὶ καὶ παιδοτρίβηαι τυραννοῦντες· αὐξανομένω δὲ κριτικοί, γεωμέτραι, τακτικοί, πληθικός δεσποτῶν. Ἐπειδὴν δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφεῖ, καὶ φόβος χείρων ἦν^c, τὸ Λύκειον καὶ Ἀκαδημία καὶ γυμνασιαρχία καὶ βράβδι καὶ κακῶν ἀμετρία. Καὶ πᾶς ὁ τοῦ μεираχίσκου χρόνος ἐστὶν ὑπὸ σωφρονιστὰς κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς νέους αἵρεσιν^d αἴης εἰς Ἀρσίου πάγου βουλής. Ἐπειδὴν δὲ ἀπολυθῆ τούτων, φροντιδὲς ἀντικρυς ἐπέδυσαν καὶ διαλογισμοὶ τίνα τις τοῦ βίου ὁδὸν ἐνοστήσει, καὶ τοῖς ὕστερον γαλεποῖς ἐράνη τὰ πρῶτα παιδικὰ καὶ νηπίων ὡς ἀληθῶς φρόνητρα· στρατεῖαι τε γὰρ καὶ τραύματα καὶ συνεχεῖς ἀγῶνες. Εἶτα λαθὼν ὑπειστήλοε τὸ γῆρας,

εἰς ὃ πᾶν συρρεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκρηον καὶ δυσαλθέσ. Κἂν μὴ τις θάπτον ὡς χρέος ἀποδιδῶ τὸ ζῆν, ὡς ὀθλοστατίας ἢ φύσις ἐπιστάσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δὲ ἀκοήν, πολλακίς δὲ ἀμφοι. Κἂν ἐπιμεινῆ τις, παρέλυσεν, ἐλωθήσατο, παρήρθησεν. Ἄλλοι^e πολυγήρω ἀκμάζουσι, καὶ τῷ νῷ οἷς παῖδες οἱ γέροντες γίνονται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεοὶ τῶν ἀνθρωπιῶν ἐπιστήμονες, οὗς ἂν περὶ πλείστου ποῦνται, θάπτον ἀπαλλάττουσι τοῦ ζῆν. Ἀγαμήδης γοῶν καὶ Τροφῶνιος οἱ δειμάμενοι τὸ Πυθοῖ τοῦ θεοῦ τέμενος, εὐξάμενοι τὸ κράτιστον αὐτοῖς γενέσθαι, κοιμηθέντες οὐκέτ' ἀνέστησαν· οἱ τε τῆς Ἀργείας ἱερείας υἱεῖς, ὁμοίως εὐξάμενης αὐτοῖς τῆς μητρὸς γενέσθαι τι τῆς εὐσεβείας παρὰ τῆς Ἦρας γέρας, ἐπειδὴ τοῦ ζεύγους ὑστερήσαντος ὑποδύντες αὐτοὶ διήνεγκαν αὐτὴν εἰς τὸν νεῶν, μετὰ τὴν εὐχὴν νυκτὶ μετέλλαξαν. Μακρὸν ἂν εἴη διεξένει τὰ τῶν ποιητῶν, οἱ ποιήμασι θειοτέροις τὰ περὶ τὸν βίον θεσπιμίδουσιν, ὡς κατοδύρονται τὸ ζῆν· ἐνὸς δὲ μόνου μνησθήσομαι τοῦ ἀξιολογωτάτου, λέγοντος,

ὡς^f γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσιν
ζῶειν ἀγχυμένους,

καὶ

οὐ^g μὲν γὰρ τί πού ἐστιν οἰζυριώτερον ἀνδρὸς
πάντων ὅσα τε γαῖαν ἐπιπνεῖται τε καὶ ἔρπει.

Τὸν δ' Ἀμφιάρσον τί φησιν;

τὸν^h περὶ κῆρι φίλει Ζεὺς· τ' ἀγίλογος καὶ Ἀπόλλων

2. Quæ vitæ hominum pars molestiis vacat? nonne in ipso quasi ortus vestibulo infans plorat vitamque a dolore auspicatur? Quippe a nullo cruciati immunis est, sed vel rerum necessariarum penuria, vel frigore, vel calore, vel plaga aliqua turbatur, quum tamen nondum fari nec quæ patiatur declarare, sed solo vagitu atque ejulatu mæstitiam suam significare possit. Deinde ubi ad septimum annum multis laboribus exantlatis pervenerit, præceptores, literatores et ludimagistri cum crudeli imperio ei præficiuntur, adolescenti vero critici, geometræ, rei militaris doctores, denique reliqua dominorum turba. Postquam autem in epheborum numerum ascriptus est: tum vero gravior metus ingruit, Lyceum, Academia, gymnasiarchæ severitas, virgæ, nimia malorum magnitudo. Ita omne adolescentis tempus sub moderatorum illorum imperio ex Areopagi erga juventutem voluntate traducitur. At quum his molestiis levatus est, manifesto animum cura et cogitatio de vitæ genere eligendo subit, ita ut priores illæ difficultates cum posterioribus comparatæ pueriles plane et revera infantium terribilissima videantur. Expeditiones enim et vulnera et perpetua certamina sequuntur. Hinc inscienti obrepit senectus, in quam omnis humanæ naturæ fragilitas atque illa remediis ægrè cedens imbecillitas confluit. Quod nisi quis citius debiti instar vitam naturæ reddiderit, hæc tanquam feneratorix instans atque urgens velut pignus ab alio visum, ab alio auditum, sæpe

etiam utrumque aufert. At si quis diutius maneat in vita, ejus membra debilitat, mutilat, prope luxat. Sunt qui grandævi corporibus vigeant senesque animo bis pueri fiant. Quamobrem etiam dii, rerum humanarum intelligentes, quos maximi faciunt, eos citius emigrare e vita patiuntur. Nam Agamedes et Trophonius quum Pythiæ Apollinis templum exædificavissent, precati adeo ut quod optimum esset ipsis contingeret, postquam somno se dedere, non amplius surrexerunt. Idem Argivæ sacerdotis filii evenit, ubi primum eorum mater Junonem venerata similiter a dea petivit, ut filiis suis pietatis præmium daret. Quum enim jumenta in tempore non venissent, ipsi currum subierunt matremque ad fanum advexerunt, sed post illas preces nocte exspirarunt. Longum est explanare, qua ratione poeta, divinis carminibus vaticinati, vitam humanam deplorent. Sed unius tantum carminum conditoris memoria dignissimi mentionem faciam, cujus hæc sunt verba:

Quam superi miserum stamen mortalibus ævi
nevare, ut vivi desenda per omnia durent,

et

Nil magis infelix fuerit mortalibus ægris
e cunctis terram quæ supra flantque meantque.

De Ampliaræo vero quid ait:

Jupiter hunc totis animis, hunc Phœbus amabat,

παντοίῃ φιλότῳ· οὐδ' ἔκτεο γήραος οὐδόν.
 'Ο δὲ κελεύων

τὸν ἰ φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
 τί σοι φαίνεται; ἀλλὰ παύομαι, μὴ ποτε παρὰ τὴν
 ὑπόσχασιν μηκύνω καὶ ἐτέρων μνησκόμενος. Ποῖαν
 δὲ τις ἐλόμενος ἐπιτήδευσιν ἢ τέχνην οὐ μέμφεται καὶ
 τοῖς παροῦσι γαλεπαίνει; Τούς χειρωνακτικούς ἐπέλ-
 θωμεν καὶ βαναύσους, πονουμένους ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα.
 καὶ μόλις ποριζομένους τάπιτῆδαια, κατοδυρομένους τε
 αὐτοὺς καὶ πᾶσαν ἀγρυπνίαν ἀναπιπλάντας ὀλοφυρ-
 μοῦ καὶ δακρύων; Ἀλλὰ τὸν πλοητικὸν καταλεζόμεθα,
 περαιοῦμενον διὰ τωσῶνδε κινδύνων, καὶ μήτε, ὡς
 ἀπερήνατο Βίας, ἐν τοῖς τεθνηκόσιν ὄντα μήτε ἐν
 τοῖς βιοῦσιν; ὁ γὰρ ἐπίγειος ἄνθρωπος ὡς ἀμφίβιος
 αὐτὸν εἰς τὸ πέλταγος ἐβρίψεν, ἐπὶ τῇ τύχῃ γενό-
 μενος πᾶς. Ἀλλ' ἢ γεωργία γλυκεύ; ὄθλον. Ἀλλ'
 ὄγ. ὄλον, ὡς φασιν, ἔλκος, ἀεὶ λύπησιν πρόφασιν
 εὐρισκόμενον; κλαῖον νυκὶ μὲν αὐχμῶν, νυκὶ δὲ ἐπομ-
 βρίαν, νυκὶ δὲ ἐπίκαυσιν, νυκὶ δὲ ἐρουσίθην, νυκὶ δὲ
 θάλλπος ἀχαίρον ἢ κρύος; Ἀλλ' ἢ πολυτίμητος πολι-
 τεΐα (πολλὰ γὰρ υπερβαίνω) διὰ πόσων ἐλάνυεται
 δαιῶν; τὴν μὲν γαρὰν ἔχουσα, φλεγμονῆς οἰκην,
 ταλλομένην καὶ σφυγματώδη, τὴν δὲ ἀπότευσιν ἀλ-
 γεινὴν καὶ θανάτων μυρίων χεῖρων. Τίς γὰρ ἂν εὐδαι-
 μονήσσειε πρὸς ὄθλον ζῶν, εἰ πομπυσθεΐη καὶ κροτη-
 θεΐη δῆμου παίγνου ἐκβαλλόμενον, συριττόμενον,
 ζημιούμενον, θνησκον, ἐλευόμενον; ἐπεὶ τοί γε, Ἀξίογε
 πολιτικέ, ποῦ τέθνηκε Μιλτιάδης; ποῦ δὲ Θεμιστο-
 κλῆς; ποῦ δὲ Ἐφιάλτης; ποῦ δὲ οἱ πρόων δέκα στρα-
 τηγοί^h;

(Pseudoplato Axioch. p. 366 extr. ex quo-
 dam Prodicii libro. Ait enim : καὶ ταῦτα δὲ ἂ λέγω
 Προδικίου ἐστὶ τοῦ σοφοῦ ἀπηγήματα, τὰ μὲν διμοί-
 ρου ἐωνημένα, τὰ δὲ δευτεῖν δραγμαῖν, τὰ δὲ τετρα-
 δράμμου. Προδικία γὰρ ἀνήρ οὗτος οὐδένα διδάσκει, διὰ
 παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶν αὐτῷ φωνεῖν τὸ Ἐπιγράμμιον, ἃ

δὲ χεῖρ τὰν χεῖρα νίξει· ὁδὸς τι καὶ λάβε τι. Καὶ
 πρόων γούν παρὰ Καλλίᾳ τῷ Ἰπποκρίτῳ ποιούμενος
 ἐπίδειξιν τασάδε τοῦ ζῆν κατεΐπεν, ὥστε ἔγωγε μὲν
 παρὰ ἀκαρῆ διέγραψα τὸν βίον, καὶ ἐξ ἐκείνου θανατῶ
 μου ἢ ψυχῆ, Ἀξίογε. ΑΞΙ. Τίνα δὲ ἦν τὰ λεχθέντα;
 ΣΩ. Φράσασίμι ἂν σοι ταῦτα ἃ μνημονεύσω. Ἐφη
 γάρ, Τί μέρος τῆς ἡλικίας κτλ. Idem caput sive ex
 Prodicii libro sive ex Platone petitum servavit
 Stobæus Florileg. XCIV, 75. Quum autem et
 Platonis et Stobæi codices hic illic depravati vi-
 deantur, modo hunc modo illum auctorem in
 recensendo textu secutus sum. Præterea locos
 aliquot corruptos emendavi. Scripsi igitur : ^a τί
 μέρος cum codd. Plat.; ποῖον μέρος Stob. —
^b ἄμοιρον τῶν ἀνιαρῶν cum Stob.; οὐ τῶν ἀνιαρῶν
 Plat. — ^c ἐπειδὴν δὲ εἰς τοὺς ἐρήθους ἐγγραφῆ, καὶ
 φόδος χεῖρων ἦν, τὸ Λύκειον κτλ. (conf. Matthiæ
 Grammi. Græc. § 505, 2) quum apud Platonem
 legatur ἐπειδὴν δὲ εἰς τοὺς ἐρήθους ἐγγραφῆ καὶ φό-
 δος χεῖρων ἦ (vel ἦ, Steph. εἴη), τὸ Λύκειον, apud
 Stobæum vero ἐπειδὴν δὲ εἰς τοὺς ἐρήθους ἐγγραφῆ,
 κοσμητῆς καὶ φόδος χεῖρων, ἐπειτα Λύκειον κτλ. —
^d κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς νέους αἴρεσιν; vulgo apud utrum-
 que scriptorem καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς νέους αἴρεσιν. —
^e ἄλλοι πολυγῆρω ἀκαμάουσι, καὶ τῷ νῶ δις παῖδες οἱ
 γέροντες γίνονται cum Toupio Cur. Post. in
 Theocr. p. 15 pro vulgata lectione ἄλλοι πολυ-
 γήρωσ κτλ. Ita videlicet Platonis exemplaria; nam
 Stobæi membranæ habent ἄλλ' οἱ πολλοὶ γήρωσ
 ἀπακαμάουσι καὶ τῷ νῶ, καὶ δις παῖδες οἱ γέροντες
 κατὰ τὴν παροιμίαν. — ^f Homer. Iliad. XXIV, 525-
 526. — ^g Id. Iliad. XVII, 446-447. — ^h Id.
 Odysse. XV, 245-246. — ⁱ Euripides in Cre-
 sphonte apud Ciceron. Tusc. I, 48. Cf. Eurip.
 Fragm. p. 594 vol. VII ed. Glasg. — ^k ποῦ δὲ οἱ
 πρόων δέκα στρατηγοί; vulgo apud Platonem scri-

ille tamen justi metas non attigit ævi.
 Qui vero nos jubet
 lugere, ubi esset aliquis in lucem editus,
 humanæ vitæ varia reputantes mala
 quam recte tibi videtur dicere? Sed finem dicendi facio,
 ne dum alios etiam commemoro, contra quam pollicitus
 sum, longiorem orationem efficiam. Quis porro mortali-
 um est qui illud vitæ institutum eamve artem, cui de-
 ditus sit, non incuset ac de sua conditione non queratur?
 Adeamus primum fabros et opifices, qui diurnos noctur-
 nosque labores sustinendo vix victum sibi comparant,
 nonne illi suam sortem vehementer deplorant atque omnes
 suas vigilias lamentis et lacrimis complent? Nautarumne
 vitam exponamus, qui tot tantisque periculis perfungun-
 tur, ac neque in mortuis, ut Bias affirmavit, neque in
 vivis sunt? Homo enim terrenus, velut bestia anceps in
 utraque sede vivens, in mare se præcipitat totumque se

fortunæ committit. Verum agricultura jucunda est. Est
 sane. Nonne tamen tota, ut ajunt, ulcus est, semper
 doloris causam reperiens, quum videlicet modo siccita-
 tem deplorat, modo imbres, modo uredinem, modo rubi-
 ginem, modo calorem intempestivum vel frigus? Jam
 vero honestissima illa reipublicæ administratio, ut multa
 prætermittam, in quot pericula adducitur! quippe quæ
 gaudium habeat furunculi instar palpans atque micans,
 repulsam vero tum gravem tum ipsa morte sexcentis par-
 tibus pejorem. Quis enim ad vulgi arbitrium vivens bea-
 tus esse possit, si permulceatur verbis et plausu exci-
 piatur, quamvis paulo post ludibrio sit populo futurus
 ideoque nunc e civitate ejiciatur, nunc exhibetur, nunc
 mulctetur, nunc morte afficiatur, nunc miserandus videat-
 ur? Ubi enim, Axioche, vir civilis, mortuus est Militia-
 des? ubi Themistocles? ubi Ephialtes? ubi denique decem
 illi qui nuper fuere prætores?

hītur πῶς δ' οἱ πρόην στρατηγοί; vel πῶς δ' οἱ πρόην βασιλεῖς καὶ στρατηγοί; apud Stobæum autem πῶς δὲ πρόην οἱ δέκα στρατηγοί.)

3. Ἦκουσα δὲ ποτε καὶ τοῦ Προδίκου λέγοντος, ὅτι ὁ θάνατος οὔτε περὶ τοὺς ζῶντας ἔστιν οὔτε περὶ τοὺς μετῆλλαχότας.

(Pseudoplatō Axioch. p. 369. Hæc sententia in sequentibus sic illustratur : ΑΞ. Πῶς φῆς, ὦ Σώκρατες; ΣΩ. Ὅτι περὶ μὲν τοὺς ζῶντας οὐκ ἔστιν, αἱ δὲ ἀποθανόντες οὐκ εἰσίν. Ὡστε οὔτε περὶ σέ νῦν ἔστιν, οὐ γὰρ τέθνηκας, οὔτε εἴ τι πάθοις, ἔσται περὶ σέ· σὺ γὰρ οὐκ ἔσει. Μάταιος οὖν ἡ λύπη περὶ τοῦ μήτε ὄντος μήτε ἐσομένου περὶ Ἀξίονον Ἀξίονον οδύρεσθαι, καὶ ὅμοιον ὡς εἰ περὶ τῆς Σκύλλης ἢ τοῦ Κενταύρου τις οδύροιο, τῶν μήτε ὄντων νῦν περὶ σέ μήτε ὑστερον μετὰ τὴν τελευταίην ἐσομένων. Τὸ γὰρ φοβερόν τοῖς οὐσίην ἔσται· τοῖς δ' οὐκ οὔσι πῶς ἂν εἴη; Priora inde a verbis ὅτι ὁ θάνατος; usque ad οἱ δὲ ἀποθανόντες οὐκ εἰσίν exstant etiam apud Stobæum Floril. CX, 34. Similiter Epicurus de morte iudicabat teste Diogene Laertio X, 125. Ait enim : οὐδὲν γὰρ ἔστιν ἐν τῇ ζῆν δεινόν, τῷ κατελιχφότῳ γνησίως τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. Ὡστε μάταιος ὁ λέγων δεδιέναι τὸν θάνατον, οὐχ ὅτι λυπήσει παρών, ἀλλ' ὅτι λυπεῖ μέλλον. Ὁ γὰρ παρὸν οὐκ ἐνοχλεῖ, προσδοκώμενον κενῶς λυπεῖ. Τὸ φρικωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· ἐπειδὴ περ, ὅταν μὲν ἡμεῖς ὄμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν· ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῆ, τότ' ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν. Οὔτε οὖν πρὸς τοὺς ζῶντας ἔστιν, οὔτε πρὸς τοὺς τετελευτηκότας· ἐπειδὴ περ περὶ οὗς μὲν οὐκ ἔστιν, αἱ δὲ οὐκέτι εἰσίν. Denique Prodicus vel Epicuri disciplinae consentanea sunt, quæ Cicero Tusc. I, 38 scripsit : « Natura vero, inquit, sic se habet, ut quomodo initium nobis rerum omnium ortus noster afferat, sic exitum mors. Ut nihil pertinet ad nos ante ortum : sic nihil pertinet

pertinebit. In quo quid potest esse mali, quum mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? Alteri nulli sunt; alteros non tangit. »)

4. Καταμαθὼν δ' ἐγὼ οὕτως ἔχοντα τὸν Ἐρυξίαν, καὶ εὐλαθούμενος μὴ ποβρωτέρω τις λοιδορία καὶ ἐναντιώσις γένοιτο, Τουτονὶ μὲν τὸν λόγον, ἔφη ἐγώ, πρόην ἐν Λυκείῳ ἀνὴρ σοφὸς λέγων Προδίκος ὁ Κεῖτος ἐδόκει τοῖς παροῦσι φλυαρεῖν οὕτως, ὥστε μηδένα δύνασθαι πείσαι τῶν παρόντων ὡς ἀληθῆ ἴλοι. Καὶ δῆτα καὶ μειράκιον τι σφόδρα νέον προσελθὼν καὶ στοιμύλον, προσκαχιζόμενον, κατεγέλα τε καὶ ἐχλεύαζε καὶ ἔσειεν αὐτόν, βουλόμενον λόγον λαμβάνειν ὧν ἔλεγε· καὶ μέντοι καὶ πολὺ μάλλον εὐδοκίμησε παρὰ τοῖς ἀκρωμένοις ἤπερ ὁ Προδίκος. Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Ἐρασίστρατος, ἔχοις ἂν ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι τὸν λόγον; Πάνυ μὲν οὖν, ἐὰν ἄρα ἀναμνησθῶ. Ὡδὲ γὰρ πῶς, ὡς ἐγώ μαι, εἶπεν. Ἡρώτα γὰρ αὐτὸν τὸ μειράκιον πῶς οἰεταὶ κακὸν εἶναι τὸ πλουτεῖν, καὶ ὅπως ἀγαθόν. Ὁ δ' ὑπολαβὼν, Ὡσπερ καὶ σὺ νῦν δῆ, ἔφη, τοῖς μὲν καλοῖς καγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀγαθόν, καὶ τοῖς ἐπισταμένοις ὅπου δεῖ χρῆσθαι τοῖς χρήμασι, τούτοις μὲν ἀγαθόν, τοῖς δὲ μοχθηροῖς καὶ ἀνεπιστήμοσι κακόν. Ἐγχεῖ δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πράγματα οὕτω πάντα· ὁποῖοι γὰρ ἂν τινες ὄσιν οἱ χρώμενοι, τοιαῦτα καὶ τὰ πράγματα αὐτοῖς ἀνάγκη εἶναι. Καλῶς δ', ἔφη, δοκεῖ μοι καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου πεποιθῆσθαι·

Καὶ φρονεῖσι τοῖ' ὁμοίως ἐγχυρέωσιν^a ἐργασίαν^b.

Νῦν ἄρ', ἔφη τὸ μειράκιον, εἴ τις ἐμὲ σοφὸν ποιοῖ ταύτην τὴν σοφίαν ἢν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες σοφοὶ εἰσιν, ἀμα ἀνάγκη καὶ τὰ ἄλλα πράγματα αὐτὸν ἀγαθὰ ἐμοὶ ποιεῖν, πρὸς μὲν αὐτὰ ἐκεῖνα μηδὲν πραγματευσάμενον, ὅτι δ' ἐμὲ ἀντ' ἀμαθοῦς σοφὸν πεποιθήκεν· ὥσπερ εἴ τις ἐμὲ νυνὶ γραμματικὸν ποιήσειεν, ἀνάγκη αὐτὸν καὶ τᾶλλα πράγματα γραμματικὰ ἐμοὶ ποιεῖν, καὶ εἰ μουσικόν, μουσικά· ὥσπερ ὅταν ἀγαθὸν ἐμὲ ποιήσῃ, ἀμα ἀγαθὰ καὶ τὰ πράγματα πεποιθήκεναι μοι. Οὐ

3. Audivi præterea Prodicum aliquando dicentem, mortem neque ad vivos neque ad mortuos pertinere.

4. Ego vero quum Eryxiam ita affectum esse intellexissem, ac vereretur ne concertationis studio concivici insuper alterum consecraretur : Hoc, inquam, sermone nuper in Lyceo habito vir sapiens Prodicus Ceus ita nugari præsentibus videbatur, ut eorum nemini se vera dicere posset persuadere. Ac sane etiam homo quidam peradulescens insigni loquacitate ipsum aggressus assidebat, deridebat, ludificabatur, calumniabatur, eo consilio ut dictorum rationem acciperet; atque is quidem multo etiam magis aud entium sermonibus celebrabatur quam Prodicus. Potesse igitur nobis, inquit Erastriatus, sermonem istum referre? Omnino, si forte meminerō. Sic enim fere, ut ego arbitror, se habebat. Interrogabat enim ipsum adolescentulus, quomodo putaret malum esse, divitiis abun-

dare, et quomodo bonum. Is autem sermonem excipiens, quemadmodum et tu nunc, ait, probis et honestis hominibus bonum esse; item his qui scirent ubi divitiis uti oporteret, bonum esse, improbis autem atque illud ignorantibus malum. Habent vero, inquit, etiam cæteræ res omnes se hoc modo ut quales fuerint qui iis utuntur, tales etiam res ipsæ esse necesse sit. Ac recte, inquit, mihi videtur illud Archilochi dictum esse :

et ita animati sunt, ut se habent res in quas incurunt.

Nunc igitur, inquit adolescentulus, si quis me peritum faciat ejus sapientiæ, qua viri boni præditi sunt, simul necesse est eum etiam cæteras res mihi bonas præstare, ita ut nihil negotii in illis ipsis ad meum usum accommodandis habuerit, quia me ex imperito peritum fecit : quemadmodum si quis me nunc grammaticum faciat, ne-

μέντοι ταῦτά γε ξυνέφη ὁ Πρόδικος, ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὁμολογεῖ. Πότερον δέ σοι δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ οἰκίαν ποιεῖν ἀνθρώπου ἔργον εἶναι, οὕτω καὶ πράγματα ἀγαθὰ ποιεῖν; ἢ ἀνάγκη, ὅποι' ἄτ' ἂν τὴν ἀρχὴν γένωνται, εἴτε κακὰ εἴτε ἀγαθὰ, τοιαῦτα διατελεῖν ὄντα αὐτά; Ὑποπτέουσας δέ μοι δοκεῖ ὁ Πρόδικος, ἧ ἔμελλεν ὁ λόγος χωρήσασθαι αὐτῶν, σφόδρα πανούργως, ἵνα μὴ πάντων παρόντων ἐναντίον φαίνοιτο ἐξελεγχόμενος ὑπὸ τοῦ μειράκιου· μόνῳ μὲν γὰρ αὐτῷ τοῦτο παθεῖν οὐδὲν ὥστε διαφέρειν· ἔφη ἀνθρώπου ἔργον εἶναι. Πότερον δέ σοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι διδασκτὸν ἢ ἀρετὴ ἢ ἔμφροτον; Διδακτὸν, ἔφη, ἔμοιγε. Οὐκοῦν, ἔφη, ἂν δοκοῖ ὅ σοι ἡλίθιος εἶναι εἰ τις οἴοιτο τοῖς θεοῖς εὐχόμενος γραμματικὸς ἂν γενέσθαι ἢ μουσικός, ἢ ἑτέραν τινὰ ἐπιστήμην λαβεῖν, ἢν ἀνάγκη μαθόντα παρ' ἑτέρου ἢ αὐτὸν ἐξευρόντα κτήσασθαι; Συνέφη καὶ ταῦτα. Οὐκοῦν, ἔφη τὸ μειράκιον, σύ, ὦ Πρόδικε, ὅταν εὐχῇ τοῖς θεοῖς εὖ πράττειν καὶ ἀγαθὰ σοι εἶναι, τότε οὐδὲν ἕτερον ὀφείλει ἢ καλὸς καγαθὸς γενέσθαι, εἴπερ τοῖς μὲν καλοῖς καγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ πράγματα τυγχάνει ἀγαθὰ ὄντα, τοῖς δὲ φαύλοις μοχθηρά. Εἴπερ οὖν τυγχάνει ἢ ἀρετὴ διδασκτὸς οὖσα, οὐδὲν ἕτερον φαίνοιτο ἂν εὐχόμενος ἢ διδασθῆναι ἢ οὐκ ἐπίστασαι. Εἶπον οὖν ἐγὼ πρὸς τὸν Πρόδικον ὅτι μοι δοκεῖ οὐχὶ φαῦλον πρᾶγμα πεπονθέναι, εἰ τυγχάνει τούτου διημαρτηκῶς, εἰ οἴεται, ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν ἂ εὐλόγητα, γενέσθαι ἂν καὶ ἄμα. Εἰ καὶ σὺ ἐκάστοτε σπουδῇ βαδίζων εἰς πόλιν, προσευχόμενος αἰτεῖς παρὰ τῶν θεῶν δοῦναι σοι ἀγαθὰ, οὐ μέντοι οἴσθα εἰ οἴοι τέ σοι ἐκείνοι ταῦτα δοῦναι ἢ σὺ τυγχάνεις αἰτούμενος, ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς τὰς τοῦ γραμμα-

τιστοῦ φοιτῶν θύρας ἀντιβολοῖς σοι δοῦναι γραμματικὴν ἐπιστήμην μὴδὲν ἄλλο πραγματευσαμένῳ, ἀλλὰ ἦντινα λαβὼν παραχρῆμα καὶ δυνήσει πράττειν τὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἔργα. Ταῦτα ἐμοῦ λέγοντος ὁ Πρόδικος ἀνανήγετο πρὸς τὸ μειράκιον, ὡς ἀμυνοῦμενος, καὶ ἐπιδείξων ταῦτα ἄπερ αὐτῶν νῦν δὴ, ἀγανακτῶν εἰ φαίνοιτο μάτην τοῖς θεοῖς εὐχόμενος. Εἶτα προσελθὼν ὁ γυμνασίαρχος ἀπαλλάττεσθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ γυμνασίου ἐκέλευεν, ὡς οὐκ ἐπιτήδεια τοῖς νέοις διαλεγόμενον· εἰ δὲ μὴ ἐπιτήδεια, δῆλον ὅτι μοχθηρά.

(Pseudoplatō in Eryxia p. 397-399 et Stobæus Flor. XCII, 21 usque ad Archilochi versiculum. De hoc pauca annotanda. Archilochus scripserat : τοῖος ἀνθρώποισι θυμός, Ἰλαῦκε, Λεπτινεὺ πάϊ, γίγνεται θνητοῖς, ὀκοῖην Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγη, καὶ φρονεῖσι τοί', ὀκοῖσις ἐγκυρέωσιν ἔργμασιν teste Theone Progymn. I, p. 153 ed. Walz. cujus verba sunt : Ὅμηρον μεταφράζων, ὅτε φησὶ « Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, ὅσον ἐπ' ἡμᾶρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε » ὁ Ἄρχιλοχος· « Τοῖος ἀνθρώποισι θυμός κτλ. Homeri locus legitur Odys. XVIII, 135-136. Cum Theone consentit interpres græcus Hermog. VII, p. 934 qui falso vs. 1 ἀνθρώποις νόος et vs. 2 ὀκοῖον habet. Adde Diog. Laert. IX, 71 ubi scriptum reperitur ἀνθρώποις νοῦς, mutatum a Cobeto in ἀνθρώποισι θυμός. Præterea Suidas v. Πυρρόνεια· τοῖς ἀνθρώποις νοῦς γίνεται ὀκοῖην Ζεὺς ἡμέρην ἄγει. Rectius Stobæus Ecl. Phys. I p. 38 τοῖος ἀνθρώποισι θυμός, κτλ. Similiter Plutarchus De nobil. c. 22, vol. XIV p. 429 ed. Hutten. τοῖος ἀνθρώποισι γὰρ θυμός κτλ.

cesse est cum et cæteras res grammaticas mihi præstare, et si musicum, musicas; ut quum bonum me præstiterit, simul necesse est ipsum cæteras res bonas mihi præstitisse. Non tamen de his assensus est Prodicus, sed illa concedebat. Utrum tibi videtur, inquit, sicut domum ædificare hominis opus esse, ita etiam res bonas præstare, an necesse est, qualescunque a principio fuerint, sive malæ sive bonæ, tales ipsas perpetuo permanere. Sed quum Prodicus, ut mea fert opinio, animadverteret, quo sermo ipsorum processurus esset, admodum callide, ne coram omnibus qui aderant ab adolescentulo redargui videretur : soli enim sibi hoc accidere, nihil sua interesse opinabatur : hominis opus esse dixit. Utrum vero, inquit, videtur tibi virtus doceri posse an ingenerata hominibus esse. Doceri posse, inquit, mihi videtur. Nonne tibi videtur, inquit, stolidus esse, si quis precibus deorum numini adhibitis putet se grammaticum vel musicum fore, vel aliam quandam scientiam consequiturum esse, quam necessario aut ab alio traditam aut nostro ingenio inventam consequimur? Assensus est et hæc. Nonne, inquit adolescentulus, tu, o Prodice, quum a diis precaris prosperum successum et ut bona tibi contingant, tum nihil

aliud precaris, quam ut probus et bonus fias, siquidem probis et bonis hominibus res etiam sunt bonæ, improbis autem malæ. Si igitur virtus doceri potest, nihil aliud videris precari a diis, quam ut discas quæ nescis. Ego igitur Prodicus dixi, existimare me, nihil mali ipsi accidisse, si in hoc peccasset, quod nobis ea quæ a diis precamur, simul etiam contingere arbitraretur. Etsi enim tu semper ad urbem properanter pergis et venerabundus a diis petis, ut dent tibi bona, tamen non habes exploratum, posse illos tibi dare, quæ tu petis, tanquam si ad literatoris fores accedas eumque etiam atque etiam ores, ut tibi grammaticam artem tradat nihil aliud ejus rei gratia meditato, sed qua arrepta statim etiam literatoris munera exsequi possis. Hæc me dicente Prodicus inveli in adolescentulum paratos erat, ea mente, ut injuriam sibi illatam ulcisceretur eaque quæ tu nunc demonstraret, quippe cui ægre esset, quod frustra deos precibus invocare videretur. Deinde quum gymnasiarchus propius accessisset, discedere eum e gymnasio jussit, ut qui non idonea juvenibus dissereret : sin autem non idonea, nimirum mala.

item auctor vitæ Homeri apud Galeum opusc. p. 366 et Apostolius XII, 97. Porro Sextus Empiricus adv. Math. VII, 218 ed. Bekker. : καὶ Ἀρχιλόγος δὲ φησι τοὺς ἀνθρώπους τοιαῦτα φρονεῖν, ὁποῖον Ζεὺς ἐφ' ἡμέραν ἄγει. Cf. Archilochi fragm. in Bergkii Poetis Lyricis p. 551 seq. Ad Homeri locum quem imitatus est Archilochus hanc notam scholiastes apposuit : οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐκδέχονται ὅτι οἷον ἂν ἦ τὸ κατάστημα τοῦ ἀέρος, τοιαύτην καὶ τὴν ἡμέραν διατελοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ δὲ ποιητὴς λέγει, ὁποῖα ἂν ἦ τὰ προσπίπτοντα, τούτοις ἐξομοιοῦμεθα. Eustathius autem poeta mentem sic declarat : ὁποῖα ἂν ἦ τὰ προσπίπτοντα, τοιοῦτός ἐστι καὶ ὁ νοῦς· ἐν εὐτυχίαις συνεξαίρομενος, ἐν δὲ τοῖς ἀνάπαλιν ταπεινούμενος. In eandem sententiam Euripides Suppl. vs. 734-736 : ὦ Ζεῦ, τί ὄητα τοὺς τλαιπιώρους βροτοὺς φρονεῖν λέγουσι ; σοῦ

γὰρ ἐξηρητήμεθα ὀρωμέν τε τοιαῦθ' ἂν σὺ τυγγάνης θέλων, ejus verbis usi sunt Diogenes Laertius IX, 71 et Plutarchus De Stoicor. repugn. cap. 47, vol. XIII p. 399 ed. Hutten. Similia dicta apud Latinos quoque scriptores exstant. Nam Cicero apud Augustinum De Civitate dei lib. V cap. 8 ait : Tales sunt hominum mentes, quali pater ipse Juppiter auctiferas lustravit lumine terras. Terentius Heecyr. act. III, scen. III, 20 : Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus. Virgilius Georgicorum lib. I, 421-423 : Vertuntur species animorum, et pectora motus nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat, concipiunt. Reposui autem hoc loco : ^a ἐγκυρώσωσιν cum optimis codd.; Steph. ἐσκυρώσωσιν. — ^b ἔργμασιν cum Stephano; codd. ἐρύμασιν. — ^c δοκοῖ; codd. δοκῆ.)

ΓΟΡΓΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὧ ἄνδρες Ἕλληνας [οἱ πρῶτοι τὰς τοιαύτας πανηγύρεις συναγαγόντες].

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. 14, pag. 1414 b ed. Bekk.: λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προσίμια ἐξ ἐπαινοῦ ἢ ψόγου· ὅσον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ· Ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὧ ἄνδρες Ἕλληνας· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ (orat. 4 in it.) ψέγει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς ὠρεαῖς ἐτίμησαν, τοῖς δ' εὖ φρονούσιν οὐδὲν ἄθλον ἐποίησαν. Verbis ab Aristotele servatis adjecti oī prōtoi tās toiaūtās panηγύρεις συναγαγόντες, quia in exordio orationis ait Gorgiam laudibus extulisse eos qui primi hujusmodi conventus instituisent. Huc accedit Quintiliani auctoritas qui lib. III, 8, 9, quum Aristotelem in Rhetoricis sequatur, Gorgias, inquit, in Olympico laudans eos qui primi tales instituerunt conventus. Catero qui nisi forte praecessit aliquid, ad quod referretur τὰς τοιαύτας, verisimile est scriptorem simpliciter posuisse τὰς πανηγύρεις. Sed rem incertam in iudicatum relinquam.)

2. Ξέρξης δ τῶν Περσῶν Ζεύς.

(Longinus De sublimitate III, 1, 2 pag. 10 ed. Weisk. ex funebri Gorgiae oratione.)

3. Γύπες ἔμψυχοι τάφοι.

(Longinus De sublimitate III, 1, 2 pag. 10 ed. Weisk. ex funebri Gorgiae oratione.)

1. Merito, Græci, multis admirabiles ii videri debent, qui primi tales conventus instituerunt.

2. Xerxes Persarum Jupiter.

3. Vultures viva sepulcra.

4. Porro Gorgias idcirco Cimonem ait pecuniam quaesivisse, ut ea uteretur, usum esse autem, ut in honore haberetur.

5. Dionysius in secundo de dicendi generibus ita de Gorgia pronuntiat, quia formæ ejus orationum tais character sit; laudibus autem prosequitur eos Athenienses qui bellica virtute præstiterunt. « quid enim deerat his viris earum rerum, quas viris inesse oportet? Quid vero etiam inerat, quod non oporteat inesse? Utinam et possem dicere quæ velo, et vellem dicere quæ oportet, et ita quidem, ut tam deos indignantes laterem, quam hominum invidiam effu-

GORGIAE

FRAGMENTA.

4. Ἐτι τοίνυν Γοργίας μὲν ὁ Λεοντίνος φησι, τὸν Κίμωνα τὰ χρήματα κτᾶσθαι μὲν, ὡς χρῆτο, χρῆσθαι δὲ, ὡς τιμῆτο.

(Plutarchus vit. Cimon. cap. 10, vol. III p. 259 ed. Hutten. fortasse ex funebri Gorgiae oratione.)

5. Διονύσιος ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ χαρακτήρων περὶ Ἰοργίου τὰδε φησίν, ὅτι τῆς ιδέας τῶν αὐτοῦ λόγων τοιοῦτος ὁ χαρακτήρ· ἐγκωμιάζει δὲ τοὺς ἐν πολέμοις ἀριστεύσαντας Ἀθηναίους. « Ἴτι γὰρ ἀπῆν τοῖς ἀνδράσι τοῦτοις, ὧν δεῖ ἀνδράσι προσεῖναι; τι δὲ καὶ προσῆν, ὧν οὐ δεῖ προσεῖναι; εἰπεῖν δυναίμην ἂ βούλομαι, βουλοίμην δὲ ἂ δεῖ, λαθὼν μὲν τῶν θεῶν νέμεσιν, φυγὼν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον. Οὔτοι γὰρ ἐκέκμητο ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν· πολλὰ μὲν ὀχρὰ τὸ παρὲν ἃ ἐπιεικὲς τοῦ αὐθάδους δικαίου προκρίνοντες, πολλὰ δὲ νόμου ἀκριβείας λόγων ὀρθότητα· τοῦτο νομίζοντες θεούτατον καὶ κοινότατον νόμον, τὸ θεῶν ἐν τῷ θεῶντι καὶ λέγειν καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν· καὶ δισάα ἀσκήσαντες μάλιστα ὧν δεῖ, γνώμην καὶ βώμην^β, τὴν μὲν βουλεύοντες, τὴν δὲ ἀποτελοῦντες· θεράποντες μὲν τῶν ἀδίκως δυστυγούντων, κολατταὶ δὲ τῶν ἀδίκως εὐτυγούντων, αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον, ἀόργητοι^ο πρὸς τὸ πρέπον, τῷ φρονίμῳ τῆς γνώμης παύοντες τὸ ἄφρον, ὑβρισταὶ εἰς τοὺς ὑβριστάς, κόσμιοι εἰς τοὺς κομίους, ἀφοβοὶ εἰς τοὺς ἀφόβους, δεῖνοι ἐν τοῖς δεῖνοῖς. Μακρότρια δὲ τούτων τροπαῖα ἐστήσαντο τῶν πολεμίων, Διὸς μὲν ἀγάλαματᾶ, τούτων δὲ ἀναθήματᾶ· οὐκ ἄπειροι οὔτε ἐμψύτου Ἄρεος, οὔτε νομίμων Ἐρῶ-

gerem. Hi enim tum divina virtute, tum humana fragilitate præditi erant, quum summo juri moderationem æquitatemque et legis duritiæ rationes certas atque illustres longe anteponerent, quia divinam hanc et communem omnium legem esse arbitrabantur, ut in tempore id quod decet modo dicerent, modo tacerent, modo facerent, quumque earum quæ requiruntur virtutum duas maxime exercuissent, prudentiam et fortitudinem, alteram deliberando, alteram cæpta efficiendo, simul eorum qui immerito cum adversa fortuna conflictantur adjutores, simul hominum immeritis opibus superbientium punitores, porro arrogantes sui compendii causa, lenes ad decorum custodiendum, prudenti consilio imprudentiam tollentes, injuriosi in injuriosos, comes et humani erga comes et humanos, intrepidus intrepidi atque in periculis atroces. Quippe ea-

των, οὔτε ἐνοπλίω Ἐριδῶς, οὔτε φιλοκάλου Εἰρήνης·
σεμνοὶ μὲν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν δικαίων, ὕψιοι δὲ πρὸς
τοὺς τοκέας τῆς θεραπείας, δίκαιοι πρὸς τοὺς ἀστούς τῆς
ἴσως, εὐσεβεῖς δὲ πρὸς τοὺς φίλους τῆς πίστεως. Τοιγαροῦν
αὐτῶν ἀποθανόντων ὁ πόθος οὐ συναπέθανεν, ἀλλ' ἀθά-
νατος οὐκ ἀσωμάτως σώμασι^d ζῆσι οὐ ζώντων. » Σε-
μνάς γὰρ ἐνταῦθα συμφορήσας λέξεις ὁ Γοργίας, ἐν-
νοίας ἐπιπολαιότερας ὑπεξαγγέλλει, τοῖς τε παρίστοις
καὶ δημοσιτελεύτοις καὶ δημοικατάρκτησις καλλωπίζων
δι' ὅλου πρὸς κόρον τὸν λόγον.

(Schol. ad Hermog. De form. orat. libros, ex
funebri oratione. Cf. Spengelii Συναγωγή τεχνῶν
p. 80. Scripsi cum Fossio : ^a παρίεν; vulgo παρόν.
— ^b μάλιστα ὧν δεῖ, γνώμην καὶ βίωμην, τὴν μὲν
βουλευόντες; vulgo μάλιστα ὧν δὴ γνώμην, τὴν μὲν
βουλευόντες. — ^c ἀόρητοι; vulgo ἀόρητοι. Cate-
rum — ^d οὐκ ἀσωμάτως σώμασι i. e. corporum
non incorporeorum sive aspectabilium beneficio
Gorgias mortuos vivere affirmat, eo nomine
appellans simulacra (ἀναθήματα) et signa a ci-
vibus ad illorum memoriam aternitati æquan-
dam posita.)

6. Ἥλις πόλις εὐδαίμων.

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. 14 pag. 1415 b
ed. Bekker.: τούτων δὲ ἕνεκα προσομιῶν δεῖται, ἢ
κόσμου χάριν, ὡς αυτοκαθάλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχη.
Τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἥλείους οὐδὲν
γὰρ προεξαγκώνισας οὐδὲ προανακινήσας εὐθὺς ἄρχε-
ται Ἥλις κτλ.)

7. Ἀνεμίσγοντο δὲ λιταῖς ἀπειλαὶ καὶ εὐχαῖς ὁ-
μωγαί.

(Schol. ad Hom. Iliad. lib. IV, 450 ex illa,
ut videtur, Gorgiæ oratione qua Achillis laudes
celebratæ erant.)

8. Πρωτόμοσους κολαῖς—ἐπιτοκήσαντας καὶ κα-
τευροκλήσαντας.

(Aristoteles Rhet. III, 3 pag. 1405 ed Bekker.
τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν πέττασι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν, ἐν

τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν... ὡς Γοργίας ὀνόμαζε,
πρωτόμοσους κτλ.)

9. Χλωρὰ καὶ ἀναιμα τὰ πράγματα· σὺ δὲ ταῦτα
αἰσχυρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας.

(Aristoteles Rhet. III, 3, pag. 1406 ed. Bekker.:
καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίνεται·
εἰσι γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον
(χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κομωδοποιοὶ μεταφοραῖς), αἱ δὲ
διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δέ, ἂν πόρ-
δοθεν· ὅσον Γοργίας « χλωρὰ καὶ ἀναιμα κτλ. » ποιη-
τικῶς γὰρ ἄγαν. Similiter Plato Phædr. p. 260: ποῖόν
τινα οἶε μετὰ ταῦτα τὴν βητορικὴν καρπὸν, ὧν ἔσπει-
ρε, θερίζεις; ad quem locum hæc referitur veteris
interpretis annotatio: καρπὸν ὃν ἔσπειρας θερίζε,
ἐπὶ τῶν ταιαῦτα πασχόντων, ὅα ἔδρασαν. Παρήκται
δὲ ἀπὸ τοῦ στίχου· Εἰ δὲ κακὰ σπείρεις, κακὰ κεν
ἀμῆσατο, καὶ ἄλιον· Ὅς δὲ κακὰ σπείρει, θεριεῖ κακὰ
κῆδεα παισίν. Quamobrem Hermias in Common-
tario p. 182 ed. Ast. ait: καὶ τοῦτο δὲ ἀπὸ παροι-
μίας εἰρηται, ὅτι ὁ κακὰ σπείρων κακὰ θερίζει.)

10. Ἦν δὲ ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ
ἐπιψεκάζωσιν, ἵνα καὶ ἐγὼ Γοργείοις ῥήμασιν εἴπω...

(Xenophon Conviv. cap. II, 26. Conf. Athe-
næus lib. XI p. 504 et Stobæus Floril. XIX, 18.
Eodem fere modo dixit etiam Lucianus De merce-
cede cond. cap. 27: αἰτιᾶ τὴν τύχην, οὐδ' ὀλίγα
σοι τῶν χαρίτων ἐπιψεκάσασαν. Xenophontis autem
locum spectavit Cicero Cat. maj. cap. 14, ita
scribens: « Me vero et magisteria delectant a
majoribus instituta, et is sermo qui more majo-
rum a summo adhibetur in poculis, et pocula,
sicut in symposio Xenophontis, minuta atque
rorantia ».)

11. (Γοργίαν) ὃν φασιν ἐρωτηθέντα τὴν αἰτίαν
τοῦ μακροῦ γήρωσ καὶ ὑγιεινοῦ ἐν πάσαις ταῖς αἰσθή-
σεσιν εἰπεῖν, διὰ τὸ οὐδὲν μηδέποτε συμπεριεγεγῆσθαι
ταῖς ἄλλων εὐωχίαις.

(Lucianus Longæv. cap. 23. Aliter Valerius

rum rerum ut darent testimonia, cives trojæ de hostibus
posuerunt, quæ partim Jovis signa, partim horum simu-
lacra essent, non expertes illi quidem neque insiti ad
bellum ardoris, neque legitimum amorum, neque prælii
atrocis, neque pacis omni elegantia tinctæ, sed venerabi-
les justis honoribus deorum numini tributis, pii parenti-
bus summa observantia cultis, justi in cives semper
juris æquabilitate servata, religiosi denique in amicis fi-
deli amore prosequendis. Quamobrem defunctorum de-
siderium ac nomen nequaquam simul cum ipsis deletum
est, sed corporum aspectabilium beneficio post mortem
immortalitati commendatum viget. » Quamvis enim hic
magnifica verba congresserit Gorgias, sententias tamen
futiles enuntiat, qua membris æqualibus qua vocibus

similiem exitum vel simile initium habentibus ad satieta-
tem omnino orationem distinguens atque illustrans.

6. Elis civitas beata.

7. Admiscebantur autem supplicationibus minæ et præ-
cibus ejulatus.

8. Indoctus adulator — pejerantes et vere jurantes.

9. Res pallidas et exsangues; tu vero ut turpem hanc
sementem fecisti, ita male messuisti.

10. At si pueri minutis poculis crebro nobis guttatim
quasi rorantes infundant, ut et ipse Gorgiæ verbis utar....

11. Hunc interrogatum causam tam longæ senectutis
et sensuum omnium integritate commendabilis ajunt
respondisse, quod nunquam aliorum conviviis interfuis-
set.

Maximus lib. VIII cap. 13, 2 de Gorgiæ senectute disserit. « Gorgias etiam, inquit, Leontinus Isocratis et complurium magni ingenii viro- rum præceptor sua sententia felicissimus. Nam quum centesimum et septimum ageret annum, interrogatus quapropter tam diu vellet in vita remanere : Quia nihil, inquit, habeo, quod senectutem meam accusem. Quid isto tractu ætatis aut longius aut beatius? Jam alterum sæculum ingressus neque in hoc querelam ullam invenit, neque in illo reliquit. » Athenæus lib. XII p. 548 c : πόσω γὰρ τούτων βελτίων Γοργίας ὁ Λεοντίως, περὶ οὗ φησιν ὁ αὐτὸς Κλέαρχος ἐν τῇ ὁγδόῃ τῶν βίων ὅτι διὰ τὸ σωφρονῶς ζῆν σχεδὸν ὀγδοήκοντα ἔτη τῇ φρονεῖν συνεβίωσε. Καὶ ἐπεὶ τις αὐτὸν ἤρετο τίνη διαίτη χρώμενος οὕτως ἐμμελῶς καὶ μετὰ αἰσθήσεως τοσοῦτον χρόνον ζῆσαιεν, Οὐδὲν πώποτε, εἶπεν, ἠδονῆς ἕνεκεν πράξας. Δημήτριος δὲ ὁ Βυζάντιος ἐν τέταρτῳ περὶ ποιημάτων « Γοργίας, φησίν, ὁ Λεοντίως ἐρωτηθεὶς τί αὐτῷ γέγονεν αἴτιον τοῦ βιω-σαι πλείω τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, ἔφη, Τὸ μηδὲν πώποτε ἐτέρου ἕνεκεν πεποιτηῆναι. » Conf. Eustathius ad Hom. Odys. p. 1413, 47.)

12. Γοργίας ἐρωτηθεὶς ποία διαίτη χρώμενος εἰς μακρὸν γῆρας ἦλθεν· Οὐδὲν οὐδέποτε, ἔφη, πρὸς ἡδονὴν οὔτε φαγῶν οὔτε δράσας.

(Stobæus Flor. CI, 21.)

13. Γοργίας ὁ Λεοντίως ἐπὶ τέρματι ὧν τοῦ βίου καὶ γεγηρακῶς εἶ μάλα, ὑπὸ τίνος ἀσθενείας καταληφθεὶς, κατ' ὀλίγον εἰς ὕπνον ὑπολισθαίνων ἔκειτο· ἐπεὶ δὲ τις αὐτῷ προσῆλθε τῶν ἐπιτηδείων ἐπισκοπούμενος καὶ ἤρετο ὅ,τι πράττοι, ὁ Γοργίας ἔφη, Ἦδη με ὁ ὕπνος ἄρχειται παρακαταθεσθαι τῷ ἀδελφῷ.

(Ælianus Var. hist. lib. II cap. 35. Cf. Stobæus Flor. CXVIII, 23. Scripsi αὐτῷ προσῆλθε rejecta membranarum lectione αὐτὸν παρῆλθε.)

14. Λέγεται δὲ ὡς καὶ ὁ Γοργίας αὐτὸς ἀναγνοῦς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ διάλογον πρὸς τοὺς συνήθεις ἔφη, Ὡς καλῶς οἶδε Πλάτων ἱαμβίζειν. Ἐρμιππος δὲ ἐν τῇ περὶ Γοργίου « Ὡς ἐπεδήμησε (φησὶ) ταῖς Ἀθηναῖς Γοργίας μετὰ τὸ ποιήσασθαι τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐν Δελφοῖς ἑαυτοῦ χρυσοῦς εἰκόνας, εἰπόντος τοῦ Πλάτωνος ὅτε εἶδεν αὐτόν, Ὁκει ἡμῖν ὁ καλὸς τε καὶ χρυσοῦς Γοργίας· ἔφη ὁ Γοργίας, Ἦ καλὸν γε αἱ Ἀθηναῖαι καὶ νέον τοῦτον Ἀρχίλοχον ἐνηνόχασιν. » Ἄλλοι δὲ φασιν ὡς ἀναγνοῦς ὁ Γοργίας τὸν Πλάτωνος διάλογον πρὸς τοὺς παρόντας εἶπεν ὅτι οὐδὲν τούτων οὔτε εἶπεν οὔτε ἤκουσε παρὰ Πλάτωνος.

(Athenæus lib. XI pag. 505.)

15. Γοργίας μὲν οὖν ὁ Λεοντίως, τὰ μὲν ἴσως ἀπο-ρῶν τὰ δ' εἰρωνευόμενος, ἔφη, καθάπερ ὄλμους εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν ὀλμοποιῶν πεποιημένους, οὕτω καὶ Λαρισσαίους τοὺς ὑπὸ τῶν δημιουργῶν πεποιημένους· εἶναι γὰρ τινὰς λαρισσοποιούς.

(Aristoteles Politic. III, 2 : Ὅρίζονται δὲ πρὸς τὴν χρῆσιν πολιτῆν τὸν ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν καὶ μὴ θατέρου μόνον, οἷον πατρὸς ἢ μητρός· οἱ δὲ καὶ τοῦτ' ἐπὶ πλέον ζητοῦσιν, οἷον ἐπὶ πάππους δύο ἢ τρεῖς ἢ πλείους. Οὕτω δὲ δριζομένων πολιτικῶς καὶ ταχέως, ἀποροῦσί τινες τὸν τρίτον ἐκείνον ἢ τέταρτον, πῶς ἔσται πολιτῆς. Γοργίας μὲν οὖν κτλ. Ἔστι δ' ἀπλοῦν· εἰ γὰρ μετεῖχον κατὰ τὸν ῥηθέντα διορισμὸν τῆς πολιτείας, ἦσαν ἂν πολῖται· καὶ γὰρ οὐ δυνατὸν ἐφαρμόττειν τὸ ἐκ πολιτοῦ ἢ ἐκ πολιτιδος ἐπὶ τῶν πρώτων οἰκησάντων ἢ κτισάντων.)

16. Τὸ μὲν εἶναι ἀφανές, μὴ τυχὸν τοῦ δοκεῖν· τὸ δὲ δοκεῖν ἀσθενές, μὴ τυχὸν τοῦ εἶναι.

(Proclus ad Hesiod. Opp. p. 340 ed. Gaisford. ex aliquo Gorgiae libro.)

17. Ἡμῖν δὲ κομψότερος μὲν ὁ Γοργίας φαίνεται, κελεύων μὴ τὸ εἶδος ἀλλὰ τὴν δόξαν εἶναι πολλοῖς γνώριμον τῆς γυναικός.

12. Gorgias interrogatus, qua vitæ degendæ ratione ad summam senectutem venisset, se nihil unquam animi causa neque comedis neque fecisse dixit.

13. Gorgias Leontinus quum morti propinquus ac senectute confectus esset, morbo aliquo implicatus, paullatim somno oppressus jacebat, quumque ex amicis quidam accedens invisendi causa ab ipso, quid ageret, sciscitaretur, Jam, inquit, me somnus incipit fratri suo tradere.

14. Fertur etiam Gorgias ipse quum cognominem sibi dialogum pervolutasset, familiaribus dixisse : « Quam bene Plato scit sinistris sermonibus carpere. » Hermippus autem in libro de Gorgia scribit Gorgiam Athenis commorantem, postquam auream sibi ipsi statuam Delphis posuerit positamque deo consecrarit, Platoni obviam facto dicentique : « bonus et aureus Gorgias ad nos venit »

sic respondisse : « profecto Athenæ alterum hunc et bonum Archilocho tumulerunt. » Alii vero ajunt Gorgiam lecto Platonis dialogo præsentibus familiaribus asseverasse, nihil horum neque se prolocutum esse, neque e Platone audivisse.

15. Gorgias igitur Leontinus, partim fortasse dubitanter partim dissimulanter loquens, dixit, quenadmodum mortaria essent a mortariorum opificibus effecta, sic et Larissæos esse ab effectoribus sive parentibus procreatos : esse enim quosdam Larissæorum effectores et quasi opifices.

16. Ipsum quidem esse, si non videtur, obscuritate ; ipsum autem videri, si non est, imbecillitate laborat.

17. Mihi autem venustior videtur Gorgiae sententia, qui mulieris non formam sed famam vult multis esse notam.

(Plutarchus De mulierum virtut. init. vol. VIII p. 263 ed. Hutten.)

18. Ὁ μὲν γὰρ φίλος οὐχ, ὡς περ ἀπεραίνετο Γοργίας, αὐτῷ μὲν ἀξιώσει τὰ δίκαια τὸν φίλον ὑπουργεῖν, ἐκεῖνῳ δ' αὐτὸς ὑπηρετήσῃ πολλὰ καὶ τῶν μὴ δίκαιων.

(Plutarchus De adul. et amic. discr. cap. 34 vol. VII p. 207 ed. Hutten.)

19. Γοργίας τὴν τραγωδίαν εἶπεν ἀπάτην, ἣν ὁ τε ἀπατήσας δίκαιότερος τοῦ μὴ ἀπατήσαντος, καὶ ὁ ἀπατηθεὶς σοφώτερος τοῦ μὴ ἀπατηθέντος.

(Plutarchus De audiend. poet. cap. 1 vol. VII, p. 59 ed. Hutten. Cf. De glor. Athen. cap. 5 vol. IX p. 91.)

20. Ὡς περ καὶ τὸν Αἰσχύλον ἱστοροῦσι τὰς τραγωδίας ἐμπιόντα ποιεῖν καὶ οὐχ, ὡς Γοργίας εἶπεν, ἐν τῶν ὄραμάτων αὐτοῦ μεστὸν Ἄρεως εἶναι, τοὺς ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας, ἀλλὰ πάντα Διονύσου.

(Plutarchus Symposiac. lib. VII. quaest. X cap. 2, vol. XI p. 336 ed. Hutten.: πολλοῖς δ' ἰταμότητα θάρσους συνεργὸν ὁ ἄκρατος, οὐ βδελυρὰν

οὐδ' ἄκρατον, ἀλλ' εὐχαριν καὶ πιθανὴν προστίθησιν ὡς περ καὶ τὸν Αἰσχύλον κτλ.)

21. Δεῖν ἔφη Γοργίας τὴν μὲν σπουδὴν διαφθεῖρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ.

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. 18. His contentanea sunt quae leguntur apud veterem Platonis interpretem. Namque ad Gorg. p. 348 hujusmodi annotationem scripsit: τοῦτο παράγγελμα Γοργίου, τὸ τὰς σπουδὰς τῶν ἀντιδίκων γέλωτι ἐκλύειν, τὰ δὲ γέλωτα ταῖς σπουδαῖς ἐκκρούειν.)

22. Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν εἶπε γὰρ « αἰσχρὸν γε ὦ Φιλομήλα. » Ὅρνιθι μὲν γάρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρὸν, παρθένῳ δὲ αἰσχρὸν. Εὐὲν οὖν ἐλοιδορήσεν εἰπὼν ὅ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὅ ἔστιν.

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. 3. De Philomela in hirundinem vel ut alii volunt in lusciniam conversa fabulose multa veteres retulerunt. Vid. Hygin. fab. 45. Apollod. III, 14, 8. Ovid. Met. VI, 424 seqq.)

18. Neque enim verum est quod Gorgias dixit, amicum ab amico in rebus tantum justis opem petiturum, ipsi autem in multis etiam injustis rebus operam daturum.

19. Gorgias tragediam appellavit fraudem, qua et qui deciperet non decipiente justior, et qui deciperetur non decepto sapientior esset.

20. Sic et Aeschylum narrant bene potum suas scripsisse tragedias, neque verum est quod Gorgias dixit, unum ex dramatis quod inscribitur septem adversus Thebas,

Martis esse plenum, seū omnia Bacchum redolent.

21. Gorgias seria adversariorum verba risu discutienda, at risum seriis refutandum esse aiebat.

22. Illud autem Gorgiae in hirundinem, quum devolans merda ipsum inquinasset, mire decet tragicos; dixit enim: « turpe utique o Philomela. » Nimirum avi, si id fecisset, non esset turpe; virgini vero turpe foret. Recte igitur illi convicium fecit, coramemorans quod fuit, non quod est.

CHALCIDII TIMÆUS

EX PLATONIS DIALOGO

TRANSLATUS ET IN EUNDEM COMMENTARIUS

CUM GRÆCO PLATONIS EXEMPLO

ET LATINA CICERONIS INTERPRETATIONE.

De Chalcidio.

Antequam de Cynicorum principibus Antisthene, Diogene, Cratete, Demonacte disserere aggrediamur eorumque fragmenta subjiciamus; visum nobis est Chalcidium tum collatis superioribus editionibus, tum consultis membranis Florentinis recognitum hoc loco inserere. Hujus interpretationem partis prioris Timæi Platonici cum commentario, qui præclarum antiquæ philosophiæ monumentum haberi solet, primus e bibliothecarum latebris in lucem protulit Aug. Justinianus Lutetiæ Parisiorum anno 1520. Secutæ sunt duæ editiones longe præstantiores. Earum altera fuit Jo. Meursii quæ Lugduni Batavorum anno 1617 excusa est. Altera insigni Jo. Alb. Fabricii diligentia debetur, qui Chalcidium paullo accuratius recensitum suisque et Meursii annotationibus illustratum S. Hippolyti operibus Hamburgi anno 1718 emissis adjecit. Nos paucis diebus codices Mediceos Florentiæ nuper percurrimus, ut si quid utile continerent, quod ad emendandum hunc scriptorem adhiberi posset, id festinanter in itinere exciperemus. Itaque quædam codicum epe, alia nostro Marte correximus.

De Chalcidii ætate rerumque sacrarum formula vetus inter viros doctos controversia est. Namque alii eum Christianum, alii Hebræum, alii denique antiquorum deorum cultorem fuisse rati sunt. Ac Fabius quidem Planciades Fulgentius, scriptor Christianus, Marciano Capella ætate posterior, qui *Allegoriam librorum Virgiliti* Chalcidio inscripsit eum *Levitarum sanctissimum*

vocare non dubitavit. Accedit quod in inscriptione libelli *de prisco sermone*, quem idem Fulgentius ad Chalcidium misit, in editionibus Hadriani Junii et Dionysii Gothofredi dicitur *Grammaticus, Timæi Platonici Ecphrastes*. At hæc verba a recentiore manu addita videntur, quum in multis veterum exemplarium tam editorum quam calamo exaratorum non compareant. Quocirca licebit Levitam illum a nostro Chalcidio diversum existimare. Omitto varias eruditorum hominum de hoc argumento sententias, quas, si tanti est, vide in Fabricii *Bibl. Lat. lib. III cap. VII, tom. III pag. 105 seqq. ed. Ernesti*. Nos Chalcidium quarti sæculi scriptorem nullam sectam professum, sed plenam veteris sapientiæ cognitionem consecutum de sacrorum ritibus ita judicasse arbitramur, ut nulli formulæ quasi addictus et consecratus partim Græcos Romanosque deos, partim peregrina sacra colenda esse statueret ideoque in his rebus medium quiddam teneret ac temperamentum servaret.

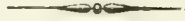
CHALCIDII V. C. IN TIMEUM PLATONIS PROOEMIUM.

CHALCIDIVS OSIO SUO SALUTEM.

Socrates in exhortationibus suis virtutem laudans, quum honorum omnium totiusque prosperitatis causam consistere penes eam dice-

ret, addidit, solam esse quæ res impossibiles redigeret ad possibilem facilitatem. Præclare. Quid enim generosam magnanimitatem vel aggredi pigeat, vel cœptum fatiget, ut tanquam victa difficultatibus temperet a labore? Eadem est, opinor, vis amicitiae parque impossibilium pæne rerum extricatio, quum alter ex amicis jubendi religione, alter parendi voto, complaciti operis adminiculentur effectum. Conceperas animo florente omnibus studiis humanitatis excellentique ingenio tuo spem dignam proventu operis ad hoc tempus intentati, ejusque usum a Græcis Latio mutuandum statueras. Et quamquam ipse hoc cum facilius, tum commodius facere posses, credo propter admirabilem verecundiam, ei potius maluisti injungere, quem te esse alterum judicares. Possemne, oro te, quamvis res esset ardua, tanto honore habito, de quo ita senseras, inunctum excusare munus? et

qui nunquam, ne in solennibus quidem et usitatis voluntatibus ullum officium recusassem, huic tanto tamque honesto desiderio contradicere? In quo declinatio speciosi muneris excusatione ignorationis callida esset scientiæ futura simulatio. Itaque parui, certus, non sine divino instinctu id mihi a te munus injungi. Proptereaque alacriore mente speque confirmatione primas partes Timæi Platonis aggressus, non solum transtuli, sed etiam partis ejusdem commentarium feci: putans reconditæ rei simulacrum sine interpretationis explanatione aliquanto obscurius ipso exemplo futurum. Causa vero in partes dividendi libri operis fuit prolixitas, simulque quod cautius videbatur esse, si tanquam libamen aliquod ad degustandum auribus atque animo tuo mitterem, quod si non displicuisse rescriberetur, faceret audendi majora fiduciam.

PLATONIS TIMÆUS

CHALCIDIO V. C. INTERPRETE.

INTERLOQUUNTUR SOCRATES, TIMÆUS, HERMOCRATES, CRITIAS.

§ 1. SO. Unus, duo, tres. Quartum ex numero, Timæe, vestro requiro; ut qui hesterni quidem epuli convivæ fueritis, hodierni præbitores invitatoresque, ex conducto resideatis.

TI. Languor eum repente, ut fit, ortus moratur. Neque enim sponte se tali cœtu tantæque rei tractatu et communione fraudaret.

SO. Ergo tui, et item horum, erit officii, complere id quod deest participis absentia.

TI. Æquum postulas, denique enitemur omnes pro viribus: neque enim fas est, laute acceptos heri, minoris tibi apparatus representare convivium.

SO. Tenetis certe memoria præscriptam vobis a me tractatus normulam.

TI. Partim tenemus, in quibus porro nutabit memoria, præsens ipse in tempore suggeres: immo, nisi sit molestum, breviter ab exordio dicta demum refexi, quo digestus ordo solidetur.

SO. Ita fiet. Cardo, ni fallor, hesternæ disputationis res erat publica: qualis mihi, quibusque institutis, et civium moribus, videretur optima.

TI. Nobis certe qui audiebamus, o Socrates, ad arbitrium probata.

II. SO. Quid illud? nonne inter initia agrorum cultores, cæterarumque artium professores, a destinata bellicis negotiis juventute secrevimus?

TI. Sic factum est.

SO. Tributo nempe cunctis, quod unicuique eximum a natura datum est; solis iis, qui pro salute omnium bella tractarent, unum hoc munus injunximus protegendæ civitatis: vel adversum externos, vel adversum intestinos ac domesticos hostes: mitibus quidem iudiciis erga obediens, utpote consanguineos naturaque amicos: asperis autem contra armatas acies in congressionibus martiis. Biformi siquidem natura præditos; in tutela patriæ, civiumque, ferociore: porro in pacis officiis, et religione, sapienti: proptereaque mites suis, adversum alienigenas feroces.

TI. Memini.

SO. Quid? Hujus ipsius ancipitis naturæ magisterium, et quasi quandam nutritionem, nonne in exercitio corporum gymnasiorumque luctamine, animorum item placiditatem constituebamus in delinimentis, et affabilitate musicæ, cæterarumque institutionum, quas adolescentes ingenuos scire par est?

TI. Procul dubio.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΤΙΜΑΙΟΣ.

ΤΑ ΤΟΤ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΡΙΤΙΑΣ ΤΙΜΑΙΟΣ ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ.

§ 1. Εἶς, δύο, τρεῖς. Ὁ δὲ δὴ τέταρτος ἡμῖν, ὃ φίλε Τίμαιε, ποῦ, τῶν χθές μὲν δαιτυμόνων, τὰ νῦν δ' ἐστιατόρων;

ΤΙ. Ἀσθένειά τις αὐτῷ ξυνέπεσεν, ὃ Σώκρατες· οὐ γὰρ ἂν ἐκὼν τῆσδε ἀπελείπετο τῆς ξυνουσίας.

ΣΩ. Οὐκοῦν σὸν τῶνδ' ἐργον καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος ἀναπληροῦν μέρος;

ΤΙ. Πάνυ μὲν οὖν, καὶ κατὰ δύναμίν γε οὐδὲν ἐλλείψομεν· οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη δίκαιον χθές ὑπὸ σοῦ ξενισθέντος οἷς ἦν πρόπον ξενίος μὴ οὐ προθύμως σὲ τοὺς λοιποὺς ἡμῶν ἀντεφρασιῶν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν μέμνησθε ὅσα ἡμῖν καὶ περὶ ὧν ἐπέταξα εἶπεῖν;

ΤΙ. Τὰ μὲν μεμνήμεθα, ὅσα δὲ μὴ, σὺ παρὼν ὑπομνήσεις. Μᾶλλον δέ, εἰ μὴ τί σοι χαλεπὸν, ἐξ ἀρχῆς διὰ βραχέων πάλιν ἐπάνελθε αὐτά, ἵνα βεβαιωθῇ μᾶλλον παρ' ἡμῖν.

ΣΩ. Ταῦτ' ἔσται. Χθές που τῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων λόγων περὶ πολιτείας ἦν τὸ κεφάλαιον, οἷα τε καὶ ἐξ οἶων ἀνδρῶν ἀρίστη κατεφαινετ' ἂν μοι γενέσθαι.

ΤΙ. Καὶ μάλα γε ἡμῖν, ὃ Σώκρατες, ῥηθεῖσα πᾶσι κατὰ νοῦν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ τὸ τῶν γεωργῶν, ὅσαι τε ἄλλαι τέχναι, πρῶτον ἐν αὐτῇ χωρὶς διειλόμεθα ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ τῶν προπολεμησόντων;

ΤΙ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ κατὰ φύσιν δὴ δόντες τὸ καθ' αὐτὸν ἐκάστῳ πρόσφορον ἐν μόνον ἐπιτήδευμα καὶ μίαν ἐκάστῃ τέχνην, τούτους οὖς πρὸ πάντων ἔδει πολεμεῖν εἵπομεν, ὡς ἄρα αὐτοὺς δεῖσι φύλακας εἶναι μόνον τῆς πόλεως, εἰ τί τις ἐξῴθεν ἢ καὶ τῶν ἔνδον ἴοι κακουργήσων, δικάζοντας μὲν πρῶτος τοῖς ἀρχομένοις ὑπ' αὐτῶν ἅτε φύσει φίλοις οὔσι, χαλεποὺς δὲ ἐν ταῖς μάχαις τοῖς ἐντυγχάνουσι τῶν ἐχθρῶν γιγνομένους.

ΤΙ. Παντάσῃ μὲν οὖν.

ΣΩ. Φύσιν γὰρ οἶμαι τίνα τῶν φυλάκων τῆς ψυχῆς ἐλέγομεν ἅμα μὲν θυμοειδῆ, ἅμα δὲ φιλόσοφον δεῖν εἶναι διαφερόντους, ἵνα πρὸς ἐκατέρους δύναιντο ὀρθῶς πρᾶοι καὶ χαλεποὶ γίγνεσθαι.

ΤΙ. Ναί.

SO. At vero hac educatione altis, auri argentique, et cætera suppellectilis, possessionem ejusque propriam nullam esse, aut existimari licere, prædiximus: sed sola mercede contentos, exhibentibus quorum salutem tuentur, uti communiter tanta quanta sit satis: occupatis erga custodiam communis salutis, et a cætera functione operis cessantibus.

TI. Dicta hæc omnia in hunc modum sunt.

§ 2. SO. De feminis quoque opinor habitam mentionem: quas similes ejusdemque naturæ maribus conveniat effingi, sine ulla morum differentia: quo uterque sexus eisdem et communibus institutis regatur. Quid de procreandis suscipiendisque liberis? An vero hoc ita, ut cætera, quæ præter opinionem hominum, consuetudinemque vitæ, dici videntur, memorabile, vivaciorisque tenacitatis, de existimandis communibus nuptiis, communi que prole; si suos quisque minime internoscat affectus, propterea que omnibus omnes consanguinitatis exhibeant religionem: dum æquales quidem fratrum et sociorum caritate benivolentiaque ducuntur: majoribus vero parentum religio; eorumque antiquioribus, avorum exhibeatur atque avorum, reverentia: infraque filiis et nepotibus debita caritas, atque indulgentia, convalescat?

TI. Hæc quoque facilia memoratu; et a nobis retinentur optime.

SO. Quid illud; quod sine odio, et sine æmulatione,

nubentium, melioribus procis melius moratæ virgines sortito obviant; inferiores porro inferioribus, non tenetis saluberrimam sortis fraudem, curantibus in utroque sexu præfectis nuptiarum: quo suam quisque fortunam sortis improspere culpet, nec praelationem doleat alterius?

TI. Hoc quoque memoria tenemus.

SO. Illud etiam promulgatum puto, lectorum fœtus parentum, summa cura, utpote naturale privilegium bonitatis præferentes, in patria alendos.

TI. Id ipsum.

SO. Cæteros alegendos, sed cuidam usui futuros patriæ processu ætatis, nihilo remissiore cura habendos. Notanda pueritiæ, et item adolescentiæ, merita: quo tam ex secundi ordinis populo provehantur ad primum ordinem propugnatorum, qui merebuntur; quam ex iis, qui a parentum virtute degenerarint, ad ordinem secundæ dignitatis relegentur. Ecquid ergo, Timæe, satis videtur factum recepto, cunctis partibus orationis hesternæ, licet strictim compendioque decursis, an aliquid etiam vultis addi?

TI. Nihil sane.

§ 3. SO. Scisne igitur quid ego de ista republica sentiam; quodve et quantum animi desiderium feram?

TI. Quid illud?

SO. Ut si quis visis animalibus eximia pulchritudinis ac venustatis, pictis, vel etiam viventibus quidem, sed

ΣΩ. Τί δαί τροφήν; ἄρ' οὐ γυμναστικῆ καὶ μουσικῆ μαθημασί τε, ὅσα προσήκει τούτοις, ἐν ἅπασι τεθράσθαι;

ΤΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τὸς δέ γε οὕτω τραφέντας ἐλέγηθαι που μήτε χρυσὸν μήτε ἄργυρον μήτε ἄλλο ποτὲ μηδὲν κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν, ἀλλ' ὡς ἐπικούρους μισθὸν λαμβάνοντας τῆς φυλακῆς παρὰ τῶν σωζομένων ὑπ' αὐτῶν, ὅσος σώφροσι μέτριος, ἀναλίσκειν τε δὴ κοινῆ καὶ ξυνδικαιτωμένους μετ' ἀλλήλων ζῆν, ἐπιμέλειαν ἔχοντας ἀρετῆς διὰ παντός, τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀγοντας σχολῆν.

ΤΙ. Ἐλέγηθαι καὶ ταῦτα ταύτη.

§ 2. ΣΩ. Καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ γυναικῶν ἐπεμνήσθημεν, ὡς τὰς φύσεις τοῖς ἀνδράσι παραπληρίας εἶη ξυναρμοστέον καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πάντα κοινὰ κατὰ τε πόλεμον καὶ κατὰ τὴν ἄλλην δίκαιαν δοτέον πάσαις.

ΤΙ. Ταύτη καὶ ταῦτα ἐλέγετο.

ΣΩ. Τί δὲ δὴ τὸ περὶ τῆς παιδοποιίας; ἢ τοῦτο μὲν διὰ τὴν ἀθήειαν τῶν λεγθέντων ἐμνημόνευτον, ὅτι κοινὰ τὰ τῶν γάμων καὶ τὰ τῶν παίδων πᾶσιν ἀπάντων εἶθεμεν, μηχανομένοις ὅπως μηδεὶς ποτε τὸ γεγεννημένον αὐτῷ ἰδίᾳ γνώσοιτο, νομιούσι δὲ πάντες πάντας αὐτοὺς ὁμογενεῖς, ἀδελφὰς μὲν καὶ ἀδελφούς ὅσοι περ ἂν τῆς προπούσης ἐντὸς ἡλικίας γίνωνται, τοὺς δ' ἔμπροσθεν καὶ ἀνώτερον γονέας τε καὶ

γονέων προγόνους, τοὺς δὲ εἰς τὸ κάτωθεν ἐχόνους παῖδας τ' ἐχόνων;

ΤΙ. Ναί, καὶ ταῦτα ἐμνημόνευτα ἦ λέγεις.

ΣΩ. Ὅπως δὲ δὴ κατὰ δύναμιν εὐθὺς γίνονται ὡς ἄριστοι τὰς φύσεις, ἄρ' οὐ μεμνήμεθα ὡς τοὺς ἄρχοντας ἔφαμεν καὶ τὰς ἀρχούσας δεῖν εἰς τὴν-τῶν γάμων σύναρξιν λάθρα μηχανᾶσθαι κλήροις τισὶν ὅπως οἱ κακοὶ χωρὶς οἱ τ' ἀγαθοὶ ταῖς δημοίαις ἐκάτεροι ξυλλήξονται, καὶ μὴ τις αὐτοῖς ἔθρα διὰ ταῦτα γίγηται, τύχην ἡγουμένους αἰτίαν τῆς ξυλλήξεως;

ΤΙ. Μεμνήμεθα.

ΣΩ. Καὶ μὴν ὅτι γε τὰ μὲν τῶν ἀγαθῶν ὀρεπτέον ἔφαμεν εἶναι, τὰ δὲ τῶν φαύλων εἰς τὴν ἄλλην λάθρα διαδοτέον πόλιν; ἐπαυξανομένων δὲ σκοποῦντας αἰετὸς τοὺς ἀξίους πάλιν ἀνάγειν δεῖν, τοὺς δὲ παρὰ σφίσι ἀναξίους εἰς τὴν τῶν ἐπανιόντων χώραν μεταλλάττειν;

ΤΙ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν δὴ διεληλύθαμεν ἤδη, καθάπερ γῆς, ὡς ἐν κεφαλαίαις πάλιν ἐπανελθεῖν; ἢ ποθοῦμεν εἶτι τι τῶν ῥηθέντων, ὃ φίλε Τίμαιε, ἀπολειπόμενον;

ΤΙ. Οὐδαμῶς, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτ' ἦν τὰ λεγθέντα, ὃ Σώκρατες.

§ 3. ΣΩ. Ἀκούοιτ' ἂν ἤδη τὰ μετὰ ταῦτα περὶ τῆς πολιτείας ἣν διήλθομεν, οἷόν τι πρὸς αὐτὴν πεπονθὸς τυγχάνω. Προσέοικε δὲ δὴ τινί μοι τοιῶδε τὸ πάθος, οἷον εἰ τις ζῶα καλά που θεασάμενος, εἴτε ὑπὸ γραφῆς εἰργασμένα εἴτε καὶ ζῶντα ἀληθινῶς, ἡσυχίαν

immobiliter quiescentibus; motus actusque et certamen aliquod eorum spectare desideret: sic ego nunc urbis informate adumbratumque sermone populum, agentem aliquid cum finitimis civitatibus in pace, aut bello, dignum tanta fama, et educatione, magna quadam expectatione depono. Quippe fateor, o Critia et Hermocrate, non eum esse me, qui tantam indolem digne laudare possum. Nec mirum, non posse me; quando nec veteres quidem oratores, vel presentis seculi poetas, posse confidam. Non quod contemnam poeticam nationem: sed quod evidens perspicuumque sit, imitandi peritos ea demum æmulari posse perfecte, quorum ab ineunte ætate habeant usum experientiamque, et in quibus propemodum sint educati. At vero incogniti moris peregrinæque institutionis imitationem, effictam præsertim oratione, seu versibus, præclaris licet præstantibusque ingeniiis esse difficilem. Sophistas, quanquam verborum agmine atque sermonis inundatione beatos iudico, vereor tamen ne ut sunt vagi palantesque, nec certis propriisque sedibus ac domiciliis, philosophos mores et instituta civilis prudentiæ nec conjectura quidem assequi valeant: nec demonstrare cæteris, cujusmodi debeant esse officia pacata; et item in bellis fides proVecti ad sapientiam populi. Superest igitur solum vestræ eruditionis ingenium, nutritum cura publica, philosophiæque naturali studio

flagrans. Siquidem Timæus iste ex Locris, quæ urbs Italiae flos est, nobilitate, divitiis, rerum gestarum gloria facile princeps: idemque ad hoc tempus arcem obtinet amoris sapientiæ. Critiam vero, utpote civem, scimus in studiis humanitatis omnibus apprime vigere. De Hermocratis porro natura, educatione factâ, et accommodatâ rebus iis, de quibus agimus, explicandis, dubitare nullum puto. Ideoque vobis iuventibus hesternâ die facile parui; quæque mihi visa sunt de publicis rebus disserenda esse, impigre sum exsecutus: illud cogitans, reliquas partes instituti operis a nullo alio commodius posse tractari. Denique expleto competente officio, finitoque sermone, contendi a vobis quæque mutuum fieri; vosque imperatum munus recepistis: et adsum, ut videtis, paratus ad desponsam dapem.

§ 4. HER. Nos quoque omnes, ut pollicitus est modo Timæus, injunctum nobis a te munus pro viribus exsequemur: præsertim cum nulla excusandi competat ratio. Namque et praterito die mox conventu soluto, cum ad hospitium rediremus, quo suscepti a Critia sumus; et ibidem postea de ipsa re habuimus tractatum non otiosum. Hic igitur nobis ex historia veterè narrationem recensuit: quam velim, Critia, repetas: ut cum cognoverit Socrates, æstimet, sitne futura utilis ad imperatæ remunerationis effectum.

δὲ ἀγοντα, εἰς ἐπιθυμίαν ἀφίκοιτο θεάσασθαι κινούμενά τε αὐτὰ καὶ τι τῶν τοῖς σώμασι δοκούντων προσήκειν κατὰ τὴν ἀγωνίαν ἀλοῦντα. Ταῦτόν καὶ ἐγὼ πέπονθα πρὸς τὴν πόλιν ἣν διήλθομεν· ἡδέως γὰρ ἂν τοῦ λόγῳ διεξιόντος ἀκούσαιμ' ἂν, ἀθλοῦ οὐκ πόλις ἀθλεῖ, τούτους αὐτὴν ἀγωνιζομένην πρὸς πόλεις ἄλλας, πρεπόντως εἰς τὸν πόλεμον ἀρικομένην καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τὰ προσήκοντα ἀποδιδούσαν τῇ παιδείᾳ καὶ τροφῇ κατὰ τὰς ἐν τοῖς ἔργοις πράξεις καὶ κατὰ τὰς ἐν τοῖς λόγοις διερμηνεύσεις πρὸς ἑκάστας τῶν πόλεων. Ταῦτ' οὖν, ὦ Κριτία καὶ Ἑρμοκράτες, ἐμαυτοῦ μὲν αὐτὸς κατέγνωκα μὴ ποτ' ἂν δυνατὸς γενέσθαι τοὺς ἀνδρας καὶ τὴν πόλιν ἰκανῶς ἐγκωμιάσαι. Καὶ τὸ μὲν ἐμὸν οὐδὲν θαυμαστόν· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν δόξαν εἰληφα καὶ περὶ τῶν πάλαι γεγονότων καὶ τῶν νῦν ὄντων ποιητῶν, οὐ τι τὸ ποιητικὸν ἀτιμάζων γένος, ἀλλὰ παντὶ δῆλον ὡς τὸ μιμητικὸν ἔθνος, οἷς ἂν ἐντραφῇ, ταῦτα μιμήσεται βῆσστα καὶ ἀριστα, τὸ δ' ἐκτὸς τῆς τροφῆς ἑκάστος γιγνώμενον χαλεπὸν μὲν ἔργοις, ἔτι δὲ χαλεπώτερον λόγοις εὐ μιμείσεται. Τὸ δὲ τῶν σοφιστῶν γένος αὖ πολλῶν μὲν λόγων καὶ καλῶν ἄλλων μάλα ἐμπειρον ἤγημαι, φοβούμαι δὲ μὴ πως, ἄτε πλανητῶν ὄν κατὰ πόλεις οἰκήσεις τε ἰδίας οὐδαμῇ διοικητός, ἄστογον ἅμα φιλοσοφῶν ἀνδρῶν ἢ καὶ πολιτικῶν, ὅσ' ἂν οἷά τε ἐν πολέμῳ καὶ μάχαις πράττοντες ἔργῳ καὶ λόγῳ προσομιλοῦντες ἑκάστοις πράττειεν καὶ λέγοιεν. Καταλείπεται ὅτ' τὸ τῆς ὑμετέρας ἕξεως γένος, ἅμα ἀμφοτέρων φύσει καὶ τροφῇ μετέ-

γον. Τίμαιός τε γὰρ ὅδε, εὐνομιώτατος ὢν πόλεως τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος, οὐσία καὶ γένει οὐδενὸς ὑστερος ὢν τῶν ἐκεῖ, τὰς μεγίστας μὲν ἀρχάς τε καὶ τιμὰς τῶν ἐν τῇ πόλει μεταχειρίσται, φιλοσοφίας δ' αὖ κατ' ἐμὴν δόξαν ἐπ' ἄκρον ἀπάσης ἐλήλυθε· Κριτίαν δὲ πῶς πάντες οἱ τῆδ' ἴσμεν οὐδενὸς ἰδιωτῶν ὄντα ὢν λέγομεν· τῆς δ' Ἑρμοκράτους αὖ περὶ φύσεως καὶ τροφῆς, πρὸς ἅπαντα ταῦτ' εἶναι ἰκανῆς πολλῶν μαρτυρούντων πιστευτέον. Διὸ καὶ χθὲς ἐγὼ διανοοῦμενος ὑμῶν δεομένῳ τὰ περὶ τῆς πολιτείας διελθεῖν προθύμως ἐχαριζόμεν, εἰδὼς ὅτι τὸν ἐξῆς λόγον οὐδένας ἂν ὑμῶν ἐθελόντων ἰκανώτερον ἀποδοῖεν· εἰς γὰρ πόλεμον πρέποντα καταστήσαντες τὴν πόλιν ἅπαντ' αὐτῇ τὰ προσήκοντα ἀποδοῖτ' ἂν μόνοι τῶν νῦν. Εἰπὼν δὲ τάπιταχθέντα ἀντεπέταξα ὑμῖν ἅ καὶ νῦν λέγω· ξυνομολογήσατ' οὖν κοινῇ σκευάμενοι πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς εἰς νῦν ἀνταποδώσειν μοι τὰ τῶν λόγων ξένια, πάρεμί τε οὖν δὴ κεκοσμημένος ἐπ' αὐτὰ καὶ πάντων ἐτοιμώτατος ὢν δέχεσθαι.

§ 4. EP. Καὶ μὲν δὴ, καθάπερ εἶπε Τίμαιος ὅδε, ὦ Σόκράτες, οὐτε ἐλλείψομεν προθυμίας οὐδὲν οὐτ' ἔστιν οὐδεμία πρόσφαις ἡμῖν τοῦ μὴ ὄραν ταῦτα, ὥστε καὶ χθὲς εὐθύς ἐνθένδε, ἐπειδὴ παρὰ Κριτίαν πρὸς τὸν ξενῶνα, οὗ καὶ καταλύομεν, ἀφικόμεθα, καὶ ἔτι πρότερον καθ' ὁδὸν αὖ ταῦτα ἐσκοπούμεν. Ὁ δ' οὖν ἡμῖν λόγον εἰσηγήσατο ἐκ παλαιᾶς ἀκοῆς· ὃν καὶ νῦν λέγε, ὦ Κριτία, τῷδε, ἵνα ξυνοδικιμάσῃ πρὸς τὴν ἐπίταξιν εἴτ' ἐπιτήδειος εἴτ' ἀνεπιτήδειός ἐστιν.

SO. Sic fieri convenit, si tertio consorti muneris Timæo non aliter videtur.

CRI. Audi, o Socrates, miram quidem, sed plenam fidei veritatisque rem : ut e numero septem sapientium primarius ille Solo recensebat : quem avi mei, et consortis in nomine Critiæ, fuisse ajunt admodum familiarum. Quo referente puer ego accepi res gestas hujus urbis memorabiles, sed diuturnitate interituque hominum annullatas evanuisse; inter quas unam præter cæteras illustrem, cujus fiet commemoratio : quo tam penes te gratia collocetur, quam debita deæ, cujus hodierna pompa est, instauretur veneratio. Narrabat ergo grandis natu, ut qui ad nonagesimum jam appropinquaret annum, me tunc agente annum decimum, publicis cerimoniis, celebri die, orta causa commemorationis ex Solonis versuum cantilena. Erat enim solenne familiæ nostræ, festis diebus nos pueros ad certamen memoriæ propositis invitare præmiis puerilibus. Multis ergo carminibus, tam veterum quam novorum poetarum, memoriter pronuntiatis; inter quæ Solonis aliquanto pluribus, ut quæ novitas commendaret ad gratiam; memini quendam, sive quod ita judicaret, sive quod vellet Critiam promereri, dixisse plane : Solonem videri sibi non solum prudentia cæteris

laude dignis, sed etiam carminibus præstitisse. Igitur senex, valde enim memini, lætatus eximie : quid? si non perfunctorie, sed dedita opera poeticam fuisset, inquit, exsecutus Solo, mi Amynander; vel sermonem, quem ab Ægypto reversus instituat, implesset? a quo quidem, seditionibus, cæteraque intemperie civilis dissensionis impediante, descivit, non opinor minorem Hesiodo, vel Homero, futurum fuisse. SO. Quisnam iste fuit, o Critia, sermo : vel qua de re institutus? CRI. De maximo et famatissimo titulo eximiæ virtutis, quam gessit hæc civitas : cujus memoria extincta est, tam morte eorum qui gesserunt, quam impendio temporis. SO. Dic quæso, Critia, quod opus illud, et quatenus actum, et a quibus comperit, Solo tuus recensebat. [§ 5.] Est, inquit Critias, regio Ægypti Delta; cujus e vertice Nili scinduntur fluentia, juxta quam Sais nomine civitas magna; quam regit mos vetus, lex Saitica nuncupatus. Ex hac urbe Amasis fuit Imperator. Conditrix vero urbis dea Ægyptiaca lingua censetur Neith : Græca dicitur Athena. Ipsi porro homines amatores sunt Atheniensem, istisque urbis cognatione sese nobilitarii præ se ferunt. Quo Solo profectum se satis hospitaliter honoratum esse referebat : expertumque liquido, quod de vetustatis memoria nullus

ΚΡ. Ταῦτα γὰρ δρᾶν, εἰ καὶ τῷ τρίτῳ κοινωνῶ Τιμαίῳ ξυνδοκεῖ.

ΤΙ. Δοκεῖ μὴν.

ΚΡ. Ἄκουε δὴ, ὦ Σώκратες, λόγου μάλα μὲν ἀτόπου, παντάπασί γε μὴν ἀληθοῦς, ὡς ὁ τῶν ἐπτά σοφώτατος Σόλων ποτ' ἔφη. Ἦν μὲν οὖν οἰκείος καὶ σφόδρα φίλος ἡμῖν Δρωπίδου τοῦ προπάππου, καθάπερ λέγει πολλαχοῦ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ποιήσει· πρὸς δὲ Κριτίαν τὸν ἡμέτερον πάππον εἶπεν, ὡς ἀπεμνημόνευεν αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρον, ὅτι μεγάλα καὶ θαυμαστά τῆσδ' εἴη παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως ὑπὸ χρόνου καὶ φθορᾶς ἀνθρώπων ἠφανισμένα, πάντων δὲ ἐν μέγιστον, οὗ νῦν ἐπιμνησθεῖσι πρέπον ἂν ἡμῖν εἴη σοί τε ἀποδοῦναι χάριν καὶ τὴν θεὸν ἅμα ἐν τῇ πανηγύρει δικαίως τε καὶ ἀληθῶς οἷόν περ ὑμνοῦντας ἐγκωμιάζειν.

ΣΩ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δὴ ποῖον ἔργον τοῦτο Κριτίας οὐ λέγομενον μὲν, ὡς δὲ πραγθὲν ὄντως ὑπὸ τῆσδε τῆς πόλεως ἀρχαῖον διηγείτο κατὰ τὴν Σόλωνος ἀκοήν;

ΚΡ. Ἐγὼ φράσω παλαιὸν ἀκηκοῦς λόγον οὐ νέου ἀνδρός. Ἦν μὲν γὰρ δὴ τότε Κριτίας, ὡς ἔφη, σχεδὸν ἐγγὺς ἦδη τῶν ἐνενηκοντα ἑτῶν, ἐγὼ δὲ πη μάλιστα δεκάτης· ἡ δὲ Κουρεῶτις ἡμῖν οὕσα ἐτόγγαγεν Ἀπατουρίων. Τὸ δὲ τῆς εορτῆς σύνθηες ἐκάστοτε καὶ τότε ξυνέβη τοῖς παισίν· ἄλλα γὰρ ἡμῖν οἱ πατέρες ἔθεσαν βραψυδίας. Πολλῶν μὲν οὖν δὴ καὶ πολλὰ ἐλέγθη ποιητῶν ποιήματα, ἅτε δὲ νέα κατ' ἐκείνων τὸν χρόνον ὄντα τὰ Σόλωνος πολλοὶ τῶν παίδων ἤσκαμεν. Εἶπεν οὖν δὴ τις τῶν φρατόρων, εἴτε δὴ δοκοῦν αὐτῷ

τότε εἴτε καὶ χάριν τινὰ τῷ Κριτίᾳ φέρων, δοκεῖν οἱ τὰ τε ἄλλα σοφώτατον γερονέαι Σόλωνα καὶ κατὰ τὴν ποίησιν αὐτῶν ποιητῶν πάντων ἐλευθεριώτατον. Ὁ δὲ γέρον, σφόδρα γὰρ οὖν μέμνημαι, μάλα τε ἤσθη καὶ διαμειδιάσας εἶπεν· Εἴ γε, ὦ Ἀμύνανδρε, μὴ παρέργῳ τῇ ποιήσει κατεγρήσατο, ἀλλ' ἐπεσοῦδάκει καθάπερ ἄλλοι, τὸν τε λόγον ὃν ἀπ' Αἰγύπτου δεῦρο ἠνέγκατο ἀπετέλεσε, καὶ μὴ διὰ τὰς στάσεις ὑπὸ κακῶν τε ἄλλων, ὅσα εὗρεν ἐνθάδε ἦκων, ἠγαγκάσθη καταμελῆσαι, κατὰ γ' ἐμὴν δόξαν οὔτε Ἡσίοδος οὔτε Ὀμηρος οὔτε ἄλλος οὐδεὶς ποιητῆς εὐδοκιμώτερος ἐγένετο ἂν ποτε αὐτοῦ.

Τίς δ' ἦν ὁ λόγος, ἧ δ' ὅς, ὦ Κριτία; Ἦ περὶ μεγίστης, ἔφη, καὶ ὀνομαστοτάτης πασῶν δικαιοτάτ' ἂν πράξεως οὐσης, ἣν ἦδε ἡ πόλις ἐπραξε μὲν, διὰ δὲ χρόνον καὶ φθορὰν τῶν ἐργασαμένων οὐ διήρκεσε δεῦρο ὁ λόγος. Λέγε ἐξ ἀρχῆς, ἧ δ' ὅς, τί τε καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνων ὡς ἀληθῆ διακηκῶς ἔλεγεν ὁ Σόλων. [§ 6.] Ἔστι τις κατ' Αἴγυπτον, ἧ δ' ὅς, ἐν τῷ Δέλτᾳ, περὶ ὃ κατὰ κορυφὴν σχίζεται τὸ τοῦ Νείλου βεῦμα, Σαῖτικος ἐπικαλούμενος νομός, τούτου δὲ τοῦ νομοῦ μεγίστη πόλις Σαῖς, ὅθεν δὴ καὶ Ἄμασις ἦν ὁ βασιλεύς· καὶ τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός τις ἐστίν, Αἰγυπτιστὴ μὲν τοῦνομα Νηθ, Ἑλληνιστὴ δὲ, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος; Ἄθηνα· μάλα δὲ φιλαθῆναιοὶ καὶ τινα τρόπον οἰκείοι τῶνδ' εἶναι φασίν. Οἱ δὲ Σόλων ἔφη πορευθεὶς σφόδρα τε γενέσθαι παρ' αὐτοῖς ἐντιμος, καὶ δὴ καὶ τὰ παλαιὰ ἀνερωτῶν τοὺς μάλιστα περὶ ταῦτα τῶν ἱερέων ἐμπερούς σχεθὸν οὔτε αὐτὸν οὔτε ἄλλον Ἑλλῆνα οὐδένα οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν εἰδότα περὶ τῶν

nostræ nationis vir ne tenuem quidem habeat scientiam. Denique cum in conventu sacerdotum, penes quos præcipua sit memoria vetustatis, eliciendi studio quæ scirent, verba faceret de antiquissimis historiis Athenarum, Phoroneo et Niobe; postque inundationem mundi de Pyrrha et Deucalione docte studioseque prosequi pergeret: prospiciam renovatæ gentis humanæ usque ad memoriam parentum, annorumque numerum recenseret: irrisum se esse dicebat a quodam ex Sacerdotibus, qui diceret, O Solo, Græci pueri semper estis: nec quisquam est in Græcia senex. Cur ita diceret, percunctato Solone; quia rudi novellaque estis memoria semper: nec est, inquit, ulla penes vos cana scientia. Nec immerito. Multæ quippe necesse hominum, partim conflagratione, partim inundationibus vastantibus, acciderunt. Denique illa etiam fama, quæ vobis quoque comperita est, Phaethontem quondam, Solis filium, affectantem officium patris, currus ascendisse luciferos: nec servatis solemnibus auriationis orbitis exussisse terrena: ipsumque flammis celestibus conflagrasse: fabulosa quidem putatur, sed est vera. Fit enim longo intervallo mundi circumactionis exorbitatio: quam vastitas inflammationis consequatur necesse est. Tunc igitur ii, qui in siccis et editis locis manserant, magis pereunt, quam vicini littoribus et fluviis.

Nobis porro Nilus cum in plerisque rebus salutaris, tum adversum huiusmodi pericula meatu irriguo perennique gurgite objectus, arcet exitium. Item cum terra erit humore abluenda, pastores quidem nostri montium edita capessentes, periculo non continguntur. At vero civitates, in planitie sitæ, cum populis suis rapiuntur ad maria. Quibus periculis regio ista minime contingitur. Non enim, ut in cæteris regionibus, humor in planitiem superne manat, sed ex imo per eandem planitiem tranquillo reditu stagnis detumescentibus remeat. Quæ causa monumentorum publicorum et privatorum perseverantiam nutrit: studioseque tam nostræ nationis rerum gestarum memoria, quam cæterarum gentium, quas vel fama nobis per cognitionem tradit, descripta, templorum custodiis continetur. Apud vos et cæteros nunc plane et nuper, relectæ monumentorum ædes, icteæ celesti demum liquore procumbunt: involutæque literis publicis cum antiquioris historiæ memoria dissipantur; ut necesse sit, novo initio vitæ, novoque populo, novam condi memoriam literarum. Qua ratione fit, ut neque res vestras proprias antiquas, nec aliorum sciatis. Eaque ipsa, quæ recensere memoriter arbitrabare, non nullum distent a puerilibus fabulis. Principio, quod unius modo memineris inundationis, cum infinitæ præcesserint: deinde, quod optimum vestrorum

τοιοῦτων ἀνευρεῖν. Καί ποτε προαγαγεῖν βουλευθεῖς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων εἰς λόγους, τῶν τῆδε τὰ ἀρχαιότατα λέγειν ἐπιχειρεῖν, περὶ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου λεγθέντος καὶ Νιόβης, καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν αὐτῶν Δευκαλίωνος καὶ Πύρραος ὡς διεγένοτο μυθολογεῖν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενεαλογεῖν, καὶ τὰ τῶν ἐτῶν ὅσα ἦν οἷς ἔλεγε πειρᾶσθαι διακνημονεύον τοὺς χρόνους ἀριθμεῖν· καὶ τίνα εἰπεῖν τῶν ἱερῶν εὐ μᾶλλον παλαιῶν, Ὡ Σόλων, Σόλων, Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες ἔστε, γέρον δὲ Ἕλληνας οὐκ ἔστιν. Ἀκούσας οὖν, Πῶς τι τοῦτο λέγετε; φάναι. Νέοι ἐστέ, εἰπεῖν, τὰς ψυχὰς πάντες· οὐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίων ἀκοῆν παλαιᾶν δόξαν οὐδὲ μᾶθημα χρόνον πολὺν οὐδέν. Τὸ δὲ τούτων αἴτιον τόδε· πολλὰ καὶ κατὰ πολλὰ φθορὰ γέγονασιν ἀνθρώπων καὶ ἔσσονται, πυρὶ μὲν καὶ ὕδατι μέγιστα, μυρίοι δὲ ἄλλοις ἕτεροι βραχυτέροι. Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν λεγόμενον, ὡς ποτε Φαέθων Ἥλιου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἄρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν τὰ τ' ἐπὶ γῆς ζυεύχασθε καὶ αὐτὸς κεραυνώθεις διεφθάρη, τοῦτο μῦθον μὲν σῆμα ἔχον λέγεται, τὸ δ' ἀληθὲς ἔστι τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῶ φθορὰ. Τότε οὖν ὅσοι κατ' ὄρη καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις καὶ ἐν ξηροῖς οἰκοῦσι, μᾶλλον διόλλυνται τῶν ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ προσοικούντων· ἡμῖν δὲ ὁ Νεῖλος εἰς τε τᾶλλα σωτήρ καὶ τότε ἐκ παύτης τῆς ἀπορίας σώζει λυόμενος. Ὅταν δ' αὖ οἱ θεοὶ τὴν γῆν ὑδάσι καθάριοντες κατακλύ-

ζωσιν, οἱ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι διασώζονται βουκόλοι νομεῖς τε, οἱ δ' ἐν ταῖς παρ' ὑμῖν πόλεσιν εἰς τὴν θάλατταν ὑπὸ τῶν ποταμῶν φέρονται· κατὰ δὲ τῆδε τὴν γῶραν οὔτε τότε οὔτε ἄλλοτε ἄνωθεν ἐπὶ τὰς ἀρούρας ὕδωρ ἐπιβρεῖ, τὸ δ' ἐναντίον κάτωθεν ἐπανιέναι πέφυκεν· ὅθεν καὶ δι' ἅς αἰτίας τάνθαός σωζόμενα λέγεται παλαιότατα. Τὸ δὲ ἀληθὲς, ἐν πᾶσι τοῖς τόποις ὅπου μὴ χειμῶν ἐξαίσιος ἢ καὶ ὕμα ἀπειργεῖ, πλέον, ποτὲ δὲ ἔλαττον αἰεὶ γένος ἔστιν ἀνθρώπων· ὅσα δὲ ἢ παρ' ὑμῖν ἢ τῆδε ἢ καὶ κατ' ἄλλον τόπον ὧν ἀκοῆ ἴσμεν, εἴ ποῦ τι καλὸν ἢ μέγα γέγονεν ἢ καὶ τίνα διαφθορὰν ἄλλην ἔχον, πάντα γεγραμμένα ἐκ παλαιῶν τῆδ' ἔστιν ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ σεσωσμένα. Τὰ δὲ παρ' ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρτι κατεσκευασμένα ἐκάστοτε τυγγάνει γράμμασι καὶ ἅπασιν ὑπόσων πόλεις δέονται, καὶ πάλιν δι' εἰωθῶτων ἐτῶν ὡς περ νόσημα ἔχει φερόμενον αὐτοῖς βεῦμα οὐράνιον καὶ τοὺς ἀγραμμάτους τε καὶ ἀμούσους ἔλιπεν ὑμῶν, ὥστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς ὅσων νέοι γίνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν τῆδε οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς παλαιαῖς χρόνις. Τὰ τοῦν νῦν δὴ γενεαλογηθέντα, ὧ Σόλων, περὶ τῶν παρ' ὑμῖν ἂ διήλοες, παίδων βραχὺ τι διαφέρει μύθων, οἱ πρῶτων μὲν ἓνα γῆς κατακλυσμὸν μέμνησθε πολλῶν ἐμπροσθεν γεγονότων, ἔτι δὲ τὸ κάλλιστον καὶ ἀριστον γένος ἐπ' ἀνθρώπους ἐν τῇ γῶρᾳ παρ' ὑμῖν οὐκ ἴσα γεγονός, ἐξ ὧν σύ τε καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἔστι τὰ νῦν ὑμῶν περιλειφθέντος ποτὲ σπέρματος βραχέος, ἀλλ' ὑμᾶς λέληθε διὰ τὸ τοὺς περιγενομένους ἐπὶ πολλὰς γενεὰς γράμμασι τελευτᾶν ἀφώ-

genus majorum nesciatis : ex quo tu, et Athenienses cæteri, facti estis : exiguo semine tunc superstitute publicæ cladī. Fuit enim olim Atheniensium civitas longe cæteris præstans morum bonitate, ac potentia virium, belloque ac pace memoranda; ejusque opera magnifica, omnem, sicut nos accepimus, quamvis præclaræ gloriæ illustrationem obumbrantia. [§ 6.] Tum admiratum Soloem orare, atque obsecrare, ut sibi omnia sacerdos de veteribus civibus revelaret : et respondisse illum : Nulla est invidia, præsertim cum tibi sit mos gerendus, et honor debitus amicæ civitati referendus : et id cogat me facere veneratio Deæ, quæ utramque urbem condidit, educavit, instituit; priorem vestram annis fere mille, ex indigete agro, et Vulcanio semine; posteriorem hanc nostram octies mille annis post, ut sacris delubrorum apicibus continetur. De his ergo majoribus vestris audies, o Solo, qui ante novem millia annorum vixerunt; quibus sint usi legibus, quamque amplis, et quam præclaris facinoribus nobilitati. Si probationem desiderabis, post ex otio sacras literas recensebimus. Ac primum leges intueri. Forsan enim reperies multa indicia germanitatis, vel quod sacerdotiis præditi, separatim a cetero populo manent, ne contagione aliqua profana castitas polluitur : vel quod varia opificii genera ita inter se discreta sunt, ut promiscue nullus operetur. Pastores vero, et item penes quos est ve-

nandi, colendique ruris excrendique scientia; disparatas habent sedes a propugnatorum, armatæque juventutis, castris, et insignibus. Ipsorumque insignium idem usus et eadem differentia tam hic, quam apud vos, etiam nunc habetur; clypeorum tegmen, thoracum indumenta, jaculorum amentata missilia. Prudentiæ vero curam ubi majorem leges habendam sauciant? aut honestas apud quos tantam dignitatem obtinet in vitæ muneribus et officis? Quid divinatio? quid medela? Nonne ad homines instinctu conditricis Deæ commearunt? Hac quippe exornatione priorem urbem vestram sepsit honestavitque Numen illud, quod condidit; electo salubri, subtiliumque ingeniorum et prudentiæ feraci loco. Utpote enim bellicosa et sapiens, Dea regionem talem censuit eligendam, quæ sui similes viros esset editura. His ergo legibus vel honestioribus etiam institutis, ad omnem virtutem eruditi veteres Athenienses; utpote qui divinæ prosapiæ germani, maximis et ultra humanæ gloriæ captum, titulis laudum nobilitati sunt, e quibus unum eminens et prædecorum facinus in monumentis veteribus invenimus : immanem quandam injuriis, et inexpropugnabilem numero manum; quæ prope jam cunctam Europam atque Asiam subegisset, a vestris legionibus esse deletam : ex Atlantico mari bellum omnibus gentibus et nationibus inferentem. Tunc enim fretum illud, opinor, erat commea-

vous. Ἦν γὰρ ὁὗ ποτε, ὦ Σόλων, ὑπὲρ τὴν μεγίστην φθορὰν ὑδασιν ἢ νῦν Ἀθηναίων οὕσα πόλις ἀρίστη πρὸς τε τὸν πόλεμον καὶ κατὰ πάντα εὐνομοιωτάτη διαφερόντως· ἢ κάλλιστα ἔργα καὶ πολιτεία γενέσθαι λέγονται κάλλιστα πασῶν, ὁπόσων ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς ἀκοὴν παρεδεξάμεθα. [§ 6.] Ἀκούσας οὖν ὁ Σόλων ἔφη θαυμάσαι καὶ πᾶσαν προθυμίαν σχεῖν, δαήμενος τῶν ἱερέων πάντα δι' ἀκριβείας οἱ τὰ περὶ τῶν παλαι πολιτῶν ἐξῆς διελθεῖν. Τὸν οὖν ἱερέα φάνα, Φθόνος οὐδείς, ὦ Σόλων, ἀλλὰ σοῦ τε ἕνεκα ἔρω καὶ τῆς πόλεως ὑμῶν, μάλιστα δὲ τῆς θεοῦ χάριν, ἢ τὴν τε ἡμετέραν καὶ τὴνδ' ἔλαχε καὶ ἔθρεψε καὶ ἐπαίδευσεν· προτέραν μὲν τὴν παρ' ὑμῖν ἔτεσι χίλιος, ἐκ Γῆς τε καὶ Ἡραίστου τοῦ σπέρμα παραλαβοῦσα ὑμῶν, τὴνδε δὲ ὑστέραν. Τῆς δὲ ἐνθαδὶ διακοσμήσεως παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτακισχιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς γέγραπται. Περὶ δὲ τῶν ἑνακισχιλίου γεγονότων ἐτῶ πολιτῶν σοι δηλώσω διὰ βραχέων νόμους τε καὶ τῶν ἔργων αὐτοῖς ὁ κάλλιστον ἐπράχθη· τὸ δ' ἀκριβῆς περὶ πάντων ἐφεξῆς εἰσαυθῆς κατὰ σχολὴν, αὐτὰ τὰ γράμματα λαθόντες, διέξιμεν. Τοὺς μὲν οὖν νόμους σκόπει πρὸς τοὺς τῆδε· πολλὰ γὰρ παραδείγματα τῶν τότε παρ' ὑμῖν ὄντων ἐνθάδε νῦν ἀνευρήσεις, πρῶτον μὲν τὸ τῶν ἱερέων γένος ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρὶς ἀφωρισμένον, μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τῶν δημιουργῶν, ὅτι καθ' αὐτὸ ἕκαστον ἄλλω δὲ οὐκ ἐπιμιγνύμενον δημιουργεῖ, τό τε τῶν νομείων καὶ τὸ τῶν ἠρευνῶν τό τε τῶν γεωργῶν. Καὶ δὴ καὶ τὸ μάχιμον γένος ἡσθησάκι πω

τῆδε ἀπὸ πάντων τῶν γενῶν χειρωρισμένον, οἷς οὐδὲν ἄλλο πλὴν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ νόμου προσετάχθη μέλειν. Ἐτι δὲ ἡ τῆς ὀπίσσεως αὐτῶν σχέσις ἀσπίδων καὶ δοράτων, οἷς ἡμεῖς πρῶτοι τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν ὀπίσσεσθα, τῆς θεοῦ, καθάπερ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις, παρ' ὑμῖν πρῶτοις ἐνδείξαμένης. Τὸ δ' αὖ περὶ τῆς φρονήσεως, ὁρᾷς που τὸν νόμον τῆδε ὄσσην ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο εὐθὺς κατ' ἀρχὰς περὶ τε τὸν κόσμον ἅπαντα, μέχρι μαντικῆς καὶ ἱατρικῆς πρὸς ὑγίαιαν, ἐκ τούτων θεῶν ὄντων εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἀνευρών, ὅσα τε ἄλλα τούτοις ἐπειτὰ μαθήματα, πάντα κτησάμενος. Ταύτην οὖν δὴ τότε ζύμωσαν τὴν διακόσμησιν καὶ σύνταξιν ἡ θεὸς προτέρους ὑμᾶς διακοσμήσασα κατόκησεν, ἐκλεξαμένη τὸν τόπον ἐν ᾧ γεγέννησθε, τὴν εὐκρασίαν τῶν ὕρῶν ἐν αὐτῷ κατιδοῦσα, ὅτι φρονιμωτάτους ἀνδρας ὄσει. Ἄτ' οὖν φιλοπόλεμος τε καὶ φιλόσοφος ἡ θεὸς οὕσα τὸν προσφεροστάτους αὐτῇ μέλλοντα οἴσιν τόπον ἀνδρας, τοῦτον ἐκλεξαμένη πρῶτον κατόκησεν. Ὁκείτες δὴ οὖν νόμοις τε τοιοῦτοις χρώμενοι καὶ ἔτι μᾶλλον εὐνομούμενοι πάσῃ τε πάντας ἀνθρώπους ὑπερβεβηκότες ἀρετῇ, καθάπερ εἰκὸς γεννήματα καὶ παιδεύματα θεῶν ὄντας. Πολλὰ μὲν οὖν ὑμῶν καὶ μεγάλα ἔργα τῆς πόλεως τῆδε γεγραμμένα θαυμάζεται, πάντων μὴν ἐν ὑπερέξει μεγέθει καὶ ἀρετῇ· λέγει γὰρ τὰ γεγραμμένα, ὄσσην ἢ πόλις ὑμῶν ἐπασσέ ποτε δύναμιν ὑβρεῖ παρνευμένην ἅμα ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν, ἐξῶθεν ὀρυκθεῖσαν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πελάγους.

bile : habens in ore atque in vestibulo sinus insulam : quod os a vobis Herculis censetur columnæ. Quæ quidem insula fertur major aliquanto fuisse, quam Libya atque Asia. Simul ergo per eam, perque contiguas alias insulas, iter tunc illud agentibus, commeatus patebat usque ad defectum insularum, et initium terræ continentis, vicinæ vero mari : quippe hoc intra os, sive Hercules columnas, fretum angusto quodam littore, in quo etiam nunc veteris portus apparent vestigia, dividitur a continenti. At vero illud pelagus, immensæ atque inestimabilis magnitudinis, verum est mare. Igitur in hac Atlantide insula maxima et admirabilis potentia Regum extitit, omnem insulam finitimasque alias obtinentium; dominantiumque maximæ parti continentis. Si quidem tertiæ parti mundi, quæ Libya dicitur, usque ad Ægyptum imperarunt; Europæ vero, usque ad Tyrrenum mare. Quæ quidem vis potentiaque collecta, et armata, nostram, o Solo, vestramque regionem, et hoc amplius, eas gentes, quæ intra Herculis columnas consistunt, adiri et expugnare gestit. Tunc ergo vestræ civitatis virtus ultra omnem gloriam enituit : quæ pro communi omnium salute, ac libertate, desperantibus deserentibusque metu communem custodiam cæteris cunctis, magnitudine animi, bellicisque artibus, assecuta est; ut per extrema discrimina erumpens, hostes humani generis primo fugaret, deinde funderet; libertatem subjugatis

redderet, intactos in sua genuinaque libertate conservaret. Neque ita multo post accidit, ut motu terræ, et illuvione diei noctisque jugi, præclara illa vestra militaris juvenus periret : et Atlantis insula tota, sine indicio prioris existentiae, submergeretur : nisi quod pelagus illud pigrius quam cætera, crasso dehiscens insulæ limo, et superne fluctibus concreto, habetur.

§ 7. Hæc sunt, o Socrates, quæ Critias vetus a Solone sibi relata et exposita narravit. Sed cum superiore die de rebus publicis deque pacatis officii militaribusque tractares, subiit quædam me ex recordatione miratio : non sine deo dici quæ diceres. Siquidem quam constituebas oratione rempublicam eadem, aut certe proximæ similitudinis, videretur ei, quam ex Critiæ relatione compereram. Reticui tamen veritus ne, si quæsitum aliquid a me foret, dehinc oblivionis incommodo minime expedirem, ridiculum essem : maluique de memoria apud memetipsum prius experiri. Ex quo factum est, ut cito consentirem imperio tuo : quia confidebam facile me, si recordatione memoriam exercuissem, posse reminisci. Itaque, ut hic modo dixit, tam hesterno die post digressum protinus ad præsentis retuli, quam nocturnis vigiliis scrutabundus omnia recuperavi : certumque illud expertus sum, tenaciorem fere memoriam rerum, quæ in primâ discurunt ætate. Quippe laud ita confidam, quæ pridie audiverim, an referre possim postridie : cum ea, quæ puer cognoverim, inco-

Τότε γὰρ πορεύσιμον ἦν τὸ ἐκεῖ πέλραχος· νῆσον γὰρ πρὸ τοῦ στόματος εἶχεν, ὃ καλεῖται, ὡς φατε ὑμεῖς, Ἑρακλέους στήλας· ἡ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν καὶ Ἀσίας μείζων, ἐξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους τοῖς τότε ἐγγίγνετο πορευομένοις, ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἡπειρον τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον. Τὰδε μὲν γάρ, ὅσα ἐντὸς τοῦ στόματος οὗ λέγομεν, φαίνεται λιμνὴν στενὸν τινα ἔχον εἰσπλῶν· ἐκεῖνο δὲ πέλραχος ὄντως ἦ τὴν περιέχουσαν αὐτὸ γῆν παντελῶς ἀληθῶς ὀρθότατ' ἀν λέγοιτο ἡπειρος. Ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ ταύτῃ μεγάλη συνέστη καὶ θαυμαστὴ δύναμις βασιλείων, κρατοῦσα μὲν ἅπασης τῆς νήσου, πολλῶν δὲ ἄλλων νήσων καὶ μερῶν τῆς ἡπείρου· πρὸς δὲ τούτοις ἔτι τῶν ἐντὸς τῆδε Λιβύης μὲν ἤρχον μέχρι πρὸς Αἴγυπτον, τῆς δὲ Εὐρώπης μέχρι Τυρρηνίας. Αὕτη δὴ πᾶσα ξυναθροισθεῖσα εἰς ἓν ἡ δύναμις τὸν τε παρ' ὑμῖν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πάντα τόπον μιᾷ ποτ' ἐπεχείρησεν ὀρμῇ δουλοῦσθαι. Τότε οὖν ὑμῶν, ὧ Σόλων, τῆς πόλεως ἡ δύναμις εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους διαφανῆς ἀρετῆς τε καὶ βρώμῃ ἐγένετο· πάντων γὰρ προστάσα εὐψυχία καὶ τέχναις ὅσαι κατὰ πόλεμον, τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἡγουμένη, τὰ δ' αὐτῇ μονωθεῖσα ἐξ ἀνάγκης τῶν ἄλλων ἀποστάντων, ἐπὶ τοὺς ἐσχατοὺς ἀσικομένη κινδύνους, κρατήσασα μὲν τῶν ἐπιόντων τρόπαια ἀνέστησεν, τοὺς δὲ μήπω δεδουλωμένους διεκώλυσε δουλωθῆναι, τοὺς δ' ἄλλους,

ὅσοι κατοικοῦμεν ἐντὸς ὄρων Ἑρακλείων, ἀφρόνως ἅπαντας ἡλευθέρωσεν. Ὑστέρον δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, μιᾶς ἡμέρας καὶ νυκτὸς χαλεπῆς ἰθυσούσης, τὸ τε παρ' ὑμῶν μάχιμον πᾶν ἀθρόον ἔδω κατὰ γῆς, ἡ τε Ἀτλαντὶς νῆσος ὡσαύτως κατὰ τῆς θαλάττης ἔδωσα ἠφανίσθη· διὸ καὶ νῦν ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε τοῦκεῖ πέλραχος, πηλοῦ κάρτα βαθέος ἐμπροδὼν ὄντος, ὃν ἡ νῆσος ἰσομένη παρέσχετο.

X. § 7. Τὰ μὲν δὴ βρῆθέντα, ὧ Σώκρατες, ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ Κριτίου κατ' ἀκοὴν τὴν Σόλωνος, ὡς συντόμως εἶπεῖν, ἀκήκοας· λέγοντος δὲ δὴ χθές σοῦ περὶ πολιτείας τε καὶ τῶν ἀνδρῶν οὗς ἔλεγες, θαύμαζον ἀναμνησκόμενοι αὐτὰ ἃ νῦν λέγω, κατανοῶν ὡς δαιμονίως ἐκ τινος τύχης οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ξυνηέχθης τὰ πολλὰ οἷς Σόλων εἶπεν. Οὐ μὴν ἐβουλήθημιν παραχρῆμα εἶπεῖν διὰ χρόνον γὰρ οὐχ ἱκανῶς ἐμνησθήμην. Ἐνενόησα οὖν ὅτι χρεῶν· εἴη με πρὸς ἐμκαυτὸν πρῶτον ἱκανῶς πάντα ἀναλαβόντα λέγειν οὕτως. Ὅθεν ταχὺ ξυνωμολόγησά σοι τάπιταχθέντα χθές, ἡγούμενος, ὅπερ ἐν ἅπασιν τοῖς τοιοῖσδε μέγιστον ἔργον, λόγον τινὰ πρέποντα τοῖς βουλήμασιν ὑποθέσθαι, τούτου μετρίως ἡμᾶς εὐπορήσειν. Οὕτω δὴ, καθάπερ ὁδ' εἶπε, χθές τε εὐθὺς ἐνθένδε ἀπιὼν πρὸς τοῦσδε ἀνέφερον αὐτὰ ἀναμνησκόμενος, ἀπέλθὼν τε σχεδὸν τὰ ἅπαντα ἐπισκοπῶν τῆς νυκτὸς ἀνέλαθον. Ὡς δὴ τοι τὸ λεγόμενον, τὰ παίδων μαθήματα θαυμαστὸν ἔχει τι μνη-

lumi memoria plane retexam. Nisi forte major in illa aetate cognitionis delectatio altius infigit mentibus insita. Forsque etiam, quod studiosa senis et assidua relatio meracam quandam et inobsoletam impresserit animo notam. Quare ut id, ad quod omnia pertinent, quæ dicta sunt, eloquar : dicere sum paratus. Non ut narrationem retexam : sed, ut ostendam rempublicam et populum, sermone Socratis hesternæ disputatione adumbratam, non picturam effigiem beatæ civitatis, sed vere beatam civitatem, et unum populum quondam fuisse, propugnatoresque, quos iste instituebat ad tolerantiam laborum, virtutemque animi, gymnasiis et musica mansuetudine, majores nostros fuisse, quos ille sacerdos Ægyptius prædicaret : quando facta eorum nutrimentis ab hoc memoratis institutisque conveniant. Imperato quippe nobis a Socrate muneri non aliter satisfieri posse arbitror ; nisi consensu omnium participum officii recepti probabitur illam, quam vario ipse sermone depinxit, urbem, veteres Athenas fuisse. Quare, mi Socrate, remuneratione hujuscemodi fieri contentus aestima.

SO. Nullam vero aliam, Critia, magis approbo, quam istam ipsam, quæ propria est præsentium feriatum. Magnificum vero illud, non fictam commentitiamque fabulam ; sed veram historiam vitæ possibilis fato quodam a me vestris animis intimatam. Quare fortuna prosperante

pergite iter institutæ orationis : ego, ut probum auditorem deceat, attento silentio mentem atque aures parabo.

§ 8. CRI. Etiamne consideras, o Socrate, si est comoda dispositio debili apparatus tibi. Placuit enim nobis Timæum quidem, utpote in astronomia cæteris eminentem, naturæque rerum arcana rimatum, principe loco dicere, orsum a mundi sensilis constitutione, usque ad hominum genus generationemque, me vero susceptis ab hoc hominibus, ejusdemque oratione formatis, tua porro ad egregiam frugem imbutis, et eruditis sanctiori legum inoderamine ; juxta Solonem vero, vel sacros Ægyptiorum libros, revocare cives clarissimos veteres : et ante hos constituere spectaculum venerabile populi, quem inundatione submersum profundo maris, Ægyptiorum monumentorum fama celebravit, atque ita, ut de majoribus nostris, sermonem contexere.

SO. Næ ego magnifice sum invitatus hodie, ut ex ordinatione apparatus intelligi datur. Ergo age, o Timæe, delibata captum, vocata, ut mos est, in auxilium divinitate.

TI. Vere, mi Socrate. Nam cum omnibus mos sit, et quasi quædam religio, qui vel de maximis, vel de minimis, rebus acturi aliquid sunt, precari ad auxilium divinitatem : quanto nos æquius est, qui universitatis naturæ, substantiæque, rationem præstaturi sumus, invocare divinam opem : nisi

μεῖον. Ἐγὼ γὰρ ἂ μὲν χθὲς ἤκουσα, οὐκ ἂν εἶδ' εἰ δυναίμην ἅπαντα ἐν μνήμῃ πάλιν λαβεῖν· ταῦτα δὲ ἂ πάντοτε χρόνον διακίχου. παντάπασι θαυμάσαιμι ἂν εἴ τί με αὐτῶν διαπέφυγεν. Ἦν μὲν οὖν μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ παιδικῆς τότε ἀκούμενα, καὶ τοῦ πρεσβύτου προθύμως με διδάσκοντος, ἅτ' ἐμοῦ πολλὰ κίς ἐπανερωτῶντος, ὥστε οἷον ἐγκλήματα ἀνεκπλήτου γραφῆς ἕμιονά μοι γέγονε. Καὶ δὴ καὶ τοῖσδε εὐθὺς ἔλεγον εἶθεν αὐτὰ ταῦτα, ἵνα εὐποροῖεν λόγων μετ' ἐμοῦ. Νῦν οὖν, οὗ περ ἕνεκα πάντα εἴρηται, λέγουσι εἰμὶ ἕτοιμος, ὦ Σώκρατες, μὴ μόνον ἐν κεφαλαίῳ ἀλλ' ὥσπερ ἤκουσα καθ' ἕκαστον. Τοὺς δὲ πολίτας καὶ τὴν πόλιν ἦν χθὲς ἡμῖν ὡς ἐν μύθῳ διήειπας σὺ, μετενεγκόντες ἐπὶ ἀλλήθης δεῦρο θήσομεν ὡς ἐκείνην τῆνδε οὔσαν, καὶ τοὺς πολίτας οὐς διενουῶ φήσομεν ἐκείνους τοὺς ἀληθινοὺς εἶναι προγόνους ἡμῶν ἀνέλεγον ὁ ἱερεὺς πάντως ἀρμόσους, καὶ οὐκ ἀπασομένα λέγοντες αὐτοὺς εἶναι τοὺς ἐν τῷ τότε ὄντας χρόνῳ. Κοινῇ δὲ διαλαμβάνοντες ἅπαντες πειρασόμεθα τὸ πρέπον εἰς δύναμιν οἷς ἐπέταξας ἀποδοῦναι. Σκοπεῖν οὖν δὴ χρὴ, ὦ Σώκρατες, εἰ κατὰ νοῦν ὁ λόγος ἡμῖν οὔτος, ἢ τινα ἐτ' ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ ζητητέον.

XI. ΣΩ. Καὶ τίς ἂν, ὦ Κριτία, μᾶλλον ἀντὶ τούτου μεταλάβοιμεν, ὅς τῆ τε παρούσης τῆς θεοῦ θυσίας διὰ τὴν οἰκειότητα ἂν πρέποι μάλιστα, τό τε μὴ πλασθέντα μύθον ἀλλ' ἀληθινὸν λόγον εἶναι πάμμεγά σου. Πῶς γὰρ καὶ πόθεν ἄλλους ἀνευρήσομεν ἀρέμενοι τούτων ; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ χρὴ λέγειν μὲν ὑμᾶς, ἐμὲ

δὲ ἀντὶ τῶν χθὲς λόγων νῦν ἡσυχίαν ἄγοντα ἀντακούειν.

§ 8. ΚΡ. Σκόπει δὴ τὴν τῶν ξενίων σοι διάθεσιν, ὦ Σώκρατες, ἢ διέθεμεν. Ἐδοξε γὰρ ἡμῖν Τίμαιον μὲν, ἅτε ὄντα ἀστρονομικώτατον ἡμῶν καὶ περὶ φύσεως τοῦ παντὸς εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποικημένον, πρῶτον λέγειν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, τελευταῖον δὲ εἰς ἀνθρώπων φύσιν ἐμὲ δὲ μετὰ τούτου, ὡς παρὰ μὲν τούτου δεδεγμένον ἀνθρώπους τῷ λόγῳ γεγονότας, παρὰ σοῦ δὲ πεπαιδευμένους διαφρονέτους αὐτῶν τινας, κατὰ δὲ τὸν Σόλωνος λόγον τε καὶ νόμον εἰσαγαγόντας αὐτοὺς ὡς εἰς δικαστὰς ἡμᾶς ποιῆσαι πολίτας τῆς πόλεως τῆσδε ὡς ὄντας τοὺς τότε Ἀθηναίους, οὓς ἐμήνησεν ἀρνεῖσθαι ὄντας ἢ τῶν ἱερῶν γραμμάτων φήμη, τὰ λοιπὰ δὲ ὡς περὶ πολιτῶν καὶ Ἀθηναίων ὄντων ἤδη ποιείσθαι τοὺς λόγους.

ΣΩ. Τελείως τε καὶ λαμπρῶς εἶκα ἀνταπολήψεσθαι τὴν τῶν λόγων ἐστίασιν. Σὺν οὖν ἔργον λέγειν ἂν εἴη, ὦ Τίμαιε, τὸ μετὰ τούτου, ὡς εἰσικειν, ἐπικαλέσαντα κατὰ νόμον θεοῦ.

TI. Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ παντὸς ὀρυγῆ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος θεῶν εἰ που κλοῦσιν ἡμᾶς δὲ τοὺς περὶ τοῦ παντὸς λόγους ποιείσθαι πῃ μέλλοντας, ἢ γέγονεν ἢ καὶ ἀγενέας ἐστίν, εἰ μὴ παντάπασι παραλλάττομεν, ἀνάγκη θεοῦ τε καὶ θεᾶς ἐπικαλουμένους εὐχέσθαι πάντα κατὰ νοῦν ἐκείνοις μὲν μάλιστα, ἐπομένους δὲ ἡμῖν εἰπεῖν. Καὶ τὰ

plane sævo quodam furore atque implacabili raptamur amentia. Sit igitur meis precibus comprehensum, maxime quidem, ut ea dicantur a nobis, quæ placeant deo : tum ut nobis quoque ipsis convenienter, propositoque operi decenter, profemur : et, quatenus vos quidem facile assequamini, ego juxta anticipatam animo speciem orationis expediam.

§ 9. Est igitur, ut mihi quidem videtur, imprimis disserendum quid sit, quod semper est, carens generatione : quid item, quod gignitur, nec semper est. Alterum, intellectu perceptibile; et ductu, et investigatione rationis, semper idem. Porro alterum, opinione, cum irrationabili sensu, opinabile, proptereaque incertum nascens, et occidens : neque unquam in existenti conditione constanti et rata perseverans. Omne autem, quod gignitur, ex aliqua causa necessarii gignitur. Nihil enim fit, cuius ortum non legitima causa, et ratio, præcedat. Operi porro dat formam opifex suus, quippe ad immortalis quidem, et in statu genuino persistentis, exempli similitudinem, atque æmulationem, formans operis effigiem, honestum efficiat simulacrum necesse est. At vero ad nativum respiciens,

generatumque contemplans minime decorum. Omne igitur cælum, vel mundus, seu quo alio dignatur nomine, (faciendum est enim, quod in omni tractatu fieri decet; ut inter initia consideretur, quid sit quo de agitur : item mundus fueritne semper, citra exordium temporis : an sit originem sortitus ex tempore, considerandum) factus est, utpote corporeus; et qui videatur, atque tangatur : meta est siquidem huiusmodi sensilis corporeaeque naturæ. Sensilia porro ea, quæ opinio sensu aliquo commota præsumit : eaque omnia facta sunt, habentque ex aliqua generatione substantiam. At vero ea quæ fiunt habere auctorem suum constitit. Igitur opificem genitoremque universitatis tam invenire difficile est, quam inventum impossibile digne profari. Porro non est dubium ad cuiusmodi exemplum animadverterit mundani operis fundamenta constituens : utrum ad immutabile, perpetuamque obtinens proprietatem; an ad factum, atque elaboratum. Nam si est, uti quidem est, pulchritudine incomparabili mundus; opifexque et fabricator ejus optimus : perspicuum est, quod juxta sinceræ atque immutabilis proprietatis exemplum, mundi sit instituta molitio. Sin vero,

μὲν περὶ θεῶν ταύτη παρακεκλήσθω· τὸ δ' ἡμέτερον παρακλητέον, ἧ βῆσ' ἂν ὑμεῖς μὲν μάθοιτε, ἐγὼ δὲ ἧ διανοῦμαι μάλιστα ἂν περὶ τῶν προκειμένων ἐνδείξαιμην.

XII. § 9. Ἔστιν οὖν δὴ κατ' ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον ταῦδε. Τί τὸ ὄν αἰεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνόμενον μὲν αἰεὶ, ὄν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγου περιληπτὸν αἰεὶ κατὰ ταῦτ' ὄν, τὸ δ' αὖ δόξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστὸν γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντος δὲ οὐδέποτε ὄν. Πᾶν δὲ αὖ τὸ γιγνόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίγνεσθαι· παντὶ γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν σχεῖν. Ὅτου μὲν οὖν ἂν ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταῦτ' ἔχον βλέπων αἰεὶ, τοιοῦτῃ τινὶ προσχρῶμενος παραδείγματι, τὴν ιδεάν αὐτοῦ καὶ δύναμιν ἀπεργάζηται, καλὸν ἐξ ἀνάγκης οὕτως ἀποτελεῖσθαι πᾶν οὐδ' ὄν εἰς τὸ γεγονός, γεννητῷ παραδείγματι προσχρῶμενος, οὐ καλόν. Ὅ δὲ πᾶς οὐρανὸς ἢ κόσμος ἢ καὶ ἄλλο ὅ, τι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστα ἂν δέχοιτο, τοῦθ'

ἡμῖν ὀνομάσθω, σχεπτέον δ' οὖν περὶ αὐτοῦ πρῶτον, ὅπερ ὑπόκειται περὶ παντὸς ἐν ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν, πότερον ἦν αἰεὶ, γενέσεως ἀρχὴν ἔχον οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν, ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος. Γέγονεν· ὁρατὸς γὰρ ἄπτὸς τέ ἐστι καὶ σῶμα ἔχον, πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα αἰσθητά, τὰ δὲ αἰσθητά, δόξῃ περιληπτά μετὰ αἰσθήσεως, γιγνόμενα καὶ γεννητὰ ἐφάνη. Τῶν δ' αὖ γενομένων φασκὲν ὑπ' αἰτίου τινὸς ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι.

XIII. Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὐρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν· τότε δ' οὖν πάλιν ἐπισκεπτέον περὶ αὐτοῦ, πρὸς πότερον τῶν παραδειγμάτων ὁ τεκταινόμενος αὐτὸν ἀπειργάζετο, πότερον πρὸς τὸ κατὰ ταῦτ' καὶ ὠσχυτέρως ἔχον ἢ πρὸς τὸ γεγονός. Εἰ μὲν δὴ καλὸς ἔστιν ὅδε ὁ κόσμος ὅ τε δημιουργὸς ἀγαθός, ὄντων ὡς πρὸς τὸ αἰδίον ἔβλεπεν· εἰ δὲ, ὁ μὲν δ' εἰπεῖν τινὶ θέμις, πρὸς τὸ γεγονός. Παντὶ δὲ σαφές ἐστι πρὸς τὸ αἰδίον· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δ' ἄριστος τῶν αἰτίων. Οὕτω δὲ γεγεννημένους πρὸς τὸ λόγῳ καὶ

Cicero.

§ 9. Quid est quod semper sit neque ullum habeat ortum et quod gignatur nec unquam sit? Quorum alterum intelligentia et ratione comprehenditur; quod unum semper atque idem est : alterum quod affert opinionem per sensus rationis expertes; quod totum opinabile est; id gignitur, et interit nec unquam esse vere potest. Omne autem quod gignitur, ex aliqua causa gigni necesse est. Nullius enim rei, causa remota, reperiri oritur potest. Quocirca si is, qui aliquod munus efficere molitur, eam speciem, quæ semper est

eadem, intuebitur atque id sibi proponet exemplar, præclarum opus efficiat necesse est. Sin autem eam, quæ gignitur : nunquam illam, quam expetet, pulchritudinem consequetur. Omne igitur cælum sive mundus sive quo alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatus sit. De quo id primum consideremus, quod principio est in omni questione considerandum, semperne fuerit, nullo generatus ortu : an ortus sit ab aliquo temporis principatu. Ortus est; quandoquidem cernitur et tangitur et est undique corporatus. Omnia autem talia sensum movent : sensus moventia quæ sunt, eadem in opinione consistunt; quæ ortum habere gigni que diximus : nihil autem gigni posse

quod ne cogitari quidem, aut mente concipi, fas est, ad elaboratum : quod cum sit rationis alienum, liquet opificem deum venerabilis exempli normam in constituendo mundo secutum, quippe hic generatorum omnium speciosissimus, ille auctor maximus, operisque sui ratione prudentiaque iis, quæ existunt eadem semper, accommodatus, imago est, opinor, alterius. Et quoniam rationem originis explicare non est facile, distinguendæ sunt imaginis, exemplique, naturæ. Causæ, quæ, cur unaquaque res sit, ostendunt, earundem rerum consanguineæ sunt. Itaque constantis quidem generis, stabilisque naturæ, et intellectui prudentiæque perspicuæ rei, causa et ratio constans, perspicuaque, et inexpugnabilis, reperitur. At vero ejus, quæ ad similitudinem constantis perpetuæque rei facta est ratio, utpote imaginis imaginaria, simulacrumque rationis, perfunctoriam similitudinem imitatur. Quantoque melior est essentia generatione, tanto famæ, et opinionis incerto præstantior veritas. Quare jam nunc, o

Socrate, prædico : si, dum de natura universæ rei disputatur, minime inconcussas, et inexpugnabiles, rationes afferre valuerim, ne mireris. Quin potius illud intueare; si nihilo minus, quam quisvis alius, consentaneas rationes afferam. Memento enim tam me, qui loquor, quam vos, qui judicatis, homines esse : atque in rebus ita sublimibus mediocrem explanationem magni cujusdam esse onus laboris.

SO. Omnes tibi, o Timæe, veniam largimur volentes : et tamen principium orationis admiror. Superest, ut leges quoque sacri certaminis exsequaris.

§ 10. TI. Dicendum igitur, cur rerum conditor, fabricatorque genituræ, omne hoc instituendum putaverit. Optimus erat : ab optimo porro longe relegata est invidia. Itaque consequenter cuncta sui similia, (prout cujusque natura capax beatitudinis esse poterat), effici voluit. Quam quidem voluntatem Dei originem rerum certissimam si quis ponat, recte eum putare consentiam. Volens siqui-

φρονήσει περιληπτόν και κατά ταυτά εχον δεδημιούργηται. Τούτων δέ υπαρχόντων αυ πάσα ανάγκη τόνδε τον κόσμον εικόνα τινος ειναι. Μέγιστον δη παντός άρξασθαι κατά φύσιν αρχήν· ώδε ουν περι τε εικόνας και περι του παραδείγματος αυτης διοριστέον, ως άρα τους λόγους, ον περ εισιν εξηγηται, τούτων αυτων και συγγενεις οντας. Του μεν ουν μονιμου και βεβαιου και μετα νου καταφανους μονιμους και αμεταπτώτους, καθ' οσον τε ανελέγκτοις προσήκει λόγοις ειναι και ακινήτοις, τούτου δετ μηδεν ελλείπειν τους δε του προς μεν έκεινο απεικασθέντος, οντος δε εικόνας, εικόνας ανά λόγον τε έκείνους οντας· ο, τι γάρ προς γένεσιν ουσία, τούτο προς πίστιν αλήθεια. Εάν ουν, ο Σώκρατες, πολλά πολλών ειπόντων περι θεων και της του παντος γενέσεως μη δυνατοι γιγνώμεθα

πάντη πάντως αυτούς αυτοίς ομολογουμένους λόγους και απηκριθωμένους αποδοῦναι, μη θαυμασας, άλλ' εαν άρα μηδενος ήττον παρεγώμεθα εικότας, αγαπήν γρή, μεμνημένον ως ο λέγον εγω υμεις τε οι χριται φύσιν ανθρωπινην εχομεν, ώστε περι τούτων τον εικότα μῦθον αποδεχομένους πρέπει τούτου μηδεν ετι περα ζητειν.

XIV. ΣΩ. Άριστα, ο Τίμαιε, παντάπασι τε ως καλεῖσαι αποδεκτέον. Το μεν ουν προοίμιον θαυμασῖως αποδεξάμεθά σου, τον δε δη νόμον ήμιν εφεξής περαινα.

§. 10. TI. Λέγωμεν δη δι' ην τινα αιτίαν γένεσιν και το παν τότε ο ξουιστας ξυνέστησεν. Άγαθός ην, αγαθῶ δε ουδεις περι ουδενος ουδέποτε εγγίγνεται φθόνος· τούτου ο' εκτος ον πάντα οτι μάλιστα γενέσθαι

sine causis. Atque illum quidem quasi parentem hujus universitatis invenire, difficile : et quum jam inveniatis, indicare in vulgus nefas. Rursus igitur videndum, ille fabricator tanti operis utrum sit imitatus exemplar, idne, quod semper unum et idem et sui simile, an id, quod generatum ortumque dicimus. Atqui, si pulcher est hic mundus, si probus ejus artifex, profecto speciem æternitatis imitari maluit : sin secus, quod ne dictu quidem fas est, generatum exemplum est pro æterno secutus. Non igitur dubium, quia æternitatem maluerit exsequi, quandoquidem neque mundo quidquam pulchrius neque ejus ædificatore præstantius. Sic ergo generatus, ad id est effectus, quod ratione sapientiæque comprehenditur atque immutabili æternitate continetur. Ex quo efficitur, ut sit necesse hunc, quam cernimus, mundum simulacrum æternum esse alicujus æterni. Difficillimum autem est æ omni inquisitione rationis exordium. De iis igitur, quæ diximus, hæc sit prima distinctio : Omni orationi cum iis rebus, de quibus explicat, videtur esse co-

gnatio. Itaque quum de re stabili et immutabili disputat, oratio talis sit, qualis illa, quæ neque redargui neque convinci potest. Quum autem ingressa est imitata et efficta simulacra, bene agi putat, si similitudinem veri consequatur. Quantum enim ad id, quod ortum est, æternitas valet : tantum ad fidem veritas. Quocirca si forte de deorum natura ortuque mundi disserentes minus id, quod avemus, omnino consequemur, ut tota dilucide et plane exornata oratio sibi constet et ex omni parte secum ipsa consentiat : haud sane erit mirum ; contentique esse debebilis, si probabilia dicentur. Æquum est enim meminisse et me, qui disseram, hominem esse et vos, qui judicatis : ut, si probabilia dicentur, ne quid ultra requiratis. [§ 10.] Quæramus igitur causam, quæ eum impulerit, qui hæc machinatus sit, ut originem rerum et molitionem novam quæreret. Probitate videlicet præstabat : probus autem invidet nemini. Itaque omnia sui similia generavit. Hæc nimirum gignendi mundi causa justissima. Nam quum constituisset deus bonis omnibus

dem deus bona quidem omnia provenire; mali porro nullius, prout eorum quæ nascuntur, natura fert, relinqui propaginem: omne visibile, corporeumque, motu importuno fluctuans, neque unquam quiescens, ex inordinata jactatione redegit in ordinem: sciens ordinatorum formam confusis inordinatisque præstare. /Nec vero fas erat bonitati præstanti quidquam facere, nisi pulchrum; eratque certum aivinitati fantæ, nihil eorum, quæ sentiuntur, hebes duntaxat, nec intelligens, esse melius intelligente. Intellectum porro non nisi animæ provenire. Hac igitur reputatione, intellectu in anima, porro anima in corpore collocata, totum animantis mundi ambitum cum veneranda illustratione composuit. Ex quo apparet, sensilem mundum animal intelligens esse divinæ providentiæ sanctione.

§ 11. Hoc ita posito, quæ sequuntur expedienda sunt; ad cujus animantis similitudinem constituitur eum suos conditor. Speciali quidem nemini similem, (siquidem

perfectio in genere, non in specie: proptereaque mundus imperfectæ rei similis, minime perfectus esset:) at vero ejus, in quo omnia genera, et quasi quidam fontes, continentur animalium intelligibilia. Siquidem animalium genera mundus alter complectitur, perinde ut hic nos continet, et cætera subjecta visui, et cæteris sensibus. Ergo intelligibili substantiæ præcellenti, principalique naturæ, omnifariam quoque perfectæ, Deus opifex gigni simile volens, sensile animal unum, et visibile constituit: naturæ suæ convenientia cuncta, quæ vita fruuntur, intra conceptum, et limitem, suum continens.

Nunc utrum recte unum mundum dixerimus, an plures dici oportuerit, aut innumerabiles, etiam considerandum est. Unum plane; quoniam juxta unum exemplum formatus est. Id enim, quod universa continet intelligibilia, cum alio secundum esse non poterat. Utrum enim ex duobus contineret omnia; non, opinor, liqueret: nec esset

ἐβουλήθη παραπλήσια ἑαυτῷ. Ταύτην δὲ γενέσεως καὶ κόσμου μάλιστα ἂν τις ἀρχὴν κυριωτάτην παρ' ἀνδρῶν φρονιμῶν ἀποδεξιόμενος ὀρθότατα ἀποδέχοιτο ἂν. Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ νόμιν, οὕτω δὲ πᾶν ὅσον ἦν ὁράτον παραλαβὼν οὐχ ἡσυχίαν ἄγων, ἀλλὰ κινουμένον πλημμυελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάτην αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄξιον. Θέμις δὲ οὐτ' ἦν οὐτ' ἐστὶ τῷ ἀρίστῳ ὄρᾳν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον λογισάμενος οὖν εὕρισκεν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁρατῶν οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαι ποτ' ἔργον, νοῦν δ' αὖ ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. Διὰ δὲ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι ζυλιστάς τὸ πᾶν ζυνετεκταίετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἶη κατὰ φύσιν ἀριστόν τε ἔργον ἀπειρασμένως. Οὕτως οὖν δὲ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔνουν τε τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν.

XV. § 11. Τούτου δ' ὑπάρχοντος αὖ τὰ τούτοις ἐφεξῆς ἡμῖν λεκτέον, τίνοι τῶν ζῶων αὐτὸν εἰς ὁμοιότητα ὁ ζυλιστάς ζυνεστήσει. Τῶν μὲν οὖν ἐν μέρους εἶδει πεφυκότων μηδενὶ καταξιώσωμεν ἀτελεῖ γὰρ εἰκότας οὐδὲν ποτ' ἂν γένοιτο καλόν· οὐ δ' ἐστὶ τᾶλλα ζῶα καθ' ἐν καὶ κατὰ γένη μορία, τούτῳ πάντων ὁμοιωτάτων αὐτὸν εἶναι τιθώμεν. Τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῶα πάντα ἐκεῖνα ἐν ἑαυτῷ περιλαβὼν ἔχει, καθάπερ ὁδε ὁ κόσμος ἡμᾶς ὅσα τε ἄλλα θρέμματα ζυνεστήκεν ὁρατά. Τῷ γὰρ τῶν νοουμένων καλλίστῳ καὶ κατὰ πάντα τελέω μάλιστα αὐτὸν ὁ θεὸς ὁμοιωσάτω βουληθεὶς ζῶον ἐν ὁρατόν, πάνθ' ὅσα αὐτοῦ κατὰ φύσιν ζυγεννητὰ ζῶα ἐντὸς ἔχον ἑαυτοῦ, ζυνεστήσει.

XVI. Ἰότερον οὖν ὀρθῶς ἓνα οὐρανὸν προσειρήκαμεν, ἢ πολλοὺς καὶ ἀπείρους λέγειν ἦν ὀρθότερον; ἓνα, εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα θεοδημιουργημένως ἐστὶ. Τὸ γὰρ περιέχον πάντα ὁπόσα νοητὰ ζῶα, μετ' ἑτέρου δευτέρου οὐκ ἂν ποτ' εἶη· πάλιν γὰρ ἂν ἕτερον εἶναι τὸ περὶ ἐκεῖνο ὅσει ζῶον, οὐ μέρος ἂν εἶτην ἐκεῖνο,

explere mundum, mali nihil admiscere, quoad natura pateretur: quidquid erat, quod in cernendi sensum caderet, id sibi assumpsit, non tranquillum et quietum, sed immoderate agitatam et fluctuans, idque ex inordinato in ordinem adduxit. Hoc enim judicabat esse præstantius. Fas autem nec est nec unquam fuit quidquam, nisi pulcherrimum, facere ei, qui esset optimus. Quam rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum, quæ natura cerneretur, non intelligentem intelligente in toto genere præstantius: [intelligentiam autem ulli rei adjunctam esse sine animo, nefas esse.] Quocirca intelligentiam in animo, animum conclusit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcherrimum. Quam ob causam non est conetandum profiteri, si modo investigari aliquid conjectura potest, hunc mundum animal esse, idque intelligens et divina providentia constitutum.

§ 11. Hoc posito, quod sequitur, videndum est, cujusnam animantium deus in fingendo mundo similitudinem secutus sit. Nullius profecto, eorum quidem, quæ sunt nobis nota animantia. Sunt enim omnia in quædam genera partita, aut inchoata, nulla ex parte perfecta. Imperfecto autem nec absoluto simile pulchrum esse nihil potest. Cujus ergo omne animal quasi particula quædam est, sive in singulis sive in universo genere cernatur, ejus similem mundum esse dicamus. Omnes igitur, qui animo cernuntur et ratione intelliguntur animantes complexu rationis et intelligentiæ, sicut homines, hoc mundo et pecudes et omnia, quæ sub adspicuum cadunt, comprehenduntur. Quod enim pulcherrimum in rerum natura intelligi potest et quod ex omni parte absolutissimum est, ei quum deus similem mundum efficere vellet, animal unum, aspectabile, in quo omnia animalia continerentur, effecit. Rectene

unum, nec simplex, initium cuncta continens, sed conjugatio copulata. Ut igitur exemplari, cujus amulationem mutuabatur, etiam in numero similis esset; idcirco nec innumerabiles mundi: sed unicuique a Deo factus est. Et quia corpulentus, visibilisque, et contiguus, merito erat futurus; sine igne porro nihil visibile sentitur; nec vero quidquam tangi potest sine soliditate; soliditas porro nulla sine terra: ignem terramque corporis mundi fundamenta jecit Deus. Quoniamque nulla duo sine adjunctione tertii firme et indissolubiliter coherent: nexu enim medio extrema nectente opus est: nexus vero firmissimus ille certe est, qui et seipsum, et ea quæ secum vincuntur, facit unum: hoc porro efficit modus, et congrua mensura partium. Cum enim ex tribus vel numeris, vel mobibus, vel ulla alia potentia, medietas imo perinde quadrat; ut summitas medio: rur-

sumque ut imum medio, sic medietas summo; tum certe medietas a summo, et item imo, nihil differt: rursumque extimis illis ad medietatis conditionem atque ejusdem parilitatem redactis: cum medietas quoque extimorum vicem suscipit: fit, opinor, ut tota materia una et eadem ratione societur, coque pacto, eadem sibi erunt universa membra: quippe cum eorum sit una conditio. Unis porro effectis membris, unum erit, atque idem, totum. Quare, si corpus universæ rei longitudinem et latitudinem solas, crassitudinem vero nullam habere deberet; essetque hujusmodi, qualis est solidorum corporum superficies: una medietas sufficeret ad semetipsam vincendam et extimas partes. Nunc vero quoniam soliditate opus erat mundano corpori; solida porro nunquam una, sed duabus medietatibus vincuntur: idcirco mundi opifex inter ignem et terram aera et aquam inseruit, librat isdem

καὶ οὐκ ἂν ἔτι ἐκείνοι ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ περιέχοντι τὸ δ' ἂν ἀρωμιωμένον λέγοιτο ὀρθότερον. Ἴνα οὖν τὸδε κατὰ τὴν μόνωσιν ὅμοιον ἢ τῷ παντελεῖ ζῳῷ, διὰ ταῦτα οὔτε δύο οὐτ' ἀπείρους ἐποίησεν ὁ ποιῶν κόσμος, ἀλλ' εἷς ὅδε μονογενὴς οὐρανὸς γεγενῶς ἔστι τε καὶ εἶς ἔσται. Σωματοειδὲς δὲ ἢ καὶ δρατὸν ἀπτὸν τε δεῖ τὸ γένόμενον εἶναι. Χωρισθὲν δὲ πυρὸς οὐδὲν ἂν ποτε δρατὸν γένοιτο, οὐδὲ ἀπτὸν ἄνευ τινὸς στερεοῦ, στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς· ἔθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος ζυσιτάναται σῶμα ὁ θεὸς ἐποιεῖ. Δύο δὲ μόνου καλῶς ζυσιστασθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν· δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ τινα ἀμφοῖν ζυσαίγων γίνεσθαι. Δεσμῶν δὲ κάλλιστος ὅς ἂν αὐτὸν καὶ τὰ ζυνοδόμενα ὅτι μάλιστα ἐν ποιῇ. Τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν· ὁπότεν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὠντινωτῶν ἢ τὸ μέσον, ὅ, τι περὶ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὐθὶς ὅ, τι τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ μέσον, τοῦτο τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον, τότε

τὸ μέσον μὲν πρῶτον καὶ ἔσχατον γινόμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὖ μέσα ἀμφοτέρα, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης ταῦτ' εἶναι ζυμβήσεται, ταῦτ' ἀ γένόμενα ἀλλήλοισ ἐν πάντα ἔσται.

XVII. Εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον εἶδει γίνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τὰ τε μεθ' αὐτῆς ζυνοδεῖν καὶ ἐκρυτὴν νῦν δέ — στερεὸν γὰρ αὐτὸ προσῆκεν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ αἰε μεσότητες ζυναρμόττουσιν· οὕτω δὲ πυρὸς τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θείει, καὶ πρὸς ἀλλήλα καθ' ὅσον ἦν δυνατὸν ἀνά τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅ, τι περὶ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ, καὶ ὅ, τι ἀήρ πρὸς ὕδωρ, τοῦτο ὕδωρ πρὸς γῆν, ζυνοδεῖσε καὶ ζυνοστήσατο οὐρανὸν δρατὸν καὶ ἀπτὸν. Καὶ διὰ ταῦτα ἐκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας δημολογῆσαν, φιλιάν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὡστ' εἰς ταῦτ' αὐτῷ ζυνοδόμενον ἀλυτον ὑπὸ τοῦ ἄλλου πλὴν ὑπὸ τοῦ

igitur unum mundum diximus? an plures et innumerabiles dictu verius et melius? Unus profecto, si quidem factus est ad exemplum. Quod enim omnes animantes eos, qui ratione intelliguntur, complectitur, id non potest esse cum altero. Rursus enim alius animans, qui eum contineat, sit necesse est, cujus partes sint animantes superiores, cælumque hoc simulacrum illius ultimi sit, non proximi. Quorum ne quid accideret atque ut hic mundus esset animanti absoluto simillimus, hoc ipso, quod solus atque unus esset, idcirco singularem deus hunc mundum atque unigenam procreavit. Corporeum autem et aspectabile itemque tractabile omne necesse est esse, quod natum est. Nihil porro igni vacuum videri potest: nec vero tangi, quod careat solido: solidum autem nihil, quod terre sit expers. Quamobrem mundum efficere moliens deus, terram primum ignemque jungebat. Omnia autem duo ad coherentium tertium aliquid anquirunt et quasi nodum vinculumque desiderant. Sed vinculorum id est

aptissimum atque pulcherrimum, quod ex se atque de iis, quæ astringit, quam maxime unum efficit. Id optime assequitur, quæ græce ἀναλογία, latine (audendum est enim, quoniam hæc primum a nobis novantur) comparatio proportione dici potest.

Quando enim trium vel numerorum vel figurarum vel quorumcunque generum contingit, ut, quod medium sit, ut ei primum proportione, ita id postremo comparetur, vicissimque, ut extremum cum medio, sic medium cum primo conferatur; id quod medium est, tum primum fit, tum postremum; postrema vero et prima media fiunt. Ita necessitas cogit, ut eadem sint ea, quæ disjuncta fuerant. Eadem autem quum facta sint, efficitur, ut omnia sint unum. Quod si universalis corpus planum et æquabile explicaretur neque in eo quidquam esset requisitum: unum interjectum medium et se ipsum et ea, quibus esset interpositum, colligaret. Sed quum soliditas mundo quæreretur; solida autem omnia uno medio nunquam,

elementis salubri modo : ut quæ cognatio est inter ignem et aera, eadem foret inter aera et aquam : rursum quæ inter aera et aquam, hæc eadem in aquæ terræque societate consideret. Atque ita ex quatuor supradictis materiis præclaram istam machinam visibilem, contiguamque, fabricatus est, amica partium æquilibratæ ratione sociatam, quo immortalis indissolubilisque esset adversus omnem casum, excepta sui fabricatoris voluntate. Igitur quatuor illa corpora integra, et sine ulla delibatione, ad mundi continentiam sumpta sunt. Ex omni quippe igni, et item ex totis illis reliquis, aere, aqua, terra, constructus est; nulla vel corporis, vel potentiae, parte derelicta, contemplaque : propterea ut perfectum animal esset; utpote ex integris corporibus, perfectisque, conflatum : hoc amplius, ut aeternæ compos incolumitatis foret. Vi-

ξυνδύσαντος γενέσθαι. Τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἐν θλον ἕκαστον εἰληφεν ἢ τοῦ κόσμου ἑξήστας· ἐκ γὰρ πυρὸς πάντος ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς ξυνέστησεν αὐτὸν ὁ ξυνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἐξῶθεν ὑπολιπών, τάδε διανοηθεὶς, πρῶτον μὲν ἵνα θλον οἷ μάλιστα ζῶον τέλειον ἐκ τελείων τῶν μερῶν εἴη, πρὸς δὲ τούτοις ἔν, ἅτε οὐχ ὑπολειμμένων ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτον γένοιτο· ἄν, ἔτι δὲ ἵνα ἀγῆρων καὶ ἄνοσον ἦ, κατανοῶν ὡς ἂ ξυνιστᾷ τὰ σώματα, ψυχρὰ καὶ θερμὰ καὶ πᾶνθ' ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει, περιστάμενα ἐξῶθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως, λύει, καὶ νόσους γῆρας τε ἐπάγοντα, φθίνειν ποιεῖ. Διὰ δὴ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τόνδε ἐν θλον θλων ἐξ' ἀπάντων τέλειον καὶ ἀγῆρων καὶ ἄνοσον αὐτὸν ἐτεκτήνατο. Σχῆμα δὲ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρέπον καὶ τὸ ζυγγενές. Τῷ δὲ τὰ

duobus semper copulenter : ita contigit, ut inter ignem et terram aquam deus animamque poneret, eaque inter se compararet et proportionem conjungeret, ut, quemadmodum ignis animæ, sic anima aquæ; quodque anima aquæ, id aqua terræ proportionem redderet. Qua ex conjunctione caelum ita aptum est, ut sub aspectum et tactum cadat. Itaque et ob eam causam et ex iis rebus, numero quatuor, mundi esset corpus effectum, ea constrictum comparatione, qua dixi : ex quo ipse se concordi quadam amicitia et caritate complectitur; atque ita apte coheret, ut dissolvi nullo modo queat, nisi ab eodem, a quo est colligatus. Earum autem quatuor rerum, quas supra dixi, sic in omni mundo omnes partes collocatæ sunt, ut nulla pars hujusce generis excederet extra atque in hoc universo inessent genera illa universa. Id ob eas causas, primum ut mundus animans posset ex perfectis partibus esse perfectus : deinde ut unus esset, nulla parte, unde alter gigneretur, relicta : postremo ne qui morbus eum posset aut senectus attingere. Omnis enim coagmentatio corporis vel calore vel frigore vel aliqua impulsione vehementi labefactatur et frangitur et ad morbos senectutemque compellitur. Hanc igitur habuit rationem effector mundi molitorque deus, ut unum opus totum atque perfectum

debat enim, eam esse naturam corporis, ut ei facile importuna caloris accessione, vel contra frigoris, omniumque hujusmodi, quæ in magna sunt violentaque potentia, noceretur. Quo consilio, quaque reputatione, unum perfectum ex perfectis omnibus citra senium dissolutionemque composuit, formamque dedit ei congruam, quippe animali cuncta intra suum ambitum animalia, et omnes eorum formas, gesturo; globosam, et rotundam, quæ a medietate ad omnem ambitum extimarum partium spatii æqualibus distat; quo totus sui similis foret, meliorem similitudinem dissimilitudine judicans, lævem porro globum undiqueversum extrinsecus expulvit non otiose. Siquidem neque videndi necessarius esset usus, cunctis extra globum visibilibus rejectis; intra nec auditus, nullo extra posito audiendi sono : nec opus respirandi adjumento, quippe omnis

πάντ' ἐν αὐτῷ ζῷα περιέχειν μέλλουσι ζῶον πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὐτῷ πάντα ὑπόσα σχήματα. Διὸ καὶ σφαιροειδὲς, ἐκ μέσου πάντῃ πρὸς τὰς τελευτὰς ἴσον ἀπέχον, κυκλωτερές αὐτὸ ἐτορνεύσατο, πάντων τελευτώτατον ἁμοιωτάτον τε αὐτὸ ἑαυτῷ σχημάτων, νομίσας μωρῶι κάλλιον θυοῖον ἀνομοίου. Λεῖον δὲ δὴ κύκλῳ πᾶν ἐξῶθεν αὐτὸ ἀπικριβύτο, πολλῶν χάριν. Ὀματάων τε γὰρ ἐπέδειτο οὐδέν, ὄρατον γὰρ οὐδὲν ὑπελείπετο ἐξῶθεν, οὐδ' ἀκοῆς, οὐδὲ γὰρ ἀκούστον πνεῦμα τε οὐκ ἦν περιεστός διεύμενον ἀναπνοῆς. Οὐδ' αὖ τις ἐπιδαῖς ἦν ὄργανον σχεῖν, ᾧ τὴν μὲν εἰς ἑαυτὸ τροφήν ἀείρουτο, τὴν δὲ πρότερον ἐξικμασμένην ἀποπέμψοι πάλιν ἀπῆει τε γὰρ οὐδὲν οὐδὲ προσῆει αὐτῇ ποθεν οὐδὲ γὰρ ἦν. Αὐτὸ γὰρ ἑαυτῷ τροφήν τὴν ἑαυτοῦ φθίσιν παρέχον καὶ πάντα ἐν

ex omnibus totis atque perfectis absolveret, quod omni morbo seniove careret

Formam autem et maxime sibi cognatam et decoram dedit. A quo enim animante omnes reliquos contineri vellet animantes, hunc ea forma figuravit, qua una omnes reliquæ formæ concluduntur : et globosum est fabricatus, quod σφαιροειδές; Græci vocant; cujus omnis extremitas paribus a medio radiis attingitur; idque ita tornavit, ut nihil effici possit rotundius, nihil ut asperitatis haberet, nihil offensionis, nihil incisum angulis, nihil amfractibus, nihil eminens, nihil lacunosum : omnesque partes simillimas omnium, quod ejus præstabat judicio dissimilitudini similitudo. Omni autem totam figuram mundi levitate circumdedit. Nec enim oculis egerat, quæ nihil extra, quod cerni posset, relictum erat : nec auribus, quia ne quod audiretur quidem : neque erant animæ circumfusa extrema mundi, ut respirationem requireret : nec vero desiderabat aut alimenta corporis aut detractionem confecti et consumpti cibi. Neque enim ulla decessio fieri poterat neque accessio : nec vero erat, unde. Ita se ipse consumptione et senio alebat sui, quum ipse per se et a se et pateretur et faceret omnia. Sic enim ratus est ille, qui ista junxit et condidit, ipsum se contentum esse

coerebatur spiritus intrinsecus. Nec membris quidem talibus, per quæ novo admissis cibo vetus liquore posito pelleretur. Neque enim quicquam ex eo recedebat; nec erat accedendi facultas cunctis coercitis: sed corruptela partium, intra se senescentibus, vicem quandam obtinebat cibatus, idemque ut ageret patereturque etiam omnia mundi globus, partibus suis intra se agentibus, ac perpetentibus. Nec vero manus ei necessarias esse duxit, cum nihil superesset comprehendendum. Nec pedes, quoniam ex septem motibus non locularis ei quisquam, sed rationabilis, competebat, qui animarum proprius est circuitus. Neque ullum locum ex loco mutans: ideoque in orbem fertur, et velut fixo circumvolat cardine: proptereaque rata inerrabilis ejus agitatio est.

§ 12. Hæc igitur aeterni Dei prospicientia, juxta nativum et unquam futurum deum, lævem eum, et æquilibrium indeclivemque; et a medietate undiqueversum æqualem, exque perfectis universisque totum perfectum progenuit. Animum vero in ejus medietate locavit, eandemque per omnem globum æquabiliter porrigi jussit: quo

ἑαυτῷ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ πάσῃον καὶ ὄρων ἐκ τέχνης γέγονεν· ἠγήσατο γὰρ αὐτὸς ἕξουθιθεὶς αὐταρχεὶς ὃν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προσδεῖς ἄλλων. Χειρῶν δὲ, αἷς οὔτε λαβεῖν οὔτε αὖ τινὰ ἀμύνασθαι χρεῖα τις ἦν, μάτην οὐκ ᾔετο δεῖν αὐτῷ προσάπτειν· οὐδὲ ποδῶν οὐδὲ ὄλωις τῆς περὶ τὴν βᾶσιν ὑπηρεσίας. Κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν, τῶν ἐπὶ τὴν περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν μάλιστα οὔσαν. Διὸ δὴ κατὰ ταῦτ᾽ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἑαυτῷ περιεγαγὼν αὐτὸ ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, τὰς δὲ ἐξ ἀπάσας κινήσεις ἀφείλε καὶ ἀπλανεὶς ἀπειργάσατο ἐκείνων. Ἐπὶ δὲ τὴν περίοδον ταύτην αἰ' οὐδὲν ποδῶν ὄεον ἀσκελεὶς καὶ ἄπουν αὐτὸ ἐγέννησεν.

XVIII. § 12. Οὗτος δὴ πᾶς ὄντως αἰεὶ λογισμὸς θεοῦ περὶ τὸν ποτὲ ἐσόμενον θεὸν λογισθεὶς λείον καὶ

mundum neque egere altero. Itaque ei nec manus affinxit, nequa nec capiendum quicquam erat, nec repellendum: nec pedes nec alia membra, quibus ingressum corporis sustineret. Motum enim dedit cælo eum, qui figuræ ejus esset aptissimus, qui unus ex septem motibus mentem atque intelligentiam ciceret maxime. Itaque una conversione atque eadem ipse circum se torquetur et vertitur. Sex autem reliquos motus ab eo separavit. Itaque eum ab omni erratione liberavit. Ad hanc igitur conversionem, quæ pedibus et gradu non egeret, ingrediendi membra non dedit. [§ 12.] Hæc deus is, qui erat, de aliquando deo futuro cogitans, lævem eum effecit et undique æquabilem et a medio ad summum parem et perfectum atque absolutum ex absolutis atque perfectis. Animum autem ut in eo medio collocavit, ita per totum tetendit: deinde eum circumdedit corpore et vestivit extrinsecus: cæloque solivago et volubili et in orbem incitato complexus est.

tectis interioribus partibus, extrema quoque totius corporis ambitu animæ circumdarentur. Atque ita orbem teretem in orbem atque in suum ambitum voluit converti et moveri. Solum, præcipuum qui virtutum præstantia sufficeret conciliationi propriæ: nec extraordinario eujusquam indigeret auxilio: amicumque semper sibi: ideoque summe beatum, divina potentia præditum genuit.

Nec tamen eo quo nos ad præsens loquimur ordine, ortum animæ deus annuit: junioremque et posteriorem corporibus eam fecit. Neque enim decebat rem antiquiorem a postgenita regi. Sed hominibus mos est passim præpostereque et sine observatione ordinis fari. At vero deus tam antiquitate quam virtutibus præire animam corporis naturæ jussit: dominamque eam et principali jure voluit esse circa id quod tuetur. Itaque tertium genus animæ composuit hoc pacto. Ex individua semperque in suo statu perseverante substantia, itemque alia quæ inseparabilis corporum comes per eadem corpora scindere se putatur, tertium substantiæ genus mixtum locavit: medium inter utramque substantiam. Eodemque

ὄμαλὸν πανταγῆ τε ἐκ μέσου ἴσον καὶ ὄλον καὶ τέλειον ἐκ τελέων σωματίων σῶμα ἐποίησε· ψυχῆν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεὸς διὰ παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι ἐξώθεν τὸ σῶμα αὐτῆ περιεκύλυψε ταύτη, καὶ κύκλῳ δὴ κύκλον στρεφόμενον οὐρανὸν ἕνα μόνον ἔρημον κατέστησε, δι' ἀρετῆν δὲ αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενον ζυγγίγνεσθαι καὶ οὐδενὸς ἐτέρου προσδεόμενον, γνωρίμιον δὲ καὶ φίλον ἱκανῶς αὐτὸν αὐτῷ. Διὰ πάντα δὴ ταῦτα εὐδαίμονα θεὸν αὐτὸν ἐγέννησατο.

Τὴν δὲ δὴ ψυχῆν οὐχ ὡς νῦν ὑστέραν ἐπιχειροῦμεν λέγειν, οὕτως ἐμμηχανήσατο καὶ ὁ θεὸς νεωτέραν οὐ γὰρ ἂν ἀργεσθαι πρεσβύτερον ὑπὸ νεωτέρου ζυνηρξας εἶπεν· ἀλλὰ πῶς ἡμεῖς πολλὴ μετέχοντες τοῦ προστυχόντος τε καὶ εἰκῆ ταύτη πη καὶ λέγομεν, ὁ δὲ καὶ γενέσει καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχῆν

quod secum ipsum propter virtutem facile esse posset nec desideraret alterum, satis sibi ipsum notum et familiare. Sic deus ille æternus hunc perfecte beatum deum procreavit. Sed animum hand ita, ut modo locuti sumus, tum denique, quum corpus ei effecisset, inchoavit. Neque enim esset rectum, minori parere majorem. Sed nos multa inconsiderate ac temere dicimus. Deus autem et ortu et virtute antiquiorem genuit animum eumque ut dominum atque imperantem obedienti præfecit corpori: idque molitus tali quodam est modo. Ex ea materia, quæ individua est et quæ semper unius modi siquæ similis et ex ea, quæ in corporibus dividua gignitur, tertium materiæ genus ex duobus in medium admiscuit, quod esset ejusdem naturæ, et quod alterius: idque interjecit inter individuum atque id, quod dividuum esset in corpore. Ea quum tria sumpsisset, unam in speciem temperavit: naturamque illam, quam alterius diximus, vi cum eadem conjunxit,

modo ex gemina biformique natura : quippe cujus pars idem, pars diversum vocatur : tertium naturæ genus commentus est : quod medium locavit inter individuum et item in conjugatione corporea dividuam substantiam. Tria hæc omnia in unam permiscuit speciem, diversa illa natura concretioni atque adunationi generum repugnante. Quibus cum substantia mixtis et ex tribus in unum redactis : rursum totum hoc unum divisit in partes competenter : quo singulæ partes constarent ex substantia, diversi et item ejus quod idem ex gemina natura vocatur. Divisionem instaurans hactenus : unam sumpsit ex universo primitus portionem : postquam ejus duplicem quam sumpserat. Tertiam vero sescuplam quidem secundæ : triplam vero primitus sumptæ. At vero quartam, sumpsit duplicem secundæ. Quintam triplam tertiæ. Sexta fuit assumptio, partibus septem, quam prima, propensior. Septima sex et viginti partibus, quam prima, major. Quibus ita divisus, consequenter complebat intervalla duplicis et triplicis quantitalis, ex universitate partes secans etiam nunc : et ex his partibus intervallorum spatia

complens : quo singula intervalla binis medietatibus fulcirentur. Medietatum porro altera, quota parte limitis extimi præcellebat unum extimum limitem, tota præcellebatur ab alio extimo limite. Altera pari summa, et æquali ad numerum modo, præcellebat, et præcellebatur ab extimis. Natis itaque limitibus sescuplorum, et item eorum, quibus accedit pars sui tertia, quod genus a Græcis ἐπίτριτος dicitur; item eorum, quibus accedit pars sui octava : qui numerus ab eisdem ἐπόγδοος vocatur : ex his nexibus illa prima spatia, id est epogdoi, spatiis epitritorum omnium intervalla complebat : ita ut ad perfectam cumulatamque completionem deesset aliquid epitrito, tantum scilicet quantum deest habita comparatione ducentis quadraginta tribus adversus ducentos quinquaginta sex. Et jam fere commixtum omne illud genus essentia, consumptum erat hujuscemodi sectionibus partium. Tunc hanc ipsam seriem in longum secuit, et ex una serie duas fecit, easque mediam mediæ, in speciem χ græcæ literæ, coarctavit : curvavitque in orbem quoad coirent inter se capita; orbemque orbi sic interseruit, ut alter eorum adverso,

σώματος, ὡς δεσπότιν καὶ ἀρξουσιν ἀρξομένου, ζυνεστήσατο ἐκ τῶνδὲ τε καὶ τοιῶδε τρόπον.

XIX. Τῆς ἀμερίστου καὶ αἰ κατὰ ταῦτα ἐγούσης οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς περὶ τὰ σώματα γινομένης μεριστήσ, τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ζυνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταυτοῦ φύσεως αὐτῆς περὶ καὶ τῆς θατέρου, καὶ κατὰ ταῦτα ζυνεστήσεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμερούς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ. Καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέειν, τὴν θατέρου φύσιν οὐσικτον οὐσαν εἰς ταυτὸν ζυναρμωμένον βίᾳ. Μιγνὺς δὲ μετὰ τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἐν πάλιν ὅλον τοῦτο μοίρας ὅσας προσῆκε διένειμεν, ἐκάστην δὲ ἐκ τε ταυτοῦ καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμιγμένην. Ἦρχετο δὲ διαιρεῖν ὧδε. Μίαν ἀρεῖλε τὸ πρῶτον ἀπὸ παντὸς μοῖραν, μετὰ δὲ ταύτην ἀφῆρε διπλασίαν ταύτης, τὴν δ' αὖ τρίτην ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώ-

της, τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλήν, πέμπτην δὲ τριπλήν τῆς τρίτης, τὴν δ' ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἐβδόμη δὲ ἑπτακκαιοσαπλασίαν τῆς πρώτης. Μετὰ δὲ ταῦτα ζυνεπληροῦτο τὰ τε διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα, μοίρας ἔτι ἐκεῖθεν ἀποτέμων καὶ τιθεὶς εἰς τὸ μεταξύ τούτων, ὥστε ἐν ἐκάστῳ διαστήματι δύο εἶναι μεσότητες, τὴν μὲν ταυτῷ μέρει τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχουσαν καὶ ὑπερεχομένην, τὴν δ' ἴσῳ μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχουσαν, ἴσῳ δὲ ὑπερεχομένην. Ἡμιολίαν δὲ διαστάσεων καὶ ἐπιτρίτων καὶ ἐπογδῶν γενομένων ἐκ τούτων τῶν δεσμῶν ἐν ταῖς πρόσθε διαστάσει, τῷ τοῦ ἐπογδοῦ διαστήματι τὰ ἐπίτριτα πάντα ζυνεπληροῦτο, λείπων αὐτῶν ἐκάστου μόριον, τῆς τοῦ μορίου ταύτης διαστάσεως λειψείσης ἀριθμοῦ πρὸς ἀριθμὸν ἐγούσης τοὺς ἄρους ἐξ καὶ πεντήκοντα καὶ διακοσίῳ πρὸς τρία καὶ τεττάρκοντα καὶ διακόσια. Καὶ δὴ τὸ μιγνὲν ἐξ οὗ ταῦτα

fugientem et ejus copulationis alienam; quæ permiscens cum materia, quom ex tribus effecisset unum, id ipsum in ea, quæ decuit, membra partitus est. Jam partes singulas ex eodem et ex altero et ex materia temperavit. Fuit autem talis illa partitio : unam principio partem detraxit ex toto : secundam autem primæ partis duplam : deinde tertiam, quæ esset secundæ sesquialtera, primæ tripla : deinde quartam, quæ secundæ dupla esset : quintam inde, quæ tertiæ tripla : tum sextam octuplam primæ; postremo septimam, quæ septem et viginti partibus antecederet primæ. Deinde instituit dupla et tripla intervalla explore, partes rursus ex toto desecans : quas intervallis ita locabat, ut in singulis essent bina media : vix enim audeo dicere medietates, quas Græci μεσότητες appellant; sed quasi ita dixerim, intelligatur; erit enim planius. Earum

alteram, eadem parte præstantem extremis eademque superatam : alteram pari numero præstantem extremis parique [numero] superatam. Sesquialteris autem intervallis et sesquitertiis et sesquioctavis sumptis ex his colligationibus in primis intervallis, sesquioctavo intervallo sesquitertia omnia explebat, quom particulam singulorum relinqueret. Ejus autem particulæ intervallo relicto habebat numerus ad numerum eandem proportionem comparationemque in extremis, quam habent CCLVI cum CCXLIII, atque ita permixtum illud, ex quo hæc secuit, jam omne consumperat. Hæc igitur omnem conjunctionem duplicem in longitudinem diffidit : mediæque accommodans mediam, quasi decussavit : deinde in orbem torsit, ut et ipsæ secum et inter se ex commissura, quæ e regione esset, jungerentur; eoque motu, cujus orbis semper in eodem erat eodemque modo ciebatur,

alter obliquo circumtu rotarentur. Et exterioris quidem circuli motum, Eundem, quod erat ejusdem naturæ consanguineus, cognominavit : interioris autem, diversum. Atque exteriorem quidem circumtum, quem eundem cognominatum esse diximus, a regione dextra per sinistrum latus usque ad dextrum inflexit : diversum vero, per diametrum ad sinistrum latus; eidem et simili illi circumactioni virtute pontificioque rotatus dato. Unam quippe, ut erat, eam et indivisam reliquit; interiorem vero scidit sexies : septemque impares orbes fabricatus est, juxta dupli et tripli spatia : orbesque ipsos contraria ferri jussit agitatione. Ex quibus septem, tres quidem pari velocitate; quatuor vero, et sibimetipsis, et ad comparationem cæterorum, impari dissimilique, sed cum ratione, motu feruntur.

§ 13. Igitur cum pro voluntate patris cuncta rationalibus

κατέτευμεν, οὕτως ἤδη πᾶν καταναλώκει. Ταύτην οὖν τὴν ζύστασιν πᾶσαν διπλῆν κατὰ μήκος σχίσας, μέσῃ πρὸς μέσῃ ἑκατέραν ἀλλήλαις ὡς ἂν χι προσβαλὼν κατέκαμψεν εἰς κύκλον, ξυνάψας αὐταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ κατάντιρῷ τῆς προσβολῆς, καὶ τῆ κατὰ ταῦτα καὶ ἐν ταυτῷ περιαγομένη κινήσει περίσσι αὐτὰς ἔλαθε, καὶ τὸν μὲν ἔξω, τὸν δ' ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων. Τὴν μὲν οὖν ἔξω φερὰν ἐπερήμισεν εἶναι τῆς ταυτοῦ φύσεως, τὴν δ' ἐντὸς τῆς θατέρου. Τὴν μὲν δὲ ταυτοῦ κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγε, τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερά. Κράτος δ' ἔδωκε τῇ ταυτοῦ καὶ ὁμοίον περιφορᾷ· μίαν γὰρ αὐτὴν ἀριστον εἶασε, τὴν δ' ἐντὸς σχίσας ἑξαχθὶ ἑπτὰ κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἑκάστην, οὐσῶν ἑκατέρων τριῶν, κατὰ τάναντία μὲν ἀλλήλοισι προσέταξεν εἶναι τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως, τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοισι καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως, ἐν λόγῳ δὲ φερομένου.

XX. § 13. Ἐπει δὲ κατὰ νοῦν τῷ ξυνιστάντι πᾶσα

undique est eas circumplexus. Atque ita quum alterum fecisset exteriorem, interiorem alterum amplexus orbem, illum, ejusdem naturæ; hunc, alterius nominavit : eamque, quæ erat ejusdem, detorsit a latere in dextram partem : hanc autem citimam a media linea direxit ad levam : sed principatum dedit superiori, quam solam individuum reliquit. Interiorem autem quum in sex partes divisisset, septem orbes dispares duplo et triplo intervallo moveri jussit, contrariis inter se cursibus. Eorum autem trium fecit pares celeritates : sed quattuor et inter se dispares et dissimiles trium reliquorum. [§ 13.] Animum igitur quum ille procreator mundi deus ex sua mente et voluntate genuisset : tum denique omne, quod erat concretum atque corporeum, substernebat animo interiusque faciebat : atque ita medio medium accommodans copulabat. Sic animus a medio profectus extremitatem cæli a suprema

animæ substantia nasceretur, aliquanto post omne corporeum intra conceptum ejus effinxit : mediumque applicans mediæ modulamine apto jugabat. At illa complexens cæli ultima, circumfusaque eidem exteriori complexu, operiensque ambitu suo, ipsaque in semet convertens, divinam originem auspicata est indefessæ sapientisque, et sine intermissione, vitæ. Et corpus quidem cæli, sive mundi, visibile factum est : ipse vero invisibilis, rationis tamen, et item modulaminis, compos, cunctis visibilibus præstantior a præstantissimo auctore facta est. Ut igitur ex ejusdem et diversi natura cum essentia mixtis coagmentata indigite motu, et orbiculata circuitione, in seipsam revertens; cum aliquam vel dissipabilem substantiam offenderit, vel individuum, facile recognoscit quid ejusdem, quid sit individua, quid item diversæ, dissolubilisque naturæ : causasque omnium, quæ proveniunt,

ἢ τῆς ψυχῆς ζύστασις ἐγεγένητο, μετὰ τοῦτο πᾶν τὸ σωματωσιδὲς ἐντὸς αὐτῆς ἐτεκταίνετο καὶ μέσον μέσῃ ξυναγωγῶν προσήροσταν. Ἡ δ' ἐκ μέσου πρὸς τὸν ἔσχατον οὐρανὸν πάντῃ διαπλακεῖσα κύκλῳ τε αὐτὸν ἔξωθεν περικαλύψασα, αὐτῆ τε ἐν αὐτῇ στρεφομένη, θεῖαν ἀρχὴν ἤρξατο ἀπαύστου καὶ ἔμφορος βίου πρὸς τὸν ζύμπαντα χρόνον. Καὶ τὸ μὲν δὴ σῶμα δρατὸν οὐρανοῦ γέγονεν, αὐτῆ δὲ ἀόρατος μὲν, λογισμοῦ δὲ μετέρουσα καὶ ἀρμονίας ψυχῆ τῶν νοητῶν ἀεὶ τε ὄντων, ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀρίστη γενομένη τῶν γεννηθέντων. Ἄτε οὖν ἐκ τῆς ταυτοῦ καὶ τῆς θατέρου φύσεως ἐκ τε οὐσίας τριῶν τούτων συγγραθεῖσα μοιρῶν, καὶ ἀνὰ λόγον μερισθεῖσα καὶ ξυνδεθεῖσα, αὐτῆ τε ἀνακυκλουμένη πρὸς αὐτὴν, ὅταν οὐσίαν σκεδαστὴν ἔχοντός τινος ἐφάπτηται καὶ ὅταν ἀμέριστον, λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς, ὅτῳ τ' ἂν τι ταυτὸν ἦ καὶ ὅτῳ ἂν ἕτερον, πρὸς ὃ, τι τε μάλιστα καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως καὶ ὅπότε ζυμβαίνει κατὰ τὰ γινόμενά τε πρὸς ἕκαστον ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα ἀεὶ. Λόγος δὲ ὁ κατὰ ταυτὸν ἀληθὲς γιγνό-

regione rotundo ambitu circumjecit seseque ipse versans divinum sempiternæ sapientisque vitæ induxit exordium. Et corpus quidem cæli aspectabile effectum est, animus autem oculorum effugit obtutum. Est autem unus ex omnibus rationis contentionisque (ἀρμονία græce) sempiternarum rerum et sub intelligentiam cadentium compos et particeps; quo nihil ab optimo et præstantissimo genitore melius procreatum : quippe qui ex eadem vinculus alteraque natura, adjuncta materia, temperatione trium partium, proportione compactus, se ipse conversans, quum materiam mutabilem arripuit et quum rursus individuum atque simplicem, per se omnis movetur discernitque, quid sit ejusdem generis, quid alterius, et cetera dijudicat, quid cuique rei sit maxime aptum, quid quoque loco aut modo aut tempore contingat quæque distinctio sit inter ea, quæ signantur, et ea, quæ sint semper eadem. Ratio autem

videt. Et ex his, quæ accidunt, quæ sint futura metitur. Motusque ejus rationabilis sine voce, sine sono, cum quid sensibile spectat; circulusque diversi generis sine errore fertur, veridico sensu, et certa nuntiante: cunctæ animæ rectæ opiniones, et dignæ credulitate, nascuntur. Porro cum individuum genus, semperque idem, conspexerit: ea quæ sunt, motu intimo fideliter enuntiante, intellectus et scientia, conualescunt. Quæ quidem omnia in anima fieri, eidemque insigniri, palam est.

§ 14. Quam cum moveri et vivere animadverteret, factum a se simulacrum immortalis divinitatis genitor suos hilaratus impendio, multo magis ad exemplum ejus æmulæ similitudinis aliud specimen censuit excogitandum. Ut igitur hæc immortalis et sempiterna; sic mundum quoque sensilem animal immortale constituit: sed animal quidem, id quod est generale animal natura ævoque exæquatulum. Nam factio nativoque operi cum ævo societas congruere videbatur minime. Quapropter imaginem ejus mobilem,

μενος, περί τε θάτερον ὦν καί περί τὸ ταυτόν, ἐν τῷ κινουμένῳ ὑπ' αὐτοῦ φερόμενος ἀνευ φθόγγου καὶ ἡχῆς, ὅταν μὲν περί τὸ αἰσθητὸν γίγνηται καὶ ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὀρθὸς ὦν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαγγείλη, δόξα καὶ πίστει γίγνονται βέβαιοι καὶ ἀληθεῖς· ὅταν δὲ αὐτὸ περί τὸ λογιστικὸν ᾗ καὶ ὁ τοῦ ταυτοῦ κύκλος εὐτρογος ὦν αὐτὰ μνήσῃ, νοῦς ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται.

XXI. Τούτω δὲ ἐν ᾧ τῶν ὄντων ἐγγίγνεσθον, ἄν ποτέ τις αὐτὸ ἄλλο πλὴν ψυχῆν εἶπῃ, πᾶν μᾶλλον ἢ τάληθές ἐρεῖ.

§ 14. Ὡς δὲ κινήθην αὐτὸ καὶ ζῶν ἐνενόησε τῶν αἰδίων θεῶν γεγονὸς ἀγαλμα ὁ γεννήσας πατήρ, ἡγάσθη τε καὶ εὐφρανθεὶς ἔτι δὴ μᾶλλον ὁμοῖον πρὸς τὸ παράδειγμα ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι. Καθάπερ οὖν αὐτὸ τυγχάνει ζῶν αἰδίων, καὶ τὸδε τὸ πᾶν οὕτως εἰς δύναμιν ἐπεχείρησε τοιοῦτον ἀποτελεῖν. Ἡ μὲν οὖν

numeroque serpentem, factæ a se machinæ Deus sociabat, eam, quæ tempus dicitur, ævo intacto et in singularitate perseverante. Dies enim, et noctes, et menses, et annos, qui ante cælestem exornationem non erant, tunc nascente mundo jussit existere: quæ omnia partes sunt temporis. Nosque hæc quum ævo assignamus, id est, solitariæ naturæ: non recte partes individuæ rei fingimus. Dicimus enim, fuit, est, erit. Ast illi esse solum competit juxta veram sinceramque rationem; fuisse vero et fore deinceps, non competit. Hæc quippe genitura temporis proprie. Motus enim sunt, unus prætereuntes, alter imminentes: non ævi, sed temporis. Ævi quippe mansio est perpetua et immutabilis. Ergo neque junior se, neque senior, nec fuit, nec erit; nec patietur eorum aliquid, quæ sensilis natura patitur. Sed sunt hæc omnia vices temporis imitantis ævum, ac de his quidem fors erit aptior deinceps disputandi locus. Tempus vero cælo æquævum est; ut una orta una dissolvantur; si modo dissolvi ratio fasque patietur.

τοῦ ζώου φύσις ἐτύγγανεν οὔσα αἰώνιος. Καὶ τοῦτο μὲν ὁ δὴ τῷ γεννητῷ παντελῶς προσάπτειν οὐκ ἦν δυνατόν· εἰκὼ δ' ἐπινοεῖ κινήτῳ τινα αἰῶνος ποιῆσαι, καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἐνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον δὲ δὴ χρόνον ὀνομάκαμεν. Ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς οὐκ ὄντας πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνοσταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται. Ταῦτα δὲ πάντα μέρη χρόνου, καὶ τὸ τ' ἦν τὸ τ' ἔσται, χρόνου γεγονότα εἶδη, ἃ δὴ φέροντες λαμβάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίων οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. Λέγομεν γὰρ ὅτι ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται, τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει, τὸ δὲ ἦν τὸ τ' ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰοῦσαν πρέπει λέγεσθαι· κινήσεις γὰρ ἔστων, τὸ δὲ αἰεὶ κατὰ ταῦτ' ἔχον ἀκινήτως οὔτε προσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίγνεσθαι διὰ χρόνου οὐδὲ γενέσθαι ποτέ οὐδὲ γεγονέναι

vera, [quæ versatur in iis, quæ sunt semper eadem, et in iis], quæ mutantur, quum in eodem et in altero movetur ipsa per sese sine voce et sine ullo sono, quum eam partem attingit, qua sensus cieri potest: orbis illius generis alterius immutatus et rectus omnia animo mentique denuntiat: tum opiniones assensionesque firmæ veræque gignuntur. Quum autem in illis rebus verititur, quæ manentes semper eadem, non sensu, sed intelligentia continentur; [tum intelligentia scientiaque necessario efficitur].

§. 14. Ratione igitur et mente divina ad originem temporis curriculum inventum est solis et lunæ, * * * * * [Corpora autem eorum singulorum quum effecisset deus, ea ad eas conversiones collocavit, quas alterius circuitus conficiebat, quæ sunt septem, ut et illa septem: ita vim suam natura convertit,] ut Terram

Lunæ cursus proxime ambiret eique supra Terram proxima Solis circumvectio esset. Lucifer deinde et sancta Mercurii stella cursum habent Solis celeritati parem, sed vim quandam contrariam: eaque concursatione, quam inter se habent Lucifer, Mercurius, Sol, alii alios vincunt vicissimque vincuntur. Reliquorum siderum quæ causa collocandi fuerit quæque eorum sit collocatio, in sermonem alium differendum est, ne in eo, quod attingendum fuit, quam in eo, cujus causa id attingimus, longior ponatur oratio. Quando igitur unum quodque eorum siderum cursum decorum est adeptum, ex quibus erat motus temporis consignandus, colligatisque corporibus vinculis animalibus animantia orta sunt eaque imperio parere didicerunt: tunc ex alterius naturæ motione transversa in ejusdem naturæ motum incurrentia in eaque hærentia atque impedita, quum alia majorem lustrarent orbem, alia minorem, tardius, quæ majore

Simul ut aëritatis exemplo similis esset uterque mundus. Archetypus quippe omni aëro semper existens est hic sensibilis, imagoque ejus. Is est, qui per omne tempus fuerit, quippe et futurus sit. Hac ergo Dei ratione, consiliaque, hujusmodi genituram temporis volenti creari, sol, et luna, et aliae quinque stellæ, quæ vocantur erraticæ, factæ sunt : quo tam partes temporis notarentur certa dimensione, quam reditus anfractusque temporarii sub numeri comprehensionem venirent. Corporaque siderea fabricatus, assignavit vitalibus diversæ naturæ motibus, numero septem, totidem corpora. Lunæ quidem juxta terram in prima circumactione : solis vero, in secunda. Tum Luciferi et Mercurii collocat ignes in eo motu, qui concurrunt quidem solstitiali circuitu, contraria tamen ab eo circumfertur agitatione. Quare fit, ut comprehendant se invicem, et a se rursus comprehendantur hæc stellæ. Cæteros quoque siderum ortus et progressiones divinæ rationis ductu digessit in ordinem. Cujus exornationis causam explicare si quis velit; plus erit opere ipso, quod

operis gratia sumitur. Verum hæc si erunt ad id, quo de agitur, utilia, post exsequemur. Igitur singulis universisque apto et decenti sibi motu locatis; videlicet iis, quæ consequens erat tempore provenire, nexibusque vitalibus ubi constricta corpora facta sunt animalia; imperatissime didicerunt, ea quæ diversæ naturæ motus obliquus per directum ejusdem naturæ motum vertens semet, utpote constrictus, circumferebat; partim majore, partim minore circulo rotabantur, citius quidem dimensum spatium peragentia, quæ minore; tardius vero, quæ majore; utpote ambitu circumacta prolixiore. Qua de causa fiebat, ut ex uniformi ejusdem naturæ conversione, quæ citius circumirent, ab iis quæ tardius circumferebantur comprehendentia comprehendi viderentur. Omnes quippe circulos eorum uniformis inerrabilisque illa conversio vertens in spiram, et velut sinuosum achanti volumen : quia gemino et contrario motu ferebantur, tum ipsa etiam, cita, et volucris, ea quæ tardius a se recedebant, proxima sibi semper ex consecutione faciebat. Atque ut rationabilis,

νῦν οὐδ' εἰσαυθίς ἔσσεσθαι, τὸ παράπαν τε οὐδὲν ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθησί φερομένοις προσήψεν, ἀλλὰ χρόνου ταῦτα αἰῶνά τε μιμουμένου καὶ κατ' ἀριθμὸν κυκλουμένου γέγονεν εἶδη. Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιαῦτα, τὸ τε γεγονός εἶναι γεγονός καὶ τὸ γιγνόμενον εἶναι γιγνόμενον, ἔτι δὲ τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον καὶ τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν εἶναι, ὧν οὐδὲν ἀκριβὲς λέγομεν. Περὶ μὲν οὖν τούτων τάχ' ἂν οὐκ εἴη καιρὸς πρέπω ἢ ἐν τῷ παρόντι διακριθολογεῖσθαι, χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἂν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγηται, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς αἰωνίας φύσεως, ἵν' ὡς ὁμοίωτατος αὐτῷ κατὰ δύναμιν ᾗ. Τὸ μὲν γὰρ δὴ παράδειγμα πάντα αἰῶνά ἐστιν ὄν, ὁ δ' αὖθις διὰ τέλους τὸν ἅπαντα χρόνον γεγονώς τε καὶ ὄν καὶ ἐσόμενος.

XXII. Ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γεννηθῆ χρόνος, ἥλιος καὶ

σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρον, ἐπίκλην ἔχοντα πλανητὰ, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε. Σώματα δὲ αὐτῶν ἐκάστων ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφορὰς ἃς ἡ βατέρου περιόδου ἦεν, ἑπτὰ οὖσας ὄντα ἑπτὰ, σελήνην μὲν εἰς τὸν περὶ γῆν πρῶτον, ἥλιον δ' εἰς τὸν δεύτερον ὑπὲρ γῆς, ἑωσφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν Ἑρμοῦ λεγόμενον εἰς τοὺς τάχει μὲν ἰσόδρομον ἥλιῳ κύκλον ἰόντας, τὴν δ' ἐναντίαν εἰληχότας αὐτῷ δύναμιν ἔθεν καταλαμβάνουσι τε καὶ καταλαμβάνονται κατὰ ταῦτα ὑπ' ἀλλήλων ἥλιός τε καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἑωσφόρος. Τὰ δ' ἄλλα οἷ δὴ καὶ δι' ἃς αἰτίας ἰδρύσασθαι, εἴ τις ἐπιζητοῖ πάσας, ὁ λόγος πάρεργος ὢν πλέον ἂν ἔργον ὢν ἔνεκα λέγεται παράσχοι. Ταῦτα μὲν οὖν ἴσως τάχ' ἂν κατὰ σχολὴν ὕστερον τῆς ἀξίας τύχοι διηγήσεως· ἐπειδὴ δὲ οὖν εἰς τὴν αὐτῷ πρέπουσαν ἑκάστων ἀρίστω φερὰν τῶν ὅσα ἔδει ξυναπεργάζεσθαι χρόνον, δεσμοῖς τε ἐμφύλοισι

rem, celerius, quæ minorem, motu unius ejusdemque naturæ quæ velocissime movebantur, ea celeritate vincta a tardioribus et, quum superabant, superari videbantur. Omnes enim orbis eorum quasi helicis inflexione vertebat : quam bifariam contrarie simul procedentia efficiebant, ut quod esset tardissimum, id proximum fieret celerissimo. Atque ut esset mensura quædam evidens, quæ in [istis] octo cursibus celeritates tarditatesque declararet : deus ipse solem quasi lumen accendit ad secundum supra terram ambitum, ut quam maxime cælum omnibus colluceret, animantesque, quibus jus esset doceri, ab ejusdem motu et ab ejus, quod simile esset, numerorum naturam vimque cognoscerent.

Nox igitur et dies ad hunc modum et ob has generata causas unum circuitum orbis efficit sapientissimum atque optimum : mensis autem, quando Luna, lustrato suo

cursu, Solem consecuta est : annus, ubi Sol suum totum confecit et peragravit orbem. Ceterorum autem siderum ambitus ignorantes homines præter admodum paucos neque nomine appellant neque inter se numero committuntur. Itaque nesciunt hos siderum errores id ipsum esse, quod rite dicitur tempus, multitudine infinita, varietate admirabili præditos. Attamen illud perspicit et intelligi potest, absolute perfectoque numero temporis, absolutum perfectumque annum tunc compleri denique, quum se octo ambitus, confectis suis cursibus, ad idem caput retulerunt quumque eos permensus est idem et semper sui similis orbis. Has igitur ob causas nata astra sunt, quæ per cælum penetrantia solstitiali se et brumali revocatione converterent : ut hoc omne animal, quod videmus, esset illi animali, quod sentimus, ad æternitatis imitationem simillimum. [§ 15.] Et cetera quidem usque

et consulta, hæc motuum varietas, et moderatio visum quoque notaretur, omniumque octo motuum perspicua esset chorea; ignovit lucem clarissimam Deus omnium rerum conditor e regione secunda a terra globi: quam lucem solem vocamus: cuius splendore cælum infraque illustrantur omnia: numerusque omnium exstare animantium. Hinc ergo noctis dieique ortus ex eodem semper et inerrabili motu factus, rata alteraque lucis, atque umbrarum, successione. Mensis vero proventus, cum lustrato luna curriculo suo solem consequitur. Anni, cum sol item emensis anfractibus renovat exordia. Cæterarum vero stellarum circuitus neque notant, neque dinumerant homines, exceptis paucis: neque intelligunt discursus, errorumque earum, temporis esse genituram, in quo sit

admiranda varietas proventuum, cœlestes tramites undique stellis variantibus. Est tamen intellectu facile, quod perfectus temporis numerus perfectum annum compleat tum demum, cum omnium octo circumactionum cursus perfecti, velut ad originem, atque exordium, circumactionis alterius revertentur: quam semper idem atque uniformis motus dimetiatur. Quam ob causam cætera quoque nata sunt astra, quæ per cælum meantia conversiones habent: ut quam simillimum esset hoc omne perfecto illi, quod mente perspicitur, animali; ævoque exæquatæ naturæ temporis socia natura nancisceretur imaginem.

§ 15. Et jam fere cuncta proveniant usque ad genituram temporis, ad germanam composita similitudinem exempli, et veritatis suæ, nisi quod mundus hic nondum cuncta

σώματα θεθέντα ζῶα ἐγενήθη τό τε προσταχθὲν ἔμαθε, κατὰ δὴ τὴν θατέρου φορὰν πλαγίαν οὔσαν διὰ τῆς ταυτοῦ φορᾶς ἰούσης τε καὶ κρατουμένης, τὸ μὲν μείζων αὐτῶν, τὸ δὲ ἐλάττω κύκλον ἰόν, θάττον μὲν τὰ τὸν ἐλάττω, τὰ δὲ τὸν μείζων βραδύτερον περιφέρειν. Τῇ δὲ ταυτοῦ φορᾷ τὰ τάχιστα περιόντα ὑπὸ τῶν βραδύτερον ἰόντων ἐφαίνετο καταλαμβάνοντα καταλαμβάνεσθαι. Ἡπάντα γὰρ τοὺς κύκλους αὐτῶν στρέφουσα ἔλικα, διὰ τὸ διχῆ κατὰ τὰ ἐναντία ἄμα προϊέναι, τὸ βραδύτατα ἀπὸν ἀφ' αὐτῆς οὐσης ταχίστης ἐγγύτατα ἀπέφαινεν.

XXIII. Ἴνα δὲ εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἀλλήλα βραδύτητι καὶ τάχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀκτὼ φορὰς πορεύοιτο, φῶς ὁ θεὸς ἀνήψεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων, ὃ δὴ νῦν κεκλήκαμεν ἥλιον, ἵνα οἱ μάλιστα εἰς ἅπαντα φαίνοι τὸν οὐρανὸν μετὰσχοι τε ἀριθμοῦ τὰ ζῶα, ὅσοις ἦν προσήκον, μαθόντα παρὰ τῆς ταυτοῦ καὶ ὁμοίως περιφορᾶς. Νῦν μὲν οὖν ἡμέρα τε γέγονεν οὕτω καὶ διὰ ταῦτα, ἣ τῆς μιᾶς καὶ φορο-

νιμοιάτης κυκλήσεως περίοδος· μείζων δὲ ἐπειδὴν σελήνη περιελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλάβῃ, ἐνιαυτὸς δὲ ὁπότεν ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιελθῆ κύκλον. Τῶν δ' ἄλλων τὰς περιόδους οὐκ ἐννενοηχότες ἄνθρωποι, πλὴν ὀλίγοι τῶν πολλῶν, οὔτε ὀνομάζουσιν οὔτε πρὸς ἀλλήλα ζυμμετροῦνται σκοποῦντες ἀριθμοῖς, ὥστε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐκ ἴσασι χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας, πλήθει μὲν ἀμηχάνῳ χρομιάνας, πεποικιλμένας δὲ θαυμαστώσας. Ἔστι δ' ὅμως οὐδὲν ἧ-τον κατανοῆσαι δυνατὸν ὡς ὅ γε τέλος ἀριθμὸς χρόνου τὸν τέλειον ἐνιαυτὸν πληροῖ τότε, ὅταν ἅπασῶν τῶν ὀκτὼ περιόδων τὰ πρὸς ἀλλήλα ζυμπερανθέντα τάχῃ σχῆ κεφαλῆν τῷ τοῦ ταυτοῦ καὶ ὁμοίως ἰόντος ἀναμετρηθέντα κύκλῳ. Κατὰ ταῦτα δὴ καὶ τούτων ἕνεκα ἐγεννήθη τῶν ἀστρων ὅσα εἰς οὐρανοῦ πορεύομενα ἔσχε τροπὰς, ἵνα τὸδ' ὡς ὁμοιοτάτων ἦ τῷ τελείῳ καὶ νοητῷ ζῶῳ πρὸς τὴν τῆς δικαιοσύνης μίμησιν φύσεως.

§ 15. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἤδη μέχρι χρόνου γενέσεως ἀπειργαστο εἰς ὁμοιότητα ᾧ περ ἀπεικάζετο, τῷ

ad temporis ortum expressa ab illis, quæ imitabatur, effinxerat: sed quia nondum omne animal in mundo intus incluserat, ex ea parte deficiebat ad propositum exemplar imaginis similitudo. Quot igitur et quales animalium formas mens in speciem rerum intuens poterat cernere, totidem et tales in hoc mundo secum cogitavit effingere. Erant autem animantium genera quattuor: quorum unum divinum atque cæleste: alterum pennigerum et aerium: tertium aquatile: terrestre quartum. Divinæ animationis maxime speciem faciebat ex igne, ita ut splendidissimus esset et aspectu pulcherrimus. Quumque similem universalitatis naturæ efficere vellet, ad volubilitatem rotundavit comitemque eum sapientiæ quam optimæ mentis effecit circumque omne cælum æqualiter distribuit, ut hunc hac varietate distinctum bene Græci κόσμον, nos lucentem mundum nominaremus. Dedit autem divinis duo genera motus: unum, quod semper esset in eodem æque et idem in omnibus atque uno modo celeraret: alterum, quod in anticam partem a conversione ejusdem et

similis pelleretur. Quinque autem reliquis motibus orbem eum esse voluit expertem, immobilem et stantem. Ex quo genere ea sunt sidera, quæ infixæ cælo non moventur loco: quæ sunt animantia eaque divinia ob eamque causam suis sedibus in hærent et perpetuo manent. Quæ autem vaga et mutabili erratione labuntur, ita generata sunt, ut supra diximus. Jam vero terram, alticrem nostram, quæ trajecto axe sustinetur, diei noctisque effectricem eandemque custodem, antiquissimam deorum omnium voluit esse eorum, qui intra cælum gignerentur. Lusiones autem deorum et inter ipsos [deos] concursiones, quæque in orbibus eorum conversiones antecessionesque eveniant, quumque inter se pæne contingant, eos, qui prope copulentur contrariæque regione, et pone quos aut ante labantur, quibusque temporibus a nostro aspectu oblitescant, rursusque emersi terrorem incutiant rationis expertibus, si verbis explicare conemur, nullo posito sub oculis simulacro earum rerum, frustra suscipiatur labor. Sed hæc satis sint dicta nobis. Quæ de deorum, qui -

continebat animalia, perinde ut intelligibilis : ad cuius æmulationem fiebat. Hoc igitur, quod deerat, addebat opifex Deus; atque ut mens, cuius visus, contemplatioque, intellectus est, idearum genera contemplantur in intelligibili mundo, quæ ideæ illic sunt animalia : sic Deus in hoc opere suo sensili diversa animalium genera statuit esse debere, constituitque quatuor. Primum cœlestis, plenum divinitatis : aliud deinde præpes aerivagum : tertium, aquæ liquoribus accommodatum : quartum, quod terrena soliditas sustineret. Et divini quidem generis ex parte maxima speciem ignis serena claritudine perpolibat : ut propter eximium splendorem, nitoremque, videntibus esset, visurisque, venerabilis. Figuram porro ejus figuræ mundi intelligibilis accommodans indeclinabiliter venustabat. Totumque eum posuit in gremio prudentiæ cœli, undique ineffabilis pulchritudinis ornamentis stipans eum, et convegetans, ad æternitatem : motumque ejus circulus convenientem, et pro cuiusque natura, commentus est. Alterum circum se, perque eandem orbitam, semper obeuntem, eademque semper deliberantem, ac de iisdem ratiocinantem. Alterum vero talem, qui semper ultra procedere gestiens, ejusdem atque immutabilis na-

turæ coercitione intra objectum ejus rotabundus teneretur : quinque illis erraticis, et contrariis sibi invicem, prohibitis motibus; ut uterque circulus esset in optimo beatissimoque agitationis statu. Qua ex causa facti sunt summa præditi divinitate, omnes illi siderei ignes; qui nullos errores, exorbitationesque, patiuntur : proptereaque in semetipsos convertuntur æterno circuitu. At vero alii vagi, palantesque ignes erroris causam habent eam, cuius in superioribus habita commemoratio est. Terram vero matrem, et altricem omnium terrenorum animalium, constrictam limitibus per omnia vadentis et cuncta continentis poli, diei noctisque custodem locavit, antiquissimam, et eximiæ dignitatis deam, ex eorum numero, qui intra mundi ambitum continentur, deorum. Stellarum vero choreas, et alterius applicationes ad alteram, variosque gyros, quos edunt admirabili venustate, juxta ambitus circulorum, reditusque, et anfractus, ad eas sedes, ex quibus progressæ sunt; accessus etiam et recessus : cumque contiguæ sibi invicem fiunt, quales ex contagione sui conditiones accipiant; quamque et cuiusmodi nanciscantur qualitatem ex varia designatione : cumque quod aliquanto intervallo temporis fieri solet,

δὲ μήπω τὰ πάντα ζῶα ἐντὸς αὐτοῦ γεγεννημένα περιεληφέναι, ταῦτα ἔτι εἶχεν ἀνομοίως. Τοῦτο δὲ τὸ κατάλοιπον ἀπειργάζετο αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ παραδείγματος ἀποτυπούμενος φύσιν. Ἐπερ οὖν νοῦς ἐνούσας ιδέας τῆ ὁ ἔστι ζῶον, οἷαί τε ἐνεῖσι καὶ ὄσαι, καθορᾷ, τοιαύτας καὶ τοσαύτας διανοήθη δεῖν καὶ τότε σχεῖν. Εἰσὶ δὲ τέτταρες, μία μὲν οὐράνιον θεῶν γένος, ἄλλη δὲ πτηνὸν καὶ ἀεροπόρον, τρίτη δὲ ἐνυδρον εἶδος, πεζὸν δὲ καὶ χερσαῖον τέταρτον. Τοῦ μὲν οὖν θεῖου τὴν πλείστην ιδέαν ἐκ πυρὸς ἀπήρξατο, ὅπως ἔτι λαμπρότατον ἰδεῖν τε κάλλιστον εἶη, τῆ δὲ παντὶ προσεικάζων εὐκυχλον ἐποίει, τίθησί τε εἰς τὴν τοῦ κρατίστου φρόνησιν ἐκεῖνῳ ξυνεπόμενον, νείμας περὶ πάντα κύκλῳ τὸν οὐρανόν, κόσμον ἀληθινὸν αὐτῷ πεποικιλμένον εἶναι καθ' ὅλον. Κινήσεις δὲ οὗς προσῆψεν ἐκάστῳ, τὴν μὲν ἐν ταῦτῳ κατὰ ταῦτὰ περὶ τῶν αὐτῶν αἰεὶ τὰ αὐτὰ ἑαυτοῦ διανοομένῳ, τὴν δὲ εἰς τὸ πρόσθεν ὑπὸ τῆς ταῦτοῦ καὶ

ὁμοίου περιφορᾷ κρατουμένῳ· τὰς δὲ πέντε κινήσεις ἀκίνητον καὶ ἑστὸς, ἵν' ὅτι μάλιστα αὐτῶν ἕκαστος γένοιτο ὡς ἄριστον. Ἐξ ἧς δὲ τῆς αἰτίας γέγονεν ὅσ' ἀπλανῆ τῶν ἀστρων ζῶα θεῖα ὄντα καὶ ἀτίδια καὶ κατὰ ταῦτὰ ἐν ταῦτῳ στρεφόμενα αἰεὶ μένει· τὰ δὲ τρεπόμενα καὶ πλάνῃ τοιαύτην ἴσχυοντα, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐβρόχθη, κατ' ἐκεῖνα γέγονε. Ἰῆν δὲ τροφὸν μὲν ἡμετέραν, εἰλλομένην δὲ περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον φύλακα καὶ δημιουργὸν νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐμυχανήσατο, πρῶτην καὶ πρεσβυτάτην θεῶν· ὅσοι ἐντὸς οὐρανοῦ γιγνώσκει. Χορείας δὲ τούτων αὐτῶν καὶ παραβολὰς ἀλλήλων, καὶ περὶ τὰς τῶν κύκλων πρὸς ἑαυτοὺς ἐπανακυκλήσεις καὶ προσχωρήσεις, ἐν τε ταῖς ξυνάψεσιν ὅποιοι τῶν θεῶν κατ' ἀλλήλους γιγνώμενοι καὶ ὅσοι καταντικρῦ, μεθ' οὐστίνας τε ἐπίπροσθεν ἀλλήλοις ἡμῖν τε κατὰ χρόνους οὐστίνας ἕκαστοι κατακαλύπτονται καὶ πάλιν ἀναφανόμενοι φόδους καὶ σημεῖα τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων

cernuntur quique orti sunt, natura præfati sumus, habeant hunc terminum. Reliquorum autem, quos Græci δαίμονας appellant, nostri, ut opinor, Lares, si modo hoc recte conversum videri potest, et nosse et enuntiare ortum eorum, majus est, quam ut profiteri scribere nos audeamus. Credendum nimirum est veteribus et priscis, ut aiunt, viris, qui se progeniem deorum esse dicebant. Itaque eorum vocabula nobis prodiderunt. Nosse autem generatores suos optime poterant : ac difficile factum est, a diis ortis fidem non habere; quamquam nec argumentis nec rationibus certis eorum oratio confirmatur : sed quia de suis rebus notis videntur

loqui, veteri legi morique parendum est. Sic igitur, ut ab iis est traditum, horum deorum ortus habeatur atque dicatur, ut Oceanum Salaciamque Cæli satu Terræque conceptu generatos editosque memoremus : ex his Phorcyn, Saturnum et Opem : deinceps Jovem atque Junonem, reliquos, quos fratres inter se agnatosque usurpari atque appellari videmus, et eorum, ut utamur veteri verbo, prosapiam. [§ 16.] Quando igitur omnes et qui moventur palamque ostenduntur et qui cætenus nobis declarantur, qua ipsi volunt, creati sunt : tum ad eos is deus, qui omnia genuit, fatur : Hæc vos, qui deorum satu orti estis, attendite : quorum operum ego parens effectorque

certæ stellæ mersæ, ac latentes, operiuntur, quid significant; et mox, aut post aliquanto, futura portendant: vel quum insolitis horis, curculisque temporum, rursus emergunt, et apparent, quantos denuncient motus iis, qui rationem motus earum intelligere possunt; cunctaque hujusmodi ratione atque orationibus persequi, nihil agentis, ac frustra laborantis est: maxime, cum motus earum, descriptioque sit a visu atque oculis disputantis remota. Quapropter ea, quæ de sideribus, visibilibusque divinis potestatibus, dicta sunt; satis superque dicta finem habeant suum. At vero invisibilium divinarumque potestatum, quæ dæmones nuncupantur, præstare rationem, majus est opus, quam ferre valeat hominis ingenium. Igitur compendium ex credulitate sumatur. Credamus igitur iis, qui apud seculum prius, cum ipsi cognationem propinquitatemque divini generis præferrent, de natura Deorum majorum, atque avorum, deque genituris singulorum, æterna monumenta in libris posteritati reliquerunt. Certe Deorum filiis, aut nepotibus, non credi, satis irreligiosum; quamvis incongruis, nec necessariis, probationibus dicant: tamen, quia de domesticis rebus pronuntiant, credendum esse merito puto. Sit igitur nostra quoque credulitas comes asseverationi priscorum virorum, quod Terræ Cœlique filii sint Oceanus, et Tethys. Ho-

rum porro, Saturnus et Rhea et Phorcus. Saturni porro et Rheæ proles, Jupiter, et Juno; et cæteri, qui sunt in ore hominum, ac mentibus: et de quorum fraternitate fama celebratur. Atque ex his alii nati sunt, qui Dii putantur. [§ 16.] His igitur omnibus, quæ vel videntur in convexis cœlestibus flammanti corpore, vel non videntur, natis, atque altis, divinitatemque obtinentibus, conditor universitatis Deus observanda jubet sancitque oratione tali: Dii deorum, quorum opifex, idemque pater, ego: opera siquidem vos mea estis; dissolubilia quidem natura, me tamen ita volente indissolubilia. Omne siquidem, quod junctum est, natura dissolubile est. At vero, quod bona ratione junctum atque modulatum est, dissolvi velle, non est Dei. Quapropter, quia facti generatique estis, immortales quidem nequaquam, nec omni modo indissolubiles; nec tamen unquam dissolvemini, nec mortis necessitatem subibitis: quia voluntas mea major est nexus, et vegetior ad æternitatis custodiam, quam illa nexus vestri coagmenta, atque vitalia, ex quibus æternitas composita est. Jubendi ergo, quod jubeo, causa hæc est. Tria etiam nunc mortalium genera desunt universitati, quibus carens universa res, perfectione indigebit. Erit porro imperfecta, si universa mortalium genera intra conceptum suum minime continebit. Oportet au-

τοῖς δυναμένοις λογίζεσθαι πέμψουσι, τὸ λέγειν ἄνευ δίοψως τούτων αὐτῶν τῶν μιμημάτων μάταιος ἢ εἴη πόνος, ἀλλὰ ταῦτά τε ἱκανῶς ἡμῖν ταῦτη καὶ τὰ περὶ θεῶν ὄρατῶν καὶ γεννητῶν εἰρημμένα φύσεως ἐχέτω τέλος.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν καὶ γινῶναι τὴν γένεσιν μεῖζον ἢ καὶ ἡμᾶς, πιστέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐχόνους μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς ἔφασκαν, σαφῶς δὲ πού τοὺς γε αὐτῶν προγόνους εἰδόνσιν· ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φράσκουσιν ἀπαγγέλλειν ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. Οὕτως οὖν κατ' ἐκείνους ἡμῖν ἡ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω καὶ λεγέσθω. Γῆς τε καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθύς ἐγενέσθην, τούτων δὲ Φόρκος Κρόνος τε καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων, ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας Ζεὺς Ἥρα τε καὶ

πάντες ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφούς λεγομένους αὐτῶν, εἶτε τε τούτων ἄλλους ἐχόνους.

§ 16. Ἐπεὶ δ' οὖν πάντες ὅσοι τε περιπολοῦσι φανερώς καὶ ὅσοι φαίνονται καὶ ὅσον ἂν ἐθελῶσι θεοὶ γένεσιν ἔσθον, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ τὸδε τὸ πᾶν γεννήσας τάδε· Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατὴρ τε ἔργων, ἃ δὲ ἐμοῦ γενομένα ἅλута ἐμοῦ γ' ἐθέλοντος. Τὸ μὲν οὖν δὴ θεῶν πᾶν λυτόν· τὸ γε μὴν καλῶς ἀρμολύθην καὶ ἔργον εὖ λύειν ἐθέλειν κικλοῦ. Δι' ἃ καὶ ἐπεὶ περ γεγέννησθε, θάνατοι μὲν οὐκ ἔστέ· οὐδ' ἄλλοι τοὶ τὸ πάμπαν, οὐ τι μὲν δὴ λυθήσεσθε γε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς βουλῆσεως μεζίχονος εἶτε δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων οἷς ὅτ' ἐγένεσθε ξυνδεῖσθε. Νῦν οὖν ὁ λέγω πρὸς ὑμᾶς ἐνδεικνύμενος, μάθετε. Θνητὰ εἶτε γένη λοιπὰ τρι' ἀγέννητα. Τούτων οὖν μὴ γενομένων οὐρανὸς ἀτελής ἔσται· τὰ γὰρ ἅπαντα ἐν αὐτῷ γένη ζῶων οὐχ ἔξει,

sum, quæ per me facta, hæc sunt indissolubilia, me non invito: quamquam omne colligatum solvi potest: sed haudquaquam boni est, ratione vincum velle dissolvere. Sed quoniam orti estis, immortales vos quidem esse et indissolubiles non potestis: neutiquam tamen dissolvemini, neque vos ulla mortis fata periment nec fraus valentior quam consilium meum, quod majus est vinculum ad perpetuitatem vestram, quam illa, quibus estis tum, quum gignebamini, colligati. Quid sentiam igitur, cognoscite. Tria nobis genera reliqua sunt eaque mortalia: quibus prætermissis, cæli absolutio perfecta non erit.

Omnia enim genera animalium, complexu non tenebit: teneat autem oportebit, ut ex eodem ne quid absit; quæ a me ipso effecta sint, deorum vitam possint adæquare. Ut igitur mortali generentur conditione, vos suscipite, ut illa signatis, imitamineque vim meam, qua in vestro ortu me usum esse meministis: in quibus qui tales creantur, ut deorum immortalium quasi gentiles esse debeant, divini generis appellentur teneantque omnium animantium principatum vobisque jure et lege volentes pareant: quorum vobis initium satusque tradetur a me: vos autem ad ill, quod erit immortale, partem attexitote

tem, si erit munous perfectus futurus, (porro proveniet hoc idem virtute auctoritatis meæ), esse plenam universi generis substantiam : quo animalibus singulis suppeditato vivendi vigore, ea, quæ sunt meliora, proximam divinitati fortunam, dignitatemque, sortiantur. Quapropter, ut et mortalia sint, et universa res perfectione non indigeat; sed sit tota atque universa vere, jubeo aggrediamini secundum naturam generum mortalium institutionem. Imitantes ergo meam juxta effectum vestrum sollicitiam, ita institute, atque extricate, mortalia, ut quibus consortium divinitatis, et appellationis paritas, competit, divina præditum firmitate fingatis. Erit vero tale, id quod vobis obsequi, justitiamque colere, prospexeritis. Hujus ergo universi generis sementem faciam, vobisque tradam. Vos cætera exsequi par est, ita ut immortalæ cælestemque naturam mortali extrinsecus textu ambialis; jubeatisque nasci, cibumque provideatis, et incrementa detis; ac post dissolutionem id fœnus, quod creditis, facta secessione animi et corporis, recipiatis.

§ 17. Hæc dixit, et demum reliquias prioris concretionis, ex qua mundi animam commiscuerat, in ejusdem crateris sinum refundens, eodem propemodum genere, atque eadem ratione, miscbat: nec tamen eadem exoriebatur puritas, serenitasque proventuum: nec tam immutabilis perseverantiæ, sed secundæ ac terciæ dignitatis. Coagmentataque mox universæ rei in machina delegit animas stellarum numero pares, singulasque singulis comparavit: easdemque vehiculis competentibus superimpositas, universæ rei naturam spectare jussit. Legesque immutabilis decreti docuit; ostendens, quod prima quidem generatio uniformis in omnibus ejusdemque ordinis esset futura: ne cui competens justum aliqua ex parte a se minueretur.

Oportebat porro satas eas certis legitimisque temporum vicibus piæ nationis animalium, quæque præter cæteras animantes Deum suspiciant, asferre frugem. Esse autem naturam hominis geminam: cujus quod melius sit genus, censendum fore viri nomine. Cumque necessitate decreti

δεῖ δέ, εἰ μέλλει τέλος ἰκανῶς εἶναι. Δι' ἐμοῦ δὲ ταῦτα γενόμενα καὶ βίου μετασχόντα θεοῖς ἰσάζοιτ' ἄν. Ἴν' οὖν θνητὰ τε ἢ τὸ τε πᾶν τὸδε ὄντως ἅπαν ἦ, τρέπεσθε κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ τὴν τῶν ζῶων δημιουργίαν, μιμούμενοι τὴν ἐμὴν δύναμιν περὶ τὴν ὑμετέραν γένεσιν, καὶ καθ' ὅσον μὲν αὐτῶν ἀθανάτοις δαμώνυμον εἶναι προσήκει, θεῶν λεγόμενον ἡγεμονοῦν τ' ἐν αὐτοῖς τῶν ἀει δίκη καὶ μῦθ' ἐθειλότων ἐπεσθαι, σπείρας καὶ υπαρχόμενος ἐγὼ παραδώσω· τὸ δὲ λοιπὸν ὑμεῖς, ἀθανάτω θνητὸν προσυφαίνοντες, ἀπεργάζεσθε ζῶα καὶ γεννᾶτε τροφὴν τε διδόντες αὐξάνετε καὶ φιλονοῦσα πάλιν δέξεσθε.

§ 17. Ταῦτ' εἶπε, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρότερον κρατῆρα, ἐν ᾧ τὴν τοῦ παντός ψυχὴν κεραννύς ἔμισγε, τὰ τῶν πρόσθεν ὑπόλοιπα κατεγείτο μίσγων τρόπον μὲν τινα τὸν αὐτόν, ἀκήρατα δ' οὐκέτι κατὰ ταῦτ' ὡσαύτως, ἀλλὰ δεύτερα καὶ τρίτα. Ξυστήσας δὲ τὸ πᾶν διεῖλε ψυχὰς ἰσαριθμούς τοῖς ἄστροις ἐνεμέ θ'

ἐκάστην πρὸς ἕκαστον, καὶ ἐμβιβάσας ὡς ἐς ὄργανα τὴν τοῦ παντός φύσιν ἕδειξε, νόμους τε τοὺς εἰμαρμένους εἶπεν αὐταῖς, ὅτι γένεσις πρώτη μὲν ἔσοιτο τεταγμένη μία πᾶσιν, ἵνα μὴ τις ἐλαττοῖτο ὑπ' αὐτοῦ, θεοὶ δὲ σπαρείσας αὐτὰς εἰς τὰ προσήκοντα ἕκαστοις ἕκαστα ὄργανα χρόνου φῦναι ζῶων τὸ θεοσεβέστατον, διπλῆς δὲ οὐσίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ κρείττον τοιοῦτον εἶη γένος, ὃ καὶ ἔπειτα κεκλήσεται ἀνὴρ. Ὅποτε δὲ σώμασι ἐμφυτευθεῖεν ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ μὲν προσίοι, τὸ δ' ἀπίοι τοῦ σώματος αὐτῶν, πρῶτον μὲν αἰσθησιν ἀναγκαῖον εἶη μίαν πᾶσιν ἐκ βιαιῶν παθημάτων ζύμφυτον γίνεσθαι, δεύτερον δὲ φόβον καὶ λύπη μειγμένον ἔρωτα, πρὸς δὲ τούτοις φόβον καὶ θυμὸν ὅσα τε ἐπόμενα αὐτοῖς καὶ ὁπόσα ἐναντίως πέφυκε διεστηχότα· ὧν εἰ μὲν κρατήσειαν, ἐν δίκῃ βιώσονται, κρατηθέντες δὲ ἀδίκῃ. Καὶ ὁ μὲν εὖ τὸν προσήκοντα βίου χρόνον, πάλιν εἰς τὴν τοῦ ζυγνόμενου πορευθεὶς οἰκίῃσιν ἀστρου, βίον εὐδαίμονα καὶ συνήθη

mortalem. Ita orientur animantes, quos et vivos alatis et consumptos sinu recipiatis. [§ 17.] Hæc ille dixit. Deinde ad temperationem superiorem revertit: in quâ omnem animum universæ nature temperans permiscebat superiorisque permixtionis reliquias fundens æquabat, eodem modo ferme, nisi quod non ita incorruptas, ut ea quæ semper idem, sed ab iis secundum sumebat atque etiam tertium. Tolo igitur omninō constituto, sideribus parem numerum distribuit animorum et singulos adjunxit ad singula atque ita quasi in currum universitatis impôsuit demonstravitque leges fatales ac necessarias et ostendit primum ortum unum fore omnibus eumque moderatum atque constantem nec ab ullo imminutum: satis autem et quasi sparsis animis, fore, uti certis temporum intervallis oriretur animal, quod esset ad cultum deorum

aptissimum. Sed quum duplex esset natura generis humani, sic se res habebat, ut præstantius genus esset eorum, qui essent futuri viri. Quum autem animos corporibus [cum] necessitate misceisset quumque ad corpora [necessitate] tum accessio fieret, tum abscessio; principio necesse erat sensum existere unum communemque omnium vehementiore motu excitatum conjunctumque nature: deinde voluptate et molestia mixtum amorem: post iram et metum et reliquos motus animi, comites superiorum et iis etiam contrarie dissidentes: quos qui ratione rexerit, juste vixerit; qui autem iis se dederit, injuste. Atque ille, qui recte et honeste curriculum vivendi a natura datum confecerit, ad illud astrum, quocum aptus fuerit, revertetur. Qui autem immoderate et intemperate vixerit, eum secundus ortus in figuram mu-

corporibus inserentur, corporeaque supellex varie mutabitur, quibusdam labentibus et aliis invicem succedentibus membris, primo quidem sensum ex violentis passionibus excitari: post quem mixtam ex voluptate, tristitiaque, cupidinem nasci: tum vero metum atque iracundiam; cæterasque, pedissequas earum, perturbationes, diverso affectu pro natura sua permoventes: quas quidem si refrænerent ac subjugarent, justamque, lenemque, vitam fore: si vincerentur, injustam et confragosam. Et vitricibus quidem, ad comparis stellæ contubernium, sedemque, reditum patere: acturus deinceps vitam veram et beatam. Victas porro mutare sexum, atque ad infirmitatem naturæ muliebris relegari secundæ generationis tempore: nec a vitii infemperantiaque discedentibus, tamen pœnam rejectionemque in deteriora non cessare: donec instituto meritisque congruas immanium ferarum induant formas. Pausamque malorum non prius fore, quam consecuta eas rata, et eadem semper, volueris illa mundi circumactio, cuncta earum vitia ex igni et aqua terraque et aere contracta, omnemque illuviem, deterserit; inconsultis et immoderatis erroribus ad modum rationis temperiemque redactis: quo positis sordibus expiata purificatæque demum ad antiqui vultus honestatem pertingere mereantur. Quibus cunctis fatalium legum promulgationibus in istum

modum patefactis et expositis, ne qua penes se deinceps ex reticentia noxæ resideret auctoritas; sementem fecit ejusmodi Deus: ut partim in terra, partim in luna, generis humani jacerentur exordia; partim in cæteris, quæ instrumenta sunt temporis. (Ea porro officia, quæ sementem sequuntur) factis a se diis, ut dixeram, injunxit; maximeque formandorum corporum curam immortalium: ac si qua pars etiam tunc hominis animæ residua superesset, cujus constitutio navanda opera videretur, cæteraque omnia, consequenter aggrederentur hortatus est, quæ operis perfectio rerumque ordo deposceret: proque viribus enterentur, ut quam optime natura mortalis regeretur, exceptis improspéritébus: quarum esset auctoritas et causa penes ipsos. [§ 18.] Quibus in istum modum digestis omnibus, cum in proposito rerum Creator maneret, intelligentes jussionem Patris filii, juxta mandatum informationem immortalis sumpto initio mortalis animantis, ex mundi materiis, igni, terraque, et aqua, cum spiritu, fœnus elementarium mutuati; quod redderetur cum opus foret, ea quæ acceperant, conglutinabant. Non iisdem quibus ipsi nexibus; sed aliis, ob incomprehensibilem brevitate invisibilibus gomphis. Itaque apparatus materiæ circuitus immortalis animæ circumligabant irriguo fluidoque corpori. Circuitus porro, ut torrenti rapido de-

ἔξοι· σφαλεῖς δὲ τούτων εἰς γυναικὸς φύσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει μεταβαλοῖ· μὴ παύμενος δὲ ἐν τούτοις εἶη κακίας, τρόπον ὃν κακύνοιτο, κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ τρόπου γενέσεως εἰς τινα τοιαύτην αἰετὰ μεταβαλοῖ θήρσιον φύσιν, ἀλλάττων τε οὐ πρότερον πόνων λήξοι, πρὶν τῇ ταύτου καὶ ὁμοίου περιόδῳ τῇ ἐν αὐτῷ ξυνησιπώμενος τὸν πολὺν ὄγκον καὶ ὑστερον προσφύντα ἐκ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ γῆς, θορυβώδη καὶ ἀλογον ὄντα λόγῳ κρατήσας εἰς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀρίστης ἀφίκοιτο εἶδος ἕξουσι. Διαθεσμοθετήσας δὲ πάντα αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα τῆς ἔπειτα εἴη κακίας ἐκάστων ἀνάγχιος, ἔσπειρε τοὺς μὲν εἰς γῆν, τοὺς δ' εἰς σελήνην, τοὺς δ' εἰς τᾶλλα ὅσα ὄργανα χρόνου. Τὸ δὲ μετὰ τὸν σπῆρον τοῖς νέοις παρέδωκε θεοῖς σώματα πλάττειν θνητὰ, τὸ τε ἐπίλοιπον ὅσον ἔτ' ἦν ψυχῆς ἀνθρωπίνης δέον προσγενέσθαι, τοῦτο καὶ

πάνθ' ὅσα ἀκόλουθα ἐκείνοις ἀπεργασαμένου, ἀρχην, καὶ κατὰ δύναμιν ὅτι κάλλιστα καὶ ἀρίστα τὸ θνητὸν διακυβεργῶν ζῶον, ὅτι μὴ κακῶν αὐτὸ ἐκυτῶ γίγνοιτο αἴτιον.

§ 18. Καὶ ὁ μὲν δὴ ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενε ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἦθει· μένοντος δὲ νοήσαντες οἱ παῖδες τὴν τοῦ πατρὸς τάξιν ἐπέειθον αὐτῇ, καὶ λαθόντες ἀθάνατον ἀρχὴν θνητοῦ ζῴου, μιμούμενοι τὸν σφέτερον δημιουργόν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατος τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου θανείζομενοι μόρια ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν, εἰς ταῦτὸν τὰ λαμβανόμενα ξυνηκόλλων, οὐ τοῖς ἀλύτοις ὅς αὐτοῖς ξυνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις, πυκνοῖς γόμφοις ξυνηκόντες, ἐν ἑξ' ἅπαντων ἀπεργαζόμενοι σῶμα ἕκαστον, τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα καὶ ἀπόρρυτον. Αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδε-

liebrem transferet. Et si ne tum quidem finem vitiorum faciet, gravius etiam jactabitur et in suis moribus simillimas figuras pecudum et ferarum transferetur neque malorum terminum prius aspiciet, quam illam sequi cœperit conversionem, quam habebat in se ipse ejusdem et similis innatam et insitam. Quod tum eveniet, quum illa, quæ ex igni, anima, aqua atque terra turbulenta et rationis expertia insederint, denique ratione depulerit et ad primam atque optimam affectionem animi pervenerit. Quæ quum ita designasset seseque, si quid postea fraudis aut vitii evenisset, extra omnem culpam causamque posuisset: alios in Terram, alios in Lunam, alios

in reliquis mundi partes, quæ sunt ad spatiorum temporis significationem note constitutæ, spargens quasi se rebat. Post autem salionem eam diis, ut ita dicam, junioribus permisit, ut corpora mortalia effingerent quantumque esset reliquum ex humano animo, quod deberet accedere, id omne, et quæ consequentia essent, perpollerent et absolverent: deinde ut huic animanti principes se ducesque præberent vitamque ejus pulcherrime regerent et gubernarent: nisi quatenus ipse bene factus sua culpa sibi aliquid miseriæ quæreret. [§ 18.] Atque is quidem, qui cuncta composuit, constanter in suo manebat statu: qui autem erant ab eo creati, quum parentis ordinem cogno-

fluoque obligati, neque tenebant neque tenebantur; sed ita vi ferebant, et vi ferebantur invicem: ut totum quidem animal moveretur, præcipiti tamen et inordinata jactatione: quippe cum sex sine ratione motibus raptaretur: ultro, citro, dextrorsum, sinistrorsum, et item sursum deorsumque pergens atque oberrans. Immenso quippe irrigante, et immoderate effluente, gurgite; ex quo cibus et alimenta comparabantur; multo major extrinsecus turba conflictatioque vexabat: cum corpus aliquod in raptatu incurrisset ignis offensionem, vel eliam terrenam complosionem, similiter aquæ lubricas, violentasque ventorem procellas, hisque interpellationibus omnibus per corpus ad animam commeantibus, stimulata mens æstuarret. Qui quidem æstus propterea et initio, et nunc usque, sensus cognominantur, maximos violentosque motus cientes; cum naturali derivatione jugiter, et sine intermissione, effluente, circuitus animæ quasi quibusdam turbinibus simul quatiant, illum quidem providum ejus consultumque motum, scilicet ejusdem circuli, cujus est orbiculata circumvolutatio, statuentes: et contra, quam illa movetur, operantes, imperiumque ejus respuentes. At vero diversi circuli diversis motibus incertisque famulantes, usque adeo ut, quia limites duplicis illius et triplicis quantitatis, et item intervalla terna, per utrumque

latus epitritorum, sescuplorumque, et item epogdorum, medietatibus confirmata, dissolvi a nullo, quam ab eo solo, qui junxerat, poterant: omni tamen jactationis genere diu xarent, adversis motibus sibi invicem animam, totamque ejus substantiam, diverse distrahentes: ut una quidem feratur cum confirmationis suæ nexibus, verum sine ratione, utpote motibus discordantibus, et depravante rectum iter sensuum illecebra. Propterea varias inclinationes animæ existere, et obliquas, et contrarias, et item resupinis casibus similes: ut si quis, naturalem membris regionem mutans, caput pro pedibus solo figat; pedes in altum pro capite sustollat: tunc opinor tam ejus qui patitur, quam eorum qui spectant, dextræ quidem partes, sinistrae; sinistrae vero, dextræ videntur. Invicem id ipsum quoque animæ circuitus patiuntur. Proptereaque errant in ejusdem diversique generis contemplatione: cum quod diversum, idem: et quod idem est, diversum, imbecillitate discernendi autumant. Estque hæc earum plena erroris, et falsitatis, opinio; orta ex depravatione sensuum: nec habet ullum certum ducem talis peragratio. Cumque extrapostiti sensus pulsarint animam vehementius, omnemque eam possederint; tunc illa subjugata, et serviens, pontificium aliquod, potestatemque, retinere falso putatur, eademque passionibus

ἰσῆσαι πολλὸν οὐτ' ἐκράτουν οὐτ' ἐκρατοῦντο, βία δ' ἐφέροντο καὶ ἔφερον, ὥστε τὸ μὲν ὄλον κινεῖσθαι ζῆον, ἀτάκτως μὴν ὅπη τύχοι προΐεναι καὶ ἀλόγως, τὰς ἑ ἀπάσας κινήσεις ἔχον· εἰς τε γὰρ τὸ πρόσθε καὶ ὀπίσθεν καὶ πάλιν εἰς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κάτω τε καὶ ἄνω καὶ πάντη κατὰ τοὺς ἐξ τόπους πλανώμενα προΐειν. Πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ κατακλύζοντος καὶ ἀποβρέοντος κύματος, ὃ τὴν τροχὴν παρῆγεν, ἔτι μείζω θύροθεν ἀπειργάζετο τὰ τῶν προσπιπτόντων παθήματα ἐκάστοις, ὅτε πυρὶ προσκρούσειε τὸ σῶμά τινας ἐξῶθεν ἄλλοτρίῳ περιτύχον ἢ καὶ στερεῷ γῆς ὑγροῖς τε ὀλισθήμασιν ὑδάτων, εἴτε ζάλη πνευμάτων ὑπ' αἰέρος φερομένων καταληφθεῖη, καὶ ὑπὸ πάντων τούτων διὰ τοῦ σώματος αἱ κινήσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν φερόμεναι προσπίπτουεν· αἱ δὲ καὶ ἔπειτα διὰ ταῦτα ἐκλήθησάν τε καὶ νῦν ἐτι αἰσθήσεις ξυνάπασαι κέκληνται. Καὶ ὅθι καὶ τότε ἐν τῷ παρόντι πλείστην καὶ μεγίστην παρερόμεναι κινήσιν, μετὰ τοῦ βέοντος ἐνδελγῶς ὀγετοῦ κινῶσαι καὶ σφοδρῶς σείουσαι τὰς τῆς ψυχῆς περιόδους, τὴν μὲν ταυτοῦ παντάπασιν ἐπέδησαν ἐναντία αὐτῇ βέουσαι, καὶ ἐπέσχον ἀροῦσαν καὶ ἰούσαν, τὴν δ' αὖ θάτερον διέεισαν, ὥστε

τὰς τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου τρεῖς ἐκατέρας ἀποστάσεις καὶ τὰς τῶν ἡμιολίων καὶ ἐπιτριῶν καὶ ἐπογδῶν μεσότητας καὶ ξυνδέσεις, ἐπειδὴ παντελῶς λυταὶ οὐκ ἦσαν πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυνδήσαντος, πάσας μὲν στρέψαι στροφὰς, πάσας δὲ κλάσεις καὶ διαφορὰς τῶν κύκλων ἐμποιεῖν, ὅσα γῆ περ ἦν δυνατόν, ὥστε μετ' ἀλλήλων μόγις ξυνεχομένης φέρεσθαι μὲν, ἀλόγως δὲ φέρεσθαι, τοτὲ μὲν ἀντίας, τοτὲ δὲ πλαγίας, τοτὲ δ' ὑπτίας, ὅλον ὅταν τις ὑπτιος ἐρείσας τὴν κεφαλὴν μὲν ἐπὶ γῆς, τοὺς δὲ πόδας ἄνω προσβαλὼν ἔχη πρὸς τινι, τότε ἐν τούτῳ τῷ πάθει τοῦ τε πάσχοντος καὶ τῶν δρώντων τὰ τε δεξιὰ ἀριστερὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ δεξιὰ ἐκατέροις τὰ ἐκατέρων φαντάζεται. Ταυτὸν δὲ τοῦτο καὶ τοιαῦτα ἕτερα αἱ περιφοραὶ πάσχουσαι σφοδρῶς, ὅταν γέ τῃ τῶν ἐξῶθεν τοῦ ταυτοῦ γένους ἢ τοῦ θάτερου περιτύχῃσι, τότε ταυτὸν τῇ καὶ θάτερον του τάναντία τῶν ἀληθῶν προσαγορεύουσαι ψευδεῖς καὶ ἀνόητοι γεγονάσιν, οὐδεμία τε ἐν αὐταῖς τότε περίοδος ἀροῦσα οὐδ' ἡγεμών ἐστιν· ἂν δ' αὖ ἐξῶθεν αἰσθηθεῖς τινὲς φερόμεναι καὶ προσπεσοῦσαι ξυνεπισπάσωνται καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἅπαν κύτος, τὸ αὐταὶ κρατούμεναι κρατεῖν δοκοῦσι. Καὶ διὰ δὲ ταῦτα πάντα τὰ

vissent, hunc sequebantur. Itaque quum accepissent immortale principium mortalis animantis, imitantes genitorem et effectorem sui, particulas ignis et terræ et aquæ et animæ a mundo, quas rursus redderent, mutuabantur, easque inter se copulabant, haud iisdem vinculis, quibus ipsi erant colligati, sed talibus, quæ cerni non possent pro-

pter parvitatem, crebris quasi cuneolis illiquefactis, unum efficiabant ex omnibus corpus: itemque in eo influente atque effluente animi divini ambitus illigabant. Itaque illi in flumen [ingens] immersi, neque tenebant neque tenebantur, sed vi magna tum ferebant tum ferebantur. Ita totum animal movebatur illud quidem, sed

agra, et initio cum incorporata est, et quamdiu perinde afficietur, amens erit. At postquam incrementi nutrificationisque tenui jam rivo meatus effluet, animæque circuitus tranquilliore motu viam suam peraget, processuque temporis sedatioris erunt; utpote quæ a naturæ suæ motu competenti minime exorbitent: facili jam diversæ naturæ vitia, bonitatemque, et honestatem semper ejusdem, cum alterius appetitu; alterius vero detestatione, discernent: hominemque ita institutum plena, et incolumi, prudentia tuebuntur. Ac si ad hunc statum accedat auxiliatrix eruditionis honestæ, moderationisque, diligentia; immunis omni perturbatione, atque ægritudine, ducet ævum. Si negliget, claudum iter vitæ serpens cum familiari demum stultitia revocabitur ad inferna. Sed hæc quidem novissime provenient, meritis jam vitæ locatis. Nunc vero divinæ providentiæ pensum spectare convenit ex membrorum rationabili conformatione, quæ, suscipiendo vitali vigori, cælestis apparabat prospicientia.

§ 19. Principio figuram capitis divinæ potestates, quibus informandi corporis erat officium concreditum, ex

mundi figura mutuata, teretem globosamque finxerunt: eidemque duos circuitus venerandæ divinitatis innexerunt. Est autem caput præter cæterum corpus honoratius, et optimati quadam eminentia, cui reliqua membra dominant parent, atque obsequuntur, jure meritoque subiecta; ne sine sede humiliter in imo plane jacens, asperas, cum moveretur, terrenarum lacunarum offensiones proclivitatis, et item declivitalis, incurreret: maxime cui necesse esset cuncta motuum genera experiri. Hac igitur de causa vehiculo corporis, utpote arx, sustinetur. Addita est circum quoque et brachiorum porrigibilis, et flexuosa, substantia: ut tenendi, vel omittendi, progrediendi, resistendique usus ex arbitrio præsto foret; eminente divino capitis gestamine. Progrediendi porro commodius officium, quam recedendi, rata divina mens, ire ulterius mage, quam recessum voluit moveri. Priores quoque corporis partes meliores posterioribus judicans, in homine primo omnium e regione certa capitis, personam vultus subdidit: eamque appellavit faciem: eidemque instrumenta, quæ adminicularentur, providis animæ motibus assigna-

παθήματα νῦν κατ' ἀρχάς τε ἀνοῦς ψυχῆ γίνεται τὸ πρῶτον, ὅταν εἰς σῶμα ἐνδεθῆ ἠητόν· ὅταν δὲ τὸ τῆς αὔξης καὶ τροφῆς ἔλαττον ἐπίη βέβηα, πάλιν δὲ αἱ περίοδοι λαμβανόμεναι γαλήνης τὴν ἑαυτοῦν ὁδὸν ἴωσι καὶ χαριστόνται μᾶλλον ἐπιόντος τοῦ χρόνου, τότε ἤδη πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἰόντων σχῆμα ἐκάστου τῶν κύκλων αἱ περιφορὰ κατευθυνόμεναι, τὸ τε θάτερον καὶ τὸ ταῦτόν προσαγορεύουσαι κατ' ὀρθόν, ἔμφρονα τὸν ἔχοντα αὐτὰς γιγνόμενον ἀποτελοῦσιν. [Ἄν μὲν οὖν δὴ καὶ ζυνεπιλαμβάνηται τις ὀρθὴ τροφὴ παιδεύσεως, ἐλόκληρος ὑγιῆς τε παντελῶς, τὴν μέγιστην ἀπορροῦν νόσον, γίνεται· καταμελήσας δὲ, ζωλὴν τοῦ βίου διαπορευθεὶς ζωὴν, ἀτελῆς καὶ ἀνόνητος εἰς Ἄδου πάλιν ἔρχεται.] Ταῦτα μὲν οὖν ὑστερὰ ποτε γίνεται· περὶ δὲ τῶν νῦν προτεθέντων δεῖ διελεῖν ἀκριβέστερον. Τὰ δὲ πρὸ τούτων, περὶ σωματικῶν κατὰ μέρη τῆς γενέσεως καὶ περὶ ψυχῆς, δι' ἃς τε αἰτίας καὶ προνοίας γέγονε θεῶν, τοῦ μάλιστα εἰκότος ἀντερχόμενοι, οὕτω καὶ κατὰ ταῦτα πορευόμενοι διεξίτεον.

§ 19. Τὰς μὲν δὲ θείας περιόδους δύο αὔξας, τὸ τοῦ παντός σχῆμα ἀπομιμησάμενοι περιφερῆς ὄν, εἰς σφαιροειδῆς σῶμα ἐνέδησαν, τοῦτο δ' νῦν κεραλὴν ἐπονομάζομεν, ὃ θειοτάτων ἔστι καὶ τῶν ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτῶν. Ἐὖ καὶ πᾶν τὸ σῶμα παρέδωσαν ὑπηρεσίαν αὐτῷ ζυναθροίσαντες θεοί, κατανοήσαντες ὅτι πασῶν ὅσαι κινήσεις ἔσονται μετέχοι· ἢ ὅν μὴ κυλινδουόμενον ἐπὶ γῆς ὕψη τε καὶ βάθη παντοδαπὰ ἐγούσης ἀποροῖ τὰ μὲν ὑπερβαίνειν, ἔθνη δὲ ἐκδιδίνασθαι, ὄγκῳ αὐτῷ τοῦτο καὶ εὐπορίαν, ἔδωσαν. Ὅθεν δὴ μήκος τὸ σῶμα ἔσχεν, ἔκτατά τε κῶλα καὶ καμπὰ ἐφυσε τέτταρα θεοῦ μηχανησαμένου πορείαι, οἷς ἀντιλαμβανόμενον καὶ ἀπειροδόμενον διὰ πάντων τόπων πορεύεσθαι δυνατόν γέγονε τὴν τοῦ θειοτάτου καὶ ἱερωτάτου φέρον οἴκησιν ἐπάνωθεν ἡμῶν. Σκέλη μὲν οὖν γειρῆς τε ταύτη, καὶ διὰ ταῦτα προσέρου πᾶσι· τοῦ δ' ὀπίσθεν τὸ πρόσθεν τιμιώτερον καὶ ἀρχικώτερον νομίζοντες θεοὶ ταύτη τὸ πολὺ τῆς πορείας ἡμῖν ἔδωσαν. Ἐδεῖ δὲ διορισμένον ἔχειν καὶ ἀνόμοιον τοῦ σώματος τὸ πρόσθεν ἄνωρον. Διὸ πρῶτον μὲν περὶ

immoderate et fortuito, ut sex motibus veheretur. Nam et ante et pone, ad lavam et ad dextram, et sursum et deorsum, modo huc, modo illuc [sex oras regionesque versus errans procedebat].

§ 19. [Jam vero earum imaginum quæ finguntur et reduntur in speculis eorumque quæ splendida et lævia sunt rationem perspicere, laud difficile est. Nam ex ignis utriusque externi atque interni communione inter ipsos, cum unus per singulas partes effectus et multis modis concors et aptus redditus in lævæ consedit.] Sed si in splendore consedit, tum vel eadem species, vel interdum immutata redditur, [omniaque hujusmodi necessario in speculo refe-

runtur:] quum ignis oculorum cum eo igne qui est ob os offusus, [in re lævi et splendida] se confudit et contulit. Dextra autem videntur quæ læva sunt, quia contrariis partibus oculorum, contrarias partes attingunt [præter morem usitatum adjectionis et commissuræ]. Respondent autem dextra dextris, læva lævis, conversione luminum, quum ea inter se non cohærescunt. Id fit quum speculorum lævitas hinc illincque altitudinem assumpsit: et ita dextra detrusit in lævam partem oculorum lævaque in dextram. Supina etiam ora cernuntur depulsione luminum, quæ convertens, inferiora reddit quæ sunt superiora. Atqui hæc omnia ex eo genere sunt quæ rerum adiutant causas. Qui-

vil. Ex quibus primi luciferi oculorum orbis coruscant, hæc de causa dati. Duæ sunt, opinor, virtutes ignis, altera edax, et peremptoria; altera mulcebris innoxio luminæ. Huic igitur, ex qua lux diem invehens panditur, domesticum et familiare corpus oculorum divinæ potestates commentæ sunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem; utpote germanum ignis pellucidi, sereni, et defæcati liquoris, per oculos fluere, ac demanare, voluerunt: ut per læves, congestosque, et tanquam firmiore soliditate pandos orbis luminum, quorum tamen esset angusta medietas subtilior, serenus ignis per eandem efflueret medietatem. Itaque cum diurnum jubar se applicat visus fisioni, tunc nimirum incurrentia semet invicem duo similia in unius corporis speciem coherent: quo concurrunt oculorum acies emicantes: quoque effluentis intimæ fusionis acies contiguæ imaginis occurru repercutitur. Totum igitur hoc similem eandemque sortitum passionem, et ob indifferentem similitudinem ejusdem passionis effectum, cum quid aliud tangit, vel ipsum ab alio tangitur, tactum motu diffundens se per omne corpus, perque corpus usque ad animam porrigens, sensum efficit, qui visus vocatur. At postquam in noctem discesserit cognatus ignis, desertum lumen ejus auxilio, consortioque, velut viduatum habet, utpote ad dissimile procedens, proptereaque immutatum exstinguitur; nullam habens cum proximo tunc ætæ, naturæ communicationem; utpote splendore ignis carente: videreque desinit

fractum illicæbra somni. Etenim divinæ potestates salubre oculis tegmen palpebrarum machinatæ sunt: quibus obductis vis illa ignis intimi, conniventia tegminis coeretur, compressaque fundit se per membra; mollitisque, et relaxatis, convalescit quies. Quæ cum est vehementior motuum reliquiis, cujusmodi erunt, et quibus in locis, reliquiæ; talia, pariaque, somniorum simulacra nascentur: eorumque expergefactus quoque memoria comitabitur. At vero simulacrorum, quæ in speculis oboriuntur, umbrarum etiam, quæ in humida cernuntur superficie, facilis assecutio est. Siquidem utriusque ignis, tam intimi quam extrapositi, concursu incidente in tersam aliquam lævemque materiæ superficiem, formatique in multas et varias figuras, simulacra ex lævigati corporis conspectu resultant, dexteræ porro partes quæ sunt, sinistra videntur in iisdem speculis, insolito quodam more: propterea quod dextris partibus visus contra sinistram partem speculi, sinistris item contra dextram positus, motu facto corporis ex adverso partis ejus, unde motus fit, gesticulatur motus imago. At vero dextræ corporis partes dextræ: ita ut sunt, in speculis quoque sinistraeque item sinistrae videntur: cum ex coitu visus et splendoris e speculo corpulentior conglobata imago renidet. Quod fit, quoties teres speculi serenitas hinc inde tumidioribus, et protractis in molem, lateribus, dextram visus partem in læva speculi, lævam item in dexteriora dejecit. Cujus speculi demum, si talis facta erit conversio, ut elatiores

τὸ τῆς κεφαλῆς κύτος, ὑποθέτοντες αὐτόσε τὸ πρόσωπον, ὄργανα ἐνέδησαν ταύτῃ πάσῃ τῇ τῆς ψυχῆς προνοίᾳ, καὶ διατάξαντο μέτοχον ἡμεμονίας τοῦτ' εἶναι τὸ κατὰ φύσιν πρόσθεν. Τῶν δὲ ὀργάνων πρῶτον μὲν φασφόρα ζυμωτικῆσαντο ἄμακτα, τοιαῦτα ἐνδῆσαντες αἰτίαι. Τοῦ πυρός ὅσον τὸ μὲν κίεον οὐκ ἔσχε, τὸ δὲ παρέχειν φῶς ἤμερον, οἰκτεῖον ἐκάστης ἡμέρας, σῶμα ἐμυχανήσαντο γίνεσθαι. Τὸ γὰρ ἐντὸς ἡμῶν ἀδελφὸν ὄν τούτου πῦρ εἰδικρινές ἐποίησαν διὰ τῶν ὀμαμάτων βεῖν λεῖον καὶ πυκνὸν ὄλαν μὲν, μάλιστα δὲ τὸ μέσον ζυμωτικῆσαντες τῶν ὀμαμάτων, ὡσεὶ τὴ μὲν ἄλλο ὅσον παχύτερον στέγειν πᾶν, τὸ τοιοῦτον δὲ μόνον αὐτὸ καθαρὸν διθθεῖν. Ὅταν οὖν μεθήμερινὸν ἢ φῶς περὶ τὸ τῆς ὀψεως βεῖμα, τότε ἐκπίπτον ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ζυμωτικῆς γενόμενον, ἐν σῶμα οἰκτειωθὲν ζυμώσται κατὰ τὴν τῶν ὀμαμάτων ἐνθυωρίαν, ὅπῃ περ ἂν ἀντερεῖθῃ τὸ προσπίπτον ἐνδοθεν πρὸς ὃ τῶν ἔξω ζυμώσασεν. Ὅμοιοπαθὲς δὴ δι' ὁμοιότητα πᾶν γενόμενον, ὅσον τε θύ αὐτὸ ποτε ἐφάπτεται καὶ ὃ ἂν ἄλλο

εἰκείνου, τοῦτοιον τὰς κινήσεις διαδιδόν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα μέχρι τῆς ψυχῆς αἰσθησιν παρέσχετο ταύτην, ἣ δὴ ὄραν φασμεν. Ἀπελθόντος δὲ εἰς νύκτα τοῦ ζυμωμένου πυρός ἀποτέμνεται: πρὸς γὰρ ἀνόμοιον ἐξὼν ἀλλοιοῦται τε αὐτὸ καὶ κατασθέννεται, ζυμωτός οὐκέτι τῷ πλησίον ἀέρι γιγνώμενον, ἄτε πῦρ οὐκ ἔχοντι. Παύεται τε οὖν ὄρων, ἔτι τε ἐπαγογὸν γίγνεται ὑπνου: σωτηρίαν γὰρ ἦν οἱ θεοὶ τῆς ὀψεως ἐμυχανήσαντο, τὴν τῶν βλεφάρων φύσιν, ὅταν ταῦτα ζυμώσῃ, καθεργνυσι τὴν τοῦ πυρός ἐντὸς δύναμιν, ἣ δὲ διαχεῖ τε καὶ ὀμαλύνει τὰς ἐντὸς κινήσεις, ὀμαλυνθεισῶν δὲ ἡσυχία γίγνεται, γενομένης δὲ πολλῆς μὲν ἡσυχίας βραχυόνειρος ὑπνος ἐμπέπτει, καταλειπθεισῶν δὲ τινων κινήσεων μειζρόν, οἷαι καὶ ἐν οἷον ἂν τόποις λείπωνται, τοιαῦτα καὶ τσαῦτα παρέσχογτο ἀφομοιωθέντα ἐντὸς ἔξω τε ἐγερθεῖσιν ἀπομνημονεύμενα φαντάσματα. Τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιεῖν, καὶ πάντα ὅσα ἐμρανῆ καὶ λεῖτα, κατιδεῖν οὐδὲν εἶναι γαλεπὸν: ἐκ γὰρ τῆς ἐντὸς ἐκτὸς τε τοῦ πυρός

bus utitur ministris deus, quum optimi speciem, quoad fieri potest, efficit. Sed existimant plerique non hæc adjuvantia causarum, sed has ipsas esse omnium causas, quæ vim habeant frigoris et caloris, concretionis et liquoris, careant autem omni intelligentia atque ratione: quæ nisi in animo, nulla alia in natura reperiantur. Animus

autem sensum omnem effugit oculorum. At ignis et aqua et anima et terra corpora sunt, eaque cernuntur. Illum autem qui intelligentia sapientiaque se amatorem proficitur, necesse est intelligentis sapientisque naturæ primas causas conquirere: deinde secundas causas rerum earum quæ necessario movent alias, cum ipsæ ab aliis moven-

illæ partes, altera superior, altera inferior, locentur, respicunt vultus apparebunt videntis, splendore luminis, e superiore margine cum summis oris partibus, et in ipso capite ad inferiora dejectis: similis porro, ut mento genisque ad superiora sublatis. Qui quidem sensus famulantur actibus opificis Dei, summam, optimamque, et primariam, speciem molientis: sed vulgo per semetipsos sentire existimantur, et agere aliquid: ut si quis non opifici, sed serræ, vel ascie, tribuat effecti operis auctoritatem: cum a se plurimum distent causæ, et ea, quæ causam sequuntur. Licet enim corporea sint fundamenta omnium sensuum, quod tamen sentit, alienum a natura corporis, excipit sensus puro et incorporeo vigore. Quippe corpora, frigus, et calorem, astrictionem, et relaxationem recipiunt, non sentiunt. Nec vero rationem intellectumque in rebus ratione, prudentiaque, agendis sciunt. Sed quod ex omnibus, quæ sunt, intellectum prudentiamque habet, sola est anima. Hoc porro invisibile. At vero ignis, et aqua, cæteræque materiæ, visibilia sunt corpora. Oportet autem intellectus disciplinæ amatorem, prudentissimæ naturæ principalem cau-

sam, non adminicula causæ principalis, inquirere. Illas vero, quæ ab aliis motæ movent alias, secundas existimandum. Nobis quoque igitur in eundem modum faciendum est, et de utroque causarum genere disserendum. Sed separatim quidem de optimis, quæ cum intellectu, prudentiaque, cuncta honesta et bona, moliantur: seorsum vero de iis, quæ mente prudentiaque cassæ, temere, et ut libet, confusa, et inordinata, quæ faciunt, relinquunt.

§ 20. Et de oculorum quidem ministerii causa, ob quam nacti sunt eam, quam habent, videndi virtutem, satis dictum. De præcipua tamen utilitate operis eorum mox erit aptior disserendi locus. Visus enim, iuxta meam sententiam, causa est maximi commodi plerisque non otiose natis, atque institutis, ob id ipsum quod nunc agimus. Neque enim de universa re quispiam quæreret, nisi prius stellis, sole, celoque visis. At nunc diei noctisque insinuata nobis alterna vice, menses, annorumque obitus, et anfractus, nati sunt, eorumque ipsorum dinumeratio. Et ex dinumeratione perfectus et absolutus existit numerus. Tum temporis recordatio; quæ natu-

ἐκατέρου κοινωνίας ἀλλήλοις, ἐνός τε αὖ περὶ τὴν λειότητα ἐκάστοτε γενομένου καὶ πολλαγῆ μεταβρῦθμισθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀνάγκης ἐμφαίνεται, τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον πυρὸς τῷ περὶ τὴν ὄψιν πυρὶ περὶ τὸ λεῖον καὶ λαμπρὸν ζυμπαγοῦς γιγνομένου· δεξιὰ δὲ φαντάζεται τὰ ἀριστερά, ὅτι τοῖς ἐναντίοις μέρεσι τῆς ὄψεως περὶ τὰναντία μέρη γίνονται ἐπαφή παρὰ τὸ καθεστὸς ἔθος τῆς προσβολῆς· δεξιὰ δὲ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἀριστερὰ τοῦναντίον, ὅταν μετακίνησι ζυμπηγνύμενον ᾧ ζυμπήγνυται φῶς· τοῦτο δέ, ὅταν ἡ τῶν κατόπτρων λειότης, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὕψη λαβοῦσα, τὸ δεξιὸν εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἀπώσῃ τῆς ὄψεως καὶ θάτερον ἐπὶ θάτερον. Κατὰ δὲ τὸ μῆκος στραφέν τοῦ προσώπου ταῦτον τοῦτο ὕπιον ἐποίησε πᾶν φαίνεσθαι, τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω τῆς αὐγῆς τὸ τ' ἄνω πρὸς τὸ κάτω πάλιν ἀπώσεν. Ταῦτ' οὖν πάντ' ἐστὶ τῶν ζυμπαγῶν, οἷς θεὸς ὑπηρετοῦσι χρῆται τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατόν ἰδέαν ἀποτελῶν· δοξάζεται δὲ ὑπὸ τῶν πλείστων οὐ ζυμπαγῶν ἀλλ' αἷτια εἶναι τῶν πάντων, ψύχοντα καὶ θερμαίνοντα πηγνύοντα τε καὶ διαζέοντα καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀπεργαζόμενα. Λόγον δὲ οὐδένα οὐδὲ νοῦν εἰς οὐδὲν δυνατὰ εἶχειν ἐστὶ. Τῶν γὰρ ὄντων ᾧ νοῦν μόνου

κτᾶσθαι προσήκει, λεκτέον ψυχῆν· τοῦτο δὲ ἀόρατον, πῦρ δὲ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ γῆ σώματα πάντα ὁρατὰ γέγονε. Τὸν δὲ νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἐραστήν ἀνάγκη τὰς τῆς ἐμφρονος φύσεως αἰτίας πρώτας μεταδιώκειν, ὅσαι δὲ ὑπ' ἄλλων μὲν κινουμένων, ἕτερα δ' ἐξ ἀνάγκης κινούτων γίνονται, δευτέρας. Ποιητέον δὴ κατὰ ταῦτα καὶ ἡμῖν· λεκτέα μὲν ἀμφοτέρω τὰ τῶν αἰτιῶν γένη, χωρὶς δ' ὅσαι μετὰ νοῦ καλῶν καὶ ἀγαθῶν δημιουργοὶ καὶ ὅσαι μονοθεῖσαι φρονήσεως τὸ τυχὸν ἄτακτον ἐκάστοτε ἐξεργάζονται.

§ 20. Τὰ μὲν οὖν τῶν ὀμμάτων ζυμπαγῶν πρὸς τὸ σχεῖν τὴν δύναμιν ἣν νῦν εἶληχεν εἰρήσθω· τὸ δὲ μέγιστον αὐτῶν εἰς ὠφέλειαν ἔργον, δι' ὃ θεὸς αὐτ' ἡμῖν δεδώρηται, μετὰ τοῦτο βρῆτέον. Ὅψις δὴ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον αἰτία τῆς μεγίστης ὠφελείας γέγονεν ἡμῖν, ὅτι τῶν νῦν λόγων περὶ τοῦ παντός λεγομένων οὐδεὶς ἂν ποτε ἐρρήθη μήτε ἄστρα μήτε ἥλιον μήτ' οὐρανὸν ἰδόντων. Νῦν δ' ἡμέρα τε καὶ νύξ ἀφθεῖσαι μῆγές τε καὶ ἐνιαυτῶν περίοδοι μεμηγάνηται μὲν ἀριθμὸν, χρόνου δὲ ἔννοιαν περὶ τε τῆς τοῦ παντός φύσεως ζήτησιν ἔδοσαν· ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας γένος, οὐ μείζον ἀγαθὸν οὐτ' ἦλθεν οὐθ' ἤξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει ὀρηθῆν ἐκ θεῶν. Λέγω δὴ

tur. Quocirca nobis sic cerno esse faciendum, ut de utroque nos quidem dicamus genere causarum, separatim autem de iis quæ cum intelligentia sunt efficientes pulcherrimarum rerum atque optimarum; et de iis quæ vacantes prudentia, inconstantia perturbataque efficiunt.

46 f. § 20. Ac de oculorum quidem causis, ut haberent eam vim quam nunc habent, satis ferme esse dictum puto. Maxima autem eorum utilitas donata humano generi,

deorum munere, deinceps explicetur. Rerum enim optimarum cognitiones nobis oculi attulerunt. Nam hæc quæ est habita de universitate oratio a nobis, haud unquam esset inventa, si neque sidera, neque sol, neque cælum sub oculorum aspectu cadere potuissent. Nunc vero dies noctesque oculis cognite, tum mensium annorumque conversiones et numerum maculinate sunt, et spatium temporis dimensæ, et ad questionem totius naturæ

ram universæ rei quæri docuit : curamque investigationis injecit mentibus, quasi quoddam seminarium philosophiæ pangens. Quo bono nihil traxus unquam ad hominum genus a divina munificentiâ commeaivit. Hoc igitur maximum beneficium visus oculorumque esse dico. Minora alia præterea : quibus, qui a philosophia remoti sunt, carentes, debiles, cæcique, mæstam vitam, lugubremque, agunt. Nobis vero causa dicenda demonstrandaque videtur, divini muneris quod providentiâ commenta est salubriter hactenus. Dedisse Deum idcirco oculos hominibus; ut mentis providentiæque circuitus qui fiunt in cælo, notantes, eorum similes, cognatosque, in usum suæ mentis redigerent, circuitusque animæ, qui animadversiones, seu deliberationes, vocantur, quam simillimos efficerent divinæ mentis providis motibus, placidis, tranquillisque, perturbatis licet : confirmatoque ingenerate rationis examine, dum imitantur aplanes mundi intelligibilis circumactionem, suæ mentis motus erraticos corrigant. Eadem vocis quoque, et auditus, ratio est, ad eodem usum, atque ad plenam vitalium hominum instructionem, datorum. Siquidem propterea sermonis est ordinata communicatio, ut præsto forent mutuæ voluntatis indicia : quantumque per vocem utilitatis capitur ex musica, tantum totum hoc constat hominum generi propter harmoniam attributum. Harmonia vero, est modulatio : utpote intentio modificata, cognatas, et velut consanguineas, habens commotiones animæ nostræ, circuitibus prudenter utentibus Musarum mu-

neræ; temperantiæque causa, potius quam oblectationis, satis commoda, quippe quæ discrepantes, et inconsonantes animæ commotiones ad concentum exornationemque concordiæ, Musis auxiliantibus, revocat. Rhythmus autem est status ut medela contra illepidam, numerorumque et modorum nesciam, gratiæque expertem in plerisque, naturam.

§ 21. Nunc quoniam cuncta exceptis admodum paucis, executi sumus, quæ providæ mentis intellectus instituit : oportet etiam de illis, quæ necessitas invenit, dicere. Mixta siquidem mundi sensilis ex necessitatis intelligentiæque cætu consistit generatio : dominante intellectu, et salubri persuasionem, rigorem necessitatis assidue trahente ad optimos actus. Itaque evicta, et parente providis auctoritatibus necessitate, prima rerum mundique exordia constiterunt. Si quis ergo vere, juxtaque meram fidem, mundi hujus institutionem insinaturus erit : hunc oportet erraticæ quoque causæ speciem demonstrare. Quod ita demum commode fiet, si ad eorum, quæ erroribus implicantur, originem factu recursum, perinde ut in iis, quæ ex mente sunt, fecimus : genituram, substantiamque, eorum ab exordio retexamus : naturamque ignis, et terræ, cæterarum item materialium, ex quibus mundi sensilis coagmentata molitio est, consideremus. Nec naturam modo veram illam veterem, quæ fuit ante concretionem, sed antiquas etiam ipsorum elementorum perpressiones. Nullus quippe ad hoc usque tempus genituram eorum indicavit : sed tanquam scientibus quid sit ignis, et cætera :

τοῦτο ὁμιάτων μέγιστον ἀγαθόν· τᾶλλα δέ, ὅσα ἐλάττω, τί ἂν ὀνομάζωμεν; ὧν ὁ μὴ φιλόσοφος τυφλωθεὶς ὀδυρόμενος ἂν θρηνοῖ μάτην. Ἀλλὰ τοῦτο λεγέσθω παρ' ἡμῶν, αὐτὴ ἐπὶ ταῦτα αἰτία, θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαι τε ὄψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ κατιδόντες τοῦ νοῦ περιόδους χρῆσαιμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως, ζυγγενεῖς ἐκείναις οὐσας, ἀταράκτοις τετραρχιμένας, ἐκμαθόντες δὲ καὶ λογισμῶν κατὰ φύσιν ὀρθότητος μετασχόντες, μιμούμενοι τὰς τοῦ θεοῦ πάντως ἀπλανεῖς οὐσας, τὰς ἐν ἡμῖν πεπλανημένας καταστησαιμεθα. Φωνῆς τε δὴ καὶ ἀκοῆς περὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἐπὶ ταῦτα τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδωρῆσθαι. Λόγος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα τίταται, μέγιστην ζυμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ μοῖραν, ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῆς χρῆσιμον, πρὸς ἀκοὴν ἕνεκα ἁρμονίας ἐστὶ δοθέν· ἢ δὲ ἁρμονία, ζυγγενεῖς ἔχουσα φορὰς ταῖς ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδους, τῷ μετὰ νοῦ προσχρωμένῳ Μούσαις οὐκ ἐφ' ἡδονὴν ἄλογον, καθάπερ νῦν, εἶναι δοκεῖ χρήσιμος, ἀλλ' ἐπὶ τῆν γεγονῶσαν ἐν ἡμῖν ἀνἁρμωστον ψυχῆς περίοδον εἰς κατακόσμησιν καὶ συμφωνίαν ἐαυτῇ ζυμμάχος ὑπὸ Μουσῶν δέδοται· καὶ ρυθμὸς οὖ

διὰ τὴν ἄμετρον ἐν ἡμῖν καὶ χαρίτων ἐπιδοῦν γιγνομένην ἐν τοῖς πλείστοις ἐξὶν ἐπίκουρος· ἐπὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδόθη.

§ 21. Τὰ μὲν οὖν παρεληλυθότα τῶν εἰρημένων, πλὴν βραχέων, ἐπιδέδεικται τὰ διὰ νοῦ δεδημιουργημένα· δεῖ δὲ καὶ τὰ δι' ἀνάγκης γιγνόμενα τῷ λόγῳ παραθέσθαι. Μειμιγμένη γὰρ οὖν ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη· νοῦ δὲ ἀνάγκης ἀρχόντος τῷ πείθειν αὐτὴν τῶν γιγνομένων τὰ πλείστα ἐπὶ τὸ βέλτιστον ἀγεῖν, ταύτη κατὰ ταῦτά τε δι' ἀνάγκης ἠττωμένης ὑπὸ παιθοῦς εὐφρονος οὕτω κατ' ἀρχὰς ἐνίστατο τὸδε τὸ πᾶν. Εἴ τις οὖν ἢ γέγονε, κατὰ ταῦτα ὄντως ἐρεῖ, μικτέον καὶ τὸ τῆς πλανωμένης εἶδος αἰτίας, ἢ φέρειν πέφυκεν. Ὡδε οὖν πάλιν ἀναχωρητέον, καὶ λαβοῦσιν αὐτῶν τούτων προσήκουσαν ἀρχὴν ἐτέραν αὐθις αὖ, καθάπερ περὶ τῶν τότε, νῦν οὕτω περὶ τούτων πάλιν ἀρτέον ἀπ' ἀρχῆς. Τὴν δὴ πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως πυρὸς ὕδατος τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς φύσιν θεατέον αὐτὴν καὶ τὰ πρὸ τούτου πάθη. Νῦν γὰρ οὐδεὶς ποι γένεσιν αὐτῶν μεμήνυκεν, ἀλλ' ὡς εἰδοσί πῦρ ὅ, τί ποτὲ ἐστὶ καὶ ἕκαστον αὐτῶν λέγόμεν ἀρχὰς αὐτὰ τιθέμενοι στοιχεῖα

impulerunt. Quibus ex rebus philosophiam adepti sumus, quo bono nullum optabilius, nullum præstantius neque

datum est mortalium generi deorum concessu atque munere, neque dabitur.'

sic loquimur, et dicimus initia universitatis, constituentes ea, quæ ne syllabarum quidem locum, vicemque, pro veri examinis ratione obtinent. Nostra igitur hæc est professio, nihil ad præsens de universitatis vel initio, vel initiis, ut quidam putant, esse dicendum. Non quod sit ullum impedimentum, præter inextricabilem difficultatem : sed quod, ita instituto sermone, sit impossibile admodum perveniri ad explanationem rei. Neque igitur vos id expectetis, nec ego mihi persuadeam, posse me tantum, et tanti oneris, sustinere. Atque illud potius observabo, quod initio sermonis precario petivi, in rebus imaginariis, proclivibusque ad fallendum rationibus, rerum earundem verisimilibus assertionibus, imaginariisque, contentus sim, initia singulorum, et universorum originem pandens. Deum ergo etiam nunc auxiliatorem invocamus ante auspiciam dictionis, liberatorem ex turbida procellosaque cæpti sermonis jactatione.

§ 22. Erit ergo initium tale demum universæ imaginariæ rei, eademque magnificentius dividetur. Etenim tunc duæ modo species veniebant in divisionem; at nunc tertium quoque aliud oborietur genus. Quippe in prioribus duo nobis satis abunde sufficere videbantur. Unum, perpetuum, carens generatione, exemplaris eminentiæ; alterum, simulacrum, et imago ejus, æternitati propagata secundæ generationis, idque visibile : at vero tertium, tunc quidem, minime divisimus. At nunc impositura nobis necessitatem ratio videtur ire obviã, manum-

que conserere adversum inexpugnabilem omni ratione, et omni eloquio, fraudem, crassis tenebris involutam. Quam igitur ejus vim, quamve naturam esse putandum est? Opinor omnium, quæ gignuntur, receptaculum est, et quasi quædam nutricula. Atque hoc quidem, quod de ea dicitur, verum est quidem : sed dicendum videtur paulo apertius. Est tamen arduum, eo magis, quod præconfundî mentis aciem necesse est, et æstuarè, tam de igni, quam de cæteris materiis, qui magis aquam jure aquam licî putarique oporteat, quam terram : cum nulla sit certa, stabilisque, proprietatis corporum, quæ cujusque indicet naturalem germanitatem. Principio, ut de aqua, cujus modo fecimus mentionem, ordiamur : cum astringitur in glaciem, certe saxum, terrenæque soliditatis corpus, et minime fusile, apparet. Eadem hæc ignita, et diffuens, discretaque varie, in humorem, spiritum, et aereas auras dissolvitur. Aer porro exustus ignem creat, rursusque exstinctus ignis aera, corpulentior factus, insituit; aer item crassior factus, in nubes, nebulasque, concrecit : quibus elisis, et expressis, pluviam, stagnorumque et fontium largitas, demumque terrenæ moles, ex aqua aggerantur. Atque ita circuitu quodam vires fomentaque generationis corporibus invicem sibi mutantibus, [§ 23.] nec in una eademque forma perseverantibus, quæ tandem erit certa eorum, et a cunctatione semota, comprehensio? Nulla certe. Quapropter de cunctis hujusmodi mutabilibus ita est habendum. Hoc, quod sæpe alias aliter formatum

τοῦ παντός, προσήκον αὐτοῖς οὐδ' ὡς ἐν συλλαβῆς εἶ-
δεσι μόνον εἰκότως ὑπὸ τοῦ καὶ βραχὺ φρονούντος
ἀπεικασθῆναι. Νῦν δὲ οὖν τό γε παρ' ἡμῶν ὄδε
ἔχεται τὴν μὲν περὶ ἀπάντων εἴτε ἀρχὴν εἴτε ἀρχάς
εἴτε ὅπῃ δοκεῖ τοῦτον περὶ, τὸ νῦν οὐ βραχέον, δι'
ἄλλο μὲν οὐδέν, διὰ δὲ τὸ χαλεπὸν εἶναι κατὰ τὸν πα-
ρόντα τρόπον τῆς διεξόδου δηλωταὶ τὰ δοκοῦντα.
Μήτ' οὖν ὑμεῖς οἴεσθε δεῖν ἐμὲ λέγειν, οὐτ' αὐτὸς αὖ
πειθεῖν ἑμαυτὸν εἶναι ἂν δυνατὸς ὡς ὀρθῶς ἐγχειροῦν'
ἂν τοσοῦτον ἐπιβαλλόμενος ἔργον. Τὸ δὲ κατ' ἀρχάς
βρῆδὴν διαφυλάττων, τὴν τῶν εἰκότων λόγων δύναμιν,
παιράσσομαι μηδενὸς ἧττον εἰκότα, μᾶλλον δὲ καὶ ἐμ-
προσθεν ἀπ' ἀρχῆς περὶ ἐκástων καὶ ζυμπάντων λέ-
γειν. Θεὸν δὲ καὶ νῦν ἐπ' ἀρχῇ τῶν λεγομένων
σωτήρα ἐξ ἀτόπου καὶ ἀήθους διηγῆσεως πρὸς τὸ τῶν
εἰκότων δόγμα διασώζειν ἡμᾶς ἐπικαλεσάμενοι πάλιν
ἀρχόμεθα λέγειν.

§ 22. Ἡ δ' οὖν αὖθις ἀρχὴ περὶ τοῦ παντός ἔστω
μεϊζώως τῆς πρόθεν διηρημένη. Τότε μὲν γὰρ δύο
εἶδη διεκλόμεθα. Νῦν δὲ τρίτον ἄλλο γένος ἡμῖν δηλο-
τέον. Τὰ μὲν γὰρ δύο ἰκανὰ ἦν ἐπὶ τοῖς ἐμπροσθεν
λεχθεῖσιν, ἐν μὲν ὡς παραδείγματος εἶδος ὑποθεθέν,
νοητὸν καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτ' ὄν, μίμημα δὲ παραδεί-
γματος δευτέρον, γένεσιν ἔχον καὶ ὁρατόν. Τρίτον δὲ
τότε μὲν οὐ διεκλόμεθα, νομίσαντες τὰ δύο ἔξαι ἰκα-
νῶς· νῦν δὲ ὁ λόγος εἰσαναγκάζειν χαλεπὸν καὶ

ἀμυδρὸν εἶδος ἐπιχειρεῖν λόγοις ἐμφανίσει. Τίνα οὖν
ἔχον δύναμιν κατὰ φύσιν αὐτὸ ὑποληπτέον; τοιάνδε
μάλιστα, πάσης εἶναι γενέσεως ὑποδοχὴν αὐτό, οἷον
τιθήνην. Εἴρηται μὲν οὖν τάληθές, δεῖ δ' ἐναργέστε-
ρον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ. Χαλεπὸν δὲ ἄλλως τε καὶ
διότι προαπορηθῆναι περὶ πυρὸς καὶ τῶν μετὰ πυρὸς
ἀναγκαῖον τοῦτου χάριν· τοῦτων γὰρ εἰπεῖν ἕκαστον,
ὅποιον ὄντως ὕδωρ χρῆ λέγειν μᾶλλον ἢ πῦρ καὶ
ὅποιον ὄτιον μᾶλλον ἢ καὶ ἅπαντα καθ' ἕκαστον τε,
οὕτως ὡςτε τινὲ πιστῶ καὶ βεβαίῳ χρῆσασθαι λόγῳ,
χαλεπόν. Πῶς οὖν δὴ τοῦτ' αὐτὸ καὶ πῆ καὶ τί περὶ
αὐτῶν εἰκότως διαπορηθέντες ἂν λέγοιμεν; πρῶτον
μὲν ὁ δὴ νῦν ὕδωρ ὀνομάκαμεν, πηγνύμενον, ὡς
δοκοῦμεν, λίθους καὶ γῆν γιγνόμενον ὀρώμεν, τηρό-
μενον δὲ καὶ διακρινόμενον αὖ ταῦτόν τοῦτο πνεῦμα
καὶ ἀέρα, ζυγαυθέντα δὲ ἀέρα πῦρ, ἀνάπαλιν δὲ πῦρ
συγκριθὲν καὶ κατασβεσθὲν εἰς ἰδέαν τε ἀπίον αὖθις
ἀέρος, καὶ πάλιν ἀέρα ξυνιόντα καὶ πυκνούμενον νέ-
φος καὶ δμίγλην, ἐκ δὲ τούτων ἐτι μᾶλλον ζυμπιλου-
μένων βέρον ὕδωρ, ἐξ ὕδατος δὲ γῆν καὶ λίθους αὖθις,
κύκλον τε οὕτω διακιδόντα εἰς ἄλλα, ὡς φαίνεται,
τὴν γένεσιν.

§ 23. Οὕτω δὴ τούτων οὐδέποτε τῶν αὐτῶν ἐκástων
φανταζομένων, ποῖον αὐτῶν ὡς ὄν ὄτιον τοῦτο καὶ οὐκ
ἄλλο παγίως δισχυριζόμενος οὐκ αἰσχυνεῖται τις
ἐαυτόν; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀσφαλέςτατον μακροῦ περὶ

nobis videtur, et plerumque juxta ignis effigiem, non est, opinor, ignis, sed igneum quiddam; nec aer, sed aereum: nec omnino quicquam velut habens ullam stabilitatem. Denique ne pronomibus quidem ullis dignanda sunt, quibus in demonstratione uti solemus: cum dicimus, hoc, vel illud. Fugiant enim, nec expectant eam appellationem, quæ de iis, tanquam de existentibus, habetur. Igitur ignem quoque cum vere esse putandum, qui semper idem est: et omne, cujus proprietas manet. At vero id, in quo fieri hæc singula videntur, et demum dissolvi, perentiaque ad alias inde transire formas, solum illud appellandum puto certo pronomine. Recte quippe posse dici de eo, hoc, vel illud. Porro, quod recipit qualitatem, vel etiam verti potest in contrarias qualitates, calidum dici, vel candidum; proprioque, et certo, nomine appellari, quod sit incertum et mutabile minime convenire. Sed opinor, etiam nunc apertius de eodem erit dissertare conandum. Si quis enim cunctas formas, figurasque, ex una eademque auri materia fictas, jugiter, et sine intermissione, in alias, atque alias, reformet: tunc, si quis electa una qualibet figura, quærat quæ sit: opinor, posse firme, et diligenter, ac sine reprehensione, responderi, aurum illud esse: nec addere trianguli, cylindricæ, cujusve alterius formæ videbitur. Eadem et consimilis ratio, difficultasque, in ea natura, quæ cuncta recipit corpora, reperitur, hæc quippe minime recedit ex

conditione propria. Recipit enim cuncta, nec ullam ex iisdem formam trahit; et, cum velut intra gremium ejus formentur, quæ recipiuntur, ipsa informis manet: estque usus ejus similis molli cedentique materiæ, in quam imprimuntur varia signacula: moveturque, et conformatur, omnimode ab introeuntibus, ipsa nec formam, nec motum, habens ex natura sua. Quæ vero ingrediuntur, formas mutant; aliasque alia, et diversa, cernuntur: eademque, quæ introeunt, et egrediuntur, simulacra sunt vere existentium rerum, miro quodam, vixque explicabili, modo formata ab iisdem vere existentibus rebus, quemadmodum mox demonstrare enitemur pro viribus.

§ 24. At vero nunc trinum genus animo sumendum est, quod gignitur, item aliud, in quo gignitur; præterea tertium, ex quo similitudinem trahit, mutuaturque, quod gignitur. Decet ergo facere comparisonem, similitudinemque impertiri, illi quidem, quod suscipit, matris; at vero unde obvenit, patris: illi autem naturæ, quæ inter hæc duo est, prolis. Simul ita intelligendum, fieri non posse, ut una existat facies, quæ omnes rerum omnium formas, vultu sive, contineat; variaque corporis undique ora demonstret, nisi subjecto informi prius aliquo corporum gremio: periade, ut quæ in picturis substernitur infectio decolor ad colorum lumina subvehenda. Etenim si erit alicujus eorum, quæ in se recipit, simile receptaculum; cum quid obveniet dissimile iis, quibus simile est,

τούτων τιθεμένους ὧδε λέγειν· αἰεὶ ὁ καθορῶμεν ἄλλοτε ἄλλη γιγνόμενον, ὡς πῦρ, μὴ τοῦτο ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐκάστοτε προσαγορεύειν πῦρ, μὴδὲ ὕδωρ τοῦτο ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον αἰεὶ, μὴδὲ ἄλλο ποτὲ μὴδὲν ὡς τιν' ἔχον βεβαιότητα, ὅσα δεικνύντες τῷ ῥήματι τῷ τὸδε καὶ τοῦτο προσχρῶμενοι δηλοῦν ἡγούμενά τ' ἐφύγει γὰρ οὐχ ὑπομένον τὴν τοῦ τὸδε καὶ τὴν τοῦτου καὶ τὴν τῶδε καὶ πᾶσαν ὅση μόνιμα ὡς ὄντα αὐτὰ ἐνδείκνυται φάσις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕκαστα μὴ λέγειν, τὸ δὲ τοιοῦτον αἰεὶ περιφερόμενον ὁμοίον ἐκάστου πέρι καὶ ζυμπάντων οὕτω καλεῖν· καὶ δὴ καὶ πῦρ τὸ διὰ παντός τοιοῦτον, καὶ ἅπαν ὅσον περ ἂν ἔχη γένεσιν. Ἐν ᾧ δὲ ἐγγιγνόμενα αἰεὶ ἕκαστα αὐτῶν φαντάζεται καὶ πάλιν ἐκείθεν ἀπόλλυται, μόνον ἐκείνο αὖ προσαγορεύειν τῷ τε τοῦτο καὶ τῷ τὸδε προσχρῶμενός ὀνόματι, τὸ δὲ ὁμοιονοῦν τε, θερμὸν ἢ λευκὸν ἢ καὶ δτιοῦν τῶν ἐναντίων, καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ τούτων, μὴδὲν ἐκεῖνο αὖ τούτων καλεῖν. Ἔτι δὲ σαφέστερον αὐτοῦ πέρι προθυμητέον αἰθῆς εἰπεῖν. Εἰ γὰρ πάντα τις σχήματα πλάσας ἐκ χρυσοῦ μὴδὲν μεταπλάττων παύοιτο ἕκαστα εἰς ἅπαντα, δεικνύστος δὴ τις αὐτῶν ἐν καὶ προσερομένου τί ποτ' ἐστὶ, μακρῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀσφαλέστατον εἰπεῖν ὅτι· χρυσός, τὸ δὲ τρίγωνον ὅσα τε ἄλλα σχήματα ἐνεγίγνετο, μὴδέποτε λέγειν ταῦτα ὡς ὄντα, ἃ γε μεταξύ τιθεμένους μεταπίπτει, ἀλλ' ἐὰν ἄρα καὶ τὸ τοιοῦτον μετ' ἀσφαλείας ἐβέλῃ δέχεσθαι τις, ἀγαπᾶν. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῆς τὰ πάντα δεγομένης σώ-

ματα φύσεως. Ταῦτον αὐτὴν αἰεὶ προσρητέον· ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυνάμει. Δέγεται τε γὰρ αἰεὶ τὰ πάντα, καὶ μορφήν οὐδεμίαν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰσιόντων ὁμοίαν εἴληφεν οὐδαμῆ οὐδαμῶς· ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κείται, κινούμενόν τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν εἰσιόντων. Φαίνεται δὲ δι' ἐκείνα ἄλλοτε ἄλλοτον. Τὰ δὲ εἰσιόντα καὶ ἐξίστατα τῶν ὄντων αἰεὶ μὴμάματα, τυπωθέντα ἀπ' αὐτῶν τρόπον τινὰ δύσφραστον καὶ θαυμαστόν, ὃν εἰσαῦθις μέτιμεν.

§ 24. Ἐν δ' οὖν τῷ παρόντι γρηὶ γένη διανοηθῆναι τριττά, τὸ μὲν γιγνόμενον, τὸ δ' ἐν ᾧ γίγνεται, τὸ δ' ὅθεν ἀφομοιούμενον φύεται τὸ γιγνόμενον. Καὶ δὴ καὶ προσεϊκάσαι πρέπει τὸ μὲν δεχόμενον μητρὶ, τὸ δ' ὅθεν πατρὶ, τὴν δὲ μεταξὺ τούτων φύσιν ἐκγόνην, νοῆσαι τε ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐκτυπώματος ἔσεσθαι μέλλοντος ἰδεῖν ποικίλου πάσας ποικιλίας τοῦτ' αὐτὸ ἐν ᾧ ἐκτυπούμενον ἐνίσταται, γένοιτ' ἂν παρεσκευασμένον εὔ, πλὴν ἀμορφον ὃν ἐκείνων ἀπασῶν τῶν ἰδεῖν ὅσας μέλλοι δέχεσθαι ποθεν. Ὅμοιον γὰρ ὃν τῶν ἐπεισιόντων τινὶ τὰ τῆς ἐναντίας τὰ τε τῆς τὸ παράπαν ἄλλης φύσεως, ὅποτ' ἔλθοι, δεχόμενον κακῶς ἂν ἀφομοιοί, τὴν αὐτοῦ παρεμφαῖνον ὄψιν. Διὸ καὶ πάντων ἐκτὸς εἰδῶν εἶναι χρεῶν τὸ τὰ πάντα ἐκδεχόμενον ἐν αὐτῷ γένη, καθάπερ περὶ τὰ ἀλείμματα, ὅποσα εὐδόδη, τέγγη μηχανῶνται πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ὑπάρχον, ποιοῦσιν ὅτι μάλιστα ἀνώδη τὰ δεξόμενα ὑγρὰ τὰς

discordabit, opinor, vultus ejus cum introgressi corporis vultu, nullamque exprimet similitudinem. Ex quo fit, ut receptaculi sinus, nullam propriam naturaliter expressam habeat figuram, proptereaque informis intelligatur, omni quippe forma carens. Ut qui odora pigmenta conficiunt, ante omnia curant, ut nullius sint odoris proprii, quæ condentur, susceptura videlicet humidus succos odoraminum. Et qui materiis mollibus, impressionique cedentibus, insignire formas aliquas volunt, pure lævigatas apparant, nec ullam omnino formam in apparata lævigatione apparere patiuntur: sic ei, quod omnibus rerum omnium formis, et figuris, æternæ vitæ, mansurisque per secula, recte insignietur, nulla omnino propria species falsa opinione tribuenda est. Ideoque facti, generati, visibilis, matrem animalis, corporeæque substantiæ receptaculum, neque terram, neque aquam, nec vero ignem, vel aera, nec quidquam aliud, quod ex iis creatum est, nec vero ex quibus hæc ipsa sunt, appellandum, sed invisibilem potius speciem quandam, et informem capacitatem, mira quadam, et incomprehensibili, ratione inter nullam et aliquam substantiam, nec plane intelligibilem, nec plane sensilem, positam: sed quæ ex iis, quæ in ea commutantur, intelligi tamen posse videatur. Ignis quidem pars ejus ignita, humecta vero pars ejusdem aqua. si modo expertis rei pars ulla dici potest. Terra quoque, et aer, ratione illa, si forte quasi qua simulacra eorum recipit in se, [§ 25.] de quibus singulis hujusmodi tractatus instituendus videtur. Estne aliquis ignis seorsum positus, et incommunicabilis: item cæteræ species,

quas concipientes mente, dicimus separatas a cætu corporearum specierum fore archetypa exemplaria rei sensibilis, an hæc sola sunt, quæ videntur, quæque corporis intentione sentimus. Nec præter hæc ulla sunt uspiam, sed frustra præsumitur esse intelligibiles species, quarum sint imagines sensiles, easque nihil aliud esse quam verba? Quod quidem neque inexamatum relinqui placet, nec ad prolixum natura sua tractatum, minime pertinens ad rem agmen verborum addendum. At vero, si quis ampliæ rei finis disceptationem compendio dirimet, hunc certe asciscere operæ pretium faciens est. Ipse igitur quid de hac re sentiam, dicam. Si intellectus, itemque vera opinio, quæ res sunt: necesse est hæc ipsa per semet esse intellectu, potius quam sensibus assequenda. Sin vero, ut quibusdam videtur, vera opinio ab intellectu nihil differt, omnia, quæ corporea sentimus, certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicenda: propterea quod utraque magna differentia distant. Quippe quorum alterum doctrina nobis insinuet, alterum persuasionis assumptio; et alterum quidem semper cum ratione vera, porro sine ulla ratione alterum. Item alterum eorum nulla persuasionem traducibile, alterum nutans, incertumque semper, et deviabile. Quid, quod rectæ opinionis omnis homo particeps, intellectus vero Dei proprius, et paucorum admodum lectorum hominum?

§ 26. Quod cum ita sit, fatendum est, esse ejusmodi speciem semotam a sensibus, in semet locatam sine ortu, sine occasu: quæ neque in se recipit quidquam aliunde, neque ipsa procedit ad aliud quidquam, invisibilem, insen-

δσμάς· ὅσοι τε ἐν τισι τῶν μαλακῶν σχήματα ἀπομάττειν ἐπιχειροῦσι, τὸ παράπαν σχῆμα οὐδὲν ἐνδῆλον ὑπάρχειν ἔωσι, προομαλύναντες δὲ ὅτι λειότατον ἀπεργάζονται. Ταῦτόν οὖν καὶ τῷ τὰ τῶν πάντων αἰεὶ τε ὄντων κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ πολλάκις ἀφομοιώματα καλῶς μέλλοντι δέχεσθαι πάντων ἐκτὸς αὐτῷ προσήκει πεφυκέναι τῶν εἰδῶν. Διὸ δὴ τὴν τοῦ γεγονότος ὄρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγωμεν, μήτε ὅσα ἐκ τούτων μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν· ἀλλ' ἀνόρατον εἶδος τι καὶ ἀμορφον, πανδεγές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατά πη τοῦ νοητοῦ καὶ δυσάλωτότατον αὐτὸ λέγοντες οὐ ψευσόμεθα. Καθ' ὅσον δὲ ἐκ τῶν προειρημένων δυνατὸν ἐφικνεῖσθαι τῆς φύσεως αὐτοῦ, τῆ δ' ἂν τις ὀρθότατα λέγοι, πῦρ μὲν ἐκάστοτε αὐτοῦ τὸ πεπυρωμένον μέρος φαίνεσθαι, τὸ δὲ ὑγραθὲν ὕδωρ, γῆν δὲ καὶ ἀέρα, καθ' ὅσον ἂν μιμήματα τούτων δέχεται.

§ 25. Λόγῳ δὲ δὴ μάλλον τὸ τοιοῦδε διοριζομένοις περὶ αὐτῶν διασκεπτέον· ἄρ' ἔστι τι πῦρ αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ πάντα περὶ ὧν αἰεὶ λέγομεν οὕτως αὐτὰ καθ' αὐτὰ ὄντα ἐκαστα, ἢ ταῦτα ἄπερ καὶ βλέπομεν ὅσα τε ἄλλα διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα, μόνα ἔστι τοιαύτην ἔχοντα ἀληθειαν, ἄλλα δὲ οὐκ ἔστι παρὰ

ταῦτα οὐδαμῆ οὐδαμῶς, ἀλλὰ μάτην ἐκάστοτε εἶναι τί φαμεν εἶδος ἐκάστου νοητόν, τὸ δὲ οὐδὲν ἄρ' ἦν πλην λόγος. Οὐτε οὖν δὴ τὸ παρὸν ἀκριτον καὶ ἀδίκαστον ἀφέντα ἄξιον φάναι διαχυριζόμενον ἔχειν οὕτως, οὐτ' ἐπὶ λόγῳ μήκει πάρεργον ἄλλο μήκος ἐπεμβλητέον· εἰ δὲ τις ὅρος ὀρισθεὶς μέγας διὰ βραγέων φανείη, τοῦτο μάλιστα καιριώτατον γένοιτ' ἂν. Ὡς οὖν τὴν γ' ἐμὴν αὐτὸς τίθειμαι ψῆφον· εἰ μὲν νοῦς καὶ δόξα ἀληθῆς ἔστων δύο γένη, παντάπασιν εἶναι καθ' αὐτὰ ταῦτα, ἀναίσθητα ὑφ' ἡμῶν εἶδη, νοουμένα μόνον· εἰ δ' ὡς τισι φαίνεται, δόξα ἀληθῆς νοῦ διαφέρει τὸ μηδέν. πάνθ' ὅποσα αὐτὸ διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα, θετίον βεβαιότατα. Δύο δὴ λεκτέον ἐκείνω, διότι χωρὶς γεγονάτων ἀνομοίως τε ἔχουσιν. Τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν διὰ διδασχῆς, τὸ δ' ὑπὸ πειθοῦς ἡμῖν ἐγγίγνεται· καὶ τὸ μὲν αἰεὶ μετὰ ἀληθοῦς λόγου, τὸ δὲ ἀλογον· καὶ τὸ μὲν ἀκίνητον πειθοῖ, τὸ δὲ μεταπειστόν· καὶ τοῦ μὲν πάντα ἄνδρα μετέχειν φατέον, νοῦ δὲ θεοῦς, ἀνθρώπων δὲ γένος βραχὺ τι.

§ 26. Τούτων δὲ οὕτως ἔχοντων ὁμολογητέον ἐν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτα εἶδος ἔχον, ἀγέννητον, καὶ ἀνώλεθρον, οὐτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλωθεν οὐτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποι ἴον, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο δὲ δὴ νόησις εἰληγεν ἐπισκοπεῖν· τὸ

silem, soli mentis intentioni, animadversionique, perspicuam. Porro quod ab hoc secundum est, nativum, sensibile, sustentabile, consistens aliquo in loco, et rursus cum immutatione et interitu recedens: sensibus, et opinione, noscendum. Tertium genus est loci, quod ne ad interitum quidem pertinet; sedem porro præbet iis, quæ generantur: sed ipsam sine sensu tangentis tangitur, adulterina quadam ratione opinabile. Denique, cum idem animo intuemur, patimur quod somniantes. Putamus enim necesse esse, ut omne, quod est, in aliquo sit loco positum, regionemque obtineat ullam. Porro, quod neque in terra, neque in celo sit, minime existere. Ob quam depravationem, itemque alias consanguineas, nec in reputatione quidem, et consideratione, vere existentis vereque pervigiliis naturæ mente consistimus, propter huiusmodi somnia; cum ne imaginari quidem ullam huius lubricæ speciêm, formamque, valeamus. Propriam quippe nullam habet, et habere omnes videtur, cum intra gremium ejus conversione ad aliud ex alio formæ transiguntur. Idemque hoc inter alteram aliquam, et nullam, substantiam positum invenitur; suam nullam habet, nec tamen nihil est. At enim vere existentium rerum assertio perspicua rationis luce firmatur, dicendum quidem hoc erit aliud, itemque illud aliud; neutrum in altero posse consistere: nec simul in eodem unum et duo fieri.

§ 27. Hæc est meæ quidem sententiæ mens: esse, et ante mundi quoque sensilis exornationem fuisse, tria hæc; existens, locum, generationem. Igitur generationis nutrimentulam humectatam modo, modo ignitam; terræque item, et aeris, formas suscipientem; cæterasque pedissequas passiones perpetientem, omniformi visu videri. Quod tamen privatim neque similibus viribus, neque exæquatis potentiis, instruat, nihil esse ejus æquale, sed undique vergentem, et in primum, vel absonum, præponderantem. Agitari quidem materiis agitantibus, invicemque reciproco impulsu pulsare, atque agitare, materias. Ex quo fluctu turbatas materias in diversa raptari, discernique a se: perinde, ut quæ in frumenti purgatione pistoriis instrumentis motu, et excussione, discerni videmus: gravia quidem, et solida, deorsum; tenuia vero, et levia, in aliam partem. Sic illa quatuor veluti in Euripo fluctuante jactari: vel machina quadam facta ad motus ciendos dissimillima quæque a dissimillimis plurimum, aliqua vero similitudine sociata nequaquam disparari: proptereaque sedibus fuisse divisa, ante mundi scilicet exornationem. At tunc quidem erat huiusmodi rationis experta rerum inordinata confusio. Sed ubi cuncta redigi ad modum placuit; ignem primo, terram, et aera, atque aquam, concinnavit opifex Deus: non talia ut nunc sunt, sed quæ præferrent elementorum vestigia, in eo squalore, ac deformitate, quæ apparet in

δὲ ὁμῶν μων ὁμοῖόν τε ἐκείνῳ δεύτερον, αἰσθητόν, γεννητόν, πεπορημένον αἰεὶ, γιγνόμενόν τε ἐν τινι τόπῳ καὶ ἄλλιν ἐκείθεν ἀπολλύμενον, ὁδὴ μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν· τρίτον δὲ αὐ γένος ὃν τὸ τῆς γῶρας αἰεὶ, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ' ἀναίσθηστας ἄπτον λογισμῶν βίῃ νόθῳ, μόγις πιστόν, πρὸς ὃ δὴ καὶ ὄνειροπολοῦμεν ἐπιβρόντες καὶ φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι· πού τὸ ὄν ἅπαν ἐν τινι τόπῳ καὶ κατέχον γῶραν τινὰ, τὸ δὲ μήτε ἐν γῆ ἢ μήτε που κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ τούτων ἄλλ' ἀδελφὰ καὶ περὶ τὴν αὔπνον καὶ ἀληθῆς φύσιν ὑπάρχουσαν ὑπὸ ταύτης τῆς ὄνειρώξεως οὐ δυνατόν γιγνόμεθα ἐγεγερθέντες διοριζόμενοι τὰ ληθῆς λέγειν, ὡς εἰκόμιν μὲν, ἐπεὶ περ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐφ' ᾧ γέγονεν ἑαυτῆς ἔστιν, ἐτέρου δὲ τινος αἰεὶ φέρεται φάντασμα, διὰ ταῦτα ἐν ἐτέρῳ προσήκει τινὶ γίνεσθαι, οὐσίας ἀμῶς γέ πως ἀνεχομένην, ἢ μηδὲν τὸ παράπαν αὐτὴν εἶναι, τῷ δὲ ὄντως ὄντι βοηθὸς ὃ δι' ἀκριβεῖας ἀληθῆς λόγος, ὡς ἔως ἂν τι τὸ μὲν ἄλλο ἦ, τὸ δὲ ἄλλο, οὐδέτερον ἐν οὐδέτερω ποτὲ γεγεννημένον ἐν ἅμα ταῦτόν καὶ ὄσο γενήσεσθον.

§ 27. Οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψήφου λογισθεὶς ἐν κεφαλαιῷ δεδόςθω λόγος, ὃν τε καὶ γῶραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῆ, καὶ πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι· τὴν δὲ γένεσιν ἐπιβῆναι ὑγραινόμενῃ καὶ πυρουμένην καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην, καὶ ὅσα τούτοις ἄλλα πάθη ξυπέπειται πάσχουσαν, παντοῦ ἄπῃ μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι, διὰ δὲ τὸ μήθ' ὁμοῖον

δυνάμειον μήτ' ἰσορρόπον ἐμπύπασθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἰσορροπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πάντῃ ταλαντομένην σειέσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτὴν, κινουμένην δ' αὐ πάλιν ἐκείνα σειεῖν· τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε αἰεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὡς περ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀναλινώμενα τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρῆα ἄλλη, τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἕτεραν ἴξει φερόμενα ἔδραν· τότε οὕτω τὰ τέτταρα γῆν σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμένης, κινουμένης αὐτῆς ὅσων ὀργάνου σεισμὸν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλείστον αὐτὰ ἀφ' αὐτῶν ὀρίζειν, τὰ δ' ὁμοιότατα μάλιστα εἰς ταῦτόν ξυνωθεῖν, διὸ δὴ καὶ γῶραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι. Καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου πάντα ταῦτ' ἔχειν ἀλόγως καὶ ἀμέτρως· ὅτε δ' ἐπεχειρεῖτο κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν, πῦρ πρῶτον καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, ἴχνη μὲν ἔχοντα αὐτῶν ἅττα, παντάπασιν μὴν διακείμενα ὡς περ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν ὅταν ἀπῆ τινος θεός, οὕτω δὴ τότε πεφυκότα ταῦτα πρῶτον διεσχηματίσαστο εἰδεσθί τε καὶ ἀριθμοῖς. Τὸ δὲ ἦ δυνατόν ὡς κάλλιστα ἄριστά τε ἐξ οὐχ οὕτως ἐχόντων τὸν θεὸν αὐτὰ ξυνοστάσαι, παρὰ πάντα ἡμῖν ὡς αἰεὶ τοῦτο λεγόμενον ὑπαρχέτω. Νῦν δ' οὖν τὴν διάταξιν αὐτῶν ἐπιχειρήσει ἕκαστον καὶ γένεσιν ἀθήσει λόγῳ πρὸς ὑμᾶς ὁλοῦν. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ μετέγετε τῶν κατὰ παιδεύσιν ὁδῶν, δι' ὧν ἐν δείκνυσθαι τὰ λεγόμενα ἀνάγκη, ξυπέπεστο.

iis, in quibus deest divina prospicientia. Nunc vero singulis luce ac specie tributa, numerus quoque illustratorum omnium genituram sequebatur, pulchris omnibus ex non talibus quondam institutis. Nunc jam ordinationem, genituramque, eorum singillatim demonstrari convenit; novo quidem, et inusitato, genere demonstrationis: verum vobis, qui omnes eruditionis ingenuæ vias peragraveritis, neque incognito et ex levi admonitione perspicuo.

CHALCIDII V. C.
IN PLATONIS TIMÆUM
COMMENTARIUS.

I. Timæus Platonis a veteribus difficilis habitus est atque existimatus ad intelligendum: non ex imbecillitate sermonis obscuritate nata, (quid enim illo viro promptius?) sed quia legentes artificiosæ rationis, quæ operatur in explicandis rerum quæstionibus, usum non habebant: stili genere sic instituto, ut non alienigenis, sed propriis quæstionum probationibus, id quod in tractatum venerat, ostenderetur. Illa enim demum certa est probatio, quæ congruis accommodatisque rationibus quæstiones revelat. Ut, si de motu stellarum aliqua oriatur cunctatio, ex ea disciplina, quæ astrologia dicitur, demanet assertio. Si de fidium varietate, et de eo, qui ex diversis vocibus sonisque nascitur, concentu, tractatus habeatur: musicæ remediis cunctatio sopiatur. Et prorsus teneatur id institutum, quod a peritissimis medicis usquequaque observari solet, cum pro natura vulnerum auxilia medicamentorum adhibent in medendo.

II. In hoc porro libro cum de statu agatur universæ rei, omniumque eorum, quæ mundus complectitur, causa et ratio præstetur: necesse fuit multas, et varias, existere quæstiones; de planis figuris, de solidis corporibus, de incorporatione animæ vivificantis sensilem mundum; de motu ejus, et agitatione perpetua; de stellarum discursibus, ratis et errantibus. Cunctis certarum disciplinarum artificialibus remediis occurrendum erat, arithmeticis, astronomicis, geometricis, musicis: quo singulæ res domesticis, et consanguineis rationibus explicarentur. Ideoque iis, qui in artificialium usu non fuerant, tanquam alienigenum sermonem ignorantibus minime probabantur. Porro alii, qui unam aliquam ex disciplinis perceperant, id solum, quod sciebant, recognoscentibus probabatur; cætera ignorantibus obscuro latebant.

III. Ex quo apparet, hoc opus illis propemodum solis elaboratum esse, ac videri, qui fuerint in omnium hujusmodi scientiarum usu, atque exercitatione, versati: quos cum oporteret tantam scientiæ claritudinem communicare cum cæteris, infelicis invidiæ detestabili restrictione, largæ beatitudinis fusionem incommunicabilem penes se retinuerunt.

IV. Itaque quia jubentibus vobis mos erat gerendus, licet ea, quæ jubebantur, potiora essent, quam sustinere mediocre ingenium valeret, sola translatione contentus non fui; ratis obscuri, minimeque illustris, exempli simulacrum sine interpretatione translata, in ejusdem, aut etiam majoris, obscuritatis vitio futurum. Et ea, quæ mihi visa sunt in aliqua difficultate, sic interpretatus sum, ut ea sola explanarem, quæ incognitarum artium disciplinarumque ignoratione tegerentur. Erat enim arrogantis, et velut ingenii legentium diffidentis, ea quæ communi omnium intelligentiæ paterent, superstitiosa interrogatione frustra retexere. Denique de principio libri, quo simplex narratio continebatur rerum ante gestarum, et historiæ veteris recensitio, nihil dixi. Rationem tamen totius operis, et scriptoris propositum, et ordinationem libri, declaranda esse duxi.

V. Nam cum pridie Socrates decem libris omnibus de Republica disputasset; ad quem tractatum non ex principali causa, sed ex consequenti, descenderat: (siquidem cum de justitia quæri ceptum fuisset, quam definierat Thrasyachus orator, eam esse, quæ huic prodesset, qui plurimum posset: Socrates contra docuisset, immo eam potius, quæ iis prodesset, qui minimum possent; ut illustriore uteretur exemplo, si eam non in unius hominis ingenio, sed in urbis alicujus populosæ frequentia populari scrutaretur: imaginem quandam depinxit urbis, quæ justis moribus institutisque regeretur; et convenienti legibus felicitate frueretur: contra, quod si quando degenerasset ab institutis, quam impropera esset ei civitati, quamque exitiabilis, mutatio morum futura.

VI. Igitur cum in illis libris quæsitæ, atque inventa videretur esse justitia, quæ versaretur in rebus humanis; superesset autem, ut naturalis æquitatis fieret investigatio, hujus tanti operis effectum, quod ingenio suo diceret onerosum, Socrates Timæo, et Critiæ, et Hermocrati, delegandum putavit: atque illi munus injunctum receperunt. Ex quo apparet, in hoc libro principaliter illud agi, contemplationem considerationemque institui, non positivæ, sed naturalis illius justitiæ, atque æquitatis, quæ scriptam constituendis legibus, describendisque formulis, tribuit ex genuina moderatione substantiam. Perindeque ut Socrates, cum de justitia dissereret, qua homines utuntur, induxit effugiem civilis reipublicæ, ita Timæus Locrensis ex Pythagoræ magisterio astronomiæ quoque disciplinæ perfecte peritus, eam justitiam, qua divinum genus adversum se utitur in mundi hujus sensilis et veluti quadam communi urbe ac republica, voluit inquiri.

VII. Nunc ordinatio libri et species revelanda est.

I. Quæritur primo de genitura mundi.

II. Dehinc de ortu animæ.

III. Tum de modulatione, sive harmonia.

IV. De numeris.

V. De stellis ratis, et errantibus; in quarum numero sol etiam constituitur et luna.

VI. De cælo.

VII. De quatuor generibus animalium, hoc est cælestium, præpetum, nantium, terrenorum.

VIII. De ortu generis humani.

IX. De causa, cur hominum plerique sint sapientes, alii insipientes.

X. De visu.

XI. De imaginibus.

XII. Laus videndi.

XIII. De silva.

XIV. De tempore.

XV. De primis materiis silvestribus, et proprietatibus earum.

XVI. De diversis humoribus corporum et phlegmate.

XVII. De sensibus odorationis et gustatus.

XVIII. De colorum varietate et conversione ex alio in alium; quæque coloribus similia sunt.

XIX. De principali vitalis substantiæ.

XX. De anima, et partibus ejus, et locis.

XXI. De corporis membris, et artubus.

XXII. De nationibus diversarum gentium.

XXIII. De ægritudine corporis.

XXIV. De ægritudine animæ.

XXV. De medela utriusque materiæ.

XXVI. De universo mundo, et omnibus quæ mundus complectitur.

XXVII. De intelligibili deo. Quorum omnium sigillatim, secundum ordinem libri, expositio fiet.

VIII. Jam ut doceat mundi corpus perfectum esse : (perfecta porro corpora sunt solida, quæ ex tribus constant, longitudine, latitudine, crassitudine,) prius epipedas, hoc est planas figuras; quæ longitudinem modo, et latitudinem, nullam vero profunditatem habent, exponit. Quibus ait unam sufficere posse medietatem : quippe duo distantia una media interjectione continuari, habente aliquam inter duo illa distantia cognationem. Sic dicens :

Ὅπουταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὀντινωοῦν ἢ τὸ μέσον, ὅ, τι περ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὐθις ὅ, τι τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ μέσον, τοῦτο τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον, τότε τὸ μέσον μὲν πρῶτον καὶ ἔσχατον γιγνώμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὐ μέσα ἀμφοτέρω, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης ταῦτά εἶναι ξυμβήσεται, ταῦτά δὲ γενόμενα ἀλλήλοισ ἐν πάντα ἔσται.

Cum enim ex tribus, vel numeris, vel molibus, vel potentis, medietas imo perinde quadrat ut summitas medio; rursumque ut inum medio, sic medietas summo : tunc certe medietas a summo, et item imo, nihil differt. Rursumque extimis illis ad medietatis conditionem, atque ad ejusdem parilitatem, reductis : cum medietas quoque extimorum vicem suscipit, fit, opinor, ut tota materia una et eadem ratione societur : eoque pacto eadem sibi erunt universa membra : quippe

quorum sit una conditio. Unis porro effectis membris, unum erit atque idem totum.

IX. Utitur probatione arithmetica. Sit ergo descripta trigemina figura, quæ ostendat quatenus si duo distent a se, una media continuentur cognata interjectione. (Vid. figur. 1.) Quadrati, quod principe loco descriptum est, sit unum latus in momentis, verbi causa, duobus. Aliud latus in momentis tribus. Hoc supputatum facit aream totius perfecti quadrati momentorum sex, bis enim tria sex sunt. Ultimi vero quadrati, et distantis primo, sit demum latus unum momentorum quatuor; aliud latus, momentorum sex : hoc supputatum facit arcem integri quadrati momentorum viginti quatuor. Quater enim sex, viginti quatuor sunt. Hæc autem medietas, quæ est in duodecim, et ita adhæret, ut impulsa extima quadrata continuatura videatur; cognata est extimis. Siquidem quota parte minor est imo, id est dimidia, tota major est summo. Siquidem duodecim dimidia viginti quatuor pars sit; summa rursum quatuor et viginti posita in imo, sit duodecim, quæ est in medio, dupla. Summa item mediæ, summæ superioris dupla : bis sex enim, duodecim.

X. Ita dimidietatis et dupli ratione sociantur; et fit extimorum limitum, et medietatis, una eademque conditio. Quid? quod medietas de extimis nascitur? sive enim summi limitis minorem summam cum imi limitis majore summa multiplicavero, seu contra summi limitis majorem summam cum imi limitis minore contulero, multiplicans utraque, hac via nascitur duodecim numerus. Tam enim bis sex, quam ter quatuor, duodecim fient.

XI. Hæc eadem distantiam a se duum continuatio unius interjectu medietatis geometricis etiam probationibus reveletur. Sint ergo etiam nunc descriptæ figuræ. Duas ex adverso positas lineas, parallelogrammas Geometricis appellant, consequenter etiam planas quadraturas parallelogramma. Propositum est probare, quemadmodum duum parallelogrammorum similium unum medium inveniatur, quod ratione non careat. (Vide figur. 2.) Sint igitur duo similia parallelogramma, quibus assistunt Græcæ literæ β δ et γ θ habentia æquales angulos : unum, qui est sub β γ δ ei, qui est sub η γ ζ. Porro ubi æquales anguli, latera pro competenti erunt : ut enim est β γ latus juxta γ ζ : ita δ γ latus juxta γ η latus. Dico duum horum similium parallelogrammorum inveniri medium aliud rationabile. Sic quippe directum β γ latus γ ζ lateri. Erit igitur etiam δ γ latus γ η lateri directum, et directis lineis α δ et θ ζ, agantur extimæ lineæ δ ε et ζ ε : compleaturque hoc pacto omnis figura. Ut igitur β γ latus juxta γ ζ latus, ita β δ parallelogrammum juxta δ ζ parallelogrammum. Sunt enim in eadem quadratura α ε, β ζ. Rursumque ut γ δ latus juxta γ η latus : sic et parallelogrammum γ ε juxta ζ η parallelogrammum. Sunt enim hæc quoque in quadratura δ η ε θ. Ut ergo β δ parallelogrammum juxta δ ζ parallelogrammum, sic item δ ζ parallelogrammum juxta id quod subter est γ θ parallelo-

grammum. Inventum est ergo unum medium, id est $\delta \zeta$ parallelogrammum inter duo similia parallelogramma, quod fieri debuit.

XII. Nihilominus etiam in triangularibus formis medietatis insertio consideratur in hujusmodi forma. Propositum est probare, quemadmodum triangulorum similium unum medium competens inveniatur. (Vide figur. 3.) Sint duo similia triangula limitata Græcis literis $\alpha \beta \gamma \alpha$, alterum $\delta \beta \epsilon \delta$ æquis angulis : uno qui est sub $\alpha \beta \gamma$; altero qui est sub $\delta \beta \epsilon$. Ubi enim æquales anguli, etiam latera pro competenti erunt : ut enim $\alpha \beta$ latus, juxta $\beta \epsilon$ latus : sic $\gamma \beta$ latus, juxta $B \delta$ latus. Dico horum duum similitium triangulorum unum medium competens inveniari. Si enim concessum, directum esse αB latus, $B \epsilon$ lateri : erit etiam γB latus, directum $B \delta$ lateri : et conjungat ducta linea indirectum latus, quod est $\alpha \delta$. Ergo ut est αB latus, juxta $B \epsilon$ latus : sic $B \delta \epsilon$ B triangulorum juxta $\delta B \alpha \delta$ triangulum. Sub eadem quippe altitudine sunt $\alpha \delta$ literæ. Ut autem γB latus juxta $B \delta$ latus, sic $\delta \alpha B \delta$ triangulus juxta $\alpha \gamma$ triangulum. Sunt enim sub eadem hæc quoque altitudine α literæ. Erit ergo ut $\delta \beta \epsilon \delta$ triangulus, juxta $\delta \beta \alpha \delta$ triangulum : sic idem $\delta \beta \alpha \delta$ triangulus, juxta $\alpha \beta \gamma \alpha$ triangulum. Duum ergo similitium triangulorum, id est $\alpha \beta \gamma \alpha$, et $\delta \beta \epsilon \delta$, factum est tertium, id est $\delta \theta \alpha \delta$ triangulum, quod faciendum erat.

XIII. Εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον ἔδει γίνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τὰ τε μεθ' αὐτῆς ἕνδεῖν καὶ ἑαυτήν. Νῦν δὲ, στερεὸν γὰρ αὐτὸ προσήκειν εἶναι, (τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ μεσότητες ἀεὶ συναρμόττουσιν,) οὕτω δὴ πυρὸς τε καὶ γῆς ὕδωρ ἕρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεῖς καὶ πρὸς ἀλλήλα καθ' ὅσον ἦν δυνατόν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὁ, τι περ πῦρ πρὸς ἕρα, τοῦτο ἕρα πρὸς ὕδωρ, καὶ ὁ, τι ἄρ πρὸς ὕδωρ, τοῦτο ὕδωρ πρὸς γῆν.

XIII. *Igitur, inquit, si mundi corpus longitudinem et latitudinem solam, soliditatem vero nullam habere deberet, essetque hujusmodi, qualis est perfectorum corporum, superficies; una medietas sufficeret ad semet ipsam vincendam, et extimas partes. Nunc quoniam soliditate opus erat mundano corpori, solida porro nunquam una, sed duabus medietatibus vincuntur, idcirco mundi opifex inter ignem, terramque, aera et aquam inseruit, libratis iisdem elementis salubri modo, ut quæ cognatio est inter ignem et aera, eadem foret inter aera et aquam : rursus quæ inter aera et aquam, hæc eadem in aqua terræque societate consisteret.*

Mundi corpus solidum esse dicit, et globosum. Hujusmodi autem corpora duabus medietatibus vincuntur, quatenus ut in effigie pilæ et in illo ambitu : est quippe aliqua longitudo, est etiam latitudo, quas dimetitur impresso puncto in medietate summitatis, ad quam medietatem undique ab ambitu æquales lineæ porriguntur. Una igitur hæc medietas in superficie sita est, altera in profundo, ad

quam punctum illud pervenit, si deprimatur usque ad altitudinem mediam.

XIV. Qua de causa geminis existentibus medietatibus, non, ut in planis figuris, semel est facienda multiplicatio, sed bis. Quippe illic duo latera describebamus, quorum alterum in duobus momentis, alterum in tribus constitutebamus; duoque ad tria multiplicantes, inveniebamus nasci senarium numerum. At in his solidis formis, propter geminam medietatem, geminabitur multiplicatio : ut cum ex duobus et tribus multiplicatis, natus erit idem senarius juxta unius interim medietatis rationem : juxta alterius quoque medietatis, quæ forte erit in numero quaternario, quater sex supputemus : atque ita summa omnis, sive numeri, sive molis, seu qualitatis, in viginti quatuor partibus inveniatur. Et quoniam mundi summitas, id est ignis, solidum corpus existens habet illa tria, longitudinem, latitudinem, soliditatem : sed non peræque, siquidem in illo ignis plus est claritudinis, aliquanto minus moderati caloris, exiguum vero soliditatis : in terræ autem globo plus sit soliditatis, aliquantum vero humoris, perexiguum lucis : aeris et aquæ duæ medietates quam habent cognationem cum supra memoratis elementis, intelligamus.

XV. Sequitur descriptio solidarum figurarum cum numeris suis juxta arithmeticam disciplinam.

Harum solidarum formarum cognatio, numerorum indicatur consortio. Siquidem primi limitis summa, dimidia pars fit secundi limitis summæ. Nam viginti quatuor numerus, quadraginta octo numeri dimidia pars est. Secunda item tertię, et hæc quarti limitis summæ dimidietas. Æque retrorsum quoque postrema tertię dupla : tertia item secundæ dupla, et primæ secunda. Atque his mediis duabus, quæ inter duas formas extimas inseruntur, genitura est de hisdem extimis. Est enim primi limitis medietas in potiore numero, id est senario, qui nascitur ex multiplicatis summis minoribus, bis tribus. Est item novissimi limitis in minore numero medietas, id est octo. Igitur primi limitis majorem medietatem cum postremi limitis minore medietate multiplicans, creo secundi limitis totam in quadraginta octo numero positam substantiam. At vero si primi limitis minorem, quæ est quatuor, cum postremi limitis majore medietate, quæ est in quatuor et viginti, summa nata ex quater senis, comparavero, creabitur omnis substantia tertii limitis, quæ est posita in nonaginta sex. Sic duo extimi solidarum corporum duabus medietatibus vincuntur, ut certa minimeque inficiabilis arithmeticæ disciplinæ confirmat auctoritas, testimonium præbens Platoni.

XVI. Hæc eadem solidarum duum corporum distantia, seu duplex medietas, conjungere distantia corpora geometricis etiam rationibus pro competenti modo sic ostenditur. Sed prius, quia est e re accommodatumque tractatum, quid sit hoc quod competens appellatur, ἀναλογίᾳ vero a Græcis, explicabo. Geminum est competens, unum continuum, alterum distans. Continuum competens est,

quod communi medio sine conjungit extrema : distans, quod duobus mediis finibus separat extrema. Ratio vero est duum finium juxta semetipsos habitus, et quasi quaedam conventio. Itaque competens ex complurium rationum comparatione subsistit : et continuum quidem competens in tribus, ut parum, finibus invenitur : sicut primus juxta secundum, sic secundus juxta tertium; hoc est, ut octo juxta quatuor, sic quatuor juxta duo. Quorum quidem finium is, qui est medius, in se replicatus, æqualis est ei qui de multiplicatione nascitur extimorum, quadrato. Bis octoni siquidem sedecim et quaterni quater totidem. Distans autem competens in quatuor minimis limitibus reperitur; sicut primus juxta secundum, sic tertius juxta quartum : id est, ut octo juxta quatuor, ita sex juxta tria. Non enim possumus repetentes dicere, sic quatuor juxta sex. In quibus æque, ut in continui competentis finibus, is qui confit ab extremis, æqualis ei, qui nascitur ex supputatione mediorum. Ter enim octo viginti quatuor summam faciunt : æque sexies quatuor eandem summam creant.

XVII. Utitur ergo nunc ratione, ac remedio continui competentis, propterea quod natura ejus conjugabilis est et adunatrix distantium limitum, similis ejus rationis qua Deus mundi sensibilis fabricator usus est, cum extremis mundi limitibus, igni atque terræ, aeris et aquæ insere-ret medietatem.

XVIII. Descriptio parallelepipedorum duum distantium, quæ parallelepipeda continuantur ad unam soliditatem insertis duobus juxta rationem continui competentis, quod a Græcis appellatur ἀναλογία συνεχής (vide figur. 6).

Quatenus ergo hæc descriptio demonstrat solida duo corpora quæ παραλληλεπίπεδα geometrici vocant, insertis aliis similibus solidis duobus continuari juxta rationem continui competentis, tam ex coagmentatione quam ex dissolutione, fiet palam. Describitur parallelogrammum, id est quadratura, quam limitant græcæ literæ quatuor hæc $\alpha \beta \gamma \delta$, et huic quadraturæ superimponitur aliud quadratum, quod continetur literis $\epsilon \zeta \eta \theta$. Et connectuntur $\epsilon \alpha$ literæ. Item $\zeta \beta$. Item $\theta \delta$. Item $\eta \gamma$, et hoc facto completur unum solidum sive παραλληλεπίπεδον. Huic aliud simile describitur hoc modo per $\epsilon \theta$ lineam, ejicitur $\theta \lambda$, et item per $\delta \theta$ ejicitur linea $\theta \xi$, et per $\eta \theta$ ejicitur linea $\theta \kappa$, et ex nota κ extenditur linea $\kappa \mu$. Item ex nota μ deducitur linea $\mu \lambda$: ex nota item ξ ejicitur linea $\xi \omicron$, et ex hisdem ξ item \omicron notis aguntur in directum duæ lineæ, una $\xi \nu$, altera $\omicron \pi$, et sunt æquales, $\epsilon \theta$ quidem lineæ $\theta \lambda$ lineæ, $\delta \theta$ vero lineæ $\theta \xi$ lineæ, $\eta \theta$ lineæ $\theta \kappa$ lineæ. Item æqualia parallelogramma $\kappa \theta \lambda \mu$, $\nu \xi \omicron \pi$: et connectuntur $\nu \kappa \pi \mu$, $\omicron \lambda \xi \theta$. Eritque hoc pacto solidum natum aliud ex hæc descriptione. Dico igitur inter hæc duo similia solida duo alia similia solida juxta rationem continui competentis inveniri, deduco enim per $\nu \xi$ lineam, $\xi \nu$ lineam : per lineam $\pi \omicron$, $\omicron \phi$ lineam : per $\mu \lambda$ vero lineam, $\tau \lambda$ lineam : per $\alpha \delta$, item, $\delta \varsigma$ lineam : per $\beta \gamma$

lineam, $\gamma \rho$ lineam, et sint æquales $\nu \xi$ lineæ, $\xi \nu$ lineæ : $\pi \omicron$ lineæ, $\omicron \phi$ lineæ : $\mu \lambda$ lineæ, $\lambda \tau$ lineæ : $\alpha \delta$ lineæ, $\delta \varsigma$ lineæ : $\theta \gamma$ lineæ, $\gamma \rho$ lineæ. Parallelogramma item sunt æqualia, quæ in iisdem sunt quadraturis, et connectuntur $\upsilon \eta$, $\varsigma \lambda$, $\phi \tau$, $\tau \rho$, et si qua alia latera, eruntque expresse connexa quatuor solida.

XIX. Quatenus hoc probatur? Ut enim est $\epsilon \theta$ latus, juxta $\theta \lambda$ latus, ita in longum erit $\epsilon \zeta \theta \eta$ parallelogrammum juxta $\theta \eta \tau \lambda$ parallelogrammum. Erit ergo etiam $\delta \gamma \epsilon \zeta \theta \eta \beta \alpha$ solidum juxta $\theta \eta \tau \lambda \xi \upsilon \phi \omicron$ solidum. At enim latera supra comprehensa habent adversum se competentem modum, utpote quæ sub iisdem quadraturis sunt. Quadraturæ item sibi competunt, quia sunt sub eadem altitudine et solida : ergo supradicta habebunt adversum se competentem parilitatem. Rursum ut est $\delta \theta$ latus juxta $\theta \xi$ latus in altitudine, ita erit $\theta \delta \gamma \eta$ parallelogrammum juxta $\theta \xi \upsilon \eta$ parallelogrammum. Erit ergo etiam $\delta \gamma \epsilon \zeta \theta \eta \beta \alpha$ solidum juxta $\theta \eta \tau \lambda \xi \upsilon \phi \omicron$ solidum. At enim latera supra comprehensa habent adversum se competentem modum, utpote quæ sub iisdem quadraturis sunt. Quadraturæ quoque sibi competunt, quia sunt sub eadem altitudine : et solida ergo supradicta habebunt adversum se competentem parilitatem. Rursum ut est $\eta \theta$ latus juxta $\theta \kappa$ latus in altitudine, ita erit $\theta \eta \gamma \delta$ parallelogrammum juxta $\kappa \theta \lambda \mu$ parallelogrammum. Erit ergo etiam $\theta \eta \tau \lambda \xi \upsilon \phi \omicron$ solidum juxta $\kappa \theta \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi$ solidum. At enim latera supra comprehensa habent inter se analogiam, utpote quæ sub iisdem quadraturis sunt. Quadraturæ quoque sibi competunt, quia sunt sub eadem altitudine : et solida ergo supradicta habebunt adversum se competentem parilitatem. Ut ergo $\alpha \beta \gamma \delta \epsilon \zeta \eta \theta$ solidum, juxta $\delta \gamma \rho \varsigma \theta \eta \tau \lambda$, sic hoc ipsum solidum juxta $\theta \eta \tau \lambda \xi \upsilon \phi \omicron$ solidum : et item hoc ipsum juxta $\kappa \theta \lambda \mu \nu \xi \omicron \pi$ solidum. Quo pacto ostensum est duum solidorum parallelepipedorum similium duo media solida parallelepipeda juxta rationem continui competentis inveniri : quod oportebat ostendi.

XX. Dicit aliquis, duo quidem solida corpora intervallo longiore distantia conjungi duabus interjectis medietatibus juxta rationem continui competentis sufficienter probari sibi : sed inter ignem terramque, quæ sunt solida corpora, nullam apparere similitudinem, quando juxta ipsum Platonem ignis quidem forma et figura $\pi \upsilon \rho \alpha \mu \omicron \epsilon \iota \delta \eta \varsigma$ esse dicatur, id est, in modum pyramidis excreseat : terra vero cubus sit; hæc porro formæ nullam ex se similitudinem mutuentur, quia non sint æqualibus angulis, quippe cubus omnis rectis est angulis. Ergo quia terra in cubica est figura, rectos angulos habeat necesse est. At verò pyramidis anguli productiores sunt in cacumine. Ubi autem non sunt æquales anguli, né latera quidem erunt pro competenti, proptereaque similia sui non erunt. Quæ distantia corpora si alia duo solida interjecta continuabunt, impediatur hoc pacto continuatio. Siquidem inter duo non quælibet,

sed quæ similia sunt, invicem sibi solida corpora inseri debent.

XXI. Cui respondebitur, hactenus memores nos esse debere eorum quibus Plato hanc ipsam difficultatem multo ante prævidens, eos qui ita sensuri sunt, ab errore revocaverit. Dixit enim, si meminimus, similitudinem non solum in formis et figuris, sed etiam in potentiis et qualitatibus quæri oportere, cum ita dixit :

Ὅποταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν, εἴτε ὄγκων, εἴτε δυνάμεων ὀντινωνοῦν ἢ τὸ μέσον, ἔ, τι περ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον.

Cum in tribus sive numeris, seu molibus, seu potentiis, perinde erit medietas imo, quemadmodum summitas medio.

Quare si inter ignem et terram nulla est in specie et velut in vultu similitudo, quærenda erit in naturis ac qualitatibus ipsorum elementorum, juxta quas faciunt aliquid ac patiuntur, et in his proprietatibus ex quibus utriusque elementi vis et germanitas apprime designatur. Sunt igitur tam ignis quam terræ multæ quidem et aliæ proprietates, sed quæ vel maxime vim earum proprietatum declarant, nimirum hæc. Ignis quidem acumen, quod est acutus et penetrans, deinde quod est tener et delicata quadam subtilitate, tum quod est mobilis et semper in motu. Terræ vero, quod est relusa, quod corpulenta, quod semper immobilis. Hæc vero naturæ licet sint contrariæ, habent tamen aliquam ex ipsa contrarietate parilitatem. Tam enim similia similibus, quam dissimilia dissimilibus comparantur: et hæc est analogia, id est ratio continui competentis. Quod enim est acumen adversum obtusitatem, hoc subtilitas juxta corpulentiam: et quod subtilitas juxta corpulentiam, hoc mobilitas adversum immobilitatem. Et, si verteris ut id quod medium est, extimum fiat, quæ vero sunt extrema, singulatim in medio locentur, servabitur analogiæ norma.

XXII. Quatenus igitur inter hæc duo solida corpora, quorum est talis similitudo, qualem demonstravimus, alia duo solida interjecta facient continuationem juxta rationem continui competentis, docet arithmetica disciplina. Si enim vicinum igni elementum quod sit, et ex quibus conflatum voluerimus inquirere, sumemus ignis quidem de proximo duas virtutes, subtilitatem et mobilitatem: unam vero terræ, id est obtusitatem: et invenietur genitura secundi elementi, quod est subter ignem, id est aeris. Et enim aer obtusus, subtilis, mobilis. Rursumque si ejus elementi quod est vicinum terræ, id est aquæ genituram consideremus, sumemus duas quidem terræ virtutes, id est obtusitatem, et corpulentiam: unam vero ignis, id est motum, et exorietur aquæ substantia, quæ est corpus obtusum, corpulentum, mobile. Atque ita inter ignem et terram, aer et aqua de extimorum concreione nascentur, ex quibus constat mundi continuatio. Conservatur autem hoc pacto analogia quoque geometrica juxta rationem continui competentis. Ut

enim ignis adversus aera, sic aer adversum aquam, et demum aqua juxta terram: retrorsumque, ut terra adversum aquam, sic aqua adversus aera: et aer adversum ignem.

XXIII. Hactenus de constitutione mundani corporis, et de materiæ ex quibus constat germanitate disseritur. Quem cum factum esse quia sit corporeus, affirmet, et eundem indissolubilem, cum quæque fiunt quæque nascuntur, facta dissolvantur, nata occidant: ut huic quod est præter opinionem hominum medeatur, dicit a quo factus sit, ex quibus constet, ad quod exemplum constitutus, qua de causa, quatenus æternitati propagatus. Omnia enim quæ sunt, vel Dei opera sunt, vel naturæ, vel naturam imitantis hominis artificis. Operum naturalium origo et initium semina sunt, quæ facta comprehenduntur vel terræ visceribus ad frugis arboreæ cerealisve proventum: vel genitalium membrorum fecunditate conceptum animalium germen adolentium: quorum omnium ortus in tempore; par enim et æquævum natale naturæ ac temporis. Ita naturæ opera, quia ortum habent ex eo quo esse cœperunt tempore, finem quoque et occasum intra seriem continuationemque ejus sortita sunt. At vero Dei operum origo et initium incomprehensibile. Nulla enim certa nota, nullum indicium temporis ex quo esse cœperunt. Sola si forte causa, et hæc ipsa vix intelligitur, cur eorum quid, quamve ob causam existat. Certum est siquidem nihil a Deo factum esse sine causa. Ut igitur illis quæ lege naturæ procreantur, fundamenta sunt semina, ita eorum quæ Deus instituit, fundamenta sunt causæ, quæ sunt perspicuæ divinæ providentiæ. Deus autem ante institutionem temporis, et per ævum; simulacrum est enim tempus ævi. Causæ igitur operum omnium Dei, tempore antiquiores: et sicut Deus per ævum, sic etiam causæ per ævum. Quod sequitur, ut quidquid a Deo fit, temporarium non sit: quod temporarium non sit, nulla temporis lege teneatur. Et tempus immutationem ætatis, morbos, senectutem, occasum invehit. His ergo omnibus quod a Deo instituitur immune est, origoque ejus causativa est, non temporaria. Et mundus sensilis est opus Dei: origo igitur ejus causativa, non temporaria. Sic mundus, sensilis licet et corporeus, a Deo tamen factus atque institutus, æternus est.

XXIV. Constat porro ex materiis ilibatis atque integris:

Ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὑδατὸς τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς ξυνέστησεν αὐτὸν ὁ ξυνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔχων ἐπολείπων.

Ex omni, inquit, igni et ex universo spiritu, et ex ceteris, sine ullius partis imminutione. Ita fit ut nulla ne minima quidem pars cujuslibet corporis extra ambitum mundi relicta sit.

Quæ quia omnia corpora, partim frigida partim calida sunt, nulla importuna frigoris calorisve extrinsecus ac-

cessione moveant aegritudinem mundo. Igitur extra necessitudinem incommodi positus, aeternus est. Sed natura corporis fluida est, et mundus constat ex corpore : sed et detrimendum et interitus partium non in fluxu est, sed in effluendo, id est extra fluendo. Amittitur quippe id quod ex universitate defecerit. Intra mundum vero regestis omnibus, nihil certe extra mundi ambitum est. Ita quod secundum naturam corporis fluit, quo effluat non habet. Inluit ergo, non effluit : et ad summam universitatis jactura demum recurrens fatigatarum diuturnitate partium recreatio est.

XXV. Quid, quod institutus est ad exemplum alterius intelligibilis et immutabilis perennitatis? Jam illud nemo dubitat, quæ ad similitudinem instituuntur exempli sempiterni, habere similitudinem perpetuitatis, et perpetuitas in ævo est. Quare exemplum est intelligibilis mundus per ævum : id vero quod ad exemplum institutum est, sensibilis scilicet mundus per tempora. Et temporis quidem proprium, progredi : ævi propria mansio, semperque in idem perseveratio. Temporis item partes, dies, menses, noctes, et anni : ævi partes nullæ. Temporis item species, præteritum, præsens, futurum. Ævi substantia uniformis in solo perpetuoque præsentis. Mundus igitur intelligibilis semper est. Hic simulacrum ejus, semper fuit, est et erit.

XXVI. Hinc ad animæ mundi tractatum pergens Plato, prius illud curat quod præpostere de corporis ejus constitutione, antequam de inspiratione animæ disputatum sit : cum animam corpore omni constet antiquiorem. Nec recedit ab instituto, ut quia mundum a Deo factum asseruit, animam quoque ejus factam esse a Deo dicat. Quod in hoc solo libro facere animadvertitur, aeternarum rerum genituras comminisci : credo propterea, ne si audiant homines esse quædam quæ fuerint ex origine nata nunquam, principatui summi Dei derogari putent, si pari atque eadem sint qua Deus, antiquitatis præstantia, nescientes longe aliter dici originem rerum aeternarum, et item caducarum. Siquidem mortalium auctoritas et origo illa est quæ præcedit ortum ceterorum, ut origo est pater filii, et populorum atque urbium, conditores earum. At vero divinatorum generum aeternarumque gentium origo et arx non in anticipatione temporis, sed dignitatis eminentia consideratur. Vel quod effecti operis pontificum et auctoritatem manibus magis quam dispositioni mentis soleamus ascribere : vel quod plerique ex mortali natura sua divinam naturam æstimantes, nasci omnia, neque esse quidquam, quod non natum sit, existiment. Quorum animis sic institutis difficile persuadeatur mundi esse auctorem Deum, nisi eum tanquam opifex aliquis manibus ceterarumque artium molitione construxerit. Certe propositum scriptoris considerandum puto. Nam si id ageret in hoc libro principaliter, ut immortalis esse animam probaret, non conveniret animæ genituram comminisci, propterea quod cuncta quæ

gignuntur, intereunt. At vero cum de mundi, hoc est universæ rei, constitutione tractetur, ad præsens e re fuit, nascentem, et velut in lucem proditam, inducere animam ejus, quo audientes imaginarentur animæ formam aliquam, perinde ut eorum omnium, quæ nascuntur, vident.

Τοιῦδε τρόπῳ τῆς ἀμερίστου καὶ αἰεὶ κατὰ ταῦτὰ ἐγούσης οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς περὶ τὰ σώματα γιγνομένης μεριστῆς, τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ συνεχεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταύτου φύσεως αὐτῆς περὶ καὶ τῆς θατέρου.

XXVII. *Itaque deus, inquit, tertium genus animæ excogitavit, hoc pacto. Ex individua semperque in suo statu perseverante substantia, itemque alia, quæ, inseparabilis corporum comes, per eadem corpora scindere se putatur, tertium genus substantiæ mixtum locavit, medium inter utramque substantiam et cætera.*

Quid est quod ait? docet nos substantiam, sive, ut Cicero dicit, essentiam duplicem esse : unam individuam, alteram per corpora dividuam. Et individuam quidem esse eam, cujus generis sunt omnia aeterna, et sine corpore, quæ intelligibilia dicuntur : dividuam vero, quæ corporibus existendi causa est, unumquodque enim corpus est certe : quod vero est, habet essentiam. Et corpora multa sunt, una vero dividua essentia, quæ in sanctis corporibus invenitur. Quæ igitur una in multis invenitur, recte scindere se putatur, recteque dividua. Igitur ex his duabus ait opificem Deum tertium essentia genus miscuisse, idque medium locasse inter utramque essentiam. Similiter docet naturam quoque non esse simplicem, sed bimembrem : et his duobus facit opificis jussu tertium naturæ genus existitisse, quod aequè medium positum esset inter utramque essentiam, individuam videlicet atque dividuam.

XXVIII. Quatenus ergo bimembris est natura? Omnia inquit, naturalia, vel eadem sibi, vel diversa sunt : eadem genere, diversa specie, ut puta homo et item equus idem sunt. Nam et hoc et illud animal est. At vero specie diversa sunt. Alterum enim eorum rationale animal est, alterum irrationabile et mutum : et alterum bipes, alterum quadrupes.

Καὶ τρία λαθὼν αὐτὰ ὄντα συνεχεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν· τὴν θατέρου φύσιν δύσμικτον οὖσαν εἰς ταῦτὸν ἕνωσιν βίαν, μίγνυς δὲ μετὰ τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἐν πάλιν ὅλον τοῦτο μοίρας εἰς ἅς προσήκει διένειμεν· ἐκάστην δὲ ἐκ τε ταύτου καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμιγμένην.

Hæc igitur omnia existentia, ideam et essentiam et diversum, in unam, inquit, Deus speciem commiscuit, et effecit ex tribus unum, idem, diversum, dividuum, diversa illa natura difficile se commodante concrectioni atque adunationi generum. Rursumque unum illud ex tribus concretum divisit in partes, ita ut singulæ partes tres illas potentias obtinerent.

Hoc est, ut idem non solum idem esset, sed etiam substantia, et haberet aliquid ex diversitate : essentia quoque et essentia esset, et idem, et diversum : diversum quoque, et diversum esset, et essentia, et haberet aliquid ex eo quod idem vocatur.

XXIX. Disceptatum est tamen a veteribus, quæ sit quæ a Platone dicitur individua, quæ item dividua substantia, ex quibus mundi sensibilis fabricator Deus tertium substantiæ genus, quamve ob causam conflaverit. Num speciem intelligibilis mundi, ad cuius similitudinem formas mente conceptas ad corpora transferebat, individuam substantiam nuncupaverit? Dividuam vero substantiam, illam animam dicat, quæ non solum cunctis animalibus sed etiam stirpibus et arboribus dat vigorem vitalem? Ut sit ex duabus conflatum tertium animæ genus rationabile, idcirco, ne omnia muta essent, et ratione carerent, quæ vitam sortirentur corpora, videlicet animalia, sed esset præterea genus animantium huiusmodi, quod rationis disciplinæque et intellectus capax, divini operis admirandam rationem dispositionemque intelligens, veneraretur mundani operis auctorem.

XXX. Quod itaque ii qui speciem intelligibilis mundi, quod semper eadem sit, nec immutetur unquam, putabant a Platone individuam substantiam dici; dividuam porro silvam, negabant habere rationem, cum mundi esset instituta generatio, animantique quasi mox futuro quæreretur competens anima, illam animam, quæ tam mutis animalibus, quam stirpibus, et arboribus, vitam daret, esse uspiam dici a Platone, nondum natis animalibus, nec vero arboribus, et ceteris quibus data vita foret. Proptereaque individuam quidem substantiam, mundi intelligibilis speciem, ad cuius similitudinem formatus sit sensibilis mundus, Platonem cognominasse dicebant : dividuam porro, silvam.

XXXI. At vero ii, qui individua substantia, id est immuni ab incorporatione anima; item alia inseparabili corporum comite, id est stirpea conflatum tertiæ animæ genus, id est rationabile asserebant, sic assistebant sententiæ propriæ. Primo omnium præposterum esse, cum de constitutione mundani corporis in superioribus tractatum esset, finitoque eo tractatu perventum foret ad animæ genituram, quæ vivificaret sensibile mundum : rursus ad priorem tractatum retrorsum iri, ut de silva, et corporibus mundi, formaque eorum, tractatus de integro fieret, et a genitura animæ recederet : deinde frustra dici animam stirpeam mundi esse posse, nondum esse posse propterea, quia quæ vivificatura erat animalia, nondum essent.

Fuisse enim semper tam animæ, quam corporis vim; nec Deum ex his, quæ non erant, fecisse mundum, sed ea quæ erant sine ordine ac modo, ordinasse. Itaque potius ea, quæ existebant, exornasse, quam generasse ea quæ non erant. Inordinatos quippe animi errores, et agitationem fluctibus similem, intellectu assignato ex inordinata jactatione ad ordinem redegit. Corporis etiam motum instabilem salubri moderataque agitatione frænasse, et eidem formam et figuram congruam et convenientem ornatum dedisse, ut ipse in superioribus dixit, *meliolem ordinatorum formam inordinatis ratus*. Quare cum sensili mundo conveniens anima instituitur, ortum ejus ex individua una, quæ mens intellectusque est, et alia quæ per universa corpora dividitur et scinditur, provenire : eamque inter individuam et dividuam, mediam animam locatam, scilicet ut immunis quidem ab incorporatione in mundo esset intelligibili semper, stirpea mutis et item nihil sentientibus opitularetur. Hæc vero media, quia necesse erat in mundo fore genus animalium quod ratione uteretur : huic eidem generi vitam et spiritum ministraret, interque duas posita naturas eandem diversamque modo ejusdem naturæ contempleretur divinitatem, attollens aciem ad sublimia, modo ad ima, sedemque diversæ naturæ vergens : hæc etiam juxta opificis scita dispensaret, terrenisque impertiret providentiam.

XXXII. Deinde progrediens ultra Plato demonstrat ipsam partitionem.

Μίαν ἀρετὴν τὸ πρῶτον ἀπὸ παντὸς μαίραν ἢ μετὰ δὲ ταύτην ἀφ᾽ ἑρῆς διπλασίαν ταύτης ἢ τὴν δ' αὖ τρίτην, ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης, τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλῆν, πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης, τὴν δ' ἕκτην τῆς πρώτης ὀκταπλασίαν, ἑξοδόμην δὲ ἑπτακκικιοσαπλασίαν τῆς πρώτης.

Unam, inquit, sumpsit ex universo primitus portionem : postquam duplicem ejus quam sumpserat : tertiam vero sescuplam quidem secundæ, triplam vero primitus sumptæ : at vero quartam sumpsit duplicem secundæ : quintam, triplam tertiæ : sexta fuit assumptio partibus octo quam prima propensior : septima septem et viginti partibus quam prima major.

In hac forma virium animæ tanquam et speculo simulacrum resultat. Partitio quippe consideratio est virium ordinatioque veluti membrorum, actuum ejus officiorumque, et omnium munerum designat congruentiam, tribus hoc asserentibus præcipuis disciplinis, geometria, arithmetica, harmonica : ex quibus geometria vicem obtinet fundamentorum, ceteræ vero substructionis. Etenim quod nullas partes habet, proptereaque sub nullos sensus venit, est tamen, et animo cernitur, geometræ notam appellat : lineam vero, sine latitudine prolixitatem, quæ in notas suas desinit : porro eam, in qua est latitudo aliqua, superficiem vocant; ut sit superficies, nacta latitudinem longitudo. Quod verò ex tribus constat, id est

longitudine, latitudine, profunditate, solidum corpus cognominant.

XXXIII. Ista ergo descriptio, quæ partium, ex quibus anima dicitur constare, genituram seu coagmentationem delineat, ostendit rationem animæ corporisque conjungi. Quippe corpus animalium, quod inspiratur animæ vigore, habet certe superficiem, habet etiam soliditatem. Quæ igitur cum vitali vigore penetratura erat tam superficiem quam soliditatem, similes soliditatis, similes etiam superficiæ vires habere debuit. Siquidem paria paribus congregantur. *Unam igitur primitus sumpsit*, inquit, *ex universo portionem*. Quo universo? Quod ex tribus in unam speciem redactum, sicut supra demonstravit, *essentia*, videlicet et *eodem* et *diverso* dividebat. *Portionis* quoque elocutio notanda est. Non enim *partem*, quippe simplicis et incorporeæ rei, sed *portionem*, id est partis instar, dixit esse sublatam, quod est geometricæ illius notæ simile. Postea *duplicem ejus sumpsit quam sumpserat*, hoc est duo, quæ subter unum posita sunt in læva parte formulæ. *Tertio sescuplam quidem secunde, triplam vero primitus sumptæ*. Merito. Tria enim adversum duo, sescupli ratione præcellunt. Constant enim tria ex duobus et item uno, quod duum dimidia pars est. *Quarto duplicem secundæ*, ideo quia bis duo quatuor. *Quinto triplam tertiæ*, id est novem. Ter enim tria novem sunt. *Sexta fuit sumptio partibus septem quam prima propensior*, id est in numero octonario, qui est ultimus in eo latere, quod ex paribus numeris est ordinatum. *Septima sex et viginti partibus quam prima major*, hoc est, viginti septem, qui numerus tantundem valet quantum octonarius, ut docebo. Apex ergo numerorum, singularitas sine ullis partibus, ut geometrica nota: cujus duplum, linea, sine latitudine longitudo: lineæ duplum, superficies, quæ est prolixitas cum latitudine, cujus duplum cubus, corpus per longum, latum, profundumque divisum, bis duo bis, quod est octo. Eodemque modo juxta rationem tripli in altero latere, numerorum germanitas reperitur. Cubusque, qui est in summa viginti septem, primus est imparis numeri cubus. Ter enim tria ter faciunt summam supraddictam. Igitur secundum rationem continui competentis, quæ est ratio geometrica, quod valent octo adversum quatuor, hoc quatuor adversum duo, et duo adversum unum. Rursum quod valet viginti septem numerus adversum novem, hoc novem adversum tria, et tria adversum unum.

XXXIV. Quæritur hoc loco, primo quidem cur in tantum produxerit divisionem, ut septem constitueret limites: terna autem in utrisque lateribus intervalla tam in eo quod ex duplicibus et paribus numeris est ordinatum; quam in eo, quod ex triplicibus, et imparibus. Deinde quos oporteat numeros imponere partibus. Si enim partem primam singularitatem semper posuerimus, et deinceps cætera, secundum descriptionem: inter hos nume-

ros duos alios, qui compleant universam intervallo- rum continuationem, sicut jubet fieri, minime inveniemus. Tertio, qualis debeat esse forma descriptionis.

XXXV. Quod igitur ex tribus principe loco diximus quæri solere, hoc primum demonstrandum erit; rationaliter septem limites esse digestos, quibus intervalla sex continentur. Erit autem probatio auctoritatibus nixa. Etenim septem numerus laudatur a Pythagoreis, ut optimus et naturalissimus et sufficientissimus. Nam perfectus quidem numerus est decem: ideo quod a singularitate orsi usque ad decem numerum numeramus: residua vero numeratio non tam numeratio est, quam eorundem numerorum, quibus ante usi sumus, in numerando replicatio. Undecim enim, et duodecim, et cæteri tales, nascuntur ex præcedentium replicatione. Quem quidem decumanum numerum Pythagorici appellant primam quadraturam propterea, quod ex primis quatuor numeris confit, uno, duobus, tribus, quatuor. Symphoniam quoque ratio ex eorundem numerorum, qui decumanum numerum complent, quasi quodam fonte demanat. Siquidem ex his epitriti, et sescuplares, et duplices, et triplices, et quadruplices numeri, sonique nascuntur. Epitriti quidem, ut quatuor adversum tres: habent enim totum numerum ternarium, et ejus tertiam partem, id est unum. Sescuplares vero, ut tres adversum duos: habent enim tres totum numerum dualem, et ejus partem dimidiam, id est unum. Duplices vero, ut sunt duo adversum unum. Triplices vero, ut sunt tres adversum unum. Et quadruplices, ut sunt quatuor ad unum. Epitritus autem in calculando idem est qui διὰ τεσσάρων dicitur in canendo. Sescuplaris vero idem est qui διὰ πέντε dicitur in canendo. Duplex vero, qui διὰ πῶν. Quadruplex, qui δις διὰ πῶν.

XXXVI. Deinde alia quoque septenarii numeri proprietates consideratur, quam cæteri numeri non habent. Si quidem cum alii, qui finibus decumani numeri continentur, partim alios ipsi pariant, partim ab aliis pariantur, partim et pariant alios, et pariantur ab aliis; solus septenarius numerus, neque gignat ex se alium numerum infra decumanum limitem, neque a quoquam ipse nascatur: etenim duo duplicati pariunt quatuor numerum. Tria nullo duplicato nascuntur: ipsa duplicata, pariunt senarium numerum. Quatuor numerus, et paritur, et parit. Paritur quidem a bis duobus, parit autem duplicatus octonarium numerum. Rursum quinque numerus a nullo nascitur bis supputato: ipse autem bis supputatus parit decem. Et item sex numerus, nascitur quidem ex duplicato ternario, parit autem infra decumanum limitem neminem. Octavus nascitur ex bis supputatis quatuor, ipse neminem parit. Nonus nascitur ex ter tribus, ipse autem neminem parit. Decimus nascitur ex duplicato numero quinque, ipse porro neminem parit. Itaque omnibus partim nascentibus, partim parientibus, partim et nascentibus et parientibus, solus septenarius

numerus, neque ex duplicatione nascitur alterius alicujus, nec infra decumanum limitem parit quemquam. Proptereaque Minerva est a veteribus cognominatus, item ut illa, sine matre, perpetuoque virgo.

XXXVII. Naturalis vero atque optimus habetur idcirco, quia multa eorum, quæ naturæ lege proveniunt, juxta hunc numerum fieri notantur. Principio septimani partus ante cæteros legitimi sunt in generis humani fœtibus. Deinde quod post partum septimo mense dentes aguntur, septimo deinceps anno mutantur. Idem quoque secunda hebdomada pubertatem affert utrique sexui gignendi et pariendi maturitatem. Tertia vero hebdomada ostendit se flos et lanugo circa genas. Quarta vero hebdomada definiuntur incrementa staturæ. Quinta plenam juvenilis ætatis affert perfectionem. In ægritudinibus quoque juxta eundem numerum motus fieri, usus experientiaque docuit : et Hippocrates cum sæpe alias in plerisque libris suis, tum etiam in his evidenter quos de Hebdomadibus instituit. Dinumerantur quoque sensuum omnium qui sunt in capite, septem meatus, oculorum, aurium, narium atque oris. Vitalia quoque paris numeri, lingua, pulmo, cor, lien, hepar, duo renes. Vocalium quoque litterarum numerus idem, ex quibus consonantium confragositas lævigatur. Lunæ quoque crescentis et senescentis multiformis illa transfiguratio in eodem numero ponitur. Siquidem de obscura, crescente lumine, fit bicornis, dehinc sectilis, deinde dimidiata major, dehinc plena : retrorsumque, major dimidiata, sectilis, bicornis. Quid? quod in mundo septem sunt planetæ, distantes a se musico modulamine, sicut ipse testatur, cum dicit; Deum *sexies scidisse* diversæ naturæ circulum, *septemque orbis impares* esse fabricatum, qui contrariis motibus agitationibusque vertantur, juxta *dupli et tripli* spatia, in quibus solem, et lunam, et ceteros erraticos ignes collocat.

XXXVIII. Et limitum quidem septem sic ratio præstat. Intervallorum vero ternorum hanc dicunt esse rationem. Rursus enim tria numerus alio quodam genere habetur optimus. Primus enim, et ante omnes perfectus est, habens initium, finem, medietatem, quibus crescunt corpora, et juxta quæ corporea incrementa progrediuntur. Quippe cum intervallum unum lineam faciat, duo superficiem, tria corpus divisum atque dividuum, quo nihil est perfectius. Tria enim hæc intervalla corpus absolvunt, longitudo, latitudo, soliditas. Certe tria, primitus dicta sunt *omnia* quod de duobus dici non potest : *utrumque* enim dicitur de duobus. Hæc igitur terna intervalla in utroque latere descriptionis sita, sex intervalla conficiunt; et senarius numerus plenus et perfectus merito habetur : quippe qui sit æqualis his partibus ex quibus ipse constet. Habet enim dimidietatem in tribus, habet tertiam portionem in duobus, habet sextam in uno, quæ, simul atque in unum collecta, complent eundem. Denique qui ab eo quadratus nascitur, id est

triginta et sex numerus, secunda dicitur quadratura, constans ex quatuor quidem imparibus numeris, hoc est uno, tribus, quinque, septem : et ex aliis paribus numeris quatuor æque, id est duobus, quatuor, sex, octo. Rursus quinquaginta quatuor numerus, qui nascitur ex triangulo supra descripto, tertia quadratura cognominatur, quia continet quatuor quidem limites in duplici latere, hoc est, unum, duo, quatuor, octo : quatuor vero alios in eo latere, quod ex triplicibus compositum est, uno, tribus, novem, viginti septem, communi videlicet accepta singularitate, quæ est utriusque lateris caput. Ideoque singularitas par atque impar habetur. Jurè igitur septem quidem limites constituuntur. Terna vero per utrumque latius intervalla cernuntur. Nam singularitas initium est numerorum paris et imparis, propterea quod par et impar habetur, et omnes in se formas numerorum creditur continere, epipedam, triangularem, cubum. Quæ singula prosequi longum est. Sufficiat ergo demonstrasse rationem nascentis animæ quæ incorporationi erat destinata, quod orsa a singularitate individua, atque incorporea re, gradatim per lineam et superficiem increverit usque ad perfectum corpus, prolixitatis, latitudinis profunditatisque intervallis : proptereaque tam subtilia quam solida penetret mundi sensilis corpora.

XXXIX. Nunc præstanda est ratio formæ istius triangularis, in qua sunt limites septem, et sex intervalla duplicis et triplicis quantitatis. Nullam dico esse aptiorem figuram, quam est hæc, in qua singularitas cacumini superimposita summitatem atque arcem obtinere consideratur, ut per eam, velut emissaculum quoddam, tanquam e sinu fontis perennis, providæ intelligentiæ quasi quidam largus amnis efflueret : ipsaque singularitas, mens, sive intelligentia, vel ipse Deus opifex intelligatur esse. Cum enim sit origo numerorum, omnibusque ex se substantiam subministret, rationesque eorum tam simplices quam multiplicatas ipsa contineat, cæteris numeris, incrementis imminutionibusque mutatis atque ex propria natura recedentibus, sola inconcusso jure est atque in statu suo perseverat; semper eadem, semper immutabilis, et singularitas semper, quemadmodum divina omnia, quæ nulla temporis progressionem mutantur, suntque semper impatiibili felicitate.

XL. Deinde prosequitur Plato.

Μετὰ δὲ ταῦτα ξυνηπλήρωσε τὰ τε διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα, μοίρας ἔτι ἐκείθεν ἀποτέμνων καὶ τιθεὶς εἰς τὸ μεταξὺ τούτων, ὥστε ἐν ἑκάστῳ διαστήματι δύο εἶναι μεσοστήτας, τὴν μὲν ταυτῷ μέρει τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχουσαν καὶ ὑπερεχομένην, τὴν δ' ἴσῳ μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχουσαν, ἴσῳ δὲ ὑπερεχομένην.

Quibus ita divisio consequenter complebat intervalla duplicis et triplicis quantitatis, ex universitate partes secans etiam nunc : et ex his intervallorum spatia complens, quo singula intervalla binis medietatibus fulcirentur. Medietatum porro altera, quota

parte limitis extimi præcellerat unum extimum limitem, tota præcelleretur ab alio extimo limite. Altera pari summa et æquali, ad numerum modo præcellerat et præcelleretur ab extimis.

Ut harmonici modulantes organa, inter duos extimanum fidium limites gravissimæ ὑπέρτης et acutissimæ ὑγέρτης alias internectunt medias dispari strepitu tinnituque chordas, quæ mediæ sunt acutiores quidem primo limite. graviore autem ultimo, atque ita per accentum ad acuminis postremi sonum pervenitur, qua pererrant digitorum et pectinis pulsus : sic Deus animam mundi modulans, inducitur sex illa intervalla duplicis et triplicis quantitatis, singula binis medietatibus stipans, ita ut una ex duabus medietas potior sit minore limite tertia parte ejus, majore autem limite inferior eadem tertia parte majoris limitis. Describenda est itaque figura similis ejus quæ paulo superius exscripta est, solis ab ea numeris distans, ita ut majores numeri contineantur : quorum intervalla binam medietatum capiant interjectionem.

XLII. Quia sex numerus facit unum limitem, et item duodecim secundum efficit limitem, juxta rationem duplicis quantitatis, et a se distant, interponuntur duæ medietates, una octonarii numeri, altera novenarii. Ergo octo numerus adversum sex limitem comparatus, præcedit eum tertia ejusdem senarii limitis portione, id est duobus : ipse autem præceditur tertia portione duodecim limitis, id est quatuor. Sic una medietas octo numeri quota parte præcedit senarium limitem, tota præceditur a duodecim limite. Rursum novem medietas altera præcedit sex limitem tribus numeris, et præceditur a duodecim limite iisdem æque tribus : nec immerito. Octo enim adversus sex comparata, epitrito potiora sunt. Epitritum autem dicunt, intervallum, quoties numero ad numerum comparato, major minorem totum in se continet, et ejus tertiam portionem. Atque duodecim limes adversus novem, unam ex medietatibus, comparatus, epitritus ejus esse invenitur, continet enim totum novem, et ejus tertiam portionem. Rursumque duarum medietatum intervallum epogdium est. Novenarius enim numerus totum octonarium in se continet, et ejus octavam portionem, id est, unum. Sic duæ medietates præcellunt limites, et a limitibus præcelluntur duplici diversaque ratione, altera partibus, altera numeris, sicut ostensum est.

XLIII. Hæc eadem ratio etiam in triplicibus numeris invenitur. Sex enim limes unus distans a decem et octo altero limite, intervallum quod interjacet, triplum esse demonstrat in altero formulæ latere. Sunt hic quoque duæ medietates, una in novem, altera in duodecim numeris. Novenaria medietas, adversum sex limitem comparata, sescuplo superat. Habet enim totum sex, et ejus dimidiam portionem, id est, tria. Eadem adversum decem et octo limitem comparata, duplo præceditur. Bis enim novem, decem et octo sunt. Rursum alia medietas, id est duodecim, si adversus sex limitem compa-

retur, duplo præcellit : sin vero adversum alium, qui major est, id est octodecim, sex numeris minor invenitur, qui sex numeris æque potior erat senario limite. Hæc eadem ratio invenitur inter alios quoque duos limites, dupli ratione distantes, id est, duodecim et viginti-quatuor : nam et hic medietas sedecim, duodecim limitem epitriti ratione præcedit. Viginti-quatuor quoque limes octodecim medietatem epitriti ratione præcellit. Et rursum viginti-quatuor limes adversum quadraginta octo dupli ratione distat : et medietates habet, unam triginta duo, alteram triginta sex. Triginta duo medietas, adversum viginti-quatuor limitem comparata, facit intervallum epitritæ quantitatis. Habet enim totum viginti-quatuor, et ejus tertiam portionem, id est octo : quadraginta-octo vero limes trigintasex numeri, quæ medietas est altera, epitritus est. Continet enim in se totum trigintasex numerum, et ejus tertiam portionem, id est duodecim. Trigintasex enim, et duodecim, complent numerum quadraginta octo.

XLIV. Hæc eadem ratio invenitur etiam in eo latere, quod ex triplicibus numeris est ordinatum. Quia igitur novem et octo epogdium faciunt spatium, et ex his duo limites dupli ratione distantes, id est sex et duodecim complentur, recte dixit, *epogdoi spatio epitritorum omnium intervalla compleri*. Rursum enim decem et octo numerus adversus decem et sex numerum, epogdoi rationem obtinet : ex quibus duabus medietatibus epogdium spatium habentibus duodecim limitis, et viginti-quatuor æque limitis intervallum completur. Rursum viginti-quatuor limitis et quadraginta octo spatium complent duæ medietates epogdæ, id est trigintasex et triginta duo. Evidenter itaque *epogdoi spatio epitritorum intervalla complentur*.

XLV. Deinde prosequitur :

Λείπων αὐτῶν ἐκάστου μόριον τῆς τοῦ μόριου ταύτης διαστάσεως λειψείσης, ἀριθμοῦ πρὸς ἀριθμὸν ἐχούσης τοὺς ὄρους, ἕξ καὶ πενήκοντα καὶ διακοσίων πρὸς τρία καὶ τετρακόοντα καὶ διακόσια.

Ita ut ad perfectam cumulatamque perfectionem deesset aliquid epitrito, tantum scilicet quantum deest habita comparatione ducentis quadraginta tribus adversum ducentos quinquaginta sex.

Quid est quod vult intelligi? dicam : sed quæ ante dicenda sunt, prius explicabo. Etenim quemadmodum articulatæ vocis principales sunt et maximæ partes, nomina et verba : horum autem syllabæ, syllabarum litteræ, quæ sunt primæ voces individuæ atque elementariæ : ex his enim totius orationis constituitur contentia, et ad postremas easdem literas dissolutio pervenit orationis : ita etiam canoræ vocis, quæ a Græcis ἐμμελής dicitur, et est modis numericis composita, principales quidem partes sunt hæc, quæ a musicis appellantur συστήματα. Hæc autem ipsa constant ex certo tractu pronuntiationis, quæ dicuntur διαστήματα. Diastematam porro ipsorum partes φθόγγοι

sunt, qui a nobis vocantur soni : hi autem soni, prima sunt fundamenta cantus. Est autem in sonis differentia juxta chordarum intensionem. Siquidem acuti soni vehementius et citius percusso aere excitantur : graviore autem, quoties leniores et tardiores pulsus erunt. Et accentus quidem existunt ex nimio incitatoque pulsu : succentus vero, leni et tardiore. Ex accentibus porro et succentibus, variata ratione musicæ cantilena, *συμφωνία* dicitur. Prima igitur symphonia quæ in quatuor primis modulis invenitur, quæ *διὰ τεσσάρων* dicitur : secunda vero quæ ex quinque primis modulis constat, *διὰ πέντε* cognominata est. Quibus compositis in ordinem, nascitur ea cantilena, quæ *ἐπόγδος* et *διὰ πασῶν* vocatur. Propterea epogdous, quia veteres musici octo solis chordis utebantur ; quarum princeps erat *ἑπάτη*, edens gravissimum sonum : ultima vero *νῆτη*, edens acutum. Qui duo diversi soni habent inter se miro quodam genere concentum, et consonantiam. Post vero aucta musica est assumptis in utramque partem pluribus fidibus : priores tamen symphoniam perseverant in suo nomine, et ex his hæc, quæ addebantur, componebantur ; ut *διὰ πασῶν* adjuncta sibi ea quæ *διὰ τεσσάρων* dicitur, adjuncta quoque alia *διὰ πέντε*, accepit duplicem perfectionem, proptereaque *δις διὰ πασῶν* vocatur.

XLIV. Hos igitur concinentes sibi invicem sonos, primus dicitur Pythagoras notasse et intellexisse, habere aliquam cum numeris germanitatem. Itaque *διὰ τεσσάρων* cantilenam dixit eandem habere rationem, quam habet epitritus in numeris. Rursum *διὰ πέντε* symphoniam habere rationem similem ejus quantitatis, quæ est sescuplaris in numeris : *διὰ πασῶν* vero, vim obtinere duplicis quantitatis. Itaque comparisonem fecit hujusmodi, ut diapason, et diatessaron symphonias tantam habere differentiam diceret, quantum habent inter se octo et tria. Octo enim et duplex est, et bis epitritus trium numeri. Rursum diapason, et diapente, rationem dixit habere tripli ; at vero disdiapason, quadrupli : tonon vero, epogdoi. Hemitonium quod dicitur, a veteribus autem *δίεσις* appellabatur, *λεῖμμα* cognominavit. Limma vero est, cum aliquid deest integritati. Hoc ipsum quod deest, id est, *ἡμιτόνιον*, sive *λεῖμμα*, dixit hanc habere rationem, quam habent inter se numeri, id est, ducentorum quinquaginta sex summa, adversus summam ducentorum quadraginta trium : experiendo ad disciplinam harum rerum atque intellectum vocatus. Suspendit enim, opinor, momenta ponderum certa chordis, æqualibus tam in prolixitate, quam in crassitudine : et invenit eum qui *τόνος* dicitur, in octo esse momentis.

XLV. Ita symphonia musicæ symphoniam numerorum concinere invenitur. Quia igitur diapason ex duabus primigenis cantilenis, diatessaron et diapente constat ; ratio autem diapason quidem in duplici quantitate posita invenitur, diatessaron vero in epitrito, diapente autem in sescuplo : etiam is numerus, quem in duplici quantitate diximus inveniri, constat necesse est ex epitrito, et

sescuplo. Etenim octo numerus sex numeri epitritus est, octo vero numeri, duodecim numerus sescuplaris. Duodecim igitur numerus, sex numeri duplex, qui dividitur in epitritam rationem, scilicet duodecim adversum novem : et aliam sescuplarem, scilicet novem adversus sex. Rursum diapente adversum diatessaron symphoniam præcellit uno tono. Quippe diapente constat ex tribus tonis, et hemitonio : diatessaron vero ex duobus tonis et hemitonio. Ex quo apparet, tonon in epogdo ratione inveniri : et sescuplum modum epitrito modo potioem esse ratione epogdo. Siquidem ex sescuplo, utputa novem adversum sex, sublato epitrito octo adversum sex, superest epogdous modus, id est novem adversum octo. Item quia diapason symphonia in duplici modo posita invenitur, diatessaron autem in epitrita, quod ex his confit, in ea ratione positum dinoscitur, in qua est octo numerus adversum tria numerum : etenim trium epitrita sunt quatuor, horum duplicia octo. Diapason autem, et diapente, in ratione tripla. Sescuplaris enim, et duplex, simul compositi, efficiunt hunc eundem, id est, decem et octo, quippe novem adversum sex comparatus, sescuplaris invenitur ; cujus decem et octo numerus, duplex est : triplex vero, adversum sex comparatus. Similiter etiam ea symphonia quæ disdiapason appellatur, rationem obtinet quadrupli. Additus enim triplex numerus epitrito numero, complet quadruplam quantitatem : et diapente symphonia, addita diapason symphoniam, triplam efficit quantitatem. Diatessaron vero symphonia, epitrita ratio est, ut sæpe jam diximus. Ex his autem, disdiapason constat symphonia. Etenim decem et octo numerus sex numerum triplo anteit. Hunc ipsum autem decem et octo numerum epitrita ratione præcellit vigintiquatuor numerus. Vigintiquatuor autem numerus adversum sex comparatus, quater tantus est. Rursumque sex numeri epitritus est octonarius numerus : hujus autem ipsius triplus est is, qui in vigintiquatuor momentis invenitur. Idem autem vigintiquatuor numerus, sex numeri quadruplus invenitur.

XLVI. His ergo hunc in modum peragratis, ad ordinationis ipsius considerationem revertamur.

Ἡμιολίων δὲ διαστάσεων καὶ ἐπιτριτων καὶ ἐπογῶδων γενομένων, ἐκ τούτων τῶν δεσμών ἐν ταῖς πρόσθεν διαστάσει τοῦ τοῦ ἐπογῶδου διαστήματι τὰ ἐπιτριτα πάντα ἕνεπληροῦτο.

Natis itaque limitibus sescuplorum, et item eorum, quibus accedit pars sui tertia, quod genus a Græcis ἐπιτριτον dicitur ; et item eorum, quibus accedit pars sui octava, qui numerus ἐπόγδος ab eisdem vocatur, ex his nexibus illa prima spatia, id est epogdoi, spatiis epitritorum omnium intervalla complebat.

Quæ igitur sunt illa prima spatia ? Illa scilicet, quæ continentur in primitus descripta forma, quæ ex duplicibus numeris est ordinata ; in qua nascuntur sescuplares, et epitriti. In hac vero quæ secundo loco descripta

est, inveniuntur nasci epogdoi numeri, qui toni sunt. Deinde ait, *epogdoi spatii epitrita omnia compleri*; hoc est, illa etiam epitrita, quæ sunt in sescuplaribus numeris. Nam et in his epitritatio continetur propterea, quod epogdoa supputatione major est sescuplaris numerus epitrito numero, id est, uno tono. Eadem epitrita ratio etiam in duplici, et triplici quantitate contineatur necesse est; nec immerito.

Prima enim symphonia est hæc ipsa, quæ appellatur diatessaron, in epitrito modo posita; et quia epitritus non solum ex duobus epogdois constat, sed etiam ex alio quoque, aliquantulo scilicet, sicut diatessaron non ex solis duobus tonis constat, sed ex hemitonio, quod veteres λεῖμμα appellabant. Hujus quoque rationis tractatum habens, dixit, singulorum epitritorum esse quandam portioxiulam reliquam, hanc ipsam scilicet rationem hemitonii designans, quod ait tantum esse, quantum desit ducentis quadraginta tribus adversum ducentos quinquaginta sex, quo minus sit plenus epogdous numerus.

XLVII. Quare rursus tertia est facienda descriptio, quæ subest; ut non solum intelligendo, sed videndo etiam asequamur, quid sit et quantum, illud quod epitritis deest epogdoa ratione dimensis. Sumuntur itaque majores numeri, ut totius vocis densitas, et omnis quasi quædam constipatio, procedat, admittente id fieri majorum summarum capacitate.

Descriptio tertia, quæ est harmonica, juxta epogdoam rationem modulans utramque symphoniam diatessaron et diapente.

		intervalla.	
Octava 192.	CXCH.		
	Tonus s. epogdous.	XXIV.	64. Epitritus s. Quarta.
	CCXVI.		
	Tonus.....	XXVII.	
	CCXLIII.		
	Semiton. s. λεῖμμα.	XIII.	128. Hemiolios s. Quinta.
	CCLVI.		
	Tonus.....	XXXII.	
	CCLXXXVIII.		
	Tonus.....	XXXVI.	
	CCCXXIV.		
	Tonus.....	XL.	
CCCLXIV.			
Semiton. s. λεῖμμα.	XIX.		
CCCLXXXIV.			

XLVIII. Quis igitur primæ portionis numerus conveniet institutæ ratiocinationi? Nimirum centum nonaginta duo, quem sic invenio. Sumo eum, qui ante omnes numeros ex tribus partibus constat, id est ternarium. Hunc octies sibi complica: nascetur vigintiquatuor numerus. Hunc ipsum vigintiquatuor numerum octies supputo. Invenitur is qui quaeritur, numerus centum nonaginta duo, cujus tertia pars est sexaginta quatuor, dimidia vero nona-

ginta sex. Sed quia epogdoi rationem discutere institui- mus, adhibeo alium limitem, distantem ab eo, duplicem ejus qui est in summa, trecentos octoginta quatuor. Dico numerum, ducentos quinquaginta sex, epitritum esse ejus numeri, quem constituimus summum limitem, id est centum nonaginta duorum. Habet enim hunc ipsum numerum centum nonaginta duo, et tertiam partem ejus sexaginta quatuor, cujus limitis centum nonaginta duo epogdous numerus est ducenti sexdecim. Habet enim in se totum limitem centum nonaginta duo et ejus octavam partem viginti quatuor. Hujus ipsius ducentorum sexdecim numeri epogdous est is, qui est in summa, ducenti quadraginta tres. Continet enim ducentos sexdecim, et eorum partem octavam, id est, viginti septem. At vero ducentorum quinquaginta sex, quem epitritum diximus esse centum nonaginta duum numeri, epogdous est is, qui summam complet ducentorum octoginta octo. Habet enim eundem, et octavam partem ejus, hoc est triginta duo. Hujus ipsius numeri, qui est in ducentis octoginta octo, epogdous numerus est trecentorum vigintiquatuor, habens ipsum, et octavam partem ejus, hoc est triginta sex. Rursus ipsius numeri trecentorum vigintiquatuor epogdous numerus est is, qui habet summam trecentorum sexagintaquatuor semis. Habet enim ipsum, et ejus octavam portionem, quadraginta semis.

LXIX. Supersunt duæ summæ, una quæ est in ducentis quadraginta tribus; alia, quæ est in ducentis quinquaginta sex. Non possumus dicere, ducentos quinquaginta sex ducentorum quadraginta trium epogdous esse. Non enim numero ducentis quinquaginta sex, numerus ducenti quadraginta tres totus continetur, et ejus octava pars. Est etenim octava pars ducentorum quadraginta trium, triginta et prope semis. At inter ducentos quinquaginta sex et item ducentos quadraginta tres soli intersunt tredecim numeri. Non igitur epogdoi ratio inter hos numeros conservari potest. Et quoniam epogdous in numeris idem est, qui est in musica tonus, perspicuum est quantum ad complendum tonum desit supradictis inter se numeris comparatis.

Nec vero integrum hemitonium conservari potest, unde recte addit, *ita ut ad perfectam cumulatamque perfectionem deesset aliquid epitrito, tantum scilicet, quantum deest habita comparatione ducentis quadraginta tribus adversum ducentos quinquaginta sex.* Quæ ratio invenitur etiam in certis numeris, qui sunt in formula. Certe conveniens oratio disputanti. Iste enim Timæus, qui in hoc libro tractat, ex Pythagoræ magisterio fuit, quem rationabiliter inducit Plato domesticis, et familiaribus sibi, probationibus utentem, docere animæ naturam congruere numeris, concinere etiam modulationibus musicæ.

L. Nunc quoniam ex quibus constet anima mundi virtutibus, velut ex partibus membrisque coagmentata, iisdem virtutibus, et quemadmodum natura ejus nume-

ris modisque conveniat, palam factum est : quod, illud propositum exsequens, ad hoc tractatum descenderit Plato, manifestandum est, ut rationabili ductu ad destinatum operis effectum ratione, hac via pervenerimus. Vult igitur animam sensilis mundi, tanquam permissa usurpandi licentia, nasci; cognitricem tamen rerum omnium, quæ sunt tam intelligibiles quam sensiles. Est porro Pythagoricum dogma, *similia non nisi a similibus suis comprehendendi*. Quod etiam Empedocles sequens, ait in suis versibus :

*Terram terreno comprehendimus, aethera flammis,
Humorem liquido, nostro spirabile flatu,
Pacem tranquillo, titem quoque litigioso.*

Hæc quippe constituere elementa, et initia universitatis, ex quibus animæ quoque censebat constare substantiam. Proptereaque penes eam omnium rerum esse plenam scientiam, simili suo similitudinem habentia comprehendentem.

LI. Atque ipse etiam Plato hoc ipsum asserens, animam ex omnibus initiis conflari, ut et ipsorum initiorum, et quæ initia sequuntur, et prorsus omnium rerum existentium scia esset, ac de omnibus judicaret. Denique, postquam commiscuit eam ex iis virtutibus, ex quibus componendam putavit, et compositam divisit in partes, juxta quasdam geometricas, et arithmeticas, et musicas rationes, hoc addidit;

Ταύτην οὖν τὴν ζύστασιν πᾶσαν διπλὴν κατὰ μῆκος σχίσας, μέσῃ πρὸς μέσῃ ἑκατέραν ἀλλήλαις οἷον προσβαλὼν κατέκαμψεν εἰς κύκλον, ἑνωσάσας αὐταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ κατακτινῶ τῆς προσβολῆς, καὶ τῇ κατὰ ταῦτα καὶ ἐν ταύτῳ περιχωμένῃ κινήσει περὶ ἑαυτὰς ἔλαθε, καὶ τὸν μὲν ἕξω, τὸν δ' ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων.

Ἄτε οὖν ἐκ τῆς ταυτοῦ καὶ τῆς βατέρου φύσεως ἐκ τε οὐσίας τριῶν τούτων συγκαθεύσασα μοιρῶν, καὶ ἀνὰ λόγον μερισθεῖσα καὶ ἑνωθεῖσα, αὐτῇ τε ἀνακυκλομένη πρὸς αὐτήν, ὅταν οὐσίαν σχεδαστήν ἔχοντός τινος ἐγράφηται καὶ ὅταν ἀμέριστον, λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς, ὅτω τ' ἂν τι ταῦτόν ἢ καὶ ὅτου ἂν ἕτερον, πρὸς ὅ, τι τε μάλιστα καὶ ὅπη καὶ ὅπως καὶ ὅποτε ξυμβαίνει κατὰ τὰ γινόμενά τε πρὸς ἑκάστον ἑκάστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα ἀεί.

Hanc ipsam unamque ejus seriem secuit in longum, et ex una duas fecit, casque mediam medix in speciem Græcæ litteræ coarctavit, curvavitque in orbem, quoad coirent inter se capita : orbemque orbi sic inseruit, ut aller eorum adverso, aller obliquo circuitu rotarentur.

Itaque ut ejusdem diversaque natura cum essentia mixtis coagmentata, indigete motu, et orbiculata circulatione, in se ipsam revertens, cum aliquam vel dissipabilem substantiam offenderit, vel individuum, facile recognoscit, quid sit ejusdem, individuaque, quid item diversæ dissolubilisque naturæ : causasque

omnium, quæ proveniunt, videt; et ex iis quæ accidunt, quæ sint futuræ metitur.

LII. Ex quo perspicuum est, cum sint antiquissima initia rerum, essentia, sive substantia, et hæc duplex, altera individua, dividua altera, naturæque gemina diversitas longe vetustissima, conflata animam ex utraque substantia, eademque et item natura diversa, constare ex omnibus originibus. Ideoque naturam ejus numerorum naturæ maxime convenire, quos constet antiquiores esse etiam ipsius geometricæ formis. Geometricæ formæ in aliquo numero inveniantur necesse est, ut trium, et quatuor, et item plurium laterum figuræ, rursum, quæ vocantur ἑξάεδρα, et ὀκτώεδρα initia : hæc quippe sine numeris esse non poterant : numeros vero sine his formis esse nihil impedit. Sic igitur antiquissima numerorum initia esse inveniuntur in omnibus rationibus. Ipsorum porro numerorum initia et principia sunt singularitas, et item duitas. Siquidem has duas ceterorum numerorum origines esse constat. Qua ratione concluditur, animam ex duplici concretam substantia, geminaque natura numerorum potentia concinentem, vivificantemque celestia corpora, animalique, in quibus ratio sit, et disciplina, habere omnium rerum conscientiam, ex quarum potentiis ipsa constat.

LIII. Hæc est illa rationalis anima Mundi, quæ gemina juxta meliorem naturam veneratione tutelam præbet inferioribus, divinis dispositionibus obsequens, providentiam nativis impertiens, æternorum similitudine propter cognationem beata, dissolubilitatem rerum auxiliatrix, et patrona, cujus in consulendo, ratiocinandoque, virtutis in moribus hominis apparent insignia, qui cultor eximius Dei diligentiam mansuetis impertit animalibus. Iisdem quippe virtutibus animæ, quibus sensilis mundus fovetur, quando ad ceteros vitales vires, qui sunt communes hominibus, et bestiis, stirpibus etiam, id est, crescendi, movendi semel, appetendique, et imaginandi, accedens ratio propriam hominis animam perficit, ut non solum vitæ compos sit, sed etiam bene vivendi non desit optio. Atque ita naturalis et rationalis item animæ contubernio vita hominum temperatur.

LIV. Quod quidem verum esse testatur eminens quædam doctrina sectæ sanctioris, et in comprehensione divinæ rei prudentioris, quæ perhibet Deum absoluto illustratoque, sensili mundo, genus hominum insituentem, corpus quidem, ejus parte humi sumpta, juxta hanc effigiem ædificasse, formasseque : vitam vero eidem ex convexis accersisse cælestibus, postque intimis ejus inspirationem proprio flatu intimasse, inspirationem hanc Dei consilium, animæque consilium, significans. Et ratio Dei, Deus est humanis rebus consulens, quæ causa est hominibus bene beateque vivendi, si non concessum sibi munus summo a Deo negligant. Ac de anima quidem mundi, ex duabus essentiis, ejusdemque et item naturæ diversæ concretione conflata, deque divisione ejus juxta rationes, harmoni-

cam, arithmetica, geometrica, facta, quove modo natura ejus numeris sonisque conveniat, satis dictum est.

LX. Nunc quemadmodum animæ sectio sectioni cælestium membrorum inflexionique conveniat colorum, quorum motibus concurrat animæ conventio, prosequemur. Artificialiter quippe satis agit, ut ostendat animam pari, qua cælestia, ratione institutam, facile cognationem suam recognoscere : vel quia dogma ejus hujusmodi est, universi motus initium penes id esse, quod ex seipso movetur; nec est quicquam, nisi anima, quod ex se movetur. Unde perspicuum est, eandem esse mundi quoque motus originem, et causam. Fertur porro mundus in gyrum. Prius igitur animæ motus gyri circuit anfractibus, ut omne cælestis convexi corporeum iisdem orbitis circumferatur. Quod autem ex seipsa moveatur anima, declarat, cum differentiam faciens opinionum, et scientiæ, dicit hæc :

Ἄγε οὖν ἐκ τῆς ταύτης καὶ τῆς θατέρου φύσεως ἐκ τε οὐσίας τριῶν τούτων συγκραθεῖσα μερῶν καὶ ἀνὰ λόγον μερισθεῖσα καὶ ἐνδεδεῖσα, αὐτὴ τε ἀνακυκλουμένη πρὸς αὐτήν, ὅταν οὐσίῳ ἀσθεταῖν ἔχονταί τινες ἐφαπτοῦναι καὶ ὅταν ἀμεριστον, λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς, ὅτι τὸ καὶ τὸ ταύτων ἦ καὶ ὅτου ἂν ἕτερον, πρὸς ὃ, τι τε μάλιστα καὶ ὅπου καὶ ὅπου καὶ ὅπου συμβαίνει κατὰ τὰ γινόμενά τε πρὸς ἕκαστον ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταῦτα ἔχοντα ἀεὶ. Λόγος δὲ ὁ κατὰ ταῦτον ἀληθὴς γινόμενος, περὶ τε θατέρου ὧν καὶ περὶ τὸ ταύτων, ἐν τῷ κινουμένῳ ὑφ' αὐτοῦ φερόμενος ἀνευ φθόγγου καὶ ἤχης, ὅταν μὲν περὶ τὸ αἰσθητὸν γίνηται καὶ ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὁρθὸς ὧν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαγγέλη, δόξαι καὶ πίστει γίνηται βέβαιαι καὶ ἀληθεῖς· ὅταν δὲ αὐτὴ περὶ τὸ λογιστικὸν ἦ καὶ ὁ τοῦ ταύτου κύκλος εὐτροχὸς ὧν αὐτὰ μνήσῃ, νοῦς ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται. Τούτω δὲ ἐν ᾧ τῶν ὄντων ἐγγίγνεσθαι, ἂν ποτὲ τις αὐτὸ ἄλλο πλὴν ψυχῆν εἴπῃ, πᾶν μᾶλλον ἢ τάληθές ἐρεῖ.

U^t igitur ex ejusdem et diversi natura cum essentia mixtis coagmentata, indigete motu, et orbiculata circuitione, in se ipsam revertens, cum aliquam vel discipabilem substantiam offenderit, vel individuum, facile recognoscit, quid sit ejusdem individuumque, quid item diversi dissolubilisque naturæ : causasque omnium, quæ proveniunt, videt, et ex iis quæ accidunt, quæ sint futura metitur, motusque ejus rationabilis, sine voce, sine sono, cum quid sensibile spectat : circulusque diversi generis sine errore fertur veridico sensu, et recta nuntiante, cunctæ animæ rectæ opiniones, et dignæ credulitate nascuntur. Porro cum individuum genus semperque idem conspexerit ea quæ sunt, motu intimo fideliter nuntiante, intellectus et scientia convalescunt. Quæ quidem omnia in anima fieri, eidemque insigniri, palam est.

LXI. Hoc idem aliquanto apertius significat in Phædro, dicens ita : Omnis anima immortalis : quia, quod semper movetur, semper in vita est. At vero quod

aliud movet, aliunde sumpta virtute motus, pausam movendi patiens, pausam quoque vitæ patatur necesse est. Solum ergo quod seipsum movet, ut quod nunquam motum suum deserat, nunquam movere se desinit. Quin ceteris etiam, quæ motum ex natura sua non habent, fons et initium motus fit. Initium porro sine ortu, quando, quæ gignuntur, ex initio creantur, ipsum porro ex nullo initio. Nam si ex aliquo, initium non erit initium, quando cuncta, quæ gignuntur, ex initio sint oportet : et quia caret generatione, caret etiam morte. Quippe, initio sepulto, nequè ipsum ex aliquo reparabitur, nec quicquam ex eo. Nimirum enim ex initio cuncta, quæ sunt generatione, subsistunt. Sic ergo motus quidem initium, quod intimo et genuino motu movetur; hoc porro neque nasci, neque emori, fas est. Aut omne cælum omnemque genituram labefactatam consistere, nec ullum remedium fore quo demum, quæ moveri conservationis rerum exigat causa, recreentur. Quare ostensa immortalitate ejus, quod ex se movetur, animæ mentisque immortalitas revelata est. Etenim omne corpus, quod quidem habet intra se motuum vigorem, cum anima est : quod vero extra, sine anima : siquidem hæc animæ natura sit. Quod cum ita sit, apparet, animam solam esse, quæ ex seipsa moveatur, proptereaque positam extra ortus interitusque necessitatem.

LXII. Ταύτην οὖν τὴν ἕξτασιν πᾶσαν διπλὴν κατὰ μῆκος σχίσας, μέσῃ πρὸς μέσῃ ἑκατέραν ἀλλήλαις ὡς γ προσβαλὼν κατέκαμψεν εἰς κύκλον, ἐναΐδας αὐταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ καταντικρῷ τῆς προσβολῆς, καὶ τῇ κατὰ ταῦτά καὶ ἐν ταύτῳ περιχωμένῃ κινήσει περίε αὐτάς ἐλαβε, καὶ τὸν μὲν ἔξω, τὸν δ' ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων. Τὴν μὲν οὖν ἔξω φορὰν ἐπεφήμισεν εἶναι τῆς ταύτου φύσεως, τὴν δ' ἐντὸς τῆς θατέρου. Τὴν μὲν δὲ ταύτου κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγε· τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερά. Κράτος δ' ἔδωκε τῇ ταύτου καὶ ὁμοίου περιφορᾷ, μίαν γὰρ αὐτὴν ἄσχιστον εἶασεν. Τὴν δ' ἐκτὸς σχίσας ἐξαχῆ, ἐπτά κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἑκάστην οὐσῶν ἑκατέρων τριῶν κατὰ τάναντία μὲν ἀλλήλοις προσέταξεν ἴσους τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως, τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως ἐν λόγῳ δὲ φερομένους.

Hanc igitur, inquit, constitutionem Deus tanquam seriem in longum scidit, et ex una duas fecit, easque mediam mediæ, in speciem X litteræ Græcæ, coarctavit, curvavitque in orbem, quoad coirent inter se capite : orbemque orbi sic inseruit, ut alter eorum adverso, alter obliquo circuitu rotarentur. Et exterioris quidem circuli motum eundem, quod erat ejusdem naturæ consanguineus, cognominavit; interioris autem, diversum. Et exteriorem quidem circuitum, quem eundem cognominatum esse diximus, a regione dextera per sinistram latus usque ad dexterum in-

flexit : diversum vero, per diametrum in sinistrum latus eidem et simili illi circumactioni virtute pontificioque rotatus dato. Unam quippe, ut erat, eam et indivisam reliquit. Interiorem vero scidit sexies, septemque impares orbes fabricatus est juxta dupli et tripli spatia : orbesque ipsos contraria ferri jussit agitatione. Ex quibus septem, tres quidem pari velocitate, quatuor vero et siimel ipsis et ad comparationem ceterorum dispari dissimilique, sed cum ratione, motis.

LVIII. Rursum quo etiam expertibus astronomiæ, ascensio tradatur aliquatenus, ea quæ ad præsentem tractatum pertinent, breviter, dilucideque, prout natura eorum est explicabuntur. Ait Plato, mundi formam rotundam esse, et globosam; terram item globosam, in medietate mundi sitam, eamque puncti quidem instar obtinere, quod ad positionem pertinet : quod vero ad exiguitatem, notæ, cum universæ rei magnitudine comparatam. Sed, opinor, dixisse hoc eum non sufficit, nisi hoc ita esse evidentibus ostendatur rationibus. Quatenus igitur mundi forma teres et globosa? Principio cælestium ignium ortus, velut emergentium ex imo, peragrationesque cum certis exaltationibus et deinceps descensionibus, usque ad occasum submersionem, eorumque rursum ipsorum ortus ex eodem loco, et item occasus in occiduum mare, testantur ambire se diebus et noctibus cæli extimam superficiem. Dehinc quod ex qualibet regione terræ dimidia, et in summitate posita mundi pars videatur a nobis, inferior vero non videatur, nisi dierum et noctium vicibus, et successione, superior reddita, objecta, et visui nostro obsistente, terra. Tum quod ex omni visu omnes lineæ undiqueversum porrectæ, usque ad extimos ambitus cæli æquales videantur, similiter ut circuli, cujus a puncto radii pervenientes usque ad extimam circumactionem, æquali mensura sunt. Præterea quod signifer circulus obliqua vertigine levans in ortum signa, certa ex adverso consistentia, diametroque distantia, signa alia signis orientibus condat, et premat in occasum. Item ut in rotæ vertigine, cujus cum certa pars ascendat, descendit ejus adversa : quod in alia forma, nisi in sola rotunditate, non provenit.

LIX. Sphæræ autem similitudo in effigie terræ multimode comprehenditur, vel quod non iisdem momentis temporum dies ubique illucescit, noxque succedens umbras facit, sed tam ortus quam occasus in eois quidem citius fiunt, in occiduis vero regionibus tardius, ut perspicuum sit esse aliquam elatiorem eminentiam inter utramque cæli plagam, quæ objecta, priusquam sol fiat excelsior, teneat noctis umbras. Vel quod lunæ defectus, idem ubique eodemque momento accidens, diversis temporibus notatur, orienti quidem vicinis regionibus tardius, ceteris vero pro locorum diversitate, propter anfractus, metasque, et naturales eminentias terræ, non iisdem ubique curculis illustrante sole terræ plagas : ideoque luci ejus e diverso terrenis umbris etiamnum obstantibus, et a lunæ

illustratione prohibentibus, cum lunæ labor nocturna tempestate fiat. Quid? quod globositas terræ liquido apparet, item aquiloni septemtrionique, et item austro meridiæque, subjecta, cum ex utraque regione huc atque illuc nocturnis itineribus commeantes incognitas sibi stellas spectant cum admiratione novitatis; cum sit evidens non regionum stellas esse proprias, sed homines impediri, quo minus omnes videant, sciantque terræ molibus, atque exaggerationibus visui objectis. Ex quo concluditur, terram sphæræ globo similem esse, cujus ex omnibus regionibus crescere in molem superficies comprehendatur.

LX. Idem hoc etiam naturaliter intelligi, et comprehendendi, potest. Siquidem omnia quæ in aliquo sunt pondere, undique, et ex qualibet parte, directo tenore descendunt, ad unum punctum medietatis commeant, omnia descensus rigidi tractus faciunt, in modum et speciem linearum, a latiore exordio profectarum, et angustiore semper tramite usque ad puncti sedem pervenientium, eandem puncti sedem æqualibus undique circumstantibus angulis, quæ est imago rotunditatis. Porro quod omnia in qualicumque pondere festinant ad medium, sic probatur, quod etiam vi extrinsecus adhibita sibi pleraque pondera, ubi primum vis recesserit, secundum naturam prona in terram ferantur : ut in jaculorum tormentis, quæ quam diu viget pulsus, suspensa volitare, et secare auram, videntur : ubi porro vis illa, quæ impellebat, defecerit, converso mucrone descendunt, ad terram, quæ medietas mundi est, festinantia.

LXI. Maris etiam, et totius aquæ, quum est in tranquillitate stabili, forma, et species, apparet globosa. Quæ enim stantes in littore videmus ultra fretum, ut arborem turremve, aut etiam in eodem freto navem : hæc jacentes, exæquata facie visuque, cum dorso et superficie maris, aut omnino non videmus, aut multo certe minora, quam prius videbantur : obsistente videlicet contemplantibus marina incurvitate. Atque etiam in navigando sæpenu-mero, cum de navi terra nondum videretur, ascensa arbore videntur naufræ, scilicet ut prætexto opposita molis emenso, libero jam ex altiore despectu subjecta undique considerentur. Artificialiter quoque considerantes, invenimus aquæ placidæ, et quiescentis globositatem. Siquidem natura tributum sit, ut ex superioribus locis humor in depressiora defluat. Sunt porro celsiora quidem, ea quæ a puncto terræ plurimum distant : humiliora vero, quæ minimum. [Vide figur. V.] Quare si ponamus aquæ superficiem planam, in directa et linea positam $\alpha \beta \gamma$, dehinc a puncto terræ, utpote x , sursum versum ducatur linea $x \beta$: jungantur autem extimæ superficiei partes duabus lineis his $x \alpha$, et $x \gamma$, majores erunt utraq; lineæ, $x \beta$ lineæ comparatæ : quas si exæquare voluerimus, perveniet incrementum usque ad $\beta \eta$, et erit vera superficies in $\alpha \eta \gamma$. Itaque ex superioribus partibus tam α quam γ fluet aqua in humiliorum β , usque eo quoad completo vase a fundo x contegatur incremento aquæ etiam β , et perve-

niatur usque ad π , quoad æquabiliter se per omnia membra fundat aqua cum ambitu curvabili. Ex quo perspicuum est, marinam quoque, et totius aquæ superficiem globosam esse, siquidem una eademque sit ratio universalitatis et partium.

LXII. Quod si quis ad cacumina montium prolixitateque, et saxosam asperitatem dispiciens, similem dicet esse ad tornum lævigatæ pilæ, non recte sentit. Non enim nos terram globum esse dicimus, sed globosam: nec pilam, sed similem pilæ. Certe totius terræ magnitudinem animo rationabiliter concipientes, veritatem non visu et sensibus investigamus, sed ad rationis, intelligentiæque remedia potius examinationem deducimus.

LXIII. Nunc jam, quo pacto mediam mundi sedem obtineat, considerabitur. Opinor, si media non est, atque a medietatis rigore deflexit, non ex omni, et ex qualibet sui parte, dimidietatem cœli supra se, dimidietatem vero alteram infra se habebit: nec lineas porrectas ex qualibet nota et usque ad extremum ambitum mundi pervementes, æquales invicem et æqualia spatia linearum non esse, nullus docet. Minime ergo a medietate deflectit. Quod vero, cum amplitudine universæ rei comparata, notæ obtineat modum, declaratur acie verutorum, qui *γνώμονες*: appellantur a mechanicis, ad faciendam solaris umbram, qua declarantur horæ. Quippe mechanici horologia instituentes, per omnes provincias, omnesque etiam plagas habitabiles, sumunt sibi promiscue atque indifferenter, horum ipsorum gnomonum mucrones pro puncto, et medietate, solstitialis pilæ: nec errant. Ergo, si est una, vera et certa, medietas solstitialis pilæ, omnes autem notæ atque omnia puncta ex omni regione terrarum assequuntur veram istam solis medietatem: perspicuum est, quod omnis terra puncti vicem habeat, adversum solis globum comparata. Sed de forma quidem totius mundi, et etiam terræ, hoc amplius de ejusdem media positione, comparatione quoque adversum universi corporis immensitatem, hactenus dictum.

LXIV. Sed enim cœlitis sphaera vertente semet circa polos, et manentes semper, polos, continuantemque eosdem polos axem, cui adhæret medio media tellus, comitatur vertiginem cœlestis sphaeræ stellarum omnium populus, et promiscue signa cœlestia, gyris æquabiliter ex propria conversione distantibus depingentia circulos adversos atque obvios axi, quorum multitudo vincit dinumerationem. Pauci tamen nobili celebres appellatione, quos scire utile est, ad spectaculum cœlestis choreæ. Unus qui excelso cognitoque nobis et perspicuo polo vicinus est, septentrionalis appellatur ob constellationem sibi sidus septentrionis. Alter adversus, æqualis huic juxta submersum latentemque semper polum, ipse etiam latens, antarcticus. Mediū et maximus omnium, bis dividens sphaeram, æquidialis, quem *ισσημερινόν* appellant, propterea quod subjectis sibi regionibus terræ noctes omnes diebus omnibus æquales exhibet: nihiloque minus in aliis quoque

minime subjectis sibi regionibus, quæ solis ortus et occasus vident, cum idem sol ad hunc se applicuerit circulum, pares horas diei noctisque metitur.

LXV. Inter hunc porro et arctos hac atque illac duo tropici, æstivus et brumalis: hic e regione nostra, vicinus aequiloni, æstivus: brumalis, austro propinquus. Per quos obliquus curvatur signifer, et ipse maximus circulus contingens tropicos singulis signis, æstivum quidem cancro, brumalem autem capricorno. Idemque æquidiale bis secat circulum, et ipse ab eo secatur toties per chelas et arietem, sub quem luna et sol feruntur, ceterique ignes, qui vocantur *πλάγηντες*: Phaenon, idemque Saturnus; et Phaethon, Jovis; Pyrois quoque Martis: item Lucifer Veneris, qui alio quoque censetur Hesperii nomine: præterea Stilbon, Mercuriale sidus. Dicitur etiam circulus finalis, quem noster visus imaginatur, *ὄριζών* Græco nomine, limitans mundum, dividensque in duas partes juxta hominum visum, quando objectu terræ, solum id hemisphaerium, quod superne fuerit, videtur: alterum interim latet sub australi polo, quem ut ait poeta:

Sub pedibus Styx atra videt manesque profundi.

Magnus et ipse et maximus, secans gemina sectione æquidiale atque Zodiacum. Unde fit, ut signorum diametro a se distantium alterum quidem in ortu, alterum appareat in occasu. Hunc autem ipsum bifariam dividit meridialis, qui *μεσημερινός*: dicitur, maximus hic quoque per ambos curvatus polos. Sed qui rectus intelligitur adversus lineam quem urget, meridialis appellatur, quia medio die per eum sol, excelso itineris elatior, terram directo despicit nutu. [Vide figuram VI, in fine voluminis.]

LXVI. Sed æquidialis quidem et qui latera ejus circumstant tam magnitudine, quam positione, fixi confirmatique. Zodiacus autem, magnitudine quidem fixus, et firmo cardine, positione etiam juxta cœlum rata: juxta nos tamen præponderat, pro obliquitate varie nutans, aliterque nobis, atque aliter insistens. Meridialis quoque, et item finalis, quod ad magnitudinem spectat, vigorati sunt, quippe maximi, sed positione nutant per diversas terræ plagas, his et item aliis, se applicantes. At vero vicini polis, id est septentrionalis, et huic diversus, antarcticus, neque magnitudine, neque positione, solidati sunt; sed pro differentia regionum, aequilonianæ, itemque australis, apud quosdam majores, apud alios minores putantur: contra mediterraneum tamen terræ, ubi sub æquidiale circulum zona se porrigit, exusta ardore flammanti, proptereaque inhabitabilis est: utrisque polis illic visibilibus et perspicuis, per quos limes it partes mundi determinans.

LXVII. Etiam illud addendum, ceteros circulos, id ipsum esse, circulos, juxta definitionem, quæ docet: circulum esse planam figuram, quam una linea circumducta contingat. Itaque singulos singulis lineis circumductis contineri. Signiferum vero ex multis constare, in speciem

circuli tympanorum, in cujus latitudine signorum adumbrantur figuræ. Secat porro latitudinem ejus circulus qui inter signa medius appellatur, existens maximus, contingens utrumque tropicum, æquidiale bis secans. Reliqui extimi duo signiferæ latitudinis circuli hujus ipsius, qui inter signa medius vocatur, breviores sunt.

LXVIII. Igitur fixæ quidem stellæ nec errantes, et item poli, cum maxima, cunctaque amplexu proprio continente sphæra, quæ ἀπλανής vocatur, circumferuntur una simpliciter circa illam agitatione, adherentes ei, quaque circumegerit circumactæ, unam et eandem semper positionem obtinentes, ordinemque immutabili tenore servantes, neque unquam in conformatione, vel in ortu, vel in quantitate, vel etiam in colore admittentes ullam mutationem. Sol vero, Luna, et ceteri quinque, qui vocantur planetae, una quidem majoris globi conversione rapiuntur ab oriente in occidentem per dies singulos, item ut illæ ratae atque inerrabiles stellæ. Varias tamen alias agitationes facere videntur, cum vel in prætereuntis signi locum migrant, tanquam universi globi motui contrarios motus agentes, vel cum ab aquilonianis ad australia, et contra, latiore deflexione oberrant, atque ab æstivo ad brumalem tropicum et inde demum ad æstivum revertuntur. Cujus quidem causa esse signiferi orbis latitudo æstimatur. Atque etiam in ipsius Zodiaci latitudinem obliquam modo ad aquilonem, modo ad austrum, revertentes, cum quidem aquiloni se applicant, elatiores; cum vero austro, humiles cognominantur: idque ipsum non omnes peræque, sed aliæ magis, quædam minus. Videtur etiam nonnulla inventibus in quantitate diversitas. Siquidem e longinquo minores: de proximo, cum ad ima vergunt, majores videantur necesse est, proptereaque etiam in motu non æqua velocitas: quod æqua signorum dimensa non æquis videntur conficere temporibus: sed citius quidem tunc, cum ex proximitate majores apparent: tardius vero, cum, longius a terra remoti, minores videntur.

LXIX. Evagatio tamen in latum, quæ fit in Zodiaco, non æqua est omnium. Quippe solis minor, quam ceterorum ignium: tota enim evagatio sub unius portionis æstimatione venit. Lunæ vero, et Luciferi, juxta opinionem veterum virorum, longe major, ad duodecim fere portiones: Mercurii fere ad octo portiones: Pyrois, et Phaethontis, ad quinque: Saturni, ad tres portiones. Obeunt porro signiferi orbis circulum in longum, id est, qua finis exordiique confinium est; Luna quidem, dierum et noctium spatiis XXVII et tertia parte nocturni diurnique dimensis. Sol item anno, id est CCCLXV diebus, et propemodum quarta diurni et nocturni spatii. Lucifer et Stilbon, imparibus quidem gressibus, iisdem tamen pæne temporibus, quibus sol, cursus conficiunt; modo incitato volatu comprehendentes eum, modo pigro tractu demum ab eodem comprehensi: Pyrois, pæne biennio. Phaethon, prope annis XII. Phænon, triginta annis modico minus. Proptereaque solis pera-

grationibus effulsionibusque et obscurationibus, quas ortus et occasus vocamus, minime concurrunt. Quippe luna quidem, post conventum coitumque solis, quia prior convenit ad destinatum, prior vesperi semper apparet: et exoriens matutina conditur in occasum. Contra Phænon, Phaethon et Pyrois, quia tardius quam sol signorum spatia peragunt, tanquam ab eo comprehensi, et præferiti, semper vespere occidentes, exoriuntur matutinæ lucis auspicio. Lucifer porro et Stilbon, concurrentes soli, juxtaque eum plerumque comitantes, comprehendentes etiam, et ab eo invicem comprehensi, siquidem vespere orientur, conduntur in aliam vesperam: si matutino illucissent, in aliud mane mergentur. Etenim ceteris erraticis stellis, a sole longo intervallo recedentibus, ut plerumque diametro distent, Stilbon et Lucifer circa solem semper videntur. Stilbon quidem XX momentis non amplius, id est, duabus unius signi partibus vel ad aquilonem, vel nonnunquam ad austrum propensior. Veneris vero prope L momentis ad orientem occidentemque discedens.

LXX. Ortus autem varie dicitur. Proprie quidem prima stellarum et solis effusio, et ultra finalem circulum elatio. Promiscue vero, primus splendor solis invehentis diem; hunc poetæ jubar, et interdum auroram, cognominant. Tertia, quæ appellatur acronychos, quum sole occidente astrum diametro distans in parte orientis videtur. Similiter occasus, proprie quidem primus descensus infra circulum limitantem. Aliter tamen etiam prima stellæ alicujus obscuratio, sole obumbrante. Tertia acronychos, quum sole occidente diametro distans mergitur stella. Ortuum vero, et occasuum, quorum sol auctor est, hoc est effulsionum et occultationum, quidam matutini, quidam vespertini sunt. Matutinus ortus dicitur, quoties solis splendore prævento stella quæpiam ante ortum ejus apparet, ut canicula. Vespertinus, cum post occasum solis primitus exoriens astrum videtur, ut lunam novam dicimus exoriri. Similiter occasus matutinus quidem, quoties stella ea, quæ pridie ante solem orta erat, proximate sibi sole splendore ejus obumbrata, obscuratur, et latet, ut lunam videmus. Vespertinus vero, cum in casu positam stellam aliquam sol consecutus primam eam corusco splendore condit.

LXXI. Positionem vero atque ordinem collocationis globorum, vel etiam orbium, quibus collocati feruntur planetae, quidam ex Pythagoreis hanc esse dixerunt. Citimum quidem terræ præcipue esse lunæ globum, post quem Mercurii secundo loco, supra quos Luciferi, superque eum Solis, ultra quos globum Martium, ulterius Jovium, ultimum vero, et vicinum aplanis stellisque adhærentibus ei, Saturnium sidus. Scilicet ut inter planetas Sol medius locatus, cordis, immo vitalium omnium, præstantiam obtinere intelligatur. Consentit his Alexander Milesius, ita dicens:

Sortitos celsis replicant anfractibus orbis:

Vicinum terris circumvolat aurea Luna :
 Quam super invehitur Cyllenius : alma superne
 Nectareum ridens late splendet Cytherea.
 Quadrifugis invectus equis sol igneus ambit
 Quartus et æthereas metas, quem deinde superne
 Despicit arripotens : sextus Phaethontius ardor
 Suspicit excelsum brumali frigore sidus,
 Plectricanæ citharæ septem discriminibus quos
 Assimilans genitor concordia examine junxit.

LXXII. Pythagoreum dogma est ratione hœrmonica constare mundum, cœlestiaque distantia congruis et consonis sibi invicem intervallis, impetu nimio et velocitate raptatim edere sonos musicos. Quem secutus Eratosthenes motu quidem stellarum sonos musicos edi consentit; sed ordinem collocationis non eundem esse dicit. Statim quippe post Lunam secundam altitudinem a terra dat Soli; memorans fabulose, Mercurium commenta recens a se lyra, cum cœlum ascenderet, primitus transeuntem per ea, quæ motu planetum ad organicum modum personabant; a se inventæ similem miratum, quod imago a se inventi operis in cœlo quoque reperiretur stellarum collocatione, quæ causa esset continentiæ, recensere, primum se a terra transmisisse Lunæ globum, post quem superasse solis, dehinc Mercurii Stilbontis, et ceterorum cum aplanî summa, et excelsa. Mathematici tamen neque hanc, neque unam omnes, ordinationem stellarum errantium ponunt; sed solem quidem post Lunam: ultra hunc autem, quidam Mercurium, quidam autem, alium aliquem ex residuis collocant. Plato etiam in hoc ipso Timæo primam altitudinem a terra usque ad Lunarem circulum; secundam usque ad solem liquido dimensus est: etiam in Politia, non ordinationem modo commemorans planetum, sed singulorum magnitudines, velocitates, etiam colores, hoc est splendores, ac serenitates notans, axem cœlitem fuso, circulosque axem ambientes, tam extimos, et vicinos polis, quam medios tres verticulis comparans.

LXXIII. Superest ut tractatui, qui est habitus de stellis errantibus, illud addatur; quasdam earum sequaces esse, quas appellant ὑπολειπτικά; mathematici, ut sol et luna sunt. Hi quippe ignes nunquam ad præcedentia signa transitum faciunt, sed ad ea semper, quæ sequuntur; proptereaque nec subsistunt in motu, nec regradantur unquam. Alias vero stellas nonnunquam præire, nonnunquam deseri, ut cetera, quæ interdum stare, interdum relire, pro spisso motu videntur. Est quippe sequacitas visum imaginatioque stellæ, velut ad sequentia signa pergentis, atque ad orientem transeuntis, ut a cancro ad leonem. Statio vero, visum, et imaginatio stellæ, diu manentis in eodem loco, juxta aliam fixam stellam, nec errantem. Porro regradatio, visum, et imaginatio stellæ post stationem, quasi ad contrarium iter prioris itineris provectio. Quæ omnia ita fieri nobis videntur, sed reapse non ita fiunt ut videntur. Causa vero erroris in contemplando ea est, quod cum per proprios orbis ferantur, seu

globos, iidem planetes, infraque ἀπλανοῦς orbis excelsa, nobis e regione terræ videntibus, objectu aerii corporis impediens aspectum, zodiacum exteriorem orbem peragere videntur.

LXXIV. Faciendum ergo est, ut expositis demonstratisque errorum causis, falsa opinio conquiescat. Est igitur totius mundi talis constitutio, ex corporibus materiisque integris, providentiæ gubernaculis, ad motum æternitati convenientem directa: motuique proprio similem formam præferens globeam. Verum ad dinumerationem conversionesque temporum, immutationesque et diversitatem terrenorum, stellarum errantium varius motus necessarius omnibus, qui nunc accidunt, proventibus auctoritatē dedit. Quippe simplex atque uniformis ἀπλανοῦς, utpote ejusdem nature, rata, atque eadem semper, conversio æqualis et ordinata: errantium vero orbiculata quidem et ipsa, sed neque æqualis, et inordinata, et varia, nec una, sed multiformis.

LXXV. At vero sub Luna usque ad nos, omne genus motuum, omne etiam mutationum, prorsus ut est in veteri versu Navii:

Exuvia, rabies, furiarum examina mille.

Namque generatio et item mors in isto loco; incrementa quoque et imminutiones: et omnifaria commutatio, transitioque ex locis ad loca. Quæ cunctæ passiones originem trahunt ex motu planetum. Quod tamen hactenus hac ratione dicitur, ne quis putet illa de æterna et beata generatorum et occiduorum causa, sic esse disposita, quin potius illa quidem habere congruum felicitatis suæ cursum: hæc vero ex accidenti quodam, et aliquatenus consentienti cum illis consortio initari, quoad possunt, divinam felicitatem. Ut enim universæ rei motus similis esset, semperque in orbem rotaretur ipsa hæc agitatio, vita, actus, atque operatio mundi existens, et vita divina: necesse fuit terram mediam manere, circa quam, quæ per medium ferrentur, irent. Terra porro manente, ignem diversam regionem capessere, levem, altivagam, quæ materiam sequebatur. Hisque late distantibus, ratio posebat, ceteras quoque aeris, et item aquæ, materias inseri medias, continuandi totius corporis causa. His porro ad unam veluti seriem continuatis, demum erat necesse, fore aliquam ad aliud ex alio elemento transfusionem, cum eorum silva sit utrobique mutabilis, ipsarum autem materialium vis, et natura, contraria.

LXXVI. Causa itaque mutationum ex vario motu planetum. Nam si una eademque esset, perinde ut fixarum stellarum, circumvectio, unum semper eundemque modum observantibus omnibus stellis, ne ista quidem ulla proveniret diversitas. At nunc conversiones, et æquinoctia processusque, et regradationes, per latitudinem perque altum maxime quidem Solis, et Lunæ tum, ceterorum quoque siderum, vices temporum mutant, et omnem istam important commutationem, atque inconstantiam. Quæ

quidem inconstantia, non ita ut nobis videtur, provenit. Nulla enim in divinis actibus inconstantia, sed, ut ita videatur, fit ex eo, quod illis positis et immobiliter adherentibus propriis circulis, per quos feruntur, æquales semper ordinatoque gressu, noster visus ferri ea per altiora convexa signiferi orbis imaginetur, ex ordinatione rati et æquabilis motus nascente motu præpostero juxta visum hominum consequenter. Est enim æqualis quidem motus, qui æqualia spatia æqualibus curricula temporum conficit, sine pigritia, vel incitatione. Ordinatus vero, in quo neque resistitur, nec retrorsum reditur, sed ad proxima quæque moderato incessu pervenitur. Videntur tamen aëris omnes quidem planetes non æquali motu, quidam tamen inordinata quoque agitatione ferri.

LXXVII. Quam igitur causam dicemus hujus erroris, et prætionis? Supra memoratam, a Pythagora intellectam, quod quum in globis suis consistentes ferantur, per Zodiacum ferri, languente visus acie, putentur. Id adeo in aliquo ex errantibus, immo in eo, per quem videntur omnia, sole consideretur. Sit enim Zodiacus circulus per $\alpha \beta \gamma \delta$ notas circumactus [vide figuram VII], cujus, et universi mundi, in medietate posita, juxta quod stipatam manere dicimus terram, litera sit, per quam lineæ duæ dirigantur, bis secantes circulum in æqualia dimensa quatuor, hæc $\alpha \gamma$, $\beta \delta$ diametros utraque intelligatur, α in exordio arietis locatum, β in exordio cancri. Item γ in regione libræ, δ capricorni. Ergo Sol accedens ad α , facere videtur æquinoctium vernale: ad β autem, æstivam conversionem. Item ad γ auctumnale, æquinoctium: ad δ , hiemalem conversionem. Æquales ergo partes mundi quatuor has $\alpha \beta$, $\beta \gamma$, $\gamma \delta$, $\delta \alpha$, iniquis et imparibus temporibus videtur circuire. Siquidem ex æquinoctio verno ad æstivam conversionem, spatium cæli quod interjacet, fere nonaginta quatuor et semis diebus et noctibus conficit. Ex conversione vero æstiva usque ad auctumnale æquinoctium nonaginta duobus et semis diebus et noctibus pervenit. Ab auctumnali porro æquinoctio pergens ad brumalem conversionem octoginta octo diebus pervenit, et octava parte unius diei. Residuum item spatium, quod inter brumalem conversionem et vernum æquinoctium interjacet nonaginta fere diebus, et parte octava diei, conficit. Proptereaque omnem circuli meatum trecentis sexaginta quinque diebus, ac noctibus, et parte quarta diei, prope modum obire consensu omnium creditur. E regione geminorum tardissimus, e finibus sagittarii volucer. Medius in transitione tam virginis quam etiam piscium. Fieri tamen non potest, ut contra naturam suam, divinitate præditam, faciat aliquid, vel patiat inordinatum. Ex quo apparet, per suum circulum et solem et ceteras stellas meantes æquabiliter, et ordinate, nobis e regione terræ spectantibus videri per $\alpha \beta \gamma \delta$ circulum, qui est non solstitialis, sed Zodiacus, meare.

LXXVIII. Quia igitur non per Zodiacum hunc circulum sol, sed per alium solstitialem, qui est ejus proprius, in-

cedit, siquidem utriusque circuli punctum unum et idem esset in θ : eadem ratione divisus solstitialis qua Zodiacus, in iisdem vitis et iniquitatibus, inveniretur, eodemque modo $\alpha \beta \gamma \delta$ circuli partes quatuor, pluribus has, paucioribus alias, obiret diebus. Sed si hæc contra naturam siderum falso putare homines non monstraverit, certe perspicuum erit, illius globi, per quem sol movetur, punctum in θ non esse. Ergo circulus vel intra se continebit θ , sed non ut punctum vel medietatem: vel per idem θ transiet, vel excludet omnino a gremio suo. At enim per θ , id est terram, ire solem impossibile est. Conflagrabit enim terrena solis ardoribus, semperque solis globo superiore existente, dies erit perpetua: nec eidem succedet nox, nunquam scilicet mergente sole. Superest igitur ut θ vel intra ambitum solstitialis circuli sit, vel extra. Utrumque enim assumptum rationem habere monstrabitur, id est aut θ intra solstitialis circuli ambitum esse, aut extra, modo epicycli. Quæ quidem res inter mathematicos disceptionem creavit. Siquidem alii sphaeris eccentricis, id est quæ terram intra se contineant quidem, sed non ut punctum suum, vehi planetas asserunt: alii epicyclis potius, hoc est, a terra separativis, nec imminentibus ei globis.

LXXIX. Sit igitur solstitialis eccentricus circulus $\epsilon \zeta \eta \kappa$, et habeat punctum sub $\epsilon \zeta$ ambitu immediate, scilicet ubi est μ . [Vide figuram VIII.] Hoc igitur circulo in trecentas sexaginta quinque partes cum quarta parte unius portionis diviso, ad earundem partium exæquationem, $\epsilon \zeta$ quidem ambitus nonaginta quatuor semis portionibus continebitur: $\zeta \epsilon$ vero nonaginta decem semis erit partium. Item $\eta \kappa$ octoginta et octo partes habebit, et unius partis octavam. Residuum ambitus $\kappa \epsilon$ ex nonaginta constabit partibus, et octava unius partis. Necesse est itaque, ut cum sol accedat ad eam partem, in qua est ϵ , nobis in puncto agentibus mundi totius, id est, terra θ , et inde quoad possumus, intuentibus, super a tunc ferri videatur: cum illa regio non solstitialis circuli, sed Zodiaci, sit multo altioris summitas, ad quam visus non potest pervenire. Atque ita per $\epsilon \zeta$ ambitum means æquabiliter, qui ambitus tribus ceteris major est, pluribus, ut necesse est, diebus majorem ambitum conficiens, ubi ad ζ pervenerit, ad β pervenisse videbitur: et tanquam $\alpha \beta$ peragrato ambitu, æqualem quartam partem zodiaci circuli pluribus, quam ratio æquabilitatis exigit, diebus obisse creditur. Rursumque $\zeta \eta$ ambitu sui circuli secundæ magnitudinis peragrato æquabiliter diebus nonaginta duobus semis (tot enim partium est idem ambitus) ubi ad η pervenerit, videtur nobis ad γ pervenisse: et $\beta \gamma$ ambitum, velut æqualem priori paucioribus diebus emensus. Eodemque modo $\eta \kappa$ minimum ambitum lustrans, utpote qui sit in octoginta partibus, et octava; ubi totidem diebus obierit, perveneritque ad κ , e regione θ spectantibus, videbitur quidem ferri supra δ , putabitur autem $\gamma \delta$ ambitum æqualem ceteris, paucioribus diebus obisse. Similique erroris perseverantia $\kappa \epsilon$ ambitu

emenso nonaginta diebus, et octava parte, juxta numerum portionum, representatusque demum in ϵ , finito anniversario anfractu, δ α ambitum putatur emensus, æqualem cæteris iniquo, et impari, gressu; nec in ϵ exordium sui circuli representatus, sed in α alieni, id est, Zodiaci circuli summitatem. Quod si duum circularum, id est, majoris Zodiaci et minoris solstitialis eccentrici, duo puncta conjungantur, et fiat μ θ , deinde per hanc ducta perrexit ν ξ linea, quia ϵ ζ η κ circuli punctum et medietas est μ , æquales erunt lineæ ν μ , μ ξ . Major igitur est ν μ linea, quam ξ θ . Multo igitur major ν θ quam θ ξ . Cum ergo sol per ν feretur longius a terra remotus, id est a θ , minor nobis videbitur e longinquo, etiam tardior: quod fit juxta quintam semis fere partem geminorum. Cum vero per ξ feretur, proximus terræ, major putabitur velociorque intuentibus: quod demum fit juxta quintam semis partem sagittarii. Mediæ vero tam staturæ quam velocitatis, cum aut pisces aut virginem transiet.

LXXX. Et quoniam solis motus intemperiem falso putari, demonstravimus in eccentricis circulis, nunc si, ut quidam putant, per epicyclos globos fertur, nihilominus moderatis eum gressibus temperatisque, conficere annuos cursus, exposita epicyclorum forma, docebimus. Epicyclus dicitur globus, qui per aliquem circulum fertur. (Vide figuram IX.) Sit igitur etiam nunc Zodiacus circulus, quem limitant notæ α β γ δ , solstitialis vero, excludens Zodiaci circuli punctum, id est ϵ ζ η κ , habens ipse proprium punctum μ , et a puncto quidem θ , intervallo autem μ , describatur circulus μ ν ξ : et ϵ ζ η κ epicyclus intelligatur cum universi mundi vertigine rapi, similiter ut ceteri ignes, ab oriente in occidentem, raptatu quotidiano, ferri tamen naturaliter adversum totius mundi volatum: solque cursus in eodem epicyclo constitutus, juxta totius mundi versionem moveri. Ergo ϵ ζ η κ epicyclus per descriptum μ ν ξ circulum naturali motu means, contra quam movetur totius mundi raptatio, moderate, et æquabiliter, anni spatium cursum istum conficiat. Solque item, in hoc eodem epicyclo constitutus, epicycli quidem sui motui contrarium motum moliat, mundi vero totius comitatum sequatur. Ibit ergo ϵ ζ η κ epicyclus per μ ν ξ circulum gradiens: et cum pervenerit ad ν literam, quartam mundi partem obibit. Tunc sol ab ϵ ad κ perget: erit ergo sol, ubi est ν litera. Nobis tamen a terra, id est θ , spectantibus directa visus acie videbitur esse apud notam β . Ita, cum quartam confecerit mundi partem, minorem quartam confecisse videbitur. Ac rursus idem epicyclus, e regione ν literæ profectus, perveniat ad ν et sol α κ ad η perget, erit ubi est ν . Nobis tamen directo visu intuentibus, videbitur esse, ubi γ litera. Ita, cum æqualem quartam mundi partem confecerit, a litera β usque ad γ literam, majorem quartam citius, et incitatius, videbitur peragrasse. Rursus idem epicyclus conficiat aliam mundi æqualem partem, id est ν ξ . Sol quoque item, ut in prioribus, ab η ad ζ pergat, erit ubi est ξ : nobis autem

videbitur, ubi est δ litera. Ita, cum æqualem quartam mundi partem peragraverit, majorem peragrasse putabitur γ δ Zodiaci circuli. Residuum demum quadrantem ξ μ idem obeat epicyclus, et cum pervenerit ad ϵ representatus post annum loco suo, videbitur tunc esse sol ubi est α , et putabitur Zodiaci circuli obrepisse notam δ α .

LXXXI. Qua ratione palam fit, etiam secundum epicycli motum, ea, quæ videntur nobis, aliter, quam reapse fiant, videri. Tardior enim, et minor visu, videtur sol, cum velut in geminis erit. Maximus vero, et incitatissimus, cum velut in sagittario. Nec immerito. Quippe ϵ ζ η κ epicyclo moto per μ ν ξ circulum, sol ab ϵ ad κ pergens, contra quam feratur epicyclus suus moram faciens, tardius ad ν deferetur, tardiusque μ ν obibit ambitum, multoque tardius Zodiaci circuli α β regionem existimatur obisse. Et rursus, epicyclo supradicto moto ad ν ambitum, sol demum ab κ ad η pergens, incurere videbitur mundi circumactioni, et, adjutus ab ea propere, et citius, obire Zodiaci quadrantem. Eodemque modo, epicyclo moto per ν ξ ambitum, sol demum ab η ad ζ pergens, tanquam præcurrens epicycli sui motum præcipitare cursum per Zodiacum videtur. Rursumque, eodem epicyclo moto per ξ μ ambitum, sol a ζ ad ϵ κ pergens, contra quam fertur epicyclus suus moram faciens, tardius ad μ deferetur, tardiusque ξ μ obibit quadrantem, multoque putatur tardius δ α Zodiaci circuli quadrantem peragrasse. Sic et epicyclus anno vertente conficiet cursum suum, et sol naturalem. Estque in solis circuitu maximum α θ ad ϵ , id est, a terra ad summam limitem solstitialis epicycli, minimum vero ad ejusdem infimum limitem.

LXXXII. Eodem modo ceteri planetes, cum in globis suis consistentes ferantur, per Zodiacum ferri nobis, ob supra demonstratas causas, videntur: tarditatisque, et celeritatis, idem intellectus, in omnibus erraticis, rationem assequetur: licet diversis temporibus ceteri, nec in iisdem, quibus sol, cursus suos peragant; usque adeo, ut quidam eorum propter nimiam tarditatem, interdum consistere, interdum repedare videantur. Sol enim minorem, utpote anniversarium circulum lustrans, minores evagationes vel cum exaltatur vel cum humiliatur vel cum a medietate ad diversas cœli plagas discedit, incurere nobis videtur, eamque omnem intemperiem anni vertentis termino claudit. Ceteri planetes, quia singulatim uniuscujusque eorum, pro magnitudine circularum, quos obeunt, et prolixitate temporum, quibus confecto cursu ad exordia revertuntur, fit reditus ad exordia, varias, et multiformes, motuum condiciones pati non immerito putantur. Quippe unus biennio, alter duodecim annis, tertius prope triginta, orbis suos obeunt. Ex quo fit, ut visus noster, motum stellarum notans sine intellectu et recordatione stellæ alterius compendii, ex brevitate circuli provenientis, aliarum item tarditatis, quæ provenit ex amplissimorum orbium peragracionibus, præire alios

planetas, alios subsistere, alios regradare, id est, ferri retrorsum, imaginetur. Quod in circuitu Solis, Luciferique, et Stibontis minime apparet, propter brevitatem circulorum, angustiasque temporis, intra quod conficiunt cursus suos: multoque etiam magis in Lunæ motibus. Quippe in horum motibus, vel statio, vel regradatio nulla cernitur, sed in illis solis, quorum majores ambitus competenti temporis prolixitate peragratur.

LXXXIII. Aristoteles tamen, contra opinionem omnium, neque quiescente corpore æthereo ferri stellas, veluti soluto ac libero motu, nec secundum universæ rei motum, vel contra, moveri docet, quin potius omnes eas trahi una, et eadem, naturali mundi circumactione. Idemque et eccentricorum, et epicyclorum, tollit opinionem; propterea quod circulis, hoc est, lineis picturatis, et carentibus corpore, veli stellarum vera et solida corpora non posse dicat. Quatenus enim corpus incorporeæ rei nexu vinciri possit? Sed sphaeras esse quasdam quinti illius corporis naturæ congruentes, easdemque per omne cœlum ferri, vario diversoque motu; earum alias esse maximas, alias minimas; quasdam vero ex alto moveri, quasdam ad ima esse depressas. Jamque alias cassas, solidasve, alias stellarum corpora continentes, easdemque omnes, perinde ut ceteras stellas, minime errantes, infixas esse cœlo: atque ex diversis regionibus, depressisque et elatio-ribus locis, ad occidentem meare eamque esse causam, cur circulorum effigies depingatur, quia concursus ad unum locum ex diversis cœli plagis tanquam vestigia variorum delineet tramitum, ut si naves ex omnibus maris regionibus ad unum eundemque portum variis temporibus deferantur. Ac de stellarum quidem errantium inconstanti discursione dictum satis.

LXXXIV. Sequitur ut, quoniam videntur quedam nobis earum modo stare in progressu, modo regradari, et interdum præcurrere certa signa Zodiaci circuli, interdum remanere, ac relinqui; quæ causa sit hujus imaginis, consideretur. Sit ergo Zodiacus $\alpha \beta \gamma \delta$, cujus punctum in medietate θ , epicyclus autem erraticæ cujuslibet stellæ $\epsilon \zeta \eta$, cujus item punctum in medietate sit litera μ , per quam medietatem, velut axem proprium, feratur idem epicyclus, cum stella in semet locata, Zodiaci circuli pari motu, hoc est ab oriente in occidentem. Agantur etiam e regione θ obliquæ duæ lineæ, stringentes utrimque extremos ambitus epicycli $\theta \zeta \beta$, $\theta \eta \delta$: perque epicycli punctum μ ducatur in altum linea $\theta \mu \alpha$. Ergo stella, cum erit in ζ , nobis e terra directo visu spectantibus videbitur consistere in regione Zodiaci, in qua est β , et cum $\zeta \epsilon$ lustraverit ambitum, putabitur Zodiaci $\beta \alpha$ ambitum obiisse; et ad præcedentia signa versum progressa esse. Similiter ex ambitu lustrato, videbitur ad Zodiaci ambitum obiisse, et ad præcedentia signa versum etiam nunc festinasse. Rursum $\eta \zeta$ regione peragrata, videbitur nobis per $\alpha \delta$ ad β demum repedasse, obvia facta signis sequacibus, proptereaque esse regradata. Cumque non multum spatii ab ζ recedet,

etiam nunc, tanquam in β , diu in eodem loco morari putabitur. At vero, cum recesserit longius, transitoque ϵ limite ad η pervenerit, rursum consistere in δ , et præcedentia signa existimatur præcurrisse: recedensque ab η longius, per $\eta \zeta$ ad β repedasse. (Vide figur. X.)

LXXXV. Mathematicorum tamen non eadem est opinio, quæ philosophorum; qui non ad ea quæ videntur, sed ad naturalem stellarum motum animadvertunt. Nullam quippe stellam diverso contrariæ motu moveri contra universæ rei motum, circumactionemque, asserunt; sed omnes uniformiter ferri secundum naturam suam. Faciam ergo, ut etiam juxta mathematicos $\epsilon \zeta \eta$ epicyclus contra totius mundi motum feratur. Ergo stella, cum erit in τ , videbitur esse penes δ ; et cum $\tau \epsilon$ lustraverit ambitum $\delta \alpha$, Zodiaci orbis ambitum obiisse credetur, juxta signorum sequentium ordinem pergens: $\epsilon \zeta$ autem ambitu lustrato, similiter etiam nunc ad sequentia signa putabitur progredi: $\zeta \eta$ porro ambitum emensa, rursum consistere putabitur in δ , per $\beta \alpha$ ambitum ad δ retrorsum reversa, proptereaque regradata. Atque ita tam physicorum, quam mathematicorum, rationibus, stationum, præcessionumque, et regradationum visa patefiant.

LXXXVI. Longum est demonstrando persequi, quæ sit, et quatenus accidat, maxima stellarum errantium altitudo, quæ media, quæ minima: seu per eccentricos ferantur, seu per epicyclos circulos. Itaque veniemus ad demonstrationem cœtum, quos etiam alio nomine concursus solemus vocare: item obstaculorum, effulsionumque, et repentinarum obscurationum. Erit porro dissertationis initum tale: Quia naturaliter visus noster in directum porrigitur, est porro longe excelsa, et emiciens, sphaera, quæ ἀπλυνή; dicitur, subter quam sunt positæ sphaeræ planetum, ita, ut supra demonstravimus, ordinatæ: perspicuum est, lunæ globum, qui est infimus, proximusque terræ, cæteris, ultra se locatis, obstare sideribus; omniaque, tam rata, quam errantia, cum inter visum nostrum, et aliquid ex sideribus, ad directam lineam, se objecerit, obumbrare. Sol autem, cui luna nonnunquam obstat, alias stellas superiores diversa ratione condit, vel cum, proximus factus, lucis suæ claritudine cæterorum luces tegit: vel cum objectu suo visui nostro resultat. Stibon vero, et Lucifer, et superiores a visu nostro stellas interpositi remonent, et plerumque sibi invicem obsistunt, propter mensuras non æquas, obliquesque orbium, et positionum diversitates, superiores invicem humilioresque facti. Mera prehensio difficilis est in ipsis propter inseparabilem prope occursum, comitatumque. Solus quoque Mercurius, minimo corpore, exiguoque igne, Soli magis proximus, adhærensque, ejusdem inflammatione obumbratur. Mars duos supra se planetes plerumque condit. Phænon quoque summus ab obsistente sibi occultatur Phaethonte: et omnes planetes, imminentes sibi ad directam lineam ratas stellas obumbrant. Luna item, diametro a sole distans, et incurrens umbram terræ, ob-

scaturat; nec tamen omnibus mensibus, sicut ne omni quidem coitu, hoc est, omni nova luna, solis obscuratio intervenit, aut omni plena perfectaque luna lunæ labor fit, atque obscuratio, propterea quod circuli eorum nimia obliquitate a se invicem differant.

LXXXVII. Quippe sol, sub ipsam libram mediætiatis signiferi omnis, modico dicatur ferri deflexior, ad dimidium fere momentum declinans, vel in austrum, vel in aquilonem. At vero luna, ut asseverat Hipparchus, decem utrimque momentis devia reperitur. Igitur, si utrosque orbes epipedos, id est planos, et sine ulla soliditate, tam solis, quam lunæ consideremus animo, positos adversum se ita directa positione, ut una, per medios orbes ducta, linea spinam duobus planis orbibus insigniat: erit diametros amborum eadem linea. Et ejus summa pars, sciens proximum circulum, *καταβιβάζον*, hoc est, subdividens, appellatur. Imo vero secans æque sursum versus majorem orbem, *αναεπιθάζον*, id est supra dividens. Quare, si cœtus solis, et lunæ, fiet directus, et velut ad perpendiculari destinationem, utpote proximis sibi factis ex concursu corporibus, obijciat se ante visum nostrum, et obstabit, angustum videndi obsidens tramitem luna, lucemque solis a nobis arcet minor licet multo majorem objectans, ob directum, proptereaque angustum, nostrorum oculorum tramitem. Si vero non ad perpendicularum cœtus eorum factus erit, sed prolixitas quidem intervalli erit, latera porro a rigore declinabunt aliquatenus, ita ut alter ignium ad aquilonem, alter vero ad austrum vergat, obscuratio nulla fiet.

LXXXVIII. Lunæ vero labor, sive defectio sic demonstratur: Quod quidem, cum incurrerit umbram terræ deficere videatur, constat apud omnes: sed cur non semper, aut omnibus mensibus, hoc dicendum. Ignium lucem præbentium radii directi feruntur, umbras objectorum corporum formantes in varias figuras. Ergo cum ignis, lucem præbens, æqualis erit corpori, ex quo emicant umbræ, si tam ignis, quam corporis, globosa erit forma, umbræ nascentur in modum cylindri: ut, puta, sit lucem afferens; et luminans, $\alpha\beta$: quod vero illuminatur, $\gamma\delta$. Hæc vero æqualia sint, et globosa utraque. (Vide figuram XI.) Perspicuum est, radios, unum $\alpha\gamma$, alterum $\beta\delta$, in directum exaltatos, juxta se esse dispositos æquali distantia. Merito: quia circuli $\alpha\beta$ diametrus, circuli $\gamma\delta$ diametro æqualis est. Iidem radii crescant in altum; erit $\alpha\gamma$ ϵ radius, radio $\beta\delta\zeta$ distans æquali rigore, hoc est, sine inclinatione. Et $\gamma\epsilon$ ergo adversum $\delta\zeta$ radium sine inclinatione distabit, et uterque radius, in immensum licet auctus, æquali crescat rigore: nec eorum cacumina conjungentur unquam, vel contingent se invicem. Quod cum ita sit, dubium non est, $\gamma\delta$ sphaeræ umbram in effigiem cylindri formari, crescentem per immensum licet.

LXXXIX. Si tamen, quod illuminat, brevius erit, ut $\eta\theta$; quod vero illuminatur, majus, ut $\kappa\lambda$: manifestum est, umbram orbis $\kappa\lambda$, quæ est $\kappa\mu$, $\alpha\nu$, in forma quidem

effigiari calathi, nec tamen hanc speciem mutari, etiam si crescat umbra in immensum. (Vide figuram XII.) Nam cum sit major $\kappa\lambda$ diametros, $\eta\theta$ diametro: profecto tam $\eta\kappa\mu$ radius, quam $\theta\lambda\nu$ in immensum porrecti, latiorum, quo plus crescent, effigiant opacitatem. Ergo sive umbra *κυλινδροσειδής*, sive *καλαθοσειδής* erit, contingat necesse est, ut multæ stellæ, quæ supra nos imminerunt, per noctem non videantur a nobis, hac aut illa umbris objectis et obstantibus: sed hoc rationem non habet: oportet igitur, semper majorem esse illustrantem globum iis quæ illustrantur. Itaque si lucem advehens præstabit magnitudine, ut $\xi\omicron$; minus vero erit, quod illustratur, ut $\pi\rho$: utraque autem globosa: $\pi\rho$ circuli umbra, quæ est $\pi\rho\sigma$, nascitur, in modum conii desinens in acumen, ibidemque finita $\xi\pi$, et $\omicron\rho$ radii porrectis in altum et contingentibus se invicem apud notam σ . Quod fit ex eodem, quia $\pi\rho$ diametros minor est diametro $\xi\omicron$, proptereaque umbræ species conoides erit. (Vide figuram XIII.)

XC. Quia igitur Hipparchus in eo opere, quod inscribitur *De recessibus atque intervallis solis et lunæ* docet, magnitudinem solis mille octingentis octoginta partibus potiore esse quam terram, terram vero demum viginti septem partibus potiore esse quam lunam, multoque solem altiore esse quam luna sit: apparet, umbram terræ conii similem effici. Quippe radii solis $\xi\pi$ et item $\omicron\rho$ angustant se juxta diametrum terræ $\pi\rho$, et dextra, lævaque, omnia illuminant. Terra vero objecta lumini solis, circumfluente se lumine, umbram terræ efficit, a diametri sui latitudine in angustiam provectam, et usque ad finem ultimum angustiarum attenuatam. Quam cum inciderit nocturna luna diametro a terra, et sole, distans; ut quæ propria luce indigeat, atque a sole semper mutuetur, et sit minor quam terra, obsistente sibi ea, in tenebras conditur. Porro, cum non ad directum rigorem solis, terræque, et lunæ, positio conveniet, ut per puncta mediætiatum transeat diametra linea: sed sol in aquilonem, luna in austrum vergat, vel contra: evasa terrena umbra, nullam patitur obscuracionem. Ac de his quidem haectenus. Nunc vero jam peragratis omnibus, veniamus ad orationem.

XCI. *Καὶ δὴ τὸ μὴ εἶναι ἔξ ὧν ταῦτα κατέτεμνον, οὕτως ἤδη πᾶν καταναλωκεῖ. Ταύτην οὖν τὴν ζύστασιν πᾶσαν διπλὴν κατὰ μέγεθος σχίσας μέσῃ πρὸς μέσῃ ἑκατέραν ἀλλήλαις ὅλον χ προσβαλὼν, κατέκαμψεν εἰς κύκλον, ζυνάψας αὐταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ κατανακτῆρὶ τῆς προσβολῆς.*

Et jam fere omne commixtum illud genus essentialæ consumtum erat hujusmodi sectionibus partium. Tunc hanc ipsam seriem in longum secuit: et ex una serie duas fecit, easque mediam mediæ, in speciem X Græcæ litteræ coarctavit; curvavitque in orbes, quoad coirent inter se capita.

Ex tribus his, essentia scilicet, et eodem, et diverso, miscuerat animam, et eam secuerat in numeros, partim duplices, usque ad cubum, qui primus ex duplicibus nasci-

tur : partim triplices usque ad cubum, qui primus ex triplicibus nascitur. Horum numerorum intervalla numeris aliis contexi volebat, ut esset in animæ textu corporis similitudo. Itaque limitibus constitutis, uno sex, altero duodecim, qui est duplex, duabus medietatibus octo et novem, sex et duodecim limitum intervallum continuavit, epitrita item sescuplari potentia : perindeque, ut inter ignis limitem, et terræ alterum limitem, insertis aeris et aquæ materiis, mundi corpus continuatum est, ita numerorum potentiis insertis, ut tanquam elementis, materiisque membra animæ intelligibilia connecterentur, essetque aliqua inter animam et corpus similitudo. Hanc igitur *seriem*, non materiam, neque corpus, *secuit*, inquit, *Deus* : ut si quis $\alpha\beta$ rectam lineam in longum findat, et de segmentibus duobus χ faciat $\gamma\delta$, $\epsilon\zeta$: id ipsum incurvet demum, et duos innexos sibi invicem circulos faciat : $\eta\theta$ $\kappa\lambda$ et $\eta\nu\kappa\mu$ hosque ipsos exteriore alio $\omicron\lambda\rho$ circulo, cujus motus, conversioque, idem semper et uniformis sit, circumliget, id est aplanum. (Vide figuram XIV.) Hujus quippe orbiculata est agnatio semper eadem, semper æquali velocitate, ne locum quidem ullum desiderans extra consueti ambitus semitam. Et exterior quidem circulus, quem dicit *eundem*, is est, qui in aplanum globo summus est, quem Meridiale nos, Græci *μεσημέριον* appellant, utrumque complectentem polum, cumque iisdem ventilandum aplanis effigiem globi delineare. Interior vero circulus intelligi debet is, in quo signorum circumfertur ordo, subter quem planetes ferentur. *Ideoque exteriorem motum, eundem cognominavit*, quia idem semper, minimeque differens, est aplanus volatus : *interiorem vero, diversum* : cuncti enim, qui subter Zodiacum oberrant, planetes, licet in orbem referantur singuli, diversas tamen, variis de causis, et compugnanter accidentibus casibus, faciunt agitationes, vel facere potius videntur, dum exaltantur, et humiliantur, tardius tamen, et interdum incitatus, pergunt. Proptereaque rapiuntur ab universæ rei motu ; et tamen, ut possunt, renituntur, interdum etiam latius evagantur : sæpe etiam præcurrere signa, sæpe remanere, sæpe subsistere putantur, sæpe repedare.

XCH. Quod autem de nullis aliis, sed de his ipsis sentiat, ac loquatur, ipse manifestat, cum ita dicit :

Τὴν μὲν δὴ ταύτου κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιᾷ περιήγαγε, τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερᾷ.

Exteriorem quidem circumulum, quem eundem cognominatum esse diximus, a regione dextera per sinistrum latus usque ad dextrum inflexit : diversum porro per diametrum et in sinistrum latus.

Eadem quippe semper, et constans sibi, circumvectio, id est aplanus, per quam meridialis circulus voluitur, dextera mundi parte movetur. Dextera porro mundi pars, oriens esse docetur. *Diversum porro*, inquit, *per diametrum*, id est interiorem motum, quo subter obliquitatem orbis signiferi planetes moventur. Latera vero, cum sit mundi corpus sphaeræ simile, et globosum ; et

undiqueversum simile, nec differens : itemque dexteræ et lævæ partes mundi non recte dici videntur sphaeram cogitantibus, et ad solam ejus speciem respicientibus : quia tamen idem mundus animal est, et animal intelligens, dexteras partes habebit profecto eas, in quibus est initium motus, et ex qua parte, perinde ut cætera animalia, moventur primitus. Hæc porro mundi pars in eo est, proptereaque Homerum puto lapsum alitis augurantem dixisse :

Dexter ad eorum volitans solemque diemque.

Nec vero summum quid aut erit imum in effigie pilæ ; sed in vivente, atque animali pila vere dici hæc nihil impedit. Demus enim corpori nostro quædam extrinsecus ex luto cerave additamenta, usque ad tumorem globi ; certe mutata forma erit. Ac undiqueversum membris omnibus similibus effectis, et ad indeclivem rotunditatem redactis, nullum dextrum, nullum sinistrum videtur latus, nec imi pedes, nec summum caput, cum sint membra condita involucri. Vitalis vero substantiæ ratio imas, summas, dextrasque, et sinistras, partes scit intus latere. Sic mundi partium diversa interficies quamvis indifferenti membrorum similitudine occultatur in superficie, motu tamen, et spirabili proditur convegetatione, ut corpus, animalque formatum.

XCHII. Deinde prosequitur :

Κράτος δ' ἔδωκε τῆ ταυτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾷ μίαν γὰρ αὐτὴν ἄσχιστον εἶασεν.

Et simili illi circumactioni virtute pontificioque rotatis dato. Unam quippe, ut erat, eam et indivisam reliquit.

Merito. Nam sphaera una, quæ aplanus dicitur, multas, et innumerabiles, stellas circumagit, cum planetas singulos multæ sphaeræ circumferant. Potest tamen et alio genere virtus ejus, quam obtinet adversum motum omnium planetum, intelligi, quod eadem semper atque indifferens ejus conversio tam ipsos planetas, quam ceteras stellas, cohærentes sibi, curriculo noctis dieique circumagat ab oriente in occidentem. Ex quo ajunt, planetas mutabilis illius naturæ, quæ *diversa* cognominatur, esse participes, utpote qui, rapti vertigine universæ rei ab eo ad occidua, referantur demum ab occiduis ad eoa : ut in navigando, cum ad destinatum venti pulsa navi volante e regione proræ quidam ex navigantibus ad puppim recurrunt.

XCV. Deinde ait : *Interiorem vero scidit sexies. Interiorem, id est diversum circumulum, septemque impares orbis fabricatus est juxta dupli, ei tripli, spatia.* Tenemus memoria primam psychogoniæ descriptionem sic esse formatam, ut unum quidem latus ex duplicibus, alterum vero ex triplicibus numeris sit ordinatum, septemque utrumque limites factos, quorum per singula latera sint intervalla terna. Huic ergo adumbrationi, qua depinxit animam, imaginem similitudinis æmulæ, spe-

ciemque mundi, delineat. Septemque circulos instituit planetum, eosdemque adversum se distare facit intervallis musicis, ut juxta Pythagoram motu harmonico stella rotata musicos in vertigine modos edant : similiter ut in Politia, Sirenas singulis insistere circulis, quas rotatas cum circulis unam ciere melliliuam cantilenam, atque ex imparibus octo sonis unum concordem concentum excitari. Erit ergo animæ aplanæ, ratio : planetes, ut iracundia, et cupiditas, ceterique hujusmodi motus, quorum concentu fit totius vita mundi modificata.

XCIV. Sectioni quoque partium, ex quibus animam constituit, positio planetum conveniens videtur ; cum unam ab universo facit sumptam primitus portionem et minimam, a terra ad lunam, cujus duplicem secundam, id est, quæ interjacet inter lunam solemque, cujus triplam tertiam, scilicet Veneris ; quartam duplicem secundæ, id est, quadruplam primæ, Mercurii : octuplam vero Martis, quæ quinta sectio est : hinc triplam tertiam posuit, id est regionem, seu circulum, Jovis. Septem porro et viginti partium, Saturni novissimam sectionem.

XCVI. Quod vero dicit, deum *septem illos circulos contraria ferri agitatione jussisse*, plerique sic intelligunt, ut omnes contra mundi totius moveantur agitationem, quoniam quidem semper ejusdem motus conversio a dextro latere incipiat moveri, ut hæc septem conversiones uni rapienti semet, intelligantur occurrere. Alii non ita, sed ut ipsorum planetum sit diversa contrariarum conversio, iidemque invicem sibi occursus obvios faciant, propterea quod in anfractibus eorum varia, et multiformis, invenitur diversitas. Siquidem solis, et lunæ, conversiones, comites universitatis motus eccentrici sui, vel etiam epicycli, quatenus possunt, ab instituto, naturalique, cursu remorentur progressionem. Aliorum vero quinque, naturalis motus is esse comprehendatur, qui totius mundi conversioni resistat, licet eum præpotens illa vertigo corripiat. Ex quo fit, ut subsistere, nonnunquam etiam repedare, videantur. Hoc amplius, quod quædam e stellis errantibus vesperi semper occidunt, interdiu sub claritudine solis latentes, et exacta demum nocte, ante solis ortum apparescentes, ut Saturni stella, et Martis, et Jovis. Contra autem, cum vespera luna ante omnes stellas adpareat, mane conditur in occasum : Lucifer, et Stilbon, utroque genere et oriuntur, et occidunt. Quid? quod ceteri planetes longius a sole discedunt, usque adeo, ut certis temporibus, diametro distent. Stilbon porro, et Lucifer, nunquam diametro distant a solis orbitis ex utraque regione mundi eoīs, aut occidentalibus satis proximi facti ; sed soli semper proximi cursus suos peragunt, propterea que dixisse eos Plato :

Τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως, τοὺς δὲ τέτταρα; ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἰσόμενως :

Tres quidem pari atque eadem velocitate, illos vero alios quatuor et sibimet invicem, et his tribus, dissimiliter incedere.

Quos tamen omnes diversos motus contrariasque agitationes planetum *ratione subnixos* esse dicit, ea videlicet, quam jugi tractatu manifestare curavit.

XCVII. Is deinde prosequitur :

Ἐπεὶ δὲ κατὰ νοῦν τῶ ζωνιστάντι πᾶσα ἡ τῆς ψυχῆς σύστασις ἐφυγέντο, μετὰ τοῦτα πᾶν τὸ σωματικοῦ ἐντὸς αὐτῆς ἐτετραίνετο, καὶ μέσον μέση ζωνάγων προσήρμοσεν ἢ δ' ἐκ μέσου πρὸς τὸν ἔσχατον οὐρανὸν πάντῃ διαπλακείσα, κύκλω τε αὐτὸν ἔξωθεν περικαλύψασα, αὐτῇ τε ἐν αὐτῇ στρεφομένη, θεῖαν ἀρχὴν ἤρατο ἀπαύστου καὶ ἔμμερονος βίου πρὸς τὸν ζῶμπα πάντα χρόνον.

Igitur cum pro voluntate patris cuncta rationabilis animæ substantia nasceretur, aliquanto post omne corporeum intra conceptum ejus effinxit : mediumque applicans mediæ modulamine apto jugabat. Ast illa complectens calii ultima circumfusaque eidem exteriore complexu, operiensque ambitu suo, ipsaque convertens in semet, divinam originem auspicata est indefessæ sapientisque et sine intermissione vitæ.

Cælum diverse et dicitur et accipitur. Partim mundi superficies, quam οὐρανὸν Græci appellant : veluti visus nostri limitem, ultra quem porrigi nequeat, quasi ὄρανόν : partim sphaera quæ aplanæ vocatur. Proprie vero omne, quod a lunari globo surgit ; communiter autem, quicquid supra nos est, in qua regione nebula concrescunt, et aliquanto superius, ubi astra sunt. Nam et pluvias ex cælo dicimus demanare, et stellas in cælo apparere, quæ appellantur cometæ, et cætera, quæ apparent infra lunæ globum. Cælum quoque usurpantes mundum omnem vocamus.

XCVIII. Animam ergo mundi dicit *orsam ex medietate usque ad extremitatem mundani corporis*, et inde usque ad aliam extremitatem *circumfusam omni globo corporis operuisse unicum ejus ambitum*. Ex quo apparet, a vitalibus mundi per extimas partes complexum esse circumdatum ; hoc est, ut infra atque extra, vitali vigore foveatur. Neque enim universum corpus alterius corporis, quod nullum supererat, auxilio complexuque indigebat, sed incorporeæ naturæ viribus totus vitali complebatur substantia.

XCIX. Illud vero, quod a meditullio porrecta anima esse dicitur, quidam dici sic putant : ut non tanquam a medietate totius corporis facta dimensione porrecta sit, sed ex ea parte membrorum vitalium, in quibus pontificium vivendi situm est, ideoque vitalia nuncupantur. Non ergo a medietate corporis, quæ terra est, sed a regione vitalium, id est a sole, animæ vigorem infusum esse mundano corpori potius intelligendum pronuntiant. Siquidem terra immobilis, Sol vero semper in motu. Itemque uteri medietas immobilis, cordis semper in motu, quod utroque etiam recens extinctorum animalium corda superstites etiam tunc motus agant ; ideoque solem cordis obtinere rationem, et vitalia mundi totius in hoc igni posita esse dicunt.

C. *Ipsam vero animam in semet convertere, non utique corporali conversione facta intelligendum, sed cogitationis recordationisque gyris, et anfractibus, parente sibi corpore, sicut quoque nostræ animæ motibus corpus obsequitur; idque mundo fuisse initium, inde auspiciam indefessæ, ac sine intermissione, vitæ.* Præclare, quandoquidem indefessa, et sine intermissione, vita temporis, curricularisque ejus, propagata sit. Ævi tamen alia quædam est, et in sublimiore majestate, perseverantia. Temporis enim partes, anni, menses, dies, horæ: at vero ævi neque initium neque finis ullus, propterea interminatum, et perpetuum. Cum ergo mundum, generatum intro, daret, consequenter temporis quoque generationem, mundo æquævam, commentus est.

CI. Atque hæc quidem mox ipse latius explicabit. Nunc tantum animam docet esse incorpoream, cum dicit:

Καὶ τὸ μὲν δὴ σώμα ὁρατὸν οὐρανοῦ γέγονεν· αὐτῆ δὲ ἀόρατος· μὲν, λόγισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἀρμονίας ψυχῆ.

Et corpus quidem cæli sive mundi visibile factum: ipsa vero invisibilis, rationis tamen et item modulaminis compos.

Cum enim dicit *invisibilem*, sensui minime subjacere pronuntiat. Et quod nec visu nec ceteris percipitur sensibus, hoc corpus esse minime potest; *rationis* tamen *compos*: ut declaret naturam rationabilem carentem corpore, quæ quidem est animæ rationabilis propria, et conveniens, adumbratio. Porro quod eandem *modulatam* esse asserit, originem ejus, et quasi quædam elementa, ex quibus eandem initia constituit, recordatur et repetit, ut ex ternis originibus, id est individua dividuæque substantiæ, itemque eadem diversaque naturis coagmentata, similitudinemque et dissimilitudinem rerum, bonitatisque et malitiæ diversitatem, optandæque et execrandæ naturæ disparilitatem, facile ipsi in rebus recognoscat: utpote quæ divisa sit numeris, composita analogiis, stipata medietatibus, ordinata rationibus musicis, scissaque adeo sexies, et rursum devincta immortalibus vinculis, convenientibus diverso varioque totius mundani corporis motui, omnia sciat, et omnia juxta naturam propriam assequatur.

CII. Denique addit:

Ἄτε οὖν ἐκ τῆς ταύτης καὶ τῆς ἑταίρου φύσεως, ὡς τε οὐσίας, τριῶν ταύτων συγγραθεῖσα μορφή, καὶ ἂν ἴσως μερισθεῖσα καὶ ξυνοθεθεῖσα, αὐτῆ τε ἀκατανοήτου πνεύματος αὐτῆν, ὅταν οὐσίαν σχεδαστήν ἔχοντός τινος ἐράπηται καὶ ὅταν ἀμερίστον, λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἐαυτῆς, ὅση τ' ἂν τι ταύτων ἦ καὶ ὅσου ἂν ἕτερον, πρὸς ὃ, τι τοιοῦτοσά καὶ ὅση καὶ ὅπως καὶ ὅποτε συμβαίνει κατὰ τὰ γινόμενά τι πρὸς ἕκαστον ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταῦτά ἔχοντα ἄει.

Ut ergo ex ejusdem et diversi natura cum essentia mixtiss coagmentata indiget motu, et orbiculata circulatione in se ipsam revertens, cum aliquam vel dissipabilem substantiam offenderit, vel individuum, facile

recognoscit, quid sit ejusdem individuaque, quid item diversæ dissolubilisque naturæ; causasque omnium quæ proveniunt videt; et ex iis quæ accidunt, quæ sint futura metitur.

In his enim clare manifestat, nihil esse, quod animam lateat, ejusdemque intelligentiam manifeste revelat, cum dicit:

Λογος δὲ ὁ κατὰ ταῦτα ἀληθῆς γινόμενος, περὶ τοῦ ἑταίρου οὖν καὶ περὶ τοῦ ταύτων· ἐν τῷ πνεύματι οὖν οὗτου ἐπερθεῖσας αὐτὸ φθόγγον καὶ ἡγήσας, ὅταν μὲν περὶ τοῦ οὐσιώδους γένηται, καὶ ὁ τοῦ ἑταίρου κύκλος ὁρθῶς καὶ ἰσίσως αὐτὸς περιβλήσῃ διατηρήσῃ, δόξαι καὶ πίστεισ γινόμεται· πρῶτον καὶ ἀληθεῖσ ὅταν δ' αὖ περὶ τὸ λογιστὸν ἦ, καὶ ταύτων κύκλος οὐσιώδους οὖν αὐτὰ μνήσῃ, νοῦς ἐπιστάσῃ, τε εἰ ἀναμνησῆσ ὑποσώσεται.

Motus ejus rationabilem, sine voce, sine sono, cum quid sensibile spectat, circulusque diversi generis sine errore fertur, veridico sensu et certa nuntiante, cunctæ animæ rectæ opiniones et dignæ credulitate nascuntur. Porro cum individuum genus semperque idem conspexerit, ea quæ sunt motu intimo fideliter nuntiante, intellectus et scientia convalescunt.

CIII. *Sine voce ac sono motus ratio est, in intimis mentes penetralibus residens. Hac autem differt ab oratione: est enim oratio interpretis animo conceptæ rationis. Quæ ratio, cum se exerit in iis, quæ nascuntur, et occidunt, vel manufiunt; et prorsus omnibus, quæ sentiuntur, et recte tamen movetur idem hic motus, intimæ mentis, nascuntur veræ opiniones et credulitate dignæ. Nec tamen satis certa provenit, et firma, cognitio; siquidem inter scientiam, et opinionem, sit ampla distantia. Cum autem constituerit se spectatricem rerum immutabilium, quæ sunt eadem semper, intelligibilemque naturam suspexerit, et in iisdem spectaculis perspicacem mentis contemplationem convegetaverit: tunc motus, similis ejus globi motui, qui aplanes vocatur, sine errore circumactus, veram menti cognitionem divini generis creat.*

CIV. Nunc venit ad ævi temporisque discretionem; et docet, quia mundus intelligibilis exemplum est mundi sensilis, utpote principatum obtinens animal inter ceteras intelligibilis divinitatis animantes, per omne ævum manet inconcussa stabilitate. Imago quoque ejus hic sensilis, simulacro ævi facto, atque instituto, jungetur. Imago enim demum ævi tempus est, manentis in suo statu. Porro tempus minime manens, immo progrediens semper, et replicabile. Imago itaque ut intelligibilis mundus per ævum, sic sensilis per omne tempus. Alia quippe exemplorum, alia imaginum vita: recteque uno eodemque momento mundus exædificabatur sensilis, et dierum noctiumque instituebantur vices, elementa seriesque temporis, ex quibus menses, et anni, partes (sive ratioe, ac supputatione, dividuæ.

CXV. Τὰ χρόνον εἰδὴ φέροντες λαμβάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίον οὐσίαν, οὐκ ὁρθῶς. Λέγομεν γὰρ εἰ ὡς ἦν, ἔστι τε καὶ ἔσται. Τῆ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει.

Nosque hæc cum avo assignamus, inquit, id est, solitaria naturæ, non recte partes individux rei fingimus. Dicimus enim : fuit, est, erit. Ast illi esse solum competit.

Propter eos qui addubitant, num tempus, quod dicitur esse, nullum sit, hæc processit assertio. Dicunt enim, præterita quidem omnia jam esse desiisse. Si quid porro immineat, hoc nondum esse; præsentia vero neque plane esse, neque omnino non esse, propter instabile, atque infrenabile, momentorum agmen. Fluere enim, et transire, omnia ostendit. Ergo præteritam quidem temporis partem sic dicit esse, ut intelligatur fuisse, non ut ad præsens existere; ut, cum Homerum esse dicimus divinum poetam. Futurum vero sic esse dicit, ut non jam existat, atque ad præsens habeatur; ut cum dicimus, ad annum proximum, lustrali esse conclusionem, vel certamen Olympicum. Porro quod ad præsens fiat, ita esse, non ut per aliquam diuturnitatem mansurum esse videatur, sed ut tanquam fluat, atque prætereat : ut cum dicimus, compitalia esse hodie, ullamve aliam publicam, privatamque, celebritatem : quippe cum ejusdem diei quædam jam exacta momenta sint, aliquanta vero adhuc maneant. Eodemque modo mensem nunc esse Januarium, vel alium quencquam, vel sacrum certamen agi, cum puerorum certamine exacto adolescentes citantur, et post ees deinceps perfectæ ætatis juvenes manus conserunt.

CVI. Quid? quod etiam illa, quæ non sunt, esse dicimus, cum eadem non esse volumus ostendere; ut, cum dicimus quadrati latus esse dispar lateribus ceteris, vel diametrum lateribus esse majorem : ita enim dicentes, probamus minime esse æqualem lateribus, proptereaque absonam. Vel, cum idem Plato silvam esse dicit in nulla substantia, propterea quod nulla silvestria habeant perfectionem : dum enim sunt adhuc silvestria, informia sunt ac sine ordine, ac specie, ut saxa : quorum tamen est naturalis possibilitas, ut accedente artificio simulacrum fiat, vel quid aliud ejusmodi. Quod vero in sola possibilitate, et sine effectu, videtur esse, minime est, utpote carens perfectione. Verum hæc disputatio quia nihil pertinet ad naturalem tractatum, cum sit rationalis, differetur.

CVII. Genituram vero temporis necessario dicit esse institutam, ut tam eadem tempora sub dimensionem venirent, quam dierum, mensiumque, et annorum, dinumerari spatia possent. Proptereaque Solis Lunæque illustrationes et occasus necessarios fuisse, ceterasque erraticas stellas *superimpositas esse gyris circularum*, jussasque agere motum septemplex, diversis et dissimilibus Mæandris ; in ea regione, quæ sub Zodiaci orbis circumflexum jacet :

Σέληνη μὲν εἰς τὸν περὶ γῆν πρῶτον, ἥλιον δὲ εἰς τὸν δευτέρου ὅπου γῆς Ἐωσφόρος δὲ καὶ τὸν ἑρῶν Ἑρμοῦ λεγόμενον εἰς τοὺς τὰ γει μὲν ἰσόδρομον ἥλιον κύκλον ἴοντα, τὴν δ' ἑσπερίαν εὐληχότατος αὐτῶν δυνάμειν ὄθεν καταλαμβάνουσι τε καὶ καταλαμβάνονται κατὰ ταῦτα ὄν' ἀλλήλων ἥλιός τε καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ὁ Ἐωσφόρος.

Luna quidem, juxta terram in prima circumactione : solis vero, in secunda, diametro a luna distantis. Tunc Luciferi et Mercurii collocat ignes in eo, inquit, motu, qui concurrit quidem solstitiali circuitioni, contraria tamen ab eo circumfertur agitatione. Quare fit, ut comprehendant se invicem, et a se rursus comprehendantur hæc stellæ.

Cur has stellas pari esse dicat velocitate, manifestat ipse, cum asserit, anni vertentis spatio cursus ab omnibus peragi, sed ita, ut modo tardius, modo incitatus, eunt comprehendant subinde Solem, et subinde a Sole comprehendantur.

CVIII. Ait tamen, hos ignes contrariam quoque habere vim; quam rem alii aliter accipiunt. Quidam enim contrarietatem hanc nasci putant ex eo, quod Sol quidem, cum naturaliter ab eois ad occidua semper feratur, perinde ut omnis mundus movetur, epicyclum tamen suum peragat anni spatio, cujus epicycli contraria est conversio mundi conversioni; Lucifer vero, et Mercurius, contrarios semper motus exserant mundi circumactioni. Quidam vero putant, contrariam vim esse in his stellis, propterea quod comprehendant Solis incessum Mercurius et Lucifer : et interdum remorantes eos Sol comprehendat, cum ortus, et item occasus, efulsionesque et adumbrationes interdum mane, interdum vespascente, paliantur; præcedentes modo, modo relictis : sic enim fere semper juxta Solem comitari videntur. Quod iis usæ accidit ex eo, quod una medietas, atque unum punctum, est tam solstitialis circuli, quam cujuslibet alterius stellarum harum.

CIX. Denique Heraclides Ponticus, cum circumulum Luciferi describeret, item Solis, et unum punctum atque unam medietatem duobus daret circulis, demonstravit, ut interdum Lucifer superior, interdum inferior, Sole fiat. Ait enim, et Solem, et Lunam, et Luciferum, et omnes planetas, ubi eorum quisque sit, una linea a puncto terræ per punctum stellæ exeunte demonstrari. Eril ergo una linea directa ex terræ medietate Solem demonstrans : duæ vero aliæ dextra lævaque nihilominus directæ lineæ, a Sole quidem distantes quinquaginta momentis, a se autem invicem, centum : quarum altera linea orienti proxima demonstrat Luciferum, cum Lucifer plurimum a Sole distabit, factus vicinus orientalibus plagis. Proptereaque idem Hesperii nomen accipiens, quod in eois vespere, postque occasum Solis, appareat. Altera vero occidenti proxima, cum plurimum distabit idem Lucifer a Sole, factus vicinus occiduis : proptereaque Lucifer nominatur. Etenim perspicuum est, hesperum quidem dici tunc, cum in partibus orientis videtur, sequens Solis occasum; Luciferum vero, cum ante Solem mergitur : et rursus, exacta propemodum nocte, oritur ante Solem. (Vide Figuram XV).

CX. Sit igitur punctum terræ, cælique, ubi est litera γ; Zodiacus vero circulus, super quem sunt αβγ, notæ :

et sit $\alpha\beta$ ambitus momentorum quinquaginta, item $\beta\gamma$ ambitus totidem momentorum, et per $\chi\beta$ lineam punctum sit Solis in litera α . Erit ergo lineæ $\chi\alpha\beta$ quæ demonstrat Solem, id est literam β : tantum autem moveatur hæc eadem lineæ, quantum Sol movetur prope quotidiana momenta singula. Similiter ceteræ lineæ $\chi\alpha$ et $\chi\gamma$ dividantur in quinquaginta momenta. Sit porro $\chi\alpha$ lineæ, in parte orientis; $\chi\gamma$ vero lineæ, in parte occidentis. Hæc quidem, id est $\chi\gamma$ lineæ prior occidens, et prior oriens, quam Sol. Illa vero alia $\chi\alpha$, posterius occidens, et posterius exoriens. Necesse est igitur, ut hæc quidem, id est $\chi\alpha$, et $\chi\gamma$ lineæ demonstret luciferum, litera α hesperum; eo videlicet tempore, quo eadem stella longius a Sole discesserit. Illa vero alia lineæ, id est $\chi\gamma$, eandem stellam demonstrat esse luciferum temporibus matutinis in signo literæ γ . Hoc autem fiet apertius, si per $\chi\delta$ lineam circumducatur circulus, qui contingat duas a se distantes lineas, id est $\chi\alpha$ et $\chi\gamma$, quod demonstrant modum discessionis a Sole, Luciferi.

CXI. At vero Plato, qui que hujus indaginis diligentius examen habuere, affirmant, aliquanto quam Solis esse elatiorem Luciferi globum, qui limitatur notis $\delta\epsilon\zeta\eta$ contingens $\alpha\alpha$ quidem lineam per ϵ literam, $\alpha\gamma$ vero per η . (Vide Figuram XVI). Quare, cum Luciferi lustrans circulum proprium, perveniet ad ϵ , videbitur in α locatus, a Sole plurimum, utpote momentis quinquaginta omnibus, separatus; et ad orientem, ac diem vergens. Quippe Sol non nisi ubi est β litera, indifferenter videtur. Porro cum in η erit Lucifer, videbitur in excelsitate γ consistere, eisdem quinquaginta demum momentis ad Solem et ad occidua remotior. Cum vel penes δ vel penes ζ consistet, dubium non est, proximum Soli factum visum iri, concursumque fecisse unum excelsiorem procul a regione terræ penes δ : alterum citimum terræque proximum, in ζ . Jam illud observatione diligentiore perceptum, stellam ipsam, in maxima secessione, sive orientalis, sive occidua erit illa secessio, diebus fere quingentis octoginta quatuor, ad id, in quo pridem fuerat, vel ϵ , vel η remeare; ut sit perspicuum, totum obire circulum suum, qui est $\delta\epsilon\zeta\eta$, memoratam stellam memorato numero dierum, ita ut majorem quidem discessionis ambitum, qui est ab ϵ ois ad occidua, hoc est $\eta\delta\epsilon$, quadringentis quadraginta octo peragret diebus: minorem vero, depressioremque, id est $\epsilon\zeta$, reliquis centum et triginta sex. Maximæ siquidem discessionis ab occiduis ad ϵ ois prolapsio, hoc dierum numero revocatur, ut frequens veterum virorum observatio palam fecit.

CXII. Rursum subtextit hæc:

Ἐπειδὴ δ' οὖν εἰς τὴν ἐκυτῶ πρόπευσαν ἕκαστον ἀρίκτετο φορὰν, τῶν ὅσα ἔδει ξυναπεργάζεσθαι χρόνον, δεσμοῖς τε ἐμψύχοις σώματα δεθέντα ζῶα ἐγενήθη, τό τε προσταχθέν ἔμαθε.

Igitur singulis universique apto et decenti sibi motu locatis, videlicet iis, quæ consequens erat tempore provenire nexibus vitalibus, ubi constricta corpora facta sunt animalia, imperatumque didicerunt.

Cælestia corpora constricta vitalibus nexibus, id est, stellis animalia facta esse asserit, et cognovisse quæ a Deo jubebantur, scilicet ut planetes quique in globos proprios redacti, non solum anima vitæque fruerentur, sed cum iisdem omnibus etiam mundus et anima uteretur, et rationis particeps esset.

Quatenus enim carens quid ratione poterit intelligere quæ jubentur?

CXIII. Κατὰ δὴ τὴν βατέρου φορὰν πλαγίαν οὖσαν διὰ τῆς ταύτου φύσεως ἰούσαν τε καὶ κρατούμενην, τὸ μὲν μείζονα αὐτῶν τὸ δὲ ἐλάττωνα κύκλον ἰού. θάπτον μὲν τὰ τὸν ἐλάττω, τὰ δὲ τὸν μείζονα βραδύτερον περιόντα.

Ea quæ diversæ naturæ motus obliquus per directum ejusdem naturæ motum vertens semet, utpote constrictus, circumferebat, partim majore, partim minore circulo rotabantur; citius quidem dimensum spatium peragentia, quæ minore, tardius vero, quæ majore, utpote ambitu circumacta prolixiore.

Diversa natura quæ sit, sæpe jam ostensum est in superioribus, quodque motus ejus ab occidente ad orientem feratur. Hæc ergo, cum sit interior, confineatur necesse est ab exteriori orbe, qui ἀπλανής dicitur: tarda que ipsa in progrediendo ab aplanis velociore rapitur ad contrarium motum, et comprehensa sequi sequentem, comprehendere etiam comprehendentem videtur. Planetum vero quidam citius, alii tardius, cursus suos peragunt. Merito; circulorum enim minorum compendia adversum majorum anfractus comparata, modicis temporum impendiis circulorum spatia complent: ut Luna, quæ juxta cubicum numerum viginti septem diebus circulum suum lustrat, cum Saturnium sidus triginta prope annis redeat ad pristinum exordium.

CXIV. Τῇ δὲ ταύτου φορᾷ τὰ τάχιστα περιόντα ὑπὸ τῶν βραδύτερον ἰόντων ἐφαίνετο καταλαμβάνοντα καταλαμβάνεσθαι.

Qua de causa fiebat, inquit, ut ex uniformi ejusdemque naturæ conversione, quæ citius circuibant, ab iis quæ tardius circumferebantur, comprehendentiâ comprehendî viderentur.

Uniformis ejusdem naturæ conversio rapit stellas, motu nitentes contrario, ad volatum suum quotidianis diebus. Illæ autem naturaliter incedunt per suos circulos, quorum motus, atque agitatio, dissentit rapientis se motui. Itaque quoniam planetes partim minores, partim majores circulos obeunt, qui minores circulos obeunt in illa diei noctisque vertigine, consequuntur eos qui pigrius progrediuntur, quia per prolixiores orbis feruntur, propterea que comprehendentes, et transeuntis, comprehendî ab iis quos præterierint, pulantur. Comitata enim, verli gratia juxta primum momentum arietis Luna cum Sole diebus viginti et novem totum circulum transit, octavoque et vigesimo momento signi ejusdem Solem comprehendens, quia transit eum, atque progreditur, velut fugere eum, et comprehendî ab eo, videtur. Eadem ista ratio etiam in cæteris astris, quorum dispar cursus est, invenitur.

CXV. Deinde prosequitur :

Ἴάντας γὰρ τοὺς κύκλους αὐτῶν στρέφουσα ἕλικα.

Omnes quippe circulos eorum uniformis et inerrabilis illa conversio vertens in spiram et velut sinuosum acanthi volumen.

Cum fixo cardine circini, casu, vel etiam voluntate nostra, oppresso, aut relaxato circino, describuntur circuli tales, ut postremitas circumductæ lineæ non solum non perveniat ad exordium, sed deflectens a competenti rigore infra, vel supra, circumducta lineæ sæpius arctiores, laxioresve, circulos faciat, hoc genus circulorum spiram solemus vocare, vel acanthi volumen. Igitur quia planetas sic aplanes rapit quotidiana vertigine, ut non patiatur eos in eundem locum, et velut sedem, ex qua progressi fuerant, representari, sed vel transire cogat, vel leniore progressionem minime occurrere ad destinata, recte dixit, errantes stellas in spiram, et velut sinuosum acanthi volumen, rotari, ob inconstantem, atque inaequabilem, circumvectionem. Ut, si stella forte Veneris sit in arietis signo, deinde rapiat eam mundi conversio, ut eam longius a pridiana progressionem protrahat, certe tunc aliqua fiet ab ariete discussio. Quantoque plures conversiones fient, tanto longius ab ariete ad præcedentia signa discedet, et ad postremum ad pisces, atque inde ad aquarium, provehetur. Contra, si remissior erit rotatio, ab ariete ad taurum versus recedet, et ad geminos, atque cancrum, iniquis semper gyris, et deflectentibus ab exordiis, atque aberrantibus a convenienti rigore. Quos quidem gyros Græci ἕλικας appellant; quorum incrementa ab imminutionibus, imminutiones porro ab incrementis notantur, sunique similes ejus formulæ quæ subter ascripta est (Vide Figuram XVII).

CXVI. Deinde ait :

Ἴνα δὲ εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἄλληλα βραδύτητι καὶ τάχει, καὶ τὰ περὶ τὰς ὀκτῶν φορὰς παραέωτο, εἰς ὃ θεὸς ἀνήγεν ἐν τῇ πρὸς γῆν δευτέρᾳ τῶν περιόδων, ὃ δὲ νῦν κελήκαμεν ἥλιον.

Atque ut rationabilis et consulta hæc motuum varietas et moderatio visus quoque notaretur, omniumque octo motuum perspicua esset chorea, ignovit lucem clarissimam Deus rerum conditor e regione secundi a terra globi; quam lucem solem vocamus.

Cum propter cæteras ineffabiles utilitates, quas universo mundo Sol invelit, tum etiam propterea ignis ejusmodi dicit existisse genituram, ut tanta rerum designatio nulla tegetetur obscuritate.

Ἴνα ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα φάνοι τὸν οὐρανόν, μετὰ σοι τε ἀριθμοῦ τὰ εἴδη, ὅσοις ἦν προσήκον, μαλόντα παρὰ τῆς ταύτου καὶ ὁμοίου περιφορᾶς. Νῦν μὲν οὖν ἡμέρα τε γέγονεν οὕτω, καὶ διὰ ταῦτα, ἣ τῆς μιᾶς καὶ φρονιμωτάτης κυκλήσεως περίοδος. — Μεις δὲ, ἐπειδὴν σελήνη περιελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐνακαταλάβῃ. Ἐνισταυτῆς δὲ, ὅποταν ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιελθῇ κύκλον.

Ut cum idem rebus colorem daret, tum etiam nu-

meri, quo temporis spatia notantur, commoditas, proveniret; atque ut dierum et noctium vicissitudo succederet. Mensis vero designavit esse genituram, cum Luna, peragrato circulo suo, solem convenit. Anni quoque, cum Sol ad idem signum, ex quo progressus erat, revertitur.

Numero dierum trecentorum sexaginta quinque, et parte quarta. Quare factum, ut a prudentissimis viris et juxta cælestium rerum observationem exercitatissimis, quarta illa portio, quarto semel anno in unum collecta, et accorporata, spatium diei, ac noctis, completeret.

CXVII. Ἔστι ὁ ὅμοιος οὐδὲν ἤτιον κατανοῆσαι δυνατὸν, ὡς ὃ γὰρ τέλειος ἀριθμὸς χρόνου τὸν τέλειον ἐνιαυτὸν πληροῖ τότε, ὅταν ἀπασῶν τῶν ὀκτῶν περιόδων τὰ πρὸς ἄλληλα ὑπερβαίνοντα τάχη σῆν κεφαλῆν τῷ τοῦ ταύτου καὶ ὁμοίως ἰόντος ἀναμετρηθέντα κύκλω.

Est tamen intellectu facile, quod perfectus temporis numerus perfectum annum compleat tunc demum, cum omnium octo circumactionum cursus peracti velut ad originem atque exordium circumactionis alterius revertuntur, quam semper idem atque uniformis motus dimetietur.

Perfectum temporis numerum, qui perfectum compleat annum, appellat eum, quo tam septem planetæ, quam cæteræ stellæ, quæ dicuntur ratæ, representatæ originalibus sedibus, quæ fuit initio rerum, principioque mundi, eandem constitutionis efficiunt designationem; ito ut et prolixitas prolixitati, et intervallorum pristinorum latitudini latitudo, et profunditati profunditas quadret. Hoc autem tempus continet annorum innumerablem seriem, quippe cum stellarum errantium circuitus impares sint; necessarioque diversis temporibus cursus suos compleant; præterea latius aliæ a medietate mundi evagentur, angustius vero aliæ ad austri septentrionisve convexa, celsiores aliæ a terra sint, aliæ non adeo longo altitudinis intervallo distent a regione terræ, diversos quoque inter se motus agant, ut citæ tardioribus, ultra progredientes retrorsum recedentibus, humilibus excelsæ, dexteræ sinistris, sinisteriores dexterioribus occurrant in unum. Nihilque omnino sit quod in designatione differat a cæterorum astrorum habitu, specie, figuris. Atque ut omnes omnibus, æquis diametris distent, unumque nutum, atque unam efficiant stellarum omnium conformationem, cum sit necesse, si unus aliquis ex ignibus representatus fuerit in antiquæ constellationis statum juxta rationem forte altitudinis, latitudini tamen non sit representatus antiquæ; vel si perfecte per omnia momenta unus revocatus ad antiquum statum fuerit, cæterorum tamen, quorum est diversa conditio, perfecta representatio minime pervenerit, necesse sit etiam ejus stellæ, quæ in representatione perfecta invenitur, rursus fieri aliam mutationem, quoad opportunitas illa proveniat, quæ unam faciem, atque eandem, representet, quæ fuit ab initio mundi. Quem quidem motum, et quam

designationem, non est putandum, labem dissolutionem-que afferre mundo, quin potius recreationem, et quasi novellam viriditatem, positam in auspicio motus novi: haud sciam, an in quibusdam regionibus terræ proventura sit ulla ex innovatione jactura. Hactenus de mundi sensibilis constitutione tractavit.

CXVIII. Mundi totius perfectionem, ab opifice absolutam Deo, præteriti operis textu secrevimus, Platonice dogmatibus, quoad mediocritas ingenii passa est, inhærentes, juxta naturæ contemplationem generationis, artificiosasque rationes. Deinde ante omnes res primam pertractat cælestium orbium, qui sunt infixi tergo ratæ atque inerrabilis conversionis, generationem, eorum etiam, quæ mundis complectitur.

Ἴνα τὸδ' ὡς ὁμοίωτατον ἦ τῷ τελείῳ καὶ νοητῷ ζῴῳ πρὸς τὴν τῆς διαίτησιν μίμησιν φύσεως.

Quo sit plena perfecta que universa res, animalique sensilis mundi proximam similitudinem nanciscatur, perfecto intelligibilique et exemplari ex se genito mundo;

Quatuorque sensilium animalium species, tam cælestium, quam terrenorum, naturali contemplatione dinumerat: cælestium quidem stellas, terrenorum vero volatilia, et item natantia, quæque per terram feruntur, jure dicta terrena, quippe quæ terra nutriantur, et in ejusdem terræ gremio quiescant: quodque corpora eorum, ex majore parte terrena, ex obtinentis materiæ vocabulo cognominantur: perinde ul cælestia, quæ ex majore parte ignis puri liquidique concreta, æterni appellantur ignes.

CXIX. Nec contentus supradictorum animalium demonstratione, porrigit diligentiam usque ad angelicæ naturæ, quos dæmonas vocat, extricationem. Quorum quod est purius in æthere sedes habet, alterum in aere, tertium in regione ea, quæ humecta essentia nominatur, quo interna mundi congesta sint animalibus ratione utentibus, nec sit ulla ejus regio deserta. Quem quidem tractatum, quod sit elatior, et ultra naturæ contemplationem, necessario differt, et ait Deum post generationem stellarum ratarum, cum unaquæque earum divinum animal esset, utens corpore mixto ex sincerissimis materiis quatuor, et ex majore parte ignis sereni, coruscum quoddam animal, et formatum in modum spheræ infixisse summo cum modulamine aplanı globo, eumque omnem hujusmodi luminibus exornasse. Ubi vero movendi sus est necessarius visus, ex omnibus motibus duos hos tribuisse præcipuos, unum ex accidenti, quo rapit stellas aplanas ad occidua, quem motum nunc vocat in antecedentia: alterum vero principalem, qui est circumactio, circaque semet vertitur, similem deliberativæ animæ motui, quinque cæteris cessantibus motibus.

CXX. Etenim locales motus septem sunt, opinor: duo quidem juxta longitudinem, id est, ante et post; duo item alii per latitudinem, in dexteram, et sinistram; duoque alii juxta profunditatem, sursum et deorsum: et ul-

timus supra memoratæ circumactioni similis, qui fixo circumvolat cardine. Quia ergo ex iis septem motibus duorum tantummodo singulis ratis stellis usum tribuit Deus, principalem quidem circumactionem, ex accidenti vero qui fertur in dexteram; recte dixit quinque præterea motus alios vacare. Deinde concludit commemorans, se stellarum de motibus errantium in superioribus disputasse. Et cælum quidem ita exornatum est sapientibus, et æternis animalibus inquilinis.

CXXI. Quod vero consequens videretur mortalium quoque, et obnoxiorum passionibus, animalium demonstrari genituram, hæc sunt porro terrena: jure meritoque prius, quæ de terra ipsa dicenda existimabat, exponit. Dicit autem quod hanc quoque Deus constrictam limitibus per omnia vadentis, et cuncta continentis, poli, constituerit noctis dieique custodem. Sed polum nuncupat axem eum, qui omne mundi corpus pervadit. Constrictam vero dupliciter intelligendum, vel juxta Pythagoram vertentem se circum axem, placet quippe Pythagoreis ignem, utpole materiarum omnium principem, medietatem mundi obtinere, quem Jovis custodem appellant: per hunc porro motum circumactas in gyrum, tanquam stellas, terram, et ἀντιθρονα: quare vel sic intelligendum, vel aliquanto verisimilius, medietati mundi adhærentem quiescere terram, proptereaque et a Platone, et a multis alijs, Vestam cognominari. Denique in Phædro idem ait: « Manet enim Vesta in divino domicilio sola. »

CXXII. Custodem vero, et opificem diei et noctis propterea dicit esse, quia per eandem, id est terram, vectus Sol partes ejus subjectas sibiomet illustrans diem facit. Cum vero objecerit se ex aliqua parte Solis anfractibus terra ipsa, obumbratur: itaque ex umbris crassa noctis caligo succedit. Simul quia immobilis terra est, significanter eam custodem noctis et diei cognominavit. Neque enim pereunte die nox nascitur, vel noctis amissione dies oritur, sed utraque salva succedit altera. Quia vero hoc fit per eam, indefesse ipsa manente semper in sua sede; spectatrix est, opinor, eorum, quæ velut ante conspectum suum geruntur, meritoque custos. Antiquissimam vero deorum dici opinor, vel quia locus est animalium capax, regio porro, et locus, præcogitetur iis, quæ in loco sunt, necesse est, vel quia puncti rationem obtinet. Hoc porro antiquius esse omni magnitudine, atque omnibus quantitatibus, naturali quadam mentis conceptione prænoscutur, velut ait Hesiodus,

*Prima hæc est caligo, dehinc post terra creata est
Spirantum sedes firmissima pectore vasto.*

Post chaos enim, quam Græci ὄλην, nos silvam vocamus, substitisse terram docet in medietate mundani ambitus, ut fundamenta, fixam et immobilem. Nobis autem natura tributum est, id quod stat, iis quæ moventur, mente

praire. Omnis quippe motus post stationem sumit exordium.

CXXIII. Stellarum vero errantium opera, quæ propter modulatam et consonam celebrantur agitationem, quam iidem appellant *χορηγία*, in progressibus, et anfractibus, earundem stellarum perspicue videntur, ut cum apparent nimio quodam incitatoque motu progressæ longius, vel cum diu stare in uno atque eodem loco, et item cum retrorsum ferri putantur: tum in cælibus quoque, et effusionibus, et absconsionibus, vel in eis, vel in occiduis, conversionibus quoque, et æquinocitiis, omnibusque transfigurationibus: hoc amplius, in defectionibus, et reparatis illustrationibus, deque cæteris hujusmodi si quis dedita opera disputet, hunc frustra dicit terere supervacuum laborem: proptereaque excusat, ratus tractatum istum ad astronomiam potius, quam physiologiam, pertinere. *Parabolas* enim quasdam appellat, quæ comitatus sunt sidærum, ut juxta Solem individui semper Mercurius et Lucifer. *Reciprocus circuitus*, quos Astrologi retrogradationes vocant: *progressus* item, ad præcedentia projectionem: etiam *conjugationem*. Duplex vero est conjugatio, altera per cathetum, altera per diametrum. Atque ea quæ per cathetum fit, significat cujusmodi stellæ qualibus coeant, quæve sit earum cætus significatio. Per diametrum vero, contradistantium a se stellarum positionem vult intelligi, cum ex medietate stellæ ad alterius contrapositæ stellæ medietatem directalinea connectit, et continuat utramque.

CXXIV. Quos vero defectus Mathematici vocant, Plato *obstacula* appellat proprie magis, et aliquanto significantius: non quosibi invicem obsistant, sed quod nobis contra spectantibus inferioris objectu visus arcetur stellæ superioris: proptereaque deficere, ac laborare, propter objectum inferioris superior existimatur. Item inquit, *quæ longo intervallo rursus apparent, metus et quedam portenta significant, vel mox futura, vel serius. Significationem vero pertinere ad eos, qui de iis rebus ratiocinari possunt*, putat. Ex quo intelligi datur, non stellas facere, quæ proveniunt, sed futura prænuntiare. Quam rationem secutus rates etiam Homerus ortum caniculæ, canem Orionis appellat. Cum hanc eandem stellam *ἄστρον κυνός* quidam, Ægyptii vero *Σῶθιν* vocent. Cujus completur annus qui *κυνός* vocatur, annis mille quadringentis sexaginta. Dicit autem Homerus de hoc sidere hactenus:

Iste quidem clarus, sed tristia fata minatur.

Tunc, opinor, cum fuerit intervallo temporis visus, videtur porro interposito quadriennio, sed non in iisdem locis. Quater porro trecentis sexaginta quinque annis sive CCCLXV quadrienniis completur Cynicus annus.

CXXV. Ægyptiorum quoque prophætæ stellam quandam aliquot annis non visam verentur, quam vocant *Abc*. Porro sidus exoriens, morbos populorum, multorumque optimatum mortes, denuntiat. Homerus denique, qui

dem fuerit Ægyptius, siquidem Thebanus fertur, quæ civitas est apud Ægyptum nobilissima, id ipsum latenter exsequitur in Iliadis exordio, cum dicit: propter iram Achillis, cujus pater Peleus, mater vero maritima fuerit dea, morbum atque interitum non modo clarorum virorum, sed aliorum quoque animalium, et pecorum bello necessariorum, existitisse: quo quidem sumpto exordio cætera poetica licentia finxit. Est quoque alia sanctorum et venerabiliorum historia, quæ perhibet, ortu stellæ cujusdam, non morbos mortisque denuntiatas, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conversationis, rerumque mortalium, gratiam. Quam stellam cum nocturno itinere suspexissent Chaldæorum profecto sapientes viri, et consideratione rerum cælestium satis exercitati, quæsisse dicuntur recentum ortum Dei, repertaque illa majestate pueri venerati esse, et vota, Deo tanto convenientia, nuncupasse quæ tibi multo melius sunt comperta, quam cæteris.

CXXVI. At vero naturæ dæmonum præstare rationem, majus esse opus dicit, quam ferre valeat hominis ingenium: non quod disputatio hæc a philosophis aliena sit; quibus enim aliis magis competat? sed quod inquisitio rei istius primariæ supervectæque contemplationis sit, quæ appellatur epoptica, altior aliquanto quam Physica. Proptereaque nobis, qui de rerum natura nunc disputamus, nequaquam conveniens esse videtur. Idem tamen breviter, et strictim, de iis potestatibus, quæ dii putantur, locutus; propterea, credo, ne mundi constitutio imperfecta relinqueretur ex quocumque parte, si sileret de hujusmodi rebus: credule magis, quam persuadenter, et probabiliter, ostendit oportere credulitatem omnes doctrinas præcedere, maxime cum non quorumlibet, sed magnorum, et prope divinorum, virorum sit assertio. Denique non frustra de Pythagora dictum, *Ipsum dicere*, proptereaque ultra quæri non oportere. Ergo, inquit, *neque probationes semper adhibendæ, nec persuadens assertio iis, quæ dicuntur a priscis, divina quadam sapientia præditis*. Simul exponit ea, quæ Orpheus, et Linus, et Musæus, de divinis potestatibus vaticinati sunt; non quo delectaretur, aut crederet: sed quod tanta esset auctoritas vaticinantium, ut iis asseverantibus parcius credi non oporteret.

CXXVII. At vero in eo libro, qui Philosophus inscribitur, summa diligentia, præcipuaque cura, omnes exsequitur hujusmodi quæstiones; priscorum hominum genus omnia, quæ ad usum hominum vitæque agendæ facultatem divino consilio providentiaque demanant, auxiliantibus atque operantibus tam potentiis, quam rationibus, hæc ipsa quæ auxiliantur, deos existimasse, propterea quod rudibus animis nondum insedisset veri Dei scitatio. Erant enim pastores, et silvicædi, cæterique hujusmodi, sine studiis humanitatis, quos cladi publicæ superstites fecerat opportuna habitatio ex tempestatum atque illuvionis incommodo. Quæ poetæ postea blandientes humanis pas-

sionibus, propter cupiditatem lucri, versibus suis firmata, membratimque effigiata, amplis et reconditis nominibus exornare, usque adeo, ut etiam vitiosas hominum illecebras, turpissimosque actus, deos cognominarent, obnoxios passioni. Itaque factum, ut pro gratiâ, quæ ab hominibus debetur divinæ providentiæ, orgio et ortus, sacrilegio panderetur. Cujus erroris opinio crevit inconsultorum hominum vanitate.

CXXVIII. Hæc ad præsens Plato quidem de dæmonum genere disseruit. Nos tamen oportet, etsi non usquequaque veram, eorum breviter rationem explicare, quæ est hujusmodi. Quinque regiones, vel locos, idem Plato esse dicit in mundo, capaces animalium, habentes aliquantam inter se differentiam positionum, ob differentiam corporum, quæ inhabitent eosdem locos. Summum enim esse locum ait ignis sereni, huic proximum æthereum, cujus corpus esse ignem æque, sed aliquanto crassiorem, quam est altior ille cælestis; dehinc aeris: post humectæ substantiæ, quam Græci ὑγρασίαν appellant, quæ humectas substantia aere est crassior, ut sit aer iste quem homines spirant: imus vero, atque ultimus, locus terræ. Quæ porro in locis differentia est, eadem et in magnitudinibus invenitur; cælestis maximus, quippe qui omnia intra complexum suum redigat: brevissimus terræ, quia cæteris omnibus corporibus ambitur, juxtaque rationem continui competentis. Cæteri medii.

CXXIX. Cum igitur extimi limites, id est, summus atque imus, celebrentur convenientibus animalibus naturæ suæ, scilicet ratione utentibus; cælestis quidem stellis, terrestris autem hominibus: consequens est, etiam cæteros locos, regionesque interjectas, plenas esse rationabilibus animalibus existimari, ne quis mundi locus desertus relinquatur. Etenim est absurdum, homines quidem, unam mundi regionem inhabitantes, fragili corpore, animo cum amentia, et sine sinceritate, pleno penitudinis, ob inconstantiam commotionum suarum, alias aliis atque aliis placentibus, rationabiles animantes putari; stellas vero, prudentis naturæ ob æternam actuum suorum constantiam, nulli penitudini obnoxias, puro minimeque dissolubili corpore, utpote quæ extimas ignis cuncta ambientis regiones incolant, sine anima fore, carere etiam vita putare. Cui quidem rei Hebræorum quoque sententia concinit, qui perhibent exornatorem mundi Deum, mandasse provinciam, *Soli quidem, ut diem regeret; Lunæ vero, ut noctem tueretur*: cæteras quoque stellas disposuisse, tanquam temporum limites, annorumque signa indicia quoque futurorum proventum. Quæ cuncta certe tam moderate, tam prudenter, tam jugiter continueque agi, sine rationabili, quin potius sine sapientissimo, rectore non possent.

CXXX. Quare cum sit divinum quidem, et immortale, genus animalium cæleste, sidereum; temporarium vero, et occiduum, passionique obnoxium, terrenum: necesse est, esse inter duo hæc medietatem aliquam, connecten-

tem extimos limites, sicut in harmonia videmus, et in ipso mundo. Ut enim sunt in ipsis materiis medietates, quæ interpositæ totius mundi corpus continuant jugiter, suntque inter ignem, et terram, duæ medietates, aeris, et aquæ: quæ mediæ tangunt, connectuntque, extimos limites: sic cum sit immortale animal et impatibile, idemque rationabile, quod cæleste dicitur, existente item alio mortali, passionibusque obnoxio genere nostro: necesse est, aliquod genus medium fore, quod tam cælestis, quam terrenæ, naturæ sit particeps; idque et immortale esse, et obnoxium passioni. Talis porro natura dæmonum est, opinor, habens cum divinitate consortium propter immortalitatem; habens etiam cum occiduis cognationem, quia est patibile, nec immune a passionibus, cujus affectus nobis quoque consultit.

CXXXI. Hujus porro generis est illud æthereum, quod in secundo loco commemoravimus positum, quos Hebræi vocant sanctos Angelos, stareque eos dicunt ante Dei contemplationem venerabilis, summa atque acri intelligentia, mira etiam memoriæ tenacitate, rebus quidem divinis obsequium navantes summa sapientia, humanis vero prudenter opitulantes, se idemque specula tores, et exsecutores, dæmones, opinor, tanquam δαίμονες dicti. Δαίμονας porro Græci scios rerum omnium nuncupant. Quos quidem præfectos sensili mundo primo quidem vicem imitari aliquam putandum. Ut enim Deus juxta angelum, sic angelus juxta hominem. Dehinc quod usui nobis sint interpretantes, et nuntiantes Deo nostras preces, et item hominibus Dei voluntatem intimantes; illi nostram indigentiam, porro ad nos divinam opem deferentes. Quam ob causam appellati sunt angeli ob assiduum officium nuntiandi. Testis est hujus beneficii cuncta Græcia, omne Latium, omnisque Barbaria, gratulationesque populorum libris conditis ad memoriam perpetuitatis. Indiget quippe natura generis humani, nimium imbecilla, suffragio melioris præstantiorisque naturæ. Quam ob causam creator omnium et conservator Deus, volens esse hominum genus, præfecit his, per quos recte regerentur, angelos, sive dæmonas.

CXXXII. Nec nos terreat nomen, promiscue bonis, et improbis, positum, quoniam nec angelorum quidem terret, cum angeli partim Dei sicut ministri, et qui ita sunt, Sancti vocantur: partim diversæ potestatis satellites, ut optime nos. Igitur juxta usurpatam penes Græcos loquendi consuetudinem, tam sancti sunt dæmones, quam polluti et infecti, de quibus mox erit aptior disputandi locus. Nunc de eo genere fit sermo, quod ait Plato admirabili quadam esse prudentia, memoriaque et docilitate felici; quod omnia sciat, cogitationesque hominum introspectat: et bonis quidem eximie delectetur, improbos odedit, contingente se tristitia quæ nascitur ex odio displicentis: solus quippe Deus, utpote plenæ perfectæque divinitatis, neque tristitia neque voluptate contingitur.

CXXXIII. Cunctis ergo cæli regionibus sortitis dæmonas

inquilinos, agi mutuo commeatu : mediam mundi sedem incolentibus potestatibus obsequium cælo præbentibus, etiam terrena curantibus : quæ potestates ætherei aereique sunt demones, remoti a visu nostro, et cæteris sensibus, quia corpora eorum neque tantum ignis habent ut sint perspicua, neque tantum terræ, ut soliditas eorum tactui renitatur, totaque eorum compago ex ætheris serenitate, et aeris liquore, connexa indissolubilem coagmentavit superficiem. Ex quo nonnulli regionem hanc nostram Ἄεθρῆν merito, quod sit ἀετὸς, hoc est, obscura, cognominatam putant. Multos porro esse dæmonas etiam Hesiodo placet. Ait enim ter esse eorum decem millia eosque esse tam in obsequio Dei, quam in tutelam mortalium; non certam summam conficiens numeri eorum, sed juxta vim pleni numeri trium, multiplicans decem millia.

CXXXIV. Erit ergo definitio dæmonis talis : *Dæmon est animal rationale, immortale, patibile, æthereum, diligentiam hominibus impertiens.* Animal quidem, quia est anima corpore utens; *rationabile* vero, quia prudens : *immortale* porro, quia non mutat corpus aliud ex alio, sed eodem semper utitur : *patibile* vero, propterea quia consulit : neque enim delectus haberi potest sine affectu perpeffione : *æthereum* item ex loco, vel ex qualitate corporis, cognominatum : *diligentiam vero hominibus impertiens*, propter Dei voluntatem, qui custodes dedit. Eadem hæc erit definitio aerei quoque dæmonis : nisi quod hic in aere mansitat, et quanto est terræ propinquior, eo passioni affectus accommodatior. Reliqui dæmones neque ita probabiles, neque ita commodi, nec invisibiles semper; sed interdum contemplabiles, cum in diversas convertuntur figuras : exsanguium quoque simulacrorum umbraticas formas induuntur, obesi corporis illuviem trahentes, sæpe etiam scelerum et impietatis ullores, juxta justitiæ divinæ sanctionem : ultro etiam plerumque lædunt. Tanguntur enim ex vicinia terræ terrena libidine, habentque nimiam cum silva communionem, quam malignam animam veteres vocabant. Hos quidam, et hujusmodi dæmonas, proprie vocant desertores angelos, quibus nulla quæstio referenda est super nomine.

CXXXV. Plerique tamen ex Platonis magisterio, dæmonas putant, animas corporeo munere liberatas : laudabilium quoque virorum æthereos dæmonas, improborum vero nocentes, easdemque animas anno demum millesimo terrenum corpus resumere. Empedoclesque non aliter longævos dæmonas fieri has animas putat. Pythagoras etiam in suis aureis versibus :

Corpore deposito cum liber ad æthera perges,
evades hominem factus deus ætheris almi.

Quibus Plato consentire minime videtur, cum in Politia tyranni animam facit ex cruciari post mortem ab ultoribus, ex quo apparet aliam esse animam, alium dæmonem : siquidem quod cruciatur, et item quod cruciat, diversa esse necesse sit. Quodque opifex Deus ante dæmonas insti-

luit, quam nostras animas creavit; quodque has indigere auxilio dæmonum, his voluerit illos præbere tutelam. Quasdam tamen animas, quæ vitam eximie per trinam incorporationem egerint, virtutis merito aereis, vel etiam æthereis, plagis consecrari putat, a necessitate incorporationis immunes.

CXXXVI. Haecenus de natura dæmonum, deinde de mortalium genere disserit. Ac primo de hominibus, eorumque ipsorum sexu virili, rationabilem partem, duplici virtute præditam docens; alteram quæ contemplatur, eandem semper, immutabilemque naturam, ex qua intentione mentis conualescit sapientia : alteram item quæ mutabilium generatorumque opinatricis est, cui *prudentiæ* vocabulum congruit. Ultramque porro hanc animæ potentiam a summo, et intelligibili Deo dicit universi reoporis mundi, sensilis videlicet, animæ datam : cæteras ratione carentes, et occiduas, animæ portiones, id est appetitum sensuum, locularem motum, quo quæque corpora nutriuntur, totumque corpus, jussu et ordinatione architecti Dei, a generatis ab ipso potestatibus assignata esse mortalibus; propterea, ne si hæc etiam ab opifice, et intelligibili, Deo forent, unius essent fortunæ omnia; immortalibusque existentibus cunctis, nullo existente mortali semine, claudicaret universitatis perfectio, cum in exemplari, hoc est intelligibili mundo, inferioris naturæ semina intelligibiliter existent.

CXXXVII. Videamus nunc sermonis textum. *Dii 416 deorum, quorum idem opifex paterque ego.* Dramatica est Dialogi, quod ad dispositionem pertinet, adumbratio : sermo vero speciei augustioris. Decet denique hoc in genere rationis arcanorum interpretatio fabulosa. Nihil ergo inconvenienter facit auctor, quod opificem Deum inducit concionantem, sancientemque a se genitis, quæ observari vellet, multis rationibus. Primo recreationis legentium causa; quippe res difficilis, lepido sermone condita, facilius ad intima mentis admittitur : deinde inopinata locutionis varietas, mixta religioni, raptis animis ad imaginem concionantis, presentem laborem sentire non sinit. Tum immutatio magisterii, novo instituto operis exordio, novas vires excitat audientis : siquidem et deficit omnis auditor adversus molestiam uniformis eloquii; porro attentior fit, cum novæ spes dispositionis ostenditur. Hoc in loco dogmata etiam sua studiose assertit, ut non tam a se inventa, quam a Deo prædicta, videantur. Prædicta autem, non illo sermone, qui est positus in sono vocis, ad declarandos motus intimos, propter humanæ mentis involuera : Deus enim nullo obstaculo prohiberi potest ab intellectu scientiaque omnium rerum lege divina, quam Plato inevitabilem appellat promulgationem.

CXXXVIII. Quid ergo dicit Deus? *Dii deorum, quorum idem opifex paterque ego.* *Fræclare*, facit enim regem optimatibus sancientem, ut lex illis data etiam ad cæteras potestates, atque animas, commeatret; opificem

se, et parentem, eorum esse commemorans. Opificem quidem, utpote a quo facti sunt : patrem vero, ut qui consulat provide, quatenus æterni, ac beati, sint. *Opera siquidem vos mea*, quia pater est, et opifex, non substantiæ sed generationis. Illi enim optimates, id est stellæ, non sunt intelligibiles sed sensiles. At vero fabricator eorum intelligibilis apprime. Deinde docet eos cujus naturæ sint, quodque ex compositione subsistant. Porro quæ ex compositione subsistent, dissolubilia sunt iisdem rationibus quibus subsistent, ipsi tamen indissolubiles. Merito, non enim sunt ex ullo ortu temporario, sed ex voluntate summi Dei, emensa omnem temporum antiquitatem. Qui vero indissolubiles eos esse confitetur, sine ullo quoque ortu concedat necesse est. Quod vero initium non habet, sine fine certe est : et quod finem non habet, sine ortu est. *Divinum* autem, et *immortale* cognomentum vocal *rationis potentiam*, id est rationem. Mortalia porro, et associata, immo, ut ipse ait, *attenta*; quæ sunt, opinor, in vitiiis, iram videlicet, et voluptatem.

CXXXIX. Deinde genituram humanarum prosequitur animarum, ut natura ejus liquido comprehendatur : et perseverat in fabula, quam interposuit, propterea ut, quæ dicuntur, manifesta sint. Rursus enim cratera proponit, et mixturam, concretionemque, earum potentialium, ex quibus mundi anima concreverat, exque reliquiis earum nostras machinatur, videlicet ex illa duplici natura *Ejusdem*, item *Diversi dividuæque* substantiæ : quæ non, ut antea, sinceræ puritatis erant. Neque enim anima, quæ ex sincerissimis excuderetur, in tanta silvæ vita posset incidere, nec congruere cum mortalis corporis fragilitate :

Μίσγων τρέπων μὲν τινα τὸν αὐτόν, ἀκήρατα δ' οὐκέτι κατὰ ταῦτ' ὁσαύτως.

Miscebat autem, inquit, eodem propemodum genere, nec tamen eadem exoriebatur puritas serenitasque proventum.

Merito, quoniam in his animis, quæ vivificant morti obnoxia genera animalium, non pura ratio, intellectusve sincerus, sed aliquantum tam iracundiæ, quam libidinis, invenitur. Mixta igitur, inquit, anima ipsa etiam in longum secatur, ejusque una pars integra relinquitur, juxta naturæ, quæ vocatur *eadem*, circumactionem eandem. Ex quo intelligunt divina omnia, sapientesque fiunt, qui intelligunt. *Diversæ* vero naturæ partem secat sexies juxta motum rationabilem planetum, harmonicis, et arithmeti- cis, et geometricis medietatibus, ut supra demonstratum est. Hæc est animæ virtus, quæ *opinio* dicitur, qua duce, quæ nascuntur, et occidunt, noscimus. Quæ constitutio animæ facta est propterea, ut esset, opinor, eadem anima scia tam intelligibilem quam substantiæ sensilis, utpote quæ rationes utriusque habeat in semet ipsa naturæ. Hæc est animæ rationabilis institutio, a venerabili Deo facta, in hominis innexa vultum, cum occasiones vitiorum percipit æternæ legis provida moderatione.

CXL. Deinde ait :

Διέτε ψυχὰς ἰσαριθμούς τοῦ ἀστροῦ, ἐνεμέ θ' ἐκάστην πρὸς ἕκαστον, καὶ ἐμβιβόσας ὡς εἰς ὄχημα, τὴν τοῦ παντός φύσιν ἔδειξε.

Delegisse animas stellarum numero pares, singulasque singulis comparasse, easdemque vehiculis competentibus superimpositas universæ rei naturam spectare jussisse.

Antequam sementem faceret animarum, superimposuit stellis singulas animas, quo iisdem vehiculis usæ, in circuitu stellarum cunctam mundi naturam considerarent, illud docens, quod sine divinitatis adminiculo ipsa per se anima nihil valeat spectare atque intelligere divinum.

Νόμους τε τοῦς εἰμαρμένους εἶπεν αὐτᾶ.

Legesque immutabilis decreti docuit.

Hic jam magnam et difficilem rationem commovet, de qua multa disceptio habita inter veteres; perseverat etiam nunc. Perfunctorium ergo tractatum haberi non convenit, juxta Platonicum dogma. Longum est enim persequi cæterorum, quorum plerique nihil fato fieri putant; alii omnia, nec quicquam arbitrio, ac voluntate: quidam alia esse, quæ fato, nihiloque minus alia esse, quæ voluntate fiant.

CXLI. Juxta igitur Platonem præcedit providentia, sequitur fatum. Ait enim, *Deum post mundi constitutionem divisisse animas stellarum numero pares, singulasque singulis comparasse, universique mundi monstrasse naturam atque universam fatorum seriem revelasse.* Horum enim quæ sunt, prima providentiam indicant; secunda, leges fatales: proptereaque juxta Platonem prænoscitur providentia. Ideoque fatum quidem dicimus ex providentia fore, non tamen providentiam ex fato. Fatum ergo juxta Platonem, dupliciter intelligitur, et dicitur: unum, cum substantiam ejus animo intuemur: alterum, cum ex his, quæ agit, et esse id et ejusmodi vim habeat, recognoscimus. Idem fatum in Phædro quidem *scitum inevitabile*, in Timæo *leges*, quas Deus *de universæ rei natura* dixerit cælestibus animis: porro in Politia, *Lacheseos* appellat *orationem* non tragice, sed more theologorum.

CXLII. Possumus ergo *inevitabile* quidem *scitum* interpretari, legem minime mutabilem ex inevitabili causa: *leges* vero, quas *de universa natura* dixit animis Deus legem, quæ mundi naturam sequitur, et qua reguntur mundana omnia. *Lacheseos* vero, hoc est necessitatis, *orationem*, divinam legem, qua præteritis, et item præsentibus, connectuntur futura. At vero in substantia positum fatum, mundi anima est, tripartita in ἀπλανῆ sphaeram, iuque eam, quæ putatur erratica, et in sublunarem tertiam. Quarum elatam quidem ad superna, dici Atropon, mediam Clotho, imam Lachesin. Atropon, quod aplanes in nulla sit deflexione; Clotho, propter varie perplexam tortuosamque vertiginem; qua proveniunt ea, quæ diversæ naturæ devius motus importat: Lache-

sin vero, quasi sortitam id munus, ut omnia praedictarum opera, effectusque, suscipiat. Itaque nonnulli putant praesumi differentiam providentiae fatique, cum res una sit; quippe providentiam, Dei esse voluntatem, voluntatem porro ejus seriem esse causarum; et ex eo quidem, quia voluntas providentia; porro quia eadem series causarum est, *factum* cognominatum. Ex quo fieri, ut quae secundum fatum sunt, etiam ex providentia sint. Eodemque modo quae secundum providentiam, ex fato, ut putat Chrysippus. Alii vero quae quidem ex providentiae auctoritate, fataliter quoque provenire: nec tamen quae fataliter, ex providentia, ut Cleanthes.

CXLIII. Sed Platoni placet, neque omnia ex providentia fore, neque enim uniformem naturam esse rerum, quae dispensantur: ita quaedam ex providentia tantum, quaedam ex decreto, nonnulla ex voluntate nostra, nonnulla etiam ex varietate fortunae, pleraque casu, quae, ut libet, accidunt. Et divina quidem, atque intelligibilia, quaeque iis proxima sunt, secundum providentiam solam; naturalia vero, et corporea, juxta fatum: ea porro, quae nostri arbitrii, nostrique juris sunt, sponte nostra. Porro quae extra nos posita, sine ratione, atque inopinate, accidunt; si quidem ex nostro disposito coepta erunt, fortuita: si sine nostra institutione, casu provenire dicuntur.

CXLIV. Quae cuncta manifestius in Timaeo digerit ita dicens:

Καὶ ὁ μὲν δὴ ταῦτα πάντα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἦθει.

Quibus ita ordinatis, cum in proposito rerum creator maneret.

Quenam ordinaverat? scilicet, quod universae rei animam corpusque omne modulamine apto jugaverat.

Μένοντας δὲ νοήσαντες οἱ παῖδες τὴν τοῦ πατρὸς τάξιν ἐπεΐθοντο αὐτῇ, καὶ λαβόντες ἀθάνατον ἀρχὴν θνητοῦ ζώου, μιμούμενοι τὸν σφέτερον δημιουργόν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου θανατιζόμενοι μόρια, ὡς ἀποδόνησάμενα πάλιν, εἰς ταῦτὸν τὰ λαμβανόμενα ξυνεκόλλων, εὐ τοῖς ἀλλοίτοις οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο δεσμοῖς.

Intelligentes, inquit, jussionem patris filii, juxta mandatam informationem immortalis sumpto initio mortalis animantis, ex mundi materiis, igni terraque et aqua cum spiritu, faenus elementarium mutuali, quod redderetur cum opus foret; ea quae acceperant conglutinabant, non indissolubilibus illis nexibus; ex quibus ipsi cohaeserant.

Etenim jussum Dei, cui parent Dii secundi, ratio est, opinor, continens ordinationem perpetuam, quae fatum vocatur, idque trahit originem ex providentia.

CXLV. Quid cum dicit?

Ἐυστήσας δὲ τὸ πᾶν διεῖλε ψυχὰς ἰσαριθμούς τοῖς ἀστροῖς, ἐνεπέμψεν ἑκάστην πρὸς ἑκάστον καὶ ἐμεθέσας ὡς εἰς ὄργανα τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ἔδειξε, νόμους τε τοὺς εἰμαρμένους ἵπεν αὐταῖς.

Coagmentataque mox universae rei machina, delegit

animas stellarum numero pares, singulasque singulis comparavit, eisdemque vehiculis competentibus superimpositas universae rei naturam spectare jussit, legesque immutabilis decreti docuit.

Mundi quippe machinam absolvere, deligere animas, stellarum numero pares, vehiculis aptis superimponere, universae rei monstrare naturam, leges immutabilis decreti docere, cuncta haec officia providentiae sunt. Ipsae vero leges, quae dictae sunt fatum, idque divina lex est mundi animae insinuata, salubre rerum omnium regimen. Sic fatum quidem ex providentia est, nec tamen ex fato providentia.

CXLVI. Nunc jam de fato, quod in munere atque actu positum est, loquemur. Quippe de hoc plurimae disceptationes habentur morales, naturales, logicae. Nam cum omnia, quae fiunt, infinita sint, et ex infinito per immensum tempus infinitumque proveniant, cuncta undique complectens fatum, tamen ipsum finitum ac determinatum. Neque enim lex, neque ratio, neque quid omnino divinitate praeditum, indeterminatum. Idque ipsum manifestatur ex statu ac conformatione caeli, sub id tempus, quod perfectum annum vocant. De quo Plato sic ait:

Ἔστι δ' ὁμοῦς οὐδὲν ἤττον κατανοήσαι δυνατόν ὡς ὁ γε τέλος ἀριθμὸς χρόνου τὸν τέλεον ἐνιαυτὸν πληροῖ τότε, ὅταν ἀπασῶν τῶν ὀκτῶ περιόδων τὰ πρὸς ἄλληλα ξυμπερανθίεντα τάχῃ σγῆ κεραλῆν τῷ τοῦ ταυτοῦ καὶ ὁμοίως ἰόντος ἀναμνηθέντα κύκλι.

Est tamen intellectu facile, quod perfectus temporis numerus perfectum annum compleat, tunc demum, cum omnium octo circumactionum cursus perfecti velut ad originem et caput circumactionis alterius revertentur; quam semper idem atque uniformis motus dimetietur.

Hoc quippe omni tempore finito, ut cujus determinatio certi circuitus spatio consideretur, omnia, quae vel in caelo, vel in terris, proveniunt, rursus de integro ad praeteritas condiciones redeant necesse est: ut puta qui nunc est habitus constellationis post prolixam temporis seriem instaurabitur. Eodemque modo qui sequitur, deinceps est hoc semper.

CXLVII. Ex quo apparet, in actu positum fatum infinita varietate accidentium, et ex infinito in infinitum tempus quae accidunt, ipsum tamen esse determinatum, et immutabili, semperque eadem proprietate. Ut enim circularis motus, et item quod dimetitur cum, tempus, utraque sint circuli; sic ea omnia, quae in gyros circumferuntur, circuli sunt necesse est. Ergo *scitum inevitabile* vocat ille fatum, inevitabilem vim, potentiamque, intelligens principalem causam omnium, quae in mundo consequenter continueque fiunt. Hoc porro anima est tripartita mundi, quod in substantia positum fatum in superioribus diximus. *Scitum* porro, Dei lex est, quam inexcusabilem esse asseruimus ob inevitabilem causam.

CXLVIII. Haec porro lex et oratio est, et sanctio,

quam sanxit Deus animæ mundi ad perpetuam rerum omnium gubernationem. Neque enim ut esset mundus modo, sed ut æternus et indissolubilis esset, curaverat. Quæ sanctio cuncta intra se contineat; *alia ex aliqua præcessionem*, quædam *secundum præcessionem*: scilicet, ut in geometrica, initia ex præcessionem sunt, theoremata vero secundum præcessionem. Concessis quippe initiis: ut notæ, et item lineæ cæterorumque hujusmodi velut originibus, elementisque, theoremata secundum præcessionem aperiuntur: quasi quæ habeant consequentiam concessæ præcessionis. Sic etiam sanctio, ordinatio existens, et lex, omnia complexa, causas præcedentes ex meritis nostris habet ut initia quædam. Quæ porro necessitatibus constricta proveniunt, juxta præcessionem, necessitatemque ejus, consequenter eveniunt.

CXLIX. Ergo initium divinæ legis, id est fati, providentia. Fatum vero, quod et parenti sibi obsequium, et non parenti contumaciam, velut edicto complectitur. Animadversiones porro, vel præmia, exoriuntur secundum collati meriti præcessionem. Collati autem in alterutram partem meriti præcessio animarum nostrarum motus est; judiciumque, et consensus earum, et appetitus, vel declinatio, quæ sunt in nobis posita, quoniam tam horum, quam eorum, quæ his contraria sunt, optio penes nos est. Igitur in hac rerum ordinatione, atque rerum lege, anti-quissima quæque *ex præcessionem* dicuntur fore, et sunt nostræ potestatis. Quæ vero post illa sunt, *secundum præcessionem*, et necessitatem constricta: atque, ut aliud lex; aliud, quod legem sequitur, id est legitimum: sic aliud fatum, et alia, quæ fatum sequuntur ex inevitabili necessitate, fatalia.

CL. Est igitur universæ rei anima, fatum in substantia positum. Est item data huic informatio rem omnem recte gerendi, lex quæ in munere, atque actu, posita fatum continet, et habet textum et consequentiam talem. Si hoc erit, sequetur illud: ergo quod ex his præcedit, in nobis est; quod sequitur, secundum fatum. Quod alio nomine fatale dicitur, a fato plurimum differens, ut sint tria; quod in nobis positum est, et ipsam fatum, et quod secundum fati legem pro meritis imminet. Deinde ipsius legis verba ponit: *quæ se comitem Deo fecerit anima eorumque aliquid viderit, quæ vere sunt, usque ad alterius circuitus tempus erit incolumis. Ac si semper hoc faciet, semper incolumis manebit.* Est igitur totum hoc lex, et edictum, quod fatum proprie vocatur. Secutum vero Socratem legis edictum Deo se comitem præbuisse, proprium Socratis opus. Porro quod, cum ita viveret Socrates, anima ejus usque ad alterius circuitus tempus incolumis perseverat, juxta decretum fatale provenit. Ac si semper hoc faciat, quod est in Socrate, semper incolumis erit juxta fatum.

CLI. Hac ratione Laio prædictum est ab Apolline:

Vetitos caveo liberum sulcos seras.
Generatus ille te mactabit impie,

Et omnis aula respergetur sanguine.

His quippe oraculis ostendit, penes Laium fuisse, ne seereret, quæ præcessio est. Quod porro insecutum est, jam non in potestate Laii, sed potius in necessitate fatali, juxta meritum præcessionis. Quod si necesse esset Laio sortem incurrere, aut jamdudum immineret clades illa ex inevitabili necessitate, vacaret sciscitatio, vacaret etiam prædictio. Sed ille quidem, utpote præscius quæ sequerentur, sementem juxta fatum fieri vetabat: sciens in potestate ejus positum, si abstinere vellet. Laius vero, ut homo nescius futurorum, ab eo qui sciret, quid agendum sibi esset, sciscitabatur. Sevīt autem, non fato eliciente, sed victus intemperantia.

CLII. Eodemque modo Thetis prædixerat filio, si bellaret apud Trojam, amica sibi paratura necem, maturum exitium cum ingenti fama futurum: si rediret ad patriam, longa vitæ spatia portendi sine gloria. Bellavit tamen, nulla fati cogente violentia; nulla quippe in optione accipiti, sed tanquam bilis violentia: sed propenso juxta gloriam favore. Quibus concinit etiam illud Platonis: *Causa penes optantem: Deus extra culpam.* Item: *Liberam esse virtutem, nec ulli obnoxiam necessitati.* Vel cum ait animis Lachesis, *Nullam earum sortito sub ditionem dæmonibus esse venturam: sed ipsas sponte lecturas sibi dæmonem, quem quæque putaverit deligendum.* Juxtaque Moysæ Deus vitæ primigenis interdixit, ne edulibus arborum, ex quibus notitia boni mali que animis eorum obreperet, vescerentur: quia, cum et abstinendi, et non abstinendi, potestas penes eos esset, quid consultum his vellet Deus, quid cavendum esset, ostendit: non prohibiturus frustra, si id fieri esset necesse.

CLIII. Nunc jam de his agemus, quæ in hominis potestate sunt. Omnia quæ sunt in tres partes a veteribus divisa sunt: *possibile, necessarium, ambiguum.* Possibile, ut genus; necessarium et dubium, ut species: ergo omne possibile, vel dubium, vel necessarium est. Necessarium porro dicitur, quod necessitate constrictum est. Et quia possibilitium plerisque obstari, quo minus proveniant, non potest; quædam prohibentur, declinanturque consiliis, definitionibus adumbrantur hujusmodi. Necessarium est possibile, cujus contrarium est impossibile: ut est, omnia orta occidere, et aucta senescere. Necesse est enim omne, quod sit natum, emori: et quod usque ad senectutem protractum, senescere. Nec est contrarietati locus, scilicet quod ortum sit, non occidere. Dubiorum vero definitio talis est: *Dubium est possibile, cujus etiam contrarium possibile*: ut, hodie post occasum solis pluviam futuram. Hoc enim possibile: æque etiam contrarium ejus possibile, ut post occasum solis omnino non pluat.

CLIV. Jam vero dubiorum preventuum plures differentia. Quædam enim frequentia sunt; quædam peræque frequentia: ut ambire, atque scire literas vel agere cau-

sas. Adversantur porro frequentibus, quæ quidem rari exempli sunt : his porro, quæ peræque proveniunt, quæ non sunt peræque. Erit ergo eorum, quæ peræque dubia sunt, optio penes hominum : qui, utpote rationabile animal, cuncta revocat ad rationem atque consilium. Ratio porro, et consilium, motus est intimus ejus, quod est in anima principale; hoc vero ex se movetur, motusque ejus assensus est, vel appetitus. Igitur assensus, et appetitus ex se moventur : nec tamen sine imaginatione, quam *φαντασίαν* Græci vocant. Ex quo fit, ut persæpe, fallente imagine, motus ille principalis animæ potestatis, vel consensus, depravetur, et eligat vitiosa pro optimis. Cujus rei multiplex causa est : vel agrestis in consultando inelegantia, vel ignorantio, vel nimium dedita mens importuno favori, vel falsæ opinionis anticipatio, vel consuetudo prava, vel certe alicujus vitii tyrannica quædam dominatio : proptereaque vi, aut violentis delinimentis, potius quam voluntate peccare dicimur.

CLV. Quæ cum ita sint, salva est, opinor, divinatio, ne præsagio derogetur auctoritas. Potest quippe præscius, tali facta informatione fati, consilium dare aggreudiendi, vel non aggreudiendi. Recteque et rationabiliter, mathematicus originem captabit instituendi actus ex prosperitate siderum, atque signorum : ut si hoc factum erit, proveniat illud. Hæc porro, et hujusmodi, remedia sunt dubiorum proventuum; in quibus consilii salubritas medicina est, habent etiam disciplinæ locum, maximeque legum latio. Quid est enim lex, nisi jussum sciscens honesta, prohibens contraria? Idcirco, quia horum electio in nostra potestate est, laudisque honor, et vituperationis nota, præmiique gratia, et suppliciorum animadversio, cætera item exhortamenta virtutis, malitiæque retinacula, vite prospecta sunt.

CLVI. Nunc quoniam quid rerum sit providentia, quidve fatum, in substantia positum; et item, quid in munere atque actu inveniat, quidve in potestate hominis sit; quid item, quod juxta fati decretum provenit, persecuti sumus; de fortuna deque iis, quæ casu proveniunt, disseremus. *Fortunæ* potestatem omnem in rebus hominum dicit esse; *casus* aliam quandam jurisdictionem. Quæ enim vel rebus vita carentibus, vel sine ratione viventibus animalibus accidunt, non ex natura, vel arte, hæc omnia *casu* facta dicuntur : quæ vero hominibus accidunt, vel faventia negotiis eorum, vel adversantia, fortuita, et ex fortunæ arbitrio putantur. Causarum vero altera principalis est, altera accidens. Principalis causa est itineris faciendi, vel negotiatio, vel ruris inspectatio, vel aliqua generis hujus. Accidens, ut cum iter ingressos, sol atque æstus adurunt; quæ sequitur infectio vultus, et coloratio : quippe non infectionis causa iter fuerat institutum. Communiter ergo tam fortunam, quam casum, principali causæ accidentes causas esse dicemus : ut sit causa quidem principalis in fato, in fortuna vero, et casibus, causa accidens. Et quia, quæ

fiunt, partim ex necessitate habent auctoritatem; partim usitati, et frequentis, exempli sunt, partim raro accidunt : et fortuna, et casus, in iis inveniuntur, quæ raro accidunt. Et fortunæ quidem irrationabilis et cum admiratione proventus inopinatus ex hominum proposito sumit originem, casus vero citra propositum hominis fit. Siquidem, quod casu accidit, vel in rebus vita carentibus, vel in mutis animalibus, invenitur.

CLVII. Breviter ergo, cum duæ causæ, initium habentes ex proposito nostro, ita concurrunt, ut non, quod propositum est, at longe secus præterque opinionem, accidat, fortunæ ludus est, ut : si quis occulte thesaurum terræ mandet, dehinc agricola, propositum habens vitem, aliamve quam libet stirpem, propagare, thesaurum illum, dum scrobem molitur, inveniat : certe neque qui condidit, ut alius inveniret; sed ut ipse, cum prolato opus esset, reportaret : nec agricola, ut thesaurum inveniret, sed ut scrobem faceret, laboraverat : et tamen uterque usus fortuna est inopina. Quare sic etiam fortuna recte definiri potest : *Fortuna est concursus simul cadentium causarum duarum originem ex proposito trahentium; ex quo concursu provenit aliquid præter spem cum admiratione.* Ut si creditor, ob diu frustra repetitum debitum, procedat ad forum, instruendorum gratia patronorum : eodem etiam debitor, mercandi causa : dehinc conventus debitor, arbitris patronis, diu tractum debitum representet. Diversa quippe causa utrisque procedendi fuit : et est illud potius actum, quod propositum non erat, quam quod jam pæne agebatur. Erit ergo etiam *casus, concursus simul atque una cadentium sine ratione causarum in vita carentibus, vel mutis, animalibus* : ut cum clausæ feræ, stabulis evasis, rursus ad eadem stabula revertuntur ultro : cumque ultro dicimus saxum cæcidisse. Ac de fato quidem deque iis, quæ in hominis potestate sunt, fortuna quoque, et casibus, satis dictum.

CLVIII. Sed quia sunt aliqua quæ contra hæc e diverso dicuntur, proponenda sunt, et diluenda. Tunc demum enim firmis erit fundamentis locata Platonis sententia. Ajunt ergo, si Deus cuncta ex initio scit, antequam fiant; nec sola cælestia, quæ felici necessitate perpetuæ beatitudinis, quasi quodam fato, tenentur, sed illas etiam nostras cogitationes, et voluntates scit : scit quoque dubiam illam naturam, tenetque et præterita, præsentia, et futura, et hoc ex initio : nec potest falli Deus : omnia certe ex initio disposita atque decreta sunt, tam ea, quæ in nostra potestate posita esse dicuntur, quam fortuita : nec non subjecta casibus. Porro cum hæc omnia jamdudum decreta sint, cuncta quæ proveniunt, ex fato provenire concludunt. Leges etiam, et exhortationes; et oburgationes, et disciplinas, quæque hujusmodi sunt, omnia teneri fatalibus conditionibus. Quando si cui quid accidere decretum est, una etiam illud decretum sit, cujus ope, vel beneficio, debeat provenire : ut si cui salus pro-

ventura erit in navigando, proveniat ei non alio quoquam, sed illo gubernatore navim regente, vel si cui civitati proventurum erit, ut bonis utatur institutis, et moribus, ut Spartaë, Lycurgi legibus hoc debeat provenire. Item si quis erit justus futurus, ut Aristides, haec educatio parentum adjumento sit, in justitiæ atque æquitatis, obtentu.

CLIX. Artes quoque sub fati cadere decretum, manifestum esse ajunt; nam et hinc jamdudum esse ordinatum, quis æger, quo medente, revalescat: denique fieri frequenter, ut non a medico, sed ab imperito, curetur æger; cum talis erit conditio decreti. Similis ratio est laudum, vituperationum, animadversionum, præmiorum. Fit enim frequenter; ut adversante fato, quæ recte gesta sunt, non modo nullam laudem, sed contra reprehensionem, suppliciaque, afferant. At vero divinationem dicunt clare demonstrare, proventus jamdudum esse decretos. Neque enim, nisi decretum præcederet, ad rationem ejus accedere potuisse præ sagos. Animorum vero nostrorum motus nihil aliud esse, quam ministeria decretorum fatalium. Siquidem necesse sit, agi per nos, agente fato. Ita homines vicem obtinere eorum, quæ dicuntur, sine quibus agi non potest: sicut sine loco esse non potest motus, aut slatio.

CLX. Adversum quæ tam pugnaciter, et ipso fato violentius instituta, quid respondebimus? Quod Deus sciat quidem omnia, sed unumquidque pro natura sua ipsorum sciat: necessitati quidem subjugatum, ut necessitati obnoxium, anceps vero, ut quod ea sit natura præditum, cui consilium viam pandat. Neque enim ita scit ambigui naturam Deus, ut quod certum, et necessitate constrictum: sic enim fallitur, et nescit, sed ita, ut pro natura sua vere, dubium sciat. Quid ergo dicimus? Deum scire omnia, scientiamque ejus ex æternitate solidari. Porro, quæ sciuntur, partim divina esse, et immortalia: partim occidua, et ad tempus. Immortalium rerum substantiam fixam, et stabilem, fore: mortalium mutabilem et dubiam, aliasque aliter se habentem, ob naturæ inconstantiam. Ergo etiam scientia Dei, de divinis quidem, quorum est certa, et necessitate perpetua munita, felicitas, certa, et necessaria, scientia est: tam propter ipsius scientiæ certam comprehensionem, quam pro eorum, quæ sciuntur, substantia. At vero incertorum necessaria quidem scientia, quod incerta sint: et in eventu ambiguo posita. Nec enim possunt aliter esse, quam est natura eorum: ipsa tamen in utramque partem possible sunt, potius quam necessitatibus subjugata.

CLXI. Non ergo etiam dubia ex initio rigide disposita, atque decreta, sunt: nisi forte id ipsum, quod incerta esse, et ex ancipiti eventu pendere, debeant. Quare quod animæ quoque hominis natura talis sit, ut interdum ad virtutem se applicet; interdum ad malitiam præponderet, periude ut corpus, modo sospitati, modo ægritudini proximum: fixum plane est, et decretum ex origine. Quis

porro malus sit futurus, aut bonus, neque decretum, neque imperatum. Proptereaque leges, magisteria, deliberationes, exhortationes, revocationes, institutiones, nutrimentorum certa observatio, laus, vituperatio, quæque his simulantur: quia recte vivendi optio penes nos est.

CLXII. Si igitur, eorum quæ sunt, pleraque juris nostri sunt; alia extra nostram potestatem: nostra quidem appetitus, judicium, voluntas, consensus, præparatio, electio, declinatio; aliena vero, divitiæ, gloria, species, fortitudo, cæteraque, quæ potius optare possumus, quam vindicare: recte dicitur, si quis forte velit, quæ non sunt in potestate nostra, nostri juris esse præsumere, nihil sapere. Consequenter ergo etiam is qui, quæ nostra propria sunt, præsumit aliena, nihil, opinor, sapit. Denique nullus laudatur ob adeptionem secundorum, quæ in hominis potestate non sunt, nisi forte putatur beatus: prosperitas enim non est in ejus arbitrio. At vero in justitiæ contractibus, temperantiæque negotiis, in cæterarum virtutum observantia jure laudamur, siquidem virtus libera: contraque agentes reprehendimur, quod dare operam, ut peccemus, existimemur.

CLXIII. Dicunt porro, non spontanea esse delicta; ideo quod omnis anima, particeps divinitatis, naturali appetitu bonum quidem semper expetit: errat tamen aliquando in judicio bonorum, et malorum. Namque alii nostrum summum bonum voluptatem putant, divitiis alii, plerique gloriam, et omnia magis, quam ipsum verum bonum. Est erroris causa multiplex. Prima quam Stoici duplicem perversionem vocant. Hæc autem nascitur tam ex rebus ipsis, quam ex divulgatione famæ. Quippe mox natis, exque materno viscere decidentibus, provenit ortus cum aliquanto dolore, propterea quod ex calida atque humida sede ad frigus, et siccitatem, aeris circumfusi, migrent. Adversum quem dolorem, frigusque puerorum, opposita est medicinæ loco artificiosa obstetricum provisio: ut aqua calida confoveantur recens nati, adhibeaturque vices et similitudo materni gremii ex calefactione, atque fotu quo laxatum corpus tenerum delectatur, et quiescit. Ergo ex utroque sensu tam doloris quam delectationis, opinio quædam naturalis exoritur; omne suave, ac delectabile, bonum: contraque, quod dolorem afferat, malum esse, atque vitandum.

CLXIV. Par atque eadem habetur sententia de indigentia quoque, ex exsatione, blanditiis, et objurgationibus, cum ætatis fuerint auctioris: proptereaque confirmata eadem ætate in anticipata sententia permanent: omne blandum, bonum, etiamsi sit inutile, omne etiam laboriosum, etiam si commoditatem afferat, malum existimantes. Consequenter divitiis, quod præsentissimum sit in his instrumentum voluptatis, eximie diligunt: gloriamque pro honore amplectantur. Natura quippe omnis homo laudis, atque honoris, est appetens. Est enim honor virtutis testimonium. Sed prudentes quidem, versatique in sciscitatione sapientiæ, viri sciunt quæ, et

cujusmodi, debeant excolere virtutem. Vulgus vero imperium, propter ignorationem rerum, pro honore gloriam, popularemque existimationem, colunt; pro virtute vero vitam consecrant voluptatibus delibutam; potestatem faciendi, quæ velint, regiam quandam esse eminentiam existimantes. Natura siquidem regium est animal homo, et quia regnum semper comitatur potestas, potestati quoque regnum obsequi suspicatur: cum regnum iusta sit tutela parentum. Simul, quia beatum necesse est libenter vivere, putant etiam, qui cum voluptate vivunt, beatos fore. Talis error est, opinor, qui ex rebus ortus hominum animos possidet.

CLXV. Ex divulgatione autem succedit errori supra dicto ex matrum et nutricum votis de divitiis gloriaque et cæteris, falso putatis bonis, insusurratio; terriculis etiam, quibus tenera ætas vehementius commovetur, nec non insolitis et omnibus huiusmodi, perturbatio. Quin etiam corroboratarum mentium delinitrix poetica et cætera scriptorum et auctorum opera magnifica, quantam animis rubibus involunt juxta voluptatem, laboremque, inclinationem favoris? Quid pictores quoque et fictores? nonne rapiunt animos ad suavitatem ab industria? Maxima vero vitiorum excitatio est in corporis, atque humorum animi, concretione: quorum abundantia, vel indigentia, propensiores ad libidinem, aut iracundiam, sumus. His accedunt vitæ ipsius agendæ, sortisque discrimina, agritudo, servitium, inopia rerum necessariarum. Quibus occupati a studiis honestis ad consentanea vitæ institutæ officia deducimur, atque a cognitione veri boni revocamur. Opus ergo futuris sapientibus tam educatione liberali, præceptisque ad honestatem ducentibus, quam eruditione a vulgo separata: videndaque eis et spectanda sunt lecta omnia, quæ pertinent ad sapientiam.

CLXVI. Ante omnia divino præsidio opus est ad perceptionem honorum maximorum. Quæ cum sint propria divinitatis, cum hominibus tamen communicantur. Corporis quoque obsequium sufficiens animæ viribus esse debet ad tolerandum exercitii laborem. Oportet autem sufficere præceptores bonos, propositumque id, quod sortiti sumus singuli, numen. Quippe Socrati dicitur a pueris comes dæmon rerum agendarum præceptor, fuisse; non ut hortaretur eum ad aliquem actum, sed ut prohiberet, quæ fieri non expediret. Propterea quoque, quæ in hominis potestate sunt, si per imprudentiam agantur, cum agi ea sit inutile, cladem afferunt: quod a Socrate arcebat benevolum numen. Divinatio vero necessitati quidem subjectarum rerum, ambiguarum etiam, sed quarum jam fatalis completus sit exitus, vera est, et complexibilis: si modo divinatio dicenda est. Quippe quæ semel acciderunt, infecta esse non possunt.

CLXVII. Ambiguarum vero, quarum exitus adhuc pendet, nondum præcedentibus meritis ambigua est et obliqua: ut est illa Apollinis:

Perdet Cræsus, Halyñ transgressus, maxima regna.

Istic enim tria erant, nisi fallor, ambigua: unum, utrum Cyri et Persarum regnum esset periturum; alterum, an ipsius Cræsi potius et Lydium: tertium, utrum conditionibus iustis bellum deponeretur. Hoc quippe fieri poterat; et depositorum bellorum aliquot exempla præcesserant: sed quia voluntas utriusque adversabatur armorum depositioni, cum et Cyrus fera quadam esset natura, et gloriosa; Cræsus vero confidens, potentiaque præcipuus: decretum, quod sequebatur, ratum erat, factum ex utriusque proposito, pacem inter eos minime futuram. Supererat igitur ex reliquis alterutrum, idque erat dubium; cujusnam regnum exstingueretur: proptereaque dubia sors, dubique intellectus processit oraculum, ut quodcumque accidisset, id prædictum ab Apolline videretur.

CLXVIII. Sunt aliæ prædictiones consiliorum examini similes. Quia cum sit in nostra potestate deligere ex incertis alterum, ne in delectu peccetur ex ignoratione, suadet hominibus, quid sit optandum, propitia Divinitas: ut Argivis, per oraculum quærentibus, an adversum Persas bellum suscipi conveniret, responsum est:

*Vicinis offensa Deo carissima plebes,
Armorum cohibe munimina, corporis omne
Discrimen sola capitis tutabitur umbra.*

Sciebat enim, quid esset eligendum, quodque optio penes hominem; id vero, quod sequitur optionem, penes fatum.

CLXIX. Hebræis quoque consilium datum est a Deo cum prædictione rerum futurarum, in istum modum: *Si præceptis meis parebitis, bona terrarum omnia penes vos erunt. Iac itaque, et melliflui fluctus, non deerunt. Si contemseritis, pœnarum imminentium seriem divina vox prosecuta est.* Quippe quod esset dubium id, quod erat positum in hominis potestate, parere, vel contemnere jussa cœlestia. Quodsi optionem eorum præcederet decretum inevitabile, necessarioque contemnendum esset; abundaret prædictio, abundarent etiam promissa et minæ. Est igitur aliquid in hominis potestate, nec sunt homines, ita ut a contra sentientibus asserebatur, materiæ rerum earum; quæ aguntur, per quas aguntur: sed causa præcedens, quam sequitur, id quod ex fato est.

CLXX. Sed præter spem ajunt aliquanta provenire. Scimus; et horum omnium duplex genus. Unum eorum, quæ perraro accident; quæ vel forte proveniunt, vel casu aliquo importantur: ut ex hominibus portenta nasci. Alterum, quod frequentius quidem provenit, sed originem sumit ex humani iudicii depravatione: cum vel a potentibus iratis, vel ab inimicis res judicantur. Ut accidit Socrati: ejusque populi iudicio cum vir justissimus condemnatus est Aristides, vel cum prophetæ a consceleratis unus membratim sectus, alter obrutus saxis. Num quid etiam horum causa est penes fatum? Nec intelligunt diversas se contrariasque potentias, id est virtutem, et

item vitia simul, quod fieri non potest, assignare decreto : cum huiusmodi crimina fati propria esse dicunt. Constituant denique, quid esse fatum velint. Virtutemne divinam? Sed non esset causa malorum. An vero animam malignam? Sed demum a malitia nihil boni fieri potest; et fato dicuntur etiam bona provenire. Dicent fortasse mixtam quandam esse substantiam. At qui fieri potest, ut unum et idem quid malitia simul et bonitate sit præditum, intemperantiamque et castitatem creet, cæteramque virtutum vitiorumque importet contrarietatem?

CLXXI. Quæ porro erit de fato existimatio? Quod velit certe omnia esse bona, nec tamen possit. Erit igitur imbecillum quiddam, et sine viribus. An potest quidem, nec tamen vult? Hæc vero jam fera est quædam, et immanis, invidia. An vero neque vult, neque potest? At hoc dicere, de fato præsertim, flagitiosum. An et potest, et vult? Erit ergo causa bonorum omnium, nec malorum auctoritas pertinebit ad fatum.

CLXXII. Unde ergo mala? Motu stellarum causarum. Sed ipse motus unde? et utrum volentibus stellis motus ipse talis fit, ut ex eodem motu et mala proveniant, et bona: an invitis? Si volentibus, animalia sunt stellæ, et juxta propositum moventur. Si invitis, nullus est earum actus. Certe aut omnes stellæ divinæ sunt, et bonæ, nec quicquam faciunt mali, aut quædam maleficæ. Sed maleficas esse in illo sancto, et pleno bonitatis, loco quatenus convenit? Cumque omnia sidera plena sint cælestis sapientiæ, malitiam porro sciamus ex dementia nasci, quatenus convenit maleficas esse stellæ dicere? Nisi forte, id quod fas non est, interdum easdem bonas, interdum malignas esse, existimandum: proptereaque promiscue beneficia, et maleficia, præbere. Sed hoc absurdum est putare, cælestem substantiam, una eademque natura præditam, non in omnibus stellis eandem esse: sed plerasque tanquam a propria degenerare natura. Sed nimirum hoc invitæ stellæ patiuntur. Et quænam erit illa tanta necessitas, quæ invitas cogat delinquere? et hæc ipsa utrum divina erit anima, an maligna?

CLXXIII. An vero ratio quædam est, ut ajunt, quæ omnia fiunt, quæ ad præsens aguntur, quæque futura erunt, proveniant? Sed nimirum monstri est simile dicere, ratione fieri mala, quæ multo verius dicuntur nulla ratione. Iniquus est etiam, vel libidinosis. Series vero illa causarum inevitabilis unde accipiet exordium, nisi prius merita nostra in quacunque parte locentur. Illud vero quis ferre possit, quod præter cætera, quæ irreligiose dicuntur, atque existimantur, providentia quoque Dei tollitur hac eorum assertione: simulque omnis divinitas exterminatur? Quid enim faciet Deus, si omnia secundum hanc versutorum hominum affirmationem fient, atque impulsu rapido ferentur pro Necessitatis instinctu? Facit tamen hæc vana præsumptio faciliorem causam nocentibus, quibus licebit, non animi sui perversitatem

condemnare, sed de fatali violentia conqueri; facit bonorum vota juxta laudabilem vitam et impetus prudentiæ pigriora. Quare missum faciendum est genus hominum, ex versutia, et vanitate, concretum, qui ut ipsi putant, adverso fato nati sunt: quibus hæc, et talia, opinari fato provenerit.

CLXXIV. Nos vero divinam legem sequentes, repetemus ab exordio, digesto ordine, quæ de fato Plato, veritatis ipsius (ut mihi quidem videtur) instinctu, locutus est. Principio cuncta, quæ sunt, et ipsum mundum contineri, regique; principaliter quidem a summo Deo, qui est summum bonum, ultra omnem substantiam, omnemque naturam, existimatione intellectuque melior; quem cuncta expetunt, cum ipse sit plenæ perfectionis, et nullius societatis indigus: de quo plura dici nunc, exorbitare est. Deinde a Providentia, quæ est post illum summum secundæ eminentiæ, quam γούνη sive πρόνοια Græci vocant. Est autem intelligibilis essentia æmulæ bonitatis propter indefessam ad summum Deum conversionem. Estque ei ex illo bonitatis haustus, quo tam ipsa ornatur, quam cætera, quæ ipso auctore honestantur. Hanc igitur Dei voluntatem, tamque sapientem tutelam rerum omnium, Providentiam homines vocant; non, ut plerique existimant, ideo dictam, quia præcurrit in videndo atque intelligendo proventus futuros: sed quia proprium est divinæ mentis, intelligere; qui est proprius mentis actus, et est Mens Dei æterna. Est igitur mens Dei de intelligendo æternus actus.

CLXXV. Sequitur hanc providentiam *Fatum*, lex divina promulgata intelligentiæ sapienti modulamine ad rerum omnium gubernationem. Obsequitur huic ea, quæ secunda mens dicitur, id est anima mundi tripartita, ut supra comprehensum est: ut si quis periti legalatoris animam legem vocet. Juxta hanc legem, id est fatum, omnia reguntur, secundum propriam quæque naturam: beata quidem necessitate, incommutabilique constantia, cuncta cælestia, quippe quæ sint providentiæ vicina atque contigua. Frequenter vero accidentia naturalia; propterea quia oriuntur, et occidunt, omnia, quæ naturæ lege proveniunt. Simul, quia imitantur naturam ars et disciplina, etiam hæc, quæ artibus efficiuntur, sunt frequentia, proventusque crebri: quæ vero reguntur hac lege, ratione, ordine, ac sine vi reguntur: nihil enim, ratione et ordine carens, non violentum; quod vero tale est, non diu perseverat, utpote quod contra naturam suam distrabatur.

CLXXVI. Sequuntur ergo Deum proprium singula; et, ut ait Plato, *regem imperatoremque cæli, principem agminis, et ducem sublimem voluceri curru, dispensantem omnia, et moderantem, legiones cælestium angelicarum potestatum, in undecim partes distributæ. Solam siquidem Vestam manere ait in sua sede. Vestam scilicet, animam corporis universi, mentemque animæ ejus, moderantem cæli stellantis habenas, juxta legem a provi-*

dentia sanctam. Quam legem sæpe diximus esse fatum, serie quadam consequentiarum atque ordinum sancientem. Volucris vero currus imperatoris Dei aplanes intelligenda est: quia et prima est ordine, et agilior cæteris omnibus motibus, sicut ostensum est. Undecim vero partes exercitus dinumerat haecenus. Primam, aplanem, deinde septem planetum; nonam, ætheris sedem; quam incolunt ætherei dæmones; decimam, aeream; undecimam, humectæ substantiæ; duodecimam, terram, quæ immobilis ex conversione mundi manet. Verum hoc fortassis extra propositum, quamvis instituto sermōni concinat: quod fatum sine vi, ac sine ulla necessitate inextricabili, modo salubri, atque ordine administratur.

CLXXVII. Ex harum ordine rerum emanant illa, quæ rari exempli sunt; quorum partim *fortuna* potestatem habet: partim improvisa, et sua sponte, proveniunt, quibus omnibus *casus* dicitur imperare: quæ fatalia quidem sunt, continentur enim edictis fatalibus, nec tamen sunt necessitate violenta. Perinde ut quæ a nobis fiunt, continentur quippe legibus nostris, nec tamen secundum leges proveniunt, quibus utimur. Ut pnta, jubet lex interfici patriæ proditorem. Quid ergo? Quia proditorem vocat eum, cui pœnam statuit, necesse est ut lex faciat proditorem? Non opinor. Nam proditor quidem sua mala mente, quin potius amentia, prorumpit ad facinus: punitur vero juxta legem. Rursumque lex est: ut qui fortiter pugnaverit, præmio afficiatur. Hæc lex jubet; non tamen victorem, aut victoriam, lex facit: et tamen lex præmium dat. Proptereaque lex generaliter jubet omnibus quæ faciendæ sint, prohibetque omnes ab inconvenientibus. Sed non omnes obtemperant; nec omnes faciunt, quæ jubentur. Quæ res ostendit, optionem quidem esse in hominibus, nec eandem in omnibus. Ea vero, quæ sequuntur, id est legitima, id est animadversiones, vel præmia, ex lege sancta.

CLXXVIII. Talis est, opinor, etiam lex illa cœlestis, quæ fatum vocatur, sciscens hominibus honesta, prohibens contraria. Sequi porro nostrum est, et a fati jugo liberum: laudari vero agentem bene, tam juxta legem, quam juxta commune judicium. Similiter ergo etiam contraria, mentiri quidem et pessime agere vitam, continentur edicto: et est in hominis arbitrio, ut præcedens. Male porro vitam disponere, proprium est hominis, proptereaque puniri plane est ex necessitate fatali; utpote quod legem sequatur. Hæc porro omnia sedem habent inanibus hominum; quæ anima libera est, et agit ex arbitrio suo. Optima porro pars animæ ea est, quam descripsit Plato duplicem habere virtutem: unam, in comprehensione divinarum rerum, quæ *sapientia* est: alteram, in dispositione mortalium rerum, quæ *prudencia* nominatur.

CLXXIX. Quodsi quis ad humores corporis, naturalisque illam concretione respiciens, plerosque intemperantes, alios porro moderatos homines esse non sine

fato putat: et intemperantes quidem ex humorum intemperie laborare; moderatos autem ex felicitate concretionis levari eaque omnia decreto fieri: vera sentit quidem: est enim natura tributum, ut imbecilla hominum natio vel labore improspere concretione, vel adjuvetur moderata, in proventu honestatis. Ideoque adversum hujusmodi vitia rationis consiliique salubritas opposita est providentiæ lege. Siquidem avaritia, libido, crudelitas, cæteræque hujusmodi pestes, nihil in pueritia grande designant; sed sint confirmata jam ætate, noxia: tunc, opinor, cum etiam salubritas consilii confirmatur. Cui auxiliatur decus studiorum honestiorum, prodest benivolorum reprehensio, medetur animadversio. Contraque adversis rebus obtunditur pravitas mentis atque insolescit.

CLXXX. Ideoque ob consortium corporis est inter homines, bestiasque et cætera vita carentia societas communioque corporeorum proventuum. Siquidem nasci, nutrirī, crescere, commune est hominibus cum cæteris; sentire vero, et appetere, commune demum hominibus, et mutis tantum, ac ratione carentibus animalibus. Cupiditas porro atque iracundia, vel agrestium, vel mansuetorum, appetitus irrationabilis est. Hominis vero, cuius est proprium, rationi mentem applicare, rationabilis. Ratiocinandi enim, atque intelligendi, sciendique verum, appetitus proprius est hominis, qui a cupiditate, atque iracundia, plurimum distat. Illa quippe etiam in mutis animalibus, et multo quidem acriora cernuntur. Rationis autem perfectio, et intellectus, propria Dei, et hominis tantum.

CLXXXI. Atque inter ipsos homines non peræque. Compugnant quippe in hominum commotionibus invicem cupiditas, iracundiaque, et item ratio, obtinetque adversum se vicissim. Ratio, ut apud Homerum, cum Laertius juvenis

Pectore pulsato mentem castigat acerbe:

Quin toleras mea mens? etenim graviora tulisti.

Quippe in illius animo ratio tunc iracundiam subjugabat. Apud Euripidem contra in Medæ mente sæva iracundia rationis lumen exstinxerat. Ait enim:

Nec me latet nunc quam cruenta cogitem,

Se l' vincit ira sanitatem pectoris.

Usque adeo salubri consilio viam clauserat immoderatus calor pellicatus.

CLXXXII. Ergo in animo continentis viri semper plus consilium potest: intemperantis imbecillitas adversum rationem vitiosis animi partibus suffragatur. Sæpe etiam hæc ipsa vitia se invicem impugnant: ut in adolescente Terentiano, qui adversum acerrimas amoris flammam resistens, honesta iracundia nititur; cum negat iturum se ad conspectum amicæ ultro accessantis, ut exclusum indigne revocet lenocinio, blanditiisque meretriciis. Ergo hæc, de quibus intra arcana pectoris disceptamus, quæque, utrum faciendæ nec ne sint, deliberamus, et postremum,

tanquam lata sententia, decernimus, quatenus non sunt propria nostra nisi forte ideo, quia commoti, vel depravati, libidine, disceptatores idonei non sumus : cum æquum iudicium carere tanquam gratiæ, misericordiæque, anticipationibus debeat.

CLXXXIII. Sed prædictio, inquit, futurorum jamdudum disposita, atque ordinata, esse testatur. Hæc porro dispositio, atque ordinatio, *fatum* vocatur. Immo hæc ipsa prædictio fatalem necessitatem dominari negat usquequaque. Siquidem prædictio rationabilis sit existimatio sortis futuræ; quæ non in rebus certis, et necessitate constrictis, sed incertis, atque ambiguis, prævalet. Quis enim præsalutem consulat de recens nato, utrum mortalis, an immortalis sit futurus? Sed illud potius, quod est dubium, queri solet; quam proluxa vitæ spatia sortitus esse videatur : et utrum dives, an pauper : elataque, an plebeja sit atque humili fortuna futurus. Quæ cuncta observatione, scientia, artificiosa quoque solertia, colliguntur. Aut enim alitum volatu, aut extis, aut oraculis homines præmonentur : prædicente aliquo propitio dæmone, qui sit eorum omnium, quæ deinceps sequuntur, scius; perinde ut si medicus iuxta disciplinam medendi prædicat vel exitium, vel sanitatem : aut etiam gubernator, cœli conditionum non ignarus, ex aliqua nubecula prænuntiet tempestatem futuram. Quæ cuncta non fato, sed artificiosis rationibus, usque, et experientia, comprehenduntur.

CLXXXIV. Æque, cum ex motu siderum prædictio labetur, signa observari solent, ortusque, et obitus stellarum et conformationes, ad rationem redactæ, iuxta quam fertilitas, sterilitasque, provenit. Omnisque hujusmodi ratio nihil est aliud, quam conjectura rerum earum, quæ vel ad corpus pertinent, vel ad ea, quæ corporis propria sunt : vel ad animam satis corpori servientem. Unde opinor Platonem animarum quidem ædificationi Deum opificem præfuisse dicere; eorum vero, quæ animis subtentur, aliis divinis potestatibus inferioribus munus, atque officium, esse mandatam : ita ut puræ quidem animæ, sinceræque, et vigentes florentesque rationibus, a Deo factæ sint : vitiosarum vero partium ejus auctores habeantur hæc potestates, quibus ab opifice Deo talis cura mandata sit.

CLXXXV. Vitiosæ porro partes animi quæ subtentur, ira est et cupiditas, satis idonea vitæ agendæ instrumenta. Multa quippe sunt, quæ per virilem animi commotionem recte in hac vita fiunt, et vindicantur : quoties iusta iracundia comitem se et auxiliatricem rationi præbet. Nulla etiam ex cupiditate honesta, vel mediocri, præter libidinum sordes. Sicut igitur puræ mundi animæ regnum in perpetua mundi agitatione permissum est, ita iis animis, quæ homines inspirant, opus fuit ratione, iracundia et cupiditatibus interpolata; ut cum quidem se ad rationem tantum animal convertisset, curaret, intueretur etiam cœlestia : cum vero ad terrena despiceret, despectus æque non esset otiosus, sed ex eadem inclinatione, cura rerum terrestrium nasceretur.

CLXXXVI. Ut igitur brevi multa complectar, istius rei dispositio talis mente concipienda est. Originem quidem rerum, ex qua cæteris omnibus, quæ sunt, substantia rjus ministratur, esse summum et ineffabilem Deum : post quem providentiam ejus secundum Deum, latorem legis utriusque vitæ, tam æternæ quam temporariæ. Tertium esse porro substantiam, quæ secunda mens intellectusque, dicitur; quasi quædam custos legis æternæ. His subjectas esse rationabiles animas legi obsequentes; ministras vero potestates Naturam, Fortunam, Casum, et Dæmones inspectatores, speculatoresque meritum. Ergo summus Deus jubet, secundus ordinat, tertius imitat. Animæ vero lege ajunt.

CLXXXVII. Lex porro ipsum fatum est, ut sæpe diximus. Cui legi qui pareat, sequaturque principis Dei veneranda vestigia, beatam semper vitam agit : iuxta legis perpetuæ sanctionem, quod est iuxta fatum. At vero, quæ Dei comitatum animæ neglexerint, rursus et ipsæ, alio quodam, contrarioque genere secundum fatum vitam exigunt : donec peniteat eas delictorum suorum, expiatisque criminibus deinceps ad immortalis Dei, et æternarum divinarumque potestatum, choros revertantur, et ille legis rigor ex deteriore fortuna transitum fieri sinat ad beatam. Quod fieri certe non posset, si omnia constricta essent uniformi quadam et rigida atque irrevocabili necessitate. Ex quo apparet, *providentiam* quidem omnia intra se circumplexam; tenere quippe omnia, quæ secundum eandem recte administrantur; at vero *fatum* providentiæ scitum est, continet autem ea, quæ sunt in nostra potestate, ut præcedentia : continet etiam meritum collationem. Sequuntur animadversio, et approbatio, quæ sunt fatalia : eaque omnia, quæ casu, fortunave, fiunt.

CLXXXVIII. Quid igitur sibi voluit tractatus hujus tam larga prolixitas? Quia multi nulla cura veri sciendi, sed potius veris rationibus renitendi, et ipsi falluntur, et cæteros in erroris ineluctabilis implicant lubrico : quippe qui ad unam aliquam partem mundanæ administrationis respicientes, tanquam de solida, atque universa dispensatione pronuntiant : quodque in una parte invenerint, id esse in omnibus quoque mundi partibus asseverant, proptereaque cum aliquid verum dicunt, veracibus similes habentur, quamvis compugnancia invicem dicant. Cum autem de parte sentientes perinde habent, tanquam de solido universoque, sentiant; redarguuntur invicem. Namque fato quædam agi, verum est : et quod quædam in nostra potestate sint, hoc quoque verum esse monstratum est. Quare, qui omnia fato fieri dicunt, merito reprehenduntur ab iis, qui probant esse aliquid in nostra potestate. Denique, qui omnia in nostra potestate constituunt, nec quicquam fato relinquunt, falli deteguntur. Quis enim ignoret esse aliquid in fato, et extra nostrum jus? Sola igitur vera illa ratio est, fixaque et stabilis sententia quæ docet quædam fato fieri, alia porro ex hominum arbitrio, et voluntate, proliscisci.

CLXXXIX. Deinde subnectit leges ipsas, et jura fatalia. Principalem quidem legem, qua cunctis animis ob uniformem naturam ad virtutis vindicationem *æquabilis* fato tribuitur *facultas sine cuiusquam prælatione*. Addit secundam legem, qua sanctum est omnes animas, *quæ committatæ divinum ægmen, spectaverint æternarum, verique existentium, rerum naturam*, formam hominis induere ad tuenda terrena. *Piv nationis animal* hominem significans; ideo quod in mutis animalibus nulla sit cognitio de Deo. Porro ex iis, quæ ratione instructa sunt, præstantissimum quidem animal id esse, quod cæteris cælestibus animalibus substantiam ex se largiatur, colat autem aliud, multo præstantius, in quo sit origo rerum. Sequi vero, quasi per ordinem quandam, inferioris eminentiæ potestates: quæ singulæ potiora quæque venerentur numina. Quia igitur ultimus est homo ex his, quæ ratione utuntur, animalibus, cunctaque meliora, et elatiora, veneratur; jure præcipua religione præditum esse dixit. Cumque sit duplex natura hominis, altera melior, altera inferior, lege opus fuit tertia, quæ meliora distingueret. Est porro melior sexus virilis, muliebris inferior; non quo sit aliqua in animis differentia: una est quippe natura: sed diversitas tamen in sexu esse debuit, caduca mortalitate partus substitutionesque desiderante. Denique cum una eademque virtus sit maris et feminae, corporum tamen ipsorum diversæ vires sunt; cum eorum alterum calidius densiusque, alterum sit frigidius et rarius.

CXC. Sequitur alia lex; quam designat his verbis:

Ὅποτε δὴ σώμασιν ἐμψυτευθεῖεν ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ μὲν πρῶσιον, τὸ δ' ἀπίον τοῦ σώματος αὐτῶν.

Cumque necessitate decreti corporibus inserentur, corporea quoque suppellex varie mutabitur, quibusdam labentibus et aliis invicem succedentibus membris.

Necessitatem nunc vocat usum inexcusabilem, munusque incorporationis: neque enim aliter poterant regi terrena, rationabili anima regente, nisi corporis adhibita conjunctione. Corpus enim terrenum hoc non diu constat; sed torrentis more præcipitis et ipsum effluit, et ab effluentibus inundatur. Sunt quippe in eo multi meatus, multaque item emissacula, tam in promptu, et visibilia, quam latentia, et cæca: per quæ fertur humor, atque spiritus, aliæque superfluae reliquiae cibi, et potus: quibus egressus, conservationis animalium causa, natura commenta est, et adversum detrimenta egestionis, pro competenti modo, vicem reparat ex humido et sicco cibatu, atque extrinsecus circumfusi aeris respiratione. Meatus igitur, ingredientibus omnibus, pro modo proque magnitudine eorum natura fabricata est. Idque ipsum est quod dicit idem Plato: *Quibusdam labentibus, et aliis invicem succedentibus membris.*

CXCI. Hæc ergo lex illud effecit ante omnia, sensum ex violentis passionibus excitari. Merito. Vita quippe sine sensu esse non potest. Siquidem inter ea, quæ vivunt et quæ vita carent, hæc sit, opinor, differentia, ut

sentiant hæc, illa sine sensu sint nascentiaque simul cum vita sensum auspicentur: et in dijugio corporis atque animæ sentire desinant. Certe sive passio, sive potentia sive aliquis affectus est, sensus hic animantis est proprius, ex corporis, animæque, copulatione conflatus. Ex violentis vero passionibus, recte. Nam eadem, ac simili, facilitate anima contemplatur; contemplatio quippe facilis intentio est. Sensus vero nascitur ex consortio corporis, atque animæ, passionum: et sunt multæ corporis pulsationes ejusmodi, ut neque contingant animam, et sensum, latenterque vanescant; qualis est lapsus in videndo vel audiendo. Quidam tamen pulsus corporis violentiores sunt, qui ad animam usque permanant.

CXCII. Est ergo sensus, passio corporis quibusdam extrapostis, et pulsantibus varie, eadem passione usque ad animæ sedem commeante. Quæ passio, cum est lenis molliterque palpando potius quam pulsando, corpus movet, consentit anima corporis titillationi. Atque hoc genus sensus voluptas cognominatur. Porro si erit asperitate quadam prædita passio, doloris nomen accipiet. Ut sit perspicuum, voluptatem, ac dolorem, species esse sensus: sensum vero ipsum, genus. Omnis porro talis cupiditas mixta est cum voluptatis, et doloris, affectu. Consequenterque amor hujusmodi rerum inter dolorem voluptatemque, positus invenitur. Spes quippe fruendi voluptatem creat; dilatio tristitiam ac dolorem. Quare sequitur sentiendi legem lex amandi; amor porro conservationi corporis plurimum confert: idemque est auctor successionum. Idem hoc in ira quoque reperitur, quoties sine ratione, ac sine modo, commovemur, agresti quodam ardore mentis. Adversum quem instruitur anima cautionis salubritate. Quæ nimia facta, transit ad formidinis vitium. Itaque cum animi vigor, qui, factus immoderatio, progressus est ad iracundiæ limitem, et item cautio sit animæ data ob tutelam corporis, immoderate crescentia perturbant animum, potius quam regunt.

CXCIII. Ὅσα τε ἐπόμενα αὐτοῖς καὶ ὅποσα ἐναντίας πέφυκε διεστώτα: ἔνθα καὶ εἰς θεοῦ βίον ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ἀρκεύεται.

Cæterasque, inquit, pedissequas earum perturbationes diverso affectu pro natura sua permoventes; quoad usque congruas immanium ferarum induant formas.

Pedissequas quidem cupiditati, dolorique cognatas et consentaneas passiones, æmulationem, dicit, invidiam, obtrectationem, et cætera hujusmodi; voluptati vero, in alienis malis gaudium, jactantiam, gloriæ vanitatem: metui porro, fugam, formidinem: iracundiæ nihilominus, sevitiā, feritatem, calorem, quæque his sunt proxima. Diverso, inquit, affectu pro natura sua permoventes, ea videlicet, quæ sunt hiis ipsis contraria virtutum ornamenta, quæ virtutibus fiunt. Quæ quidem vitia si frenarent, inquit, justam eis lenemque vitam fore. Aperte, et ita, ut dubitare nequeamus, sui juris esse animas docet in delectu, atque optione.

CXCIV. Horum omnium præmia etiam constituit. Vitiis vitiorum animis *reditum ad caelestem sedem*, perpetuamque immunitatem. Quæ vero se libidine commaculaverint, in munere vitæ secundæ asperiores, congruamque moribus, et instituto vitam futuram. Siquidem *ex virili sexu transeant in feminæ formam*, non quod ipsa anima sexum mutet, sed deterius corpus accipiat. Quæ vitam meliorem temperantemque delegerit, ad meliorem fortunam revocabitur. Porro si deterior facta erit, deteriusque vivet, propter nimiam corporis amplexationem, vitæ destinabitur infelicioi, quoadusque ad feræ naturæ perveniat immanitatem.

CXCV. Empedocles tamen, Pythagoram secutus, ait eas non naturam modo agrestem et feram sortiri, sed etiam formas varias, cum ita dicit :

*Namque ego jamdudum vixi puer, et solida artos.
Et tali sexu inde animal, tum lactea virgo.*

Non juxta sexus silvestrem conversionem, sed in diversorum animalium, ut ipse aliis testatur versibus, quibus abstinere oportere censet animalibus :

*Mutato sobolis mactat pater impius artus,
Diis epulum libans; sæva prece territa mente
Hostiæ, luctifica funestatur dape mensa.
Natus item ut pecudes cædit matremque patremque,
Nec sentit caros mandens sub dentibus artus.*

Item alio loco :

*Comprimite o gentes homicidia! nonne videtis
Mandare vos proprios artus ac viscera vestra?*

CXCVI. Sed Plato non putat rationabilem animam vultum atque os ratione carentis animalis induere, sed ad vitiorum reliquias accedente corpore, incorporationem, auctis animæ vitii, efferari ex instituto vitæ prioris, et iracundum quidem hominem eundemque fortem proveli usque ad feritatem leonis, ferum vero, et eundem rapacem, ad proximam luporum naturæ similitudinem pervenire, cæterorum item. Sed eum sit reditus animis ad fortunam priorem, hoc vero fieri non potest, nisi prius reditus factus erit purus ad clemens et homine dignum institutum, rationabilis porro consilii correctio, quæ pœnitudo est, non proveniat in iis, quæ sine ratione vivunt, anima quondam hominis nequaquam transit ad bestias juxta Platonem.

CXCVII. Deinde ait :

Ἀλλά ττων τε οὐ πρότερον πόνων λήξει, πρὶν τῆ ταύτου καὶ ὁμοίου περιόδῳ τῆ ἐν αὐτῷ ζυνεπισπόμενος τὸν πολλὸν ὄχλον, καὶ ὕστερον προσφύνητα ἐκ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ γῆς, ὑπερβύβη καὶ ἀλογον ὄντα, λόγῳ κρατήσας εἰς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀρίστης ἀφίκοιτο εἶδος ἕξωος.

Pausamque malorum non prius fore, quam consecuta eas similis eademque semper volucris illa mundi circumactio cuncta earum vitia ex igni et aqua terraque et aere contracta, omnemque illuviem delerserit, inconsultis et immoderatis erroribus, ad modum rationis temperiemque redactis.

Eandem semper circumactionem motus *intelligentis* animæ significans, similem vero ejus cum deliberat ut intelligat. Hæ quippe virtutes sunt animæ rationabilis. Inconsultos porro, et immoderatos, errores animæ dicit esse, qui ex igni, terraque et cæteris corporeis elementis oboriuntur. Adversum quos obnitens anima revertetur ad antiquam divinitatem suam, et habebit naturam bonis meritis competentem.

CXCVIII. *Has leges* ait a magno opifice Deo animis esse *intimatas*, causamque intimationis ostendit : *ne qua penes se deinceps ex reticentia noxæ resideret auctoritas* : volens ostendere, malitiam non ex decreto, ac voluntate Dei provenire hominibus, sed ipsorum vel imprudentia, vel depravatione. Deinde post expositionem legum fatalium *sementem facit animarum nostrarum Deus, partim in terra, partim in luna*, quæ instrumenta temporis esse dicit, juxta Pythagoram quidem, quod ita ut in terra, sic etiam in lunari globo consistent homines et etiam in cæteris errantibus stellis : juxta se vero, quod in aliis libris idem asserat, alterna vice fungi munere animas quibus rerum terrenarum tutela mandatur, ita ut quæ jam fungentur munere primæ, serantur in terra : quæ post has, in lunari globo, ac deinceps in aliis globis consequenter.

CXCIX. Deinde jubet factis a se Diis, id est stellis, *fungere humana corpora* animarum competentium receptacula, iisdemque adhibere cuncta adminicula vitalis substantiæ. Principio appetitum, qui dividitur in iracundiam et cupiditatem, sine quibus corpus mortalis animantis neque esse, neque vero administrari potest. Deinde artes, quæ victum necessarium largiuntur, *cæteraque omnia juxta vires*, ut quam optime mortalis natura regatur. *Juxta vires* videlicet non efficiuntium, sed eorum quæ efficiebantur : propterea quod homines tam ad bonitatem, quam ad malitiam, inclinationes habent. Ex quo fit, ut sæpe ipsi auctores malorum. Talis ergo fuit ordinatio summi opificis Dei : ut quod erat in corpore mortali minime mortale, sed divinum potius, et sempiternum, ipse construeret. Porro quæ dissolubilia unquam essent futura, minoribus efficienda mandaret.

Καὶ ὁ μὲν ὃν ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενον ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τὸ ῥόπον ἦθει.

Denique completa dispositione in suo, inquit, affectu manebat.

Quid est? Nimirum ut providentia sua cunctis tam ex æternitate, quam natalis, generatisque, consuleret : divinis quidem, et æternis, immortalitatem propagans, temporariis vero perennitatem, non jugem, et integram, sed ex successione.

CC. Deinde docet ipsam humani corporis ædificationem, sentiendique causam, et cætera, quæ sensum sequuntur.

Πυρὸς καὶ γῆς ὕδατος τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου δανειζόμενοι μόρια, ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν εἰς ταῦτο λαμβανόμενα κτλ.

Ex mundi, inquit, materiis, igne terraque et aqua

cum spiritu fanus elementarium mutuati, quod redderetur cum opus foret, et cætera.

Corpora nostra ex quatuor materiis esse composita; in promptu est. Est enim quiddam contiguum in iis quod tactui resistit, idque sine terrena soliditate non est. Est etiam calidum aliud, idemque visibile: porro, quæ talia sunt, sine igni esse non possunt. Est præterea plenum spiritus, ut sunt hæc venæ, quæ arteriæ nuncupantur. Est etiam humor, ut sanguis et cætera, quæ manant ex corpore. Sed neque humor sine aqua, neque spiritus sine aere consistet unquam. Est igitur in corporibus nostris aquæ portio, et item aeris, nec non ignis, et terræ. Unde opinor hominem mundam brevem a veteribus appellatum, nec immerito. Quia totus mundus, et item homo totus, ex iisdem sunt omnibus, corpore quidem easdem materias habente, anima quoque unius ejusdemque naturæ.

CCI. *Invisibiles porro conjunctiones gomphos* appellat; vel minorum corpusculorum coacervationem, ut Diodorus; vel eorundem similium inter se conglobationem formabilem, ut Anaxagoras; vel supradictorum multiformem implicationem, ut Democritus, et Leucippus; vel interdum concretionem, interdum discretionem, ut Empedocles; concretionem quidem amicitiam, discretionem porro, et separationem inimicitiam vocans. Vel, ut Stoici, corporum diversorum usquequaque concretionem. Quorum omnium quendam nodum, concatenationemque, dicit esse in minutis solidisque corpusculis, quæ γόμφους cognominat. Tali igitur humani corporis exædificatione æternæ animæ *duos circuitus* addidisse dicit Deum; qui circuitus animæ opera sunt, quorum alter intelligentia est, alter opinio. Porro omne quod operatur, sit necesse est. Substantia ergo animæ minime est otiosa. Undique igitur corpus humanum duabus immortalis animæ circumactionibus obligatum, totum atque ex omnibus regionibus vitali sustentatur vigore. *Irriguum* porro *fluidumque* corpus vocat, ob prædictas egestionis et exsurationis vices.

CCII. *Circuitus porro, inquit, ut torrenti rapido defluoque obligati.* Torrentem vocat silvam corpoream propterea quod deluere non desinat, neque unquam maneat in certa et in stabili constantia, nec teneatur. Animas ait corpora *non tenuisse, nec* vero ipsas a corporibus potuisse cohiberi. Quare animæ corpora non regebant? quia nutui suo et velut refrenationi pro arbitrio corpora tunc non obsequabantur. Animæ porro a corporibus demum non tenebantur, quippe cum ipsa corpora ambitu animæ circumfenerentur, et sine complexu ejus mox dissiparentur. *Sed vi ferebant, inquit, et invicem ferebantur.* Ferebantur quidem ad vitia cogente indigentia corporis. Ferebant vero eadem corpora, vitam salutemque iisdem procurando, quod est proprium munus animarum. Hoc autem utrumque non est sine violentia: quoniam nec animæ, voluntate propria in vitia recidebant: nec corporibus placebat naturales indigentias ferre ac sustinere patienter, utpote

quæ naturæ suæ dissolutionem, dissipationemque, ferrent.

CCIII. *Contingebat ergo, ut totum animal moveretur, præcipiti tamen, et inordinata jactatione.* Præclare. Neque enim quod movet sine eo quod movetur, motum potest edere; neque demum quod movetur, sine movente: sed utriusque opus est præsentia. Et est, opinor, quod quidem movet, anima: quod vero movetur, corpus; ex quibus et animalia constant, et motus eorum. Et prorsus hæc omnia spectant eo, ut concipiatur animæ vitæ puerilis amentia: quoque modo sensus excitetur omnibus animalibus secundum naturam eorum. *Sec illi motus familiares sunt.* Est quippe in his ignis; cuius natura summa et alta semper capessit. Est etiam terræ aliquantum, quæ mediam mundi sedem obtinet: est æreum quiddam et humectum; quæ duæ huc atque illuc late, et prorsus ad omnia natura sua feruntur. Quorum motuum compos est animal.

CCIV. Mobilior porro anima puerilis, et inquieta, maxime quidem, ob irrationabilem mentis imbecillitatem, nondum ratione firmata. Deinde ob nimium calorem, humorumque in illa ætate abundantem, sicut ipse ait in Legibus, pueros nimio ignis luctari calore: proptereaque inordinate, sine judicio, improbeque omnino, motus in pueris naturales celebrari. Unde ait, *Immense quippe gurgite irrigante, et immoderate effluente.* Irrigante quidem, cum nimio calore cito confectus cibus resumitur sæpius: effluente vero, juxta necessitatem egestionis. Testatur Hippocrates, cibo nimio recreanda esse puerilia sanciens corpora, ne consumantur damnis egestionis. Sed adhibito cibo tenera ætas delectatur, immunito, aut denegato, dolet. Ex quo fit, ut voluptatem quidem amplexetur, tanquam bonum; offendatur autem dolore, tanquam malo.

CCV. *Etiam quæ extrinsecus accidunt, frigus, et siccitas; asperior, et durior, tactus.* Quæ omnia sensus excitant asperos; quæque his contraria sunt, jucundos, et voluptarios, in tactu, odoratione, gustatu. Quos quidem sensus ait et *initio et nunc usque maximos et violentos motus ciere.* Quippe sensus, auxiliante silva, *nimio inordinatoque fluxu totam animam actusque ejus omnes violenta concussione turbare.* Cumque sit animæ pars altera sanctior diviniorque, quæ *mens atque intellectus*, nunquam exorbitans, neque ullis erroribus, falsisve opinionibus derivabilis; *hujus quidem motum cohibuerunt, dominationemque ejus in tota anima compescuerunt, contrarios motus agentes:* ut esset quidem intellectus in anima, sed nihil ageret, impediens sensibus. At vero illam alteram partem animæ, quæ est *opinio*, perdere quidem omnino non poterant (nam hæc quoque erat prædita divina potentia), nec solvi, nisi ab eo solo, qui connexerat, valebat ante fatale animæ corporisque dijugium, *coegerunt tamen adversum naturam suam niti, atque agere actus incongruos, cogentes falsis opinionibus credere.*

CCVI. Deinde admonens eorum, quæ in psychogonia docuerat, medietates illas ait, et analogias, tanquam regione sua, et loco, pulsas : quæ consentaneos motus animæ celestibus tramitibus dirigebant. Illud significans, quod in pueris mens quidem intellectusque ejus omnino sit otiosus, et velut constrictus vinculis, motum ejus prohibentibus. Ratio tamen agat aliquid, cum vel appetit quid tenera ætas vel iudicat vel imaginatur, non recte licet, ad hæc trahentibus eam sensibus, atque eo genere circumscribentibus. ob supradictas causas rerumque ignorantem. In quo etiam Aristoteles consentit, dicens initio pueros, et in annum etiamnum lactentis ætatis, omnes quidem viros putare patres, omnes autem feminas, matres : ætatis tamen accessu discernere, et nonnunquam in discretionem falli. Sæpe etiam falsis captos imaginibus porrigere ad imaginem manus. Easque omnes *opinionēs supinas* vocat, cum ea quæ lædunt, commoda, quæque prosunt noxia esse arbitrantur; id est, cum ad voluptatem perniciosam feruntur, offenduntur autem salubri labore. Quod profecto nunquam contingeret, nisi nimium sensibus crederent, qui natura in decipiendo plurimum vigent.

CCVII. Atque ut totam rem plane expediret, exemplo quoque utitur perspicuæ claritudinis. Summa dementia est, cum quis non solum ignoret, sed id ipsum, quod ignoret, nesciat, proptereaque falsis consentiat imaginibus; quæque vera sunt falsa esse præsumat : ut cum malitiam quidem prodesse, virtutem vero obesse perniciemque afferre arbitrantur. Quæ quidem opinio usque ad novissimam ætatem plerosque comitatur, qui facere injuriam commotissimum; recte, damnosum putant : proptereaque execrantur. Hos Aristoteles senes pueros vocat : quod mens eorum a mente puerili minime differat.

CCVIII. Exemplum, quod diximus, tale est. Ex adverso stantes in læva nostra certe habemus contra stantium dexteris partes; item illi similiter nostras : rursumque lævas partes in dexteris.

"Όταν τις ὕπτιος ἐρείσας τὴν κεφαλὴν μὲν ἐπὶ γῆς, τοὺς δὲ πόδας προσθαλῶν ἄνω ἔχῃ πρὸς τινι, τότε ἐν τούτῳ τῷ πάθει τοῦ τε πάσχοντος καὶ τῶν ὀρώντων τὰ τε δεξιὰ ἀριστερὰ, καὶ τὰ ἀριστερὰ δεξιὰ ἑκατέρους τὰ ἑκατέρων φαντάζεται. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ τοιαῦτα ἕτερα αἱ περιφοραὶ πάσχουσαι σφοδρῶς καί.

Si igitur, inquit, alter ex duobus recte et secundum naturam stet; alter vero ita, ut caput solo figat, pedes pro capite sustollat et sint ex adverso : tunc se insipientes invicem opinabuntur dexteris partes sinistras, sinistras dexteris invicem. Tale aliquid pati dicit animas quoque.

Juxta rerum contemplationem, inter initia, et recens incorporatas. Cum igitur ita se habebit, et audiet, intelligibilem esse naturam et sine corpore, quæ sola vere, perpetuoque, eadem sit : rursum de iis, quæ nascuntur, et occidunt, id est de corporeis, atque sensibus, quod fluida sint, et mutabilia : opinor, tunc advocatis sensibus,

PHILOS. GRÆC. II.

puerilis anima, testimonio eorum facile credens, intelligibilem quidem naturam nullam esse confidit, utpote quam sensus ne somniet quidem, sola autem sensilia pro vero certoque esse præsumit : quæ videri, tangi, cæterisque sensibus percipi, queant. Itaque præsumens non, opinor, mentis intellectusque compos erit. Ideoque addidit :

Οὐδεμία τε ἐν αὐταῖς τότε περίοδος ἀρχουσα οὐδὲ ἡγεμών ἐστὶ.

Nec habet ullum certum ducem talis peragratio

Neque enim intellectus ducem se præbet cæteris animæ partibus, ut qui sit tunc otiosus : neque illa alia pars animæ, in qua sunt opinioniones; quam subegerint atque in servitium redegerint sensus, usque adeo ut, cum serviat, dominari se putet et aliquid ex pristino splendore ac dignitate retinere.

CCIX. Ac ne quis eum putaret de anima cujuslibet animalis hæc dicere, addidit :

"Όταν δὲ τὸ τῆς αὐτῆς καὶ τροφῆς εἶσπτον ἐπὶ τὴν βέουμα, πάλιν δὲ αἱ περίοδοι λαμβανόμεναι γαλήνης τὴν αὐτῶν ὁδὸν ἴωσι, καὶ καθιστῶνται μᾶλλον ἐπιόντος τοῦ χρόνου.

Crescente vero homine posteaquam incrementi nutritionisque tenui jam rivo meatus affluet, animæque circuitus tranquilliore motu viam suam peragent, processuque temporis sedatione erunt.

Merito, fit enim melior in dies, quando fit perfectior et in cognitione rerum exercitior. Tunc quippe nuntii sensus minoris erunt auctoritatis minorisque apud animam fidei, deprehensa fallendi consuetudine. Maxime.

"Αν μὲν οὖν δὴ καὶ ξυνεπιλαμβάνηται τις ὀρθὴ τροφὴ παιδεύσεως, ὀλόκληρος ὑγίης τε παντελῶς, τὴν μεγίστην ἀποφυγῶν νόσον, γίνεσθαι. Καταμελήσας δὲ, χυλὴν τοῦ βίου διαπορευθεὶς ζωῆν, ἀτελῆς καὶ ἀνόητος εἰς Ἄδου πάλιν ἐρχεται.

Si sit studiis, inquit, elegantioribus erudita, immunis omni perturbatione atque ægritudine deget ævum. Si negliget, claudum tunc vitæ serpens iter, cum familiari demum stultitia revocabitur ad inferna.

Consequenter; namque sibi hominem componit ex anima et corpore. Quotusquisque igitur utrumque curabit, erit incolumis, et fortis. Qui neutrum, mancus et debilis. Qui alterum ex duobus, claudus. Ergo indocilis, et corpori tantum diligentiam impertiens, claudam habebit vitam procul dubio. Claudam quoque illius animam fore, cujus rectæ quidem sint opinioniones, sed nequaquam sacris intelligibilium arcanorum sit initiatus.

CCX. Simul quia de totius hominis disseruit integre per partes constitutione : nunc membratim, sicut in mundani corporis constitutione fecerat, utilitatem cujusque membri revelat : causasque reddit visus nostri et auditus. Sensuum quoque utilitatem persequitur, et eorum membrorum quæ sensum adjuvant. Dicit etiam de memoria; dicit de somniis. Eorum quoque causas reddit, quæ in speculis simulacra cernuntur : et eorum omnium causas, rationesque, subdividit. Demonstrat etiam, quæ princi-

pales causæ sint, quæ item principalibus accidunt : quæ item sint ipsa quidem immobilia, movent tamen alia ; quæ demum ab his ipsis moventur ex aliqua necessitate : quæ cum ratione movent affectum rei utilis alicujus ; quæque sine ratione , et ut libet.

CCXI. Orditur denique a capite ; quam partem corporis *principali quadam esse eminentia* dicit. Proptereaque oportuisse in excelso atque eminenti loco, tanquam arcem totius corporis, collocari : ut *domicilium esset partis animæ principalis*, quod ἡγεμονικόν a philosophis dicitur, id est ratio. Cujus duplex virtus ; altera intelligens, opinatrix altera ; juxta quas sapientia cum disciplina, et item prudentia cum rectis opinionibus convalescunt. Quas duas divinas circumactiones animæ idem auctor appellat ; juxtaque eas *divinas potestates, quæ fingebant corpora hominum, ad similitudinem mundi formasse dicit caput rotundum, et globosum* : eique ita informato connexuisse rationabilem motum. Qui rationalis motus principalis animæ potestas est ; proptereaque *principalem animæ potestatem* asserit in capite sedem habere.

CCXII. Sed quoniam de hoc diversæ opiniones Philosophorum tam veterum quam novorum exsisterunt, recensendæ nobis singulæ sunt ; ut, habita comparatione, quanto cæteris ad veritatem præstet Platonis, fiat palam. Qui dividuum esse silvæ substantiam consueverunt, interponentes immenso inani modo expertia, modo partes quidem, sed indifferentes, sui similes ; nunc atomos, vel solidas moles . nullum locum certum, definitumque, principali animæ parti dederunt. Spiritus quippe, ut ipsi asseverant, per fauces ad pulmonem commeans, in respiratione attenuatus, ad cordis sedem facit transitum. Deinde per arterias, quæ sunt a corde porrectæ, pervenit ad caroticas, ita appellatas venas, quod eadem vulneratæ mortem afferant sporiferam, per quas idem spiritus ad caput fertur per tenues nervorum et angustos meatus : atque ibi primum nasci dicunt initium sentiendi, et infermanare ad cæterum corpus. Isque communis sensus est tactus, sed fit proprius, ob diversitatem membrorum, quibus sentimus. Qualia enim fuerint organa sentiendi, talis sensus existit, ut per oculos visus, auditus per aures, atque in eundem modum cæteri. Unus tamen est spiritus, qui in multis deformatur.

CCXIII. Aut enim moles quædam sunt leves, et globosæ, eademque admodum delicatæ, ex quibus anima subsistit, quod totum spiritus est, ut Asclepiades putat, aut ignitæ atomi juxta Democritum, qui ex iisdem corporibus et ignem et animam censet excludi ; vel id ipsum atomi casu quodam, et sine ratione, concurrentes in unum, et animam creantes, ut Epicuro placet, ob similitudinem atomorum, quarum una commota omnem spiritum, id est animam, moveri simul. Unde plerumque, audita nive, candorem simul, et frigus homines recordari, vel cum quis edit acerba quædam, qui hoc vident,

assidue expuere incremento salivæ, et cum oscitantibus simul oscitari alios, et in consonis rhythmis moveri nos juxta sonos.

CCXIV. Quæ cum ita sint, quæerunt, qui magis capite, quam pedibus, sapiamus : quando scientiæ, disciplinæque, assiduo sensus exercitio corroborentur : prudentiæque initium ex aliquo temperamento orsum usuque assiduo promotum, perveniat ad perfectionem, dum frequens observatio rudimenta creati : rudimenta item artem, quæ tempore, atque usu confirmata fit disciplina. Idem negant animæ vim principalem consistere in capite ; propterea quod pleraque animalia, capite secto vivant ad tempus, et agant solita, tanquam nullo damno allato corporis universitati, ut apes et item fuci, quæ licet capitibus abscissis ad momentum vivunt et volant aculeisque secundum naturam suam se defendunt. Quæ non facerent, si in capite consisteret, quod est in anima principale. Illud etiam in corde negant ; crocodilos enim, avulsis cordibus aliquamdiu vivere, et resistere adversum violentiam. Hoc idem in testudinibus observatum marinis et terrestribus capris.

CCXV. Adversum quæ respondetur ab aliis ; nihil esse mirum, si cum initia et quasi quædam fundamenta dogmatis imbecilla et minus idonea jacta sint, totum eorum dogma nutet. Quæ est enim de anima opinio eorum ? Nempe quod ex minutis corpusculis constet : ergo corpus initium est animæ, et erit animæ propria nulla substantia, sed potius corporis. Corpus enim animam creat juxta ipsos, vitamque animæ. Contingit ergo secundum hanc eorum opinionem, ut nunquam sit eadem anima : sed diversa habeatur, atque mutabilis. Cum enim dicant, corpus esse antiquius anima, dant corpori principatum. Id porro semper fluit, atque immutatur. Et anima igitur, quæ secundæ conditionis est, eadem patitur quæ corpus. Mutabitur ergo tempore, et senio, cæteris item, quæ fert natura corporis, attentabitur. Atque ita male fundata sententia honestum invenire non potest exitum.

CCXVI. At vero ex illis qui jugem putant esse silvam, et adunatione quadam sibi continuatam, Empedocles quidem principalem animæ vim constituit in corde, sic dicens :

Sanguine cordis enim noster viget intellectus.

Siquidem intimis nostris sensibus sentimus ea, quæ sunt extra nos, propter cognitionem. Ideoque ait :

*Terram terreno sentimus ; at æthera flammis,
Humorem humecto, nostro spirabile flatu.*

Sed de his omnibus qualia sint, quantamve inter se habeant differentiam, cordis sanguine judicamus.

CCXVII. Hebræi quoque videntur secundum hunc opinari de anima principali, cum dicunt : *Clamat apud me sanguis fratris tui.* Et item alio loco : *Non edetis carnem cum sanguine, quia omnium animalium san-*

quis anima est. Quæ si ita intelliguntur ut debent, animam esse animalium sanguinem, quia sit vehiculum irrationabilis animæ, cujus partes sunt importuni appetitus, habet plane rationem talis assertio. Si autem confitentur animam hominis rationabilem esse, credant sibi, quod Deus a se hominibus factis inspiraverit divinum spiritum, quo ratiocinamur, quoque intelligimus, et quo veneramur pie Deum, estque nobis cum divinitate cognatio, diique esse dicimur, et filii summi Dei. Quam cognationem cum Deo, et omnino rationem, qua ratiocinamur, sanguinem putare esse, non rectæ opinionis est. Quæ omnia nobis adversum Empedoclea quoque dicta sint.

CCXVII. Stoici vero, cor quidem sedem esse principalis animæ partis consentiunt, nec tamen sanguinem, qui cum corpore nascitur. Spiritum quippe Zenon quærit hæcenus, quo recedente a corpore moritur animal, hoc certe anima est. Naturali porro spiritu recedente moritur animal. Naturalis igitur spiritus anima est. Item Chrysippus. Una et eadem, inquit, certe respiramus et vivimus. Spiramus autem naturali spiritu. Ergo etiam vivimus eodem spiritu. Vivimus autem anima. Naturalis igitur spiritus esse anima invenitur. Hæc igitur, inquit, octo in partes divisa invenitur. Constat enim e principali, et quinque sensibus, etiam vocali substantia, et serendi procreandique potentia. Porro animæ partes velut ex capite fontis cordis sede manantes, per universum corpus porriguntur; omniaque membra usquequaque vitali spiritu complent, reguntque, et moderantur: innumerabilibus, diversisque, virtutibus nutriendo, adolendo, movendo, motibus localibus instruendo, sensibus compellendo ad operandum, totaque anima sensus, qui ejus sunt officia, velut ramos ex principali parte illa, tanquam trabe, pandit futuros eorum quæ sentiunt nuntios, ipsa de iis, quæ nunciaverint, judicat ut rex. Ex his porro, quæ sentiuntur, composita sunt; utpote corpora, singulique item sensus unum quiddam sentiunt; hic colores, sonos alius, ast ille succorum saporis discernit, hic vapores odoraminum, ille asperum lævigationemque tactu. Atque hæc omnia ad præsens. Neque tamen præteritorum meminit sensus ullus, nec suspicatur futura. Intimæ vero deliberationis et considerationis proprium, cujusque sensus intelligere passionem, et ex iis, quæ nuntiant, colligere quid sit illud, et præsens quidem accipere, absentis autem meminisse, futurum providere. Definit idem intimam mentis deliberationem sic: *Intimus est motus animæ vis rationabilis.* Habent quippe etiam muta vim animæ principalem qua discernunt cibos; imaginantur, declinant insidias, prærupta et præcipitia supersiliunt, necessitudinem recognoscunt, non tamen rationabilem, quin potius naturalem. Solus vero homo ex mortalibus principali mentis bono, hoc est ratione, utitur, ut ait idem Chrysippus. Sicut aranea in medietate cassis omnia filorum tenet pedibus exordia, ut cum quod ex bestiolis plagas incurrerit ex quacun-

parte de proximo sentiat, sic animæ principale, positum in media sede cordis, sensuum exordia retinere; ut cum quid nuntiabunt, de proximo recognoscat. Vocem quoque dicunt e penetrali pectoris, id est corde, mitti, gremio cordis nitente spiritu, qua nervis obsitis limes interjectus cor a pulmone secernit utroque, et vitalibus cæteris, quo faucium angustias arietante formanteque lingua, et cæteris vocalibus organis, articulatos edi sonos sermonis elementa; quo quidem interprete mentis arcani motus aperiantur. Id porro principale animæ vocat.

CCXVIII. Ergo, spiritum animam esse dicentes, corpus esse animam plane fatentur. Quod si ita est, corpus corpori sociatum est. Societas porro vel ex applicatione fit, vel ex permixtione, vel ex concrectione. Si applicita sint corpus et anima, quid ex applicatione compositum horum duum, quatenus totum erit unum? Vita enim secundum ipsos in solo spiritu; qui applicitus non permanat ad corpus intimum. Nihil enim penetrat applicitum; et totum animal vivere ajunt. Non igitur anima, et corpus, applicatione sociantur. Si vero permixta sunt, anima unum aliquid non erit, sed permixta multa. Stoici spiritum, id est animam, unum quid esse profitentur. Non ergo permixta sunt. Superest ut ex concrectione manent: ergo et per se invicem transeunt duo corpora, et locus unus, quo corpus continetur, duobus corporibus præbebit capacitatem, cum vas, quod aquam recipit, vinum et aquam simul capere non possit. Neque igitur ex applicatione, neque permixtione, neque vero concrectione, corpus et anima sociantur: ex quo confit, animam non esse corpus. Est igitur virtus, et potentia, carens corpore: quodque est in ea principale, competentem naturæ suæ sedem habeat necesse est.

CCXIX. At vero Aristoteles animam definit hæcenus: *Anima est prima perfectio corporis naturalis organici possibilitate vitam habentis.* Perfectionem nunc appellans specialem essentiam, quæ est in effigie. Essentia enim trifariam intelligitur. Una, quæ constat ex corpore; velut animalia, vel quæ arte fiunt, essentia dicta, quia hæc ipsa est, et cætera, quæ sunt, facit esse. Altera, qua materiam informem, et adhuc silvam, mente consideramus. Hæc quippe possibilitate omnia est, quæ ex ea fieri possunt, effectu autem nondum quicquam: ut massa æris, et intractata ligna. Tertia, cui accidens effectum perficit eam, exornatque impressione formæ: ex qua forma, quam insignivit ars, id quod perfectum est, nomen accipit: ut statua, quæ ex similitudine formæ, cujus est statua, simulacrum vocatur. Similiter, inquit, homo certe animal est: et est ut silvestris, et materialis, essentia: et hæc composita ex materia formaque, quippe ex corpore constat, et anima: ergo corpus ejus materia est, anima vero species, sive forma. Juxta quam speciem, id est animam, animal est cognominatum. Hanc ergo speciem, qua formantur singula, generaliter Aristoteles ἐντελέχεια, id est, *absolutam perfe-*

ctionem, vocat. Hac enim obviente, silvæ, quæ olim fuerant in sola possibilitate, perveniunt ad effectum. Item quod vivit, duplex est, anima et corpus, opinor; ut, quæ discuntur, duabus rebus discuntur: sociantur doctrina, et anima, sed prius doctrina, quæ ipsa anima eruditur. Item salvi sumus salute, et corpore; sed prius salute, per quam corpus incolume est. Sic etiam vivimus prius anima, quam corpore: siquidem vita corporis in anima locata est, proptereaque anima entelechia est corporis. Quodque corpora partim dicuntur mathematica, ut sphæra, et cubus; partim artificiosa, ut navis, et statua: pleraque naturalia, quæ motus originem intra habent, vita videlicet utentia: *Naturalis anima corporis entelechia sit necesse est. Competit etiam alia divisio. Nam corporum quædam simplicia, ut elementa, quædam composita, ut quæ ex simplicibus coagmentantur. Compositorum partim organica nuncupantur, partim sine nomine, ut aurum, æs, gemmæ et cætera immobili natura minime organica. Animalium vero, et stirpium, et omnino qualliumcunque vita utentium, organica sunt, quippe modulata, et habent membrorum, per quæ agant aliquid, aut patientur, opportunitatem: ut ad sumendos cibos, et ad generandam prolem, pariter ejusdemque naturæ, tum ad sentiendum et translativum ex loco ad locum motum, ut cuncta gradientia, tum ad faciendum impetum juxta desideria, et appetitus, ut animalia quæ sunt firmiora. Ex quibus concludit Aristoteles ἐντελέχειαν animam esse corporis naturalis organici. Tale porro est, quod corpus recipere oportet: et est, inquit. Nam sunt quædam sola possibilitate animalia, ut ova, vel semina: quædam cum effectu, et operatione, ut quæ adhibito fotu ex iisdem excluduntur animalia. Ex quo apparet, entelechiam esse animam, non cujuslibet corporis, sed ejus quod potest animam sumere, et juxta ejusdem vivere patrocinium, motusque vitales exercere in agendo, vitæ quoque passionnes experiri, proptereaque definitioni additum: «possibilitate vitam habentis.»*

CCXX. Et definitio quidem animæ Peripateticis auctoribus talis est. Quæ tamen ex ea confluit, manifestant principio animam neque corporeum quicquam esse, vel sensile, sed intelligibile potius, et sine corpore, quæ tamen recipiantur a corpore, quippe corpori perfectionem sicut ipsa sitque ejus entelechia, res per semet ipsam immobilis, sicut sunt artes et disciplinæ. Ex accidenti vero aliquo mobilis propterea, quod sit in animalibus; quæ, dum vivunt, moventur. Dum enim motus naturales edit anima, moventur animalia, vel cum agunt aliquid, vel cum patientur. Quæ cum sit intelligibilis, et sine corpore, consequenter etiam sine quantitate esse invenitur: quippe cujus neque prolixitas ulla, neque latitudo, neque profunditas existet. Non enim est ut linea, vel superficies, nec vero figuram habet ullam, nec est dividua, ut quæ constant ex partibus. Dividitur tamen alio quodam genere, sic ut ex eadem divisione non magis

partes ejus ullæ quam potentiæ et virtutes, considerentur. Nec vero species ejus ullæ sunt, ut generis alicujus species dici solet; ut Rhetoricæ disciplinæ, quæ est intelligibilis res, et sine corpore, species tamen ejus esse dicitur ea oratio, quæ facta est ad doctrinæ ostentationem et item species concionabilis, vel species orationis forensis. Sic ergo, cum anima quoque res sit sine corpore, et sine magnitudine; nihil interest dicere partes animæ et item potentias animæ, vel cum dividimus eam, cum sit illa naturæ individua, in speciem naturalem, juxta quam nutritur omne animal et crescit et sobolem creat: vel in speciem sensilem, juxta quam differunt inter se, quæ animam habent, et item quæ sola vita fruuntur, id est animalia, et stirpes: item in eorum speciem, quæ locum ex loco mutant, ut serpentina omnia, vel quæ habent appetitum, qui in perfectioribus invenitur animalibus, in quibus cupiditas, et iracundia: et item in eam speciem, quæ est perfectior cæteris, ratione utentium, quæ in natura hominis tantum invenitur.

CCXXI. Est igitur tota anima, inquit, in totis partibus viventis animalis. Et naturalis quidem ejus species per omne se dividit corpus. Sensus vero tactus quidem per omne corpus. Visus autem vel auditus, et cæteri, in cæteris membris, quæ sunt organa sentiendi. Principalis vero animæ pars, sive potentia, est ad quam feruntur, quæ nuntiant sensus singuli, et quæ de iis, quæ sentiuntur, judicium facit, examinatque cujusmodi sint ea, quæ occurrunt sensibus varie. Hanc vero Aristoteles asserit locatam esse in penetralibus cordis, ubi aliæ quoque species animæ sunt locatæ, id est, imaginatio, memoria, appetitus, excursio. Quippe omnium animæ virium initia, et quasi quædam radices, a sede cordis emanant, quando confecti cibi succus per venas cordis cæterum corporis irrigat, et motus corporeus, qui localis est, a corde initium sunit. Namque venarum et nervorum initium, et quidam nodus, ipsum cor est juxta quod intellectus agitur, et rationabiliter ignitus ibidem coæcervare se creditur, possibilitate quidem illic habitans, effectu vero extra conscriptum cordis, atque viciniam, commeans. Hæc, et multa alia hujusmodi, probationum genera asseruntur a supra memorato viro ad probandum, quod principalis animæ vis in corde sit: quæ usque adeo sit animantium propria, ut cætera ex vitalibus vim pulsusque patientur, sine animantis interitu: cordis vero sedem ne minimas quidem pulsationes sine interitu animalium sustinere. Quod si quis nominis præsumptione inductus cardiacam dicat frequenter esse curatam; errat in nomine: quippe cum constet, illam passionem non cordis esse, sed stomachi.

CCXXII. Adversum quæ ita respondetur. Alia quidem fere omnia recte, et prout fert natura rerum, Platonicis quoque dogmatibus consentaneæ dicta: sed de animæ substantia erratum videri. Non enim specialem essentiam esse animam, quam appellat Aristoteles ἐντελέχειαν. Hæc

quippe forma est corporibus accidens : ut censet Plato, quam hic specialem essentiam nuncupat : et est imago speciei puræ a corpore, et intelligibilis, penes quam est dignitas exemplaris. Igitur juxta hanc formam, qua formantur corpora, nomina esse imposita rebus verum est : animam tamen esse formatilem hanc speciem, nemo ei concedit. Hoc quippe formatile fit, et corrumpitur corporibus solutis. Anima vero omni est corpore antiquior, habens olim, et ante conjugationem corporis, substantiam propriam : extinctisque animalibus separatur sine perpetuitatis incommodo : ut quam constet in æterno esse motu, quia habet internum, domesticumque, ex natura sua motum. Aliud est igitur anima, et item aliud specialis essentia. Itemque hæc Entelechia in rebus quoque cernitur, quæ sunt sine anima. Si enim est plena cujusque seminis conceptusque perfectio, qui magis animalia, quam stirpes, et arbores, legitimo tempore accipiunt perfectionem? At vero anima in solis animalibus. Deinde perfectio adultis jam, quæ in conceptu sunt, adhibetur, et cum iisdem crescit. At vero anima sine ortu, et ex æternitate, non sine motu : quemadmodum ἐντελέχεια Aristoteles fore confitetur : sed in motu perpetuo, utpote cujus naturaliter motiva vis sit. Proptereaque dividitur primitus in duas species : rationabilem, et eam, ex qua sunt appetitus. Deinde subdividitur in opinionem, intellectumque : et demum in iracundiam, et cupiditatem. Atque his ex divisione speciebus singulis apta membra, tanquam organa, sunt distributa.

CCXXIII. Sed ne præcurrere, et delibare, videamur quicquam ex Platonis sententia, ponemus ipsam, quæ illustrabit cuncta, quæ in aliqua obscuritate versantur. Est igitur *anima*, juxta Platonem, *substantia carens corpore, semetipsam movens, rationabilis*. Et esse animam rem aliquam nullus ambigit. Movet enim corpus, præcedente impetu quodam sensibus excitato. Sed quia cuncta, quæ sunt, dividuntur in decem genera : quod cujusque generis suscipiet proprietatem, eidem generi sociabitur. Constat porro inter omnes ex omnibus categoriis proprium essentia esse, suscipere contrarias passiones vicissim; et esse antiquissimam, prænosci que generibus cæteris. Ut igitur corpus, ut puta hominis, essentia est sine ulla dubitatione; propterea quod contrarias passiones vicissim suscipit : ut ægritudinem, et sospitatem : turpitudinem, et item decentiam : sic animam essentiam esse aperte probatur : quia hæc quoque contrarias passiones vicissim suscipit, ut justitiam, competit porro hæc corporeæ sospitati : et item iniquitatem, quæ demum competit corporeis morbis : sicut pulchritudini quidem temperantia, turpitudini libido; item fortitudini quidem magnanimitas, imbecillitati porro timiditas, et ignavia. Et omnino bona quidem corporis valetudo comparatur animæ bonæ valetudini, quæ virtus est. Mala vero corporis valetudo vitiositati. Deinde anima, sicut in superioribus constitit, modulata est, positaeque in motu suo,

habetque cum numeris cognitionem. Quæ cuncta essentia quidem non sunt : sed juxta ea, quæ sunt habentque essentiam, versantur. Si igitur proprium est essentia vicissim contraria sustinere, idem autem hoc etiam animæ commune est : procul dubio nihil est aliud anima quam essentia. Certe ridiculum, id quod paret, atque obsequitur, essentiam esse concedere, scilicet corpus : quod vero dominatur, et regit, negare in substantia positum : quoniam Plato tam dignitate, quam virtutum præstantia, venerabilem dicit esse animam, et plane corporis dominam.

CCXXIV. Et essentiam quidem esse animam sic probatur, eandemque antiquiorem esse corpore, nec ut entelechiam crescere cum conceptis seminibus, cumque iisdem maturari, et ad perfectionem venire. Sed quia duplex essentia est, altera corporea, altera carens corpore, consequenter docebimus, quod sit anima essentia carens corpore. Principio quod omne corpus penetret idque vivificet. Proprium vero est hoc ejus naturæ, quæ est sine corpore, ut dulcedipis, quæ pervadit melleum corpus; ut lucis, quæ corpus aereum penetrat. Nam si hæc corpora essent, ut applicita corpori, vel mixta, vel concreta invenirentur. Sed applicita non sunt hæc, nec anima corpori. Nec enim ex applicatione ejus vita corpori provenit; sed quia anima per omnes se diffundit artus. Nec vero ex permixtione; non enim esset unum quiddam anima, sed multa commixta. Sed nec ex concretionem. Nullum quippe corpus aliud penetrare corpus valet usquequaque. Non ergo anima corpus est, vel corporeum aliquid, ut quidam putant : sine corpore igitur. Deinde, omne corpus vel intimo vel externo motu movetur; quæ externo, sine anima sunt; quæ interno, cum anima. Itaque, si corpus esset, vel anima aliunde sumpta uteretur, vel sine anima esset. Neutrum porro horum rationem habet : est ergo sine corpore.

CCXXV. Probatum quoque in superioribus, quod motu intimo, genuinoque, moveatur, et ex semetipsa. Sequitur ergo, ut etiam immortalis sit, et sine ulla generatione. Simplex etiam, nec ex ulla compositione.

CCXXVI. Hoc loco calumniari solent homines, quibus veri indagandi cura nulla est. Dicunt enim Platonem in *Phædro* quidem asserere, animam esse sine ulla compositione, proptereaque indissolubilem. In *Timæo* tamen compositam rem confiteri : siquidem faciat eam constare ex dividua individuaque substantia, et item diversa eademque, alia natura conflante eam, et velut coagmentante ab opifice Deo. Male, ac miserabiliter; nescientes compositum id esse, quod ex aliquo initio temporis factum sit : ut navim, et domum : quiddam vero, quod compositum quidem non sit, habeat tamen rationem compositionis, ut in musica symphonia, quæ διὰ τεσσάρων vocatur : et item geometrica theoremata. Similiter etiam generatum quidem, quod ex aliquo temporis initio natum factumve sit, ut statuum. Porro aliud esse, longeque diversum, quod

habeat rationem generationis intelligibilis, ut sphaeram. Igitur cum dicit Plato natam animam, et ab opifice Deo factam, compositamque; non ex certo tempore initium substantiæ dicit trahere, nec ut, quæ ante non fuerit, post esse cœperit: sed quod habeat rationem ortus et compositionis. Cum vero sine genitura, et sine compositione, dicit; aperte nullum ei dat initium, nec ullam originem compositionis.

CCXXVII. Alia igitur significatione diversaque, res generata, et item alia diversaque sine generatione anima esse dicitur a Platone, cujus diversissimæ vires sint. Est enim quaedam virtus ejus in ratiocinando; et item alia, quæ dicitur vigor iracundiæ, et item quæ cupit: quæ species sunt appetitus, quæ tamen rationi naturaliter parent. Erit igitur optima virtus ejus, quæ ratiocinatur: cætera secundæ ac tertiæ potestatis. Hæc Plato de anima sentit, quæ strictim, breviterque, a nobis discussa sunt.

CCXXVIII. Censet vero eam per omnes artus, ac totum corpus, meare; et per singula membra, velut organa, vim suam ostentare: proinde et in sentiendo ad eam quidem referri omnia, quæ sensibus occurrant: ea vero, quæ sensus referant, esse diversa. Quia igitur principales vires animæ duæ sunt, una deliberativa, altera, quæ ad appetendum quid impellitur: et est deliberativa quidem virtus propria rationabilis: illa vero alia id ipsum animantis: consequenter competentia viribus, et apta, membra diversa sunt.

CCXXIX. Rationabili, velut arx corporis, et regia, utpote virtuti, quæ regali quadam eminentia præstet, id est domicilium capitis, in quo habitat animæ principale, quod ad similitudinem mundi sit exædificatum teres, et globosum, purum, separatumque ab ea, quæ cibo alimentisque nascatur, illuvie. In quo quidem domicilio sensus quoque habitent: qui sunt tanquam comites rationis, e signis scilicet ut de proximo sensibus interpellantibus statuatur super iis quæ sentiuntur. Atque etiam intellectus a ratione advocatus facile ab ea commoveatur eorum omnium, quæ quondam vidit, et imaginum recordatione ad veri spectaculi commemorationem retractatus. Quis enim nesciat, quod quam rationem habet sensus adversus deliberationem, habet deliberatio adversus intellectum? Ex conjectura siquidem nascitur opinio, ex opinione intellectus, ut idem Plato docuit in *Politia*. Facile est assequi naturalia arcana ex his, quæ frequenter accidunt. Omnes quippe passiones corporeæ, quæ mentem deliberationemque ejus impediunt, non nisi in capite proveniunt. Phrenesis enim, oblitio, lapsus epilepticus, furor, atque atrii fellis incendia, ex arce capitis trahunt initia, non quod mens deliberatioque ejus lædatur, proptereaque fiat obtusior, sed quod organum morbo impeditum, officium suum juxta naturam implere non possit, nec animæ jussis occurrere. Cerebrique sedes nullam, opinor, fieri passionem, provenit enim passionis sensu hominis interitus. Quodsi et ratio iis quæ videntur, et

quæ videntur rationi testimonium invicem præbent, utroque genere verum sinceræ fidei esse dogma Platonis probatur, quod animæ vis principalis in cerebri locata sit sede.

CCXXX. Illud vero aliud principale, quod secundæ dignitatis esse prædiximus, non rationabilis animantis, sed ipsum animantis. Commune ergo ut animalis, in corde ac medietate, ut vero rationabilis animantis, in cerebro. Unde cætera quidem animalia uno utuntur principali, quod in corde est. At vero homo duobus, uno in corde, altero in capite. Certe hominis membra sequuntur ordinationem mundani corporis. Quare si mundus, animaque mundi, hujus sit ordinationis, ut summus quidem sit dimensa cœlestibus, iisque subjecta divinis potestatibus, quæ appellantur angeli, et dæmones; in terra vero terrestribus: et imperant quidem cœlestia, exsequuntur vero angelicæ potestates; reguntur porro terrena, prima summum locum obtinentia, secunda medietatem: ea vero, quæ subjecta sunt, imum. Consequenter etiam in natura hominis est quiddam regale, est aliud quoque in medio positum, est tertium in imo. Summum quod imperat, medium quod agit, tertium quod regitur, et administratur. Imperat igitur anima, exsequitur ejus vigor in pectore constitutus, reguntur, et dispensantur, cætera pube tenus, et infra.

CCXXXI. Atque hanc eandem ordinationem invenimus etiam in libris *Politia*. In quibus cum ea justitia quæretur, qua homines adversum se utuntur, hæc porro tunc convalescit, cum animæ potestates officia sua recognoscunt, nec aliena appetunt, ex unius hominis ingenio ad illustre civitatis et populi confugit exemplum, et de gentium disputat justitia. Principales quidem urbis illius viros, ut prudentissimos, sapientissimosque, editiores urbis locos habitare jussit. Post hos militarem, atque in armis positam, juventutem, quibus subiecit sellularios, atque vulgares. Ut illi quidem, ut sapientes, præcepta dent; militares agant, atque exsequantur; vulgares vero competens, et utile, præbeant ministerium. Sic animam quoque ordinatam videmus. Rationabilem quidem partem ejus, ut sapientissimam, principem partem obtinentem, tanquam totius corporis capitulum. Vigorem vero, qui est iracundiæ similis, ut militarem juventutem, in cordis castris manentem. Vulgare et sellularium, quod est cupiditas seu libido, inferioribus abditum, occultatumque natura.

CCXXXII. Cum igitur horum, inquit, omnium consensus talis erit, et quasi quaedam conspiratio: ut, quod oportet præcipere, recte officium suum compleat; huic pareat, quod est dignitatis secundæ: postremum vero, atque ultimum, morem gerat melioribus, tunc non solum hominum vita, sed etiam civitatum, et gentium, erit laudabilis, et apprime beata. Ex quibus ostendit Plato, veram hominis proprietatem in capite consistere, cujus species sit mundi formæ simillima, et quod germana su-

stentetur anima vivificantis animæ corpus universæ rei : cuique cuncta cognitionis rerum instrumenta, sensus videlicet adjuncta sint; quoque, quæ aguntur extra, indicio vicinorum sensuum mens assequatur. Quibus quidem sensibus minime opus fuit mundo, quippe nihil extra ambitum mundi est, aut agitur. At vero perfectæ hominis instructioni sunt sensus admodum necessarii : quia initium, et quasi quædam intelligendi sapiendique semina, sunt in sentiendo.

CCXXXIII. Deinde causam demonstrat, cur capiti cætera membra subjecta sint. Oportebat, inquit, animal terrenis negotiis præfici : *terra autem superficies iniqua ex parte maxima, declivibus, et item acclivibus impedimentis*. Erat igitur impossibile motu capitis naturali, hoc est, globosa decursione terras obiri, proptereaque divinæ potestates *vehiculum* consimilis ejusdemque naturæ capiti, cæterum corpus, et quæ *motui* futura erant necessaria, membra substraverunt, *quo rationis domicilium cæteris emineret*. Quodque ex translatis motibus quædam est præcedendi conjugatio, retro quidem, unde est exordium motus, ante autem, ad quod fit impetus : *præcedendi officium commodius*, inquit, *visum est quam recedendi*. Opinor ideo, quia mundi quoque motus agitur in antecedentia, naturæque animalium congruentius progredi, quam recessim moveri. Totius denique corporis conformatio provida naturæ sollertia sic ordinata est, ore vultuque ad præcedentia versum locata, ducibus quoque ad spatiandum sensibus prorsum spectantibus.

CCXXXIV. Dehinc subtextit de sensibus, et organis sentiendi : et incipit ab optimo, præclarissimoque, sensuum omnium visu; causas, quibus videmus, edisserens. Sed quoniam de hoc plerique alii post ipsum opiniones varias libris conditis sunt executi, eas, quæ sunt in honore, perstringam, quo perfectior propositæ rei tractatus habeatur. Omnes qui rerum initia corpora censuerunt, vel cœtum innumerabilium minorum congesto inani, vel perpetuorum continuata proceritate, dicunt videre nos simulacrorum incursionibus. Fluidam quippe materiem formatas juxta sui similitudinem exsudare subtiles corporum fusiones, quæ sunt visibilium simulacra rerum. Eaque cum visus noster incurrerit, hausta et recepta meatibus, transmittat ad eum, per quem sentimus, spiritum. Cumque delicatior simulacri moles erit, separatur panditurque visus, opinor; et candida tunc, quæ sentiuntur, videntur. Si corpulentior, confundunt aciem, et videntur atra, atque al eundem modum cætera formata, et colorata; pro formarum, et colorum, cognatione. Multaque ab his dicuntur alia in eundem modum, quibus singulis immorandum non erit.

CCXXXV. At vero Heraclitus intimum motum, qui est intentio animi, sive animadversio, dicit porrigi per oculorum meatus : atque ita tangere, tractareque, visenda. Stoici vero videndi causam in nativi spiritus intentione

constituunt. Cujus effigiem, conii similem volunt. Hoc quippe progressu ex oculorum penetrati, quæ appellatur pupula, et ab exordio tenui, quo magis porrigitur in soliditatem opinato exordio, penes id, quod videtur, locata fundi omnifariam, dilatarique visus illustratio. Quodque omnis natura modo, mensuraque, moveatur; spatii quoque, magnitudinisque, commodum esse : eaque, quæ neque valde applicita visui, nec nimium distantia, visibilia clare videri : certe conum ipsum pro modo, mensuraque, intentionis augeri, et prout basis ejus vel directa vel inflexa erit, incidetque in contemplabilem speciem, ita apparebunt, quæ videntur. Oneraria quippe navis eminus visa perexigua apparet, deficiente contemplationis vigore, nec se per omnia navis membra fundente spiritu. Turris item quadrata rotunditatem simulat cylindri, atque etiam ex obliquo visa porticus in exile deficit oculorum depravatione. Sic etiam stellarum ignis exiguus apparet, atque ipse Sol, multis partibus quam terra major, intra bipedalis diametri ambitum cernitur. Sentire porro mentem putant, perinde ut eam pepulerit spiritus, qui id, quod ipse patitur ex visibilium specierum concreione, mentis intimis tradit. Porrectus siquidem, et veluti patefactus, candida esse denunciat quæ videntur. Confusus porro, et confæciator, atra et tenebrosa, significat : similisque ejus passio est eorum qui marini piscis contagione torpent, siquidem per linum, et arundinem, perque manus, serpat viro illud, penetretque intimum sensum.

CCXXXVI. Geometræ cum Peripateticis concinentes radii effusione visum operari putant cum per fulgidam, lucidamque, pupulæ stolam in directum emicans radius, serenam porrigit lineam, quæ gyris oculorum circumvecta motibus dispergat undique lucem contemplationis. Quippe teres, et lævis, oculi globus, et humori lubrico velut innatans, sequacem lineam visus utrobique facile contorquet. Ergo notæ geometricæ comparant quod videtur : et illuc versum ferri censent visus intentionem : sed ob nimiam, repentinamque conversionem omnia videri per illustrem contuentis superficiem putant, ut cum in theatro, aliove quolibet conventu popularis multitudinis, decursis strictim vultuum partibus, totum populum videre nobis videmur.

CCXXXVII. Idem ajunt videre nos vel tuitione quam *φάσιν* vocant, vel intuitione quam *ἐμψασιν*, vel detuitione quam *παράφασιν* nominant. *Tuitione* quidem, ut quæ simpliciter, et proprie videntur, quæque elementer visum recipientia minime eum a se repellunt : ut flexus, quin immo fractus, rursus ad oculos redeat. *Intuitione* vero, ut quæ fragmento radii recurrente ad oculorum aciem videntur : qualia sunt, quæ in speculis, et aqua, considerantur; cæteris item, quorum tersa est quidem superficies, sed ob nimiam densitatem idoneus vigor est ad repellendum quod offenderit. Ergo etiam radius, in quo est vis videndi, fractus in speculo facit angulum, quem

contineant duæ lineæ. Una, quæ ab oculo profecta pervenit ad speculum. Altera, quæ a speculo recurrit ad vultum. Qui quidem angulus, cum erit acutus, imaginem vultuum nostrorum facit in speculo videri, remeante ad vultum acie atque inde occulte præcipitante simulacrum in speculi sinum. Ex quo fit, ut vultus noster transisse ad speculum putetur. Quomodoque simulacrum, e speculo resultans, ex adverso videtur consistere: perinde ac si duo contra stantes dexteris partibus sinistris, sinistras item dextris obvias habeant: sic adversum nos imagines nostræ, dexteris et sinistras partes cum immutatione demonstrant. Idem angulus acutus, si ex aliqua conversione, vel immutata qualitate positionis, erit acutior et procerior factus, longius evagatus, cuncta, quæ post tergum nobis sunt, in speculo videri facit. Quodsi non acutus, sed rectus, erit angulus; tunc ea, quæ ad directum rigorem supra nos erunt, videbuntur. Sin vero hebes, et latior; ea, quæ contra nos excelsiora sunt, apparebunt.

CCXXXVIII. Nullo porro angulo facto, nec fracto radio, nulla in speculis duntaxat imago proveniet, ut in globosis, et sphaeræ similibus, vasis. At vero si talis erit speculi figura, ut sit ejus concava superficies, et tornata in modum scaphii quadrati, vel imbricis, dehinc intueamur hoc idem speculum ita conversum, ut rectus cernatur imbrex, margines porro ejus, seu supercilia, hinc et illinc pro lateribus assistant; tunc, opinor, radius incidens, et infractus, ob lævem speculi rigidamque soliditatem, in proximum latus ejus delabitur, in decumani apicis effigiem. Ita dextri lateris imagine in sinistrum, sinistri etiam in dextrum, ob eminentiam marginis utriusque, directa, dextræ partes nostræ, etiam in speculo, dextræ, sinistræque item sinistræ videbuntur, et erit imaginis falsæ remedium imago falsa. Hoc idem speculum, si demum ita erit adversum nos locatum, ut eminentium marginum alter superior sit, alter inferior; nec rectus, sed obliquus, cernatur imbrex; resupinæ ostentat imagines, et simulacra præpostera, ob similem lapsum fracti radii per accliviam. Directus quippe visus ad speculi supercilia, cum quidem superiorem conspexerit eminentiam, dejicitur simulacrum, ad ima resupinum; cum vero inferiorem, facit saltum vultus ad imaginem superiorem.

CCXXXIX. Indicat porro causam pravæ intuitionis esse in radii fragmine commentum tale. Etenim si duo specula sic ante vultum, alterum a tergo obliquatum, ne impediatur objectu corporis visus radii comitantis, tunc occipitium nostrum interni videmus in speculo quod habetur a tergo. Quod non fieret nisi radius visualis applicans se ad speculam adversum, fractusque ejus objectu faceret angulum, ex quo rursus recurrens in posterius se speculum arietaret, rursusque illic angulo facto desineret in occipitii sedem. Atque ita quod vero visu non sentitur, discursantis aciei lumine proditur. Similiter cum in modum sectæ concavæ sphaeræ formatum erit

speculum, majores veris vultus apparent. Ideo quod undique se fundente radii luminæ velut exæstuans imago porrigitur.

CCXL. Quæ autem *πρόρρασις* ab his appellatur, provenit quoties non in cute speculi, sed introrsum et tanquam in penetralibus simulacrum invenitur, obumbrante aliqua nigredine, ut in perlucidi quidem, sed fuscæ vitri lamina, vel stagnis atris ex atro profundo. Tunc quippe visus ingreditur non adeo densam cutem, et videt interiora, sed non adeo clare. Infringitur tamen radius, ob tersam perlucidæ materiæ superficiem, et obumbrationem atrii coloris, usque adeo ut ipsi etiam nosmet videntes, intra speculam nosmet putemus consistere, nec eos nostrum e speculo, sed intra speculum videre. Quæ causa est, ut cum accedimus ad speculum, imago etiam proximare, et cum redimus, illa etiam videatur una recedere.

CCXLI. Idem unum esse radium, qui ex utroque oculo porrigitur, argumentantur ex ea passione quæ *ὑπόγυσις* dicitur: et ex visu eorum, qui duplicia videre creduntur, et habere pupulas binas. Etenim cum crassus humor ita oculos obsederit, ut non omnem eorum occupaverit et obtexerit ambitum, sed in medietate constitit, liberis hinc inde partibus suis: tunc scisso radio dividitur bifariam visus, et qui hoc vitio laborant, duplicia videre se censent. Ergo etiam in geminis pupulis idem vitium medicorum detegit experientia. Namque bicorni naturali quidem pupula recte, quæ sunt, videntur: illa vero alia, simulacra rerum. Quapropter medici, quod plus est, quam natura desiderat, tollunt: et illam præter naturam pupulam interimunt, imposita cicatrice. Quo facto revocatur visus naturalis integritas. Hæ sunt de visu probatæ sententiæ veterum, qui mihi videntur acceptis occasionibus a Platone suum proprium fecisse dogma. Nam cum ille perfectam rationem attulerit docueritque tam ipsam causam videndi, quam cætera, quæ causam sequuntur, atque adjuvant, et sine quibus visus non potest existere, juniores sumptis ex plenâ sententia partibus, de iisdem partibus, tanquam de universitate, senserunt: proptereaque, ut qui vera dicant, merito movent. Sed quia nulla partis perfectio est, aliquatenus succidunt, ut exposita Platonis sententiæ, res ipsa demonstrabit.

CCXLII. Censet enim Plato lumen ex oculis profundum purum, et liquatum, quod sit velut fons quidam ignis intimi nostri, habens cum solstitiali lumine cognationem. Solis porro lumen instrumentum animæ fore ad visibilibus specierum contemplationem: siquidem ad oculos feratur quorum lævigata soliditas, et tersa rotunditas, utpote munita tunicis textis tenui nervorum subtegmine, fert facile obviam lucem. Medietas vero, in qua constituitur videndi vis, delicati corporis, et sinceræ, propemodumque incorporeæ, puritatis, admittit contemplationis ingressum. Causaque principalis videndi lumen est intimum, nec tamen usquequaque perfecta, et sufficiens ad muneris competentis perfunctionem. Opus est quippe

adjumento cognati extimi luminis, maxime quidem solstitialis, alias tamen etiam eorum, quæ solis lumen imitantur. Igitur extimum lumen, accorporatum lumini, quod ex oculis fluit, confirmat illud, et facit idoneum obtutum fluere; proptereaque ducit ex ipsis corporibus, quæ videntur colores. Colorum porro proprium esse visus sensum quis nesciat? Flamma est igitur quædam, inquit, corporum color infundens superficiem. Quæ cum erit æqualis oculorum capacitati, manifesta sunt, atque erunt, quæ videntur. Cum vero minor, clara, et candida; ut quæ patulus, et apertus, visus admittat. Si vero major erit color, qui ex corporibus evaporatur, quam est oculorum ambitus, tegitur, confunditurque acies, et quæ videntur, atri coloris videntur.

CCXLIII. Tribus ergo his concurrentibus visus existit, primaque est ratio videndi: lumen caloris intimi per oculos means, quæ principalis causa est: lumen extra positum consanguineum lumini nostro, quod simul operatur, et adjurat; lumen quoque, quod ex corporibus visibilium specierum fluit, flamma, seu color. Qui perinde est atque sunt omnia, sine quibus propositum opus effici non potest, ut sine fermentis, quæ sunt operi faciendo necessaria. Quorum si quid deerit, impediri visum necesse est.

CCXLIV. His tam plene, tam diligenter, elaboratis, juniores philosophi, ut non optimi hæredes, paternum censum in frusta dissipantes, perfectam atque uberem sententiam in mutilis opiniunculas inciderunt. Quare faciendum, ut ad certam explorationem Platonicæ dogmatis commentum vetus advocetur medicorum, et item physicorum, illustrium sane virorum, qui, ad comprehendendam sanæ naturæ sollertiam, artus humani corporis, facta membrorum exsectione, rimati sunt: qui existimabant, ita demum se suspitionibus, atque opinionibus, certiores futuros, si tam rationi visus, quam visui ratio concineret. Demonstranda igitur oculi natura est; de qua cum plerique alii, tum Alcmaeus Crotoniensis, in physicis exercitatus, quique primus exsectionem aggredi est ausus, et Callisthenes, Aristotelis auditor, et Herophilus, multa, et præclara, in lucem protulerunt. Dnas esse angustas semitas, quæ a cerebri sede, in qua est sita potestas animæ summa, et principalis, ad oculorum cavernas meent, naturalem spiritum continentes; quæ cum ex uno initio eademque radice progressæ, aliquantisper conjunctæ sint, in frontis intimis separatæ, bivii specie, perveniant ad oculorum concavas sedes: qua speculiorum obliqui tramites porriguntur, sinuatæque illic tunicarum gremio, naturalem humorem recipiente, globos complent munitos tegmine palpebrarum, ex quo appellantur orbis. Porro quod ex una sede progrediantur luciferæ semitæ, docet quidem sectio principaliter; nihilominus tamen intelligitur ex eo quoque, quod uterque oculus moveatur una, nec alter sine altero moveri queat. Oculi porro ipsius continentiam in quatuor membranarum, seu

tunicis, notaverunt, disparili soliditate; quarum differentiam, proprietatemque, si quis persequi velit, majorem proposita materia suscipiet laborem.

CCXLV. Interim, verbis Platonis expositis, eam, quæ sit in his naturalium arcanorum comprehensio, atque expressio, consideretinus. Cum de sensibus loqueretur, quos capitis instrumenta esse dixerat, addidit:

Τῶν δὲ ὀργάνων πρῶτον μὲν φωσφόρα συνεκτέγγαντο ὄμματα.

Τοῦ πυρὸς ὅσον τὸ μὲν καίεν οὐκ ἔσχε· τὸ δὲ παρέχεν φῶς ἡμερον, οἰκεῖον ἐκάστης ἡμέρας, σῶμα ἐμμηχανήσαντο γίνεσθαι. Τὸ γὰρ ἐντὸς ἡμῶν ἀδελφὸν ὄν τούτου πῦρ εἰλικρινὲς ἐποίησαν διὰ τῶν ὀμμάτων βρεῖν.

E quibus primi luciferi oculorum orbis coruscant, et mox:

Dux sunt, opinor, virtutes ignis, altera edax et peremptoria; altera mulcebris innoxio lumine. Huic igitur, ex qua lux diem invehens panditur, cognatum et familiare corpus oculorum divinæ potestates commentæ sunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem, utpote germanum ignis lucidi, sereni et defæcati liquoris, fluere per oculos ac demanare voluerunt.

Solis et oculorum cognationem scit ab ineunte ætate communis omnium anticipatio. Quippe sol mundi oculus appellatur ab omnibus. Ideoque idem auctor in Politia [lib. VI extr.] Solem quidem simulacrum esse ait invisibilis Dei, oculum vero Solis et solstitialis quiddam, ut sit eminens sol intelligibili mundo suus, huic similis in sensibili globus iste ignitus lucifer, cujus simulacrum id lumen, quo illustratur visus animalium, id est, oculus. Fluere porro visum per oculos, consentiunt tam physici quam etiam medici, qui exsectis capitis membris, dum scrutantur naturæ providam sollertiam, notaverunt ferri bivii tramite ignis liquorem.

Λεῖον καὶ πυκνὸν ὄλον μὲν, μάλιστα δὲ τὸ μέσον ξυμπλήσαντες τῶν ὀμμάτων... τὸ τοιοῦτο δὲ μόνον αὐτὸ καθαρὸν διαβεῖν.

Ut per laves, inquit, congestosque et tanquam firmiori soliditate pandos orbis luminum, quorum tamen esset angusta medietas, subtilior serenus ignis per eandem fluere medietatem.

CCXLVI. Quid ergo? Non aliter physici membranarum, vel etiam tunicarum solidis, contineri oculorum orbis asseverantes, de natura eorum interpretari videntur. Angusta porro illa medietas, quæ pervenit usque ad oculorum cavas sedes, quæ alia est quam hæc, per quam fluit ignis serenus?

Ὅταν οὖν μεσημερινὸν ἦ φῶς περὶ τὸ τῆς ὀψεως βεῦμα, τότε ἐκπίπτον ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ξυμπαγὲς γινόμενον, ἐν σῶμα οἰκειωθὲν ξυνέστη κατὰ τὴν τῶν ὀμμάτων εὐθυωρίαν, ὅπῃ περ' ἂν ἀντερείδῃ τὸ προσπίπτον ἐνδῶθεν πρὸς ὃ τῶν ἔξω ξυνέπεσεν.

Itaque, inquit, cum diurnum jubar applicat se visus

fusioni, tunc nimirum incurrentia semet invicem duo similia in unius corporis coherens speciem, quo concurrunt oculorum acies emicantes, quoque effluentis intimæ fusionis acies contiguæ imaginis occursum repercutitur.

Evidenter visum fieri dicit, quoties intimi caloris lumen, quod inoffense per oculos fluit, aliquam visibilem materiam, quam contiguam imaginem appellat, incurrit: ibidemque juxta materiæ qualitatem formatum, et coloratum, sensus, visusque confit ex lumine, qui contiguæ imaginis occursum, repercusso radio, reditu facto ad oculorum fores, usque ad mentis secreta porrigitur. Atque etiam diurni jubaris applicatio cum ignis intimi lumine manifestat, sine solis effulsione nihil videri.

Ἀπελθόντος δὲ εἰς νόκτα τοῦ ἡγυγανοῦ πυρὸς ἀποτέμνεται· πρὸς γὰρ ἀνόμοιον ἐξῆν ἀλλοιοῦνται τε αὐτὸ καὶ κατακεκλιῖται, ἑμμετρὸς οὐδέτι τῷ πλησίον ἀέρι γινόμενον, ἅτε πρὸς οὐκ ἔχοντι. Παύεται τε οὖν ὄρων, ἔτι τε ἐπαγαγὼν γίνεταί ὕπνου· σωτηρίαν γὰρ ἦν οἱ θεοὶ τῆς ὀφθαλμοκινήσαντο, τὴν τῶν βλεφάρων φύσιν, ὅταν ταῦτα ἑμμετρῶς καθείργουσι τὴν τοῦ πυρὸς ἐντὸς δύναμιν, ἣ δὲ διακρίσει τε καὶ ὁμαλύνει τὰς ἐντὸς κινήσεις, ὁμαλυνύμεσων δὲ ἡσυχία γίνεταί.

Γενόμενης δὲ πολλῆς μὲν ἡσυχίας βραχυμόνερος ὕπνος ἐμπέπτει, καταλειφθεῖσων δὲ τινων κινήσεων μεζόνων, οἷα καὶ ἐν οἷσι ἂν τόποις λείπωνται, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα παρεσχηγὸ ἀφομοιωθέντα ἐντὸς ἕξω τε ἐγερθεῖσιν ἀπομνημονεύμενα φαντάσματα.

Denique, *Postquam in noctem, inquit, discesserit cognatus ignis, desertum ejus auxilium lumen intimum remanet otiosum, nullam habens cum proximo tunc aere naturæ communicationem, videreque desinit fractum illecebra somni. Obductis quippe palpebris quarum tegmen salubre oculorum auxilium dixit esse, vis illa ignis intimi coercetur, compressaque fundit se per membra. Quo pacto intimorum motuum relaxatur intentio in soporæ quietem, minime tunc interpellante mentem visus inquietudine.*

CCXLVII. *Cumque erit allior, inquit, quies, crasiore facto naturali spiritu, nihil aut leve quiddam incertumque et perfunctorium somniamus. Sin erunt insignes reliquæ commotionum animi, cujusmodi erunt et quibus in locis, talia visuum simulacra nascentur, pressa et ob insigne imaginum diu penes memoriam residentia.*

Sunt porro reliquæ commotionum vel ex molestis, vel ex intemperantibus, interdumque sapientibus, interdumque stolidis cogitationibus sedatæ, vel ad iracundiam incitatæ, proque locis, ut in capite, ubi est sedes domiciliumque rationis; vel in corde, in quo dominatur virilis ille indignationis vigor; vel in jecore, subterque, dimissa porro hæc omnis regio libidinis.

CCXLVIII. Et quoniam tractatum incurrimus somniorum, de quo varie senserunt veteres, fiat earum, quæ in

honore sunt, opinionum commemoratio. Aristoteles, ut qui Dei providentiam usque ad Lunæ regionem progredi censeat: infra vero neque providentiæ scitis regi; nec angelorum ope consultisque, sustentari: nec vero demonum prospicientiam putet intervenire, proptereaque tollat omnem divinationem, negetque prænosci futura: unum genus somniorum admittit, atque approbat: quod ex his, quæ vigilantes agimus, aut cogitamus, residens in memoria, movet interpellatque per quietem gestarum deliberatarumque rerum conscias animas. Nec errat. Est enim hæc progenies somniorum: sed non sola, ut Aristoteles putat. Multa quidem incognita, inopinataque, neque unquam tentata animis, somniamus; quoties provenisse uspiam significantur, quæ nondum scientiæ fama conciliaverit; vel futura portenduntur, quæ nondum provenerint. Sed hic suo quodam more pleni perfectique dogmatis, electo quid visum sit, cætera fastidiosa incuria negligit.

CCXLIX. Heraclitus vero consentientibus Stoicis rationem nostram cum divina ratione connectit, regente ac moderate mundana, propter inseparabilem comitatum, consciam decreti rationabilis factam, quiescentibus animis ope sensuum, futura denuntiari. Ex quo fieri, ut appareant imagines ignotorum locorum, simulacraque hominum, tam viventium quam mortuorum. Idemque assertit divinationis usum, et præmoneri meritis instruentibus divinis potestatibus. Hi quoque parte sunt abutentes sententiæ pro solida perfecta scientia.

CCL. Sunt qui nostrum intellectum pervolitare convexa mundi putent, miscereque se divinæ menti, quam Græci νοῦν vocant: et velut ex majore disciplina minusculas scientias mutuatas: quæ summa et eminentis imaginæ mens, nuntiare mentibus nostris, inviolante ad cœtum animæ nocturnæ solitudinis opportunitate. Sed cum pleraque non irreligiosa modo, verum etiam impia, somniamus; quæ imaginari summam eximiamque intelligentiam sive mentem, seu providentiam, fas non sit putare: falsam esse hanc opinionem hominum liquet.

CCLI. Sed Plato magna diligentia, summaque cura, discussis penitus latibulis quæstionis, vidit, atque assecutus est, non unam somniorum esse genituram. Gignitur quippe ex reliquiis cogitationum, et accidentis alicujus rei stimulo: ut in nono Politicæ libro docet oratione fali. *Inutiles minimeque necessariæ cupiditates, quæ adversantur legibus, videntur mihi omnium quidem hominum promiscue labefactare mentes. Quædam tamen earum tam castigatione legum, quam sobriis et melioribus, rectæ voluptatibus, vel omnino exolescere, vel in paucas admodum, atque exiles, attenuatæ reliquias otiosæ latere. Porro aliæ usque ad precipitem amentiam confirmari; quæ se exserunt immanius per quietem, quoties ratione sopita, quæ est rector mansuetissimus, cætera pars animi agrestior, immani quadam ebrietate luxurians, pulsa quiete*

pergit ad incestas libidines. Tunc quippe nihil est quod non audeat, velut soluta, et libera honestatis verecundiæque præceptis. Namque maternos, ut putat, amplexus, concubitusque non expavescit: nec quemquam dubitat lacessere vel hominum vel deorum: nec ab ulla sibi videtur cæde aut flagitio temperare. Contra cum erit in salubri statu posita casteque cubitum ibit, rationabili quidem mentis industria vigiliis imperatis, eaque pasta sapienti virtutis indagine, atque etiam libidine mansuetifacata, ut neque de inopia queri possit, nec expletione nimia gravetur, utraque modum mærens vel gestiens tumultuetur, impediaturque prudentiam: sed pura vitii ratione opus proprium efficere in ratiocinando atque indagine veritatis instituat, nihiloque minus, iracundia delinita et minime sæviante, dormiat: tum certe rationabilis animæ pars, nullis sibi obstrepentibus libidinibus aut iracundiæ vitiiis, perveniet ad indaginem veri: quæ est sincera prudentia, nec ulla existet species nefaria somniorum. Quippe in his perfecte docuit, quod perfunctorie posuit in Timæo.

CCLII. At vero somniorum, quæ divina providentia, vel cælestium potestatum amore juxta homines, oboriuntur, causam rationemque exposuit in eo libro qui φιλόσοφος inscribitur. Ait enim, divinas potestates consulere nobis, quoties per quietem ea, quæ grata sunt Deo, intimant veris, minimeque fallacibus, visis. Earumque miram quandam esse dicit memoriæ tenacitatem, dignitatique, et divinitati, congruam sapientiam. Quibus cum cogitationes hominum perspicuæ sint, consequenter amorem bonis, odium malis exhiberi. Probationemque affert de exemplis illustribus mutuam, ut in eo libro, quem appellavit Critonem præsigit Socrates proventum imminentes, regente somnii relatione. *Visa est mihi quædam inquit, mulier eximia venustate, etiam candida veste, nomine me appellasse, dixisseque illud Homericum:*

Tertia luce petes Phthiæ præfertilis arva.

Rursus in Phedone: *Sæpenumero unum et idem mihi somnium, adventans in alia atque alia forma, jubebat me navare operam musicæ. Id ego nunc usu, et necessitate moriendi, admonitus, interpretor hæcenus; ut hymnum, quem jamdudum institueram in Apollinem, compleam: ne promissi debitor, et voti reus, vitam prius finiam. Musicæ quippe consanguineam esse poeticam, palam est omnibus.* Socratem vero hæc evidenter solitum somnari arbitror, ex eo quod tam corporis quam animæ puritate totum ejus animal vigeret.

CCLIII. Denique etiam vigilantibus non deerat propitia divinitas, quæ ejusdem moderaretur actus, ut Plato demonstrat in Euthydemo, ita dicens: *Est ab incunte ætate numen mihi comes quiddam, idque vox est, quæ cum ad animum sensumque meum commeat, significat ab*

eo, quod agere proposui, temperandum, hortatur vero ad nullum actum. Atque etiam si quis familiaris uti meo consilio volet aliquid acturus, hoc quoque agi prohibet. Quarum quidem rerum, et significatorum, fides certa est. Eget enim imbecilla hominum natura præsidio melioris præstantiorisque naturæ, ut idem asseruit supra. Vox porro illa, quam Socrates sentiebat, non erat (opinor) talis, quæ aere icto sonaret, sed quæ ob egregiam castimoniam tersæ proptereaque intelligentiori animæ, præsentiam cœtumque solitate divinitatis revelaret. Siquidem pura puris contigua esse, miserique, fas sit. Atque ut in somnis audire nobis videmur voces sermonumque expressa verba, nec tamen illa vox est, sed vocis officium imitans significatio, sic vigilantibus Socratis mens præsentiam divinitatis signi perspicui notatione auguratur. Nec vero dubitare fas est, intelligibilem Deum, pro bonitate naturæ suæ, rebus omnibus consulentem, opem generi hominum, quod nulla esset sibi cum corpore conciliatio, divinarum potestatum interpositione, ferre voluisse. Quarum quidem beneficia satis clara sunt ex prodigiis, et divinatione nocturna somniorum, vel diurna fama præscia rumoribus ventilante, medelis quoque adversum morbos intimatis, et prophetarum inspiratione veridica.

CCLIV. Multiformis igitur est ratio somniorum. Siquidem sunt, quæ velut gravius percussa verberataque mente, vestigiis doloris penitus insignitis, per quietem refovent imagines præteritæ consternationis. Sunt item, quæ juxta cogitationes rationabilis animæ partis, vel puræ, atque immunis a perturbatione, vel in passionibus positæ, oboriuntur: nihiloque minus, quæ divinis potestatibus consulentibus præmonstrantur, ferre etiam pœnæ loco, ob delictum aliquod, formata in atrocem, et horridam, faciem. Consentit huic Platónico dogmati Hebraica philosophia. Appellant quippe illi varie, ut somnium, et item visum, tum admonitionem, etiam spectaculum, nihiloque minus revelationem. *Somnium* quidem, quod ex reliquiis commotionum animæ diximus oboriri. *Visum* vero, quod ex divina virtute legatur. *Admonitionem*, cum angelicæ bonitatis consilii regimur, atque admone-mur. *Spectaculum*, ut cum vigilantibus offert se videndam cælestis potestas, clare jubens quid, aut prohibens, forma, et voce, mirabili. *Revelationem*, quotiens ignorantibus sortem futuram, imminentis exitus secreta panduntur. De somniis satis dictum: sermo nunc ipse est considerandus.

CCLV. *At vero simulacrorum, inquit, quæ in speculis oboriuntur.* Docet nunc aliam visus rationem, quæ intuitio dicitur, infra speculum, vel stagnorum profundum, simulacris resultantibus: nec tamen eodem, quo Aristoteles, magisterio. Namque ille censet radii visualis impactu in solidam speculi superficiem, proptereaque infracti, mucronem ad os reverti, obviumque vultui factum vultum suum cernere: et in speculo putare sibi vultus

apparere simulacrum. At vero Plato, pro ingenii prudentiæque divinitate, duum luminum eorum, confluentium in tersam speculi et solidam cutem, id est, diurni luminis et intimi, quod per oculos illuit, trahentis secum de vultu mananem colorem in speculo corporali, coloratissime vultus lineamentis, et formato ac delineato colore, simulacrum æmulum vultus adumbrari. Sic quippe loquitur :

Τὸ δὲ περὶ τὴν πῶν κατοπτρῶν εἰδωλοποιίαν καὶ πάντα ὅσα ἐμπαρή καὶ λεῖα καταδεῖν οὐδὲν ἐστὶ χαλεπόν. Ἐκ γὰρ τῆς ἐντὸς ἐκτὸς τε τοῦ πυρὸς ἑκατέρου κοινωνίας ἀλλήλοις, ἑνὸς τε αὐτῶν περὶ τὴν λειότητά ἑκάστου γενομένου καὶ παλιν ἀλλήλων μεταρρῶθμισθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα ἐμπαίνονται.

Δεξιὰ δὲ φαντάζεται τὰ ἀριστερὰ.

At vero simulacrorum, quæ in speculis oboriuntur, facilis assecutio est. Siquidem utriusque ignis, tam intimi quam extra positi, concursu intimi scilicet caloris et extrapositi luminis, incidentis in tersam aliquam lævemque materiam, hoc est speculum, formatique in multas et varias figuras, quæ ad se formata specula diversas edunt imagines, simulacra, inquit, ex lævigali corporis conspectu resultant.

CCLVI. *Dextræ porro partes, quæ sunt sinistrae, videntur.*

Agit nunc de immutatione visus, et quia specula quædem facta sunt ad similitudinem dimidiatæ sphaeræ concava, si ad eam partem, quæ: unibonis habet tumorem, contemplatio dirigatur, dextræ partes sinistrae videbuntur, contraque item oculi dextri contemplatio lævas simulacri partes, sinistrae item acies dextras tangent in solito more. Merito. Cum enim in directum rigorem utriusque oculi visus ferantur, erat consequens exterioris visus directione partes dexteræ tangi, sinistrae item sinistrae. Nunc fit contra, velut circumactis, et e diverso consistentibus, imaginibus.

Δεξιὰ δὲ τὰ δεξιὰ, κτλ.

CCLVII. *At vero dextræ partes corporis dextræ.*

Ita ut sunt in speculis quoque. Persequitur aliud duplicis imaginationis genus, quod apparet in iis speculis, quæ facta sunt ad formam cylindri, cavis, sive imbricis. Rursum enim, cum in directum rigorem utriusque oculi visus ferantur, dexter visus, dextrum latus eminens et obliquum, sinister etiam sinistrum tale latus incurrant, necesse est. Formæ tunc in lateribus geminis conglomeratæ, ob tersam, et inclinatam, proptereaque lubricam, utriusque lateris superficiem, labuntur in latera diversa, quæ quidem ad dextram visum nascitur in sinistrum latus, quæ vero a sinistro similiter in dextrum. Quæ quia in diversa latera transitum faciunt, et simul e diverso videntur consistere, dextras simulacrorum partes dextris nostris, sinistrae item sinistrae obvias exhibent. Cæteros errores videndi ab hōc juniores philosophi mutuati exposuerunt, ita ut supra comprehensum est. Deinde prosequitur :

Τούτων οὖν πάντων ἔστι τῶν ξυγκριτικῶν οἷς ὁ θεὸς ὑπερεταῦσι

χρῆται, τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατόν ἰδέαν ὑποτελεῶν.

CCLVIII. *Qui quidem sensus famulantur actibus opificis Dei, summam optimamque et primariam speciem molientis.*

Quia cum de visu loqueretur, qui est optimus omnium sensuum, corporeis cum nominibus appellaverat : modo ignem, modo lumen, interdum flammam cognominans, ne quis putaret se ita existimare, quasi corporeis opificiis sensus administrarentur sine melioris incorporeæ potentie consortio : dicit hos ipsos sensus famulari divinis actibus, perinde ut opifici famulantur organa. Porro optimum Dei opus est id quod intelligit. *Sed opinari plerosque dicit, eos videlicet, qui existimant, nihil esse, quod cærens corpore quidquam patiatur, aut faciat; nihil etiam incorporeum esse, cui pareat famuleturque corpus, ut puta mentis intellectui animæ naturæ; sed ipsa corpora qualitatibus propriis rerum creare diversitatem : frigus quidem terram et aquam, calorem vero ignem et aera. Rursum astrictionem quidem et duritiam, terram et ignem; relaxationem, vero et effusionem, aera, et aquam. Ignemque vim contraria molientem pro corporum diversitate, modo astringentem modo relaxantem, ut cum uno et eodem calore limus quidem duret, cera vero liquescit.*

Λόγον δὲ οὐδένα οὐδὲ νοῦν εἶς οὐδὲν δυνατόν ἔχειν ἔστι.

Τῶν γὰρ ὄντων ἢ νοῦν μόνον κτᾶσθαι προσήκει, λεκτέον ψυχῆν. Τοῦτο δὲ ἀόρατον. Ἡὐρ δὲ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ γῆ σώματα πάντα ὄρατὰ γέγονε.

CCLIX. *Hæc porro omnia, inquit, neque sentiunt, nec rationem intellectumque in rebus ratione prudentiæque agendis sciunt. Præclare.*

Siquidem ratiocinari aut intelligere non corporis, sed animæ proprium. Hæc porro incorporea, non enim videtur; cum omne corpus sit visibile ac sentiatum.

Itaque cum discretæ sint corpus et anima, diversaque eorum natura sit; dignitas quoque et ordo diversus est.

Τὸν δὲ νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἐραστὴν ἀνάγκη τὰς τῆς ἐμπρονοῦ φύσεως αἰτίας πρώτας μεταδιώκειν.

Quotus quisque igitur amator est sapientiæ, dabit operam, ut prudentis naturæ causas prius quam cæteras assequatur.

Sunt porro hæc, deliberativa et item intelligens animæ potentia, quibus deliberat, ratiocinatur, intelligit.

Ὅσοι δὲ ὑπ' ἄλλων μὲν κινουμένων, ἕτερα δ' ἐξ ἀνάγκης κινούτων γίνονται, δευτέρως.

Illas vero, inquit, quæ ab aliis motæ movent alias, secundas existimandum.

Perspicue patibilem partem rationabilis animæ vitiosamque significat, in qua est quippe impetus. Principaliter quidem ab ea parte animæ movetur, quæ motu intimo, genuinoque, ex semetipsa movetur, ex accidenti vero etiam desiderii moventibus. Ipse autem impetus movet corpus.

CCLX. Itaque principalis animæ motus definitur, *æterna substantia*, semetipsam movens. Illic vero communis, qui commotus movet, operatio moventis est in eo quod movetur, ut sectio operatio secantis in eo quod secatur. Cujus quidem motus aliquot diversitates sunt, quas demonstravit in Legibus, octo corporis, animæ duas. Corporeum motum, localem vocans, cujus duæ sunt species: translatio, et circumlatio. Item alium, quem appellat qualitatem, atque in duplici specie, concretione et discretione. Tertium, quem positum esse dicit in quantitate, habentem duas species incrementum, et item deminutionem. Quartum juxta essentiam, cujus æque duæ species intelliguntur, una generatio, altera interitus. Animæ item duplex motus, unus qui alia movet, ipse a nullo movetur, sed proprio genuinoque motu. Alius, qui alia movens ab alio movetur, qui est patibilis habitus animæ, et ægitudine oppressus.

CCLXI. Recte igitur faciat amator sapientiæ; si, cum de his rebus tractandum erit, naturalem ordinem servet, ac principe loco de anima disserat, post demum de corpore. Deinde, cum de anima tractabit, de illa prius disserat, quæ tam semetipsam movet quam cætera, in qua est vis deliberandi, et intelligendi, tunc consequenter illam quoque tractabit, quæ ab alia re potiore mota quædam movet. Id porro motus genus,

Ὅσα μετὰ νοῦ καλῶν κάθαρῶν δημιουργοί, καὶ ὅσα μωροῦσιαι φρονήσεως τὸ τυχόν ἀτακτὸν ἐκείστοτε ἐξεργάζονται.

Καὶ δὴ κατὰ ταῦτα καὶ ἡμῖν λεκτέα μὲν ἀμφοτέρω τὰ τῶν αἰτιῶν γένη.

Si quidem pareat intellectui, erit aliquatenus ordinatum. Si minus, temere, inquit, et ut libet se exerens, confusa et inordinata, quæ agit relinquit. Et addit:

Nobis quoque igitur in eundem modum faciendum, ac prius de ea loquendum natura, quæ suo motu movetur: hæc quidem præcedit ordine: per quam intelliguntur, et sciuntur, æterna: quæ sola semperque vere sunt, Tunc demum illa quoque alia demonstranda, quæ ad movendum quid, motu indiget alieno. Utrique porro motui sensus necessarii sunt, quoniam ex his tam cupiditates excitantur improbæ, quam rerum optimarum intellectus, et scientia, convalescit.

Τὰ μὲν οὖν τῶν ὁμιάτων ζυμεταίτια πρὸς τὸ σχεῖν τὴν δύναμιν ἦν νῦν εἰληγεν, εἰρήσθω. Τὸ δὲ μέγιστον αὐτῶν εἰς ὠφέλειαν ἔργον, δι' ὃ θεὸς ἀσφ' ἡμῖν δεδωργεται, μετὰ τοῦτο ἐπείσθω.

CCLXII. *Et de oculorum quidem ministerio satis dictum est. Nunc de præcipua operis eorum utilitate dicendum.*

Quæ cum in plerisque rebus, tum in obtentu philosophiæ clare perspicitur: quo beneficio negat quidquam majus a Deo esse generi humano tributum. Duplex namque totius philosophiæ spectatur officium; consideratio, et item actus. *Consideratio* quidem, ob assiduam contempla-

tionem divinarum rerum et immortalium nominata. *Actus* vero, qui juxta rationabilis animæ deliberationem progreditur in tuendis conservandisque rebus mortalibus. Utrique autem officiorum generi visus est necessarius, ac primum considerationi. Dividitur porro hæc trifariam in theologiam, et item naturæ sciscitationem, præstandæque etiam rationis scientiam. Neque enim quisquam Deum quæreret, aut ad pietatem aspiraret, quod est *theologia* proprium: nec vero id ipsum, quod nunc agimus, agendum putaret; nisi prius cælo sideribusque visis, et amore nutrito sciendi rerum causas, eorum etiam, quæ ortum habent temporarium, exordia. Hæc quippe demum ad naturalem pertinent questionem. Quid? quod dierum et noctium vice considerata menses, et anni, et horarum curricula, dinumerata sunt; numerice ortus, et genitura dimensionis, introducta? Quod ad *tertiam* partem philosophiæ pertinere perspicuum est.

CCLXIII. At vero actuosæ philosophiæ visus quatenus sit utilis et necessarius, docet ita dicens:

Δωρήσασθαι ὄψιν, ἕνα τὰς ἐν οὐρανῷ τοῦ νοῦ κατιδόντες, περιόδους, χρῆσαι μὲθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διασώσεως, συγγενεῖς ἐκείναις οὐσας, ἀταράκτοις τεταραγμένας.

Deum oculos hominibus idcirco dedisse, ut mentis providentiæque circuitus, qui fiunt in cælo, notantes, eorum similes constituerent in suis mentibus, hoc est motus animi, qui deliberationes vocantur, quam simillimos instituerent divinæ mentis providis motibus placidis tranquillisque, perturbatos licet.

Quod est morum vitæque correctio, quæ publice privatimque prodest, tam ad domesticas, quam ad publicas res recte salubriterque administrandas. Ex his quippe constat alterum philosophiæ genus, quod actuosum vocatur. Id porro dividitur trifariam, in moralem, domesticam, publicam. Quibus omnibus officiis prodest certus usus videndi.

CCLXIV. *Minora, inquit, alia prætereo, scilicet ea quæ in variis artibus disciplinisque versantur. Neque enim navium regimen, neque cultus agrorum, nec vero pingendi fingendique sollertia recte sine visu proprio efficere opus posset, solaque contemplatio est, quæ mentes hominum usque ad cæli convexa protelat. Proptereaque Anaxagoras cum ab eo quæreretur, cur natus esset, ostenso cælo, sideribusque monstratis respondisse fertur: Ad horum omnium contemplationem. At vero Stoici Deum visum vocantes, quod optimum putabant; id enim pulchro Dei nomine afficiendum esse duxerunt. Theophrastus visus pulchritudinem asserens, visum formæ nomine appellat, quod quorum extincta est acies videndi, vultus informes sint, et velut in æterna consternatione. Denique ex oculorum habitu mens atque animus indicatur irascentium, moerentium, lætantium. Irascentium quidem ut apud Homerum commotæ mentis orator:*

Stabat acorba tuens defixo lumine terræ;

et item,

— *furor ignea lumina volvit.*

Mærentium vero infert poeta de eo, qui jugi fletu oculos amiserat,

— *marorem lumina linquunt.*

Item apud Ciceronem : *In hujus amantissimi fratris sui gremio marore, et lacrimis, consenescebat.*

CCLXY. Transit deinde ad alterius sensus examinationem. Ait enim :

Φωνῆς τε δὴ καὶ ἀκοῆς περί πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἐπὶ ταῦτ' ἀ τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδιωρῆσθαι.

Eadem vocis quoque et auditus ratio est, ad eodem usus atque ad plenam vitæ hominum instructionem datorum.

Sunt igitur principales duo sensus, visus et auditus, utrique philosophiam adjuvantes. Quorum alter quidem evidenter, utpote qui res ipsas acie sua comprehendat : alter latior, ideo quod etiam de rebus absentibus instruat. Modulatus siquidem ac articulata voci factusque vox et intelligibilis oratio, pergit ad intimos sensus, audientis intellectui nuntians tam præsentia quam absentia. Idem auditus, quod intellectum quoque adjuvet, sic probat.

“Ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῆς χρήσιμον πρὸς ἀκοήν, ἕνεκα ἀρμονίας ἐστὶ θεῖον.

Quantumque per vocem utilitalis capitur ex musica, totum hoc constat hominum generi propter harmoniam tributum.

Quia juxta rationem harmonicam animam in superioribus ædificaverat, naturalesque ejus actus rhythmis modisque constare dixerat : sed hæc exolescere animæ, ob consortium corporis necessario obtinente oblivione, proptereaque immodulatas esse animas plurimorum. Medelam hujus vitii dicit esse in musica positam : non in ea, qua vulgus delectatur, quæque ad voluptatem facta excitat vitia nonnunquam, sed in illa divina, quæ nunquam a ratione atque intelligentia separatur. Hanc enim censet exorbitantes animas a via recta revocare demum ad symphoniam veterem. Optima porro symphonia est in moribus nostris Justitia, virtutum omnium principalis, per quam cæteræ quoque virtutes suum munus atque opus exequentur. Ut ratio quidem dux sit, vigor vero intimus, qui est iracundiæ similis, auxiliatorem volens se rationi præbeat; porro hæc sine modulatione provenire non possint; modulatio demum sine symphonia nulla sit. Ipsa symphonia sequitur musicam. Procul dubio musica exornat animam, rationaliter ad antiquam naturam revocans, et efficiens talem demum qualem initio Deus opifex eam fecerat. Tota porro musica in voce et auditu et sonis posita est. Utilis ergo etiam iste sensus est assecutioni totius philosophiæ ad notationem intelligibilis rei.

Τὰ μὲν οὖν παρεληλυθότα τῶν εἰρημένων, πλὴν βραχέων, ἐπιπέδιλα καὶ τὰ διὰ νοῦ δεδημιουργημένα· δεῖ δὲ καὶ τὰ δι' ὅρασιν καὶ ἀκοῆς ἐκείνην τῶν λόγων παραθεῖσθαι.

CCLXVI. Deinde ait : *Nunc quoniam cuncta, exceptis admodum paucis, exsecuti sumus, quæ providæ mentis intellectus instituit : oportet etiam de illis, quæ necessitas invenit, dicere.*

Mundi sensibilis explanatur omnem substantiam, jure commemorat prope omnia se pertractasse, quæ provida mens Dei contulerit, efficiens eum ad exemplum et similitudinem intelligibilis mundi, solumque residuum superesse tractatum, ex quo ea, quæ necessitas invenit, considerentur, quando providis necessariisque rationibus mundi universitas constare videatur. *Necessitatem* porro nunc appellat ὄλην, quam nos latine *silvam* possumus nominare : ex qua est rerum universitas eademque patibilis natura : quippe subjecta corpori principaliter, in qua qualitates et quantitates et omnia quæ accidunt proveniunt. Quæ cum a natura propria non recedat; diversis tamen et contrariis speciebus eorum, quæ intra se recipit, formisque variatur. Hanc ergo explanare proposuit, dicturus deinceps rationem, ob quam necesse fuerit, tractatum hunc minime præferri.

Μεμιγμένη γὰρ οὖν ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη.

CCLXVII. Denique addidit : *Mixta siquidem mundi sensibilis ex necessitatis intelligentiæque cætu constitit generatio.*

Quia igitur de mundi generatione tractatur, perfecteque id fieri convenit, oportet de utroque genere disseri : ex quo de natura silvæ necessarius esse tractatus ostenditur. *Mixtam vero generationem* dicit esse ideo, quod ex diversis elementis promiscue constet. Recteque, ex necessitate et providentiâ. Non enim ex his mixtus est mundus, sed consultis providæ mentis et necessitatis rationibus constitit, operante quidem providentiâ et agente, silva vero perpetiente exornationique se facilem præbente. Penetratam siquidem eam usquequaque divina mens format plene, non ut artes formam tribuentes in sola superficie : sed perinde ut natura atque anima, solida corpora permanentes, universa vivificant.

CCLXVIII. Dehinc consequenter intelligentiæ necessitatisque demonstrat consortium, cum ita dicit : *Dominante intellectu.* Duplex porro est dominatio; altera violentior, tyrannicæ potentiæ similis : item alia, sanctitatis imperatoriæ. Omne porro violentum non diu subiectum conservat, sed facile perdit. *Omne, inquit, quod rationabiliter etiam regit et tuctur, prodest, et melius efficit quod regit.* Ut igitur mundus æternus esset, oportuit silvam ei morigeram parentemque subdi, nec adversum exornationem suam resistantem : sed ita victam, ut majestati opificis libens cedat, pareatque ejus sapientiæ. Propterea dixit :

Τῷ πείθειν αὐτὴν τῶν γιγνομένων τὰ πλείστα ἐπὶ τὸ βέλτιστον ἄγειν, ταῦτ' ἀπὸ ταῦτ' αὐτὰ τε δι' ἀνάγκης ἡττωμένης ὑπὸ πειθοῦς ἔμφορος, οὕτω κατ' ἀρχὰς ἐυνίστατο τὰδε τὸ πάν.

Salubri persuasione rigorem necessitatis assidua trahente ad optimos actus. Itaque victa, inquit, et parente providis auctoritatibus necessitate, prima rerum mundie exordia constituerunt.

Quia est alia minus consultata parentia, quæ error et facilitas dicitur : ut sic provida parentia, ratione nixa necessitas. Et opus Dei tale est, ut vi persuadeat, vimque irroget persuadentem : hoc est, ut persuasio vim et vis adhibeat persuasionem. Id porro perspicitur in ægritudinibus virorum prudentium, cum præbent se medicis urendos et secandos.

Εἰ τις οὖν ἢ γέγονε, κατὰ ταῦτα ὄντως ἐρεῖ, μικτόν καὶ τὸ τῆς πλανωμένης εἶδος αἰτίας, ἢ ζέρειν πέφυκεν.

CCLXIX. Deinde progreditur. *Si quis igitur vere juxtaque meram fidem mundi hujus institutionem insinuaturus erit, hunc oportet erraticæ quoque causæ speciem demonstrare.*

Rursum alio silvæ erroris nomine appellat, propter inordinatam ejus antiquam jactationem, similiter ut necessitatem, propterea quod non est principalis causa mundi constitutionis in silva, sed necesse fuerat ascisci eam, ob substantiam corporalem. Est quippe silva, perinde ut sunt ea, sine quibus, quod institutum est, effici non potest.

CCLXX. Facto igitur recurso, redit ad indaginem initiorum; et incipit ex eo tempore, quod præcedit ortum generationemque mundi. Querit quoque naturam ignis sinceri, et sine permixtione; qualitatem quoque ejus, et passionem : nec solius ignis, sed cæterorum quoque corporum serenorum, nec ulla contagione interpolatorum. Omnes quippe qui de originibus tractaverunt, universæ rei quatuor sunt materias exsecuti; has, quæ concrefione matua ex majoris atque obtinentis materiæ vocabulo cognominatæ sunt.

Τὴν δὴ πρὸ τῆς οὐρανοῦ γένεσως πυρὸς ὕδατος τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς φύσιν θεατόν αὐτὴν καὶ τὰ πρὸ τούτου πάθη. Νῦν γὰρ οὐδεὶς πῶ γένεσιν αὐτῶν μεμήνηκεν, ἀλλ' ὡς εἰδόσι πῦρ ὅ,τι ποτὲ ἐστὶ καὶ ἕκαστον αὐτῶν λογισαὶ ἀρχῆς κατὰ τινέμενοι στοιχεῖα τοῦ παντός, προσήκον αὐτοῖς οὐδ' ὡς ἐν συλλαβῆς εἶδει μόνον εἰκότως ὑπὸ τοῦ καὶ βραχὺ προνοήτος ἀπεικασθῆναι.

Quatenus porro eadem materiæ et ex quibus antiquioribus substituerint, nemo usque adhuc dixerat, sed tanquam scientibus naturam sinceritatemque earum, ignem et aera et aquam et terram, velut elementa mundi sensilis esse dixerunt : quæ ne in syllabarum quidem ordinem locanda sunt.

Quia sermonis elementa literæ sunt, post quas secundi ordinis syllabæ, recte dixit, quatuor hæc mundana corpora ne in syllabarum quidem ordinem collocanda : quippe primum elementum universæ rei silva est, et informis, et sine qualitate : quam, ut sit mundus, format intelligibilis species. Ex quibus, silva, videlicet et specie, ignis purus, et intelligibilis, cæteræque sinceræ

substantiæ quatuor. E quibus demum hæc materiæ sensiles, igneæ, aquatiles, terrenæ, et aereæ. Ignis porro purus, et cæteræ sinceræ, intelligibilesque, substantiæ species sunt exemplaria corporum, Idææ cognominatæ. Quorum ad præsens differt examinationem, nec querit, unane sit archetypa species eorum quæ sunt communis omnium, an innumerabiles, et pro rerum existentium numero : quarum cætu, et congregatione, concreverit universa moles : an vero idem unum pariter et multa sint, ut docuit in Parmenide. Quæ causa declinandi fuit non laborem, sed ne instituto sermoni minime conveniens tractatus admisceatur. Hæc quippe naturalis, illa eoptica disputatio est. Naturalis quidem, ut imago nutans aliquatenus, et in verisimili quadam stabilitate contenta. Eoptica vero, quæ ex sincerissimæ rerum scientiæ fonte manat.

Θεὸν δὴ καὶ νῦν ἐπ' ἀρχῇ τῶν λεγομένων σωτήρα εἰς ἀτόπου καὶ ἀήθους διηγῆσεως πρὸς τὸ τῶν εἰκότων δόγμα διασώζειν ἡμᾶς επικαλεσάμενοι.

CCLXXI. *Deum igitur, inquit, etiam nunc libertorem invoco, ex turbida et procellosa sermonis jactatione.*

Laborat omnino et id agit, ut instituamur ad pietatem venerationemque divinitatis, cujus opem implorat ingrediens procellosum de natura silvæ fretum, propter novum atque insolitum etiam tunc disputationis genus.

Ἡδὲν ἀρχώμεθα λέγειν.

Rursum igitur ab ezordio dicamus, inquit.

Merito. Jam enim de utraque origine, tam exemplari quam corporea, tractaverat, concedens sensilem mundum ex hisce substitisse. Quippe id, quod gignitur et perit, nec vere semperque est, corporea species est. Quæ quidem corpora sola, et per se, ac sine suscipiente ex eadem essentia, essentia, esse non possunt. Quam modo matrem, alias *nutriculam*, interdum *totius generationis gremium*, nonnunquam *locum* appellat. Quamque juniores ὕλην nos *silvam* vocamus. Ut quod deerat, adderet, hunc de silva tractatum initiorum tractatu jungit, *posterioremque divisionem* ait *operosius esse ordinandam*. Tunc quippe res omnis in duo fuerat initia divisa. Quorum alterum *inelligibilis* erat *species*, quam mundi opifex Deus mente concepit, eamque ἰδέειν cognominavit Plato. Alterum imago ejus, quæ natura est corporis.

CCLXXII. Porro corpora, si per se ipsa spectentur, perfectam videbuntur habere substantiam : sed si ad originem eorum convertis mentis intentionem, invenies cuncta, et eorum scatebras, silvæ gremio contineri. Tunc ergo compendio principalibus materiis quatuor sumptis, exadificaverat sermone mundum. Sed quia philosophi erat proprium, cuncta, quæ ad causam pertinent, summa cura mentis, et diligentiori indagine peragere; ratio porro asserit subjacere corporum diversitati silvæ capacitatem : recte, rationabiliterque, censuit hanc

ipsam rationem trahendam usque ad intelligentiæ lucem. Difficile opus omnino, vel assequi, longe tamen difficilius, declarare ac docere. Talis quippe natura est initiorum; quæ neque exemplis demonstrari, nondum his, quæ ad exemplum comparentur, existentibus, possit, nec ex præcedenti ratione aliqua intimari. Nihil quippe origine antiquius. Sed obscura quadam luminis præsumptione, non ut quid sit explices, sed contra sublatis, quæ sunt, singulis, quod solum remanet, ipsum esse, quod quæritur, intelligendum relinquitur: hoc est, ut universis corporibus, quæ intra gremium silvæ varie varia formantur, mutuâ ex alio in aliud resolutione singillatim ademtis, solum ipsum vacuum sinum speculatione mentis imagineris.

CCLXXIII. Qua ratione factum, ut cum nullus eam veterum dubitet esse, utrum tamen facta, an contra infecta sit, disceptetur; eorumque ipsorum qui infectam sine generatione posuerunt, plerique continuam et jugem, alii vero divisam putent; rursumque eorum, qui dividuali esse censent, partim sine qualitate et informem, partim formatam esse pronuntiant; hi vero qui jugem continuamque posuerunt, disceptent inter se de qualitatibus formaque eorum, quæ ibidem conformantur, et omnium quæ hisce accidunt: utrum ex silva proveniant, an ex alio potiore numine accommodentur. Quorum breviter perstringentur opiniones.

CCLXXIV. Hebræi silvam generatam esse confitentur. Quorum sapientissimus Moyses non humana facundia, sed divina, ut ferunt, inspiratione vegetatus, in eo libro qui de *genitura mundi* censetur, ab exordio sicest profatus, juxta interpretationem septuaginta prudentium. *Initio Deus fecit cælum et terram. Terra autem erat invisibilis et incomposita.* Ut vero ait Aquila: *Caput rerum condidit Deus cælum et terram. Terra porro inanis erat et nihil.* Vel ut Symmachus: *Ab exordio condidit Deus cælum et terram. Terra porro fuit otiosum quid, confusumque et inordinatum.* Sed Origenes asseverat ita sibi ab Hebræis esse persuasum, quod in aliquantum sit a vera proprietate derivata interpretatio. Fuisse enim in exemplari: *Terra autem stupida quadam erat admiratione.* Omnia tamen hæc in unum ajunt concurrere, ut et generata sit ea, quæ subjecta est universo corpori, silva, sermonesque ipsos sic interpretantur. Initium minime temporarium dici. Neque enim ullum tempus fuisse ante mundi exornationem dieique et nocturnas vices, quibus temporis spatia dimensa sunt. Tum initii multas esse significationes, ut *Initium sapientiæ timorem Domini esse* Salomon dixit. Item, *Initium sapientiæ cultus Dei.* Nihilque minus, *Initium vix bonæ actus justus.* Atque etiam in præconio sapientiæ cælestis auctor: *Initium vitæ panis et aqua et tunica* (inquit) *et domus idonea velandis pudendis.* Quippe in his non una initii, sed diversa, et multiplex, habetur significatio. Est tamen unum rerum omnium initium,

de quo Salomo in proverbii, *Creavit me, inquit, Deus progressionis suæ semitam, cui nilens efficeret opera divina: constituitque ante mundi ortum, terræque et profundi fundationem: ante tractus fontium aggestionesque montanas.* Aperte indicans, præeunte divina sapientia cælum terramque factam, eandemque sapientiam divinam esse universitatis primordium. Ex quo apparet, sapientiam factam quidem a Deo, sed non aliquo in tempore. Neque enim fuerit tempus ullum, quo Deus fuerit sine sapientia. Quodque Deum percipi cogitationibus hominum antequam sapientiam ejus, sit necesse, ob eminentiam naturæ, quia prius cujus res est, demum res ipsa noscitur. Et de initio quidem sic habendum.

CCLXXV. Quod autem cælum, quamve terram scriptura loquatur, intelligendum. Qui tumultuario contenti sunt intellectu, cælum hoc quod videmus; et terram, qua subvehimur, dici putant: porro qui altius indagant, negant hoc cælum ab initio factum, sed secundo die. Namque initio factum lumen, idque diem esse cognominatum. Hoc vero cælum postea, quod Deus appellaverit soliditatem. Tertio deinceps die remolis aquis, apparuit siccæ: eique terræ nomen impositum. Ut sit evidens, neque hoc cælum, cognitum nobis; neque hanc, in qua sumus, terram, ab exordio facta, sed alia esse antiquiora, intellectu potius, quam sensibus, haurientia. Aliud igitur verum cælum et aliud quiddam esse soliditatem, scriptura testatur: eodemque modo aliud terram, et item aliud siccam.

CCLXXVI. Quod igitur illud cælum prius quam cætera Deus condidit, quamve terram? Philo carentes corpore, atque intelligibiles, essentias esse censet; ideas, et exemplaria tam siccæ istius terræ, quam soliditatis. Denique etiam hominem prius intelligibilem, et exemplum archetypum generis humani, tunc demum corporeum factum a Deo esse dicit. Alii non ita. Sed scientem prophetam duas esse species rerum omnium, alteram intelligibilem, alteram sensibilem, eas virtutes, quæ utramque naturam circumplexæ contineant, cælum et terram cognominasse. Cælum quidem, incorpoream naturam; terram vero, quæ substantia est corporum, quam Græci *ὄρυ* vocant. Astipulantur his ea quæ sequuntur. *Terra autem erat invisibilis, et informis,* hoc est, silva corporea, vetus mundi substantia, prius quam efficta Dei opificis sollertiâ sumeret formas, etiam tunc decolor, et omni carens qualitate. Quod vero tale est, invisible certe habetur, et informe. Inanis porro, *et nihil* propterea dicta, quia, cum sit omnium qualitatum receptrix, propriam nullam habet ex natura. Silva ergo, ut quæ cuncta, quæ accidunt, recipiat in se, *inanis* appellata, ut quæ compleri nunquam posse videatur. Porro quia sit expertus omnium, *nihil* dicta. *Otiosa* vero, et indigesta nuncupatur a Symmacho. Quod quidem per se nihil valeat, otiosa; quod vero habeat opportunitatem suscipiendi ordinis ab exornante semet Deo, mundum moliente, *indigesta* cen-

setur. *Stupida vero ex admiratione* significatio animæ vim quandam similitudinemque declarat; siquidem opificis, et auctoris sui majestate capta stupeat. Quodsi facta est a Deo silva corporea quondam informis, quam Scriptura terram vocat; non est, opinor, desperandum, incorporei quoque generis esse intelligibilem silvam, quæ cœli nomine sit nuncupata. Factam vero, et ita factam, ut sit, quæ non fuerit, sic probant, quod opificibus mortalibus apparata ab aliis opificibus silva præbeatur, hisque ipsis natura suppeditet, naturæ Deus, Deo nemo apparaverit, quia nihil Deo sit antiquius. Ipse igitur silvestres impensas, mundi fabricæ sufficientes, utilesque, constituit. Multasque alias probationes afferunt, quas singillatim persequi longum est.

CCLXXVII. Restat nunc, ut eorum quoque, qui generatam esse corpoream silvam negant, sententias exsequamur. Quorum æque diversæ opiniones omnino sunt. Sunt enim qui textum ejus, et quasi concinnationem quandam, corpusculis, quæ intelligantur potius quam sentiantur, connexis sibi invicem, assignent, in aliquo modo positis, et aliquatenus figuratis, ut Democrito et Epicuro placet. Addunt alii qualitatem, ut Anaxagoras; sed hic omnium materiarum naturam, proprietatemque, in singulis materiis congestam esse censet. Alii propter exiguitatem individuorum corporum, quorum numerus in nullo fine sit, subtilitatem silvæ contexi putant; ut Diodorus et nonnulli Stoicorum: quorum sit fortuitus tam cœtus quam segregatio. Quas opiniones, cum sint omnino sine fine, prætereo.

CCLXXVIII. Qui tamen providentiæ opus silvæ quoque constitutionem esse pronuntiaverunt, censent eam una quadam ab exordio usque ad finem continuatione perfectam. Nec tamen omnes eodem modo. Aliter enim Pythagoras, et item aliter Plato diversoque Aristoteles modo, et cum aliquanta differentia Stoici. Sed hi quidem omnes informem eam, et sine ulla qualitate constituunt. Alii formam dederunt, ut Thales: quem ferunt ante omnes naturalia secreta rimatum, cum initium rerum aquam esse dicat. Opinor ideo, quod omnem victum, quo utuntur quæ vivunt, humectum videret. Inque eadem sententia Homerus esse invenitur, cum *Oceanum* et *The- tim* dicat parentes esse genituræ, cumque jusjurandum Deorum constituat aquam, quam quidem ipse appellat Stygem, antiquitati tribuens reverentiam, et jurejurando nihil constituens reverentius. At vero Anaximenes aera judicans initium rerum, initium quoque corporum cæterorum, et ipsius aquæ, non consentit Heraclito, caput rerum ignem putanti. Omnes igitur hi, qui vel aquæ, vel aeri, vel igni tribuunt principatum, in motu positam rerum originem censuerunt.

CCLXXIX. Sunt tamen, qui immobilem esse defendant, et eandem ex omnibus in unam molem redactam: unum omnia esse censentes immobile, sine ortu, et sine interitu, at Xenophanes, Melissus, Parmenides. Sed Parmenides

quidem unum perfectum omne, et definitum, pronuntiat; Melissus, infinitum et indeterminatum.

CCLXXX. Empedocles varium, et multiforme quiddam, esse silvam docet, quatuor diversis sustentatum radicibus ignis, aquæ, aeris, terræ, atque ex his fieri corporum modo concretionem, modo discretionem. Idemque concretionem quidem vocat amicitiam, discretionem vero discordiam. Hi sunt, opinor, qui formatam, descriptamque qualitibus, et corpus silvam esse pronuntiant.

CCLXXXI. At vero, qui detrahunt ei qualitates, informemque constituunt, et sine consortio corporum solam per semetipsam entem intuentur; Aristoteles quidem tria initia constituit corporeæ rei, silvam, speciem, carentiam. Eaque singula sine duum residuorum connexionem considerat, licet profiteatur, altera sine alteris esse non posse. Idem sine genitura, et sine interitu, dicit mundum esse, divina providentia perpetuitati propagatum. Cujus sententia cum sit præclara, et nobilis, et ad Platonici dogmatis considerationem satis accommodata, non otiose prætereunda est. Prius tamen exponendus videtur physicorum veterum syllogismus, qui asserit, nihil eorum, quæ sunt, generatum esse, nec peritum esse. Formula syllogismi talis est. Si quid fit, id necesse est vel ex eo fieri, quod jam erat; vel ex eo, quod non est. Utrumque autem impossibile. De existente quidem; quia, quod jam dudum est, fieri ad præsens non potest: denique quod gignitur, nondum est. Nec vero de non existente, quia necesse est ei, quod fit, subesse aliquam materiam, ex qua fiat. Nihil igitur fit. Sed nec corrumpitur. Id enim quod corrumpitur vel in aliquas reliquias, vel in nullas, dissolvitur: sed neque in aliquas, ut docebatur, neque in nullas. Nihil igitur corrumpitur. Ostensum est porro, quod nec fiat quid. Neque igitur fit aliquid, neque corrumpitur. Quatenus igitur quod est, et corrumpitur, negamus in nihilum posse dissolvi? Quia quod est, et idem corrumpitur, ac perit, si in nullas reliquias dissolvatur, erit pariter, et non erit: quod rationem non habet. Rursum si erit aliquid futurum, quod dissolvitur, illud et perit et non perit.

CCLXXXII. Hoc syllogismo veteres physici tollere conabantur rerum genituram, et interitum. Sed Aristoteles dividit syllogismum, notata et patefacta duplici significatione nominum, *existentis*, scilicet, et *non existentis*, item verborum *fieri et corrumpi*. Etenim omnia, quæ sunt, vel secundum naturam suam fiunt, vel ex aliquo accidenti; ut puta, si musicus ægrotus convalescit, quod quidem ex natura est, ægrotat, et convalescit, non tamen quia musicus est. Ex accidenti porro, quia musicus est. Accidit quippe ut musicus esset, qui ægritudinem sustineret. Similiter quod corrumpitur, si quid candidum pedalis proceritatis corrumpatur in atrum colorem, secundum naturam suam quidem, et principaliter, patitur immutationem sui, quia est candidum, ex accidenti vero, quia est pedalis modi. Cum igitur dicimus, musicum

convalescere, tunc quod fit, ex accidenti, quia provenit ut convalescat. Porro, cum aegrotare eum dicimus, secundum naturam patitur. Rursum, cum dicimus, candidum illud pedalis mensuræ corrumpi, quia convertatur in nigredinem : hoc ex accidenti fieri dicimus. Cum vero candidum cognominamus, naturam ejus exprimimus. Si igitur dicimus, etiam de non existente fieri aliquid, dupliciter dicimus non existere, semel juxta naturam, quod est impossibile, ut quod nusquam omnino gentium est, ex eo aliquid fiat quod sit ; iterum ex accidenti dicimus non existere, cum quod fit aliter se habeat, quam erat antea : et cui plus accidit, quam a natura tributum est : ut si ex informi massa æris simulacrum fiat. Informitas quippe æris ex natura est ; formæ vero impressio, quam imponit opifex, de non existenti provenit : proptereaque ex accidenti dicitur provenire. Fieri enim potest, ut ex eo quoque quod est fiat aliud quod sit : sed hoc est ex accidenti : ut si cui grammatico proveniret medicinæ scientia. Nam et hic ex perito fit alterius quoque disciplinæ peritus. Consequenter etiam igitur corrumpitur aliquid, et dissolvitur, existens in aliud existens, sed non principaliter, verum ex accidenti, ut si ex simulacro Liberi patris formam quis transferat in simulacrum Apollinis. Videtur autem hoc quoque pacto forma in aliam speciem demigrare, sed non proprie, verum ex accidenti. Similiter poterit existens quid in non existens corrumpi, ac resolvi, sed non ut ex corruptela plenus afferatur interitus ; proveniatque ut id, quod erat, nihil omnino, neque uspiam gentium sit. X

CCLXXXIII. Una igitur hæc ratio est, juxta quam posse Aristoteles putat et fieri aliquid tam de existente, quam de minime existente ; et interire vel in existens vel in nihilum. Alia vero ratione esse et non esse dicitur quid, quoties nondum adhibito effectu esse dicitur, quod futurum procul dubio erit, si adhibeatur effectus. Quæ cuncta possibilitate esse dicuntur, præsumpta eorum existentia contemplatione possibilitatis : ut cum æs dicimus possibilitate statuam esse, cum adhuc metallum sit informe. Est ergo statua, et non est ; et est quidem, quia potest esse : non est autem, quia nondum effectus accessit. Eodemque modo aliquatenus est, aliquatenus non est ; et ex eo quod aliquatenus est, potest aliquid effici, nihiloque minus etiam in id, quod aliquatenus non est, potest aliquid dissolvi, atque interire. Est ergo genitura et interitus.

CCLXXXIV. Hæc ad præsens, visa nobis necessaria fore, ad explanationem Aristotelici dogmatis de initiis rerum, in quibus etiam silva est, pertractari curavimus, sicut ejusdem Aristotelis verba declarant. Ait enim sic : [Physic. lib. I cap. 8.] *Nobis ergo videtur dividua esse silva carentiæ, ita ut silva non sit existens quid, sed ex accidenti. Carentia vero principaliter et omnino nihil. Et silva quidem prope habeat essentiam, carentia nulla porro sit substantia. Et alii, inquit, vide-*

tur carentia et silva unum esse, non recte spectantibus : cum idem breve et grande cognominent, duasque res separatim spectandas in unam eandemque redigant, et unum aliquid subjacere putent corporibus. Qui etiamsi dividant majus illud et minus, ut sint duo, æque ex hac duitate una res significatur, alia intermillitur. Siquidem silva, tanquam mater, corporum formationi adjumento est. Carentia vero non adjuvat formationem, sed potius impedit ac renititur ; quatenus quia cum species divina res sit et appetibilis, contraria est ei carentia. Silva vero appetit formam et illustrationem, cupidaque ejus est juxta naturam propriam. Porro carentia si appetat formam, appetere eam necesse est contrarietatem suam, et omnis contrarietas interitum affert. Minime igitur interitum suum carentia desiderabit. Nec vero species se ipsam potest cupere. Est enim plenum et perfectum bonum, et omne quod desiderat in indigentia positum est. Sola igitur silva est, quæ cupit illustrationem, perinde ut femineus sexus virilem et deformitatem pulchritudinem ; ita tamen, ut deformitas silvæ non ex natura, sed ex accidenti sit. Quæ silva fit et corrumpitur certe. Cumque fit, est aliquatenus : et cum dissolvitur, non est aliquatenus : corruptelaque ejus propter individuum carentiam provenit. Ipsa vero possibilitate, non natura immortalis est, ac sine generatione : propterea quod necesse erat iis quæ nascuntur subjacere aliquid antiquius, ex quo fierent atque ad generationem venirent. Talis est porro hæc natura. Necesse est igitur, fuisse silvam antequam fieret, siquidem ex ea fiunt cætera, sive quod dissolvitur et perit, ad hanc eandem naturam postremo redeat necesse est. Ergo etiam corruptelam dissolutionemque.

CCLXXXV. Hæc Aristoteles, assistens sententiæ suæ, de initiis rerum deque natura silvæ loquitur : sed quia obscurior sermo est, explanandum videtur. Tres ab eo ponuntur origines universæ rei, species, silva, carentia. Speciem laudat ut summi Dei similem divinitatem, pleno perfectoque nixam bono ideoque appetibilem. Quid est ergo quod appetit ? Neque ipsa se, inquit, quia nihil ei deest ad perfectam exornationem, et est proprius indigentium appetitus. Nec vero carentia cupit speciem : interitum enim suum cuperet : quippe accessu speciei formæque tollitur indigentia, nec in habitu proprio perseverat. Superest ergo, ut silva cultum ornatumque desideret, quæ deformis est, non ex se, sed ad indigentiam ; etenim turpitudine est, silvam cultu formaque indigere. Sic quippe erit vidua, carens specie, perinde ut carens viro femina. Proptereaque, inquit, appetit speciem, ut sexus femineus virilem : quoque sit in aliqua posita deformitate, formam atque cultum cupiens simul perire atque exolescere : quod est in semet ex indigentia vitio. Contraria siquidem hæc duo sibi, et repugnantia, species, et item

carentia. Quorum quod obtinuerit, alterum perimit. Cupiditatem vero negat esse talem, qualis est animalium; sed ut cum quid ceptum atque inchoatum est, dicitur perfectionem desiderare; sic, opinor, etiam silva speciem cupit. Potest enim ejus florere consortio.

CCLXXXVI. Ergo juxta Aristotelem proprie quidem, et principaliter, existens est species. Ex accidenti vero esse dicitur silva, propterea quod naturæ talis est, ut recipiat formam. Rursum quod minime est proprie quidem, et principaliter, carentia. Ex accidenti vero silva patitur: quippe id quod vere atque ex natura non est, id est carentia. Ergo silva alio quodam genere est, item alio non est. Et potest aliquid ex ea fieri, ut de re non existente: non una tamen, sed diversa significatione. Consequenter ergo dicemus, malitiam esse atque initium malorum non silvam, sed carentiam. Hæc est enim *informitas*, et nullus cultus, et turpitude silvæ, proptereaque etiam maleficientia. Et ideo silvam definit, seu potius appellat, corpus *incorporeum*, ut possibilitate quidem sit corpus, effectu vero atque operatione nullum corpus. Hæc Aristotelis de silva sententia, nisi quod addit Platonem tria illa nominibus tantum attingisse, effectu autem duo ponere initia, corporeæ rei *speciem*, et minimum grande quod sit silva. Non igitur tria, sed duo, hæc erunt initia, inquit, *species*, et *silva*, quam ait ex natura nullam habere substantiam. Aut si, inquit, grande hoc minimum *carentiam* esse intelligendum est, rursus silva præterita erit, et duo videbuntur initia rerum, *species*, atque carentia.

CCLXXXVII. Stoici quoque ortum silvæ rejiciunt; quin potius ipsam et Deum duo totius rei sumunt initia: Deum, ut opificem; silvam, ut quæ operationi subjiciatur. Uua quidem essentia præditos facientem; et quod fit, ac patitur, id corpus esse: diversa vero virtute, quia faciat, Deum; quia fiat, silvam esse. Quorum ab re non erit opinionem diligentius explicari. Ajunt enim, ut ænea quæque ex ære sint, argenteaque ex argento, sic corporeas materias ex silva esse cum iisdem, ut ære, et argento, etiam similibus cæteris. Esse enim quasdam magis, alias minus silvestres materias, aliasque aliis copulentiore. Quarum tamen exordium esse unam quandam antiquiorem communem omnium silvam. Atque ut statua, quæ, cum sit formatum corpus, habet tamen subjectam sibi æris antiquiorem substantiam, sic æs, informe corpus, compos tamen qualitatis, habere dicunt subjectam præeuntem substantiam, eamque esse corpus coherens sine qualitate, patibile totum et commutabile, quod silvam simul et essentiam appellant, hactenus deficientes: *Essentia et silva est quod subjacet corpori cuncto*: vel *ex quo cuncta sunt corpora, vel in quo proveniunt rerum sensilium commutationes, ipso statu proprio manente*. Item, *quod subditum est corporibus qualitates habentibus, ipsum ex natura propria sine qualitate*.

CCLXXXVIII. Plerique tamen silvam separant ab essentia, ut Zeno, et Chryssippus. *Silvam* quippe dicunt esse id quod est sub his omnibus quæ habent qualitates; *essentiam* vero primam rerum omnium silvam, vel antiquissimum fundamentum earum, suapte natura sine vultu, et informe. Ut puta æs, aurum, ferrum, et cætera hujusmodi, silva est eorum, quæ ex hisce fabrefiunt, non tamen essentia. At vero quod tam his quam cæteris ut sint causa est, ipsum esse substantiam.

CCLXXXIX. Plerique etiam hoc pacto silvam et substantiam separant, quod asseverant, *essentiam* quidem operis esse fundamentum, ut mundi esse merito dicatur, atque existimetur, essentia: *silvam* vero contemplatione opificis dictam, quod eam fingat ac formet.

CCXC. Deinde Zeno hanc ipsam essentiam finitam esse dicit, unamque eam communem omnium, quæ sunt, esse substantiam. Dividuum quoque, et usquequaque mutabilem. Partes quippe ejus verti, sed non interire ita, ut de existentibus consumantur in nihilum. Sed ut innumerabilium diversarum, etiam certarum figurarum; sic neque formam, neque figuram, nec ullam omnino qualitatem, propriam esse censet fundamenti rerum omnium silvæ. Coniunctam tamen esse semper, et inseparabiliter coherere qualitati. Cumque tam sine ortu sit quam sine interitu, quia neque de non existente substitit, nec consumetur in nihilum, non deesse ei spiritum, ac vigorem, ex æternitate, qui moveat eam rationabiliter, totam interdum, nonnunquam pro portione; quæ causa sit tam crebræ, tamque vehementis, universæ rei conversionis. Spiritum porro motuum illorum esse non naturam, sed animam, et quidem rationabilem, quæ vivificans sensilem mundum, exornaverit eum ad hanc, qua nunc illustratur, venustatem. Quem quidem beatum animal, et Deum, appellant.

CCXCI. Ergo corpus universum juxta Stoicos determinatum, est unum, et totum, essentia. *Totum* quidem, quia nihil ei partium deest. *Unum* autem, quia inseparabiles ejus partes sunt, et invicem sibi coherent. *Essentia* vero, quia princeps silva est omnium corporum; per quam ire dicunt rationem solidam, atque universam, perinde ut semen per membra genitalia. Quam quidem rationem ipsum esse opificem volunt. Coherens vero corpus, et sine qualitate, patibile totum, et commutabile, silvam, sive essentiam, quæ vertatur quidem, nec intereat tamen, nec tota, nec partium excidio: ideo quia philosophorum omnium commune dogma est, neque quid fieri ex nihilo, nec in nihilum interire. Licet enim cuncta corpora casu aliquo defluant, silva tamen semper est, et opifex, Deus; ratio scilicet, in qua sit fixum, quo quid tempore tam nascatur quam occidat. Proptereaque de existentibus genituram fieri, et in existens desinere quod finiatur, immortalibus perseverantibus a quo fit, et item ex quo fit, quod gignitur.

CCXCII. Reprehendunt etiam, quod cum sint in emi-

nenti, præstantissimaque, et vetere existente alia substantia rerum omnium exempla, mundum sensilem juxta immortalis exemplum a Deo factum esse dicat Plato. Non enim opus ullo exemplo fuisse, quando seminum ratio incurrens aliquam concipientem comprehendentemque naturam, totum mundum, quæque in eo sunt enixa sit. Hæc Stoici de silva, deque initiis rerum, partim a Platone usurpantes, partim commenti : sic ut facile sit intelligere, nullam eos ne suspicari quidem potuisse divinam virtutem, substantiamque carentem corpore, cunctis corporibus, vel etiam seminibus, efficaciorum : proptereaque factum, ut opiniones incurerent impias, Deum scilicet hoc esse quod silva sit, vel etiam qualitatem inseparabilem Deum silvæ : eundemque per silvam parere, veluti semen per membra genitalia : et omnium, quæ nascuntur fam originem quam etiam causam esse non malorum modo, sed turpitudinis quoque, et obscœnitatis : omniaque agere, et pati, vel pudenda. Cujus opinionis deformitas evidenter detegitur exposita Platonis sententia.

CCXCIII. Nunc jam Pythagoricum dogma recensatur. Numenius ex Pythagoræ magisterio Stoicorum hoc de initiis dogma refellens Pythagoræ dogmate, cui concinere dicit dogma Platonicum, ait Pythagoram Deum quidem *singularitatis* nomine nominasse; silvam vero, dicitatis. Quam dicitatem indeterminatam quidem, minime genitam; limitatam vero generatam esse dicere. Hoc est, antequam exornaretur quidem, formamque et ordinem nancisceretur, sine ortu, et generatione; exornatam vero, atque illustratam, a digestore Deo esse generatam. Atque ita, quia generationis sit fortuna posterior, inornatum illud minime generatum, æquævum Deo; a quo est ordinatum, intelligi debeat. Sed nonnullos Pythagoreos, vim sententiæ non recte assecutos, putasse, dici etiam illam indeterminatam et immensam dicitatem, ab una singularitate institutam, recedente a natura sua singularitate et in dicitatis habitum migrante. Non recte; ut, quæ erat singularitas, esse desineret; quæ non erat dicitas, subsisteret : atque ex Deo silva, et ex singularitate immensa et indeterminata, dicitas converteretur. Quæ opinio ne mediocriter quidem institutis hominibus competit. Denique Stoicos definitam et limitatam silvam esse natura propria; Pythagoram vero infinitam et sine limite dicere. Cumque illi, quod natura sit immensum, non posse ad modum naturam atque ordinem redigi censeant; Pythagoram solius hanc Dei esse virtutem ac potentiam asserere; ut quod natura efficere nequeat, Deus facile possit, ut qui sit omni virtute potentior atque præstantior, et a quo natura ipsa vires mutuatur.

CCXCIV. Igitur Pythagoras quoque, inquit Numenius, fluidam et sine qualitate silvam esse censet; nec tamen ut Stoici naturæ mediæ interque malorum bonorumque viciniam, quod genus illi appellant indifferens, sed plane noxiam. Deum quippe esse (ut etiam Platoni videtur) initium et causam bonorum; silvam, malorum. At vero

quod ex specie silvæque sit, indifferens. Non ergo silvam, sed mundam, ex speciei bonitate silvæque malitia temperatum, denique ex providentia et necessitate progenitum, veterum theologorum scitis haberi.

CCXCV. Silvam igitur informem et carentem qualitate, tam Stoici quam Pythagoras consentiunt; sed Pythagoras malignam quoque, Stoici nec bonam nec malam : dehinc, tanquam in progressu viæ malum aliquod obvium, perrogati unde igitur mala? *perversitatem* seminarium malorum esse causati sunt : nec expellunt adhuc unde ipsa perversitas, cum juxta ipsos duo sint initia rerum, Deus et silva. Deus summum et præcellens bonum; silva, ut censent, nec bonum nec malum. Sed Pythagoras assistere veritati, miris licet et contra opinionem hominum operantibus, asseverationibus non veretur. Qui ait, existente providentia, mala quoque necessario substituisse, propterea quod silva sit et eadem sit malitia prædita. Quodsi mundus ex silva, certe factus est de existente olim natura maligna. Proptereaque Numenius laudat Heraclitum, reprehendentem Homerum qui optaverit interitum ac vastitatem malis vitæ [Odyss. lib. XIII, 46], quod non intelligeret mundum sibi deleri placere; siquidem silva, quæ malorum fons est, exterminaretur. Platonemque idem Numenius laudat, quod duas mundi animas autemet; unam beneficentissimam, malignam alteram, scilicet silvam. Quæ licet modice fluctuet, tamen quia intimo proprioque motu movetur, vivat et anima convegetetur necesse est, lege eorum omnium, quæ genuino motu moventur. Quæ quidem etiam patibilis animæ partis, in qua est aliquid corpulentum mortaleque et corporis simile, auctrix est et patrona, sicut rationabilis animæ pars auctore utitur ratione ac Deo. Porro ex Deo et silva factus est iste mundus.

CCXCVI. Igitur juxta Platonem mundo bona sua Dei, tanquam patris, liberalitate collata sunt; mala vero matris silvæ vitio cohæserunt. Qua ratione intelligi datur Stoicos frustra causari nescio quam *perversitatem*, cum, quæ proveniunt, ex motu stellarum provenire dicantur. Stella porro corpora sunt ignesque cœlites. Omnium quippe corporum silva nutrix est, ut etiam, quæ sideris motus minus utiliter et improspere turbat, originem trahere videantur ex silva, in qua est multa intemperies et improvidus impetus et casus atque ut libet exagitata præsumptio. Itaque si Deus eam corripit, ut in Timæo loquitur Plato, redegitque in ordinem ex incondita et turbulenta jactatione, certe confusa hæc intemperies ejus casu quodam et improspere sorte habebatur, nec ex providentiæ consultis salubribus. Ergo juxta Pythagoram silvæ anima neque sine ulla est substantia, ut plerique arbitrantur; et adversatur providentiæ, consulta ejus impugnare gestiens malitiæ suæ viribus. Sed providentia quidem est Dei opus, et officium : cæca vero, fortuitaque, temeritas ex prosapia silvæ; ut sit evidens, juxta Pythagoram, Dei silvæque, item providentiæ, for-

tunæque, cœtu cunctæ rei molem esse constructam. Sed postquam silvæ ornatus accesserit, ipsam quidem matrem esse factam corporeorum, et nativorum, deorum; fortunam vero ejus prosperam esse magna ex parte, non tamen usquequaque: quoniam naturale in vitium limari cœmine requirit.

CCXCVII. Deus itaque silvam magnifica virtute exornabat vitiaque ejus omnifariam corripbat, non interficiens, ne natura silvestris funditus interiret: nec vero permittens porrigi dilatarique passim, sed ut manente natura, quæ ex incommodo habitu ad prosperitatem devocari commutarique possit, ordinem inordinatæ confusioni, modum immoderationi, et cultum fœditati conjungens, totum statum ejus illustrando, atque exornando, convertit. Denique negat inveniri Numenius et recte negat, immunem a vitiis usquequaque generatorum fortunam; non in artibus hominum, non in natura, non in corporibus animalium, nec vero in arboribus aut stirpibus, non in frugibus, non in aeris serie, nec in aquæ tractu, ne in ipso quidem cœlo: ubique miscente se providentiæ, deterioris natura, quasi quodam piaculo. Idemque nudam silvæ imaginem demonstrare, et velut in lucem destituere studens, detractis omnibus singillatim corporibus, quæ gremio ejus formas invicem mutuuntur, et invicem mutant; illud ipsum, quod ex egestione vacuum est, animo considerari jubet: eamque silvam, et necessitatem cognominat. Ex qua, et Deo, mundi machinam constitisse, Deo persuadente, necessitate obsecundante. Hæc est Pythagoræ de originibus asseveratio.

CCXCVIII. Superest ipsa nobis ad tractandum Platonis de silva sententia; quam diverse interpretati videntur auditores Platonis. Quippe alii generatam dici ab eo putaverunt, verbaque clam potius quam rem secuti. Alii vero sine generatione, sed anima præditam: quando ante illustrationem quoque motu instabili, atque inordinato, dixerit eam fluctuasse: cum motus intimus, genuinusque, sit viventium proprius: quodque idem sæpe alias duas esse mundi animas dixerit. Unam malignam, ex silva; alteram beneficam, ex Deo. Existentibus itaque bonis, ac malis; bona quidem, ex anima benefica mundo tributa; incommoda porro, ex silvestri maligna. Cum divina sapientia, intelligentiaque opificis Dei, silvæ severe atque efficaciter persuadeat, præbere cultui, atque exornationi suæ, patientiam: persuasio vero non nisi animantibus, vitæque fruentibus, adhibeatur. Quibus Hebræi concinunt, cum dicunt, homini quidem a Deo datam esse animam ex inspiratione cœlesti; quam rationem, atque animam rationabilem appellant: mutis vero, et agrestibus, ex silva rationis expertem jussu Dei vivis animantibus et bestis, terræ gremio profusis: quorum in numero fuerit etiam illa serpens, quæ primitias generis humani malis suasionibus illaqueaverit.

CCXCIX. Nec desunt qui putent, inordinatum illum, et tumultuarium, motum Platonem non in silva, sed in

materiis, et corporibus, jam notasse; quæ initia mundi, atque elementa, censentur. Quippe si est informis, et inordinata, nimirum etiam immobilis natura sua. Nec immobilis modo, verum etiam incommutabilis. Quippe commutationes non silvæ accident, sed corporibus, in quibus sint qualitates. Eodemque pacto etiam exanimis, quandoquidem immobilis. Malitiam porro ajunt virtutis esse carentiam, ut infortitatem, inopiam, intemperantiam, proptereaque virtutibus addita orationis parte negativa contra quam virtutes cognominatas esse, imprudentiam, injustitiam, imperitiam. Hæc atque hujusmodi dissensio est Platoniorum philosophorum.

CCC. Nos tamen, quam ex his putamus potiore, et ad veritatis examen propensior, maximeque tanti auctoris prudentia dignam, exsequemur. Est igitur propositarum quæstionum duplex probatio. Altera, quæ ex antiquioribus posteriora confirmat, quod est proprium *sylogismi*. Præcedunt quippe ordine acceptionis, quæ elementa vocantur, conclusionem. Altera item, quæ posterioribus ad præcedentium indaginem gradatim pervenit; quod genus probationis resolutio dicitur. Nos ergo, quia de initiis sermo est, quibus antiquius nihil est, utemur probationis remediis ex resolutione manantibus. Certum est siquidem apud omnes vel philosophantes, vel qui se non dederint huic studio, in nobis esse sensus, esse etiam intellectum, et hæc esse sibi non eadem. Ergo etiam effectus tam sensuum quam intelligentiæ, si quidem ipsa genera diversa sint, esse diversos. Quæ cum ita sint, necesse est etiam illa esse, quorum sint tam intellectus quam etiam sensus. Sunt ergo tam sensilia quam intelligibilia. Et intelligibilia quidem sunt, quæ intellectu comprehenduntur rationabili indagine. Sensilia vero, quæ irrationabili opinione præsumuntur, incerto quodam opinionis eventu. Illa quidem ex æternitate, nec ullum initium habentia; hæc temporaria, et ex aliquo initio temporis e regione nostra primaria, ad naturam versus secunda. Rursum intelligibilia, e regione quidem naturæ priora, juxta nos vero secunda sunt. Quotus quisque igitur in disputatione sic exordietur, ut ab iis, quæ prima sunt ad nos versus, ascendat ad ea, quæ sunt a nobis secunda, resolvere dicitur quæstionem. Si quidem ab his orsus, quæ vere non sunt, sed imagines potius sunt vere existentium rerum, perveniat ad ea, quæ vere existentium initia causæque sunt.

CCCI. Sunt igitur vicina nobis omnia quidem quæ sentiuntur, ignis, aer, terra, aqua. Aliquanto tamen propiora, quæ ex iis concreta sunt. Rursum magis applicita nobis nostra corpora. Est igitur in corporibus nostris contiguum quiddam, est etiam solidum, est visibile, est calidum. Contiguum quidem, ac solidum, nihil erit sine terra. Rursum visibile, et calidum, sine igne esse non poterit. Est ergo in nobis terrenum quiddam, et igneum, est etiam spirabile. Si quidem spiritus in venis, quæ arteriæ dicuntur, conditus invenitur. Est humectum

quoque quod humectum sine aqua demum esse non potest. Nec vero spiritus sine aere. Quod si hæc omnia partes sunt corporis, necesse est etiam illa esse, quorum hæc partes sunt, ut diximus, id est, solidum universumque corpus. Est igitur in solido, atque universo, corpore tam ignis quam terra, et cæteræ materiæ. Deinde harum ipsarum congrua, et moderata, concretio, quæ constat ex formis, et qualitativibus. Ignis quidem splendor, levitas, calor, et figura. Terræ vero siccitas, gravitas, figura. Earum etiam similiter materialium, quæ inter ignem terramque insertæ sunt, aliquæ sint naturales proprietates oportet. Si ergo has qualitates et quantitates, etiam formas figurave volumus ratione animi separare, tum demum deliberare quid sit illud, quod hæc omnia inseparabiliter adhaerens complexumque contineat; invenimus nihil aliud esse, quam id quod quaerimus, silvam. Inventa igitur est origo silvestris: Et hoc quidem est unum duarum probationum genus, quod *Resolutio* dicitur.

CCCII. Nunc illud aliud consideremus, quod *compositio* cognominatur. Sequitur quippe resolutionem compositio et discretionem concretio. Quæ igitur modo separare animo videbamur a silva, rursus ei repræsentemus, ac velut in suum locum reponamus, hoc est genera, qualitates, figuras. Nec inordinate hæc ipsa et utcumque, sed cum cultu et ordine. Ordo autem sine harmonia esse non potest. Harmonia demum analogiæ comes est. Analogia item cum ratione, et demum ratio comes individua providentiæ reperitur. Nec vero providentia sine intellectu est; intellectusque sine mente non est. Mens ergo Dei modulavit, ordinavit, excoluit omnem continentiam corporis. Inventa ergo est demum, opificis divina origo. Operatur porro opifex, et exornat omnia juxta vim rationabilem, majestatemque operum suorum. Opera vero ejus intellectus sunt, qui a Græcis idææ vocantur: quo pacto invenitur tertia exemplaris origo rerum. Porro idææ sunt exempla naturalium rerum. Igitur silvam quidem juxta legem rationemque *dissolutionis* invenimus, juxta *compositionis* vero præcepta ipsum opificem Deum.

CCCIII. Ex operibus porro opificis Dei, exemplum. Et quoniam singula hæc initia sunt, rursus erit ex integro de initiis disserendum. Est igitur initium primus limes, post quem sunt cuncta, quæ ex eodem sunt limite. Et quia omne initium, utpote origo rerum, præcedit ortum, necesse est eam esse *simplicem*, *sine qualitate*, perpetuam. Si simplex non erit, perinde erit atque ea, quæ sunt ex eadem substantia: nec intererit quicquam inter ipsum initium et cætera, etiamsi antiquitas in tempore constituatur, quando etiam illa ex aliquo tempore sint quæ post initium sunt, et nullam esse differentiam, rationem non habet. Simplex ergo est rerum origo, nec habet qualitatem. Nam si detur ei qualitas, erit, opinor, compositum quiddam ex materia; et accidenti. Omnia quippe hujus generis sunt, quæ habent qualitatem, igitur sine qualitate.

CCCIV. *Æternum* quoque initium esse sic comprobatur. Nam si non æternum, ex aliquo tempore sit necesse est. Si hoc ita erit, causa quoque cur sit, præcedat ortum ejus necesse est. Ita erit initio aliquid antiquius. Sed hoc absurdum est, initium initii suspicari; æterna est igitur origo rerum, eademque immortalis. Nam si occidua, non deerit ei conditio interitus. Neque enim in simplex aliquid, neque in compositum dissolvetur. In simplex, ideo quod sola initia simplicia; ergo in se dissolvetur et recreabitur, potius quam interibit. Neque in compositum quidem. Continebitur enim ex compositis, ergo nec dissolvetur. Quippe omne compositum ex simplicium naturarum connexionè subsistit. Nec vero in nihilum dissolvi potest, nec enim quidquam potest esse quod nihil est. Certe, ut ait Plato, initio perditio, nec ipsum ex aliquo quoquam, nec ex eodem aliud quidquam recreabitur. Quo pacto immortale rerum initium reperitur.

CCCV. Quia igitur, quod et ejusmodi sit initium, demonstravimus; consequens erit jam nunc considerare, utrum hoc ignis sit, an terra, an aliquid cæterorum, quæ dicuntur elementa. Arbitror quippe non recte horum quid initium putari; hæc enim minime simplicia, sed ex diversis materiis, naturisque, contexta sunt corpora. Initii porro simplicem esse naturam in superioribus constitit. His ita digestis, demonstrandum est, duo esse initia rerum, et hæc contraria sibi invicem. Sic quippe non solus Plato, sed antiquiores quoque omnes consentiunt: cum partim calorem, et frigus, initia constituunt; partim humorem, et siccitatem. Alius quidem consensum, et dissensionem; vel unum, et item multa: parque et impar, id est singularitatis dualisque naturam, ut Pythagoræ placuit. Quorum omnium sententiæ de contrarietate initiorum concinunt: sed utrum ea æterna, an temporaria, et an corporeæ, an incorporeæ molis, dissentiant: quorum alterum ut faciens, alterum ut patiens. Oportet porro initia nec ex aliis ullis rebus originem trahere, nec ex se invicem constare, quin potius omnia ex iisdem substantiam mutuari. Quod igitur faciens diximus, Deus est; quod vero, ut patiens, silva corporea. Sed quia id quod facit aliquid, ad exemplum aliquod respiciens operatur: tertiæ quoque originis intellecta est necessitas. Sunt igitur initia *Deus et Silva et Exemplum*, et est Deus quidem, origo primaria molens, et posita in actu; Silva vero, ex qua prima fit quod gignitur.

CCCVI. Nunc jam de silva tractabitur, quam originem esse rerum consentiunt Pythagorei, Platonici, Stoici. Nomen vero dederunt auditores Platonis. Ipse enim nunquam silvæ nomen ascripsit, sed aliis multis, ad declarationem naturæ ejus convenientibus, nuncupamentis usus est, cum animis nostris intimare vellet intellectum ejus utcumque, vel ex natura propria rei, vel ex passionibus, commotionibusque animorum nostrorum. Ex natura quidem propria *primam materiam* nuncupans, et item simile quiddam mollis cedentisque materiæ, in

quam imprimuntur signacula verum, et *receptaculum*, et interdum *matrem* atque *nutriculam* totius *generationis*. Ex passione vero audientium, cum dicit *adult-rino quodam intellectu recordandum, et contiguum sine tangentium sensu*. Omnibus vero supra memoratis communiter placet silvam esse mutabilem totam et conversibilem: sed conversionem mutationemque ejus diverse interpretantur. Namque alii putant ex sua propria ratione converti et sumere qualitates, cum ex conversione nihil accidat præter variam qualitatem. Quam quidem qualitatem nihilominus esse silvam in alio atque alio habitu. Nobis autem nequaquam placet eandem silvam esse et qualitatem: quippe quarum altera sit quasi quædam subjecta materia, altera accidens quid eidem materiæ. Quæ causa est cur silva patibilis esse probetur; quippe quæ suscipiat diversas qualitates ex immutatione.

CCCVII. Fit porro conversio juxta silvam, non ipsa silva perpetente mutationem, sed earum, quæ sunt in eadem, et continentur ab ea, qualitatum. Quippe si ipsa mutabitur, in aliud quiddam convertatur necesse est, ac desinet esse silva, quod ratione certe caret. Namque ut cera, quæ transfigurata in multas diversasque formas non ipsa vertitur, sed figuræ, ipsa in propria natura perseverante, cum figuræ non sint quod cera est: sic opinor silvam quoque, formis figurisque variatam, cum de sua conditione minime recedat, recte patibilem dici.

CCCVIII. Etiam hoc communiter ab omnibus pronuntiat, silvam siue qualitate esse, ac sine figura et sine specie; non quod sine his unquam esse possit, sed quod hæc ex propria natura non habeat, nec possideat potius quam comitetur species et qualitates. Denique si mentis consideratione volumus ei hæc adimere, sine quibus non est, possumus ei non effectu, sed possibilitate, horum omnium possessionem dare. Possibilitas autem gemina ratione intelligitur. Una, ut cum dicimus in semine omnem totius corporis perfecti rationem intus latere, semenque possibilitate animal esse. Altera, quod rationem quidem in se futuræ generationis nondum habet; sed quia tale est natura, ut extrinsecus accipere possit rationes formarum, et qualitatum; possibilitate dicimus esse quod nondum est, ut æris, ceræve, massa informis est, antequam ex arte recipiat formas.

CCCIX. Quare si intra silvam ratio formarum et qualitatum latet, ut Stoicis videtur, abundat opificis moderatio. Sed opinor silvæ opificem necessarium, sicut ipsi etiam Stoici sanciant. Opifex igitur silvæ ut æris informitati, ceræque, formas insigniet, atque ita conflabit necessariam dogmatis rationem.

CCCX. Nihilominus de æternitate etiam silvæ consentiunt perpetuam esse censentes quando sit arx et origo rerum: sed utrum limitata, id est, determinata, nequaquam consentiunt, quando determinatum magnitudinem quoque habeat necesse est. Magnitudo autem est lineæ, vel superficiæ, vel corporis, quæ cuncta proprias figuras ha-

bent, sive plana sint, seu solida. Figura porro species qualitatis est. Quare si est limitata silva, qualitate prædita, et figuræ compos erit per semetipsam, quæ informis, et qualitate carens evidenter ostensa est. Ergo infinita quoque, et minime determinata. Infinita porro, non ut quæ immense, lateque, et insuperabiliter, porrecta sunt; sed ut quæ possunt aliquo limite circumiri, nec tamen adhuc mentis consideratione vallata. Atque ut sine qualitate, sine figura quoque dicimus, sic etiam infinitam, vel nondum ante exornationem, dumque adhuc silva est, sine circumdatam.

CCCXI. Eademque nec incrementum, nec imminutionem pati dicitur. Merito. Fiat enim, ut ex nihilo subsistat aliquid, et dissolvatur in nihilum, quod fieri non potest. Quippe quod augetur, accessu magnitudinis crescit; et præter ipsam silvam nihil esse arbitror, ex quo fiat accessio, vel in quod id, quod de silva defluit, inanita silva minuitur.

CCCXII. Sunt qui censent eam fundi, et item contrahi. Sed neque funditur quid sine humore, nec contrahitur sine replicatione. Utrumque autem hoc non caret qualitate; at silva caret qualitate. Neque igitur ut fusilis materia porrigitur, nec contrahitur ut replicabilis.

CCCXIII. Sunt item qui putent, infinitæ sectionis patibilem silvam; sed omne, quod secatur, compositum minimeque simplex erit, et in aliquo spatio, quod est proprium quantitatis: ergo silva minime secabitur. caret enim quantitate, perinde ut qualitate, quamvis qualitatem quantitatemque comitetur. Sine vero, quia corpora qualitibus et quantitibus prædita, quæ ab ea continentur, secari queunt, ipsam quoque secari cum iisdem una fingamus; non erit omnino abhorrens a ratione, vel inconveniens, præsumptio.

CCCXIV. Recta igitur nostra est opinio, neque ignem, neque terram, neque aquam, nec spiritum, esse silvam; sed materiam principalem, et corporis primam subjectiorem, in qua non qualitas, non quantitas, non figura, non forma sit ex propria natura: sed virtute opificis hæc ei conjuncta et connexa sint, ut ex his universo corpori et singillatim perfectio, et communiter varietas comparetur.

CCCXV. Quod vero sit universi corporis fomes et prima subjectio, facile probatur ex elementorum in se conversione mutua, et ex qualitatum inconstanti mutatione. Etenim terra duas habet proprias qualitates, frigus, et siccitatem. Perinde enim tractemus ad præsens, quasi terra ex aliqua parte in aliud aliquod convertatur elementum. Similiter aqua in duabus qualitibus invenitur, humoris videlicet, et frigoris. Et est propria qualitas terræ quidem siccitas, aquæ vero humor: communis vero utriusque natura frigoris. Cum igitur terra late fusa convertetur aliquatenus in aquam, tunc siccitas quidem ejus mutata erit in humorem, frigus vero, quod commune est, perseverat in statu proprio: quia neque etiam tunc est in terra, nec jam in aqua. In terra quidem propterea, quia, quod

conversum est, desinit esse terra. Nec vero in aqua; dum enim mutatur adhuc, et convertitur, neque plene mutatum, neque perfecte conversum est, ut jam in aquæ materiam migrarit. Superest igitur, ut sit uspiam frigus. Nec enim potest esse sine eo, in quo est: hoc porro nihil esse aliud quam silvam, ratio testatur.

CCCXVI. Rursum dicimus, aera duas qualitates habere, calorem, et humorem. Constitit autem, aquam quoque in duabus qualitatibus inveniri, humoris, et frigoris. Erunt ergo et horum propria, quæ videntur contraria, aquæ quidem frigus, aeris vero calor; sed communis his humor. Cum igitur, resoluta in vapores aqua, aeri, quod ex aqua conversum fluxit, quæritur ac vindicatur, tunc opinor, frigus quidem ad calorem transitum facit; humor porro communis manet, neque in aeris, neque in aquæ gremio. Esse tamen cum uspiam necesse est. Erit igitur in silva. Eodemque modo ignis duæ sunt qualitates, siccitas et calor. Aeris vero, ut supra comprehensum est, calor et humor. Ergo etiam et horum communis qualitas in calore. Ignis item propria siccitas, aeris humor. Ignito igitur aere, et aliquatenus converso in naturam ignis, humor quidem ad siccitatem facit transitum, calor autem, communis qualitas, neque in igne, neque in aere residet. Nec vero nusquam erit. Manebit igitur in silva. Ex quo perspicuum est, quod in illa corporum mutua permutatione invenitur silva antiquissima, et principalis subjectio: perinde ut cera mollis, in qua imprimuntur signacula, aut eorum, quæ generantur, commune omnium receptaculum.

CCCXVII. Quibus ita decursis, sequitur ut, an corpus silva sit, consideremus. Neque corpus neque incorporeum quiddam, posse dici simpliciter puto; sed tam corpus quam incorporeum, possibilitate. Quippe quod proprie dicitur corpus, ex silva constat, et qualitate. Silva autem nequaquam ex silva constat, et qualitate: minime ergo corpus est. Deinde, nullum corpus sine qualitate: silva autem per se sine qualitate: non igitur corpus est. Quid? quod omne corpus habet figuram, et sylvæ juxta naturam suam nulla figura est? non ergo corpus. Deinde, omne corpus finitum ac determinatum est: silva autem infinita, et minime determinata, non ergo corpus. Item omne genus corporis sub categoricam redigitur appellationem. Dicimus enim corporis *essentialiam*, utpote quod diversis temporibus contrarias sustineat passiones, et in quo alterum ex duobus contrariis inveniat necesse est. Idem hoc dicimus *quantitatem*, cum est perfectum longitudinis, latitudinis, soliditatisque consortio. Nihilominus corpus *quale*, et qualitate præditum, nuncupamus. Idem hoc ad aliud corpus comparantes majus esse dicimus, aut minus, vel æquale, quam comparationem Græci vocant *πρός τι*. Quippe majus sine comparatione minoris, et æquale sine comparatione alterius æqualis, intelligi non potest. Cæteramque significationem de categoriis mutamur. At enim sylvæ detrahimus hæc omnia, quando passionem quoque ipsam, quæ

propria ejus videtur, adimimus; ideo quod nunquam ex propria conditione desciscat, sed aliis, id est corporibus, intra eam perpetentibus, illa consors perpressionis patetur. Denique passio ejusmodi est, ut ipsa quidem in nihil aliud convertatur; sed quia recipit ea, quæ mutantur, pati aliquid putatur. Denique ut Deus, qui primitus operatur, ac facit, neque genus est, neque ulli subjacet generi, sic etiam, quod primitus patitur, id est, silva, origo altera, neque genus est, neque ulli subjacet generi. Quapropter cum sit origo, nihil antiquius ea, mente concipiendum est. Quæ cum ita sint, corpus sentitur, silva sensibilis non est. Silva igitur non erit corpus. Eodemque modo silva simplex res est et incomposita, corpus neque simplex et compositum: minime igitur silva corporea.

CCCXVIII. Dico eandem hanc ne incorpoream quidem, quia quidquid incorporeum est, nullam conditionem corporis patitur: nec corpus unquam fieri potest. At vero silva formata qualitatibus, quantitativibus etiam, figurisque, et omni cultu convenustata corpus mundusque facta est effectum opificis atque operatione: igitur ne incorporea quidem. Deinde, si corpus est, sensibile est. At enim sensibile non est; ne corpus quidem igitur erit. Si autem incorporeum quiddam erit silva, intelligibilis ejus natura est. At intelligibilis non est, ne incorporea quidem. Recte igitur simpliciter eam et ex natura sua, neque corpoream, neque incorpoream cognominamus, sed possibilitate corpus, et item possibilitate non corpus.

CCCXIX. Jam cum omnia, quæ propositum erat recensere, perspicaci consideratione decursa sint juxta Platonici dogmatis auctoritatem: superest reditum fieri ad orationis ipsius explanationem. Ait ergo:

Τίνα ὄν ἔχον δύναμιν καὶ εὔσιν αὐτὸ ὑποληπτέον;

Quam igitur ejus vim, quamve esse naturam putandum?

Vim nunc appellat opportunitatem sylvæ vultus induendi. Etenim tam vultus, quam qualitates varias, nec non quantitates habet, non effectum, sed possibilitatem, ob inconstantem eorum mutuum ex alio in aliud conversionem. *Naturam* vero substantiam ejus significat. Recteque etiam *putandum*. Non enim possumus certa aliqua comprehensione, vel ex sensu cognita, vel ex ratione intellecta, de veritate ejus præsumere. Quippe ut somnium quo magis contrectare cupimus, hoc impensius imago effugit.

Πόσι, οἷμαι γενέσεως ὑποδοχὴν αὐτὸ εἶον τῆθ' ἔνν.

Opinor, inquit, omnium quæ gignuntur *receptaculum* est et quasi quædam *nutricula*.

Omnia, quæ gignuntur, et ex aliquo tempore sint necesse est. Sunt igitur mortalia immortalium, vereque existentium, simulacra, et imagines. Accipiunt autem substantiam in silva, proptereaque et ipsa illic apparent, et sylvæ nobis injiciunt recordationem. Quam quidem *receptaculum* eorum appellat, quia non ex gremio sylvæ

generatae species florescunt, ut putant Stoici, sed extrinsecus obveniunt, ut in ceram signacula. Nutriculam vero ideo quod alienos fetus velut propriis humeis vehat. Quippe nihil his praebet amplius praeter subjectionem.

Εἴρηται μὲν οὖν τὰ ληθέας, δεῖ δ' ἐναργέστερον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ.

CCCXX. Deinde progreditur. *Atque hoc, quod de ea dicitur, verum est quidem, et dicendum videtur apertius.*

Quia non statim, quae vere dicuntur, aperte etiam manifesteque dicuntur. Multae quippe sunt orationes verae quidem, sed obscurae. Nascitur quippe obscuritas vel dicentis nonnunquam voluntate, vel audientis vitio, vel ex natura rei, de qua tractatur. Juxta dicentem fit obscuritas, cum vel studio datae opera dogma suum velat auctor, ut fecerunt Aristoteles et Heraclitus, vel imbecillitate sermonis. Juxta audientem vero, vel cum inaudita et insolita dicuntur: vel cum is, qui audit, pigriore ingenio est ad intelligendum. Juxta rem porro, cum talis crit, qualis haec ipsa est de qua sermo nunc nobis est, ut neque ullo sensu contingi, neque intellectu comprehendi queat; utpote carens forma, sine qualitate, sine fine. Sed quid? neque Timaeus, qui disserit, instabilis orator, nec audientes tardi. Restat ut res ipsa difficilis et obscura sit. Nec silva quidquam difficilior ad explanandum. Ergo cuncta, quae de natura ejus dicta sunt, mera praedita veritate sunt; nec tamen aperte dilucideque intimata. Denique praestat causam difficultatis, quomodo ita dicit:

Χαλεπὸν δὲ ἄλλως τε καὶ διότι προσηγορηθῆναι περὶ πυρὸς καὶ πῦν μετὰ πυρὸς ἀναγκαῖον τοῦτου χάριν· τοῦτων γὰρ εἶπε· ἕκαστον, ὅποιον ὄντως ὕδωρ γὰρ λέγειν μᾶλλον ἢ πῦρ καὶ ὅποιον ὄντων μᾶλλον ἢ καὶ ἅπαντα κατ' ἕκαστόν τε, οὕτως ὥστε τὴν πιστῶ καὶ βεβῆλω χρῆσασθαι λόγῳ χαλεπόν.

Est tamen arduum eo magis, quod praecognitio mentis aciem necesse est et extuare tam de igni quam de ceteris materiis; quid magis aquam jure aquam dici putarique oporteat, quam terram: cum nulla sit certa et stabilis proprietates corporum, quae cujusque indicet naturalem proprietatem.

Initium quaestionis arripit ex reciproca de alio in aliud elementorum conversione.

Πρῶτον μὲν δ' οὗ νῦν ὕδωρ ὀνομάκαμεν, πηγνόμενον, ὡς δοκοῦμεν, λίθους καὶ γῆν γιγνόμενον ὄρωμεν.

CCCXXI. *Prineipio ut de aqua, cujus modo, inquit, fecimus mentionem, ordiamur, cum astringitur in glaciem, certe saxum terrenaeque soliditatis corpus minimeque fusile apparet.*

Acriter et nimium vigilanter apparet. Quippe non in sua propria natura perseverans aqua solidatur, et fit terra; siquidem est humida, sed quod ea quae subjacet, videlicet silva, contrariam naturam, hoc est siccitatem, suscipiens, fit ex conversione terra, mutato repente habitu: mutataque conditione apparens quod non erat. Sed aquam in saxum solidari dicit, quia in glacialibus et gelidis locis aqua diu

constricta mutatur in saxum, quod crystallus vocatur ab Alpibus gentibus montium Rhæticorum. Est quoque in Asia Tripolis civitas, aquis immensum calentibus vaporata, quae cum missa in formulas diversas obriguerit, formatur in uvarum, pomorum aliorumque figuras. Idem, quomodo haec fiant, deinceps dicitur erit.

CCCXXII. Nunc exsequitur quod aggressus est, et quia conversam aquam fieri terram dixerat.

Τηγνόμενον δὲ καὶ διακρινόμενον ταῦτόν τοῦτο πνεῦμα καὶ ἀέρα, συγκαθιόντα δὲ ἀέρα πῦρ.

Hanc eandem aquam, demum tenuatam in vapores, aere mixceri subtilitati docet. Rursumque ambustum aera converti in ignem.

Deinde gyris seu anfractibus genituram eorum conversionemque procedere admonet:

Ἀνάπλιν δὲ πῦρ συγκριθέν καὶ κατασθεσθὲν εἰς ἰδέαν τε ἀπὸν αὐθις ἀέρος, καὶ πάλιν ἀέρα ξυιόντα καὶ πυκνούμενον νέφος καὶ ὑμίλην, ἐκ δὲ τούτων ἔτι μᾶλλον συμπυκνόμενων βέον ὕδωρ, ἐξ ὕδατος δὲ γῆν καὶ λίθους αὐθις.

Cum ignis, a propria subtilitate discedens, conditionem aeris accipit: qui densatus primo quidem nebulas nubesque operatur, post soluta et liquefacta sagina in pluvias diffluit. Ex aqua rursum soliditas et saxa subsistunt.

Igitur secundum hanc orbitam, rationemque ejus circuitus, terra quoque videtur in alia elementa mutari. Si enim sola non convertitur, ad postremum omnia terra fiet. Siquidem caetera in ipsam convertentur, ipsa autem in nihil eorum habebit conversionem. Sed quia probatio consistit in visu, et nunquam visa est terra in aquam aliamve quam materiam converti, idcirco abstinuit, ac refugit terrenae immutationis assertionem, ne pugnare adversum sensus videretur.

CCCXXIII. Sumpsit tamen, quo perfectius tractaret de mutua elementorum ex alio in aliud conversione. Ait enim:

Κύκλον τε οὕτω διὰ διδόντα εἰς ἄλληλα, ὡς φαίνεται, τὴν γένεσιν· οὕτω δὲ τούτων οὐδέποτε πῶν αὐτῶν ἐκάστων φανταζομένων, ποῖον αὐτῶν ὡς ὄν ὄντων τοῦτο καὶ οὐκ ἄλλο παγίως διασχυριζόμενος οὐκ ἀισχυνεῖται τις ἑαυτόν; οὐκ ἔστιν.

Atque ita circuitu quodam vires fomentaque generationis corporibus invicem sibi mutantibus, nec in una eademque forma perseverantibus, quae tandem erit certa eorum et a cunctatione semota comprehensio? Nulla certe.

Merito. Fingamus enim esse hunc ignem sincerum, et sine ullius materiae permixtione, ut putat Heraclitus; vel aquam, ut Thales; vel aera, ut Anaximenes; haec, inquit, si semper eadem, et immutabilia censeamus; nullos, et inextricabiles, incurremus errores. Quare non oportet facile de hujusmodi naturis accommodare consensum; nec, si verisimile quid videbitur, statim habere pro certo. Quid igitur est, quod errore nos liberet? Quoniam est essentia est etiam qualitas; et haec diversa sunt. Nam

essentia quidem alicujus rei substantia est; qualitas autem, quæ rebus substantiam habentibus contingit ac provenit. Si observemus, ut semper, quoties naturam istam penitus introspicimus, partemque aliam ejus videmus deficere a se, et in aliam materiam migrare, ut puta ignem, non ut constans aliquid, et semper idem, certa pronominis appellatione monstramus, dicentes *hoc*, vel *illud*; hæc quippe pronomina sunt essentialia signa, sed illo magis utamur in demonstratione, quod est proprium qualitatis; dicamusque non *hoc*, sed potius *tale*; nec *illud*, sed potius *illiusmodi*, vel *hujusmodi*. Neque enim ignis quam patitur immutationem jactura est essentialis, sed qualitatis. Cum ignis fit aer, transit in diversam, contrariamve, materiam. Certum est siquidem, essentialiam nihil in se sibi habere contrarium, sed potius circa eandem essentialiam res versari contrarias. Itaque conversio, commutatioque, fit non essentialis, sed qualitatis, in qua et diversitas, et contrarietas, invenitur. Eadem ratio est cæterorum quoque elementorum. Quippe nihil eorum habet essentialiam propriam, et nos præsumimus ex consuetudine uti demonstratione pronominum eorum quæ sunt essentialia, cum qualitati accommodatis pronominibus utendum potius sit. Semper enim, et sine intermissione ullius temporis, fluunt hæc quatuor corpora; priusque ex conversione mutantur, quam erunt cognominata: more torrentis, irrefrenabili quodam impetu proruentis.

Ἄει ὁ καθορῶμεν ἄλλοτε ἄλλη γιγνώμενον, ὡς πῦρ, μὴ τοῦτο ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐκάστοτε προσαγορεύειν πῦρ, μηδὲ ὕδωρ τοῦτο ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἄει.

CCCXXIV. *Itaque, inquit, ignis iste, qui velut exsurgens in aereas auras dissolvitur, cum instabilis mutabilisque sit, nec habeat perpetuam proprietatem, non est ignis censendus, sed igneum quiddam. Nec, quæ exhalatis vaporibus in auras aqua vertitur, humor est nuncupanda, sed humidum quid.*

Cætera similiter. Et exsequitur :

Ἐν ᾧ δὲ ἐγγιγνώμενα ἄει ἕκαστα αὐτῶν φαντάζεται καὶ πάλιν ἐκείθεν ἀπόλλυται, μόνον ἐκεῖνο αὐτὸ προσαγορεύειν τῷ τε τοῦτο καὶ τῷ τότε προσχωρῶμενος ὀνόματι.

At vero id, in quo fieri videntur hæc cuncta singulatim, et demum dissolvi, pereuntiaque ad alias transire formas. Silvam scilicet solum illud appellandum puto certo pronomine: recteque de eo dici posse hoc vel illud.

Merito. Sola enim hæc, ut cujus nulla qualitas sit, nullaque forma, nec in contrarias qualitates, nec in diversas formas, patitur conversionem: et quia semper eadem manet, certo nomine appellari firme potest. Atque ut omne nubilum naturalis discuteret obscuritatis, adhibito splendore illustris exempli, jubet concipere animo et infigere cogitationi,

Εἰ γὰρ πάντα τις σχήματα πλάσας ἐκ χρυσοῦ μηδὲν μεταπλάστων πάλαιτο ἕκαστον εἰς ἅπαντα.

Opificem ex uno eodemque auro innumeras sine intermissione formantem figuras,

modo pyramidis, et ex ea mox octaedri, dictoque citius icosaedri, et item cubi species cæteras, id est, triangulorum quadratorum hemicycli circuli.

Δεικνύντος δὴ τινος αὐτῶν ἐν καὶ προσερομένου, τί ποτ' ἐστί, μακρῶ πρὸς ἀλήθειαν ἀσφαλῆστατον εἰπεῖν ὅτι χρυσός, τὸ δὲ τρίγωνον ὅσα τε ἄλλα σχήματα ἐνεγίγνετο, μηδέποτε λέγειν ταῦτα ὡς ὄντα, ἅ γε μεταξὺ τιθεμένου μεταπίπτει.

Tunc si quis electa qualibet figura quærat quid illud sit; aurum esse responderi oportere censet, nec si pyramidem esse responsum sit; illa in atiam figuram mox, et inter ipsa verba responsionis, migrante, qui sic responderit, mentiatur.

Eodem igitur modo nec ignem, qui est pyramidoides, ignem esse respondebimus, sed vel ignitam silvæ partem, vel igneam qualitatem, nec octaedrum spirabilem silvam, nec icosaedrum, nec cubum, sed humectam hanc, terrenam illam, silvæ soliditatem.

CCCXXV. Nec vero putandum est, agere nunc Platonem de nominum proprietate, quin potius dare operam, ut assuescamus sinceram silvam quæ concursu variorum corporum tegitur, ab eorundem corporum permixtione, sollertia mentis distinguere. Ait enim :

Ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς τὰ πάντα δεχομένης σώματα φύσεως· ταῦτ' ὅν αὐτὴν ἄει προσεγγέσειν. Ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυνάμει. Δέχεται τε γὰρ ἄει τὰ πάντα καὶ μορφήν οὐδαμῶν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰσιόντων ὁμοίαν εἰληφεν οὐδαμῆ οὐδαμῶς.

Eadem et consimilis ratio, difficultasque in ea, quæ cunctas recipit corporum formas, reperitur. Hæc quippe minime recedit ex conditione propria. Recipit enim cuncta, nec ullam de hisce trahit formam.

Ergo formata quidem sunt corpora; silva sine forma. Cumque intra gremium ejus formentur, inquit, quæ recipiuntur. Consequenter supradictis dixit: quæ recipiuntur. Omnium quippe eam corporum appellaverat receptaculum. Ipsa informis manet, estque usus ejus molli cedentique materiæ similis, in qua imprimuntur varia signacula. Perspicuum est aliqua esse mollia corpora, quæ cedentia variorum simulacrorum impressionibus, recepta diu conservent imposita signacula, ut si ceram quis vel plumbum, vel argentum consignet undique, erit tunc in silvæ vicem cera informis, et habebit innumeras formas, non suas, sed aliunde adhibitas sibi. Ratione igitur, et recte, usui silvæ corporeæ, quæ consignata est undique corporum formis, natura mollis cedentisque materiæ comparatur.

CCCXXVI. Sed de cera quidem etiam in Theæteto locutus est, cum diversæ hominum memoriæ, tenacioris et labidæ causas exprimeret. Ait esse in hominum ingeniis vim quandam ceræ simillimam, quæ faciat et acutos ad intelligendum, et celeres ad ediscendum, et eosdem subinde obliviosos. Item alios quidem tardos ad ediscendum, verum jugiter memores. Quosdam ita ingeniatos ut cito discant, et diu memoria vigeant. Nam quorum in animo

illa similitudo, quam Homerum dicit cognominasse $\chi\epsilon\alpha\rho\psi\upsilon\chi\eta\varsigma$, fluxior solutiorque erit, facile quidem discunt, sed cito amittunt, obsoletis ob nimiam remissionem ceræ signaculis. Contra ingenii mentisque durior cera vix recipit formas quæ imprimuntur : sed si unquam receperit, diu conservat operose impressas figuras, utpote stabili materia locatas. Tertia divinæ felicitatis concretio, cum ceræ similitudo sic solida est, ut neque respuat formas, nec renitatur adversum impressionem signaculorum, nec ita fluxa recipiat sede, ut incertæ minimeque visibiles impressiones sint.

CCCXXVII. Nunc quoniam informem esse, ac sine qualitate, silvam manifestaverat, immobilem quoque curat ostendere, asserens *moveri eam, conformarique, ab introeuntibus multimodis, cum ipsa ita ut formæ sic motus quoque sit expers, sed a speciebus formam habentibus vel motum, varie diverseque formari.* Manet ergo hæc in tali fortuna et conditione sempër. Archetypum quoque exemplum manet in substantia propria. Idea scilicet cujusque existentis rei nata : similiter ut Deus opifex per ævum manet. Sed archetyporum exemplorum simulacra, quæ silvæ obveniunt, non permanent; namque assidue, ac sine intermissione, mutantur, mortis nascendique perpetua successione, ob inexcusabilem naturæ cujusdam necessitatem. Quamobrem dicta est a Platone silva *posita esse ad recipienda rerum signacula.* Præclare, *posita* : quia cum sit natura immobilis, ingredientium, formantiumque eam, specierum commeatu movetur, et easdem invicem movet species, ut progrediens docebit. Recte itaque, cum eadem sit semper, et immutabilis, *videtur tamen, inquit, ob specierum multiformium catum dispariles induere formas. At vero quæ obveniunt silvæ species, et in ea dissolvuntur, ac pereunt, æternarum atque immortalium specierum simulacra sunt, earum videlicet, quas Ideas vocamus, formanturque ab iisdem miro quodam modo, juxta memorati videlicet exempli consignationem. Miro autem modo propterea, quod difficile, atque inexplicabile, est mente concipere, quatenus ex idearum sinceritate nativis vera rebus similitudo proveniat : utrum perinde ut mollibus materiis signacula, sicut supra dictum est, an ut cum de exemplo lineamenta in materias tractabiles transferuntur, quod in pictoria, et item fictoria, fieri videmus.*

CCCXXVIII. Quare differt ad præsens tractatum hunc, suo reservans loco, ac tempori; ac distinguit intellectum, temperata animi conceptione tali, ut *tria genera nobis occurrant. Genera nunc improprie appellans : neque enim silva, nec vero exemplum genera sunt, sed ut appellatio generum significet primas substantias. Illud quidem, inquit, quod fit, et quod gignitur, generata videlicet species, quæ in silva substitit, et ibidem dissolvitur. Item aliud in quo gignitur. In quo, est ipsa silva. In hac quippe species dissolubiles substantiam sortiuntur. Ter-*

tium præterea, *ex quo similitudinem trahit mutuaturque quod gignitur, idea scilicet, quæ exemplum est rerum omnium, quas natura progeniit, hoc est eorum, quæ silvæ quasi quodam gremio continentur, exemplorum imagines esse dicuntur. Deinde evidenti quadam comparatione, atque exemplo, quæstionem revelat. Comparat enim, quod percipit in se species, matri, videlicet silvæ. Hæc enim recipit a natura proditas species. Illud vero, ex quo similitudo com meat, patri, hoc est Ideæ. Hujus enim similitudinem memoratæ species mutuantur. Quod vero ex his duobus est, proli, generatæ scilicet speciei. Est enim hæc posita inter naturam vere existentem, constantem, eandemque semper, nimirum Ideam, quæ intellectus Dei æterni est æternus : et inter eam naturam, quæ est quidem, sed non eadem semper, id est silvam. Quippe hæc, natura sua nihil est eorum quæ sunt, cum sint æterna. Ergo quod inter has duas naturas positum est, vere existens non est. Cum enim sit imago vere existentis rei, videtur esse aliquatenus. Quia vero non perseverat, patiturque immutationem sui : non est existens vere, ut sunt exempla. Illa quippe exempla rata, et immutabili constantia vigent. Erunt igitur tria hæc, quod semper est, quod semper non est, deinde quod non semper est. Nec vero moveri quemquam oportet, si exempla exemplis non usquequaque similia videbuntur. Comparatio enim juxta similitudinem instituitur, quæ similitudo parilitatis disparilitatisque concretio est. Quare si quid in hujusmodi rebus perfunctoriam similitudinem habere inveniunt, amplecti nos oportet, intellectus manifestationisque causa.*

Νοῦσαι τε ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐκτυπώματος ἕσσεσθαι μέλλοντος ἰδεῖν ποικίλου πάσης ποικιλίας, τοῦτ' αὐτὸ ἐν ᾧ ἐκτυπούμενον ἐνίσταται, γένοιτ' ἂν παρεσκευασμένον εὖ, πλὴν ἀμορρον ὄν ἐκεῖνων ἀπασῶν τῶν ἰδεῶν ὅσας μέλλοι δέχεσθαι ποθεν.

CCCXXIX. Deinde ait, *fieri non posse, ut una existat facies, quæ omnes rerum omnium formas vullusque contineat, variaque universi corporis undique ora demonstret, nisi subjecto prius informi aliquo corporum gremio (perinde ut quæ in picturis substernitur infectio decolor ad colorum lumina subvehenda).*

Nunc præstat causas, cur necesse fuerit, silvam esse inopem qualitatis. Etenim si erit aliquid opus futurum, cui nihil desit ad perfectam atque integram pulchritudinem, præbitum esse debet exemplum juxta quod fit, nec tantum opifex optimus, et præstantissimus; sed etiam ipsa silva, atque materies, ex qua illud opus fieri necesse est. Erit porro materia idonea, si habebit opportunitatem, facilitatemque formabilem, habebit autem, si erit pura et qualitate omni carens. Quippe si habebit propriam qualitatem, erit impedimento cæteris qualitatibus genuina qualitas. Maxime igitur si erunt variæ, multiplicisque insigniendæ, nec multiplices modo, sed omnes etiam formæ, ac figuræ. Igitur quia omnes silva recipit figuras, omnes quoque colores, et cæteras, quotquot sunt, qualitates; nihil autem horum habet ipsa ex natura sua : jure eam modo *infor-*

mem, modo minime figuratam, interdum sine qualitate cognominat, non quod haberit hæc unquam, et amiserit, sed ut quæ potuerit habere : utpote natura prædita splendoris atque ornatus capacitate; quemadmodum appellatur informe saxum, cui nondum accesserit ex artificio forma, formari tamen possit.

CCCXXX. Et concludit, asserens omne, quod bene, atque affabre, recepturum erit formas, informe esse debere, purumque ab iis omnibus, quæ erit recepturum, hoc est, sine figura, et sine colore, odore etiam, et cæteris, quæ corporis naturam sequuntur.

Ὅμοιον γὰρ ὂν τῶν ἐπισηνῶντων τινὶ τὰ τῆς ἐναντίας τὰ τε τῆς τὸ παράπαν ἄλλης φύσεως, ὅπου ἔλθοι, δεχόμενον κακῶς ἢ ἀρρομοῖ, τὴν αὐτοῦ παρεμφερίων ὄψιν.

Etenim si erit, inquit, alicujus eorum, quæ in se recipit, simile receptaculum; quidquid obveniet dissimile his, quibus simile est, discordabit, opinor, vultu, nullamque exprimet similitudinem.

Quod dicit tale est. Si aqua sit universæ rei silva, sive substantia, ut Thales censet, habebit certe qualitates, naturæ suæ proprias, quæ nunquam ab ea recedent. Sed si necesse sit, eam a natura sua declinare aliquatenus, et ignescere, suscipiet certe rursus igneas qualitates. Humecta, et ignea, contrariæ sibi sunt. Quippe alterius humor et frigus propria sunt; alterius, siccitas et calor. Hæc igitur, inquit, diversa sibi, et repugnantia, non patientur alterius sinceram exprimi qualitatem, cum calor quidem frigus impugnet, siccitas demum interimat humorem. Vel, ut alio utamur exemplo, si sit aliquid candidum, ut psimmythion, deinde oporteat hoc transferri in alium colorem, vel diversum, ut ruborem, sive pallorem : vel contrarium, ut atrum; tunc candor non patietur introeuntes colores sinceros perseverare : sed permixtione sui faciet interpolatos.

CCCXXXI. Quid igitur sibi vult, dicit aliquis, ista divisio diversorum colorum, et item contrariorum? Quia contraria sunt ea quæ a se plurimum distant, licet sint generis ejusdem, ut puta candor, et item nigredo, quorum genus unum est, quod vocatur color. Sed hæc duo plurimum a se distant. Candido enim minimum distat quod dicitur pallidum, aliquanto plus quod appellatur rubrum, hoc amplius cyaneus color : plurimum vero nigredo. Ideoque candidum et item nigrum non diversa sunt, sed contraria, quia intercapedo prolixior. Ergo contraria separata quidem a se sunt magna quadam separatione, nec tamen aliena sunt omnino. Facit enim ea veluti cognata, et consanguinea, genus suum, quod colorem esse prædiximus. Natura vero omnino distant ea, quæ diversa dicuntur; ut candor, et dulcedo : nigredoque, et odor. Illorum quippe genus color, horum succus et vapor : proptereaque diversis sensibus comprehenduntur. Ut igitur ea, quæ subjacet his omnibus silva, possit horum facies sinceræ, minimeque interpolatas, ostendere, ipsam necesse est nullas qualitates habere.

CCCXXXII. Id ipsum quod generaliter asseverat, nunc specialiter vult probare, positus exemplis in usu frequenti.

Καθάπερ περὶ τὰ αἰεϊμματα, ὅπου αὐτὸ εὐώδη, τέχνη μηχανῶνται πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ὑπάρχον, ποιτοῦσιν ὅτι μάλιστα ἀνώδη τὰ δεχόμενα ὑγρὰ τὰς ὀσμᾶς· ὅσοι τε ἐν τισὶ τῶν μαλκίων σχήματα ἀπομάττειν ἐπιχειροῦσι, τὸ παράπαν σχῆμα αὐτῶν ἐνόηλον ὑπάρχειν ἕως, προσημαίνοντες δὲ ὅτι λειοτάτων περιεχόνται. Ταῦτόν οὖν καὶ τῷ τὰ τῶν πάντων αἰεὶ τε ὄντων κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ πολλάκις ἀφομοιώματα καλῶς μέλλοντι δεχέσθαι· πάντων ἐκτὸς αὐτῶ προσήκει περιεχέσθαι τῶν εἰδῶν.

Ut qui odora pigmenta conficiunt, non patiuntur esse odoris naturalis ac proprii, quod condunt; quo meracos sincerosque suscipiat succos odoraminum. Vascularii quoque argento informi signa impressuri, lavigant prius superficiem, ut figura sincera imprimantur molli cedentique materia. Ita, inquit, illa etiam, quæ omnium specierum formas receptura erat, pura et sine qualitatibus debuit apparari.

Factum vero generatumque et visibile animal vult intellegi sensilem mundum :

Διὸ δὴ τὴν τοῦ γεγονότος ὄρατοῦ καὶ πάντως αισθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγομεν, μήτε ὅσα ἐκ τούτων μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν.

Matremque ejus et corporum receptaculum, silvam vocat, ob rationem supradictam; sed neque terram hanc, neque aquam, nec ignem, vel aera recte existimari.

Hæc quippe corpora esse; sed eam, quæ cuncta hæc ambiat.

Ἄλλ' ἀνόρατον εἶδος τι καὶ ἄμορρον, πανδεχές, μετακινεῖσθαι, ὃ δὲ ἀπορωτάτα πη τοῦ νοητοῦ καὶ δυσσαλωτότατον αὐτὸ λέγοντες οὐ ψευδόμεθα.

Invisibilem speciem et informem esse capacitatem mira quadam et incomprehensibili ratione inter nullam et aliquam substantiam, nec plane sensilem, nec plane intelligibilem, positam.

CCCXXXIII. Hæc operosius in Parmenide, cum quæreret quatenus res existentes Idearum participarent similitudinem. Etenim est difficilis consideratio propter silvæ naturales tenebras, quippe quæ subterfugiat non modo sensus omnes, sed etiam rationis investigationem intellectusque indaginem. Sive enim per semetipsam et sine consortio corporum, quæ recipit, spectare curet, nihil esse propemodum videtur; sed cum illis confundetur, nec naturalem ostendet proprietatem. Estque inter sensum et rationem, neque plane sensile quid, nec omnino rationabile : sed motu animi comprehendenda tali, ut qui contigerit eam nihil sentiat, et qui rationem ejus animo exercuerit, adullerina quadam ratione assecutus esse videatur.

Καθ' ὅσον ἴσθαι ἐκ τῶν προσήκει ὡν ὁμοιότητι ἐπινοεῖσθαι τῆς φύσεως αὐτοῦ, τῶν δὲ τὰς ὁρίεσθαι λέγει, πῦρ μὲν ἐκαστοῦ αὐτοῦ το παρρησιῶν ὡν μέρος εἰσιν ὄσθαι, το δὲ ὑγρὸν αὐτοῦ, ὡς ὅτι γῆν δὲ καὶ ἀέρα, καθ' ὅσον ἂν μιμῆματα τούτων δέχηται.

Solum ergo remedium assecutionis id erit, ut pute

mus ignem ejus esse partem, quæ ignita; aquam vero, quæ humecta est: similiter cætera.

CCCXXXIV. Quatenus igitur ista natura omnia decem, quæ sunt, genera complectitur, *essentia* est, opinor, cum eam species cœtu proprio esse ac videri aliquid effecerit, vel hominem vel equum, vel quid aliud ex animalibus, arboribus, stirpibus. *Qualitas* vero, cum aliquam percipit qualitatem, calefacta, vel colorata. *Quantitas*, cum corporum est augmentis imminutionibusque variata. *Ad aliquid*, cum erit in aliquo habitus, et comparatione, eminentia sua, vel humilitate, adversum ulterius eminentiam æstimata. *Ubi* autem, cum determinatur, et accipit aliquam figuram. Sic enim in aliquo esse loco putatur. *Quando*, cum circumactio mundi incrementa ei temporis dederit. *Positio* porro, cum ordinaretur inter prima corpora, quæ dicuntur elementa, ratiocinantibus nobis, terram quidem in medietate mundi sitam, summum autem ignem, alto omnia undique capessentem. *Habere*, ut cum dicimus, mundum non solum anima, sed etiam ratione, atque intelligentia, præditum. *Facere* vero, cum eadem silva intra se movet species. *Pati*, cum invicem ipsa speciebus se moventibus commovetur.

CCCXXXV. Deinde progreditur.

Ἄρ' ἔστι τι πῦρ αὐτὸ ἐπ' ἑαυτοῦ;

Estne aliquis ignis seorsum positus et incommunicabilis?

Nunc jam de his tractare incipit, volens ostendere quod intelligibilis illius ignis sensilis iste ignis simulacrum sit: similiter terra sensilis, imago quædam intelligibilis terræ. Sic etiam cæteræ species. Quodque hæc omnia, quæ videmus, aliarum specierum invisibilium *simulacra* sint: illa item horum invicem exempla. Oportet ergo nos etiam de *exemplari* breviter, quæ sunt dicenda, disserere. Atque ut de silva diximus, cum de ea tractatum habereimus, esse eam principaliter subjectam rerum naturalium generationi: sic etiam de exemplo dicendum, quod sit species principalis. Omnis quippe materia silvestris opifici subjacet, ut æs statuarum artificii, naupego item ligna. Sed hæc non primitus subjacent, quia sunt aliarum artium inventa: æs quidem metallicæ, ligna vero sectionis, sive putationis. His demum subest terra, terræ item silva, silvæ nihil. Unde recte principalis subjectio est cognominata. Eodem igitur modo etiam in exemplo, rerum gemina species consideratur, illa, qua exornata silva est, nihiloque minus alia species consideratur, ad cujus similitudinem illa species facta est, quæ silvæ tributa est; et est imposita quidem silvæ species secunda, prima autem illa, ad cujus hæc secunda similitudinem facta est.

CCCXXXVI. Sed nimirum fiet hoc manifestius in aliqua similitudine et comparatione consideratum. Ut enim in simulacro Capitolini Jovis est una species eboris; est item aïa, quam Apollonius artifex auxit animo, ad quam directa mentis acie speciem eboris poliebat; harum autem duarum specierum altera erit antiquior: sic etiam species

quæ silvam exornavit, secundæ dignitatis est. Illa vero alia, juxta quam secunda species absoluta est, principalis est species, de qua sermo habetur ad præsens. Rursum silvam dicebamus esse inopem qualitatis, dicebamus etiam principalem speciem, neque qualitate præditam, neque sine qualitate. Siquidem omne præditum qualitate, habeat in se qualitatem necesse est. At vero primaria species non est particeps qualitatis: deest enim natura, cui qualitas possit insidere. Minime igitur posita est in qualitate. Omnia enim carere dicuntur, quæ, cum natura talia sint ut habeant, non habent. Ut igitur non dicimus intrepidum lapidem, quia non est natura ejus hujusmodi, ut aliquid possit timere: sic ne primaria quidem species qualitate dicetur carere, quia et natura ejus aliena est a qualitate, atque ipsa aliis causa est cur prædita sint qualitate. Atque ut animam neque animatam dicimus, neque exanimem; animatam quidem ideo, quia anima animæ præsidio non eget: exanimem vero, quia ipsa causa est cæteris animalibus vitæ: sic silvam quoque neque silvestrem putamus, nec silva carere. Silvestrem quidem non dicimus, quia silvæ silva non est necessaria; carere autem silva ideo, quod omnia silvestria propter hanc sint materialia.

CCCXXXVII. Quæ cum ita sint, etiam de principali specie perinde sentiemus, ut neque qualitate præditam putemus, neque carentem qualitate. Rursum silva non dicebatur formata, sed nec informis. Formatum enim quidque compositum sit necesse est ex participante, et ex participabili, ut statua, in qua participat quidem æs, participatur vero impressa forma, quæ res est simplex, et incomposita. Propterea igitur, silva negatur esse formata, nec vero minime est formata. Nam propter hanc quoque alia omnia, quæ sunt formata impressione vultus, sunt. Est igitur principalis species, ut cum aliqua dicatur effigie: juxta nos quidem, qui intellectus compotes sumus, primum intelligibile; juxta Deum vero, perfectus intellectus Dei; juxta silvam, modus mensuraque rerum corporearum, atque silvestrium, juxta ipsam vero speciem, incorporea substantia, causaque eorum omnium, quæ ex ea similitudinem mutuuntur, juxta mundum vero, exemplum sempiternum omnium, quæ natura progeniunt. Atque ut conceptim dicatur, primaria species, quæ Idea, id est, substantia definitur carens corpore, colore, figura, sine tactu, intellectu tamen cum ratione comprehendenda, causaque omnium, quæ ex se similitudinem mutuuntur.

CCCXXXVIII. Quod vero hæc sit ex æternitate, manifestat ipse cum dicit:

Εἰ μὲν νοῦς καὶ δοῦσα ἀληθῆς ἕστων δύο γένη, παντάπασιν εἶναι καθ' αὐτὰ ταῦτα, ἀναίσθητα ὑπ' ἡμῶν εἶδη, νοσοῦμενα μόνον· εἰ δ' ὡς τισι φαίνεται, δύο ἀληθῆς νοῦ διαφέρει τὸ μηδὲν, πάνθ' ὅσπασα αὐτὰ διὰ τοῦ σώματος ἀσθανόμεθα, θετέον βεβαιότατα. Δύο δὲ λεκτέον ἐκείνω, διότι χωρὶς γεγόνατον ἀνομοίως τε ἐξέστων. Τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν διὰ διδαχῆς, τὸ δ' ὑπὸ πειθοῦς ἡμῖν ἐγγίγνεται. Καὶ τὸ μὲν αἰεὶ μετὰ ἀληθοῦς λόγου, τὸ δὲ ἀλογον. Καὶ τὸ μὲν ἀκίνητον πειθεῖ, τὸ δὲ

μετακριστόν. Καί τοῦ μὲν πάντ' ἄνδρα μετέχειν φατέον, νοῦ δὲ θεοῦς, ἀνθρώπων δὲ γένος βραχύ τι.

Si intellectus itemque vera opinio duæ res sunt : necesse est hæc ipsa per semet esse intellectu potius quam sensibus assequenda. Sin vero, ut quibusdam videtur, vera opinio ab intellectu nihil differt : omnia, quæ corpore sentimus, certa habenda sunt. Sed opinior duo esse dicendum, propterea quod utraque magna differentia distent; quippe quorum alterum doctrina nobis insinuet, alterum persuasionis assumptio. Et alterum quidem semper cum ratione vera : porro sine ulla ratione alterum. Item alterum eorum nulla persuasione transducibile : alterum nutans incertumque semper et derivabile. Quid? quod rectæ opinionis omnis homo particeps : intellectus vero Dei proprius et paucorum admodum lectorum virorum.

Quadrifariam dividit intellectus opinionisque differentiam, cum docet alterum eorum, id est intellectum, provenire ex disciplina, alterum sola persuasione. Deinde cum asserit, alterum cum ratione vera, porro alterum sine rationis examine. Quid cum dicit, alterum eorum nulli persuasioni derivabile; et ad postremum, alterum eorum, id est opinio, in quemvis hominem cadat : intellectus vero Dei solius, et paucorum admodum sit examinatorum virorum? Quodsi horum tanta est differentia, eorum etiam, quæ comitantur altutrum, magnam necesse est esse distantiam. Sunt porro hæc intelligibile genus, et item opinabile. Unde recte pronuntiat,

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἔν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτὰ εἶδος ἔχον, ἀγέννητον, καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἐαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποιῶν, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν.

Unam esse speciem per semetipsam, sine ortu, sine occasu, neque quid in se recipientem, nec progredientem uspiam, invisibilem insensibilemque.

Intellectus est species, quæ Idea dicitur. Est igitur exemplum. Nec vero, ut in superioribus dubitat; ne forte frustra præsumat esse intelligibilem speciem hanc, cujus sint imagines sensiles, eamque nihil aliud esse quam verba.

CCCXXXIX. Id tamen ipsum syllogisticis quoque rationibus explanare non dubitat, quippe cavens, ne vel inexaminatum quidquam relinquat, vel ad prolixum natura sua tractatum, minime pertinens ad quæstionem verborum agmen addat, omnem dubitationem syllogisticis compendiis dirimit ductu et via pergens ad syllogismum. Etenim inter intelligentem et item vere opinantem hoc interest; quod intelligens fidem rerum habet, rationis indagine comprehensam. Confirmata porro ratio fit intellectus, cujus scientia est, eademque sapientia. Itaque intelligens, ut qui recte sciat quod intelligit, neque verisimilibus persuasionibus inductus mutat sententiam; et potest, ut sciens, præstare rationem rei comprehensæ. At

vero, qui vere opinatur, ut qui sola mentis elegantia nitatur, sine ratione, ac disciplina, neque rationem, cur ita opinetur, præstare potest, et falsis aliquando persuasionibus captus mutat sententiam, nutans, et ambiguus, ut quem nulla stabilis ratio sustentet. Itaque Plato syllogisticae rationis formulam exprimit talem. Si intellectus, et vera opinio, una res est; omnia, quæ corpore sentimus, certa sunt : eritque eorum indubitabilis veritas. Si autem vera opinio minus habet, atque intellectus, non una atque eadem res est, sed duæ atque diversæ; et erunt alia quæ sentiuntur; et alia quæ intelliguntur. Si diversa sunt, quæ sentiunt, et quæ intelligunt, sint intelligibiles species necesse est, quæ Ideæ nuncupantur. At enim non omnia, quæ corpore sentimus, vera et certa sunt. Sunt igitur Ideæ.

CCCXL. Sed, opinor, explanari dilatarique oportet, quæ contracta sunt angustiis syllogismi. Intellectum appellat hoc in loco, motum animi comprehendentem. Huic comparat opinionem cum in plerisque aliis libris, tum evidenter in Politia. Sciat enim intellectum quidem in duo hæc, scientiam et recordationem. *Opinionem* vero in alia totidem, hæc, credulitatem et æstimationem. Singulaque hæc quatuor convenientibus sibi rebus accommodat. *Scientiam* quidem altis, et sapientia sola percipibilibus rebus, cujusmodi sunt Deus, et intellectus ejus, quas Ideas vocamus. *Recordationem* vero rebus deliberativis, hoc est, iis, quæ præceptis artificialibus, et theorematibus, percipiuntur. *Credulitatem* porro sensibus, scilicet quæ oculis, auribus, cæterisque sensibus comprehenduntur. *Æstimationem* figmentis, commentitiisque et imaginariis rebus, quæ juxta veros simulata vultus, corpora tamen perfecta, et viva, non sunt. Quæ cuncta dicit per semet esse intellectu potius quam sensibus assequenda, quia nihil ex his quatuor sub sensus nostros venit, sed tam scientiam, quam opinionem, et cæteras, mente discernimus.

Εἰ δὲ, ὡς τισὶ φαίνεται, δόξα ἀληθῆς νοῦ διαφέρει τὸ μηδέν.

CCCXLI. *Sin vero, ut quibusdam videtur, inquit, vera opinio ab intellectu nihil differt.*

Merito. Multæ quippe sectæ sunt philosophorum, quas certum est initia rerum putasse corpora. Cumque intelligibile genus, id est, ideas, pæne sub oculos constituisset, dicens,

Τὸ κατὰ ταῦτὰ εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἐαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποιῶν, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν· τὸ δὲ ὁμώνυμον ὁμοίον τε ἐκείνῳ δεύτερον, αἰσθητόν, γεννητόν, πεπορημένον αἰεὶ, γιγνόμενόν τε ἐν τινὶ τόπῳ καὶ πάλιν ἐκείθεν ἀπολλόμενον, δόξη μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν.

Intelligibilem speciem semotam a sensibus in se ipsa locatam sine ortu, sine occasu, quæ nec recipiat in se quidquam aliunde, nec ipsa procedat ad aliud quid-

quam, invisibilem, insensibilem, soli mentis intuentis intentioni animadversionique perspicuam, consequenter addidit: Porro quod ab hoc secundum est, nativum, sensile, sustentabile, consistens aliquo in loco, et inde rursus cum immutatione atque interitu recedens, sensibus et opinione noscendum,

Quo loco vult intelligi secundam speciem, quæ nascitur, cum opifex concipit animo futuri operis lineamenta, effigieque intus locata juxta eandem format quod agrosus est. Id ergo consistere aliquo in loco dicit, et inde rursus cum immutatione et interitu procedere. Præclare. Demolitionem quippe statuae formæ quoque interitus sequatur necesse est, et item ad alterius statuae collocationem revocari, ac redire. Sensibus autem noscendam dicit hanc speciem, quia impressæ formæ operi spectantium oculis videntur. Opinione vero noscendam, quia mens opificis non deserto exemplari transfert hanc speciem, sed ex propria mente haustam pro viribus.

CCCXLII. Tertium genus esse dicit loci. Puto eum dignitatis respectu tertium genus dixisse silvam. Quippe secunda species, id est, nativa, mutuatur substantiam de specie principali, quæ sine ortu est. Et æternam censet Ideæ nomine. Silva demum ex nativa specie sumit substantiam. At vero locum vocat eam, velut regionem quandam, suscipientem specierum incorporarum intelligibiliumque simulacra. Semper eandem, vel, quia sine generatione est, et interitu; vel, quia necesse est eam locum stationemque esse, et velut receptaculum corporarum specierum: quæ sunt membra mundi, ut videtur prope omnibus, indissolubilis et æterni.

Τὸ τῆς χώρας ἀεὶ, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πάσιν.

Ipsa ergo immortalis est, sed his, quæ pariuntur in ejusdem gremio, datur substantia.

Αὐτὸ δὲ μετ' ἀναίτηθ' ἀπὸν λογισμῶ τινι νόθῳ, μόγις πιστόν.

CCCXLIII. Deinde progrediens *mira quadam conceptione animi dicit, ipsam sine tangentis sensu tangi.*

Quippe omne, quod tangitur, sensile est, et sensibus subjacet. Quidquid ergo tangitur, sensu sentiatur necesse est. Quomodo igitur possumus dicere, tangi aliquid, quod ex natura sua minime contiguum est. Vide altitudinem pectoris, et ut brevi elocutione suspicionem mentis suæ de silva revelaverit. Omne certe, quod alicujus simile est, ex simili suo recognoscitur. Ut igitur certæ rei definitæque certa et definita est comprehensio, sic incertæ minimeque definitæ incertæ et indefinita suspicio sit necesse est. Quia igitur sensus certarum definitarumque rerum sensus est, quippe habentium figuras et qualitates, necesse est etiam comprehensionem earum certam definitamque esse. Sed enim silva indefinita est res, utpote informis et figura carens juxta naturam suam. Minime igitur cum sensu ejus fit imaginatio, sine sensu

igitur. Fit tamen evanida quædam ejus attractio sine contagio, nec ipsis magis, quam eorum, quæ intra ipsam sunt, corporum. Quæ cum sentiuntur, suspicio nascitur ipsam sentiri: propterea quod ex iis speciebus, quas recipit, formari, cum sit informis, videtur. Itaque sensus quidem specierum, in silva constitutarum, clarus est; ipsius autem silvæ, quæ speciebus subjacet, obscurus: et consensus potius, quam sensus est. Ergo quia silvestria quidem sentiuntur, silva vero minime sentitur natura propria, sed propter silvestria cum iisdem sentiri putatur, fit hujusmodi sensus incertus. Præclareque dictum, silvam sine sensu tangentium tangi quia puro sensu minime sentiatur, ut si quis dicat, tenebras quoque sine sensu videri. Non enim perinde sentit visus hominis tenebras intueri instituentis, ut cum solet intueri res coloratas, dilucidasque: sed contraria passione, et amissione, atque indigentia eorum omnium, quæ oculi vident. Sunt enim tenebræ decolores, et sine claritudinis illustratione. Nec potest visus comprehendere aliquam qualitatem tenebrarum, sed suspicari quod non sit, potius quam quid rerum sit. Nihilque videns id ipsum sibi videtur videre quod non videt, et videre se aliquid putat, cum nihil videat. Quis enim visus in tenebris? Sed quia natura oculi hæc est, ut colores discernat, conans opinor discernere naturam decolorem, tenebras sentire se suspicatur. Sic igitur etiam silva contigua quidem est, quia contingi putatur: cum ea quæ principaliter continguntur, sub sensus veniant, sed contactus ejus provenit ex accidenti. Verum hoc ipsum sine sensu, quia ipsa per se neque tactu sentitur, neque cæteris sensibus.

CCCXLIV. Nec contentus hac tanta diligentia, superaddidit *notha et adulterina quadam ratiocinatione*, silvam esse dicens opinabilem. Filios omnes naturales esse nullus ignorat: sed tam Græci, quam nos legitimos et item præsumptos nominibus discernimus. Legitimos Græci γνηστούς vocant. ***

CCCXLV. Ut sine vocalibus quidem per se mutæ sunt, mixtæ vero vocalibus conferunt aliquid impertiantque genuinum sonum. Oratio tamen de silva, infinitam eam et incertam esse asserens, certa est. Recte igitur notha et spuria ratiocinatione, atque opinione, potius quam intellectu certo, comprehendi eam censet Plato, utpote cujus natura rectæ rationis, et non recti confusique intellectus, præsumatur consortio. Divisa igitur a se sunt tria illa, separatimque examinata: et est Idea quidem intelligibilis species, utpote quæ puro intellectu comprehendatur. Species vero nativa, opinione percipibilis, proptereaque opinabilis: silva porro neque intelligibile quid, neque opinabile, quia neque intellectu neque sensu comprehendatur. Verum est suspicabilis. Suspicio autem spuria quædam ratio est atque adulterina.

CCCXLVI. Pergit ulterius, insistitque probationi cœptæ perfectius, ita dicens:

Ἦὸς ὃ δὴ καὶ ὀνειροπολοῦμεν βλέποντες καὶ φαίμεν ἀναγ-

καὶ ὅν εἶναι που τὸ ὄν ἅπαν ἐν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώρων τινά.

Denique cum id animo intuemur, patimur quod somniantes. Putamus enim necesse esse, ut omne quod est, in aliquo sit loco positum, regionemque obtineat ullam.

Incertam et caligantem animi nostri intentionem, cum silvæ naturam consideramus, vanis somniis comparat, et opinioni, quæ ex sensibus nascitur. Etenim cum corpus aliquid videmus aut tangimus, necesse est id a nobis sentiri cum locis suis, et regionibus. Neque enim sine loco, nec vero sine sede, sentiri corpus ullum potest. Dicit ergo nos hac opinionis percelebratæ consuetudine ita esse imbutos, ut cum res intelligibiles contemplamur animo, putemus eas consistere aliquo in loco, ullamve regionem obtinere, perinde ut mundi corpus, quod situm est loco, quem complet mundana moles, habens eam regionem, quæ perceptis corporum formis exornata est, videlicet silvam. Cujus partes, ex quibus constat, quia divisas locis ac regionibus consideramus, putamus omnia, quæ sunt, eodem modo consistere in locis ac regionibus certis. Denique si quis dicat, esse substantiam sine sede ac loco, quæ neque in terra neque in cælo sit, purtento similia dici putamus et res vana mentis opinione conceptas. Jam dudum quippe et ab ineunte ætate præjudicavimus omne, quod sit, corpus esse, nec quidquam esse, quod substantia sensili careat, cognitoribus et velut assertoribus corporum credentes sensibus.

Ταῦτα δὴ πάντα καὶ τούτων ἀλλ' ἀδεῶς καὶ περὶ τὴν αὐπνον καὶ ἀληθῶς φύσιν ὑπέρχουσαν ὑπὸ ταύτης τῆς ὀνειρώξεως οὐ δυνατοὶ γιγνώμεθα ἐγερθέντες διοριζόμενοι τἀληθές λέγειν, ὡς εἰκόνη μὲν.

CCCXLVII. Et concludit : ob quam depravationem, itemque alias consanguineas, ne in reputatione quidem et consideratione vere existentis vereque pervigilis naturæ, mente consistimus propter hujusmodi somnia.

Exsomnia pervigilemque naturam nuncupat intelligibile atque incorporeum genus, quod semper idem est principaliterque subsistit, sine ortu, sine occasu, minime mutabile, nullam habens cum sensibus societatem, pura mente percipibile : Deum videlicet et cogitationes ejus intelligibiles atque incorporeas species. Has porro esse quidam negant, quod his usu accidit ex alto et profundo sopore. Denique si quis eos ad contemplationem veram minimeque soporatum excitet æternarum et immortalium rerum, indignantur ac moleste ferunt : similiter ut in Politia [lib. VII init.] illi dedititii, perpetuis aditii tenebris speluncæ densis umbris opacæ. At vero qui se a profunda imperitia vindicant, laboriosius licet, ex tenebris ad lumen emergunt et ad scientiæ veritatisque claritudinem aspirant. Nec moleste ferunt, excellentes in studiis humanitatis viros dividere ac separare sensilem intelligibilemque naturam ; docere etiam ac demonstrare, quod

sint rerum initium species archetypæ, sive quod exempla genuina substantia sint prædita. Neque enim ad ejusquam alterius rei similitudinem facta atque instituta sunt, quia nihil est originibus antiquius. Imagines vero exemplorum, quia juxta exempla sunt factæ, aliunde oportet substantiam mutuenter, ut forma Socratis naturalis existens, comparatione imaginis velut archetypa species est. Imago autem ex arte facta, et juxta archetypam speciem effigiata, nisi habeat silvam, si quidem erit pictura, id est, colores, si autem lictura, id est, lignum vel æs, cæteraque hujusmodi suppellectiles, carebit certa perfectione. Igitur, quia sensiles quoque species imagines sunt specierum intelligibilium, sicut saepe jam diximus, et ab intelligibilibus substantiam trahunt : nec substantiam modo, sed etiam similitudinem, opus est his, opinor, silva in qua fiant, et substantiam sortiantur.

CCCXLVIII. Deinde interponit auctoritatem suam dicens,

Οὗτος μὲν εὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψήφου λογισθεὶς ἐν κερφαλίῳ δεδωσθῶ λόγος, ὅν τε καὶ χώρων καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῆ, καὶ πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι.

Hæc est quidem mea sententiæ mens, esse, et ante mundi quoque sensilis exornationem fuisse tria hæc, existens, locum, generationem.

Suam profitetur sententiæ. Merito. Nullus quippe veterum etiam tunc tria hæc animadverterat, quippe quorum plerique sola opinati sunt esse sensilia, ut Empedocles ; alii sola intelligibilia, ut Parmenides : silvam nullus omnino mente conceperat, ut ipse dixit in superioribus. Vult autem intelligi existens quidem Ideam intelligibilem speciem, locum autem silvam, generationem vero quantitatem et qualitates, et cæteras sensiles conformationes. Et existens quidem, quia suapte natura sit, idemque aliis quoque rebus causa existendi sit. Locum vero propterea quod silva receptaculum est corporum et qualitatum, cæterorumque sensilium. Generationem porro quia hæc non diu perseverant in uno statu, sed alia ex aliis invicem subrogantur.

Τὴν δὲ γενέσεως τιβήγηνην ὑγραينوμένην καὶ πυρρομένην καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην.

CCCXLIX. Igitur generationis, inquit, nutriculam humectam modo, modo ignitam, terræque item et acris formas suscipientem.

Generationis nutriculam silvam significat, quia quid quid nascitur, recursum habet ad materias principales. Materiam demum principales huic in acceptum feruntur. Etenim earum omnium silva nutrix, easdemque gestat. *Humectam modo, modo ignitam.* Recte. Non enim ipsa silva vel humectatur, vel ignitur, immutationem patitur ullam. Omnino enim est incommutabilis, nec declinat a natura sua, sed ut quæ recipiat qualitates et quantitates humoris, et item calor, humectari atque igniri putatur. Explanat evidentius, cum adjungit :

Καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην, καὶ ὅσ τούτοις ἄλλα πάθη ξυνέπεται, πάσχουσαν.

Terræque et item aeris formas suscipientem; cæterasque pedissequas passiones perpetientem.

Rationabiliter. Non enim tantum solent hæc qualitates humectari, et calefieri, sed etiam siccare, et frigescere, quæque his similia proveniunt. *Cæteras pedissequas passiones perpetientem.* Ideo, quia formantur et figurantur conventu formarum corporum. Nam ipsa ex natura sua impatibilis est, nec ullam fert perpressionem.

Διὰ δὲ τὸ μὴ ὁμοίων δυνάμεων μὴ ἰσορροπῶν ἐμπιπασθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἰσορροπεῖν.

CCCL. Deinde ait: *Quod tamen privatim neque similibus viribus, neque exæquatis potentiis instruitur, nihil esse ejus æquale.*

Nunc jam, veluti separato opifice Deo, solam per semetipsam silvam intuetur duplici consideratione: una nondum susceptis qualitatibus, altera post qualitates. Et ante consortium quidem qualitatibus neque stabat, opinor, neque movebatur. Erat tamen quædam in ea naturalis opportunitas ad motus stationisque perceptionem. Post qualitatibus porro consortium exornata, et perfectum corpus a Deo facta, motus stationisque sumpsit officia, quibus diversis temporibus uteretur. Ergo volens motus ejus præstare causam, dicit *silvæ primitus corporibus injectis, ex præponderatione eorum hinc illinc vergentium substitisse motum: sed incertum adhuc, et fluctui similem*, cum hinc illinc oppressa modo, modo sublevata, sylvæ imbecillitas reciperet: et iniquus turbulentusque motus per universam ejus fluctuaret capacitate. Ex quo factum, ut hunc inordinatum motum intimam silvæ, propriamque, et ex natura ejus, agitationem plerique esse censerent, qui alienus pulsus est: proptereaque animatam eam vitæque compotem arbitrarentur. Motus igitur, qui in ea fiebat, alienus erat. Confusio porro motus et inordinatio secundum naturam silvæ proveniebat, præbentis instabilem tremulamque sedem, ideo quod privatim neque similibus viribus neque exæquatis potentiis instructa, nec quidquam in ea esset æquale, quod jactationem præponderationemque corporum coereret; sed ut in stagnis, cum immobilis est aquæ superficies, incidente aliqua graviore mole, primo nascitur initium motus, deinde agitatione facta totius elementi, non solum agmen aquæ movetur, sed illud ipsum, quod incidit, causamque motus præbuit, vicissim movet: sic silva quoque, ex initio corporum sumpto motu, non solum ipsa omnifariam movetur, verum ipsa corpora, quæ initium motus sunt, invicem pellit.

CCCLI. Talem porro motum ejus significat non ad aliquem usum rerum nascentium fieri, sed ad solam conversionem commutationemque corporum. Siquidem dicit: *Ex quo fluctu turbatas materias in diversa raptari, discernique a se, hoc est separari.* Quo pacto clare demonstrat, non unam esse in silva potentiam, opportunitatemque, formarum recipiendarum, sed multiformem. Nam si una ejus esset potentia, unum quiddam semper esset. At nunc, cum in omnes qualitates, figurasque,

PHILOS. GRÆC. II.

vertatur, atque omnia fiat, potentias ejus necesse est opportunitatesque variæ commutationis prænosci mentibus. Deinde manifesto exemplo quod dicit explanat, cum separat a se quatuor materias, id est ignem terramque, et cæteras, separationis causam dicens in fluctu silvæ atque agitatione consistere, *perinde ut in frumentis purgatione.* Novimus enim esse quædam jamdudum parata (ut solent poetæ dicere) *arma cerealia*, quibus ea, quæ mixta erant, discernuntur, et grana quidem seorsum motu et agitatione, paleæ vero aliorum ex jactatione:

Τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρῆα ἄλλη, τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἔδραν· τότε οὕτω τὰ τέτταρα γένη σειρόμενα ὑπὸ τῆς δεξιμενῆς, κινουμένης αὐτῆς ὡς οὐρανίου σείσμων παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλείστον αὐτὰ ἀφ' αὐτῶν ὀρίζειν, τὰ δ' ὁμοιοτάτα μάλιστα εἰς ταῦτόν ξυνωθεῖν.

Et levia quidem volitare, gravia vero residere. Sic, inquit, quatuor quoque illa prima corpora velut in Euripo fluctuante jactantur, et ad postremum generatim discernuntur.

Euripum quidem silvam cognominans, *secretionem* vero sedem elementi ejusque, divina providentia separalam. Quæ ordinatio est scilicet, ne ex diversorum corporum coherentia confusio et inordinatio, quæ ante constitutionem mundi fuerat, perseveraret. Hanc ait fortunam mundi fuisse, priusquam, exornata silva, splendor et pulchritudo proveniret universitati.

Ὅτε δ' ἐπεχειρεῖτο κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν.

CCCLII. Sed ubi cuncta, inquit, redigi ad modum placuit.

Dei voluntatem significat providam: cui cum placuisset, dicit

Ἦνρ πρῶτον καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, ἔχοντα μὲν ἔχοντα αὐτῶν ἅττα.

ignem primo terramque et aera atque aquam concinnasse, non talia ut nunç sunt, sed eorum exigua vestigia.

Quippe vestigium ignis nondum ignis est. Nec vero cæterorum corporum vestigia ipsa corpora sunt. Vestigium quippe potentiam rei, non rem, significat. Multoque etiam minus corpus significatur vestigii nomine. Ergo silva etiam vestigium corporis fuit ante mundi exornationem.

Παντάπασι μὴν διακείμενα ὡς περ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν ὅταν ἀπῆ τις θεός.

In eo, inquit, squalore ac deformitate, quæ apparet in his, quibus divina abest prospicientia.

Jure meritoque. Quid enim divina opera carens pulchrum aut venustate erit præditum? Apparatus ille igitur erat etiam tunc, elementis confusis incondite, nondum mundus: nec claritudo, quæ ex opportunitate providæ ordinationis accessit. Erat igitur subjecta silva naturali opportunitate suscipiendæ pulchritudinis ac venustatis. Erant etiam quatuor corporum potentia seu vestigia, confusa adhuc minimeque ordinata. Hæc igitur, cum voluit, Deus disponens et ordinans, immortale hoc sen-

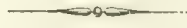
silis mundi animal figuris et qualitatibus convenustavit certis, et in æternum duraturis rationibus. Omnia porro, quæ fiunt optima, divina mente ac voluntate fieri præsumere nos jubet : qua præsumptione nihil esse verius asseverat.

Νῦν δ' οὖν τὴν διάταξιν αὐτῶν ἐπιχειρητέον ἐκάστων καὶ γινώσκων ἀθήει λόγῳ πρὸς ὑμᾶς ἀηλοῦν. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ μετὰ τῶν κατὰ παιδείουσιν ὁδῶν, δι' ὧν ἐνδείκνυσθαι τὰ λεγόμενα ἀνάγκη, συνέψεσθε.

CCCLIII. Nunc jam ordinationem genituramque eorum singillatim demonstrari, inquit, convenit, novo quidem et inusitato genere demonstrationis, verum vobis qui omnes eruditionis ingenuæ vias peragraveritis, neque incognito, et ex levi admonitione perspicuo.

Demonstraturus ratione substantias quattuor principalium corporum, quæ censentur elementa, ordinationem quidem vocat habitum eorum juxta se communicationemque et quasi quandam societatem, quæ noscitur juxta analogiam, quæ talis est. Ut hoc juxta illud, sic illud

juxta aliud. Genituram vero appellat ipsam formam et effigiem : de quibus secundum geometricam rationem disputaturus : quæ ratio minime nutat, semperque certas et inexpugnabiles affert probationes : novam quidem aliis et incognitam dicit esse hanc eandem rationem, ipsis tamen, qui omnes ingenuæ eruditionis vias peragraverint, neque ignotas et ex levi admonitione perspicuas. Etenim qui aderant omnes erant instructi præcipuis doctrinis, quas ingenuas disciplinas appellavit : propterea quod a pueris ætas illa iis veluti principiis altioris doctrinæ et tanquam gradibus imbuebatur, geometrica, musica, arithmetica, astronomia. De quibus Cebes pronuntiavit, si quidem philosophiæ causa discantur, ut per eas, tanquam gradibus ad summum culmen philosophiæ perveniatur, operæ pretium esse. Si sine philosophiâ, plena tamen dignitatis esse fundamenta, imperfectæ licet eruditionis. Hos igitur, tanquam exercitatos in geometrica viros, admonet, quod sciebat, hujusmodi quæstiones non nisi geometricis probationibus explicari. Simul habet exhortationem sermo ad effectorem institutionis ingenuæ.

CYNICORUM
IN GRÆCIA PHILOSOPHORUM
FRAGMENTA

DE ANTISTHENE.

Antisthenes (1) Atheniensis, genitus, ut opinor, primo Olympiadis octogesimæ quartæ anno sive ante Chr. 444, patrem quidem indigenam ejusdem nominis, sed matrem servam habuit quam plerique scriptores Thressam fuisse ajunt (2). Neque enim vera tradere videtur Plutarchus, qui eam Phrygiam appellavit (3). Quippe talis error nasci potuit ex quodam Antisthenis dicto quod Diogenes Laertius (4) servavit. Nam quæ ei mater barbara exprobraretur, etiam deorum mater, inquit, Phrygia est. Clemens autem Alexandrinus (5), qui Antisthenem ipsum nominat Phrygem, aut eodem dicto in fraudem impulsus est, aut eum cum Diogene Sinopensi (6) confudit. Pater ejus quam vitæ viam ingressus sit, ignoramus. Quod enim Eustathius (7) memoriam prodit, Antisthenis patrem fuisse salsamentarium, ad Bionem potius Borystheniten (8) retulerim.

(1) Cf. Antisthenis Fragmenta collegit et edidit Aug. Guill. Winkelmannus. Turici 1842. — Chappuis, Antisthène, Paris. 1854. Adolphi Mulleri de Antisthenis Cynici vita et scriptis dissertatio. Marburgi Cattorum 1860. — (2) Diogenes Laertius lib. VI, 1. Ἀντισθένης Ἀντισθένης, Ἀθηναῖος. Ἐλέγετο δ' οὐκ εἶναι ἰθαγενής. Ὅθεν πρὸς τὸν ἀνειδίζοντα εἰπεῖν· Καὶ ἡ μήτηρ τῶν θεῶν Φρυγία ἐστίν. Ἐδόκει γὰρ εἶναι Θράκης μητρός. Cf. Suidas as. v. Ἀντισθένης. — (3) Plutarchus de exilio cap. 17, vol. X, p. 386 : τὸ δὲ τοῦ Ἀντισθένης οὐκ ἐπαινεῖς; πρὸς τὸν εἰπόντα, ὅτι Φρυγία σου ἐστίν ἡ μήτηρ· Καὶ γὰρ ἡ τῶν θεῶν. — (4) Diogenes Laertius lib. VI, 1. Seneca de constant. sap. cap. 18 : Antistheni mater barbara et Thressa objiciebatur; respondit, et deorum matrem Idæam esse. — (5) Clemens Alexandrinus Strom. lib. I, c. 15, p. 354 ed. Potter. : Ἀντισθένης δὲ φησὶ ἦν καὶ Ὀρφεὺς Ὀδρύσης ἡ Θρᾶξ. — (6) Elianus var. hist. lib. II, cap. 31 : Διογένης ὁ φησὶ. — (7) Eustathius ad Homeri Iliad. lib. VI, p. 495 : ἐντεῦθεν καὶ ὁ Κυνικός Ἀντισθένης χρῆσάμενος πρὸς τὸν ἀνακρίνοντα τὸ γένος αὐτοῦ, εἰπὼν, ὡς ἔμος πατὴρ μὲν ἦν τῶ ἀγκῶν ἀπομυσοσόμενος ἦγον ταριγέμπορος καὶ τὰ ἐξῆς ἐπάγει τὸ ταῦτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι. — (8) Diogenes Laertius lib. IV, 46 : Βίων τὸ μὲν γένος ἦν Βορυσθενίτης· ὧν τινων δὲ γένειον, καὶ ἀφ' οἷων πραγμάτων ἤξεν ἐπὶ φιλοσοφίαν, αὐτὸς Ἀντιγόφω διασπαρῆ. Ἐρομένου γὰρ αὐτόν, τίς; πόθεν εἰς ἀνθρώπων; πόθι τοι πόλις; ἦδὲ τοκῆς; αἰσθόμενος ὅτι προδιαβέβληται, φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελευθερός, τῶ ἀγκῶν ἀπομυσοσόμενος (διεδήλου δὲ τὸν ταριγέμπορον) γένος Βορυσθενίτης. Stobæus Flor. LXXXVI, 13 : Ἀντιγόφος ὁ βασιλεὺς Βίων τὸν φιλόσοφον διαβληθέντα ὡς δούλον ἤρετο τίς; πόθεν εἰς ἀνθρώπων; πόθι τοι πόλις; ἦδὲ τοκῆς; Κάκεϊνος εἶπεν· Ἄλλ' ὀρθῶς ἔχει, ὦ βασιλεῦ, όταν τοσοῦτον χρεῖαν ἔχης, οὐκ ρωτῶντα τὸ γένος, ἀλλὰ τιθέντα τὸν σκοπὸν τοῦ ἀρίστου

Juvenis proelio ad Tanagram commisso æstate (9) anni tertii Olympiadis octogesimæ octavæ interfuit. Quod quoniam testatur Diogenes (10), non audiendus est Lucianus (11) cum alios philosophos ignaviæ insimulans, tum Antisthenem nunquam aciem vidisse contendens. Accedit quod in eo proelio tantam fortitudinis gloriam consecutus esse fertur, ut Socrates diceret, neminem ex duobus Atheniensibus natum tam fortem futurum fuisse. Rhetoricæ et sapientiæ doctoribus tum Gorgia (12) tum Socrate usus est. Nam Leontinum philosophum primum secundo Olympiadis 88 anno Athenas venisse ibique sæpe commoratum esse constat. Fuit vero tanti viri consuetudo initium Antistheni, a quo ad omnem litterarum excellentiam proficisceretur. Cujus disciplinæ vestigia in Antisthenis dictione apparuisse, res est certissima (13). Traditur etiam in Isthmiorum ludicro et vituperare et laudare voluisse Athenienses, Thebanos, Lacedæmonios, sed propter eorum qui ex his urbibus in illum locum confluiscent multitudinem

τοξευτὰς παραλαμβάνειν· οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν φίλων ἐξέταξε οὐ πόθεν εἰσὶν, ἀλλὰ τίνας. Suidas v. ἀγκῶν· καὶ παροιμία, τῶ ἀγκῶν ἀπομυσοσόμενος. Βίων ὁ φιλόσοφος φησὶν· Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελευθερός, τῶ ἀγκῶν ἀπομυσοσόμενος· διεδήλου δὲ τὸν ταριγέμπορον. Eustathius ad Iliad. p. 613 : πατὴρ τῶ ἀγκῶν ἀπομυσοσόμενος, διὰ τὸ μὴ ἔχειν δηλαδὴ τοῦτο ποιεῖν τῇ χειρὶ ἀσχιολομένη περι ἄλλοπαστα. Plutarchus Sympos. lib. II, quæst. I, 4, vol. XI, p. 61 ed. Hutten. : ὁ γὰρ εἰπὼν ταριχοπῶλην αὐτόθεν ἐλοιδορήσεν· ὁ δὲ φήσας, Μεμνημένθα σε τῶ βραχίονι ἀπομυσοσόμενος, ἔσχωψε. Scriptores Rhetoricorum ad Herenn. lib. IV, 54 : Ut si salsamentarii filio dicas : Quiesce tu, cujus pater cubito se emungere solebat. Suetonius in Horatii vita : « Horatius Flaccus Venusinus, pater, ut ipse tradit, libertino et exactionum coactore, ut vere creditum est, salsamentario, quum illi quidam in altercatione exprobrasset, Quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem? » — (9) Thucyd. III, 91. Cf. Clinton. Fast. Hell. ad a. 426. — (10) Diogenes Laertius lib. VI, 1 : ὅθεν καὶ ἐν Τανάγρα κατὰ τὴν μάχην εὐδοκίμησας ἔδωκε λέγειν Σωκράτει ὡς οὐκ ἂν εἴη δούτῳ Ἀθηναίῳ οὕτω γέγοναι γενναῖος. Id. lib. II, 31 : εἰπόντος γοῦν τινος αὐτῶ ὡς εἶη Ἀντισθένης μητρός Θράκης, Σὺ δ' ὦσε, ἔφη, οὕτως ἂν γενναῖον ἐκ δούτῳ Ἀθηναίων γενέσθαι; — (11) Lucianus Parasit. cap. 43 : Ἀντισθένης μὲν οὖν καὶ Διογένης, καὶ Κράτης, καὶ Ζήνων, καὶ Πλάτων, καὶ Αἰσχίνης, καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ πᾶς οὗτος ὁ ὄμιλος οὐδὲ εἶδον παρτάξιν. — (12) Diogenes Laertius lib. VI, 1 : οὗτος κατ' ἀρχῆς μὲν ἤκουσε Γοργίου τοῦ ῥήτορος. Suidas v. Ἀντισθένης· ἀπὸ ῥητόρων φιλόσοφος Σωκρατικός. — (13) Diogenes Laertius lib. VI, 1 : ὅθεν τὸ ῥητορικὸν εἶδος ἐν τοῖς διαλογοῖς ἐπιφέρει,

istud consilium abjecisse (14). Atque hoc quidem fecisse Gorgiam, quum in utramque partem disputaret singulasque res modo augeter laudando (15), modo vituperando rursus affligeret, supra ostendimus (16). Neque solum cum Gorgia, sed cum aliis etiam sophistis commercium habuisse Antisthenem, signo sunt Socratis (17) verba apud Xenophontem Conviv. cap. IV, 63. Nimirum Calliam ab eo ad Prodicum et Hippiam perductum esse narrat. Protagoram quoque ei haud ignotum fuisse, suspicari licet. Quum autem satis diu cum sophistis versatus esset glorioseque ipse rhetoricam docuisset, tandem pertæsus contortorum et aculeatorum sophismatum Socratem audire cœpit (18). Tum vero Socraticæ disciplinæ amore incensus dimisit auditores quos ad dicendum instituebat, iisque auctor fuit, ut sui apud Socratem condiscipuli fierent. Quin etiam Socratem simul adeo dilexit atque ei in deliciis fuit, ut nunquam postea ab ejus amicitia se removeret et in fidelissimis illius discipulis numeraretur. Vere igitur Socrates apud Xenophontem prædicat, Apollodorum et Antisthenem perpetuo sibi comites adherere (19). Adde quod Antisthenes ex Piræo ubi habitabat quotidie in urbem proficiscens quadraginta stadia conficere solebat, ut magistri sermonibus interesset (20). Quæ cum ita sint, Antisthenes in Xenophontis convivio divitiis suis gloriatur, non iis quidem quas vulgus concupiscit, sed animi bonis quæ Socratis beneficio sibi contigerint (21). Idem interroganti magistro, num solus neminem amet, respondet : *Immo per deos immortales, te quidem vehementissime* (22). Quare

καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἀθηναίᾳ καὶ τοῖς προτρεπτικοῖς. — (14) Diogenes Laertius lib. VI, 2 : φησὶ δ' Ἐρμιππος ὅτι προεβλήτο ἐν τῇ τῶν Ἰσθμίων πανηγύρει ψέξει τε καὶ ἐπαινεῖσαι Ἀθηναίους, Θηβαίους, Λακεδαιμονίους· εἶτα μὲντοι παραιτήσασθαι, ἰδόντα πλείστους ἐκ τῶν πόλεων ἀριζήμενους. — (15) Cicero Brut. cap. 12, 47. — (16) Vide dissertationem de Gorgia. — (17) Xenophon Conviv. Cap. IV. 63 [Vid. fragm. 38] : οἶδα μὲν, ἔφη, σε Καλλίαν τουτοῦτο προαγωγέσσαντα τῷ σοφῷ Προδικῷ, ὅτι ἑώρας τούτων μὲν φιλοσοφίας ἐρώντα, ἐκείνων δὲ χρημάτων δεόμενον· οἶδα δὲ σε Ἰππία τῷ Ἠλείῳ, παρ' οὗ οὗτος καὶ τὸ μνημονικὸν ἔμαθεν. — (18) Diogenes Laertius lib. VI, 2 : ὕστερον δὲ παρέβαλε Σωκράτης καὶ τοσοῦτον ὄνατο αὐτοῦ, ὥστε παρῆγει τοῖς μαθηταῖς γενέσθαι αὐτῷ πρὸς Σωκράτην συμμαθητάς. Hieronymus contra Jovin. II, 14 : Antisthenes quum gloriose docuisset rhetoricam audissetque Socratem, dixisse fertur ad discipulos suos : Abite et magistrum quaerite, ego enim jam reperi. — (19) Xenophon Memorab. lib. III, 11, 17 : ἀλλὰ διὰ τί οἶσι, ἔφη, Ἀπολλοδώρην τε τόνδε καὶ Ἀντισθένην οὐδέποτε μὲν ἀπολείπεσθαι ; κτλ. — (20) Diogenes Laertius lib. VI, 2 : οἶκων τε ἐν Πειραιεῖ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοὺς τετραράκοντα σταδίους ἀνὼν ἤκουσε Σωκράτους. — (21) Xenophon Conviv. IV, 34. Vid. fragm. 61. — (22) Xenophon Conviv. VIII, 4 : σὺ δὲ μόνος, ὦ Ἀντισθένης, οὐδένοσ ὄρεξ ; Καὶ μὰ

non mirandum, cur Socrates talem discipulum in magno semper honore habuerit. Testes sunt illa laudes, quibus militarem Antisthenem virtutem, ut supra vidimus, ornavit (23). Quid? quod illam artem, quam ipse exercebat, hominum inter se conciliandorum præter cæteros etiam Antistheni tribuit (24)? De reliquo libere invicem vel adhortabantur vel iridebant. Itaque Socrates quum Antisthenem discissam pallii partem consulto hominum oculis subjicere animadvertisset, Per pallium, inquit, tuam video gloriæ cupiditatem (25). Rursus Antisthenes Socratem reprehendere non erubuit, quod Xanthippen, litigiosam uxorem, non satis coereceret (26). Semper vero magistrum et honoravit et coluit (27), quia non tam novam disputandi artem in ejus sermonibus, quam illam patientiam et duritiam adamasset, quam ipse moribus totaque vita imitando exprimere studuit (28). Namque partim ad intelligendam disserendi subtilitatem, partim ad adipiscendam persuadendi docendique facultatem durum ac tardum ejus fuisse ingenium, cum ista quam postea composuit philosophiæ formula declarat, tum Plato (29)

τοὺς θεοὺς, εἶπεν ἐκεῖνος, καὶ σφόδρα γε σοῦ. — (23) Vid. Annot. 10. — (24) Xenophon Conviv. IV, 62 [Vid. fragm. 38] : οἶδα μὲν, ἔφη, σε Καλλίαν τουτοῦτο προαγωγέσσαντα τῷ σοφῷ Προδικῷ, ὅτι ἑώρας τούτων μὲν φιλοσοφίας ἐρώντα, ἐκείνων δὲ χρημάτων δεόμενον· οἶδα δὲ σε Ἰππία τῷ Ἠλείῳ, παρ' οὗ οὗτος καὶ τὸ μνημονικὸν ἔμαθεν. — (25) Diogenes Laertius lib. VI, 8 : στρέψαντος αὐτοῦ τὸ διεβρωγὸς τοῦ τρίθωνος εἰς τὸ προφανές, Σωκράτης ἰδὼν τὸν Ἄντισθένην τὸ διεβρωγὸς ἱματίου μέρος ἀεὶ ποιούντα φανερὸν· Ὁὐ πάσῃ, ἔφη, ἐγκαλλωπιζόμενος ὤμην ; — (26) Xenophon Conviv. II, 10 : καὶ ὁ Ἀντισθένης, Πῶς οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, αὐτῷ γινώσκων, οὐ καὶ σὺ παιδεύεις Ξανθίππην, ἀλλὰ γρηῃ γυναικὶ τῶν οὐσῶν, οἶμαι δὲ καὶ τῶν γεγεννημένων, καὶ τῶν ἐσομένων χαλεπωτάτη ; — (27) Litterarum etiam monumentis Socratis nomen illustravit et celebravit teste Athenæo lib. V, p. 216 B, cujus verba sunt : καὶ Ἀντισθένης δ' ὁ Σωκρατικὸς περὶ τῶν ἀριστείων τὰ αὐτὰ τῷ Πλάτῳ ιστορεῖ. Οὐκ ἔστι δ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος· χαρίζεται γὰρ καὶ ὁ Κύων οὗτος πολλὰ τῷ Σωκράτει, ὅθεν οὐδετέρῳ αὐτῶν δεῖ πιστεύειν. — (28) Cicero de orat. lib. III, 17 : deinde ab Antisthene, qui patientiam et duritiam in Socratico sermone maxime adamant, Cynici primum, deinde Stoici. Diogenes Laertius lib. VI, 2 : ἤκουσε Σωκράτους, παρ' οὗ καὶ τὸ καρτερικὸν λαθὼν καὶ ἀπαθεῖς ζῆλώσας κατήρξε πρώτος τοῦ κυνισμοῦ. Id. lib. VI, 11 : αὐτάρχη γὰρ τὴν ἀρετὴν πρὸς εὐδαιμονίαν μηδεὸς προσδεομένην ὅτι μὴ Σωκρατικῆς ἰσχύος. — (29) Plato Soph. p. 251 B : ὅθεν γε, οἶμαι, τοῖς τε νέοις καὶ τῶν γερόντων τοῖς ὀψιμαθεῖσι θούνην παρεσκευάκαμεν· εὐθύς γὰρ ἀντιπαθέσθαι παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τὰ τε πολλὰ ἐν καὶ τὸ ἐν πολλὰ εἶναι, καὶ δὴ που χαίρουσιν οὐκ ἔωντες ἀγαθὸν λέγειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄνθρωπον. Ἐντυγχάνεις γάρ, ὦ Θεαίτητε, ὡς ἐγώμηναι, πολλάκι· τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακόσιν, ἐνίοτε προσδωτέρους ἀνθρώποισι, καὶ ὑπὸ πενίας τῆς περὶ φρόνησιν κτήσεως, καὶ τοιαῦτα θεάου-

e Aristoteles (30), justi talium rerum aestimatores, demonstrant. Nihil Antistheni ad dolorem acerbius accidere potuisse quam illud supplicium quo civis optimus idemque carissimus magister affectus est, facile intelligitur. Plato certe eum inter illos commemorat qui morienti affuerunt (31). Sed acerbissimum ejus odium in istos fuisse qui Socratem judicio capitis accessiverant, verisimile est. Refert enim Diogenes Laertius (32), videri effecisse Antisthenem, ut Anytus in exsilium eiceretur atque ut Meletus morte multaretur. Ac de Meleto quidem hoc loco nihil addit (33); de Anyto autem narrat, Antisthenem quum in Ponticos quosdam adolescentes qui Socratis gloria moti advenerant incidisset, ad Anytum eos adduxisse, quod Socrate sapientior esset eaque re offensos homines circumstantes eum in exsilium pepulisse. At ne exsul quidem meritis pœnas subterfugit. Idem videlicet adolescentes postquam in patriam reverterunt, tantum civium suorum odium in Anytum concitasse perhibentur, ut quo die Heracleam, Bithyniæ civitatem, venit, eodem excedere urbe juberetur et ab Heracleotis lapidibus obrueretur (34). Scio fuisse qui de veritate hujus narrationis dubitarent, sed Diogenem et Themistium, ejus rei auctores, allatis rationibus ab illis refutatos esse nego. Quocirca uberioris de hac materia disserere supervacaneum est. Cæterum non abhorret a

φιρ, Antisthenem post Socratis mortem demum, quæ incidit in primum Olympiadis 95 annum sive ante Chr. 400, Cynicam constituisse sectam atque in Cynosarge (35) gymnasio philosophiæ præcepta tradere cœpisse, quibus nomen suum ad omnem posteritatis memoriam consecravit. Quamquam autem a loco ubi Antisthenes docebat sine dubio Cynicorum familia appellata est: postea tamen, quum Diogenes Sinopensis ejusque successores vita moribusque quam simillimi canum esse vellent eosque re vera imitarentur (36), hominum istorum dignitati, quam talis philosophiæ parens perpetuo tuitus erat, labes aspersa est et assectatoribus ejus illata illa infamia quæ aboleri nunquam potuit. Qua in re et illud annotare succurrit, initio Cynicorum vo-

μακρόσι, καὶ δὴ τι καὶ πάνσορον οἰομένοις τοῦτ' αὐτὸ ἀνευρηκέναι. Hac ad Antisthenem pertinent ut alius locus Theæleti, p. 156 A, ubi Plato memorat homines σκληροῦς καὶ ἀντιτύπους καὶ μάλ' ἐν ἀμούσους. — (30) Vid. Fragm. 47. — (31) Plato Phæd. p. 59 B: οὗτος τε δὴ ὁ Ἀπολλόδοωρος τῶν ἐπιχωρίων παρῆν καὶ Κριτόβουλος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κρίτων, καὶ ἔτι Ἐρμογένης καὶ Ἐπιγένης καὶ Αἰσχίνης καὶ Ἀντισθένης. — (32) Vid. Fragm. 114. — (33) Sed lib. II, 43 eum ab Atheniensibus capitis damnatum esse scribit. Cf. Themist. orat. XX, p. 289 C. Porro Suidas v. Μέλητος eum exorto populari tumultu periisse auctor est. Cf. Augustin. de Civ. Dei VIII, 3. Aliter Diodorus XIV, 37: Ἀθήνησι δὲ Σωκράτης ὁ φιλόσοφος ὑπ' Ἀντύου καὶ Μελήτου κατηγορηθεὶς ἐπ' ἀσεβείᾳ καὶ φθορᾷ τῶν νέων θανάτῳ καταδικάσθη, καὶ πῶν κώνειον ἐτελεύτησεν. Ἀδίκου δὲ τῆς κατηγορίας γεγεννημένος ὁ δῆμος μετρηθήσθαι, τηλικούτων ἀνδρᾶ θεωρῶν ἀγχορημένον διόπερ τοὺς κατηγοροῦσάντας δι' ὀργῆς εἶχε, καὶ τέλος ἀκρίτους ἀπέκτεινε. Denique Plutarchus de invidia et odio cap. 6, vol. X, p. 189 ed. Hutten.: τοὺς γούν Σωκράτη συνοφανήσαντας, ὡς εἰς ἔσχτον κακίας ἐλληλακότας, οὕτως ἐμίσησαν οἱ πολῖται καὶ ἀπεστράφησαν, ὡς μήτε πῦρ αὐεῖν, μήτ' ἀποκρίνεσθαι πυνθανομένοις, μήτε λουομένοις κοινωνεῖν ὕδατος, ἀλλ' ἀναγκάζειν ἐγκεῖν ἐκεῖνον τοὺς παραχύτας, ὡς μεμισαμένον, ἕως ἀπήχθητο μὴ φέροντες τὸ μῖσος. — (34) Diogenes Laertius lib. II, 43: Ἀνυτὸν τε ἐπιδημήσαντα αὐτῆμερὸν ἐξεκέρυζαν Ἡρακλεῶται. Themistius orat. XX, p. 289 C: καὶ ἔργων Ἀνυτοῦ ἐκ τοῦ ἄστεος, καὶ αὐτὸν κατέλευσαν διὰ Σωκράτην οἱ Ἡρακλεῶται οἱ ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ νῦν δεῖκνυται Ἀνύτου αὐτοῦ σημεῖον ἐν τῷ προστάει οὐ μακρὸν θαλάττης, οὐπερ καὶ ἐβάλλον τὸν Ἀνυτον

οἱ Ἡρακλεῶται. — (35) Diogenes Laertius, lib. VI, 13: διελέγετο δ' ἐν Κυνοσάργει γυμνασίῳ μικρὸν ἀποθῆν τῶν πυλῶν ὅθεν τινὲς καὶ τὴν Κυνικήν ἐντέθειν ὀνομασθήναι. Αὐτοῦ τε ἐπεκαλεῖτο Ἀποκλύων. Suidas v. Ἀντισθένης: οὗτος οὖν καὶ τῆς Κυνικῆς κατήρξατο φιλοσοφίας, ἥτις οὕτως ἐκλήθη διὰ τὸ ἐν Κυνοσάργει τῷ γυμνασίῳ διδάσκει αὐτόν. Καὶ Διογένης δὲ καθηγγητῆς γέγονε τοῦ κύνος καὶ τῶν λοιπῶν. Hesychius Milesius p. 2 ed. Orell.: Κυνική ἐκλήθη φιλοσοφία διὰ τὸ ἐν Κυνοσάργει τῷ γυμνασίῳ κατὰρθεσθαι αὐτῆς τὸν Ἀντισθένην. — (36) Schol. ad Aristot. p. 23 ed. Brandis.: Κυνικοὶ δὲ ἐκλήθησαν διὰ τέσσαρας αἰτίας: ἡ γὰρ διὰ τὸ ἀδιάρρονον τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἀδιάρροτον ἐπετήθειον, ὡς οἱ κύνες, δημοσίᾳ ἐσθίειν καὶ ἀφροδισιάζεσθαι καὶ ἀνυπόδοτοι περιπατεῖν καὶ ἐν πίθοσι καὶ ἐν τριπόδοι καθεύδειν. Τοῦτο δὲ ἐποίουν τοῦ φύσει καλοῦ ὁρεγόμενοι: ἔλεγον γὰρ ὅτι εἰ ἀγαθόν ἐστι, δεῖ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ πράττεσθαι: ἡ οὐκ ἐστὶν ἀγαθόν, καὶ οὕτε κοινῇ οὕτε ἰδίᾳ διαπρακτέον: οὐ γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς [Odys. XI, 443] τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ καὶ κεκρυμμένον εἶναι, ἀλλ' ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ [Iliad. VII, 196] Εἰπεὶ καὶ ἀμφοτέρῃν, ἐπεὶ οὐ τινα δεῖδία ἔμπης. Αὕτη πρώτη αἰτία: δευτέρα αἰτία ὅτι ἀναίδες ζῶον ὁ κύων, ἐπετήθειον δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀναίδειαν, οὐ τὴν χείρονα τῆς αἰδοῦς ἀλλὰ τὴν κρείττονα: διετὴ γὰρ ἡ ἀναίδεια, ἡ μὲν κρείττονα τῆς αἰδοῦς ἢ δὲ χείρονα, ἡ τε ἀνδρᾶς μέγα σίνεται ἢ δ' ὀνίνης: κατὴν οὖν τὴν ἀναίδειαν ἐπετήθειον τὴν κρείττονα αἰδοῦς, οἷον ὑλακοῦντες κατὰ τῶν ἀλλοτρίων τῆς αὐτῶν φιλοσοφίας. Τρίτη αἰτία ὅτι φρουρητικὸν ζῶον ὁ κύων: ἐφρουροῦν δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ δόγματα τῆς φιλοσοφίας: διὰ τῶν ἀποδείξεων καὶ μέγα ἐφρόνου ἐπὶ τούτῳ: φατὴ γὰρ ἂν ἡ τύχη πρὸς Ἀντισθένην τὸν προστάτην τῆς αἰρέσεως ταύτης οὕτως [Iliad. VIII, 297]. Ἐνέα δὲ προήκη ταυνογλώγινας διστοῦς, τοῦτον δ' οὐ δύναμαι βαλέειν κύνα λυσσητήρα, ὅτι, φησί, τοσαύτας αὐτῷ συμμορᾶς ἐπήγαγον καὶ οὐκ ἤδυνήθην αὐτοῦ καταβαλεῖν τὸ φρόνημα. Αὕτη καὶ ἡ τρίτη αἰτία. Τετάρτη δὲ ὅτι διακριτικὸν ζῶον ὁ κύων γνῶσει καὶ ἀγνοίᾳ τὸν φίλον καὶ τὸν ἀλλότριον ὄριζον: ὃν γὰρ γινώσκει, νομίζει φίλον εἶναι καὶ εἰ ῥόπαλον ἐπιφέροιστο, ὃν δὲ ἀγνοεῖ, ἐχθρὸν καὶ εἰ δέλεαρ ἐπιφερόμενος εἶη. Οὕτως οὖν καὶ οὗτοι τοὺς μὲν ἐπιτηδείους πρὸς φιλοσοφίαν φίλους ἐνόμιζον καὶ εὐμενεῖς ἐδέεγοντο, τοὺς δὲ ἀνεπιτηδείους ἀπῆλθανον οἴκην κύνων κατ' αὐτῶν ὑλακοῦντες. Διὸ καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ φησὶν ὅτι ἔχει: τινὰ σοφίαν ὁ κύων διακρίνει φίλον ἀπὸ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ διακρίνειν δὲ ἀλήθειαν καὶ ψεῦδος ἰδίῳ φιλοσόφου. Οὕτως καὶ ὁ πέμπτος τρόπος. Philoponus ibid. p. 33: ὥσπερ οἱ Κυνικοὶ φιλόσοφοι οἵτινες κύνες: ἀνομάζονται διὰ τὸ παρήγοισατικὸν τε καὶ ἐλεγκτικόν. Ὅσπερ γὰρ ὁ κύων ἔχει τὸ διακριτικὸν τῶν οἰκείων ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, οὕτω καὶ οὗτοι οἱ φιλόσοφοι

cabulum non fuisse usitatum, sed Aristotelem hujus sapientiæ doctores vocasse Antisthenes (37). Posteriores vero Cynici abjecta Antisthenis auctoritate partim Diogenem verum sectæ suæ conditorem esse voluerunt (38), partim origines ejus retulerunt ad ipsam Herculem, Cynosargis gymnasii simulque philosophorum caninorum patronum (39). Neque negari potest, plurimum interesse inter Antisthenem et posteriores Cynicos. Nam si discesseris a doctrinæ studiis (40), quibus ille magis quam reliqui deditus erat, eam vitæ rationem susceperat Antisthenes quæ longissime a Diogenis cæterorumque sordibus, squalore, flagitiis abesset. Nihilominus Antisthenes primus hanc philosophiæ formam instituisse putandus est (41). Is enim statim ab initio, quoniam vitam in egestate degebat, pauperes nactus discipulos maxime paupertatem æquo animo tolerandam (42), externa sive bona sive commoda contemnenda verasque divitias in animo quærendas esse censuit. Sed quando in

schola de rerum omnium humanarum contemtionem ac despicientiam præcipiebat, ita se ad Socratis imitationem composuerat, ut habitu etiam et vestitu mores ejus et angustias referret. Nempe Socrates non solum tenuissimo victu grande frugalitatis dederat documentum, sed etiam vestitu non absimilis proletario fuerat, quia sine tunica ac discalceatus prodire in publicum detritoque palliolo (τριθωνίω), qualem vestem et Spartani gerebant et plebs Atheniensis (43) uti consueverat. Hujus igitur amictum imitatus est Antisthenes, nisi quod tribonē utebatur duplicato. Id vestimenti genus, quod postea Cynicorum semper proprium erat (44), Horatius (45) duplicem pannum, Corn. Nepos (46) agreste duplex amiculum vocavit. Apparet intelligi crassiorem vestem quæ frigus defendere queat. Quum vero διπλοῖς perhibeatur esse γλάνης διπλουμένη ἐν τῷ φορεῖσθαι (47), inventi sunt viri docti qui duplicatum tribonem interpretarentur de eo, cujus dextra pars tota in sinistrum humerum injecta a tergo ad pedes decideret eoque modo totum corpus involveret (48). Neque obstat locus Diogenis Laertii (49) lib. vi, 6, ubi Diogenes Cynicus tunicam petens ab Antisthene jussus esse dicitur πτύχει θοιμάτιον, *complicare pallium*, siquidem complicata læna a duplicata differt. Utcunque est (poterat enim abollæ species mutari), ubi semel iste cultus Antistheni placuit, reliqui Cynici eum retinuerunt. Neque enim fides illis scriptoribus qui omnem Antisthenis auctoritatem detrahentes Diogenem (50) non magis Cynicæ sectæ

ἐποίουσαν, καὶ τοὺς μὲν ἀξίους φιλοσόφους ἐδέχοντο, τοὺς δὲ ἀναξίους τῆς φιλοσοφίας καὶ μὴ δυναμένους ἐντός γίνεσθαι φιλοσόφων λόγων ἐδόκουν. Διὰ τὸ οὖν παρῆρησιαστικὸν καὶ τὸ διακρίνειν αὐτοὺς τοὺς τε δυναμένους καὶ μὴ δυναμένους δεῖξασθαι φιλοσοφίας λόγους, τοῦτου ἕνεκα Κυνικοὶ ἀνομαζόντο. Ὅθεν καὶ ὁ Πλάτων ἔφη « ἔχει δὲ τί καὶ ὁ κύων φιλόσοφος »: οὗτω καὶ οἱ Κυνικοὶ φιλόσοφοι ἀνυποστάτους ἐλευθεριάζοντες ἔκρινον τε καὶ διήλεγχον τὰ τε ὀρθῶς καὶ τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα.

— (37) Aristoteles *Metaph.* lib. VII, 3, p. 1043 B ed. Bekker. : ἡ ἀπορία ἦν οἱ Ἀντισθένοι καὶ οἱ οὕτως ἀπαίδευτοι ἠπόρουσαν, ἔχει τινὰ καιρὸν. — (38) *Epist. Cratet.* II, p. 17; V, p. 21 seq. ed. Boisson. — (39) *Julianus Orat.* VI, p. 187, ed. : Spanh. τοῦτο γοῦν εἰκοιεν Οἰνόμομος οὐκ ἀπόπως λέγειν ὁ κυνισμὸς οὕτε Ἀντισθενισμὸς ἔστιν οὔτε Διογενισμὸς κ. τ. λ. Ausonius *Epigramm.* XXVIII sic loquentem facit Antisthenem : Inventor primus Cynices ego. Quæ ratio istæ? Alcides multo dicitur esse prior. Alcida quondam fueram doctore secundus. Nunc ego sum Cynices primus et ille doctus. Similiter *Epigramm.* XXVIII idem dicit : Discipulus nulli melior meliorve magister eis ἀρετὴν συνέθη καὶ κυνικὴν σοφίην. Dicere me novit verum qui novit utrumque καὶ θεὸν Ἀλκείδην καὶ κύων Διογένην. Schol. ad *Pseudoplat.* *Alloch.* p. 364 : τόπος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀττικῇ Κυνόσαργες καλούμενος, ἐν ᾧ τοὺς νόθους τῶν παίδων ἐταπτον. Ὀνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ κυνὸς ἀργού, τῷ ἔστι λευκοῦ ἢ ταχέος; καὶ γὰρ Ἡρακλεῖ ὑθόντας κύνα τοιοῦτον ἀρπάσαντα τοῦ θυσμένου τὰ μηρία αὐτοῦ καταβάναι, καὶ ἐπερωτήσαντας τοὺς θεοὺς λέγει Ἡρακλεῖ ἰδρῶσαι ἱερὸν, λαθεῖν χρήσιμον ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. Ἐξ οὗ καὶ τοὺς νόθους ἐκεῖ συντελεῖν, ὅτι καὶ Ἡρακλῆος νόθος ἂν Διὸς υἱός (Ἀμφιτρίωνος γὰρ γήσιος ἦν) ἴσα θεοῖς ἐτιμήθη. Λαμβάνεται δὲ καὶ εἰς παροιμίαν ἐπὶ ὕβρι καὶ ἀρεθῇ, ὅσον ἰδῆ εἰς Κυνόσαργες. — (40) *Vid. fragm.* 124 et 125. — (41) *Diogenes Laertius lib. VI, 2* : κατήχε πρώτος τοῦ κυνισμοῦ. *Idem lib. I, 19* : Κυνικὴς (προέστη) Ἀντισθένης ὁ Ἀθηναῖος. *Id. lib. VI, 19* : τὸν βίον ἤσθη κύων Ἀντισθένης, ὡς περὶ κύων, ὥστε δακεῖν κροδίην βήμασιν, οὐ στόμασιν. Ἄλλ' ἔθανες εφιστικός. Τάχ' ἔρει τις ἴσως; τί δὲ τοῦτο; πάντως εἰς Ἀθήναι δειτίν' ὁδήγῶν ἔχειν. *Cf. Cic. de orat.* III, 17. *Suidas v.* Ἀντισθένης. — (42) *Xenophon Conviv.* III, 8 : τί γὰρ σύ, εἶπεν, ἐπὶ τίνι μάχα φρονεῖς, ὦ Ἀντισθένης; Ἐπὶ

πλοῦτω, ἔφη. Ὁ μὲν δὲ Ἐρμογένης ἀνῆρετο, εἰ πολὺ εἴη αὐτῷ ἀργύριον. Ὁ δὲ ἀπόμωσε μὴδὲ ὀδόν. Ἀλλὰ γῆν πολλήν, ἔφη, κέκτησαι; Ἴσως ἂν, ἔφη, Αὐτολύκῳ τοῦτω ἰκανῇ γένοιτο ἔγκονίσασθαι. *Vid. fragm.* 60. — (43) *Cf. Plat. Conviv.* p. 219. *Aristoph. vesp.* 1171, *Ecll.* 881, *Isæus de Dicaeog.* § 11, *Athenæus lib. XII*, p. 535 E *Plutarchus vit. Lycurg.* c. 30, *Ælian.* var. *hist.* VII, 13. — (44) Ac cæterorum etiam philosophorum. *Vid. Dio Chr. LXXII, 2.* *Adde Perizon.* ad *Ælian.* V, 5 et *Wytttenbach.* ad *Plutarch.* p. 440. — (45) *Horatius Epist.* I, 17, 25 : contra, quem duplici panno patientia velat. — (46) *Corn. Nepos Dat.* cap. 3. — (47) *Hesychius v. διπλοῖς.* — (48) *Diogenes Laertius lib. VI, 13* : καὶ πρώτος εἰδίπλωσε τὸν τρίθωνα καὶ μόνῳ αὐτῷ ἐχρήστο. *Ibid.* : πρῶτον δὲ καὶ Νεάνθης φησὶν ἀπλώσαι (leg. διπλώσαι) θοιμάτιον. *Salmasius* ad *Tertull.* de *pall.* p. 396 : *Pallium Græcorum*, inquit, simplex erat, duplex *Cratetis* et *Cynicorum*. *Duplex vestimentum longe impeditius simplice.* *Duplex tamen illud ipsum Cratetis pallium longe simplicius et expeditius toga.* *Duplex vestimentum Græci quoque illud appellabant, quod ita amplum et fusum erat, ut duplicari in gerendo posset; διπλαῖδας et διπληγίδας et διπλὰ ἱμάτια hujusmodi vestimenta vocabant.* — *Cf. Ferrar.* *dere vestiaria* in *Grævii Thes. antiq. Rom.* VI, p. 901, *Walch. antiq. pallii phil.* *Jen.* 1746; *interpretes* ad *Hor. Ep.* I, 17, 25. — (49) *Diog. Laert.* VI, 6 : Διογένης χιτῶνα αἰτοῦντι πτύχει προστάξει θοιμάτιον. — (50) *Diogenes Laertius lib.*

conditorem quam communis Cynicorum habitus inventorem prædicarunt. Antistheni etiam baculum et pera ascribuntur (51), pera quidem haud scio an injuria, quatenus primus Diogenes mendici more stipem collegit (52). Verum jam in Antisthene animadvertitur importunitas ista Cynicorum quemlibet institutus et præceptis suis erudientium (53) et æquus ille animus, quo aliorum convicia ferre solebant (54).

Ex Antisthenis disciplina pauci profecti sunt, cujus rei causa maxime repetenda videtur a morositate ac severitate qua magister in discipulos invehebatur (55). Rogatus igitur, cur paucos haberet auditores: *Quod agresti*, inquit, *baculo eos ejicio* (56). Quum enim diu familiares hortatus esset (57), ut sedulo operam darent sapientiæ paucique ipsius voluntati obtemperassent, tandem indignatus dimisit omnes, inter quos erat etiam Diogenes. Qui quoniam discendi studio incensus ad eum tamen ventitabat, nec discedere volebat, minatus tandem est Antisthenes, se percussurum illius caput baculo quod manu gestare consueverat, negligentemque has minas re vera percussit aliquando. Non recessit propterea Diogenes, sed animo obstinato: *Percute*, inquit, *si ita placet. Ego tibi caput præbeo. Neque vero tam durum fustem inveneris, quo me a tuis disputationibus abigas*. Quocirca admisit tam cupidum discendi auditorem Antisthenes eumque mirifice amavit. Quid? quod mox discipulus magistrum frugalitate et severitate vitæ supera-

vit nimiamque mollitiam ei objecit. Quamvis enim Antisthenis sermones solos esse veros et juvandis hominibus accommodatissimos arbitraretur, ipsum tamen tanquam multo, quam par esset, molliorem reprehendebat, cum tuba eum comparans quæ sonitum suum non audiret (58). Quippe paupertatem quam Antisthenes ita tulerat, ut nihil a dignitate sapientis atque a Socratica vita discederet (59), primus Diogenes cum reliquis Cynicis in mendicitatem convertit. Hi igitur mendicorum instar in publico pernoctare, canum ritu vivere atque adeo in omnium conspectu rebus Venereis uti non dubitarunt.

Ut autem vitam satis honeste egit Antisthenes: ita concertationis studio et scurrili dicacitate displiecit (60). Ac primum quidem sæpe Athenienses eorumque rempublicam cavillatus est. Namque illorum ignaviam vellicat in Xenophontis Convivio (61). Idem gloriantes sese e terra ortos esse perstrinxit, dicens eos cochleis et locustis nihilo nobiliores posse judicari (62). Civitates porro tum interire ajebat (63), quum improbos a probis discernere non possent, et absurdum esse, triticum purgare lolio atque in bello exer-

sthene nullum reciperet et perseverantem Diogenem removere non posset, novissime caput minatus est, nisi abiret. Cui ille subjecisse dicitur caput atque dixisse: Nullus tam durus baculus erit, qui me a tuo possit obsequio separare. — (58) Dio Chrysostomus Orat. VIII, p. 275 ed. Reisk. [fragm. 80]: Διογένης ὁ Σινοπεύς τῶν μὲν ἄλλων ταχὺ κατεπρόνησεν, Ἀντισθένης δὲ ἐχρήσατο, οὐκ αὐτὸν οὕτως ἐπαίνων ὡς τοὺς λόγους, οὗς ἔλεγε, ἠγούμενος μόνους εἶναι ἀληθεῖς καὶ μάλιστα δυναμένους ἀνθρώπων ὠφελεῖσαι. Ἐπει αὐτὸν γὰρ τὸν Ἀντισθένη παραβάλλον πρὸς τοὺς λόγους ἐνίοτε ἤλεγχεν ὡς πολὺ μαλακώτερον καὶ ἐρη αὐτὸν εἶναι σάλπιγγα, λουδορῶν Ἀυτοῦ γὰρ οὐκ ἴκκουε φεγγαμένου μέγιστον. Καὶ ὁ Ἀντισθένης ὑπέμεινε αὐτὸν ταῦτα ἀκούων· πάντῃ γὰρ ἐθαύμαζε τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν. Ἐλεγε γὰρ ἀμυνόμενος ἀντὶ τῆς σάλπιγγος τοῖς σφῆτιν αὐτὸν ὅμοιον εἶναι καὶ γὰρ τῶν σφῆκῶν εἶναι τὸν μὲν ψόφον τῶν περῶν μικρὸν, τὸ δὲ κέντρον δριμύτατον. Ἐχρησεν οὖν τῇ παρήρσια τοῦ Διογέους, ὡς περ οἱ ἵππικοὶ ὅταν ἴππον θυμοειδῆ λάθωσιν, ἄλλως δὲ ἀνδρεῖον καὶ εὐλόπον, οὐδὲν ἤττον ἀποδέχονται τὸ χαλεπὸν τοῦ ἵππου· τοὺς δὲ ναρούς καὶ βραδείς μισοῦσι καὶ ἀποδοκιμάζουσιν. Ἐνίοτε μὲν οὖν ἐπέτεινε αὐτὸν, ἐνίοτε δὲ ἐπειράτο ἀνέναι· ὡς περ οἱ χορδοστρόφοι τὰ νεύρα τείνουσι, προσέχοντες μὴ γαῖθ. Cf. Stob. Florileg. XIII, 19. — (59) Xenophon Conviv. IV, 34 [fragm. 61]: ἀλλ' ἄγε δὴ, ἐφη ὁ Σωκράτης, σὺ αὐ λέγε ἡμῖν, ὦ Ἀντισθένης, πῶς οὕτω βραχέα ἔχων μέγα προνεῖς ἐπὶ πλοῦτι; Ὅτι νομίζω, ὦ ἄνδρες, τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν ἔχειν, ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ibid. 38: ἦν δὲ ποτε καὶ ἀρροδισιάσαι τὸ σῶμά μου δεσθῆ, οὕτω μοι τὸ παρὸν ἀρκεῖ, ὥστε αἷς ἂν προσέλθω ὑπερασπάζονταί με διὰ τὸ μηδένα ἄλλον αὐταῖς ἐθέλειν προσείναι. Ibid 40: πλείστου δ' ἄξιον κτήμα ἐν τῷ ἐμῷ πλοῦτῳ λογίζομαι εἶναι ἐνεῖν, ὅτι εἰ μὲν τὸς καὶ τὰ νῦν ὄντα παρέλοιτα, οὐδὲν οὕτως ὄρα φαῦλον ἔργον, ὅποιον οὐκ ἀρκοῦσιν ἂν τροφὴν ἐμοὶ παρέχοι. — (60) Cf. Xenoph. Conviv. II, 10; III, 4, 6; IV, 2 seq. VI, 5. — (61) Xenoph. Conviv. II, 13. — (62) Vid. fragm. 129. — (63) Vid. fragm. 99. —

VI, 22: τρίβωνα διπλώσας πρῶτος κατὰ τῖνας διὰ τὸ ἀνάγκη ἔχειν καὶ ἐνεῦδειν αὐτῷ. — (51) Diogenes Laertius lib. VI, 13: βᾶκτρον τε ἀνέλαβε καὶ πήραν. Cf. Lucian. Dial. Mort. 11: οὕτε ἐγὼ ποτε ηἰδᾶμην Ἀντισθένη ἀποθανεῖν ὡς κληρονομήσαιμιν τῆς βακτηρίας αὐτοῦ· εἶχε δὲ πᾶν καρτεράν ἐκ κοτίου ποιησάμενος. — (52) Diogenes Laertius lib. VI, 49. cf. VI, 38, 46, 56. — (53) Diog. Laert. lib. VI, 10. — (54) Diogenes Laertius, lib. VI, 3, 7, 12; Epictet. Dissert. IV, 6, 20. — (55) Vid. Fragm. 79. — (56) Vid. fragm. 78. — (57) Elianus var. hist. lib. X, 16: ἐπεὶ ὁ Ἀντισθένης πολλοὺς προὔτρειπεν ἐπὶ φιλοσοφίαν, οἱ δὲ, οὐδέ τις αὐτῷ προσέειχον, τέλος ἀνανακτήσιμα οὐδένα προσέειπε. Καὶ Διογένη οὖν ἤλαυνεν ἀπὸ τῆς συνοῦσις αὐτοῦ. Ἐπει δὲ ἦν λιπαρέστερος ὁ Διογένης καὶ ἐνέκειτο, ἐνταῦθα ἤδη καὶ τῇ βακτηρίᾳ καθίστασθαι αὐτὸ ἠπέθει. Καὶ ποτε καὶ ἐπικουε κατὰ τῆς νεοκλή. Ὁ δὲ οὐκ ἀπηλλάττετο. ἀλλ' ἐτι μᾶλλον ἐνέκειτο φιλοπόνως, ἀκούειν αὐτοῦ διψῶν, καὶ ἔλεγε: Σὺ μὲν παῖε, εἰ βούλει, ἐγὼ δὲ ὑποθήσω τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐκ ἂν οὕτως ἐξεύρωις βακτηρίαν σκληρὰν, ὥστε με ἀπελάσαι τῶν διατριβῶν τῶν σῶν. Ὁ δὲ ὑπερησπασάτο αὐτὸν. Diogenes Laertius lib. VI, 21: γενόμενος δὲ Ἀθηνῶν Ἀντισθένης παρέβαλε. Τοῦ δὲ διωθόμενου διὰ τὸ μηδένα προσέειπαι, ἐξεθιάζετο τῇ προσεδείξι. Καὶ ποτε τὴν βακτηρίαν ἐπαναπεινασμένον, αὐτῷ τὴν κεφαλὴν ὑποσχών· Παῖε, εἶπεν, οὐ γὰρ εὐρήσεις οὕτω σκληρὰν ἔυλον, ὧ μὲ ἀπειρίζεις, ἕως ἂν τι φάινῃ λέγων. Τούτωνεῦθεν διήκουσεν αὐτοῦ, καὶ, ἄτε φυγὰς ὦν, ὤρμησεν ἐπὶ τὸν εὐτελεῖ βίον. Hieronymus adv. Jovin. II, 206: Quum discipulorum Anti-

citum milite ad arma inutili, in republica vero malos homines non aversari (64). Suasit etiam Atheniensibus, ut populiscito asinos declararent equos (65), quoniam homines plane imperitos suffragiis duces ad bellum gerendum crearent. Haec dicta eo valebant, ut populi potentia derideretur, qua bello Peloponnesiaco Atheniensium rempublicam profligatam esse constat. Politicus vero ejus dialogus eorum omnium insectationem continebat, qui Athenis popularis auræ captatores erant (66). Quo in genere ne Pericli quidem pepercit, siquidem in alio libro qui inscribatur Aspasia non solum illius erga Aspasiam amorem ludificatus est (67), sed etiam filius ejus, Xanthippo et Paralo, obtrectavit (68). Verum praeter ceteros Alcibiadem probris maledictisque vexabat. Etenim in altero dialogorum, quibus Cyrorum indicem fecerat, dissolutos callidissimi hominis mores vitamque ejus turpem memoriae prodidit (69), et singularem librum qui inscribatur Alcibiades, emisit, quo procul dubio virum a plerisque infamatum exagitavit.

At non modo in rempublicam hominesque populares invecus est, verum etiam Diagoræ, Theodori aliorumque exemplo qui deos esse negabant, omnem deorum vim sustulit. Quum enim aliquando Orphicis mysteriis (70) initiaretur affirmaretque sacerdos hujusmodi mystas bonis plurimis apud inferos perfrui: *Cur igitur, ait, ipse non moreris?* Cybeles sacerdotibus (71) mendicantibus dixit, non alere se deorum matrem, quam dii ipsi alerent. Porro contendit (72) sese Venerem, probarum modestarumque mulierum corruptricem, si deprehendisset, sagitta trajecturum amoremque naturæ vitium vocavit, in quod delapsi miseri deum morbum appellerent. Denique in eo libro qui Physicus inscribatur, populares deos multos, naturalem

unum esse defendens (73) levitatem opinionis de diis immortalibus confutavit et omnem prope modum religionem funditus sustulit.

Transeo ad condiscipulos quibuscum inimicitias suscepit Antisthenes. Jam primum omnium satis constat, Cynicorum coryphæum aversissimo animo fuisse ab Aristippo, voluptaria philosophiæ parente atque illius sectæ, cujus ipse esset conditor, irrisore (74); id quod rhetoribus posterioris ætatis locum dedit ad epistolas exarandas, quibus alter alterum lacessit. Cum Isocrate autem Antisthenem gessisse similitatem partim ex inscriptionibus quorundam librorum, quibus Cynicus illum impugnavit (75), partim ex nonnullis Laudationis Helenæ locis intelligitur, ubi Isocrates manifesto hunc vituperat (76). Platonem quoque, principem ingenii et doctrinæ, hominem tam sapientem quam urbanum, abhorrebat Cynicus, identidem ei fastum et arrogantiam (77) objectans ac simul multas ejus sententias explodens. Quin etiam tantum virum mutato nomine Sathonem temere et odiose appellavit, dialogumque ita inscriptum contra ipsum edidit (78). At tantum abfuit ut Plato ea omnia patienter ferret, ut multis locis (79) librorum suorum Antisthenis inscientiam tecte significaret. Quid ceteri Socratici de eo judicarent, nescimus; Xenophontem vero ejus consuetudine delectatum esse, signo est expressa in dictis memorabilibus Socratis atque in Convivio Antisthenis imago. Denique

(64) Vid. fragm. 104. — (65) Diogenes Laert. VI, 8: συνελθόντων Ἀθηναίων, τοὺς ὄνους ψήφισασθαι. Ἄλλορον δὲ ἡγουμένων Ἄλλὰ μὴν καὶ στρατηγῶν, φησί, γίνονται πρὸς ὑμῶν μὴδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονήντες. — (66) Vid. fragm. 22. — (67) Vid. fragm. 16. — (68) Vid. fragm. 15. — (69) Vid. fragm. 9. — (70) Diogenes Laertius lib. VI, 4: μυσόμενός ποτε τὰ Ὀρφικά, τοῦ ἱερέως εἰπόντος, ὅτι οἱ ταῦτα μυσόμενοι πολλῶν ἀγαθῶν ἐν ἄδου μετίσχοισι, τί οὖν, ἔφη, οὐκ ἀποθύησαι; [fragm. 116]. — (71) Clemens Alexandrinus Protrept. cap. VII, p. 64 ed. Potter. — (72) Clemens Alexandrinus Strom. lib. II, p. 485 ed. Potter. [fragm. 33]: ἐγὼ δὲ ἀποδέχομαι τὸν Ἀντισθένην, τὴν Ἀφροδίτην λέγοντα κἂν καταξέουσαιμι, εἰ λάθοιμι, ὅτι πολλὰς ἡμῶν καλὰς καὶ ἀγαθὰς γυναῖκας διέφθειρεν, τὸν τε ἔρωτα κακίαν φησὶ φύσιν; ἢς ἥπτους ὄντες οἱ κακοδαίμονες θεῶν τὴν νόσον καλοῦσιν. Δείκνυται γὰρ διὰ τούτων ἡττάσθαι: τοὺς ἀμαθεστέρους δι' ἄγνοιαν ἡδονῆς, ἣν οὐ χρὴ προσέειναι κἂν νεὸς λίνκται, τοὺς ἔστι, κἂν θεῶν ἐπὶ τὴν τῆς παιδοποιίας

χρεῖαν δεδομένην τυγχάνη. — (73) Cicero de nat. deor. lib. I, 13. — (74) Vit. script. VII, 16, 410 ed. Westerm.: ἐπέσκωπτε δ' Ἀντισθένην ἀεὶ διὰ τὴν σεμνοσύνητα. — (75) Diogenes Laertius lib. VI, 15: περὶ τῶν δικογράφων ἢ Λυσίας καὶ Ἰσοκράτης; πρὸς τὸν Ἰσοκράτους Ἠμάρτυρον. — (76) Isocrates Laudat. Hel. § 1: εἰσὶ τινες οἱ μέγα φρονούσιν, ἣν ὑπέθεσιν ἄποπον καὶ παράδοσον ποιησάμενοι περὶ ταύτης ἀνεκτῶς εἰπεῖν δυνήθωσι καὶ καταγεγραμμάσιν οἱ μὲν οὐ φάσκοντες οἷόν τ' εἶναι ψευδῆ λέγειν οὐδ' ἀντιλέγειν οὐδὲ δύο λόγοι περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀντιπεῖν κτλ. § 8: ἤδη τινές, ὄρωντες τούτους ἐν τῶν τοιούτων ὠφέλουμένους, πολυμῶσι γράφειν ὡς ἔστιν ὁ τῶν πτωχευόντων καὶ φευγόντων βίος ζηλωτότερος ἢ ὁ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κτλ. § 12: τὸν μὲν γὰρ τοὺς βουδουλοῦς καὶ τοὺς ἄλα; καὶ τὰ τοιαῦτα βουληθέντων ἐπανεῖν οὐδέως πώποτε λόγων ἠπόρησε. Haec ad Antisthenis Protrepticum fortasse pertinent. Vid. fragm. 18. — (77) Diogenes Laertius lib. VI, 7: ἐσκωπτετο Ἠλέκτων ὡς τετυρωμένοι κτλ. — (78) Athenaeus lib. V, p. 220 D: καὶ Ἠλέκτων δὲ μετονομάσας Σάθωνα ἀστυρῶς καὶ φορτικῶς τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἐπιγραφὴν διάλογον ἐξέδωκε κατ' αὐτοῦ. Cf. idem lib. XI, p. 507 A. [Vid. fragm. 41]. — (79) Cf. Theat. p. 156 A 174 A seq. 201 D usque ad 210 B. Sophist. p. 251 B seq. 258; E usque ad 259 E, Polit. p. 286 E seq. Parmen. p. 133 B; 135 A Phaed. p. 90 C; 101 E; Phileb. p. 14 C seq. 17 A; de Republ. p. 505, B C. Sed duo loci qui saepe ad Antisthenem referuntur, Phileb. p. 43 D seq. et de Republ. p. 583 B seq. a I

Euripidem (80) derisit, quando huncce ejus versiculum :

τί δ' αἰσχρόν, ἦν μὴ τοῖσι χρωμένους δοκῆ;

sic correxit :

αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρόν, καὶν δοκῆ, καὶν μὴ δοκῆ.

Antisthenes nunquam videtur habuisse uxorem (81) et quasi Socratis exemplum imitatus semper in patria urbe mansisse. Falluntur certe qui narrant (82) eum quum Athenis Lacedæmonem venisset, dixisse, sese a mulieribus ad viros profectum esse. Nam eadem vox justius Diogeni Sinōpensi tribuitur (83).

Pugnæ Leuctricæ tempore, id est secundo Olympiadis 102 anno, Cynicorum principem in vita adhuc fuisse Plutarchus (84) testatur, qui eum Thebanos victoriæ lætitiæ elatos objurgasse scribit. Ait enim illum asseverasse hos nihil a pueris differre, quod magistrum concidissent, exsultantibus. Præterea Diodorus Siculus (85) cum alios viros commemoratione dignos, qui tertio Olympiadis 103 anno Cephisodoro archonte vixerint, tum Antisthenem nominat. Denique Eudocia (86), quæ cætera ex Diogene Laertio excrispsit, Antisthenem Athenis septuaginta annorum senem exspirasse refert. At numerum in ejus verbis corruptum putamus ac pro ἔβδομηκοντούτης reponendum esse ὀγδοηκοντούτης conjicimus. Etenim variis antiquorum scriptorum locis inter se comparatis vero proximum existimamus, Antisthenem circiter a primo Olympiadis 84 anno [sive ante Chr. 444] usque ad quartum Olympiadis 103 annum [i. e. ante Chr. 365] vixisse (87), ita ut prope octoginta confice-

Euclidis doctrinam potius trahendū videntur. — (80) Vid. fragm. 72. — (81) Cf. Xenoph. Conviv. IV. 38. — (82) Theo Progyrn. cap. 5, 45 : ἐκ δὲ τοῦ ἀπιθάνου, ὅτι μὴ εἰκός ἐστιν, Ἀντισθένην Ἀτικόν γε ὄντα παραγεγνημένον Ἀθήνηθεν εἰς Λακεδαίμονα ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος λέγειν εἰς τὴν ἀνδρῶντιν ἀπιέναι. — (83) Diogenes Laertius lib. VI, 59 : ἐπανήχρητο εἰς Λακεδαίμονος εἰς Ἀθήνας πρὸς οὖν τὸν πωθόμενον, Ποῖ καὶ πόθεν; Ἐκ τῆς ἀνδρῶντιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνίτιν. — (84) Plutarchus vit. Lycurg. cap. 30, vol. I, p. 142 ed. Hutten. : Ἀντισθένης δὲ ὁ Σωκρατικός ἀπὸ τῆς ἐν Λεύκτραις μάχης ὄρων τοὺς Θεβαίους μέγα φρονούντας οὐδὲν αὐτοῦ εἶρη διαφέρειν παιδαρίων ἐπὶ τῷ συγκαθῆναι τὸν παιδαγωγὸν γαυριῶντων. — (85) Diodorus Siculus lib. XV cap. 76 : ὑπῆρξαν δὲ κατὰ τοὺτους τοὺς χρόνους ἄνδρες κατὰ παιδείαν αἰτίοι μνήμης Ἰσοκράτης τε ὁ ῥήτωρ καὶ οἱ τοῦτου γεγνημένοι μαθηταὶ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος, ἔτι δὲ Ἀναξίμανης ὁ Λαμφιακῆς καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος, ἔτι δὲ τῶν Πυθαγορικῶν φιλοσόφων οἱ τελευταῖοι, Ξενοφῶν τε ὁ τῆς ἱστορίας συγγραφεύμενος ἔσχατογράφως ὢν, Ἀριστοπύππος τε καὶ Ἀντισθένης. — (86) Eudocia in Villoison. Anecd. Græc. Vol. I p. 56 : ἐτελεύτησε δὲ Ἀθήνησιν ἔβδομηκοντούτης γενόμενος. — (87) Idem statuit Chappuis in commenta-

ret annos. Fama est eum tabe absumptum esse (88). Cæterum postquam morbo implicatus acerrimis doloribus premi cæpit, volenti hisce molestiis liberari gladiolum Diogenes porrexit. Verum ille ex Socratis (89) præcepto voluntariam mortem fugiens rejecto pugione vitam naturæ reddidit.

Antisthenem quasi majorum gentium Socraticum fuisse, inter omnes convenit (90); quam gloriam magna ex parte tam animi excellentia et magnitudine quam libris mundissimo ac nitidissimo orationis genere scriptis consecutus est. Quippe non solum moralem philosophiam in qua cæteri Socratici habitaverunt, sed etiam artem oratoriam, disserendi subtilitatem, grammaticam, physicam litterarum monumentis tradidit. Probat hoc cum alii veterum auctorum loci (91) tum index librorum a Diogene Laertio servatus. Neque vero cuiquam id mirum videbitur reputanti, Cynicorum principem, antequam Socratem audiret, diutissime cum sophistis versatum cuidam artium et litterarum varietati inservire destinasse. Ac multi quidem ejus commentarii et sophisticæ disciplinæ alumnum indicant et ab adolescente confici potuerunt, sed eum postea quoque pristinae institutionis memorem fuisse, docent libelli contra Platonem scripti (περὶ τοῦ ἀντιλέγειν), quibus illud Protagoreum, nulli sententiæ contradici posse, defendit. Dictionis Antisthenæ præstantia duabus maxime rebus cernebatur, verborum sententiarumque luminibus

tionē de Antisthene p. 178. — (88) Diog. Laert. VI, 18 : ἐτελεύτησε δὲ ἀρρώστιας, ὅτε καὶ Διογένης εἰσὶν πρὸς αὐτὸν, ἔφη, Μῆτι χρεῖα φίλου; Καὶ ποτε παρ' αὐτὸν χειρῖδιον ἔχων εἰσῆλθε; τοῦ δ' εἰπόντος, Τίς ἂν ἀπολύσαι με τῶν πόνων; δείξας τὸ χειρῖδιον ἔφη, Τοῦτο. Καὶ ὅς, Τῶν πόνων, εἶπον, οὐ τοῦ ζῆν. Ἐδοκεῖ γὰρ πως μαλακώτερον φέρειν τὴν νόσον ὑπὸ φιλοζωίας. Καὶ ἔστιν ἡμῶν εἰς αὐτὸν οὕτως ἔχον Τὸν βίον ἦσθα κύων, Ἀντισθένης, ὡς περὶ κύνος, ὥστε ἄκασι κραδίην ῥήμασιν, οὐ στόμασιν. Ἄλλ' ἔθανες φθισικός. Τάχ' ἔρεῖ τις ἴσως, Τί δὲ τοῦτο; πάντως εἰς Ἀθήνη δαί τιν' ὀδηγὸν ἔχειν. Julianus Orat. VI p. 181 A, quem transscripsit Suidas v. Ἀντισθένης ἀρρώστωντι Ἀντισθένη μακρὰν καὶ δυσανάκλητον ἀρρώσταν ὁ Διογένης χειρῖδιον ἐπέδοκεν, εἰπὼν, εἰ φίλου χρεῖς ἐσσις ὑπουργίας. Οὕτως ὡςτο ἐκείνους οὐδὲν ἀλγεῖν τὸν θάνατον, ὥστε γενέσθαι τὴν ἀρρώσταν τρυφὴν αὐτοῦ γρημα. Schol. ad Luciani Parasit. § 57 : τοὺς δὲ ἀπὸ δυσουρίας φθίνησαντας, ὡς Ἀντισθένης. Eudocia in Villoison. Anecd. Græc. Vol. I p. 56. — (89) Cf. Plato Phæd. p. 61. C. seq. — (90) Diogenes Laertius lib. II, 47 : τῶν δὲ διαδεξαμένων αὐτὸν τῶν λεγομένων Σωκρατικῶν οἱ κορυφαῖοτατοι μὲν Ἰδάτων, Ξενοφῶν, Ἀντισθένης. Gellius lib. XIV, 1 : « ut existant per hujuscemodi stellarum concusiones et similitudines Socrate simul et Antisthenæ et Platonis. » — (91) Hieronymus contra Jovin. II, 14 : « innumerabiles ejus libri, quorum alios philosophico, alios rhetorico genere conscripsit. » Timon antem sillographus eum ob librorum multitudinem παντοσυχὴ φλέδονα vocavit, teste Diogene Laertio lib. VI, 18. Vid. Phil. Græc. Fragm. vol. I p. 96.

ac figuris, quia ab ineunte adolescentia id unum egerat Cynicus, ut Gorgiæ quam simillimus videretur (92). Namque in dialogis eum, inprimis in libro de Veritate atque in Admonitionibus, oratorio dicendi genere usum esse testificatur Diogenes Laertius. Neque tamen verisimile est, Antisthenem ad solum Gorgiam imitandum se contulisse, sed optima quæque ab aliis etiam mutuatum novum pro suo ingenio sermonis genus effinxisse suspicamur. Hinc frequens ejus apud rhetores et grammaticos mentio qui eum pure et eleganter scripsisse judicant. Aristoteles (93) in libris rhetoricis translationis exemplum ex Antisthene profert. Idem (94) in tertio de Republica volumine exponens in civitate, quæ ab optimatibus regatur, nullis eos legibus teneri, Cynicorum principis de leonibus et leporibus narratiunculam commemorat. Dionysius Halicarnassensis (95) sublimiorem Thucydidis orationem cum attico stilo, qualis in cæterorum qui belli Peloponnesiaci tempore vixerunt scriptorum libris fuit, comparans nominatim citat Andocidem, Antiphontem, Lysiam, Critiam, Xenophontem, Antisthenem. Demetrius Phalereus (96) gravitatis effectricem vocem gravissimam in fine positam esse docens, quia mediæ enuntiationi inserta hebetetur, Antisthenis dictum quoddam refert. Epictetus (97) Platonicum et Xenophontem sermonis genus cum Antisthene contendens : θαυμαστός, inquit, άνθρωπε, γράφεις, καὶ σὺ μεγάλοις εἰς τὸν Ξενοφώντος χαρακτῆρα, σὺ εἰς τὸν Πλάτωνος, σὺ εἰς τὸν Ἀντισθένης. Similiter Fronto (98) : « Diodori tu et Alexini verba verbis Platonis et Xenophontis et Antisthenis anteponis? » et Longinus (99) qui Æschinem adjicit : « τῷ μὲν γὰρ Πλάτωνι καὶ τῷ Ξενοφῶντι, Αἰσχίνῃ τε καὶ Ἀντισθένῃ περιτιτῶς διαπέπνηται καὶ ἱκανῶς ἠκρίβωται ». Porro Julianus (100) de fabularum usu in controversiis ethicis dispu-

— (92) Quidam ejus verborum linus redolent sophistas. Vid. fragm. 77. 93. 95. Huc pertinet etiam illud apophthegma, quod Diogenes Laertius lib. VI, 24 Diogeni Sinopensi, Plutarchus de Stoic. repugn. XIV, 7 similibus verbis Antistheni assignat : εἰς τὸν βίον παρασκευάσθαι δεῖν λόγον ἢ βρόγον. — (93) Vid. fragm. 68. — (94) Vid. fragm. 66. — (95) Dionysius Halicarnassensis in Jud. de Thuc. cap. 51 p. 941 ed. Reisk. : πρὸς δὲ τοὺς ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον βίον ἀναφέροντας τὴν Θεουκιδίδου διαλέκτων, ὡς δὴ τοῖς τότε ἀνθρώποις οὐσαν συνῆθη, βραχὺς ἀπόρησι (sic leg. pro ἀπέρησι) μοι λόγος καὶ σαφής, ὅτι, πολλῶν γενομένων Ἀθῆναισι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ῥητόρων τε καὶ φιλοσόφων, οὐδεὶς αὐτῶν κέρρηται ταύτῃ τῇ διαλέκτῳ, οὐδ' οἱ περὶ Ἀνδοκίδην καὶ Ἀντισθένη καὶ Ἀυσίαν ῥήτορες, οὐδ' οἱ περὶ Κριτίαν καὶ Ἀντισθένη καὶ Ξενοφῶντα Σωκρατικοί. — (96) Vid. fr. 67. — (97) Epictetus Dissert. II, 17, 35. — (98) Fronto de eloq. p. 86 ed. Niebuhr. — (99) Longinus περὶ εὐρέσεως in Rhetor. Gr. vol. IX p. 559 ed. Walz. — (100) Julianus

tans, sententiam suam optimorum scriptorum Xenophontis, Platonis, Antisthenis auctoritate et exemplo confirmat. Ait enim : « οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ξενοφῶν φαίνεται καὶ Ἀντισθένης καὶ Πλάτων προσχρησάμενος πολλαχῶς τοῖς μύθοις. » Phrynichus (101) denique grammaticus puri et attici sermonis normam ac regulam optimaque exempla, præter Platonem et Demosthenem, tum Critiam Callæschri filium, tum duos Antisthenis libros de Cyro ac de Odyssea vocat. Verum in hac tanta elegantia peculiare quasdam voces usurpavit Antisthenes, quas diligenter grammatici explicuerunt (102), ut vel hinc colligendum sit, qualem quantumque scriptorem Cynicum existimaverint.

Ad eloquentiæ lumina quibus omnem materiam ornaverant Antisthenes accedebat ipsarum rerum, in quibus versabantur ejus commentarii, gravitas et majestas. Itaque Zeno Stoicus eum contra obtrectatorem defendit, neque quæ minus bene, sed quæ bene dixerit spectari vult (103). Theopompus vero Chius (104) hunc solum ex omnibus Socraticis ad cælum laudibus extulit, attribuens ei temperatam suavitate gravitatem, qua quemlibet ad suam sententiam traduceret, hasque virtutes etiam in scriptis ejus comparere Diogenes Laertius testatur. Quin etiam Theopompus adeo Cynicum admiratus est, ut cæteros agrestes præ illo putare videretur. Serio enim Platonem in nonnullis dialogis Antisthenis scriinia compilasse contendit (105). Quod quamvis nemo credat, tamen quanta apud Græcos Antisthenis auctoritas fuerit, indicio est. Idem judicandum de Diogenis Laertii loco, ubi Æschines Socraticus lectis quibusdam Antisthenis voluminibus alienam sapientiam sibi arrogasse perhibetur (106). Cicero Antisthenis libros diligentem evolvit, licet acumen magis quam eruditionem

orat. VII pag. 215 C. Cf. p. 209 A. et 217 A. — (101) Vid. fragm. 8. — (102) Vid. fragm. 18. 19. 20. — (103) Diog. Laert. lib. VII, 19. — (104) Diog. Laert. lib. VI, 14 : τοῦτον μόνον ἐκ πάντων Σωκρατικῶν Θεόπομπος ἐπαινεῖ καὶ φησὶ δεινὸν τε εἶναι καὶ δι' ὀμύλιας ἐμμελοῦς ὑπαγαγέσθαι πάνθ' ὄντιον. Ἄηλον δ' ἐκ τῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ Ξενοφῶντος συμποσίου. — (105) Athenæus lib. XI p. 508 C : καὶ γὰρ Θεόπομπος ὁ Χίος ἐν τῷ κατὰ τῆς Πλάτωνος διατριβῆς τοὺς πολλοὺς, φησὶ, τῶν διαλόγων αὐτοῦ ἀγρίους καὶ ψευδεῖς ἀν τις εὐροῖ ἀλλοτρίους δὲ τοὺς πλείους, ὄντας ἐκ τῶν Ἀριστοτελῶν διατριβῶν, ἐνίοις δὲ καὶ τῶν Ἀντισθένης, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν Βρύσωνος τοῦ Ἡρακλεώτου. — (106) Diogenes Laertius lib. II, 60-61 : διεβάλλετο δ' ὁ Αἰσχίνης καὶ μάστιγ' ὑπὸ Μενεδῆμου τοῦ Ἐρατρίους, ὡς τοὺς πλείστους διαλόγους, ὄντας Σωκρατικούς, ὑποβάλλοιτο, λαμβάνων παρὰ Ξενοφάνους. Ἴν' αἱ μὲν καλούμενοι Ἀκέραιοι σφόδρ' εἰσὶν ἐκλελυμένοι καὶ οὐκ ἐπιφαίνοντες τὴν Σωκρατικὴν εὐτονίαν, οὗς καὶ Πεισίστρατος ὁ Ἐφέσιος ἔλεγε μὴ εἶναι Αἰσχίνου. Καὶ τῶν ἐπὶ τὰ δὲ τοὺς πλείστους Ἡερατῆος φησὶ Πασαρῶντος εἶναι

in eo esse fateatur. Nam (107) Κύρος δ' ε', inquit, mihi sic placuit, ut cætera Antisthenis, « hominis acuti magis quam eruditi ». Lucianus (108) ejus ingenii monumenta cum Platonis operibus conferre non veretur. Nimirum hæc ejus verba sunt : τὰ τοιαῦτα βιβλία ἔχον τί μάλιστα ἀναγινώσκεις; τὰ Πλάτωνος; τὰ Ἀντισθένους; Postremo Panætius (109) inter omnes Socraticorum dialogos eos duntaxat genuinos esse statuit, qui essent Platonis, Xenophontis, Antisthenis, Æschinis; id quod probat Antisthenem in principibus Socraticæ sectæ scriptoribus numeratum esse. Probabile est plurimos Antisthenis libros fuisse dialogos, in quibus Socrati plerumque ita primas dederit partes, ut subtilis disputatoris personam sustineret. Hoc videlicet e nonnullis Diogenis Laertii locis cogendum esse arbitramur (110), velut lib. III, 35 : ἔγραψε διάλογον κατὰ Πλάτωνος, item lib. VI, 1 : Ἦεν τὸ ῥητορικὸν εἶδος ἐν τοῖς διαλόγοις ἐπιφέρει, καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἀληθείᾳ καὶ τοῖς Προτρεπτικοῖς. Cf. lib. II, 64. Accedit quod aliquot fragmenta e dialogis petita esse apparet (111). Ab his diversas fuisse existimamus orationes ac cætera ejus scripta de quibus infra agemus.

Quæritur autem inprimis, sintne Antisthenis duæ declamationes quæ sub ejus nomine feruntur ac sæpius a viris doctis editæ sunt. Earum altera inscribitur Αἴας, altera Ὀδυσσεύς. Utramque jam noverat Diogenes Laertius (112), primo operum Antistheneorum volumini cum alia inserta fuisse dicens, tum Αἴαντα ἢ Αἴαντος λόγον et Ὀδυσσεύα ἢ περὶ Ὀδυσσεύς. Sunt vero orationuiculae, quibus Ajax et Ulixes apud judices super armis Achillis litigantes inducuntur. Quamobrem fuerunt qui eas ad Antisthenem auctorem referrent, præsertim quum sophisticò sermonis genere, quo contraria contrariis et verba verbis altera ex

parte respondent, scriptas esse viderent. Neque negandum in utraque orationuicula quadam doctriinæ Antistheneæ vestigia deprehendi. Tale est quod dicit Ajax p. 664 ed. Bekker. : ἐγὼ μὲν οὖν ὑμῖν λέγω τοῖς οὐδὲν εἶδῶσι κριταῖς καὶ δικασταῖς, μὴ εἰς τοὺς λόγους σκοπεῖν περὶ ἀρετῆς κρίνοντας, ἀλλ' εἰς τὰ ἔργα μᾶλλον. Καὶ γὰρ ὁ πόλεμος οὐ λόγῳ κρίνεται, ἀλλ' ἔργῳ· οὐδ' ἀντιλέγειν ἕξεισι πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' ἡ μαχομένους κρατεῖν ἢ δουλεύειν σιωπῇ. Hæc enim sententia comparari potest cum Antistheneo dogmate apud Diogenem Laertium lib. VI, 11 : τὴν τε ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μῆτε λόγων πλείστον δεομένην μῆτε μαθημάτων, et cum altero illo : οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν, apud Aristotelem Metaph. lib. IV, 29. At neutra oratio Antisthene digna, sed a recentioris ætatis sophista Gorgia discipulo supposita videtur. Adde quod veterum scriptorum auctoritate constat (113), priores sophistas Gorgiae æquales orationum suarum argumenta singularum rerum laudes vituperationesque esse voluisse, ac totum oratoris officium uno demonstrativo causarum genere contineri existimasse. Nam circa Demetrii Phalerei tempus demum dici cæptas esse orationuiculas ad fori imitationem fictas ideoque ad genus judiciale pertinentes, locuples testis Quintilianus (114) docet. Quod si verum est, declamationes de quibus hic agitur subditiçie sunt. Idem dicendum de mutuo epistolarum usu quem Antisthenes cum Aristippo habuisse traditur. Neque enim quidquam ineptius excogitari potest illis litteris (115), quibus Antisthenes Aristippo ætatem cum tyrannicis actam et luxuriam objicit. Verum iste Pseudoaristippus in epistola (116), qua amici litteris respondet, haud minus inepta loquitur. Itaque hæc quoque epistolia posterioribus sæculis conficta esse facile adducor ut credam.

Accedimus ad librorum indicem quem Diogenes Laertius servavit, cum eoque aliorum scriptorum de nobilissimis Cynici libris testimonia jungemus. Digesta autem erant Antisthenis opera in decem tomos (117), quæ distributio procul dubio non philosopho ipsi, sed grammaticis Alexandrinis vel Pergamenis (118) debetur, qui primo titulo multorum librorum alterum vel etiam tertium addiderunt, ut περὶ λέξεως ἢ περὶ

τοῦ Ἑσπερικοῦ, εἰς τοὺς Αἰσχίνου δὲ κατατάξει. Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀντισθένους τὸν τε μικρὸν Κύρον καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐλάσσου καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ τοὺς τῶν ἄλλων δὲ ἐσκενωώρηται. — (107) Cicero Epist. ad Attic. lib. XII, 38. — (108) Lucianus adv. indoct. cap. 27. — (109) Diogenes Laertius lib. II, 64 : πάντων μάλιστα τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων Παναίτιος ἀληθεῖς εἶναι δοκεῖ τοὺς Πλάτωνος, Ξενοφόντος, Ἀντισθένους, Αἰσχίνου· διατάξει δὲ περὶ τῶν Φαίδωνος καὶ Εὐκλείδου. Conf. lib. II, 85. — (110) Athenæus lib. XI, p. 507 A : ἀλλὰ μὲν οὐδ' Ἀντισθένην ἐπιαιῶ. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος πολλοὺς εἰπὼν κακῶς οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος ἀπέσχετο, ἀλλὰ καλέσας αὐτὸν φορητικῶς Σάθωνα τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἐπιγραφὴν διάλογον ἐξείδωκεν. Id. lib. V, p. 220 D : ὁ δὲ πολιτικῶς αὐτοῦ διάλογος ἀπάντων καταδρομῆν περιέχει· τῶν Ἀθήνησι ὁμηγογῶν, ὁ δ' Ἀργέλαος Γοργίου τοῦ ῥήτορος, ἢ δ' Ἀσπασία τῶν Περικλέους υἱῶν Ξανθίππου καὶ Παράλου διαβολῆν. — (111) Epictetus Dissert. IV, 5, 20 : τί οὖν λέγει Ἀντισθένης, οὐδέποτε ἤκουσας; « βασιλικόν, ὃ Κύρε, πράττειν μὲν εὖ, κακῶς δ' ἀκούειν. » Conf. fragm. 63. —

(112) Diogenes Laertius lib. VI, 15. — (113) Cicero Brut. cap. 12. — (114) Quintilianus lib. II, cap. 4, 41 : « nam fictas ad imitationem fori consiliorumque materias apud Græcos dicere, circa Demetrium Phalærea institutum fere constat. » — (115) Vid. fragm. 51. — (116) Socratis et Socraticorum epist. p. 16 ed. Orell. — (117) Diogenes Laertius lib. VI, 15 : φέρονται δ' αὐτοῦ συγγράμματα τόμοι δέκα κτλ. Suidas v. Ἀντισθένης· οὗτος συνέγραψε τόμους δέκα. Eudocia in Villosion. Anecd. I. p. 56. — (118) Cf. Ritschl. de

χαρακτήρων. Sed ut qualia doctissimi viri de singulis philosophiæ litterarumque partibus merita fuerint, ab omnibus intelligatur, non illorum voluminum ordinem sequemur, sed scripta ejus generatim disposita exhibebimus. Qua in re multa menda quibus Laertii oratio scatet probatis magna ex parte aliorum conjecturis aut nostro Marte corrigemus.

I. Scripta rhetorica.

Comprehensa erant omnia tomo primo atque hæc fuisse feruntur :

(1) περὶ λέξεως ἢ περὶ χαρακτήρων. De dicendi generibus.

(2) Λίτας ἢ Αἰάντος λόγος.

(3) Ὀδυσσεὺς ἢ Ὀδυσσεύς λόγος (119).

(4) Ὁρέστου ἀπολογία ἢ περὶ τῶν δικογράφων.

(5) Ἴσογραφία ἢ Λυσίας καὶ Ἴσοκράτης.

Ita scribendum videtur pro membranarum lectione Ἴσογραφία ἢ Δεσίας ἢ Ἴσοκράτης. Cæterum jam Wytenbachius ad Plutarchi Moral. p. 390 ed. Oxon. pro Δεσίας legi jusserat Λυσίας. Fuerunt etiam (120) qui delecto nomine Ἴσογραφία quartum titulum Ὁρέστου ἀπολογία, quintum autem περὶ τῶν δικογράφων ἢ Λυσίας καὶ Ἴσοκράτης esse arbitrentur. Sed res incerta est.

(6) Πρὸς τὸν Ἴσοκράτους Ἀμάρτυρον. Est enim inter Isocrateas oratio una et vicesima quæ inscribitur πρὸς Εὐθύνοῦν Ἀμάρτυρος, quod vocabulum causam sine testibus agi declarat. Eam igitur orationem Antisthenes composito libello exagitavit. Quum autem in illa causa quaeratur de pecuniâ deposita (παρακαταθήκη), vero proximum est Isocratem ad Antisthenis cavillationes respondisse his verbis quæ exstant in Panegyrico [§ 88] : τοὺς δὲ τῶν λόγων ἀπισθητοῦντας (χρη) πρὸς μὲν τὴν παρακαταθήκην καὶ περὶ τῶν ἄλλων οὖν νῦν φλυαροῦσι παύσθαι γράφοντας, πρὸς δὲ τοῦτον τὸν λόγον ποιεῖσθαι τὴν ἀμιλλαν καὶ σκοπεῖν ὅπως ἀμεινον ἐμοῦ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐροῦσιν, ἐνθυμουμένους ὅτι τοῖς μεγάλα ὑπισχνουμένοις οὐ πέρι περὶ μικρὰ διατρέβειν κτλ.

II. Scripta dialectica.

Continebantur tomo VI et parte tomi VII.

(7) Ἀλήθεια. Apparet Antisthenem illam quam composuerat philosophiæ formulam hoc potissimi-

biblioth. Alexandr. p. 135 seq. — (119) Cobetus inseruit ἢ quod desideratur in membranis. — (120) Ad. Müller in dissertatione de Antisthene pag. 35. — (121) Plato Theæt. p. 202 A : νῦν δὲ ἀδύνατον εἶναι ὅτι οὖν τῶν πρώτων ἐβλή-

mo opere explicasse. Vid. fragm. 46. 47. 48. 49. 50.

(8) περὶ τοῦ διαλέγεσθαι ἀντιλογικός.

(9) Σάθων ἢ περὶ τοῦ ἀντιλέγειν α' β' γ'. Vid. fragm. 41. 42. 43. 44. 45.

(10) περὶ παιδείας. De disserendi ratione.

(11) περὶ παιδείας ἢ ὀνομάτων α' β' γ' δ' ε'. Quum Antisthenes sublata definitione nihil ulli rei præter rem ipsam tribui vellet (121), ad singularem vim naturamque aperiendam solum nomen accommodatum esse videbatur. Quocirca postulare debebat, ut suum cuique rei et aptissimum nomen imponeretur. Itaque omnis eruditionis initium nominum considerationem esse dixit, ideoque de vera vocabulorum significatione quinque hujus operis libris et eo quod sequitur opusculo exposuit. Vide fragm. 39. 40.

(12) περὶ ὀνομάτων χρήσεως ἢ ἐριστικός (122).

(13) περὶ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως.

(14) περὶ δόξης καὶ ἐπιστήμης α' β' γ' δ'.

(15) δόξαι ἢ ἐριστικός.

(16) περὶ τοῦ μανθάνειν προβλήματα.

III. Scripta physica.

(17) περὶ ζώων φύσεως. Hic liber tomo secundo insertus erat, reliqui tomo septimo.

(18) περὶ τοῦ ἀποθανεῖν.

(19) περὶ ζωῆς καὶ θανάτου.

(20) περὶ τῶν ἐν Ἄδου. Exploratum nobis est edidisse plures veterum de inferis commentarios, quibus eorum historiam tractarunt, qui pro mortuis habiti in vitam redierunt. Vide Democriti fragmenta p. 114 seq. Sed quale Antisthenis volumen fuerit, declarare non audemus. Possis tamen suspicari, eum ibi de animarum immortalitate disputasse atque eo referre sententiam, eujus meminit Scholiastes Venetus ad Iliad. lib. XXIII, 65. Fertur enim Antisthenes contendisse, animas ad corporum in quibus inclusæ sunt similitudinem esse conformatas. Vide fragm. 33.

(21) περὶ φύσεως α' β'. Sine controversia hic liber idem est, quem Cicero et Lactantius Physicum vocant. Vid. fragm. 24.

(22) ἐρώτημα περὶ φύσεως α' β'.

IV. Scripta moralia et politica.

Libri, quos de moribus ac de republica scripsit Antisthenes, non solum numero, sed etiam auctoritate et gravitate cæteris ejus ingenii mo-

ναὶ λόγῳ· οὐ γὰρ εἶναι αὐτῷ ἀλλ' ἢ ὀνομάζεσθαι μόνον ἔνομα γὰρ μόνον ἔχειν. — (122) ἢ ejecit Cobetus. —

numentis præstant. Primum autem locum obtinebant illi commentarii quorum alteri Hercules, alteri Cyri nomen habebat. His enim Cynicus moralis philosophiæ præcepta tradiderat, ita ut inprimis laborem bonum esse Hercules ac Cyri exemplis ad imitandum propositis doceret (123). Ac Diogenes quidem Laertius testatur tres fuisse libros, quos ille Cynicorum patrono dedicasset :

(23) Ἡρακλῆς ὁ μεῖζων ἢ περὶ ἰσχύος (tom. IV.)

(24) Ἡρακλῆς ἢ περὶ φρονήσεως ἢ ἰσχύος (tom. X).

(25) Ἡρακλῆς ἢ Μίδα (tom. X) (124).

Sed fortasse unus idemque liber fuit, qui tamen varie ab antiquis auctoribus inscriberetur. Nam si tres ejus partes fuisse statuimus, unam de fortitudine, aliam de prudentia, tertiam de Hercule et Mida i. e. de virtute et libidine, quas inter se comparatas esse Welckerus conjecit : quæcunque olim exstant Hercules capita, ex eodem opere deprompta fuisse verisimile est. Vid. fragm. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Adde sententiam quam ex eodem volumine servavit Scholiastes ad Germanici Aratea vol. II, p. 87 ed. Buhl. « Cujus (Chironis) hospitio quum Hercules uteretur, sicut Antisthenes dicit, e pharetra sagitta lapsa dicitur pedem ejus vulnerasse ».

Diogenes Laertius duos libellos enumerat :

(26) Κῦρος (t. IV).

(27) Κῦρος ἢ περὶ βασιλείας (t. V). Idem alio loco (125) commemorat Antisthenis minorem Cyrum, ex quo colligimus etiam majorem existisse. Nescio an ille, qui cum Hercule majore totum IV implebat, major inscriptus fuerit alter qui quinto continebatur, minor. Athenæus (126) quoque duo Cyros Antisthenis discernit. Cicero autem (127) et Phrynichus (128) simpliciter Cyrum Antisthenis laudantes aut majorem tantum intellexisse aut minorem majoris partem habuisse videntur. Non diffiteor tamen Diogenis Laertii testimonium confirmari a Cicerone epist. ad Atticum XII, 38 ita scribente : « Κῦρος δ' ε' mihi sic placuit, ut cætera Antisthenis ». Nam apertum est δ' ε' esse signa numerorum IV et V, iisque quartum totum et quantum operum Antisthenis notari, in quibus duo Cyri inclusi erant. Vide fragm. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Fragmentis adjicio sententiam insertam Arsenii (129) Violario. Ibi enim Cyrus rex interrogatus, τί

ἀναγκαιότατον εἶη μάθημα, respondet : τὸ ἀπομαθεῖν τὰ κακὰ. Quod dictum quum iisdem fere verbis Antistheni assignatur (130), ex Cyro ejus sumtum esse existimandum est.

(28) Περὶ τῶν σοφιστῶν φυσιογνωμονικός (t. II). Ex hoc libro pauca verba affert Athenæus (131), quæ sic latine verto : « etenim illæ porcellos invitos saginant ». Vid. fragm. 23. Unde viri docti conjecerunt, Antisthenem comparasse sophistas discipulis suis sapientiam inculcantes cum servis porcellos per vim saginantibus. Quidam etiam existimantur Cynicum Zopyri artem, qui Socratis ætate primus exstitit physiognomon (132), ad deridendos sophistas adhibuisse. Verum hæc neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est.

(29) περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀνδρείας προτρεπτικός πρώτος, δεύτερος, τρίτος (t. II). Vid. fragm. 17. 18. 19. 20.

(30) περὶ Θεόγγινος δ' ε'. Cf. Theogn. p. LXXII ed. Welcker.

(31) Ἀσπασία (t. V). Vid. fragm. 15. 16.

(32) περὶ νόμου ἢ περὶ πολιτείας (t. III). Vid. fragm. 22. Possis eo referre etiam fragm. 89. 90. 66. 129. 99. 104. Cf. Diog. Laert. lib. VI, 8.

(33) Ἀρχέλαος ἢ περὶ βασιλείας (t. X). Patet egisse Antisthenem de regno librumque suum Archelai, Macedonum regis, nomine affecisse. Qui quum cædibus indignissimis maximisque editis rerum potitus esset, tamen litterarum artiumque fautor exstitit. In Platonis Gorgia autem p. 470 D seq. Polus, sophistæ discipulus, Archelai exemplo docere aggreditur, ad vitam beatam nihil interesse, justene facias nec ne. Similiter Gorgia ipse fortasse de Archelao judicaverat, ideoque ab Antisthene vituperatus est. Namque Antisthenis Archelaus Gorgiæ insectationem continebat, cujus rei testem Athenæum habemus. Vid. fragm. 21.

(34) περὶ παιδοποιίας ἢ περὶ γάμου ἐρωτικός (t. II). Abhorruisse Cynicus a legitimo matrimonio, quippe quò sapientis libertatem opprimi censerent, res est certissima. Sic igitur ipse judicat Antisthenes in Xenophontis Convivio IV, 38. Itaque ad hunc librum referimus omnes ejus locos quibus matrimonium dissuadere et Venerem vulgivagam commendare videtur. Cf. fragm. 93. 94. 35. 36.

(35) περὶ ἀγαθοῦ (t. III). Hoc libro Antisthe-

(123) Vid. fragm. 12. — (124) Welckerus Mus. Rhen. 1833 p. 592 legi vult Ἡρακλῆς καὶ Μίδα. — (125) Diogenes Laert. II, 61 : ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀντισθένοῦς τὸν τε μικρὸν Κῦρον καὶ τὸν Ἡρακλῆα τὸν ἐλάσσονα καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ τοὺς τῶν ἄλλων ὅς ἐσκευώρηται. — (126) Athenæus V, p. 220 C. — (127) Cicero epist. ad Attic. XII, 38. — (128) Phrynichus ap. Phot. CLVIII, p. 326. — (129) Arsenius viol.

p. 502 ed. Walz. cf. Philol. VI p. 578. 579. — (130) Diogenes Laertius lib. VI, 7 : ἐρωτηθεὶς τί τῶν μαθημάτων ἀναγκαιότατον, εἶρη, τὸ κακὰ ἀπομαθεῖν. Cf. Stob. Append. e Cod. Flor. 16, 33 p. 403 ed. Gaisf. — (131) Athenæus lib. XIV, p. 656 F. — (132) Cic. de Fat. c. 5. Tuscul. IV,

nem de divitiarum, voluptatum, gloriae contemptu omninoque de rerum omnium humanarum despicientia disseruisse suspicor, ita ut nihil præter virtutem paupertatemque in bonis ducendum esse demonstraret. Conf. Xen. Conviv. IV, 34 seq. Stob. Flor. I, 30. X, 42. Diogenes Laertius lib. VI, 106, VI, 11; VI, 3.

(36) περὶ ἀνδρείας (t. III).

(37) περὶ νόμου ἢ περὶ καλοῦ καὶ δικαίου.

(38) περὶ ἐλευθερίας καὶ δουλείας (t. III). Probabile est Antisthenem ita de libertate ac servitute disputasse, ut sapientem solum esse beatum cæterorumque dominum, solum etiam liberum, etiamsi servus foret, ostenderet. Cf. Diog. Laert. lib. VI, 29 seq. 74 seq.

(39) περὶ πίστεως (t. III).

(40) περὶ ἐπιτρόπου ἢ περὶ τοῦ πεῖθεσθαι (t. III).

(41) περὶ νίκης (t. III).

(42) οἰκονομικός (t. III).

(43) κύριος ἢ ἐρώμενος (t. X).

(44) κύριοι ἢ κατὰσχοποι (t. X).

(45) Μενέξενος ἢ περὶ τοῦ ἀρχεῖν (t. X). Menexenum Socratis discipulum ejusdem nominis dialogo, qui inter Platonicos non infimum locum obtinet, nobilitatum esse nemo ignorat. Quem quoniam Plato p. 234 A, B reipublicæ administrandæ cupidum fuisse prodit, non est quod refragemur viris doctis eundem Socratis discipulum ab Antisthene quoque celebratum esse putantibus.

(46) Ἀλκιβιάδης (t. X). Antisthenes non modo in altero Cyrorum maledixit Alcibiadi, sed etiam libro singulari totam ejus vitam exposuit. Cf. fragm. g. 10. 13. 14.

V. Homerica.

Antisthenem in Homero explicando operam consumsisse auctor est Dio Chrysostomus (133), idque tam Diogenes Laertii (134) testimonio, qui Homericos ejus libros partim octavo operum tomo, partim nono insertos fuisse ait, quam Homericis quæ exstant scholiis confirmatur (135). In his enim sæpius laudatur Antisthenes ejusque nunc fabularum explicatio nunc nominum enodatio commemoratur. Huc accedit Xenophontis (136) auctoritas, apud quem in Convivio eorum qui versus Homericos recitabant inscitiam ridet

37. — (133) Dio Chrysostomus orat. LIII p. 276 ed. Reisk. — (134) Diog. Laert. VI, 17-18. — (135) Vid. fragm. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 33. — (136) Xenophon Conviv. III, 6 : ἐκεῖνο δ' ἔφη ὁ Ἀντισθένης, λέληθέ σε, ὅτι καὶ οἱ βαψυδοὶ πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη; καὶ πῶς ἂν, ἔφη, λέληθοι, ἀκροώμενόν γε αὐτὸν ὀλίγου ἂν ἐκάστην

Antisthenes, contendens veram poetæ mentem et reconditum ejus verborum sensum ab illis non intelligi. Præterea Dio Chrysostomus (137) testatur Antisthene judice Homerum in aliis rebus sententiam suam expromere ausum esse, in aliis ad communem hominum opinionem accommodate loquentem ea quæ sentiret allegoria obscurasse. Itaque Stesimbroti, Anaximandri, Democriti aliorumque vestigiis ingressus Antisthenes in interpretando Homero ita versatus est, ut quæ philosophiæ præcepta fabulis continerentur, doceret. Qua in re eum moralis philosophiæ potissimum et physicæ rationem habuisse nemo non videt. Fidem facit Clementis Alexandrini (138) locus, ubi Cynicus Amorem deum esse negat ejusque nomine animi humani affectionem significari vult. Antisthenis exemplum autem secuti sunt Diogenes et Crates, per quem similis allegoriarum Homericarum fabularumque explanatio ad Stoicos propagata est. Neque vero perpetuum commentarium in Homericis carmina composuit Cynicorum princeps, sed singulos tantum locos suo more enarravit. Quocirca libros modo de Calchante, modo de Circe, modo de Minerva vel de aliis sive diis sive hominibus sive rebus scripsit. Ex his quæ supersunt fragmenta infra proponam. Restat ut commentationes Homericas quæ vel octavo vel nono operum tomo comprehensæ erant, sigillatim perenseam. Liquet vero in scriptorum indice quem exhibet Diogenes Laertius ordinem quandam cerni, ita ut in priorem tomum relata sint opuscula aut ad totum hoc interpretationis genus pertinentia, velut de ipso Homero ejusque interpretibus, de arte musica, aliis, aut ad Iliadem spectantia, in posteriorem libros de Odyssea conscriptos. Comparebant igitur in octavo tomo hæcce :

(47) περὶ μουσικῆς.

(48) περὶ ἐξηγητῶν.

(49) περὶ Ὀμήρου.

(50) περὶ ἀδικίας καὶ ἀσεβείας. Videtur referri ad principium Iliadis, ubi Agamemno Chrysen filiam redempturum cum ignominia repellit post-

ἡμέραν; οἰσθά τι οὖν ἔθνος, ἔφη, ἡλιώτερον βαψυδῶν; οὐ μὰ τὸν Δί, ἔφη ὁ Νικήρατος, οὐκ οὖν ἔμοιγε δοκεῖ. Δῆλον γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται. Σὺ δὲ Στῆσιμβρότω τε καὶ Ἀναξιμάνδρῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ποῦ δίδωκας ἀργύριον, ὥστε οὐδὲν σε τῶν πολλοῦ ἀξίων λέληθε. — (137) Dio Chrysostomus or. LIII p. 276 ed. Reisk. : ὁ δὲ λόγος οὗτος Ἀντισθένης; ἐστὶ πρότερον, ὅτι τὰ μὲν δόξα, τὰ δὲ ἀληθεῖα εἰρηται τῷ ποιητῇ. — (138) Clemens Alexandrinus Strom. II, 20, p. 485 ed. Potter. : τὸν τε ἔρωτα κακίαν φησὶ φύσεως, ἧς ἦττους ὄντες οἱ κακοδαίμονες θεῶν τὴν νόσον καλοῦσιν. Cf. Julian. orat. VII, p. 209. 215. 217. —

eaque reddita Chryseide Achilli Briseidem injuste eripit.

(51) περὶ Κάλχαντος.

(52) περὶ κατασκόπου. Perspicuum est Dolonem speculatorem intelligi, de quo decimo Iliadis libro agitur.

(53) περὶ ἡδονῆς. Fortasse interpretandum : *de voluptate quæ auditu et cantibus percipitur*, ut sit περὶ τῆς δι' ἀκροαμάτων ἡδονῆς.

Tomus nonus autem hosce libellos continebat :

(54) περὶ Ὀδυσσεύς. Hunc mirifice laudat Phrynichus. Vid. Fragm. 8.

(55) περὶ τῆς βάρθου. Sunt qui Mercurii potius virgam (Odys. lib. V, 47-48) τῆ τ' ἀνδρῶν ὄματα θέλει, ὃν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντα ἐγείρει, quam Circes (lib. X, 238) vel Minervæ (lib. XIII, 429) significari putent. At incerta res est.

(56) Ἀθηνᾶ ἢ περὶ Τηλεμάχου.

(57) περὶ Ἑλένης καὶ Πηνελόπης.

(58) περὶ Πρωτέως. Commentatio hæc ad Odys. lib. IV, 384 seq. pertinebat.

(59) Κύκλωψ ἢ περὶ Ὀδυσσεύς. Ex hoc volumine petium videtur quod interpretes græci ad Odys. lib. IX, 525 Antistheni ascribunt. Vid. fragm. 29. Fortasse etiam fragm. 26 et 27, quibus Ulixis sapientia egregie laudatur, in eodem volumine olim legebantur.

(60) περὶ οἴνου χρήσεως ἢ περὶ μέθης ἢ περὶ τοῦ Κύκλωπος. Vid. fragm. 34.

(61) περὶ Κίρκης.

(62) περὶ Ἀμυριαράου. Hunc libellum ad Odys. lib. XV, 244 seq. spectasse credibile est.

(63) περὶ τοῦ Ὀδυσσεύς καὶ Πηνελόπης καὶ περὶ τοῦ κυνός. Agebatur sine dubio de Argo, Ulixis cane, qui solus dominum reducem extemplo agnovit. Vid. Odys. lib. XVII, 291 seq. Quæ autem de Ulixe et Penelope exposuerat Antisthenes, ea inprimis pertinuisse arbitror ad Odys. lib. XIX, 53 seq. et ad lib. XXIII.

Superest ut de aliis Antisthenibus qui cum Cynicorum principe confundi possunt, breviter dicamus. Diogenes Laertius lib. VI, 19 tres alios enumerat Antisthenes, unum Heracliteum quem ad Heracliti auctoritatem se contulisse ac Platonis ætate in Ionia floruisse opinor (139); alium, Ephesium, de quo nihil a veteribus traditum est; tertium, Rhodium quendam historicum. Hujus una cum Zenone Rhodio meminit Polybius (140), utrumque prodens in Rhodiorum republica versatum temporum suorum composuisse historiam. Floruisse eum circa annum 200 ante Chr. e Polybii testimonio cogi oportet. Porro Antisthenem quendam Peripateticum de pugna ad Thermopylas commissa, qua Acilius Glabrio Antiochum Magnum fugavit, commentariolum scripsisse Phlegon (141) auctor est. Sed hunc ab historico non diversum putamus eidemque librum de philosophorum successionibus sæpius a Diogene Laertio memoratum attribuimus. Possis etiam eidem assignare libellum magicum (142), item volumen de pyramidibus (143) et opusculum quod Meleagris (144) inscribatur; verum hæc ut incomperta in medio relinquimus. Denique ignotus est Antisthenes Academicus, de quo hæc apud Joannem Sarisberiensem (145) leguntur :

Doctior Antisthenes Academicus omnia solum scire deum dicit, et ratione probat.

Asserit et superos quam plurima scire, nec omnes omnia, mortales paucula scire putat.

Hæsitat in cunctis, nisi quæ ratione probantur viva, cui stupor est non habuisse fidem.

Atque hi quidem clarum in litteris nomen habuerunt; cæteros Antisthenes omittendos esse arbitramur.

Cynicorum principis vitam exposui, placita breviter perstrinxi, scripta denique enumeravi; reliqua e fragmentis, quæ diligenter recensui et interpretatus sum, cognoscentur.

qui ὁ Μαγικός erat inscriptus. — (143) Plinius Hist. nat. XXXVI, 12. — (144) Plutarchus de fluminibus vol. XIV p. 469 ed. Hutten. : καθὼς ἱστορεῖ Ἀντισθένης ἐν γ' Μελεαγρίδος. — (145) Eutheticus de dogmate phil. v. 1139-1144.

(139) Plat. Theæt. p. 179 D seq. cf. Krisch. Quæst. de phil. antiq. p. 238 seq. — (140) Polybius XVI, 14 seq. Cf. Clinton. Fast. Hell. ad a. 198 a. Chr. n. — (141) Phleg. de Mirab. c. 3. — (142) Suidas v. Ἀντισθένης citat libellum

ΑΝΤΙΣΘΕΝΟΥΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

α'. ἐκ τοῦ Ἡρακλέους.

1. Ἄρῃσκει δ' αὐτοῖς καὶ τέλος εἶναι τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν, ὡς Ἀντισθένης φησὶν ἐν τῷ Ἡρακλεῖ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 104.)

2. Ἄρῃσκει δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν ἀρετὴν διδακτὴν εἶναι, καθά φησιν Ἀντισθένης ἐν τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀναπόβλητον ὑπάρχειν· ἀξίεραστόν τε τὸν σοφὸν καὶ ἀναμάρτητον καὶ φίλον τῷ ὁμοίῳ, τύχη τε μηδὲν ἐπιτρέπειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 105.)

3. Τῷ γὰρ σοφῷ ξένον οὐδὲν οὐδ' ἄπορον. Ἀξίεραστος δ' ἀγαθός· οἱ σπουδαῖοι φίλον συμμάχους ποιεῖσθαι τοὺς εὐφύχους ἅμα καὶ δικαίους· ἀναφαίρετον ὄπλον ἀρετῆς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 12. Pro membranarum lectione ξένον οὐδὲν οὐδ' ἄπο reposui Stephani conjecturam ξένον οὐδὲν οὐδ' ἄπορον. Kuhnus illud ἄπο mutari volebat in ἄτοπον. Apud Hesychium Milesium in Antisthene p. 10 ed. Orell. solum legitur : τῷ σοφῷ ξένον οὐδὲν· ἀξίεραστος ὁ ἀγαθός.)

4. Καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶπεν· Ἄρ' οὖν καὶ τῷδε τῷ Συρακουσίῳ κράτιστον, ἐπιδείξαντι τῇ πόλει τὴν ὀρχηστρίδα, εἰπέιν, ἐὰν διδώσιν αὐτῷ Ἀθηναῖοι χρήματα, ποιήσῃεν πάντας Ἀθηναίους τολμᾶν ὁμοῦσε ταῖς λόγχαις ἵναί;

(Xenophon Conviv. cap. II, 12-13 : καὶ ὁ Σω-

ANTISTHENIS

FRAGMENTA.

κράτης καλέσας τὸν Ἀντισθένην εἶπεν· Οὔτοι τούς γε θεωμένους τάδε ἀντιλέξειν ἔτι οἶμαι, ὡς οὐχὶ καὶ ἡ ἀνδρεία διδακτὸν, ὅποτε αὕτη, καίπερ γυνὴ οὔσα, οὔτοι τολμηρῶς εἰς τὰ ζῆφη ἔεται. Καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶπεν κτλ. Simile quid fortasse in libro de Hercule dixerat Antisthenes.)

5. Οὔτως ἀτρεπτος ἦν καὶ ἀνάλωτος ὑπὸ τῶν τοιούτων, καὶ κρατῶν ἐκείνης τῆς παραιδέσεως ἦν ὁ Ἀντισθένης Ἡρακλῆς παρήνει τοῖς παισὶ διακελευσόμενος μηδενὶ χάριν ἔχειν ἐπαινοῦντι αὐτούς. Τοῦτο δ' ἦν οὐδὲν ἄλλο, ἢ μὴ δυσωπεῖσθαι, μηδ' ἀντικολακεύειν τοὺς ἐπαινοῦντας.

(Plutarchus de vitioso pudore cap. 18, vol. X p. 183 ed. Hutten.)

6. Οὔτος δοκεῖ Χείρων εἶναι, δὲν τῷ Πηλῷ οἰκήσας, δικαιοσύνη δὲ ὑπερενέγκας πάντας ἀνθρώπους καὶ παιδεύσας Ἀσκληπιῶν τε καὶ Ἀχιλλεῖα. Ἐφ' ὃν Ἡρακλῆς δοκεῖ ἔλθεῖν δι' ἔρωτα παιδείας^a, ὃ καὶ συνεῖναι ἐν τῷ ἀντρώπῳ τιμῶν τὸν Ἄτλαντα^b. Μόνον δὲ τὸν Κένταυρον οὐκ ἀνείλεν, ἀλλ' ἤκουσεν αὐτοῦ, καθάπερ Ἀντισθένης φησὶν ὁ Σωκρατικός ἐν τῷ Ἡρακλεῖ.

(Eratosthenes Catasterism. cap. 40 p. 30 ed. Schaubach. cf. Eudocia Violar. p. 437. Scripsi : ^a ἔρωτα παιδείας cum Koppiersio; codd. ἔρωτα. — ^b τὸν Ἄτλαντα cum Winkelmanno propter Plutarchi verba De eia. apud Delphos cap. 6, vol. IX p. 223 ed. Hutten. : ὁ δ' Ἡρακλῆς οὕτως τὸν Πρω-

1. ex libro de Hercule.

1. Placet vero iis et finem esse vitam honestam, ut Antisthenes ait in Hercule.

2. Porro eorum opinio est virtutem etiam doceri posse, quemadmodum Antisthenes in Hercule ait, eamque non posse amitti; amabilem item esse sapientem nec errori obnoxium, eundemque similem esse amicū, nec quidquam fortunæ permittere.

3. Nam sapienti nihil neque inauditum neque inexplicabile. Vir bonus dignus est qui ametur. Homines probi pro amicis habendi. Socios nobis asciscere debemus animosos simul et justos. Virtutem esse armorum instar quæ auferri non possint.

4. Ad hæc Antisthenes : Ergo, inquit, huic Syracusano optimum fuerit, ut saltatrice sua civitati ostensa, dicat,

se si pecuniam ipsi numerent Athenienses, effecturum, ut audeant omnes Athenienses infestis hastis se obicere.

5. Adeo is talibus rebus se mutari aut capi non sinebat, tenens nimirum Antisthenes illius Herculis præceptum, qui pueros jubebat nequini ipsos laudanti gratiam habere. Hoc autem nullam aliam vim debebat habere, quam ne pudore affecti laudantibus vicissim adularentur.

6. Hic videtur Chiron esse qui in Pelio monte habitavit ac justitia omnes homines antecessit et qui tum Esculapium tum Achillem litteris instituit. Ad quem Hercules videtur venisse liberalium studiorum cupiditate ductus et commercium cum eo habuisse in antro, Atlantem honore afficiens. Solum vero Centaurum non interfecit, sed eum audivit, quemadmodum Antisthenes Socraticus in Hercule ait.

μηθία λευκῶς οὐδὲ τοῖς περὶ τὸν Χείρωνα καὶ Ἄτλαντα σοφισταῖς διειλεγμένους κτλ.; codd. τὸν Πᾶνα.)

7. Λέγει οὖν καὶ ὁ Ἀντισθένης Ἡρακλῆς περὶ τινος νεανίσκου παρὰ τῷ Χείρῳνι τρεπομένου· Μέγας γάρ, γησί, καὶ καλὸς καὶ ὠραῖος, οὐκ ἂν αὐτοῦ ἡράσθη, δεῖλδός ἔραστῆς.

(Proclus comment. in Plat. Alcib. vol. I p. 98 ed. Creuzer. Ceterum ultima verba ambiguum habent sententiam. Possunt enim ita etiam exponi, ut Hercules dixisse feratur, nunquam futurum ut adolescens ille ab homine malo et ignavo amaretur, sed exiniam ejus pulchritudinem dignam esse amatore forti et ad ipsum defendendum parato.)

β'. ἐκ τοῦ Κύρου.

8. Εἰλικρινοῦς δὲ καὶ καθαροῦ καὶ Ἀττικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας, καὶ παράδειγμά φησιν ἄριστον Πλάτωνά τε καὶ Δημοσθένην Κριτίαν τε τοῦ Καλλισχροῦ καὶ Ἀντισθένην μετὰ τῶν γησιῶν αὐτοῦ δύο λόγων, τοῦ περὶ Κύρου καὶ τοῦ περὶ Ὀδυσσεύς.

(Phrynichus Arab. appar. orat. ap. Phot. CLVIII p. 326. Posui περὶ Ὀδυσσεύς emendata codicum scriptura περὶ Ὀδυσσεῖ. Cf. Diog. Laert. VI, 17. De Antisthenis libro qui Κύρος ἢ περὶ βασιλείας inscribatur ita judicat Cicero epist. ad Atticum XII, 38: « Κύρος δ' ἐ' mihi sic placuit, ut cetera Antisthenis, hominis acuti magis quam cruditi. »)

9. Ἀντισθένης δ' ἐν θατέρῳ τῶν Κύρων κακολογῶν Ἀλκιβιάδην καὶ παράνομον εἶναι λέγει καὶ εἰς γυναῖκας καὶ εἰς τὴν ἄλλην δαίταν. Συνεῖναι γάρ φησιν αὐτὸν καὶ μητρὶ καὶ θυγατρὶ καὶ ἀδελφῇ, ὡς Πέρσας.

(Athenæus lib. V, p. 220 C. Eadem fere verba

servavit Eustathius ad Homeri Odys. lib. X p. 378 (1645): Ἀλκιβιάδην μέντοι παρεξηγημένον ἐν τῷ ἄλλως βιοῦν ἐξωλέστερον σώφρα φησὶν Ἀντισθένης παράνομον εἶναι καὶ εἰς γυναῖκας καὶ εἰς τὴν ἄλλην δαίταν συνεῖναι γάρ καὶ μητρὶ καὶ θυγατρὶ καὶ ἀδελφῇ, ὡς τοὺς Πέρσας.)

10. Διὸ καὶ Ἀντισθένης ὁ Σωκρατικός, ὡς ἂν αὐτὸς αὐτόπτης γεγονὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἰσχυρὸν αὐτὸν καὶ ἀνδρώδη καὶ ἀπαίδευτον καὶ τολμηρὸν καὶ ὠραῖον ἐφ' ἡλικίας γενέσθαι φησὶν.

(Athenæus lib. XII, p. 534 C.)

11. Τί οὖν λέγει Ἀντισθένης; οὐδέποτε ἤκουσας; Βασιλικόν, ὃ Κύρε, πράττει μὲν εὖ, κακῶς δ' ἀκούειν.

(Arrianus Epictet. diss. IV, 5. Similiter M. Antoninus VII, 36: Ἀντισθηενικόν· βασιλικόν μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν et Diogenes Laertius lib. VI, 3: ἀκούσας ποτὲ ὅτι Πλάτων αὐτὸν κακῶς λέγει, Βασιλικόν, ἔφη, καλῶς ποιοῦντα κακῶς ἀκούειν. Quod apud Diogenem legitur καλῶς ποιοῦντα, ad actiones honestas refertur; sed εὖ πράττειν ab Antisthene dictum esse existimo. Id vero interpretandum bene rem gerere, ut apud Horatium Epist. lib. I, 8, hoc est felicitate florere. Vid. Stephani Thesaur. s. v. πράττω.)

12. Καὶ ὅτι ὁ πόνος ἀγαθὸν συνέστησε διὰ τοῦ μεγάλου Ἡρακλέους καὶ τοῦ Κύρου, τὸ μὲν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἑλκύσας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 2.)

13. Ἀλκιβιάδου δὲ καὶ τίτην, γένος Λακωνίαν, Ἀμύκλαν ὄνομα, καὶ Ζώπυρον παιδαγωγὸν ἴσμεν, ὃν τὸ μὲν Ἀντισθένης, τὸ δὲ Πλάτων ἰστόρηκε.

(Plutarchus vit. Alcib. cap. 1.)

14. Ὅτι δ' αὖ μέγας ὁ Ἀλκιβιάδης ἐγένετο καὶ καλός, ἀγλοῖ μὲν καὶ τὸ κοινὸν αὐτὸν ἐρώμενον καλεῖσθαι τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης, δηλοῖ δὲ ὁ Ἀντισθένης

7. Quamobrem etiam Antisthenes Hercules de quodam adolescente qui apud Chironem educabatur judicans: nimirum magnus, inquit, et pulcher et venustus est; quem qui amaret, non foret miser amator.

2. ex libro de Cyro.

8. Castitatis et integritatis sermonis affici normam et regulam optimumque exemplum Platonem ac Demosthenem perhibet, item Critiam Callæschri filium et Antisthenem cum duobus qui genuini sunt ejus libris de Cyro ac de Odyssea.

9. Antisthenes in altero Cyrorum maledicens Alcibiaditam in mulierum consuetudine quam in reliqua vitæ ratione spretarum legum eum incusat. Namque eum cum matre, filia et sorore Persarum in morem ait concubare

10. Quamobrem etiam Antisthenes Socraticus, quasi ipse Alcibiadem viderit, fortem ipsum ac virilem nec non indoctum et audacem et formosum in adolescentia fuisse affirmat.

11. Quid igitur dicit Antisthenes? nunquamne audivisti? Regium, o Cyre, est felicitate florere, male autem audire.

12. Laborem bonum esse, magni Herculis ac Cyri exemplis confirmavit, illud a Græcis, hoc a barbaris mutuatum.

13. Alcibiadis et nutricem patria Lacœnam, nomine Amyclam, et pædagogum Zopyrum novimus, siquidem alterius rei Antisthenes, alterius Plato auctor est.

14. Rursus Alcibiadem magnum fuisse et pulchrum declarat cum illud, quod communes totius Græciæ amoris ac delicias eum vocabant, tum Antisthenes professus,

εἰπών, ὡς εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν ὁ Ἀχιλλεύς, οὐκ ἄρα ἦν ὄντως καλός.

(Proclus in Plat. Alcib. I p. 114 ed. Creuzer. His pauca addit Olympiodorus p. 28 ita scribens : ἔτι γὰρ καλὸς ἦν τῷ σώματι, ὄηλον ἐκ τοῦ τὸν Κυνικὸν Ἀντισθένην λέγειν περὶ αὐτοῦ· Εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν ὁ Ἀχιλλεύς, οὐκ ἦν ὄρατος. Περὶ οὗ φησιν ὁ ποιητής, βουλούμενος τὸν Νιρέα εἰς κάλλος ἐπαινέσαι· Νιρέας δὲ κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα. Versus sunt apud Homerum Iliad. lib. II, 673-674.)

γ'. ἐκ τῆς Ἀσπασίας.

15. Ἡ δ' Ἀσπασία τῶν Περικλέους υἱῶν Ξανθίππου καὶ Παράλου διαβολὴν [περιέγει]. Τούτων γὰρ τὸν μὲν Ἀρχεστράτου φησὶν εἶναι συμβιωτήν, τοῦ παραπλήσια ταῖς ἐπὶ τῶν μικρῶν οἰκημάτων ἐργαζομένου, τὸν δ' Εὐφῆμου συνήθη καὶ γνώριμον τοῦ φορητικὰ σκώπτοντος καὶ ψυχρὰ τοὺς συναντῶντας.

(Athenæus lib. V, p. 220 D. Reposui cum Casaubono μικρῶν οἰκημάτων, quum vulgata lectio μικρῶν οἰκημάτων ferri nequeat. Sic et Æschines contra Timarchum 74 : ὁράτε τουτουσὶ τοὺς ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καθημένους κτλ. Recte enim Suidas : οἶκημα ἀντὶ τοῦ δεσμοτῆριον Δείναρχος, ἀντὶ τοῦ πορνεῖον δὲ Λισχίνης. Cf. Jacobs. ad Achill. Tat. p. 956 et Huschki Anal. crit. p. 238.)

16. Ἀντισθένης δὲ ὁ Σωκρατικὸς ἐραστήντα φησὶν αὐτὸν [τὸν Περικλέα] Ἀσπασίας δις τῆς ἡμέρας εἰσιόντα καὶ ἐξίοντα ἀπ' αὐτῆς ἀσπάζεσθαι τὴν ἀνθρῶπον, καὶ φευγούσης ποτὲ αὐτῆς γραφὴν ἀσεβείας λέγων ὑπὲρ αὐτῆς πλείονα ἐδάκρυσεν ἢ ὅτε ὑπὲρ τοῦ βίου καὶ τῆς οὐσίας ἐκινδύνευσεν. Καὶ Κίμωνος δ' Ἑλληνική τῇ ἀδελφῇ παρανόμως συνόντος, εἴθ' ὕστερον ἐκδοθείσης Καλλιᾶ καὶ ψυγαδευθέντος μισθὸν ἔλαβε τῆς καθόδου αὐτοῦ ὁ Περικλῆς τὸ τῇ Ἑλληνικῇ μιχθῆναι.

(Athenæus lib. XIII, p. 589 E. Cf. Plutarch. vit. Pericl. cap. 32, vol. I, p. 420 ed. Hutten. Adde Jacobs. de hetær. p. 393 et Hemsterhus. Anecd. p. 230 ed. Geel.)

δ'. ἐκ τοῦ Προτρεπτικοῦ.

17. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἤκουσε Γοργίου τοῦ ῥήτορος· ὅθεν τὸ ῥητορικὸν εἶδος ἐν τῆς διαλόγοις ἐπιφέρει, καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἀληθείᾳ καὶ τοῖς Προτρεπτικοῖς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 1.)

18. Βομβυλιὸς δὲ τὸ στενὸν ἔκπωμα καὶ βομβοῦν ἐν τῇ πόσει, ὡς Ἀντισθένης ἐν Προτρεπτικῷ.

(Pollux VI, 16, 98. Similiter idem X, 19, 68 : τὸ δὲ καλούμενον κυρίλιον πρὸς τὸν Ἀσιανῶν βομβυλιὸν μὲν Ἀντισθένης εἶρηκεν ἐν τῷ Προτρεπτικῷ. Vid. Schol. ad Apoll. Rhod. II, 571 et Erotian. p. 104 ed. Franz. Huc etiam pertinent ea quæ affert Athenæus lib. XI, p. 784 C : βομβυλιός· θηρίκιον Ῥοδιακόν. Ὅς περὶ τῆς ἰδέας Σωκράτης φησὶν « οἱ μὲν ἐκ ψιᾶλης πίνοντες ὅσον θέλουσι τάχιστα ἀπαλλαγῆσονται, οἱ δὲ ἐκ βομβυλιοῦ κατὰ μικρὸν σάζοντες. » Sunt qui Antisthenem ab Isocrate in Helenæ laudatione reprehensum esse putent. Sic enim ille p. 233 ed. Bekker. : τῶν μὲν γὰρ τοὺς βομβυλιούς καὶ τοὺς ἄλλας καὶ τὰ τοιαῦτα βουληθέντων ἐπαινεῖν οὐδεὶς πώποτε λόγιον ἠπόρησεν, οἱ δὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἀγαθῶν ἢ καλῶν ἢ τῶν διαφερόντων ἐπ' ἀρετῇ λέγειν ἐπιχειρήσαντες πολὺ καταδέεστερον τῶν ὑπαρχόντων ἅπαντες εἰρήχασιν. Conf. § I. 4. 8.)

19. Ἀντισθένης ... καὶ ἐν Προτρεπτικῷ δὲ « ἀντὶ δελφικῶν τρέφεσθαι. »

(Athenæus lib. XIV, p. 656 F.)

20. Οὐροδόκην τὴν ἀμίδα Ξενοφῶν, οὐρηρὸν δὲ βίον Ἀντισθένης.

(Photius p. 361, 21.)

nisi talis fuerit Achilles, revera eum non fuisse pulchrum.

3. ex libro de Aspasia.

15. At Aspasia obtreactionem erga Periclis filios, Xanthippum et Paralum, continet. Horum enim unum Archestrati contubernalem esse ait, qui similiter quæstum corpore faciebat ac lupæ in lupanaribus prostituta, alterum Euphemi amicum et familiarem, qui in obvios mordacia et frigida dicta jactabat.

16. Antisthenes Socraticus ait Periclem Aspasiam amore flagrasse et quum bis quotidie ejus cubiculum tum ingrederetur tum egrederetur uxorem osculo impertivisse, quumque illa aliquando impietatis accusata esset, suscepta innocentiam ejus defensione, uberius flevisse, quam quo tempore de vita et fortunis suis periclitabatur. Porro ubi

Cimon cum Elpinice sorore contra jus fasque rem habuit, ac deinde postea hæc Calliæ in matrimonium data est, marito in exilium ejecto, Pericles reditus ejus mercedem concubitum cum Elpinice accepit.

4. ex Protreptico.

17. Hic initio quidem Gorgiam rhetorem audivit : unde et in dialogis oratorio dicendi genere utitur, præsertim in libro de Veritate atque in Admonitionibus.

18. Bombylius appellatur poculum angusti oris in potione bombus faciens, ut Antisthenes in Protreptico tradit.

19. Antisthenes vero in Protreptico dicit : *pro porcellis nutrirî.* »

20. Urinal matulam esse vult Xenophon, urinæ autem receptaculum Antisthenes.

ε'. ἐκ τοῦ Ἀρχελάου.

21. Ὁ δὲ Ἀρχελάος Γοργίου τοῦ ῥήτορος [καταδρομὴν περιέχει].
(Athenæus lib. V, p. 220 D.)

ς'. ἐκ τοῦ Πολιτικοῦ.

22. Ὁ δὲ πολιτικὸς αὐτοῦ διάλογος ἀπάντων καταδρομὴν περιέχει τῶν Ἀθήνησι δημαγωγῶν.
(Athenæus lib. V, p. 220 D.)

ζ'. ἐκ τοῦ φυσιογνωμονικοῦ.

23. Ἀντισθένης δ' ἐν Φυσιογνωμονικῷ « καὶ γὰρ ἐκείναι τὰ δελεάζια πρὸς βίαν χορτάζουσιν. »
(Athenæus lib. XIV, p. 656 F.)

η'. ἐκ τοῦ Φυσικοῦ.

24. Καὶ Ἀντισθένης περὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων βοᾷ· ἀπὸ εἰκόνας οὐ γνωρίζεται, ὀφθαλμοῖς οὐχ ὁρᾶται, οὐδενὶ ἔοικε. Διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνας δύναται.

(Theodoretus Græc. Affect. Curat. Disp. I, vol. VIII p. 713. His consentanea habet Clemens Alexandrinus Protrept. c. VI § 71, p. 61, cujus verba sunt : Ἀντισθένης μὲν γὰρ οὐ Κυνικὸν δὴ τοῦτο ἐνενόησε, Σωκράτους δὲ ἅτε γνώριμος, θεὸν οὐδενὶ εἰκέναι φησὶν· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνας δύναται. Cicero de Nat. Deor. I, 13 : « atque etiam Antisthenes in eo libro, qui Physicus inscribitur, populares deos multos, naturalem unum esse dicens, tollit vim et naturam deorum. » La-

stantius de ira dei cap. XI : « Antisthenes autem in Physico unum esse naturalem deum dixit, quamvis gentes et urbes suos habeant populares deos. » Id. divin. inst. lib. I cap. 5 : « Antisthenes multos quidem esse dixit populares deos, unum tamen naturalem, id est, summæ totius artificem. » Minucius Felix cap. 19 : Antisthenem [notum est] populares deos multos, sed naturalem unum præcipuum [tradere].)

θ'. ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν.

25. Ἐκεῖνο δ', ἔφη ὁ Ἀντισθένης, λέληθί σε, ὅτι καὶ οἱ βραψῶδοι πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη; Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, λελθῶσι ἀκροώμενον γε αὐτῶν ὀλίγου ἂν ἐκάστην ἡμέραν; Οἴσθα τι οὖν ἔθνος, ἔφη, ἠλιθιώτερον βραψῶδων; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Νικηράτος· οὐκ οὐ μοιγε δοκεῖ. Δῆλον γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται.

(Xenophon. Conviv. III, 6. Conf. IV, 6. Antisthenes enim qui allegorice Homerum interpretaretur hominum singula carmina recitantium stultitiam ridebat. Ad Homericas ejus commentationes referas etiam Juliani locum qui orat. VII, 215 ita scribit : φαίνονται πολλοὶ καὶ τῶν φιλοσόφων αὐτὴν [τὴν μυθογραφίαν] καὶ τῶν θεολόγων ποιήσαντες, ὡς περ Ὀρφεὺς μὲν ὁ παλαιότατος ἐνθῆως φιλοσοφίας, ὀλίγοι δὲ τῶν μετ' ἐκείνων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ξενοφῶν καὶ Ἀντισθένης καὶ Πλάτων.)

26. Οὐκ ἐπαινεῖν φησιν Ἀντισθένης Ὀμηρον τὸν Ὀδυσσεῖα μᾶλλον ἢ ψέγειν, λέγοντα αὐτὸν πολυτρόπον οὐκ οὐκ τὸν Ἀχιλλεῖα καὶ τὸν Αἴαντα πολυτρόπους πεποικηκέναι ἀλλ' ἀπλοῦς καὶ γεννάδας· οὐδὲ τὸν Νέστορα τὸν σοφὸν οὐ μὰ Δία ὀδῶν καὶ παλιμβόλον τὸ ἦθος, ἀλλ' ἀπλῶς τε Ἀγαμέμνονι συνόντα καὶ τοῖς

5. ex libro de Archelao.

21. At Archelaus Gorgiæ rhetoris insectationem continet.

6. ex Politico.

22. Cæterum politicus ejus dialogus eorum omnium insectationem continet, qui Athenis popularis auræ captatores erant.

7. ex Physiognomonico.

23. Antisthenes autem in Physiognomonico ait : « etenim illæ porcellos invitos saginant. »

8. ex Physico.

24. Quin etiam Antisthenes de deo mundi rectore magna

voce hæc prædicat : Ut neque ex imagine agnoscitur, neque oculis cernitur, ita nemini similis est. Quamobrem nemo eum ex imagine cognoscere potest.

9. ex Homericis.

25. Verum illud ignoras, inquit Antisthenes, etiam omnes carminum heroicorum recitatores hos versus tenere? Qui possim ignorare, ait, quum propemodum singulis eos diebus audiam? Ullamne igitur stultiorem istis recitatoribus nationem nosti? Non profecto, inquit Nicærat, non ita mihi videtur. Perspicuum est enim, ait Socrates, illos additorum poetæ seusuum ignaros esse.

26. Antisthenes ait Ulixem ab Homero non magis laudari quam reprehendi, propterea quod eum versutum appellet; at minime Achillem et Ajacem versutos ab eo describi, sed simplices et ingenuos; nec sane Nestorem sapientem doloso et flexibili ingenio fuisse dici, sed simpliciter cum Agamemnone cæterisque omnibus sermo-

ἄλλοις ἄπασι, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον εἰ τι ἀγαθὸν εἶχε συμβουλευόντα καὶ οὐκ ἀποκρυπτόμενον¹. τοσούτον ἀπέειπε τοιοῦτον τρόπον ἀποδέχεσθαι ὁ Ἀχιλλεύς ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι ὁμοίως τῷ θανάτῳ ἐκείνου ὡς γ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπερ. Ἄνω² οὖν ὁ Ἀντισθένης φησί, Τί οὖν, ἄρα γε πονηρὸς ὁ Ὀδυσσεύς ὅτι πολύτροπος ἐκλήθη; καὶ μὴ δούτι σοφός, οὕτως αὐτὸν προσείρηκε; μήποτε οὖν ὁ τρόπος τὸ μὲν τι σημαίνει, τὸ ἦθος, τὸ δὲ τι σημαίνει, λόγου χρηστὸν; εὐτρόπος γὰρ ὁ τὸ ἦθος ἔχων εἰς τὸ εὖ τετραμμένον τρόπου δὲ λόγου αἰτία³ αἱ πλάσεις. Κέχρηται τῷ τρόπῳ καὶ ἐπὶ φωνῆς καὶ ἐπὶ μελῶν ἐξαλλαγῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἀηδονῆς, ἥτε Ἰσχυρὸς τρωπῶσα ἔχει πολυηχέα φωνήν. Εἰ δὲ οἱ σοφοὶ δεινοὶ εἴσι διαλέγεσθαι, καὶ ἐπίσταται τὸ αὐτὸ νόημα κατὰ πολλοὺς λέγειν τρόπους; ἐπιστάμενοι δὲ πολλοὺς τρόπους λόγων περὶ τοῦ αὐτοῦ⁴ πολύτροποι ἂν εἴεν. Οἱ δὲ σοφοὶ καὶ ἀγαθοὶ εἴσι. Διὰ τοῦτο φησι τὸν Ὀδυσσεῖα Ὀμηρὸς σοφὸν ὄντα πολύτροπον εἶναι, ὅτι δὴ τοῖς ἀνθρώποις ἠπίστατο πολλοῖς τρόποις συνεῖναι. Οὕτω καὶ Πυθαγόρας λέγεται πρὸς παῖδας ἀξιωθείς ποιήσασθαι λόγους διαθεῖναι πρὸς αὐτοὺς λόγους παιδικούς καὶ πρὸς γυναικῆς γυναιξίν ἀρμόδιους καὶ πρὸς ἄρχοντας ἀρχοντικούς, καὶ πρὸς ἐφθόβους ἐφηρικούς. Τὸν γὰρ ἑκάστος⁵ πρόσφορον τρόπον τῆς σοφίας ἐξευρίσκειν σοφίας ἐστίν ἀμαθίας δὲ εἶναι τὸ πρὸς τοὺς ἀνομοίους ἐντυγχάνοντα τοῦ λόγου τὸ μονότροπον. Ἔχειν δὲ τοῦτο⁶ καὶ τὴν ἱατρικὴν ἐν τῇ τῆς τέχνης κατορθώσει, ἡσυχυῖας τῆς θεραπείας τὸ πολύτροπον διὰ τὴν τῶν θεραπευομένων ποικιλίαν σύστασις. Τρόπος μὲν οὖν τὸ παλιμβόλον, τὸ τοῦ ἦθους πολυμετάβολον. Λόγου δὲ πολυτροπία καὶ χρηστὸς ποικίλου

λόγου εἰς ποικιλίας ἀκοῆς μονότροπία γίνεται. Ἐν γὰρ τὸ ἑκάστῳ οἰκίον. Διὸ καὶ τὸ ἀρμόδιον ἑκάστῳ τὴν ποικιλίαν τοῦ λόγου εἰς ἐν συναγείρει, τὸ ἑκάστῳ⁷ πρόσφορον. Τὸ δ' αὖ μονοειδὲς ἀνάρμοστον τὸν πρὸς ἀκοῆς διαφόρους πολύτροπον ποιεῖ τὸν ὑπὸ πολλῶν ἀπόβλητον ὡς αὐτοῖς ἀπόβλητον λόγον.

(Schol. in Homer. Odys. lib. I, 1, pag. 9 ed. Buttmann. Difficile est in hoc scholio Antisthenis verba a Porphyrii aliorumque disputationibus distinguere. Cf. Buttmann. in Addend. p. 562. Quocirca totum locum interpretatus sum. Scripsi: ^a οὐκουν; cod. οὐκοῦν. — ^b ἀποκρυπτόμενον e Maji conjectura; cod. ἀποκρινόμενον. — ^c ἴδων e Maji conjectura; cod. λέγων. Sed fortasse requiritur κρίνων vel aliud vocabulum. — ^d αἰτία cum Buttmanno; cod. αἰτιοί. — ^e τρωπῶσα; cod. τροπῶσα. Caterum versus ἥτε Ἰσχυρὸς τρωπῶσα κτλ. est Odys. lib. XIX, 521. — ^f περὶ τοῦ αὐτοῦ cum Buttmanno; cod. περὶ αὐτοῦ. — ^g ἑκάστος cum Buttmanno; cod. ἑκάστην. — ^h τοῦτο cum Winckelmanno; cod. τοῦτον. — ⁱ τὸ; cod. τῷ. — ^k τὸ ἑκάστῳ; cod. τὸν ἑκάστου.)

27. Ἀντισθένης φησὶν εἰδέναι σοφὸν ὄντα τὸν Ὀδυσσεῖα, ὅτι οἱ ἐρῶντες πολλὰ ψεύδονται καὶ τὰ ἀδύνατα ἐπαγγέλλονται.

(Schol. ad Odys. lib. V, 211, p. 193 ed. Buttmann. οὐ μὲν θὴν κείνης γε χειρῶν εὐχομαι εἶναι. Ἀντισθένης φησὶν εἰδέναι κτλ. Sequentia aliunde petita videntur. Sunt autem hæc: ἐπισημαίνεται δὲ καὶ τὴν παραίτησιν ἣν πεποιήται τῆς θεοῦ. Ἐκείνης μὲν γὰρ ἐπὶ σώματος εὐμορφία καὶ μεγέθει μεγαλυχούσης καὶ τὰ καθ' ἑαυτὴν προκρινούσης τῆς Πηνελό-

cinantem induci, ac si quid utile habebat exercitui suadentem neque id alios celantem; siquidem tantum aberat, ut hujusmodi mores indueret Achilles, ut pariter ac mortem pro inimico haberet illum qui aliud mente recondit, aliud dicit. Antisthenes autem solvens hanc questionem: Quid igitur, inquit, num forte homo malus est Ulixes quia versutus vocatus est? ac non quod sapiens foret, idcirco eum sic nominavit? Fortasse igitur mores partim ingenium, partim sermonis usum significant. Est enim bene moratus qui habet ingenium ad res bonas proclive; sed variorum sermonis generum cause sunt fictiones. Usus est autem poeta modi notione etiam de vocis et membrorum diversitate ac de lusciniâ loquens, quæ frequenter mutata fundit multisonam vocem. Quodsi sapientes subtiles sunt disputatores, sciuntque eandem sententiam multis modis efferre: profecto qui de eadem re multis modis dicere possunt, hi versuti fuerint. At viri sapientes etiam boni sunt. Idcirco autem Homerus Ulixem, hominem sapientem, versutum esse ait, quia cum mortalibus multipliciter sciebat sermocinari. Ita etiam Pythagoras dignus habitus qui apud pueros verba faceret dicitur recitasse

orationem ad pueros accommodatam et apud mulieres mulieribus aptam et apud magistratus magistratibus, item apud adolescentes adolescentibus idoneam. Nam sapientiæ rationem singulis convenienter reperire sapientiæ est; ignorantia vero signum esse sermonis cum hominibus dissimilibus habiti uniformitatem. Habere vero hoc etiam medicinam recte exercitam, dum remediorum diversitatem propter variam eorum quæ sanantur corporum constitutionem adhibet. Mores igitur inconstantiam ingenique mutabilitatem significant. At orationis diversitas ususque varii sermonis apud varias hominum aures uniformitas fit. Est enim unum uniuscujusque proprium. Quamobrem etiam id quod unicuique congruens est orationis varietatem in unum cogit uniuscujusque commodum. Contra uniformis inconvenientia facit apud diversas hominum aures orationem variam, quæ a multis rejicitur, quia ipsis rejicienda videatur.

27. Antisthenes ait sese nosse Ulixis sapientiam, quod amantes multa mentiantur atque ea quæ fieri nequeunt promittant.

πης, συγχωρήσας μὲν τοῦτο καὶ τῷ ἀδῆλῳ εἶπας, (ἀδῆλον μὲν γὰρ αὐτῷ εἰ ἀθάνατος καὶ ἀγήρω) ἐπεσημῆνατο ὅτι τὴν γαμετὴν ζητεῖ διὰ τὸ εἶναι περίφρονα, ὡς κακείνης ἀν' ἀμελήσας, εἰ τῷ σώματι καὶ μόνῳ κάλλει κεκόσμητο· τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς μνηστῆρας εἰρηχέναι πολλάκις λέγοντας, οὐδ' ἐπὶ ἄλλας ἐρχόμεθ' ἄς ἐπεικὴς ὀπιούμεν ἐστὶν ἐκάστῳ. Ταύτης δὲ ἕνεκα τῆς ἀρετῆς ἐπιδικαζόμεθα. Τὰ δὲ τῆς Καλυψοῦς ἐστὶ τοιαῦτα· οὐ μὲν ἐγὼ κείνης χειρῶν εὐχομαι εἶναι, οὐ δέμας, οὐδὲ φυήν, οὐδὲ εἴοικε θνητὰς ἀθανάτησι δέμας ἐρίξειν καὶ εἶδος, τὰ σωματικὰ μόνον παραβαλλούσης. Τοῦ δὲ Ὀδυσσεύς οἶδα καὶ αὐτὸς πάντα μάλ', οὐνεκα σείο περίφρων Πηλεόπεια εἶδος ἀκιδνοτέρη μέγεθος τ' εἰς ἅπαντα ἰδέσθαι· ἢ μὲν γὰρ βροτὸς ἐστὶ, σὺ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρω. Τὸ γὰρ περίφρων Πηλεόπεια ἔμφρασιν ἔχει τῆς κατ' ὄρεσιν προκρίσεως. In his verbis primum διὰ præpositionem post παραίτησιν delevi, deinde ἐπισημῆνασθαι in ἐπεσημῆνατο mutavi, tum e Buttmani conjectura pro κεκόσμηται posui κεκόσμητο, denique pro οὐ φυήν rescripsi οὐδὲ φυήν. Quod reliquum est, versus οὐδ' ἐπὶ ἄλλας ἐρχόμεθ' κτλ. sunt Odys. lib. II, 206-207.)

28. Ἀντισθένης δὲ φησιν ὅτι « τοὺς ἐρῶντας εἰδὼς ψευδομένους τὰς ὑποσχέσεις. Τοῦτο γὰρ ποιεῖν οὐκ ἐδύνατο Δίος. »

(Schol. ad Odys. lib. VII, 257, p. 267 ed. Buttman. θήσει ἀθάνατον καὶ ἀγήραον ἡματα πάντα. Ἦδει γὰρ ὡς σοφὸς ὅτι ἀθανασίαν οὐχ αἰ τοιαῦται δαίμονες χαρίζαιντο ἄν' ἀλλὰ τοῦ Διὸς ἄν εἴη καὶ τῶν ἔργων ἃ πέφυκεν ἀπαθανατίζειν. Ἀντισθένης δὲ φησι κτλ.)

29. Διὰ τί Ὀδυσσεὺς οὕτως ἀνοήτως εἰς τὸν Ποσειδῶνα ὠλιγόρῳσεν εἰπὼν, ὡς οὐκ ἀφθαλμόν γ' ἴησεται οὐδ' Ἐνοσίγῃσεν; Ἀντισθένης μὲν φησι διὰ τὸ εἰδέναί, ὅτι οὐκ ἦν ἱατρὸς ὁ Ποσειδῶν, ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων.

(Schol. ad Odys. lib. IX, 525, p. 328 ed. Buttman. Addit idem hanc Aristotelis senten-

tiam: Ἀριστοτέλης δὲ οὐχ ὅτι οὐ δυνήσεται, ἀλλ' ὅτι οὐ βουλήσεται διὰ τὴν πονηρίαν τοῦ Κύκλωπος. Cf. Prelleri commentatio de codice manu scripto Hamburgensi, qui Odysseum cum scholiis continet et scholiorum inde nunc primum editorum particula I. Dorpat. 1839, p. 37. 22 et 31.)

30. Ἀντισθένης δὲ οὐ περὶ τῆς κατὰ χεῖρα βαρύτητος λέγει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐμεθύσατο σημαίνει, ἀλλ' ἔφερε βραδίως τὸν οἶνον.

(Schol. Venet. ad Hom. Iliad. lib. XI, 636 Νέστωρ δ' ὁ γέρον ἀμογητὶ ἄειρεν. Ἀντιφάνης δὲ οὐ κτλ. Sed pro Ἀντιφάνης Spitznerus probabiliter restituit Ἀντισθένης.)

31. Ἐκ τούτου καὶ Ἀντισθένης φησὶν, ὡς, εἰ τι πράττει ὁ σοφός, κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐνεργεῖ, ὡς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τριγῶς νοουτετεῖ τὸν Ἄρην.

(Schol. Lips. ad Iliad. lib. XV, 123 εἰ μὴ Ἀθῆνη, πᾶσι περιδεδείσατο θεοῖσιν.)

32. Ὁρθῶς γὰρ Ἀντισθένης ἔλεγεν, ὅτι πάντα δεῖ τοῖς πολεμίοις εὐχεσθαι τὰ ἀγαθὰ, πλὴν ἀνδρείας· γίνεται γὰρ οὕτως οὐ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τῶν κρατούντων.

(Plutarchus de Alexandri fortuna vel virtute orat. II cap. 3, vol. IX p. 56 ed. Hutten. Videtur hic quoque locus ex Homericis sumtus.)

33. Ἐντεῦθεν Ἀντισθένης δημοσήμενάς φησι τὰς ψυχὰς τοῖς περιέχουσι σώμασιν εἶναι.

(Schol. Venet. ad Iliad. lib. XXIII, 65 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχῇ Πατροκλῆος δαιμόιο. Ἐντεῦθεν Ἀντισθένης κτλ.)

ι'. ἐκ τοῦ Περὶ οἴνου χρήσεως.

34. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτην εἶχε τὴν πείραν, ἀφίησιν ἤδη πίνειν πρὸς ἐξουσίαν, οὕτωςί πως χαριεντισάμενος ὅτι μάλιστα τῶν ἀνθρώπων εἶεν ὅσοι τῶν ἱκανῶν εὐποροῦντες μὴ τολμῶσιν ἑλευθέρως χρῆσθαι, καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦτο ἐδόκει εἶναι Ἀντισθένης περὶ χρήσεως· ἔφερε δὲ εἰς οἶνον καὶ Διονύσου προσῆν τινα σύμβολα.

28. Antisthenes ait scire se, amantes promissis non stare Hoc enim sine Jove facere non poterat.

29. Cur Ulixes tam stulte Neptunum contemnit dicens, utique futurum esse, ut ne deus quidem marinus qui terram conquassat oculo medeatur? Antisthenes quidem id propterea factum esse ait, quod sciret non Neptunum esse medicum, sed Apollinem.

30. Antisthenes hæc verba non de manus gravitate interpretatur, sed senem non ebrium fuisse, verum facile vinum portasse declarat.

31. Hinc etiam Antisthenes ait, si quid faciat sapiens, eum impigre agere, quemadmodum et Minerva triplici ratione Martem castiget.

32. Recte enim Antisthenes dicebat, hostibus omnia bona

nos optare debere excepta fortitudine; quippe illa sic sunt non possidentium, sed vincantium.

33. Hinc Antisthenes animas ad corporum in quibus inclusæ sunt similitudinem conformatas esse contendit.

10. ex libro de vini usu.

34. Quoniam vero etiam hanc rem expertus erat, permittit iis jam, ut licenter potent, sic quodammodo per jocum dicens, ineptos esse homines, quicumque opibus abundantes non audeant libere iis uti, atque hoc ipsum volumen Antisthenis de vini usu esse videbatur; ferebat autem ad vinum potandum et Bacchi quædam signa in-erant.

(Aristides orat. XXV p. 560 (t. I p. 496 ed. Dindorf.) Testatur autem Diogenes Laertius lib. VI, 18 Antisthenem scripsisse περί οίνου χρήσεως ἢ περί μέθης ἢ περι τοῦ Κύκλωπος. Quamobrem hunc librum ad Quæstiones Homericas pertinuisse nobis persuasum est.)

ια'. ἐκ τοῦ Ἑρωτικῶν.

25. Ἐγὼ δὲ ἀποδέχομαι τὸν Ἀντισθένην, τὴν Ἄφροδίτην λέγοντα κἂν κατατοξεύσαιμι, εἰ λάθοιμι, ὅτι πολλὰς ἡμῶν καλὰς καὶ ἀγαθὰς γυναῖκας διέφθειρεν, τὸν τε ἔρωτα κακίαν φησὶ φύσεως ἧς ἤττους ὄντες οἱ καχοδαίμονες θεὸν τὴν νόσον καλοῦσιν. Δείκνυται γὰρ διὰ τούτων ἠτᾶσθαι τοὺς ἀμαθεστέρους δι' ἄγνοιαν ἡδονῆς, ἣν οὐ χρὴ προσίεσθαι κἂν θεὸς λέγῃται, τοῦτ' ἔστι, κἂν θεὸν ἐπὶ τὴν τῆς παιδοποιίας χρεῖαν δεδομένη τυγχάνῃ.

(Clemens Alexandr. Strom. lib. II p. 485 ed. Potter.)

31. Παμῆσιν τε τεκνοποιίας χάριν ταῖς εὐφροεστάταις συνιόντα γυναῖξι, καὶ ἐρασιθήσεσθαι δέ. Μόνον γὰρ εἰδέναι τὸν σοφόν, τίνων χρὴ ἔρᾶν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 11. Pro εὐφροεστάταις non est quod cum C. Fr. Hermanno legamus ἀφροεστάταις. Participium συνιόντα hoc loco idem valet quod συνόντα, ut apud Aristotelem Hist. animal. lib. V, 2. Cæterum utrum ex eodem an ex alio Antisthenis libro sumta sint verba quæ habet Plutarchus Sympos. lib. II, quæst. I cap. 6, non definio. Sunt autem hæc :

11. ex libro amatorio.

35. Ego vero assentior Antistheni, dicenti sese Venerem, si deprehenderit, sagitta trajecturum, quia multas nostrarum mulierum easque probas et modestas corruperit, amoremque naturæ vitium vocat, in quod delapsi miserum deum morbum appellant. Hæc enim signo sunt, imperitiores propter ignorantiam vinci voluptate, quam accipere non oportet, etiamsi dea dicatur, hoc est, etiamsi divinitus ad explendum liberorum procreandorum munus data sit.

36. Præterea sapientem liberorum procreandorum causa uxorem ducturum, ita ut cum ingeniosissimis mulieribus rem habeat atque etiam amore flagraturum esse. Solum enim sapientem scire, quæ sint amandæ.

37. Cum ejusmodi mulieribus consuescere debemus, quæ gratiam habituræ sint.

38. Sit ita sane, inquit Callias. Tu vero, Socrates, quid causæ afferre potes, cur æquum censeas te superbire arte quam dixisti adeo ignominiosa? Et Socrates: Primum, inquit, consensu declarem oportet, quod sit lenonis officium; tum ad ea quæ interrogavero ne gravemini respon-

δῆ καὶ Σωκράτης ἐχρήσατο, τὸ Ἀντισθένης τὸ φιλοποῖον καὶ συναγωγὸν ἀνθρώπων εἰς εὐνοίαν, μαστροπείαν καὶ συναγωγίαν καὶ ἀγωγίαν ὀνομάσας, ubi cum Wyttenbachio reponendum μαστροπείαν καὶ προαγωγείαν. Cf. Xenoph. Conviv. cap. IV, 61 et 62.)

37. Χρὴ τοιαύταις πλησιάζειν γυναῖξιν, αἱ χάριν εἶσονται.

(Diogenes Laertius lib. VI, 3.)

38. Εἶεν, ἔφη ὁ Καλλιῆς· σὺ δὲ δὴ, ὦ Σώκρατες, τί ἔχεις εἰπεῖν ὡς ἀξιὸν σοί ἐστι μέγα φρονεῖν ἐφ' ἣ εἶπας οὕτως ἀδόξῳ οὐσῇ τέχνῃ; Καὶ ὅς εἶπεν· Ὁμολογησώμεθα πρῶτον ποῖά ἐστιν ἔργα τοῦ μαστροποῦ, καὶ ὅσα ἂν ἐρωτῶ, μὴ ὀκνεῖτε ἀποκρίνεσθαι, ἵνα εἰδῶμεν ὅσα ἂν συνομολογῶμεν. Καὶ ὑμῖν οὕτω δοκεῖ; ἔφη. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. Ὡς δ' ἄπαξ εἶπον Πάνυ μὲν οὖν, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ λοιποῦ ἀπεκρίναντο. Οὐκ οὐν ἀγαθὸν μὲν, ἔφη, ὑμῖν δοκεῖ μαστροποῦ ἔργον εἶναι ἣν ἂν ἦ ὄν ἂν μαστροπεύῃ ἀρέσκοντα τοῦτον ἀποδεικνύονα ὅς ἂν συνῆ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. Οὐκ οὐν ἐν μὲν τί ἐστὶν εἰς τὸ ἀρέσκειν ἐκ τοῦ πρέπουσαν ἔχειν σχέζιν καὶ τριζῶν καὶ ἐσθῆτος; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. Οὐκ οὐν καὶ τότε ἐπιστάμεθα ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπῳ τοῖς αὐτοῖς ὁμμασι καὶ φιλικῶς καὶ ἐχθρῶς πρὸς τινὰς βλέπειν; Πάνυ μὲν οὖν. Τί δέ, τῇ αὐτῇ φωνῇ ἐστὶ καὶ αἰδημόνος καὶ θρασείως φθέγγεσθαι; Πάνυ μὲν οὖν. Τί δέ, λόγοι οὐκ εἰσὶ μὲν τινες ἀπεχθανόμενοι, εἰσὶ δέ τινες οἱ πρὸς φιλίαν ἄγουσι; Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκ οὐν τούτων ὁ ἀγαθὸς μαστροπὸς τὰ συμφέροντα εἰς τὸ ἀρέσκειν διδάσκει ἂν; Πάνυ μὲν οὖν. Ἀμείνων δ' ἂν εἴη, ἔφη, ὁ ἐνὶ δυνάμενος ἀρε-

dere, ut sciamus, de quibus inter nos conveniat. Hanc, ait, vobis etiam videtur? Sane quidem, inquebant. Atque ut semel dicebant *sane quidem*, ita hoc ipsum omnes deinceps respondebant. Nonne vobis boni lenonis esse videtur, inquit, quem vel quam perduxerit, eum iis gratum efficere quibuscum consuescit? Sane quidem, inquebant. Nonne una earum rerum quibus placemus sita est in capillis compositis atque in decora vestis forma? Maxime, inquebant. Nonne et hoc scimus, licere homini iisdem oculis tum amice tum inimice aliquos intueri? Maxime. Quid vero? licetne eadem voce tum verecunde tum audacter loqui? Certe. Quid? nonne quidam sermones invisunt, alii ad amicitiam alliciunt? Maxime. Nonne bonus leno quæcumque ex his ad placendum conferunt, ea suos doceat? Sane quidem. Utrum autem, inquit, potior sit fuerit, qui uni reddere gratos potest, an qui etiam pluribus? Illic quum in duas partes discessissent, alii manifestum esse dicebant, potiorum esse qui plurimis, alii subjiciebant: Maxime. Socrates quum hoc quoque convenire diceret: Quodsi quis, inquit, ut toti civitati quidam placeant, efficere possit, nonne omnino ille bonus leno

στοὺς ποιεῖν ἢ ὅστις καὶ πολλοῖς; Ἐναυθα μέντοι ἐσχίσθησαν, καὶ οἱ μὲν εἶπον Δῆλον ὅτι ὅστις πλείστοις, οἱ δὲ Πάνυ μὲν οὖν. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι καὶ τοῦτο ὁμολογεῖται ἔφη, Εἰ δὲ τις καὶ ὅλη τῇ πόλει ἀρέσκοντας δύναται ἀποδεικνύειν, οὐχ οὕτως παντελῶς ἂν ἤδη ἀγαθὸς μαστροπὸς εἴη; Σαρῶνος γε νῆ Δία, πάντες εἶπον. Οὐκ οὖν εἰ τις τοῦτοῦτος δύναται ἐξεργάζεσθαι ὧν προστατοίη, δικαίως ἂν μέγα φρονοίη ἐπὶ τῇ τέχνῃ καὶ δικαίως ἂν πολλὸν μισθὸν λαμβάνοι; Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα πάντες συνωμολόγουν, τοιοῦτος μέντοι, ἔφη, μοι δοκεῖ Ἀντισθένης εἶναι οὗτος. Καὶ ὁ Ἀντισθένης, Ἐμοί, ἔφη, παραδίδως, ὦ Σώκρατες, τὴν τέχνην; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, Ὁρῶ γὰρ σε καὶ τὴν ἀκολουθοῦν ταύτης πάνυ ἐξεργασμένον. Τίνα ταῦτων; Τὴν προαγωγείαν, ἔφη. Καὶ ὅς μάλ' ἀγασθεῖς ἐπήρητο. Καὶ τί μοι σύνοισθα, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον εἰργασμένω; Οἶδα μὲν, ἔφη, σε Καλλιᾶν τουτονὶ προαγωγέσαντα τῷ σοφῷ Προδικῷ, ὅτε ἑώρας τοῦτον μὲν φιλοσοφίας ἐρῶντα, ἐκείνον δὲ χρημάτων δεόμενον· οἶδα δὲ σε Ἰππία τῷ Ἡλείῳ, παρ' οὗ οὗτος καὶ τὸ μνημονικὸν ἔμαθεν· ἂν οὐ δὴ καὶ ἐρωτικώτερος γεγένηται διὰ τὸ ὅ,τι ἂν καλὸν εἶδη μηδέποτε ἐπιλανθάνεσθαι. Ἐναγχος δὲ δῆπου καὶ πρὸς ἐμὲ ἐπαινῶν τὸν Ἡρακλεώτην ξένον, ἐπεὶ με ἐποίησας ἐπιθυμεῖν αὐτοῦ, συνέστησάς μοι αὐτόν. Καὶ χάριν μέντοι σοι ἔχω· πάνυ γὰρ καλὸς καγαθὸς δοκεῖ μοι εἶναι. Αἰσχύλον δὲ τὸν Φλιάσιον πρὸς ἐμὲ ἐπαινῶν καὶ ἐμὲ πρὸς ἐκείνον οὐχ οὕτω διέθηκας ὥστε διὰ τοὺς σοὺς λόγους ἐρῶντες ἐκυνοδρομοῦμεν ἀλλήλους ζητοῦντες; Ταῦτα οὖν ὁρῶν δυνάμενόν σε ποιεῖν, ἀγαθὸν νομίζω προαγωγὸν εἶναι. Ὁ γὰρ οἷός τε ὧν γινώσκεις τε τοὺς ὑπερίμους αὐτοῦ καὶ τούτους δυνάμενος ποιεῖν ἐπιθυμεῖν ἀλλήλων, οὗτος ἂν μοι δοκεῖ καὶ πόλεις δύνασθαι φίλας ποιεῖν καὶ γάμους ἐπιτηδείους συνάγειν

καὶ πολλοῦ ἂν ἄξιος εἶναι καὶ πόλεις καὶ φίλους καὶ συμμάχοις κεκτῆσθαι. Σὺ δὲ ὡς κακῶς ἀκούσας ὅτι ἀγαθὸν σε ἔφην προαγωγὸν εἶναι ὠργίσθης. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ νῦν. Ἐὰν γὰρ ταῦτα δύνομαι, σεσαγμένους δὴ παντάπασιν πλουτοῦ τὴν ψυχὴν ἔσομαι.

(Xenophon Conviv. cap. IV, 56—64. Plerique interpretes τὸν Ἡρακλεώτην ξένον Zeuxippum pictorem esse voluerunt, memoratum Platoni in Protagora pag. 318 B. Aliter statuit Winkelmanus qui Brysonem Herodori filium hic intelligendum esse arbitratur. Suidas v. Σωκράτης inter Socratis discipulos numerat Βρύσωνα Ἡρακλεώτην, ὃς τὴν ἐριστικὴν διαλεκτικὴν εἰσήγαγε μετὰ Εὐκλείδου. Addit autem τινὲς δὲ Βρύσωνα μετὰ Σωκράτους ἀλλ' Εὐκλείδου ἀκρατὴν γράφουσι· τούτου δὲ καὶ Πύρρων ἠκροάσατο. Sextus Empiricus adv. Math. VII, 13, p. 372 : ἐπὶ δὲ τὸ λογικὸν κατηνέχθησαν μέρος οἱ περὶ Πανθοίδην καὶ Ἀλεξίνον καὶ Εὐβουλίδην καὶ Βρύσωνα, Διονυσόδωρον τε καὶ Εὐθύδημον Θούριον. Athenæus lib. XI, p. 508 C : καὶ γὰρ Θεόπομπος ὁ Χίτος ἐν τῷ κατὰ τῆς Πλάτωνος διατριβῆς « Τοὺς πολλοὺς (φησὶ) τῶν διαλόγων αὐτοῦ ἀχρεῖους καὶ ψευδεῖς ἂν τις εὕροι· ἀλλοτρίους δὲ τοὺς πλείους, ὄντας ἐκ τῶν Ἀριστίππου διατριβῶν, ἐνίους δὲ κακῶν τῶν Ἀντισθέτους, πολλοὺς δὲ κακῶν τῶν Βρύσωνος τοῦ Ἡρακλεώτου. » Conf. Plat. Epist. XIII, p. 498. Aristot. Soph. Elench. cap. XI, p. 172 ed. Bekker.; item Analyt. Poster. I, 9, p. 75 et Rhet. III, 2, p. 1405. Adde Athen. XI, p. 509 C. Sed res incerta nobis videtur.)

16'. ἐκ τοῦ Περὶ παιδείας ἢ περὶ ὀνομάτων.

39. Ἀντισθένης λέγει ὅτι ἀρχὴ παιδείσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκηψις.

fuerit? Id quidem manifestum est per Jovem, inquebant omnes. Ergo si quis eos quibus ipse præsist, tales efficere queat, nonne merito hac arte superbiat atque etiam optimo jure magnam mercedem accipiat? Quum hæc quoque omnes concederent, talis vero, inquit, est mea quidem sententia hic Antisthenes. Tum ille : Mihi ne tribuis, inquit, hanc artem, Socrates? Ita sane per Jovem, ait. Nam te video etiam hujus pedissequam probe exercuisse. Quænam illa est? Ars perducatorum, ait. Quod quum ægerrime tulisset Antisthenes : Ecquid, inquit, tale me commississe scis, Socrates? Scio equidem, inquit, te Calliam huncce ad doctum illum Prodicum perduxisse, quum illum philosophiæ amore ardentem, hunc vero pecunia egentem videres. Scio item te perduxisse eundem ad Hippiam Eleum, a quo etiam artem memoriæ didicist. Et ex eo quidem tempore magis amore flagrare cœpit, quum quidquid pulchri viderit, ejus nunquam obliviscatur. Nuper certe etiam postquam hospite Heracleensi apud me laudibus ornato effecisti, ut ejus videndi cupidus essem, illum mihi conciliast et commendast. Ac pro

hoc quidem beneficio tibi gratiam habeo, quia mihi admodum probus esse et honestus videtur. Nonne item Æschylum Phliasium apud me laudibus prosequendo, meque apud ipsum, ita affecisti, ut propter verba tua nosmet amantes mutuo quæreremus contento cursu canum instar nos proripientes? Hæc quum ego te facere posse videam, bonum esse perducotorem arbitror. Nam qui agnoscere valet eos qui sibi futuri sint utiles, ac potest impetrare ut illi se mutuo expetant : is mihi videtur et civitates inter se conciliare et nuptias commodas conficere posse, ejusque possessio civitatibus et amicis et sociis magni videtur esse æstimanda. At tu mihi quasi vituperatus a me sis, quod te dixerim esse bonum perducotorem, succensuisti. Sed per Jovem, inquit, non jam. Nam si hæc possim, profecto animus meus divitiis repletus erit.

12. Ex libro de eruditione sive de nominibus.

39. Antisthenes eruditionis initium nominum considerationem esse dicit.

(Arrianus Epict. Dissert. I, 17.)

40. Γράμματα γοῦν μὴ μαθησάντων ἐφασκεν ὁ Ἀντισθένης τοὺς σώφρονας γενομένους, ἵνα μὴ διαστρέφοντο τοῖς ἀλλοτρίοις.

(Diogenes Laertius lib. VI, 103.)

γ'. Ἐκ τοῦ Σάθωνος.

41. Καὶ Πλάτωνα δὲ μετονομάσας Σάθωνα ἀσυρῶς καὶ φορτικῶς τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἐπιγραφὴν διάλογον ἐξέδωκε κατ' αὐτοῦ.

(Athenæus lib. V, p. 220 D. Similiter idem lib. XI, p. 507 A: ἀλλὰ μὴν οὐδ' Ἀντισθένη ἐπινοῶ. Καὶ γὰρ οὗτος πολλοὺς εἰπὼν κακῶς, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος ἀπέσχετο, ἀλλὰ καλέσας αὐτὸν φορτικῶς Σάθωνα τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἐπιγραφὴν διάλογον ἐξέδωκε.)

42. Οὗτος [ὁ Πρωταγόρας] τὸν Ἀντισθένους λόγον, τὸν περὶ τὸν ἀποδεικνύειν, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν, πρῶτος διελεχται, καθὰ φησι Πλάτων ἐν Εὐθυδήμῳ.

(Diogenes Laertius lib. IX, 53. Conf. Plat. Euthyd. p. 286. C.)

43. Λέγεται δ' ὅτι καὶ Ἀντισθένης μέλλον ἀναγινώσκων τι τῶν γεγραμμένων αὐτῷ, παρεκάλεσεν αὐτὸν παρατυχεῖν καὶ πυθόμενῳ τί μέλλει ἀναγινώσκων, εἶπεν, ὅτι περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἀντιλέγειν. Τοῦ δ' εἰπόντος, Πῶς οὖν σὺ περὶ αὐτοῦ τούτου γράφεις; καὶ διδάσκοντος ὅτι περιτρέπεται, ἔγραψε διάλογον κατὰ Πλάτωνος, Σάθωνα ἐπιγράφας. Ἐξ οὗ διετέλουν ἀλλοτρίως ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους.

(Diogenes Laertius lib. III, 35. Cf. lib. VI, 7. Cæterum membranarum lectionem πυθόμενος flagitante sensu in πυθόμενῳ mutavi.)

44. Τῶν ἰδεῶν δὲ λέγουσι τρεῖς δόξας πεφυκέναι.

Μιλίας ἐνοίας γὰρ φησι ταύτας ὁ Ἀντισθένης,

λέγων, βλέπω μὲν ἄνθρωπον καὶ ἵππον δὲ δημοῖς, ἰππότητα οὐ βλέπω δέ, οὐδ' ἀνθρωπότητά γε.

(Tzetzes Chiliad. VII, 606. Simplicius ad Aristot. Categ. in Scholl. Arist. p. 66 ed. Brandis. : τῶν δὲ παλαιῶν οἱ μὲν ἀνήρουν τὰς ποιότητας τελείως, τὸ ποῖον συγχωροῦντες εἶναι, ὥσπερ Ἀντισθένης, ὅς ποτε Πλάτωνι δικησιβητῶν «ὦ Πλάτων, ἔφη, ἵππον μὲν ὄρω, ἰππότητα δὲ οὐχ ὄρω. » Καὶ δὲ εἶπεν « ἔγεις μὲν ὦ ἵππος ὄραται τόδε τὸ ὄμμα, ὃ δὲ ἰππότης θεωρεῖται οὐδέπω κέκτηται. » Similiter David ibid. p. 68 : πέμπτη αἰτία ὅτι ἔδει καὶ περὶ τῆς ποιότητος συντόμως διαλαθεῖν δι' Ἀντισθένην καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, λέγοντας « ἄνθρωπον ὄρω, ἀνθρωπότητα δὲ οὐχ ὄρω, » ὡς ἀναίρουντας τὴν ἀπλῶς ποιότητα. Conf. C. Fr. Hermann. System der Platon. phil. I, p. 338 et 268.)

45. Καὶ ποτε πάλιν τῷ αὐτῷ συνηγορῶν διδασκάλῳ (Παρμενίδῃ) ἀκίνητον λέγοντι τὸ ὄν, διὰ πάντε ἐπιχειρημάτων κατασκευάζει (Ζήνων) ὅτι ἀκίνητον τὸ ὄν οἷς ἀντιπεῖν μὴ δυναθεῖς Ἀντισθένης ὁ κυνικός ἀναστάς ἐβάδισε, νομίσας ἰσχυροτέραν εἶναι πάσης τῆς διὰ λόγον ἀντιλογίας τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀπόδειξιν.

(Schol. in Aristot. Categ. p. 22 ed. Brandis.)

ιδ'. Ἐκ τῆς Ἀληθείας.

46. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἤκουσε Γοργίου τοῦ ῥητοροῦ ὅθεν τὸ ῥητορικὸν εἶδος ἐν τοῖς διαλόγοις ἐπιφέρεται καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἀληθείᾳ καὶ τοῖς Προτρεπτικοῖς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 1.)

47. Ὁ δὲ ψευδὴς λόγος οὐδένος ἔστιν ἀπλῶς λόγος. Διὸ Ἀντισθένης ᾤετο εὐθῶς μηδὲν ἀξίῳ λέγεσθαι

40. Nam qui frugales nati essent, iis litteras non esse discendas aiebat Antisthenes, ne perverterentur alienis.

13. Ex Sathone.

41. Quin etiam Platonem quum mutato nomine Sathonem temere et odiose appellasset, dialogum ita inscriptum contra ipsum edidit.

42. Hic [Protagoras] Antisthenis rationem, qua demonstrare nititur, contradicere non posse, ut ait Plato in Euthydemo, primis exposuit.

43. Fertur et Antisthenes quum eorum quæ litteris consignaverat quidpiam recitare vellet, orasse illum [Platonem] ut recitationi interesset rogantique, quid lecturus esset, dixisset, De non data contradicendi facultate. Quum autem ille subiecisset, *quomodo igitur tu de hoc ipso commentaris?* eumque falli doceret, scripsit contra Platonem dialogum, quem Sathonem inscripsit. Ex eo tempore alienis in se invicem animis fuerunt.

44. Idearum triplicem intellectum esse ajunt.

Has enim simplices notiones Antisthenes vocat, dicens hominem quidem video pariterque equum, sed neque equi neque hominis notionem video.

45. Et rursus aliquando Zeno eundem magistrum (Parmenidem) defendens qui ens immotum appellabat, quinque argumentis immotum esse ens docebat; quibus quum Antisthenes cynicus contradicere non posset, surrexit atque ambulavit, ratus potentiorum esse omni contradictione verbis expressa probationem in facto positam.

14. Ex libro de veritate.

46. Hic initio quidem Gorgiam rhetorem audivit: unde et in dialogis oratorio dicendi genere utitur, præsertim in libro de Veritate atque in Admonitionibus.

47. At vero falsa notio omnino nullius est rei. Hinc prava Antisthenis opinio nihil statuentis dici præterquam propria ratione unum de una re, ex quo efficiebatur con-

πλὴν τῷ οἰκείῳ λόγῳ ἐν ἐφ' ἐνός ἐξ ὧν συνέβαινε μὴ εἶναι ἀντιλέγειν, σχεδὸν δὲ μὴδὲ ψευδῆσθαι.

(Aristoteles Metaph. lib. IV cap. 29, pag. 1024 ed. Bekker. Alexander Aphrodisiensis Comment. in Metaph. l. c. pag. 400 ed. Bonitz. : εἰπὼν δὲ ταῦτα αἰτιᾶται Ἀντισθένην εὐθὺς λέγοντα περὶ μηδενὸς ἄλλου λέγεσθαι τινα λόγον ἢ περὶ ἐκείνου οὐ οἰκειὸς ἐστὶ, παρακρουσθέντα ὑπὸ τοῦ τὸν ψευδῆ λόγον μηδενὸς ἀπλῶς εἶναι λόγον· οὐ γὰρ εἰ μὴ ἀπλῶς ἐστὶ μὴδὲ κυρίως, ἤδη καὶ οὐκ ἐστίν. Ὡςτο δὲ ὁ Ἀντισθένης ἕκαστον τῶν ὄντων λέγεσθαι τῷ οἰκείῳ λόγῳ μόνον καὶ ἓνα ἕκαστου λόγον εἶναι, τὸν γὰρ οἰκείον τὸν δὲ τί σημαίνοντα καὶ μὴ ὄντα τούτου περὶ οὐ λέγεται εἶναι, ἀλλοτρίον γε ὄντα αὐτοῦ. Ἐξ ὧν καὶ συναγείν ἐπειράτο ὅτι μὴ ἐστὶν ἀντιλέγειν τοὺς μὲν γὰρ ἀντιλέγοντας περὶ τίνος διάφορα λέγειν ὀφείλειν, μὴ δύνασθαι δὲ περὶ αὐτοῦ διαφόρους τοὺς λόγους φέρεσθαι τῷ ἓνα τὸν οἰκείον ἕκαστου εἶναι ἓνα γὰρ ἐνὸς εἶναι καὶ τὸν λέγοντα περὶ αὐτοῦ λέγειν μόνον, ὥστε εἰ μὲν περὶ τοῦ πράγματός τοῦ αὐτοῦ λέγοιεν, τὰ αὐτὰ ἂν λέγοιεν ἀλλήλοις (εἷς γὰρ ὁ περὶ ἐνὸς λόγος), λέγοντες δὲ ταῦτά οὐκ ἂν ἀντιλέγοιεν ἀλλήλοις. Εἰ δὲ διαφέροντα λέγοιεν, οὐκέτι λέξαι αὐτοὺς περὶ ταυτοῦ τῷ εἶναι ἓνα τὸν λόγον τὸν περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας ὀφείλειν περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγειν. Καὶ οὕτως συνῆγε τὸ μὴ εἶναι ἀντιλέγειν. Σχεδὸν δὲ μὴδὲ ψευδῆσθαι διὰ τὸ μὴ οἶόν τε εἶναι περὶ τίνος ἄλλου πλὴν τὸν ἰδίον τε καὶ οἰκείον εἰπεῖν λόγον. Cf. etiam Bonitz. Comment. in Aristot. Metaph. p. 276 seq.)

48. Πρῶτος τε ὠρίσατο λόγον, εἰπὼν, λόγος ἐστὶν ὁ τὸ τί ἦν ἢ ἐστὶ δηλῶν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 3. Pertinet autem omnis definitio Antisthene iudice ad res compositas, quum simpliciter definiti non posse arbitratetur. Cf. Zeller. Phil. d. Gr. II p. 115 seq.)

49. Ὡστε ἡ ἀπορία ἦν οἱ Ἀντισθένειοι καὶ οἱ οὕτως ἀπαίδευτοι ἠπόρουσαν, εἶχε τινα καιρόν, ὅτι οὐκ ἐστὶ τὸ τί ἐστὶν ὀρίσασθαι (τὸν γὰρ ὄρον λόγον εἶναι μακρόν) ἀλλὰ ποῖον μὲν τί ἐστὶν ἐνδέχεται καὶ διδάξαι, ὥσπερ ἄργυρον, τί μὲν ἐστίν, οὐ, ὅτι δ' οἶον κατ'ἴτερος.

(Aristoteles Metaph. lib. VII cap. 3, p. 1043 B ed. Bekker. Conferendus Bonitz. Commentar. p. 369 et Zeller. l. c. Huc pertinet etiam locus Schol. ad Aristotelis Topic. p. 256 ed. Brandis. : οὐ μάλιστα δὲ οὐδὲ ἐκ περισσοῦ τῷ « ἦν » τὸ « εἶναι » πρόσκειται, ἀλλὰ ἀναγκαιῶς — οὐκ ἄρα αὐταρκες τὸ ἦν, ὡς τινες ἤγουνται, ὧν δοκεῖ πρῶτος μὲν Ἀντισθένης εἶναι, εἶτα δὲ καὶ τῶν ἀπὸ τῶν Στωϊκῶν τινῶν, ἀλλὰ εὐλόγως τὸ εἶναι πρόσκειται.)

50. Καὶ τὰ λογικὰ ἄκαρπὰ ἐστὶ — καὶ περὶ τούτου μὲν ὀφύμεθα. Εἰ δ' οὖν καὶ τοῦτο δοίη τις, ἐκείνο ἀπαρκεῖ, ὅτι τῶν ἄλλων ἐστὶ διακριτικὰ καὶ ἐπισκοπητικὰ, καὶ ὡς ἀντιεῖποι, μετρητικὰ καὶ στατικὰ. Τίς λέγει ταῦτα; μόνος Χρύσιππος καὶ Ζήνων καὶ Κλεάνθης, Ἀντισθένης δ' οὐ λέγει.

(Epictetus dissert. I, 17, 10.)

Ἀντισθένης Ἀριστίππῳ.

51. Οὐκ ἐστὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν τὸ παρὰ τυράννοις εἶναι καὶ Σικελικαῖς προσανέχειν τραπέζαις, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἐν τῇ ἰδίᾳ καὶ αὐταρχῶν ἔφρῃσθαι. Σὺ δὲ οἶε ταύτην εἶναι πλεονεξίαν τοῦ σπουδαίου τὸ δύνασθαι μὴ κτεῖσθαι χρήματα πολλά, τοὺς δὲ δυνατωτάτους εἶναι φίλους. Οὕτε γὰρ χρήματα ἀναγκαῖα ἐστίν, οὔτε, εἰ ἀναγκαῖα ἦν, οὕτω ποριζόμενα καλά· οὔτε φίλοι γίνονται ἂν οἱ πολλοὶ ἀμαθεῖς ὄντες, καὶ ταῦτα τυράννοι. Ὡστε σοὶ συμβουλευσάμην ἂν ἀπίνασι Συρακουσῶν τε καὶ Σικελίας. Εἰ δ' ὡς κρασί τινος, ἤδον ἢ θυγαλέας, καὶ τούτου ἀπέχεσθαι, μὴ προσήκει τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους, ἀπὸ εἰς Ἀντικύραν, καὶ ὀφείλῃ σοὶ ὁ δικαστὴρ ποιῆσαι πολὺ

tradici non posse, propemodum autem ne mendacia quidem posse dici.

48. Primusque definitionem esse dixit orationem quid rei esset vel sit declarantem.

49. Quamobrem haud imprudens Antistheneorum creatorumque æque indocte dubitantium iudicium nobis videtur, non posse quidquam ita definiri, ut quid rei sit declaratur (esse enim definitionem longiore rei explanationem) sed fieri etiam posse, ut quale quid sit doceatur, velut argentum, non, quid sit, sed esse illud quale statim posse doceri.

50. Logica infructuosa sunt — ac de hac quidem re videbimus. Si quis igitur et hoc concesserit, illud sufficit, ut cætera discernant atque considerent et prope dixerim, tum metiantur tum ponderent. Quis ita iudicat? solus Chrysippus et Zeno et Cleanthes, Antisthenes autem non ita sentit.

Antisthenes Aristippo.

51. Non est philosophi cum tyrannis ætatem agere tempusque in conviviis Siciliensibus conterere, sed potius in patria paucis contentum vivere. Tu autem viri boni excellentiam in eo versari putas, ut possit magnas sibi parare divitias et ut principum civitatis gratia floreat. Enimvero neque necessariae sunt opes, neque, si necessariae essent, ita acquisitæ bonæ forent, neque indoctorum hominum vulgus, nedum tyrannorum, nobis conciliari potest. Quamobrem auctor tibi fuerim, ut relictis Syracusis e Sicilia etiam discedas. Quodsi, ut quidam ajunt, voluptatem appetis iisque rebus indulges, quas persequi homines sapientes minime decet, Anticyram naviges, ubi veratrum potum tibi proderit; hoc enim Dionysii vino multo præstantius est. Illud enim insaniam accendit, hoc exstinguit. Quanto igitur sanitas et prudentia morbo

κρείσσων γὰρ ἔστιν οὗτος τοῦ παρὰ Διονυσίου οἴνου. Ἐκείνος μὲν γὰρ μανίαν ποιεῖ πολλήν, οὗτος δὲ ἀποπαύει. Ὅπόσον οὖν υἰεῖται τε καὶ φρόνησις νόσου τε καὶ ἀφροσύνης διαφέρει, τοσοῦτον ἂν καὶ σὺ διενέγκαις πρὸς τὰ νῦν σοι ὄντα. Ἐβήρωσο.

(Socratic. epist. p. 15 ed. Orell. Textum comparatis inter se Leonis Allatii et G. Olearii editionibus constitui. Præterea posui : ^a αὐταρκῶν; vulgo αὐτάρκων. — ^b τοσοῦτον; vulgo ἐπὶ τοσοῦτον.)

Ἄδηλα.

52. Διδακτὴν ἀπεδείκνυε τὴν ἀρετὴν.

(Diog. Laert. lib. VI, 10.)

53. Ἄνδρὸς καὶ γυναικὸς ἡ αὐτὴ ἀρετὴ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 12.)

54. Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἐν πολλοῖς μὲν, ὧ ἄνδρες, καὶ ἄλλοις ὄηλον καὶ ἐν οἷς δ' ἡ παῖς ποιεῖ ὅτι ἡ γυναικεῖα φύσις οὐδὲν χείρων τῆς τοῦ ἀνδρὸς οὔσα τυγχάνει, γνώμης δὲ καὶ ἰσχύος δεῖται. Ὡστε εἴ τις ὑμῶν γυναῖκα ἔχει, θαρβῶν διδασκέτω ἕτι βούλοιτ' ἂν αὐτῇ ἐπισταμένη γρῆσθαι. Καὶ ὁ Ἀντισθένης· Πῶς οὖν, ἔφη, ὧ Σώκρατες, οὕτω γινώσκων οὐ καὶ σὺ παιδεύεις Ξανθίππην, ἀλλὰ χρῆ γυναικὶ τῶν οὐσῶν, οἷμαι δὲ καὶ τῶν γεγεννημένων καὶ τῶν ἐσομένων χαλεπωτάτῃ;

(Xenophon Conviv. II, 9-10.)

55. Ἰὴν τε ἀδοξίαν ἀγαθὸν καὶ ἴσον τῷ πόνῳ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 11. Similiter Arrianus Diss. Epict. I, 24 de Diogene : λέγει ὅτι ἀδοξία ψόφος ἐστὶ μειομένων ἀνθρώπων. Conf. Diog. Laert. VI, 72 et 83 de Monimo; item 93 de Cratete.)

ac dementiae præstant : tantum etiam tu bonis, quibus nunc affluis, antecellas. Vale.

Incerta.

52. Virtutem doceri posse demonstrabat.

53. Viri et mulieris eadem virtus.

54. Tum Socrates : Cum ex aliis rebus multis, inquit, viri optimi, tum ex iis, quæ puella hæc facit, intelligitur, femineum sexum nihilo deteriore esse virili, nisi quod et consilii et roboris cujusdam indigeat. Quapropter si cui vestrum uxor est, fidenter eam doceat cuncta quorum peritam illam habere cupit. Ille Antisthenes : Cur igitur, ait, qui sis ea in sententia, Socrates, non tu quoque Xanthippen instituis, quam uxorem habes omnium, quæ sunt et fuerunt, ut arbitror, et posthac erunt, iracundissimam?

55. Infamiam in bonis numerandam laborique parem esse.

56. Sapientem se ipso contentum esse; ipsius enim esse quæ reliquorum sunt omnia.

56. Αὐτάρχη τε εἶναι τὸν σοφόν· πάντα γὰρ αὐτοῦ εἶναι τὰ τῶν ἄλλων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 11. In eandem sententiam Diogenes cynicus apud Laertium lib. VI, 72 : πάντα τῶν σοφῶν εἶναι λέγων καὶ τοιούτους λόγους ἐρωτῶν οἷους ἄνω προσηρήκαμεν. Πάντα τῶν θεῶν ἐστὶ· φίλοι δὲ τοῖς σοφοῖς οἱ θεοί· κοινὰ δὲ τὰ τῶν φίλων· πάντα ἄρα τῶν σοφῶν.)

57. Ἀναφάρετον ὄπλον ἀρετῆς. Τεῖχος ἀσφαλίστατον φρόνησιν· μήτε γὰρ καταρβῆναι μήτε προδίδοσθαι. Τείχη κατασκευαστέον ἐν τοῖς αὐτῶν ἀναλότοις λογισμοῖς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 12-13. Vid. Wyttenbach. ad Plutarch. de educ. puer. p. 5 E.)

58. Ἦρεσκεν αὐτῷ καὶ τάδε. Ἀπεδείκνυε τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς τοὺς καὶ ἐναρέτους· αὐτάρχη γὰρ τὴν ἀρετὴν εἶναι πρὸς εὐδαιμονίαν, μηδενὸς προσδεομένην ὅτι μὴ Σωκρατικῆς ἰσχύος· τὴν τε ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείστων δεομένην μήτε μαθημάτων. Καὶ τὸν σοφὸν οὐ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους πολιτεῦσθαι ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς. Ἀναγράφει δ' αὐτοῦ καὶ Διοκλῆς ταυτί· Κρεῖττον ἐστὶ μετ' ὀλίγων ἀγαθῶν πρὸς ἅπαντας τοὺς κακοὺς ἢ μετὰ πολλῶν κακῶν πρὸς ὀλίγους ἀγαθοὺς μάχεσθαι. Προσέχειν τοῖς ἔχθροῖς· πρῶτοι γὰρ τῶν ἀμαρτημάτων αἰσθάνονται. Τὸν δίκαιον περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τοῦ συγγενοῦς. Τὰ ἀγαθὰ καλὰ, τὰ κακὰ αἰσχροῖα· τὰ πονηρὰ πάντα νόμιζε ξενικά.

(Diogenes Laertius lib. VI, 11-12.)

59. Πάλιν Ἀντισθένης μὲν τὴν ἀτυφίαν [τέλος τοῦ βίου λέγει].

(Clemens Alexandrinus Strom. II p. 498 ed.

57. Virtutem arma esse quæ detrahi nequeant. Murum tutissimum prudentiam esse; neque enim concidere, neque prodi. Mœnia struenda in mentibus nostris quæ expugnari non possunt.

58. Porro hæc illi placebant. Demonstrabat eosdem esse nobiles ac virtute præditos; sufficere enim virtutem ad vilam beatam nullaque insuper re indigentem nisi Socratis viribus. Virtutem quoque operum esse, neque verbis multis neque disciplinis egentem. Præterea sapientem non ex constitutis legibus rempublicam administraturum, sed virtutis studio convenienter. Prodit vero Diocles etiam hæc ejus dicta. Præstat cum paucis fortibus adversus homines qui ignavi sunt omnes, quam cum multis ignavis adversus paucos fortes pugnare. Observandi sunt inimici; primi enim peccata animadvertunt. Justum virum pluris faciendum esse quam cognatum. Bona esse honesta omnia, mala autem turpia; at quæ prava sunt universa esse aliena et peregrina existimes.

59. Rursus Antisthenes quidem modestiam [vitæ finem esse dicit.]

Potter; cf. Theodoret. Gr. aff. cur. disp. XI p. 985.)

ου. Τί γάρ σύ, εἶπεν, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς, ὦ Ἀντίσθενης; Ἐπὶ πλούτῳ, ἔφη. Ὁ μὲν δὴ Ἑρμογένης ἀνῆρετο, εἰ πολὺ εἶη αὐτῷ ἀργύριον. Ὁ δὲ ἀπίωμοσε μὴδὲ ὀβολόν. Ἀλλὰ γῆν πολλήν, ἔφη, κέκτησαι; Ἴσως ἂν, ἔφη, Αὐτολύκῳ τούτῳ ἰκανῆ γένοιτο ἐγκομισσασθαι.

(Xenophon. Conviv. III, 8.)

σι. Ἄλλ' ἄγε δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, σύ αὖ λέγε ἡμῖν, ὦ Ἀντίσθενης, πῶς οὕτω βραχέα ἔχων μέγα φρονεῖς ἐπὶ πλούτῳ. Ὅτι νομίζω, ὦ ἄνδρες, τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν ἔχειν, ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅρῳ γὰρ πολλοὺς μὲν ἰδιώτας, οἱ πάνυ πολλὰ ἔχοντες χρήματα οὕτω πένεσθαι ἠγοῦνται, ὥστε πάντα μὲν πόνον πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύονται, ἐφ' ᾧ πλείονα κτήσονται. Οἶδα δὲ καὶ ἀδελφούς, οἱ τὰ ἴσα λαχόντες, ὁ μὲν αὐτῶν τὰρκοῦντα ἔχει καὶ περισσεύοντα τὰ τῆς δαπάνης, ὁ δὲ τοῦ παντός ἐνδέεται. Αἰσθάνομαι δὲ καὶ τυράννους τινὰς οἱ οὕτως αὖ πεινωσὶ χρημάτων ὥστε ποιῶσι πολλὸ δεινότερα τῶν ἀπορωτάτων. Δι' ἐνδέειν μὲν γὰρ δῆπου οἱ μὲν κλέπτουσι, οἱ δὲ τοιχωρυχοῦσιν, οἱ δὲ ἀνδραποδίζονται τυράννοι δ' εἰσὶ τινες οἱ ὅλους μὲν οἴκου ἀναιροῦσιν, ἀθρόους δ' ἀποκτείνουσι, πολ- λάκις δὲ καὶ ὅλας πόλεις χρημάτων ἕνεκα ἐξανδραποδίζονται. Τούτους μὲν οὖν ἔγωγε καὶ πάνυ οἰκτεῖρω τῆς ἄγαν χαλεπῆς νόσου. Ὅμοια γὰρ μοι δοκοῦσι πάσχειν ὥσπερ εἰ τίς πολλὰ πίνων^a καὶ πολλὰ ἐσθίων

μηδέποτε ἐμπίπαιτο. Ἐγὼ δὲ οὕτω μὲν πολλὰ ἔχω ὡς μόλις αὐτὰ καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἀνευρίσκω^b. Ὅμως δὲ περιεστί μοι καὶ ἐσθίοντι ἄχρι τοῦ μὴ πεινῆν ἀφικέσθαι καὶ πίνοντι μέχρι τοῦ μὴ διψῆν, καὶ ἀμυρύνουσαι, ὥστε ἐξω μὲν μὴδὲν μᾶλλον Καλλίου τούτου τοῦ πλουσιωτάτου ῥιγῶν. Ἐπειδὴν γε μὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ γένοιμαι, πάνυ μὲν ἀλλεῖνοι χιτῶνες οἱ τοῖχοί μοι δοκοῦσιν εἶναι, πάνυ δὲ παχεῖαι ἐφροσίδες οἱ ὄροφοι, στρωμνὴν γε μὴν οὕτως ἀρκοῦσαν ἔχω ὥστε ἔργον μέ ἐστι^c καὶ ἀνεγεῖραι. Ἦν δὲ ποτε καὶ ἀφροδισίασαι τὸ σῶμά μου δεηθῆ, οὕτω μοι τὸ παρὸν ἀρκεῖ, ὥστε αἷς ἂν προσέλθω ὑπερασπάζονταί με διὰ τὸ μὴδένα ἄλλον αὐταῖς ἐθέλειν προσεῖναι. Καὶ πάντα τοῖνον ταῦτα οὕτως ἡδέα μοι δοκεῖ εἶναι ὡς μᾶλλον μὲν ἡδεσθαι ποῖων ἕκαστα αὐτῶν οὐκ ἂν εὐδαίμην, ἤττον δέ^d οὕτω μοι δοκεῖ ἔνια αὐτῶν ἡδίω εἶναι τοῦ συμφέροντος. Πλείστου δ' ἄξιον κτήμα ἐν τῷ ἐμῷ πλούτῳ λογίζομαι εἶναι ἐκεῖνο ὅτι εἴ μοῦ τις καὶ τὰ νῦν ὄντα παρέλοιτο, οὐδὲν οὕτως ὀρεῖ φαῦλον ἔργον ὅποιον οὐκ ἀρκοῦσαν ἂν τροφήν ἐμοὶ παρέχοι. Καὶ γὰρ ὅταν ἡδυπαθῆσαι βουληθῆ, οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ τίμια ἀνοῦμαι, πολυτελῆ γὰρ γίγνεται, ἀλλ' ἐκ τῆς ψυχῆς ταμειόμαι. Καὶ πολὺ πλείον διαφέρει πρὸς ἡδονὴν ὅταν ἀναμείνας τὸ δεηθῆναι προσφέρωμαι ἢ ὅταν τινὶ τῶν τιμίων χρῶμαι, ὥσπερ καὶ νῦν τῶδε τῷ Θεσίῳ οἶνω ἐντυχὼν οὐ διψῶν πίνω αὐτόν. Ἀλλὰ μὴν καὶ πολὺ δικαιότερος γε εἰκὸς εἶναι τοὺς εὐτέλειαν μᾶλλον ἢ πολυχρηματίαν σκοποῦντας. Οἷς γὰρ μάλιστα τὰ παρόντα ἀρκεῖ, ἥκιστα τῶν ἀλλοτριῶν ἀρέγονται.

60. Quidnam est, inquit, quo tu superbias, Antisthenes? Divitiis, ait. Hunc igitur Hermogenes interrogavit, num amplissimum possideret pecuniam. At is interposito iurejurando, ne obolum quidem ait. Sed latifundia possides? inquit. Fortasse tantum agri, respondit, quantum huic Antolyco ad corpus pulvere conspergendum sufficiat.

61. Age vero, inquit Socrates, tu nobis rursus dic, Antisthenes, quo pacto in his tuis angustiis nihilominus divitiis superbias. Quia arbitrator, ait, o viri, hominum tum opes tum paupertatem non aedibus contineri, sed animis. Multos enim privatos homines esse animadverto, qui quom amplissimæ ipsis facultates sint, tanta tamen in egestate versari sibi videantur, ut quemvis laborem et quodvis periculum subeant, quo plura sibi comparent. Fratres etiam cognovi, quibus quom facultates æquales contigerint, tamen alter eorum quæ sufficient quæque redundant habet, alteri nihil non deest. Novi et reges quosdam, tanta pecunie cupiditate flagrantes, ut longe indigniora facinora faciant quam homines maxime inopes. Nam propter inopiam certe nonnulli furantur, alii parietes perfodiunt, alii plagarii sunt: at reges quidam inveniuntur qui pecuniæ causa totas familias evertant, homines confertos acervatim occidunt, sæpenumero totas

etiam civitates in servitutum redigant. Horum igitur qui tam gravi morbo laborant vehementer me miseret. Nam simile ipsi accidere mihi videtur ac si quis multum bibat multumque comedat, nunquam tamen saturatur. Ego vero tam multa scilicet habeo, vix ut ea possim ipse invenire. Nihilominus comedenti mihi superest aliquid, donec eo perveniam, ut non esuriam: et bibenti, donec non sitiam: et ita vestitus sum, ut foris nihilo magis quam ditissimus hic Callias frigeam. Quom vero domi sum, admodum mihi calidæ videntur esse tunicæ parietes ipsi, et tecta crassorum palliorum instar; stragula autem veste usque adeo abundo, ut etiam excitari difficulter possim. Quodsi quando re venerea corpus indigeat, adeo mihi satisfacit quod adest, ut illæ ad quas accedo comiter me excipiant, propterea quod ipsas alii convenire nolint. Atque hæc omnia tam jucunda mihi accidunt, ut dum ea facio singula, non majori, sed minori potius voluptate perfrui cupiam: quod eorum nonnulla jucundiora mihi esse videntur, quam expedit. Rem autem longe maximi pretii meis in opibus illam esse existimo, quod etiamsi quis ea mihi adimat quæ nunc possideo bona, nullum esse tam vile opus videam, quod mihi non satis alimenti suppeditet. Etenim ubi voluptariam degere vitam mihi collibitum est, non ex foro quædam magni pretii coemo,

ἄξιον δ' ἐνοῆσαι, ὡς καὶ ἐλευθερίου ὁ τοιοῦτος πλοῦτος παρέχεται. Σωκράτης τε γὰρ οὗτος, παρ' οὗ ἐγὼ τοῦτον ἐκτράχην, οὐτ' ἀριθμῶ οὔτε σταθμῶ ἐπήρκει μοι, ἀλλ' ὅπως ἐδυναμίην φέρεσθαι, τοσούτων μοι παρείδου. Ἐγὼ τε νῦν οὐδεὶς φρονῶ, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς φίλοις καὶ ἐπιδεικνύω τὴν ἀφρονίαν, καὶ μεταδίδωμι τῷ βουλομένῳ τοῦ ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ πλοῦτου. Καὶ μὴν καὶ τὸ ἀβρότατόν γε κτήμα τὴν σχολὴν αἰεὶ ὁρᾷτέ μοι παρούσαν, ὥστε καὶ θεᾶσθαι τὰ ἀξιόθεατα καὶ ἀκούειν τὰ ἀξιάκουστα καί, ὃ πλείστου ἐγὼ τιμῶμαι, Σωκράτει σχολάζων συνδιμερεύειν. Καὶ οὗτος δὲ οὐ τοὺς πλείστου ἀριθμοῦντας χρυσίον θαυμάζει, ἀλλ' οἱ ἂν αὐτῷ ἀρέσκωσι, τούτοις συνὼν διατελεῖ. Οὗτος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν.

(Xenophon Conviv. IV, 34-43. Idem cap. V, 8 : δέδοικα γὰρ τὸν σὸν καὶ Ἀντισθένης πλοῦτον, μὴ με καταδυναστεύσῃ. Tota hæc Antisthenis disputatio perspicua est, nisi quod de singulis locis pauca quadam monenda videntur. Verba ὃ μὲν αὐτῶν παρῶντα ἔχει καὶ περισσεύοντα τὰ τῆς δαπάνης, ὃ δὲ τοῦ παντός ἐνδέεται pertinent ad Antisthenis amicam Hermogenem, Calliæ fratrem. Quamvis autem Callias ditissimus esset, Hermogenem tamen in summa egestate fuisse scimus. Vid. Plat. Cratyl. p. 384 C, 386 A B, 391 C. Xen. Mem. lib. II, 10, 3. Præterea scripsi ^a πίνων cum Schneidero; libri ἔχων. — ^b ἐγὼ αὐτὸς ἀνευρίσκω cum Winckelmanno; codd. ἐγὼ ἂν αὐτὸς εὐρίσκω. — ^c μέ ἐστι; codd. μέτεστι. —)

61. Ὅρω γὰρ πολλὴν παρ' ἡμῖν τῆς φακῆς τὴν σκευὴν, εἰς ἣν ἀποβλήπουσα συμβουλεύομαι ἂν ὑμῖν

κατὰ τὸν Σωκρατικὸν Ἀντισθένην, ἐξάγειν ἑαυτοὺς τοῦ βίου τοιαῦτα σιτουμένους.

(Athenæus lib. IV, p. 157 B.)

62. Καὶ Ἀντισθένης δ' ὁ Σωκρατικὸς περὶ τῶν ἀριστείων τὰ αὐτὰ τῷ Πλάτῳ ἱστορεῖ. Οὐκ ἐστὶ δ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος. Χαρίζεται γὰρ καὶ ὁ κύων οὗτος πολλὰ τῷ Σωκράτει· ὅθεν οὐδετέρῳ αὐτῶν δεῖ πιστεύειν, σκοπὸν ἔχοντας Θεουκυδιδῶν. Ὁ γὰρ Ἀντισθένης καὶ προσεπάγει τῇ ψευδογραφίᾳ λέγων οὕτως· « ἡμεῖς δὲ ἀκούομεν κἂν τῇ πρὸς Βοιωτοὺς μάχῃ τὰριστεία σε λαβεῖν. Εὐφῆμαι, ὃ ξένη· Ἀλκιβιάδου τὸ γέρας, οὐκ ἐμόν. Σοῦ γε δόντος, ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν. »

(Athenæus lib. V, p. 216 B.)

63. Ἀντισθένης δὲ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι φάσκων προσέθηκε τὴν ἀμεταμέλητον.

(Athenæus lib. XII, p. 513 A. Cf. Wytténbach. ad Plut. præc. tuend. sanit. p. 137 B.)

64. Ἀντισθένης Ἡρακλείτους τις ἀνὴρ τὸ φρόνημα, ὃς ἔφη τοῦ ἡδέσθαι τὸ μαινέσθαι κρεῖττον εἶναι· διὸ καὶ πρῆναι τοῖς γνωρίμοις μηδέποτε χάριν ἡδονῆς δάκτυλον ἐκτείνειν.

(Eusebius Præp. evang. lib. XV cap. 13. Posui Ἡρακλείτους τις pro vulgata lectione Ἡρακλεωτικός τις, quæ ferri non potest. Quippe animi elatione Antisthenes Heracliti similis videbatur. Vid. Philos. Græc. Fragm. vol. I p. 310. Diogenes Laertius lib. IX, 101 : φύσει τε μῆ εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν. Εἰ γὰρ τί ἐστι φύσει ἀγαθὸν καὶ κακόν, πᾶσιν ὀφείλει ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπάραξαι, ὡς περ ἡ χιῶν πᾶσι ψυχρόν. Κοινὸν δὲ οὐδὲν πάντων ἀγαθὸν ἢ

quippe quæ nimis sumptuosa sint, sed ex animo promo. Quin etiam multo plus confert ad voluptatem, quod exspectato edendi tempore cibo indigens vescor, quam si magno pretio redemptis utar; quemadmodum nunc quoque, quum in hoc vinum Thasium inciderim, bibo illud sine siti. Enimvero consentaneum est, multo etiam justiores esse, qui vilitatem victus potius quam caritatem spectant. Nam quibus maxime præsentia sufficiunt, ii minime aliena appetunt. Est autem operæ pretium considerare, quam liberales etiam efficiant homines lujusmodi divitiæ. Nam Socrates hic, a quo divitiis istis auctus sum, eas neque annumerabat mihi neque appendebat, sed dabat mihi tantum, quantum ferre poteram. Atque equidem nemini mea nunc invidéo, sed abundantiam amicis omnibus ostento, et animi opes volenti impertio. Quin etiam rem omnium delicatissimam, otium videlicet, semper certe adesse mihi videtis, ita ut spectem quæ spectatu et audiam quæ auditu digna sunt et, quod equidem maximi æstimo, conterere cum Socrate totos dies in otio possim. Atque is etiam ipse non eos admiratur qui plurimum auri numerant, sed perpetuo cum iis versatur qui ipsi placent. Hic igitur eó modo locutus est.

62. Video enim apud vos multiplicem lentium coctarum apparatus, in quem intuita suaserim vobis secundum Socraticum Antisthenem, *ut mortem vobis consciscatis, quum talibus vescamini.*

63. Sed Antisthenes quoque Socraticus de fortitudinis præmiis eadem quæ Plato tradit. At non est vera ista narratio. Nam multa etiam hic canis quæ Socrati grata sunt ei tribuit; quamobrem neutri eorum fidem haberi oportet, quum rerum gestarum investigatorum Thucydidem habeamus. Etenim Antisthenes rerum commenticiarum explicationi hæc quoque verba adjungit : « Nos vero audimus, et in prælio cum Bæotis commisso te fortitudinis præmia tulisse. Bona verba, quæso, o hospes; Alcibiadis est honor, non meus. Certe te concedente, ut nos quidem accepimus. »

64. Antisthenes vero voluptatem dicens esse bonum, cujus non poniteat addidit.

65. Antisthenes vir animi elatione Heracliteus, qui dicebat satius esse insanire quam oblectari, ideoque etiam discipulos hortabatur, ne unquam delectationis causa digitum extenderent.

κακὸν ἔστιν. Οὐκ ἄρα ἔστι φύσει ἀγαθὸν ἢ κακόν. Ἥτοι γὰρ πᾶν τὸ ὑπὸ τίνος δοξάζομενον βέλτερον ἀγαθόν, ἢ οὐ πᾶν. Καὶ πᾶν μὲν οὐ βέλτερον, ἐπεὶ τὸ αὐτὸ ὑφ' οὗ μὲν δοξάζεται ἀγαθόν, ὡς ἡ ἡδονὴ ὑπὸ Ἐπικούρου· ὑφ' οὗ δὲ κακόν, ὡς ὑπὸ Ἀντισθένης. Gellius lib. IX, 5 : « De voluptate veteres philosophi diversas sententias dixerunt. Epicurus voluptatem summum bonum esse ponit, eam tamen ita definit : σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antisthenes Socraticus summum malum dicit : ejus namque hoc verbum est : μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. » Cf. Clemens Alexandr. Strom. lib. II, 20, p. 492 A, et Cicero de fin. bonor. et mal. lib. V cap. 31, 93.)

66. Ὅθεν δῆλον ὅτι καὶ τὴν νομοθεσίαν ἀναγκάειν εἶναι περὶ τοὺς ἴσους καὶ τῷ γένει καὶ τῇ δυνάμει. Κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος· αὐτοὶ γὰρ εἰσι νόμοι. Καὶ γὰρ γελοῖος ἂν εἴη νομοθετεῖν τις πειρώμενος κατ' αὐτῶν· λέγοιεν γὰρ ἂν ἴσως ἄπειρ' Ἀντισθένης ἔφη τοὺς λέοντας δημηγορούντων τῶν θασιπυδῶν καὶ τὸ ἴσον ἀξιούτων πάντας ἔχειν.

(Aristoteles Polit. lib. III cap. 13, p. 1284 a ed. Bekker.)

67. Ποιητικὸν δὲ δεινότητος ἔστι καὶ τὸ ἐν τέλει τιθέναι τὸ δεινότατον παραλαμβανόμενον γὰρ ἐν μέσῳ ἀμβλύνεται κατὰπερ τὸ Ἀντισθένης· σχεδὸν γὰρ ὀδυνήσεται ἄνθρωπος ἐκ φρυγάνων ἀναστάς. Εἰ γὰρ μετασυνθείη οὕτως τις αὐτό, σχεδὸν γὰρ ἐκ φρυγάνων ἀναστάς ἄνθρωπος ὀδυνήσεται, καίτοι ταυτὸν εἰπῶν, οὗ ταυτὸν ἔτι νομισθῆσεται λέγειν.

(Demetrius Phalereus de elocut. 261, p. 137. Vulgatam lectionem ὀδυνήσεται bis mutavi in ὀδυνήσεται.)

68. Καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηρισόδοτον τὸν λεπτόν λιθωνωτῆ εἶκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει.

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. 4, pag. 1407 a ed. Bekker. Cf. Xenoph. Conviv. VI, 8. Apponam huic loco Horatii verba, quæ poeta græcis literis eruditus, si fides veteri interpreti, ab Antisthene mutuatus est. Sic enim Horatius Sat. lib. II, 2, 94 : « Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem occupet humanam? » ubi Schol. Porphy. :

66. Ex quo manifestum est et legum lationem necessario ad homines genere et potentia pares pertinere. Talibus autem viris non scribuntur leges; ipsi enim lex sunt. Etenim ridiculus sit qui eos legibus subicere conetur; dicerent enim fortasse quod Antisthenes ait leones dixisse orationem in concione habentibus leporibus et ut omnes juris æquabilitatem obtinerent postulantibus.

67. Est autem etiam gravitatis effectrix vox gravissima in fine posita; nam mediæ enuntiationi inserta hebetatur, ut illud Antisthenis : fere enim dolebit homo e sarmenticio strato surgens. Si quis enim mutato ordine hoc sic

Hoc Antisthenes dixisse traditur. Is enim quum vidisset adolescentem luxuriosum acroamatibus deditum, ait, Miserum te, adolescens, qui nunquam audisti summum acroama, laudem tuam. Conf. Xenoph. Mem. II, 1, 31.)

69. Ὁ Κύων δὲ τὰ κατηλεία, τὰ Ἀττικὰ φειδίτια (ἐκάλει).

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. 10, pag. 1411 a ed. Bekker. Videtur enim ὁ Κύων a Stagiritæ appellari Antisthenes.

70. Ὅθεν εἰκότως ὁ Ἀντισθένης ἔλεγεν αὐτοῖς μεταιτοῦσιν, οὐ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν.

(Clemens Alexandrinus Protrept. p. 64 ed. Potter.)

71. Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία.

(Hunc versum cum Platone Antisthenes Euripidi tribuit, quamvis eum ex Sophoclis Ajace Locro sumtum esse alii scriptores testentur. Schol. Aristoph. Thesmoph. vs. 21 : καὶ διὰ τούτου φαίνεται ὑπονοῶν Εὐριπίδου εἶναι τὸ « σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία ». Ἔστι δὲ Σοφοκλέους ἐξ Αἴαντος Λοκροῦ. Ἐνταῦθα μέντοι ὑπονοεῖ μόνον, ἐν δὲ τοῖς Ἡρωσιν ἀντικρὺς ἀποφαίνεται. Καὶ Ἀντισθένης καὶ Πλάτων Εὐριπίδου αὐτὸ εἶναι ἠγοῦνται οὐκ ἔγω εἰπεῖν ὅ, τι παθόντες. Aristides Orat. II p. 288 : οὐδὲ γε Εὐριπίδου φήσομεν, οἶμαι, τὸ ἰαμβεῖον εἶναι τὸ Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία, οὐδ' εἰ τις οὕτω τῶν σοφῶν εἶρηκεν· ἔστι γὰρ ἐξ Αἴαντος Σοφοκλέους, Αἴαντος τοῦ Λοκροῦ. Platonis verba sunt de Rep. lib. VIII p. 568 A : Οὐκ ἐτός, ἦν δ' ἐγώ, ἢ τε τραγωδία θλως σοφὸν δοκεῖ εἶναι καὶ ὁ Εὐριπίδης διαφέρειν ἐν αὐτῇ. Τί δὲ; Ὅτι καὶ τούτο πυκνῆς διανοίας ἐχόμενον ἐφθέγγετο, ὡς ἄρα σοφοὶ τύραννοὶ εἰσι τῇ σοφῶν συνουσία. Idem Theag. p. 125 B ait : τί οὖν ἂν εἰ Εὐριπίδῃ τι προσρηταίμεθα, ὃ Θέαγες; Εὐριπίδης γὰρ πού φησι· σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσία. Cf. Gell. Noct. Att. XIII, 18. Liban. Epist. 33. Zenob. Prov. V, 98. Themist. orat. XVI. Eurip. Fragm. ed. Wagner. p. 871 et Soph. Fragm. ed. Ahrens. p. 273.)

72. Ὅθεν οὐδ' αἱ παραδιορθώσεις φάουλως ἔχουσιν,

expresserit, fere enim e sarmenticio strato surgens homo dolebit, quamvis eadem sententia pronuntiata, non amplius tamen idem dicere existimabitur.

68. Atque ut Antisthenes Cephisodotum gracilem turi comparavit, quia, dum consumitur, jucundum est.

69. Canis autem cauponas, Atticas cænas vocabat.

70. Quamobrem merito Antisthenes mendicantibus etiam dicebat : Non sustento matrem deorum, quam dii sustentant.

71. Sapientes fiunt tyranni sapientium consuetudine.

72. Quapropter etiam correctiones istæ vitio carent,

αἷς καὶ Κλεάνθης ἐχρήσατο καὶ Ἀντισθένης· ὁ μὲν εὖ μάλα τοὺς Ἀθηναίους ἰδὼν θορυβήσαντας ἐν τῷ θεάτρῳ,

Τί δ' αἰσχρὸν, ἦν μὴ τοῖσι χρωμένους δοκῆ,

παραβάλλων εὐθύς

Αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρὸν, κἄν δοκῆ, κἄν μὴ δοκῆ.

(Plutarchus Quomodo adolescens audire poetas debeat vol. VII p. 115 ed. Hutten. Versum illum Euripidis esse docet Schol. Aristoph. Ran. 1523 qui ad poetae verba τὸ δ' αἰσχρὸν, ἦν μὴ τοῖς θεωμένοις δοκῆ annotat: παρὰ τὰ ἐξ Αἰόλου Εὐριπίδου. Parodiam Platoni adscribit Serenus apud Stobaeum Flor. V, 82 his verbis: Εὐριπίδης εὐδοκίμησεν ἐν θεάτρῳ εἰπὼν « τί δ' αἰσχρὸν, ἦν μὴ τοῖς θεωμένοις δοκῆ; » καὶ Πλάτων ἐντυχὼν αὐτῷ » ὡς Εὐριπίδῃ « ἔφη » αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρὸν, κἄν δοκῆ κἄν μὴ δοκῆ. » Cf. Macho ap. Athen. XIII p. 582 C, D. Vid. Eurip. Fragm. ed. Wagner. p. 626. Adde Leopard. Emend. I, 6 et Jacobs. De heter. p. 429.)

73. Οὗτος εἶ μὴ μόνον φιλογέωργος ἀλλὰ καὶ φιλόληθρος ἦν, ἥδιον ἂν ἔσπειρε τὴν τοσοούτους τρέφειν δυναμένην, ἢ τὸ Ἀντισθένης ἐκεῖνο χωρίδιον, ὃ μόνον Αὐτολύκῳ ἐγκονίσασθαι ἤρκεσε· ἐγὼ δὲ ἀροτριάσων τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπιστρέφειν παραιτοῦμαι.

(Plutarchus Philos. esse c. princip. cap. 3, vol. XII p. 86 ed. Hutten. Codicum scripturam χωρίδιον, ἦν μόλις αὐτῷ αὐτὸ πάλιν ἀνήρηκας. Εἰ δέ σε ἠρόμην, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπιστρέφειν παραιτοῦμαι sic emendavi, ut reponerem ὃ μόνον Αὐτολύκῳ ἐγκονίσασθαι ἤρκεσε· ἐγὼ δὲ ἀροτριάσων τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπιστρέφειν παραιτοῦμαι. Conf. Xenoph. Conviv. III, 8. Plutarch. De exsilio

quibus et Cleanthes usus est et Antisthenes. Hic enim quom Athenienses in theatro admodum tumultuose excipere videret illum versum :

Quid turpe sit, nisi quod qui rem tractat putat?

statim hunc subiecit :

Quod turpe, turpe est, seu putes, seu non putes.

73. Is si non modo agriculturæ, sed etiam humanitatis studiosus fuisset, maluisset profecto conserere agrum ad tot homines alendos idoneum, quam illum Antisthenes agellum, qui soli Autolyco ad corpus pulvere conspergendum sufficiebat; ego vero arandi causa totum terrarum orbem obire recuso.

74. Hæc autem intuitus Antisthenes virum bonum molestam esse sarcinam dixit. Quemadmodum enim insipientia bene fertur ac leviter: sic prudentia graviter incumbens premit vehementer snopte pondere, nec facile potest excuti.

vol. X p. 370. Diog. Laert. lib. VI, 98. Cicero Tusc. lib. V, 37.)

74. Εἰς ταῦτα δ' ἀπιδὼν Ἀντισθένης δυσθάστακτον εἶπεν εἶναι τὸν ἀστεῖον. Ὡς γὰρ ἡ ἀφροσύνη κοῦφον καὶ φερόμενον, ἢ φρόνησις ἐρηρησμένον καὶ ἀκλινὲς καὶ βῆρος ἔχον ἀσάλευτον.

(Philo Judæus in libro quo demonstrat omnem probum hominem esse liberum pag. 869 ed. Hæschel.)

76. Ἐξ οὗ μ' Ἀντισθένης ἠλευθέρωσεν, οὐκέτι ἐδούλευσα. Πῶς ἠλευθέρωσεν; Ἄκουε τί λέγει· ἐδίδαξέ με τὰ ἐμά, καὶ τὰ οὐκ ἐμά· κτήσις οὐκ ἐμή· συγγενεῖς, οἰκείοι, φίλοι, φήμη, συνήθεις τόποι, διατριβή, πάντα ταῦτα ὅτι ἀλλότρια. Σὺν οὖν τί; Χρήσις φαντασιῶν. Ταύτην ἐδειξέ μοι ὅτι ἀκόλυτον ἔχω, ἀνάγκαστον, οὐδεὶς ἐμποδίσαι δύναται, οὐδεὶς βιάσασθαι ἄλλως χρῆσασθαι ἢ ὡς θέλω.

(Arrian. Erijetet. Dissert. III c. 24, 67 seq. cf. IV, 1, 114.)

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

76. Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς; τί ἐστιν ἑορτή, ἔφη· γαστριμαργίας ἀφορμή.

(Antonius et Maximus serm. de incontinentia et gula p. 299.)

77. Κρεῖττον ἔλεγε, καθά φησιν Ἐκάτων ἐν ταῖς χρείαις, εἰς κόρακας ἢ εἰς κόλακας ἐμπεισῖν· οἱ μὲν γὰρ νεκροῦς, οἱ δὲ ζῶντας ἐσθίουσιν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 4. Vid. Jacobs. ad Anthol. II, 3, p. 217.)

78. Ἐρωτώμενος διὰ τί ὀλίγους ἔχει μαθητάς, ἔφη· ὅτι ἀγρία αὐτοῦς ἐκβάλλω βράβω.

(Diogenes Laertius lib. VI, 4. Posui ἀγρία pro vulgata lectione ἀργυρέα. Cf. Ovid. Met. XV, 655.)

75. Ex quo Antisthenes me liberavit, non amplius servii. Quomodo liberavit? Audi quæ dicit: docuit me tum quæ mea sunt, tum quæ non mea; opes non esse meas, cognatos, domesticos, amicos, famam, loca consueta, consuetudinem cum hominibus, hæc omnia esse aliena. Quid igitur tuum? Visorum usus. Hunc mihi demonstravit et liberum esse et voluntarium, siquidem nemo me impedire potest, nemo cogere aliter quam velim illis uti.

ΑΠΟΡΗΤΗΓΜΑΤΑ.

76. Antisthenes interrogatus, quid festum esset, dixit: ingurgitationis occasio.

77. Melius esse dicebat, ut Hecaton ait in Chriis, in corvos quem in assentatores incidere; quippe ab illis mortuos, ab his viros devorari.

78. Rogatus cur paucos haberet discipulos, quod agresti, inquit, baculo eos ejicio.

79. Ἐρωτηθεὶς διὰ τί πικρῶς τοῖς μαθηταῖς ἐπιπλήττει; καὶ οἱ ἱατροί, φησί, τοῖς κάμουσιν.

(Diogenes Laertius lib VI, 4.)

80. Διογένης ὁ Σινωπεὺς τῶν μὲν ἄλλων ταχὺ κατεφρόνησεν, Ἀντισθένην δὲ ἐχρῆτο, οὐκ αὐτὸν οὕτως ἐπαινῶν ὡς τοὺς λόγους οὐς ἔλεγεν, ἡγούμενος μόνους εἶναι ἀληθεῖς καὶ μάλιστα δυναμένους ἀνθρώπων ὠφελεῖσαι. Ἐπεὶ αὐτὸν γε τὸν Ἀντισθένην παραβάλλον πρὸς τοὺς λόγους ἐνίοτε ἤλεγχεν ὡς πολὺ μαλακώτερον καὶ ἔφη αὐτὸν εἶναι σάλπιγγα, λοιδορῶν· αὐτοῦ γὰρ οὐκ ἔκουε φεγγομένου μέγιστον. Καὶ ὁ Ἀντισθένης ὑπέμενεν αὐτὸν ταῦτα ἀκούων· πάνυ γὰρ ἐθαύμαζε τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν. Ἐλεγεν οὖν ἀμυνόμενος ἀντὶ τῆς σάλπιγγος τοῖς σφῆζιν αὐτὸν ὅμοιον εἶναι· καὶ γὰρ τῶν σφηκῶν εἶναι τὸν μὲν ψόφρον τῶν πτερῶν μικρόν, τὸ δὲ κέντρον δριμύτατον. Ἐχαιρεν οὖν τῇ παρῆρησίᾳ τοῦ Διογένης, ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ ὅταν ἵππον θυμοειῶν λάβωσιν, ἄλλως δὲ ἀνδρείον καὶ φιλόπονον, οὐδὲν ἦττον ἀποδέχονται τὸ χαλεπὸν τοῦ ἵππου· τοὺς δὲ νοθροὺς καὶ βραδείς μισοῦσι καὶ ἀποδοκιμάζουσιν. Ἐνίοτε μὲν οὖν ἐπέτεινεν αὐτόν, ἐνίοτε δὲ ἐπειράτο ἀνιέναι, ὥσπερ οἱ χορδοστρόφοι τὰ νεῦρα τείνουσι, προσέχοντες μὴ βραγῆ.

(Dio Chrysostomus orat. VIII p. 275 ed. Reisk. Conf. Stob. Florileg. XIII, 19.)

81. Οὔτε συμπόσιον χωρὶς ὀμιλίας οὔτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἠδονὴν ἔχει.

(Stobæus Floril. I, 30 Ἀντισθένους.)

82. Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς τί δή ποτε οὐχ οἱ πλού-

σιοι πρὸς τοὺς σοφοὺς ἀπίασιν, ἀλλ' ἀνάπαλιν, εἶπεν, ὅτι οἱ σοφοὶ μὲν ἴσασιν, ὧν ἐστὶν αὐτοῖς χρεῖα πρὸς τὸν βίον· οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν· ἐπεὶ μᾶλλον σοφίας ἢ χρημάτων ἂν ἐπεμελοῦντο.

(Stobæus Floril. III, 46. Scripsi χρημάτων ἂν ἐπεμελοῦντο. Codd. χρημάτων ἐπεμελοῦντο.)

83. Ἀντισθένης ἔλεγε τὰς μὴ κατὰ θύραν εἰσιούσας ἡδονὰς ἀναγκαῖον μὴ κατὰ θύραν πάλιν ἐξιέναι· δεήσει οὖν τμηθῆναι ἢ ἐλλεθορισθῆναι.

(Stobæus Floril. VI, 2 Ἀντισθένους.)

84. Τὰς μὴ κατὰ θύρας, φησὶν ὁ Ἀντισθένης, εἰσιούσας ἀπολαύσας δεήσει ἡ σχασθῆναι ἢ ἐλλεθορισθῆναι, ἢ πάντως λιμαγγορηθῆναι, κακὰς ἀμοιβὰς ἐκτίνοντα τῆς προγεγενημένης ἀπληστίας ἕνεκα μικρᾶς καὶ ὀλιγοχρονίου ἡδονῆς.

(Stobæus Floril. XVIII, 27 Ἀντισθένους.)

85. Ὅστις δὲ ἐτέρους δέδοικε, δοῦλος ὧν λελήθην ἐαυτόν.

(Stobæus Floril. VIII, 14 Ἀντισθένους.)

86. Φιλάργυρος οὐδεὶς ἀγαθός, οὔτε βασιλεὺς, οὔτε ἐλεύθερος.

(Stobæus Floril. X, 42 Ἀντισθένους.)

87. Ἀντισθένης ἔλεγεν, ὥσπερ τὰς ἐταίρας τάχαθὰ πάντα εὐχεσθαι τοῖς ἔρασταῖς παρεῖναι πλὴν νοῦ καὶ φρονήσεως, οὕτω καὶ τοὺς κόλακας οἷς σύνεσι.

(Stobæus Floril. XIV, 19 Ἀντισθένους.)

88. Ἡδονὰς τὰς μετὰ τοὺς πόνους διωκτέον, ἀλλ' οὐχὶ τὰς πρὸ τῶν πόνων.

(Stobæus Floril. XXIX, 65 Ἀντισθένους.)

79. Rogatus item cur in discipulos acriter invehetur : *Et medici, inquit, in agros.*

80. Diogenes Sinopensis reliquos quidem cito contempsit, Antisthene autem familiariter utebatur, non tam ipsum laudans quam sermones, quos habebat, ratus solos esse veros et iuvandis hominibus accommodatissimos. Nam ipsum quidem Antisthenem comparans cum sermonibus interdum tanquam multo molliorem reprehendebat dicebatque objurgantis more enim esse tubam. Quippe se ipsum licet maxima voce loquentem non audiebat. Et Antisthenes quidem hæc audiens eum sustinebat; nam hominis ingenium vehementer admirabatur. Quamobrem injuriam defendens affirmabat, se non tubæ, sed vespis similem esse, quia vespæ exiguum pennis sonum ederent, aculeis autem acerrime pungerent. Delectabatur igitur iibere Diogenis sermone, quemadmodum homines equitandi perili, quando equum animosum, sed fortiter alioquin et laboris patientem nanciscuntur, nihilominus ferocitatem equi probant; at segnes et tardos oderunt atque rejiciunt. Interdum igitur calcaribus in eo utebatur, nonnunquam vero refrenare ejus impetum tentabat; quomodo chordarum confectores nervos tendunt, caventes ne rumpantur.

PHILOS. GRÆC. II.

81. Neque convivium sine sermone neque divitiæ sine virtute oblectationem habent.

82. Antisthenes interrogatus, cur tandem opulenti sapientes non adirent, sed contra, dixit : Quoniam sapientes quidem sciunt, quibus rebus ad vitam egeant, illi vero nesciunt; alioquin enim sapientiæ quam pecuniæ cupidiores forent.

83. Antisthenes dicebat, eas quæ per fores non intrarent voluptates, necessario nec per fores rursus exire; opus itaque fore aut secari aut veratro purgari.

84. Voluptates, inquit Antisthenes, quæ per fores non intrent, aut incisa vena curari aut helleboro purgari, aut fame utique necari oportebit, ut gravissimas superioris edacitatis, cui exiguæ brevisque delectationis gratia indulsimus, pœnas luamus.

85. Quisquis alios metuit, servum se esse ignorat.

86. Avarus nemo bonus neque rex neque liber esse potest.

87. Antisthenes ait, ut meretrices bona omnia præter mentem et prudentiam suis amatoribus precentur, ita et adulatores iis quibuscum versantur.

88. Captandæ sunt voluptates quæ labores sequuntur, non illæ quæ præcedunt.

19

80. Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις προσέλθοι τοιαύτῃ, εἶπε, καθάπερ πυρὶ, μήτε λίαν ἐγγύς, ἵνα μὴ καίῃ· μήτε πόρρω, ἵνα μὴ βρωθήσῃ.

(Stobaeus Floril. XLV, 28 Ἀντισθένους.)

90. Ἀντισθένης ὁ φιλόσοφος τοὺς δημίους εὐσεβέστερους ἔλεγεν εἶναι τῶν τυράννων. Πυθομένου δέ τινος τὴν αἰτίαν, ἔφη, ὅτι ὑπὸ μὲν τῶν δημίων οἱ ἀδικουῦντες ἀναίρουνται, ὑπὸ δὲ τῶν τυράννων οἱ μὴδὲν ἀμαρτάνοντες.

(Stobaeus Floril. XLIX, 47 Ἀντισθένους.)

91. Ἀντισθένης ὁ Σωκρατικὸς εἰπόντος τινός, ὅτι ὁ πόλεμος ἀπολεῖ τοὺς πένητας, Πολλοὺς μὲν οὖν ποιήσει, ἔφη.

(Stobaeus Floril. L, 11 Ἀντισθένους.)

92. Οὐκ ἀντιλέγοντα δεῖ τὸν ἀντιλέγοντα παύειν, ἀλλὰ διδάσκειν· οὐδὲ γὰρ τὸν μαινόμενον ἀντιμαϊνόμενός τις ἴσται.

(Stobaeus Floril. LXXXII, 8 Ἀντισθένους.)

93. Πρὸς δὲ τὸν ἐρόμενον ποδαπὴν γήμη, ἔφη· ἂν μὲν καλὴν, ἔξεις κινήν· ἂν δὲ αἰσχροάν, ἔξεις ποινήν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 3. Eadem sententia Bioni quoque tribuitur a Diogene lib. IV, 48 et Bianti a Gellio lib. V, 11.)

94. Ἰδὼν ποτε μοιχὸν φεύγοντα, ὦ δυστυχῆς, εἶπε, πηλίκον κίνδυνον ὀβλοῦ διαφυγεῖν ἐδύνασο.

(Diogenes Laertius lib. VI, 4. Nam uno obolo meretrices prostabant. Cf. Eubulus comicus ap. Athen. lib. XIII p. 568 F.)

95. Πρὸς τε τὸ Ποντικὸν μειράκιον, μέλλον φοιτᾶν αὐτῷ καὶ πυθόμενον τίνων αὐτῷ δεῖ, φησί, βιβλιαρίου καινοῦ, καὶ γραφείου καινοῦ, καὶ πινακιδίου καινοῦ, τὸν νοῦν παρεμφράνων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 3. Eundem jocum Stilponi adscribit Diogenes lib. II, 118.)

96. Ὅνειδιζόμενος ποτε ὡς οὐκ εἶη ἐκ δύο ἐλευθέρων, οὐδὲ γὰρ ἐκ δύο, ἔφη, παλαιστικῶν, ἀλλὰ παλαιστικὸς εἰμι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 4.)

97. Γνωρίμου ποτὲ πρὸς αὐτὸν ἀποδυρομένου, ὡς εἶη τὰ ὑπομήματα ἀπολολεκώς, Ἔδει γάρ, ἔφη, ἐν τῇ ψυχῇ αὐτὰ καὶ μὴ ἐν τοῖς χάρταις γράφειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 5.)

98. Ὅσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτως ἔλεγε τοὺς φθονεροὺς ὑπὸ τοῦ ἰοῦ ἤθους κατεσθίεσθαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 5.)

99. Ἐστ' ἔφη τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι, ὅταν μὴ δύνωνται τοὺς φαύλους ἀπὸ τῶν σπουδαίων διακρίνειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 5. Similiter Antonius et Maximus serm. de rege malo p. 520, ubi sententia in hunc modum enuntiat exstat : τότε τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι συμβαίνει, ὅταν μὴ δύνωνται οἱ κρατοῦντες τοὺς φαύλους ἐκ τῶν σπουδαίων διακρίνειν.)

100. Ἐπαινούμενος ποτε ὑπὸ πονηρῶν, ἔφη, ἀγωνιῶ μὴ τι κακὸν εἰργασμαί.

(Diogenes Laertius lib. VI, 5.)

101. Ὅμοιονούτων ἀδελφῶν συμβίωσιν παντὸς ἔφη τείχεος ἰσχυροτέραν εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

102. Τοιαῦτα δεῖν ἔφη ποιέσθαι ἐφόδια, ἃ καὶ ναυαγήσαντι συγκολυμβήσει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

103. Ὅνειδιζόμενος ποτε ἐπὶ τῷ πονηροῖς συγγενέσθαι, καὶ οἱ ἰατροί, φησί, μετὰ τῶν νοσοῦντων εἰσίν, ἀλλ' οὐ περὶέτουσιν.

89. Antisthenes interrogatus, quomodo ad rempublicam accedendum esset, respondit : *Ut ad ignem : neque nimis prope, ne uraris, neque procul astando, ne frigas.*

90. Antisthenes philosophus carnifices tyrannis religiosiores esse dicebat. Cujus rei causam quaerenti cuidam respondit, a carnifice quidem homines injuriosos occidi, a tyrannis vero etiam innocentes.

91. Antisthenes Socraticus, quum quidam dixisset, pauperes in bello interituros esse : *immo plures tum fient*, respondit.

92. Contradicentem non contradicendo coerceri, sed doceri oportet; nam neque insano quisquam, si vicissim insaniat, medebitur.

93. Cuidam uxorem ducturo interrogantique, cujusmodi duceret, respondit : Si formosam, habebis communem; sin autem deformem, habebis paenam.

94. Quum vidisset aliquando fugientem adulterum : *o infelix*, inquit, *quantum periculi uno obolo vitare potuisti!*

95. Porro Pontico adolescenti, quum se ipsi in disci-

plinam tradere vellet ac sciscitaretur, quibus rebus indigeret, *libello*, inquit, *novo et stilo novo novaque tabella*, voce καινοῦ in duas divisa, ut esset και νοῦ. mente maxime opus esse significans.

96. Reprehensus aliquando, quod non esset duobus liberis natus : *Neque*, inquit, *duobus luctatoribus prognatus, sed tamen luctator sum.*

97. Familiari quodam apud ipsum aliquando querente, quod commentarios amisisset, *Oportebat*, inquit, *istos in animo potius, quam in chartis inscribere.*

98. Sicut rubigine ferrum, ita invidos suo animorum habitu consumi ajebat.

99. Tum civitates interire ajebat, quum improbos a probis discernere non possent.

100. Quum aliquando a malis hominibus laudaretur, vereor, inquit, ne quid maleficium admiserim.

101. Fratrum qui concordessent convictum omni muro fortiolem esse dixit.

102. Ea dicebat paranda esse viatica, quae etiam cum naufrago simul enarent.

103. Reprehensus aliquando, quod cum malis hominibus

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

104. Ἄτοπον ἔφη τοῦ μὲν σίτου αἴρας ἐκλέγειν καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς ἀγρείους, ἐν δὲ πολιτείᾳ τοὺς πονηροὺς μὴ παραίτείσθαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

105. Ἐρωτηθεὶς τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη, τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ διαλεῖν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

106. Εἰπόντος αὐτῷ τίνος παρὰ πότον, ἤσον, Σὺ μοι, φησὶν, αὐλησον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

107. Διογένηι χιτῶνα αὐτοῦντι πύζει προσέταξε θοισμάτιον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

108. Ἐρωτηθεὶς τί τῶν μαθημάτων ἀναγκαϊότατον, ἔφη, τὸ κακὰ ἀπομαθεῖν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 7.)

109. Παρακελεύετο τοὺς κακῶς ἀκούοντας καρτερεῖν μᾶλλον ἢ εἰ λίθους τις βάλλοιο.

(Diogenes Laertius lib. VI, 7.)

110. Ἐρωτηθεὶς ὑπό του (καθὰ φησι Φανίας ἐν τῷ περὶ τῶν Σωκρατικῶν) τί ποίων καλῶς καγαθὸς ἔσσιτο; ἔφη, Εἰ τὰ κακὰ ἀ ἔχεις οὐ φευκτὰ ἔστι, μάθεις παρὰ τῶν εἰδότεων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 8.)

111. Πρὸς τὸν ἐπαινοῦντα τρυφήν, Ἐχθρῶν παῖδες, ἔφη, τρυφήσειαν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 8.)

112. Πρὸς τὸ παρασχηματίζον ἑαυτὸ^a τῷ πλάστῃ μετράκιον, Εἰπέ μοι, φησὶν, εἰ φωνὴν λάβοι ὁ χαλκός, ἐπὶ τίνι οἰεῖ ἂν σεμνυθῆναι^b; Τοῦ δ' εἰπόντος, Ἐπὶ

κάλλει, Οὐκ αἰσχρὴν οὖν, ἔφη, τὰ ὅμοια γεγεθῶς ἀψύγω.

(Diogenes Laertius lib. VI, 9. Scripsi ex Casauboni conjectura : ^a ἑαυτὸ; codd. αὐτοῦ. — ^b ἐπὶ τίνι οἰεῖ ἂν σεμνυθῆναι; codd. ἐπὶ τίνι ἂν σεμνυθῆναι. Est autem παρασχηματίζειν ἑαυτὸν τῷ πλάστῃ ejus qui se fingendum a statuario curat, sed pulchriore quam sit forma. Hoc enim olim fieri solitum constat. Vid. Casaubonum ad Theophrast. Char. cap. 2.)

113. Ποντικῷ νεανίσκου πολυωρήσειν αὐτὸν ἐπαγγελόμενου, εἰ τὸ πλοῖον ἀφίκοιτο τῶν τριήρων, λαθῶν αὐτὸν καὶ θύλακον κενὸν πρὸς ἀλσιτόπωλιν ἤκε καὶ σαξάμενος ἀπῆει. Τῆς δὲ αἰτούσης τὸ διάφορον, Ὁ νεανίσκος, ἔφη, δώσει ἂν τὸ πλοῖον αὐτοῦ τῶν τριήρων ἀφίκεται.

(Diogenes Laertius lib. VI, 9.)

114. Αὐτὸς καὶ Ἄνωτ' τῆς φυγῆς αἴτιος γενέσθαι δοκεῖ καὶ Μελέτῳ τοῦ θανάτου. Ποντικοῖς γὰρ νεανίσκοις κατὰ κλέος τοῦ Σωκράτους ἀφιγμένοις περιτρυχῶν ἀπήγαγεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἄνωτον εἰπὼν ἐν ἤθει σωώτερον εἶναι τοῦ Σωκράτους· ἐξ' ᾧ διαγανακτήσαντας τοὺς περισσώτους ἐκδιώξει αὐτόν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 9-10.)

115. Εἰ δὲ ποτὶ θεάσαιτο γύναιον κεκοσμημένον, ἀπῆει ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτῆς καὶ ἐκέλευε τὸν ἄνδρα ἕξαγαγεῖν ἵππον καὶ ἄπλα· ὅστε εἰ μὲν ἔχοι ταῦτα, ἔαν τρυφήν ἀμύναςθαι γὰρ τοῦτοις) εἰ δὲ μὴ, περιαιρεῖν τὸν κόσμον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 10.)

116. Μυούμενός ποτε τὰ Ὀρπικὰ, τοῦ ἱερέως εἰ-

congrederetur : *Et medici, inquit, inter ægrotos versantur, neque tamen febricitant.*

104. Absurdum esse dicebat triticum purgare lolio atque in bello exercitum milite ad arma inutili, in republica vero malos homines non aversari.

105. Interrogatus quem fructum e philosophia percepisset, *Mecum, ait, colloquendi facultatem.*

106. Cuidam ipsi super vinum et epulas dicenti, cane, *Tu mihi, inquit, tibias infla.*

107. Diogenem tunicam poscentem pallium complicare jussit.

108. Interrogatus, quæ ars maxime esset necessaria, *Mala, inquit, dediscendi.*

109. Hortabatur eos qui vituperarentur, ut tolerarent id magis, quam si quis lapidibus peteretur.

110. Interrogatus a quodam (ut ait Phanius in libro de Socraticis), quid faciendo probus et honestus evaderet, *Si mala, inquit, quæ habes, evitabilia esse ab iis qui norunt dediceris.*

111. Cuidam delicias laudanti, *Inimicorum, ait, filii delicate vivant.*

112. Adolescentulo transfiguratum se statuario exhi-

benti, *Dic mihi, inquit, si vocem æs accipiat, qua de re istud gloriaturum putes?* Illo dicente, *De pulchritudine, Non igitur, inquit, erubescis, qui similiter atque inanimum gaudeas?*

113. Quum Ponticus adolescens polliceretur, illum sibi curæ fore, si navis qua salsamenta vehebantur appelleret : abducto eo et sacco vacuo sumpto abiit ad farinæ venditricem impletoque sacco abibat. Ista vero pretium petente, *Hic, inquit, adolescens dabit, ubi navis ipsius salsamentis onusta appulerit.*

114. Ipse etiam videtur effecisse, ut Anytus in exilium eiceretur atque ut Meletus morte multaretur. Namque in Ponticos juvenes qui Socratis gloria moti advenerant quum incidisset, ad Anytum eos adduxit, dicens eum moribus sapientiore esse quam Socratem; qua re offensos circumstantes eum in exilium pepulisse.

115. Sicubi vero ornatam vidisset mulierem, in domum ipsius proficiscebatur jubebatque ejus virum equum producere et arma; ut si hæc illi essent, eam luxuriari sine-ret : (his enim injuriam propulsare) sin minus, cultum amoveret.

116. Quum aliquando Orplicis mysteriis initiaretur di-

πόντος, ὅτι οἱ ταῦτα μυούμενοι πολλῶν ἀγαθῶν ἐν ἄδου μετίσχυσι, Τί οὖν, ἔφη, οὐκ ἀποθνῆσκει;

(Diogenes Laertius lib. VI, 4.)

117. Ἐρωτηθεὶς τί μακαριώτερον ἐν ἀνθρώποις, ἔφη, εὐτυχοῦντα ἀποθανεῖν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 5.)

118. Τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι ἔφη δεῖν ζῆν εὐσεβῶς καὶ δικαίως.

(Diogenes Laertius lib. VI, 6.)

119. Ὅθεν ὀρθῶς ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ὅτι τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι ἢ φίλων δεῖ γνησίων ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. Οἱ μὲν γὰρ, νοθευοῦντες τοὺς ἀμαρτάνοντας, οἱ δὲ, λοιδοροῦντες ἀποτρέπουσι.

(Plutarchus De capienda ex hostibus utilitate Vol. VII p. 277 ed. Hutten. cf. Cicero De amic. XXIV, 90.)

120. Ἀλλὰ βοηθεῖ μοι τὸ τοῦ Ἀντισθένης μνημονεύμενον. Θαυμάσαντος γάρ τις, εἰ οἱ ἀγορᾶς αὐτὸς φέρει τάρχιον· Ἐμαυτῷ γε, εἶπεν.

(Plutarchus Reip. gerendæ præc. vol. XII p. 168 ed. Hutten.)

121. Καὶ μὴν οὐχ ἕτερα δεῖ βιβλία διειλεῖσθαι τοῦ Χρυσίππου τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνδεικνυμένους μάχην, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τούτοις ποτὲ μὲν τοῦ Ἀντισθένης ἐπαινῶν προφέρεται τὸ δεῖν κτᾶσθαι νοῦν ἢ βρόχον.

(Plutarchus de Stoiic. repugn. cap. XIV, vol. XIII p. 356 ed. Hutten.)

122. Διὸ καλῶς μὲν Ἀντισθένης ἀκούσας, ὅτι σπουδαῖός ἐστιν αὐλητῆς Ἰσμηνίας, Ἄλλ' ἄνθρωπος, ἔφη, μογηθρός· οὐ γὰρ ἂν οὕτω σπουδαῖός ᾤν αὐλητῆς.

(Plutarchus vit. Pericl. cap. I, vol. I p. 379 ed. Hutten.)

123. Ἀντισθένης δὲ ὁ Σωκρατικός ἀπὸ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ὄρων τοὺς Θεβαίους μέγα φρονοῦντας,

οὐδὲν αὐτοὺς ἔφη διαφέρειν παιδαρίων ἐπὶ τῷ συγκόψαι τὸν παιδαγωγὸν γαυριώγων.

(Plutarchus vit. Lyncurg. cap. 30 vol. I p. 142 ed. Hutten.)

124. Δεῖ τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἀνδρας γενήσεσθαι, τὸ μὲν σῶμα γυμνασίοις ἀσκεῖν, τὴν δὲ ψυχὴν παιδεύειν.

(Excerpta e codice Florentino Joann. Damascen. in Stob. Eclog. tom. II p. 734 ed. Gaisford; item in Flor. vol. IV p. 198 ed. Meinek. Ἀντισθένης.)

125. Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος τί διδάξει τὸν υἱόν, εἶπεν, Εἰ μὲν θεοῖς μέλλει συμμιθεῖν, φιλόσοφον, εἰ δὲ ἀνθρώποις, ῥήτορα.

(Excerpta e codice Florentino Joann. Damascen. in Stob. Eclog. tom. II, p. 734 ed. Gaisford; item in Flor. vol. IV p. 199 ed. Meinek.)

126. Καὶ οὗτος [ὁ Ἀντισθένης] φιλόσοφος ᾤν ἀλαζόν καὶ ὑπερήφανος, ὃς ὑπὸ τινος ὕβριστοῦ τὸ πρόσωπον συντριβεῖν, ἐπέγραψε τῷ προσώπῳ, ὡσπερ ἐν ἀνδριάντι, τὸν παίσαντα, σπηλιτεύων τὸν ὕβριστήν, ἵνα θερμοτέραν τὴν κατηγορίαν ἐνδείξαιτο.

(Basiliius schol. in Greg. Naz. apud Boissonad. in Excerptorum e codd. Bibl. Imp. vol. XI, part. 2 p. 138.)

127. Ἐκ δὲ τοῦ ἀπιθάνου, ὅτι μὴ εἰκός ἐστιν, Ἀντισθένης Ἀττικὸν γε ὄντα παραγενόμενον Ἀθήνηθεν εἰς Λακεδαίμονα ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος λέγειν εἰς τὴν ἀνδρωνίτιν ἀπίεναί.

(Theo Progymnasm. cap. 5, 45, Cf. Diog. Laert. VI, 59 : Ἐπανήρχετο ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ἀθήνας· πρὸς οὖν τὸν πυθόμενον, Πῶ καὶ Πῶθεν; Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνίτιν.)

ceretque sacerdos hujusmodi mystas bonis plurimis apud inferos perfrui : Cur igitur, ait, ipse non moreris?

117. Rogatus, quidnam apud homines esset beatissimum, Felicitate, inquit, florentem mori.

118. Eos qui cuperent immortales esse, oportere dicebat pie vivere ac juste.

119. Unde recte dictum est ab Antisthene, eos qui salvi esse debeant indigere vel probis amicis vel inimicis acerrimis. Etenim illi admonendo peccantes, hi objurgando a vitiiis absterrent.

120. Sed mihi patrocinatur Antisthenis dictum memoriae proditum, qui miranti cuidam, quod salsamentum per forum gestaret, respondit : *Mihi quidem ipsi fero.*

121. Atqui non est necesse alios libros evolvere, e quibus Chrysippum ipsum secum pugnare ostendamus, sed in his ipsis aliquando Antisthenis illud proferens laudat, aut mentem parandum aut laqueum.

122. Quapropter recte Antisthenes quum Ismeniam bonum tibicinem audiret prædicari, *Atqui homo,* inquit,

est malus : alioquin enim tam bonus tibicen non foret.

123. At vero Antisthenes Socraticus a Leuctrica pugna Thebanos elatis esse animis videns nihil eos differre a pueris dixit, quod magistrum concidissent, exsultantibus.

124. Qui futuri sunt boni viri, eos oportet tum corpus exercitationibus firmare, tum animum doctrina excolere.

125. Antisthenes interrogatus a quodam, quid auctor ipsi esset, ut filium doceret, respondit : *Si cum diis verum acturus est, philosophiam, si cum hominibus, artem oratoriam.*

126. Hic etiam [Antisthenes] philosophus fuit arrogans et superbus, cujus quum os ab homine petulanti contusum esset, inscripsit in facie, tanquam in statua, nomen ejus a quo percussus erat, prodens hominem injuriosum, ut eo acrioris accusatoris partes obtineret.

127. Ex improbabili, quia non est verisimile, Antisthenem quidem Atticum quum Athenis Lacedæmonem venisset, dixisse, sese a mulieribus ad viros profectum esse.

128. Ἐλέγετο ὁ οὐκ εἶναι ἰθαγενής. Ὁθεν πρὸς τὸν δνειδίζοντα εἰπεῖν, καὶ ἡ μήτηρ τῶν θεῶν Φρυγία ἐστίν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 1.)

129. Καὶ αὐτὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῷ γηγενεῖς εἶναι σεμννομένους ἐκφαυλίζων ἔλεγε μὴδὲν εἶναι κοχλιῶν καὶ ἀττελέθων εὐγενεστέρους.

(Diogenes Laertius lib. VI, 1.)

128. Dicebatur autem non esse indigena. Quamobrem ei qui ipsi hoc exprobrabat, dixisse fertur : *Etiam Deorum mater Phrygia est.*

129. Ipse quoque Atheniensibus terrigenas se esse gloriantibus contemtim dicebat, eos cochleis et locustis nihilo nobiliores esse.

DE DIOGENE CYNICO.

Diogenes (1) Hicisii mensularii filius, Sino-
pensis (2), Olympiade XCI natus est. Qui quum
adulterinam monetam exercuisset, relicta patria
Athenas exsulatum abiit. Ibi convenit Antisthe-
nem (3) eumque multos annos audivit. Quam-
vis enim a Cynicorum principe discipulorum

(1) Cf. Carol. Guil. Gœttingii dissertatio de Diogene Cy-
nico (Diogenes der Cyniker oder die Philosophie des grie-
chischen Proletariats) in ejus *Ges. Abhandl.* vol. I Halæ
1851. — (2) Diogenes Laertius lib. VI, 20 : Διογένης Ἰκείσιου
τραπέζιτου Σινωπεύς. Φησὶ δὲ Διοκλῆς δημοσίαν αὐτοῦ τὴν
τράπεζαν ἔχοντος τοῦ πατρὸς καὶ παραχαράξαντος τὸ νόμισμα,
φυγεῖν. Εὐβουλίδης δὲ ἐν τῷ περὶ Διογένους αὐτὸν φησὶ Διο-
γένην τοῦτο πράξει καὶ συναλλάσσει τῷ πατρὶ. Οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐν τῷ Πορδάλῳ ὡς παραχαράζει
τὸ νόμισμα. Ἔνιοι δ' ἐπιμελητῆν γενόμενον ἀναπεισθῆναι ὑπὸ
τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐλθόντων εἰς Δελφοῦς ἢ εἰς τὸ Ἅγιον ἐν τῇ
πατρίδι Ἀπόλλωνος πυνθάνεσθαι, εἰ ταῦτα πράξει ἄτερ ἀνα-
πειθῆναι τοῦ δὲ συγγραφῆσαντος τὸ πολιτικὸν νόμισμα, οὐ
συνεῖς, τὸ κέρμα ἐκιδόηκε καὶ φωραθεῖς, ὡς μὲν τινες,
ἐφυγαδούθη, ὡς δὲ τινες, ἐκὼν ὑπεξῆλθε φροθθεῖς. Ἔνιοι δὲ
φασὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτὸν λαθόντα τὸ νόμισμα διαφθεῖραι
καὶ τὸν μὲν δεθέντα ἀποθανεῖν, τὸν δὲ φυγεῖν ἐλθεῖν τ' εἰς Δελ-
φοῦς καὶ πυνθινόμενον οὐκ εἰ παραχαράζει, ἀλλὰ τί ποιήσας
ἐνδοξότατος ἔσται, οὕτω λαθεῖν τὸν χρησμον τοῦτον. Suidas :
Διογένης. Ἰκείσιου υἱός, τραπέζιτου Σινωπεύς ὅς φυγὼν τὴν
πατρίδα διὰ τὸ παρακίσει νόμισμα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας. Ju-
lianus Orat. VI : ἀλλ' ἀπόρη μόνον δύο ταῦτα τοῦ ἠυθίου
παρινοῦντος ἀκούσαι, τὸ Γνωθῆαι σαυτὸν καὶ Παραχάραξον τὸ
νόμισμα. Πέφνην γούν ἡμῖν ἀρχήν τῆς φιλοσοφίας, ὅσπερ,
οἶμαι, τοῖς Ἕλλησι κατέστη τῶν καλῶν πάντων ἀντίος, ὁ
τῆς Ἑλλάδος κοινὸς ἡγεμὼν καὶ νομοθέτης καὶ βασιλεὺς, ὁ
ἐν Δελφοῖς θεός. Ὁν ἐπειθεῖ μὴ θέμεις ἦν τι διαλαθεῖν, οὐδὲ ἡ
Διογένους ἐπιτηδεύτης ἔλαθε. Προὔτραψε δὲ αὐτὸν, οὐκ ὡσπερ
τοῦς ἄλλους ἔπεισεν ἐνταῖνον τὴν παραινέσιν, ἀλλὰ ἔργω δι-
δάσκων, ὅ, τι βούλεται συμβολικῶς διὰ δύοῖν ὀνομάτων, πα-
ραχάραξον, εἰπὼν, τὸ νόμισμα κτλ. — (2) Strabo lib. XII
pag. 546 de Sinope : ἀνδρας δὲ ἐξηγεγεν ἀγαθοῦς, τῶν μὲν
φιλοσόφων Διογένη τὸν Κυνικὸν καὶ Τιμόθεον τὸν Πατριῶνα,
τῶν δὲ ποιητῶν Ἀχιλῶν τὸν κομικὸν, τῶν δὲ συγγραφέων
Βάτωνα τὸν πραγματευθέντα τὰ Περσικὰ. — (3) Diogenes
Laertius lib. VI, 21 : Γενόμενος δὲ Ἀθήνησιν Ἀντισθένην πα-
ρέβαλε. Τοῦ δὲ διωθουμένου διὰ τὸ μηδένα προσέειπαι, ἐξε-
δίξατο τῇ προσεδρία. Καὶ ποτε τὴν βακτριαν ἐπαυαταινα-
μένον αὐτῷ τὴν κεφαλὴν ὑποσχών, « παῖτε, εἶπεν ὁ γὰρ εὐ-
ρήσει οὕτω σκληρὸν ξύλον ὃ με ἀπέριξαι, ἕως ἂν τι φαίνῃ
λέγων. » Τοῦντεῦθεν διήκουσαν αὐτοῦ καὶ ἄτε συγὰς ὡν ὤρ-
μησεν ἐπὶ τὸν εὐτελῆ βίον. Aelianus var. hist. lib. X cap.
16 : ἐπεὶ ὁ Ἀντισθένης πολλοὺς προὔτραπεν ἐπὶ φιλοσοφίαν οἱ
δὲ, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖπεν, τέλος ἀγανακτικῆς οὐδένα ποσ-
έστω. Καὶ Διογένην οὐκ ἤλαυνεν ἀπὸ τῆς συνοουσίας αὐτοῦ.
Ἐπεὶ δὲ ἦν λιπαρέστερος ὁ Διογένης, καὶ ἐνέκειτο, ἐνταῦθα
ῆδη καὶ τῇ βακτριᾷ καλίσθεος αὐτοῦ ἠέλει. Καὶ ποτε καὶ
ἔπεισε κατὰ τῆς κεφαλῆς ὁ δὲ οὐκ ἀπήλλάττετο, ἀλλ' ἐτι
μᾶλλον ἐνέκειτο φιλοπόνως, ἀκούειν αὐτοῦ διψῶν. Καὶ ἔλεγε,

omnium pertæso primum repulsus atque etiam
baculo verberatus esset : tamen sua pervicacia
magistrum vicit, qui ipsum postea et mirifice
dilexit et in familiaritatem recepit. Neque tamen
in illa urbe consenuit, sed sæpe peregrinatus est,
ita ut nunc Corinthi nunc Athenis nunc alibi
viveret. Aiebat autem sese imitari Persarum
regis vivendi genus, qui hinc Babylone et Su-
sis, interdum Bactris quoque, tepidissimis Asiae
locis, ætate vero Ecbanis Medorum commo-
raretur (4). Quum igitur aliquando in insulam
Æginam navigaret (5) atque a piratis esset cap-
tus, quorum dux erat Scirpalus, in Cretam ab-
ductus ac venditus est. Tam præcone interro-
gante, quid sciret facere, respondit : *Homini-
bus imperare*, simulque digito monstrans Corinthium
quendam prætextatum Xeniadem, *Huic*, inquit,
me vende : *hic enim domino indiget*. Quapropter
illum emit Xeniaes Corinthumque secum duc-
tum filiolis præceptorem dedit totamque domum
ei commisit. Hac optime administrata Diogenes
Xeniadum bonum genium aedes suas ingressum
esse præ se ferebat. Cæteroque illius filios ita

οὐ μὲν παῖτε εἰ βούλει, ἐγὼ δὲ ὑποθήσω τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐκ
ἂν οὕτως ἐξεύροις βακτηριᾶν σκληρὰν, ὥστε με ἀπελάσειν τῶν
διατριβῶν τῶν σῶν. Ὁ δὲ ὑπερησπάσατο αὐτόν. Suidas v.
Διογένης καὶ Ἀντισθένη παραβαλὼν τῷ Κυνικῷ, ἤρασθη τοῦ
ἐκείνου βίου, καὶ τὴν κυνικὴν φιλοσοφίαν ἠσπάσατο, πολλῆς
οὐσίας αὐτῷ ὑπεριδὼν οὐσίας. Id. paucis interjectis : Διογένης
Ἀντισθένης ὀμιλητής... Ἐρομένῳ δὲ αὐτῷ, πῶς ἂν πρωτεύ-
σειεν, ἐπολιτεύσατο γὰρ, ὁ θεὸς ἀνέειπεν, εἰ παραχαράσειεν. Ὁ
δὲ τὸ νόμισμα παρεχάραξεν, ἐρ' ὦ φύγον ἦλθεν εἰς Ἀθήνας.
Ἐντυχὼν δὲ Ἀντισθένη κατὰ δόξης διαλεγόμενῳ, ἐφιλοσό-
φησε. — (4) Dio Chrysostomus orat. VI pag. 197 ed. Reisk. :
Διογένης ὁ Σινωπεύς, ὅτε ἐφυγεν ἐκ Σινάπης, ἀρικόμενος εἰς
τὴν Ἑλλάδα διῆγεν ποτὲ μὲν ἐν Κορίνθῳ, ποτὲ δὲ Ἀθήνησιν.
Ἐφ' ἧ δὲ μμεῖσαι τοῦ Περσῶν βασιλέως τὴν διάτακην καὶ
γὰρ ἐκεῖνος τῷ μὲν χειμῶνι ἐν Βαβυλωνίῳ καὶ Σούσις, ἐνίστε
δ' ἐν Βάκτροις διῆγεν, ἐν τοῖς εὐδεινοτάτοις τῆς Ἀσίας τοῦ
δὲ θέρου ἐν Ἐκβαταίοις τῆς Μηδίας. — (5) Diogenes Laer-
tius lib. VI, 74-75 : Πλείων γὰρ εἰς Αἴγιον καὶ πειραταῖς
ἀλούς, ὧν ἦρε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην ἀπυχθεὶς ἐπιπράσατο,
καὶ τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος, τί οἶδε ποιεῖν, ἔφη, Ἀνθρώπων
ἀρχῆν. Ὅτε καὶ δεῖξας τινὰ Κορίνθιον εὐπάρουον, τὸν Ξενιά-
δην, ἔφη. Τοῦτόν με πάλαι, οὕτως δεσποτικῶν γρήξει. Ὡδεῖται
δὲ αὐτὸν ὁ Ξενιάδης καὶ ἀπαγαγὼν εἰς τὴν Κορίνθον, ἐπέ-
στησε τοῖς ἑαυτοῦ παιδίοις, καὶ πάσαν ἐνεργείσας τὴν οἰκίαν.
Ὁ δὲ οὕτως αὐτὴν ἐν πάσι διετίθει, ὥστε ἐκείνος περιῶν
ἔλεγεν Ἀγαθὸς αἰμίμων εἰς τὴν οἰκίαν μου εἰσελθῆναι. Φησὶ
δὲ Κλεομένης ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ παιδαγωγικῷ, τοὺς γνω-

instituit (6), ut post perceptas reliquas disciplinas equitarent, sagittarent, funda lapides excuterent, denique jacularentur. In palaestra vero non permittebat luctandi magistro eos athletarum in morem exercere, sed tantum ad colorem rubicundum ori inducendum et ad bonam corporis habitudinem. Tenebant autem pueri multa poetarum aliorumque scriptorum et ipsius Diogenis dicta memoriter; omnemque illis doctrina rationem, ut facile memoria comprehenderetur breviter expositam inculcabat. Domi etiam ministrare eos docebat, vili cibo et aquæ potu contentos. Quid? quod tonsos ad cutem incompotosque erudiebat, neque modo sine tunicis ac discalceatis esse, sed tacere etiam et se solos inter viam intueri volebat. Insuper ad venationes eos educebat. Contra isti Diogenis ipsius curam agentes a parentibus petebant, ut eum sibi commendatum haberent. Est autem Eubulus auctor Diogenem apud Xeniamdem ad senectutem venisse

ρίμους ὑπερώσασθαι αὐτὸν βέλῃσαι· τὸν δὲ εὐθύβρις αὐτοῦς εἰπεῖν· οὐδὲ γὰρ τοὺς λέοντας δούλους εἶναι τῶν τρεφόντων, ἀλλὰ τοὺς τρεφόντας τῶν λέοντων· δούλου γὰρ τὸ φοβεῖσθαι· τὰ δὲ θηρία φοβερὰ τοῖς ἀνθρώποις εἶναι. Philo Iudæus in libello omn. libr. prob. p. 883 ed. Francof. : ὁ γοῦν κυνικὸς φιλόσοφος Διογένης ὕβρι καὶ μεγέθει τοσοῦτον φρονήματος ἐχρῆσαστο, ὥσθ' ἄλους ὑπόληστον, ἐπεὶ γλιτρωσὶ καὶ μόγις τὰς ἀναγκαιὰς παρῆγον αὐτῷ τροσάσ, οὐδ' ὑπό τῆς παρουσίας τυχῆς καμφθεὶς, ὅστε τὴν ὠμότητα τῶν ὑψημῶν δεῖσας, Ἀποπύκωνται, ἐρη, γίνεται, δελχάκια μὲν ἢ πρόβητα ὅποτε μελλοῖ πιπράσκεσθαι, τροσάσι ἐπιμεισετῆραις εἰς εὐσαρκίαν παίειναι, ζῶων δὲ τὸ ἄριστον, ἄνθρωπον, ἀστίαιας κατασκληκευθῆναι, ἐπεινωθεῖσθαι. Λαθῶν δὲ τροσὰς διαρκεῖς, ἐπειδὴ μεθ' ἐτέρων ἐμελλεν ἀπεμπολεῖσθαι, καθίστας πρότερον ἤριστα μαλ' εὐθαρεῶς, ἐπίδοσας καὶ τοὺς πλησίον. Ἐνος δὲ οὐ μόνον ἡλυπομένην, ἀλλὰ καὶ σφόδρα κτηροσῦτος, Ὁ παύσῃ τῆς συννοσίας; ἐρη, γρῶ τοῖς παροσῃσι. Καὶ γὰρ τ' ἠύκομος Νυδῶς ἐμῆγαστο σίτου, Ἐρη ὄψεσα παῖδας ἐνὶ μεγάρουσι ὄλοντο, Ἐξ μὲν θυγατῆρας, ἐξ δ' υἱας; ἤδῶντες. Ἐπινεανευμένους τισὶ τῶν ὀνητικῶς ἐχόντων, Τί δ' οἶδας; Ἀρχην, εἶπεν, ἄνθρωπων, ὡς εἶοικε, τῆς ψυχῆς τὸ ἐλευθῆρον καὶ εὐγενὲς καὶ ὑψοῖ βασιλίχου ὡνεχρῶσας. Ἡδῶ δὲ καὶ πρὸς χαριεντισμὸν ὑπό τῆς συνήθους ἐνεχειρίας, ἐν τῷ ὀ ἀλλοῖ συννοσίας γέμοντες κατῆרון, ἐτράπετο. Λέγεται γοῦν, ὅτι θεασάμενός τινι τῶν ὀνωμομένων, ὄν ἠγίλει νόσας; εἶχεν, ἐκ τῆς ὀψεως οὐκ ἄρρανα, προσελθὼν ἐρη· Σὺ με πρίω· σὺ γὰρ ἄνδρος γρῆαυ ἐγειναι με δοκεῖς, ὡς τὸν με ὀσωπηθῆναι, ἐρ' οἷς ἐαυτῷ σύννοιδε, καταδῶναι, τοὺς δὲ ἄλλους τὸ σὺν εὐλομῆ εὐδύθουον ἐκπλήττεσθαι. — (6) Diog. Laert. lib. VI, 30-32 : Εὐδούλος δὲ φησὶν ἐν τῷ ἐπιγρασομένῳ Διογένοσι πρῶσις, ὡτῶς ἄγειν τοὺς παῖδας τοῦ Ξενιάδου μετα τα λουκα μαθήματα, ὡστε ἱππεύειν, τρέφειν, σπενδῶναι, ἀκοντίζειν. Ἐπειτα ἐν τῇ παλαιστρά οὐκ ἐπέτρεπε τῷ παιδοτρομέῳ ἀθλητικῶς ἄγειν, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ ἐρυθῆματὸς χάριν καὶ εὐσεβίας. Κατέγειον δὲ οἱ παῖδας πολλά ποιητῶν καὶ συγγραφοῦν καὶ τῶν αὐτοῦ Διογένοσι· πᾶσάν τε ἐροσὸν σύντομον, πρὸς τὸ ἐμνημόνευσον, ἐπῆσκει. Ἐν οἷω τε εἰδῶσκε διακονεῖσθαι ἰδίῃ τροπῇ χρωμέοσι, καὶ ὕδωρ πίνοντας. Ἐν γρῶ κυριάς; τε καὶ ἀκαλιμιστούς; εἰργάζετο, καὶ ἄριπῶνας καὶ ἄνυσωδῆτους, καὶ σιωπηλούς, καθ' αὐτοὺς βλῆκόντας ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ἐξῆγε δ' αὐτούς; καὶ ἐπὶ κωνησοῖσι. Οἱ δὲ καὶ αὐτοῦ Διογένοσι ἐπιμελεῖαν ἐποιοῦντο, καὶ πρὸς τοῦς

et fato perfunctum ab ejus filiis esse sepultum. Quamobrem quæ alii fabulose de ejus morte retulerunt (7), incredibilia nobis videntur. Mortuus est, postquam prope nonaginta confecit annos, Olympiade CXIII, quo tempore etiam Alexander Macedonum rex Babylone supremum diem obiit. Sed defuncto cives quoque ejus æneas statuas posuerunt sic inscriptas :

Ἐρα quidem absumit tempus, sed tempore nunquam inferitura tua est gloria, Diogenes : solus enim vitæ, quæ se contenta sit, amplam monstrasti nobis tu facilemque viam.

γονεῖας αἰτητικῶς εἶχον. Ὁ δ' αὐτὸς φησὶ παρὰ τῷ Ξενιάδῳ καὶ γράσσει αὐτόν, καὶ θανόντα ταφήναι, πρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἐνθα καὶ πυνθανομένου τοῦ Ξενιάδου πῶς αὐτὸν θάψειν, ἐρη· Ἐπὶ πρόσωπον. Τοῦ δὲ ἐρομένου· Διὰ τί; Ὅτι μετ' ὀλίγον, εἶπε, μέλλει τὰ κάτω ἄνω στρέφασθαι. Τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἐπικρατεῖν ἡδῶ τοὺς Μακεδόντας, ἢ ἐκ παπεινῶν ὕψηλούς; γίνεσθαι. — (7) Diogenes Laertius lib. VI, 76-79 : Λέγεται δὲ πρὸς τὰ ἐνεθήκοντα ἐτη βιουδὲς τελευτῆσαι. Περὶ δὲ τοῦ θανάτου διάφοροι λέγονται λόγοι· οἱ μὲν γὰρ πολλῶποδα φαγόντα ὦμον χολερικῇ ληθῆναι ὡς τελευτῆσαι· οἱ δὲ τὸ πνεῦμα συγκρατῆσαντα, ὄν ἐστι καὶ Κερκιδᾶ; ὁ Μεγαλοπόλιτης ἢ Κρής λέγων ἐν τοῖς μελιμβίοις; οὕτως· Οὐ μὲν ὁ πάρος γε Ἴωνοπεύς; Ἐγνος; ὁ βακτροπύρας, διπλοεῖματος, αἰθεριόσασας, Ἄλλ' ἀνεβῆς γείλος; ποτ' ὀδόντας ἐρεῖσας; [καὶ τὸ πνεῦμα συνδακῶν]. Ἥς γὰρ ἀλαθείας Διογένης Ζανός; γόνος; οὐράνιους τὸ κύων. Ἄλλοι φασὶ πολλῶπον κούσι συμμερίσασθαι βουλόμενον οὕτω δηχθῆναι τοῦ ποδός; τὸν τένονα καὶ καταστρέψαι. Οἱ μέντοι γνώριμοι αὐτοῦ, καθὰ φησὶν Ἀντισθένης ἐν διαδοχαῖς, εἴκαζον τὴν τοῦ πνεύματος συγκράτησιν. Ἐτύγχανε μὲν γὰρ διάγων ἐν τῷ Κρανεῖρ τῷ πρὸ τῆς Κορίνθου γυμνασίου; κατὰ δὲ τὸ ἐθος; ἦγον οἱ γνώριμοι καὶ αὐτόν καταλαμβάνουσιν ἐγκεκαλυμμένον καὶ εἴκασαν αὐτόν κοιμᾶσθαι; ὁδὲ γὰρ ἦν τῆς νυκτῆς; καὶ ὑψηλός. Ὅθεν ἀποπετάσαντες; τὸν τρίθωνα ἐκπῆων αὐτόν καταλαμβάνουσι καὶ ὑπέλαδον τοῦτο πράξαι βουλόμενον λοιπὸν ὑπεξεθλῆναι τοῦ βίου. Ἐνθα καὶ στασις; ὡς φασὶν, ἐγένετο τῶν γνωρίμων, τίνες αὐτὸν θάψουσι; ἀλλὰ καὶ μέχρη χειρῶν ἦλλον. Ἀρικομένους; δὲ τῶν πατέρων καὶ τῶν ὑπερεχόντων, ὑπὸ τούτοις ταφήναι τὸν ἄνδρα παρὰ τῇ πύλῃ τῇ φεροσῆ εἰς τὸν Ἴσθμόν. Ἐπέστῆσαν τ' αὐτῷ κίονα καὶ ἐπ' αὐτῷ λίθου Παρίου κύνα. Ὑστερον δὲ καὶ οἱ πολῖται αὐτοῦ γαλικαῖς εἰκόσιν εἰτήμσαν αὐτόν καὶ ἐπέγραψαν οὕτω· Γράσσει καὶ χαλιός; ὑπὸ χρόνον, ἀλλὰ σὸν οὔτι Κύδος ὁ πᾶς; αἰών, Διογένης; καθελεῖ; μούσος; ἐπεὶ βιοτάς; αὐτάρχεα; ὀδῶν εἰδεῖας; ὄνατος; καὶ ζωῆς οἰῶν ἐλαπροτάταν. Ἐστι καὶ ἡμῶν ἐν τῷ προκελευσματικῷ μέτρω· Ἄ. Διογένης; ἄγε λέγει τίς ἐλαθέ; σε μούρος; ἐς Ἄιδος. Ἀ. Ἐλαθέ; με κύνος; ἀγριον ὄδᾶς. Ἐνοις δὲ φασὶ τελευταῖον αὐτόν ἐντελεισθαι ἄταρον βίβαι; ὡς πᾶν ἠρῆον αὐτοῦ μετάσχοι, ἢ εἰς γε βόθρον συνδῶσαι καὶ ὀλίγην κόνιν ἐπαμῆσαι; οἱ δὲ, εἰς τὸν Ἴλισσον ἐβαλεῖν, ἵνα τοῖς ἀδελφοῖς χρέασις; γένηται. Δημήτριος δ' ἐν τοῖς Ὀμωνύμοις; φησὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας Ἀλέξανδρον μὲν ἐν Βαβυλωνί, Διογένη δ' ἐν Κορίνθῳ τελευτῆσαι. Ἦν δὲ γέροντα κατὰ τῆν τρίτην καὶ δεκάτην καὶ ἑκατοστήν Ὀλυμπιάδα. Suidas V. Διογένης; γηραιός; δὲ ἄν ὑπὸ πειράτου Σικριτάλου ἐλήφθῃ καὶ πρᾶθεις ἐν Κορίνθῳ Ξενιάδῳ τινί, παρὰ τῷ πρηνέμῳ ἀειμεῖνον οὐχ ἐλόμενος λυθῆναι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν οἰκείων φίλων. Ἐπὶ δὲ τῆς ρεγ' Ὀλυμπιάδος; κατέστρεψε τὸν βίον δηχθεὶς ὑπὸ κύνος; τὸ σκέλος; καὶ θεραπεῖας; ὑπεριδῶν; κατὰ τῆν αὐτὴν ἡμέραν, ὅτε καὶ ὁ Μακεδῶν Ἀλέξανδρος; ἐν Βαβυλωνί ἀπέθανεν. Hieronymus lib. II adversus Jovinianum : Virtutum ejus et continentiam mors quoque indicat. Nam quum ad agonem Olympiat, qui ma-

Jam qualis suo in genere philosophus fuerit Diogenes, dicere longum est. Nam naturam humanam partim vincere, partim exuere tentavit, non ut deus fieret, sed ut canis, quem se et esse profitebatur (8) et nominari libenter patiebatur. Res familiaris ei duplex pallium cum pera et baculo fuit, cubile terra vel dolium (9). Nulla re egibat, ideoque Alexandro roganti, ut diceret,

gna frequentia Græciæ celebrabatur, jam senex pergeret, febrī in itinere dicitur apprehensus acenbuisse in crepidine viæ, volentibusque eum amicis aut in jumentum aut in vehiculum tollere, non acquievit, sed transiens ad arboris umbram locutus est. Abite quæso et spectatum pergit, hæc me nox aut victorem probabit aut victum. Si febrem videro, ad agonem veniam; si me vicerit, ad inferna descendam. Ibiq̄ue per noctem, eliso gutture, non tam mori se ait, quam febrem morte excludere. Athenæus lib. VIII pag. 341 E: καὶ Διογένης δὲ ὁ κῶν ὤμων πολυπόδα καταργῶν ἐπιθεμένης αὐτῷ τῆς γαστρὸς ἀπέθανε. Lucianus vlt. auct. cap. 10 sub persona Diogenis: καὶ τέλος, ἦν σοι δοκῆ, πολυπόδα ὤμων, ἢ σπῆλαιν φαγῶν, ἀπέθανε. Julianus orat. VI init.: ἀλλὰ καὶ τὴν ἐδωδὴν τοῦ πολυπόδος κομωθεῖ καὶ φησι τὸν Διογένη τῆς ἀνοίας καὶ κενωδῆζας ἐκτετινέαι δίκας, ὡσπερ ὑπὸ κωνείου, τῆς τροφῆς, διαφθαρέντα. Plutarchus in Aquæ et ignis comparatione cap. 2, vol. XIII p. 126: καὶ Διογένης δὲ ὁ κῶν ἤριστα προσερχήτο πυρὶ, ὥστε καὶ πολυπόδα καταπιῶν ὤμων. Οὗτως ὑπὲρ ὤμων, εἶπεν, ὦ ἀνδρες, παραβάλλομαι. Tatianus orat. ad Græcos init.: Διογένης πύθῆκας καυχήματι τὴν αὐτάρκειαν σεμνυόμενος, πολυπόδος ὠμοδορία, παθεὶ συσχεθεὶς ἰδεῶ, διὰ τὴν ἀκρασίαν ἀποτέθηκεν. Solades apud Stobæum Floril. XCVIII, 9: πολυπόδα φαγῶν ὁ Διογένης ὤμων τέθηκεν. Elianus var. hist. lib. VIII cap. 14: Διογένης ὁ Σινωπεύς, ὅτε λοιπὸν ἴσώσει ἐπὶ θανάτῳ, ἑαυτὸν φέρων μόγις ἐβρίβη κατὰ τινος γεφυρίου γυναισίῳ ὄντος, καὶ προσέταξε τῷ παλαιστρῶν καὶ, ἐπειδὴν αἰσθητὰ ἀποπενευκῶτα αὐτὸν, εἶπαι εἰς τὸν Μισόν. Οὗτως ἀρα ὀλίγον ἔμελε Διογένη καὶ θανάτου καὶ ταρῆς. — (8) Diogenes Laertius lib. VI, 33: ἔλεγεν ἑαυτὸν κῶν εἶναι τῶν ἐπανουμένων, ἀλλὰ μηδένα τοιμάειν τῶν ἐπανουόντων συνειδέσθαι ἐπὶ τὴν θήραν. Quapropter etiam canis marmoreus in Diogenis tumulo positus fuit teste Laertio VI, 78. Vid. annot. 7. In hunc incerti poeta epigramma est, insertum Anthologiae lib. III. Sunt autem versus graeci: Εἶπε, κῶν, τίνος ἀνδρὸς ἐρεστώς σῆμα φυλάσσεις; Τοῦ Κυνός. Ἀλλὰ τίς ἦν οὗτος ἀνὴρ ὁ κῶν; Διογένης. Γένος εἶπε. Σινωπεύς; ὅς σῆμα ἴκει. Καὶ μάλα νῦν δὲ θανόν ἀστερας οἶκον ἔχει. Quos sic imitatus est Ausonius: Dic, Canis, hic cujus Tumulus? Canis. At Canis hic quis? Diogenes. Obiit? Non obiit, sed abii Diogenes; cui pera penus; cui dolia sedes. Ad manes abii? Cerberus ire vetat. Quomam igitur? Clari flagrat qua stella Leonis, Additus est juste nunc Canis Eriogon. — (9) Diogenes Laertius lib. VI, 22-23: τρίθωνα διπλόσας πρώτος κατὰ τινος διὰ τὸ ἀνάγκην ἔχειν καὶ ἐνευθεῖν αὐτῷ, πρῶτα τ' ἐκοίμισατο, ἐνθα αὐτῷ τὰ στήθια ἦν, καὶ παντὶ τόπῳ ἐχρητο εἰς πάντα, ἀριστῶν τε καὶ καθυδῶν καὶ διαλεγόμενος. Ὅτε καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐρασκε, θεοκλῆς τὴν τοῦ Διὸς στοῶν καὶ το πομπῶν, αὐτῷ κατεσκευάσθη ἐνδοιασθῆναι. Βακχικῶς δ' ἐπιστηρίβητο λαθεῖναισσι ἐπειτα μένοι καὶ διὰ παντός ἐβόρει, οὐ μὴν ἐν ἄσπει, ἀλλὰ καὶ ὅταν αὐτῷ τε καὶ τῇ περῶ, κατὰ φησιν Ἀθηνώδωρος; ὁ Ἀθηναῖον προστατῆσας καὶ Πυθαγόρας; ὁ ἠχώρη καὶ Λυσανίας ὁ Αἰσχρίωνος. Ἐπιστολαὶ δὲ τῶν οἰκίων αὐτῷ προνοήσασθαι, ἀγαθόνων, ἐπὶ ἐν τῷ Μητρώῳ πίθῳ ἔσχεν οἰκίαν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διασαφεί. Καὶ θέρος; μὲν ἐπὶ ψάμμῳ ζεστῆς ἐκυλινθεῖτο, χειμῶνος δ' ἀνδράν-

si quid opus esset, *Nunc quidem paullulum*, inquit, *a sole* (10). Offecerat videlicet apricanti. Quocirca disputare solebat, quando regem Persarum vita fortunaque superaret: sibi nihil deesse, illi nihil satis unquam fore; se ejus voluptates non desiderare, quibus nunquam satiari ille posset, suas eum consequi nullo modo posse. Deorum naturam aperte sustulit (11), affirmans Harpalum qui temporibus illis prædo felix habebatur, contra deos testimonium dicere, quod in illa fortuna tam diu viveret. Itaque etiam volentibus Atheniensibus (12) eum mysteriis ini-

τας χειρονισμένους περιελάμβανε, πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Hieronymus contra Jovinianum lib. II: Refert Satyrus, qui illustrium virorum scriptis historiam, quod Diogenes palliolo duplici usus sit propter frigus. Orogenes contra Celsum lib. II ἀλλὰ καὶ Διογένης ἐπὶ ὑπερβάλλουσαν εὐτέλειαν πίθον ἔκει, καὶ παρ' οὐδενὶ τῶν νοῦν ἔχόντων ἐν μέτρον, τοῦτου γε χάριν, Διογένης ἐν κακοῖς ἦν. Diogenianus IV, 38: ζῶη πίθου: ἐπὶ τῶν ἐπεικῶν καὶ μετρίως καὶ ἀπραγμόνως βιούντων, ἀπὸ Διογενέως, ὃ πίθος ἤδιστη διαγωγή. Suidas V. ζετ γύτρα, ζῆ φίλις: ζῶη πίθου: ἐπὶ τῶν μετρίως καὶ ταπεινῶς ζώντων, ἀπὸ Διογενέως τοῦ φιλοσόφου, ὃ πίθος ἦν ἡ ἤδιστη καταγωγή. Juvenalis Sat. XIV, 308 seqq.: *dolia nudī Nou ardent Cynici*: si frigeris, altera fiet Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit. Sensit Alexander, testa cum vidit in illa Magnum habitatorem: quanto felicior hic qui Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem, Passurus gestis æquanda pericula rebus. Lucianus in libello Quomodo scribenda sit historia: ὁ δὲ Διογένης ὄρων ταῦτα, ἐπεὶ μηδὲν εἶχεν ὅ, τι καὶ πράττοι, οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ ἐς οὐδὲν ἐχρητο, διαζωσάμενος τὸ τρίθωνιον, σπασοη μάλα καὶ αὐτὸς ἐκύλιε τὸν πίθον, ἐν ᾧ ἐτύγγαεν οἰκῶν, ἄνω καὶ κάτω τοῦ Κρανείου. Καὶ τινος τῶν συνήθων ἐπιμένον, Τί ταῦτα ποιεῖς ὦ Διογένης; Κυλιεῖ, ἔφη, κάγω τὸν πίθον, ὡς μὴ μόνος ἀργεῖν δοκοῖην ἐν τοσοῦταις ἐργαζομένους. Seneca epist. XC, 11: Quomodo, oro te, convenit, ut Diogenem mireris et Dædalum? *Uter ex his sapiens tibi videtur?* qui serram commentus est, an ille qui quum vidisset puerum cava manu bibentem aquam, fregit protinus exemitum e perula calicem hac objurgatione sui: *Quamdiu homo stultus supervacuas sarcinulas habui!* qui se complicitum in dolio, et in eo cubitavi? — (10) Cicero Tuscul. lib. V, 32. Similiter Plutarchus vit. Alexandri cap. XIV: εἰς δὲ τὸν Ἰσθμὸν τῶν Ἑλλήνων συλλεγέντων, καὶ ψηφισαμένων ἐπὶ Πέρσας μετ' Ἀλεξάνδρου στρατεύειν, ἡγεμῶν ἀνηγορεύθη. Πολλῶν δὲ καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ φιλοσόφων ἀπητηρηκότων αὐτῷ, καὶ συνηδομένων, ἤλπιε καὶ Διογένη τὸν Σινωπέα ταῦτὸ ποιήσιν, διατρέποντα περὶ Κόρινθον. Ὡς δ' ἐκείνος, ἐλάχιστον Ἀλεξάνδρου λόγον ἔχων, ἐν τῷ Κρανείῳ σχολῆν ἔχεν, αὐτὸς ἐπορεύετο πρὸς αὐτόν. Ἔτυχε δὲ κατακείμενος ἐν ἡλίῳ, καὶ μικρὸν μὲν ἀνεκάθισεν, ἀνθρώπων τοσοῦτων ἐπερχομένων, καὶ θιέθειεν εἰς τὸν Ἰεζάνδρον ὡς ὁ ἐκείνος ἀσπασάμενος καὶ προσεπιπῶν αὐτὸν ἠρώτησεν, εἰ τινος τυγχάνει δεόμενος; Μικρὸν, εἶπεν, ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετῴσθη. Πρὸς τοῦτο λέγεται τὸν Ἀλεξάνδρον οὕτω διατεθῆναι καὶ θαυμάσαι καταφρονήθέντα τὴν ὑπερβολίαν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε τῶν περὶ αὐτόν, ὡς ἀπέβησαν, διαλεγόμεναι καὶ σχολοπτόντων ἄλλα μὴ ἐγώ, εἶπεν, εἰ μὴ Ἀλεξάνδρος ἦμην, Διογένης ἂν ἦμην. Adde Diog. Laert. VI, 38 (fragm. 114); Simplic. ad Epictet. cap. 21 p. 123 ed. Salmas; Valer. Max. IV, 3; Anton. et Maxim. serm. de fortuna prospera et adversa (fragm. 275). — (11) Cicero de nat. deor. III, 34. — (12) Vid. fragm. 120.

tiari credentibusque eos qui illa tenerent apud inferos ad principatum pervenire : *Ridiculum est, inquit, Agesilaum et Epaminondam in luto volutatum iri, humiles autem homines nescio quos initiatos in beatorum insulis futuros esse.*

De sepultura idem fertur sensisse, quod Socrates (13) qui se ostendit de toto hoc genere nihil laborare. Verum durior fuit Diogenes, qui ut Cynicus asperius, se projici jussit inhumatum. Tum amici, *Folucibusne et feris? Minime vero, inquit, sed bacillum propter me, quo abigam, ponitote. Qui poteris? illi; non enim senties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti?* Plura ejus scripta a veteribus memorantur (14), dialogi, Cephalion, Ichthyas, Graculus, Pardus, Populus Atheniensium, Respublica, Morum do-

ctrina, de divitiis, Amatorius, Theodorus, Hypsias, Aristarchus, de morte; Epistolæ; tragœdiæ septem (15), Helena, Thyestes, Hercules, Achilles, Medea, Chrysiippus, Œdipus. At Sosicrates in primo Successionis et Satyrus in quarto de Vitis nihil eorum Diogenis esse affirmabant : tragœdias autem agebat Satyrus Philisci Æginetæ esse, Diogenis discipuli. Sotion denique in septimo hæc sola Diogenis esse contendebat : de virtute, de bono, Amatorium, Mendicum, Tolmæum, Pardum, Cassandrum, Cephalionem, Philiscum, Aristarchum, Sisyphum, Ganymedem, Sententias, Epistolas. Cæterum quæ exstant ejus fragmenta post Orellium Opusc. vet. Græc. sent. et mor. tom. II diligenter studio meo collecta, recensita et latine versa jam subjiciam.

— (13) Cicero Tuscul. I. 43. — (14) Diogenes Laertius lib. VI, 80 : φέρεται δ' αὐτοῦ βιβλία τὰδε διάλογοι, Κεφαλίων, Ἰχθύας, Κολοῖος, Πάρδαλις, Δῆμος Ἀθηναίων, Πολιτεία, Τέχνη ἡθικὴ, Περὶ πλοῦτου, Ἐρωτικὸς, Θεόδωρος, Ὑψία, Ἀρίσταρχος, Περὶ θανάτου. Ἐπιστολαί, τραγωδίαι ἑπτὰ, Ἑλένη, Θυέστης, Πρακλῆς, Ἀχιλλεύς, Μῆδεια, Χρῆσιππος, Οἰδίπους. Σωσικράτης δ' ἐν τῷ πρώτῳ τῆς διαδοχῆς καὶ Σάτυρος ἐν τῷ

τετάρτῳ τῶν βίων οὐδὲν εἶναι Διογένους φασί· τὰ τε τραγῳιδίαι φησὶν ὁ Σάτυρος Φιλίσκου εἶναι τοῦ Αἰγινήτου, γνωρίμου τοῦ Διογένους. Σωτίων δ' ἐν τῷ ἑβδόμῳ ταῦτα μόνον φησὶ Διογένους εἶναι, Περὶ ἀρετῆς, Περὶ ἀγαθοῦ, Ἐρωτικόν, Πτωχόν, Τολμῆιον, Πάρδαλιν, Κάσσινδρον, Κεφαλίωνα, Φιλίσκον, Ἀρίσταρχον, Σίσυρον, Γανυμήδην, Χρῆσις, Ἐπιστολάς. — (15) Vid. Poet. tragic. Græc. Fragmenta p. 103 Didot.

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Α'. ΤΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΛΕΙΨΑΝΑ.

1. Πάντα μὲν οὖν τὰ δεινὰ πέφυκε μάλλον ἐκπλήττειν τοὺς προσδεχομένους ἢ λυπεῖν τοὺς πειραθέντας. Ὁ δὲ φόβος οὕτω γαλεπός ἐστιν, ὥστε πολλοὶ ἤδη προέλαβον τὸ ἔργον, οἱ μὲν ἐν νηὶ χεμαζόμενοι οὐ περιμείναντες καταδύουσι τὴν ναῦν, ἀλλὰ πρότερον αὐτοὺς ἀποσφάζαντες....

(Stobæus Floril. VIII, 15.)

2. Ἡ τοίνυν δικαιοσύνη πολλὴν ἔχει βρασύνην τῆ ψυχῆ. Τὸ γὰρ μηδένα μῆτε φοβούμενον μῆτε αἰσχυρόμενον ζῆν, ἡδονὴ τις ἐστὶ καὶ ἰκανότης τῷ βίῳ. Ὁ δὲ τὴν δικαιοσύνην ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ οὐ μόνον τοῖς πολλοῖς ὠφελιμὸς ἐστίν, ἀλλὰ πολὺ μάλιστα αὐτὸς αὐτῷ. Οὐ γὰρ πειράσεται αὐτὸν ἀδικεῖν οὐδὲ κατ' ἐν μέρος. Οὐδὲ γὰρ λύπης αὐτῷ αἰτιός ἐστιν οὐδὲ νόσου, ἀλλὰ τὰ αἰσθητήρια τὰ τῆς φύσεως θεοῦς ὑπολαμβάνων εἶναι, δικαίως χρῆσεται αὐτοῖς, οὐδὲν μὲν ὑπὲρ τὴν δύναμιν πράττων, φυλάττων δὲ τὰ μάλιστα, καὶ ἡδονὰς καὶ ὠφελείας λαμβάνων διὰ τούτων. Καὶ γὰρ ἀπὸ ἀκοῆς καὶ ἀπὸ δράσεως καὶ ἀπὸ τῆς τροφῆς καὶ ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων ἡδοναὶ ἔσονται τῷ δικαίως ἑαυτῷ χρωμένῳ· τῷ δὲ μὴ δικαίως ἑαυτῷ χρωμένῳ

DIOGENIS

FRAGMENTA.

καὶ κίνδουοι γίνονται περὶ τὰ πλείστου ἄξια καὶ ἀναγκαϊότατα. Ἡ οὖν ἐώρακας τὴν ψυχὴν ταρρατομένους καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτοὺς ῥιπτοῦντας εἰκῆ καὶ εἰς βεῖθρα.

(Stobæus Floril. IX, 49. Posui in fine hujus loci βεῖθρα; codd. partim βεῖθρα, partim ἐταίραν vel ἐτέραν.)

3. Ὡσπερ οὖν τοῦ Ποντικοῦ μέλιτος γεύσασθαι ἐπιχειροῦσιν οἱ ἄπειροι, γευσάμενοι δὲ παραγρήμα ἐξέπτυσαν, δυσχεράναντες ὅτι πικρὸν ἐστὶ καὶ ἀηδές· οὕτω καὶ τοῦ Διογέουος ἀποπειρᾶσθαι μὲν ἤθελον διὰ πολυπραγμοσύνην, ἐλεγχόμενοι δὲ ἀπεστρέφοντο καὶ ἔφευγον. Καὶ ἄλλων μὲν ἤδοντο λοιδορουμένων, αὐτοὶ δὲ ἐφοβοῦντο καὶ ἀνεγώρουν. Καὶ εἰ μὲν ἔσχωπτε καὶ ἔπαιζεν, ὥσπερ εἰώθει, ὑπερφυῶς ἔχαιρον, ἀνατεινομένου δὲ καὶ σπουδάζοντος οὐχ ὑπέμενον τὴν παρῆρησιάν.

(Stobæus Floril. XIII, 18.)

4. Ἐπεὶ αὐτὸν γε τὸν Ἀντισθένην παραβάλλον πρὸς τοὺς λόγους ἐνίοτε ἤλεγχεν ὡς πολὺ μαλακώτερον καὶ ἔφη αὐτὸν εἶναι σάλπιγγα λοιδορῶν, αὐτοῦ γὰρ οὐκ ἀκούειν φθεγγομένου μέγιστον· καὶ Ἀντισθένης ἀμυνομένος ἀντὶ τῆς σάλπιγγος ἔλεγε ταῖς σφῆξιν ὅμοιον αὐτὸν εἶναι· καὶ γὰρ τῶν σφηκῶν τὸν μὲν φόρον τῶν

1. DISPUTATIONUM RELIQUÆ.

1. Omnia sane mala magis terrere solent eos qui ipsa expectant, quam præsentia et usu cognita molestiam iis exhibere. At formido tam acris est, ut multi rem quam metuunt ipsi jam anticipent, verbi gratia, qui in navi tempestate vexati, non exspectata navis submersione, prius mortem sibi consciscunt.

2. Itaque justitia magnam affert animo tranquillitatem. Nam si neminem nec timentem nec erubescentem vivere videmus, ea res nobis voluptati est vitamque fortunatam. Cæterum qui justitiam animo complexitur non modo bonæ hominum parti, sed longe plurimum sibi ipsi prodest. Non enim lædere se ipsum ulla ex parte conabitur. Etenim neque aegritudinis sibi neque morbi auctor erit, sed naturalia sensuum instrumenta deos esse existimans, juste iis utetur, maximeque cavens ne quid supra ipsorum vires agat, voluptatem utilitatemque ex iis capiet. Etenim ex auditu, visu, alimentis, rebus venereis voluptates percipiet qui se ipso juste usus fuerit; qui autem se ipso non

juste usus fuerit, illi etiam pericula circa res gravissimas maximeque necessarias impendent. Nonne vidisti homines noctes atque dies animo perturbatos in mare fluviosque tandem temere se abjecisse?

3. Ut igitur ignari mel Ponticum gustare tentant, gustatum tanquam amarum et insuave, quia lædio ejus afficiuntur, confestim expuunt: sic etiam curiosi quidam homines Diogenis periculum facere volebant, quum autem ab eo reprehenderentur, statim digressi fugiebant. Ac maledictis quidem in alios collatis delectabantur, sibi vero ipsis metuentes recedebant. Nam si more suo sales in alios effunderet jocusque uteretur, vehementer lætabantur; at liberio remanentis et serio dicentis sermonem non sustinebant.

4. Quum ipsum Antisthenem sermonibus ejus comparans interdum tanquam multo quam par esset molliorem reprehenderet, eumque objurgantis more tubam esse diceret, quia se ipsum licet maxima voce loquentem non audiret: Antisthenes vicissim injuriam defendens affirmabat, se non tubæ, sed vespis similem esse, præpterea quod vespæ exiguum pennis sonum ederent, aculeis autem

περῶν εἶναι μικρόν, τὸ δὲ κέντρον ὀριμύτατον. Ἐχαιρεν οὖν τῇ παρῆρησίᾳ τοῦ Διογέουτος.

(Stobæus Floril. XIII, 19 Conf. Antisthenis fragm. 80, et dissertat. de Antisth. adn. 58. —)

8. Δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν εὖ πράττουσι τῶν ἀνθρώπων ὁ μὲν βίος ἀμεινών, ὁ δὲ θάνατος διὰ τοῦτο λυπηρότερος· οἱ δ' αὖ κακῶς ζῶντες τὸν μὲν βίον δυσχερέστερον φέρουσι, τὸν δὲ θάνατον ἥδιον προσδέχονται. Τοῖς δὲ τυράννοις ἀμφοτέρα ταῦτα χαλεπώτερα ἢ τοῖς ἄλλοις· ζῶσι μὲν γὰρ πολὺ ἀγδέστερον τῶν πάνυ ἐπιθυμούντων τεθνάναι, τὸν δὲ θάνατον οὕτω δεδοίκασι, ὡς ἥδιστα διάγοντες ἐν τῷ βίῳ.

(Stobæus Floril. XLIX, 27. Cf. Dio Chrysostomus p. 95.)

β'. ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΕΧ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΝΕΙΛΑΒΗΜΕΝΑ.

6. Πυθαγομένου τινὸς πῶς ἂν τις ἑαυτοῦ γένοιτο, Εἰ ὑπὲρ ὧν ἐπιτιμᾷ τοῖς ἄλλοις, ἔφη, καὶ ἑαυτοῦ ἐπιτιμῶν μάλιστα.

(Stobæus Floril. I, 32.)

7. Ὀνειδίσαντος αὐτῷ τινος, ὡς εἰς ἀκαθάρτους τόπους εἰσέρχεται, ἔφη· Καὶ ὁ ἥλιος, ἀλλ' οὐ μαιίνεται.

(Antonius et Maximus Serm. de vitæ virtute et vitio p. 35.)

8. Ἡμέρας ποτὲ λύχνον ἄψας περιήξει· πυθαγομένων δὲ τινων, πρὸς τί τοῦτο; ἔλεγεν, Ἀνθρώπων ζητεῖν.

(Antonius et Maximus Serm. malitiam esse facilem p. 39.)

9. Διογένης ἐνουθέτει τινὰ πονηρόν· ἐρωτώμενος δὲ

ὑπὸ τινος, τί τοῦτο ποιεῖς; ἔφη· Λιθίοπα σιγήσω, ἵνα λευκὸν ποιήσω.

(Antonius et Maximus Serm. de hominibus malis p. 64.)

10. Οἱ μὲν ἱατροὶ τὰς τῶν ἐκλεικτῶν φαρμάκων πιχρίας μέλιτι, οἱ δὲ σοφοὶ τὰς τῶν δυσκολωτέρων ἀνθρώπων ἐμιλίας ἱλαρότητι γλυκαίνουσιν.

(Antonius et Maximus Serm. de hominibus malis p. 64.)

11. Ἐφη τις τὸν Διογένην ἀνόητον εἶναι, ὁ δὲ Ἀνόητος μὲν οὐκ εἰμί, τὸν δὲ αὐτὸν ὑμῖν νοῦν οὐκ ἔχω.

(Stobæus Floril. III, 62.)

12. Πωλούμενος ἐν Κορίνθῳ, ἐρομένου τοῦ κήρυκος, τί ἐπίστασαι; Ἀνθρώπων, ἔφη, ἄρχειν. Καὶ ὁ κήρυξ γελάσας· Μέγα ἐπιτήδευμα πωλῶ, εἰ τις θέλει πρίασθαι κύριον.

(Stobæus Floril. III, 63. Idem narrat Diogenes Laertius lib. VI, 29 : φησὶ δὲ Μένιππος ἐν τῇ Διογέουτος πράσει, ὡς ἄλους καὶ πωλούμενος ἠρωτήθη τί οἶδε ποιεῖν; ἀπεκρίνατο· Ἀνδρῶν ἄρχειν. Καὶ πρὸς τὸν κήρυκα, Κήρυσσε, ἔφη, εἰ τις ἐθέλει δεσπότην αὐτῷ πρίασθαι. Κωλυθεὶς καθίξεσθαι, Οὐδέν, ἔφη, διαφέρει· καὶ γὰρ τοὺς ἰχθύς ὅπως ἂν κείντο πιπράσκεσθαι.)

13. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ στοᾷ ἀνάπαλιν περιπατούντος αὐτοῦ ἐγέλων τινές, Εἰς οὐκ αἰσχύνεσθε, εἶπεν, ὑμεῖς τῆν ἐν τῷ βίῳ ὁδὸν ἀνάπαλιν πορευόμενοι, ἐμοῦ τῆν ἐν τῷ περιπατεῖν κατεγνωνκότες;

(Stobæus Floril. IV, 84.)

14. Διογένης ἔλεγε τοὺς ἀνθρώπους τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν πορίζεσθαι, τὰ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν οὐ πορίζεσθαι.

acerrime pungerent. Delectabatur igitur liberiore Diogenis sermone.

5. Hominibus fortunatis vita videtur esse melior ideoque mors molestior : infortunati contra vitam ægrius ferunt, mortem libentius obeunt. Tyrannis autem utrumque difficultius est quam reliquis : vivunt enim multo in jucundius quam illi qui mori vehementer cupiunt, mortem vero tam timent, quam qui suavissimam vitam degunt.

2. SENTENTIÆ ET APOPHTHEGMATA EX DIVERSIS SCRIPTORIBUS COLLECTA.

6. Sciscitante quodam, quo pacto quis sui juris esse posset, respondit : Si ea in quibus alios reprehenderet, etiam sibi potissimum objectaret.

7. Quum ei quidam objiceret, quod loca impura intraret, Eliam sol, inquit, intrat nec contaminatur.

8. Lucerna aliquando interdum accensa deambulabat, et quibusdam quaerentibus, cur hoc faceret, respondit, se quaerere hominem.

9. Diogenes improbum quendam hominem monebat ;

interrogatus autem, quamobrem tandem hoc faceret, *Æthiopem*, inquit, *detergo, ut candidum reddam.*

10. Quemadmodum medici medicamentorum quæ delinguntur amaritudinem melle dulcem reddunt : sic sapientes difficultiorum hominum congressiones hilaritate molliunt.

11. Diogenem quidam dementem vocabat; tum ille : *Demens quidem non sum, non tamen mihi eadem quæ vobis mens est.*

12. Idem quam Corinthi venderetur, interrogante præcone, quidnam sciret, respondit, *hominibus imperare.* Risit præco et *Magnum*, inquit, *vitæ institutum vendo, si quis dominum emere velit.*

13. Quum in porticu retrorsum incederet, ridentibus nonnullis : *Non vos*, inquit, *puDET vitæ viam retrogradiendo conficere, mihi vero quod in ambulatione tantum id faciam, exprobrare.*

14. Diogenes dicebat homines quæ ad usum vitæ pertinent sibi acquirere, quæ vero ad bene beateque vivendum referrentur, non comparare.

(Stobæus Floril. IV, 86.)

15. Διογένης ἔλεγε διακαλαίοντας μὲν πολλοὺς ὄραν καὶ διατρέγοντας, διακαλοκαγαθίζομένους δὲ οὐ.

(Stobæus Floril. IV, 112. Cf. Diog. Laert. VI, 70. Adde Abresch. Dilucidat. Thucyd. pag. 457.)

16. Δεινὸν ἔλεγεν ὁ Διογένης, εἰ οἱ μὲν ἀθληταὶ καὶ οἱ κιθαρωδοὶ γαστρός καὶ ἡδονῶν κρατοῦσιν, οἱ μὲν τῆς φωνῆς χάριν, οἱ δὲ τοῦ σώματος· σωφροσύνης δ' ἕνεκα οὐδεὶς τούτων καταφρονήσει.

(Stobæus Floril. V, 41 Διογένους.)

17. Διογένης τοὺς πολλοὺς ἔρασκε ζῶντας μὲν ἑαυτοὺς σῆπειν λουτροῖς τέγγοντας καὶ ἀφροδισίαις τήχοντας, ἀποθνήχοντας δ' ἐν θυμιάμασι τὸ σῶμα κελεύειν ἀποτίθεσθαι, τοὺς δ' ἐν μέλιτι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταχέως κατασαπῆναι.

(Stobæus Floril. VI, 3 Διογένους.)

18. Διογένης ἔλεγε τῶν οἰκῶν, ἔνθα πλείστη τροφή, πολλοὺς μῦς εἶναι καὶ γαλῆς· καὶ δὴ σώματα τὰ πολλὴν τροφήν δεγόμενα καὶ νόσους πολλὰς ἐφέλκεσθαι.

(Stobæus Floril. VI, 4 Διογένους.)

19. Διογένης πρὸς τινα νέον περιπτῶς καλλωπιζόμενον· Εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς· εἶπεν· εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς.

(Stobæus Floril. VI, 5 Διογένους. Cf. Diog. Laert. VI, 54.)

20. Διογένης κατεγέλα τῶν τὰ μὲν ταμιεῖα κατασημαινομένων μογλοῖς καὶ κλεισὶ καὶ σημάντροις, τὸ δὲ σῶμα τὸ αὐτῶν πολλὰς θυρίσι καὶ θύραις ἀνοηγόντων διὰ τε στόματος καὶ αἰδοίων καὶ ὠτων καὶ ὀφθαλμῶν.

(Stobæus Floril. VI, 33 ἐκ τῶν Σεργήνου.)

21. Διογένης παρὰ μὲν τῶν θεῶν, φησὶν, ὑγίαιαν

εὐχονται· πάντα δὲ οἱ πλείστοι τάναντία τῇ ὑγίαιᾳ πράττουσιν.

(Stobæus Floril. VI, 38 Διογένους.)

22. Διογένης οὐδὲν εὐωνότερον εἶναι μεγῶ διωρίζετο τὴν ψυχὴν τῶν δραχμῆς ὀνίων προιεμένου.

(Stobæus Floril. VI, 52 Διογένους. Conf. Antisth. fragm. 94.)

23. Διογένης ἐσθίειν ἔλεγε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἡδέσθαι ἕνεκα, ἀποπαύεσθαι δὲ αὐτοῦ τούτου χάριν μὴ ἐθέλειν.

(Stobæus Floril. VI, 53 τοῦ αὐτοῦ.)

24. Ὁ Διογένης καθαρὸν λαθῶν ἄρτον, ἐξέβαλε τῆς πήρας τὸν αὐτόπυρον, εἰπὼν· Ὡ ξένε, τυράννοις ἐκποδῶν μεθίστασο.

(Stobæus Floril. XVII, 16 Διογένους. Versus est apud Euripidem Phœn. est. 40. Aliter

Diogenes Laertius lib. VI, 55 : ἀριστῶν ἐλάσας, πλακοῦντος εἰσενεγχθέντος, βίβλας φησὶν· ὦ ξένε, τυράννοις ἐκποδῶν μεθίστασο, ubi vid. Menag. Qualis fuerit ἄρτος αὐτόπυρος vel αὐτοπυρίτης, exponit Celsus

De medic. lib. II cap. 18. Hunc autem Cynicorum fuisse intelligimus ex Lucian. Piscat. cap. 45,

ubi Philosophia dicit : οἱ ὑπερέκει ἀνέλεσθε τὴν πήραν, ἣν ὁ Κυνίσκος ἀπέβριψεν ἐν τῇ τροπῇ· φέρ' ἴδω τί καὶ ἔχει, ἤπου θέρμους, ἢ βιβλίον, ἢ ἄρτους τῶν αὐτοπυρίτων. Interpres græcus : αὐτοπυρίτης ἄρτος ὁ λιτός καὶ σκεδῶς ὀπτημένος, ἢ πρὸς ἥλιον, ἢ καὶ τῇ σποδιᾷ, ὃν καὶ ἐγκρυζίαν φασμέν.)

25. Ὅρων Μεγαρέας ὁ Διογένης τὰ μακρὰ τεύχεῖσταντας· Ὡ μογθηροί, εἶπε, μὴ τοῦ μεγέθους προνοεῖτε τῶν ταυχῶν, ἀλλὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν στησομένων.

(Stobæus Floril. VII, 47 Διογένους.)

26. Διογένης οὐδένα καλὸν ἔφησεν εἶναι πόνον, οἷ

15. Diogenes ajebat, se multos quidem videre colluctantes cum aliis et cursu contententes, nullos autem, qui honestate morumque bonitate certarent.

16. Absurdum esse dicebat Diogenes, athletas et citharædos ventri ac voluptatibus imperare, hos vocis, illos corporis gratia : propter temperantiam vero neminem ista contemnerent.

17. Diogenes affirmabat, plerosque vivos quidem se ipsos putrefacere, quia balneis se humectarent et rebus venereis consumerent, morientes autem demum quosdam jubere corpus in suffimentis recondi, alios in melle, ne cito putrescerent.

18. Diogenes ajebat, earum domorum, in quibus alimenti copia foret, multos esse mures et mustelas : ideoque etiam corpora quæ multum sibi sumerent multos quoque morbos contrahere.

19. Diogenes juveni cuidam ultra modum se comenti : Si quidem, inquit, viris, frustra laboras ; sin mulieribus, ineptis.

20. Diogenes irridebat eos qui cellas quidem promptuaris pessulis occludunt, obserant, denique signis obsignant, corpus autem suum multis fenestris et jannis aperiunt per os et pudenda et aures et oculos.

21. Diogenes, A diis quidem, ait, sanitatem precantur : omnia autem plerique, quæ contraria sunt valetudini, faciunt.

22. Diogenes nihil vilius adultero esse declaravit, qui animam profundit ob res drachma venales.

23. Diogenes dicebat, edere homines, ut voluptati indulgerent, nolle autem ob eam ipsam rem desinere.

24. Diogenes panem candidum nactus e pera cibarium ejecit, hunc versus proloquens : Hospes, tyrannis de via decedito.

25. Diogenes videns Megarenses longos muros extruere : O miseri, inquit, nolite murorum altitudini prospicere, sed iis qui super muros consistent.

26. Diogenes nullum esse bonum laborem contendit,

μὴ εὐδαιμονία καὶ εὐψυχία καὶ τόνος ψυχῆς, ἀλλ' οὐχὶ σώματα.

(Stobæus Floril. VII, 18 Διογένους.)

27. Διογένης ὁμοίους τοὺς φιλαργύρους τοῖς ὑδρωπικοῖς· ἐκείνους μὲν γὰρ πλήρεις ὄντας ἀργυρίου ἐπιθυμῆν πλείονος, τοὺτους δὲ ὑδατος, ἀμφοτέρους δὲ πρὸς κακοῦ. Ἐπιτείνεσθαι γὰρ μᾶλλον τὰ πάθη, ἢσω τὰ ἐπιθυμούμενα πορίζεται.

(Stobæus Floril. X, 46 Διογένους.)

28. Διογένης ὁ κύων θεασάμενός τινα πλουσίας γράτας· προσποιούμενον ἔρᾶν, ἔφη· Ταύτη οὐ τὸν ἀρθαλιόν, ἀλλὰ τὸν ὀδόντα ἐπιβέβληκε.

(Stobæus Floril. X, 61 Διογένους.)

29. Διογένης τοὺς μεγάλα καὶ ἀθρόα λαμβάνοντας μεγαλοπύργους ἐκάλεσε.

(Stobæus Floril. X, 63 Διογένους.)

30. Διογένης ἐρωτηθεὶς, ποῖα εἴη θηρία χαλεπώτερα, εἶπεν· Ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες, ἐν δὲ ταῖς πόλεσι τελῶναι καὶ συκοφάνται.

(Antonius et Maximus Serm. de lucri cupiditate p. 226. Similiter Diogenes Laertius lib. VI, 51 ἐρωτηθεὶς, τί τῶν θηρίων κάκιστα δάκνει, ἔφη· Τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δ' ἡμέρων κόλαξ.)

31. Διογένης ὁ Κυνικός φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, διὰ τί τὸ χρυσίον γλιωρόν ἐστιν, ἔφη· Ὅτι πολλοὺς ἐπιθυβούλους ἔχει.

(Antonius Serm. de avaritia p. 127.)

32. Τὴν ἐπιτίμησιν ὁ Διογένης ἀλλότριον ἀγαθὸν ἔλεγεν εἶναι.

(Antonius et Maximus pag. 250.)

33. Ὁ Διογένης ἔλεγεν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι κύνες τοὺς ἐχθρούς δάκνουσιν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους, ἵνα σώσω.

(Antonius et Maximus pag. 250.)

34. Διογένης ἤρετο Πλάτωνα, εἰ Νόμους γράφει· ὁ δὲ ἔφη· ἂν Τί δαί; Πολιτεῖαν ἔγραψας; Πάνυ μὲν οὖν. Τί οὖν, ἢ πολιτεία νόμους οὐκ εἶχεν; Εἶχεν. Τί οὖν ἔδει σε πάλιν Νόμους γράφειν; »

(Antonius et Maximus p. 250.)

35. Εἰ μὲν οὖν ὀρθῶς ἐπὶ Πλάτωνος εἶπε Διογένης· Τί δὲ ὄφελος ἡμῖν ἀνδρός, ὃς πολλὸν ἤδη χρόνον φιλοσοφῶν οὐδένα λελύπηκεν; ἕτεροι κρίνουσιν. Ἰσως γὰρ ἐνόμιζεν, ὡς δεῖ τὸν λόγον τοῦ φιλοσόφου τὸ γλυκὺ δηκτικὸν ἔχειν τῶν ἡλωμένων.

(Antonius et Maximus p. 251. Cf. Themist. in libr. de anima pag. 13. Scripsi ἴσως γὰρ ἐνόμιζεν, ὡς δεῖ pro codicum lectione ἴσως γὰρ ὡς τὸ μὲν δεῖ. Præterea ἔχει mutavi in ἔχειν.)

36. Νεκρὸν ἰατρεύειν, καὶ γέροντα νοουθετεῖν, ταυτὸν ἐστί.

(Antonius et Maximus Serm. de admonitione pag. 254.)

37. Λοιδωρούμενος ὑπό τινος φαλακροῦ, ἔφη· Σὲ μὲν οὐχ ὑβρίζω, τὰς δὲ τρίγας σου ἐπαίνω, ὅτι κακὸν ἐξέφυγον κρανίον.

(Antonius et Maximus Serm. de vituperatione et calumnia p. 260. Pro membranarum lectione κρανίον substitui κρανίον.)

38. Προδότου τινὸς κακῶς αὐτὸν λέγοντος, ἔφη· Χαίρω ἐχθρός σου γεγόμενος· σὺ γὰρ οὐ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖς.

(Antonius et Maximus Serm. de vitup. et cal. p. 260.)

39. Διογένης πρὸς τὸν λοιδωρούμενον αὐτοῦ· Ἄλλ' οὕτε

cnius finis non foret magnanimitas et animi robur, non autem corporis vires.

27. Diogenes homines avaros hydropicis comparabat : illos enim argento plenos, hos autem aqua refertos plus desiderare, idque utrosque cum sua pernicie. Namque animi affectiones ipsis eo magis intendi, quo magis votorum suorum computes fierent.

28. Diogenes Cynicus conspicatus quendam qui se divitem anum amare simularet : *Ad hanc, inquit, non oculum, sed dentem adjecit.*

29. Diogenes magna et multa simul accipientes perpau-peres appellabat.

30. Diogenes interrogatus, quænam essent immanissimæ belluæ, respondit : *In montibus ursi et leones, in civitatibus vero publicani et delatores.*

31. Diogenes Cynicus philosophus rogatus a quodam, cur aurum palleret, respondit : *quia insidiatores multos habet.*

32. Reprehensionem Diogenes alienum bonum esse dicebat.

33. Diogenes ajebat : *Canes quidem ceteri inimicos mordent : ego vero amicos, ut incolumes servem.*

34. Diogenes interrogabat Platonem, num Leges scriberet. Annuebat ille. Quid ita? scripsistine Rempublicam? Sane. Quid igitur? ea respublica legibus non erat temperata? Erat. Quid igitur te denuo Leges scribere attinuit?

35. Rectene de Platone sic pronuntiaverit Diogenes : *Quid nobis prodest vir, qui diu jam philosophatus nemini molestiam attulit? aliorum esto iudicium. Fortasse existimabat philosophi orationem debere ea dulcedine esse temperatam, quæ exulceratos morderet.*

36. Sanare mortuum et senem monere, idem est.

37. Maledictis a calvo vexatus : *Tibi quidem, inquit, injuriam non facio, capillos autem laudo tuos qui malum caput fugientes defluerint.*

38. Quum a proditore contumeliis laceraretur : *Gaudeo, inquit, quod tecum inimicitiam suscepi; tu enim non inimicis, sed amicis malum affers.*

39. Diogenes conviciatori cuidam : *Non magis, inquit,*

ἔμοί, ἔφη, πιστεύει τις εὐφημοῦντι σέ, οὔτε σοὶ ἐμὲ βλασφημοῦντι.

(Antonius et Maximus Serm. de obloquentibus p. 262.)

40. Διογένης ἄσωτον ἤτει μὲν τοῦ δὲ εἰπόντος, δια τί τοὺς ἄλλους τριώβολα, ἐμὲ δὲ μὲν αἰτεῖς; ἔφη· Παρὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐλπίζω πάλιν λαθεῖν, παρὰ δὲ σοῦ οὐδέτι.

(Stobæus Floril. XV, 9 Διογένης. Idem narrat Diogenes Laertius lib. VI, 67 et Antonius Melissa Serm. de prodigalitate p. 264 ed. Wechel.)

41. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς πληρώσας ποτὲ ὀστῶν πίνακα, ἐπεμψε Διογένει τῷ Κυνικῷ φιλοσόφῳ. Ὁ δὲ λαθὼν εἶπεν· Κυνικὸν μὲν τὸ βρώμα, οὐ βασιλικὸν δὲ τὸ δῶρον.

(Antonius et Maximus de beneficentia p. 277. Rescripti Διογένηι pro membranarum lectione Διογένη.)

42. Ὁ αὐτὸς εἶπεν, τῆς αὐτῆς ἀμαρτίας εἶναι τὸ δίδοναι ὅς μὴ δεῖ, καὶ τὸ μὴ δίδοναι ὅς δεῖ.

(Antonius et Maximus de beneficentia, p. 277.)

43. Διογένης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, διὰ τίνα αἰτίαν οἱ ἄνθρωποι τοῖς μὲν προσαιτοῦσι δίδουσι, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν οὐδὲ μὴ, εἶπεν· Ὅτι χωλοὶ μὲν καὶ τυφλοὶ ἴσως ἐλπίζουσι γενέσθαι, φιλόσοφοι δὲ οὐ.

(Antonius et Maximus de beneficentia p. 277. Idem dictum refert Diogenes Laertius lib. VI, 56.)

44. Διογένης ἐν συμποσίῳ τινί, πολλοῦ αὐτῷ οἴνου δεδομένου, τοῦτο ἐξέχεεν. Ἐπεὶ δὲ τινες αὐτὸν ἐμέμφοντο· Ἐὰν γὰρ αὐτὸν, ἔφη, ἐκπίω, οὐ μόνον αὐτὸς ἀπόλλυται, ἀλλὰ καὶ ἐμεὶ προσπόλλυσι.

mihī te laudanti credent homines, quam tibi me calumniantī.

40. Diogenes a decoctore minam petebat; a quo quum interrogaretur, cur cæteros triobola posceret, ipsum autem minam, respondit: *À cæteris rursus me accepturum spero, abs te vero non amplius.*

41. Alexander, Macedonum rex, discum ossibus refertum aliquando Diogeni Cynico misit. Quem ubi accepit Diogenes: *Est quidem, inquit, cibus caninus, sed donum minime regium.*

42. Idem (Diogenes) dixit, qui indignis daret, eum tam esse in vitio quam qui dignis non daret.

43. Diogenes a quodam rogatus, quam ob causam homines pecuniam mendicis darent, philosophis vero minime largirentur: *Quia suspicantur, inquit, fore ut claudi fortasse ac cæci fiant, philosophi autem nequam.*

44. Diogenes in convivio aliquo, postquam ei multum vini datum est, id effudit. Quum vero quidam eum reprehenderent: *Sī, inquit, hoc ebibero, non solum ipsum perit, sed me quoque simul perdit.*

(Antonius et Maximus Serm. de ebrietate p. 302. Scripsi δεδομένου; codd. διδομένου.)

40. Διογένης ἔφη, τῶν ἀνθρώπων ἐνίους τὰ δέοντα λέγοντας ἑαυτῶν οὐκ ἀκούειν, ὥσπερ καὶ τὰς λύρας καλὸν φθειρομένης οὐκ αἰσθάνεσθαι.

(Stobæus Floril. XXIII, 10. Idem apophthegma citant etiam Antonius et Maximus Serm. περί φιλιουτίας pag. 349.)

46. Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τίνας ἀταράχως ζῶσιν, εἶπεν· Οἱ μὴδὲν ἑαυτοῖς ἀτοπον συνειδότες.

(Stobæus Floril. XXIV, 13 Σωκράτους. Sed scribendum videtur Διογένης, quoniam hoc dictum cum ea quæ sequitur apud Stobæum sententia τίς γὰρ ἂν κτλ. colaret.)

47. Τίς γὰρ ἂν ἤττον φοβητότε τι ἢ θαρσοῖ μάλιστα, ἢ ὅστις αὐτῷ μὴδὲν συνειδέη κακόν;

(Stobæus Floril. XXIV, 14 Διογένης.)

48. Ὁ Διογένης ἔλεγε, τὴν Μήδειαν σοφίαν, ἀλλ' οὐ φαρμακίδα γενέσθαι. Λαμβάνουσαν γὰρ μαλακοῦς ἀνθρώπους καὶ τὰ σώματα διεφραμένους ὑπὸ τρυφῆς, ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ τοῖς πυριατηρίοις διαπονεῖν καὶ ἰσχυροῦς ποιεῖν καὶ σφριγγῶντας· ὅθεν περὶ αὐτῆς βρυῆναι τὴν δόξαν, ὅτι τὰ κρέα ἐψουσα νέους ἐποίει.

(Stobæus Floril. XXIX, 92 Διογένης. Posui cum Meinekio πυριατηρίοις; vulgo πειρατηρίοις.)

49. Διογένης πρὸς τὸν φιλόσοφον εἶναι φήσαντα, ἐρωτῶντα δὲ ἐριστικῶς· Κακοδαίμον, ἔφη, τὸ βέλτιστον τῶν ἐν τῷ βίῳ τοῦ φιλοσόφου λυμαινόμενος τῇ λόγῳ φιλοσοφεῖν φῆς.

(Stobæus Floril. XXXIII, 14.)

50. Τῶν συνόντων τις μειρακίσκων Διογένει, ἐρωτῶμενος ὑπ' αὐτοῦ, εἰσώπα. Ὁ δὲ ἔφη· Οὐκ οἶει τοῦ

45. Diogenes ait, homines nonnullos opportuna loquentes sibi non auscultare, sicut lyræ bene sonantes sonos suos non perciperent.

46. Socrates rogatus, quinam tranquille viverent: *Illī, inquit, qui nullius delicti sibi conscii sunt.*

47. Quis enim minus metuat aliquid vel majorem fiduciam præ se ferat, quam qui nullius sceleris sibi conscius est?

48. Diogenes dicebat, Medeam sapientem fuisse, non veneficam. Quum enim molles nacta esset homines, qui corpora luxu corrupta haberent, exercitationibus eam et sudationibus ita excoluisse istos, ut membris vigor et robur juvenile rediret: indeque famam exiisse, illam humanas carnes coquendo quosdam juvenes reddidisse.

49. Diogenes cuidam philosophum se profidenti, pugnatim interroganti, *O miser, inquit, qui id quod in philosophi vita optimum est disceptatione corrupens philosophari te contendas.*

50. Adolescens quidam ex illis qui cum Diogene versabantur, interrogatus ab eo, facebat. Tum Diogenes: *Non*

αὐτοῦ εἶναι εἰδέναι τε ἄλεκτόν, καὶ πότε, καὶ τίνα σιωπητέον καὶ πρὸς τίνα;

(Stobæus Floril. XXXIV, 16 ἐκ τῶν Δίωνος χρεῖων. Recepi Meinekii conjecturam μειρακίσκων, codd. μειρακίων.)

51. Διογένης ἤτησέ ποτε Πλάτωνα τῶν ἐκ τοῦ κήπου Ἰσθαδῶν τρεῖς· ὡς δ' ἐκεῖνος μέδιμον ἀπέστειλεν, Οὕτως, ἔφη, καὶ ἀποκρίνεται ἐν ἐρωτηθείς μυρία.

(Stobæus Floril. XXXVI, 21 Διογένης. Addidi ἐν ex Jacobsii conjectura. At Diogenes Laertius lib. VI, 26 hoc modo rem refert : Διογένης οἶνόν ποτε ἤτησεν αὐτόν (Πλάτωνα), τότε δὲ καὶ Ἰσθαδάς· ὃ δὲ κεράμιον θλον ἐπέμψεν αὐτῷ. Καὶ ὅς· Σύ, φησίν, εἰάν ἐρωτηθῆς, δύο καὶ δύο πόσα ἐστίν, εἰκόσιν ἀποκρινῆ; Οὕτως οὐτε πρὸς τὰ αἰτούμενα οἰδῶς, οὐτε πρὸς τὰ ἐρωτώμενα ἀποκρινῆ. Ἐσκώψε δὲ ὡς ἀπειραντολόγον.)

52. Διογένης τὰς εὐμορφους τῶν ἰταυρῶν ἐκάλεε βασιλίσσας· πολλοὺς γὰρ πράττειν· ἃ ἂν προστάττωσι.

(Stobæus Floril. LXXV, 15.)

53. Διογένης θεασάμενος μειράκιον εὐμορφον καὶ διὰ τοῦτο φιλούμενον ἔφη· Σπούδασον, μειράκιον, τοὺς τοῦ σώματος ἐραστάς εἰς τὴν ψυχὴν μεταγαγεῖν.

(Antonius et Maximus Serm. de pulchritudine p. 566. Sed Diogenes Laertius lib. VI, 58 ita : Θεασάμενος μειράκιον φιλοσοφοῦν· Εὐγε, εἶπεν, ὅτι τοὺς τοῦ σώματος ἐραστάς ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος μετάγεις.)

54. Τοὺς εὐειδεῖς καὶ ἀπαιδεύτους ὁμοίους ἔφη εἶναι ἀκόσμητοι· ἔχουσιν ὄσος.

(Antonius et Maximus Serm. de pulchritudine p. 566.)

55. Διογένης ἀποδράντος τοῦ οἰκέτου οὐκ ἐφρόντιζε, δεινὸν εἶναι λέγων, εἰ Διογένης μὲν χωρὶς αὐτοῦ ζῆν οὐ δύναται, αὐτοῦ δ' ἐκεῖνος χωρὶς δύναται.

(Stobæus Floril. LXII, 47 Διογένης. Diogenes

Laertius lib. VI, 55 : πρὸς τοὺς συμβουλευόντας τὸν ἀποδράντα αὐτοῦ δοῦλον ζητεῖν· Ἰελοῖον, ἔφη, εἰ Μάνης μὲν χωρὶς Διογένης ζῆ, Διογένης δὲ χωρὶς Μάνου οὐ δύναται. Elianus var. hist. lib. XIII, cap. 28 : Διογένης ἠνίκα ἀπέλιπε τὴν πατρίδα, εἰς αὐτοῦ τῶν οἰκετῶν ἠκολούθει, ὄνομα Μάνης, ὅς οὐ φέρων τὴν μετ' αὐτοῦ διατριβὴν ἀπέδρα. Προτρεπόντων δὲ τινων ζητεῖν αὐτόν, ἔφη· Οὐκ αἰσχρόν, Μάνην μὲν μὴ δεῖσθαι Διογένης, Διογένης δὲ Μάνους; Οὗτος δὲ ὁ οἰκέτης εἰς Δελφούς ἀλώμενος ὑπὸ κυνῶν διεσπάσθη, τῷ ὀνόματι τοῦ δεσπότου δίκας ἐκτίσας, ἀνθ' ὧν ἀπέδρασεν.)

56. Διογένης κοινολογουμένας γυναῖκας θεασάμενος ἔφη· Ἄσπις παρ' ἐχθίδνης φάρμακον δανεῖζεται.

(Antonius et Maximus Serm. de mulieribus improbis p. 609.)

57.

Ζηλωτός, ὅστις εὐτύχησεν ἐν τέκνοισι, καὶ μὴ πίστοις συμφοραῖς ὠδύρετο.

(Stobæus Floril. LXXV, 10. Διογένης, al. Διοκιογένης. Diogeni tragico attribuit hos versus F. G. Wagner Fragm. Tragic. p. 105 ed. Paris., ratur ab eo Euripidis Orest. vs. 535 seq. imitando effingi. Alii locum Euripidis esse voluerunt. Vid. Nauck. Fragm. Tragic. p. 602.)

58. Διογένης ἐρωτηθείς πῶς δεῖ πατέρας καὶ υἱοὺς ἀλλήλοις προσφέρεσθαι, ἔφησεν, εἰ μὴ περιμένειν αἰτηθῆναι ὑπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ διδόντες φθάνειν. Ἐπισικῶς δ' ὁ πατὴρ διὰ τὸ προεuerγετηκέναι, εἰ μὴ εἷ πάσχοι, ταχέως ἀγθεται· ὁ δὲ υἱὸς ἐντροφεῖ καὶ οὐκ ἀξιοῖ αἰτεῖν.

(Stobæus Floril. LXXXIII, 23 Διογένης. Scripsi cum Meinekio ἔφησεν, codd. φησίν.)

59. Διογένης ἐρωτηθείς, τί γῆ βαρύτερον βαστάζει; ἔφη· Ἀνθρωπον ἀπαιδεύτον.

(Antonius et Maximus de eruditione et philosophia p. 706.)

60. Ἀστρολόγου δὲ τινος κατ' ἀγορὰν ἐπιδεικνύοντος

putas ejusdem esse, et quæ dicenda sint scire, et quando, et quæ tacenda sint, et apud quem?

51. Diogenes quondam a Platone tres ex ejus horto caricarum petiit; quum autem ille medimnum ipsi misisset : *Ita etiam, inquit, unum interrogatus respondes sexcenta.*

52. Diogenes formosas meretrices reginas appellabat : multos enim facere quæ præciperent.

53. Diogenes conspicatus adolescentem pulchritudine insignem, qui idcirco amaretur : *O adolescens, inquit, da operam, ut corporis amatores ad animum traducas.*

54. Speciosos et eosdem indoctos alabastris acetum continentibus similes esse ajebat.

55. Diogenes, quum servus aufugisset, minime de ea re sollicitus erat, absurdum esse dicens, se quidem sine

servo vivere non posse, illum autem posse sine Diogene.

56. Diogenes conspicatus mulieres inter se colloquentes : *Aspis, inquit, a vipera venenum mutuatur.*

57.

Beatus ille prole qui felix fuit, nullo certe indoluit insigni malo.

58. Diogenes interrogatus, quales mutuo patres et filios exhibere se oporteret, respondit, bene eos esse facturos, si illa quæ requiruntur præstando petitiones invicem prævenirent. Merito autem pater, ut prior beneficiorum auctor, nisi vicissim accipiat, in iram præceps est; at filius insolentius se effert, nec patrem orare dignatur.

59. Diogenes interrogatus, quod onus terra gravissimum sustineret, respondit : *Hominem indoctum.*

60. Quum astrologus quidam in foro stellas in tabella

ἐν τινι πινακίῳ καταγράφους τοὺς ἀστέρας, καὶ φάσκειν, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ πλανώμενοι τῶν ἀστέρων, ἐπακούσας· Μὴ ψεύδου, εἶπεν, ὦ ἑταῖρε· οὐ γὰρ οὗτοί εἰσιν οἱ πλανώμενοι, ἀλλὰ οὗτοι, δείξας αὐτῷ τοὺς παρακαθεζομένους.

(Stobæus Floril. LXXX, 6.)

61. Διογένης, πυνθανομένου τινός, τίνες τῶν ἀνθρώπων εὐγενέστατοι· Οἱ καταφρονούντες, εἶπε, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς, τῶν δὲ ἐναντίων ὑπεράνω ἵντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου.

(Stobæus Floril. LXXXVI, 19 Διογένους.)

62. Διογένης ἰδὼν τοὺς Ἀναξιμένους οἰκέτας πολλὰ σκευὴ περιφέροντας, ἤρετο, τίνος ταῦτα; τῶν δὲ εἰπόντων, Ἀναξιμένους· Ὄκ αἰδεῖται, φησί, ταῦτα ἔχων ἅπαντα, αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ ἔχων;

(Maximus Serm. de divitiis et paupertate p. 758.)

63. Διογένης ἔλεγε, μήτε ἐν πόλει πλουσίᾳ μήτε ἐν οἰκίᾳ ἀρετὴν οἰκεῖν δύνασθαι.

(Stobæus Floril. XCIII, 35 Διογένους.)

64. Διογένην τὴν πενίαν αὐτοδίδακτον ἔφη εἶναι ἐπικοῦρημα πρὸς φιλοσοφίαν· ἃ γὰρ ἐκείνην πείθειν ταῖς λόγοις πειρᾶσθαι, ταῦτ' ἐν ἔργοις τὴν πενίαν ἀναγκάζειν.

(Stobæus Floril. XCV, 11 Διογένους.)

65. Διογένης, ὀνειδίσαντος αὐτῷ τινος πενίαν μοχθηροῦ, ἔφη· Διὰ μὲν πενίαν οὐδένα πώποτε στρεβλοῦμενον εἶδον, διὰ δὲ κακίαν πολλούς.

(Stobæus Floril. XCV, 12 τοῦ αὐτοῦ.)

66. Διογένης τὴν πενίαν ἔλεγεν αὐτοδίδακτον εἶναι ἀρετῆν.

(Stobæus Floril. XCV, 19 Διογένους.)

67. Διογένης, ὀνειδίζοντας αὐτῷ τινος πενίαν· Κακοδαίμον, εἶπεν, οὐδένα ποτὲ τυραννοῦντα διὰ πενίαν ἐώρακα, διὰ δὲ πλοῦτον τοὺς πάντας.

(Stobæus Floril. XCVII, 26 Διογένους.)

68.

Ὁ θνητὸν ἀνθρώπων καὶ ταλαίπωρον γένος,
ὡς οὐδὲν ἔσμεν πλὴν σκιαῖς εἰκίστες,
βάρος περισσὸν γῆς ἀναστρωφώμενοι.

(Antonius et Maximus Serm. de vitæ inæqualitate p. 807.)

69. Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τίνες εὐδαιμόνες, εἶπεν· Οἷς καὶ φρένες ἀγαθαὶ καὶ λόγος πρόσσεστι.

(Stobæus Floril. CIII, 19 τοῦ αὐτοῦ i. e. Σωκράτους. Sed apertum est hanc sententiam cum sequenti, quam Stobæus Diogeni tribuit, coherere.)

70. Εὐδαιμονία γὰρ μία ἐστὶ τὸ εὐφραίνεσθαι συνεχῶς, καὶ μηδέποτε λυπεῖσθαι, ἐν ὁποίῳ δὴ ἂν τόπῳ ἢ καιρῷ ὑπάρχη τις.

(Stobæus Floril. CIII, 20 Διογένους. Posui συνεχῶς, codd. ἀληθινῶς.)

71. Εὐδαιμονίαν γὰρ ταύτην εἶναι φαμεν ἀληθινήν τὸ τὴν διάνοιαν· καὶ τὴν ψυχὴν αἰεὶ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἰλαρότητι διατρίβειν.

(Stobæus Floril. CIII, 21 τοῦ αὐτοῦ.)

72. Διογένης περιπεσὼν δ' αὖ τισι συμπτώμασιν ἔλεγεν· Εὖγε, ὦ τύχη, ὅτι μου ἀρβένως προέστηκας. Ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις καιροῖς καὶ τερετίζων ἀνεφώνει.

(Stobæus Floril. CVIII, 71 Διογένους. Reposui

aliqua depictas ostenderet diceretque : En stellæ errantes, audiens Diogenes : *Ne mentire*, inquit, *sodes. Stellæ enim non errant, sed isti*, monstratis qui assidebant.

61. Diogenes sciscitante quodam, qui nobilissimi homines essent : *Contentores*, inquit, *opum, gloria, voluptatis et vitæ; contrariis autem, paupertate, infamia, labore et morte majores.*

62. Diogenes Anaximenis servos conspicatus multa vasa circumferentes, ejuis ea essent, quaesivit. Quum autem illi Anaximenis esse respondissent : *Ecquid pudet eum*, inquit, *hæc omnia habere, quum se ipsum non habeat?*

63. Diogenes dicebat, neque in civitate opulenta neque in domo locum virtutis esse posse.

64. Diogenes paupertatem nativum ad philosophiam praesidium esse ait; quæ enim philosophia verbis persuadere conatur, ea paupertatem ipsis rebus cogere.

65. Diogenes, quum homo improbus paupertatem ipsi exprobraret, respondit : *Atqui propter paupertatem ego neminem unquam torqueri vidi, propter malitiam vero multos.*

PHIL. GREC. II.

66. Diogenes paupertatem virtutem nativam esse dicebat.

67. Diogenes, quum paupertas ipsi a quodam objiceretur : *Miser*, inquit; *ego neminem unquam ob paupertatem regnare vidi, sed cunctos ob divitias.*

68.

O mortale et ærumnosum hominum genus,
quam nihil sumus nisi umbris similes,
tanquam terræ pondus inutile vagantes.

69. Diogenes interrogatus, quinam essent felices, respondit : Illi in quibus bona mens et ratio inest.

70. Unica enim felicitas versatur in eo, ut semper lætemur neque unquam macore urgeamur, quocunque loco ac tempore simus.

71. Namque hanc felicitatem veram esse dicimus, quæ talis sit, ut mens et animus perpetuo non magis tranquillitati quam hilaritati indulgeant.

72. Diogenes rursus quum in calamitates quasdam incidisset, ait : *Bene facis, o fortuna, quod viriliter mihi patrocinata es.* Idem in hujusmodi casibus etiam clara voce cantabat.

cum Meinekio περιπεσών δ' αὐ τισι. Vulgo περιπεσών ἔν τισι vel δ' ἄν τισι.)

73. Διογένης ἰδὼν γραῦν καλλωπιζομένην, εἶπεν· Εἰ μὲν πρὸς τοὺς ζῶντας, πεπλάνησαι, εἰ δὲ πρὸς τοὺς νεκρούς, μὴ βράδυνε.

(Antonius Serm. de senibus inhonestis et imprudentibus p. 875.)

74. Διογένης ὁ Κυνικός, ὀδυρομένου τινός, ἐπειδὴ ἐπὶ ξένης ἔμελλε τελευτᾶν, εἶπεν· Τί δούρη, ὦ μάταιε; πανταχόθεν γὰρ ἡ δόξῃς ἢ αὐτῇ εἰς Ἄλδου.

(Antonius et Maximus Serm. de morte p. 878.)

75. Διογένης, εἰπόντος τινός, Χαλεπόν ἐστι τὸ ζῆν· Οὐκ, εἶπεν, ἀλλὰ τὸ κακῶς ζῆν.

(Stobæus Floril. CXXI, 26 Διογένης.)

76. Ἐλεγεν ὁ Διογένης, ὅτι ἂν μὲν κύνας αὐτὸν σπαράξουσιν, Ὑρχανία ἔσται ἢ ταφή· ἂν δὲ γῦπες ἄπτωνται, Ἰνδική· ἂν δὲ μηδεὶς προσέλθῃ, ὁ χρόνος καλὴν ποιήσει τὴν ταφήν διὰ τῶν πολυτελεστάτων, ἡλίου καὶ ὄμβρου.

(Stobæus Floril. CXXIII, 11 Διογένης, Quam Sextus Empiricus Pyrrhon. Hypot. III, 227 pag. 185 ed. Fabr. scribat mortuorum cadavera quosdam Indorum vulturibus inhumata projecisse, facile erat, locum corruptum corrigere. Sexti verba sunt : Ὑρχανοὶ δὲ κυσὶν αὐτοὺς ἐκτίθενται βορᾶν, Ἰνδῶν δὲ ἔνιοι γυψίν. Similiter de Persis Herodotus lib. I cap. 140 : τάδε μέντοι ὡς χρυπτόμενα λέγεται καὶ οὐ σαφηνέως περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Ἡέρσεω ὁ νέκυς πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεικίως οἶδα ταῦτα ποιέοντας. Itaque pro membranarum lectione ἂν δὲ γῦπες, ἄπτέον vel ἄπτέωνται reposui ἂν δὲ γῦπες ἄπτωνται, Ἰνδική, ultima autem ὁ χρόνος καλλίω τὴν ταφήν διὰ τῶν

πολυτελεστάτων, ἡλίου καὶ ὄμβρου mutavi in ὁ χρόνος καλὴν ποιήσει τὴν ταφήν διὰ τῶν πολυτελεστάτων, ἡλίου καὶ ὄμβρου.)

77. Διογένης τοὺς ῥήτορας τὰ δίκαια μὲν ἔφη ἐσπουδακέαι λέγειν, πράττειν δὲ οὐδαμῶς.

(Antonius et Maximus Serm. de doctrina et literis p. 933.)

78. Διογένης ἔφη νομίζεῖν ὄραν τὴν Τύχην ἐφορμῶσαν αὐτῷ καὶ λέγουσαν· Τοῦτον δ' οὐ δύναμαι βάλειν κύνα λυσοσητῆρα.

(Stobæus Eclog. lib. II cap. 7, 21 Διογένης, pag. 348 ed. Heeren. [pag. 98 ed. Meinek.] Rescripsi ἐφορμῶσαν αὐτῷ pro eo quod in codicibus legitur ἐνορῶσαν αὐτῷ. Ceterum Homeri locus est Iliad. lib. VIII, 299.)

79. Δεινὸς ἦν κατασοβαρεύσασθαι τῶν ἄλλων, καὶ τὴν μὲν Εὐκλείδου σχολὴν ἔλεγε γολήν, τὴν δὲ Πλάτωνος διατριβὴν κατατριβήν, τοὺς δὲ Διονυσιακοὺς ἀγῶνας μεγάλα θαύματα μύροις ἔλεγε· καὶ τοὺς δημαγωγοὺς ὄγλου διακόνας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 24.)

80. Ἐλεγεν, ὡς ὅτε μὲν ἴδοι κυβερνήτας ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους, συνετώτατον τῶν ζῶων νομίζεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπον· ὅτε δὲ πάλιν τοὺς ὄνειροκρίτας καὶ μάντιες καὶ τοὺς προσέχοντας τούτοις, ἢ τοὺς ἐπὶ δόξῃ καὶ πλούτῳ πεψυσημένους, οὐδὲν ματαιώτερον νομίζεῖν ἀνθρώπου.

(Diogenes Laertius lib. VI, 24. Scripsi συνετώτατον τῶν ζῶων νομίζειν εἶναι, codd. συνετώτατον τῶν ζῶων εἶναι.)

81. Πλάτωνα ἐν δείπῳ πολυτελεῖ κατανοήσας ἐλάας οὐκ ἀψάμενον· Τί, φησὶν, ὁ σοφὸς εἰς Σικελίαν πλεύσας τῶν τραπεζῶν τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; Καὶ ὅς· Ἄλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, φησί, Διογένης, κάκει τὰ πολλὰ περὶ ἐλάας καὶ τὰ

73. Diogenes anum comtam conspicatus : Si vivis, inquit, in errore versaris; sin autem mortuis, ne cunctare.

74. Diogenes Cynicus, lamentante quodam, sese in peregrina terra moriturum esse : Quid lamentaris, inquit, o stulte? Undique enim eadem via ad inferos est.

75. Diogenes, quum dixisset quidam : Molestum est vivere : Non, inquit, sed male vivere.

76. Diogenes dicebat, si canes cadaver suum laceraient, Hyrcaniam sepulturam fore; sin vultures esitarent, Indicam; at si nullum hujusmodi animal accederet, temporis beneficio pulchra se sepultura affectum iri, corpore pretiosissimis rebus, sole et imbribus, consumto.

77. Diogenes oratores id quidem studuisse ait, ut verbis hominum jura tuerentur; at minime, ut juste agerent.

78. Diogenes existimare se ait videre Fortunam in

ipsum irruentem dicentemque : Ast hunc non potui teligisse canem rabiosum.

79. Erat autem acerrimus cæterorum exagitator, ideoque Euclidis scholam demta prima littera γολήν i. e. bilem appellabat, porro Platonis disputationem consumptionem, item ludos Dionysiacos magna stultorum miracula, oratores denique turbæ ministros vocabat.

80. Dicebat sibi in vita humana gubernatores intuenti, medicos item et philosophos, animalium omnium sollertissimum videri hominem; contra si somniorum interpretes contempleretur et vates et qui istis auscultarent vel qui gloria et divitiis superbirent, tum nihil se homine ineptius esse arbitrari.

81. In cæna lauta olivas non gustare Platonem animalvertens : Quid est, inquit, quod, sapiens qui sis, horumque ciborum gratia in Siciliam profectus, jam tamen appositis is non utaris? Tum Plato : At per deos, in-

τοιαῦτα ἐγενόμεν. Ὁ δὲ τί οὖν ἔδει πλεῖν εἰς Συρακοῦσας; ἢ τότε ἢ Ἀττικῇ οὐκ ἔφερον ἑλλάας;

(Diogenes Laertius lib. VI, 25. Scripsi ἑλλάας οὐχ ἀψάμενον, codd. ἑλλάας ἀψάμενον. Præterea περὶ ἑλλάας καὶ τὰ τοιαῦτα pro πρὸς, ἑλλάας καὶ τὰ τοιαῦτα.)

82. Πατῶν αὐτοῦ (τοῦ Πλάτωνος) ποτε στρώματα κεκληχότος φίλους παρὰ Διονυσίου, ἔφη· Πατῶ τὴν Πλάτωνος κενουποῦδιαν. Πρὸς δὲ ὁ Πλάτων· Ὅσον, ὦ Διόγενες, τοῦ τύφου διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι. Οἱ δὲ φασὶ τὸν Διογένην εἰπεῖν· Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον, τὸν δὲ φάναι· Ἐτέρω γε τύφῳ, Διόγενες.

(Diogenes Laertius lib. VI, 26. Cæterum φίλους παρὰ Διονυσίου intelligimus amicos a Dionysio Athenas missos. Verba ἐτέρω γε τύφῳ explicat Tertullianus Apolog. cap. 46: Ecce lutulentis pedibus Diogenes superbos Platonis toros alia superbia deculcat. Vere autem M. Antoninus lib. XII, 22: ὁ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τῦφος τετυφωμένος πάντων χαλεπώτατος.)

83. Ἐρωτηθεὶς, ποῦ τῆς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθούς ἀνδρας; Ἄνδρας μὲν, εἶπεν, οὐδαμοῦ, παῖδας δὲ ἐν Λακεδαιμόνι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 27.)

81. Σπουδαιολογούμενῳ ποτὲ ὡς οὐδεὶς προσήει, ἐπέβαλε τερετίξιν· ἀθροισθέντων δὲ, ὠνειδίσειν, ὡς ἐπὶ μὲν τοὺς φληνάφους ἀρξικουμένῳν σπουδαίως, ἐπὶ δὲ τὰ σπουδῆς βραδυόντων ὀλιγώρως.

(Diogenes Laertius lib. VI, 27.)

85. Ἐλεγε περὶ μὲν τοῦ παρορῦττειν καὶ λακτίξιν

ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, περὶ δὲ καλοκάγαθίας οὐδένα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 27. De voce παρορῦσσειν vide interpretes ad Theocrit. IV, 10.)

86. Τοὺς γραμματικούς ἐθαύμαζε τὰ μὲν τοῦ Ὀδυσσεύος κακὰ ἀναζητούντας, τὰ δὲ ἴδια ἀγνοούντας· καὶ μὴν καὶ τοὺς μουσικούς τὰς μὲν ἐν τῇ λύρᾳ χορδὰς ἀρόττεσθαι, ἀνάρμοστα δὲ ἔχειν τῆς ψυχῆς τὰ ἕβη· τοὺς μαθηματικούς ἀποβλέπειν μὲν πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, τὰ δὲ ἐν ποσὶ πράγματα παρορῶν· τοὺς βήτορας τὰ δίκαια μὲν ἐσπουδακέναι λέγειν, πράττειν δὲ οὐδαμῶς· ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς φιλαργύρους ψέγειν μὲν τὸ ἀργύριον, ὑπεραγαπᾶν δέ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 27—28. Conf. Senecæ epist. 86.)

87. Κατεγίνωσκε δὲ καὶ τῶν ἐπαινούντων μὲν τοὺς δικίους, ὅτι χρημάτων ἐπάνω ἔειν, ζηλούντων δὲ τοὺς πολυχρηματίας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 28.)

88. Ἐκίνει δ' αὐτὸν καὶ τὸ θύειν μὲν τοῖς θεοῖς ὑπὲρ ὑγιείας, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ θυσίᾳ κατὰ τῆς ὑγιείας οἰσιπνεῖν. Ἄγασθαι δὲ καὶ τῶν δούλων, οἱ λαβροπραγεῦντας ὀρῶντες· τοὺς δεσπότης μὴδὲν ἀρπάξοιεν τῶν ἐσθιομένων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 28.)

89. Ἐπῆνει τοὺς μέλλοντας γαμῆν καὶ μὴ γαμῶντας, καὶ τοὺς μέλλοντας καταπλεῖν καὶ μὴ καταπλέοντας, καὶ τοὺς μέλλοντας πολιτεύεσθαι καὶ μὴ πολιτευόμενους, καὶ τοὺς παιδοτροφεῖν καὶ μὴ παιδοτροφοῦντας, καὶ τοὺς παρασκευαζομένους συμβιοῦν τοῖς δυνασταῖς καὶ μὴ προσιόντας.

quit, *Diogenes, et olivis et aliis hujusmodi cibis plerumque vescerbar.* Rursus *Diogenes: Quid ergo Syracusam navigare attinuit? an Attica olivas tunc non ferebat?*

82. Præsentibus Dionysii quibusdam, quos Plato invitaverat, amicis, *Diogenes*, stragulis ejus conculcatis, *inane Platonis studium* sese dixit pedibus calcare. Cui Plato sic respondit: *Quantos vero, o Diogenes, spiritus tibi sumisti, licet arrogantis speciem minime præbeas! Alii autem referunt Diogeni dicenti, Platonis fastum calco: At alio fastu, Diogenes, Platonem statim respondisse.*

83. Interrogatus, ubinam in Græcia viros fortes vidisset: *Viros quidem, inquit, nusquam, pueros vero Lacedæmone.*

84. Quum aliquando de rebus gravibus disputaret nemoque audiendi studio incensus ad ipsum accederet, cantare instituit; quum igitur multi undique convenissent, eos increpavit, quæ nugas audire festinaret, seriis autem aures præbere contentim morarentur.

85. Homines certare dicebat de fossione et calcitrato; de probitate autem et honestate neminem cum alio contendere.

86. Grammaticos mirabatur in Ulixis quidem mala inquirere, sua autem ignorare; musicos item fides nervis contendere, animi vero moribus incompositos esse; porro mathematicos solem et lunam intuentes, quæ ante pedes essent, negligere; oratores etiam id quidem studuisse, ut verbis hominum jura tuerentur, at minime, ut juste agerent; avaros denique vituperare quidem argentum, sed tamen vehementer amare.

87. Eos quoque reprehendebat, qui viros probos, ut pecuniæ contemptores, laudarent, sed tamen pecuniosos imitarentur.

88. Commovebatur vero etiam eorum more qui pro bona valetudine diis sacrificarent, sed in ipsa re divina facienda bene cœnando valetudinem negligèrent. Servos quoque se mirari ajebat, qui, quum edaces dominos viderent, nihil ciborum raperent.

89. Laudabat eos qui uxores quidem ducturi essent, sed tamen non ducerent, et qui ad terram appulsuri non appellerent, quique rempublicam administraturi non administrarent, et qui pueros educaturi non educarent, denique qui i darent operam, ut cum potentibus viverent, nec tamen illos adirent.

(Diogenes Laertius lib. VI, 29. Ita emendandum censeo hunc locum cum Turnebo Advers. lib. XXVI cap. 34. Nam in veteribus libris hæc leguntur: τοὺς μέλλοντας γαμῆν καὶ μὴ γαμῆν, καὶ τοὺς μέλλοντας καταπλεῖν καὶ μὴ καταπλεῖν, καὶ τοὺς μέλλοντας πολιτεύεσθαι καὶ μὴ πολιτεύεσθαι, καὶ τοὺς παιδοτροφεῖν καὶ μὴ παιδοτροφεῖν.)

90. Ἐλεγε δεῖν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς φίλους ἔκτεινεν μὴ συγκεκαμμένοις τοῖς δακτύλοις.

(Diogenes Laertius lib. VI, 29. Sententia est quam Kuhnius his verbis expressit: non tribus aut quatuor digitis dandum amicis, quemadmodum thuris aliquot grana aris imponi solebant, sed plena manu et remissis digitis.)

91. Ἐλεγε τῷ Ξενιάδῃ τῷ πριαμένῳ αὐτόν, δεῖν πείθεσθαι αὐτῷ, εἰ καὶ δοῦλος εἴη. Καὶ γὰρ ἰατρός ἢ κυβερνήτης εἰ δοῦλος εἴη, πεισθῆναι δεῖν αὐτῷ. Εὐθύουλος δέ φησιν ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Διογένης πρᾶσις, οὕτως ἄγειν τοὺς παῖδας τοῦ Ξενιάδου μετὰ τὰ λοιπὰ μαθήματα, ὥστε ἱππεύειν, τοξεύειν, σφενδονᾶν, ἀκοντίζειν. Ἐπειτα ἐν τῇ παλαιστρᾷ οὐκ ἐπέτρεπε τῷ παιδοτρίβῃ ἀθλητικῶς ἄγειν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐρῴηματος χάριν καὶ εὐεξίας. Κατεῖχον δὲ οἱ παῖδες πολλὰ ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ τῶν αὐτοῦ Διογένης πᾶσάν τε ἔφοδον συντομον, πρὸς τὸ εὐμνημόνευτον, ἐπήσκει. Ἐν οἴκῳ τε ἐδίδασκε διακονεῖσθαι λιτῇ τροφῇ χρωμένους, καὶ ὕδωρ πίνοντας. Ἐν χρῶ κουρίας τε καὶ ἀκαλλωπίστους ἐργάζετο, καὶ ἄχιτῶνας καὶ ἀνυποδήτους, καὶ σιωπηλοὺς, καὶ αὐτοὺς βλέποντας ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ἐξῆγε δ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ κυνηγείᾳ. Οἱ δὲ καὶ αὐτοῦ Διογένης ἐπιμέλειαν

ἐποιούοντο, καὶ πρὸς τοὺς γονεάς αἰτητικῶς εἶγον. Ὁ δ' αὐτὸς φησι παρὰ τῷ Ξενιάδῃ καὶ γηράσαι αὐτόν, καὶ θανόντα ταρῆναι πρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἐνθα καὶ πυθανομένου τοῦ Ξενιάδου πῶς αὐτὸν θάψειεν, ἔφη Ἐπὶ πρόσωπον. Τοῦ δὲ ἐρομένου Διὰ τί; Ὅτι μετ' ὀλίγον, εἶπε, μέλλει τὰ κάτω ἄνω στρέφεσθαι. Τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἐπικρατεῖν ἡδὴ τοὺς Μακεδόνας, ἢ ἐκ ταπεινῶν ὑψηλοὺς γίνεσθαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 30. 31. 32. Posui ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐρῴηματος χάριν, codd. ἀλλὰ αὐτὸς ἐρῴηματος χάριν. Pro ἐπὶ κυνηγείᾳ Henr. Stephanus ἐπὶ κυνηγείᾳ scribi volebat.)

92. Θαυμάζειν ἔφη, εἰ χύτραν μὲν καὶ λοπάδα ὀνόμειοι σκοποῦμεν καὶ κομποῦμεν, ἀνθρώπου δὲ μόνη τῇ ὄψει ἀρκοῦμεθα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 30.)

93. Φωνήσας ποτέ, Ἰὼ ἄνθρωποι, συνελθόντων καθίκετο τῇ βακτηρίᾳ, εἰπὼν Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, οὐ καθάρματα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 32.)

94. Εἰσαγαγόντος τινὸς αὐτόν εἰς οἶκον πολυτελεῖ, καὶ κολύοντος πύσαι, ἐπειδὴ ἐγχερέψατο, εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ ἔπτυσεν, εἰπὼν, χεῖρονα τόπον μὴ εὐρηκέναι. (Οἱ δὲ τοῦτο Ἀριστίππου φασί.)

(Diogenes Laertius lib. VI, 32.)

95. Ἀναπήρους ἔλεγεν οὐ τοὺς κωφοὺς καὶ τυφλοὺς, ἀλλὰ τοὺς μὴ ἔχοντας πῆραν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 33.)

96. Εἰσελθὼν ποτε ἡμιζύρην εἰς νέων συμπόσιον πληγὰς ἔλαθε. Μετὰ δὲ ἐγγράψας τὰ ὀνόματα εἰς λεύκωμα τῶν πληζάντων, περιγίγει ἐξημένηος ὥστε

90. Dicebat manus ad amicos non contractis digitis profundi oportere.

91. Dicebat Xeniasi, emtori suo, ipsum sibi, quamvis servus esset, obtemperare debere. Nam et medico vel gubernatori, si servus sit, tamen obediri oportere. Eubulus autem in libro, qui inscribitur Diogenis auctio, ait eum Xeniadis filios ita instituisse, ut post perceptas reliquas disciplinas equitarent, sagittarent, funda lapides excuterent, denique jacularentur. Deinde in palæstra non permittebat luctandi magistro eos athletarum in morem exercere, sed tantum ad colorem rubicundum ori inducendum et ob bonam corporis habitudinem. Tenebant vero pueri multa poetarum aliorumque scriptorum et ipsius quoque Diogenis dicta memoriter; omnemque illis doctrinæ rationem, ut facile memoria comprehenderetur, breviter expositam inculcabat. Domi etiam ministrare eos docebat, vili cibo et aquæ potu contentos. Tonsos ad cutem incommotosque erudiebat, porro sine tunicis ac discalceatos, tacitos etiam et se solos inter viam intuentes. Insuper ad venationes eos educebat. Contra isti Diogenis ipsius curam agebant, atque a parentibus petebant, ut eum sibi commendatum haberent. Idem [Eubulus] ait illum etiam apud Xeniadem

consensuisse, et fato perfunctum ab ejus filiis esse sepultum. Ibi percontante Xeniasi, quomodo sepeliri vellet: *In faciem*, inquit. Tum illo, quæ ejus rei causa foret, quærente: *Quoniam*, inquit, paulo post inferiora sursum vertentur. Dixit autem hoc, quia Macedones jam prævalerent, vel ex humilitate in fastigium emergent atque attollerentur.

92. Mirari se ait, quod quum ollam quidem et patinam emturi diligenter intus non sine tinnitu consideremus, sola in homine emendo externa specie contenti simus.

93. Quum clamasset aliquando: *Heu homines!* convenissentque plurimi, baculo illos verberavit dicens: *Homines, non purgamenta, vocavi.*

94. Quum ipsum aliquis in domum magnificam induxisset, atque exspuere prohibuisset, excreans faciem prohibentis conspuit, locum fœdiorem, in quem exspuere posset, se non invenisse dicens. At alii Aristippum hoc fecisse auctores sunt.

95. *Αναπήρους* i. e. mancos, vocabat non surdos aut cæcos, sed qui peram non haberent.

96. Ingressus aliquando semirasus juvenum convivantium comationem verberibus ab iis acceptus est. Postea vero eorum nomina a quibus pulsatus erat tabellæ in-

αὐτοὺς ὕβρει περιέθηκε, καταγινωσκομένους καὶ ἐπιπληττομένους.

(Diogenes Laertius lib. VI, 33. Pseudodiogenes in Epistola ad Melesippum : ἤκουόν σε λελυπῆσθαι, ὅτι τὰ Ἀθηναίων τέκνα πληγὰς ἡμῖν ἐνέτεινε μεθύνοντα, καὶ δεινὰ πάσχον, εἰ σοφία πεπαρόνηται. Εὖ δ' ἴσθι, ὅτι τὸ Διογένης μὲν ἐπλήχθη σῶμα ὑπὸ τῶν μεθύνωντων, ἀρετὴ δὲ οὐκ ἤσγύνθη· ἐπεὶ μῆτε κοσμεῖσθαι πέφυκεν ὑπὸ φάλων, μῆτε αἰσχύνεσθαι.)

97. Ἐλεγεν ἑαυτὸν κύνᾳ εἶναι τῶν ἐπαινουμένων, ἀλλὰ μὲν τὰ τοιαῦτα τῶν ἐπαινούμενων συνεξίεναι ἐπὶ τῆν θήραν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 33. Est autem ἐπὶ τῆν θήραν interpretandum de virtutis et honestatis studio, quo sensu Aristoteles apud Athenæum lib. XV p. 695 A dicit ἀρετὰ, πολύμοχθε γένει βροτείῳ θήραμα κάλλιστον βίῳ. Sic apud Lucianum in Vitæ auctione cap. 8 Diogenes ait : στρατεύομαι δὲ ὡσπερ Ἡρακλῆς ἐπὶ τὰς ἡδονὰς οὐ κελυστός, ἀλλ' ἔχοῦσις, ἐκκαθῆραι τὸν βίον προαιρούμενος.)

98. Πρὸς τὸν εἰπόντα, Πύθια νικῶ ἄνδρας· Ἐγὼ μὲν οὖν, εἶπεν, ἄνδρας, σὺ δὲ ἀνδράποδα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 33. Similiter idem 43 : Ὀλυμπίασι τοῦ κήρυκος ἀνεϊπόντος, Νικᾷ Διῶξιππος ἄνδρας· Οὗτος μὲν δὴ ἀνδράποδα, ἄνδρας δὲ ἐγώ. Vid. Dion. Chrysost. orat. XI.)

99. Πρὸς τοὺς εἰπόντας· Γέρον εἶ, καὶ λοιπὸν ἄνε· Τί δέ, ἔφη, εἰ δολιχὸν ἔδραμον, πρὸς τῷ τέλει ἔδει με ἀνεῖναι καὶ μὴ μᾶλλον ἐπιτεῖναι;

(Diogenes Laertius lib. VI, 34.)

100. Κατέλαθέ ποτε Δημοσθένην τὸν ῥήτορα ἐν πανδοκείῳ ἀριστῶντα· τοῦ δὲ ὑπορωρῶντος, Τσοῦτο, ἔφη, μᾶλλον ἔση ἐν τῷ πανδοκείῳ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 34. Sed operæ pretium est cum iis quæ Diogenes prodit conferre

Ælianium var. hist. lib. IX cap. XIX ita scribentem : Ἠρίστα ποτὲ Διογένης ἐν καπηλείῳ· ἐνθα παριόντα Δημοσθένη ἐκάλει· τοῦ δὲ μὴ ὑπακούσαντος, Αἰσχύνη, ἔφη, Δημοσθένης, παρελθεῖν εἰς καπηλεῖον; καὶ μὴν καὶ ὁ κύριός σου καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐνθάδε εἴσισι, τοὺς δημότας λέγων καὶ τοὺς καθ' ἓνα δηλῶν· ὅτι οἱ δημογῆγοροι καὶ οἱ ῥήτορες δοῦλοι τοῦ πλήθους εἴσι. Aliter denique Plutarchus in libello Quomodo quis suos in virtute sequenda sentire possit profectus vol. VII pag. 260 ed. Hutten. : χάρειν γὰρ τὸ τοῦ Διογένης πρὸς τινι νεανίσκῳ ὀφθέντα ἐν καπηλείῳ, καταφυγόντα ὃ εἰς τὸ καπηλεῖον· Ὅσοι γὰρ (εἶπεν) ἐνδοτέρω φεύγεις, μᾶλλον ἐν τῷ καπηλείῳ γίνῃ.)

101. Ξένων ποτὲ θεάσασθαι θελόντων Δημοσθένην, τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτεινας· Οὗτος ἡμῖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημογωγός.

(Diogenes Laertius lib. VI, 34.)

102. Ἐκβαλόντος δὲ τινος ἄρτον καὶ αἰσχουμένου ἀνελεῖσθαι, βουλόμενος αὐτὸν νοουθετῆσαι, κεράμου τράχηλον δήσας ἔσυρε διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 35.)

103. Μισεῖσθαι ἔλεγε τοὺς χοροδιδασκάλους· καὶ γὰρ ἐκείνους ὑπὲρ τόνον ἐνδιδόναι ἕνεκα τοῦ τοὺς λοιποὺς ἄψασθαι τοῦ προσήκοντος τόνου.

(Diogenes Laertius lib. VI, 35.)

104. Τοὺς πλείστους ἔλεγε παρὰ δάκτυλον μαίνεσθαι· Ἐὰν οὖν τις τὸν μέσον προτεινας πορεύηται, δόξει μαίνεσθαι· ἐὰν δὲ τὸν λιγανόν, οὐκέτι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 35.)

105. Τὰ πολλοῦ ἄξια μηδενὸς ἔλεγε πιπράσκεισθαι, καὶ ἑμπαλιν· ἀνδριάντα γὰρ τρισηλίων πιπράσκεισθαι, γοῖνικα δὲ ἀλφίτων δύο χαλκῶν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 35.)

106. Τῷ πριαμένῳ αὐτὸν Ξενιάδῃ φησί· Ἄγε ὅπως τὸ προσταττόμενον ἂ ποιήσεις. Τοῦ δὲ εἰπόντος· Ἄνω

scripta atque ex collo suspensa gerens circumibat; ita ut illos injuria afficeret, qui idcirco vituperationem et objurgationem non effugiebant.

97. Canem se esse ajebat ex iis qui laudarentur; verum laudantium neminem secum venatum exire audere.

98. Dicenti cuidam, viros se Pythiis superare : Viros, inquit, ego; tu vero mancipia.

99. Quum ipsi diceretur : Senex es; conquiesce igitur ex labore. Quid vero, ait, si stadium currerem, ad calcem oporteret segni cursu et non potius incitato contendere?

100. Offendebat aliquando Demosthenem oratorem in deversorio prandentem; qui quum in interiorum partem secederet : *Eo magis*, inquit, *eris in deversorio.*

101. Quum peregrini quidam Demosthenem videre cuperent, medium intendens digitum : *Hic*, inquit, *nobis est ille populi Atheniensis rector.*

102. Quum panem aliquis imprudenter abjecisset eumque præ pudore tollere nollet, Diogenes hominem reprehendere cupiens alligatum lagenæ collum per Ceramicum trahebat.

103. Imitari se dicebat chori magistros : illos enim præeuntes acutius sonare, ut reliqui legitimum sonum funderent.

104. Plerosque dicebat propter unum digitum pro insanis haberi. Si quis igitur medio digito porrecto incederet, eum desipere videri; sin autem indice porrecto, sapere.

105. Pretiosissima quæque gratis constare ajebat et contra; statuum enim tribus drachmarum millibus vendi, potentæ vero chernicæ duobus æreis.

106. Xeniadæ qui ipsum emerat : Agedum, inquit, fac quod præcipitur. Qui quum ei opposuisset illud : *Sursum fluunt amnium fontes*, respondit : *At si medicum æger*

ποταμῶν χωροῦσι παγαί· εἰ δὲ ἱατρόν, ἔφη, ἐπρίω νοσῶν, οὐκ ἂν αὐτῷ ἐπέιθου, ἀλλ' εἶπες ἄν, ὡς^b ἄνω ποταμῶν χωροῦσι παγαί;

(Diogenes Laertius lib. VI, 36. Scripsi: ^a ποιήσεις, codd. ποιήσης. — ^b ὡς; codd. ὡς ἄν. — Est autem Euripidis in Medea versus 411: ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί, καὶ δίκη καὶ πάντα πάλιν στρέφεται, qui postea in proverbii consuetudinem venit. Zenobius Centur. II, 56: παροιμία ἐπὶ τῶν ὑπεναντίας λεγομένων ἢ γενομένων, ἐπεὶ οἱ ποταμοὶ ἄνωθεν κάτω ρέουσιν, οὐ κάτωθεν ἄνω.)

107. Ἦθελέ τις παρ' αὐτῷ φιλοσοφεῖν· ὁ δὲ οἱ σάπερδην δοῦς φέρειν, ἐποίησεν ἀκολουθεῖν. Ὡς δ' ὑπ' αἰδοῦς βίβλας ἀπῆλθε, μετὰ χρόνον ὑπαντήσας αὐτῷ καὶ γελᾶσας λέγει, Τὴν σὴν καὶ ἐμὴν φιλίαν σαπέρδης διέλυσε. Διοκλῆς δ' οὕτως ἀναγράφει. Εἰπόντος τινὸς αὐτῷ Ἐπίταττε ἡμῖν, Διόγενες, ἀπαγαγὼν αὐτὸν ἡμιωβολίου τυρὸν ἐδίδου φέρειν, ἀνησαμένου δέ, Τὴν σὴν, ἔφη, καὶ ἐμὴν φιλίαν ἡμιωβολίου τυρίον διαλέλυκε.

(Diogenes Laertius lib. VI, 36.)

108. Θεασάμενός ποτε παιδίον ταῖς χερσὶ πίνων ἐξῆρρψε τῆς πήρας τὴν κοτύλην, εἰπών· Παιδίον με νενίκηκεν εὐτελεῖα. Ἐξέβαλε δὲ καὶ τὸ τυρῶδιον, ὁμοίως παιδίον θεασάμενος, ἐπεὶ κατέαξε τὸ σκεῦος, τῷ κοίλῳ ἄρτου ψωμίῳ τὴν φακὴν ὑποδεγόμενον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 37. Scripsi τῷ κοίλῳ ἄρτου ψωμίῳ, codd. τὸ κοίλῳ ἄρτῳ τοῦ ψωμίου. Cf. Plutarchus in libello Quomodo quis suos in virtute sequenda sentire possit profectus vol. VII pag. 254 ed Hutten. Simplicius ad Epicteti Enchirid. cap. 46 p. 273 ed. Salmas. Seneca Epist. 90. Hieronymus adv. Jovinianum lib. II. Huc spectat Antiphili epigramma Anthol. lib. V: Ἦ πήρη καὶ γλαῖνα, καὶ ὕδατι πιληθεῖσα Μᾶζα, καὶ ἡ πρὸ ποδῶν ῥάβδος ἐρειδομένη,

Καὶ δάπας ἐκ κεράμιοι σοφῶ κυνὶ μέτρα βίοιο Ἄρκτη· κὴν τούτοις ἦν τι περισσώτερον. Κοίλαις γὰρ πόμα χερσὶν ἰδῶν ἀρόντα βοῦτην, Εἶπε· Τί καὶ σε μάτην, ὄστρακον, ἠχσοφόρον; In eandem sententiam Ausonius Epigr. 53: Pera, polenta, tribon, baculus, scyphus, arcta supellex Ista fuit Cynici: sed putat hanc nimiam. Namque cavis manibus cernens potare bubulcum, Cur, scyphete, dixit, gesto supervacuum?)

109. Συνηγορίζετο δὲ καὶ οὕτως· Τῶν θεῶν ἐστὶ πάντα φίλοι δὲ οἱ σοφοὶ τοῖς θεοῖς κοινὰ δὲ τὰ τῶν φίλων πάντα ἄρα ἐστὶ τῶν σοφῶν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 37.)

110. Θεασάμενός ποτε γυναῖκα ἀσχημονέστερον τοῖς θεοῖς προσπίπτουσαν, βουλόμενος αὐτῆς περιελεῖν τὴν δεισιδαιμονίαν, προσελθὼν εἶπεν· Οὐκ εὐλαβῆ, ὦ γύναι, μὴ ποτε θεοῦ ὀπισθεν ἐστῶτος (πάντα γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ πλήρη) ἀσχημονήσης;

(Diogenes Laertius lib. VI, 37.)

111. Τῷ Ἀσκληπιῷ ἀνέθηκε πλήκτην, ὃς τοὺς ἐπὶ στόμα πίπτοντας ἐπιτρέγων συνέτριβεν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 38.)

112. Εἰώθει λέγειν, τὰς τραχιὰς ἀρὰς αὐτῷ συνητηχέναι· εἶναι γούν·

Ἄπολις, ἄοικος, πατρίδος ἐστερημένος, πτωχός, πλανήτης, βίον ἔχων τοῦρ' ἡμέραν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 38. Quod idem refert Aelianus var. hist. lib. III cap. 29 his verbis: Διογένης δ Σινωπεὺς συνεχῶς ἐπέλεγεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὅτι τὰς ἐκ τραγωδίας ἀρὰς αὐτὸς ἐκπληροῖ καὶ ὑπομένει· εἶναι γὰρ πλάνης, ἄοικος, πατρίδος ἐστερημένος, πτωχός, δυσείμων, βίον ἔχων ἐφ' ἡμέρον.)

113. Ἐρασκεν ἀντιτιθέσθαι τύχῃ μὲν θάρσος, νόμῳ δὲ φύσιν, πάθει δὲ λόγον.

emissis, non obtemperasses illi, sed diceres: Sursum fluunt amnium fontes?

107. Quidam sub Diogene magistro philosophari volebat, cui ille saperdam gestandum dedit et se sequi iussit. Qui quum pudore commotus abjecto pisce abiisset, aliquanto post Diogenes ei occurrens ridensque: *Tuam, inquit, et meam amicitiam saperda dissolvit.* Diocles autem sic rem perscribit. Dixerat illi nescio quis: Impera nobis, Diogenes. Tum ille abducto vilem caseum ferendum dedit. Verum isto hoc detrectate: *Tuam, inquit, et meam amicitiam alius caseus dissolvit.*

108. Quum esset aliquando puerum cavis bibentem manibus intuitus, cotylam e pera eiecit dicens: *Puer me frugalitate superavit.* Eiecit etiam catinum, quia item puerum, vasculo fracto, vidisset concavo panis frusto lentis coctas excipere.

109. Ratiocinabatur vero etiam sic: Omnia deorum sunt: diis autem amici sapientes sunt: amicorum vero cuncta communia: omnia ergo sunt sapientum.

110. Conspicatus aliquando mulierem indecore coram diis prostratam eamque superstitione ievare cupiens, accessit propius illamque sic allocutus est: Non vereris, mulier, ne forte stante a tergo deo (ejus enim omnia plena sunt) parum decenter te geras?

111. Gallum pugnacem, qui alios humi prostratos incursu conterebat, Esculapio sacraivit.

112. Solebat dicere, tragicas exsecrationes sibi evenisse; esse enim se exsulem, domo ejectum, patria extorem, pauperem, palantem, vitam in dies habentem.

113. Ajebat se opponere fortunæ quidem confidentiam, legi vero naturam, perturbationi denique rationem.

(Diogenes Laertius lib. VI, 38.)

114. Ἐν τῷ Κρανείῳ ἠλιουμένῳ αὐτῷ Ἀλέξανδρος ἐπιστάς φησιν· Λίτησόν με ὁ θέλει· καὶ ὅς, Ἀποσχότησόν μου, φησί.

(Diogenes Laertius lib. VI, 38. Cf. Plutarch. vit. Alex. cap. 14; Simplicius ad Epictet. cap. 21 p. 123 ed. Salmas; Valerius Maximus lib. IV, 3. Cicero Tuscul. V, 32.)

115. Μακρά τινος ἀναχινώσκοντος, καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου ἀγραφόν τι παραδείξαντος, Θαρραῖτες, ἔφη, ἄνδρες· γῆν ὄρω.

(Diogenes Laertius lib. VI, 38.)

116. Πρὸς τὸν συλλογισάμενον, ὅτι κέρατα ἔχει, ἀψάμενος τοῦ μετώπου, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὐχ ὄρω. Ὁμοίως καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα, ὅτι κίνησις οὐκ ἔστιν, ἀναστὰς περιεπάτει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 39. Agitur hic de syllogismo quem Hieronymus in epist. 83 connotum vocat, velut : *quod non perdidisti, habes; atqui cornua non perdidisti, ergo cornua habes.* Ita ratiocinanti quum respondere posset Diogenes : *quod perdididi, non habeo; atqui cornua, si quando habui, perdididi, ergo cornua non habeo*, maluit re factoque quam verbis et argumentatione eum refutare. Cæterum quod ad ultima ὁμοίως καὶ τὸν εἰπόντα κτλ. attinet, de ipso Diogene interpretanda sunt, quæ de Cynico quodam Sextus Empiricus Pyrrhonic. Hypot. lib. III cap. 8 in hunc modum scribit : διὸ καὶ τῶν Κυνηκῶν τις ἐρωτηθεὶς κατὰ τῆς κινήσεως λόγον, οὐδὲν ἀπεκρίνατο· ἀνέστη δὲ καὶ ἐβάδισεν· ἔργῳ καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας παριστάς, ὅτι ὑπαρκτὴ ἐστὶν ἡ κίνησις.)

117. Πρὸς τὸν λέγοντα περὶ τῶν μετεώρων· Ποσταῖος, ἔφη, πάρει ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ;

(Diogenes Laertius lib. VI, 39.)

118. Εὐνούχου μοχθηροῦ ἐπιγράψαντος ἐπὶ τὴν οἰκίαν· Μηδὲν εἰσὶτω κακόν· Ὁ οὖν κύριος, ἔφη, τῆς οἰκίας ποῦ εἰσελήθη;

(Diogenes Laertius lib. VI, 39. Idem dictum servarunt Clemens Alexandrinus Strom. lib. VII p. 713 et Theodoretus Serm. VI de providentia tom. IV p. 357 ed. Sirmond.)

119. Τῷ μύρῳ τοὺς πόδας ἀλειψάμενος ἔφη, ἀπὸ μὲν τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν ἀέρα ἀπίναμι τὸ μύρον, ἀπὸ δὲ τῶν ποδῶν εἰς τὴν ὄσφρησιν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 39. Cf. Lucian. Nigrin. cap. 32.)

120. Ἀξιούτων Ἀθηναίων μυθηθῆναι αὐτόν, καὶ λεγόντων, ὡς ἐν Ἄδου προεδρίας οἱ μεμυημένοι τυγχάνουσι Γελοῖον, ἔφη, εἰ Ἀγησίλαος μὲν καὶ Ἐπαμεινώνδας ἐν τῷ βορβόρῳ διαζούσιν, εὐτελεῖς δὲ τινες μεμυημένοι ἐν ταῖς μακάρων νήσοις ἔσονται.

(Diogenes Laertius lib. VI, 39. Idem testatur Plutarchus libro de audiendis poetis [vol. VII, p. 80 seq. ed. Hutten], cujus verba sunt : δεῖ δὲ τῷ Διογέει καὶ πρὸς τὸν Σοφοκλέα χρησασθαι. Πόλλας γὰρ ἀνθρώπων μυριάδας ἐμπέπληκεν ἀθυμίας, περὶ τῶν μυστηρίων ταῦτα γράψας· ὡς τρισόβθιοι Κεῖνοι βροτῶν, οἱ ταῦτα δερχθέντες τέλη Μόλωσ' ἐς Ἄδου· τοῖσδε γὰρ μόνους ἐκεῖ Ζῆν ἐστὶ, τοῖς δ' ἄλλοισι πάντ' ἐκεῖ κακὰ. Διογένης δὲ ἀκούσας τι τοιοῦτον· Τί λέγεις; ἔφη, κρεῖττονα μοῖραν ἔξει Παταικίων ὁ κλέπτης ἀποθανών, ἢ Ἐπαμεινώνδας, ὅτι μεμύηται; Sed Plato quoque communem Atheniensium de his rebus sententiam tuetur. Ait enim in Phæd. p. 69 C : καὶ κινδυνεύουσι καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἡμῖν οὗτοι καταστήσαντες οὐ φαῦλοί τινες εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὄντι πάλαι αἰνίττεσθαι, ὅτι ὅς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτελεστος εἰς Ἄδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται, ὁ δὲ καθαρισμένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει.)

121. Πρὸς τοὺς ἐρπύσαντας ἐπὶ τὴν τράπεζαν μῦς· Ἰδοῦ, φησὶν, καὶ Διογένης παρασίτους τρέφει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 40.)

122. Πλάτωνος εἰπόντος αὐτὸν κύνα· Ναί, ἔφη, ἐγὼ γὰρ ἐπανῆλλον ἐπὶ τοὺς πεπρακότας.

114. Apricanti ipsi in Craneo quum Alexander supervenisset, ait : *Pete a me quod vis.* At ille : *Noli, inquit, mihi umbram facere.*

115. Diu multumque aliquis legerat, quumque in fine libri nihil amplius scriptum esse ostendisset, Diogenes . Bono, inquit, animo este, viri; jam terram video.

116. Homini argumentis quibusdam colligenti, Diogenem habere cornua, manu frontem contractans : Equidem, inquit, illa non animadverto. Similiter quodam motum esse negante, surgens deambulabat.

117. De superis ac cælestibus disserenti : *Quam diu, est, inquit, quum de celo descendisti?*

118. Quum eunuchus quidam nequissimus ædibus suis inscripsisset : *Nihil ingrediatur mali; Dominus*

igitur domus, dicebat Diogenes, ubi ingrediatur?

119. Unguento quum pedes inunxisset, dixit a capite quidem in aerem abire ejus odorem, sed a pedibus in nares penetrare.

120. Volentibus Atheniensibus eum mysteriis initiari, dicentibusque eos qui illa tenerent apud inferos ad principatum pervenire : *Ridiculum est, inquit, Agesilaum et Epaminondam in luto volutatum iri, humiles autem homines nescio quos initiatos in beatorum insulis futuros esse.*

121. Muribus ad ipsius mensam arreperantibus : *Ecce, inquit, etiam Diogenes parasitos alit.*

122. Platone canem ipsum appellante : *Sane, inquit; ego enim ad venditores redii.*

(Diogenes Laertius lib. VI, 40. Aliter rem narrat Ælianus Var. hist. lib. XIV, 33 : διελέγετο ὑπὲρ τινῶν ὁ Πλάτων, παρῶν δ' ὁ Διογένης ὀλίγον αὐτῷ προσεῖχεν· ἠγανάκτησεν οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀρίστωνος καὶ ἔφη· Ἐπάκουσον τῶν λόγων, κύων. Καὶ ὅς, οὐδὲν διαταραχθεὶς· Ἄλλ' ἐγώ, εἶπεν, οὐκ ἐπα- νήλθον ἐκεῖθεν, ὅθεν ἐπράθην, ὅσπερ οἱ κύνες ἀνιττόμενος αὐτοῦ τὴν εἰς Σικελίαν ὁδόν. Conf. Menag. ad Diog. Laert. III, 19.)

120. Ἐκ τοῦ βαλανείου ἐξιῶν, τῷ μὲν πυθόμενον, εἰ πολλοὶ ἄνθρωποι λούνται, ἠρνήσατο τῷ δ', εἰ πολλὸς ὄχλος, ὁμολόγησε.

(Diogenes Laertius lib. VI, 40.)

124. Πλάτωνος ὀρισαμένου, Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον δῖπουν, ἄπτερον, καὶ εὐδοκιμοῦντος, τίλας ἀλεκτρυόνα εἰσήμενεν αὐτοῦ εἰς τὴν σχολὴν καὶ φησιν· Οὗτός ἐστιν ὁ Πλάτωνος ἄνθρωπος. Ὅθεν τῷ ὄρω προσε- τέθη τὸ πλατωνώυχον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 40.)

126. Πρὸς τὸν πυθόμενον, ποῖα ὄρα δεῖ ὄριστῶν· Εἰ μὲν πλούσιος, ἔφη, ὅταν θείῃ, εἰ δὲ πίνος, ὅταν ἔξη.

(Diogenes Laertius lib. VI, 40.)

128. Ἐν Μεγαρεύσιν ἰδὼν τὰ μὲν πρόβατα τοῖς ἔρμασιν ἐσκεπασμένα, τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν γυμνοὺς, ἔφη· Λυσιτελέστερόν ἐστι Μεγαρέως εἶναι κριόν, ἢ υἷόν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 41. Similiter Ælianus Var. hist. lib. XII, 56 : Διογένης ὁ Σινωπεὺς ἔλεγε πολλά, τὴν ἀμαθίαν καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν Μεγαρέων διαβάλλων, καὶ ἐβούλετο Μεγαρέως ἀνδρὸς κριὸς εἶναι μάλλον, ἢ υἷός. Ἠνίτητο δὲ, ὅτι τῶν θρεμμάτων ποιούνται πρόνοιαν οἱ Μεγαρεῖς, τῶν παιδῶν δὲ οὐχί. Plutarchus De cupiditate divitiarum cap. 7, vol. X p. 156 ed. Hutten. : ὅς που καὶ Διο- γένης ἐπέσχωλεν, εἰπὼν· Μεγαρέως ἀνδρὸς βέλτιον εἶναι κριόν, ἢ υἷον γενέσθαι. Cæterum oves propter

lanæ bonitatem pellibus integebantur, ne lana inquinaretur. Vid. Varronem De re rustic. lib. II, cap. 2.)

127. Πρὸς τὸν ἐντινάξαντα αὐτῷ δοκόν, εἶτα εἰπόντα, Φύλαξαι· Πάλιν γὰρ με, ἔφη, παίειν μέλλεις;

(Diogenes Laertius lib. VI, 41. Idem apophthegma Diogenes lib. VI, 66 hisce commemorat verbis : πρὸς τὸν ἐνσεΐσαντα αὐτῷ δοκόν, εἶτα εἰ- πόντα Φύλαξαι, πλήξας αὐτὸν τῇ βακτηρίᾳ, εἶπε· Φύλαξαι.)

128. Ἐλεγε τοὺς μὲν δημαγωγοὺς ὄχλου διακόνους· τοὺς δὲ στεφάνους δόξης ἐξανθήματα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 41.)

129. Λύχνον μεθ' ἡμέραν ἄψας περιτῆι λέγων· Ἄν- θρωπον ζητῶ.

(Diogenes Laertius lib. VI 41. Quod Diogeni Cynico hic tribuitur, jam prius fecerat Æsopus, si fides Phædro lib. III Fab. XIX ita scribenti : Et quidam e turba garrulus, Æsope, medio sole, quid cum lumine? Hominem, inquit, quæro.)

130. Εἰστίχθει ποτὲ καταχρουνιζόμενος· τῶν δὲ πε- ριστώτων ἐλευσύντων, παρῶν Πλάτων ἔφη· Εἰ βού- λεσθε αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀποστήτε, ἐνδεικνύμενος φιλο- δοξίαν αὐτοῦ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 41.)

131. Ἐντρίψαντος αὐτῷ κόνδυλόν τινος· Ἡράκλεις, ἔφη, οἷόν με χρῆμα ἐλάνθανε τὸ μετὰ περικεφαλαίας περιπατεῖν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 41.)

132. Μειδίῳ κονδυλίσαντος αὐτὸν καὶ εἰπόντος, Τρισχιλία σοι κείνται ἐπὶ τῇ τραπέζῃ, τῇ ἐξῆς πυκτικοὺς λαθῶν ἱμάντας καὶ καταλοήσας αὐτὸν ἔφη· Τρισχιλία σοι κείνται ἐπὶ τῇ τραπέζῃ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 42. Cæterum quod ad trischiλία [δραχμαί] attinet, hujusmodi mul- tam iis qui alios tali injuria afficiebant tum ir-

123. Balneo egressus sciscitanti, num multi lavarent homines, negavit; at quaerenti, lavaretne magna turba, rem ita se habere affirmavit.

124. Quum Plato hominem definivisset animantem bipedem atque implumem, eaque re doctrinæ famam consecutus esset, Diogenes gallum gallinaceum vulsum in ejus scholam intulit, dicens : ecce homo Platonius. Quo- circa definitioni adjecta sunt verba *latis unguibus*.

125. Interroganti, quanam hora prandere oporteret : Si quis, inquit, dives est, quando vult; si pauper, quando potest.

126. Apud Megarenses oves conspicatus pellibus tectas, filios vero eorum nudos : Præstat, inquit, Megarensis arietem esse quam filium.

127. Ei qui trabem ipsi impegerat posteaque dixerat : Cave; Num, inquit, iterum me ferire vis?

128. Oratores quidem plebis ministros, coronas autem gloriæ accessiones vocabat.

129. Lucerna interdium accensa oberrans : *Hominem*, ajebat, *quæro*.

130. Stabat aliquando destillantibus de tecto aquis per- fusus; his vero qui circumstabant misericordia illum prosequentibus, Plato qui aderat : *Si vultis*, inquit, *ejus misereri, abscedite*, illius gloriæ cupiditatem significans.

131. Quum quidam ei pugnum in caput impigisset, *Hercle*, ait, *qualem rem ignorabam, me gatea indutum ambulare debere*.

132. Quum Midias pugnibus eum cecidisset dixissetque, *Tria drachmarum millia tibi in mensa posita sunt*, postridie Diogenes ubi eum sumtis pugilum cæstibus con- tudit : *Tria drachmarum*, inquit, *millia tibi in mensa posita sunt*.

rogatam esse ex hoc loco bene collegit J. Taylorus in Præfatione ad Demosthenis orationem contra Midiam pag. 7.)

133. Λυσίου τοῦ φαρμακοπόλου πυθμένου, εἰ θεοὺς νομίζει· Πῶς δέ, εἶπεν, οὐ νομίζω, ἔπου καὶ σε θεοῖς ἐγθρόν ὑπολαμβάνω;

(Diogenes Laertius lib. VI, 42. Idem dictum servavit Arrianus Dissert. Epict. III, 22.)

134. Ἰδὼν τινα περιβραϊνόμενον ἐπεῖπεν· Ὁ κακὸ-δαίμων, οὐκ ἐπίστασαι, ὅτι ὡσπερ τῶν ἐν γραμματικῇ ἀμαρτημάτων περιβραϊνόμενος οὐκ ἂν ἀπαλλαγείης, οὕτως οὐδὲ τῶν ἐν τῷ βίῳ;

(Diogenes Laertius lib. VI, 42.)

135. Ἐνεκάλει τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῆς εὐχῆς, αἰτεῖσθαι λέγων αὐτοὺς ἀγαθὰ τὰ αὐτοῖς δοκοῦντα, καὶ οὐ τὰ κατὰ ἀλλήθαιαν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 42.)

136. Πρὸς τοὺς περὶ τὰ οὐνεῖρα ἐπτοημένους ἔλεγεν, ὡς ὑπὲρ ὧν μὲν πράττουσιν ὑπαρ, οὐκ ἐπιστρέφονται ὑπὲρ ὧν δὲ καθεύδοντες φαντασιῶνται, πολυπραγμονοῦσιν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 43.)

137. Ὀλυμπίαισι τοῦ κήρυκος ἀνειπόντος· Νικᾶ Διῶσιππος ἄνδρας, Οὔτος μὲν δὴ ἀνδράποδα, ἄνδρας δὲ ἐγώ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 43. Cf. supra fragm. 98.)

138. Μετὰ Χαιρώνειαν συλληφθεὶς ἀπήχθη πρὸς Φίλιππον, καὶ ἐρωτηθεὶς, τίς εἴη, Κατάσκοπος, ἔφη, τῆς σῆς ἀπληστίας· ὅθεν θαυμασθεὶς ἀφείθη.

(Diogenes Laertius lib. VI, 43. Paulo aliter refert Plutarchus in libro De adulteris et amici discrimine vol. VII pag. 226 ed. Hutten. : Εὐ δὲ καὶ Διογένης, ὃς ἐπεὶ παρεθὼν εἰς τὸ τοῦ Φιλίππου

στρατόπεδον, ὅτε τοῖς Ἑλλησιν ἐθάδιζε μαχοόμενος, ἀνήχθη πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἀγνοῶν, ἠρώτησεν εἰ κατάσκοπός ἐστι· Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, κατάσκοπος, ὃ Φίλιππε, τῆς ἀβουλίας σου καὶ τῆς ἀνοίας, δι' ἣν οὐδενὸς ἀναγκάζοντος ἔργη περὶ βασιλείας καὶ τοῦ σώματος ὥρα μὴ διακυβεύσων. Cf. Arrian. Dissert. Epict. lib. III cap. 22.)

139. Ἀλεξάνδρου ποτὲ πέψαντος ἐπιστολὴν πρὸς Ἀντίπατρον εἰς Ἀθήνας διὰ τινος Ἀθλίου πικρῶν ἔφη· Ἀθλιος παρ' ἀθλοῦ δι' ἀθλίου πρὸς ἀθλιον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 44.)

140. Περδίκκου ἀπειθήσαντος, εἰ μὴ ἔλθοι πρὸς αὐτόν, ἀποκτενεῖν, ἔφη· Οὐδὲν μέγα· καὶ γὰρ κανθαρίς καὶ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν πράξειεν· ἐκείνο δὲ μέλλον ἀπειλεῖν ἤξιου, ὡς, εἰ καὶ χωρὶς ἐμοῦ ζῆσαι, εὐδαίμονως ζήσοιτο.

(Diogenes Laertius lib. VI, 44. Membranam lectionem κἀνθαρος mutavi in κανθαρίς. Simile Theodori apophthegma servavit Cicero Tusc. lib. V cap. 40 ita scribens : Theodorus Lysimacho mortem minitanti, Magnum vero, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecutus es.)

141. Ἐβόα πολλάκις λέγων, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον βράδιον ὑπὸ τῶν θεῶν δεδῶσθαι, ἀποκεκρῆσθαι δὲ αὐτῶν ζητούντων μελίπληκτα καὶ μύρα καὶ τὰ παραπλήσια.

(Diogenes Laertius lib. VI, 44.)

142. Πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ οἰκέτου ὑποδοῦμενον, Οὔπω, εἶπε, μακάριος εἶ, ἂν μὴ σε καὶ ἀπομύξῃ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 44.)

143. Θεασάμενός ποτε τοὺς ἱερομνήμονας τῶν ταμιῶν τινα φιάλην ὑψηρῆμενον ἀπάγωντας, ἔφη· Οἱ μεγάλοι κλέπται τὸν μικρὸν ἀπάγουσιν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 45.)

133. Lysia pharmacopola conscitante, num deos esse crederet : Quidni, inquit, credam, quum te etiam diis invisum esse putem?

134. Conspicatus quendam aquis lustratum sic insuper allocutus est : O miser, tune ignoras, non magis in vita erroribus aquæ aspersione te liberari posse, quam peccatis in dicendo?

135. Homines de precibus reprehendebat, dicens eos quæ ipsis bona viderentur, non quæ revera bona essent, a diis precari.

136. Eis qui somnia admirarentur dicebat : De illis quidem negotiis, quæ vigilantes agitis, non laboratis ; quæ vero dormientes imaginamini, in ea nimium inquiritis.

137. Quum Olympiæ præco pronuntiaret ; Dioxippus viròs vicit : Hic, ait, mancipia, viros autem ego.

138. Post pugnam ad Charoneam commissam captivus ad Philippum adductus est ; a quo quis esset interrogatus : Explorator, inquit, insatiabilis cupiditatis tuæ ; quo

responso quum regi sui admirationem injecisset, dimissus est.

139. Quum epistolam aliquando Alexander Athenas ad Antipatrum per Athliam (sive Athlium, quod Miserum significat) quendam misisset, Diogenes præsens : Miser, inquit, a Misero per Miserum ad Miserum scripsit.

140. Perdicæ mortem, nisi ad se veniret, ei minato, Nihil, inquit, magni facies ; idem enim et cantharis et phalangium facere possit. Illud potius minitandum prædicabat, ipsum etiam sine me beate vivere posse.

141. Sæpe magna voce clamabat, deos hominibus victum facilem præbuisse, sed illum latere quærentibus placertas mellitas, unguenta et similia.

142. Ei qui a famulo calceabatur : Nondum, inquit, beatus es, nisi et nares tibi emungat.

143. Quum vidisset aliquando scribas præfectorum sacri ærarii quendam phialam furatum in carcerem ducere : Magni, inquit, fures parvum ducunt.

144. Θεασάμενός ποτε μειράκιον λίθους βάλλον ἐπὶ σταυρόν· Ἐῶγε, ἔφη, τεύξη γὰρ τοῦ σκοποῦ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 45.)

145. Πρὸς τὰ περιστάντα μειράκια καὶ εἰπόντα, Βίβωμεν μὴ δάκη ἡμᾶς, Θαρβείτε, ἔφη, παιδία· κύων τευτλία οὐκ ἐσθίει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 45. Est enim beta genus oleris quod quum tenerrimum ac mollissimum caulem et folia habeat, omnium hortensium levissimum esse Plinius Nat. hist. lib. XIX, 8, 40 scribit. Hinc *betizare* Augustus pro *languere* dixit teste Suetonio in ejus vita cap. 87. Simile Cynici dictum est apud Laertium lib. VI, 61 : δύο μαλακῶν ὑποκρυπτομένων αὐτοὺς ἔφη· Μὴ ἐδλαβεῖσθε, κύων τεῦτλα οὐ τρώγει.)

146. Πρὸς τὸν ἐπὶ τῇ λεοντῇ θρυπτόμενον· Παῦσαι, ἔφη, τὰ τῆς ἀρετῆς στρώματα κατασιγῶνων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 45.)

147. Πρὸς τὸν μακαρίζοντα Καλλιθένην καὶ λέγοντα, ὡς πολυτελεῶν παρὰ Ἀλεξάνδρῳ μετέχει, Κακοδαίμων μὲν οὖν ἐστίν, εἶπεν, ὅς καὶ ἀριστᾶ καὶ δειπνεῖ, ὅταν Ἀλεξάνδρῳ δόξῃ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 45. At de Aristotele et Philippo hoc dixisse Diogenem tradit Plutarchus libr. De exsilio cap. 12, vol. X p. 379 cd. Hutten. his verbis : τὸ τοῦ Διογένοῦς Ἀριστοτέλης ἀριστᾶ, ὅταν δοκῇ Φιλίππῳ· Διογένης, ἔταν Διογένης.)

148. Πρὸς τὸ κοτταβίζον ἐν τῇ βαλκανίῳ μειράκιόν φησιν· Ὅσῳ βέλτιον, τοσοῦτῳ χειρόν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 46. Sensus autem hic est : Quo perfectior in ista arte haberis, eo turpior homo es.)

149. Χρημάτων δεόμενος ἀπαιτεῖν ἔλεγε τοὺς φίλους, οὐκ αἰτεῖν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 46.)

150. Τοὺς ῥήτορας καὶ πάντας τοὺς ἐνδοξολογοῦντας τρισανθρώπους ἐκάλει ἀντὶ τοῦ τρισαθλίου.

(Diogenes Laertius lib. VI, 47.)

151. Τὸν πλούσιον ἀμαθῆ πρόβατον εἶπε χρυσόμαλλον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 47. Alii aliter hoc dictum referunt. Theo sophista in Progymnasmatis : Διογένην τὸν Κυνικὸν φιλόσοφον, ἰδόντα μειράκιον πλούσιον ἀπαίδευστον, φασὶν εἰπεῖν, οὗτός ἐστι ῥύπος περιηργυρωμένος. Sic etiam Maximus in Sententiis, quamquam sunt qui ibi ἵππος περιηργυρωμένος legant.)

152. Θεασάμενος ἐπὶ ἀσώτου οἰκία ἐπιγεγραμμένον, Ἠράσιμος, Ἥδειν, εἶπεν, ὅτι οὕτω κραιπαλῶσα ῥαδῖος ἐξεμέσσει τὸν κεκτημένον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 47.)

153. Πρὸς τὸ ῥυπαρὸν βαλανεῖον, Οἱ ἐνθάδε, ἔφη, λουσάμενοι ποῦ λοῦνται;

(Diogenes Laertius lib. VI, 47.)

154. Παγίος κιθαρωδοῦ πρὸς πάντων μεμφομένου, αὐτὸς μόνος ἐπήγει. Ἐρωτηθεὶς δὲ διὰ τί; ἔφη· Ὅτι τηλικούτος ὢν κιθαρωδῆ καὶ οὐ ληστεύει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 47.)

155. Τὸν κιθαρωδὸν αἰεὶ καταλειπόμενον ὑπὸ τῶν ἀχροατῶν ἡσπάσατο, Χαίρε ἀλέκτωρ· τοῦ δὲ εἰπόντος, διὰ τί; Ὅτι, ἔφη, ἄδων πάντας ἐγειρείς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 48.)

156. Μειρακίου ἐπιδεικνυμένου πληρώσας τὸ πρόκολπιον θέρμων ἀντικρυς ἔκαπτε· τοῦ δὲ πλήθους εἰς αὐτὸν ἀφορώντος, θαυμάζειν ἔφη, πῶς ἐκείνον ἀφέντες αὐτὸν ὀρώσι.

144. Intuitus aliquando adolescentulum crucem lapidibus appetentem : Euge, inquit, scopum feries.

145. Circumstantibus adolescentibus atque dicentibus, *Caveamus ne nos mordeat. Bono, inquit, animo estote, pusiones; betis enim canis non vescitur.* [Quod alii *pathicis* a Cynico dictum narrant.]

146. Cuidam pelle leonina, qua integebatur, superbiens : Desine, inquit, virtutis stragula inquinare.

147. Quum a quodam beatus praedicaretur Callisthenes, quod lautis ab Alexandro conis acciperetur, Diogenes : *Immo vero miserest, inquit, qui tum prandet ac coenat, quum Alexandro videtur.*

148. Adolescenti in balneis cottabo ludenti : *Quanto, inquit, melius, tanto deterius.*

149. Quum pecuniis egeret, eas se ab amicis repetere, non petere dicebat.

150. Oratores et omnes in dicendo gloriam quarentes *ter homines* pro eo quod est *ter infelices* appellabat.

151. Hominem locupletem, sed indoctum ovem aureo vellere tectam vocabat.

152. Quum vidisset prodigi hominis domum venalem litteris inscriptam, *Sciebam, inquit, fore ut ita ebria facile dominum evomeret.*

153. Immundum ingressus balneum, *Qui hic lavarunt, ait, ubi abluuntur?*

154. Citharædum crassum ac pinguem, reprehensum ab omnibus, solus ipse laudabat, interrogatusque cur id faceret, *Quoniam, inquit, talis quum sit, jidibus tamen potius canit quam latrocinat.*

155. Citharædum qui semper ab auditoribus deserebatur, ita salutavit : *Salve galle. Eo autem, Cur ita? sci-scitante, Quia, inquit, cantu tuo omnes excitas.*

156. Quum adolescens in concione recitaret, exadversum ipse lupinos, quibus sinum impleverat, comedere coepit : multitudine igitur eum aspectante, mirari se ait, qua ratione illo dimisso se intuerentur.

(Diogenes Laertius lib. VI, 48.)

157. Λέγοντος αὐτῷ τινος ἰσχυρῶς δεῖσιδαίμωνος, Μιᾶ πληγὴ τὴν κεφαλὴν σου διαβρῆξω, Ἐγὼ δέ γε, εἶπε, πταρῶν ἐξ ἀριστερῶν τρέμειν σε ποιήσω.

(Diogenes Laertius lib. VI, 48. De hoc superstitionis genere vide Plutarch. vit. Themist. cap. 13; Xenoph. Anab. III, 2, 5; Theocrit. VII, 96; interpres ad Cicer. de Divin. II, 40. Adde Morini dissertationem sur les souhais en faveur de ceux qui éternuent in Mémoires de l'Académie des Inscriptions, t. V p. 436. In primis memorabilis est Plutarchi locus in libro de Socratis genio cap. XI, vol. X, pag. 315 ed. Hutten. : Μεγαρικοῦ τινος ἤκουσα (Τερψίωνος δὲ ἐκεῖνος), ὅτι τὸ Σωκράτους δαιμόνιον πταρμὸς ἦν, ὅ τε παρ' αὐτοῦ καὶ ὁ παρ' ἄλλου· ἐτέρου μὲν πταρῶντος ἐκ δεξιᾶς, εἶτ' ὀπισθεν, εἶτ' ἔμπροσθεν, ὁρμᾶν αὐτὸν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν, εἰ δ' ἐξ ἀριστερᾶς, ἀποτρέπεσθαι.)

158. Ἡγησίου παρακαλοῦντος χρῆσαί τι αὐτῷ τῶν συγγραμμάτων, Μάταιος, ἔφη, τυγχάνεις, ὃ Ἡγησία, ὃς ἰσθάδας μὲν γραπτὰς οὐκ αἰρῆ, ἀλλὰ τὰς ἀληθινὰς, ἄσκησιν δὲ παριδὼν τὴν ἀληθινὴν ἐπὶ τὴν γεγραμμένην ὁρμᾷ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 48.)

159. Πρὸς τὸν ὀνειδίσαντα αὐτῷ τὴν φυγὴν, Ἄλλὰ τούτου γε ἔνεκεν, εἶπεν, ὃ κακοδαίμων, ἐφιλοσόφησα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 49.)

160. Εἰπόντος τινός, Σιωπῆεις σου φυγὴν κατέγνωσαν, Ἐγὼ δέ γε, εἶπεν, ἐκείνων μονήν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 49. Idem narrat Plutarchus De exsilio cap. 7, vol. X pag. 372 ed. Hutten. : Διὸ καὶ Διογένης ὁ Κύβου πρὸς τὸν εἰπόντα· Σιωπῆεις σου φυγὴν ἐκ Πόντου κατέγνωσαν· Ἐγὼ δέ, εἶπεν, ἐκείνων ἐν Πόντῳ μονήν, Ἄκραις ἐπὶ ῥηγμαῖσιν Εὐξείνου Πόντου [Eurip. Iph. Taur. 253].

161. Ἰδὼν ποτε Ὀλυμπιονικήν πρόβατα νέμοντα,

Ταχέως, εἶπεν, ὃ βέλτιστέ, μετέβης ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ Νέμεα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 49.)

162. Ἐρωτηθεὶς, διὰ τί οἱ ἀθληταὶ ἀναίσθητοὶ εἰσιν, ἔφη, Ὅτι κρέασιν ὑείοις καὶ βοείοις ἀνυκοδόμονται.

(Diogenes Laertius lib. VI, 49.)

163. Ἦται ποτε ἀνδριάντα· ἐρωτηθεὶς δὲ διὰ τί τοῦτο ποιεῖ, Μελετῶ, εἶπεν, ἀποτυγχάνειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 49. Idem testatur Plutarchus De vitioso pudore cap. 7, vol. X p. 171 ed. Hutten. : Διογένης μὲν οὖν τοὺς ἀνδριάντας ἤτει περιῶν ἐν Κεραμειῷ, καὶ πρὸς τοὺς θαυμάζοντας ἔλεγεν ἀποτυγχάνειν μελετᾶν.)

164. Αἰτῶν τινα (καὶ γὰρ τοῦτο πρῶτον ἐπίηθε διὰ τὴν ἀπορίαν) ἔφη· Εἰ μὲν καὶ ἄλλω δέδωκας, ὁδὸς κάμοί· εἰ δὲ μηδενί, ἀπ' ἐμοῦ ἄρξαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 49.)

165. Ἐρωτηθεὶς ποτε ὑπὸ τυράννου, ποῖος εἴη ἀμείνων χαλκὸς εἰς ἀνδριάντα, ἔφη· Ἄφ' οὗ Ἄρμόδιος καὶ Ἄριστογείτων ἐχαλκεύθησαν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 50. Caterum idem apophthegma tribuitur Antiphonti a Plutarcho in libro De adul. et amici discr. cap. 40, vol. VII pag. 218 ed. Hutten. : κακῶς δὲ καὶ Ἄντιφῶν παρὰ Διονυσίῳ ζητήσεως οὐσης περὶ λόγου, ποῖος χαλκὸς ἄριστος· Ἐκεῖνος (εἶπεν) ἐξ οὗ κατεσκευάσαν Ἀθηναῖοι τὰς Ἄρμούδιου καὶ Ἄριστογείτωνος εἰκόνας. Cf. vit. X orat. vol. XII p. 223.)

166. Ἐρωτηθεὶς, πῶς χρῆται Διονύσιος τοῖς φίλοις, ἔφη, Ὡς θυλάκοις, τοὺς μὲν πλήρεις χρημῶν, τοὺς δὲ κενοὺς ῥίπτων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 50.)

167. Νεογάμου ἐπιγράψαντος ἐπὶ τὴν οἰκίαν, Ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσῆτω κακόν· ἐπέγραψε· Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία.

157. Dicente ipsi homine quodam valde superstizioso, *Uno ictu caput tibi perfringam, At ego certe, respondit, a sinistra sternuens terrorem tibi incutiam.*

158. Hegesia ipsum rogante, ut sibi librum quendam commodaret, *Ineptus es, inquit, Hegesia, qui caricas quidem non pictas, sed veras eligis, vera autem exercitatione neglecta ad scriptam te confers.*

159. Ei qui ipsi exsiliū exprobrabat, *Sed idcirco, inquit, o miser, ulique philosophatus sum.*

160. Dicente quodam, *Exsilio te Sinopenses mulctarunt, At ego, inquit, illos mansionē.*

161. Intuitus aliquando Olympionicen oves pascentem, *Cito, bone vir, inquit, ab Olympiis ad Nemea [i. e. pascua] transiisti.*

162. Interrogatus, cur stupidi essent athletæ, respondit : *Quia ex suillis carnibus et bubulis constant.*

163. Pecuniam aliquando a statua exigebat; rogatus autem cur hoc faceret : *Meditor, inquit, repulsam ferre.*

164. Quum pecuniam a quopiam peteret (quippe hoc primum ob egestatem fecerat) dicebat : *Siquidem et alii dedisti, mihi quoque da; si vero nemini, a me incipe.*

165. Interrogatus aliquando a tyranno, quod æs ad faciendam statuam bonum esset, respondit : *Illud, ex quo Harmodius et Aristogiton fusi sunt.*

166. Rogatus, quomodo Dionysius amicis uteretur, *Ut saccis, ait, quos dum pleni sunt suspendit, vacuos tamen abjicit.*

167. Quum vir qui nuper uxorem duxerat domui suæ inscripsisset : *Jovis filius Hercules victor hic habitat; nihil ingreditur mali, adjecit Diogenes : post bellum armorum societas.*

(Diogenes Laertius lib. VI, 50.)

168. Τὴν φιλαργυρίαν εἶπε μητρόπολιν πάντων τῶν κακῶν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 50. Hanc vero sententiam Bionī assignat Stobæus Flor. I, 38. Eiusdem memor Jeannes Chrysostomus Homil. LXIV in Matthæum sic scribit : διὰ ταῦτα σὶ μὲν ἔξωθεν μητρόπολιν τῶν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν ἐκάλεσαν· ὁ δὲ μακάριος Παῦλος βέλτιον καὶ ἐμφατικώτερον ῥίζαν αὐτῆν πάντων τῶν κακῶν εἰπών.)

169. Ἄσωτον θεασάμενος ἐν πανδοκείῳ ἐλαίας ἐσθίοντα ἔφη· Εἰ οὕτως ἡρίστας, οὐκ ἂν οὕτως ἐδείπνεις.

(Diogenes Laertius lib. VI, 50.)

170. Τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδράς θεῶν ἔλεγεν εἰκόνας εἶναι, τὸν ἔρωτα σχολαζόντων ἀσχολίαν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 51. Similiter Theophrastus apud Stobæum Flor. LXIV, 29 : Θεοφραστος ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἔρως· πάθος, ἔφη, ψυχῆς σχολαζούσης.)

171. Ἐρωτηθεὶς, τί ἄθλιον ἐν βίῳ, ἔφη· Ἐρώων ἄπορος.

(Diogenes Laertius lib. VI, 51.)

172. Ἰδὼν ποτε δύο Κενταύρους κάκιστα ἐξωργαζομένους ἔφη· Πότερος τούτων Χείρων ἐστί;

(Diogenes Laertius lib. VI, 51.)

173. Τὸν πρὸς χάριν λόγον ἔφη μελιτίνην ἀγγρόνην εἶναι. Τὴν γαστέρα Χάρυβδιν ἔλεγε τοῦ βίου.

(Diogenes Laertius lib. VI, 51.)

174. Ἀκούσας ποτὲ, ὅτι Διδύμων ὁ αὐλητὴς μοιχὸς ἐάλω· Ἄξιος, ἔφη, ἐκ τοῦ ὀνόματος κρέμασθαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 51. At Theo Sophista in Progymnasm. illud tanquam factum his verbis narrat : Δίδυμος (leg. Διδύμων) ὁ αὐλητῆς,

ἄλοος ἐπὶ μοιχείᾳ, ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐκρεμάσθη.)

175. Ἰδὼν γυναῖκα ἐν φορείῳ, Οὐ κατὰ τὸ θηρίον, ἔφη, ἢ γαλαάγρα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 51.)

176. Ἰδὼν δραπέτην ἐπὶ φορέατι καθήμενον ἔφη· Μειράκιον, βλέπε, μὴ ἐμπέσης.

(Diogenes Laertius lib. VI, 52. Est autem φρέαρ et *putens* et δικαστηρίου nomen apud Atheniensis. Vid. Pollux Onom. VIII cap. 10.)

177. Ἰδὼν μειρακῦλλον ἱματιοκλέπτην ἐν τῷ βιβλανείῳ ἔφη· Ἐπ' ἀλειμματίον ἢ ἐπ' ἄλλο ἱμάτιον;

(Diogenes Laertius lib. VI, 52.)

178. Ἰδὼν ποτε γυναῖκας ἀπ' ἐλαίας ἀπηγγονισμένας, Εἴθε γάρ, ἔφη, πάντα τὰ δένδρα τοιοῦτον καρπὸν ἦνεγκεν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 52.)

179. Ἰδὼν λωποδύτην ἔφη· τίποτε σὺ ᾧδε, φέριστε; ἢ τινα συλήσων νεκρῶν κατατεθνηῶτων;

(Diogenes Laertius lib. VI, 52. Ipsius Cynici verba sunt τίποτε σὺ ᾧδε, φέριστε; Qui sequitur versus, petitus est ex Iliade, lib. X, 343.)

180. Ἐρωτηθεὶς, εἰ παιδισκάριον ἢ παιδάριον ἔχοι, ἔφη· Οὐ. Τοῦ δὲ εἰπόντος, Ἐὰν οὖν ἀποθάνης, τίς σε ἐξοίσει; ἔφη, Ὁ γρηῃον τῆς οἰκίας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 52.)

181. Πρὸς τὸν πολυτελεῶς ὀψωνοῦντα·

Ἐκθύμωρος εἰ μοι, τέκος, ἔσσειαι, οἷ' ἀγοράζεις.

(Diogenes Laertius lib. VI, 53. Versus est Iliad. XVIII, 95, nisi quod apud Homerum legitur ἀγορεύεις. Hoc enim Cynicus mutavit in ἀγοράζεις.)

182. Πλάτωνος περὶ ἰδεῶν διαλεγομένου καὶ ὀνομάζοντος τραπεζιότητα καὶ κυθότητα, Ἐγὼ, εἶπεν, ᾧ Πλάτων, τράπεζαν μὲν καὶ κύαθον ὀρῶ· τραπεζιότητα

168. Avaritiam malorum omnium parentem esse dixit. • 169. Prodigum hominem intuitus olivas in deversorio edentem : *Si sic prandisses, ait, non ita cœnares.*

170. Bonos viros deorum imagines esse dicebat, amorem autem otiosorum negotium.

171. Interrogatus, quidnam esset in vita miserum, *Senex, inquit, egens.*

172. Conspicatus aliquando duos Centauros pessime pictos : *Uter horum, inquit, Chiron (i. e. pejor) est.*

173. Adulatorum sermonem melleum esse laqueum ait. Ventrem vitæ Charybdim appellabat.

174. Quum aliquando Didymonem tibicinem in adulterio deprehensum esse audisset : *Dignus est, inquit, qui ex ipso nomine (ex Didymis i. e. testicularis) suspendatur.*

175. Mulierem in lectica sedentem conspicatus, *O indignam, inquit, tali bellua cœream.*

176. Quum fugitivum super puteum sedentem vidisset : *Cave, inquit, adolescens, ne incidas.*

177. Cernens adolescentulum vestimentorum furem in balneo : *Ad unclionem, inquit, venis, an ad aliud vestimentum?*

178. Quum vidisset aliquando mulieres ex olivæ ramis strangulatas pendere : *Utinam, inquit, omnes arbores hujusmodi fructum ferrent.*

179. Conspicatus vestium furem sic allocutus est : *Sed hic quid, vir bone, quæris?*

tunc aliquem e vita junctis spoliare laboras?

180. Interrogatus, num servulam vel servulum haberet, negavit. Dicenti autem, *Si ergo mortem obieris, quis te finire effere?* respondit : *Qui domo indiget.*

181. Hominem qui sumtuosa obsonia coemebat, sic affatus est : *Haud longævus eris, fili, mihi; tantus es entor.*

182. Platone de ideis disserente ac mensæ et cyathi notiones nominante, *Equidem, inquit, o Plato, mensam et cyathum video, mensæ vero et cyathi notiones nequaquam video. Tum ille, Recte, inquit; quibus enim*

δὲ καὶ κυθόθητα οὐδαμῶς. Καὶ ὅς, Κατὰ λόγον, ἔφη· οἷς μὲν γὰρ κύαθος καὶ τράπεζα θεωρεῖται, ὀφθαλμοὺς ἔχει· ὃ δὲ τραπέζοτης καὶ κυθόθης βλέπεται, νοῦν οὐκ ἔχει;

(Diogenes Laertius lib. VI, 53. Alii hoc dictum Antistheni tribuunt. Ammonius ad Porphyrum de quinque categoriis : ὁ Ἀντισθένης ἔλεγε τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη ἐν ψιλῶς ἐπινοίαις εἶναι, λέγων, ὅτι ἵππον μὲν ὄρω, ἱππόθητα δὲ οὐκ ὄρω. Vid. Antisthenis fragm 44.)

183. Ἐρωτηθεὶς (Πλάτων) ὑπὸ τίνος, Ποῖός τις σοὶ Διογένης δοκεῖ; Σωκράτης, εἶπε, μαινόμενος.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54. Ita hunc locum cum Menagio emendavi. Similiter Elianus Var. hist. lib. XIV cap. 33 : εἰῶθαι δέ, φασίν, ὁ Πλάτων περὶ Διογένης λέγειν, ὅτι μαινόμενος οὗτος Σωκράτης ἔστιν.)

184. Ἐρωτηθεὶς, ποῖῳ καιρῷ δεῖ γαστρίν, ἔφη· τοὺς μὲν νέους μηδέπω, τοὺς δὲ πρεσβυτέρους μηδέπωποτε.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54. Ita fere etiam Thales judicabat. Vid. Philos. Græc. Fragm. vol. I, pag. 227, fragm. 6.)

185. Ἐρωτηθεὶς, τί θέλοι κονδύλου λαβεῖν, Περιεφλακίαν, ἔφη.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54.)

186. Ἴδὼν ποτε νομικῶν ἐρυθρίων, Θάρρει, ἔφη· τοιοῦτόν ἐστι τῆς ἀρετῆς τὸ χρώμα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54.)

187. Δυσὶν ποτε νομικῶν ἀκούσας τοὺς δύο κατέκρινεν, εἰπὼν, τὸν μὲν κεκλομέναι, τὸν δὲ μὴ ἀποκωλεκέναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54.)

188. Ἐρωτηθεὶς, ποῖον οἶνον ἡρώεις πίνει, ἔφη· Τὸν ἀλλότριον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54.)

189. Πρὸς τὸν εἰπόντα, Πολλοὶ σου καταγελωῶσιν, Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, οὐ καταγελωῶμαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 54. Sic et Plutarchus vit. Fabii Maximi cap. 10, vol. I p. 448 ed. Hutten. : ἀλλ' ὡσπερ Διογένης ὁ σοφός, εἰπόντος τινὸς πρὸς αὐτόν, Οὔτοί σου καταγελωῶσιν, Ἄλλ' ἐγώ, εἶπεν, οὐ καταγελωῶμαι· μόνους ἡγούμενος καταγελωῶσθαι τοὺς ἐνδιόοντας, καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα διακατατομένους.)

190. Ἐρωτηθεὶς, ποταπὸς εἶη κύων, ἔφη· Πεινῶν Μελιταῖος. χορτασθεὶς δὲ Μολοσσικός, τούτων οὐς ἐπαινούντες οἱ πολλοὶ οὐ τολμῶσι διὰ τὸν πόνον συνεξίεμαι αὐτοῖς ἐπὶ τὴν θήραν· οὕτως οὐδὲ ἐμοὶ δύνασθε συμβῆσθαι διὰ τὸν φόβον τῶν ἀληγρόνων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 55. Cf. supra fragm. 97.)

191. Ἐρωτηθεὶς, εἰ σοφοὶ πλακοῦντα ἐσθίουσι, Πάντ', εἶπεν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀνθρώποι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 56. In eandem sententiam Demonax apud Lucianum in ejus vita : Ἐρωμένῳ δέ τινι, εἰ καὶ αὐτὸς πλακοῦντας ἐσθίει, Οἶε οὖν, ἔφη, τοῖς μωροῖς τὰς μελίσσας τιθέναι τὰ κηρία.)

192. Φιλάργυρον ἔχει, τοῦ δὲ βουδόνοντος, Ἀνθρωπε, εἶπεν, εἰς τροφὴν σε αἰτέω, οὐκ εἰς ταφὴν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 56.)

193. Ονειδίζόμενός ποτε ἐπὶ τῷ παραχαράξει τὸ νόμισμα, ἔφη· Ἦν ποτε χρόνος, ὅτ' ἤμην ἐγὼ τοιοῦτος, ὅποιος σὺ νῦν ἕποῖς δ' ἐγὼ νῦν, σὺ ἔσθι οὐδέποτε. Καὶ πρὸς ἄλλον ἐπὶ τῷ αὐτῷ ονειδίσαντα, Καὶ γὰρ ἐνεσύρουσιν ἔαττον, ἀλλὰ νῦν οὐ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 56.)

194. Εἰς Μύδον ἐλθὼν, καὶ θεασάμενος μεγάλας

mensa cyathisque spectatur, oculos habes; quo autem mensæ et cyathi notiones cernuntur, animum non habes.

183. Plato a quodam interrogatus, qualis ipsi videretur Diogenes, respondit : *Socrates furens.*

184. Interrogatus, quo tempore ducenda esset uxor : *Juvenibus, inquit, nondum, senioribus vero nunquam.*

185. Interrogatus, quid merere vellet, ut ipsi pugnus in caput impingeretur, *Galeam, respondit.*

186. Conspicatus aliquando adolescentem rubore suffusum, *Bono animo, inquit, esto; nam talis est virtutis color.*

187. Quum duos aliquando audivisset juris interpretes, damnavit utrumque, alterum quidem iuratum esse dicens, alterum vero non amisisse.

188. Rogatus, quale vinum libenter biberet, respondit : *Alienum.*

189. Dicenti cuidam, *Multi te irrident, At ego, inquit, non irrideor.*

190. Interrogatus, qualis esset canis, *Esuriens, inquit, Melitæus, satur vero Molossicus, ex eorum numero quos plerique quidem laudant, sed tamen ob laborem non audent cum illis venatum exire; ita nec mecum propter dolorum metum vivere potestis.*

191. Rogatus, num sapientes piaculis vescerentur, *Omnibus, inquit, sicut et ceteri homines.*

192. Poscebat quiddam ab homine avaro, atque illo cunctante, *Ad cibum, inquit, homo, id a te peto, non ad sepulturam.*

193. Homini monete adulterationem quondam exprobranti, *Fuit tempus, inquit, quum talis eram, qualis tu nunc es; qualis autem ego nunc sum, tu nunquam eris. Alteri vero idem exprobranti, Nempe antea, inquit, in lectum mingebam; at nunc non amplius.*

194. Myndum profectus quum videret magnas portas urbemque parvam, *Myndii, inquit, portas claudite, ne urbs vestra egrediatur.*

τὰς πόδας, μικρὰν δὲ τὴν πόλιν, ἄνδρες Μύνδιοι, ἔφη, κλείσατε τὰς πόδας, μὴ ἡ πόλις ὑμῶν ἐξέλθῃ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 57.)

195. Θεασάμενός ποτε πορφυροκλίπτῃν πεφωραμένον ἔφη· Ἐλλαθε πορφυρέος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.

(Diogenes Laertius lib. VI, 57. Versus est Iliad. V, 83.)

196. Κρατέρου ἀξιούντος πρὸς αὐτὸν ἀπιέναι, Ἄλλὰ βούλομαι, ἔφη, ἐν Ἀθήναις ἄλλα λείχειν, ἢ παρὰ Κρατέρῳ τῆς πολυτελοῦς τραπέζης ἀπολαύειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 57. Craterus hic unus ex Alexandri M. ducibus est, de quo vide Arrian. lib. VII, 12, 3, Curtium lib. VI, 6, 33, Plinium XXXV, 13.)

197. Ἀναξιμένει τῷ ῥήτορι παχεῖ ὄντι προσελθὼν, Ἐπίδος καὶ ἡμῖν, ἔφη, τοῖς πτωχοῖς τῆς γαστροῦ καὶ γὰρ αὐτὸς κουφισθήσῃ καὶ ἡμᾶς ὠφελήσεις.

(Diogenes Laertius lib. VI, 57. Intelligendus Anaximenes, rhetor Lampsacenus, cui Rhetorica ad Alexandrum, quæ inter Aristotelis scripta exstat, tribui solet. Fuit enim hic Diogenis Cynici discipulus. Vid. Ruhnk. Hist. crit. orat. græc. in Opusc. vol. I pag. 353 ed. Friedemann.)

198. Διαλεγομένου ποτὲ τοῦ αὐτοῦ, τάριχος προτείνας περιέσπασε τοὺς ἀχροτάς· ἀγανακτοῦντος δὲ, Τὴν Ἀναξιμένους, ἔφη, διαλέξιν ὀβολοῦ τάριχος διαλέλυκεν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 57.)

199. Ὀνειδιζόμενός ποτε, ὅτι ἐν ἀγορᾷ ἔφαγεν, Ἐν ἀγορᾷ γάρ, ἔφη, καὶ ἐπείνησα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 58.)

200. Πλάτων Θεασάμενος αὐτὸν λάχανα πλύνοντα, προσελθὼν ἡ συσχῆ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ Διονύσιον ἐθεράπευες, οὐκ ἂν λάχανα ἐπλυνες· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὁμοίως ἡ συσχῆ, Καὶ σὺ εἰ λάχανα ἐπλυνες, οὐκ ἂν Διονύσιον ἐθεράπευες.

195. Quum vidisset aliquando hominem in purpura furto deprehensum, *Hunc*, inquit,

Purpureum cepit fatum violentaque Parca.

196. Cratero postulante, ut Diogenes ad ipsum proficisceretur, *At malo*, inquit, *salem Athenis lingere, quam apud Craterum luxuriosius epulari.*

197. Quum Anaximenem oratorem, qui pingui corpore erat, adiisset, *Da, sodes*, inquit, *et nobis pauperibus ventris tui partem; quippe et ipse onere levaberis et nobis proderis.*

198. Eodem aliquando disserente, salsamentum protendens Diogenes auditores in se convertit; indignante autem illo, *Disputationem*, inquit, *Anaximenis unius oboli salsamentum dissolvit.*

(Diogenes Laertius lib. VI, 58. Alii hoc dictum Aristippo tribuunt. Cf. Diog. Laert. lib. II, 68.)

201. Πρὸς τὸν εἰπόντα· Οἱ πλείους σου καταγελοῦσι· Κάκεινόν τυχόν, εἶπεν, οἱ ὄνοι, ἀλλ' οὐτ' ἐκείνοι τῶν ὄνων ἐπιστρέφονται, οὐτ' ἐγὼ ἐκείνων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 58.)

202. Θεασάμενος μειράκιον φιλοσοφοῦν, Εὖγε, εἶπεν, ὅτι τοὺς τοῦ σώματος ἑραστάς ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος μεταίχει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 58.)

203. Θεωμάζοντός τινος τὰ ἐν Σαμοθράκῃ ἀναθήματα, ἔφη· Πολλῶ ἂν ἦν πλείω, εἰ καὶ οἱ μὴ σωθέντες ἀνετίθεσαν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 59. Antrum fuit in Samothracia insula Hecates sacrum ac Zerynthi nomine appellatum. Eo confugiebant qui de rebus suis periclitantes sacrificio Hecatæ et Corybantibus facto salvos se fore existimabant. Suidas: ἐν Σαμοθράκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκουν τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακα κινδύνων τινῶν. Ἦν δὲ ἐκείσε καὶ τὰ τῶν Κορυθάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἐκάτης, καὶ τὸ Ζήρυνθον ἄντρον, ἧ κύνες ἔθουον. Ἐν κινδύνοις οὖν γενόμενοι ἐπεκαλοῦντο τοὺς δαίμονας ἐπιφανῆναι καὶ ἀλεξῆσαι. Ἐδόκουν δὲ οἱ μεμνημένοι ταῦτα ἐκ τῶν θειῶν σώζεσθαι καὶ ἐκ χειμώνων. Cf. Schol. ad Nicandri Theriac. v. 460 pag. 186 ed. Didot. et ad Aristoph. Pac. Addit Laertius: οἱ δὲ τοῦτο Διαγόρου φασὶ τοῦ Μηλίου, inter quos est Cicero de Nat. Deor III, 37 ita scribens: At Diagoras quum Samothraciam venisset, atheos ille qui dicitur, atque ei quidam amicus, Tu, qui deos putas humana negligere, nonne animadvertis ex tot tabulis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerint in portumque salvi pervenerint? Ita fit, inquit; illi enim nusquam picti sunt qui naufragia fecerunt in marique perierunt.)

199. Reprehensus aliquando, quod in foro ederet, *In foro enim*, ait, *etiam esurivi.*

200. Quum vidisset illum Plato olera lavantem, accedens placide ei dixit, *Si Dionysium coleres, olera profecto non lavares.* Cui Diogenes æque placide respondit, *Et tu si olera lavares, Dionysium non coleres.*

201. Dicenti cuidam, Multi te irident, *Et illos*, inquit, *fortasse asini; verum nec illi asinos curant, nec ego illos.*

202. Conspecto adolescentulo philosophante, *Bene facis*, inquit, *quod corporis amatores ad animi pulchritudinem traducis.*

203. Admirante quodam ea quæ in Samothracia visuntur donaria, *Multo*, ait, *plura essent, si etiam illi qui servati non sunt, dona dæ dedicassent.*

201. Εὐμόρφῳ μετρακίῳ ἀπίοντι εἰς συμπόσιον ἔφη, Χείρων ἐπανήξει. Τοῦ δὲ ἐπανελθόντος καὶ τῆ εἴης εἰπόντος, Καὶ ἀπῆλθον, καὶ χείρων οὐκ ἐγενόμην· Χείρων μὲν οὐ, Εὐρυτίων δέ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 59. Non Chironi, nobili Centauro, eum comparat, sed Eurytion; de quo vide Odys. lib. XXI, 295 seqq. Videtur enim Diogeni Eurytion quasi euryproctos esse.)

205. Δύσκολον ἦτει· τοῦ δὲ εἰπόντος, Ἐάν με πείσης, ἔφη, Εἴ σε ἐδυνάμην πείσαι, ἔπεισα ἂν σε ἀπάγξασθαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 59.)

206. Ἐπανήρχετο ἐκ Λακεδαιμόνος εἰς Ἀθήνας· πρὸς οὖν τὸν πυθόμενον, Ποῖ καὶ πόθεν; Ἐκ τῆς ἀνδρωνιτιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνῆτιν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 59. Vid. Antisth. fragm. 127.)

207. Ὁ αὐτός, ἐπεὶ Ἀντίπατρος αὐτῷ πολλὰ κατὰ τῆς μητρὸς ἔγραψεν, ἀγνοεῖς, ἔφη, Ἀντίπατρε, ὅτι μητρὸς ἐν δάκρυον πολλὰς διαβολῶν ἐπιστολάς ἀπαλείψει.

(Florilegium Monacense sent. 157 in Stobæi Florileg. vol. IV pag. 279 ed. Meinek. Cf. Flor. Lugdunobatan. p. 22.)

208. Φρόνης Ἀφροδίτῃν χρυσῆν ἀναθείσας ἐν Δελφοῖς (φασί) τοῦτον ἐπιγράψαι· ἀπὸ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀκρασίας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 60. Alii Cratetem ita judicasse auctores sunt. Plutarchus de Alexandri M. fortuna orat. II cap. 3, vol. IX pag. 58 ed. Hutten.: Ὁ μὲν οὖν Κράτης ἰδὼν χρυσῆν εἰκόνα Φρόνης τῆς ἑταίρας ἐστῶσαν ἐν Δελφοῖς, ἀέκραγεν, ὅτι τοῦτο τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀκρασίας τρόπιον ἐστῆκε. Athenæus lib. XIII p. 591 B : αὐτῆς δὲ τῆς Φρόνης οἱ περικτίονες ἀνδριάντα ποιήσαντες ἀνέθηκαν

ἐν Δελφοῖς χρύσειον ἐπὶ κίονος Πεντελικοῦ κατασκευάσας δ' αὐτὸν Πραξιτέλης. Ὁ καὶ θεασάμενος Κράτης ὁ Κυνικός ἔφη τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀκρασίας ἀνάθημα.)

209. Ἀλεξάνδρου ποτὲ ἐπιστάντος αὐτῷ καὶ εἰπόντος, Ἐγὼ εἰμι Ἀλεξάνδρος ὁ μέγας βασιλεύς· Κἀγὼ, φησί, Διογένης ὁ κύων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 60.)

210. Ἐρωτηθείς, τί ποῖων κύων καλεῖται, ἔφη. Τοὺς μὲν διδόντας σάινων, τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 60.)

211. Ἀπὸ συκῆς ὠπώριζε· τοῦ δὲ φυλάττοντος εἰπόντος, Αὐτόθεν πρῶην ἄνθρωπος ἀπήρξατο, Ἐγὼ οὖν, φησίν, αὐτὴν καθαρῶ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 61.)

212. Ἰδὼν Ὀλυμπιονίκην εἰς ἑταίραν πυκνότερον ἀτενίζοντα, Ἴδε, ἔφη, κριὸν ἀρειμαῖνον, ὡς ὑπὸ τοῦ τυγόντος κορασίου τραχηλίζεται.

(Diogenes Laertius lib. VI, 61. Similiter Plutarchus De curiositate cap. 12 : ὁ μὲν γὰρ Διογένης θεασάμενος εἰσελεύοντα τὸν Ὀλυμπιονίκην Διώξιππον ἐφ' ἄρματος, καὶ γυναικὸς εὐμόρφου θεωμένης τὴν πομπήν, ἀποσπᾶσαι τὰς ὄψεις μὴ δυνάμενον, ἀλλ' ὑποβλέποντα καὶ παρεπιστρεφόμενον, Ὁρᾶτε, εἶπε, τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλιζόμενον; Conf. Ælian. Var. hist. XII, 58.)

213. Τὰς εὐπρεπεῖς ἑταίρας ἔλεγε θανασίμῳ μελικράτῳ παραπλησίως εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 61.)

214. Ἀριστῶντι αὐτῷ ἐν ἀγορᾷ οἱ περιεστώτες συνεγές ἔλεγον, Κύων ὁ δέ, Ὑμεῖς, εἶπεν, ἐστὲ κύνες, οἱ με ἀριστῶντα περιεστήκατε.

(Diogenes Laertius lib. VI, 61.)

215. Περὶ παιδὸς πεπορνευκότος ἐρωτηθείς, πόθεν εἶη, Τεγεάτης, ἔφη.

204. Formoso adolescentulo convivium ineunti: Chiron, (i. e. deterior), inquit, *redibis*. Illi autem redeunti ac postredie dicenti, *Inii convivium, nec tamen deterior factus sum, Non quidem*, inquit, *deterior* (Chiron), *sed laxior* (Eurytion).

205. Petebat quiddam ab homine moroso; quo dicente, Si mihi persuaseris, *Equidem*, inquit, *si persuadere possem, suasissem, ut te suspenderes*.

206. Revertebatur Lacedæmone Athenas; interrogatus igitur, quo pergeret et unde veniret, respondit, *A viris ad mulieres*.

207. Idem, quum Antipater in epistola ad ipsum missa matri obtrectasset, Ignoras, inquit, Antipater, unam matris lacrimam multas contumeliosas epistolas delere.

208. Quom Phryne meretrix auream Venerem Delphis dedicasset, in hac Diogenem inscripsisse ajunt: *Ex Græcorum intemperantia*.

209. Alexandro quondam subito illi superveniente et

dicente, *Ego sum Alexander magnus ille rex: At ego*, inquit, *Diogenes canis*.

210. Interrogatus, quidnam faciens canis vocaretur, *Quod iis*, inquit, *blandior qui dant, eos vero qui non dant allatro, malos autem mordeo*.

211. A ficu quadam poma legebat; quum autem arboris custos ipsi diceret, *De hac ipsa ficu nudius tertius homo se suspendit, Ego igitur*, inquit, *illam purgabo*.

212. Conspicatus Olympionicem in sortum sæpius oculos defigentem, *Vide*, inquit, *ut aries pugna x a vili puella obtorto collò trahatur*.

213. Formosas meretrices letali mulso similes esse dicebat.

214. Prudenti in foro homines circumstantes continenter acclamabant in *Canis*. At ille, *Vos, ait, canes estis, qui me prudentem circumstat*.

215. De puero scortato, cujus esset, interrogatus, *Tegeates* (e lupanari), inquit.

(Diogenes Laertius lib. VI, 61. Lusus verborum est, quasi Τεγεάτης a τέγος ductum sit, quod *Iupanar* significat. Vid. Jacobs. ad Anthol. Pal. p. 717.)

216. Ἀφροῖ παλαιστὴν θεασάμενος ἰατρῶντα, ἔφη, Τί τοῦτο; ἢ ἵνα τοὺς ποτέ σε νικήσαντας νῦν καταβάλῃς;

(Diogenes Laertius lib. VI, 62.)

217. Θεασάμενος υἱὸν ἐταίρας λίθον εἰς ὄχλον βάλοντα, Πρόσεχε, ἔφη, μὴ τὸν πατέρα πλήξῃς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 62. In eandem sententiam Aphthonii interpres scribit : Διογένης ἰδὼν μεϊράκιον ἐκ μοιχοῦ, βάλλον εἰς πλῆθος λίθους, Οὐ πάύσῃ, ἔφη, μεϊράκιον, μὴ ἀγνοῦν πάσης σου τὸν πατέρα;)

218. Δεῖξαντος αὐτῷ παιδαρίου μάχαιραν, ἣν εἰλήφει παρὰ βραστοῦ, Ἢ μὲν μάχαιρα, ἔφη, καλή, ἢ δὲ λαβὴ αἰσχρά.

(Diogenes Laertius lib. VI, 62. Sensus est hic : Gladius mihi placet, quia pulcher est; at displicet teterrima gladii accepti causa. Nam λαβὴ non solum capulum, sed etiam ansam et occasionem designat.)

219. Ἐπαινούντων τινῶν τὸν ἐπιδόντα αὐτῷ, ἔφη, Ἐγὼ δ' οὐκ ἐπαινῶτε τὸν ἀξίον λαβεῖν;

(Diogenes Laertius lib. VI, 62.)

220. Ἀπαιτούμενος ὑπὸ τινος τρίβωνα, ἔφη, Εἰ μὲν ἐχαρίσω, ἔγω· εἰ δὲ ἐχρησας, χρῶμαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 62.)

221. Ὑποβολιμαίου τινὸς εἰπόντος αὐτῷ, ὅτι χρυσὸν ἔχει ἐν τῷ ἱματίῳ, Καί, ἔφη, διὰ τοῦτο αὐτὸν ὑποβεβλημένος κοιμῶμαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 62. Scripsi αὐτὸν ὑποβεβλημένος, codd. αὐτὸ ὑποβεβλημένος. Caeterum verborum lusum qui est in ὑποβολιμαῖος et ὑποβεβλημένος etiam latine exprimere tentavi.)

222. Ἐρωτηθεὶς, πόθεν εἶη, Κοσμοπολίτης, ἔφη.

(Diogenes Laertius lib. VI, 63.)

223. Θυόντων τινῶν τοῖς θεοῖς ἐπὶ τῷ υἱὸν γενέσθαι ἔφη· Περὶ δὲ τοῦ, ποταπὸς ἐκβῆ, οὐ θύετε;

(Diogenes Laertius lib. VI, 63.)

224. Ἐρανὸν ποτε ἀπαιτούμενος πρὸς τὸν ἐρανάρχην ἔφη· Τοὺς ἄλλους ἐράνιζ', ἀπὸ δ' Ἐκτορος ἵππεο χεῖρας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 63. In versu Homericopro ἐνάριζ' Cynicus substituit ἐράνιζ'. Ita enim recte locum jam Menagius emendavit.)

225. Μήφισαμένῳν Ἀθηναίων Ἀλεξάνδρον Διόνυσον, Κάμέ, ἔφη, Σάραπιν ποιήσατε.

(Diogenes Laertius lib. VI, 63. Cf. Aelian. Var. hist. II, 19.)

226. Ἐν ἱερῷ δειπνῶν μεταξύ ρυπαρῶν ἄρτων παρατεθέντων, ἄρας αὐτοὺς ἐβρίψεν, εἰπὼν, Εἰς ἱερὸν μηδὲν δεῖν ρυπαρὸν εἰσιέναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 64.)

227. Πρὸς τὸν εἰπόντα, Οὐδὲν εἰδὼς φιλοσοφεῖς, ἔφη, Εἰ καὶ προσποιῶμαι σοφίαν, καὶ τοῦτο φιλοσοφῶν ἐστι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 64.)

228. Πρὸς τὸν συνιστάντα τὸν παῖδα καὶ λέγοντα, ὡς εὐφύεστατός ἐστι καὶ τὰ ἤθη κράτιστος, Τί οὖν, εἶπεν, ἐμοῦ χρῆζει;

(Diogenes Laertius lib. VI, 64. Simile Diogenis dictum commemorat Arrianus Dissert. Epictet. II, 3 : καλῶς δὲ Διογένης πρὸς τὸν ἀξιούντα γράμματα παρ' αὐτοῦ λαβεῖν συστατικά, ὅτι, εἰ μὲν ἄνθρωπος, φησὶν, εἶ, καὶ ἰδὼν γινώσεται, εἰ δ' ἀγαθὸς ἢ κακός, εἰ μὲν ἐμπειρὸς ἐστὶ διαγινῶναι τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς, γινώσεται, εἰ δ' ἄπειρος, οὐδ' ἂν μυριάκις γράψω αὐτῷ. Ὅμοιον γάρ, ὡσπερ εἰ δραχμὴ συσταθῆναι τι κῆριου, ἵνα δοκιμασθῇ. Εἰ ἀργυρογνωμονικός ἐστι, σὺ σαυτὴν συστήσεις.)

216. Quum vidisset ignavam luctatorem medicinam profitentem, *Quid hoc?* inquit, *an, ut eos qui te aliquando vicerunt, nunc vicissim prosternas?*

217. Scorti filium in turbam lapides jacientem intuitus, *Cave, ait, ne patrem percutias.*

218. Puerulo gladium ipsi ostendente, quem ab amatore acceperat, *Gladius, inquit, pulcher est, sed capulum fœdus.*

219. Laudantibus hominem nonnullis qui Diogeni aliquid donaverat, *Me autem, inquit, non laudatis qui munere dignus fui?*

220. Repetente quodam ab eo pallium, *Si donasti, inquit, possideo; sin autem commodasti, eo utor.*

221. Subdito quodam filio ei dicente, *Aurum habes in pallio, Sane, inquit, idcirco eo subdito dormio.*

222. Rogatus, cujus esset, mundi civem se esse respondit.

223. Quum parentes quidam diis sacrificarent, filium ab iis impetraturi, *Qualis autem, inquit, evasurus sit, sacrificantes non curatis.*

224. Quum symbola aliquando ab eo posceretur, colligenti dixit : *Era alios posces, cohibe sed ab Hectore dextram.*

225. Atheniensibus Alexandro Liberi patris honores decernentibus, *Et me, inquit, Serapim declarate.*

226. Interea, dum cenat in fano, quum sordidi, id est, secundarii panes ipsi appositi essent, sublato abiecit, dicens in templum nihil oportere sordidum ingredi.

227. Dicenti eum rerum omnium ignarum philosophari, *Elsi, inquit, sapientiam simulo, hoc quoque philosophari est.*

228. Filium commendanti dicentique eum ingenio excellere et optime moratum esse : *Quid ergo, inquit, me indiget?*

229. Ἰδὼν ποτε νεανίσκον θηλυνόμενον, Οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, χείρονα τῆς φύσεως περὶ σαυτοῦ βουλευόμενος; Ἢ μὲν γάρ σε ἄνδρα ἐποίησε, σὺ δὲ σαυτὸν βιάζῃ γυναῖκα εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 65. Huc fortasse pertinet Athenæi locus lib. XIII p. 565 C : Διογένης δὲ ἰδὼν τινα οὕτως ἔχοντα τὸ γένειον ἔφησε, Μή τι ἔγεις ἐγκαλεῖν τῇ φύσει, ὅτι ἄνδρα σὲ ἐποίησε καὶ οὐ γυναῖκα;)

230. Ἰδὼν ἄφρονα ψαλτήριον ἀρμοζόμενον, Οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, τοὺς μὲν φθόγγους τῷ ξύλῳ προσαρμόστων, τὴν δὲ ψυχὴν εἰς τὸν βίον μὴ ἀρμόστων;

(Diogenes Laertius lib. VI, 65.)

231. Πρὸς τὸν εἰπόντα, Ἀνεπιτήδειός εἰμι πρὸς φιλοσοφίαν, Τί οὖν, ἔφη, ζῆς, εἰ τοῦ καλῶς ζῆν οὐ μέλει σοι;

(Diogenes Laertius lib. VI, 65.)

232. Πρὸς τὸν καταφρονῶντα τοῦ πατρός, Οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, καταφρονεῖν τούτου, δι' οὐ μέγα φρονεῖς;

(Diogenes Laertius lib. VI, 65. At hoc Platonem dixisse refert Stobæus Floril. LXXIX, 43 : Πλάτων θρασυνόμενον ἰδὼν τινα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· οὐ παύσει μετράκιον, εἶπε, τούτου καταφρονῶν, δι' ὃν μέγα φρονεῖν ἀξιοῖς.)

233. Ἰδὼν εὐπρεπῆ νεανίσκον ἀπρεπῶς λαλοῦντα, Οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, εἰ ἐλεφαντίνου κολεοῦ μολυβδίνην ἔλκων μάχαιραν;

(Diogenes Laertius lib. VI, 65.)

234. Ὀνειδιζόμενος, ὅτι ἐν καπηλείῳ πίνει, Καὶ ἐν χορευίῳ, φησί, κείρομαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 66.)

235. Ὀνειδιζόμενος, ὅτι παρὰ Ἀντιπάτρου τριβώ-

νιον ἔλαβεν, ἔφη· Οὗτος ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 66. Versus est Homeri Iliad. III, 65.)

236. Πρὸς τὸν λιπαροῦντα τῇ ἐταίρῃ, Τί θέλεις, ἔφη, τυχεῖν, ὧ ταλαίπωρε, οὐ τὸ ἀποτυχεῖν ἄμεινόν ἐστι;

(Diogenes Laertius lib. VI, 66.)

237. Πρὸς τὸν μυριζόμενον, Βλέπε, εἶπε, μὴ ἡ τῆς κεφαλῆς σου εὐωδία δυσωδίαν σου τῷ βίῳ παράσχη.

(Diogenes Laertius lib. VI, 66.)

238. Τοὺς μὲν οἰκέτας ἔφη δεσπότης, τοὺς δὲ φάλους ἐπιθυμίας δουλεύειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 66.)

239. Ἐρωτηθεὶς, διὰ τί ἀνδράποδα ἐκλήθη, Ὅτι, φησί, τοὺς πόδας ἀνδρῶν εἶχον, τὴν δὲ ψυχὴν ὁποιῶν σὺ νῦν ὁ ἐξετάζων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 67. Aliter Eustathius ad Odysseam lib. I pag. 1416 : ἀνδράποδα, δι' ὧν δούλοι σημαίνονται ὑποκειμένοι δεσπότης, καὶ ὄντες αὐτοῖς ὡσπερ οἱ κατοικῶντες πόδες ὄλω τῷ ἀνοσώματι. Cf. eundem ad Iliad. VII, 475.)

240. Ὀνειδιζόμενος, ὅτι αὐτὸς αἰτεῖ, Πλάτωνος μὴ αἰτοῦντος, Κἀκεῖνος, εἶπεν, αἰτεῖ, ἀλλ'

Ἄγχι σχῶν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοῖσθ' οἱ ἄλλοι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 67.)

241. Ἰδὼν τοσότην ἀφυσὴν παρὰ τὸν σκοπὸν ἐκάθισεν, εἰπὼν, Ἴνα μὴ πληγῶ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 67.)

242. Τοὺς ἐρῶντας ἔφη πρὸς ἡδονὴν ἀτυχεῖν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 67.)

243. Ἐρωτηθεὶς εἰ κακὸς ὁ θάνατος, Πῶς, εἶπε, κακός, οὐ παρόντος οὐκ αἰσθανόμεθα;

229. Conspicatus quondam juvenem effeminatum, *Non pudet, inquit, te deterius quam naturam ipsam de te statuere? Illa enim virum te fecit, tu feminam te fieri cogis.*

230. Hominem insipientem videns psalterium contendere nervis, *Non erubescis, inquit, sonos ligno aptare, quum animum ad vitam non accommodes?*

231. Dicenti cuidam, *Idoneus ad philosophiam non sum, Quid ergo, inquit, visis, si honeste vivere non curas?*

232. Patrem contemnenti, *Non erubescis, inquit, eum contemnere, cujus beneficio altos spiritus geris?*

233. Videns formosum juvenem stulte loquentem, *Non pudet, inquit, te ex eburnea vagina plumbeum educere gladium?*

234. Reprehensus, quod in caupona biberet, *Et in tonstrina, inquit, tondeor.*

235. Exprobranti quod ab Antipatro palliolum tritum accepisset, dixit : *Rejicienda deum non sunt insinia dona.*

PHILOS. GRÆC. II.

236. Supplicante quodam meretrici, *Quid vis, inquit, consequi, miser, quod satius sit non consequi?*

237. Unguentis delibato, *Vide, inquit, ne bonus capitis tui odor factorem vitæ tuæ præstet.*

238. Servos quidem dominis, malos autem homines cupiditalibus servire ajebat.

239. Interrogatus, cur mancipia *andrapoda* appellarentur, respondit : *Quia pedes quidem virosum, animum autem habent, qualem tu qui hoc quaeris.*

240. Reprehensus, quod ipse stipem colligeret, Platone non mendicante, Etiam ille, inquit, mendicatur,

Sed capite admoto, reliqui ne forte resciscant.

241. Conspicatus imperitum sagittarium juxta scopum consedit, dicens, *Ne forte percutiar.*

242. Amantes dicebat delectationis causa esse infortunatos.

243. Interrogatus num mala esset mors, respondit : *Qui mala sit, quam non sentimus præsentem?*

(Diogenes Laertius lib. VI, 68.)

244. Πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστάντα καὶ εἰπόντα, Οὐ φοβῶ με; Τί γάρ, εἶπεν, εἰ; ἀγαθὸν ἢ κακόν; Τοῦ δὲ εἰπόντος, Ἀγαθόν· Τίς οὖν, εἶπε, τὸ ἀγαθὸν φοβείται;

(Diogenes Laertius lib. VI, 68.)

245. Τὴν παιδείαν εἶπε τοῖς μὲν νέοις σωφροσύνην, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις παραμυθίαν, τοῖς δὲ πένησι πλοῦτον, τοῖς δὲ πλουσίοις κόσμον εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 68.)

246. Πρὸς Διδύμωνα τὸν μοιχὸν ἰατρούντά ποτε κόρης ὀφθαλμῶν, Ὅρα, φησί, ἀπὸ τὸν ὀφθαλμῶν τῆς παρθένου θεραπεύων τὴν κόρην φθείρῃς.

(Diogenes Laertius lib. VI, 68.)

247. Εἰπόντος τινός, ὅτι ὑπὸ τῶν φίλων ἐπιβουλεύεται, Καὶ τί δεῖ πράττειν, ἔφη, εἰ δεήσει τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἐχθροῖς ὁμοίως χρῆσθαι;

(Diogenes Laertius lib. VI, 68.)

248. Ἐρωτηθεὶς, τί κάλλιστον ἐν ἀνθρώποις, ἔφη· Παῖδῆσία.

(Diogenes Laertius lib. VI, 69.)

249. Εἰσελθὼν εἰς διδασκαλίου, καὶ Μούσας μὲν ἰδὼν πολλὰς, μαθητὰς δὲ ὀλίγους, Σὺν θεοῖς, ἔφη, διδάσκαλε, πολλοὺς μαθητὰς ἔχεις.

(Diogenes Laertius lib. VI, 69. Simile est illud Stratonici citharœdi apud Athenæum lib. VIII p. 348, D : διδάσκων γὰρ κιθαρίστας, ἐπειδὴ ἐν τῷ διδασκαλείῳ εἶχεν ἐννέα μὲν εἰκόνας τῶν Μουσῶν, τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος μίαν, μαθητὰς δὲ δύο, πυνθανομένου τινός πόσους ἔχει μαθητὰς, ἔφη, Σὺν τοῖς θεοῖς δύοδεκα.)

244. Alexandro supervenienti ac dicenti, *Non times me? Quid enim, inquit, es? bonum an malum?* Dicente illo *bonum, Quis ergo, ait, bonum times?*

245. Doctrinam adolescentibus moderationem, senioribus solatium, pauperibus divitias, divitibus ornamentum esse dixit.

246. Didymoni adultero curanti aliquando puellæ oculum, *Vide, inquit, ne virginis oculum curans pupillam* [i. e. puellam] *corrumpas.*

247. Dicente quodam, ipsi amicos insidiari, *Sed quid, inquit, facere oportet, si æque amicis atque inimicis utendum erit?*

248. Rogatus, quid inter homines honestissimum esset, respondit : *Loquendi libertas.*

249. Scholam aliquando ingressus quum multas Musarum imagines, paucos autem discipulos vidisset, *Cum deabus, inquit, præceptor, multos habes discipulos.*

250. Sui auctionem fortissime pertulit. Quum enim in insulam Æginam navigaret atque a piratis esset captus, quorum dux erat Scirpalus, in Cretam abductus ac venditus est. Præcone autem interrogante, quid sciret facere, respondit : *Hominibus imperare ; simulque digito*

250. Πρᾶσιν ἤνεγκε γενναϊότατα· πλέων γὰρ εἰς Λίγιναν, καὶ πειραταῖς ἀλούς, ὧν ἤρξε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην ἀπαθθεὶς ἐπιπράσκετο· καὶ τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος, τί οἷός ποιεῖν, ἔφη, Ἀνθρώπων ἄρχειν. Ὅτε καὶ δεῖξας τινὰ Κορίνθιον εὐπάρυφον, τὸν Ξενιάδην, ἔφη· Τοῦτό με πόλει, οὗτος δεσπότου χρῆζει. Ὠνεῖται δὲ αὐτὸν ὁ Ξενιάδης καὶ ἀπαγαγὼν εἰς τὴν Κορίνθον, ἐπέστῃσε τοῖς ἑαυτοῦ παιδίοις, καὶ πᾶσαν ἐνεχείρισε τὴν οἰκίαν. Ὁ δὲ οὗτος αὐτὴν ἐν πᾶσι διετίθει, ὥστε ἐκεῖνος περιῦν ἔλεγεν· Ἀγαθὸς δαίμων εἰς τὴν οἰκίαν μου εἰσετέλλουθε. Φησὶ δὲ Κλεομένης ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ παιδαγωγικῇ, τοὺς γνωρίμους λυτρώσασθαι αὐτὸν θελήσαι· τὸν δὲ εὐθέως αὐτοὺς εἰπεῖν· οὐδὲ γὰρ τοὺς λέοντας δούλους εἶναι τῶν τρεφόντων, ἀλλὰ τοὺς τρέφοντας τῶν λεόντων· δούλου γὰρ τὸ φοβεῖσθαι· τὰ δὲ θηρία φοβερά τοῖς ἀνθρώποις εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 74-75.)

251. Διογένης ἰδὼν τινα ἐξυρημένον τὸ γένειον, ἔφησεν· Μὴ τι ἔχεις ἐγκαλεῖν τῇ φύσει, ὅτι ἄνδρα σε εἰποίησε καὶ οὐ γυναικα; Ἐτερον δὲ τινα ἐπὶ ἵππου ἰδὼν παραπλησίως ἔχοντα, καὶ μεμυρισμένον, καὶ τούτοις ἀκολούθως ἡμφισμένον, πρότερον μὲν ἔφησε ζητεῖν, τί ἐστὶν ὁ ἵπποπόρνος, νῦν δὲ εὐρηκένα.

(Athenæus lib. XIII p. 565 c. ed. Casaubon. Conf. fragm. 229.)

252. Διογένης πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας αὐτῷ ἀποτριβομένῳ ἔλεγεν· Εἶθ' ἡδυνάμην καὶ τὴν γαστέρα τρίψας τῆς πείνης καὶ τῆς ἐνδείας παύσασθαι. — Διογένης ἐν τῇ ἑαυτοῦ πολιτεῖα νόμισμα εἶναι νομισθεῖ ἀστραγάλους.

(Athenæus lib. IV pag. 158 F. et pag. 159 C.)

monstrans Corinthium quendam prætextatum, Xeniadem, *Huic, inquit, me vende : hic enim domino indiget.* Emit igitur illum Xenias Corinthumque secum ductum filiolis præceptorem dedit, totamque domum ei commisit. Is vero omnino eam ita administravit, ut ille circumiens diceret : *Bonus genius domum meam ingressus est.* Refert Cleomenes in libro qui Pædagogus inscribitur, familiares suos illum redimere voluisse, ipsum vero eos fatuos vocasse. Neque enim leones servos esse nutrientium, sed contra illos servire leonibus. Nam servi timere est, feras vero hominibus terrori esse.

251. Diogenes quam quendam mentum rasum habere vidisset : *An tu, inquit, exprobrandum esse putas naturæ, quod virum te fecit, non feminam?* Alterum vero conspicatus simili specie in equo sedentem, unguentis delibutum atque his deliciis convenienter vestitum, se prius quæsisisse dixit, quid foret *hippopornus* (scortum equestre), nunc autem invenisse.

252. Diogenes reprehensus, quod corpus fricaret, *Utinam, inquit, etiam fricato ventre famis et indigentia finem reperire possem.* — Diogenes in sua Republica legem tulit, ut pro nummis tali cederent.

Scriptis Cynicus librum de Republica, quem commemorat Diogenes Laertius lib. VI, 80.)

253. Διογένης ὁ φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος, πῶς ἂν ἐνδοξὸς γίγνοιτο, ἀπεκρίνατο, ὅτι ἤκιστα δοξῆς φροντίζων.

(Theo Sophist. Progymnasm. cap. V περὶ χρείας.)

254. Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἐπιστὰς Διογένην κοιμωμένον εἶπεν·

Οὐ γρὴ παννύχιον εὐδεῖν βουλευρόνον ἄνδρα.

[Iliad. II, 24] καὶ ὁ Διογένης ἀπεκρίνατο·

Ἦ λαοὶ τ' ἐπιτετράχονται καὶ τόσσα μέμνην.

[Iliad. II, 25].

(Theo Sophist. Progymnasm. cap. V περὶ χρείας. Confer Arrian. Dissert. Epic. III, cap. XXII, 92.)

255. Διογένης μειράκιον ἰδὼν ἀτακτοῦν, τὸν παιδαγωγὸν ἐπαισεν, εἰπόν, Τί γὰρ ταῦτα παιδεύεις;

(Theo Sophist. in exemplis pag. 121 ed. Basil.)

256. Διογένης λέγει, ὅτι ὁ θάνατος οὐκ ἔστι κακόν, οὐδὲ γὰρ αἰσχρόν. Λέγει, ὅτι εὐδοξία ψῆφος ἔστι κεινομένην ἀνθρώπων. Τὸ δὲ γυμνὸν εἶναι λέγει, ὅτι κρεῖσσόν ἔστι πάσης περιπορφύρου· τὸ δὲ ἐπ' ἀστρώτῳ πέδῳ καθεῦδειν λέγει, ὅτι μαλακωτάτη κοίτη ἔστιν. Καὶ ἀπόδειξιν φέρει ἐκάστος, τὸ θάρσος τὸ αὐτοῦ, τὴν ἀταραξίαν, τὴν ἐλευθερίαν, εἶτα καὶ τὸ σωματίον στίλβον καὶ συνεστραμμένον.

(Arrian. Dissert. Epictet. I cap. XXIV § 6-8.)

257. Διογένης τῶν σοριστῶν τινα ἔδειξεν ἐκτείνας τὸν μέσον δάκτυλον, εἶτα ἐκμανέντος αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν, ἔφη, ὁ δεῖνα· ἔδειξα βυτὴν αὐτόν.

(Arrian. Dissert. Epictet. III cap. II § 11.)

258. Διογένης· πού λέγει, μίαν εἶναι μηχανὴν πρὸς

ἐλευθερίαν τὸ εὐκόλως ἀποθνήσκειν, καὶ τῷ Μακεδό-
νων βασιλεῖ γράφει, ὅτι τὴν Ἀθηναίων πόλιν καταδου-
λώσασθαι οὐ δύνασαι· οὐ μᾶλλον, φησίν, ἢ τοὺς ἰχθύας.
Πῶς; οὐ γὰρ λήψομαι αὐτούς; Ἄν λάβης, φησίν, εὐ-
θὺς ἀπολιπόντες σε οἰχθήσονται, καθάπερ οἱ ἰχθύες.
Καὶ γὰρ ἐκείνων ὄν ἂν λάβης, ἀπέθανε· καὶ οὔτοι λη-
ρθέντες ἐὰν ἀποθνήσκωσι, τί σοὶ ἔστι τῆς παρασκευῆς
ὄφελος;

(Arrian. Dissert. Epictet. IV, cap. I § 30. 31. Scripsi ex Orellii conjectura τῷ Μακεδόνων βασι-
λεῖ rejecta vulgata lectione τῷ Περσῶν βασιλεῖ.)

259. Διογένης ἔλεγε τῷ σωτηρίας δεομένῳ ζητεῖν
προσῆκειν ἢ φίλον σπουδαῖον, ἢ διάπυρον ἐχθρόν,
ὅπως ἐλεγχόμενος ἢ θεραπευόμενος ἀποφεύγῃ τὴν κα-
κίαν.

(Plutarchus De profect. in virtute vol. VII pag. 259 ed. Hutten. Idem De adulat. et amici
discrim. cap. 51 : ὡσπερ Διογένης ἔλεγεν, ὅτι τῷ μελ-
λοντι σώζεσθαι δεῖ φίλους ἀγαθοὺς ἢ διαπύρους ἐχθροὺς
ὑπάρχειν· οἱ μὲν γὰρ διδάσκουσιν, οἱ δ' ἐλέγχουσιν.)

260. Διογένης ἐν Κορίνθῳ τὸν υἱὸν τοῦ Διονυσίου
θεασάμενος ἰδιώτην ἐκ τυράννου γεγενημένον, Ὡς ἀνα-
ξίως, ἔφη, Διονύσιε, σεαυτοῦ πράττετε. Οὐ γὰρ
ἐνταῦθά σε μεθ' ἡμῶν ἔδει ζῆν ἐλευθέρως καὶ ἀδεῶς,
ἀλλ' ἐκεῖ τοῖς τυραννείοις ἐγκαταχωρομημένον, ὡσπερ
ὁ πατήρ, ἄχρι γήρως ἐγκαταβιώσαι.

(Plutarchus in libello num seni gerenda sit
respublica cap. 1, vol. XII, pag. 100 ed. Hutten.

Idem in vit. Timoleontis cap. 15 sic scribit : ὁ
Σινοπεὺς Διογένης ἀπαντήσας τῷ Διονυσίῳ, Ὡς ἀνα-
ξίως, ἔφη, Διονύσιε, ζῆς. Ἐπιστάντος δὲ ἐκείνου καὶ
εἰπόντος· Εὖ ποιεῖς, ὦ Διόγενε, συναχθόμενος ἡμῖν
ἡτυχηκόσιν, Τί γὰρ, εἶπεν ὁ Διογένης, οἷα μέ σοι συν-
αλεῖν, οὐδὲ ἀγανακτεῖν, ὅτι τοιοῦτον ἀνδράποδον ὄν,

253. Diogenes philosophus interrogatus a quodam, quo-
modo gloriam consequi posset, respondit, *Si laudis studio
non traheretur.*

254. Alexander Macedonum rex Diogeni dormienti su-
perveniens ait :

Stertere perpetuam non dignum est principe noctem.

Cui Diogenes respondit :

Cui populi salus et tanta negotia curæ.

255. Diogenes quum adolescentem vidisset protervum,
educatorem ejus pulsavit, dicens : *Cur hæc doces?*

256. Diogenes mortem negat esse malum, quia ne turpis
quidem sit. Gloriam esse ait insanientium hominum stre-
pitum. Nudum esse dicit rem cuivis prætextæ antepo-
nendam; in nudo autem solo dormientem affirmat in
mollissimo lecto cubare. Cæterum singulorum quæ dicit
signa esse vult suam ipsius fiduciam, suam animi tranquil-
litatem, suam libertatem, denique etiam corpusculum
suum nitidum et compactum.

257. Diogenes porrecto medio digito sophistam quen-
dam monstravit, deinde illo irritato, *Hic, inquit, est ille;
monstravi eum vobis.*

258. Diogenes alicubi dicit, unam esse rationem retinen-
dæ libertatis non gravate mori, et Macedonum regi scribit,
eum Atheniensium civitatem non posse in servitutum re-
digere; non magis, ait, quam pisces. Quomodo? non ca-
piam eos? Si ceperis, inquit, statim te relicto abibunt,
sicut pisces. Namque illorum quemcunque ceperis, mori-
tur. Atque hi capti si moriantur, quid tibi proderit belli
apparatus?

259. Diogenes ait eum qui salvus esse velit quaerere de-
bere aut bonum amicum aut acerrimum inimicum, ut vel
reprehensus vel correctus vitium fugiat.

260. Diogenes quum filium Dionysii tyranni Corinthi
videret privatum ex tyranno factum, Quam indignam,
inquit, te ipso vitam degis! Non enim hic te libere ac-
tuto nobiscum vivere oportebat, sed in patria regiæ inclu-
sum patris tui exemplo ad senectutem venire.

καὶ τὸν πατέρα, ὡς περὶ ὁ πατήρ, ἐπιτήδειος ἐγ-
γρησάμενος ἑπιπέσει, ἐνταῦθα παίζων καὶ τρυφῶν διά-
ξει μοῦ ἄνδρα;

261. Διογένης ἐρωτηθεὶς, ὅπως ἂν τις ἀμύναίτο τὸν
ἐγθρόν, αὐτός, ἔφη, καλὸς καγαθὸς γενόμενος.

(Plutarchus De audiendis poetis vol. VII, p. 80
ed. Hutten.)

262. Περὶ Διογένους τοῦ Σινωπέως ἱστοροῦσιν ἀρ-
χομένου φιλοσοφεῖν, ὡς Ἀθηναῖος ἦν ἐορτή, καὶ δεῖπνα
πολυτελέῃ, καὶ θεάτρα, καὶ συνουσίας μετ' ἀλλήλων
ἔχοντες ἐγθρόν κώμοις καὶ παννυχίσιν· ὁ δ' ἐν τινι
γυνίᾳ τῆς ἀγορᾶς συνεσπειραμένος ὡς καθευδήσων
ἐνέπιπτεν εἰς λογισμοὺς πρέποντας αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα
καὶ θραύοντας, ὡς ὑπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς ἐπίπνον
καὶ ἀλλόκοτον ἦκων βίον αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ κἀθήται τῶν
ἀγαθῶν ἀπάντων ἐστερημένος. Ἔϊτα μέντοι μῦν τινα
προσερπύσαντα λέγεται περὶ τὰς ψίγας αὐτοῦ τῆς
μάξης ἀναστρέφεσθαι. Τὸν δ' αὔθις ἀναφέρειν τῷ
φρονήματι, καὶ λέγειν πρὸς ἑαυτὸν οἷον ἐπιπλήττοντα
κακίζοντα· Τί φής, ὦ Διογένης; τοῦτον μὲν εὐω-
γεῖ τὰ εὐα λείμματα καὶ τρέφει, σὺ δ' ὁ γενναῖος, ὅτι
μὴ μεθύεις ἐκεῖ κατακείμενος ἐν ἀπαλοῖς καὶ ἀνθινῶς
στρώμασιν, ὀδύρη καὶ θρηνηῖς σεαυτόν;

(Plutarchus De profectu in virtute vol. VII,
p. 248 seq. ed. Hutten. Eadem narratiuncula le-
gitur apud Ælianus Var. hist. lib. XIII, cap. 26.
Conf. supra fragm. 121.)

263. Διογένης ἐλεγε καὶ τὸν Σωκράτην αὐτὸν τρυ-
φῆσαν περιεργάζεσθαι γὰρ καὶ τῷ οἰκιδίῳ, καὶ τῷ σκιμ-
ποδίῳ, καὶ ταῖς βιούταις δέ, ἄσπερ οὖν ἐγγρητο Σω-
κράτης ἔστιν ὅτε.

(Ælianus Var. hist. lib. IV, 11.)

264. Διογένης λαθὼν παρὰ Διοτίμου τοῦ Καρυστεῖου
νόμισμα ὀλίγον, ἔφη·

Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῆσι μενοινᾶς,
Ἄνδρα τε καὶ οἶκον.

Ἐδόκει δὲ πῶς ὁ Διοτίμος μαλθακώτερος εἶναι.

(Ælianus Var. hist. lib. IV, 27. Diotimum ci-
nædum Diogenes alloquitur versibus Homericis,
quibus Ulixes Nausicaæ, Aleinoi filia, nuptias
et maritum precatur. Cf. Odysse. lib. VI, 180-181.
Apud Latinos quoque homines effeminati *virum
querere* dicuntur. Vid. Petron. Satir. 119.)

265. Ἐπήγει Σπαρτιάτης τὸ ἔπος Ἡσιόδου τὸ λέ-
γον·

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἶη,
ἀκούοντος Διογένους. Ὁ δὲ εἶπε· Καὶ μὴν Μεσσηνιοὶ
καὶ οἱ βόες αὐτῶν ἀπολώλασι, καὶ ὑμεῖς αὐτῶν ἔστε
οἱ γείτονες.

(Ælianus Var. hist. lib. IX cap. 28. Versus est
Hesiodi Op. et D. 348, quem commemorat etiam
Heraclides Ponticus libro de Civitatibus, de Cu-
mæis agens.)

266. Διογένης εἰς Ὀλυμπίαν ἐλθὼν, καὶ θεασάμενος
ἐν τῇ πανηγύρει Ῥωδιακοὺς τινὰς νεανίσκους πολυτε-
λῶς ἡσθημένους, γελᾶσας ἔφη, Τῦφος τοῦτό ἐστι.
Ἔϊτα περιτυγὼν Λακεδαιμονίους ἐν ἐξωμίσει φαύλας
καὶ βρωπώσας, Ἄλλος, εἶπεν, οὗτος τῦφος.

(Ælianus Var. hist. lib. IX cap. 34.)

267. Ἦλγει τὸν ὄμιον Διογένης, ἡ τρωθεὶς, οἶμαι,
ἡ ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει σφόδρα ἀλ-

261. Diogenes interrogatus quomodo quis ulcisci inimi-
cum posset, respondit : *Si ipse probus et honestus fiat.*

262. Diogenem memorant Sinopensem, quum philoso-
phari cõpisset, ac forte Athenienses festos agerent dies,
epularenturque splendide neque solum spectacula essent,
sed convivia etiam comissionesque per totam noctem du-
cerentur, in quodam fori angulo convolutum somni ca-
piendi specie jacentem in cogitationes incidisse animum
ipsius non leviter ab instituto averteutes atque frangentes,
reputantem, nulla se necessitate coactum vitæ viam la-
boriosam atque inusitatam diversamque a cæterorum ho-
minum moribus ingressum omnibus bonis carere : ut
vero murem arreperere et circa mazæ suæ micas versari
vidit, animum rursus erexisse, ac se ipsum increpuisse et
hoc modo objurgasse : *Quid ais, Diogenes? nus hic
reliquis tuis tactus vesctitur, tu vero præclarus scilicet
homo tuam vicem doles ac lamentaris, te non istic in
stragulis mollibus et pictis ebrium jacere?*

263. Diogenes Socratem etiam ipsum luxuriose vixisse
ajebat : nam incredibilem diligentiam contulisse eum in
domunculam et lectulum, crepidas etiam, quibus inter-
dum utebatur.

264. Diogenes accepto exiguo nummo a Diotimo Cary-
stio ait :

*Di tibi dent, quæ mente optas et quanta, virumque
Atque domum.*

Videbatur autem aliquanto mollior esse Diotimus.

265. Spartanus quidam Hesiodi versum laudabat, cujus
hæc sententia est :

Non vel bos pereat, nisi vicinus malus adsit,

idque audiente Diogene. Ille vero, *Atqui,* inquit, *Messenii
et boves eorum perierunt, et vos illorum estis vicini.*

266. Diogenes quum venisset Olympiam et in celeberrimo illo conventu Rhodienses quosdam adolescentes vi-
disset pretiosius vestibus adornatos, ridens ait : *Fastus ille
est.* Deinde quum incidisset in Lacedæmonios vilibus et
sordidis tunicis (quas exomides vocant) indutos, *Hic,* in-
quit, *alius fastus.*

267. Humeri dolores habebat Diogenes, vulneratus, puto,
vel alia quadam de causa. Quum igitur gravi dolore affici
videretur, homo quidam stomachosus illudebat ei dicens :
Cur igitur mortem non obis, o Diogenes, et te ipsum

γεῖν, τῶν τις ἀγθομένων αὐτῷ κατεκερτόμει λέγων, Τί οὖν οὐκ ἀποθνήσκεις, ὦ Διόγενες, καὶ σεαυτὸν ἀπαλλάττεις κακῶν; Ὁ δὲ εἶπε, Τοὺς εἰδότας, ἃ δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λέγειν, τούτους γε ζῆν προσήκει (ὧν καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ εἶναι) Σοὶ μὲν οὖν, ἔφη, οὐκ εἰδοῖται τὰ τε λεκτέα καὶ τὰ πρακτέα, ἀποθανεῖν ἐν καλῷ ἔστιν· ἐμὲ δὲ τὸν ἐπιστήμονα ἐκείνων, πρέπει ζῆν.

(Elianus Var. hist. lib. X cap. 11.)

268. Ὁ γοῦν κοινὸς φιλόσοφος Διογένης ὕψει καὶ μεγέθει τοσοῦτω φρονήματος ἐχρήσατο, ὥστ' ἄλους ὑπὸ ληστῶν, ἐπεὶ γλίσχρωσ καὶ μόγις τὰς ἀναγκαίας παρῆγον αὐτῷ τροφάς, οὐθ' ὑπὸ τῆς παρουσίας τύχης καμφθεῖς, οὔτε τῆν ὠμότητα τῶν ὑπηγμένων δαίσας, Ἰατοπώτατον, ἔφη, γίνεται, δελφάκια μὲν ἢ πρόβατα, ὁπότε μέλλοι πιπράσκεισθαι, τροφαῖς ἐπιμελεστέραις εἰς εὐσαρκίαν παινεῖν, ζῴων δὲ τὸ ἀριστόν, ἀνθρωπον, ἀσιτίασι κατασκληχυθέντα, ἐπευωίνεσθαι. Λαβῶν δὲ τροφὰς διαρκεῖς, ἐπειδὴ μεθ' ἐτέρων ἐμῆλλον ἀπεμπολεῖσθαι, καθίσας πρότερον ἥριστα μάλ' εὐθαρσῶς, ἐπιδιδούς καὶ τοῖς πλησίον. Ἐνὸς δὲ οὐ μόνον λυπουμένου, ἀλλὰ καὶ σφόδρα κατηφοῦντος, Οὐ παύσῃ τῆς συννοίας; ἔφη, χρῶ τοῖς παροῦσι·

Καὶ γάρ τ' ἠύκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου,
Τῆπερ δώδεκα παιδῆς ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
Ἐξ μὲν θυγατέρες ἕξ δ' υἱέες ἠβῶντες.

Ἐπιπεανειυμένοις τισὶ ἃ τῶν ὠνητικῶς ἐχόντων, Τί δ' οἶδας; Ἀρχεῖν, εἶπεν, ἀνθρώπων, ὡς ἔοικε, τῆς ψυχῆς τὸ ἐλεύθερον καὶ εὐγενές καὶ φύσει βασιλικὸν ὑπηγού

σης. Ἦδη δὲ καὶ πρὸς χαριεντισμὸν ὑπὸ τῆς συνήθου ἐκεχειρίας, ἐν ὧ οἱ ἄλλοι συννοίας γέμοντες κατήφουν, ἐτράπετο. Λέγεται γοῦν, ὅτι θεασάμενός τινα τῶν ὄνουμένων, ὃν θήλεια νόσος εἶχεν, ἐκ τῆς ὀψεως οὐκ ἄρβρενά, προσελθὼν ἔφη· Σύ με πρίω· σὺ γὰρ ἀνδρὸς χρεῖαν ἔχειν μοι δοκεῖς, ὡς τὸν μὲν δυσωπηθέντα, ἐφ' οἷς ἑαυτῷ σύνοιδε, καταδοῦναι, τοὺς δὲ ἄλλους τὸ σὺν εὐτολμία εὐθύβολον ἐκπλήττεσθαι.

(Philo Judæus in libello Omn. libr. prob. p. 883 ed. Francof. Locus Homericus exstat Iliad. lib. XXIV, vs. 602-604. Scripsi : ἃ ἐπιπεανειυμένοις τισί, codd. ἐπιπεανειυμένοις. ὦ ἐν ὧ, codd. ἐφ' ὧ. —)

269. Διογένης ἰδὼν τινα τῶν λεγομένων ἀπελευθέρων ἀβρυνόμενον, καὶ πολλοὺς αὐτῷ συνηδόμενους, θαυμάσας τὸ ἄλογον καὶ ἀκριτον, ὅμοιον εἶπεν, ὡς εἴ τις ἀνακηρύξειε τινα τῶν οἰκετῶν ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας εἶναι γραμματικόν, ἢ γεωμετρικόν, ἢ μουσικόν, οὐδ' ὄναρ τῶν τεχνῶν ἐπηστημένον. Ὡς γὰρ ἐπιστήμονας οὐ ποιεῖ τὸ κήρυγμα, οὕτως οὐδὲ ἐλευθέρους (ἐπεὶ μακάριον ἦν), ἀλλὰ μόνον οἰκέτας.

(Philo Judæus in libello Omn. libr. prob. p. 888.)

270. Διογένης συνειδῶς ἑαυτῷ πυθόχρηστον οὔσαν τὴν φιλοσοφίαν, ἔργους ᾗτο δεῖν ἐξελέγγειν πάντα, καὶ μὴ δόξαις ἄλλων, τυχὸν μὲν ἀληθέσι, τυχὸν δὲ ψευδέσι προσπεπονηέναι.

(Julianus Orat. VI in Cynicos, Oper. tom. I, p. 191 ed. Lips.)

malis liberis? At ille respondit: Eos qui sciunt, quæ in vita facere quæque dicere oporteat, vivere decet (inter quos et se esse confitebatur. Itaque tibi, inquit, qui neque quæ dicenda, neque quæ agenda sibi nosti, utile est mori; me vero, qui scio illa, par est vita frui.

268. Nam Diogenes Cynicus tam elato atque excelso animo fuit, ut quoniam ipsi capto prædones vix et ægre quæ ad victum necessaria sunt præbebant, nec præsentī fortuna fractus, neque raptorum sævitiam veritus diceret, absurdissimum esse, quum porcelli vel oves venales ad corpus implendū diligentius saginarentur, hominem, animalium omnium præstantissimum, inedia maceratum vendi. Quocirca postquam quantum satis erat cibi accepit, quum jam in eo esset, ut una cum cæteris venderetur, sedit et prandebat forti animo, impertiens etiam proximis de suo. Ex his unum non modo dolentem, sed etiam mæsto vultu cogitantem conspicatus, *Desine, inquit, meditari, et utere præsentibus.*

*Nec formosa cibum Niobe non sumpsit; at ejus
Pignora sub lectis bis scena exstincta jacebant.
Sex natæ, totidem pubenti corpore nati.*

Quum autem licitatorum quidam juveniliter illum ludificarentur, percontando, quid sciret, respondit, *Imperare ho-*

minibus, voce illa, ut par est, animum ingenuum, generosum vereque regium prodens. Jam vero et ad jocos, quemadmodum per otium facere consueverat, cæteris conservis cogitandis ac demisso vultu mærentibus, se convertit. Dicitur enim, intuitus emtorum quendam, morbo muliebri laborantem, qui minime virili esset facie, simul atque ad eum accessit, sic allocutus esse: Tu me emito; viro enim indigere mihi videris. Quo factum est ut ille earum quarum sibi conscius erat rerum pudore confusus secederet, cæteri hominis acute conspicientis audaciam perhorrescerent.

269. Diogenes conspicatus quendam eorum qui liberti vocantur hac nova felicitate gloriantem multosque ei gratulantes, simulque illorum miratus incogitantiam et judicii inopiam, hoc simile esse ait, ac si quis præconis voce denuntiaret, ut in posterum servus nescio quis grammaticus foret, vel geometres, vel musicus, qui ne umbram quidem harum artium vidisset. Nam præconium ut scientia augere neminem potest, ita nec ad libertatem vocare (alioqui res beatissima esset), sed tantum venales in servitutem asserere.

270. Diogenes qui philosophiæ ut oraculi ab Apolline Pythio editi sibi conscius esset, re factoque convincenda putabat omnia, non alienis temere accedendum sententiis, fortasse veris, fortasse etiam falsis.

271. Ἐπειδὴ τις τῶν νέων ἐν ὄχλῳ, παρόντος καὶ τοῦ Διογένης, ἀπέπαρδεν, ἐπάταξεν ἐκείνος τῇ βακτηρίᾳ, φάς· Εἶτα, ὦ κάθαρχμα, μηθὲν ἄξιον τοῦ δημοσίου τὰ τοιαῦτα θαρσεῖν πράξας ἐντεῦθεν ἡμῖν ἀρχὴ δόξης καταφρονεῖν;

(Julianus Orat. VI in Cynicos pag. 197. Reposui tharsein pro membranarum lectione tharsei.)

272. Ἐρωτα λύει λιμός, εἰ δὲ τούτῳ χρῆσθαι μὴ δύνασαι, βρόγος.

(Julianus Orat. VI in Cynicos pag. 198. Codicum scripturam ἀν̄ mutavi in εἰ.)

273. Οὐκ ἐκ τῶν μαζοφάγων, φησὶν ὁ Διογένης, οἱ τύραννοι; ἀλλ' ἐκ τῶν δειπνούντων πολυτελῶς.

(Julianus Orat. VI in Cynicos pag. 198. Plinius Diogenis dictum refert Porphyrius De abstinentia lib. I, 47 : οὐ γὰρ ἐκ τῶν μαζοφάγων, φησὶν ὁ Διογένης, οἱ κλέπται καὶ οἱ πολέμιοι, ἀλλ' ἐκ τῶν κρεοφάγων οἱ συκοφάνται καὶ τύραννοι.)

274. Διογένης μειράκιον ἐκστατικὸν ἰδὼν καὶ παρφρονεῖν, Νεανίσκε, ἔφησέν, ὁ πατήρ σε μεθῶν ἔσπερε.

(Plutarchus De liber. educ. cap. III, vol. VII, pag. 4 ed. Hutten.)

275. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἰδὼν Διογένην κοιμώμενον ἐν πίθῳ, ἔφη· ὦ πίθε μεστὲ φρενῶν. Ὁ δὲ φιλόσοφος ἀναστὰς ἔφη· ὦ βασιλεῦ μέγιστε,

Θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίθον.

Πρὸς ὃν τις ἀντέφησε τῶν φιλοφρονῶν·

Ῥανὶς φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθὸς τύχης·

Ἦς μὴ παρούσης δυστυχοῦσαι αἱ φρένες.

(Antonius et Maximus Serm. de fortuna prospera et adversa.)

271. Quum adolescens quidam in turba, praesente etiam Diogene, pepedisset, hunc ille baculo verberavit, dicens : *Itane vero, o scelus! quum nihil tati audacia publice adhibita dignum egeris, hinc jam nobis gloriae contemptor esse incipies?*

272. Amorem solvit fames, sin autem hac uti non potes, laqueus.

273. Non ex iis qui mazam esitant, inquit Diogenes, tyranni fiunt, sed ex hominibus apparatus coenantibus.

274. Diogenes puerum videns mente alienatum ac desipientem, *Adolescens*, inquit, *pater te ebrius genuit.*

275. Quum Alexander, Macedonum rex, Diogenem in dolio dormientem vidisset, exclamavit : *O dolium mentis bonae plenissimum!* Philosophus igitur surrexit respondens : *Regum maxime,*

Rei secundae gutta mentis dolio Praestat.

Cui ex benevolis Alexandri comitibus nonnemo :

276. Διογένης ἔφρασκεν, ἡδονὴν ἀληθῆ εἶναι, τὸ τῆν ψυχῆν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἰλαρότητι ἔχειν· ἀνευ δὲ ταύτης οὐδὲ τὰ Μίδου οὐδὲ Κροίσου χρήματα ὠφέλιμα εἶναι· ἐὰν δὲ τις ἢ ὑπὲρ μικροῦ ἢ ὑπὲρ μεγάλου λυπῆται, οὐκ εὐδαίμων, ἀλλὰ καχοδαίμων.

(Sententiae selectae Democriti, Epicuri et aliorum philosoph. e cod. Lugd. Bat. ed. L. R. Beynen [Lugduni Batavorum MDCCCXXXVII] n. 168 pag. 26. Pro Μηίδου, quod in codice legitur, reposui Μίδου cuius notæ sunt divitiæ. Vid. Cicer. De div. 1, 36, scholiast. Aristoph. Plut. v. 287 et Diogenian. VII, 42. Præterea καὶ particulam post ἀνευ δὲ omisi.)

277. Εἰσὶν οἱ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκοντες γάλλοι μᾶλλον ἢ φιλόσοφοι.

(Pseudodiogenes Epist. ad Cratetem.)

278. Δεῖ ζητεῖν,

Ἵσσι τοι ἐν μεγάροις κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται.

(Diogenes Laertius in vita Menedemi lib. VI, 103 : καὶ ὑπὲρ τινὲς ἐπὶ Σωκράτους, τοῦτο Διοκλῆς ἐπὶ Διογένης ἀναγράφει, τοῦτον φάσκων λέγειν, Δεῖ ζητεῖν κτλ.)

279. Ὁ Διογένης πρὸς τὸν ἐπιδεικνύντα αὐτῷ ὠροσκόπιον, Χρήσιμον, ἔφη, τὸ ἔργον πρὸς τὸ μὴ ὑστεροῦσαι δεῖπνου.

(Diogenes Laertius lib. VI, 104.)

280. Πρὸς τὸν ἐπιδεικνύντα αὐτῷ μουσικὴν ἔφη·

Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὐ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
εὐ δ' οἶκος, οὐ ψαλμοῖσι καὶ τερετίσμασιν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 104.)

281. Ἐφρασκε θεῶν μὲν ἴδιον εἶναι μηδενὸς δεῖσθαι· τῶν δὲ θεῶν ὁμοίον τὸ ὀλίγων χρῆζειν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 105.)

*Rei secundae abyssus haud guttam valet
Mentis : carere mente nam miserrimum est.*

276. Diogenes dicebat, veram voluptatem in animi tranquillitate et hilaritate consistere; nam sine hac nec Midae nec Croesi divitias utiles esse; si quis vero re sive parva sive magna doleret, eum non felicitate uti, sed in miseriis versari.

277. Qui multitudini placent, spadones potius sunt quam philosophi.

278. Inquirendum,
Quid domibus nostris pravi rectique geratur.

279. Diogenes cuidam ostendenti ipsi horologium, *Res sane utilis*, inquit, *ne sero ad caenam veniamus.*

280. Eum qui musicam ipsi ostentabat sic allocutus est :
Virum consiliis bene reguntur oppida,
Sed nulla cantu dirigi queat domus.

281. Dicebat deorum esse proprium nulla re iudigere; eorum vero, qui diis essent similes, paucis rebus egere.

282. Ἐὖ γούν καὶ Διογένης πρὸς τὸν θαυμαζόντα, ὅτι εὔρε τὸν ὄφιν ἐν τῷ ὑπέρω περιειλημμένον, Μὴ θαύμαζε, ἔφη, ἦν γὰρ παραδόξοτερον ἔκεινο, εἰ τὸ ὑπερον περὶ ὄφιν τῷ ὄφει κατειλημμένον εἰθεάσω.

(Clemens Alexandrinus Strom. VII, pag. 712, ed. Syll.)

283. Κατεγέλα τῶν, ὁπότε διψῶν, τὰς μὲν κρήνας παρερχομένων. ζητούντων δέ, ὁπότεν πάντως ὠνήσαιτο Χῖον ἢ Λέσβιον, καὶ πολὺ ἐφάσκεν ἀφρονεστέρους εἶναι τῶν βοσκημάτων· ἔκεινα μὲν οὐδέποτε διψῶντα κρήνην οὐδὲ βεῦμα καθαρὸν παρελθεῖν, οὐδὲ πινῶντα ἀπέχεσθαι τῶν ἀπαλωτάτων φύλλων καὶ πόας τῆς ἰκανῆς τρέφειν.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 202 ed. Reisk.)

284. Τοὺς πόδας οὐδέποτε ἔσκηπεν· οὐ γὰρ ἔφη τρυφερωτέρους εἶναι τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ προσώπου· ταῦτα γὰρ, ἀσθενέστατα περυσυτά, μάλιστα ἀνέχεσθαι τὸ ψῦχος, διὰ τὸ γυμνοῦσθαι αἶψι. Μὴ γὰρ εἶναι τοῖς ἀνθρώποις δυνατὸν καταδραμαμένους τὰ ὄμματα βαδίζειν, ὡσπερ τοὺς πόδας.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 203 ed. Reisk.)

285. Ἐφη τοὺς πλουσίους ὁμοίους εἶναι τοῖς νεογνοῖς βρέφει, δεῖσθαι γὰρ αἶσι ποτε σπαργάνων.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 203 ed. Reisk.)

286. Ἐλεγε διὰ τὴν μαλακίαν τοὺς ἀνθρώπους ἀθλιώτερον ζῆν τῶν θηρίων· ἔκεινα γὰρ ὕδατι μὲν ποτῶ χρώμενα, τροφῇ δὲ βοτάνῃ, τὰ πολλὰ δὲ αὐτῶν γυμνά ὄντα δι' ἔτους, εἰς οἰκίαν δὲ οὐδέποτε εἰσιόντα, πυρὶ δὲ οὐδὲν χρώμενα, τοῦτο μὲν ζῆν, ὅποσον ἢ φύσις ἑκάστοις ἔταξε χρόνον, ἐὰν μηδεὶς ἀναίρη· τοῦτο δὲ

ἰσχυρὰ καὶ ὑγιαίνοντα διάγειν ὁμοίως ἅπαντα, δεῖσθαι δὲ μηδὲ ἱατρῶν μηδὲ φάρμακων· τοὺς δὲ ἀνθρώπους οὕτω μὲν πάνυ φιλοζώους ὄντας, τοσαῦτα δὲ μηχανωμένους πρὸς ἀναβολὴν τοῦ θανάτου, τοὺς μὲν πολλοὺς αὐτῶν μηδὲ εἰς γῆρας ἀφικνεῖσθαι, ζῆν δὲ νοσημάτων γέμοντας, ἃ μηδὲ ὀνομάσαι βράδιον, τὴν δὲ γῆν αὐτοῖς μηδὲ ἐξαρκεῖν παρέχουσαν φάρμακα· δεῖσθαι δὲ καὶ σιδήρου καὶ πυρός, καὶ μήτε Χείρωνος μήτε Ἀσκληπιοῦ μήτε τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἰωμένων μηδὲν αὐτοῖς ὄφελος εἶναι, διὰ τὴν αὐτῶν ἀκολασίαν καὶ πονηρίαν, μηδὲ μάντεων μαντευομένων, μηδὲ ἱερέων καθαιρόντων.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 205 ed. Reisk.)

287. Ἐφη εἰς τὰς πόλεις συνελθεῖν ἀνθρώπους, ὅπως ὑπὸ τῶν ἐξῴθων μηδὲν ἀδικῶνται, καὶ τὰ δεινότατα πάντα ἐργάζεσθαι, ὡσπερ ἐπὶ τοῦτο ζυνηλυθότα· διὰ ταῦτα δὲ δοκεῖ αὐτῷ καὶ τὸν μῦθον λέγειν, ὡς τὸν Προμηθεῖα κολάζει ὁ Ζεὺς διὰ τὴν εὕρεσιν καὶ μετὰδόσιν τοῦ πυρός, ὡς ἀρχὴν τοῦτ' ὄν καὶ ἀφορμὴν τοῖς ἀνθρώποις μαλακίας καὶ τρυφῆς, οὐ γὰρ δὴ τὸν Δίῃ μισεῖν τοὺς ἀνθρώπους, οὐδὲ φθονεῖν αὐτοῖς ἀγαθοῦ τινας.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 205 ed. Reisk.)

288. Ἐπεὶ ἔλεγόν τινες, οὐ δυνατόν εἶναι ζῆν τὸν ἀνθρώπον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ζώοις διὰ τὴν ἀπαλότητα τῶν σαρκῶν, καὶ διότι ψιλός ἐστιν, οὔτε θριξί σκεπόμενος, ὡσπερ τὰ πολλὰ τῶν θηρίων, οὔτε πετροῖς, οὔτε δέρμα ἰσχυρὸν ἐπαμύεχεται, πρὸς ταῦτα ἀντέλεγεν, οὔτω μὲν σφόδρα ἀπαλούς εἶναι διὰ τὴν δίαιταν· φεύγει μὲν γὰρ ὡς τὸ πολὺ τὸν ἥλιον, φεύγειν δὲ τὸ ψυ-

282. Recte certe Diogenes quoque admiranti cuidam, quod invenisset pistillum serpente circumplicatum, *Ne mireris, inquit; esset enim illud mirabilius, si vidisses rectum serpentem pistillo circumdatum.*

283. Deridebat eos qui sitientes præteritis fontibus, unde Chium utique vel Lesbium vinum mercarentur, quærentes: multoque illos hebetiores quam pecudes esse dicebat, quæ neque siti compulsæ unquam fontem vel amnem purum præterirent, neque esurientes foliis mollissimis aut herbis pabularibus absterinerent.

284. Pedes nunquam tegebat; neque enim delicatioris quam oculos et faciem esse ajebat, quæ in maxima tene-ritate algoris patientissimæ corporis partes forent, quia semper nudarentur. Neque enim fieri posse, ut homines ligatis ut pedibus, ita oculis incederent.

285. Similes ajebat divites esse infantibus recens natis, semper enim fasciis, quibus devincirentur, indere.

286. Homines propter suam molliem miserius quam belluas vivere dicebat: his enim potui esse aquam, pabulo herbas, et earum plerasque nudas toto anno domum nunquam ingredi quumque ignem nequaquam victui adhiberent, simul tamen vitæ tempus singulis a natura constitutum, nisi necarentur, transigere, simul integris cor-

poris viribus et bona valetudine pariter omnes usque ad mortem uti, neque medentium nec medicamentorum indigas. At homines omnino ita vitæ cupidus, totque viarum reptores quibus moram morti afferre possent, maximam partem ne ad senectutem quidem venire, vitam vero omnem morbis vexatam degere, quos ne nominare quidem facile esset; neque terram medicamentorum genitricem iis sufficere, sed indigere illos et ferro et igne. Verum medicinam neque a Chirone, neque ab Esculapio, neque omnino a medicis petitam illis prodesse propter ipsorum intemperantiam et pravitatem, nec vatium prædictiones, nec sacerdotum lustrationes.

287. In civitates coisse homines dixit, ne quam injuriam ab externis hostibus paterentur, verum ibi omnes contumelias aliis imponere, quasi id ipsorum spectantes unum in locum convenissent. Quapropter etiam fictis fabulis proditum videri, Prometheum a Jove ob ignem et inventum et mortalibus impertitum pœna affectum esse, quod hæc hominibus causa et materia molliæ ac luxus foret. Nam neque odium in homines gerere Jovem, neque quidquam boni iis invidere.

288. Quum dicerent quidam, fieri non posse ut homo eodem pacto quo cætera animalia viveret ob corporis sui teneri-

χαί τὴν δὲ φιλότητα τοῦ σώματος μηδὲν ἐνοχλεῖν. Ἐπεδείκνυε δὲ τοὺς τε βατράχους, καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα ζῷα, πολὺ μὲν ἀπαλιώτερα ἀνθρώπου, πολὺ δὲ φιλότερα, καὶ ἕνια τούτων ἀνεχόμενα, οὐ τὸν ἀέρα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ψυχροτάτῳ ὕδατι ζῆν δυνάμενα τοῦ χειμῶνος. Ἐπεδείκνυε δὲ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν τοὺς τε ὀφθαλμούς καὶ τὸ πρόσωπον οὐδὲν δεόμενον σκέπης. Καθόλου δὲ ἐν μηδενὶ τόπῳ γίνεσθαι ζῆσιν, ὃ μὴ δύναται ζῆν ἐν αὐτῷ ἢ πῶς ἂν ἐσώθησαν οἱ πρῶτοι γενόμενοι ἄνθρωποι, μήτε πυρὸς ὄντος, μήτε οἰκιῶν, μήτε ἐσθῆτος, μήτε ἄλλης τροφῆς, ἢ τῆς αὐτομάτου; ἀλλὰ τὴν πανουργίαν τοῖς ὑπερον καὶ τὰ πολλὰ εὐρίσκων καὶ μηχανᾶσθαι πρὸς τὸν βίον οὐ πᾶν τι συνενεγκεῖν· οὐ γὰρ πρὸς ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην χρῆσθαι τῇ σοφίᾳ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς ἡδονήν· διώκοντα; δὲ τὸ ἡδὺ καὶ ἐξ ἅπαντος αἰεὶ ζῆν ἀηδέστερον καὶ ἐπιτιμωτέρων· καὶ δοκούντας προμηθεῖσθαι σφῶν αὐτῶν, χάριστα ἀπόλλυσθαι, διὰ τὴν πολλὴν ἐπιμέλειάν τε καὶ προμηθεῖαν· καὶ οὕτω δὴ τὸν Προμηθεῖα δικαίως λέγεσθαι δεδεμένον τῇ πέτρᾳ κείρεσθαι τὸ ἦπαρ ὑπὸ τοῦ ἀετοῦ.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 207 ed. Reisk.)

289. Διογένης ὁ Σινωπεύς, ὅτε ἔφυγεν ἐκ Σινώπης, ἀφικόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα διῆγε ποτὲ μὲν ἐν Κορίνθῳ, ποτὲ δὲ Ἀθήνησιν. Ἐφη δὲ μιμῆσθαι τοῦ Περσῶν βασιλέως τὴν δίκαιαν· καὶ γὰρ ἐκεῖνος τῷ μὲν χειμῶνι ἐν Βαβυλῶνι καὶ Σούσις, ἐνίοτε δ' ἐν Βάκτροις διῆγεν,

ἐν τοῖς εὐδαινοτάτοις τῆς Ἀσίας· τοῦ δὲ θέρους ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδικῆς, ὅπου ψυχρότατος ὁ ἀὴρ αἰεὶ ποτὲ ἐστί, καὶ τῷ περὶ Βαβυλῶνα χειμῶνι τὸ θέρους ὅμοιον· οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς μεταλλάττει τὴν οἰκίησιν κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους.

(Dio Chrysostomus orat. VI, pag. 197 ed. Reisk.,

290. Διογένης ἔλεγε δεῖν τὸν φρόνιμον ἄνδρα, ὡς περ τὸν ἀγαθὸν ἱατρόν, ὅπου πολλοὶ νοσοῦσιν, ἐκέῖσε ἵεναι βοηθήσοντα, οὕτως ὅπου πλειστοὶ εἰσιν ἀφρονέστεροι) ἐκεῖ μάλιστα ἀποδημεῖν ἐξελέγχοντα καὶ κολάζοντα τὴν ἄνοιαν αὐτῶν.

(Dio Chrysostomus orat. VIII, pag. 276 ed. Reisk.)

291. Παρέσχε δὲ καὶ αὐτὸν τῷ βουλομένῳ ἐντυγγάνειν, καὶ ἔλεγε θαυμάζειν, ὅτι, εἰ μὲν ἔφη δόδοντας ἰᾶσθαι, πάντες ἂν αὐτῷ προσήεσαν οἱ δεόμενοι δόδοντα ἐξελέσθαι· καὶ νῆ Δία εἰ ὑπέσχετο ὀφθαλμούς θεραπεύειν, πάντες ἂν γλαυμοῦς ὀφθαλμούς αὐτῷ ἐπεδείκνυον· ὁμοίως δὲ εἰ σπληνὸς ἢ ποδάγρας ἢ κορύζης εἰδέναι φάρμακον· ἐπεὶ δὲ ἔφη παύσειν τοὺς πεισομένους αὐτῷ ἀγνοίας καὶ πονηρίας καὶ ἀκολασίας, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχεν, οὐδὲ ἐκέλευσεν ἰᾶσθαι αὐτόν, οὐδ' εἰ πολλὸ προσλήψεσθαι ἀργύριον ἔμελλεν.

(Dio Chrysostomus orat. VIII pag. 277 ed. Reisk. Reposui πάντες ἂν γλαυμοῦς ὀφθαλμούς pro membranarum lectione πάντες ἄνθρωποι ὀφθαλμούς.)

fatem, et quia nudus foret, quippe qui neque villis vestitus esset, ut pleræque belluæ, neque penniger, neque crasso corio tectus, his respondit, homines adeo molles esse propter suum vivendi genus, quoniam plerumque tam solis ardores fugerent quam frigus vitarent; nudum autem corpus nullam habere molestiam. Monstrabat vero ranas aliasque bestias haud paucas multo teneriores hominibus multoque glabriores, quarum tamen nonnullæ non modo aerem paterentur, sed etiam in frigidissima aqua hiberno tempore vivere possent. Ostendebat etiam ipsorum hominum oculos et faciem nullo tegumento indigere. Omnino nullo loco nasci animal contendebat, quod non posset ibi vivere; aut quomodo qui primi orti sunt homines incolumes servati forent, quum neque ignis quo uterentur esset, neque tecta, neque vestimenta, neque alius victus quam natus? verum calliditatem et inventionem confectionemque rerum plerarumque ad vitæ commoditatem pertinentium posteris parum profuisse affirmabat. Neque enim ad fortitudinem et justitiam colendam homines sapientia uti, sed ad voluptatem comparandam; ad dum amœnitates omnibus modis quærerent, nihilo secius eos semper duriorē vitam minusque jucundam agere, et licet sibi ipsis prospicere viderentur, tamen pessime perire propter multam diligentiam suæque salutis custodiam. Quamobrem merito et Prometheus dici affixum esse rupi, aquila jecur ejus exedente.

289. Diogenes Sinopensis quum ex patria urbe fugeret, in Græciam venit ibique nunc Corinthi nunc Athenis vivebat. Ajebat autem sese imitari Persarum regis vivendi genus; qui hieme Babylone et Susis, interdum Bactris etiam, tepidissimis Asiae locis, æstate autem Ecbatanis Medorum vivet, ubi aere semper frigidissimus est æstasque hiemi Babylone transactæ similima. Sic et ipsum ad diversa anni tempora accommodate mutare se domicilium dicebat.

290. Diogenes dicebat oportere virum sapientem, quem admodum bonus medicus auxilii ferendi causa illa loca peteret, ubi multi ægrotarent: sic eo maxime proficisci, ubi plurimi essent insipientes, ut eorum stultitiam redargueret et castigaret.

291. Quin etiam facilem se præbuit omnibus qui cum ipso colloqui vellent, dixitque sese mirari, quod si medicum dentarium se profiteretur, accessuri ad ipsum essent quibuscunque exemto dente opus foret; si ocularium, profecto omnes ipsi lippos oculos ostensuri essent, similiterque si lienis vel podagræ vel gravedinis medicamentum se tenere affirmaret; quum vero ignorantia, improbitate et intemperantia homines sibi obtemperantes liberatum iri præ se ferret, nemo neque ipsi auscultaret neque medicinam ab ipso peteret, etiamsi grandem pecuniam præterea accepturus esset.

292. Προσεοικέναι ἔφη ἑαυτὸν τοῖς κυσὶ τοῖς Λά-
κωσι· καὶ γὰρ τούτους, ὅταν σῶσιν εἰς τὰς πανηγύ-
ρεις, πολλοὺς μὲν εἶναι τοὺς καταφύγοντας καὶ προσ-
παίζοντας, μηδένα δὲ ὠνεῖσθαι βραδίως διὰ τὸ μὴ
ἐπίστασθαι χρῆσθαι.

(Dio Chrysostomus orat. VIII, p. 279 ed.
Reisk.)

293. Ἐλεγε δὲ ἐπισκώπτων, ὅτι ὀρθῶς ἐπιπλήτ-
τοιο τὸ τοῦ κυνός· (διὰ γὰρ χαλεπότητα καὶ τὸ λοι-
δορεῖσθαι κύνα αὐτὸν ἀπεκάλουν) τοὺς γὰρ κύνας
ἐπεσθαι μὲν εἰς τὰς πανηγύρεις, μηδένα δὲ ἀδικεῖν
τῶν ἐκεῖ γιγνομένων, ὀλακτεῖν δὲ καὶ μάχεσθαι τοῖς
κακούργοις καὶ κακίστοις· καὶ ὅταν οἱ ἄνθρωποι με-
θυσθέντες καθεύδωσιν, αὐτοὺς ἐγρηγοράτας φυλάτ-
τειν.

(Dio Chrysostomus orat. IX, pag. 288 ed.
Reisk.)

294. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐστεφανώσατο τῆς πίτυος, πέμ-
ψαντες οἱ Κορίνθιοι τῶν ὑπηρετῶν τινὰς ἐκέλευον ἀπο-
θέσθαι τὸν στέφανον καὶ μηδὲν παράνομον ποιεῖν. Ὁ
δὲ ἤρετο αὐτούς, διὰ τί παράνομόν ἐστιν αὐτὸν ἐστε-
φανώσθαι τῆς πίτυος, ἄλλους δὲ οὐ παράνομον; Ἐῖπεν
οὖν τις αὐτῶν, ὅτι οὐ νενίκηκας, ὦ Διόγενες. Ὁ δὲ,
Πολλοὺς γε, εἶπεν, ἀνταγωνιστὰς καὶ μεγάλους, οὐχ
οἷα ταυτὰ ἐστὶ τὰ ἀνδράτιοτα, τὰ νῦν ἐνταῦθα πα-
λαίοντα καὶ δισκεύοντα καὶ τρέχοντα· τῷ παντὶ δὲ
χαλεπωτέρους, πενίαν καὶ φυγὴν καὶ ἀδοξίαν, ἔτι δὲ
ὀργὴν τε καὶ λύπην, καὶ ἐπιθυμίαν καὶ φόβον, καὶ τὸ

πάντων ἀμαχώτατον ἢ καὶ δυσμαχώτατον θηρίον,
ὑπουλον καὶ μαλθακόν, ἡδονήν.

(Dio Chrysostomus orat. IX, pag. 291 ed.
Reisk.)

295. Διττὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἀσκήσιν· τὴν μὲν ψυ-
χικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν· ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίᾳ
συνεχεῖς γινόμεναι φαντασίαι εὐλυσίαν πρὸς τὰ τῆς
ἀρετῆς ἔργα παρέχονται. Εἶναι δ' ἀτελὴ τὴν ἑτέραν
χωρὶς τῆς ἑτέρας, οὐδὲν ἦτον εὐεξίας καὶ ἰσχύος ἐν
τοῖς προσήκουσι γενομένης, ὡς περὶ τὴν ψυχὴν καὶ
περὶ τὸ σῶμα. Παρετίθετο δὲ τεκμήρια τοῦ βραδίως
ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ καταγίνεσθαι· δρᾶν τε
γὰρ ἐν τε ταῖς τέχναις ταῖς βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις
οὐ τὴν τυχοῦσαν ὀχυραίαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς
μελέτης περιπεποιημένους, τοὺς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς
ἀθλητὰς, ὅσον ὑπερβέρουσιν ἑκάτεροι τῇ ἰδίᾳ πονήσει
τῇ συνεχεῖ, καὶ ὡς οὗτοι, εἰ μετήνεγκαν τὴν ἀσκήσιν
καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν, οὐκ ἂν ἀνοφελῶς καὶ ἀτελῶς ἐμό-
χθουν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 70.)

296. Οὐδὲν γε μὴν ἔλεγε τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ
χωρὶς ἀσχέσεως κατορθοῦσθαι, δυνατὴν δὲ ταύτην πᾶν
ἐκνικῆσαι. Δέον οὖν ἀντὶ τῶν ἀχρήστων πόνοιον τοὺς
κατὰ φύσιν ἐλομένους ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἀνοίαν
κακοδαιμονοῦσι. Καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς ἢ κατα-
φρόνησις ἡδυτάτη μελετηθεῖσα, καὶ ὡσπερ οἱ συνεπι-
σθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐπὶ τοῦναντίον μετρίασιν,
οὕτως οἱ τοῦναντίον ἀσκηθέντες ἡδίων αὐτῶν τῶν ἡδονῶν

292. Similem se canibus Laconicis esse ajebat. Eos enim
in nudinis prostantes a multis quidem permulceri et al-
lectari, a nemine vero facile emi, quod uti illis homines
nescirent.

293. Quum propter rabiem et convicia canem ipsum in
Isthmiorum ludicro vocarent, dixit jocans, merito se a re-
prehensoribus appellari canem. Canes videlicet hominum
comites ad illam ludorum celebritatem venire, neque tamen
quemquam laedere eorum qui ludis interessent, sed latrare
tantum atque adversus maleficos et sceleratos pugnare, et
quando homines ebrii dormirent, illos a canibus vigilantibus
custodiri.

294. Quum ipse quoque pineam sibi coronam ad caput
accommodasset, Corinthii per apparitores quosdam eum
hortati sunt, ut poneret coronam neve quidquam contra
leges faceret. Tum eos interrogavit, cur leges pineam coronam
sibi imponi velarent, alios coronari non velarent. Quorum
unus simulatque ei respondit, ipsum non esse victorem,
Ego vero, inquit, multos certe magnosque adversarios
vici, non mancipia, qualia sunt ista, quae nunc lu-
ctantur hic, discum jaciunt et stadium currunt, sed
longe graviore adversarios, paupertatem, exsilium,
ignominiam, iram praeterea, aegritudinem, cupidita-
tem, metum omniumque fortissimam et inexsupera-

bilem vel vix superabilem belluam, subdolam illam et
resupinam, voluptatem.

295. Duplicem esse dicebat exercitationem, alteram
animi, corporis alteram; priorem vocari illam, qua exer-
citantis crebra visa objecta promptam virtutis colendae facul-
tatem darent. Porro alteram sine altera esse imperfectam,
quum bonus habitus et robur aequae in animo atque in cor-
pore requirerentur. Quin etiam attulit argumenta, quibus
virtutem exercitatione facile coli doceret. Animadvertere
enim se in artibus mechanicis et aliis opifices non minimam
operis faciendi celeritatem sola operandi consuetudine sibi
comparasse; eandemque eo magis tibicinum et athletarum
esse rationem, quo magis subendi laboris assiduitate
utrique excellerent, illosque, si exercitationem ad animum
etiam transtulissent, nequaquam frustra et incassum labo-
ratos fuisse.

296. Dicebat porro nihil omnino in vita feliciter sine
exercitatione geri, qua vinci omnia possent. Quum igitur
recusatis inutilibus laboribus opera naturae consentanea
aggredi ac beate vivere homines deceret, per summum
tamen dementiae eos infelices esse. Namque ipsius quoque
voluptatis contemtionem consuetudine jucundissimam ef-
fici, et sicut ii qui jucunde vivere consuevissent, aegre in
contrarium transirent, ita eos qui contraria ratione exer-

καταφρονούσι. Τοιαῦτα διελέγετο καὶ ποιῶν ἐφαίνετο, ὄντως νόμισμα παραχαράττων, μηδὲν οὕτω τοῖς κατὰ νόμον ὡς τοῖς κατὰ φύσιν διδούς· τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου λέγων διεξάγειν, ὅνπερ καὶ Ἡρακλῆς, μηδὲν ἐλευθερίας προκρίνων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 71. Reposui μελετηθεῖσα ex Henr. Stephani codice; vulgo προμελετηθεῖσα legitur. Arrianus lib. I cap. 24 : τὸ δὲ γυμνάσιον λέγει, ὅτι χρεῖσόν ἐστι πάτης περιπορφύρου.)

297. Περὶ τοῦ νόμου, ὅτι χωρὶς αὐτοῦ οὐχ εἰὼν τε πολιτεύεσθαι· οὐ γάρ φησιν ἄνευ πόλεως ὄφελός τι εἶναι ἀστείου· ἀστειὸν δὲ ἡ πόλις· νόμου δὲ ἄνευ, πόλεως οὐδὲν ὄφελος· ἀστειὸν ἄρα ὁ νόμος. Εὐγενείας δὲ καὶ δόξας καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα διεπίπαιζε, προκοσμήματα κακίας εἶναι λέγων, μόνην δὲ ὀρθὴν πολιτείαν εἶναι τὴν ἐν κόσμῳ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 72. Similiter Arrianus lib. I Dissert. XXIV λέγει : ὁ Διογένης) ὅτι ἀδοξία ψόφος ἐστὶ μαινομένων ἀνθρώπων. Cf. supra fragm. 222.)

298. Ἐλεγε δὲ καὶ κοινὰς εἶναι δεῖν τὰς γυναικας, γάμον μηδένα νομίζων, ἀλλὰ τὸν πείσαντα τῇ πεισείσῃ συνείναι, κοινούς δὲ διὰ τούτου καὶ τοὺς υἱέας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 72.)

299. Μηδὲν τε ἄτοπον εἶναι ἐξ ἱεροῦ τι λαβεῖν, ἢ

τῶν ζώων τινὸς γεύσασθαι· μηδ' ἀνόσιον εἶναι τὸ καὶ τῶν ἀνθρωπίων κρεῖων ἄψασθαι, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν ἔθων· καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ πάντα ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ διὰ πάντων ἵεναί λέγων. Καὶ γὰρ ἐν τῷ ἄρτῳ κρέας εἶναι, καὶ ἐν τῷ λαχάνῳ ἄρτον, καὶ ἐπὶ τῶν σωμαμάτων τῶν λοιπῶν ἐν πᾶσι διὰ τινων ἀδήλων πόρων ὄγκων εἰσκρινομένων καὶ συναταιζομένων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 73.)

300. Μουσικῆς τε καὶ γεωμετρικῆς καὶ ἀστρολογίας καὶ τῶν τοιούτων ἡμέλει, ὡς ἀχρήστων καὶ οὐκ ἀναγκαίων.

(Diogenes Laertius lib. VI, 73.)

301. Διογένης ὁ Σινωπεύς, ὅτε λοιπὸν ἐνόσει ἐπὶ θανάτῳ, ἑαυτὸν φέρων μόγις ἔβριψε κατὰ τινος γεφυρίου πρὸς γυμνασίῳ ὄντος, καὶ προσέταξε τῷ παλαιστρῶφύλακι, ἐπειδὴν αἰσθηταὶ ἀποπενευκότα αὐτόν, ρίψαι εἰς τὸν Ἰλισσόν. Οὕτως ἄρα ὀλίγον ἔμελε Διογένη καὶ θανάτου καὶ ταφῆς.

(Aelianus Var. hist. lib. VIII cap. 14. Reposui μόγις pro codd. scriptura μόνον. At Diogenes Laertius lib. VI, 79 de morte ejus hæc scribit : ἔνοι οὐ φασι, τελευταῖοντα αὐτὸν καὶ ἐντείλασθαι ἄταφον ρίψαι, ὡς πᾶν θηρίον αὐτοῦ μετάσχοι· ἢ εἰς γε βόθρον συνῶσαι, καὶ ὀλίγην κόνιν ἐπαμῆσαι· οἱ δὲ, εἰς τὸν Ἰλισσὸν ἐμβαλεῖν, ἵνα τοῖς ἀδελφοῖς χρήσιμος γένηται.)

citati essent libentius ipsas voluptates spernere. Talia disserebat faciebatque palam, revera hominum morem tanquam moneram adulterans, quod nihil legitimis ita ut rebus naturalibus concederet, quippe qui eandem vitæ rationem quæ Herculi olim placuisset suscepisse se affirmaret neque quidquam libertati anteponeret.

297. De lege ita exposuit, quod sine ea rempublicam administrari posse negaret. Nullum enim, inquit, usum sine civitate præbet urbanitas : atqui civitas urbana est ; sine lege autem civitas nihil prodest ; ergo lex urbana est. Nobilitatem vero et gloriam et cætera ejusmodi ridebat, malitiæ ornamenta esse dicens, solamque veram esse rempublicam quæ mundi terminis circumscripta foret.

298. Dicebat et mulieres communes esse oportere, matrimonium nullum statuens, sed ut quisque alteri persuasisset, ita virum cum femina coire, communesque ideo filios haberi debere.

299. Haudquaquam indecorum esse dixit, de templo quidpiam auferre, vel animal nescio quod gustare, neque nefas esse putavit humana etiam vesci carne, quod exterarum nationum moribus declararetur. Sed recta ratione omnia in omnibus esse et omnia pervadere contendit. Etenim in pane carnem esse et in olere panem ; eodemque modo in reliquis corporibus rem se habere, quum omnibus per occultos quosdam meatus corpuscula vel ingerantur vel ex iis evaporentur.

300. Musicam, geometriam, astronomiam aliaque hujusmodi studia, ut inutilia neque necessaria contemnebat.

301. Diogenes Sinopenis, quum ad extremum morbo extitit correptus esset, vix membra sustinens de ponticulo prope gymnasium sito se dejecit, atque insuper palæstræ custodi mandavit, ut postquam exspirasse ipsum animadvertisset, in Ilissum abjiceret. Adeo scilicet mortis et sepulture incuriosus erat Diogenes.

DE CRATETE CYNICO.

Crates (1) Thebanus, Ascondi filius, quem pauci Brysonis Achivi auditorem, plerique Diogenis Sinopensis discipulum fuisse testantur, Cynicæ sectæ luminibus atque ornamentis annumerari solet. Quum vero initio in rerum omnium abundantia vixisset simulque inter proceres Thebanorum emineret, siquidem non magis natalium splendore, quam famulorum multitudine, domus et prædiorum amplitudine florebat: postea rerum humanarum, quæ fragiles caducæque essent nec quidquam ad bene beateque vivendum valerent, pertæsus unam virtutem altissimis defixam radicibus esse credidit.

Hæc atque alia id genus postquam a Diogene audivit (2), rem familiarem abjicere atque ad Cynicam sectam transire constituit. Quocirca in forum profectus reipublicæ opes suas concessit. Fertur autem dixisse:

Crates Cratetem privat hac pecunia,

(1) Suidas s. v. Κράτης Ἀσκωνίου Θηβαῖος, φιλόσοφος Κυνικός, μαθητὴς Διογένης καὶ Βρύσσωνος τοῦ Ἀχαιοῦ, ὃς ἐξαργυρίσας τὴν οὐσίαν δέδωκε τὰ ἀργύρια τραπεζίτῃ εἰπὼν, εἰ οἱ παῖδες αὐτῷ φιλοσοφήσουσι, τῷ δήμῳ δοῦναι· εἰ δὲ μή, τοῖς παισὶν αὐτοῦ γήμας δὲ Ἰππαρχίαν τὴν Μαρωνεῖτιν, κυνογαμίαν τὸν γάμον ἐκάλεσε· παῖδα δὲ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς Πασικλέα. Ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ριγ' Ὀλυμπιάδος. Ἐπεκλήθη δὲ θυρεπανοίκτης, διὰ τὸ ἀδεῶς εἰσερχεσθαι εἰς παντὸς οὐπὲρ ἡθούλετο οἶκον. Οὗτος καταλιπὼν τὴν οὐσίαν μηλόδοτον, ἀρβίης ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, εἶπεν· Ἐλευθεροὶ Κράτητα Θηβαῖον Κράτης. Ἐγραψε φιλόσοφα. Κράτης εἶπεν· Ἐρωτα παῖδι μῆδος, εἰ δὲ μή, χρόνος· εἰ δὲ μή τοῦτο δύναται, βρῆχος. Οὗτος κατεπόντωσε τὴν οὐσίαν, ὡς λέγει Φιλόστρατος ὁ Λήμιος ἐν τῷ βίῳ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, καὶ ἔστιν ἐν τῷ Ἀναξαγόρας. Diogenes Laertius lib. VI, 85: Κράτης Ἀσκωνίου, Θηβαῖος, καὶ οὗτος τῶν ἀλλογίμων τοῦ Κυνῶς μαθητῶν. Ἰπποδότος δὲ φησιν οὐ Διογένης αὐτὸν μαθητὴν γεγενῆσθαι, ἀλλὰ Βρύσσωνος τοῦ Ἀχαιοῦ. — (2) Simplicius Comment. in Epiclet. Enchir. cap. X p. 107 seq. ed Schweigh.: Πενία οὐδὲν δεινόν, ἔπει καὶ Κράτης ἂν ἔδοξε τῷ Θηβαίῳ δεινόν, ὅς τῶν ἑαυτοῦ τῆ πόλει παραχωρήσας καὶ εἰπὼν, Κράτης Κράτητα χρημάτων ἀποστραφεῖ, τότε ἔδοξεν ἐλευθεροῦσθαι καὶ στέφανον ὡς ἐπὶ ἐλευθερίας περιεβάλλετο, ὅτι τὴν πανίαν ἀντὶ τῆς εὐπορίας ἡλλάξατο. Diogenes Laertius VI, 87: Τοῦτόν φησιν Ἀντισθένης ἐν ταῖς Διαδοχαῖς θεασάμενον ἐν τινι τραγοῖα Τήλερον σπουρίδιον ἔχοντα καὶ τὰλλα λυπρὸν ἄξει ἐπὶ τὴν κυνικήν φιλοσοφίαν· ἐξαργυρισάμενόν τε τὴν οὐσίαν (καὶ γὰρ τὴν τῶν ἐπιφανῶν) ἀθροίσαντα πρὸς τὰ ἑκατὸν διακόσια τάλαντα, τοῖς πολίταις διανεῖμαι ταῦτα, αὐτὸν δὲ καρτερῶς οὕτω φιλοσοφεῖν, ὥστε καὶ Φιλήμονα τὸν κωμικὸν αὐτοῦ μεμνησθαι. Φησὶ γοῦν· Καὶ τοῦ θέρους μὲν εἶχεν ἱμάτιον ἄσπυρον, ἰ' ὡς Κράτης ἦ, τοῦ δὲ χειμῶνος βράκας. Cf. Elian. Var. hist. lib. III, 6; Plu-

quod tum demum se in libertatem assertum putaret, et quasi acceptæ libertatis causa coronam sibi ad caput accommodasse, quia paupertatem cum divitiis commutavisset. Exin pera (3) et pallio trito instructus vitam tanquam diem festum per jocum et cum risu transegit. Porro quum distorto esset corpore, cruris sui claudicationem et gibbum humerorum cavillabatur. Quid? quod ædes amicorum sive invocatus seu vocatus ingrediebatur, familiarissimos in gratiam reducens, si quando illos dissidere inter se animadvertisset (4). Reprehendebat vero non graviter, sed venuste: non ut calumniari castigatos, sed prodesse velle tam ipsis, quam cæteris qui audiebant, videretur. Sed quoniam omnium domos intrans honorifice et amanter excipiebatur, a civibus ostiorum apertor vocatus est (5).

Floruit circa centesimam et tertiam decimam Olympiadem (6). Neque tamen dubium est quin vixerit usque ad quartum Olympiadis centesimæ vicesimæ secundæ annum, quo missus a populo Atheniensi Demetrium ab iterata Athenarum obsidione avertit (7). Ut Xenocratem teste M. An-

tarch. De vit. ær. al. cap. 8, vol. XII pag. 218 ed. Hutten; Origen. contra Celsum lib. II pag. 84 ed. Spencer. et in Matthæum cap. 19. Aliter Demetrius Magnes ap. Laertium VI, 88: Φησὶ δὲ Δημήτριος ὁ Μάγνης, τραπεζίτη τινὶ παρακαταθῆναι τὸ ἀργύριον, συνθήμενον, εἰ μὲν οἱ παῖδες ἰδιῶται γένοιτο, αὐτοῖς ἀποδοῦναι, εἰ δὲ φιλόσοφοι, τῷ δήμῳ διανεῖμαι. Μηδενὸς γὰρ ἐκείνους δεήσεισθαι φιλοσοφούντας. Mire Philostratus in vita Apollonii lib. I cap. 10: τὸν δὲ Θηβαῖον Κράτητα καταποντήσαντα τὴν οὐσίαν οὕτε ἀνθρώποις γενέσθαι ἐπιτήδειον οὕτε προβάτοις. — (3) Plutarchus De animi tranquillitate cap. 4: Κράτης πῆραν βίον καὶ τρίβωνα, παίξων καὶ γελῶν ὡπὲρ ἐν ἑορτῇ τὸν βίον διετέλεσε. — (4) Julianus Orat. VI pag. 201: ὁ Κράτης ἐδημοσίευσεν τὴν οὐσίαν· εἴτα εἰς τὸ σῶμα βλαθείς, ἐσκωπῆεν ἑαυτὸν τὴν χωλότητα τοῦ σκελούς καὶ τὸ κυρτόν τῶν ὤμων· ἐπορεύετο δὲ ἐπὶ τὰς τῶν φίλων ἐστίας, ἀκλήτος, κελημένος, διαλλάσων τοὺς οἰκειοτάτους· ἀλλήλους, εἰ ποτε στασιάζοντας αἰσθαίτο. Ἐπετίμα δὲ οὐ μετὰ πικρίας, ἀλλὰ μετὰ χάριτος· οὐχ ἵνα σκωφαντεῖν δοκῇ τοὺς σωφρονισθέντας· ὡρσεν δὲ ἐθέλων αὐτοὺς τε ἐκείνους καὶ τοὺς ἀκούοντας. — (5) Plutarchus Symposiac. lib. II quæst. I cap. 6: Κράτης δὲ τὸν φιλόσοπον εἰς πᾶσαν οἰκίαν εἰσόντα μετὰ τιμῆς καὶ φιλοσοφίας δεχομένῳν, θυρεπανοίκτην ἐκάλεον. Conf. fragm. 41. — (6) Diogenes Laertius lib. VI, 87: ἤκμαζε δὲ κατὰ τὴν τρίτην καὶ δεκάτην καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα. — (7) Plutarchus vit. Demetr. cap. XLVI: ὁ δ' ἄργῃ μὲν ἐπήλθεν αὐτοῖς, καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ ἄστυ συνεστήσατο καρτερᾶν. Κράτης, δὲ, τοῦ φιλόσοφου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν, ἀνδρῶς

tonino (8) asperioribus faciebus Crates perstrinxit : ita Demetrium Phalereum, Thebis exsulantem, consolatus est (9). Conspicatus aliquando adolescentulum secreto ambulantem, interrogavit, quid illic solus faceret. *Mecum, inquit, loquor.* Cui Crates : *Cave, inquit, rogo, et diligenter attende, ne cum homine malo loquaris* (10).

Cæterum tanto in honore apud Thebanos fuit Cynicus, ut virgo nobilis Hipparchia (11), spretris junioribus et ditioribus procis, ultro eum sibi optaret. Quumque interscapilium Crates retexisset, quod erat aucto gibbere, peramque cum baculo et pallium humi posuisset, eamque supellectilem sibi esse puellæ profiteretur, illamque formam quam viderat, proinde sedulo sibi consuleret, ne post querelæ ullus locus foret : enimvero Hipparchia conditionem accepit. Jam dudum enim sibi provisum satis et satis consultum respondit, neque ditiorem maritum, neque formosiorum usquam gentium posse invenire, proinde duceret, quo liberet. His peractis nuptiæ in porticu Atheniensi, quæ pœcile vocatur, factæ sunt (12). Adeo autem impudens et impura fuit Hipparchia, ut in publico cum Cratete coiret. Exstat in eam hoc Antipatri epigramma (Anthol. VII, 413) :

ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν, οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἔδειτο, πεισθεὶς, τὰ δ' ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνῳ συμπερόντων, νοήσας, ἔλυσε τὴν πολιρχίαν, καὶ συναγαγὼν, ὅσαι νῆες αὐτῷ, καὶ στρατιωτὰς μυρίους καὶ χιλιούς σὺν ἵππευσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλεῖ, Λυσιστάχου Καρίαν καὶ Λυδίαν ἀποστῆσάν. — (8) M. Antoninus VI, 13. — (9) Plutarchus De adulteris et amici discrim. cap. 42 : λέγεται δὲ καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὅτε τῆς πατρίδος ἐξέπεσε, καὶ περὶ Θήβας ἀδοξῶν καὶ ταπεινὰ πράττων διήγεν, οὐχ ἡδέως ἰδεῖν προσιόντα Κράτητα, παρῆρσιαν κυνικὴν καὶ λόγους τραγεῖς προσδεχόμενος. Ἐντυγόντος δὲ πρώως αὐτῷ τοῦ Κράτητος, καὶ διαλεγθέντος περὶ φυγῆς, ὡς οὐδὲν ἔχοι κακόν, οὐδ' ἄξιον φέρειν βαρέως, πραγμάτων σφαλῶν καὶ ἀθεσβίων ἀπῆλλαγμένος, ἅμα δὲ θαρρῆν ἐπ' ἐκείνῳ καὶ τῆς καταθέσει παρακαλοῦντος, ἡρίων γενόμενος καὶ ἀναθαρσῆσας, πρὸς τοὺς φίλους εἶπε : Φεῦ τῶν πράξεων ἐκείνων καὶ ἀσχολιῶν, δι' ἃς ἄνδρα τοιοῦτον οὐκ ἐγνώμεν. — (10) Seneca Epist. X. — (11) Diogenes Laertius VI, 96 : ἐληράθη δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μητροκλήους, Ἴππαρχία. Μαρωμένητα δ' ἦσαν ἀμφοτέρω. Καὶ ἦρα τοῦ Κράτητος καὶ τῶν λόγων καὶ τοῦ βίου, οὐδενὸς τῶν μνηστευομένων ἐπιστερομένη, οὐκ πλούτου, οὐκ εὐγενείας, οὐ κάλλους· ἀλλὰ πάντα ἦν Κράτης αὐτῇ. Καὶ δὲ καὶ ἡπεῖλε:

Οὐχὶ βαθυζώνων Ἴππαρχία ἔργα γυναικῶν,
τῶν δὲ κυνῶν ἐλόμαν βρωμαλέον βίστον.
Οὐδὲ μοι ἀμπερόνοι περονήτιδες, οὐ βαθύπελμος
εὐμαρίς, οὐ λιπῶν εὐαδε κεκρύφαλος,
Φυλὰς δὲ σκίπωνι συνέμπαρος, ἅ τε συνηδὸς
διπλαζ, καὶ κοίτας βλήμα χαμαιλέλεος.
Ἄμμι δὲ Μαιναλίας κρέσσων βίος ἦν Ἀταλάντας,
τόσσον ὅσον σοφία κρέσσον ὀρειδρομίας.

Edidit Hipparchia, si fides Suidæ (13), φιλοσόφους ὑποθέσεις καὶ τινὰ ἐπιχειρήματα καὶ προτάσεις πρὸς Θεόδωρον ἄθειον. Ipsi Crateti tribuuntur epistola philosophica (14) mundissimo orationis genere scriptæ, ut propter dictionis præstantiam cum Platonica subtilitate componerentur. Adde ludicra (15) (παίγνια), ephemeridem (16), hymnos (17) aliaque carmina, denique tragedias (18) verborum granditate, quæ philosophum decet, insignes. Quæcunque autem ex ejus carminibus et libris pedestri sermone confectis superesse voluit fortuna sive fragmenta sive sententias et apophthegmata, post Orellium Opusc. Gr. vet. sent. et moral. tom. II pag. 132-144 et Bergkium Poet. lyr. pag. 522-529 primus collegi, accurate recensui et latine interpretatus sum.

τοῖς γονεῦσιν ἀναίρησιν αὐτήν, εἰ μὴ τούτῳ δοθεῖη. Κράτης μὲν οὖν παρακαλούμενος ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῆς ἀποτρέψαι τὴν παιδα, πάντα ἐποίησε. Καὶ τέλος μὴ πείθων, ἀναστὰς καὶ ἀποθέμενος τὴν ἑαυτοῦ σκευὴν ἀντικρὺς αὐτῆς, ἔφη, Ὁ μὲν νομίζεις, οὗτος ἢ δὲ κτήσις, αὐτῇ πρὸς ταῦτα βουλεύου. Οὐδὲ γὰρ ἔσεσθαι κοινωνός, εἰ μὴ καὶ τῶν αὐτῶν, ἐπιτηδεύματων γεννηθείης. Εἴλετο ἡ παῖς, καὶ ταῦτόν ἀναλαβοῦσα σχῆμα συμπεριέει τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἐν τῷ φανερῷ συνεγίνετο. Cf. Apulejus Flor. lib. I pag. 349 seq. ed. Elmenhorst., qui etiam oratione de magia Cratetis meminit. — (12) Clemens Alexandrinus Strom. lib. IV, p. 523 A. — (13) Suidas v. Ἴππαρχία. — (14) Diogenes Laertius lib. VI, 98 : φέρεται δὲ τοῦ Κράτητος βιβλίον Ἐπιστολαί, ἐν αἷς ἄριστα φιλοσοφεῖ, τὴν λέξιν ἔστιν ὅτε παραπλησίως Πλάτωνι. Sed quæ sub ejus nomine feruntur epistolæ, subditiçia sunt. Vid. Fabric. Bibl. Gr. vol. I pag. 686 ed. Harles. — (15) Diog. Laert. VI, 85 : τούτου παίγνια φέρεται τάδε· πῆρῃ τις κτλ. Vid. fragm. 2. — (16) Diog. Laert. VI, 86 : ἔστι καὶ ἐφημερίς ἡ θεουλλομένη οὕτως ἔχουσα· τίθει μαγεῖρω κτλ. Vid. fragm. 3. — (17) Vid. fragm. 4. — (18) Diogenes Laertius lib. VI, 98 : γέγραφε καὶ τραγωδίας, ὕψηλότατον ἔχουσα φιλοσοφίας χαρακτῆρα. Vid. fragm. 1 et 17. Cf. Tragicorum Græc. fragm. p. 134 ed. Didot.

ΚΡΑΤΗΤΟΣ

ΤΟΥ ΘΗΒΑΙΟΥ

α' ΛΕΪΨΑΝΑ ΕΜΜΕΤΡΑ.

1. Ἐρωτα παύει λιμός· εἰ δὲ μὴ, χρόνος,
ἐν δὲ μὴ, χρόνος· ἐάν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρό-
χος· θεραπεία σοι τὸ λοιπὸν ἡρτήσθω βρόχος.

(Anthol. Planud. I, tit. 37, pag. 38 ed Steph. et Stob. Flor. XLI. Brunck. Analect. tom. I p. 186 seqq. Crateti tribuit Diogenes Laertius lib. VI, 86, ubi legitur : Ἐρωτα παύει λιμός, εἰ δὲ μὴ, χρόνος· ἐάν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος. Cum hoc fere consentit Suidas v. Κράτης, nisi quod secundum verum sic corruptum exhibet : εἰ δὲ μὴ τοῦτο δύναται, βρόχος. Eundem locum spectavit Clemens Alexandrinus Strom. II p. 493 ita scribens : οὗτος (ὁ Κράτης) ἐν ἄλλοις εὐθυρήμωνος γράζει· τῆς εἰς τὰ ἀφροδίσια ἀκαταστέτου ὁρμῆς κατάπλασμα εἶναι λιμόν· εἰ δὲ μὴ, βρόχον. Hinc Theodoretus Serm. XII de virtute actiosa : οὗτος εἰώθει λέγειν, τῆς εἰς τὰ ἀφροδίσια ὁρμῆς κατάπνευμα λιμόν εἶναι. Similiter Julianus Orat. VI, pag. 198 : οἱ Διογένους νόμοι καὶ Κράτητος ὑπὲρ τούτων οὐκ ἀτιμαστοί, Ἐρωτα λύει λιμός· ἂν δὲ τούτῳ χρῆσθαι μὴ δύνασαι, βρόχος.)

2. Πῆρῃ τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ,
καλῇ καὶ πείρᾳ, περιβόρτος, οὐδὲν ἔχουσα,
εἰς ἣν οὔτε τις εἰσπλεῖ ἀνήρ μωρὸς παράσιτος,
οὔτε λίγνος πόρνης ἐπαγαλλόμενος πυγῆσιν·
ἀλλὰ θύμον καὶ σκόρδα φέρει καὶ σῦκα καὶ ἄρτους,
ἐξ ὧν οὐ πολεμοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τούτων,
οὐχ ὄπλα κέκτηνται περὶ κέρματος, οὐ περὶ
[δούλης.

(Diogenes Laertius lib. VI, 85. Imitatus est Crates locum Homericum qui legitur Odyssee lib. XIX vs. 172—173 : Κρήτη τις γαῖ' ἐστὶ, μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ, καλῇ καὶ πείρᾳ, περιβόρτος κτλ.

CRATETIS

THEBANI

1. RELIQUÆ NUMERIS ASTRICTE.

cujus rei meminit etiam Apulejus Orat. de magia p. 26. Eosdem versus affert Demetrius Phalereus de Elocutione cap. 259, qui tamen pro πόλις ἐστὶ habet γαῖ' ἐστὶ, ut est apud Homerum et Apulejum. Demetrii verba sunt : καίτοι ἐστὶ πολυλαχοῦ ἐκ παιδιᾶς παρμειμιγμένης δεινότης ἐμφανισμένη τις, ὅση ἐν ταῖς κιομοδίαις· καὶ πᾶς ὁ κυνικὸς τρόπος, ὡς τὰ Κράτητος, Πῆρῃ τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ. Pera quæ Cynicæ institutionis doctoribus non solum pro re familiari, sed etiam pro civitate est, certum Cynicæ vitæ signum habetur, ad quam contemta voluptate sapientes confugiunt. Verum ejusmodi vita quum plerisque inops et horrida videatur, constat neminem nec stultum nec cinædum ad hanc sectam transire posse. In versu secundo bene posuit Stephanus περιβόρτος rejecta membranarum lectione περιβόρτος. Verba ἐπαγαλλόμενος πυγῆσιν comparant cum Homericis Iliad. lib. II vs. 462 : ἐπαγαλλόμεναι πετερύγεσαι.)

3. Τίθει μαγεῖρῳ μνάς δέξ', ἱατρῷ δραχμῆν·
κόλακι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ κικνονῶν·
πόρνη τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 86. Perstringit Crates asperioribus facetiis divitum perversitatem qui magnos sumptus in coquos, in assentatores, in meretrices faciebant, quum in viros bonos et sapientes parci ac restricti essent.)

4. Χαῖρε θεὰ δέσποιν', ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἀγάπημα,
Εὐτελή, κλεινῆς ἔχγονε Σωφροσύνης.
Σὴν ἀρετὴν τιμῶσιν, ἑσοὶ τὰ δίκαι' ἀσχοῦσι.

(Antholog. Planud. I, tit. XII et Julianus

1. Fames amorenī sedat, aut sedat dies :
Quodsi nec istis flamma cedat contumax,
medicina restat laqueus extremo loco.
2. Est quædam medio fundata urbs Mantica fastu,
pulchra quidem pinguisque et sordida, rebus egena,
quam nullus parasitus adit stolidusve penetrat,
aut natium cupes pathicus curvamīne lætus :
allia sed, panes, ficus, effert quoque bulbos,

- quæ rixæ cupidis nunquam prætenta fuere ;
armorum nec causæ argentum et gloria vana.
3. Tribue coquo minas decem, medico drachmam :
assentatori talenta quinque, consiliario fumum :
meretrici talentum, philosopho triobolium.
4. Salve dea domina, bonorum hominum delicia,
Frugalitas, inclytæ Temperantiæ progenies.
Tuam virtutem colunt, quicunque justitiam exercent.

Orat. VI, p. 199. Est autem hoc fragmentum initium hymni in Frugalitatem.)

5. Ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔμαθον καὶ ἐφρόντισα, καὶ μετὰ
[Μουσῶν
σίμν' ἐδάην· τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια· τῶφρος
[ἔμαρψε.

(Diogenes Laertius lib. VI, 86. Sed Plutarchus quoque in libello Quomodo quis se ipsum citra invidiam laudare possit cap. XVII, vol X p. 209 ed. Hutten., hos versus Crateti diserte assignans auctor est philosophum eos Sardapanali versiculis opposuisse. Sic enim scribit: πᾶν δὲ χαριέντως καὶ ὁ Κράτης πρὸς τὸ Ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον, καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος Ἐρπν' ἔπαθον· ἀντέγραψε τὸ Ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔμαθον, καὶ ἐφρόντισα, καὶ μετὰ Μουσῶν Σίμν' ἐδάην. Quippe Sardapanus in busto suo incidi jussit: Εὐ εἰδώς, ὅτι θνητὸς ἔφως, σὸν θυμὸν ἄξεζε, Τερπόμενος θαλίησι· θανόντι τοι οὔτις ὄνησις. Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδὸς εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας· Ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος Ἐρπν' ἔπαθον, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια κείνα λέλειπται. Ἦδε σοφῆ βιότοιο παραίνεσις ἀνθρώποισιν. Vid. Strabonem lib. XIV p. 672 ed. Casaub. Anthol. Græc. VI, I, 1, p. 375 seq. ed. Jacobs; Athenæum lib. VIII p. 336; Theodoretum ad Græcos Serm. XII; Dionem Chrysostomum in IV de Regno. Adde Ciceronem qui Tusc. Disput. lib. V cap. 35 elogium illud ita latine vertit: Hæc habeo, quæ edī, quæque exsaturata libido Hausit: at illa jacent multa et præclara relicta.)

6. Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς Ὀλυμπίου ἀγλά τέκνα,
Μοῦσαι Πιερίδες, κλυτὲ μοι εὐχομένω
χόρτον ἐμῆ συνεγῶς δότε γαστέρι, καὶ δότε ζω-
[ρις
δουλοσύνης, ἣ δὴ λιτὸν ἔθηκε βίον.

ὠφέλιμον δὲ φίλοις, μὴ γλυκερὸν τίθετε.
Χρήματα δ' οὐκ ἐθέλω συνάγειν κλυτὰ, κανθά-
[ρου ὄλβον,
μύρμηκος τ' ἄφενος χρήματα μαϊόμενος,
ἀλλὰ δικαιοσύνης μετέχειν καὶ πλοῦτον ἀγινεῖν

εὐφορον, εὐκτητον, τίμιον εἰς ἀρετήν.
Τῶνδε τυχὼν Ἐρμῆν καὶ Μούσας ἰλάσσω' ἀγ-
[νάς,
οὐ δαπαναῖς τρυφεραῖς, ἀλλ' ἀρεταῖς ὄσαις.

(Julianus Orat. VI, pag. 199 C: ἵνα δὲ μή τις ὑπολάβῃ με ταῦτα ἄλλως λέγειν, ἐκ τῶν παιγνίων Κράτητος ἄλιγα σοι παραγράψω· Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς κτλ. Eadem exstant Orat. VII, p. 213 B. Est vero totus hic locus parodia elegiæ Solonis apud Stobæum Flor. IX, 25: Μνημοσύνης καὶ Ζη-
νὸς Ὀλυμπίου ἀγλά τέκνα, Μοῦσαι Πιερίδες, κλυτὲ μοι εὐχομένω· ὄλβον μοι πρὸς θεῶν μακάρων δότε κτλ. Cf. Poet. Lyr. Græc. p. 339 ed. Bergk. Variat lectio versuum 3 et 4 qui altero loco in membranis sic scribuntur: γόρτον ἀεὶ (vel ἐμῆ) συνεγῆ δότε γαστέρι, ἥτε μοι αἰεὶ χωρὶς δουλοσύνης λιτὸν ἔθηκε βίον. Continet autem hic locus cavillationem contra parasitos, qui amicis non utiles, sed jucundi (γλυκεροί) coguntur esse, quoniam venter turpium omnium rerum dator habetur. Ait enim Linus (Philos. Græc. Fragm. vol. I p. 156) νηδὺν μὲν πρώτιστ' αἰσχροῶν δώτειραν ἀπάντων. Versu 6 pro ὄλβον altero loco legitur οἶτον. Similiter Democritus (Phil. Gr. Fragm. vol. I p. 344) Οἱ φειδωλοὶ τὸν τῆς μελίσης οἶτον ἔχουσι dixit; Theocritus vero Idyll. XVII, 107 μυρμάκων πλοῦτον hujusmodi divitiās vocavit. Versu 8 pro ἀγινεῖν alii habent ἀσινῆ. Cæterum verbis οὐ δαπαναῖς τρυφεραῖς κτλ. consentanea sunt quæ de Diogene tradit Julianus Orat. VI, p. 199: εἰ δὲ, ὅτι μηδὲ θεράπευε τοὺς νεὼς, μηδὲ τοὺς βωμοὺς, οἵεταί τις ἀθεότητος εἶναι σημεῖον, οὐκ ὀρθῶς νομίζει. Ἦν γὰρ οὐδὲν αὐτῶ τῶν τοιούτων, οὐ λιθανωτός, οὐ σπονδῆ, οὐκ ἀργύριον, ἔθεν αὐτὰ πρίατο· εἰ δὲ ἐνόει περὶ θεῶν ὀρθῶς, ἤρακε τοῦτο μόνον. Αὐτῇ γὰρ αὐτοῦς θεράπευε τῆ ψυχῇ, διδοὺς, σῆμαι, τὰ τιμιώτατα τῶν ἑαυτοῦ, τὸ καθοσιώσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν διὰ τῶν ἐνοπιῶν.)

7. Οὐκ οἶσθα, πῆρα δύναμιν ἡλίχην ἔχει
θέρμων τε χοῖνιζ καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν.

(Teles apud Stobæum Flor. XCVII, 31: οὐκ ἀηδῶς γὰρ Κράτης· Οὐκ οἶσθα, φησί, κτλ. In ean-

5. Hæc habeo, quæ didici ac meditatatus sum Musisque adjurantibus gravia percepi; at multa illa et præclara fastus abstulit.

6. Mnemosynes et Jovis Olympii clara suboles,
Musæ Pierides, audite me precantem:
cibum assidue ventri meo date, et date
sine servitute, quæ tenuem efficit victum
utilem porro amicis, non jucundum facite.

Pecuniam vero nolo cogere inclytam, scarabæi feliciformicæque divitiās pecuniam quærens, [tatem, sed justitiæ consors esse et opes acquirere [sas. tolerabiles, parabiles, ad exercendam virtutem pretio-Eas consecutus Mercurium et Musas castas placabo, non impendiis luxuriosis, sed virtutibus sanctis.

7. Ignoras, quantam vim habeat pera et lupinorum chænix et animus securus.

dem sententiam Diogenes Laertius lib. VI, 86 : Κράτης ἔστι καὶ τὸδε, ὅτι ἐκ φιλοσοφίας αὐτῷ περιγράφεται Ἐθέρων τε χοῖνις καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν.)

8. Συναισθόμενος, ὅτι ἀποθνήσκει, ἐπῆρε πρὸς ἑαυτὸν λέγων,

Στείχεις δὴ, φίλε κύρτων,
βαίνεις τ' εἰς Αἴδαο δόμου κυφὸς διὰ γῆρας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 92, qui addit : ἦν γὰρ κυφὸς ὑπὸ γρόνου. Recepi Casauboni emendationem; nam legebatur : βαίνεις εἰς Αἴδαο δόμου κυφὸς ὄρην διὰ γῆρας. Præstat autem hæc Bergkii conjecturæ : Στείχεις δὴ φίλε κύρτων, βαίνεις τ' εἰς Αἴδαο Κυφαύχην διὰ γῆρας. Cf. Poet. Lyr. Græc. p. 526. Quum vero probabile sit, illud ὄρην vel simile vocabulum ad priorem versum pertinuisse, quia librarii sæpe nulla metri ratione habita poetarum locos apud Diogenem obvios corruerunt, conjicio Cratetem sic orsum esse : Ἐξανύσας μοῖραν καμμάτων στείχεις φίλε κύρτων κτλ.)

9. Πρὸς Ἀλέξανδρον πυθόμενον, εἰ βούλεται αὐτοῦ τὴν πατρίδα ἀνορθωθῆναι, ἔφη· Καὶ τί δεῖ; πάλιν γὰρ ἴσως ἄλλος Ἀλέξανδρος αὐτὴν κατασκάψει.

Πατρίδα δ' ἔχειν
ἀδοξίαν πενίαν τ', ἀνάλωτα τῇ τύχῃ·
καὶ Διογένους
εἶναι πολίτης ἀνεπιβουλεύτου φθόνῳ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 93. Metrum restitui; namque in codicibus verba post κατασκάψει sic scripta leguntur : ἔχειν δὲ πατρίδα τὴν ἀδοξίαν καὶ τὴν πενίαν δ' αὖ, ἀνάλωτον τῇ τύχῃ, καὶ Διογένους εἶναι πολίτης, ἀνεπιβουλεύτου φθόνῳ. Eandem rem aliter refert Ælianus Var. hist. lib. III, 6. Ait enim : Κράτης ὁ Θεβαῖος τὰ τε ἄλλα μεγαλόφρων ὢν πεφώραται, καὶ καταπρονητικὸς τῶν ὑπὸ τοῦ πλήθους θαυμαζομένων, ἀτὰρ οὖν καὶ χρημάτων καὶ πατρίδος. Ὅτι μὲν οὖν τῆς οὐσίας ἀπέστη τοῖς Θεβαῖοις, τοῦτο μὲν καὶ εἰς πάντα ἐξερρίθησε, τὸ δὲ

ἕτερον αὐτοῦ οὐ πᾶσι γινώριμον. Ἔστι δὲ ἐκεῖνο ἀπαλλαττόμενος τῶν Θεβῶν οἰκισθεῖσων πάλιν ἔφη· Οὐδέομαι πόλεως, ἣν Ἀλέξανδρος κατασκάψει [ἦ] ἄλλος. Meminit hujus dicti et Philostratus lib. VII de vita Apollonii cap. 1 : ὁ δὲ (Κράτης) ἀνοικιστὴν Θεβας Ἀλεξάνδρου δι' αὐτὸν φήσαντος, Οὐκ ἂν, ἔφη, δεηθῆναι πατρίδος, ἣν κατασκάψει τις ὄπλοις ἰσχύσας.)

10. Τῶνδε κράτει ψυχῆς ἦθει ἀγαλλομένη,
οὐθ' ὑπὸ χρυσείων δουλουμένη, οὐθ' ὑπ' ἐρώτων
τηξίποθων· ἀτὰρ οὐχὶ συνέμποροί εἰσι φιλύθρι·
καὶ τὸ ὄλον ἐπιλέγει·

Ἡδονῇ ἀνδραποδώδει ἀδούλωτοι καὶ ἄκαμπτοι
ἀθάνατον βασιλείαν ἐλευθερίαν τ' ἀγαπῶσιν.

(Clemens Alexandrinus Strom. lib. II p. 492 ed. Potter.: καὶ Ἀντισθένης δὲ μαῆναι μᾶλλον ἢ ἡσθῆναι αἰρεῖται, ὅ τε Θεβαῖος Κράτης, Τῶνδε, φησί, Κράτει κτλ. Vs. 2 χρυσείων scripsi cum Sylburgio; vulgo χρυσίων. Vs. 3 scripsi ἀτὰρ οὐχὶ συνέμποροί εἰσι φιλύθρι, codd. οὐδ' ἔτι συνέμποροί εἰσι φιλύθρι. Vs. 4-5 affert etiam Theodoretus Therapeut. XII, 172, 50 : τούτου (τοῦ Διογένους) Κράτης ὁ Θεβαῖος τὸν βίον ἐξήλωσε καὶ πολλὰς μὲν εὐφημίαις τὴν ἀρετὴν ἐστεφάνωσεν αὐτοῦ γὰρ δὴ ὅδε ὁ λόγος. Ἡδονῇ κτλ. Pro ἄκαμπτοι, quod est apud Theodoretum, Clementis libri habent ἀνάπατοι.)

11. Ὅ γὰρ χρόνος μ' ἔκαμψε, τέκτων μὲν σοφός,
ἅπαντα δ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα.

(Stobæus Flor. CXVI, 31 Κράτης· Ὁ γὰρ κτλ.)

12. Καὶ μὴν καὶ Στίλπον' ἔσιδον χαλέπ' ἄλγε'
[ἔχοντα
ἐν Μεγάρῳι, ὅτι φασὶ Τυφώος ἔμμεναι εὐνάς
ἐνθα τ' ἐρίζεσκεν, πολλοὶ δ' ἀμφοῖν αὐτὸν ἐταῖροι·
τὴν δ' ἀρετὴν παρὰ γράμμα διακωνετας κατέτρι-
[ὄν

8. Quum autem sentiret se morti propinquum esse, hujusmodi carmen in se ipsum cantabat :

Vadis nunc, optime gibber,
vadis ad Orci ædes, longa gibbose senecta.

9. Alexandro roganti, num vellet patriam suam restitui, Sed quid, inquit, opus est? rursus enim fortasse alter Alexander eam diruet.

Patriam vero se habere
ignobilitatem et paupertatem, quæ fortunæ inexpu-
[gnabiles forent,
et Diogenis
se esse civem, hominis ab invidia liberi.

10. Hæc vince, animi robore glorians,

neque aureis nummis capta, neque ardentibus
amoribus; at insolens comitem perversitatis suæ non
[habet.

Quin etiam summam rem prius dictis addit :

Qui prava voluptate neque deleniuntur neque per-
[mulcentur,
hi in regno immortalis et libertate acquiescunt.

11. Tempus enim me incurvavit, sapiens quidem artifex,
sed omnia reddens infirmiora.

12. Quin etiam Stilponem aspexi gravibus malis pressum,
Megaris, ubi Typhoei cubile esse ajunt;
ibi verbis contendeat inter sodales suos satis multos,
virtutem autem nomine tenuis sequendo semper in
[ore habebant ac velut deterebant.

(Diogenes Laertius lib. II, 118 : καὶ τὸν (Κρά-
τητα) ἀχρεσθέντα παρωδῆσαι εἰς αὐτὸν (Στίλπιωνα)
οὕτω· Καὶ μὴν κτλ. Cf. Hesychius Milesius pag. 52
ed. Orell. Quartus versus τὴν δ' ἀρετὴν παρὰ
γράμμα κτλ. significat : de summa virtute verbo
tenus disserebant, rem ipsam negligebant. Alia
ratio est loci Aristotelei Rhet. lib. III cap. 11,
pag. 1412 ed. Bekk. : τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ,
οὗ δ' λέγει λέγειν, ἀλλ' ὁ μεταστρέφει ὄνομα. Huius-
modi autem agnominatione in deridendo Cratete
usus erat Stilpo apud Laertium l. c. : Ὡ Κράτης,
δοκεῖς μοι χρεῖαν ἔχειν ἱματίου καινοῦ, id est, καὶ
νοῦ.)

13. Φιλιάσιον τ' Ἀσκληπιάδην καὶ ταῦρον Ἐρέτρην.

(Diogenes Laertius lib. II, 126 : Φαίνεται δὴ ὁ
Μενέδημος σεμνὸς ἱκανῶς γενέσθαι, ἔθεν αὐτὸν Κρά-
της παρωδῶν φησι· Φιλιάσιον κτλ. Cf. Hesych. Mil.
p. 36. Ἐρέτρην valet hoc loco idem quod Ἐρε-
τρία vel Ἐρετρικόν, ut apud Demosthenem Orat.
XVIII, 289 in epigrammate βράβην dicitur pro
βραβεία, etsi non defuerunt qui ut hic Ἐρετρῆ, ita
ibi βραβῆ legi vellent. Quum vero eandem scri-
pturam tam Laertii quam Hesychii codices præ-
beant, nihil mutare ausus sum.)

14. Καὶ μὴν Μίκυλον εἰσεῖδον γαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα,
τῶν ἐρίων ξαίνοντα γυναικὰ τε συζγαίνουσαν,
τὸν λιμὸν φεύγοντας ἐν αἰνῇ δηϊοτήτῃ.

(Plutarchus De vii. aere al. cap. 7, vol. XII
pag. 214 ed. Hutten. : Οὗχ ὄρᾳς, ὡς πολλὰ μὲν γῆ
παρέχει, πολλὰ δὲ θάλαττα; Καὶ μὴν Μίκυλον εἰσεῖ-
δον, φησὶν ὁ Κράτης, τῶν ἐρίων κτλ. Versum pri-
mum supplevi ex Homero, quum Crates hic
imitatus sit Odysseum lib. XI, 581 : καὶ μὴν Τάνταλον
εἰσεῖδον, γαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα. In tertio pro mem-
branarum lectione ἐν ἐνὶ δηϊοτήτῃ jam Xylander
recte reposuit ἐν αἰνῇ δηϊοτήτῃ ex Iliad. III, 20.)

15. Κόγγον καὶ κύαμον σὺνάγαε.

(Teles apud Stobæum Flor. V, 67 : Ἀπορία καὶ
δάνεια περιστήκειν; κόγγον καὶ κύαμον σὺνήγαε

(al. σὺνάγαγε), φησὶν ὁ Κράτης, καὶ τὰ τούτοις
πρόσφορα. Scripsi cum Bergkio Poet. Lyr. Græc.
p. 525 σὺνάγαε.)

16. Ἐνείδισάς μοι γῆρας, ὡς κακὸν μέγα,
οὐ μὴ τυχόντι θάνατός ἐσθ' ἢ ζημία,
οἷ πάντες ἐπιθυμοῦμεν· ἂν δ' ἔλθῃ ποτέ,
ἀνώμεθ'· οὕτως ἐσμὲν ἀχάριστοι φύσει·
τοῦ ζῆν γὰρ οὐδεὶς ὡς ὁ γηράσκων ἐρᾷ.

(Stobæus Flor. CXV, 9 Κράτητος ἐξ Ἀντιφάνους.
Videntur igitur hi versus a Stobæo ex Antipha-
nis quadam comœdia petiti esse, qui Cratetem
eo modo de senectute disserentem induxerit. De
Antiphane egit Meinekius Com. Græc. Fragm.
vol. I. p. 304 seqq.)

17. Οὗχ εἷς πάτρας μοι πύργος, οὐ μία στέγη,
πάσης δὲ γέρουσος καὶ πολισίμα καὶ δόμος
ἐτοιμος ἡμῖν ἐνδιδαιτᾶσθαι πάρα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 98 : γέγραφε (ὁ Κρά-
της) καὶ τραγωδίας ὑψηλότατον ἐγούσας φιλοσοφίας
χαρακτῆρα, ὅσων ἐστι κάκεινο· Οὗχ εἷς κτλ.)

β'. ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

18. Πενία οὐδὲν δεινόν, ἐπεὶ καὶ Κράτητι ἂν ἔδοξε
τῇ Θηβαίῳ δεινόν, ὃς τῶν ἑαυτοῦ τῇ πόλει παραχω-
ρήσας, καὶ εἰπὼν,

Κράτης Κράτητα χρημάτων ἀποστερεῖ,

τότε ἔδοξεν ἐλευθεροῦσθαι καὶ στέφανον ὡς ἐπὶ ἐλευ-
θερίᾳ περιεβάλλετο, ὅτι τὴν πενίαν ἀντὶ τῆς εὐπορίας
ἠλλάξατο.

(Simplicius Comment. in Epictet. Enchir.
cap. X p. 107 seq. ed. Schweigh. [pag. 64 ed.
Salmas.] Latius illud Diogenes Laertius VI, 87
his verbis perscribit : Τοῦτόν φησιν Ἀντισθένης ἐν
ταῖς Διαδοχαῖς θεασάμενον ἐν τινὶ τραγωδίᾳ Τήλερον
σπυριδίον ἔχοντα καὶ τᾶλλα λυπρὸν αἰεὶ ἐπὶ τὴν
κυνικὴν φιλοσοφίαν· ἐξαργυρισάμενός τε τὴν οὐσίαν
(καὶ γὰρ ἦν τῶν ἐπιφανῶν) ἀθροίσαντα πρὸς τὰ ἑκα-
τὸν διακόσια τάλαντα, τοῖς πολίταις διανεῖμαι ταῦτα,

13. Phlasiuumque Asclepiaden et taurum Eretriensem.

14. Quin etiam Micylum vidi, gravia mala ferentem,
lanam carminantem ejusque uxorem operis sociam
famem vitantes in horribili bello.

15. Concham et fabam collige.

16. Exprobrasti mihi senectutem, tanquam magnum ma-
lum,

quam qui non fuerit adeptus, morte multatur,
quam omnes desideramus; at si quando venerit,
dolemus; adeo ingrati adversus naturam sumus.

Nam nemo vitæ tam cupidus est, quam qui senescit.

17. Non una patriæ turris, non unum tectum mihi est,

sed universæ terræ oppida et domus
nobis paratæ habitationes sunt.

2. SENTENTIE ET APOPHTHEGMATA.

18. Paupertas non est malum; alioquin etiam a Cratete
Thebano in malis numerata foret, qui quum reipublicæ
opes suas concessisset dixissetque :

Crates Cratetem privat hac pecunia,

tum demum se in libertatem assertum credidit, et quasi
acceptæ libertatis causa coronam sibi a capulo accommo-
davit, quia paupertatem cum divitiis commutasset.

αὐτὸν δὲ καρτερώς οὕτω φιλοσοφεῖν, ὥστε καὶ Φιλήμονα τὸν κωμικὸν αὐτοῦ μεμνησθαι. Φησὶ γοῦν· Καὶ τοῦ θέρους μὲν εἶχεν ἱμάτιον δασύ, ἴν' ὡς Κράτης ἦ, τοῦ δὲ χειμῶνος βράκος. Eadem fere leguntur apud Alianum Var. hist. III, 6; Plutarchum de vit. aer. al. cap. 8, vol. XII pag. 218 ed. Hutten; Originem contra Celsum lib. II pag. 84 ed. Spencer. et in Matthæum cap. 19. At diversa ab his tradit Demetrius Magnes apud Laetium VI, 88 : φησὶ δὲ Δημήτριος ὁ Μάγνης, τραπεζίτη τινὶ παρακατατιθέναι τὸ ἀργύριον, συνθέμενον, εἰ μὲν οἱ παῖδες ἰδιῶται γένοιτο, αὐτοῖς ἀποδοῦναι, εἰ δὲ φιλόσοφοι, τῷ δῆμῳ διανεῖμαι· μηδένος γὰρ ἐκεῖνους δεήσεσθαι φιλοσοφοῦντας. Adde Philostratum in vita Apollonii lib. I cap. 10 ita scribentem : τὸν δὲ Θεβαῖον Κράτητα καταποντώσαντα τὴν οἰσίαν οὔτε ἀνθρώποις γενέσθαι ἐπιτήθειον οὔτε προβάτοις.)

19. Τοὺς τῶν μοιχευόντων (γάμους) ἔφη τραγικούς, οὓς φυγὰς καὶ φόνους ἔχειν ἔπαθ'· τοὺς δὲ τῶν ἐταίρειας προσιόντων κωμικούς· ἐξ ἀσωτίας γὰρ καὶ μέθης μακρὰν ἀπεργάζεσθαι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 89.)

20. Παρακαλῶν περὶ τοῦ τὸν γυμνασίαρχον, τῶν ἰσχύων αὐτοῦ ἤπτετο· ἀγανακτοῦντος δὲ ἔφη· Τί γὰρ; οὐχὶ καὶ ταῦτα σά ἐσσι καθάπερ καὶ τὰ γόνατα;

(Diogenes Laertius lib. VI, 89.)

21. Ἐλεγέ τ' ἀδύνατον εἶναι ἀδιάπτωτον εὐρεῖν, ἀλλ' ὅσπερ ἐν βροτῶ ἀεὶ καὶ σαπρὸν τινὰ κόκκον εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. VI, 89.)

22. Νικόδρομον ἐξερεθίσας τὸν κιθαροδὸν ὑποπιάσθη· προσθεὶς οὖν πιττάκιον τῷ μετώπῳ ἐπέγραψε· Νικόδρομος ἐποίει.

(Diogenes Laertius lib. VI, 89. Simile quid de Diogene traditur. Vid. fragm. 96.)

23. Δημήτριον τὸν Φαληρέα πέμψαντα αὐτῷ ἀρ-

τους καὶ οἶνον ὠνείδισεν, εἰπόν· Εἶθε γὰρ αἱ κρήναι καὶ ἄρτους ἔφερον. Δῆλον οὖν, ὡς ὕδωρ ἔπιεν.

(Diogenes Laertius lib. VI, 90. Idem narrat Athenæus lib. X p. 422 C : καὶ Κράτης δ' ὁ κυνικός, ὡς φησι Σωσικράτης ἐν ταῖς Διαδοχαῖς, ἐπεβρόάπισε Δημήτριον τὸν Φαληρέα, σὺν τῇ πύρρα τῶν ἄρτων καὶ λάγυρον πέμψαντα οἶνου· Εἶθε γὰρ, ἔφη, τὰς κρήνας καὶ ἄρτους ἦν φέρειν.)

24. Ὑπὸ τῶν Ἀθήνησιν ἀστυνόμων ἐπιτιμηθεὶς, οἰσινδὸνα ἠμφέιστο, ἔφη· Καὶ Θεόφραστος ὑμῖν δεῖξω σινδὸνα περιβεβλημένον. Ἀπιστούντων δέ, ἀπήγαγεν εἰς κουρεῖον καὶ ἔδειξε κερόμενον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 90.)

25. Ἐν Θήβαις ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου μαστιγωθεὶς καὶ ἐλχόμενος τοῦ ποδός, ἐπέλεγεν ἀφροντιστῶν,

Ἔλκε ποδός τεταγὼν διὰ βηλοῦ θεσπεσίσιον.

(Diogenes Laertius lib. VI, 90. Versus est Iliad. lib. I, 591.)

26. Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ἐν ταῖς Χρείαις καὶ κώδιον αὐτὸν φησὶ ποτε προσράψαι τῷ τρίβωνι ἀνπιστροπτῶντα.

(Diogenes Laertius lib. VI, 91.)

27. Ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν αἰσχρὸς καὶ γυμναζόμενος ἐγελᾶτο. Εἰώθει δὲ λέγειν ἐπαίρων τὰς γείρας· Θάρβει, Κράτης, ὑπὲρ ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος· τούτους δὲ ὄψει τοὺς καταγελῶντας ἤδη καὶ συνεσπασμένους ὑπὸ νόσου, καὶ σὲ μακχαρίζοντας, αὐτοὺς δὲ καταμεφρομένους ἐπὶ τῇ ἀργίᾳ.

(Diogenes Laertius lib. VI, 91.)

28. Ἐλεγε μέγχι τούτου δεῖν φιλοσοφεῖν, μέγχι ἂν δόξωσιν οἱ στρατηγοὶ εἶναι ὀνηλάται.

(Diogenes Laertius lib. VI, 92. Philosophiam ait in omnium rerum humanarum contemtionem ac despicientiam positam esse, quique ejus studio teneantur, illam animi altitudinem assequi, qua

19. Adulterorum nuptias dixit esse tragicas, quæ præmia haberent exsilia et cædes : eorum nuptias autem qui meretrices adirent, comicas esse ; nam ex luxu et ebrietate insaniam efficere.

20. Quum pro quodam intercederet apud gymnasii præfectum, ejus coxas tetigit. Illo indignante : *Quid enim, inquit, nonne et istæ lux sunt, sicut et genua?*

21. Dicebatque fieri non posse ut inveniretur homo errori non obnoxius, sed ut in malo granato semper etiam granum aliquod esse pu ridum.

22. Quum Nicodromum citharædum irritasset, facies ejus sugillata est ; quomobrem in tabella fronti imposita inscripsit : *Nicodromus faciebat.*

23. Demetrio Phalereo, qui panes ipsi ac vinum miserat, id exprobravit, dicens : *Utinam fontes etiam panes ferrent.* Manifestum illi est, eum aquam bibisse.

24. Ab ædilibus Atheniensium reprehensus, quod sin-

done amictus esset : *Thophrastum quoque, inquit, sindone indutum vobis ostendam.* Quod quum illi non crederent, in tonstrinam abductis eum, dum tondebatur, ostendit.

25. Quum Thebis a gymnasii præfecto flagris cæsus esset ac pede traheretur, id non curans statim subjecit :

Protractum pedibus detrusit limine sacro.

26. Zeno Citieus in Chrisi refert, etiam vellus eum aliquando assuisse pallio trito, quia de vestitu suo nihil laboraret.

27. Erat autem et facie deformi et quum se exerceret, ridebatur. Solebat vero sublatis manibus dicere : *Securus sis, Crates, de oculis et reliquo corpore ; sed istos irrisores videbis mox morbo contractos te quidem beatum prædicare, se autem inertiae arguere.*

28. Usque eo philosophandum esse dicebat, quoad exercituum duces asinarii esse viderentur.

belli decora aliaque ornamenta pro nihilo putent.)

29. Ἐρήμους ἔλεγε τοὺς μετὰ κολάκων ὄντας, ὅσπερ τοὺς μύσους, ἐπειδὴν μετὰ λύκων ὄσιν· οὕτε γὰρ ἐκείνοις τοὺς προσήκοντας, οὕτε τούτοις συνεῖναι, ἀλλὰ τοὺς ἐπιβουλεύοντας.

(Diogenes Laertius lib. VI, 92.)

30. Κράτης ἀπεικάζεε τοὺς ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων τοῖς τρυπάνοις· ἄνευ γὰρ δεσμοῦ καὶ ἀνάγκης μηδὲν ἐθέλειν τῶν δεόντων ποιεῖν.

(Stobaeus Flor. IV, 52 Κράτητος.)

31. Κράτης εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβαλὼν καὶ ὄρων τοὺς μὲν πιπράσκοντας, τοὺς δὲ ὠνούμενους, Οὔτοι, ἔφη, ὁδοί· ἐναντίον πρᾶγμα ἀλλήλοις ποιῶσιν, ἑαυτοὺς μακαρίζουσιν· ἐγὼ δὲ ἑμαυτὸν, ὅτι ἀμφοτέρων ἀπῆλλαμαι, μήτε ὠνούμενος μήτε πωλῶν.

(Stobaeus Flor. V, 52 Κράτητος.)

32. Κράτης τοὺς κολακάς φησι συγκατανευσιζήγους.

(Stobaeus Flor. XIV, 16 Κράτητος.)

33. Κράτης πρὸς νέον πλούσιον πολλοὺς κολακάς ἐπισυρόμενον, Νεανίσκε, εἶπεν, ἔλεός σου τὴν ἔρημίαν.

(Stobaeus Flor. XIV, 20.)

34. Κράτης λέγεται ὁ Θηβαῖος τοῖς στασιάζουσιν οἴκοις ἐπιτροιτῶν λόγοις εἰρήνης διακρίνειν τὰς ἐριδας.

(Antonius Serm. de caritate et pace.)

35. Μὴ παρὰ πάντων τὰ διδόμενα δέχεσθαι χρῆ· οὐ γὰρ θεμιτὸν ἀρετὴν ὑπὸ κακίας πρέφασθαι.

(Antonius et Maximus Serm. de beneficentia et gratia.)

36. Κράτης νεανίσκον ἰδὼν ἀθλητικὸν οἴνῳ καὶ κροφαγίᾳ καὶ ἀσκήσει σάρκα πολλὴν ὑποτρέφοντα, εἶπεν.

ἮΩ δαιμόνιε, παῦσαι καθ' ἑαυτοῦ ποιῶν τὸ δεσμοωτήριον ἰσχυρόν.

(Antonius et Maximus Serm. de incontinentia et ingluvie. Similis est S. Basilii sententia relata ab iisdem Serm. περὶ νηστείας καὶ ἐγκρατείας pag. 294 : Μὴ κολάκευε σου τὴν σάρκα ὑπὲρ καὶ λουτροῖς καὶ μαλακοῖς στρώμασιν, αἰεὶ ἐπιλέγων τὸ ῥῆμα τοῦτο· τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; ὅσῳ γὰρ παχυτέραν σάρκα σεαυτῷ ποιεῖς, τοσοῦτ' βαρύτερον τῇ ψυχῇ κατασκευάζεις τὸ δεσμοωτήριον.)

37. Κόσμος ἐστίν, ὡς ἔλεγε Κράτης, τὸ κοσμοῦν· κοσμεῖ δὲ τὸ κοσμοειότεραν γυναῖκα ποιοῦν· ποιεῖ δὲ τοιαύτην οὔτε χρυσός, οὔτε σμάρραδος, οὔτε κόκκος, ἀλλ' ὅσα σεμνότητος, εὐταξίας, αἰδοῦς ἔμφρασιν περιετίθησι.

(Plutarchus Conjug. praecept. vol. VII p. 419 ed. Hutten. et Stobaeus Floril. LXXIV, 48.)

38. Κράτης οὐ τῷ πλούτῳ εἶπεν ἑαυτὸν ἠυδοξηκέναι μεγάλα, ἀλλὰ τῇ πενίᾳ.

(Stobaeus Floril. XCVII, 27.)

39. Πολλάκις ὁ Κράτης ἐκείνος ὁ παλαιὸς ἔλεγεν, ὅτι, εἴπερ ἄρα δυνατόν ἦν, ἀναβάντα ἐπὶ τὸ μετεωρότατον τῆς πόλεως ἀνακραγεῖν μέρος· ἮΩ ἄνθρωποι, ποῖ φέρεσθε, οὔτινες χρημάτων μὲν κτήσεως περὶ πᾶσαν ποιεῖσθε σπουδὴν, τῶν δ' οὐρίων, οἷς ταῦτα καταλείψετε, μικρὰ φροντίζετε;

(Plutarchus De liber. educ. cap. 7, vol. VII p. 16 ed. Hutten.)

40. Κράτης πῆραν ἔχων καὶ τρίβωνα, παίζων καὶ γελῶν ὡσπερ ἐν ἑορτῇ τὸν βίον διατέλεσε.

(Plutarchus De animi tranquillitate cap. 4, vol. X p. 6 ed. Hutten.)

29. Desertos dicebat eos qui cum assentatoribus versarentur, haud secus ac vitulos, quum inter lupos essent : neque enim cum illis propinquos, neque cum his commercium habere, sed insidiatores.

30. Crates homines stultos terebris comparabat, quod nisi vinculis vel necessitate coacti officio suo fungi nollent.

31. Crates quum in forum descendisset, alios vendentes alios ementes conspicatus : *Hi*, inquit, *quod contraria inter se negotia agunt, se beatos putant; at ego me beatum praedico, quod utraque et emendi et vendendi cura liberatus sum.*

32. Crates parasitos appellat assentatores una coenantes.

33. Crates adolescenti diviti, quem parasitorum comitabatur turba, *Adolescens*, inquit, *miseret me tua solitudinis.*

34. Crates Thebanus fertur familias dissidentes adiisse ac de pace disserendo controversias diremisit.

35. Non decet dona a quovis data accipere; neque enim fas est virtutem a malitia sustineri.

36. Crates conspicatus adolescentem athleticæ arti deditum, qui vino, edendis carnibus et exercitatione corpus fecerat : *O mirabilis*, inquit, *homo, desine adversus te ipsum carcerem munire.*

37. Ornamentum est, ut dicebat Crates, quod ornat : ornat autem quod modestiorem mulierem efficit : talem vero facit neque aurum, neque smaragdus, neque coccum, sed quæcunque gravitatis, moderationis, verecundiæ speciem præstant.

38. Crates non divitiis, sed paupertate magnam se gloriam adeptum esse dixit.

39. Sæpenumero velus ille Crates dicebat, se, si forte fieri posset, altissimo urbis loco conscenso exclamaturum : Quo fenditis, homines, qui omni studio ad rem faciendam incubitis, filiorum autem, quibus opes vestras relinquitis, levem curam agitis?

40. Crates pera et pallio trito instructus, vitam tantam diem festum per jocum et cum risu transegit.

41. Κράτῃτα δὲ τὸν φιλόσοφον εἰς πᾶσαν οἰκίαν εἰσιόντα μετὰ τιμῆς καὶ φιλοπροσῆνης δεχομένων, θυρπανοίκτην ἐκάλουν.

(Plutarchus Symposiac. lib. II quæst. I cap. 6 vol. XI pag. 65 ed. Hutten. Idem testatur Diogenes Laertius lib. VI, 86 : ἐκκαλεῖτο δὲ καὶ θυρπανοίκτης διὰ τὸ εἰς πᾶσαν εἰσιέναι οἰκίαν καὶ νουθετεῖν. Conf. fragm. 17.)

42. Καὶ Κράτῃς δ' ὁ Θῆβαῖος ἔλεγε·

Μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων
εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς.

(Athenæus lib. IV, p. 158 B. Eadem verba servavit Plutarchus De sanit. tuend. cap. 7, vol. VII pag. 380 ed. Hutten. : ὁ μὲν οὖν Κράτῃς διὰ τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν οἰόμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσιν, μετὰ παιδιᾶς παρῆγει· Μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἀεὶ εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς. Lentibus lautas cœnas, seditionum materiam, præferendas esse Crates negabat.)

43. Ὁ Κράτῃς ἐδημοσίευσεν τὴν οὐσίαν· εἶτα εἰς τὸ σῶμα βλαβεῖς, ἔσκαπτεν ἑαυτὸν τὴν χλωρότητα τοῦ σκέλους καὶ τὸ κυρτὸν τῶν ὤμων· ἐπορεύετο δὲ ἐπὶ τὰς τῶν φίλων ἐστίας, ἀκλήτος, κεκλημένους, διακλάσσων τοὺς οἰκειοτάτους ἀλλήλοις, εἴποτε στασιάζοντας αἰσθοίτο. Ἐπειεῖμα δὲ οὐ μετὰ πικρίας, ἀλλὰ μετὰ χάριτος· οὐχ ἵνα συκοφαντεῖν δοκῇ τοὺς σωφρονισθέντας· ὠφελεῖν δὲ ἐθέλων αὐτούς τε ἐκείνους καὶ τοὺς ἀκούοντας.

(Julianus Orat. VI, pag. 201.)

44. Κράτῃς ἰδὼν χρυσῆν εἰκόνα Φρύνης τῆς ἑταίρας ἐν Δελφοῖς ἐστῶσαν, ἀνέκραγεν ὅτι τοῦτο τῆς Ἑλληνῶν ἀκρασίας πρόκαιον ἐστήκεν.

(Stobæus Flor. VI, 39 Κράτῃς, et Plutarchus

de Alexandri Magni fortuna vel virtute orat. II cap. 3, vol. IX p. 58 ed. Hutten. De eadem re sic Athenæus lib. XIII, p. 591 B : αὐτῆς δὲ τῆς Φρύνης οἱ περικτιόνες ἀνδριάντα ποιήσαντες ἀνέθηκον ἐν Δελφοῖς χρυσέον ἐπὶ κίονος Πεντελικοῦ κατασκεύασε δ' αὐτὸν Πραξιτέλης. Ὅν καὶ θεασάμενος Κράτῃς ὁ κυνικός ἔφη τῆς τῶν Ἑλληνῶν ἀκρασίας ἀνάθημα. Ælianus Var. hist. lib. IX cap. 32 : Φρύνην τὴν ἑταίραν ἐν Δελφοῖς ἀνέστησαν οἱ Ἑλληνες ἐπὶ κίονος εὖ μάλα ὑψηλοῦ. Οὐκ ἐρῶ δὲ ἀπλῶς τοὺς Ἑλληνας, ὡς ἂν μὴ δοκοῖν δι' αἰτίας ἄγειν πάντας, οὐς φίλοι πάντων μάλιστα· ἀλλ' οἱ τῶν Ἑλληνῶν ἀκρατέστεροι. Τὸ δὲ ἀγάλμα χρυσοῦν ἦν.)

45. Ἡ δὲ μέτριος ὠρισμένοις κατέχουσα τὰς ἡδονὰς εὐταξία σώζει μὲν οἴκους, σώζει δὲ πόλεις κατὰ τὴν Κράτῃτος γνώμην.

(Stobæus Flor. V, 63 Ἰαμβλίχου.)

46. Κράτῃς τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἀσώτων χρήματα ταῖς ἐπὶ τῶν κρημῶν συκαῖς εἰκαζεν, ἀφ' ὧν ἀνθρώπων μηδὲν λαμβάνειν, κόρακας δὲ καὶ ἰκτινοὺς, ὥσπερ παρὰ τούτων ἑταίρας καὶ κόλακας.

(Stobæus Floril. XV, 10.)

47. Ζήνων μὲν ἔφη Κράτῃτα ἀναγινώσκειν ἐν σκυτεῖω καθήμενον τὸν Ἀριστοτέλους προτρεπτικόν, ὃν ἔγραψε πρὸς Θεμίσωνα τὸν Κυπρίων βασιλέα, λέγων ὅτι οὐδενὶ πλείω ἀγαθὰ ὑπάρχει πρὸς τὸ φιλοσοφῆσαι· πλοῦτόν τε γὰρ πλείστον αὐτὸν ἔχειν ὥστε δαπανᾶν εἰς ταῦτα, εἶ δὲ ὄσῃαν ὑπάρχειν αὐτῷ. Ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτοῦ, τὸν σκυτεῖα ἔφη προσέγειν ἅμα βράπτοντα καὶ τὸν Κράτῃτα εἶπειν· Ἐγὼ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράψαι πρὸς σὲ προτρεπτικόν· πλείω γὰρ ὄρω σοὶ ὑπάρχοντα πρὸς τὸ φιλοσοφῆσαι ὧν ἔγραψεν Ἀριστοτέλης.

(Stobæus Floril. XCV, 21 ἐκ τῶν Τέλητος ἐπιτομῆ. Reposui γράψαι πρὸς σὲ pro membranarum

41. Cratetem autem philosophum, qui omnes intrans domos honorifice et amanter excipiebatur, ostiorum apertorem vocabant.

42. Sed Crates quoque Thebanus dicebat :

Ne ante lentem olla aucta
ad seditionem nos incites.

43. Crates bona sua publicabat ; quumque distorto esset corpore, cruris sui claudicationem et gibbum humerorum cavillabatur ; ad ædes autem amicorum sive invocatus seu vocatus accedebat, familiarissimos in gratiam reducens, si quando illos dissidere inter se animadvertisset. Reprehendebat vero non graviter, sed venuste : non ut calumniari castigatos, sed prodesse velle tam ipsis, quam cæteris, qui audiebant, videretur.

44. Crates conspicatus aureum Phrynes meretricis simulacrum quod Delphis collocatum erat, exclamavit : hoc Gracorum incontinentiæ tropæum statutum est.

45. Sed moderatio illa, quæ certis terminis voluptates circumscribit, familias simul et civitates de Cratetis sententia conservat.

46. Crates divitum et prodigorum hominum pecunias ficibus, quæ in præcipitiis nascuntur, comparabat : de quibus homines nihil sumunt, sed corvi et milvi, quemadmodum a prodigiis hominum meretrices et parasiti multa accipiunt.

47. Zeno ait Cratetem in sutrina sedentem legisse Aristotelis orationem suasoriam, quam scripsit ad Themisonem Cypriorum regem, neminem omnibus rebus ad philosophandum instructiorem esse dicens. Nam divitiis eum affluere, ita ut sumtus facere in studia possit, præterea gloria florere. Hæc eo legente, sutorem auscultasse interim caleos sarcientem : tum Cratetem dixisse : Certum mihi est, Philisce, suasoriam orationem ad te scribere ; quoniam te omnibus rebus ad philosophandum instructiorem esse video, quam Aristoteles Themisonem fuisse scripsit.

lectione γράφειν εἰς σέ. Cf. Pflugk. sched. cr. p. 28 et Cobet. var. lect. p. 205. Est autem Philiscus hoc loco sutoris nomen.)

48. Διὸ καὶ ὁ Κράτης πρὸς τὸν ἐπιζητοῦντα, τί οὖν μελετᾷ φιλοσοφῆσαντι; Δυνήση, φησί, τὸ φασκώλιον βράδιος λύσαι, καὶ τῇ χειρὶ ἐξελὼν εὐλύτως δοῦναι, καὶ οὐχὶ ὡσπερ νῦν στρέφων καὶ μέλλων καὶ τρέμων, ὡσπερ οἱ παραλελυμένοι τὰς χεῖρας· ἀλλὰ καὶ πλήρες ὄν αὐτὸ οὕτως ὄψει, καὶ κενούμενον ἰδὼν οὐκ ὀδυνήσῃ, καὶ χρῆσθαι προσελόμενος βράδιος δυνήσῃ, καὶ μὴ ἔχων οὐκ ἐπιποθήσῃ, ἀλλὰ βιώσῃ ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι, τῶν ἀπόντων οὐκ ἐπιθυμῶν, τοῖς συμβεβηκόσιν οὐ δυσαρεστόν.

(Stobaeus Floril. XCVII, 31 ἐκ τῶν Τέλητος ἐπιτομῆ.)

49. Διὸ καὶ εἰ βούλει τὸν μῖόν σου τῆς ἐνδείας καὶ σπάνους παῦσαι, μὴ πρὸς Πτολεμαῖον πέμπε, ὅπως χρήματα κτήσεται· εἰ δὲ μή, ἀλαζονείαν προσλαβὼν ἀπελευθεύεται, περαινῆ δὲ οὐδέν· ἀλλ' εἰς Ἀκαδημαίαν πρὸς Κράτητα· ἐκεῖνος ἡδύνατο εἰς ἀπλήστων καὶ πολυτελῶν ἐλευθερίους καὶ ἀφελεῖς κατασκευάζειν. Καὶ Μητροκλῆς δὲ ἐκεῖνος ἔφη, ὡς εἴκειν, ὅτε μὲν παρὰ Θεοφράστῳ καὶ Ξενοκράτει σχολάζοι, πολλῶν αὐτῶν ἐξ οἴκου ἀποστελλομένων, φοβεῖσθαι, μὴ τῷ λιμῷ ἀποθάνοι, καὶ αἰεὶ σπανίζειν καὶ ἐνδείης εἶναι· μεταβάς δὲ ὑστερον πρὸς Κράτητα, κἂν ἄλλον πρὸς τρέφειν, οὐδενὸς πεμπομένου. Τότε μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἔδει ὑπόδημα ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀκάττυτον, ἧλους οὐκ ἔχον, εἶτα γλάνιδά, παίδων ἀκολουθίαν, οἰκίαν μεγάλην εἰς τὸ σύνδειπνον, ἄρτον καθαρὸν, ὄψον μὴ τὸ τυχόν, οἶνον

ἡδύν, ὑποδοχὰς τὰς ἐπιβαλλούσας πάντα πολυτελεῖς· ἐλευθέρους γὰρ παρ' αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ἀναστροφή ἐκρίνετο· πρὸς Κράτητα δὲ μεταβάντι οὐδὲν ἦν τούτων· ἀλλ' ἀφελέστερος τῷ τρόπῳ γενόμενος ἤρχειτο τρίβωνι καὶ μάζῃ καὶ λαγανίοις, οὐκ ἐπιποθῶν τὴν προτέραν δίαιταν οὐδὲ τῇ παρουσίᾳ δυσχεραίνων. Πρὸς βίγος ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον· ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιφέρει τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. Εἰ ἀλείψασθαι χρεῖαν ἔχοι, εἰσελθὼν ἂν εἰς τὸ βλανεῖον τῷ γλοιῷ ἡλείψατο· καὶ βαδίσας ἐνίστε πρὸς τὴν κάμινον οὐ τὰ χαλκεία, τῶν μαινάδων ἀποπυριδᾶ ποιήσας, περιχέας ἂν ἐλάδιον, καθίσας ἤριστῃσε. Καὶ ἐκάθευθε τὸ μὲν θέρος ἐν τοῖς ἱεροῖς, τὸν δὲ χειμῶνα ἐν τοῖς βλανεῖοις, οὐ σπανίζων, ὡσπερ πρὸ τοῦ, οὐδὲ ἐνδείης ὦν, ἀλλ' ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι, διακόνους οὐκ ἐπιθυμῶν ἔχειν. Θαυμαστοὶ μὲν γάρ, φησίν, εἰ Μάνης μὲν Διογένους ἀνευ δυνήσεται ζῆν, Διογένης δὲ ἀνευ Μάνους οὐ δυνήσεται θαρῆεῖν.

(Stobaeus Floril. XCVII, 31. Reposui οἰκίαν μεγάλην εἰς τὸ σύνδειπνον, ἄρτον καθαρὸν, ὄψον μὴ τὸ τυχόν, οἶνον ἡδύν, ὑποδοχὰς τὰς ἐπιβαλλούσας πάντα πολυτελεῖς, quum vulgo legeretur : οἰκίαν μεγάλην εἰς τὸ σύνδειπνον, ὅπως ἄρτοι καθαροί, ὄψον μὴ τὸ τυχόν, οἶνος ἡδύς, ὑποδοχὰς τὰς ἐπιβαλλούσας ἴσα πολυτελεῖς.

40. Εἰ δὲ δεῖ τὸν εὐδαίμονα βίον ἐκ τῶν πλεοναζουσῶν ἡδονῶν ἐγκρίναι, οὐδεὶς, φησὶν ὁ Κράτης, εὐδαίμων γεγονὼς ἂν εἴη, ἀλλ' εἰ θέλει τις ἐκλογίσασθαι ἐν θλίπῃ τῷ βίῳ πάσας τὰς ἡλικίας, εὐρήσει πολλῶν πλείους τὰς ἀλγηδόνας. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ παντός

48. Quamobrem etiam Crates homini cuidam interroganti, quem fructum e sapientie studio percepturus esset, Marsupium, inquit, facile aperire poteris, et manu exempta expedite aliis donare, non ita ut nunc facis, versans et cunctans tremensque, eorum instar quorum manus debilitate sunt. Sed si plenum fuerit, eodem modo illud aspicias; et vacuum intuitus, non dolebis. Porro si nummis uti staueris, facile poteris; et si nihil habeas, non alia desiderabis, sed contentus viues praesentibus, eorum quae absunt non appetens: denique in rerum eventu acquiesces.

49. Quare si vis filium tuum ab egestate et inopiatutum praestare, noli eum ad Ptolemaum mittere, ut pecuniam sibi acquirat: alioquin arrogantia auctus abibit, nihil autem proficiet; verum in Academiam ad Cratetem, qui homines insatiabiles ac sumtuosos reddere potuit liberales et frugi. Sed Metrocles quoque ille, quum Theophrasto et Xenocrati operam daret, licet multa ipsi domo mitterentur, metuisse se tamen, ut par est, aiebat, ne fame periret semperque rerum omnium inopia laboraret et penuria fatigaretur; postea vero, quum in Cratetis castra transisset, alterum saltem insuper aluisse, quamvis nihil amplius ipsi mitteretur. Tunc enim opus erat habere calceos, praesertim

non consultos, ac sine clavis, deinde lanam tenuiorem et molliorem, famulorum comitatum, aedes satis amplas ad convivium, panes candidos, obsonium non vulgare, vinum suave, cernas aptas, id est lautissimas. Nam huiusmodi victus apud istos liberalis existimabatur. Quum vero ad Cratetis sectam transisset, nihil istorum habebat, sed mutatis moribus frugalior factus, pallio trito, maza et olusculis contentus erat, priorem vite rationem non amplius desiderans neque praesentem aegre ferens. Nos quidem adversus frigus crassiorem vestem quaerimus, ille vero pallio duplicato circumibat, ita ut duas quodammodo vestes gereret. Quodsi unctione indigeret, balneum ingressus stigmatibus innungebatur; et interdum ad caminum laborum profectus, pisciculis e menarum genere super ignem assatis, quum paululum olei affudisset, assidens prandebat. Porro astate in templis dormiebat, hieme vero in balneis: non indigens, ut antea, nec inops, sed contentus praesentibus, quippe qui famulos habere non cuperet. Nam mirandum, inquit, fuerit, si Manes quidem sine Diogene vivere possit, Diogenes autem sine Mane bono animo esse non possit.

50. Quodsi vitam beatam voluptatum multitudine redundantem statui oportet, nemo, ut ait Crates, beatus

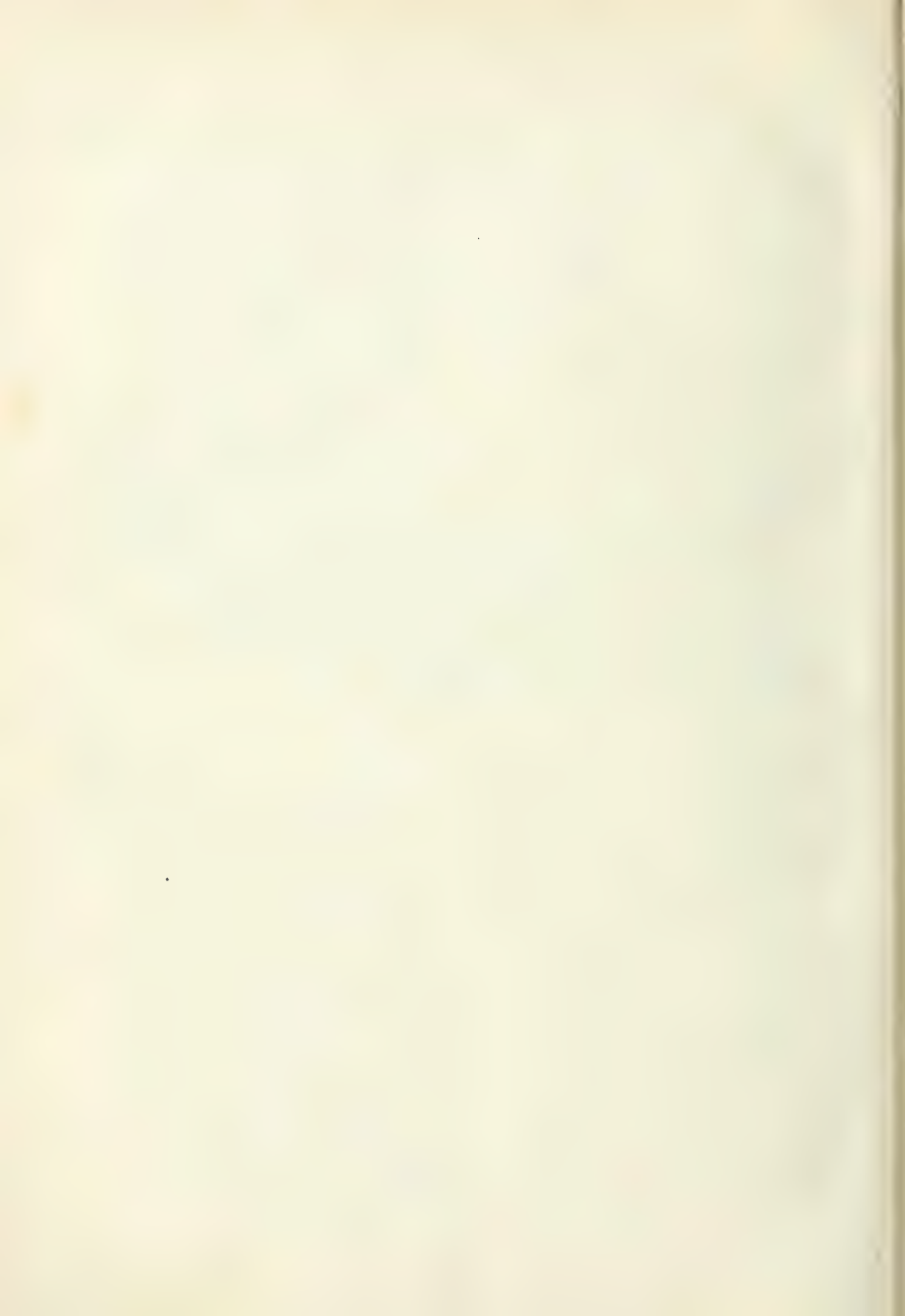
χρόνου ὁ ἡμίσιος ἀδιάφορος, ἐν ᾧ καθεύδω· εἶθ' ὁ πρῶτος ὁ κατὰ τὴν παιδοτροφίαν ἐπίνομος. Πεινᾷ τὸ παιδίον, ἢ δὲ τροφὸς κατακοιμίζει· διψᾷ, ἢ δὲ λούει· κοιμηθῆναι θέλει, ἢ δὲ κράταλον ἔχουσα φοφεῖ. Εἰ δ' ἐκπέφυγε τὴν τιθήν, παρέλαβε πάλιν ὁ παιδαγωγός, παιδοτρίβης, γραμματοδιδάσκαλος, ἀρμονικός, ζωγράφος. Προάγει ἡλικία· προσγίγνεται ἀριθμητικός, γεωμέτρης, πωλοδάμνης, [ὑπὸ τούτων πάντων μαστιγοῦται,] ὄρθρου ἐγείρεται, σχολάσαι οὐκ ἔστιν. Ἐφθῆος γέγονεν, ἔμπαιβον τὸν κοσμητὴν φοβεῖται, τὸν παιδοτρίβην, τὸν διπλομάχον, τὸν γυμνασίαρχον. Ὑπὸ πάντων τούτων μαστιγοῦται, παρατηρεῖται, τραχηλίζεται. Ἐξ ἐφθῶν ἐστὶ καὶ ἤδη εἴκοσιν ἔτων, ἔτι φοβεῖται καὶ παρατηρεῖ καὶ ταξίαρχον καὶ στρα-

τηγόν. Παρακοιτεῖν ὅπου δεῖ, οὗτοι παρακοιτοῦσι· φυλάττειν καὶ ἀγρυπνεῖν, οὗτοι φυλάττουσιν· εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, οὗτοι ἐμβαινουσιν. Ἄνηρ γέγονε καὶ ἀκμάζει, στρατεύεται καὶ πρεσβεύει ὑπὲρ τῆς πόλεως, πολιτεύεται, στρατηγεῖ, χορηγεῖ, ἀγωνοθετεῖ· μακαρίζει ἐκείνον τὸν βίον ὃν παῖς ὢν ἐβίωσε. Παρήκμασε καὶ ἔρχεται εἰς γῆρας, πάλιν παιδοτροφίαν ὑπομένει καὶ ἐπιποθεῖ τὴν νεότητα, καὶ ἡ νεότης μοι φίλον, τὸ δὲ γῆρας βαρύτερον Λίτνης. Οὐχ ὀρῶ οὐδ' ὡς εὐδαίμονά τις βίον ἔσται βεβιωκώς, εἴπερ δεῖ τῶ πλεονασμῷ τῶν ἡδονῶν ἐκμετρηῆσαι.

(Stobæus Floril. XCVIII, 72 ἐκ τῶν Τέλητος περὶ τοῦ μὴ εἶναι τέλος ἡδονῆν.)

fuerit, sed si quis singulas totius vitæ ætates considerare velit, multo plures dolores inueniat. Primum enim omnis illius temporis dimidium, quo quiescimus, indifferens est : deinde puerorum educationis primordia laboriosa sunt. Esurit infans, a nutrice sopitur : sitit, ab illa lavatur : dormire vult, nutrix crepitaculum quatit. Jam vero si nutricis manus effugit, rursus ipsum pædagogus assumit, palæstrita, ludimagister, musicus, pictor. Adolescit, accedit arithmeticus, geometres, equorum domitor [ab his omnibus flagellatur], diluculo excitatur e somno, nunquam otio fruitur. Ephebus factus est, rursus moderatorem metuit, palæstritam, hoplomachum, gymnasii præfectum. Ab his omnibus flagellatur, observatur, obtorto collo trahitur. Ex ephēbis excessit, et jam vigesimum agit an-

uum; adhuc metuit et observat tum centurionem tum exercitus ducem. Excubare ubi oportet, hi excubant : custodiendum vel vigilandum est, hi custodiunt : naves intrandæ sunt, iidem intrant. Virilem deinde ætatem et vigorem assecutus militat, legationes civitatis nomine obit, rempublicam administrat, exercitui præest, choragi munere fungitur, certamina moderatur : interim vero pueritiam olim actam laudibus ornat. Postremo ætate declivis consenescit, rursus puerilem institutionem sustinet, et adolescentiam desiderat. O grata mihi adolescentia, senectus vero onus. Etna gravius! Quamobrem non video, quomodo quis vitam beatam degere possit, si voluptatum abundantia metienda sit.

DE MONIMO.

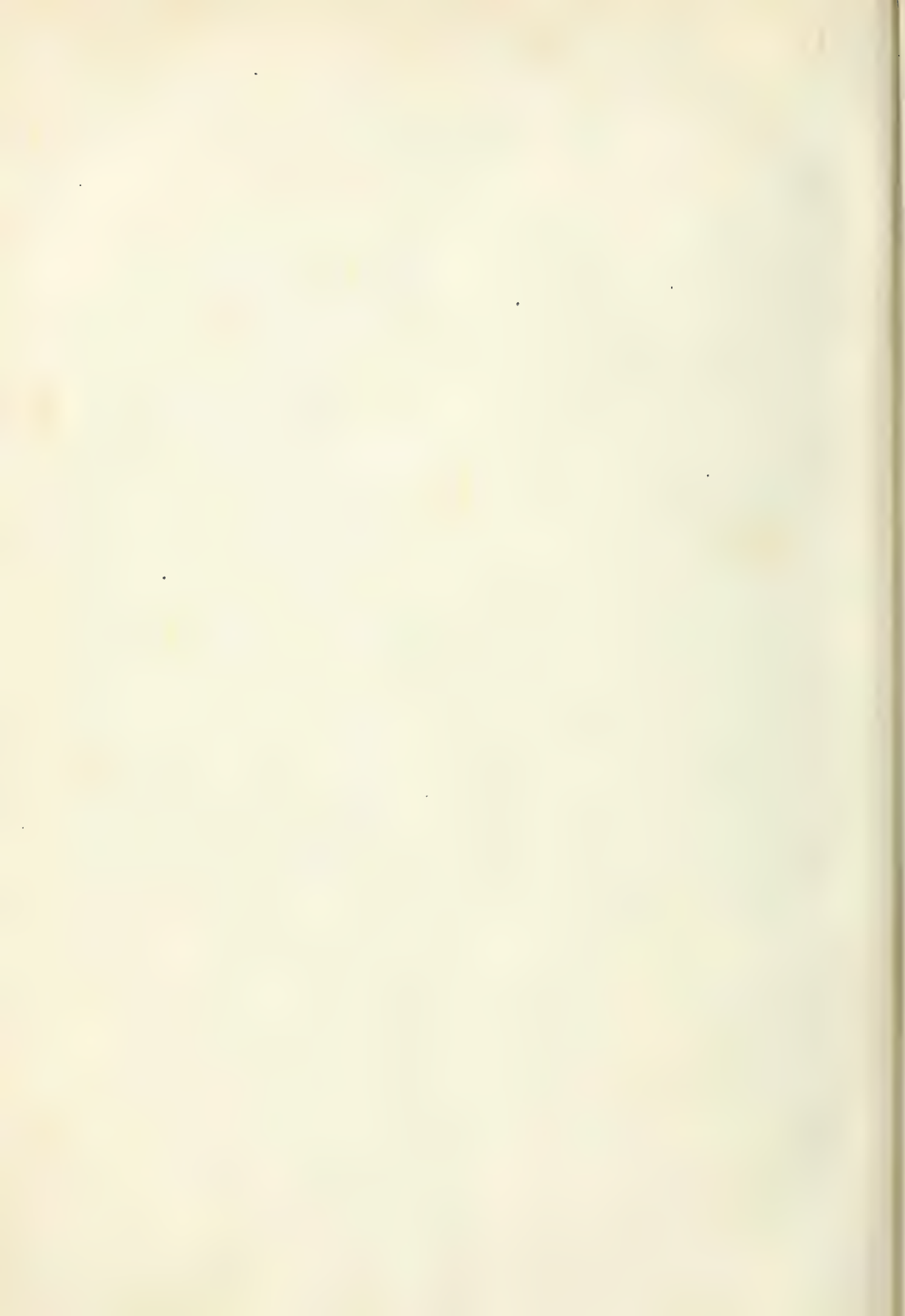
Monimus (1) Syracusanus, Diogenis dicipulus, de quo pauca veteres memoriae tradiderunt, mensarii Corinthii famulus fuit. Huic Xenitades, commemoratis saepe Diogenis, servi sui, virtutibus, quem dictis factisque excellere iudicabat, Cynici desiderium incussit. Quapropter simulata vesania disjicere coepit numulos et omnem quae erat in mensa pecuniam, donec a domino dimissus est. Ita accepta libertate Diogenem potissimum audivit et cum Cratete aliisque id genus philosophis versatus est. Quae res eam vim habuit, ut domino magis etiam insanire videretur. At tantam et eruditionem sibi comparavit et gloriam adeptus est, ut Menander quoque in quadam comedia de eo mentionem fecerit. Sic enim ait (2) :

Monimus fuit quidam sciens vir, o Philo, verum nobilior. Pera huic una non erat : at enim vero tres. Is caninum habitum ferens nihil dicebat simile istis sententiis, puta, Te ipsum nosce quaeque canunt ejusmodi; sed nec mendicans quidquam, nec sorde obsitus. Nam cuncta fastum dixit esse dogmata.

Adeo vero gravem et constantem fuisse proditum est, ut contenta gloria solam veritatem appeteret. Jure igitur inter eos qui iudicandi facultatem sustulerunt numeratur a Sexto Empirico (3) adv. Math. p. 146 et 221, quod omnia opinabilia et merum fastum esse affirmasset. Scripsit autem ludicra sententiis seriis permixta, duos de appetitionibus libros et suasoriam (4).

(1) Diogenes Laertius lib. VI, 82-83 : Μόνιμος, Συρακούσιος, μαθητὴς μὲν Διογένης, οἰκέτης δὲ τινος τραπέζιτου Κορινθίου, καθά σφισι Σωσικράτης. Πρὸς τοῦτον συνεχῆς ἀρκενούμενος ὁ Ξενιάδης ὁ τὸν Διογένην ἐωνημένος, τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων διηγοούμενος, εἰς ἔρωτα τοῦ ἀνδρὸς ἐνέβαλε τὸν Μόνιμον. Αὐτίκα γὰρ ἐκείνος μανίαν προσποιηθεὶς τὸ τε κέρμα διεβρίπτει, καὶ πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀργύριον, ἕως αὐτὸν ὁ δεσπότης παρετήσατο. Καὶ ὁ εὐθέως Διογένης ἦν. Παρηκολούθησε δὲ καὶ Κράτητι τῷ Κυνικῷ συχνά, καὶ τῶν ὁμοίων εἶπετο, ὅτε καὶ μᾶλλον ὄρων αὐτὸν ὁ δεσπότης ἐδόκει μαίνεσθαι. Ἐγένετο δὲ ἀνὴρ ἐλλόγιμος, ὡς καὶ Μενάνδρον αὐτοῦ τὸν κωμικὸν μεμνήσθαι. Ἐν τινι γοῦν τῶν δραμάτων ἐν τῷ Ἰπποκόμῳ εἶπεν οὕτως, Μόνιμός τις ἦν ἄνθρωπος, ὦ Φίλων, σοφός, Ἐνδοξότερος, μίαν δὲ πῆραν οὐκ ἔχων, Πήρας μὲν οὖν τρεῖς ἄλλα κυνὸς ἐν σχήματι Ἐφθέγγεατ' οὐδὲν ἑμπερές, μὰ τὸν Δία, Τῷ γνῶθι σαυτὸν οὐδὲ τοῖς βρωμένοις Τούτοις· παρὰ ταῦτα δ' οὐ προσαιτῶν, οὐ βυπῶν· Τὸ γὰρ ὑπόληθρον τύρον εἶναι πᾶν ἔφη. Οὗτος μὲν ἐμβριθέστατος ἐγένετο, ὥστε δόξης μὲν καταφρονεῖν, πρὸς

δὲ ἀλήθειαν παρορμᾶν. Γέγραφε δὲ παίγνια σπουδῆ λειηθεία μειγμένα, καὶ Περὶ ὀρμῶν δύο καὶ Προτρεπτικόν. — (2) Locum corruptum emendavi. — (3) Sextus Empiricus adv. Math. lib. VII, p. 221 : τάχα δὲ καὶ ὁ Μόνιμος ὁ Κῦων, τύρον εἶναι τὰ πάντα ... ὅπερ αἰήσις ἐστὶ τῶν οὐκ ὄντων ὡς ὄντων. Idem l. c. p. 146 : οὐκ ὀλίγοι δὲ ἦσαν, ὡς προείπον, οἱ καὶ τοὺς περὶ Μητροδώρον καὶ Ἀνάβαρχον, ἐτι καὶ Μόνιμον φήσαντες ἀνησχημένοι τὸ κριτήριον. Ἀλλὰ Μητροδώρον μὲν, ὅτι εἶπεν, Οὐδὲν ἴσμεν, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἴσμεν, ὅτι οὐδὲν ἴσμεν. Ἀνάβαρχον δὲ καὶ Μόνιμον, ὅτι σκιαγραφία ἀπέειχσαν τὰ ὄντα, τοῖς τε κατὰ ὕπνου· ἢ μανίαν προσπίπτουσι ταῦτα ὁμοιωσθαι ὑπέλαθον. Marcus Antoninus lib. II, 13 : ὅτι πᾶν ὑπόληψις. Δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς τοῦ Κυνικοῦ Μόνιμου λεγόμενα. — (4) Citatur et Monimus quidam ἐν τῇ τῶν θαυμασιῶν συναγωγῇ apud Clementem Alexandrinum in Admonitione ad gentes pag. 27, b, et apud Cyrillum libro IV contra Julianum p. 150 ; sed illum a Cynico diversum esse existimamus.

ΜΟΝΙΜΟΥ

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1. Τὸν πλοῦτον εἶπε τύχης ἔμετον εἶναι.
(Stobæus Floril. XCIII, 36 Μονίμου.)
2. Μόνιμος ὁ Κυνικός φιλόσοφος ἔφη κρεῖττον εἶναι

MONIMI

ΑΡΟΡΗΤΗΓΜΑΤΑ.

τυφλὸν ἢ ἀπαίδευτον· τὸν μὲν γὰρ εἰς τὸν βόθρον, τὸν
δ' εἰς τὸ βάραθρον ἐμπίπτειν.

Excerpta e Cod. Flor. Joann. Damasc. in
Stob. Floril. vol. IV. p. 201 ed. Meinek.)

1. Divitias fortunæ vomitum esse dixit.
2. Monimus Cynicus satius esse ait cæcum esse, quam

indoctum : illum enim in foveam incidere, hunc in pernici-
ciam agi.

DE DEMONACTE.

Demonax Cyprius qui Hadriano, Antonino Pio et M. Aurelio imperantibus inclaruit, renovata cum Demetrio et Cœnomao Cynicæ sectæ memoria Socratis quidem, Diogenis et Aristippi vestigiis ingressus est, sed ad Cynicorum auctoritatem maxime se contulit. Hujus vitam depinxit ejusque mores et virtutes exposuit Lucianus confecto libro qui etiam nunc inter ejus scripta exstat (2). Est autem Lucianus locuples testis rerum Demonactis, ut qui diuturna cum eo consuetudine conjunctus fuerit (3). Quo magis dolemus libellum ejus non esse integrum, sed inter caput 11 et 12 excidisse commentariorum a phi-

(1) Cf. A. Recknagelii commentatio de Demonacte philosopho. Noribergæ 1857. — (2) De quo Eunapius in Proœmio pag. 4 ed. Boisson.: Λουκιανὸς δὲ ὁ ἐκ Σαμοτάτων, ἀνὴρ σπουδαῖος ἐς τὸ γελασθῆναι, Δημιῶνατος φιλοσόφου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους βίβην ἀνέγραψεν, ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ καὶ ἄλλοις ἐλαχίστοις δι' ὅλου σπουδάσας. Injuria ergo Luciano hunc librum abjudicaverunt Olearius et Bekkerus, quos refutavit F. V. Fritzscheus in Dissertatione de Luciano Demonacte et Sostrato Rostochii anno 1864 edita pag. 3. — (3) Lucianus vit. Demonact. c. 1-3: Ἐμελεῖν ἄρα μηδὲ ὁ κατ' ἡμᾶς βίος τὸ παντάπασιν ἀμοιρος ἔσθαι ἀνδρῶν λόγου καὶ μνήμης ἀξίον, ἀλλὰ καὶ σώματος ἀρετῆν ὑπερφυᾶ καὶ γνώμην ἀκρωὺς φιλόσοφον ἐκτραφεῖν. Λέγω δὲ εἰς τε τὸν Βοιωτῖον Σώστρατον ἀναφέρων, ὃν Ἡρακλέα οἱ Ἕλληες ἐκάλουν καὶ ὄνομα εἶναι καὶ μάλιστα εἰς Δημιῶνακτα τὸν φιλόσοφον, οὗς καὶ εἶδον αὐτὸς καὶ ἰδὼν εὐαύμασα, βατέρω δὲ τῷ Δημιῶνακτι καὶ ἐπὶ μάλιστα συνεγενόμενον. Περὶ μὲν οὖν Σωστράτου ἐν ἄλλῳ βιβλίῳ γέγραπται μοι καὶ δεδῆλωται μέγεθος τε αὐτοῦ καὶ ἰσχύος ὑπερβολὴ καὶ ἡ ὑπαίθερος ἐν τῷ Ἡερνασῶ εὐνῇ καὶ ἡ ἐπίτονος διαίτα καὶ τροφαὶ ὄρεσι καὶ ἔργα οὐκ ἀπὸδᾶ τοῦ ὀνόματος καὶ ὅσα ἡ ληστὰς ἀναίρων ἔπραξεν ἡ ὁδοποιῶν τὰ ἀθῆα καὶ γεφυρῶν τὰ δύσπορα. Περὶ δὲ Δημιῶνατος ἡδὴ δίκαιον λέγειν ἀφορῶν ἕνεκα, ὡς ἐκείνός· τε διὰ μνήμην εἴη τοῖς ἀρίστοις τὸ γε κατ' ἡμᾶς καὶ οἱ γενναϊότατοι τῶν νέων καὶ πρὸς φιλοσοφίαν ὄρῶντες ἔχοιεν μὴ πρὸς τὰ ἀργαῖα μόνα τῶν παραδειγματῶν σφᾶς αὐτοὺς ρυθμίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμέτερον βίου κανὼνα προτίθεσθαι καὶ ζηλοῦν ἐκείνον ἀριστὸν ὧν οἷα ἐγὼ φιλοσοφῶν γενόμενον. Ἦν δὲ τὸ μὲν γένος Κύπριος, οὗ τῶν ἀπάντων ὅσα εἰς ἀξίωμα πολιτικὸν καὶ κτήσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντων τούτων ὑπεράνω γενόμενος καὶ ἀξιώσας ἑαυτὸν τῶν καλλίστων πρὸς φιλοσοφίαν ὠρμησεν οὐκ Ἀγαθοδούλου μὲν Δι' οὐδὲ Δημητρίου πρὸ αὐτοῦ οὐδὲ Ἐπιχτήτου ἐπεγενῶντων, ἀλλὰ πᾶσι μὲν συνεγένετο τοῦτοις καὶ ἔτι Τιμοκράτης τῷ Ἡρακλειώτῃ σφῶν ἀνδρῶν φωνῆν τε καὶ γνώμην μάλιστα κεκοσμημένω. Ἄλλ' ὁ γὰρ Δημιῶναξ οὐχ ὑπὸ τούτων τινός, ὡς ἔφη, παρακληθείς, ἀλλ' οἰκείας πρὸς τὰ καλὰ ὁρμῆς καὶ ἐμπύτου πρὸς φιλοσοφίαν ἔρωτος ἐκ παίδων εὐθύς κενινημένος ὑπέριδε μὲν τῶν ἀνθρωπείων ἀγαθῶν ἀπάντων, ὄλον δὲ παραδοῦς ἑαυτὸν ἐλευθερίᾳ καὶ παρῆρσι διέτελεσεν αὐτός τε ὀρθῶς καὶ ὑγιεῖ καὶ ἀνεπιλήπτῳ βίῳ χρώμενος καὶ τοῖς ὁρώσι καὶ ἀκούουσι παράδειγμα παρέχων τὴν ἑαυτοῦ γνώμην καὶ τὴν ἐν τῷ φι-

losopho scriptorum atque itinerum illius commemorationem, quia Athenis omnes quos habuisse dicitur magistros audire non potuit. Quando igitur natus et quando mortuus sit Demonax, incertum est, sed non videtur procul errare qui diligentissime temporum annales persecutus hominis Samosatensis narratione perfecta anno post Chr. n. 80 Cynicum in lucem editum et prope centum annorum senem non multo ante M. Aurelii imperatoris mortem, id est, paulo ante a. 180 supremum diem obiisse statuat.

Jam primum omnium quo tempore Cypro relicta Athenas venerit, ubi plurimum postea vixit Demonax, non traditur. Constat tantum, eum sapientiæ professores adisse Agathobulum et Demetrium Cynicos, Epictetum Stoicum, denique Timocratem Heracleoten non intelligendi solum, sed etiam dicendi auctorem. Quantum autem tum illorum magistrorum disciplinæ, tum suo ingenio in rerum contemplatione debuerit, definiri non potest. Namque ab ineunte adolescentia optimis artibus sese dignum esse ratus in una philosophia quasi tabernaculum vitæ suæ collocavit. Neque vero illotis (4), ut ajunt, pedibus ad sapientiæ studium se contulit, sed postquam cum poetis, quorum plerosque memoria tenebat, familiaritatem contraxerat diuque in dicendi arte versatus erat et superio-

λοσοφεῖν ἀλήθειαν. — (4) Lucianus vit. Demonact. c. 4 — 6: Οὐ μὴν ἀνίπτοις γε ποσί, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς ταῦτα ἤξεν, ἀλλὰ καὶ παιηταῖς σύντροπος ἐγένετο καὶ τῶν πλείστων ἐμμενητο καὶ λέγειν ἤσκητο καὶ τὰς ἐν φιλοσοφίᾳ προαιρέσεις οὐκ ἐπ' ὀλίγον οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀκρῶ τῷ δακτύλῳ ἀψάμενος ἠπίστατο, καὶ τὸ σῶμα δὲ ἐγεγύμναστο καὶ πρὸς καρτερίαν διεπεπόνητο, καὶ τὸ ὄλον ἐμεμελῆκει αὐτῷ μηδενός ἄλλου προσδεᾶ εἶναι· ὥστε ἐπεὶ καὶ ἔμαθεν οὐκέτι ἑαυτῷ διαρκῶν, ἐκὼν ἀπέθετο τοῦ βίου πολὺν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον τοῖς ἀρίστοις τῶν Ἑλλήνων καταλιπών. Φιλοσοφίας δὲ εἶδος οὐχ ἐν ἀποτεμόμενος, ἀλλὰ πολλὰ ἐς ταῦτο καταμίας οὐ πάνυ τι ἐξέφαινε τίνι αὐτῶν ἔχειν. Ἐφίκει δὲ τῷ Σωκράτει μάλλον ὠκείωσθαι, εἰ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ τοῦ βίου βραδύτητι τὴν Σινωπέα ζηλοῦν ἔδοξεν, οὐ παραχαράττων τὰ εἰς τὴν διαίταν, ὡς θαυμάζοιτο καὶ ἀποβλέποιο ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων, ἀλλ' ὁμοδαίτος ἅπασιν ὧν καὶ πεζός καὶ οὐδ' ἐπ' ὀλίγον τύφῳ κάτοχος συνῆν καὶ ζυνοπολιτεύετο. Τὴν μὲν τοῦ Σωκράτους εἰρωνεῖαν οὐ προσέμενος, χάριτος δὲ Ἀττικῆς μεστὰς ἀποφαίνων τὰς συνοσίας, ὡς τοὺς προσομιλήσοντας ἀπιέναι μήτε καταφρονήσαντας ὡς ἀγεννοὺς μήτε τὸ σκυθρωπὸν τῶν ἐπιτιμηθέντων ἀποφύγοντας, παντοῖους δὲ ὑπ' εὐφροσύνης γενομένους καὶ κοσμιωτέρους παρὰ πολὺ καὶ

rum philosophorum præcepta perceperat, ad pertractandam hanc disciplinarum reginam se dedit. Fuit autem, licet habitu et victus tenuitate aliquatenus Sinopensem æmulari videretur, Cynica ejus institutio Socratis aliorumque philosophorum decretis temperata. Quin etiam (5) attica in jocis ejus urbanitas comparebat sermonesque lepore et festivitate conditi erant, ita ut, quod de Pericle scriptis Eupolis, in illius labris Suada sessitaret. Quocirca non modo discipulis, sed omnibus etiam Atheniensibus atque adeo Græciæ universæ placebat (6). Neque tamen

φαιδρότερος καὶ πρὸς τὸ μέλλον εὐέλπειας. — (5) Lucianus vit. Demonact. c. 7-10: Οὐδέπωποτε γούν ὥρην κεκραγὼς ἢ ὑπερδαιτεινόμενος ἢ ἀγανακτῶν οὐδ' εἰ ἐπιτιμᾶν τῶ θεοί, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀμαρτημάτων καθήπτετο, τοῖς δὲ ἀμαρτάνουσι συνεγγίνωσκε, καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἱατρῶν ἤξιον λαμβάνειν τὰ μὲν νοσήματα ἰωμένων, ὄργη δὲ πρὸς τοὺς νοσοῦντας οὐ χρωμένον' ἤγειτο γὰρ ἀνθρώπου μὲν εἶναι τὸ ἰατρικαῖον, θεοῦ δὲ ἢ ἀεθρὸς ἰσθίου τὰ πικραθέντα ἐπανορθῶν. Τοιοῦτο δὲ βίῳ χρωόμενος εἰς ἑαυτὸν μὲν οὐδένας εἰδεῖτο. Οὕτως δὲ συνεπραττε τὰ εἰκότα, καὶ τοὺς μὲν εὐτοχεῖν δοκοῦντας αὐτῶν ὑπεμίμησκεν ὡς ἐπ' ὀλιγοχρονοῖς τοῖς δοκοῦσιν ἀγαθοῖς ἐπαίρομενος, τοὺς δὲ ἢ πενίαν ὀδυρομένους ἢ φυγὴν δυσχεραίνοντας ἢ γῆρας ἢ νόσον αἰτιωμένους σὺν γέλωτι παρεμυθεῖτο οὐχ ὄρωντα· οἱ μετὰ μικρὸν αὐτοῖς παύσεται μὲν τὰ ἀνώτατα, λήθῃ δὲ τις ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ἐλευθερία μακρὰ πάντας ἐν ὀλίγῳ καταλήφεται. Ἐμελε δὲ αὐτῷ καὶ ἀδελφοῦς στυσιαζήοντας διαλλάττειν καὶ γυναῖξί πρὸς τοὺς γεγαμηκότας εἰρήνην προτανεύειν' καὶ που καὶ ὄμοιος ταρτιτομένους ἐμμελῶς διελέχθη καὶ τοὺς πλείστους αὐτῶν ἐπεισεν ὑπουργεῖν τῇ πατρίδι τὰ μέτρια. Τοιοῦτός τις ἦν ὁ τρόπος τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, πρῶτος καὶ ἡμερος καὶ φαιδρὸς. Μόνον αὐτὸν ἦν αἰ φίλου νόσος ἢ θάνατος, ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν τὴν φιλίαν ἡγοῦμενον· καὶ διὰ τοῦτο φίλος μὲν ἦν ἅπασι, καὶ οὐκ ἔστιν ὄντινα οὐκ αἰκίον ἐνόμιζεν, ἀνθρώπων γε ὄντα. Ἰσθῶν δὲ ἢ ἐλαττον ἔχειρε συνῶν ἐνόμιζεν, μόνους ἐπιστάμενος ὅσοι αἰ ἰδοῦν αὐτῷ ὑπὲρ τὴν τῆς θεραπείας ἐλπίδα διαμαρτάνειν. Καὶ πάντα ταῦτα μετὰ Χαρίτων καὶ Ἀφροδίτης αὐτῆς ἐπραττε τε καὶ ἔλεγεν, ὡς ἀεὶ, τὸ κομικὸν ἐκείνου, τὴν Πειθῶ τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐπικλυθῆσθαι. Eupolis apud Diol. Sic. lib. XII cap. 40: Περικλῆς οὐλύμπιος Ἡσπερατῆ, εἰρόντα, συνεκῆκα τὴν Ἑλλάδα. Πειθῶ τις ἐπεκλήθη ἐπὶ τοῖς χεῖλεσιν· Οὕτως ἐκλήλει καὶ μόνος τῶν βητόρων Τὸ κέντρον ἔγκατέλειπε τοῖς ἀκρωμένοις. — (6) Lucianus vit. Demonact. c. 11: Τοιγαροῦν καὶ Ἀθηναίων τὸ τε σύμπασι δῆμος καὶ οἱ ἐν τῆλε ὑπερρυτοὶ ἐθαύμαζον αὐτὸν καὶ διετέλουσαν ὡς τινα τῶν κραιπτόνων προσθλέποντες. Καίτοι ἐν ἀρχῇ προσέχρους τοῖς πολλοῖς αὐτῶν καὶ μῖσος οὐ μείων [τοῦ Σωκράτους] παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἐκτίσαστο ἐπὶ τε τῇ παρρησίᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ, καὶ τινε; ἐπ' αὐτὸν συνείθησαν Ἄνυτοι καὶ Μέλητοι τὰ αὐτὰ κατηγοροῦντες ἅπερ κλεινοῦ οἱ τότε, οἱ οὔτε θῶν ὥρη πώποτε οὔτε ἐμνήθη μόνος, ἀπάντων ταῖς Ἑλευσινιαῖς· πρὸς ἅπερ ἀνδρείως μάλα στερνυοσάμενος καὶ καθαρὸν ἱμάτιον ἀναλαθὼν καὶ παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ μὲν ἐμμελῶς, τὰ δὲ καὶ τραχύτερον ἢ κατὰ τὴν ἐνυτοῦ προαίρεσιν ἀπελογήσαστο· πρὸς μὲν γὰρ τὸ μὴ τεθυκέναι πώποτε τῇ Ἄβητῃ, Μὴ θαυμάσητε, ἔφη, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ μὴ πρότερον αὐτῇ ἔβυσσα, οὐδὲ γὰρ δεῖσθαι αὐτῆν τῶν παρ' ἐμοῦ θυσίων ὑπελάμβανον. Πρὸς δὲ ἄλλοτερον, τὸ τῶν μυστηρίων, ταύτην ἔφη ἔγενε αἴτιαν τοῦ μὴ κοινωνῆσαι σείσει τῆς τελείης, οἱ, ἂν τε φαῦλα ἢ τὰ μυστήρια, οὐ σιωπήσεται πρὸς

obtretores ei defuerunt, a quibus nunquam sacrificasse arguebatur. Addebant eum unum ex omnibus non esse Eleusiniis sacris initiatum. Quum igitur Demonax coronatus ac pura veste indutus in concionem prodissset, partim concinne partim asperius quam pro instituto suo causam dixit. Etenim in hoc imitatus est Socratem, qui ut est apud Ciceronem *De or. I, 54* ita in iudicio capitis pro se ipse dixit, ut non supplex aut reus, sed magister aut dominus videretur esse iudicum. Quippe asperiore proemio usus: *Coronatum, inquit, (victimæ instar) quoniam me videtis, agite, jam me quoque mactate; priore enim illa hostia (Socrate) non litastis. Nolite autem mirari, Athenienses, me prius Minervæ non sacrificasse; siquidem illam sacrificiis a me factis indigere non putabam.* Præterea mysteriis se non esse initiatum professus est, quia si bona forent, ea omnibus enuntiasset, si mala, homines nondum initiatos ab hujusmodi orgiis avertisset. Itaque hac cavillatione causam iudicesque ludendo effecit, ut multitudo ad sanitatem reverteretur ipseque e periculo evaderet. Athenienses enim quum jam essent ipsam lapidibus percussuri, versa in benevolentiam ira ab illo tempore cœperunt eum colere et observare ac postremo etiam admirari. Cæterum (7) usque ad vitæ finem tantum honore civis cæterique Græci Demonactem persecuti sunt, ut prodeunti in publicum magistratus assurgerent omnesque silentium obtinerent.

Postremo quum jam esset summa senectute, vir venerabilis invocatus quamcumque libebat domum ingressus ibi cœnabat ac dormiebat; quique in ea habitabant, deum quandam adve-

τοῦς μηδέπω μεμνημένους, ἀλλ' ἀποτρέβει αὐτοῦς τῶν ὀργίων, ἂν τε καλὰ, πάντων αὐτὰ ἐξαγορεύσειν ὑπὸ φιλανθρωπίας· ὥστε τοὺς Ἀθηναίους ἤδη λίθους ἐπ' αὐτὸν ἐν ταῖν χειρῶν ἔχοντας πρῶτος αὐτῷ καὶ ὕψως γενέσθαι αὐτίκα καὶ τὸ ἂν ἐκείνου ἀρεθιζόμενος τιμᾶν καὶ αἰδεῖσθαι καὶ τὰ τελευταῖα θαυμάζειν, καίτοι αὐτὸς ἐν ἀρχῇ τῶν πρὸς αὐτοὺς λόγων τραχύτερῳ ἐχρήσατο τῷ προοίμῳ· Ἄνδρες γάρ, ἔφη, Ἀθηναῖοι, ἐμὲ μὲν ὄντως ἐστερνυομένους ὑμεῖς ἤδη καμὲ καταθύσατε, τὸ γὰρ πρότερον οὐκ ἐκαλλιεθήσατε. — (7) Lucianus vit. Demonact. c. 63: εἶθι δὲ ἐτη ὀλίγου δέοντα τῶν ἐκατὸν ἄνωσος, ἀλυπος, οὐδένα ἐνοχλήσας τι ἢ αἰτίσας, φίλιος χρήσιμος, ἐχθρὸν οὐδένα οὐδέπωποτε ἐσχηκῶς· καὶ τοσοῦτον ἔρωτα ἔσχον πρὸς αὐτὸν Ἀθηναῖοι τε αὐτοὶ καὶ ἅπαντα ἢ Ἑλλάς, ὥστε παρόντι ὑπεξανίστασθαι μὲν τοὺς ἄρχοντας, σιωπῆν δὲ γίνεσθαι παρὰ πάντων. Τὸ τελευταῖον δὲ ἤδη ὑπεργηρω; ὢν ἀκλήτος εἰς ἣν τύχῃ παρῶν οἰκίαν ἔθουμένον τὸ πρᾶγμα καὶ τινε ἀγαθὸν δαίμονα εἰσεληλυθέναι αὐτοῖς εἰς τὴν οἰκίαν. Παρόντα δὲ αἱ ἀστοπίδες ἀνθειλον πρὸς αὐτὰς ἐκάστη ἀξιοῦσα παρ' αὐτῆς λαμβάνειν τῶν ἄρων, καὶ τοῦτο εὐτυχίαν ἐκαυτῆς ἢ δεδωκυῖα ἴσαστο. Καὶ μὴν καὶ οἱ παῖδες ὀπώρας προσέφερον αὐτῷ πατέρα ὀνομαζόμενος.

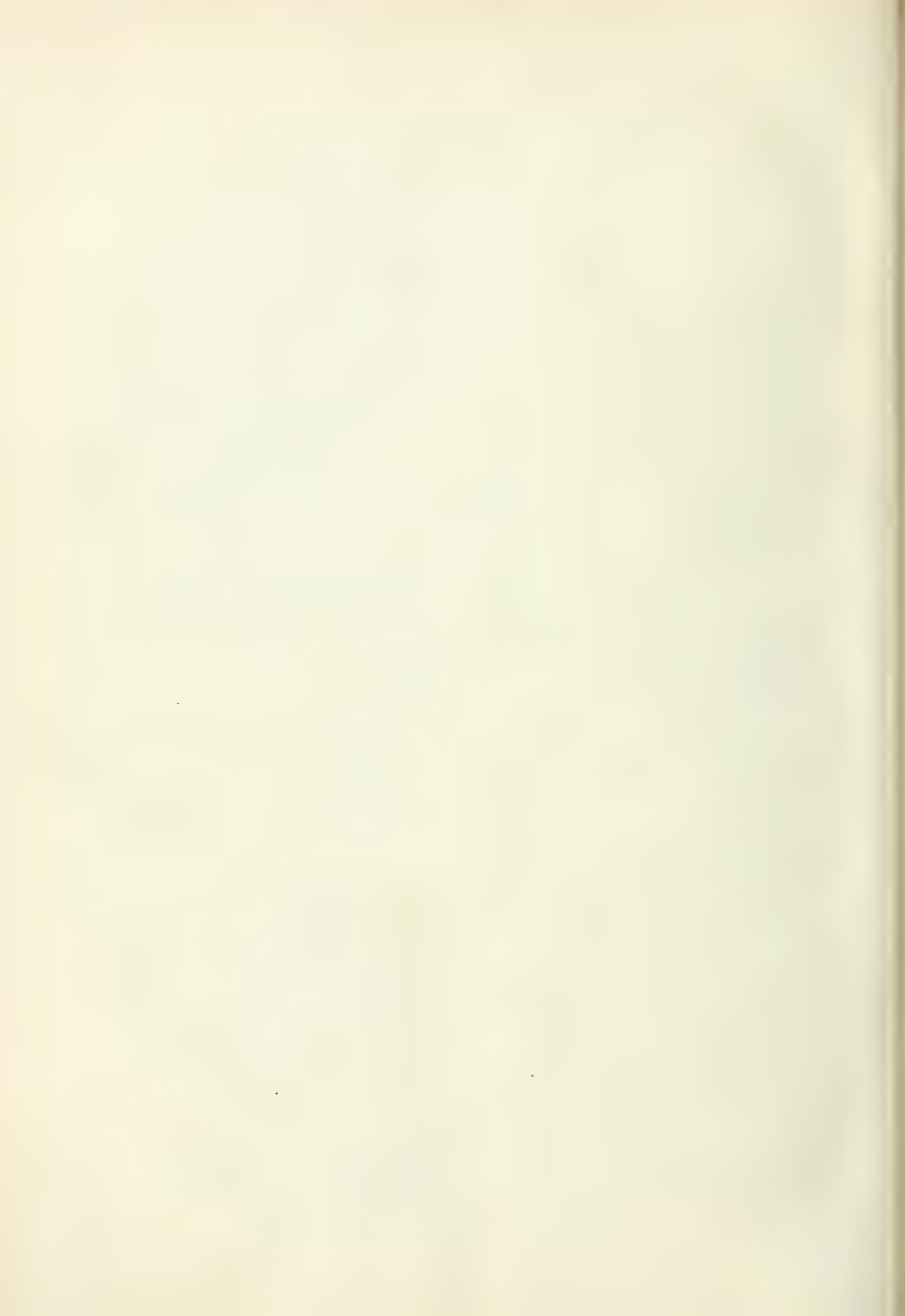
nisse arbitrabantur. Tantum vero tum apud cives tum apud alios homines auctoritate valuit et eloquentia, ut si orta seditione ad populum concionaretur, facile mortales ad officium patriæ debitum reduceret. Quare (8) turbidos homines aliquando Athenis, postquam in medium processit, sola præsentia sua coercuit, utque ad sanitatem rediisse vidit, nihil locutus abiit. Vitam cælibem egit, quorundam fortasse philosopho-

rum sententiam secutus, qui sapienti non esse ducendam uxorem censuerant.

Quum autem decrepitem senem vires deficere cœpissent, fertur præsentibus amicis illam dixisse clausulam, qua in certaminibus præcones uti solebant : *Finitur certamen pulcherrima tribuens victoribus præmia, tempusque monet, ne differamus amplius.* Abstinentes igitur omnibus ex vita migravit hilaris et qualis semper obviis apparuerat. De sepultura idem sensit quod Diogenes. Nam interrogantibus amicis, quomodo sepeliri cuperet, inhumatum se projici velle respondit. At Athenienses magnifico funere eum extulerunt, atque etiam sedem lapideam in qua fessus requiescere solebat, adorabant coronabantque honoris causa, ratî lapidem quoque esse sacrum in quo ille consedisset. Denique funeris exsequias nemo fuit qui non prosequeretur, præsertim philosophorum. Hi corpus ejus humeris suis sublatum ad sepulcrum portaverunt.

Quod reliquum est, diu viguisse Demonactis memoriam fidem faciunt dicta ex ejus libris a Stobæo, Joanne Damasceno, Antonio et Maximo excerpta, quæ una cum sententiis a Luciano servatis collecta, recognita et latine versa hic proponam.

— (8) Lucianus vit. Demonact. c. 64-67 : στάσεως δὲ ποτε Ἀθήνησι γενομένης εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ φανείς μόνον σιωπᾶν ἐποίησεν αὐτούς· ὁ δὲ ἰδὼν ἤδη μετεγνωκότας οὐδὲν εἰπὼν καὶ αὐτὸς ἀπηλλάγη. "Ὅτε δὲ συνῆκεν οὐκέθ' οἶός τε ὢν αὐτῷ ἐπικουρεῖν, εἰπὼν πρὸς τοὺς παρόντας τὸν ἐναγώνιον τῶν κηρύκων πόδα Λήγει μὲν ἀγὼν τῶν καλλίστων ἄθλων ταμίαις, καιρὸς δὲ καλεῖ μηκέτι μέλλειν, καὶ πάντων ἀποσχόμενος ἀπῆλθε τοῦ βίου φαιδρὸς καὶ οἶος ἀεὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐφαίνετο. Ὅλιγον δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς ἐρομένου τινός, Ἡερὶ ταρῆς τί κελύεις; Μὴ πολυπραγμονεῖτε, ἔφη· ἡ γὰρ ὁδμὴ με θάψει. Φαμένου δὲ ἐκείνου, Τί οὖν; οὐκ αἰσγρὸν ὀρνέεις; καὶ κισὶ βορὰν προτεθῆναι τηλικούτου ἀνδρός; σῶμα; Καὶ μὴ οὐδὲν ἄτοπον, ἔφη, τοῦτο, εἰ μέλλω καὶ ἀποθανὼν ζωῆς τισὶ χρήσιμος ἔσεσθαι. Οἱ μὲντοι Ἀθηναῖοι καὶ ἑθαψαν αὐτὸν ἄμωσια μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐπὶ πολὺ ἐπένήθησαν καὶ τὸν θάκον τὸν λίθινον, ἐφ' οὗ εἰώθει ὅποτε κάμνοι ἀναπαύεσθαι, προσεκύνουν καὶ ἐστεφάνουν ἐς τιμὴν τοῦ ἀνδρός, ἡγούμενοι ἱερὸν εἶναι καὶ τὸν λίθον, ἐφ' οὗ ἐκαθέζετο. Ἐπὶ μὲν γὰρ τὴν ἐκφωρὰν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἀπῆντησε, καὶ μάλιστα τῶν φιλοσόφων· οὗτοι μὲντοι ὑποδύντες ἐκόμιζον αὐτὸν ἄχρι πρὸς τὸν τάφον. Ταῦτα ὀλίγα πάνυ ἐκ πολλῶν ἀπεμνημόνευσα, καὶ ἔστιν ἀπὸ τούτων τοῖς ἀναγινώσκουσι λογίζεσθαι, ὅποῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐγένετο.

ΔΗΜΩΝΑΚΤΟΣ

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

Γνώμαι καὶ Ἀποφθέγματα.

1. Τοσοῦτον εἰς ἀρετὴν προσθήσεις, ὅσον ἂν ὑρέλης τῶν ἡδονῶν.

(Antonius et Maximus Serm. de vitæ virtute et vitio p. 35.)

2. Αἰσχρὸν μὲν ἐν ἄλλοις ἀποδέχσθαι τὰς ἀρετάς, ἐν ἑαυτοῖς δὲ ἔχειν τὰς κακίας.

(Antonius et Maximus Serm. de vitæ virtute et vitio p. 35.)

3. Τοὺς τῶν σωματίων ἐπιμελουμένους, ἑαυτῶν δὲ ἀμελοῦντας ὠνείδιζεν, ὡς τῶν μὲν οἴκων ἐπιμελουμένων, τῶν δὲ ἐνοίκων ἀμελοῦντας.

(Antonius et Maximus Serm. de vitæ virtute et vitio p. 35.)

1. Ἐν ἄλλοτρίοις παραδείγμασι παιδεύει σεαυτόν, καὶ ἄλλότριος τῶν κακῶν ἔση.

(Maximus Serm. de prudentia et consilio p. 94.)

5. Θνητοὶ γεγῶτες μὴ φρονεῖθ' ὑπὲρ θεούς.

(Stobæus Floril. XXII, 16 Δημόνακτος.)

6. Ἐξεταζόντων τινῶν, εἰ ὁ κόσμος ἐμψυχος, καὶ αἰθερῆς, εἰ σφαιροειδής· Ὑμεῖς, ἔφη, περὶ μὲν τοῦ κόσμου πολυπραγμανοεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε.

(Stobæus Eclog. physic. et ethic. lib. II cap. I, 11 pag. 10 ed. Heeren. Cf. Antonius et Maximus Serm. de curiositate p. 164.)

7. Τινὸς σοφιστοῦ αἰτιωμένου αὐτὸν καὶ λέγοντος·

DEMONACTIS

SENTENTIA ET APOPHTHEGMATA.

Διὰ τί με κακῶς λέγεις; Ὅτι μὴ καταφρονεῖς, ἔφη, τοῦ κακῶς λέγοντος.

(Antonius et Maximus Serm. de vituperatione et calumnia pag. 259.)

8. Δημόναξ ἐρωτηθεὶς, πότε ἤρξατο φιλοσοφεῖν, Ὅτε καταγιγνώσκειν, ἔφη, ἑμαυτοῦ ἠρξάμην.

(Stobæus Floril. XXI, 8.)

9. Τοῖς ὡσὶ πλέον ἢ τῆ γλώττη χρῶ.

(Antonius et Maximus Serm. de loquacitate p. 396.)

10. Οἱ ἀπαιδευτοὶ καθάπερ οἱ ἀλιευόμενοι ἐγθύεις ἐλκόμενοι σιγῶσι.

(Antonius et Maximus Serm. de doctrina et philosophia p. 706. Cf. Excerpta e cod. Flor. Joann. Damasc. iῶ Stob. Flor. vol. IV p. 196 ed. Meineke.)

11. Ἐλάσσω κακὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἐγθρῶν ἢ ὑπὸ τῶν φίλων. Τοὺς μὲν γὰρ ἐγθροὺς δεδιότες φυλάσσονται τοῖς δὲ φίλοις ἀνεωγμένοι εἰσὶ καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ εὐεπιβούλευτοι.

(Antonius Serm. de malis amicis pag. 724.)

12. Μυστήριον ἐν φιλίᾳ ἀκούσας ὕστερον ἐγθρὸς γεγόμενος μὴ ἐκράνης· ἀδικεῖς γὰρ οὐ τὸν ἐγθρόν, ἀλλὰ τὴν φιλίαν.

(Antonius Serm. de malis amicis pag. 724.)

13. Μὴ κτῆσαι φίλον, ᾧ μὴ πάντα πιστεύεις.

(Antonius Serm. de malis amicis pag. 724. De structura μὴ κτῆσαι vide Gregorium Corinthium et ejus interpretes p. 15 sqq. ed. Schæfer.)

Sententiæ et Aphrothegmata.

1. Tantum ad virtutem adjicies, quantum voluptatibus detraxeris.

2. Turpe est in aliis probare virtutes, intra se autem habere vitia.

3. Homines corpora tantum curantes, sui autem negligentes reprehendebat, quod domos quidem curarent, sed inquilinos negligenter.

4. Alienis exemplis velim te erudias; tum enim nullo malo vexaberis.

5. Mortales quum sitis, nolite diis majora cogitare.

6. Quum alii inquirerent, num mundus esset animans, et rursus, num globosus: Vos, inquit Demonax, de mundo curiose quaritis, at vestram ipsorum vitam flagitiosam non curatis.

7. Quum sophista quidam ipsum culparet ac diceret: *Cur mihi maledicis?* respondit: *Quia maledicentem non contemnitis.*

8. Demonax interrogatus, quando cœpisset philosophari, *Tum*, inquit, *quum me ipsum damnare incepi.*

9. Auribus magis quam lingua utere.

10. Indocti tanquam pisces capti, dum trahuntur, silent.

11. Pauciora mala hominibus ab inimicis quam ab amicis apportantur. Inimicos enim quum metuant, ab iis cavent: amicis vero aperti sunt, unde pericula iis creari atque insidiæ facile strui possunt.

12. Arcanum manente amicitia auditum inimicus postea factus ne evulges; lædis enim non tam inimicum quam amicitiam.

13. Ne pares amicum, cui non omnia committas.

11. Εἰσὶ τινες, οἱ τὸν παρόντα βίον οὐ ζῶσιν, ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ ὡς ἕτερον βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα.

(Antonius et Maximus Serm. de divitiis, paupertate et avaritia p. 760.)

15. Δείκνυσιν ἢ μὲν τροπὴ τὸν κατ' ἀλήθειαν ἀνδρεῖον, ἢ δὲ ἀτυχία τὸν φρόνιμον.

(Antonius et Maximus Serm. de fortuna secunda et adversa pag. 820.)

16. Τὰς μὲν πόλεις ἀναθήμασι, τὰς δὲ ψυχὰς μαθήμασι κοσμεῖν δεῖ.

(Excerpta e cod. Flor. Joann. Damasc. in Stob. Flor. vol. IV p. 196 ed. Meineke, cap. XIII, 53 Δημόνακτος, Ὑψίου καὶ Σωκράτους.)

17. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Φαθώρινος ἀκούσας τινὸς ὡς ἐν γέλωτι ποιεῖτο τὰς θυμίας αὐτοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἐν αὐταῖς μελῶν τὸ ἐπικεκλασμένον σφόδρα ὡς ἀγενεῖς καὶ γονακτεῖον καὶ φιλοσοφίᾳ ἥμιστα πρέπον, προσελθὼν ἠρώτα τὸν Δημόνακτα, τίς ὢν γλευξῆς τὰ αὐτοῦ. Ἄνθρωπος, ἔφη, οὐκ εὐαπάτητα ἔχων τὰ ὄψα. Ἐγκειμένους δὲ τοῦ σοριστοῦ καὶ ἐρωτῶντος, τίνα δὲ καὶ ἐφόδια ἔχων, ὦ Δημόναξ, ἐκ παιδιᾶς εἰς φιλοσοφίαν ἤκεις; Ὁρχεῖς, ἔφη.

(Lucianus vit. Demonact. c. 12.)

18. Ἄλλοτε δὲ ποτε ὁ αὐτὸς προσελθὼν ἠρώτα τὸν Δημόνακτα, τίνα αἴρεσιν ἀσπάζεταιται μᾶλλον ἐν φιλοσοφίᾳ· ὁ δὲ, Τίς γάρ σοι εἶπεν ὅτι φιλοσοφῶ; καὶ ἀπιὼν ἦδη παρ' αὐτοῦ μάλα ἠδὺ ἐγέλασε· τοῦ δὲ ἐρωτήσαντος, ἐφ' ὅτῳ γελᾷ, ἐκαίνος ἔφη, Γελοῖόν μοι εἶναι ἔδο-

ξεν, εἰ σὺ ἀπὸ τοῦ πώγωνος ἀξιοῖς κρῖνεσθαι τοὺς φιλοσοφοῦντας αὐτὸς πώγωνα οὐκ ἔχων.

(Lucianus vit. Demonact. c. 13.)

19. Τοῦ δὲ Σιδωνίου ποτὲ σοριστοῦ Ἀθόνησιν εὐδοκιμοῦντος καὶ λέγοντος ὑπὲρ αὐτοῦ ἑπαιδόν τινα τοιοῦτον, ὅτι πάσης φιλοσοφίας πεπειράται (οὐ γάρ ῥον δὲ αὐτὰ εἰπεῖν ἂ ἔλεγεν). Ἐὰν Ἀριστοτέλης με καλῆ ἐπὶ τὸ Λύκειον, ἔβρωμαι ἂν Πλάτων ἐπὶ τὴν Ἀκαδημειαν, ἀφίξομαι ἂν Ζήνων, ἐπὶ τῇ Ποικίλῃ διατρίψω ἂν Πυθαγόρας καλῆ, σιωπήσομαι. Ἄνασταξ, οὐκ ἐκ μέσων τῶν ἀκρωμένων, Ὀδτος, ἔφη προσεπὼν τὸ ὄνομα, καλεῖ σε Πυθαγόρας.

(Lucianus vit. Demonact. c. 14.)

20. Πύθωνος δὲ τινος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ εὐπαρύφων νεανίσκου ὠραῖου ἐρεσχηλοῦντος αὐτὸν καὶ προτείνοντος ἐρωτηγὰ τὸ σοριστικὸν καὶ κελευόντος εἰπεῖν τοῦ συλλογισμοῦ τὴν λύσιν, Ἐν, ἔφη, οἶδα, τέκνον, ὅτι περαίνει. Ἀγανακτήσαντος δὲ ἐκείνου ἐπὶ τῷ τῆς ἀμφιβολίας σκώματι καὶ συναπειθήσαντος, Αὐτίκα σοι μάλα τὸν ἄνδρα δεῖξω, ὁ δὲ σὺν γέλωτι ἠρώτησε, Καὶ γὰρ ἄνδρα ἔχεις;

(Lucianus vit. Demonact. c. 15.)

21. Ἐπεὶ δὲ τις ἀθλητὴς καταγελασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ἐσθῆτα ὠρθη ἀνιθὴν ἀμπεριόμενος Ὀλυμπιονίκης ὢν, ἐπάταξεν αὐτὸν εἰς τὴν κεραλὴν λίθῳ καὶ αἷμα ἐρῆύθη, οἱ μὲν παρόντες ἠγανάκτουν ὡς αὐτὸς ἕκαστος τετυπημένος καὶ ἐθῶν ἐπὶ τὸν ἀνθύπατον ἵναί, ὁ δὲ Δημόναξ, Μηθαμῶς, ἔφη, ὦ ἄνδρες, πρὸς τὸν ἀνθύπατον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἰατρόν.

14. Sunt quidam qui non hanc praesentem vitam vivunt, sed magno studio tanquam ad alteram vitam, non ad hanc praesentem degendam se comparant.

15. Militum fuga in bello virum re vera fortem indicat, calamitas vero prudentem.

16. Urbes quidem ornamentis affici, sed animos artibus erudiri oportet.

17. Quum enim ex aliquo Phavorinus audivisset, illum suas disputationes faciliis perstringere, maxime vero membrorum in iis nimis fractas delicias, ut non generosam, at muliebrem molliem ac philosophiae minime convenientem, Demonactem adiit ab eoque quaesivit, quisnam esset, a quo ipsius dicta sugillarentur: Is homo, inquit, cui aures sint ad decipiendum non faciles. Instante vero eodem sophista atque interrogante, Quibus subsidiis, o Demonax, a jocis ad philosophiae studium te contulisti? Testiculis, inquit.

18. Idem alias Demonactem convenit ab eoque sciscitatus est, quam philosophorum sectam magis sequeretur: Quis vero, inquit, tibi dixit me philosophari? Jamque abiens ab eo dulciter admodum risit. Illo autem percussante, qua de re rideret, Demonax, Ridiculum, inquit, mihi visum est, te, qui ipse barbam non habes, ex barba philiosophantes judicari velle.

19. Sidonio etiam qui sophista Athenis olim clarus fuit, dicente in suam laudem, se omnem philosophiam esse expertum — (malum autem non erit ea referre quae dixit): Si me in Lyceum vocarit Aristoteles, sequar: si in Academia Plato, veniam: si Zeno, in Paecile commorabor: si Pythagoras vocarit, tacebo. Surgens igitur e medio auditorum, Heus tu; inquit, nomine eum compellans, vocat te Pythagoras.

20. Praeterea Pythone quodam ex praetextatis Macedonibus, juvene formoso eum cavillante et quaestionem sophisticam proponente ac syllogismi solutionem dicere jubente, Unum, inquit, scio, mi fili, te confici. Quumque ille dicterii ambiguitatem indignaretur ac simul minaciter diceret, Statim tibi virum ostendam, hic ridens interrogavit: Nempae virum habes?

21. Quum etiam athleta quidam ab eo derisus, quod quamvis Olympionices esset, picta veste indutus cerneretur, ipsum lapidis ictu in capite vulnerasset atque inde sanguis manaret, homines quidam qui forte aderant quasi pro se quisque percussi in lignabantur, ad Proconsulem pergendum esse vociferantes, sed Demonax, Nequaquam, inquit, viri, ad Proconsulem, sed ad medicum.

(Lucianus vit. Demonact. c. 16.)

22. Ἐπεὶ δὲ ποτε καὶ χρυσοῦν δακτύλιον ὁδῶ βαδίζων εὔρε, γραμματίων ἐν ἀγορᾷ προθείς ἤξιον τὸν ἀπολέσαντα, ὅστις εἴη τοῦ δακτυλίου δεσπότης, ἤκειν καὶ εἰπόντα ὀλίγην αὐτοῦ καὶ λίθον καὶ τύπον ἀπολαμβάνειν ἤκειν οὐδὲν τις μετραχιάσκει ὥραϊος αὐτὸς ἀπολωλέκεναι λέγων. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ὑγιᾶς ἔλεγεν, Ἄπιθι, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τὸν ἑαυτοῦ δακτύλιον φύλαττε, τοῦτον γὰρ οὐκ ἀπολώλεκας.

(Lucianus vit. Demonact. c. 17.)

23. Τῶν δὲ ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων βουλῆς τις Ἀθήνησιν υἴὸν αὐτῷ δεῖξας πᾶν ὠραῖον, Ὀηλυδρίαν δὲ καὶ διακεκλασμένον, Προσαγορεύσει σε, ἔφη, ὁ ἐμὸς υἴος οὐτοσί, καὶ ὁ Δημῶναξ, Καλός, ἔφη, καὶ σοῦ ἀξιος καὶ τῆ μητρὶ ὅμοιος.

(Lucianus vit. Demonact. c. 18.)

24. Τὸν δὲ Κυνικὸν ἐν ἄρκτου δέρματι φιλοσοφοῦντα οὐχ Ὀνώρατον, ὡσπερ ὠνομάζετο, ἀλλ' Ἀρκεσίλαον καλεῖν ἤξιον.

(Lucianus vit. Demonact. c. 19.)

25. Ἐρωτήσαντος δὲ τινος, τίς αὐτῷ ὄρος εὐδαίμωνίας εἶναι δοκεῖ, Μόνον εὐδαίμονα, ἔφη, τὸν ἐλευθέρου ἐκείνου δὲ φήσαντος πολλοὺς ἐλευθέρους εἶναι, Ἀλλ' ἐκείνον νομίζω τὸν μήτε ἐλπίζοντά τι μήτε δεδιότα ὁ δέ, Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τοῦτό τις δύναιτο; ἅπαντες γὰρ ὡς τὸ πολὺ τούτοις δεδουλωμένα. Καὶ μὴν, ἔφη, εἰ κατανοήσεις τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, εὐφροῖς ἂν αὐτὰ οὔτε ἐλπίδος οὔτε φόβου ἀξία, παυσόμενοι πάντως καὶ τῶν ἀνιερῶν καὶ τῶν ἡδέων.

(Lucianus vit. Demonact. c. 20.)

26. Περειγίνου δὲ τοῦ Πρωτεύως ἐπιτιμῶντος αὐτῷ, ὅτι ἐγέλα τὰ πολλὰ καὶ τοῖς ἀνθρώποις προσέπειζε, καὶ λέγοντος, Δημῶναξ, οὐ κυναῖς ἀπεκρίνατο, Περειγρίνε, οὐκ ἀνθρωπίσεις;

(Lucianus vit. Demonact. c. 21.)

27. Καὶ μὴν καὶ φυσικὸν τινα περὶ τῶν ἀντιπόδων διαλεγόμενον ἀναστήσας καὶ ἐπὶ ῥέεθρ ἀγαγὼν καὶ δεῖξας αὐτῷ τὴν ἐν τῷ ὕδατι σκιάν ἤρετο, Τοιοῦτους ἄρα τοὺς ἀντίποδας εἶναι λέγεις;

(Lucianus vit. Demonact. c. 22.)

28. Ἀλλὰ καὶ μάγου τινὸς εἶναι λέγοντος καὶ ἐπωδᾶς ἔχειν ἰσχυράς, ὡς ὑπ' αὐτῶν ἅπαντας ἀναπειθεῖν καὶ παρέχειν αὐτῷ ὅποσα βούλεται, Μὴ θαύμαξ, ἔφη, καὶ γὰρ αὐτὸς ὁμότεχνός εἰμί σοι, καὶ εἰ βούλει, ἔπου πρὸς τὴν ἀρτόπωλιν καὶ ὄψει με διὰ μιᾶς ἐπωδῆς καὶ μικροῦ του φαρμάκου πείθοντα αὐτὴν δοῦναί μοι τῶν ἄρτων, αἰνιτιτόμενος τὸ νόμισμα ὡς τὰ ἴσα τῆ ἐπωδῆς δυνάμενον.

(Lucianus vit. Demonact. c. 23.)

29. Ἐπεὶ δὲ Ἡρώδης ὁ πᾶν ἐπένθει τὸν Πολυδεύκην πρὸ ὥρας ἀποθανόντα καὶ ἤξιον ὄχημα ζεύγυσθαι αὐτῷ καὶ ἵππους παρίστασθαι ὡς ἀναθησομένῳ καὶ δεῖπνον παρασκευάζεσθαι, προσελθὼν, Παρὰ Πολυδεύκους, ἔφη, κομίζω σοὶ τινα ἐπιστολήν. Ἠσθέντος δὲ ἐκείνου καὶ οἰηθέντος ὅτι κατὰ τὸ κοινὸν καὶ αὐτὸς συντρέχει τοῖς ἄλλοις τῷ πάθει αὐτοῦ, καὶ εἰπόντος, Τί οὖν, ὦ Δημῶναξ, Πολυδεύκης ἀξιοῖ; Αἰτιᾶτά σε, ἔφη, ὅτι μὴ ἤδη πρὸς αὐτὸν ἄπει.

22. Aliquando etiam quum ambulans anulum aureum in via invenisset, proposita in foro tabella postulabat ut qui anulum amisisset, quicumque tandem illius dominus foret, veniret, et indicato pondere, gemma et imagine eum reciperet. Venit ergo adolescentulus egregia specie, qui se amisisse illum affirmaret. Verum quoniam iste nihil sani dicebat, Abi, inquit, o puer, tuumque anulum serva; namque hunc non amisisti.

23. Porro quispiam e Romanis senatoribus quum Athenis ipsi filium ostendisset, valde formosum, sed effeminatum et deliciis fractum: Salutat te, inquit, hic meus filius. Tum Demonax, Pulcher ille est, inquit, teque dignus et matri similis.

24. Præterea Cynicum in ursi pelle philosophantem non Honoratum, quod illi nomen erat, sed Arcesilaum vocare volebat.

25. Quum quidam interrogasset, quis ipsi felicitatis terminus esse videretur, respondit, soium esse felicem qui liber foret. Illo autem subjiciente, multos esse liberos, At eum puto, inquit, qui neque sperat neque metuit quidquam. Ille vero, quomodo quis, ait, hoc facere possit? Omnes enim his plerumque servimus. Atqui, inquit, si res humanas consideraveris, eas neque spe neque metu dignas esse invenies, ubi tristitia et jucunda omnia desiderant.

26. Peregrino autem Protei filio ipsum objurgante, quod plerumque rideret et homines illuderet, dicenteque, Demonax, nonne Cynicum agis? Respondit, Peregrine, nonne tu hominem?

27. Quin etiam physicum quandam de antipodibus disserentem postquam excitavit atque ad puteum deduxit demonstratis in aqua umbris percontatus est, Tales igitur antipodas esse affirmas?

28. Insuper quopiam magum se esse profitente carminaque habere efficacia, quibus omnes ad agendum impelleret et præstaret quæcunque vellet, Ne mireris, inquit, nam ipse eandem quam tu artem exerceo, ac si vis, ad panum venditricem me sequere, et videbis me una cautione et exiguo remedio eam adducturum, ut mihi deo panem ex iis quos habet, nummum significans, æqualem incantamentis vim obtinentem.

29. Quum vero illustris ille Herodes Pollucem præmatura morte absumtum lugeret velletque currum equis jungi et tanquam ascensuro sibi præsto esse ac curam parari, adiens hunc Demonax, A Polluce, inquit, litteras tibi affero. Quum autem ille gavisus esset atque existimaret ipsum quoque in commune cum suo dolore concurrere, dixissetque, Quid igitur, o Demonax, sibi vult Pol-

(Lucianus vit. Demonact. c. 24.)

30. Ὁ δ' αὐτὸς υἱὸν πενθοῦντι καὶ ἐν σκότῳ ἑαυτὸν καθερίζων προσελθὼν ἔλεγε μάγος τε εἶναι καὶ δύνασθαι ἀναγαγεῖν τοῦ παιδὸς τὸ εἶδωλον, εἰ μόνον αὐτῷ τρεῖς τινὰς ἀνθρώπους ὀνομάσειε μηδὲνα πώποτε πεπενθηκότας. Ἐπὶ πολλῷ δὲ ἐκείνου ἐνδοιάσαντος καὶ ἀποροῦντος (οὐ γὰρ εἶχε τινα, ὅμαι, εἰπεῖν τοιοῦτον), Εἶπ', ἔφη, ὦ γελῶτε, μόνος ἄφρατα πύσχειν νομίζεις μηδὲνα ὄρων πένθους ἄμοιρον;

(Lucianus vit. Demonact. c. 25. Conf. Philos. Græc. Fragm. vol. I p. 332.)

31. Καὶ μὴν κἀκείνων καταγελᾶν ἤξιόν τῶν ἐν ταῖς ὁμιλίαις πάνυ ἀρχαίοις καὶ ξένοις ὀνόμασι χρωμένων ἐνὶ γούν ἐρωτηθέντι ὑπ' αὐτοῦ λόγον τινα καὶ ὑπεραπικῶς ἀποκριθέντι, Ἐγὼ μὲν σε, ἔφη, ὦ ἑταῖρε, νῦν ἠρώτησα, σὺ δὲ μοι ὡς ἐπ' Ἀγαμέμνονος ἀποκρίνη.

(Lucianus vit. Demonact. c. 26.)

32. Εἰπόντος δὲ τινος τῶν ἑταίρων, Ἀπίωμεν, Δημιῶναξ, εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ προσευξώμεθα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, Πάγυ, ἔφη, κωρὸν ἤγητ' ὅν Ἀσκληπιόν, εἰ μὴ δύναται ἀντεῦθεν ἡμῶν εὐχρῶμενον ἀκούειν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 27.)

33. Ἰδὼν δὲ ποτε δύο τινὰς φιλοσόφους κοιμηθῆ ἀπαιδεύτους ἐν ζητῆσει ἐρίζοντας καὶ τὸν μὲν ἄτοπα ἐρωτῶντα, τὸν δὲ οὐδὲν πρὸς λόγον ἀποκρινόμενον, Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ἔφη, ὦ φίλοι, ὅ μὲν ἕτερος τούτων τράγον ἀμέλειν, ὃ δὲ αὐτῷ κόσμῳ ὑποτιθέναι;

(Lucianus vit. Demonact. 28.)

34. Ἀγαθοκλέους δὲ τοῦ Περιπατητικοῦ μέγα φρονοῦντος ὅτι μόνος αὐτὸς ἐστὶ καὶ πρῶτος τῶν διαλεκτικών, ἔφη, Καὶ μὴν, ὦ Ἀγαθόκλει, εἰ μὲν πρῶτος, οὐ μόνος, εἰ δὲ μόνος, οὐ πρῶτος.

(Lucianus vit. Demonact. c. 29.)

35. Κεθῆγου δὲ τοῦ ὑπατικοῦ, ὁπότε διὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπῆι πρεσβεύσων τῷ πατρί, πολλὰ καταγέλαστα καὶ λέγοντος καὶ ποιῶντος, ἐπειδὴ τῶν ἑταίρων τις ὄρων ταῦτα ἔλεγεν αὐτὸν μέγα κάθαρμα εἶναι, Μὰ τῶν Δί', ἔφη ὁ Δημιῶναξ, οὐδὲ μέγα.

(Lucianus vit. Demonact. c. 30.)

36. Καὶ Ἀπολλωνίων δὲ ποτε τὸν φιλόσοφον ἰδὼν μετὰ πολλῶν τῶν μαθητῶν ἐξελαύνοντα (ἥδη δὲ ἀπῆι μετὰ πεμπτος ὡς ἐπὶ παιδείᾳ τῇ βασιλεῖ συνεσόμενος), Προσέρχεται, ἔφη, ὁ Ἀπολλωνίας καὶ οἱ Ἀργοναῦται αὐτοῦ.

(Lucianus vit. Demonact. c. 31.)

37. Ἄλλου δὲ ποτε ἐρομένου, εἰ ἀθάνατος αὐτῷ ἢ ψυχὴ δοκεῖ εἶναι, Ἀθάνατος, ἔφη, ἀλλ' ὡς πάντα.

(Lucianus vit. Demonact. c. 32.)

38. Περὶ μέντοι Ἡρώδου ἔλεγεν ἀλθθεύειν τὸν Πλάτωνα φάμενον, οὐ μίαν ἡμᾶς ψυχὴν ἔχειν· οὐ γὰρ εἶναι τῆς αὐτῆς ψυχῆς Ἑγγίλλαν καὶ Πολυδεύκην ὡς ζῶντας ἐστῆν καὶ τὰ τοιαῦτα μελετᾶν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 33.)

39. Ἐπολιμῆσε δὲ ποτε καὶ Ἀθηναίους ἐρωτῆσαι δημοσίᾳ τῆς προῤῥήσεως ἀκούσας, διὰ τίνα αἰτίαν ἀποκλείουσι τοὺς βαρβάρους, καὶ ταῦτα τοῦ τῆν τελετῆν

lux? Reprehendit te, inquit, quod non jam ad se profecturus sis.

30. Idem filium lugenti atque in tenebris se continenti, postquam eum adiiit, magum se esse dixit et filii umbram ab inferis revocare posse, si tres tantum homines ipsi nominaret, qui neminem unquam luctu essent persecuti. Quum ergo ille diu de ista re dubitaret hæsitaretque, quoniam, opinor, neminem hujusmodi proferre poterat, tum Demonax: O ridicule, ait, solumne te intolerabilibus malis pressum putas, neminem videns luctus expertem?

31. Quin etiam eos deridendos existimabat, qui in sermonibus utebantur admodum vetustis et inusitatis vocabulis. Itaque quum aliquando quæstiam aliquid interrogasset atque ille nimis attice respondisset, Ego quidem, inquit, sodalis, nunc te interrogavi, tu vero mihi ut Agamemnonis tempore respondes.

32. Dicente sodalium quopiam, abeamus, Demonax, in Æsculapii fanum pro filio vota facturi, Valde surdum, inquit, Æsculapium esse censes, si non potest nos hinc precantes audire.

33. Quum aliquando duos vidisset philosophos valde ineruditos de quæstione concertantes, alterum absurda rogantem, alterum nihil ad rem respondentem, Nonne videtur vobis, inquit, o amici, horum alter hircum mulgere, alter illi cribrum supponere?

34. Quum Agathocles Peripateticus gloriaretur, se solum et primum esse dialecticum, Atqui, inquit, Agathocles, si primus, non solus; sin autem solus, non primus.

35. Porro quum Cethegus, vir Consularis, quando per Græciam in Asiam proficiscebatur, futurus patris in exercitu vicarius, ridicula multa et diceret et faceret, posteaquam sodalium quispiam ea conspicatus illum magnum scelus esse dixit, Per Jovem, inquit Demonax, ne magnum quidem.

36. Quum vero Apollonium philosophum quondam comitante discipulorum caterva equo vectum discedere vidisset, quando arcessitus abibat, ut regis foret præceptor, Accedit, inquit, Apollonius ejusque Argonautæ.

37. Alio vero olim interrogante, num ipsi anima videretur immortalis, Immortalis, inquit, sed ut cætera omnia.

38. De Herode dicebat verum dixisse Platonem, affirmantem non unam nobis esse animam. Neque enim esse ejusdem animæ Regillam uxorem ejus et Pollucem servum, ut vivos epulis excipiat ac talia meditetur.

39. Ausus etiam est aliquando Athenienses publice interrogare, audita sacrorum præfatione, quam ob causam barbaros excluderent, præsertim quum illa sacra Eunoius barbarus et Thrax instituisset.

αὐτοῖς καταστησάμενον Εὐμόλπου βαρβάρου καὶ Θρακῆς ὄντος.

(Lucianus vit. Demonact. c. 34.)

40. Ἐπεὶ δὲ ποτε πλεῖν μέλλοντι αὐτῷ διὰ χειμῶνος ἔφη τις τῶν φίλων, Οὐ δέδοικας μὴ ἀνατραπέντος τοῦ σκάφους ὑπὸ ἰχθύων καταβρωθῆς; κατ' ἀγνώμων ἂν εἶην, ἔφη, ὄκτων ὑπὸ ἰχθύων καταδασθῆναι τσοῦτους αὐτὸς ἰχθῦς καταφαγῶν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 35.)

41. Ῥήτορι δὲ τινι κάκιστα μελετήσαντι συνεβοῦλευεν ἀσκεῖν καὶ γυμνάζεσθαι· τοῦ δὲ εἰπόντος, Ἄελ ἐπ' ἔμαυτοῦ λέγω, Εἰκότως τοίνυν, ἔφη, τοιαῦτα λέγεις μωρῷ ἀκροατῇ χρώμενος.

(Lucianus vit. Demonact. c. 36.)

42. Καὶ μάντιν δὲ ποτε ἰδὼν δημοσίᾳ ἐπὶ μισθῷ μαντεύμενον, Οὐχ ὄρω, ἔφη, ἐφ' ὅτω τὸν μισθὸν ἀπαιτεῖς· εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀλλάξει τι δυνάμενος τῶν ἐπικεκλωσμένων, ὀλίγον αἰτεῖς ὅσῳ ἂν αἰτῆς, εἰ δὲ ὡς δέδοκται τῷ θεῷ πάντα ἔσται, τί σου δύναται ἡ μαντική;

(Lucianus vit. Demonact. c. 37.)

43. Πρεσβύτου δὲ τινος Ῥωμαίου εὐσωματοῦντος καὶ τὴν ἐνόπλιον αὐτῷ μάχην πρὸς πάτταλον ἐπιδειξάμενον καὶ ἐρομένου, Πῶς σοι, Δημῶναξ, μεμαχῆσθαι ἐδόξα; Καλῶς, ἔφη, ἂν ξύλινον τὸν ἀνταγωνιστὴν ἔλγης.

(Lucianus vit. Demonact. c. 38. De hoc genere pugnae vide Vegetium De re milit. I, 11 et II, 22.)

44. Καὶ μὴν καὶ πρὸς τὰς ἀπόρους τῶν ἐρωτήσεων

πάνυ εὐστόχως παρεσκευάστο· ἐρομένου γάρ τινος ἐπὶ γλευασμῷ, Εἰ γιλίας μνάς ξύλων καύσαιμι, ὦ Δημῶναξ, πόσαι μναῖ ἂν καπνοῦ γένοιτο; Στήσον, ἔφη, τὴν σποδόν, καὶ τὸ λοιπὸν πᾶν καπνὸς ἔσται.

(Lucianus vit. Demonact. c. 39.)

45. Πολυβίου δὲ τινος, κομιδῇ ἀπαιδεύτου ἀνθρώπου καὶ σολοῦκου, εἰπόντος, Ὁ βασιλεὺς με τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ τετίμηκεν· εἶθε σε, ἔφη, Ἐλληνα μάλλον ἢ Ῥωμαῖον πεποιθήκεν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 40.)

46. Ἰδὼν δὲ τινὰ τῶν εὐπαρῶφων ἐπὶ τῷ πλάτει τῆς πορφύρας μέγα φρονούντα, κύψας αὐτοῦ πρὸς τὸ οὖς καὶ τῆς ἐσθῆτος λαβόμενος· καὶ δεῖξας, Τοῦτο μέντοι, ἔφη, πρὸ σοῦ πρόβατον ἐφόρει καὶ ἦν πρόβατον.

(Lucianus vit. Demonact. c. 41.)

47. Ἐπεὶ μέντοι λουόμενος ὤκνησεν ἐς τὸ ὕδωρ ζέον ἐμβῆναι, καὶ ἠτιάσατό τις ὡς ἀποδειλιάσαντα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὑπὲρ πατρίδος αὐτὸ πείσεσθαι ἐμελλον;

(Lucianus vit. Demonact. c. 42.)

48. Ἐρομένου δὲ τινος, Ὅποια νομίζεις τὰ ἐν Ἄδου; Περίμεινον, ἔφη, κάκειθὲν σοι ἐπιστελῶ.

(Lucianus vit. Demonact. c. 43.)

49. Ἀδμήτῳ δὲ τινι ποιητῇ φαύλῳ λέγοντι γεγραφέναι μόνστιχον ἐπίγραμμα, ὅπερ ἐν ταῖς διαθήκαις κεκέλευεν ἐπιγραφῆναι αὐτοῦ τῇ στήλῃ (οὐ γέριον δὲ καὶ αὐτὸ εἰπεῖν,

Γαῖα λάθ' Ἀδμήτου ἔλυτρον, βῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.

γελάσας εἶπεν, Οὕτω καλὸν ἔστιν, ὦ Ἀδμητε, τὸ

40. Quum vero aliquando coorta tempestate navigatorum illum amicorum aliquis interrogasset, *Nonne metuis ne eversa nave a piscibus devoreris?* respondit: *Atqui demens fuerim, si a piscibus discerni timeam, quum tot pisces ipse comederim.*

41. Cuidam autem rhetori pessime declamanti suadebat, ut meditaretur seque in arte exerceret. Qui quoniam respondit, semper apud me declamo, Merito ergo, inquit, talia dicis, quum stulto auditore utaris.

42. Sed vatem quoque aliquando intuitus qui publice pacta mercede vaticinabatur, Non video, inquit, qua conditione mercedem exigas. Etenim si illam exigis, quasi aliquid de factorum ordine mutare possis, parum illud est, quantumcumque postulas. Sin autem omnia ut deo visum est eventura sunt, quid potest tua divinatio?

43. Quodam vero sene Romano eoque corpulento armatam adversus palum pugnam ostentante et interrogante, Quomodo, Demonax, tibi pugnasce visus sum? Bene, inquit, si ligneum adversarium habes.

44. Quin etiam ad quaestiones insolubiles omnino apte comparatus erat. Sciscitante enim quopiam per ludibrium, si mille minas lignorum combussero, Demonax, quot erunt fumi minae? Pondera, inquit, cinerem, et reliqua omnia fumus erunt.

45. Polybio quodam, homine valde indocto naturaque et moribus barbaro dicente, Imperator Romanorum civitate me donavit, Ulinam, inquit, te Graecum potius quam Romanum fecisses.

46. Quum et praetextatum quendam vidisset, purpurae latitudine superbientem, admoto illius auri capite prehensaque veste et commonstrata, Sed hoc, inquit, ante te ovis gerebat et ovis erat.

47. Sed quum in balneis lavans in aquam ferventem descendere gravaretur, ac nescio quis eum quasi ignavia insimularet; Dic mihi, inquit, num pro patria id passurus fuerim?

48. Interrogante quodam, Qualia apud inferos esse existimas? Praestolare, inquit, indeque tibi per litteras significabo.

49. Admeto autem cuidam malo poetae dicenti se monostichon epigramma scripsisse, quod ut cippo suo inscriberetur testamento cavisset, ejus meminisse non inutile erit:

Corpus humo tegitur, diis ipse Admetus adest nunc;

sublato risu, Adeo elegans, inquit, o Admete, epigramma est, ut illud jam inscriptum esse vellem.

ἐπίγραμμα, ὥστε ἐβουλόμην αὐτὸ ἤδη ἐπιγεγρά-
σθαι.

(Lucianus vit. Demonact. c. 44.)

50. Ἴδὼν δὲ τις ἐπὶ τῶν σκελῶν αὐτοῦ οἶα τοῖς γέ-
ρουσιν ἐπιεικῶς γίνεταί, ἤρτο, Τί τοῦτο, ὦ Δημῶ-
ναξ; ὁ δὲ μειδιάσας, Χάρων με ἔδακεν, ἔφη.

(Lucianus vit. Demonact. c. 45.)

51. Καὶ μέντοι καὶ Λακεδαιμονίον τινα ἰδὼν τὸν
αὐτοῦ οἰκέτην μαστιγοῦντα, Παῦσαι, ἔφη, ὁμοίτημον
σαυτοῦ τὸν δούλον ἀποφαινων.

(Lucianus vit. Demonact. c. 46.)

52. Δανάης δὲ τις πρὸς τὸν ἀδελφὸν δίκην ἐγού-
σης, Κρίθητι, ἔφη, οὐ γὰρ εἶ Δανάη ἢ Ἄκριου θυ-
γάτηρ.

(Lucianus vit. Demonact. c. 47.)

53. Μάλιστα δὲ ἐπολέμει τοῖς οὐ πρὸς ἀλήθειαν
ἀλλὰ πρὸς ἐπίδειξιν φιλοσοφοῦσιν· ἕνα γοῦν ἰδὼν Κυ-
νικὸν τρίβωνα μὲν καὶ πήραν ἔχοντα, ἀντὶ δὲ τῆς
βακτηρίας ὑπερον, καὶ κεκραγῶτα καὶ λέγοντα ὅτι
Ἄντισθένης καὶ Κράτητος καὶ Διογένης ἐστὶ ζήλω-
τής, Μὴ ψεύδου, ἔφη, σὺ γὰρ Ὑπερίδου μαθητὴς ὢν
τυγχάνεις.

(Lucianus vit. Demonact. c. 48.)

54. Ἐπεὶ μέντοι πολλοὺς τῶν ἀθλητῶν ἑώρα κακο-
μαχοῦντας, καὶ παρὰ τὸν νόμον τὸν ἐναγώνιον ἀντὶ
τοῦ παγκρατίζειν δάκνοντας, Οὐκ ἀπεικίτως, ἔφη,
τοὺς νῦν ἀγλήτας οἱ παρομαρτοῦντες λέοντας κα-
λοῦσιν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 49.)

55. Ἄσπετον δὲ κακίον αὐτοῦ καὶ δγκτικὸν ἅμα τὸ
πρὸς τὸν ἀνθύπατον εἰρημένον· ἦν μὲν γὰρ τῶν πιτ-

τουμένων τὰ σκέλη καὶ τὸ σῶμα ὄλον· Κυνικοῦ δὲ τις
ἐπὶ λίθον ἀναβάντος καὶ αὐτὸ τοῦτο κατηγοροῦντος
αὐτοῦ καὶ εἰς κιναιδίαν διαβάλλοντος, ἀγανακτήσας
καὶ κατασπασθῆναι τὸν Κυνικὸν κελεύσας ἔμελλεν
ἢ ξύλοις ξυντρίψειν ἢ καὶ φυγῇ ζημιώσειν· ἀλλ' ὁ γε
Δημῶναξ παρατυχῶν παρητεῖτο συγγνώμην ἔχειν αὐτῷ
κατὰ τινα πάτριον τοῖς Κυνικοῖς παρῆρσιαν θραυνο-
μένῳ. Εἰπόντος δὲ τοῦ ἀνθυπάτου, Νῦν μὲν σοὶ
ἀφήμι αὐτόν, ἂν δὲ ὕστερον τοιοῦτόν τι τολμήσῃ, τί
παθεῖν ἄξιός ἐστι; Καὶ ὁ Δημῶναξ, Δρωπακισθῆναι
τότε αὐτὸν κελεύσων.

(Lucianus vit. Demonact. c. 50.)

56. Ἄλλῳ δὲ τινι στρατοπέδῳ ἅμα καὶ ἔθνοος τοῦ
μεγίστου τὴν ἀρχὴν ἐμπιστεύθεντι ἐκ βασιλείως ἐρο-
μένῳ, πῶς ἄριστα ἄρξει; Ἀόρητος, ἔφη, καὶ ὀλίγα
μὲν λαλῶν, πολλὰ δὲ ἀκούων.

(Lucianus vit. Demonact. c. 51.)

57. Ἐρομένῳ δὲ τινι εἰ καὶ αὐτὸς πλακοῦντας
ἐσθίοι, Οἶε οὖν, ἔφη, τοῖς μωροῖς τὰς μελίττας τιθεῖναι
τὰ κηρία;

(Lucianus vit. Demonac. c. 52.)

58. Πρὸς δὲ τῇ Ποικίλῃ ἀνδριάντῃ ἰδὼν τὴν χειρὰ
ἀποκεκομμένον, ὅψε ἔφη Ἀθηναίου εἰκόνι χαλκῇ τε-
τιμηκέναι τὸν Κυναίγειρον.

(Lucianus vit. Demonact. c. 53. De Cynægiro
vide Herodotum lib. VI cap. 114.)

59. Καὶ μὴν καὶ Ῥοφρίνον τὸν Κύπριον (λέγω δὲ
τὸν γυλὸν τὸν ἐκ τοῦ περιπάτου) ἰδὼν ἐπὶ πολὺ τοῖς
περιπάτοις ἐνδιατρίβοντα, Οὐδέν ἐστιν, ἔφη, ἀναισχυν-
τότερον γυλοῦ Περιπατητικοῦ.

(Lucianus vit. Demonact. c. 54.)

50. Quum in erutibus ejus animadvertisset aliquis,
qualia senibus fere accidunt, interrogavit, Quid hoc rei
est, Demonax? Ille vero subridens, Charon, inquit, me
momordit.

51. Atque etiam Lacedæmonium intutius servum suum
flagris cadentem, Desine, inquit, servum tuum conditione
tibi parem efficere.

52. Quum Danae quædam litem haberet cum fratre,
Legibus discepta, inquit, non enim es Danae Acrisii
filia.

53. In primis vero impugnabat eos qui non re vera,
sed ad osentationem philosopharentur. Quare viso Cyni-
co qui pallium tritum et peram habebat, pro baculo
vero pistillum, ac vociferabatur dicebatque se Antisthenis
et Cratetis et Diogenis esse æmulum, Ne mentiaris, inquit;
tu enim Hyperidis discipulus es.

54. Sed quum multos athletarum videret dolose pug-
nantes, ac præter certaminis legem non pancratio sed
morsu decertantes, Non immerito, inquit, nostri temporis
athletas comitantes socii leones appellant.

55. Urbanum quoque ac simul mordax illud est quod
Proconsuli dixit. Erat enim ex iis quibus pice oblita sunt

crura totumque corpus. Quum autem Cynicus quidam
lapide conscenso in hac ipsa re illum reprehenderet atque
impudicitie insimularet, indignatus Proconsul Cynicum
destrahi jussit, quem aut fustibus contusus aut exsilio
multaturus erat. Verum Demonax forte interveniens eum
rogabat, ut homini ignosceret, qui pro solenni Cynicorum
libertate audacter dixisset. Respondente autem Procon-
sule, Nunc quidem tibi istum condono: sed si posthac tale
quid ausus fuerit, qua pœna dignus erit? Tum Demonax:
Illum jubeto dropace oblini.

56. Alii autem, qui a rege simul militibus et maximæ
genti præpositus erat, quaerenti qua ratione optime impe-
rare posset, Si non succenseas, inquit, et pauca quidem
loquaris, multa vero audias.

57. Sciscitanti cuidam, num et ipse placentis vesce-
retur, Num existimas, inquit, apes fatuis suos favos sin-
gere?

58. Conspicatus in porticu quæ Facile vocatur statuum
abscisa manu truncam, sero dixit Athenienses ænea ima-
gine Cynægirum honorasse.

59. Quin etiam quum Rufinum Cyprium, claudum illum
dico Peripateticum, vidisset diu philosophantium ambula-

60. Ἐπεὶ δὲ ποτε ὁ Ἐπίκτητος ἐπιτιμῶν ἅμα συν-
εβούλευεν αὐτῷ ἀγαγέσθαι γυναῖκα καὶ παιδοποιήσα-
σθαι, πρέπειν γὰρ καὶ τοῦτο φιλοσοφῶ ἀνδρὶ ἕτερον
ἀνθ' αὐτοῦ καταλιπεῖν τῇ φύσει, ἐλεγκτικώτατα πρὸς
αὐτὸν ἀπεκρίνατο, Οὐκοῦν, ὦ Ἐπίκτητε, ὁς μοι μίαν
τῶν σουτοῦ θυγατέρων.

(Lucianus vit. Demonact. c. 55.)

61. Καὶ μὴν καὶ τὸ πρὸς Ἑρμῖνον τὸν Ἀριστοτε-
λικὸν ἀξίον ἀπομνημονεύσαι· εἰδὼς γὰρ αὐτὸν παγκά-
κιστον μὲν ὄντα καὶ μυρία κακὰ ἐργαζόμενον, τὸν
Ἀριστοτέλην δὲ διὰ στόματος καὶ αὐτοῦ τὰς δέκα κα-
τηγορίας ἔχοντα, Ἐρμῖνε, ἔφη, ἀληθῶς ἀξίος εἶ δέκα
κατηγοριῶν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 56.)

62. Ἀθηναίων δὲ σκεπτομένων κατὰ ζῆλον τὸν πρὸς
Κορινθίους καταστήσασθαι θέαν μονομάχων προελθὼν
εἰς αὐτούς, Μὴ πρότερον, ἔφη, ταῦτα, ὦ Ἀθηναῖοι,
ψηφίσθητε, ἂν μὴ τοῦ Ἑλέου τὸν βωμὸν καθέ-
λητε.

(Lucianus vit. Demonact. c. 57.)

63. Ἐπεὶ δὲ εἰς Ὀλυμπίαν ποτὲ ἐλθόντι αὐτῷ Ἡλεῖοι
εἰκόνα γαλακῆν ἐψηφίσαντο, Μηδαμῶς τοῦτο, ἔφη, ὦ

ἄνδρες Ἡλεῖοι, μὴ δόξητε ὀνειδιῆσαι τοῖς προγόνοις
ὑμῶν, ὅτι μήτε Σωκράτους μήτε Διογένοους εἰκόνα
ἀνατεθείκασιν.

(Lucianus vit. Demonact. c. 58.)

64. Ἦκουσα δὲ αὐτοῦ ποτε καὶ πρὸς τὸν τῶν νόμων
ἐμπειρον ταῦτα λέγοντος, ὅτι κινδυνεύουσιν ἄχρηστοι
εἶναι οἱ νόμοι, ἂν τε πονηροῖς ἂν τε ἀγαθοῖς γράφον-
ται· οἱ μὲν γὰρ οὐ δέονται νόμων, οἱ δὲ ὑπὸ νόμων
οὐδὲν βελτίους γίνονται.

(Lucianus vit. Demonact. c. 59.)

65. Τῶν δὲ Ὀμήρου στίχων ἓνα ἦδε μάλιστα·
Κάθ' ἂν ὁμῶς ὅ τ' ἀεργὸς ἀνὴρ ὅ τε πολλὰ ἐοργῶς.

(Lucianus vit. Demonact. c. 60. Cf. Iliad. IX,
320.)

66. Ἐπὶ γνέει δὲ καὶ τὸν Θερασίτην ὡς Κυνικὸν τινα
ἡμιγρόρον.

(Lucianus vit. Demonact. c. 61.)

67. Ἐρωτηθεὶς δὲ ποτε, τίς αὐτῷ ἀρέσκοι τῶν φι-
λοσόφων, ἔφη, Πάντες μὲν θαυμαστοί, ἐγὼ δὲ Σω-
κράτην μὲν σέβω, θαυμάζω δὲ Διογένην καὶ φιλοῦ
Ἀρίστιππον.

(Lucianus vit. Demonact. c. 62.)

tionibus immorantem, Nihil est, inquit, claudo Peripatetico
impudentius.

60. Quum aliquando Epictetus simul reprehendendi
studio ipsi suaderet, ut uxorem duceret et liberos procre-
aret, quia philosophum etiam conveniret suo loco alterum
naturæ relinquere, argutissime ei respondit : Da mihi
igitur, Epictete, unam tuarum filiarum.

61. Illud etiam memoratu dignum est, quo Herminum
Aristotelem notavit. Etenim quum sciret istum hominem
nequam esse atque innumera flagitia admittere, Aristote-
lem vero ejusque decem categorias in ore habere, Hermine,
inquit, decem categoriis (accusationibus) vera dignus es.

62. Atheniensibus aliquando quod Corinthios imitari
vellent de constituendo gladiatorum spectaculo consultan-
tibus, in concionem prodijt Demonax ac, Ne prius, inquit,
Athenienses, hæc decernatis, quam Misericordiæ aram
subverteritis.

63. Quum Olympiam aliquando venisset ipsique statuum
ex ære Elei decrevissent, Nequaquam istud, inquit, facietis,
Elei, ne majores vestros reprehendere videamini, quod
neque Socrati neque Diogeni statuum posuerunt.

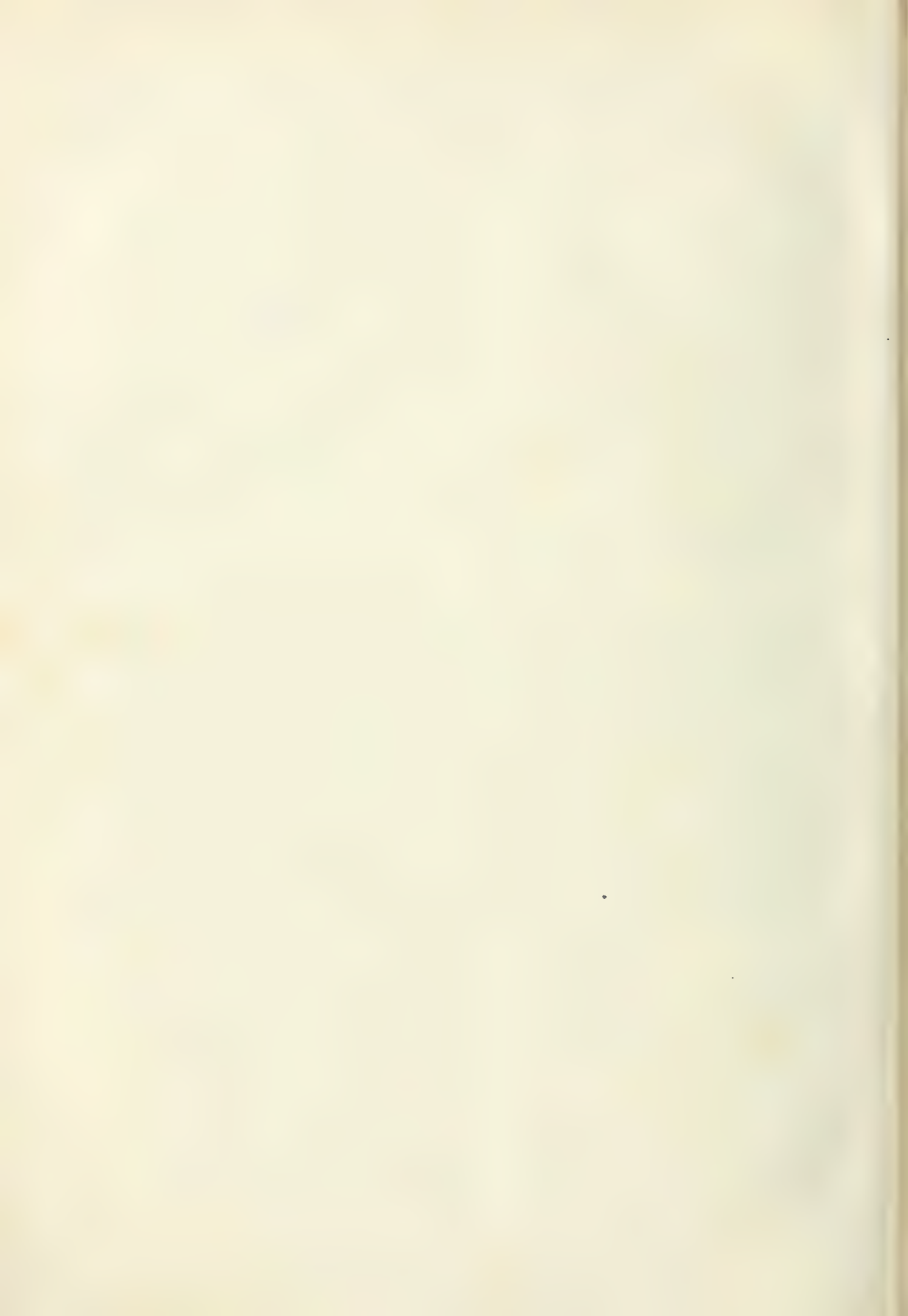
64. Ipsum etiam hæc quondam juris perito dicentem
audivi, videri inutiles esse leges, sive malis hominibus
scriberentur sive bonis. Etenim hi non egent legibus, illi
legibus nihilo meliores sunt.

65. Unum potissimum Homeri versiculum celebrabat :

Strenuus et segnīs fato moriuntur eodem.

66. Laudabat vero etiam Thersiten, tanquam Cynicum
quendam concionatorem.

67. Interrogatus aliquando, quis ipsi ex philosophis
placeret, Omnes quidem, inquit, admiratione digni sunt,
ego autem Socratem colo, Diogenem admiror, Aristippum
amo.

DE ÆNOMAO.

Ænomaus (1) Gadarenus, quem Hadriano imperante floruisse accepimus (2), si fides Suidæ, non modo libros de republica ac de Homericæ philosophia, sed etiam de institutione cynica, de Cratete, Diogene et cæteris Cynicis confecerat. Huc accedit opus illud de oraculorum vanitate, quod alii (3) *adversus oracula* (κατὰ τῶν χρηστηρίων), alii (4) verius *præstigatorum investigationem* (γοήτων ψώρας) inscriptum fuisse dicunt. Denique ei tribuuntur tragædiæ (5) non minus impuræ et obscenæ, quam Diogenis vel Philisci (6) fabulæ fuerant. Ut enim antiqua

(1) Suidas v. Οἰνόμαος: Οἰνόμαος Γαδαρεὺς, φιλόσοφος Κυνικός οὐ πολλῶ προσδύτερος Πορφυρίου. Ἐγράφη περὶ Κυνισμοῦ, Πολιτείας, περὶ τῆς κατ' Ὁμήρον φιλοσοφίας, περὶ Κράττους, Διογένους καὶ τῶν λοιπῶν. — (2) Syncellus pag. 319. Etenim Suidas v. Οἰνόμαος qui ait illum ætate paulum antecessisse Porphyrio, in summo videtur errore versari. — (3) Julianus orat. VII, pag. 209: ἐπιγνώσθη σαφῶς ἐν τῇ τοῦ Κυνῶς αὐτονομίᾳ καὶ τῇ κατὰ τῶν χρηστηρίων. Cf. orat. VI pag. 187 et 199. — (4) Eusebiius Præp. Evang. lib. V cap. 18, p. 209: τίθησι γούνην καὶ ἀπελέγηεν τὸν χρησμὸν εὐ μᾶλλον τῶν νέων ἀνδρικῶν λογισμῶν, Γοήτων ψώραν ἐν οἰκίῳ συγγράμματι πεποιημένος. Id. lib. V cap. 21, p. 213: τοιαῦτα τῆς Οἰνομίου παρρησίας τὰ τῆς τῶν γοήτων ψώρας κυνικῆς οὐκ ἀπηλλαγμένα πικρίας. Id. lib. VI cap. 6, p. 254: ἄκουε δ' οὐδ' αἰθέρι τοῦ τῆν τῶν Γοήτων ψώραν τὸ οἰκεῖον ἐπωνομασάντος σύγγραμμα. Adde Socraelem Hist. eccles. lib. IV cap. 23, p. 165; Theodoret. Græc. affect. cur. VI, p. 561 ed. Paris; Nicephorum X, 36. — (5) Julianus orat. VII, p. 210 C ed. Spanli: τὰς ἀναστρέφοντας δὲ εἰς τὸν Διογένη τραγωδίας, οὐσας μὲν καὶ ὁμολογούμενας Κυνικῶν τινας συγγράμματα, ἀμυθητοῦσθαι δὲ κατὰ τοῦτο μόνον, εἴτε τοῦ διδασκάλου τοῦ Διογένους εἴσιν, εἴτε τοῦ μάρτυρος Φιλίσκου. τίς ἐπέθετόν τινος ἐν βιβλίῳ καὶ νομίσαι ὑπερβολὴν ἀρρητοῦργίας οὐκ οὐκ ἀπαιτῆσαι ἀποδείξαι; Ταῖς Οἰνομίου δὲ ἐντυχῶν (ἐγράβητο γὰρ καὶ τραγωδίας τοῖς λόγοις τοῖς ἐκαστοῦ παραπηλῶσαι ἀρρητοῦργίας, πότρου καὶ κινῶν πέσκα, καὶ οὐκ ὅ, τι ἐπιπυρρῶν αὐτῶν ἀντιοχῶν, καὶ τὰ Μεγαροῦν κακὰ, καὶ τὸ Τερμερίον, καὶ πάσαις οὐκ ἀπαιτῆσαι ὑπερβολὴν τὴν τραγωδίας μετὰ τοῦ σατυροῦ καὶ τῆς κωμωδίας καὶ τοῦ μόνου οὗτο πάντα μὲν ἀποσπάσαι, πᾶσα δὲ ἀπόνοια πρὸς ὑπερβολὴν ἐν ἐκείναις τε καὶ περὶ οὐκ ἐγγίχεται. — (6) Diogenes Laertius lib. VI, 80 septem quæ sub Diogenis Cynici nomine ferbantur tragædias hoc ordine enumerat: Ἐλένη, Θυέστης, Ἰρακίης, Ἀχιλλεύς, Μήδεια, Χρῆσιππος, Οἰδίπους. Adhibet autem: Σωσιπλότους δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὀδοῶν καὶ Σατυροῦ ἐν τῷ τετρατῶ τῶν βίων οὐδὲν εἶναι Διογένους, καὶ τὰ τε τραγωδιὰ φησὶν ὅ Σάτυρος Φιλίσκου εἶναι τοῦ Αἰγινίου, γυναικίον τοῦ Διογένους. Julianus orat. VI, p. 186 C: αἱ τε γὰρ ἠυλοῦσθαι Διογένους τραγωδίας Φιλίσκου τοῦ Αἰγινίου λέγονται εἶναι καὶ εἰ Διογένους δὲ εἶναι, οὐκ

tragœdia personarum dignitatem cum dictionis granditate et argumentorum præstantia copulavit: sic ista Cynicorum poesis turpi ipsorum vitæ et doctrinæ respondebat. Quippe Thyestæ (7) fabula ita usus est Diogenes, ut licere mortalibus etiam humana carne vesci defenderet (8).

Quamquam autem tum vitæ genere, tum sapientiæ professione et scriptorum indole, in quibus cynica acerbitas comparebat (9), Cynici gloriam adeptus est homo Gadarensis: tamen Julianus ex alio potius quam ex Ænomao (10) et Philisco, qualis esset Diogenes in rebus divinis et humanis, disci voluit. Videtur autem vulgi superstitionem potissimum derisisse ideoque longa disputatione oracula insectatus esse et fatum quo Stoici cuncta regi censebant sustulisse. Statuebat enim ea lege nasci homines, ut suum jus omniumque rerum libertatem tenerent. Qua in re a philosophiæ cui se addixerat præceptis atque institutis non discedebat, quia Cynici omnes patriorum deorum contemtores

ἀποτόν ἐστι τὸν σοφὸν παίξεν. — (7) Diogenes Laertius lib. VI, 73: μηδ' ἀνοσίτων εἶναι τὸ καὶ τῶν ἀνθρωπείων κρεῶν ἀφασθαι, ὡς ὄηλον ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν ἐθῶν καὶ τῆ ὀσθῆ λόγῳ πάντα ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων εἶναι λεγῶν. Καὶ γὰρ ἐν τῷ ἄρτῳ κρέας εἶναι καὶ ἐν τῷ λαχάνῳ ἄρτον καὶ τῶν σωμάτων τῶν λοιπῶν ἐν πᾶσι διὰ τινῶν ἀδύλων πόρων καὶ ὄγκων εἰσκρινομένων καὶ συναμιζομένων, ὡς ὄηλον ἐν τῷ Θυέστη ποιῆι. Theophilus Ad Autolycum lib. III, 4: πρὸς τοῦτοις ἀθεωτέρα τις φωνὴ εὐρίσκειται ἢ τοῦ Διογένους διδάσκοντος τὰ τέκνα τοῦ ἐκαστῶν γονεῖς θυσιάν αἰγῶν καὶ τοῦτοις κατεσθίειν. — (8) Male Suidas v. Διογένης: Διογένης ἢ Οἰνόμαος, Ἀθηναῖος, τραγικός: γέγονεν ἐπὶ τῆς τῶν λ' καταλύσεως. Δράματα αὐτοῦ Ἀχιλλεύς, Ἐλένη, Ἰρακίης, Θυέστης, Μήδεια, Οἰδίπους, Χρῆσιππος, Σαμῆλη. Confudit hic Diogenem Atheniensem, poetam tragicum, post exactos triginta tyrannos clarum, ex cujus Semele locum affert Athenæus XIV, p. 636. A, et philosophum Sinopenem, cui reliquæ septem tragædiæ a Diogene Laertio VI, 80 assignantur. Præterea verba ἢ Οἰνόμαος delenda esse arbitramur. Cf. Poetarum tragicorum Græcorum fragm. pag. 103 seq. ed. Didot. et Meinek. Exercit. philol. in Athenæum I pag. 46-48. — (9) Eusebiius Præp. Evang. lib. V cap. 21, p. 213: τοιαῦτα τῆς Οἰνομίου παρρησίας τὰ τῆς τῶν Γοήτων ψώρας κυνικῆς οὐκ ἀπηλλαγμένα πικρίας. — (10) Julianus orat. VII, p. 211: καὶ οὐκ οὐδὲν Διογένους ὁπίσθι τις ἦν τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, μὴ διὰ τῶν Οἰνομίου λόγων μηδὲ τῶν Φιλίσκου τραγωδιῶν, αἷς ἐπιγράψας τὸ Διογένους ὄνομα τῆς θείας πολλὰ ποτε κα-

erant (11). Quum vero plura capita ejus voluminis, in quo contra oracula et fatum disputavit Œnomaus, apud Eusebium Præp. evang. lib. V cap. 18 seqq. et lib. VI cap 7 legantur,

τεψεύσατο κεφαλῆς, ἀλλὰ δι' ὧν ἔδρασαν ἔργων ὁποῖός τις

age nunc omnia illa emendata et conversa hic proponamus.

ἤν γνωρίζεσθε. Cf. orat. VI, p. 187. — (11) Julianus orat. VII, p. 209. ed. Spanh.

ΟΙΝΟΜΑΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

ΘΕΝΟΜΑΙ FRAGMENTA.

1. Τίθησι γοῦν ὁμοῦ καὶ ἀπελέγγει τὸν χρῆσμον εὖ μάλα τις τῶν νέων ἀνδρικῶ λογισμῶ, Γοήτων φώραν ἐν οἰκίῳ συγγράμματι πεποικημένους. Οὐ καὶ αὐτοῦ τῶν φωνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμῶν ἄκουε, πρὸς τὸν χρῆσμον δὲ πῶς ἀποτεισομένους· Τί δ'· οὐκ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀνδρόγεον ἀποκτείναντες, καὶ λοιμώσαντες ἐπὶ τούτῳ, εἶπον ἂν μετανοεῖς; ἢ μὴ λεγόντων, οὐ σε προσήκον ἦν εἰπεῖν, μετανοεῖτε, μάλλον, ἢ

Λοιμοῦ καὶ λοιμοῦ τέλος ἔσσειται, ἦνπερ ἐκυτῶν σώματ' ἀπὸ κλήρου ἄρβεν καὶ ὕλην νέμῃτε Μίνωϊ, εἰς ἄλλα οἶκον ἀποστέλλοντες, ἀμοιβὴν τῶν ἀδίκων ἔργων· οὕτω θεὸς ἴλαος ἔσται.

Ἐὼ γάρ τὸ Ἀνδρόγεω μὲν Ἀθήνησιν ἀποθανόντος ὑμᾶς ἀγανακτεῖν, τῶν δὲ τοσούτων καὶ πανταγόηι καὶ πάντοτε καθεύδειν. Καίτοι εἰδὼς ὅτι ἐθαλασσοκράτει τότε ὁ Μίνωϊς, καὶ μέγα ἐδύνατο, καὶ πᾶσα ἡ Ἑλλάς αὐτὸν θεράπευε, καὶ ἦν καὶ διὰ τούτου δικαιοτάτος, καὶ νομοθέτης ἀγαθός, καὶ Ὀμήρῳ ἐδόκει Διὸς μεγάλου εἶναι ὀριστής, καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἄδου δικαστής· καὶ σὺ διὰ τούτῳ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς δίκας ταύτας εἰσπαράττω. Ἀλλὰ παραλείπει οὐδὲν ἦτρον κα

ταῦτα ὑμῶν, καὶ ὅτι τοὺς φωνεῖς ἐάσαντες τοὺς οὐδὲν αἰτίους πέμπειν ἐκείλους ἀποθανομένους, καὶ τοῦτ' ἐπ' ἄνδρα, ὃν ἀνακτείνοναι ἐμέλλετο κοινὸν ἀνθρώπων δικαστήν, ὃς οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἡπίστατο δικάσαι. Καίτοι πόσους ὑμεῖς οἱ θεοὶ ἀντὶ τούτων τῶν κορῶν δίκαιοι πέμπειν ἐπέτε Ἀθηναῖοις, οὐς ἀδίκως ὑπὲρ Ἀνδρόγεω ἀπεκτείνετε;

(Eusebius Præpar. evang. lib. V, cap. 18-19, pag. 209 A ed. Viger. [vol. I p. 443 seq. ed. Gaisf.])

2. Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος συγγραφεὺς ὑπότις ὁ Ἀπόλλων διὰ τῆς τῶν χρῆσμων ἀμφιβολίας θανάτου αἰτίος γέγονε, τὴν ἀμυρὴν τοὺς Ἡρακλείδης ἀναλαβὼν ἱστορίαν, εὐθύνει λέγων οὕτως· Ἐπεὶ δὲ πῶς ἐπεμνήσθη τούτου τοῦ λόγου, φέρε, τὰ καθήκοντα διεῖλω τοῦ κατὰ τοὺς Ἡρακλείδης διηγήματος. Οὗτοι γάρ ποθ' ὤρημμένοι κατὰ τὸν Ἰσθμὸν εἰσβαλεῖν εἰς Πελοπόννησον ἐσπάρησαν. Ἀριστόμαχος οὖν ὁ Ἀριδαίου, ἐπειδὴ ὁ Ἀριδαῖος ἐπιβήκει ἐν τῇ εἰσβολῇ, ἔργαται ἀκουσόμενος παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιβήκει δὲ ὡσπερ καὶ ὁ πατήρ. Σὺ δ' αὐτῶ λέγεις,

Νίκην σοι φαίνουσι θεοὶ δὲ ὁδοῖο στενούργων.

1. Quippe hoc responsum simul proponit et acerrima disputatione confutat recentiorum quidam, qui singulari libro Præstigatorum investigationem complexus est. Audi ergo non meam, sed illius orationem in sortilegum sic quodammodo intehentis. Quid autem? inquit, nonne Athenienses, Androgei interfectores, atque hanc ob causam pestilentia laborantes, sese facinoris commissi pœnitere fatebantur? Aut si ne id quidem, nonne tamen magis te decebat illam iis pœnitentiam injungere, quam hoc responsum dare :

Tum vos dira fames atque inclementia pestis deseret, ac tristes melior deus exuet iras : cum vestro e numero scelerisque piacula vestri, quæ sors cunque petet, seu mas seu femina cedat, corpora pontus agat magni Minois ad urbem.

Mitto enim quod vos interitum unius Androgei Athenis defuncti doletis, tot aliis et ubique et quotidie morientibus dormitalis. Enimvero quia sciebas Minoem per id tempus et maris imperium tenere et magnis opibus præditum esse, et ab universa Græcia coli simulque justissimum et bonorum legum inventorem haberi, atque adeo ab Homero

tum magni Jovis socium tum apud inferos judicem nominatum esse : idcirco has tibi pœnas in hominis gratiam exigendas putasti. Verum ista quoque nihilo minus quam vos ipsi prætereo, non solum percursoribus prætermisiss innocentes a vobis certum ad exitium esse deditis, sed ad ejusmodi etiam virum allegatos, quem communem hominum judicem capere statueratis, qui tamen ne hanc quidem rem judicare poterat. Sed, dii, quot tandem a vobis juvenes Athenas eorum in locum summitti æquum est, quos ut parentaretis Androgeo nefarie occidistis?

2. Porro, quam multis Apollo responsum ambiguitate necem intulerit, repetita Heraclidarum historia, idem scriptor hac oratione coarguentis more declarat : Sed quoniam, inquit, hanc semel attigimus disputationem, age, huc quoque spectantem Heraclidarum historiam persequamur. Ii enim quum aliquando per Isthmum in Peloponnesum irrupere moliti sine excidissent, Aristomachus Aridæi filius, quod pater in eadem irruptione occisus esset, adit te de suscipiendo itinere consulturus: eadem enim qua pater flagraverat cupiditate ardebat. Tu vero ei respondisti :

Angustum per iter palmam tibi numina monstrant.

Καὶ δὲ κατὰ τὸν Ἴσθμόν ὄρμησεν ἐπιχειρεῖν, καὶ μάχῃ τελευτᾷ. Τούτου υἱὸς ὁ Τήμενος κακοδαίμων ἦκεν ἐκ κακοδαίμωνων τρίτος· σὺ δ' αὐτῷ παρεγγυᾷς ἅ καὶ Ἀριστομάχῳ τῷ πατρί· καὶ ὅς, ἀλλὰ κἀκείνός σοι ἐπιπεισθεῖς, ἀπέθανεν ἐν τῇ εἰσβολῇ. Καὶ σὺ ἔφης, Οὐ κατὰ γῆν λέγω στενύγρην, ἀλλὰ κατὰ τὴν εὐρυγάστορα. Ἐπειδὴ γαλεπὸν ἦν εἰπεῖν κατὰ τὴν θάλασσαν, κἀκείνος ἦει κατὰ τὴν θάλασσαν, δόξαν ἐνεποιήσας ὅτι κατὰ γῆν εἰσίοι. Καὶ κατὰ μέσον ἑ στρατοπεδεύεται Ναυπάκτου καὶ Ῥυπιάκης^d. Καὶ διακοντίζει Κάρνον ἰππότην Φυλάνδρου τὸν Αἰτωλόν· εὖ, ἐμοὶ δοκεῖ, ποῶν καὶ ἐπειδὴ συνεκέρησε νόσος πλησία, καὶ ἀπέθανεν Ἀριστόδημος, πάλιν ἐπανεχώρουν, καὶ ὁ Τήμενος ἐλθὼν ἀπεμέμεφε τοῦ ἀποτυχία· καὶ ἤκουσεν ὅτι ποιήνῃ ἀνεμάζατο τοῦ θεοῦ ἀγγέλου, καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς εὐγῆς Ἀπόλλωνι Καρνεῖο^e ποίημα τὸ διὰ τοῦ γρησμοῦ λέγον,

Ἄγγελον ἡμέτερον κτείνας ἀνεμάζατο ποιήνῃ.

Τί οὖν, φησὶν ὁ Τήμενος, τί γρῆ ποιεῖν; Καὶ πῶς ἂν Ἰλασαίμῃ ὑμᾶς;

Εὐγε Καρνεῖο^e τελείην σέβας Ἀπόλλωνι.

Ἦ μακρότατε καὶ ἀναισχυρότατε μάντι· εἴτ' οὐκ ἠπίστασο ὅτι διαμαρτήσεται τῆς στενύγρης ὁ τὴν στενύγρην ἀκούσας; Ἄλλ' οὐδὲν ἤττον ἐπιστάμενος

χρᾶς, ἔπειτα περιορᾷς διαμαρτάνοντα. Ἄλλ' ἀμφίβολος ἢ στενύγρη, ὅπως νικήσαντι μὲν αἴτιος εἶναι δοκῆς νίκης, ἤττηθέντι δὲ μηδὲν αἴτιος εἶναι ἤττης, ἔγρης δὲ ἀποφυγεῖν ἐπὶ τὴν εὐρυγάστορα. Ἄλλ' ἦκεν ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν εὐρυγάστορα, καὶ οὐκ ἔτυχεν. Εὐρηται πάλιν εἰς ἀποφυγὴν Κάρνος ἄγγελος ἀποθανόν. Καίτοι πῶς, ὡς κράτιστε, ὁ κηρόμενος οὗτο τοῦ Κάρνου, ἄλλοις μὲν αὐτὸν θεοφορεῖσθαι ἐκέλευε, αὐτῷ δὲ οὐ; Καὶ δέον σῶζειν ἕνα ὄντα Κάρνον, αὐτὸν τε περιεΐδες, καὶ ἑναποθανόντι αὐτῷ Ὀμηρικὴν νόσον ἐνέβαλες εἰς τὸ πλῆθος, καὶ εὐγᾶς ἐπὶ τῇ νόσῳ ἀφηγοῦ; Εἰ δ' εὐλόγεμος οὐδὲν ἤνυσεν, ἄλλο τι ἂν ἐξεύροιο ἄκος τῷ σῆι σοφίσματι, καὶ οὐδέποτε ἂν ἐλήξατε, οἱ μὲν ἐρωτῶντες, σὺ δὲ σοφίζόμενος, ἵνα καὶ νικῶσι καὶ ἠττωμένοις ἦς ἀφώρατος κακουργῶν. Ἰκανὸν γάρ τὸ πάθος καὶ ἡ ἐπιθυμία παραβουκολῆσαι, ὡς μὴ^δ εἰ γιλιᾶξις σφραγεῖν ἀπιστεῖν σοι ποιῆσαι.

Τούτοις ἄξιον ἐπισυνάψαι τὰ περὶ Κροῖσον. Λυδίας οὗτος ἐβασιλεύσεν, ἄνωθεν ἐκ παλαιῶν εἰς αὐτὸν ἤκουσαν παραλαβὼν τὴν ἀρχήν· εἴτα τι πλέον τῶν προγόνων κατορθώσεν ἐλπίσας τοὺς θεοὺς εὐσεβεῖν διανοήθη, καὶ διὰ πείρας ἐλθὼν ἀπάντων τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλω προκρίνει, καίπειτα κρατῆρσι καὶ πλίνθοις χρυσαῖς ἀναθημάτων τε μυρίων πλήθει κοσμήσας τὸ ἱερὸν τῶν πανταγῶ γῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πλουσιώτατον ἀπέφηνεν, οὐδ' ὅσα πρὸς ὑσίας ἐξήρακε παραλιπὼν τῇ

Is vero per Isthmum similiter irruptione tentata in praelio cecidit. Tum infelix Temenus, hujus filius, eo proficiscitur, ex infortunatorum stirpe tertius, qui praeceptis tuis quae et Aristomacho patri dederas obsecutus, eadem quoque, dum irrumpere nilitur, morte occumbit. Hic tu, Non per terrestris, inquis, itineris, sed per freti late patentis angustias dico. Quoniam molestum erat, per mare nominatim dicere, idque si diceres, futurum videbas ut maritimum iter ille ingrederetur, hanc ei mentem inieicisti, ut terrestri itinere sibi proficiscendum putaret. Itaque inter Naupactum et Rhyrham castra metatur, et Carnum equitem, Phylandri filium, genere Aetolum, javulo trajicit. Nec injuria, ut mihi quidem videtur. Quum autem repentinus statim morbus ingruisset, eoque periisset Aristodemus, illisque propterea reversis, iterum Temenus de infortunio quereretur, responsum tulit, eas ab sese ob necatum nuntium divinum poenas expelitas esse, simulque carmen audivit, quo votum Apollini Carnio nuncupare conceptis oraculi verbis jubebatur,

Legati has nostri solvis pro sanguine poenas.

Quid ergo rerum, inquit Temenus, facere me oportet? Aut quomodo vos placabo?

Carnio supplex Phæbo sacra concipe vota.

O vates scelestissime atque impudentissime! Itane? nesciebas, quum angustae semite nomen audisset, futurum ut in itinere deerraret? Tu id tamen probe sciens hoc ora-

culum edis, illumque postea deerrare sinis. At ambigua callis angusti vox eo valuit, ut si vinceret, victoriae auctor haberere; sin vinceretur, causam hujus cladis nullam sustineres, sed posses ad maris late patentis interpretationem confugere. Verum adiit homo mare istud late patens, nec tamen voti compos factus est. Hic iustus alterum invenisti devorticulum, Carni nuntii eadem. At quomodo tamen, deorum optime, tu qui pro Carno adeo sollicitus eras, aliorum causa divino instinctu concitari eum voluisti, nolnisti sua? Quomodo, Carnum duntaxat unum servari quum oporteret, eum interire passus es, ac propter ejus interitum et Homericam illam in exercitum pestilentiam immisisti, et certas averruncando morbo preces indixisti? Quibus ille si nihil profecisset, aliud continuo effugium sophismati tuo reperitum esset, finemque nullum unquam fecissetis, consulendi quidem illi, tu vero cavillandi, ne seu vincerent seu vincerentur fraudis manifestus fores. Quippe satis omnino virium ad illos fallendos animi perturbatio et cupiditas habuisset, ita ut nunquam eos fidem tibi, vel si millies jugulandi essent, non habere pateretur.

His æquum est nos subjungere ea quae Cræso postea contigerunt. Regnabat is in Lydia, quippe qui a prioribus accepisset imperium, longa annorum serie propagatum. Idem in majoris quam qua illi floruerant felicitatis spem ereclus, religiose deos colere statuerat. Itaque explorato omnium numine, Delphicum Apollinem cunctis

μεγαλοφυχία. Ἐπειδὴ οὖν τὰ τοιαῦτα προδεδάνειστο τῷ θεῷ, ταῖς τῆς εὐσεβείας εἰκότως ὁ Λυδὸς ἐπιθαρσῶν μεγαλοουργίας στρατεῦσαι ἐπὶ Πέρσας διανοεῖται, αὐξῆσαι τὴν ἀρχὴν εἰς μέγα τῇ τοῦ θεοῦ συμμαχίᾳ προμηθεύμενος. Τί οὖν ὁ θαυμασιος χρησμοφόδος; Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν Δελφοῖς, ὁ Ἡύσιος, ὁ φίλιος, τὸν ἰκέτην, τὸν εὐσεβῆ, τὸν πρόσφυγα, οὐχ ὅπως τῆς ἀλλοτριᾶς τυχεῖν ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκειᾶς ἐκπεσεῖν παρασκευάζει, οὔτι ἐκῶν, ἔμοιγε δοκεῖ, ἀγνοίᾳ δὲ μᾶλλον τοῦ ἀποδησομένου· (μὴ γὰρ τὸ μέλλον εἰδὼς ὁ θεός, ἐπεὶ μὴ θεὸς ἦν μηδὲ τις ἀνθρώπου κρείττων δύναμις, ἐπὶ θάτερα σοφιστικῶς τὸν χρησμὸν ἡρμόσατο) καὶ μονονοχη φήσας,

Κροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει,
τὴν ἐκ προγόνων διαδοχῆς εἰς τὸν εὐσεβῆ κατελθεῖσαν τῆς Λυδίας ἀρχὴν, μεγάλην οὖσαν καὶ πολυχρόνιον, καταστρέψει, τῆς ἄγαν περὶ αὐτὸν σπουδῆς τοῦτον ἀποδοῦς τῷ θεοφιλεῖ τὸν καρπόν.
(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 19-20, pag. 210 A seq. ed. Viger. [vol. I p. 445 seq. ed. Gaisf.] Scripsi : ^a ἐπιεισεθείς cum Davisio ad Maxim. Tyr. XXXV, 7; codd. ἔφη πεισθείς. — ^b ἐνεποίησας, ut habet Vigeri margo; codd. ἐμπούησας. — ^c κατὰ μέτρον; libri μέσον. — ^d Ναυπάκτου καὶ Ῥυπαίης; codd. Ναυάτου καὶ Τυπαίου. — ^e Καρνεῖω; codd. Καρνίω. — ^f ἐξεύρητο; libri ἐξεύρητο.)
3. Ἐπὶ τούτοις ὁ συγγραφεὺς οἷα οὐκ ἀλόγως δι-

γανακτεῖ, ἄκουε. Ἔοικας δὴ ὡς ἀληθῶς τὰ μὲν ὅσα ψάμμου ἀξία ἔστιν εἰδέναι, καλὸν δὲ μηδὲν εἰδέναι. Τὸ γοῦν ὁσμὴν ἐς φρένας σὰς ἔλλοειν κραταιοῖνο γε-λῶνης ἐφομένης, ψάμμου ἀξίον ἐπιστήμη^a ἔστιν οὐκ ἀληθὲς μὲν ὃν οὐδ' αὐτό, ἀλλὰ προσεικός γε ὅμως τῷ ἀλαζόνι καὶ ἀναιδεῖ, καὶ ἐπὶ τοῖς κenoῖς εἰδήμασι τὴν ὄφρυν ἐπαίροντι, καὶ τὸ Λυδίον ἀνδράποδον τὸν Κροῖσον πείθοντι μὴ καταφρονεῖν αὐτοῦ. ^a Ὃς μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῇ πεῖρα ἤμελλον ἔρωτᾶν σε, εἰ στρατεύοι ἐπὶ Πέρσας, καὶ σύμβουλον ποιῆσαι ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ μανίας καὶ πλεονεξίας. ^Ω οὐκ ὠκνησας εἰπεῖν, ὅτι

Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Ἐκεῖνο μέντοι εὔ, ὅτι σοι οὐδὲν ἔμελεν, εἴ τι ἄτοπον πείσεται ὑπ' ἀμφιβόλου χρησμοῦ ἐπαρθεῖς ἐπ' ἄλλοτριαν ἀρχὴν, οὐδ' εἰ μικροὶ τινες ἄνθρωποι καὶ κακοήθεις, δέον ἐπαινεῖν σε ἐπὶ τῷ ἐκτραχηλίσει μαινόμενον ἀνθρώπων, καὶ προσεγκαλοῖεν, ὡς οὐδὲ ἰσῶρροπον φωνῆν ἀφέντι^b, ἵν' ὀκνήσειεν καὶ βουλεύσαιοτο ὁ Λυδός· ἀλλὰ καταλύσαι καθ' ἓνα τρόπον ἔστι νοεῖσθαι πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οὐ τὸ ^c τῆς οἰκειᾶς ἀρχῆς ἐκπεσεῖν, ἀλλὰ τὸ ^d τὴν ἄλλοτριαν περιποιήσασθαι. Ὁ μὲν γὰρ ἡμίμηδος ἡ ἡμιπέρηςς Κύρρος, ἡ ὁ μητρόθεν μὲν ἐκ τυραννικοῦ πατρόθεν δὲ ἐξ ἰδιωτικοῦ γένους ἡμίονος ὢν ἐν τῷ αἰνίγματι, παρεμφανεῖ μὲν τὴν ἔκτυπον μοῦσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμαντεν μαντικὴν, εἴπερ οὐκ ἤδη μὴ οὐ συνήσοντα τοῦ αἰνίγματος ὁ μαν-

anteponit, sicque paulo post aureis cum pateris, tum lateribus, nec non infinita donariorum multitudine templum ejus exornavit, ut brevi tempore omnium orbis terræ fanorum ditissimum effecerit, ne omissis quidem iis (usque eo magnificentiæ progressus est) quæ ad sacrificia rite perpetranda sufficerent. Tot igitur tantisque sumlibus numinis in gratiam ante factis, Lydus imperator haud immerito tam egregiis pietatis suæ monumentis fretus, expeditionem adversus Persas suscipere molitur, ea mente, ut imperium suum numinis auxilio ampliaret. Quid igitur mirabilis ille vates? Ille ipse qui Delphis colebatur, Pythius deus, amicitia præses, supplicem suum, hominiam religiosum, suumque clientem, non modo alieno imperio non auget, sed suo etiam exiit atque evertit; non consulto, ut mea fert opinio, sed potius rerum futurarum ignorantia: (neque enim præscius futuri deus, utpote qui ne deus quidem esset neque alia vis ulla homine major, responsu unquam suum veteratorie in diversas partes detorsisset :) unoque hoc fere versiculo,

Cræsus Halyn superans magnam pervertet opum vim, tantum illud tamque ætuturnum Lydiæ regnum, quod a majoribus ad religiosum hominem hereditario jure devenerat, funditus evertit, ejusmodi fructu regis deo grati eximium erga se studium pietatemque compensans.

3. Id autem quam ægre merito tulerit scriptor, audi: Videris, inquit ille, re vera quæcunque arenæ instar habent omnia perspicere, at boni nihil nosse. Quippe nidorem durioris coctæque testudinis ad sensus tuos pervenire, notitia est non pluris quam arenæ pretio æstimanda: et quamquam ne vera quidem illa fuit, tamen tum superbo congruebat et impudenti, tum ob istam inanum rerum cognitionem supercilium allevanti et Cræsum Lydium illud mancipium, ne se despiceret, monenti. Is enim in hunc modum explorata sortium tuarum veritate paulo post ex te quasiturus erat, num adversus Persas expeditionem susciperet, teque adeo in furoris cupiditatisque suæ causa consiliarium adhibiturus. Cui tu non gravatus es respondere:

Cræsus Halyn superans magnam pervertet opum vim.

Illud quidem bene, quod talia non curabas, sive malo premeretur vir ad invadendum alienum imperium ambiguo impulsus oraculo; sive acerbi quidam homines et maligni, quum tibi ob furiosum hominem consilio tuo præcipientem actum laus ab iis prædicatioque deberetur, hoc insuper tibi exprobrarent, quod ne ancipitem quidem vocem emisisses, ut Lydus ille dubitaret ac deliberaret: sed tuum illud καταλύσει, hoc est evertere, uno duntaxat modo a Græcis accipitur, nec regno suo expelli, sed alienum tractum subigere significet. Nam Cyrus ille qui-

τις. Εἰ δ' οὐκ ὑπὸ ἀγνοίας ἀλλ' ὑπὸ τρυφῆς καὶ πονηρίας ἔπαιξε, βαθαὶ οἷα τὰ οὕτω παίγνια ἔστιν. Εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἔγρην οὕτω γενέσθαι, ἀνιερώτατος μὲν οὗτος λόγων σοφιστικῶν· τί δ' ἴσως, εἰ οὕτως ἔγρην γενέσθαι, σὺ δ' οὕστῃνος ἐν Δελφοῖς καθέζη τὰ κενὰ καὶ μάταια ἄδων; τί δέ σου ὄφελος ἡμῖν; τί δέ μαινόμεθα οἱ πανταχόθεν τῆς γῆς ἐπὶ σέ διώκοντες; τί δέ σοι κνίσσης δεῖ^ε;

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 20-21, pag. 212 B seq. ed. Viger. [vol. I pag. 450 seq. ed. Gaisford.] Scripsi: ^a ἐπιστήμη ἐστίν; codd. ἐπίστημά ἐστιν. — ^b ἀρέντι cum Vigero; codd. ἀρέντα. — ^c οὐ τὸ τῆς; libri οὕτω, τῆς. — ^d ἀλλὰ τὸ; codd. ἄλλοτε. — ^e τί δέ σοι κνίσσης δεῖ; codd. τί δέ σὺ κνίφιας;)

4. Τοιαῦτα τῆς Οἰνομάου παρρησίας τὰ τῆς τῶν Γοήτων φώρας, κυνικῆς οὐκ ἀπηλλαγμένα πικρίας. Οὐδὲ γὰρ αἰμίονος, μὴ ὅτι θεοῦ, τοὺς παρὰ τοῖς Παν-ἑλλησι θαυμαζομένους χρησμοὺς εἶναι βούλεται, γοήτων δ' ἀνδρῶν πλάνας καὶ σοφίσματα ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πολλῶν ἐσκευωρημένα· ὣν ἐπίπερ ἅπαζ ἐμνήσθημεν, οὐδὲν ἂν γένοιτο ἐμποδῶν τοῦ καὶ ἐτέρων ἐλέγχων ἐπακοῦσαι. Καὶ πρώτου γε δι' οὗ φησιν ὁ αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος ἠπατήσθαι, γράζων ὡδὲ· Ἄλλ' ὅθ' εἶδει τι καὶ ἡμᾶς τῆς κοιμηθίας μετασχεῖν, καὶ μὴ σεμνύνεσθαι ὡς οὐκ ἐμπειροτάτους εἰς τὴν κοινήν παραπληξίαν, καὶ τὴν ἐμπορίαν εἰπεῖν,

ἦν καὶ αὐτοὶ περὶ σοφίας ἐνεπορευσάμεθα ἐκ τῆς Ἀσίας, ὦ Κλάριε, παρὰ σοῦ·

Ἔστιν ἐν Τρηχίνοις αἷη κῆπος Ἡρακλήϊος πάντ' ἔχων θάλλοντα, πᾶσι δρεπόμενος πανηγμαδόν, οὐδ' ὀλιζοῦται, βέβριθε δ' ὕδασι διηνεκέσ.

Εἶτ' ἐγὼ ἀκούσας ὁ βράκηνλος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐφυσήθη, καὶ τοῦ Ἡρακλήϊου κήπου θάλλοντος Ἡσιόδειόν τινα δνειροπολῶν ἰδρῶτα διὰ τὴν Τρηχίνα, καὶ βρήϊδην αὐθις ζωὴν διὰ τὸν θάλλοντα κῆπον. Εἶτά μοι ἐπερομῆν, εἰ μοι συναίρονται οἱ θεοί, εἷς τις ἐκ τῶν πολλῶν λέγει, ἐπομνόμενος αὐτοὺς τοὺς συναιρομένους θεοὺς, ἧ μὴν παρὰ σοῦ ἀκηκοῖναι αὐτὸ τοῦτο Καλλιστράτῳ δεδομένον Ποντικῷ τιτι ἐμπορῶ. Ἐγὼ οὖν ὡς ἤκουσα, πῶς, οἶει, ἠγανάκτησα, ὡς δὲ τῆς ἀρετῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποστερούμενος; Ἄλλ' αἰτίπερ ἴσως δυσφορῶν ἀνεσκοπούμην τὸν ἐμπορον, εἰ τι κάκεινος ἐθάληθ' ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους· ἐφαίνετο δὲ οὖν κάκεινος πόνον τινὰ πονεῖν, καὶ κέρδους ἐπίεσθαι, καὶ βίον τινὰ ἥδον ἐκ τοῦ κέρδους προσδοκᾶν. Ὡς δ' ἐφαίνετο ὁ ἐμπορος ἐξισούμενος, οὐκέτι τὸν χρησμὸν ἐδεχόμην, οὐδὲ τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ἀπηξίουν τῶν αὐτῶν κοινοῦναι, εἰς τε τοὺς παρόντας πόνους αὐτῶν ἀποβλέπων, καὶ τὰς ἐν ἐλπίδι φάτνας. Ἄλλ' οὐδ' ὁ ληστῆς ἄμοιρος ἐφαίνετο τοῦ χρησμῶσ, οὐδ' ὁ στρατιώτης, οὐδ' ἐρῶν ἀνήρ, οὐδ' ἐρῶσα γυνή, οὐδὲ κόλαξ,

dem Semimedus aut Semipersa sive is qui in hoc enigmate muli nomine adumbratus materno genere tyrannorum progenies, paterno vir privatus erat, non modo tumidam indicat Musam, sed etiam divinationem futura non prævidentem, si quidem vates vim ænigmati ab isto percipi non posse ignorabat. Sin autem non rerum ignoratione, sed petulantia et malitia ductus sic ludebat, papæ! quales dii ludos faciunt! Denique, si ne id quidem, sed tantum quod ita rem evenire oportuerit, profana sine dubio hæc cavillatio est; sin autem rem ita evenire oportebat, quid tu Delphis tamen, infortunata, sessitas, vana atque inutilia oracula fundens? Quid porro tu nobis prodes? Qui vero insanimus nos qui e toto terrarum orbe ad te confugimus? Quid denique tibi sacrificiorum nidore opus est?

4. Talia Cænomaus summa libertate in Præstigiatorum investigatione dicit, quæ sane aliquid cynicæ acerbitalis habent: utpote qui ne dæmonis quidem, nedum dei, quæ Græci omnes tantopere suspiciunt oracula esse velit, sed fallacium hominum fraudes potius et astutias, ad vulgus in errorem adducendum malitiose institutas. Et quoniam semel illorum meminimus, nihil obstat quin aliorum insuper refutationem audiamus, atque in primitius oraculi, quo se ipsum idem Cænomaus ab Apolline Clario deceptum fuisse his verbis testatur: Sed nimirum, inquit, nos etiam in comædia partem vocari oportebat, ne communi dementia caruisse nos gloriaremur, atque

adeo illas exponere merces, quas ipsi quoque tanquam ad sapientiæ mercaturam profecti ex Asia a te, Clarie, reportavimus.

Hortulus Herculis est felix Trachinio in arvo, perpetuo florent ubi cuncta illæsa nec unquam, dum crebro juvenes properant decerpere flores, arent irriguumque bibunt violaria fontem.

Ego igitur, ut audivi, stultus et ipse ab Hercule vana spe inflatus sum, ac propter Trachinis nomen Hesiodeum aliquem Herculei horti passim florentis sudorem, facilem vero vitam ob virentis horti mentionem animo somniavi. Deinde quærenti porro, essentne dii mihi opitulaturi, unus e vulgo etiam jurejurando auxilium deos laturos esse firmavit, quia certo comperisset, idem beneficium a te in Callistratum, mercatorem Ponticum, esse collatum. Quod ego postquam rescivi, quam me id ægre tulisse existimas, quasi ab eo virtutis possessione spoliatus forem? Sed quamvis gravior commoverer, tamen quærerere cæpi, numquid etiam mercator iste ab Hercule deceptus esset; quem et ipsum labores quosdam exantllare et lucri cupiditate incensum suaviorem aliquam ex eo lucro vitam sperare animadverti. Quare quum dei judicio mercatorem mihi æquari viderem, et oraculum et Herculem deinceps valere jussi, indignum esse ratus, similem istorum subire fortunam, quorum labores quidem præsentès, men-

οὐδὲ βήτωρ, οὐδὲ συκοφάντης. Ἐκάστῳ γὰρ ὡς ἐπιθυμεῖ, ἡγεῖσθαι μὲν τὸν πόνον, προσδοκᾶσθαι δὲ τὴν εὐφροσύνην.

[Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 21-22, pag. 213 B seq. ed. Viger. [vol. I pag. 452 seq. ed. Gaisford.] Scripsi autem versu tertio cum Holstenio ad Porphyrii Vit. Pyth. c. 26 ὕδασι διχηκέες, quum membranarum scriptura ὕδατεςσι διχηκέεσσιν numerorum legi repugnaret.)

5. Ταῦτα ἐκλέμενος εὐθύς ἐπισυνάπτει, ὡς καὶ δευτέρου ἐρωτήσας καὶ τρίτον οὐδὲν εἰδότας ἔγνω τοὺς θαυμασίου, μόνῳ δὲ τῷ τῆς ἀσαφείας σκότῳ τὴν σφῶν ἀγνοίαν ἐπικρύπτοντας. Λέγει δ' οὖν· Ἐπεὶ δέ μοι τὰ τῆς ἐμπορίας ἤδη πρὸ ὁδοῦ ἦν, ἀνδρὸς δὲ ἔδει τοῦ ξεναγωγῆσοντος ἐπὶ τὴν σοφίαν, ἄπορος δὲ ἐφαίνετο οὗτος, σοῦ ἄδεσόμεν καὶ τούτου γενέσθαι ἐνδείκην,

* Ἐν τε τοῖσιν εὐπελέεσσιν ἢ δ' Ἀχαιοῖσιν γράος θήσεται, τὸ δ' ἐκτεκμαρθὲν οὐδὲ μικρὸν ἔσεται ὅ.

Τί φης; Εἰ δ' ἀγαλακτοποιὸς τις ἢ ζωγράφος ἐπεθύμουν γενέσθαι, καὶ διδασκάλους ἐζήτουν, ἄρά μοι ἤρκει ἀκοῦσαι « Ἐν τε τοῖσιν εὐπελέεσσιν », ἀλλ' οὐκ ἂν μαίνεσθαι εἶπον τὸν λέγοντα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως οὐχ ἱκανὸς εἶ διανοῆσαι, ἀσάφειαν γὰρ ἔχει πολλὴν τὰ ἀνθρώπεια ἤθη· ὅπου δὲ μοι ἐκ Κολοφῶνος ἄμεινον πορεύεσθαι, οὐκέθ' οὕτως ἀφανὲς τῷ θεῷ,

sas vero nisi speratas non videram. At neque latro, neque miles, neque amator, neque amatrix, neque adulator, neque rhetor, neque delator esse videbatur, ad quem non pertineret istud oraculum. Nam ut quisque cupiditate frangitur, ita vel sibi laboriosum aliquid existimat, vel aliquid voluptatis exspectat.

5. Quibus ille expositis statim docet, quemadmodum iterum ac tertio consulto a se vates egregios nihil scire, sed orationis tantum ambiguae obscuritate ignorantiam suam fegere compererit. Sunt ergo hæc ejus verba: Sed quum jam ad illam mercatorum mihi proficiscendum atque opus esset homine, qui me velut hospitem ad sapientiam duceret, is autem difficilis inventu videretur, a te petebam, ut ejusmodi quoque aliquem indicares. Tu vero ait:

Apud homines faciles et Achivos beneficium collocabit; prædicta autem ne parva quidem erunt.

Quid dicis? Si statuarius aut pictor fieri cuperem earumque artium magistros quaererem, sat'ne mihi foret, tuum istud *Apud homines faciles* audire, an potius qui sic mihi responderet, eum furere dicerem? Verum id conjectura assequi fortasse ob nimiam morum humanorum obscuritatem non poterat; quo me quidem Colophone proficisci satius esset, hoc non amplius adeo latebat deum,

* Ἐκ τανυστρόφοιο λᾶας σφενδόνης ἰεὶς ἀνὴρ, γῆνας ἐναρίζων βολαίσι, ἀσπέτους, ποιηθόρους.

Τοὺς δὲ ἀσπέτους, ποιηθόρους γῆνας, τίς μοι μνηύσει ὅ, τι ποτὲ λέγουσι; τίς δὲ τὴν τανυστρόφον σφενδόνην; ὁ Ἀμφίλοχος, ἢ ὁ Δωδωναῖος, ἢ σὺ ἐν Δελφοῖς, εἰ γενοίμην; Οὐκ ἀπάγγξῃ που ἀπελθὼν τῇ τανυστρόφῳ σφενδόνη μετὰ τοῦ ἀδιανοήτου ποιήματος;

Ἀλλὰ γὰρ τούτων ὡδὲ ἐλληλεγμένων, ὥρα συνιθεῖν αὐθὺς ἄνωθεν, ὅπως τοὺς παλαιτάτους χρῆσμούς τοὺς ἐν Δελφοῖς ὁ αὐτὸς ἀπελέγξῃ, τοὺς δὲ μάλιστα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἱστορίαις θαυματούμενος.

Πολὺς ἦν ὁ Περσῶν στρατὸς ὀπλισμένοις κατὰ Ἀθηναίων, οὐδ' ἦν τις αὐτοῖς ἄλλη σωτηρίας ἐλπὶς, ἢ μόνος ὁ θεός. Οἱ δὲ τοῦτον ὅστις ἦν οὐκ εἰδότες, τὸν πάτριον ἀρωγὸν ἐπεκαλοῦντο· ὁ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλων οὗτος ἦν. Τί οὖν ὁ θαυμαστός οὗτος; ἄρα γε τῶν οἰκείων ὑπερεμάχῃ; ἄρα λοιθῆς καὶ κνίσης ἐμέμνητο, καὶ ὧν αὐτῷ συνήθως ἐτέλουν τὰς ἐκατόμβας ἐπιθύνοντες; Οὐ μὲν οὖν. Ἀλλὰ τί φησιν; Φεύγειν, καὶ φεύγειν ξύλινον τεῖχος παρασκευασαμένουσ' οὕτω τὸ ναυτικὸν δηλῶν· δι' οὗ μόνου φησιν αὐτοὺς σωθήσεσθαι τῆς πόλεως ἐμπρησθείσης. Ὡ μεγάλης θεοῦ βοηθείας. Εἶτα πολιορκίαν οὐ μόνον τῶν ἄλλων κατὰ τὴν πόλιν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τοῖς θεοῖς ἀφιερωμένων προλέγειν δῆθεν προσποιεῖται. Τοῦτο δὲ καὶ δίχα χρῆσμοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου προσδοκᾶν ἦν.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 22-23,

Vir procul vibrata funda lapides excutiens, [tes. anseres crebris ictibus interfice, multos, herba vescen-

Multos autem illos et herba vescentes anseres, quos isti tandem intelligant, quis mihi explicabit? Quis fundam procul vibratam? Utrum Amphilocheus, an Jupiter Dodonaeus, an tu ipse Delphis, si illic me omferam? Quin tu abis in malam crucem, ut funda gulam tibi frangas cum tuo isto inexplicabili carmine?

Sed enim horum refutatione præmissa, velustissima Delphici Apollinis oracula, quæque Græcis præsertim historiis mirum in modum celebrantur, e superiore memoria repetamus, eaque quo pacto ab eodem relarguantur, videamus.

Persarum ingens adversus Athenienses exercitus in armis erat. Hi quum nullam sibi spem salutis nisi in uno deo reliquam esse viderent, quum ipsi non satis nove-rant, auxiliatorem patrium invocabant. Nimirum is Apollo Delphicus erat. Quid ergo deus hic præclarus? Isne pro suorum salute dimicavit? An libationum et nidoris cæterorumque meminit, quæ suum in honorem im-molandis more majorum hecatombis, ab iis fiebant? Mi-nime vero. Quid ergo jubet? fugere: sed ita fugere, ut ligneo muro (ita videlicet classem vocabat) se munirent: atque hanc nam, incensa jam urbe, expediendæ salutis

pag. 215 A seq. ed. Viger. [vol. I pag. 455 seq. ed. Gaisford.] Scripsi : " σου ἐδεόμην ; codd. σέ ἐδεόμην. — ^b οὐδὲ μικρὸν ἔσεται ; libri οὐδὲ μὴν σκαυόσεται.)

6. Εἰκότα ὄγθα ποιῶν ὁ συγγραφεὺς διαπαίζει πάλιν τὴν Ἑλληνικὴν ἀπάτην ἐπιλέγων ἐν τούτοις· Ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα ἴσως Ἰσολοκάκου τινός ἐστιν· ἐκεῖνα δὲ δεῖ μᾶλλον εἰς τὴν κρίσιν προάγειν, τὰ πρὸς Ἀθηναίους. Καὶ δὴ λεγέσθω τὰ πρὸς Ἀθηναίους·

Ὡ μέλειο, τί κάθησθε ; λιπὸν φεῦγ' ἔσχατα γαίης^a.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἔμπεδος, οὔτε τὸ σῶμα,
οὐ χέρη, οὐδὲ πόδες νέατοί· κατὰ γὰρ μιν ἐρεί-
ψει^b

πῦρ τε καὶ ὄξυς Ἄρης, Συριηγενὲς ἄρμα διώκων·
πολλὰ δὲ τῆρ' ἀπολεῖ πυργώματα καὶ κατερέψει^c.
πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῶ πυρὶ ὄψει,
οἳ που νῦν ἰδρῶσι βρούμενοι ἐστήκασι^d,
δαίμασι παλλόμενοι.

Ἴδού δὴ σοι τὸ πρὸς Ἀθηναίους λόγιον· ἢ πού τι μαν-
τικὸν ἔνεστι ; Οὐ γὰρ οὕτως ἐθαῖρβεις αὐτῷ, νῆ Δία,
φραίη τις ἄν. Εἰ δὲ προσθείης ἅ δεομένων βοηθεῖν
αὐτοῖς ἐπιλέγεται, γνωσθήσεται. Ἴδού δὴ προσ-
κείσθω,

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι
λισσομένη πολλοῖσι λόγοις.

Σοὶ δὲ τόδ' αὖτις ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσης^e.
τῶν ἄλλων γὰρ ἀλισσομένων.
τεῖχος Τριτογενεῖ ζύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
μοῦσον ἀπόρρητον τελέειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει·
μηδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἴοντα,
νῆτον ἐπιστρέψας· ἔτι τοί ποτε κἀντίος ἔσται.

Ὡ θεῆ Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν,
ἢ που σκιδναμένης^f Δημήτερος, ἢ συνιούσης^g.

Ἄξιός τε σοι ὁ Ζεὺς τοῦ Διός, ὃ οὐ ἐ τοῦ Διός· ἀλλὰ
καὶ ἡ Ἀθηναῖα τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ τῆς Ἀθηνᾶς ἀδελφεῖ· ἢ
τε σπουδῆ αὐτῆ καὶ ἡ ἀντισπουδία ἐπιτρέπει τῷ πα-
τρὶ καὶ τῇ θυγατρὶ, μᾶλλον δὲ τοῖς θεοῖς· ὃ τε Ὀλύμ-
πιος οὗτος ὁ τὴν μίαν αὐτὴν ἐξελεῖν πόλιν ἀσθενῶν, εἰ
μὴ ἀπὸ Σούσων ἐπάγοι αὐτῇ τὸν ἀπειρον ἐκεῖνον στρα-
τόν, μέγας τις ἄρα ἦν, καὶ τὴν τοῦ παντός κυρίαν
ἔχων, καὶ πιθάνος ἅμα, ἐκ μὲν τῆς Ἀσίας εἰς τὴν
Εὐρώπην κινῶν ἔθνη τσοσᾶτα, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ μίαν
πόλιν ἀνατρέψαι ἀδύνατος ὢν. Καὶ σὺ δέ, ὁ τολμη-
ρὸς ἅμα καὶ ἐπὶ τῷ μηδεὶν βρυχοίνδυνος οὐκ οἰμώζεις ;
(εἶπον ἂν ἄνθρωποι, ὑπερ ὧν ἡ Παλλὰς οὐ δύναται
Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι) ἢ οὐ τοῖς ἀνθρώποις
ἐμῆνιεν ὁ Ζεὺς, ἀλλὰ τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ζύλοις· κἀ-
πειτα σὺ μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔσωζες, ὃ δὲ τὰ οικοδο-
μήματα ἐνεπίμπρα ἐπακτῶ πυρὶ ; Οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ
κεραυνὸς τρηναῦτα. Ἡ μῆτι μᾶλλον ἡμεῖς τολμη-
ροί τε ἐσμεν καὶ βρυχοίνδυνοι, οὐκ ἐπιτρέποντες ὑμῖν

rationem esse dicebat. O magnum dei auxilium. Deinde non aliorum solum urbis aedificiorum, sed eorum quoque, quae diis sacra erant, obsessionem praedicere scilicet se simulat. At vero hoc vel sine ullo oraculo omnibus ex ipsa hostium impressione suspicari licebat.

6. Haec jure profecto ille scriptor hanc rursus Graecorum fraudem redarguens his verbis illudit : At ista forsitan malevoli praevanicatoris fuerint ; ideoque potius conveniat de responso Atheniensibus dato querere. Est illud autem hujusmodi :

O miseri, quid adestis ? ad extrema cedite terrae.
Non urbi firmum remanet caput, ac neque corpus,
nec palmas, imosve pedes sua robora firmant.
Namque illam flammæ, Syriosque in praelia currus
sternet agens Mavors, atque altas funditus arces
eruet, ac superum templis incendia mittet,
qui nunc fortassis magno terrore subacti
expresso sudore fluunt.

Ecce oraculum quod Atheniensibus dedit ; num quod in eo vel tenuissimum est divinationis vestigium ? Quippe, Tu enim, inquiet quispiam, per Jovem hoc oraculo non confidebas. At si quae auxilium ejus implorantibus subjecit, addideris, tum quale demum illud sit, intelligitur. Ad-damus ergo :

Jam magnum placare Jovem Jove nata Minerva

haud precibus volisque potest.

Hoc tibi sed rursum ipso adamante perennius ajo :
nam captis reliquis

Juppiter e ligno muris Tritonida donat,
qui soli invicti tibi sint natisque saluti :

ne vero mancas peditesque equitesque, sed ante
terga dato ; namque incurret mox obvius hostis.

Divina o Salamis, perdes tu pignora matrum,
sit licet aut dispersa Ceres, aut prompta coire.

Jovem hercle tu nobis Jove dignum, o Jovis filii ; dignam Minerva Minervam fingis, o Minervæ frater : et ista voluntatum studiorumque pugna patrem ac filiam, imo deos omnino decet. Quin etiam Olympius iste tuus, qui nisi adductum Sisis ingentem illum exercitum admoveret, urbem unam expugnare non posset, magnus videlicet deus est ac totius orbis rector. Idem etiam locuples auctor habendus, traductis ex Asia in Europam tot gentibus, quum ad evertendam unicam Europæ urbem vires ei deessent. Tu vero, audacissime, (inquiet homines illi, quibus Jovem Olympium exorare Minerva non potest ;) qui ubi causæ nihil est, usque adeo præceptis in obeundis periculis esse soles, hunc casum non deploras ? An vero lapidibus lignisque Jupiter, non hominibus irascebatur, ut homines tu quidem a morte eriperes, ipse autem aedificia adventicio incendio deleret ? Nec fulmen ei tum suppetebat. Nisi forte audacior ipsi sumus nimiumque sine causa præ-

οὕτω φληναφείν. Πῶς δέ, ὃ μάντι, ὅτι μὲν ἡ θεὴ Σαλαμίς ἀπολεῖ τέκνα γυναικῶν ἤδεις, πότερα δὲ σκιδναμένης Δημήτερος ἡ συνιούσης οὐκέτ' ἤδεις; Πῶς δὲ οὐδὲ τοῦτο ἤδεις, ὅτι τὰ τέκνα τῶν γυναικῶν εἶποι μὲν ἂν τις εἶναι καὶ τὰ οἰκεῖα, εἶποι δ' ἂν καὶ τὰ πολέμια, αἰσθόμενος τοῦ κακοτεχνήματος; Περιμένειν δὲ δεῖ τὸ ἀποθνήσκον ἐν γὰρ δεῖ τι τούτων ἀποθῆσθαι. Ἡ γὰρ τοι Σαλαμίς ἡ θεὴ οὐδὲ ἤπτωμένων ἀφῆρμεν ἂν, ὡς εἰς οἶκτον οὕτως ἐπιφρονουμένη ἢ τε μέλλουσα τῶν νηῶν μάχη, ἧτοι που σκιδναμένης Δημήτερος ἡ συνιούσης, καταπέλασαι τῇ ποιητικῇ σεμνολογίᾳ, ἵνα γένηται μάντευμα ἀφώρατον τῷ σορισμῷ, καὶ μὴ εὐθὺς καταφανὲς ἦ, ὅτι ἐν χειμῶνι μάχη ναυτικὴ οὐ συνίσταται. Ἡδὲ δὲ οὐδὲ ἡ τραγοῦδιᾳ ἀφανὲς, οὐδὲ οἱ θεοὶ ἐπιεσκυκλούμενοι, ὁ μὲν ἱκετεύον, ὁ δὲ οὐ κατακαμπτόμενος^α χρήσιμοι τῷ μέλλοντι, καὶ τῇ τοῦ πολέμου παραδόξῳ βροτῇ, ὁ μὲν σωζόμενος, ὁ δ' ἀπολλυμένος. Εἶτε γὰρ σώζονται, ἰδοὺ αἱ τῆς Παλλάδος λιτὰ προμεμήνυνται, ἱκανὰ οὔσαι κάμψαι τὴν τοῦ Διὸς ὀργήν· εἶτε καὶ μή, οὐδὲ τοῦτο τῷ μάντει ἀκατασκευάστον· οὐ γὰρ δύναται Παλλὰς τὸν Δία ἐξιλιάσθαι· *πρὸς τε τὸς ἡμικαίους τύχης ὁ τεχνίτης ἐκέρασε τὸ λόγιον. ὡς δὲ τοῦ Διὸς τῇ μὲν τὴν ἐκτουτοῦ πρόθεσιν ἐκτελέσαντος, τῇ δὲ τὴν δέησιν τῆς θυγατρὸς οὐ περιφρονήσαντος. Τὰ τε πυργώματα ὅτι πολλὰ ἀπολείπει, εἰ μετὰ ναυόρκων ἀλλὰ μὴ μετὰ σιδήρων καὶ πυρὸς ἐπήρσαν, τάχα ἂν*

ψεύδος ἦν, ὅποτε καὶ μετὰ ναυόρκων ἐπραξαν ἂν τι πάντως οἱ τοσοῦτοι. Ἄλλ' ἐγὼ, φησί, ἐξεύρων τὸ ἐύλιον τεῖχος, τὸ μόνον ἀπόρθητον. Συμβούλευμα τοῦ γε, ἀλλ' οὐ μάντευμα, οὐκ ἀπεικὸς τῷ

Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' ἀδεισθαι καχὸν εἶναι.

Ὁ γοῦν ἐπιλυσάμενος ἐκεῖνο τὸ αἶνιγμα οὐ χεῖρων ἦν σου κατεῖναι, ὅτι ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις πρόφρασις ἦν τῷ Πέρσῃ τῆς ἰσοῦς, καὶ ἡ πᾶσα ἔλασι ἐπὶ ταύτην πρῶτην τε καὶ ἐξοχωτάτην ἐγένετο. Ἐπεὶ καὶ ὁ ἄμικτις αὐτὸς ἐγὼ τοῦτ' αἰσθόμενος καὶ τὸν Ἀθηναῖον ἂν, οὐ μόνον τὸν Λυδόν, ἐκέλευον φεύγειν νότια ἐπιστρέψαντα. Ἐτι γὰρ ποτε κἀντίος ἔσται· πολλὴ γὰρ ἱπποσύνη καὶ πεδῶς ἐπέργεται. Ὅτι δὲ ναυσίν, ἀλλ' οὐ κατ' ἠπειρον· καὶ γὰρ ἦν γελοῖον ἔχοντας ναυτικόν, καὶ ἐπὶ θαλάσσης κατοικοῦντας, μὴ οὐ πασσοῦδ' σκευωρησαμένους, καὶ τροφὰς ὕσας εἶχον συνεμβαλλομένους σώζεσθαι, παραδόντας τοῖς βουλομένοις τὴν γῆν.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 23-24, pag. 215 D seq. ed. Viger. [vol. I pag. 458. seq. ed. Gaisford.] Scripsi : ^a λιπὼν φεύγ' ἔσχατα γαίης ex Herodot. VII, 140; codd. φύγετ' ἔσχατα γαίης. — ^b ἐρείψει cum Vigerο; libri ἐββίψε. — ^c καταρείψει; codd. καταρίψει vel καταββίψει. — ^d Schol. ad Apollon. Rhod. IV, 1285 : ὅταν μέλλῃ τε συμβαίνειν χαλεπὸν, εἴωθε τὰ ἀγάλατα ἰδροῦν. — ^e i. e.

cipites, qui ne vos quidem sic nubari patiamur. At quomodo tamen, o vates, futurum esse sciebas, ut mulierum fetus divina Salamis perderet, sed utrum id sementis an. messis tempore futurum esset ignorabas? Imo cur ne hoc quidem sciebas, fetus illos mulierum, uti suos ac proprios, ita etiam hostium liberos; a quolibet qui Iudificationem animadverteret, intelligi omnino posse? Nimirum exitus expectandum est; prorsus enim alterutrum eveniat oportet. Nam ista quidem divina Salamis, utri vincerentur, semper utique cum oraculo congrueret, quasi ad miserationem commovendam ejusmodi carmine appellaretur: navalis autem pugna sub sementis messisve tempus futura, poetici sermonis gravitate ficta est, ne oraculi vanitas his argutiis tecta deprehendi posset, neve statim omnibus liqueret, prælium navale liberno terapore committi non solere. Jam vero ne ipsius quidem fragædiæ finis aut inventorum deorum ratio obscura est, quorum alter supplex alter minus exorabilis esse fingitur, sed uterque ad tempus futurum et inopinatum belli inclinationem accommodatus, alter si salvi forent, alter si perirent. Nam si ab interitu retraherentur, en illæ Minervæ preces prænuntiæ erant, quæ ad permulcendam Jovis iram satis haberent virium: sin minus, ne hoc quidem vati non provisum; nec enim Jovem, inquit, exorare Minerva potest. Ita suum istud oraculum ad tristic lætæque sortis exitum bonus artifex accommoda-

vit, ut partim Jupiter propositum peregisse, partim filia preces minime aversatus esse videretur. Nam arces quidem plurimas disjectum iri, dummodo ferulis, non autem ferro ignique armati urbem invaderent, fortasse falsum erat, quum tanta multitudo solis etiam ferulis instructa omnino efficere aliquid posset. At ligneum, inquit, murum eumque solum inexpugnabilem inveni. Consilium das, Apollo, non oraculum, et consilium quidem alteri huic non absimile:

I, fuge et ignavusposito sis Lyde pudore.

Quin etiam qui tuum istud ænigma solvit, is nihilo sane minus quam tu videbat, Atheniensium urbem Persis perfectionis causam fuisse omnemque illam expeditionem adversus hanc, quæ et primaria et nobilissima foret, susceptam esse. Namque ego ipse, qui neutiquam rerum futurarum interpres sum, ubi rem sensissem, non Lydo tantummodo, sed etiam Atheniensi, ut terga hosti daret, omnino auctor essem. Etenim hostis tibi adhuc obvius aliquando erit, siquidem multi equites peditesque adveniunt. Mai vero, non terra fugam suaderem. Ridiculum enim foret, homines classe instructos et maris accolæ, non collectis celeriter vasis et quidquid commeatus suppeteret in naves imposito, salutem suam expedire, terra, quibus ea placeret, libenter relicta.

quod firmum adamantis instar erit futurum. Refertur enim participium ad Apollinem. — ^f dum sementem faciunt. — ^g dum metunt.)

7. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ πρὸς Ἀθηναίους· ἀσθενῆ δὲ σφόδρα καὶ καταγέλαστα τὰ πρὸς Λακεδαιμονίους. Ἦτοι γὰρ πᾶσά φησιν ἢ πόλις πολιορκηθήσεται, ἢ ἀπολωλότα τὸν βασιλέα πενήθει. Τοῦτο δ' ἐξ ἅπαντος εἰκὸς ἦν παντὶ τῷ στογάζεσθαι, τὸ ἦτοι τότε ἢ τοδὲ συμβήσεται. Ἄλλ' οὐ δήπου θεοῦ ἦν μάντευμα ὧδέ πως ἀμφιβάλλειν ἀγνοία τοῦ μέλλοντος, βοηθεῖν δέον, καὶ σωτήρα τῶν Ἑλλήνων ἐν καιρῷ παραφαίνεσθαι, καὶ μάλλον τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ βαρβάρων νίκην τοῖς Ἑλλησιν, ὡς ἀν εἰκασίαι φίλοις προσεσείν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατόν ἦν, κἂν τὸ μὴ παθεῖν αὐτούς, μηδ' ἄλῳνα παρέχειν. Ὁ δὲ οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' οὐδ' ὅπως αὐτοῖς τὰ τῆς ἤττης περιστήσεται, γινώσκει. Διὸ καὶ πρὸς ταῦτα οἷά φησιν ὁ ἐλεγχος, ἀκούε· Ἄλλ' οὐ δεῖ Λακεδαιμονίους, φήσεις, ταυτὸν παραινεῖν. Ἀληθῆ λέγεις. Οὐ γὰρ ἠπίστασο, ὧ σοφιστὰ, οἷ γοηρήσει τὰ τῆς Σπάρτης ὡς περ τὰ τῆς Ἀττικῆς. Ἐδεδοίκαίς οὖν μὴ σὺ μὲν κελεύσης αὐτοὺς φεύγειν, κάπειτα οἱ μὲν φεύγειν, οἱ δὲ μὴ ἐπιθῆναι. Ἐπεὶ οὖν εἶδει τι λέγειν, οὕτως εἶπας τοῖς Λακεδαιμονίους·

Ἰμῖν, ὦ Σπάρτης οἰκήτορες εὐρυγόροιο,
ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδὲς ὑπ' ἀνδράσι Περσέεσσι
πέρσεται ἢ τὸ μὲν οὐκί^a, ἀφ' Ἑρακλέος δὲ γενέσθαι
πενθήσει βασιλῆ^b φθίμενον Λακεδαιμόνιος ἄστυ.

7. Hæc igitur sunt, quæ Atheniensibus Apollo respondit; quæ vero Lacedæmoniis, admodum infirma et ridicula. Quippe civitas, inquit, universa aut obsidione cingetur, aut regem exstinctum lugebit. At omnibus omnino probabili conjectura augurari licebat, alterutrum utique eventurum esse. Nec certe ob rerum futurarum ignorantem ita quodammodo ambigere dei erat oraculum edentis, quum auxiliari oporteret et allata opportune Græcis salute his potius, tanquam domesticis amicis, victoriæ ex hostibus ac barbaris referendæ auctorem esse. Quodsi hoc non poterat, id saltem, ne quid ipsi paterentur, neve in hostium potestatem venirent, efficere debebat. Verum ille ne hoc quidem, imo nec cujusmodi iis futurus sit adversi prælii exitus, intelligit. Quamobrem etiam, quæ hujus oraculi refutatio sit, accipe. At non decuit, inquit, Lacedæmoniis idem suadere. Vera prædicās. Non enim sciebas, o sophista, idemne Sparte quod Atticæ periculum immineret. Itaque verebaris, ne quum eos fugere jusisses, fugerent illi quidem, Persæ vero nequaquam ipsos invaderent. Quoniam igitur aliquid respondendum erat, sic Lacedæmoniis respondisti :

Nobilis o Sparte civis, aut inclyta vobis
urbs Persarum armis penitus subversa jacebit :
aut si eadem steterit, magno regem Hercule natum
tristitia defunctum plangent Lacedæmonis arva.

Ἡδὲν ὁ ἀμαντευτότατος σύνδεσμος· Ἄλλ' εἴωμεν αὐτόν, ὡς μὴ εἰς περὶ τοῦ αὐτοῦ σοι ἐπιτηδῶντες ἐπαχθεῖς ἅμα καὶ ἀποροὶ δοκῶμεν εἶναι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐπισκοπῶμεν. Εἰς σὲ μὲν ἀπέβλεπον ἅπαντες ἐν τηλικούτῳ κινδύνῳ· σὺ δ' αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων μηχανῆς καὶ τῶν ποιητέων ἦσθα σύμβουλος. Καὶ σὲ μὲν ἐκείνοι πιστόν, σὺ δ' αὐτοὺς ἐπέπεισο ἡλιθίους εἶναι· καὶ ὁ καθεστὼς καιρὸς ὅτι ἱκανὸς ἦν ἀγειν καὶ τραχηλίζειν τοὺς ἀβελτετέρους οὐ μόνον εἰς Δελφικὰ καὶ Λαδωνεῖα σοφιστήρια, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ τὰ ὀρνιθομαντεῖα, καὶ ἀλευρομαντεῖα, καὶ τοὺς ἐγγυστριμύθους. Πιστοὶ δὲ οὐ μόνον οἱ θεοὶ τρικυαῦτα, ἀλλ' ἤδη καὶ αἱ γαλαὶ, καὶ αἱ κορῶναι, καὶ τὰ καθύπνια παραπταίσματα. Οὐκ οὖν ἀδῆλον ὅτι οὐτ' ἂν ἀμφότερα μάλλον ἐδέξαντο, ἢ τὸ ἕτερον, οὐτ' ἂν τὸ μείζων ἀντὶ τοῦ μείονος, μείον δὲ εἶναι ἕνα ἀντὶ πάντων πασεῖν τὸν βασιλέα. Μετὰ μὲν δὲ τῆς πόλεως πιπτούσης οὐδεμία οὐδ' αὐτῇ ἀσφυγῆ· εἰ δ' αὐτὸς ἀλλῆ περὶ τῆς πόλεως, τάχα ἂν τι καὶ παράδοξον γένοιτο. Λείπεται δὲ τοὺς ταῦτα λογίζομένους τὸν μὲν βασιλέα πῦρ· καὶ προσπολεμήσοντα, αὐτοὺς δὲ οἰκοὶ μένοντας ἕξω κινδύνων παραδοκεῖν. Τῶ μὲν οὖν μετ' ὀλίγον ἐναντίῳ ἰσταμένῳ πρὸς τὸν ἀπειραν ὄγλον ὀλέθρου προφανῆς, ἢ δὲ Σπάρτη ἀνοχλῆς εἶγε τοῦ φόβου καὶ παράδοξος ἐλπίδας. Μηδὲν δὲ ἦτον ἀφόρατον εἶναι τὸ σόφισμα, καὶ διαφυγούσης καὶ ἀλούσης. Τί δήποτε; Ὅτι οὐκ εἴρητο μὰ Δία, εἰ ὁ βασιλεὺς ἀπο-

En iterum non prædicta eventorum colligatio; quam tamen omitamus licet, ne si bis in eadem re exponenda tibi insultatum a nobis fuerit, non solum graves tibi ac molesti, sed etiam dementes ac stupidi esse videamur. Consideremus ergo reliqua. Te unum omnes tanto in periculo intuebantur; tuque eis et futurorum interpres et rerum gerendarum auctor fuisti. Ac te quidem illi fide dignum, tu vero eos stolidos esse putabas, præsertim quum etiam ejusmodi rerum status esset, quo homines stulti non modo in Delphicas vel Dodonæas argutiarum officinas, sed jam ad auguria quoque et prædictiones ex farina et ad vates ventriloquos præcipites agi possent. Quippe non dii tantummodo per id tempus luculenti auctores existimantur, sed feles quoque, cornices et vanæ somniorum species fidem habent. Neque vero dubium erat, eos nec utrumque potius quam alterutrum, nec pro leviori gravius subituros esse; simulque levius hoc demum fore, si rex pro omnibus unus caderet. Jam vero illud etiam facile succurrebat, in communi totius urbis excidio effugium regi patere nullum; idem autem si animo quæpiam amandaretur, forsasse aliquid præter opinionem eventurum. Reliquum igitur est, ut hæc secum ipsi reputantes regem, qui bellum hostibus inferat, mittant, domi vero interea manentes, procul a discrimine rei totius exitum opperiantur. Regi porro cum paucis infinitam hostium multitudinem excipienti certam mortem imminere liquebat: quum inte-

θάνοι, ἢ πόλις σωθήσεται, ἀλλ' ὅτι ἢ μόνος ἀπολείεται ἢ ἡ σύμπασα πόλις· τοῦτο δὲ ἐν ἑκατέρῳ ἀνεύθυνον, καὶ μόνου αὐτοῦ ἀπολουμένου καὶ μὴ μόνου. Οὗτος δὲ τύφου καὶ ἀφροσύνης καρπός.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 24-25, pag. 218 D seq. ed. Viger. [vol. I pag. 463 seq. ed. Gaisford.] Scripsi : ^a οὐκὶ ut apud Herodotum VII, 220; codd. οὐκί. — ^b βασιλιῆ; codd. βασιλέα.)

8. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταῦτη. Οὐκ ἀξίον δὲ παρελθεῖν καὶ ἀπερ Κνιδίοις ἔχρησε πάλιν εὐχομένους καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ συμμαχίαν αἰτοῦσιν. Ἐπαθον δὲ καὶ οἱ Κνιδιοὶ τούτῳ προσεοικός Ἀρπάγου ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσαντος. Τὸν γὰρ Ἴσθμόν τὸν αὐτόθι διακόπτειν ἐπιχειροῦντες καὶ τὴν πόλιν νησοποιεῖν, τὰ μὲν πρῶτα τοῦ ἔργου εἶγοντο· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀπήντα ἢ ἔργασία, ἀπαγορεύοντες ἕδη ἐχρῶντο. Σὺ δὲ αὐτοῖς εἶπας,

Ἴσθμόν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ' ὀρούσατε·
Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, αἰκ' ἐβούλετο.

Καὶ οἱ βλάκες ἐπειθήσαν, καὶ ἀποτραπόμενοι παρέδωκαν ἑαυτοὺς τῷ Ἀρπάγῳ. Τὸ δὲ βραδύουργημα. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἦν βέβαιος ἀποφυγὴ ὀρούσασι, τούτου μὲν ἔπαυσας· ὡς δὲ μὴ κελεύων ἔργου ἔχρησθαι, ἐπαγγέλλη τὴν ἀποφυγὴν. Τοῦτο δὲ οὐ τὸ λῶϊόν εἶναι μὴ

ὀρούσασι προσετίθεις, ἀλλ' ὅτι οὐ δοκεῖ τῷ Διὶ αὐτῆν νῆσον εἶναι. Ἐν μὲν οὖν τῇ ἀποτροπῇ ἀμφοτέρα ἰσοῦροπα, ἐν δὲ τῇ προτροπῇ τὸ διαφουρίζεσθαι προεἶχον· ἔθεν ^b δὴ ἀσφαλὲς ἦν τῷ σοφιστῇ τὸ ἀνατρέπειν. Οὕτως τε οὐδὲν εἰπὼν ὦν ἕνεκα ἦσαν ἀφιγμένοι, ἀπέπεμψας οἰομένους ἀκχοῦσαι τι.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 25-26, pag. 220 C seq. ed. Viger. [vol. I pag. 467 seq. ed. Gaisford.] Scripsi : ^a Ἴσθμόν δὲ μὴ; codd. Ἴσθμόν μὴ. — ^b ἔθεν; codd. οὔ.)

9. Ταῦτα δὲ ἠγοῦμαι τὸ ἀδρανὲς τῶν τε χρώντων καὶ τῶν χρωμένων ἀπελέγχειν αὐτάρκως, καὶ ὅτι μηδὲν ἀληθὲς ἢ ἔνθεόν ἐστιν εὑρεῖν ἐν τοῖς δηλουμένοις. Τὸ δὲ καχότροπον τοῦ ἕθους εἶτε τῶν πονηρῶν δαιμόνων εἶτε τῶν τὰ μαντεῖα καθυποκρινόμενων ἀνδρῶν ἴοις ἄν, εἰ μάθους ὡς καὶ εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον τοὺς χρωμένους αὐτοῖς ἠρέθιζον, εἰρήνης καὶ φιλίας δέον αὐτοὺς εἶναι βραβευτάς. Τοτὲ μὲν οὖν Λακεδαιμονίους ὡς ἂν οἰκείους καὶ φίλους ὁ ἐν Δελφοῖς πάλιν κατὰ Μεσσηνίων παροξύνει, τοτὲ δ' αὖ Μεσσηνίους κατὰ Λακεδαιμονίων χρεῖ, εἰ πάλιν οὗτοι δι' ἀνωροποθυσίας ἱλάσσιντο τοὺς δαίμονας. Ἄκουε δὲ καὶ τὰ περὶ τούτων. Ἐπικρινεῖ δὲ τὰ τοιαῦτα ἢ σοφία παροῦσα τῇ μαντικῇ, καὶ οὐκ ἐπιτρέψει αὐτῇ ὡς ἔτυχε διαλέγεσθαι, ἅτε δὴ τῶν πάντων ἀναψαμένη τὰ πείσματα, καὶ ἐπιθεμένη τὰ πρεσβεῖα· οὐδ' ἐφήσει

rima induciæ metu vacuæ a Spartanis optima quæque sperantibus agitaret. Sed sive caperet urbs, sive periculum effugeret, tamen nihilominus lectam manere cavillationem. Cur tandem? Quia nequaquam, per Jovem, dixerat vates, si rex periret, salvam fore civitatem, sed tantum, aut unum regem, aut universam civitatem esse perituram. Id vero impune in utramque partem, sive solus ipse periret, sive non solus, accipi posset. Atque hic demum est arrogantia ac dementia fructus.

8. Sed hæc hæc hactenus. Cæterum non decet prætermittere etiam illud responsum, quod rursus Cnidiis precantibus deique auxilium implorantibus reddidit. Accidit autem, inquit ille, et Cnidiis simile quid, quom Harpago expeditionem adversus eos suscepisset. Isthmum enim illum, qui erat inibi, tollere ac rescindere, atque urbem insulam efficere moliti, primum quidem opus aggrediebantur : sed postquam gravem laborem ferebant, animo fracti jam oraculum consuluerunt. Tu vero iis respondisti :

Isthmoque nec munito nec fosso est opus;
nam si Jovi placeret, esset insula.

Tibi porro stolidi homines fidem habuere atque a proposito deterriti Harpago sese dederunt. At hæc veteratoria respondendi ratio est. Nam quod ne suffosso quidem isthmo eos tutum receptum habituros esse videbas, affectum opus inhibuisti : idemque simul, utpote

PHILOS. GRÆC. II.

nequaquam ejus inchoandi auctor, effugiendi spem aliquam illis ostendis. Neque tamen, si a suffodiendo se abstinuerint, lætiorum exitum polliceris, sed hoc tantum mones, non placere Jovi urbem insulam fieri. Quippe apparebat, si dehortarere, parem in utramque partem responsi vim fore; si autem hortarere, salutem prædictam posse videri. Quare dehortari modo tutum esse sophista putabat. Atque hoc modo nihil eorum, quorum causa advenerant, locutus miseris dimisisti, qui sese tamen aliquid audivisse opinabantur.

9. His equidem existimo tam respondentium quam consulentium imbecillitatem omniaque illa oracula neque vera esse neque divina abunde coargui. Jam vero nequitiam sive malorum dæmonum sive hominum, qui divinorum personam suscipiebant, ex eo facile intelligas, quod qui pacis et amicitia conciliatores esse debuissent, illi eos sæpissime, a quibus consulebantur, ad mutua bella incitarent. Et quidem modo Lacedæmonios, quasi domesticos et amicos Apollo Delphicus in Messenios incitat, modo idem Messeniis adversus Lacedæmonios, dummodo humana victima dæmones iterum placaverint, læta omnia pollicetur. Audi etiam quæ ad hanc rem pertinent. At hæc omnia videlicet ea quæ divinationi præsto est sapientia decernet, nec eam temere quidquid occurrerit effutire sinet, utpote quæ rerum omnium suspensas ex se habeat rationes, ac suam quibusque præfium statuatur. Neque vero Pythium illum, ob ejus vanitatem, aut istis,

ματαίω ὄντι τῷ Πυθίῳ χρᾶν οὔτε τούτοις, οὔτε Λακεδαιμονίοις περὶ Μεσσηνίων καὶ τῆς γῆς, ἧς εἶχον Μεσσηνίοι ἀπάτη νικῆσαντες Λακεδαιμονίους^a.

Ὁσέ μάχης μόνον ἔργ' ἐφέπειν χερὶ Φοῖβος ἄνωγεν, ἀλλ' ἀπάτη μὲν ἔχει γαίαν Μεσσηνίδα λαός· ταῖς δ' αὐταῖς τέχναις τις ἀλώσεται, ἄσπερ ὑπῆρξεν.

Εἰρήνης μᾶλλον μεμνησθαὶ κελεύει καὶ ὀλιγοδείας καὶ αὐταρκειάς. Οἱ δὲ που τοῖς Λυκούργου νόμοις κατακοσμούμενοι ἦσαν ὑπὸ ἀπληστίας καὶ δόξης κενῆς ἐρησόμενοι, ὡς μὴ δοκοῖεν Μεσσηνίων μάχῃ λείπεσθαι, ἐν νόμοις καρτερικοῖς τεθράσθαι δοκοῦντες. Εἰ δὲ γε οἱ ἐν καρτερικοῖς ἦσαν νόμοις οὕτω τεθραμμένοι, ἐκαρτέρου ἂν ἐπὶ τοῖς ὀλίγοις, καὶ οὐδὲν ἂν μάχης αὐτοῖς ἔδει, οὐδὲ ὄπλων καὶ τῆς λοιπῆς ἀποπληξίας. Ταῦτα Λακεδαιμονίους κατὰ Μεσσηνίων· πάλιν δ' αὖ Μεσσηνίοις κατὰ Λακεδαιμονίων ταῦτα· σὺ γὰρ καὶ Μεσσηνίοις κατὰ Λακεδαιμονίων, οὐ μόνον Λακεδαιμονίους κατὰ Μεσσηνίων χρησιμοῦδες^b.

Παρθένον Αἰπυτιδα κληῖρος κλεῖ, ἦντινα δοίης
δαίμοσι νερτερίους, καὶ κεν σώσεις Ἰθάμην.

Τὰ γὰρ παρευρήματα οὐ δέχομαι, ὅτι οὐκ ἦν καθαρὸν ἐκ γένους Αἰπύτου τὸ ἱερεῖον, ὅθεν ἀτέλεστα Μεσσηνίοις εἶναι. Τοιοῦτος γὰρ εἶ, οἷος ταράττειν.

[Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 26-27, pag. 220 D seq. ed Viger. [vol. I pag. 468 seq.

aut Lacedæmonis de Messeniis eaque regione, quam illi Lacedæmonis fraude victis occuparant, responsum dare patietur,

Non belli tantum suadet certamina Phœbus
magna tibi, capta est astu Messenia tellus;
sed qui fraude alios cepit, capietur eadem.

Pacis eos potius et temperantiæ meminisse, ac sua sorte contentos esse jubet. Enimvero homines quum Lycurgi legibus fere ad æquitatem instituti essent, inexplebilis cupiditatis et inanis gloriæ stimulo acti oraculum consuluerunt, ne qui ex legum præscripto tolerantia inutriti forent, Messeniis pugna cessisse viderentur. Si vero ex legum præscripto tolerantia ita inutriti essent, paucis fuissent contenti, quippe qui neque dimicatione neque armis neque reliqua insania egerent. Cæterum illa tu Lacedæmonis contra Messenios respondisti: at Messeniis contra Lacedæmonios hæc. Nam utrisque vicissim adversus utrosque responsa reddis:

Æpytidis poscunt manes Libitinaque mortem
virginis; hæc cæsa caram servabis Ithomen.

Nam quod dicis, non puram ac sinceram ex Æpyti genere victimam, ac propterea litatum a Messeniis non esse: arage ista commenta. Talis quippe es, qui turbare soleas.

ed. Gaisford.]^a Vid. Pausan. lib. IV, 12. — ^b Cf. Pausan. lib. IV, 9.)

10 Τὰ μὲν δὴ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τοιαῦτα. Μυρία δ' ἐστὶ καὶ καθ' ἡμᾶς τούτοις συνιδεῖν ὁμοία, ἐκ παλαιοῦ χρόνου καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τῶν κατὰ χρόνους ἀρχόντων τοτὲ μὲν εἰς ἀπράκτους πολέμους διὰ τῆς τῶν χρησμῶν συμβουλίας ὀρμώντων, τοτὲ δὲ σφαλλομένον ἐκ τῆς τῶν χρησθέντων ἀδελίας, ἄλλοτε δὲ ἀποπλανώμενον ἐκ τῆς αὐτόθεν τῶν λογίων ἀπάτης. Τί δεῖ δὲ λέγειν, ὡς ποτε ἐν ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς, ἧτοι τῶν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς παρατάξων, ἢ τῶν ἐν ταῖς σωματικαῖς ἀρρώστιας κινδύνων, τῆς τῶν νομοισμένων θεῶν ἐπιουρίας ἢ θεραπείας οὐδὲν ὄναντο. Τοιαῦτα δὲ αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς αὐτοῖς τὰ ἀπὸ τῶν χρησμῶν ἐκπίπτει, ὅσα καὶ τὰ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας συνίστησιν. Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν μάλιστα παρὰ τοῖς Ἑλλήσι θρυλουμένων τοῦ Πυθίου χρησμῶν εἰς τις ἦν καὶ ὁ πρὸς Λυκούργον, ᾧ προσόντι ἡ Πυθία ἐπεφώνησε τὸ βρώμενον ἐκείνο,

Ὁκεις, ᾧ Λυκούργε^a, ἐμὸν ποτὶ πτόνα νηόν,
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔργουσι·
ὀκίω ἦ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον·
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι· ᾧ Λυκούργε,
ἦκεις εὐνομίην διζήμενος· αὐτὰρ ἐγὼ τοι
ὄσω,

καὶ τὰ τούτοις συνεπιλεγόμενα· φέρε καὶ πρὸς ταῦτα

10. Atque hujusmodi sunt veteris historiae exempla. Cæterum sexcenta his similia inde ab antiqua ætate usque ad nostram memoriam proferri possunt: quum tot subinde imperatores modo ad inania bella oraculis auctoribus raperentur, modo responsorum obscuritate fallerentur, modo etiam nativa quadam inducti oraculorum fraude a proposito aberrarent. Quid vero attinet referre, quoties vel gravissimis, quod infantum cum hostibus prælium commisissent, calamitatibus afflicti, vel morbis periculosis laborantes, ab iis qui vulgo dii habebantur neque adjuti neque curati sint? Et quidem talia semper ac perpetuo responsa iis data sunt, qualia in priscais annalibus traduntur. Sed quoniam ex iis Apollinis Pythii oraculis, quæ a Græcis maxime jactantur, unum etiam illud est, quod Lycurgo ipsam consulenti Pythiam edidisse ferunt, omnium sermone celebratissimum,

Ad mea venisti præpinguia templa, Lycurge,
grate Jovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, tene deum jam nunc hominemne salutem;
sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Æqua tuis nos jura rogas; damus illa libenter,

et quæ sequuntur: age, quid tandem de isto quoque Enomaus noster senserit, quum oraculorum vanitatem coargueret, videamus. Sic igitur ipse scribit: Sed enim

τίνα ποτὲ συνείδεν ὁ προδηλωθεὶς ἔλεγχος ἐποπτεύσω-
μεν. Γράφει δὲ ὧδε· Ἄλλὰ σὺ τὸν Λυκοῦργον προκα-
θηγεμόνα καὶ σκοπὸν ἔλθοντα ποτὲ ὡς σέ, ἤκειν ἔφης
ἐκ καίλης Λακεδαιμόνος Ζηνὶ φίλον, καὶ πᾶσιν Ὀλύμ-
πια δώματ' ἔχουσι, διζέσθαι τε εἰ θεὸν αὐτὸν μαν-
τεύσῃ, ἢ ἀνθρωπῶν· ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπεσθαι ἢ
ὅτι ἤλθεν εὐνομίην αἰτήσων. Καὶ πῶς, εἰ θεός,
οὐκ ἠπίστατο νόμον πολιτικὸν ὁ φίλος τοῦ Διὸς καὶ
πάντων τῶν Ὀλυμπίων; Ἄλλ' ἐπεὶ τοι καὶ οὐ δίχα
θεοῦ ἴσως τὰ τοιαῦτα εὐρίσκειται, ἃ ἐδέδεικται τῷ
θεοτάτῳ ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς θεοῦ φωνῆς, φέρε,
ἰδομεν τὴν θείαν φωνήν, καὶ ἃ ἐδίδαξας τὸν Λυ-
κοῦργον·

Ἦκεις εὐνομίην διζήμενος, αὐτὰρ ἐγὼ τοι
δώσω.

Δός, εἴποιμι ἂν ἐγὼ· οὐδεμίαν γάρ πω δόσιν οὐδενὶ
ἐπηγγείλω τοιαύτην.

Ἔως ἂν μαντεύαισιν ὑποσγείσις τε ὁ καὶ ὄρκους,
καὶ δίκας ἀλλήλοισι καὶ ἀλλοδαποῖσι διδῶτε,
ἀγνώως καὶ καθαρῶς πρεσβηγενέας τιμῶντες,
Τυνδαρίδας ὁ ἐποπιζόμενοι, Μενέλαο τε καὶ ἄλλους
ἀθανάτους ἤρωας, οἳ ἐν Λακεδαίμονι ὄγη,
οὕτω τοί γ' ὑμῶν περιφεύδοιτ' εὐρύοπα Ζεύς.

Ἄπολλον, διδασκαλίης καὶ παρεγγυήσεως θείας· καὶ
οὐ μακρὸς ἔνεκα τούτων ὁ στόλος, οὐδὲ ὅπως εἰς Δελ-

φούς ἐκ Πελοποννήσου, ἀλλ' οὐδ' εἰς Ὑπερβορέους
αὐτούς, ὅθεν ἀφιχθαὶ λέγουσι κατὰ χρῆσμον Ἀστέριας
ἄλλης μάντεως

Οἰκητὰς Δήλοιο θυώδεις ἡδ' ἱερῆας.

Δοκεῖ δὲ μοι ὁ Λυκοῦργος οὗτος οὐκ ἐσχχκέναι τιθῆν,
οὐδὲ σὺν θύκῳ πρεσβυτέρων οὐδέποτε κεκαθικέναι,
παρ' ὧν καὶ παρ' ἧς εἶχε καλλίῳ τούτων ἀκοῦσαι καὶ
σοφώτερα. Τάχα δὲ πού τι προσθήσεις, ἐάν σε λιπαρῆ
ὁ Λυκοῦργος εἰπεῖν τι σαφές. Εἰ οἳ μὲν εὖ ἠγοῖντο, ἅ
ὁ ἔποιντο, ἔτι φήσω τοῦ αὐτοῦ εἶναι συνθώκῳ αὐτοῦ,
καὶ ἀξιώσω τὸν Λυκοῦργον μὴ ἀποκαμῆν εἰ τι δύναται
πολιτικὸν παρὰ σοῦ δίδαγμα ἀναλαθῶν ἀπίενα εἰς τὴν
Σπάρτην.

Εἰσὶν ὁδοὶ δύο πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι
ἢ μὲν ἐλευθερίας εἰς τίμον οἶκον ἄγουσα,
ἢ δ' ἐπὶ δουλείας φευκτὸν δόμον ἡμερίοισι·
καὶ τὴν μὲν διὰ τ' ἀνδρῶσύνης ἱερῆς ὁ ὁμοίως
ἔστι περᾶν, ἣν δὴ λαοὶς ἠγείσθε κέλευθον·
τὴν δὲ διὰ στυγερῆς ἔριδος καὶ ἀνάγκης ἄτης
εἰσαφικάνουσι...

τὴν δὲ πεφυλάχθαι. Μάλιστα ἀνδρείους εἶναι κελεύεις·
τοῦτο μὲν καὶ παρὰ τῶν δειλῶν πολλάκις ἠκούσαμεν·
ἀλλὰ καὶ ὁμόφρονας· τοῦτο οὐ παρὰ τῶν σοφῶν μόνων,
ἀλλ' ἤδη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν στασιαζόντων. Ὡστε
τούτου μὲν τοῦ παρεγγυήματος ἀφίεμέν σε. Καίτοι

Lycurgum, inquit, quum ad te aliquando viae quasi dux
et explorator adisset cava Lacedaemone, Jovi et reliquis
majorum gentium diis carum venire dicebas, teque am-
bigere, deumne ipsum an hominem judicares : quin etiam
addebas, te malle deum habere, quod aequas abs te leges
petiturus venisset. Atqui si deus erat, juris civilis im-
peritus esse qui poterat, praesertim quum Jovi ac diis
superis omnibus adeo carus esset? Sed quoniam exco-
gitari fortasse sine deo non possunt, quae ipsius deae voce ho-
mini divinisimo declarata sunt, age divinam hanc ejus
vocem quaeque Lycurgum docueris attendamus :

Aequa tuis nos jura rogas ; damus illa libenter.

Utinam vero, inquam, dederis : nemini enim antea donum
ejusmodi ullum promisiisti.

Dum vos (quod responsa jubent) promissa fidemque
nomine firmatam superum, et communia juris
civibus externisque simul defendere vincla
cura premet, castisque gravem celebrare senectam
obsequiis; dum Tyndaridae, Menelaus et omnis
heroum pia turba suo gaudebit honore :
providus illaesam servabit Juppiter urbem.

O doctrinam, Apollo, cohortationemque divinam! Non
longum sane iter ista tua praecepta postulabant, nec

propterea Delphos ex Peloponneso, imo ne ad Hyperboreos
quidem ipsos confugiendum fuit, unde alterius cujusdam
vatis Asteriae jussu et oraculo advenisse quondam memo-
rant

Fragrantis Dei cives sacrosque ministros.

Hic autem Lycurgus mihi videtur neque nutricem habuisse,
neque in seniorum consessu unquam versatus esse : nam
et ab istis et ab illa tum meliora hisce, tum majoris sa-
pientiae plena didicisset. Fortasse vero addes aliquid,
opinor, si a te precatus fuerit Lycurgus, ut planius quid-
piam dicas. Equidem, si aliis bene imperantibus alii
obediant, hoc eidem adhuc consessori contingere affir-
mabo, ac tamen a Lycurgo petam, ne respondeat animum,
si quam abs te republicae constituendae rationem accipere
Spartamque secum ferre potuerit.

Semita se longo duplex discrimine findit,
altera honoratas fert libertatis ad caedes,
altera servitii tectum illaetabile pandit :
illam vis animi et sacro concordia gressu
trajiciet, quam tu populis monstrare memento ;
hanc lis dira aperit tristisque ignavia vultu,

quam diligenter cavere jubes. Tu fortitudinem maxime
popularibus commendas : eam rem persaepe nobis tradere
ipsi etiam meticulosi solent. Concordiam addis : ea vero

μάντις ὄν, οὐκ ἔγνωσ ἡμᾶς πολλὰ κίς καὶ παρὰ πολλῶν εἰληφτότας αὐτό, οὔτε τῆς δάφνης ἐμφαρόντων, οὔτε τὸ Κασταλίης ὕδωρ πίνοντων, οὐδ' ἐπὶ σοφίᾳ τὴν ὄφρυν ποτε ἀνασπασάντων; Λέγ' οὖν περὶ ἀνδρείας, λέγε περὶ ἐλευθερίας, λέγε περὶ δημοφροσύνης, τίνα τρόπον ἀγγίνεται ταῦτα πολεῖ, καὶ μὴ ἡμᾶς τοὺς οὐκ εἰδότες κέλευε ἡγεῖσθαι τοῖς λαοῖς τῆς κελεύθου ταύτης, ἀλλ' αὐτὸς ἡγοῦ. Καλὴ μὲν γάρ, ἀλλ' ἀπορος ἡμῖν καὶ φοβερὰ. Τούτοις προστίθησι λέγων,

Σὺ δὲ καὶ περὶ γάμου ἔτοιμος λέγειν,

* Ἄργεος ἱπποπότου πῶλον λάβε κυνοχοαίτην.

Περὶ δὲ παίδων,

* Ἠετίων, οὔτις σε τίει πολυτίτων εὐόντα ^c.

Λάβδᾳ κῦει, τέξει δ' ὀλοοῖτροχον.

Περὶ δὲ ἀποικίας,

Στέλλ' ἐπὶ γυρσεῖους ἄνδρας πολυεθνέα λαόν,
ὁμοῖς μὲν χαλκὸν προσφέρων, χερσὶν δὲ σίδηρον.

Περὶ δὲ κενῆς οὐξίης,

Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν οὐδας ἀμεινον ^f.
ἵπποι Θρηάκιαι, Λακεδαίμονιαὶ δὲ γυναῖκες,
ἄνδρες θ' εἰ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.

Καὶ μοι δοκεῖς οὐδὲν τῶν τερατοσκοπῶν καλουμένων κρείττων εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀγυρτῶν καὶ σοφιστῶν. Ἀλλὰ τῶν μὲν οὐδὲν ἔγωγε ἐθαύμασα, εἰ μισθοῦ τραχηλίζουσι· σοῦ δὲ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰ μισθοῦ τραχηλίζονται. Εἶθ' ὁ μὲν Σωκράτης ἐκεῖνος οὐδέτερον ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, πότερον γαμήσει ἢ μή, ἀλλ' ὅτι μετανοήσει ἀμφοτέρω· πρὸς δὲ τὸν ἐπιθυμοῦντα παίδων, οὐκ εὖ ἔφη αὐτὸν ποιήσῃν, ὅς ἐάσας ἐπιχειρεῖν ὅπως, εἰ οἱ παῖδες γένοιτο, ἄριστα αὐτοῖς χρῆσθαι, τούτου μὲν οὐδένα λόγον ἐποίησατο, αὐτὸ δὲ μόνον ἐσκοπεῖτο, πῶς ἂν αὐτῷ γένοιτο. Ἐτέρου δὲ ἀποδημεῖν ἐγνωκότος διὰ τὸ κακῶς ἔχειν αὐτὸν οἶκος, οὐκ ἔφη ὀρθῶς αὐτὸν βουλεύεσθαι· τὴν μὲν γὰρ πατρίδα αὐτόθι ἀπολιπὼν ἄπεισι, τὴν δὲ ἀμαθίαν μεθ' ἑαυτοῦ ἄγων, ἥτις αὐτὸν καὶ τοῖς ἐκεῖ δυσαρρεστῆν ποιήσει καθάπερ καὶ τοῖς ἐνθάδε. Καὶ οὐχ ὅποτε ἤρωτάτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτόκλητος ἐπὶ τὰς τοιάσδε συνουσίας ἰών.

Εἴκοσι τὰς πρὸ κυνός, καὶ εἴκοσι τὰς μετέπειτα ^g,
οἶκῳ ἐνὶ σκιερῷ Διονύσω χρῆσθαι ἱατρῷ.

* Ἀθηναίους ὑπὸ καύματος ἐνοχλουμένοις, ἱατρικόν, ἀλλ' οὐ μαντικόν.

* Ἐργῆνε Κλυμένοιο πατὶ Πρεσβωνιάδω ^h,
ὄψ' ἤλθεσ γενετῆν διζήμενος· ἀλλὰ καὶ ἔμπης

non solum a sapientibus, sed etiam a seditiosis civibus inculcatur. Quare hoc quidem præceptum tibi condonamus. Quamquam vatem te prædicas, tamen ne id quidem intelligis, quam sæpe multi nobis istud ipsum ingesserint, qui tamen neque laurum comederant neque Castaliam aquam biberant, neque sapientiæ nomine supercilium unquam sustulerant? Dissere igitur de fortitudine, de libertate, de concordia, quemadmodum ista civitatibus præsidia comparentur, neve nos jube populis duces ejus esse viæ quam ignoramus, sed ipse præi. Nam recta illa quidem, sed invia nobis ac formidolosa est. Quibus deinceps hæc subjungit: Tu vero etiam de nuptiis præcipere paratus es,

Cæruleum pullum Argos equis tibi nobile mittat.

Item de liberis,

Etion, te nemo (licet sis tantus) honorat,
conceptum pariet saxum grave Labda aliquando.

Tum de colonia,

Auratam ad gentem multos trans mitte colonos,
tes humeris, manibus ferrum importare memento.

Rursus de vana gloria,

Nobilitate omnes terra anteit una Pelasgum,
Thraces equi, clara mulier Lacedæmone nata,
virque bibens, Arethusa, tuo de gurgite lymphas.

Ac mihi quidem nihilo tu portentorum interpretibus aut reliquorum circulatorum ac sophistarum turba melior videris. Quamquam hoc hominum genus alios etiam pretio in fraudem impellere, minus equidem miror: at te qui deus es, hominesque cæteros pretio ab iis præcipites agi, id vero vehementer admiror. Cæterum eodem plane modo Socrates ille quærenti, utrum uxorem ducturus esset necne, neutram in partem respondit, sed tantum, utrumlibet feceris, inquit, te pœnitebit. Alterum liberorum cupidum recte ac prudenter facturum negavit, dum neglectis rationibus iis, quibus optime liberos, si quando susciperet, educare posset, eaque prorsus cogitatione missa, unum id spectaret, quemadmodum liberos susciperet. Alium qui quod male domi se haberet solum vertere statuerat sanum consilium cepisse negavit, quod cum suo loco patriam relinqueret, tum suam secum efferret stultitiam, quæ eam vim habitura esset, ut non magis aliis quam suis displiceret. Neque vero tantummodo ubi consuleretur, sed etiam ultro ac sponte hujusmodi congressus expetens egregia nobis fudit oracula.

Viginti ante dies, totidem postquam exstitit ardens
sirius, umbrosa medicus sit Bacchus in æde.

Sic enim Atheniensibus æstu vehementiore laborantibus
cecinit, medicum utique, non vatem agens.

O Presboniæ Clymeni sate sanguine princeps,
tardius, Ergine, huc sobolem petiturus adisti:

ἰστοβοῆτι γέροντι νέαν ποτίβαλλε κορώνην.

Γέροντι νέαν συνοικεῖν, εἰ παίδων ἐπιθυμεῖ, οὐ μάντιος οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ φύσιν ἐπισταμένου. Ἄλλ' ἡ ἐπιθυμία τοῦς βλάκας ἐξίστησι. Διόπερ σοι καὶ νάρθηκα παραινῶ ἐπ' αὐτοὺς λαμβάνειν, εἰ μὴ πείθοις μανθάνειν ἀντὶ τῶν καταπτύστων ἐρωτημάτων ἄξιόν τι τοῦ θεοῦ φοιτητηρίου· ἢ Ἀντιόχῳ τῷ Παρίῳ ἀποβαλόντι τὴν οὐσίαν ἐν πολιτικῇ φιλαρίᾳ, καὶ ὑπὸ λύπης ἤκοντι πρὸς σὲ λέγειν,

Ἄντιόχ', εἰς Θάσον ἐλθέ, καὶ οἶκει εὐκλέα νῆσον·

ὅς ἐκείνους ἂν μᾶλλον ὄνατο, ἀκούσας,

Ἄντιόχ', εἰς νοῦν ἐλθέ, καὶ ἐν πενίᾳ μὴ οὐδύρου.

ἢ τοῖς ἤκουσι Κρητῶν·

Φαιστοῦ καὶ Τάρβρας ναέται, Δίου τε πολυῤῥόου,
Πυθῶν κέλομαι τελεῖν Φοῖβου καθαρμὸν
εὐαχέοντα, ὅπως Κρήτην καταναιετάγητε,
ὄλθον μὴ πατρίοισι νόμοις, καὶ Ζῆνα σέβοντες·

οἷς ἀκοῦσαι ἐκεῖνο κρεῖττον ἦν,

Λήρου καὶ μανίας ναέται, πολλοῦ β' ἄμα τόφου,
οἶκειον τελεῖν κέλομαι λήροιο καθαρμὸν
εὐαχέοντα, ὅπως σοφίαν καταναιετάγητε,
ἦλθον μὴ πατρίοισι νόμοις, θεοῖς δὲ σέβοντες·

ὅς μὴ μᾶλλον τῆς Κρήτης μὲν καθαρμοῦ προσδέξῃ,

sed veteri temone novam conjunge coronam.

At si quis dicat proles cupido seni juniorem uxorem esse ducendam, id ne vatis quidem est, sed cujusvis naturæ vim non ignorantis. Verum cupiditas stolidos homines transversos agit. Quare suadeo tibi, ut ferula etiam credas recordes istos, nisi se, putidils hisce quæstionibus abjectis, ad rogandum aliquid divina schola dignum adduci patiantur; aut ut Antiocho Pario, qui civiles in nugas facultates impendisset ac dilapidasset, te vehementi cum ægritudine adeuntī respondeas,

I Thason Antioche, hæc tibi sit clara insula sedes;

qui majori sane cum fructu ex te audiisset,

Antioche ad mentem redeas, nec te improha frangat pauperies.

Aut Cretensium legatis :

Qui Phæstum ac Tarrham incolitis Diumque marinis fluctibus obsessum, Pythoa piacula Phæbi sunt ritu servanda suo, sancteque cavendum, ne Creta in patria, patriis Ditiq̄ue Jovique legibus antiquos deinceps reddatis honores;

quibus magis expediebat tale oraculum edi :

Ὀρφικούς τινας ἢ Ἐπιμενίδε οὐς καθαρμούς φανταζόμενος.

Διὰ τί δέ, ὦ σοφώτατε, Χαρίλαος καὶ Ἀρχέλαος οἱ Λακεδαιμονίων βασιλεῖς,

Εἴ κεν ἐπικτήτου μοίρης λάχος Ἀπόλλωνι
ἤμισυ δάσωσται, πολὺ λώϊον ἔσσεται αὐτοῖς;

Ποῖω δὲ καὶ ἄλλω λέγεις Ἀπόλλωνι; Οὐ γὰρ δὴ αὐτῷ σοι, ὦ ἀνάισγοντε μάντι, ὡς μὴ τίς σοι αὐτῷ ἐπιπλήξῃεις, ἅτε κακῶς οὕτω συνδιαιρουμένῳ τοῖς λησταῖς. Ταῦτα μὲν οὖν ὄδε ἐγέτω.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 27. 28, 29. 30. 31. 32, pag. 222 B seqq. ed. Viger. [vol. I pag. 471 seqq. ed. Gaisford.] Scripsi :^a Λυκόσργε, ut apud Herodot. I, 65 pro vulg. Λυκόσργε. —^b ἔλπεσθαι cum Vigero; codd. ἔλομαι. —^c ὑποσχέσιός τε cum eodem; libri ὑποσχέσεις τε. —^d συνθώκου τοῦτο cum Valckenar. ad Herodot. VI, 63; libri σὺν θώκου τοῦτο. —^e cf. Herodot. V, 92, 2. —^f cf. Theodoret. Græc. affect. lib. X et Tzetzes Chil. lib. IX, hist. 291. —^g cf. Athenæus lib. I, p. 22 E. —^h cf. Pausan. lib. IX, cap. 17, 2.)

II. Φέρε δέ, τοῦτοις προσθῶμεν καὶ δι' ὧν αὐθις ὁ Ἀπόλλων θαυμάζει τὸν Ἀρχιλόχον, ἄνδρα παντοίας κατὰ γυναικῶν αἰσχρορῥήμοσύναις καὶ ἀρρητολογίαις, ἃς οὐδ' ἀκοῦσαι τις σῶφρων ἀνὴρ ὑπομείνειν, ἐν τοῖς οἰκείοις ποιήμασι κερχομένον καὶ τὸν Εὐριπίδην τῆς

Quos nummi cæcusque furor fastusque superbus occupat, insanæ curare picula mentis vos jubeo, ut sanctos melior sapientia cives accipiat, nec jam patriæ qua moribus itur, legibus at sacris opibus studeatis et anro.

Ac vide sis, ne tu potius quam Creta lustratione indigeas, qui Orphicas nescio quas aut Epimenideas lustrationes imaginaris. Cur autem, sapientissime deus, Charilaum et Archelaum Lacedæmoniorum reges,

si partem in quæstus ab utroque vocetur Apollo dimidiam, longe sors lætior inde sequetur?

Quem tu porro alium Apollinem dicis? Nec enim istud profecto provisum a te est, vates impudentissime, ne quis tibi nefariam cum latronibus prædæ societatem exprobraret. Sed hæc hactenus.

11. Addamus vero ea, quibus rursus Apollo Archilochi nomen celebrat, hominis ejusmodi, qui opera sua omni adversus mulieres verborum obscænitæ ac turpitudinē impleverit, quam ne audire quidem homo pudicus sustineat, nec non Euripidis, qui cum a Socratis institutis ac philosophia descivit, tum in scena passim hodieque tragædorum ore jactatur. Homeri præterea, quem nobilis ille Plato ex republica expellit, non modo quod ad nullam

μὲν Σοικράτους διατριβῆς καὶ φιλοσοφίας ἐκπεσόντα, εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἐπὶ τῆς θυμέλης τραγητοῦμενον· καὶ Ὅμηρον ἐπὶ τούτοις, ὃν ὁ γενναῖος Πλάτων ἐξωθεῖ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας, ὡς κατ' οὐδὲν ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα τοὺς νέους λυμαιομένων λόγων ποιητὴν γεγεννημένον. Ἐφ' οἷς ἅλιν ὁ προηλωθεὶς τὸν χρησιμῶδον θεὸν ὧδέ πως σκώπτει·

Ἀθανάτος σοὶ παῖς καὶ αἰοίδιμος, ὦ Τελεσίκληις^a,
ἔσσετ' ἐν ἀνθρώποις.

Ὁ δὲ παῖς ἦν Ἀρχιλόγος.

Ἔσται σοὶ κοῦρος Μνησαρχίδῃ, ὄντινα πάντες
ἀνθρωποὶ τίσουσιν, καὶ ἐς κλέος ἐσθλὸν ὄρουσει,
καὶ στεφάνων ἱερῶν^b γλυκερὴν χάριν ἀμφιβαλεῖται.

Ὁ δὲ κοῦρος ἦν Εὐριπίδης. Ὅμηρος δέ,

Σοὶ ζωὴ δοιὰς μοίρας λάχεν, ἡ μὲν ἀμαυρῶν
ἡελίων δισσῶν^c, ἡ δ' ἀθανάτοις ἰσομοίρας^d,
ζῶν καὶ ἀσποθίμενος.

Καὶ διὰ ταῦτα ἤκουεν,

Ὅλοιε καὶ δούδαίμιν^e, ἔφες γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι.

Λέγει δὲ οὐκ ἀνθρώπος, ἀλλὰ τις διατεινόμενός ποτε,
ὅτι αὐτὸν οὐ χρῆ

Ἀνθρώπων θεὸν ὄντα δυπαθεῖον ἀλεγίζειν.

Ἄγε οὖν, ὦ θεέ, μὴ περιόδης μὲθ' ἡμᾶς. Ἐπιθυμοῦμεν

γάρ, εἰ μὴ τι ἀδικοῦμεν, οἱ μὲν κλέους ἐσθλοῦ, οἱ δὲ στεφάνων ἱερῶν, οἱ δὲ πρὸς θεοῦ ἰσομοίρας, οἱ δὲ αὐτῆς ἀθνασίας. Τί ποτ' οὖν ἦν τοῦτο, δι' ὅ σοι Ἀρχιλόγος ἔδοξεν ἀξίος εἶναι τοῦ οὐρανοῦ; Μὴ φρονήσης, ὦ φιλανθρωπιότατε θεῶν, μηδ' ἄλλοις ἀνθρώποις τῆς ἀνοδοῦ. Τί πράττειν κελεύεις ἡμᾶς; Ἡ δὴ λαδὴ τὰ Ἀρχιλόγου, εἰ μέλλοιμεν ἀξιοὶ φανεῖσθαι τῆς ὑμετέρας ἐστίας; Λοιδόρησαι μὲν πικρῶς τὰς οὐκ ἐθελούσας ἡμῖν γαμῖσθαι, ἀψασθαι δὲ καὶ τῶν κιναιδῶν, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων πονηρῶν πολλὴ πονηρότεροί εἰσι· οὐχὶ δίχα μέτρου, αὐτὴ γὰρ διάλεκτος καὶ θεῶν, ὡς περ οὖν καὶ θεῶν ἀνδρῶν, ὡς περ Ἀρχιλόγου. Καὶ οὐδὲν ἴσως θαυμαστόν. Διὰ γὰρ τὴν ἐν τούτοις ὑπεροχὴν, εἷ μὲν οἴκος οἰκεῖται, εἷ δὲ ἰδιώτης βίος, πόλει δὲ ὁμορρόνος, καὶ ἔθνη εὐνόμος συνεστᾶσιν. Οὐκ ἀπεικότης ἄρα σοὶ καὶ Μουσῶν θεράπων^f ἔδοξεν εἶναι, καὶ ὁ φρονεὺς αὐτοῦ οὐκ ἀξίος εἶναι τῆς πρὸς ὑμᾶς τοῦς θεοῦς εισόδου, οὐδὲ τῆς παρ' ὑμῶν φωνῆς, ἀνδρᾶ φρονάεντα ἀποκτείνας. Οὐκ οὖν ἀδικος ἢ πρὸς τὸν Ἀρχίαν^g ἀπειλή, οὐδ' ἀκαίρος ἢ Πυθία τιμωροῦσα Ἀρχιλόχῳ τῷ πάλαι νεκρῷ, καὶ κελεύουσα^h ἐξίεναι τοῦ ναοῦ τὸν ἐναγῆ· Μουσῶν γὰρ ἀπέκτεινε θεράπωντα. Οὐκ οὖν ἐμοίγ' ἐφάνης, ἐπαμύνων τῷ ποιητῇ, ἀπρηπῆς εἶναι· ἐμεμνήμηκεν γὰρ καὶ τοῦ ἑτέρου ποιητοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν τοῦ Εὐριπίδου στεφάνων· καίτοι ἀπορῶν, καὶ ἀχοῦσαι ἐπιθυμῶν, οὐχ ὅτι ἐστεφανοῦντο, ἀλλὰ πῶς ἦν τὰ στέφη ταῦτα ἱερά· οὐδ' ὅτι αὐτὸς εἰς κλέος ὄρουσενⁱ, ἀλλὰ πῶς ἐσθλὸν ἦν τοῦτο. Ἐκροταλίζετο μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὄχλοις, οἶδα· καὶ τυράννοις ἤρρασκε, καὶ τοῦτο οἶδα· καὶ ἔργον ἐπετίθειεν,

rem utilis foret, sed etiam quod ea composuisset carmina, quæ perniciæ et pestis adolescentium viderentur. Itaque fatidicum illum deum Enomaus hac rursus ratione traducit :

Immortalis erit tibi filius, o Telesicles,
æternumque cani dignus.

Filius iste Archilochus erat.

Te, Mnesarche manet summo decorandus honore,
filius, ac meritæ summa ad fastigia laudis
conscondens lætas sacro ex certamine palmas
auferet.

Ille autem filius Euripides erat. Homerus vero is, quem sic alloquitur :

Est tibi sors vitæ duplex : geminum altera solem
obscurum dabit, immortalibus altera jungit.
Vivens exstinctusque simul.

Atque hanc ob causam ex eodem audivit :

Felix infelixque simul, qui natus utrisque es.

Cæterum non jam homo, sed alius quispiam constanter

asseverat, ipsum qui deus sit miseros homines negligere debere.

Cave igitur, deus, ne vel nos contemnas. Expetimus enim, modo ne quid peccemus, alii summam gloriam, alii coronas sacras, alii deorum conversationem, alii denique ipsam immortalitatem. Quid igitur tandem illud erat, quamobrem Archilochum cælo dignum putares? Noli, deorum humanissime, ne cæteris quidem hominibus hoc in cælum iter invidere. Quid nos facere jubes? An quidem dubium est, quin nos Archilochi vestigiis insistere velis, si tuis digni penatibus videri cupimus. Acerbis nempe probris vexandæ nobis mulieres, quæ conjugium nostrum repudiarint: mordendi quoque pueri meritorii, quum longe improbos omnes flagitiis superent. Verum id utique carminibus faciendum erit, quod ea sit tum deorum tum divinorum hominum, qualis Archilochus fuit, dictio propria et peculiaris. Neque id fortasse mirum. Nam et familiarum salus et privatæ vitæ incolumitas et rerum publicarum concordia et bonis legibus constituta populorum integritas hujus potissimum artis excellentia continetur. Itaque nec illum sine causa pro Musarum cultore habuisti, et ejus interfectorem vestro, hoc est divino, congressu

ἐπ' ἧ οὐχ ὅπως αὐτὸς ἐθαυμάζετο ὁ ἔραστής, ἀλλ' ἤδη καὶ ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις, ὅτι μόνη τραγωδοῦς ἤνεγκεν. Εἰ μὲν οὖν ὁ κρότος ἱκανὸς κριτῆς καὶ ἡ ἐν ἄκροπόλει δειπνοῦντα τὸν Εὐριπίδην, καὶ τὸν Ἀθηναίων ἄμα καὶ τὸν Μακεδόνων δῆμον ἐπιφοροῦντα· εἰ δὲ καὶ δίχα τούτων ἐστὶ τις καὶ θεῶν ψῆφος, καὶ αὕτη πιστή, καὶ οὐχ ἤττων τῆς τῶν τυράννων, οὐδὲ τῆς τῶν ὄλων, φέρε, φράσον ἡμῖν, ἐπὶ τίνι τῶν καλῶν ἠνέγκατε ὑμεῖς οἱ θεοὶ τῆν ὑπὲρ τοῦ Εὐριπίδου ψῆφον, ἵνα σπεύσωμεν καὶ διώξωμεν τὸν οὐρανὸν κατὰ πόδας τῶν ὑμετέρων ἐπαίνων. Οὐ γὰρ ὁἷ οὐκ εἰσι καὶ νῦν ἔτοιμοι κωμωδεῖσθαι καὶ Σαβαῖοι καὶ Λυκάμβαι, πρὸς δὲ γε τὸ τραγωδεῖσθαι οὐκ ἂν οὐδὲ νῦν ἐνστατῆ ὅτε ὁ Θεῆς, οὔτε ὁ Οἰδίπους, οὔτε ὁ Φινεύς ἐκεῖνος· οὐδ' ἂν, οἶμαι, φρονήσαιεν οὐδὲν ἐπιθυμοῦντι φιλίας τῆς τῶν θεῶν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἂν μοι δοκοῦσιν ἐκεῖνοι, εἰ ἤσθοντο ὅτι ἔσοιτο τις Εὐριπίδης, ἀνὴρ ἐπὶ τῷ διασκευάσαι αὐτοὺς γενόμενος θεοφιλῆς, ἀμελήσας ἂν τῶν κακῶν ἐκεῖνων, καὶ οὐκ ἐπὶ τὸ κρείττονα^κ φρονεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μετροποιεῖν τραπέσθαι· καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἀνθρώπων εἰ τὰ ὀνόματα ὄγκου πλήρη ἤκουον, χρῆσθαι τούτοις εἰς τὴν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁδοιπορίαν, ἵν' ἐλθόντες

καθέζοιντο ἐν τῷ Ὀλύμπῳ μετὰ τῶν ποιητῶν^ι, ἐν τῇ τοῦ Διὸς αὐλῇ. Ταῦτα γὰρ λέγει ὁ ἐν Δελφοῖς ποιητής. Φέρε καὶ τὴν Ὀμήρου τοῦ ὀλβίου ἴδωμεν ἐρώτησιν, ἣν τὸν θεὸν ἐρωτᾷ· ἣ που γὰρ τις οὐρανόθεν ἦν, καὶ ἱκανὴ τὸν θεὸν ἐκκαλέσασθαι· οὐ γὰρ ἂν οὕτω βραδίως ὁ θεὸς ὀλβιον μὲν ἐπεφώνησεν, ἐπὶ δὲ τῷ ὀλβίῳ ῥῆσιν ἀπένευμε·

Πατρίδα δίζηαι· μητρὶς δὲ τοι, οὐ πατρὶς ἐστὶ^μ.
Μίνωος δ' ἀπὸ γῆς, οὕτε σχεδόν, οὕτ' ἀπὸ τηλοῦ,
ἐν τῇ σοι μοῖρ' ἐστὶ τελευτήσας βιώτοιο,
εὖτ' ἂν ἀπὸ γλώσσης παίδων (μὴ) γνῶς (ἐπακούσας)
ἀζύνητον πολλοῖσι λόγῳσι εἰρημένον (ἕμνον).

Δεινὸν γάρ, ὡ σοφώτατε ἀνδρῶν, μάλλον δὲ θεῶν, εἰ μήτε ὅπου τῆς γῆς ἐξέσθωρε τῆς μητρὸς εἰδείη ὀλβιος, μήτε ὅπου καταμύσας κείσεται. Ἐγὼ δὲ καὶ ἴμην ἴσον εἶναι, Ὀμηρόν τε ὄντα περὶ τούτων προσείναι τῷ θεῷ, καὶ ἕνα τῶν κανθάρων, καὶ τὸν θεὸν μὴ μάλλον ἂν Ὀμήρῳ ἀφηγήσασθαι περὶ τοιούτων ἀγνωμομάτων ἢ κανθάρῳ. Οἷον εἰ καὶ κἀνθαρός τις γεννηθεὶς οὐκ ἐνεβίωσεν οὐδ' ἐνεγήρασεν ἐν ἐκείνῃ τῇ κοπρίᾳ, ἀλλ' ἐχθρῷ ἀνέμῳ περιέτυγε, καὶ κανθαρίῳ δαίμονι σκληρῷ, ὅς αὐτὸν μετέωρον ἄρας βία ἀπήνεγκεν ἐπὶ τινα ἄλλην

et voce prorsus indignum putasti, qui virum usque adeo vocalem interfecerat. Ergo nec injustæ fuerunt, quibus Archiam insequeretur, minæ, nec importuna Pythia, quæ et Archilochum jam pridem mortuum ulcisceretur, et templo excedere nefarium hominem juberet; siquidem Musarum cultorem occiderat. Ergo neque mihi absurde facere visus es, dum te poetæ vindicem præstitisti. Nam et alterius poetæ et sacrarum Euripidis coronarum mihi in mentem venit, licet dubitanti et audire cupienti, non eum coronatum esse, sed cur sacræ ejus coronæ dicantur: neque acquisitam ab eo gloriam esse, sed cur illa gloria summa appelletur. Nimirum homini turba plaudebat, quam rem compertam habeo; tyrannis idem placēbat, quod minime ignoro, atque etiam artem factitabat, quæ ejusmodi erat, ut non modo amator ejus, verum Athenæ quoque ipsæ in magna essent admiratione, utpote quæ solæ tragedos tulissent. Si igitur vel iste plausus vel exstructa in arce mensa idonei sunt in hoc genere arbitri, nihil dico amplius; scio enim tum in arce cænasse Euripidem, tum simul Atheniensium et Macedonum plausu exceptum esse. Sin autem aliquod præterea deorum suffragium accesserit, quod fide dignum nec tyrannorum saltem aut multitudinis opinione levius esse debeat, aegedum exponere nobis, qua virtute Euripides honorificentissima deorum de se judicia consecutus sit, ut magnis in cælum passibus per impressa vestris quasi laudibus vestigia contendamus. Nam neque ullos amplius hoc tempore vel Sabæos vel Lycambas habemus, comediæ salibus dictiisque pungendos, neque ad tragœdiæ gravitatem nobis aut Thyestes occurrit, aut Œdipus, aut ille Phineus. Quin

etiam ne illi quidem, opinor, mortalium ulli deorum amicitiam expetenti invidissent: imo si quendam olim Euripidem futurum suspicari licuisset, qui exornatis rebus divinis deorum benevolentiam sibi conciliaret, suis ipsi sceleribus abstinuissent, nec ad saniora sese consilia, sed ad scribendos versus contulissent. Ita si quæ forte hominum superioris ævi nomina superbie fastusque plena audiissent, iis quoque celebrandis viam sibi in cælum munire voluissent, ut, eo demum delati cum poësis in Olympo atque in ipsa Jovis aula considerent. Namque hæc Delphicus vates aliquando cecinit. Jam qua de re etiam Homerus ille beatus deum consulat, videamus. Cælestis profecto res fuit atque ad evocandum numen idonea: alioqui nunquam deus eum tam facile beatum prædicasset, eique tanquam beato hoc responsum reddidisset,

De patria quæris: matris tibi, non patris exstat:
non prope, non itidem procul a Minoide terra,
in qua fata volunt te vitæ attingere finem,
quando quod pueri perplexo carmine dictum
extulerint lingua, tu conjectare nequibus.

Indignum scilicet videbatur, o virorum, imo deorum sapientissime, ubi terrarum beatus iste materna ex alvo exsiluisset, aut ubi demum futurum esset, ut clausis morte oculis jaceret, ignorare. Mihi vero, quemadmodum Homerus ea de re oraculum consulens, scarabeo persimilis, sic deus Homero non aliter in harum rerum ignorantia, quam scarabeo cuidam respondere visus est. Perinde nimirum, ac si scarabeus nequaquam eodem in

γῆν, καὶ ἄλλην κοπρίαν, κάππειτα ἐλθὼν εἰς Δελφούς ἀνηρώτα, ἥτις ἄρα ποτὲ αὐτῷ ἦν ἡ πατρώα κοπρία, καὶ ἥτις αὐτὸν γῆ δέξεται ἀποθανόντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ποιητῶν.

[Eusebius Præp. Evang. lib. V cap. 32-33, pag. 227 D seqq. ed. Viger. [vol. I pag. 480 seqq. ed. Gaisford.] Pauca hic notanda: ^a cf. Theodoret. Græc. affect. lib. X, pag. 141, 20 et Valerius Maximus VI, 3. Suidas: Ἀρχιλοχον ποιητὴν γενναῖον τάλλα, εἴ τις αὐτοῦ τὸ αἰσχροπέδες καὶ τὸ κακὸῦ ἄφελου κτλ. — ^b στεφείων ἱερῶν] Suidas: νίκας δὲ εἶλετο πάντε, τὰς μὲν τέσσαρας περῶν, τὴν δὲ μίαν μετὰ τελευτῆν, ἐπιδειξαμένους τὸ ὄραμα τοῦ ἀδελφιδού. — ^c ἄμαυρῶν ἡελίων δισσωῶν] intellige oculorum lumina; nam utroque oculo captus fuisse fertur Homerus. — ^d Vid. Plutarch. de vit. Hom. I c. 4. — ^e Theodoretus l. c.: τὸ μὲν διὰ τὴν ἐπιγενομένην τυφλότητα, τὸ δὲ διὰ τὴν ποίησιν. — ^f Μουσῶν θεραπείων] Suidas v. Ἀρχιλόχος. — ^g Archilochi interfectorem Suidas et alii non Archiam, ut Oenomaus, sed Callendam vocant, cognomine Coracem. Plutarchus de sera numinis vindicta c. 17, p. 560 E: ὁ γὰρ ἀποκτείνας ἐν τῇ μάχῃ Ἀρχιλοχον ἐκαλεῖτο Καλλώνδης, ὡς εἰσικεν ἦν ὁ αὐτῷ Κόραξ ἐπωνύμιον. Ἐκβληθεὶς δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Πυθίας, ὡς ἱερὸν ἄνδρα τῶν Μουσῶν ἀνηρηκός, εἶτα χρησάμενος λιταῖς τισι καὶ προστροπαῖς μετὰ δικαιολογίας, ἐκελεύσθη πορευθεὶς ἐπὶ τὴν τοῦ Τέττιγος οἴκησιν ἰλάσασθαι τὴν τοῦ Ἀρχιλόχου ψυχὴν. — ^h Versus erat: Μουσῶν θεραπείοντα κατέκτανες, ἔξιθι νηοῦ. — ⁱ Scripsi αὐτὸς εἰς κλέος ὄρουσεν cum Vigerō; codd. αὐτοῦ κλέος ὄρουσεν. — ^k τὸ κρείττονα φρονεῖν cum eodem; libri τὰ κρείττονα φρονεῖν. — ^l ποιητῶν cum eodem; codd. πικτῶν. — ^m Pausanias lib. X cap. 24: θεάσασθαι δ' ἂν καὶ εἰκόνα Ὀμήρου γαλκῆν ἐπὶ στήλῃ, καὶ ἐπιλέξει τὸ μόντευμα ὃ γενέσθαι τῷ Ὀμήρῳ λέγουσιν Ὀλοθε καὶ δούσαιμιον, ἔφως γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι, πατρίδα διζῆσαι, μητρὶς δέ τοι, οὐ πατρὶς ἐστίν. Ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρὶς, ἥ σε θανόντα δέξεται, ἀλλὰ νέων παίδων ἀνιγματο φύλαξαι. Vide et Plutarch. vit. Homer. c. 4, vol. XIV p. 477 ed. Hutten.)

12. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνους ποιητὰς ἤδη δὲ καὶ πύκτας καὶ ἀλλήτῃς ὁ θαυμασίος θεὸς διὰ τῶν οἰκείων χρησίων ἐξεθέσων, εἰκότως μοι δοκεῖ καὶ ταῦτα ἀπελέγγειν ὁ δεδλωμένος τούτοις τοῖς βήμασιν·

ἽΩ εἰδὸς ψάμμου τ' ἀριθμόν, καὶ μέτρα θαλάσσης, καὶ κωφῶ ζυνεῖς, καὶ μὴ λαλέοντος ἀκούων.

Εἶθε ὄφελος τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα ἀγνοεῖν, ἐκεῖνο δὲ εἰδέναι, ὅτι ἡ πικτική τῆς λακτιστικῆς οὐδὲν διαφέρει, ἢ ἡ καὶ τοὺς ὄνους ἀπθανάτους, ἢ μὴδὲ Κλεομήδην πύκτην ἠ Ἀστυπαλαίαν, λέγων οὕτως·

ἽΥστατος Ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαίεος, ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς οὐκ ἔτι θνητὸν ζόντα.

Διὰ τί γὰρ, ὃ πάτριε τῶν Ἑλλήνων ἐξηγητά, ὡς σε καλεῖ Πλάτων ^b, ἐθέσας τὸν ἄνδρα τούτον; ἢ ὅτι Ὀλυμπίαισι πληγῇ μῖα πατάξας τὸν ἀνταγωνιστὴν ἀνέφξε τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ ἐμβαλὼν τὴν χεῖρα ἐλάβετο τοῦ πνεύμονος; Ἄπολλον, ἀξιοθέου ἔργου· ἢ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι προστιμηθεὶς τεσσάρων τάλαντων ζῆμίαν ἐπὶ τούτῳ οὐχ ὑπέστη, ἀλλ' ὑπ' ἀγνητόνος καὶ βαρυθυμίας ἐνήρεισε τὸν θυμὸν τοῖς ἐν τῷ διδασκαλείῳ παισί, τὸν χίονα ὑφελκύσας, ὃς ἀνέιχε τὴν στέγην; Ἄρ', ὃ θεοποιεῖ, διὰ ταυθ' ὑμῖν ὁ Κλεομήδης τιμητέος ἐστίν; ἢ κακείνο προσθήσεις, τὸ ἕτερον δεῖγμα τῆς ἐκείνου ἀνδρείας ἅμα καὶ θεοφιλίας, ὅτι δὴ ἐμβαθὲς εἰς ἱερὸν κιθώτιον, καὶ τὸ πῶμα ἐπαγόμενος, ἀληπτος ἐγένετο τοῖς δῶκουσι, πειρωμένοις αὐτὸν ἐξελκύσαι; ἽΩ Κλεομήδης, ἄρα ἦρωος οὐκ ἔτι θνητός; οἶα τὰ μηχανήματα ὑπὲρ ἀθανασίας ἐξεῦρες. ἢ ἔσθοντο γοῦν εὐθὺς οἱ θεοὶ τῆς ἀγαθουργίας, καὶ ἀνηρέψαντό σε· ὥσπερ οἱ τοῦ Ὀμήρου τὸν Γανυμήδην· ἀλλὰ τὸν μὲν ἐπὶ τῷ κάλλει, σὲ δὲ ἐπὶ τῇ ἰσχυρί, καὶ τῆς ἰσχύος τῇ γρήσει τῇ ἀγαθῇ. Εἶθε οὖν, ὃ μάντι, ὡς ἔφην, εἰσας τὴν ψάμμον καὶ τὴν ἄλμην, ἀντ' αὐτῶν ἐξέμαθες, ὁπόσου ἀξίον ἐστίν ἡ πικτική, ἵνα καὶ τοὺς πύκτας ὄνους θεοὺς ἐνόμιζες, καὶ τοὺς ὀνάγρους τῶν θεῶν τοὺς ἀρίστους· καὶ ἦν ἂν τι οἰκείον λόγιον ἐπ' ἀποθανόντι ὀνάγρῳ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῷ σῷ πύκτην,

Ἐξοχος ἀθανάτων ὄνος ἄγριος, οὐ Κλεομήδης,

stercore, unde natus primum esset, aut viveret aut consenesceret, sed infesti venti aut dæmonis alicujus scarabeis perniciosi impetu, allam in regionem atque aliud in stercus sublimis raperetur: isque postea ex Delphico oraculo quæreret, quodnam patrium sibi stercus fuisset et quæ terra mortuum exceptura esset. Hæc igitur de poetis dicta sufficiant.

12. Quoniam verò non poetas solum, sed pugiles etiam atque athletas in deorum numero suis oraculis mirabilis ille deus reposuit, jure mihi videtur hæc quoque ejus verba Oenomaus hunc in modum redarguere:

Qui pelagi fines numerumque jacentis arena:
et muti sensus cognosti, audisque silentem.

Utinam vero istiusmodi omnia ignorares, hoc unum scires, nihil inter pugilatum et calcitratum interesse, ut vel asinos etiam redderes immortales, vel ne Cleomedem quidem, pugilem Astypalæensem, de quo sic cecinisti:

Ultimus heroum Cleomedes Astypalensis,
divinum a vobis ferat immortalis honorem.

Cur enim, o indigena Græcarum religionum interpres (sic

ὄν θυσίαις τιμαῖ' ὡς οὐκ ἔτι θνητὸν ἕοντα.

Μὴ γὰρ δὴ θαυμάσης, εἰ καὶ ὄναγρος ἐπιδικάζεται ἀθανασίας, ἰκανῶς τὰ θεῖα παρεσκευασμένους· καὶ ἀκούσας μὴ ἀνασχεῖσθαι ἀλλ' ἀπειλῆσαι καὶ αὐτὸν τὸν Κλειομήδην πατάξας εἰς τὸ βάραθρον ἐμβάλειν, καὶ οὐκ ἐπιτρέψειν αὐτῷ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι. Εἶναι γὰρ αὐτοῦ ἀξιώτερος αὐτῶν τῶν θεῶν δώρων, ἅτε μήτε αὐτῷ μόνῳ ἔτοιμος ὢν μάχεσθαι, καὶ εἰ σιδηροῖς χερσὶ τοῖς ἱμασίν, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεσίῳ πυκτῆ ἅμα ἀμφοτέροις, ὑπὲρ οὗ τοῦ ἀνδριάντος ἐχάλεπην οἱ θεοί, καὶ τὴν Θεσίῳ γῆν ἄφρονον εἰργάσαντο. Πιστευομεν δὲ καὶ περὶ τούτου οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεῶν τῷ αὐτῷ. Ἐξ ὧν ἐγὼ καὶ πάνυ κατενόησα, ὅτι θεῶν τι ἄρα ἦν ἐπιτήδευμα ἢ πυκτική, τοὺς δὲ πολλοὺς καὶ οἰομένους εἶναι σοφοὺς ἐλελήθει· ἴν' ἀρέμενον τοῦ κλισοῦ κἀγαθοὶ εἶναι ἤσκειν τὰ τοῦ Θεσίῳ πυκτου· ὃ ἀθανασίαν μὲν, ὡσπερ Κλειομήδεις, οὐκ ἔδωκαν, ἐτίλησαν δὲ μεγάλως οἱ θεοί. Οὗτω καὶ ὁ γάλκκος αὐτοῦ ἀνδριάντος ἔδειξε τι ὑπὲρ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἰκόνας, ἐπικατενεγθεὶς τῷ μαστιγοῦντι ἔχρηθ', κατὰ τινα, ὡς εἶκε, δαιμονίαν μέριμναν. Ἄλλ' οἱ ἄφρονες Θάσιαι, καὶ θεῶν ἄπειροι πραγμάτων, ἡγανάκτησάν τε καὶ ἄγρος ἐπεκάλεσαν τῷ ἀνδριάντι, καὶ δίκην εἰσεπράξαντο, καὶ καταδοῦσαι ἐτόλμησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Οὐ μὴν διέφυγον γε οἱ Θάσιαι, ἀλλ' οἱ θεοὶ ἔδειξαν ἡλίκοι κακὸν ὑπ' αὐτῶν ἐτολμήθη, λιμὸν ἐπιπέμφαντες τὸν τῆς θείας δίκης διάκονον, ὃς εἰδὼς μόλις αὐτοὺς τὰ τῶν θεῶν βουλευόμενα, ὅ τε φιλανθρωπώτατος θεῶν σὺ τῷ οἰκείῳ τρόπῳ τὴν βοήθειαν αὐτοῖς ἐπεμψας, λέγων.

Εἰς πάτηρην φυγάδας κατάγων Δήμετραν ἀμύσεις.

Ἄλλ' οἱ ἀβέλτεροι πάλιν τοὺς φεύγοντας ἀνθρώπους ᾔροντο ὅτι δεῖ αὐτοὺς κατακαλεῖν· κακῶς εἰδότες. Τί γὰρ δὴ καὶ μέλει τοῖς ἀφιλανθρωπώτατοις θεοῖς ἀνθρώπων κατακαλουμένων, ὅσονπερ ἀνδριάντων. Ἄμειλι οὐδὲν ἂν ἐπὶ τούτῳ ὠφελήθη ἢ γῆ ὥστε παύσασθαι νοσοῦσα, εἰ μὴ τῶν σοφῶν καὶ ἐπισταμένων τις τὸν θεῶν νόον συνῆκε φυγάδα εἶναι τὸν καταπεποντωμένον ἀνδριάντα. Καὶ ἦν οὕτως. Ἄμα γὰρ ἀνεστάθη, καὶ εὐθὺς ἢ μὲν γῆ ἀνέθλαθεν, οἱ δὲ ἐκόμων Δήμετρι λαιπὸν. Πῶς οὖν οὐ τεκμήρια ταῦτά εἰσιν ἐναργῆ τῆς θεοπροποῦς ἀθλητικῆς, ὅτι ἐστὶ θεοτίμητος; Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ πεντάθλου ἀνδριάντι ὑβρισμένῳ ἐμήνισαν οἱ θεοί, καὶ Λακροὶ ἐπέμνησαν διὰ τοῦτο, ὡσπερ Θάσιαι, εἰς αὐτοὺς ἴασατο λόγιον σὸν ἔργον οὕτως·

Ἐν τιμῇ τὸν ἀτιμον ἔργον, τότε γαῖαν ἀρώσεις.

Οὐδὲ γὰρ Λακροὶ ἤσαντο θεῶν διανοίας πρότερον,

enim te Plato vocal), hominem tu istum consecrasti? An quod in Olympico certamine adversarium urō ictu non solum afflixerit, sed etiam patelacto latere pulmonem ejus immissa manu abstraxerit? Dignum sane deo facinus, o Apollo! An præterea quod irrogatam sibi ea de causa quatuor talentorum multam sufferere noluerit, sed vi meroris iracundiæque commotus furorem suum in puerorum qui tum in ludo litterario versabantur capita effuderit, revulsa columna, quæ tectum sustinebat? Num, deorum creator, Cleomedem propterea divinis honoribus afficiendum putasti? an alterum etiam hoc adjunges ejusdem cum fortitudinis tum divinæ amicitiae documentum: quod quum sacram in arcam insiluisse, adducto deinde operculo, comprehendi ab insequentibus, in eo extrahendo frustra laborantibus, nulla vi poterit? O Cleomedes, tuæ heros es ac de mortalium numero eximendus? Quibus tibi artibus immortalitatem peperisti! Sensere quippe dii statim pulchri facinoris excellentiam, teque ut quondam Homeri numina Ganymedem in caelum rapere: nisi quod illum propter pulchritudinem, te ob robur et bonum roboris usum sustulerunt. Utinam ergo, o vates, quemadmodum ante dicebam, arena marique prætermisiss, quod pretium pugilatus statuendum sit, didicisses, ut et pugiles haberes æquos deos, et onagros deorum fortissimos. Foret etiam tum demortuo onagro, quam tuo pugili convenientius oraculum:

Maximus hic onager superum, non jam Cleomedes, divinum a vobis ferat immortalis honorem.

Noli enim mirari, quod, si tale quid fieret, onager rebus opibusque divinis satis instructus immortalitatem sibi quasi jure vindicaret: quodque ubi de vestro consilio aliquid audivisset, injuriæ impatiens futurum minaretur, ut Cleomedem ipsum calcibus contusum in voraginem dejecteret, nec illum unquam in caelum ascendere patenteret: esse enim se divinis illis muneribus digniorem contenderet, quam istum, quoniam non cum eo solum, famensi ferreis caestibus uteretur, verum simul cum altero quoque pugile Thasio pugnare vellet, illo, inquam, cujus statua graviter commoti superi Thasiorum olim agrum sterilitate affecerunt. Fidem autem facit non homo nescio quis, sed idem, de quo loquimur, deus. Ex quibus prorsus intelligo, divinam vitæ rationem esse pugilatum, id quod plerosque eorum qui videntur sibi esse sapientes latebat, ut omissis recti honestique studiis Thasii pugilis artem exercerent, cui immortalitatem quidem ut Cleomedis superi non dederunt, sed tamen mirifice eum dilexerunt. Adeo singulare quiddam, supra caterorum hominum imagines, æneum ejus simulacrum ostendit, quando non sine divino, ut videbatur, consilio in inimicum, a quo flagris caedebatur, delapsus est. At Thasii tum dementes, tum rerum divinarum ignari casum ægre ferre, piaculi simulacrum arcessere, pænas expetere, denique in mare projicere ausi sunt. Non tamen periculum effugerunt Thasii, sed dii ostensuri, quanto scelere sese obstrinxissent, famem divinæ justitiæ ministram in eorum regionem immiserunt. Quamquam vix hæc eos, quæ essent deorum consilia, docuit.

ἦσε αὐτοῖς τοῦτου πρόξενον γενέσθαι. Ἄλλ' Εὐθυκλέα τὸν πένταθλον διέβαλον εἰς εἰρκτόν, αἰτιασάμενοι αὐτὸν ἐπὶ τῇ πατριῇ εἰληφέναι ὄωρα· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντος καὶ οὗτοι εἰς τὰς εἰκόνας ἐξύθριζον, εἰς οἱ θεοὶ οὐκ ἀνασχόμενοι τῶν γιγνομένων ἐπαφῆχαν αὐτοῖς τὸν κράτιστον λιμόν· καὶ ὑπὸ^d τοῦ λιμοῦ διώλοντο ἄν, εἰ μὴ ἡ παρὰ σοῦ ἦλθε βοήθεια, λέγουσα ὅτι δεῖ αὐτοὺς τιμᾶν ἄνδρας πεφατνευμένους, οὗς οἱ θεοὶ φιλοῦσιν οὐχ ἤττον, ἢ οὗς οἱ ἀλφιτοποιαὶ πιαίνουσι βούς, δι' ὧν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι ἐνίοτε θύοντες πείθουσιν· οὐχ ἤττον ἴσως ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον παχέων βοῶν οἱ παγεῖς ἄνθρωποι εὐφραίνουσιν ὑμᾶς οὕτως, ὥστε ἐνίοτε ὅλη πόλις καὶ ὅλη ἔθνη ὀργίζεσθαι, ἐνὸς ἢ δυοῖν ἀδικούντων ταῦτα τὰ θρέμματα. Ὡς δὴ ὄφελος, ὡ μάντι, ἀλείπτῃς ἡμῖν ἀντὶ μάντειος γενέσθαι, ἢ καὶ μάντις ἅμα καὶ ἀλείπτῃς, ἵν' ᾗν ὥσπερ^e χρυστήριον Δελφικόν, οὕτω καὶ γυμναστήριον. Καὶ γὰρ οὐδ' ἀλλότριον ᾗν ἀγῶνος Πυθικοῦ Πυθικὸν εἶναι καὶ τὸ γυμναστήριον.

(Eusebius *Præpar. Evang. lib. V, cap. 34, pag. 230 seqq. ed. Viger. [vol. I p. 486 seqq. ed. Gaisford.] De lectionis varietate aliisque rebus quædam monenda* : ^a Cf. Plutarchus in Romulo p. 35; Pausanias lib. VI cap. 9; Origenes contra Celsum III p. 134; Theodoretus VIII de Græc. affect. p. 115. — ^b Plato de Republ. IV p. 427. — ^c scripsi οὐδὲν ἄν ἐπὶ τοῦτου ὄφελήθη] codd. οὐδὲν ἐπὶ τοῦτω ὄφελήθη. — ^d καὶ ὑπὸ] libri κἂν ὑπὸ. — ^e ἵν' ᾗν ὥσπερ; codd. ἵν' ᾗ ὥσπερ. Cæterum in margine codicis Parisiensis 451 legitur : πεφατ-

νευμένους λέγει τοὺς ἀθλητὰς διὰ τὴν σωμασκήαν καὶ ἀναγκοραγίαν.)

13. Τοῦτοις ἐπισυνάψοι καὶ ἄφῃσιν ἀπελέγγων ὡς καὶ τοὺς τυράννοις κολακεύειν εἰώθησαν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος.

*Ὀλβιος οὗτος ἀνὴρ, ὃς ἐμὸν δῶμον ἐσκαταβαίνει, Κύψελος Αἰακίδης^a, βασιλεὺς κλεινοῦ Κορίνθου.

Οὐκοῦν καὶ οἱ τύραννοι, οὐ μόνον οἱ τῶν τυράννων ἐπίθουλοι,

Κύψελος, ὃς δὴ πολλὰ Κορίνθῳ πῆματα τεύξει, καὶ Μελάνιππος, ὁ πολλὰ ἀγαθὰ τῇ Γελώων πόλει τεύξας. Πῶς δ' εἰ Κύψελος ὀλβιος, ὧ κακὸδαίμων, οὐ καὶ Φάλαρις ὀλβιος, ἡμῶτροπος ὢν Κυψέλης; Ὡστ' ἂν ἐκείνους ἀμεινον εἶναι ὑμῖν,

Εὐδαίμων Φάλαρις, καὶ Μελάνιππος ἔφῃ, θείας ἀγῆτῆρες ἐν ἀνθρώποις διχονοίας.

Ἰκκουσα δέ σου καὶ διαλελυμένον χρῆσμον περὶ τοῦ Φαλαρίδος, ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, ὅτι λαθῶν ἐπιβουλεύοντας ἠκίστατο μὲν, καρτεροῦντας δὲ ἀγάμενος ἀφῆκε· Ἀοξίας καὶ Ζεὺς πατὴρ ἀναβολὴν ἐψηφίσαντο θανάτου Φαλαρίδι, ἀνθ' ὧν ἡμέτερος Χαρίτωνι καὶ Μελάνιππῳ προσηγάθη. Ἄλλ' εὖγε καὶ μόλις ἡμῖν τὰ περὶ τοῦ θανάτου ἔδειξας καὶ τῆς ζωῆς, ὅτι κάλλιστόν τι ἐστὶν ἡ ζωῆ. Ἐπὶ τοῦτοις ἅπασι καὶ τότε προσκείσθω·

Ἄλλὰ κε Μηθύμνης ναέταις πολὺ λώϊον ἔσται, φαλλήνων τιμῶσι Διονύσοιο^b κάρηνον.

Itaque tu, qui deorum humanissimus haberis, tuo more consulentibus opem tulisti, hoc responso :

Redde modo exsulis patriam, seges ampla metetur.

Verum vecordes isti rursus revocandos exules non alios esse quam homines putabant, versu non intellecto. Cur enim diis inhumanissimis tantæ curæ sint homines ab exsilio revocandi, quantæ simulacra restituenda? Profecto illa res non eam agro utilitatem attulisset, ut morbo liberaretur, nisi homo quidam sapiens ac sollers divinam mentem assecutus exsulem appellari demersam in aqua slatuam affirmasset. Ita autem erat. Nam simulatque suo loco reposita est, statim in agro omnia regerminare, Thasiique deinceps soli ubertate superbere cæperunt. Nonne hæc certa sunt signa, divinæ athletarum arti divinos honores deberi? Nam et alterius quinquerctionis statua alias violata commotus sunt dii, nec minore Locri propterea quam Thasii fame laborarunt, donec tuum responsum calamitatis medicina esset. Sic autem respondisti :

Redde decus læso; seges ampla sequetur aratrum.

Neque enim prius Locri divinum consilium intellexerunt, quam te ejus velut interpretem habuissent. Quippe Euthyclem illi quinquerctionem, quasi munera a patriæ ho-

sibus accepissent, in vincula conjecerant; nec eo contenti in ipsius demortui imagines iidem etiam injuriosi fuerant, donec dii facinoris indigitantem haud tolerantem, gravissimam iis famem inferrent : qua sane confecti periissent, nisi opis aliquid ipsis datum esset tuo responso, quo homines pingues tanquam observandos iis commendabas, utpote qui diis non minus placerent, quam boves a pulvis confectoribus saginati. Et his quidem cæsis placare interdum vos homines possunt : cæterum nihilominus vos, imo etiam magis hominum quam boum pinguedine delectari vel ex eo constat, quod si unus vel duo duntaxat tales alumnos læserint, tum integræ nonnunquam aut civitati aut genti vehementer irasci soleatis. Debuisses ergo, bone vates, pro vate nobis unctor esse, aut etiam unctor simul et vates, ut Delphicum aliquod sicut oraculum, sic gymnasium haberemus. Neque enim a Pythico certamine gymnasium quoque Pythicum bene institutum abhorrebat.

13. Jam ea superioribus subjungam, quibus idem tyrannis etiam ipsis eos, de quibus adhuc loquimur, deos adulari solitos redarguit. Sic igitur de Cypselo :

Felix qui properat nostras venturus in ades,

Θύοισι γὰρ αἱ πόλεις καὶ τελετὰς ἄρουνσι οὐ μόνον φαλληγοῖς Διονύσοισι καρῆνοισι, ἀλλὰ καὶ λιθίνοισι καὶ χαλκείοισι καὶ χρυσείοισι· οὐ μόνον φαλληγοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς Διονύσοις^c, καὶ ἄλλοις παμπόλοισι Ἑσίοδεοῖσι θεοῖς. Τρίς γὰρ ὡς ἀληθῶς μύριοι εἰσιν ἐπὶ γῆνι πουλυβοτείρῃ οὐκ ἀθάνατοι, ἀλλὰ λίθινοι καὶ ξύλινοι δεσπότες ἀνθρώπων· οἱ εἰ ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφεύρωσι, οὐκ ἂν τοσοῦτος ἦρθη λῆρος, ὥστε καὶ ἡδὴ καὶ μέχρις ὑμῶν κευρωχέναι τὸ κακόν, ἐπιδικᾶν καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὅθι, φασί, θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ. Καίτοι εἰ ἀσφαλὲς ἦν, οὐκ ἂν ἦν ἐπιβατὸν λήρω, οὐδ' ἂν εἷς τις τῶν Ὀλυμπίων εἰς τοῦτο ἦλθε παρανοίας, ὥστε ἐλάϊνον κορμὸν θεῶσαι· ὃν οἱ Μηθυμναῖοι σαγήνης ἐμπλακέντα τοῖς λίνοις ἀνεῖλκυσαν, καὶ δῖς, εἰ βούλει, καὶ τρίς καὶ πλεονάκις ἐν τῷ αὐτῷ σαγηνεύοντες ἀνθρώποι, καὶ ἐξ ἐκείνου εἰς τὸ Λιθυκὸν ἐξοκειλάντες, οὐδ' εἰς τὴν γῆν ἐξῶ ἐκβαλόντες αὐτόν· ἐπεὶ οὐκ ἂν, μὰ τὸν Διόνυσον, εἴ αὐτοῖς ἐνεπλάκη τοῖς λίνοις. Ἄλλ' ἐξ ἄκρου κεφαλοειδῆς ὁ κορμὸς (Ἄπολλον, ξένου κατασκευάσματος) τί ποτ' οὖν ἐπραττεν ἐν τῷ πελάγει; ἀπορήσαι ἂν τις. Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἐκάθητο, νῆ Δία, ἀναμείνων ἕως ἀνθρώποις μαινόμενοι, οὐ γὰρ φήσω ὅτι καὶ θεοί, ἐγκυρήσαντες

αὐτῷ, οὐ διοπετές, ἀλλὰ ποσειδωνοπετές ἠγήσονται, κάπειτα εἰς ἄστυ ἀπαγάγουνσι, ὥσπερ τινὰ ἀγαθὴν τύχην, κακὴν οὖσαν ὡς ἀληθῶς, οὐ τύχην, ἀλλὰ τυφροδῶνα; Ἥ οὐκ ἤρκει ἄρα αὐτοῖς οἰκοθεῖν διολλύουσα, ἀλλ' αὐτὴν ἐπέβρωσέν τε καὶ προσεπέτεινε θεοπληξίας, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐκ Δελφῶν μετὰπεμπος ἐπιθήκη. Τόσαῦτα καὶ ὁ Οἰνόμαος.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. V cap. 34. 35. 36, pag. 233 seqq. ed. Viger. [vol. I pag. 493 seqq. ed. Gaisford.] Scripsi: ^a Αἰακίδης] cum parte membranarum et Vigerō; alii codd. habent Ἡετιδῆς. Cf. Herodot. V, 92. — ^b Διονύσοισι; codd. Διονύσιο. — ^c Διονύσοις ex codice Veneto; reliquæ membranæ Διονύσοις. Cæterum de Melanippo vide Athenæum XIII p. 602 et Elianum var. hist. lib. II cap. 4, e quorum testimoniis apparet Pythiam de Melanippi et Charitonis amicitia hujusmodi versus fuisse: Εὐδαίμων Χαρίτων καὶ Μελάνιππος ἐφυ, Θεῖας ἀγῆτηρες ἐφαιμερίοις φιλότητος.)

14. Ἄκουε δ' οὖν αὐθις τοῦ τῆν τῶν Γοθήτων φώραν τὸ οἰκεῖον ἐπονομάσαντος σύγγραμμα, ὡς εὖ μάλα νεανικῶ φρονήματι τὸν πλάνον τῶν πολλῶν καὶ αὐτοῦ

Cypselus Æacides, claræ rex ille Corinthi.

Ergo tyranni quoque ipsi, non modo tyrannorum insidiatores, felices vobis ac beati,

Cypselus, exitium quondam pestisque Corinthi,

simulque Melanippus ille, qui Gelensium urbem fortunis locupletavit. Quodsi Cypselus felix est, pessime dæmon, nonne et Phalaris qui mores ejus refert, felicitate florebit? Quare verius utique caneretur:

Et Phalaris felix, et Melanippus erant,

quos divina duces olim discordia sensit.

Audivi vero ex te aliquando molle ac solum de Phalaride responsum, quo hominem celebrasti, quod insidiatores quosdam suos, ubi aliquamdiu cædi jussisset, eos tandem talem doloris tolerantiam admiratus dimisisset. Loxias videlicet ac Jupiter pater differre Phalaridis mortem decreverunt, quia placidius Charitonem et Melanippum ractasset. At tu vitæ mortisque rationes, vix licet, præclare tamen expressisti, dum hoc facto vitam exitium quiddam esse probasti. Quibus omnibus hoc postremum subjungamus:

Res tibi Methymnæ felicis incola cedit,
si Bacchi caput ex fereti venerabere ligno.

Quippe passim civitates non lignea modo, sed etiam lapidea, ænea, aurea Bacchi capita sacrificiis ac statis religionibus colunt: imo non Bacchi tantummodo capita, sed ipsos quoque Bacchos et alios permultos deos qui Hesiōdi fabulis celebrantur. Nam triginta plane non immortalium,

sed lapideorum et lignæorum humani generis dominorum millia animantium altrix terra complectitur; qui profecto si cognoscendo hominum scelere juriq; præsent, nunquam eo nugarum vanitas excrevisset, ut ad vos quoque malum perveniret, Olympo superato, ubi deorum, ajunt, *sedes secura per ævum*. Quæ securitas si vere jactaretur, nugæ omnes excluderet, neque Olympiorum quisquam eo recordiæ processisset, ut oleagino caudici divinitatem tribueret. Illum videlicet everriculi plagulis irretitum Methymnæi extraxerant, idque semel iterumque, si placet, imo etiam tertio vel sæpius demissis eundem in locum retibus fecerant: inde autem Libycum in mare delati nequaquam eum in terram excusserant. Id enim si fecissent, non jam, per Bacchum, ad ipsas illas plagulas adhæsisset. At iste caudex in capitis speciem a summo stipite conformatus (inusitatum, o Apollo, machinamentum!) ad quam tandem rem in mari tendebat? forsitan quispiam quærat. Ad quam aliam, per Jovem, nisi ut ibidem jaceret? donec furiosi homines (piget enim deos dicere) in ipsum incidentes non de Jovis sede delapsus, sed a Neptuno emissum putarent, ac postmodum in urbem, tanquam quoddam prosperæ fortunæ omen invehent, funestam re ipsa, non fortunam, sed facem urbis futuram. Aut non satis ad exitium iis erat intestina pestis, nisi eam diræ stoliditatis divinitus immisæ accessio, Delphis, ut ita dicam, accessita confirmaret atque intenderet. Hactenus Oenomaus.

14. Audi ergo, quemadmodum philosophus ille, qui suum ipse opus Præstigiatorum investigationem inscripsit,

γε τοῦ Ἀπολλωνος ἐπανορθοῦται, δι' ὧν γράφει τάδε κατὰ λέξιν. Σὲ οὖν ἐν Δελφοῖς καθῆσθαι μὴ δυνάμενον, μηδ' εἰ βούλοιο, σιωπᾶν. Ὁ δ' Ἀπόλλων ἄρα ὁ τοῦ Διὸς υἱὸς νυνὶ βούλεται, οὐχ ὅτι βούλεται, ἀλλ' ὅτι ὑπ' ἀνάγκης εἰς τὸ βουληθῆναι τέτακται. Δοκῶ δέ μοι τὰ λοιπὰ πάντα παρεῖς, ἐπειδὴ εἰς τούτον τὸν λόγον οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπήλθην, οἰκείον τι καὶ ἀξιοζήτητον ζητήσιν πρᾶγμα. Ἀπόλωλε γάρ, τὸ γ' ἐπὶ τοῖς σοφοῖς, ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀπόλωλεν, εἴτε οἰκᾶά τις αὐτὸ εἴτε ἔρμα εἴτε κρηπίδα ὀνομάζων χάρει, τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἢ ἐξουσία, ἣν ἡμεῖς μὲν αὐτοκράτορα τῶν ἀναγκαιοτάτων τιθέμεθα, Δημόκριτος δέ γε, εἰ μὴ τι ἠπάτημαι, καὶ Χρύσιππος, ὁ μὲν δούλον, ὁ δὲ ἡμιδούλον ἐπινοεῖ τὸ κάλλιστον τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιδείξει. Ἀλλὰ τούτων μὲν λόγος τοσοῦτος, ὅσον ἂν τις ἀξιώσῃεν ἄνθρωπος ὢν ἀνθρωπίνως μάχεσθαι· εἰ δ' ἦδη καὶ τὸ θεῖον ἡμῶν καταστρατεύεται, παπαῖ, οἷα πιστούμεθα. Ἄλλ' οὐκ εἰκός, οὐδὲ δίκαιον, ἀπὸ γούν τούτων τεκμαιρομένοις ἡμῖν,

Ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
εἴσω τὸν προδολαίον ἔχον πεφυλαγμένον ἦσο.

Τί γάρ, φησὶν ὁ Ἀργεῖος, εἰ βουλοίμην, ἔξεστί μοι, καὶ δύνامي, εἴ μοι δόξει, ἦσθαι καὶ πεφυλάχθαι; Ἐξεστίν, εἴποις ἂν, καὶ δύνασαι· ἢ πῶς ἂν σοι τοῦτ' ἐγὼ προσέτακτον;

quanique acriter cum vulgi, tum ipsius quoque Apollinis errores convincat. Sic enim ad verbum scribit: Te igitur Delphis sedere ac ne, si velis quidem, silere posse. Nempe Apollo Jovis filius nunc vult aliquid, non quo ita velit, sed quod necessitate quadam ad hanc voluntatem cogitur. Videor mihi vero caeteris omnibus praetermissis, quandoquidem nescio quo pacto ad hanc orationem adductus sum, de re eum hujus loci propria, tum scitu dignissima quaesiturus. Sublata nimirum est funditus, quantum quidem in nostris sapientibus fuit, ex humana vita, sublata, inquam, facultas illa vitae nostrae quam ejus seu gubernaculum, seu columnen mavis, seu denique fundamentum appelles licet; nos rerum necessariarum dominam existimamus, at Democritus et Chrysippus, nisi fallor, alter servam, alter dimidia servitute oppressam rerum humanarum pulcherrimam esse demonstrare instituit. Verum istorum eatenus sane ratio valeat, quatenus humaniter dumtaxat homines utentur armis. Sin autem nos ipsum jam deorum numen oppugnabit, quis, papae, nostrarum calamitatum finis erit? At id naque verisimile, neque justum fuerit, si quidem ex hisce versibus conjecturam capere liceat,

Finitimis invise, deis dilecte beatis,
interius tutamen habens cautusque sedeto.

Quid enim, inquit Argivus, licebitne si volam? praeterea pessissime sedere et cavere, si libeat? Tu vero licere ei et

Χείρωνος φίλε τέκνον ἀγακλειτοῦ Κάρυστε,
Πήλιον ἐκπρολιπὼν Εὐβοίας ἄκρον ἰκέσθαι,
ἐνθ' ἱερὰν χώραν κτίζειν σοι θέσφακτόν ἐστιν.
Ἄλλ' ἴθι, μηκέτι μέλλε.

ἘΠ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐπ' ἀνθρώπῳ τε ἐστίν, ὧ Ἀπολλων, καὶ βουληθῆναι Πήλιον ἐκπρολιπεῖν, κύριός εἰμι ἐγώ; Καὶ μὴν ἤκουον παρὰ πολλῶν καὶ σοφῶν, ὅτι εἴ μοι πέπρωται Εὐβοίας ἄκρον ἰκέσθαι καὶ ἱερὰν χώραν κτίζειν, καὶ ἴξομαι καὶ κτίσω, εἴτε λέγοις, εἴτε μὴ, καὶ εἴτε βουλοίμην, εἴτε μὴ. Εἰ δέ με δεῖ καὶ βουληθῆναι ὅ, τι μοι ἀνάγκη ἐστὶ καὶ εἰ μὴ βουλοίμην βουληθῆναι· ἀλλὰ σύ, ὧ Ἀπολλων, πιστεύεσθαι δικαιοτέρως. Ἔοικα δὲ σοι μᾶλλον προσέξειν.

Ἄγγειλον Παρίους, Τελεσίχλεες, ὡς σε κελεύω
νῆσῳ ἐν Ἡερῇ κτίζειν εὐδαίελον ἄστν.

Ἄγγελῳ νῆ Δία, (φήσει τάχα πού τις τατυρωμένος, ἢ σε ἐλέγχων,) κἂν μὴ κελεύσης· πέπρωται γάρ. Καὶ ἔστι Θάσος μὲν ἢ Ἡερία νῆσος· ἤξουσι δ' ἐπ' αὐτὴν Παρίοι, Ἀρχιλόγου τοῦ ἐμοῦ υἱοῦ φράσαντος, ὅτι ἢ νῆσος αὕτη πρὶν Ἡερία ἐκαλεῖτο. Σὺ οὖν, θεινὸς γὰρ ἐπεξελοῖσιν, οὐκ ἀνέξῃ οἶμαι αὐτοῦ, οὕτως ὄντος ἀγαρίστου καὶ θρασέος, ὅς, εἰ μὴ σὺ μηδὲν αὐτῷ ἐβουλήθης, οὐκ ἂν ποτε ἤγγειλεν, οὐδ' ἂν Ἀρχιλόγος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Παρίου ἐξενάγγασεν, οὐδ' ἂν

posse illum respondebis, alioquin hoc te nunquam impetratum fuisse :

Chironis magni soboles praecleara, Caryste,
desere Peliacum montem, Eubaeaeque potentis
culmen adi : sacram hic fatum est tibi ponere sedem.
Ergo age, rumpe moras.

Ain' tu aliquid, o Apollo, vere in hominis potestate esse? licetne mihi meo arbitrio velle Pelium relinquere? Atqui ex multis sapientibus viris audieram, si mihi fatum esset in Eubaeae promontorium venire ac sacram urbem ibi condere, fore ut eo venirem illamque volens, nolens, te sive dicente sive non dicente, conderem. Sin autem id quoque me velle oportet, quod necessitas ut vel invitus velim me cogat : tu fide nimirum, Apollo, dignior es. Videor ergo tibi potius auscultaturus.

I Pariosque mone, Telesicles, numine nostro,
insula in Aeria sublimem sedibus urbem
condere te jussum.

Certiores illos, per Jovem, ea de re faciam, (inquiet fortasse protervus quispiam, aut quisquis refellere te volet,) etiamsi nihil jubeas : id enim fatum mihi est. Caeterum Aeria illa insula Thasus est, in quam auctore Archilochō, filio meo, Parii se conferent; haec enim insula prius Aeria vocabatur. Tu autem ut in ulciscendo severus es, nunquam, opinor, hominem tam ingratum atque audacem

οἱ Πάριοι Θάσον ὄκησαν. Οὐκ οἷδ' οὖν εἰ σὺ λέγεις μὲν ταῦτα, οὐκ οἶσθα δὲ ἂ λέγεις. Ἄλλ' ἐπεὶ σχολὴν ἄγειν εὐόκαμεν καὶ μακρὰ διαλέγεσθαι, ὁ δὲ λόγος οὐ πάρεργος, ἐκείνῳ μοι λέγε· (ἴσως γὰρ καὶ ὀλίγα ἐκ πολλῶν ἀρκεῖ)· ἄρα γέ τί ἐσμεν ἐγὼ τε καὶ σὺ; Φαίης ἄν· Τοῦτο δὲ ὀπόθεν ἴσμεν; τῷ ποτ' ἄρα τοῦτο εἰδέναι ἐκρίναμεν; Ἡ οὐκ ἄλλο ἱκανὸν οὕτως, ὡς ἡ συναίσθησις τε καὶ ἀντιλήψις ἡμῶν αὐτῶν; Τί δ'; ὅτι ζῷά ἐσμεν πῶς ποτ' ἄρα ἐξεύρομεν; πῶς δ' ὅτι καὶ ζῶων, ὡς μὲν ἂν ἐγὼ εἶποιμι, ἄνθρωποι· καὶ ἀνθρώπων ὁ μὲν γῆς, ὁ δὲ γῆτος ἀπελεγκτής· ὡς δ' ἂν σὺ, ὁ μὲν ἄνθρωπος, ὁ δὲ θεός, καὶ ὁ μὲν μάντις, ὁ δὲ συκοφάντης; Καὶ ἔστω γέ σοι οὕτως ἔχον, ἐάνπερ ἔγωγε ἄλῳ. Πῶς δ' ὅτι διαλεγόμεθα ἐν τῷ παρόντι ἐγνώκαμεν; Τί φής; ἄρ' οὐκ ὀρθῶς ἐκρίναμεν τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀντιλήψιν τῷ πάντων ἐγγυτάτῳ πράγματι αὐτῷ; Δηλονότι. Οὐ γὰρ ἦν ἄλλο αὐτοῦ οὔτε ἀνώτερον, οὔτε πρεσβύτερον, οὔτε πιστότερον. Ἐπεὶ εἰ μὴ οὕτως ἔξει, μήτε ἄρα ὡς σέ τις εἰς Δελφοὺς παραγενέσθω λοιπὸν ὄνομα Ἀλκμαίων, ἀπεκτονῶς τὴν μητέρα, καὶ οἴκοθεν ἐλαυνόμενος, καὶ οἴκαδὲ ἐπιθυμῶν. Οὐ γὰρ οἶδεν, οὐτ' εἰ ἔστι τι αὐτὸς τοπαράπαν, οὔτε εἰ οἴκοθεν ἐλαύνεται, οὐτ' εἰ οἴκαδὲ ἐπιθυμεῖ· ἀλλ' εἰ καὶ μαίνεται ὁ Ἀλκμαίων καὶ ὑπονοεῖ τὰ μὴ ὄντα, ὅ γε Πύθιος οὐ μαίνεται. Μηδὲ λέγε οὕτως,

Νόστον εἰς τὴν πατρίην ἐς γαίαν ἱεσθαι Ἀμφιαρχιάδην.

Οὐδὲ γὰρ σὺ οἶσθαι πῶς εἰ σέ τις ἐρωτᾷ Ἀμφιαρχιάδης, οὐδ' εἰ σὺ τι εἰ ὁ ἐρωτώμενος, καὶ λέγειν ἔμων περὶ ὧν τις ἐρωτᾷ. Μηδὲ Χρυσίππος ἄρα ὁ τὴν ἡμιδουλείαν εἰσάγων, ὅτι ποτὲ ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο οὐκ εἰδώς, ἀπαντᾷ εἰς τὴν στοάν, μηδ' οἶσθω ἀπαντήσασθαι τοὺς βλένους ἐκείνους ὡς αὐτὸν ἀκουσομένους τὸν οὖτιν· μηδὲ διατεινέσθω περὶ μηδενὸς καταστάς πρὸς μὲν Ἀρκεσίλιον παρόντα, πρὸς δὲ Ἐπίκουρον οὐ παρόντα. Τί γὰρ ἐστὶν ὁ Ἀρκεσίλιος, τί δὲ ὁ Ἐπίκουρος, ἡ τί ἡ Στοά, ἡ τί οἱ νέοι, ἡ τίς ὁ οὖτις, οὐτ' οἶδεν, οὔτε ὅσος εἰδέναι πολὺ γὰρ πρότερον οὐδ' εἰ αὐτὸς τί ἐστὶν οἶδεν. Ἄλλ' οὐκ ἀνέξεσθε οὔτε ὑμεῖς, οὔτε ὁ Δημόκριτος, εἰ λέγοι τις ταῦτα· οὐ γὰρ εἶναι πιστότερον μέτρον οὐ λέγω· οὐδ' εἰ δοκεῖ καὶ ἄλλα τινὰ εἶναι, τούτῳ γ' ἂν παρισωθείη· ἢ παρισωθείη μὲν ἂν, ὑπερβάλλοι δὲ οὐκ ἂν. Οὐκοῦν, φήσειεν ἄν τις, ὦ Δημόκριτε, καὶ σὺ ὦ Χρυσίππε, καὶ σὺ ὦ μάντι, ἐπειδὴ ἀγανακτεῖτε εἰ τις ἐβελήσῃ παρελθεῖν τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀντιλήψιν· οὐ γὰρ ἔτι τὰς πολλὰς ἐκείνας βίβλους εἶναι· φέρε καὶ ἡμεῖς ἀναγανακτήσωμεν. Τί δὴ ποτε; Ἐνθα μὲν ἂν ὑμῖν δοκῇ, ἔσται τοῦτο καὶ πιστότατον καὶ πρεσβύτατον· ἐνθα δ' ἂν μὴ δοκῇ, ἐκεῖ

fores : qui nisi cum rei admonere voluisses, nec id unquam ipse nuntiasset, nec Archilochus ejus filius Pariorum eoloniam eo deduxisset, nec Parii Thasum habitassent. Equidem nescio, an tu hæc quidem dicas, sed tamen ea quæ dicis non intelligas. Verum quoniam longiorem sermonem otium nostrum patitur, nec is alienus est futurus, illud mihi dic (pauca enim fortasse e multis sufficiunt) num quid ego et tu simus? Sumus, inquires. Hoc autem unde scimus? aut quo tandem argumento nos id scire collegimus? Nonne fateris, nulla alia re perinde hoc effici, quam sensu quodam et perceptione nostra? Quid vero? animantes nos esse, quomodo tandem comperimus? quomodo ex animantibus, ut mihi quidem loquendum videtur, homines, ex hominibus præstigiatores alterum, alterum præstigiatoris exagitatores : ut tu vero dicis, deum alterum, alterum hominem? itemque vatem alteram, alterum delatorem? Et sit quidem tibi rerum ratio talis, si ego convictus fuero. Nos autem in præsentia hæc disputare, quo pacto cognovimus? Quid ais? nonne recte de nostra percipiendi vi ex eo qui inter manus est loco judicamus? Omnino. Neque enim aliud eo vel superius vel antiquius vel fide dignius est. Alioquin enim desinat in posterum te Alcæon nescio quis, interfecta matre, domo pulsus ejusque tamen cupidus, Delphis convenire. Quippe neque ipse, sitne omnino aliquid, nec domone pellatur, nec ejusdemne cupidus sit intelligit. At licet furiosus sit Alcæon, quæque non sunt suspicetur, non fuit quidem Pythius. Cave etiam sic canas :

Tu reditum in patriam votis flagrantibus urges, Amphiaracle.

Nam primum ne ipse quidem ullo modo intelligis, num quis te interroget Amphiarai filius, deinde num quid tu sis qui interrogaris, denique num respondere possis de re de qua quis te consulit. Ne igitur Chrysippus dimidiatam introducens servitute, quum tamen quæ sit ea res prorsus ignoret, in porticum ventitare conetur, neve eodem stolidos homines ad ipsum audiendum quem neminem existimamus, venturos putet; neve jam de stabili gradu aut præsentem cum Arcesila aut cum Epicuro absente contendat; quando is, quid aut Arcesilas, aut Epicurus, aut quid Porticus, quid adolescentes, quid nemo ipse sit, nec intelligit, nec intelligere omnino potest; nam quod multo prius est, sitne ipse aliquid an nihil sit, ne hoc quidem exploratum habet. At orationem istam neque vos scilicet, neque Democritus ferat, quod alia certior, quam ea cujus memini, hujus rei æstimanda ratio nulla esse queat; aut si aliæ præterea sint, cum illa tamen adæquari non possint; aut si forte adæquari possint, eam certe superare nequeant. Quamobrem, inquiet quispiam, o Democrite, tuque o Chrysippe et tu bone vates, quoniam indignemini si quis vobis animi perceptionem eripere conetur; neque enim id jam est, ingentem istam nescio quam librorum supellectilem eripere : age nos quoque indignemur. Quid tandem? Ubi vobis ita visum fuerit, certissimum hoc videlicet et antiquissimum argumentum erit;

καταδυναστεύσει τι λεληθὸς αὐτοῦ εἰμαρμένη πεπω-
μένη, διαφορὰν ἐκάστω ὑμῶν ἔχουσα, τῷ μὲν ἐκ θεοῦ,
τῷ δὲ ἐκ τῆς τῶν μικρῶν ἐκείνων σωμάτων τῶν φε-
ρομένων κάτω καὶ ἀναπαλλομένων ἄνω καὶ περιπλε-
ομένων καὶ διαλυομένων καὶ δισταμένων καὶ παρα-
τιθεμένων ἐξ ἀνάγκης; Ἰδοὺ γὰρ ὅτι τρόπον ἡμῶν αὐτῶν
ἀντειλημμεθα, τούτῳ καὶ τῶν ἐν ἡμῖν αὐθαιρέτων
καὶ βιαιῶν. Οὐ λέληθε δὲ ἡμᾶς ὅσον τὸ μεταξὺ τοῦ
βαδίζειν καὶ τοῦ ἄγεσθαι, οὐδὲ ὅσον τοῦ αἰρεῖσθαι
καὶ τοῦ ἀναγκάζεσθαι. Ὡν δὲ ἕνεκα ταῦτα προσή-
νεχα τῷ λόγῳ; Ὅτι σε ἐκπέφυγεν, ὃ μάντι, ὧν
κύριοί ἐσμεν ἡμεῖς, καὶ ὃ τὰ πάντα εἰδὼς ταῦτά γε οὐκ
ἂν εἰδείης, ὧν τὰ πείσματα ἀνήπται ἐκ τῆς ἡμετέρας
βουλήσεως. Αὐτῇ δὲ γε ἐφαίνετο οὐκ ὀλίγων οὖσα
πραγμαμάτων ἀρχή· ὃν δὲ ἡ ἀρχή, ἥτις ἦν τῶν μετὰ
ταῦτα αἰτίαι, ἐκπέφυγεν, ἥ πού γε τὰ μετὰ τὴν ἀρ-
χὴν εἰδείη ἂν οὗτος. Ἀναίσχυντος δηλαδὴ ὁ Λαίῳ
προμαντευόμενος, ὅτι αὐτὸν ἀποκτενεῖ ὁ φύς. Ἡμελλε
γὰρ πού ὁ φύς κύριος εἶσεσθαι τῆς ἐαυτοῦ βουλήσεως,
καὶ οὔτε τις Ἀπόλλων, οὔτε τις αὐτοῦ ὑπέρτερος
ἐξικνεῖσθαι ἱκανὸς εὐδαιμονία δυνάμει, ὧν οὐκ ἔστιν
οὔτε ὑπαρξίς, οὔτε γενέσεως ἀνάγκη. Ἐκεῖνο γὰρ
δὴ τὸ καταγελαστότατον ἀπάντων, τὸ μῖγμα καὶ ἡ
σύνοδος τοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τι εἶναι, καὶ εἰρ-
μὸν οὐδὲν ἤττον εἶναι. Προσεοικέται γὰρ αὐτόν, ὡς
λέγουσιν οἱ σοφώτεροι, τῷ Εὐριπίδειῳ λόγῳ· τεκνῶσαι
μὲν γὰρ εἰβέλησαι τὸν Λαίῳ, κύριον εἶναι τὸν Λαίῳ,
καὶ τοῦτο ἐκπερυγῆναι τὴν Ἀπολλωνίαν ὄψιν· τεκνῶ-

σαντι δ' αὐτῷ ἐπιναί ἀνάγκην ἄφυκτον ὑπὸ τοῦ φύτος
αὐτὸν ἀποθανεῖν· οὕτως οὖν τὴν ἐπὶ τῷ μέλλοντι
ἀνάγκην παρέχει τῷ μάντι τὴν τοῦ γενησομένου
προαίτησιν. Ἦν δὲ πού καὶ ὁ φύς τῆς ἰδίας βουλή-
σεως κύριος, ὡςπερ ὁ φύσας· καὶ ὡς ἐκεῖνος τοῦ τε-
κνῶσαι καὶ μή, οὕτως οὗτος τοῦ ἀποκτεῖναι καὶ μή.
Τοιαῦτα δὲ ἡμῶν τὰ μαντεύματα πάντα· καὶ ὁ Εὐρι-
πίδειος Ἀπόλλων τοῦτ' ἐκεῖνο ἦν ὃ ἐλεγεν, τὸ

Καὶ πᾶς σὸς οἶκος βίβεται δι' αἵματος,

ὅτι πῆρως μὲν ἔσται αὐτοχειρία τοῦ φύτος ἐπὶ γάμῳ
μητρὸς καὶ τυραννίδι ἢν παρέλαθεν ἐπ' αἰνίγματος
λύσει, παίδων δὲ ἀλληλοκτόνοι σαγαί ἐπὶ φυγῇ μὲν
ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐτέρου, τοῦ δὲ ἐτέρου πλεονεξία, καὶ
γάμῳ τοῦ φυγάδος ἐν Ἄργει, καὶ στόλῳ στρατηγῶν
ἐπὶ καταγελάστων καὶ συμβολῇ· ὧν ἐπὶ πολλὰς ἀρ-
χὰς καὶ ἐξουσίας αἰαιουμένων, πῶς ἂν ἡ σοὶ ἐπι-
στασθαι, ἡ ὁ εἰρμὸς συνδεῖν δύναίτο; Εἰ γὰρ αὐτοῦ ἡ
κύριος ὧν μὴ ἐβουλήθη τυρανεῖν ὁ Οἰδίπους, ἡ τοῦτο
βουλήθεις καὶ πράξας γαμῖν τὴν Ἰοκάστην οὐ προεί-
λετο, ἡ γάμιας μὴ ἐτετύφωτο μηδ' ἦν ὀσθυμος καὶ
δυσάρεστος, πῶς ἂν τὰ καθ' ἕκαστα ἐπράχθη; πῶς ὁ
ἂν τῶν ὀφθαλμῶν ἤψατο; πῶς ὁ ἂν τοῖς παισὶν ἐπη-
ράσατο τὴν Εὐριπίδου καὶ τὴν σὴν ἀράν; τὰ τε ἐξῆς
τούτων τίνα ἂν τρόπον ἐγεγόνει, μὴ προτέρων αἰτιῶν
γιγνομένων ἢ σύ τι περὶ τῶν μελλόντων λέγειν ἠδύ-
νασο; Πάλιν δ' αὖ εἰ συμβάντες οἱ παῖδες ἅμα εὐασι-

sibi autem aliter existimaveritis, eo potentius erit occul-
tum nescio quid, fatalis, inquam, illa necessitas; qua
de re tamen dissidetis, quum alius eam ex deorum nu-
mine, alius ex minimis illis corpusculis pendere velit,
quæ modo deorum ferantur, modo contra sursua vi-
brentur, atque ejusmodi sint, ut inter se paulo ante com-
missa, paulo post dirimantur, ac vicissim disjuncta prius
quum essent, necessario postmodum conjungantur? Etenim
quo modo nos ipsos cognoscimus, eodem plane spontaneos
et violentos animi nostri motus percipimus. Neque nos
perfecto latet, quantum inter eum qui sponte incedat, et
eum qui agatur, quantum inter eum qui eligat, et eum
qui cogatur intersit. Cur autem hæc superioribus adje-
ci? Fugit te nimirum, bone vates, quarum rerum potestatem
habeamus, tuque ille qui cuncta nosti, ne ea quidem nosti,
quæ nostra ex voluntate tanquam ex retinaculis quibusdam
suspenda sunt. Atqui hanc multarum rerum principium esse
constat: quem autem eorum quæ postea consequuntur
principium et causa latet, is videlicet ea quæ ex eodem
fonte manant intelligat. Impudens nempe fuit, quisquis
Laio prædixit, eum a filio interfectum iri. Potens enim
fere voluntatis suæ filius iste futurus erat, neque vel
Apollo vel Apolline quisquam superior ulla mentis vi illas
res complecti potest, quæ nec sint ipsæ nec ullam ortus
sui necessitatem habeant. Nam illa quidem omnium

maxime ridicula est temperatio et rerum colligatio, quod
idem et aliquid in hominum potestate situm esse et se-
riem tamen causarum esse defendunt. Quippe hanc, ut
eorum sapientissimi dicunt, ad Euripideæ narrationis
similitudinem accedere. Nam ut Laius liberus procreare
vellet, id quidem in Laii potestate fuisse, quod tamen
Apollineæ mentis aciem fugerit: si vero procrearet, tum
ejus qui nasceretur manibus ipsam ineluctabili necessitate
perituro: ideoque rerum futurarum necessitatem de-
disse vati earum præsentendarum facultatem. Atqui non
minus sane filius voluntatis suæ potens quam pater erat:
et idcirco tam integra ei parentis cædes, quam parenti
filii procreatio fuit. Atque hujusmodi omnia vestra oracula
sunt. Nec melioris notæ fuit, quod hunc in modum Euri-
pideus Apollo respondit:

Tua omnis alto sanguine natabit domus.

Nimirum oculos sibi filius suis ipse manibus effodere pa-
rabat, partim maternas nuptiarum, partim ejus quam
sibi ænigmati solutione peperisset tyrannidis indignitate
stimulatus: deinde mutæ liberorum ejusdem cædes, ob
alterius regno pulsæ exsilium, alterius regnandi cupidita-
tem, simulque ob exsulis nuptias Argis factas septemque
ducum ridiculorum expeditionem dimicationemque conse-
cuturæ erant. Enimvero quum in varia imperia diver-

λευον, ἢ εἰ συνθέμενοι παρὰ μέρος ἕμενον ἐπὶ τοῖς συγκαίμενοις, ἢ εἰ δ' ἀπελαθεῖς ἔγνω μὴ εἰς Ἄργος ἀλλ' εἰς Λιβύην ἢ Περβραίου ἀπελθεῖν, ἢ εἰσελθὼν ἐπὶ τὸ Ἄργος ἔγνω ταριχοπωλεῖν, καὶ μὴ πλουσίαν λαθεῖν γυναικᾶ ἀλλὰ χερυθῆν τινα ἢ κάπλιν, ἢ εἰ δ' Ἄδραστος μὴ ἔδωκε τὴν θυγατέρα αὐτῷ, ἢ εἰ δ' μὲν ἔδωκεν ὁ δ' οὐκ ἐπεθύμησε τῆς οἰκάδε δόδου, ἢ εἰ ἐπιθυμήσας ἐκράτησεν ἑαυτοῦ, ἢ εἰ μὴ προσέσχευεν αὐτῷ δεομένῳ συμμαχίας ὁ Ἄδραστος, ἢ εἰ τῷ Ἄδράστῳ μήτε ὁ Ἀμφιάραος μήτε ὁ Τυδεὺς μηδὲ τῶν ἄλλων πατρίων ἕκαστος ἠκολούθουν, ἢ εἰ οἱ μὲν συνηκολούθουν, ὁ δὲ ἔλθων οὐκ ἐμάχετο τῷ ἀδελφῷ ἀλλ' ἢ συμβῆς ἐβασιλευσεν ἅμα αὐτῷ ἢ μὴ βουλομένῳ ἀνεχώρησε, πεισθεῖς Εὐριπίδῃ λέγοντι,

Ἄσυνετα δ' ἦλθεσ καὶ σὺ πορθήσων πάτραν,

ἢ εἰ οὗτος μὲν μὴ, ὁ δ' ἕτερος, τῶν Εὐριπιδείων ἀκούσας σοφιστευμάτων ἐκείνων τῶν ἄλλων,

Εἴθ' ἦλθες μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς,
σὺ δ' οὐκ ἀνέτη δωματίων ἔχειν ἴσον;

πῶς ἂν συστάντες ἐμάχοντο, καὶ Λαίου πᾶν δῶμα

ἔβη δι' αἵματος; Ἄλλὰ μὴν, σήσεις, γέγονε ταῦτα. Γέγονεν ἄλλὰ σὺ ποῖα βῶν εἰσῆλθες εἰς τὴν τούτων εἰδήσιν; Ἦ οὐχ ὄρας, ὡς πυκνὰ διακέκοιτο τὸ ὄλον δῖμα ἢ ἐν ἡμῖν τοῖς τὸ δῖμα συμπληροῦσι δυνάμεις; Οὕτω δὲ καὶ ἦν βούλει ὑπόθεσιν λαθῶν, διατεμῶ τὸν εἰρμὸν ὑμῶν, ἀποφανῶ τε ἀδύνατον ὄντα. Ἄλλὰ σὺ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἔσχατα εἰδέναι λέγεις; ἢ δὲ ὑπόθεσις ἐκ διακοιτῆς εἰρμοῦ δυνάμειος ὅλη συντέτακται. Ἦ ὁ λέγω σὺ συνίης; Ἄλλὰ καθ' ἐκάστην ὑπόθεσιν, ὧ μάντι, τὰ ζῶα ἢ ὀλίγας πολλαῖς ἀργὰς ποιούμενά, ἢ πολλὰς ἐν αὐτῇ. Αἱ δὲ ἀργαὶ αἰεὶ τὰ μέγιστα αὐτῶν διακόψασαι, αὐτὰ ἄλλα πράγμασι πράγματα τὰ δ' ἐπὶ τασούτων προχωρεῖν δύναται, ἐφ' ὅσον ἂν ἢ μὴ ἀλλοτὴ πῶθεν ἐπιστάσῃ ἀρχὴ τὰ μετ' αὐτῆν μὴ τοῖς ἐμπροσθεν ἀκολουθεῖν ἀλλ' ἑαυτῇ κελύσει. Εἴη δ' ἂν ἀρχὴ, καὶ ὄνος, καὶ κύων, καὶ ψύλλα. Οὐ γὰρ παρρησῆσαι οὐδὲ τῆς ψύλλας, μὰ τὸν Ἀπόλλω, τὴν ἐξουσίαν ἀλλ' ὁρμησῆσαι τινὰ ἴδιαν ὁρμὴν ἢ ψύλλα, ἢ καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι ἐνίστα συμπλακείσα ἀρχὴν ἑαυτῆν παρεῖται τινας δόδου. Σὺ δὲ χρωόμενος οὐκ αἴσθη τῷ γένει τούτῳ.

Ταχὺν εἰπέτε; πόλιν Ἡρακλῆος θέσιον,

sasque provincias distributi ac divisi essent, qui tandem vel tibi ea nosse contigit, vel series illa causarum eadem inter se potuit colligare? Nam si rursus Œdipus, sui juris quum esset, regnum occupare noluisse: aut si voluisset quidem ac simul occupasset, idem tamen Iocastam uxorem ducere non destinasset; aut si illum insuper in matrimonio habenti nequaquam tamen ægritudinis ac doloris vis amantiam injecisset, quomodo reliqua deinceps consecuta essent? Quomodo aut oculos sibi eruisset, aut illas Euripidis tuasque diras sui ipse liberis imprecatus esset? Cætera deinceps, ubi priores deessent causæ, qua tandem ratione evenissent? Quid tu ipse quod de rebus futuris pronuntiares, habuisses? Contra si Œdipi liberis aut communiter ex composito regnare, aut pactione de mutua regni successione inita stare conventis placuisset, itemque si pulsus alter non Argos, sed vel in Libyam, vel ad Perihæbos migrare staluisset; aut si Argos appulsus salsamenta venditare decrevisset, ideoque non locupletem aliquam uxorem, sed manum mercede inopiam tolerantem vel copam ducere voluisset: aut si Adrastus filiam suam ei negasset, aut si dedisset ille quidem, sed hic tamen redire in patriam neququam cupivisset, vel si hujusmodi desiderio incensus, tamen se ipsum animumque vicisset: aut si vel auxilium implorantem Adrastus repulisset, vel Adrasto se comitem ac socium neque Amphiaræus, neque Tydeus neque cæterorum ducum quisquam adjungere voluisset, aut si facta cum iis societate reversum in patriam manus fratri non intulisset, sed potius vel ex composito imperii consortem accivisset, vel nolenti ultro cessisset, Euripidi obsecutus ita præcipienti:

Vesanus etiam civium oppressor venis,

aut si non ille, sed frater potius imperium deposuisset, aliis hisce ejusdem poetæ cavillationibus inductus:

Hominibus ergo solque noxque serviant,
parem ipse quemquam ferre non possis domi?

quomodo tandem aut pugnam inter se ambo commisissent, aut sanguine contaminata universa Laii domus perisset? At vero hæc, inquires, jam acciderunt. Omnino. Sed quaero nunc, qua via istarum rerum scientiam consecutus sis. Non vides, quam saepe totam fabulam interceperit quæ in nobis est ejus consummandæ facultas? Ego vero, quodcumque tu argumentum delegeris, eadem facilitate nexum hunc vestrum incidam, neque ullo modo stare posse convincam. Dices argumenti exitus te cognitos habere: atqui ex hujus quoque nexus interrupta vi argumentum illud universum aptum est. Num forte quid dicam, non intelligis? Oriuntur nimirum, o vates, ab ipsis animantibus in quovis argumento initia quædam, pauciora nonnunquam, interdum vero plura. Ubi autem ea rerum ad se pertinentium seriem interciderint, ipsarum quoque rationes et naturam mutant. Eadem porro eatenus duntaxat progredi poterunt, quatenus nullum aliud aliunde principium ingruet, quod secum, non autem cum superioribus sequentia coherent jubeat. Fingamus ergo aliquod ejusmodi principium esse asinum, canem, pulicem, neque enim, per Apollinem, suam vel polici facultatem eripias. sed suo ipse ac proprio feretur impetu, atque etiam rebus humanis interdum implicitus cujusdam viæ sese ducem præbebit. Tu autem a te quoque hoc animalium genus consuli non intelligis.

Amphitryoniadæ divi Trachina ruisti,

ὦ Λοκεῖ σοὶ δὲ Ζεὺς ἄτας ὄσων, ἧς ἔτι δώσει.

Τί φής; Οὐ γὰρ ἐπέπρωτο ὕψ' ὑμῶν ἐξαίρεθῆναι αὐτήν; Καὶ τί αἰτίοι ἡμεῖς, ἀλλ' οὐχ ἡ ὑμετέρα ἀνάγκη; Οὐ δίκαια ποιεῖς, ὦ Ἄπολλον, οὐδ' ὀρθῶς ἐπιτιμᾷς τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦσιν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ζεὺς οὗτος, ἡ τῆς ὑμετέρας ἀνάγκης ἀνάγκη, τί ἡμᾶς τίνυται, ἀλλ' οὐκ (εἶπερ ἄρα) ἐαυτόν, ὅτι τοιαύτην κατέδειξεν εἶναι τὴν ἀνάγκην; Τί δὲ καὶ ἀπειλεῖ ἡμῖν; ἢ τί ἡμεῖς, ὡς ὄντες τούτου κύριοι, λιμώττομεν; Ἀλλὰ καὶ ἤτοι ἀνοικισθήσεται πρὸς ἡμῶν, ἢ οὐ ὀπότερον ὃ ἂν ἦ, τοῦτο πέπρωται. Ἀἴξον δὲ, ὦ Ζεῦ λιμοποιεῖ, τοῦ θυμοῦ ἔσται γὰρ ὃ πέπρωται, καὶ τοῦτο προστέτακται ποιεῖν ὃ σὸς εἰρμός; ἡμεῖς δὲ πρὸς τοῦτον οὐδὲν ἔσμεν. Παῦσαι δὲ καὶ σύ, ὦ Ἄπολλον, μάταια χρησιμωδῶν ἔσται γὰρ ὃ δὴ ἔσται, κἂν σύ σιωπᾷς. Ἡμεῖς δὲ, ὦ Ζεῦ καὶ Ἄπολλον, τί πάθωμεν, οὐδὲν ὄντες αἰτίοι τῆς ὑμετέρας νομοθετήσεως, τοῦτ' ἔστιν ἀναγοθετήσεως; Τί ὃ ἡμῖν καὶ ταῖς ὑμετέρας ἄταις, ἃς αὐτοὶ ἔχουσιν δίκαιοι ἔστε ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς ἠναγκάσθημεν;

Οἵταῖοι, μὴ σπεύδ' ἄτασθαλίῃσι νόσιοι.

Ἀλλ' οὐ σπεύδομεν, ὦ Ἄπολλον, ἀλλ' ἐλαυνόμεθα, οὐδὲ ἀτασθαλίαις, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ ἀνάγκῃ. Τὸν δὲ Λοκούργον ἐκείνον ποῖς, ὦ Ἄπολλον, ἐπαινεῖς, ὅς οὐκ

ἦν ἀγαθός, οὔτε ἐκόν, οὔθ' ἐλόμενος, ἀλλ' ἄκων; εἶπερ που καὶ γίνεται τις ἀγαθὸς ἄκων. Ἔοικε δὲ ὁ νῦν ποιεῖτε, ὡς εἴ τις τοὺς μὲν καλοὺς τὰ σώματα ἐπαινοῖ καὶ γεραίροι, τοὺς δὲ αἰσχρὸς ψέγοι καὶ κολλάζοι. Δίκαια γὰρ εἶποιεν ἂν πρὸς ὑμᾶς οἱ πονηροί, ὅτι οὐκ ἐπετρέψατε ἡμῖν, ὦ θεοί, ἀγαθοῖς γίνεσθαι, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἐβιάσασθε εἶναι πονηροῦς· οἱ τε ἀγαθοί, εἰ ἐξηγκωνισμένοι περιπατοῖεν, οὐκ ἐπιτρέψει τις αὐτοῖς, ἀλλὰ φήσει, ὦ Χρυσίππε τε καὶ Κλέανθες καὶ ὅσοι τούτου τοῦ γοροῦ, (ὕμεῖς γὰρ πεποίησθε εἶναι ἀγαθοί,) ἐγὼ μὲν ἀρετὴν ἐπαινῶ, ὑμᾶς δὲ τοὺς ἐναρέτους οὐκ ἐπαινῶ. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἐπίκουρον, ὃν σύ πολλὰ, ὦ Χρυσίππε, ἐθλασφήμησας, ἐγὼ τό γε ἐπὶ σοὶ ἀφίημι τῶν ἐγκλημάτων. Τί γὰρ πάθη ὅς οὐκ ἐκόν ἦν μαλακὸς οὐδὲ ἀδίκος, ὡσπερ πολλὰ καὶ αὐτὸν ἐλοιδόρησας;

Εὐτάκτων θνητῶν βιοτῆ θεοὶ βλάοι εἰσιν, εὐσεβῶν ὅ' ἁγίας ὑσσίας τιμὰς τε δέχονται.

Λοκεῖτε δὲ μοι οὐκ ἂν ταῦτα λέγειν, μὴ πεπεισμένοι ὅτι οὐκ ἄκοντες ἀλλὰ βουλόμενοι χωροῦσιν, ἐφ' ἃ χωροῦσιν. Ἄ ὃ ἂν βουλευθῶσι τῶν οὕτω προεληλεγμένων, οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος σοριστῆς ἂν τολμήσει λέγειν ὅτι ὑποτέτακται ἢ λόγους μὲν οὐκέτι πρὸς αὐτὸν

o Locre, sed dura pœna te Juppiter urget.

Quid ais? Non vobis auctoribus urbi illi fatum fuit everti? Num forte nos hujus excidii molitores fuimus, ac non potius vestra necessitas? Injuste facis, o Apollo, neque merito nobis, qui nihil peccavimus, pœnas irrogas. At vester ille Juppiter, ista necessitatis vestrae necessitas, quorsum in nos, ac non potius, siquidem pœnas libel exigere, in se ipsum animadvertat, qui ejusmodi esse necessitatem ostenderit? Quorsum vero nobis minatur? quorsum ipsi, quasi ejus rei potestatem habeamus, fame premimur? Cæterum illa urbs aut restaurabitur a nobis, aut non restaurabitur: utrum autem eveniat, id fatale est. Desine ergo, Juppiter, famem architecte, gravius irasci. Erit enim, quod fato impendat, atque id tuus iste causarum ordo perficere jussus est: nos vero præ hoc ordine nihil sumus. Tu quoque, Apollo, desine vana edere oracula. Erit enim profecto quod futurum est, etiamsi tu faceas. Nos autem, Juppiter tuque Apollo, qua digni simus pœna, quistrarum legum, id est necessitatis a vobis adhibitæ auctores non simus? Quid nobis cum vestris illis pœnis ac furiis, quas ipsi profecto ob ea quibus nos necessario obstrinximus scelera, sustinere debeatis?

Nè ruat, Oetei, vestrae vecordia mentis.

At non festinamus, o Apollo, sed agimur, nec vecordia, sed necessitate vestra. Jam vero Lycurgum illum, Apollo, cur laudibus effers, qui non sponte sua vel animi indu-

ctione probus erat, sed plane invitus? siquidem probus quisquam invitus esse potest. Perinde autem agitis, ac si quis homines egregia specie laudet præmiisque afficiat, turpes vituperet ac puniat. Merito enim vobis improbi objiciant, non modo virtutem sibi per vos minime colere licuisse, sed vobis etiam cogentibus sese fuisse improbos. Probos vero, si ansati ambularent, nemo ferat, sed, O Chrysisippe, inquit aliquis, et Cleanthes, vosque cæteri istius cohortis (vobis enim probitatem attribuitis), ego virtutem quidem laudo, sed vos virtute præditos non laudo. Quin etiam Epicurum illum, quem tu, Chrysisippe, multis verborum contumeliis notasti, si res tuis decretis congruenter decernenda est, omni crimine absolvo. Qua enim pœna dignus sit, qui non sponte vel mollitiæ vel improbitati adhæserit, quod sæpius ei probrose objecisti?

In placidos hominum inclinant pia numina mores, Horum etiam cultu et sacro lætantur honore.

Verum, ut mea fert opinio, nunquam hæc diceretis, nisi homines ad ea, quæ sequuntur, non vi ulla, sed voluntate sua duci vobis persuasum esset. Quæ autem instituerint mortales e genere rerum sic prædamnatarum: ea neque deus neque homo cavillator necessitati assignare audeat. Aut si quis tamen erit ejusmodi, non jam verbis cum eo contendamus, sed arrepta, tanquam adversus contumacem puerum, duriore scuica latera ejus egregie cadamus. Hæc tanta est disputatio, qua in vatem Oenomaus invehitur.

ποιησόμεθα, σκύτος δέ τι τῶν εὐτόνων λαβόντες, ὡς ἐπ' ἀνάγωγον παῖδα, τὰς πλευράς εὖ μάλα καταξανανοῦμεν αὐτοῦ. Τοσαῦτα πρὸς τὸν χρησμῶδὸν ὁ Οἰνόμαος ἀπετείνατο.

(Eusebius Præpar. Evang. lib. VI cap. 6 extr. et 7, pag. 255 B seqq. ed. Viger. [vol. II p. 41-51 ed. Gaisford.] De singulis locis pauca annotanda. Oraculum ἐχθρὲ περιχτιόνεσσι κτλ. exstat etiam apud Herodotum VII, 148. Alterum Χείρωνος φίλε τέκνον κτλ. illustratur a Stephano

v. Κάρυστος. Tertium Ἄγγελιον Παρίοις κτλ. profert Stephanus v. Θάσος. Scripsi : ^a ὅ, τι ποτέ ἐστιν αὐτὸ τοῦτο οὐκ εἰδώς cum Vigero] codd. ὅ, τι ποτέ ἐστιν αὐτὸ τοῦτο. — ^b αὐτοῦ cum eodem] codd. αὐ. — ^c συνίης] libri συνίεις. — ^d ἂν μὴ] libri ἔαν μὴ. — ^e ἄτας] codd. ἄλλας. — ^f ἂ δ' ἂν βουληθῶσι τῶν οὕτω προεληλεγμένων, οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος σοφιστής] libri manu scripti ἂ δ' ἂν βουληθῶσιν, οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος σοφιστής, οὕτω προεληλεγμένων.)

DE MAXIMO CYNICO.

Maximus Ephesius (1) quem alii Epirotam sive Byzantium fuisse ajunt, Juliani Imperatoris præceptor ejusque epistolis nobilitatus, Cynicis annumerari et potest et solet. Hujus multa ingenii monumenta literis mandata exstabant, quibus nomen suum ad immortalitatis memoriam consecravit. Nempe, si fides Suidæ (2), confecerat librum unum de insolubilibus objectionibus, alium de principiis, tertium de numeris; præterea commentarium in Aristotelem (3) atque alia quædam volumina Juliano dedicata conscripserat. Huc pertinebant sine dubio etiam variæ declamationes (μελέται διάφοροι) quas Maximo sophistæ assignat Photius cod. CXXXV. Sed vita honestissime acta, licet amplissimis honoribus et præmiis a Juliano decoratus esset, tamen quod magiæ illecebras exercebat, jussu Valentiniani interfectus est (4). Etenim virum cætera egregium a magicis vanitatibus non abhorruisse fidem facit libellus ejus περὶ καταρχῶν sive de auspiciis rerum humanarum negotiorumque. Nimirum in hoc astrologorum illius ætatis more qui nugatores esse solebant, perversæ sapientiæ præcepta versibus tradit. Bene autem nobiscum agitur, quod istud tum philosophi tum astrorum interpretis carmen, quamvis initio mutilum, magna ex parte superest in codice Mediceo (5), ex quo transcriptum superiore sæculo edidit Jo. Alb. Fabricius Bibl. Græc. vol. VIII p. 415 seqq. Porro poema illud in pedestrem sermonem versus exstat Florentiæ in eadem Bibliotheca Medicea (6). Ejus interpretationis, quam integram esse scimus, initium est : πῶς ὁ τεχνεὺς ἀνθρώπος ἀξιόφωτοῦσής τῆς σελήνης ἔμπρακτος ἔσται κτλ.

(1) Socrates hist. III, 1. Nicephorus X, 1. — (2) Suidas, Μάξιμος, Ἡπειρώτης ἢ Βυζάντιος φιλόσοφος, Ἰουλιανοῦ Καίσαρος τοῦ παραβάτου διδάσκαλος. Ἐγραψε περὶ αὐτῶν ἀντιθέσεων, περὶ καταρχῶν, περὶ ἑριθμῶν, ὑπόμνημα εἰς Ἀριστοτέλην καὶ ἄλλα τινὰ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἰουλιανόν. Cf. Eudocia in Villoison. Anecd. vol. I p. 300. — (3) Conf. Simplicius in Categ. fol. 1 a. — (4) Eunapius vit. Maximi. — (5) XXVII plut. 28 teste Bandinio Catal. codd. ms. gr. II p. 52. — (6) Bandin. Catal. codd. ms. gr. II p. 61, nr. XVII

Primum caput est περὶ κτήσεως δούλων, secundum περὶ πλοῦ καὶ ἐμπορίας, quæ in carmine desiderantur. Sequuntur capita et ipsius carminis et interpretationis communia περὶ ὁδοπορίας sive ξενιτείας, περὶ γάμου, περὶ νόσων, περὶ τομῆς, περὶ χειρουργίας, περὶ δραπετῶν, περὶ παιδῶν διδασκαλίας, περὶ γεωργίας, περὶ τῶν ἐν δεσμοῖς ἐπερὶ κλοπῆς, in quibus e lunæ cursu per orbem signiferum vel errantium stellarum respectu æstimatur, quod sit auspiciatissimum tempus suscipiendi itineris vel matrimonii contrahendi, vel qui futurus sit morbi eventus, vel quando sive venam incidi sive chirurgicam artem adhiberi oporteat, quando auspiciato conducantur servi, pueri optime instituantur, ager colatur; quando spes sit fore ut homines e vinculis et captivitate liberentur vel res furtiva restituatur. Fuerunt qui Maximo tale carmen abjudicarent atque illud, quod sub ejus nomine fertur, poetæ Alexandrino, Callimachi et Apollonii Rhodii æquali, tribuerent (7). Utcunque est, præclarum esse carmen nemo negabit.

Accedo ad alterum ejus quod superesse voluit fortuna opusculum de *insolubilibus objectionibus*. Hoc in membranarum Veneticarum D. Marci DVIII et DXII (8) servatum primum in lucem protulit Carolus Stephanus subjunxitque Dionysii Halicarnassensis epistolæ ad Pompejum Parisiis 1554. Postea Jo. Alb. Fabricius eandem disputationem græce et latine repetiit in Bibl. Gr. vol. IX p. 569 seqq.; Chr. Walz autem Rhett. Græc. tom. V inclusit, unde nos depromptam, recognitam et accurate conversam hic inseremus. Nam quominus carmen denuo divulgaremus summa A. Kœchly et Fred. Dübneri obstitit diligentia, qui illud jam pridem cum paraphrasi Florentina in Bibliothecæ hujus volumine XXII publicarunt.

cod. XXXIV. — (7) Rulinkenius Epist. ad Heynium Opusc. vol. II p. 687 ed. Friedemann. — (8) Catal. p. 273 et 275.

ΜΑΞΙΜΟΥ

ΠΕΡΙ

ΛΑΥΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ ΒΙΒΑΙΩΝ.

Αἱ ἄλλοι ἀντιθέσεις ὅτι μὲν οὐκ ἐπιδέχονται λύσιν ἐμφανῆ, πρόδηλον· οὐ γὰρ ἂν εἶεν ἄλλοι, εἰ ἐπιδέχοντο λύσιν· ὅτι δὲ μεθόδοι τινὸς πρὸς αὐτὰς γρῆα, ἐμφανὲς ἐστί. Πόθεν οὖν αἱ μέθοδοι πρὸς τὰς ἀλύτους ἀντιθέσεις; ἐροῦμεν ἅς εὐρήκαμεν.

α'. Ἐὰν ἐμπίπτῃ ἄλλοι ἀντιθέσεις, ἣ ἐν προσγήματι τοῦ δοκεῖν λύειν, ἀντικατηγορεῖν τοῦ ἀντιδίκου.

β'. Ἡ εὐπροσώπως μὴ ἔχοντα λύσαι, ἀναβαλέσθαι εἰς ἕτερον χρόνον τὴν λύσιν.

γ'. Ἡ συνδραμόντα, οὕτως ἀντικατηγορεῖν τοῦ ἀντιδίκου.

δ'. Ἡ πάλιν συνδραμόντα, τῷ δικαίῳ ἀντιθεῖναι τὸ συμφέρον.

ε'. Ἡ τὸν δικαστὴν ἀπάγειν μὲν ἀπὸ τῆς ἀλύτου ἀντιθέσεως, εἰς ἕτερα δὲ πράγματα κρινόμενα ἐμβιβάζειν.

ς'. Ἡ μετὰ αἰτίας λύειν τὴν δοκοῦσαν ἄλυτον εἶναι.

ζ'. Ἡ πολλακίς τὴν ἄλυτον ὑπομερίσαντα, κατὰ μέρος εἰσάγοντα δοκεῖν λύειν.

η'. Ἡ μὴ τιθέντα, διὰ λόγου πρὸς αὐτὴν βλέποντας λύειν.

θ'. Ἡ παραινετικῶς καὶ ὡσπερ κηρόμενον τοῦ ἀντιδίκου, μεθοδεύειν τὴν ἄλυτον ἀντιθεσιν ἐν αὐτῇ τῇ παραινέσει.

ι'. Πάλιν, ἐὰν ἄλλοι ἀντιθέσεις, προστιθέναι τι αὐτῇ εὐλύτου, ἵνα ἀπὸ τοῦ εὐλύτου ἀφορμὴ λύσεως γένηται.

ια'. Ἡ μὴ μεμνησθαι τῆς ἀλύτου τόπαράπαν, εἰ ἤλπιε τὸν δικαστὴν αὐτῆς ἐπιλελῆσθαι.

ιβ'. Ἡ συνδραμόντα, τὴν γνώμην διαβάλλειν τοῦ ἀντιδίκου.

ιγ'. Ἡ μὴ τιθέντα πειρᾶσθαι λύειν, προσρίπτοντα τὴν λύσιν ὡς ἐν ἀφιγήσεως τρόπῳ, καὶ σπουδὴν ἔχειν ἵνα μὴ τὸ κρινόμενον γένηται.

ιδ'. Ἡ ὄνομα ἀντ' ὀνόματος θέντα, οὕτω τῷ εὐλύτῳ ὀνόματι συμπλεκόμενον δόξαι λύειν.

ιε'. Ἡ ἐν προσγήματι τοῦ δοκεῖν πλείους παρέχασθαι λύσεις, ἀπάγειν μὲν ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τοῦ ὄντως ἄλύτου τοῦ δικαστᾶς, τὴν δὲ γνώμην ἐξετάζειν τοῦ νομοθέτου, μεθ' ἧς γέγραφε τὸν νόμον.

ισ'. Ἡ ἐὰν ἰσάζωσιν αἱ ἀντιθέσεις, ἐκ διαβολῆς τοῦ ἀντιδίκου καὶ οἰκείας συστάσεως ἀντερωτῶντα, οὕτως λύειν τὴν ἰσάζουσαν μὲν, ἄλυτον δὲ εἶναι δοκοῦσαν.

MAXIMI

DE

INSOLUBILIBUS OBJECTATIONIBUS LIBER

Objectiones insolubiles patet non admittere evidentem solutionem; hanc enim si admittant, non fuerint insolubiles. Hinc manifestum est, via aliqua et ratione adversus illas esse opus. Quibus igitur viis et artibus adversus insolubiles objectiones utemur? Dicam quas reperi.

1. Quando insolubilis incidit objectatio, licet causando solutionem adversarium vicissim accusare.

2. Aut ubi non suppetit quo directe et commode solvamus, solutionem in aliud tempus differre.

3. Aut concedendo litem suam adversus alterum facere.

4. Aut rursus concedentem utile justo opponere.

5. Vel iudicem avocare ab insolubili objectione et ad alia, de quibus contenditur, contemplanda impellere.

6. Vel causa allata solvere objectionem, quæ solvi non posse videbatur.

7. Vel insolubilem in plures dividere partes, atque ita sigillatim inducendo solvere videri.

8. Vel non diserte ponere, oratione tamen eam respiciendo solvere.

9. Vel adhortando ac velut adversarii partibus favendo, objectionem insolubilem in ipsa adhortatione evertere.

10. Rursus, si insolubilis sit objectatio, illi rem explicabilem annectere, atque ita ex eo quod explicari potest solutionis petere occasionem.

11. Vel omnino non facere insolubilis objectionis mentionem, si quis speret iudicem illius esse oblitum.

12. Vel concedendo, adversarii voluntatem perstringere.

13. Vel non diserte ponere et tamen solvere tentare objectionem, solutione quasi narrationis in modum adjuncta, ac dare operam, ne res controversa sit.

14. Vel vocabulum ponere pro vocabulo, atque ita si explicabili voci adhaerescamus, videri solvere objectionem.

15. Vel per speciem plurium solutionum afferendarum iudices abducere a dicto vere insolubili, et legum latoris in ista lege scribenda voluntatem scrutari.

16. Vel si objectiones pares sint, ex adversarii criminatione sique commendatione vicissim interrogare, atque ita solvere objectionem aequè gravem quidem, sed insolubilem visam.

Εἰπομεν οὖν ἐκάστου τούτων τὰ παραδείγματα, ἀ προσεβέμεθα ἐν τάξει ἀλύτου, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ῥήτορος τὰς μεθόδους τῶν ἀλύτων ἀντιθέσεων λαμβάνοντες.

α'. Ἐν μὲν οὖν προσήματι τοῦ δοκεῖν λύειν ἄλυτον οὖσαν τὴν ἀντίθεσιν, ἀντικατηγορεῖ ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου. Κακῶς οἱ στρατηγοὶ ἐχρῶντο τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τοῦτο εἰρήνην ἐπράξαμεν. Οὐ δυνάμενος λύσαι ταύτην ὁ ῥήτωρ, ἀντικατηγορῶν φάσκει· Ἄν δὴ ταῦτα λέγῃ, πρὸς θεῶν ἀντερωτήσατε ὃ αὐτὸν μεμνημένοι, πότερον ἐξ ἑτέρας τίνος πόλεως ὄψετο προσέβειον, ἢ ταύτης αὐτῆς. Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἑτέρας· ἦν κειρατηκέναι τε τῷ πολέμῳ φήσει, καὶ χρηστοὺς εἶχειν στρατηγοὺς, εἰκότως χρεῖματα εἰληφεν· εἰ δὲ ἐκ ταύτης αὐτῆς, τίνος ἕνεκα ἐφ' οἷς ἡ πέμψασα πόλις τῶν αὐτῆς ἀφίστηκεν, ἐπὶ τούτοις οὗτος δῶρα προσλαβὼν φαίνεται; Ἀδυνατῶν γὰρ δεῖξαι ὅτι οὐ κακῶς οἱ στρατηγοὶ ἐπολέμουν, διὰ τοῦτο οὖν φησιν ἀντικατηγορῶν, δῶρα εἰληφας.

β'. Ἐὰν δὲ μὴ ἐγγὺς λύσαι ἀντίθεσιν εὐπροσώπως, ἀναβάλλου ἢ τὰς λύσεις τῶν εἰρημένων· εἰς ἕτερον χρόνον παρέξομαι. Ἡ, νῦν διὰ τὸδε οὐ πεποίηκα, ἢ, παρὰ τὸδε ἢ ποιήσω. Οὕτως ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀνδροτίωνος. Ἄν τοίνυν λέγῃ περὶ τοῦ τῆς ἐταιρήσεως νόμου, ὡς ὑβρίζομεν ἡμεῖς καὶ βλασφημίας οὐκ ἔπροσρηκόμεθα κατ' αὐτοῦ ἢ ποιούμεθα, ὅσον πρὸς τοὺς θεομοθέτας, ἐλέγχειν, ἵνα ἐκεῖ περὶ χιλίων ἐκιδνεύομεν ἢ, ὑποβάλλετε αὐτῷ, ὅτι καὶ τούτο ποιήσομεν ἕστερον, ἐπειδὴν νῦν περὶ ὧν εἰσῆχται, ὁδὸ λόγον. Οὕτε γὰρ ἀδύνατος εἶναι δόσεις λύσαι τὴν ἀντίθεσιν, καὶ ἀναβολὴν μετὰ ἀπολογίας εἰρηγαμίας ἀξιοπίστως, ἀπάξει ἀπὸ τῆς ἀντιθέσεως οὐσης ἀλύτου τὸν δικαστήν.

γ'. Συνδράμης ἢ δὲ τῆ ἀλύτου ἀντιθέσει, καὶ συνδραμῶν ἀντικατηγορήσεις τοῦ ἀντιδίκου. Πάλιν γὰρ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀλύτων θεωρήματα παρασχετέον παραδειγμα, μικρὰς καὶ ἀσθενοὺς καὶ γλισχρούς τῆς διαφορᾶς οὐσης ἐνταῦθα. Ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου· Εἶπε τοίνυν μοί τις ἄρτι προσελθὼν πρὸ τοῦ δικαστηρίου πρᾶγμα καινότατον πάντων, Χάρητος κατηγορεῖν αὐτὸν παρεσκευάσθαι, καὶ διὰ τούτου τοῦ τρόπου καὶ τούτων τῶν λόγων ἐξαπατήσῃν ὑμᾶς ἐλπίζειν. Ἐγὼ δὲ ὅτι πάντα μὲν τρόπον κρινόμενος Χάρης εὐρεθήσεται πιστῶς καὶ εὐνοϊκῶς, ὅσον ἦν ἐπ' ἐκείνῳ, πράττων ὑπὲρ ὑμῶν· διὰ δὲ τοὺς ἐπὶ χρεῖμασι λυμαίνομένους τοῖς πράγμασι, πολλῶν ὑστερῶν, οὐ σφόδρα δῆσχυρίζομαι, ἀλλ' ὑπερβολὴν ποιήσομαι. Ἔστω γάρ, πάντα ἀληθῆ λέξεν περὶ αὐτοῦ τουτονὶ καὶ οὕτω τοίνυν κομιδῇ γέλως ἐστὶ κατηγορεῖν ἐκείνου τουτονί. Ἐγὼ γὰρ Αἰσχίνην οὐδένα ἀιτιώμαι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ παραθέντων· τούτων γὰρ εἰσιν ὑπεύθυνοι οἱ στρατηγοί. Οὐδὲ τοῦ ποιήσασθαι τὴν πόλιν εἰρήνην· ἀλλ' ἄρτι τούτου πάντα ἀφίημι. Τί οὖν λέγω, καὶ πόθεν ἄρχομαι κατηγορεῖν; τοῦ, ποιουμένης τῆς πόλεως εἰρήνης, Φιλοκράτει συνεπιπῆν, ἀλλὰ μὴ τοῖς τὰ βέλτεστα γράφουσι· τοῦ δῶρα εἰληφέναι, τοῦ ἐξαπα-

Ponamus igitur horum singulorum, quæ deinceps de insolubili exposuimus, exempla, a Demosthene ipso re-tundendarum insolubilium objectionum rationes mutuat.

1. Causando igitur solutionem objectionis, quam solvere non poterat, vicissim accusat adversarium orator in oratione adversus Æschinem. *Duces male rem gesserunt in bello, ideoque pacem (cum Philippo) fecimus.* Eam objectionem quum non posset solvere orator, vicissim accusans ait: *Quæ si dixerit, per deos obtestor vos, ut memineritis eum vicissim interrogare, utrum ex alia urbe legatus abierit, an ex hac eadem.* Nam si ex alia, quam bello superiore fuisse dicet, ac bonos duces habuisse, merito pecuniam accepit. *Sin ex hac ipsa, qua gratia propter quæ urbs, a qua missus erat, suis bonis cessit, ob ea ipse dona accepisse comperitur.* Quum enim non posset ostendere, duces in bello rem non male gessisse, idcirco vicissim accusando eum arguit dona accepisse.

2. Si non possis commode solvere objectionem, eorum quæ dicta sunt solutionem hunc in modum differ: Alio tempore dabo responsum. Vel, nunc propterea responsione abstinui, vel, tunc huic objectioni satisfaciam. Sic Demosthenes in oratione contra Androtionem: *Quodsi de impudicitia dixerit nos esse injurios et falsa in se maledicta conjicere, apud Seviro accusacionis fidem faciendam fuisse, ut ibi de mille drachmis (pro calumnia pendendis) periclitaremur: monete ipsum, nos hoc deinceps esse facturos, postquam horum, de quibus agitur, rationem nunc reddiderit.* Ita enim nec videberis solvere objectionem non posse, et te defensurus de dilatione persuadebis judici, ideoque eum ab objectione insolubili abluces.

3. Concedendo objectionem quæ solvi nequit, eique assentiendo accusabis vicissim adversarium. Nam rursus et istud exemplum in doctrina hac de insolubilibus objectionibus afferre juvat, licet parva hæc sit levisque et lubrica differentia. Sic autem Demosthenes oratione adversus Æschinem: *Modo igitur ante tribunal quidam venit, et mihi rem dixit omnium maxime mirandam, instituisse eum Charetem accusare, atque eo modo et iis verbis decipi vos posse sperare. Ego vero, si accusetur Chares, inventum eum iri fideliter et benevole omnibus modis pro vobis egisse, quantum in ipso fuerit: propter eos autem qui pretio corrupti negotia perderent, multis fuisse inferiorem, non magnopere contendo, sed nimium isti largiar.* Esto, vere Æschines de eo dicat omnia: etiam sic tamen admodum ridiculum erit, eum ab isto accusari. Ego enim nihil, quod in bello commissum est, Æschini imputo, earum enim rerum rationem duces reddunt; neque pacem factam a republica: sed hactenus omnia condono. Quid igitur dico et unde accusare incipio? Quod, quum pacem republica faceret, Philocrati suffragatus est, non iis qui optima suadebant: quod munera accepit, quod fucum

τῆσαι. Συνδραμῶν γάρ ὅτι κακῶς ἐπολέμει Χάρης, οὕτω κατηγορῶν Αἰσχίνου προδοσίαν ἐπὶ τῷ συνεπιεῖν Φιλοκράτει, ἀξίωπιστος ἔδοξεν εἶναι, ὅτι καὶ ὄψρα εἰ-
ληψε, λέγων.

δ'. Συνδραμῶν δὲ πάλιν οἱ δ' ἀντιδίκος λέγει δικαίως οὔσι, τὸ συμφέρον ἀντιτίθεισιν οὕτως, ὡς ὁ Δημοσθένης πάλιν ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου. Λέγοντος γάρ Αἰσχίνου ὅτι Πονηροὶ Φωκεῖς ἦσαν, καὶ ἐγρῆν αὐτοὺς ἀπολωλέναι, οὐκ ἀντέστη μὲν, συνδραμῶν δὲ ἔφη, Ἄλλὰ συνέφερον αὐτοὺς σώσεις εἶναι τῇ πόλει. Οὐδὲ γάρ Λακεδαιμονίους διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ποτε ἐβού-
σατε, οὐδὲ τοὺς καταράτους Εὐδοέας, ἀλλ' ὅτι συνέ-
φερον τούτῳ τῇ πόλει.

ε'. Ἀπὸ δὲ τῆς αὐτοῦ ἀντιθέσεως ἢ ὁ ἀντιδίκος πα-
ρέχεται, μεταθιβάσεις τὸν δικαστὴν ἐφ' ἑαυτὸν ἀντι-
θεσιν, τὴν μὲν ἄλυτον, μὴ συνεπιεῖν εἶναι νόμον
τοῦ παρόντος ἀγῶνος, ἣν δὲ ἀντεστάσεις τῷ. Οὕτως
ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους ὁ βήτωρ πεποιήκει λόγῳ.
Λέγοντος γάρ τοῦ Τιμοκράτους ὅτι ἐκτέλεται τὰ γρῆ-
ματα Ἀνδροτίωνι καὶ Γλαυκῆτι καὶ Μελανοπῳ, ὑπὲρ
ὧν αἰτίαν ἐγὼ θεῖναι τὸν νόμον, ὡς φρειλόντων ἐστὶ τῇ
πόλει, φησὶν, Ἄλλ' οὐ πρὸς τούτων κρίνεται νῦν, εἴτε
ἐκτέλεται τὰ γρῆματα τούτοις, εἴτε μή· ἀλλ' εἰ πα-
ράνομον ἔγραψε Τιμοκράτης ψήφισμα. Ἀπορησάν-
τος γὰρ τῆς ἀλύτου ἀντιθέσεως, τῆς ἰερουσίας ὅτι ἐκτέλε-
ται τὰ γρῆματα αὐτοῖς, οὐχ ὑπὲρ τούτων κρίνεται,
λέγων, καὶ οὐχ ὑπὲρ τούτων ἔγραψα τὸν νόμον, τὸ πα-
ράνομον ἐπήγαγεν εἰπὼν, ὡς παρανόμου τῆς γραφῆς
ὄσως ὑπὲρ ἧς ἤκουσι κρίνοντες.

ς'. Μετὰ οὕτως εἰ τὸ πιστὸν τῶν πραγθέντων πα-
ρέχεται, τὸς οὐκ ἀντιθέσει μεθοδεύων. Ὡς ὁ Δημο-
σθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Φορμίωνος, λέγοντος Φορμίωνος, Ἡ
μήτηρ δὲ ἢ σὺ τίς ποτε καὶ ἐμοὶ πεποιησά ἐξήλειψε ἢ,
καὶ ἐρωτῶντος ἔδοκε ἀπειναν εἶναι τὸ τὸν Φορμίωνα
προτιμηθῆναι ὑπὸ τῆς Ἀπολλοδώρου μητρὸς. Μετὰ τῆς
αἰτίας οὖν τὸ πιστὸν παρήγαγεν, εἰπὼν, ὅτι μὴ ἀπίσται.
Διέσφαρται γὰρ ἡ μήτηρ, καὶ οὐ δούλος ἦν Φορμίων
ἀλλ' ἀνὴρ. Τὸ δὲ ἐπαγῶδες ἔφυγε, τῷ δόξαι μητρὸς
κατηγορεῖν, προσεπισημνύμενος ὅτι ἀναγκαζόμενος
καὶ οὐχ ἐκὼν λέγει ταῦτα.

ζ'. Οὕτως δὲ ἀλύτου ἀντιθέσεως μέρη διαίρησι,
πειράση μεθοδεύειν, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰ-
σχίνου πεποιήκει. Λέγοντος γάρ Αἰσχίνου ὅτι καὶ
Χερρόνησος ἦν ἀπὸ τῆς εἰρήνης περιγέγονε, καὶ εἰ-
ρήνην ἔχετε ἀντὶ πολέμου, καὶ τριήρεις τριακοσίας,
καὶ σκευὴ ταύτας καὶ γρῆματα, οὐ δυνάμενος πρὸς
ἄπαντα ταῦτα ὁ Δημοσθένης ἀθρόως ἀντιστῆναι, οὐδὲ
ὡς οὐκ ἔστιν ἀληθὴ δειξάει, διαιεῖ τὴν ἀντίθεσιν εἰς
τρία μέρη. Καὶ κατὰ μέρη εἰσαγωγῶν οὕτως τῆς
διαίρεσει μεθώδευσε τὴν ἄλυτον ἀντίθεσιν, καὶ τὰς
λύσεις ἐσοφίστατο, ἀλύτων ὄντων καὶ τῶν μερῶν. Ἐν
μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ τῆς Χερρόνησον ἔχετε ἐξ ἧς σίτος
ἄφθονος ὑμῖν κομίζεται, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τὴν δοκοῦσαν
λύσει διὰ τῆς ἀντικατηγορίας παρέστησεν, εἰπὼν

fecit. Postquam enim concessit Charetem male in bello
se gessisse, ita dum arguit Æschinam proditoris, quod Phi-
locrati esset suffragatus, fide dignus etiam videtur, quando
munera eum accepisse affirmat.

4. Largitus rursus ea quæ adversarius justa et æqua
objicit, utilitatem opponit ita, ut Demosthenes iterum in
oratione adversus Æschinam. Quum enim ille dixisset
malos fuisse Phocenses, et perire oportuisse: non adver-
satus est sed astipulatus ei: At reipublicæ, inquit, intererat
eos incolumes servari. Neque enim Lacedæmonios propter
virtutem olim conservastis, neque nefarios illos Euboenses,
sed quod eos incolumes esse reipublicæ expediebat.

5. Ab objectione qua utitur adversarius, judicem ab-
duces ad aliam objectionem; illamque insolubilem ne-
gabis coherere cum præsentī controversiā, sed hanc potius
quam tu vicissim assers. Sic Demosthenes in oratione
adversus Timocratem, quum ille dixisset pecuniam solutam
esse ab Androtione, Glaucete et Melanopo, pro quibus ac-
cusor legem tulisse, ut qui civitati adhuc debuerint: re-
spondet non jam quæri, utrum pecunia ab illis soluta sit
nec ne, sed feceritne Timocrates decretum legibus con-
trarium. Quippe abducens iudices ab insolubili objecta-
tione, quod pecunia soluta ab illis esset, Non de hoc,
inquit, contenditur, neque de hoc legem tuli, sed objicit
de insolentia, et actionem ipsam de qua jam litigent, le-
gibus repugnare.

6. Causa allata fidem rebus facies, atque ita insolubiles
objectiones declinabis. Sic Demosthenes in oratione
pro Phormione, quum Phormio diceret, *mater tua*,
Apollodore, *mihī obscuro testamenti tabulas delevit*
et proposita quæstione videretur incredibile Phormionem
ab Apollodori matre prælatum esse filio, causa allata fidem
rei facit atque, *noli diffidere; mater enim fuit corrupta*,
nec servus erat Phormio, sed vir. Reique invidiam et-
fugit, quod matrem videbatur accusare, significans coac-
tum et invitum se hæc dicere.

7. Insolubilem objectionem commode tentabis eva-
dere, si eam in partes divideris, ut fecit Demosthenes in
oratione adversus Æschinam. Quum enim hic Atheniensis
objecisset, quod pacis beneficio Chersonesum habe-
rent, et pro bello constituta esset pax, et trecentæ illis
forent naves, simulque instrumenta navalia et pecuniæ:
quumque hæc non posset conjunctim refellere Demosthe-
nes, nec falsa esse demonstrare, divisit objectionem in
tres partes singulasque inducens ita divisionis ope hanc
insolubilem objectionem scite declinavit, et solutionum
specie elusit etiam partes, quæ solvi non possent. Nam
respondens ad primam, *Chersonesus vobis est, ex qua
magna vis frumenti vobis subvehitur*, in inductione
per mutuum accusationem solvere objectionem videtur

οὕτως· Ἄν τοίνυν ἀντί Φωκίων καὶ Πυλῶν Χερρό-
νησος ὡς περίεστι τῇ πόλει, λέγῃ, πρὸς Διὸς καὶ θεῶν
μὴ ἀποδέξησθε. Ἐδύνασθε γὰρ ἂν εἰ μὴ διὰ τούτους,
καὶ Χερρόνησον καὶ Πύλας καὶ Φωκίας ἔχειν. Εἰ
μὲν γὰρ ἀληθὲς ἦν λύσις ἐκείνη, οἷοι οὐ περιγέγονε
Χερρόνησος· ἐπεὶ δὲ ψεύδος ἦν, τὸ σόφισμα ἐκείνο
γένονεν, Ἄλλ' οὐκ ἀντί Φωκίων καὶ Πυλῶν. Ἡάλιν
δὲ τὸ δεύτερον τῆς ἀντιθέσεως μέρος εἰσήγαγε, λέγων,
Οἶδα τοίνυν ὅτι τοὺς μὲν ὑπὲρ τῶν κατηγορημένων
αὐτοῦ ἰ λόγους Διαιχίνης φεύζεται· βουλόμενος δὲ ὑμᾶς
ὡς πορρωτάτω τῶν πεπραγμένων ἀπαγαγεῖν, διέξεισιν,
ἡλίκα πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαθὰ ἐκ τῆς εἰρήνης γίνεσθαι,
καὶ τοῦναντίον ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ, καὶ ὅπως ἐγκόμια
εἰρήνης ἔρει, καὶ τοιαῦτα ἀπολογήσεται. Ἔστι δὲ
καὶ ταῦτα πάντα, κατηγορήματα τούτου. Εἰ γὰρ ἡ
τοῖς ἄλλοις ἀγαθῶν αἰτία, τοσοῦτον πραγμάτων καὶ
τηλικαύτης παραχῆς ἡμῖν αἰτία γέγονε, τί τις εἶναι
τοῦτο φαίη, πλὴν ὅτι ὄϊρα λαβόντες οὔτοι, καλὸν
πράγμα φύσει, κακῶς διέβηκαν; Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διαι-
ρέσει ἐσοφίσατο. Οὐ γὰρ ἔλυσεν, ὅτι καλὸν ἡ εἰρήνη·
ἢ οὐκ εἰρήνην ἄγετε. Ἄλλ' ἐζημιώθημεν ἐξ αὐτῆς, εἶπε.
Καὶ τὸ ἕτερον δὲ μέρος τῆς ἀντιθέσεως οὕτως εἰσήγαγε·
Τί δέ; οὐ τριῆρεις τριακοσίαι, καὶ σκευὴ ταύταις καὶ
χρήματα ὑμῖν περίεστι, καὶ περίεσται διὰ τὴν εἰρήνην;
ἴσως ἂν εἴποι. Πρὸς δὲ ταῦτα ἐκείνο ὑμᾶς ὑπολαμβά-
νειν δεῖ, ὅτι καὶ τὰ Φιλίππου πράγματα ἐκ τῆς εἰρήνης
γένονεν εὐπορώτερα πολλῶ, καὶ κατασκευαῖς ὀπλων
καὶ χώραις καὶ προσόδοις, αἱ γεγόνασιν ἐκείνῳ μεγά-
λαι· τὰ δὲ ἐκείνου οὐδεὶς ἀπέδοτο, ὡς οὔτοι τὰ ἡμέ-
τερα. Οὐ δὲ δίκαιον ἐκείνῳ μὲν ἀμφοτέρα κηῖσθαι
διὰ τούτους, καὶ τὰ τῆς χώρας καὶ τὰ τῶν συμμάχων·
ἀ δὲ ἡμῖν δικαίως ἂν ὑπῆρχεν ἐκ τῆς εἰρήνης, ταῦτα
ἀνθ' ὧν ἀπέδοντο οὔτοι, λογίζεσθαι· οὐ γὰρ ταῦτα ἀντ'
ἐκείνων γέγονεν, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
ἦν ἂν ἁμοίως ἡμῖν, ἐκείνα δὲ τούτοις ἂν προσῆν, εἰ
μὴ διὰ τούτους. Τὸ σόφισμα κἀνταῦθα πρὸς τὸ με-
μερίσθαι τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνῳ, γέγονε, καὶ τοῦ μέρους
όντος τῆς ἀντιθέσεως ἀλύτου. Μὴ δυνάμενος γὰρ
εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἔχουσι τριῆρεις τριακοσίας, ἀντέθηκε
φήσας, ὅτι καὶ τὰ Φιλίππου πράγματα πολλῶ εὐπο-
ρώτερα ἐκ τῆς εἰρήνης γέγονεν, ἐκείνα δὲ οὐ προδέδο-
ται, ὡς περ τὰ ἡμέτερα.

ἡ. Δι' ὅλου δὲ τοῦ λόγου μεθοδεύσεις τὴν ἄλυτον
ἀντίθεσιν, οὐδέποτε προηγουμένως παρεχόμενος τὰς
λύσεις, οὕτως ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῇ κατὰ Ὀλυμ-
πιόδωρον, ὅτι οὐ προσήκει σοι τῶν Κόνωνος τοῦ ἀλιεύου·
ἐγὼ γὰρ καὶ ἡμισβήτησα, καὶ εἰσελθὼν εἰς δικαστή-
ριον ἐνίκησα, καὶ δεσπότης εἰμί· σὺ δὲ εἰ ἡμισβήτηεις
τοῦ κλήρου, πρὸ τῆς τῶν δικαστῶν ἀποφάσεως ἔχρην
ἀντιποιῆσαι. Τὰς μὲν ἀντιθέσεις οὐδαμῶς προηγου-
μένως ἔθηκε, λέγει δὲ δι' ὅλου τοῦ λόγου, ὅτι μοι πρὸς
Ὀλυμπιόδωρον συνῆκαί τινες ἐγένοντο, ἵνα κοινῇ
πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγωνισώμεθα· τὸ μὲν ἡμισυ τοῦτον
ἔχειν τοῦ κλήρου, τὸ δὲ ἡμισυ ἐμέ. Καὶ ὁμοίως ἐν

quum ait: *Quodsi pro Phocensibus et Pyliis Chersonesum
superesse reipublicæ dixerit, per Jovem et deos vos
obtestor, ne admittatis; potuissetis enim aliorum opera
et Chersonesum et Pylas et Phocenses habere. Si enim
vera solutio fuisset dicentis, Chersonesum non esse re-
lictam Atheniensibus, præsto esset oratori; sed quoniam
falsum hoc erat, ad illam potius cavillationem descendit,
at non pro Phocensibus et Pyliis. Hinc ad alteram
objectionis partem transgressus: Equidem scio, inquit,
Æschinem ad accusationem nihil esse responsurum: sed,
quo vos quam longissime a causa abducat, com-
memoraturum, quantum commodorum homines uni-
versi ex pace capiant, contra quas bello clades con-
trahant, ac denique pacis laudes defensionis loco
allaturum. Sunt autem ea omnia cum ejus accusa-
tione conjuncta. Nam si pax, quæ aliis tot bonorum
causa est, tot negotiorum et tantæ perturbationis causa
nobis exstitit, quid tandem dici conveniet, nisi istos
muneribus acceptis, rem suapte natura bonam male
corrupisse?* Etiam in hac divisione artem adhibuit. Neque
enim solvit objectionem, negando pacem esse rem
bonam, aut pacem non agitare Athenienses, sed incom-
modis inde ortis affectos esse affirmavit. Sed et alteram
objectionis partem hunc in modum attingit: *Quid vero?*
*nonne triremes trecentæ et armamenta illarum et pec-
cuniae vobis supersunt et armarerunt propter pacem?*
*fortasse dicat. Vobis autem contra ita sentiendum
est, etiam Philippi opes ea pace multo auctiores esse
factas, et apparatu armorum et provinciis et rediti-
bus, quos ille nactus est ingentes: at illius res nemo
alienavit, ut isti nostras tradiderunt. Non est igitur
æquum, illi utraque esse aucta per istos, et provincias
et fœderatas civitates: a nobis ea quæ ob pacem merito
teneremus illorum loco quæ ab istis vendita sunt ha-
bèri. Non enim hæc pro illis accepimus; nam longe
abest ut ita sit. Sed et hæc eodem modo teneremus,
et illa his accessissent, nisi isti obstarent. Artificium
etiam hic in dividenda adversarii objectione apparet,
quoniam pars quoque illius insolubilis est. Itaque quum
non posset negare trecentas triremes esse Atheniensibus,
oppositi hisce et Philippi res ea pace multum auctas, quæ
tamen non ita proditæ essent, ut nostræ Atheniensium.*

8. Per totam orationem eludes insolubilem objectionem,
nunquam ex instituto solutionem ejus professus, ut De-
mosthenes in oratione contra Olympiodorum. Non com-
petit tibi Cononis piscatoris hereditas. Nam ego qui de
re ambigebam in jus adii, et causam obtinui, ideoque
hereditatem consecutus sum. Te vero, si de illa ambi-
gebas, oportebat ante judicium sententiam hereditatem tibi
vindicare. Demosthenes objectiones neutiquam ex in-
stituto ponit, at per totam orationem præ se fert cum
Olympiodoro pactionem initam esse, ut communiter cum
cæteris certaremus, et dimidia hereditatis pars ad ipsum
veniret, dimidiam ego caperem. Quin etiam conjunctis
in unum viribus nos cum quibusvis certaturos esse jura-

κοινή πρὸς ἅπαντας ἀγωνιῆσθαι παρέβη δὲ Ὀλυμπιδώδωρος τὰς συνθήκας. Οὕτω γὰρ ἀμφοτέρας λεληθότως τὰς ἀντιθέσεις μεθοδεύει, μηδὲ ἦντινα συνθεῖς ἐκ προηγουμένου. Λέγει δὲ οἷτι διὰ τὰς συνθήκας οὐκ ἤμρισθήτησα, νομίζων σε πιστὸν εἶναι ἐνίκησας δὲ ἐμοῦ σιωπήσαντος κατὰ τὰ δόξαντα.

θ'. Παραινῶν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ, καὶ ὡς δοκῶν αὐτοῦ προκίθεσθαι, ἄλυτος εἶναι δοκοῦσαν μεθοδεύει ἀντιθέσειν, ὡς δὲ Δημοσθένης πεποιθήκεν ἐν τῇ πρὸς Βοιωτῶν περὶ τοῦ ὀνομασίου. Λέγοντος γὰρ τοῦ Βοιωτοῦ, Μαντίθεος λέγομαι δεύτερον γὰρ ὁ πατήρ εισηγάγεν εἰς τοὺς φράτορας τὴν μὲν ἀντιθέσειν προηγουμένην οὐκ ἔθηκεν ὁ Μαντίθεος γὰρ ἦν αὐτὸς ὡς προνοούμενος δὲ μεθοδεύει, ἐρωτῶν, Βούλει πρὸς θεῶν, ὦ Βοιωτέ, Μαντίθεος λέγεσθαι; σὲ οὖν εισηγάγε δεύτερον ὁ πατήρ εἰς τοὺς φράτορας, ὃν ἀναγκασθεὶς ἐποιήσατο ὄντα ἀπο τῆς ἐταίρας Πλαγγόνος. Ἄδυνατον γὰρ κἀνταῦθα ἴσται τὴν ἀντιθέσειν, ἔθηκε προηγουμένην ὡς παραινῶν τῷ ἀντιδίκῳ, καὶ κατεσοφίσαστο, καὶ λύειν ἔδειξε, μετὰ τοῦ καὶ ονειδίζειν αὐτῷ τὰς προτέρας τύχας τῶν πατέρων.

ι'. Παραεμπλέκων δὲ τι εὐλύτου τῇ ἀλύτῳ ἀντιθέσει, δόξει παρεχέσθαι λύσειν, τὴν ἀφορμὴν ἀπὸ τοῦ συμπλεκομένου εὐλύτου λαμβάνων ὡς Δημοσθένης ἐν τῇ πρὸς Λεπτίνην πεποιθήκεν. Οὐ δυνατὸν γὰρ ἴσται ὡς οὐ πολλοὶ ἀναξιοὶ γρῶσι τὰς ἀτελείας, παραπλέκει τι τοῦτω, καὶ λέγει, ὅτι φησὶ Λεπτίνης, ἐπειδὴ ἀναξιοὶ γρῶσι τὰς ἀτελείας, διὰ τοῦτο τὰς διαφορὰς τοὺς εὐεργετίας ἀειδιώμεθα. Ἀπὸ τοῦ πεπραγμένου, ὅτι τὰς διαφορὰς τοὺς εὐεργετίας ἀειδιώμεθα, εὐπάρειν ἔδειξε ἴσται, πρὸς τὸ ὅτι πολλοὶ ἀναξιοὶ τὰς ἀτελείας ἔχουσιν.

ια'. Πάν δὲ ἡ ἀντιθέσει ἀλυτος ἦ, ἐλπίζεις δὲ τοὺς δικαστὰς ἐπιλήσεσθαι αὐτῆς, διὰ τὸ πλήθος τῶν ἐπιτηδεῶν ἐν τῷ λόγῳ συμπαρθέντων, μηκέτι μέμνησο ἐν τῷ λόγῳ αὐτῆς. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ ῥήτωρ πεποιθήκε. Λέγοντος γὰρ Αἰσχίνου, Ἄλλὰ πρὶν ἐμὲ ἐξελεῖν, καὶ Κερσοβλέπτης ἀπώλετο οὐκ ἔθηκε τὴν ἀντιθέσειν ἐν τῷ λόγῳ, τῷ χρόνῳ δόξας πολλὴν ἀντιθέσεων ἀθροῖαν παρεχέσθαι ἐτέρων, καὶ σύγχευσιν ἐργασάμενος, τὴν ἀνθυπορορᾶν τὴν περὶ τῶν χρόνων, οὐκ ἐλπίσας τοὺς δικαστὰς ὡς περὶ τοῦτο κρινόμενον ἐνεστήσεσθαι.

ιβ'. Συντρέχων δὲ τῇ ἀλύτῳ ἀντιθέσει, τὴν γνώμην διαβαλεῖς^κ τοῦ ἀντιδίκου, ἵνα δοκῆς προσχίματι ὡς λύσειν δὴ τινα τὴν κατηγορίαν γνώμης παρεχέσθαι, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους ὁ ῥήτωρ πεποιθήκε. Μὴ δυνατὸν γὰρ δεῖξαι ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ψήρισμα τὸ γραφέν τῷ Ἀριστοκράτει προθούλεμμα, τὴν γνώμην τοῦ γράψαντος διαβάλλει. Ἐγὼ δὲ, φησὶν, οἴμαι δεῖν ὑμᾶς ἐκεῖνο ὑπολαμβάνειν, ὅτι τὸ ψήρισμα τοῦδ' οὕτως ἔγραψεν, οὐκ ἵνα ὄντος ἀκάρου, μηδὲν ἀγρὸς ὑμῖν συμβῆ (τὴν ἀρχὴν γὰρ ἔξην αὐτῷ μὴ γράφειν, εἴγε τὸ τῇ πόλει βέλτιστον σκοπεῖν ἔβουλετο) ἀλλ' ἵνα ἐξαπατη-

rimus. Olympiodorus vero hanc pactionem perturbavit. Ita utramque simul objectionem sensim evertit Demosthenes, licet neutram ex instituto proponat. Ajo nimirum me propter pactum nequaquam dubitasse, te fidem conservaturum esse ratus. Tu autem litem obtinuisti, quum ego ex composito lacuisssem.

9. Monendo adversarium, ac velut curam ejus agendo, objectionem, quæ insolubilis videbatur, discuties, ut fecit Demosthenes in oratione adversus Bæotum de nomine. Quum enim Bæotus affirmaret, se Mantitheum vocari, secundo enim loco a patre in curiales cooptatum esse: ille objectionem discrete non posuit, nam Mantitheus ipse erat, sed velut prospiciens adversario, eam eludit, dum rogat, Vis igitur, per Deos, o Bæote, Mantitheus vocari? Te certe secundo loco pater in curiales cooptavit, quem coactus adoptasset susceptum ex amica Plangone. Quum enim solvere hic objectionem non posset, posuit vel maxime quasi moniturus adversarium, atque ita elusit, visusque est solvere, priorem etiam parentum conditionem exprobrando.

10. Insolubili objectioni aliquid, quod facile solvi potest, inserens videberis solutionem afferre, si argumentum ex illo quod facile est ad solvendum duxeris, ut factum est a Demosthene in oratione adversus Leptinem. Quum enim non posset dissolvere, quod dicebatur multos etiam indignos omnium rerum immunitatem habere, admiscet ei aliquid et ait Leptinem defendere, quia indigni immunitatibus juventur, idcirco etiam bene meritis præmia esse eripienda. Ex hoc enim quod agebatur de eripiendo bene meritis præmio visus est etiam alterum illud de multis indignis immunitates habentibus posse dilcere.

11. Si dissolvi nequeat objectatio, et spes sit judicis ejus ob multitudinem rerum opportunarum in adversarii oratione simul allatarum oblituros, ne amplius ejus in oratione tua memineris. Hoc Demosthenes quoque fecit. Quum enim Æschines diceret, antequam ipse esset profectus, Cersobleptem periisse, objectionem in oratione sua non posuit, ratus magnam aliarum objectionum copiam deinceps se in medium prolaturum esse, et relationem de tempore cum aliis confundens speravit non fore, ut judices huic controversiæ insisterent.

12. Concessa insolubili objectione consilium adversarii accusabis, ut isto pretextu videaris velut pro solutione quadam consilii accusationem intendere, ut fecit Demosthenes in oratione adversus Aristocratem. Quum enim non posset demonstrare, decretum ab Aristocrate factum non esse quasi præcursorium senatusconsultum, consilium auctoris culpavit. Ego vero, inquit, vos illud arbitrator debere reputare, decretum ab isto esse factum, non ut eo irritolo molestiis vacui essetis (licuisset enim et omnino nihil scribere, si quid esset e republica spectare vellet), sed ut vobis deceptis quidam ea, quæ cum ve-

θέτων ὑμῶν, διαπράξαιτό τινες τάναντία τοῖς ὑμῖν συμφέρουσιν. Οἱ δὲ γραψάμενοι καὶ χρόνους ἐμποιήσαντες, καὶ δι' οὓς ἀκρόν ἐστιν, ἡμεῖς ἔσμεν. Ἐνστήναι γὰρ οὐ δυνάμενος ὅτι οὐκ ἔστι προβούλευμα, συνέδραμε, καὶ συνδραμῶν τῆς γνώμης τοῦ γραψάντος κατηγόρησεν.

ιγ'. Μὴ τιθεῖς δὲ ἀντίθεσιν, λήσεις προσρίπτων τὴν λύσιν, καὶ σπουδῆν ἔξεις ἵνα μὴ περὶ τοῦτο ὡς κρινόμενον ἴσῃται ὁ δικαστής, ὡς ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου ὁ ῥήτωρ ἐποίησεν. Οὐ δυνάμενος γὰρ ἐξαρνηθῆναι ὅτι οὐκ ἔδωκε χρήματα Ὀλυνθίοις καὶ Φωκεῦσιν ἵνα Αἰσχίνου καταμαρτυρώσιν· ἐλέγχει γὰρ ταῦτα Λισχίνης, αὐτῶν Ὀλυνθίων παρεγόμενος μαρτυρίας, οἷς περὶ τοῦτο διαλεγθεὶς ὁ Δημοσθένης ἐφάνητο· μὴ θεῖς τὴν ἀντίθεσιν προηγουμένου ταύτην ὁ ῥήτωρ πειρᾶται λύειν, προσρίπτων τὴν λύσιν, καὶ λέγων, Φωκίων τῶν ἐκπεπωκότων οἱ μὲν οἴμαι βέλτιστοι καὶ μετριώτατοι, φυγάδες γεγεννημένοι καὶ τοιαῦτα πεπονθότες, ἡσυχίαν ἄχουσιν· οἱ δὲ μηδ' ὀτιῶν ἄνευ ἀργυρίου ποιήσαντες, τὸν δῶσαντα οὐκ ἔχουσιν αὐτοῖς. Οὐ γὰρ ἔγωγε ἔδωκα ἂν οὐδενὶ οὐδέν, ὥστε μοι παραστάντας ἐνταυθοῖ, βοᾶν οἷα πεπόνθησιν. Ἡ γὰρ ἀλήθεια καὶ τὰ πεπραγμένα αὐτὰ βοᾷ. Οὔτε γὰρ ἔθηκεν αὐτῷ τὴν ἀνθυποροράν· αὐτὸς γὰρ ἦγε Φωκίων αὐτῶν καταμαρτυρούτων αὐτοῦ· καὶ δόξας παρέχουσιν τὴν λύσιν ἣν προσέβριψεν, οὐκ ἐποίησε περὶ αὐτὸ ἴστασθαι τὸν δικαστήν, εἰπὼν αὐτὸ ἐν ἀρηγήσειος τρόπῳ.

ιδ'. Ὄνομα δὲ ἀντ' ὀνόματος μεταθείς, τὴν ἄλυτον μεθοδεύσεις ἀντίθεσιν, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου πεποιήκεν. Οὐ δυνάμενος γὰρ ἀντιστῆναι πρὸς τὸ ὅτι οὐχ ὑπεύθυνον ὄντα αὐτὸν ὁ Κτησιφῶν ἀνηγόρευσεν (ὅπερ ἀντικρὺς καὶ διαβρήθη δὲ νόμος ἀπαγορεύει, μηδένα τῶν ὑπευθύνων ἀναγορεύεσθαι κελύων) ὀνόματος μεταθείς τὴν μέθοδον παρέσχετο, ἀντὶ τοῦ ἀνηγόρευσεν, ἐπῆρσεν, εἰπὼν, αὐτὸν ὑπεύθυνον ὄντα. Οἱ γὰρ νόμοι οὐ κωλύουσιν ἐπιανεῖσθαι, ἀλλ' ἀναγορεύεσθαι. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὀρισμοῦ μεθοδεύσεις τὴν ἄλυτον ἀντίθεσιν, συντρέγων αὐτῇ τὸν τρόπον τοῦτον. Κέχρηται δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ῥήτωρ. Ἐκεῖνος γὰρ οὐ δυνάμενος δεῖξαι ὅτι οὐκ ἦν ὑπεύθυνος, οὐδὲ αὐτὸ ὅτι οὐ κωλύουσιν οἱ νόμοι τοὺς ὑπευθύνους ἀναγορεύεσθαι, συνδραμῶν τῷ ὅτι ὑπεύθυνος ἦν, λέγει τὸ, ἄξιον ἔκρινέ με στεφάνου Κτησιφῶν οὐ περὶ τούτων οὐδενός τῶν ὑπευθύνος ἦν, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐπέδωκα, ὃ σικοφάντα. Ἀλλὰ καὶ τειχοποιὸς ἦστα, φησί. Καὶ διὰ τοῦτο γε ὀρθῶς ἐπηνούμη (οὐκ ἀνηγορευομένη εἶπεν) ὅτι τὰ ἀνηλωμένα ἐπέδωκα, καὶ οὐκ ἐλογίζομαι. Ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς εὐθυνῶν καὶ τῶν ἐξεταζόντων προσδαίται· ἡ δὲ δωρεὰ χάριτος καὶ ἐπιάνου δικαία τυγχάνειν ἔστιν. Ἀδυνατῶν γὰρ ὅτι οὐχ ὑπεύθυνος ἦν δεῖξαι τὴν ἀντίθεσιν, συνδραμῶν καὶ ἐπὶ τῷ ὀρίσασθαι καταφυγῶν ὧν οὐκ ἦν ὑπεύθυνος, τοῦτ' ἔστιν ἐφ' οἷς ἐπέδωκε, μεθοδεύειν ἔδοξε τὴν ἀντίθεσιν.

ε'. Ἐν προσήματι δὲ τοῦ δοκεῖν πλείους μὲν

stris utilitatibus pugnant, consequerentur. Qui autem accusarint et rem distulerint et effecerint, ne ratum esset decretum, hi nos sumus. Quum enim contendere non posset, decretum non esse quasi præcursorium senatusconsultum, hoc concessit, eoque concessio consilium auctoris accusavit.

13. Non posita objectione, sensim solutionem ingeres, dabisque operam, ne huic rei tanquam controversæ iudex insistat. Sic in oratione adversus Æschinem Demosthenes fecit. Quum enim non posset negare, pecuniam se dedisse Olynthiis et Phocensibus, u contra Æschinem testimonium dicerent; probat enim hoc Æschines ipsorum Olynthiorum prolatis testimoniis, quibuscum Demosthenes hac de re collocutus esse videbatur: non ponit diserte hanc objectionem orator, sed solvere tentat, solutionemque obiter ingerit quum ait: Phocensium qui extorres sunt optimi quique, ut puto, et modestissimi in exilium ejecti et talia perpassi otium nimirum habent: qui vero nihil sine pecunia facturi sunt, ii præbitorem non habent. Neque enim ego cuiquam quidquam darem, ut licet mihi assistentes vociferarentur, qualia perpassi essent. Veritas enim et res ipsa clamat. Neque enim opposuit isti relationem, quod ipse Phocenses illos ut testimonium aduersus Æschinem dicerent induxisset, sed dum videtur solutionem afferre quam obiter ac narrationis in modum adjicit, effecit ut iudex illi rei minus insisteret.

14. Vocabulum ponendo pro vocabulo objectionem insolubilem eludes, ut fecit Demosthenes in oratione de corona. Quum enim non posset infitiri, se rationi reddendæ obnoxium auctore Ctesiphonte præconis voce prædicatum esse (quod manifesto et aperte lex vetat, neminem eorum qui rationi reddendæ obnoxii sunt præconis voce prædicari sinens) vocabuli mutatione diluendæ objectionis viam invenit et rerum suarum rationem redditurum laudatum se a Ctesiphonte, non præconis voce prædicatum dixit. Nam leges nos non laudari, sed præconis voce prædicari vetant. A definitione etiam mutuaberis rationem diluendæ insolubilis objectionis, si illam concesseris hoc modo. Huiusmodi autem viam orator quoque ingressus est. Quum enim non posset ostendere, se rerum suarum rationem reddere non debere, neque virtutis eorum qui rationi reddendæ obnoxii sunt prædicationem non esse legibus vetitam, postquam talem se esse concessit, subiungit: atqui me dignum corona iudicavit Ctesiphon non ob eorum quidquam quæ præstare debebam, sed ob ea quæ largitus sum, o calumniator. Sed et murorum, inquit, restitutor fuisti. Et ob hoc quidem recte laudabar (non aut prædicabar) quod impensas de meo feci, neque in expensi tabulas retuli. Expensi enim tabulæ rationes et inquisitores flagitant, at donatio gratiarum actionem et laudationem merito consequitur. Quum enim non posset sibi rrum suarum rationem non esse reddendam contra id quod objiciebatur ostendere: concedens hoc et ad definitionem confugiens, eorum quæ præstare non debebat, hoc est largitionum factarum, objectionem visus est diluisse.

15. Causando plures esse in promptu solutiones, quam

ἔχειν παρέχεσθαι λύσεις τοῦ ἔγοντος νόμου, ὡς ὁ ἀντιδίκος λέγει, οὐ βούλεσθαι δὲ ἀνίστασθαι αὐτῷ, τὴν γνώμην δὲ ἐξετάζειν τοῦ θέντος τὸν νόμον μᾶλλον αἰρεῖσθαι τὴν συλλαβὴν τῶν ἐν αὐτῷ τῷ νόμῳ ὑπερκαυτίως ἔχουσῶν σοι, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφανίου πεποιήκεν. Οὐ δυνάμενος γὰρ δεῖξαι ὅτι ἔξεστι τοὺς ὑπευθύνους ἀνακηρύττεσθαι ἐν τῷ θεάτρῳ, τούτου μὲν ἀφίσταται, τὴν γνώμην δὲ τοῦ νομοθέτου ὑπὲρ αὐτοῦ οὕσαν ἐξετάζει, μετὰ τοῦ δοκεῖν πλείους ἂν παρέχεσθαι λύσεις πρὸς τὸ ῥητόν, εἰ ἐβούλετο. Καὶ μὴν περὶ γε τοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ ἀνακηρύττεσθαι τὸ μὲν μυριάκις μυρίους κεκηρῦχθαι παραλείπω, καὶ τὸ πολλὰκις αὐτὸς ἐστεφανώσθαι πρότερον. Ἀλλὰ πρὸς θεῶν, οὕτω σκαῖός εἰ καὶ ἀναίσθητος, Αἰσχίνη, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι, ὅτι τῷ μὲν στεφανουμένῳ τὸν αὐτὸν ἔχει ζῆλον, ὅπου ἂν ἀναρῆρηθῆ ὁ στέφανος τοῦ δὲ τῶν στεφανούντων ἕνεκα συμφέροντος ἐν τῷ θεάτρῳ γίνεσθαι τὸ κήρυγμα; οἱ γὰρ ἀκούσαντες ἅπαντες εἰς τὸ ποιεῖν εὖ τὴν πόλιν προτρέπονται, καὶ τοὺς ἀποδιδόντας τὴν χάριν μᾶλλον ἐπαινοῦσι τοῦ στεφανουμένου. Δὴ ἄρα πλείους ἔχειν ἂν παρέχεσθαι λύσεις εἰ ἐβούλετο, ἐκείναι μὲν παρέλιπε, τὴν γνώμην δὲ ἐξετάσας καθ' ἣν συμφέροι μᾶλλον ἐν τῷ θεάτρῳ ἀνακηρύττεσθαι, μεθώδευσε τὸν νόμον, κατ' αὐτοῦ μὲν ὄντα, ἔγοντα δὲ οὕτως.

ις'. Ἐὰν δὲ ἰσάζωσιν αἱ ἀντιθέσεις, ἐκ διαβολῆς μὲν τοῦ ἀντιδίκου, συστάσεως δὲ τῆς ἑαυτοῦ, κρατυνεῖς ἅ ὅτι σοι συμφέρειν, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος πεποιήκεν. Ὅντος γὰρ τούτου τοῦ ζητήματος, ὁμοσον σύ. Οὐχί. Ἀλλ' ἐγὼ ὀμνῶ. Καὶ τοῦ κατὰ τὸν ὄρκον ἰσάζοντος, πρότερον ὁμοσαι δεῖ διαβαλλὼν τὸν ἐχθρὸν καὶ εἰπὼν, ὅτι τὰ Ἰακταῖα κατήρασε, καὶ ἠσέβει περὶ τοῦ θεοῦ θεοῖ, εὐσεβὴς δὲ ἐγὼ, καὶ πλείστον τῶν κριτηρίων ποιούμενος ἵσταται. Οὕτω τὴν ἰσάζουσαν ἀντίθεσιν ὡς ἔγωγε συμφέρειν μὲν ἑαυτῷ, λυπεῖν δὲ τὸν ἀντίδικον, ἐκράτυνε, εἰπὼν, Ἐγὼ τούτων ὀμνῶ ὡς νόμιμον κατ' ἐξωλείας αὐτοῦ καὶ γένους καὶ οἰκίας, ἀξιοπιστότερος ὁ τῶν θεῶν πλείον ποιούμενος λόγον.

ιζ'. Ἐτι περὶ τῶν εὐλύτων καὶ τῶν δυσλύτων ἀντιθέσεων.

Τὰς ἀντιθέσεις ὅσαι λύσεις ἐπιδέχονται, ἔαν μὲν ὄσιν εὐλυτοί, προηγουμένως θεῖς, καὶ κατασκευάσας ἅ ἂν ὁ ἀντίδικος εἴπη, διὰ τε ἀξιόπιστον καὶ τὸ πιστεύειν τῷ πλήθει τῶν λύσεων, οὕτως ὑπαγε, ὁ πρὸς τὴν ἀντίθεσιν. Ἐὰν δὲ ᾖ δυσλύτος, προδιαβάλων καὶ ἀνθρωπότεραν ποιήσας ταῖς διαβολαῖς, οὕτω λύσεις πρόφερε. Εἰσαγάγε δὲ τὰς ἀνθυποφορὰς ποικίλως. Ἡ γὰρ ὡς ἀκούσας θ,τι μέλλει λέγειν ὁ ἀντίδικος, ἢ ὅτι πρὸς τοῦ θεοῦ καὶ πρῶτον ἀπαντῆσαι ἢ ὅτι ἀκήκοας τότε τι πῶθεν ἴξεν αὐτόν, ἢ ὅτι ἄπερ πέπεισαι τάδε αὐτὸν ἴξεν, ἢ ὅτι αὐτὸν γὰρ τῶνδε τῶν λόγων ἀποκλείεσθαι ἢ ὅτι οὐχ ὅμοια τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις λέγει οἱ μὲν γὰρ τάδε, οὗτος δὲ τάδε. Ἡ οὕτως, εἰκόσ

contineat lex, ut ait adversarius, nolle autem te adversus illum jam disputare, sed consilium potius ejus qui legem tulit, quam syllabas et verba legis, quæ tibi adversantur, scrutari malle, quemadmodum Demosthenes in Oratione de corona fecit. Quum enim non posset demonstrare, licere in theatro rationi reddendæ obnoxios præconis voce prædicari, hoc quidem relinquit, sed consilium legislatoris de illa re exquirat, ratus plura sibi, si vellet, etiam adversus legem scriptam responsa hand deesse. Atqui quod attinet ad prædicationem in theatro faciendam, sexcentis quidem sexcentos prædicatos taceo meque ipsum sæpenumero antehac ibidem coronatum. Sed per deos, itane vecors ac demens es, Æschine, ut reputare non possis, viro qui coronatur aequè gloriosam esse coronam, ubicunque illa prædicetur, sed ob eorum qui coronam dant emolumentum in theatro fieri præconia? Omnes enim, quotquot audierunt, ad bene merendam de republica incitantur, eosque qui gratiam referunt majoribus laudibus ornant, quam eum qui corona redimitur. Quum enim videri posset plures habere paratas solutiones, si vellet illi uti, his prætermisissis consilium excussit, quo magis expedire creditur bene meritos in theatro præconis voce renuntiari, atque ita legem elusit ipsi quidem adversantem, sed eo datam consilio.

16. Si paria utrimque sint objectionum momenta ex criminatione adversarii et tui ipsius commendatione, confirmabis ea quæ causæ tuæ prodesse duxeris, ut Demosthenes fecit in oratione adversus Cononem. Hac enim quæstione instituta, Jura tu. Non. Sed ego jurabo. Ac paribus hinc inde uter jurare deberet argumentis allatis, criminator inimicum Hecates cenas comesse et impie semper erga deos se gessisse, ego autem, inquit, semper pius ac deorum reverens fui. Sic argumentorum æqualitatem, ut suæ causæ prodesse, adversario autem obesse putabat, confirmans, Ego igitur, inquit, jurabo solemne jusjurandum, tum mihi ipsi, tum genti, tum familiæ meæ exitum, si sefellero, imprecatus longeque ero fide dignior, qui deos religiosius colui.

17. De objectionibus tum facilibus ad solvendum tum difficilibus.

Ex objectionibus solutionem admittentibus eas quæ facile possunt solvi, discrete expone, et enarratis perspicue iis quæ ab adversario dicuntur, ut fide dignus videaris atque ut multitudini solutionum tuarum credatur, ita progredere ad confutationem. Sin autem objectatio difficilis sit ad solvendum, prius eam criminando et criminationibus labefactando ita solutionem profer. Cæterum relationes varie asferre tibi licebit. Vel quasi audiveris, quid dicturus sit adversarius; vel prius occurrere oportet huic objectioni; vel fama et auditione te accepisse, hoc adversarium esse dicturum; vel de quibus tibi persuasum sit, ea adversarium esse dicturum; vel his rationibus eum excludendum; vel non similia eum ac cæteros loqui homines; quia illorum hu-

αὐτὸν τάδε λέξειν ἢ ὡς θαυμάζοντά σε ὅτι τόδε τι μέλλει λέξειν ὁ ἀντίδικος γρῆ εἰσάγειν ἢ ὡς ἀγανακτοῦντος τοῦ ἀντιδίκου καὶ ταῦτα λέγοντος· οἶον, ποῦ δὲ ἄλλες; ποῦ δὲ τράπεζαι; ποῦ σπονδαί; ἢ ὅτι τάδε λέγοντος οὐ γρῆ ἀποδέχουσαι. Ἡ ὅτι οὐκ ἔλαθε τόδε μέλλον λέγειν. Ἡ ὅτι ἑμοῖους τινὶ τῶν πρώτων κεκρυμένων λέξει λόγους· ἢ ὅτι τεχνικώτατος οὗτός ἐστιν αὐτοῖς ὁ λόγος· ἢ ὅτι πρὸ μικροῦ ἦν ἀκούσας ὁ μέλλω λέγειν ἢ ὅπως ἂν ἐπινοήσῃσαι.

17. Περὶ τῶν ἐπιλογικῶν ἀντιθέσεων.

Αἱ δὲ ἐπιλογικαὶ ἀντιθέσεις αὐξήσεως ἕνεκεν παραλαμβάνονται, καὶ ὥστε τὸν δικαστὴν πρὸς ὁ βούλει ἐγκρατῆ ποιῆσαι. Χρῆ δὲ αὐτῶν, ἔσθ' ὅτε καταμυθῶναι καὶ ταῖς μαχίμοις. Ἐπει δὲ μετὰ τοῦ ἀγανακτεῖναι ἔσθ' ὅτε γρῆ καὶ τὸν δικαστὴν ἐμπαθεῖ ποιῆσαι, δεῖ οὖν ποιεῖν καὶ τὸν ἀντίδικον ὡς ἀντιθέσεως σχήματι λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἂν ὁ ἡττηθείς εἴπῃ· οἶον τὸ Μῆ με Δημοσθένην παραδώτε, μηδὲ διὰ Δημοσθένην ἀνέλκτε. Ἡ γὰρ ἀντιθεσις αὕτη ἐν μέσῃ τῇ μάχῃ κειμένη τῇ λεγούσῃ ὅτι γρῆ σε ἰδιωτικὴν πρὸς ἐμὲ^a ἐπαναιρεῖσθαι δίκην, τοὺς μὲν δικαστὰς ἀπὸ φθόνου τοῦ καθ' ἑαυτὸν διὰ τὸ δημοσίαν εἰληχέναι, εἰς ὄργην ἐμβέβληκε τὴν κατὰ Μειδίου τὸν ἀντίδικον δὲ ὡς προκαταγινώσκοντα ἑαυτοῦ ὅπερ ἀμφοισθητεῖται, τοὺς λόγους ἐποίησε τούτους λέγειν διὰ τῆς ἐπιλογικῆς ἀντιθέσεως.

jusmodi, hujus diversa oratio sit. Vel sic, verisimile est hæc eum dicturum; vel mirantem te inducas, si hoc dicturus sit adversarius, vel indignantem adversarium et hæc quidem dicentem, verbi causa, *ubi sal? ubi mensa? ubi fadera?* vel hæc ejus verba non esse admittenda; vel manifesto eum dicturum fuisse; vel ejus orationem similem futuram esse cuidam earum quæ nuper condemnatæ sunt; vel hanc adversariorum rationem esse subtilissimam; vel paulo ante audiri quod jam dicturus sum; vel quæcumque aliam rationem ut comminiscaris tibi placuerit.

18. De objectionibus ad perorationem idoneis.

Objectiones perorationi idoneæ ad exaggerandum assumuntur, atque ita quidem ut iudex ad id quod volumus adducatur. Oportet autem illas aliquando etiam pugnantioris admiscere. Nam quoniam inter decertandum quandoque iudicem opus est commoveri, oportet inducere et adversarium objectionis specie de se ipso dicentem, quæcumque diceret jam victus, quale est illud, *Ne me Demostheni tradite, ne me Demosthenis causa condemnate*. Hæc enim objectatio in media concertatione prolata, quæ eo valebat, ut mihi privatam intendere litem jubereris, iudices ab invidia ipsi conflata, quod publicam litem intulisset, avocatos in Midiam incitavit: adversarium autem, velut prædamnantem se ipsum de re, de qua adhuc litigabatur, hæc dicentem fecit per objectionem perorationi accommodatam.

(Scripsi : ^a ὄντως; codd. ὄντος. — ^b ἀντερωτήσατε cum codd; sed apud Demosthenem de male gesta legatione p. 386 ed. Reisk. quem citat Maximus, legitur ἐρωτήσατε. — ^c ἀναβάλλου; codd. ἀναβάλλη. — ^d τόδε; libri τῶδε. — ^e αὐτοῦ ex Demosth. orat. contr. Androt., pag. 599 ed. Reisk; membranae αὐτῶν. — ^f ἐκινδυνεύωμεν ex Demosth.; codd. ἐκινδυνεύωμεν. — ^g συνδράμη; codd. συνδραμῆ. — ^h ἐγκρατῆς; codd. ἐπέπεσε. — ⁱ αὐτῶν ex Demosth. de male gesta leg. p. 366 ed. Reisk; codd. αὐτῶν. — ^k διαβάλλεις; codd. διαβάλλεις. — ^l κρατονεῖς; codd. κρατόνεις. — ^m αὐτοῦ; codd. αὐτοῦ. — ⁿ εἴπη; codd. εἶποι. — ^o ἔπαγε; codd. ἔπαγε. — ^p πρόσφερε; codd. πρόσφερε. — ^q πρὸς ἐμὲ; codd. πρὸς με.)

CYRENAICORUM FRAGMENTA.

DE ARISTIPPO (1).

Aristippus (2), voluptariæ disciplinæ auctor, patrem habuit Aritaden, patriam Cyrenas, urbem etiam tum celebrem et copiosam. Hic, quantum conjectura auguramur, secundo Olympiadis 86 anno, sive ante Chr. 435 natus est. Ac primum quidem circa Olympiadem 91 ludos Olympiæ spectavit, ubi Ischomacho occurrit, cujus suavissimum cum Socrate colloquium servatum est a Xenophonte (Econ. VI, 21. Ab illo sciscitatus, quibusnam disputationibus Socrates ita adolescentes afficeret: acceptis exiguis sermonum ejus seminibus ac documentis eo animi ardore abreptus est, ut et corpus marcesceret et plane pallidus gracilisque redderetur, donec sitiens et flagrans Athenas se contulit atque ex ipso fonte hausit, Socratemque et doctrinam ejus ac philosophiam cognovit, cujus finis est agnoscere sua mala iisque liberari (3). Quamdiu hoc doctore usus sit, incompartum habemus.

Postquam vero satis in rerum divinarum humanarumque cognitione profecit (4), ipse quo-

que scholam aperuit atque adolescentibus bene beateque vivendi vias comonstravit. Sed ut primus Socraticorum, sophistarum more mercedem a discipulis exegit: ita suo etiam magistro pecuniam mittere consueverat. Cui quum aliquando viginti minas misisset, ille indignabundus continuo eas remisit, deum hoc sibi permittere negans.

E philosophis, qui ejusdem ætatis fuerunt, fortasse simultates quondam cum Æschine, Xenophonte, Platone aliisque gessit. Cui rei testimonio sunt quæ Diogenes Laertius et Plutarchus de ejus vita tradiderunt. Quum enim aliquando Æschini vehementer irasceretur (5), haud multo post, Nonne in gratiam, ait, redibimus? nonne delirandi finem faciemus? Num expectabis, donec nugator aliquis inter scyphos nos reconciliet? Tum Æschines, Libenter, inquit, Aristippus vero subjecit, Memento ergo, me quamvis ætate te præcurram, tamen priorem ad te accessisse. Mox Æschines, Recte sane, inquit, per Junonem, ac prudenter dixisti; nam me multo melior es. Ego enim inimicitiae, tu concordis amicitiae et caritatis auctor fuisti. Porro Xenophon (6) ei infestus fuisse fertur. Quocirca

(1) Cf. J. F. Thrigii de Aristippo philosopho Cyrenaico aliisque Cyrenaicis disputatio, inserta libro qui inscribitur Res Cyrenensium. Hafniæ 1828. — Amadei Wendtii de philosophia Cyrenaica dissertatio. Gotingæ. 1841. — Henrici de Stein de philosophia Cyrenaica commentationis pars I, quæ est de vita Aristippi. Gotingæ 1855. — Adde Batteux, *Développement de la morale d'Aristippe in Mémoires de Littérature*, vol. XXVII. — C. M. Wieland, *Aristipp und einige seiner Zeitgenossen*. Lipsiæ 1800-1802, 4 vol. — (2) Suidas: Ἀριστίππος, Ἀριτάδου ἀπὸ Κυρήνης φιλόσοφος, Σωκράτους ἀκουστής, ἀπ' οὗπερ ἡ Κυρηναϊκὴ κληθεῖσα ἀερσις ἤρξατο. Diogenes Laertius lib. II, 65: Ἀριστίππος τὸ μὲν γένος ἦν Κυρηναῖος, ἀριγμένος δὲ Ἀθήνας, καθὰ φησὶν Αἰσχίνης, κατὰ κλισίαν Σωκράτους. — (3) Plutarchus De curiositate cap. 2 vol. X p. 132 ed. Hutten.: Ἀριστίππος Ὀλυμπιάσιν Ἰσογμάχῳ συμβαλὼν ἤρξατο, τί Σωκράτης διαλεγόμενος οὕτω τοῦ νέου διατίθεισι, καὶ μικρὰ ἅτα τῶν λόγων αὐτοῦ σπέρματα καὶ δαίγματα λαβὼν, οὕτως ἐμπαιθεῖ, ἔσχη, ὥστε τῷ σώματι συμπασεῖν καὶ γενέσθαι παντάσῃσιν ὠχρὸς καὶ ἰσχνὸς ἄχρις οὗ πλείσας Ἀθήνας ἐβίβων καὶ διασκευαυμένος ἤρυστο τῆς πατρὸς, καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἱστόρησεν, ἣς ἦν τέλος ἐπιγινώσκει τὰ ἐκαστοῦ κακὰ καὶ ἀπαλλαγῆναι. Lucianus Vilt. auct. cap. 12: ἐπαιδεύθη μὲν οὖν Ἀθήνησιν. — (4) Diogenes Laertius lib. II, 65: οὕτως σοφιστεύσας, ὡς φησὶ Φωνίας ὁ Περιπατητικὸς ὁ Ἐρσιός, πρῶτος τῶν Σωκρατικῶν μισθῶν εἰσπράξατο, καὶ ἀπέ-

στειλε χρήματα τῷ διδασκάλῳ. Καὶ ποτε πέμψας αὐτῷ μνάς εἰκοσι, παλινδρόμους ἐλαβέν' εἰπόντος Σωκράτους, τὸ δαιμόνιον αὐτῷ μὴ ἐπιτρέπειν' εὐδυσχέραινα γὰρ ἐπὶ τούτῳ. Suidas: πρῶτος δὲ Σωκρατικῶν μισθῶν ἐπράξατο. — (5) Diogenes Laertius lib. II, 83: ὀργισθεὶς πρὸς Αἰσχίνην μετ' οὗ πολὺ, οὗ διαλλαχθεσόμεθα, οὐ παυσόμεθα, εἶπε, ληροῦντες; ἀλλὰ ἀναμνεστὲς, ἕως ἂν τις ἡμᾶς ἐπὶ τῆς κυλικῆς φλυαριῶν διαλλάξῃ; Καὶ ὅς, Ἀσμένωι, ἔφη, Μνημόνευε τοίνυν, εἶπε, Ἀριστίππος, ὅτι σοὶ πρότερος, προσθύτερος ὢν, προσήθων. Καὶ ὁ Αἰσχίνης, Εὐγε, νῆ τὴν Ἥραν, εὐλόγως εἶπας, εἶπε πολλῶν μου βελτίων ὑπάρχεις: ἐγὼ μὲν γὰρ ἔχθρας, σὺ δὲ φιλίας ἄρχεις. Plutarchus De colubiana ira cap. 14, vol. IX p. 447 ed. Hutten.: ὁ δ' Ἀριστίππος, ὀργῆς αὐτῷ πρὸς Αἰσχίνην γενομένης, καὶ τινος εἰπόντος, Ὡ Ἀριστίππε, ποῦ ὤμην ἡ φιλία; Καθεύδει, φησὶν, ἐγὼ δὲ αὐτὴν ἐγερῶ. Καὶ τῷ Αἰσχίνῃ προσελθὼν εἶπεν· Οὕτως σοὶ δοκῶ παντάσῃσιν ἀτυχέστερος εἶναι καὶ ἀνέχστερος, ὥστε μὴ νοβησίας τυχεῖν; Ὁ δ' Αἰσχίνης, Οὐδέν, ἔφη, θαυμαστόν, εἰ πρὸς πάντα τῆ φύσει μου διαφέρων, κληταῖα τὸ δέον πρότερος συνειδῆς. Vid. fragm. 52. — (6) Diogenes Laertius, lib. II, 65: Ξενοφῶν τε εἶχε πρὸς αὐτὸν δυσμενῶς· διὸ καὶ τὸν κατὰ τῆς ἡβουῆς λόγον Σωκράτει κατὰ Ἀριστίππου περιτέθεικεν. Οὐ μὲν ἅλλα καὶ Θεοδώρος ἐν τῷ περὶ αἰρέσεων ἐκάκισεν αὐτόν, καὶ Πλάτων ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, ὡς ἐν αἰσίοις εἰρήχαιμεν. Idem lib. III, 36: εἶχε δὲ φιλέθρους ὁ Πλάτων καὶ πρὸς

initio libri II Memorabilium Aristippæ de voluptate doctrinæ Socratis sermonem, qui cum voluptuario philosopho habitus esse fingitur, opponit. Quin etiam Theodorus in libro de sectis eum vituperavit, et Plato (7) in Phædone p. 59 C videtur reprehendere, quod morienti Socrati non affuerit. Adde Aristotelis (8) locum Rhet. lib. II cap. 23 : « Aut quemadmodum Aristippus adversus Platonem asseverantis quiddam preferentem, utputabat : *At vero sodalis ille*, inquit, *noster, nihil tale*, Socratem significans. » At his narrationibus non multum tribuimus. Erat (9) enim Aristippus omnibus locis, temporibus, hominibus accommodatus, adeo ut quamlibet personam apte sustinere posset. Qui quamvis rebus præsentibus delectaretur, absentibus tamen frui non laborabat. Quapropter etiam præ cæteris Dionysii tyranni gratia floruit, ideoque a Diogene regius canis appellatus est. Recteque Timon Philiassius (10) in Sillis de eo scripsit : *ut mollis Aristippi natura tactu falsum a vero discernentis*.

Ex iis quæ apud Platonem in Phædone l. c. leguntur patet, Aristippum circa Olympiadem 95 in insula Ægina versatum esse, ita ut extremis magistri colloquiis antequam moreretur cum cæteris condiscipulis frui non posset. Huic accedit, quod Athenæus (11) auctor est, Aristippum quotannis in eadem insula luxuriose viventem cum Laide meretrice ludis Neptunalibus totos dies posuisse. Id vero multis displicuit. Exprobranti igitur homini cuidam (12), quod

meretricem contubernalem haberet, Numquid interest, inquit, utrum domum accipias, in qua multi aliquando habitaverint, an illam, in qua nemo? Negante illo, Quid, inquit, num interesse putas, utrum ea navi veharis, qua innumeri olim navigaverint, an ea, qua nemo? Minime, inquit ille. Ergo, ait, nihil interest, utrum cum muliere consuescas, cum qua multi rem habuerint, an cum illa quæ sese nemini prostituerit. Præterea quum objurgaretur (13), quod cum Laide rem haberet, *Habeo*, inquit, *Laidem, non habeor ab illa*. Nam cupiditatibus imperare, nec servire eis, pulchrum esse, non abjicere omnem cupiditatem. Nemo autem gravius vituperavit Aristippum, quam Lactantius De fals. sapient. III, 15. Is enim : « O præclara, inquit, et imitanda bonis sapientia! huic vero liberos in disciplinam dares, ut disceret habere meretricem. Aliquid inter se ac perditos interesse dicebat; scilicet quod illi bona sua perderent, ipse gratis luxuriaretur. In quo sapientior meretrix fuit, quæ sic philosophum habuit pro lenone, ut ad se omnis juvenus, doctoris exemplo et auctoritate corrupta, sine ullo pudore concurreret. Quid ergo interfuit, quo animo philosophus ad meretricem famosissimum commearet, quum eum populus et rivales sui viderent omnibus perditis nequiores? Nec satis fuit ita vivere; sed docere etiam libidines cœpit, ac mores suos de lupanari ad scholam transtulit, disserens, voluptatem corporis esse summum bonum. Quæ doctrina execrabilis et pudenda non in corde philosophi, sed in sinu meretricis est nata. »

Ἀριστιππον. Ἐν γούν τῇ περὶ ψυχῆς διαβάλλων αὐτὸν φησιν, ὅτι οὐ παρεγένετο Σωκράτει τελευταῖον, ἀλλ' ἐν Αἰγίνῃ ἦν καὶ σύνεγγυς. — (7) Plato Phæd. p. 59 C : ΕΧ. Τί οἶαί; Ἀριστιππος καὶ Κλεομβρότος παρεγένοντο; ΦΑΙΔ. Οὐ δῆτα, ἐν Αἰγίνῃ γὰρ ἐλέγοντο εἶναι. — (8) Aristoteles Rhet. lib. II cap. 23, pag. 1398 b ed. Bekker. : ἡ ὡς Ἀριστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερον τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο Ἄλλὰ μὴν ὁ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον, λέγων τὸν Σωκράτην. — (9) Diogenes Laertius lib. II, 66 : ἦν δὲ ἱκανὸς ἀρμόσασθαι καὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσαν περίστασιν ἀρμόνως ὑποκρίνασθαι. Διὸ καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῶν ἄλλων εὐδοκίμει μάλλον, αἰετὸ πρὸς πεσόντων εὐ διατιθέμενος. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐβόρα δὲ πόνη τῶν ἀπόντων τῶν οὐ παρόντων ὄθεν καὶ Διογένης βασιλικὸν κῦνα ἐλεγε αὐτόν. Ὁ δὲ Τίμων παρέφραγεν ὡς θρυπτόμενον, οὕτως αἰ τις εἰπὼν ὅτι Ἀριστιππου τρυφερῆ φύσει ἀμπαρῶντος ψεύδῃ. Horatius lib. I Epist. I, 18 : Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor, et mihi res, non me rebus subjungere conor; et XVII, 23-24; Omnis Aristippum decuit color et status et res; tentantem majora, fere presentibus æquum. — (10) Vid. Philos. Græc. fragm. vol. I pag. 89. — (11) Athenæus lib. XII p. 544 D : Διέτριβεν ὁ Ἀριστιππος τε πολλὰ ἐν Αἰγίνῃ τρυφῶν. Διὸ καὶ Ἐπιφάνης ἐν τοῖς Ἀπομνημονεῦμασι φησιν ὅτι πολλὰκις ἐπιβόησεν αὐτόν ὁ Σωκράτης, : αὐτὸν τὴν ἠθοποιῶν πλάσας τῆς Ἀσπυρίας καὶ τῆς Ἠβόνης εἰσὼν αὐ. Id lib. XIII, p. 588 E : Ἀριστιππος δὲ κατ' ἔτος συνδημῶντος Λαίδῃ ἐν Αἰγίνῃ τοῖς

Ποσειδωνίοις. — (12) Diogenes Laertius lib. II, 74 : πρὸς τὸν αἰτιώμενον, ὅτι ἑταῖρα συνοικεῖ, Ἄρα γε, εἶπεν, μὴ τι διενέγκαι οἰκίαν λαθεῖν, ἐν ἣ πολλοὶ ποτε ᾤκησαν, ἢ μηδεὶς; Εἰπόντος δὲ, οὐ. Τί δέ, πλεῖστα ἐν νηί, ἢ μυρία ποτὲ ἐπέπλευσαν, ἢ μηδὲ εἰς οὐδαμῶς οὐδ' ἄρα γυναικί, ἔφη, συνεῖναι, ἢ πολλοὶ κέρχονται, ἢ μηδεὶς. Vid. fragm. 28. — (13) Diogenes Laertius lib. II, 75 : πρὸς τοὺς μεμφομένους, ὅτι ἐχρῆτο Λαίδῃ τῇ ἑταίρῃ, ἔφη Ἐγὼ Λαίδα, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι ἐπεὶ τὸ χρεοῖναι καὶ μὴ ἠτάσθαι ἡρότων ἄριστον, οὐ τὸ μὴ γράσθαι. Athenæus lib. XII p. 544 D : ὁ Ἀριστιππος ἐπὶ τῆς Λαίδος ἔλεγε Ἐγὼ καὶ οὐκ ἔχομαι. Lactantius De fals. sapient. III, 15 : Aristippo, Cyrenaicorum magistro, cum Laide nobili scorto fuit consuetudo; quod flagitium gravis ille philosophix doctor sic defendebat, ut diceret, multum inter se et cæteros Laidis amatores interesse, quod ipse haberet Laidem, alii vero a Laide haberent. Clemens Alexandrinus Strom. II p. 411 A : ἀναειδίζομενος οὖν ἐπὶ τῇ συνεχῶς ὀμλεῖν τῇ ἑταίρῃ τῇ Κορινθίᾳ, Ἐγὼ γάρ, ἔλεγε, Λαίδα καὶ οὐκ ἔχομαι ὑπ' αὐτῆς. Theodoretus Græc. affect. cur. XII : καὶ ὁ Ἀριστιππος δὲ ὁ Κυρηναϊκὸς ἀνειδίζομενος, ὅτι δὴ θαυμά ζυεγίνετο τῇ ἑταίρῃ τῇ Κορινθίᾳ, Ἐγὼ, ἔλεγε, Λαίδα καὶ οὐκ ἔχομαι ὑπ' αὐτῆς. Cf. Chrysostomus in Matth. 10. Homil. 34. De vi verborum ἔγω, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι lege Mureli Var. lect. VI, 7 et Jacobs.

Post Socratis (14) mortem verisimile est Aristippum cum Æschine aliisque ejus sectatoribus Megara habitatum concessisse. Verum quamdiu ibi manserit, ignoramus. Ac sapius quidem peregrinatum esse Aristippum nemo dubitabit; sed haud scio an illud ejus iter commenticium sit, quod in Peloponnesum ad visendum Xenophontem suscepisse dicitur. Etenim personatus Xenophon (15) in Epist. Socrat. p. 26 amicos quosdam invitat, ut ad se veniant in prædium suum prope Olympiam. Visitatum se esse ab Aristippo et Phædone, iisque recitasse Memorabilia Socratis, quæ ab utroque approbata sint. *Sed quis credat*, inquit Bentlejus Opusc. phil. p. 54, *Aristippum tanto itinere facto Scilluntem petisse, ut Xenophontem, inimicissimum suum, adiret? multo minus, approbasse librum, quo satira in semet contineretur.* Mihi certe rem dubiam neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est. Aliud ejus iter commemorat Vitruvius in præfatione libri VI his verbis: « Aristippus, philosophus Socraticus, naufragio quum ejectus ad Rhodiensium littus animadvertisset geometrica schemata descripta, exclamasse ad comites dicitur: Bene speremus, hominum enim vestigia video: statimque in oppidum Rhodum contendit, et recta in gymnasium devenit: ibique de philosophia disputans munericum est donatus, ut non tantum se ornaret, sed etiam eis, qui una fuerant, vestitum et cætera, quæ opus essent, præstaret. Quum autem ejus comites in patriam reverti voluissent, interrogarentque eum, quidnam vellet domum renuntiare: tunc ita mandavit dicere, ejusmodi possessiones et viatica liberis oportere parari, quæ etiam e naufragio una possent enatare. » Alii id ipsum de quo hic agitur evenisse contendunt, quum Aristippus aliquando navigans, fracta scapha, in Syracusanorum littus ejectus fo-

ret (16). Quid? quod in Asia quoque commoratum esse hunc philosophum Diogenes Laertius (17) prodidit, qui eum ab Artapherſe captum esse dicit. Accidit hoc, ni fallor, circa Olympiadem 96, quo tempore etiam Artabazum sine dubio convenit. Namque ut istum monumento aliquo celebraret, librum qui Artabazus inscribatur emiserat (18). Laidem insuper Corinthi invisit, quæ, ut ait Gellius I, 8, ob elegantiam venustatemque formæ grandem pecuniam demerebat (19). Corinthum igitur aliquando proficiscenti ac tempestate vexato contigit, ut mente turbaretur. Qua in re dicenti cuidam: *Nos vulgus ignobile non metuimus, vos vero philosophi cur trepidatis?* respondit: *Quid mirum? Non enim de sua quisque vita vestræ simili solliciti sumus* (20). Libycum ejus iter tangunt Diogenes Laertius (21), Horatius, alii. Quum ergo in via

(16) Galenus Protrept, ad litteras discendas cap. V, p. 11 ed. Willet.: Ἀριστίππος ἐπειδὴ ποτε πλείων, τοῦ σκαροῦ ἀπολομένου, ἐπὶ τὰς Συρακοῦσιων ἡῖνας ἐξεβράσθη, πρῶτον μὲν ἐθάβρησε, θεασάμενος ἐπὶ τῆς ψάμμου διάγραμμα γεωμετρικόν· ἐλογίσατο γὰρ εἰς "Εὐληγὰς τε καὶ σοφοῦς ἀδράς, οὐκ εἰς βαρβάρους ἦκειν. Ἐπειτα παραγόμενος εἰς τὸ Συρακοῦσιων γυμνάσιον, καὶ ταυτὶ τὰ ἔπη φθηγόμενος· Τίς τὸν πλανήτην Οὐδίοπον καθ' ἡμέραν τὴν νῦν σπανιστοῖς δεῖξεται δωρήμασι; προσόντας τὲ τινας ἔσχειν αὐτῷ καὶ γνωρίζοντας, ὅστις εἴη, καὶ πάντων ὧν ἔδοστο μεταδιδόντας εὐλέως. Ὡς δ' εἰς Κυρήνην, αὐτοῦ τὴν πατρίδα, μέλλοντές τινες πλείν ἔπυνθάνοντο, μὴ τι τοῖς οἰκεῖοις ἐπιστέλλει, κελεύειν αὐτοῖς ἔφη, ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ ναυαγήσαντι συγκεκολληθήσει. — (17) Diogenes Laertius lib. II, 79: διακρίθων ἐν Ἀσίᾳ καὶ ληρθεῖς ὑπὸ Ἀρταφέρου τοῦ σατραπίου, πρὸς τὸν εἰπόντα· Καὶ ὡς θαρβεῖς; ἵπτε γὰρ, εἶπεν, ὡ μάταιε, θαρβήσομαι ἂν μάλλον ἢ νῦν, ὅτε μέλλω Ἀρταφέρνην διαλέξασθαι; Vid. fragm. 41. — (18) Diogenes Laertius lib. II, 83: τοῦ δὲ Κυρηναίου φιλοσόφου φέρεται βιβλίον, τρία μὲν ἱστορίας τῶν κατὰ Λιβύην, ἀπεσταλμένα Διονυσίῳ, ἐν δὲ ἐν ᾧ ὁμιλοῦσι πέντε καὶ εἰκοσὶν· οἱ μὲν Ἀθηνοῖ, οἱ δὲ Δωριεῖ διαλέκτῳ γεγραμμένοι οἶδε· Ἀρτάβαζος κτλ. — (19) Gellius I, 8: Lais Corinthia ob elegantiam venustatemque formæ grandem pecuniam demerebat. Conventusque ad eandem hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat quod poscerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait (Phocion) natum esse illud frequens apud Græcos dictum adagium: οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς, quod frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare quod posceretur. Hermesianax apud Athenæum lib. XIII p. 599 B: ἄνδρα Κυρηναῖον δ' εἶσω πόθος ἔσπασεν Ἰσθμοῦ θεινόν, δ' ἀπιθάνης Λαίδος ἤραστο δῆς Ἀριστίππος, πάσαις δ' ἠγνῆναι λέσχας φεύγων, οὐδ' ἀνέμων ἐξεφόρησε βίη. — (20) Diogenes Laertius lib. II, 71: εἰς Κόρινθον αὐτῷ πλεοντί ποτε καὶ χειμαζόμενον συνέθη ταχαθῆναι. Ἴπρος οὖν τὸν εἰπόντα, Ἥμεῖς μὲν οἱ ἰδιῶται οὐ δεδοίκαμεν, ὑμεῖς δὲ οἱ φιλόσοφοι δειλίετε; Οὐ γὰρ περι ὁμοίας, ἔφη, ψυχῆς ἀγωνιάμεν ἕκαστοι. Vid. fragm. 16. — (21) Diogenes Laertius lib. II, 77: τοῦ θεράποντος ἐν ὁδῷ βασιτάζοντας ἀργύριον καὶ βαρυνομένου, Ἀπόχεε, ἔφη, τὸ πλεόν, καὶ ὅσον δύνασαι βιάσασθε. Suidas: λέγεται δὲ ὅτι καὶ τοῦ παιδὸς αὐτῷ ἐξουτος ἀργύριον, καὶ ἀγθόμενον τῷ βάρει, τὸ βροῦν ἀπό-

Op. IV p. 403. n. 12. Vide fragm. 30. — (14) Diogenes Laertius lib. II, 62: τούτου (τοῦ Ἀισχίνου) τοὺς διαλόγους ὑπάπτει καὶ Ἀριστίππος. Ἐν γούν Μεγάρῳι ἀναγινώσκοντος αὐτοῦ εἶσι σκῶψαι εἰπόντα, Ἦθες σοι, ληστὰ, ταῦτα; Pseudaristippus Epist.: ἐπέστελλας δέ μοι, πῶς ἀνεγώρησατε πάντες ἀπ' Ἀθηνῶν οἱ Σωκράτους ἑρασταὶ τε καὶ φιλόσοφοι, δεδιότες μὴ τι καὶ ἐσ' ὑμᾶς ἔλθοι τῶν αὐτῶν ἄν' καὶ οὐκ ἐποεῖτε φλαυρώς. Καὶ ἀμὲς οὖν ὡς ἐσμέν, ἐν Ἀλιγῶν διατελέομες ἐπὶ τοῦ παρόντος· εἶτα δὲ παρ' ὑμᾶς ἀφιζόμεθα. (Vid. fragm. 73.) Æschines in Epist. Socraticorum p. 27 ed. Orell. τοῦ γὰρ πόρρω ἐστὶν ἵνα εἰς Μεγάρα. Pseudaristippus Epist.: ὅς ἐν Μεγάρῳι ὤμιλες μοι. (Vid. fragm. 74.) — (15) Xenophon in Epist. Socrat. p. 26. ed. Orelli: πεποίημαι δὲ τινα ἀπομνημονεύματα Σωκράτους. Ὅταν οὖν μοι δόξῃ εὖ ἔχειν παντελῶς, διακρίνομαι αὐτὰ καὶ ὑμῖν. Ἀριστίππῳ μὲν γὰρ καὶ Φαίδωνι ἔδοκεν ἀρμόδιὰ τινα εἶναι. —

esset, famulus portabat pecuniam; qui quoniam onere premebatur, *Effunde*, ait, *quod nimium est, et fer quantum potes*.

Ad hæc prodium est Aristippum navigasse quondam navemque piraticam esse sero intellexisse. Quod postquam animadvertit, aurum prolatum numeravit, deinde quasi invitus in mare abiecit, atque ea scilicet in re ingemuit. Sunt qui eum hanc etiam vocem edidisse memorent, *Præstat hæc ab Aristippo, quam propter hæc Aristippum perdi* (22). Fuerunt qui eum post has peregrinationes in patriam rediisse conjicerent, a quorum opinione non abhorreo. Jam vero constat, eum Siciliae tyrannus placuisse et quotidiana consuetudine cum utroque Dionysio conjunctum fuisse (23). Versatus igitur est regnante Dionysio Majore una cum Platone Syracusis primo Olympiadis 98 anno. Huc spectat illa de Platonis verecundia et Aristippi levitate narratio. Quippe jubente quondam Dionysio super vinum et epulas singulos in purpurea veste saltare, ajunt Platonem rejecta purpura dixisse :

Effeminata veste non possum indui.

Contra Aristippum sumta palla jamjam saltatorum scite hoc modo locutum esse :

sacris nec Liberi
patris pudica mens, puto, corrumpiitur (4).

Alia occasione oblata qua Dionysius ex tribus meretricibus unam eligere ipsum jubebat, tres simul abduxit, dicens, ne Paridi quidem profuisse, quod unam cæteris prætulit. Has vero ad vestibulum usque deductas dimisisse fertur.

θαλε, ἔρη. Horatius Serm. lib. II, 3, 100 : quid simile ist Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum in media jussit Libya, quia tardius irent propter onus segnes. Ausonius Idyllio XXXI : spargit Aristippus medius in Syrtibus aurum. — (22) Diogenes Laertius lib. II, 77 : πλέων ποτέ, ἐπεὶ τὸ σκάρος ἔγνω πειρατικόν, λαθῶν τὸ χρυσίον κρήμει· ἐπειτα ἐς θάλατταν, ὡς μὴ θέλων, παρακατέβαλε, καὶ ὄψην ἀνώμαζεν. Οἱ δὲ καὶ ἐπειπεῖν φασὶν αὐτὸν, ὡς ἄμεινον ταῦτα ὑπ' Ἀριστίππου, ἢ διὰ ταῦτα Ἀριστίππον ἀπολέσθαι. Vide fragm. 36. — (23) Luciani Schol. ad Menipp. p. 20, 7, de Aristippo : παρὴν Διονυσίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ κατὰ τὴν Σικελίαν κτλ. — (24) Diogenes Laertius lib. II, 78 : καὶ ποτε παρὰ πότον κελεύσαντος Διονυσίου ἕκαστον ἐν πορφυρᾷ ἐσθῆτι ὀρχήσασθαι, (φασὶ) τὸν μὲν Πλάτωνα μὴ προσέσθαι εἰπόντα· Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλον ἐνδύειν στολὴν. Τὸν δὲ Ἀριστίππον λαθόντα καὶ μελλόντα ὀρχήσασθαι εὐστόχως εἰπεῖν· Καὶ γὰρ ἐν βακχεύματι οὐστ' ἦ γε σῶφρων οὐ διαφραρῆσαι. Suidas : καὶ πρὸς Διονυσίου τὸν Σικελίας τύραννον εἰδὼν, καὶ πίνων, ἐνίκα, καὶ ὀρχήσας τῆς ἀλλοτρῆς κατήσεν. ἐνδύς ἐσθῆτα ἀλουργῆ. Πλάτων δὲ προστιμωζόμενος αὐτῷ τῆς στολῆς εἶπεν· Ἐυριπίδου ἰαυθικά. Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλον ἐνδύειν στολὴν, Ἄρῃην προσωαῖος, καὶ τῆς αἰτίας ἀπέμεινε. Ἀριστίππος δὲ δεξιόμενος καὶ γελῶν εἶπε τῷ αὐτοῦ πατρὶ, Καὶ γὰρ ἐν βακχεύματι ὄντως ὁ

Adeo ille et eligendi et contemnendi peritus fuit (25). Venio nunc ad gravissimum Diodori Siculi (26) testimonium, qui lib. XV cap. 76 de tertio Olympiadis 103 anno sive ante Chr. 366 agens cum alios ejus ætatis viros doctos, tum Aristippum nominatim profert. Hinc intelligitur, Cyrenæum etiam tum superstitem fuisse. A primo Olympiadis 98 anno usque ad tertium Olympiadis 104 annum fortasse in patria urbe sæpius commoratus est, ibique si non alios, at filiam saltem instituit (27). Tum quarto Olympiadis 104 anno una cum Platone Dionysio Minori adfuit. Etenim ad hoc quod cum tyranno labuit commercium varios Diogenes aliorumque scriptorum locos referimus. Cuidam videlicet (28), quod a Dionysio ipse pecuniam, Plato librum accepisset, objurganti respondit, Nempe ego pecunia egeo, Plato libris. Asputus (29) a Dionysio contumeliam æquo animo perpessus est. Quæ res quoniam ipsi vituperationi fuit : Itane vero, inquit, piscatores ut gobiū venentur, mari patiuntur se aspergi, et ego, ut biennium capiam, non patiar sputo me aspergi? Sciscitant Dionysio, cur philosophi divitum fores frequenter adirent, divites autem philosophorum domos non item, respondit : *Quod illi sciunt, quibus indigeant; at hi nesciunt* (30).

σῶφρων οὐ διαφραρῆσαι. Vid. fragm. 39. — (25) Diogenes Laertius lib. II, 67 : Διονυσίου ποτέ, τριῶν ἑταίρων οὐσῶν, μίαν ἐλέξασθαι κελεύσαντος, τὰς τρεῖς ἀπήγαγεν, εἰπόντων· Οὐδὲ τῷ Παρίδι συνήνεγκε μίαν προκρίνειν. Ἀπαγωγὴν μένοι, φασὶν, αὐτὰς ἄχρι τοῦ θυρώπου ἀπέδυσεν. Οὕτως ἦν καὶ ἐθέσαι καὶ καταρροῆσαι πολλῶς. Vid. fragm. 2. — (26) Diodorus Siculus lib. XV cap. 76 : ὑπῆρξαν δὲ κατὰ τοὺτους τοὺς χρόνους ἄνδρες κατὰ παιδείαν ἀξιοὶ μνήμης· Ἰσοκράτης τε ὁ ῥήτωρ καὶ οἱ τοῦτου γενόμενοι μαθηταὶ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος, ἐπι δὲ Ἀναξίμενης ὁ Λαμφακηνὸς καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος, ἐπι δὲ τῶν Ἡθαγορικῶν φιλοσόφων οἱ τελευταῖοι, Ξενοφῶν τε ὁ τῆς ἱστορίας συγγραφεύς, ἕως ἑσχρατογῶρος ὃν (μνησθῆναι γὰρ τῆς Ἐπαμεινώνου τελευτῆς μετ' ἄλλων χρόνων γεγεννημένης), Ἀριστίππος τε καὶ Ἀντισθένης, πρὸς δὲ τοῦτους Αἰσχίνης ὁ Σφήκτιος ὁ Σωκρατικός. — (27) Diogenes Laertius lib. II, 72 : τὰ ἄριστα ὑπετίθητο τῇ θυγατρὶ Ἀλκίῃ συνουσίαν αὐτῇν ὑπεροπικῆν τοῦ πλείονος εἶναι. In eandem sententiam personatus Aristippus : ὑποτίθημι δὲ σοὶ τὰ πρὸς ἀρχοντας οἰκονομεῖν, ὥστε τὰ ἐμὰ συμβούλαια τοῦτο συμφέρον δεχέσθαι. Τοῦτο δὲ ἦν μὴ τοῦ πλείονος ὀργηθῆσαι. Vide fragm. 74. — (28) Diogenes Laertius lib. II, 81 : ἐκδεξάμενος τὸ ἀργύριον παρὰ Διονυσίου, Πλάτωνος ἀραντος βιβλίον, πρὸς τὸν αἰτιζάμενον, Ἐγὼ μὲν γὰρ, εἶπεν, ἀργυρίων, Πλάτων δὲ βιβλίων ἐστὶν ἐνδεής. — (29) Diogenes Laertius lib. II, 67 : Διονυσίου προσπεύσαντος αὐτῷ ἠνέσχετο· μωφωμένους δὲ τινος, εἶτα οἱ μὲν ἀνείψ, εἶπεν, ὑπομένουσι βραίνεσθαι τῇ θαλάττῃ, ἵνα καθῆναι θηράσωσιν· ἐγὼ δὲ μὴ ἀνάσχωμαι χρέματι βραίνεσθαι, ἵνα βλεῖν λάδω· vid. fragm. 3. — (30) Diogenes Laertius lib. II, 69 : ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Διονυσίου διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπι τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλοῦσι ἐπι τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκίτι, ἔρη· Ὅτι οἱ μὲν

Reprehensus (31) a Platone quondam, quod magnifice viveret: Nonne, inquit, vir bonus tibi videtur esse Dionysius? Eo assentiente: Atqui ille, ait, me lautitia superat. Quamobrem nihil obstat, quominus et magnifice et honeste vivamus. Cogente (32) eum aliquando Dionysio, ut de quodam philosophiæ loco dissereret, Ridiculum est, inquit, te ex me dicendi rationem quærere, quando autem dicendum sit, mihi præscribere. Quam rem indignatus Dionysius in infimo lecto accumbere jussit. Sed ille, Horatiorum, inquit, hunc locum esse voluisti. Interroganti Dionysio (33), quo animo venisset, respondit: Ut quæ habeo tibi impertiam, quæ non habeo accipiam. At quidam eum sic respondisse referunt: Quando sapientia egebam, adii Socratem; nunc pecunia egens ad te veni. Alio tempore quum pro amico Dionysium deprecaretur (34), neque tamen orando quidquam impetraret, ad pedes ejus provolutus hominem flexit. Cavillanti igitur quidam, Non ego, inquit, culpandus sum, sed Dionysius qui aures in pedibus habet. Exprobranti, quod a Socrate ad Dionysium se contulisset (35), Atqui, inquit, doctrina indigens ad Socratem sum profectus, ad Dionysium vero

animi relaxationem et requiem quærens. Interrogatus (36), qua in re a Dionysio objurgaretur, In eadem, inquit, in qua cæteri me objurgant. Poscebat (37) nummos Dionysium; ille autem, Atqui dixisti, inquit, sapientem nullius rei inopia laboraturum. Tum sermone ejus excepto *Da*, inquit, *et postea de hac re quæramus*: sed simul atque dedit: Vides, ait, me non indignuisse. Quum Dionysius ipsum sic allocutus esset (38):

Quisquis tyranni scilicet intrat regiam,
sicut servus ejus, liber etsi venerit;

respondit:

Non servus ille fit, si liber venerit.

Præterea quum idem tyrannus Aristippo exprobraret, quod nullam ex ejus amicitia utilitatem cepisset, Vera loqueris, inquit, si quid enim tibi profuissim, tyrannide tanquam morbo commitali liberatus esses (39). Denique, si fides Pseudoaristippo in Epistola ad Areten filiam, Cyrenæus exacta septuaginta quinque fere annorum vita primo Olympiadis 105 anno sive ante Chr. n. 360 in insula Lipara mortuus videtur (40).

Transeo ad Aristippi cæterorumque Cyrenaicorum decreta. Duas perturbationes statuabant, dolorem et voluptatem: voluptatem lenem motum, dolorem vero asperum appellantes: nihil differre voluptatem a voluptate, neque aliud alio suavius esse. Atque illam quidem cunctis animantibus jucundam, hunc infestum esse. Voluptatem vero corporis, non stabilem illam, quæ in doloris privatione consistat, et quasi molestiæ vacuitatem, quam Epicurus admittit, finem bonorum esse dicunt. Videtur autem eis et finis a felicitate differre: quippe finem esse singularem voluptatem, contra felicitatem ex peculiaribus voluptatibus constare: peculiarem quoque voluptatem propter se ipsam

ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν. Vid. fragm. 8. — (31) Diogenes Laertius lib. II, 69: ὀνειδιζόμενος ποτ' ἐπὶ τῷ πολυτελεῶς ζῆν ὑπὸ Πλάτωνος, ἔφη! Ἄρα φαίνεται σοὶ Διονύσιος ἀγαθός; Τοῦ δ' ὁμολογήσαντος, Καὶ μὴν, ἔφη, ζῆ ἐμοῦ πολυτελέστερον ὥστ' οὐδὲν κωλύει καὶ πολυτελεῶς καὶ καλῶς ζῆν. — (32) Diogenes Laertius lib. II, 73: ἀναγκαζόμενος ποτε ὑπὸ Διονυσίου εἰπεῖν τι τῶν ἐκ φιλοσοφίας, Γελοῖον, ἔφη, εἰ τὸ λέγειν μὲν παρ' ἐμοῦ πυνθάνω, τὸ δὲ ποτε δεῖ λέγειν σὺ μὲ διδάσκεις. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἀναγκαζήσαντα τὸν Διονύσιον ἔσχον αὐτὸν κατακλιναί· καὶ τὸν, Ἐνδοξότερον, φάναι, τὸν τόπον ἠθελήσας ποιῆσαι. Athenæus lib. XII p. 544 B: καὶ ταῖς Διονυσίου πολυτελείαις ἔχαίρει, καίτοι πολλάκις ἐνυβριζόμενος. Ἠγήσανδρος γοῦν φησὶν, ὡς καὶ ἀδόξου ποτὲ κλισίας παρ' αὐτῷ τυγῶν, ἤνεγκεν, ἐρωτήσαντός τε τοῦ Διονυσίου, τί φαίνεται ἢ κατακλιθεὶς πρὸς τὴν χθῆς, ἔφησεν παρακλησίαν εἶναι. Ἐκείνη τε γὰρ, ἐξησεν, ἀδοξεῖ τήμερον χωρισθεῖσα ἐμοῦ, χθῆς δὲ πασῶν ἦν ἐνδοξοτάτη δι' ἡμᾶς· αὐτὴ δὲ τήμερον καὶ ἐνδοξὸς γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν παρουσίαν, χθῆς δὲ ἠρόξει, μὴ παρόντος ἐμοῦ. Vid. fragm. 24. — (33) Diogenes Laertius lib. II, 77-78: Διονυσίου ποτὲ ἐρομένου, ἐπὶ τί ἦται, ἔφη! Ἐπὶ τὸ μεταλλάσσειν ὧν ἔχει, καὶ μεταλήψασθαι ὧν μὴ ἔχει. Ἔναι δὲ (φασίν) οὕτως ἀποκρίσασθαι· Ὅποτε μὲν σοφίας ἐδόξουν, ἦγον παρὰ τὸν Σωκράτη· νῦν δὲ χρημάτων δέομενος παρὰ σὲ ἦται. — (34) Diogenes Laertius lib. II, 79: Δεόμενος ποτε περὶ ζήλου Διονυσίου καὶ μὴ ἐπιτυγῶντων, εἰς πόδας αὐτοῦ πεσὼν ἔπεισε. Πρὸς οὖν τὸν ἐπισκώψαντα, Οὐκ ἐγὼ, φησὶν, αἰτίος, ἀλλὰ Διονύσιος ὁ ἐν τοῖς ποσὶ τὰς ἀνοσίας ἔχων. Suidas: ὑπὲρ φίλου δὲ ἀξίωσεν, καὶ μὴ τυγῶντων, τῶν ποδῶν ἤφατο καὶ ἔπεισε, καὶ, Οὐ ταύτης ἐγὼ τὴς κολακείας αἰτίος, εἶπεν, ἀλλὰ Διονύσιος, ὁ ἐν γόνασι τὰς ἀνοσίας ἔχων. — (35) Diogenes Laertius lib. II, 80: πρὸς τὸν εἰπόντα ἐν αἰτίᾳ, ὡς ἀπὸ Σωκράτους πρὸς Διονύσιον εἶθαι, Ἀλλὰ πρὸς Σωκράτην, εἶπεν, ἤθλον παιδείας δεόμενος, πρὸς δὲ Διονύσιον παιδείας.

— (36) Diogenes Laertius lib. II, 81: πρὸς τὸν εἰπόντα, Τίνας ἔνεκα ἐλέγχεσαι παρὰ Διονυσίου; Οὐ ἔνεκα, φησὶν, οἱ ἄλλοι ἐλέγχουσιν. — (37) Diogenes Laertius lib. II, 82: Ἦται Διονύσιον ἀργύριον, καὶ ὅς· Ἀλλὰ μὴν ἔφησεν οὐκ ἀπορήσειν τὸν σοφόν. Ὁ δ' ὑπολαβὼν, Δός, εἶπε, καὶ περὶ τούτου ζητῶμεν· δόντος δὲ, ὄραξ, ἔφη, ὅτι οὐκ ἠπόρηκα. — (38) Diogenes Laertius lib. II, 82: εἰπόντος, πρὸς αὐτὸν Διονυσίου, Ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται, κείνου ἐστὶ δούλος, κἂν ἐλεύθερος μὲν, ὑπολαβὼν (ἔφη)· Οὐκ ἐστὶ δούλος, ἀν' ἐλεύθερος μὲν. Vid. fragm. 51. — (39) Stobæus Flor. XLIX, 22: τοῦ Διονυσίου λέγοντος πρὸς Ἀρίστιππον, Οὐδὲν ὠφέλιμα ὑπὸ σοῦ, Ἀληθῆ λέγει, εἶπεν, εἰ γὰρ ὠφέλιμο, ἐπέπαυσο ἂν τῆς τυραννίδος, ὥσπερ ἱερᾶς νόσου. — (40) Pseudaristippus in Epistola ad Areten filiam: ἐπειδὴ δὲ ἀναλύω μὴ ἐμπληθεῖς αὐτοῦ, πέποιθα καὶ σοί, διότι τὴν αὐτὴν ἀξίεισ πορεύειν τὴν συνήθη ἀγαθοῦ ἀνδράσιον. Ἐβρώσο

esse expetendam, at felicitatem non propter se ipsam, sed propter singulas voluptates: voluptatem præterea bonum esse affirmant, etiamsi a turpissimis rebus oriatur. Quamvis enim fædum sit facinus, voluptatem tamen per se ipsam expetendam esse atque in bonis numerandam. Porro illa doloris detractio, ut est apud Epicurum, eis non videtur esse voluptas, neque voluptatis privatio dolor: utraque enim esse in motu, quum non sit motus doloris voluptatisve privatio. Nempe illa doloris vacuitas tanquam dormientis status est. Posse quosdam ajunt voluptatem minime appetere per animi pravitatem: non tamen omnes animi voluptates ac dolores e corporis voluptatibus ac doloribus nasci. Nam ex qualibet simplici patriæ prosperitate sive privata felicitate gaudium gigni. Sed neque bonorum memoria aut exspectatione voluptatem effici ajunt, quod placebat Epicuro; nam tempore motum animi languescere. Quin nec solo visu vel auditu voluptates constare dicunt, siquidem eos qui lamentationes imitantur, libenter audimus, vere autem lamentantes, non libenter. Insuper voluptatis ac doloris privationem medios status appellabant. Longe tamen præstantiores esse corporis quam animi voluptates, deteriores vero molestias, quas corpus habet. Cæterum Cyrenaici (42)

καὶ περὶ ἡμῶν ἀσθενᾷ. Vid. fragm. 74. — (41) Diogenes Laertius lib. II, 86-90: οἱ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἀριστίππου μείναντες καὶ Κυρηναῖοι προσαγορευθέντες δόξαι ἐχρῶντο ταύταις. Δὴν παλὴ ἕρισταντο, πῶς καὶ ἡδονῆν τὴν μὲν λαίαν κίησιν, τὴν ἡδονῆν τὴν δὲ πῶς προσιᾶν κίησιν καὶ ὁμοίως τε ἡδονῆν ἡδὲ καὶ πῶς ἡδονῆν εἶναι. Καὶ τὴν μὲν εὐδοκίαν πᾶσι ζῷοις, τὴν δὲ ἀποκρουστικὴν ἡδονῆν μόνον τοῦ σώματος, οὗ τὴν κατασκευαστικὴν ἡδονῆν, τὴν ἐπὶ διακρίσει ἀναρῶσιν καὶ οὖν ἀσκήσειν. Ἡ δὲ ἡδονὴ κατὰ φύσιν εἶναι, τέλος εἶναι φασί. Δοκεῖ δ' αὐτοῖς καὶ τῶν εὐδαιμονίας κινήσεων τέλος μὲν γὰρ εἶναι τὴν κατὰ μέρος ἡδονῆν, εὐδαιμονίαν δὲ τὸ ἐκ τῶν μερικῶν ἡδονῶν σύστημα εἶναι δὲ τὴν μερικὴν ἡδονῆν δι' αὐτὴν αἰρετὴν, τὴν δ' εὐδαιμονίαν οὐ δι' αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ τὰ κατὰ μέρος ἡδονῶν εἶναι δὲ τὴν ἡδονῆν ἀγαθόν, κἂν ἀπὸ τῶν ἀσχημοτάτων γένηται. Εἰ γὰρ καὶ ἡ πρῆξις ἀποπῶς εἴη, ἀλλ' οὖν ἡ ἡδονῆν δι' αὐτὴν αἰρετὴ καὶ ἀγαθόν. Ἡ δὲ τοῦ ἀλογίου ὑπεραίρεσις (ὡς εἴρηται παρ' Ἐπικούρου) δοκεῖ αὐτοῖς μὴ εἶναι ἡδονῆν, οὐδὲ ἡ ἀφρονία ἀλλήλων, ἐν κινήσει γὰρ εἶναι ἀμείωτερα, μὴ οὕτως τε: ἀπονίας ἢ τῆς ἀφρονίας κινήσεως ἐπεὶ ἡ ἀπονία οἰοεὶ καταβύθιος ἐστὶ κατάστασις. Δύνασθαι δὲ φασί καὶ τὴν ἡδονῆν τινὰς μὴ αἰρεῖσθαι κατὰ διαστροφὴν. Οὐ πάσας μὲντοι τὰς ψυχικὰς ἡδονὰς καὶ ἀλλήλωνας ἐπὶ σωματικαῖς ἡδοναῖς καὶ ἀλλήλους γίνεσθαι. Καὶ γὰρ ἐπὶ ψυχῆ τῆς πατρίδος εὐημερία, ἥπερ τῆ ἰδίᾳ, χαρὰν ἐγγίνεσθαι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ μνήμην τῶν ἀγαθῶν, ἢ προσδοκίαν, ἡδονῆν φασὶν ἀποτελεῖσθαι, ὅπερ ἤρεσκεν Ἐπικούρου, ἐκλύεσθαι γὰρ τῷ χρόνῳ τὴν ψυχῆς κίνημα. Λέγουσι δὲ μηδὲ κατὰ ψυχὴν τὴν ὄρασιν ἢ τὴν ἀνοίην γίνεσθαι ἡδονῶν. Τῶν γούνημιμουμένων ἄλλοις ἡδῶν ἀνοσομεν τῶν δὲ κατὰ ἀλήθειαν, ἀπῶν. Μέσας τε καταστάσεις ἀνομάζον ἀφρονίαν καὶ ἀπονίαν. Πολλὸ μὲντοι τῶν ψυχικῶν ἡδονῶν τὰς σωματικὰς ἀμείωτους εἶναι, καὶ τὰς ἀλλήλους χείρους τὰς σωματικὰς. — (42) Cicero Tuscul.

non omni malo ægritudinem effici censent, sed insperato et necopinato malo. Idem (43) propter permotiones intimas nihil putant esse judicium. Etenim in solo tactu, et eo quidem quem philosophi interiorum vocant, aut doloris aut voluptatis, putant veri esse quiddam (44), quod percipi possit extrinsecus, ea se sola percipere, quæ tactu intimo sentiant, ut dolorem, ut voluptatem; neque se, quo quid colore, aut quo sono sit, scire, sed tantum sentire, affici se quodam modo. Quid? quod iis placet (45) neque sapientem semper in voluptate vivere, neque rursus insipientem semper in dolore, verum majore ex parte sic utrumque affici. Satis autem esse, homines unius incidentis voluptatis beneficio suaviter restitui. Prudentiam quidem bonum esse affirmant, nec tamen propter se ipsam expetendam, sed eorum gratia quæ ex illa percipimus. Amicitias utilitatis causa parandas. Nam et corporis partes, quamdiu adsint, amari. Virtutes quasdam et imprudentibus ingenerari. Corporis exercitationem conferre ad virtutis studium. Sapientem nunquam neque invidum neque amasium neque superstitiosum fore, quia hæ res e vana opinione orientur: dolore tamen et metu turbatum iri, propterea quod hæc naturæ convenienter fiant. Divitias ulro voluptatum effectrices esse, neutiquam per se expetendas. Perturbationes item comprehendere posse dicebant, nequaquam tamen ea ex quibus existunt. Ut quæstiones naturales omittebant, quod naturam comprehendere non posse apparet: ita logicen propter ejus usum attingebant. Nihil natura justum esse contendebant, aut honestum vel turpe, sed lege et consuetudine. Attamen vir bonus nihil inepte faciet ob pœnas instantes vel falsas opiniones vitandas. Talis

III, 13. — (43) Cicero Acad. II, 46. — (44) Cicero Acad. II, 24. — (45) Diogenes Laertius lib. II, 91-93: ἀρέσει δ' αὐτοῖς, μήτε τὸν σοφὸν πάντα ἡδέως ζῆν, μήτε πάντα φῶλον ἐπιπόνως, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἀρεῖ δὲ κἂν κατὰ μίαν τις προσπίπτουσαν ἡδέως ἐπανάγη. Τὴν φρόνησιν ἀγαθὸν μὲν εἶναι λέγουσιν, οὐ δὲ ἑαυτὴν δὲ αἰρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς περιγόμενα. Τὸν φίλον τῆς χρείας ἔνεκα. Καὶ γὰρ μέρος σώματος μέχρις ἂν παρῆ, ἀσπάζεσθαι. Τῶν ἀρετῶν ἑνίας καὶ περὶ τοὺς ἀφρονας συνίστασθαι. Τὴν σωματικὴν ἀσκήσιν συμβάλλεσθαι πρὸς ἀρετῆς ἀνάληψιν. Τὸν σοφὸν μήτε φρονῆσειν, μήτε ἐρασιβήσεσθαι ἢ δεισιδαιμονῆσειν γίνεσθαι γὰρ ταῦτα παρὰ κενὴν δόξαν. Λυπηρῆσεσθαι μὲντοι καὶ φοβήσεσθαι φυσικῶς γὰρ γίνεσθαι. Καὶ τὸν πλεῖστον δὲ ποιητικὸν ἡδονῆς εἶναι, οὐ δὲ αὐτὸν αἰρετόν. Τὰ τε πάθη καταληπτά. Ἐλεγον οὖν αὐτὰ, οὐκ ἂν ὦν γίνεται. Ἀφίσταντο δὲ καὶ τῶν φυσικῶν διὰ τὴν ἐμφαινόμενὴν ἀκαταληψίαν τῶν δὲ λογικῶν διὰ τὴν εὐχρηστίαν ἤπικοντο. Μηδὲν τε φύσει εἶναι δίκαιον, ἢ καλόν, ἢ αἰσχρόν, ἀλλὰ νόμῳ καὶ ἔθει. Ὅ μὲντοι σπουδαῖος οὐδὲν ἄποπον πράξει διὰ τὰς ἐπι-

igitur Aristippi ratio fuit, ut virtutes ejus et vitia commune quoddam haberent vinculum et quasi cognatione quadam inter se continerentur (46). Itaque recte Cicero De offic. I, 41: «Nec quemquam, inquit, hoc errore duci oportet, ut si quid Socrates aut Aristippus contra morem consuetudinemque civilem fecerint locutive sint, idem sibi arbitretur licere. Magnis illi et divinis bonis hanc licentiam assequerantur.»

Præter hunc, de quo disputamus, alii quoque fuere Aristippi, ex quibus omnibus quattuor duntaxat clarum in litteris nomen habuerunt. Eorum clarissimus et primus est Cyrenaicæ philosophiæ parens; secundus, rerum Arcadicarum scriptor (47); tertius qui, quod a matre institutus esset, Μητροδίακτος cognominatus est, primi ex filia nepos; quartus ex nova Academia philosophus (48). Cyrenæi autem (49) hæc scripta memorantur. Tres historiae Libycæ libri ad Dionysium missi. Unus in quo fuerunt dialogi viginti quinque, partim attica partim dorica dialecto conscripti. Atque hi quidem fuisse perhibentur Artabazus. Ad naufragos. Ad exsules. Ad mendicium. Ad Laidem. Ad Porum. Ad Laidem de speculo. Hermias. Somnium. Ad pincernam. Philomelus. Ad domesticos. Ad objurgantes, quod vetus vinum scortaque possideret. Ad reprehendentes, quod sumtuose obsonaretur. Epistola ad Areten filiam. Ad eum qui se ad

Olympia exercebat. Interrogatio. Alia interrogatio. Chria ad Dionysium; item alia de imagine et alia de Dionysii filia. Ad eum qui contemni sibi videbatur. Ad eum qui suadere tentabat. Quidam illum et Disputationum sex libros scripsisse ajunt; alii prorsus scripsisse negant, ex quibus etiam Sosicrates Rhodius est. Porro, ut Sotion in secundo et Panætius referunt, hæc ejus volumina fuerunt: De disciplina. De virtute. Suasoria. Artabazus. Naufragi. Exsules. Disputationum libri sex. Chriarum libri tres. Ad Laidem. Ad Porum. Ad Socratem. De fortuna. Illud mirandum, quod Diogenes Laertius qui aliis locis (50) sæpe citat Aristippi de veteri luxu commentarios, in scriptorum ejus enumeratione hoc opus omittit. Qua de re idem sentio quod Luzacius Lectt. Att. p. 108 ita scribens: «A tali viro, qualem Aristippum modo dicebamus, qui moribus erat facilis, comis, humanus, quamquam in vita desultorius, sibi que ac suis præceptis minime constans, a tali, inquam, viro proficisci neutiquam potuerunt commentarii Περὶ παλαιῆς τρυφῆς probrorum in summos sapientiæ magistros vivendique præceptores pleni; quos libros tanquam Aristippi plus semel in testimonium Diogenes quidem vocat Laertius, sub tanti tamen viri nomine suppositos esse censet Bruckerus (Hist. phil. I p. 592) ab hominibus impudentibus, qui suos ipsi mores illius auctoritate tegere vellent: cui equidem plane

κειμέναις ζημίας καὶ δόξας. — (46) Diogenes Laertius lib. II, 67: διό ποτε Σπράταννα, οἱ δὲ Πλάτωνα, πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν, σοὶ μόνω δέδοται καὶ γλαυμάδα φορεῖν καὶ βάκος. — (47) Vid. Clement. Alexandr. Strom. I p. 139 et Schol. Theocrit. I, 3. — (48) Vid. Fabric. Bibl. Græc. III pag. 163 ed. Harl. — (49) Diogenes Laertius lib. II, 83-85: γεγόνασαι δ' Ἀριστιπποὶ τέσσαρες· περὶ οὗ τε ὁ λόγος, καὶ δευτέρως ὅ τὰ περὶ Ἀρχαδίας γεγραφώς· τρίτος, ὁ μητροδίακτος, θυγατρὸς τοῦ πρώτου τέταρτος, ὁ ἐκ τῆς νεωτέρας Ἀκαδημίας. Τοῦ δὲ Κυρηναϊκοῦ φιλοσόφου φέρεται βιβλία, τρία μὲν ἱστορίας τῶν κατὰ Αἰθίωψιν, ἀπεσταλμένα Διονυσίῳ. Ἐν δὲ ἐν ᾧ διάλογος πέντε καὶ εἰκοσὶν· οἱ μὲν Ἀθίδει, οἱ δὲ Δωρίδι διαλέκτῳ γεγραμμένοι οἶδε· Ἀρτάβαξος. Πρὸς τοὺς ναυαγούς. Πρὸς τοὺς φυγάδας. Πρὸς πτωχόν. Πρὸς Λαίδα. Πρὸς Πῶρον. Πρὸς Λαίδα περὶ τοῦ κατόπτρου. Ἐρμείας. Ἐνύπνιον. Πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς κώλικος. Φιλόμηλος. Πρὸς τοὺς οἰκειούς. Πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας, ὅτι κέκτιται οἶνον παλαιὸν καὶ ἐταίρας. Πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας ὅτι πολυτελῶς ὄψωνε. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀρήτην τὴν θυγατέρα. Πρὸς τὸν εἰς Ὀλυμπίαν γυμνάζοντα ἑαυτὸν. Ἐρώτησις. Ἄλλη ἐρώτησις. Χρεία πρὸς Διονύσιον, Ἄλλη ἐπὶ τῆς εἰκόνης, Ἄλλη ἐπὶ τῆς Διονυσίου θυγατρὸς. Πρὸς τὸν οἰόμενον ἀτιμάζεσθαι. Πρὸς τὸν συμβουλευεῖν ἐπιχειροῦντα. Ἔνιοι δὲ καὶ διατριβῶν αὐτὸν φασὶν ἐξ γεγραμέναι, οἱ δ' οὐδ' ὄλωσ' γράψαι· ὧν ἑστὶ καὶ Σωσικράτης ὁ Ῥόδιος. Κατὰ δὲ Σωτίωνα ἐν δευτέρῳ καὶ Παναίτιον ἔστιν αὐτῷ συγγράμματα τάδε· Περὶ παιδείας. Περὶ ἀρετῆς. Προτρεπτικός. Ἀρτάβαξος, Ναυαγοί, Φυγάδες, Διατριβῶν ἕξ, Χρειῶν τρία, πρὸς Λαίδα, Πρὸς Πῶρον,

Πρὸς Σωκράτην, Περὶ τύχης. — (50) Diogenes Laertius lib. I, 96 de Periandro: Φησὶ δὲ Ἀριστιππος ἐν πρώτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς περὶ αὐτοῦ τάδε, ὡς ἄρα ἐρασθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ Κράτεια συνῆν αὐτῷ λάβρα· καὶ ὅς ἤθετο. Φανεροῦ δὲ γενομένου, βαρῆς πᾶσιν ἐγένετο διὰ τὸ ἄλλην ἐπὶ τῇ φώρᾳ. Vid. Parthen. rer. amatoriar. cap. 17. — Idem V, 3: Ἀριστιππος δ' ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς φησὶν ἐρασθῆναι τὸν Ἀριστοτέλην παλλακίδος τοῦ Ἑρμείου. — Idem II, 23 de Socrate: οὗ [sc. Ἀλκιβιάδου] καὶ ἐρασθῆναι φησὶν αὐτὸν Ἀριστιππος ἐν τετάρτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς. Cf. Athenæus XIII p. 566. D. — Idem II, 48 de Xenophonte: καὶ αὐτὸν φησὶν Ἀριστιππος ἐν τετάρτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς ἐρασθῆναι Κλεινίου· πρὸς ὃν καὶ ταῦτα εἰπεῖν· Νῦν γὰρ ἐγὼ Κλεινίαν ἤδιον μὲν θεῶμαι ἢ τᾶλλα πάντα ἐν ἀνθρώποις καλᾷ. Τυφλὸς δὲ τῶν ἄλλων πάντων δεξιότην ἂν ἡ Κλεινίου ἐνός ὄντος γενέσθαι. Ἀχθομαὶ δὲ νυκτὶ καὶ ὕπνῳ, ὅτι ἐκείνον οὐχ ὄρω· ἡμέρᾳ δὲ καὶ ἡλίῳ τὴν μεγίστην χάριν οἶδα, ὅτι μοι Κλεινίαν ἀνακραίνουσι. — Idem III, 29 de Platone: Ἀριστιππος δ' ἐν τῷ τετάρτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς φησὶν αὐτὸν Ἀστέρος μετρίκιον τινός, ἀστρολογεῖν συνασκουμένου, ἐρασθῆναι· ἀλλὰ καὶ Δίωνος τοῦ προειρημένου. — Idem IV, 19 de Polemone Atheniensi: ὡς ἐφώκει δὴ, ὁ Πολέμων κατὰ πάντα ἐξηλώκει τὸν Σενοκράτην· καὶ ἐρασθῆναι αὐτοῦ φησὶν Ἀριστιππος ἐν τετάρτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς. — Idem V, 39 de Aristotele: οὗ (Θεοφράστου) καὶ τοῦ υἱέος Νικομάχου φησὶν ἐρωτικῶς διαθῆναι, καίτερον ὄντα διδάσκαλον, Ἀριστιππος ἐν τετάρτῳ Περὶ παλαιῆς τρυφῆς.

assentior, etsi Baelius (Lex. v. *Aristote*) cæterique fidem istorum libellorum sine ulla fraudis suspitione fuerint secuti. Præterquam enim quod calumniæ in philosophos aliarum sectarum principes alienæ videantur fuisse ab illius persona, qui, ab ἀγελάστῳ Aristoxeno similibusque plane diversus, delectationem amabat et gaudia, jocosque excipiebat jocis, non maledictis et injuriis; ipsa insuper temporum ratio, tali in causa argumentum certissimum, non patitur ut turpia de moribus Aristotelis proderet, aut Polemonem fœdo amore a severissimo Xenocrate dilectum, Socratis auditor scribere potuerit, diu ante demortuus, quam florerent in schola Aristoteles et Xenocrates. »

Ex illis, quæ sub Aristippi nomine feruntur, fragmentis plerique epistolas cum Bentlejo tanquam subditicias familia submoverunt. Ac Bentlejus quidem Opusc. philol. p. 49 de Socraticorum epistolis disputans: « Epistola, inquit, VIII, IX, XII et XIII jocantur inter se Antisthenes, Aristippus et Simon sutor. Indignum istorum hominum memoria est, existimare, tali eos ratione fuisse jocosos nugatosque; inprimis e Sicilia Athenas usque misisse tam scurrilia, quæ ne convivas quidem inter pocula decerent. » Idem p. 55 Aristippi epistolam ad Areten filiam propterea maxime damnat, quod non dorice, sed atticæ scripta sit. Contra Valckenarius Diatrib. in Eurip. Fragm. p. 190 de iisdem Aristippi

ingenii monumentis ita disserit: « Quæ quidem in istis epistolis Aristippi nomen præferunt, dorice scriptæ, IX, XI, XIII, XVI nihil quantum memini continent indignum Aristippi persona; sed eidem inscriptam epistolam XXVII, velut ad Areten filiam datam, qualem tamen memorat Diogenes Laertius lib. II, 84, in qua nulla sunt dorismi vestigia, illam tanquam spuriam rejicio, nec tamen omnes cum præstantissimo sane viro Jo. Pearsono Vind. Ignat. p. 361. » Mihi illæ epistolæ omnes, si fictæ sunt, probabiliter fictæ videntur, adeo ut nihil habeant quod ab Aristippi moribus abhorreat, nihil quod non conveniat istis ad quas datæ sunt personis, nihil denique quod Græcorum annalibus ignotum sit. Quamobrem epistolas una cum librorum ac sententiarum reliquiis edendas putavi cunctaque tanti philosophi fragmenta post Orellium Opusc. Vet. Græc. sent. et moral. vol. II (Lipsiæ 1821) p. 153-175 et Epist. Socraticorum et Pythagoreorum (Lipsiæ 1815) p. 16 seqq. collegi ac diligenter recensui. Quo in genere id operam dedi, ut epistolia in quibus doricæ vocum formæ magna ex parte a librariis deletæ atque in atticæ vel communes conversæ sunt, quales in membranis comparent, conservarentur. Nam majora tantum menda corrigenda esse ratus, minora vel librariis vel ipsi auctori assignanda tollere nolui. Emendatis denique hisce fragminibus novam interpretationem latinam adjunxi.

ΑΡΙΣΤΙΠΠΙΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΗΝΑΙΟΥ

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

ARISTIPPI CYRENÆI

SENTENTIÆ ET APOPHTHEGMATA.

1. Τοῦτον φασὶ ποτε κελεῦσαι πέρδικα πενήτην δραχμῶν ἐωνηθῆναι· αἰτιασαμένου δέ τις, Σὺ δ' οὐκ ἂν, εἶπεν, ὀβολοῦ τοῦτον ἐπρίω; ἐπινεύσαντος δέ, Τοσοῦτον, ἔφη, ἐμοιδύναται αἱ πεντήκοντα δραχμαί.

(Diogenes Laertius lib. II, 66. Aliter rem enarrat Athenæus lib. VIII p. 343. C : ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀριστιππος ὁ Σωκρατικὸς ὀσφράγος ἦν· ὅστις καὶ ὑπὸ Πλάτωνος ποτε δνειδιζόμενος ἐπὶ τῇ ὀσφραγίᾳ, ὡς φησι Σωτῶν καὶ Ἡγήσανδρος. Γράφει δὲ οὕτως ὁ Δελφός· Ἀριστιππος, Πλάτωνος ἐπιτιμησάντος αὐτῷ διότι πολλοὺς ἰχθύς ἠγόρασε, δυοῖν ὀβολοῖν ἔφησεν ἐωνῆσθαι. Τοῦ δὲ Πλάτωνος εἰπόντος ὅτι καὶ αὐτὸς ἂν ἠγόρασα τοσοῦτου, Ὁρᾷς οὖν, εἶπεν, ὦ Πλάτων, ὅτι οὐκ ἐγὼ ὀσφράγος, ἀλλὰ σὺ φιλάργυρος.)

2. Διονυσίου ποτέ, τριῶν ἑταιρῶν οὐσῶν, μίαν ἐκλέξασθαι κελεύσαντος, τὰς τρεῖς ἀπήγαγεν, εἰπών· Οὐδὲ τῷ Παρίδι συνήνεγκε μίαν προκρίναι. Ἀπαγαγὼν μέντοι, φασίν, αὐτὰς ἄχρι τοῦ θυρώου, ἀπέλυσεν. Οὕτως ἦν καὶ ἐλεῖσθαι καὶ καταφρονῆσαι πολὺς.

(Diogenes Laertius lib. II, 67. Ejusdem facti obiter meminit Athenæus lib. XII pag. 544 D : παρὰ Διονυσίου διηγήθη τισὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν τριῶν γυναικῶν.)

3. Διονυσίου προσπτύσαντος αὐτῷ ἠνέχετο· μεμψαμένου δέ τις, Εἶτα οἱ μὲν ἀλιεῖς, εἶπεν, ὑπομένουσι βραίνεσθαι τῇ θαλάττῃ, ἵνα κωδιὸν θηράσωσιν· ἐγὼ δὲ μὴ ἀνάσχωμαι χρέμματα ῥαυθῆναι, ἵνα βλένω;

(Diogenes Laertius lib. II, 67. Pro membra-

narum scriptura χρέμματα Menagius bene χρέμματα substituit. Aliter Athenæus lib. XII pag. 544. D, ex Hegesandro : Ἀριστιππος βραίνόμενος μὲν ὑπὸ τῶν τοῦ Διονυσίου θεραπόντων, σκωπτόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἀνέχεσθαι ὑπ' Ἀντιφῶντος, Εἰ δ' ἀλιεύόμενος ἐτύγγανον, ἔφη, καταλιπὼν τὴν ἐργασίαν ἀπῆλθον;)

4. Παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε καὶ φησιν· Εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεισθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐτὰς ἐθεράπευες. Ὁ δὲ· Καὶ σύ, εἶπεν, εἴπερ ἤδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἐπλυνες.

(Diogenes Laertius lib. II, 68. Similiter Horatius lib. I epist. XVII, 13 si pranderet olus patienter, regibus uti nollet Aristippus : Si sciret regibus uti, fastidiret olus, qui me notat. Valerius Maximus lib. IV cap. 3 : Idem Syracusis, quum olera ei lavanti Aristippus dixisset, Si Dionysium adulare velles, ista non esses : Imo, inquit, si tu ista esse velles, non adulares Dionysium. Cf. supra Diogenis fragm. 200.)

5. Ἐρωτηθεὶς ποτε, τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, ἔφη· Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. (Diogenes Laertius lib. II, 68.)

6. Ἐρωτηθεὶς, τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη· Τὸ δύνασθαι πᾶσι θαρβύλως ὁμιλεῖν.

(Diogenes Laertius lib. II, 68. Apulejus in Floridis : At ego, quod Aristippus dixit, experiar, Aristippus ille Cyrenaicæ sectæ repertor, quodque malebat ipse, Socratis discipulus. Eum quidam tyrannus rogavit, quid illi philosophiæ

1. Ajunt hunc aliquando jussisse perdicem quinquaginta drachmis emi. Quod quum quidam ipsi objiceret : *Tunc illam, inquit, obolo non emerēs?* Annuente vero illo : *Mihi, ait, tantum valent quinquaginta drachmæ.*

2. Quum Dionysius quondam ex tribus meretricibus unam eligere ipsum jussisset, tres simul abduxit, dicens, ne Paridi quidem profuisse, quod unam cæteris prætulert. Has vero ad vestibulum usque deductas dimississe fertur. Adeo ille et eligendi et contemnendi peritus fuit.

3. Aspatus a Dionysio contumeliam æquo animo perpeusus est. Qua in re quoniam reprehendebatur a quodam,

Itane vero, inquit, piscatores ut gobiū venentur, mari patiuntur se aspergi, et ego, ut blennum capiam, non patiar sputo me aspergi?

4. Prætereuntem quandoque Diogenes olera lavans hoc modo cavillatus est : *Si hæc esitare didicisses, tyrannorum aulas non sectareris. Tu vero, ait ille, si quidem conversari cum hominibus scires, olera profecto non lavares.*

5. Rogatus aliquando, qua re philosophi excelleret, *Si omnes, inquit, leges abrogatæ fuerint, eodem modo vivemus.*

6. Interrogatus, quem fructum e philosophiæ studio

studium tam impensum tamque diutinum profuisset. Aristippus respondit : ut cum omnibus hominibus secure et intrepide fabularer. At Antisthenes apud Diog. Laert. lib. VI, 6 : ἐρωτηθεὶς, τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη· Τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ἡμιλεῖν.)

7. Ὀνειδιζόμενος ποτ' ἐπὶ τῷ πολυτελεῶς ζῆν, Εἰ τοῦτ', ἔφη, φαῦλόν ἐστιν, οὐκ ἂν ἐν ταῖς τῶν θεῶν ἑορταῖς ἐγίνετο.

(Diogenes Laertius lib. II, 68.)

8. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Διονυσίου· διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλούσιοι ἐπὶ τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκέτι, ἔφη· Ὅτι οἱ μὲν ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν.

(Diogenes Laertius lib. II, 69. Alii hoc dictum Simonidi tribuunt. Aristoteles Rhet. lib. II, cap. 16, pag. 1391 ed. Bekker. : ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἶρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἰέρωνος ἐρομένην πότερον γενέσθαι κρείττον πλούσιον ἢ σοφόν· πλούσιον εἶπεν· τοὺς σοφοὺς γὰρ ἔφη ὄραν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας. Stobæus Flor. XCI, 31 : Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς πότερον αἰρετώτερον πλούσιος ἢ σοφία, Οὐκ οἶδα, ἔφη, ὁρῶ μέντοι γε τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας. In eandem sententiam Antisthenes apud Stobæum Flor. III, 46 : Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς τί δὴ ποτε οὐχ οἱ πλούσιοι πρὸς τοὺς σοφοὺς ἀπίασιν ἀλλ' ἀνάπαλιν, εἶπεν ὅτι οἱ σοφοὶ μὲν ἴσασιν ὧν ἐστιν αὐτοῖς χρεῖα πρὸς τὸν βίον· οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν· ἐπεὶ μάλλον σοφίας ἢ χρημάτων ἐπεμελοῦντο.)

9. Ὀνειδιζόμενος ποτ' ἐπὶ τῷ πολυτελεῶς ζῆν ὑπὸ Πλάτωνος, ἔφη, Ἄρα φαίνεται σοι Διονύσιος ἀγαθός· τοῦ δ' ἡμολογήσαντος, Καὶ μὴν, ἔφη, ζῆ ἑμοῦ πολυτελέστερον· ὥστ' οὐδὲν κωλύει καὶ πολυτελεῶς καὶ καλῶς ζῆν.

(Diogenes Laertius lib. II, 69.)

10. Ἐρωτηθεὶς, τίνοι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν ἔφη· Ὅσπερ οἱ δεδραμασμένοι ἵπποισι τῶν ἀδαμάστων.

(Diogenes Laertius lib. II, 69.)

11. Εἰστών ποτε εἰς ἑταίρας οἰκίαν, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μειρακίων τινὸς ἐρυθριάσαντος, Οὐ τὸ εἰσελθεῖν, ἔφη, χαλεπόν, ἀλλὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐξελθεῖν.

(Diogenes Laertius lib. II, 69.)

12. Δίνιμά τις αὐτῷ προτεινάντος καὶ εἰπόντος, Λῦσον· Τί, ὦ μάταιε, ἔφη, λῦσαι ἐμὲ θέλεις, ὃ καὶ δεδαιμένον ἡμῖν πράγματα παρῆχει;

(Diogenes Laertius lib. II, 70. Scripsi λῦσαι ἐμὲ θέλεις; codd. λῦσαι θέλεις.)

13. Ἄμεινον, ἔφη, ἐπάτην ἢ ἀπαιδευτον εἶναι· οἱ μὲν γὰρ χρημάτων, οἱ δὲ ἀνθρωπισμοῦ δέονται.

(Diogenes Laertius lib. II, 70. Proclus ad Hesiodi Op. et d. vs. 291 : οὗτος μὲν πανάριστος κτλ. Ζήνων μὲν ὁ Στωϊκὸς ἐνήλλαττε τοὺς στίχους, λέγων, Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται, ἐσθλὸς δ' αὖ κακίαιος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσει, τῇ εὐπειθειᾷ τὰ πρωτεῖα δίδουσι, τῇ φρονήσει δὲ τὰ δευτερεῖα. Ἀρίστιππος δὲ ἀπ' ἐναντίας ὁ Σωκρατικὸς ἔλεγε, συμβούλου δεῖσθαι χεῖρον εἶναι τοῦ προσατεῖν.)

14. Λοιδορούμενος ποτε ἀνεχώρει τοῦ δ' ἐπιδιώκοντος εἰπόντος, Τί φεύγεις; Ὅτι, φησί, τοῦ μὲν κακῶς λέγειν σὺ τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, τοῦ δὲ μὴ ἀκούειν ἐγώ.

(Diogenes Laertius lib. II, 70. Aliter Stobæus Flor. XIX, 6 : Ἀρίστιππος λοιδοροῦντος αὐτὸν τινος ἔφη· Τοῦ μὲν λέγειν κακῶς σὺ κύριος εἶ, τοῦ δὲ δικαίως ἀκούειν ἐγώ.)

15. Εἰπόντος τινός, ὡς αἰεὶ τοὺς φιλοσόφους βλέπει παρὰ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις· Καὶ γὰρ καὶ οἱ ἱατροί, φησί, παρὰ ταῖς τῶν νοσούντων· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τις ἔλοιτ' ἂν νοσεῖν ἢ ἰατρεῖν.

percepisset, *Posse*, inquit, *cum omnibus fidenter conversari*.

7. Reprehensus aliquando, quod magnifice viveret, *Si hoc*, inquit, *vituperandum esset, diebus deorum festis ac solemnibus non fieret*.

8. Sciscitantii Dionysio, cur philosophi divitum fores frequenter adirent, divites autem philosophorum domos non item, respondit : *Quod illi sciunt, quibus indigeant; at hi nesciunt*.

9. Reprehensus a Platone quondam, quod magnifice viveret : *Nonne*, inquit, *vir bonus tibi videtur esse Dionysius?* Eo assentiente : *Atqui ille*, ait, *me laetitia superat. Quamobrem nihil obstat, quominus, et magnifice et honeste vivamus*.

10. Interrogatus, qua re docti indoctis antecellerent, *Eadem*, inquit, *qua domiti equi indomitis*.

11. Ingressus aliquando meretricis domum, quum erubesceret quidam eorum qui cum ipso erant adolescentium, *Non ingredi*, ait, *sed egredi non posse molestum est*.

12. Quom homo nescio quis xenigina ipsi proposuisset idque ab eo solvi vellet : *Quid*, inquit, *stulte, me solvere jubes, quod etiam ligatum nobis negotium exhibet?*

13. Praestare ajebat mendicum esse quam indoctum; illum enim pecuniis, hunc humanitate egere.

14. Quum aliquando conviciis incesseretur, abibat, insectatore vero, cur fugeret interrogante, *Quoniam*, inquit, *maledicendi tui potestatem habes, ego non audiendi licentiam*.

15. Dicenti cuidam, se philosophos semper divitum foribus astantes videre, *Et medici*, inquit, *agrotorum foribus astant; nemo tamen est, qui idcirco agrotare malit quam mederi*.

(Diogenes Laertius lib. II, 70. Similis est Antisthenis sententia apud Laertium lib. VI, 6.)

16. Εἰς Κόρινθον αὐτῷ πλέοντί ποτε καὶ χειμαζομένου συνέθη ταραχθῆναι. Πρὸς οὖν τὸν εἰπόντα, Ἡμεῖς μὲν οἱ ἰδιῶται οὐ δεδοίκαμεν, ὑμεῖς δὲ οἱ φιλόσοφοι δειλιάτε; Οὐ γὰρ περὶ ὁμοίας, ἔφη, ψυχῆς ἀγωνιῶμεν ἕκαστοι.

(Diogenes Laertius lib. II, 71. Ejusdem rei meminerunt et alii scriptores. Aelianus var. hist.

IX, 20 : πλέον Ἀρίστιππος, χειμῶνος ἐπιγενομένου, πάνυ σφόδρα ἐταράττετο. Ἐφη δὲ τις τῶν συμπλεόντων· Ὡς Ἀρίστιππε, καὶ σὺ δέδοικας ὡς οἱ πολλοί; ὁ δὲ· Καὶ μάλα γε εἰκότως· ὑμῖν μὲν γὰρ περὶ κακοδαίμονος ἔστι βίου ἢ σπουδῆ καὶ νῦν ὁ κίνδυνος, ἐμοὶ δὲ περὶ εὐδαιμονίας. Gellius XIX, 1 : Si quid ego in tanta violentia tempestatum videor paulum pavefactus, non tu istius rei ratione audienda dignus es : sed tibi sane Aristippus ille pro me responderit, qui in simili tempore a simillimo tui homine interrogatus, quare philosophus timeret, quum ille contra nihil metueret; non eandem esse causam sibi atque illi respondit; quoniam is quidem esset non magno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis, ipsum autem pro Aristippi anima timere.)

17. Σεμνονομένου τινὸς ἐπὶ πολυαθίᾳ, ἔφη· Ὡς περ οὐχ οἱ πλείστα ἐσθίοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων, οὕτως οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγιγνωσκοντές εἰσι σπουδαῖοι.

(Diogenes Laertius lib. II, 71.)

18. Πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ λογογράφου δίκην εἰπόντα καὶ νικήσαντα, ἔπειτα φάσκοντα πρὸς αὐτόν· Τί σε ὄνησε Σωκράτης; ἔφη· Τοῦτο, τοὺς λόγους, οὓς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθεῖς εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. II, 71.)

19. Τὰ ἄριστα ὑπετίθετο τῇ θυγατρὶ Ἀρήτῃ, συνασκῶν αὐτὴν ὑπεροπτικῆν τοῦ πλείονος εἶναι.

(Diogenes Laertius lib. II, 72. In eandem sententiam Pseudaristippus in Epistolis Socraticorum p. 33 ed. Or. : ὑποτίθεμαι δὲ σοὶ τὰ πρὸς ἀρχοντας οἰκονομεῖν, ὅστε τὸ ἐμὸν συμβούλευμα τοῦτο συμφέρον δέχεσθαι. Τοῦτο δ' ἦν μὴ τοῦ πλείονος ὀριγνᾶσθαι. Vide fragm. 74.)

20. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, τί αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀμείνων ἔσται παιδευθεὶς, καὶ εἰ μὴδὲν ἄλλο, εἶπεν, ἐν γούν τῷ θεάτρῳ οὐ καθεδῆσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ.

(Diogenes Laertius lib. II, 72. *Lapidem etiam Latini hominem stultum vocant. Vid. Erasm. Adag. Chil. I. Cent. V. 89, pag. 144 ed. H. Stephani.*)

21. Συνιστάντος τινὸς αὐτῷ υἱόν, ἤτησε πεντακοσίας δραχμάς· τοῦ δὲ εἰπόντος, Τοσοῦτου δύναμαι ἀνδράποδον ὀνήσασθαι· Πρὶος, ἔφη, καὶ ἕξεις δύο.

(Diogenes Laertius lib. II, 72. Mille drachmas poposcisse Aristippum auctor est Plutarchus in libro de liberis educandis cap. VII, 16, vol. VII pag. 17 ed. Hutten. : ἤ καὶ Ἀρίστιππος οὐκ ἀκόμψως ἀλλὰ πάνυ ἀστείως ἐπέσκωψε τῷ λόγῳ πατέρα νοῦ καὶ φρενῶν κενόν. Ἐρωτήσαντος γὰρ τινος αὐτόν, πόσον αἰτοῖται μισθὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ τέκνου παιδείσεως· Χιλίας, ἔφη, δραχμάς. Τοῦ δὲ, Ἡράκλεις, εἰπόντος, ὡς ὑπέρπολο τὸ αἴτημα, δύναμαι γὰρ ἀνδράποδον χιλίων πρίασθαι· Τοιγαροῦν, εἶπε, δύο ἕξεις ἀνδράποδα, καὶ τὸν υἱὸν καὶ ὃν ἂν πρήξῃ. Sed idem scriptor in Vitis decem oratt. vol. XII p. 240 ed. Hutten. Isocratem tale quid dixisse prodit. Verba græca sunt : πρὸς δὲ τὸν εἰπόντα πατέρα, ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνδράποδον συνέπεμψε τῷ παιδίῳ· Τοιγαροῦν (ἔφη) ἄπιθι, δύο γὰρ ἀνθ' ἐνὸς ἕξεις ἀνδράποδα. Cf. Photius in Biblioth. cod. CCLX.)

22. Ἀργύριον εἶπε παρὰ τῶν γυναικῶν λαμβάνειν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῆσθαι, ἀλλ' ἵνα ἐκείνοι εἰδῶσιν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις.

(Diogenes Laertius lib. II, 72.)

23. Ὀνειδιζόμενός ποτε, ὅτι δίκην ἔχων ἐμισθώ-

16. Corinthum aliquando naviganti ac tempestate vexato accidit, ut mente turbaretur. Qua in re dicenti cuidam : *Nos vulgus ignobile non metuimus, vos vero philosophi cur trepidatis?* respondit : *Quid mirum? non enim de sua quisque vita vestra simili solliciti sumus.*

17. Glorianti cuidam de multarum rerum scientia : *Quemadmodum,* inquit, *non ii qui plurimum comedunt plurimumque gymniciis certaminibus se exercent, melius valent, quam qui necessarios cibos sumunt : sic non qui multa, sed qui utilia legunt pro studiosis haberi possunt.*

18. Oratori qui causam pro ipso dixerat ac vicerat, seiscitanti, *Quid tibi profuit Socrates? In id,* inquit, *ut oratio, quam pro me habuisti, vera sit.*

19. Aretæ filiae præclara sapientiæ præcepta dabat, exercens illam ad id quod nimium est contemnendum.

20. Rogatus a quodam, quam virtutis præstantiam filius ipsius, si litteris erudiretur, consecuturus esset, respondit : *Etiam si nullam aliam, tamen in theatro saltem lapis lapidi non insidebit.*

21. Quum filium quispiam ei in disciplinam traderet, quingentas poposcit drachmas, eoque dicente, *Tanti mancipium emere possum,* respondit : *Eme et habebis duo.*

22. Pecuniam se a familiaribus accipere dixit, non ut ipse uteretur, sed ut illi scirent, in quas res pecuniam impendi conveniat.

23. Reprehensus aliquando, quod litigans ad causam

σατο βήτορα, Καὶ γάρ, ἔφη, ὅταν δεῖπνον ἔχω, μάγειρον μισοῦμαι.

(Diogenes Laertius lib. II, 72.)

21. Ἀναγκαζόμενός ποτε ὑπὸ Διονυσίου εἰπεῖν τι τῶν ἐκ φιλοσοφίας, Γελῶιον, ἔφη, εἰ τὸ λέγειν μὲν παρ' ἐμοῦ πυνθάνη, τὸ δὲ ποτὲ δεῖ λέγειν σύ με διδάσκει· ἐπὶ τούτῳ δὴ ἀγανακτήσαντα τὸν Διονύσιον ἔσχατον αὐτὸν κατακλιῖναι καὶ τὸν Ἐνδοξότερον, φάναι, τὸν τόπον ἡθέλησας ποιῆσαι.

(Diogenes Laertius lib. II, 73. Latius hoc perscribit Athenæus lib. XII, p. 54½ B: καὶ ταῖς Διονυσίου πολυτελείαις ἔχαιρε, καίτοι πολλὰ κίς ἐνυβρίζομενος. Ἡγήσανδρος γοῦν φησιν, ὡς καὶ ἀδόξου ποτὲ κλισίας παρ' αὐτῷ τυχῶν, ἠνεγκεν, ἐρωτήσαντός τε τοῦ Διονυσίου, τί φαίνεται ἢ κατάκλιαις πρὸς τὴν γῆρας, ἔφησε παραπλησίαν εἶναι. Ἐκείνη τε γάρ, ἔφρασε, ἀδοξεῖ τήμερον χωρισθεῖσα ἐμοῦ, χθὲς δὲ πασῶν ᾗν ἐνδοξοτάτη δι' ἡμᾶς· αὐτὴ δὲ τήμερον καὶ ἐνδοξος γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν παρουσίαν, χθὲς δὲ ἠδόξε μὴ παρόντος ἐμοῦ. Caterum de Aristippo Dionysii parasito legendus etiam Lucianus in Parasito.)

25. Αὐτοῦντος τινος ἐπὶ τῷ κολυμβᾶν, Οὐκ αἰσχύνη, εἶπεν, ἐπὶ δελεῖνος ἔργοις ἀλαζονευόμενος;

(Diogenes Laertius lib. II, 73.)

26. Ἐρωτηθεὶς ποτε, τίτι διαφέρει δ-σοφὸς τοῦ μὴ σοφοῦ, ἔφη· Εἰς ἀγνώτας τοὺς δύο γυμνοὺς ἀπόστειλον, καὶ εἶση.

(Diogenes Laertius lib. II, 73. Cf. infra fragm. 61 et Phædr. fab. IV, 21 de Simonidis naufragio.)

27. Αὐτοῦντος τινος ἐπὶ τῷ πολλὰ πίνειν καὶ μὴ μεθύσκεσθαι, Τοῦτο καὶ ἡμίονος, ἔφη.

(Diogenes Laertius lib. II, 73.)

28. Πρὸς τὸν αἰτιώμενον, ὅτι ἐταίρα συνοικεῖ, Ἄρά γε, εἶπεν, μὴ τι διενέγχα οἰκίαν λαθεῖν, ἐν ᾗ πολλοί

ποτε ἤκησαν, ἢ μηδεὶς; Εἰπόντος δὲ, οὐ· Τί δέ, πλεῖσαι ἐν νηί, ᾗ μυρίοι ποτὲ ἐνέπλευσαν, ἢ μηδὲ εἰς; Οὐδαμῶς. Οὐδ' ἄρα γυναικί, ἔφη, συνεῖναι, ᾗ πολλοὶ κέχρηται, ἢ μηδεὶς.

(Diogenes Laertius lib. II, 74. De eadem re Athenæus lib. XIII pag. 588 E, F: Ἀριστιππος δὲ κατ' ἔτος συνδιημέρευεν αὐτῇ (Laidi) ἐν Αἰγίνῃ τοῖς ποσειδωνίοις· καὶ ονειδιζόμενος ὑπὸ οἰκέτου ὅτι « Σὺ μὲν αὐτῇ τοσοῦτον ἀργύριον δίδως, ἢ δὲ προῖκα Διογένει τῷ κυνὶ συγκυλιεταί, « ἀπεκρίνατο « Ἐγὼ Λαίδι γορηγῶ πολλά, ἵνα αὐτὸς αὐτῆς ἀπολαύω, οὐχ ἵνα μὴ ἄλλος. » Τοῦ δὲ Διογένους εἰπόντος αὐτῷ « ὦ Ἀριστιππε, κοινῇ συνοικεῖς πόρνη. Ἡ κυνίτις οὖν ὡς ἐγὼ, ἢ πέπαυσο. » Καὶ ὁ Ἀριστιππος « Ἄρα γε μὴ τί σοι ἄτοπον δοκεῖ εἶναι, Διογένεες, οἰκίαν οἰκεῖν, ἐν ᾗ πρότερον ἤκησαν ἄλλοι; » Οὐ γάρ. « Τί δαί; ναῦν ἐν ᾗ πολλοὶ πεπλευσάντων; » Οὐδὲ τοῦτο, ἔφη. « Οὕτως οὖν οὐδὲ γυναικί συνοικεῖται ἄτοπον εἶναι ᾗ πολλοὶ κέχρηται. »)

29. Πρὸς τὸν αἰτιώμενον, ὅτι Σωκράτους μαθητῆς ὢν ἀργύριον λαμβάνει, καὶ γὰρ Σωκράτη, πεμπόντων αὐτῷ τινῶν καὶ σῖτον καὶ οἶνον, ὀλίγα λαμβάνοντα, τὰ λοιπὰ ἀποπέμπειν, Καὶ μάλα, εἶπεν, εἶχε γὰρ ταμίας τοὺς πρώτους Ἀθηναίων, ἐγὼ δὲ Εὐτυχίδην ἀργυρωμένην.

(Diogenes Laertius lib. II, 74. Emendavi locum cum Desiderio Heraldio lib. De rerum judicatarum auctoritate p. 345. Antea legebatur: ἀργύριον λαμβάνει, καὶ μάλα, εἶπε· καὶ γὰρ Σωκράτη, πεμπόντων αὐτῷ τινῶν καὶ σῖτον καὶ οἶνον, ὀλίγα λαμβάνοντα, τὰ λοιπὰ ἀποπέμπειν· εἶχε γὰρ ταμίας τοὺς πρώτους κτλ.)

30. Πρὸς τοὺς μεμφομένους, ὅτι ἐχρητο Λαίδι τῇ ἐταίρῃ, ἔφη· Ἐγὼ Λαίδα, ἀλλ' οὐκ ἔγομαι. Ἐπεὶ τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττάσθαι ἡδονῶν ἀριστον, οὐ τὸ μὴ χρῆσθαι.

(Diogenes Laertius lib. II 75. Sic et Athe-

dicendam oratorem conduxisset, *Atqui*, inquit, *et cognum, quum cœnam apparo, conduco.*

24. Cogente eum aliquando Dionysio, ut de quodam philosophiæ loco dissereret, *Ridiculum est*, inquit, *te ex me dicendi rationem quærere, quando autem dicendum sit, mihi præscribere.* Quam rem indignatus Dionysius in infimo lecto accumbere jussit. Sed ille, *Honoratiorem*, inquit, *hunc locum esse voluisti.*

25. Glorianti cuidam de natandi arte, *Non erubescis*, inquit, *de opere delphinorum proprio gloriari?*

26. Interrogatus aliquando, quæ re sapiens insipienti antecelleret, respondit: *Ubi ambo nudos ad ignotos miseris, hoc compertum habebis.*

27. Glorianti cuidam in eo quod multum bibens non inebriaretur, *Ἡδὲ*, inquit, *etiam mulus potest.*

28. Exprobranti, quod meretricem contubernalem haberet, *Numquid interest*, inquit, *utrum domum acci-*

pias, in qua multi aliquando habitaverint, an illam, in qua nemo? Negante illo, *Quid*, inquit, *num interesse putas, utrum ea navi veharis, qua innumeri olim navigaverint, an ea qua nemo?* Minime, inquit ille. *Ergo*, ait, *nihil interest, utrum cum muliere consuescas, cum qua multi rem habuerint, an cum illa quæ sese nemini prostituerit.*

29. Quum argueretur pecuniam a discipulis accipere, quamvis e Socratis disciplina prodisset; Socratem enim, quum cibum et vinum quidam ipsi mitterent, paucis acceptis cætera remittere solitum: *Profecto*, inquit, *siquidem Socrates dispensatores habebat Atheniensium principes, ego Eutykidem servum emitium.*

30. Reprehendentibus, quod cum Laide meretrice rem haberet, *Habeo*, inquit, *Laidem, non habeor ab illa.* Nam cupiditalibus imperare, nec servire eis, pulchrum esse, non abjicere omnem cupiditatem.

næus lib. XII, p. 544 D : δ δ' Ἀριστίππος ἐπὶ τῆς Λαΐδος ἔλεγεν· Ἐχω καὶ οὐκ ἔχομαι, et Cicero epist. ad fam. IX, 26 : « sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, quum esset objectum, habere eum Laida. Habeo, inquit, non habeo a Laidæ. » Ubi vide Manutium. De eodem loco disputavit Muretus Var. lect. lib. VI cap. 7.)

31. Πρὸς τὸν ὀνειδίσαντα αὐτῷ πολυτελεῖ ὀψωνίαν ἔφη· Σὺ δ' οὐκ ἂν τριώβολου ταῦτ' ἐπίρω; ὁμολογήσαντος δέ, Οὐκέτι τοίνυν, ἔφη, φιλιχόδονος ἐγὼ, ἀλλὰ σὺ φιλάργυρος.

(Diogenes Laertius lib. II, 75.)

32. Σίμου ποτὲ τοῦ Διονυσίου ταμίου πολυτελεῖς οἴκους αὐτῷ καὶ λιθοστρώτους δεικνύντος (ἦν δὲ Φρύξ καὶ ὀλεθρος), ἀναχρεμψάμενος, προσέπτυσε τῇ ὄψει· τοῦ δ' ἄγανακτῆσαντος· Οὐκ εἶχον, εἶπε, τόπον ἐπιτηδείωτερον.

(Diogenes Laertius lib. II, 75. Convenit hoc factum magis in Diogenis Cynici mores, cui attribuit Galenus in Cohortatione ad artes cap. 4 : Διογένης ἐστιώμενος παρά τινι, τῶν μὲν ἑαυτοῦ πάντων ἀκριβῶς προνοημένῳ, μόνου δ' ἑαυτοῦ παντάπασιν ἡμεληχότι, χρεμψάμενος ὡς πτύσων, εἶτ' ἐν κύκλῳ περισκοπήσας, εἰς οὐδὲν μὲν τῶν περὶ ἔπτυσσε, αὐτῷ δὲ μόνῳ προσέπτυσε τῷ δεσπότῃ τῆς οἰκίας. Ἄγανακτοῦντος δ' αὐτοῦ καὶ τὴν οἰκίαν ἐρωτῶντος, οὐδὲν ἔφησεν ὄραν οὕτως ἡμελημένον τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν, ὡς ἐκείνον· τοὺς γὰρ τοίχους ἅπαντας ἀξιολόγοις γραφαῖς κεκοσμησθαι· τὸ δ' ἔδαφος ἐκ ψήφων πολυτελεῶν συγκεῖσθαι, θεῶν εἰκόνας ἔχον ἐξ αὐτῶν διατετυπωμένας. Ἄπαντα τὰ σκευῆ λαμπρὰ καὶ καθαρὰ, καὶ τὴν στρωμνὴν, καὶ τὰς κλίνας εἰς κάλλος ἐξησκῆσθαι· μόνον δ' ἐκείνον ὄραν ἡμελημένον· εἰθίσθαι δ' ἅπασιν ἀνθρώποις εἰς τοὺς ἀτιμοτάτους τῶν παρόντων τόπων ἀποπτύειν. Vide Diogenis Cynici fragm. 94.)

33. Ἐρωτώμενος, πῶς ἀπέθανε Σωκράτης, ἔφη· Ὡς ἂν ἐγὼ εὐζαίμην.

(Diogenes Laertius lib. II, 76.)

34. Πολυξένου ποτὲ τοῦ σοφιστοῦ εἰσελθόντος πρὸς αὐτόν, καὶ θεασαμένου γυναικῆς τε καὶ πολυτελεῖ ὀψωνίαν, ἔπειτα αἰτιασαμένου, μικρὸν διαλιπὼν, Δύνασαι, ἔφη, καὶ σὺ μεθ' ἡμῶν σήμερον γενέσθαι; τοῦ δ' ἐπινεύσαντος, Τί οὖν, ἔφη, ἐμέμου; ἔοικας γὰρ οὐ τὴν ὀψωνίαν, ἀλλὰ τὸ ἀνάλωμα αἰτιᾶσθαι.

(Diogenes Laertius lib. II, 76-77.)

35. Τοῦ θεράποντος ἐν δόμῳ βασιλεύοντος ἀργύριον καὶ βαρυνομένου, Ἀπόχεε, ἔφη, τὸ πλεόν, καὶ ὅσον δύνασαι βάσταζε·

(Diogenes Laertius lib. II, 77. Ejusdem rei meminit Suidas : λέγεται δὲ ὅτι καὶ τοῦ παιδὸς αὐτῷ φέροντος ἀργύριον, καὶ ἀγχομένου τῷ βάρει, τὸ βαροῦν ἀπόβαλε, ἔφη. Tangit etiam Horatius Serm. lib. II, 3, 100 : quid simile isti Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum in media jussit Libya, quia tardius irent Propter onus segnes. Denique Ausonius Idyllio XXXI : spargit Aristippus mediis in Syrtibus aurum.)

36. Πλέον ποτὲ, ἐπεὶ τὸ σκάφος ἔγνω πειρατικόν, λαθῶν τὸ χρυσίον ἠρίθμει· ἔπειτα εἰς θάλατταν, ὡς μὴ θέλων, παρακατέβαλε, καὶ ὄθην ἀνώμωμος. Οἱ δὲ καὶ ἐπειπεῖν φασιν αὐτόν, ὡς ἄμεινον ταῦτα ὑπ' Ἀριστίππου, ἢ διὰ ταῦτα Ἀριστίππον ἀπολείσθαι.

(Diogenes Laertius lib. II, 77. Similis Aristippi sententia est apud Stobæum Flor. LVIII, 13 : Ἀριστίππος λέγοντός τινος αὐτῷ « διὰ σὲ ἀπόλωλεν ὁ ἀγρός, » Οὐκ οὖν, ἔφη, κάλλιον οἱ ἐμὲ τὸν ἀγρὸν ἢ διὰ τὸν ἀγρὸν ἐμέ; Nam Aristippum agrum perdidisse docet Plutarchus libr. de animi tranquillitate cap. VIII vol. X pag. 12 ed. Hutten. : χωρίον οὖν ἀπολείσας κάλον, ἠρώτησεν ἕνα τῶν πάνυ προσποιουμένων συνάχθεσθαι καὶ συναγανακτεῖν, Οὐχὶ σοὶ μὲν χωρίδιον ἐν ἔστιν, ἐμοὶ δὲ τρεῖς ἀγροὶ καταλείπονται; συνομολογήσαντος δ' ἐκείνου, Τί οὖν, εἶπεν, οὐ σοὶ μᾶλλον ἡμεῖς συναχθόμεθα; sed Laertio consentanea habet Suidas ita scribens : ἐπιβουλεύμενος δὲ ἐν πλῶν δι' ἃ ἐπήγετο, εἰς τὴν θάλασσαν ἐξέβαλεν αὐτά· ἢ γὰρ τούτων, ἔφη, ἀπόλειψαι, ἐμοὶ σωτηρία.)

31. Homini qui sumtuosum obsonatum ipsi exprobrabat : Tu, inquit, ista tribus obolis non emerēs? Fatente illo, Non tam igitur, ait, ego voluptarius sum, quam tu avarus.

32. Quum aliquando Simus, Dionysii quaestor, hominazione Phryx et spurcus, conclavia magnifice instructa et lapidibus strata ei ostenderet, extussiens sputa in faciem ejus inspuit : tum illo rem ægre ferente, Non habui, inquit, locum opportuniorem.

33. Interrogatus, quomodo Socrates mortem obiisset, Ita, inquit, ut ego obire cupiam.

34. Ubi Polyxenus sophista aliquando ad eum ingressus intuitusque mulieres et sumtuosum obsonatum accu-

sare ejusmodi luxum cœpit; brevi spatio interposito, Potesne hodie, inquit, et tu nobiscum esse? Et quum ille annuisset, Cur ergo, inquit, querebaris? Videris enim non obsonatum, sed sumtum accusare.

35. Portabat famulus in itinere pecuniam, qui quoniam onere premebatur, Effunde, ait, quod nimium est, et fer quantum potes.

36. Quum navigaret quondam navemque piraticam esse intellexisset, aurum prolatum numerabat, deinde quasi invitus in mare abjecit, atque ea scilicet in re ingemuit. Sunt qui eum hanc etiam vocem edidisse memorent : Præstat hæc ab Aristippo, quam propter hæc Aristippum perdi.

37. Διονυσίου ποτέ ἐρομένου, ἐπὶ τί ἦκοι, ἔφη· Ἐπὶ τὸ μεταδόσειν ὧν ἔχει, καὶ μεταλήψεσθαι ὧν μὴ ἔχει. Ἐνιοὶ δὲ (φασὶν) οὕτως ἀποκρίνασθαι· Ὅποτε μὲν σοφίας ἐδεόμην, ἦκον παρὰ τὸν Σωκράτη· νῦν δὲ χρημάτων δεόμενος παρὰ σὲ ἦκα.

(Diogenes Laertius lib. II, 77-78.)

38. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπων ὡς τὰ σκευὴ μὲν ἐν ταῖς ἀγορασταῖς σκοποῦντων, τοὺς δὲ βίους εἰκῆ δοκιμαζόντων. Οἱ δὲ τοῦτο Διογένης φασί.

(Diogenes Laertius lib. II, 78.)

39. Καὶ ποτε παρὰ πότον κελύσαντος Διονυσίου ἕκαστον ἐν πορφυρᾷ ἐσθῆτι ὀρχήσασθαι (φασὶ) τὸν μὲν Πλάτωνα μὴ προσέσθαι εἰπόντα·

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδύναι στολήν·

τὸν δὲ Ἀρίστιππον λαθόντα καὶ μέλλοντα ὀρχήσασθαι εὐστόχως εἰπεῖν·

Καὶ γὰρ ἐν βακχεύματι
οὐσ' ἢ γε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται.

(Diogenes Laertius lib. II, 78. Prope eodem modo Suidas v. Ἀρίστιππος· καὶ πρὸς Διονύσιον τὸν Σικελίας τύραννον ἔλθόν, καὶ πίνον, ἐνίκα, καὶ ὀρχήσεως τῆς ἄλλης κατήρξεν, ἐνδὺς ἐσθῆτα ἀλουργῆ. Πλάτων δὲ προσκοιμιζομένης αὐτῆ τῆς στολῆς εἶπεν Εὐριπίδου ἰαμβικά, Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδύναι στολήν, Ἀρῆν πεφυκώς, καὶ γένους ἐξ ἄρβενος. Ἀρίστιππος δὲ δεξάμενος, καὶ γελᾶσας εἶπε τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, Καὶ γὰρ ἐν βακχεύματι Ὁ νοῦς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται. Pro Dionysio Archelaum perperam memorat Gregorius Nazianzenus Carm. Iamb. XVIII : Στολήν γυναικῶν Ἀργελάου τοῦ σοφοῦ (leg. τοῖς σοφοῖς), οὐκ οἶδ' ὅπως τε καὶ δι' ἦντιν' αἰτίαν, δωρουμένου· Πλάτων μὲν οὐ προσήκατο, ἰαμβὸν εἰπὼν καίριον ἐξ Εὐριπίδου· Οὐκ ἂν δυναίμην

θῆλυν ἐνδύναι στολήν. Ὅδ', ὡς τὸ δῶρημ' ἦλθεν εἰς αὐτοῦ χεῖρας, φέροντος ἀνδρός, καὶ προθύμως λαμβάνει, καὶ τὴν ἰαμβου κομψότητ' ἰαμβίῳ βάλλει, τὸδ' εἰπὼν· Καὶ γὰρ ἐν βακχεύματι οὐσ' ἢ γε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται. Caeterum de eadem re agit Sextus Empiricus Pyrrhon. Hypot. III, 204.)

40. Δεόμενός ποτε περὶ φίλου Διονυσίου καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων, εἰς πόδας αὐτοῦ πεσὼν ἔπεισε. Πρὸς οὖν τὸν ἐπισκώψαντα, Οὐκ ἐγώ, φησὶν, αἴτιος, ἀλλὰ Διονύσιος ὁ ἐν ταῖς ποσὶ τὰς ἀκοὰς ἔχων.

(Diogenes Laertius lib. II, 79. Similiter Suidas : ὑπὲρ φίλου δὲ ἀξίων, καὶ μὴ τυγχάνων, τῶν ποδῶν ἤψατο καὶ ἔπεισε, καὶ Ὅδ' ταύτης ἐγὼ τῆς κολακείας αἴτιος, εἶπεν, ἀλλὰ Διονύσιος, ὁ ἐν γόνασι τὰς ἀκοὰς ἔχων. Restitui autem cum Joach. Kuhnio πεσὼν ἔπεισε apud Laertium pro vulgata scriptura ἔπεισε.)

41. Διατρίβων ἐν Ἀσίᾳ καὶ ληρθεὶς ὑπὸ Ἀρταφέρου τοῦ πατράπου, πρὸς τὸν εἰπόντα, Καὶ ὧδε θαρῆεις; Πότε γάρ, εἶπεν, ὧ μάταιε, θαρῆσαιμι ἂν μᾶλλον ἢ νῦν, ὅτε μέλλω Ἀρταφέρνην διαλέξασθαι;

(Diogenes Laertius lib. II, 79.)

42. Τοὺς τῶν ἐγκυκλιῶν παιδευμάτων μετασχόντας, φιλοσοφίας δὲ ἀπολειφθέντας ὁμοίους ἔλεγεν εἶναι τοῖς τῆς Πηνελόπης μνηστῆραι· καὶ γὰρ ἐκείνους Μελανθῷ μὲν καὶ Πολυδώρῳ καὶ τὰς ἄλλας θεραπαίνας ἔχειν, πάσας δὲ μᾶλλον ἢ αὐτὴν τὴν δέσποιναν δύνασθαι γῆμαι. Τῷ δ' ὅμοιον καὶ Ἀρίστων. Τὸν γὰρ Ὀδυσσεῖα, καταβάντα εἰς ἄδου, τοὺς μὲν νεκροὺς πάντας σγεδὸν ἐωρακέναι καὶ συντετυγχέναι, τὴν δὲ βασίλισσαν αὐτὴν μὴ θεεῖσθαι.

(Diogenes Laertius lib. II, 79. Bion hanc sententiam tribuit Plutarchus de liber. educ. cap. 10, vol. VII p. 26 ed. Hutten. : ἀστείως δὲ καὶ βίον ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος, ὅτι ὅσπερ οἱ μνηστῆρες τῆ

37. Interroganti Dionysio, quo animo venisset, respondit : *Ut quæ habeo tibi impertiam, quæ non habeo accipiam.* At quidam eum sic respondisse referunt : *Quando sapientia egebam, adii Socratem; nunc pecunia egens ad te veni.*

38. Condemnabat inertiae homines in emtionibus vasa diligenter inspicientes, servorum autem emtitorum vitam leviter explorantes. Verum alii hoc Diogenis fuisse ajunt.

39. Quum aliquando Dionysius super vinum et epulas singulos in purpurea veste saltare jussisset, ajunt Platonem rejecta purpura dixisse :

Effeminata veste non possum indui.

Contra Aristippum sumta palla jamjam saltaturum scite hoc modo locutum esse :

Sacris nec Liberi

Patris pudica mens, puto, corrumpitur.

40. Quum pro amico quondam Dionysium deprecaretur neque tamen orando quidquam impetraret, ad pedes ejus provolutus hominem flexit. Cavillanti igitur, *Non ego, inquit, culpandum sum, sed Dionysius qui aures in pedibus habet.*

41. Quum in Asia commorans ab Artapherne satrapa comprehensus esset, interroganti, num ibi bono animo foret, respondit : *quando enim, o stulte, animosior sim, quam hoc tempore quo cum Artapherne collocuturus sum?*

42. Eos qui philosophia neglecta liberalium doctrinarum studiis vacarent, Penelopes ajebat proci esse simillimos : illos enim Melantho et Polydoram cæterasque ancillas habere, omnesque potius quam ipsam dominam matrimonio sibi jungere potuisse. Cui geminum illud Aristonis. Quippe Ulixem, quum descendisset ad inferos, mortuos fere omnes vidisse cum iisque collocutum esse, reginam vero ipsam non conspexisse.

Πηγελόπη πλησιάζειν μὴ δυνάμενοι, ταῖς ταύτης ἐμίγνοντο θεραπαίαιαι· οὕτω καὶ οἱ φιλοσοφίας μὴ δυνάμενοι κατατυχεῖν ἐν τοῖς ἄλλοις παιδεύμασι τοῖς οὐδενὸς ἀξίους ἑαυτοὺς κατασκελετεύουσι. At Aristoni assignat Stobæus Flor. IV, 110. Vid. Phil. Gr. Fragm. vol. I p. 493. Simile est illud Philonis Judæi in libro perī ἀποικίας : Τινὲς γὰρ τοῖς φίλοις τῶν θεραπαινίδων δελεασθέντες ἀλιγώρησαν τῆς δεσποίνης φιλοσοφίας, καὶ κατεγήρασαν οἱ μὲν ἐν ποιήμασιν, οἱ δὲ ἐν γραμμαῖς, οἱ δὲ ἐν χρωμάτων κράσεσιν, οἱ δὲ ἐν ἄλλοις μυρίοις, οὐ δυνηθέντες ἐπὶ τὴν ἀσπὴν ἀναδραμεῖν. Cæterum e Menagii correctione edidi τῶ δ' ὅμοιον pro τὸ δ' ὅμοιον.)

43. Ἐρωτηθείς, τίνα ἔστιν ἃ δεῖ τοὺς καλοὺς παῖδας μανθάνειν, ἔφη· Οἷς ἄνδρες γενόμενοι χροῖσονται.

(Diogenes Laertius lib. II, 80.)

41. Πρὸς τὸν εἰπόντα ἐν αἰτία, ὡς ἀπὸ Σωκράτους πρὸς Διονύσιον ἔλθοι, Ἄλλὰ πρὸς Σωκράτην, εἶπεν, ἤλθον παιδείας δεόμενος, πρὸς δὲ Διονύσιον παιδίτις.

(Diogenes Laertius lib. II, 80.)

45. Ἐξ ὀμιλίας αὐτῶ χρηματισαμένῳ φησὶ Σωκράτης, πόθεν σοι τσαυτὰ; καὶ ὅς· Ὅθεν σοι τὰ ὀλίγα.

(Diogenes Laertius lib. II, 80.)

46. Ἐταιρίας εἰπούσης πρὸς αὐτόν, ἐκ σοῦ κῶα, Οὐ μᾶλλον, ἔφη, γινώσκεις, ἢ εἰ οἱ ὀλοσχοῖνον ἰοῦσα ἔφρασκες ὑπὸ τοῦδε κεκεντῆσθαι.

(Diogenes Laertius lib. II, 81.)

47. Ἠτιάσατό τις αὐτὸν τὸν υἱὸν ἀποβρίπτουσα, ὡσπερ οὐκ ἐξ αὐτοῦ γεγονότα. Καὶ ὅς, Καὶ τὸ φλέγμα, φησί, καὶ τοὺς φθείρας ἐξ ἡμῶν ἴσμεν γεννωμένους, ἀλλ' ἀχρεῖα ὄντα ὡς πορβρωτάτω βίπτομεν.

(Diogenes Laertius lib. II, 81. Id uxori eum respondisse scribit Stobæus Flor. LXXVI, 14 :

Μεμφομένης αὐτῶ τῆς γυναῖκος ὅτι τὸν υἱὸν οὐ προσέται, καὶ λεγούσης ὅτι ἐκ σοῦ εἶη, ἀποπτύσας, Καὶ γὰρ τοῦτο, εἶπεν, εἰ ἔμοῦ ἄλλ' οὐδὲν μοι χροῖσισμόν ἔστιν.)

48. Ἐκδεζόμενος τὸ ἀργύριον παρὰ Διονυσίου, Πλάτωνος ἄραντος βιβλίον, πρὸς τὸν αἰτιασάμενον, Ἐγὼ μὲν γὰρ, εἶπεν, ἀργυρίων, Πλάτων δὲ βιβλίων ἔστιν ἐνδεής.

(Diogenes Laertius lib. II, 81.)

49. Πρὸς τὸν εἰπόντα, τίνας ἔνεκα ἐλέγγεται παρὰ Διονυσίου; Οὐ ἔνεκα, φησὶν, οἱ ἄλλοι ἐλέγγουσιν.

(Diogenes Laertius lib. II, 81.)

50. Ἦπει Διονύσιον ἀργύριον, καὶ ὅς· Ἄλλὰ μὴν ἔφης οὐκ ἀπορήσειν τὸν σοφόν. Ὁ δ' ὑπολαβὼν, Δός, εἶπε, καὶ περὶ τούτου ζητῶμεν· δόντος δὲ, Ὁρῆς, ἔφη, ὅτι οὐκ ἠπόρηκα.

(Diogenes Laertius lib. II, 82.)

51. Εἰπόντος πρὸς αὐτὸν Διονυσίου,

Ὅστις γὰρ ὡς τυραννὸν ἐμπορεύεται, κείνου ἔστι δοῦλος, κἂν ἐλευθερὸς μὴν,

ὑπολαβὼν (ἔφη)·

Οὐκ ἔστι δοῦλος, ἂν ἐλευθερὸς μὴν,

(Diogenes Laertius lib. II, 82, Aliter Plutarchus de audiendis poetis cap. XI, vol. VII pag. 116 ed. Hutten : καὶ ὁ Ζήνων ἐπανορθούμενος τὸ τοῦ Σοφοκλέους· Ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται, κείνου ἔστι δοῦλος, κἂν ἐλευθερὸς μὴν· μετέγραψεν· Οὐκ ἔστι δοῦλος, ἂν ἐλευθερὸς μὴν, τῶ ἐλευθέρῳ νῦν συνεκραίνων τὸν ἀδεῆ, καὶ μεγαλόφρονα, καὶ ἀταπεινωτον. Sed Pompejus quoque in Ægyptum fugiens eosdem Sophocles versus usurpavit teste Plutarcho vit. Pomp. cap. 78 : μεταστραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱόν, εἶπε Σοφοκλέους ἱαμβεῖα· ὅστις δὲ πρὸς τύραννον κτλ. Cæterum versiculum οὐκ ἔστι δοῦλος κτλ. Diocles apud Laertium Ari-

43. Rogatus, quæ essent pueris honestis discenda, respondit : *Ea quæ viris usui futura sunt.*

44. Exprobranti, quod a Socrate ad Dionysium se contulisset, *Atqui, inquit, doctrina indigens ad Socraten sum profectus, ad Dionysium vero animi relaxationem et requiem quærens.*

45. Quum disputationibus suis rem suam auxisset sciscitanti Socrati, *unde tam multa haberet*, respondit : *Unde tu tam pauca.*

46. Meretrice ei dicente, *Ex te gravida sum*, *Non magis, inquit, hoc nosti, quam si per crassissimos juncos ambulans affirmares, hocce te punctam esse.*

47. Exprobrante ipsi quodam, quod filium quasi non ex se natum projiceret, *An vero, inquit, ignoramus et pituitam et pediculos ex nobis signi, quæ tamen velut inutilia quam longissime projecimus?*

48. Cuidam, quod a Dionysio ipse pecuniam, Plato librum accepisset, objurganti respondit, *Nempe ego pecunia egeo, Plato libra.*

49. Interrogatus, quia in re a Dionysio reprehenderetur, *In eadem, inquit, in qua ceteri me reprehendunt.*

50. Poscebat nummos Dionysium; ille autem, *Atqui dixisti, inquit, sapientem nullius rei inopia laboraturum.* Tum sermone ejus excepto, *Da, inquit, et postea de hac re quæramus* : et quum dedisset : *Videsne, ait, me non indignisse?*

51. Quum Dionysius ipsum sic allocutus esset :

Quisquis tyranni scilicet intrat regiam, fit servus ejus, liber etsi venerit ;

respondit :

Non servus ille fit, si liber venerit.

stippo ascribit, Plutarchus Zenoni attribuit, alii Platonis fuisse tradiderunt.)

52. Ὁργισθεὶς πρὸς Αἰσχίνην μετ' οὐ πολὺ, Οὐ διαλλαχθὸς μέθεα, οὐ παυσόμεθα, εἶπε, ληροῦντες; ἀλλὰ ἀναμεινείς, ἕως ἂν τις ἡμᾶς ἐπὶ τῆς κυλικῆς φλυαριῶν διαλλάξῃ; καὶ ὅς, Ἀσμένως, ἔφη· Μημόνευε τοίνυν, εἶπεν Ἀριστίππος, ὅτι σοι πρότερος, προσβύτερος ὢν, προσήλθεν. Καὶ ὁ Αἰσχίνης, Εὐχε, νῆ τὴν Ἥραν, εὐλόγως εἶπας· ἐπαὶ πολλῶ μου βούτων ὑπάρχεις. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἔχθρας, σὺ δὲ φιλικὰς ἄρχεις.

(Diogenes Laertius lib. II, 83. Hoc non Æschini, sed fratri dixisse Aristippum auctor est Stobæus Flor. LXXXIV, 19: Ἀριστίππος ἔφησε πρὸς τὸν ἀδελφόν· Μέννησο, ὅτι τῆς μὲν διαστάσεως σὺ ἤρξω, τῆς δὲ διαλύσεως ἐγώ. At cum Laertii narratione congruit Plutarchi testimonium De cohibenda ira cap. 14 ita scribentis: ὁ δ' Ἀριστίππος, ὀργῆς αὐτῷ πρὸς Αἰσχίνην γενομένης, καὶ τινας εἰπόντος· Ὁ Ἀριστίππε, ποῦ οὖν ἡ φιλία; Καθεύδει, φησὶν, ἐγὼ δὲ αὐτὴν ἐγερωῖ. Καὶ τῷ Αἰσχίνῃ προσεὶθέων εἶπεν· Οὕτως σοι δοκῶ παντάπασιν ἀτυχής τις εἶναι καὶ ἀνῆκεστος, ὥστε μὴ νοουθεσίας τυχεῖν; ὁ δ' Αἰσχίνης· Οὐδὲν (ἔφη) θυμαστόν, εἰ πρὸς πάντα τῆ φύσει μου διαφέρων, κἀνταῦθα τὸ δέον πρότερος συνείδες.)

53. Κρατεῖ ἡδονῆς οὐχ ὁ ἀπερχόμενος, ἀλλ' ὁ χρώμενος μὲν, μὴ παρεκφερόμενος δέ, ὥσπερ καὶ νεὸς καὶ ἵππου, οὐχ ὁ μὴ χρώμενος, ἀλλ' ὁ μετάγων ὅπου βούλεται.

(Stobæus Flor. XVII, 18 Ἀριστίππου. Scripsi παρεκφερόμενος cum Jacobsio; codd. παρεκφερόμενος.)

52. Quum aliquando Æschini vehementer irasceretur, haud multo post, *Nonne in gratiam, ait, redibimus? nonne delirandi finem faciemus? Num exspectabis, donec nugator aliquis inter scyphos nos reconciliet?* Tum Æschines, *Libenter*, inquit. Aristippus vero subjecit, *Memento ergo, me quamvis aetate te praecurram, tamen priorem ad te accessisse.* Mox Æschines, *Recte sane, inquit, per Junonem, ac prudenter dixisti; nam me multo melior es. Ego enim inimicitia, tu concordis amicitia et caritatis auctor fuisti.*

53. Vincit voluptatem, non qui penitus abstinet, sed qui hoc modo utitur, ut nequaquam transversus agatur; ut navem et equum moderatur, haud qui non utitur, sed qui, quo libuerit, traducit.

54. Aristippus Cyrenensis philosophus hominem iratum et asperioribus verbis jurgantem conspicatus: *Ne verba, inquit, per iram proloquamur, sed verbis iram nostram leniamus.*

55. Aristippus Interrogatus, quid esset admirandum in vita, respondit, *Vir probus et moderatus, quoniam,*

54. Ἀριστίππος Κυρηναῖος φιλόσοφος θεασάμενός τινα ὀργιζόμενον καὶ διὰ τῶν λόγων χαλεπαίνοντα ἔφη· Μὴ τοὺς λόγους δι' ὀργῆς ἀγώμεν, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν διὰ τῶν λόγων καταπαύομεν.

(Stobæus Flor. XX, 63 Ἀριστίππου.)

55. Ἀριστίππος ἐρωτηθεὶς, τί θυμαστόν ἐστὶν ἐν τῷ βίῳ, Ἄνθρωπος ἐπιεικής, εἶπεν, καὶ μέτριος, ὅτι ἐν πολλοῖς ὑπάρχων μογθηροῖς οὐ διέστραπται.

(Stobæus Flor. XXXVII, 25 Ἀριστίππου.)

56. Ἀριστίππος ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος τοσοῦτον ἔφη διαφέρειν βασιλείαν τυραννίδος, ὅσον νόμος ἀνομίας καὶ ἐλευθερία δουλείας.

(Stobæus Flor. XLIX, 18 Ἀριστίππου.)

57. Τοῦ Διονυσίου λέγοντος πρὸς Ἀριστίππον, Οὐδὲν ὠφέλημα ὑπὸ σοῦ, Ἀληθῆ λέγεις, εἶπεν, εἰ γὰρ ὠφέλησο, ἐπέπαυσο ἂν τῆς τυραννίδος, ὥσπερ ἱερᾶς νόσου.

(Stobæus Flor. XLIX, 22 Ἀριστίππου.)

58. Οὐχ ὥσπερ ὑπόδημα τὸ μείζον δύσχερστον, οὕτω καὶ ἡ πλείων κτήσις· τοῦ μὲν γὰρ ἐν τῇ χρήσει τὸ περιττὸν ἐμποδίζει· τῇ δὲ καὶ ὅλη χρῆσθαι κατὰ καιρὸν ἔξεστι καὶ μέρει.

(Stobæus Flor. XCV, 32 Ἀριστίππου.)

59. Ἀριστίππος γυναῖκα καλὴν μικρὰν ἰδὼν, Μικρὸν κακὸν μὲν, μέγα δὲ καλόν, ἔφη.

(Antonius Melissa Serm. de muliere forti ac temperante pag. 607.)

60. Ἀριστίππος ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος παρεκελεύσατο τοῖς νέοις τοιαῦτα ἐφοδία κτᾶσθαι, ἅτινα αὐτοῖς καὶ ναυαγήσασι συγχολυμβήσῃ.

(Antonius et Maximus Serm. de disciplina et philosophia p. 704.)

61. Ἀριστίππος, ἐπειδὴ ποτε πλείων, τοῦ σκάφους;

etiamsi inter multos improbos homines versetur, non tamen propterea depravatur.

56. Aristippus Cyrenensis philosophus regum a tyrannide tantum distare dixit, quantum lex a licentia et libertas a servitute distaret.

57. Quum Dionysius exprobraret Aristippo, quod nullam ex ejus amicitia utilitatem cepisset, *Vera loqueris, inquit; si quid enim tibi profuissem, tyrannide, tanquam morbo comitali, liberatus esses.*

58. Non quemadmodum calceus major inutilis est, ita et possessio amplior. Nam nimia calcei magnitudo utentem impedit: opibus autem vel universis vel ex parte aliqua suo tempore uti licet.

59. Aristippus mulierem pulchram, sed parvam intuitus, *Parvam, inquit, matriem, sed magnum decus.*

60. Aristippus, Cyrenaeicus philosophus, adolescentes cohortatus est, ut ejusmodi viatica sibi pararent, quae etiam cum naufragis una possent enatare.

61. Aristippus quum aliquando navigans, fracta scapha, in Syracusanorum litus ejectus esset, primum

ἀπολομένου, ἐπὶ τὰς Συρακουσίων ἡτίνας ἐξεβράσθη, πρῶτον μὲν ἐθάβρησε, θεασάμενος ἐπὶ τῆς ψάμμου διάγραμμα γεωμετρικόν· ἐλογίσαστο γὰρ εἰς Ἑλληνας τε καὶ σοφοὺς ἀνδρας, οὐκ εἰς βαρβάρους ἦκειν. Ἔπειτα παραγενόμενος εἰς τὸ Συρακουσίων γυμνάσιον, καὶ ταυτὶ τὰ ἔπη φηγεζάμενος,

Τίς τὸν πλανήτην Οἰδίπουν καθ' ἡμέραν
τῶν νῦν σπανιστοῖς δεῖξεται δωρήμασι;

προσιόντας τὲ τινας ἔσχεν αὐτῷ καὶ γνωρίζοντας, ὅστις εἶη, καὶ πάντων ὧν ἔδειτο μεταδιδόντας εὐθέως. Ὡς δ' εἰς Κυρήνην, αὐτοῦ τὴν πατρίδα, μέλλοντες τινας πλεῖν ἐπυθάνοντο, μὴ τι τοῖς οἰκείοις ἐπιστέλλει, κελεύειν αὐτοῖς ἔφη, ταῦτα κτῆσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ ναυαγήσαντι συνεκκολληθήσεται.

(Galenus Protrept. ad litteras discendas cap. V p. 11 ed. Willet. De eadem re Vitruvius in præfat. libri VI : « Aristippus, philosophus Socraticus, naufragio quum ejectus ad Rhodiensium littus animadvertisset geometrica schemata descripta, exclamasse ad comites dicitur : Bene speremus, hominum enim vestigia video; statimque in oppidum Rhodum contendit, et recta in gymnasium devenit : ibique de philosophia disputans muneribus est donatus, ut non tantum se ornaret, sed etiam eis, qui una fuerant, vestitum et cætera, quæ opus essent, præstaret. Quum autem ejus comites in patriam reverti voluissent, interrogarentque eum, quidnam vellet domum renuntiare : tunc ita mandavit dicere, ejusmodi possessiones et viatica liberis oportere parari, quæ etiam e naufragio una possent enatare. » Cf. supra fragm. 26. Simile Antisthenis dictum est apud Diog. Laert. lib. VI,

quidem bono animo esse cœpit, quia in arena videbat descriptas formas geometricas : reputabat enim, sese ad Græcos et sapientes viros, non ad barbaros pervenisse. Mox, ubi Syracusanorum gymnasium ingressus est et hosce versus pronuntiavit :

Quis Œdipum in diem vagantem et exsulem
bonis recipiet hoc die rarissimis?

habuit et qui ipsum adirent et qui postquam quis esset cognoverunt statim omnia quibus egeret homini impertirent. Deinde quum quidam Cyrenas, illius patriam, navigaturi sciscitarentur, num quid suis familiaribus renuntiari vellet : *Jubete*, inquit, *illos has sibi parare possessiones, quæ etiam fracta navi simul enatant cum possessore.*

62. Aristippus quum Olympiæ Ischomacho occurrisset, quæsit ex eo, quibusnam disputationibus Socrates ita adolescentes afficeret, acceptisque exiguis sermonum ejus seminibus ac documentis, eo animi ardore abreptus est,

6. Cæterum versus τίς τὸν πλανήτην κτλ. qui petiti sunt ex Sophoclis Oedipo Coloneo, ipso fabulæ initio leguntur.)

62. Ἀριστίππος Ὀλυμπίᾳσιν Ἰσχομάχῳ συμβαλὼν ἡρώτα, τί Σωκράτης διαλεγόμενος οὕτω τοὺς νέους διατίθῃσι, καὶ μικρὰ ἅττα τῶν λόγων αὐτοῦ σπέρματα καὶ δείγματα λαθὼν, οὕτως ἐμπαθῶς ἔσχεν, ὥστε τῷ σώματι συμπεσεῖν καὶ γενέσθαι παντάπασιν ὠχρὸς καὶ ἰσχνός, ἄχρις οὗ πλεύσας Ἀθήναζε διψῶν καὶ διακεκαυμένος ἤρυστο τῆς πηγῆς, καὶ τὸν ἀνδρα καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἰστόρησεν, ἧς ἦν τέλος ἐπιγρῶναι τὰ ἑαυτοῦ κακὰ καὶ ἀπαλλαγῆναι.

(Plutarchus De curiositate cap. 2, vol. Xp. 132 ed. Hutten.)

63. Ἀριστίππος χωρίον ἀπολέσας καλὸν ἡρώτησεν ἓνα τῶν πάνυ προσποιουμένων συνάχθεσθαι καὶ συναγνακτεῖν· Ὅχι σοὶ μὲν χωρίδιον ἔν ἐστιν, ἐμοὶ δὲ τρεῖς ἀγροὶ καταλείπονται; Συνομολογήσαντος δ' ἐκείνου, Τί οὖν, εἶπεν, οὐ σοὶ μᾶλλον ἡμεῖς συναχθόμεθα;

(Plutarchus De animi tranquillitate cap. 8, vol. X p. 12 ed. Hutten.)

64. Πανταχόθεν (φησὶν δ' Ἀριστίππος) ἴση καὶ ὁμοία ἢ εἰς ἄδου ὁδός.

(Teles apud Stobæum Flor. XL, 8.)

65. Ἀριστίππος, ἐταίρων αὐτῷ τιῶν ὀδυρομένων βραχύτατα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πρὸς αὐτοὺς εἶπε λύπης ἀνασταλτικὰ, καὶ ταῦτα δὲ ἐν προοιμίῳ· Ἄλλ' ἔγωγε ἦκω παρ' ὑμῶν, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπούμενους.

(Elianus var. hist. lib. VII cap. 3. Scripsi cum Corae ἐν προοιμίῳ; vulg. ἐν προοίμῳ.)

66. Πάνυ σφόδρα ἐβρωμένους ἐόκει λέγειν δ' Ἀριστίππος, παρεγγυῶν, μήτε τοῖς παρελθούσιν ἐπικί-

ut et corpus marcesceret et plane pallidus gracilisque redderetur, donec sitiens et flagrans Athenas navigavit atque ex ipso fonte hausit, Socratemque et doctrinam ejus ac philosophiam cognovit : cujus philosophiæ finis est, agnoscere sua mala iisque liberari.

63. Aristippus, amisso prædio præclaro, ex eorum aliquo qui vehementer casum ejus dolere et inique ferre se simulabant, quæsivit : *Nonne tu unicum possides agellum, mihi tres fundi sunt reliqui?* Assenso illo, *Cur igitur*, inquit, *non tuam potius vicem doleam?*

64. Undique, inquit Aristippus, æqualis et similis via ad inferos patet.

65. Aristippus quum quidam ex sodalibus ejus gravissime lamentarentur, cum alia multa ad sedandum dolorem idonea illis dixit, tum etiam hæc in exordiis jactata : *At ego ad vos non veni, ut una dolerem, sed ut vos dolore liberarem.*

66. Omnino valde fortiter dicere videbatur Aristippus, hortans, ne preteritis angerentur homines neve de futuris

μικιν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμειν· εὐθυμίας γάρ
δοίη καὶ τὸ τοιοῦτο, καὶ ἴλεω διανοίας ἀπόδειξις. Προσ-
έταται δὲ ἐφ' ἡμέρα τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ αὖ πάλιν
τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καὶ ὁ ἕκαστος ἢ
παταί τε ἢ ἐννοεῖ. Μόνον γὰρ ἐφασκεν ἡμέτερον
εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάσαν, μήτε τὸ προσδο-
κῶμενον· τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι, τὸ δὲ ἀόηλον εἶναι,
ἵππερ ἔσται.

(Elianus var. hist. lib. XIV cap. 7. Posui
φθάσαν cum Corae; vulg. φθάνον.)

67. Ἀριστιππος ὁ φιλόσοφος χρισάμενος μύρω,
κακῶς κακῶς ἀπολωλέναι χρῆναι τοὺς κιναιδούς
ἐφασκεν τοῦ μύρου τὴν ὠφέλειαν εἰς λοιδορίαν διαθε-
σάμενος.

(Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. II p. 179
ed. Sylb. qui hæc explicationis causa præmittit :
διαφέρει δὲ ὅλων τὸ μυραλοιοεῖν τοῦ μύρω χρίσθαι·
τὸ μὲν γὰρ θηλυδριώδες, τὸ δὲ χρίσθαι τῷ μύρω λυ-
σιτελεῖ ἔσθ' ὅτε. Similiter Diogenes Laertius in
Aristippi vita lib. II, 76 : πρὸς Χαρώνδαν εἰπόντα,
Τίς ὁ μεμοριασμένος; Ἐγὼ, φησίν, ὁ κακοδαίμων,
καμῶ κακοδαίμονέστερος ὁ Περσῶν βασιλεὺς. Ἄλλ'
ὄρα μή, ὡς οὐδὲν τῶν ἄλλων ζῶων παρὰ τοῦτο τι
ἐλαττοῦται, οὕτως οὐδ' ἂν ἀνθρώπος. Κακῶς κακοὶ
δ' ἀπόλοντο οἱ κιναιδοί, οἵτινες καλὸν ἡμῖν ἀλειμμα
διαβάλλουσιν. Seneca de Benef. lib. VII cap. 25 :
Aristippus aliquando delectatus unguento, Male,
inquit, istis effeminatis eveniat, qui rem tam
bellam infamaverunt.)

Ἀριστιππος Ἀντισθένει.

solliciti essent : id enim securitatis esse documentum et
hilaris animi specimen. Jubebat autem in diem duntaxat
videntes meditari de rebus suis rursusque eam diei partem
spectare; qua quisque quid ageret aut cogitaret. Solum enim
quod præsens foret nostrum esse ajebat, at neque præ-
teritum, nec speratum quidquam; quippe alterum jam
abiisse, alterum essetne eventurum, incertum haberi.

67. Aristippus philosophus quum unguento unctus esset,
dicebat malos male perire oportere cinædos, qui unguenti
utilitatem infamaverunt.

Aristippus Antistheni.

68. Non parum infortunatus sum, Antisthenes. Qui
enim non sim, quum in aula tyranni verser, quotidie
vero opipare et edam, et bibam, porro unguentis odora-
tissimis niteam delibutus, denique Tarentinas vestes easque
longas mollesque traham. Neque est profecto qui me
Dionysii crudelitate liberare velit, qui me non rudem, sed
Socraticæ sapientiæ antistitem pignoris loco detinet, cibos,
ut dixi, unguenta, vestes quoque hujusmodi submini-
strans. Quin etiam neque divinam metuit poenam, neque
homines veretur, qui ita mecum agit. Verum nunc magnus
miseriæ meæ cumulus accessit, quum Sculæ mihi do-

68. Κακοδαίμονοῦμεν, ὃ Ἀντισθένης, οὐ μετρίως.
Πῶς γὰρ οὐ μέλλομεν κακοδαίμονοιν, ὄντες παρὰ
τυράνῳ, καὶ ὀσημέραι ἐσθίοντες καὶ πίνοντες πολυ-
τελέα καὶ ἀλειψόμενοι τινι τῶν εὐδωδεστάτων μύρων,
καὶ σύροντες ἐσθίτας μαλακὰς ἐκ Τάραντος. Καὶ οὐ-
δεῖς με ἐξαιρήσεται τῆς Διονυσίου ὀμότητος, ὅστις
μέ μοι ὡς τινα ἐνεγύριον οὐκ ἀγνώτα, ἀλλὰ καὶ λόγων
ἐπιμελητὰν τῶν Σωκρατικῶν κατέχει, ὅσπερ ἔφη,
σιτίων καὶ ἀλειφῶν, καὶ ἀμυιεννὺς τοιαῦτα. Καὶ οὐτε
δίκαν φοβεῖται τῶν θεῶν, οὐτ' ἀνθρώπον αἰδεῖται,
ὅστις με τοιαῦτα διατίθεται. Νῦν δ' αὖ καὶ τὸ κακὸν
εἰς τὸ δεσνότερον οἴχεται, ὅπου δεδωρήται γυναῖκας
Σικελικὰς ἀναλέκτους τὸ κάλλος, καὶ ἀργύρια πάμ-
πολλα. Καὶ πότε παύσεται ἀνθρώπος οὗτος τοιαῦτα
ποιεῶν, οὐκ οἶδα. Εὖ οὖν ποιεῖς ἀγθόμενος ἐπὶ τῷ
κακοδαίμονι τῶν ἄλλων· καγὼ δὲ ἐπὶ τῷ σῶ εὐδαι-
μονίᾳ ἄδομαι, ἵνα σοι τὰ αὐτὰ δοξῶ ποιεῖν τε καὶ
ἀποτινεῖν τὰς χάριτας. Ἐβῆρωσο. Τῶν τε ἰσχυρῶν
ἀποτίθεσο ὧν ἔχεις εἰς τὸ χεῖμα, καὶ τῶν ἀφιτίων
ἔχου τῶν Κρητικῶν· ταῦτα γὰρ δοκεῖ ἀμείνω τοῦ
γράματος εἶναι· καὶ ἀπὸ τῆς Ἰννεακρούου λούου τε
καὶ πίνε καὶ τὸν αὐτὸν τρίβωνα, θέρου τε καὶ χει-
μῶνος ἔχε ῥυπόνωτα, ὡς πρέπει τῷ ἐλευθέρῳ καὶ
ζῶντι ἐν Ἀθήναις δημοκρατικῶς. Ἐγὼ μὲν γάρ, ἐξ
οὗ εἰς τυραννομένην ἦγον πόλιν τε καὶ νᾶσον, ἤδειν,
ὅτι κακοδαίμονήσω ταῦτα πάσχων, καθάπερ σύ μοι
γράφεις. Νῦν δὲ ἐλευσύντές με περιβλέποντι Συρακούσιοι
καὶ Ἀκραγαντῖνων οἱ ἐπιδημοῦντες, καὶ Γελῶν. καὶ
οἱ ἄλλοι Σικελῶται. Τὰς δὲ μανίας ἄς ἐμάνην εἰς
τοῦτα ἐλθὼν ἀβούλως τὰ ἀτοπήματα, ἐπαρῶμαι ἄρᾳν

naverit mulieres pulchritudine insignes et grandem pecu-
niam. Neque scio, quando homo hic talia patrandi finem
facturus sit. Bene igitur facis, quod aliorum infelicitatem
moleste fers : equidem vero tua felicitate lætor, ut eadem
quæ tu facere et gratiam referre videar. Vale. Caricas,
quas habes, in hiemem instantem conde et repone, fari-
namque Creticam capesse; omnibus enim ista opibus
præstare arbitror. Præbeat tibi Ennecerunus fons et lava-
tionem et potum. Sit idem tibi æstate et hieme pallium
sordidum, ut deceat hominem ingenuum in libera Athenien-
sium civitate populariter viventem. Ego enim, ex quo in
urbem et insulam a tyranno oppressam veni, exploratum ha-
bebam, me infelicem fore hæc perpetientem, quemadmodum
et tu mihi scribis. Jam vero me Syracusani atque ex Agri-
gentinis et Gelensibus quicumque hic peregrinantur ca-
terique Siculi miserantes aspiciunt. Detestans autem in-
saniam meam, propter quam temere ad hæc ineptias
abii, ipse mihi merito diras improcor, ne unquam ex istis
malis emergam; quia quum tot annos habeam ac sapere
videar, neque esurire, frigere, male audire, neque barbam
promittere volui. Porro mittam tibi grandes candidosque
lupinos, ut ubi adolescentibus Herculem prælegeris, ha-
beas quod manduces. Jam enim, ut aiunt, nequaquam

κατ' ἐμαυτοῦ, ἄς ἀξίος εἶμι, μὴ ἐκλίπειν με τὰ κακὰ ταῦτα· ὅτι τε ἐγὼ γεγονώς ἐτὴ τοσαῦτα, καὶ φρονεῖν δοκέω, πεινῆν καὶ ῥιγοῦν καὶ ἀδοξεῖν οὐκ ἠθέλησα, οὐδὲ πώγωνα τρέφειν μέγαν. Πέμψω δέ σοι τῶν θέρμων τῶς μεγάλως τε καὶ λευκῶς, ἵν' ἔγῃς μετὰ τὸ ἐπιδείξασθαι τὸν Ἡρακλέα τοῖς νέοις, ὑποτρῶγειν αἰσχρὸν γὰρ οὐ φαντί σοι περὶ τοιούτων ἡδὴ λέγειν ἢ γράφειν. Διονυσίῳ γὰρ ἕαν τις λέγη περὶ θέρμων, αἰσχρὸν γε οἶμαι διὰ τῶς τῶν τυράννων νόμους. Τὰ λοιπὰ δὲ παρὰ Σίμωνα τὸν σκυτοτόμον βιάζει διαλεγόμενος, οὐ μείζον σοι ἐν σοφίᾳ οὐδὲν ἔσται, οὐδ' ἂν γένοιτο. Ἐμοὶ μὲν γὰρ ἀπηγόρευται τοῖς χειροπέχιναις προσεῖναι, ἔπειδὴ ὑφ' ἐτέρων ἐξουσία εἶμι.

(Socraticorum et Pythagoreorum Epist. p. 16 seq. ed. Orell.)

Δισχίνης Ἀριστίππῳ.

69. Ἐγραψα μὲν καὶ Πλάτωνι παρακαλῶν, ὅπως διαπράξῃσθε σωθῆναι τοὺς Λοκροὺς νεανίσκους, καὶ σὺ δὲ τὰ αὐτὰ ἐπιστέλλων οὐκ ἁμαρτάνειν οἶμαι ποιήσεις γὰρ ἄσμενος. Οἶσθα δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς μοι ἐταρίαν, καὶ ὅτι Διονύσιος ἐξηπάτηται, ὡς ἀδικούντων αὐτῶν ἔχων δόξαν. Ἦδη πειρῶ τοῦτο ποιῆσαι ὅσπρον. Ἐρῶσο.

(Socraticorum et Pythagoreorum Epist. pag. 17 ed. Orell.)

Ἀριστίππος Δισχίνῃ.

70. Λυθήσονται τὰς φυλακὰς οἱ νεανίσκοι, περὶ ὧν μοι γράφεις, οἱ Λοκροί, καὶ οὐ θενάζονται οὐδὲ ἀπολλοῦντί τι τῶν χρημάτων, ἥκοντές γε παρατὰ τοῦ θανάτου. Ταῦτα δὲ Ἀντισθένης μὴ λέγῃς, εἰ σέσωκα τοὺς φίλους. Οὐ γὰρ αὐτῷ ἀρέσκει τυράννοις φίλους

χρῆσθαι, ἀλλὰ τῶς ἀλφειτοπόδας καὶ τῶς καπῆλος ἀναζητεῖν, οἵτινες δικαίως τὰ ἄλφειτα καὶ τὸν οἶνον πωλοῦσιν ἐν Ἀθήναις, καὶ τὰς ἐξομίδιας μισθοῦσι τὰς παχείας, ὅσπταν οἱ σκίρωνες πνέοντι, καὶ τὸν Σίμωνα θεραπεύειν. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστι χρέμα.

(Socraticorum et Pythagoreorum Epist. p. 17 seq. ed. Orell.)

Σίμων Ἀριστίππῳ.

71. Ἀκούω σε τωθάξειν ἡμᾶς τῆς σοφίας παρὰ Διονυσίῳ. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ εἶναι σκυτοτόμος καὶ ἐργάζεσθαι τοιαῦτα, καὶ ὁμοίως, εἰ δεοί, σκῆτη τέμνειν αὐ πάλιν εἰς νοθεσίαν ἀνθρώπων ἀφρόνων, καὶ οὕτω μετὰ πολλῆς γλιθῆς οἰομένων ζῆν παρὰ τὴν Σωκράτους βουλήν. Ἔσται δὲ ὁ σωφρονιστὴς τῶν ἀφρόνων ὑμῶν παιδιῶν Ἀντισθένης· γράφεις γὰρ αὐτῷ κωμωδῶν ἡμῶν τὰς διατριβάς. Ἀλλὰ τούτων μὲν, ὧ θεὸς φρήν, ἄλις καὶ πεπαύθω πρὸς σέ μοι. Μέμνησο μέντοι λιμοῦ καὶ δίψης· ταῦτα γὰρ δύναται μέγα τοῖς σωφροσύνην διώκουσιν.

(Socraticorum et Pythagoreorum Epist. p. 18 ed. Orell.)

Ἀριστίππος Σίμωνι.

72. Οὐκ ἐγὼ σε κωμῶδῶ, ἀλλὰ Φαίδων, λέγων γεγονέναι σε κρείσσονα καὶ σοφώτερον Προδίκῳ τῷ Κείῳ^a, ὃς ἔρα ἀπελέγξαί σε αὐτὸν περὶ τὸ ἐγκώμιον τὸ εἰς τὸν Ἡρακλέα γενόμενον αὐτῷ. Θαυμάζω μέντοι σε καὶ ἐπανῶ, εἰ σκυτικὸς ὢν σοφίας ἐμπλησθεὶς^b, πάλαι μὲν Σωκράταν ἔπειθες, καὶ τῶς καλλίστως τὸς νέους καὶ εὐγενεστάτως παρὰ σέ καθέζεσθαι, ὡς Ἀλκιβιάδαν τε τὸν Κλεινίου, καὶ Φαίδρον τὸν Μυθρίνουσιν, καὶ Εὐθύδαμον τὸν Γλυκῶκος, καὶ τῶν τὰ

turpem esse putas de talibus rebus vel sermonem tecum habitum vel epistolam ad te datam. Nam si quis coram Dionysio de lupinis loquitur, eum quod a tyrannorum moribus abhorreat dicturum esse existimo. Quod superest, Simonem sutorem conveni, ut cum eo sermones conferas, quo, ut tibi placet, in sapientia nemo excellentior est, nec erit unquam. Mihi enim interdictum est, ne opifices adeam, quoniam in aliorum potestate sum.

Æschines Aristippo.

69. Ad Platonem etiam epistolam dedi, vestram fidem obsecrans, ut salvos præstetis Locros juvenes, eademque tibi scribens, haud, ut opinor, erravero; siquidem quæ peto lubens facies. Scis enim, quo sodalitiū jure mihi juncti sint, nec non Dionysium falli, eos suo violasse existimantem. Jam hoc protinus facere conare. Vale.

Aristippus Æschini.

70. Locri juvenes, de quibus mihi scripsisti, e custodia emittentur, neque capitis supplicium neque multam subituri, licet jam in mortis periculum adducti fuerint. Noli tamen Antistheni dicere, mea opera ejus amicos esse servatos. Non enim libet ei tyrannis amicis uti, sed farina venditores et caupones quærere, qui farinam et vinum

Athenis sine fraude vendunt, tunicasque crassas locant hiberno tempore quum scirones flant, et Simonem suum observare. Hæ enim res non sunt opes.

Simon Aristippo.

71. Audio te apud Dionysium nostram irridere doctrinam. At ego me sutorem esse profiteor et talia qualia isti solent conficere, similiterque rursus, si opus fuerit, coria secare ad castigandos homines stultos, qui quum ad Socratis normam vitam dirigere sibi videantur, luxuria diffluunt. Erit autem Antisthenes scurrilium, quibus usi estis, jocularum castigato; quoniam ad hunc data epistola disputationes nostras ludificatus es. Sed hæc adversus te, divinum ingenium, per jocum dixisse suffecerit. Sis tamen memor famis et sitis; multum enim hæc prosunt iis qui temperantiam sequuntur.

Aristippus Simoni.

72. Non ego te ludificor, sed Phædo, dicens te præstantiorem et sapientiorem quam Prodicum Ceum evasisse, qui Herculis laudes ab ipso litteris celebratas te refutasse rettulit. Admiror nihilominus te et laudo, qui quum sustor sis, tamen eruditione repletus jam dudum Socrati pulcherrimisque adolescentibus et nobilissimis, velut Al-

κοινὰ πρᾶσσόντων Ἐπικράτεα τὸν Σακσεφόρον^c, καὶ Ἐυρυπτόλεμον καὶ τὼς ἄλλους ὡς εἰ^d Περικλεῖ γε τῷ Ξανθίππῳ μὴ αἰ στρατηγίαι ἦσαν, καὶ ὁ πόλεμος, τότε, κἂν οὗτος, οἶμαι, ἦν παρὰ σέ. Καὶ νῦν ἴσμεν, ὅποιος εἶ, Ἀντισθένας γὰρ παρὰ σέ φοιτᾷ. Δύνη δὲ καὶ ἐν Συρακούσαις φιλοσοφεῖν· οἱ γὰρ ἱμάντες τίμιοι εἰσι καὶ τὰ σκῦτη. Καὶ οὐκ οἶσθα, ὡς ἐγὼ μὲν τῶν ὑποδημάτων χρώμενος παρέκστα τὴν τέχνην σου θαυμασίαν τινὰ ποιῶ· Ἀντισθένας δὲ γυμνοποδῶν, τί γὰρ ἄλλο πράττει, ἢ σοι ἀργίαν καὶ ἀμισθίαν εισάγει, πείθων τὼς νέους καὶ ἅπαντας Ἀθηναίως γυμνοποδεῖν; Ἄσχοπε οὖν, ὅποσον σοι ἐγὼ φίλος ὁ βρασιτώναν καὶ τὰν ἄδονάν ἀποδεχόμενος. Σὺ δ' ἄμολογῶν εὐλόγως ἐρωτᾷν Πρόδικον, τὸ ἀκόλουθον οὐκ ἔγνωσ' ἐπὶ σαυτοῦ· οὕτως γὰρ ἂν ἐμὲ μὲν ἐθαύμαζες, τὼς δὲ ἔχοντας βραβεῖς τὼς πώγωνας καὶ τὼς σκίπωνας ἐγέλασας τὰς ἀλαζονείας, βρωπῶνάς τε καὶ φθειριῶνάς, καὶ ὄνυχας, ὡς περ τὰ θηρία, μακρῶς περιχειμένως καὶ ἐναντίας σου τὰς τέχνας ὑποτιθεμένως ὑποθήκας.

(Socraticorum et Pythagoreorum Epist. pag. 18 sq. ed. Orell. Scripsi : ^a τῷ Κεῖω; codd. τῷ Κίω. — ^b ἐμπλησθεῖς, πάλαι; codd. ἐμπλησθεῖς, καὶ πάλαι. — ^c Ἐπικράτεα τὸν Σακσεφόρον intelligit Epicratem barbaturum, cujus barba ea erat latitudine, ut scuto similis esset. Meminit de hoc Epicrate Aristophanes Eccles. v. 71, ubi Scholiastes sic poetae verba exponit : Ἐπικράτης ἦν ῥήτωρ καὶ δημαγωγός· οὗτος μέγαν πώγωνα ἔχων ἐπεκαλεῖτο Σακσεφόρος. Καὶ Πλάτων ὁ κωμικός φησιν· Ἄναξ ὑπὸ ἡνίας Ἐπικράτης σακσεφόρος. — ^d ὡς εἰ Πε-

ρικλεῖ cum Allatio; codices ὡς εἰ καὶ Περικλεῖ.) Ἀριστιππου.

73. Τὰ περὶ τῆς τελευταίας Σωκράτους ἐμάθομεν ἐγὼ τε καὶ Κλεόμβροτος, καὶ ὅτι^a παριέμενος ὑπὸ τῶν ἔνδεκα διαδράναι^b ὑπέμεινε, λέγων ὅτι οὐ^c μέλλοι διαδράναι, εἰ μὴ καὶ πρότερον παρὰ τὼς νόμους σωθεῖη· οὕτω γὰρ ἂν ἅ πατρὶς αὐτοῦ, ὅσον ἐφ' αὐτῷ, καταπροδοθεῖη. Ἐμοὶ δὲ ἐδόκει ἀδίως αὐτὸν ἐμπεσόντα^d, ὅτι ὀλίποτε τρόπῳ σώζεσθαι^e δοκέον^e μέντοι πάντα τὰ ἐκείνῳ πρᾶσσόμενα καὶ κακὰ καὶ ἄφρονα ἄδικα^f εἶναι, ὥστε ταῦτα πάλιν μὴ ἐπιμέμψεσθαι ἀμέτρως γεγονότα. Ἐπίστευλας δὲ μοι, πῶς ἀνεχωρήσατε πάντες ἀπ' Ἀθηνῶν οἱ Σωκράτους ἐρστοὶ τε καὶ φιλόσοφοι, δεδιότες μὴ τί καὶ ἐφ' ὑμᾶς ἔλθοι τῶν αὐτῶν ἄν' καὶ οὐκ ἐποιεῖτε φλαύρας. Καὶ ἄμες^g οὖν ὡς ἐσμέν, ἐν Αἰγίνα διατελέομες ἐπὶ τοῦ παρόντος· εἶτα δὲ παρ' ὑμᾶς ἀφιξόμεθα, καὶ εἰ τι ἔχοιμες βέλτιον ποιέειν ποιήσομες.

(Socraticorum et Pythag. Epist. pag. 23 seq. ed. Orell. Scripsi : ^a καὶ ὅτι παριέμενος; codd. καὶ ὅτι οὔτε παριέμενος. — ^b διαδράναι ex codd., alii διαδιδράναι. — ^c ὅτι οὐ μέλλοι διαδράναι; libri ὅτι νῦν μέλλοι δικάσειν. — ^d ἐμπεσόντα i. e. εἰς δεσμοτήριον ἀχθέντα. Vid. Hesych. — ^e δοκέον cum Orellio; codd. δοκέον. — ^f ἄδικα; codd. δίκαια. — ^g ἄμες; codd. ἄμες.)

Ἀριστιππος Ἀρήτη τῇ θυγατρὶ.

74. Ἐχομισάμην παρὰ σοῦ γράμματα μοι πεμθρόντα διὰ Τηλέα, ἐν οἷς ἐδέου μου^a παραγενέσθαι ὡς τάχιστα εἰς Κυρήνην, λέγουσα οὐκ εὔ σοι ἅπαντᾶ-

cibiadi Cliniae filio et Phædro Myrrhinusio et Euthydemo Glyconis filio et ex iis qui res publicas administrant Epicrati scutato et Euryptolemo cæterisque persuaseris, ut tibi assideant. Nam nisi Pericles Xanthippi filius exercitiis ducendis et bello gerendo tum occupatus fuisset, hunc quoque arbitror apud te fuisse futurum. Sed nunc scimus, qualis sis; quoniam Antisthenes te frequentat. Potes vero etiam Syracusis philosophiam profiteri; lora enim et pelles ibi cara sunt. At ignoras, me calceorum usu semper et ubique artem tuam admirandam facere. Contra Antisthenes discalceatus quid aliud quam otium tibi affert et mercede te fraudat, qui adolescentibus cunctisque Atheniensibus persuadet, ut nudis pedibus incedant? Considera igitur, quam vera amicitia tecum junctus sim, qui vitæ tranquillitatem et voluptatem commendo. Tu vero qui opportunis interrogatiunculis Prodicum te pungere fateris, quid hinc in te redundarit non animadvertisti. Namque ita demum me observares et coleres; at istos, qui promissa barba insignes baculo inuituntur, viros squalidos, pediculosos, longis unguibus bestiarum more deformatos et contraria tuæ arti præcepta dantes contemneres eorumque ostentationem rideres.

Aristippi.

73. De morte Socratis ego et Cleombrotus certiores facti sumus, nuntiatumque est, quom illi ab Undecimviris fugiendi licentia daretur, remansisse dicentem, nolle se fugere, nisi prius capitis absolutus foret legitime; siquidem isto modo illius patria, quantum in ipso situm esset, proderet. Meum vero iudicium erat, eum, quom injuste in carcerem ductus esset, quacunque ratione servandum fuisse, quoniam cuncta illi illata et mala et stulta et injusta esse videbantur, ita ut rursus reprehendum non esset, si quid in eo servando immoderate fieret. Docuisti me etiam per litteras, vos omnes Socratis amatores et sapientiae studiosos, metuentes ne vobis quoque tale quid accideret, Athenis discessisse, quod omnino bene fecistis. Nos item, ut sumus, in præsentem Æginæ commoramur; postea ad vos veniemus, et si quod beneficium in vos conferre poterimus, conferemus.

Aristippus Aretæ filiae.

74. Accepi litteras tuas Telei opera ad me missas, quibus a me petis, ut quam citissime Cyrenas advolem, quod neque bene tecum agant præfecti, neque maritus tuus pudore suffusus solitusque procul a civilibus procellis atatem traducere ad res domesticas dispensandas

σῆαι οὔτε παρὰ τῶν ἐπισκόπων, οὔτε ἱκανὸν εἶναι οἰκονομῆσαι τὸν ἄνδρα, αἰδῶ τε ἔχοντα, καὶ θυρόδων πολιτικῶν ζῆν μακρὰν εἰθισμένον. Ἐγὼ δὲ πειρώμενος ὡς ἂν ἀφαιθῆην ὑπὸ τοῦ Διονυσίου πλεῦσαι πρὸς σέ, ἐμποδῶν μοι τοῦ χρεῶν στάντος ἐν Λιπάραις μαλακῶς ἔσχον· ὅτε δὴ καὶ τοὺς περὶ Σόνικον ἀρίστα μοι προσφερομένους ἐνόησα τιμηλοῦντάς με γνησίως, καὶ ὡς ἐν ἄδῳ ὄντα ἤδη ποιούντας ἀναζῆν διὰ διαθεσιν^b φιλικήν. Περὶ ὧν δὲ ἔκρινάς^c με τίνα ἐξῆς τιμὴν ὑπ' ἐμοῦ ἡλευθερωμένοις, οἳ καὶ ἔλεγον Ἀριστίππου μὴ ἀποχωρήσειν, ἕως ἂν αὐτοῖς ἦ δύναμις ἀρέσκειν ἐκείνῳ τε καὶ σοί· πάντ' οὖν αὐτοῖς πίστευε· περιέσται γὰρ αὐτοῖς ἐκ τῆς ἐμῆς βιοτῆς μὴ εἶναι ἕκαοῖς. Ὑποτίθεμαι δέ σοι τὰ πρὸς ἄρχοντας οἰκονομεῖν, ὥστε τὸ ἐμὸν συμβούλευμα τοῦτο συμφέρον (δέξασθαι). Τοῦτο δὲ ἦν μὴ τοῦ πλείονος ὀριγῆσθαι. Ῥῆσθαι γὰρ οὕτως ἐξάγεις τὰ κατὰ τὸν βίον, ὑπεροπτικῆ παντὸς οὔσα τοῦ πλείονος. Οὐ γὰρ ἂν^d τοσοῦτον ἐκείνοι σε ἀδικήσαιεν, ὥστε σε ἐνδεῆ γενέσθαι. Οἱ δὲ μὲν γὰρ σοι κῆποι μένουσιν, ἱκανοὶ ὄντες καὶ πολυτελεῖ βίῳ. Τὸ δ' ἐν τῇ Βερνίκῃ κτῆμα καὶ μόνον καταλειφθὲν πρὸς ἀρίστην διαγωγὴν οὐχ ὑπολείψει. Τῶν μικρῶν ἡμῶν οὐ παρακελεύομαι καταφρονεῖσθαι^e, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ μικροῖς ταράττεσθαι, ἔνθα οὐδὲ ἐπὶ μεγάλοις καλὸν ἢ ὀργή. Εἰ δέ μου διαλυθέντος ὑπὸ τῆς φύσεως γυνῶνα^f ἐμὸν βούλημα ζητεῖς, ὡς ὅτι κράτιστα παιδεύσασα τὸν Ἀριστίππον Ἀθήναζε γύρωρει, Ξανθίππην καὶ Μυρτὴν πρὸ παντὸς ποιουμένη,

αἶ με πολλάκις ἐλιπάρουν ἐπὶ μυστήριά σε ἄγειν ε. Τὸ οὖν ἡδὺ βιώτευμα μετὰ τούτων ἔχουσα, κατάλιπε τοῖς ἐν Κυρήνῃ ἐπισκόποις ὅτι ποτ' ἂν ἐθέλωσιν ἀδικεῖν· σέ γὰρ οὐκ εἰς τὸ φυσικὸν τέλος ἀδικήσουσιν^b. Πειρῶ δὲ μετὰ Ξανθίππης καὶ Μυρτοῦς ζῆν, ὡς ἐμοὶ φίλον μετὰ Σωκράτους, πλέον διὰ τῆς ἐκείνων φιλίας σεαυτὴν στέλλουσα· ἐκείθι^c τὸ σοβαρὸν οὐκ ἐπιχώριον. Εἰ δ' ἔλθοι θάπτον ἅμα Λαμπροκλῆς εἰς Κυρήνην δὲ Σωκράτους, ὅς ἐν Μεγάρῳ ὠμίλει μοι, ποιήσεις ἀρίστα κοινουμένη τὸν βίον αὐτῷ, καὶ μηδὲν διαφορώτερον τοῦ τέκνου τιμῶσα. Θῆλυ δὲ τέκνον εἰ μηκέτι τρέφειν βούλει, διὰ τὸ πολλὰ ἀνιάσθαι ἐπὶ παιδοτροφίᾳ, τὸ τῆς Εὐβοΐδος θυγάτριον, ἢ δὴ ἑλευθέρως ἤγες, ἐμοὶ τε χαρίζεσθαι βουλομένη^k τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς ὀνόματι προσήγορευσας (καὶ γὰρ ἐγὼ πολλάκις Ἀμυκλήν^l αὐτὸ προσήγορευσα) ἐπιτιγῆειον ἔσται^m. Πρὸ παντὸς δὲ ἐπισκόπει τοῦ μικροῦ Ἀριστίππου ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ἔσται ἄξιοςⁿ ἡμῶν καὶ φιλοσοφίας· ταύτην γὰρ αὐτῷ καταλείπω τὴν ὄντως κληρονομίαν, τᾶλλα μὲν γὰρ τοῦ βίου καὶ τοὺς ἐν Κυρήνῃ ἄρχοντας ἔχει πολεμίους. Περὶ φιλοσοφίας δὲ οὐδὲ ἐν μοι γέγραφας, ὅτι ταύτην σοῦ τις ἀφήρηται. Μέγα οὖν, ὦ ἀγαθὴ γύναι, χαῖρε ἐπὶ τῷ πλουτεῖν πλουτοῦ τὸν ὑπὸ σοὶ κείμενον, καὶ κτηματίτην ποιεῖ τοῦτον τὸν υἱόν, ὃν ἐβουλόμην μὲν ἂν αὐτὸς ὦ ἡδὺ ἐμὸν υἱὸν εἶναι. Ἐπειδὴ δὲ ἀναλύω μὴ ἐμπλησθεὶς αὐτοῦ, πέποιθα καὶ σοί, διότι τὴν αὐτὴν ἄξιες πορεῖαν τὴν συνῆθη ἀγαθοῖς ἀνδράσιν. Ἐρβώσω καὶ περὶ ἡμῶν ἀστενάσκει.

idoneus sit. Ego vero conatus a Dionysio proficiscendi ad te veniam impetrare, ingruente sinistro fato in insula Lipara aegrolavi : quo tempore Sonicum ejusque familiares optime se adversus me gerere intellexi, quoniam me legitime tractabant et quasi jam mortuum propter ipsorum in me amorem et amicitiam in vitam revocarunt. De eo autem quod me interrogasti, quem honorem habere debeas iis qui a me in libertatem vindicati sunt, et qui affirmabant se ab Aristippo non esse discessuros, quamdiu illi tibi que placere possent, scito iis in omnibus rebus tibi esse credendum : nam ex mea vita in eos morum emendatio redundabit. Illud vero suadeo, ut quæ cum præsidentibus tibi negotia sunt, in iis utile meum consilium sequaris. Hoc autem erat, nequaquam nimium cupere. Nam si rerum supervacanearum possessionem contemnas, commodissime ætatem exigas. Neque enim illi adeo in te erunt injusti, ut ad inopiam redigaris. Duo enim viridaria quæ supererunt, vitæ delicatæ suffecerint. Suburbanum autem Berenicæ, si vel solum relinquatur, ad vitam optime agendam semper satis erit. Non cohortor te, ut exiguas res nostras despicias, sed ne parvis turberis, quando ne magna quidem stomachari decet. Si vero naturæ concessero consiliumque meum nosse vis, filio Aristippo quam optime instituto, Athenas velim petas ibique præ ceteris colas Xanthippen et Myrto, quæ me

sæpe rogabant, ut te ad mysteria adducerem. Jucunde igitur eum illis vivens urbi Cyrenensi præfectis jus quomodocunque volunt violandum relinque : nam, quantum ad naturalem bonorum finem, jus tuum non infringent. Tu autem conare cum Xanthippe et Myrto ea ratione vivere, qua mihi cum Socrate vivere lubet, illarum amicitia magis magisque te ipsam ornans : nam fastus illius regionis hominibus inusitatus est. Si vero citò Lamprocles simul, Socratis filius, Cyrenas venerit, qui Megaris mecum versabatur, optime feceris, si illo confubernali et convivore utaris eumque æque ac filium tuum colas. Filiolam si non amplius educare vis ob molestiam quam e puerorum educatione traxisti, Euboidis filia, quam liberaliter erudivisti mibique gratificatura matris meæ nomine appellasti (nam et ipse sæpe eam Amycen vocavi), ad hanc rem idonea erit. Porro ante omnia inducas animum parvuli Aristippi curam agere, ut nobis dignus et philosophia, quam illi luculentam reapse hereditatem relinquo, evadat ; reliqua enim quæ ad vitam necessaria sunt principes Cyrenensium adversarios habent. De philosophia vero nihil tale mihi scripsisti, ejus videlicet possessionem quemquam tibi eripuisse. Magnam igitur, o bona mulier, lætitiā cape ex divitiis, quæ in tua potestate sitæ sunt, earumque possessorem institue filium, quem vellem ipse jam meum esse filium. Sed quoniam

(Socraticorum et Pythagoreorum Epist. p. 33 seqq. Scripsi : ^a ἐδέου μου; codd. ἐδέου με. — ^b ὡς ἐν ἄδου ὄντα ἤδη ποιοῦντας ἀναζῆν διὰ διαθήσεων φιλικήν; codd. ὡς ἐν ἄδου τοῖς ἀρκεῖται τις ζῆν τῶν διαθήσεων φιλικήν. — ^c ἐκρινάς με; codd. ἐκρινάς τι. — ^d οὐ γὰρ ἄν; codd. οὐ γὰρ δὴ. — ^e καταφρονεῖσθαι pro καταφρονεῖν dicitur. Vid. nos ad Demociti fragm. p. 149. — ^f γινῶναι cum Luzacio Lectt. Att. pag. 12; codd. στήσαι. — ^g μυστήρια intelligit sacra Eleusinia. Ceterum Aristippus, filius idem est qui cognominabatur ὁ μητροδίδακτος. Vid. Diog. Laert. II, 83. Xanthippe et Myrto Socratis uxores sunt, de quibus meminerunt Diogenes lib. II, 26, Athenæus lib. XIII, p. 555 ed. Casaub., alii. Cf. Luzacii Lectiones Atticae de Διαμῆξι Socratis. Lugd. Bat. 1809. — ^h Naturalis bonorum finis voluptas est teste Diog. Laert. lib. II, 94 : πενίαν καὶ πλοῦτον, πρὸς ἡδονῆς λόγον, εἶναι οὐδέν· μὴ γὰρ διαφερόντως ἡδῆσθαι τοὺς πικροῦς, ἢ τοὺς πένητας. — ⁱ ἐκεῖθι cum Luzacio; codd. κεῖθι. — ^k βουλομένη τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς ὀνόματι προσηγόρευσας; codd. βουλομένης σε τῆς ἐμῆς μητρὸς ὀνόματι. — ^l Ἀμυκῆν cf. Malalas p. 201 ed. Bonn.; codd. ἀμίκαν, quod quidam in Μίκαν mutari voluerunt. — ^m προσηγόρευσα, ἐπιτήθειον ἔσται; libri προσηγόρευσα. — ⁿ ὅπως ἔσται ἄξιος; libri ὅπω; ἄξιος. — ^o μὲν ἂν αὐτός; codd. μὲν αὐτός.)

το. Οἱ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἀριστίππου μείναντες καὶ Κυρηναῖοι προσαγορευθέντες δόξαις ἐχρῶντο τοιαύταις. Δύο πάθη ὑφίσταντο, πόνον καὶ ἡδονήν· τὴν μὲν λείαν κίνησιν, τὴν ἡδονήν· τὸν δὲ πόνον τραχεῖαν κίνησιν· μὴ διαφέρειν τε ἡδονὴν ἡδονῆς, μηδὲ

ἡδονὴν τι εἶναι. Καὶ τὴν μὲν εὐδοκητὴν πᾶσι ζῴοις, τὸν δὲ ἀποκρουστικόν. Ἡδονὴν μέντοι τὴν τοῦ σώματος, οὐ τὴν κατασταματικὴν ἡδονήν, τὴν ἐπ' ἀναίρεται ἀλγηδόνων, καὶ ὅσον ἀνοχλησίαν, ἣν ὁ Ἐπίκουρος ἀποδέχεται, τέλος εἶναι φασί. Δοκεῖ δ' αὐτοῖς καὶ τέλος εὐδαιμονίας διαφέρειν· τέλος μὲν γὰρ εἶναι τὴν κατὰ μέρος ἡδονήν· εὐδαιμονίαν δὲ τὸ ἐκ τῶν μερικῶν ἡδονῶν σύστημα· εἶναι δὲ τὴν μερικὴν ἡδονὴν δι' αὐτὴν αἰρετήν, τὴν δ' εὐδαιμονίαν οὐ δι' αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ τὰς κατὰ μέρος ἡδονάς· εἶναι δὲ τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν, κἂν ἀπὸ τῶν ἀσχημοτάτων γένηται. Εἰ γὰρ καὶ ἡ πρᾶξις ἄτοπος εἴη, ἀλλ' οὖν ἡ ἡδονὴ δι' αὐτὴν αἰρετὴ καὶ ἀγαθόν. Ἡ δὲ τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαιρέσις (ὡς εἴρηται παρ' Ἐπικούρω) δοκεῖ αὐτοῖς μὴ εἶναι ἡδονή, οὐδὲ ἡ ἀηδονία ἀλγηδών, ἐν κινήσει γὰρ εἶναι ἀμφοτέρω, μὴ οὐσης τῆς ἀπονίας ἢ τῆς ἀηδονίας κινήσεως· ἐπεὶ ἡ ἀπονία οἰονεῖ καθυδουτός ἔσται κατάστασις. Δύνασθαι δὲ φασί καὶ τὴν ἡδονὴν τινὰς μὴ αἰρεῖσθαι κατὰ διαστροφὴν. Οὐ πάσας μέντοι τὰς ψυχικὰς ἡδονὰς καὶ ἀλγηδῶνας ἐπὶ σωματικαῖς ἡδοναῖς καὶ ἀλγηδῶσι γίνεσθαι. Καὶ γὰρ ἐπὶ φιλῆ τῆ τῆς πατριδος εὐημερίᾳ, ἥπερ τῆ ἰδίᾳ, χαρὰν ἐγγίνεσθαι. Ἀλλὰ μὴ οὐδὲ κατὰ μνήμην τῶν ἀγαθῶν, ἢ προσδοκίαν, ἡδονὴν φασὶ ἀποτελεῖσθαι· ὅπερ ἤρσκειν Ἐπικούρω, ἐκλύεσθαι γὰρ τῷ χρόνῳ τὸ τῆς ψυχῆς κίνημα. Λέγουσι δὲ μηδὲ κατὰ φιλήν τὴν θρασιν ἢ τὴν ἀκοήν γίνεσθαι ἡδονάς. Τῶν γοῦν μιμουμένων θρηγῶν ἡδέως ἀκούομεν· τῶν δὲ κατὰ ἀλήθειαν, ἀηδῶς. Μέσας τε καταστάσεις ὀνόμαζον ἀηδονίαν καὶ ἀπονίαν. Πολλοὶ μέντοι τῶν ψυχικῶν ἡδονῶν τὰς σωματικὰς ἀμείνους εἶναι, καὶ τὰς ὀγλήσεις χεῖρους τὰς σωματικὰς.

(Diogenes Laertius lib. II, 86-90.)

eius conversatione non satius ex hac vita migro, confido eum te quoque duce ingressurum esse viam bonorum virorum vestigiis tritam. Vale atque ita nos luge, ut nullis lamentis prosequaris.

75. Qui Aristippi instituta tenuerunt ac Cyrenaici appellati sunt hujusmodi decreta habebant. Duas perturbationes statuebant, dolorem et voluptatem : voluptatem lenem motum, dolorem vero asperum appellantes : nihil differre voluptatem a voluptate, neque aliud alio suavius esse. Atque illam quidem cunctis animantibus jucundam, hunc infestum esse. Voluptatem autem corporis, non stabilem illam, quæ in doloris privatione consistat, et quasi molestiæ vacuitatem, quam Epicurus admittit, finem bonorum esse dicunt. Videtur autem eis et finis a felicitate differre : quippe finem esse singularem voluptatem, contra felicitatem ex peculiaribus voluptatibus constare : peculiarem quoque voluptatem propter se ipsam esse expectandam, at felicitatem non propter se ipsam, sed propter singulas voluptates; voluptatem præterea bonum esse affirmant, etiamsi a turpissimis rebus oriatur. Quamvis

sit enim sædum facinus, voluptatem tamen per se ipsam expectandam esse atque in bonis numerandam. Porro illa doloris detractio, ut est apud Epicurum, eis non videtur esse voluptas, neque voluptatis privatio dolor : utraque enim esse in motu, quum non sit motus doloris voluptatisve privatio. Quippe illa doloris vacuitas tanquam dormientis status est. Posse quosdam ajunt voluptatem minime appetere per animi pravitatem : non tamen omnes animi voluptates ac dolores e corporis voluptatibus ac doloribus nasci. Nam ex qualibet simplici patriæ prosperitate sive privata felicitate gaudium gigni. Sed neque bonorum memoria aut expectatione voluptatem effici ajunt, quod placebat Epicuro; nam tempore motum animi languescere. Quin nec solo visu vel auditu voluptates constare dicunt, siquidem eos qui lamentationes imitantur, libenter audimus, vere autem lamentantes, non libenter. Præterea voluptatis ac doloris privationem medios status appellabant. Longe tamen præstantiores esse corporis quam animi voluptates, deteriores vero molestias, quas corpus habet.

DE BIONE BORYSTENITA.

Sub Antigono Gonata, Demetrii filio, qui Gallis eiectionis et adversariis devictis effectus ut Græcia diuturna pace frueretur, ingenia studiaque diu oppressa revocata sunt, accitis maxime in Macedoniam viris doctis et eximiis doctrinæ præmiis propositis. Hinc clarum Zenonis nomen, Cratetis utriusque, Academici et Cynici, Theophrasti aliorumque. In eandem ætatem incidit vita Bionis (1), de quo disserere hic constitui.

Is cum Persæo et Philonide in aula Antigoni vivens aliquando a rege, quod obscuro loco natus esse argueretur, sic interrogatus est (2) :

Quis tu? quæ patria est? qui te genere parentes?

Cui ille respondit: Atqui bene facis, o rex, quum indiges sagittariis, quod non genere perquisito, sed scopo proposito, optimis illorum assumis. Sic igitur etiam, quod ad amicos attinet, non unde, sed quales sint, explora. Pater meus libertus fuit, cubito se emungens (3) (salsamen-

(1) Cf. Jan. Mar. Hooguliet Specimen philosophico-criticum continens diatriben de Bione Borysthenita. Lugduni Batavorum 1821. — (2) Diogenes Laertius lib. IV, 46: Βίων τὸ μὲν γένος ἦν Βορυσθενίτης· ὦν τινων δὲ γονέων, καὶ ἀπ' οἷων πραγμάτων ἦξεν ἐπὶ φιλοσοφίαν, αὐτὸς Ἀντιγόῳ διασαφεῖ. Ἐρομένου γὰρ αὐτόν, Τίς; πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἢ δὲ τοκῆς; αἰσθόμενος οὐ προδιαδέδωται, φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελευθερῶς, τῶ ἀγκῶν ἀπομυσσόμενος (διεδόλου δὲ τὸν ταριχέμπορον), γένος Βορυσθενίτης, ἔχων οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ συγγραφήν ἐπὶ τοῦ προσώπου, τῆς τοῦ δεσπότου πικρίας σύμβολον· μήτηρ δὲ, οἷαν ὁ τοιοῦτος ἀν γήμαι, ἀπ' οἰκίματος. Ἐπειτα ὁ πατὴρ παρατελωρησάμενος τι, πανοίκιος ἐπράθη μεθ' ἡμῶν. Καὶ με ἀγοράζει τις ῥήτωρ νεώτερον ὄντα καὶ εὐχαρῖν· ὅς καὶ ἀπονήσκων κατέλιπέ μοι πάντα. Κἀγὼ κατακύσας αὐτὸ τὰ συγγράμματα καὶ πάντα συζῆσας, Ἀθήνας ἦλθον καὶ ἐπιλοσόφησα. Ταύτης τοι γενεῆς, τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι. Ταῦτά ἐστι τὰ κατ' ἐμέ. Ὡστε παναστάθωσαν Περσῶν τὴ καὶ Φυλωνίδης ἱστοροῦντες αὐτὰ· σκόπει δὲ με ἐξ ἑμαυτοῦ. Stobæus Flor. LXXXVI, 13: Ἀντιγόνας ὁ βασιλεὺς Βίωνα τὸν φιλόσοφον διαδελθίντα ὡς θυγενῆ ἤρωτο· Τίς; πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἢ δὲ τοκῆς; Κἀκεῖνος εἶπεν· Ἄλλ' ὀρθῶς ἔχει, ὦ βασιλεῦ, ὅταν τοῖστων χρεῖαν ἔχῃς, οὐκ ἐρωτῶντα τὸ γένος, ἀλλὰ τῆστων τὸν σκοπὸν τοῦ ἀρίστου τοῖστων παραλαμβάνειν· οὕτως οὐν καὶ ἐπὶ τῶν φίλων ἐξέταξέ σὺ πόθεν εἶσιν, ἀλλὰ τίνας. — (3) Suidas v. ἀγκῶν καὶ παρομείχ, τῶ ἀγκῶν ἀπομυσσόμενοι. Βίων ὁ φιλόσοφος φησὶν· ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελευθερῶς, τῶ ἀγκῶν ἀπομυσσόμενος. Διεδόλου δὲ τὸν ταριχέμπορον. Eustathius ad *Iliad.* VI pag. 495 ed. Basil.: ὡς ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν τῶ ἀγκῶν ἀπομυσσόμενος, ἔχων ταριχέμπορος. Idem pag. 613: πατὴρ τῶ ἀγκῶν ἀπομυσσόμενος, διὰ τὸ μὴ ἔχειν δηλαδὴ τοῦτο ποιεῖν τῆ χειρὶ ἀγοροῦσά μὲν περὶ ἀλισπαστὰ. Plutarchus Sympos. lib. II Quæst.

tarium autem significabat, genere Borysthenita, non pura facie insignis, sed inscripta, acerbissimi domini tessera; mater vero ex lupanari, nimirum qualem hujusmodi homo ducere possit. Deinde pater, postquam merces non soluto vectigali importavit (4), cum tota domo venundatus est. Accidit tum, ut me adolescentulum haud illepidum orator quidam emeret, qui et moriens cuncta mihi reliquit. Illius ego libris combustis omnibusque corrasis Athenas concessi ibique ad philosophiæ studium me contuli.

Hujus me esse patris, generis me gloriator hujus (5).

Hæc habui quæ de me dicerem. Quamobrem desinant Persæus et Philonides ista memoriæ tradere, me autem ex me ipso spectata. Cæterum Bionis matrem memorat etiam Athenæus lib. XIII p. 591 F, qui eam Olympiæ nomine vocatam et Lacænā fuisse refert (6). Constat igitur Borysthenitam illis esse annumerandam qui ingenii magnitudine et doctrinæ subtilitate natalium humilitatem ipsi nobilitarint.

Bion ut Athenas advenit, rebus omnibus posthabitis totum se in optimo vitæ statu exquirere collocavit et cum clarissimis in philosophia auctoribus versatus est. Incidit autem adventus ejus in illud tempus, quo in Academia Crates diligenter ea quæ a superioribus acceperat tuebatur (7). Hunc igitur, utpote virum magna famæ celebritate jam absentibus notum, initio quidem audivit, sed mox ejus instituta aspernatus (8), sumto pallio et pera ad Cynicam sectam

I, 4, vol. XI p. 61 ed. Hutten.: ὁ γὰρ εἰπὼν ταριχοπώλην αὐτόθεν ἐλοιδορήσεν· ὁ δὲ εῖπας, Μεινήμεθ' ἄγε τῶ βραχίονι ἀπομυσσόμενον, ἔσκαψε. Scriptor Rhetoricorum ad Herenn. lib. IV, 54: « Ut si salsamentarii filio dicas: quiesce tu, cujus pater cubito se emungere solebat. » Suetonius in Horatii vita: « Horatius Flaccus, Venusinus, patre, ut ipse tradit, libertino et exactationum coactore, ut vere creditum est, salsamentario, quom illi quidam in altercatione exprobrasset: Quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem? — (4) Vid. Bæckh. Staatshaushalt. der Ath. vol. I p. 361 seq. — (5) *Iliad.* VI, 211, ad quem Eustathius: ἐνταῦθεν καὶ ὁ Κυνικός Ἀντισθένης χρησάμενος, πρὸς τὸν ἀνακρίνοντα τὸ γένος αὐτοῦ εἰπὼν, ὡς ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν τῶ ἀγκῶν ἀπομυσσόμενος, ἔχων ταριχέμπορος. Sed ille memoriæ lapsu Antisthenem pro Bione posuit. — (6) Athenæus lib. XIII p. 591 F: καὶ Βίων δ' ὁ Βορυσθενίτης φιλόσοφος ἐταίρος ἦν τοῦ Ὀλυμπίας Λακωνίης, ὡς φησὶ Νικίας ὁ Νικαεύς ἐν ταῖς τῶν φιλοσόφων διαδοχαῖς. — (7) Cicero Acad. I, 9. — (8) Diogenes Laertius lib. IV 51: οὕτως τῆν

ransiit (9). Num et Pyrrhonorum ἀπάθειν sive animum omni perturbatione liberum expetiverit, non traditur, quum Diogenis verba (10) : *quid enim aliud illum ad animi constantiam traduxit?* ambigua sint neque alii scriptores de ea philosophi virtute loquantur. Illud exploratum habemus, eum studiosum et assiduum Theodori athei, qui tum florebat, auditorem fuisse. Ab hoc enim qui omni orationis genere in disputationibus uti consueverat, impietatem et deorum contemptum mutuatus, similia de rebus divinis praecepta familiaribus suis dabat (11). Denique Theophrasti Peripatetici institutione usus est (12), qui a pulchro et quasi divino verborum ornatu nomen invenit. Quamvis ergo inconstans (13) in philosophia fuerit Bion, tamen hac inconstantia permagnam eruditionem sibi comparavit simulque usu et sapientia praestitit. Quid? quod sophistarum more ostentandi ingenii causa et ad divitias dicendi facultate quaerendas susceptis peregrinationibus florentissima Graeciae oppida et ditissimas insulas adiit. Quocirca non solum in Macedoniam profectus videtur, ut Antagoni regis gratiam sibi conciliaret, sed Rhodi (15) etiam philosophiae fontes sitienti juventuti aperuisse, quamquam ibi vituperationem subiit. Quum enim in illa insula dicendi arti operam darent Athenienses, philosophiam ipse profiteretur, ac propterea in reprehensionem incurrisset : *Triticum*, inquit, *qui advexerim, hordeumne vendam?* philosophiam majoris pretii quam eloquentiam esse significans. Postremo licet vulgi de divina natura opiniones contempsisset atque exagitasset, tamen morbo affectus, quo tempore Chalcide versabatur, ad anilem descendit superstitionem, nec vel amuleta vel alia defugit, quibus deorum iram placaret. Antigonus ca de re certior factus servos ad summum sapientiae

doctorem misit ipseque mox in sella gestatoria secutus est, agrum secum in Macedoniam abducturus. At ingravescente morbo operam perdidit rex. Maximis enim doloribus cruciatus brevi apud Chalcidenses Bion animam efflavit (16).

Venio nunc ad Borysthenitae mores, decreta, scripta et fragmenta. Fuisse Bionem sophistarum similem multis veterum persuasum erat, qui idcirco eum sophistam vocarunt. Huc pertinent cum alii antiquorum loci, velut Plutarchi (17), Stobaei (18), Acronis (19) ad Horatii Epist. II, 2, 160, tum imprimis Diogenis Laertii testimonium (20). Is Bionem simul versatilis ingenii hominem et sophistarum callidum fuisse, simul plurimas philosophiam vellicare volentibus occasiones praebuisse ait. Addit eum comitatem cum severitate et arrogantia conjunxisse. Huc accedit quod ingenium et eloquentiam suam ostentare risumque audientibus excitare consueverat, praesertim quum insolentibus nominibus res appellaret (21). Sed quoniam pro argumen-

ἀρχὴν μὲν παρηγεῖτο τὰ Ἀκαδημαϊκὰ, καθ' ὃν χρόνον ἤκουε Κράτητος· εἶτ' ἀνεῖλετο τὴν Κυνικήν ἀγωγὴν, λαθὼν τρίβωνα καὶ πήραν. — (9) De his insignibus propriis etiam sophistarum vid. Wolfius ad Liban. Soph. Ep. CXCIV et Crezoll. Theatr. Soph. p. 304. — (10) Diogenes Laertius lib. IV, 52 : καὶ τί γὰρ ἄλλο μετεσκεύασεν αὐτὸν πρὸς ἀπάθειαν; (11) Diogenes Laertius lib. IV, 52 : ἔπειτα ἐπὶ τὰ Θεοδώρεια μετέβη, διακούσας Θεοδώρου τοῦ Ἀθῆου, κατὰ πᾶν εἶδος σοριστεύοντος. Id lib. IV, 54 : πολλὰ δὲ καὶ ἀλωτέρωρον προσηφέρετο τοῖς ὄμιλοισι, τοῦτο Θεοδώρον ἀπολάσας. Hesyclus Milesius pag. 14 ed. Orell. : Βίων ὁ Βορυσθενίτης ἔλεγε μὴ εἶναι θεοῦ, διό καὶ ἔστιν εἰς αὐτὸν ἐπίγραμμα· Βίωνα τὸν Βορυσθενίτην, ὃν ἔρυσ' ἢ Σκυθίς αἶα, λέγειν ἀκούομεν θεοῦ, ὡς οὐδὲν εἰσιν ὄντως· κτλ. — (12) Diogenes Laertius lib. IV, 52 : μεθ' ὃν Θεοφράστου διήκουσε τοῦ Περικατητικοῦ. — (13) cf. Lipsii Oper. vol. IV, p. 647. — (14) Diogenes Laertius lib. IV, 53 : πόλιν ἐκ πόλεως ἤμειθεν. — (15) Diogenes Laertius lib. IV, 49 : ἐν Ῥόδιον τὰ ῥητορικὰ διασκούντων Ἀθηναίων τὰ φιλοσοφούμενα ἐδίδασκε. Πρὸς οὖν τὸν αἰτιασάμενον ἔφη·

Πυροῦς ἐκόμισα καὶ κρητὰς πωλῶ; — (16) Diogenes Laertius lib. IV, 54 : καὶ ὑπερὶν ποτε ἐμπεσὼν εἰς νόσον, ὡς ἔρασκον οἱ ἐν Χαλκίδι (αὐτῷ γὰρ καὶ κατέστρεψε) περίπαιτα λαθεῖν ἐπέσειθη, καὶ μεταγινώσκων ἐφ' οἷς ἐπλημέλησεν ἐς τὸ θεῖον. Ἀπορία δὲ καὶ τῶν νοσοκομούντων δεινῶς διετίθετο, ἕως Ἀντίγονος αὐτῷ δύο θεράποντας ἀπέστειλε. Καὶ ἠκολούθει γε αὐτῶ ἐν φορέῳ, καθά γρησι Φαζαυρίνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὡς κατέστρεψε, καὶ ἡμεῖς αὐτὸν οὕτως ἠτιασάμεθα· Βίωνα τὸν Βορυσθενίτην, ὃν ἔρυσ' ἢ Σκυθίς αἶα, λέγειν ἀκούομεν θεοῦ, ὡς οὐδὲν εἰσιν ὄντως. Κ' εἰ μὲν τὸ δόγμα τοῦτ' ἔγνων ἔμμανεν, τὴν ἂν εἰκὸς λέγειν, φρονεῖν ὅπως δοκεῖ· κακῶς μὲν, ἀλλ' ἔδοξε. Νῦν δ' ἐς νόσον πεσὼν μακρὰν, καὶ μὴ θάνη δεδοκῶς, Ὅ μὴ θεοῦ εἶναι λέγων, ὃ νῆον οὐδὲ βλέψας, Ὅ πολλά χλευάσας βροτοῦς, ὅπερ θεοῖς ἔθνον, Οὐ μόνον ἐσχάρης ὑπερ, βωμῶν τε καὶ τράπεζης, Κνίσσας, λίπε, θυήμασι θεῶν ἔδασσε ρίνας· Οὐδ' εἶπε μόνον, ἤλιτον, σύγγυτοι τοῖς πρίν, ἀλλὰ καὶ γὰρ δῶκεν εὐμαρῶς τράχληλον εἰς ἐπιφθόην, καὶ σκυτίσιν βραχίονας πεπεισμένους ἔδασσε, Ῥάμονε τε καὶ κλαθὼν δαφνης ὑπερ ὕσσην ἔθηκεν, Ἀπαντα μάλλον ἢ θανεῖν ἔπομος ἂν ὑπουργεῖν. Μωρὸς δ', ὅς ἤθελέν τις μισθὸν τὸ θεῖον εἶναι, Ὡς τῶν θεῶν ὄντων, ὅταν Βίων βέλῃ νομίζειν. Τοιγὰρ μάτην ἰερωνῶν, ὅτ' ἦν ἅπας ὁ γέμβος ἀνδραῖς, Τὴν γέτρα τεῖνας ὡσεὶ παρ, Χαῖρ', εἶπε, χαῖρε, Ἰδοῦτε. — (17) Plutarchus Amator. cap. 24, vol. XII pag. 64 ed. Huften. : ὁ σοριστὴς Βίων τὰς τῶν κελῶν τρίχας Ἀρμόδιους ἐκάλεε καὶ Ἀριστογείτονας, ὡς ἅμα τῷ κερῆναι καλῆς τυραννίδος ἀπαλλαγτομένους αὐτῶν τοὺς ἔραστὰς. Vid. fragm. 15. — (18) Stobaeus Flor. X, 38 : Βίων ὁ σοριστὴς τὴν εὐλαργυρίαν μητρόπολιν ἔλεγε πάσης κακίας εἶναι. Vid. fragm. 4. — (19) Acro ad Horat. Epist. lib. II, 2, 60, *ille Bionis sermonebus et sale nigro* haec annotavit : Bionis, satyricis, lividis, amaris, carmine maledico. Bion autem sophistes cognominatus, mordacissimus versibus est usus, quibus ita omnes laceravit, ut ne Homero quidem parceret. — (20) Diogenes Laertius lib. IV, 47 : καὶ τὴν ὡς ἀληθῶς ὁ Βίων τὰ μὲν ἄλλα πολύτροπος καὶ σοριστὴς ποικίλος, καὶ πλείστας ἀπορμαῖς δεδωκῶς τοῖς βουλομένοις καθιπτάζεσθαι φιλοσοφίας. Ἐν τισὶ δὲ καὶ πομπτικῶς, καὶ ἀπολαύσαι τύφου δυνάμενος. — (21) Diogenes Laertius lib. IV, 52 : ἦν δὲ καὶ θεατρικῶς, καὶ πολλὸς ἐν τῷ γελῳῳ διαφῶρησαι, φορτικῶς ὀνόμασι κατὰ τῶν

torum, in quibus versabatur, varietate Borysthenita omne orationis genus adhibuit: ferunt Eratosthenem ita de viro ingenioso judicasse, ut eum omnium primum philosophiam versicolore elocutione vestivisse contenderet. Quin etiam ad parodias faciendas natus erat (22). Quo in genere supersunt ejus versus, quos sic latine exprimere tentavi:

O tener Archyta, citharæ genus, ambitiose,
non summa certans chorda superabilis ulli.

Quod reliquum est (23), omnino musicam et geometriam ludificabatur. Sed astrologos quoque perridiculos esse dicebat, qui quum non viderent pisces juxta se in littore natantes, illos qui in cælo sunt nosse se affirmarent (24). Porro lautus ac sumtuosus erat (25). Neque vero silentio prætereunda, quæ laudem in vita nequaquam habent. Namque ineptum est quod de nautis tradit Laertius, quos scholastica veste indutos virtutis magister secum in gymnasium induxerit, quo majore sectatorum turba conspicuus esset (26). Illud vero indignum viro docto, quod flagitioso puerorum amore flagravat. Scilicet adolescentes adoptatos ad nequitiam sæpe adducebat, ut muliebria paterentur (27). Denique omnia ad suam utilitatem referebat, atque illud Pythagoræ præceptum, amicorum cuncta communia esse, impugnabat (28). Itaque in hunc

convenit Ciceronis de philosophorum delictis sententia. « Ut enim, inquit Tullius (29), si grammaticum se professus quispiam barbare loquatur, aut si absurde canat is, qui se haberi velit musicum, hoc turpior sit, quod in eo ipso peccet, cujus profitetur scientiam: sic philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior est, quod in officio, cujus magister esse vult, labitur, artemque vitæ professus delinquit in vita. » Quapropter recte etiam Corn. Nepos apud Lactantium Div. instit. lib. III cap. 15 ait: « Tantum abest ut ego magistrum esse putem vitæ philosophiam beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque qui in ea disputanda versantur. Video enim magnam partem eorum qui in schola de pudore et continentia præcipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. »

E Bionis decretis primum locos quosdam ad dolorem spectantes proponam. « Ex hac opinione, inquit Cicero (30), sunt illa varia et detestabilia genera lugendi: pædores; muliebres lacerationes genarum; pectoris, feminum, capitis percussiones. Hinc ille Agamemno Homericus (31) et idem Attianus

Scindens dolore identidem intonsam comam.

In quo factum illud Bionis, perinde stultissimum regem in luctu capillum sibi evellere, quasi calvitio mæror levaretur. » Præterea Seneca: « Erras enim, inquit, si putas animosius detrimenta divites ferre; maximis minimisque corporibus par est dolor vulneris. Bion eleganter ait, non minus molestum esse calvis, quam comatis, pilos velli (32). Idem eodem libro: « Singula (33), inquit, propter quæ læti ac tristes sumus, sibi quisque proponat, et sciat verum esse, quod Bion dixit, omnia hominum negotia similia initiis esse, nec vitam illorum magis sanctam aut severam, quam conceptus inchoatos. » Videtur conqueri humani ingenii imbecillitatem, quæ in hac vitæ brevitate sola disciplinarum elementa attingere possit. Idem sentit Theophrastus teste Cicerone (34). Moriens enim accusasse naturam

πραγμάτων χρώμενος. Διὰ δὲ οὖν τὸ παντὶ εἶδει λόγου κερᾶσθαι, φασὶ λέγειν ἐπ' αὐτοῦ τὸν Ἐρατοσθένην, ὡς πρῶτος βίων τὴν φιλοσοφίαν ἀνθὴν ἐνεύθυνεν. Strabo lib. I cap. 2 p. 15 ed. Casaub.: ἐγένοντο γὰρ, φασὶν ὁ Ἐρατοσθένης, ὡς οὐδέποτε, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ὑπ' ἑνα περίθλον καὶ μίαν πλὴν οἱ κατ' Ἀρίστων καὶ Ἀρκεσίλων ἀνήσαντες φιλόσοφοι. Οὐ γὰρ ἱκανὸν εἶ οἶμαι τοῦτο, ἀλλὰ τὸ κρίνειν καὶ ὡς, οἱ μᾶλλον προστίθεν (leg. πειστέον). Ὁ δὲ Ἀρκεσίλων καὶ Ἀριστῶνα τῶν καθ' αὐτὸν ἀνησάντων κορυφαίους τίθησιν, Ἀπόλλωνος τε αὐτῷ πολὺς ἐστι καὶ βίων, ὃν φησι πρῶτον ἀνθὴν περιθάλειν φιλοσοφίαν (leg. φιλοσοφίαν). Vid. Casaub. ad Laert. IV, 52. — (22) Diogenes Laertius lib. IV, 52: εὐρύς γὰρ ἦν καὶ παρῳδησάτωρ οἷά ἐστιν αὐτοῦ καὶ ταῦτα. Ὡς πέπον Ἀργύρα, ψαλληγενῆς, διδύτουρος, τῆς ὑπάτης ἑριδος πάντων ἐμπειρότατος ἀνδρῶν. Vid. fragm. 47. — (23) Diogenes Laertius lib. IV, 53: καὶ ὄλιος καὶ μουσικῆ καὶ γεωμετρίας διέπειθεν. — (24) Stobæus Flor. LXXX, 3: βίων ἔλεγε γελιοτάτους εἶναι τοὺς ἀστρονομούντας, οἱ τοὺς παρὰ ποσὶ τοὺς ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς ἤλιος αὐτὸν ἔπιπαισι. τοὺς ἐν τῷ ὕδατι βασιλεύοντες εἰδέναι. fragm. 11. — (25) Diogenes Laertius lib. IV, 51: ἦν δὲ πολυτελής. — (26) Diogenes Laertius lib. IV, 53: καὶ διὰ τοῦτο πόλιν ἐν πόλει ἤμειθεν, ἐνίοτε καὶ τραπασίαν ἐπιτεχνώμενος. Ἐν γούν Ῥόδῳ τοὺς ναύτας ἐπεισε σχολαστικὰς ἐσθήτας ἀναλαβεῖν, καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ σὺν οἱς εἰσεβάλλων εἰς τὸ γυμνάσιον, περιθελπος ἦν. — (27) Diogenes Laertius lib. IV, 53: εἰσθεταί τε νεανίσκων τιῶν υἱοθήσας ποιεῖσθαι, καὶ εἰς τὴ ἀπορχήσθαι αὐτοῖς εἰς τε τὰς ἡδονὰς, καὶ ὥστε φυλάττεσθαι ὑπ' εὐνοίας αὐτῶν. — (28) Cicero De leg. I, 12: unde est illa Pythagoræ vox: τὰ τῶν φίλων κοινὰ καὶ φίλιαν ἰσότητα. Diogenes Laertius lib. IV, 53: ἀλλὰ καὶ φίλαυτος

ἦν ἰσχυρῶς καὶ πολὺς ἐγκείμενος τῷ Κοινῷ τὰ φίλων. Παρ' ὃ καὶ οὐδεις μαθητῆς αὐτοῦ ἐπιγράφεται, τοσοῦτων αὐτῷ σχολαστῶντων καίτοι τινὰς εἰς ἀνασχυντίας προήγειν. Ὁ γούν Βητιῶν, εἰς τῶν συνήθων αὐτῷ, πρὸς Μενέδημόν ποτε λέγεται εἰπεῖν, Ἐγὼ τοι, ὦ Μενέδημ, νύκτωρ συνδύομαι βίωνι, καὶ οὐδὲν ἀποπον δοῦναι γε πεπονηέναι. — (29) Cicero Tuscul. lib. II cap. 4. — (30) Cicero Tuscul. lib. III, 26. — (31) Vid. Iliad. X, 15. — (32) Seneca De tranq. an. c. 8. — (33) Seneca De tranq. an. cap. 15. — (34) Cicero Tuscul. lib. III,

dicitur, quod cervis et cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguum vitam dedisset: quorum si aetas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut, omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur.

Ad irridendas falsas de diis opiniones pertinent quæ e Bionis volumine nescio quo profert Seneca De beneficiis lib. VII cap. 7. Bion, inquit, modo omnes sacrilegos argumentis esse colligit, modo neminem. Quum omnes de saxo dejecturus est, dicit: quisquis id quod deorum est sustulit et consumpsit atque in usum suum vertit, sacrilegus est: omnia autem deorum sunt: quod quisque ergo tollit, deorum tollit, quorum omnia sunt: ergo quisquis tollit aliquid, sacrilegus est. Deinde quum effringi templa, et expilari impune Capitolium jubet, dicit nullum sacrilegium esse, quia quidquid sublatum est ex eo loco qui deorum erat, in eum transfertur locum, qui deorum est. Hic respondetur, omnia quidem deorum esse, sed non omnia diis dicata.

Cætera Bionis dogmata e sententiis infra collectis cognoscantur. Nam plurimos eum commentarios dictaque utilia et gravia reliquisse testatur Diogenes Laertius. (35) Quidquid autem

28. — (35) Diogenes Laertius lib. IV, 47: πλείστα τε καταλέλοιπεν υπομνήματα, ἀλλὰ καὶ ἀποφθέγματα χρεῖωδῃ πρα-

exstat fragmentorum, postquam Jo. Conr. Orellius (36) et Jan. Mar. Hooguliet (37) ea divulgarent, diligenter recensuit ac latine interpretatus sum. Præter Borysthenitam laud pauci fuere Biones. Decem enim præcipuos ejusdem nominis viros distinguit Laertius (38). Eorum primus est Proconnesius, Pherecydis Syrii æqualis; secundus, rhetor Syracusanus; tertius, hic de quo egimus Borysthenita; quartus, Abderites mathematicus; quintus, Solensis rerum Æthiopicarum scriptor; sextus, dicendi artifex; septimus, poeta lyricus; octavus, statuarius Milepsius; nonus, poeta tragicus; decimus, sculptor Clazomenius sive Chius. Reliquos cognomines viros omittimus.

γματείαν ἔχοντα. — (36) Orellius Opusc. Vet. Græc. sent. et moral. Vol. II p. 174-184. — (37) Jan. Mar. Hooguliet specimen philosophico-criticum continens diatriben de Bione Borysthenita (Lugdani Batavorum 1821) pag. 14-27. — (38) Diog. Laert. lib. IV, 58: γεγόνασι δὲ Βίωνες δέκα· πρῶτος ὁ Φερεκύδης τῷ Συρίῳ συνακμάσας, οὗ φέρεται βιβλία δύο, ἔστι δὲ Προκοννήσιος. Δεύτερος, Συρακοῦσις, τέχνας ῥητορικὰς γεγραφώς. Τρίτος, ὁ αὐτὸς οὗτος. Τέταρτος, Δημοκρίτειος καὶ μαθηματικὸς Ἀβδερίτης, Ἰσθίῳ γεγραφώς καὶ Ἰάδῃ· οὗτος πρῶτος εἶπεν εἶναι τινὰς οἰκίσεις, ἐνθα γίνεσθαι ἐξ μηνῶν τὴν νύκτα καὶ ἐξ τὴν ἡμέραν. Πέμπτος, Σολεὺς, Αἰθιοπικὰ γεγραφώς. Ἑκτος, ῥητορικὸς, οὗ φέρεται ἑνὲα βιβλία Μουσῶν ἐπιγραφόμενα. Ἑβδομος, μελικὸς ποιητὴς. Ὀγδοος, Μιλήσιος ἀνδριαντοποιός, οὗ μέμνηται καὶ Πολέμων. Ἐνατος, ποιητὴς τραγωδίας τῶν Ταρσεικῶν λεγομένων. Δέκατος, ἀγαλαματοποιός, Κλαζομένιος ἢ Χίος· οὗ μέμνηται καὶ Ἰππίαδης.

ΒΙΩΝΟΣ
 ΤΟΥ ΒΟΡΥΣΘΕΝΙΤΟΥ
 ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΓΝΩΜΑΙ
 ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1. Φησὶν ὁ Βίων· οἱ ἀγαθοὶ οἰκέται ἐλεύθεροι, οἱ δὲ πονηροὶ ἐλεύθεροι δοῦλοι πολλῶν ἐπιθυμιῶν.

(Stobæus Flor. II, 39 et LXII, 42 Βίωνος (al. Δίωνος) ἐν τῷ περὶ δουλείας. Qui Dioni Chrysostomo hanc sententiam tribuunt, citant vol. I pag. 265-288 Imper. ultima verba πολλῶν ἐπιθυμιῶν delenda esse existimantes, quamvis utroque loco apud Stobæum legantur. Convenit autem hoc Bionis sive Dionis apophthegma cum Stoico Paradoxo V apud Ciceronem : ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος, et Senecæ vocæ Epist. 87 : Sibi quisque dat mores, ministeria casus assignat.)

2. Βίων ἔλεγε, τοὺς γραμματικοὺς ζητοῦντας περὶ τῆς Ὀδυσσεύος πλάνης μὴ ἐξετάζειν τὴν ἰδίαν, μὴδὲ κηθορᾶν, ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ πλανῶνται, πονοῦντες περὶ τὰ μὴδὲν χρήσιμα.

(Stobæus Flor. IV, 54. Similiter Seneca Epist. 88 : quæris, Ulixes ubi erraverit, potius, quam officias, ne nos semper erremus.)

3. Βίων, ἐρωτηθεὶς, τί ἐστὶν ἀνοία, εἶπε· προκοπῆς ἐμπόδιον.

(Stobæus Flor. IV, 88 Βίωνος. Simile Bionis dictum servavit. Diogenes Laertius lib. IV, 50. Vide infra fragm. 31.)

4. Βίων ὁ σοφιστὴς τὴν φιλαργυρίαν μητρόπολιν ἔλεγε πάσης κακίας εἶναι.

(Stobæus Flor. X, 38 Βίωνος et Theon Progymn. V p. 72.)

1. Boni servi liberi sunt : Mali autem homines iique liberi servi multarum cupiditatum sunt.

2. Bion aiebat, Grammaticos de Ulixis erroribus disputantes, suos non scrutari, neque animadvertere, se etiam in eo ipso errare, quod laborem insumunt in res omnino inutiles.

3. Bion interrogatus, quid esset dementia, respondit : *progressus impedimentum.*

4. Bion, sophista, avaritiam esse dicebat omnis improbitatis parentem.

5. Sepulcræ cogitatio, inquit Bion, multas tragœdias fecit.

BIONIS
 BORYSTHENITÆ
 SOPHISTÆ SENTENTIÆ
 ET APOPHTHEGMATA.

5. Ἡ περὶ ταχῆς ἔννοια, φησὶν ὁ Βίων, πολλὰς τραγωδίας ἐποίησεν.

(Stobæus Flor. XL, 8 Τέλητος περὶ φυγῆς. Scripsi ἔννοια; codd. ἄγνοια.)

6. Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς Βίωνα τὸν φιλόσοφον διαβληθέντα ὡς δυσγενῆ ἤρετο·

τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἢδὲ ταχῆς;

κακῆϊνος εἶπεν· Ἄλλ' ὀρθῶς ἔχει ὃ βασιλεῦ, ὅταν τοξοτῶν χρεῖαν ἔχῃς, οὐκ ἐρωτῶντα τὸ γένος, ἀλλὰ τιθέντα τὸν σκοπὸν τοὺς ἀρίστους ταξευτὰς παραλαμβάνειν· οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν φίλων ἐξέταξε οὐ πόθεν εἰσὶν, ἀλλὰ τίνας.

(Stobæus Flor. LXXXVI, 13 Βίωνος. Aliud ad eandem Antigoni quæstionem Bionis responsum servavit Diogenes Laertius lib. IV, 46 : ἐμοὶ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελευθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος (διεδήλου τὸν ταριχέμπορον), γένος Βορυσθενίτης, ἔχων οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ συγγραφὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου, τῆς τοῦ δεσπότης πικρίας σύμβολον· μήτηρ δέ, ὡς ἂν ὁ τοιοῦτος ἂν γήμαι, ἀπ' οἰκῆματος. Ἐπειτα ὁ πατὴρ παρατελωνησάμενός τι; πανοίχιος ἐπράθη μεθ' ἡμῶν· καὶ με ἀγοράζει τις ῥήτωρ νεώτερον ὄντα καὶ εὐχαριν· ὅς καὶ ἀποθνήσκων κατέλιπέ μοι πάντα. Κἀγὼ κατακαύσας αὐτοῦ τὰ συγγράμματα καὶ πάντα συξύσας, Ἄθῆναζε ἦλθον καὶ ἐφιλοσόφησα. Ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι.)

7. Βίων ἔφη· τὰ χρήματα τοῖς πλουσίοις ἢ τύχη οὐ δεδωρῆται, ἀλλὰ δεδάνεικιν.

6. Antigonus rex Bionem philosophum, quod obscuro loco natus esse argueretur, interrogavit :

Quis tu? quæ patria est? qui te genere parentes?

Cui ille respondit : Atqui bene facis, o rex, quum indiges sagittariis, quod non genere perquisito, sed scopo proposito optimos illorum assumis : sic igitur etiam, quod ad amicos attinet, non unde, sed quales sint, explora.

7. Bion ait : Fortuna divitibus pecunias non donavit, sed mutuas dedit.

(Stobæus Flor. CV, 56 Βίωνος.)

8. Καὶ γὰρ ἡ τύχη, φησὶν ὁ Βίων, ὡσπερ ποιήτρια, ὅτε μὲν πρωτολόγου ὅτε δὲ ὑστερολόγου περιτίθησι πρόσωπον, καὶ ὅτε μὲν βασιλείως ὅτε δὲ ἀλήτου.

(Stobæus Flor. V, 67 ἐκ τῶν τοῦ Τέλητος περὶ αὐταρκείας.)

9. Βίων ἔλεγε, ὡσπερ τὰ φαῦλα τῶν βασιλευσίων, κἂν μηδενὸς ἢ ἀξία, τοσούτου ἐστὶν ἀξία, ὅσον ἐν ἑαυτοῖς τὸ νόμισμα ἔχουσιν οὕτω καὶ τῶν πλουσίων τοὺς οὐδενὸς ἀξίους καρποῦσθαι τὰς ἀξίας ὧν κέκτηνται.

(Stobæus Flor. XCI, 32 Βίωνος.)

10. Βίων ἔλεγε, καταγελάστους εἶναι τοὺς σπουδάζοντας περὶ πλοῦτον, ὃν τύχη μὲν παρέχει, ἀνελευθερία δὲ φυλάττει, χρηστότης δὲ ἀφαιρεῖται.

(Stobæus Flor. XCIII, 34 Βίωνος.)

11. Βίων ἔλεγε γελοιοτάτους εἶναι τοὺς ἀστρονομούντας. οἱ τοὺς παρὰ ποσὶ τοὺς ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς ἰχθῦς οὐ βλέποντες, τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ φάσκουσιν εἰδέναι.

(Stobæus Flor. LXXX, 3 Βίωνος.)

12. Βίων ἔφη, δεῖν τὸν ἀγαθὸν ἀρχόντα παυόμενον τῆς ἀρχῆς μὴ πλουσιώτερον, ἀλλ' ἐνδοξότερον γενέσθαι.

(Stobæus Flor. XLVI, 23 Βίωνος.)

13. Καθ' ἅπερ καὶ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας οὐ κομιζόμενος τὴν θύραν ἀπέλῃ, τὸν κέραμον ἀπέλῃ, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ σωματίου ἐξοικιζομαι, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφαιρῆται, τὰ ὅσα, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας. Οὐχ ὑπομένω. ἀλλ' ὡσπερ ἐκ συμποσίου ἀπαλλάττομαι, οὐδ' ἐν δυσχεραίνων, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου, ὅταν ἡ ὥρα ἢ, ἔμβα πορθημίδος ἔρμα.

(Stobæus Flor. V, 67 ἐκ τῶν τοῦ Τέλητος περὶ αὐταρκείας. Ultima ἔμβα πορθημίδος ἔρμα, quæ ad Charontis cymbam referenda, e veteri poeta sumta videntur.)

14. Βίων πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὸ κάλλος τυραννίδα ἔχει, Φεῦ, ἔλεγε, τυραννίδος τριγλὶ καταλυομένης.

(Stobæus Flor. LXVI, 5. Scripsi τριγλὶ cum Jacobsio in Additamentis ad Athen. pag. 283 et ad Anthol. Græc. tom. IX pag. 128; codd. τριγλῆ.)

15. Ὁ σοφιστὴς Βίων τὰς τῶν καλῶν τριγλῶν Ἀρμοδίου ἐκάλει καὶ Ἀριστογείτονας, ὡς ἅμα τῷ καρῆναι καλῆς τυραννίδος ἀπαλλαττομένους αὐτῶν τοὺς ἐραστάς.

(Plutarchus Amator. cap. 24 Vol. XII pag. 64 ed. Hutten. Scripsi : ὡς ἅμα τῷ καρῆναι καλῆς τυραννίδος ἀπαλλαττομένους αὐτῶν; codd. ὡς ἅμα καλῆς τυραννίδος ἀπαλλαττομένους ὑπ' αὐτῶν.)

16. Ὀνειδιζόμενος ἐπὶ τῷ μὴ θηρᾶσαι μειράκιον, Οὐχ οἶόν τε, ἔφη, ἀπὸ τῶν τυρῶν ἀγχιστρω ἐπισπᾶσθαι.

(Diogenes Laertius lib. IV, 47. Adolescentes molles et effeminatos ad philosophiam minime aptos esse significat. In eandem sententiam Arrianus Dissert. Epict. III, cap. VI : τῶν νέων τοὺς μαλακοὺς οὐκ ἔστι προτρέψαι βῆδιον οὐδὲ γὰρ τυρὸν ἀγχιστρω λαθεῖν. Οἱ δ' εὐφροεῖς, κἂν ἀποτρέπης, εἶτι μᾶλλον ἔχονται τοῦ λόγου.)

17. Ἐρωτηθεὶς ποτε, τίς μᾶλλον ἀγωνιστῆ, ἔφη· Ὁ τὰ μέγιστα βουλόμενος εὐημερεῖν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 48.)

18. Ἐρωτηθεὶς, εἰ γαμῆν δεῖ, ἔφη· Ἐὰν μὲν γῆμης ἀγχιρῆσαι. ἔξεις ποιήνῃ ἂν δὲ καλῆν, ἔξεις κοινήν.

8. Etenim fortuna, inquit Bion, tanquam poetria nunc primi, nunc ultimi histrionis, et alias regis, alias mendici personam nobis imponit.

9. Bion ajebat : quemadmodum vilia marsupia, etiamsi nullius pretii sint, tanti tamen aestimantur, quantum nummorum continent; sic divites, etiam homines nihili, justo eorum quæ possident honorum pretio fruuntur.

10. Bion ridiculos esse dicebat homines qui divitias quaerent; eas enim fortunam ministrare, avaritiam conservare, benignitatem profundere.

11. Bion dicebat perridiculos esse astrologos, qui quum non viderent pisces juxta se in littore natantes, illos qui in caelo sunt nosse se affirmarent.

12. Bion dixit, oportere bonum principem magistratu abeuntem, non ditiozem, sed clariozem evasisse.

13. Sicut domo, inquit Bion, exigimur, quum locator non accepta habitationis mercede januam aufert tegulamque, et puteum obstruit, ita etiam ex hoc corpusculo ejicior,

quando quæ locavit natura oculos mihi eripuerit, aures, manus, pedes. Non exspecto amplius, sed quemadmodum e convivio discedo, haud gravate, sic ex vita quoque, ubi tempus erit, cymbæ propugnaculum conscendito.

14. Bion dicentibus, pulchritudinem quandam quasi potestatem habere, O potestatem, inquit, quæ coma defluente dissolvitur.

15. Bion sophista formosorum crines Harmodios et Aristogitones vocabat, quod iis desectis pulchrum imperium amatores deponerent.

16. Reprehensus, quod adolescentem non venaretur, Non potest, inquit, mollis caseus hano attrahi.

17. Rogatus aliquando, quis potissimum aestuaret dubitatione, respondit : ille, qui se maxima felicitate uti cupit.

18. Interrogatus, num ducenda esset uxor, respondit : Si deformem duxeris, habebis pœnam : sin formosam, habebis communem.

(Diogenes Laertius lib. IV, 48. Pro vulg. εἰ γῆμαι scripsi εἰ γαμεῖν δεῖ. Similiter Pittacus apud Stobæum Flor. LXVII, 17 : ἐπιθεται τινος, διότι οὐ βούλεται γῆμαι· τοῦ δὲ φήσαντος· ἐὰν μὲν καλὴν γῆμαι, ἔξω κοινήν, ἐὰν δὲ αἰσχράν, ἔξω ποιήν· Οὐμενοῦν, ἔφη, ἀλλ' ἐὰν καλὴν γῆμης, οὐχ ἔξεις ποιήν, ἐὰν δὲ αἰσχράν, οὐχ ἔξεις κοινήν. Vid. Philos. Gr. Fragm. vol. I p. 225. Item Antisthenes apud Diog. Laert. lib. VI, 3 : πρὸς τὸν ἐρόμενον, ποδαπὴν γῆμη, ἔφη· ἂν μὲν καλὴν, ἔξεις κοινήν, ἂν δὲ αἰσχράν, ἔξεις ποιήν. Cf. supra ejus fragm. 93. Eandem sententiam Bianti ascribit Gellius lib. V, 11. Chrysostomus Homil. I in epist. 2 ad Timoth.: ὁ καλὴν ἔχων γυναῖκα οὐδὲν χειρόν φησι τοῦ καλὴν ἔχειν γυναῖκα (ὑποψίας τὸ πρᾶγμα γέμει καὶ ἐπιθυολῆς), ὁ δυσειῶν, οὐδὲν χειρόν φησι τοῦ ἀμορφον ἔχειν γυναῖκα· ἀγδίας γὰρ τὸ πρᾶγμα ἐμπέπλησται.)

19. Τὸ γῆρας ἐλεγεν ὄρμον εἶναι τῶν κακῶν· εἰς αὐτὸ γοῦν πάντα καταφεύγειν· τὴν δόξαν ἐτῶν μητέρα εἶναι τὸ κάλλος ἀλλότριον ἀγαθόν· τὸν πλοῦτον νεῦρα πραγμάτων.

(Diogenes Laert. lib. IV, 48. Idem apophthegma τὸ γῆρας κτλ. Solonī tribuit Antonius Melissa Serm. περὶ γερότων. Vid. Philos. Gr. Fragm. vol. I p. 220. Si mortuorum vita, Cicerone iudice, in memoria vivorum posita est, videtur gloria annorum mater posse appellari, quia clari homines vita sive diuturna sive sempiterna digni judicantur. Pulchritudo autem alienum i. e. externum bonum vocatur, propterea quod natura corporis partes et alia quæ nobis locavit eripere potest. Cf. fragm. 13. Cæterum eodem sensu Seneca Ep. 8 : Alienum est, inquit, omne, quidquid optando venit. Ut Bion τὸν πλοῦτον νεῦρα πραγμάτων : ita Cicero pro leg. Manil. c. 7 vectigalia nervos reipublicæ dixit; qua de re uberius disserit Valckenarius apud Kœnium ad Gregor. Corinth. p. 53 ed. Schæfer.)

20. Πρὸς τὸν τὰ χωρία κατεδηλοκότα, Τὸν μὲν Ἀμφιάρων, ἔφη, ἡ γῆ κατέπιε, σὺ δὲ τὴν γῆν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 48. De Amphiarao sic Apollodorus Bibl. lib. III cap. 6 : Ἀμφιάρω

δὲ φεύγοντι παρὰ ποταμὸν Ἴσμηρόν, πρὶν ὑπὸ Περικλυμένῳ τὰ νεῦρα τρωθῆ, Ζεὺς κεραυνὸν βαλὼν τὴν γῆν διέστησεν. Ὁ δὲ σὺν τῷ ἄρματι καὶ ἠνιόχῳ Βάτωνι (ὡς δὲ ἔνιοι, Ἐλαττωνῶ) ἐκρούθη, καὶ Ζεὺς ἀθάνατον αὐτὸν ἐποίησεν.)

21. Μέγα κακὸν τὸ μὴ δύνασθαι φέρειν κακόν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 48.)

22. Κατεγίνωσκε τῶν τοὺς ἀνθρώπους κατακακόντων μὲν ὡς ἀναισθήτους, παρακακόντων δὲ ὡς αἰσθανόμενοις.

(Diogenes Laertius lib. IV, 48. Scripsi pro ὡς αἰσθανομένους cum Mer. Casaubono ὡς αἰσθανομένοις. Reprehendit Bion eos, qui defunctorum corpora tanquam sensu carentia in rogo comburerent, sed tamen vestes, animalia aliaque quæ vivis cara fuerant, una cum illis, quasi sentientibus, concremarent.)

23. Ἐλεγε συνεχές, ὅτι αἰρετώτερον ἐστὶ τὴν ὥραν ἄλλῳ χαρίζεσθαι, ἢ ἀλλοτρίας ἀποδρέπεσθαι καὶ γὰρ εἰς σῶμα βλάπτεσθαι καὶ εἰς ψυχὴν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 49.)

24. Εὐκόλον ἔφασκε τὴν εἰς ἄδου δόδον καταμύοντας γοῦν ἀπιέναι.

(Diogenes Laertius lib. IV, 49.)

25. Εἰ μὲν Σωκράτης εἶχεν Ἀλκιβιάδου χρεῖαν καὶ ἀπέιχετο, μάταιος ἦν· εἰ δὲ μὴ εἶχεν, οὐδὲν ἐποίει παράδοξον.

(Diogenes Laertius lib. IV, 49 : διέβαλε δὲ καὶ τὸν Σωκράτην, λέγων, ὡς εἰ μὲν κτλ.)

26. Τὸν Ἀλκιβιάδην μεμφόμενος ἔλεγεν, ὡς νέος μὲν ὦν τοὺς ἀνδρας ἀπάγει τῶν γυναικῶν, νεανίσκος δὲ γενόμενος τὰς γυναῖκας τῶν ἀνδρῶν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 49. De Alcibiadis pulchritudine vide Plutarchum in ejus vit. cap. 1.)

27. Ἐν Ῥόδῳ τὰ ῥητορικὰ διασκούντων Ἀθηναίων, τὰ φιλοσοφούμενα ἐδίδασκε. Πρὸς οὖν τὸν αἰτιασάμενον ἔφη· Πυρὸς ἐχόμισα καὶ κριθὰς πωλῶ;.

(Diogenes Laertius lib. IV, 49. Philosophiam majoris pretii quam eloquentiam esse significat.)

28. Ἐλεγε τοὺς ἐν ἄδου μάλλον ἂν κολάζεσθαι, εἰ

19. Senectutem malorum portum esse dicebat, in quem cuncta confugerent : gloriam annorum esse matrem, pulchritudinem alienum bonum, divitias nervos rerum.

20. Ei qui agros suos dissipaverat, *Amphiaraum quidem*, inquit, *terra, tu vero terram absorbuisti.*

21. Magnum malum est, nullum ferre non posse.

22. Reprehendebat eos qui homines (fato functos) tanquam sensu carentes cremarent, sed juxta illos quasi sentientes alia in ignem inferrent.

23. Dicebat crebro, optabilius esse ut quis suæ ætatis florem alteri indulgeret, quam ut alieno frueretur : quoniam ea res et corpori et animo noceret.

24. Facilem esse affirmabat ad inferos viam : opertis enim oculis homines illic proficisci.

25. Si Socrates Alcibiadis indignus, sed eo abstinuit, ineptus fuit ; si non indignus, nihil mirabile fecit.

26. Alcibiadem culpans dicebat illum, quum esset adolescens, virus a feminis, juvenem vero feminas a viris abstraxisse.

27. Quum Rhodi dicendi arti operam darent Athenienses, philosophiam ipse profiteretur, ac propterea in reprehensionem incurrisset : *Triticum*, inquit, *quæ advexerim, hordeumne vendam?*

28. Dicebat eos qui apud inferos essent majorem pec-

διολκλήροις καὶ μὴ τετρακλήροις ἀγγείοις ὑδροφόροις.
(Diogenes Laertius lib. IV, 50. Intelligitur
pœna Danaïdum de quibus vide Hygin. fa-
168 et 170; Ovid. Heroid. XIV; Apollodor. II,
1, 4 seqq. Ridet Bion vulgi superstitionem, qua
pœnæ in orco quoque perferri credebantur.
Totam autem hanc fabulam ingeniose explicat
Plato Gorg. p. 493 B.)

29. Πρὸς τὸν ἀδολέσχην, λιπαροῦντα συλλαβέσθαι
αὐτῷ, τὸ ἱκανὸν σοι ποιήσω, φησίν, ἐὰν παρακλήτους
πέμψῃς, καὶ αὐτὸς μὴ ἔλθῃς.

(Diogenes Laertius lib. IV, 50.)

30. Πλέον μετὰ πονηρῶν, λησταῖς περιέπεσε· τῶν
δὲ, Ἀπολώλαμεν εἰπόντων, ἐὰν γνωσθῶμεν, Ἐγὼ οὐ,
φησίν, ἐὰν μὴ γνωσθῶμεν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 50.)

31. Τὴν οἴησιν ἔλεγε προκοπῆς ἐγκακίην.

(Diogenes Laertius lib. IV, 50.)

32. Πρὸς πλοῦστον μικρολόγον, Οὐχ οὕτος, ἔφη, τὴν
οὐσίαν κέκτηται, ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦτον.

(Diogenes Laertius lib. IV, 50. Similiter Se-
neca Epist. 119 : Nam quod ad illos pertinet, apud
quos falso divitiarum nomen invasit occupata
paupertas, sic divitias habent, quomodo habere
dicimur febrim, quum illa nos habeat. E con-
trario dicere debemus: febris illum tenet. Eodem
modo dicendum est : divitiæ illum tenent.)

33. Ἐλεγε, τοὺς μικρολόγους τῶν μὲν υπαρχόντων
ὡς ἰδίων ἐπιμελεῖσθαι, ὡς δὲ ἐξ ἀλλοτρίων μηδὲν
ὠφελείσθαι.

(Diogenes Laertius lib. IV, 50.)

34. Τῆ μὲν ἀνδρεία νέους ἔφη χρῆσθαι, τῆ δὲ φρο-
νήσει γηράσκοντας ἀμαΐζειν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 50.)

35. Τοσοῦτον (ἔλεγε) διαφέρειν τὴν φρόνησιν τῶν
ἄλλων ἀρετῶν, ὅσον τὴν θρασιν τῶν ἄλλων αἰσθή-
σεων.

(Diogenes Laertius lib. IV, 51.)

36. Μὴ δεῖν ἔφασκεν ὀνειδίζειν τὸ γῆρας, εἰς δ',
ἔφη, πάντες εὐχόμεθα ἔλθειν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 51. Cf. Antipha-
nes apud Stobæum Flor. CXVI, 23 et Cicero
Cat maj. cap. 2.)

37. Πρὸς τὸν βράσκανον ἐσκυθροπακότα, οὐκ οἶδα,
ἔφη, πότερον σοὶ κακὸν γέγονεν, ἢ ἄλλω ἀγαθόν.

(Diogenes Laertius lib. IV, 51. Similiter
Stobæus Flor. XXXVIII, 50 : Βίον ὁ σοφιστὴς ἰδὼν
τινα φθονερὸν σφόδρα κεκυρότα εἶπεν· ἢ τούτῳ μέγα
κακὸν συμβέβηκεν ἢ ἄλλῳ μέγα ἀγαθόν. Macrobius
Sat. lib. II cap. 2 : Publius Mucium in primis ma-
levolum quum vidisset solito tristiozem, Aut
Mucio, inquit, nescio quid incommodi accessit,
aut nescio cui aliquid boni.)

38. Τὴν δυσγένειαν πονηρὸν ἔλεγεν εἶναι σύνοικον
τῆ παρβήσιαι·

Δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύστομὸς τις ᾖ.

(Diogenes Laertius lib. IV, 51. Scripsi δυσ-
γένειαν cum Menagio pro δυσσέθειαν. Plutarchus
de liber. educ. cap. 2, vol. VII p. 2 ed. Hutten.:
καλὸς οὖν παρβήσιαις θησαυρὸς εὐγένεια, ἥς δὴ πλεί-
στον λόγον ποιητέον τοῖς νομίμου παιδοποιαῖς γλιχο-
μένοις. Καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ φρονήματα τῶν ὑπόγαλκων
καὶ κίβδηλον ἐχόντων τὸ γένος, σφάλλασθαι καὶ ταπει-
νοῦσθαι πέφυκε· καὶ μάλα ὀρθῶς ὁ λέγων ποιητὴς
φησὶ· Δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύπλαγγνὸς τις ᾖ,
Ὅταν συνειδῇ πατὴρ ἢ μητὴρ κακά. Versus est
ex Euripidis Hippolyto 424, ubi vide Valckena-
rium.)

39. Τοὺς φίλους, ὅποιοι ἂν ᾦσι, συντηρεῖν, ἵνα μὴ
δοκοῖνμεν πονηροῖς χειρῆσθαι, ἢ χρηστοῦς παρητῆ-
σθαι.

(Diogenes Laertius lib. IV, 51.)

40. Ἐρωτηθεὶς, εἰ θεοὶ εἰσιν, εἶπεν·

nam habituros, si integris quam si perforatis vasis aquam
ferrent.

29. Nugatore quodam eum orante, ut sibi opem fer-
ret, *satisfaciam tibi*, inquit, *si per intercessores me-
cum agere, nunquam ipse venire voles.*

30. Navigans cum hominibus improbis in prædones
incidit : dicentibus autem illis, *actum est de nobis, si
agnoscatur, De me*, inquit, *nisi agnoscatur.*

31. Nimiam sui admirationem progressus impedimen-
tum appellabat.

32. In hominem opulentum, sed sordidum, *Non hic,
inquit, habet opes, verum opes hunc habent.*

33. Sordidos ajebat bonorum ut suorum curam agere,
sed ex iis tanquam ex alienis nihil utilitatis capere.

34. Fortitudine nos uti quum juvenes sumus, ait, pru-
dentia autem seniores valere.

35. Tantum dicebat prudentiam cæteris virtutibus
præstare, quantum visus cæteris sensibus præstaret.

36. Negabat vituperandam esse senectutem, ad quam
omnes, inquit, venire cupimus.

37. Obtrectatori mæsto, Nescio, inquit, utrum tibi ma-
lum, an alteri bonum contigerit.

38. Generis ignobilitatem pravam esse dicebat liberioris
sermonis sociam :

Nam servitute afficit virum, etiamsi quis audacter loquatur.

39. Amicos, qualescunque essent, ajebat, oportere ser-
vari, ne vel malos habuisse, vel bonos repudiassent vide-
remur.

40. Interrogatus, num dii essent, respondit :

Ὀὐκ ἀπ' ἐμοῦ σχεδιάσεις ὄχλον, ταλαπείριε πρόσβυ;

(Diogenes Laertius lib. II, 117. De hujusmodi rebus in turba et coram pluribus agi non posse existimat.)

41. Βίων τοὺς τὰ ὄτα τοῖς κολακεύουσι παραδιδόντας ἀπέκασε τοῖς ἀμφορεύσιν ὑπὸ τῶν ὠτων βράδιος μεταφερομένους.

(Plutarchus De vitioso pudore cap. 18, Oper. vol. X p. 183 ed. Hutten Cf. Demophili simil. 3 in Phil. Gr. Fragm. vol. I p. 485.)

42. Ὁ γὰρ Βίων τὸν θεόν, κολάζοντα τοὺς παῖδας τῶν πονηρῶν, γελιοτέρων εἶναι φησιν ἰατροῦ διὰ νόσον πάππου καὶ πατρὸς ἔκγονον ἢ παιδα φαρμακεύοντος.

(Plutarchus De sera Num. vind. cap. 19, vol. X p. 257 ed. Hutten.)

43. Τῷ Βίῳ δοκεῖ μὴ δυνατὸν εἶναι τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, εἰ μὴ πλακοῦντα γενόμενον ἢ Θάσιον οἶνον. (Dio Chrysostomus Orat. LXVI de gloria p. 612.)

44. Δοκεῖ μοι χαριέντως φάναι τὸν Βίωνα· πῶς ἂν ἐνδίκως οἱ ἄνθρωποι παρὰ τοῦ Διὸς αἰτήσωνται τὴν εὐτεχνίαν, ἣν οὐδ' αὐτῷ παρασχεῖν ἴσχυσεν;

(Clemens Alexandrinus Admonit. ad Gent. p. 37 ed. Sylb.)

45. Τί δὲ καὶ θαυμαστόν, εἰ δ μῦς, φησὶν ὁ Βίων, τὸν θύλακον διέτραιγεν, οὐχ εὐρὸν ὅ,τι φάγη; τοῦτο γὰρ ἦν θαυμαστόν, εἰ τὸν μῦν ὁ θύλακος κατέφαγεν.

(Clemens Alexandrinus Strom. lib. VII p. 712. Est autem Suida interprete θύλακος, ἡ ἀρτοποιικὴ sine saccus scorteus, in quem farina vel panes conduntur. Vid. Casaubon. ad Theophrast. No-

tat. Mor. cap. 16 et Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. v. 762.)

16. Διὸ καὶ εἰ λάθοι, φησὶν ὁ Βίων, φωνὴν τὰ πράγματα, ὃν τρόπον ἡμεῖς, καὶ δύναίτο δικαιολογεῖσθαι, οὐκ ἂν εἴποι, φησὶν, πρῶτον ἢ πενία ἄνθρωπε, τί μοι μάχη; ὡσπερ οἰκίτης πρὸς κρῖον ἐφ' ἱερὸν καθίσας δικαιολογεῖται τί μοι μάχη; μὴ τί σοι κέκλωρα, οὐ πᾶν ἂ τὸ προσταττόμενον ὑπὸ σοῦ ποιῶ; οὐ τὴν ἀποφορὰν εὐτάκτως σοι φέρω; καὶ ἡ πενία εἴποι πρὸς τὸν ἐγκαλοῦντα τί μοι μάχη; μὴ καλοῦ τινος δι' ἐμὲ στερίσκη; μὴ σωφροσύνης; μὴ δικαιοσύνης; ἀνδρείας; ἀλλὰ μὴ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεῆς εἶ^b; οὐ μεσταὶ μὲν αἱ ὀδοὶ λαχάνων; πληθεῖς δὲ αἱ κρήναι ὕδατος; οὐκ εὐνάσσοι τσαυτάς παρέχω ὀπόση γῆ; καὶ στρωμνάς φύλλα; ἢ εὐφραίνεσθαι μετ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι σοι; ἢ οὐχ ὄρξες γράδια φύστην^c φερόντα τερετίζοντα; ἢ οὐκ ὄψον ἀδάπανον καὶ ἀτρυφερὸν παρασκευάζω σοι τὴν πείναν; ἢ οὐχ ὁ πεινῶν ἥδιστα ἐσθίει καὶ ἥκιστα ὄψου δεῖται; καὶ ὁ διψῶν ἥδιστα πίνει καὶ ἥκιστα τὸ μὴ παρὸν ποτὸν ἀναμένει; ἢ πεινᾷ τις πλακοῦντα ἢ διψᾷ χιόνα; ἀλλ' οὐ ταῦτα διὰ τρυφῆν ζητοῦσιν οἱ ἄνθρωποι; ἢ οἰκήσεις οὐ παρέχω σοι, πρῶτον χειμῶνος τὰ βαλανεῖα, θέρους δὲ τὰ ἱερά;

(Stobæus Flor. V, 67 ἐκ τῶν τοῦ Τέλητος περὶ αὐταρκείας Scripsi : ἂ οὐ πᾶν τὸ cum Dobræo; codd. οὐκ ἂν τὸ. — ἂ εἶ, codd. εἶης. — ἂ φύστην cum Toupio; codd. φύστην.)

47. Εὐφουῆς γὰρ ἦν καὶ παρωδῆσαι· οἷά ἐστιν αὐτοῦ καὶ ταῦτα·

Ἔπεον Ἀρχυτα, ψαλληγενές, ὀλβιότυπε, τῆς ὑπάτης ἑριδος πάντων ἐμπειρότατ' ἀνδρῶν.

Tune, senex, turbam a nobis propellere curas?

41. Bion eos qui adulatoribus aures præberent, cum amphoris comparabat, quæ auribus (i. e. ansis) apprehensæ facile ex alio loco in alium transferuntur.

42. Etenim Bion deum qui improborum liberos puniat magis ridiculum esse ait medico, qui propter avi vel patris morbum nepoti aut filio medicinam adhibeat.

43. Bion videtur non esse in nostra potestate placere vulgo, nisi quis placenta fiat aut vinum Thasium.

44. Bion mihi videtur festive dixisse: Quomodo homines prolem felicem jure a Jove petierint, quam ne ipse quidem comparare sibi potuit?

45. Sed quid mirum, inquit Bion, si mus saccum eroderit, quum non inveniret, quod comederet: quippe hoc fuisset mirum, si murem saccus devorasset.

46. Quamobrem Bion ait: Si rebus oratio detur, sicut nobis, possintque nobiscum litigare, nonne paupertas, inquit, primum dicat: Quid mecum, homo pugnas? ut servus in sacello sedens, ad quod confugit, cum hero suo jure contendit. Quid mihi adversaris? Num quid tibi

furatus sum? Nonne mandata tua omnia exsequor? An quæ tibi debeo non constanter præsto? Itidem paupertas sic cum accusatore agat: Quid mihi obsistis? Num aliquo bono mea culpa privaris? temperantiane? an justitia? aut fortitudine? Num igitur necessaria tibi desunt? Nonne viæ sunt omnes oleribus refertæ et pleni aqua fontes? nonne tibi tantum cubilium exhibeo, quanta est ipsa terra? et stragula folia? an mecum tibi gaudere non licet? Nonne vides aniculas, postquam mazam comederunt, lascive cantare? nonne tibi obsonium neque pretiosum neque delicatum comparo ipsam famem? nonne suavissimus est cibus esurienti, et idem obsonio minime indiget? nonne sitiens suavissime bibit absentemque potum minime exspectat? Quisquamne vel esurit placentam, vel silit nivem? nonne ista homines nimis delicati requirunt? nonne tibi domicilia exhibeo, hieme quidem balnea, æstate vero templa?

47. Erat enim et ad parodias faciendas natus; quales etiam hi ejus versus sunt:

O tener Archyta, citharæ genus, ambitiose, non summa certans chorda superabilis ulli.

(Diogenes Laertius lib. IV, 52. Perstringitur his Bionis versibus non Tarentinus Archytas, sed alter Mitylenæus, musicus, memoratus Laertio VIII, 82 et Athenæo XIII p. 600 F. Id vero patet e voce ψαλληγενές atque e verbis τῆς ὑπάτης ἔριδος, quæ nos cum Rossio in Comment. Laert. p. 82 seq. ad musicam referre non dubitamus: Namque: in fidibus ἡ ὑπάτη vel ἡ ὑπάτη χορδή est quæ gravissimum sonum edit, ἡ τὸν βαρὺν φθόγγον ἀποτελοῦσα, ut ait Suidas, cui altera ex parte respondet ἡ νῆτη, quæ acutissimum efficit. Quum vero de istis multa a musicis disputarentur, quod ex eorum qui supersunt libris intelligitur: Bion Archytam irridens vocat *certaminis de summa chorda omnium hominum peritissimum*. Possis etiam omnino in hac verborum ambiguitate ὑπάτης ἔριδος de certaminibus musicis interpretari. Denique sunt qui Bionis facetias sic expriment: *O bone Archyta, citharæ fili, fastu beate et summæ litis hominum omnium peritissime*. Sed hi, quam appellent *summam litem*, ipsi viderint. Cæterum locus hic duorum versuum Homericorum imitationem continet, quorum alter est *Iliad. lib. III vs. 182*: ὦ μάκαρ Ἄτρεϊδῆ, μοιρηγενές, ἀλκιδάαιμον, alter *Iliad. lib. I vs. 146*: ἡ ἐ σὺ, Πηλεΐδῆ, πάντων ἐκπαγλότατ' ἀνδρῶν.)

48. Ἀστειὸς δὲ καὶ Βίων ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος, ὅτι, ὡσπερ οἱ μνηστῆρες τῆ Πηνελόπῃ πλησιάζειν μὴ δυνάμενοι, ταῖς ταύτης ἐμίγνυντο θεραπεύταις· οὕτω καὶ οἱ φιλοσοφίας μὴ δυνάμενοι κατατοχεῖν, ἐν τοῖς ἄλλοις παιδεύμασι τοῖς οὐδενὸς ἀξίους ἐαυτοὺς κατασκελετεύουσι.

(Plutarchus De liber. educ. cap. 10, vol. VII p. 26 ed. Hutten. Hæc sententia pluribus philosophis tribuitur. Nam de Aristippo Diogenes Laertius lib. II, 79: τοὺς τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων μετασχόντας, φιλοσοφίας δὲ ἀπολεισθέντας ὁμοίους ἔλεγεν εἶναι τοῖς τῆς Πηνελόπῃς μνηστῆρσι καὶ γὰρ ἐκείνους Μελαγχθῶ μὲν καὶ Πολυδώραν καὶ τὰς ἄλλας θεραπεύταις ἔχειν, πάσας δὲ μᾶλλον ἢ αὐτὴν τὴν δέσποιναν δύνασθαι γῆμαι. Τῶ δ' ὁμοίον καὶ Ἀρίστων· τὸν

γὰρ Ὀδυσσεΐα, καταθάντα εἰς Ἄιδου, τοὺς μὲν νεκροὺς πάντας σχεδὸν ἑωρακέναι καὶ συντετυγχέναι, τὴν δὲ βασίλισσαν αὐτὴν μὴ τεθεῶσθαι (vid. fragm. 42). De Aristone vero Stobæi exstat auctoritas Flor. IV, 110: Ἀρίστων ὁ Χῖος τοὺς περὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα πονοῦμένους, ἀμελοῦντας δὲ φιλοσοφίας, ἔλεγεν ὁμοίους εἶναι τοῖς μνηστῆρσι τῆς Πηνελόπῃς, οἱ ἀποτυγχάνοντες ἐκείνης περὶ τὰς θεραπεύταις ἐγίνοντο. Sed quisquis primus hanc sententiam tuitus est, apparet ejus animo obversatum esse locum Homericum Odys. lib. XX, vs. 6-7: ταὶ δ' ἐκ μεγάρου γυναικίης ἤϊσαν, αἱ μνηστῆρσιν ἐμισγέσκοντο πάρος περ.)

49. Χάριεν δὲ καὶ τὸ τοῦ Βίωνος· πρὸς τὸν Θεόγνιν λέγοντα· πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ ἀεδομημένος, οὔτε τι εἰπεῖν,

οὐθ' ἔρξει δύναται· γλώσσα δὲ οἱ δέδεται.

Πῶς οὖν σὺ πένης ὄν φλυαρεῖς τοσαῦτα καὶ καταδόλεσχεῖς ἡμῶν;

(Plutarchus De audiend. poet. cap. 4, vol. VII p. 81 ed. Hutten. De Theognidis versibus 177-178 πᾶς γὰρ ἀνὴρ κτλ. vid. Bergkium ad Poet. lyric. græc. p. 393 ed. secund. Similiter Juvenalis Sat. V vs. 130: plurima sunt quæ non audent homines pertusa dicere læna. Sic supra etiam Bion τὴν ὁσγένειαν vocavit πονηρὸν σύνοικον τῆ παρῆρσία, cf. fragm. 38.)

50. Οὐκ εὐθήθη τοῖνον καὶ ἀβέλτερα τὰ τοῦ Βίωνος, εἰ τὸν ἀγρόν, ὃν ἐμελλεν ἐγκωμιάζων εὐφορον ποιεῖν καὶ εὐκαρπον, οὐκ ἂν ἀμαρτάνειν ἐδόκει τοῦτο ποιῶν μᾶλλον, ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων· οὐ τοῖνον οὐδ' ἀνθρωπος ἀτοπος ἂν εἴη ἐπαινοῦν, εἰ τοῖς ἐπαινοῦμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ ἀμόφορος. Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς οὐ γίνεται γέριον ἐπαινούμενος· ἀνθρωπων δὲ τυφοῦσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδοῦς καὶ παρ' ἀξίαν ἐπαινοῦντες.

(Plutarchus De adul. et amici discrim. cap. 23, vol. VII p. 191 ed. Hutten. Recepi Reiskii conjecturam οὐκ εὐθήθη τοῖνον καὶ ἀβέλτερα τὸ τοῦ Βίωνος, εἰ τὸν ἀγρόν, ὃν ἐμελλεν. Vulgo enim legi-

48. Facete etiam Bion philosophus dicebat, sicut proci illi, quum non possent cum Penelopa concumbere, rem cum ejus ancillis habuissent: ita qui philosophiam percipere nequirent, eos in aliis nullius pretii disciplinis sese conterere.

49. Elegans et illud Bionis ad Theognidem dicentem,

Paupertate etenim devicto lingua ligata est,
ut facere aut fari jam nihil ille queat.

Quomodo igitur, inquit Bion, tu pauper quum sis tam multas nugns garriendo nos obtundis?

50. Haudquaquam igitur stultum atque ineptum est illud Bionis, si agrum, quem laudando fertilem ac frugiferum reddere destinabat, talem id fodiendo exhibiturus potius sibi videbatur, quam faciendo et colendo. Quamobrem ne homo quidem absurde facit laudans, ubi id iis qui laudantur utile est et fructuosum. Nam ager quidem laudando non fit deterior, sed hominem ad superbiam inflant ac perdunt qui falsis et immeritis laudibus effe-

runt.

tur εὐθήθη τοίνυν καὶ ἀβέλτερα τὰ τοῦ Βίωνος, εἰ τὸν ἀγρὸν ἐμελλεν.)

51. Καὶ μὴν τὰ γε Βίωνος καὶ Πύρρωνος οὐ προκοπῆς ἄν τις, ἀλλὰ μείζονος ἕξωος σημεῖα θεῖτο καὶ τελειότερας. Ὁ μὲν γὰρ ἤξιου τοὺς συνήθεις οἶεσθαι προκόπτειν, ὅταν τῶν λοιδορούντων οὕτως ἀκούωσιν, ὡς λεγόντων·

Ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῶ, οὔτ' ἄρρονι φωτὶ ἔοικας,
οὐλέ τε καὶ μέγα χαίρει, θεοὶ νύ τοι ὄλθια δοῖεν.

(Plutarchus lib. De profect. in virtut. sent. vol. VII p. 260 seq. ed. Hutten. Reposui ξεῖν' pro vulgato ὦ ξένε. Uterque versus in Odyssea legitur, et prior quidem est lib. VI, 187, posterior vero lib. XXIV, 401. Quæ sequuntur apud

Plutarchum Πύρρωνα δέ φασι πλέοντα κτλ. omisi.)

52. Χαριέντως γὰρ ἔφη Βίων ὁ Βορυσθενίτης, θεασάμενος αὐτοῦ χαλκῆν εἰκόνα, ἐφ' ἧς ἐπεγέγραπτο ΠΕΡΣΑΙΟΝ ΖΗΝΩΝΟΣ ΚΙΤΙΕΑ, πεπλανῆσθαι εἶπε τὸν ἐπιγράψαντα· δεῖν γὰρ οὕτως ἔχειν ΠΕΡΣΑΙΟΝ ΖΗΝΩΝΟΣ ΟΙΚΕΤΙΕΑ. Ἦν γὰρ οὗτος οἰκέτης γεγονὼς τοῦ Ζήνωνος, ὡς Νικίας ὁ Νικαεὺς ἱστορεῖ ἐν τῇ περὶ τῶν φιλοσόφων ἱστορίᾳ καὶ Σωτίων ὁ Ἀλεξάνδρεὺς ἐν ταῖς Διαδοχαῖς.

(Athenæus lib. IV p. 162 C. Notandum οἰκέτην tanquam gentilicio nomine facete hic appellari οἰκετιέα, ut ad Κιτιεύς nominis similitudinem accedat, quasi latine pro *famulo* dicas *atriensem*.)

51. Atqui Bionis et Pyrrhonis dicta non profectus jam, sed majoris perfectiorisque habitus indicia possunt intelligi. Hic enim suos familiares tum demum certos de profectu jubeat esse, quum perinde audirent maledicta, ac si quis ita ipsos alloqueretur :

Hospes, non mihi tu malus insipiensve videris,
vive, vale laetus, tibi dii dent prospera multa.

52. Festive enim Bion Borysthenita, quum æneam ejus statuam conspicatus esset, in qua erat inscriptum PERSÆUM ZENONIS CITIENSEM, errasse eum dixit qui inscripserat; nempe sic poni oportere PERSÆUM ZENONIS ATRIENSEM. Fuerat quippe hic Zenonis famulus, ut Nicias Nicæensis narrat in historia philosophorum et Sotion Alexandrinus in Successionibus.

DE EUMEREO.

Eumerus sive Euhemerus (1), philosophus Cyrenæicus, quem circa Olympiadem CXX sub Cassandro (2), Macedonum rege, vixisse veteres testificantur, eminet inter eos qui super diis et rebus divinis scripserunt. De hujus patria inter locupletissimos auctores controversia est. Nam Lactantius (3) Messenium fuisse refert, Plutarchus (4) Tegeaten facit, Athenæus (5) Coum appellat, Clemens (6) denique Alexandrinus Agrigenti natum esse dicit. Is igitur principio rerum, gentium nationumque imperium penes viros fortes (7) et prudentes fuisse contendebat, qui populos nullis legibus astrictos ex ipsorum præceptis vitam agere cogerent. Tales autem homines ab imperita multitudine partim vivos jam deos esse habitos, partim mortuos consecratos. Quamobrem in libris suis natales, patrias, sepulcra tum Dictæi Jovis et Apollinis Delphici, tum Isidis et Cereris Eleusinae, tum reliquorum qui dii putabantur enumeravit et per provincias monstravit (8). Quæ ratio adeo displicuit

multis veterum, ut Eumerus totam religionem penitus sustulisse creditus a Plutarcho (9) et

strantur deorum. Minucius Felix Octav. p. 159 seq. ed. Ouzelii : Lege Stoicorum scripta, vel scripta sapientium, eadem mecum recognosces. Ob merita virtutis aut muneris deos habitos Euhemerus exsequitur, et eorum natales, patrias, sepulcra dinumerat, et per provincias monstrat : Dictæi Jovis et Apollinis Delphici, Phariæ Isidis et Cereris Eleusinae. Augustinus lib. I : De consensu Evangelist. cap. 23, fol. 271 : Euhemerus poeta fuit, qui et ipsum Jovem et Saturnum patrem ejus, et Plutonem atque Neptunum fratres ejus, ita planissime homines fuisse prodit, ut eorum cultores gratias magis agere debeant, quia ad eos non dehonostandos, sed potius ad exornandos multa fluxerunt. Cf. idem ad Maximam epist. 44 et De civitate dei VI, 7. Adde Theophilum Ad Apuleium lib. III p. 267, Arnobium lib. IV Advers. gentes p. 87, Josephum Contra Apionem I, 223, Etymologicum Magnum p. 215, 36, Varonem lib. I De re rust. cap. 48, Columellam De re rust. IX, 2, Plinium Hist. nat. XXXVI, 12 Ceterum Festus in *Sus Minervam* : in proverbio est, inquit, ubi quis id docet alterum, cujus ipse inscius est, quam rem in medio, quod ajunt, positam Varro et Euhemerus ineptis mythis involvere maluerunt, quam simpliciter referre. — (9) Plutarchus De plac. phil. I, 7 vol. XII p. 367 ed. Hutten.: *ἔνοι τῶν φιλοσόφων, καθάπερ Διχγόρας ὁ Μήλιος καὶ Θεόδοτος ὁ Κυρηναῖος καὶ Εὐήμερος ὁ Τεγεατῆς, καθόλου φασὶ μὴ εἶναι θεούς· τὸν δ' Εὐήμερον καὶ Καλλιμάχον ὁ Κυρηναῖος οὐκ οἰκτείρει ἐν τοῖς λόμοις γράφων· Εἰς τὸ πρὸ τείχεος ἱερῶν ἀγέας δεῦτε, οὗ τὸν πάλαι χάλιον (lege Παγγαίον cum Bentlejo ad Callim. T. I p. 458) ὁ πλάσας Ζῆνα Γέρων ἀλαζῶν ἀδικα βιβλία ψύχει. Idem De Isid. et Osir. cap. 23, vol. IX p. 132 seq. ed. Hutten.: *ὀκνῶ δέ, μὴ ἦ τὰ ἀκίνητα κινεῖν καὶ πολεμεῖν οὐ τῷ πολλῷ χρόνῳ, κατὰ Σιμωνίδην, μόνον, πολλοῖς δ' ἀνθρώπων ἔθνεσι καὶ γένεσι κατοχῆς ὑπὸ τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς τούτους ὁσιότητος, οὐδὲν ἀπολιπόντας ἐξ οὐρανοῦ μεταφέρειν ἐπὶ γῆν ὀνόματα τετρακταῖα, καὶ τῶν καὶ πιστῶν ὄντων δὲν ἄπειν ἐκ πωστῆς γενέσεως ἐνδεδοκῆσαι ἕσταται καὶ ἀναλεῖν, μεγάλας μὲν τῷ ἀέφω λαφύρασι δὲ ἀνεργασίας καὶ ἐξανθρωπίζοντας τὰ θεῖα, λαμπρὰν δὲ τῆς Πλάτωνος τοῦ Μεσσηνίου φανακισμοῖς παρῆρξάν διδοντας, ὅς αὐτὸς ἀντιγραφα συνθείς ἀπίστου καὶ ἀνοπήκτου μυθολογίας, πᾶσαν ἀθεότητα κατασκευάσσει τῆς οἰκουμένης, τοὺς νομιζομένους θεοὺς πάντας ὁμαλῶς διαγράφων, εἰς ὀνόματα στρατηγῶν καὶ ναυάρχων καὶ βασιλέων, ὡς δὴ πάλαι γεγονότων, ἐν δὲ Παγγαίᾳ γράμματα χρυσοῖς ἀναγεγραμμένα· οἷς οὔτε βίβραρος οὐδέ τις, οὔτε Ἕλληνας, ἀλλὰ μόνος Εὐήμερος, ὡς εἶπαι, πλεῖστα εἰς τοὺς ἠδραμόθυ γῆς γεγονότας μὴδὲ ὄντας Παγγαίους καὶ Τριφυλῆας ἐντετύχηκε. Aelianus Var. hist. lib. II cap. 31 : καὶ τίς οὐκ ἂν ἐπήνεσε τὴν τῶν βαρβάρων σοφίαν, εἴγε κηδεῖς αὐτῶν εἰς ἀθεότητα ἐπέπεσε, μὴδὲ ἀμυβᾶλλοντι περὶ θεῶν, ἀρεὰ γαστρί· ἢ οὐκ εἰσὶν καὶ ἀρὰ γε ἡμῶν φροντισίαν, ἧσιν οὐδεὶς γούτ' ἐνοικίαν ἔλαβε τοιαύτην, οἷαν ὁ Εὐήμερος ὁ Μεσσηνίος, ἡ Διογένης ὁ Φρούξ, ἡ Ἴππων, ἡ Διχγόρας, ἡ Σωσίας, ἡ Ἐπίκουρος, οὔτε Ἰνδός, οὔτε Κελτός, οὔτε Αἰθίοπιος. Αἰχμοῖς δὲ τῶν βαρ-**

(1) Cf. *Sevin*, Recherches sur la vie et les ouvrages d'Euhemère; *Fourmont*, Dissertation sur l'ouvrage d'Euhemère, intitulé ἐπὶ ἀναγκαστῆ; *Foucher*, Mémoire sur le système d'Euhemère dans les Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres. Vol. VIII. XV. XXXIV. — (2) Diodorus apud Eusebium Præp. evang. lib. II p. 59 : Εὐήμερος μὲν οὖν, φίλος γεγονώς Κασσάνδρου βασιλέως, κτλ. Vid. fragm. 1. — (3) Lactantius Institutionum de falsa religione lib. I cap. 11 : antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messene. Sic et Plutarchus de Isid. et Osir. cap. 23, vol. IX p. 132 seq. ed. Hutten. Εὐήμερος τοῦ Μεσσηνίου. Strabo lib. I cap. 3, p. 47, ed. Casaub. τὸν Μεσσηνίον Εὐήμερον. Aelianus Var. hist. lib. II cap. 31 ὁ Εὐήμερος ὁ Μεσσηνίος. — (4) Plutarchus De plac. philos. I, 7, vol. XII p. 367 ed. Hutten. Εὐήμερος ὁ Τεγεατῆς cf. Theodoret. serm. de principio. — (5) Athenæus lib. XIV, p. 658, E. Εὐήμερος ὁ Κῶος. — (6) Clemens Alexandrinus Protrept. p. 15, A. Εὐήμερον τὸν Ἀκραγαγίνιον. — (7) Sextus Empiricus adv. Math. IX, 17, p. 552 ed. Fabric. (p. 394 ed. Bekker.) : Εὐήμερος δὲ φησιν, ὅτι ἦν πικρὸς ἀνθρωποφίλος· οἱ περιγεγνημένοι τῶν ἄλλων ἰσχυρὴ περὶ τοῦ πᾶσι πᾶσι τὰ ὑπ' αὐτῶν κεινόμενα πάντα βίβον, σπουδαίως τινος θαυμασμοῦ καὶ σεμνότητος τυχεῖν, ἀπέλασαν· περὶ αὐτοῦ ὑπερβάλλουσάν τινα καὶ θεῖαν δύνανται, ἔθνεσιν καὶ τοῖς πολλοῖς ἐνομιάζεσαν θεοί. — (8) Cicero de nat. deor. I, 42 : Quid? qui aut fortes aut claros aut potentes viros tradunt post mortem ad deos pervenisse, eosque esse ipsos, quos nos colere, precari venerarique soleamus, nonne expertes sunt religionum omnium? quæ ratio maxime tractata ab Euhemero est. Ab hoc autem et mortes et sepultura demon-

aliis atheus nominaretur. Querebantur enim istum sublatis diis nihil nisi priscorum imperatorum, regum, navarchorum nomina reliquisse. Quid? quod Cadamum (10), Bacchi avum, eorum fuisse affirmavit. Notandum tamen Evemerum duplex deorum genus statuisse (11). Etenim alios aeternos et immortales esse ajebat, velut solem et lunam ceteraque sidera caelo infixā, praeterea ventos et quae sunt reliqua ad horum naturae similitudinem accedentia; eorum videlicet singula ab infinito tempore generata in aeternum manere. Alios vero terrestres deos fuisse praese ferebat, sed propter beneficia in homines collata divinos honores et immortalē gloriam sibi comparasse, ut Herculem, Bacchum, Aristaeum.

Quum autem Evemerus Cassandri regis amicus esset (12) ejusque jussu modo regia quae-

θάρων οἱ προσετημένοι καὶ εἶναι θεοὺς, καὶ προσεῖν ἡμῶν, καὶ προσκαίνεσθαι τὰ μέλλοντα, καὶ διὰ ὀνύθων, καὶ διὰ συμβόλων, καὶ διὰ σπλάγγων, καὶ δι' ἄλλων τινῶν μαθημάτων τε καὶ διδασκαλιῶν. Clemens Alexandrinus Protr. ep. p. 15 A: θαυμάειν ἐπεισεῖ μοι, ὅτι τῶν Εὐήμερον τὸν Ἀκραγαγεῖνον καὶ Νικάνορα τὸν Κύπριον, καὶ Διαγόραν, καὶ Ἴππωνα τὸν Μήλιον, τὸν τε Κυρηναίων ἐπὶ τοῖς ἐκεῖνον (ὁ Θεόδωρος ὀνομαζόμενος αὐτῶ) καὶ τινὰς ἄλλους συγχύς, σωφρόνως βεβιωκότας, καὶ καθεωρακότας ὀυτέρον που τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἀμείνους τοὺς θεοὺς τοῦτους πλάνην, ἀθέως ἐπιτεκλήμασι, εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῆν μὴ νενοηκότας, ἀλλὰ τὴν πλάνην γε ὑποπτευκότας, ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς ἀληθείας φρονήσεως ζωπυρον ἀναφύεται σπέρμα. — (10) Athenaeus lib. XIV p. 658 E: ἄγοισιν μοι δοκεῖτε, ὦ ἄνδρες δαιταῖταις, ὅτι καὶ Κλέμος, ὁ τοῦ Διονύσου πάππος, μάγειρος ἦν. Σιωπησάντων δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ πάντων, Εὐήμερος, ἔφη, ὁ Κῶς ἐν τῇ τρίτῃ τῆς ἱερᾶς ἀναγραφῆς τοῦθ' ἱστορεῖ, ὡς Σιδωνίων λεγόντων τοῦτο, ὅτι Κλέμος μάγειρος ὦν τοῦ βασιλέως καὶ παραλαβὼν τὴν Ἀρμονίαν, ἀληθείαν καὶ αὐτὴν οὖσαν τοῦ βασιλέως, ὤσπερ σὺν αὐτῇ. (11) Diodorus apud Eusebium Praep. Evang. lib. II p. 59: περὶ θεῶν τοίνυν διττὰς οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς μεταγενεστέροις δεδόκασι ἐνοίας: τοὺς μὲν γὰρ αἰδίους καὶ ἀφθάρτους εἶναι φασιν, οἷον ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα, πρὸς δὲ τοῦτοις ἀνέμους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τῆς ὁμοίας φύσεως τοῦτοις τετευκότας (τούτων γὰρ ἕκαστον αἰδίον ἔχειν τὴν γενεσιν καὶ τὴν διαμονήν), ἑτέρους δὲ λέγουσιν ἐπιγείους γενέσθαι θεοὺς, διὰ δὲ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας ἀνθρώπου τετυχηκότας τιμῆς καὶ δόξης, οἷον Ἡρακλῆα, Διόνυσον, Ἀρισταῖον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τοιοῦτους ὁμοίως. Περὶ δὲ τῶν ἐπιγείων θεῶν πολλοὶ καὶ ποικίλοι παραδέδοται λόγοι παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς τε καὶ μυθολόγοις: καὶ τῶν μὲν ἱστορικῶν Εὐήμερος ὁ τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν ποιησάμενος ἰδίως ἀνεγράφει, τῶν δὲ μυθολόγων Ὀμηροῦ καὶ Ἡσίοδος καὶ Ὁρφέως καὶ ἑτέροι τοιοῦτοι τερατιωδέστεροις μύθοις περὶ θεῶν πελάσσουσιν. — (12) Diodorus apud Eusebium Praep. Evang. lib. II p. 59: Εὐήμερος μὲν οὖν, φίλος γεγονὼς Κασάνδρου βασιλέως καὶ διὰ τούτου ἠγαγασμένος τελεῖν βασιλικὰς τινὰς χρεῖας καὶ μεγάλας ἀποδομίας, φασὶν ἐκτοπισθῆναι κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν ὠκεανόν, ἐκπλεύσαντα δὲ αὐτὸν ἐκ τῆς ἐδαΐμονος Ἀραβίας ποιήσασθαι τὸν πλοῦν ἐπὶ ὠκεανὸν πλείους ἡμέρας, καὶ προσενηχθῆναι νήσους πελαγίαις, ὧν μίαν ὑπέρεγεν τὴν ὀνομαζομένην Πάγγαιαν, ἐν ἣ τελευτήσῃ τοὺς ἐνοικοῦντας Πάγγαιους εὐσεβεῖα διαφέροντας

dam negotia, modo itinera susciperet, narrat se in mare meridianum sive Indicum esse delatum. Quippe ab Arabia felici provectum posteaquam plures dies Oceanum navigasset, ad insulas in alto sitas appulisse, quarum una nomine Panchaea ceteris antecelleret. Ejus incolae Panchaeos se vidisse pietate maxime praestare deosque magnificentissimis sacrificiis et amplissimis ex auro atque argento donis colere. Esse porro illam insulam deorum sacram, multasque alias ibi videri res simul antiquitate simul artificiosa structura insignes. Exstare ultro in illa insula super collem altissimum Jovis Triphylii templum conditum ab ipso, quo tempore adhuc inter homines esset orbemque terrae imperio regeret. In hoc templo inveniri columnam auream, quae Panchaeis litteris inscripta Coeli, Saturni et Jovis actorum summam contineat. Quapropter, si fides Evemero, deorum gesta collegit historiamque contexit ex titulis et inscriptionibus sacris. Hanc historiam apud Romanos et interpretatus est Ennius et secutus (13).

Jam vero primum regem Caelum fuisse testatur (14), virum tam ritum et beneficium, quam siderum motus peritum, qui et primus sacrificiis deos caelestes coluerit: ideoque eum etiam Caelum appellatum esse. Filios autem eum habuisse et Vesta uxore Titanem et Saturnum filiasque Rheam et Cererem. Caelo regi Saturnum successisse, qui quom Rheam uxorem duxisset, ex ea Jovem, Junonem et Neptunum susceperit. De Saturno haec sunt Ennii verba (15): « Exin Saturnus uxorem duxit Opem. Titan, qui major natu erat, postulat, ut ipse regnaret. Ibi Vesta

καὶ τοὺς θεοὺς τιμῶντας μεγαλοπρεπεστάτας θυσίας καὶ ἀναθήμασι ἀξιολόγοις ἀργυροῖς τε καὶ χρυσοῖς. Εἶναι δὲ τὴν νῆσον ἱερὰν θεῶν, καὶ ἕτερα πλείω θαυμαζόμενα κατὰ τὴν ἀρχαῖότητα καὶ τὴν τῆς κατασκευῆς πολυτελείαν, περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν ταῖς πρὸς τοὺς βίβλους ἀναγεγραμμέναις. Εἶναι δ' ἐν αὐτῇ κατὰ τινὰ λόγον ὠνήλιον καθ' ὑπερβολὴν ἱερὸν Διὸς Τριφυλίου, καθιδρυμένον ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὅν καιρὸν ἐδασίλευσε τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐπὶ κατὰ ἀνθρώπους ὧν. Ἐν τούτῳ τῇ ἱερῇ στήλῃ εἶναι χρυσῆν, ἐν ἣ τοῖς Παγγαίαις γράμμασις ὑπάρχειν γεγραμμένας τὰς τε Οὐρανοῦ καὶ Κρόνου καὶ Διὸς πράξεις: κεραλατωδῶς. — (13) Cicero de nat. deor. lib. I, 42: Quae ratio maxime tractata ab Euhemero est: quem noster et interpretatus et secutus est praeter caeteros Ennius. Cf. Laclantium Institutionum de falsa religione lib. I cap. 11. — (14) Diodorus apud Eusebium Praep. Evang. lib. II p. 59: Μετὰ ταῦτά φησι πρῶτον Οὐρανὸν βασιλέα γεγονέναι, ἐπιτεκνῆ τινὰ ἄνδρα καὶ εὐεργετὴν καὶ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως ἐπιστήμονα, ὃν καὶ πρῶτον θυσίας τιμῆσαι τοὺς οὐρανίους θεοὺς διὰ καὶ Οὐρανὸν προσαγορευθῆναι. Υἱὸς δὲ αὐτῶ γενέσθαι ἀπὸ γυναικὸς Ἐστίας Τιτῆνα καὶ Κρόνον, θυγατέρας δὲ Ῥέαν καὶ Δήμητραν. Κρόνον δὲ βασιλεύσαι μετὰ Οὐρανόν, καὶ γήμαντα Ῥέαν γεννησάσθαι Δία καὶ Ἡραν καὶ Ἡσσειῶντα. — (15) Ennius, sacrae historiae interpres, apud Lactantium Institutionum de falsa reli-

mater eorum et sorores, Ceres atque Ops, suadent Saturno, ut de regno non concedat fratri. Ibi Titan, qui facile deterior esset, quam Saturnus, idcirco, et quod videbat, matrem atque sorores suas operam dare ut Saturnus regnaret, concessit eis, ut is regnaret. Itaque pactus est cum Saturno, uti, si quid liberum virilis sexus ei natum esset, ne quid educaret. Id ejus rei causa fecit, uti ad suos natos regnum rediret. Tum Saturno filius qui primus natus est, eum necaverunt. Deinde posterius nati sunt gemini, Juppiter atque Juno. Tum Junonem Saturno in conspectum dedere, atque Jovem clam abscondunt, dantque eum Vestæ educandum, celantes Saturnum. Item Neptunum clam Saturno Ops parit, eumque clanculum abscondit. Ad eundem modum tertio partu Ops parit geminos, Plutonem et Glaucom. Plutonem latine est Dispiter: alii Orcum dicunt. Ibi Glaucom filiam Saturno ostendunt, ac filium Plutonem celant atque abscondunt. Deinde Glauca parva emoritur. Hæc (ut scripta sunt) Jovis fratrumque ejus stirps atque cognatio. In hunc modum nobis ex sacra scriptione traditum est. » Item paulo post hæc refert: « Deinde Titan, postquam rescivit, Saturno filios procreatos atque educatos esse clam, seducit secum filios suos, qui Titani vocantur, fratremque suum Saturnum atque Opem comprehendit, eosque muro circumegit, et custodiam iis apponit. »

Alio loco tradit Jovem Saturni regis successorem (16) matrimonio sibi Junonem, Cererem et Themidem junxisse. Eundem e prima genuisse Curetes, e secunda Proserpinam, e tertia Minervam. « Ea tempestate, inquit Ennius (17), Juppiter in monte Olympo maximam partem vitæ colebat, et eo ad eum in jus veniebant, si quæ res in controversia erant. » Item: « Si quis quid novi invenerat, quod ad vitam humanam utile esset, eo veniebat, atque Jovi ostendebat ». Proditum (18) est etiam venisse eum Babylonem ibique a Belo esse hospitio acceptum, postea vero Panchæam insulam in oceano sitam adisse, ubi Cælo, avo suo, aram constituerit. Qua de

re sic Ennius (19) in sacra historia: « Deinde Paneum deducit in montem, qui vocatur cæli stela. Postquam eo ascendit, contemplatus est late terras, ibique in eo monte aram creat Cælo: primusque in ea ara Juppiter sacrificavit, in eo loco suspexit in cælum, quod nunc nos nominamus: idque, quod supra mundum erat, quod æther vocabatur, de sui avi nomine cælo nomen indidit: idque Juppiter, quod æther vocatur, placans, primum cælum nominavit; eamque hostiam, quam ibi sacravit, totam adolevit. » Inde peragrata Syria (20) ferunt eum profectum esse ad Casium, tum ejus terræ procuratorem, a quo etiam Casio monti nomen inditum est. Mox petita Cilicia bello vicisse Cilicem, illius regionis præfectum. Præterea quum in aliis plurimis gentibus versatus esset, apud omnes cultum atque in deos relatum esse. » Ennius (21) autem descriptis omnibus, quæ ille in vita sua gessit, ad ultimum sic ait: « Deinde Juppiter, postquam terram quinque circumivit, omnibusque amicis atque cognatis suis imperia divisit (22), reliquitque hominibus leges, mores frumentaque paravit, multaque alia bona fecit, immortalis gloria memoriaque affectus sempiterna monumenta suis reliquit: ætate pessum acta in Creta vitam commutavit, et ad deos abiit; eumque Curetes filii sui curaverunt, decoraveruntque eum, et sepulcrum ejus est in Creta in oppido Gnoso; et dicitur Vesta hanc urbem creavisse: in quo sepulcro ejus est inscriptum antiquis litteris græcis: ΖΑΝ ΚΡΟΝΟΥ, id est latine, Juppiter Saturni. »

Quamvis autem sæpius Panchææ sive Panchaiæ ab Ovidio (23), Tibullo (24), Virgilio (25), Plinio (26) aliisque scriptoribus Romanis (27)

τορος βωμῶν ἰδρύσασθαι. — (19) Ennius apud Lactantium Institutionum de falsa religione lib. I cap. 11. — (20) Diodorus apud Eusebium Præp. Evang. lib. II p. 59: καὶ κεῖθεν διὰ Συρίας ἔλθειν πρὸς τὸν τότε δυνάστην Κάσιον, ἐξ οὗ καὶ τὸ Κάσιον ὄρος. Ἐλθόντα δὲ εἰς Κιλικίαν πάλαιον νικῆσαι Κίλικα τοπάρχην· καὶ ἄλλα δὲ πλείστα ἔθνη ἐπέλθοντα παρ' ἅπασιν τιμῆθηναι καὶ θεῶν ἀναγορευθῆναι. — (21) Ennius apud Lactantium Institutionum de falsa religione lib. I cap. 11. — (22) Ennius l. c.: Juppiter, inquit, imperium Neptuno dat maris, ut insulis omnibus et, quæ secus mare essent, locis regnaret. — (23) Ovidius Met. X, 309: Tura ferat floresque alios Panchaia tellus. — (24) Tibullus lib. III eleg. II vs. 23: Illic, quas mittit dives Panchaia merces. — (25) Virgilius Georg. II, 139: Totaque turiferis Panchaia pinguis arenis. — (26) Plinius nat. hist. lib. X cap. 2: phœnicem prope Panchaia in solis urbem nidum suum deferre, et in ara ibi deponere ex aliorum fide narrat. — (27) Lucretius II, 417: Araque Panchæos exhalat propter odores. Claudianus Nupt. Honor. et Mar. 94: Panchaia cinnama. Arnobius VII, 233: Numina non indigne sustinent, Panchaicas sibi ardere

gione lib. I cap. 14. — (16) Diodorus apud Eusebium Præp. Evang. lib. II p. 59: τὸν δὲ Δία διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν τοῦ Κρόνου γῆμαι Ἥραν καὶ Δήμητραν καὶ Θέμιν, ἐξ ὧν παῖδας ποιήσασθαι Κουρήτας μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης, Φερσεφόνην δὲ ἐκ τῆς δευτέρας, Ἀθηναίαν δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης. — (17) Ennius apud Lactantium Institutionum de falsa religione lib. I cap. 11. — (18) Diodorus apud Eusebium Præp. Evang. lib. II p. 59: ἐλθόντα δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἐπέρωθῆναι Βέλῳ, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Πάγγλαιαν νῆσον πρὸς ὠκεανῷ κειμένην παραδόμενον Οὐρανῷ τοῦ ἰδίου προπά-

mentio fiat, qui eam vel Arabiae felicitis (28) vel Troglodyticus (29) vel Egypti regionem (30) esse arbitrabantur: tamen haud pauci apud Graecos Evemerii iter fictum insulamque illam, quam pulcherrime exornatam velut in picta tabella proponit, fabulosam esse existimarunt. Itaque Plutarchus (31) et Callimachus (32) omnem ei fidem derogaverunt, Strabo (33) inter loca fabulosa cum Rhipæis montibus Panchæam insulam numeravit, Eratosthenes (34) denique philosophum mendacem vocare ausus est. Sed ne quis negligentia a me omissam esse dicat elegantem illam Panchææ aliarumque insularum descriptionem, quam ex Evemerii commentariis, ut mea fert opinio, petitam quinto libro inseruit Diodorus Siculus: age locum illum servatis ipsius Diodori verbis hic ponamus.

Ait igitur cap. 41 seqq. Ἐπὶ δὲ περὶ τῆς πρὸς ἑσπεράν κεκλιμένης γῶρας καὶ τῆς πρὸς τὰς ἄρκτους νενεκυίας, ἔτι δὲ τῶν κατὰ τὸν ὠκεανὸν νήσιον διεσῆλομεν, ἐν μέρει διεξιμένῳ περὶ τῶν κατὰ τὴν μεσημβρίαν νήσιον τῶν ἐν ὠκεανῷ τῆς Ἀραβίας τῆς πρὸς ἀνατολὴν κεκλιμένης καὶ προσοριζούσης τῆς καλούμενης Κεδρωσίας. Ἡ μὲν γὰρ γῶρα πολλὰς κώ-

resinulas. — (28) Servius ad Virgil. l. c. — (29) Isaac. Voss. ad Mel. lib. III cap. 8. — (30) Harduin. ad Plin. VI, 29 sect. 33. — (31) Plutarchus De Isid. et Osir. cap. 23. Vid. supra annot. 9. — (32) Callimachus apud Plutarchum De plac. phil. I, 7. Vid. supra annot. 9. — (33) Strabo lib. VII cap. 3, p. 299: οὐ θαναταστὸν δ' εἶναι περὶ Ὀμηρῶν καὶ γὰρ τοὺς ἐπι νεωτέρους ἐκεῖνον πολλὰ ἀγορεύει καὶ τερατολογεῖν Ἡσιόδῳ μὲν Ἠμίκυνας λέγοντα καὶ Μεγαλοκεφάλους καὶ Ηυγαίους, Ἀλικῶνα δὲ Στεγανόποδας, Αἰσχόλον δὲ κυνοκεράλους καὶ σπερσοθάλιμους καὶ μονομάτους καὶ ἄλλα μυρία. Ἀπὸ δὲ τούτων ἐπι τοὺς συγγραφῆας βαδίζει Ῥιπαῖα ὄρη λέγοντας καὶ τὸ Ἀγύγιον ὄρος καὶ τὴν τῶν Γοργῶν καὶ Ἑσπεριδῶν κατοικίαν, καὶ τὴν παρὰ Θεοπόπομον Μεροπίδα γῆν, παρ' Ἐκαταίῳ δὲ Κιμμερίδα πόλιν, παρ' Εὐήμερῳ δὲ τὴν Παγγαίαν γῆν κτλ. Id. lib. I cap. 3, p. 47 ed. Casaub.: ὁ δὲ Δαμάστῃ χρώμενος μέγιστος: [Ἐρατοσθένης] οὐδὲν διαφέρει τοῦ καλούμετος μέγιστος τὸν Βεργαίον ἢ τὸν Μεσηνιον Εὐήμερον καὶ τοὺς ἄλλους, οὓς αὐτὸς εἰργχε διαβάλλων τὴν εὐστροφίαν. Est autem Βεργαίος: li. I. mendax, ut Βεργαίον διήγημα apud Strabonem lib. II p. 100. Nam βεργαίαν dicitur ἀπὸ τοῦ μὴδὲν ἀληθὲς λέγειν teste Stephano Byzantio v. Βεργαί. Strabo lib. II cap. 3, p. 102 ed. Casaub.: οὐ πολὺ οὖν ἀπολείπεται ταῦτα τῶν Πυθῶν καὶ Εὐήμερον καὶ Ἀντιράνοιν ψευσμάτων. — (34) Strabo lib. II cap. 4, p. 104 ed. Casaub.: Φησὶ δ' οὖν ὁ Πολύβιος ἄπιστον καὶ αὐτὸ τοῦτο, πῶς ἰδιῶτη ἀνθρώπων καὶ πένητι [τῷ Πυθίῳ] τὰ τοσαῦτα διαστήματα πλωτὰ καὶ πορευτὰ γένοιτο; τὸν δ' Ἐρατοσθένη διαπορήσαντα, εἰ γὰρ πιστεύειν τοῦτοις, ὅμοις περὶ τῆς Βρετανικῆς πεπιστευκέναι καὶ τῶν κατὰ Γάδαιρα καὶ τὴν Ἰδηρίαν πολὺ δέ σῃσι βέλτιον τῷ Μεσηνίῳ πιστεύειν ἢ τούτῳ. Ὁ μόνος γε εἰς μίαν γῶραν τὴν Παγγαίαν λέγει πλεύσαν· ὁ δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ κόσμου περάτων κατοικητικέναι τὴν προσόρκτιον τῆς Εὐρώπης πᾶσαν, ἡμῶν δ' ἂν τῷ Ἐρμῇ πιστεύσαι τις λέγοιτο. Ἐρατοσθένη δὲ τὸν μὲν Εὐήμερον Βεργαίον καλεῖν, Πυθίαν δὲ πιστεύειν, καὶ ταῦτα μὴδὲ Δικαιούργου πιστεύσαντες.

μας καὶ πόλεσιν ἀξιολόγους κατοικεῖται, καὶ τούτων αἱ μὲν ἐπὶ γωμάτων ἀξιολόγων κεῖνται, αἱ δ' ἐπὶ γεωλόφων ἢ πεδίων καθέδρονται. ἔχουσι δ' αὐτῶν αἱ μέγιστα βασιλεία κατεσκευασμένα πολυτελῶς, πλήθος οἰκητόρων ἔχοντα καὶ κτήσεις ἰκανάς. Πᾶσα δ' αὐτῶν ἡ γῶρα γέμει θρεμμάτων παντοδαπῶν, καρποροδοῦσα καὶ νομας ἀφθόνας παρεχομένη τοῖς βόσκημασι. Ποταμοὶ τε πολλοὶ διαρρέοντες ἐν αὐτῇ πολλὴν ἀρδεύουσι γῶραν, συνέρχοντες πρὸς τελείαν αὐξήσιν τῶν καρπῶν. Διὸ καὶ τῆς Ἀραβίας ἡ πρωτεύουσα τῆ ἀρετῆ προσεγορίαν ἔλαβεν οἰκίαν, εὐδαίμων ὀνομασθεῖσα. Ταύτης δὲ κατὰ τὰς ἐσχατίας τῆς παρωκεανίτιδος γῶρας καταντικρὺ νήσοι κεῖνται πλείους, ὧν τρεῖς εἰσὶν ἄξιαι τῆς ἱστορικῆς ἀναγραφῆς, μία μὲν ἡ προσεγορευομένη Ἰερά, καθ' ἣν οὐκ ἔξεστι τοὺς τετελευτηκότας θάπτειν, ἑτέρα δὲ πλησίον ταύτης, ἀπέχουσα σταδίου ἑπτὰ, εἰς ἣν κομίζουσι τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων ταρῆς ἀξιοῦντες. Ἡ δ' οὖν Ἰερά τῶν μὲν ἄλλων καρπῶν ἄμοιρος ἐστὶ, φέρει δὲ λιθαινοῦ τοσοῦτο πλήθος, ὥστε διαρκεῖν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην πρὸς τὰς τῶν θεῶν τιμὰς· ἔχει δὲ καὶ σμύρνης πλῆθος διάφορον καὶ τῶν ἄλλων θυμαμάτων παντοδαπὰς φύσεις, παρεχομένης πολλὴν εὐωδίαν. Ἡ δὲ φύσις ἐστὶ τοῦ λιθαινοῦ καὶ ἡ κατασκευὴ τοιάδε· ἔνδρον ἐστὶ τῷ μὲν μεγεθὶ μικρὸν, τῆ δὲ προσοφείει ἄκάνθη τῆ Αἰγυπτία τῆ λευκῆ παρεμφερές, τὰ δὲ φύλλα τῶ δένδρου ἁμα τῆ ἀσκαμμένη ἵπτα, καὶ τοῦ ἄνθος ἐπ' αὐτῷ φύεται χρυσοειδές, ὁ δὲ λιθαινός γινόμενος ἐξ αὐτοῦ ὀπίζεται ὡς ἂν δάκρυον. Τὸ δὲ τῆς σμύρνης δένδρον ὁμοίον ἐστὶ τῆ σχίνῳ, τὸ δὲ φύλλον ἔχει λεπτότερον καὶ πυκνότερον, ὀπίζεται δὲ περισκαφείσης τῆς γῆς ἀπὸ τῶν ριζῶν, καὶ ὅσα μὲν αὐτῶν ἐν ἀγαθῇ γῆ πέφυκεν, ἐκ τούτων γίνονται ὡς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἔαρος καὶ θέρος· καὶ ὁ μὲν πυρρὸς ἔαρνος ὑπάρχει διὰ τὰς ὀρούσους, ὁ δὲ λευκὸς θερινός ἐστι. Τοῦ δὲ παλιούρου συλλέγουσι τὸν καρπὸν, καὶ χρωδνται βρωτοῖς καὶ ποτοῖς καὶ πρὸς τὰς κοιλίας τὰς βρούσας φαρμάκῳ. Διήρηται δὲ τοῖς ἐγγυρόροις ἡ γῶρα, καὶ ταύτης ὁ βασιλεὺς λαμβάνει τὴν κρατίστην, καὶ τῶν καρπῶν τῶν γινόμενων ἐν τῇ νήσῳ δεκάτην λαμβάνει. Τὸ δὲ πλάτος τῆς νήσου φασὶν εἶναι σταδίων ὡς διακοσίων. Κατοικοῦσι δὲ τὴν νῆσον οἱ καλούμενοι Παγγαῖοι, καὶ τὸν τε λιθαινοτὸν καὶ τὴν σμύρναν κομίζουσιν εἰς τὸ πέραν καὶ πωλοῦσι τοῖς τῶν Ἀράβων ἐμποροῖς, παρ' ὧν ἄλλοι τὰ τοιαῦτα φορτὰ ἰνωθόμενοι διακομίζουσιν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ κοίτην Συρίας, ἔτι δὲ Αἴγυπτον. Τὸ δὲ τελευταῖον ἐκ τούτων τῶν τόπων ἔμποροι διακομίζουσιν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη νῆσος μεγάλη, τῆς προειρημένης ἀπέχουσα σταδίου τριάκοντα, εἰς τὸ πρὸς εἰς μέρος τοῦ ὠκεανοῦ κειμένη, τῷ μῆκει πολλῶν τιῶν σταδίων ἀπὸ γὰρ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἀνήκοντος ἀκρωτηρίου φασὶ θεωρεῖσθαι τὴν Ἰνδικὴν ἕρπον διὰ τὸ μέγεθος τοῦ διαστήματος. Ἔχει δὲ ἡ Παγγαία καθ' αὐτὴν

πολλά τῆς ἱστορικῆς ἀναγραφῆς ἄξι, κατοικοῦσι δ' αὐτὴν αὐτόχθονες μὲν εἰ Παγγαῖοι λεγόμενοι, ἐπήλυδες δ' Ἰβηροὶ καὶ Ἰνδοὶ καὶ Σκύθαι καὶ Κρήτες. Πόλις δ' ἔστιν ἀξιολογος ἐν αὐτῇ, προσαγορευομένη μὲν Πανάρα, εὐδαιμονία δὲ διαφέρουσα. Οἱ δὲ ταύτην οἰκοῦντες καλοῦνται μὲν ἰκέται τοῦ Διὸς τοῦ Τριφυλίου, μόνοι δ' εἰσὶ τῶν τῆν Παγγαίαν γῶραν οἰκούντων αὐτόνομοι καὶ ἀβασίλευται. Ἄρχοντας δὲ καθιστάσι κατ' ἐνιαυτὸν τρεῖς οὗτοι δὲ θανάτου μὲν οὐκ εἰσὶ κύριοι, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα διακρίνουσι καὶ αὐτοὶ τοὶ δὲ οὗτοι τὰ μέγιστα ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς ἀναφέρουσιν. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως ἀπέχει σταδίου ὡς ἐξήκοντα ἱερὸν Διὸς Τριφυλίου, κείμενον μὲν ἐν γῶρα πεδιάδι, θαυμαζόμενον δὲ μάλιστα διὰ τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν τῶν τόπων εὐφύαν. Τὸ μὲν οὖν περὶ τὸ ἱερὸν πεδῖον συνηρέφες ἔστι παντοίοις δένδρεσιν, οὐ μόνον καρποφόροις ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς δυνάμενοι τέρπειν τὴν θρασιν κυπαρίττου τε γὰρ ἐξισιῶν τοῖς μεγέθεισι καὶ πλατάνων καὶ δάφνης καὶ μυρσίνης καταγέμει, πληθύνοντος τοῦ τόπου ναματιαίων ὑδάτων. Πλησίον γὰρ τοῦ τεμένου ἐκ τῆς γῆς ἐκπίπτει τηλικαύτη τὸ μέγεθος πηγῆ γλυκέος ὑδάτος, ὥστε ποταμὸν ἐξ αὐτῆς γίνεσθαι πλωτῶν ἐκ τούτου δ' εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ὑδάτος διαιρουμένου, καὶ τούτων ἀρδευομένων, κατὰ πάντα τὸν τοῦ πεδίου τόπον συνάγειται δένδρων ὑψηλῶν πεφύκασι συνεγείε, ἐν αἷς πλῆθος ἀνδρῶν ἐν τοῖς τοῦ θέρους καιροῖς ἐνίσταρθβει, ὀρνέων τε πλῆθος παντοδαπῶν ἐνοσσεύεται, ταῖς γρόκις διάφορα καὶ ταῖς μελωδίαις μεγάλην παρεγόμενα τέρψιν, κηπεῖαι τε παντοδαπαὶ καὶ λιμνῶνες πολλοὶ καὶ διάφοροι ταῖς γλόαις καὶ τοῖς ἀνθεσιν, ὥστε τῇ θεοπρεπείᾳ τῆς προσόψεως ἄξιον τῶν ἐγχοριῶν θεῶν φαίνεσθαι. Ἦν δὲ καὶ τῶν φονικῶν στελέχη μεγάλα καὶ καρποφόρα διαφέροντως, καὶ καρῶν πολλὰ ἀροδρῶν δαψιλιστάτην τοῖς ἐγχοριοῖς ἀπολαυσιν παρεγόμεναι. Χωρὶς δὲ τούτων ὑπῆρχον ἀμπελοὶ τε πολλὰ καὶ παντοδαπαί, αἱ πρὸς ὕψος ἀνηγμένα καὶ διαπεπλεγμένα ποικίλως ἴδειαν τὴν πρόσοψιν ἐποίουσι καὶ τὴν ἀπολαυσιν τῆς ὥρας ἐτοιμοτάτην παρείχοντο. Ὁ δὲ ναὸς ὑπῆρχεν ἀξιολογος ἐκ λίθου λευκοῦ, τὸ μῆκος ἔχων δυοῖν πλέθρων, τὸ δὲ πλάτος ἀνάλογον τῷ μήκει· κίοντες δὲ μεγάλοι καὶ πλάγεις ὑπῆρξιστο καὶ γλυφαῖς φιλοτέχνως διεληγμένοις. Ἀγάλματα τε τῶν θεῶν ἀξιολογώτατα, τῇ τέχνῃ διάφορα καὶ τοῖς βάρεισι θαυμαζόμενα. Κύκλιον δὲ τοῦ ναοῦ τὰς οἰκίας εἶχον οἱ θεραπεύοντες τοὺς θεοὺς ἱερεῖς, δι' ὧν ἅπαντα τὰ περὶ τὸ τέμενος διοικεῖτο. Ἀπὸ δὲ τοῦ ναοῦ ὁρόμος κατεσκευάσθη, τὸ μὲν μῆκος σταδίων τεττάρων, τὸ δὲ πλάτος πλῆθρου. Παρὰ δὲ τὴν πλευρὰν ἑκατέραν τοῦ ὁρόμου γαλκεία μεγάλα κείται, τὰς βάσεις ἔχοντα τετραγώνους· ἐπ' ἐσχάτῳ δὲ τοῦ ὁρόμου τὰς πηγὰς ἔχει λάτρεις ἐκγεγομένας ὁ προειρημένος ποταμός. Ἔστι δὲ τὸ προσέμενον βῆμα τῇ λευκότητι καὶ γλυκύτητι διαφέρον, ὥστε τὴν τοῦ σώματος ὑγίαν πολλὰ

συμβαλλόμενον τοῖς χρωμένοις· ὀνομάζεται δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος ἡλίου ὕδωρ. Περιέχει δὲ τὴν πηγὴν ὄλην κρηπὶς λιθίνη πολυτελής, διατείνουσα παρ' ἑκατέραν πλευρὰν σταδίους τέσσαρας· ἀχρι δὲ τῆς ἐσχάτης κρηπίδος ὁ τόπος οὐκ ἔστι βῆσιμος ἀνθρώπῳ πλὴν τῶν ἱερέων. Τὸ δ' ὑποκείμενον πεδῖον ἐπὶ σταδίου διακοσίους καθιερωμένον ἔστι τοῖς θεοῖς, καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ προσόδους εἰς τὰς θυσίας ἀναλίσκουσι. Μετὰ δὲ τὸ προειρημένον πεδῖον ὄρος ἔστιν ὑψηλόν, καθιερωμένον μὲν θεοῖς, ὀνομαζόμενον δὲ Οὐρανῷ δῖφρος καὶ Τριφυλίου Ὀλυμπος. Μυθολογοῦσι γὰρ τὸ παλαιὸν Οὐρανὸν βασιλεύοντα τῆς οἰκουμένης προσπῆρας ἐνίσταρθβει ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐρορῶν τόντε οὐρανὸν καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἄστρα, ὕστερον δὲ Τριφύλιον Ὀλυμπον κληθῆναι διὰ τὸ τοὺς κατοικοῦντας ἐκ τριῶν ἐθνῶν ὑπάρχειν ὀνομαζέσθαι γὰρ τοὺς μὲν Παγγαίους, τοὺς δὲ Ἰβηκωνίτας, τοὺς δὲ Ἰβηροὺς, οὓς ὕστερον ὑπὸ Ἄμμωνος ἐκβλήθησαν· τὸν γὰρ Ἄμμωνος φασὶ μὴ μόνον φυγαδεύσαι τοῦτο τὸ ἔθνος, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἄρῃν ἀνελεῖν, καὶ κατασκάψαι τὴν τε Δῶραν καὶ Ἄστερουσίαν. Θεοσίαν τε κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει ποιεῖν τοὺς ἱερεῖς μετὰ πολλῆς τῆς ἀγνείας. Μετὰ δὲ τὸ ὄρος τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἄλλην Παγγαίαν γῶραν ὑπάρχειν φασὶ ζῶων παντοδαπῶν πλῆθος· ἔχει γὰρ αὐτὴν ἐλέφαντας τε πολλοὺς καὶ λέοντας καὶ παρδαλῆς καὶ δοκάδας καὶ ἄλλα πλείω θηρία διάφορα· ταῖς τε προσόψεσι καὶ ταῖς ἀλκαῖς θαυμαστά. Ἔχει δὲ καὶ ἄλλα αὐτῆς καὶ πόσις τρεῖς ἀξιολογούς, Ἰρακίαν καὶ Δαλιῶν καὶ Ἰβηκωνίδα. Τὴν δὲ γῶραν ὄλην εἶναι καρποφόρον, καὶ μάλιστα οἴνων παντοδαπῶν ἔχει πλῆθος. Εἶναι δὲ τοὺς ἀνδρας πολεμικούς, καὶ ἀρμασι γρήσθαι κατὰ τὰς μάχας ἀρχαϊκῶς. Τὴν δ' ὄλην πολιτείαν ἔχουσι τριμερῆ, καὶ πρῶτον ὑπάρχει μέρος παρ' αὐτοῖς τὸ τῶν ἱερέων, προσκεκῆμενον αὐτοῖς τῶν τεχνιτῶν, δευτέρα δὲ μέρος ὑπάρχει τῶν γεωργῶν, τρίτη δὲ τῶν στρατιωτῶν, προστιθεμένων τῶν νομῶν. Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τῶν ἁπάντων ἦσαν ἡγεμόνες, τὰς τε τῶν ἀμυρσθητήσεων κρίσεις ποιοῦμενοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν δημοσίων πραττομένων κύριοι· οἱ δὲ γεωργοὶ τὴν γῆν ἐργαζόμενοι τοὺς καρποὺς ἀναφέρουσιν εἰς τὸ κοινόν, καὶ ὅστις ἀν αὐτῶν δοκῆ κἀλλιστος γεγεωργημένος, λαμβάνει γέρας ἐξαιρετον ἐν τῇ διαίρεισι τῶν καρπῶν, κριθεῖς ὑπὸ τῶν ἱερέων ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος καὶ οἱ λοιποὶ μέχρι δέκα, προτροπῆς ἕνεκα τῶν ἄλλων. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ οἱ νομῆες τὰ τε ἱερεῖα καὶ τὰλλα παρακρίθασιν εἰς τὸν δημοσίον, τὰ μὲν ἀριθμῷ τὰ δὲ σταθμῷ, μετὰ πάσης ἀκριβείας. Καθόλου γὰρ οὐδὲν ἔξεστιν ἰδίᾳ κτήσασθαι πλὴν οἰκίας καὶ κήπου, πάντα δὲ τὰ γεννημάτων καὶ τὰς προσόδους οἱ ἱερεῖς παραλαμβάνοντες τὸ ἐπιβάλλον ἐκάστῳ δικαίως ἀπονέμουσι, τοῖς δὲ ἱερεῖσι μόνοις δίδονται διπλάσιον. Χρῶνται δ' ἐσθῆσι μὲν μαλακαῖς διὰ τὸ παρ' αὐτοῖς πρόβατα ὑπάρχειν διαφέροντα τῶν ἄλλων τῇ μαλακότητι· φοροῦσι δὲ καὶ κόσμον χρυ-

σῶν οὐ μόνον αἱ γυναῖκες ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες, περὶ μὲν τοὺς τραχίλους ἔχοντες στρεπτοὺς κύκλους, περὶ δὲ τὰς χειρὰς ψέλλια, ἐκ δὲ τῶν ὧτων παραπλησίως τοῖς Πέρσiais ἐξηρητημένους κρίκους. Ὑποδέσσει δὲ κοιναῖς χρῶνται καὶ τοῖς χρώμασι πεποικιλμέναις περιττότερον. Οἱ δὲ στρατιῶται λαμβάνοντες τὰς μεμερισμένας συντάξεις φυλάττουσι τὴν γῶραν, διειρηνοτάτους ὀμβρώμασι καὶ παρεμβολαῖς· ἔστι γὰρ τι μέρος τῆς γῶρας ἔχον ληστήρια θρασέων καὶ παρανόμων ἀνθρώπων, οἱ τοὺς γεωργούς ἐνεδρεύοντες πολεμοῦσι τούτους. Αὐτοὶ δὲ οἱ ἱερεῖς πολλὴ τῶν ἄλλων ὑπερέχουσι τρυφῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐν τῇ βίῳ καθαριότησι καὶ πολυτελείαις· στολὰς μὲν γὰρ ἔχουσι λινᾶς τῇ λεπτότητι καὶ μαλακότητι διαφόρους, ποτὲ δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν μαλακωτάτων ἐρίων κατασκευασμένας ἐσθῆτας φοροῦσι· πρὸς δὲ τούτοις μίτρας ἔχουσι χρυσοῦφεις. Τὴν δὲ ὑπόδεσιν ἔχουσι σανδάλια ποικίλα φιλοτέχνως ἐργασμένα· χρυσοφοροῦσι δὲ ὁμοίως ταῖς γυναῖξιν πλὴν τῶν ἐνωτίων. Προσεδρεύουσι δὲ μάλιστα ταῖς τῶν θεῶν θεραπείαις καὶ τοῖς περὶ τούτων ὕμνοις τε καὶ ἔγκωμιόις, μετ' ᾧδῆς τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας διαπορευόμενοι. Μυθολογοῦσι δ' οἱ ἱερεῖς τὸ γένος αὐτοῖς ἐκ Κρήτης ὑπάρχειν, ὑπὸ Διὸς ἡγμένους εἰς τὴν Παγχαίαν, ὅτε κατ' ἀνθρώπους ὄν ἐβασίλευε τῆς οἰκουμένης· καὶ τούτων σημεῖα φέρουσι τῆς διαλέκτου, δεῖκνύντες τὰ πολλὰ διτιμνένιν παρ' αὐτοῖς Κρητικῶς ὀνομαζόμενα· τὴν τε πρὸς αὐτοὺς εἰκειότητα καὶ φιλανθρωπίαν ἐκ προγόνων παρεληφέναι, τῆς φήμης ταύτης τοῖς ἐκγόνοις

παραδιδόμενης αἰεὶ. Ἐδείκνυον δὲ καὶ ἀναγραφὰς τούτων, ἃς ἔφασαν τὸν Δία πεποιῆσθαι κατ' ὄν καιρὸν ἔτι κατ' ἀνθρώπους ὄν ἰδρύσατο τὸ ἱερόν. Ἔχει δ' ἡ γῶρα μέταλλα διαφιλή χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου καὶ σιδήρου· καὶ τούτων οὐδὲν ἔξεστιν ἐξενεγκεῖν ἐκ τῆς νήσου, τοῖς δ' ἱερεῦσιν οὐδ' ἐξελεῖν τὸ παράπαν ἐκ τῆς καθιερωμένης γῶρας· τὸν δ' ἐξελεθόντα ἐξουσίαν ἔχει ὁ περιτυχὼν ἀποκτείναι. Ἀναθήματα δὲ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πολλά καὶ μεγάλα τοῖς θεοῖς ἀνάκειται, σεσωρευκότος τοῦ χρόνου τὸ πλῆθος τῶν καθιερωμένων ἀναθημάτων. Τὰ τε θυρώματα τοῦ ναοῦ θαυμαστάς ἔχει τὰς κατασκευὰς ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, ἔτι δὲ θύας δεδημιουργημένας. Ἡ δὲ κλίνη τοῦ θεοῦ τὸ μὲν μῆκος ὑπάρχει πηχῶν ἕξ, τὸ δὲ πλάτος τεττάρων, χρυσοῦ δὲ ὄλη καὶ τῇ κατὰ μέρος ἐργασίᾳ φιλοτέχνως κατασκευασμένη. Παραπλήσιος δὲ καὶ ἡ τράπεζα τοῦ θεοῦ καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ λοιπῇ πολυτελείᾳ παράκειται πλησίον τῆς κλίνης. Κατὰ δὲ μέσην τὴν κλίνην ἔστηκε στήλη χρυσοῦ μεγάλη, γράμματα ἔχουσα τὰ παρ' Αἰγυπτίοις ἱερὰ καλούμενα, δι' ὧν ἦσαν αἱ πράξεις Οὐράνου τε καὶ Διὸς ἀναγεγραμμένα, καὶ μετὰ ταύτας αἱ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος ὑφ' Ἑρμοῦ προσαναγεγραμμένα.

Sed hæc hactenus. Restat, ut illa fragmenta, quæ Eusebius, Sextus Empiricus et Athenæus ad Evemerum auctorem referunt, castigata atque e græco in latinum a nobis conversa subjiciamus.

ΕΥΗΜΕΡΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Ὁ Διόδωρος καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ ἀπὸ τῆς Εὐήμερου τοῦ Μεσσηνίου γραφῆς ἐπικυροῖ τὴν αὐτὴν θεολογίαν, ὡς κατὰ λέξιν φράσκων· « Περὶ θεῶν τοίνυν διττὰς οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς μεταγενεστέροις δεδώκασι ἐνοίας· τοὺς μὲν γὰρ αἰδίου καὶ ἀφάρτου εἶναι φασιν, ὅσων ἦλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα, πρὸς δὲ τούτοις ἀνέμους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τῆς ὁμοίας φύσεως τούτοις τετυχοτάς (τούτων γὰρ ἕκαστον αἰδίον ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τὴν διαμονήν), ἑτέροις δὲ λέγουσιν ἐπιγεῖναι γενέσθαι θεούς, διὰ δὲ τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας ἀθανάτου τετυχοτάς τιμῆς καὶ δόξης, ὅσων Ἡρακλέα, Διόνυσον, Ἀρισταῖον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τοιούτους ὁμοίως. Περὶ δὲ τῶν ἐπιγεῖναι θεῶν πολλοὶ καὶ ποικίλοι παραδέδονται λόγοι παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς τε καὶ μυθογράφοις· καὶ τῶν μὲν ἱστορικῶν Εὐήμερος ὁ τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν ποιησάμενος ἰδίως ἀνέγραψε, τῶν δὲ μυθολόγων Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος καὶ Ὀρφεὺς καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι τερατωδესτέροις μύθους περὶ θεῶν πεπλάκασιν. Ἡμεῖς δὲ τὰ παρ' ἀμφοτέροις ἀναγεγραμμένα περὶ αὐτῶν συντόμως ἐπιδραμεῖν, στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας. Εὐήμερος μὲν οὖν, φίλος γεγονὼς Κασάνδρου βασιλέως καὶ διὰ τοῦτον ἠναγκασμένος τελεῖν βασιλικὰς τινας χρεῖας καὶ μεγάλας ἀποδημίας,

1. Diodorus etiam libro sexto ex Evemerī Messenii volumine eandem rerum divinarum scientiam confirmat (cf. III, 59) ad verbum ita scribens : « Duplicem igitur veteres deorum notionem posteris tradiderunt. Alios enim aeternos et immortales esse ajunt, velut solem et lunam ceteraque sidera caelo infixa, praeterea ventos et quae sunt reliqua ad horum naturae similitudinem accedentia ; (eorum enim singula ab infinito tempore generata in aeternum manere :) alios vero terrestres deos fuisse affirmant, sed propter beneficia in homines collata divinos honores et immortalē gloriam sibi comparasse, ut Herculem, Bacchum, Aristæum ceterosque ejusdem generis eadem ratione. De diis terrestribus multae variaeque narrationes apud historiarum auctores et fabularum scriptores exstant ; atque ex historicis quidem Evemerus qui rerum sacrarum commentarios confecit peculiari modo de iis conscripsit, e fabularum autem narratoribus Homerus, Orpheus aliique ejus generis monstruose fictas de diis fabulas retulerunt. Nos vero res utriusque generis monumentis mandatas paucis percurrere conabimur, narrationis aequabilitati studentes. Evemerus igitur, qui Cassandri regis amicus

EVEMERI

FRAGMENTA.

φῆσιν ἐκτοπισθῆναι κατὰ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν ὠκεανόν, ἐκπλεύσαντα δὲ αὐτὸν ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ποιήσασθαι τὸν πλοῦν δι' ὠκεανοῦ πλείους ἡμέρας, καὶ προσενηχθῆναι νήσοις πελαγίαις, ὧν μίαν ὑπερέχει τὴν ὀνομαζομένην Πάργαιαν, ἐν ἣ ἰεθεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντες Παργαίους εὐσεβεῖα διαφέροντας καὶ τοὺς θεοὺς τιμῶντας μεγαλοπρεπεστάταις θυσίαις καὶ ἀναθήμασιν ἀξιολόγοις ἀργυροῖς τε καὶ χρυσοῖς. Εἶναι δὲ τὴν νῆσον ἱερὰν θεῶν, καὶ ἕτερα πλείω θαυμαζόμενα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν τῆς κατασκευῆς πολυτελίαν, περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν ταῖς πρὸ ταύτης βίβλοις ἀναγεγραμμεν. Εἶναι δ' ἐν αὐτῇ κατὰ τινα λόγον ὑψηλὸν καθ' ὑπερβολὴν ἱερὸν Διὸς Τριφυλίου, καθιδρυμένον ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὃν καιρὸν ἐθαύρασε τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐτι κατὰ ἀνθρώπους ὧν. Ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ στήλην εἶναι χρυσοῦν, ἐν ἣ τῶς Παργαίους γράμμασιν ὑπάρχειν γεγραμμένας τὰς τε Οὐρανοῦ καὶ Κρόνου καὶ Διὸς πράξεις κεφαλαιωδῶς. Μετὰ ταῦτά φησι πρῶτον Οὐρανὸν βασιλέα γεγονέναι, ἐπεικῆ τινα ἄνδρα καὶ εὐεργέτην καὶ τῆς τῶν ἀστρων κινήσεως ἐπιστήμονα, ὃν καὶ πρῶτον θυσίαις τιμῆσαι τοὺς οὐρανίους θεοὺς· διὸ καὶ Οὐρανὸν προσαγορευθῆναι. Υἱὸς δὲ αὐτῷ γενέσθαι ἀπὸ γυναικὸς Ἑστίας

erat ejusque jussu tum regia quaedam negotia tum magna itinera suscipiebat, ait se in mare meridianum sive Indicum esse delatum. Quippe ab Arabia felici provectum quum plures dies Oceanum navigasset, ad insulas in alto sitas appulisse, quarum una nomine Panchæa ceteris antecelleret. Ejus incolae Panchæos se vidisse pietate maxime præstare, deosque magnificentissimis sacrificiis et amplissimis ex auro atque argento donis colere. Esse autem illam insulam deorum sacram, multasque alias ibi videri res simul antiquitate simul artificiosa structura insignes, de quibus singulatim in superioribus libris exposuimus. Exstare vero in illa insula super collem altissimum Jovis Triphylii templum, conditum ab ipso quo tempore adhuc inter homines esset orbemque terræ imperio reget. In hoc templo inveniri columnam auream, quæ Panchæis litteris inscripta Cæli, Saturni et Jovis actorum summam continet. Post hæc ait primum regem Cælum fuisse, virum tam mitem et beneficum quam siderum motus peritum, qui et primus sacrificiis deos cælestes colerit : ideoque eum etiam Cœlum appellatum esse. Filios autem eum habuisse e Vesta uxore Titanem et Saturnum, filiasque Rheam et Cererem.

Τιτάνα καὶ Κρόνον, θυγατέρας δὲ Ῥέαν καὶ Δήμη-
τραν. Κρόνον δὲ βασιλεύσαι μετὰ Οὐρανόν, καὶ γή-
μαντα Ῥέαν γενῆσαι Δία καὶ Ἥραν καὶ Ποσειδῶνα.
Τὸν δὲ Δία διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν τοῦ Κρόνου
γῆμαι Ἥραν καὶ Δήμητραν καὶ Θέμιν, ἐξ ὧν παῖδας
ποιήσασθαι Κουρῆτας μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης, Φερσε-
φόνην δὲ ἐκ τῆς δευτέρας, Ἀθηνᾶν δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης.
Ἐλθόντα δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἐπιξενωθῆναι Βήλω, καὶ
μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Πάγγαιαν νῆσον πρὸς ὠκεανῶ
κειμένην παραγεγόμενον Οὐρανοῦ τοῦ ἰδίου προπάτο-
ρος βωμὸν ιδρύσασθαι. Κάκειθεν διὰ Συρίας ἐλθεῖν
πρὸς τὸν τότε δυνάστην Κάσιον, ἐξ οὗ καὶ τὸ Κάσιον
ὄρος. Ἐλθόντα δὲ εἰς Κιλικίαν πολέμῳ νικῆσαι Κίλικα
τοπάρχην. Καὶ ἄλλα δὲ πλείεστα ἔθνη ἐπελθόντα παρ'
ἅπασι τιμηθῆναι καὶ θεῶν ἀναγορευθῆναι. » Ταῦτα
καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὡς περὶ θνητῶν ἀνδρῶν
περὶ τῶν θεῶν διελθὼν ἐπιφέρει λέγων » Καὶ περὶ μὲν
Εὐήμερου τοῦ συνταξαμένου τὴν ἱερὰν ἀναγραφὴν
ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖσι, τὰ δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι
μυθολογούμενα περὶ θεῶν ἀκολουθῶς Ἡσιόδῳ καὶ Ὀ-

μήρῳ καὶ Ὀρφεῖ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν. »
(Eusebius Præp. evang. lib. II cap. 2, p. 59.)

2. Εὐήμερος δέ, ὁ ἐπικληθεὶς ἄθεος, φησὶν, ὅτ' ἦν
ἄτακτος ἀνθρώπων βίος, οἱ περιγεγόμενοι τῶν ἄλλων
ἰσχυί τε καὶ συνέσει, ὥστε πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν κελυό-
μενα πάντας βιοῦν, σπουδάζοντες μείζονος θαυμασμοῦ
καὶ σεμνότητος τυχεῖν, ἀνέπλασαν περὶ αὐτοὺς ὑπερ-
βάλλουσάν τινα καὶ θεῖαν δύναμιν, ἐνθεν καὶ τοῖς
πολλοῖς ἐνομίσθησαν θεοί.

(Sextus Empiricus adv. Math. IX, 17, p. 552
ed. Fabric. [pag. 394 ed. Bekker.])

3. Ἄγνοεῖν μοι δοκεῖτε, ὧ ἄνδρες δαιταλεῖς, ὅτι
καὶ Κάδμος, ὁ τοῦ Διονύσου πάππος, μάγειρος ἦν.
Σιωπησάντων δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ πάντων, Εὐήμερος,
ἔφη, ὁ Κῶιος ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ἱερᾶς ἀναγραφῆς τοῦθ'
ἱστορεῖ, ὡς Σιδωνίων λεγόντων τούτο, ὅτι Κάδμος
μάγειρος ὢν τοῦ βασιλέως καὶ παραλαβὼν τὴν Ἀρμο-
νίαν, αὐλητρίδα καὶ αὐτὴν οὔσαν τοῦ βασιλέως,
ἔφυγε σὺν αὐτῇ.

(Athenæus lib. XIV p. 658. e.)

Cælo regi Saturnum successisse, qui quum Rheam uxorem
duxisset, ex ea Jovem, Junonem et Neptunum susceperit.
Tum Jovem Saturni regis successorem matrimonio sibi
Junonem, Cererem e Themidem junxisse. Eundem e
prima genuisse Curetes, e secunda Proserpinam, e tertia
Minervam. Venisse eum Babylonem ibique a Belo esse
hospitio acceptum, postea vero Panchæam insulam in
oceano sitam adiisse, ubi Cælo, avo suo, aram consti-
tuerit. Inde peragrata Syria eum profectum esse ad Casium
tum ejus terræ procuratorem, a quo etiam Casio monti
nomen inditum est. Mox petita Cilicia bello vicisse Cili-
cem, illius regionis præfectum. Præterea quum in aliis
plurimis gentibus versatus esset, apud omnes cultum at-
que in deos relatum esse. « Hæc atque horum similia post-
quam de diis tanquam de mortaliibus disseruit scriptor,
subjicit: « Ac de Evemero quidem, qui rerum sacrarum

commentarios scripsit, hæc retulisse suffecerit; quæ vero
apud Græcos fabulose de diis narrantur, ea Hesiodum,
Homerum et Orpheum secuti breviter percurreremus. »

2. Evemerus, cognomento atheus: Quo tempore, in-
quit, inculta erat mortalium vita, homines ceteris simul
corporis firmitate simul prudentia ita præstantes, ut hi
omnes ex illorum præceptis vitam agerent, quum majo-
rem et admirationem et dignitatem consequi niterentur,
inusitatum quandam ac divinam vim simularunt, unde
etiam ab imperita multitudine dii habiti sunt.

3. Ignorare mihi videmini, o convivæ, Cadmum etiam,
Bacchi avum, fuisse coquum. Tacentibus vero in hac quo-
que re omnibus, Evemerus Cōus, inquit, tertio historia:
sacræ libro Sidoniis scilicet testibus usus tradit Cadmum,
regis coquum, Harmonia tibicina, quæ et ipsa regis erat,
itineris socia assumpta aufugisse.

FIGURÆ

IN CHALCIDII COMMENTARIO CITATÆ.

IN HIS TABULIS

- figura 4 (p. 184) expressa est tab. I, fig. 6.
Figura 5 (p. 195) expressa est tab. II, fig. 3.
Figura 6 (p. 196) expressa est tab. II, fig. 4.
Figura 7 (p. 199) expressa est tab. II, fig. 6.
Figura 8 (ibid.) expressa est tab. III, fig. 1.
Figura 9 (p. 200) expressa est tab. III, fig. 2.
Figura 10 (p. 201) expressa est tab. III, fig. 3.
Figura 11 (p. 202) expressa est tab. III, fig. 5.
Figura 12 (ibid.) expressa est tab. III, fig. 6.
Figura 13 (ibid.) expressa est tab. III, fig. 7.
Figura 14 (p. 203) expressa est tab. IV, fig. 1.
Figura 15 (p. 206) expressa est tab. IV, fig. 2.
Figura 16 (p. 207) expressa est tab. IV, fig. 4.
Figura 17 (p. 208) expressa est tab. IV, fig. 5.
-

F 1

F 2

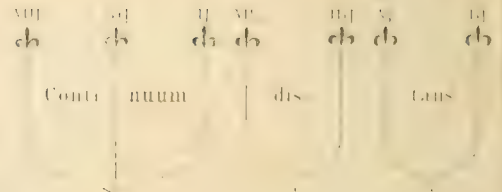
F 3

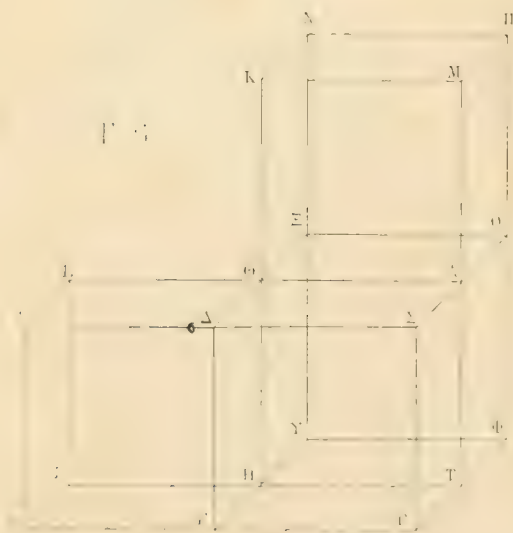
F 4

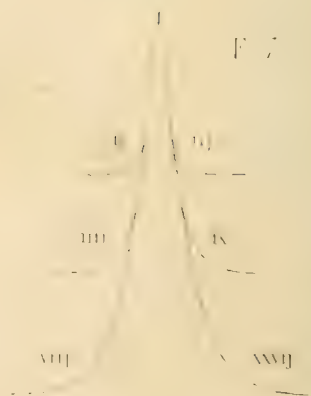
F 5

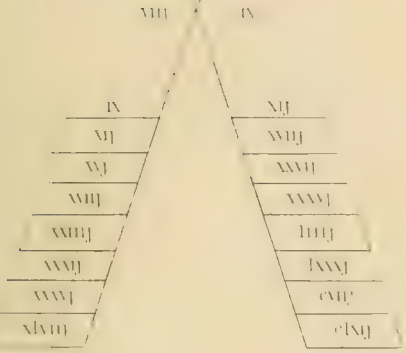
F 6

F 7

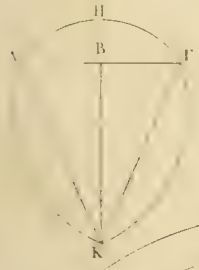
F 1

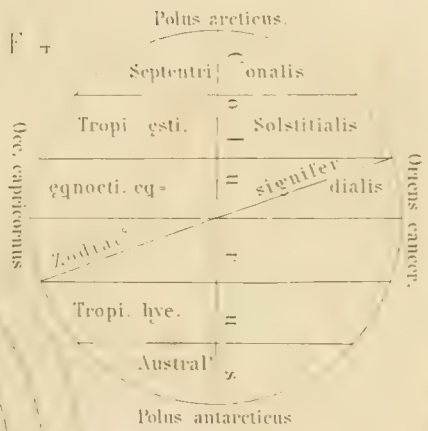
F 2

T	CCXII	
T	CCVI	
S	CCXIII	xxiii.
T	CCVI	xxvii.
T	CCXXXVIII	xiii.
T	CCXXIII	xxxii
T	CCXLIII	xxxvi
S	CCCLXXXIII	xl.s.
	CCCLXXXIII	xcix

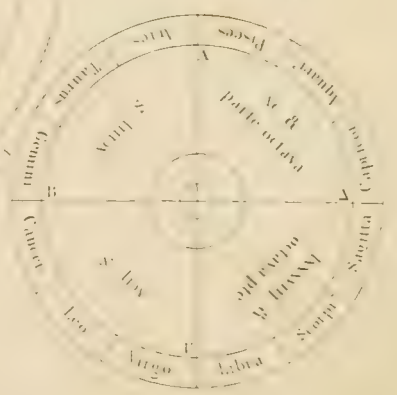
F 3.

F 4

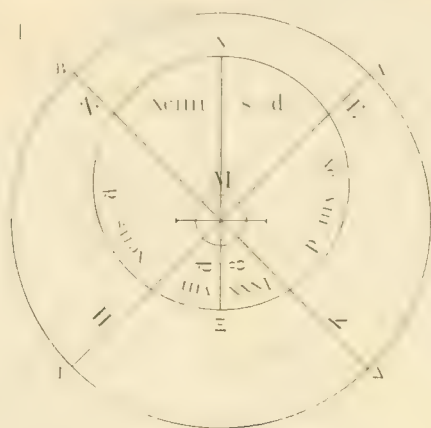
F 6

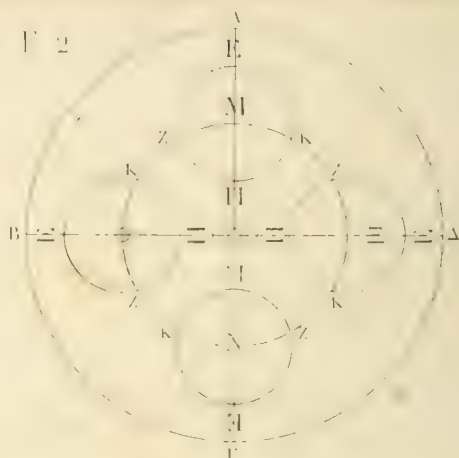
F 5

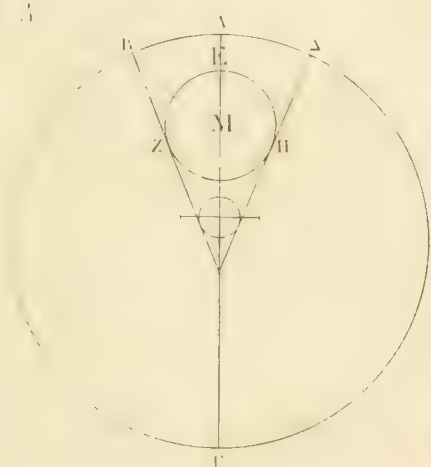
F 1

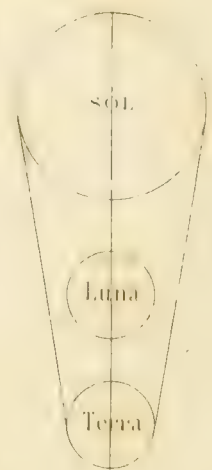
F 2

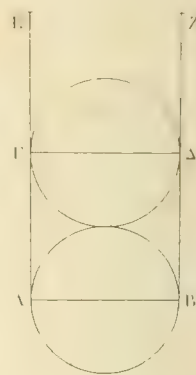
F 3

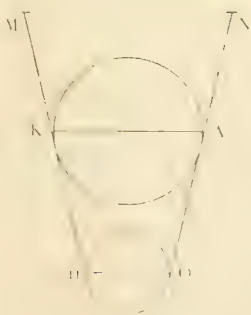
F 4

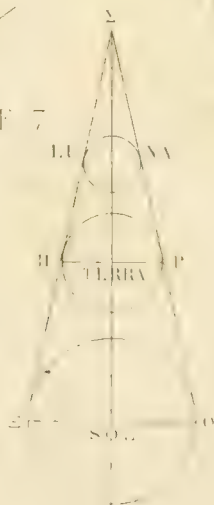
F 5

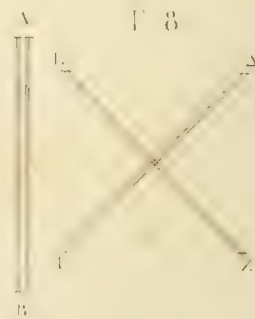
F 6

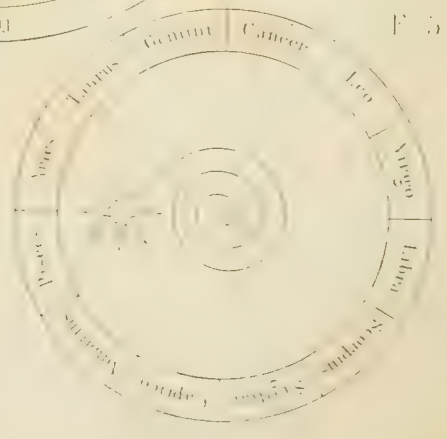
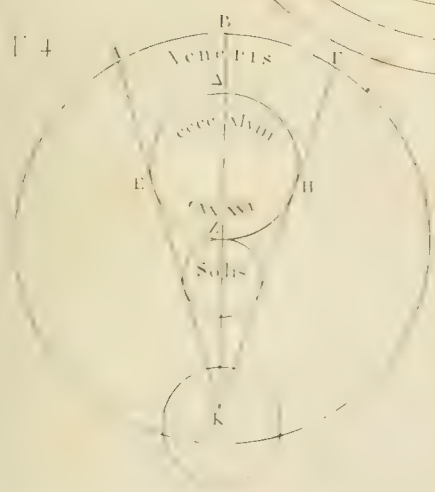
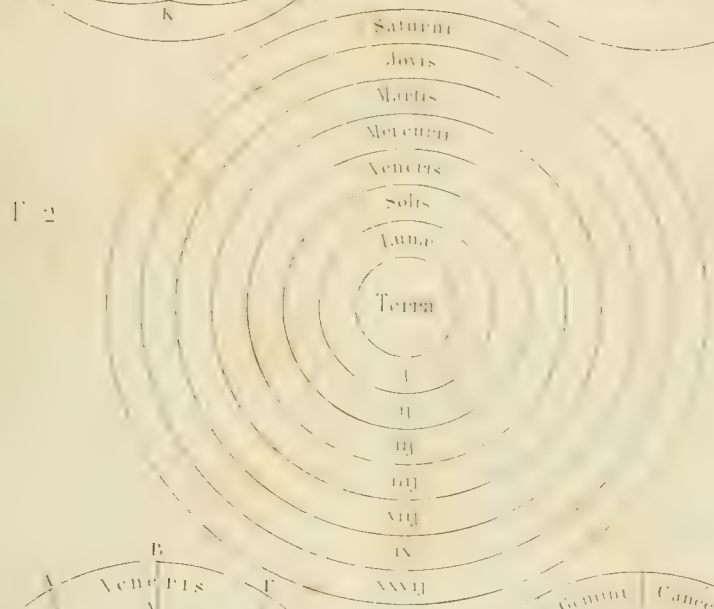
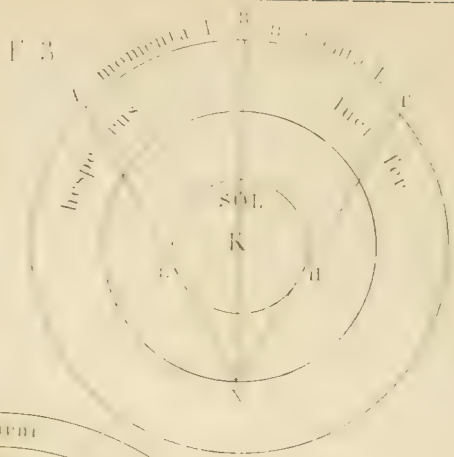
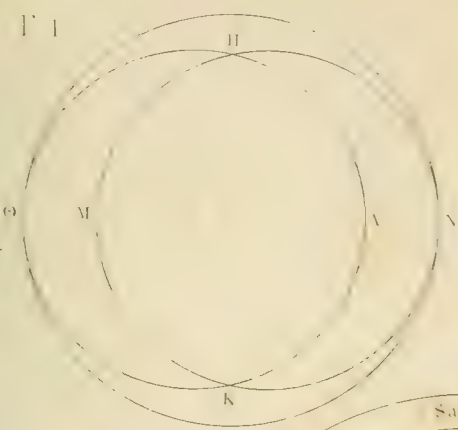

F 7

F 8

2574

9-25-59	2.18.57	B 165 Mg	Mulla gre
10-24-57	GMA		
11-30-57			
18.XI.63			
1928.68			

Mullach

173 THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
 169 59 QUEEN'S PARK CRESCENT
 TORONTO - 5, CANADA
 9358.

27C prewar
 286 fabricator

